UNIVERSUL LITERAR

2022
0 - DEC. 2014

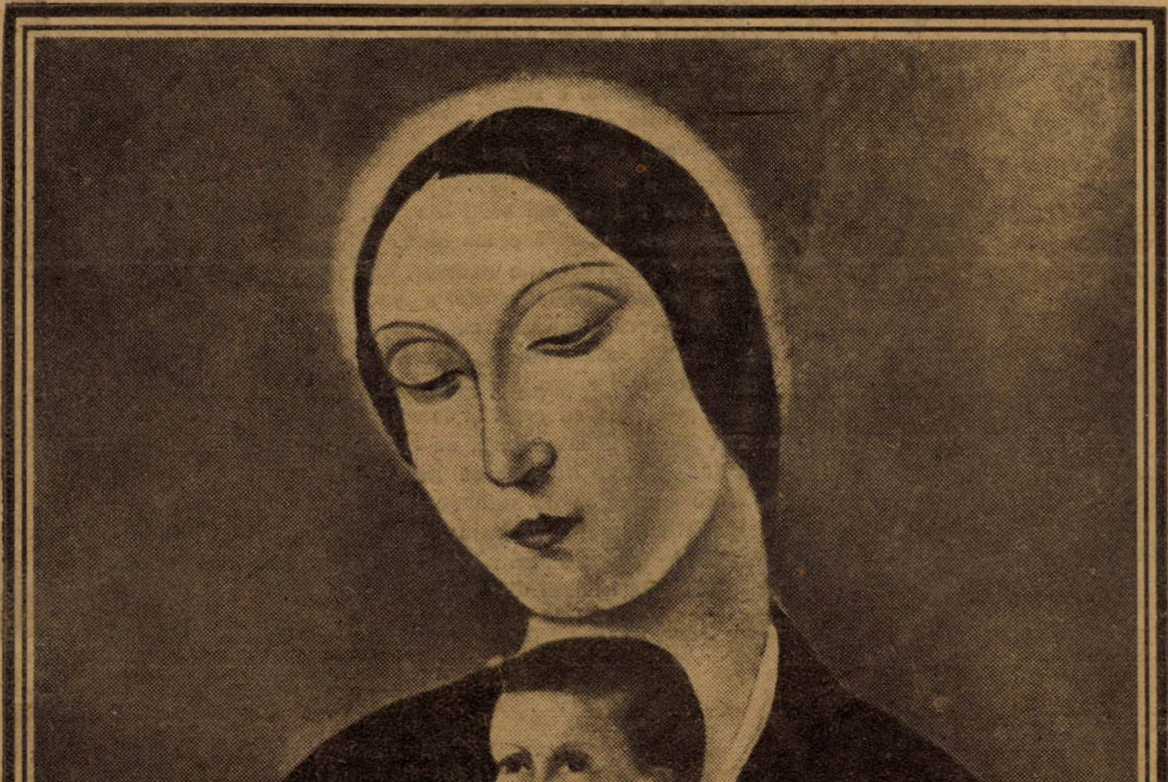

IONESCU-SIN: SF. FECIOARA CU PRUNCUL ISUS

24331.

An. XLIII, No. 1.
2 Ianuarie 1927.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

Lei 5.

1964

Ruga bolnavului

Soră Eleno, vino de grabă,
Şi'n sus ridică făptura-mi slabă.
Să nu mă doară. Ia nişte vată
Şi'nmoai'o'n apă oxigenată.
Să nu mă doară, căci sunt bolnav ;
Nu uşor, soră, ci foarte grav.
Da, nu-i o glumă.. Ah ! cât timp încă
Va mai fi rana atât de-adâncă ?
Spui tu că'ncepe să se închidă ?
Nu cred ! Priveşte-mi figura lividă.
Priveşte muşchii mei de-aluat,
Şi zâmbetul trist, în plâns diluat.
Nimic sănătos în mine nu port,
Decât doar aceste ciolane de mort.
Oh ! văd că-i senin, e soare, e vară,
Pulsează o viaţă ritmică-afară.
Doar colorează obrazul meu pal
Şi'nlătură-acest decor de spital.
Ah, soră ! nu poţi să mă scoli din pat,
Din crunta zăcere în care mă sbat.
Mă du chiar pe braţe, din geamăt, din vaier,
Sub pomii ce-şi clatină frunzele'n aer,
Pe-o bancă pe care să simt că re'nviu,
Să simt că nu-i încă acum prea tîrziu.
Să treacă pe rând muncitori prin alei,
Să treacă prin faţă-mi copii şi femei,
Să treacă prin faţa mea Viaţa cu ei,
Să văd lângă mine răzorul cu flori,
Să-mi sorb sănătatea de sute de ori,
Să 'nalţ edificiu măreţ pe ruine,
Un glas ca de îngeri să-mi cânte în vine
Şi ţipăt de viaţă să iasă din mine

IOAN CIORANESCU
(1905—1926)

Suflet urban

De departe, din câmp, ascult un ţipăt surd
Care inundă spre mine şi îmi pătrunde'n trup,
Ascult acest vuet tumultuos, metalic,
Ce revarsă din oraşul sonor, ca dintr'un stup.

Tentacule atente privesc tavanul lumii
Sub ele ard cazane cu bucurii şi plânsete,
Acolo ziua'ntârzie umilă prin bordele
Şi alţi zori o trezesc în spasme şi'n strânsete.

Iar când becuri electrice, râsete luminoase,
Pudrează bulevardele şi ţipă prin palate,
Pe străzi, pe la 'ntuneric, le simţi vii, lipicioase
Târându-se, ca larvele, gânduri prostituate.

Nevroza curge-acolo prin hoteluri, pe bulevarde,
Prin ospicii prin pensioane sau prin sârme de telegraf,
In zaţuri o topesc atelierele nopţii
Posterităţii lăsând-o — postum autograf —

Burghezii nasc şi mor banal, uniform ;
Prin mansarde şi ateliere cu tavane de tuci,
Prin archive de ministere, prin odăi de spitale
Mai mor şi Chrişti fixaţi pe nevăzute cruci.

Zodía mea

Toate-s răstignite subt lunarul cristal.
Pe tavanul lumii pipăi stea după stea,
Imi dansează sufletul pe armonii astrale,
Şi cu gând înfrigurat caut zodia mea.

Şi-i linişte subt această straşină de orient
De mi se pare că aud foşnete sus, în Marte,
Şi luna păianjen de aur cum lunecă ulios
Pe fire ce fug şi se pierd prin spaţii reci, moarte.

Imi caut zodia sus şi ea fuge poate închisă
Cu imaginea ta în ziua ce şi-a ascuns demult rana,
In ziua ce fuge cu paşi grăbiţi spre sud
O fi poate-acum pe Balcani, sau pe Mediterana.

G. NICHITA

O soluţie definitivă

de M. CELARIANU

In noaptea aceea Gongoridi petrecu la „Halba Naţiunii" până la ziuă.

Când cocoşii sfârticară cu furia lor cunoscută cea din urmă pojghiţă de întuneric, apăsă şi el clanţa caldei odăi conjugale.

Pregătit pentru cearta ce trebuia să mănânce, făcu dela început, o figură plictisită, ne dispusă, deci, pentru aşa ceva.

Tânăra lui soţie pregătită şi ea să-l primească, îl aşteptă, trântită în fotoliu, cu ochiii perduţi în zare şi vineţi, ca un cer de furtună.

El îi cunoştea toate apucăturile, aerele, tăcerile, uităturile, totul; dar, deastădată se impunea să nu le bage în seamă.

Intră, deci, cu paşi greoi şi cu chip abătut. Se aplecă, leneş spre a o săruta pe frunte, din datorie, aruncă neglijent pălăria pe pat, scoase un oftat, care şi lui i se păru artificial, făcu doi-trei paşi spre fereastră, se opri locului, tuşi fals, trase cu coada ochiului spre doamna neclintită ca o statue, pe scaunul ei de veghere. Apoi...,. apoi... ce era să mai facă?. Rămase pe loc. Să caşte? Să întrebe ceva? Nu! Astea toate nu sunt lucruri curate. Atunci?... Singura soluţie, mai sănătoasă ar fi să se desbrace. Hotărât şi făcut: apucă de mâneca hainei şi începu să tragă. Trase şi trase, dar mâneca nu eşea deloc. Melania Gongoridi, tocmai în clipa aceea, găsise şi ea să se mişte, aruncând o privire seacă spre chinurile soţului ei. Mâna bărbatului se încordă, trase deodată mai tare, îngâimând ceva nedesluşit, mai trase odată, smuci enervat, dar în locul mânecei, sări câtcolo butonul dela manşeta cămăşii, de care întinsese cu îndârjire, până atunci.

Bine 'nţeles că doamna nu perdu ocazia să-l privească din nou, clătinând, deastădată şi capul, ca o amară batjocorire.

Dar, nici o vorbă; haina rămăsese îmbrăcată, iar Gongoridi îşi simţi toată siguranţa părăsindu-l ca un soclu ce-i s'ar fi prăbuşit de sub picioare.

— Sapristi! — făcu afectat, cu o voce străină şi cu o mişcare grozavă, demnă de o acţiune eroică, înşfăcă însfârşit haina, de guler şi o smuci, scuturat ca şi cum ar fi asvârlit un hoit din spinare.

Haina căzu pe marginea patului; Gongoridi mai găsi deci ceva de făcut: o împinse mai spre perete, apoi îşi sumese, cu o grije meticuloasă pantalonii, dela genunchi şi se lungi pe pat, cu mâinile sub cap.

Privea tavanul scund şi i-se părea că se oglindeşte în el, cu toate grimasele ce le făcea atât de naiv mincinoase. Dar, trupul îl corectă reflex: genunchiul drept reacţionă, ridicându-se şi repede se întinse la loc.

— Tot ce fac miroase a minciună — gândea turburat, Gongoridi. Melania nu se uită la mine, dar cu siguranţă că vede tot. Ar fi trebuit dela început să-i vorbesc, să-i spun ce mi-o trece prin cap; cel puţin totul s'ar fi isprăvit mai curând. Acum, cu fiecare clipă ce trece, ea se convinge mai mult că sunt vinovat.

Are probabil o vagă bănuială, că o înşel, dar se desminte singură, din instinct de conservare. Doamne ce nebunie! Ce slăbiciune, ce lipsă de tact la un om însurat! E destul ca ea să stea îmbufnată în fotoliu, pentru ca eu să mă perpelesc, ca un hoţ prins cu mâna pe pradă. Dar, la urma urmei, ce-aşi fi putut să-i spun?... Vorba sună fals, în anume împrejurări, pe urmă vorba scormoneşte, irită...

Las-o prietene, cum a căzut. Pentru un moment trebue un joc mut şi apoi vom vedea... Dacă m'aş întoarce cu spatele?.. Nu, tot mai bine i-aşa: cu faţa în sus şi cu ochii în tavan. Uite, cum stau acum, ar mai merge; am desigur un aer plictisit şi supărat, ca şi cum ea ar fi vinovată. Şi în definitiv, ce atâta frică?! Pentru ce atâta chin?! Incepe să ţipe! Ţip şi eu! Ţipăm amândoi, până ne potolim.

Gongoridi mai făcu o mişcare, care-i îngădui să-şi privească nevasta, fulgerător: nu se clintise, numai cotul şi-l înfipsese în genunchiu şi sta cu bărbia sprijinită pe masă, mai ţeapănă şi mai rezolută.

— Nu, încă nu e timp de nici o explicaţie, cugetă Gongoridi.

Şi înainte ca voinţa lui să hotărască deplin, un oftat lung se şi îndeplini, în condiţiuni relativ mulţumitoare.

— Trebue să-mi examinez bine tavanul îşi spuse eroul, zdrobit de oboseală. Iată... atâtea pete, mai mari, mai mici, albastre, roşii, pe cari nu le-am văzut nici odată, dar la cari e drept că nici n'am gândit. Uite.., şi puncte, cercuri de puncte, pe cari dacă le privesc mai mult, încep să se se învârtească. E o iluzie, negreşit, o iluzie a oboselii, căci dacă-mi odihneasc puţin ochii şi le privesc din nou, uite-le stau pe loc... Unul moare.. altul...

— Ce!!!! făcu deodată, speriat, ca şi cum l'ar fi strigat cineva, deşteptându-se din somn.

Melania se cutremură, îl privi cu ochii măriţi, prin cari trecu deodată fulgerul spaimei.

Mai era ceva de întrebat?... Desigur.

Şi, înainte de hotărârea deplină a voinţei lui, vorbele se înşiruiră pe buze, cu o stridenţă neobişnuită:

— Ai zis ceva?...

Dar Melania tăcu.... tăcu din gură; dar sângele îi vorbi în obraji, în ochi şi în umerii cutremuraţi. Apoi, braţul i se lăsă mort pe măsuţa din faţă, bărbia îi rămase înţepenită în aer, ochii, transfiguraţi, înlemniţi înainte.

Ridicat pe jumătate în pat, Gongoridi plutea în resonanţa propriilor lui vorbe, cari, negăsind nici un rost aiurea, se adunaseră în jurul lui şi'l întrebau fiecare:

— Pentru ce m'ai rostit?!..,

— Cui m'ai adresat?!....

— Nenorocitule! Nu vezi cum te dai singur de gol?!..,

De adăogat ceva, deci, nu mai putea fi vorba; orice cuvânt era peste putinţă: aerul era încărcat. Greu, bustul eroului se prăbuşi peste perne.

Melania tresări mai uşor, ca şi cum sgomotul acesta l'ar fi aşteptat. Apoi trupul ei se linişti. Numai în casă vibră neliniştea lor prelungită.

Ceasul deşteptător se desmorţise şi el deodată şi acum bătea metalic şi sârguitor. Limpezi, ciocănirile lui sunau sacadat şi rigid, deşteptând încăperea.

Gongoridi întinse urechia, nedumerit, aţinti intrigat, cadranul maşinei nepăsătoare, care sfida supărarea stăpânilor.

Putea să privească dar nu mai putea gândi, tictacul sonor îi fărâmiţa gândurile şi'i ritma răsuflarea. Era obosit; ceasul se substituise inimei lui. Dar bătăile răsunau mai încet, tot mai încet, tot mai încet, până încetară de tot.

Melania simţi. Inălţă fruntea, cu independenţă, privi cu dispreţ capul roşu, adormit al lui Gongoridi, apoi se mişcă, buimăcită către oglindă, se opri, trase pieptenele şi părul i se răsturnă peste piept, peste şeale, fulgerător, negru, şerpuitor.

Dar Gongoridi dormea, răsturnat. El ţinuse la o soluţie simplă, limpede şi definitivă.

MIHAIL CELARIANU

St. Dimitrescu

ŞT. DIMITRESCU: DESEN

ELEGIE

Un corb întârziat croncăni lângă cuibul din vârful unui copac. Un acar tulbură singurătățile nesperale cu semnale roșii. Trecea prin gară o toamnă târzie, zvârlind în geamuri opace, în cadența șuierătoare a crivățului, stropi de ploaie rece și cenușie.

Trenul plecase. Pe unde ai trecut tu, șinele de fier reflectau o întârziată lumină a zâmbetului tău.

De ce stam să privesc în urma ta ? După izbândă sufletul meu eroic s'a năruit. Brațele mele tari, cari te-au furat și te-au stăpânit, îmi căzură istovite. In sângele meu, pătruns de aroma soarelui de pe Bărăgan, și înăsprit de viforele ce viu din miazănoapte, s'a altoit din lumea ta obosită voluptatea durerii. De aceia nu ți-am strivit sânii de pieptul meu și te-am lăsat să pleci zâmbind, și poate purtând prin amintirea sălbatecilor mele strângeri, încrucișată, clipa când te-am privit ca un vinovat.

Târziu am plecat. In lumina palidă a unui felinar din marginea peronului zării un om. Mă privea râzând. Apoi, în imensul întunerec gara dispăru. In coviltirul trăsurii ploia izbea fără odihnă. Caii mânau obosiți spre casă. Gândurile mele îmi aduceau stăruitor o icoană. Te vedeam într'un colț de vagon, învăluită într'un pled cald. Lumina lămpii rotunde cădea de sus palidă și tremurând și în lumina aceia păreai o fantomă crescută în adâncuri, de acolo de unde vin neliniștite.

Te întrebam :

— Cum ai putut pleca ? Nu te mai poate nimeni, nimeni iubi ca mine. Sălbatec și blând ca mine, cine mai poate fi ?.. Cine ?

Dar trenul în uruit metalic te ducea prin neguri, departe, departe, spre prăpastii fără întoarceri, ori spre limanuri fără tristeți, și nu zăream înaintea mea decât profilul tău palid și miracolul ochilor tăi, cari priveau dintr'un compartiment de tren nădejdile, cari creșteau din bezna nopții

Un călător, un necunoscut zâmbia dintr'un colț întunecat. Era călătorul, care atunci când te-am îmbrățișat la despărțire, surprinse cu ironie indiscretă tulburarea mea.

Acum te avea înaintea lui. Putea să-ți admire în voie linia plină și senzuală a buzelor tale, putea să-ți cerceteze neliniștita poveste e luminiței, ce strălucea în ochii tăi arși de patimi.

Necunoscutul m'a urmărit tot drumul. De ce te-am lăsat toată vrerilor lui ? Nu l-ai simțit ? Nu-i adevărat. Ți-ai ridicat șalul și nu ți se mai zăreau decât ochii. Era jocul tău cu necunoscutul. Intelegeai că te vrea, că dorințele lui te cercetau fără sfială...

Brațele mele tari au căzut neputincioase.

Sub coviltirul trăsurii am închis ochii și am plâns.

A doua zi, în dimineață, căzură fulgi mari, albi și capricioși și au încărcat cu zăpadă salcâmii, cari și-au scuturat astă toamnă în drumul nostru galbenul frunzelor mărunte. Târziu fulguirea încetă. și prin geam zării imensitatea câmpului alb pe care se prăvălea un cer vânăt și greu.

In sobă ardea focul cu pâlpăiri încete, și în aerul desmorțit și cald s'a trezit amintirea miresmelor tale. Oglinda cu ape verzui te căuta, să te cuprindă și să te răsfețe. Flăcările focului așteptau să te înfioare și să-ți strecoare în sânge căldură de cuib, iar eu te simțeam în toată odaia izbindu-mi nervii cu senzații de ruperi și agonii...

Deodată un zgomot de ușe care ne deschide...

Cineva intră în odaie. Da, cineva intră în odaie. Intră încet, ca într'o odaie unde zace un bolnav, sau un mort. Intră așa ca să nu tulbure tăcerea și să nu trezească sufletul, care murea.

Cu pași mărunți, cu pași domoi, cineva se apropiă de sobă. Apoi doi ochi mari, sfioși și negri s'au ridicat spre mine să-mi vadă somnul, sau poate să vadă cum am murit.

— Tu iești, Catrino ?

— Da. Era să se stingă focul. Am venit să-l mai întărât.

Catrina, femeia logofătului... Vrea să nu se stingă focul Vrea să-l întărâte și să-l facă să trăiască.

Mă privi îngrijorată :

— Azi noapte v'a bătut crivățul și ați venit târziu și singur...

— Da, am venit târziu și m'a bătut crivățul. Am ajuns înfrigurat și singur, singur. Ascultă-mă, Catrino ? De ce vorbești așa de încet, așa de tainic. Pentru că am venit singur ?

Catrina se înroși și nu-mi răspunse. Se aplecă tăcută și aruncă în foc câteva lemne pe jeratecul, care o stropi o clipă pe obraji cu lumina lui sângerie. Apoi se ridică să plece și îmi spuse abia șoptit :

— Credeam, că sunteți bolnav și venisem să vă îngrijesc.

Catrina crescuse aici, în inima câmpului. O privii. Ochii ei se plecară. Era înaltă. Avea gura roșie ca sângele-voinicului. Barba îi tremura rotundă și pietroasă.

— Ai avut dreptate, Catrino, sunt bolnav. Dar leacurile tale nu-mi vor ajuta.

Catrina se uită o clipă la mine și porni încet spre ușa, care se închise în urma ei, lăsându-mă singurătății mele.

Zilele treceau cu imensități albe. Noaptea stelele tremurau de ger, sau de frica lupilor, cari urlau pe marginea conacului.

Intr'o după amiază, o vrabie zbârlită își încleștă ghiarele roz și plăpânde pe un țurțure de ghiață de la fereastră și privi înăuntru. Simțea mirajul căldurii și al cuibului singuratec. Așa ca vrăbiuța asta zbârlită și înfrigurată, ai venit astă toamnă în casa mea, să-ți mângâi penele, ce ți le-a zbârlit viața și să-ți stâmpăr durerile, de cari niciodată nu te-am întrebat, unde le-ai cules.

Intr'o zi căzu o înserare molcomă. Părea că aripele morții, aripi cenușii, aripi de tăceri înghețate, se închideau leneș și definitiv peste mine.

— Catrino...

Un câine se gudura pe lângă ușă. Focul în sobă se stingea. Pe vremuri strămoșii mei ascultau povești lângă vatră și-și pregăteau armele pentru vânat. Dar eu nu știu, să ascult povești și am uitat cum se prinde vulpile în vizuini...

— Catrino, Catrino...

Odinioară când dorurile rupeau zăgazul, o beție în vre-un han uitat și câteva pistoale descărcate în vânt, ori în cei ce nu ți-ar fi înțeles năcazul, stâmpărau răzmerița dorurilor. Și în goana fugarului, zorile albăstrui îți luminau sufletul și-ți destrămau norii. Dar calul meu nechează. uitat de stăpân. I-aud chemarea. Vrea să adulmece zările vinete... Pistoalele au ruginit acolo deasupra patului și dorurile rup sălbatec din ființa mea.

— Catrino, Catrino, Catrino...

I-am auzit pașii repezi. Vine. Ușa se deschide și Catrina răsări în pragul ușii, speriată.

— M'ați chemat ?

— Nu, nu te-am chemat.

Catrina se uită la mine. Intrase in odaie câmpul cu florile.

— Mi s'a părut. Mă duc.

Mâna ei prinse clanța ușii Singurătatea cu pleoapele vinete, cu ochii ficși, cu mâinile încrucișate, îmi apăru ca o fantasmă.

— Nu te duce. Mai stai. Da te-am chemat să mai întărâți focul Se stingea. Se făcuse frig... Catrino înțelegi, tu de ce te-am strigat să vii ? Catrino...

— ...

— Nici odată n'ai să înțelegi. Eu nu mai sunt stăpân. M'am dat singur robiei.

— Nu e robie când se deschid zările în drumul tău.

Catrina se lăsă în genunchi lângă sobă. Dând cenușa deoparte. Câțiva cărbuni mai licăreau. Catrina aprinse focul. In jurul nostru tăcerea creștea ca o floare de plumb.

Mă așezai înt'un scaun bătrânesc. Ferestrele cu lumina lor de zăpadă priveau spre noi tăinuitoare.

Nu era nimeni afară, și nu vream să mă vadă nimeni, și ferestrele păreau o-

---

HERMANOSA DIN CORINT

Andronicus către Ammonius:

— Ce plete unse ! Cine le sărută ?
Hlamida ta de cine-o fi făcută ?
Un cârlionț e fiecare cută.

In barba-ți bucălae ca un miel,
mai prinde spumă câte-un firicel.
Dar, primăvara n'are păducel ?

Și de te simți stăpân pe-o fată cîrnă,
crezi tu că ce spun Cinicii atârnă :
...„că trupul tău se-afumă ca o bârnă ?"

Și totuși, când vă văd pe amândoi
și'n ochii ei fierb dorurile roi,
de ce te-usuci alături pițigoi ?

Ea nu mai poartă panglici roșii'n plete.
Pe semne că'n amurguri violete
ți-a 'nfășurat mumia'n bandelete.

Lauda trecătorului

— Tu m'ai oprit cu vorbe rușinoase.
Privirea ta m'a fulgerat în oase.
Dar nu-ți aduc blesteme, ci prinoase.

Au nu iubim vulturii luminați
și armăsarii tineri, ne'nstrunați
ce tremură de spumă'nfiorați ?

Păstrează dar mândria frumuseții.
De te plătesc cu-argintul lor băieții,
Danae va primi aurul vieții.

Și de atârnă'n poarta ta cununi
sub strașina din care sbor lăstuni,
Artèmis ești, zeița blândei luni.

Când sclavul aspru'n brațe te dărâmă
sorbind din libertate o fărâmă, —
nu simți cum lanțuri grele se sfărâmă ?

Au unda nu e ca a tutulor,
și focul pentru toți dogoritor,
și soarele un zeu risipitor ?

MARCEL ROMANESCU

chii, cari vor să vadă cum se ucide dorul.

— Catrino lasă perdelele. Vreau să fim singuri.

Cu paşi uşori ea trecu pe lângă mine şi închise pleoapele luminii.

— Acum vino lângă mine. Mai aproape, mai aproape.

Catrina se strânse caldă de trupul meu. Sângele ei frigea. Braţele mele au înlănţuit-o. Ii simţiam minunea albă a sânilor sfărâmându-se. Buzele ei îmi arseră grumazul. I-am sfâşiat hainele. Am văzut-o goală. Flăcările focului i-au aruncat pe sâni fiori şi lumini de bronz. Părul i-se despletise şi îi căzuse pe umeri greu şi negru ca un păcat.

Deodată zborul unui gând mi-a fulgerat mintea, trupul, fiinţa.

Un gând.

Un gând greu, ca un vis care agonizează lung şi zadarnic.

Un gând.

Şi-am lăsat-o din braţele mele goală, lovită de lumina lacomă a flăcărilor cari se sfârşeau.

Trecu o clipă. Un veac. Poate mai mult.

Singurătatea cu pleopele vinete şi cu un surâs rece se ascunse într'un colţ.

— Catrino!

Ea ridică lumina neagră a ochilor spre mine. Ii şoptii:

— Catrino, nu te pot iubi. Du-te, lasă-mă singur.

— De ce m'ai chemat?

— Nu ştiu.

— De ce m'ai chemat?...

Am vrut s'o rog să mă ierte. Simţurile s'au năruit în mine. Gura mi se încleştase. Sângele meu se închegase şi gândurile au murit.

Abia o mai zăriam pe Catrina. Era palidă. Işi strânse hainele peste pieptul gol: Părul despletit o arăta sălbatecă. Nu se mai uită la mine.

Pe buzele ei se împietri o umbră de ură. Era jicnită. Se ridică. Era o pasăre rănită şi aproape târându-se ieşi.

Am simţit, că undeva, afară, s'a răzimat de zid, să nu cadă. Prin hainele sfâşiate gerul o săruta cu voluptate.

Focul se mistuise. Umbrele căzură grele şi reci.

Afară, Bărăganul cu întinderi de zăpadă şi cu zări cenuşii. Ultimii corbi ai înserării au croncănit un final. La noapte vor urla lupii în jurul conacului şi va bate crivăţul cu şuiere sfâşietoare.

Uşa odăiei mele a rămas închisă. De ce nu s'a uitat la mine, să mă ierte? N'am putut-o iubi... Zărisem înaintea mea nesfârşitele şine de fier, cu lucirea lor îngheţată, şinele pe cari a fugit monstrul care te-a luat...

Ţi-am lăsat însemnările mele pe masă.

Când vei reveni obosită din oraşul cu nervii rupţi de spasmuri nocturne, oglinda cu ape verzi va fi discretă, şi nu îţi va spune cum am aşteptat eroic şi cum am râs sălbatec, când am ucis dorul din mine.

Din casa logofătului, din casa cu ferestre mărunte, prin crăpătura perdelelor albe te va urmări o umbră.

Eu am plecat în lume.

Şi dacă mă vei aştepta mult, în vre-o toamnă, când îşi vor scutura salcâmii măruntă lor frunză, în picuri de chilimbar, pe drumul dinspre gară, un drumeţ pe care nu-l vei mai recunoaşte va veni poate să privească decorul Bărăganului, cu mirişti ruginite şi s'asculte cum în bătaia vântului, râd cu dinţii galbeni, scaieţii.

26 Octombrie 1926

LIVIU OPRIŞ

Mic
Tratat de estetică literară
SAU
Lumea văzută estetic

12

(CE ESTE FENOMENUL ESTETIC. Opera de artă)

2) Opera de artă, logaritmul peisagiului.

Situată între factorul instabil al personalităţii (luat aci corp simplu din necesitate critică) şi între spectator (a cărui plăcere estetică e relativă), opera de artă rămâne singurul element stabil, punctul pe care ne putem rezema pentru a ne da seama de fenomenul estetic în totalitatea lui, centrul de unde putem cerceta şi evalua ceilalţi doi factori, artistul şi spectatorul.

Ce este însă opera de artă?

Când am asimilat opera de artă cu un peisagiu, n'am ţinut seama de pericolul care ameninţă, prin această identitate, tocmai fixitatea atât de preţioasă a operei de artă între cele două elemente instabile, relative (artistul, spectatorul) prezente şi ele în fenomenul estetic.

Se cuvine deci, înainte de a trece mai departe, să facem distincţia între peisagiu şi opera de artă.

Ceiace caracterizează un peisagiu este **firescul** şi **nestatornicia** lui. Oricât de complex ar fi un peisagiu el nu-şi pierde niciodată **firescul**, din cine ştie ce veche acomodare a omului la toate priveliştile naturei. Schimbarea neîntreruptă, „curgerea" ne'ncetată a peisagiului este — precum ştim — însăşi condiţia fiziologică a menţinerii plăcerii estetice. Peisagiul este o operă de artă firească şi de o clipă, pe care spectatorul o gustă o clipă, în clipa următoare peisagiul s'a schimbat iar spectatorul resimte plăcerea estetică viu, ca în prima clipă, tocmai mulţumită acestei înoiri a peisagiului.

Opera de artă este înmărmurirea peisagiului într'o anumită clipă, trecerea lui pe un alt plan şi — de la o anumită treaptă — logaritmul relativ al peisagiului, prin forţa relativ creatoare a artistului original. Dar ce lucru minunat. Această înmărmurire a peisagiului într'o clipă anumită, deşi pierde firescul, adică viaţa naturală, **dobândeşte o viaţă proprie**, înzestrată cu toate atributele vieţei, prin autenticitatea şi farmecul viu al artistului creator. In chipul acesta nesfârşitul joc firesc al peisagiilor naturei se continuă pe un plan nou, ridicat la un logaritm proporţional cu originalitatea artistului, ca o răsturnare şi amplificare într'un cer fermecat, a realităţilor de-aci, — înoirile de timp şi spaţiu în peisagiu (clipa geografică şi socială) continuându-se prin înoirile personalităţii creatoare (clipa psihologică) — pentru a lăsa astfel deschis la infinit posibilităţile de înoire ale priveliştilor şi deci înoirile fără sfârşit ale bucuriei Spiritului Estetic.

Aceste fiinţe ciudate, „nefireşti", care sunt operele de artă, şi care trăesc prin autenticitatea vie a artistului creator, au şi o viaţă colectivă, cu un destin asemănător seriilor biologice — (genuri, şcoli, patrii, etc.)

Din cele de mai sus reese limpede că toată discuţia asupra „formei" şi „cuprinsului" în artă, cade alături de problema esenţială, şi devine o problemă technică a fiecărei arte în parte. Tot astfel discuţia neîntreruptă asupra „frumosului" sau „urâtului" care părea însăşi problema artei. „Formă" şi „cuprins" sunt elemente variabile, variabile tocmai pentru deplina libertate de expresie a artistului creator, iar „frumos", „urât" sunt noţiuni variabile şi la artist şi la spectator. Cu cele mai „frumoase" elemente ale naturei — flori, stele, diamante — un om lipsit de darul artistic va face opere de artă urâtă. Dar ceeace se numeşte „urât" e sau o confuzie de valori la spectator — care vrea să guste cu degetele sau cu limba ceeace se gustă numai cu simţul spectacularului, — sau o neadaptare la farmecul înedit al unei opere de artă sau al unei privelişti naturale. (Munţii au fost descoperiţi, artisticeşte, de romantici; până la ei, munţii erau „urâţi").

Trebue să înlăturăm deasemenea prejudecata ierarhiei artelor. Adevărul e că niciuna din arte nu poate înlocui pe celelalte.

Cuvântul şi sunetul, piatra şi culoarea sunt la fel de potrivite — sau nepotrivite — expresiei artistice. Către fiecare din ele aleargă spiritul creator, ca apele spre povârnişul cel mai repede. Alegerea e dictată nu de scop, care e acelaş la toate artele, ci de **slăbiciunea** spiritului, care nu se simte în stare să birue şi să mlădieze la fel cuvântul şi sunetul, piatra şi culoarea, ci numai unul din aceste elemente.

Sunt, e drept, psihologi şi metafizicieni care au dat muzicei un rol de frunte. Argumentele lor sunt de natură psihologică sau metafizică, iar nu estetică. E sunetul mai propriu expresiei artistice şi mai plăcut sufletului nostru, decât marmura, cuvântul sau culoarea? N'am putea afirma. Trebue să recunoaştem însă muzicei marea lecţie de artă pe care ne-o dă prin slăbiciunea ei eminentă — cu toată aşa zisa „muzică de program" — de a nu fi în stare să dea copii elementare după natură. De la început, muzica a silit pe artist să se ridice de-asupra imediatei realităţi; înfăţişindu-se cu un înalt logaritm personalităţii artistice din prima clipă a creaţiei, muzica — abea „o adiere care trece" — n'a încetat să dea celorlalte arte lecţii de creaţie artistică. Din acest punct de vedere nu ştim dacă în celelalte arte găsim echivalente artistice unor simfonii de Strauss sau Mahler. Muzica, pe care o putem deci numi **la maitresse des arts**, se bucura numai de acest privilegiu de înaintaşă, iar nu de vre-o însuşire esenţială care ar diferenţia-o în fenomenul estetic.

Am voi de-asemenea să detronăm din regalitatea lor cele două organe, ochiul şi urechea, care domină priveliştile lumei şi ale artei. Am voi să dăm celorlalte simţuri — câte sunt şi câte vor mai apare — acelaş loc de frunte. Orice simţ se poate „juca", pe un plan estetic, cu acelaş drept pe care l'am atribuit văzului şi auzului. Câinele şi cărăbuşul dacă ar fi creatori de artă, operile lor artistice, întemeiate pe miros şi pe văzul caleidoscopic, ar trebui integrate în aceiaş lume a statuei lui Praxiteles şi a simfoniei lui Beethoven.

Dar Dumnezeu n'a dat decât omului

darul „jocului" estetic cu elemente din lumea înconjurătoare, iar privilegii speciale numai ochiului şi urechii — lipsindu-l pe om în vremuri vechi de arme naturale de apărare mai puternice. Omul a privit departe şi a ascultat bine, ca să poată fugi la timp din fața vrăjmaşului — şi acum cu aceste ridicole „arme" el cântă, sculptează, scrie şi pictează !

3) Descompunerea genurilor.

Cine observă mai de-aproape viața în serii viața socială — dacă putem spune astfel — a operilor de artă, e isbit îndată de acelaş fenomen propriu vieței în progres, îmbogățirea prin descompunerea funcțiilor. Veac de veac, operile de artă, şi în sânul fiecărei arte, genurile, s'au desfăcut din goaga în care au apărut, s'au diferențiat pentru funcții inedite — spre o nesfârşită înmulțire a priveliştilor.

In literatură această eliberare — precum am văzut — nu s'a făcut deplin şi în paginile de față am căutat tocmai să arătăm necesitatea şi firescul eliberării operei literare din slujbele străine la care e sortită din naştere de părinții barbari, pentru placul nediferențiat al unor contemporani de asbest.

Diferențierea genurilor literare e mai uşoară de observat. Destinul epopeii — gen hibrid — care a trecut parte în istorie, parte în folklor, parte în baladă, parte în roman ; moartea fără urmă a fabulei — gen eminamente didactic — trebue să dea de gândit doctorilor literaturei cu tâlc.

Cinematograful, mai mult decât toate tratatele de estetică, va ajuta la purificarea complectă a artei literare, reducând-o la cele două forme esențiale : teatrul şi poezia. Romanul cu peripeții mai mult sau mai puțin inextricabile, teatrul cu decoruri fastuoase şi imperiale, sunt azi nu numai preluat, dar întrecute de arta cinematografică. Se scriu romane autobiografice, sau romane cu viața oamenilor ilustri, romane de psihologie patologică, romane istorice, romane de idei, romane mistice, ştiințifice sau utopice. Amenințat din toate părțile, romanul se zbate cu furie, spumegă, atacă, sau se ascunde îndărătul altor discipline, aşa cum trebue să se fi zbătut animalele antideluviene când a apărut, dezarmat — cu pielea aproape fără păr, cu mâinile fără ghiare, cu fruntea fără coarne — omul pur.

Romanul — chiar ca formă de expresie curat artistică — ocupă prea mult timp şi prea mult spațiu. Romanul prezintă un logaritm artistic scăzut ; produce uşor emoția estetică şi o pierde uşor ; e genul vulgului literar contemporan, e nutreț gros pentru animale cu mai multe stomacuri. Dacă viteza vieței noastre va mai creşte cu o unitate, romanul piere — sau piere sub înfățişarea lui antideluviană de azi.

De pe acum chiar distincția fundamentală care se face între proză şi poezie, între poezie şi „poezia pură", e revelatorie în sensul descompunerii genurilor şi a urcării logaritmului estetic în arta literară.

(urmează) F. ADERCA

JEAN RACINE

BRITANICUS

Tragedie în 5 acte. Trad. de **D. Nanu**

In ceasul al nouălea al pocăinții posibile, înainte de crima proiectată împotrivă fratelui său vitreg, Britanicus, ostaşul Burrhus, singurul sfetnic cinstit al lui Neron, încercase să-l abată dela săvârşirea odiosului atentat. Dar abia câştigat o clipă de sfaturile înțelepte ale singurului vlăstar care mai înfățişa la curte vechea vrednicie romană, — el intră sub influența nefastă a îndemnurilor lui Narcis, un curtezan, un soiu de străbun al lui Jago, cu aceeaş viclenie în concepția despre raporturile necesare ce trebuiesc stabilite între inferiori şi superiori, în ierarhia unei instituții. Fire nestatornică, şi deci fatalmente înclinată spre rău, Neron nu poate să se mențină în calea trasă de înțeleptul Burrhus, ca toate firele slabe ursite pierzării când n'au reazămul unei religii covârşitoare asupra destinelor omului. Neron e ilustrația negativă, a necesității pentru care venise în lume, marea lumină a creştinismului.

SCENA IV ACTUL AL IV

NERON, NARCIS

NARCIS

Am pregătit, stăpâne, tot pentru otrăvire,
Şi băutura-i gata. Locusta, cu 'ngrijire
Şi-a pus toată ştiința ; pe-un sclav, în fața mea
L-a omorît de probă, să văd ce poate ea !
Nici ferul nu-i mai grabnic să tae firul vieții,
Ca apa asta, fiartă în zorii dimineții.

NERON

Destul, destul, Narcise, văd grija care-o ai.
Dar mai departe nu voiu să merg ; aci să stai !

NARCIS

Ce ? S'a răcit doar ura în contra unui frate
Şi mă opreşti.....?

NERON

Narcise, suntem pe împăcate.

NARCIS (viclean)

Să mă păzească zeii, cumva să te abat,
Dar l'ai închis, Stăpâne, la tine în palat :
Mult timp jignirea asta în sânu-i o să coacă,
Şi nu-i secret cu care lumina nu se joacă !
El tot va şti odată că mâna-mi trebuia
Să-i pue-otravă 'n cupă din chiar porunca ta.
Abată-i zeii scopul acesta ! Dee-i pace....
Dar..., ce nu faci tu astăzi, el mâine poate face.

NERON

Răspund de dânsul alții ; eu mă înfrâng ; nu vroi !

NARCIS insidios

Şi..., Iunia făcut-a unirea dintre voi ?
Stăpâne, i-aduci oare şi jertfa-atâtor vise ?

NERON

Imi porți prea multă grije... Dar ori ce-ar fi, Narcise,
Nu-l mai socot acuma printre duşmanii mei.

NARCIS

Ăst lucru, şi-Agripina 'şi-a zis în gândul ei.
Cum văd, 'şi-a luat asupră-i întreaga ei domnie.

NERON

Cum ? Ce-a spus ea ? Vorbeşte. Ce ți se pare ție ?

NARCIS

In fața tuturora, destul s'a lăudat.

NERON

Cu ce ?

NARCIS

Că numa 'ntreacăt să vază pe 'mpărat
Şi după-atâta zarvă, pe sombra-ți încruntare
Modest, o să se lase tăcerea cea mai mare ;
Că pacea, voi întâiul de grabă veți semna.

NERON

Dar, spune tu, Narcise, cum să mai țiu balanța ?
Eu vreau, ca pedepsită să-i fie cutezanța ;
Şi ştiu, din presimțire, — triumfu-i indiscret
Va fi urmat de-un veşnic şi timpuriu regret.
Dar ce va zice lumea când crim'a fi ştiută ?
Voeşti s'apuc pe calea de cei tirani bătută ?
Şi dup'atâtea titluri de preț, nepăsător
Să mă aleg din toate, cu-acel de-otrăvitor ?
In rând cu ucigaşii de regi, or să m'aşeze !

NARCIS din ce 'n ce mai persuasiv

Stăpâne, vreai capriciul obstesc să te'ndrumeze ?
Poți cere, gura lumii s'o 'nchidă cine va ?
La ce spun ei, urechea s'o pleci, Măria Ta ?
Să uiți la urma urmei de ori și ce dorință,
Și tocmai tu în fine să n'ai nici o credință ?
Dar pe Romani, Stăpâne, tu nu-i cunoști cum sunt.
Nu-s guri așa de rele, au cumpănă 'n cuvânt.
Prea multă prevedere, să știi, dărîmă tronul :
Că tu te temi de dânșii să nu prea iasă svonul !
Au fost de multă vreme la jug disciplinați ;
Sărută numai mâna ce-i ține 'ngenunchiați.
Să-i vezi cum vor de iute pe placul tău să fie !
Tiber se desgustase de prompta lor sclavie.
Cu o putere nouă chiar eu învestmântat
In clipa când Claudiu din sclav m'a liberat,
Avui prilej în timpul trecutei mele glorii,
Să le încerc răbdarea. Mult rabdă muritorii !
Te temi că otrăvirea te-ar înjosi cumva ?
(cu sugestivă persuasiune)
Ucide 'ntâi pe frate să uiți pe sora sa :
Și Roma pe altare arzând belșug victime,
Nevinovați să fie, îi va 'ncărca de crime !
Va trece printre zile nefaste, de temut,
pe-acelea 'ncare frate și soră s'au născut.

NERON

Nu pot să fac nimica, îți spun din nou, Narcise :
Am dat cuvânt lui Burrhus, și ce-am promis, promis e.
Făgăduiala dată n'o pot ușor călca,
I-ași da virtuții sale o armă 'ncontra mea.
E tare 'n judecată eu slab ca 'mpotrivire,
Și când l'ascult, simt mintea în grea neliniștire.

NARCIS

Un Burhus, nu gândește la fel cu ce-a vorbit !
Increderea ta oarbă e tot ce-a urmărit ;
Sau, — toți nu au pe suflet decât o cugetare :
Că tu izbind, din rangu-i, îl scazi pe fiecare.
Stăpâne, vei fi liber atunci, și'n fața ta
Orgolioșii aceștia ca noi se vor pleca.
Dar ce? Nu știi tu oare tot ce'ndrăznesc să spue ?
„Neron, născut anume pentru imperiu, nu e !
El spune, face, numai ce alții-i poruncesc :
Un Burrhus, un Seneca, pe rând îl cârmuesc.
Drept orice ambițiune, mai are o virtute :
S'alerge în arenă cu caru-i, cât mai iute.
Să capete la premii d'un gust înjositor,
Să se predea 'n spectacol spre râsul tuturor.
S'arate darul vocii cântând pe la un teatru,
Să-și capete un public, de versu-i idolatru.
Pe când soldații 'n sală ascunși, din când în când,
Fac semne către clacă, discret aplaudând".
Ah ! Nu voești odată să-i faci să tacă 'n fine ?

NERON (sdruncinat)

Narcise, vino 'ncoace să hotărîm ce-i bine.

D. NANU

Dăm, pentru confruntare, începutul scenei în original :

Neron, Narcisse.

NARCISSE

Seigneur, j'ai tout prévu pour une mort si juste,
Le poison est tout prêt. La fameuse Locuste
A redoublé pour moi ses soins officieux :
Elle a fait expirer un esclave à mes yeux ;
Et le fer est moins prompte pour trancher une vie,
Que le nouveau poison que sa main me confie.

NERON

Narcisse, c'est assez ; je reconnais ce soin,
Et ne souhaite pas que vous alliez plus loin.

NARCISSE

Quoi ! pour Britanicus votre haine affaiblie
Me defend....

NERON

Oui, Narcisse, on nous réconcilie

NARCISSE (hypocrite)

Je me garderai bien de vous en détourner,
Seigneur ; mais il s'est vu tantôt emprisonner :
Cette offense en son coeur sera longtemps nouvelle.
Il n'est point de secrets que le temps ne révèle :
Il saura que ma main lui devait présenter
Un poison que votre ordre avait fait apprêter.
Les dieux de ce dessein puissent-ils le distrraire !
Mais peut-être il féra ce que vous n'osez faire.

O SEAMĂ DE CUVINTE

Renumitul compozitor Jean Philippe Rameau (1683—1754) se plimba cufundat în gânduri muzicale, în camera sa și călcă din nebăgare de seamă pe coada câinelui nevestii sale. Animalul scoase un lătrat care nu se potrivea probabil cu „cadența" și „sunetul" compoziției din capul lui Rameau și irită nervii compozitorului.

— Cânți fals, javră ! strigă el, apucă câinele și-l aruncă pe fereastră afară.

■

Contele de Grammont era unul din cele mai fine spirite ale curții lui Ludovic XIV ; de aceia analele timpului sunt pline de spirite cari îi sunt atribuite.

Intr'o zi, Ludovic XIV jucând table, o trăsătură fu pusă la îndoială : se discuta ; curtezanii, de teamă, să nu displacă regelui, tăceau. Iși face apariția contele de Grammont.

— Grammont, spuse regele, judecă-ne :

— Sire, ați pierdut, răspunse acesta fără a ezita.

— Dece hotărăști astfel ? Nici nu știi despre ce e vorba !

— Sire, gândiți-vă că dacă lucrul ar fi fost numai dubios, toți acești domni v'ar fi declarat învingător !

Ludovic XIV, căruia îi plăceau laudele, dar și dreptatea și spiritul, râse din inimă și plăti.

■

Renumitul chirurg Lord Ioseph Lister fu chemat într'o zi, la miezul nopței, la un bogătaș. Acesta primi pe medic culcat în pat, cu multe suspine și-i zise :

— Ah ! domnule doctor, mi-e foarte rău, am impresia că mor !

Lord Lister examină pe pacient și zise în cele din urmă fără milă :

— Ți-ai făcut testamentul ?

— Nu, răspunde speriat pacientul, credeți deci ?...

— Cine e notarul d-tale ?

— Domnul X... dar, dragă doctore...

— Trimite imediat să-l cheme.

— Dar dragă, domnule doctor, la vârsta mea...

— Trimite să-l cheme și trimite și după tatăl d-tale și după cei doi fii ai d-tale !

— Trebue așa dar, să mor ?

— Nu, dar nu vreau să fiu singurul măgar deșteptat de d-ta astă noapte din somn !

◆

Se știe că în Franța numai Președintele Republicei are controlul fondurilor secrete.

Intr'o zi, ministrul de interne prezintă conturile sale lui Felix Faure.

— Ce ! 15 mii de franci voiajul meu ! S'a plătit oare trenul special din fondurile secrete ?

— Nu trenul, Domnule Președinte, ci aclamările !

*

Intr'un tren, la Brighton, un domn singur în compartimentul său, a ațipit, un alt călător se sue, punând în plasă, deasupra capului tovarășului său de drum, un coș. In timpul mersului, o picătură cade pe plastronul domnului adormit, care nu era altul decât cunoscutul scriitor francez Maurice Dekobra, care se deșteptă îndată.

El întrebă atunci pe posesorul coșului.

— Whisky ?

— Nu, răspunse celălalt, fox-terrier !

RUD. A. KNAPP

Charles Baudelaire[*)]

— Cugetări şi paradoxe —

A fi un om mare şi un sfânt pentru sine iată singurul lucru important.

Ar fi miraculos ca un critic să devie poet, dar e cu neputinţă ca într'un poet să nu fie un critic.

Adâncimi nebănuite de cugetare în proverbele populare: găuri săpate de generaţii de furnici.

Arta care va corespunde trebuinţei de toate zilele va fi totdeauna cea mai onorată.

Amestecul grotescului şi al tragicului e plăcut spiritului, după cum dezacordurile sunt plăcute urechilor blazate.

Arabescurile constituesc cel mai ideal şi cel mai spiritualist dintre toate desenurile.

A fi om practic mi s'a părut totdeauna hidos.

1848 n'a fost plăcut decât prin faptul că fiecare făcea atunci utopii, întocmai cum poeţii clădesc castele în Spania.

1848 n'a fost încântător decât prin excesul însuşi al ridicolului.

Robespierre nu e demn de stimat decât pentru câteva fraze frumoase.

Adevărata muzică sugerează aceleaşi idei în capete diferite.

Am o sete diabolică de înveselire, de glorie şi de putere. Asta, trebue s'o spun, e străbătută adeseori, nu tocmai cât ar trebui, nu-i aşa scumpă mamă? prin dorinţa de a-ţi plăcea.

Aceste blestemate sărbători au privilegiul să ne amintească într'un mod crud cât de repede trece timpul, cât de rău e întrebuinţat, şi ce plin e de dureri.

Ah! scumpă mamă, mai ne-a rămas oare timp să fim fericiţi? Nu mai cred; —patrucezi de ani, un consiliu judiciar, datorii enorme, şi însfârşit, mai rău decât orice, voinţa pierdută, înfrântă! Cine ştie dacă spiritul, el însuşi, nu este alterat? Nu ştiu nimic, nu mai pot s'o ştiu, fiindcă am pierdut chiar însuşirea sforţărei.

Mai înainte de toate, vreau să-ţi spun un lucru pe care nu ţi-l spun destul de des, şi pe care tu îl ignorezi fără îndoială, mai ales dacă mă judeci după aparenţe, e că duioşia mea pentru tine creşte neîncetat. E o ruşine să-ţi mărturisesc că această duioşie nu-mi dă nici măcar puterea de-a mă ridica. Mă gândesc la anii care au trecut, îngrozitorii ani, îmi petrec timpul gândindu-mă cât de scurtă e viaţa, nimic mai mult; şi voinţa din zi în zi mi se rugineşte. Dacă vre-odată un om a cunoscut, tânăr, spleenul şi ipohondria, desigur, acela sunt eu. Şi cu toate acestea, am o dorinţă de viaţă, şi aşi voi să cunosc puţin siguranţa (zilei de mâine), gloria, nemulţumirea de mine. Ceva teribil îmi spune: niciodată şi altceva îmi spune: încearcă. Din atâtea planuri şi din atâtea proecte, îngrămădite în două sau trei cartoane, pe care numai îndrăsnesc să le deschid, ce voiu sfârşi? poate nicioadată nimic.

Ceeace e creiat de spirit e mai trainic decât materia.

Caracterul adevăratei poezii e să evite torentul şi să curgă liniştit şi solemn ca marile fluvii când se apropie de mare: moartea şi infinitul lor.

Când voiu izbuti să inspir desgustul şi oroarea generală, voiu cuceri singurătatea.

Când văd un scriitor, neprigonit de mizerie neglijând ceeace face bucuria ochilor şi încântarea imaginaţiei, îmi vine să cred că-i un scriitor foarte redus, ca să nu zic mai rău.

Cine dintre noi n'a simţit că în sufletul lui se sbat două fiinţe? Vreau să vorbesc despre acei al căror spirit a fost din copilărie totdeauna dublu: acţiune şi intenţie, vis şi realitate: totdeauna intâiul păgubind pe al doilea, unul uzurpând partea celuilalt.
unul uzurpând partea celuilalt.

Cu toate că poezia îşi are într'adevăr hotarele ei, totuşi, prin forţa geniului, domeniul ei e aproape nelimitat.

Ce este omul superior?—Nu e specialistul. E omul tihnit şi de educaţie generală. Să fii bogat şi totuşi să iubeşti munca.

Cu cât devin mai nefericit, cu atât devin mai mândru.

Cu cât forma e mai strânsă, cu atât ideia ţâşneşte mai intensă. Orice idee se potriveşte sonetului: bufoneria, distincţia, pasiunea, visul şi meditaţia filosofică. El cuprinde frumuseţea metalului şi a mineralului lucrate cu îngrijire. Aţi băgat de seamă că o bucată de cer zărită printr'o ferestruică, între două stânci apropiate sau printr'o arcadă, îţi dă o idee mai adâncă a infinitului decât vasta privelişte văzută din vârful unui munte?!.. Cât despre poemele lungi ele sunt refugiul acelora cari nu pot să le facă scurte. Orice poemă care ne oboseşte atenţia, nu este o poemă.

Cât de puţin dacă te vei coborî în tine însuţi, dacă îţi vei întreba sufletul, dacă îţi vei rechema amintirile, vei simţi că Poezia n'are şi nu poate avea alt scop decât cultivarea Ei însăşi,—şi nici o poemă nu va fi mai mare, mai demnă de numele de poemă, decât aceea care a fost scrisă numai şi numai pentru plăcerea de a o scrie.

De ce priveliştea mărei ne încântă totdeauna şi atât de mult? Pentrucă ne dă în acelaşi timp ideea de nemărginire şi de mişcare.

Din fericire, răsar din când în când reparatori de nedreptăţi: critici, amatori, oameni ciudaţi cari afirmă că nu toată pictura e în Rafael, nici toată poezia în Racine, că poeţii minoritari au multe pagini bune, trainice şi fermecătoare, şi că însfârşit oricât ai iubi frumuseţea obştească, obişnuită din poeţii şi artiştii clasici, nu ţi-este îngăduit să treci cu vederea frumuseţea singulară, frumuseţea creiată de împrejurări şi caracteristică moravurilor.

Culese şi traduse de

AL. T. STAMATIAD

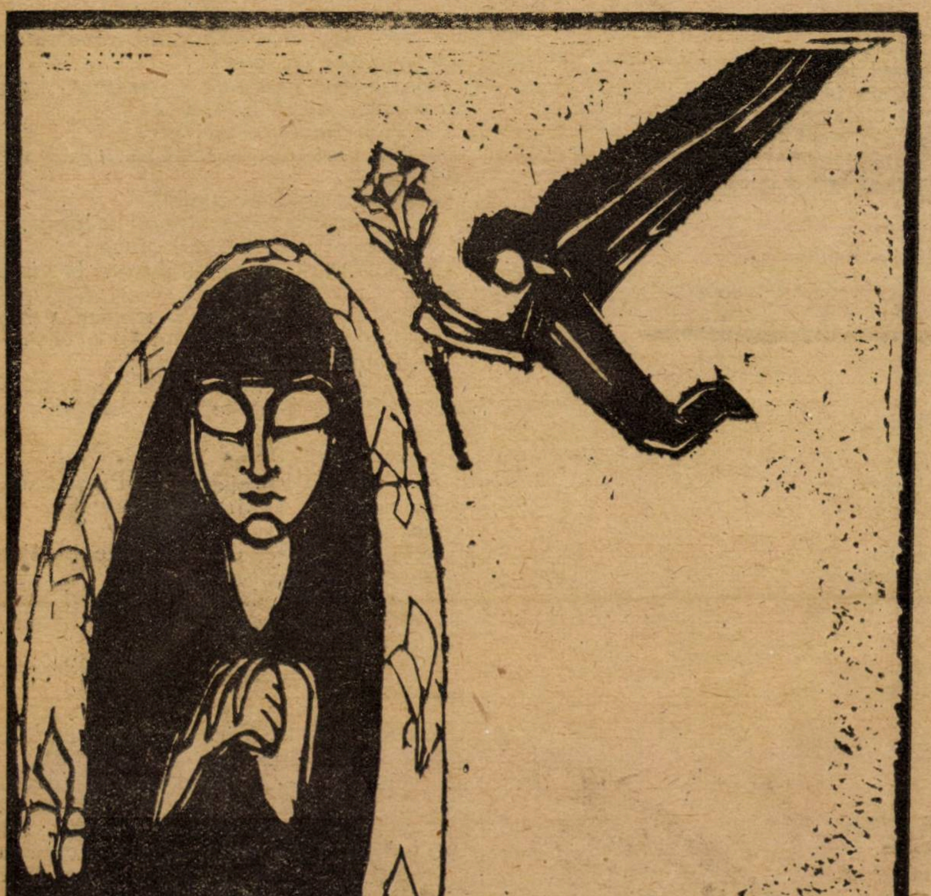

M. PANA BUESCU: BUNA VESTIRE

Expoziţia graficei româneşti

---

*) Din volumul: „Sufletul lui Baudelaire", care va apare în curând.

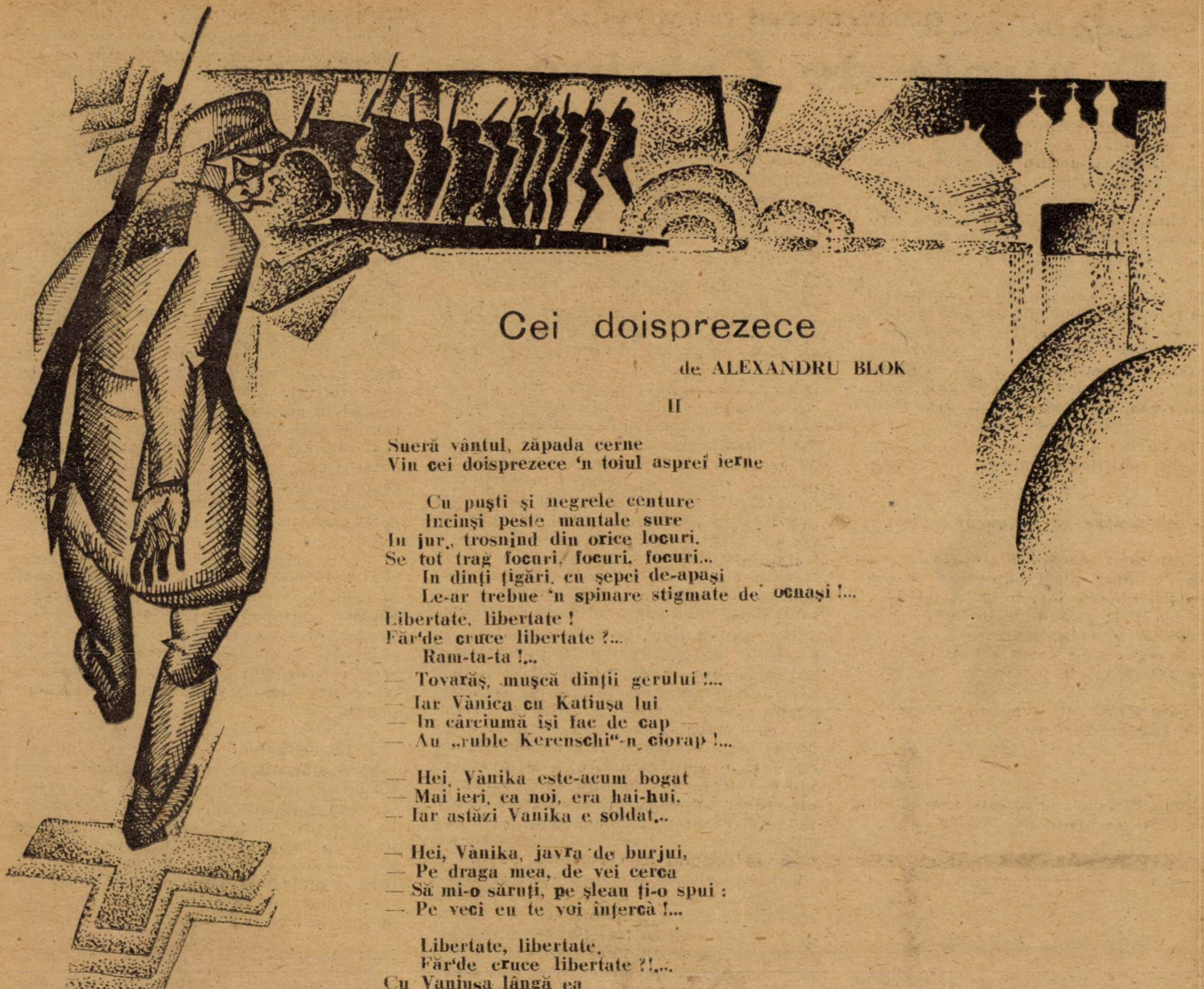

Cei doisprezece

de ALEXANDRU BLOK

II

Suera vântul, zăpada cerne
Vin cei doisprezece 'n toiul asprei ierne

Cu puşti şi negrele centure
Incinşi peste mantale sure
In jur, trosnind din orice locuri.
Se tot trag focuri, focuri, focuri...
In dinţi ţigări, cu şepci de-apaşi
Le-ar trebue 'n spinare stigmate de ocnaşi !...
Libertate, libertate !
Făr'de cruce libertate ?...
Ram-ta-ta !...
— Tovarăş, muşcă dinţii gerului !...
— Iar Vànica cu Katiuşa lui
— In cârciumă îşi fac de cap —
— Au „ruble Kerenschi"-n cioran !...

— Hei, Vànika este-acum bogat
— Mai ieri, ca noi, era hai-hui.
— Iar astăzi Vanika e soldat...

— Hei, Vànika, javra de burjui,
— Pe draga mea, de vei cerca
— Să mi-o săruţi, pe şleau ţi-o spui :
— Pe veci eu te voi înţercà !...

Libertate, libertate,
Făr'de cruce libertate ?!...
Cu Vaniuşa lângă ea,
Katea tot se sbenguià...
Şi ce face ?...
Ram-ta-ta !...

Iar în jur, din ori-ce locuri,
Se trag focuri, focuri, focuri...
Ţine-ţi pasul revòluţionar,
Căci nu doarme duşmanul pândar !...

Tovarăş, nu fiţi laşi : ochiul pe ţintă !
Trageţi gloanţe 'n Rusia sfântă...

Incătuşată,
Imbordeeată,
Burtoasă !...

Hei, voi, fără de cruce !...
(Urmează)

trad. de I. BUZDUGAN

Gravuri de V. FEODOROV

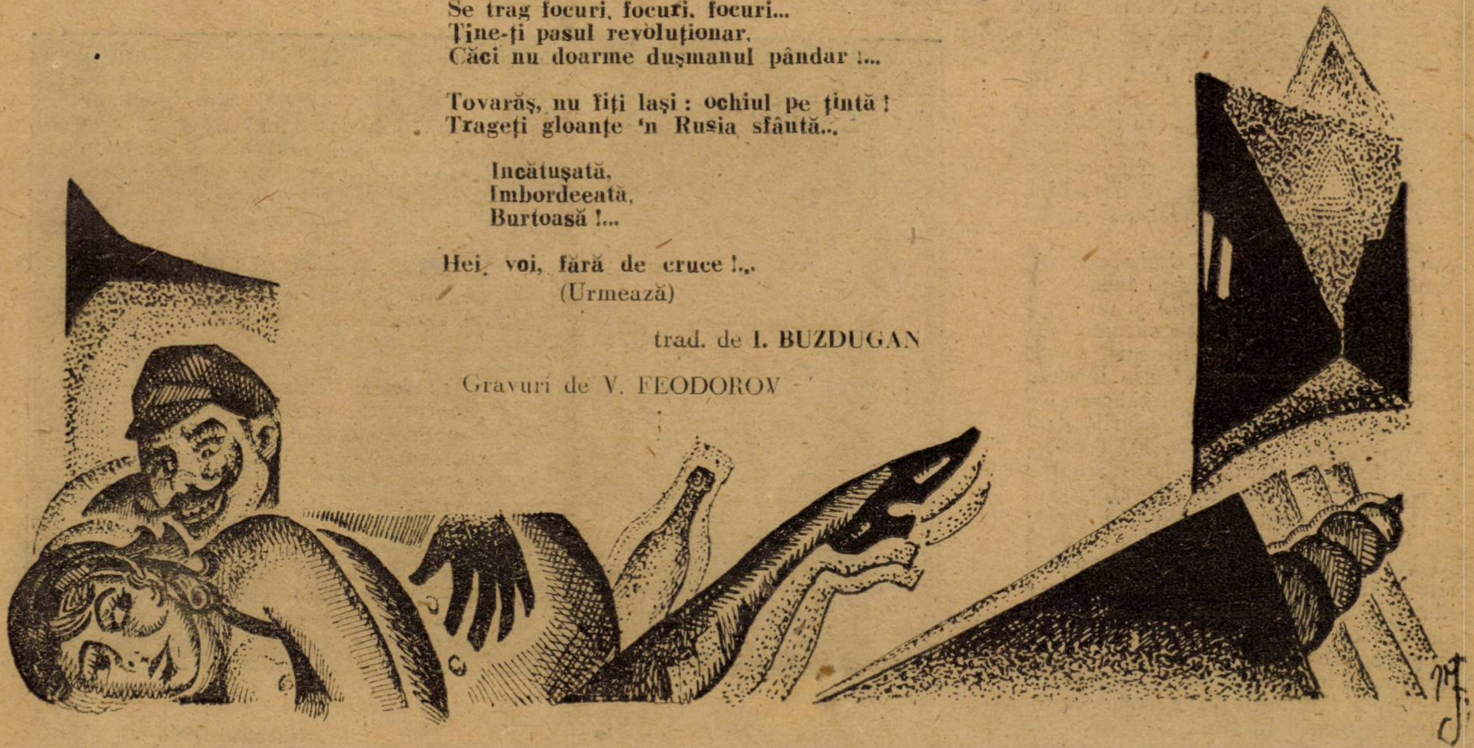

CHARLES DICKENS

O nuntă de Crăciun

Fu o fericită soarea. Whistul în care d. Pickwick şi cucoana-mare jucară împreună, era grav şi solemn, dar veselia de la masa rotundă era gălăgioasă şi tumultoasă. Mult după ce cucoanele se retrase, vinul cald, stropit cu coniac şi mirodenii, făcu înconjurul, mai recirculă iarăşi şi destul de frecuent. Somnul ce produse fu profund şi visurile ce aduse fură plăcute. E un fapt remarcabil că cele ale d-lui Snodgrass se refereau într'una la Emilia Wardle şi că principala figură a viziunilor d-lui Winkle era o tânără dudue cu ochi negri, surâs răutăcios şi pantofiori prea mititei.

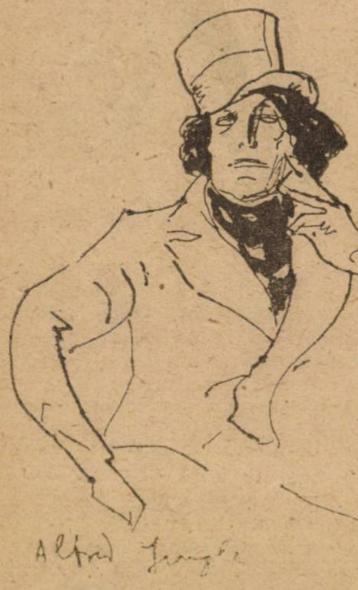

(După Frank Reynolds)

D. Pickwick fu deşteptat de timpuriu, a doua zi, într'un murmur de voci, într'un sgomot confuz de paşi, ce ar fi fost suficient să tragă din somnul lui greu pe borţosul-bucălat însu-şi. Servitoarele şi musafirii alergau într'una în toate părţile şi erau atâtea şi atâtea cereri de apă caldă, atâtea rugăciuni repetate pentru ace şi aţă, atâtea : „Oh, vin de-mi prinde rochia, fii drăguţă :“ că d. Pickwick, în inocenţa sa, începu să-şi închipue că se întâmplase ceva de speriat. Intre timp, ideile i se iluminară din ce în ce, îşi reaminti că era ziua nunţii. Ocaziunea era însemnată, se îmbrăcă cu grijă deosebită şi coborî în camera unde trebuia să dejuneze.

Toate servitoarele casii. îmbrăcate în uniformă de muselină, alergau încoace şi încolo într'o stare de agitaţie şi de grijă imposibil de descris. Bătrâna cucoană era gătită într'o rochie de brocart, ce de douăzeci de ani nu mai văzuse lumina, afară doar de câteva raze vagabonde ce se strecuraseră printre crăpăturile tronului unde fusese închisă. D. Trundle strălucea de satisfacţie, dar se întrezărea totuşi că nervii nu-i erau destul de solizi. Cât despre cordiala gazdă, o scrântise de tot în sforţările ce făcea să pară liniştit şi vesel. Exceptând două sau trei favorite, rămase suspuse şi onorate de o consideraţie particulară a miresei şi a domnişoarelor de onoare, toate celelalte tinere persoane erau în rochii de muselină şi în... lacrămi. Pickwickienii erau de asemenea îmbrăcaţi în costume apropiate împrejurării. In fine, se auzeau pe iarbă, înaintea uşii mari, teribile urlete, scoase de toţi oamenii, tineri şi copii, ce depindeau de moşie, purtând fiecare cocarda albă la butonieră. Era Sam care dirija strigătele lor, prin învăţ şi prin exemplu ; căci ajunsese să se facă foarte popular şi se găsea la largul lui, ca şi cum ar fi fost conceput şi copilărit pe moşiile d-lui Wardle.

O căsătorie este un subiect privilegiat de glume ; şi cu toate acestea, ori şi cât, nu prea e o glumă în esenţă. Vorbim numai de ceremonie şi cerem să fim bineînţeleşi că nu ne permitem nici un sarcasm ascuns contra vieţii unite prin căsătorie. La plăcerile, la speranţele ce aduce căsătoria, este amestecat regretul de a părăsi casa sa, familia sa, de a lăsa în urmă drăgăstoşii prieteni ai părţii cele mai fericite din viaţă, pentru a înfrunta grijile cu o persoană ce n'ai pus-o la încercare şi care o cunoşti puţin. Dar, destul despre aceasta : nu vroim să ne întristăm capitolul prin descripţia acestor sentimente naturale şi am regreta şi mai mult dacă le-am da o turnură de ridicul.

Vom spune, deci, pe scurt : căsătoria fu celebrată de bătrânul pastor al bisericii parohiale din Dingley Dell şi că numele d-lui Pickwick este înscris în registrul păstrat până în zilele noastre la sacristie, că tânăra domnişoară cu ochi negri nu-şi iscăli numele cu mână sigură, curgătoare şi degajată, că semnătura Emilii şi aceia a celeilalte domnişoare de onoare sunt aproape de necitit ; că de altfel totul s'a petrecut foarte bine şi într'un chip plăcut ; că tinerele domnişoare găseau în general că ceremonia nu era atât de teribilă cât şi-o închipuise şi că dacă stăpâna ochilor negri şi a surâsului răutăcios socotise nimerit să informeze pe d. Winkle că ea n'ar putea—de sigur—niciodată să se supună unui lucru atât de odios, avem pe de altă parte, motive serioase să presupunem că se înşela. La toate acestea mai putem adăoga că d. Picwick fu primul care îmbrăţişă mireasa şi că în acelaş timp îi trecu în jurul gâtului un bogat lanţ de aur cu un ceasornic de acelaş metal, ce nu fusese văzut mai înainte de ochii altui muritor, afară de ceia ai bijuterierului. In fine, clopotele bătrânei biserici sunară atât de vesel pe cât putură 1) şi toată lumea se întoarse la masă...

— Unde se pun bobârnacii de Crăciun2) tinere mâncător de opiu ? întrebă Sam pe borţosul bucălat, ajutând acest interesant impiegat să pue pe masă felurile de bucate ce nu fuseseră aranjate seara precedentă.

Joe arătă locul bobârnacilor.

— Foarte bine ! zise Sam. Pune-le o ramură ca de Crăciun. Tava ceia, mai în faţă. Acum avem aerul compact şi confortabil, cum zicea Haplea tăind capul lui Hăplişor, fii-său, ca să-l împiedice de a privi cruciş.

Făcând această savantă citaţie, Sam se dădu un pas sau doi înapoi să axamineze preparativele festinului. Era tocmai confundat în această delicioasă contemplare, când şi sosi societatea luând loc la masă

— Wardle, zise d. Pickwick, de îndată ce se aşeză, un pahar de vin în cinstea acestei fericite împrejurări.

— Incântat, bătrâne camarad, replică d. Wardle. Joe... afurisit copil, iar doarme !

— Nu, domnule, nu dorm, răspunse borţosul bucălat eşind dintr'un ungher al camerei, unde, ca şi nemuritorul Jack Horner, patronul băeţilor graşi, se ocupa să devoreze un bobârnac, fără a uita să se achite de această ispravă cu sângele rece ce caracterizează operaţiunile gastronomice ale ilustrului erou din balada pentru copii

— Umple paharul d-lui Pickwick.

— Da, domnule.

Borţosul-bucălat umplu paharul d-lui Pickwick şi se retrase îndată în spatele scaunului stăpânului său, de unde observă cu un soi de veselie sumbră şi grijulie jocul furculiţelor şi cuţitelor, precum şi traectul bucăţilor alese de la tăvi la farfurii şi de la farfurii la gura mesenilor.

— Dumnezeu să te binecuvânteze scumpe amice, zise d. Pickwick.

---

1) La catolici şi protestanţi se trag clopotele şi după cununii, — bun înţeles pe un ton vesel.

2) **„The Pie-s“**, sunt bobârnaci din făină albă cu carne, brânză sau fructe în ele.

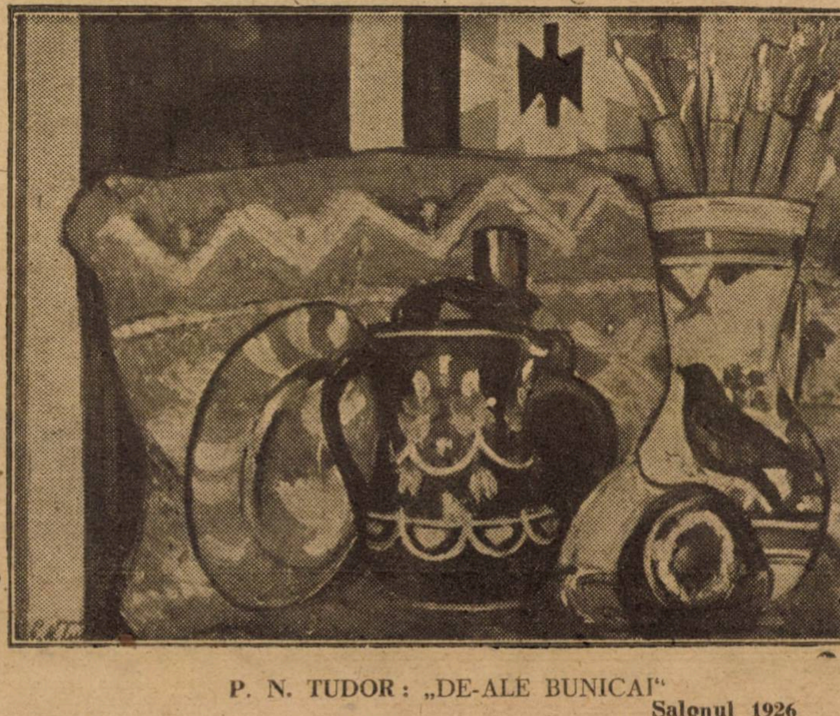

P. N. TUDOR : „DE-ALE BUNICAI“

Salonul 1926

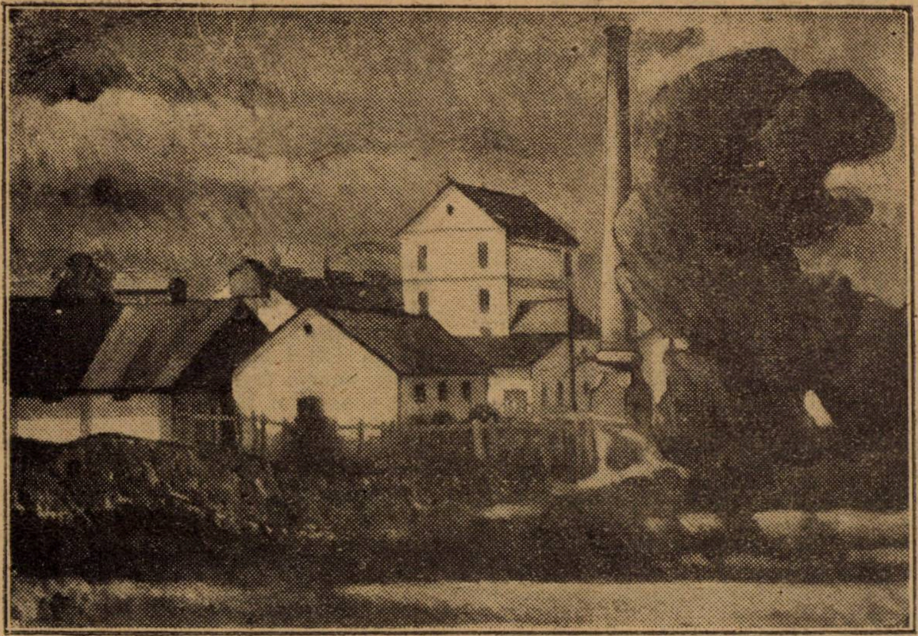

P. N. TUDOR : PE VALEA TOPOLNIŢEI Salonul 1926

— Tot aşa îţi urez şi eu, băiat bătrân, replică d. Wardle şi-şi satisfăcură îndată inima şi setea.

— Doamnă Wardle, reluă d. Pickwick, noi ăştia bătrânii, noi trebue să bem câte un pahar de vin în norocul acestui eveniment.

Cucoana mare fu în acest moment într'o postură de mare grandeţe, căci stătea în fruntea mesei în rochia sa de brocart, având mireasa într'o parte, pe d. Pickwick în cealaltă, pentru a-i tăia bucăţelele. D. Pickwick nu vorbise prea tare, dar ea auzise dintr'odată şi bău un pahar întreg de vin spre viaţă lungă şi fericire. In fine, buna cucoană se lansă într'o poveste ocazionată de propria sa căsătorie, însoţită de o disertaţie asupra modei, tocurilor înalte şi de câteva alte particularităţi privind viaţa şi aventurile încântătoarei lady Tollimglower, decedată. La fiecare pauză a povestirei sale, bătrâna râdea din toată inima şi tinerele domnişoare făceau la fel, apoi ele se întrebau între ele de ce anume mama mare putea vorbi atâta vreme. Ori, când tinerele domnişoare râdeau, bătrâna cucoană chicotea de zece ori mai tare şi declara că povestea ei a fost mereu privită ca excelentă, ceiace făcea din nou să râdă toată lumea şi inspira bătrânei cea mai bună dispoziţie posibilă.

In acest timp, faimosul **plum-cake** 3), prăjitura de nuntă, fu tăiat şi plimbat în jurul mesii. Tinerele dudui păstrară câte o bucăţică, să pue sub pernă şi să viseze pe viitorul soţ, ceiace ocaziona o mare canitate de roşeaţă şi hohote de râs.

— D-le Miller, un pahar de vin, zise d. Pickwick vechii sale cunoştinţe, domnul al cărui cap semăna cu un măr domnesc.

— Cu cea mai mare satisfacţie, domnule, zise acesta cu aerul solemn.

— Permiteţi-mi să intru şi eu, zise bătrânul pastor benevol.

— Şi mie asemenea, adăogă preoteasa sa.

— Şi mie asemenea, şi mie asemenea, repetară din partea opusă a mesei o pereche de rude sărace, care mancase şi băuse cât le ţinuse cureaua şi care se grăbeau să râdă de tot ce se spunea.

D. Pickwick, ai cărui ochi străluceau de bunătate şi de plăcere, exprima intima sa satisfacţie la tot ce se adăoga nou. In fine, ridicându-se dintr'odată : „Doamnelor şi domnilor", zise el.

— Ascultaţi, ascultaţi ! Ascultaţi, ascultaţi, ascultaţi ! strigă Sam, luat de exaltarea momentului.

— Băgaţi toţi servitorii, zise bătrânul Wardle, interpunându-se ca să previe o răbufneală publică ce Sam ar fi înghiţit la sigur de la stăpânul său ; daţi fiecăruia câte un pahar de vin să bea la toast: acum, Pickwick...

In tăcerea companiei, în şuşotele servitoarelor şi în tevatura bănuitoare a bărbaţilor, d. Pickwick îi dădu drumul :

— Doamnelor şi domnilor... nu... nu voi zice „doamnelor şi domnilor", vă voi numi amicii mei, scumpii mei amici, dacă cucoanele îmi acordă o atât de mare libertate... Aci d. Pickwick fu întrerupt de aplauzele frenetice ale cucoanelor, repetate de domni şi în timpul cărora posesoarea ochilor negri fu auzită declarând distinct că ar îmbrăţişa bucuroasă acest drăguţ domn Pickwick D. Wincle întrebă galant dacă treaba nu s'ar putea face şi prin procură ; dar tânăra dudue cu ochi negri replică : „de pildă" însoţind acest răspuns de o ochiadă care zicea limpede : „încearcă !"

Scumpii mei amici, reluă d. Pickwick. vroi să propun în sănătatea mirelui şi miresei, Dumnezeu să-i binecuvinteze ! (Lacrimi şi aplauze). Tânărul meu amic Tundle este, dupe cum cred, un excelent brav tânăr şi soţia sa este o prea amabilă şi încântătoare fecioară, capabilă să transfere într'o altă sferă fericirea ce a răspândit în jurul ei timp de douăzeci de ani în casa părintească. (Aci bortosul bucălat dădu drumul unui larmăt de plânsete stentoriene, iar Sam, luându-l de guler, îl târî afară din odae). Aş vroi, urmă d. Pickwick, să fiu atât de tânăr să sper la mâna surioarei sale. (Aplauze). Dar asta neputându-se, sunt fericit să mă găsesc atât de bătrân să-i fiu tată, ca să nu fiu bănuit de a avea oare-care proecte ascunse când zic că le admir, că le stimez şi le iubesc pe amândouă. ((Aplauze şi suspine). Tatăl miresei, amicul nostru, aci prezent, este un caracter nobil şi sunt orgolios că-l cunosc. (Mare tapaj) Acest om excelent, independent, afectos, ospitalier, liberal... (Strigăte entuziaste din partea rudelor sărace la fie-care din aceste adjective şi în special la ultimele două). Bucură-se fiică-sa de toată fericirea ce el i-o doreşte, găsească în contemplarea acestei fericiri toată satisfacţia inimei şi dragostea ce-o merită ! Acestea, sunt de sigur, ce le dorim fie-care dintre noi. Să bem, deci, în sănătatea lor, urându-le o viaţă lungă şi tot felul de prosperităţi.

D. Pickwick isprăvi vorba în mijlocul unei tempeste de aplauze. Plămânii auxiliarilor sub comanda lui Sam, se distingeau mai cu seamă prin activa şi solida lor cooperaţie. In fine, d. Wardle ridică în sănătatea d-lui Pickwick şi d. Pickwick în aceia a cucoanei mari D Snodgrass propuse pe d. Wardle şi d. Wardle propuse pe d. Snodgrass. Unul din rudele sărace închinară pentru d. Tupman, cellalt închină pentru d. Winkle şi totul fu fericire şi benchetuială până în momentul când dispariţia misterioasă a unuia din rudele sărace sub masă, avertiză compania că e timpul să se separe.

După recomandaţia d-lui Wardle, partea masculină a societăţii întreprinse o preumblare de patru sau cinci leghe să se debaraseze de fumul vinului şi dejunului. Rudele sărace, numai, rămaseră în pat toată ziua pentru a obţine acelaş rezultat, dar neputând ajunge la aşa ceva, fură obligaţi să rămâie acolo mai departe. In acest timp, Sam întreţinea servitorii într'o stare de râs perpetuu şi borţosul întrebuinţa vremea mâncând şi dormind rând pe rând.

Prânzul de seară fu tot atât de copios ca şi dejunul şi tot atât de sgomotos ; în fine veni desertul şi noui toasturi ; apoi ceaiul, cafeaua, în fine balul.

La capătul sălii mari, ornată cu lambriuri sumbre, erau aşezaţi sub un baldachin de pomişori şi verdeaţă, doi din cei mai buni scripcari şi unica harpă din Muggleton. In toate felurile de unghere şi pe tot soiul de policioare luceau sfeşnice vechi de argint masiv. Covorul era ridicat, lumânările străluceau vesel, focul pâlpâia în căminul enorm, pe al cărui prichici puteai întoarce uşor o gabrioletă din timpurile noastre degenerate. Voci vesele, chihote de râs fericit răsunau în toată sala ; în fine era la locul ales de unde chiar bătrânii **yeomen** 4) engleji, deveniţi spirite după moarte, ar fi poftit să dea şi ei un bal.

Dacă era ceva ce se putea adăoga la această agreabilă ceremonie, era faptul remarcabil că d. Pickwick apăru fără bocanci, pentru prima oară în viaţa lui, dacă dăm crezare celor mai vechi amici ai săi.

— V'aţi pus de gând să dansaţi ? întrebă d. Wardle.

— Desigur, nu vedeţi că sunt îmbrăcat pentru asta, răspunse el, făcând să se remarce în glumă ciorapii săi de mătase urziţi cu fire în culori şi finii săi cipici.

— D-ta în ciorapi de mătase !? strigă vesel d. Tupman.

— Şi de ce nu, domnule, de ce nu ? i-o întoarse d. Pickwick cu căldură, cătând către prietenul său.

— Oh ! chiar aşa în adevăr, răspunse d. Tupman. Nu-i motiv ca să nu-i purtaţi.

— Presupun că nu, domnule, presupun, zise d. Pickwik pe un ton peremtor.

D. Tupman voise să râdă, dar băgă de seamă că era un subiect serios. Luă, deci, un aer grav şi declară că ciorapii aveau un desen foarte frumos.

— Sper, domnule, reluă filozoful privind fix interlocutorul său. Mă mândresc, domnule, să găsiţi ceva extraordinar în ciorapii mei, fie ei, numai ciorapi.

— Oh, desigur, desigur, nu ! se grăbi a răspunde d. Tupman. Se îndepărtară şi

---

3) **Plum-cake**, aluat de cozonac, mai puţin fermentat, copt cu multe stafide în el.

4) Vechi proprietari şi arendaşi ai latifundiilor, englezi foarte tari în petreceri, al căror descedent ar fi d. Wardle (părerea autorului).

Poetul Alexandru Blok

de **ION BUZDUGAN**

Cântărețul **„Prea Frumoasei Doamne“** și-al „Necunoscutei“ a fost cel mai iubit poet al tineretului rus, dinainte de revoluție! Slava aceasta i-au adus-o lui Blok „Cântările sale către Prea Frumoasa Doamnă“, Necunoscută — pe care sufletul Poetului o aștepta să vină, din noapte și vijelie, ca pe-o zână mântuitoare de chinuri, și alinătoare de suferințe!

Apoi s‘au succedat **„Măști de zăpadă“**, dansul valpurgiilor în noaptea de vijelie și furtună și în sfârșit veni ca o încoronare pe fruntea celor trudiți și istoviți de drum, căzuți la răspântii de viață **„Roza și Crucea“** — simbol al răsplății suferinței și patimilor îndurate pe Golgota pământească.

Dar toate aceste icoane erau însă numai visuri nebuloase ale inspirației poetului Blok, visate în noaptea din ajunul revoluției. Icoanele sufletelor lui, întrupate din vis nu erau decât năluci și chimere fermecătoare, zâne fără de corp, ce nu atingeau pământul în mersul lor, ci sburau deasupra lui, plutind pe aripile fanteziei.

Poetul, îndrăgostit de nălucile și chimerile sale din vis, le cânta, încântând și vrăjind cu cântecele sale și sufletele celor setoși de o altă viață, nouă și frumoasă, în așteptarea Prea Frumoasei Doamne Necunoscute, ce va aduce în ochii ei albaștri misterul stepelor infinite și lumina cerurilor înstelate.

Dar deșteptarea poetului din visul fermecat, la realitate, a fost o crudă și nemiloasă desamăgire!

Revoluția, care a venit din noapte și vijelie, n‘a fost deloc o prea Frumoasă Doamnă, Necunoscută, ci a fost o sângeroasă și necruțătoare Femidă, ce-a coborât pe pământ cu o torță de foc — în stânga, și cu paloșul de oțel — în dreapta-i — pentru a-și răzbuna robia și chinul ei de veacuri!

Și visul poetului s‘a sfărâmat!

Căsuța de carton — „Balagancicul“ lui Block, mistuit de flacări, s‘a prăbușit în ruină și toți îngerii albi ai visărilor poetului, cu aripile pârjolite de focul revoluției au căzut din cer, striviți la pământ!

Și visul poetului s‘a sfârșit!...

Iar poetul visător, privind la ruinele trecutului, deschide ochii mari, în noaptea de vijelie și furtună, și vede alte năluci de visuri, cum trec prin fața lui, în vârtejuri de măști sângerate; dar acestea nu mai sunt umbre, de chimere și năluci, ci — oștiri de steaguri și vârcolaci ai revoluției, ce calcă aievea pe pământ, grăbind în noapte, mânați de biciul vijeliei și al furtunei deslănțuite de Stihii!...

— „Neagră Noapte
Albă nea.
Vifor! Vifor!
Răscolește-o lume vântul!...
Vifor! Vifor!
Volbură — pe‘ntreg pământul!...“

Așa începe acum poetul Alexandru Blok, celebrul său poem: **„Cei Doisprezece“**.

Cei Doisprezece este poemul revoluției ruse — așa cum s‘a răsfrânt această reală vijelie, de flacări și sânge prin prisma sufletului poetului, care a trăit-o și a văzut-o în toată cruzimea și asprimea ei necruțătoare!

Poemul „Celor Doisprezece“ este scris în zigzaguri de ritm — al spadelor încrucișate și fulgerelor de foc șerpuitoare, pe cerul de cătran al nopței, și tivit cu rime și asonanțe de pași cadențați și grăbiți în fulguiri de cuvinte sonore și reci a fulgilor albi, ce s‘aștern în giulgiul de zăpezi eterne ale poeziei!...

Iar dacă traducătorul, poate că n‘a reușit în total să imprime în forma limbei românești toată frumusețea originalului, — de vină este poate prea marea bogăție de mlădieri și imagini ale acestui poem, **specific rus**, cu particularități de formă a limbei, cari nu sunt atât de ușor de redat într‘o altă limbă străină.

Totuși, pentru a iconi cuvântul, m‘am străduit să dau și în forme de tablouri — revoluția „Celor Doisprezece“, lucru pentru care îi mulțumesc prietenului și talentatului pictor, Victor Feodorov, care a binevoit prin desemnele sale în peniță, să ne zugrăvească în chipuri și icoane vii — poemele: **„Cei Doisprezece“** și **„Scyții“** lui Blok.

Poemul „Cei Doisprezece“ al lui Alexandru Blok a fost mult discutat și disputat de cele două tabere adverse ale Rusiei revoluționare, ce se luptă între ele — bolșevici și antibolșevici!

Primii — văd în acest poem o proslăvire a revoluției, cei din urmă — văd — în poemul „Cei Doisprezece“ o satiră crudă împotriva revoluției proletare și planetare.

Noi nu ne vom amesteca în cearta taberelor revoluționare și antirevoluționare, ci ne mulțumim a pune la dispoziția publicului nostru acest poem al lui Blok în versiune românească, pe cari cititorii singuri îl vor judeca, fiecare după chipul și asemănarea sufletului său.

Ne vom mărgini doar să adăogăm câteva rânduri și reflecții, făcute de scriitorul rus, **Suvcinschy**, din prefața poemului „Cei Doisprezece“!

„Marii profeți ruși și prevestitori din adâncul depărtărilor au presimțit revoluția rusă. Inima și sufletul rus, din mister, au adulmecat ca o durere de neînlăturat, ursită de Soartă — venirea Revoluției.

Știau că va veni răscoala sângeroasă; știau că aceasta se va învârteji ca o vijelie de pulbere și foc — până la ceruri — și cerul întregei lumi se va înegri din nouri și de fum și se va dogori de flacări mistuitoare...

Știau că revoluția nu numai va sbura în nouri, dar se și va târî pe pământ. Dar în privința revoluției credeau imposibilul, căci înțelegeau că atunci se va deschide besna Ursitelor nemiloase și a patimilor ce clocoteau de veacuri. Această besnă din ghemul de păianjeni și putrezăciuni mucegăite — va descătușa puterile ascunse ale haosului, puterile întunericului și ale prădădului.

Știau că de acolo va scoate capul și se va târî lighioana născută și hrănită de această besnă — lighioana trădării și a provocației, care-i va prinde în mrejele ghiarelor sale pe cei slabi de înger.

Fiecare va trăda pe fiecare: Aproapele se va lepăda de aproapele său; se va lepăda de ziua de eri, care îi va fi „depărtatul ieri“, presimțiau, că, în sfârșit, se va întâmpla ceva și mai strașnic: că însăși revoluția se va lepăda de sine: că îi va trăda pe cei ce au născut-o, iar cei ce au născut-o cu groază vor fugi de monstrul născut de ei!

In anii din ajunul revoluției — așteptarea ei era prea dureroasă: Oare nu de această presimțire a așteptărei încordate era sguduit și speriat sufletul blând, cernit de jale a lui Cehov?

Nu erau oare profetice înțelepciunea lui blândă și iertătoare și presimțirea pustiirei sufletești și a scârbei lui nemărginite? Scârbă până la înfricoșare?!

Oare nu aceeași era — tăcerea și smerenia sufletească, după prevestirile și proorocirile pline de dezastre și cataclisme ale lui Dostojewski, prevestiri ale furtunei încă nedeslănțuite?

Au presimțit aproape totul...

Dar când Revoluția s‘a deslănțuit — s‘a întâmplat că n‘au mai cunoscut-o! Au admis-o numai la început, când revoluția era încă „fără de sânge“, când „pe ulițe umbla Hristos“.

Insă când au prins a se înfăptui și celelalte prorociri — deodată toți „s‘au lepădat de dânsa, cârmacii au scăpat cârma din mână și au fugit, ca niște răufăcători dela o faptă străină de ei.

De bună seamă n‘ați cunoscut-o?

N‘ați recunoscut voi copilul inimelor voastre — revoluția? Nu se poate!

Voi v‘ați prefăcut! Și v‘ați speriat de voi înși-vă — de trădarea copilului vostru!..

Dorobanțul și Carpatul

— Sentinelă milenară,
Kneaz adumbritor de țară,
Uriașule Carpat,
La masacru ne-ai chemat.
Zilele ți le-am dat ție,
Să aibi Dacia: soție.
— Dorobanțule voinic,
Ai zărit de pe colnic,
Numai nedreptăți și crime,
Și din sacra înălțime,
Repezindu-te în jos,
Lângă Oltul mânios,
Peste coame turmentate
Ale scumpilor tăi munți,
Gândul tău întinse punți,
Ai dat lupte ‘nverșunate
In Avrig și ‘n Săcădate.
Și cu sângele tău dac
Ai roșit la Porumbac,
Sub Negoi, toată câmpia,
Implinindu-ți datoria.

ALEXANDRU OBEDENARU

Sibiu 1921

---

firea d-lui Pickwick îmbrăcă expresiunea sa bine voitoare obișnuită.

— Suntem gata, zise d. Pickwick, care se plimba cu bătrâna în capul lanțului de dănțuitori și care făcuse deja trei plecări greșite în excesiva nerăbdare de a începe.

— Gata, strigă Wardle, acum!

Dintr‘o dată sunară cele două viori și harpa și repede porni și d. Pickwick cu brațele încrucișate cu ale domnișoarei sale, dar fu întrerupt de un bătut general în palme și de strigăte „opriți, opriți!“

In românește de I. CRIVAȚ

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Sărbători culturale

Intrerupem pentru astăzi şirul cronologic al evenimentelor din viaţa politică-culturală a Ardealului spre a ne opri un moment asupra unei părţi cu caracter mai intim, care stă în strânsă legătură cu sărbătorile bisericeşti.

Viaţa bisericească a românilor din Ardeal s'a desvoltat tot în împrejurări grele ca şi cea politică. Saşii şi maghiarii cu cari locuesc împreună având religii cu totul deosebite de cea ortodoxă au încercat în tot decursul veacurilor trecute sau să câştige pe români pentru biserica lor sau cel puţin să-i împiedice în desvoltarea lor bisericească. Biserica protestantă, căreia-i aparţin saşii, nu avea autoritatea unei biserici dominante în Stat şi nu putea, prin urmare, să aibă o înrâurire prea puternică asupra părţii morale a bisericii româneşti, ci se mulţumia ca să beneficieze materialiceşte de poporul român, care era obligat, în urma privilegiilor politice ce le aveau saşii dela regii ungari, să dea o parte din roada muncii sale pentru preoţimea săsească. Protestantismul fiind o biserică în fond ca şi în forma ei exterioară, întemeiată pe raţiune şi lipsită de orice sentimentalism, n'a avut şi nici n'ar fi putut să aibă vre-o înrâurire etică asupra poporului român, a cărui educaţie bisericească se întemeiază tocmai pe sentimentalismul ortodoxiei învăluite în forme şi formalităţi exterioare.

Biserica ungurească eri reprezentată prin trei confesiuni: romano-catolică, reformată şi unitară. Cele două din urmă sunt, ca şi protestantismul cu care au avut aceeaşi desvoltare istorică, religii întemeiate tot pe raţiune şi lipsite încă şi mai mult de formalismul sentimental ca cea protestantă. In timpurile mai nouă aceste două biserici luau tot mai mult caracterul unor biserici naţionale maghiare, fără a avea însă rol politic în viaţa statului ungar, afară doar în mod indirect prin faptul că mulţi dintre oamenii de stat şi guvernanţii statului ungar aparţineau uneia din aceste confesiuni. In astfel de împrejurări era firesc ca între biserica ortodoxă română şi cele două biserici maghiare să nu se desvolte nici o relaţiune, care ar fi putut să influenţeze pe cea dintâi.

Biserica dominantă în statul ungar era cea romano-catolică, căreia-i aparţinea şi dinastia Habsburgilor. Se ştie că biserica aceasta face cel mai întins prozelitism şi nici biserica românească din Ardeal n'a scăpat de tentaţiile acestei biserici. Urmările sunt cunosute : o parte din românimea ardeleană a fost câştigată de biserica romano-catolică deşi nu în mod absolut, încorporând-o cu totul în sânul ei, ci formând biserica greco-catolică sau unită, cum se mai numeşte în Ardeal. Prin aceasta s'a făcut în sânul românismului ardelean o spărtură, care a avut efecte destul de adânci asupra vieţii noastre naţionale.

Biserica ortodoxă română ca şi cea unită au rezistat cu tărie influenţelor de ordin etic ale bisericilor străine arătate mai sus. Chiar şi influenţa bisericei romano-catolice asupra credincioşilor uniţi se reduce la tagma preoţească şi la clasa intelectualilor şi micei burghezimi, în vreme ce populaţia dela sate a rămas aproape de tot neatinsă, ea păstrându-şi vechea credinţă şi vechile tradiţii ale bisericei ortodoxe.

Dacă din punct de vedere etic biserica românească din Ardeal a rămas neatinsă de influenţele străine, ea a suferit cu atât mai mult politiceşte. Biserica noastră având un caracter pur naţional, iar preoţimea română fiind expresiunea exterioară a acestui caracter, era fatal ca ea să fie prigonită de către factorii celorlalte biserici. Preoţimea română din Ardeal a rezistat însă cu vrednicie tuturor pericolelor cari au ameninţat veacuri dearândul biserica noastră. Lupta politică, la care a fost provocată biserica românească din Ardeal din partea celorlalte biserici, a avut ca urmare transformarea bisericei noastre în fortăreţe de apărare nu numai a credinţei strămoşeşti ci şi a fiinţei noastre naţionale. Biserica noastră a devenit astfel cel mai puternic scut pentru tot ce are un popor mai scump : limba, legea şi credinţa.

Revoluţia din anul 1848 a adus şi pentru biserica românească din Ardeal libertatea. Având în fruntea ei pe marii arhierei Şaguna la Sibiu şi Şuluţiu la Blaj biserica românească a luat o desvoltare cu adevărat uimitoare, păstrându-şi în fond vechiul ei rol de-a fi pavăza tuturor intereselor româneşti. Arhiereii ei au fost în fruntea mişcărilor bisericeşti, şcolare şi culturale ca şi în cele politice, pretutindeni şi totdeauna secondaţi cu pricepere şi hotărîre de întreaga preoţime şi învăţătorime.

Având aici datoria a ne ocupa mai mult de partea culturală trebue să relevăm marile merite ale tagmei preoţeşti şi dăscăleşti din Ardeal ce şi le-au câştigat mai cu seamă prin acţiunile lor culturale ce le desfăşurau în legătură cu sărbătorile bisericeşti. De când „Astra“ şi „Tribuna“ şi-au desfăşurat steagurile lor de propagandă culturală, aproape n'a rămas sat în Ardeal în care la sărbători să nu se facă, fie chiar şi în cele mai modeste condiţiuni, ceva pentru cultivarea poporului. Indeosebi sărbătorile Crăciunului erau folosite mult în scopul acesta. Prin producţiuni teatrale, întovărăşite de coruri religioase şi lumeşti, şi cu conferinţe instructive sărbătorile bisericeşti erau transformate în adevărate sărbători culturale. Cultura poporului nu se face prin acţiuni mari, savante, ci mai curând prin modestele opere de cultură ale modeştilor cărturari dela sate, cari ştiu şi pot să facă din fiecare sărbătoare bisericească tot odată şi o sărbătoare culturală. In Ardealul vechiu s'a făcut mult în privinţa aceasta şi generaţiile dinainte de război merită pentru asta toată recunoştinţa.

ION BAILA,

* * *

Şi privind la fuga laşă a celor ce au pângărit omenirea, Domnul din cer le-ar striga :

— Ascultaţi în noapte şuerul furiilor şi Stihiilor deslănţuite ! Ascultaţi bubuitul tobelor de foc şi tunet în furtună ! Priviţi ghemul şerpilor de fulgere şi flacări roşii, ce se încolăcesc pe ceruri, despicând zarea dela un capăt la altul al pământului vostru pustiit !

De ce fugiţi de fapta voastră ruşinoasă ? O voi, făptuitori de rele , de ce vă ascundeţi ochii să priviţi în faţă pârjolul şi dezastrul ?

De ce vă înfricoşaţi să priviţi în besna sufletelor voastre — plină de întunerec şi dezastre ? De ce nu voiţi să ascultaţi în noaptea trădării şi a tăgadei Patriei voastre — plânsul mumelor înebunite de durere, suspinul de copii desnădăjduiţi, pierduţi de părinţii lor pe drumuri, de ce n'ascultaţi plânsul sfâşietor al celor fără de adăpost şi fără de pâine, plânsul şi suspinul celor ce nu vor mai vedea, din abisul desnădejdei lor fără de margini, raza speranţei de mâine ? !

Au, unde sînteţi voi, făptuitori de rele ?

— Unde v'aţi ascuns voi de furtuna şi vijelia deslănţuită de voi din noaptea haosului ?

Veniţi în faţa mea — în faţa Faptei voastre săvârşite, la judecata, de care nu veţi scăpa !...

Şi acum, iată Revoluţia judecată de poetul-profet Alexandru Blok, în poemul : **„Cei Doisprezece !...“**

ION BUZDUGAN

ARTX. — EXCRXOCHERIE — DILETANTISM

Printre cei cari s'au ridicat, întâi, şi cu vorba şi cu scrisul, împotriva exageratei idolatrii faţă de ultimele producţii ale lui Grigorescu — m'am numărat şi eu cu modesta mea contribuţie.

Am suferit pentru aceasta, dealungul atâtor ani, multe jigniri şi imputări meschine.

Mi se imputa anume că aş fi un june crud şi ambiţios care, ţintind în gloriile consacrate, încerc să'mi instalez — pe ruine — un piedestal de parvenit.

Fireşte, am păşit netulburat pe drumul meu lung, cu nădejdea că, într'o bună zi, mi se va recunoaşte dreptatea.

Intâmplarea mi-a venit în ajutor, mult mai curând de cât mă aşteptam.

Prin numeroase articole — fie directe fie parabolice — m'am îndârjit, încă din 1918, să trezesc luarea aminte a amatorilor de elită şi a autorităţilor, asupra negoţului exagerat ce se făcea cu lucrările **cele mai slabe din activitatea artistică** a lui Grigorescu — lăsând necontenit să se înţeleagă, că în preajma acestui artist clocoteşte — **interesat** — un zgomot fără precedent în analele plasticei noastre.

Ca pretutindeni în Apus, deci şi la noi — (în sisteme de excrocherie nu ne putem încă mândri cu vre-un aport de originalitate) — **interesul** nu putea fi de cât al **intermediarilor** de tablouri.

Inţeleg prin intermediar ceiace îndeobşte se înţelege : un misit, adică insul fără situaţie socială hotărîtă, care, nefiind nici producător, nici cumpărător, vegetează pe spinarea şi a producătorului şi a cumpărătorului, bine înţeles fără să rişte nici odată nimic — dar scumpind ceiace trece prin mâinile lui şi făcând toate sforţările să se afle, cât mai la îndemâna lui, marfa cerută pe piaţă.

Calitatea acestei mărfi pe dânsul nu-l interesează nici odată. Deaceia preferă **„erzaţul“** ca fiind mai uşor de manipulat — şi mai remuneratoriu.

Intermediarul este o excrescenţă socială, născută mai mult din tembelismul şi îngăduinţa semenilor, decât dintr'o necesitate economică — şi dacă nimeni n'a încercat până acum să-l suprime e fiindcă omul e înclinat să compătimească pe cei neisprăviţi de soartă şi să le ierte multe.

Dar indulgenţa aceasta are uneori urmări dezastruoase.

Cel îngăduit din spirit creştinesc, se crede dela o vreme indispensabil şi, încetul cu încetul, devine obsedat de ideia că e un **proteguitor** al artei şi al artiştilor — un îndrumător al spiritului nostru plastic... un **Mecena.**

Astfel, în urma izbucnirii scandalului cu Grigoreştii, toată lumea a putut vedea, cu stupefacţie, cum o serie de analfabeţi foşti zarzavagii, foşti tapiţeri, foşti negustori de ulcele la Moşi, iar, după războiu... „**directori de artă**" — (titulatura post-bellică a misitului) — cum toată această vermină, de origină nedefinită, se ridică astă-zi, triumfătoare, prin cafenele, prin bodegi, prin saloanele parveniţilor — şi, vai! ruşine contemporană!... chiar în coloanele publicaţiilor serioase, închinate exclusiv artei... să persifleze pasiunile pe cari le-au speculat, să ironizeze neglijenţa autorităţilor, graţie căreia au putut manevra liberi, să denunţe, să acuze, să dea directive şi să sugereze —cu aere de bivoli isteţi — norme şi programe de organizare artistică!..

Sperăm însă ca magistraţii noştri nu se vor lăsa depistaţi de ingenioasa **diversiune,** a celor cari, organizaţi în bandă ocultă — ştiu să se sprijine reciproc, ca să iasă din formidabila panama, **nu acuzaţi, ci acuzatori.**

Dar în această chestiune credem să putem veni, în curând, cu amănunte amuzante.

*

Ni se comunică — ceiace nu ne vine a crede că d. **PICTOR Arthur Verona** ar fi primit, sau e pe cale să primească, însărcinarea de a compune şi executa, pentru una din pieţele Capitalei, un grandios **monument,** în vederea căruia s'au ţinut mai multe concursuri, fără nici un rezultat, până acum.

D. **pictor** Arthur Verona ar fi fost, pare-ni-se, judecător în acele concursuri şi evident, n'a aflat nimic de seamă în anchetele trimise d-sale spre cercetare — de către sculptori.

Lucrul nu ne miră, deoarece unui pictor, mai cu seamă unui pictor de talia d-lui Verona îi este peste putinţă să pătrundă şi să cântărească o întruchipare sculpturală.

Dar ce ne miră, la d. **pictor** Verona, este uşurinţa cu care d-sa se angajează într'un câmp de activitate unde nu s'a produs până acum niciodată — călcând astfel în picioare tradiţia bunei cuviinţe pictoriceşti, care cere să respectăm şi munca şi interesele colegilor noştri sculptori.

Fiindcă, altfel — pentru justă compensaţie de breaslă — ne vom trezi cu marea frescă a Ateneului încredinţată, spre zugrăvire, d-lui Măţăuanu — sau, de pildă, cu d. Vasile Pop — (romancier american şi inventator, patentat, al unui aparat de prins muşte) — însărcinat cu arhitectura giganticei basilici a Patriarhiei...

Am dori să credem însă că povestea aceasta e numai un zvon hazliu.

D. Verona are însă datoria să dovedească celor surprinşi că nu e încă abandonat de spiritul măsurii şi al decenţii..

N. N. TONITZA

Cronica muzicală

Al şaptelea concert simfonic popular. Concertul Quartetului „Capeleanu". Concertul de oratorii al societăţii „Cântarea României"

Pentru dirijarea celui de-al şaptelea simfonic popular, am văzut reapărând la pupitru aceiaş autoritate muzicală necontestată a lui **Mihail Jora.** Este al doilea simfonic popular pe care-l organizează Jora în seria actualei stagiuni şi un nou prilej pentru critică de a stabili întinsele cunoştinţe de literatură muzicală de care dispune Jora şi din care-şi întocmeşte programele sale de concerte. Şi Jora este apoi primul dintre compozitorii noştri care nu se sfieşte să-şi înscrie în program din lucrările proprii, cum face cu al său „Marş evreesc". Piesa a mai fost executată la un simfonic extraordinar, acum câteva săptămâni, sub dirijarea lui Henri Morin, obţinând şi acum, ca şi atunci, un deosebit succes în publicul auditor, fiind în amândouă dăţile, bisată. Şi, cu drept cuvânt. Aflăm aci atâta vioiciune orchestrală în redarea autenticelor crâmpee de melodism iudaic, atâta spirit şi humor de calitate şi atât meşteşug de împletire a motivelor şi de conştiincioasă economie structurală, motive prea luxoase sau chiar prea savant prelucrate pentru alt rost decât pentru cel de comic. Celelalte piese din programul acestui simfonic — atât de nimerit alese pentru scopul educativ urmărit de aceste concerte — nu au fost întotdeauna la înălţimea ambiţiunilor muzicianului Jora.

Şi aceasta, de sigur, din pricina repetiţiunilor insuficiente. Asupra necesităţilor stilistice pe care le relevă interpretarea unei simfonii de Haydn, socotim de asemenea, că Jora este pe deplin încredinţat, că o citire sumară nu este îndestulătoare să imprime, nici în muzicanţii instrumentişti, nici în publicul auditor, convingerea absolutei clasicităţi consacrată de istoria muzicii lui Haydn.

Defecţiuni de natură personală au împiedicat înjghebările noastre de muzică de cameră să se înfăţişeze şi estimp în concerte proprii. „**Asociaţia de muzică de cameră**" a încercat prin moartea flautistului **Solomonescu** o pierdere care nu se va umple cu uşurinţă. Iar dacă, — după cât auzim — locul violistului **Mendelssohn,** plecat în America, este cu prisosinţă şi definitivă autoritate luat, în aceiaş formaţiune, de **Theodor Popovici,** nu este mai puţin adevărat, că în „**Quartetul Notara**" rămâne iarăşi un gol foarte simţitor, date fiind, mai ales, exerciţiile de ansamblu şi reciprocă înţelegere pe care Popovici le săvârşise în acest quartet. Astfel că, singura formaţiune din cele trei de anul trecut, care subsistă astăzi şi lucrează efectiv în direcţiunea muzicii de cameră, este quartetul femenin „**Capeleanu**". Descoperim la acest quartet cu prilejul concertului de săptămâna trecută, aceeaş vânjoasă activitate de echilibrare sonoră, de aflare şi realizare a caracteristicilor stilistice, de brio concertant, de robusteţă energică şi voluntară, în care nicio concesie nu se îngădue unei sensibilităţi ce, prin compoziţia quartetului, s'ar bănui femenină, firavă, fără vigoare. Tendinţe temeinice de înţelegere, împărtăşite cu unanimitate de concertiste, dau posibilitatea celor patru serioase muziciene să interpreteze sobru şi echilibrat pagini ce se aud rar la noi, pentru care succesul obţinut este pe deplin meritat. Graţie concursului celistului **Krainik** şi al lui **Alfred Alessandrescu,** s'a putut realiza în admirabile avânturi de expansiune muzicală, Quintetul de coarde cu două **violoncele de Schubert şi cel cu piano de Franck.**

In preajma sărbătorilor de la mijlocul iernii, am avut ca niciodată pân'acum, un foarte interesant concert de oratorii dat de societatea corală „**Cântarea României**" de sub conducerea harnicului său maestru d. **Marcel Botez.** Este clară tendinţa de îndătinare şi la noi în vremea principalelor sărbători religioase, cum este obiceiul în toate centrele muzicale din Apus, a acestui gen de muzică sacră şi a fost fericită coincidenţă, că acest concert a căzut tocmai în seara Moş-Ajunului, pentru a trezi în imaginaţia creatoare a compozitorilor noştri, ideia unui oratoriu, pe care noi îl vedem realizat, în chip popular, în „**Irozii**" noştri. Căci numai astfel datinele noastre, străluminate apoi de puterea creatoare a muzicienilor, pot fi utilizate ca material de inspiraţiune. Concertul acesta, minuţios pregătit, foarte bogat în etalare de material vocal, cor, solişti şi orchestră, cu necontestate abilităţi de nuanţare, cu vrednice şi isbutite încordări de interpretare, s'a încheiat cu o cucernică execuţiune a **Messei No. 14** în do-major de **Mozart.**

GEORGE DIACU

TEATRELE

SARBATORIREA D-LUI GUSTY

In a doua jumătate a lunei Ianuarie, va fi sărbătorit la Teatrul Naţional, d. Paul Gusty, care împlineşte 50 de ani de activitate teatrală.

D. Gusty este directorul de scenă, care a ajutat în măsura cea mai largă, propăşirea scenică a teatrului românesc.

D. Gusty a făcut cele mai serioase montări a învăţat atâtea generaţii de actori să stea în scenă ; a valorificat sumedenie de piese, cu gust, cu respectarea artei şi cu adâncul simţ real.

D. Gusty este omul de teatru, care a îmbogăţit repertoriul şi al Teatrului Naţional şi al altor teatre, cu traduceri foarte bune şi adaptări frumoase.

E omul, care ştie în toate amănuntele, ce-i teatrul, ce trebue teatrului şi cât de multă muncă şi pricepere se cer în teatru.

L'am văzut într'o seară, în tovărăşia unui autor dramatic, vorbind cu admirabilă însufleţire despre motivele poetice necesare teatrului nostru.

Rare ori am simţit o comunicativitate mai caldă, mai expresivă, mai tinerească, decât atunci când d. Gusty vorbea despre noua piesă în versuri, „Păcală" a lui Horia Furtună.

In seara, când va fi sărbătorită munca dârză, sinceră, rodnică pentru desvoltarea teatrului românesc, desfăşurată de d. Gusty, e o datorie de recunoştinţă, cá scriitorii, actorii şi ziariştii să arate într'o manifestaţie de mare cinstire, ce înseamnă Paul Gusty, pentru teatrul românesc.

R. CECROPIDE

Editurile în 1926

Un an eroic din seria ce nu se va sfârşi curând. Teascurile au stat un an încheiat sub presiune şi nu lucrările literare sau de artă au lipsit vitrinelor anului acestuia. De altfel o distincţie se impune dela început. E aceea dintre tipografie şi editură. Inutil să subliniem cât de preţioasă este opera tipografică, dar cu cât mai presus pe scara valorilor culturale stă conştiinţa editorială. Intr'un fel sau altul, această conştiinţă e în faza protoplasmei. Şi nu se ştie dacă atâta din criza — care nu se poate tăgădui — a librăriilor, nu se datoreşte între altele şi acestei crize de conştiinţă editorială. O corelaţie cu efecte de strânsă reciprocitate imprimă întregii probleme aspectul dezolant al unui cerc vicios. Editor, librar şi cititor, sunt deopotrivă de vinovaţi de situaţia de azi şi deopotrivă trebuesc stimulaţi pentru regenerarea cărţii.

Ioan Văcărescu n'ar mai versifica astăzi alegoria „Tipografiei" dela 1818, aşezată la Cişmeaua lui Mavrogheni:

> La câte neamuri sunt priimită:
> Scrise pierdute le înviez;
> Invăţătură dau înmulţită:
> Un veac la altul apropiez.

Aforismele lui sunt astăzi locuri comune şi nenumăratele tiparniţe perfecţionate, din cuprinsul României-Mari, mărturisesc în crezul marelui logofăt.

Cum însă, problema e cu mult mai vastă şi mai controversată să încercăm, spre lauda acelor case de editură care stăruesc în drumul luminii, o sumară schiţă, a activităţii lor în 1926.

A recunoaşte o muncă cu atât mai valoroasă cu cât e mai neajutată, nu înseamnă să infirmăm obiecţiile marei probleme a conştiinţei editoriale care nu se poate rezolva de altminteri, în câteva fraze.

CULTURA NAŢIONALĂ

Am mai avut şi altădată prilejul să stăruim asupra meritelor marii edituri, dela care porneşte un nou spirit tehnic, binefăcătoare renaştere—acurateţă şi estetică grafică—imitată câteodată, prea servil, de te miri ce tiparniţă din vreun colţ de ţară. Şi'n anul acesta „Cultura Naţională" a dat atenţie secţiunilor, biblioteci şi colecţii, cu cari şi-a marcat chiar începuturile sale editoriale.

„Biblioteca Scriitorilor Români de Azi" a publicat o admirabilă culegere de **Nuvele** a regretatei scriitoare dramatice, **Igena Floru**, autoarea răsunătorului succes teatral: „Fără reazăm" şi traducătoarea lui Wilde în româneşte. O copertă de o femenină eleganţă — motiv de pernă de divan pe fond de aur — dă volumaşului aspectul unui volum de artă. — **Ironii sentimentale** de **E. Marghita**, sacrifică prea mult din inima poetei pe altarul gazetei rimate şi a calamburului facil. In orice caz un examen util, pentru poetă în primul rând. — O culegere integrală — de o mare utilitate — a d-lui **Radu D. Rosetti: Poezii** (volum definitiv). — O piesă de teatru **Jertfa datoriei** de d. **M. Galiţa**, dar mai ales **Manechinul sentimental**, primul succes de rampă şi preţuire literară al d-lui **I. Minulescu.** Autorul **Romanţelor pentru mai târziu** a hotărît să-şi spue ultimul cuvânt în teatru cum şi l-a spus şi'n poezie şi'n roman. **Manechinul sentimental** este de o lectură tot aşa de atrăgătoare ca şi reprezentarea.

In „Biblioteca Literatura Universală", „Cultura Naţională" n'a adăogat **anul acesta, în deosebire de numeroasele traduceri din alţi ani, decât în cali, romanul lui G. Rodenbach**, tradus de **I. Gr. Perietzeanu.**

In „Biblioteca Actualităţi Ştiinţifice": **Atomii de azi de dr. G. Chaborsky.**

In „Biblioteca Rurală": o pitorească reconstituire a patriarhalismului rural, cu şezători, glume şi înţelepciune: **De pe la noi, ce a fost odată** de **Tiberiu Crudu.**

In „Biblioteca Juridică": **Invăţământul dreptului comercial** de prof. univ. **M. Paşcanu.**

In „Colecţia Actualităţi": **Noi şi Sârbii,** călduroasă pledoarie pentru apropierea sârbo-română de dr. **N. Lupu.**

In „Colecţia Memorii": un studiu documentat, însoţit de planşe şi de o valoroasă oportunitate, în vederea semicentenarului războiului independenţii: **Partea luată de Armata Română în războiul din 1877—1878,** de **general Radu Rosetti** şi **Souvenires d'un volontaire** de **Jean Lahovary.**

In colecţia „Studii politice": **Partidele politice** de **P. P. Negulescu.**

In colecţia „Critică, Studii, Esseuri": întâiul volum din scrierile subtilului spirit, estet, critic şi esseist, d. **Paul Zarifopol: Din registrul ideilor gingaşe.** Un iconoclast, dublat de-un idolatru al stilului şi-al rafinementului de disociaţie, d. **Paul Zarifopol** este astăzi, unul din cele mai interesante personalităţi din lăuntrul României.

O binevenită plachetă a d-nei dr. **Silvia Bălan: Opera literară a lui D. Anghel** — evocare a lui **Dimitrie C. Olănescu-Ascanio,** datorită d-lui **N. Petraşcu** — o preţioasă culegere de esseuri **Fragmente moderne,** ale d-lui **Tudor Vianu,** în care preocupările problematice, literare se însoţesc în chip fericit cu cele plastice. D. Tudor Vianu se dovedeşte în acest volum şi unul din puţinii noştri, serioşi, critici, de artă. Studiile sale despre Sion, Han, etc., vor rămâne ca un model al genului.

Remarcabil, întru totul, studiul d-lui **C. Oprescu: Ţările române văzute de artişti francezi,** cu aparat bibliografic, schiţe critico-istorice, şi mai ales nenumărate planşe, pitoreşti şi documentare, a căror savoare şi importanţă fac din lucrarea d-lui Oprescu, volumul de rigoare din orice bibliotecă, fie ea particulară sau oficială, modestă sau bogată.

PENTAPOLIN

(urmează)

CETATEA LITERARA (I, 11—12 — 23 Decembrie).

Cu numărul acesta compact, revista d-lui Camil Petrescu închee un an de activitate. Numărul este închinat în întregime procesului pe care d. Camil Petrescu îl reconstitue în legătură cu căderea piesei sale de teatru „Mioara".

„Falş tratat pentru uzul autorilor dramatici" — se numeşte această lucrare de întinse proporţii cu nesfârşite incursii, după modelul — păstrând proporţiile — Odobescului şi în care polemistul Camil Petrescu se războeşte, după vechea formulă — solus contra omnes.

Importanţa cazului ne obligă să revenim pe îndelete în numărul viitor.

CERCUL „SBURATORUL"

In şedinţa de Duminică 19 c., d-na Alice Sturza a continuat lectura piesei „Goana după dragoste". D-ra Ticu Archip a citit o nuvelă inedită, iar poetul Ion Barbu câteva poezii din volumul său „Ochian".

Versuri a mai citit d. C. Baltazar.

Asistă d-nele: Lovinescu, Ortiz Lahovary, Dona, Cantuniari, Frolo, d-rele **Delavrancea şi d-nii Lovinescu, Ortiz, Sturza, Constantinescu şi Nichita**

Politica şcolară

☐ In pagina culturală a „Universului", d-l **Emanoil Bucuţa** publică foarte juste păreri, documentate, referitoare la politica şcolară, singura care trebuie să preocupe oficialitatea, câtă vreme mai bine de jumătate din copiii ţării sunt, oficial, ţinuţi departe de şcoală:

Ştiam mai de mult, din altă parte, şi acum de curând au apărut şi în ziare, comunicate chiar de un ajutor de primar, unele date statistice privind Bucureştii. E nu numai un oraş de un milion de locuitori şi capitală a unui mare regat, dar şi un centru şcolar puternic, plin de şcoli şi de tot felul de instituţii anexe pentru cultura populară.

Bucureştii au o populaţie şcolară de şcoli primare de vreo 70.000 de copii. Aceştia sunt copiii români, şi în tot cazul creştini. Evreii au vreo 14.000, cari ar fi urmând toţi la şcolile proprii. Din cei 70.000 de copii, au loc în şcoli 25.000. Comunicatul amintea de 35.000, dar poate mai mult de dragul rotunjirii până la 50 la sută a procentului de şcolari. La cifra aceasta, ar fi cel mult să se adaoge şi cele câteva sute de copii cari nu se înscriu la şcoli, ci dau examene particulare.

Bucureştii stă în această privinţă mai rău decât bietul cătun din munţii întunecaţi ai Moţilor, Ponorelul. Cel puţin jumătate din copiii lui nu sunt primiţi la şcoală. Alături de 15.000 studenţi de universitate şi de şcoli înalte speciale, şi de alţi 15.000 de liceeni sau elevi de şcoli superioare de tot felul, pe cari îi are, abia 25.000 de şcolari primari români. Şi să se bage de seamă că am ajuns la această măreaţă cifră după o vrednică de toată lauda campanie de clădiri şcolare şi în Bucureşti, care a îndoit capacitatea fostelor localuri. Ce era oare acum patru ani, Doamne Sfinte? Şi ce înseamnă în oraşul Parlamentului, legea obligativităţii învăţământului?

Pe de altă parte, într'un număr recent din „Monitorul Oficial", se puteau citi coloane, coloane şi pagini de pagini de vacanţe în învăţământul primar. Sunt astăzi în România aproape 4500 de locuri de învăţători neocupate. Şcolile nu ţin curs ori au pe catedră vreun absolvent de patru clase primare sau mai puţin. Atâtea judeţe de graniţă şi de pământuri noui, au sute şi sute de asemenea lipsuri. Micile cetăţi culturale ale şcolii, pe acolo nu se deschid, sau se dau în paza întâiului venit nevoinic.

S'au scris şi s'au vorbit multe şi în toamna aceasta despre reorganizări şcolare sau despre trebuinţa sprijinirii în întâiul rând şi cu toate mijloacele a cutărui învăţământ, de obicei cel înalt, cât timp celelalte vor trebui să se menţie în starea, sau în halul, de astăzi.

Politica de Stat culturală trebuie să fie încă o generaţie, concentrat şi exclusiv şcolară. Intr'o ţară cu 50 la sută analfabeţi oficiali şi permanenţi în Capitală însăş, orice silinţă şi orice le pot săvârşi, pe puţin tot aşa de bine socole pot săvârşi, pe puţin tot aşa de bine societăţi de iniţiativa particulară sau indivizi inimoşi, sunt o greşeală.

Toate puterile Statului în slujba propriu zisă a şcolii. Cămine, muzee, gazete în sute de mii de exemplare sau poate în milioane, minunate lucruri.

Dar, câtă vreme Statul ţine departe de carte jumătate din toţi copiii lui, să lase pe alţii să facă acele minunate lucruri şi, ferindu-se de ele ca de nişte ispite la diversiune şi la ascunderea celor mai neamânate îndatoriri, pe cari le are, să rămâe în şcoală. Statul să-şi respecte, el întâi, legile pe care şi le-a dat.

SCRIITORII

☐ D. E. Lovinescu va tipări în curând volumul al III-lea din „Istoria literaturii române contemporane", care tratează evoluţia poeziei lirice.

☐ La 1 Ianuarie apar fascicole 3—6 (Vol. I) din revista pentru literaturile clasice: **Favonius,** cu colaborarea d-lor: **I. M. Marinescu, Tudor Vianu, N. I. Herescu, etc.**

ECOURI

CONFERINȚELE INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

Pentru anul acesta „Institutul social român" are un ciclu de conferințe despre „Sat și oraș", cari se vor ține, în 21 prelegeri publice în amfiteatrul „Fundației Carol I", între 9 Ianuarie—5 Iunie 1927

Programul este următorul:

Ianuarie

Duminică 9, d. Gusty: Metoda și însemnătatea cercetării satelor și orașelor.

Duminică 16, C. Rădulescu-Motru: Sufletul satelor noastre.

Duminică 23, d. Al. Tzigara-Samurcaș: Arta la țară.

Duminică 30, d. G. Banu: Biologia satului.

Februarie

Duminică, d. S. Mehedinți: Viața culturală a satelor.

Duminică 13, d. G. Cipăianu: Viața economică a satelor.

Duminică 20, d. Andrei Rădulescu: Viața juridică și administrativă a satelor.

Duminică 27, d. A. Nasta: Satul model.

Martie

Duminică 6, d. C. C. Ciurescu: Sate vechi și sate noui.

Duminică 13, d. dr. D. Mezincescu: Biologia orașului.

Duminică 20, d. Șt. Zeletin: Naționalizarea orașelor.

Duminică 27, d. V. N. Madgearu: Orașul, centru economic.

Aprilie

Duminică 3, d. G. Țițeica: Orașul, centru cultural.

Duminică 10, d. I. Răducanu: Municipalism.

Duminică 17, d. C. Argetoianu: București, Capitală.

Mai

Duminică 1, d. N. Iorga: Târguri și orașe.

Duminică 8, d. Manoilescu: Orașul, educator economic al națiunii.

Duminică 15, d. G. Tașcă: Raporturile economice între sate și orașe.

Duminică 22, d. Mihai Popovici: Raporturile sociale între sate și orașe.

Duminică 29, d. I. Simionescu: Orășean și sătean.

Iunie

Duminică 5, d. Vintilă Brătianu: Solidaritatea între sat și oraș, în statul român.

Inceputul prelegerilor la ora 11 dimineața, afară de prelegerile din 13 și 20 Martie cari vor avea loc la ora 5 d. a.

REVISTE

Viața literară (I 32, 22 Dec. 15 Ianuarie.

D-na Hortensia Papadat-Bengescu, în **Arta literară față de mecanica literară,** face judicioase comentarii în marginea literaturii actuale. Concluzia d-sale se impune: „...analiza în sensul ei larg n'ar fi numai o etapă și un gen, ci noutatea pe care spiritualitatea literară a opus-o mecanicei artistice. Aplicată epocei moderne, analiza ar fi marca caracteristică a unei epoci și anume a celei în care mecanica invadând toate ramurile de actualitate, a dat lupta de prioritate".

Din convorbirea d-lui **I. Valerian** cu d. **Gib. I. Mihăescu,** transcriem aceste gânduri de resemnare și eroism ale autorului „Grandiflorei":

N'am nici o dogmă literară și nu mă încumet să-mi dau păreri critice. Când am început să scriu nu mi-am zis: voiu ține de cutare sau cutare școală. Consider curentele literare ca fenomene exterioare de multe ori greșit interpretate. Fondul acestor manifestațiuni rămâne tot talentul. A fi tradiționalist sau modernist sunt chestiuni de perspectivă, care variază după poziția în care contempli obiectul. Opera de artă în sine este un lucru foarte greu sesizabil. De multe ori rămâi cu gura căscată în fața unor farsori, pe când adevăratul talent putrezește în subsolul societății.

Cred că fiecare scriitor care simte că are ceva de spus, nu trebuie să se teamă că nu va avea personalitate. Aceasta țâșnește în mod natural din întreaga activitate. Goana după original nu poate decât să strice operei de artă.

Eu când mă așez să scriu, nu știu ce aspect va avea bucata mea. Simt personagiile vibrând puternic în mine, dar numai în fața hârtiei mișcările lor se limpezesc, ascultând de un ritm lăuntric pe care-l simt bătând continuu. După ce mi-am scos la lumină eroii, simt satisfacția, cum aș bea un vin strașnic de Drăgășani, ceva mai bun ca oțetul ce-l avem acum pe masă?

N'am preferințe pentru nimeni. Citesc pe toți scriitorii mari, deopotrivă. Imi place la fel scriitorii mari, deopotrivă. Imi place la fel Sadoveanu, din paginile căruia am prins primele impulsiuni literare, ca și Proust, pe care-l citesc cu pasiune. Prin temperamentul meu de moldovean sunt înrudit mai ales cu scriitorii ruși. Consider și acum pe Rascolincof, ca un sumum de artă către care se poate năzui în operele contimporane.

Vorbind despre literatura noastră, nu aș dori să dau nume proprii. Mi-i teamă că voiu uita pe cineva și mi-l face dușman până la moarte. Nu e un lucru nou, cred, dacă fac și eu această remarcă: proza noastră a ajuns în faza ultimă de maturitate, care este romanul. După câțiva ani, ne vom forma un public numeros, care va da putința fiecărui scriitor să trăiască din scrisul lui. Până atunci, eu voiu continua să fac avocatură la Drăgășani; cu toate că simt că prezența mea în Capitală mi-ar fi necesară.

Țara de jos (III. 11—12. Noembrie-Decembrie): O poemă plină de sevă rustică, „Fecunditate" a d-lui **G. Nichita**, deschide revista. O frumoasă epigramă lirică de **Sărmanul Klopstok.** Un fragment de roman dl. **Sandu Telejan.** Contribuții critice și istorico-literare d-nii **Paul I. Papadopol, Gr. Oprișan, O. Maiorescu.**

Insă surpriza cea mare ne-o aduce „fragmentul... dintr'o comedie dramatică" al d-lui **N. N. Tonitza.**

Optimismul dureros ce respiră din pictura și scrisul valorosului nostru colaborator, derivă în această scenă într'o satiră cu atât mai caustică cu cât nu urmărește efecte.

Complexa personalitate a d-lui N. N. Tonitza ne rezervă de bună seamă încă multe și frumoase surprize.

CARȚI NOUI

G. OPRESCU: „Țările Române văzute de artiști francezi (Sec. XVIII și XIX) un studiu de 70 pagini; 81 planșe ilustrate în afară de text, executate în excelente condiții technice. Volum legat ed. de lux 400 lei.

GENERAL RADU ROSETTI: „Partea luată de armata română în războiul din 1877— 1878 studiu de istorie militară cu numeroase hărți, și documente în anexă. 180 pagini 100 lei.

N. PETRAȘCU: „D. C. Olănescu-Ascanio" (pdimul volum din colecția de amintiri intitulată **Generația Artistică**) studiu critic asupra operei lui Ascanio., și pitorești amintiri personale. Un elegant volum de 130 pag. lei 80.

IGENA FLORU: „Nuvele" Ed. de lux 100 pagini lei 80.

P. ZARIFOPOL: „Din registrul ideilor gingașe", lei 100.

I MINULESCU: „Manechinul sentimental", lei 90.

Din publicațiile Academiei Române:

SEXTIL PUȘCARIU: „Studii Istroromâne" în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, vol. II. cu 26 ilustrații și două hărți, 370 pagini, lei 200.

V. MOTOGNA: „Războaiele lui R. Șerban" (1602—1611), 84 pagini, lei 30.

N. BANESCU: „Opt scrisori turcești" ale lui Minea II „Turcul", lei 30.

G. VALSAN: „Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir", lei 30.

□ **IONEL TEODORESCU: La Medeleni** roman, vol. II. **Drumuri** ed. I Editura „Cartea Românească", 562 pagini, lei 150.

□ **ION CALUGARU: Paradisul statistic** (cu desene de M. H. Maxy). tip. „Reforma Socială", 89 pag., lei 75

□ **CAMIL BALTAZAR: Strigări trupești lângă glesne.** Poeme, cu gravuri originale în text. Tipărită în 99 exemplare. Se reține la „Bibliofila".

□ **VICTOR EFTIMIU: Un asasinat patriotic.** Nuvele și schițe (1906—1926); ed. „Cugetarea"; 1927; 302 pag.; lei 60.

□ Au apărut în Editura „Cultura Națională".

DIN STRAINATATE

□ Intr'un studiu consacrat **„Aux enfants du siècle"** în „Revue de France" d. Andr Chaumeix: face această frumoasă caracterizare a eroilor din romanele tinerilor scriitori:

„Ceeace te impresionează mai mult la eroul romanului modern este individualismul său frenetic. Dacă examinezi lucrări atât de diferite ca „Les Captifs" a lui I. Kessel, „Les enfants du siècle" de Lamandé sau „L'Homme couvert de femmes" a lui Drieu la Rochelle și dacă îți amintești de „Levis et Irène" de Paul Morand și „Alberte" de Pierre Benoit, apărute de curând observi că principalele personagii din aceste povestiri au acest caracter comun că se gândesc mai înainte de orice la exercitarea liberă a voinței lor.

Nu vor să cunoască nici lanț nici obstacol. Au cultul exagerat al independenței: ei țin să nu fie împiedicați de nici un fel de obligați. Orgolioși, reci, egoiști, toți concep că prima lor datorie este să salveze necontenit facultatea de a urma ceace socotesc că este în intresul lor.

Nu pare că această caracteristică ar fi efectul unei îndelungi cercetări filozofice. Ecoul lui Paul Bourget din „Le Disciple" avem o concepție rațională asupra existenții. Orice ai crede despre teoria proprie fiecăruia dintre ei, ea era conștientă și gândită: Nimic atare nu găsești în cea mai mare parte din romanele moderne. E rar ca personagiile să comenteze felul lor de trai. E și mai rar că aceasta să formeze obiectul unei meditații. E un elan care îi conduce, un elan spontan și foarte puternic. Dorința de independență e la ei profund instinctivă; ceva elementar ca sentimentul conservării. Se gândesc la succesul afacerilor lor, pentrucă le trebuie bani; se gândesc la plăceri, care îi ajută să-și petreacă timpul; se gândesc la necesitatea de a se afirma și de a comanda, pentru a îndepărta pe care i-ar jena. Ceeace îi stăpânește pe toți, este grija de a lăsa personalitatea lor putința de a se desvolta".

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

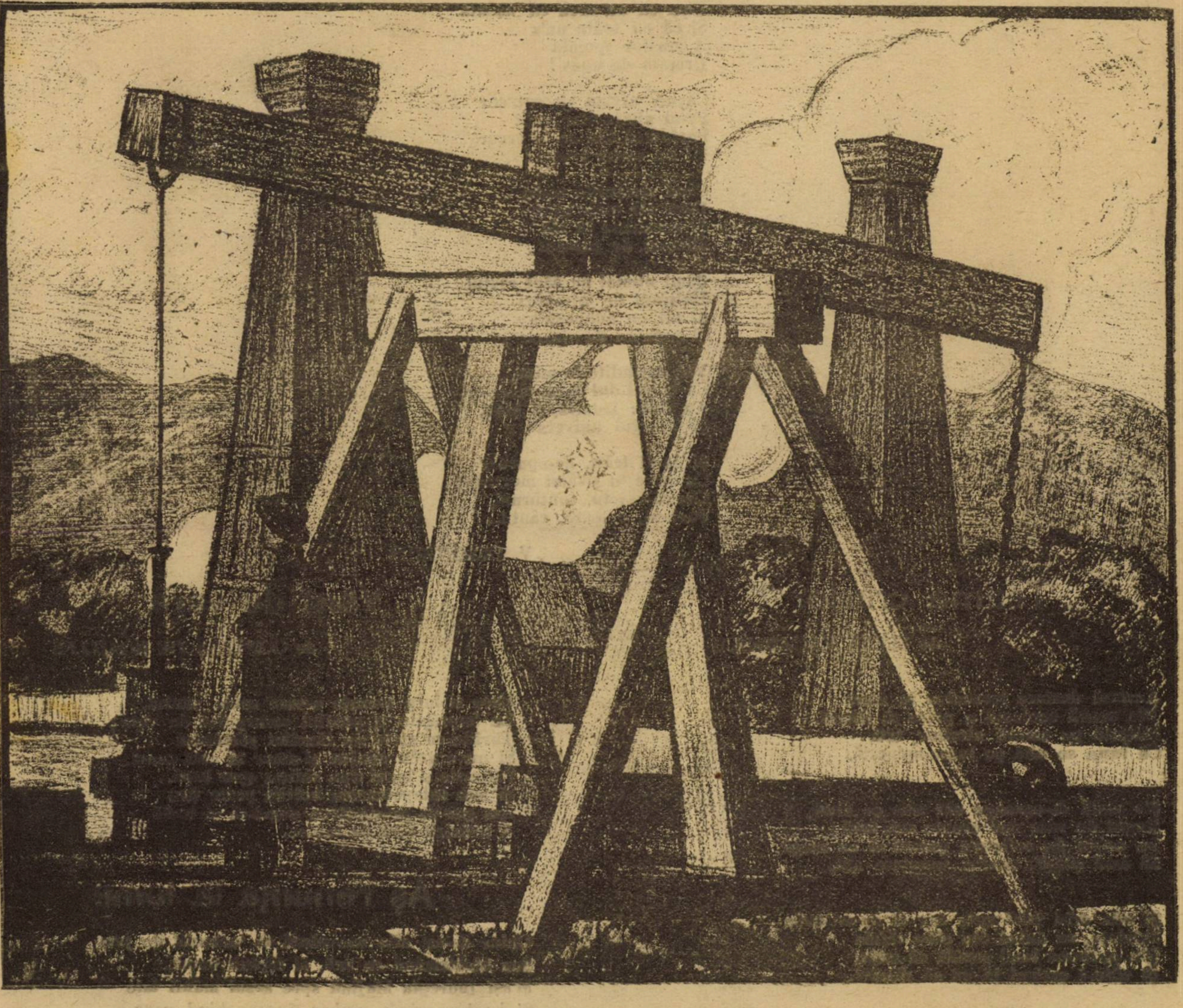

D. GHIAȚĂ: PEISAJ INDUSTRIAL

In acest număr: **HORIA FURTUNA, V. DEMETRIUS, F. ADERCA, ALEXANDRU BLOK, ION BUZDUGAN, GIOVANNI PASCOLI, AL. MARCU, JEAN RICHEPIN, C. A. I. GHICA, CONST. GEORGIADE, ELENA VACARESCU, CONTESA DE NOAILLES, CH. DICKENS, I. CRIVAȚ, L. BAIDAFF, A. POP MARȚIAN și ȘTEFAN BALCEȘTI, A. IOSIF, ION BAILA, PAUL I. PAPADOPOL, GEORGE DIACU, N. N. TONITZA și PENTAPOLIN.**

An. XLIII, No. 2.
9 Ianuarie 1927.

Lei 5.

Nimic?

Şi mâna mea trecut-a
Pe şoldul tău păgân ;
Şi fruntea mea sbătuta,
Ţi se 'ngropa în sân ;

In ochii mei coloare
Şi statuă-ai rămas ;
Să nu mai aud oare
Cumintele tău glas ?

Sânt toate vii ! Şi parcă
N'au fost de cât păreri
Ce-ţi lasă, când te'nţarcă,
Iluzia de eri !

Cum să nu cred că 'nşeală
Şi că cu toate nu's
A zorilor spoială
Urmată de apus ?

Că nu 'ntr'un vis cutreer
Pe-al simţurilor val ?
Parfumul tău ce 'n creer
Mi s'a urcat brutal ?

Când simţurile mele,
Doar ale mele sânt
Şi recunosc în ele
Mirosul, de pământ ;

Când numai eu sânt rostul
Mulţimii de 'ntrebări
Şi tot eu adăpostul
Şi cupa'mi de visări.

Vai, oglindite 'n mine,
Ca 'n palidul meu vers,
Au fost : frumos, şi bine,
Şi 'ntregul univers !

Şi de-ai trăit, de-apururi
Cu mine 'n strâmt mormânt,
Dormi-vei tu, contururi,
Parfum, coloare, cânt !...

V. DEMETRIUS

Teama crínilor [*]

de ELENA VACARESCU

Austrul desface fereastra în seară..
Din seară cerdacul a prins să răsară.
Nălţată pe umerii ulmilor, iată
Că luna se uită pe lume-aplecată,

S'o vadă de-aproape cât este de bună,
Rugul de roze mai creşte sub lună ;
Iar crinii ţin sufletu'n pumni să nu scape,
Să nu-l prăpădească'n lunatece ape.

Şi mie mi-i frică spre cer să nu-mi suie
Tristeţa, ca duhul din alba căţuie
Şi'n galbena lunii corolă să mâie,
Şi câtu-i aminul în ea să rămâie.

Vânt de vară

de CONTESA DE NOAILLES

Uşor şi larg coseşte arome calde vântul,
Le 'mprăştie 'n pustiul amurgului de vară ;
Tăriile cu stele au tămâiat pământul
Şi nu e greu nimica şi-amar în astă-seară.
Pădurile şi iazul s'au ridicat spre lună..,
Şi sub catapeteasma boltită peste fire
Am par-că presimţirea angelică şi bună
A fericirii fără de iubire.

Aş renunţa la lume

Chiar de-aş' afla vre-odată că 'nebunit de jale
Sau blestemând cu ură, ai făptuit omor,
M'aşi îndrepta blajină spre arcul mânii tale
Şi i-aşi cuprinde umbra, îngenuchind uşor.

A. POP MARŢIAN şi ŞTEFAN BALCEŞTI

---

[*] Dintr'un volum de traduceri, care va apare în cursul acestei luni.

O nuntă de Crăciun

GH. DICKENS

(Sfârşit)

— Ce este? întrebă filozoful care nu putu fi reîntors la locul lui de cât atunci când amuţiră cele două viori şi harpa, altă putere de pre pământ neputându-l reţine, fie chiar de-ar fi luat casa foc.

— Unde e Arabella Allen? strigă o duzină de voci.

— Şi Winkle? adăugă Tupman.

— Iată-ne aci, strigă d. Winkle, eşind cu admirabila lui tovarăşe din pervazul unei ferestre. In timp ce spusese aceste cuvinte, ar fi fost greu de ales care din ei doi erau mai roşii: el sau tânăra cu ochii negri.

— E tare curios, Winkle că nu găseşti alt loc! strigă d. Pickwick înciudat.

— Nici de cum, răspunse d. Winkle.

— Oh, aveţi dreptate, reluă d. Pikwick, fixând pe Arabella cu un surâs foarte expresiv. Aveţi dreptate; asta nu e cine ştie ce, după toate celelalte.

Ori cum o fi, nu fu timp de pierdut cu această mică aventură, căci viorile şi harpa începură de-abinele. D. Pickwick se repezi numai decât, mâinile încrucişiate, promenadă până în capătul sălii, îndărăt, până la mijlocul căminului; îmbrânceli din toate părţile, lovituri sgomotoase de picioare în podea. La rând altă pereche. La drum din nou. Intreaga figură se repetă, loviturile de picioare reîncepu să bată tactul muzicei. O altă pereche, şi o alta şi încă una iar! Nici odată nu s'a mai văzut un dans mai animat; şi, în fine, când bătrâna cucoanămare, sfârşită de oboseală, fu înlocuită cu preoteasa binevoitorului eclesiast, când patruzeci de perechi făcură figura, când d. Pickwick şi noua sa parteneră se găsiră la coada dansatorilor, se văzu acest ilustru savant, cu toate că n'ar fi avut motiv să facă atâtea sforţări, continuând să danseze perpetuu la locul său, surâzând tot timpul tovarăşei, cu o dulceaţă engelică ce desfide orice descripţie.

Lung timp înainte ca d. Pickwick să fi obosit de danţ, nouii căsătoriţi se eclipsară din scenă. Fu între acestea la etajul de jos un glorios supeu şi ca urmare o lungă şedinţă în jurul mesei. Astfel că d. Pickwick se deşteptă destul de târziu a doua zi. I se păru atunci că-şi reaminteşte, într'un chip confuz, că ar fi invitat în particular şi confidenţial cam vre-o patruzeci şi cinci de persoane să prânzească pe seama lui la **George şi Vulturul,** prima oară când vor sosi în Londra; ceiace, cum şi gândi cu dreptate, indica într'un fel aproape sigur că nu se mulţumise numai să danseze noaptea precedentă.

Cu acestea, ziua se scurse veselă şi când seara fu sosită: „Eh, bine, scumpa mea, întrebă Sam pe Emma, familia dv. mai are încă vr'un pietroi la cuptor pentru această seară?"

— Da, d-le Weller, răspunse Emma. Ca totdeauna de Crăciun. Stăpânul meu n'ar neglija vechile obiceiuri nici pentru o împărăţie.

— Stăpânul d-tale are o idee judicioasă, scumpa mea. N'am mai văzut om atât de judicios, un adevărat gentleman.

— Adevărat, zise borţosul bucălat, amestecându-se în vorbă. Nu îngraşe el porci frumoşi?

In timp ce groşciorul copilandru vorbea astfel, o scântee semi-canibală strălucea în ochii lui, în suvenirul unor picioare fripte.

— Oh, iată-te sculat în fine, îi zise Sam. Borţosul făcu un semn afirmativ.

— Hei bine, am să-ţi spun, june boa constrictor, reluă Sam, cu un ton impozant în glas: dacă n'ai să dormi cevaşilea mai puţintel, şi dacă n'ai să faci şi niţică mişcărică, apoi când ai să ajungi om, o să te expui la acelaş soi de neplăceri personale ce a îndurat bătrânul gentleman care purta o coadă de porc 5).

— Ce a păţit? întrebă Joe cu o voce nesigură.

— Tocmai aia ce era să-ţi spui. Era cel mai lat patrar din câţi s'au inventat vre-o dată, un veritabil om gras, care nu-şi mai putea zări încălţămintea de sub el de patruzeci şi cinci de ani.

— Doamne sfinte! strigă Emma.

— Nu, draga mea, afară de o singură dată. Dar dacă i-ai fi pus dinainte un model de pe propriile lui picioare pe masa unde prânzea, nu şi le-ar fi recunoscut. Mergea mereu la birou cu un foarte frumos lanţ de aur, care atârna, bălăngănindu-se, aşa ceva cam... un picior şi jumătate de lanţ şi un ceasornic de aur în buzunărelul vestei care valora... mi-e frică să spui prea mult... atât, în fine, cât poate valora un ceasornic, dar un ceasornic mare rotund, destul de greoi în felul lui, ca pentru omul care-l purta şi lanţul său. „Ai face bine să nu mai porţi ceasornicul acesta aci, — aşa ziceau amicii boerului, o să ţi-l fure". — „Să-o văd şi p'asta! grăi el", cam aşa. — „O s'o păţeşti", ziseră ei. — „Bine zise el, tare aş vrea să văd hoţul care ar putea să tragă un ceasornic ca ăsta, căci, Dumnezeu să mă binecuvinteze, nici eu nu-l mai pot scoate, mai zise el; e atât de îndesat în buzunarul lui că atunci când vroi să ştiu ce oră e, sunt obligat să mă uit în prăvălia brutarului",—iar mai zise el. Şi zicând acestea râdea din inimă că-ţi era frică să nu-l vezi plesnind. Ese, dar, cu capul pudrat şi cu coada lui de porc, iaca că-şi plimbă burta prin Strand 6) cu lanţul bălăngănind mai mult ca ori când şi cu ceasornicul cel mare care-i umfla haina să plesnească. Nu era pungaş în Londra care nu trăsese de lanţul său. Dar lanţul nu vroise să se rupă şi ceasornicul nu vroise să iasă. De altfel, s'ar fi şi ostenit de giaba să tăvălească un om ca el pe caldarâm, şi el se întorcea şi le râdea atât, că coada lui de porc se fîţîia ca pendula unui bătrân ceasornic cu cucu. In fine, într'o zi, se învârtea liniştit.

Iacă vede el un pungaş ce-l cunoştea din vedere, braţ la braţ cu un mucos cu capul cât o baniţă. Iată o farsă, ce-şi spuse lui însu-şi, boerul; vor să încerce încă o lovitură, dar nu prinde. Astfel începu să râdă tare vesel, când dintr'o dată băeţandrul cel mic părăsi braţul pungaşului şi se năpusti cu capul drept înainte în pântecele boerului, atât de tare că-l rupse în două de durere. El se puse pe ţipăt: „O săriţi, săriţi!" dar pungaşul îi spuse încetişor la ureche: „ţi-am făcut fasonul, domnule", şi când îşi veni în fire ceasornicul şi lanţul spălaseră putina, şi ceia ce e şi mai rău, digestia bătrânului boer fu încurcată rău după aceia, chiar pentru tot restul vieţii sale naturale. Aşa, dar, bagă de seamă, voinicosule şi fă bine să nu ajungi prea gras.

Când Sam conchise povestea sa morală, de care borţosul păru foarte afectat, cele

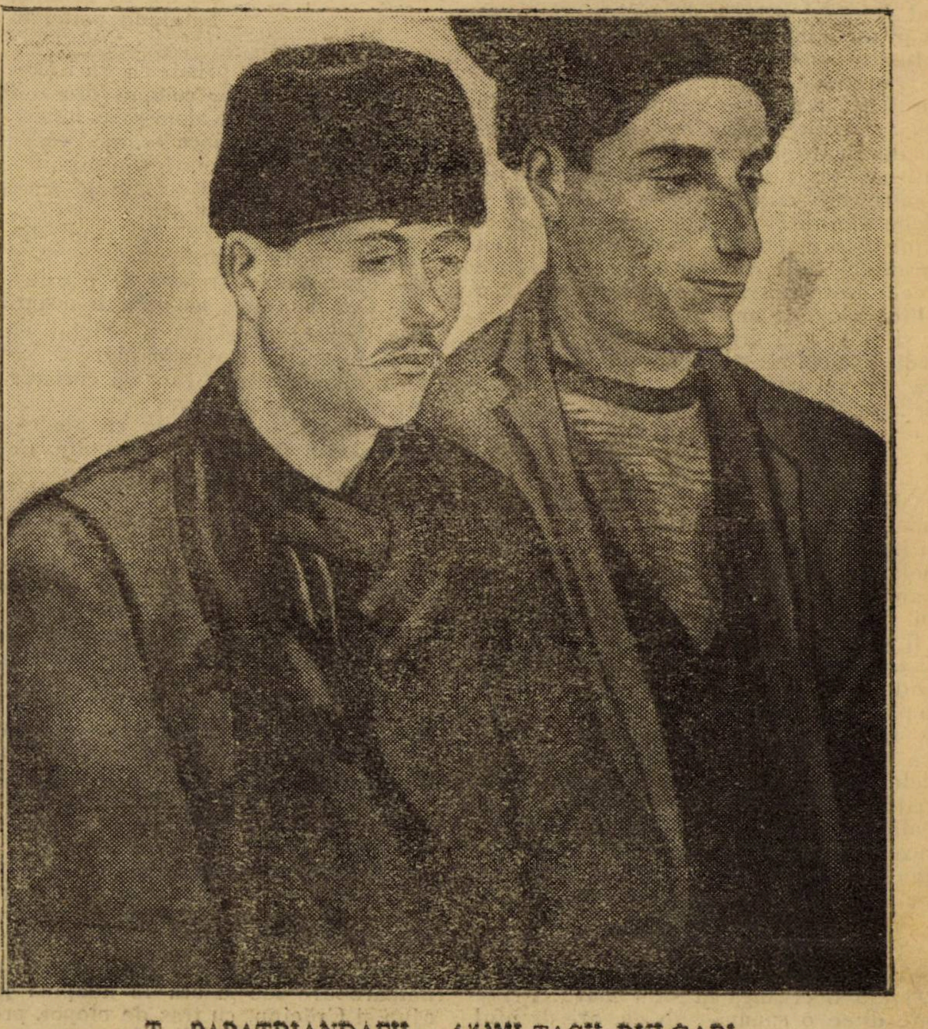

T. PAPATRIANDAFIL: COMITAGII BULGARI

---

5) E vorba de o haină a epocii, redingotă terminată în coadă la spate (ca fracurile de azi), în Franţa (La „gueue de rat"), Anglia (The „pigtail"), etc.

6) Bulevardul cheiului Tamisei (în Londra).

trei personage ale noastre, intrară în bucătărie.

Era o încăpere vastă unde încăpea toată familia, după anualul obicei, observat de un timp imemorial, de către străbunii d-lui Wardle. El prinse cu mâinele sale, în mijlocul plafonului o cracă enormă de vîsc 7), ce dădu numai decât naștere unei scene delicioase de luptă și de zăpăceală. In miplocul dezordinei d. Pickwick, cu o galanterie ce ar fi făcut cinste și unei descendente a însă-și lady Tollimglower, luă pe cucoana mare de mână, o conduse sub arbustul mistic și o sărută cu curtuoazie și decorum.

Bătrâna se supuse acestui act de politețe cu demnitatea ce se cuvine unei solemnități atât de importantă și serioasă; dar tinerele domnișoare, ne fiind pătrunse de loc de superstițioasa venerațiune pentru acest obicei, sau închipuindu-și că savoarea unui sărut este altfel relevată când ai și nițică caznă să-l obții, strigau, se sbăteau, alergau, făceau tot, în fine, afară numai că nu părăseau camera și luptau până în momentul când domnișorii cei mai puțin aventuroși păreau a fi pe punctul să renunțe la treaba asta. Deodată atunci se răzgândeau că era inutil să reziste atâta vreme și se supuneau de bună voe să fie îmbrățișate.

D. Winkle sărută pe tânăra domnișoară cu ochii negri; d. Snodgrass sărută pe Emilia; rudele sărace sărutară pe toată lumea, fără să excepteze pe tinerile lady cele mai urâte, care în excesiva lor confuzie se grăbeau să se găsească drept sub vîsc, fără să știe cum. Cât despre Sam, nesocotind necesitatea de a fi sub arbustul sacru, el pupa pe Emma și pe celelalte servitoare ori de câte ori punea mâna pe ele. In acest timp, d. Wardle se ținea în picioare aproape de cămin, cu spatele la foc, scrutând această scenă cu cea mai mare satisfacție, în timp ce borțosul bucălat profita de ocazie să roază sumar un admirabil bobârnac de crăciun, ce fusese pus cu grijă la o parte de o altă persoană.

In fine, strigătele potolindu-se, fetele erau acoperite de roșeață, cârlionți atârnau defrizați și d. Picwick, după ce îmbrățișase pe cucoana mare, rămăsese în picioare sub ramura verde, privind cu o fizionomie râzătoare ceia ce se petrecea în jurul său. Dintr'o dată tinerica cu ochi negri, după câte-va șoapte schimbate cu cele lalte tinere persoane, se repezi la d. Pickwick, îi aruncă brațele de după gât și îl sărută drăguț pe obrazul stâng. Imediat toată trupa tinerilor dudui 'nconjură pe savantul filantrop și înainte să aibă timpul de a recunoaște și de a ști de ce ar fi vorba, fu sărutat de fiecare din ele.

Era un spectacol grațios să vezi pe d. Pickwick în centrul acestui grup, tras când într'o parte, când într'alta, pupat mai intâi pe bărbie, apoi pe nas, apoi pe ochelari și să auzi hohote de râs ce răsunau din toate părțile. Dar numai decât apoi fu un spectacol și mai încântător, să fi văzut pe d. Pickwick cu ochii legați cu o batistă de mătase, repezindu-se la ziduri, împiedecându-se prin colțuri și îndeplinind, în fine, cu desfătări nesfârșite, toate misterele unei „babe oarbe“, până în momentul când înhăță pe una din rudele sărace. La rândul său, atunci, se îngriji să evite baba oarba și se achită cu atâta agilitate și grabă că smulse aplauzele asistenților. Rudele sărace înhățau exact pe cei ce presupuneau că le-ar fi plăcut și se lăsau prinși, din întâmplare, când unul alerga de geaba prea mult.

Când toată lumea fu obosită și de acest joc, se aprinse un mare **snap-dragon** 8) și după ce degetele fură destul de julite de arsuri, se așeză în jurul unui foc de găteje și în jurul unui supeu substanțial.

— Asta, zise d. Pickwick, privind în jurul lui, asta, în adevăr, este confort.

— E obiceiul nostru invariabil, răspunse d. Wardle. Toată lumea, servitori și muncitori, se așează la masa noastră în ajunul Crăciunului, cum îi și vedeți. Stăm aci și istorisim povești bătrâne până ce sună miezul nopții și ne anunță sosirea rbătorii (Nașterea Domnului 9). Trundle băiatule, mai ațâță nițel focul.

Miliarde de scântei trosniră în aer, când gătejele fură răscolite și flacăra roșie ce se ridică răspândi o lumină caldă, pătrunzând în colțurile cele mai îndepărtate ale odăii și ilumină toate fețele.

— Haida, zise d. Wardle, un cântec; un cântec de Crăciun. O să vă cânt eu unul, în lipsa altuia mai bun.

— Bravo, strigă d. Pickwick.

— Umpleți paharele, reluă d. Wardle, cum văd o să treacă două ceasuri până să văd fundul castronului 10). Umpleți-le toți; și acum, să cântăm.

La aceste cuvinte veselul bătrâior intonă **fără alte ceremonii, cu o voce forte** și din toată inima, cântecul ce vi-l dăm aci:

CANTEC DE CRACIUN

Nu-mi place primăvara. Spulberatica-i aripă
Ce-atrage după sine plăpânzi boboci și flori.
Cu suflul îi îmbată, ca numai într'o clipă
Să-i scuture 'mproșcându-i cu-ai morții reci fiori.
Silfidă capricioasă, ea uită ce iubește,
Aspectul și voința își schimbă într'un moment.
Surâde în trandafiri și-apoi îi veștejește.
Născânda ta speranță sfărâmă violent!

Puțin iubesc și vara. Un prea magnific soare
Aduce rod, belșug, dar dă și friguri rele;
Turbând adese-ori, săgeți ațâțătoare
In inimă ți-aruncă cu-amor și chinuri grele.
De preferit mi-ar fi o noapte răcoroasă
Ce verii îi urmează. Dar când de seamă bag
Că frunza-i pustiită de-a vestejirei coasă,
Zic: toamna nu mi-e încă un anotimp prea drag.

Atunci prefer Crăciunul: voiosul, bun moșneag.
Cu iarna el ne vine, la vatră el ne țese
Povești care-ți pun gândul pe drum, ca el pribeag.
Să bem în cinstea lui în juru-acestei mese!
Crăciunul este straja tradițiilor străbune
Trecutul el evocă și creștineasca lege!
Un URA! formidabil e timpul să răsune,
Salutând astfel al anotimpurilor rege!!

Acest cântec fu primit cu un trăznet de aplauze. Un auditor compus din amici și servitori este tot de-auna prea binevoitor! Rudele sărace, mai cu seamă, căzură în veritabile extazuri de fermecare.

Focul fu hrănit cu noi găteje și castronul îndeplini un nou tur.

— Cum mai ninge, zise unul din oameni cu vocea joasă.

— Cum, ninge? repetă d. Wardle.

— Da, domnule, noaptea e neagră și rece. Vântul se ridică și sbiciui zăpada în vârtejuri pe toată câmpia.

— Ce spun acolo? întrebă cucoana-mare; s'a întâmplat ceva?

— Nu, nu, maman, zice că ninge și că bate vântul tare; și au dreptate, căci se aude tapaj mare în cămin.

— Hei! reluă cucoana, bătea un vânt ca ăsta și tot așa cădea zăpada, sunt ani de atunci... Stați, să-mi reamintesc... cinci ani naintea morții săracului tatăl vostru. Era ajunul Crăciunului și-mi reamintesc că ne-a povestit pățania bătrânului Gabriel Grub, care a fost furat de draci.

— Pățania cui? întrebă d. Pickwick cu curiozitate.

— Oh, nimic, replică d. Wardle. Povestea unui bătrân paraclisier, ce oamenii sfinți de pe aci presupun că l-ar ridicat ajutoarele lui scaraoțchi.

— Presupun! strigă cucoana-mare. Indrăznește cine-va să se îndoiască? Presupun! N'ai auzit mereu spunându-se chiar din copilărie, că l-a luat dracii cei mai mititei și nu știi că ăsta e adevărul?

— Foarte bine, mamă, replică d. Wardle, râzând, l-a luat, dacă vrei. Pickwick, l-a furat dracii, iată toată pățania.

— Nu asta, nu, vă asigur, reluă d. Pickwick. Asta nu e toată povestea, — trebue să știu cum a fost ridicat și pentru ce, așa și pe dincolo, toate chichițele.

D. Wardle surâse, văzând toate capetele aplecându-se să-l asculte. Umplându-și, dar, păhărelul cu o mână liberală, bău în sănătatea d-lui Pickwick, cu un gest familiar și începu cele ce urmează...

Dar Dumnezeu să ne întărească creerul nostru de editor. La ce dănănae de capitol ne-am lăsat duși! Declarăm solemn că am uitat cu totul de acele mici piedici ce se numesc capitole. Nu e egal: Vom da drum liber stafiilor, strigoilor deschizându-le un nou capitol.

Nu vă faceți idei negre din pricina lor, doamnelor și domnilor, vă rog!

Trad. de I. CRIVAȚ

---

7) De Crăciun e obiceiu în Anglia de-a suspenda o creangă în sala mare și cine poate duce o cunună sub ea, are dreptul să o sărute.

8) Un **snap-dragon** constă dintr'o tavă de alune, stafide, etc., stropite cu cognac, căreia i se dă foc. Chestiunea e să te servești fără să te arzi.

9) La catolici și protestanți această sărbătoare are loc la ora 12 noaptea între ajun și Crăciun, cu tras de clopot, procesiune în jurul bisericii, etc.

10) E vorba de un castron cu puns.

PAGINI STRAINE DIN TRECUTUL ȚARII

Note marginale la „Istoria" lui Carra (1777-1779)

— DOCUMENTE CONTEMPORANE —

In primele zile ale lui Octombrie 1777 — puțin înainte de asasinarea lui Grigore Ghika, — apare în vitrinele librăriilor din Passage des Panoramas, la Paris, o scriere intitulată „Histoire dela Moldavie et de la Valachie, avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces, par M. C... qui a séjourné dans ces provinces" (Paris, chez Saugrain, libraire rue des Lombards. MDCCLXXVII, avec approbation et privilège du Roy, XXXII + 223 pagini pet. 8°).

O ediție precedentă, purtând deasupra aceluiași Milesim inscripția „Jassy, au dépens de la société typographique des Deux Ponts" trece neobservată în Occident.

Autorul care semnează scrisoarea dedicată A. S. Serenisime, monseniorului Principe de Rohan, pusă în fruntea lucrării, cu numele său întreg, Carra, devenit istoric accidental și nu prin vocație, ocupase în cursul ultimilor 6 ani în diferite rânduri și sub diverse forme opinia publică europeană. Călătoriile sale în Elveția, Germania, Anglia, Turcia etc. din spirit aventurier, îl fixează pentru scurt timp la Iași unde protecțiuni interesate îi deschid porțile palatului princiar. Vreme de un an va ocupa postul de secretar al Hospodarului Grigore Ghika și profesor al copiilor acestuia.

In discursul preliminar al „Istoriei" Carra mărturisește însuși că „timpul de un an n'a putut să-mi ajungă pentru a cunoaște amănunțit moravurile Moldovenilor". Aceasta nu-l va impedica totuși de a aduna, în cursul relațiunilor sale heteroclite, un material hibrid, suficient pentru o lucrare istorică, sub paravanul căreia va putea să-și etaleze rănile sufletești, necicatrizate încă, și, în „considerațiunile" asupra stării actuale a principatelor Moldovei și Vaiahiei să desfășoare o colecție de invective și calomnii contra Prințului, fostului său stăpân, a Curtenilor, a locuitorilor și a pământului care vreme de un an i-a oferit o largă și sinceră ospitalitate.

Lucrarea e prea cunoscută, pentru ca să stăruim asupra metodei orginale, asupra tonului înveninat, a distribuției și calității materialului, care o disting de scrierile cu caracter istoric ale compatrioților lui Carra, de la sfârșitul secolului al XVIII.

Acest șarlatan al condeiului — cum mai târziu, în epoca turbure a Revoluțiunei, va fi un șarlatan al tribunei — în cursul peregrinațiilor sale în Europa Centrală și răsăriteană, știuse cu inteligență să-și menajeze — mai ales în sferele publicistice — prietenii profitabile.

Astfel, înainte chiar ca lucrarea să iasă de sub tipar, o gazetă citită în întreaga Europă a acelei epoci, „Gazette des Deux Ponts" imprimată în orășelul cu acelaș nume din Palatinat, publică sub titlul „Nouvelles diverses" la 25 Sept. 1777, paginile 614—615, un fragment din manuscrisul lui Carra, precedat de următoarea introducere:

„In lipsă de noutăți mai importante, vom înfățișa aici câteva trăsături proprii a caracteriza popoare puțin cunoscute. Le desprindem dintr'o lucrare care nu e încă publică, „Histoire de la Moldavie et de la Valachie" scrisă de domnul Carra, care a rezidat în aceste provincii. Articolul „Populația și Moravurile" răspunde, în special caracterului gazetei noastre".

Urmează extrasul, care se continuă în numărul din 6 Octombrie, pag. 637—639, și se termină la 13 Octombrie 1777, pagina 654, cu următoarele lămuriri ale Direcției:

„Am promis câteva detalii asupra climatului, solului, agriculturii etc. ale Moldovei și Valahiei. Aceste amănunte cari sunt încă noui pentru cititori ne par proprii pentru a-i despăgubi de sărăcia de noutăți din ultimul timp. Ele sunt preferabile umpluturilor inutile cari pun la contribuție protocolul tuturor Curților".

Această manoperă a autorului — căci e indiscutabil că fragmentul de manuscris a fost pus la dispoziția gazetei de Carra însuși — țintea netăgăduit să creeze lucrării, sub tipar încă o atmosferă, și să predea numelui său un lustru de actualitate.

După o tăcere aproape generală în jurul lucrării, în primele luni ale anului 1778, ne întâmpină următoarea notiță, publicată de periodicul literar al lui Meusel, „Erfurther gelehrte Zeilungen" numărul din Mai 1778:

„O nouă scriere a autorului fecund, variat și de talent inegal, J. L. Carra, are ca subiect istoria a două principate puțin cunoscute Europei, Moldova și Valahia... Documentarea, săracă și lipsită de metodă a lucrării de față, știrbește interesul pe care l'ar putea oferi, într'o anumită măsură, ultimul capitol care tratează despre starea actuală, politică, socială, economică etc. a acestor provincii îndepărtate"..

Luna următoare, Iunie 1778, apare o recenzie mai detailată a acestei opere în „Journal Encyclopédique ou Universel" tipărit la Bouillon, orășel fortificat din Belgia, tomul IV, partea III, pag. 418—426.

Articolul acesta anonim va provoca o polemică înveninată între autor — sub

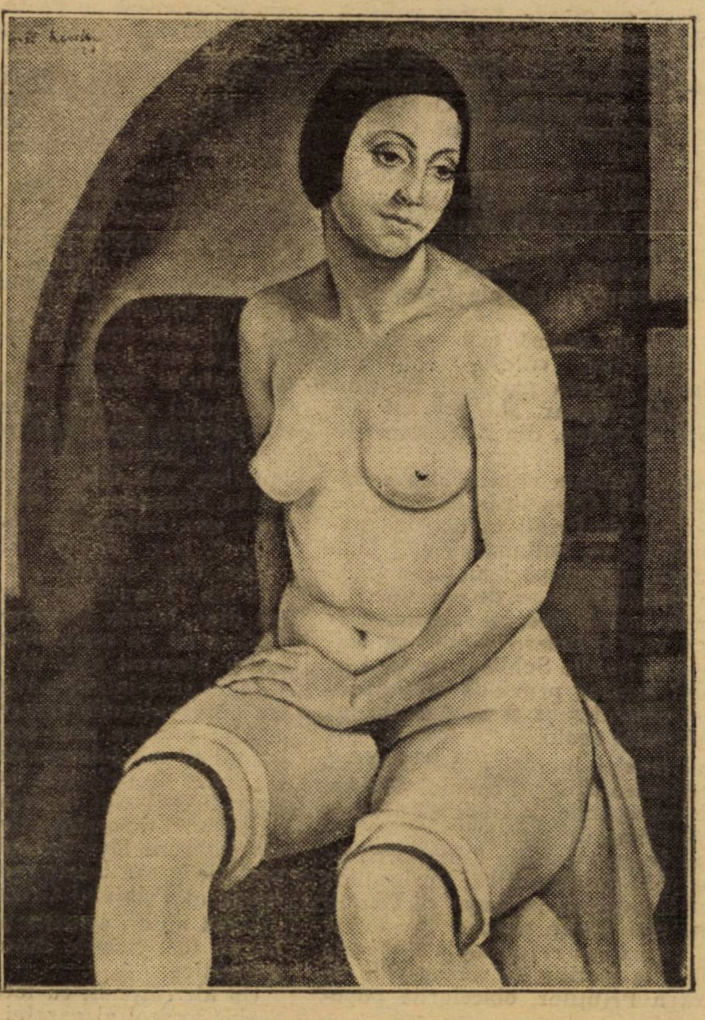

AUREL KESSLER: NUD

Cugetări și paradoxe

de CH. BAUDELAIRE

Descriind realitatea, poetul se degradează și se coboară la rangul unui simplu dascăl; descriind ceeace s'ar putea întâmpla, rămâne credincios menirei sale: e un suflet colectiv care întreabă, care plânge, care speră, și care câteodată presimte.

Delacroix era un curios amestec de scepticism de politețe, de dandysm, de voință arzătoare, de șiretlic, de despotism și însfârșit de un fel de bunătate particulară care însoțește totdeauna geniul.

De câte ori împărtășindu-i unui prieten pasiunile sau preferințele tale literare, nu ți-a răspuns: „Iată ce nu 'nțeleg, căci ceeace 'mi spui nu se potrivește cu nici una din pasiunile tale și nici cu doctrina ta!" Și atunci i-ai răspuns: „Se poate, dar totuși e așa. Imi place; îmi place, poate tocmai pentrucă e cu desăvârșire opus ființei mele"..

Cer tragic. Epitet de un ordin abstract aplicat unei ființe materiale.

De Maistre și Edgar Poe m'au învățat să cuget.

Culese și traduse de
AL. T. STAMATIAD

pavăza unui necunoscut — şi un personagiu pe care-l vom prezenta în cursul acestui studiu.

Iată în substanţă această dare de seamă:

„S'ar căuta poate mult şi zadarnic origina popoarelor cari, cele dintâi, au locuit Valahia şi Moldova. Fără pretenţii de a ne prezinta descoperiri noui, domnul Carra face numai observaţia că la începutul Imperiului Roman aceste două provincii nu erau mai bine cunoscute de cât sunt azi ţările sălbatice din fundul Americei“.

Urmează câteva consideraţii istorice din cartea lui Carra.

„Romanii, cari aveau despre aceste locuri aceiaşi ideie pe care o avem azi despre Cayenne sau insulele Antile, trimiseră acolo o colonie formată din drojdia oraşelor principale ale Imperiului şi din Grecia. De altfel, nici Roma n'avusese fondatori de o origine mai nobilă; însă, libertatea care înalţă sufletele, o făcuse stăpâna lumii, pe când nenorociţii transplantaţi în Moldova, nefiind de cât sclavi, în cea mai mare parte condamnaţi pentru diferite delicte, au transmis şi descendenţilor viciile şi laşitatea lor“.

Alte câteva fragmente din istoria lui Carra.

„Abia sub celebrul medic Mauro-Cardato începe în această ţară domnia grecească. Familiile Cantemir, Blancovan (sic) Ghika au guvernat de asemeni aceste provincii. Se ştie că ultimul Prinţ din casa domnitoare Ghika a fost decapitat de curând din ordinul Curţei otomane, Domnul Carra compusese istoria sa înaintea acestei tragice revoluţii, să sperăm că la a doua ediţie a lucrării sale va adăuga această anecdotă, care înseamnă o epocă în istoria Moldovei, şi va face cunoscută politica sângeroasă a despotului de la Constantinopol.

De altfel aflăm de la domnul Carra că toate aceste familii de tirani subordonaţi n'au mai multe drepturi la **Scaun** de cât cel din urmă negustor sau meseriaş creştin-grec destul de bogat, pentru a satisface lăcomia marelui vizir sau a Reis-Efenzilor, singurii cari pot înlesni ocuparea lui.

Urmează ceremonia învestiturii Prinţului, extrasă din lucrare.

„Din josnicia acestui discurs se vede în ce degradare şi slugărnicie au căzut grecii de când sunt supuşi sclaviei turceşti. In adevăr, istoria tuturor acestor Prinţi nu prezintă de cât o serie de sclavi încoronaţi, şi n'ar fi deloc interesantă, dacă n'ar fi folositor de a înfăţişa, din timp în timp, oamenilor cari n'au perdut încă toată libertatea lor, tablourile ignoranţei înlănţuită sclaviei, după cum în vechime Spartanii, ca să inspire copiilor oroarea beţiei, le expuneau privirilor lor iloţi abrutizaţi de excesele vinului“.

„Singurul dintre aceşti Prinţi care merită să fie distins, e celebrul Dimitrie Cantemir, căruia îi datorim istoria Otomană“ (Recenzentul povesteşte, după Carra, gestul lui Petru cel Mare faţă de Cantemir, din Iulie 1711, dela Prut).

„Se poate imputa domnului Carra puţina osteneală ce şi-a dat pentru a stabili o legătură între faptele istorice, şi că a fost preocupat mai mult de ideia de a instrui pe cititor de cât de a-l interesa prin pitorescul naraţiunei sale, dar e foarte cu putinţă ca confuzia ce se remarcă în lucrarea sa, să provină dela această mulţime de case domnitoare cari s'au succedat rând pe rând la acest guvernământ nestatornic, şi despre cari ar fi fost mai uşor de făcut istorii particulare de cât una generală.

„Inconvenientul acestei diviziuni a capitolelor pe familii e că avem impresia că autorul a adunat mai curând materialul de cât l-a utilizat; ne mai rămâne un reproş: autorul a anunţat prin titlul său mai mult decât ne oferă. „Partea politică şi geografică a acestei lucrări merită elogii. Domnul Carra a ştiut să uniască fericit interesul şi exactitatea, inducându-ne locul unde zac rămăşiţele lui Ovidiu“.

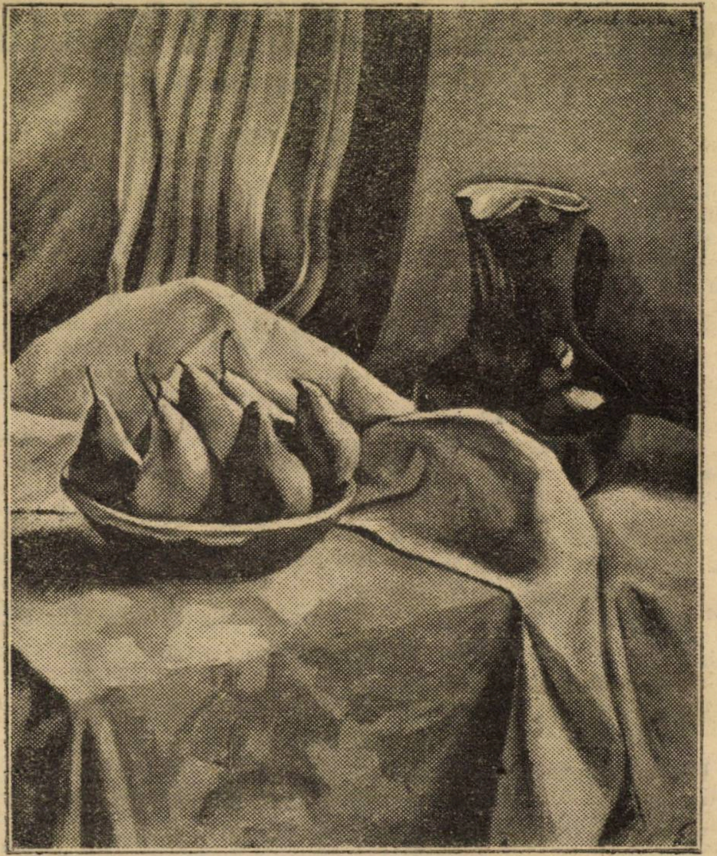

AUREL KESSLER: NATURĂ MOARTĂ

(Urmează extrasul asupra lui Ovidiu, Cetatea Albă etc.).

„Trebuie să avem încredere în ceia ce ne spune autorul. Acest scriitor respectat e cunoscut sub o lumină foarte avantagioasă în republica literelor prin lucrări de filozofie, politică şi poezie, ce au dovedit că el reuneşte talente foarte variate“.

O altă dare de seamă mai concisă şi obiectivă întâlnim, câteva săptămâni mai târziu, în Gazeta pariziană cu pronunţat caracter literar, „Le Journal de Paris“, anul al doilea, din 22 Septembrie 1778:

„Moldova şi Valahia sunt două provincii ale Imperiului Otoman în Europa. Ele sunt guvernate de Prinţi particulari, numiţi şi destituiţi de Sultan, sau mai bine zis de vizirul său, după bunul său plac. Tronurile cumpărându-se de obiceiu destul de scump, aceşti despoţi subalterni se răzbună cu vârf şi îndesat asupra supuşilor lor de exacţiunile Sublimei Porţi. Clima şi solul acestor provincii sunt excelente, însă despotizmul şi spiritul de jaf au înăbuşit totul acolo.

„Autorul acestei lucrări a fost însărcinat cu educarea fiilor Prinţului Moldovei“ şi cu corespondenţa franceză a acestui Suveran timp de un an“.

Urmează fragmentul din Carra privitor la Ovidiu şi la Cetatea Albă. Un locuitor al ţării ar fi asigurat pe autor că Ovidiu compusese mai multe poeme în limba moldavă. Alt extras referitor la finanţele provinciilor, la justiţie, la ceremoniile de investitură a Prinţilor, obiceiurile poporului, etc.

„Autorul se desfătează privind dansurile femeilor. Cu cojoacele lor sălbatece şi gesturile dezordonate, ele au aerul de automate. Cât despre strălucirea Curţii, ceia ce urmează ne poate oferi o ideie“.

(Descrierea, după Carra, a palatului Prinţului care a servit de grajd şi de infirmerie armatelor ruseşti în ultimul războî; gazete vechi înlocuiesc geamurile sparte; apartamentele vaste şi goale; zgârcenia Prinţului; economia Curţii etc.)

Critica elogioasă făcută de gazeta belgiană publicată la Bouillon, stimulează pe Carra, abil antreprenor de publicitate, să răspundă printr'un articol privitor la Grigore Ghika, al cărui secretar fusese, şi cera-i oferă prilejul neaşteptat să lanseze săgeţi înveninate împotriva câtorva curteni, şi în special a Postelnicului Ventura, pe care-l indică de autor indirect al asasinatului fostului domn al Moldovei.

Articolul apare în numărul din 15 Noembrie 1778 tomul VIII, partea I, al periodicului „Journal Encyclopédique“ din Bouillon, sub titlul „Notice sur Grégoire Ghika Hospodar de Moldavie, communiquée aux auteurs de ce journal par M. Carra“, pag. 129—135. El începe astfel:

„Am citit, domnilor, în jurnalul D-voastră din 15 Iunie trecut extrasul ce-aţi făcut din „Istoria Moldovei şi a Valahiei“. Trebue să vă mulţumesc pentru elogiile ce aţi binevoit a-mi da cu acest prilej; vă sunt însă infinit mai recunoscător pentru observaţiunile critice ce-aţi făcut lucrării; acestea sunt foarte judicioase şi voi şti să mă folosesc de ele. In loc de a mă scuza de defectele mele, printr'un discurs de stil, voi încerca să despăgubesc pe cititorii d-voastră prin noui detalii ce-i vor interesa fără îndoială, fiindcă se raportă la epoca foarte recentă a sfârşitului tragic al Prinţului Grigore Ghika.

După autor, avariţia şi ambiţia Prinţului au fost cauzele directe ale morţii lui dramatice.

Un alt răspuns, cu totul neprevăzut, la acelaş articol al gazetei din Bouillon, de la 15 Iunie 1778, apare, în anul următor, la Viena, sub formă de broşură, şi sub titlul : „Lettre à Messieurs les auteurs du journal de Bouillon sur lè compte qu'ils ont rendu d'un livre intitulé „Histoire de la Moldavie et de la Valachie“ (Vienne, 1779, chez Trattner, 46 pages 8⁰).

Autorul acestui răspuns, Raicevich, agentul austriac de mai târziu în Principate, cunoscut prin lucrarea sa clasică „Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia“ (Napoli, 1788) apără, în aceste pagini devenite azi foarte rare, memoria nefericitului prinţ decapitat, distruge cu o vervă muşcătoare şi puternică valoarea istorică şi logică a documentelor lui Carra, atacă cu vigoare pe autor şi opera acestuia.

„Lucrarea nu merită de cât dispreţul general. Genealogia, acţiunile, intrigile Prinţilor Moldovei şi ai Valahiei când contra Porţii, când contra Polonilor, când contra Ruşilor, şi toate anecdotele alăturate, nu-s decât o reţea infamă de anachronizme, absurdităţi şi copilării“ (pg. 27).

„Carra nu crede că Prinţesa domnitoare ar fi ştiind să scrie şi să citească. Vă mărturisesc, domnilor, că răbdarea mea e la limită. Dar nu voiu să mă înjosesc pentru a-mi exprima în faţa unui pedant de speţa aceasta, toată indignarea de care-i capabil un om onest, văzând cât de nepoliticos şi grosolan se tratează persoanele de un rang atât de înalt. Dacă acest impertinent ar fi avut fericirea să cunoască pe această Prinţesă, ar fi văzut cât de mult se distinge prin frumoasele sale calităţi de spirit şi de inimă, cari fac onoare sexului şi naţiunei sale“ (pag. 28).

„Carra, plătit de Grigore Ghika cu 2000 de piaştri, fu nevoit să părăsească Moldova ; dar de această nenorocire n'ar fi trebuit să încrimineze nici pe Prinţ, nici pe moldoveni ; izgonirea lui de la Curte o datoreşte indiscreţiei cu care predica elevilor săi ateizmul, şi calomniilor cu cari împroşca administraţia civilă şi religioasă a unei ţări pe care n'o cunoştea încă. Un prinţ care iubeşte artele, care onorează cu protecţia sa ştiinţele şi pe savanţi, mai ales într'o ţară atât de puţin civilizată, un prinţ care vrea legi pentru a încătuşa el însuşi pretinsul despotism, şi pentru care a adapta hotărîrile sale şi ale miniştrilor săi regulitor unei justiţii exacte, e un Prinţ, domnilor, pe care răutatea şi perfidia cea mai subtilă n'ar putea ponegri“ (pg. 39).

Engel afirmă că Sulzer, autorul „Istoriei Daciei Transalpine“, care candidase la postul de consul austriac în Principate, şi păstrase speranţe solide de reuşită, din spirit de răzbunare răutăcioasă împotriva rivalului său, Raicewich, ar fi însărcinat pe un prietin să răspundă broşurei acesteia. Replica ar fi apărut în acelaş an 1779, sub titlul „Réponse au libelle diffamatoire, qui a pour titre **Lettre a Messieurs les auteurs etc.**“ (Varsovie, 1779, chez Jacques Babloski).

Nici bibliografiile, nici ziarele epocei nu menţionează această scriere. In 1781, lucrarea lui Carra reapare la Neuchatel, îndreptată şi îmbogăţită cu memoriile domnului B. (generalul rusesc Bawr).

După un avatar vijelios şi colorat, autorul, prins în vârtejul revoluţionar, îşi multiplică activitatea dezordonată între o gazetărie pretenţioasă şi superficială şi o oratorie de răspântie, interesată şi goală.

„Gazeta sa „Annales politiques et littéraires de France“ va dispare cu 2 ani înaintea autorului.

Suspectat de complicitate cu Brunswick şi alţi inimici externi ai Franţei, condamnat de Tribunalul Revoluţionar, autorul va sui scările eşafodului, la 31 Octombrie 1793, două săptămâni după ghilotinarea nefericitei regine Maria Antoanetta, pe care, în zilele tragice din August 1792, o împroşcase cu nămolul prozei sale veninoase şi pedante.

L. BAIDAFF.

Paris, Octombrie, 1926.

PANTIN

Avea o păpuşă. Un pantin. Tovarăş de joacă în orele de spleen. Urât, diform, cu picioarele lungi şi subţiri, o înveselea totuşi. Era prietenul cel mai bun. Când era veselă râdea cu el şi tristă plângea cu el în braţe. Şi când se plictisea de el îl arunca într'un colţ. Treceau zile una, două, trei, şi veselă sau tristă îşi lua iarăşi pantinul ca să vorbească cu el.

Şi era un bun artist. Era tânărul cuceritor cu monoclu şi haine impecabile, care din fundul canapelei făcea curte, flirtând ore întregi, povestind din aventurile sale galante ; era tânărul poet, dezordonat, care îi mărturisia amorul pătimaş, care plângea când se vedea dispreţuit ; era prietenul, bunul prieten, căruia Mia îi povestea durerile ei, care o încuraja şi îi dădea speranţe, care căuta să-i arate că viaţa e frumoasă, tot lucruri de cari nici el nu era convins.

Prietenul care plângea cu ea la toate deziluziile şi care dansa cu ea la fiecare bucurie.

Apoi deodată devenea vesela prietenă căreia Mia îi povestea micile flirturi micile succese, micile simpatii.

Şi câteodată era bărbatul. Viitorul bărbat. Când bun şi înţelegător, când rău, brutal. Frumos sau urât, inteligent sau prost, şi de multe ori Pantin era aruncat în colţ pentrucă bărbatul era obraznic.

Pantin nu era decât rar. Căci Pantin n'avea suflet, nu trebuia să aibă suflet.

Aţi mai auzit de un pantin cu suflet ?

Nu, de sigur nu. El nu putea să vorbească aşa frumos ca poetul, nu era aşa bine îmbrăcat ca tânărul cu monoclu şi nu era aşa de bun ca prietenul. Era Pantin. Şi atunci era aruncat în colţ şi uitat zile. Una, două, trei....

Şi într'o zi Pantin începu să iubească. Şi de atunci e trist. O tristeţe fără margini îl înconjoară, o ceaţă deasă din care nu vede decât doi ochi. Doi ochi nespus de frumoşi.

Pantin începu să iubească.

Şi Mia observă că Pantin e trist.

„Dece eşti trist Pantin ?“.

Şi Pantin nu zise nimic. Ce putea să spună ? Că iubeşte ? Ar fi râs de el !

Un pantin să iubească ! Aţi mai auzit ca un pantin să iubească. Nu desigur nu.

Cât ar fi dat Pantin să fie o singură clipă om, o singură clipă...

Şi singur în colţul lui Pantin plângea. Plângea lacrimi amare.

„Dece plângi Pantin ?“.

Şi Pantin plângea şi mai tare.

Intr'o zi povesti, în colţul lui, unui Gallé viaţa sa. Povesti de drăgălaşele domnişoare cari râzând, glumind, plângând când se înţepau cu un ac, l'au făcut pe el şi mulţi ca el, din mătăsuri vechi şi vată murdară.

Şi apoi un pom de crăciun. Mare, mare, cu lumânări multe şi jucării strălucitoare. Au venit copii mulţi, fiecare a căpătat o jucărie şi fiecare domnişoară a căpătat un pantin.

— „Nu vreau pe acesta, dă-mi-l pe acela urât cu haine albe.

Şi Mia îl alese pe el.

Acasă arătându-l părinţilor.

„Vai ce urât e, dece tocmai pe acesta ?“.

„Mi-a plăcut cel mai mult ! Cum să-i zicem ?“.

— „Arlequin“.

— „Pierot“.

— „Ba nu, eu zic Pantin, Pantin simplu“.

Şi de atunci Pantin a devenit cel mai bun prieten al Miei.

Au trecut de atunci, zile, luni, ani întregi. După atâta fericire, Pantin e acum trist. E trist pentrucă iubeşte.

Şi când era iarăşi tânărul cu monoclu şi haine impecabile, tăcea ! Tăcea ! Dece, nici el nu o ştia !

Dar când dintr'un capriciu al Miei devenea iarăşi poetul dezordonat, atunci...

...atunci cu vorbe multe, frumoase, îi spunea iubirea lui. Atunci era ferecit, Mia îl lua în braţe, îl săruta şi-l îmbăta cu mirosul părului ei.

Şi seara în colţul lui, Pantin plângea necontenit.

Cât ar fi dat să fie o clipă om.

Iarăşi au trecut zile, luni, ani. Pantin îmbătrânea, hainele s'au murdărit, s'au ros şi faţa devine din ce în ce mai palidă. Lacrimile au şters vopseaua după obraji.

Mia nu mai vorbea aşa de des cu el, din când în când aducânu-şi aminte de timpuri trecute, de timpuri ce n'au să mai vină, îl lua în braţe şi-l aşeza în colţul canapelei. Atunci Pantin era fericit.

In colţul lui Pantin îmbătrânea.

Şi într'o zi observă un tânăr, frumos cu părul blond ocupând locul lui. Locul lui Pantin. Şi de atunci tânărul în fiecare zi venea, se aşeza în colţul canapelei şi vorbea cu Mia.

Şi într'o seară, Pantin află în colţul lui că tovarăşa sa de joacă s'a logodit cu tânărul frumos cu părul blond.

— „Pantin nu eşti vesel că Mia e fericită ?“.

Şi Pantin plângea.

Au trecut iarăşi zile, zile multe, lungi, şi într'o seară, veni iar vorba de Pantin.

— „Dece mai păstrezi păpuşa aia murdară şi ruptă ?“.

— „A fost primul prieten, tovarăşul tinereţei mele, a fost primul care mi-a spus încet pe înserate cuvinte de dragoste, cuvinte fierbinţi de patimă, a fost idealul meu, a fost bărbatul meu, prin el te-am cunoscut pe tine înainte să te văd...

— „Dar acum că am venit eu ?“...

— „Eşti gelos ?...

Şi când servitoarea veni să aprindă lămpile :

Ia pantinul, pune-l la tine în odae, joacă-te şi tu cu el, eu m'am jucat destul“.

Şi Pantin părăsi pentru totdeauna locul, colţul lui iubit. Şi văzându-l aşa murdar, aşa rupt, îmbătrânit.

— „Ce caraghioasă am fost, Bebe !“.

A. IOSIF.

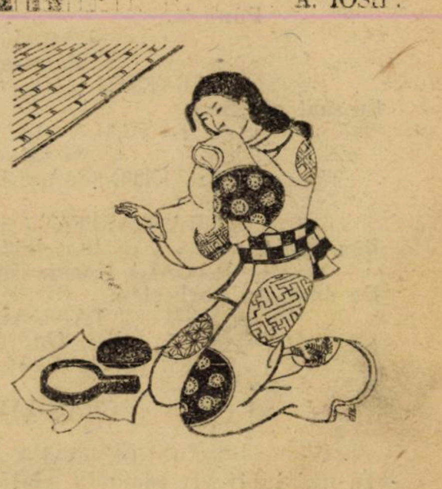

Fragment din „Păcală“

Actul III, Scena V

(Crîşmăriţa intră între Tândală şi moş Arvinte care vor s‘o ia de nevastă. Păcală şi Aghiuţă, în curtea mânăstirei de caş)

PACALA (văzând pe Crâşmăriţa)
Ancuţa văduvioara
AGHIUŢA (văzând pe Tândală)
Cu omul însurat
PACALA (văzând pe Arvinte)
Şi iacă şi Pazvante că pică nechemat!
AGHIUŢA (cântând încet)
Şapte gâşte potcovite
Lele, draga mea,
Au plecat să se mărite
Lele, draga mea!
PACALA (către Crâşmăriţă)
Cum stăm cumătră? Care pe care,—spune drept.
CRAŞMARIŢA (nehotărâtă)
De! (arătându-l pe Arvinte)
Unul e prea tânăr
(arătându-l pe Tândală)
Şi altu-i prea deştept.
Christos stătea săracul trist între doi tâlhari.
PACALA
Tu veselă, cumătră, stai între doi... flecari.
AGHIUŢA
Dar care te iubeşte mai mult?
TANDALA
Eu!
ARVINTE
Eu!
TANDALA
Ba eu!
AGHIUŢA (mângâind şi lăudând pe Tândală)
Asta-i cu părul roşu.
PACALA (acelaş joc cu Arvinte)—
Asta-i cu antereu.
CRAŞMARIŢA
Şi se ţin gaia-maţu de mine.
AGHIUŢA (lui Tândală)
Da bădie?
TANDALA (dându-şi cu degetul în tâmplă)
Hei, ăsta-i cap nu-i tivgă, de ce-am eu pălărie?
(tainic)
Eu o iau de nevastă
CRAŞMARIŢA (care-l aude, — către Păcală)
Mai bine zău aşa
L‘ar fi făcut mânz mă-sa, — că lupu îl mânca
AGHIUŢA (către Crâşmăriţă)
Tot tânără pe semne te simţi
CRAŞMARIŢA
Aşa şi e.
PACALA
De! Guşa vulpii i-albă, dar coada-i roşie!
ARVINTE (către Aghiuţă)
Crezi că mă ia pe mine?
AGHIUŢA
Te ia.
ARVINTE
Dar când?
AGHIUŢA
La anu!
PACALA (care vorbise cu Tândală)
Aşteaptă.
TANDALA
Până?...
PACALA
Până s‘o coace bolovanu.
ARVINTE (către Crâşmăriţă)
Eu sunt om bun.
TANDALA (îndesându-se)
Şi eu sunt
ARVINTE (dându-l de-o parte)
De-ai şti ce bun sunt eu.
CRAŞMARIŢA (către Arvinte)
Bun. D‘aia, văd eu, că te-a iertat şi Dumnezeu!
PACALA (încet, către Tândală)
De dragoste vorbeşte-i.
TANDALA
Da.
(Către Crâşmăriţa)
Anicuţo.
CRAŞMARIŢA
Ce e?
TANDALA (liric)
Tu n‘ai iubit vre-odată în viaţă vre-o femee?
CRAŞMARIŢA (pufnind de râs)
Ce mă? Eşti prost?
ARVINTE (repede)
—Prost.
TANDALA
Nu cred.
CRAŞMARIŢA
Să crezi când îţi spun doi că
Eşti prost.
TANDALA
Prost? Nu cred
(către Păcală)
poate, m‘o fi schimbat la doică
ARVINTE (Crâşmăriţei, galant)
Dă-mi să‘ţi sărut mânuţa mai albă decât varul.
PACALA
Nu-i da! Când ăsta pupă înţeapă ca ţânţarul.
TANDALA (vrea şi el să sărute mâna)
Şi eu!
ARVINTE (către Tândală)
Taci tu.
(către Crâşmăriţă)
pe mine ascultă-mă.
CRAŞMARIŢA
Te-ascult.
ARVINTE (liric)
De când te-aştept Ancuţo...
CRAŞMARIŢA
îmbătrânişi mai mult
TANDALA
Dar eu...
ARVINTE (răstindu-se)
Tu ai nevastă. Ce umbli după noi?
PACALA
E miel blând, vrea să sugă sân de la două oi.
CRÂŞMĂRIŢA (către Tândală)
O oaie stă acasă şi alta e aici.
PACALA
Ce fel de miel eşti nene?
E miel d‘ăl cu şorici.
CRAŞMARIŢA (către Tândală)
Da, umbli după ouă de drac în zi de post.
ARVINTE
Noroc că n‘am nevastă!
PACALA
Noroc că nu eşti prost!
TANDALA (Crâşmăriţei)
Dar nu-mi iubesc nevasta de loc.
CRAŞMARIŢA
Ce-mi pasă mie?
AGHIUŢA (luând apărarea lui Tândală)
Tândală-i de neam mare... crescut în sărăcie
Mai are un frate care se‘nsoară pe alese.
PACALA (arătându-l pe Arvinte)
Şi ăsta are un frate ce sare peste mese.
ARVINTE (cu un dor fără nădejde,—Crâşmăriţei)
Ştii tu ce simt în suflet acuma?
PACALA
Mai nimic
ARVINTE
Nu mă‘ncurca, măi!
AGHIUŢA (intervenind către Păcală)
Lasă-l că e şi dânsul mic!
CRAŞMARIŢA (ca să scape)
Dar Stareţul pe unde-i?
AGHIUŢA
—Pe la bucătărie
CRAŞMARIŢA (către Arvinte şi Tândală)
Hai,
TANDALA (luând-o de braţ)
Mergi?
CRAŞMARIŢA (dându-i peste mână)
Nu-mi bate capu, aşa pe datorie
(Tândală şi Arvinte se îndreaptă spre eşire)
PACALA
Pe care-l ei?
CRAŞMARIŢA (arătându-l pe Arvinte)
Pe ăsta.
AGHIUŢA
Păi, nu-l vezi?... Cum te‘mpaci?
CRÂŞMĂRIŢA
Zgârcit, pocit dar... are parale.
PACALA (cu aprobare comică)
—Ce să-i faci?!..

HORIA FURTUNA

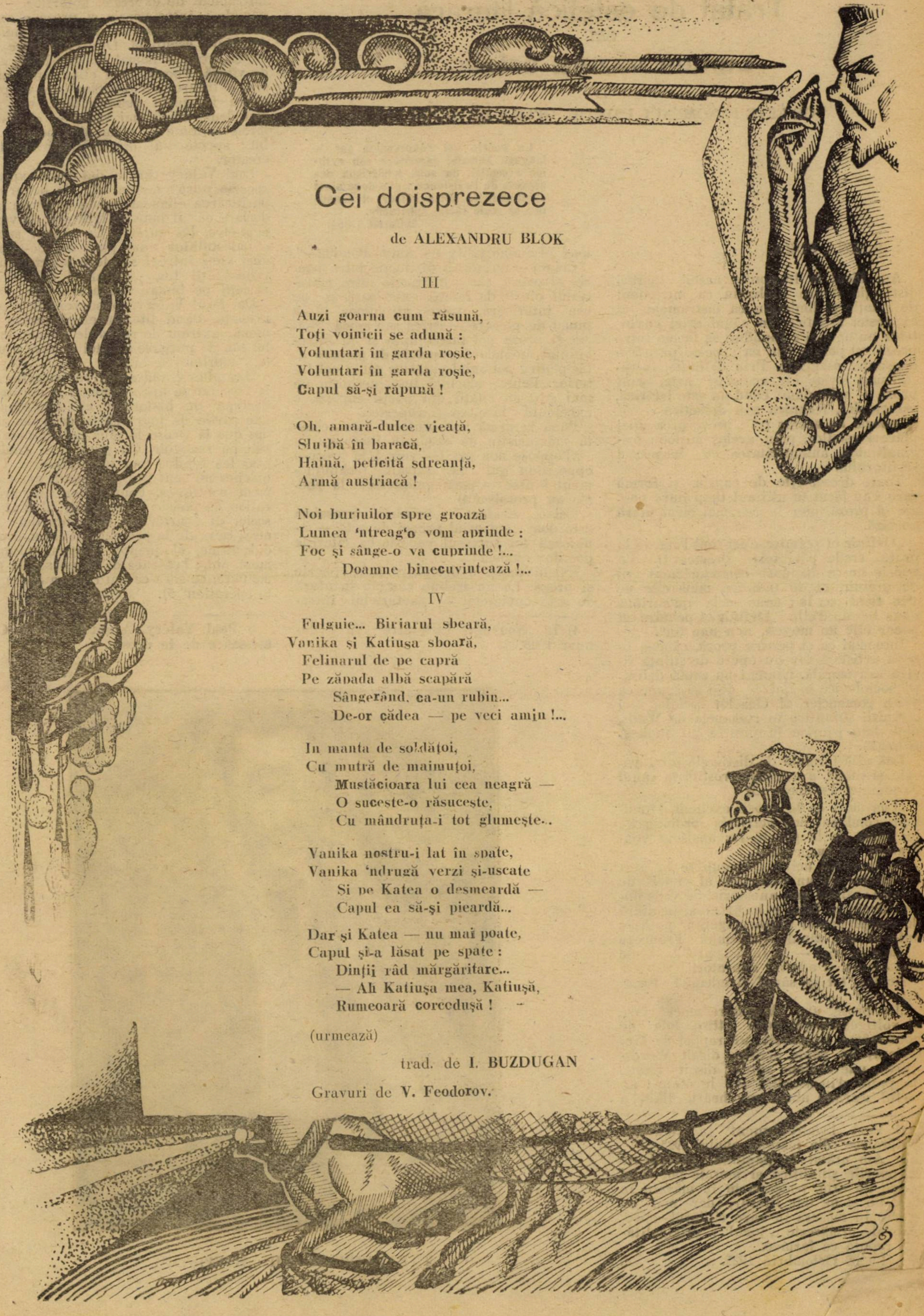

Cei doisprezece

de ALEXANDRU BLOK

III

Auzi goarna cum răsună,
Toți voinicii se adună :
Voluntari în garda roșie,
Voluntari în garda roşie,
Capul să-și răpună !

Oh, amară-dulce vieață,
Slujbă în baracă,
Haină, peticită sdreanță,
Armă austriacă !

Noi burjuilor spre groază
Lumea 'ntreag'o vom aprinde :
Foc și sânge-o va cuprinde !...
Doamne binecuvintează !...

IV

Fulguie... Birjarul sbeară,
Vanika și Katiusa sboară,
Felinarul de pe capră
Pe zăpada albă scapără
Sângerând, ca-un rubin...
De-or cădea — pe veci amin !...

In manta de soldățoi,
Cu mutră de maimuțoi,
Mustăcioara lui cea neagră —
O suceste-o răsucește,
Cu mândruța-i tot glumește...

Vanika nostru-i lat în spate,
Vanika 'ndrugă verzi și-uscate
Si pe Katea o desmeardă —
Capul ea să-şi piardă...

Dar şi Katea — nu mai poate,
Capul și-a lăsat pe spate :
Dinții râd mărgăritare...
— Ah Katiuşa mea, Katiușă,
Rumeoară corcedușă !

(urmează)

trad. de **I. BUZDUGAN**

Gravuri de V. Feodorov.

Mic
Tratat de estetică literară
SAU
Lumea văzută estetic

13

CE ESTE FENOMENUL ESTETIC. OPERA DE ARTA).

> **La poésie est l'expression par le langage humain, ramené à son rythme essentiel, du sens mistérieux des aspects de l'existence ; elle doue ainsi d'authenticité not.e séjour et constitue la seule tâche spirituelle.**
>
> **Malarmé** (1884)

4. POEZIA PURA.

Am **făcut** la inceputul acstei lucrări distincţia dintre limbagiu ca intrument de relaţie şi limbagiu ca instrument al expresiei artistice. In sânul **artei cuvintelor** nu ne mai e îngăduit să facem între proză şi poezie (fie ea „poezie pură") o deosebire esenţială. Prin definiţie, întrucât sunt forme ale aceleiaşi arte, atât proza — subliniăm: **când nu este istorică, psihologică, technică sau didactică** —cât şi **poezia au** acelaş ţel : provocarea unei plăceri estetice, prin acelaş mijloc : originalitatea, autenticitatea cu farmec a scriitorului.

Toate deosebirile de cuprins şi formă care s'au făcut în ultimul timp între poezie şi proză, pier la cea mai elementară analiză.

„Définir et peindre c'est tout l'art de la prate, crede părintele Brémont 1). La poésie ne se dispense communément ni de définir, ni de peindre, **mais elle ne s'en tient pas là :** sans cela qu'aurions nous besoin d'elle ? **Définir et péindre est pocer elle un moyen, non une fin".**

Intocmai ca şi pentru proză, când e operă artistică, iar nu operă de ştiinţă fizică sau morală. Nimeni nu caută definiţii sociologice în Balzac. deşi se spune că e un romancier al claselor sociale, nici definiţii ştiinţifice în romanele lui **Wells**, nici date istorice în piesele lui Shakespeare 2).

Iată altă formulă de distincţie între poezie şi proză, a aceluiaşi rostită în sânul Academiei Franceze : 3)

„Les mots de la prose excitent, stimulent, comblent nos activités ordinaires , les mots de la poésie les apaisent voudraient les suspendre".

Se încearcă aci o diferenţiere în arta cuvintelor cu un principiu al vieţei de relaţie : stimul sau anestezie. Se vede numai decât ce falsă e încercarea, în afară de complimentul puţin măgulitor pe care autorul din sânul Academiei Franceze îl face poeziei — şi încă „pure" !.. — de a-şi amorţi şi adormi adoratorii.

Acelaş, tot în sânul Academiei Franceze :

„La prose, une phosphorescence vive et voltigeante **qui nous attire loin de nous-même.** La poésie, un rappel de l'intérieur, un poids confus, disait Wordsworth, une chaleur sainte, disait Keats, un point d'immoralité sur le coeur : an awful warmth abont my heart, like a load of immortality — Amor Pondus—".

Ceiace e nu atât o distincţie între poezie şi proză, cât o distincţie între materialul oferit de lumea exterioară şi de cea interioară, între atitudinea — ca punct de plecare — lirică sau epică. Poezia şi proza pot întrebuinţa şi au întrebuinţat amândouă punctele de plecare atât pentru peisagiul exterior cât şi cel interior. Pentru elocinţă însă, definiţia de mai sus, cu citaţii din poeţii englezi, e excelentă : farmecă şi răpeşte...

Până la urmă însă, autorul face această mărturisire de credinţă literară :

„J'oppose non pas les vers à la prose— opposition qui me parait techniquement fausse — **mais uniquement la poésie au prosaism"4)**

Ceiace, evident — întrucât **prosaism** este doar contrariul prozei de artă — anulează tot succesul cucerit cu citaţiile poeţilor englezi !

Există totuşi o deosebire între poezie şi proză. Ea nu trebue căutată în afară de arta cuvintelor — materialul întrebuinţat, efectul diferit — ci înlăuntrul artei cuvintelor. Intrebuinţând acelaş instrument de expresie, hotărîtor — limbagiul — între poezie şi proză e axclus să existe o deosebire de natură, adică o deosebire esenţială. Diferenţa între poezie şi proză e numai de **densitate**, adică de **viteză.** Poezia, prin eliminarea succesivă a tuturor elementelor care ar putea altera farmecul autenticităţii, va reda mai dens, adică mai rapid — şi deci în forme minime — elementul poetic viabil : spectacolul originalităţii spiritului creator.

Paul Valéry care a dat curs expresiei „poezie pură" merge atât de departe cu purificarea elementelor de expresie încât declară că „il importe très peu de varier. peut-être, les sujets". Un singur subiect e îndestulător unui poet ca, de-alungul unei vieţi întregi să ofere spectacolul originalităţii lui, esenţial şi cu infinite variaţii pe tema-i fundamentală.

Dar Paul Valéry, consecvent în această privinţă, dând literaturei franceze un număr extrem de redus de poeme, în zelul său de purgare a artei poetice ajunge la.. suprimarea ei :

„Les plus grandes oeuvres versifiées de la race latine appartiennent à l'ordre didactique ou historique et empreuntent une partie de leur substance à des notions que la prose la plus indifférente aurait pu recevoir. On peut les traduire sans les rendre tout insignifiantes. C'est qu'elles ne sont pas purement, exclusivement poétiques. Pour isoler une préparation de poésie à l'état pur, il faut dissocier et écarter les élements qui sont aussi ceux de la prose : narration, drame, didactisme, éloquence, images, raisonnement, etc. ; l'essence de la poésie, la **poésie pure**, ce sera ce qui restera après cette opération" 5).

T. PAPATRIANDAFIL : HARPISTUL

---

1) Vezi „Eclairecisment" în „Nouvelle Littéraires" din toamna anului 1925.

2) Am arătat în paginile precedente că operile ştiinţifice şi morale pot fi şi opere de artă, pedeoparte în măsura în care au şi un tâlc literar, dar mai cu seamă în măsura în care cititorul—spectatorul—urmăreşte „jocul" : originalitatea redată cu farmec.

3) La 28 Octombrie 1925.

4) In „Nouvelles Littéraire" din 9 Ianuar 1926.

5) **Paul Valéry,** Avant-Propos à **Connaissance de la déesse.**

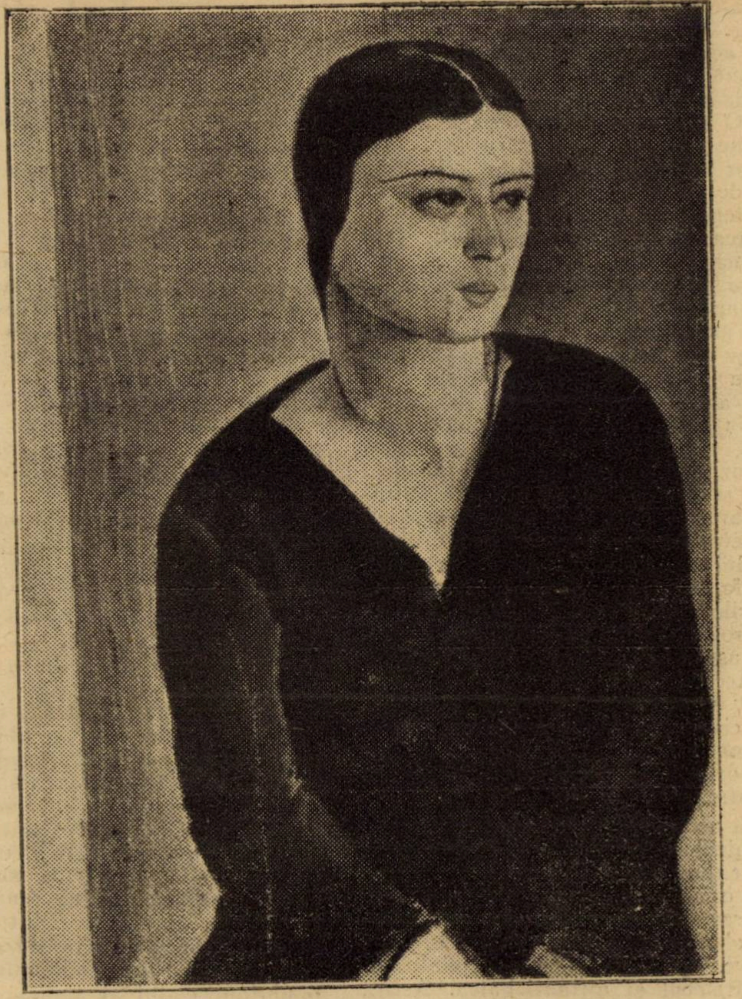

IONESCU SIN : PORTRET

Dar după această operaţie nu mai rămâne nimic ! Cuvintele, materialul artei poetice, nu sunt o înşiruire de silabe ; ele au un înţeles. Cuvintele sunt uneori imagini şi metafore ; două cuvinte pot cuprinde un raport de lucruri, adică un raţionament. Eliminând „naraţia, drama, elocvenţa, imagina, raţionamentul", arta cuvintelor se transformă într'o înşiruire de silabe care pot avea un farmec oarecare pentru ureche, în tot cazul un farmec inferior sunetelor pe care le poţi provoca lovind uşor cu dunga cuţitului un şir de pahare de diferite mărimi — şi fără a crede că am realizat poezia pură :

Pilda adusă de părintele Bremont la Academia Franceză pentru a arăta distanţa de la idee la poezie în acelaş vers, de **Malherbe** 6) e convingătoare :

Et les fruits passeront
la promesse des fleurs
(poezie)
Et les fruits passeront
les promesses des fleurs
(a încetat poezia, deşi cuprinsul ideologic a rămas neschimbat).

La noi din **Eminescu** :
Călăuzind singurătăţi.
De mişcătoare valuri
(Poezie)

. . . .

Călăuzind mişcătoare valuri
De singurătăţi
(a încetat poezia)

Din Bacovia :

Aud materia plângând (poezie).

Aud cum plânge materia (a încetat poezia)

Versul lui **Racine** însă :

La fille de Minos et de Pasiphaë

dă soluţia problemei şi ne arată că **valoarea poetică a versului stă într'adevăr în ideia pe care o cuprinde** (evocarea lui Minos şi Pasiphaë, zeităţile infernului) dar această idee are o funcţie poetică, e **idee-poezie** nu **idee-raţiune.** (Mâna care scrie **şi mâna care duce la gură, tot mână e, dar are două funcţii deosebite).**

Poezia nu se realizează deci în stare pură prin eliminarea elementelor de expresie : imaginea, ideia şi chiar naraţia, ci dând acestor elemente o funcţie curat poetică. Experienţa şi invenţia dau artistului mijlocul de a pune pedale pe rezonanţa poetică a expresiilor. Nu există în acest domeniu nici o lege. O cercetare a versurilor care s'au dovedit în stare să străbată veacurile fără a-şi pierde rezonanţa poetică, spre a se începe o inventariere şi dacă e posibil o erarhizare a valorii lor expresive, rămâne de făcut de aci înainte.

Iniţiaţi în această dublă funcţie a expresiei şi emoţionaţi de farmecile inefabile ale culoarei şi muzicei, simboliştii francezi de la 1880 au voit să dea limbagiului valoarea curat picturală sau muzicală. Unii au văzut în vocale diferite culori, alţii au crezut că trebue să cânte din silabe ca dintr'o ghitară, fără a ţine seama că arta literară îşi are culorile şi sunetele ei — pe care ştie să le evoce, fără paletă şi fără ghitară, artistul cuvintelor..

Proza este tot „poezie pură", e drept, deobicei la un logaritm inferior de expresivitate. Ea este spectacolul comod, uşor comestibil, pentru spectatorul care şi-ar pierde respiraţia la altitudinea poeziei pure ; este forma comodă a creatorului de valori artistice, care îşi găseşte astfel cadrul cel mai lesnicos pentru priveliştile inedite.

5) CUM MOR OPERILE DE ARTA ?

Dacă se admite îndeobşte curgerea neîntreruptă a peisagiului (fizic şi social), descompunerea artistului şi infinita varietate a spectatorului, nu se admite câtuş de puţin variabilitatea în timp şi mai cu seamă pieirea totală a operei de artă. Artistul e socotit nemuritor prin operile sale, care sunt nemuritoare. El e invidiat de restul oamenilor tocmai pentru-că numele lui trece prin veacuri şi peste noroade mulţumită vieţei fără de moarte a operei de artă.. Toate aceste locuri comune trebuesc desfiinţate, dacă voim să rămânem pe teren curat estetic.

Ca şi ceilalţi doi factori ai fenomenului estetic — artistul şi spectatorul — opera de artă este un factor tot atât de instabil şi de relativ. Ţinând în măsură hotărâtoare de originalitatea înăscută şi de cultura însuşită a artistului -- fenomene instabile şi relative — opera de artă odată desprisă din mâinile creatorului ei, are un destin precis, asemeni tuturor
rare :
destinelor vieţei. Departe de a fi eternă, opera de artă îşi are copilăria, maturitatea bătrâneţea şi moartea ei. Ea poate pieri în copilărie, în plină maturitate sau după o groaznică bătrâneţe parazitară, se poate reproduce în mii de alte opere de artă, sau poate trece într'un neant mai fără urmă ca neantul budist.

Nu cunoaştem încă un studiu amănunţit asupra felului în care pier operile de artă. Chestiunea merită să fie cercetată cu stăruinţă — fie şi de alţii dacă nu de profesorii de literatură. Noi vom arăta aci doar câteva pricini care ajută la această universală premenire a vieţilor, şi vom rămâne în lumea operilor lite-

a) **Saţul lecturei.** Nici o poemă, nici un roman, nici o piesă de teatru nu rezistă saţiului lecturei. Unele opere îşi pierd farmecul chiar în timpul primei lecturi. Altele opun o rezistenţă îndârjită, care e ruinată abea după o schimbare de vârstă a lectorului. Grija meticuloasă pe care o pune scriitorul în construcţia operei sale, eliminarea dintr'un început a cât mai multor elemente pe care scriitorul le presimte sortite unei morţi premature— chiar cu riscul de a da operei o înfăţişare ermetică — scoaterea în lumină numai a elementelor pe care scriitorul bine educat şi cultivat le stie cât mai originale şi mai pline de farmec, toate acestea la un loc asigură o rezistenţă apreciabilă saţiului lecturei. Asemeni unei femei frumoase, opera de artă spre a nu pieri prin saţ, trebue să aibă o frumuseţe nouă, un farmec puternic, dar mai cu seamă trebue să cedeze greu. (Destinul e totdeauna mai puternic în domeniul vieţei : cu toatele sfârşesc prin a ceda lesne şi tuturor).

Saţiul lecturei este polul opus **variaţiei peisagiului** pe care am găsit-o absolut **necesară menţinerii plăcerii estetice.**

b) Complexiunea gustului şi inteligenţei. Farmecul iniţial al operei de artă piere, la a doua generaţie prin complexiunea gustului şi inteligenţei generale. Lectorul care a descoperit secretul ţesătureio perei de artă, nu o mai poate gusta, nu o mai poate vedea ca operă de artă precum nu mai vedem lumina albă — ci componentele ei colorate — când a trecut printr'un **cristal.** Această complexiune a gustului, ucigător de valori esteti-

---

6) Părintele Brémont, la Academia Franceză.

ce, se poate mai bine observa în destinele altor arte. Muzica, bunăoară, nu mai departe de acum un veac şi jumătate (chiar a lui Beethoven, uneori) pare copilărească faţă de construcţiile muzicale contemporane. O bună parte din operile literare socotite geniale şi nemuritoare, ale veacurilor trecute, sunt azi la îndemâna elevilor de liceu (care declară, în secret, că sunt teribil de plicticoase).

c) **Peirea universului ambiant.** Dar ceiace încheie definitiv destinul operilor de artă, e pieirea universului ambiant în care au apărut.

Este o mare eroare estetică să credem că Homer are pentru noi acelaş farmec şi preţ ca pentru contemporanii săi care miroseau a lapte şi a pastramă de capră. Nimic din raporturile între fenomenele sufleteşti, nimic din peisagiul social şi fizic de azi nu ne îngădue să socotim că am gusta altfel decât printr'o vagă intuiţie şi o foarte subtilă transpunere—apanagiile sufleteşti ale unei infime aristrocraţii, şi oare câtă vreme încă?—adevăratul, autenticul farmec al poemelor homerice. Traducerile care s'au făcut în diferite limbi europene, au fost de fapt nişte **localizări**, aspru criticate de filologi şi esteţi 7). Acelaş destin pândeşte „Divina Comedie“ a lui Dante, acoperită de muşchiul şi ciupercile hidoase ale unor nesfârşite comentarii, întreţinute de necroforii cu ochelari ai universităţilor din lumea întreagă.

Această ultimă pricină atacă în primul rând comicul şi poezia pură, ale căror elemente expresive, mai fine, mai fragile, îşi pierd orice înţeles, orice farmec. Proza, cu larga şi masiva ei structură, cu diferitele elemente în combinaţii groase, cantitative, păstrează mai îndelungă vreme farmecul şi autenticitatea. Astfel că operile literare cele mai de preţ din punct de vedere estetic, pier mai curând — şi pier în raport direct cu înălţimea logaritmului lor expresiv.

Opera de artă este deci din primul ei ceas fructul relativ şi efemer a două naturi variabile şi relative: peisagiul-personalitatea, fruct pus în valoare, adică trăind esteticeşte prin al treilea element variabil şi relativ, spectatorul, în vederea producerii plăcerii estetice, condiţionată ca însăşi de scurgerea timpului.

Nimic din ce a fost nu va mai fi; nimic din ce este nu a mai fost; totul se joacă voios într'un joc de privelişti, tot mai complex, pururi inedit.

Această formulă de instabilitate este însăşi legea generatorie a fenomenului estetic.

(Urmează)

F. ADERCA

---

7) In Franţa, ultima traducere din Homer a fost făcută în stil „plain-air“ şi cu un vocabular „sport“. La noi, d. G. Murnu a tradus în stil... poporanist, încât soborul zeilor pare o strungă de ciobani, iar al eroilor o şatră de ţigani.

Tot despre ştiinţa literaturii

Revista **„Falanga“** din 13 Decembrie 1926, No. 7, răspunde observaţiunilor făcute de noi într'un articol publicat în **„Convorbiri Literare“** (Noembrie 1926), privitor la una din problemele de bază ale Ştiinţei Literaturii a d-lui profesor M Dragomirescu.

Arătam acolo limpede şi cu argumente hotărîtoare, iar nu confuz cum lasă să se creadă menţionata revistă, imposibilitatea fundării unei ştiinţe a literaturii ca ştiinţă a generalului prin ajutorul noţiunii de specie, prin ajutorul raportului de identitate admis între speciile naturale şi capodopere...

Replica ce ni se dă nu constitue un răspuns direct argumentelor relevate de noi; ea le combate printr'o dialectică inacceptabilă ştiinţificeşte şi prin o învinuire de confusiune din partea noastră.

Totuşi să luăm în considerare aceste noui explicaţiuni şi învinuirea ce ni se aduce, şi să vedem întru'cât ele soluţionează sau nimicesc obiecţiunile ridicate de noi.

In răspunsul său d. Dragomirescu concede că specia naturală este o abstracţiune; D-sa mai adaogă însă următoarele: 1) specia este **„o abstracţiune copiată după realitate“**, explicaţiune inutilă, deoarece abstracţiunile ştiinţifice după cum arată şi înţelesul cuvântului sunt abstrase din realităţile corespunzătoare; 2) specia spre deosebire de genuri, ordine clase, **„care sunt în adevăr numai abstracţiuni ale minţii ordonătoare, este o realitate întru'cât ea este reprezentată prin indivizi“** reductibii prin **„generaţiune fiziologică“** la prototipul inaccesibil al speţei.

Cu alte cuvinte specia este şi abstracţie şi realitate în acelaş timp.

Această explicaţiune aminteşte vechea teorie a naturalistului Liné, care făcea o demarcaţiune similară între specie şi celelalte noţiuni de clasificare, teorie care în urma serioaselor şi originalelor cercetări ale lui **Lamarck şi Darwin, dovedindu-se** neîntemeiată a fost părăsită de către ştiinţele naturale.

In adevăr ea creează o diferenţă de natură între specie şi celelalte noţiuni cu sfere mai întinse: genuri, ordine, clase, ceeace este ilogic deoarece între dânsele nu pot fi de cât deosebiri de grad, iar nu de esenţă.

Specia se deosebeşte de gen nu pentru motivul că este **„o realitate reprezentată prin indivizi etc.“**, ci pentrucă logiceşte ea are un conţinut mai bogat decât genul şi o sferă mai mică decât el.

O dovadă că între deosebitele noţiuni întrebuinţate în clasificările ştiinţelor naturale un există decât deosebiri de ordin logic, o constitue faptul, **că genarile devin specii în raport cu noţiuni cu sfere mai întinse, supraordonate, iar speciile la rândul lor devin genuri faţă de noţiuni cu sfere subordonate şi conţinut mai bogat.**

Prinurmare, dacă logiceşte genurile pot deveni specii şi speciile genuri (după raporturile de sferă şi conţinut care se stabilesc între ele), cum mai este posibilă o deosebire de realitate între dânsele?

Intre ele neexistând o astfel de deosebire, urmează fireşte că şi unele şi altele nu sunt decât simple abstracţiuni cu valoare relativă pur logică.

In sprijinul punctului nostru de vedere aducem noile concepţiuni ale ştiinţelor naturale susţinute de celebrele teorii ale lui Lamarck şi Darwin.

Teoriile lamarckiste şi darwiniste cu desvoltările şi completările lor ulterioare au modificat radical, vechile concepţiuni ale lui Linné şi Cuvier despre specie.

Voi cita pentru lămurire câteva rânduri din lucrările lui Lanessan şi A. R. Walace cunoscuţi naturalişti la finele secolului trecut.

„Le mot „espèce“ se montre maintenant à nous dépourvu de tout sens précis, ou plutôt n'ayant qu'une valeur purement conventionelle, comme tous les autres termes usités par les naturalistes dans la classification des animaux et des végétaux. Les seules formes qui existent véritablement sont les formes individuelles. Quand un certain nombre d'individus nous offrent des caractères à peu près identiques, nous les unissons sous une dénomination commune; nous disons qu'ils constituent une espèce. Examinant ensuite un certain nombre d'espèces qui se ressemblent plus entre elles qu'elles ne ressemblent à toutes les autres, nous en formons un genre... etc. Mais toute cette opération est absolument artificielle et il n'y a pas une seule de nos classifications actuelles qui mérite l'épithète qu'elles prennent toutes de „naturelle“.

(J. L. de Lanessans: Le Transformisme. Evolution de la matière et des êtres vivants, pag. 212).

„Quand parut le livre de Darwin, la grande majorité des naturalistes, et presque sans exception tout le monde littéraire et scientifique, croyaient fermement que les espèces étaient des réalités et ne dérivaient point d'autres especes par un procédé quelconque à notre portée.... maintenant, tout cela est changé“.

Tout le monde scientifique et littéraire, et tout le grand public instruit, acceptent, comme une connaissance tombée dans le domaine public, l'origine des espèces provenant d'autre espèces voisines par le procédé ordinaire de la naissance naturelle“.

(Alfred Russel Walace: Le Darwinisme, pag. 11—12).

Specia sau prototipul ei în ştiinţele naturale neavând după cum vedem, decât valoarea unei abstracţiuni, ea nu numai că nu poate fi identificată cu capodopera, dar nici comparată.

Nu pot fi identificate pentru motivul

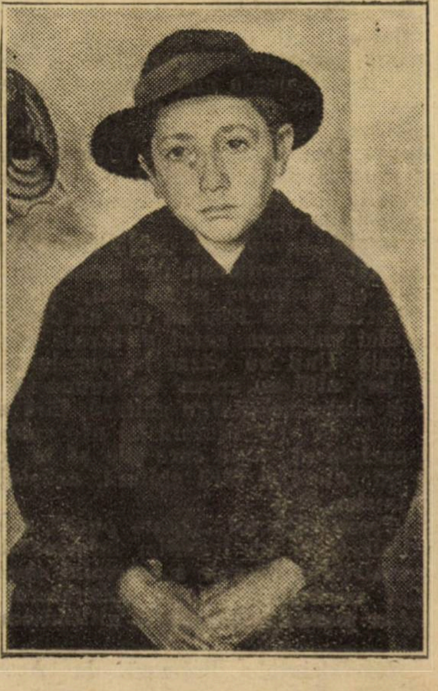

AUREL KESSLER: ŢĂRANUŞ

Sonet

JEAN RICHEPIN

E soare cald şi primăvara vieţii
Se'ngână cu a firii primăvară.
Ascult'o înăuntru şi afară
Cum îşi îmbie dulce cântăreţii.

Pădurea se'nfioară toată iară,
Trezită de suflarea tinereţii
Şi simţi parcă'n îmbujorarea feţii
Cum seva lutului tău vrea să ceară.

Parfum, lumină şi căldură ; soare,
Tu dai îndemn iubirii 'ntraripate
Tu eşti a vieţii binecuvântare

Şi înlăuntru-ascultă cine bate
Cu-atât avânt, atâta 'nfiorare :
E inima, e visul, dorul poate...

trad. C. A. I. GHICA

* * *

că între dânsele există o diferenţă de natură, cea dintâi fiind un simplu concept, cea de a doua o realitate (capodopera) ; nu se pot compara pentrucă punctele de aproiere enunţate nu se pot susţine.

Punctele acestea erau : **valoarea noţională şi reală a speciei şi capodoperei.**

Prin cele spuse mai sus dovedind că primul termen al comparaţiei (specia) nu poate avea decât o valoare noţională, nu ne mai rămâne acum decât să dovedim, dacă capodopera (cel de al doilea termen) poate avea dubla valoare de abstracţie şi realitate care i se atribue.

D-nul Dragomirescu afirmă : **„...tot aşa după realitatea care se numeşte capodoperă, avem o abstracţiune : o copie a realităţii ei, care constitue ştiinţa ei descriptivă... Ştiinţa Literaturii“.**

Suntem de acord cu d. Dragomirescu în ce priveşte realitatea capodoperei ; considerăm însă inadmisibilă părerea că după capodopere putem avea abstracţii similare celor din ştiinţele naturale, care să facă posibilă constituirea ştiinţei literaturei ca ştiinţă a generalului.

In ştiinţele naturale speciile ca concepte generale pot fi extrase din realităţile individuale ; **în disciplina literaturii, indivizii sau imaginile sufleteşti produse în conştiinţa noastră prin contactul cu capodoperele (corespondente ale indivizilor din speciile naturale), din pricina caracterului lor de inconstanţă şi diferenţiere sunt ireductibile la abstracţii, la idei generale.**

Dar să presupunem posibilă o astfel de reducere : abstracţiunile rezultate ar trebui conform analogiei stabilite între ştiinţele naturale şi ştiinţa literaturii să fie considerate ca specii, **ceea ce ar fi contradictoriu cu însăşi teoria d-lui Dragomirescu, deoarece capodopera este considerată ca speţă sau prototip.**

Capodoperele neîngăduind elaborarea de abstracţiuni, urmează că ştiinţa lor nu poate fi o ştiinţă a generalului, ci a individualului.

In acelaş timp noile argumente relevate în cursul expunerii de până acum, ne îndrituesc să conchidem ; imposibilitatea stabilirii vre-unui raport între aceste ştiinţe şi ştiinţa literaturii, între speciile naturale sau prototipurile lor şi capodopere.

CONST. G. GEORGIADE

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Incetarea „Tribunei“ şi părerile contimporane

Reluăm firul însemnărilor noastre acolo unde îl întrerupsesem pentru sărbători anume la încetarea **„Tribunei“.** Judecând după vâlva ce-o făcuse acest ziar la apariţia sa atât pe teren politic cât şi pe cel cultural s'ar putea crede că încetarea lui a cauzat mare amărăciune românismului din Ardeal. Consultând azi presa contimporană de peste munţi, singurul mijloc de-a mai putea stabili impresia produsă asupra opiniei publice, constatăm însă chiar contrarul. Regretele se reduc la un simplu convenţionalism şi obişnuita ameninţare împotriva guvernului dela Budapesta, căruia nu i-se putea lăsa satisfacţia netulburată cu nimic pentru isprava ce-o făcuse cu ziarul cel mai merituos al românilor ardeleni.

Toate ziarele româneşti, până şi blajinul „Telegraful Român“, trimit guvernanţilor maghiari solia că ele vor conduce mai departe lupta inaugurată sub drapelul „Tribunei“. In privinţa aceasta ziarele noastre erau sincere, căci presa română şi-a făcut deplin datoria în sensul ideilor şi năzuinţelor indicate de „Tribuna“ în epoca ei de glorie.

Din articolele anterioare am arătat, că „Tribuna“ slăbise în ultimii săi ani de apariţie foarte mult din punct de vedere al redactărei.

Tirajul ei era foarte redus şi interesul cetitorilor se întreţinea mai mult din gloria trecutului. Astfel se explică indiferentismul publicului faţă de încetarea acestui organ naţional.

Un ecou cu mult mai puternic a avut brutalitatea justiţiei maghiare la Bucureşti. Aici s'au ridicat proteste energice şi s'a iniţiat chiar o mişcare de ajutorare a „fraţilor de peste munţi“.

Intr'un ziar se anunţa chiar că în locul „Tribunei“ va apare un nou ziar, mai bine organizat şi prevăzut cu o tipografie modernă şi cu motor electric. Ziua apariţiei era fixată pentru 3/15 Mai.

Luând notă de această informaţiune **„Telegraful Român“,** organul oficial al mitropoliei de Sibiu, face următoarele reflecţii :

„Tot lucruri despre cari noi, cei mai aproape de isvor, nu ştim absolut nimic, ci ştim tocmai contrariul că societatea „Tipografia“ va fi lichidată.

„Va trece încă multă vreme până va putea fi scos un nou organ românesc de publicitate, cu menţiunea de a fi „aceea ce a fost **„Tribuna“**, organul comitetului naţional român.

„Să fim bine înţeleşi : organul **comitetului** şi nu organul partidului, pentru că organele partidului, pentru că organe ale partidului sunt şi celelalte ziare, pe cari le avem.

„Negreşit că e perdere pentru noi apunerea „Tribunei“ şi era mai bine dacă se purta de grijă, ca să nu apună ; dar odată întâmplată această catastrofă devenită inevitabilă în urma grelelor lovituri primite în timpul din urmă dela procurorii de stat, dar în o măsură oarecare şi în urma modului intern de care suferea „Tribuna“ — n'avem să ne tânguim prea mult de soarta partidului, care va putea bine să existe şi fără „Tribuna“ sau urmaşa ei.

„Este într'adevăr o necesitate mare, ca comitetul să-şi aibă organul său propriu ? Hotărît că este. Dar e şi mai mare necesitatea **ca să existe comitetul.**

„Avem noi însă astăzi comitet ? Cine ştie şi cine a auzit ceva despre a sa activitate ? Nici chiar atâta n'a făcut acest pretins comitet ca cuvânul de adio dat cetitorilor „Tribunei“ în numărul din urmă să-l fi dat sub propria sa firmă, ca un **manifest politic** adresat partidului, ci a pus redacţia să-l subscrie, ca dat din partea ei.

„Dacă ne lipseşte deci comitetul, şi ne lipseşte prin lipsa de acţiune desvoltată din a sa parte : nu înţelegem rostul unui nou organ de publicitate, **ca organ al comitetului.**

„Asta e părerea noastră“.

Părerea aceasta era a cercurilor conducătoare ale bisericei ortodoxe, care au combătut totdeauna politica oficialităţii partidului naţional, care era învinuită de infiltraţiunea unui spirit catolic. Atitudinea „Telegrafului Român“ este cu atât mai semnificativă cu cât acest organ, care apărea tot la Sibiu, deci uşă de uşă cu „Tribuna“, nici n'a anunţat încetarea acestui ziar, întâmplată în ziua de 29 Aprilie, până la 12 Mai când „s'a repezit“ asupra cazului cu un articol de fond, din care reproducem cele de sus. Este evident, că cercurile conducătoare ale bisericei ortodoxe se bucurau de încetarea „Tribunei“.

Nu mai puţin transparentă era bucuria „activiştilor“, cari prin organul lor dela Orăştie **„Libertatea“** din 2 Mai 1903 îşi spun cuvântul în modul următor :

„Deşi în cercuri mai intime se zvonise despre acest lucru deja cu luni de zile înainte, dela marele ei proces din urmă, când i-a fost dată lovitura grea prin care i-se confisca **toată cauţiunea :** 11.000 coroane, — totuşi toţi nădăjduiau încă a se găsi chipul şi modul de a trece şi acest pahar greu dela ea. Şi de-aceea pentru ştiutori şi neştiutori de-o formă, a fost isbitoare ştirea, că dacă nu s'a aflat scăpare şi că încetarea acestui organ naţional, care pe vremuri făcuse fala presei noastre în lupta faţă de duşmani, a fost neînconjurabilă !

„De'nzadar ! Când, acum 20 de ani, chiar în April, duceau cel dintâi număr al „Tribunei“, cules gata, să-l pună în teasc, purtătorii lui l-au scăpat jos naintea maşinei, stricându-l, ca un **malum omen,** care a persecutat acest ziar în toată viaţa lui până la isbitorul său sfârşit.

„Tribuna“ încetează, dar **azi zece alte „Tribune“ îi ţin locul,** şi publicul românesc nici că va simţi de-aşa dispariţia acestui organ naţional, care în timpul mai nou nici că era aşa îngrijit precum s'ar fi recerut dela el ! Publicul român îşi află şi mai departe hrana sufletului său după placul său, în celelalte ziare naţionale politice, ce nu-s cu nimic mai prejos de încetatul organ“.

Mai corecţi şi mai sinceri au fost cei din jurul **„Tribunei Poporului“** dela Arad. La aceştia se vede durerea omului, care a trebuit să părăsească, în urma răutăţilor omeneşti, produsul unei munci însufleţite şi al unor jertfe grele, lăsându-l în prada altora, cari n'au fost cel puţin în stare să-i asigure continuitatea.

Iată cum comentează acest ziar în numărul său dela 2 Mai şi la loc de frunte, tristul eveniment :

„Toţi românii de bine vor simţi durere în faţa acestui fapt. Pentru că orice s'ar fi petrecut între noi, ori câte ne-am fi împărţit în cete mai mari şi mai mici, fiecare cu foaia sa, nu trebue să uităm un lucru : **„Tribuna“** piere sub lovituri vrăjmaşe. Iar când e vorba de puterea statului ce se asvârle asupra noastră, **toţi românii una trebue să fim !**

„Noi, cei dela „Tr. Pop.“ suntem apoi întemeietorii **„Tribunei“.** Şi atât este de adevărat că numai binele poporului l-am avut în vedere când am înfiinţat **„Tribuna“**, că însăşi fraţii cari ani de zile ne-au

NOTIȚE CRITICE

Barbarizare

O chestiune de limbă: **eliziunile.** Sânt ele o necesitate sau nu? Faptul că, prin ajutorul lor, numai evităm un hiat, faptul că în toate limbile găsim această tendință de eufonizare — constitue un prim argument care pledează în favoarea lor. Al doilea: toți marii noștri scriitori au consfințit, prin ale lor opere, necesitatea eliziunii.

Exemple? Ori câte: deschideți orice pagină de **Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc** și chiar din cei mărunți și veți găsi totdeauna fie eliziune, fie diftong acolo unde în mod organic și evolutiv ar fi trebuit să fie hiat. Aceasta la clasicii cari au înțeles că orice se poate reforma, minus ființa vie a elementului, expresiv.

Iată din ce cauză **Caragiale** zice: **de-acolo; așa-i; dacă-i; și-l; bine-ați; n'ai; s'o; să-mi; mă'ncântă** și așa mai departe.

Mă veți întreba însă: necesitatea eliziunii fiind o axiomă — care e rostul acestei divagațiuni linguistice? Iată-l: unii contimporani, spre a fi cu totul originali, socotesc că și în acest sens își pot arăta personalitatea. Un exemplu ne oferă o fruntașe a revistelor românești care publicând opera unui tânăr novelist, descendent al unei stele de prima mărime oferă cetitorilor un nesfârșit număr de hiaturi de felul celor de mai jos:

de a îl; să îl; nu ar; îi se; să îi; ce îl; să îi; să își; nu îmi; îi am; a își; să o; că îl; îi ar fi; că îmi au; să îți; nu îmi; etc. — toate de câte 5—10 ori în vre-o 7—8 pagini. E fără îndoială — o tendință de barbarizare a limbii românești pe care subsemnatul (după nereușita încercărilor **școalei ardelene**, a lui **Eliade**, sau a lui **Alecu Russu**) n'o poate înțelege.

Vorbește oare autorul operei încriminate cum scrie? E în tot cazul — un fenomen rar pe care, tocmai din această cauză, îl trecem la răboj.

PAUL I. PAPADOPOL

PLASTICA

EXPOZIȚIA: IONESCU SIN—PAPATRIANDAFIL — KESSLER — BARASCKI. (Sala Mozart).

NOUILE DIRECȚII ALE ȘCOALELOR DE BELLE ARTE

Nu am fost de loc surprinși aflând că o parte din premiații „Salonului" de anul trecut s'au asociat în grup, ca să apară astfel în public, nu propriu zis ca o prăvălie de desfacere, ci ca o manifestare colectivă, unde iubitorul de frumos poate cerceta în tihnă, poate compara și poate trăi, în clipele petrecute între lucrările atâtor diverse temperamente — mult mai variat și mai intens.

Pentru educația publicului — ne gândim mai ales la publicul mare — sistemul colectivelor — (când sunt aranjate după un netăgăduit critariu de artă) — înseamnă o admirabilă călăuză și o statornic serioasă școală a ochiului și a sufletului.

D-nii **Kessler, Ionescu Sin, Papatriandafil** și **Baraski**, au — deși se deosebesc mult ca temperament — însușiri și idealuri apropiate, ceiace face, în primul rând, ca expoziția d-lor să aibă un ansamblu unitar și odihnitor.

Dintre tinerele elemente cari s'au impus în ultimul timp atențiunei amatorilor serioși, acești patru artiști ni se par printre cei mai înzestrați, în studii și calități interioare, și printre cei mai indicați a da lupta harnică, în viitor, pentru câștigarea unei izbânzi așa de rar întâlnită în actualele manifestări plastice dela noi: **stilul.**

Dacă izbânda aceasta va fi câștigată — ori cât de târziu câștigată — strădania acestor patru tineri va fi contribuit cu mult la cimentarea unei noui epoci a artei noastre, în care echilibrul, ordinea și claritatea — ca expresiune a unor emoții **neîmprumutate** — vor da lovitura de grație spiritului internațional anarhic de astă-zi, **intenționat disolvant** pentru ajungerea unor idealuri cari n'au nici o relație cu arta.

■

Ministerul artelor s'a hotărît — în sfârșit — să scoată la pensie pe doi bătrâni, cari — pentru pricini ce nu mai au rost să le cercetăm astăzi — au ținut școalele noastre de Arte frumoase, atâtea decenii, în degradantă inferioritate spirituală.

Știm — desvinovățirea lor ar putea fi ușoară: **Statul e de vină**, fiindcă nu le-a dat fonduri să organizeze.

Dar sunt organizări și organizări.

Sunt din acelea cari urmăresc **numai** cheltuire de fonduri — dar sunt și altele cari se pot realiza în marginile bugetelor existente.

Nimeni nu silește pe domnul cutare să rămână — în condițiuni rușinoase pentru școală — director al Belleartelor.

Demisiunea ar fi venit — dacă într'adevăr s'ar fi aflat gândul sincer de muncă — ca o degajare și ca un protest.

Dar la București, de vre-o patruzeci de ani, și la Iași de vre-o douăzeci de ani — ambii directori s'au înfipt în direcțiunile respective, cu exasperarea unor hirudinee explorând o clisă suculentă.

Am crezut că numai din vanitate!

Dar nu!

Deși avertizați că sunt scoși la pensie și că trebue să părăsească locuințele de cari au beneficiat până acum, într'o balcanică îngăduială, cei doi directori s'au opintit cu pumnii, cu genunchii și cu grumajii în pervasul ușilor directoriale și nu mai vor să se miște.

Spectacol de operetă — de tragică operetă, care desvăluiește și mentalitatea celor protegiuiți până acum de succesivele ministeriate — și slăbiciunea autorităților, superioare.

Poate până la data când scrim aceste rânduri, ministerul artelor, să fi limpezit —prin brațul energic al d-lui Nichifor Crainic — această foarte originală situație — și d. **Camil Ressu** să fi fost instalat în direcțiunea școalei din București.

Complezențele administrative compromit adese ori cele mai lăudabile intențiuni.

Nu știm încă, hotărât, cui îi va fi încredințată direcția din Iași — (pronosticurile nu sunt îngăduite decât în sporturi) — dar nădăjduim că ministerul artelor va ști să desemneze și pentru acest post, un element de înaltă valoare artistică, înzestrat cu vii calități de muncă și disciplină — dar mai ales mânat de dorința necrutătoare de a înfinge adânc cuțitul în cangrenele cari clocesc la însăși bazele acestor instituții.

Și e, în primul rând, o cangrenă cumplită: **parazitismul didactic, altoit pe prostie și intoleranță.**

Nici o reformă, nici un pas către organizare nu va fi posibil până nu se vor **verifica** și **tria** cadrele învățământului nostru artistic, compuse în marea lor majoritate, din specimene fără nici o legătură cu arta și cu elementara instrucțiune.

Deaceia ni s'a părut laolaltă hilariantă și jalnică ideea de „reformă" a unui actual profesor la școala de Belle Arte, care nu vede salvarea acestei instituții de cât în ridicarea ei la gradul de Academie — și asimilarea profesorilor, în titluri și retribuții — cu cei universitari!

Ce-ați crede despre cuminția unui căpitan, care ar cere — pentru creșterea forței noastre militare, — ridicarea tuturor ofițerilor la gradul de comandant de corp de armată?

N. N. TONITZA

* * *

vorbit de rău, acum, când se mărturisesc, așa zicând, ne numesc „oameni de bine".

„Se știe anume, că după criza nenorocită dela 1895, „**Tribuna**" ajunse pe mâini puțin destoinice și însuflată de oameni pătimași, ne-a îmblătit de par'că noi am fi fost dușmani ai neamului... Un Slavici, frații Brote, Nic. Cristea, dr. D. P. Barcianu, Diamandi Manole, Vasile Lucaciu și toți pe rând ai noștri n'au fost cruțați de loc, ci dimpotrivă multă nedreptate li s'a făcut.

„Zeci de mii au jertfit **din punga lor** și când furia procurorilor a fost mai violentă, ca la 1893, intrat-au cu mândrie la temniță nu unul, ci mulți de-odată, dar n'au lăsat ca „**Tribuna**" să moară!

„Noi deplângem deci scoaterea de pe câmpul de luptă a „Tribunei", care a dat naștere însuflețirii nemaipomenite dela 1892, când cu ducerea la Viena a Memorandului; dela 1893 și 1894 când s'au ținut la Sibiu conferințele naționale, iar la Cluj neamul întreg s'a adunat să protesteze împotriva dării în judecată a căpeteniilor săi, a „Tribunei" care a propovăduit întovărășirea naționalităților asuprite și s'a putut face astfel, în vara anului 1895, **congresul naționalităților în Budapesta.**

„De aceea când cu durere împărtășim vestea despre încetarea „Tribunei" cu dragoste chemăm în jurul nostru pe frații cari pentru diferite pricini se răslățiseră.

„Pe steagul desfășurat la 1881 de prietenii noștri cari au întemeiat „**Tribuna**", jurăm și noi, cei cari am întemeiat „Tribuna Poporului".

Aceste trei organe pot fi considerate ca expresia opiniei publice românești din acele zile. După cum se vede moartea „Tribunei" n'a fost cauzată numai de furia turbată a procurorilor maghiari, cari lucrau din ordinele guvernanților dela Budapesta, căci aceștia, oricât de turbați ar fi fost, n'ar fi putut distruge organul care a dat adevărata viață politică și culturală poporului român din Ardeal, dacă „Tribuna" n'ar fi fost slăbită prin luptele interne, cauzate de o ciocnire între mentalitatea „oficială" a conducerei partidului național și mentalitatea izvorâtă din adâncul unor inimi și suflete pătrunse de sufletul vremurilor, care se anunțau și care n'au întârziat să se împlinească.

În șirul evenimentelor, ce le vom desvălui în articolele viitoare, ne vom mai **întâlni de altfel cu cazuri similare.**

ION BAILA

Cronica muzicală

DUPA UN AN

Mişcarea muzicală, dacă o considerăm pe ani calendaristici, încheie un nou răstimp de desvoltare, de sforțări şi experiențe. Incă un an trecut de sbuciumate vreri de progres muzical, manifestate tumultos şi caracteristic pentru întreaga țară românească, în oraşul nostru de reşedință domnească. Este drept că fenomenul muzical n'a apărut în totdeauna pur de orice amestec extraestetic. Corpuri străine, îngrijitor de numeroase, au căzut în brazda conştiinței noastre muzicale alături de semănătura cea curată, de grâul ca aurul al nădejdiilor de perfecționare şi progres ce hrănim pentru arta noastră. Astfel am verificat şi pe tărâmul paşnicei armonii a sonurilor că „cine seamănă vânt, culege furtună". Ca niciodată şi, poate, ca nicăierea, procesul vieții muzicale n'a căpătat o semnificație mai judiciară şi poate, iarăşi, — să nădăjduim cel puțin — este ultima dată când codul de comerț şi penal îşi probează atât de frequent aplicabilitatea articolelor lor în privința şi în contra agenților vieții muzicale. „Concesie", „contract", „caet de sarcini"... Apoi: „lovituri aplicate cu voință, cu un corp contondent, asupra persoanei...", „lovituri cauzatoare de incapacitate de lucru", „arestare preventivă"... Iată cu ce terminologie a trebuit să îmbogățim vocabularul nostru muzical, şi iată ce.... „expresionism" sau „constructivism" brutal şi neobişnuit de vulgar desenează prima etapă a vieții muzicale a anului ce s'a dus. Noroc numai că terenul material şi... spiritual, pe care s'au petrecut faptele ce amintim, a rămas circumscris la „Opera română". Factorul materialist a şi fost aci prea disolvant cultivat, în cât fatal trebuia să intervină renunțarea la concesie şi preluarea de către stat a grijilor „Operei". A doua jumătate a anului trecut, de fapt, prima jumătate a stagiunii în curs, formează epoca de tranziție. Un duh rău a inspirat actuala conducere a „Operei" ca să mențină sub cenuşă scântei de vrajbă. Câțiva cântăreți, cu necontestată rutină de teatru muzical, sunt şi astăzi ținuți la o parte, pe dinafară. In schimb se găsesc înlăuntru dubioase capacități vocale care abia de-ar putea fi utilizate, cu românească bunăvoință, în cor.

Prima jumătate a anului cade, şi din punctul de vedere al concertelor simfonice, tot în locul lui **George Georgescu.** Şi coincide cu interesantele tendințe de organizare a unei a doua orchestre, pe lângă „Filarmonica", tendințe înfiripate, nestabil şi inorganic, de „Uniunea Artiştilor instrumentişti. Maestrului **Castaldi** i-a fost rezervată această dificilă temă, de a dirija un simfonic cu o orchestră în care se aflau instrumentişti ce pentru prima oară şedeau în fața unei „Stimme" de simforie. Stagiunea curentă a fost deschisă de marele nostru **Enescu**, după care doi dirijori francezi, **Rhené-Baton** şi **Henri Morin** s'au silit — şi au isbutit —, desigur inconştient, să redeştepte interesul pentru baghetă al muzicienilor noştri. De mai bine de o jumătate de an George Georgescu s'a expulzat din cercul nostru de activitate muzicală. Bagheta părăsită de el în țară, a fost înşfăcată de compozitorii români: **Alfred Alessandrescu, Mihail Jora** şi **Nona Otescu,** care s'au şi constituit în comitet artistic al „Filarmonicii", organizând şi dirijând simfonice din ce în ce mai interesante şi mai isbutite.

Trebue să însemnăm cu părere de rău că Muzica de cameră nu a fost în ultima vreme aşa de organizată ca anul trecut. Atât **„Asociația de muzică de cameră"**, cât şi **„Quartetul „Regina Maria"**, n'au mai apărut pe afişe. Singur **„Quartetul Capeleanu"**, inimosul quartet femenin, a dat un concert înainte de Crăciun în sala Sindicatului ziariştilor. In schimb, a trecut prin țară, cu renumele său bine meritat, **Quartetul Rosé.**

Nu este însă în intenția noastră să reedităm aci critica şi nici chiar înregistrarea tuturor evenimentelor muzicale din anul scurs. Pomenim numai în treacăt jubileul societății **„Carmen"**, concertul de oratorii al **„Cântării României"**, ca şi numeroasele exhibiții de virtuoşi: **Weingartner, Scherchen, Bartock, Muza Ghermani-Ciomac, Iturbi, Manen,** în fruntea cărora aşezăm neuitatele concerte de sonate de vioară şi pian date de **maestrul Enescu** cu **Alfred Alessandrescu** la pian. Am vrea mai de grabă să spunem un cuvânt, şi unul bun, pentru auditorul producțiunilor muzicale, un cuvânt bun, pentru publicul nostru muzical care a început a se selecționa, a căpăta initieri serioase. Şi este o mândrie deosebită pentru critica muzicală să poată constata o entuziastă ceată de tineri melomani frequentând sălile de audiții muzicale, şi de sigur, o şi mai mare bucurie şi o mai mare încredere în progresul artei noastre, ne produce nelipsita prezență de la concerte a unui distins şi înțelegător grup de intelectuali, de iubitori şi cunoscători ai frumosului muzical, în mijlocul cărora descoperim în totdeauna, — să ne fie îngăduit a-i însemna numele aci, — pe d. **Lazăr Munteanu,** consilier la Inalta Curte de casație şi justiție.

O statistică a tuturor evenimentelor muzicale petrecute anul trecut n'ar fi făr'de interes. Nu însă pentru o revistă ca a noastră, în care cu o stăruință pe care avem datoria să o relevăm şi să o subliniem îndesat, cronica muzicală a fost ținută într'o favoare deosebită, cum nu cunoaştem la altă revistă literară. Dacă n'a fost totdeauna la zi, vina este a cronicarului. Altminteri, muzicanții români au datoria să-şi însemne că este pentru prima oară când arta muzicală, „Cenuşereasa" noastră, este pusă în demnitatea culturală ce ne place a-i atribui şi pe cari i-o râvnim.

GEORGE DIACU

Editurile în 1926

CARTEA ROMANEASCA

Iată o editură care împacă renumele tradițional cu o tinerească râvnă de inițiativă. Este o operație destul de dificilă, de aceea cazul e cu atât mai interesant. Ca să precizăm: **Cartea Românească** e succesoarea morală în primul rând, a acelei firme, ce deținu, cu două decenii în urmă, întâietatea editurii româneşti — am numit — **Minerva.**

Eflorescența sămănătoristă îşi avu vatra editorială la **Minerva** şi din căminul acesta porni, odată cu volumele gras ilustrate de răposatul Pickarski, şi acea resurecție a autorilor clasici, fără de care nu se poate concepe nici editură, nici librărie, nici cultură serioasă. Alecsandri, Alecsandrescu, Negruzzi şi mai apoi Odobescu, Ghica, Maiorescu şi Carageale, bătură frumoasă monedă — în toate sensurile — pentru faima unei edituri care a însemnat atâta în renaşterea noastră culturală dinainte de război.

Cartea Românească a moştenit această pildă şi astăzi e aproape singura editură care aduce o atentă grijă pentru reeditarea clasicilor. De sigur ultimul cuvânt nu e spus şi de bună seamă suntem în gândul editurii — dar şi în acela al publicului — când aşteptăm reeditarea unor autori şi încă dintre cei fruntaşi — un Alecsandri, prozatorul şi dramaturgul, un Maiorescu — sau când ne gândim cât de bine ar merge din punct de vedere cultural — dar şi din punct de vedere comercial — o serie de monografii de istorie literară contemporană şi apoi, în altă ordine de idei, o colecție de clasici şi moderni, ilustrați şi îngrijiți — tehniceşte — de competența atâtora dintre artiştii noştri plastici. Sunt sugestii pe care le formulăm cu prilejul acestui bilanț de fine de an, mai puțin din nevoia predicantă cât şi din inevitabila exigență a omului amăgit. Căci iată: deşi în linia tradiției, **Cartea Românească** cunoaşte atâtea avânturi juvenile şi ar fi deajuns să ne gândim de pildă la sârguința cu care urmăreşte varietatea premiilor ei anuale, la colecția de **Pagini alese,** de o întinsă utilitate şi care a înregistrat recordul unei rare profuziuni sau la acea ediție şi de lux şi critică a **Infernului** lui Dante în traducerea lui Coşbuc (admirabil pendant al **Odiseei**, apărută la „Cultura Națională") ca să ne dăm seama că oricâte sugestii sunt întemeiate când e vorba de o editură care uneşte faima trecutului cu surprizele unei conştiințe care se statorniceşte.

Dintre prozatorii de rezistență ai „Cărții Româneşti": **Liviu Rebreanu** a republicat în noui ediții, **Pădurea Spânzuraților, Golanii** şi în ordinea teatrală **Apostolii,** ultima sa comedie de moravuri, iar **Mihail Sadoveanu,** dinpreună cu o serie de reediții, un volum de impresii cinegetice, **Țara de dincolo de unguri,** în care poetul plaiurilor şi peisagiilor moldovene se simte la largul lui şi'n cețurile şi'n clar obscururile bălților.

Un roman de fină intelectualitate **Casa cu nalbă** a publicat poetul **Eugeniu Sperantia.**

Insă titlul de glorie al **Cărții Româneşti** rămâne editarea **Medelenilor** lui **Ionel Teodoreanu.** Inutil să ne grăbim: Nu e vorba aici de succesul de librărie. (ediția a doua a volumului I — Hotarul nestatornic — a apărut puțin înainte de sărbători odată cu **„Drumuri"**, volumul II din **Medeleni).**

Succesul acesta de librărie are, din fericire — o îmbucurătoare semnificație. **La Medeleni** este opera plină de grație şi poezie a unui romancier înăscut. In-

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ Dintr'o eroare tehnică nu s'a menționat că primele 10 cărți anunțate la **„Cărțile Noui“** ale numărului trecut, sunt apărute în editura „Cultura Națională“.

(Urmare la Editurile în 1926)

să meritul editurii e de a-l fi primit cu brațele deschise — pe Ionel Teodoreanu — și de a nu se fi înșelat. Cu atât mai lesne ne este prin urmare, să regretăm rezerva **Cărții Românești** pentru al doilea autor de egală forță creatoare, al tinerei generații de prozatori—e vorba de **Gib. I. Mihăescu.** Succesul editurii ar fi fost cu adevărat fantastic și ar fi bucurat pe toți iubitorii literaturii. După, sau în acelaș timp cu Ionel Teodoreanu, să fi dat pe Gib. I. Mihăescu, ce spectacol sensațional și care ar fi rămas în analele **Cărții Românești**, ca un adevărat record editorial.

Se vede însă că o anume economie prezidă la destinele noastre de tot soiul și face ca de fiecare bucurie să se lege câte o mâhnire.

In lirică, avurăm întru început, **Maghernița veche**, culegerea de poeme a lui **Leon Feraru**, poetul pe care îndepărtarea de țară și noua lume, a Americei, îl muncește cu toate nostalgiile și-l îndeamnă să cânte pe strunele de acasă.

Ion Pillat, în plină ascensiune și afirmare a talentului său, tipări **Biserica de altădată**, în care peisagistul se dublează de o râvnă religioasă, conformă și cu firea poetului, pe care toate căile etnice îl atrag și-l fac interpret artistic.

Otilia Cazimir, delicată cântăreață a „umbrelor și luminilor“ ne dă o elegantă culegere de poeme **Fluturi de noapte.**

Hora lirică a „Cărții Românești“ se închee cu volumul de poezii: **Răzbunarea privighetorii** de **Dan Ciocârdia.**

De neprețuită utilitate, seria a doua din **Oameni aleşi** a d-lui **I. Siimionescu**, eminentul nostru vulgarizator și poligraf, ale cărui servicii aduse culturii naționale cu greu se pot estima. De data aceasta, o serie de biografii românești, personalități din toate ramurile, oameni de arme ca Ștefan cel Mare și Mihai-Viteazul, poeți ca Eminescu și Alecsandri, apostoli culturali ca Șincai și Lazăr, oameni de știință ca Poni și Cobălcescu, etc., etc.

Dintre autorii mai vechi, trebue să semnalăm apariția celui de-al patrulea volum de **Nuvele** ale lui Ioan Slavici, retipărirea romanului lui **Vlahuță-Dan**, retipărirea în a patra ediție a romanului **Două Neamuri** de **C. Sandu-Aldia**, dar mai ales trebueste consemnată cu o piatră albă, reeditarea lui **Ion Vodă cel Cumplit** de **Bogdan Petriceicu Hașdeu.** Este mai mult decât un fapt de librărie. Opera lui Hașdeu este astăzi cu totul afară din comerț și este o pagubă din cele mai serioase pentru cultura românească că nu poate cunoaște strălucitoarele calități ale genialului istoric.

Incepând cu această reeditare, care, de bună seamă e prima verigă dintr'un plan bine prestabilit, **Cartea Românească** își ia unul din cele mai prețioase angajamente: să facă cunoscut la pături cât mai largi vasta personalitate a lui Hașdeu.

PENTAPOLIN

(Urmează)

REVISTE

„Societatea de mâine“ anul III, n-rele 51 și 52 din 19 și 26 Decembrie 1926:

Actualități: Uniunea personală de Ep. Roman Ciorogariu; Problemele actuale ale presei române de Ion Băilă; Sufletul ardelenesc de George Șerban; Mai multe ocaziunile? de Horia Trandafir. **Politica externă**: Pactul românoitalian, siguranța europeană și manevrele politicei rusești de N. Dașcovici, **Probleme sociale**: Diviziunea muncii sociale și grupările profesionale în concepția lui Durkheim de C. Sudețeanu; **Probleme economice**: Incurajarea industriei naționale de N. Ghiulea; **Ardealul vechiu**: Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna“ din Sibiu de Olimpiu Boitoș; Bibliografia Ardealului (urmare) de Petru Suciu; **Europa contimporană**: Din vremea vechiului Montmartre de Adrien Le Corbeau; **Suplimentul literar**: Moara, Luna, Cântare pământului de Teodor Murășanu; N'am fost ca orișicare altul, Ținta-mi, Tu, de A. Cotruș, Șesuri blestemate de Valeriu Bora; Resemnare de Irène Fleury; Resemnare de Ion Băilă; Radio de Radu D. Rosetti; Rătăcirea lui Ion Vancea, Bucuria vieții, Pirandello povestitorul de Emanoil Bucuța; Vieți irosite de C. Cehan-Racoviță, Lacrimi pentru femeia moartă de I. Mehedințeanu; **Cronici culturale și artistice**: Operă („Balul mascat“ de Verdi). — Expoziții (Elena Popea). — Conferințe (E. Panaitescu: Factorii politici ai romanizării Daciei; I. Iacobovici: Transplantările libere). — Cărți reviste, ziare (T. Florian: Lucru manual) de B. & D; **Cronica economică-financiară**: America și împrumuturile streine. — Sistarea monopolului grâului în Elveția de Sabin Cioranu; **Fapte și observațiuni săptămânale**: Redacționale.—Activitate pozitivă.—„Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România“.—N'avem deputați socialiști? — Furtul Grigoreștilor. — Nicolae Pasici. — Comemorarea unui martir. — Cronică măruntă.—Bibliografie.

☐ **Viața Românească, 1926. Anul XVIII Noembrie No. 11**: Molière și gustul clasic de Paul Zarifopol; Eu care nu sânt, de Adrian Maniu; O lună în Cehoslovacia, de Eugen Crăciun, Convalescență, de Otilia Cazimir; Ioana Pallă, de Ionel Teodoreanu; Autosuggestia conștientă, de D. V. Barnoschi; Domnul Leon, de Demostene Botez; Cauzalitate și finalitate în Logică, de Dan A. Bădărău; Disociații (Arta ca mentalitate de clasă. Don Juan misogin. — Vitesa progresului și nevoia de noutate.—Utilitatea bunei dispoziții. — Responsabilitatea invenției. —Femeile superioare și sexualitatea. — Naționalismul lui Barrès) de Mihai D. Ralea; Scrisori din Paris (O restaurație filozofică în Franța, de D. D. Roșca, Cronica economică (Bilanțul inteligenței financiare pe anul în curs de D. I. Suchianu; Cronica artistică (Dela Iser la Pallady) de Aurel D. Broșteanu; Cronica ideilor (Misticism) de M. D. R.; Cronica școlară (Invățământul filozofic) de Sorin T. Pavel; Cronica teatrală: Iași, de O. B.; Miscellanea (Ultimele alegeri în Europa.—Anestetul Gide. — Democrația și arta. — Monarhie și republică. — Anghel și Iosif.—Sezonul Estetic, de P. Nicanor & Co.

„Gândirea“ Octombrie-Decembrie 1926: Crescătorul de Șoimi, de Em. Bucuța; Triumful, de T. Arghezi, Conul Enache, de N. Condiescu; Viață, de N. Milcu; Urâtul, de Gib I. Mihăescu; Claude Monet de O. W. Cisek; Sfânta Clara din Assisi de Al. Marcu; Cronica literară, de Tudor Vianu, Cronica Plastică, O. W. Cisek; Drama și teatrul de I. M. Sadoveanu; Cronica măruntă. **Idei, oameni & fapte**, Omul care a trecut (Impresii) de I. M. Sadoveanu.

Ilustrații de Const. D. Stochi, Grigorescu și Damian.

Reproduceri după lucrări din „Prima Expoziție a graficei românești“.

☐ Revista literară **„Flamura“** din Craiova va edita începând cu 15 Ianuarie a. c. o nouă revistă pentru desvoltarea artelor plastice sub titlul de **Galeria Flamurei** cu reproduceri din operile pictorilor români și străini.

TEATRALE

☐ „Chirița. în Iași“ de Alecsandri și „Banchetul“, un act de Ion Sân-Giorgiu jucate în montare modernă, vor constitui viitoarea premieră a Teatrului Popular. Aceste piese s'au pus în repetiție, iar în atelierele teatrului se lucrează la decoruri și costume.

☐ Cercul **„SBURATORUL“**

Duminică 2 Ianuarie d. Horia Furtună a citit în cercul „Sburătorului“ 2 acte din piesa originală „Păcală“, iar d-ra Ticu Arhip o nuvelă inedită „Aventură“.

Asistă d-nele Lovinescu, Ortiz, Pica Delavrancea-Dona, Sarina Cassvan Pas, Frelle, d-rele B. Delavrancea, Sanda Movilă, Dida Solomon, Marga Nicolau și d-nii E. Lovinescu, R. Ortiz, F. Aderca, G. Nichita, Scarlat Calimachi, I. Valerian, Sandu Tudor, I. Steriade, etc.

CĂRȚI NOI

☐ **N. PORA**: **Din lumea lor.** Povestiri pentru copii, cu 20 ilustrații. Editura „Ancora“, S. Benvenisti: 240 pag., lei 60.

☐ **P. P. PANAITESCU**: **L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogile, archeveque de Kiev dans les Principautés roumaines.** (Extrait des „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France“ V. 1926) éd. J. Gamber. Paris, 1926: 95 pagini.

☐ **AL. P. ARBORE**: **Rolul culturii în creiarea unității politice a neamului românesc.** (Cuvântare festivă cu prilejul jubileului de 60 ani a liceului „Unirea“ din Focșani), tip. „Cartea Putnei“, 1926.

☐ **ALMANAHUL AROMÂNESC „FRĂȚILIA“** pe anul 1927, (editat de cercul „Frățilia“. Tipografia „România Nouă“, Theodor I. Voinea; 1927, 141 pag.

☐ **J. BARAȘ**: **„Porcelanul“** cu o prefață de Al. Tzigara-Samurcaș, 45 ilustrații afară din text executate în superioare condiții technice. Volumul de lux, lei 400.

☐ A apărut volumul de poeme al d-lui **N. I. Herescu**: **Cartea cu lumină** și se găsește la librăriile Stănciulescu, Pavel Suru și Cartea Românească. (60 lei exemplarul).

DIN STRAINATATE

☐ In curând va avea loc la Roma premiera piesii **„Afacerea Macropulos“** a cunoscutului scriitor ceh Karel Capek. Piesă care a fost jucată de curând la Amsterdam a obținut un mare succes.

☐ In curând va apare la Paris, o revistă redactată în italienește și franțuzește închinată exclusiv activității artistice și teatrale.

Va avea o redacție autonomă și va îngriji de interesele artei italiene în Franța. Se va intitula **Ionica** și va fi condusă de d. Migneco Limonelli.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11. BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

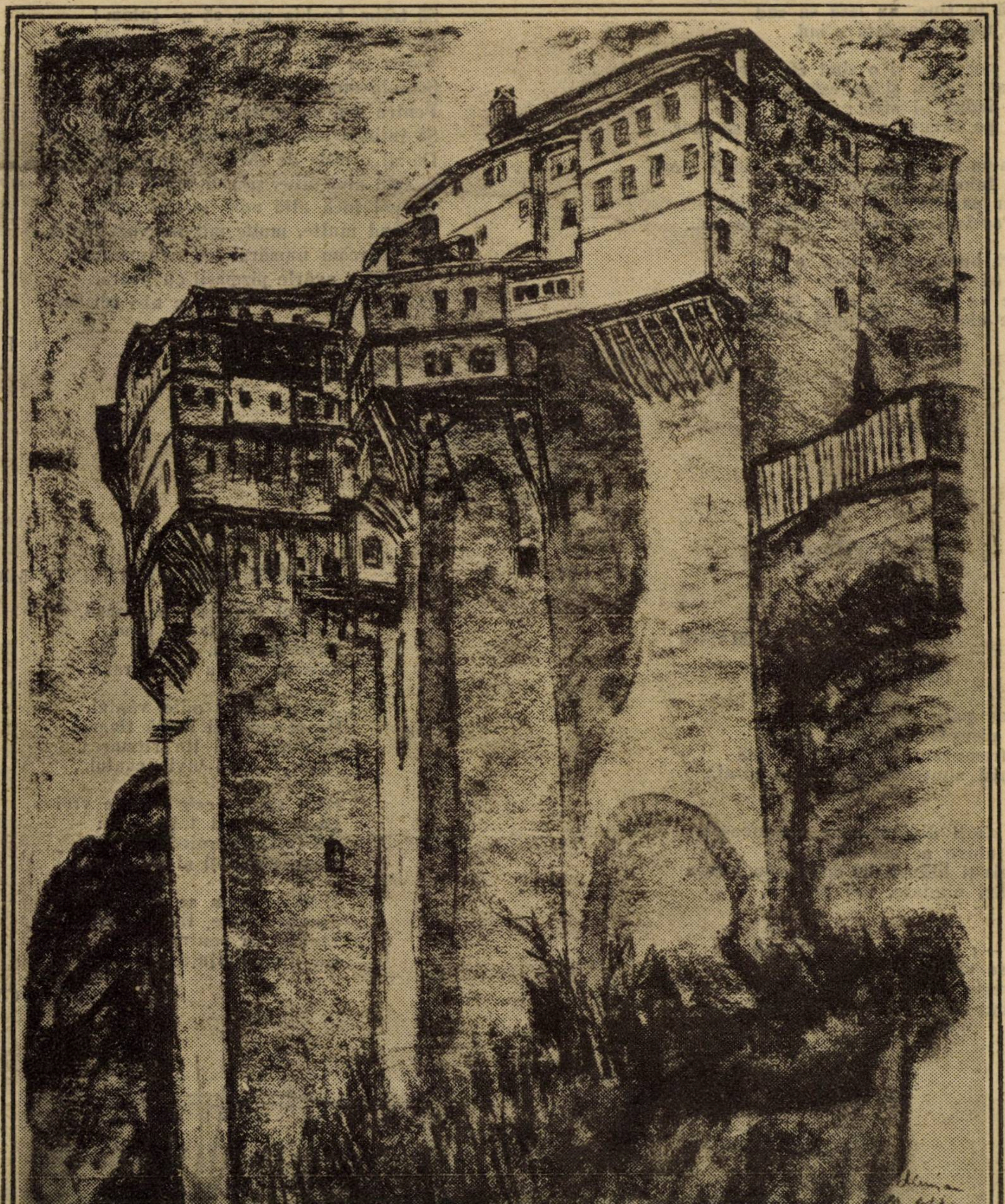

DEMIAN: MANASTIRE DE PE MUNTELE ATOS.

An. XLIII, No. 3.

Steaua

Ce adâncă-i noaptea, să nu cad în ea...
O, ajută-mi steauă, prea frumoasă stea,
Chiamă-mă în tine, nu lăsa să cad
In a nopţii apă, cufundată 'n iad.

Iadul este noaptea, şi o simt că-i grea,
Noaptea este viaţa, şi nu este-a mea,
Viaţa este iadul, şi strig: ajutor,
Steauă de pe ceruri nu mai vreau să mor.

Vreau lumina-ţi sfântă, căci din tine 's stors.
Sufletu-mi fuiorul ceriului l-a tors
Şi 'n zadar pământul cere glasul meu,
Steauă ai acelaşi suflet pe care-l am eu...

Steauă, soră bună, mă păzeşti, o ştiu,
Şi tu ştii că locu-mi nu este 'n sicriu,
Căci ce se va duce din mine 'n pământ:
— Nu este uleul, ci borcanul frânt!...

EMIL ISAC

Catul

CARMEN V

Să trăim, Lesbia mea, să ne iubim!
De-or cârti bătrânii răi, fără 'ncetare,
Vorba lor cât o para s'o preţuim.
Soarele după ce-apune, iar răsare:
Pentru noi de'ndată ce lumina moare
Se întinde noaptea veşnică şi mută.
Dă-mi o miie de săruturi, şi o sută,
Şi-apoi altă miie, şi-apoi iar o sută,
Şi-apoi încă altă miie, şi-altă sută...
Şi când multe, multe mii ne vom fi dat
Să 'ncurcăm numărul lor nenumărat,
Ca să nu svârle pizmaşii cu ocara,
De săruturi ştiind ce mare ni-i comoara.

N. I. HERESCU

Reculegeri

I

MAMEI

IMI ADUSE PACE...

Imi aduse pace mângâerea lină;
Vis îmi picurară ochii tăi senini;
Dulcea tremurare-a buzelor, divină
Preschimbă simţirea, care mi-o alini.

Căci tu simţi divină, buna, omeneasca,
Tragica iubire ce mă stăpâni;
Sub magia-ţi blândă îşi desprinse masca
De gândiri ciudate, ce-l învălui,

Sufletul —; şi omul, ce avar sub ele
Ascunsese visul ochilor senin,
Azi priveşte lumea ca pe-un basm cu iele,
Tremurând de viaţa ce-o urî din plin...

II

INCHINAREA UNEI FIINŢE MICI

Chipul tău îmi e icoană,
Ochii tăi isvor de bine,
Zâmbetul tău, pentru mine,
Balsam pentru orice rană...

...Simplu cum adie vântul,
Dulce cum îşi nalţă floarea
Mirosul — şi lin ritmarea
Apele, — 'mi 'nvie cântul...

Sânt simţiri ce'n van le vrei
De-a întregul tălmăcite:
Se înalţă nevoite,
Când n'aştepţi şi nu le cei;

Uite-aşa, cum se ridică
Simplu, dulce, lin din mine,
Inchinarea pentru tine,
Ca dintr'o fiinţă mică...

MIRCEA GHEORGHIU

O stea din Carul mare

— Mai e mult bade Toadere ?

— Acum, domnişorule, numai să dăm cotul pădurii şi-ai să vezi mata lumina la han.

Intorcându-se apoi jumătate spre mine, spuse cu o urmă de zâmbet :

— Frig ?.. Puţintel, şi ai să te încălzeşti bine la Ancuţa.

Calul îşi domolise mersul şi sania luneca nesimţit.

Pădurea fumurie până dincolo de râu ; iar sclipirea îngheţată a apei mai mult o presimţeam printre răchitele văzute de departe, ca un fum, ca o negură. Amurgul se lăsa repede nesimţit din cerul limpede, albăstrui, adevărat cer de vară, numai mult mai înalt, mai neted — cupolă uriaşe de cristal sub care orice sgomot, orice vorbă, s'aude aşa cum e spusă..

Plecasem decuvreme de acasă. Un popas la hanul Ancuţei, şi cel mai târziu odată cu aprinsul luminilor suntem în oraş, la şcoală. Nu bănuiam că are să ne apuce noaptea pe drum. Altfel, mama în ruptul capului nu m'ar fi lăsat atâta cale singur, cu moş Toader, pe timp de iarnă. Drumul îl ştiam bun. După zăpada Crăciunului şi îngheţul din urmă, minunat pentru sanie.

De unde să ştim că podul este rupt. A trebuit să zăbovim mai mult de cinci ceasuri ca să prindă bine apele şi să trecem cu mare fereală dincolo, la mal.

Eu eram sloiu. Cu toate păturile îngrămădite la plecare, gerul din ce în ce mai ascuţit îmi răzbise mădularele. Dar nu-mi părea rău ! Acolo, la sfârşitul căii, ştiam ce mă aşteaptă. Şi din tot sufletul, ani şi ani dearândul, dorisem o cât mai prelungită clipă să-mi fie drumul spre internat.

Lăsam în urmă, cămăruţa mea albă, cu fereastră ce dă spre câmp, în pervazul căreia înfloreşte în fiecare primăvară, cu puzderie de flori, cireşul alb ; într'un colţ patul, cu perdelele de spumă, fluturate de surâsul mamei, când mi-aduce dimineaţa, paharul cu lapte cald şi felia de jimblă ; etajera cu cărţi, mai toate în copertă galbenă, uşor legate, din biblioteca aceea care ne-a tălmăcit la mulţi din noi, în anii adolescenţei, primele visuri de dragoste şi pe paginele căreia am plâns de atâtea ori.

„Din durerile lumii". „Cum iubim" „Piciul" lui Daudet, „Viaţa la ţară", „Apele Primăverii", „Duduia Margareta", „Graziela", „Privighetoarea Socolei", Şanta„ „Paul şi Virginia"...

La capătul drumului mă aştepta dormitorul mohorât, rece, cu paturile cenuşii, ca de spital, sub lumina becului fumegos şi chior , sala de meditaţii în fundul unui coridor, unde ca să putem citi, şi ziua ardea lampa ; grilajul mascat cu tablă neagră după care mai mult bănuiam vâltoarea tinerească şi fericită a oraşului în înserările violete, cu lună plină, ale nopţilor lui April ; clopoţelul deşteptător, dimineaţa, când somnul era mai dulce ; ceaiul rece, supa cu griş, şi consemnurile Duminica în internat, pentru o notă proastă la latină..

Chiar acum, în al şaptelea an de liceu, eu tânguiam după mângâierile mamei, şi cu o firească revoltă, isvorâtă din curăţenia copilării mele, fugeam din dormitor, în unele seri, când vr'un coleg începea să povestească înfrigurat, pe şoptite, întâmplările de Sâmbătă noaptea în oraş. Totdeauna era vorba de femei ; femei care fumează şi vorbesc gros, înjură porcos, ca birjarii, şi se tocmesc îndelung pentru un ban mai mult ; femei care ştiu pe derost tainele vieţii şi într'o cameră, cu lumina mică sub sticla afumată a lămpii, te învaţă şi pe tine, într'o jumătate de oră cel mult, ce este fericirea.

Nu puteam înţelege, de ce traiul lor în case mohorâte, cu pereţii galbeni, prin fund de uliţi veşnic înnoroiate, stârneşte atât deliciu şi entusiasm. Oftări din ce în ce mai repetate răspundeau povestirilor şi ochi treji, mult timp în urmă.

Femei care ştiu tainele vieţii ! Atunci cele încrustate în sufletul meu din paginile cărţilor şi toate asemeni lor, ce rost mai au ?

Ochii migdalaţi şi râsul crud de copile, cum, Doamne, să nu încânte ?

Mă întorceam în dormitor târziu, când îi prindea somnul, ca să nu-i mai aud.

Ei în schimb mă poreclise ,copilul prost",

— Uite, se văd lumini, zise moşul retezându-mi gândurile. Cât ai clipi şi suntem la hanul Ancuţei. Cum este ea fomee bună...

— Femee bună Ancuţa ?

— Bună, săraca de ea, bună !... Mai vorbesc gurile rele, că ăsta-i rostul lor — să vorbească şi ce e, şi ce nu e, dar bună, domnişorule... Eu, încalte, o ştiu de când era de-o şchioapă şi-i dădea boerul acadele dela târg... Da' n'a avut noroc... Aciuiată la uşă de om străin, a crescut cum a dat D-zeu şi când să zică şi ea bogdaproste, la casa ei, scăpată de griji, i-a murit bărbatul, un an, după ce-o luase... Se trudeşte ea şi azi să ducă treburile, da greu !... Mână slabă de femee, nu poate face lucru care e dat omului voinic, fără preget la muncă... Şi nici trebile nu mai merg. Decând cu şoseaua cea nouă, căruţile la târg, ocolesc drumul pe aci... I-ai luat hanului drumu, se zice că i-ai luat viaţa. Mai bine dă-i foc ! De nimic nu mai e bun — ca şi râul fără apă...

Moşul oftă, cu ochii la lumina din vale.

Struni calul, rezemă biciul de scăunaş, în dreapta, scoase punga cu tutun, răsuci o ţigară, fără s'o aprindă, clăpănind-o de buza de jos :

— Cum spusei, domnişorule, lumea vorbeşte multe ; cu păcat vorbeşte, zău, cu păcat !... Păi gândeşte-te matale : fomee singură, în pustietăţile astea ! E tânără, şi-i e dragă şi ei viaţa... La han nu e ca în casa omului — toate cu regulă, la vremea lor... Vine drumeţul, ziua, noaptea — bate, trebue să-i deschizi !... Păi, altfel cum ?... Omul e flămând şi însetat de-atâta cale , cu mâna ei trebue să-i dea de ale gurii şi să-i aştearnă patul. Hangiţă nu-i ?... Mai se întâmplă să fie omul chipeş, iar Ancuţa cu ochii ei — gândeşte-te domnişorule, măcar că nu eşti trecut prin astea, că fomeea, săraca, vină nu are !...

Se întoarse apoi repede, opri calul şi aprinse între pumni ţigara. In urmă, ca şi când mi-ar fi destăinuit un mare necaz, vorbi :

— Noi, des am venit cu boerul pe aci, mai cu seamă iarna, că-i drumul lunecos, tare bun pentru sanie, după cum vezi şi mata... Şi dacă te prinde viforniţa la han, cum să pleci ? Sau să zicem că-i noapte, altă dată, ploaie ; rămâi o zi, două, până se mai îmbunează ăl de sus şi-şi potoleşte mânia...

Moşul tăcu deodată, băgam de seamă, încidat — că vorbise prea mult. Scuipă în lături mucul de ţigară, sfichiui cu necaz spinarea calului.

Inţelegeam bine supărarea moşului. Işi mustra limbuţenia ; dăduse drum gurii despre ceeace el, ca slugă veche, cre-

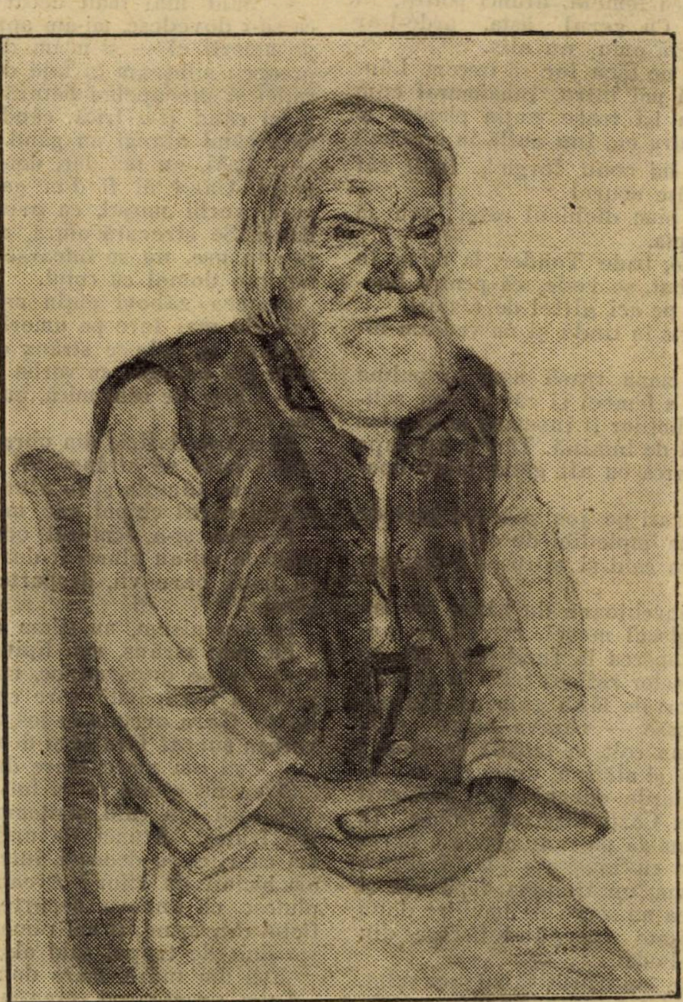

ADINA PAULA MOSCU : STUDIU

dincioas a tatii, firesc ar fi fost o vorbă să nu sufle.

De drumurile „boerului“ la hanul Ancuței auzisem decâtevaori acasă, seara, în timpul mesei. După lipsuri de zile întregi, mânca grăbit, cu capul în farfurie, fără un cuvânt la întrebările mamei. Obosit, absent, ținea privirea înainte, frământând cu două degete glomotoace mici din miez de pâine...

Inserase când am ajuns.

O luminiță în geam, arăta ușa ; încolo, pustiu și nici țipenie de om. Inăuntru nimeni. A trebuit să batem mult. O voce de femee răspunse în tindă :

— Cine e ?... Acușica viu, acușica !

— Pustiu, domnișorule, îți spuneam eu... Biata femee, oftă moșul, după treburi prin curte, n'are pe cine lăsa în prăvălie.

Nu-l ascultam, nu aveam chef de vorbă.

După o zi prin ger, mi-era de un loc lângă sobă, să mă desgheț și în urmă la drum.

N'așı fi vrut să ajungem prea târziu la internat.

In prag răsări femeea.

Inălticuță, plină la trup, îmbrăcată cu o zeghe de dimie roșie, cu blană pela mâneci.

Imbrobodită mult, doar ochii i-am putut vedea bine — negri.

Se opri speriată în prag și își duse repede mâna să desnoade legătura depe cap.

— Bine te-am găsit, leliță Ancuță... Sânt numai cu feciorul boerului ; mergem la școală și după înțelegerea noastră, am venit să te luăm. Numai lasă-ne o leacă să ne desmorțim. Am înghețat, de azi dimineață...

— Așa ? făcu femeia, atunci poftiți, în odae e cald. Cu gerul ăsta, arde-l-ar pârdaia, degeră omu, nu alta.

Deschise și ne făcu loc să trecem. Lângă ușe, ca să pot intra, înhăimurat cum eram, femeea își trase puțin pieptul și mai mult pentru ea, îmi suflă în ureche :

— Băiatul lui conu Iorgu !... Inalt cât mine — și râse ușurel.

Moșul știa bine dichisul casei , vru să intre la dreapta.

— Nu acolo, bade Toader, la mine în odae !... Ai uitat, se vede, că pentru boerii noștri am pe aci altfel de rosturi.

Era întuneric în tindă și nu vedeam nimic

Imi simții mâna trasă ușor în palma mică și caldă a femeei și câtva timp, sclipirea albă a dinților îi însemnă în dreptul gurii o dungă de lumină. Târziu, aproape de intrare, parcă cu alt gând, într'o doară, zise :

— Sunt lucruri pe jos și te-am luat de mână să nu te împiedici de ceva.

Inăuntru era cald și mirosea a dospeală.

Lampa cu învelitoare de hârtie roz însemna în mijlocul mesei, cercuri tremurătoare ; descoperea la fund patul alb, cu maldărul pernelor ridicat până în grindă. Scoarța cu flori de lână galbenă, dealungul laviței joase — câteva palme dela pământ. Intr'un colț, o icoană de lemn ; candela stinsă și alături, un evantaiu chinezesc în culorile curcubeului, răstignit cu două ținte. Cărți ilustrate prinse în formă de piramidă pe o jumătate a peretelui, ghivece cu mușcate la ferestri, scaune de lemn, un lighean după ușe și pe dușumea, ca un semn de înmulțire, două țoluri încrucișate, începând fiecare din câte un colț al odăii.

Lelea Ancuța îmi ajută să-mi scot șuba, paltonul, le așeză frumos pe un scaun, le pături decâteva ori cu mâna.

Se întoarse și mă privi țintă.

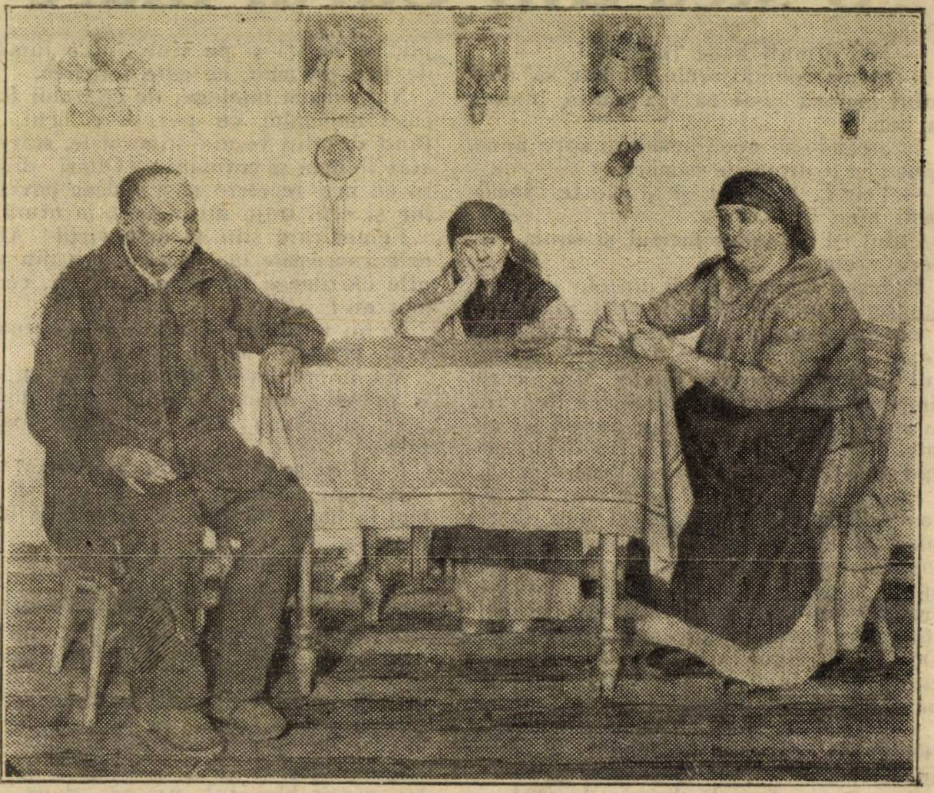

ADINA PAULA MOSCU : VESTE REA; PE DRUM DE SEARA

— Așa, leliță Ancuță, aci e cald, spusei. Am să mă încălzesc nițeluș, pe urmă plecăm — și cum sta dreaptă, observam că de un lat de palmă tot sunt mai răsărit. Mi-adusei aminte de vorba ei din prag.

— Sunt mai înalt decât d-ta, vezi, și ca să-i dovedesc, mi-am sprijinit mâinele pe umerii ei — și m'am dat aproape, aproape : simțeam în față dogoarea respirației și pleoapele-i bătură repede, ca atunci când ți-e frică, când te ferești de ceva când alungi un gând.

— Apăi, eu mă duc, domnișorule, pela grajd. Când ăi fi d-ta gata, îmi dai o gură, vorbi moșul, cu privirea ferită în lături. Se strecură afară, călcând nesimțit ; la ușe, nu se întoarse să închidă, o împinse domol cu cotul.

Femeea zăbovi puțin așa ; îmi apăsă palmele mai tare pe umeri. Se înălță pe vârfuri, lipindu-se strâns de mine ; mai mult mă mângâe cu vorba :

— Chiar de sânt mică, nu face nimic !... Im, e ceva ?

Pata trandafirie din obraji vedeam lămurit cum se strânge tot mai slabă, în sus, spre tâmple și în afundul ochilor ei mi-am văzut chipul mic, mic.

Femeea și-a scuturat odată umerii și mâinele mi-au alunecat dealungul zeghei, ca două bare vii, deoparte și de alta a gâtului.

Incremenisem, nu știam ce să fac.

Ea, mai strâns, mai lipit, cu colanul brațelor pe după mijloc, mă îndemna cu privirea învăpăiată, spre culcușul cald al laviții. Gura arcuită în jos, ca de un chin, vorbea șuerat fără să-și desfacă buzele.

— Ești om mare, mare de-acum !

Și eu nu știam ce să fac !

In casă era cald, simțeam după sudoarea frunții. Atunci, de unde frigul care mă cuprinsese deodată, într'un tremur de om biciuit de vifor ? Aveam impresia că plutesc, că undeva, departe, a sburat sufletul din mine, și am rămas numai trup, sprijinit de trupul cald al femeii.

„Ești om mare, mare de-acum !“.

Eram prea curat, prea neștiutor, prea copil, „copilul prost“, săracul de mine.

Incepuse să-mi fie frică ca de o mare primejdie ; o primejdie pe care n'o mai poți ocoli , și totuși, un gând chinuitor al minții mă îndemna s'o chem, dogoritoare, înfrigurată, oțelindu-mi mădularele, nimicind într'un spasm, asemeni poate cu cel al morții, curățenia zadarnică de-acum a făpturii mele, — așa cum mi-l prevestea și ochii și gura și sânul și brațele și mijlocul femeii.

Un pas trebuia — cel dintâi pas ; dar n'am îndrăsnit să-l fac.

Soiul ăsta de pași, cărora mai târziu, în viață, nu le știi nici numărul, nici urma, cine ar putea spune, că mai întâlnesc ei, vr'odată, în drumul lor, ceva, cât de puțin, din farmecul, misterul, frigurile și savoarea „primului pas“ ?...

Femeea simțind că tremur a înțeles, sau poate a plănuit într'altfel. S'a desprins ușor, m'a luat de mână și m'a dus pe laviță.

— Ți-e frig !... Să mai pun câteva lemne în foc ; atâta drum prin ger, spuse firesc, lămurit, așa cum ai întreba un om deabia venit de afară. Mie mi-e tare cald; am uitat bulendrele astea în spate și-s îmblănite pe dedesupt...

A răscolit în foc, și-a scos broboada, zeghea a lăsat-o să alunece jos. In fața oglinzii, aplecându-se mult aproape, fără grabă își cercetă cu dosul palmelor obrajii aprinși ; și-a ridicat într'un ac, mai sus, cocul părului, mâna dealungul ochilor și-a trecut-o decâteva ori. Se întoarse apoi, râzând tare :

— De ce te uiți așa la mine ?

Dreaptă, albă, în fața mea, a zăbovit puțin, cu ochii micșorați pe jumătate, cu gura cărnoasă, întredeschisă sângeriu pe străvezimea de porțelean a dinților, cu zâmbetul plin înfloritor de femee frumoasă. Bluza subțire nu putea struni în deajuns obrăsnicia sânului pietros ; brațele albe, neobicinuit de albe la o femee de starea ei, isbucneau dolofane din strânsoarea mânecii scurte. Zâmbetul chipului își oprea chemarea în două alunițe, pe gât, sub urechea stângă.

Avea mijlocul subțire și coapse tari — ghiceai din foiala tremurată a rochiei.

Piciorul strâns în pantof de piele galbenă, cu tocul jos și cu canaf lânos deasupra îmbucăturii, unde începeau ochiurile ciorapului fin, de târg.

Stând în fața-mi, cu capul puțin plecat, vedeam cât de negru-i e părul, despărțit la mijloc în cărare ; privirile, mai mult furișate prin bogăția genelor , un picior îndoit, clătinat ușor pe vârf, contura genunchiul sub fustă.

De unde mi-a venit atunci gândul și mai cu seamă curajul, nu știu. Am întins amândouă brațele spre ea, i-am apucat mâinele strâns, strâns, strâns, — femeea a gemut numai, dar nu s'a clintit din loc.

I-am frământat degetele în pumni, până ce am văzut că-i piere din față ultima picătură de sânge. Ea a rămas pironită, într'o încăpățânare de nestrămutat, ce i se întipărise rea pe chip — și deodată, curajul, bietul meu curaj de-o clipă, s'a rupt, cașicum l'ar fi tăiat cu o lamă prea ascuțită chinul și încăpățânarea mută a femeii.

Tăcerea dintre noi m'a înfricoșat. Mi-a fost milă de ea, și ca să nu-i văd ochii am ferit privirea.

Brațele au alunecat grele în jos, încet, încet, mângâindu-și rotunzimea pe vadul palmelor mele.

Dureros gândul mă mustra... O doare mâinele, așa de tare am strâns-o !... Cu o femee nu se poartă astfel, — atâta lucru trebuia să știi, neghiobule !... Iar la urma urmei, numai mintea mea copilărească a fost în stare să ia ca îndemn mângâerile, poate, nevinovate ale femeii.

Și m'am rușinat, punând în sarcina ei o intenție ce-mi trecuse prostește prin gând.

Lacrimi de necaz îmi năpădiră ochii. Ași fi plâns mult, dacă piciorul mic, strâns în ciorap ajurat, nu-și aducea din nou jos, în dreptul meu, ochiurile de lumină și de umbră — strălucitoare și mai întunecate, asemeni codrului bătut de soare, bătut de vânt...

Domol, femeea s'a lăsat pe un genuchi; îmi luă capul strâns în mâini, privindumă fără să clipească.

— Nu fi copil !... De ce te superi ?... Eu credeam, credeam că... — râse : hai, mai bine sărută-mă, ca să nu vorbesc prostii.

Iși trase și celălalt picior, să se razeme temeinic, ca un om pornit pe muncă grea.

— Nu vrei să mă săruți !... De ce nu vrei ?... Copil — și din nou râse împăciuitor — era să zic, prostuț...

Cum sta îngenunchiată, băgam de seamă trăsăturile chipului : jocuri repezi de unde, ale unei ape adânci și turburi, din care totdeauna ars și însetat de arșiță fiind, ți-e teamă să sorbi... Adâncătura din coada ochilor se prelungea dreaptă, ca un ascuțiș spre tâmple, unde svâcneau regulat, precis, puteai să le înnumeri, bătăile vinișoarei albăstrii ; pleoapele în răstimpuri rare coborau grele peste luminile ochilor și cu fiecare ridicătură negura din priviri, mai strâns, mai adânc, mă învolbura fără putință de descătușare.

Un nasture al bluzei scăpase din încheetoare și-i vedeam vadul sânului, strălucitor de alb — cum spun poeții : sân de marmură caldă...

Prinzându-mi uitătura, femeea și-a desfăcut repede încă doi nasturi la bluză. Ca niște ochi iscoditori au răsărit deasupra chenarului mov, al cămășii, sfârcurile roz.

Am vrut să-mi iau privirea ; femeea mi-a înfierat brațele pe după gât și cu o strângere, poate la fel numai ca a cărnii din care viața e pe ducă, și-a strivit sânii goi de nasturii tunicii mele.

De ce n'ași spune-o ! M'a apucat groaza ; aceeași groază din vis, când te fugăresc năluci și nu-ți poți mișca picioarele ; strigi ajutor și strigătul îți rămâne lipit de gâtlej ; întinzi mâna să te aperi, mâna-ți rămâne fără putere, moartă.

Nu-i mai era la fel, cum fusese cu câteva clipe înainte, nici ochii, nici gura, nici obrazul.

Răsuflarea-i șuera printre dinții strânși, și afundul ochilor se adânceau din ce, în ce, se deschideau în larg, cuprinzând în văpaia lor, toată făptura femeei deadineauri.

Rămâneam eu și mic și singur.

Cu colanul brațelor m'a tras, încleștându-și gura de a mea. N'am simțit durere, ci pe gingii, gustul sărat și fierbințeala câtorva stropi de sânge.

In urmă, pe nesimțite, femeea a alunecat cu fața în sus, dealatul laviții. Paloarea de pe chip mai străvezie , pleoapele strânse, brațele sub cap înfoiau în jur cununa părului ; deasupra jartierii, fusta ridicată, desgolea de-un lat de palmă genunchiul, ca și sânul de alb.

Un răstimp lung de liniște a trecut astfel. Și'n mine cobora liniștea, fără urmă de teamă. Mă gândeam. Alături o femee frumoasă și dornică și bună... Și eu ?... Dece nu-mi înfiripi, Doamne, în minte una, una singură din învățămintele băeților !... Uite, groază nu mai simt... De-o femee să simți groază ?... Curaj am ; intru doar în rândurile bărbaților — chiar ea mi-a spus-o !... Dar cum să încep ?...

O învățătură din sfaturile lor ; o singură întindere de mână spre trupul cald și viața din mine, unită spasmodic cu a femeei, să pulseze nimicitor de clocotitoare, abondentă, dârză, cu înmiite puteri, crescute toate din patima și frumusețea ei ; ca sub un blestem virginătatea și curățenia neprihănită ale copilăriei să încrusteze pe drumul vieții, ca o piatră de hotar, plângându-și sfârșitul, biruința bărbătească a primului meu pas...

Așa scrie și'n cărți, și e frumos așa !...

Astă-seară e duminică și ași avea ce povesti și eu în dormitor... Da, da, copilului prost i s'au întâmplat toate astea !

Dar cum să încep ?... Un îndemn al ei de-ar fi, găsesc calea ; deastădată voi avea și eu curajul și îndrăsneala... Dar cum să încep ?

Femeea stătea nemișcată, cu ochii închiși. Intr'un timp a ridicat pleoapele și și-a îndreptat uitătura spre colțul meu. N'am putut-o înfrunta. Mi-am întors capul, rugându-mă, cerând cuiva de lângă mine parcă, sfat : — Cum să încep ?...

Simțeam în spate privirile ei — pară de foc încinsă, povară grea — să-mi întoarne spre vâlvătaia lor și gând și trup.

Dacă îndemnul ei ar fi venit, cu o șoaptă numai !

Așteptarea fără un cuvânt spus și sfiiciunea celor optsprezece ani ai mei, mă îngheța pe marginea laviții, fricos, neștiutor, buimac, iarăși copil. Luptam să alung stângăcia, să mă întorc deodată, cu mâinele să-i sfârtic învelitoarea sânului, și...

Tăcerea era așa de adâncă în jur, că auzeam tic-tac-ul inimii și pe masă sfâráitul gazului, arzând în lampă. Târziu, după așteptare de chin, femeea s'a mișcat, oftând adânc. Impietrisem, să văd ce face.

Incet s'a ridicat de pe laviță.

In mine, cu fiecare pas al ei, focul se stingea.

Ca și la început și-a trecut mâna peste obraji, a încheeat nasturii dela piept, cu palma în jos, spre poale, și-a netezit cutele rochiei.

Fără să mă privească, mi-a spus plecând :

— E, acum să dormi nițeluși. Când oiu fi gata, că am de strâns niște lucruri pentru oraș, îi spun eu moșului să te scoale.

Odaia era pustie, odae mohorâtă de han. Mă prinse frig și urâtul.

Trudit mi-am așezat capul pe pernă. Și ca în pătuțul meu alb de acasă, somnul m'a prins culcat pe partea stângă. Jumătate adormit, cu lacrimi în ochi, țin minte, dojeneam neîndemânarea.

„Astă-seară e duminică și nici acum tu nu ai ce povesti băeților".

*

M'am deșteptat târziu. Calul era prins la sanie și lelița Ancuța demult îmbrăcată, gata de drum.

— Mi-a fost milă să te deștept ; dormeai așa de frumos, zise ea, alintător — mă miram —nesupărată.

Zâmbetul femeii și gerul de afară m'au înviorat. Imi venise inima la loc și mult timp în urmă, nu mai mi-a tăcut gura.

Alături, vârâți în maldărul de fân dealungul săniei, nu ne era frig. Povesteam, ca doi prieteni vechi , ea despre necazurile singurătății, eu — dar despre ce nu i-am spus !

Traiul din internat, bucuriile mele de acasă, în ce clasă sunt, câți ani mai am până să termin de tot, cărțile citite, ce femei îmi plac mai mult, blondele sau cele cu ochi negri — ea m'a întrebat...

Trecuse de miezul nopții când am contenit vorba. Femeea se cuibărise adânc în pae, lipită de mine și cu învelitoarea mițoasă trasă peste cap.

Gândii, că poate îi e somn, și am tăcut.

Sus, bolta cerului, cu chenar sclipitor, supos al căii lactee, strunea par'că în loc mersul vremii și închidea sub pereții ei nemărginirea singurătăților și a tăcerii.

Luna albă, coborînd nesimțit pe cărările luminoase ale stelelor, cu potopul ei de raze, picura ninsoare de cretă deasupra întinderilor, tot mai albe, tot mai albe...

Numai arar, clinchetul zurgălăilor se înălța voios, sonor — cântec prelungit în aerul aspru.

Lunecau fără sgomot însoțiți alături de umbra noastră trecătoare — de păcură pe albețea zăpezii și țuguiată mult mai cu seamă căciula moșului, și ca un fum, trâmbele de abur cald din nările calului.

Era în mine liniște la fel cu cea din preajmă. După furtună, se domoliseră valurile sbuciumului și asemeni întinderilor de apă, din nou, luceau peste ele

---

GIOVANNI PASCOLI

Binecuvântare

E seară : încet-încet
trece preotul, răbdător,
salutând cu mâna
ceeace vede și simte.

Pe toți și totul bunul paroh,
binecuvântă cucernic :
și neghina de colo din grâu ;
și șarpele, 'icea, din flori.

Crengile toate și păsările toate
din crâng, de subt streșini,
în trecere, el, le-a sfințit ;

și șoimul și puiul cel negru
de șoim, în mijlocul zării albastre,
pe corb și groparul,
sărmanul de el,
ce'n cimitirul din deal
sapă, sapă, cât îi ziua de mare.

trad. de A. MARCU

(Din vol. Myricae — ciclul „Dolcezze")

* * *

raza soarelui — uitarea repede a copilăriei...

Cât de adevărate sunt paginile cărţilor ! Imi veni în minte întâmplarea citită într'un roman împrumutat dela un extern ; primul meu „roman de lume“, cum spuneau râzând băeţii.

...Pe el îl chiamă Rozenacio. Ei, să-i zicem Luntia.

O iubea aşa de mult ! Şi Luntia nici nu vrea s'audă vorbindu-i de iubirea lui.

Seara era frumoasă, cu lună şi cu vânt. Aproape, unul de altul, părul Luntiei mângâia obrazul lui Rozenacio.

„La al doilea şir de plopi, Luntia va fi a mea“ — şi cântări din ochi greutatea trupului ei....“ Bătrânul, din urmă, nu va băga de seamă, curând, lipsa noastră, şi Luntia — aşa de repede voiu fugi cu ea în braţe — că de frică nici timp să strige, nu are să aibă...

Ea veşnic râde, când eu plâng !...

Totuş, la al doilea şir de plopi, Luntia va fi a mea“.

Şi povestea romanului, inchee al treilea capitol întocmai cum şi-a pus în gând Rozenacio...

Femeea mea de alături, nu ca Luntia, vrea... Râsei tare la gândul ăsta.

Poveste de roman şi nimic alt !.. Ca să ai o femee, trebue s'o ici în braţe şi să fugi ?.. Pe o femee ca Luntia, trebue !... Deci, povestea-i adevărată, ca şi întâmplarea mea dela han.

Nici pe mine n'au să mă creadă, când le-oiu spune... Dar ce-am să le spun ?... Că mi-a fost frică ,sau ruşine, sau că nu am ştiut cum să încep !...

— „O, ho, ho, copilul prost, eram sigur : n'a ştiut cum să înceapă !...

Nu, nu, nimic n'am să le spun. Mai bine învăţ pe derost sfaturile lor şi a doua oară... Când a doua oară ?

Luna apusese. In locul ei deasupra noastră s'aprindeau mai viu ochiurile de lumină din Carul mare.

Una, două, trei, patru, cinci, şase, şapte... Le-am înumărat de câteva ori, şi dintr'o parte şi din alta, să mă încredinţez par'că mai bine, că sunt şapte.

Cea de-a doua, începând cu carul nu cu oiştea, mi se părea mai luminoasă ca celelalte.

Cine n'a văzut niciodată în nopţi de iarnă, afară la câmp, şi nici la optsprezece ani poate, cerul înstelat, i se pare altfel.

Ochii mi-au rămas îndelung aţintiţi la pâlpâirea ei, pe lângă care luceafărul chiar, era mai şters... Da, da, pe lângă steaua a doua din Carul mare, într'o noapte de Ianuar !...

„La al doilea şir de plopi, Luntia va fi a mea !“

Am simţit frig şi-am dat să trag pătura. Culcuş cald pe ceafa leliţii Ancuţa, fără să vreau, a înemerit mâna — şi-am apăsat-o tare.... Aplecându-mă de cealaltă parte, s'o văd cum doarme, ochi-i erau deschişi şi mai negri.

— Nu dormi ?

Ochi-i rămase mari ; doar sclipirea dinţilor însemna un zâmbet.

— Nu dormi, leliţă Ancuţă ?

— De ce mă întrebi, şopti deabia.

Mă nelinistii, încurcat, o clipă : ce să-i răspund ?... Indemnul însă era aproape : nu fi prost şi-ţi pierde cumpătul, răspunde-i bărbătesc, dece o întrebai dacă doarme.

— Im ! de ce mă întrebi ? Şi femeea se răsuci cu faţa spre mine.

Mâna nu mi-a tremurat ; fără pic de sfială i-am desgolit, cu neţărmuită grijă, sub pătură, sânii ; şi în loc de răspuns, i-am dat să înţeleagă, cu un sărut întru nimic copilăresc, că de acum vreau să fiu om mare.

Femeea m'a primit tot în braţele ei. Şi atunci, în noaptea aceea albă de iarnă, clocotul sângelui meu, ca un răsad pe pământ roditor, a cules din plin năravul şi experienţa, pe care dacă nu le ai, mai târziu, în lume, eşti primit pe poarta de dindos a vieţii, larg deschisă celor proşti...

Bucuria mă copleşea ; aceeaşi bucurie, mai înainte aşezată de curăţenia copilului ce eram, în chiar lumea faptelor peste putinţă de realizat, aproape supra omenesti, lume veşnic închisă sfiiciunii mele.

Ceeace poate şi eu în nopţi de nesomn dorisem, trebuia să doresc, după spusele băeţilor, venise prea repede, prea neaşteptat, ca să pot înţelege deodată rostul altei vieţi. Noutatea, sbuciumul, încrederea oarbă la gândul că şi eu deacum, seara, în dormitor, nu voiu mai sta cu capul sub pernă, sperios, ferit — tălăzuiau în mine ca într'un munte de om.

Am chiuit prelung şi mi-a răspuns câmpia, şi de chiot par'că a tresărit mai sclipitor steaua mea din Carul mare, eşită din rândul celor şase...

Moşul, cu o trosnitură de biciu, a îndemnat calul , şi el şi-a scuturat la gât şiragul clopoţeilor, viforos, înteţindu-şi mersul.

Mi-am desfăcut de tot paltonul şi-am împins căciula pe ceafă, să simt mai rece gerul.

Lângă urechea moşului, să-i împărtăşesc bucuria, cu obrazul aproape lipit de al lui, simţeam ascuţimea perilor din barba târşiită : ca sub o grea durere, i se boţise chipul. Moşul râdea...

Şi ca lângă un frate bun, înţelegător, fericirea mi s'a prins de zâmbetul lui

Sonor, adânc, bătrbătesc am hohotit...

Femeea, s'a ghemuit mai mult în paemică, neînsemnată — ciot, putregai — pe lângă seva proaspătă a tinereţii mele...

Cu o vorbă mormăită deabia — rugă, scâncet, par'că — a dat să tragă învelitoarea peste picioru-mi desgolit.

Mi-era cald, cald ca vara şi-am aruncat-o toată în lături.

In zare, oraşul părea că-mi aprinde, din ce, în ce, mai multe lumini...

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Cântecul vieţii şi al morţii stegarului Cristoph Rilke

de **RAINER MARIA RILKE**

> „....la douăzeci şi patru Noembrie 1663 Otto de Rilke, stăpân pe Langenau, Gränitz şi Ziegra, primi la Linda ca moştenire partea lăsată din moşie de fratele său Cristoph căzut în Ungaria ; totuş îi se ceru să rânduiască zapis prin care pământul nu-i mai rămânea dacă fratele său Cristoph (cel ce, după mărturia hrisovului de moarte adus, sfârşise ca stegar în compania baronului de Pirovano al regimentului austriac de cavalerie împărătească Heyster) s'ar fi reîntors...“

Călare, călare, călare, prin ziuă, prin noapte, prin zi.

Călare, călare, călare.

Şi atât de obosit e avântul şi dorul atât de mare. Nu mai sunt munţi, abia un copac. Nimic nu îndrăsneşte să se ridice. Colibe străine stau pe brânci, însetate la fântâni mocirloase. Nicăieri un turn. Şi mereu aceeaş vedere. Ochii amândoi sunt de prisos. Doar în noapte, arare, calea o crezi cunoscută. Nu călcăm oare înapoi noaptea bucata de drum pe care în soarele străin l'am cucerit cu trudă ? Se prea poate. Soarele apasă, ca în toiul verii pe noi. Dar în vară ne-am luat rămaş bun. Vestmintele femeilor luminau lung din frunziş. Şi acum drumul e lung. Aşa dar o fi toamnă. Cel puţin acolo unde femei întristate ştiu de noi.

Cel de Langenau se 'ntoarce'n şea şi spune : „Domnule Marquis...“

Vecinu-i, subţirele, subtilul franţuz, la început vorbi şi râse trei zile în şir. Acum nu mai ştie de nimic. E ca un copil, ce ar vrea să doarmă. Praful se aşează pe guleru-i alb de dantelă ; nu-l bagă'n seamă. Incet se ofileşte în şeaua lui de catifea.

Insă cel de Langenau zâmbeşte şi spune : „Aveţi ochi stranii, domnule Marquis. Gândesc că semănaţi mamei d-voastră“.

Iată că tânărul înfloreşte odată iar şi îşi scutură gulerul de praf şi e proaspăt din nou.

Cineva povesteşte despre mama sa. Un neamţ de bună seamă. Apăsat şi arar îşi aşează cuvintele. Ca o fată ce leagă flori, ce pe gânduri încearcă floare după floare şi nu ştie încă în ce chip va arăta totul — astfel îşi îmbină cuvintele. De înveselire ? De întristare ? Toţi ascultă. Se opresc chiar de a scuipa. Căci sunt tot domni mari şi ştiu ce se cade. Şi cine din pâlc nu cunoaşte nemţeasca o înţelege deodată, simte cuvinte răsleţe : „Seară.., Copilărie...“

Atunci toţi îşi sunt aproape, aceşti domni, ce vin din Francia şi din Burgundia, din Ţările-de-Jos, din văile Carintiei, in castelele Boemiei şi dela Leopold împăratul. Căci ceeace povesteşte unul au trăit-o cu toţii şi întocmai aşa. De parcă ar fi o singură mamă...

Aşa merg călare în amurg... într'un nedesluşit amurg. Ei tac din nou, dar au cu dânşii cuvintele în licăriri. Işi scoate Marchizul coiful. Părul lui întunecat e moale şi când capul şi-l apleacă se răsfaţă femeeşte pe ceafă. De-acum şi cel de Langenau recunoaşte : departe se nalţă ceva în luciul zării, ceva mlădios, întunecat. O coloană stingheră,- prăbuşită pe jumătate. Şi după ce de mult au trecut, mai târziu, îşi dă seama că era o Madonă.

Foc de strajă. Şed în juru-i şi-aşteaptă. Aşteaptă ca unul să cânte. Dar te simţi atât de obosit. Lumina roşie e grea. S'a lipit de cismele prăfuite. Se târâe pân'la genunchi, priveşte în mâinile încrucişate. N'are aripi. Feţele sunt întunecate. Totuş ochii micului Franţuz strălucesc un timp cu lumina lor. A sărutat un trandafir şi acum poate să i se vestejească mai departe la piept. Cel de Langenau l-a văzut, fiindcă nu poate dormi. Se gândeşte : eu n'am trandafir, n'am.

Apoi cântă. Şi e o doină bătrână, de jale, pe care acasă fetele o cântă la câmp, toamna, când culesul e pe sfârşite.

Spune micul Marquis : „Sunteţi tânăr, domnule ?"

Şi cel de Langenau deopotrivă întristat şi în ciudă : „Opt-spre-zece". Apoi tac.

Mai târziu întreabă Franţuzul : „Aveţi şi d-voastră o mireasă acasă, domnule cavaler ?"

„Dar d-voastră ?" răspunse cel de Langenau.

„E blondă ca d-voastră".

Şi tac din nou până ce neamţul strigă : „Dar la dracu de ce oare atunci stai în şea şi mergi călare pe pământ spurcat spre câinii de turci ?"

Marquisul zâmbeşte : „Pentru a mă reîntoarce".

Cel de Langenau se întristează. Se gândeşte la o fată blondă cu care se juca. Nebunatice jocuri. Şi ar vrea să fie acasă, numai o clipă, numai pentru a tâta vreme cât îi trebuie să spună : „Mădălină, că am fost mereu astfel, iartă".

Cum — am fost ? îşi spune tânărul.— Şi sunt departe..

Intr'o dimineaţă, un călăreţ e'n faţa lor, apoi un al doilea, patru, zece. In zale din cap până'n picioare, mari. După ei o mie : oştirea.

Trebuie să te desparţi.

„Te întoarce sănătos. domnule Marquis".

„Sfânta Fecioară să vă aibă'n pază, domnule Cavaler

Şi nu pot să pornească. Sunt deodată prieteni, fraţi. Au să-şi împărtăşească mai mult căci ştiu de-acum atâtea unul despre altul. Şovăesc. Şi e neastâmpăr grăbit şi copite pocnesc în jurul lor. Marquisul îşi trage din mâna dreaptă mănuşa. Scoate la iveală micul trandafir, ia o foaie ca şi cum ar împărţi o cuminecătură.

„Aceasta te va păzi. Drum bun". Cel de Langenau rămâne uimit. Se uită lung după franţuz. Vâră foaia străină sub oţel. Ea se leagănă în sus şi în jos pe apele inimii sale. Strigăt de goarnă. Merge la oaste Cavalerul, Zâmbeşte trist : îl păzeşte o străină..

O zi prin zarvă. Răstiri, culori, râs ; din toate te orbeşte ţara. Băeţi buimaci fug în pestriţe straie. Bătaie şi strigăt. Muieri vin cu roşii pălării pe părul în valuri. Chiamă. Scutierii vin în zale negre ca noaptea ce trece. Ei înşfacă muerile cu atâta foc că li se rup hainele. Le îmbrâncesc în cercurile tobelor. Şi din sălbatica împotrivire a mâinilor neastâmpărate tobele se deşteaptă, ca în vis bubue, bubue. Şi seara îi întind lanterne ciudate : vin luminând în coifuri de fier. Vin ? sau sânge ? — Cine-i poate deosebi..

In sfârşit, în faţa lui Spork. Lângă calu-i bălan răsare contele. Pletele-i lungi au luciul oţelului.

Cel de Langenau n'a întrebat. Recunoaşte generalul, se aruncă după cal şi se închină într'un nor de praf. Duce cu sine o scrisoare care trebue să-l înfăţişeze Contelui. Dar el îi porunceşte : „Citeşte-mi sdreanţa". Şi buzele sale nu s'au mişcat. N'are nevoie de ele, ca să înjure sunt destul de bune. Când vrea mai mult vorbeşte cu dreapta. Atât. Şi asta o simţi de îndată. Tânărul a isprăvit de mult. Nu mai ştie unde se află. Spork îi acoperă totul. Chiar cerul a pierit. Şi Spork, marele general, spune :

„Stegar".

Şi e mult.

Compania poposeşte dincolo de Raab. Cel de Langenau e călare singur. Câmpie. Seară. Oblâncul şelii sclipeşte prin praf. Şi apoi se înalţă luna. Işi dă seamă de ea privindu-şi mâinile.

E vis
Dar iată ceva l-a strigat.
Il striga, îl striga,
frânturi de vis se desfac.
Nu e cucuvae. Pe legea mea !
Stingher un copac.
I-a strigat :
Soldat !

Şi vede : se sbate ceva. Se sbate un trup legat de copac. Femeia cu mâini ce se rup, goală şi plină de sânge, îi svârle un strigăt: De-aicea mă frânge!

Şi sare jos pe negru răzor.
Şi taie bucăţi din funii fierbinţi ;
Şi vede dogoarea ochilor
Şi cum muşcă din dinţi.

Râde ?

De groază a stat.
E iarăş pe cal
Şi goneşte în noapte. Cu 'n hăţ plin de sânge în pumnu 'ncleştat.

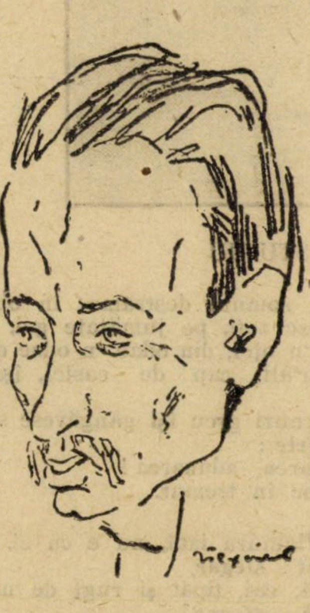

RAINER MARIA RILKE

Cel de Langenau scrie scrisoare, adâncit în gânduri.

Incet zugrăveşte slove : mari, cuminţi, drepte...

„Buna mea maică,
„fiţi mândri : duc flamura,
„fiţi fără grijă : duc flamura,
„iubiţi-mă : duc flamura —"

Apoi îşi vâră scrisoarea înapoi sub platoşe, în locul cel mai tăinuit, lângă petala de trandafir. Şi gândeşte : în curând va căpăta mireasma ei. Şi gândeşte : poate cândva o va găsi vreunul... Şi gândeşte...., căci duşmanul e aproape.

Trec călare peste un ţăran ucis. Ochii îi sunt mari deschişi şi ceva se oglindeşte în ei ; nu e cerul. Mai târziu latră câinii. Se apropie deci un sat, în sfârşit. Şi deasupra bordeelor se 'nalţă de piatră castelul. Podul lat coboară în faţa lor. Poarta se deschide mare. Goarna îi primeşte cu glas înalt. Ascultă : larmă, zăngănit şi lătrat de câini ! Rânchiezat în curte, pocnet de potcoavă şi un glas.

Popas ! Oaspe în sfârşit odată. Nu-ţi mai slujeşti mereu dorinţele cu hrană săracă. Nu mai apuci toate cu duşmănie, le laşi în voia lor să fie şi ştii : ce se întâmplă, e sfânt. Şi dârjul avânt se deschide din sine să iasă şi se rostogolea 'n faldul păturii de mătasă. Şi nu mai eşti mereu soldat. Şi iată pletele pe umeri ţi le lşai şi larg ţi se descheie gulerul de ostaş şi în jălţuri de mătasă te aşezi ca până în vârful unghiilor să te vezi : moleşit după caldul scăldat.

Şi ce's femeile, începi să'nveţi ca un străin şi cum se poartă albele şi cele cu ochiu de senin ; ce mâini au pline de tinereţi, cum îşi cântă râsul de lumină când blonzii băeţi cupele mândre închină grele de rod infinit.

Incepu cu ospăţ. Şi ajunse serbare fără să ştii. Flacările nalte pâlpâiau, glasurile, se alungau, cântece nebune răsunau din sticlă şi foc, şi în sfârşit din ritmuri pârguite 'n trupuri : svucni un joc. Şi îi fură pe toţi. Prin săli ce revărsări de valuri, ce apropieri şi ce întâlniri, ce despărţiri şi ce regăsiri, ce sorbiri de raze şi ce orbiri de lumină şi ce legănări în aerul văratic prin straie calde de femei, pierdut.

Din vin întunecat, din mii de flori azi ceasul şi-a făcut un drum de freamăt prin noapte şi vis.

Iar el uimit în vrajă mari ochi a deschis. Şi scufundat în sine aşteaptă de nu se va trezi. Căci doar în somn vezi aşa mândreţe şi aşa femei în sărbătoare : gestul lor cel mai neînsemnat e un fald ce cade greu în brocat. Din grai de argint ele ceasul clădesc, şi uneori îşi ridică mâinile ciudat —, şi crezi că undeva într'un loc înstrăinat unde tu nu ajungi, printre degete trandafirii vestejesc şi nu le vezi. Dar stai şi visezi : să fii în ele împodobit şi altfel să fii fericit şi să-ţi câştigi o cunură pentru fruntea ta goală.

El care poartă mătasă albă simte că nu se poate trezi ; căci e şi îmbătat de tot ce e'n jurul : Se adăposteşte deştept cu teamă în vis şi stă în parc, stingher în negru parc. Şi serbarea e îndepărtată. Şi lumina minte. Şi noaptea o simte aproape şi plină de răcoare. Şi întreabă pe o femee ce se apleacă spre el :

„Eşti tu oare noaptea ?"

Ea zâmbeşte.

Şi atunci îi e ruşine de haina lui albă.

Şi-ar vrea să fie departe şi singur şi'n zale.

Intreg în zale.

„Ai uitat că eşti pajul meu de ziua asta ? Mă părăseşti ? Unde te duci ? Unde te duci ? Haina ta albă ţi-a fost chiezăşie —."

. . . .

„Ţi-e dor de asprul tău strai ?"

. . . .

„Eşti înfrigurat ? — Ţi-e dor de casă?"

Contesa zâmbeşte.

Nu. Dar a fost numai fiindcă firea de copil i-a căzut de pe umeri — un veşmânt blând şi închis. Cine i l-a luat ? „Tu" ? întreabă cu un glas pe care nu l-a mai auzit încă. „Tu !"

Şi de-acum nu mai e nimic pe el. Şi e gol ca un sfânt. Clar şi svelt.

Incet se sting luminile 'n castel. Toţi sunt împovăraţi : obosiţi sau îndrăgostiţi sau îmbătaţi. După atâtea nopţi goale, lungi, în bivuac : paturi. Paturi largi de stejar. Aici te rogi altfel decât pe drum în şanţul ticălos care când e s'adormi se strânge ca un mormânt.

„Doamne, facă-se Voia Ta !"

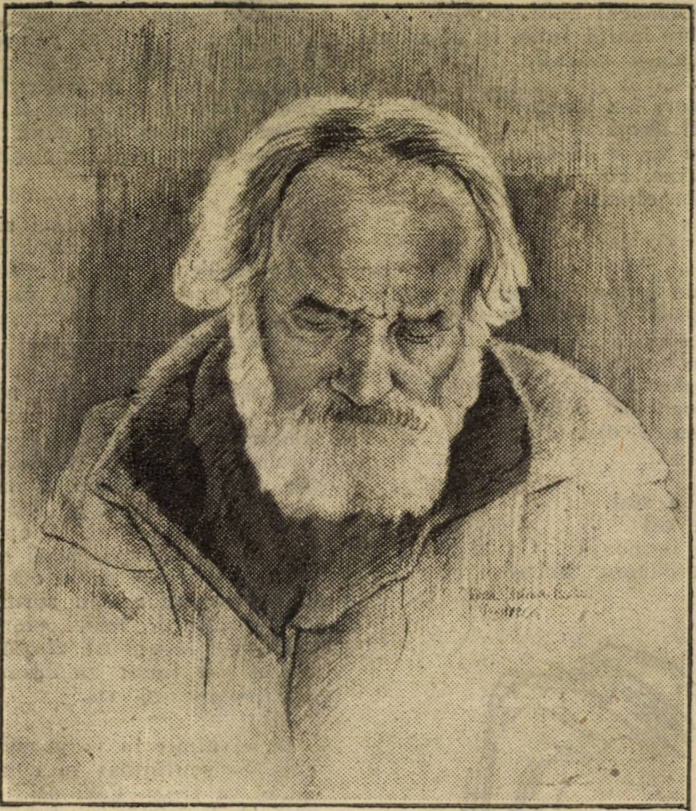

ADINA PAULA MOSCU : STUDIU

Mai scurte sunt rugile în pat.
Dar mai din suflet.

Odaia din turn e în întuneric.

Dar îşi dau lumină'n faţă cu zâmbetul lor.

Băjbăesc ca orbii şi se găsesc unul pe altul ca pe o uşă. Aproape ca şi copiii ce se tem de noapte se strâng unul de altul. Şi totuş le e frică. Nu le e nimic protivnic: nici ziua de eri, nici ziua de mâine; căci timpul s'a prăbuşit. Şi ei înfloresc din dărâmăturile lui.

El nu întreabă: „Soţul tău?"
Ea nu întreabă: „Numele tău?"
Căci s'au găsit să-şi fie un neam nou.

Işi vor da o sută de nume noui şi le vor lua iar înapoi, uşor cum scoţi un cercel.

In sală de un jâlţ atârnă platoşa, bandeliera şi mantaua celui de Langenau. Mănuşile sunt pe jos. Flamura lui stă drept, proptită de crucea ferestrii. E neagră şi subţire. Afară goneşte pe cer furtunal şi taie bucăţi din noapte albe şi negre. Lumina lunii trece ca un fulger prelung. şi flamura nemişcată joacă umbre fără de linişte. Visează.

A fost deschisă vre-o fereastră? A intrat furtuna în casă? Cine aruncă uşile? Cine trece prin odăi?

— Lasă. Fie cine-o fi. Odaia din turn n'o găseşte. Ca după o sută de porţi e somnul acesta mare pe care doi oameni şi-l împart; ca o singură mamă sau o moarte.

Sunt zorile? Ce soare răsare? Ce mare e soarele! Sunt păsări? Glasul lor e pretutindeni.

Totul e lumină dar nu e ziuă.

Totul e sgomot dar nu sunt glasuri de păsări.

Sunt bârnele, ce luminează. Sunt ferestrele, ce au ţipat. Şi ţipă roşu la duşmanul turbat, ce stă acolo pe' 'nflăcăratul loc, ţipă:

Foc.

Şi cu somnul destrămat în obraz se îmbulzesc toţi, pe jumătate goi, pe jumătate 'n oţel, din odae 'n odae dintr'un cap într'alt cap de castel, îşi caută scara.

Şi cornuri greu îşi gângăvesc suflarea prin curte:

Adunarea, adunarea!
Şi tobe în tremur.

Dar flamura iată, nu e cu ei.
Strigăt: stegar.
Goană, cai, ţipăt şi rugi de mişei.
Larmă: stegar!
Fier lângă fier, comandă şi semn.
Tăcere: stegar!
Şi încă odată: stegar!
Şi oastea se duce în râu de scântei.

. . . .

Dar flamura iată nu e cu ei.

Şi razna la goană prin săli, foc şi pară prin uşi de jeratic ce'l înconjoară, prin flacări pe scară se-asvârle năpraznic din clocot şi chin. Pe braţe el duce flamura ca o albă femeie'n leşin. Şi găseşte un cal şi e ca un strigăt turbat: goneşte întins şi totul în urmă a lăsat, şi pe ai săi. Şi flamura de odată'n fire 'şi vine iar, nici când ea nu'şi purtase aşa regescul har; şi-acum toţi o văd departe 'n faţa lor şi recunosc stegarul în clarul pletelor şi steagul recunosc...

Dar să lucească începe acum, se svârlă nainte şi e mare şi roşie...

. . . .

Flamura lor arde între duşmani şi ei după ea tot gonesc.

Cel de Langenau s'a adâncit în duşman, dar singur de tot. Spaima a făcut în juru-i un gol ca o roată, iar el se opreşte în mijlocul ei sub flamura-i veştejită în flacări.

Incet, aproape pe gânduri priveşte în jur. E mult necunoscut, pestriţ în faţa lui. Grădini — gândeşte el şi zâmbeşte. Dar simte deodată că ochii îl apucă şi recunoaşte oameni şi ştie că sunt câinii păgâni —: şi se asvârlă cu calul în mijlocul lor.

Dar, când cercul se închide îs spatele lui, sunt totuş din nou grădini şi cele şasesprezece iatagane ce sar asupra'i, rază lângă rază, sunt o sărbătoare.

Un joc de ape râzând.

Straiul de ostaş a ars în castel, şi scrisoarea şi petala de trandafir a unei femei străine.

In primăvară (era trist şi rece), un curier al Baronului de Pirovano intră încet călare în Langenau.

Aci a văzut plângând o bătrână.

In româneşte de ION PILLAT

şi O. W. CISEK

Scris în 1899.

O SEAMĂ de CUVINTE

Alexandru cel mare citind învăţăturile lui Democrit, în care se spunea că mai sunt şi alte lumi, a început să plângă, îndurerat că nu a putut să cucerească decât numai una din ele!

*

Anatole France obişnuia să primească din când în când pe tinerii literaţi cari visau să transforme planeta noastră într'un paradis terestru.

El îi primea cu bunăvoinţă.

— Maestre, îi zise într'o zi unul, ai citit poeziile mele?

— De sigur. M'am desfătat o noapte întreagă. Am început să le citesc seara şi n'am închis ochii toată noaptea până ce nu le-am isprăvit.

— O, maestre, îţi baţi joc de mine. Nu le-ai citit.

— Micule neîncrezător, vrei o probă. Iţi voiu indica cea mai frumoasă bucată din volumul ce mi-ai dat. Este la pagina 84. Nu e aşa că ai pus în ea tot sufletul? Admirabilă pagină. Mai zici că nu ţi-am citit operile?..

— Maestre îţi cer iertare. Sunt într'adevăr cu totul zăpăcit. Iţi mulţumesc...

Poetul nostru ia la o parte pe asistenţi şi ne mai putând de bucurie le spune:

— E extraordinar! Maestrul a citit volumul meu. L-a citit, căci, într'adevăr, la pagina 84 este cea mai bună poemă a mea. El admiră această bucată. Ce fericire pe mine!...

Şi plecă, beat de orgoliu.

Când nu mai fu acolo, un altul zise lui Anatole France:

— Cum, maestre, ai citit într'adevăr volumul tânărului? Nu se poate, căci, d-ta nu poţi citi mai mult ca două pagini. N'ai răbdare.

— Amicul meu, ca să fiu sincer, nu l'am citit.

— Dar atunci cum ai spus că tocmai la pagina 84 e cea mai bună bucată?

— Ei ce naiv eşti! Aşi fi putut spune orice pagină şi tot una era. Un poet judecă totdeauna că fiecare din poeziile sale este cea mai bună din toate.

— Şi dacă pagina era o pagină albă?

— Era cam desastruos, dar tot nu era ireparabil. Răspunsul meu părea că e o epigramă sângerândă; că cea mai bună poezie este cea care nu scrisă încă.

RUD. A. KNAPP

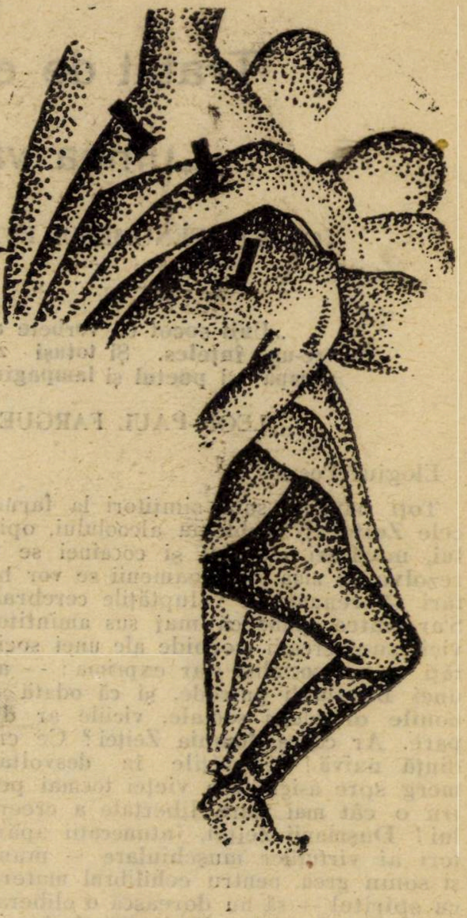

Cei doisprezece

de **ALEXANDRU BLOK**

V

— Katea, vezu-ţi încolţit
Gâtişorul de-un cuţit,
Iar sub sânu-ţi decurând —
Altă rană sângerând !...
Hei ! mai joacă-mi un cazac
Să-ţi văd piciorușul drag !...

In mătasă şi dantele
Te 'nhăitai cu ofiţerii —
Te plimbai prin mahala :
Mai pofteşte-a te 'nhăita !...
— Hei, pofteşte haimana !...
... In piept inima-i murea !...

Ţii tu minte ofiţerul,
Care mi-a căzut în mână,
Cum i-am împlântat hangerul ?...
Katika, holeră păgână ?!...
Hei ! hai fără de păcat,
Culcă-mă la tine 'n pat !...

Tu purtai în primăvară
Pantofiori de căprioară
Şi 'ndopai la ciocolată...
Petreceai cu-aghiotanţii,
Şi-acum mergi şi cu soldaţii ?!...
Haide, de ! păcătueşte :
Sufleţelu-ţi mântueşte !...

(urmează)

trad. de **I. BUZDUGAN**

Gravuri de **V. Feodorov.**

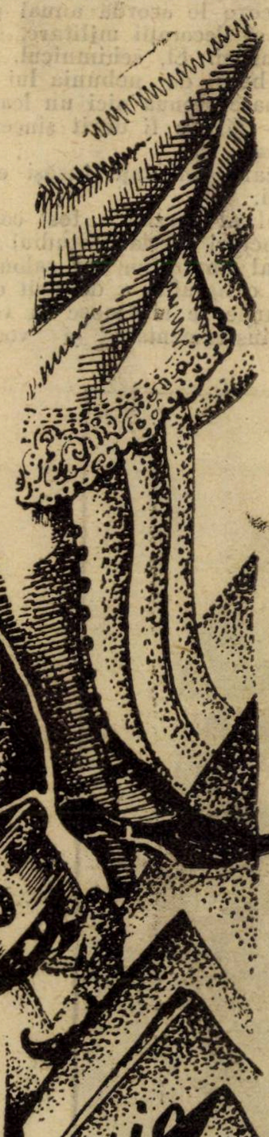

Mic
Tratat de estetică literară
SAU
Lumea văzută estetic

14

CE ESTE FENOMENUL ESTETIC. OPERĂ DE ARTA).

(Sfârşit)

> **...Unii socot că vorbele au vre-un înţeles. Şi totuşi zic „lampă“ şi poetul şi lampagiul.**
>
> **LEON-PAUL FARGUE**

Elogiul Poeziei ?

Toţi oamenii sunt simţitori la farmecele Zeiţei, şi problema alcoolului, opiului, morfinei, eterului şi cocainei se va rezolva în ziua când oamenii se vor hotărî să renunţe la voluptăţile cerebrale. S‘ar putea spune că mai sus amintitele vicii sunt creaţii morbide ale unei societăţi — un socialist s‘ar exprima : -- ale unei burghezii putrede, şi că odată cu nouile orânduiri sociale, viciile ar dispare. Ar cădea domnia Zeiţei ? Ce credinţă naivă ! Societăţile în desvoltare merg spre asigurarea vieţei tocmai pentru o cât mai mare libertate a creerului ! Duşmanii Zeiţei, întunecaţii apărători ai virtuţilor muşchiulare — muncă şi somn greu, pentru echilibrul materiei cu spiritul — să nu dorească o eliberată omenire ! In acea dimineaţă fecioarele vor eşi goale pe câmp să se închine Soarelui, iar domnii vor face în cabinete de piele de marochin, partide nesfârşite de poker. Trupul nud în soare, jocul inutil al hazardului din 52 de cărţi : iată emblemele omenirei !

Ştim că se întemeiază pe zi ce trece mari societăţi de sport. Tineretul e îndemnat de la catedră să dispreţuiască pe Platon şi să-şi întărească maxilarele, pentru a susţine cu demnitate pumnii de cauciuc în semicerc rostogolit din cer. Dar nu dispare, cu toate acestea, spiritul voios şi inventiv ! Copii cu raniţe mărunte în spinare şi genunchi golaşi, urcă munţi de ciocolată între brazi de acadele verzi. Mama care a avut imprudenţa să nască mai mult de doi copii, iese cu rochiţa scurtă în stradă şi se duce, cu surâs feciorelnic, spre o moaşă secretă care ştie, prin masagii experte, să descreţească pântecele şi sufletul. Profesorul universitar, hăucit de filosofie, aruncă ochelarii şi apare în costum solemn, englezesc, la alergările de cai prezidate de Regina Demimondenelor : o literată sau o actriţă !

Zadarnice sunt evangheliile cu zăbale !

Omenirea a fost sortită de un destin estetic să trăiască sub farmecul Poeziei.

Din ceasul în care cea dintâi maimuţă, ridicându-se în două picioare, între doi platani dintr‘o pădure umedă de sălcii, a speriat astfel prin „modernismul“ ei toate consoartele poporaniste din familie, istoria omului a fost decisă. Războaiele, religiile, uzinele, catedralele şi uriaşele oraşe plutitoare pe ocean, au avut tocmai menirea — şi o au încă — să menţie pe om în două picioare. Picioarele dinainte ridicate în sus au devenit braţe, şi-au pierdut părul ; şi unghiile mâinilor mici, bijuterii, merg azi la lustruit, ca pietre preţioase. Să nu ne facem iluzii, privind match-urile de box sau alte expertize violente şi melancolice ; viitorul omului e la altă înălţime. Şi nimic pe lume nu va izbuti să ne reîntoarcă în patru labe. Cu tot aeroplanul, constructivismul şi teoria relativităţii, abea suntem la mijlocul drumului. Labele sunt încă destul de groase, dacă sportul le poate da voluptăţi. Omul viitorului va umbla pe stradă fără braţe şi va vorbi cu tot universul, în jumătăţi şi sferturi de secundă, prin clipirea ochilor.

Atunci va începe domnia deplină a Zeiţei.

Deocamdată trupul nostru are două circulaţii ale sângelui şi rinichi ameninţaţi de calcule. Avar, câţiva fiori ne străbat chelia. Presimţim în noi câteva intuiţii, bucurii şi surprize, ca o cădere de stea la marginea pământului, ca o clipire de far de pe ţărmul unui continent astral. Nu le înţelegem, şi toată carnea depe noi se simte ameninţată în existenţa ei dulce.

Se aprinde la etajul întâi o lumină : a intrat un om în odaia lui ; se mai aprinde o lumină, la etajul al doilea : a venit femeia de serviciu ; sus de tot, la mansardă, se aprinde şi lumina studentei dela farmacie.

Te opreşti, priveşti la cele trei lumini care fac trei servicii, şi tu prinzi deodată al **patrulea** înţeles : al jocului luminilor, al ritmului în spaţiu !

Câţi îl înţeleg ?

Şi totuşi destinul în noi e sigur. Bâlbâim, pentrucă nu-l înţelegem , dar mii de fapte, din chiar organele noastre, îl vădesc. Ne vine să cântăm oridecâteori glandele intestinale funcţionează îndestulate. Copilul sare pe coardă chiar de şi-ar rupe glezna şi e în stare, pe ploae, să rămâie o zi întreagă în vârful copacilor, pentrucă e „mai sus“. Tinerii sunt melancolici săptămâni întregi, iar fecioara palidă culege flori. Ne părăsim soţia către care avem obligaţii sacre, şi dacă nu putem altfel, dacă în capul nostru glasul Zeiţei nu mai poate răsuna armonic, atunci, închişi între graţii de un medic zevzec, ştim bine că suntem Napoleon, Isus sau Jupiter.

Veacuri întregi am băut poezia sub formă de epopee şi azi o bem sub formă de roman. Unii dintre noi se străduesc să creeze o poezie sintetică, din silabe alăturate fără vre-un înţeles direct. Ne-am şi specializat. Unii au lăsat deoparte orice altă îndeletnicire şi se numesc între ei, fără nicio ruşine, poeţi. Sunt călugării Zeiţei. Ei se poartă cu plete netunse şi cravată lavalieră ; umblă cu tocuri scâlciate pe asfaltul noroios al suburbiilor. Statul şi alte societăţi de binefacere le acordă anual premii, ba chiar şi decoraţii militare, spre satisfacţia familiei. El, schimnicul, de obicei moare, beat de nebunia lui pe care nu i-o poate atenua nici un leac şi nicio teorie — fără a fi dorit sincer şi profund altceva.

E o beţie care ameninţă însăşi existenţa societăţii.

Acest pericol al Poeziei a fost conjurat însă de doctori speciali. Studiul muzicei vocale, al danţurilor de salon, al gimnasticei şi caligrafiei a devenit obligatoriu. Versurile se alcătuesc în vederea muzicei instrumentale şi vocale.

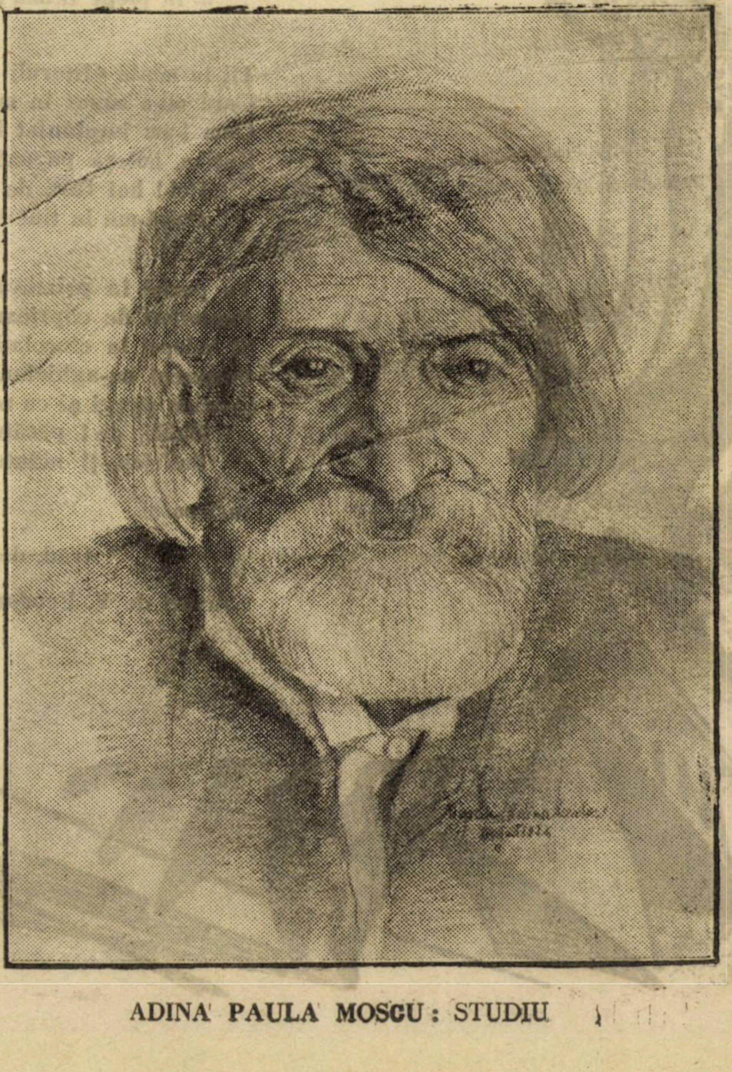

ADINA PAULA MOSCU : STUDIU

Quia poeta fuit

Publicăm, în altă parte a revistei, un document cu adevărat sensaţional : procesul verbal prin care consiliul municipal al comunei Maieru, din judeţul Năsăud, oferă cetăţenia de onoare dimpreună cu o substanţială împroprietărire romancierului Liviu Rebreanu, renumitul autor al epopeiei lui „Ion“ şi al halucinantei tragedii din „Pădurea Spânzuraţilor“.

Cinste întru totul excepţională şi care va înveseli, de bună-seamă, cetele apoloniene, cinstire mai presus de zilele noastre şi care nu putea veni de cât din aerul purificat al unui sat de munte, pe unde, fără 'ndoială, ca'n istoriile naţionale de pe vremuri, se vor fi refugiat sufletele nverosimile ale idealiştilor.

Veţi spune : cu o floare nu se face primăvară. Ştiu şi eu : ghioceii sfioşi de-acum câteva zile s'au şi reîntors în huma din care îndrăzniseră şi iarna abia de acum începe.

Ci, floarea aceasta singulară e cu atât mai preţioasă.

Primăvara edilitară pe care gestul simbolic dela Maieru ar prevesti-o, nu va veni desigur niciodată. Poate însă crivăţul uscat să se înverşuneze cu şi mai multă furie peste plăpândul şi prematurul mugur al acestei unice minuni, cu atât mai recunoscători vom fi mirajului coborât pe pământ prin părţile năsăudene. In visele noastre va stărui totdeauna pajiştea de Olimp, din care fericitul Liviu Rebreanu a cunoscut, în viaţă fiind, parcela de veci din pământul, căruia i-a înălţat un imn aşa de vibrant în epopeia râvnitorului Ion.

Cum să nu tocmim un cor de Serafimi pentru slava acestui suprapământesc miracol, când consiliile comunale ale marilor municipii, cu însăşi capitala în frunte n'au făcut nimic (fiţi pe pace !) nu pentru oamenii de litere în viaţă, dar pentru marii morţi ai poesiei şi artelor, din nimbul cărora îşi procură aurul şi argintul unei nemeritate gloriole culturale.

Niciodată nu s'a vorbit mai mult, ca'n vremurile de azi, de cultură, niciodată nu s'au spart mai mulţi pumni în mai multe piepturi şi n'au răguşit mai multe gâtlejuri în modularea ariilor culturale fără ca nimic din epoca faimosului consiliu municipal dela Botoşani să se fi schimbat.

Consilierii comunali cari găseau că Eminescu e prea mare pentru judeţul lor, ca să-l ajute şi că înaintea nevoilor unui muribund de geniu trebue să treacă zidurile cazărmilor (nu vi se pare că psichoza aceasta a zidurilor o să ne îngroape, într'o bună zi, sub pietre ?) consilierii aceia comunali n'au murit. Şi-au schimbat numai măştile. S'au conformat şi ei nouilor cerinţe din România Mare. Au schimbat numai plăcile. In locul idealului naţional, idealul cultural. Flaşneta a rămas aceeaş. Cu aceiaşi aparenţă de coteţ jigărit, pus pe două roate culese de pe maidanele cu gunoi, mânat din urmă de un moşneag zdrenţăros ca şi papagalul mahmur că planetele stereotipe nu mai au cătare.

O flaşnetă cu un papagal blazat, iată o statuă care ar traduce de minune noul ideal cultural cu care ne-au endemizat, odată cu scarlatinele şi tifoidele de rigoare, consiliile comunale din România Mare şi Nouă.

Credeţi că dacă Eminescu ar trăi şi astăzi (să ne ierte umbra de sub teiul sacru de gândul acesta de profanare pe care o retorică elementară ni-l pune la îndemână), credeţi că n'ar fi nevoit să-şi poarte cei 77 de ani ai bătrâneţii pe aceleaşi uliţe desfundate şi mocirloase ca şi erou-i din „Geniu Pustiu“ şi n'ar fi nevoit să apeleze la caritatea publică (o ! nobilele otrăvuri productive) şi n'ar trebui să punem mână dela mână ca să-i plătim o masă sau un pat la un hotel de periferie, sau să-l înscriem în statele sărăcăcioase ale S. S. R.-ului, ca să-i servească o biată pensie din problematicii bani ai Cazinoului de Constanţa, care a rulat milioane în anul sutelor de milioane svârlite pe mascarada alegerilor, sau să-şi ducă, la fiecare început de un an financiar, o suplică identică cu aceea din anul trecut, la Ministerul Artelor, pentru ca un ministru de ultima oră şi care ştie pe de rost pe „Dela Nistru pân'la Tisa“, să redacteze o rezoluţie garnisită cu câteva cuvinte măgulitoare, ba poate chiar să-i strângă şi mâna ?

Ori credeţi că nu ? !

Desigur, astăzi, după moartea-i de martir, se întrec (?) consiliile comunale, să voteze pentru statuia lui, dar ce-ar face, oare, aceleaşi consilii comunale dacă în locul unei umbre convenabile ar fi vorba de ajutorat un stihuitor nevoiaş ?

Traficul de istorie literară a fost practicat în toate timpurile şi la toate naţiile niciodată însă el n'a părut mai hidos ca'n epocile de ostentativă culturalitate cum îi place acesteia, a noastră, să-şi zică.

Patronatul spiritual este un lux pentru ţara oficială de toate soiurile, căreia sub secretarii de stat şi inspectorii administrativi îi pregătesc veacul de aur al lui Saturn. Numai că Saturnul acesta obişnuit să-şi mănânce copiii, s'ar putea să nu mai aleagă dela o vreme. Şi va fi vai şi amar de atâta poleială şi stambă colorată câtă se va fi cheltuit pentru costumarea unor idoli mai nestatornici ca oamenii de zăpadă.

Şi iată cum pe fundalul de basm al Năsăudului proectarăm fără de vrerea noastră — efect al duhurilor de spaimă din Cetatea asta de piatră şi gloduri — un vis urât ca însăşi realitatea pe care o trăim. Să-l alungăm. Să-l alungăm în cinstea acelei fapte unice cu care consilierii comunali din Maieru au ţinut să deschidă noul an edilitar, tocmai ca o dovadă de cât preţ pun în simboluri şi'n patronatele spirituale. Să sfârşim deci, cu o reminiscenţţă în care ne place să vedem mai mult un elogiu adaptat decât

---

Romanţa din vioară, contrabas şi voce, răsună pe toate estradele — micul altar al Zeiţei ! — în restaurante şi berării. (Oamenii, fericiţi, mănâncă). Marile evenimente, precum : onomastica, nunta de argint, unirea principatelor, sunt deasemenea puse în versuri.

Unii doctori au început să cerceteze Zeiţa şi s'o explice prin maxilarele mastodonţilor ; alţii au hotărît s'o decreteze certificat de sănătate, condamnând pe acei perverşi poeţi care prin Ea introduc în ţara noastră morbul „poeziei bolnave“ : alţii în sfârşit, socotind Zeiţa blazonul sensibilităţii colective, o acuză şi osândesc oridecâteori în alegerea cuvintelor, ţesătura ideilor şi apucătura sentimentelor, nu evocă prea mult animalele heraldice care înobilează stema Judeţelor.

Doctorii au izbutit. In toate ziarele, în toate revistele, în toate cărţile, în toate şcolele din Ţara Românească, elevii ajunşi critici şi profesori au îmbrăcat în costum naţional şi uniformă militară Zeiţa care nu doreşte decât nuditatea.

■

Şi până la venirea deplină a veacului ei, Zeiţa, iată, tremură între două frunze, cade c'o umbră peste ape, tace între stânci, se învârteşte cu spiţele unui ceasornic : viteze pure, între linii care ritmic ştiu să tacă, să murmure...

F. ADERCA

Ce-a scris Pompiliu Eliade?

I. GENERALITAŢI. II FILOSOFICE

I. Activitatea literară a lui **Pompiliu Eliade ?** se vor întreba ironizând unii dintre cetitorii acestui titlu — şi nu fără oarecare dreptate. Intr'adevăr, dacă pentru mulţi el continuă să treacă drept un necunoscut, aceasta se datoreşte faptului semnificativ că **Pompiliu Eliade** n'a fost un scriitor în înţelesul comun al acestui cuvânt. Fără să fi scris — prin urmare — versuri ori proză, nuvele, schiţe sau cântece, romane sensaţionale sau literare, fostul titular de limba şi literatura franceză dela facultatea de litere din Bucureşti — nu avea cu ce pătrunde în sfera, prea ospitalieră, uneori, a atenţiunii publice.

A contribuit la aceasta caracterul arid al lucrărilor acestui specialist de înaltă şcoală care, pornind în domeniul cercetărilor strict filosofice, răspundea unei temeinice pregătiri sufleteşti — fără să ţină socoteală de ceiace-l putea face simpatic sau numai accesibil marelui public de al cărui gust îndoelnic se pare că n'a cam voit să se sinchisească.

De aici : continua lui izolare (la accentuarea căreia au contribuit, în bună parte, şi unele neplăceri) ca profesor şi mai ales ca savant — studios al influenţelor franceze asupra scrisului românesc. Şi tot de aici : obligaţiunea de a îmbrăca asemenea cercetări (care, la noi, nu-şi aveau încă lectori) în haina cu caracter universal a limbii franeze — izolându-se cu totul şi definitv de marea masă a cetitorilor anonimi.

Insemnează oare aceasta că **Pompiliu Eliade** a fost un orgolios, că a dispreţuit publicul cel mare ?

Nici pe departe ! Convins mai de grabă că asemenea studii la noi pot folosi puţin, el s'a adresat omenirii culte în faţa ochilor sufleteşti ai căreia a deschis larg şi cu pricepere cartea de aur a sufletului românesc, lucrând ca specialist, dar şi ca patriot. Să-l apropiem, din acest punct de vedere, de profesorii savanţi **Nicolae Iorga** şi **Ovid Densuşianu ?** E singura recunoaştere a unei munci devotate şi cinstite.

Dar să ne apropiem de această operă pe care, în conformitate cu cele de mai sus, o vom găsi divizată astfel :

a) **filosofică ;**
b) **literară** în limba **franceză ;**
c) **literară** în limba **românească.**

II. **Filosofice.**

In această grupă iniţială vom înregistra :

1. **Silogismul şi adversarul sau Herbert Spencer şi :** ...
2. **Quomodo fiat silogismus quidque valeart ?**

Trecerea dela această grupă la cea următoare o face scrierea **filosofic-literară:**

3. **Filosofia lui La Fontaine** — Bucureşti 1901.

PAUL I. PAPADAPOL

In întuneric*)

...Pe clubişti, nu-i miră de loc intrarea popii din Mateiaş la ora aceia. Celor mai mulţi le e şi cunoscut şi client vechi. Negustoria cu vite, cu ţuică ori fructe, popa Zamfir aici şi-o învârteşte de peste douăzeci de ani. Procesele, tot pe-aci le 'nşurubează şi le dă de rost.

Câţiva jucători, de pe la mese, îi zâmbesc şi-i spun „bună seara" prietenoşi. Le răspunde smerit şi se aşează la cea dintâi masă liberă. Abea-şi trage sufletul.

— Ce doreşte părintele?

— O dulceaţă şi două pahare cu apă Niculae!

— Numai de cât părinte!

Moşu Niculai, servitor al clubului, îmbrăcat în haine roşii de când „şeful" i-a venit „la putere", îi vede faţa aprinsă ca de friguri, înţelege că-i e rău şi aleargă la bufet.

Pe popa Zamfir îl îneacă din nou tusea.. Şi-acopere gura cu-o batistă mare roşie si caută să străbată cu privirile prin perdeaua de fum ce pluteşte în aerul sălii de joc.

Intâi, cercetează cele două mese de bacara, unde-i grămădeala mai mare. Omul lui, e la a doua masă din fund Il aşteaptă pontând aşa... de formă.

Stă cu chipiul pe-o sprânceană şi cu gulerul tunicii descheiat. Când li se'ntâlnesc privirile, căpitanul strânge din ochi, semn că l'a văzut şi urmează jocul dublând „mizele"... Cam pe când observă că popa Zamfir soarbe al douilea pahar cu apă după dulceaţa servită de moşul Niculai, trânteşte cărţile şi se lasă de jucat.

— N'am noroc şi pace, boer Angheluş! Am să mă „revanşez" mâine seară!

— Servus căpitane!... la dispoziţie ori când!... îi strigă vesel „bancherul", domnul Angheluş Lereşteanu, mare proprietar, primarul oraşului şi jucător pătimaş de bacara.

Ofiţerul porneşte spre uşe, încheindu-şi gulerul. Popa Zamfir, căruia apa rece i-a potolit vremelnic aprinderea din coşul pieptului, înţelege jocul şi-i tae calea:

— Să trăeşti domnule căpitan! Nu faci un ecarté?... N'am tovarăş.

— Bucuros părinte. Poate-mi scot pârleala dela bacara.

— Două piese partida, trei?

— Să fie patru! Socoteală mai rotundă...

De cum încep jocul, popa Zamfir şi scoate pe masă ceasul dat de prefect. Căpitanul, zâmbeşte cu înţeles tainic. Işi trag chipiul pe ochi şi joacă mai mult uitându-se prin sală decât la cărţile ce scoate din grămadă. Când vede că nici o privire străină nu se mai îndreaptă spre masa lor, ridică „mesagiul" prefectului şi-l vâră în buzunar. Popa Zamfir surâde mereu şi... pierde binevoitor fiecare partidă... La masa boerului Angheluş se aprinde ceartă din joc între „pontatorii" celor două „tablouri". Fratele lui Stavăr, foloseşte gălăgia şi întreabă, căutând în cărţi:

— Aşa dar, toate cercetările s'au oprit la dumneavoastră. Parchetul...

— Nu fii copil părinte. Dac'ajungeai acolo, nu mai jucam acum cărţi, amândoi.

— Atunci e bine. Foarte bine!

— Pe lângă procurorul cel nou, ar fi mers treaba greu. E turc. Cu vremea, poate s'o da şi el pe brazdă.

— Am auzit, da...

— Noi însă, care-am îmbătrânit în slujbă, nu facem munti din toate muşuroaele. Eu, pentru hoţii de cai am „metoda" mea: bătaia cu lanţul. Ţi l-am făcut scăpat pe Stavăr, findcă... mă rog! Pe ceilalţi însă, îi descântă majorul în fiecare ceas. Nu se poate altfel. Ca să-i cuminţim măcar până'n primăvară.

— Iartă-i domnule căpitan! Nişte nenorociţi...

Căpitanul, râde cu'n sughiţ drăcesc... Ecoul plăcerilor gustate în atâţea ani, în care „majorii" i-au pus în aplicare „metoda". Popii Drugă îi pieri surâsul. Işi măsură „partenerul" cu spaimă. Subt tunica strânsă de plesneşte'n nasturi, ghiceşte un piept de taur şi muschi ca rădăcinile de stejar. Unui astfel de om, cinci ca Stavăr nu i-ar putea ţine faţă. Un cleşte nevăzut parcă-l strânge din spate. Căpitanul îi înţelege turburarea şi-l bate pe mână, şiret:

— Nu-ţi fie frică părinte. Nu sunt chiar aşa de-al dracului pe cât m'arăt... Mi-ai adus ceasul „şefului"... gata. Au noroc că-i fratele sfinţiei tale'n joc.

— Păcate, păcate strămoşeşti... De mic a fost un ticălos...

— Mă rog... S'a aranjat. Eu te las. Mă duc să dau cuvenitele ordine la companie, Niculae!

— Nimic. Eu plătesc tot!

— Atunci, mulţumesc şi... la bună vedere.

— Sabia şi pelerina lui don căpitan Niculae. Consumaţia...

— Am înţeles părinte!

După câteva minute, popa Zamfir părăseşte căldura şi fumul sălii de joc, scoborând scările clubului. La început, răcoarea nopţii îi mângâie obrajii aprinşi. Dar n'apucă să meargă o sută de paşi, că din nou, fiori reci îi sgudue trupul istovit. Numai flăcările pojarului o clipă potolit, îşi încep mistuirea lăuntrică, înălţându-se ca un abur dogoritor până subt frunte şi între tâmple. Un singur gând îi luminează spaima răului venit să-l doboare: hanul cucoanei Stanca Stroecioaia. Să se vadă mai repede la han unde şi-a lăsat calul, să'ncalece şi să nu se oprească de cât acasă, în zori...

Ajunge şi bate la geam. Ii deschide chiar hangiţa.. Cucoana Stanca e o femee grasă, roşie de sănătate şi voinică s'o crezi bărbat. Văduvă de vre-o zece ani, nu e numai gazdă veche ci şi mângâerea inimii sbuciumate a popii din Mateiaş. Doar la hanul din bariera Măţăului, în faţa unui pui fript, a unei căni cu vin roşu, alături de trupul voinic al femeii răposatului Barbu Stroeci, popa Zamfir gustă o fărâmă de tihnă. Numai aci uită pentru câteva ceasuri, de chipul hâd al mocanului răpus cu două focuri de puşcă, în drumul de pe Valea-Despii. Aci, năluca ce-i turbură sufletul de atâtea ani, piere ca un fum. In locul ei, vede numai ochii negri codaţi, braţele rumene, şoldurile tari şi sânii pietroşi ai cucoanei Stanca.

Femeii, încă de pe când trăia răposatul Barbu, îi căzuse drag popa ăsta, care călărea ca un haiduc şi le cădea la han, aproape numai la ceasuri de noapte. Teama de Dumnezeu, o ţinuse cuminte încă doui ani după ce şi-a băgat bărbatul în pământ. Pe urmă, într'o noapte de primăvară, a rupt ruginitele lanţuri ale inimei şi a cunoscut frângerea de mijloc şi sărutarea nouă de bărbat...

Popa Zamfir, ca'ntotdeauna, i-aduce în casă, miros de fân şi de pădure, vara, de mere coapte şi de nuci, toamna, de fumul povernelor şi de ţuică, iarna, de faguri şi busuioc primăvara... Dacă dumnezeu nu s'a îndurat să-i dea măcar un copil înainte de-ai lua bărbatul, trăeşte şi ea slobodă cu'n om care-i e drag şi dela care-a cunoscut numai bine şi belşug. Burdufele, putinele cu brânză şi roatele de caşcaval, rodul celor două stâni ale popii din Mateiaş, la ea popo-

---

*) **Fragment** din romanul în lucru **„Umbră şi Vis"**.

Mi-e dor....

Mi-e dor de vremurile patriarhale,
De secolii apuşi, când trubaduri
Cântau din mandoline între muri
Cetăţilor cu săli medievale.

Şi-aş vrea ca printr'o vrajă a naturii
Curtând contese şi marchize pale.
Să mă trezesc înveşmântat în zale
In Evul mediu — Epoca armurii.

Nepăsător de lovitura morţii
Să lupt c'un cavaler pentru onoare
In noapte la luminele de torţi

Şi-a doua zi cu inima 'mpăcată
Să plec voios spre Răsărit de Soare,
Cu Gottfried de Bouillon în Cruciată.

GEORGE BUZNEA

* * *

o simplă coincidenţă. Cetăţenia de onoare a lui Liviu Rebreanu va bucura între altele, acolo, în Empireul fericiţilor (numai de nu vor fi fugit toţi de spaima d-lui Mihail Dragomirescu) şi umbra strălucită a lui Cicerone.

In anul 62 înainte de Cristos, un an, adică după consulatul său, Cicerone pleda o cauză puţin obişnuită şi ţinea în locul unui discurs oarecare, un adevărat imn pentru preamărirea literilor şi artelor. Deşi grec de origină, Archias poetul, obţinuse cetăţenia romană, după toate prescripţiile impuse de legea tribunilor Plautius şi Papirus. Cicerone reconstitue împotriva denunţului lui Gratius, drepturile imprescriptibile ale maestrului său, dar stărue mai ales asupra cetăţeniilor de onoare.

Archias este un scriitor, un apologist în versuri al vredniciilor romane, cetăţenia lui Archias, cinsteşte aşa dar, pe Romani, în primul rând. Şi'n sprijinul său, marele orator aminteşte, între altele mai ales, pilda lui Homer, pe care-l reclamau, şi după moarte, şapte cetăţi. Smirna, Rhodos, Colophon, Salamina, Chios, Argos şi Atena şi-l voiau cetăţean şi-l reclamau, deşi străin de dânsele, numai pentru că a fost poet — quia poeta fuit.

Şi dacă-l va bucura pe dânsul la răstimp de atâtea veacuri, cum să nu ne bucure pe noi şi să nu consemnăm ziua aceasta ca pe una de gală, pentru breasla scriitoricească, aşa de lipsită de astfel de onoruri.

PERPESSICIUS

Cei care se duc

JEAN RICHEPIN

Duminică 12 Decembrie a încetat din viaţă celebrul liric Jean Richepin, în etate de şaptezeci şi opt de ani. De câteva zile deja, autorul „Cântecului Calicilor“, nu prea se simţea bine. O gripă contractată în timp ce interpreta un rol în filmul scos din drama sa „Drumaşul“, a sfârşit ca să-l doboare.

Preşedintele Republicei aflând pierderea celui din urmă romantic, a trimis în grabă un ofiţer dela casa militară, să împărtăşească regretele sale, familiei distinsului academician.

Născut la Médéah în Algeria, unde tatăl său ocupa un post în armată, Jean Richepin iubitor de libertate şi de drumuri fără sfârşit, nu avu răbdare să termine şcoala normală superioară. Intr'o bună zi, şi-a luat lumea în cap şi cu seninătate a îmbrăţişat cele mai umile meserii.

Mai întâi fu descărcător de lemne într'un orăşel din provincie, apoi urmări de dragul mărei, bărcile marinarilor tăcuţi. Când se deschideau târgurile sgomotoase, cu glume şi cântece, Richepin îşi arăta muşchii în faţa baracelor unde se înghesuiau sute de oameni, iar în toiul ernei, vindea cartofi prăjiţi, la poarta şcoalei normale.

Se zice că darul acesta de libertate, îl moştenise dela străbunii lui, mult sau mai puţin nomazi.

Insă în sufletul lui Richepin, era sădită o vie admiraţie pentru François Willon şi Baudelaire, dela care a împrumutat, fără să vrea poate, darul de a cânta în versuri pasiunile omeneşti cele mai josnice, dar şi cele mai adevărate.

In 1836, apăru „Cântecul Calicilor“, care îl duse dintr'o dată pe drumul gloriei, dar în acelaş timp şi la închisoare. Această carte e imorală, strigau criticii de pe atunci. Autorul să fie dus dinaintea justiţiei! Colecţia jurnalului Charivari din acea epocă, este plină de acuzaţii nedrepte, aduse lui Richepin. In curând poetul fu judecat şi condamnat la 30 de zile de închisoare şi o amendă de cinci franci, pentru delict de ofensă la moravurile publice.

„Prin ce monstruoasă rătăcire de judecată se pedepseşte un autor, pentru greşelile personagiilor ce le crează? se întreba Jean Richepin, în prefaţa ce-a ajutat-o mai târziu volumului de versuri. Literatura controlată de justiţie, îi se părea o absurditate, contra căreia a protestat din toate puterile. Arta şi morala n'au nimic comun între ele.

Pedeapsa ispăşită, gloria lui Richepin deveni cu atât mai mare. „Cântecul Calicilor“ plin de argou-ri şi despuiat de ori ce pudoare, nu numai că fu vândut cu succes, dar un mare număr din amicii lui, legară volumul excomunicat, în piele, şi îl aşezară în biblioateca lor, printre cei mai de seamă scriitori francezi.

Nici odată Richepin n'a roşit de faptul că a stat în închisoare. La un moment dat, el publică chiar această aventură literară, care în nici un caz nu putea să-l desonoreze:

Ici deux gueux s'aiment jusqu-à pamaison
Et cela m'a valu trente jours de prison.

La 27 de ani, Richepin se bucura de o mare popularitate, ceeace l-a încurajat să scrie operile următoare: **Mângâierele, Blestemele** şi **Marea**, mai mult bogate în elocinţă, decât în sensibilitate şi cari cunoscură un mare succes de librărie. In acelaş timp, Jean Richepin exercită o reacţie contra curentului dus de Paul Verlaine şi Stéphane Mallarmé, care era să creeze o schismă poetică şi să sfârşească prin simbolism. Din acest moment, Richepin se bucură de oarecare izolare, care punea astfel în evidenţă talentul lui.

Devenind intim cu marea Sarah Bernard, el interpretă alături de ea, un rol în propria sa piesă Nana Sahib.

Poet liric şi dramatic, Jean Richepin a scris în numeroase cotidiene şi periodice, articole şi povestiri şi a umplut subsolul foiletoanelor cu romanele: **Morţi Bizare, Doamna Andrée, Oamenilor bravi** şi **Mirka fata Ursei**, cari, cu toate că erau lipsite pe alocurea de o gândire profundă, măreau totuşi tirajul jurnalelor în care apăreau.

In fine, piesele lui Jean Richepin, începând cu cele din repertoriul Comediei Franceze: **Viscul, Hoţul de Mare** şi **Prin sabie,** precum şi **Drumaşul** şi **Mirka** cari au dublul aspect de drama şi de opera, îi deschid porţile Academiei Franceze; unde îl aştepta de mult amicul său François Copée.

Intre timp, ilustrul academician ţinea conferinţe în sala Analelor, la Cameléon şi aiurea.

Cu toate vulgarităţile verbale, opera lui Richepin, pare în momentul de faţă puţin îndrăzneaţă. Sufletul romancierilor stinşi prin apogeul naturaliştilor şi simboliştilor, renaşte în scrierile sale, ca o flacăre gata să moară.

Cântecul Calicilor a însufleţit cu toate acestea pe Aristide Bruand şi a condus spre o lume nouă talente ca ale d-lor Charles Heney-Hirche şi Francis Carco. Iar noi, cei rămaşi pe urmă, răsfoind paginele acestui volum ilustrat de Renefer, învăţăm că sufletele simple, în ciuda expresiilor ce vor să le înomolească, reîntoarse către natura primitivă, şi-au făcut din ea crezul vieţei lor. E poate cel mai adevărat....

LILY NICULESCU

* * *

EDMOND ROSTAND

Cyrano de Bergerac

— FRAGMENT —

ACTUL II (scena VII, pag. 79)

BALADA GASCONILOR CADEŢI

CYRANO făcând doi paşi spre
De Guiche, arătând cadeţii

Aceştia-s cadeţii, gasconii flecari
Ai lui Carbon de Castel-Jaloux;
Mint spadasinii de-ţi vine să sari,
Aceştia-s cadeţii, gasconii flecari;
Blazonul îşi laudă, spun că sunt tari,
Şi nimeni nobleţe ca ei nu avu.
Acestia-s cadeţii, gasconii flecari,
Ai lui Carbon de Castel-Jaloux:

Cu ochiu de vultur, picior de barză,
Mustăţi de mâţă şi dinţi de lup,
Spintecă vulgul stau să te arză,
Cu ochiu de vultur, picior de barză!
Capelă? — o pană'ntr'o foaie de varză
Pornesc zănateci la drum de se rup!
Cu ochiu de vultur, picior de barză
Mustăţi de mâţă şi dinţi de lup!

Trăsniţi din lună, lor nu le pasă,
Orice porecle li s'ar fi dat;
Fac la năzbâtii — căscat te lasă!
Trăzniţi din lună lor nu le pasă,
Dar rendez-vous-uri în orice casă
Fără ruşine bat şi răzbat;
Trăzniţi din lună lor nu le pasă,
Orice porecle li s'ar fi dat!

Iată-mi cadeţii gasconi — pui de drac!
Pun coarne la soţii geloşi;
Femee 'ndrăcită, te faci că nu-ţi plac
Cadeţi-mi gasconi... pui de drac!?...
Soţii se 'mbufnă, de frica lor tac!...
Din trâmbiţi sunaţi inimoşi!
Iată-mi cadeţii gasconi — pui de drac!
Pun coarne la soţii geloşi!...

GEORGE DUMA

---

sesc pentru desfacere. Buţile cu ţuică, nimeni nu simte când i s'au umplut, iar gâlceavă pentru bani la socotelile ce fac peste an, între ei nu s'a pomenit.

Hanul îi e plin de bunătăţi şi stup de muşterii, iar „vinurile Stroecioaei“ nu le au decât doui negustori în şapte plaiuri: uncheaşul Ioniţă Robea din Rucăr şi gineri-său, logofotul Iorgu Muşat din Bădeni. Neustori cu vaduri vechi, deprinşi ca şi ea, să vândă lucru bun cu câştig puţin.

Multe din apucăturile popii Zamfir i se par ciudate şi neînţelese. Hangiţa însă, niciodată nu şi-a bătut capul să le descurge firul. Işi spune singură:

— Imi ştiu eu sufletul curat?... Mi-l ştiu!.. Imi înşel muştirii?... Nu!.. Doar la ţuică înşel statul, că vânz zece buţi pe an şi plătesc perceptorului pentru una. Iar ăsta nu-i un păcat. Şi statul ia de pe noi şapte piei.

Ce'nvârteşte popa, nu-i treaba mea să ştiu. Eu mă am bine cu el şi-atât!...

Cucoana Stanca îşi înăbuşe gura cu palmele, să nu ţipe. De cum a trecut pragul, popa Zamfir, merge împleticindu-se spre cea dintâi masă din prăvălie, cade pe-un scaun, îşi prinde tâmplele în mâini şi tuşeşte şi geme cu sughiţuri şi iar tuşeşte...

— Un ceai Stăncuţo!... Mor!...

Femeia, îi vede ochii sticloşi, faţa galbenă, buzele vinete. Tremură de spaimă şi-ncepe să plângă.

— Sufletul meu, ce ai?... Din ce ţi-a venit răul ăsta?

— Un ceai de muşeţel... Repede!... Mor!...

Cucoana Stanca aleargă în han. Trezeşte femeia de la bucătărie şi-o pune să aprindă focul. Duce lampa din iatacul ei, în odaia musafirilor, apoi vine la bolnav, îl ridică mai mult pe sus, îl desbracă şi-l aşează'n pat... Cât bău ceaiul, păru a se linişti. O rugă să trimeată pe cineva după doctor. Pe urmă, începu să se svârcolească'n aşternut, să geamă, să aiureze.

— Doctorul!... Repede doctorul!... Să ia capul de mort de lângă icoane. Stăncuţo, uite-l! S'apropie de tine!... Ţi s'a aşezat în braţe!... Aruncă-l... ori tae-l cu toporul!...

SANDU TELEAJEN

ADINA PAULA MOSCU

In darea de seamă a **„Salonului Oficial“** de anul trecut, examinând, la această rubrică, lucrările **Adinei Paula Moscu** — (câteva desemne numai) - scriam astfel:

„Adina Paula Moscu are, incontestabil, cele mai atent urmărite şi poate cele mai clasic expresive desene, din câte s'au expus anul acesta la „Salon“. E un element asupra căruia ochiul amatorului serios va trebui să se fixeze, în viitor, cu precădere...“

Siguranţa cuminte cu care erau executate acele desemne, urmărirea sinceră a amănuntului expresiv şi nu ştiu ce amploare de viziune care dădeau acelor lucrări putere de stil, mă făcură să cred, până mai dăunăzi, că autorul lor trebuie să fie o femeie în vârstă, cu studii îndelungi şi serioase într'unul din acele ateliere străine, rare azi, unde elevului i se transmite respectul tradiţiilor mari, dragostea religioasă pentru meşteşugul înalt — şi dispreţul faţă de şarlatanismul fanfaron şi trândav.

Era exclus pentru mine ca desenatorul acela riguros şi înţelept — dela „Salonul“ din anul trecut — să-şi fi făcut studiile la una din şcoalele de Arte, din ţara noastră.

Cunoşteam îndestulător programul ambelor şcoli — (care ucide, în elevi, chiar din primii ani, avântul către **natura vie**), — şi cunoşteam deasemenea pe profesorii, dezbrăcaţi de sensibilitate, de înţelegere, dar încleiaţi în pedantisme mărunte, de rataţi farseuri.

Nu cunoşteam, dealtminteri, nici o altă şcoală particulară de pictură românească, din care să fi putut ieşi, aşa de minunat organizat, un talent de prospeţimea şi puterea aceasta.

Dar iată că, după un an aproape dela revelaţia din **„Salonul Oficial“** îmi cade sub ochi o mapă mai bogată în desemne şi câteva date, surprinzătoare, asupra **Adinei Paula Moscu.**

Cine şi-ar fi putut închipui!

Adina Paula Moscu este aproape un copil — şi n'a făcut nicăeri şi cu nimeni studii speciale de desemn.

Ori cât ar fi de nemăsurată surprinderea noastră, întâmplarea nu este totuşi extraordinară.

Ea confirmă numai — (într'o epocă în care pedagogii, iar nu artiştii, se îngrijesc de educaţia sufletească prin artă, a tineretului) — regulă, răsărită natural din experienţa veacurilor, care ne pălmuieşte prin simplicitatea şi trăinicia ei: **nu poţi exprima, ca artist, decât ceea ce te-a încântat.**

Inţelegem prin „încântare...“ o stare de suflet aparte, o îngemănare a ta cu lucrul contemplat, o **simpatizare**, o contopire inconştientă, cu el, deci desinteresată — ideală.

Sunt aspecte hidioase în natură cari trecute prin a reţine şi sufletul artistului, fără ca acesta să fi diminuat nimic din caracterul lor respingător, ba dinpotrivă — devin, pe hârtie pe pânză, ori în bronz, prilej de superioare bucurii ale spiritului pentru toţi acei cari, ca şi artistul, ştiu să se aplece asupra celor mai umile înfăţişări ale naturii, să descopere în ele, necontenit viu, duhul creatorului — şi să se topească în el.

Vai de acei — artişti sau oameni de rând — cari nu ştiu şi nu pot să se confunde şi să plutească în ritmul universalităţii — ca paserea, ca sunetul, ca lumina; — vai de acei cari, cu fapta, cu vorba, sau numai cu cugetul, stânjenesc pe rarii lor semeni, în ascensiunile ideale, unde sunt împinşi, fără vrerea lor, de o putere mai presus de puterile noastre pământeşti, de o chemare neauzită, dar poruncitoare şi adâncă, mai adâncă decât adâncul oceanelor şi fundul timpurilor negre.

Cercetând cu multă luare aminte ultimele desemne ale **Adinei Paula Moscu**, pe cari întâmplarea mi le-a scos în cale, am rămas cu ceva mai mult decât o convingere, am rămas cu **credinţa** că în copilul acesta sălăşluieşte cel mai mare talent de **gravor** din câte i-au fost dat neamului nostru să i se nască.

Gravura — arta aceasta, mult mai nobilă prin discreţiunea rafinamentului ei, decât oricare altă artă cu vogă în iarmarocul plasticii democrate — e o manifestare aproape necunoscută la noi — apreciată numai de câţiva oameni de înaltă cultură şi superioară educaţie artistică.

Fiindcă românul e, ca toate neamurile latine îndeobşte, pripit.

Poţi oboşa, într'o zi, un tablou, poţi modela, într'o după amează, după cafea, o statuetă; un sonet îl poţi improviza şi cizela la un supeu, după cinematograf — şi cunosc autori dramatici... (nereprezentaţi) cari mi-au afirmat c'au făurit într'o singură noapte o piesă în trei acte — ce tot tipicul cerut de regizori.

O gravură bună, vă asigur, cere mai multă meditare, mai multă emoţiune, mai multă ştiinţă şi mai multă conştiinţiozitate de cât un tablou de efect, o statuetă agreabilă, un sonet, sau o tragedie în patru acte, cu sau fără reţetă la cassă.

Şi vă pot încredinţa că o gravură bună păstrează — peste urgia veacurilor şi uraganele modelor şi a curentelor.— în stimă mult mai înaltă, numele autorului ei, decât un op de istorie, ori o jurisprudenţă celebră.

N'o cunosc pe **Adina Paula Moscu** — şi pe nimeni din jurul ei. Dar îmi închipui că trebue să fie un copil atent, foarte atent, tot ceiace o înconjoară — şi foarte cuminte, în înţelesul bătrân al cuvântului.

Imi mai închipui, de asemenea, că are o mamă care-i urmăreşte creşterea sufletului cu acea tremurătoare grijă pe cari în deobşte o au toate mamele faţă de pruncii cu sensibilitatea afară din comun — şi un tată, care, afectând duritate şi intransigenţă, (cum sunt toţi părinţii cari vor să contrabalanseze expansivităţile sentimentale ale copiilor) — ascunde în el, cu dârză mândrie, gânduri bune pentru copilul acesta, în care Dumnezeu a picurat aghiazma sfântă a harului.

Dacă tot ceea ce'mi închipui eu se potriveşte cu adevărul, nu-i mai rămâne **Adinei Paula Moscu** decât grija:

Să nu ia numele artei în deşert, ci desemnând cu aceiaşi încordată luare aminte, cu aceiaşi sinceritate, cu aceiaş dezinteresată simpatie pentru lucrul sau omul pe care-l priveşte — să fie încredinţată că în clipele acelea oficiază o slujbă sacră, în timpul căreia nu se cuvine să artificializezi, să falşifici, să trişezi.

N. N. TONITZA

Liviu Rebreanu cetăţean de onoare

PROCES-VERBAL

Susceput în şedinţa extraordinară a Consiliului comunal ţinută în 5 Ianuarie 1927 fiind prezenţi: Dumitru Ureche, primar, Vincenţiu Ilieşu, notar, Iulian Ciorba, Ioan Barna; Gavril Rotin, Alexandru Carbane, A. Partene, Icnat Pop, Vasile S. Boşca, Toader Avram şi Grigore Avram.

LIVIU REBREANU

Preşedintele constată că şedinţa s'a convocat în regulă, membrii s'au prezentat în număr corespunzător, deschide şedinţa şi deleagă pentru verificarea procesului pe membrii A. Partene şi Iulian Ciorba şi apoi pune la ordinea zilei

No. 1/927

Propunerea d-lui Iulian Ciorba pentru a i se dona d-lui Liviu Rebreanu, marelui romancier al ţării noastre un teren din prundul comunal, unde a fost Casa Comunală veche, pentru a-şi edifica o vilă precum şi oferirea de cetăţenia de onoare.

HOTARARE

Consiliul comunal având în vedere că domnul Liviu Rebreanu a adus mari şi reale servicii culturii neamului românesc, având în vedere că d-sa şi-a petrecut copilăria în această comună, socotind meritele d-sale aduse ţării de timp îndelungat pe toate tărâmurile: hotărăşte unanim a-l alege cetăţean de onoare al com. Maieru din Plasa Sângiorz-Băi, jud. Năsăud şi ca un prinos de recunoştinţă îi donează pentru vecie din teritoriul propriu al comunei, din parcelele topografice No. 791 şi 792 cca 320 stânjeni şi anume teritoriul oblu pe lângă fântână şi în jos cât a ţinut curtea foastei primării iar în adâncime cât se poate folosi.

Această hotărâre se va putea executa după aprobarea hotărârei presentei de cei în drept.

Nefiind alte obiecte, procesul se închee şi semnezaă.

(ss) **Vincenţiu Ilieşu**, notar
(ss) **Dumitru Ureche**, primar
(ss) **Iulian Ciorba**
(ss) **A. Partene**
Membrii verificatori.

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

Biblioteca poporala a „Tribunei"

Am arătat într'unul din articolele precedente, că întemeietorii și redactorii „Tribunei" din Sibiu au căutat să-și lărgească activitatea lor culturală, ce o desvoltau prin coloanele și în foiletonul zilnic al ziarului, punând baza și unei biblioteci poporale a „Tribunei". Scopul era bine precizat și alegerea lucrărilor de publicat s'a făcut cu pricepere și cu o adâncă cunoaștere a nevoilor momentane culturale ale poporului din Ardeal.

Poporul român de peste Carpați se găsea la acea epocă într'o stare de tranziție sufletească. Succesele armatelor române la Plevna și Grivița, declararea independenței și avântul ce se afirma tot mai mult în viața culturală și literară la București aveau un viu răsunet în Ardeal. Conștiința națională, trezită prin aceste mari evenimente, era bine și conștient întreținută prin partea politică a ziarului. Coloanele acestea ale „Tribunei" erau însă deschise numai persoanelor mature, care le înțelegeau și le asimilau.

Tribuniștii au înțeles însă că o problemă tot atât de importantă ca educarea politică și culturală a celor mari e și îndrumarea spre cultura română a tineretului școlar.

Dela această convingere a pornit ideea înființărei „Bibliotecii poporale a „Tribunei".

Ivățământul nostru primar în Ardeal era în acele vremuri destul de bine inspirat ca tendință, dar foarte redus ca mijloace. Școalele primare dela sate erau confesionale și stăteau sub îngrijirea celor două biserici române. Acestea erau însă foarte sărace și sărăcia mai era în plus și rău administrată. Școala din sat suferea de toate neajunsurile posibile: Invățătorii slab pregătiți și rău retribuiți, edificiu școlar necorespunzător și școala lipsită de cele mai elementare mijloace de instruire. Biblioteci publice sau școlare nu existau atunci în satele ardelenești, unde azi se găsesc în abundență, astfel de biblioteci. Părinții elevilor erau săraci și neînțelegători pentru rostul ce-l au cărțile bune și ușor de înțeles în desvoltarea sufletească a copilului, care și-a însușit scrisul și cetitul în gradul cât îl dă cel puțin școala primară.

Problema îndrumării tineretului cu carte dela sate spre cultura generală a preocupat pe cei dela Tribuna, care au căutat să o rezolve prin editarea unor broșuri cu conținut potrivit scopului și foarte ieftine. In cursul celor câțiva ani, cât a durta munca de directivă conștientă și însuflețită numai de idealul național, au apărut 48 de numere din biblioteca din chestiune.

Primul număr îl formează o nuvelă de **Ion Slavici**: „Pădureanca", care a mai publicat apoi încă 2 numere: ‚Păcală în satul lui" și „O sută de ani".

După Slavici urmează **Matilda Cugler-Poni** cu „Fata Stolerului" și „Sfântul Nicolae".

Câte cinci numere sunt cuprinse de **Gheorghe Coșbuc** și **Silvestru Moldovan**. Cel dintâi publică: „Blăstăm de mamă", legendă din jurul Năsăudului; „Pe pământul Turcului", „Fata craiului din cetini"; „Drama (?) mamei" și „Fulger".

Silv. Moldovan: „Păcală și Tândală"; „Fiica a nouă mame"; „Povestea lui Ignat"; „Indărătnicul" și „Lumea proștilor".

Tot atât de bine reprezentat e și numele părintelui **Ioan Moța**, actualul director al foii poporale dela Orăștie „Libertatea" cu următoarele povestiri, parte în proză parte în versuri: „Baba iadului"; Zâna mărgărelelor"; „Doi copii" și „Croitorul și cei trei feciori".

Dintre autorii cunoscuți mai găsim pe **P. Ispirescu** cu „Jucării și jocuri de copii" și pe **P. Dulfu** cu „Princesa fermecată".

I. T. Mera are trei povești: „Ce n'a fost și nu va fi"; „Pipăruș Petru" și „Cenușotca".

Gr. Sima al lui Ion: „Teiu legănat"; „Vlad și Catrina" și „Din bătrâni".

Autorii străini sunt reprezentați prin: „Bunica" de **B. Nemceva**, în traducerea lui Urban Jarnik; „Un pețitor îndărătnic" și „Taina unei vieți" de **Björnstjerne Bjorson**; „Prietenul meu Vântură-Țară" și „Un idil în Roșeni" de **Bret Harte**; „Sgârcitul" de **Molière**; „Mica Podetă" de **George Sand**; „Roma învinsă" de Al. **Parodi**, în trad. lui I. L. Carageali; „Clara Milici" de **I. Turghenev**, trad. de Ennea Hodoș.

Aceștia și încă vreo câțiva autori de mai puțină importanță au satisfăcut pe vremuri dorul de cetire al tineretului și modeștilor intelectuali români din Ardeal. Dat fiind prețul de tot modest, de 4—6—8—10 până la 80 de bani, aceste broșuri erau ușor accesibile publicului din satele și orașele ardelenești.

Astăzi bibliotca aceasta nu se mai găsește în vânzare, fiindcă în urma decăderei care a urmat mai târziu la ‚Tribuna" nimeni nu s'a mai îngrijit de sporirea ei și de reeditarea numerelor epuizate. Multe din aceste broșuri erau foarte mult gustate pe vremuri și credem că ele ar putea oferi și în zilele noastre o lectură plăcută pentru tineretul școalelor dela sate. In deosebi ne gândim la școlile din Basarabia, unde aceste povestiri simple, ușor de înțeles și cu fond moral, ar putea să facă cauzei românești acelaș serviciu prețios, pe care l-au făcut odinioară în Ardeal.

ION BAILA

TEATRELE

NOTIȚE

O veste bună. Artistul așa bun, cu talent așa de strălucitor, cu joc totdeauna impresionant, Ionel Manolescu, va fi numit profesor la Conservatorul de artă dramatică din București.

Va fi o numire într'adevăr nimerită. Ionel Manolescu este artistul, care poate să exercite cu izbândă și rolul de profesor. Dela el pot să învețe și mult și bine, elevii.

Ventura. In cursul lunei Februarie, va veni în București, admirabila Marioara Ventura.

Urmărește această artistă cu tenacitate statornicirea raporturilor cât mai bune intelectuale între Franța și România. I s'a propus să înființeze în București, un teatru „Ventura". Il așteptăm cu însuflețire. Teatrul acela va fi una din cele mai alese școale dramatice.

La Național. Rolul Mirei Dăianu din „Păianjenul" d-lui A. de Herz, a fost interpretat și de d-na Puia Ionescu, nu numai de d-na Jana Popovici-Voina, venită dela Cluj. D-na Puia Ionescu și-a afirmat însușirile de ingenuă și a biruit să-și statornicească reputația.

— Socotim că va fi un spectacol foarte interesant, la Național, „Dama cu camelii", prin interpretarea, pe care o va da rolului principal, artista de mare talent d-na Maria Filotti.

La Tearul Mic, a fost angajat un foarte talentat actor de comedie, d. Ionescu-Ghibericon. A repurtat strălucite succese la Cluj. Are o vioiciune remarcabilă.

B. C.

UN INTERVIEW AL D-LUI N. N. TONITZA

In „Rampa" de Duminică, d. Petru Comănescu transcrie o prețioasă convorbire cu eminentul pictor și critic de artă, prețiosul nostru colaborator, d. **N. N. Tonitza**, din ale cărui confesiuni autobiografice, observațiuni grave sau dulci diatribe la adresa contemporanilor spicuim următoarele:

— „Sunt născut în orașul Bârlad, la anul 1886, luna Aprilie în 13. Tatăl meu era un negustor de manufactură. Bunicul, după tată, despre care nu-mi amintesc, avea răzășie, cu podgorii bătrâne, în comuna Ciureștii din jud. Tutova. Imi aduc bine aminte însă de bunicul după mamă. Purta mustață tunsă, antireu, șapcă și brâu de mătase și avea o îndeletnicire, care pe mine mă fermeca nespus: o îndeletnicire dispărută astăzi, fiindcă a izgonit-o fabricile. Bunicul era, anume, meșter de vestminte eclesiastice, de mare sărbătoare, odăjdii rare, cum nu se mai îmbracă în zilele noastre și pe cari bunicul le broda, cu mâna lui, în desenuri bătrânești ample și severe, slujindu-se pentru aceasta de fire de mătase, colorate, de fire de aur și de argint. Am necontenit regretul că n'am cunoscut mai de aproape pe bătrânul acesta, și mai îndelungă vreme. Când a murit el, eu n'aveam încă împliniți trei ani.

Și totuș imaginea lui trăiește în mine, călăuzindu-mă în toate eforturile mele.

. . . . . .

Imi era dragă școala, — vreau să spun cunoașterea, — dar mă înspăimântau profesorii cu mutrele lor înfricoșate.

Două obiecte mi-au fost, dela început, nesuferite: caligrafia și matematicile. Mărturisesc că nici până astăzi n'am izbutit să învăț pe de rost tabla înmulțirii și să liniez, după tipic, un caiet de caligrafie.

. . . . . .

— „Crezul meu actual este culoarea. Dar nu culoarea clișeu, dacă putem spune astfel, — ci culoarea mijloc variat de expresie a diverselor sentimente, provocate tot de culoare. Să mă explic: Intâlnesc în preumblările mele o pată de rose, încadrată de un galben bolnav și palid. Se petrece în mine, subit, un acord izvorât din asocierea acelui rose cu acel galben. Naște atunci dorința de a exprima acest sentiment particular și, devenit conștient, — caut să-mi întruchipez, să-mi construiesc cu mijloacele meșteșugului meu, tabloul. Abea atunci mă lămuresc că pata de rose este rochița unui copil, profilată pe boschetul tomnatic din grădină. Firește va trebui să pictez o fetiță în rose profilată pe un boschet bolnav de toamnă. Tabloul meu va fi izbutit sau

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ Din lipsă de spațiu, **Editurile în 1926** urmează în numărul viitor.

☐ Reamintim cititorilor noștri că vom tipări în cel mult o lună de zile tabla de materie a **Universului literar** pe anul 1926.

☐ Publicăm în numărul de față o admirabilă traducere din marele liric german, de curând răposat, Rainer Maria Rilke: **Cântecul vieții și al morții stegarului Cristoph Rilke.**

Traducerea a apărut cu câțiva ani în urmă în „Cugetul Românesc" și o republicăm cu învoirea traducătorilor. cărora le aducem mulțumirea noastră.

NUMIRI LA BELE-ARTE

☐ Inregistrăm cu deosebită bucurie ascensiunea diregătorească a doi din cei mai apreciați artiști ai noștri, prețioși prieteni, în acelaș timp, ai „Universului literar".

Pictorul **Ștefan Dimitrescu,** a fost numit profesor la Școala de Bele-Arte din Iași, a cărei direcție urmează să o și preia în curând.

Sculptorul **O. Han** a fost numit profesor de sculptură la Școala de Bele-Arte din București, a cărei direcție a fost încredințată valorosului pictor **Camil Ressu.**

☐ Cunoscutul nostru pictor **Petre Iorgulescu Ior,** va deschide expoziția sa de pictură, Duminică, 23 Ianuarie, în sala Artelor decorative, din strada Câmpineanu 17.

---

nu, pentru sufletul meu, dacă voi izbuti sau nu să stabilesc fără nici un pic de alterare, acel acord care a trezit în mine sentimentul prim, ce m'a îndemnat la lucru.

Iată pentru ce este îndeobște condamnabil să ceri dela un tablou altceva decât ceeace a vroit pictorul să exprime în el.

Bine înțeles dacă, pe lângă stabilirea acelui acord, voi putea să adaog și alte elemente plastice tabloului meu, fără să tulbur sau să înstrăinez, prin aceasta, sentimentul de bază, opera mea va câștiga în întindere și adâncime.

Cred că pictorul trebuie să pornească dela acordul cromatic. Sau să plece de unde o pofti, — dar să ajungă tot aici. Pictura este, în primă și ultimă analiză: culoare.

. . . . .

— „Părerile personale ale artistului n'au mare trecere în ziua de azi. Mulțimea și oficialitatea e mai curioasă să știe ce crede cutare profesor, cutare militar și cutare elector despre anumite probleme mari la ordinea zilei, — decât ceeace crede un artist.

Experiența, credințele, profețiile artistului nu sunt luate în serios într'o societate clădită pe forță, pe demagogie și decorație.

Iată de pildă, acum câțiva ani, colegul și prietenul meu, Ștefan Dimitrescu, a scris câteva articole asupra reorganizării școalelor de Belle-Arte, în cari era pusă hotărît chestiunea scindărei învățământului artistic în două secții deosebite: artistică și pedagogică. Prima, organizată astfel ca să scoată în lume artiști, — iar a doua, întocmită așa fel ca să ne servească anual un număr îndestulător de profesori de desemn. Nimeni n'a remarcat și n'a discutat articolele prietenului Șt. Dimitrescu. Fiindcă el este un artist.

Astăzi, d. Tzigara Samurcaș reeditează, cu poză, aceleași idei, în diverse interviewuri, — și lumea se cutremură cu admirație ca în fața unei descoperiri geniale. D. Tzigara Samurcaș este un profesor.

V'am dat un exemplu, — dintr'o mie, pe cari le am la îndemână. Dacă mai vreți...

Așa dar, de ce să am păreri personale?

IULIU SAVESCU

☐ Prin generoasa îngrijire a d-lui **V. Demetrius,** a apărut în „Biblioteca pentru toți" (No. 1121—1122) **Poezii** de **Iuliu Cezar Săvescu,** cu o prefață de d-l **N. Davidescu.**

Vom reveni asupra acestei culegeri și asupra problemelor pe care tipăririle postume le suscită.

CERCUL „SBURATORUL"

☐ In ședința cercului „Sburătorul", dela 9 Ianuarie, d. Horia Furtună și-a continuat lectura piesei sale **Păcală** (act. III și IV) în curs de repetiție la Teatrul Național. D-l E. Lovinescu, F. Aderca, Pompiliu Constantinescu, au citit articole critice și polemice; d-nii I. Barbu și Sandu Tudor au citit poezii.

Au mai asistat d-nele și d-rele: Cella Lahovary, Alice Sturza, Ticu Archip, Delavrancea, Pica Dona, Riri Gibory, Sanda Movilă, Bălăcescu, Getta Cantuniari, Marga Nicolau, Ella Papadat-Bengescu; d-nii: Petre Sturza, F. Aderca, I. Valerian, G. Călinescu, C. Baltazar, etc.

FALS TRATAT PENTRU UZUL AUTORILOR DRAMATACI

Am amintit de lucrarea d-lui Camil Petrescu, tipărită într'un compact număr din Cetatea literară.

Pe lângă atitudinea permanent polemică și în afară de procesul reprezentării „Mioarei", d. Camil Petrescu abordă nenumărate probleme, de regie, de psihologie a spectatorului sau a actorului, frânge lănci în contra idolului public, îl arată mai ales ca o teroare nejustificată sau pornește în confesiuni de autobiografie emoționante.

Dăm ca o pildă palidă, câteva citate:

Publicul...

Nu vă puteți închipui ce conținut capătă noțiunea aceasta pentru actori, regizori, directori de teatru și în genere pentru cei care depind de reușita unui spectacol. Un fel de zeitate monstruoasă și incomprehensibilă. In romanele lui Zola, câte-o uzină, câte-o locomotivă sau, ca în Germinal, o mină capătă un fel de autoritate de destin asupra unui grup întreg de oameni. Deasupra vieții lor planează moderna zeitate. Teatrul joacă acelaș rol firește în viața atâtor inși, dar teatrele înseși depind de Public.

Dacă publicul aplaudă o singură seară măcar, fetița de conservator, care a împrumutat o rochie a unei prietene a ei, ca să poată juca, e pe cale să capete adoratori, angajamente, casă luxoasă și dacă publicul aplaudă mereu călduros, copiii actorului au acasă pâine, căldură și ghetele drese la timp.

Dacă publicul aplaudă se poate găsi loc în sanatoriu pentru soția bolnavă, vara toată lumea poate pleca să respire aer curat sau să viziteze orașele străinătății. Dacă publicul te aplaudă, lumea te salută cu respect pe stradă, nu faci anticameră, nu ai aparența aceea lamentabilă de om de serviciu așteptând; copiii tăi sunt mândri de tine, prietenii îți dau loc de frunte la masă. Toate acestea depind de Public, idol capricios și hidos de atâtea ori.

Numai anul acesta a căzut la noi „Livada cu Vișini", care a avut un succes imens în toată Europa. „S'a găsit o femee goală", unul din marile succese ale Parisului. „Domnul și d-na cutare", unul dintre cele mai mari și mai autentice succese ale aceluiaș Paris. A căzut la Național „Regina Cristina", jucată cu mare succes la Viena, etc.

Nici odată directorii de teatru, cărora le-au căzut piesele de succes, nu caută să priceapă cauzele reale ale căderilor, ci recurg la formula ocultă: Publicul.

De altminteri, concepția despre teatru e tot atât de grosolană la unii conducători de teatru dela noi ca și la critici. Descompunerea unui spectacol în factori, le e cu desăvârșire necunoscută. Pentru un medic, moartea unui om poate să fie provocată de cauze organice, chimice sau mecanice. El studiază și încearcă remedii. Pentru o babă cauza morții unui om e că l-a luat Dumnezeu.

Pentru un director de teatru, cauza pentru care cade o piesă e, că n'a... aplaudat-o pu-

De ani de zile aud: Publicul vrea așa... publicul nu vrea așa, dar naiba știe de ce într'o zi vrea înscenări fastuoase și într'altă zi nu le mai vrea, de ce ani de zile a vrut pe Bataille și Bernstein și pe urmă nu i-a mai vrut, de ce într'o seară aplaudă furtunos melodrama și peste două zile chiar „Cele două Orfeline" îl lasă rece.

Am văzut deci directori de teatru acuzând publicul de căderea unei piese, și am văzut directori de teatru acuzând piesa însă-și. Fără să-și dea seama că o piesă care a avut succes aiurea e un lucru judecat în materie de teatru, și că chiar dacă ar fi așa, încă se condamnă singuri: cine i-a spus să joace piesa, că doar nu îi obliga nimeni să se facă de râs. Firește. Când aproape fiecărui teatru dela noi îi cad opt din zece piese pe care le reprezintă, mai poate fi vorba de o conducere efectivă pricepută și nu de un joc al întâmplării? De altfel, chiar dacă Publicul ar fi de vină și un director de teatru încă e vinovat că nu îl cunoaște. Căci dacă nu te pricepi s'o joci, și dacă nici nu știi ce vrea publicul, atunci ce Dumnezeu știi și cum justifici pretenția de a conduce un teatru?

Nu sunt decât un biet scriitor. Nici prin naștere, nici prin situația socială nu însemn nimic. Ca scriitor chiar, nu sunt decât tolerat la vre-o două ziare, iar ceeace gândesc nu pot spune decât într'o revistă proprie, care abia numără mai mult de o mie de cititori. Cuvântul meu e fără răsunet și influența mea nu se exercită, atât cât se exercita, decât într'un colț restrâns al societății acesteia mari. Câțiva prieteni personali, alți câți-va scriitori și un număr mai mare sau mai mic de actori. Toate piesele vieții mele cotidiane se joacă în întregime în acest grup restrâns. Obligațiile mele către societate aci se exercită, dar știu că această societate e un tot imens și complex și că nu numai acest grup e în debandadă morală, ci țara întreagă îi seamănă ca unui pahar de apă tulbure un butoi cu apă tulbure.

M'am încăpățânat să le afirm oamenilor acestora că e posibilă și altă viață, că trebue să năzuim toți către un liman. In micile reviste pe care le scot pentru ei, în pasionate desbateri orale, într'o frondă cotidiană, mi-am propus să le arăt că singură calea solidarismului social și a efortului intelectual poate duce la adevărate realizări, că restul sfârșește totdeauna în dezastru. Să le spun anume că frumosul are și o valoare pragmatică. Țin anume să le inspir încrederea în mijloacele acestea, cu convingerea nestrămutată, că atunci când fiecare își va face datoria, toți vom folosi și greutățile se vor simplifica. In totdeauna panicele produc mai mari dezastre decât o rezistență solidară.

Mi se răspunde de obiceiu: Fugi dragă, la noi nu poți să ajungi decât plecându-ți spinarea și căutând aranjamente: Uite X și-a cumpărat automobil, de ne plimbă pe toți, pentru că a știut să se învârtească, uite actrița Y joacă numai roluri mari pentrucă știe ce trebue să facă, uite Z, deși e autorul cel mai rul, încasează milioane pentrucă știe să se învârtească. Tu ești un naiv. Totul e să ai succes.

— Da, dar și Dâmboviceanu era exact ca un domn, avea automobil, cucoană frumoasă și stima chelnerilor. Imi dai voe să-ți spun că, totuș, el a fost un naiv... și ce naivi să creadă că se poate substitui realității, un bluff. Rareori isbutesc să conving, în cercul acesta restrâns, în care domnește curajul mărturisirilor, căci la noi, în grup restrâns, avem curajul tuturor mărturisirilor, numai în mare suntem ipocriți.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11. BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

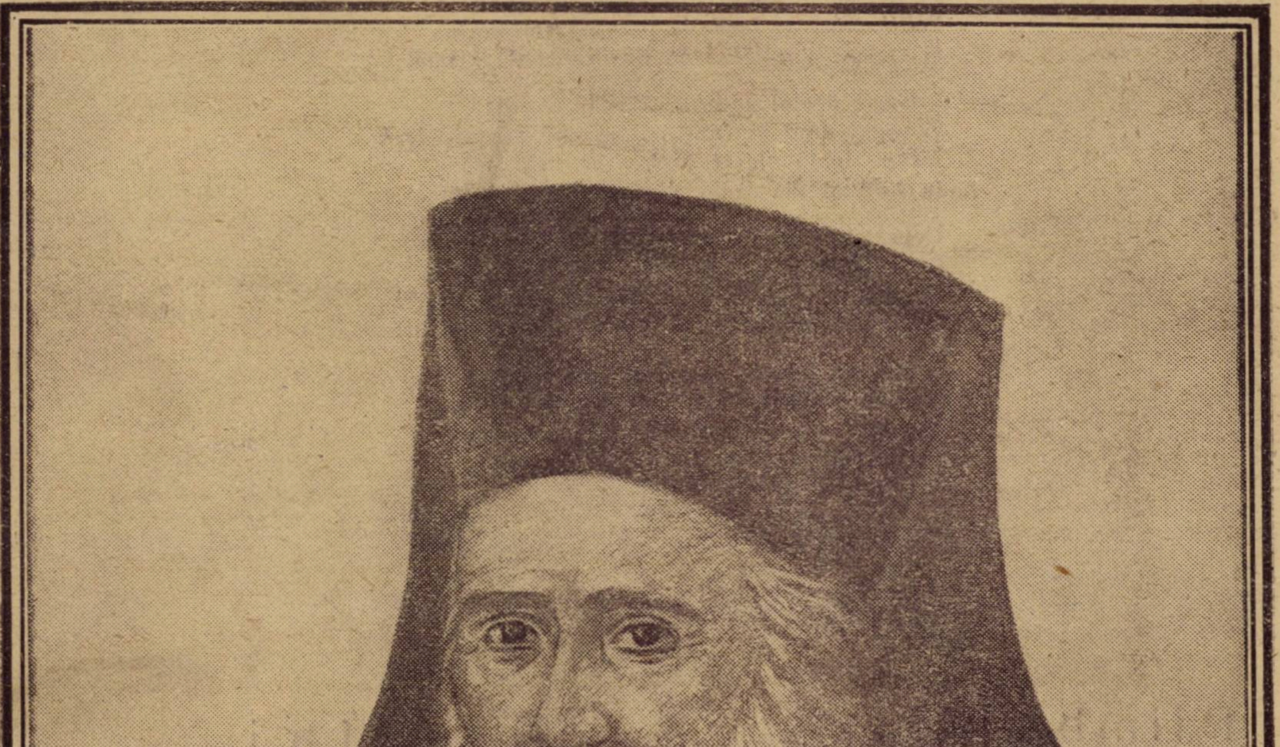

MITROPOLITUL DOSITEIU FILITHI. 1793—1810.

An. XLIII, No. 4
23 Ianuarie 1927.

Lei 5.

Odíhna Tatii *)

Bunicul meu aicea se odihnea odată —
Pe banca de lemn rustic aşează-te şi tu,
Fetiţa mea, pe locul în care'n vremi stătu
Şi mama — o fetiţă ca tine — cu-al ei tată.

Priveşte dealul unde trăirăm în trecut,
Şi capul drag pe braţu-mi proptit, aşà, ţi-l lasă.
Incape toată via şi vechea noastră casă
In sufletul tău tânăr din alte vremi făcut.

Departe pe zăvoaie un tren îşi pierde fumul
Ca o năframă care se schimbă'n porumbiei..,
Nu fumul, viaţa piere — şi paşii mei mai grei,
Ecou de-acum, urmează pe-ai tăi uşori pe drumu

Pe cari şi bunicul cu mamă-mea venea.
N'auzi cum sună paşii lor de odinioară ?..
Pe sub castanul mare, în seara ce coboară,
Să'i aşteptăm să vie cu noi, fetiţa mea.

ION PILLAT

---

*) Din volumul **Florica**, în colaborare cu pictorul Şt. Popescu şi apărut în ediţie de mare artă la Cultura Naţională.

Plimbarea

Căderea frunzelor s'a întâmplat,
Copacii toţi au răsărit pe cer
Viaţa lor falnică, iată, a fost vis

Toate au fost visuri şi vremelnicii
Pe cât luceau de scumpe şi de noi
In cântecul turburătoarei foi

Şi, din grădina ce fusese tot pământul,
S'a dus, în trâmbiţele toamnei, roşul stol
Şi nici nu-ţi vine să gândeşti : e gol.

Cu-o rămăşiţă de-amintire 'n gând
— O amintire a celui care-ai fost —
Te plimbi,-ca peste propriul tău mormânt.

Şi ai în ochi ceva din altă lume,
Ce n'are nici un nume.

MIHAIL CELARIANU

Alíaj

Când ai păşit în atelier am auzit
Zumzete şi armonii, care'n urmă lăsară
Prin aerul uleios, de vopsele, coclit,
Arome tari de lanuri, coapte în vară.

A fost ca mâna ta un semn curb să scape
Şi semnul topindu-se subt ochii tăi, lent,
S'a ridicat ca neguri brumate pe ape,
Curbându-se sus, într'un cer transparent.

Din trupul tău a curs un somn greu, lasciv,
Din cuvintele-ţi, muguri, au înverzit frunzare,
Şi-aici în acest decor primitiv
Ne-am regăsit goi într'o adâncă depărtare.

Când trupurile'n soare s'au topit şi-au tăcut,
Când marmura lor s'a purificat în eter,
Cineva de-ar fi privit atunci ar fi văzut
O coloană vaporoasă urcându-se spre cer.

G. NICHITA

Mitropolitul Ungro-Vlahiei
Dositeiu Filitti

LA O SUTA DE ANI DELA MOARTEA LUI 1)

Creştinătatea sud est europeană a fost certată de providenţă cu o plagă ale cărei urmări se mai simt şi azi. Acest bici dumnezeesc a fost cucerirea turcească. Dela începutul sec. XIV-lea, de când au pus piciorul la Galipoli, Turcii au istovit vlaga creştinătăţii din Balcani. Credinţa lor fanatică, aplecarea lor cuceritoare, incapacitatea lor de cultură, au năruit viaţa cultural-creştină începută sub ochiul departe luminător al Ţarigradului împărătesc. Sute de ani nu s'a auzit sunet de toacă şi glas de clopot bisericesc peste Dunăre şi nu s'a ridicat turlă de biserică creştină. Ca în vremile de prigonire romană, sub pământ se rugau creştinii balcanici.

Când patriarhul Macarie de Antiohia intră în Galaţi la 1653, ceea ce-l miră peste măsură este sunetul clopotelor: „Atunci le auzeam pentru întâia oară“ scrie el; „poate numai Dumnezeu să nu se fi speriat de zgomotoasa plăcere a sunetelor lor!“. Şi într'adevăr, de la Constantinopol până la Buda, pe toată această întindere pământească, numai în ţările române mai dăinuia o viaţă creştină cu oare care libertate. Numai aci erau Domni de ţară, cu alaiul lor întreg, numai aici se înălţau biserici mândre, pline de bogăţie pământească şi de frământare cărturărească; numai aici putea izbucni gândul liberării de sub jugul apăsător; de aici se ridică odată sabia fulgerătoare a arhanghelului Mihail, de strălucirea căreia tremură Stambulul şi se înviorară asupriţii din Balcani.

Ca un fir roşu într'o trâmbă de pânză albă, aşa se urmăreşte în politica ţărilor române gândul liberării de sub jugul păgân.

Ţări bogate, cuprinse de gândul ajutorării aproapelui, ele deschiseră porţile pentru cei obijduiţi şi ajutară cu mână darnică pe fraţii creştini şi mai nenorociţi de peste Dunăre. Daniile şi închinările româneşti către tot cuprinsul ortodox robit semilunei, aveau acest înţeles creştinesc. Prin ajutoarele trimise, se uşura viaţa creştinilor de acolo, iar aceştia, prin conducătorii trimişi la închinările dela noi, îşi puteau forma oamenii pentru nevoile lor bisericeşti şi culturale, în aşteptarea reînvierii naţionale comune.

Printre locurile ajutate de ţara noastră, era şi mânăstirea Sf. Ilie din Ziţa Epirului, aşezată pe malurile vechiului Acheron, într'o natură fermecătoare, cântată de Byron. La acea mânăstire fusese închinată, ca metoh, mânăstirea Sf. Ioan cel Mare din Bucureşti, pe locul căreia s'a ridicat în zilele noastre palatul Casei de Depuneri. La acest metoh românesc fu trimis dela Ziţa, ca egumen, în anul 1764, arhimandritul Dositei Filitti, tânăr atunci de 30 ani. Alegerea fu nimerită, căci noul egumen dovedi virtuţi alese, ce-l ridicară până la scaunul Ungro-Vlahiei.

Dositei, în mirenie Dimitrie, Filitti, s'a născut în Pogdoriana Epirului la 1734, din tată originar din insulele ionice supuse Veneţiei şi din mamă albano-vlahă. Crescut, în urma călugăririi părinţilor săi, în casa surorii sale la Ziţa, învăţă carte în şcoala de acolo, veche din sec. al XVI-lea şi apoi în şcoala, renumită încă din sec XVII-lea, de la Ianina. Inteligenţa lui atrase de timpuriu atenţia şi lăsa să i se prevază un viitor strălucit.

Ca egumen la Sf. Ioan cel Mare din Bucureşti, Dositei Filitti dovedi calităţi administrative, uşurând mânăstirea de datoriile în care o găsise. Pe lângă aceasta, prin cultura şi inteligenţa lui, ajunse în curând unul din egumenii cei mai destoinici din Ţara Românească. Astfel se impuse el în diferite delegaţii cu însărcinări politice. Fu trimis în Rusia pe la 1770 pentru a iscodi intenţiile guvernului de la Petersburg faţă de Principatele române; fu trimis la 1772, împreună cu mitropolitul, în delegaţie la contele Orlof, ca să se roage pentru „ticăloasa patria noastră“; semnă şi el, la 1773, adresa către delegatul Rusiei la congresul de pace dela Bucureşti, cerându-i sprijinul ca Ţara Românească „să nu ajungă la desăvârşită pieire“. Urmarea tuturor acestor încercări fu convingerea că nu se putea aştepta mântuirea dela Rusia.

Aceste slujbe aduse patriei sale adoptive, ridicară pe Dositei Filitti în ochii celor mai aleşi fii ai ţării, iar un panegirist al său, românul Grigorie, viitor episcop de Argeş, îl laudă zicând: „Drept aceea te-ai cunoscut vrednic a te socoti ca o parte a trupului ţării noastre“. Astfel şi-a câştiat Dositei Filitti, încă de tânăr, împământenirea.

Era, pe vremea aceea, în scaunul Ungro-Vlahiei, unul dintre cei mai vrednici de respect prelaţi, Grigorie mitropolitul, bine cuvântat cu păstorie lungă de 27 de ani (1760—1787) şi luminoasă mai ales prin mulţimea cărţilor tipărite şi prin pregătirea de oameni învăţaţi, strânşi în jurul lui. Un om cu virtuţile lui Dositei Filitti nu putea lipsi din acest cerc. Il luă deci mitropolitul Grigorie pe lângă dânsul ca director al mitropoliei, în care vrednicie, timp de 11 ani, putu învăţa multe, mai ales cu privire la cârmuirea unei eparhii.

De aceea şi, la 1787, când episcopia Buzăului rămase văduvită prin ridicarea episcopului Cosma la scaunul mitropoliei, arhimandritul Dositei Filitti, cel cu practică administrativă, cu experienţă politică şi cu erudiţie deosebită, ca unul care ştia greceşte, româneşte, franţuzeşte şi ruseşte, fu ales, fără înconjur, episcop al Buzăului.

La Buzău, vreme de şase ani, puse rânduială în actele episcopiei, înfiinţând condica episcopiei Buzăului; ajută săracii în vreme de războae; se îngriji de bisericile eparhiei şi de şcoala dela Buzău unde fu dascăl Naum Râmniceanu, iar în calitate de mădular al divanului cârmuitor al ţării sub ocupaţia austriacă la 1790—1, se convinse că nici pe împăratul Leopold II, pe care Ţara Românească îl recunoscuse de stăpân, nu se puteau bizui aceia cari tot urmăreau mântuirea neamului românesc. Fiindcă, deci, proecte de reforme, care amintesc de cele de mai târziu dela 1821, nu se putuseră realiza, iscaleşte şi el arzurile către Poartă dela 1792 şi 1793 care au fost calificate, cu drept cuvânt, de „strigăte de desperare, eşite din inima ţării chinuite“.

Când în sfârşit, mitropolitul Filaret II, după un an de păstorie, demisionă, episcopul Buzăului, Dositei Filitti, ajunse mitropolit al Ungro Vlahiei la 11 Octombrie 1793. In cartea patriarhului Ţarigradului, noul principat al bisericii muntene este cu drept cuvânt calificat de „bărbat bătrân, împodobit cu virtuţi, crescut în pietate, învăţat şi mărturisit vrednic de către toţi, atât de cei de partea bisericească precum şi de tagma boerească şi politicească“.

Păstoria de 16 ani a lui Dositei Filitti ca mitropolit, se caracterizează prin bună orânduială în viaţa preoţilor şi a monahilor, în averea mitropoliei şi a mânăstirilor şi mai ales prin grija de cultură şi de ajutoare a clericilor virtuoşi şi a tineretului studios.

Asupra propunerii lui se înfiinţează la 15 Decembrie 1793 episcopia de Argeş, în favoarea lui Iosif, episcopul titular al Sevastei şi rival nenorocos al lui Dositei la scaunul Ungro Vlahiei. Cu acest prilej.

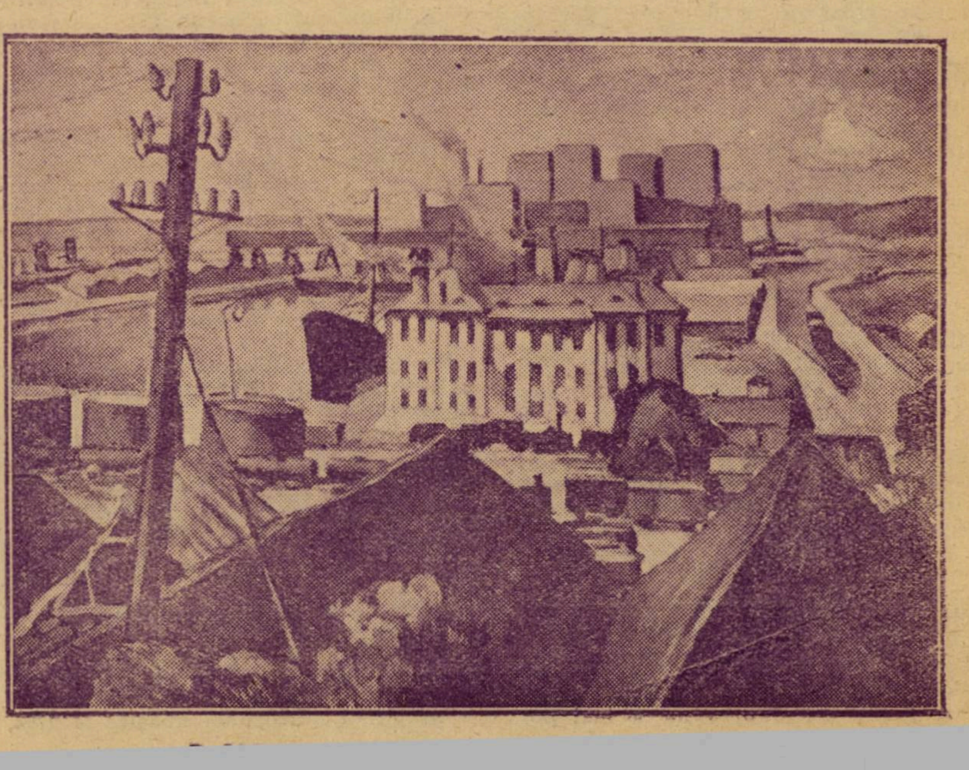

---

1) Cuvântare rostită în Sf. Patriarhie, **Sâmbătă 18 Decembrie, cu prilejul parastasului.**

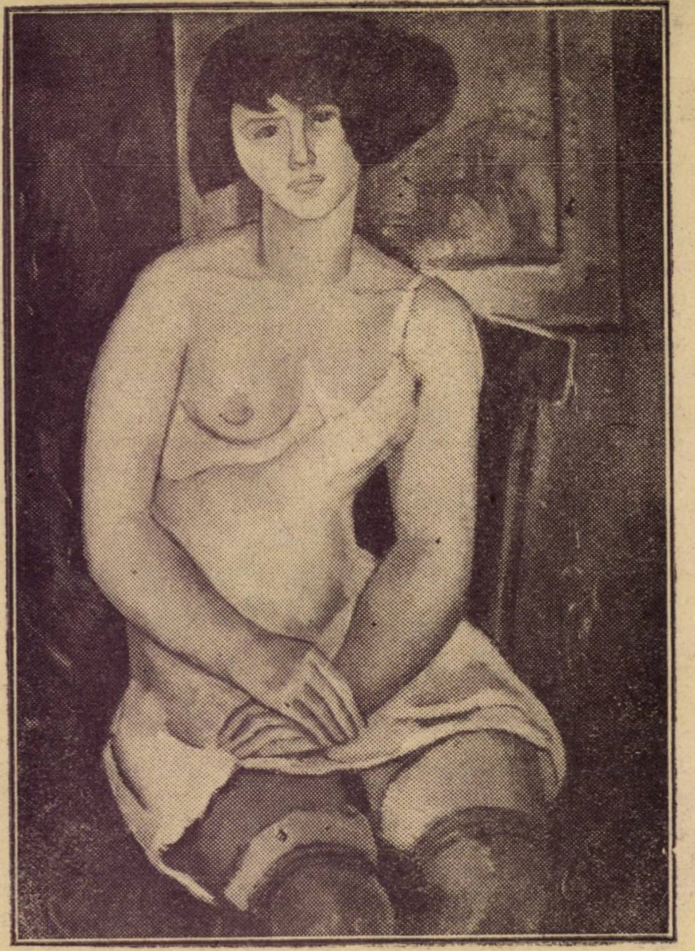

P. IORGULESCU-YOR : NUD

mitropolitul Dositei obţine ca episcopii Sevastei să fie puşi sub dependenţa mitropoliei Ungro-Vlahiei.

Intâia lui măsură administrativă, ca mitropolit, fu micşorarea la jumătate a ploconului cârjei. Era un bir ce apăsa greu pe atunci asupra preoţilor. Opri apoi hirotoniile peste Dunăre, mai ales la Vidin; rândui ca viitorii preoţi, înainte de hirotonie, să facă şcoală o jumătate de an la dascălul mitropoliei, iar la 1797 deschise chiar în mânăstirea Tuturor Sfinţilor, azi biserica Antim, o şcoală pentru preoţi, act de o deosebită importanţă pentru că se punea astfel temelia viitoarelor seminarii preoţeşti şi se afirma principiul că învăţătura este una din calităţile ce se cer candidaţilor la preoţie. Tot odată, Dositei Filitti reduce taxele mari de hirotonie şi intervine cu tărie împotriva slujbaşilor cari jecmănesc pe bieţii candidaţi pentru a-i şterge din listele de birnici.

Faţă de călugări şi de mânăstiri, măsurile luate de Dositei sunt şi mai straşnice. Numărul călugărilor străini, trăitori prin ţară fără căpătâi, se înmulţise; Dositei orândueşte o statistică a lor şi nu mai îngădue ieşirea din mânăstire fără încuviinţarea stareţului. Acest mitropolit grec de origine, ia măsuri împotriva egumenilor greci. Egumenii mânăstirilor sunt supuşi la control în privinţa administrării averilor, iar exarhii locurilor sfinte sunt opriţi de a lucra în ţara noastră fără încuviinţarea mitropolitului; la locurile sfinte nu se vor mai putea trimite decât ajutoarele arătate în actele de închinare şi numai întru cât vor rămânea prisoase după împlinirea nevoilor mânăstirilor închinate; datorii, nu se mai pot face pe seama acestor mânăstiri, iar închinările sunt oprite pe viitor.

Toate aceste dispoziţii sunt cuprinse în hrisoave dela 1798, date de Vodă Hangerli asupra anaforalelor prezintate de mitropolitul Dositei Filitti. Duşman al relei chivernisiri a averii mânăstirilor, el înlătură din egumenia dela Dealul pe arhimandritul Nichifor, deşi grec, şi-l înlocueşte la 1797 prin eclesiarhul mitropoliei, românul Dionisie Lupu, viitor mitropolit, motivând că acesta este „şi fecior de boer pământean". Până intr'atât se pătrunsese Dositei Filitti de interesele patriei lui adoptive.

Anul 1798 este şi acela când mitropolitul Dositei se ridică cu ultima energie împotriva impozitelor noi pe care Vodă Hangerli vrea să le mai arunce asupra ţării istovite şi când la ameninţările Domnului că deţine sabia şi topuzul, principele bisericii muntene răspunde că şi el deţine arme poate mai puternice cârja şi clopotele bisericilor.

Bun gospodar, Dositei se îngrijeşte, şi ca mitropolit, de clădirile bisericeşti. Dacă urcuşul la mitropolie este astăzi uşor, lui se datoreşte această înlesnire. El tencueşte şi inveleşte mitropolia din Bucureşti, în care-l pomenim azi, adăogându-i şi trei pridvoare. Tot el tencueşte mitropolia din Târgovişte; reface biserica schitului Babele din Vlaşca; repară biserica schitului Sinaia şi dărueşte schitului Predeal o vie, singura proprietate a acestui schit la 1810. Chiar din primul an de păstorie, se alcătui din porunca lui o condică a tuturor odoarelor mitropoliei şi răsfoirea ei ne arată bogăţia nespusă de odăjdii a mitropoliei noastre la 1794, cum şi grija pusă de Dositei pentru păstrarea şi înmulţirea lor.

Mitropolitul Dositei Filitti s'a îngrijit cu deosebire şi de şcoli. Pe lângă şcoala pentru preoţi, de care am vorbit, prin sârguinţa lui s'a prefăcut din temelie la 1801 şcoala slovenească dela Sf. Gheorghe, cu un dascăl şi un ipodascăl. Tot el a stăruit la 1803 pentru restaurarea încăperilor dela Domniţa Bălaşa, unde, dela 1791, se mutase şcoala veche dela Sf. Sava şi a oferit pentru această şcoală casele de lângă biserica Măgureanu. A ajutat pe profesorii acestei şcoale, care-şi recunosc interesul pentru cultură, dedicându-i publicaţiile lor, cum fac cunoscuţii Ştefan Comita şi Neofit Duca, dascălii de patriotism şi de democratism ai atâtor Români din vremea renaşterii dela 1821.

Tipografia românească a mitropoliei, restaurată sub Filaret II, îşi continuă activitatea în tot timpul păstoriei lui Dositei Filitti, în cârmuirea căruia se dă, dela 1796, şi fabrica de hârtie. In această tipografie şi cu cheltuiala lui Dositei se tipăreşte **Pravoslavnica învăţătură**, un fel de catechism îndreptat împotriva Uniţilor cari, cum zice Dositei în prefaţă, „mâşâesc în urmele începătorilor de desghinări, cari cu coada lor au târât după sine atâtea mulţimi". Urmează **Cartea folositoare de suflet**, **Psaltirea**, **Liturghiile**, **Triodul**, în prefaţa căruia, la 1798, arhimandritul Grigorie laudă pe Dositei că a tipărit „şase rânduri de cărţi, măcar că au fost toate lucrurile scumpe, măcar că foametea despre o parte şi ciuma despre altă parte, au făcut mare zăticneală". La 1800 se tipăreşte un **Penticostar**, iar la 1801 apare **Chiriacodromul arhiepiscopului** Nichifor Teotoki, tradus şi tipărit, din ordinul şi cu cheltuiala lui Dositei, de monahul Gherontie şi de ierodiaconul Grigore.

Aceştia pleacă apoi, cu ajutorul bănesc al mitropolitului Dositei Filitti, la muntele Athos, pentru a mai găsi noi manuscrise eclesiastice demne de a fi traduse şi tipărite. Incă dela 1795, Dositei se gândea la tipărirea **Mineelor**, privind-o ca o „prea creştinească faptă", menită a feri de unire. Cu voia şi blagoslovenia lui Dositei tipăreşte deci, la 1805, Iosif al Argeşului, Mineiul pe luna Septembrie, dar la Buda, pentru că Dositei oprise energic intrarea în ţară a cărţilor tipărite în Ardeal, ca fiind sau schismatice, sau pline de greşeli şi pentru că tipografia mitropoliei nu era destul de perfecţionată pentru o astfel de lucrare. Se mai tipăresc de Dositei un **Ceaslov**, încă o **Psaltire**, un **Euchologiu**, o **Invăţătură creştinească** şi **Rânduială pentru sfinţirea bisericii.**

Astfel, mitropolitul Dositei Filitti a fost un cald sprijinitor al culturii româneşti, cum o recunosc cu însufleţire traducătorii Grigorie şi Gherontie, vorbind de „râvna lui către tâlmăcirea cărţilor celor sfinte şi tipărirea lor". Vestita bibliotecă a mitropoliei era încă, pe vremea lui Dositei, în bună rânduială şi cunoaştem chiar bibliotecarii de care el s'a servit.

Trebue adăogat aci că cu ajutorul lui Dositei s'a tipărit, la 1806, de episcopul de Vraţa, Sofronie Vogoridi, cea dintâi carte în limba bulgară modernă, un Chiriacodrom. In memoriile sale, Sofronie vorbeşte de Dositei „bărbatul bătrân de ani, învăţat şi plin de înţelepciune", care l'a primit cu dragoste şi l'a adăpostit la mitropolia din Bucureşti. Incă o dovadă că Dositei Filitti era mai presus de toate creştin şi că aspiraţia lui supremă era emanciparea naţională a papoarelor robite de turci.

Mitropolitul Dositei a fost sprijinitorul tuturor doritorilor de învăţătură, pe care-i plăcea să-i strângă în jurul lui. Pe lângă el a crescut episcopul de Argeş, Ilarion Gheorghiade, aromân de origine, prietenul cu sentimente liberale şi naţionale româneşti al lui Tudor Vladimirescu. Colaborator apropiat al lui Dositei în tălmăcirea şi tipărirea cărţilor bisericeşti, am văzut că a fost arhimandritul Grigorie Râmniceanu, mai apoi director al şcoalei lui Gheorghe Lazăr şi episcop de Argeş, un avântat scriitor, care se declară „slugă îndatorată cu multe faceri de bine ce a cunoscut de la Dositei. Lui Naum Râmniceanu, pe care-l avusese dascăl la şcoala din Buzău Dositei îi scria părinteşte la 1805 că „toţi suntem vremelnici şi trecători, dar pentru aceasta nu şi nestatornici... ; aş pofti să aud că de acum înainte ai încetat de a fi un rătăcitor“.. Monahul Rafail dela Neamţ, traducător şi tipăritor de cărţi bisericeşti, se declară îndatorat lui Dositei. Mitropolitul român Dionisie Lupu, sprijinitorul lui Gheorghe Lazăr, spune că mitropolitaul Dositei Filitti este făcătorul său de bine şi stareţul său şi, într'adevăr, prin aceasta ajunge Dionisie eclesiarh al mitropoliei, egumen la mânăstirea Dealului, iar la 1801 episcop de Sevasta, socotit ca un vicar al mitropoliei Ungro-Vlahiei. Alt naţionalist român, Eufrosin Poteca, la întoarcere de la Neamţ, la 1807, găseşte adăpost la mitropolie, pe lângă Dositei Filitti, acesta îl hirotoniseşte diacon, dându-i şi putinţa să urmeze învăţătura la Academia grecească din Bucureşti, să se pătrunză de ideile patriotice şi democratice ale vestitului dascăl Neofit Duca. Macarie ieromonahul, cântăreţul, mărturiseşte şi el că Dositei Filitti l'a adus dela Căldăruşani la mitropolie, punându-l să înveţe muzică de la protopsaltul mitropoliei.

Sunt destule aceste mărturii despre sentimentele creştine, despre dragostea de cultură şi despre caldele porniri ale lui Dositei Filitti faţă de patria lui adoptivă. Faptele lui îndrituesc pe deplin omagiul ce-i aducea episcopul Grigorie că „s'a cunoscut vrednic a se socoti ca o parte a trupului ţării noastre“. Iar celalt Grigorie, împreună cu Gherontie, rezumau minunat activitatea lui Dositei prin cuvintele : „Prea Sfinţia ta aduci arhipăstorului Hristos oile cele cuvântătoare... cu cuvântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa, cu curăţenia, luând aminte totdeauna la citirea dumnezeeştilor scripturi, la mângâierea celor necăjjiţi, la învăţătura celor ce au trebuinţă de sfătuire, la apărarea celor ce se nedreptăţesc, la ajutorul văduvelor şi al sărmanilor, la ocrotirea săracilor, la întemeerea şcolilor...“

Această frumoasă activitate păstorească a fost turburată de prădăciunile Pasvangiilor şi apoi de răsboiul dintre ruşi şi turci, început la 1806. Dositei Filitti, cu toate că i se conferise marele cordon al sfintei Ane, se opuse la măsurile de acaparare a vieţii bisericeşti române de către ruşii năzuitori la încorporarea ţărilor româneşti. Ca urmare, în Ianuarie 1810, fu destituit prin ucaz împărătesc, deportat la Dobrovăţ, plimbat la Tighina, Aninoasa şi Târşor şi în sfârşit, pus în libertate prin intervenţia Austriei, se stabili la Braşov. Singura lui protestare contra violenţei ce i se făcea, a fost aceea dela 1810 când, prin mijlocirea consulului francez din Bucureşti, solicită sprijinul lui Napoleon I, ca rege al Italiei, amintind că, deşi născut în ţinutul Ianinei, era originar din insulele ionice şi deci, prin aceată origine, supus italian. De atunci, el n'a solicitat reintegrarea în scaun ; dimpotrivă, când la 1812 fu rechemat de Ioan Vodă Caragea, el refuză de a se întoarce. Trăi retras la Braşov, până la sfârşitul vieţii şi în ultimul timp bolnav, ţinând legături cu ţara prin nepoţii săi. Dumnezeu îi uşură durerile târziu, la 14 Decembrie 1826 : avea 92 de ani. Trupul lui odihneşte sub un sarcofagiu de piatră într'o capelă specială din cimitirul bisericii greceşti de la Braşov, astăzi în pământul ţării.

Urmaşii lui, românizaţi de mult, după pilda lui, moştenind pornirile lui, s'au străduit să fie folositori ţării pe diferite tărâmuri, iar în războiul pentru întregirea neamului, numele unuia ei este legat de mândra şarjă de la Robăneşti şi altul şi-a jertfit viaţa la Turtucaia.

O pagină luminoasă în istoria culturii române a scris mitropolitul Dositei Filitti prin testamentul său alcătuit la 1825 şi executat până azi. In el, Dositei dovedeşte încă odată sentimente creştine, patriotice şi umanitare. Nu este uitat bolnavul nenorocit, căci Dositei donează 12000 lei spitalului Filantropia, cea mai mare donaţie din acea vreme. Nu sunt trecuţi cu vederea oamenii cari l'au slujit de aproape ; nu sunt uitaţi patrioţii din ţara de naştere, dar nici cei din ţara adoptivă. Dositei era evident încredinţat că emanciparea de sub jugul păgânului nu se putea face fără învăţătură şi de aci derivă accentuarea în testament a necesităţii cultivării tineretului : „Să fie ajutaţi la învăţătură tinerii cu duh, silitori şi cu apucături bune, cere mitropolitul Dositei de la executorii testamentului şi ca om practic, lasă o însemnată sumă de bani, aproape întreaga lui avere, ca să se cumpere o moşie din al căreia venit să se ajute tineretul cu burse de studii. Se gândeşte, fireşte şi la şcolile şi bisericile întemeiate de neamul lui în patria de origine ; se gândeşte şi că Grecia, atunci, se afla în mai mare apărare de cât Ţara Românească, unde reînviase domnia pământeană şi şcoala naţională, dar se gândeşte şi la Români, şi de aceea naţionalişti ca Grigorie al Argeşului, Naum Râmniceanu, Zilot Românul, îi recunosc cu dreptate caldele simţiminte româneşti „duhul pentru patrie bun“.

Aşezământul cultural al mitropolitului Dositei Filitti a ajutat cu burse, din venitul moşiei Lunguleşti din Dâmboviţa, timp de o sută de ani vre-o 250 de tineri, ca să înveţe carte. Au fost ajutaţi o vreme şi Epiroţi, dintre cari mulţi erau aromâni, iar unii chiar aşezaţi aici în ţară, dar majoritatea burselor au fost date românilor şi de la 1885 încoace, numai la români din ţară. Mulţi oameni de seamă, din toate categoriile, au fost bursierii acestui aşezământ. Fruntaşi politici, Eugeniu Stătescu, Mihail Pherekyde, Grigore Păucescu, Constantin Arion ; profesori universitari ca Ludovic Mrazec, Alex. Myler şi alţii mai tineri ; pictori ca Steriade şi Teişanu ; muzicanţi ca Jean Atanasiu şi Enacovici, înalţi magistraţi, medici şi ofiţeri.

A fost aşemântul mitropolitului Dositei Filitti o instituţie cu adevărat binefăcătoare, dar care, prin legea exproprierii, a fost greu lovită. Veniturile sunt mici acum, iar ajutoarele nu mai pot fi multe şi îndestulătoare.

Pentru toate cele zise, cuvine-se pomenirea cu laudă a mitropolitului Dositei Filitti, cel cari a iubit cartea, s'a străduit în bună rânduială a vieţii bisericeşti şi a fost stăpâniţi de gândul liberării întregii ortodoxii balcanice de sub stăpânirea păgână.

Noi azi nu putem găsi ideia în jurul căreia să vibreze ortodoxia întreagă : el o găsise.

Laudă pomenirii lui.

Preotul NIC. M. POPESCU
Profesor universitar
Membru al Academiei Române

PORTRETE STRAINE

Marcel Proust

Pentru că Ebree, de rigoare era să-i transmită mama chinul neamului ei. Pentru că Francez, se cerea să-i dăruiască tatăl, limpezimea galică. Astfel compus, eredele trebuia să se sbată între firi opuse, răbdător să alcătuiască şi, dealungul galeriilor subterane, să treacă, săpând cu ghiare fine de cârtiţă, până la ochi de lumină, ultimă recompensă a efortului şi a tenacităţii. Aşa îl explică virtuoşii lăutelor de critică.

Depărtaţi de ei obiectivul vostru şi, fără a contesta specialiştilor-fotografi, ştiinţifica lor răspundere, înstrăinaţi-vă de fixele lor teorii de atavism. Ne-ar fi drag să pecetluim seriozitatea laborioşilor, răsplătind-o cu recunoaşterea concluziilor meritorii, de nu ne-ar prinde nu ştim ce remuşcări, şi nu ştim ce ridicol, la răscolirea trenţelor de lipscănie academică şi de medicinală camelotă. Intre Lombroso şi Zola doi pozitivişti, analizatul însuşi ne porunceşte să ne simţim stingheri şi să aşteptăm, izolaţi de copleşitoarea lor faimă, mai puţin exacte răspunsuri la mai puţin pârdalnice întrebări.

MARCEL PROUST

Pentru modestia ne-bacalaureată, rămâne deci, Proust, un fenomen, să zicem, dar un fenomen căruia nu i se va face indignitatea de a fi socotit familiar. Un fenomen, de sigur, căci smuls cu o vădită violenţă, deşi distrată de atâtea ori, din rotiţele unse ale obicinuitului pas, din mersul calculat al stilului, din păragina zilei de ieri din prezicerile ştiinţei ce va să vie.

S'a întâmplat să se încuie în cameră vătuită, lângă jarul deschis al vetrei şi pe covoare cărora papucii de boală nu le imprimă o urmă cel puţin, un om tânăr, palid şi astmatic. Nu vă întrebaţi de unde vine, din Ierusalim sau Galia Cisalpină, nici cari i-au fost bunică şi bunic. El este acolo şi scrie. Să urmărim în întuneric o jurubiţă de gând şi până la sfârşit s'o toarcem, cu răbdarea cugetărei lui, în perpetuă mişcare.

Dacă ni se cere totuşi, să-l afiliem torcătoriilor de mai de mult, să trecem fermecatul fus în mâinile lui Laclos şi Pascal, lui Stendhal şi Constant. De nu, să rămânem, pur şi simplu, la fenomenul Proust.

S'a discutat apoi, şi până azi discuţia

nu şi-a găsit termen, greutatea cu care autorul nostru extrage din prea ascunse mine, un minereu neîncetat alături de sgură.

— E impur şi dificil, se rostea un analfabet savant. Ce nerozie!

Proust nici nu caută, pentru a i se aduce ciudata învinuire că nu găseşte decât cu strădanie, că nu-i în stare să fixeze decât în spasm. Proust descopere ca un halucinat şi ca el, se plimbă 'n dansuri pe un fir de sârmă, de-asupra tumultului urbei în plină agitaţie.

De aceea, nici nu poate fi la el vorba de greutate. Numai substanţă, se ridică, acrobat, cu facilităţile substanţei, fâlfâire de gând, fără îngrădiri trupeşti.

Nici de scalpel nu poate fi, aici, amintit, analiza presupunând premeditare, desemn chirurgical, atenţie doftoricească, explicaţie doctrinară şi capitol de rezultate. Prin aceasta se şi depărtează de cerebralii veacurilor revolute şi căinţa noastră-i mare că, ştiind că aşa e, admitem compromisul de a-l înrudi, câteva rânduri mai sus, pentru plăcerea altora şi iertarea pe care, laşi, o solicităm.

De-asupra mormintelor se ridică, superstiţie populară, flacări, şi la fel, se ridică din opera lui, limba de foc combustiune mistică aproape. Avem sincera impresie că la Proust cuvântul nu-i căutat, ci, pălălaie, răspunde, fantasmă, unei arderi interne. De aici, şi neputinţa unei definiţii raportate la el, întreaga lui operă, de somnambule investigaţii şi găsiri, necuprinzând decât inexorabilul. In ziua în care s'ar fi săvârşit arderea totală. Proust nici n'ar fi grăit, destinul său fiind, astfel, închis.

Ce mulţumiri pentru cititor de a se lăsa, pasiv, în stăpânirea unei atât de târziu-limitate forţe!

Discuţia nu are, în consecinţă loc, sau cată a se învârti numai în jurul germinaţiei, care, pe deasupra besiclelor sau mapei savante, are să fie primită fără cârtire şi fără de rezervă. Când renunţă la îndreptarii, aproximaţii, rol educativ sau culturală dăscălie, şi critica este, peste zidurile penitenciarului în care adesea se complace, interesantă mărginindu-se la mângâierile tăcute ale cercurilor vegetale din trunchi, şi-apoi la admiraţia frunzişului, de freamăt şi de umbră.

Pe lângă cenuşa magnificelor enunţări de occidentală dispută, pornită din slovele lui Proust, şi urmărite cu o minuţioasă sârguinţă de ironia noastră la pândă, se ridică, suplu şi tare inteligent, conturul trasat fără greş de d. Zarifopol, unul dintre intuitivii docţi ai epocei lui.

ELENA PROTOPOPESCU

Rugina remuşcării

Era târziu şi Mircea Dăianu şedea încă culcat cu faţa în sus în iarba moale, parfumată de pe malul lacului.

Era în vacanţă şi cartea de drept după care prepara examenul de toamnă alunecase alături în timp ce el visa cu gândul aiurea. In jurul lui era pace adâncă. Nu se auzeau decât sgomote îndepărtate şi ţârâitul greerilor de câmp. Seara se lăsa uşoară peste lacul ce se întindea departe, pe moşie, până la hotarul vecin şi îmbrăca în umbre violete toată lunca.

De odată, se auzi un zgomot şi Mircea zări printre sălcii pe Baba Rada, care venea la iaz să se scalde.

Bătrâna era la conacul Dăienilor de când se născuse Mircea. Ea îl crescuse de mic şi avea pentru el o dragoste şi un devotament de sclavă.

De la moartea singurului ei fecior într'o explozie la Pirotechnie, unde îşi făcea armata, bătrâna nu mai era aceiaşi.

Această durere mare o făcuse tristă şi hărţuitoare cu celelalte slugi şi de atunci, mai toată ziua o auzeai bombănind şi suspinând prin bucătărie.

Mircea se făcu mic în iarbă şi aştepta ca bătrâna să se desbrace şi să intre în apă.

Il cuprinse o curiozitate bizară şi perversă de a vedea o femeie bătrână goală şi se ascunse şi mai bine spre a nu fi zărit.

Câte femei tinere nu admirase el goale, dar un corp de femeie bătrână încă nu văzuse şi se gândea că trebue să fie interesant.

Şi acum, aştepta cu nerăbdare ca Baba Rada să fie cu totul desbrăcată pentru a putea gusta această privelişte onuă.

Cum Mircea şedea aşa, îi trecu pe dinainte atâtea femei frumoase ce-i îmbătaseră simţurile acolo, în Parisul plin de lumină, unde urma doctoratul în drept.

Mai ales îl chinuia amintirea Simonei, o franţuzoaică blondă, cu carnea albă ca crinul, cu sânii mici şi tari.

In ochii ei senini se oglindea azurul cerului iar sărutările buzelor ei mici şi roşii îi dăduseră fiorii fericirii.

Şi ce trist se isprăvise romanul acela de iubire pe care amândoi o credeau veşnică! Ce rău s'a purtat cu el femeia iubită!...

Toată dragostea lui pentru zeiţa cu corp de fecioară şi totuşi cu simţurile şi cu sufletul de demon i se ridică deodată năprasnic în faţă.

Simţea că o iubeşte şi acum tot aşa de intens, deşi se credea vindecat de mult.

Nebuniile şi plăcerile dragostei lor trecute îl înfiorau şi îi biciuiau mintea, iar în suflet i se redeşteptă toată suferinţa ce îndurase la despărţirea lor.

...Era într'o seară când se întorceau amândoi de la teatru.

Ce cuvinte dureroase îi spusese. Ele cădeau peste inima lui bolnavă ca nişte ciocane grele, iar în ochii ei frumoşi se strânsese răutatea femeiască din toate veacurile.

Şi totuşi el o privea cu iubire şi o iertase de tot ce-i făcuse.

O rugase frumos să rămână şi să uite dacă a supărat-o cu ceva, dar ea tăcea zâmbind cu răutate.

Noaptea plutia în jurul lor caldă, misterioasă.

Era linişte peste tot şi totuşi atâta furtună în sufletul lui.

Dintr'un colţ de nour luna revărsa potopuri de lumină. Părul Simonei părea de aur, iar ochii ei mari scânteiau sub umbra lui.

Uşor ca o rugăciune el îi şoptea cuvinte de iubire, dar ea râdea mereu, batjocoritor.

Apoi încruntată îi răspunse: — „Mircea, să sfârşim odată... eu mă duc... aşi vrea să nu mai aud de tine"...

Şi cuvintele ei cădeau peste inima lui, ca nişte picături de foc ce lasă rană unde ajung.

Pe ochii lui se urzia o pânză de lacrimi şi Simona aşa a sfârşit: „...M'aşteaptă celălalt... adio!"...

Iar Mircea, muşcându-şi buzele ca să nu strige după ea, rămase nemişcat şi privea cum se îndepărta triumfătoare şi fericită că lăsa nenorocire în urma ei.

Şi acum parcă o vedea cum mergea repede şi cum în spate umbra ei se prelungia spre el, unindu-i încă odată şi fără voia lor. Apoi şi această mângâiere dată de lună s'a şters.

Nici umbră n'a mai rămas între ei. Nimic... Nimic...

Şi Mircea îşi apăsa acum faţa în pământ şi rupea cu dinţii din iarbă, într'o încordare dureroasă.

Un plescăit îl trezi. Se ridică repede şi-şi aminti de curiozitatea lui bolnavă.

Bătrâna nu se mai vedea. Se sculă în picioare şi se apropie de ţărmul apei. Nu se vedea nimic. Nu se auzeau decât aceleaşi şoapte monotone ale undelor.

O haină a babei era singura mărturie, că ea fusese aci şi că totul nu era un vis.

Ingrijorat Mircea, alergă în jurul lacului. Nici o urmă.

Bănui că bătrâna s'a înecat scufundându-se în adâncime, dar această idee nu vroia să-i intre în cap, căci prea ar fi fost grozav. Gândul că poate a ieşit din apă şi stă mai departe, undeva în iarbă, prinse a se înfiripa încetul cu încetul şi îi risipi turburarea care-l frământa.

Cercetă iarăşi cu atenţie tot ţărmul, se uită prin bălăriile ce crescuseră înalte şi printre lăstarii sălciilor, dar nu găsi nimic.

O durere adâncă şi grea îi coborî în suflet. Era sigur acum că bătrâna s'a înecat.

Alergă în sat şi dădu de veste. Câţiva ţărani dimpreună cu şeful postului de jandarmi se suiră într'o barcă şi căctară cu o cange lungă în fundul apei.

Mircea, de pe ţărm îi urmărea cu privirea, aninându-se de speranţa unei minuni, care i-ar fi scos-o deodată teafără, în faţă.

Dar minunea nu se întâmplă şi până seara târziu o căutară în zadar.

Sătenii şi jandarmul plecară întristaţi de nenorocirea întâmplată, iar Mircea rămase singur şi abătut la marginea apei.

Noaptea coborîse liniştită peste lac. Albastrul de cobalt al cerului strălucea fosforescent.

De sus, luna se reflecta pe întinderea feerică a apei şi părea că se coboară pe o scară de aur ale cărei trepte urmau fără de sfârşit în adâncime.

De odată, în depărtare o săgeată sclipitoare spintecă zarea.

Nori negri începură să se îngrămădească, mişcându-se ca nişte valuri uriaşe purtate de vânt.

Părea că se aud din văzduh cântări funerare.

Picături mari de ploaie, ciupeau apele lacului. Scara de aur se topi în întunerie, iar lacul se transformă într'un colţ de mare sbuciumată.

Vălurele se alungau şi freamătul lor se îngâna cu aiureala vântului.

Lui Mircea i se păru că aude o simfonie ciudată de clopote sparte şi înlemnit privea cum natura se răsvrătise aşa deodată, ca o protestare pentru moartea bietei bătrâne.

Avea impresia că în jurul lui se desfac prăpăstii negre, fără fund, care ameninţau să-l înghită.

Tremurând şi pătruns de ploaie până la piele, rătăci ca un somnambul prin noapte şi târziu de tot ajunse acasă şi se culcă înfrigurat.

Toată noaptea aceia, avu visuri rele. Părea că Baba Rada goală, se scufundă în lac, strigând după ajutor.

Era un schelet pe care atârna o piele neagră, sbârcită.

Alerga prin apă după ea, dar în ciuda sforţărilor lui o greutate mare îl paraliza şi parcă îl ţinea pe loc, fără a o putea ajunge.

Apoi bătrâna ridică mâna făcând un gest de ameninţare, îl blestemă şi dispăru în apă.

Atunci el vroi să strige după ajutor, dar simţea că glasul i se înţepeneşte în gât şi că nu putea articula nici un cuvânt.

Şi acest vis rău l'a chinuit până dimineaţa.

*

Zile dearândul Mircea veni la locul nenorocirii şi aştepta parcă ceva.

Ceasuri întregi rămânea aşa cu privirea furată de oglinda apei, fără nici un gând.

Iar noaptea îl chinuia cu aceleaşi visuri grozave.

Durerea ce simţise prin pierderea bătrânei care-l crescuse, i-o mărea încă şi remuşcarea că ea murise din cauza lui.

— „Eu am omorît-o... eu am omorît-o... îşi zicea, sunt un criminal de rând!"

*

Grăbi plecarea la Paris. Moartea însă îl urmări şi acolo. Il vedeai dimineaţa la bibliotecă sau după amiază la cursuri, rămânând timp îndelungat, cu ochii fixaţi într'un singur punct, care se tot mărea şi devenea tabloul întreg al acelei întâmplări.

Noaptea, o petrecea cu prieteni sau cu femei şi se culca târziu spre ziuă, zdrobit de oboseală, după ce se ameţise cu alcool, în speranţa că aşa ar putea să doarmă un ceas, două, fără visuri.

Dar aceiaşi obsesiune îl chinuia şi-i sbuciuma sufletul.

Se arătă la un medic şi acesta după ce îl examină, îl găsi foarte bolnav. Tot sistemul nervos îi era sdruncinat.

Ii prescrise picături şi injecţii. Urmă cu sfinţenie prescripţiunile medicului, dar nici o îmbunătăţire nu se ivi.

Din contră deveni trist, posomorît şi arţăgos.

O ură mare se născu în el în contra Simonei, şi o căută prin tot Parisul.

Ar fi voit să se răsbune, căci numai amintirea ei îl făcuse să uite de bătrână.

Dorea să-i facă deva rău, pentruca un nou păcat să-l spele de celălalt.

Dar imediat judecata îi venea în ajutor şi-l rechema la realitate. Atunci găsea clipe de seninătate. Intrezărea o fericire apropiată, întemeiată pe muncă şi pe speranţa unei vieţi noui şi frumoase, când se va întoarce acasă cu viitorul făcut.

— „In definitiv, îşi zicea, ce sunt eu vinovat de moartea babei? Chiar dacă nu mă aflam eu acolo, ea tot se îneca"...

Viziunea însă reapărea şi în suflet un glas uşor parcă-i şoptea: „Dacă tu nu ai fi voit să o vezi goală şi nu te ascundeai în iarbă, ea poate nu se scălda... şi nu se îneca... Poate că ea s'ar fi dus într'altă parte să se scalde... sau poate că ar fi renunţat în acea zi şi cine ştie dacă altă dată, nu ar fi scăpat de la o aşa moarte!"...

Boala de nervi progresa din zi în zi şi Mircea nu-şi mai putut da examenele.

Dădu o telegramă şi se întoarse în ţară.

II

Trecuse aproape un an de la moartea Babei Rada.

Câţi din satul Doljani, unde era conacul Dăienilor îşi mai amintea nenorocirea? Mircea însă era singurul care o purta mereu în el.

Reîntors acasă, căuta să se obosească gonindu-şi melancolia şi amintirile care-l copleşeau.

Cutreera ogoarele cu o puşcă pe umăr, dar seara târziu se întorcea acasă cu sacul gol.

Alte ori încăleca şi în galop nebun spinteca zările aurii ale câmpiei.

Insă numai corpul singur i se ostenea, căci sufletul îi rămânea treaz şi chinuit.

*

De sfânta Maria era petrecere la moşie.

Era onomastica mamei sale şi cum bătrânului Dăianu îi plăceau chefurile, nu scăpa nici o ocazie de băutură.

Ii făcea o deosebită plăcere ca oaspeţii să se simtă bine la masa lui şi să-i laude vinurile vechi din via strămoşească, pe care le îngrijia cu evlavie, el singur.

Pregătirile se făceau de câteva zile. Toţi argaţii erau preocupaţi, căci era vorba să vină lume multă. Se făcuse o mulţime de dulciuri, se tăiaseră păsări, purcei de lapte, iar bătrânul Dăianu plecase la Bucureşti după bomboane, sărături şi alte bunătăţi.

Conacul începuse încă din ajun să se populeze cu invitaţii care aveau să rămână câteva zile, căci la Dăieni cheful odată început, ţinea zile dearândul. Vecinii şi prietenii din apropiere, sosiră chiar în ziua de Sfânta Maria.

Petrecerea începu dis de dimineaţă, când un taraf de lăutari se auzi cântând sub ferestrele unde dormea sărbătorita deşteptând din somn pe musafiri. Cheful se încinse însă cu putere la masa de prânz şi ţinu până în spre seară. Tinerii dansau, bătrânii îi priviau fericiţi şi în clipa aceia, retrăiau toată tinereţea lor dealtădată.

Aveau ochii sclipitori şi obrajii înbujoraţi de vinul vechiu, ruginiu, pe care-l scoteau servitorii din fundul pivniţei, în căni mari de pământ spre a fi mereu proaspăt şi rece.

Lăutarii cântau sentimentali, cu focul aprins în ei, de ulciorul de vin ce şi-l treceau unul după altul pe la gură.

Se auzea ciocnetul paharelor, urări de sănătate, râsete şi frenezie. Toţi petreceau, toţi erau fericiţi, numai pe Mircea nu-l putea cuprinde veselia în valurile ei sgomotoase.

Printre invitaţi era şi boerul Grigore, un mare proprietar vecin, care venise cu fiica sa Smaranda, o fecioară plăpândă şi timidă, ce-şi terminase tocmai şcoala la călugăriţe şi pe care părinţii lui Mircea ar fi dorit-o de noră.

Şi coana Mariţa era supărată foc că băiatul ei şedea departe de ea şi nu intra în cercul tinerilor cari dansau.

La mustrarea ei Mircea zâmbi dureros şi se apropie de Smaranda. Ar fi voit să fie drăguţ cu ea, să-i spună cuvinte frumoase dar nu reuşi să fie decât banal şi antipatic.

Incercă două trei subiecte de con-

Veste rea

In viaţa mea trecută, mă aflam
La curtea unui Rege, vestitor de rele.
Era, departe, undeva, un neam
Ce-şi căuta un Dumnezeu în stele.

Stăpânul meu, monarch temut şi mag
Citea în astre dincolo de mine:
El se visa subt ceruri noui pribeag,
Eu n'am văzut luceafărul ce vine.

Venia pe cer din depărtări de dor
Şi pe pământ din lacrămi şi din vise...
Bătrânul Rege, tânăru-i popor
Il aşteptau cu braţele deschise.

Se bucurau, în svonul argintiu
Al dimineţii pline de plecare
Cu nechezări de mânz şi salt sglobiu
De dromadere şi de care.

Porniau, voioşi, spre cel mai tânăr sfânt
Duceau mătăsuri şi tămâie, spumă, —
Eu nu înţelegeam atât avânt,
Eu, vestitorul de războiu şi ciumă:

Trec zile lungi şi nopţi uşoare'n stol
Şi steaua pe-o colibă se împlântă
Un prunc — şi'n jurul frunţii rotogol
De raze. Heruvimii cântă...

Iar Regele, stăpânul meu temut
Ce'n umilit extaz acum străluce,
— De ce te'ncrunţi, —
mă'ntrebă —
ce-ai văzut?
— Un om culcat între tâlhari, pe-o cruce...

VICTOR EFTIMIU

Vedenii

Icoane prinse 'n fuga unui tren
(vedenii repezi ce nu vor să stee
din care nu rămân decât crâmpee
ca dintr'o melodie un refren):

Intr'un brădet un luminiş lacustru,
cetăţi medievale putrezite
cărări cu vegetaţii parazite
porticuri afumate de claustru;

biserici vechi cu bârnele mâncate,
printre scaeţi un asin care sbiară,
pustietăţi de uliţi către seară,
dughene strânse'n druguri şi lacate;

amurguri, cimitire, chiparoşii
urcând solemn spre culmile stâncoase
un cârd de capre, o fată care coase
într'un balcon printre garoafe roşii.

G. CALINESCU

vorbire, dar ele muriră curând și acum tăceau privindu-se rece.

Pe la cinci zăpușeala era așa de mare, că cineva dintre tineri dădu ideia unei băi de lac.

Părerea fu îmbrățișată cu entuziasm deși Mircea și bătrânii se împotriviră. Mai ales pe Mircea îl îngrozea gândul că trebuia să revadă locul blestemat.

Totuși, cu toată protestarea ce se ivi, tinerii glumind și râzând, alergară să-și ia costumele de bae și apoi în mers sburdalnic, ajunseră la apă.

Se împrăștiară să se desbrace prin stufișuri, fetele mai în susul iazului și băeții la o bună depărtare în josul apei.

Dar odată intrați, unda i-a adunat pe toți la un loc. Și începu bălăceala. Unii înotau. Alții se jucau stropindu-se cu apă. Câțiva se suiră într'o barcă și începură să vâslească, iar cei fricoși rămăseseră pe țărm. Toată lunca răsuna de țipetele și râsetele lor argintii.

Erau veseli. Petreceau. Pe nimeni lacul acesta nu-l înfiora.

Mircea, rămas pe mal, privea tăcut întinderea apei, pe care nu o mai văzuse de când plecase la Paris și iarăși ii veni în minte, nenorocirea de care se simțea vinovat. Deodată, ca o umbră, îi trecu pe dinainte bătrâna, așa cum o văzuse în vis amenințându-l cu mâna și blestemându-l.

Amărât se gândea tocmai să plece din locul acela, când prietenii îl chiemară iar să se scalde cu ei.

Plictisit de atâta stăruință, își puse costumul de bae, intră în apă și se îndepărtă spre larg.

In acest timp, unii ieșiseră culcându-se în iarbă, iar alții, începuseră chiar să se îmbrace.

Era târziu și Mircea se hotărî să iasă și el din apă. Ocoli un colț al lacului, care trecea pe lângă o salcie bătrână.

Apa îi venea până aproape de umeri.

Venea spre țărm, călcând cu pasul sigur în mâlul din fundul albiei.

Deodată piciorul i se înțepeni în ceva tare și avu impresia că i s'a prins în niște rădăcini.

Il smuci, îl trase cu putere, dar piciorul îi era apucat de un cleşte nevăzut, care-l țintuia în adâncime.

O suferință ciudată îl făcu să strige după ajutor.

La țipetele lui, săriră câțiva și începură să-l ajute.

Mircea gemea de durere, dar piciorul drept nu se putea libera din încătușarea misterioasă.

Suci piciorul în toate felurile, îl smuci iar, și deodată îl simți scăpat din lanțul nevăzut.

Schiopătând ajunse la mal. Un fior de groază și de scârbă îl cutremură. Piciorul plin de sângele ce curgea din rănile suferite era acoperit de cărnuri putrede, gelatinoase și avea o formă și o culoare hidoasă.

Un miros greu de cadavru îi pătrunse adânc până în creer, ochii i se făcură mari în orbită, se îngălbeni și se prăbuși la pământ.

Svonul se răspândi și peste puțin timp tot satul era la eleșteu.

Jandarmii urmăreau pescuirea cadavrului. Corpul Babei Rada descompus și oribil la vedere, fu scos cu multă greutate din fundul apei, unde un bolovan de care se legase bătrâna, o pironise în adâncime.

Ancheta stabili că bătrâna se sinucisese.

Intins în patul alb din odaia lui, Mircea aiurea neîntrerupt. Febra îl ținu o lună de zile între moarte și viață. Medicii aduși din Bucuresti, stătură zile întregi la moșie. Coana Marița era prăpădită. O găseai plângând prin toate colțurile văzând cum Mircea se topește sguduit de febră, iar bătrânul Dăianu îndurerat cobora în pivniță, unde golea pahar după pahar, până ce-și simția ochii umezi și fierbinți și atunci clătinându-se și sprijinindu-se de ziduri se suia în odaia lui și se culca.

Criza se termină și bolnavul ieși din toropeală. Corpul singur însă se însănătoșise, căci mintea îi rămăsese bolnavă.

Halucinațiile îl chinuiau într'una. Nu se mai hrănia cu nimic : tot ce i se aducea, i se părea că miroase a cadavru.

Nenorocirea aceia de care se credea vinovat de mult îi zdruncinase nervii, iar impresia grozavă ce a simțit intrând cu piciorul în pieptul cadavrului, îi dăduse acum fiorii nebuniei.

Mirosul greu ce îi împrăștiase piciorul lui plin de cărnuri putrede, atunci când a ieșit din apă, i se întipărise în minte și ideia fixă că tot ce i se aduce și pe tot ce punea mâna are miros de mort, nu-l mai părăsea.

Plecară în străinătate. Il plimbară prin toate sanatoriile. Il văzură specialiști celebri. Pentru toți fu un subiect interesant de studiu, dar nici unul nu dădu o speranță sigură de vindecare.

Uneori, ceasuri întregi avea toată limpezimea cugetării și apoi halucinațiile reapăreau.

Atunci suferea cumplit. Viziunea moartei care-l urmărea necontenit, îl făcea să se sbată în pat.

Işi acoperea capul cu perne să nu-i mai audă blestemul și punea să i se deschidă larg ferestrele spre a ieși mirosul de cadavru, ce i se părea că întinde în jurul lui ca un val greu de plumb.

După câteva luni și după ce bătrânii cheltuiră aproape o avere în străinătate, s'au reîntors în țară fără nici o îmbunătățire.

In București îl internară într'o clinică de specialitate, unde zăcu încă trei luni, frământat mereu de ideia fixă, ce-i robise toată ființa.

Slăbise mult și nu mai era de recunoscut. Părea un bătrân obosit de povara anilor. Viața îi fugea din corp ca sborul fiecărei clipe.

Intr'o dimineață părinții fură vestiți că i se apropie sfârșitul și bătrânii sosiră tocmai când Mircea se stingea pe patul suferinții.

Părea că mintea i s'a luminat.

In ochii lui se strânsese toată vioiciunea spulberată în timpul din urmă.

Işi privi părinții, ca un animal rănit, cu un zâmbet dureros în colțul gurei, și apoi se stinse ca o flacără fără putere.

III

După înmormânatre, odată cu lucrurile bolnavului, infirmierul dădu Doamnei Dăianu un pachețel cu scrisori pe care Mircea le scrisese în timpul boalei pe fel de fel de petece de hârtie ce-i căzuseră în mână.

Reîntorși la țară, bătrânul Dăianu se coborî posomorât în pivniță spre a-și alina durerea, iar Coana Marița se închise în odaia ei și cu ochii arși de lacrimi citi slova tremurată și chinuită a fiului ei.

. . . .

‚Simono, dragostea vieței mele, tu desigur petreci departe de mine, în timp ce eu sufer aci în această singurătate.

„M'au internat într'o casă de nebuni și toți cred că sunt nebun. Scapă-mă frumoaso ! Ia-mă de aci, căci nu mai sunt decât o cenuşe plăpândă risipită pe un pat de spital.

Și ce spital ! De trei luni îmi dă să mănânc numai cadavre. Da, pâinea, mâncarea, fructele și tot ce mi se aduce e cadavru, are mirosul lui greu și înfricoșător care mi se sue la creer. Dela un timp însă, nu mai mănânc nimic. Mâncarea asta puturoasă, o arunc pe furiș și beau numai apă"....

„Draga mea Simone,

Am ațipit puțin, dar după câteva clipe de frământare m'am deșteptat. Fericiți aceia cari nu se mai deșteaptă ! Ce zic eu fericiți ? Dar dacă și pe ei îi chinuesc, ca și pe mine visuri îngrozitoare în fundul mormintelor ?

Și eu am fost fericit odată. Pe atunci mă deșteptam în brațele tale parfumate... Și acum, toate au murit !

In jurul meu nu mai e decât ruină și goază. Chiar apa care o beau mă cutremură. Are acelaș miros greu ce mi

---

Eunucul

Seraiul, ca un ram plecat de muguri,
Işi împletește patimi din mlade de liană,
Şi-apoi și-aprinde'n juru-ți, dorințele pe ruguri
Ce ard ca'ntr'o grădină neroniană...

..Stăpânul tău e viața ta, și el
Ți-a smuls din ochi priviri cutezătoare
Ca să-ți implânte'n tăişuri de oțel
Şi'n inimă tăcerea stepelor polare.

Când noaptea pe sub șipotu-i aproape,
Prin gratii reci, cadânele 'n sobor
Străbat cu ochii umbre mari spre ape,
Tu le'nsoțești privirile 'n Bosfor.

Şi scut le ești dorințelor păgâne :
Că nu li-i dat nici ceru 'mbrățișat de ape,
Nici jocul unui val ce vrea să 'ngâne
Un cânt străin, de Făt-Frumos zidit sub pleoape.

Şi totuși când prin geam un val de lună crește
Şi când cadânele 's vestalele durerii,
O stană 'ntr'un ungher se 'nsuflețește
Şi două lacrimi scapără de stâncile tăcerii.

ION POGAN

s‘a infiltrat în corp. Pielea mea miroase a mort. Nu cumva am murit eu?

Desigur! Eu am murit şi am şi intrat în putrefacţie. Aci nu sunt într‘un spital ci într‘un cavou. Nu zac într‘un pat, ci sunt întins într‘un cosciug“.

. . . .

...„Simono, fericirea mea spulberată de vânturile crude ale vieţei, aud din depărtare cum bate ora trei. Ce sclipitor a fost omul când a măsurat timpul şi a dat glas orelor! Sunetul înfiorător al clopotului de bronz vibrează încă strident în noapte şi îl simt cum tremură în sufletul meu, chemându-mă la judecata viitoare, când voi fi întrebat ce-am făcut cu Baba Rada?

A bătut ora trei. Câte ore au trecut şi trec mereu de douăzeci şi cinci de ani? Ce am făcut eu în timpul ce s‘a scurs aşa de repede?

Aproape nimic! Te-am iubit pe tine şi acum nu vii să‘mi mângâi fruntea rece, cu mâinele tale fierbinţi!...

Numai mama şi tata vin să plângă la sicriul meu.

Astăzi au venit iar. Mă priveau lung şi-şi ştergeau lacrimile pe furiş. Doctorul le spunea că nu înţelege de ce slăbesc aşa, căci mănânc destul de bine; şi-i asigura că mă voi face bine în curând...

Ca şi cum ar fi cineva care ar putea învia morţii!

Şi râdeam, râdeam cu poftă de prostia lui. Pe urmă infirmierul a stat lângă mine şi m‘a silit să mănânc.

Ce chin şi ce sacrilegiu Un mort care mănâncă alţi morţi! Mi-e scârbă de mine!“...

. . . .

„Strălucitoarea mea Simona, tu eşti steaua care mi-a luminat ochiul de am putut găsi acest petec de jurnal pe marginea căruia îţi scriu; căci nu se mai află nici o bucată de hârtie albă. Ei ştiu că morţilor nu le mai trebue nimic!

Curios îmi dau seama de toate, deşi am intrat în putrefacţie. Această descoperire pe care o fac schimbă toate teoriile ştiinţifice de până acum.

Toţi credeau că morţii nu mai ştiu nimic.

Toţi susţineau că oamenilor odată intraţi în descompunere, mintea şi sufletul li s‘a stins.

Ce greşeală! Draga mea, află dela mine că cel mai mare mister pe pământ pentru om, este el însuşi.

Căci iată, eu am murit de mult şi totuşi, te iubesc, îţi scriu, vorbesc şi mai ales miros.

O ce bine ar fi fost dacă m‘aş fi născut fără nas!

Mă uit la mine şi vreau să regăsesc pe Mircea de altădată.

Dar rămân încremenit, căci nu mai m‘am găsit! Ce a mai rămas din mine? Ce sunt eu acuum? Un strigoi... o umbră... de care s‘a legat Baba Rada prin toate fibrele corpului ei şi mă duce cu ea în prăpastia unei ape fără de sfârşit...

„...Simono! E ultimul strigăt cu care te chem.

Intunericul din acest cavou se lasă peste mine ca un capac de fier şi-mi paralizează toate mişcările. .

Sper că se vor înduioşa şi vor hotărî să mă îngroape, căci văd cum ese pe fereastră ca un abur cenuşiu, mirosul greu ce răspândeşte cadavrul meu!“

„Simono, cine este femeia care se apropie şi mă chiamă? O văd ca prin ceaţă... şi totuşi nu eşti tu iubita mea!

E Baba Rada! sunt lângă tine bătrânico! iacă te-am ajuns. De ce te uiţi aşa urât la mine? Nici tu nu mă mai iubesti-? Sunt Mircea sunt copilul pe care l‘ai crescut tu... sunt călăul tău!...

Iartă-mă... nu mai ridica mâna... nu mă mai blestema.

Simono, privirea babei mă îngheaţă, blestemul ei mă îngrozeşte... râsul ei mă înebuneşte....“

„....Simono... Simono... Baba Rada... Baba Rada“.

Doamna Dăianu terminase de mult de citit şi rămase aşa, pe gânduri...

Amintiri din trecut îi fulgerau pe dinaintea ochilor.

Il revedea pe Mircea copil. De mic avea o fire bizară. Silitor la carte, dar foarte nervos şi cu apucături svăpăiate.

Ii veni în minte o întâmplare de demult, când Mircea făcuse o mare năsbâtie. Atunci Baba Rada îi spusese:

— „Bagă de seamă Coniţă ca lui Conaşu Mircea să nu i se clatine sufletul!

Şi bătrâna cu capul în mâini plângea, plângea cu hohote...

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Am ucis pe Dumnezeu*)

Vremea stătuse în loc.

Adela cânta mereu...

Vrabie, se ridică de pe scaun, îşi îndreptă oasele şi, sprijini pânza de părete, ca să o poată privi mai bine, de la depărtare.

Fluera...

Işi şterse pensulele, le aruncă în borcanul de lut de pe pian se spălă pe mâini, îşi lepădă halatul, îşi puse haina şi pălăria şi eşi.

Adela, întoarse capul prinzându-şi privirea de clanţa uşei, ascultând cum se închide şi uşa de afară, a sălii în vreme ce degetele-i obosite par‘că, abia de se mai mişcau pe clapele pianului, înăbuşind ultimele sunete...

Câte-va secunde în urmă, se sculă grăbită, ca şi cum întârziase vreme de preţ. Puse un scaun în faţa ferestrei şi se urcă să privească pe poarta de fier, larg deschisă. In aceiaşi clipă, Vrabie eşea...

L‘a urmărit până departe, în lungul străzei... A cotit la dreapta...... S‘a şters...

Adela era încă pe scaun. Ochii ei mari deschişi, rămaseră să măsoare mereu aceiaşi porţiune de drum de la poartă, până departe unde dispăruse şi de-acolo, până la poartă.

Nu gândea la nimic.

Acum, privea acoperişurile caselor, numărul coşurilor şi ochiurile de pod de pe la construcţii... Departe, între două ziduri înalte, ale unei case cu etaj, mai mult ghicind să vedea o bucată ruptă din bulevardul Colţei.

A trecut un oltean... o doică cu cărucior... un copil cu cercul şi... a trecut un om... A trecut el, Vrabie...

Dacă ar fi putut să spargă zidurile caselor, cu ochii, să-l vază mereu...

Căută o altă privelişte. Ochii îi fugeau înainte, împiedecându-se de acoperişurile caselor, de pomi şi zidurile înalte ale proprietăţilor ce străjuiau bulevardul, închizând zarea.

Suspină...

Se dete jos de pe scaun şi rămase în mijlocul odăei, singură cu cele trei pisici, fereastra largă pe care fugeau nourii petecind tăria, pianul cu clapele albe şi negre şi mirosul proaspăt de vopsea...

Deschise uşa de la antreu, o deschise şi pe cea de afară şi din capul scărei, privea în jos, treptele ce coborau în rotire de inele.

Inainte vreme, de câte ori pleca de acasă, ca şi acum, îl petrecea din capul scărei şi când paşii lui loveau asfaltul curţei, se urca pe scaun, în faţa ferestrei, şi ochii ei râdeau şi mâna ei flutura la salutul lui, ultimul pe care i-l trimitea din poartă.

Făcu şi acum ca altă dată...

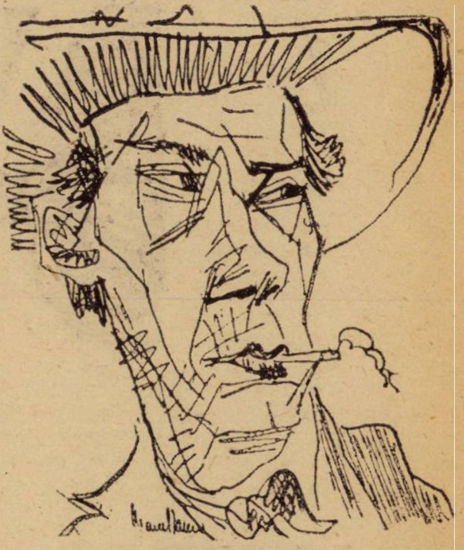

C. ARDELEANU

Se întoarse din nou în cameră şi din nou se urcă pe scaun ca să vadă acelaşi drum pe care nu trecea nimeni şi aceleaşi case cu aceleaşi acoperişuri şi cu aceleaşi ziduri înalte ce tăeau petecul rupt din bulevard.

Pe glaful ferestrei, pisicile, câte trele se cocoşară frecându-şi capetele, de mânile albe şi goale, ale Adelei.

Vrabie era hotărît să rupă această legătură. Doi ani, erau prea de ajuns pentru viaţa care o dusese, viaţă de om însurat, adăogând la aceasta şi faptul că femeea pe care o avea, nu-i mai dădea nici o posibilitate de a mai face altceva de cât lucruri cunoscute.

Corpul ei, corpul Adelei care la început părea să-l ispitească în frumuseţi nebănuite, acum îi era cunoscut şi prea cunoscut.

Făcuse treizeci de nuduri şi tot atâtea capete sau poze diverse pe care le găsea în mişcările-i leneşe, pasionate şi pe cari le credea că nu se vor repeta.

Asta la început.

Acum, culoarea pielei îi părea prea albă, formele prea împlinite şi mişcările prea aceleaşi...

Prea o cunoştea. Nimic nou, nici un interes care să-l mai lege de ea, de aceia hotărî să se despartă. El nu era făcut să-şi închidă viaţa lângă o femee. Arta trebue să premeargă vieţei.

De aceia, îi spuse încă de mult, că drumurile lor se despart, că ea este liberă să se ducă ori unde, că frumuseţea ei va putea prinde pe un om, ca toţi oamenii, care să o iubească şi cu care să se mărite aşa ca orişi ce femee, fără ca nimic să piardă din ceeace poate fericirea să-i dea femeei care ştie că un cămin şi o viaţă de tihnă, o va cinsti în faţa societăţii.

— Da, e singura soluţie... Lucrul trebue să-l înţelegi!...

Aşa i-a spus el.

— Nu‘nţeleg nimic, a răspuns ea. Viaţa mea ţi-am închinat-o ţie. Pe tine te iubesc... în faţa ta mi-am pierdut mândria pe care orişice femee o are... A ta sunt!... A ta... a nimănui altuia... Omoară-mă!... fă ce vrei...

— Nu, nu pot pleca din casă...

C. ARDELEANU

---

*) Fragment de roman.

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

VI.

...Şi iar pe capră birjarul sbeară,
Napoi în troică perechea sboară...

Stai !.. Stai !.. Andruha, sunaţi alarmă !..
Petruha, din urmă daţi focuri de armă !..

Trap-tara-rah-bum-bum-bum...
Pulberi de zăpezi se învălue 'n fum...

Birgarul cu Vanika—fugi într'un noroc—
Ridică-ţi trăgaciul mai trage-i un foc !..

Trah-tara-rah... să ştii altădată,
Cum să te legi de-a altuia fată !...

. . . .

Fugi mişelul ticălos, dar mâini
Tu-mi vei cădea, mişele'n mâni !...

Iar Katea, unde-i ? Katea-i moartă...
Zace'n omăt cu fruntea spartă...

Eşti mulţumită — acum, neroadă ?..
Stârv ticălos ! zaci în zăpadă !...

Ţineţi pasul revoluţionar,
Căci nu doarme duşmanul pândar-!..

Trad. de I. BUZDUGAN

Gravurile de V Feodorov.

NOTIȚE CRITICE

Cum e orientat publicul cetitor?

Despre „cercetarea critică“ despre „poetul **P. Cerna**“ a d-lui **I. Licea, profesor,** sântem nevoiți să spunem următoarele:

1. Ca **istorie literară,** ea conține cel puțin 4 greșeli:

1. Că „singurele poezii reușite (e vorba despre **Gr. Alexandrescu**) sunt desigur: **Rugăciune, Anul 1840** și, într'o oarecare măsură, **Umbra lui Mircea la Cozia.** (pag. 4).

2. Că poetul **Nicoleanu** n'ar fi lăsat nimic la înălțimea lui...**Depărățeanu** și **A. Mureșianu** (pag. 4) când despre acelaș un cunoscut critic zice: „are expresiunea energică, arătând multă sinceritate“ (**M. Dragomirescu** și **G. Adamescu: Poetica**), iar **Titu Maiorescu** vede un precursor al lui **Eminescu** prin ironia amară, care străbate puținele lui poezii (**Direcția nouă**).

3. Că **Vlahuță** ar fi scris „absorbit și vrăjit de puternica, personalitate a lui **M. Eminescu**“ (pag. 5).

4. Că — în fine— literatura românească ar fi având „multe“ monografii despre: „**Al. Vlahuță, G. Coșbuc, V. Alecsandri, M. Eminescu, Gr. Alexandrescu,** etc“ (pag. 7).

Adecă o lipsă destul de simțită a unei sigure informațiuni de istorie literară, întovărășită cu confuziea regretabilă a lucrărilor de valoare cu simplele încercări de diletant.

II. Să caracterizăm, tot prin citate, și „critica“ d-lui **I. L.**

1. Despre Răsunetul lui lui **A. Mureșianu** d-sa zice că e „cam lipsită de gradație și cu oarecari argumentări și declarațiuni retorice“ (pag. 4).

2. Despre **poeziile erotice** ale lui **Cerna** adaogă că... „sânt așa de frumoase, **că** (1) poartă **pecetea** (2) perfecțiunii, în **așa fel** (3), **încât**(4) nici nu știm cu ce să începem **mai întâiu** (5) (pag. 9):

3. In legătură cu aceleași ne amintim în treacăt că poetul „ar fi avut **oarecari** neplăceri din cauza relațiilor sentimentale, încă de pe când se afla la Brăila“ (pag. 14).

4. Despre aceleași: „Alte poezii erotice, **destul** de frumoase sunt...“ (pag. 18); și:

5. Comparația cu trandafirii și spinii e interesantă, **fiindcă tentează pe mulți din zilele noastre**“ (pag. 18).

6. „E de mirare **că Cerna** (6)... n'a cântat povestea bătrânului Danubiu..., nici sutele și mii(7) de corăbii..., nici... canalul Filipoiu...“ (pag. 24).

7. In altă parte d-sa caută să rezolve chestiunea inutilă: **de unde și-ar fi luat Cerna ideile sociale?**

8. Altă problemă tot atât de inutilă: **Cum concepea Cerna?**

9. Judecata finală: Va rămâne **P. Cerna** în poezia românească? Răspuns:

„Dacă poetul francez **Arvers** s'a făcut celebru printr'o singură poezie..., dacă preotul-poet **Alexe Matcevici** rămâne în literatura română prin poezia sa „Limba noastră“... desigur că și **P. Cerna** va ocupa un loc de frunte în literatura noastră...“ (pag. 41).

III. Despre limba acestui studiu, la cele de mai sus, adaog o singură frază:

„Iubirea simțită așa cum o simția și o înțelegea **Cerna** este așa de trainică, așa de solidă, încât nici ura, nici gândul morții nu o poate turbura, și nici o altă putere din lume nu e în stare să o distrugă“.

Concluzie: o pasabilă lucrare de școlar care nu trebuie însă publicată nici în „anuar“, nici în broșură spre a contribui la dezorientarea și a publicului și a școlarilor. E un prost serviciu pe care cei ce au crezut altfel l-au făcut literaturii românești. Poezia lui **Cerna** cere o specială pregătire pe lângă gustul estetic pe care d. I. L. n'a putut să ne convingă că le posedă.

PAUL I. PAPADOPOL

---

1) dece nu: **încât...?**
2) dece nu: **pecetia...?**
3) iar?
4) așa da!
5) **a începe mai întâiu** — e un urât pleonasm.
6) observați cacofonia.
7) de ce nu: **sutele și miile?**

MENTIUNI CRITICE

ION PILLAT: Biserica de altădată, poezii, ed. „Cartea Românească“, 1926.

In ziua în care istoriografia noastră literară va ajunge să practice — ca pe o normă și nu ca pe o întâmplătoare excepție — monografia poeților contimporani — d. Ion Pillat o va avea, printre primii. Și cariera sa literară cu nobilul cult pe care l-a închinat aproape exclusiv poeziei și valoarea acestei poezii, așa de unitară și evoluând în cadrul—ai zice — unor legi preconcepute — îl desemnă, de pe acum, râvnei și pasiunii cercetătorilor literari.

Activitatea poetică a d-lui Ion Pillat, care numără la activul său șapte volume de poezii, este cea mai frumoasă lecțiune și pilda cea mai elocventă pentru tinerile generații de stihuitori, de câtă dragoste, și mai ales de câtă asiduă stăruință trebue să dea dovadă un poet până la desăvârșita promovare a temperamentului său poetic. Cititorul neinițiat, căruia i-ar cădea în mână unul din primele volume ale d-lui Ion Pillat, să zicem „Eternități de-o clipă“ sau „Amăgiri“ apărute cu zece ani și mai bine, în urmă, ar fi foarte mirat să afle că și ele sunt tot ale poetului desăvârșit din evocările peisagiilor argeșene sau al pastelurilor brumate de vis și istorie, și că dintre versurile acelea cu armonii întâlnite, cu teme oarecum didactice și cu stângăcii duioase și-a luat zborul columba imaculată și grațioasă care este poezia așa de personală și atât de artistică din ultimele sale volume. Intr'una din cele mai încântătoare poeme pe care le-a modulat pe iscusitul său naiu rustic din care a izbutit să scoată acorduri surprinzătoare, în poema „Aci sosi pe vremuri“, d-l Ion Pillat, se rostește, într'o manieră indirectă, despre sine, când, vorbind de întâmpinarea miresei în acelaș decor al bunicilor scrie: „...Și ți-am părut romantic și poate simbolist“. Dintr'un romantic, poetul „Bătrâni-lor“ nu are decât poate aspirația pentru culoare, pentru miragii de Orient și peregrinări în natură fără să aibă însă nimic din patosul și din elanul sentimental al acelora. Linia d-sale este, mai ales în primele lucrări, a unui parnasian îndrăgostit de forma nudă.

Iar dacă, deasemeni, cu simbolismul are mai mult înrudiri colaterale, nu-i mai puțin adevărat că ucenicia sa literară l-a purtat dela romantismul eminescian

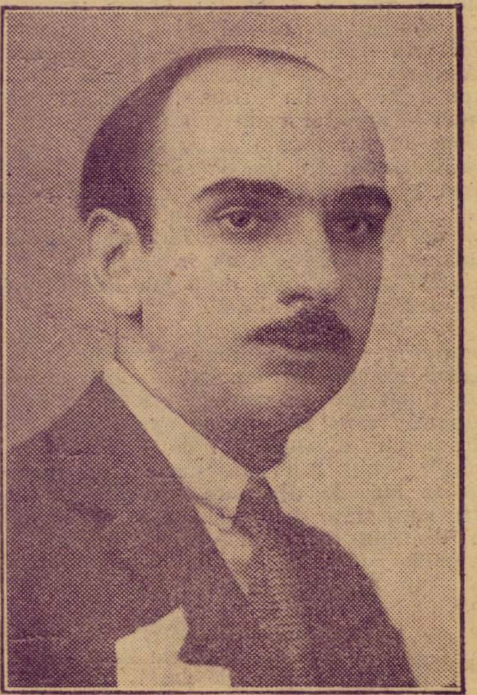

ION PILLAT

prin Coșbuc și simbolismul francez până la golful de lumină al propriului său suflet, de astăzi. Iată pentruce vorbeam, întru început de exemplul carierei poetice a d-lui Ion Pillat.

Scriind într'una din sugestivele sale măști, despre Mallarmé, Remy de Gourmont susține, fără intenție de paradox, că și Verlaine și poetul: „După amiezii unui faun“ ca și întreaga literatură actuală și mai ales aceea căreia i se zice simbolistă, este baudelairiană și „nu atât prin tehnica exterioară, cât prin aceea internă și spirituală, prin simțul misterului, prin grija de a asculta ceeace spun lucrurile, prin dorința de a comunica, dela suflet la suflet, cu gândul obscur răspândit în noaptea lumii, etc., etc.“ Răsturnând termenii unui identic proces de filiație, pentru literatura noastră, întâlnim în începuturile unei bune părți din poeții noștri urmele tiraniei eminesciene. Negreșit, ne gândim, la adevărații poeți la aceia care posedă o autonomie temperamentală și nu la fauna parazitară care niciodată nu se descătușează din lanțurile eminesciene. Inceputurile d-lui Ion Minulescu, rămase pe bună dreptate, în paginile îngălbenite ale revistelor de pe vremuri, primele poeme ale d-lui Ion Pillat, nu știu întrucât poezia inițială a d-lui Arghezi, fără să mai amintim de mapele de laborator — atâtea din ele postume— ale majorității poeților de azi, mărturisesc ecouri din acordurile cântărețului „Florii Albastre". Cu deosebirea că la noi nu e vorba de o filiație spirituală internă, cât de una formală, exterioară. Vocabularul eminescian, imaginile, aforismele plastice — dacă putem spune astfel — ele sunt acelea care au avut cătare și singurele ce s'au rătăcit, pentru un timp între versurile adoratorilor lui Eminescu. Altminteri, fără teamă de tăgăduire, se poate spune că Eminescu a fost și este un izolat. Afară dacă socotește cineva să-i dea de fiu sufletesc pe Vlahuță. Alături cu ecouri din Eminescu („și'n izvorul unde astăzi — ca'n oglindă îmi răsai — cine știe dacă mâine — n'o privi alt chip bălai" sau „lung buciumul toamnei prin noapte răsună — prin ramuri de tei"), iată reminiscențe metrice și de trepidație epică din baladele lui Coșbuc, în „Cântecele stepei" (Aşi vrea să fiu Oigur nomad — călare'n vânt să mă avânt, — și noaptea prin păduri de brad — La Selenga să'ncerce vad — poporul meu nenfrân." sau „...Să intru'n trap. Iar stând ca mort — norodul vadă cum îi port — stăpâna lui și-a mea") și iarăși teme așa de frecvente în poezia simbolistă franceză, precum acea admirabilă fluidă poemă: „L'Homme et la Sirène" a lui Henry de Régnier, de care fără să vrei te apropie — negreșit nu în spirit — „Ecourile marine" ale d-lui Ion Pillat din „Eternități de-o clipă".

Dar iată că cu volumul următor „Amăgiri", — și este singura rațiune a acestui excurs retrospectiv — lira d-lui Ion Pillat se limpezește. Ceva din ideile generale care vor forma axele de oțel ale poeziei d-sale, apar de pe acum, în simple schițe din care unele nu sunt lipsite nici de abilitate, nici de grația ulterioară. Iată o poemă din care vor da ca dintr'un trunchiu vânjos, vlăstarele poemelor de evocare din ciclul „Florica", iată un vers care sună cu timbrul cunoscut de mai târziu — ca două goarne din aceiași alamă turnate — („sunt morți conquistadorii, galerele sunt sparte"), iată profuziune de pastel din care d. Pillat va face temă de predilecție, iată mijiri de religiozitate care-l vor îndrepta către efuziunile mistice din „Grădină între ziduri" și către epopeea religioasă națională din „Legenda Maicii Domnului" din ultimul d-sale volum și — ca să încheem — iată un sonet „Drum de noapte" ca o discretă pregătire a acelei visiuni din „Aci sosi pe vremuri", imagini de vis, trezite la viață de aceeași miraculoasă nuia de alun cu care d. Ion Pillat izbutește să evoace trecutul, când se decide să-și privească sufletul cu sinceritate.

Poetul care se exercitase printr'o ucenicie așa de fertilă trebuia neapărat să ajungă la culegerile de poeme din „Grădina între ziduri", „Pe Argeș în sus" și „Satul meu", să treacă cu alte cuvinte de la notațiile sporadice și negrupate, la compoziție fie că realiza panoul decorativ din „Florica", fie că mângâia cu iscusință de miniaturist catrenele instantaneelor din satul său. Nu este locul să stăruim în de-aproape asupra acestor trei volume care l-au definitivat pe d. Ion Pillat în lirica contemporană și care sunt, de bună seamă, destul de proaspete în amintirea cititorilor Insă era, pentru noi, o obligațiune elementară să arătăm chiar în pripă, drumul pe care l-a străbătut muza d-lui Ion Pillat, dela întâile sale versuri până la statornicirea din ziua de azi.

Experiențele literare trebuesc folosite pentru binele colectivității scriitoricești și cariera poetică a d-lui Ion Pillat este una din marile biruinți în câmpul literelor românești.

Pentrucă deși poet, în toată accepțiunea cuvântului — sensibilitate superioară, imagism accentuat cu care transfigurează ambianța și mai ales—dar înăscut—un intens sentiment al naturii, d. Ion Pillat a ajuns la cunoașterea de sine și la perfecția de astăzi grație unei munci încordate și unui plan, cum spuneam mai sus — pare-se — preconceput. Este în d. Ion Pillat o voință tenace care l-a făcut dintru început să presimtă drumurile și să le urmărească cu neostenea la magilor pe cari tot d-sa i-a cântat cu osebită artă. Sunt observațiuni care se pot așeza, cu destulă oportunitate și'n pragul ultimului său volum de versuri: „Biserica de altădată".

◆

Și aceleași calități — poezie și artă a poeziei — se întâlnesc și în poemele pline de lumină cerească ale ultimului volum, fie că e vorba de comunicări mistice ale poetului cu natura, un soiu, am zice, de panteism creștin în care toată prezența e plină de duhul sfânt, fie că e vorba de caele icoane în marginea parabolelor localizări spirituale în peisagiul românesc —un smochin neroditor prin părțile Balcicului, un păstor de pe la Cara-u, un samaritean din Vlăsia, — fie, mai ales că e vorba, de „legenda Maicii Domnului", una din cele mai interesante încercări în cari erudiția folkloristică a lui Ion Pillat, plecând dela nenumăratele legende din țara noastră, ale Maicii Domnului, alcătuește o frescă religioasă, — savantă altoire de poezie cultă în tulpina motivelor populare — și care, de bună seamă, l-ar fi bucurat, peste măsură, pe bunul monografist al legendei Maicii Domnului, răposatul părinte Simeon Florea Marian.

Poemul religios al d-lui Ion Pillat va părea multora îndrăzneț. El este însă în spiritul colindelor noastre care l-au împământenit pe Isus în țara noastră și l-au cântat în nenumărate variante, dimpreună cu maică-sa și cu cu sfintele lor întâmplări. Dela caracterul acesta românesc — pe care d-l Nichifor Crainic l-a subliniat admirabil în calda sa apologie de acum câțiv ani—al temelor religioase și până la strămutarea definitivă a poveștilor biblice pe plaiurile noastre, nu este de cât un pas. E ceeace a surprins d. Ion Pillat când a localizat parte din legenda Mariei, fiica lui Ioachim și Anei, prin părțile Argeșului. Nu știu cât de mult va convinge această inovație în materie de mituri a d-lui Ion Pillat, ceeace face însă farmecul poemului dumisale etse tocmai întrepătrunderea necontenită a celor două planuri — legendă și actualitate — artificiu de pe urma căruia poemul, chiar dacă pierde în adevăr, câștigă în pitoresc. Iată de pildă „Inchinarea magilor" —un tablou de pură culoare locală, intercalat ca o punte de vis între stâncile Bucegilor și țara Ardealului unde se petrece „Fuga în Egipet" a Maicii Domnului—și în care câteva tușe comice înveselesc spiritul sever sacru al tabloului biblic.

. . . . . .Trei Crai lui Isus
Smirnă, tămâe și mirt i-au adus.

Alb era unul; ca o momâe
Altul, sfrijit, cu obraz de-alămâe;

Cel de urmă, buzat și arap,
Behăia când vorbea, dând din cap ca nu țap.

Micul Isus tot râdea făcând haz —
Iute îi trase Maria marama pe-obraz,
Pruncul să nu i-l deoache cel Crai Baltazar,
Pe când cu ochi lacomi Iosif cântărea orice dar.

Și trecând peste „Naşterea Domnului", „Jalea", și „Bocetul", cele trei teme în ritm și spirit popular — în care simțul de selecțiune al poetului, a simplificat sau a cules cea mai aromită miere a motivelor populare (și care vor da de lucru istoricilor literari, care ne vor spune cu precizie din ce variantă de pildă a luat d. Ion Pillat pe Toma Tominoc ca și pentru care motiv—desigur de eumfonie—l-a preferat pe acesta lui Tomoioc sau Tobâltoc — ilustrare a acestei arte, despre care aminteam întru începutul acestei cronici, și care nu se mulțumește cu simplele indicațiuni ale inspirației, dar le adâncește și le fertilizează în brazda unei culturi serioase)—vom cita ca exemplificare finală pentru sensul legendei Maicii Domunlui următoarele versuri din „Inălțare":

Și zugrăviți ca'n lemnul din vechi troițe, iată
Pe Duhul Sfânt, pe Tatăl, pe Fiul — câte trei,
Și iată pe Maria urcându-se la Ei,
Pe scara unei raze ca dânsa de curată.

Țăranu-și face cruce cu dreapta și se'nchină
Smerit cum se cuvine icoanelor. Apoi
Pornește brazdă dreaptă cu'n plug cu patru boi,
Pe când ușor se pierde Maria în lumină.

E ca un fuior de jertfă luminoasă înălțată la ceruri din brazda pământului românesc, după cum întreaga poemă va trebui privită ca un prinos al poetului — „robul Tău Ion dela Miorcani", cum îi place, cu atâta cochetărie d-lui Ion Pillat să sfârșească poemul—prinos Maicii Domnului, ofranda credinței românești.

Și cu toate că nu stă în mijloacele acestei cronici, oricâtă bună voință ar îndemna, să stărue asupra tuturor laturilor și sensurile. „Bisericii de altădată nu pot termina rândurile de față fără să atrag atențiunea asupra poemului —„Morții" — cu care ce închee volumul și'n care îmi place să văd cea mai desăvârșită, și mai nouă raelizare de artă în poezia d-lui Ion Pillat. E, dacă voiți, tot unul din marile motive ale credințelor noastre ziua morților în sat — datini și reminiscenți literare (de pildă, în poemul IV, ceva din enigmaticul celor 15 cântece din Maeterlinck) și totuși ce aliaj nou, ce surprinzător balet, deloc grotesc, sezizat, acest vis al „țiutirimului nimănui" coborît în sat de fantezia poetului:

Merg pe drumul mare 'n sat
— Nimeni nu îi știe —
Merg în ziua mare 'n sat
Nimeni nu îi știe.

Merg cu pasul apăsat
— Nimceni nu-i aude —

„Foae verde cucuruz..."
Cine îi aude?

Merg cu pasul trăgănat
— Nimeni nu îi vede —
Merg să sape cucuruz
Nimeni nu îi vede.

Numai eu și numai eu
Nimeni alt pe lume.
Ii văd azi și-i văd mereu
Numai eu pe lume.

Sap cu dânșii la săpat —
Nimeni nu îi știe.
Ar cu dânșii la arat —
Nimeni nu îi știe.

Azi la sapă, mâini la plug —
Morții toți cu mine.
Umplu carul cu belșug
Morții pentru mine.

Rareori o idee filosofică a fost exprimată cu mai multă sobrietate, rareori poezia și arta s'au însoțit mai discret și mai nobil în opera așa de vastă și atât de diversă a d-lui Ion Pillat, ca în acest poem, pe o temă pe care singur Lucian Blaga a mai abordat-o în pantomina „Inviere"—și care ne arată cât se poate aștepta dela tezaurele nedesgropate ale ființei noastre etnice, când făuritorii sunt oameni de cultură și poeți prin naștere ca d. Ion Pillat.

PERPESSICIUS

Omul drept

de FREDERIC MISTRAL

Odată, un om avu un copil și având el aecst copil, voi să-i dea ca naș un om drept. Dar unde să-l găsească? Caută... și caută!

Intâlnește pe sfântul Petru și sfântul Petru îi spune:

„Ce tot cauți, om bun?

— Caut un naș pentru copilul meu.

— N‘ai vrea să-l țin eu în brațe?

— Vezi că, răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Mai bine nu puteai să nemerești, îi spuse sfântul Petru:

— Și d-ta cine ești?

— Sunt sfântul Petru.

— Sfântul Petru? care porți cheile? nu ești drept; pentru câteva biete păcate mai mult sau mai puțin, trimiți pe unii în rai și pe alții în infern... Nu ești omul pe care îl vreau. Adio“.

II

Și umblă... și umblă! și caută... și caută! Intâlnește pe bunul D-zeu:

— Ce tot cauți, om bun?

— Caut un naș pentru copilul meu.

— Dacă vrei să-l țiu eu în brațe, îi spune bunul D-zeu, îți sunt la dispoziție.

— Vezi că, răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Mai bine nu puteai nimeri.

— Și cine ești d-ta?

— Sunt bunul D-zeu.

— Bunul Dumnezeu!... Ah! nu, nu, nu ești nașul pe care îl caut.

— Cum păcătosule, tu găsești că eu nu sunt drept!

— D-ta drept, sfinte Doamne?... d-ta trimiți aici pe unii bogați, trimeți pe alții săraci, d-ta faci pe unii înțelepți, faci pe alții nebuni; d-ta naști pe unii drepți, naști pe alții schiopi; unuia îi dai știința, altuia întunericul; acestuia fericirea, celuilalt nenorocirea... Nu, d-ta nu ești nașul care îmi trebue“.

III

Și umblă... și umblă! și caută... și caută!

Intâlnește Moartea, și Moartea îi spune:

„Ce tot cauți, om bun“?

— Caut un naș pentru copilul meu.

— Dacă mă primești, îi zise Moartea, îți sunt la dispoziție.

— Vezi că îi răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Oh! bravo, mai bine nici nu puteai nimeri...

— Și cine ești d-ta?

— Sunt Moartea.

— Moartea! Atunci s‘a făcut! D-ta, frumoasă Moarte, ești dreaptă; în fața d-tale, nu există nici bogat, nici sărac, nici nobil, nici om de rând, nici rege, nici supus, nici savant, nici măgar, nici tânăr, nici bătrân, nimeni care să însemne ceva! Bravo, trăiască Moartea! Vei fi, o Moarte ce ești atât de dreaptă, nașul copilului meu“.

IV

Moartea ținu copilul în brațe și se făcu un botez frumos. Dar iată că la masă era o mâncare cu linte, și Moartea le mânca cu vârful unui ac. Atunci omul nostru îi spuse:

„Cum se face moarte că mănânci lintea cu vârful unui ac?

— Frumosul meu, zise Moartea, eu sunt ființa răbdării. Chiar dacă merg încet, am vreme destulă, tinerii, bravii, cei fericiți nu fac caz de nimeni și râd de Cumătra; dar îi aștept la gaură, nici unul nu-mi scapă.

Când masa s‘a sfârșit, Moartea spuse omului:

„Pentru că ți-am ținut fiul în brațe, am să-ți spun un secret pentru binele copilului. Ascultă cu băgare de seamă: Când cineva va fi bolnav, dacă mă vezi stând la capătul patului, poți să afirmi, cu siguranță, că bolnavul e scăpat, dar când mă vei vedea la picioarele patului, cu securea, poți să spui că e pierdut.

Foarte bine. Omul nostru se făcu doctor; și când un bolnav, trimetea după el, cum intra în casă, dacă vedea pe Cumătra la capătul patului prescria ca leac puțină apă din ulcior și spunea bolnavului:

„N‘ai teamă, vei scăpa“.

Dacă, dimpotrivă, vedea Moartea, cu securea în mână, la picioarele patului, spunea pe loc rudelor dând din cap:

„Vedeți e bolnav greu, n‘are s‘o mai ducă mult: mergeți iute după notar și popă“.

Și cum nu se înșela niciodată, căpătă, mai mult decât oricare alt doctor, încrederea tuturor și câștigă bani cu nemiluita, și ajunse bogat ca marea. Din când în când, Moartea trecând, venea să-l vadă; și doctorul o primea cu toate onorurile și îi spunea: trăiască omul drept!

V

In vremea asta el îmbătrânea și iată că Moartea, îi spune într‘o zi:

„Eu vin mereu pe la tine... Tu când ai să vii, să-mi vezi puțin locuința?

— Când vei dori, zise omul.

— Eh! bine, făcu Moartea, dacă vrei, vino cu mine, am să-ți arăt locuința mea.

— Haidem!“

Și pornesc la drum împreună. Mergi ...și mergi! pe drumuri și poteci. Către apusul soarelui, sosesc la poalele unui munte înspăimântător, și porniră pe o vale neagră de-ți făcea frică; și în fundul acestei văi, dădură de o peșteră care, de departe, părea înstelată cu lumini:

„Aici e, zise Moartea, intră!“

Omul nostru intră și văzu o sală mare plină cu lămpi care asvârleau în întuneric luminile lor de toate nuanțele. Din această sală, se deschideau alte săli, toate luminate și ca număr nesfârșite:

„Ah, Doamne, ce de lumini! făcu omul înmărmurit.

— Sunt, lămpile vieții, zise Moartea...

— Uite, una care se varsă.

— Se naște un copil.

— Dar aceea, ce frumoasă e!

— E a unui om în floarea vârstei.

— Dar cealaltă, de colo, care pâlpâie...

— E a unuia care e în agonie.

— Oh, aș vrea s‘o văd puțin și pe a mea.

— Vino, zise Moartea, să trecem în cealaltă sală, o vei vedea“.

Când fură în cealaltă sală, omul strigă:

„Oh! frumoasă lampă cu ulei, cum luminează, cum strălucește! Dacă ar putea fi a mea!

— E a fiului tău, răspunse Moartea.

— Dar aceasta săraca, care nu mai are decât o picătură de ulei, care se prezintă așa de rău și care, după cât pare, e aproape să moară...

— E a ta.

— Vai! Dumnezeule! e cu putință? Acuma când am avere și aș putea să mă bucur puțin de ea!

— A ta este, și te povățuiesc, în calitate de prieten, să-ți rânduiești afacerile, să spui secretul tău copilului să

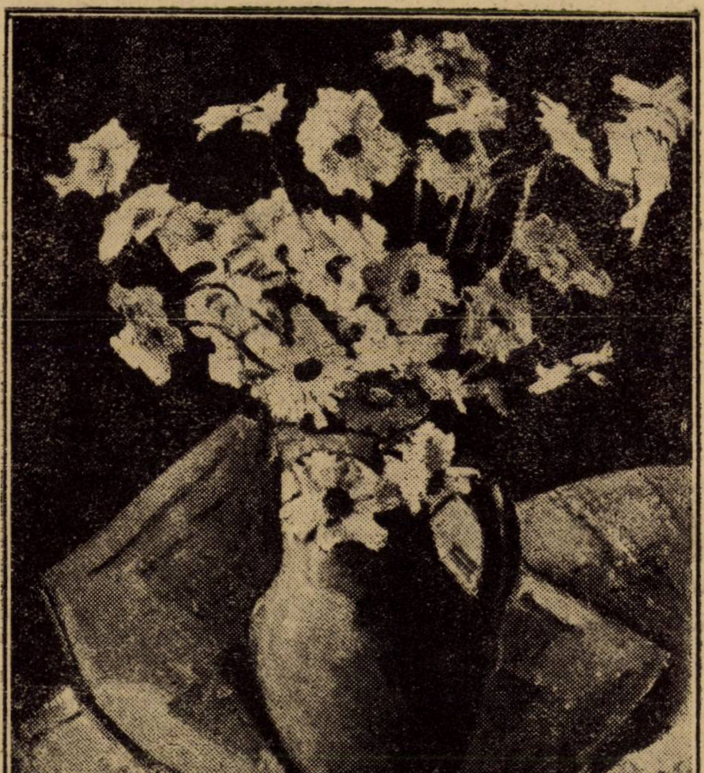

P. IORGULESCU: MARGARETE

O SEAMĂ de CUVINTE

Rudyard Kipling, autorul multor lucrări celebre în Anglia ca şi pe continent era un romancier foarte bine retribuit. O mare cassă editorială îi cumpără un roman plătindu-l scump cu aur. Statisticienii se apucară atunci să calculeze şi să publice că „fiecare cuvânt scris de Rudyard Kipling, valorează un shilling".

Un farseur îi trimise atunci următoarea scrisoare:

„Domnule,

Aş ţine mult să am un autograf dela dv.; dar mijloacele mele materiale nu-mi permit de a consacra mai mult de un shilling, în acest scop. Mă mulţumesc deci cu un singur cuvânt, pentru care vă trimit, după tariful dv., un mandat de un shilling".

Răspunsul nu întârzie. Rudyard Kipling trimise farseurului o foae mare de hârtie albă pe care scrise un singur cuvânt: „Mulţumesc". Şi reţinu mandatul.

•

Un avocat, foarte urât şi aproape cu totul lipsit de nas, nu isbutea să descifreze un act important pe care trebuia să-l citească în cursul desbaterilor. Un consilier care avea nasul foarte mare zise cu ironie:

„N'are nimeni să împrumute nişte ochelari acestui avocat?"

Şi avocatul ofensat răspunse:

Ca să mă pot servi de ochelari ar trebui să-mi împrumuţi şi nasul d-tale."

•

Un scriitor francez, puţin cunoscut, numit Cazimir Bonjour, ţinea neapărat să fie primit la Academia franceză. In acest scop se prezentă la unul dintre membrii marei instituţii spre a-i solicita votul. O servitoare veni să-i deschidă:

„Numele dv. domnule?".

Candidatul răspunse cu cel mai graţios surâs:

„Bonjour".

Foarte încântată de această politeţă servitoarea răspunse:

„Bonjour, d-le, sunteţi bun să-mi spuneţi numele spre a vă anunţa?"

„Am spus Bonjour".

„Şi eu vă zic bonjour, d-le, dar pe cine să anunţ?"

„Dar bine, Bonjour e numele meu!"

Şi servitoarea înţelese abia atunci că în loc să-i zică „Bonjour d-le", trebuia să spună „domnul Bonjour".

ZOE G. LECCA

---

te spovedeşti, căci nu mai ai decât trei zile de trăit.

— Oh Moarte! Oh Moarte atât de bună! Varsă în lampa mea puţin ulei. din aceea care dă pe lături, din aceea a fiului meu care, care atâta..."

Dar Moartea îi răspunse:

— Cu neputinţă; fiul tău e finul meu, şi nuţi mai aminteşti nerodule, că ai vrut ca naş un om drept?"

Moartea veni la el aşa cum îi spusese, după trei zile.

trad. de N. RADU

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Contribuţia vechiului regat la renaşterea Ardealului

Inainte de-a încheie cercetările noastre cu privire la epoca ziarului „**Tribuna**" din Sibiu trebue să precizăm un fapt foarte important pentru înţelegerea deplină a acelei epoci. E vorba de concursul ce l-au dat Ardealului cercurile conducătoare din Bucureşti.

Intre conducătorii din Ardeal şi cei din vechiul Regat au existat, mai cu seamă dela revoluţia din 1848 încoace, legături strânse politice şi culturale. In epoca de care ne ocupăm, aceste legături au devenit tot mai strânse. „Tribuna" nu scăpa nici o ocaziune să informeze publicul din Ardeal despre toate manifestările culturale din Bucureşti. Mişcarea literară era urmărită cu regularitate şi autorii consacraţi la Bubureşti erau reproduşi sau cel puţin comentaţi. Nu trebue să uităm însă, că aceste legături nu se reduceau numai la ceeace se scria şi publica în „Tribuna" sau alte publicaţiuni. Mişcarea tribunistă are marele merit de-a fi introdus în Ardeal obiceiul discuţiilor libere la clasa intelectualilor.

O coincidenţă fericită a făcut ca în aceeaş vreme să se găsească în Sibiu un mănunchiu de personalităţi culturale de mâna întâi, angajate în serviciul bisericei ortodoxe. La seminarul „Andreian" teologic-pedagogic funcţionau ca profesori, dr. Petru Şpan şi Gheorghe Dima, ca să amintim numai pe cei mai proeminenţi.

Primul îşi făcuse o strălucită pregătire la universităţile din Germania. Pe lângă această pregătire în specialitate ı pedagogică mai avea, ca fiu de Moţ, şi un suflet larg şi o inimă caldă pentru cariera sa şi pentru toate cauzele mari româneşti. Influenţa sa asupra generaţiilor de elevi, cari s'au perindat pe sub ochii lui, a fost covârşitoare. Elevii acestui seminar aveau o „Societate de lectură" unde făceau primele lor exerciţii literare. In fiecare iarnă dădeau, în seara sfântului Andrei, patronul seminarului fiind metropolitul Andrei Şaguna, câte-o serată artistică-literară, care întrunea toată societatea românească din Sibiu. Sub conducerea regretatului prof. dr. Petru Şpan, această societate luase un remarcabil avânt pe care nu cred să-l fi mai atins vre-odată de-atunci.

Maestrul Dima, care avea catedra de muzică la seminar, conducea şi Reuniunea română de muzică", ridicând cântarea românească la un nivel necunoscut până atunci şi ne atins după plecarea lui dela Sibiu de nimeni încă în Ardeal. Concertele date de el erau adevărate evenimente şi faima lor a atins apogeul când a dat un concert cu corul lui la Bucureşti.

Suflul deşteptărei naţionale se resimţia atunci în toate manifestările naţionale. Congresele bisericei ortodoxe, care se ţineau la Sibiu, ca şi conferinţele naţionale de care am vorbit în cronicele noastre anterioare, erau adevărate parlamente naţionale.

Toată mişcarea aceasta multilaterală şi adânc naţională nu s'ar fi putut produce, dacă cercul tribuniştilor nu ar fi fost în contact direct cu conducătorii politici şi culturali dela Bucureşti. Dovada cea mai eclatantă pentru veracitatea acestei afirmaţiuni este faptul că nicăieri **în Ardeal, nici chiar la Braşov, care era** mai aproape de Bucureşti, nu s'a putut produce o mişcare similară ca cea din Sibiu, precum şi faptul că odată cu slăbirea şi mai târziu cu dispariţia „Tribunei" şi manifestările politice şi culturale s'au redus mult la Sibiu, fără ca să poată fi înlocuite, în aceeaşi măsură, într'altă parte a ţării ardelene.

Legăturile acestea creiate în mod conştient de factorii răspunzători dela Bucureşti, au fost consfinţite apoi şi întărite pe faţă de Academia Română, care alegea printre membrii săi şi figuri culturale ardelene. Unul dintre cei mai simpatici academiciani ardeleni era Iosif Vulcanu, directorul revistei „Familia" dela Oradea-Mare. In timpul sesiunilor academice Iosif Vulcanu publică în revista sa la rubrica „Salonul" corespondenţe cultural-sociale din Bucureşti, care erau foarte mult gustate de public, în deosebi de tineret.

„Asociaţiunea pentru cultura şi literatura română" din Sibiu, cunoscută azi sub numirea de „Astra", începea a-şi îndruma lucrările sale şi activitatea literară după indicaţiunile primite dela Bucureşti. Astfel Titu Maiorescu fusese rugat să dea un sfat în privinţa chestiunilor linguistice şi ortografice. Intre altele T. Maiorescu dădea următorul sfat: „Părerea mea este ca „Asociaţiunea" să se identifice în hotărîrile sale linguistice şi ortografice cu Academia Română şi până la nouile hotărîri academice să pregătească terenul prin scrieri şi discuţii, precum le-aţi şi început".

Iată încă o dovadă, că cei din vechiul Regat se interesau de desvoltarea românismului din Ardeal pe toate tărâmurile vieţii dându-le sfaturi şi, unde era nevoie, şi mijloace.

Un rol foarte important în cimentarea legăturilor reciproce l-a avut Liga culturală. In această societate intraseră pe acele vremuri multe personalităţi culturale distinse din vechiul Regat şi ardelenii domiciliaţi în Bucureşti îi dădeau tot concursul. Liga făcea atmosferă în massele din vechiul Regat, trezind interesul faţă de Ardeal, iar poporului ardelean îi ridica şi-i întărea moralul.

Guvernele ungare nu vedeau cu ochi buni acţiunea Ligei culturale şi chiar în Bucureşti s'au găsit politiciani, cari au încercat să sufoce această mişcare. Focul acesta însă nu se putea stinge fiindcă el nu era ceva artificial sau o simplă înscenare politică, ci el emana din adâncurile sufletelor româneşti de pretutindeni.

In notele zilnice ale unuia dintre vechii tribunişti, nepublicate încă, dar pe care am avut norocul să le pot consulta, am găsit câteva observaţiuni destul de dureroase în privinţa Ligei culturale, a cărei mişcare cauza, fără îndoială, neplăceri diplomaţiei române.

In aceleaşi note se mai arată, cu date precise şi cu nume că la Bucureşti erau două curente la factorii politici de seamă în privinţa mişcărilor naţionale din Ardeal. Unii, cei mai puţini, ar fi dorit ca lupta naţională să fie mai temperată şi să se caute o înţelegere cu guvernele dela Budapesta. Din motive uşor de înţeles nu putem pune aici nume concrete, dar e interesant să se ştie că unul dintre cei mai înţelegători şi mai patrioţi bărbaţi de stat ai vechiului şi noului regat **român a desaprobat pe ardeleni pentru**

Ce-a scris Pompiliu Eliade?

III.LITERARE. IV. ISTORICE

III. **Literare**, grupă în care intră :

4. Studiul asupra lui **Ferdinand Brunetière**, publicat în revista „**Vieața nouă**" an. II-lea și :

5. „magistralul" studiu asupra lui **Maurice Maeterlink**, editat de „Flacăra", încă din 1912 ; în fine :

6. Lecțiunea de deschidere din 1900 a cursului pe care-l profesa la facultatea de litere din București : „Istoriea literaturii franceze", publicată în paginile „Revistei Universitare" de pe atunci..

Toate acestea — în limba românească.

Activitatea lui **Pompiliu Eliade** însă, e departe de a se închide în cuprinsul acestor 6 scrieri cu caracter mai mult vulgarizator. Ea trebuește urmărită mai degrabă aiurea, în operile mari acelea care-l fac neuitat, rezervându-i un loc de frunte în istoriografiea literară românească și anume :

7. **De l'influence francaise sur l'esprit public en Roumanie. Les origines.** Paris 1898.

8. **Gregoire Alexandresco et ses maîtres français,** apărută la 15 Dec. 1904 în „Revue de deux mondes".

In fine :

9. **Histoire de l'esprit public en Roumanie au XIX ème si cle.** Tome I. (1821—1828). Paris 1905.

Și dac'ar fi numai atât! Dar alte lucrări, remarcabile și ca valoare informativă și ca întindere, se alătură acelora de mai sus, unele propriu-zis **literare :**

10. **Ce este literatura ? Condițiunile și limitele acestei arte,** tipărită la București, în anul 1903, și mai ales cunoscutele :

11. **Causéries littéraires,** operă monumentală apărută în 3 volume, în acelaș an, demnă de a fi pusă alături de cunoscuta **Histoire de la langue roumaine** a profesorului **Ovid Densusianu.**

IV. Altele cu caracter mai mult **istoric** și anume-:

12. **Les premiers bonjouristes** publicat în „Bulletin du Congrés pour l'extension de la langue française", Bruxelles 1905,

13. **Les suites de la guerre des Balkans,** apărut, la 25 Martie 1913, în „Le Correspondent" și :

14. **La Roumanie an XIV-ème siècle : Les trois presidents plenipotenteres** (1828—1834) Paris. Hactette, 1914.

PAUL I. PAPADOPOL

P. IORGULESCU — AUGUSTIN PALL

Omul P. Iorgulescu mă interesează prin două calități, cari sunt la d-sa în nehodinită creștere : amorul propriei persoane și graba.

Grație acestor calități d. P. Iorgulescu s'a trezit, acum câți-va ani **deputat** — (vă asigur că vorbesc serios) — la o vârstă când alții deabia înregistrează primele succese în săritura peste capră.

A trebuit însă — pentru insuficiențe incompatibile cu activitatea parlamentară — să renunțe la cariera politică și să se lanseze în artă.

Sunt abea vre-o 5—6 ani de când d. P. Iorgulescu a debutat ca expozant în răposata „Maison d'Art" din str. Corăbiei — anticipând vernisagiul cu chemări lipite pe zidurile Capitalei, unde ni se preciza insistent în litere grase, că junele ex-reprezentant al națiunii este de curând întors din Paris — pictor.

Recunosc : afișele d-lui P. Iorgulescu nu aveau, în afară de înfățișare, nimic— și asta m'a mirat — din stilul electoral.

Nu începeau cu : **„iubiți cetățeni !"** — și nu se terminau — potrivit amabilității democratice a copilandrilor români, biberonizați la Paris — cu exclamația : **„Bonjour popor !"**

Firește, toate aceste năzdrăvănii de „fils à papà" au amuzat numai, fără să dăuneze expoziției înseși.

Fiindcă expoziția a fost — pentru un debutant la o vârstă așa de fragedă — acceptabilă.

Am urmărit de atunci cu diabolică curiozitate evoluția acestui tânăr om de lume — și artist.

Vroiam anume să mă dumiresc dacă intre arta d-lui P. Iorgulescu și atitudinea d-sale față de viață, este sau nu vre-o legătură organică ; dacă **omul** Iorgulescu cântărește la fel cu **artistul** Iorgulescu ; dacă **disciplina, vigoarea,** și **loialitatea** din opera prezentă, sunt expresiunile nefalșificate ale unor corespondențe psihice — **sau sunt de imprumut.**

Trebuie să mărturisesc că până astă-zi încă nu m'am putut lămuri asupra acestei întrebări.

Vina nu este a mea — și, poate nici a d-lui P. Iorgulescu.

Dar toate aceste constatări — cari ar putea trece drept răutăți — nu țintesc de cât să'mi faciliteze o profeție : Arta d-lui Iorgulescu **nu se va fixa nici o dată fiind-că spiritul d-lui Iorgulescu — hărăzit zbenguielii — va rătăci, grăbit și sprințar, mânat de toate vânturile actualitățililor en vogue.**

Un singur lucru va rămâne nezdruncinat : **talentul** d-sale, care—în ciuda d-lui Iorgulescu chiar — va ști să compenseze vagabondajul sufletesc al omului, silindu-l să creeze, uneori, și opere în cari duhul acestui excepțional de înzestrat artist să se înalțe în toată goliciunea lui curată și vie.

Prin aceste creațiuni — și numai prin acestea — d. Iorgulescu va izbuti să frângă judecata vremilor viitoare și să ne rămână — al nostru.

* * *

Domunl Augustin Pall ne sosește din America, încărcat de glorie.

Ne previne despre aceasta, cu transoceanică inocență, catalogul expoziției : d. Augustin Pall este profesor la Școala de Belle Arte din Chicago și membru expozant al câtorva saloane cu mondială reputație.

Am fost însă nedefinit impresionat aflând — tot din catalog — că peste atâta celebritate, d. Augustin Pall a ținut să mai adauge patronajul d-lui ministru al Americii precum și acela al d-lui Octavian Goga.

Toate aceste titluri și patronagii pompoase m'au copleșit de sfială.

Am pășit deci în expoziția d-lui Pall cu sentimentul că săvârșesc o profanare.

Și am rămas încremenit-!...

Apoi mi-am zis : am nimerit se vede, din greșală, la d. Visconte sau la M-me Filotti...

Vai — cetitorule — nu făcusem nici o greșală.

Eram în adevăr în fața pânzelor d-lui Augustin Pall, membru expozant al atâtor saloane cu mondială reputație, profesor la Academia din Chicago, protejatul d-lui ministru al Statelor Unite și al celui de interne din România.

Sfiala mea, nedumerirea mea, spaima mea s'au schimbat apoi în — de ce să nu mărturisesc verde ?... în satisfacție.

In adevăr, d. Augustin Pall vine să ne dovedească ceiace noi nu îndrăzneam s'o afirmăm public, anume că, România se poate socoti, fără teamă, pe picior de egalitate cu America, în ceiace privește— lipsa de bun simț în artă.

Dar dacă din această alăturare, sentimentul nostru național poate ieși, oricum, măgulit, (pentru care trebuie să arătăm recunoștință d-lui Pall) — în schimb sentimentul nostru artistic sufere o grea jignire, iar mintea noastră se cutremură de grija zilelor de mâine :

Domnul Pall vine să sporească — cu activitatea, titlurile și prestigiul d-sale, oficial protejate — argumentele acelor ziariști și „esteți", cari, ponegrind, ca lașă stilizarea, arta unui Pallady — (cea mai înaltă sensibilitate plastică a neamului) — laudă pe d-nii Verona și Kimon Loghi, (frații de cruce ai d-lui Pall) — cerând tineretului să urmeze manifestările acestora ca fiind cele mai serioase și mai „**specific românești**".

Pall, Verona & Kimon Loghi — specificul românesc ! !...

Așa, dar :

Sunt soldat și călăreț
Uite am un cal isteț
Am și coifuri de hârtie
Ce'mi mai trebuește mie?

N. N. TONITZA

---

că s'au dus cu Memorandul la Viena, la împăratul, iar nu la Budapesta.

In schimb alt bărbat de stat nu numai că n'a aprobat procedura memorandiștilor, dar îi îndemna la cea mai dârză luptă de rezistență, care însemna, pentru respectivul bărbat de stat român, un puternic zăgaz pentru dorința de expansiune spre Marea Neagră care se manifesta tot mai evident din partea fostei monarhii autro-ungare și prin urmare un puternic razim și pentru politica statului român.

A fost un noroc pentru cauza mare românească că vechii tribuniști au avut simțul politicei reale și nu s'au lăsat ademeniți de cei dintâi, ci au ascultat glasul tainic și adânc al cursului istoric.

Fără agitarea din vreme a chestiunei naționale din vechea Ungarie, fără memorand și fără martirii naționali întemnițați la Vaț și la Seghedin problema desmembrărei Ungariei după principii naționale ar fi fost și mai grea de cum s'a dovedit la conferința de pace.

Când semnatarii Memorandului au fost trași în judecată de către justiția politică a fostei Ungarii și osândiți la ani grei de închisoare, prin glasul regretatului dr. Ioan Rațiu, președintele de pe vremuri al partidului național, care a cetit la curtea cu jurați din Cluj acel memorabil cuvânt de apărare, tot vechiul Regat a fost acela care a sărit în ajutorul Ardealului oropsit, căci cuvântul de apărare a fost compus la București de bărbații cari au văzut apropiindu-se ceasul de plată și răsplată. Era un memento pentru națiunea maghiară, pe care aceasta nu l-a înțeles.

Cu aceste constatări încheiem cercetările și reflexiunile noastre privitoare la epoca creiată de mișcarea pornită în Ardeal de către întemeietorii și scriitorii ziarului „**Tribuna**" din Sibiu.

ION BAILA

ECOURI

SCRIITORII

☐ In editura „Ancora-Benvenisti" a apărut **Viaţa dublă** roman de d. **E. Lovinescu.**

Este o fuziune a celor două naraţiuni epice pe care d. E. Lovinescu le publicase sub titlurile: **Comedia dragostei** şi **Lulu.**

Scrise din nou, ele au fost integrate în noul roman **Viaţa dublă** (198 pag., lei 60) pe care cetitorul îl va urmări cu deosebit interes.

In asidua sa activitate critică d. **E. Lovinescu** nu uită nici muzele literaturii pe care în atâtea rânduri le-a cultivat, cu graţie şi competenţă.

CONTROVERSA

„...în timp ce un convoiu funebru se grăbia în înserare către arborul ce face parte în acelaş timp din şoseaua şi din Cimitirul Montparnasse şi-mi oferea mijlocul să recunosc numărul exact de Francezi sau Franceze distribuiţi în mulţimea de pe terasă, de oarece singuri Francezii pe lume salută pe morţii ce trec..."

(Jean Giraudoux : **Siegfried et le Limousin)**

ŞOPARLA DE ROMANIA

„Confortul era garantat de o colecţie de ustensile în piele de şopârlă, un serviciu pentru ouă fierte ale cărui linguriţe erau în şopârlă de Saxa, o călimară în şopârlă de România şi mai era şi un serviciu de stridii în şopârlă franceză".

(ibid)

ŞOSEAUA KISELEFF

O ! Să-mi mai fie îngăduit încă odată
Să revăd câteva locuri iubite precum
Piaţa Pacificului, la Sevila ;
Şi Chiajna, fragedă şi plină de lume ;
In grădina botanică din Neapole,
Ferega arborescenta, arborele-fecioară
pe care-l iubesc atât de mult ; Şi-apoi
umbra uşoară a perilor şoselei din
Kefisia ,
Plaja bătrânului Phaler şi la Bucureşti
Şoseaua lui Kiselef ; şi încă
Viile din Lesbos şi prea frumoşii măslini
In cari mi-am gravat numele de poet liric;
Şi după aceea,
Acea plajă a „Kersonesul"-ui de lângă
Sevastopol,
Unde marea se arată printre ruine şi
unde
un savant, pasionat, arată un idol
de îngrozitoare Cirghiză, buzată şi cu
un surâs
idiot pe obrajii grosolani de piatră.

(Valery-Larbuad : **Poèmes de Barnabooth)**

CERCUL „SBURATORULUI"

In şedinţa de Duminică, 16 Ianuarie a cercului „Sburătorul" d. Brăescu a continuat lectura romanului „Moş Belea" şi a început o serie nouă de **„Amintiri"** cu fragmentul **Herşcu Parizer.** D-na Ştefania Zotoviceanu a citit primul act din piesa sa **„Mariana şi ceilalţi"**; d-nii G. Călinescu, Sandu Tudor şi Em. Gulian au citit poezii.

Au mai asistat d-nele şi d-rele Cella Lahovary, Getta Cantuniari, Ella Papadat Delavrancea, Ticu Archip, Sarina Cassvan Pas, Sanda Movilă Marga Nicolau, şi d-nii I. Barbu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, Const. Cantuniari, I. Valerian, etc.

DIAVOLUL LA NEGRI

☐ „Mercure de France" adnotează o anchetă asupra „Diavolului", ce se urmează în presa franceză, cu următoarele informaţiuni interesante :

Se ştie oare că diavolul negrilor este alb ? Găsesc această informaţie într'o carte curioasă a lui Ch. Castellani : **Les femmes au Congo,** care e un fel de complement al volumului intitulat : **Vers le Nil Français avec la Mission Marchand.**

E vorba de N'Sakkaras, populaţie antropofagă, — şi cu ocazia aceasta autorul arată că prea adesea s'au atribuit antropofagilor chipuri mai teribile şi mai feroce decât altor populaţii. Femeile N'Sakkaras sunt foarte graţioase şi foarte apetisante. Iată însă un mic rezumat al teologiei acestui popor canibal :

„...Ideea că poate fi o fiinţă supranaturală, creatoare a tuturor lucrurilor, nu i-a preocupat nici odată. **Gumba** este divinitatea ce activează, dar care nu se vede. Gumba este meşterul elementelor şi în general meşterul binevoitor, în timp ce **Kuruba** este divinitatea răului, diavolul N'Sakkaras-ilor, care face pe bolnavi să moară ; el are un sigur ochiu, o ureche, un braţ şi un picior şi luaţi seama că mai e şi alb, ca toţi picior şi luaţi seama că mai **e şi alb, ca toţi demonii sau spiritele răufăcătoare ;** de aici şi spaima nebună pe care o inspirăm noi, albii, copiilor de negri ; când ne văd pentru prima oară, ţipă şi se agaţă de mamele lor, ca puii de maimuţă.

O AQUA-FORTE DE AL. CAZABAN

Nu este locul să stăruim despre arta de o artistă sobrietate a scriitorului Cazaban.

Sunt ani de zile de când admiratorii autorului „Intre femee şi pisică", n'au mai avut plăcerea să citească un nou volum de Al. Cazaban.

Foiletonul din „Viitorul" pe care-l semnează săptămânal d. Al. Cazaban e plin adeseori de frumoase surprize.

E cazul admirabilei aqua-forte **Grija stăpânului** pe care o reproducem mai jos :

Cel d'intâi crivăţ din anul ăsta, m'a surprins departe de... **Capşa,** tocmai în mlăştinile care se întind fără sfârşit şi fără zare, între Borcea şi Dunărea.

Umblam după vânat de baltă şi aveam ca tovarăş pe un gospodar ialomiţean — un mare econom de vite din partea locului.

Din pricina vântului prea rece, care ne pătrunse până la oase, cu toate hainele noastre îmblănite, ne-am hotărît să lăsăm balta să înghete şi fără noi, şi ne-am îndreptat spre grindul unde ne aştepta trăsura.

Inainte de-a ajunge acolo, zărirăm, deodată, venind spre noi, un om pe care vântul cu suflarea lui de ghiaţă îl împingea din spate. Omul eşise dintr'un stufăriş de papură — din stânga noastră — şi îmi păru atât de ciudată ivirea lui, încât dacă ar fi fost noapte, aşi fi crezut că e un animal sălbatec care se strecurase din vizuina lui ca să ne atace...

Omul ne ajunse când tocmai ne suiam în trăsură.

Era îmbrăcat în ţoale de vară şi aşa de rupte şi de ferfeniţite, că'i se vedea şi pielea murdară de noroi şi încreţită de frig.

Economul mă lămuri:

— E porcarul meu... Am mare încredere în el... De când porcăreşte la mine, nu mi-a lipsit niciun godănaş măcar.... Şi trebue să ştii că în pustietatea asta unde nu s'aude ţipenie de om, umblă de cât-va timp, haite primejdioase de lupi... E băsărăbean, săracul...

Cuprinzând cu privirea toată zarea, care se lăsa tulbure pe luciul de oglindă al apelor îndepărtate, întrebai aproape înfiorat:

— Şi unde doarme, nenorocitul ăsta?

— Pe unde apucă şi el — mă linişti economul. — Poate că mai târziu o să'i fac şi un bordeiu în pământ...

Dârdâind de frig, porcarul rămăsese cu căciula în mână:

— Nu mai pot răbda frigul, domnule Iancu... M'o răzbit de tăt... Aţi tot spus că aveţi să-mi trimeteţi un cojoc... Dar nu mi-aţi trimăs...

Economul de vite, învălindu-şi genunchii cu pledul călduros de lână de oaie, îşi încurajă sluga:

N'avea teamă, Stroie; că am cu grijă şi de tine... Uite, săptămâna viitoare, dacă am vreme, mă reped până la Constanţa şi atunci, fii sigur că nu te uit... Iţi cumpăr şi ţie un cojoc mai bun... Şi dacă logofătul se îndreaptă, apoi îţi trimit, prin el, cojocul... Ştii doar că, bietul logofăt e bolnav şi nu-l pot mâna, cu deasila în baltă... E şi el om!... Poate ţi-oi cumpăra şi o pereche de opinci, că prin astea văd că ţi-au eşit degetele afară...

De pe întinsul apelor veni deodată o trâmbă atât de rece, că ne-am întors spatele ca să n'o primim în faţă, iar economul de vite strigă vizitiului să plece mai repede.

Depărtându-ne puţin, am întors — instinctiv — capul:

Porcarul rămăsese ca înfipt în grind, şi întinsese numai braţele că parcă ar fi vrut să oprească trăsura din mers. Mi s'a părut că strigase după noi, dar nu i-am auzit glasul căci prea tare foşnea vântul în trestia îngheţată şi în mlaja deasă de salcie, unde numai lupii îşi găsesc adăpostul...

După ce trecurăm Borcea, pe pod umblător, şi ajunserăm la drumul cel bun de sub coastă, nu mai simţirăm aşa de aprigă, bătaia rece a Crivăţului.

Cu gândul la porcarul care rămase singur şi desbrăcat în pustietatea înfiorătoare a bălţii, iarăşi am întors capul.

Incolo, departe, dincolo de malul Borcei, pâlcurile nedesluşite de stuf sau de cătină se prefăcuse toate în mogâldeţe care se topeau şi se lăţeau cu atât mai mult în negura înserării, cu cât trăsura le lăsa în urmă..

Când se înoptă de tot, am zărit o lumină licărind departe şi m'am bucurat la gândul că poate porcarul aprinsese un foc...

Il atinsei uşor pe tovarăşul meu, care îşi fuma tăcut luleaua:

— Şi când ai să te duci la Constanţa?

— Sigur nu ştiu... Cred că săptămâna viitoare, dacă nu vine zăpada..

— Cum, dacă vine zăpada nu te mai duci ?

— Cam greu... Trebue să pun vitele la adăpost şi trebue să îngrijesc de nutreţ...

— Bine... Dar porcarul?...

— Ce'i cu porcarul?...

— N'ai spus că'i trimeţi un cojoc... Dacă moare de frig, bietul, până'ce te duci în oraş, până ce cumperi cojocul şi până ce se îndreaptă logofătul să i-l ducă?

Economul de vite vorbi liniştit:

— Nu moare... N'avea nicio grijă... E învăţat... Ş'apoi cu cine o să-mi rămână porcii?...

N'am mai avut curajul să întorc capul... Mi-a fost parcă teamă să nu mai văd licărind nicio lumină în prăpastia de întunerec şi de frig pe care o lăsam în urmă...

CARŢI NOI

E. LOVINESCU : Viaţa dublă, roman, ediţie definitivă, ed. „Ancora-Benvenisti" (1927), 198 pag., lei 60.

I. OTESCU : Sufletul şi cerul românesc. tiparul „Răsăritul", 16 pag. f. p.

GH. BACOVIA : Bucăţi de noapte, poeme în proză, tip. „Stroilă"; 48 pag. ; lei 15.

STELIAN CONSTANTIN : Tainele lui Moş Crăciun, poezii pentru copii ; tip. „Victoriei", 75 pag., lei 25.

☐ In pasagiul „Imobiliara" s'a deschis expoziţia de pictură a d-lui C. Iliescu-Vâlcea.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI

UNIVERSUL LITERAR

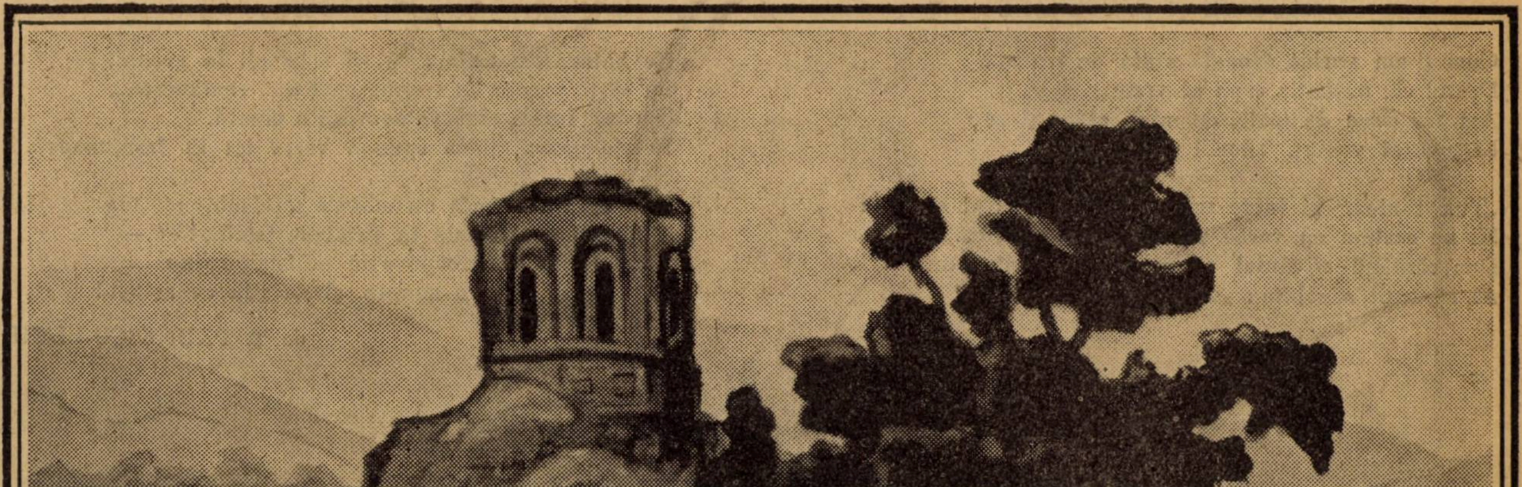

LEON VIORESCU : RUINA DIN FAGARAŞ

In acest număr : M. BEZA, VASILE SAVEL, LEOPARDI, NATALIA NEGRU, N. N. MATEESCU, J. LEONARD, EMIL ISAC, ALEX. BLOK, ION BUZDUGAN, G. NICHITA, T. PĂUNESCU-ULMU, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.

An. XLIII, No. 5.
30 Ianuarie 1927.

Lei 5.

MIGNON

RĂUTATE ŞI RĂZBUNARE

Cum ţi-am vorbit deodată atâta de trufaş ?
Destul că, autentic copil al vremii mele,
Am râs tăios de toate, de mine chiar şi aş
Fi picurat veninu 'ndoelii şi'n cişmele...

„Tu... răule..." şi lupte scurt mi-ai propus şi crunte :
Să ne certăm cu vorbe cât mai împărăteşte...
Dar căutând cuvântul cu-asprime să mă'nfrunte,
Ai izbucnit sdrobită : „Io nu ştii rumâneşte !"

FILOLOGIE...

Ne hotărâsem astfel : tu să mă'nveţi la greacă,
Eu să-ţi predau în trepte, metodic, româneşte....
Şi când întâia oară se scutură o creacă,
Ne'nţelegeam, ţi-am spus-o, vezi ? tot în franţuzeşte...

Şi ochii tăi atuncia au stăruit spre mine :
„Cunoşti o altă cale tu prietene 'nţelept ?" —
Elen, Elen, pe-aproape s'au prăbuşit ruine
Şi'i vânt şi plouă'n noapte şi nu ştiu ce aştept !

de **T. PĂUNESCU-ULMU**

Sărbătoarea în atelier

Ca'n cripta unui veac dorm toate azi
'N atelier, în bulevardul Basarab.
Aş vrea să mişc, să fac un gest, dar trupul
Mi-l simt inert, cu braţu'ntins şi slab

Ascult cum curg metalice-armonii,
Eteric, simt o undă care vine,
Patrunde sticla din luminator,
Şi sfârâe ca un acid pe mine.

Nimic în tot atelierul nu-i
Să readucă-un gest defunct la viaţă,
Prin timpul care s'a lichefiat
Ascult doar cum respiră o paiaţă

Mecanic, pipăi pensule abstracte,
Intind o pânză undeva, departe,
Şi cu colori din consumate tuburi
Schiţez contururi de imagini moarte.

G. NICHITA

Ninge

Ninge liniştit, cum de veacuri a nins...
Cad fulgii de zăpadă, suflete mici şi trecătoare,
Paseri albe taie cerul cu albastrul stins,
In pădure zîna din poveste, moare.

Vântul cîntă, cum de veacuri a cîntat,
Se clădesc din diamantele ghieţei palate...
Rîul tace ca un musafir întîrziat.
Inima pămîntului rănită, bate.

Seara îşi trimite fetele s'adune nori
Şi s'arunce 'ntunecimea'n munţi şi vale,
Sufletele negre au pornit cu albe flori,
Să oprească toate zîmbetele'n cale....

EMIL ISAC

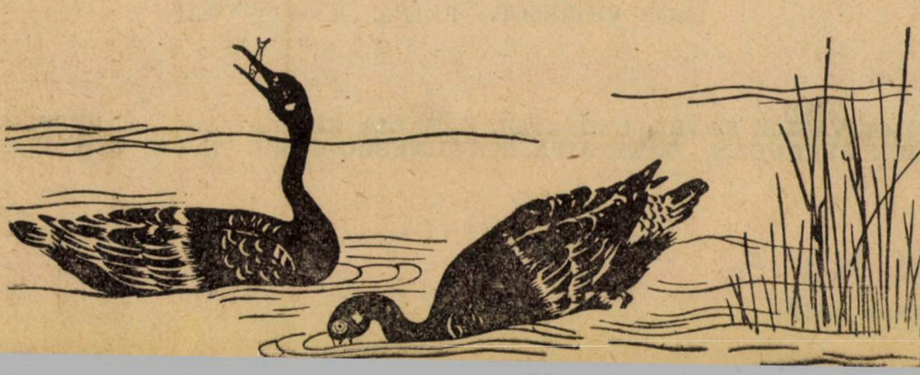

Tovarăşul care îi aştepta

La orele şapte dimineaţa cafeneaua din târguşorul X îşi deschidea uşile. La şapte şi jumătate începeau să sosească clienţii obişnuiţi. Azi sosi cel dintâi colonelul Protopopescu. Un om înalt, spătos, se ţinea bine la şaizeci de ani. Cum intra în cafenea se aşeza la masa de lângă geam, scotea din buzunar tabacherea lui de aur o punea pe masă, apoi arunca o privire pe geam şi pe urmă îşi întorcea capul spre tejghea, şi, dacă era stăpânul începea :

— Bună dimineaţa Costică, ce mai nou? şi fără să aştepte răspuns continua : cafeluţa mea : a de eri a fost cam aşa , vezi să nu greşeşti şi azi, he-he-he !

După monolog îşi deschidea tabacherea şi răsucea o ţigară.

Când se întâmpla să nu fie Costică în cafenea, ceiace se petrecea regulat de două ori pe săptămână, îl înlocuia nevastă-sa, madam Mari.

— Bună dimineaţa madam Mari, începea atunci colonelul. Unde-i Costică ? Iar a făcut-o lată as'noapte, hâ-hâ-hâ ! Te lasă singură madam Mari, ei ce să-i faci aşa-i viaţa madam Mari. Cafeluţa nea, era să uit, aşa cum îmi place mie, cu caimac.

După colonel sosia conu Mihai Popescu, tot pensionar, uşor adus din spete. Vârsta : şaizeci şi cinci de ani, însă când îl întreba cineva de ani nu trecea iciodată de cincizeci şi doi, vârstă la care voise să se oprească.

— Noroc, colonele, spunea conu Mihai, şi se aşeza pe scaun, cu faţa spre eam. Poruncea : Costică, ei, stimate să u-mi schimbi cafeaua, s'o faci tot ca de eri. Cafea aşa de bună n'ai avut cam e multişor.

— Ia priveşte cât de grăbit trece preectul, reia colonelul. Cine naiba l-a mai ăcut şi pe ăsta prefect ? comentează.

N'au oameni cucoane, răspunse conu Mihai nu-ţi spuneam eu eri ? Prefect !! Trebue să fie un om cu experienţă, barbat odată, să tremure un judeţ de frică naintea lui, declară autoritar conu Mihai.

Nenea Tache Cazan intră în cafenea. Dialogul se întrerupe.

Nenea Tache se apropie de şaizeci de ni. După război nu-şi văpseşte nici păul, nici mustăţile, nici barba care a început să-i crească atunci când bărbierii u urcat pentru a treia oară preţul unui as.

Nenea Tache face un gest cu mâna pre domnul Costică, ceiace înseamnă : cafeaua mea", apoi către prietenii care l aşteptau :

— Ce mai nou boerilor ? Iar are să se chimbe vremea : simt eu că mă încearcă eumatizmul. Oare azi ce noutate aduc azetele ?

Pe stradă, cam în dreptul geamului afenelei deputatul Marinescu discută înufleţit cu un alegător.

— Şi ăsta deputat, exclamă colonelul. şi bat joc de ţară.

— Pe vremea mea, adaugă conu Miai, deputaţii erau deputaţi, oameni, u experienţă. Azi... nişte copii, ăştia să ică legi ?

— S'au schimbat vremurile oftează enea Tache. Oare mai e zahăr la prectură ? Da acela cine-o mai fi care trece pe trotuar ?

— Un străin, răspunse colonelul, pentru care cine nu e din târguşorul lui e n străin.

— Un inspector, întăreşte conu Mihai, ii l-a prezentat aseară prefectul.

— Bun băiat şi prefectul, spune de astădată nenea Tache, numai îi prea iute: ce să-i faci, tinereţea.

Domnul Costică serveşte cafelele după gustul fiecăruia, măcar că le-a turnat pe toate trei din acelaş ibric. Colonelul îşi laudă cafea lui cam amărâe , conu Mhhai, pe-a lui, potrivită ; nenea Tache, pe a lui gingirlie.

In ibric, domnul Costică păstra şi a patra cafea „groasă-dulce" pentru conu Pascu, al patrulea, care trebuia să pice.

Toţi trei sorb cu plăcere din cafeaua „special" pregătită pentru fiecare, apoi îşi aprind tacticos ţigările.

Iată că intră înăuntru conu Alexandru Ionescu-Drăgăşani, pensionar de modă nouă, adică n'a mai aşteptat să împlinească anii de pensie.

— Bună dimineaţă, spune plin de viaţă dela uşă. Mă primiţi şi pe mine la masa d-voastră ?

— Cum de nu, exclamă toţi trei, făcându-i loc.

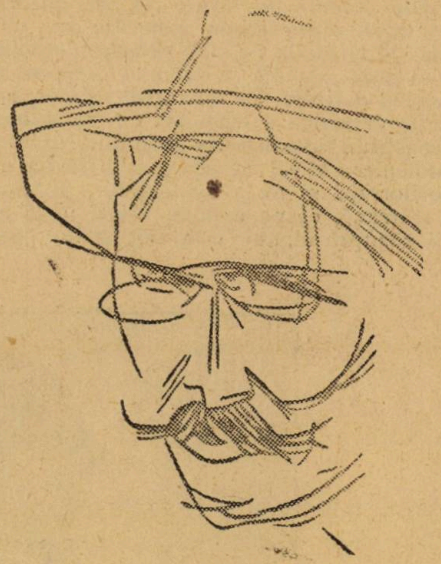

V. SAVEL

Conu Alexandru se aşează cu spatele la geam şi le spune îndată :

— Le-am tras una aseară la club, să mă ţină minte. Două mii dintr'o lovitură.

— Bravo Alexanrre, eşti bun de cinste, se bucură colonelul cu gândul la ora aperitivului.

— Şi cum a fost, se interesează nenea Tache care în fiecare lună se lasă de cărţi ca să reînceapă.

— Cum să fie ? Bine. Face cartea grecu, cinci mii în banc. Nu pontez.Aştept să văd cum merge jocu. Câştigă grecu. A şasea oară arunc o mie. Acu n'ai să câştigi, îmi zic. Ce, de cinci ori la rând, unde s'a mai pomenit? Şlagăr la mine ; Grecu are două, am câştigat. Incă odată zic ce-o fi să fie. Bag mia mea în buzunar, las pe cealaltă pe masă. nouă îi arăt grecului. El are opt, a pierdut. Hai, zic, las tot pe masă. Grecu se repede la pachet. Dacă-i aşa, zic, să mă gândesc şi m'am oprit.

— Şi n'a turbat, întrebă colonelul. Zice că vor să scumpească pâinea, adevărat ? Nu pricep unde-o s'ajungem !

— Ca 'n Rusia răspunse conu Alexandru, ba şi mai rău. Ce-au avut cu mine de m'au scos la pensie ? Inloc să facă apel la noi, care cunoaştem serviciul, a-

—Nu-i domnule un partid cum ştiu eu, vorbeşte conu Mihai. Atunci ai vedea treabă şi Democraţie ! Cine-a mai născocit-o ?

— Cine ? Ei, întăreşte nenea Tache.

— Ne ducem dracului cu-atâta democraţie, nu-i aşa Costică vorbi colonelul, adresând vorba după obiceiul lui şi patronului.

— Boerii..., îngână dela tejghea domnul Costică.

— Ce boeri, că nu mai sunt boeri acuma, se răsteşte conu Mihai, toţi suntem democraţi, toţi cu poporul.

— Aşa-i timpul, oftează colonelul, trebue să te dai după păr.

Urmează apoi o pauză, pentru reflecţiile ce-şi face fiecare în minte.

— Iar au să se bată, rupe tăcerea nenea Tache.

— Bată-se până i-o lua dracu, răspunse conu Mihai. Ce-avem noi cu ei ?

— S'adună şi nu se înţeleg. Tot anul numa' conferinţe ţin, vorbeşte melancolic colonelul. Apoi către conu Tache, întrebându-l :

— Ai vândut tot grâul ?

— Am oprit zece vagoane, poate se urcă preţul şi-i păcat să-l dau de pomană.

— Eu n'am dat un bob, spune conu Alexandru, în primăvară trece de suta de mii vagonul.

Colonelul cască, se uită la ceas, şi se pregăteşte de plecare.

— Se mărită şi fata lui Stan Dumitraş spune conu Mihai.

— Cu cine ? întrebă interesat conu Alexandru ?

— Cu feciorul lui Nae Negustoru, Un milion al ei, patru ale lui pot şi ei să înceapă o afacere mai mare.

— Tot are să se schimbe vremea, se vaită nenea Tache nu mă slăbesc deloc reumatismele.

Părintele Costache, dela Sfinţii Voevozi, intră în cafenea, lucru rar.

— Blagosloveşte părinte, începe colonelul.

— Bună ziua taică, urmează conu Alexandru.

— Ia uite la popă, par'că i s'ar fi dărâmat biserica, aşa-i de cătrănit, spune conu Mihai.

— Eh, viaţă, vorbeşte părintele, că doar suntem toţi datori... L-a ertat Dumnezeu şi pe conu Dumitru.

Tovarăşii au amuţit şi au rămas cu ochii ţintă asupra părintelui. Vestea aceasta n'o aşteptau. Eri dimineaţă au luat cafeaua împreună ; aseară s'au întâlnit iarăşi, şi azi...

Părintele urmă : S'a sculat dimineaţă după obicei. S'a 'mbrăcat şi a eşit în ceardac să-şi ude florile. A căzut aşa, din senin. Până să vie doctorul şi-a dat sufletul...

Tovarăşii au rămas tăcuţi. Au lăsat pe masă bani pentru consumaţie şi au pornit cu toţii spre locuinţa prietenului care îi aştepta acum pentru cea din urmă oară pe lumea aceasta.

VASILE SAVEL

Despre mituri

Omul e un animal curios. Intotdeauna a fost chinuit de demonul științii și al îndoelii. S'ar părea că mintea lui a fost o mașină de fabricat întrebări.

Din clipa în care inteligența lui a putut formula judecăți, a răsărit și nevoia puternică de explicare a fenomenelor înconjurătoare. Dar lucru curios.

Neîndoios că procesul gândirii e de natură subiectivă, personală, în ceeace privește mecanismul intim al funcționării sale ; pentrucă, cadrele permanente ale gândirii, școlile mai noui sociologice le-a dovedit a fi de neîndoelnică natură socială, Insă, cum am spus, mecanismul intim al gândirii este subiectiv. Subiectivitatea aceasta, pentru vremurile de astăzi, e oarecum de constatare, iar nu de creație. Realitatea externă se impune realității interne, îi contureazá judecățile subiective de valoare după judecățile obiective de realitate. Căci inteligența noastră, cum se știe, face două feluri de judecăți, judecăți de realitate și judecăți de valoare, judecăți de constatare și judecăți de apreciere. Nu poți aprecia un lucru, până ce nu-l cunoști, până ce nu-l individualizezi din realitatea înconjurătoare, prin principalele operații ale minții, de limitare, relație, și asemănare.

Din primele vremuri, omul a căutat să-și explice fenomenele, ce se petreceau în jurul lui. Și aci e partea curioasă. In imposibilitate de a face clare judecăți de realitate, a făcut din belșug fantastice judecăți de valoare. Neputând să înțeleagă relația de cauzalitate din natură și din societate, a înlocuit-o prin fanteziile minții sale, satisfăcând astfel deturnat, nesecata sa nevoie de explicație și cunoaștere. Operațiunile minții sale au început prin a creea, iar nu prin a constata. Omul primitiv nu a cunoscut realitatea, ci i-a dat o înțelegere așa cum mintea lui a născocit-o. Adică, fantastică, ireală, absurdă și poetică. Astfel luară naștere miturile, explicațiuni subiective și arbitrare ale fenomenelor înconjurătoare. E totuși o diferență între mit și legendă. Legenda rămâne pentru totdeauna ireală și pentru toată lumea arbitrară. Pe câtă vreme mitul începe să prindă corp de faptă și se ajunge, cu timpul, să se creadă în realitatea sa. Pe câtă vreme legenda rămâne pretutindenea și totdeauna poezie, mitul devine fapt. Al. Paul vorbind despre mitul existenții lui Christos, face următoarele interesante constatări asupra conținutului unui mit : „Un mythe este une idée qui prend corps et se déroule en faits successifs, imaginaires d'abord, crus ensuite, tandis que la fable ou la parole ne font qu'illustrer une notion morale le mythe trouve des fidéles pour admettre un jour sa réalité". „Revue de Synthèse historique 1925. Tomul 39. „L'existance de Jésus-Christ.")

Or toate religiile, și în deosebi cele primitive, au fost mitice.

Religia e metafizica omului simplu, ea îi dă răspunsuri potrivite, întrebărilor supreme : care e destinul nostru ? care e destinul vieții ? Ce e viața ? Ce e moartea ? Cu drept cuvânt, obervă poetul Paul Valery : „Une religion fournit aux hommes des mots, des actes, de gestes, des „pensées" pour les circonstances où ils ne savent que dire, que faire qu'imaginer". Religiile vechi au fost toate mitice, răsărite din imaginația oamenilor și devenite cu vremea fapte, petrecute cândva și despre autenticitatea cărora nimeni nu se îndoia. Edward Tylor constată că multe din faptele, ce se petreceau zilnic, au fost transformate în mituri, prin credința subiectivă și puerilă a animațiunii naturii întregi. Adică tot o revărsare a subiectivității personale în obiectivitatea înconjurătoare, și o atribuire de calități obiectului, după calitățile subiectului — omul primitiv. —

„Origina animistă a miturilor naturei — scrie Tylor — apare clar în marele grup cosmic al soarelui, al lunii și al stelelor, considerate ca ființe vii, cu înfățișare umană". Anumite triburi sălbatice se acordă în a privi — și azi încă — curcubeul ca o ființă monstruoasă, care viețuiește". „Analogiile, cari nu sunt pentru noi decât simple produse ale imaginației, erau pentru oamenii din trecut, realități vii".

„Putem clasa legendele, așa cum urmează : mituri filosofice sau explicative, mituri bazate pe descripții reale, rău interpretate, exagerate, sau pervertite ; mituri atribuind anume evenimente fabuloase unor personagii legendare sau istorice : mituri bazate pe realizarea unor comparațiuni fanteziste ; mituri imaginare sau adoptate pentru a da o învățătură morală, socială sau politică".

„Din cercetările făcute asupra miturilor, două observațiuni generale se impun : a) miturile își au o origine normală în evoluția socială și anume o origină și o cauză definită. Ne apar chiar ca o producție organică a omenirii. b) Nu putem reconstitui faze istorice prin interpretări mitologice. Mitul ne schițează istoria autorilor săi și nu a subiectelor, pe cari le tratează, el ne expune viața, nu a eroilor supra-umani ci a națiunilor poetice" („Civilisation primitive". Tom I-er Cap. VIII-X).

Dar nu numai religiile antice din Europa au îmbrăcat forma mitică ; ci chiar și religiile australiene și asiatice. Totemismul e religia mitică, cea mai perfectă.

Dela Durkheim cunoaștem mai bine religia totemică. E interesant însă faptul că, în această religie, subiectivitatea este oarecum depășită. In adevăr, Durkheim ne spune că : „totemismul este religiunea nu a cutărui animal sau a cutărui om sau a cutărei imagini — ci a unui fel de forță anonimă și impersonală, care se găsește în fiecare din aceste ființe, fără ca să se confunde cu vre-una din ele".

„Nu snzațiile au putut trezi, în conștiințe, lucrurile, ce serveau de totem. Totemul este mai înainte de toate un simbol, o expresie a altui lucru. Și anume a) de o parte a principiului sau a zeului totemic b) de altă parte a clanului". La aceleaș concluzii, la care a ajuns Durkheime cercetând triburile din Australia, ajung Moret și Dany în lucrarea lor **„Des clans aux empires"** cercetând triburile din Egipt ; ei arată însă că puterea religioasă totemică, se transformă cu timpul în putere temporală politică, prin ajutorul unei instituțiuni proprii **potlachul**, care încetează să mai fie mit, și e realitate goală, fapte : schimb de cadouri și de bogății.

Freud găsește origina totemului și a cultului său într'un asasinat. Fii șefului clanului, invidioși pe puterea, bogățiile și femeile lui, l-au ucis ; mai târziu au început remușcările, tatăl ucis fu divinizat și totemul luă naștere din frica ce ei o aveau față de cel ucis. Mitul a luat naștere, după Freud, dintr'o transformare a realității. Și astfel luă naștere mitul eroic.

LEON VIORESCU : ȚARANCA DIN FAGARAȘ

Să-l pot lua în sbor

Amândoi au vervă şi sânt veseli, cum în ceasul înserării stau de vorbă în salonaş.

— Am necaz pe clepsidra din buzunarul dumitale : mereu o cercetezi...

— E un tic profesional, a răspuns Petru.

Lilia se fereşte de-a schimba tonul convorbirii. Se menţine într'o prietenie spirituală, şi atât. Aşa vrea el... dar îi place... îl place mult.

„De ce-a ţinut să vină atât de îngrijit îmbrăcat ? Ştie să fie şi elegant.

Ce cravată frumoasă !... Toate nuanţele de violet cu reflexe variabile. Apoi.... dunga.. croiala desăvârşită a hainei.

Ca să-l poată privi pe furiş, îşi schimbă locul din când, în când. Petru e năltuţ şi subţirel.

De profil, când pleacă puţin capul, e o minune ! Fruntea !... Iată misterul !...

Fruntea e genială ! Ea înseamnă totul, ea spune totul ! E atâta spiritualizare în linii, că fiinţa lui apare imaterială. Concentrat, stăpânit, aerul lui e **adevăr şi cinste...** Un copil inspirat, unul din acei copii, cari te domină prin seriozitatea lor. Ai vrea să-i alinţi, dar ei rămân reci !...

Lilia ar încerca să facă o glumă, să-i spună toate acestea... Se teme însă.

Poate, nu i-ar face plăcere...

I-ar nărui o mică iluzie, de care îl crede ademenit.

Oare, nu simte el ? Nu înţelege ? Mai e nevoe de vorbe ?

La un moment dat, s'au trezit amândoi tăcând, privindu-se, şi râzând...

Işi zicea în gând, Lilia : „Cu cel mai fragil bibelo, încă nu ar fi nevoe de atâta pază....

De l-aş putea păstra, măcar aşa, cum îl am acum !"...

Să-l pot vedea mai des !...

Cu privirea lui, ar avea aerul, că întreabă ceva... dar, cine să ghicească, anume, ce.

— Mă întreabă pe mine ? Intreabă soarta ?... îşi zice ea.

O fi şi pentru el, prea târziu ?

Se dă o luptă în sufletul lui, şi atâta e destul, să pot înţelege, că am un preţ pentru el...

Nu se poate, să fie altfel.

Nu-mi este îngăduit mie să întreb, să ispitesc, nici să-l atrag prin mreje : nu ar fi demn.

Adoraţie se chiamă simţimântul ce-l am pentru dânsul.

La un gest al lui, ea îi spune :

„Vrei să ştii, cât e ceasul ?...

— Eşti grăbit ?...

— De data aceasta... deloc... i-a răspuns el.

— Imi pare bine...

— Şi mie.

Apoi, amândoi au prins a râde, ca atunci, când te trezeşti vorbind banalităţi.

— Ei — şi să presupunem, că ar fi, cum vrei dumneata — i-a spus el, deodată, fără nici o legătură.

Lilia şi-a zis în gând : „care femee ar putea să răspundă sincer, la o astfel de întrebare ? Ce să-i spun ?... Tot o banalitate.

— Pot eu presupune, că dumneata ştii, numai decât, ce vreau eu ?

— Poţi !...

Iarăş au râs.

— Cel puţin, sântem veseli, zise ea...

— Văd, că dumneata, eşti, răspunse el.

— Dar, dumneata ?

El ridică din umeri.

Lilia, în mod aproape reflex, avu un gest, prin care, l'ar fi îmbiat să vină mai aproape de dânsa.

— Numai atât ?... întrebă el.

— Cum să înţeleg acest răspuns ?... zise ea, şi regretă gestul.

Iarăşi — tăcere...

Ea s'a întristat — el s'a întunecat la faţă, şi a oftat uşor.

— Ai trecut vreodată, prin lupte sufleteşti, întrebă şi ea, fără înconjur.

El o privi, îşi muşcă buza, surâse... şi... tăcu....

— Tot eu îţi voiu ajuta să birueşti, mai adăogă ea. Am impresia că sunt egoistă, şi abuzez de mult preţiosul dumitale timp, când te invit aici....

— Te înşeli...

— Atunci... vii cu drag ?

— Viu cu foarte mare plăcere !..

—Nu-i tot una !.. zise ea.

El iar se umbri, şi tăcu.

— De ce, e întotdeauna, frumos aici, şi de ce, eşti întotdeauna gătită, întrebă Petru.

— Imi fac eu singură sărbătoare pentru mine însă-mi, pentru gândurile, visurilor şi dorurilor mele !..

Şi.. dacă ar fi aşa, cum vrei dumneata !...

— Ei bine, dă-mi voe să te'ntreb, la rândul meu :

„Şi dacă ar fi aşa, cum vrei dumneata?..

— La mine, e fără să vreau.

— Atunci... nu accept.

Incă odată.. îţi voiu da tot ajutorul..

— Mulţumesc.

— Să crezi, că ai de ce !

— Imi dai voe să plec ?

— O, da !.. Cum nu ?..

. . . .

Sonia venia din oraş şi intră pe uşă expansivă.

— Ţi-l laudă, ţi-l laudă lumea întreagă.

De bucurie, Lilia o îmbia să se aşeze mai în voe pe divan, îi punea perne pe la spinare, îi mângâia părul şi o ruga :

„Mai spune... mai spune !.. Aşa-i.. S'au convins cu toţii, că e un geniu !

— Ei, nu !.. N'aş crede, ca această părere să fie unanimă. Petru e şi tânăr, n'a avut când să-şi arate toate comorile minţii.

Şi, apoi ştii bine, că bărbaţii sunt invidioşi între dânşii pe tema inteligenţii, după cum, sunt între ele geloase femeile pe tema frumuseţii.

De altfel, nici tu nu ai avea cine ştie ce probe indiscutabile pentru ca să-l proclami chiar geniu. E un băiat excelent şi e destul.

Imi place, însă, că toţi îi laudă caracterul.

NATALIA NEGRU

Spun că e de-o nobleţe fără seamăn.

E bun, blând, îngăduitor şi nu numai generos, dar de un umanitarism fanatic. Nu trăieşte decât pentru cei cari sunt în lipsă şi suferinţi. E neobosit.

Numai să afle de un bolnav, că se duce de-l caută la el acasă. Străbate noroaele, intră prin cele mai mizere adăposturi omeneşti, cum sunt destule în capitala noastră. Chiar noaptea, după ce îşi face vizitele prin saloane, porneşte din nou la bolnavi.

In timpul liber, studiază.

Distracţiile, petrecerile, aventurile — sunt străine de dânsul.

— Dar iubirea ?.. Simte el iubirea ?

— Asta... cine poate s'o ştie !.. Lilio, tu singură nu-ţi dai seama, ce e cu tine.... Trupul tău are nevoe de iubire...

— Oh ! nu mai vorbi astfel Sonio.

Cât greşim, când risipim comoara dragostelor noastre ! Sunt aşa de rari bărbaţii cari merită să fie iubiţi !..

De ce, viaţa, perfida viaţă, de pretutindeni îţi întinde curse, şi-ţi pradă sufletul şi trupul ? Unde-i isvorul miraculos, să afund în apele lui, şi să renasc din început ?

De ce să am un suflet cu semne de cicatrice !..

— Ei aşi !.. Crezi tu, că merită atâta candoare însuşi Petru...

Tu eşti o proastă, Lilio... Nu ştii să te preţueşti... Eşti îmbătată de dragoste şi te umileşti singură. Nu te **vezi, cât eşti** de copilăroasă ?...

---

*) Din romanul Lilia, — **Suflet nou.**

„A fost erou — scrie Freud — cel care l-a ucis pe tatăl său, care apare în mitul totemic ca un monstru totemic. Mitul atribue eroului singur o întreprindere, care n'a putut fi îndeplinită decât de întreaga hoardă. Prin mit individual se degajează din psihologia colectivă. Primul mit a fost la sigur, de ordin psihologic : a fost mitul eroului. Mitul explicativ al naturii n'a apărut decât mai târziu". („Psychologie colective et analyse du moi. pag. 104—105).

Miturile au corespuns unei nevoi. Aceleia de a explica fenomenele naturii şi ale societăţii. Din ele, vedem evoluţia inteligenţii omeneşti, în decursul vremii. La început poet-teologică, cunoştinţa umană s'a transformat azi în pozitivist-ştiinţifică. Faza primă mitică a fost o fază necesară. Prin ea s'a putut ajunge la faza pozitivistă de azi. Şi azi încă, resturi mitice se mai găsesc în judecata oamenilor simpli ; iată câteva mituri, de natură pur teologică : concepţia monarhică de drept divin, concepţia grevei generale ca mijloc de răsturnare a ordinei sociale etc. Ele însă sunt predestinate peirii, ca tot ce este perimat şi înfrânt de **experienţa** umană. Acolo unde sălbaticul vedea **fantome a toate-făcătoare**, omul civilizat vede doar **fantezii inofensive.** Primitivul şi religiosul se înfricoşează de **mituri** , omul civilizat se amuză doar. Primitivul era stăpânit de mituri ; omul civilizat stăpâneşte el miturile !

N. N. MATHEESCU

Tu, Lilio, înţelege, dumereşte-te : oricât de paradoxal ar părea este aşa :

Tu acum, iubeşti pentru întâia oară !.. să nu te mai aud, cu „cicatricele". Sunt ale vieţii. Sunt trofeele din lupte. Şi apoi... bărbatul cel mai cuminte, e totuş mai vinovat decât femeea cea mai rătăcită !... Că bărbatul are toate privilegiile ? Să ne întrebăm, dacă e firesc să fie aşa,... Nici un privilegiu nu se reazimă pe dreptate.

Omul cu adevărat superior, ar trebui să renunţe singur la privilegii.

— Sonio, nu-i cer să renunţe la nimic !

— Iţi spun răspicat, Lilia : Petru, cu toate calităţile lui, nu e mai valoros decât tine. Aceasta să-ţi fie lege.

Eşti un spirit cultivat, o fiinţă cugetătoare, ai inima deschisă pentru a revărsa toate mângâierile... Eşti atât de proaspătă şi tânără !... De ce, exagerarea pentru o diferenţă de vârstă ?

Că ai nevoe de iubire ! Dar e firesc ! Femeea urâtă, cenuşie, îmbrăcată în culoarea pietrelor de pe drum, femeea, care mătură strada şi împinge lada cu gunoae... Ei bine, fii încredinţată, că nici ea nu se lipseşte de dragoste. Este pe lume o fiinţă la fel cu dânsa, care o aşteaptă seara la cârciumă, ori în locuinţa lor săracă şi amândoi, cât trudesc, îşi trimet gândurile unul către altul...

Petru are gustul rafinat : cum nu te-ar preţui el pe tine, ca pe-o floare, ca pe un obiect de artă !...

— Nu, Sonio ! Nu m'aş mulţumi numai cu atât. Preţuirea aceasta, a avut-o el. Ca dovadă, e că i-a plăcut să vie aici, şi să stăm de vorbă de atâtea ori..

Vreau să mă iubească, aşa cum îl iubesc eu !...

— De unde ştii, că nu te iubeşte ?

— Atunci, de ce se ascunde şi nu are încredere în mine ?

— Pentrucă e un om adânc, nu un uşuratec fără conştiinţa răspunderii.

— Şi de ce nu s'ar hotărî să aibă această conştiinţă !

Sonio ! Sonio ! Un copil ! Să am un copil cu Petru...

— Să-l pot lua în zbor cu mine, pe el, pe sălbatecul meu, urmă Lilia.

Să ne înălţăm sus, pe-o tangentă a lumii, de unde să privim pământul rostogolindu-se sub noi, — şi ca două fiinţe ale începuturilor, să ne iubim, întrebându-ne :

„Ce suntem unul pentru altul ?

De ce, ca biblicii părinţi, ne-am înstrăinat, şi ne-am răsvrătit ?

De ce, ne alungăm, ca să ne întâlnim ?

De ce, ne respingem, şi ne cerem ?"

Şi... să ni răspundem, iubindu-ne.

Toată sălbateca mea iubire nu are puterea de al mişca...

Lilia, urmă Sonia. De ce ai lăsat să treacă atâta vreme, şi nu te-ai recăsătorit, după moartea soţului tău ?

— Mi-a fost frică, Sonio !... Toate formulele, toate maximele, toate preceptele cari sprijină căsătoria, se sfarmă când te învinge vraja dragostii... acel „făcut" mai presus de puterile omului.

Dragostea este a firii... căsătoria este a pravilelor, şi pravilele întotdeauna au fost nedrepte cu cei slabi.

In clipa aceasta, e dragostea, care triumfă în mine, iar nu principiul căsătoriei.

O, dar ce grea problemă se trezeşte în mintea mea ! Abia cutez să încerc o deslegare...

Trăim încătuşaţi, servili şi nu înţelegem că pentru sufletul timpului, se impun tipare noi de viaţă, a căror concepere cere delirul inspirat al răsvrătitului, al Satanei !...

Oamenii se frământă pe loc, se măcelăresc pentru teorii învechite şi nu-şi dau seama, că — trenul care sfredeleşte Alpii, vaporul care spintecă oceanul, aeroplanul care străbate înălţimile văsduhului—că—în sfârşit—**motorul** această născocire diavolească — a schimbat pe nesimţite şi motorul lăuntrului omenesc— **şi că un suflet nou** — cere alte norme, alte pravili, alte îndreptări...

Legile de acum, cuprind ecourile primitivităţii ancestrale..

—Poate, ai dreptate, Lilia, — însă deprinderile omeneşti, legile sociale sunt în sângele nostru, nu ne putem emancipa, decât doar—trăind în afară de societate.

— In sângele nostru. Sonio, sunt multe moşteniri inutile, multe laşităţi. Iar în legile sociale, sunt multe lacune şi multe nedreptăţi !...

Nu-ţi dai tu seama, câtă nevoe este de o revizuire, de elasticitate, de expansiune ?

Increderea în tine, sfânta nebunie, care te îndeamnă la luptă, să prefaci utopiile în idealuri şi idealurile în realităţi — iată cea mai rară nestimată a sufletului omenesc.

Acum, când undele nevăzute duc glasul, gândul şi chipul — de la un capăt al globului la cellalt, nici hotarele dintre lumi nu mai au înţeles... oamenii sunt ai planetei... mai târziu, cine ştie, ce minuni nu se mai aşteaptă.

Cum dar, legile omeneşti de până apână acum, ele singure să rămână în cătuşile şi rugina lor ?

— Eu Lilia, am ştiut să am un copil, de care îmi leg tot rostul vieţii, deşi tatăl lui m'a părăsit !...

— Ei, vezi Sonio !... Şi tatăl copilului, a fost soţul tău, care a jurat înaintea unui altar !... Iartă-mă, dacă te tulbur, poate....

— Nu mă mai tulburi, Lilia. Eu am biruit nenorocirea, mi-am echilibrat sufletul, sunt liniştită şi stăpână pe mine.

Totuş, aş zice că e mai bine, e... mai practic... să nu te găsească bătrâneţa în singurătate, fără atmosfera unei familii, fără copii...

— Mă gândesc, Sonio, ce frumoşi, ce prodigioşi sunt toţi copiii născuţi din iubire !... De ce, nu-i ocroteşte nici o lege ?

Şi mă mai gândesc, la câte sunt de făcut pe pământ !.. De câte energii e nevoe ! Cât sprijin găseşti în cugetare !... Ce mângâieri îţi dă propria ta comoară de experienţe, când stai să distilezi înţelesul !...

Poate cineva să calculeze incalculabilul ? Azi suntem, mâine ne ducem !..

Te căsătoreşti pentru ca să ai un copi şi un tovarăş la bătrâneţe... Peste câtv timp, moartea ori divorţul te poate văduvi....

Copilul îţi moare în floarea vârste lui, şi te lasă pe tine, bătrân nenoroci cu suferinţi, ce nu se mai tămăduesc.

Părinţii pot muri şi rămân orfanii c un colţ înfrigurat deapururi în inim lor !...

Ştiu eu !.. Dacă.. dacă... aş ajunge soţi lui Petru, oare nu ar avea şi el veleită de tiranie ? In mine, oare nu s'ar tre surda înverşunare a celei pe care, c veacuri, o apasă şi o înăbuşe legile ?

Psihologia femeii, numai străinul iobagul o poate înţelege.

— Lilia să lăsăm teoriile. Eu trebu să muncesc pentru ca să subzist. Su fixată într'o ierarhie, şi trebue să fig rez ca un exemplu viu... Sunt sclava s cietăţii şi a legilor.

Tot ce-ţi pot spune în momentul aces e că mi-e dor de lumea satului, mi dor de câmp, de pădure ; de lighioile d mestice, de cântatul cocoşilor, de pisc tul puilor de găină !...

Dacă Petru ar şti, cât eşti tu de g podină, te-ar stima şi mai mult.

Vezi, tu nu faci versuri, dar faci p zie din cea mai banală activitate fem iască, de la aşezarea cratiţelor prin b dare.

Cauţi armonie şi echilibru — adică leganţă şi graţie în toate mărunţişuril Nu este această cochetărie întâia ma festare şi cea mai firească — a artei

Şi... ce multă carte ai învăţat... Ce s dioasă ai fost în liceu, şi la universitat

Lilia zâmbia ascultând pe Sonia. răspuns :

— Ştii, cu ce m'am ales, Sonio ? Pet nopţi întregi nedormite, făcând plan pedagogice, de reorganizare a şcoalel

Ştii, că eu mi-am început abeceda la „Domnul" la Sahastru. Cunosc to şcolile din ţară. Cele câteva cursuri d'ate la Sorbona îmi dau un curaj bun.

Pasiunea mea este şcoala satului.

In acea şcoală văd eu temelia ade rată a viitorului... Nu odată, am visat

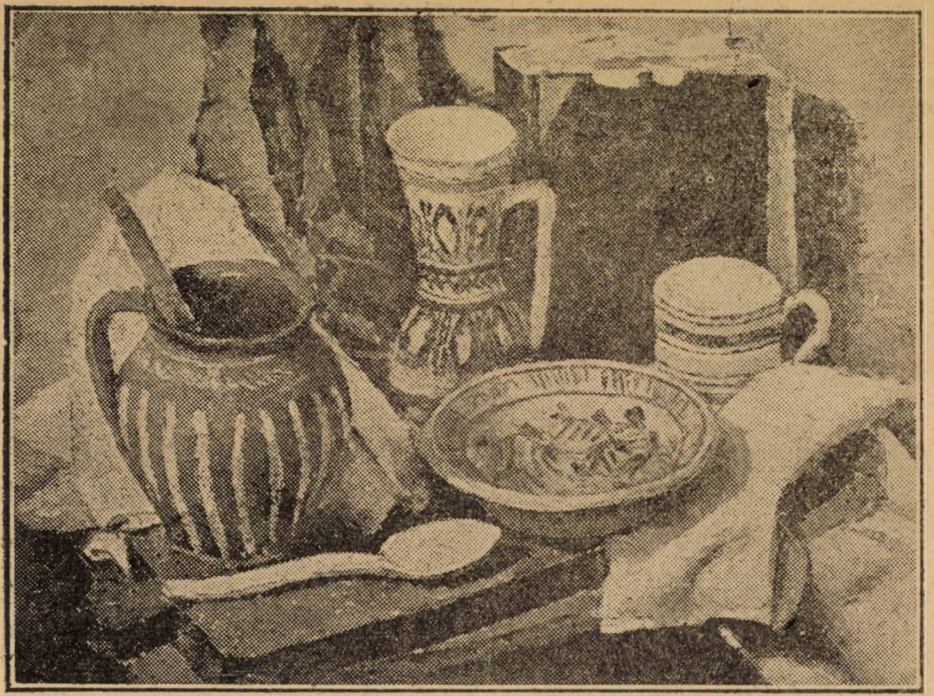

LEON VIORESCU : PEISAJ BUCUREŞTEAN

Sestina VIII

LEOPARDI

E ATAT DE NECLINTITA ŞI CRUDA,
CA NU O MIŞCA NICI LACRIMILE,
NICI RIMELE, NICI VERSURILE

In zorii zilei, când plăcut zefirul
adie primăvara printre flori
și paserile ciripesc în versuri,
atunci, dulce, dorurile'n suflet
spre ea se 'ndreaptă toate cu putere
că trebui să reiau a mele cânturi

S'alin putea-voi cu suave cânturi
suspinele-mi, să'nduplec pe Laura
făcând să afle a dragostii putere !?
Dar mai de grab'or crește iarna flori
decât Amor să nască într'acel suflet
ce rime nu-l mișcă precum nici versuri,

O, câte lacrimi, vai, și câte versuri
n'am risipit mereu ! și'n câte cânturi
n'am încercat să'nduplec acel suflet !
Stă neclintit ca piatra, căci zefirul
cel dulce, mișcă numai frunze, flori.
Mai mult nu poate 'nvinge-a sa putere.

Oameni și zei cuprinși sunt prin putere
de-Amor, cum scrie'n proză și'n versuri ;
simții aceasta 'n vremea primei flori.
Acum nici Amor, nici a sale cânturi,
nici plâns sau rugi nu fac pe-a mea Laura
să-mi iee viața sau ăst chin din suflet.

In disperarea ta, sărmane suflet,
ți-adună tot ce știi, orice putere
cât printre noi trăiește 'ncă zefirul.
Pe-oricine 'n lume 'mbii cu triste versuri,
și șerpii-i poți vrăji cu blânde cânturi,
și'n ghiață poți să crești gingașe flori.

Acum zâmbesc pe plaiuri ierburi, flori.
Vai, nu se poate îngerescul suflet
să nu simțească-ale iubirii cânturi.
De ne gonește răul cu putere
plângând și-apoi cântând a noastre versuri
cu un bou schiop vom izgoni zefirul.

Vai, prind zefiru'n plasă, 'nghiață flori
și'n versuri cere să'nduplec asprul suflet
ce nu-i mișcat de-Amor și triste cânturi.

17 XI 926. trad. de J. LEONARD

---

ternatele rurale, conduse de tot ce e mai nobil și mai entuziast în intelectualitatea universitară.

Modestul meu venit de la moșie, îmi înlesnește o viață tihnită, cu destule rafinării în îmbrăcăminte și mobilier.

Idealul meu însă, e alcătuirea unei biblioteci selecte, pe care s'o las moștenire satului, unde m'am născut...

Eu vreau cugetare luminată și cultură în tot ce e ființă omenească !

Atunci, de la sine, fetișii se vor nărui, și adevărurile eterne vor înstăpâni !..

— Lilio de ce nu-l inviți odată pe doctor la țară, la Sahastru ?

— O, nu ! Il iea Fițica de goană.

— Spune-i că-l chemi acolo, ca medic, pentru dânsa !

— Tu ai uitat pe Fițica ! Ce crezi, că o poți amăgi ? E mai teribilă ca Cerber !.

— Bine face !... zise Sonia, pășind prin salonaș. Aruncându-și ochii pe fereastră, a tresărit, și a început să bată din palme, de bucurie...

— Ghici ! ghici ! Cine vine !

— Dan ! zise Lilia.

— Nu-i Dan, e altcineva... este „microbul“ dela țară, e prichindelul de **Ioan**.

NATALIA NEGRU

AMINTIRE

de M. BEZA

Nu-mi fusese dat să revăd căsuța de lângă râu, unde locuisem o vreme. Iar dacă m'aș fi întors, oare aș fi recunoscut-o și pe cei dinăuntru i-aș fi regăsit ?

Așa de grabnic se preschimbă toate 'n lume ; stărue doar amintirea, care se deșteaptă uneori și ne copleșește, îndemnându-ne la destăinuire.

Intristat eram de o tristeță grea, fără nume, ce se va fi resfrânt neîndoios și pe obrazu-mi, că, după ce bătui într'amurgite la poartă și-mi eși o fetișcană să-mi deschidă, o auzii din salonul unde mă poftise :

„Mamă, străinul... Și atâta de supărat, fără un cuvânt. Mergi de-i vorbește !“

Curând o doamnă scurtă și plină se ivi cu multe zâmbete, urându-mi bun sosit. Și adause :

„O zi-două până să te mai deprinzi, și are să-ți placă. Vei fi de-ai casei aci, că-s eu și cu fetele : cea mare-i dusă pe câtva timp, ci se întoarnă și vei avea tovărășie. Altfel—nimenea... ba da, ba da, e și canarul !“ Păși în colțul salonului, ridică ușor o pânză întinsă pe colivie : „Puiu, puiu !..“ Scurte fâlfâiri de aripi tresăriră. „Noaptea îl acoper, făcu ea, să nu-l bată lumina ; dar în loc să închidă ochii, te pomenești adesea, că începe de cântă și cântă și cântă până târziu... Ci matale vei fi obosit de pe drum și eu te țin cu vorba. Poftim sus, iatacul ți-este pregătit“.

A doua zi, coborît în salon, mă simții oarecum ușurat de gânduri. Gazda glumi voioasă, cu înțelegere : „Nu ți-am spus eu, că are să-ți placă ? Ia, uită-te, ce frumusețe !“ In adevăr, stătusem cu ochii țintă de uimire. Se deschidea larg înainte-mi un geamlâc, de care la mijloc era prinsă colivia sub crengi de viță îngălbenite ce atârnau de sus, iar peste zăplazurile vii ale grădinei se lăsa o pajiște, întreruptă colo de fâșâia sticloasă a râului, și prelungită iarăș prin taine de umbră nesfârșite până departe, unde răsăria, dintre verzi îngrămădiri de copaci, vârful unui turn.

„Dacă-i vânt, lămuri gazda, de clatină arborii, se vede și mai mult. E un castel vechiu, părăsit, numai turme de căprioare... Te-o duce Edna să-l vezi“.

Repetai în gându-mi acest nume ; apoi, ca să vorbesc și eu, împins poate și de ceva am întrebat :

— Când vine ?

— De-acum nu întârzie, mâine-poimâne e aci.

Aveam simțimântul, că era mult așteptată. Făptura-i osebită va fi radiat atâta farmec încât și canarul și grădina și parcul, toate o doreau înapoi. Și de ea fuse iarăș vorba pe înserate. Sora-i mezină, oprită câtva în ușă, zise dându-și capul într'o parte cu resfăț : „Ghici, cumu-i Edna ?“

O privii lung, mai ales că până atunci nu avusesem timp s'o cercetez pe îndelete ; chipu-i alb surâdea printre șurubițele de păr bălan, moale.

— Ei, ghici ! stărui dânsa.

— Cum să fie... ia ca tine, ceva mai înaltă.

— Asta-i ușor, aproape de mintea omului. Ochii ?

— Albaștri.

— Vezi, nu...vineți. Părul ?

Și, fără să mai aștepte, fugi râzând lăsându-mă turburat. In seara aceea până târziu nu putui adormi. Printre alte gânduri mă văzui năpădit cu surprindere în toiul nopții : „De ce o fi călătorind ? Și oare-i singură ?“ Apoi tot eu : „Dar ce mă privește asta ?“ Și cercam zadarnic să rămân liniștit, să pun stavilă întrebărilor : „De ce o fi călătorind ? și oare-i singură ?“ Ba, fără voie, din frânturile convorbirii avute căutam să-mi conturez chipul Ednei, care într'un fel, cât de necunoscută, mai mult ghicită, mă urmăria străbătând adânc și pe tărâmul de amurg al întruchipării visurilor...

Și sosi pe urmă așa de repede în vâlva primirii, cât nu avui când să iau aminte; apropierea ei sdrobi conștiința timpului. Mă luă de mână : „Știam că ești aici, îmi scrise mama. Vom fi prieteni, nu ?“ Așa ceva zise și dădui din cap, fără să ridic ochii. Glasul ei, timbrul neobișnuit, mă învălui ca într'o vrajă dulce, covârșitoare. Dar o simții mișcând spre bietul canar ce o chema într'una și nu-și mai găsia astâmpăr. Atunci întorsei ochii : plecată puțin asupra coliviei sub viță, cu roche albastră, cu niște cercei lungi de piatră tot albaștri, obrazu-i părea sculptat în ivoriu — părul bogat ușor neorânduit, bătând, în aurul tomnatic al frunzelor ce-l încadrau. Ințelese ce se petrecea în mine, că după câteva clipe grăi :

— Acuma nu mai ești trist. Mama și soră-mea fură speriate, când veniși. Arăta-i așa de nefericit. Din pricina singurătății poate... Mai cunoști aici pe cineva ?

— Nu, pe nimeni.

— De aceea. Instrăinarea-i grea la început ; dar să ieși în lume și să colinzi atâtea țări...

Trecu pe o sofa, își rezemă capul de genuncii împreunați adăugând : „Ia stai și povestește-mi, unde-ai umblat înainte să ajungi aci“.

Imbiat astfel, am prins a vorbi cu amănunte pitorești de locuri îndepărtate, de coaste lăsate în terase verzi spre mare, de câmpii întregi sub podoaba ghirlănzilor între duzi, de orașe ale căror nume singure aduc tresăriri nostalgice. Totuș nemișcată sta ; însă ochii, fața cu schimbăcioase expresii, arătau o plăcere vădită în ceeace spuneam, iar când am pomenit de cetatea lagunelor : „Ah, Veneția, Veneția...“ făcu în extaz. Ce vedenii vor fi tremurat înainte-i ? Mult aș fi dorit să aflu.

Și zi de zi, pe cât mă robia mai mult pe atâta și trecutul, rostul călătoriilor ei, gândul de era singură sau nu, mă frământau ; dar cum luam s'o întreb, schimba vorba, până ce într'un rând zise apăsat :

— Curiozitatea nu-i prinde pe unii oameni !

— Când e în adevăr curiozitate, îndrăsnii eu ; față însă de cineva mai apropiat, de un prieten, nu-i o plăcere să știi tot, tot, să nu-ți rămâe nimic ascuns ?

Zâmbi cu nestăpânită mulțumire :

— Viclean ce ești... La urma-urmelor făgăduești, că n'o să mă ții de rău ? Mulți se feresc de persoanele ce urcă pe scenă și râd și plâng de dragul altora... In lunile trecute am făcut pe Jesica, știi Jesica „Neguțătorului din Veneția“.

Stătui puțin nedumerit ca și cum n'aș fi priceput. Ea mă privi drept în ochi :

— Vezi, că nu-ți pare bine ?

— Dimpotrivă gândesc că-i minunat să te strămuți în vremi și locuri, și să trăești atâtea vieți deosebite...

După mărturisire acum înțelegeam și anume din gesturile ei, și mai ales ri-

(Continuarea în pagina 74).

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

VII

Şi iar merg cei doisprezece.
Numai ucigaşu ‘n umbră,
Numai ucigaşu în umbră,
Nu-i se vede faţa rece...

Tot mai iute şi mai iute
Pasul lui înaintează,
Iar la gât basmaua‘n cute —
Simte — par‘că-l ştrangulează...

Tot mai grabnic ţine pasul...
— „Ce-i tovarăşe Petruşa ?...
De ţi-ai pus în joc tu nasul, —
Ori jeleşti după Katiuşa ?...

— „Oh, tovarăş, fraţi de arme,
Fata asta mi-a fost dragă :
Ei i-am dat vieaţa ‘ntreagă —
Negre nopţi şi zile albe !...

— „Pentru patima-i nebună,
Pentru ochii ei de prună,
Ochi ce scăpărau scântei ;
Pentru neagra-i aluniţă
De pe umărul ei drept —
I-am pierdut vieaţa ei
Şi-am pierdut-o pe nedrept !...

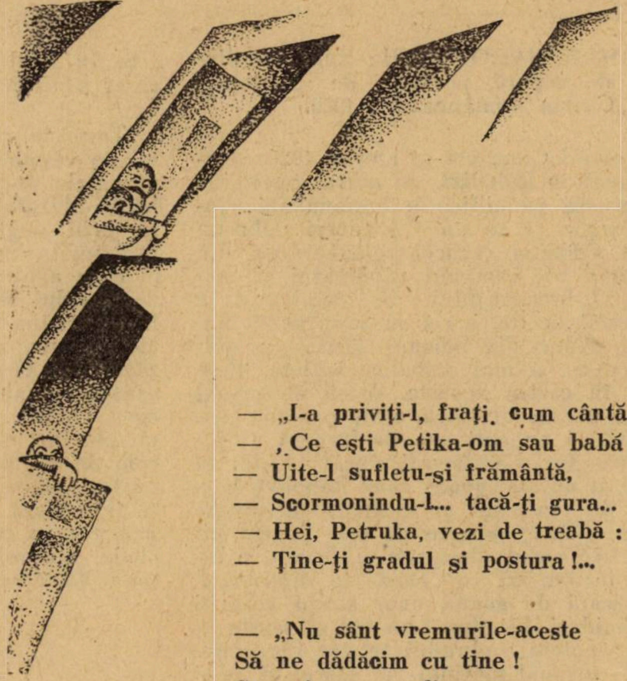

— „I-a priviţi-l, fraţi, cum cântă !...
— „Ce eşti Petika-om sau babă ?...
— Uite-l sufletu-şi frământă,
— Scormonindu-l... tacă-ţi gura...
— Hei, Petruka, vezi de treabă :
— Ţine-ţi gradul şi postura !...

— „Nu sânt vremurile-aceste
Să ne dădăcim cu tine !
Şi mai grea va fi povara
Pentru ziua cea de mâine !...

Şi Petruka paşii repezi
Dintr'odată-şi încetează...
Scutură din păr nămeţii
Şi din nou se'nviorează...

— „Hei ! hei, ce-i de făcut ?...
Nu-i păcat de petrecut !...

Zăvorâţi ogrăzile —
C'o să'nceapă prăzile !...

Descuieţi cu vinuri crame —
Că fac chef mulţimi golane !...

Trad. de I. BUZDUGAN

Gravurile de V. Feodorov.

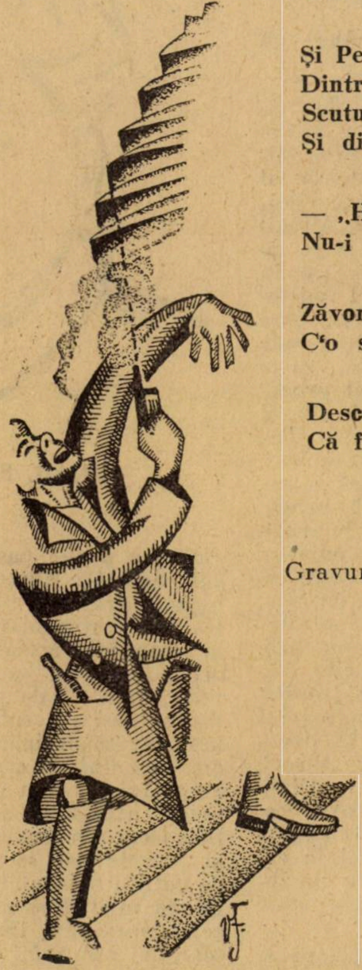

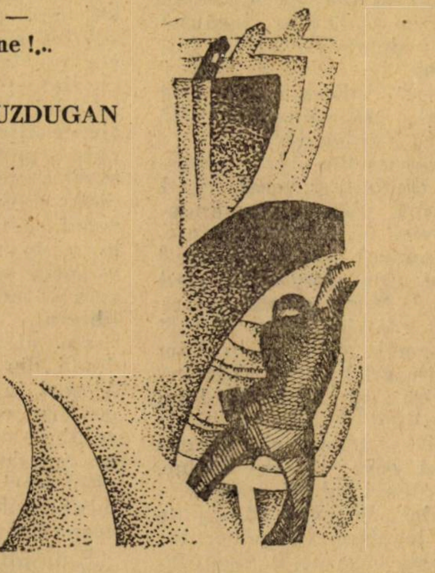

(continuare la Amintiri)

mul, mlădierea glasului, care — mai presus de un dar firesc, era și un instrument prețios, fin, cu măestrie folosit. Aceste însușiri îi dedeau par'că ceva straniu, neasămuit altor făpturi. Deși gura-i cu buzele roșii, pline, mă urmăria în chip ispititor, uneori totuș mă întrebam, dacă Edna ținea cu adevărat de lumea noastră ; lua dinainte-mi înfățișarea nălucirilor zămislite din umbră, cer și frunze ce cresc pe înserate în dumbrăvi singuratice și mi-era să nu se risipească oarecum în aer. Chiar și împrejurimile cădeau într'un fel de nerealitate. Parcul din față păstra o tăcere neîntreruptă între copacii cu tulpini drepte împreunându-și crengile, când și când abătându-le și lăsând vederii prin abureala sfințitului turnul și întăriturile castelului dinlăntrul căruia pâlcuri de lebezi își luau drumul ca în basme și pluteau albe în reflexul de purpură al râului. „Zânele, cugetam eu, așa se ivesc adesea în chip de lebezi... Poate și Edna o fi una dintr'nsele : își va fi lepădat un timp veșmântul de pene și ca mâine iar și-l va pune și se va duce". Și nici nu luam seama cum se păinjenea toate în jur și cum la rând și mama și sora se retrăgeau la culcare și rămâneam singur cu Edna, grăindu-ne în șoapte de multe câte două inimi dornice își pot spune. Tresărea într'o vreme : „Canarul !..." Și-l muta în colț sub o pânză ; și când îl credeam adormit, unde nu pornea din adăpostu-i să cânte... Oare dintr'un prisos de bucurie ori tristeță ? Ce râvnă, ce alean de zări libere ori de amoroase tovărășii îi vor fi dat imbold în tăria nopții ? Odată mai ales zbucnise așa de neașteptat ! Afară era senin. Stinserăm lampa și lăsarăm doar luna să pătrundă. In alba neclintire, prin care foi veștede treceau fără de nici-o adiere, singură pasărea se auzia în avântul trilurilor, ai fi zis un glas desprins de pământ se trezise colo să cânte iubirea—aceiaș ce cuprinsese și alte suflete cu veacuri înainte sub aceiaș veghe de lună.

„Intr'o astfel de noapte..."

rosti ea ca prin vis rârdurile poetului din fermecătoarea grădină a Portiei :

„Intr'o astfel de noapte Thisbe călcase temută roua..."

Ochii adânci, migdălați, îi sclipeau în umbră ; obrazul ei atât de apropiat. Imi strânse mâna, ca și cum ar fi căutat un razăm undeva, degetele-i reci, frământându-se. „Dar tu tremuri, Edna ! am zis. Ce-ți este ?" Infiorată 'și lăsă pe umăru-mi capul... Mai cânta pasărea? Mai plutea luna în văzduhuri ?

Cu amintirea săruturilor încă proaspătă mă sculai dimineața vesel, când auzii vocea ei slabă, plânsă, chemându-mă. Colo în colivie, cu aripile strânse, zăcea nemișcat canarul. Ce-l ajunse ? Fuse prea neobișnuit cântecul, de-l curmase moartea ? Misterios ca întregu-i rost și acest sfârșit. Intr'o cutiuță ce păstra încă urmele de parfum l'am pus și l-am dus în grădină, la rădăcina trunchiului de viță ; și, după ce l-am îngropat, Edna palidă, cu ochii plini de lăcrămi, mă privi — adânc în sufletu-i simțind, că lua și ceva din noi înșine, amuția cu el și glasul iubirii noastre...

Și nu-mi fuse dat să revăd căsuța de lângă râu unde locuisem o vreme. Iar dacă m'aș fi întors, oare aș fi recunoscut-o și pe cei dinlăuntru i-aș fi regăsit ? Așa de grabnic se preschimbă toate în lume : stărue doar amintirea, care se deșteaptă uneori și ne copleșește, îndemnându-ne la destăinuire.

M. BEZA

MENȚIUNI CRITICE

MIHAIL SADOVEANU : Țara de dincolo de negură, povestiri de vânătoare, ed. „Cartea Românească", 1926.

Premiul Goncourt al anului 1926 a încununat în **Rabolist**, nu numai opera de viguroasă semnificație regionalistă (înclinațiune ce se pare a cuceri dela un timp simpatia criticei remunerante din Franța), cât romanul vânătoarei și mai ales al braconajului. Se împletesc în romanul acesta, scris cu seva nepătrunselor păduri din Sologne, lăstărișuri sălbatice cu și mai sălbatice suflete. Respiră în cartea aceasta, deasă de peisaj și de poezie silvestră, atâta pasiune primitivă și un cult așa de fervent al infracțiunilor vânătorești încât nimic nu miră și nu alarmează când Raboliot hărțuit de jandarmi și încărcat cu păcate străine, face, moarte de om. Poezia cinegetică merge deoparte și de alta a întâmplărilor, ca o ceață de dimineață, despicată de goana unor sirepi călăriți de haiduci. De după un cot se poate arăta potera, plumbii se pot încrucișa, însă sovonul matinal va stărui și mai departe, agățat de arbori, plutind pe oameni, pentru unii giulgiu și pentru alții flamură albă.

Romanul merge mână în mână cu poezia.

Ceeace nu este în totdeauna de rigoare. Și cu atât mai puțin când e vorba de o lucrare a marelui nostru liric Mihail Sadoveanu. Poet, prin excelență al naturii, dând corp și suflet, munților, apelor, pajiștilor și umbrelor d. Mihail Sadoveanu este aedul moldovan care de două zeci de ani și mai bine slăvește, în imnuri personale, frumusețea și misterul acestei alcătuiri dumnezeești care este Țara Românească. Romanele sale sunt, în majoritatea cazurilor, vaste poeme epice în care oamenii sunt proectați fără de volum, pe fundalul alb al stilului său cumpănit și strălucitor. Povestitor înăscut, el însuși și-a precizat, cu timpul însușirea aceasta lirică a talentului său. Alăturați cele două capete ale creației sale epice, **Șoimii** și **Venea o moară pe Siret** și veți surprinde cum cu toată asemănarea de stil și de esență epică, ritmul se încetinează cu vremea, aedul se iveste pe avant-scena capitolelor și în parabaze frecvente comentează, asemeni corului antic, întâmplările, cărora le acordă din ce în ce mai puțină libertate. Așa e cazul în admirabilul poem al răzășiei moldovenești în decadență din „Venea o moară pe Siret". Alteori întâmplări răzlețe sunt însăilate pe firul comun al amintirilor povestitorului și scenele, deși delimitate, capătă un aer de rudenie și dela capitol la capitol treci ca prin cămările pline de lumină și de voe bună a vechilor case gospodărești.

E un alt chip, am zice o imagină inversată a aceluiaș procedeu liric pe care-l utilizează d. Mihail Sadoveanu. E cazul acelor jurnale de impresiuni, cum este cel de față din „Țara de dincolo de negură" sau cel de mai înainte, publicat sub titlul de basm : „Cocostârcul albastru".

Și, în felul acesta, iată-ne apropiați de chiar ținta de astăzi.

„Țara de dincolo de negură" e jurnalul de vânătoare, fie pe coclaurii și prin zăvoaiele copilăriei autorului, fie prin bălțile Siretului sau ostroavele Dunării, fie prin singurătățile Rarăului, fie prin tărâmurile imaginare dela pârâul Alb, în care aspirația de mister și de legendă a d-lui Mihail Sadoveanu, îl poartă, la o vânătoare de lupi, în ținutul lui Moș-Pleșuv, al istețului său nepot și al zăvodului Greu-Pământului. Aspirația aceasta de mister, înclinarea de a lăsa ceva nelămurit în curgerea vieții și întâmplărilor, suggerarea unor puteri dincolo de mijloacele noastre de percepere misterioasele coincidențe care tulbură și înfiorează sufletul, alcătuiseră și atmosfera în care se mișcau, într'un ritm alene, umbrele din „Cocostârcul albastru". Vânătoarea tânărului neîncercat și viziunea acelei pasări de vis — himericul cocostârc albastru — pe care vânătorul bătrân l-a mai văzut și în tinerețea lui sentimentală și pe care nu-l nimerește nici acum, sau mai târziu acel drum pe valea Barnarului, în deslănțuirea furtunii de pe cer și a furtunii instinctelor din sufletul călăuzului Brahuza, ca să nu luăm decât două episoade din jurnalul de concentrare ostășească a autorului — erau îmbibate tocmai de această atmosferă nelămurită, negura sufletească, din noaptea căreia se poate ivi și soarele dar se poate pogorî și bolta de catran a iadului. Ceva din intenția aceasta mistică se află și în Țara de dincolo de negură. Dacă tovarășii de vânătoare ai autorului n'aduc în majoritatea cazurilor suflete prea complicate deci interesante, cu toate că unele siluete, ca aceea a lui Voișel, nu sunt lipsite de spirit, dacă încercările de filosofare pe tema necurmatului război dintre om și sălbătăciuni nu ajută cu nimic la ornamentarea acestei cărți, prin definiție, de

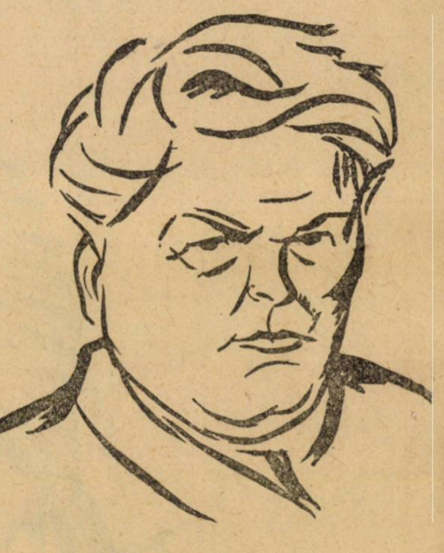

MIHAIL SADOVEANU

ornamente descriptive, izolările autorului, în schimb sau ale celorlalte ale lui întruchipări, în mijlocul singurătăţilor naturii, creiază în cuprinsul unora din capitole, un vid pur şi o tăcere încremenită, între păreţii de oţel ai căreia vibrează toate duhurile nebănuite şi pulsează însuşi sufletul naturii. Fără să mai spunem că nu peste tot, că totuş aceste ecouri preistorice nu sunt la înălţimea acelora din celalt jurnal amintit şi că— observaţiune eficace — acele capitole sunt mai turburătoare, mai mistice şi mai poetice, în care şi talentul marelui nostru liric este mai în largul său şi-şi risipeşte mai din plin culorile paletei lui descriptive peste tablourile din natură. Pentru că dacă este de făcut o constatare şi nimic nu ne poate opri când e vorba de un autor aşa de bogat ca d. Mihail Sadoveanu, este că volumul acesta se resimte de-o oarecare oboseală stilistică— datorită în bună parte — bănuesc — şi acelei cochetării lexicale ce-l îndeamnă să facă concesiuni neologismelor şi expresiilor prea de ziar. Intenţia ironică ce se poate urmări şi în „Cocostârcul albastru" şi mai cu seamă în „Oamenii din lună" nu lipseşte dar ea umbreşte şi rupe unitatea de stil neaoş.

Nici genul scrierii, şi nici materialul „Ţării de dincolo de negură" nu s'ar fi opus unor podoabe stilistice cu care d. Mihail Sadoveanu ne-a deprins încă din începuturile sale. „Cocostârcul albastru" marcase în opera sa o inovaţie fericită, împletire de umor discret şi de poezie mistică, pe care „Ţara de dincolo de negură" şi dacă nu o egalează, nu năzueşte mai puţin să o ajungă.

Iată de ce nu ne-am ierta să nu amintim, din noul jurnal liric al d-lui Sadoveanu, acele fragmente cu adevărat poetice: „Pasaj de raţe sara" cu viziunea aceea de feerie lacustră sau acest fragment desprins cu sila şi palpitând de adevărate miragii ca un mic paradis al apelor:

„In după-amiaza caldă de primăvară, balta dormita înflăcărată şi grea de viaţă, sub arcuri de sălcii înmugurite. Mirosea în aerul curat a pământ proaspăt ş'a iarbă fragedă. Deasupra, în cerul fără nouri, plutiră un timp doi vulturi, scriind cercuri contrare, cu aripile lor deschise. Unul chema strident din depărtările-i înalte; apoi se lăsară spre miază zi şi se mistuiră în albastru. Grauri apărură pe vârfuri subţiri de plopi.

Fluerau în guşă prelung, se chemau haiduceşte — uşurel şi misterios, ca şi cum aveau a făptui ceva departe de lume şi neştiuţi de oameni. Chemându-se şi urmărindu-se prin lumină trecură. Apoi apărură gaiţi mirate. Sosiră şi ţărci. Unele 'n plopi, altele 'n sălcii, se certară cu răutate. Şi după ce se împăcară, trecură pe urmele graurilor, ca să le descopere faptele. Un broscoi cârcâi de trei ori la marginea cerului bălţii, apoi tăcu plictisit. Deasupra lui apăru brusc pitulicea cea mai mică a luncilor şi ţârâi aşa de subţirel încât n'o auzi decât tăcerea".

Rânduri cari amintesc pe cel mai autentic Sadoveanu, poet al descrierilor, aşa cum şi astăzi ne stăpâneşte amintirea fie cu imprimăvărarea aceea aburindă din „Amintirile căprarului Gheorghiţă", fie cu pădurile solemne şi îndurerate ca aceea a Petrişorului, la moartea căprioarei, fie cu intermitenţele de basm ale Cocostârcului albastru, sau cu acea magnifică învolburare a apelor din „Venea o moară pe Siret".

Dacă literatura cinegetică nu şi-a aflat în d. Mihail Sadoveanu nici apologistul şi nici poetul, ea a îmbogăţit literatura românească cu unele pagini care se aşează, întâi, între cele mai frumoase pagini de antologie pe care însuşi d-sa le-a scris, şi, apoi, alături de superbele pagini ale lui Hogaş, de atâtea altele din Em. Bucuţa, Bucura Dumbravă şi Al. Odobescu, al cărui Fals tractat de vânătoare — afară de veritabilele povestiri din viaţa vânătorească ale d-lui Al. Cazaban — rămâne cu tot caracterul lui când livresc şi când oarecum artificios, cea mai agreabilă lectură şi cea mai bogată peregrinare într'un domeniu, în care doar descrierile lui Gogol şi ale lui Turgheniev ne însoţiseră paşii.

Iată atâtea nume ale literaturei noastre pe hatul acesta al poeziei descriptive de unde nu e exclus să mai isbucnească — ca să sfârşim în ton — încă mulţi iepuri încântători.

N. PORA: Din lumea lor. Povestiri pentru copii ed. „Ancora-Benvenişti", 1926.

Iată o literatură pe cât de utilă pe atât de grea. Zac în făpturile misterioase ale copiilor atâtea taine, atâtea pofte şi atâtea surprize, că nu e nici o mirare dacă atâta din literatura confecţionată pentru copii rămâne străină de curiozitatea lor. Poate că nu e exagerat să spunem, în treacăt, că suferim de pe acum, de o supraproducţie în materia aceasta. Am urmărit ani de zile una din revistele pentru copii, a cărei ultimă pagină aducea în totdeauna variante care de care mai absurde ale „şotiilor" — credea directorul revistei, în realitate necuviinţe de-ale copiilor. Cultul plastic şi literar al instinctelor infantile şi formează, în bună parte, materia virgină a unei anumite literaturi de copii. Latura etică, de sigur nu predica anostă cât practica sentimentelor frumoase, aşa cum se găseşte în „Cuore" al lui **Edmondo de Amicis** sau în romanele contesei de Ségur, este, în deosebi bine primită de copii. Fantezia, basmul, într'un cuvânt feeria, iată un miraj care încântă şi pe cel mare, dar mi-te pe cel mic.

Iată pentru ce vom întâmpina în totdeauna cu bucurie literatura pentru copii scrisă de adevăraţii noştri scriitori.

E cazul acestui al treilea volum al d-lui N. Pora care ne-a mai dat, în acelaş spirit, acum aproape 10 ani: **De dragul lor** şi cu vreo doi ani în urmă: **Intr'o ţară departe.**

Povestirile d-lui N. Pora ne aduc într'un ţinut binecuvântat de D-zeu, cu oameni având sufletele deschise binelui, cu copii ce se întorc din căile greşelei, după o mustrare de cuget, cu risipitori şi alintaţi ce ajung să muncească şi să mângâe bătrâneţele părinţilor săraciţi de păcatele lor, cu oropsite, bătând drumul târgului, duşman, prin ploi şi vânt, dar găsind, ca trimise de D-zeu, o stăpână milostivă la care vor munci, şi vor afla şi adăpost cu iepuri ce aduc pentru nepoţelele cuminţi, ouă de ciocolată pe care le aşază în iarbă, etc., etc. Din când în când, satira d-lui Pora îşi face loc şi-atunci avem acea schiţă crudă „Altă stea", povestea unor copii pentru al căror tată mort în războí, mamă-sa cheltueşte banii de pe pensie, ca să aprindă o lumânare, „altă stea", la mormântul eroului necunoscut, lipsindu-şi copii de steaua tradiţională de sărbători: „Se înoptase când a ajuns acasă. Iar în ogradă, când să treacă pragul coşcovitei lor odăiţi din casa dărăpănată, băeţelul cel mai răsărit îndrăzni: — Da steaua noastră, mamă? Parcă ar fi străpuns-o c'un junghiu în inimă, deabia putu să îngaime: — De unde, puiu'mamii, c'am aprins-o acolo, lui tăticu... Nu mi-a ajuns pensia. Păi pensia de ce-i aşa de mică, mamă? mai îngână piciul. Iar ea strângându-i la piept pe câte trei. — E mică pensia, puii mamii, cinstea-i mare!" Admirabil sfârşit de o satiră cu atât mai acidă, cu cât e mai sobră.

Iar alteori, d. Pora creionează scenele cărora le-am zice, în deosebire de cele din pictură, „naturi vii" cum e acea delicioasă „Caritate" care ar merita o citaţie integrală pentru comicul micei situaţii şi al marilor intenţii: doi copilaşi, la o fereastră de casă avută, urmărind o fetiţă, mai măricică ce se încearcă zadarnic, în stradă să urce un smeu fără coadă. Intâi bucuria, batjocura, apoi înţelegerea. Dar când unul din ei aproape desculţ dă fuga în stradă cu o bucată de cârpă, e surprins de bonă şi pedepsit: „Celălalt piciu a văzut tot, s'a pornit şi el pe bâzâit şi a tulit-o dela fereastră. Numai fetiţa a rămas în stradă, uitându-se tristă la bucata de cârpă, rămasă pe trotuar, unic trofeu al unei carităţi neisbutite".

Trăsături delicate şi care vădesc la d. Pora, preocuparea de a ridica motivele literaturii de copii la locul de cinste al artei însăşi.

EUGEN-PAUL-SAVIN CONSTANT: Poezii, ed. autorilor, tip. „Prietenii ştiinţei", Craiova, 1926.

Foarte înduioşătoare această gospodărie, sub acoperişul aceloraşi scoarţe în care cei trei fraţi-poeţi îşi strâng versurile. Inegali cu toţii, dăruiţi cu aceiaşi pasiune pentru cuvânt şi mai ales pentru titluri frumoase, întâiul şi al doilea desprind din moloz şi câte-o placă de marmor pe care se pot citi versuri promiţătoare. Mezinul, ca cel mai mic, a fost luat între ei, la mijloc, ca să se mai îmbărbăteze. Şi într'adevăr e şi cel mai debil. Poate că, gândind mai serios, nici n'ar fi trebuit să-l ia de pe acum cu dânşii, în această temerară expediţie. Să fi stat acasă i-ar fi folosit mai mult.

Litaniile pentru cei uitaţi ale d-lui **Paul Constant** sunt alcătuite din atitudini, oarecum, teribile, numai pe aria instinctelor, cu greşeli de dicţiune şi de ortografie (afară dacă totul nu-i opera zeţarului!) în versuri cam ca acestea:

Oamenii de pază
Au fugit de ploaie şi de groază
Infundându-se prin câte-o cafenea
Sau prin cârciumi ca să se 'ncălzească şi să bea

sau în cuvinte cam ca acestea: „Soro Beatrice îţi mulţumesc, etc...." ceeace e altceva decât: ‚Soră Beatrice..." sau „cojmar", „şi urletile", „printr'e", etc., o poezie imposibilă în care totul e, în definitiv în felul — manieră şi straiu — următoarelor versuri:

Prietino deschide, un golan
— O buruiană ca şi tine de maidan —
Iţi cere adăpost în noaptea asta grea...

Amurg prin vitralii — al d-lui **Eugen Constant** este în orice caz altceva. Mi-aduc aminte să fi scris acum câtiva ani despre întâiul d-sale volum: **Galerii de ceară** şi să fi remarcat o poemă, de o anumită vigoare sălbatică şi drăcească „Furtuna" în care vedeam o serioasă promisiune. Regăsesc ‚Furtuna" şi în „Amurg prin vitralii". Nu şi-a pierdut din accent:

...Şi toţi păcătoşii 'ngenunche şi prind
[să se închine
Că'n frica de moarte stă tâlcul credinţei
[smerite,—
Dar sus, cu tichiile roşii pe ceafă lipite,
Toţi dracii din turla bisericii râd să leşine.

Şi cu toate că atâtea păcate se pot culege, ici colo, în versurile d-lui Eugen Constant, în special inadmisibilele oltenisme vârâte ca o scabie provincială pe sub pielea rimelor, vom lăsa, altora, procesul şi vom cita o poezie — **Taina** — a cărei frumuseţe şi noutate cititorul de sigur o va reţine cu simpatie :

Sunt flacără şi umbră şi-ţi tremur lung pe zid....
Vrei să mă prinzi? Mă scutur; sunt plutitor fluid,
Aci-ţi svâcnesc sub tâmple şi-aci-ţi surâd
[din stea
Nu dibui zadarnic. Mister e urma mea.

Ades în miez de noapte de-ţi viu prin somn...
[te temi
Şi când îţi pier din cale, plângând duios
[mă chemi,
Sbor flutur prin ode şi'n para lămpii mor
Şi 'n zori de zi cad rouă pe câmpu-aromitor.

Sunt veghe şi hodină; mireasmă şi polen
Sunt suflet şi sunt moarte; uitare şi refren
Sunt arşiţă de soare şi fildeş pe zăpezi
Sunt veşnică minune. Priveşte-mă ! Nu crezi ?

Icoana mea răsare din ape şi oglinzi
Iţi seamănă şi ţie, dar nu cerca s'o prinzi;
De nepătruns ca noaptea m'ascund în univers
Şi-ţi sar în ochi nălucă şi te opresc din mers.

Stă pâlc de rândunele pe ghizduri de fântâni...
Nu mă cunoşti în ele ? Sunt cântec din bătrâni;
Sunt purpură de sară şi'n cuiburi duc tăceri
Răsfir polei din lună şi-alin străvechi dureri.

Sunt roabă şi stăpână. Mă lăfăesc în gol
Nu-mi profana culcuşul cu gânduri de viol ;
In cărţi, pe albe pagini, sunt vis din alte vieţi
Şi-am năzărit în mintea sărmanilor poeţi.

Sunt flacără şi umbră şi-ţi tremur pe podea
Aci-ţi svâcnesc sub tâmple şi aci-ţi surâd
[din stea....
Nu mă căta... sunt taină... sânt cernere de vremi
De ţi-am pierit din cale zădarnic mă mai chemi.

Idolii de humă ai d-lui **Saviu Constant** sunt animaţi de revolte sociale sau de elanuri religioase în care, poetul, nu izbuteşte în totdeauna să le tempereze zelul şi să-i oprească dela anumite erori de gust. Totuşi pentru bucuria de a fi găsit, ca şi pentru fratele său Eugen, o poezie care să merite a fi citată în întregime, vom amâna obiecţiile pe altădată şi vom face loc următoarelor **Motive indiene :**

Sunt seri când preoţii brahmani desprind
Dintr'un convoi stelar câte-un mister;
Sunt seri când şi pe Gange şi pe Ind

Nomazii cu ochi galbeni duşi spre cer
In jurul miilor de focuri sfinte
Visează la al Vedelor mister.

Sunt seri când toţi fakirii din morminte
Invie după-o lungă aşteptare
Şi povestesc la focurile sfinte

Bătrânilor, frumoaselor fecioare,
Cum au văzut în raiul îngeresc
Pe Sita prefăcută într'o floare.

Sunt nopţi când vrăjitoarele pornesc
Să caute'n pădurile virgine
Ascunse ierburi care lecuesc,

Sunt nopţi când melodiile divine
La cei îndrăgostiţi îţi par un vis,
Un depărtat concert de violine —

Extaz bolnav, extaz de paradis,
Imi amintesc ţinutul plin de basme
Şi iar recad în vraja lui de vis

Spre încântata ţară de fantasme.

* * *

D. IONESCU-MOREL : Aventurile lui Goangă şi Târlică, roman pentru copii (desene de B'Arg şi Anestin), ediţia II-a, ed. „Eminescu". 1926.

Roman versificat din lumea copiilor, ilustrat de d-nii B'Arg şi Anestin, lucrarea d-lui Ionescu-Morel, a ajuns la a doua ediţie graţie unor calităţi pe care de bună seamă le are. Ea place copiilor prin latura aventuroasă a întâmplărilor. Romanul e alcătuit pe două părţi. In prima isprăvile desuchiate ale impeliţaţilor şi'n urmă visul prin Iad, pentru plata proastelor purtări şi întoarcerea pe calea cea bună. Precum se vede alcătuire intenţionată, care să convingă. Dacă am formula o obiecţiune am zice că prima parte, desvoltată cum e, pare câteodată, o glorificare a nebuniilor celor doi aventurieri şi apoi că dacă s'ar fi întrebuinţat proza şi pentru prima parte, ar fi fost mai bine. In orice caz, o carte pentru copii.

PERPESSICIUS

EXPOZIŢIA L. VIORESCU
&
IN JURUL UNUI INTERWIEV SAU : FORONCUL REGIONAL ACADEMIC

In una din sălile din fundul Ateneului dincolo de rotundă, pătrunzând orbetic prin ganguri întunecate mirosind a mucigai — izbuteşti să descoperi cu multă greutate o expoziţie, de o modestie, care pălmuieşte usturător secile orgoliuri artistice, instalate cu pompă studiată în saloanele vaste şi clocotitoare de lumină, de aiurea.

Pictorul L. VIORESCU — pe care aşa de puţini amatori îl cunosc şi aşa de puţini cronicari artistici ştiu să-l distingă din potopul de maeştri şi maistoriţe cavalcând pe spinarea curentelor la modă — prezintă un caz aparte în cuprinsul plasticii româneşti, care ar merita deosebită cercetare.

Arta este, sau nu, prilej de superioară voluptate sufletească în măsura în care opera contemplată îţi sporeşte, sau nu, cucerirea ta asupra necunoscutului.

Căci dacă opera de artă nu depăşeşte cu lumea ei de senzaţii şi idei **exprimate,** lumea de senzaţii şi idei **neexprimate** ale privitorului, ea rămâne o simplă delectare trecătoare, fără nici o putere răscolitoare asupra altora, fără nici un răsunet, ori cât de vag în adâncurile fiinţei voastre impalpabile : stearpă şi indiferentă manufactură, sorocită uitării şi pentru contemporani şi pentru cei ce vor trăi în nesfârşitul veacurilor viitoare.

Pe mine personal nici odată nu m'a interesat, şi nu m'a mişcat, perfecţiunea în sine şi nici aporturile, **aparente,** de originalitate.

Perfecţiunea e în funcţie de ceeace vrei să exprimi.

Sunt anumite senzaţii, asociaţii, sentimente cari, prin felul lor, cer tocmai o dezertare dela perfecta expresiune, **consacrată.**

Originalitatea e, adese ori, o **auto** schingiuire, o bolnavă necesitate de a părea, o travestire carnavalească **ori** o tragică renunţare la propia ta fiinţă.

Societăţile viitoare, când, şi dacă se vor ridica, pe temelia de beton a idealului omenesc, ele singure vor putea să întocmească lista spăimântătoare a **ratărilor, şi a farselor,** pe cari actualele înjghebări sociale le-au provocat, înmulţit şi menţinut — şi vor fi la largul lor să le precizeze pricinile.

LEON VIORESCU nu este — pentru înţelegerea curentă — nici un artist perfect, nici un original.

Nu mânuieşte penelul cu verva grigorescianismului plăcinţiu al cutărui maestru „specific românesc" — şi nici nu cată să exercite, scrijelind retina, cu afectarea morfinomanică braco-picaso-lotiană, a atâtor desrădăcinaţi.

Fiindcă **Leon Viorescu** ignorează moda, ignorează trucul, ignorează până şi inofensivele reţete technice, transmise din atelier în atelier, cari, suplinind experienţele seculare, uşurează munca lucrătorului şi-i liberează căile creaţiunii.

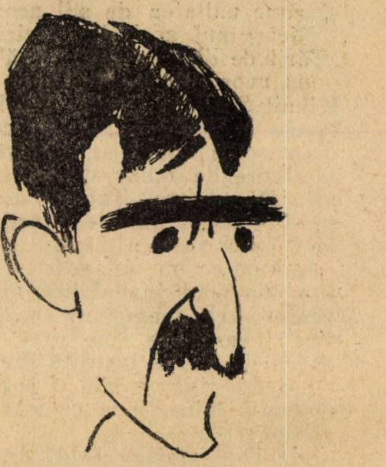

LEON VIORESCU

E în opera lui, însă, o atenţiune, o sinceritate — (oh ! blestemat cuvânt compromis de cronicari !!) — o nu ştiu ce cucernicie, o fierbere lăuntrică, **O IZBUCNIRE NEPREFACUTA A UNUI SENTIMENT INCA NEINTALNIT IN PLASTICA ROMANEASCA** şi pe care — vag — l'aş putea compara cu sentimentul ce se iţeşte şi perzistă, — dându-i o particulară coloratură — în **DOINA** noastră bătrână : Tristeţă milenară, cu impresionantă aromă de fatalitate — sfârşind în zburda zglobie a plăcerii de **A TRAI** pentru simpla voluptate de a trăi — **nepervertit** — cuminte, aproape comun ca veveriţa, ca ciocârlia, ca şoimul — în nemărginita moşie a Creatorului.

Din toată opera acestui pictor, se mai degajează totuş nu ştiu ce sfântă resemnare, nu ştiu ce evanghelică umilinţă, care te surprinde, te încântă ca un psalm — şi te absoarbe.

Dacă eşti cu adevărat artist—porneşti din expoziţia lui **LEON VIORESCU** cu sentimentul că ai poposit o clipă pe tărâmuri neprihănite şi biblic odihnitoare.

Parc'ai fi primit un nou botez...

■

...Noi suntem profesori şi examinatori...
(A se cânta foarte pe nas şi gravissim).

Intr'una din precedentele mele rubrici am ţinut să accentuez aici că nu va fi posibilă nici o reformă, nici un pas către organizarea învăţământului artistic până ce, **MAI INTAI,** nu se vor verifica şi tria cadrele acestui învăţământ, com-

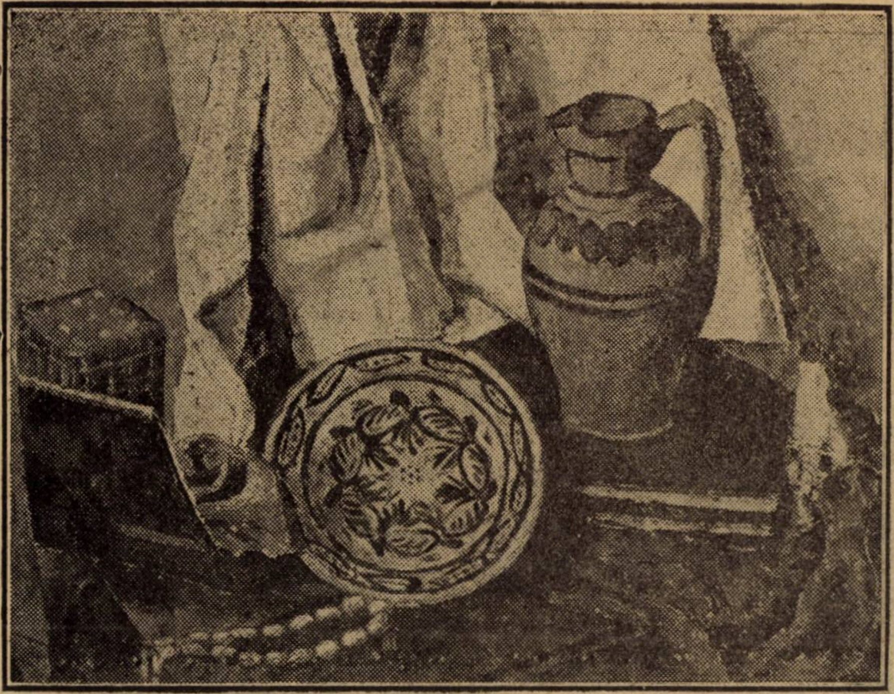

LEON VIORESCU : NATURA MOARTA

puse în marea lor majoritate, din specimene fără nici o legătură cu arta și cu elementara instrucțiune. Gândindu-mă în special la școala din Iași — unde acum douăzeci de ani mi-am făcut și eu primele studii — adăogam : „nădăjduiesc că în postul de director al acelei școli ministerul artelor va ști să desemneze un element de înaltă valoare artistică, înzestrat cu vii calități de muncă și disciplină — dar mai ales mânat de dorința necruțătoare de a înfige adânc cuțitul în cangrenele cari clocesc la însăși bazele acestui așezământ. Și e în primul rând o cangrenă cumplită : **PARAZITISMUL DIDACTIC, ALTOIT PE PROSTIE ȘI INTOLERANȚA...“**

Unele gazete din București au publicat, apoi, două nume în legătură cu schimbarea direcției dela Iași : **Ștefan Dimitrescu și Francisc Șirato.**

Aceste două incontestabile valori ale artei românești — pe cari și publicul și colecționarii, și critica severă, și oficialitatea le-au consacrat de multă vreme definitiv — au fost întâmpinate de presa ieșeană într'un chip odios de suspect.

Astfel la 13 Ianuarie c., adică în chiar ziua — (remarcați strania coincidență !) — în care **Șt. Dimitrescu** trebuia să se prezinte, din ordinul ministrului, la catedra de pictură a școalei de Belle-Arte din Iași,... ziarul local **„Mișcarea“** și după el, stereotipic, toate celelalte, tipăresc sub titlul **„Lovituri pentru Iașul artistic“** un fel de **„bun venit“** noului profesor.

Ca să nu obosim pe lector cităm doar atât :

„...Față de școala de Belle-Arte d. Goldiș manifestă desconsiderațiune, pensionând pe maestrul G. Popovici, un artist clasic (sic) **care putea aduce încă mari servicii școalei, d. Goldiș din inspirație proprie sau a altora, a numit la catedra rămasă vacantă — la catedra de compoziții, cea mai grea și mai însemnată ramură a picturii — pe d. Șt. Dimitrescu, un desenator de talent, dar care nu poate pretinde a preda ceeace reclamă arta la această catedră.... Iar ca corolar d. Goldiș proectează a încredința direcțiunea școlii de Belle-Arte... caricaturistului Șirato din București, care la Iași, aproape în aceeaș măsură, are egali pe caricaturiștii Miron și Sell, debutanți ca și d. Șirato...“** (Francisc Șirato „caricaturist !“. Chiar dacă ar fi — epitetul n'ar putea constitui, **pentru nici un om instruit**, o batjocură : caricatura e o artă superioară pe care nici unul din profesorii titrați și gravi ai Iașului artistic n'ar putea-o ilustra în măsura în care, de pildă, au ilustrat-o un Hogarth un Gavarni, un Daumier, un Goya, un Callot, un Lautrèc, un Forain, un Gulbrauson, un Schultz, un Brenghel...)

Apoi :

„...Domnul ministru Goldiș nu s'a gândit măcar să afle — întrucât nu are nici umbră de idee despre artiștii ieșeni — cine sunt profesorii școlii de Belle-Arte dacă nu au vre-o activitate și reputație artistică și dacă sunt la înălțimea d-lui Șirato...“

(Unui ministru **nu-i este îngăduit** să afle cine sunt și cât cântăresc, ca valoare artistică, **subalternii săi**, profesorii de Belle-Arte, de cât din lucrările pe cari aceștia sunt **OBLIGAȚI** — și vom arăta altă dată pentru ce — a le trimite anual la **„SALONUL OFICIAL“**. Căderile rușinoase pe cari le-au suferit aici profesorii ieșeni sau dezertările lor lașe, **nu puteau permite** nici unui ministru altă atitudine **oficială** față de domniile lor. Reputațiile artistice, ale profesorilor de Belle-Arte, în special, nu se **câștigă** în cluburile politice, oricari ar fi ele, ci în arena artei, **PREZIDATA DE TITULARUL ARTELOR).**

Despre confrații din pressa ieșeană am avut și am încă, o excelentă părere. Ii cunosc pătrunși de simțământul onestitâții profesionale, **(CARE PORUNCEȘTE SA NU-ȚI INDUCI IN EROARE, CU BUNA ȘTIINȚA, PE CITITOR)** și, mai cu seamă, îi cunosc, ca oameni cultivați în totdeauna la curent cu chestiunile artistice și culturale, de pretutindeni.

Am exclus deci, dela început hipoteza că acel articol a ieșit din pana unui ziarist de profesiune. Pentru demnitatea breslei, a doua zi chiar, un alt confrate ar fi intervenit să atenueze, dacă nu să desmintă, proza celuilalt, presupus, prin extraordinar, ignorant ori căzut în confuziune...., și să arate cetitorilor că atât **Șt. Dimitrescu,** cât și **Fr. Șirato** sunt două mari personalități a căror activitate și reputație cântărește greu în balanța mișcării artistice românești.

Amândoi figurează **de mult** cu pânze de o netăgăduită originalitate, în grupul de lucrări al ministerului, destinat pinacotecilor și muzeelor noastre.

„MORȚII DELA CAȘIN“ ai lui Șt. Dimitrescu, din colecția Muzeului Militar din București, e cea mai adânc omenească pagină din câte s'au zugrăvit în timpul și după războiul nostru de întregire.

Amândoi — **solicitați de Stat** — au expus, cu incontestabil succes, la ultimile două mari expoziții **internaționale** de artă : la aceea din Veneția și la aceea din Paris... Dacă toate acestea nu se știau la Iași, (ceeace este o imposibilitate) — s'ar fi putut, măcar, pomeni de activitatea lor anuală, fie în expoziții personale, fie la **„Oficial“** și despre care critica **TUTUROR** marilor cotidiane și a marilor reviste s'au ocupat cu îndestulare.

In **„bilanțul artistic“** al anului 1926, redactat de marii noștri cronicari — și tipărit prin diverse reviste și ziare — s'a accentuat că **CEL MAI BUN TABLOU,** din câte s'au perindat la Salonul Oficial din anul trecut a fost, fără îndoială,

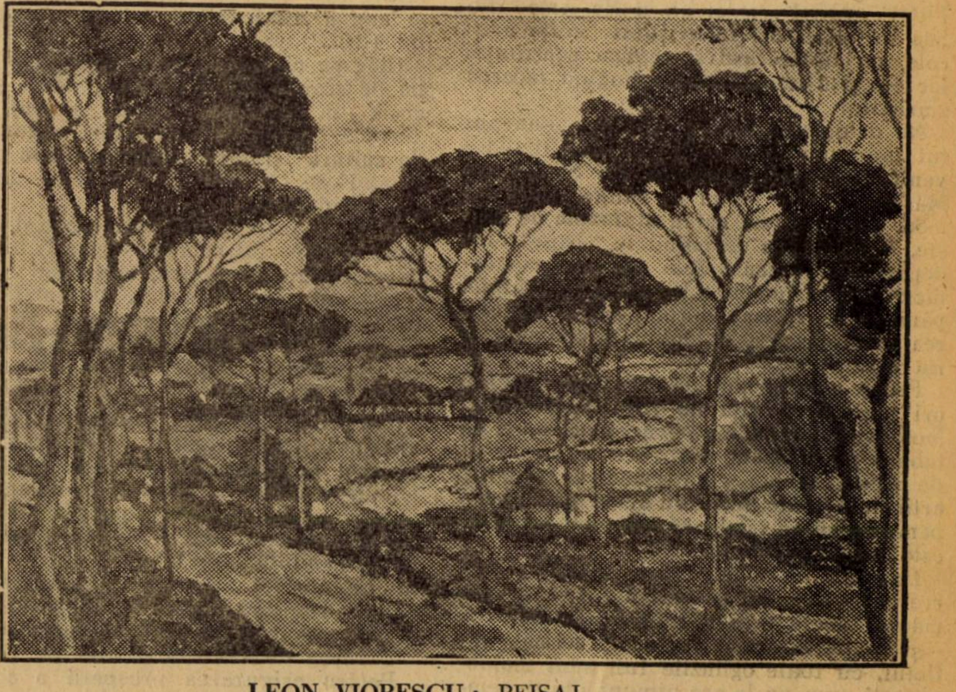

LEON VIORESCU : PEISAJ

magnifica **„INTOARCERE DELA TARG“** a lui„**Francisc Şirato.**

E cu putinţă bunăoară, ca un gazetar ieşean să nu fi cetit nici **Cronica plastică** a ultimului număr din severa revistă ieşeană **„VIAŢA ROMANEASCA“** — în care Şt. Dimitrescu nu este cotat ca un simplu „desenator“ şi Fr. Şirato ca un biet... „caricaturist debutant ? !“

E oare cu putinţă, iarăş, ca un ziarist de profesiune să nu fi fost la curent cu activitatea **critică** a d-lui Şt Dimitrescu, dar mai ales cu aceea a d-lui Francis Şirato, care ne-a dat succesiv, în revistele „Cronica“.... „Cugetul românesc“... „Gândirea“ şi... **CELE MAI ADANCI ŞI MAI COPRINZATOARE PAGINI DE ANALIZA PICTURALA, DIN CATE S'AU SCRIS VRE-ODATA IN LIMBA ROMANEASCA ? !**

Nu !... hotărît nu ! Un ziarist ieşean nu putea da dovadă nici de atâta lipsă de pudoare !!

Articolele acelea au fost scrise — (dar sfântă laşitate !... neiscălite....) de către unul din profesorii şcoalei de Belle-Arte.

In adevar şi stilul şi prudenţa faţă de Şt. Dimitrescu (care sosise în Iaşi cu ordinul ministrului...) şi sensul meschin belferesc al unor fraze, şi milogelile dintre rânduri — (ne referim la restul articolului, pe care din respect pentru cetitor nu-l mai reproducem) — trădau suficient pe autorul lor, **direct interesat in cauză.**

Am început să mă îndoiesc însă când nici după câteva zile de aşteptare, nu-mi parveni dela Iaşi, **confirmarea.**

Confirmarea aceasta se prezinta anticipat în mintea mea sub forma unui **PROTEST ISCALIT DE TOŢI CEILALŢI PROFESORI** ai şcoalei de Belle Arte, protest în care s'ar fi înfierat atitudinea degradantă din toate punctele de vedere, a colegului decăzut la rolul respingător, de bârfitor anonim.

Dar nimic... nimic... nimic !

Tăcere desăvârşită şi în rândurile breslei gazetăreşti şi în aceea a profesorilor dela Artele Frumoase....

Sufletul meu de moldovean s'a cutremurat o clipă sub pleznetul celei mai înfricoşate ruşini pe care o primea, neaşteptat. Iar demnitatea mea de breslaş al scrisului şi al artei, trozni din toate temeiurile ei ca sub lovitura formidabilă şi laşă a unui trăznet din senin.

Nu mai aveam nici o îndoială : **TOŢI PROFESORII** şcoalei de Belle Arte din Iaşi au scris ori încuviinţat acele articole, cu întunericul şi scârna conştiinţei lor — şi l'au tipărit, milogind tăcerea ziariştilor.

Nu dragostea pentru Moldova, i-au putut îndemna la această josnicie, (moldovenii adevăraţi : **„răzăşii lui Ştefan cel Mare şi Sfânt“** — au în sângele lor, din moşi strămoşi, un chiag **statornic** de cinste, de curaj şi de mândrie, care-i îndepărtează **organic** dela acte de nemernicie. Ei au înţeles totdeauna să lupte, până la sacrificiul vieţii, pentru înflorirea sufletească a Moldovei şi pentru gloria ei).

Poate sentimentul de ocrotire — uneori legitim — faţă de fiii năpăstuiţi ai Molodvei au împins pe acei profesori să tabere **pe la spate**, asupra unui **străin** ca de pildă Ştefan Dimitrisecu ? (Fiindcă articolele toate, scrise cu acest prilej lasă, pervers, să se înţeleagă că noul profesor este un **venetic**).

Dar **Ştefan Dimitrescu** este născut, crescut — ca toţi strămoşii lui — pe pământul acela prea răbdător al Moldovei, —şi toată învăţătura, graiul, scrisul, sufletul, cu toate oglinzile lui, sunt moldoveneşti cum nu le are nimeni dintre semnatarii — **in petto,** al acelor **ruşinoase insinuări.**

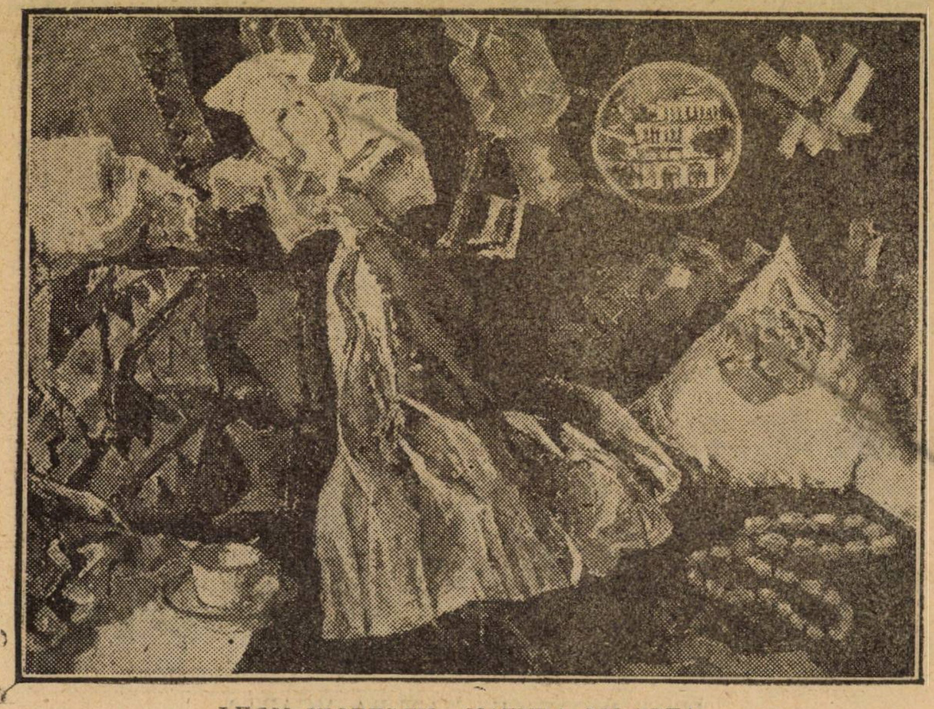

LEON VIORESCU : NATURA MOARTA

Atunci, poate, gândul la interesele superioare ale şcoalei ? (Ce câştigă o şcoală prin **ostracizarea** energiilor şi luminilor superioare trimise tocmai să aerisească, să injecteze cu viaţă nouă, să descopere şi să stimuleze virtuţile creatoare aflate actualmente în strângerea unor faşe asfixiante ?)

Aşa dar, ce i-a putut determina pe aceşti nenorociţi la incalificabila lor faptă ?

Numai parazitismul didactic, altoit pe prostie şi intoleranţă...

Ne-o dovedeşte, posterior, d. profesor Jean Cosmovici, prin gura căruia toţi ceilalţi complici au simţit necesitatea să se completeze — într'un interviev publicat în ziarul „Rampa“ din 21 Ianuarie c.

La întrebarea : ce crezi despre **reorganizarea** şcolilor de belle arte — d. Cosmovici — (et comp.) — răspunde :

„Sunt surprins că azi, din considerente cari nu mă privesc, se încearcă invadarea(!) şcolilor de Arte Frumoase cu elemente cari nu oferă garanţia culturii (!!) şi nici a unui trecut artistic indiscutabil (!!!)...“

(Rog pe cititor să înregistreze că e vorba de şcolile de Belle-Arte, adică şi de aceia din Bucureşti, unde, recent, au „invadat“ două elemente fără **„garanţie de cultură“** şi fără **„trecut artistic indiscutabil“** — O. Han şi C. Ressu— moldovan aşijderea).

Apoi, la întrebarea, cum crede d. Jean Cosmovici — (et comp.) — c'ar fi bine să se recruteze profesorii, răspunde :

„...să urmăm normele... Universităţilor (?!?).. **anume, viitorii profesori de Arte Frumoase să fie recomandaţi şi primiţi**— (ce serviabilă gentileţe !) — **prin votul vechilor profesori...“**

(Cu prilejul acesta o întrebare indiscre- sistemul acesta electiv... universitar ? Şi apoi închipuiţi-vă greutăţi ca : **Han, Dimitrescu, Ressu, Şirato**... în balanţa de ibrişim a d-lui J. C-et Comp. !!

(Cu prilejul acesta o întrebare indiscretă—şi penibilă — d. J. C. et Comp. a căpătat catedra tot prin votul **unanim** al vechilor profesori ?...)

Dar trecutul nu ne mai interesează.

E vorba de viitorul şcoalei.

Pentru asigurarea prosperă a acestui viitor, eu fac o propunere, la care, sunt **sigur, d. J. C. et Comp. nu va iscăli** — (e în năravul d-sale să nu iscălească) — anume : La fiecare perioadă de trei ani să se organizeze de către ministerul artelor un fel de capacitate artistică între profesorii şcoalelor de Belle-Arte şi artiştii profesionişti, liberi. Cine învinge — merge la catedră ; cine cade, pleacă în lume să-şi câştige pâinea, după putere

Regulamentele — (şi d. J. C. et Comp— le respectă cu febră de maniac) — pot fi modificate în câteva ceasuri...

Aşa dar, sistemul **hereditar** — al d-lui J. C. et Comp — aplicat la alegerea profesorilor nu poate fi în interesul superior al şcoalei.

Cine se ascunde după deget e descoperit de pe urechi — şi de pe miros.

La întrebarea dacă d. J. C. et Comp— cunoaşte părerile d-lui N. N. TONITZA asupra reorganizării învăţământului artistic — d-sa răspunde :

„...D-lui Tonitza îi sunt nesuferiţi profesorii şi nu acordă credit de cât artiştilor. Dar atunci d-nii Şt. Dimitrescu, C. Ressu şi O. Han, devenind profesori, vor înceta de a mai fi artişti ?...“

O !.. binecuvântată descreptitudine !..

Un artist — născocitor de frumuseţi inedite şi etern indestructibile—care împlineşte sarcina de a lămuri unor ucenici misterile înalte ce determină logica corespondentă dintre impalpabil şi palpabil, dintre muzica sufletului şi muzica vopselei, a pietrei sau a bronzului ; artistul, care transmite neofitului scânteia înţelegerei superioare şi a entuziasmului neprihănit ; artistul care, smulgând pământului un biet vierme sorocit să se târască orb... îl transformă în fiinţă sensibilă, îi aprinde făcliile ochilor şi-i deschide pentru caravanele sufletului drumuri neumblate şi nebănuite, către regatele idealului suprem — fireşte, merită mai mult decât creditul meu, al Societăţii noastre, al omenirii — şi chiar al d-lui J. C. Comp. !...

Dar,—(şi aici nu ne gândim numai la d. J. C. et Comp) — dar dacă, de pildă, un chibiţ de club, un maistoraş de caligrafie cu creerul zgribulit, un peşte al moaşei comunale, un mare angrosist vânzător de lemne, cu elemente de geometrie la cântar, sau un june incolor care-a învăţat, la Paris, cum se pictează pisicuţe negre pe pantofii de atlas ai mătuşicăi... devine — prin jocul bileţelelor albastre, al milogelilor, sau al combinaţiilor electorale — „**profesor**“ la Belle Arte... capătă el oare, prin aceasta, lumina, harul puterea nestinsă a artistului ?

Credit adevărat nu se acordă de cât oamenilor cari reprezintă ei **însăşi** o bogăţie — roditoare.

Paiaţele — ori cu câte titluri sau decoraţii ar fi parate, se cotează, la bursa societăţilor superior organizate, ca material mort — şi se aruncă la cutia lepădăturilor.

Sperând să mă surprindă în contrazicere — (singure animalele nu se contrazic, ceiace deconcertează pe dobitocii cu cugetare de uluc rectiliniu) — d. J. C. et Comp — răspunde — fireşte tot la întrebarea : ce **credeţi despre proiectul de organizare al Şcoalei de Belle arte** — următoarele :

„**Amintirea d-lui N Tonitza se indignează de urăţenia modelului şi de pozele în care modelul era pus de profesorul X al şc. de Belle Arte, pe vremea când d-sa era elev. Dar de ce d-sa, azi un pictor valoros, şi încă de pe atunci cântăreţ al culoarei, de ce n'a prins de pe atunci din urăţenia acelui model o armonie de culori sombre :** cafeniu, negru, verde (groaznică armonie ! ! Merçi !) **şi de ce n'a scos din modelul citat tot aceia ce el îi putea oferi** — (de ce nu

FR. ŞIRATO

scoţi de la el... ceiace-i poţi oferi tu ?!!!?) **în afară de argumentul de linii ori şcoală, impus de profesori ?** (Şi eu care ştiam că, la şcoală, argumentul profesorului este... linia...) **Dacă în orele de curs d-sa era obligat să lucreze după norme fixe şi în vederea profesorului...,** (acest şi este de o logică zdrobitoare).. **nu cred că cineva l'ar fi oprit să'şi experimenteze problemele picturale la rezolvirea cărora a ajuns de abea azi, după douăzeci de ani de muncă şi studii...**“

Adică „....dacă ai, băieţele, dorinţa de a învăţa să rezolvi probleme de pictură... şterge-o de aici, la maică-ta acasă, şi experimentează 20 de ani singur. Aici, la Belle Arte, nu se pierde vremea cu fleacuri de acestea, noi aici — (foarte grav) — noi, pro-fe-so-rii im-pu-nem numai ar-gu-men-te de li-nii şi şcoa-lă...“

Un **artist-profesor** — iar nu un profesor simplu — ar fi dibuit din vreme tendinţa, zbuciumul, idealul copilului — **pictura** — şi nu l'ar fi ţinut locului, ucigându-l cu „linia“ şi „şcoala“ ca tocmai după 20 de ani să-şi revie sărmana victimă, din boala somnului tâmp, pe care i-a injectat-o „profesorul“ cu seringa lui idiot-autoritară.. Aici stă marea deosebire dintre rolul — binefăcător ca roua —al artistului-profesor şi rolul, ucigător ca mana, al simplului profesor, fără relaţie cu arta.

Şi tot aici stă graniţa între **academic** şi **clasic.**

D. J. C. et Comp — (neisprăviţii simt

hilariant) — pretinde — în acelaş interwiev, că toţi profesorii sunt academici cum a fost — dar exact — „şi Leonardo da Vinci“ !!!)

Doamne !

Academicul — pleoşniţă vulgară—moşteneşte şi transmite, numai, o formulă încremenită, fără să-i fi pătruns compoziţia şi organizarea intimă, fără s'o poată justifica şi fără să îndrăznească a o modifica potrivit altor stări sufleteşti,—altor conformaţii cerebrale, altor viziuni şi idealuri.

Pedanterie — exclusivism şi intoleranţă.

Clasicul vine cu formula lui — fiindcă vine, mai întâi cu sufletul lui, aparte. Formula vie, în necontenită creştere şi adâncire, fiindcă răspunde unei vieţi interioare în nehodinită progresie şi care se vrea exprimată din ce în ce mai limpede şi mai fără de greş.

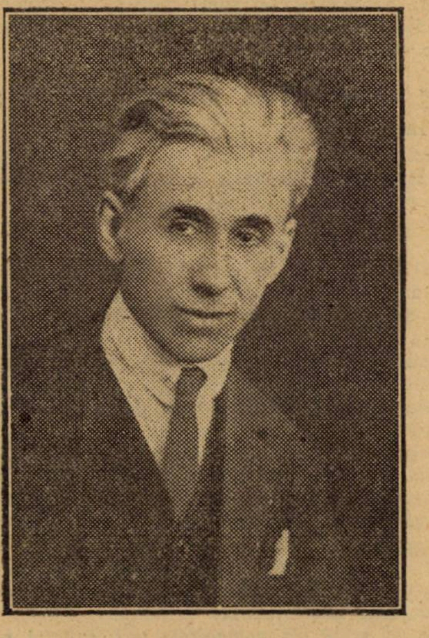

ŞT. DIMITRESCU

Ce n'est pas ma phrase que je polis, mais mon idée — ceiace se aplică netulburat şi în plastică.

De aceia clasicul rămâne, în secole şi peste secole, **actualul** fiindcă se păstrează proaspăt, impresionant şi, veşnic, fundamental omenesc ; iar academicul tronează — farseur impertinent — numai în epocile în cari oboseala sensibilităţii creatoare, contemporane, ajunge la paroxism.

Când spiritele unei vremi se reaprind la scânteia unui ideal **activ**, academicii se simt tulburaţi în tihna lor râncedă, şi li se pare că vântul proaspăt care suflă în omenire e o travestire a **cabalei** care ţinteşte să le şterpelească : pensia, leafa, bucata de rasol de pe masă.

Dovadă. La întrebarea : „**cum priviţi revolta multor artişti în contra artei academice**“ — d. J. C. et Comp. răspunde, cu luciditatea şi preciziunea omului obsedat de o idee fixă :

„**Sculaţi voi să şedem noi...**“ (Vezi „Rampa“ din 21 Ian. c.)

In acelaş interwiev, corespondentul reporter al gazetei din Bucureşti, încearcă o ultimă chestiune :

— „**Noul regulament al Salonului Oficial din 1925, vă mulţumeşte ?...**“

— „**Ţi-l caracterisez — răspunde d. J. C. et Comp. cu un singur cuvânt : SOVIETISM“ „Nici un (fiţi atenţi : NICI UN !) pictor dinainte de 1924 nu mai este recunoscut. Plastica românească începe dela 1924...“**

Cunoasteti din rândurile de mai sus relaţia dinre profesorii ieşeni şi „Salonul Oficial“. Ca să scurtăm lămuririle şi comentariile transcriu pentru cei ce vor să cunoască adevărul şi epiderma d-lui prof. J. C. et Comp. următorul tablou al marilor premii naţionale — (de câte 100 mii lei) — decernate din anul instalării „sovietice...“.

1924. — Mirea... fost director al şc. de Belle Arte din Bucureşti — circa 80 ani.

1925. — G. Petraşcu — circa 60 ani.

1926. — Th. Pallady — circa 60 ani.

Aceşti 3 artişti şi-au început oare cariera lor plastică la 1924 ?..

Dar, ca să anticipăm asupra unor eventuale şarlataneşti insinuări de comploturi anti moldoveneşti în Capitală — (Vai Moldovo, pe ce mâini încăpuşi !) — vă pot informa — şi la rigoare servi actele civile că din cei 3 bătrâni laureaţi ai salonului „**Sovietic**“, doi : Petraşcu şi Pallady, sunt neaoşi moldoveni.

N. N. TONITZA

TEATRELE

„D-NA CU CAMELII“ LA NAŢIONAL

Cine nu ştie povestea ? Cine n'a citit romanul ? Ce puţini trebue să fie aceia cari n'au văzut piesa ! Dar câtă vreme încă n'o să se reprezinte această piesă, care are avantajul, că-i sentimentală. Şi nu vedem în cursul posibilităţilor de transformări morale şi sociale, motivul de eliminarea sentimentalismului. Ba pare dimpotrivă. In vremea noastră, aşa de frământată de economişti şi financiari ; în vremea tristelor acuzaţii că toate preocupările iau o îndrumare de grosolan materialism, melodrama e apreciată. S'ar putea zice ca lacrimile ţâşnesc în şiroae la teatru şi nu se face nici un fel de economie bugetară în ce priveşte folosinţa batistelor.

„D-na cu camelii“ e o piesă de tinereţe. Romantică. Par'că gâlgâe de suspine. E tot textul unei romanţe duioase. Regretul şi remuşcarea celor dintâi ani ai tinereţii iubitoare, pasionate, dureroase, împătimite. E prilejul amintirilor bătrânelului şi bunicuţii, care-şi şterg pe furiş de sub gene lacrimile, când nepoţeii sglobii fac şi ei ce-au făcut cu sinceritate înaintaşii lor.

Şi fiindcă această sare de suflet o reprezintă piesa, — piesa ca alcătuire dramatică e uşoară, — dăinueşte şi ispiteşte pe cele mai de seamă artiste să înfăţişeze rolul principal, ca să-i trăinicească fiecare viaţă, în chipul ei.

Am văzut acum în „Doamna cu camelii“ pe d-na Maria Filotti.

Aclamaţiile publicului au dovedit, că d-na Filotti a fost acea „D-nă cu camelii“ pe care o aştepta publicul.

Şi-a câştigat această artistă de mare talent şi de adâncă înţelegere a tuturor nuanţelor rolurilor, încă unul din acele succese impunătoare, care însemnează o carieră de muncă.

Partenerii au fost antrenaţi în nota piesei, în acelaş cadru ca şi eroina.

Montarea în cadrul vremii, atrage toate laudele pentru d. director de scenă Enescu.

B. C.

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ S'a pus sub tipar **Tabla de materii** a **Universului Literar,** pe anul 1926.

☐ In numerele viitoare vom publica versuri, proză şi studii : Ion Pillat, Victor Eftimiu, Sărmanul Klopştock, C. Ardeleanu, Alice Gabrielescu, Sylvius Rolando, Sarina Cassvan Pas, A. Marcu, Carapancea, P. Igiroşianu, Sergiu Dan, George Dorul Dumitrescu, N. I. Herescu, Ion Buzdugan, etc.

D. F. Aderca va adăoga un post-scriptum la Micul tratat de estetică.

SCRIITORII

☐ A apărut în editura „Cartea Românească“ **Fuga lui Şefki,** (237 pag., lei 70), romanul premiat la concursul editurii, al d-lui **Emanoil Bucuţa.**

In adăstarea menţiunilor ce vom consacra acestei opere aşteptată, reamintim că d-l **Emanoil Bucuţa,** poetul **Florilor inimii** şi al **Românilor dintre Vidin şi Timoc,** etnografie şi literatură în acelaş timp, e autorul **Legăturii roşii,** admirabila povestire dramatică apărută în „Cartea Vremii“, la Fundaţia Principele Carol, lucrare care a obţinut, odată cu binemeritata atenţie a criticei, premiul „Femina“ pentru România.

Fost redactor intensiv al **Ideei Europene,** în care a publicat cutezătorul său „ziar al unui drumeţ“, neapărut încă în volum), fost director al **Buletinului Cărţii,** redactor la **Arhiva Socială,** deţine astăzi cronica literară la **Societatea de mâine,** foiletonul paginei culturale a **Universului,** fără să mai amintim de neobosita sa activitate ca director al serviciului publicaţiilor, din ministerul muncii şi subdirector la Fundaţia Principele Carol.

CARŢI NOUI

☐ **MIHAIL NEGRU : Spre Africa, la marginile pustiului,** jurnal de bord. Insemnările unui călător. Cu o prefaţă de d. Comandor I. Bălănescu ; ed. „Socec“, 1927 ; 294 pag., 1 hartă, lei 100.

☐ **MARIA M. POP : Constituţia şi organizaţia Societăţii Naţiunilor,** tip. „Prietenii Ştiinţei“, Craiova, 31 pag., lei 10.

REVISTE

☐ VIAŢA LITERARA (I, 34, 22 Ianuarie 1927). — Despre **Un mare poet al tradiţiei : Ion Pillat,** scrie d. **Al. Bădăuţă,** care semnează, de asemeni, un variat bilanţ literar al anului 1926 ; **Opere şi autori,** de d. **Pompiliu Constantinescu ;** din convorbirea d-lui **I. Valerian** cu d. **Horia Furtună,** în aşteptarea reapariţiei din ce în ce mai puţin problematică a „Flacării“ — acest istoric, oricând interesant :

> E lungă povestea cu „Flacăra“ care se aprinde mereu în ţinutul literaturii, ca şi lumina care stărue în preajma pământului cu ascunse comori.
>
> D. C. Banu a început întâi cu Petre Locusteanu, înainte de războI. Ţi-aminteşti, poate, cu câtă evlavie se păstrau cei câţiva gologani, de fiecare tânăr iubitor de literatură, ca să-şi procure săptămânal revista care reuşise să întrunească tot ce aveau literile noastre mai distins .Cronicele permanente, pe lângă cei doi dintâi le aveau : E. Lovinescu: Cronica teatrală, Sp. Hasnaş cea literară, iar Mărgăritescu, muzicală.. Versuri şi proză iscăleau : Iosif, Anghel, Cincinat Pavelescu, Oreste (Georgescu), I. Dragoslav, Vissarion, Stamatiad, Gregorian şi alţii.
>
> Sub pseudonimul colectiv Const. Paul se ascundeau Banu, Hasnaş şi Locusteanu.
>
> Asta ar fi prima formă a „Flacărei“.
>
> Mai târziu, d. Banu ne-a chemat pe noi: Pillat, Maniu şi cu mine. In această perioadă şi-au desvăluit primele începuturi o seamă de poeţi noui. Aş putea spune, că datorită mie, au putut fi publicaţi : V. Voiculescu, A. Dominic, Tudor Vianu şi Marcel Romanescu.
>
> După războiu, „Flacăra“ a apărut cu d. C. Banu, Pillat, Porsena, Sergiu Manolescu, Ion Sân Giorgiu, Alice Soare şi eu.
>
> Nu pot afirma că numărul cetitorilor a crescut după războI. Dacă înainte de război scoteam până la 15 mii de exemplare, după această perioadă nu am putut ajunge nici 20 mii, cât am fi vrut. Din cauza greutăţilor materiale revista şi-a încetat un timp apariţia pentru a apărea în a patra formă sub redacţia poetului Ion Minulescu, Claudia Millian şi Vintilă Rusu-Şirianu. Probabil că nici literatura modernistă, nu a ajuns încă să placă publicului nostru ,căci şi sub această metamorfoză n'a putut dăinui. Acum e vorba s'o scoatem din nou. Ne mai trebue puţin ca să complectăm suma necesară pentru un început. In această privinţă, trebue să mai vorbesc cu d. C. Banu.

☐ **SOCIETATEA DE MAINE** (IV. 3. 23 Ian. 1927).

Despre „Psichologia satelor“ scrie d. **P. Rădulescu-Motru,** arătând cum satul românesc e lipsit de „personalitate energetică“ :

> Satul românesc nu este dar lipsit de personalitate. Pe cea istorică, sau etnică, el o are fără discuţie. El nu are însă o personalitate energetică, adică o personalitate, care continuând natura, să creieze peste natură forma nouă de energie. Braţele şi creierul săteanului român nu transformă materia primă în creaţii originale, care, încorporat apoi culturei române întregi, să întreţină evoluţia acestei culturi.
>
> Sunt ţări, ne spun geografii, unde grâul nu ajunge nici odată să fie spic, şi se înmulţeşte numai prin rădăcini. Aşa este şi personalitatea satului românesc. Ea continuă prin rădăcini, nu prin spicele creaţiei sale. Sufletul ei naşte şi moare în mediul strâmt al satului, nimic din producţiile ei nu răzbate în afară.
>
> Ca şi grâul din pomenitele ţări, sufletul săteanului român nu ajunge să rodească. El este o rezervă obosită sub pământ. Dacă această rezervă ar ieşi la lumina zilei ! Dar cum şi prin cine ? Conducătorii lui sunt orbiţi de un personalism bolnăvicios. In loc de deprinderi profesionale, care să înobileze munca săteanului, conducătorii lui îi dau fraze politice. In loc de ordonarea eului, conducătorii dau dezordonarea. In loc de conştienţiozitate profesională, conducătorii pregătesc misticismul revoluţionar. Ca şi cum eul lăsat de sine nu este în deajuns de înclinat spre misticism şi revoluţie !

„Din trecutul ţărănimii române“, cercetează, în continuare d. **Petru Suciu ;** d. **Emanoil Bucuţa,** cronica literară despre Cantemir, Victorii franceze în România şi romanul d-nei Bengescu ; alte colaborări, d-nii : Şt. Bezdechi, N. Daşcovici, Ol. Boitoş, Ion Băilă, etc.

☐ INDEMNUL (IV, 4—5, Dec.-Ianuarie 1927 — Tg. Mureş).

D. Mărtinaş : Spre maturitatea literară ; **Ovidiu Papadima :** Bătrân ocean (trad. din Contele de Lautréamont) ; Supliment francez şi supliment latin (fragment din Sărmanul Dionis pe lătinie şi savurose inscripţii funerare), de prof. **N. Sulică.**

☐ FREAMATUL (II, 1—2, Ian.—Febr. 1927 — Focşani).

Poezii de **Gabriel Drăgan, Gr. Veja,** traduceri din Ardengo Soffici şi Rainer Maria Rilke ; Cronici literare şi artistice bogate, interesante, de **C. Radu, G. Drăgan, Pimen Constantinescu,** etc. Un frumos studiu de istorie literară, **Alecsandri e de origină italiană ?** iscăleşte d. C. Radu, tânărul istoriograf, membru al şcoalei române din Roma. Reţinem concluzia :

> E cunoscut procedeul unor poeţi de-a învălui în negura trecutului umila lor origine, punând-o pe seama vreunui erou legendar. Aşa a făcut Ronsard şi aşa credem că a voit să facă şi Vasile Alecsandri, de-a scris la 1865, în Suvenire din viaţa mea :
>
> „Familia mea este originară din Veneţia, în timpul când această republică era strălucită. Străbunul meu, om cu inimă îndrăzneaţă şi cu spiritul cavaleresc, veni în Moldova şi puse a lui spadă în serviciul ţării, se căsători cu o romancă şi deveni obârşia familiei Alecsandri“.
>
> Asemănarea cu legenda banului Mărăcină e evidentă. Originea poetului nostru trebuie deci căutată — după dânsul — în trecutul glorios al unei ţări străine : Italia. Străbunul lui trebuie să fi fost negreşit un cavaler medieval cu „spirit cavaleresc“ şi „inimă îndrăzneaţă“, căci altminteri n'ar cadra cu idealul medieval al romantismului. Venind în Moldova, străbunul lui viteaz „puse a lui spadă în serviciul ţării“, întocmai ca banul Mărăcină, care-şi părăsi patria pentru a-şi pune spada în serviciul Franţei.
>
> Dar de ce străbunul lui e italian şi nu francez ? Poate pentru că numele lui, având o formă apropiată de numele italian Alecsandri, ar putea mai uşor să inducă în eroare pe istoricii literari, tentându-i să aducă chiar argumente în sprijinul acestei aserţiuni ?
>
> Şi de ce-a ales ca oraş de origină a străbunului său, tocmai Veneţia, şi nu Genova, Milano, Roma ori alt oraş italian ?
>
> Oare pentru că în istoria trecutului nostru se citează deseori Veneţienii cu cari am avut relaţii comerciale, şi deci, alegându-şi de strămoş un veneţian, ar fi făcut mai plausibilă venirea aceluia în Moldova, pentru a-şi pune spada în serviciul Moldovenilor ?

COLINDE ROMANEŞTI LA PARIS

☐ In seara zilei de 30 Decembrie 1926, corul „Hora“, dela capela română din Paris, a dat un concert de Crăciun, o „audiţiune de colinde“, cum zice programul.

Concertul a avut loc în chiar biserica românească şi a fost dirijat de d-l I. Chirescu.

Programul, care a avut darul de a încânta numeroasa asistenţă, formată în marea ei majoritate din francezi, e următorul :

I

1. a) **Domnul Iisus Cristos,** b) **Plecarea Magilor,** de D. Chiriac ; 2. **Patru Păstori,** de T. Popovici ; 3. **Mare minune s'arată,** de P. Ciorogariu ; 4. a) **O, ce veste minunată,** b) **Moş Crăciun,** de D. Chiriac ; 5. **Cununa de trandafiri,** de G. Cucu ; 6. **Crăciunul,** de D. Cuclin.

II

1. a) **Trei Crai dela Răsărit,** b) **Sus, în poarta Raiului,** de D. Chiriac ; 2. **Sfântul Domn Iisus,** 3. **Somnul lui Iisus,** de F. A. Gevert ; 4. **In cetatea Betleem,** de I. Chirescu ; 5. **Trei colinde p. copii,** de G. Cucu ; 6. **Noi umblăm şi colindăm,** de M. Barca.

CERCUL „SBURATORUL“

In şedinţa de Duminică 23 c., d-na Ştefania Zotoviceanu a citit piesa originală în 3 acte „Mariana şi ceilalţi“. D-na Hortensia Papadat-Bengescu, un fragment de roman, iar d-nii Oprescu şi Valerian, versuri.

Asistă d-nele Lovinescu, Ortiz, Lahovary, Cantuniari, Petre, Frollo, d-rele Archip, Delavrancea, Movilă şi d-nii E. Lovinescu, R. Ortiz, F. Aderca, G. Cantuniari, P. Constantinescu, G. Nichita, G. Călinescu, S. Tudor, Em. Gulian, I. Cornea, I. Pogan, I. Constantinescu, etc.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI

UNIVERSUL LITERAR

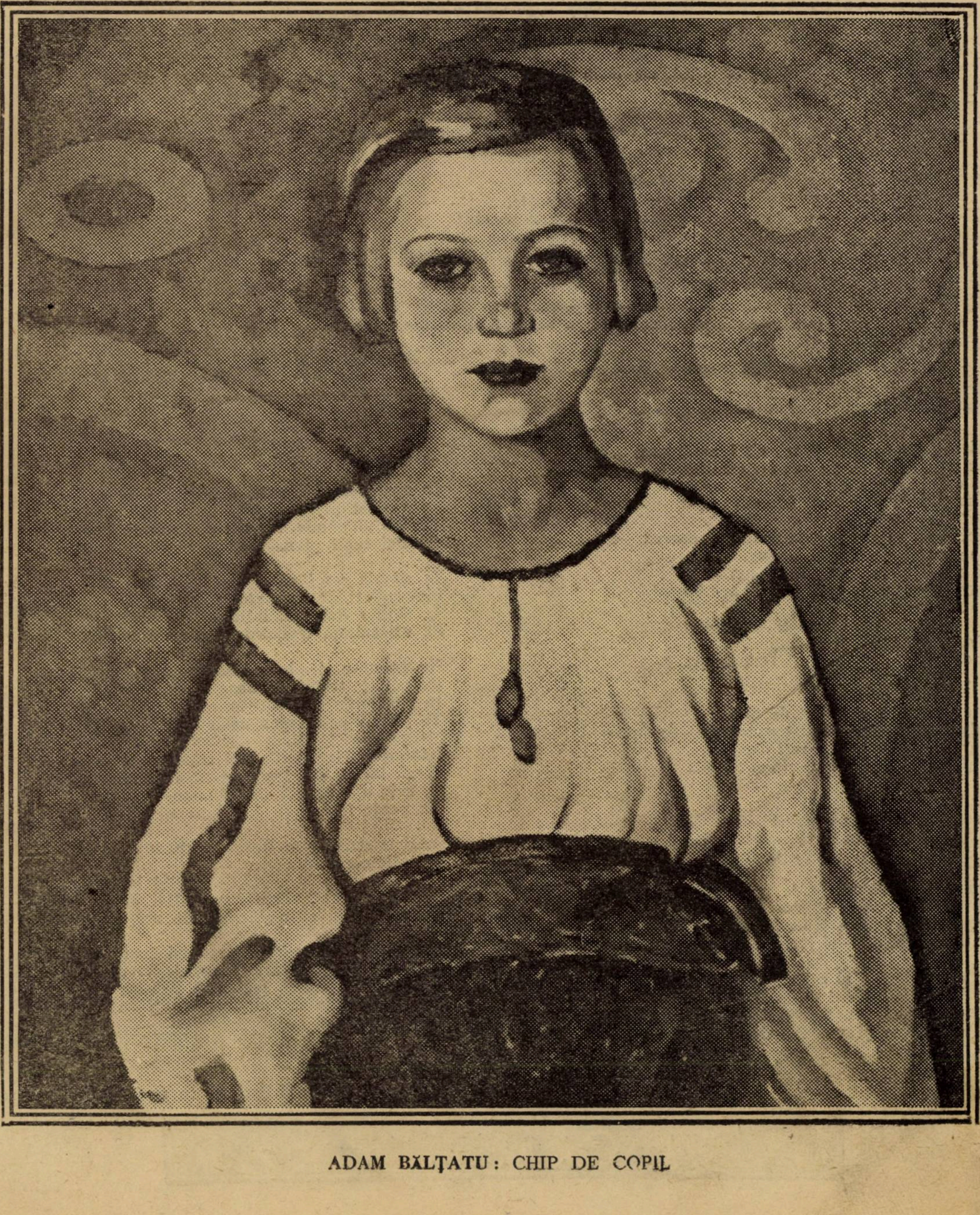

ADAM BĂLŢATU: CHIP DE COPIL

An XLIII No 6

Melancolie de zăpadă

Tristețe și îndoială;
Despre oameni de mult nu mai știu nimic,
decât că îi văd trecând.
Geamul care nu păstrează
nici o taină din afară
îmi arată cum trec, cum ninge.
Cât e de gol!
Zăpada ca inima, ca lâna mieilor de Paște.
Alți copilași cu sania
duc copilăria mea pe zăpadă.

Din când în când scap vânturile
Și sar gardul și se împiedică de crengi
și cad, vârtejuri.

Sunt singur?
Dumnezeu e departe,
sau s'a apropiat de pământ
până și-a resfirat barba albă
și răceala dreptății peste relele și bunele toate?
Moartea a venit până la prag
și s'a oprit, că n'a cutezat.
dar inima se teme între gratii
pomenind de o seară fără mâine.

FLORICA MUMUIANU

Nostalgii româneşti....

O, strălucirea toamnei de-atunci, cînd am plecat!...
In ochi şi'n aer, aur —, pe ramuri chilibar,
In coşuri piersici blînde cu mirosul amar
Şi pielița aspriță de puful lor brumat;

Gutui şi grele pere; nuci verzi şi dulce coarnă —:
Mustosul, aromatul podgoriei belşug,
Incît părea că razele's buze, care sug,
Din sînii grei de fructe, spre ele ce se'ntoarnă...

Văd carele de lemne 'ncărcate ce soseau
Greoaie'n scîrțîitul de osii monoton;
Şi arborii cu galbeni pe ramuri fără svon,
In aşteptări de vînturi, care întîrziau,

S'aducă prevestire de ceață şi de ploi...
Şi orizonul, văzul, lăsîndu-l să-l pătrunză —;
Şi omul, care însuş n'aveà să mai ascunză
Nimica pentru sine din tot ce sîntem noi...

...Apusurile roze şi răsăritul lunii
Pe clăile de aur nostalgic apărînd —
Şi inundînd pridvorul, în care-am stat visînd —
Şi cuiburile goale, ce părăseau lăstunii...

Magia tristă-a toamnei atît e de frumoasă!...
Fiorul amintirii nicicînd mai straniu nu-i...
Vreodată, mai aproape, va fi de harul Lui
Mireasmă-a unei jertfe — şi jertfă mai pioasă?...

...Aşa o port în suflet — şi astăzi, ca şi ieri —
Melancolia dulce a toamnei de la noi:
Fuior, din care'n surul oraş de ceți şi ploi,
Torc borangic de vise şi vis de primăveri...

MIRCEA GHEORGHIU

Paris, 1926.

D-LUI OVID DENSUŞIANU

Exil postum *)

In apa moartă-a serei amurgul a murit —
Şi'n suflet piere umbra trecutului cernit;
Iluziile plăpânde vor fi reci flori de scrum —
Ca doi copii pleca-vom pe al tăcerei drum.

In agonia serei când roze cad din cer
Şi'n suflet când avântul spre viață e stingher,
O, soră a durerei, înfiorați, ca'n vis,
Să n'ascultăm trecutul ce geme'n noi închis.

Nu tremura, sfielnic, întinde-mi mâna albă;
Pe ochi-ți triști, de noapte, cad amintiri în salbă,
In părul tău de soare se-anină stele reci —
Te pleacă pe-al meu umăr şi'n visu-mi toată treci.

Imaterială, trece ființa-ți sfântă'n mine
(Vezi, îngeri şi ei sboară prin sferele divine);
O, soră-a bucuriei, în clipa-aceasta rară
Nu poate fi durere ce'nvinsă să nu piară.

In sbor strivi-vom noaptea, ca zori de infinit
In suflete ca roua
                    Şi laur nemințit
Umbri-va fruntea albă, mai albă printre crini —
Doi exilați în suflet, fugind de noi, streini...

Cad stelele zăpadă pe drumuri înstelate —
Şi din adânc pământul zadarnic vremea bate;
O, soră-a veşniciei, mai albă printre crini,
Noi vom cânta exilul, încununați cu spini..

ALEXANDRU COLORIAN

---

*) Din volumul **Preludii în zori**, care va apărea.

Sufletul lui Faust

de SYLVIUS ROLANDO

Când Faust ajunse la limanul pribegiei lui hotărîte, își încredință sufletul potrivit învoielii, lui Mefisto. Și Mefisto aducându-l în locașul luminos al judecății din urmă, îi zise :

— Prietene, o viață întreagă ți-am îndreptat pașii și ți-am înarmat mâna ! Te-am purtat prin toate coclaurile unde învelită în mizeria și durerea unora, se găsește fericirea altora ! N'a fost ascunzătoare cât de dosită, n'a fost tufiș cât de mic, n'a fost cuib cât de ferit, pe care tu să nu-l scormonești cu vârful spadei, sau cu ascuțișul condeiului, sorbind apoi stropul de fericire ascunsție... Dar în ceasul acesta, puterea mea s'a topit cum se topește plumbul virtuții la scânteia ispitei, cum dispare pustiul anahoretului la zâmbetul de față. Ne găsim la răscrucea din urmă !... Privește !... La dreapta e raiul, la stânga iadul, iar dincolo de granițele lor începe neființa !... Și acum alege !...

Sufletul lui Faust avea răspunsul întocmit.

— Când învoala-i dată, alegerea-i ușoară !...

— Nu, glăsui Mefisto, aici la pragul judecății orice învoială cade... Ești dezlegat dar grăbește-te... La a doua cântare a cocoșului eu voi pleca și tu rămâi fără ajutorul meu din urmă !

Sufletul lui Faust se prinse într'un fior cu totul nou. In viață cunoscuse, ce-i drept, toată gama senzațiilor, care alcătuiesc fiorul, de la larga vibranță a cupei cu otravă până la tremurul subțire al miresmei și al culoarei, încercase cu înfrigurare răspunsul dătător de bucurie și de decepțiune al alambicului, simțise ușurința și greutatea gestului de a străpunge inima dușmanului și gustase cu luxură și cu remușcări pofta aceiaşi și totdeauna nouă a unui alt trup de fecioară. Dar în fața judecății celei mari și lipsit de sprijinul diavolului, se simți pierdut.

Mefisto îi îndemnă :

— Timpul trece și tu întârzii...

— Mi-e frică, șopti Faust.

Diavolul râse cu mulțumire...

— E drept ! Judecata de apoi e înfricoșătoare... Și e înfricoșătoare pentrucă întâia oară sufletul are porunca să aleagă singur. Judecata de apoi e judecata, pe care sufletul și-o face sieși !... Acum nimic nu e silnic, decât îndemnul de a alege. Și fiindcă doar conștiința liberată de poverile vieții croiește singură cale sufletului, cumpănește greu pasul pe care-l faci..

Faust se rugă cu umilință :

— Stăpâne, un ultim ajutor ! Când sufletul mi-e în așa impas la tine alerg și pentru cea din urmă oară ! Lămurește-mi măcar prin pilde, dacă nu poți altcum, calea aleasă de ceilalți !..

— Ca să 'nțelegi răspunsul meu, cunoaște mai întâi puterea ultimelor locașuri. Viața adevărată, pentru care traiul tău de până acum a fost doar o pregătire abia aci începe ! Raiul ca și iadul, sunt produsul cugetului omenesc în funcțiune de conștiință ! In rai e viață veșnică, în iad la o mie de clipe sufletul capătă pentru o clipă, o nouă întruchipare pământească !... Și acum ascultă !... Raiul e locașul perfecțiunii ! In el totul e cunoscut și fiece element e prețuit prin măsură și analiză. Razele soarelui sunt numărate, lumina nopții e o formulă matematică, pământul e cântărit cu miligramul, iar firmamentul preschimbat în moriști de

rai parfumul unei flori e o necuviință și sunetul de harfă o batjocură !... Acolo se găsește palatul de cleștar, de ghiață și de fildeș, unde rațiunea tronează între statuiele îngâmfării, ale amorului propriu și ale neputinții !... Căci în rai totul se cunoaște, dar nimic nu se poate ! Acolo e bătrânețe prin tinerețe neschimbată și moarte prin viață veșnică ! Tu suflete sbuciumat, te vei împietri în cunoaștere deplină și așa vei rămâne la infinit !....

In schimb în împărăția mea, legată cu pământul într'un sistem continu, totul e mărginit... fericirea prin durere, știința prin neștiință și tinerețea prin moarte, căci la o mie de clipe, una pe pământ o trăiești ! Dar din focul acestei mărginiri se călesc podoabele cele mai prețuite ale omenirii : mila din necunoaștere, iubirea din durere și resemnarea din moarte !

— Aşi vrea să știu mai mult Stăpâne ! Răspunsul nu-i întreg !

— Prietene, reluă Mefisto, ascultă atunci mai departe... In rai sunt sufletele oamenilor mândri, care întreaga lor viață au însetat după mărire ! Acolo se găsesc nesățioșii, care pentru un strop de glorie înfig spada în trupurile celorlalți și nenorociții, săraci cu duhul, care pentru sminteala unui nume, nu pregetă nici la ei însăși. In rai trăiesc spre veșnică pedeapsă cavalerii perfecțiunii și stegarii batjocurii, neputincioșii otrăviți de propria lor neputință, martirii roși de bucuria celorlalți și uscații indignați de căldura lacrimilor ; apoi viermănoșii cerșători ai laudelor, cuminții ce se flagelează în lume, mironosiții cu gândul ca pumnalul, pustnicii purtați de fățărnicie și învățații ce storc o minte seacă și un suflet de venin. Raiul e popasul cel din urmă la care sosesc judecătorii siguri pe judecata lor și criminalii tari pe crima înfăptuită, bogații nemilostivi, care au aruncat câinilor fărâmele ospețelor și săracii neputincioși să cunoască durerea ascunsă sub purpură și vison, amantele perverse ce și-au ucis amanții și fecioarele cuminți care doar pentru pomenirea cinstei lor, au ținut de veghe candela curățeniei !... Raiul e locașul oamenilor cu conștiința tare ! Crezând că viața doar lor le-a fost hărăzită, ei s'aruncă cu lăcomie în valul nemișcat al cunoașterii depline, vrând să știe cât de mare le-a fost rostul în trebile pământului și dacă suferința celorlalți a fost la nivelul urii lor ! Cruntă e pedeapsa smintelii lor !... In schimb în iad sunt sufletele oamenilor simpli, aci se găsește sufletul vameșului pocăit și al văduvei milostive, sufletul femeilor păcătoase omorîte cu pietre și al fecioarelor nebune, cărora pentru o nebunie li s'a stins candela curățeniei. Aci sosesc fiii rătăciți spre a-și găsi părinții și amanții despărțiți spre a se iubi în voie. In iad gândesc, spre bucuria altora, sufletele cuminților cu remușcări pentru cumințenia lor, rătăcesc misticii, pentru care rațiunea a fost o povară și așteaptă spre reîntruchipare, sufletele păcătoșilor sublimi, care au putut ierta de șaptezeci de ori câte șapte. Iadul e locașul oamenilor cu conștiința slabă ! Mare e bucuria pregătirii lor !...

— Dar locașul neființei ? Nimeni nu l-a ales ?

— Ba da ! Dar de când s'a pomenit lumea numai două suflete au îndrăznit să-i treacă pragul... Cel dintâi a fost sufletul unui om care și-a omorît fratele, pentrucă fumul sacrificiului său nu se îndrepta la cer ! Era un om bun și totuși și-a omorît, pentru un necaz fratele. Cel dealdoilea, a fost sufletul unui om, care cu o sărutare și-a trădat prietenul ! Și el era un om bun și totuși și-a trădat, pentru o femeie, prietenul !

— Dar pentru ce numai ei doi și-au ales locașul neființii ?

— Pentrucă au fost singurii oameni cu conștiința întreagă.

In clipa aceea începu să se audă un sgomot prelung și sălbatic, atât de prelung încât părea intrat în înfinit și atât de sălbatic, cașicum ar fi fost rupt din țipetele a mii de cetăți scufundate

Mânăstírea

O seră cu flori rare
Ce-şi scutură petală de petală ;
Şi mor curate şi bizare
Exoticele flori.

Şi din parfumul lor îmbătător
Işi fac beteala aurie
Pe fruntea pală —
Şi capul trist
Pentru ziua când au să fie
L'altar miresele lui Christ. —

NINA A. CHINHAN

* * *

deodată în toiul orgiilor şi al voluptăţilor supreme, un sgomot care depăşind jocul închipuirii omeneşti înspăimântă chiar sufletul scos din marginile simţurilor. Apoi alcătuirea lui începu să se lămurească !.... Urlete ca de oameni, cărora li se smulg încheieturile, ţipete ca de femei, cărora li se spintecă copiii, scrâşniri de dinţi ca la chinuiţii cu gura ferecată, hohotiri, râsete, plânsete blesteme, plesnete, sosiau desluşit una câte una şi toate în tocmeala aceluiaş sgomot prelung, îngrozitor şi sălbatic, ca şi cum marea ar fi înebunit deodată şi ar fi urlat prin fiecare val.

Un fum gros, cu miros de pucioasă îl înconjura din toate părţile, iar prin pâsla lui se putea vedea fiece stea preschimbată în rug aprins. Faust se sperie în faţa monumentului viu al durerii. Diavolul îl linişti :

— Incepe judecata ! S'a dat drumul zăgazurilor ce înconjoară pământul ! Nu te speria ! Vaietele şi scrâşnirea dinţilor nu vin din iad, ci de pe pământ ! Ascultă-le bine căci ele sunt mărturiile şi dovezile liberii tale judecăţi ! Ascultă-le bine, căci atâta vreme cât ai trăit acolo, nu le-ai putut auzi !

Faust prinse a asculta. Dar prin potopul de dureri, el începu să audă, la început încet, apoi tot mai desluşit cuvintele unei rugăciuni, care se înălţau liniştit ca un cântec de orgă într'un templu asediat, candit ca o floare de câmp, ce irumpe prin răvăşirea brazdelor, senin ca o rază de curcubeu prin cerul şi marea prinse de înunecimea norilor.

Cugetul lui Faust fu stăbătut de fiorul nebuniei :

— Cine îndrăzneşte, cine mai poate acum să se roage ?

— Rugăciunea vine din iad, răspunse diavolul. E un nebun, care altădată a fost ţintuit pe cruce. Acum la fiecare judecată, El imploră clipele să treacă, vrând să meargă mai repede pe pământ, spre a fi din nou crucificat.

Vaietele urmau tot mai multe, tot mai grele.

Faust se înfurie.

— Dar raiul ? Ce face raiul ? Ce zice el la auzul acestor dureri ?

Diavolul zâmbi :

— El stă nemişcat, împietrit în perfecţiune !

Tocmai atunci cocoşul cântă pentru cea dintâia oară.

La această vestire, sufletul lui Faust se lumină de cea mai mare bucurie simţită cândva, bucuria liberei judecăţi... El strigă cu putere :

— Sunt al tău, Stăpâne ! Desfăşoară mantia gândurilor tale, căci pe ea vreau să pogor în iad...

SYLVIUS ROLANDO

Decembrie 1926. Cluj.

DIN LITERATURA DANEZĂ : JENS PETER JACOBSON

Moartea lui Ulrik Christian

— „Dom'le, dom'le, cu glasul înecat de plâns îţi strig şi mă rog de dumneata : încetează de-a mai blestema şi de-a mai înjura în halul acesta : gândeşte-te că securea e implântată în rădăcina capacului vieţii dumitale ; şi curând copacul va cădea la pământ... Invinge nenorocita încăpăţânare ce-ţi stăpâneşte sufletul şi aruncă-te, pocăit, cu rugăciuni fierbinţi, la picioarele Mântuitorului nostru !...

Atunci când preotul, confesorul regesc Hans Didrichsen Bartskjaer, prinse a vorbi, Ulrik Christian se ridicase în cot la căpătâiul patului ; iar acuma, ameninţător, arăta uşa cu degetul :

— „Afară ! Popă spurcat ! Afară ! Ieşi ! Nu mai pot îndura !".

— „Prea bine, dragă dom'le, — urmă preotul, — dacă desnădăjdueşti de-a te mântui, pentrucă muntele păcatelor dumitale e peste măsură de mare, ascultă atunci ceeace'ţi spun eu cu dragă inimă : izvorul harului dumnezeesc este nesecătuit !"

— „Afurisitule, n'auzi să ieşi afară ? — ţipă Ulrik Christian, strângând din dinţi. — Una ! Două !"...

— „Şi chiar dacă păcatele ţi-ar fi roşii ca sângele, de ţi-ar fi roşii ca purpura turcească..."

— Piei, Satană !"

— „Dumnezeu tot ar putea să te scoată neîntinat, neîntinat ca o floare a Libanului !..."

— „Pe sfântu'Satana şi pe toţi Ingerii lui cei sfinţi !" — răcni Ulrik Christian, sărind jos din pat ; şi desprinse o sabie de pe panoplia atârnată în perete, aruncând'o împotriva preotului, dar acesta fugise iute în odaia de alături, trăgând aşa după el, Ulrik Christian dădu să se năpustească spre uşă, furios ; şi căzu, sleit de puteri, la pământ : trebuiră să'l ducă iarăşi în pat ; dar ţinu sabia lângă el.

Restul după amiezii trecu într'o tihnă somnoroasă : n'avea dureri ; iar slăbiciunea domoală şi pironitoare ce se lăsase asupră-i, îi dădea o sensaţie plăcută, ca de înzdrăvenire. Zăcea întins şi se uita la petele luminoase care pâlpâiau printre firele perdelei dela fereastră ; număra inelele negre dela zăbrele. Când şi când zâmbea satisfăcut, gândindu-se la chipul cum îl dăduse afară pe preot ; şi se necăjea doar când infirmiera Ana Skomagers stăruia de ei să închidă ochii şi să caute să adoarmă.

Puţin după miezul zilei se auzi cineva bătând tare în uşă ; şi în această clipă uşa se deschise , intră parohul dela Sfânta Treime, magisterul Jens Justesen.

Era un bărbat înalt şi spătos, cu o faţă grosolană dar voinicească, cu părul scurt şi negru, cu ochii mari adânciţi în fundul capului : se apropie numai decât de pat şi spuse răspicat : — „Bună ziua !"

De îndată ce Ulrik Christian văzu că se apropiase iar de patul său un preot, se înfurie atâta de tare că tremură din tot corpul : înjura şi afurisea : ocări de tot felul îi năpădeau pe gură împotriva parohului, împotriva Anei Skomagers, care nu voia să'i dea pace, împotriva Dumnezeului din cer şi împotriva tuturor celor sfinte.

— „Şi taci odată, sărmane muritor ! — se răsti domnul Jens. Aşa se cuvine să vorbească un om care'i cu un picior în groapă ? Mai bine te-ai folosi de această şovăitoare flacără de viaţă pe care ţi-o mai simţi în suflet, ca să te împaci cu Dumnezeu, în loc să te războieşti astfel cu aproapele ! Te porţi ca un făcător de rele, ca un ocnaş, — aşa te porţi ! Ca unul din aceia care, ştiind că osânda i-a fost rostită şi văzând că nu va mai putea scăpa de securea gâdelui care'l aşteaptă, izbucneşte în ameninţări smintite şi în înjurături spurcate ;— dar gândul nemerniciei şi al neputinţei sale îl face să vorbească astfel ! Blestemă voind să'şi dea curaj, se sileşte să mai plutească pe marea animalicei josnicii, în care'i gata să se înece, caută să stea cu capul sus, agăţându-se de netrebnicia lăuntrică ce'l înţepeneşte ca pe un paralitic, de desnădăjduita-i pocăire care'l înlănţueşte ca pe-un rob ! Căci aceasta este pentru el adevărata realitate : realitatea în care se încearcă şi de care se teme mai tare ca de moarte şi de chinurile ei !"

Ulrik Christian rămase să asculte, până ce scoase de subt pătură sabia ; dar autnci izbucni : — „Bagă de seamă, burtosule !" — ; şi dădu să lovească pe domnul Jens ; dar acesta se feri la timp, cu cartea de rugăciuni întinsă.

— „Şi isprăveşte-o, omule, odată, cu acest soiu de glume ce-ar sta bine unui lacheu ! — îi spuse batjocoritor, fără să'şi piardă cumpătul. Nu's demne nici de dumneata, nici de mine... Ascultă, — urmă, întorcându-se către Ana Skomagers — mai bine du-te de-acuma, lasă-ne singuri !"

Ana ieşi ; parohul îşi apropie scaunul de pat ; iar Ulrik Christian puse sabia pe perina de puf.

Şi domnul Jens prinse iarăşi a vorbi, dar cu frumoase şi convingătoare cuvinte : vorbi despre păcat şi despre pedeapsa care'i urmează, despre iubirea lui Dumnezeu pentru fiii oamenilor şi despre moartea Lui pe cruce.

In vreme ce preotul vorbea, Ulrik Christian se juca cu sabia, astfel că lumina străfulgera cu sclipiri repezi pe lama lucioasă , apoi se apucă să înjure şi să îngâne frânturi de cântece obscene, ori să'l întrerupă cu întrebări josnice ; dar domnul Jens nu se lăsă tulburat prin aceasta şi'şi urmă discursul : urmă să predice asupra celor şapte cuvinte ale lui Cristos pe Cruce, asupra Sfintei Cuminicături, asupra iertării păcatelor şi bucuriilor veşnice din cer.

Ulrik Christian se ridică în capul oaselor şi se uită ţintă în ochii domnului Jens : — „Toate astea's minciuni — minciuni sfruntate !"

— „Diavolul să mă ucidă, aici, aşa cum sunt dacă toate acestea nu sunt adevărate !" — exclamă parohul. „In fiecare vorbă un adevăr veşnic !" — şi bătu cu pumnul în masă, astfel că sticluţele şi paharele se răsturnară vălmăşag, zornăind ; sări în picioare ; se întinse spre el şi spuse cu glas dojenitor : — „Ai merita ca, în dreapta-mi mânie să'mi scutur pulberea călzărilor mele şi să mă duc, să te las aici singur, pradă sigură a Satanei şi a împărăţiei sale, căci acesta — fără îndoială — îţi va fi sfârşitul. Eşti unul din aceia cari, zi de zi, pironesc cu noui lovituri pe Domnul nostru Isus pe cruce, — în vreme ce'i adastă genunele de foc ale Iadului. Vai ! nu'ţi bate joc de această grozavă vorbă: Iadul ! E o vorbă care închide în ea un nesfârşit foc de chinuri : o vorbă care închide în ea tot ţipătul sfâşietor al osândiţilor la cazna veşnică, când se răsucesc în spasmul pătimirii lor ! Vai ! mai mari — mult mai mari — decât şi le poate închipui omul sunt chinurile ce

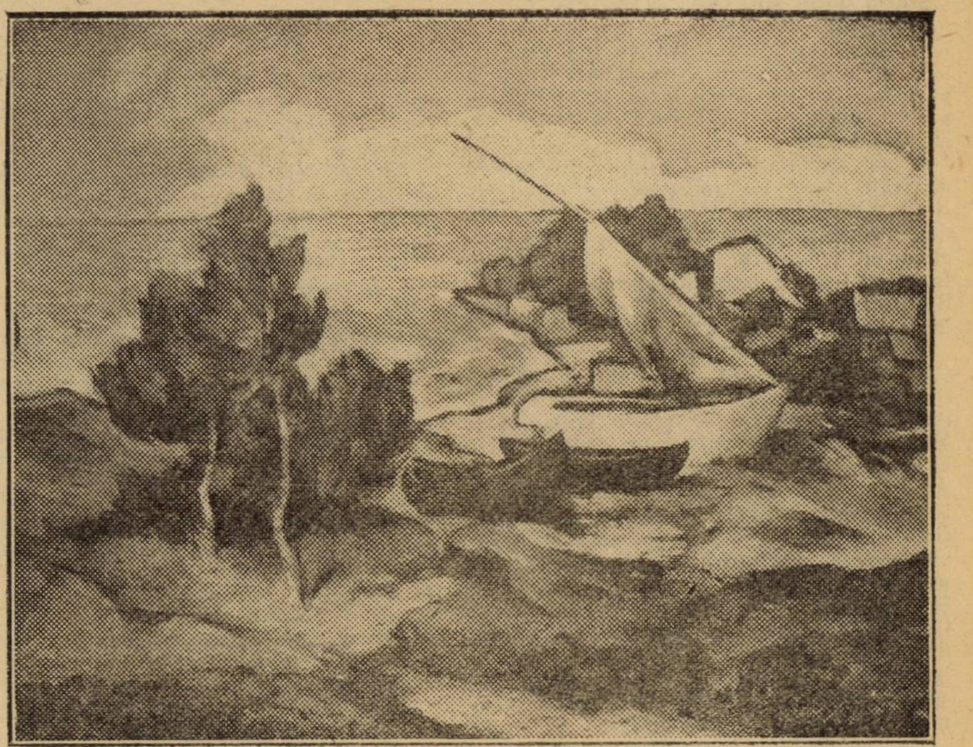

A. BĂLȚATU : PEISAJ MARIN

se îndură acolo! Dacă un om ar muri subt roata de tortură, simțind în carne împunsăturile groaznice ale tăișurilor înroșite în foc și dacă acel om, murind, s'ar trezi în mijlocul flacărilor Iadului, — vai! cum ar mai plânge locul torturii sale! Amare sunt bicisniciile și bolile pentru carnea omului, când îi trece prin tot corpul un vânt de chinuri, subt care îl dor toate firele de mușchi, iar mușchii i se întind de par'că ar vrea să plesnească: când e cași cum un foc usturător ar arde în măruntaiele vieții și cași cum niște dinți sfâșietori i-ar roade măduva; dar chinurile Iadului sunt ca o viforoasă vijelie nesfârșită de dureri, astfel că toate mădularele par a se frânge, târîte într'o vultoare de pătimire, fără fund, fără capăt: o singură viforoasă vijelie de dureri este Iadul în veșnicia veacurilor: căci așa precum valurile se abat asupra malului, unul după altul, fără încetare și, când unul se dă îndărăt, altul i-a și luat locul, — tot așa sunt acolo împunsăturile care se afundă arzând în carnea sfâșiată, una după alta, fără încetare, fără de răgaz, într'una!"

Bolnavul își roti ochii în preajmă, pierdut: — „Eu n'am nevoe de nimic! — îngână. N'am nevoe de nimic: ce'mi pasă mie de Iadu' ori de Raiu' tău? vreau să mor, să mor — și nimic mai mult!"

— „Da! ai să mori! N'avea grijă! Dar în fundul întunecosului gang al morții sunt numai două uși: una se deschide spre desfătările cerului; cea de-a doua spre prăpăstiile Iadului: alta nu mai este: nici una!"

— „Ba da, Părinte, mai este una! Mai este una: nu-i așa? Părinte! Răspunde! Nu-i oare acolo și un mormânt: o groapă adâncă, pentru cei ce în viață au umblat de capul lor: o groapă neagră, adâncă, care se adâncește în nimic, după tot nimicul lumii?"

— „Acei ce-au voit să umble astfel, de capul lor, și-au îndreptat pașii, fără să știe, spre împărăția Satanei: norodul lor se învălmășește la porțile Iadului: oameni de seamă și de rând: bătrâni și tineri: și se înghesuiesc, se lovesc ca să se oprească pe buza prăpastiei pe care-o văd căscându-se în fața lor, și țipă și se roagă și invoacă: invoacă pe acel Dumnezeu a cărui cale n'au vrut s'o urmeze, pentruca, acuma, să'i mântuiască. Și urletul prăpăstiilor, urcând, se învolbură asupra capetelor lor; iar ei se răsucesc de groapă și de chin: dar porțile Iadului — fără îndurare — se închid în urma lor, așa cum se închide valul peste înecatul ce coboară în adânc!"

— „Nu cum-va i-o născocire a dumitale? Ia spune! Pe onoarea numelui ce porți: e, în aceste vorbe, și altceva decât o născocire?"

— „Da: este".

— „N'am nevoe de nimic, n'am nevoe. Nu'mi pasă de Dumnezeu vostru: nu vreau să mă duc în Raiu vostru: vreau să mor și-atât! Numai să mor!"

— „Atunci mori și du-te — du-te la locul de chin al veșnicilor osândiți: — du-te acolo unde valurile nesfârșitei mări de pucioasă topită și dogoritoare se năpustesc asupra cetelor de nenorociți, — unde oamenii tresar în zvârcolirile înfiorătoare ale spasmului lor și, deschizând gură afară din valurile încropite, ca să răsufle, înghit — în vecii veacurilor — numai limbi pâlpâitoare de flacără în gâtlejurile lor arse! Le văd trupurile rătăcind încoace și'ncolo, risipite, ca niște pescăruși albi, ce nu'și mai găsesc loc, de-asupra mării, ca niște împroșcături de foc luate pe sus de furia vijeliei: iar țipetele lor, înălțându-se la-o-altă, par ca urletele pământului, când cutremurul îi scormonește măruntaiele: pătimirea lor e fără nume. Vai! de-ar putea inima mea să te scape prin rugăciunile sale, sărman păcătuitor! Dar harul dumnezeesc — văd bine — și-a ascuns fața înainte-ți, soarele îndurării a apus pentru tine!

— „Dacă'i așa, ajută-mă! Ajută-mă atunci, Părinte! — țipă Ulrik Christian. De ce ești popă, dacă nu mă poți ajuta? Roagă-te! Roagă-te, în numele lui Dumnezeu! Ți-au amuțit rugăciunile pe buze? Sau dă-mi pâinea, dă-mi vinul tău, de'i adevărat că în ele, după cum se spune, stă mântuirea, în pâine și'n vin: sau, și astea, nu's decât minciuni: minciuni neobrăzate? Nu vreau să mă târăsc în fața Dumnezeului tău, ca un copil pocăit! El este atâta de puternic, atâta de nedrept în tăria lui, atâta de sfâșietor de puternic! Fă'l pe Dumnezeul tău să fie bun: să fie bun și cu mine! Iată, privește: mă aplec, mă aplec: nu mă mai țin picioarele!"

— „Roagă-te!"

— „Da, vreau să mă rog: vreau să mă rog atât cât va fi de-ajuns, da — și îngenunche pe pat, încrucișând mâinile pe piept: — „E bine așa?" întrebă și se uită spre domnul Jens: — „Acu ce trebue să spun?"

Parohul nu răspunse.

O clipă Ulrik Christian rămase așa, cu ochii ațintiți și larg deschiși, aprinși de-o flacără roșie de friguri: — „Vai de mine, Părinte! nu mai găsesc cuvinte!" — suspină. „Isuse Cristoase, toate cuvintele au amuțit în mine!" — și se prăbuși în pat, plângând.

Apoi, de-odată, sări din nou în sus, puse mâna pe sabie, o frânse dintr'o încordare și strigă: — „Isuse Cristoase, iată, mi-am frânt spada!" — și ținea cele două frânturi sclipitoare ridicate în sus: — „Iartă-mă, Isuse, iartă-mă!"

Acuma parohul îi adresă cu duioșie cuvinte de împăcare și se grăbi să'l pregătească de moarte, căci totul lăsa să se vadă că aceasta n'avea să mai zăbovească.

Apoi domnul Jens chemă înapoi pe Ana Skomagers și plecă.

Deoarece boala de care suferea era socotită drept molipsitoare, nici unul dintre cunoscuți nu era primit în odaia lui: doar jos, într'o încăpere de lângă scară, stăteau adunați, împreună cu câțiva cavaleri și cu doctorul Casei Regale, vre-o patru-cinci prieteni și rude, ca să primească persoanele dela Curte și din aristocrație, pe ambasadori, pe ofițeri și autoritățile care veneau să afle știri. In odaia bolnavului, liniștea era deci netulburată și Ulrik Christian se văzu iarăși singur cu Ana Skomagers.

Incet-încet se lăsă negura nopții.

Ana puse câteva lemne pe foc, în vatră; aprinse două lumânări, își scoase cartea de rugăciuni și căută să se așeze pe scaun astfel ca să stea cât mai bine: apoi își trase scufia pe ochi și adormi iute.

Afară, în sală, era un infirmier și un servitor, gata la orice chemare, în cazul că s'ar fi întâmplat ceva: stăteau întinși pe jos, lângă fereastră și se jucau cu zarul pe-o rogojină, ca să nu facă zgomot: erau atâta de cufundați în jocul lor, încât nu prinseră de veste că cineva se strecură prin acea încăpere: auziră numai — după ce acela trecuse — scârțâitul ușii care se închise în urmă-i.

— „Doctoru" — spuseră și se priviră, înspăimântați.

Pe câtă vreme, fusese o copilă: Maria Grubbe.

Ea se apropie de pat, încet, fără să scoată vre-un cuvânt; și se aplecă asupra bolnavului care zăcea acolo, liniștit, și dormea. In lumina somnoroasă și nesigură, se arăta atâta de palid și de schimbat la față! Fruntea-i era galbenă, ca de mort, pleoapele i se umflaseră în chip ciudat, mâinile slabe, galbene ca ceara, pipăiau nesigure și fără vlagă — când ici, când colo — pe perina albastră pe care erau sprijinite.

Maria plânse. „Ți-e atâta de rău?!" — îngână. Căzu în genunchi, rezemă coatele de marginea patului, se aplecă asupră-i și'l privi în față.

El gemu și deschise ochii. Dar privirea îi era nesigură și tulbure, de par'că ar fi căutat ceva.

— „Mai e altcineva aici, în odaie?“ spuse slab, suspinând.

Maria dădu din cap: „Ți-e tare rău?“ — întrebă.

— „Da, mi-e rău. Simt că mă duc“.

— „Nu, nu, n'are să se întâmple una ca asta! Nu se poate. Căci pe cine mai am eu, dacă mă lași? Nu! nu! cum am să mai îndur viața?“

— „Să înduri viața?... Vai! ce ușor e de trăit! Dar eu am gustat din pâinea și din vinul morții: trebue să mor... Da, da... Pâine și vin: carne și sânge. Crezi că astea pot... Nu, nu... In numele lui Isus Cristos, în numele lui Isus Cristos! Roagă-te, copilă, roagă-te — pentru mine — un glas tare!“

Maria împreună mâinile și se rugă.

— „Amin! Amin! Mai roagă-te odată! Căci multe și mari păcate, am pe suflet, copilo! Am nevoe de multe rugăciuni! Mai roagă-te! O rugăciune lungă, cu vorbe multe — cu vorbe cât mai multe! Ah! nu! Da ce'i asta? De ce se învârtește casa cu mine? Ține locului patul, ține-l locului! Simt în juru-mi o mare vâltoare — o vâltoare vijelioasă de chinuri — o veșnică vâltoare de chinuri! Și... ha! ha! ha! Nu cumva iar m'am îmbătat? Ce-o fi sminteala asta? Ce dracu am băut oare? Vin? Da! Vin am băut! Da, da, vin!... Dacă-i așa, fii veselă, copilița mea! Veselie! Hai, sărută-mă! Sărută-mă porumbițo.

Sărutări și alintări,
Aduc Raiul pe pământ...

„Mai sărută-mă odată, durdulio! — Că eu sunt atâta de rece, iar tu ești rotundă și caldă!... Sărută-mă, să mă'ncălzesc și eu: ce netedă, ce tare e carnea pe tine — ce netedă și albă!...“

Işi înlănțuise mâinile în jurul Mariei și o strângea la piept. In clipa aceea Ana Skomagers se trezi; și văzu că bolnavul, stând pe pat, mângâia o femee: ridică, amenințătoare, cartea de rugăciune și strigă:

— „Ieși afară — Satană! — Oh! nemernica! I-a venit să'și facă de cap cu Excelența Sa care moare! Afară — ori cine ai fi! nemernic sol al dușmanului omului, al Diavolului în carne și oase!“

— „Dracul!“ — răcni Ulrik Christian și aruncă cu furie pe Maria Grubbe de lângă el. Piei, Satană! Afară! Afară! Afară!“ — și nu mai isprăvea făcându-și cruce. „Oh, Diavole împielițat! Voiai să mă ispitești, să mă faci să păcătuesc până în clipa de pe urmă, până în ceasul ce'mi mai rămâne de trăit — când se cade să fiu cu ochii în patru! In lături! Piei de-aici! Ferească-mă Dumnezeu! Ah! afurisită femee!“ Cu ochii ieșiți din făgașuri și cu o expresie de groază pe fată, se ridicase în pat și arăta ușa cu mâna.

Mută de spaimă și ca sărită din minți de emoție, Maria Grubbe se năpusti afară.

Bolnavul căzu iarăși, greoi, pe saltea; și se închină, amarnic se închină, în vreme ce Ana Skomagers, cu glas tare și tărăgănat, citea și ea tot rugăciuni, una după alta, în cartea-i cu slove de-o șchioapă.

După două ceasuri, Ulrik Christian murise.

(Din romanul Maria Grubbe).

trad. de A. MARCU

Din jurnalul unei provinciale

— **FRAGMENT** —

Rugasem pe o prietenă din provincie să-mi scrie mai mult, să-mi dea amănunte despre viața din orașul ei, care fusese și al meu în copilărie.

Am așteptat degeaba un timp destul de lung. In sfârșit s'a hotărît. Mi-a trimis șaizeci de pagini rupte din jurnalul ei, șaizeci de zile rupte din viața ei.

Le redau aproape întocmai:

2 Ianuarie.

De când a murit mătușa Matilda, am rămas singură în casa noastră mare și tristă. Când trec prin odăi, mă feresc de parchetul gol, calc numai pe covoarele care înăbușă pașii, să nu-i mai aud cum răsună a pustiu. Doar sunt deprinsă cu tristețea asta, greu îmi e numai că am rămas s'o port singură.

Mai este și tata, dar el e musafirul, sau pasagerul, care n'are legătură cu casa decât în orele de odihnă, când tăcerea nu apasă — place. Odaia în care el lucrează dimineața la birou și primește lume, are, între ușile ei veșnic închise, o viață aparate, și eu nu intru acolo. Abia la masă îl văd și mai schimbăm două vorbe.

Nici înainte, cu mătușa Matilda casa nu era veselă, dar tot aveam lângă mine o ființă căreia îi puteam împărtăși — nu confidențe, nu până acolo! — dar unele gânduri care-mi veneau asupra întâmplărilor din oraș sau citite în jurnale, asupra timpului, o idee pentru menu-ul de a doua zi, împreună lucram, împreună gospodăream. Veselie nu era — veselia parcă a luat-o mama cu ea pentru totdeauna, deatunci de când a plecat și ea pentru totdeauna.

De altfel, și despre dânsa știu numai din auzite că era ca pițigoiul din pom de veselă și de gureșă. Eu pot să zic că n'am cunoscut-o. Abia împlinisem doi ani când ea a murit.

Cu mătușa Matilda, moartea s'a luptat mai greu, n'a avut numai un râs vesel de doborît, ci o făptură trainică, oțelită din vreme, de când, fetișcană abia, rămăsese singură mai orfană ca mine, apoi săracă și cu un frate mic de nouă ani numai în sarcina ei.

Copilul acesta, care-i tata, a putut, după douăzeci de ani, să-i dea bogăția și o viață ușoară, dar n'a putut să-i dea înapoi tinerețea și nici nu știu dacă și-a dat seama că el i-a răpit-o.

Câtă deosebire între mătușa Matilda și tatăl meu! A trebuit iubirea ei de soră mult mai în vârstă, adorație aproape de mamă îngăduitoare, ca să poată trăi fără ciocniri, fără jigniri — ea, retrasă, pașnică și severă la bucuria altuia — cu tatăl meu atât de svăpăiat și de plin de viață, cu toate cusururile, cu toate poftele și ambițiile lui, cu toate petrecerile și svânturările al căror rost fusese cred întotdeauna o taină pentru ea cum este încă și pentru mine.

Semănăm doar atât de bine amândouă! Odată, aveam mi se pare unsprezece ani, tata — îl văd încă își fuma după masă țigara — s'a uitat lung la mine printre rotocoalele de fum. I se întâmpla rar și pe atunci lucrul acesta. M'a privit lung și a pufnit de râs:

— Ha-ha-ha! Cum semeni cu mătușă-ta, Melanio! Sgâlțâia fotoliul cu râsul lui înădușit.

— Nostim! Strașnic de nostim!

Mă gândesc că poate din pricina asemănării acesteia, el n'a găsit de folos să se ocupe de mine mai mult ca de sora lui. Soarta mea era pecetluită deatunci. Aveam să fiu și eu ca mătușă-mea o ființă neînsemnată, fată bătrână de la douăzeci de ani, mică și plăpândă, cu chipul palid și șters, cu ochii fără strălucire, aveam să-mi port și eu rachiile cenușii, largi pe trup, între odăile de sus și bucătărie, poruncind slugilor, cârpind rufele, pregătind cafelele tatei și închizând ochii când, dându-mă jos dimineața, l-aș întâlni pe scări sosind atunci acasă cu ochii tulburi și cu cămașa mototolită la piept.

Pe mătușa Matilda n'am crezut-o nicicodată nefericită. Nici eu nu sunt. Numai, pe zi ce trece zilele îmi par mai lungi nesfârșit de lungi...

Mătușica avea șaizeci și cinci de ani când a murit. Eu am abia douăzeci și unu. Cât drum mai este încă! Mai repede! mai repede!

ALICE GABRIELESCU

3 Ianuarie.

Oare toți deputații și senatorii au, ca tatăl meu, atâta trudă cu nevoile celor ce i-au ales? Zilnic, zeci de solicitatori trec dimineața prin cabinetul său de lucru. De alături, din odaia mea, mă amuz uneori ascultând prin geamlâcul despărțitor rugămințile lor, ploconelile nesfârșite și protestările de eternă recunoștință.

Tata e adorabil. Nici o cerere nu-i pare absurdă, nici un pisălog nu-l impacientează. Dacă cristalul fețuit al ușilor n'ar fi așa opac, i-aș putea vedea și zâmbetul lărgit care pune ca o trăsătură de unire între obrajii lui lustruiți de grăsime, deasupra cărora râd ochii mici, șireți și rotunzi ca două gămălii de bold — i-aș vedea și mâna cărnoasă pe care o dăruește tuturor cu aceeași prelungă afecțiune. Omul pleacă în totdeauna încântat. Dar eu am învățat să cunosc nuanțele făgăduelilor. „Voi încerca imposibilul“, „Cred că voi reuși“ în loc de un simplu „Fac sigur“ înseamnă mai totdeauna cauză pierdută. Cu toate că zâmbetul e mai larg acum și strângerea de mână mai afectuoasă....

Uneori mă cuprinde o silă și de minciuna obligatorie a făgăduelei și de oamenii aceștia care cer atâtea în schimbul unui vot dat ori numai promis. Toți au câte o rubedenie de căpătuit, câte un nepot fără mijloace dar cu aptitudini extraordinare, câte o afacere superbă bazată pe vechea lozincă: „scopul scuză mijloacele".

Mai toți sunt din oraș, dar eu cunosc prea puțini. Când eram mică și nu mă sfiam să trec prin birou sau să intru ca să-l întreb ceva pe tata, el nu-și dădea osteneala să mă prezinte cuiva. Răspundea numai privirilor întrebătoare: „E fata mea" cu aerul pe care l-ar fi luat altul ca să zică: „Lasă! E cățelușul meu".

Desigur, cunosc pe cei mai cu vază, sau care vin mai des: domnul Bănulescu, primarul, scurt, gros pătrat în spate; prefectul, a cărui barbă neagră, lungă, lucioasă, face cinste orașului în zilele de recepții și de Te-deum; pe armeanul Ferhat care intră totdeauna cu aere misterioase, închide cu metodă ușile, bănuind încă de la scară, prin toate colțurile, legiuni de spioni. Acesta, când vine, stă totdeauna mult și nu răzbate atunci din birou decât un murmur înăbușit. Imi pare că aud în șoaptele lor fâșiind hârtii de bancă. Asfadur Ferhat este omul tatei de afaceri bănoase, căci mai este și celalt, domnul Alfred Băleanu omul afacerilor de club și de inimă — ca să zic așa — care înghit regulat prisosul celor dintâi.

Don Alfredo, cum îi zic cunoscuții, vine adesea foarte de dimineață și dacă-l întâlnesc din nefericire prin antreu îmi pare, așa cum îl văd, slab și galben, cu pleoapele buhave, coborâte pe jumătate, cu mâinile la șale, cu genunchii moi, că vine în cel mai bun caz de la club unde și-a mai prăpădit o noapte. Aud atunci deabinele fâșiind hârtii de bancă. Don Alfredo împrumută bineînțeles, nu cere. El descinde doar din cea mai nobilă familie a orașului și este moștenitorul presumptiv al unui unchiu împovărat de optzeci de ierni și de tot atâtea milioane, care dealtfel nici nu vrea să-l vadă și care, pe legea mea, arată mai bine la față decât dânsul.

Văd uneori venind și pe administratorul financiar, care mai adesea își trimite soția când are vre-o favoare mai importantă de cerut, sau vre-o lipsă mai mare în casă. Pentru cucoane tata are un zâmbet și mai făgăduitor dar, bănuesc, și o mână îndrăzneață. Desigur că nu frumoasa doamnă Lieta Rigani ar avea pentru ele zâmbetul liniștit cu care le petrec eu privindu-le de sus, dindărătul geamului, când le aud ieșind.

Doamna aceasta, văduva unui farmacist Rigani, este de vre-o zece ani buna amică a tatălui meu. A trebuit să aflu, fie și în urma târgului întreg. Vine și ea uneori dimineața, dar rar, și când se întâmplă câte un răstimp să vie mai des, aproape zilnic, îi ghicesc o pornire de ură și un aer de bătălie în toată ținuta. Atuncea știu că tata are un nou capriciu și-și neglijează vechea pasiune.

In zilele acelea, ies din odaia mea, îmi fac de lucru pe jos și am mereu neplăcerea să văd pe fata din casă învârtindu-se în juru-mi cu ochii jucând a râs, cu buzele subțiate într'un zâmbet șiret, gata să-mi servească flecărelile târgului. Numai fruntea mea încruntată o oprește. Dacă aș lăsa-o să-mi povestească aventurile tatei ar continua cu ale ei și toată autoritatea mea ar cădea în baltă. Tot mai mult îmi place să se zică la bucătărie despre mine: „Domnișoara Melania calcă pe urmele mătuși-sei. N'are ochi decât pentru mătură, tigae și ciorap. Așa și-a mâncat zilele și cealaltă".

6 Ianuarie

Se apropie sfârșitul vacanței și redeschiderea parlamentului. Azi în birou solicitatori mai mulți ca de obicei. Lucram singură ca totdeauna, alături, în odaia mea, când am avut deodată surpriza unei voci cunoscute. Am tresărit cu o bucurie de parcă-mi sosea un prieten de departe. Mi-am ațintit urechea. Mă înșelam desigur. De unde să cunosc pe studentul care cere tatei să stărue la minister pentru o bursă? Student? Nu. Artist, absolvent al Conservatorului de vioară. Dorea să studieze un an sau doi în străinătate. N'avea mijloace. Toată nădejdea îi era în domnul Severeanu, singurul intelectual dintre deputații orașului și singurul care știa să se ridice deasupra politicei de partid...

Chiar credea ce spune?

— Ai frați, rude numeroase în oraș? întrebă tata.

— Pe nimeni. Tatăl meu era străin aici. Când a murit el, mama, slujbașă și ea, a rămas pe loc. Suntem singuri, întări tânărul crezând că-și îmbunătățește situația.

In tăcerea care urmă, ghiceam gândul tatei: „Cu atât mai rău pentru el. Nici un vot. Artist? Câți farsori umplu ministerele cerând burse și valută! Nici un vot! Artiștii parcă merg la urnă? Eu sunt dator în primul rând să văd de alegătorii mei".

O mișcare în birou. Tata se ridicase de pe scaun și celalt îndată după el. Imi părea rău ca și cum ar fi fost vorba de mine, că toate speranțele cu care venise tânărul, aveau să fie nimicite cu un cuvânt.

Dar ce? Cunoșteam atât de puțin pe tata?

Deslușii că-l bătea pe umăr, voinicește, în felul lui:

— Bine, tinere! Poimâine plec la București și mă voi ocupa negreșit de dumneata. Știi poate că s'au făcut abuzuri anul acesta cu fondurile de burse. Dar voi căuta să conving pe ministru. Talent excepțional... datorie imperioasă... Cred că voi reuși!

„Cred!" Va să zică...

Il mai bătu odată pe umăr, întorcându-l spre ușă:

— Muncește înainte, tinere! Și mai vino p'aci! Sau nu. Iți voi scrie chiar eu rezultatul. Așteaptă!

Și se așeză din nou la birou în timp ce tânărul își dicta inutil de limpede numele și adresa: Traian Lupu, strada...

Nu mă înșelasem dar. Era desigur băiatul doamnei Lupu, profesoara mea din școala primară.

Mi-amintesc... Când se întorcea dela liceu, unde învăța, se oprea în drum la școala noastră ca să ia pe mamă-sa și cum doamna Lupu întârzia adesea în clasă peste oră, el, în coridor, impacient, începea să bată pe ușa clasei din față, cu degetele și cu podul palmei, un tact de vals, întâi încet de tot, apoi mai tare, mai iute atât de animat că noi fetele începeam a ne legăna în bănci.

Uneori, doamna îl chema înăuntru și-l punea, spre nemulțumirea noastră, să recite sau să citească — așa cum nici una din noi nu putea: clar, răspicat și cu intonații actoricești — poezii din Coșbuc sau bucăți din Odobescu și Creangă. Vocea aceasta lămurită și muzicală n'o uitasem.

Am dat fuga la geam să-l văd eșind. Cum se schimbase! Singură, nu l-aș fi recunoscut. Când a trecut pe sub fereastre l-am văzut drept în față, de aproape, și cu toate că nu-și ridicase ochii, m'am tras repede de tot înapoi. Era aproape să răstorn o măsuță. Pe urmă l-am privit din spate, cum se depărta în susul străzii. Călca rar, cu toată apăsarea trupului la fiecare pas. Afară ningea de mult și cum trecătorii sunt rari pe strada noastră, zăpada, silindu-se, avea timp să aștearnă sub pașii fiecăruia un covor nou-nouț. Era și un vânt subțire, ca un tăiuș de cuțit, dar drumețul meu mergea descheiat la palton, fără mănuși și un colț al cravatei de foulard îi flutura până dinapoi la ceafă.

Nu băga în seamă nici frigul, nici vântul absorbit de gândul lui, artist! Doamna Lupu trebuia să fie și mai mândră de el acum ca în vremea când îl punea să ne uimească, să ne umilească, biete fetițe de zece ani, deja bolnave de mândrie, cu dicțiunea lui savantă și muzicală..

După ce a întors colțul străzii, au rămas numai pașii lui, două rânduri de urme egale, bine împlântate în zăpada proaspătă. A stat atunci și ninsoarea, ca prin farmec, — a stat și vântul care putea să strice tiparele de zăpadă. Dar uitam că nu erau în grădina mea, ca să-mi rămâe. Erau pe o stradă a tuturor. Văzui un om, un muncitor bătrân, care venea încoace, târându-se. Era încălțat cu cisme potcovite, groase greoae, enorme. Pârtia pe trotuar era îngustă și omul găsea și mai comod să calce pe locul bătătorit mai înainte. Sub tălpile lui uriașe, urmele de adineauri se stâlceau, se lăbărțau, sau mai des se înecau cu totul.

Am plecat iute de la fereastră. Cismele acelea potcovite, grele, enorme, călcau parcă deadreptul pe inima mea...

ALICE GABRIELESCU

Moartea vulturului

Când vulturul trecut-a zăpezile din stânci,
Iși caută 'n seninuri un aer mult mai pur
Un soare mai aproape într'un mai clar azur
Pentru-a 'ncălzi lumina din ochii lui adânci.

Torente de lumină aspiră. Se ridică
Mereu mai sus în zboru-i aprins, fără popas,
Se urcă spre furtună de fulgere atras
Dar aripile-i frânge un trăsnet care pică.

Se 'nvârte, dă un țipet, cu ghiarele crispate
Dus de vârtej, el soarbe cu pieptul larg deschis
Ucigătorul fulger și cade în abis.

Onoare-acelui care avid de libertate
Moare 'n orgoliul forței cu fruntea către soare
De-o moarte-așa de scurtă și de strălucitoare.

MIRCEA PAVELESCU

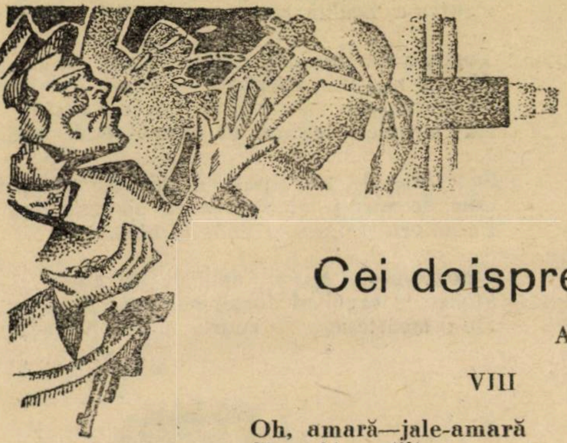

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

VIII

Oh, amară—jale-amară
Și urât pustiitor,
Pustiu de moarte !...

Vino zi de sărbătoare —
Să petrec ! să petrec !
Pe la ceafa cu lungi plete —

Să mă scarpen pe îndelete !
Floarea soarelui, la joc —
Să dejghioc, să dejghioc !...

C'un cuțit ascuțit
Să mai spintec...
Câte-un pântec
De burjui îmbogățit !...

Sboară pasăre pribeagă —
Să-mi cazi în căpcană :
Sângele și-așî bea,
Pentru mândra mea,
Cu sprânceana neagră...

Odihnește, Doamne,
Sufletul roabei tale...

Ce urât, ce jale !...

IX

Orașul sgomotos stă 'n pace
Pe țărmul Nevei palatul tace
Și nu stă'n colț „garadavoie", *)
Golani, petreceți azi în voie !...

„Burjuiul" stete la răscruce
Și nasul își ascunde 'n blană,
Iar lângă cel, sgulit de iarnă,
Un câine tremură-a se duce...

Flămând burjuiul ca un câine,
Stă la răscruci — neagră 'ntrebare ?...
Și'n preajma-i lumea veche-mi pare
O javră a nimănui, cu coada'ntre
picioare...

*) garadavoie-gardistul.

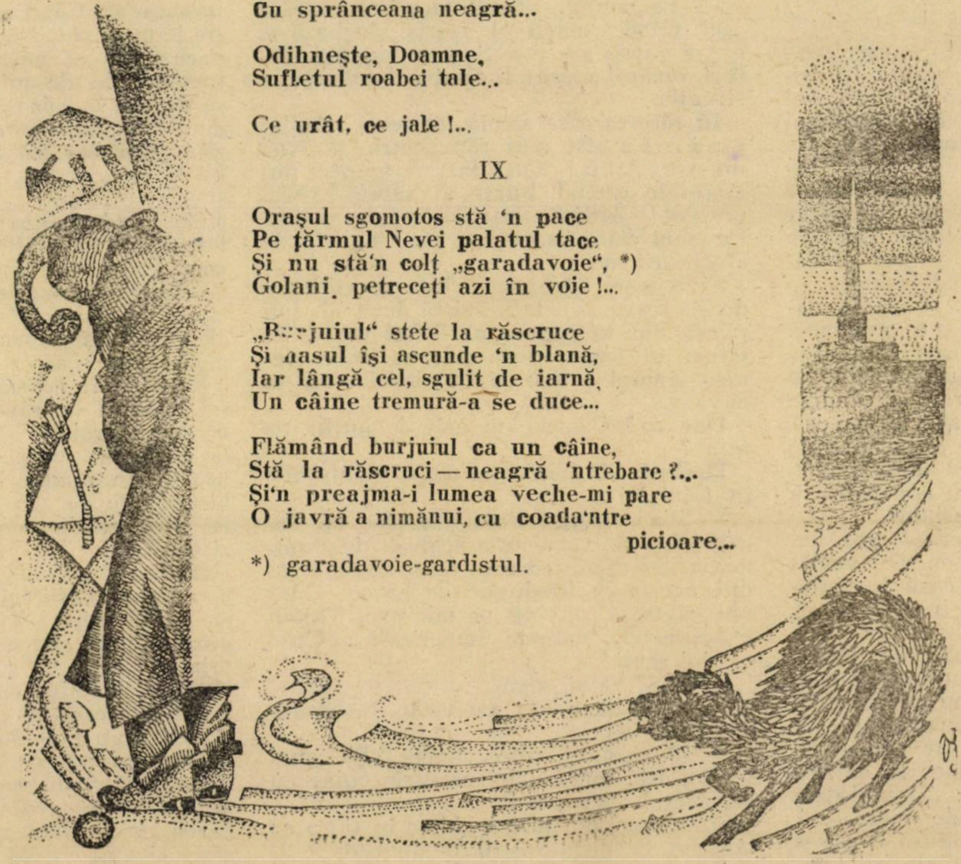

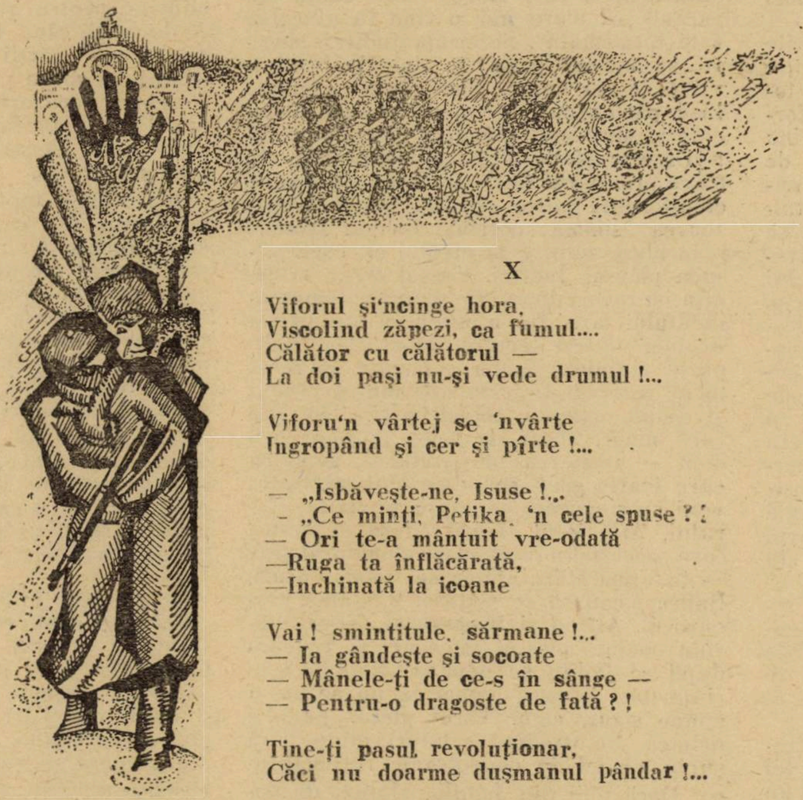

X

Viforul și'ncinge hora,
Viscolind zăpezi, ca fumul....
Călător cu călătorul —
La doi pași nu-și vede drumul !...

Viforu'n vârtej se 'nvârte
Ingropând și cer și pîrte !...

— „Isbăvește-ne, Isuse !.,.
- „Ce minți, Petika, 'n cele spuse ? !
— Ori te-a mântuit vre-odată
—Ruga ta înflăcărată,
—Inchinată la icoane

Vai ! smintitule, sărmane !...
— Ia gândește și socoate
— Mânele-ți de ce-s în sânge —
— Pentru-o dragoste de fată ? !

Ține-ți pasul revoluționar,
Căci nu doarme dușmanul pândar !...

Năinte, năinte stegari,
Ostași proletari !...

XI

Și merg făr'de numele sfântului
Cei doisprezece — tot 'năinte,
Infruntând urgia vântului
Gata la toate și ne mai jelind nimic...

Ei au arme-plumb și sulițí
Pentru-ascunsul inamic...
Printre 'nfundături de ulițí
Unde vijelia bate,
Cismele nu le poți scoate
Din mormane de zăpadă....

In ochi bate
Roșul steag,

Sună pasul
Măsurat...

Noaptea poate
Să trezască

Neagră oaste
Vrăjmășască...

Zi și noapte
Viscolește :
Vijelia îi orbește...

Năinte 'năinte, stegari,
Ostași proletari !...

trad. de ION BUZDUGAN

Gravuri de V. FEODOROV

Iudita şi Holofern

de **SERGIU DAN**

Arestarea avu loc Miercuri, adică cinci zile după nuntă.

Alfred care tocmai primea felicitările întârziate ale unui prieten, la apariţia comisarului în magazin îngălbeni şi leşină, abia după ce comisarul rosti formula obişnuită de arestare. Leşinul ţinu câteva minute emoţionând în afară de membrii familiei şi pe comisar. Un cumpărător aflat providenţial în magazin tulburat şi el, sau negăsind de cuviinţă să violenteze emoţia generală, se făcu nevăzut fără să mai plătească. Slăbiciunea lui Alfred culminată cu leşinul pe sacii goi, nu era decât preludiul palid al sfâşierilor ce aveau să urmeze. Alfred readus cu amoniac, comisarul cu o jenă politicoasă repetă invitaţia. In timpul acesta prin prăvălia populată cu vecini şi clienţi îşi făcu loc bătrâna. Din camera din fund, unde pregătea prăjituri, alergase neînţelegând bine ce se întâmplase. Vederea comisarului care din obişnuinţă privea sever şi ţinea dreapta pe umărul lui Alfred ca în ritualul arestărilor „în numele legii“ o înspăimântă. — „Ce e“ sau „ce s'a întâmplat“, atât se putea reţine din strigătele deslănţuite, apoi numele lui Alfred plâns pe toate tonurile şi început cu Alfred scăzând gingaş în diminutiv la „Fredica“ şi „Fredi al mamei“.

Vecinul din dreapta, un droguist trecut în tinereţe prin câteva scene la fel cu aceasta, îşi păstrase toată vremea un calm surprinzător. El restabili situaţia întunecată prin emoţia tuturor, leşinul sincer şi deplorabil al lui Alfred şi strigătele mamei buimace şi îndurerate. In câteva cuvinte izbuti să-l convingă pe Alfred „că e bărbat“ apoi linişti pe bătrâna, care privea acum nedumerită la toată lumea adunată.

Alfred ieşi urmat de comisar şi de privirile celor rămaşi. Vestea arestării trecu repede prin oraş stârnind în prima . i comentarii confuze. Abia după trei zile când afacerea pierduse din gravitatea de la început, se putea şti aproape exact motivul arestării : fals de poliţe şi facturi. Alfred rămase deci arestat, mai departe.

Ca în unele piese de teatru centrul dramatic al întâmplării nu era precis. Dacă unii păstrau toată compătimirea de circumstanţă lui Alfred, destui însă cu mai multă pătrundere descoperiseră altă victimă în soţia recentă a nefericitului dela penitenciar. Nenorocirea căzu în familie ca o piatră prea grea, lovi şi rămase la fund. Astfel că suprafaţa şi obrazul un moment clătinate de neprevăzutul loviturii îşi recăpătară expresia lină dela început. Magazinul continuă să fie deschis sub ochii unui văr şi veghea atentă a bătrânei, ascunsă privirilor şi întrebărilor din afară. **Şi Judita..**

Judita consulta o hartă pentru a se hotărî asupra itinerariului călătoriei de nuntă, amânată din cauza intereselor urgente ale lui Alfred. Nu ţinea să vadă deocamdată Parisul, dar nu putea renunţa la o plimbare cu barca, pe Lido. Mesagerul trist al tristei veşti se nimeri predestinat în Hoişie băiatul din prăvălie. Judita sări repede de pe canapea la sgomotul uşii trântite necuviincios şi la năvala entusiastă a practicantului. Vestea ţîşni cu o nevinovată cruzime din gura lui Hoişie dar fulgerător ca o erupţie. **„Domnul Alfred a fost luat de comisar“.** Din construcţia firească a frazei cu acel inocent „a fost luat“ se înţelegea mai uşor o răpire de cât o arestare. Judita răsplăti cu o palmă sonoră osteneala conştiincioasă a lui Hoişie, care căuta uşa jurând „că n'are nici o vină în afacerea asta blestemată“. Suferinţa Juditei, sinceră, se micşoră printr'un simţ de bunăcuviinţă şi aer demn. Numai câteva minute însă, până căzu lamentabil la pieptul deschis al slujnicei, plângând încet cu tresăriri scurte. Mâna slujnicei trecea consolatoare prin părul desfăcut într'o dezordine emoţionantă peste obrazul umed. Servitoarea simţea suferinţa lichidă trecând prin bluza subţire la pieptul ei, care primea plânsul Juditei. Ceasul trecu şi Judita îşi reveni încet, fie datorită temperamentului tare fie binevenitei amintiri a eroinei dintr'o lectură depărtată. Indepărtă slujnica ; acum suferinţa îşi reluă locul rezervat în compartimentul ascuns şi Judita aşteptă calmă, ştiri. Nu ştia încă nimic, afară de acest penibil incident — arestarea bărbatului ei, gând cu care foarte greu se putea obişnui. Seara veni cu singurătatea aspră şi vizita vărului. Află totul. Vărul aduse şi vestea care scădea din întâmplare elementul grav — în urma stăruinţelor de până acum, Banca păgubită se retrase. Rămânea procurorul. **Alfred** şi **Procurorul.** Vărul stăruia asupra acestui moment şi revenea după ce Judita se depărta. Repeta uşurinţa unei salvări, numai că nu se putea spune sigur, cum. Vărul plecă. Familia primea pretutindeni saluturi mute, fără surâs, un fel de condoleanţe respectuoase. Dacă unii din familie alături de durerea pe care o aveau, simţeau — şi lăsau să se vadă asta — o supărare ruşinată pentru prestigiul lor pătat de fapta „desigur condamnabilă“, bătrâna însă nu vedea decât nenorocirea.

Drumul ei de două ori pe zi la arestul preventiv şi tăcerea hermetică cu care răspundea la întrebări, arătau voinţa neclintită pentru readucerea lui Alfred. A doua zi, când familia adunată află de retragerea „părţii reclamante“, avocatul tocmit îşi spuse părerea simplu. Trebue convins procurorul să stingă „acţiunea penală“. Toată familia deodată sau succesiv tăcu. Fiecare în parte gândea însă acelaş lucru.

Şi fiecare aştepta ca altcineva să'l spună întâiu. Aşa gândul acesta unanim rămase închis. Cum îşi amintiră toţi de sărbătoarea trecută a purimului? Şi apoi balul mascat când procurorul se întreţinuse toată seara numai cu Judita? A, supărarea lor de-atunci, pe care n'o puteau exprima pentru personalitatea înaltă a procurorului, când vedeau pe Judita primind curtea făţişă a străinului !

Dar nimeni nu vroia să spună. Gândul acesta pătrunse singur în capul suferind al bătrânei sau vărul servi sugestia? Abia a treia zi când avocatul spuse limpede că totul trebue grăbit altfel „actele îşi urmează cursul“, bătrâna veni la Judita.

— „Scapă-l Judita“.

Bătrâna după ce îmnbrăţişă genunchii sărutând pantofii femeii, rămase aşa, cu braţele în jurul picioarelor ei, plângând istovită în rochia simplă. Judita dreaptă şi turburată bătrâna mică cu buzele lipită de catifeaua pantofilor, tăcerea rece din cameră şi viaţa sgomotoasă de pe stradă, aduceau celor două făpturi ceva de statuie mişcată şi suferindă.

Răspunsul Juditei întârzia prea mult, gândea poate.

Bătrâna reîncepu mai lin însă, plânsul

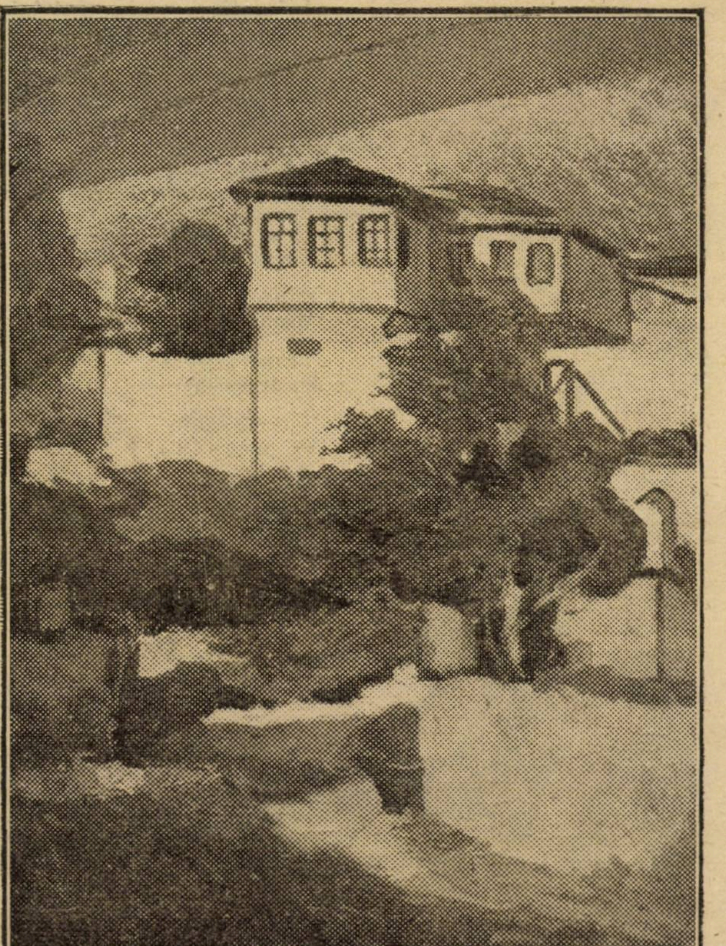

O. BRIESE : PEISAJ

întrerupt de cuvinte ovreeşti, moi, prelungite, umede. Judita primea rugăciunea asta care suia dela pnatofi, tremurată, şi căuta undeva în amintire puterea unui răspuns :

„Scapă-l Judita !

Plânsul ameninţa iar. Din stradă ajunseră aici râsete însoţite de strigăte aspre. Alte glasuri pe urmă un sgomot apropiat de paşi soldăţeşti, glasurile amuţiră. Bătrâna liberă picioarele îmbrăţişate şi ridică încet capul.

— „Il duc ! Oi, oi oi, îl duc pe Fredi !

Bătrâna ajunse la fereastră.

— „Fredica mamei, îl duc, vino să vezi Judita cum îl duc soldaţii. Vai mie.

Judita privi. Intre doi soldaţi Alfred sau „Fredica mamei“ în haine maron, călca cu privirile în pământ.

Alfred aruncă peste capetele câtorva femei şi copii o singură privire spre fereastră, apoi continuă drumul ca înainte. Copiii urmau din urmă şi de pe trotuar micul cortegiu de trei :
Alfred şi soldaţii.

Bătrâna se deslipi de fereastră şi se târa grăbită să-şi reia locul la picioarele Juditei.

— „Du-te Judita ! Ai văzut cum îl duceau ! Du-te Juditha !

Du-te la procuror ! Scapă-l ! Scapă-l pe Fredi!

Iudita răspunse în sfârşit, întâiu cu o lacrimă, apoi:

— „Bine. Mă voi duce, mamă.

Destul. Mama lui Fredi cuprinse cu puteri crescute picioarele.

Era sigură. Cum îl va lăsa pe Alfred, ea, Iudita!

Se va duce la procuror!

Se va duce la procuror!

Bătrâna se ridică, sărută fruntea Iuditei, aplecată puţin. Iar singură. Nu reuşea să înlăture o lacrimă descinsă din pleoape fierbinte şi întârziată. Repetă în gând misiunea. Apoi cu glas tare prin camera goală: Mă voi duce la procuror ! Aşa dar, la procuror ! De ce râse? Nu. Nu trebuia să râdă. Işi aminti seara de purim, balul, procurorul! Când plecase procurorul bătrân, când venise acesta? Tot oraşul repetase atunci: Ce procuror tânăr! Şi copilăros! Procuror care vobeşte cu toate ovreicile, auzi, cu toate ovreicile! Procurorul surâse din perete. Surâs dulce, dar nu era procurorul, era Alfred.

Alfred! A nunta. Săracul Alfred! Procurorul o invita la bufet. Cum? Da, spunea amabil: „Iudita ia, te rog, îngheţată, e foarte bună“. Apoi invitaţii—Waltzertraum. Deodată, singuri. Unde plecară toţi? Procurorul îi luă mâna.

(Trebuia să fugă, simţea desluşit că trebue să fugă de-aici).

Procurorul spune ceva la ureche, nu? O!

Pe urmă pendula bătu nouă, zece. Judita sări de pe canapea. Târziu, ultima zi „actele îşi urmează cursul“. Desprinse din cuier o haină de ploaie. (Dece — de ploaie — era purim?)

Seară rece, doi domni fumează lângă o trăsură. Prea multă lumină! Un domn cunoscut o salută, trecu imprudent prin faţa cinematografului. Băeţi de prăvălie staţionau. Vorbiră ceva tare în urma ei. A! „uite se duce la procuror!“ Ceva ca un vas de sticlă, căzu. Se rupse ceva slab în minutul acesta, în Iudita. Să se reîntoarcă, dece plecase? Inapoi. Inapoi. Acasă. Dar Alfred? închisoarea? procurorul?

Grăbi paşii. Casa procurorului cu balcon cenuşie. Nu era acasă, trebuia să'l anunţe, nu-i frumos să vii seara neanunţată, mai ales la un procuror. Sună, paşi moi de stofă pe muşamaua din coridor — procurorul. Nu, servitoarea bătrână: „poftiţi, trebue să vină“,

Miros tare de flori şi cărţi, prea cald în camera asta. Servitoarea ieşi, Iudita deschise albumul. Acesta-i procurorul, mai sunt alte portrete şi vederei, o doamnă, alta, Maria Iacobini, Pola Negri. Catifeaua asta moale, nu mai vine, e aşa de obosită. Şi băeţii de prăvălie: O! O! Tot oraşul va şti că a fost la procuror. Huo! Huo! Amanta procurorului. (De ce nu închideţi ferestrele ?) Judita amanta procurorului! Glasuri din ce în ce mai ridicate. Şi mâni. Şi bastoane. Şi pietre. Toate ridicate sus. A, bătrânii evrei cu bărbile lor murdare de tutun, ovreicile cu părul lins cu petroleum! Huo! Huo! Pietrile, mânile, bastoanele. Nu loviţi! Vă rog, nu! Alfred! Acesta nu e Alfred. E Alfred, nu e Alfred! De ce strigă. De ce strigă. A, şi tu scumpul meu Alfred ! Şi tu ! Ii sfâşiară rochia din care copiii făcură mici steguleţe. Cortegiul se mişcă. Iar strigă Glasurile, mânile, bastoanele. Iudita!

Buze fierbinţi o treziră.

— „Te-am aşteptat. Ştiam că ai să vii.

Iudita râse: „deci tot am anunţat că vin“ nu era frumos să viu neanunţată mai ales la un procuror. Ce vis urât domnule.

Procurorul răspunse meditativ: dacă dormi îmbrăcată.

Iar o lacrimă. Braţe moi o ridicară încet şi părul se desfăcu într'o fluturare nunţială şi martiră, deodată.

Alfred veni acasă după masă într'o trăsură.

Plecară chiar a doua zi. Iudita foarte puţin schimbată. Alfred cu vioiciunea obişnuită. Itinerariul călătoriei de nuntă suferise însă mici modificări, de pildă, prevedea prima oprire de o săptămână la Viena.

SERGIU DAN

GER

In seara asta ninge pe furiş...
(S'au stins astrale becuri de lumină).
Cad boabe geometrice de griş,
Sau poate bile mici de naftalină.

Din liniştea zăpezilor eterne,
Pe ascensor de vânt, se lasă gerul...,
Inghiaţă fulgii de ninsori din perne
Şi sigilează cu tăcere, cerul.

Pitice mingi de stele îngheţară...
Şi răsuflarea aprigului ger,
Aeriana cerului cămară
A transformat-o în frigorifer...

ALEXANDRU BILCIURESCU

O SEAMĂ de CUVINTE

După moartea lui Henric IV, curtea se uni contra lui Sully şi nu-i ierta de a fi avut atâta influenţă. Marele ministru se retrase din viaţa politică şi ducea departe o viaţă retrasă.

Intr'o zi Ludovic XIII avu nevoe de un aviz inteligent şi îl chemă la Luvru. Bătrânul se prezintă regelui cu barbă mare şi în costumul timpului său, ceeace păru tuturor grozav de ridicol. Curtenii îşi dedeau coate râzând pe socoteala lui. Dar bătrânul, arătându-i cu mâna, se întoarse către Ludovic XIII şi-i zise-:

„Sire, când regele tatăl Dv. îmi făcea onoarea de a mă consulta, dedea bufonii afară“.

◆

Când Balzac îşi puse candidatura la Academia franceză, nu obţinu decât două voturi şi pe acestea în mod forţat. Câteva zile înainte de alegere se duse la Victor Hugo ; dar îl întâlni pe drum. Se repezi la el şi-i zise :

„Maistre, tocmai plecasem la dv. ; vroiam să vă solicit votul pentru alegerea dela Academie“.

„Il veţi avea“, răspunse simplu maistrul.

In ziua votărei, Victor Hugo sosi la şedinţă, unde se discuta candidatura istoricului Vatout. Aşezat alături de Pongerville, maistrul zări pe acesta scriind numele lui Vatout pe buletinul său.

„Te rog, îi zise el, scrie mai bine Balzac“.

Pongerville scrise pe alt buletin, numele romancierului ; dar în momentul votărei ezita, având în fiecare mână câte un buletin. Victor Hugo văzu aceasta şi lovi peste mâna care ţinea votul lui Vatout. Buletinul căzu jos şi Pongerville, forţat, aruncă în urnă numele lui Balzac.

Iată cum marele romancier putu avea două voturi la Academia franceză.

◆

Un pungaş se introduse, într'o zi, în palatul dela Versailles şi începu să demonteze o pendulă de pe peretele unuia din apartamentele regelui. Când era în mijlocul operaţiei, intră Ludovic XIV. Fără să-şi piardă capul, hoţul zise :

„Sper că n'o să-mi alunece scara“.

Incredinţat că omul nu putea fi decât nu reparator, regele îi ţinu scara pentru a preveni orice accident. După câteva ore află că se furase o pendulă, într'unul din apartamente, nu se ştie cum şi de cine.

„Nu spuneţi nimic“ zise regele, „am fost complice cu hoţul, căci chiar eu i-am ţinut scara pe când o demonta“.

◆

Ducesa d'Abrantès povesteşte că atunci când Napoleon a pus pentru prima oară uniforma, cizmele sale îi dădeau o aparenţă foarte ridicată. „Erau de o dimensiune atât de ciudat de mare încât picioarele sale mici, pe atunci foarte slabe, dispăreau în lărgimea cizmelor“. Sora ducesei d-Abrantés râse de aceasta atât de tare, încât Napoleon esclamă furios :

— Se vede cât de colo că suneţi doar o fetiţă de pension !

Dar ea răspunse :

— Şi d-voastră sunteţi doar un cotoi încălţat !

Şi ce mai cotoi încălţat a fost apoi !

ZOE G. LECCA

Intâmpinări și Lămuriri

(Adaos la „Micul Tratat de Estetică Literară“)

I. Intâmpinarea d-lui E. Lovinescu.

In afară de câteva consecințe — de natură intelectuală — pe care autorul însuși le suferă de la apariția „Micului său tratat de Estetică Literară“ (le vom cerceta cu alt prilej), primul care ne-a făcut onoarea unei încrucișări de spadă e d. Lovinescu 1). Lupta cu d-sa este plăcută și reconfortantă ; și cum nici un polemist nu s'a socotit vre-odată ucis de argumentele adversarului, o discuție cu d. Lovinescu are în tot cazul meritul că nu te murdărește și nu te silești să sfârșești lupta în terenuri insalubre.

E totuși o nedreptate să vorbim de „luptă“. Intre autorul acestor rânduri și d. Lovinescu este aproape o perfectă identitate de convingeri și deși cu două arme deosebite (unul istorie literară, celalalt oarecare ideologie literară) ne străduim să înrădăcinăm în cultura românească tradiția —destul de des trădată !.. — a judecății estetice în domeniul creației literare. Nelămuririle se datoresc în parte faptului că d. Lovinescu a cunoscut lucrarea noastră în manuscris și deci a putut scăpa din vedere unele subțiri fire de legătură de la gând la gând.

Să le restabilim aci, pe scurt.

1. Pornind (și bine face !) tocmai de la 1914 — de la o polemică a noastră cu I. Trivale cu privire la poezia ale cărei caractere nu-și înfig rădăcinile în substratul etnic al poporului — d. Lovinescu citează următoarele întrebări, spre a ne desminți, pe care le adresasem acum treisprezece ani adversarului nostru : „Se poate oare vorbi de **caracterul specific național** când în opera de artă cântă numai glasul propriu al **unui** suflet, care nu poate, care nu **trebue** să se confunde cu celelalte suflete cântătoare ?“ Și d. Lovinescu răspunde : „Se poate vorbi, negreșit“. Și citează mai departe — spre a evidenția desigur o contradicție alte rânduri ale noastre către acelaș adversar : „Din moment ce punând mâna pe condei poetul a desenat cu **vorbe românești** un gând, el prin acest simplu fapt de a-și fi cristalizat sufletul în românește, nu mai poate fi un „desrădăcinat“. Limba neamurilor are în fibrele ei întreg tezaurul de emotivitate acumulat dealungul veacurilor și, impalpabil, între rândurile scrise românește, parfumul câmpiilor și colinelor țărei acesteia“. Să fi crezut oare într'adevăr d. Lovinescu, atunci când le-a reținut că în aceste citații e o contradicție ?

Dacă d. Lovinescu nu ne-ar fi cunoscut personal, deaproape, și deci ar fi citit cu un ochi mai scrutător, de inamic chiar, contribuțiile noastre critice, ar fi putut vedea că atât în paginile din „Noua Revistă Română“ (1914) cât și în cele din **Lupta** (1922) cât și în cele din **Spre Ziuă** (1923) cât și în cele din **Cuvântul Liber** 1924) cu atât mai mult în „Micul Tratat de Estetică Literară“, am ținut să arăt că nu are nici o însemnătate ceeace se poate crede despre caracterul specific național (dacă există sau ba) când e vorba de stabilirea valorilor estetice. D. Lovinescu afirmă că „există o emotivitate națională și în cadre largi caractere specific naționale“.

Se poate. Nu voim să cercetăm mai de aproape. Dar afirmația d-lui Lovinescu își pierde absolut orice valoare pentru problema noastră — și deci se restabilește între noi identitatea de care pomeneam mai sus — când d-sa subliniază și închee cu declarația că aceste caractere specific naționale **„trebuesc considerate ca valori psihologice și nu estetice“**.

Suntem întocmai de părerea d-lui Lovinescu — și încă din 1914, când „combăteam“ singuri pe această temă !.. — și dacă n'a băgat de seamă acest lucru în articolele noastre din ultimul deceniu, ar fi fost **dator** să bage de seamă cel puțin rândurile scrise într'o polemică în care luam apărarea lucrării sale **„Istoria Civilizației Române“**, în **Cuvântul Liber** împotriva d-lui G. Ibrăileanu. Iată ce scriam atunci (fără a bănui că trei ani mai târziu d. Lovinescu ne va servi cu ostentație aceiași lecție) :

„Ce urmează de-aci ? Că sentimentul național e un sentiment absurd sau rușinos ? Că nu trebue să ne iubim patria ? Că nu mai avem dreptul să fim antisemiți ? Că soldații care au murit pentru apărarea sau mărirea patriei au fost niște înșelați ? Câtuși de puțin !.... Urmează doar din cele de mai sus că **etnicul** este o valoare — atâta vreme cât este — și **esteticul** e altă valoare. Aceste două valori pot avea puncte de contact, pot avea chiar obârșie comună— cum crede în anumite ore, în anumite anotimpuri și în anumiți ani d. Ibrăileanu. Se poate porni o creație de artă dintr'un sentiment etnic, patriotic sau numai social. Sunt momente când etnicul distruge esteticul — cu o îngrozitoare legitimitate (Turcul care se lasă pe vine, într'o noapte cu lună, între ruinele Parthenonului). Sunt cazuri când etnicul dispare și rămâne de-alungul veacurilor esteticul. Esteticul poate fi o întrupare desăvârșită a etnicului. Sunt cazuri strălucite când nu e. **Despărțirea apelor de uscat** — iată ce concepe atât de greu d. Ibrăileanu ! etc.“

Acelaș înțeles întocmai îl are în polemica din 1914 cu I. Trivale, unde d. Lovinescu vrea să găsească o contradicție, și anul acesta capitolul respectiv din „Micul Tratat de Estetică Literară“. (Ce nu este fenomenul estetic : Artistul „reprezentant al neamului său“.

2. In ce privește rolul „ritmului vremii“ sau al „stilului epocei,‘ în crearea operei de artă, întocmai ca și d. Lovinescu credem și noi că „artistul trăește în sânul clasei sale sociale, al neamului său al epocei sale, al omenirei în genere ; el nu poate fi scos din timp și spațiu : punct de intersecție al unor agenți diferiți, el nu este lipsit de aderențe“. Adevărul e că în „Micul Tratat de Estetică Literară“ noi am căutat să găsim un punct solid de sprijin în prețuirea valorilor estetice, de unde să putem apoi percepe chiar și cea mai neînsemnată diferențiare (diferențiare absolut necesară în lumea valorilor estetice care sunt doar **valori de diferențiare**). Ca în matematicile superioare care preced ingineria și arhitectura am lăsat deoparte impuritatea și imperfecția materialelor, și am urmărit doar să ajungem la principiul care să îngădue apoi judecarea, din punct de vedere estetic, a valorii reale a „materialelor“. Dacă în orice scriitor, oricât de original, vom găsi deci totdeauna aderențe sociale, etnice sincronice, religioase, etc. — pentru a-l defini și prețui estetic va trebui **totdeauna** să căutăm tocmai ceeace-l **diferențiază** de numeroșii scriitori care au aceleași aderențe sociale, etnice, sincronice, religioase, etc. Altfel ar trebui să existe numai o critică de **grupuri literare** (pe națiuni, pe școli, pe credințe religioase, etc.) nu și o critică a valorilor individuale, singurele care în definitiv în artă crează și suggestionează contemporanii mai puțin diferențiați.

In **Istoria literaturii române** (vol. III : **Evoluția poeziei lirice**) d. Lovinescu, fără a lăsa deoparte aderențele psihologice, comune și altora poate face o perfectă delimitare și prețuire a valorilor estetice, numai mulțumită principiului **de diferențiare**, din pricina căruia pe nedrept deci ne mustră cu atâta asprime în vol. II, **Evoluția criticei literare**.

3. Am scris într'adevăr aceste rânduri : „Scriitorul trebue să se ridice deasupra propriilor credințe și dureri ca de-asupra unui peisagiu străin, și cu acest material care-i frământă măruntaele și îi aprinde imaginația, să facă un **joc fermecat**, să-și transforme întreaga lui ființă în valoare estetică, pentru plăceri rămase azi ale unei infime aristocrații“. Ne pare totuși rău că d. Lovinescu a lăsat să-i fugă privirea pe rândurile de mai sus și n'a adâncit înțelesul lor. Recunoaștem că e vorba aci de o finețe psihologică, de o trăire pe un alt plan, a unor elanuri caracterizate individual : scriitorul, bunăoară, care descrie iubirea ne va da propria sa experiență psihologică, incontestabil, nu însă (dacă putem spune astfel) propria sa experiență istorică. Și deși am pomenit de un **„material care frământă măruntaele și aprinde imaginația“**, d. Lovinescu socoate că am „eliminat psihologia scriitorului“ care ar lucra astfel „în vid“ iar arta ar deveni doar „un joc multicolor de bășici de săpun“. De altfel „Micul Tratat de Estetică“ cuprinde mai departe următoarele (de parcă am fi prevăzut învinuirea d-lui Lovinescu !): „Spiritul spectacular educat, creator sau numai iubitor de plăceri estetice, fuge de elementele prea simple, de combinațiile prea cunoscute sau repetate și în virtutea legei de constanță a sensațiilor care cere originalitate, adică neîntrerupta înoire a priveliștilor, năzuește spre un material și o formă cât mai complexe, etc.“

4. Tot pe seama unei lecturi amicale, trebue să punem și marea greșală pe care o făptuește socotind că am ajuns „printr'o serie de disocieri și paradoxe la **puerilitatea** artei“. Când am recunoscut în copil „ființa estetică perfectă“ un cititor atent ar fi înțeles că e vorba aci nu de **„puerilitatea“** artei, ci de elementul artistic din psihologia copilului. Tot astfel nu se poate vorbi de „puerilitatea“ iubirei, pentrucă ea se manifestă în chip atât de complex la copil, precum nu se poate vorbi de „primitivitatea“ sentimentului religios, pentrucă oamenii primitivi erau cu deosebire spirite religioase.

Și nimic din cuprinsul „Micului Tratat de Estetică“ nu poate îndreptăți pe d. Lovinescu să creadă că e vorba de o **sărăcire**, de o **reducere** a artei la „puerilitate“. Chiar dificultatea, pe care „Micul Tratat“ o prezintă se pare inteligențelor celor mai exersate, ar dovedi tocmai contrariul !

Răzimându-se pe un cuvânt, d. Lovinescu a alterat astfel întregul spirit al lucrării noastre.

5. Există totuși o credință pe care n'o împărtășim în aceiași măsură. E vorba

---

1) E. Lovinescu : **Istoria literaturii române contemporane** (vol. II : **Evoluția criticei literare**) pag. 264—271.

de utilitatea criticei. Cred că, niciun argument, niciun raţionament nu va izbuti să ne apropie unul de celalt pentru a sluji această idee buclucaşă. In „Micul Tratat" declarasem următoarele: „Critica literară şi artistică n'are altă valoare decât aceia a individului care o exercită, şi nu va putea ridica pe niciunul din cititorii săi la treapta de percepţie estetică la care se află, dacă cititorii n'au aceiaşi calitate receptivă sau una superioară". Şi încheiam: „Când intueşte, descoperă, recunoaşte şi iniţiază, criticul scrie doar un ziar intim". D. Lovinescu spre a ne convinge de necesitatea şi eficacitate criticei, aduce un argument împotriva căruia facem toate eforturile ca să rezistăm: activitatea noastră publicistică. Această activitate ar fi „contribuit şi ea într'o măsură apreciabilă la deplasarea conştiinţei estetice, etc." Şi totuşi ne opunem! Nu, publicistica noastră, timp de peste un deceniu n'a contribuit la nimic. Toată nădejdea e în altă generaţie mai aleasă din fire şi mai educată. Şi în 1914 în „Noua Revistă Română" şi în 1922 în **Lupta** şi în 1924 în **Cuvântul Liber** şi în 1926 în **Universul Literar** n'am făcut de cât să adăogăm filă cu filă la „carnetul nostru intim" de critică... Dacă însuşi d. Lovinescu a avut nevoe de lămuririle de mai sus, mă întreb cu spaimă ce vor fi înţeles alţii!...

Şi apoi din propria sa activitate critică — spre a-i întoarce politeţa — nu-şi dă seama d. Lovinescu de singurătatea austeră în care rămâne, în clipele cele mai personale ale intuiţiei sale critice? E de ajuns să pomenin de cercetările sale artistice din ultimul timp, în deosebi asupra câtorva poeţi din generaţia nouă; trei sferturi din această ţară e azi împotriva sa!... Cine are dreptate? Suntem gata să credem că d. Lovinescu. Dar privind la această luptă între sensibilităţi, siliţi suntem să recunoaştem că orice am face, oricât şi oricum am scrie, critica estetică rămâne un ziar intim, transmisibil, numai oamenilor de aceiaşi calitate sufletească. Altă încheere nu vedem!

II. Intâmpinarea d-lui G. Murnu.

Lăsând deoparte acţiunea sa, infamantă îndeosebi pentru un profesor universitar, de a încerca pe căi lăturalnice prin ruşinoase intervenţii, suprimarea unui adversar de idei, şi neţinând seama de confuzia penibilă pe care o face între scriitori, invinuindu-mă de opiniile altora, să ne oprim o clipă la sâmburele întâmpinării d-lui G. Murnu [1].

In capitolul în care vorbeam de moartea operilor de artă, dam pildă pentru ultimul fel de moarte (pieirea vieţii ambiante în care o operă s'a ivit) poemele homerice şi poemul dantesc. Despre poemele homerice spuneam că s'au încercat numeroase transpuneri, incapabile să redea viaţa originală a vechei Elade; în Franţa s'a întrebuinţat în ultimul timp limbagiul „plain-airist", la noi d. Murnu a încercat stilul poporanist Şi în notă făceam observaţia că din această pricină în traducerea d-lui Murnu soborul zeilor pare o ceartă de ciobani, iar al eroilor o şatră de ţigani.

D. Murnu declară că „d. A. se leagă de vocabularul meu, numindu-l ţigănesc".

Ceeace este, evident, o nouă confuzie, tot atât de penibilă — deşi rândurile noastre erau la mintea oricui!...

Vom adăoga acum însă, în afară de problema care ne interesa în „Micul Tratat". că traducerile d-lui Murnu sunt cu totul lipsite de poezie, oricare ar fi stilul şi limbajul întrebuinţat, de poezie adică de singurul lucru care dă valoare artistică unei traduceri. Traducătorul îmi neagă, e drept din principiu putinţa de a înţelege „individualitatea valahă" a traducerilor sale. — când toată nenorocirea d-lui Murnu se trage tocmai din faptul că o înţeleg prea bine!... De altfel pe acest teren mă întâlnesc şi cu alţi scriitori (d. Camil Petrescu, G. Topârceanu şi alţii) valahi autentici, din Valahia nu depe terenurile nestatornice şi dubioase ale Macedoniei..

In asemenea împrejurări şi cu asemenea argumente nu e de mirare de ce pentru d. Murnu „aşa numitul Tratat de Estetică este tendenţios" şi de ce nici noi nu mai simţim nevoia de a duce cu d-sa discuţia mai departe.

F. ADERCA

---

[1] G. Murnu, în „Viaţa Literară" din 15 Ianuarie 1927.

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Programul politic al activiştilor

In ziua când „Tribuna" dela Sibiu îşi încetă pentru totdeauna apariţia, „Tribuna Poporului" dela Arad se găsea în plin apogeu. Dela patru pagini, în câte apărea la început, ajunsese să aibă regulat 12—16 pagini şi chiar mai multe. Intreprinderea dela Arad era solidă nu ca cea dela Sibiu. Ziarul arădan se impunea tot mai mult nu numai în opinia publică românească ci şi la străini, îndeosebi la maghiari. După cum am spus cu altă ocaziune marele merit al acestui ziar a fost că a transpus punctul de gravitate politic dela Sibiu, din mijjlocul săsimei la Arad, tocmai la locul de cumpană între regiunea locuită de români şi aceea unde începea populaţia maghiară.

Cazul „Tribunei Poporului" a dovedit încă odată că în chestiuni de felul acesta oficialitatea numai împiedică, şi că avântul şi încrederea în dreptatea cauzei pe care o serveşti sunt singurele promotoare, care consolidează şi promovează un lucru început.

Opera publicistică dela Arad e cu atât mai merituoasă cu cât ea a luat fiinţă în condiţiuni şi împrejurări extrem de grele.

In însemnările intime, de care vorbeam în numărul trecut, se găsesc descrise toate peripeţiile prin care a trecut zămislirea acestui organ de publicitate. Certurile din iarna anului 1896 dela „Tribuna" deviaseră atât de mult în pasiuni şi patimi personale încât cei plecaţi erau gratificaţi cu cele mai josnice apostrofări.

„Suntem acuzaţi scrie autorul însemnărilor intime, că am fi plecat cu sume mari de bani, şi noi abea putem trăi de pe o zi pe alta".

Veracitatea acestei acuzaţiuni se confirmă şi prin o notiţă publicată de „Gazeta Transilvaniei" la Braşov cu prilejul apariţiei primului număr din „Tribuna Poporului" şi în care se spuneau următoarele:

„De mult se vorbeşte, că cei ce au rămas nemulţumiţi cu modul cum s'au tranşat certele cari au fost isbucnit în iarna trecută la „Tribuna" din Sibiu vor scoate un nou ziar. Acum la Crăciun a apărut numărul de probă al acestui ziar, care va eşi — **cum şi cu ce mijloace ei vor şti mai bine** — zilnic în Arad sub numele de „**Tribuna Poporului**". Din acest număr de probă nu se va putea înţelepţi nimeni asupra scopului, ce-l urmăresc aceşti paraponisiţi. Una însă va înţelege din el orişicine, care cunoaşte cât de puţin faptele şi purtarea lor din trecut, că adică „lupul îşi schimbă părul, dar năravul nu".

Insinuarea este destul de transparentă şi tonul bătrânei gazetei e neobişnuit, ca astfel să fie întâmpinat un nou confrate tocmai în Ardeal, unde era atâta nevoie de presă românească. Dar nici „Tribuna" nu s'a lăsat mai pre jos, căci iată ce „apreciere" i-a făcut ea numărului de probă dela Arad:

„In sărbătorile Crăciunului am primit noul ziar din Arad „Tribuna Poporului". Tiparul şi hârtia se prezintă bine, încolo puţine bune am putea zice".

Ironia şi răutatea celor două organe ale oficialităţii partidului naţional sunt revoltătoare, chiar dacă nu ne gândim la lecţia ce le-a servit-o timpul prin desvoltarea înfloritoare a ziarului arădan.

Când va veni timpul ca să se poată da publicităţii jurnalul intim din chestie se va vedea, că „cei plecaţi" au fost „lucraţi" şi la Bucureşti, încât toate sforţările de-a obţine aici vre-un ajutor bănesc au fost zadarnice. Cheltuielile pentru numărul de probă, care nu s'a tipărit la Arad ci în tipografia părintelui Ion Moţa din Orăştie, s'au strâns prin cotizaţii. Situaţia materială a celor grupaţi în jurul noului organ era însă atât de precară încât era cât p'aci să nu mai poată apărea nici un număr şi astfel să se compromită toată afacerea. In lipsa banilor a fost însă mult suflet şi toate greutăţile au fost învinse.

Din însemnările intime am aflat şi cine erau mânuitorii condeiului la noul organ, cari au ştiut să dea sub anonimat, în primele numere o form[illegible] extrem de elocventă noulor năzuinţe [illegible]i orientări în politica naţională a [illegible]ânilor de peste Carpaţi. Primul artic[illegible]gram din numărul de probă se dat[illegible]d-lui Vasile Goldiş, iar articolele [illegible] din numerele viitoare erau al[illegible]tatului Ioan Rusu-Şirianu, care a[illegible]multă vreme „Tribuna Poporulu[illegible] de redactor responsabil.

Articolul d-lui V. Gold[illegible]considerat, cu drept cuvânt, [illegible]ment istoric pentru aceea îl re[illegible] aproape în întregime:

„Intrăm în luptă cu un [illegible] gând: să facem tot cât ne este în p[illegible]ţă pentru propăşirea cauzei naţionale.

Cum însă din partea unor fraţi am fost certaţi chiar înainte de-a apare, dorind să împrăştiem nedumiririle celor ce cu bună credinţă au putut fi înşelaţi, ţinem să spunem câteva cuvinte.

Redacţiunea se va însufleţi pururea numai din sentimentul poporului...

Tocmai de aceea nu vom întreba de ce ne ocărăsc cei cari nu de mult se bucurau că luptă alături cu noi, nici le vom răspunde prin ceartă.

Poporul nostru trece prin vremuri atât de grele, încât fără îndoială, nevrednic este şi rău român cel care-şi mistue puterile în cer[illegible], în loc de a-şi frământa mintea întru p[illegible]uirea de lucruri înălţătoare.

Vom îndrepta gândul nostru asupra stării lăuntrice a partidului naţional, şi vom căuta puterea îndeosebi într'o organizaţie serioasă şi temeinică a luptătorilor cu inima deschisă şi cu lăpădare de sine.

Şi nu o să uităm mai ales hotărîrile

aduse de fruntaşii naţionalităţilor române, sârbe şi slovace, cari prin congresul din anul 1895 deşteptaseră atâtea speranţe într'un viitor mai frumos.

Mai mult chiar: vom căuta o apropiere şi mai vădită atât către Viena cât şi către naţionalităţile de acolo, cari luptă şi ele pentru a pune capăt politicei nenorocite pe care o face guvernul unguresc.

Cât despre România, socotim că este cea mai mare greşeală a ne arăta mai înţelepţi decât fraţii noştri de-acolo şi a-i certa pentru că anume lucruri politice ei le rezolvă într'un fel sau altul.

Prin trecutul lor, prin viaţa politică ce o duc, prin responsabilitatea ce o au, de sigur că în primul rând bărbaţii de stat ai României sunt chemaţi să privegheze atât asupra intereselor ţării lor cât şi asupra intereselor generale ale naţiunii române, şi faţă de partidele din Ţară credem că nu putem avea decât dragostea fratelui către frate, pentru că peste hotare noi nu partide, ci fraţi căutăm.

In privinţa publicării articolelor şi a corespondenţelor, vom căuta să introducem **responsabilitatea autorilor.**

S'a introdus, de câtva timp, obiceiul rău de a se publica adesea lucruri îndrăsneţe şi pentru mulţi jignitoare chiar, fără a se cere autorului numele. Am înţelege această procedură când e vorba de a combate sisteme ori idei socotite primejdioase. Dar când se ating instituţiuni ori chiar persoane, a mai tolera asemenea stări de lucruri este a contribui în chip vinovat la scăderea tot mai mult a autorităţii presei... Cel ce are ambiţia nobilă de a combate un rău, să aibă şi pe aceea de a sta eventual în faţă cu cel combătut".

Şi din acest strălucit program politic, oficialitatea partidului naţional n'a înţeles nimic, iar organele ei îşi băteau joc de el.

După cum se vede în acest articol se dădea răspuns şi acelor bărbaţi politici din Ardeal [illegible] din Bucureşti cari combăteau apropierea de Viena şi de celelalte naţionalităţi.

Vrednică de remarcat este precizarea ce se făcea cu privire la atitudinea faţă de vechiul Regat. E de regretat că oficialitatea partidului naţional n'a înţeles nici în România întregită să-şi impue faţă de „Ţară" singurul principiu frumos şi rezonabil de „dragostea fratelui către frate". De multe lucruri urâte şi păgubitoare am fi scăpat.

ION BAILA

Ce-a scris Pompiliu Eliade?

V. DIVERSE

Pe lângă cele de mai sus — spre a completa lista scrierilor lui Eliade — vom avea de adăogat:

teatrale şi:
academice.

In calitate de conducător al **Teatrului Naţional, Pompiliu Eliade** înţelege să se ocupe cu toată râvna şi seriozitatea, de acest templu în care, mai ales pe atunci, se făcea foarte puţină artă.

15. Astfel el scrie acel raport plin de juste observaţiuni — **Teatrul Naţional din Bucureşti** (1908—1909) cu privire la activitatea acestei instituţiuni din care revista **Flacăra** publică sub titlul: **Teatrul, arta şi naţionalismul,** un interesant fragment cu prilejul morţii marelui om de teatru (An. III, No. 33).

16. In fine, în aceiaş direcţiune, articolul: **Teatrul şi celelalte arte** cu care se deschide No. 15 (An. I) al aceleiaş publicaţiuni.

*

Ca **orator Pompiliu Eliade** se manifestă din plin. Ce păcat că nu toate discursurile sale au fost tipărite!

Din cele ce pot fi citite şi astăzi ghicim pe:

Conferenţiarul ocazional în:

17. **Zece Mai. Buc. 1903**; pe **oratorul politic** în:

18. **Catilinara,** rostită la întrunirea partidului naţional-liberal dela 18 Februarie 1907;

19. **Discursul** rostit la întrunirea partidului naţional-liberal din 26 Febr. 1906; pe **oratorul social** în:

20. **Pentru profesori** — discurs ţinut în şedinţă intimă a congresului, corpului didactic; şi

21. **Discurs împotriva alcoolismului şi a beţiei.** Bucureşti 1908.

In fine **diversele** propriu-zise:

22. **Semănătorul de neghină.** Buc. 1906.
23. **Statul şi literatură** (Flacăra. I, 31),
24. **Contemporanii** (ibidem, III, 29).

Aceste 24 de titluri, de valori cu totul neegale, închid activitatea spirituală a unuia dintre cei mai de seamă şi mai serioşi muncitori intelectuali, şi propagandişti ai culturii noastre.

Să mai adaogă oare că, murind destul de tânăr, **Pompiliu Eliade** a dus cu ei încă atâtea alte condensări savante ale spiritului său?

O bănueşte fiecare, iar articolul: „Un proces senzaţional" (Flacăra, II, 4) ne-o confirmă odată pentru totdeauna.

PAUL I. PAPADOPOL

Iarăşi despre „Ştiinţa Literaturei"

Obiecţiunile aduse de noi concepţiei centrale din „**Ştiinţa Literaturei**" a d-lui profesor M. Dragomirescu, prin două articole publicate în revistele „**Convorbiri Literare**" şi „**Universul Literar**" au fost formulate cuviincios, impersonal şi prin argumente temeinice şi serioase. Ele au fost determinate de consideraţiuni strict critice, **iar nu de sugestiuni lăturalnice sau intenţii de detracţiune.**

De aceea nu găsesc de loc justificate presupunerile şi suspiciunea domniei sale faţă de mobilele desinteresate ale acestor articole, exprimate în „**Falanga**" din 22 Ianuarie 1927.

Ele nu sunt la locul lor şi le regret cel dintâi prezenţa într'o discuţiune izvorâtă din cultul ideilor şi respectul adevărului.

In acelaş răspuns din „**Falanga**" mi se impută utilizarea citatelor din Lanessan şi **Walace.**

Pentru restabilirea faptelor amintesc că reproducerea lor s'a făcut în urma şi numai în urma expunerii argumentelor personale, cu scopul de a dovedi confirmarea lor şi de actualele concepţiuni ale ştiinţelor naturale.

Aşa dar şi această învinuire este gratuită.

Referindu-ne la noile explicaţiuni date, reproduceri mai amănunţite ale celor anterioare, relev cu delicateţea cuvenită următoarele: **relaţiunile reale afirmate de d. Dragomirescu ca existente între indivizii care compun speciile, nu modifică întru nimic caracterul noţional al termenului de specie.**

Aceste „**relaţiuni**" lămuresc un singur lucru: specia ca noţiune prin dânsele are un conţinut mai bogat de cât genul, ordinul, clasa, etc. Prin urmare deosebirea între ele este tot de ordin logic şi nu de realitate.

După cum, în celelalte ştiinţe ale naturii, legile care constată şi prevăd raporturi constante între fenomene nu sunt realităţi ci abstracţiuni (matematicianul Poincarè le consideră simple convenţiuni facultative), tot astfel speciile subsumează raporturile grele şi constante dintre indivizi, fără ca să fie realităţi.

Ideile acestea sunt astăzi un fel de postulate ale ştiinţei moderne.

D-nul Dragomirescu susţine un punct de vedere contra lor, le nesocoteşte fără să le doboare şi fără să ştirbească ceva din soliditatea şi autoritatea universală.

Speciile fiind numai abstracţiuni, conceptul lor este inaplicabil în domeniul literaturei prin ajutorul lor este cu neputinţă. Explicaţiunile sale ulterioare nu sunt convingătoare; ele exprimă în schimb o tenacitate impresionantă, orgoliul şi pasiunea cu care d. Dragomirescu ştie să-şi apere o idee şi o năzuinţă ştiinţifică înrădăcinată adânc în viaţa şi cariera sa.

Noi relevăm cu simpatie această tenacitate şi pasiune literară, subliniind în acelaş timp spre pildă şi nobilul idealism ştiinţific de care a fost călăuzit până în prezent.

CONST. GEORGIADE

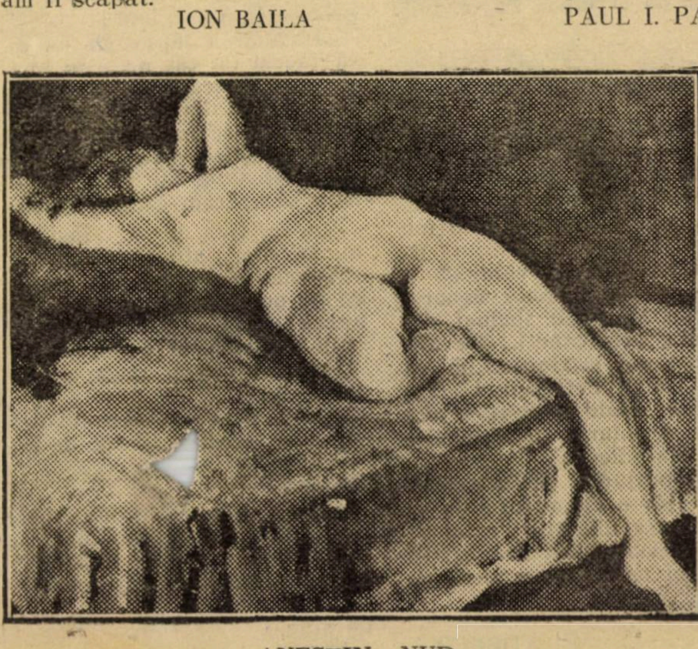

ANESTIN : NUD

ERATA

Sestina VIII a lui Petrarca, din eroare, a apărut în numărul trecut cu numele lui Leopardi.

EXPOZIȚIILE : CARDAȘ—ADAM BALȚATU

Deși poate prea tardiv — (pe timpurile acestea de succesive bâlciuri picturicești, cronicarul nu mai poate prididi) — e totuși folositor să remarcăm expoziția tânărului CARDAȘ, care ne-a adus două, dacă se poate spune — note distincte în vacarmul deșertăciunilor plastice actuale : discreție și nu știu ce frescheță juvenilă.

Având încă nevoie de muncă perzistentă și mai ales, de o precizare mai strânsă în observația, care precedează paleta, pictorul Cardaș e o mică promisiune a plasticei noastre, despre care simțim curiozitatea să ne ocupăm în viitor.

Am văzut în expoziția d-sale recentă — și mărturisim : cu surprindere — câte-va studii de peisaj, în care pictorul se tradează nediscutat.

*

Ne-am ocupat și altă dată de d. ADAM BALȚATU, cu rezerva deghizată a omului de meserie, care nu urmărește, vorbind despre opera unui coleg, nici participare la beneficiile succesului, nici satisfacție meschină de cârtitor maniac.

A. Balțatu este un temperament căruia n'ar trebui să i se precupețească stimulările sufletești, și loviturile propulsive. Fiindcă e tânăr — iar talentul d-sale în nehodinită căutare de sine.

Il cunosc pe d. Bălțatu de pe timpul când, elev al scoalei de Belle-Arte din Iași, își căuta, cu înfrigurarea neofitului, drumul propriilor chemări, — barat la fiecare pas de tirania clăpăugă a unor „profesori“ care constatau, gravi, în dibuirile tânărului, abateri justițiabile la reglementele școlare.

In adevăr pe vremea aceia — **și astăzi încă nu s'a schimbat nimic** — elevul, venit din plaiuri cu flori de levănțică, ori din mahalalele triste ale târgurilor moldovenești, era obligat să-și omoare din primii ani ai frăgezimii sufletești — în ateliere mucede, morfolind între degete o extompă, din vârful negru al căruia urma să se înfiripeze pe luciul hârtiei, mutra de ghips a unui Seneca, ori șoldurile de ipsos ale Dianei — despre cari copilul nu auzise niciodată vorbindu-i-se și pentru înfățoșarea cărora — (ah ! groaznicele înfățoșări de strigoi albi și murdari, ale ghipsurilor !) — nu putea să aibă de cât spaimă și greață.

Era natural ca Balțatu să dezerteze din când în când, singur sau în tovărășia altor tineri camarazi, din sălile cu trist aspect inchizitorial ale „academiei“ — către plaiuri îmbălsămate de izmă sau către cartierele sărmane ale Iașului, în cari pitorescul se înfrățea neașteptat cu mizeria.

Din epoca aceia de acre admonestări profesorale, de umilințe didactice de fierbere tinerească și de lipsă materială, eroic întâmpinată — datează primele încercări picturale ale lui Balțatu, în cari romanțiozitatea juvenilă se sprijinea, stângaci și confuz, pe crâmpeie de realitate, banale și inexpresive.

Firește, producțiunea aceia, a trezit în mediul încă neformat pe care îl frecventa d. Balțatu — mediu de negustori umili, de mici funcționari și de profesorași sentimentali — un entuziasm exagerat, care l-a oprit pe Balțatu, de la observația mai riguroasă a naturii, dela o concentrare în manipularea materiei și, mai ales, dela o cristalizare în atitudinea de pictor, față de natură.

Mai acum câțiva ani d. Balțatu — dornic de învățătură nouă și de orizonturi noui a pornit-o spre Italia de unde ni s'a întors, peste puțin, cu o expoziție, în care fada poesie a tinereții se lasă acum exprimată printr'un pompierism de pensulă, caracteristic plasticei italienești contemporane.

Cu tot succesul d-sale de atunci, d. Balțatu nu se afla totuși pe drumul cel sănătos.

La Balcic, **Iser** a fost acela care i-a lămurit apoi, de bună seamă fără să știe, interpretarea severă a naturii.

Dar pesimismul lui Iser, — un pesimism milenar, al rasei — care deformează natura până la schingiuire, imprimându-i o tragică clocotire lăuntrică — nu se putea încuscri nici cu temperamentul d-lui Balțatu, de visător moldovean, nici, mai vârtos, cu puterea mijloacelor sale interpretative hărăzite unor domenii de activitate plastică, adequate sufletește.

Cântărețul Balțatu nu putea trăi multă vreme în pielea de visionar incisiv a lui Iser.

Fără să-l fi abandonat complect — d. Balțatu a încercat și a izbutit în parte, la salonul din anul trecut, o evadare.

A fost pentru toată lumea care-l urmărește cu simpatie și înțelegere — o surpriză frumoasă. Cu prilejul acela scriam despre d-sa :

„...D. Balțatu atacă de data asta în plinul ei problema picturală, pe care, până acum, o înconjurase din timiditate sau poate — și credem aceasta mai lesne — din graba de a răspunde pe piață la cererea negustorilor și a unui public cu avere improvizată și gust echivoc.

„Dela eboșurile d-sale invariabil aceleași — unde o culoare flecuită se așternea lăptos și suficient peste contururi fără soliditate și fără caracter, dela temele d-sale de un pitoresc ieftin și banal — d. Balțatu a trecut la studiul atent al materiei, la pasta consistentă și adâncă, la urmărirea îndeaproape a unei construcțiuni vânjoase și a unui contur, din care ambiguitatea este hotărît și definitiv alungată.

„...Dacă în aceiași măsură, d. Balțatu va ști să se concentreze și în alegerea subiectelor sale (i-am recomanda cât mai mult îndrăgirea omului) — avem nădejdea că, foarte curând, va izbuti să se afle pe sine, ceiace în artă este o netăgăduită și temeinică izbândă...“

A trecut aproape un an și d. Balțatu nu ne-a desmințit în nădejdile noastre și ale altora.

Expoziția d-sale de acum — (în afară de câte-va excepțiuni cari sunt par'că anume îngăduite în ansamblu, ca să stabilească, prin contrast, progresele) — e o manifestare serioasă, care ne dovedește că artistul acesta a intrat în făgașul propriei personalități creatoare—ceiace înseamnă, nediscutat, o victorie.

N. N. TONITZA

Cronica muzicală

AL XI-lea CONCERT SIMFONIC POPULAR ; DIRIJOR : ALFRED ALESSANDRESCU

Uvertura la „Cose fan tutte“ de **Mozart**. **Concertul** în Re major de **Philipp Emanuel Bach**, **Poemul simfonic „La Jeunesse d'Hercule“** de **Saint- Saëns**, **Poemul simfonic „Don Juan“** de **Richard Strauss** și **Uvertura la „Oberon** de **Weber** — iată programul ultimului simfonic popular. Deci : două uverturi, două poeme simfonice și un concert. Iar, din punctul de vedere istoric, al evoluției stilului muzical, programul maestrului Alfred Alessandrescu conține piese caracteristice ale unei epoci care, socotită dela nașterea lui Karl Philipp Emanuel Bach, — numele complet al acestui al doilea fiu al marelui Johann Sebastian — se întinde dela 1714 prin viețile celorlalți eroi ai artei muzicale prevăzuți în acest program, prin Richard Strauss, până în zilele noastre. Dela uvertura plină de humor și ironie, de vervă scintilantă, de comic mozartian, de geniu apolinic, programul ne conduce, dela finele penultimei decade a veacului al XVIII-lea, îndărăt, spre mijlocul veacului, spre vremea când procesul de disoluție al barocului muzical este mai pregnant și când raze preromantice răsbat tot mai vii și tot mai primejdioase pentru cei ce vedeau în aceste noui tendințe de transformare stilistică : „marea catastrofă a muzicii“. Deci, la concertul în Re major al lui „Bach hamburghezul“ sau „berlinezul“, din epoca de „Sturm und Drang“, de „genre galante“, în care Philipp Emanuel Bach se bucură de un credit artistic incomparbil mai mare decât avusese norocul să se bucure strălucitul său părinte Johann Sebastian „Bach leipzighezul“. Iar prin acest stil galant, reprezentat prin concertul acestui străbun al romantismului german de nord nu era mai firească trecere dela Mozart la concizia și luminozitatea spiritului, de claritate și precizie franceză, al lui Saint-Saëns, și la celalt maestru al poemului simfonic la temperamentul de ardoare și pasiune sudică, Richard Strauss, către ale cărui lucrări ale genului maestrul Alessandrescu arată o înclinare deosebită. In afară de acești doi succesori și continuatori ai lui Liszt, programul conține ca încheiere o definitivă **cufundare** în romantismul autentic al lui Weber, prin magica uvertură, la „Oberon“ plină de vrajă și neastâmpăr romantic, ultima mare producție simfonică a celui ce, puține zile după ce dirijase întreaga operă „Oberon“ la Londra, adormia întru Domnul, în noaptea de 5 spre 6 Iunie 1826, în vârstă de nici patruzeci ani împliniți.

Cu înscrierea uverturii lui Weber ca piesă finală a programului alcătuit din așa de bogate surse stilistice, Alfred Alessandrescu pare a proecta peste întreaga epocă istorică din care-și extrage materialul de dirijat, un fascinant suflu romînesc, de fantasme și intensă sensibilitate. In ținuta sa riguros echilibrată, deși în jumătatea primă a programului svârle revoluționar bețișorul dirigențial, șeful de orchestră Alfred Alessandrescu rar renunță la linia clasică de Kapellmeister, ci, potolit în gest și în atitudine, abia isbutim să prindem contact cu acel adânc torent de conștiință muzicală străluminată de daruri și de studiu, de probitate artistică și vânjoase tendințe de vulgarizare muzicală și educație a masselor cu acel torent ce împodobește, și pe latura dirigențială, cu succese trainice viguroasa personalitate muzicală a maestrului Alfred Alessandrescu.

GEORGE DIACU

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ S'a pus sub tipar **Tabla de materii,** pe anul 1926, a **Universului literar.**

Ea va cuprinde, în deosebire de ce crede d. Mihail Dragomirescu, tot ceea ce s'a publicat în coloanele acestei reviste, chiar dacă nu s'a cerut, pentru aceasta, autorizaţia **Institutului de literatură...**

☐ Desenul d-lui **Vasile Savel,** din numărul trecut al **U. L.,** se datoreşte d-lui **Şt. Dimitrescu.**

SCRIITORII

☐ **Cuvinte potrivite,** volumul de poezii al d-lui **Tudor Arghezi,** s'a pus sub tipar, în editura „Fundaţiei Principele Carol".

☐ **Spre Africa,** se numeşte jurnalul de bord, pe care d. **Mihail Negru** îl publică în editura librăriei „Socec".

Sunt însemnările unei călătorii fructuoase, în Orient, pe drumurile de încântare ale Bosforului, ale mării Egee, pe ţărmii Africei şi chiar în pământul sfânt al Ierusalimului.

Jurnalul de bord al d-lui Mihail Negru uneşte reportajul agreabil, cu informaţia utilă.

Insoţită de ilustraţii şi de o hartă a Ierusalimului, această carte alcătuieşte una din lecturile cele mai confortabile şi mai instructive.

☐ D. **Al. T. Stamatiad,** publică (ed. „Salonul literar", Arad, 1927, lei 30), o culegere de cugetări şi paradoxe, sub titlul **Sufletul lui Baudelaire.**

Intre scriitorii cari au închinat un cult autorului **Albatros**-ului, este, printre cei dintâiu, d. Al. T. Stamatiad. Sunt aproape 15 ani de când d-sa a dat, într'o admirabilă plachetă **Poemele în proză ale lui Baudelaire,** iar în timpul din urmă, o serie de traduceri, în versuri albe, din **Les fleurs du mal.**

Vom reveni asupra nouei contribuţii baudelairiane a d-lui Al. T. Stamatiad.

Zilele acestea apare noul volum de poezii al d-lui G. Nichita.

S. S. R.

☐ Duminică, 6 Februarie, are loc adunarea generală a Societăţii Scriitorilor Români. Se va citi raportul activităţii comitetului şi se vor admite noui membri.

☐ In o următoare adunare generală, către sfârşitul aceleiaşi luni, se vor decerna premiile anuale ale S. S. R.-ului. Votul va fi precedat de lectura rapoartelor celor însărcinaţi să refere.

☐ Şezătorile literare, din Bucureşti, ale S. S. R.-ului, nu vor mai avea loc anul acesta.

☐ Pentru primăvara lui 1927, S. S. R.-ul proiectează un turneu prin nouile provincii.

fac cutare lucru.

O „FALANGA" DE MERCENARI

In ultimul număr al **Falangei,** d. **Mihail Dragomirescu** se plânge de „dilatoriile" d-lui E. Lovinescu.

Atunci ce-ar trebui să facem noi, cari dela reapariţia „Falangei" suntem tema de predilectă delaţiune a d-lui Mihail Dragomirescu şi a falangei sale de mercenari.

Mai la urma urmei, ce nu ne iartă oficiul de critică din aula Fundaţiei? Lipsa noastră de hotărîre sau îndărătnicia cu care, niciodată, în nici o împrejurare, nu ne-am gândit să consultăm dispensarul de critică subvenţionată al d-lui Mihail Dragomirescu?

Dacă înţelegem vanitoasa jignire pentru cel de-al doilea motiv, nu pricepem de unde siguranţa cu care „Falanga" ne socoteşte lipsiţi de hotărîre.

Ii vom face pe plac.

Nu ne-am ocupat de „Falanga" decât o singură dată, socotind că o explicaţie categorică ajungea.

Ne-am ferit să mai amintim de dânsa pentru un motiv foarte simplu: „Falanga" manevrează pe maidane şi nu în aria literaturii. Ne-am interzis, deci, acest reportaj.

Dar iată ultimul număr, plin de atenţii din ce în ce mai stupide. Dela directorul Institutului, până la starostele simbriaşilor lui, toţi au câte ceva de stilizat.

Şi-atunci:

1) Pentru d-l **Radu Bucov,** dacă nu ne înşelăm chiar d-l Mihail Dragomirescu, această umilă întrebare: face parte tot din arsenalul ştiinţei literaturii sau al unui misticism care s'a rătăcit iremediabil şi sistemul acesta de delaţiuni şi de calomnii cu care, dela un timp, vă îndeletniciţi? Cum puteţi afirma, atâta vreme cât sunteţi fostul meu profesor de literatură dela Universitate, o enormitate ca aceasta: că d-l E. Lovinescu şi-a plătit reclama la **Universul literar?** Dar aţi plătit d-voastră vreun ban fie pentru informaţiile cenaclului D-vs., la **Mişcarea Literară,** fie pentru inserarea cărţii D-voastră, la **Universul literar?**

Pun numai întrebarea şi vă cedez onoarea de a vă găsi un calificativ. Posedaţi atâtea în rafturile criticei subvenţionate a valorosului D-voastră magazin de literatură.

2) Pentru d-l **N. I. Russu:** Sunt oameni cari se simt nefericiţi dacă nu-i faci, pur şi simplu, imbecili. Dar mai întâiu nu înseamnă că trebuie să scrii tot ceeace gândeşti. Pentru aceasta ţi se cere să zaci de falangită, şi nu e cazul nostru. Şi-apoi: Soarta ne-ar fi putut pedepsi şi pe noi să fim asistentul d-lui Mihail Dragomirescu.

Şi poate că şi noi am fi fost în trista situaţie — vai! câte umilinţi nu ne impune viaţa! — să ne slujim maestrul şi legile lui. Iată de ce, dintr'o consideraţie foarte omenească, ne-am ferit să vorbim până acum de mercenarii „Falangei".

Dacă am făcut-o astăzi, este pentru ca să le dăm o primă şi ultimă satisfacţie, în aceste ultime rânduri, în care ne mai ocupăm de existenţa „Falangei".

PERPESSICIUS

REVISTE

☐ **VIAŢA LITERARA** (I. 35. 29 Ianuarie 1927).

Interviul săptămânal al d-lui **I. Valerian,** aduce gânduri superioare ale savantului şi artistului, profesor universitar **Vasile Pârvan.** Vorbeşte întâi de ştiinţifismul care înăbuşă instrucţia în şcolile noastre, distinge apoi între cultură şi literatură, frânge o suliţă în contra „seminariilor şi institutelor de literatură", dar mai ales pledează pentru autonomia literaturii, sau cum aşa de plastic îl numeşte d-l Pârvan: M. Sa Literatul:

> La noi se plâng unii scriitori, că n'au mediu prielnic pentru creaţie; parcă Eminescu a avut mediu prielnic, şi totuşi cine l-a împiedicat să fie Eminescu Pentru a creia se cere mai întâi să fi trăit viaţa adevărată, să fi suferit. Kipling şi-a petrecut toată viaţa în călătorii prin Indii şi alte ţinuturi ale pământului. Când a descris viaţa din junglă sau depe vapoare, el a simţit-o, a trăit-o intens.
>
> La noi se face astăzi o literatură formalistă. De aceea nu are ecou. Literatura rusească a ţâşnit din suferinţa unei întregi generaţii. Deasemenea scriitorii de mâna întâia din Franţa sau Italia, au trăit cu adevărat şi au suferit. Dante a dus o viaţă sbuciumată, a suferit exilul şi oprobiul public, deaceea opera lui e atât de vie.
>
> La noi, cred că nici odată nu am avut un mediu mai potrivit pentru creaţia artistică decât în această perioadă de după războ. Am trăit marea tragedie a răsboiului. Câţi s'au găsit s'o scrie. Şi aceasta pntru că acei care au simţit cu adevărat evenimentele, adică ţăranii sunt muţi. Ceilalţi au trăit senzaţiile dinnainte.
>
> Dar problemele postbelice de ce nu-şi găsesc artistul? Atâtea fenomene noui: rase diferite în ciocnire cu temperamentul latin, obiceiuri străine în contact cu cele băştinaşe. Acestea nu-s oare o bogăţie de motive pentru artistul creator? Crezi că se poate face operă de artă privind prin geamul dela Capşa, cum se perindă mulţimea de gură-cască, aceeaşi şi aceeaşi în totdeauna? Este permis oare ca literatura să fie numai un joc al imaginaţiei? Nu zic numai de cât, că scriitorul trebue să caute tot felul de aventuri pentru a avea subiecte. Trebue însă să ia parte la viaţa activă. Ne trebue o autoeducaţie a grupului de personalităţi creatoare, o revizuire de conştiinţe şi aceasta independent de factorii conducători. Literatura cea mare este independentă. Shakespeare şi Dante n'au atârnat de nimeni. Adevăratul literat nu poate fi o anexă nici a politicei, nici a poporului. Literatul este Majestatea Sa Literatul şi trebue să se ridice la înălţimea misiunei sale.

D. **Camil Petrescu** scrie, cu prilejul reprezentării lui **Le Dictateur** al lui Romains, despre: **Erarhia genurilor.**

D. **Al Bădănta** închee bilanţul literar al lui 1926.

☐ **LAMURA** (VII, Decembrie 1926):

D. **I. Simionescu,** scrie despre personalitatea lui **Spiru Haret,** un mic studiu din care extragem aceste date biografice:

Născut în Iaşi la 1851, Haret, nu face parte din tagma privilgiaţilor. Cunoscu nevoia chiar din copilărie. Cursul primar început la Dorohoi, îl continuă la Iaşi, în şcoala din Sărărie, spre a-l sfârşi la şcoala din Verde, la Bucureşti. La Dorohoi prinse încă vremea alfabetului chirilic, spre a cădea la Bucureşti în latinismul cel mai exagerat. Liceul l'a făcut la Sf. Sava, fiind intern şi învăţând „în nişte încăperi clădite la întâmplare, unele într'o stare de infecţie de nedescris". Şi ca elev fu tăcut, retras, dar sârguitor şi muncitor. De atunci datează **Trigonometria,** tipărită în 1873, folosită şi azi în şcolile secundare. Tot ca elev a tradus Astronomia de **Quetelet,** tipărită la Iaşi, de către Societatea Junimea.

Terminând liceul, se înscrie la Universitatea din Bucureşti, unde-şi dă licenţa în 1872. Căpătând o bursă pentru Paris (1874), trece din nou licenţa în matematică (1875), dar şi în fizică (1876). Peste doi ani susţine teza de doctorat, şi azi citată, în ziua când s'a iscălit tratatul dela San-Stefano (30 Ianuarie 1878). Atinge probleme rămase nerezolvate dela Laplace. „Ea arată o însuşire specială a minţii sale, darul de a privi problemele mari în faţă şi de a găsi calea pe care aceste probleme pot fi atacate mai uşor" (G. Ţiţeica).

Intors în ţară, e numit profesor la Universitatea din Bucureşti (1878), unde funcţionează până la 1911, când iese la pensie. Model ca profesor, precis şi clar în prelegeri, socoate profesiunea sa nu numai ca o îndatorire, ci ca un exemplu pentru studenţii care-l audiază. Astfel concretizează timpul savantului, a cărui viaţă serveşte de model generaţiunilor următoare.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUERŞTI

UNIVERSUL LITERAR

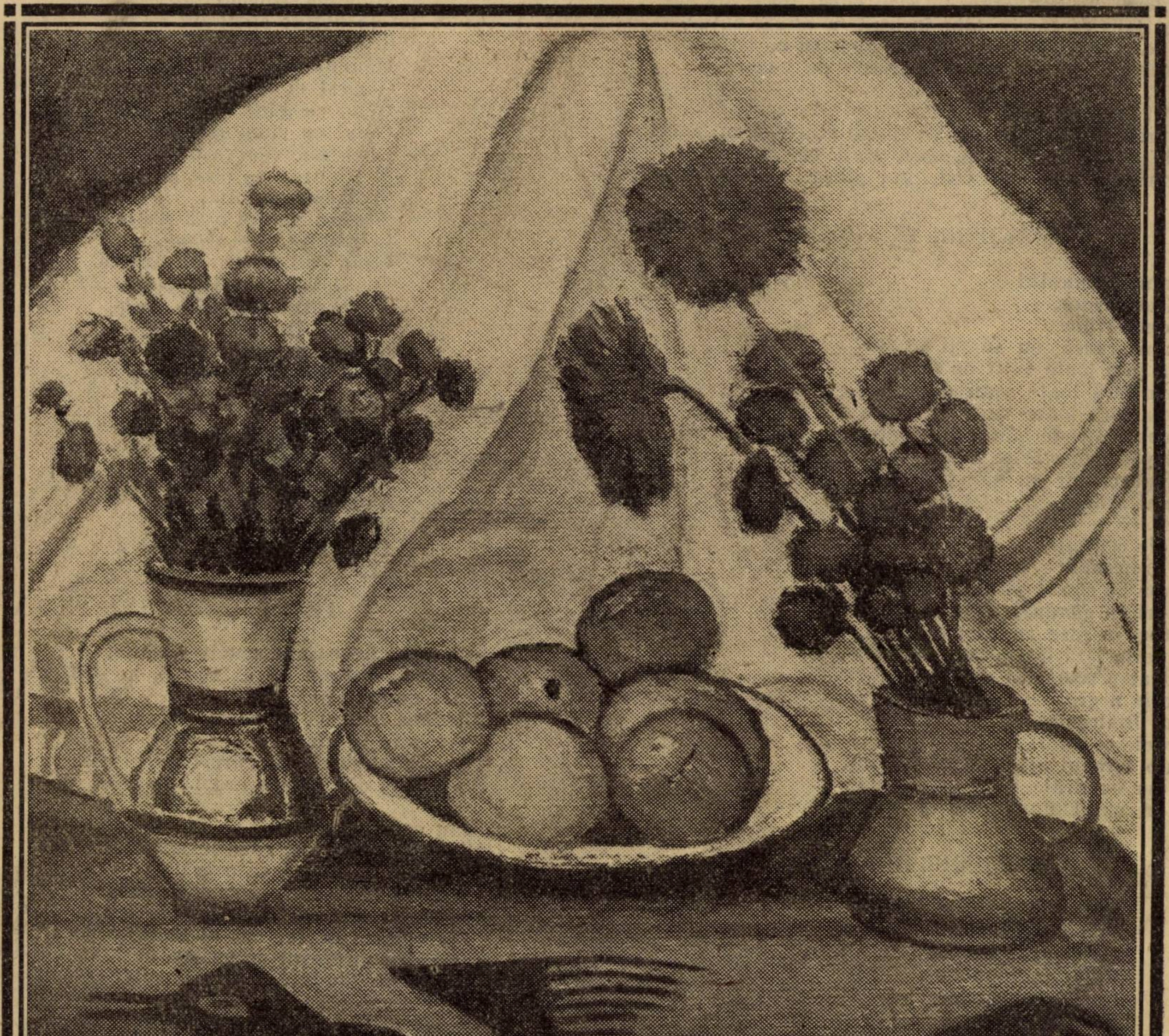

D. GHIAȚA: NATURA MOARTA

An. XLIII. No. 7.

13 Februarie 1927

Povestea voevodului Mrejer

BRATEŞUL

Vezi Brateşul din depărtare un ciob curat picat din cer
de-asupra lui trec berze albe înşiruite‘n unghi obtuz,
Sub ele de-ar privi pe lacul întins albastru ca un cer
Ar crede lotcile la maluri felii uscate de harbuz.

Stau codri verzi în care noaptea s‘a pitulat şi va ieşi.
Când soarele de-aramă roşu s‘o stinge sfârâind în mare,
In lotcile cu pânze albe pescarii muţi vor pescui.
S‘au îngeri albi ieşiţi din codri s‘or pierde fâlfâind în zare.

MREJERUL IN APUS

Arde rugul Domnului
La capătul zărilor,
Arcul depărtărilor
Cu lăstuni aruncă, cu săgeţi aruncă.
Râurile‘n ţară toate sunt de sânge,
Lanurile‘n ţară toate sunt de sânge,
Sufletele‘n ţară toate sunt de sânge
Haite vechi departe sângeră vânate,
Arcul depărtărilor le-a străpuns pe toate,
Arcul depărtărilor cu săgeţi aruncă,
Cu lăstuni aruncă.

La poalele codrului
La apa Brateşului,
Stă un om cu straie albe ca zăpada,
Stă un om cu gânduri albe ca zăpada.
Şi s‘a stins în zare rugul Domnului,
Zboară peste ţară heruvimii somnului,
S‘au culcat pescarii în dubasuri negre,
Ca‘n sicrie negre,
La malul Brateşului,
Sub verdele codrului,
Unde sub tavanul argintat al cerului,
Stă un om cu straie albe ca zăpada,
Stă un om cu gânduri albe ca zăpada.

MREJERUL DOINEŞTE

Frunză verde de stejar,
Plin mi-e sufletul de-amar,
De amarul nucilor,
Ascunzişul cucilor,
Cucilor nălucilor,
Cucu ici, cucu departe,
Drumul maică ne desparte,
Cucu colea în frunzar,
Tu măicuţă la hotar.
Ghindă mică de stejar,
Am să te îngrop, ca iar,
Să răsară alt stejar.
Ghinde, ghindelor surate,
Am să vă îngrop pe toate.
De-aş putea v‘aş îngropa
In lungul pământului
Sub bolţile sfântului,
Şi din mila sfântului,
Răsări-veţi poate,
Până‘n poale de cetate,
Pân‘la maică-mea‘n ogradă,
Şi măicuţa o să vadă,
Minunea pământului,
Sub bolţile sfântului.
Şi când fi-va codrul verde,
Gândul meu în ce s‘o pierde,
Gândul ei în el s‘o pierde,
Gând cu gând să se‘ntâlnească,
Gând cu gând să agrăiască.
Când măicuţa va ofta,
Şi pădurea va ofta,
Şi flăcăul va ofta.
Şi când vântul o să geamă,
In pădurea de aramă,
Când cad frunze de aramă,
O să ştiu că maica geme,
Viaţa pruncului şi-o teme.
Şi când frunza va rări,
Şi pădurea va‘negri,
Cu corbi negri va‘nflori,
Şi sub iarnă va albi.
Maica mea în prag va sta,
Şi din zori va aştepta,
Drumu‘n codru strecurat,
Un brâu alb desfăşurat,
Să-i aducă de la mine,
O târlie grea de gând,
Pe zăpadă lunecând.

FEŢI FRUMOŞII DIN SUCEAVA

Stă cerul de-asupra smolit coviltir,
In care-s înfipte ca ghimpi de argint,
Stele de-argint.
Stă luna ascunsă în negre păduri,
Spre zare în şir,
Porniră haiducii sau şiruri de plopi,
S‘o scoată din umede gropi.

Stau care în preajmă de foc dejugate,
Pârjolul le bate şi roua le bate,
Stau boii în umbră ca pete de var,
Cu ochii în flacări, şi rumegă rar,
Cu sarici şi cuşme în roată, la foc
Stau oameni de jar sub al flacărei joc;
Iar Petru mrejerul de oparte,
Citeşte pe gânduri a cerului carte.

Ce ropot, ce tropot se poartă pe vânt?
Ce sclipote‘n zare—pieptare de-oţel?
Ce iepe sirepe aleargă astfel,
Cum vin vălătucii rotind pe pământ?
Ca‘n basme vârtejul vrăjit s‘a oprit,
Cu iepe sirepe de spumă albite,
De jar înroşite.
Descalecă Feţii cu straie albastre,
Cu săbii ce ard aprinse de jar,
Se poartă de-oparte pescar de pescar
Cu cuşma în mână,
Iar Feţii cu straie albastre‘ngenunche‘n ţărână,
In faţa mrejerului.

RADU BOUREANU

Armoniile vieneze

de JEAN CASSOU

După ce în „Eloge de la folie" ne impresionase cu situaţia dramatică a unui Don Juan terorizat de prea multe iubiri, în „Les harmonies viennoises", într'un stil ponderat şi sub forma unor amintiri pe care eroina—tânără sentimentală trăind în Viena, pe timpul lui Beethoven şi Schubert — orbind după ce e părăsită de amantul ei Anton Diabelli, le povesteşte, Jean Cassou ne desfăşoară o poveste tristă şi pasionată, amestec de realitate şi vis, din care se degajă aceeaşi melancolie gravă a instabilităţii marilor bucurii şi a căror lecţie finală, după însăşi mărturisirea autorului e că „viaţa e vis şi că iubirea e singura realitate".

VISUL DIN URMA

Sunt în magazin, lângă piane. Aud pe Cappi cum se urcă pe scări. Dar ceilalţi? Unchiul meu mai are acelaş chip, sbârcit şi neregulat pe care i l-am văzut la ultimul bal din viaţa mea ? Nu e cumva un tânăr original, un neastâmpărat geolog ce străbate Italia dealungul, cu paşi de gigant? Dar poetul Jean Mayrhofer pe unde o mai fi ? In ce ţinut al inimii şi-al trudei ? Ce face ? Unde se ascunde ? Beethoven şi Schubert, de dorm cumva în noapte, mă simt mult mai aproape de dânşii, ca de oricine.

Şi mai cred că şi de tine, scumpul meu Anton, sunt mai aproape ca oricând.

Astfel renasc la o nouă existenţă, mă recunosc în toate mădularele mele toate acele părţi din mine care pot fi pipăite, izbite de soartă şi din nou rănite. Imi dau prea bine seama : nu mă trezesc de cât ca să mor şi mai mult.

Dar mai cu seamă, mă îndeletnicesc să dau viaţă punctului celui mai simţitor al fiinţei mele, acela ce va trebui să sufere întotdeauna : Anton. Realcătuesc din adâncul singurătăţii mele, o existenţă pe care o înţeleg, pe care o îmbrăţişez, viaţa pasionată a lui Anton Diabelli.

Acum nu mai e vorba de mine, ci de dânsul. Pe el vreau să-l povestesc.

◆

Dacă dânsul nu şi-a cunoscut copilăria, atât de firesc găsea că tot ceeace îl întâmpină şi se apleacă asupra-i trebue să fie chip vesel şi încântător, eu, în schimb deţin firul întregii lui vieţi şi presimt sfârşitul atâtor promisiuni.

Vecinătăţile lui îmi sunt străine, doica lui necunoscută casa lui, sentimentele pioase şi grave ale părinţilor, somnurile lui se întind în afară de mine. Imi soseşte întreg dintr'un punct îndepărtat. Dar atenţia mea, aţintită, izbuteşte să-mi facă toate tainele acestea, familiare, aşa că le recunosc şi le salut cu bucurie.

Era născut pentru fericire, deşi cuvântul ăsta n'a putut să aibă pentru dânsul, nici cel mai mic înţeles. Dar nenorocirea nu-l putea ajunge. Trecea prin mijlocul melodiilor pe care universul le cânta pentru dânsul. Eu, când m'a întâlnit, a trebuit să mă prind la rândul meu, în horă, şi am făcut-o din toată inima... Nu se putea altfel : Castelul contelui Esterhazy o cerea. Vai ! nu inima-mi m'a împins la aceasta dar o armonie superioară căreia nu mă puteam împotrivi. Inţeleg, înţeleg. N'am fost nimic altceva : o imagine, una din nenumăratele broderii ale acestui destin. Am primit totul, în dorinţa mea furioasă de a mă consacra. **„Sunt slujitoarea geniului, îmi ziceam". Şi mă rugam pentru dânsul, în** vreme ce mâna lui, fatalitate frivolă, mă conducea. Dar ce tovarăşe îmi hărăzea ! Nişte zâne şi o doamnă Grillon... Nu eram nimic altceva de cât o zână pentru dânsul.

Cum poate cineva să trăiască ca dânsul ? Cum poate să fie aşa ? Şi cu toate astea era plin de iubire. Da, el era iubirea : arzătoare, oarbă şi dumnezeiască, şi dumnezeesc de singuratică. Ardea în trecere şi încă după ce trecuse. Era copilăria lui aceea care se perpetua, o impulsiune mai veche de cât dânsul care-l făcea să trăiască neîntrerupt, veşnic tânăr, în acelaş timp şi identic şi altul. Acum mi se pare că înţeleg.

Dar nu pot să stăruesc mai mult. Sforţarea spiritului meu se opreşte. Nu-i în căderea unei biete fete tinere să imagineze o existenţă. Un vârtej mă cuprinde. Recad în mine însămi, sfârşită şi noptatecă.

◆

Unde o fi ? Unde o fi ? L'am pierdut. A dispărut, s'a cufundat în uitare !

Cu atât mai rău. Ducă-se ! Nimicească-se ! In clipa de faţă, alţii îi împletesc cununi, în timp ce bea din vinul gloriei. Vreau să mă odihnesc puţin .

Şi eu îmi am călătoriile mele. La fel cu unchiul meu. La fel cu toată lumea. Se zideşte în mine un oraş care n'are nimic comun cu Viena de altădată, cu Viena balurilor şi a luminei : aceasta se stinge ca o candelă, în timp ce se înalţă oraşul meu în care vreau să mă odihnesc.

Da, sunt câmpurile odihnei. O iarbă verde şi grasă, de o culoare nepătată. Ape senine, oglinzi regulate, canale. Mă simt aşa de bine în rochia asta cu cute largi, şi care se întinde până departe, în juru-mi. Stau nemişcată.

Astea sunt dorinţele unei oarbe. Pasiunea se şterge odată cu vederea. Mişcările dezordonate, aspiraţiunile violente sunt ale ochilor ce ard. Pentru ei sunt atâtea lucruri ce trebuesc cuprinse.

Insă fiinţa mea închisă, deşi încă plină de viaţă nu poate să dorească de cât plăcerile mormântului.

◆

Sunt de pe acum o bună bătrânică ce 'şi aprinde lampa şi merge iute şi mărunt printre şoarecii amintirilor ei. Mă împac cu izurile pimniţelor şi podurilor.

Asta 'mi aminteşte de cântecele berăriilor unde coborau prietenii mei şi de frăgezimea mormintelor în care li se prăfueşte ţărâna.

Abia câteva sgomote mă mai fac să tremur : micile ciocănituri ale unchiului meu, ce sfarmă un minerai, uruitul unei trăsuri, sau în magazinul părăsit, Cappi care foiletează albumurile. Mângâi capul ascuns în umbră şi tăcut al câinelui lui. Imi apropii obrazul de dânsul şi-i vorbesc pe şoptite.

Dorm şi nu mai ştiu dacă-i un somn de ziuă sau de noapte. Somnul îmi e totdeauna la fel de nehotărît şi de gata să se trezească.

O baghetă magică m'a atins, osândindu-mă la un somn nedesluşit şi lung: poate că e un secol de când dorm.

E pedeapsa de a te fi iubit nu farmec. Şi cu toate acestea, prin rugi şi lacrămi, cu răbdare şi tristeţă, poate că aşi putea din această vrajă imaterială să alcătuesc o fiinţă omenească. Imi reamintesc de basme după cari legile lumii celelalte pot fi înfrânte, unde lacrămile sfârşesc prin a înduioşa pe diavol şi-o înţelegere se stabileşte între firi cu neputinţă de unit şi unde ceva se poate crea care să împace fiinţele chinuite şi inimile iubitoare.

◆

Intoarce-te, prea scumpul meu, întoarce-te. Te aştept. Imi pare că te iubesc. Inima şi gândul meu sunt ale tale. Şi-aproape cred în existenţa ta.

Deoarece exişti nu mai pot să trăesc fără de tine. Aerul ce mă înconjoară e gol şi dacă te-ai întorce şi ţi-aşi auzi

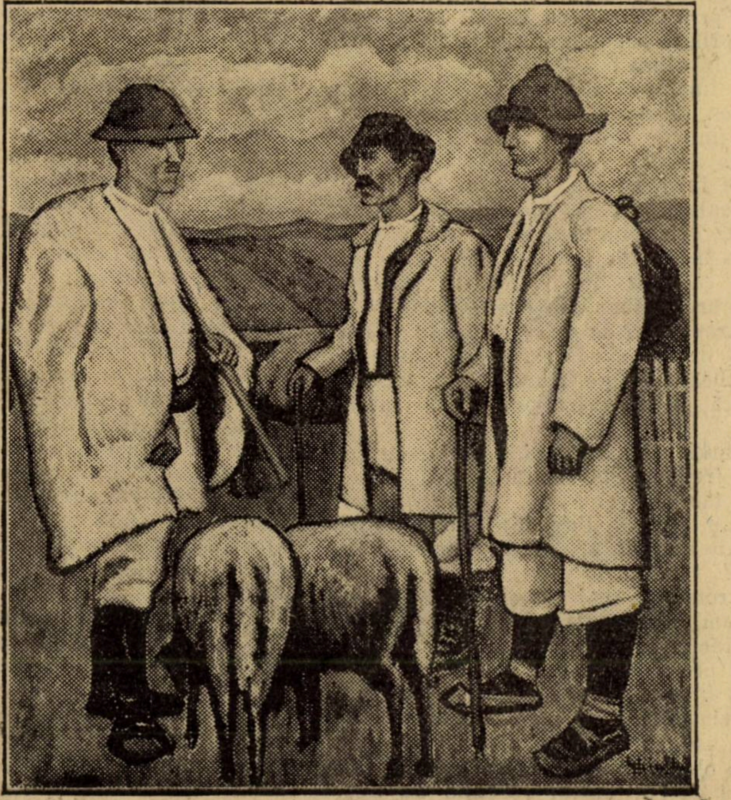

D. GHIAŢA: LA TARG

pasul, mi s'ar părea, că te şi văd. Şi te-aşi vedea, nu cu ochii spiritului, dar cu aceia ai trupului meu. Ca să te văd, numai ca să te văd, m'aşivindeca.

Te-ai desprinde din umbre, atât de mare, atât de adevărat!

Adevărat ca şi mine.

Sufletul meu, vizibil materializat şi destinat propriei lui salvări.

Au trecut câţiva ani, în care n'am încetat să mă rog şi să aştept. Câţiva ani au danţat, dar eu eram departe de bal şi melancolia lor a fost mai puţin tristă ca a mea.

Ce trist e să danţezi. Acum ştiu că-i mai uşor să te resemnezi stând jos şi aşteptând. Cât de frumoşi au fost anii aceştia! Cu ce mulţumiri sunt datoare Domnului care mi i-a dăruit! Şi eu, mai sunt oare frumoasă, Anton? Dar trebue să lămuresc întoarcerea ta şi cum ai renăscut.

*

Trecuseră câţiva ani. O nerăbdare din ce în ce mai febrilă mă întinerea şi mă făcea să presimt că momentul se apropie. Imi plăcea să-mi mângâi braţele voinice şi blande, şi mă bănuiam gata să mai trăesc. Şi totuşi ce „nebunie" îmi ziceam.

Mă aflam, într'o zi de primăvară, în magazin. Uşa se deschise. O voce — a lui! Se repezi spre mine, căzu lângă mine, la genunchii mei. Şi braţele lui îmi strângeau mijlocul. Ii pipăiam obrazul plin de lacrămi. Şi murmuram:

— O scumpul meu Anton, de ce te-ai reîntors?

Iar el râdea şi suspina.

— Nu bagi de seamă că sunt oarbă? îi spusei.

El îmi cuprinse capul între mâini şi-mi zise:

— Atunci n'ai să mă vezi îmbătrânind.

Incepui să râd.

— Da, doar eu o să îmbătrânesc şi o să mă urâţesc, în ochii tăi. O, asta nu e drept.

— Nu, nu, ţipă dânsul, nici eu n'am să te mai văd. Şi eşti de-o frumuseţe îngerească. Dar, eu, ştii tu, adăogă şoptind, că am câteva fire de păr alb?

— O scumpul meu drag, suspinai, ce ai făcut prin lumea cea largă? E ea aşa de necuprinsă precum se spune? Pe cine ai aflat într'însa?

— Pe tine, îmi răspunse.

— Şi eu, deasemenea, îi răspunsei, numai pe tine te văd din ziua 'n care nu mai văd.

Şi-apoi începu:

— Ascultă, scumpa mea dragă. Eram la fel de orb cum eşti şi tu acuma şi cufundat într'o noapte fără de stele. Mă lăsasem călăuzit de vântul de noapte, de respirarea naturii care nu ştie încotro merge. Eram uşor ca un sylph şi nu te-am cunoscut de loc. Şi totuşi astăzi socotesc că te iubeam de pe atuncii. Da, mă întreb dacă nu cumva te-am iubit întotdeauna.

— Atunci îl întrebai, cântecele pe care le fredonai?... Gesturile, mişcările, visurile tale?

—Erau pentru tine fără îndoială şi erau toate numai tu, dar cum puteam să ghicesc?

— Şi rondoul mai ţii minte?... Fa, fa, sol... Eram tot eu? Imi pare 'ntr'adevăr, că mă recunosc într'însul... O scumpul meu, ce proşti am fost!

El mă întrerupse:

— Avem atâtea să ne povestim. Să le păstrăm pentru mai târziu. Călătoria asta m'a obosit şi sunt ameţit de tot. Lasă-mă să adorm puţin, aproape de tine.

— Dormi, scumpul meu.

◆

Seara, ne plimbam prin galeriile muzeului liniştit, ca pe aleele unui grădini. El îmi dădea braţul, dar eu îl călăuzeam.

— Povesteşte-mi, îi ziceam, tot ce ţi s'a întâmplat. Femeile ţi-au azvârlit flori la sfârşitul concertelor tale? Prinţii te-au primit bine? Ai răpit călugăriţe? Te-ai bătut în duel?

— Nimic din toate astea, îmi răspunse dânsul surâzând. A! ai rămas tot fetiţa sentimentală de altă dată. Dar într'o zi, am ajuns în preajma unei capitale într'o ţară pustie şi pietroasă. Locuiam la meşterul Adam. Meşterul Adam s'a cocoţat pe un scaun înalt şi pântecul îi atârna, revărsându-se. Da'n vreme ce bea, a apărut fiică-sa şi-a început să joace pavana şi romanesca. La fiecare lovitură de călcâiu, sânul i se desvelea. Meşterul Adam s'a oprit din băut, cu ochii înecaţi în lăcrămi: era fiică-sa, însă prea dansa cu patimă ca să nu-l părăsească într'o bună zi şi să nu fugă în braţele unui străin.

— Nu cumva, îl întrebai, tu ai răpit pe fata meşterului Adam?

— Nu, dar în faţa dorinţelor şi tristeţii ăstui bătrân părinte beţiv, m'am gândit la tot felul de sentimente obscure. Iubirea ta şi-a mea mi-au apărut. Am revăzut braţele tale şi chipul tău.

— Vai!

— Nu zice „vai!" Eşti mai frumoasă ca ori când.

Tăcuram amândoi şi cu frică:

— Anton îl întrebai, spune-mi, nu sunt oare prea desfigurată? Cum sunt ochii mei?

— Ei sunt imaginea odihnei, îmi răspunse. Pleoapele sunt uşor aplecate şi sprâncenele calme.

Răsuflai.

— Mi-era aşa de frică să nu semăn acelor orbi ce te 'ngrozesc cu ochii lor albi şi deschişi. Dar mai vorbeşte-mi de meşterul Adam şi de fata lui.

— Am să-ţi povestesc altădată: e o poveste minunată. Iţi mai aduci aminte cât de mult ne plăceau poveştile? Am întâlnit din ce în ce mai frumoase, pe acolo, în călătoriile mele.

— Cu adevărat? O! povesteşte-mi.

— Le ştii prea bine. Sunt ale tale. Am întâlnit toate poveştile tale. Te-am întâlnit şi pe tine, prea scumpa mea. Am văzut desfăşurându-se copilăria ta, în muzeul acesta în care astă seară, ne preumblăm paşii şi-am văzut născându-se o iubire gingaşă şi generoasă, aşa de nevinovată ca nu ştiu cum să-ţi mulţumesc mai mult. Şi-am înţeles că tu ai crezut întotdeauna ce-ţi spuneam şi că n'ai stat nici o clipă la îndoială ca să nu crezi.

Incepui să tremur şi să plâng. Ascultam cu nesaţ cuvintele ce răsunau în auzul meu, acel accent adânc şi nou pe care-l presimţisem atâta vreme.

— Da, urmă vocea scumpului meu, nu mi-am închipuit nici odată că într'o bună zi drumurile şi fanteziile mele se vor opri şi că voiu deveni ceeace se cheamă un îndrăgostit. Dar ceeace nu pot pricepe astăzi, e ce-am putut să fiu înainte de-a fi iubit. Mă gândesc că n'am fost nimic, dar că tu, tu existai. Şi de atunci tu eşti într'una şi alături de tine sunt eu ce te iubesc.

— Să facem un schimb, zisei surâzând, tu să-mi istoriseşti poveştile mele şi eu să ţi le 'napoez pe ale tale. Ceeace ai fost mai înainte, eu o ştiu.

Şi începui să glumesc, ca să-mi ascund tulburarea şi emoţia. Anton înţelese şi mă strânse în braţele lui.

— Scumpă femee adorată, îmi zise, deabia de acum înainte începem să trăim.

trad. de PERPESSICIUS

PORTRETE STRAINE

Jean Cassou

LES HARMONIES VIENNOISES

Tinereţea fără stăpâniri şi bătrâneţea fără de moarte, caută, în lume, evadări; istoria literaturilor moarte, punctează pe portative, cu rândunele şi cu şoimi, fie serenada nopţilor albăstrite, fie prevestirea erei ce va să vie. Susură Lamartine, şi grav plânge Vigny („que de fois seul dans l'ombre, à minuit demeuré...") Hugo profetizează. Intre cele ce sunt şi cele ce ai voi să fie, se schiţează nepotrivirea, cu aceşti paladini ai lacrimei, revenirei pe vânt şi trâmbiţelor de Arhangheli. La ridicatul nivel, foarte sus, al elocinţelor neadequate, parazitează, literar, făptura din sucuri elaborate, a stilului turnat pe poporul gurilor căscate.

Aceşti interpretatori ai vieţii te uimesc şi te întrebi ce le-a putut da lor, la arma urmei cu ţesături ca şi ale lui Larbaud şi Salmon, încrederea în vorbă stearpă, măgăliri de ifos fără de reazăm în existenţa celor vii cu adevărat.

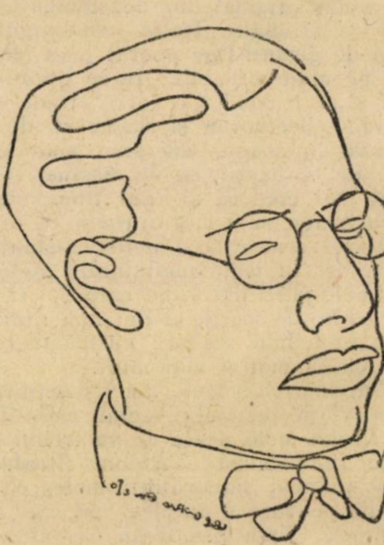

JEAN CASSOU

Descoperiţi în singurătatea prezumţiei acesteia, elementara neînţelegere a durerilor şi bucuriilor obşteşti; justele aspecte din preajmă sunt nesocotite. Nu se impun romanticii epocali decât cu jocuri heraldice şi valuri de robinet.

Omul de astăzi caută, însă, mai rău dispus, albie de glod veritabil şi origina cascadelor stă, pentru el, în stânca munţilor geologici, crescuţi spre soare, strat cu strat.

Omul de astăzi, de se mai păstrează romantic, se îndeletniceşte, şi atunci, mai viril, renunţă la mapa reveriilor vrei nu vrei, şi nu călătoreşte celest, între steluţe de artificiu. Dispreţ cuminte pentru mărunte râvne, neobosita lor cercetare, îl îndeamnă să le şi justifice, tăcut, netrebnicia, să se şi ducă de ele departe, cunoscându-le totuşi perfect.

El nu uită plictiseala zilei, nici matematica raporturilor avuate dintre poet şi negustor.

Asemenea călăuziri de gândire şi experimente, ridică în veacul nostru lipsit de copilăria exuberanţei, pe romanticul Jean Cassou.

Şi scârba şi urâtul îl reţin, şi-l resping după necesarul contact. Intimităţi profunde şi corelaţii neeludate, îl înrudesc suferinţelor de azi, pe acest îndrăgostit al vienezelor acorduri. Sunt în paginele lui realităţi pe care le zgârie în de-aproape, ca să nu-i fie ceaţă şi declamaţie cartea.

E acolo beţie, moarte şi tavernă, sunt

Ceasornicul

Răsună vremea limpede 'n ceasornic
lumi se'ntocmesc și se desfac în pripă
desprinse 'n mii de unde dintr'o clipă;
ci peste toate eu rămân statornic.

Ca'n gelul unor vaste coridoare
un horcăit de veghe ostenită
ca ploaia printr'o streașină plesnită
secundele se scurg clevetitoare.

Și pe caldarâmul alb ca'ntr'un periplu
mă reîntorc pe mările bătute
din orice port ies pânze desfăcute
orice minut e unic și multiplu.

Nescuturat de-a clipelor urgie
al vremii talger n'ar putea să sune
și glasul lui de l'aș voi răpune
întreg m'aș prăbuși în veșnicie.

Și-așa cum dorm icoanele în minte
ca liliecii atârnați de grinzi
în chip de înmiire prin oglinzi
se'nșiră îndărăt și înainte.

Iar limbile se-adulmecă greoae
cu chiot surd de marmuri ciopîrțite
cu fâsâit de biblii scorojite
din care cade foae peste foae.

Schelet de fier în racla lui de lemn
când scutură ale sale articulații
prin eter trece-o undă de vibrații
ca un acord, ca un ecou solemn.

Trup prăbușit pe-o dușumea de piele
butuci de pâslă cari cad la rând,
crotal ce se târăște suerând
înăbușit printre mătăsuri grele.

o ploae de nisip peste platani
ecou prelung de săli monumentale,
e alergarea limbilor fatale.
Și clipa-i ceas iar ceasurile ani.

Ci gândul clipei rob să nu rămână
și liniștea fățarnică s'o roază
cu mine singuratec stă de pază
un înger adormit c'un crin în mână.

G. CALINESCU

---

acolo puritani sordizi și tâmpi iconoclaști.

Și astfel descripția Vienei cu notații ușoare de aburi, lumină, clipă și contur, scăldată în ecouri și melancolii, e pagina măiastră a romantismului inteligent.

Viața e, nici vorbă, cernită, și după multe pofte stridente și grosolane realizări, cerem, poluați, escamotare în vis, singularizări. Oricum, zăpada depărtatelor ținuturi să nu fie vată și decor, cornul de vânătoare să sune urechilor obosite, mai mult decât decesul orgolios al unei căprioare cu eleganțe de pisc.

Humanitatea nerespectată de lunaticii epocei mari, Cassou o respectă. Visător la rându-i dar neîntreținut de abstracții sociale sau de admirabile halucinații, face stih din omenească tortură și orientează, suroră alei mele, cititor, durerea frumoasei oarbe, alături de Diabelli, Behtoven și Schubert, străini, aceștia, băcanului din colț, dar zămisliți, ca și el, din țăriile vieții.

ELENA PROTOPOPESCU

Matamorfoză

— FRAGMENT —

In întunericul din odaia de culcare numai gândurile mele se zbat neliniștite ca niște păsări într'o colivie prea strimtă. In colo e tăcere, noapte opacă și tristă.

Din când, în când, amintirea unui râs ascuțit îmi trece prin inimă, ca tăișul unui brici.

Mă strâng speriată în așternut și retrăesc clipă cu clipă, întâmplările din seara aceia.

De ce nu ne-am continuat oare lucrul, ca în alte seri?

De ce s'a așezat profesorul lângă mine și a stăruit să-i spun pe nume?

Da, avea dreptate doamna Simionescu; rămăsesem la ivirea ei ca doi copii, prinși la borcanul cu dulceață.

Ar fi fost inutil să-i spun că intrasem acolo cu gândul cel mai curat. Toate aparențele erau împotriva noastră. Mă găsise în puterea nopții în camera de lucru a bărbatului ei. Restul nu mai avea nici o importanță.

Intorc perna pe partea cealaltă și încerc să dorm.

Deosebire de vârstă? Ce nerozie?

Ca și când sufletul ar avea vârsta?

Desigur că profesorul Simionescu are aproape patruzeci de ani, dar sufletul lui ar avea abia douăzeci, dacă sufletele s'ar putea măsura după numărătoarea filelor din calendar.

O scenă petrecută cu prilejul unei escursii, îmi înveselește puțin inima.

Era prin August, zi de sărbătoare da că îmi aduc bine aminte.

Ne dusesem cu toții la o mânăstire din apropierea Bucureștilor, să, respirăm aerul câmpului.

Profesorul purta niște haine de culoare deschisă și avea capul descoperit. Vântul îi răsfira barba și părul, străbătut ici, colo de fire argintii. Sub cupola limpede a cerului, ochii lui păreau mai albaștrii ca de obicei.

Umblam cu toții împrăștiați pe câmp, ca niște scolari scăpați de supravegherea profesorilor.

Silviu, fiul mai mare al soților Simionescu, bătu deodată din palme și strigă:

— Tată! tată! Un fluture! Un fluture. Și sociologul uită de toate răspunderile și demnitățile din viața de toate zilele, îmi smulse pălăria pe care o țineam atârnată de o panglică pe braț și o luă la fugă dealungul câmpului.

Rămasă locului, îl urmăream cu privirea, uimită și fericită că descopeream la el sensibilități, pe care nu i le bănuisem.

Peste câteva minute se întoarse obosit și transfigurat:

— L-am prins, copii! L-am prins! Și cu un gest de sublim sacrificiu, îi dădu libertatea, după ce ne lăsă să-i admirăm aripile.

Milly, copilul lui răsfățat lăsă buza în jos și zise supărată:

— De ce i-ai dat drumul, după ce ai alergat atâta după el?

N'avem dreptul să suprimăm libertatea nimănui, puicuțo! Bagă-ți în minte asta!

Profesorul se întoarsese la catedră.

Expansiunea lui durase numai o clipă. Atâta fu de ajuns să-mi cuprindă în întregime sufletul.

Dormii puțin. Spre ziuă mă deșteptai speriată și-mi adusei aminte că trebue să mă mut.

Eram deprinsă s'o fac de câteva ori pe an. Totuși de data asta, îmi fu mai greu decât oricând. Stătusem aproape un an în aceiași casă, mă obișnuisem să-mi văd profesorul, dimineața, la amiază, seara. Să-l știu mișcându-se în apropierea mea, să ating lucrurile pe cari le atingea el, și să-l privesc pe furiș, pe când vorbea cu ai săi.

In zadar mă întrebam dacă sentimentele ce le aveam pentru el, nu erau exaltate de admirația, pe care o au deobicei elevii pentru profesorii lor. In zadar mă frământam să le aflu tâlcul, numai o împrejurare mă putea lămuri. Imprejurarea aceasta n'a întârziat să se ivească, făcând din doamna Simionescu o victimă și din mine o rivală primejdioasă, în stare să tulbure căsnicia cea mai fericită.

Sării din așternut și începui să-mi strâng lucrurile. Nu erau multe. Câteva rufe, vre-o două rochii, bibelourile și cărțile mele.

Le îngrămădii pe toate în cufăr și începui să mă îmbrac repede, ca și când undeva ar fi sunat clopotul de plecare.

Mă furișai prin sufragerie, eșii în coridor și descuind ușor ușa mă strecurai afară.

Când ajunsei în stradă, mi se păru că scăpasem dintr'un incendiu.

Era lașă fuga mea, dar mă scutea de o sumedenie de umilinți și explicații, cari n'ar fi izbutit decât să complice și să dea proporții lucrurilor.

Plecând din casa care mă adăpostise atâta vreme, nu regretam viața de familie, o nu! Imi părea numai rău, că tulburasem pacea sufletească a unei femei pentru care nu aveam decât admirație.

Căci cu toate răutățile pe cari mi le spusese, în ajun, plecam din casa aceasta cu o singură imagine curată — a soției și mamei ideale, pe cari le întruchipa d-na Simionescu.

Rătăcii pe străzi neumblate și lăturalnice, până la ora când trebuia să fiu la cursuri, fără să mă gândesc serios, că n'aveam unde dormi la noapte.

Fulgerător îmi trecu prin minte un nume: Kitty!

N'o mai văzusem de atunci. Am auzit că s'a măritat cu un negustor, bogat si casa în care am cunoscut-o, a devenit proprietatea ei.

N'am luat parte la nuntă și nici n'am căutat s'o văd mai târziu.

Ingratitudine! Kitty, cu sufletul ei bun trebue să-mi fi găsit vre-o scuză. Hotărît, la ea mă voi duce.

Poate că a venit vremea să i se împlinească dorința, de a trăi lângă mine, potrivindu-mi patul, pregătindu-mi ceaiul și iubindu-mă.

Când îl întâlnii pe profesorul Simionescu la facultate, mă împletecii și glasul îmi tremură.

El fu cel dintâi care mă salută.

Ii răspunsei mașinal și rămăserăm unul în fața altuia, fără să știm ce să ne mai spunem.

Nu mai îndrăzneam să ne privim în ochi, limpede ca altădată și cu toată osteneala ce ne-o dam, nu izbuteam să fim liniștiți.

Zării o colegă în capul scării și pretextând că vreau să-i vorbesc, îl părăsii.

Eram din nou singură în mijlocul unei lumi indiferente.

M'am dus să prânzesc într'o ospătărie săracă dar curățică. Pe mesele de tablă roșie erau așternute coli mari de hârtie albă.

In locul veselei încrustată cu argint

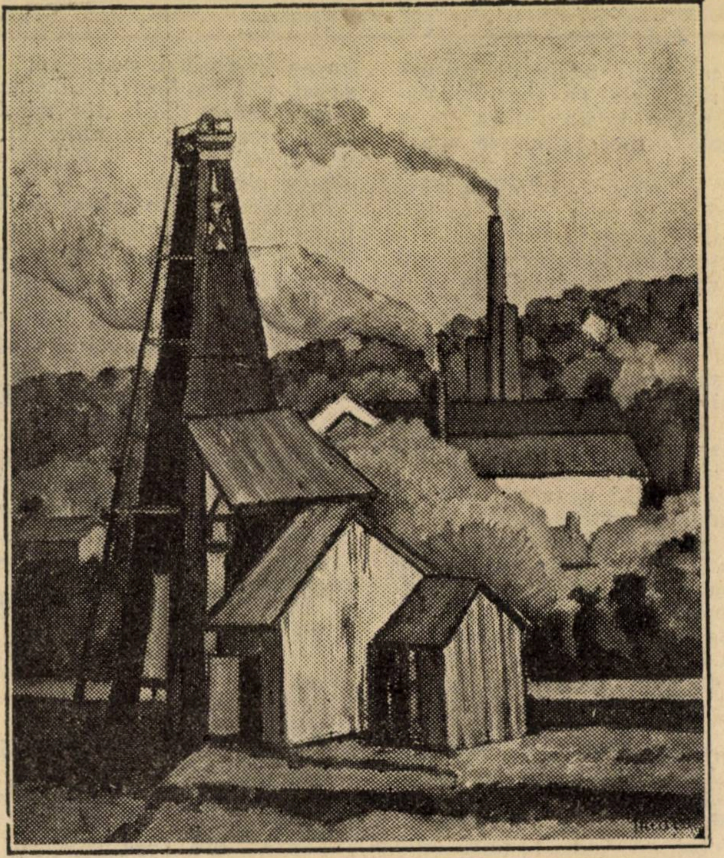

D. GHIAȚA : PEISAJ INDUSTRIAL

mă serveam acum cu tacâmuri de plumb, șervete de hârtie și solniță de lemn.

Printr'o ușe întredeschisă pătrundea un miros de varză gătită și de mâncări eftine. Un borcan cu gogoșari și morcovi tăiați în formă de steluțe și câteva farfurii minuscule cu piftie, alcătuiau bufetul.

Serviciul îl făceau stăpânul și stăpâna restaurantului: doi bondoci rumeni la față și cu un râs binevoitor în gușă.

Un țânc de vre-o patru anișori cu păr cârlionțat în culoarea mălaiului se lua la întrecere cu o pisică vărgată pe sub mesele, cari începeau să se ocupe.

Clientela localului era formată din plutonieri majori, mici funcționari, fete de atelier și ceferiști de grade inferioare.

Cerui cu jumătate glas o supă și o friptură și le mâncai cu poftă.

Erau primele mâncări pe cari mi le plăteam singură, după atâta vreme de parazitism și cari nu erau însoțite de îndemnurile protectoare ale d-nei Simionescu.

Indemnuri, cari aveau darul să mă intimideze și să-mi reamintească mereu, că nu sunt la mine acasă.

O privire caldă și prietenoasă a profesorului, compensa întotdeauna politeța jignitoare a soției sale.

Privirea lui! Iată ce îmi va lipsi de aci

Glasul birtașului îmi răvăși gândurile.

— Mai poftiți ceva, domnișoară?

— Nu. Fă-mi te rog socoteala.

Plătii și plecai să-mi plimb urâtul printr'o grădiniță pustie la ora aceia.

Un cântec tărăgănat de flașnetă îmi însoțea pașii. Lătrăturile câinilor fără stăpân și lărmuiala clopotelor dela tramvaie, îmi tăiară pofta de plimbare.

La Kitty nu puteam intra la ora aceia. Nu mai era singură și ceva nelămurit îmi reținea pornirile de intimitate de odinioară.

Mai ocolii câteva străzi și mă hotărîi în sfârșit să mă îndrept spre casa unde nu cunoscusem nici viața de familie, nici chinurile iubirii neîngăduite.

Casa în care locuia acum Kitty, era de nerecunoscut. Deasupra căsuței modeste unde stătuse odinioară cu tatăl și frații ei, se ridica încă un etaj. Curtea era pavată și dinaintea ușei se afla o firmă de sticlă neagră, cu litere aurii: **Emanuel Țintea,** comerciant.

Sunai și trebue să recunosc că incercai oarecari emoții la gândul că voi sta față în față cu Kitty care mă iubise atât și căreia îi creiasem cea mai mare dezamăgire.

In locul ei, o servitoare cam acră îmi deschise ușa.

— Conița doarme! îmi trânti ea în nas și mi-ar fi trântit desigur și ușa, dacă țârâitul soneriei n'ar fi chemat-o în casă.

Rămăsei puțin dezorientată, în prag.

Servitoarea se întoarse peste câtva minute și-mi spuse ceremonios:

— Poftiți în sufragerie! Conița vine numaidecât.

Eram întrucâtva contrariată de nouile obiceiuri adoptate de Kitty, în casa căreia nu se pomenea altădată nici de servitoare, nici de sufragerie și nai puțin de protocol.

Sufrageria era o încăpere largă, cam încărcată, care ar fi semănat mai mult cu o cameră de primire, decât cu o sală de mâncare, dacă n'ar fi avut inevitabilul bufet și masa cu cele șase scaune de piele.

Așa cum era cu piedestale prin colțuri, cu flori artificiale înfipte în vase pirogravate, cu cromolitografii pe pereți, te făcea să te gândești la un magazin de bric-a-brac.

De pe un divan încărcat cu perne multiforme, se ridică o femee mătăhăloasă, înfășurată într'un kimono cu motive turcești, extrem de decoltat; cu părul strâns într'un conci în vârful capului.

Cu mersul legănat și greoi se apropie de mine și-mi vorbi cu voce oarecum îngroșată:

— Mă mir că ți-ai adus aminte de mine! Șezi, șezi te rog..

O mână cu degete subțiri încărcate cu inele, îmi indică un scaun.

Era singura care-mi mai reamintea de suava și discreta existență a Kitty-ei.

Mai avea puține zile până să nască, și cei câțiva pași o obosiră într'atât încât acum gâfâia, trântită printre pernele de prost gust de pe divan.

Cu toată transformarea, pe care o atribuiam stărei sale fizice, simțeam nevoia s'o îmbrățișez... dar privirile ei plate îmi potoliră elanul.

Mă așezai alături de dânsa și-i cerui să-mi povestească, tot ce se întâmplase cu ea de când nu ne mai întâlnisem.

Kitty îmi descrise amănunțit nunta ei fastuoasă, îmi vorbi de darurile primite, de foaia ei dotală, apoi îmi arătă trusoul, plăpumile de mătase, bijuteriile și clopoțeii pregătiți de pe acum odraslei, domnului Emanuel Țintea, comerciant.

Așteptam să-mi vorbească de legătura lor sufletească, dar ea îmi vorbi de relațiile bărbatului ei în lumea comercială, de afacerile lui și se opri îndelung la capitolul vast al slugilor.

O, slugile! Fură, schimbă mereu stăpânii, își aduc amanții pe fereastră și sparg tot ce le ese în cale...

Cum să-ți mai poți deschide inima în fața sufletului acesta diformat, întocmai ca și trupul bietei mele Kitty.

Cum să-ți proptești fruntea de umărul ei și să-ți plângi amarul unei vieți pribege? Și cum să-i mai ceri adăpost?

După ce își goli sacul cu surprize, Kitty își aminti că aveam și eu o viață a mea, de care aș fi putut vorbi și mă întrebă:

— Dar tu? Ce ai mai făcut? Tot nu te-ai măritat?

— **Nu!**

— Pe unde mai șezi?

— Sunt în căutarea unei case.

— Știu eu una, chiar aici în apropiere. O să fim iar vecine. De când vrei s'o iei?

— Chiar de astăseară.

— Ești atât de grăbită?

— Da.

— Bine. Când ai să pleci îți dau fata să te conducă.

— Iți mulțumesc.

Intre timp se înserase.

Kitty sună.

— Anico, aprinde toate lămpile! Să nu vie domnul și să ne prindă cu musafiri și fără lumină în casă! porunci ea.

Incepeam să înțeleg pricinile meta-
Domnul Emanuel Țintea, avea nevoe de platformă pentru izbândirea între-
morfizărei.
prinderilor și-și transformase nevasta într'o vitrină ambulantă și casa într'o expoziție de mobile

Plecai de acolo cu sufletul mai strâns decât la venire și eram tristă ca și când m'aș fi întors dela o înmormântare.

Ingropasem încă o iluzie și cu ea puința de a-mi vindeca sufletul jignit.

SARINA CASSVAN-PAS

NEDUMERIRI*)

de P. IGIROŞIANU

Fedia nu răspunse. In tăcerea ce urmă, nu se auzea decât fâșiitul creionului pe hârtia aspră fâşiitul acela uniform şi mecanic care luase însă dintr,o dată ceva personal și în care par‘că se resfrângea ecoul întrebărei ce rămăsese fără răspuns.

Max un moment urmări distrat vârful ascuţit pe care degetele lui Fedia se încordaseră mai mult ca de obiceiu şi în încordarea aceasta i se păru că surprinde o uşoară tremurare nervoasă. Privirea lui, atentă acum, aluneca dealungul liniilor cari — o, nu mai putea fi îndoială — erau mai puţin sigure în întretăerea lor ce rămânea totuși armonicasă. Contururile se precizau repede şi pe foaia albă apărea elegantă silueta pe care trebuia să o ducă chiar în seara aceia la „Femina“. Rămăsese — simplu detaliu într‘un desen al cărui principal obiect era costumul — doar ovalul figurei. Vârful creionului aluneca din ce în ce mai grăbit.

Cum va fi figura? Un profil oarecare de manechin sau...

Max se sculă brusc şi se apropie de fereastră.

Se întuneca.

Prin ceaţa înserărei murdare de Noembrie, se vedeau licărind nesigur primele becuri ce se reflectau melancolice dealungul trotoarelor umede ale bulevardului Saint-Michel. Pe deasupra coperișurilor sure în cari ochii turburi ai mansardelor îşi lăsau pleoapele obosite. tremura reverberaţia îndepărtată a bulevardelor de peste apă şi a reclamelor luminoase din Turn. Privirea lui Max încercă să străbată labirintul de luminiţe, căutând să se orienteze în incrucișarea lor capricioasă.

— „Acolo, undeva departe uzinele Levallois... dar nu, la ora aceasta sigur a eșit.

Deodată îşi aţinti privirea : acolo jos, în stradă, prin mulţimea cenuşie ce se strecura prin ploae, în faţa geamurilor aburite ale „Grill Room“-ului de vis-à-vis, i se păru că cineva s‘a oprit și priveşte fix la fereastra întunecată. Inima îi bătu deodată cu putere. Dar nu, se înselase. Inchise ochii și își rezimă fruntea de geamul rece. Câteva clipe se scurseră.

Nu se gândea la nimic, nu simţea nimic ; în mod inconştient doar, dorea să prelungească indefinit această întrerupere inexplicabilă a fiinţei sale. Dar, o sensaţie ciudată de jenă nedeslușită, îl făcu să-şi regăsească firul gândirei, străduindu-se să descopere de unde vine acea senzaţie. I se păru că ceva încetase deodată ; ce? nu ar fi putut s‘o spună, dar simţea până la suferinţă că ceva încetase, că era ceva care nu se mai auzea.

Nu se mai auzea? Un sunet deci.

Işi reaminti ditr‘odată : făşeitul creionului. Intunericul era aproape complect. Fedia nu mai putea desiana : de ce nu vorbea, dece păstra imobilitatea aceea absolută ?

Max se întoarse deodată brusc, dar întâlnind, simţind mai curând, privirea care-l fixa din umbră, se opri ca un copil prins în greşeală — nu prea ştia însă bine pentru ce — şi neştiind ce atitudine să ia, surâse stupid.

— „De ce râzi? îl întrebă vocea domoală dar apăsată a lui Fedia.

Max încurcat se apropie de masă.

— „Ciudat.

— „Ce ciudat? spuse Fedia cu aceiaşi voce, dar surâzând şi el, poate pentru a-l ajuta pe Max să găsească un cuvânt nemerit.

Privirea desperată a lui Max învălui masa de lucru pe care erau împrăştiate la întâmplare cărţi şi reviste, în mijlocul cărora, peste ultimul număr din Femina se deschideau în evantail, desenurile abia isprăvite.

Cu un gest uşor, dar cu un ton poate prea precipitat spuse :

— „Promiscuitatea aceasta : Samain, Rodenbach, Puşkine şi „Femina“.

Visătorii alături de siluetele acestea ultra-moderne. Nu serios, ştii că e amuzant :

Mon ame est une
Gamine
Eu chandail de foot-ball.

— „O dar te înşeli ! zise Fedia, sculându-se şi aprinzând lampa. Sub lumina crudă a electricităţei, banalitatea şi impersonalitatea mobilierului modestei camere de hotel, alungă dintr‘odată senzaţia de jenă ce-i apăsa pe amândoi. Deşi simţea perfect că răspunsul lui Max era cu totul de circonstanţă, totuşi fu fericit că poate da dintr‘odată, o altă direcţie convorbirei şi Fedia reluă surâzând :

— “Te asigur că visătorii se acomodează, apreciază femeia modernă, mai mult decât ai putea crede, şi e foarte natural.

Prin „visători“ nu înţeleg însă, tineri cu elanuri de liceeni ce visează la lună, recitând versuri de Lamartine şi se entuziasmează după blondele şi vaporoasele imagini de pe cutiile de pudră. Prin „visători“ înţeleg o accentuare a ceeace fiecare om are ascuns în el şi de care nu îşi dă seama decât rare ori, poate chiar niciodată, ceeace sunt eu ceeace...

Vocea lui avu o uşoară ezitare, apoi fără nici o intonaţie :

— ..ceeace acum văd că eşti şi tu.

Degetele lui Max descriseră grăbite o spirală pe foşnetul unei Abdulah.

— Veritabile?

— „Vrei.

— „Mulţumesc.

Reflexul livid al flacărei se plimbă succesiv pe figura amândorora.

— „Inchipue-ţi o femee în atmosfera, cadrul şi ţinuta de acum 20—30 de ani : perdele grele, tapete cu profuzie de invresamblabile desenuri şi nuanţe închise învăluind pereţii „buduarului“ sau „salonului“ de cele mai multe ori imens şi întunecat ; cheminée cu nelipsita garnitură şi romanticul foc în faţa căruia doamna comod instalată într‘un greoi fotoliu de brocart citeşte inevitabilul roman sentimental.

— „Erau şi excepţii.

— „Ele nu interesează punctul meu de vedere cu totul general. Majoritatea femeilor erau astfel : înfăşurate în pretenţioase rochii cu trenă ce impuneau un aer grav, cu liniile corpului dispărând sub o adevărată Niagară de volane şi dantele, ele erau fără voia lor predestinate excrocheriei sentimentale, erau un minunat prilej de decepţii amare, erau un admirabil „trompe l‘oeuil“. Totul era înşelătorie fiindcă totul era comprimat, gâtuit : corpul de absurdul corset şi inima de convenanţe. In cadrul şi ţinuta aceea orice gest spontan, orice cuvânt simplu şi sincer erau ridicole fiind distonante. Niciodată nu puteai cunoaște — înainte de a fi mult prea târziu — o femee. Atitudini rezervate, fraze rezervate în cari nu era îngăduit să transpire nimic din ceeace

(Continuare în pag. 106).

---

1) Fragment din romanul „Ce n‘était donc que cela...“ care va apare în curând.

Cartea mea nedeslegată

Sunt un om ce citeşte într‘o singură carte în figuri ;
De sub arborul gros o citesc şi mereu o citesc,
Cartea cu sfintele învăţături

Oamenii, când mă zăresc nemişcat,
Răsfoind-o, îşi zic :
— Iată un om ce citeşte o singură carte ;
El nu ştie, desigur, nimic.

Slovele sale sunt aspre şi mari,
Chipurile încă mai rari :
Câteva slove şi câteva chipuri e toată
Cartea mea nedeslegată —

O tălmăcesc totdeauna cu greu,
Fiindcă se schimbă mereu ;
După cum bate de sus o lumină mai tare,
Alteori după cum moare —

Stau de-o citesc şi cu ochii puternici, în zori,
Şi când fumegă lampa prin nori —
Şi când ziua cu flacără roză mi-o‘ncinge,
Dar mai clar dacă lampa se stinge.

O, atunci, pe‘ntuneric, se vede mai clar :
Nu mai sunt decât litere mari,
Chipuri mari, ce brăzdează, mai negru, pământul
Şi-mi întoarce lin pagina vântul.

MIHAIL CELARIANU

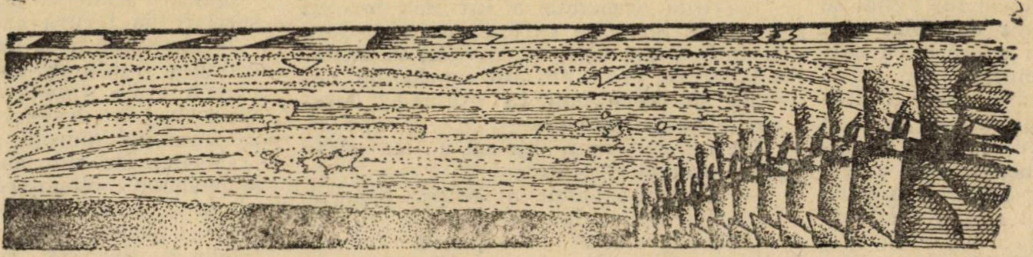

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

XII

Merg în zări cu pasul falnic...
Unde-s duşmanii, fricoşii ?...
Vântul doar, sglobiu, şăgalnic,
Flutură din steaguri roşii...

Zac mormane de zăpadă,
Cine e 'n mormane, cine ? !
Schelăind javra schiloadă,
Hămesit din urmă vine....

Pei tu, javră jerpelită,
Căci cu suliţa te 'mpung :
Lume veche, îndrăcită,
Pei din ochi, că te străpung !...

Rânjind dinţii, ca o fiară.
Vine, gudurând din coadă,
Javra, ce nu vrea să piară...
...Cine-i colo, ce iscoadă ?

Cine bate flamuri roşii
In nopţi negre, 'ntunecoase ?...
Cine-şi cântă ca cocoşii
Paşi ascunşi pe după case ?

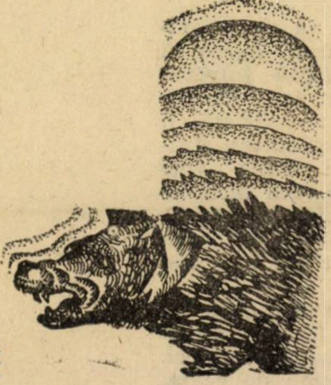

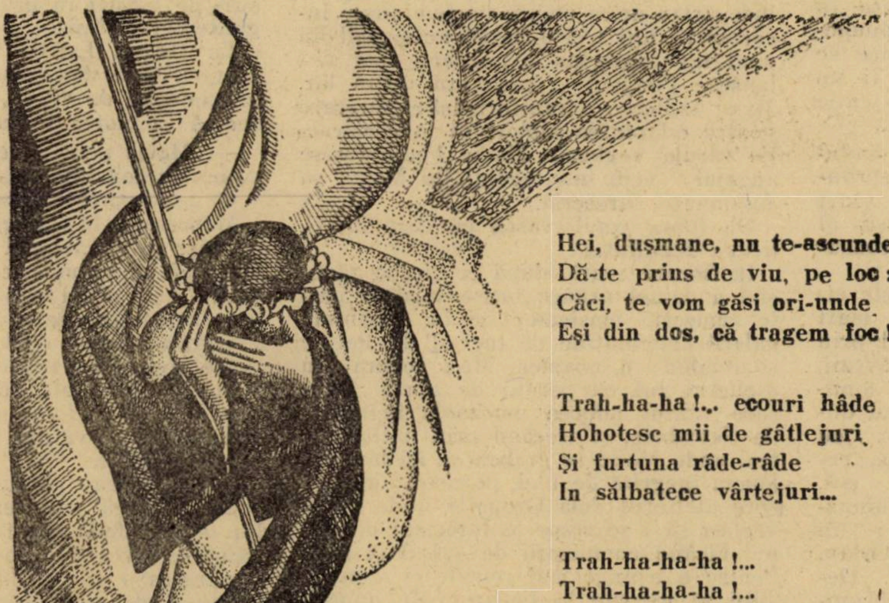

Hei, duşmane, nu te-ascunde,
Dă-te prins de viu, pe loc:
Căci, te vom găsi ori-unde
Eşi din dos, că tragem foc!...

Trah-ha-ha!... ecouri hâde
Hohotesc mii de gâtlejuri,
Şi furtuna râde-râde
In sălbatece vârtejuri...

Trah-ha-ha-ha!...
Trah-ha-ha-ha!...

...Iară ei grăbesc, zorind...
...Din urmă, schelălăind,
...Vine câinele flămând...

Şi cu pas măreţ, zorind,
Merg cei doisprezece 'n rând,
Sub steag roşu, sângerând...

Şi de vifor nepătruns,
Şi de gloanţe nestrăpuns...

Perle scânteind în salbe,
In cununi de roze albe
Merge 'n pasu-i maestos —
In frunte — Isus Hristos.

trad. de **ION BUZDUGAN**

Gravuri de V. FEODOROV

(Sfârşit)

simțea, priviri absente, urmărind jocul flacării din cămin, nu spunea nimic, dar aprindeau imaginația și în acele atitudini, în acele priviri ceeace nu era decât indiferență, lăncezeală sau chiar gol gol sufletesc, putea așa ușor să fie luat drept vis. Pentru un „visător“ în orice femee ce se mișcă în cadrul și ținuta aceea era un suflet, un suflet așa cum il cerea un astfel de cadru, or realitatea era de cele mai multe ori contrară tocmai din cauza acelui cadru. Câte ocazii avea atunci femeea de a fi pusă față în față cu ea însăși, de a se cunoaște, de a-și da seama de ea și de reala importantă a gesturilor ei? Chiar când se da, în vremea aceea, o femee, era în realitate luată pe când astăzi dimpotrivă chiar când este luată o femee se dă. Astăzi o femee departe de a fi un „trompe l'oeuil“ este dimpotrivă o cutie cu minunate surprize. Inchipue-ți...

Vocea lui Fedia iarăși ezită. O ondulație rapidă alunecă pe arcurile sprâncenelor lui Max care cu un gest scurt strivi pe recele cu reflexe cenușii al scrumierei, țigara pe jumătate consumată.

-- „Inchipuește-ți... una din aceste siluete într'un salonaș-studio: linii mari drepte sub o lumină albă năvălind prin ferestrele mari cu perdeluțe străvezii, lumină pe care o fac și mai albă, tonurile clare ale tapetului și pielei sau duvetinei celor câteva mobile simple, cu contururi precise, aproape ttăioase, reflectându-se în luciul parchetului gol. Calorifer, electricitate, telefon, minusculă bibliotecă și birou Ruhlman: în dosul cristalului Claudel, Mac Orlan, Souppault, Montherlant, Morand, Dekobra, Cocteau și pe marochinul biroului „Très Sport“. „La Vie Parisienne“, L'art vivant“, N. R. F., prospecte dela Bugatti și Irat, cartoane pentru expozițile din Rue de la Paix, totul vegheat de o „Remington“ și de o figurină de Darde. Nici un ornament inutil, nici o înfloritură care să deformeze rectitudinea liniilor mari, aproape severe. Sub lumina aceasta, evolua în acest decor o siluetă în perfectă armonie cu el: un corp suplu desvoltat în deplină libertate sub țesături ușoare, transparente, într'o rochie simplă, căzând în linii drepte aproape tot atât de severe ca și acelea ale cadrului, ochi limpezi, ce privesc drept sub sprâncenele fine paralele cu semicercul bretonului ce aocpere fruntea. Gesturi vii, fraze scurte, precise, atitudini nete, ce nu au nimic de ascuns — și ai impresia că într'adevăr nu ar avea ce să ascundă — o păpușe sau un băețel — depinde de chipul în care e tăiat părul și de genul toaletei adaptat acestui chip — care se agită în continuu desfășură o activitate uneori surprinzătoare, mereu râzând, luând totul în glumă, disolvând cu un surâs ironic orice veleitate de sentimentalism: poate să fie o inimă în acest trup care se dă loial atunci când dorește să o facă și când simte căi se cere tot atât de loial să o facă? Neputându-și face nici o iluzie de dragoste — cu D mare — un, visător nu poate avea nici o decepție. Știe din primul moment ce poate cere și mai cu seamă ce nu i se poate da fiindcă nu există. Și ce minunat lucru să descoperi așa dintr'o dată că în făptura aceea micuță pe care o ai în fața ta, în făptura aceea la fel cu atâtea altele, în păpușa ultra modernă este un suflet care ar putea să sufere și să iubească, un suflet pe care ți-l revelă o privire surprinsă din întâmplare.., da din întâmplare...

Vocea lui Fedia care de o clipă părea că vorbește mai mult pentru sine se stinse și Max avu intuiția netă că aceeași imagine răsărea în privirea amândorora: scena dela Ba-Ta-Clan la care fără îndoială involuntar făcuse aluzie Fedia. Dealtfel fiecare frază fusese câte o trăsătură de creion—pe care el o credea discretă — în siluetarea portretului lui Mado.

Mado....

Ce mâini ferbinți avea atunci! Max avu impresia că simți întocmai ca'n ziua aceia căldura ce filtra prin pielea proaspătă a mănușei, în clipa în care îi ajutase să sară pe mal.

Și totuși mai mult ca oricând Mado avusese aerul unui băețel neastâmpărat, ale cărui gesturi repezi și râs svăpăiat îndepărtau orice umbră de feminitate. Incercaseră toți trei o barcă automobil din noul tip „superlux“ pe care voia să-l lanseze Peugeot și care era opera lor. Max indicase transformările ncesare pentru adaptarea motorului la construcția căruia veghease Mado. Fedia fusese angajat prin intermediul lui Max să desemneze caroseria.

Oh febra copilărească cu care așteptaseră rezultatul!

In fiecare seară, după ce sirena răgușită a uzinei arunca brusc surdina peste zumzetul mașinelor și în imensele galerii articulațiile de tuci și de oțel se confundau cu noaptea, Max cobora din atelierul lui cu pereții de sticlă prin care vântul aducea umezeala înghețată de Noembrie, și trecând prin hollul central unde Mado se grăbea să își lase salopeta înegrită de ulei, porneau amândoi spre atelierul dela Grenelle unde Fedia veghea să i se respecte întocmai desemnul făcând combinații de culori și linii. Pentru a ajunge mai repede și a nu fi siliți să aștepte la fiecare colț, apucau pe străzi lăturalnice și Mado nu ridica o clipă degetul depe butonul sirenei ce sgârâia ceața depe malurile Senei.

In ziua în care totul era gata par'că le păruse rău. Era ceva ce sfârșea, era un obicei agreabil și... — tocmai acum o simțeau — le dădea prilejul de a se despărți fiecare dată cu imprsia nedefinită că va veni ceva... că nu a fost astă seară dar... poate mâine, poate.... ce? nu își dau seama și tocmai pentru aceea regretaseră. Și în ziua aceea fiecare fusese suprins de acest regret ce le atrăsese dintr'odată atenția asupra lor înșiși, încercând în mod obscur să fie mereu ei, fără să bage de seamă că tocmai de aceea erau, alții. Singur Fedia era acelaș.

Porniseră dela cheiul fabricei: dela Passy. Cerul era acoperit dar un vânt cald, un vânt de primăvară trecea printre ramurile uscate și roșii ale sălciilor și plopilor desfrunziți de pe țărmuri. Supla elegantă sobră a mașinei dusă de puternicul motor, aparentul paradox al acestui „spider“ plutitor, contrasta cu bătrânele „chaland“-uri ce urcau încet în contra fluxului. Mado în haina de piele, cu bereta băgată până peste ochi, accelera mereu, mânuind cu gesturi desinvolte volanul mare de abanos, „prea mare“ spunea mereu pentru a necăji pe Fedia.

Passy, Saint Cloud, Bois de Boulogne: liniștea cartierelor aristocratice: Puteaux, Courbevoie, împrejurimile; coșuri de fabrici în brumă, Asnière, Argenteuil: câmpia.

La Maison Lafitte întorseseră Mado mergea spre desperarea lui Max cu maximumul de viteză, fără să mai ție seamă că motorul era nou nouț.

— „Mâine pentru demonstrația oficială vom fi rezonabili. Mi-e o foame de lup.

— „...de mare“ adăogase Fedia râzând.

Mâncaseră la Bougival, într'o baracă pe care se felicitaseră să o găsească încă deschisă în vremea aceea. Totul era mort, tăcut, sub cerul acoperit. Vântul făcea să scârțăe lămpile cari se balansau pe marginea terasei de lemn ce se întindea peste apa de un verde sticlos, înghețat și turmenta frunzele uscate care se rostogoleau sonore, în toate sensurile pe nisipul micuței plaje, vântul acela cald ce avea ceva nostalgic.

Fedia tăcea privind prin fereastra scundă, lângă care era pusă modestul lor dejun. Mado era într'o vervă suprinzătoare, înveselind toată masa cu râsul ei sănătos și spiritul incisiv. Plecaseră înfrigurați de a duce excelentul rezultat la fabrică. In urmă se despărțiseră, hotărând să se întâlnească seara la Ba-Ta-Clan, pentru a se sărbători reciproc, pentru mica lor victorie.

Seara, începuseră prin a fi aceiași și în aceaș dispoziție. Dacă n'ar fi fost fracul impecabil al lui Max și acela puțin fantezist a lui Fedia, mătasea perlată ce înfășura strâns trupul nervos al lui Mado, luminile ce începeau a se voala, rumoarea vagă luptând cu jaz-ul ar fi putut crede că sunt încă în baraca dela Bougival. Se făcea târziu.

Era ora... acea inevitabilă oră, aceeaș peste tot și întotdeauna, ora când gesturile devin mai lente, cuvintele mai rare, privirile absente și acordurile nostalgice ale orchestrei de tango mai îndepărtate și mai caline.

D. GHIAȚA: PEISAJ DIN PRAHOVA

Mado care fixa un punct invisibil al sălei şi îneca din când în când în blondul străveziu al şampaniei, roşul aproape violet al buzelor fragede ce nu cunoscuseră gustul searbăd al Guerlaine-ului, se ridicase cu o uşoară înfiorare voind să scuture moleşeala ce încerca să o cuprindă şi se aşezase pe marginea lojei, întorcând spatele sălei. Apoi râzând, încrucişându-şi pulpelele fine şi lăsându-se puţin pe spate, într'o mişcare ştrengărească schiţase un echilibru.

— „Mado ai să cazi.

Fedia o prinsese instinctiv de mână.

— Şi ?

— O să atragi atenţia.

— Ce poate fi mai banal decât o femee care cade !

Susţinută de mâna lui Fedia care se ridicase şi se apropiase de ea Mado se aplecase în afară pentru a măsura distanţa.

— „Şi apoi — reluă ea râzând — nu aş cădea prea jos.

— „Ori cât de jos ai cădea Mado, în ochii mei nu ai fi niciodată căzută.

Surâsul ştrengăresc ce alerga svăpăiat pe buzele lui Mado se stinsese dintr'odată, disolvat de răsuflarea ce se oprise brusc. Pleoapele clipiseră repede şi în ochii ei limpezi ce păreau nemăsurat de mari se aprinsese deodată o lumină stranie ce tremura în unde înfiorate. Mâna ale cărei degete fuselate tamburinu pe marginea lojei, se prelinsese încet, inconştient pe catifeaua roşie şi se aşezase uşor pe mâna lui Fedia care o ţinea strâns pe a ei. Şi mâna lui tresărise pleoapele lui clipiseră de mirare lăuntrică : fusese o frază spusă la întâmplare, poate fără să-şi dea seama, un calambur banal de care era gata să roşească şi... Ochii lui, întâlniseră privirea ei, privirea aceea imensă, întrebătoare, plină de imponderabil vag.

O clipă.

Retrăgându-şi uşor mâinile, rezemându-se de umerii lui, alunecase de pe marginea lojei în picioare, în faţa lui, atât de aproape încât răsuflarea ei îi mângâia buzele şi cu o voce pe care nu i-o auzise niciodată.

— „Fedia vrei să dansăm ?

Peste umărul ei gol, Fedia alunecase privirea urmărind un moment ondulaţia dantelată pe care elegantele siluete o descriau pe unda luminoasă a parchetului strălucitor, apoi cu glasul lui domol, veşnic surâzător, ascunzând—pentru ce ? — emoţia profundă şi neaşteptată :

— „Respect prea mult eleganţa tangoului pentru a îndrăsni să rup armonia ansamblului.Ursul dela Nord, preferă să privească şi să... se obişnuiască cu aspecte cu totul noi. Uite Max te aşteaptă. Sprâncenele ei se ridicaseră apoi privirea fixase o clipă conturul şters al unei flori de pe covor. Max se sculase şi îi întinsese mâna. Când se întorseseră Fedia, cu cotul pe masă, cu obrazul sprijinit în palmă, cu privirea nesigură, golea în tăcere cupele abia umplute. Atmosfera începuse să fie apăsătoare. Mado se sculase cea dintâi spunând că este obosită.

„Maitre d'hotel"-ul, hainele dela vestiar, înfiorarea instinctivă la gândul umezelei de afară, ultima privire în sală, jaz-ul peste care uşa capitonată pusese surdina, câteva trepte, strada.....

Incepuse să plouă. Halouri dansante îşi tremurau străveziul multicolor în jurul becurilor de gaz. Max deschisese portiera automobilului. Dar simplu, fără nici o explicaţie şi iarăşi băeţel. Mado îi întinsese mâna.

— „Noapte bună.

— „Dar...

„Mă doare puţin capul. Vreau să mă mişc un pic.

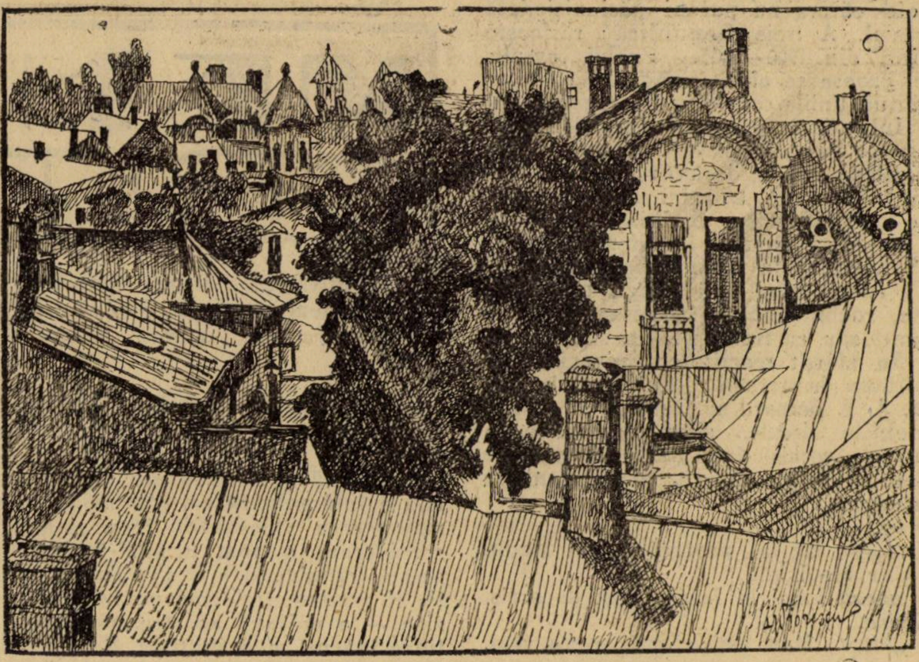

L. VIORESCU : PEISAJ BUCUREŞTEAN

— Mado dar nu te gândeşti : pe jos la ora asta până la Etoile ?

— „Da e o cursă : Boulevard Voltaire-Rue de la Perouse. Dar voi lua un taxi. Fedia vrei să vii cu mine, avem acelaş drum mi se pare până la Chatelet.

Pentru prima oară Max simţise că automobilul îi era o povoară. O povară ? Dar ce-l importa ? Fără îndoială nimic. Şi totuşi... rămăsese nemişcat urmărindu-le cu privirea siluetele îndepărtându-se spre Place de la Republique. Cu un gest brusc Max stinsese farurile şi motorul, luase cheile şi fără să-şi dea seama de ce făcea, cedând unei nevoi mai tari ca el însuşi plecase în urma lor. Mergeau încet, fără să îşi spue un cuvânt.

Paşii lor răsunau departe pe strada scăldată de ploaia ce de o clipă după ce încercase iar să se sloboadă năvalnic se oprise.

Place de la Republique ezitaseră un moment apoi luaseră Rue du Temple. Coborau spre chei. Ceaţa din ce în ce mai rece estompa acoperişurile, alunecând dealungul faţadelor cenuşii, tot mai jos, tot mai jos. Mergeau încet, atât de încet, într'o tăcere care la început îi exasperase, pe care le era imposibil să o rupă, cu care apoi se familiarizaseră : era un covor moale pe care gândurile lor atât de noi se rostogoleau vijelios dar fără sgomot. Rue Rambuteau, Bulevard de Sebastopol. Incepuse iar să bureze. Traversaseră cu acelaş pas egal Rue Rivoli nesfârşită şi obsedant de dreaptă şi fără să se oprească Place du Chatelet printre taxiurile ale căror şofeuri deschideau portierele invitând pe eleganţii întârziaţi.

Erau pe chei. In ceata care oprea ca o invisibilă barieră sgomotul întârziat al bulevardelor, lăsând să se auză şipotul apei, se contura în dimensiuni de legendă cu cadranul luminos Turnul Orologiului veghind insula Palatului de Iustiţie. Câţiva paşi dealungul parapetului şi deodată se opriră. Max simţise inima bătându-i cu putere. Sub lumina palidă a unui felinar, la capătul podului stau unul în faţa altuia ca doi copii ai străzei, privindu-se în tăcere. Fără să spue un cuvânt, Mado ridicase spre el ochii ei limpezi, nemăsurat de mari apropiindu-se de el. Fără a spune un cuvânt Fedia îi luase delicat capul între mâini, căpuşorul acela de copil pe care i se părea că îl vede pentru întâia oară. Şi uşor, în timp ce braţele îi alunecaseră peste umeri, împletindu-se în jurul trupului ce se dizolva în îmbrăţişarea lor, roşul palid al buzelor lui arse de răsuflarea ei ferbinte întâlnise roşul aproape violet al buzelor ei moi şi fragede ce nu cunoscuseră niciodată gustul seargăd al Guerlain-ului.

Era un an de atunci.

Fără îndoială la scena aceasta involuntar făcuse aluzie Fedia.

Deci diversiunea încercată, diversiunea asupra silutei moderne fusese zadarnică. Fiecare cuvânt, fiecare frază, fără să îşi dea seama îl aduceau în acelaş punct. Şi Fedia simţi o enervare surdă începând să clocotească în adâncul simţirei sale, enervare vizibilă la un om care nu se enerva niciodată, de un calm aproape înfricoşetor. Şi tenace, voind să înfrângă orice distracţiune, reluă:

— „Dealtfel....

Dar îşi perduse firul. Gândurile i se rotiră într'un vârtej.

Făcu o sforţare penibilă pentru a-şi regăsi cu orice preţ drumul în vâltoarea aceasta.

— Vorbeam despre... da... despre modă. Moda... ei bine sunt ridicoli acei cari se revoltă în contra modei, după cum au perfectă dreptate acei ce afirmă că moda este despotică. Intr'adevăr moda este ceva... în afară de noi, este ceva firesc care evoluiază paralel şi după aceleaşi legi ca şi viaţa noastră socială, ca şi literatura. Pentru a înlătura paradoxul său, îţi voi îmbrăca raţionamentul meu în forma unui silogism.

Evoluţia socială e paralelă cu cea literară.

Evoluţia literară e paralelă cu aceea a modei.

Evoluţia socială e paralelă cu aceea a modei.

Prima premiză este îndeobşte cunoscută şi recunoscută. Rămâne de dovedit cea de a doua şi este tot ce poate fi mai uşor.

Reaminteşte-ţi : 1830, romantismul cu pasiunea pentru Orient — şi Orientul romanticilor începea cu Spania : Contes d'Espagne et d'Italie şi iată crinolina, costumul naţional spaniol încetăţenit în Rue de la Paix ; romantismul cu gândurile cele mai simple deformate de zorzoanele celor mai neînchipuite metafore şi iată limbajul corect al femeilor în grozele cărora nu puteai găsi niciodată adevărul. A treia Republică: răsfoeşte Femina din 1900—1905. Rochii ample, stofe groase ce abia îngăduiau ochiului să bănue liniile corpului, ce sugerau numai. Intr'adevăr e epoca simbolismului: „suggerer voila le rêve". Tratatul dela Versailles: linişte desăvârşită după vacarmul infernal. Dibuiri deci extravagante: expresionism dadaism: în politică Lenin şi Trotzki, în literatură Tzara, Souppault, în teatru bocteau şi în modă rochii când mai lungi, când mai scurte, rochii drapate învresamblabil pe un şold sau cu trenă pe un singur picior. In sfârşit reacţiunea, revenirea la simplitate, la normal: Mussolini în politică, J. J. Bernard şi Geraldy în teatru şi rochiile drepte, simple, practice în „Femina", rochii în perfectă armonie cu femeia de azi activă, neavând nimic de ascuns...

Se opri.

Ajunsese iar la portretul lui Madu. Aşa dar era inutil.

Se aşeză greoi în faţa mesei de scris. Tăcere.

— „Max... Max, astă-seară... o s'o vezi, nu-i aşa?"

Un gest de nesfârşită şi subită oboseală: umerii lui Max abia schiţară o îndoială ce putea deja fi o certitudine.

— „Mereu aceiaşi!" murmură Fedia mai mult pentru el însuşi.

Max tresări şi îl privi lung. Aşa dar ştia, ştia şi totuşi....

Fără să vrea privirea lui căută uşa şi i se păru că din clipa în care intrase pe uşa aceea, şi până acum se scursese neînchipuit de multă vreme. Credea... se aşteptase ca totul să se petreacă altfel, ca Fedia să reacţioneze violent, ca întrebărilor lui, poate neavenite să le opună nu tăcerea, aceia nedefinită, ci frazele cel puţin tăioase, pe care îşi da seama că le-ar fi meritat. Dimpotrivă, Fedia îl privea calm, iarăş calm şi blând. Max se simţi umilit. Ar fi vrut să vorbească, să spună ceva, i se păru în clip aaceea că ar avea atâtea lucruri de spus, prima vorbă i se urcă pe buze dar... simţi deodată că deacum totul e atât de inutil. Se sculă gânditor şi cu gesturi încete îşi luă paltonul, pălăria şi mânuşile. Incă un moment de nehotărîre, de tăcere apăsătoare. Fedia îi întinse mâna pe care Max o luă cu un gest net. Privirile lor se întâlniră pline de ocmpătimire reciprocă.

Uşa descrise două sferturi de cerc suprapuse cu centrul sonore.

Fedia strânse mecanic desemnurile împrăştiate pe masa de lucru, simţind un fel de sfârşeală, un fel de greaţă — fizică sau morală? nu ar fi putut-o spune — urcându-i în gât, în timp ce Max cu gulerul ridicat, înfiorat de umezeala ce-i pătrundea în suflet se grăbea fără nici o ţintă pe sub halourile dansante pierzându-se în mulţimea îndoelnică a bulevardului Saint-Michel.

MENŢIUNI CRITICE

E. LOVINESCU: Istoria literaturii române contemporane. I. Evoluţia ideologiei literare, ed. „Ancora Benvenisti" 1926.

Intreprinderea d-lui E. Lovinescu, a cărui istorie a literaturii române contemporane, proectată în 6 volume, ne-a şi dat până astăzi primele două, — merită o întâmpinare excepţională. Nu numai pentru valoroasele însuşiri a căror considerare o vom urmări în decursul acestei cronici, dar şi pentru semnificaţia ei, pentru problema nevralgică — am zice — a culturii noastre, pe care o atinge într'un mod simţitor. Nu ne putem plânge de o prea mare şi mai ales generală cultură naţională. Tot ceeace se încearcă astăzi, fie prin iniţiative locale multiplicate, precum acele harnice şi stăruitoare atenee de felurite feluri, fie prin iniţiative de stat, ca acea ultimă împărţire pe regiuni culturale a României reprezintă mai puţin adevărata hartă spirituală cât idealul — şi acesta, dacă nu mai ales acesta, naţional — al viitoarei Dacii luminate. „Să cucerim ce-avem de cucerit" al regretatului Iosif redevine actual şi dacă toată această mobilizare n'o semăna prea mult — ca spirit — cu cele războinice, s'ar putea întâmpla ca viitoarea înmormântare — e numai o imagină — a cutărui autor de imnuri culturale să nu fie oprită — cum a fost a lui Iosif — de a defila pe calea Victoriei, ca o mustrare pentru ingratitudinea colectivă.

Insă pentru aceasta, desţelenirea sufletelor trebue să se facă sistematic. Entusiasmul acesta, atât particular cât şi de stat, din starea oarecum, de vapori de astăzi, trebue să lichefieze. Norii plutitori în văzduh să coboare cât mai aproape de pământ. In locul unei verbozităţi prea de spumă să se institue un început de adevărată cultură. A părăsi formulele prea vagi — comode întrucât sunt de suprafaţă dar tocmai pentru aceasta de o dubioasă fertilizare — oricât entusiasm şi patos ar suplini adevărata, substanţiala şi alimentara sevă — este una din cerinţele elementare ale acestei renaşteri. Să nu se creadă că pledăm pentru o enciclopedizare a masselor. Şi mai ales dintr'odată. Cât ne gândim la cerinţele de astăzi ale noilor cohorte de apostoli, al căror cuvânt trebue să reprezinte şi convingeri adânci şi strictă ştiinţă. Cu alte cuvinte, paralel cu luminarea masselor să nu se uite şi aceea a luminătorilor. Lămpi deci, cât mai perfecţionate aparate de cultură şi critică — cu care să se coboare în întunericul de astăzi al poporului — aceşti temerari scafandri ai minelor, în care zac bogăţiile de viitor ale neamului. Sau mai pe scurt: ofensiva culturală ce se proectează să se dea pe toate fronturile şi în orice caz să nu se neglijeze acea aripă dela care ne-am putea aştepta la o învăluire.

Pentru că — deşi aceste cuvinte ce par oarecum prea în marginea lucrării d-lui Lovinescu, sunt totuşi de ea suggerate şi vin ca o ilustrare a rostului istoriilor literare — în opera de verificare spirituală care trebue să meargă cel puţin cu un pas înaintea marelui val de cucerire a masselor, statul cultural nu trebue să uite nici ediţiile de autori clasici întru întâiu, nici monografiile, nici istoriile literare această treime, una şi de o fiinţă, fără de care nu se poate concepe literatură naţională, axa de reazăm a oricărei temeinice culturi.

Evoluţia ideologiei literare, întâiul volum din proectata istorie a literaturii d-lui E. Lovinescu pune problema, în toată acuitatea ei.

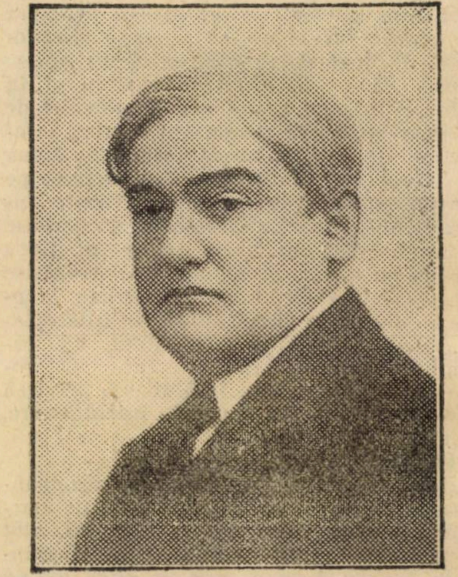

E. LOVINESCU

Ea ne oferă în chip de vastă sinteză a curentelor literare ce s'au încrucişat de un sfert de veac încoace, imaginea acestui trecut nu prea depărtat, cu eroismul lui, cu greşelile lui şi mai ales cu lecţiile lui. O istorie literară nu este desigur un tratat de terapeutică în ale literaturii. Ea nu este un codice de reţete pentru sănătatea sufletească a neamului. Insă, o icoană critică a trecutului, o preţuire sistematică în lumina adevărului, face mai mult pentru ziua de mâine de cât oricâte sfaturi, manifeste şi programe. Pentrucă acestea pornesc dintr'o cugetare preconcepută şi pot să dea greş ca tot atâtea din gândurile oamenilor, în vreme ce o istorie literară este o arhivă de documente care au primit sigiliul timpului, un muzeu recapitulativ în care piatra, lemnul şi chiar şi monstrul au nu numai un număr de inventar dar şi un suflet. Moartea e cel mai expresiv tipar al timpului, deci al vieţii.

„Oh, que la mort nous fait voir que la vie c'est de l'histoire", e dacă nu mă înşel un aforism, din jurnalul fraţilor Goncourt, care ar putea servi de epigraf prezentei lucrări a d-lui Lovinescu.

Şi 'ntr'adevăr — graţie calităţilor de sinteză dar şi de portretist pe care d. E. Lovinescu le utilizează în alcătuirea acestei opere—etalarea „la nud" a acestor recent istorice timpuri, alcătueşte un instructiv şi pitoresc muzeu de istorie literară. Dar să procedăm întru câtva metodic. Istoricul ideologiei literare a ultimului pătrar de veac, se deschide — și poate că nu strică să repetăm cât de luminoasă este distribuția materialului și cât de sistematic planul lucrării d-lui Lovinescu — cu constatarea că ideologia semănătoristă, al cărei primat ajunsese prin 1906 să aibă serioase ramificații periodice în toată țara nu este altceva de cât, la o presiune ridicată și iluminată de prodigioasele calități ale animatorului Iorga, vechea ideologie eminesciană, cu ascendența: Kogălniceanu, Russo ale cărei postulate : solidarismul național și exaltarea păturii rurale, se întâlnesc în aproape toate segmentele acestui larg curent ideologic. Poporanismul de mai târziu, al „Vieții Românești" și care nu făcea de cât să reia și să adapteze la temperatura estetică a epocei 1906, vechiul crez al „Evenimentului literar", sau renegarea lui Titu Maiorescu când după disocierea esteticului de etnic, de pe vremea „Direcției noi" (oricât de anemice ar fi fost atâtea din mostrele antologiei de pe vremea lui), ajunge la justificarea poeziei naționaliste a d-lui Oct. Goga, sau convertirea de mai târziu a d-lui Mihail Dragomirescu care, terorizat o viață întreagă de umbra apostolica a d-lui Iorga a sfârșit prin a i se substitui (schimbare la față, între altele pe tema lui „Manasse", extrem de amuzantă și căreia d. Lovinescu îi acordă din cea mai prețioasă sodă caustică), ostilitatea permanentă a d-lui Mehedinți, a cărui „primăvară literară" isgonia din grădinile poeziei „florile răului" ale lui Baudelaire și care repudiind trandafirul „Marechal Niel" pentru autohtona noastră rujă sălbatecă, nu făcea decât să parodieze între altele cele scrise de Emil Gârleanu care, semănătorist cu anticipație, de pe vremea „Arhivei" dela Iași, solicita în „Făt-Frumos" pe 1904, inspirația dela „florile zarzărului" înaintea celor de portocal. Toate aceste variațiunii subsidiare pe o aceeași temă nu sunt de cât ilustrarea elocventă a acelei obsesii etnice care a stăpânit începuturile veacului al XX, și grație căreia o bună parte din literatura a abdicat dela autonomia artei care se conduce de alte legi de cât imperativele naționale.

Toată această diagramă a ideologiei semănătoriste se bucură în lucrarea d-lui Lovinescu de o reconstituire aplicată și minuțioasă în care istoricul e triplat de gânditor și de literat. Iată pentru ce aminteam mai sus de muzeu. Interesanta colecție a d-lui Lovinescu nu disprețuește nici boldul epigramatic, nici eticheta portretistică. Reconstituirea acestei prime ideologii literare a cărei diversă și multiplă ramificație suntem departe de a o fi suggerat cât de vag, se termină cu desbaterea, în treacăt a „specificului național", cheag al tradiționalismului, reapărut nu de mult în argumentarea d-lui M. Ralea. Dacă, după cum remarcă și d. Lovinescu, afirmațiunea d-lui Ralea, plecând dela un text din Gide, nu are nici o intenție programatică ci numai o valoare de constatare, nu-i mai puțin adevărat că o bună majoritate, și astăzi, neglijează textul lui Gide, în întregimea lui, că sacrifică adică tocmai acea parte de o egală importanță cu prima, și fără de care esența aforismului suferă : „operele cele mai umane, acelea care păstrează un interes mai general sunt și cele mai particulare, sunt acelea în care se manifestă cât mai special geniul unei rase prin intermediul geniului unui individ. Căci trebue în cele din urmă, să se înțeleagă că acești trei termeni se suprapun și că nici o operă de artă n'are semnificație universală, dacă n'are întâi una națională; **și că n'are una națională dacă n'are o semnificație individuală**". Subliniere care ne aparține, dar care cu toată aparența unei ierarhii regresive, se poate distinge cum zidește pe temelia **semnificației individuale**, și care nu-i altceva decât o metaforă pentru autonomia operei de artă, peste care se suprapun, deci se subordonează, celelalte două. (Arhitectura se împacă cu improprietățile, aparente, de logică).

Dar pentrucă am amintit de tradiționalism, a cărui prezență este așa de la tot pasul în lucrarea critică a d-lui Lovinescu — și pentrucă substratul etnic al literaturilor — nu numai a noastră — este de o tiranie foarte accentuată, cred că n'am putea încheea mai bine referatul întâei părți a evoluției ideologiei literare de cât cu cuvintele lui Baldensperger în marginea legendei lui Anteu în luptă cu Hercule și primind dela contactul cu pământul, noi energii, fabulă invocată de altfel și pe plaiurile noastre. Fără să conteste existența unei quasi religii a solidarității etnice în timp și fără să tăgăduiască lecțiile pe care trecutul — această necropolă unde fiecare vine să-și viziteze morții, le poate oferi posterității, Baldensperger remarcă foarte ingenios și de sigur foarte pe drept că : fabula nu ne spune că Anteu a socotit că va putea să-și combată adversarul stând cu picioarele înfipte în glia tutelară".

Și în felul acesta trecem către a doua parte a studiului d-lui Lovinescu, la modernismul care caracterizează literatura de astăzi și care a avut să lupte și să se strecoare printre toate obstacolele vechii ideologii semănătoriste.

Sectarismul vechii ideologii literare practică fabula lui Anteu, mai mult sau mai puțin în spiritul restricțiunii lui Baldensperger.

In fața acestor atitudini ostile și ca un reflex al acelei legi de sincronizare cu literaturile universale, pe care d. Lovinescu o pune la baza întregii civilizații, de altfel, se statornicește curentul literaturii moderniste, designate sub titulatura sintetică de „simbolism" și ale cărei începuturi d. Lovinescu le pune pe seama „Forței morale" (1901) a lui Macedonski, a „Liniei drepte" (1904) a d. Arghezi și mai ales a „Vieții Noi" (1905) a d-lui Ovid Densușianu. Deși justă în limitele ei mari poate că reconstituirea ideologiei moderniste ar fi voit amintite și numele unui Ștefan Petică și Iuliu Săvescu care cu toate inegalitățile și vestigiile fie emineștiene, fie alteori, pur semănătoriste, nu sunt mai puțin reprezentativi pentru acel spirit nou care se sbătea să iasă la lumină în poezia lor. Să nu ne gândim la acel studiu al lui Petică, publicat în „Făt-Frumos' cu puțin înainte de moartea lui și în care concesiunile pentru semănătorism sunt foarte explicabile. Nici să ne amintim de atâtea poezii sub-mediocre ale lui Iuliu Săvescu.

Dar să ne amintim, că în acești doi mucenici ai boemei spirituale, toți poeții întâiei generații simboliste și-au văzut „frații" și că dacă Petică se extazia de Wittman, Săvescu tradusese încă din 1893 „Corbul" lui Edgar Poë care oricat de imperfect ar fi, e incomparabil mai presus de traducerea din Baudelaire „Don Juan în infern" a lui Pogor, în „Convorbiri literare". Că deci poate fi socotit ca o dată, că amândoi erau macedonskiști ca spirit, și că poezia lor este impregnată de atâtea din caracterele poeziei noi. Dar à propos de poezie nouă. Dacă în studiul său cu acest titlu, d. Lovinescu, era mult mai aproape de adevăr când socotea diversele aspecte, în afară de simbolism, tot poezie nouă, de astădată se pare că d-sa simplifică. Pentru că modernismul acesta nu e numai simbolism fără să mai spunem că și'n accepția simbolismului, în care nu admite, ca estetica „Vieții Noi" energetismul lui Verhaeren d. p., — ni se pare inexact. O hartă a modernismului nu poate lăsa deoparte nici pe Petică, nici pe Săvescu, nici pe Macedonski — căruia d. Lovinescu se pare sa nu-i acorde o adevărată importanță — după cum nu poate fi neglijată contribuția neasemuit de prețioasă a lui Dimitrie Anghel. Traducătorul, atâtor simboliști francezi dar mai ales subtilul artist care a fost Anghel, a făcut, grație talentului său întru totul modern, și fără ideologie, foarte mult pentru izbânda modernismului. Și aceasta în virtutea „acelui punct de plecare poetic mai expresiv de cât orice ideologie" despre care amintește d. Lovinescu când vorbește de „Agatele negre" ale d-lui Arghezi. Insă oricâte rezerve de ordin secundar ar fi de formulat, ele pălesc definitiv în fața marei opere de admirare a poeziei simboliste, într'un sens al modernismului pe care o întreprinde d. Lovinescu în a doua parte a studiului său. Este un act de înaltă justețe și care vine la timpul ei. Nu e locul să desvoltăm atâtea suggestii pe care ni le trezește această a doua ipostasă a ideologiei literare contemporane.

Vom sublinia însă în treacăt, paginile de justă prețuire a mișcării dela „Viața Nouă" a d-lui Ovid Densușianu, care a întreținut „într'un strâmt cerc universitar" zice d. Lovinescu, cultul poeziei simboliste franceze. Nu știu dacă e o impresie prea personală, dar socotesc că acest strâmt cerc universitar a fost în realitate cu mult mai mare. Căci mai mult de cât „Viața Nouă", cursurile profesorului Densușianu care a inițiat în poezie simbolistă serii întregi de viitori profesori secundari, a câștigat pentru modernism aderenți pe cari canoanele d-lui Dragomirescu, nu-i puteau satisface. Și pentru că trebue să sfârșim, să notăm numai în legătură cu opiniunea d-lui Lovinescu că „simbolismul a fost depășit—deoarece fenomen de sincronism e tranzitoriu" — cronica lui Thibaudet, exegetul lui Mallarmé după care Valéry, Gide și Claudel gloriile retardatare ce dețin dimpreună cu Proust actualitatea spirituală în Franța, sunt simboliști. Notăm numai, fără să putem da desvoltările de rigoare, după cum nu putem insista nici asupra atâtor din problemele variate și generatoare, pe care le pune studiul d-lui Lovinescu, dar asupra cărora vom avea prilejul să revenim în cronica despre volumul II, când vom putea insista mai pe îndelete pentru marile merite ale acestei prețioase istorii a literaturii contemporane.

PERPESSICIUS

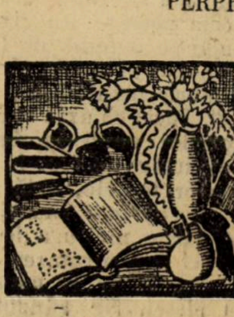

Cronica muzicală

CELE DOUA SIMFONICE DIN URMA; DIRIJORI: MIHAIL JORA ŞI ION PERLEA

Din nou bagheta concertelor de Joi seara a fost trecută în mâna viguroasă a lui **Mihail Jora**, şi anume Joi 3 Februarie. Dirigentul nostru a ţinut să-şi alcătuiască partea precumpănitoare a programului, din lucrările a două figuri impresionante ale romantismului german: Schumann şi Brahms, ambii din aceiaş familie spirituală, în care tronează geniul neastâmpărului epocii, Robert Schumann.

Nu e vorba, indiscreţia cercetării moderne şi înclinarea către anecdotic şi senzaţional, descoperă în aceastăf familie nu numai ideale legături spirituale, ci şi altele de natură delictuoasă, adulterină, vizând relaţiunile dintre Clara Schumann, soţia lui Robert şi Johannes Brahms. Acel Brahms pentru care Schumann scrisese în „Zeitscrift für Musik" acel revelator articol „Neue Bahnen", şi pentru care a făcut acea vie propagandă, prin grai şi scris, numindu-l „Acesta este acel ce trebuia să vie".

Jora şi-a deschis concertul său de Joi seara cu cea mai autentică producţie simfonică a romantismului schumanian, cu **simfonia I**, în si bemol major. In care şi nedesăvârşirea sa tehnic orchestrală, şi acel suflu sonor din lumea clavirului, acea fluturare de aburi primăvăratici, fac din această lucrare de poezie sonoră „născută'n ceas de foc", una din cele mai caracteristice pentru opera lui Schumann. Nu am putea stabili întrucât simfonia aceasta a fost pătrunsă de restrânsul public de Joi seara. Fapt este însă că Jora a fost foarte aplaudat pentru execuţia ei. Drept vorbind, nu fără motiv. Deşi lucrarea apare la prima impresie, ca descusută şi în aceasta rezidă încă una din caracteristicele romantismului, tendinţa de sdruncinare a formelor consfinţire, interpretarea lui Jora a izbutit să ţină spiritele încordate, transportându-le în atmosfera de „impulsiuni de primăvară care năvălesc în om până la adânci bătrâneţe şi'n fiecare an din nou".

Din **Brahms** cel învinovăţit astăzi de relaţiuni ilicite cu soţia înaintaşului şi binefăcătorului său, programul conţinea **„variaţiunile pe o temă de Haydn"**, în care este utilizat procedeul arhaizant, (utilizat, de altfel, şi de Mendelssohn) de a prelucra şi varia coralul: In compoziţia lui Brahms, care de fapt, este prima lucrare simfonică a sa, coralul variat este aşa zisul „coral al sfântului Antoniu", cuprins într'un „Divertimento" pentru instrument de suflat, op. 56 (B-dur), al lui Haydn. Este, aşa dar, prima operă simfonică a lui Brahms, cum simfonia de care vorbirăm, este prima a lui Schumann. Câtă conştiinţă a dificultăţilor de a scrie simfonie, după Beethoven, se vădeşte adeseaori în apera lui Brahms, care nu odată să plânge că „nu e glumă" să lucrezi la o simfonie „când auzi în urmă-ţi cum păşeşte un gigant". Totuşi, „variaţiunile pe o temă de Haydn", sunt printre cele mai pline de efect din lucrările lui Brahms printre cele mai cizelate şi de efect. Păcat că arta aceasta de tratare a temelor până la disolvare, păstrând totuşi lumea ideilor în care se conturează sonor temele, artă specific brahmsiană, nu a fost îndeajuns preţuită de public. Poate nici n'a fost destul cuprinsă". Nici interpretarea nu a slujit şi ajutat, pe cât ar fi putut-o face cuprinderea piesei. Ne gândim la neu'tele interpretări ale lui Brahms datorite lui **Max Fiedler**, prieten bun al lui Nikişch, congenial ca şi el, cu nemuritorul din Hamburg.

Intre cele două piese de romantism germanic, amintite aci, Jora a înscris în programul său **„Suita în stil românesc"** de **M. Andricu**. Asupra lucrării ne-am oprit cu alt prilej, dar ca nici când ca nu ne-a apărut tărăgănată, fără vlagă şi spirit. Jora are drept la recunoştinţa autorului şi a noastră că nu precupeţeşte silinţele pentru impunerea lucrărilor româneşti.

Duzina concertelor simfonice populare se încheie cu apariţia unei noui ambiţii dirigenţiale, care nu e deloc „de duzină". Nu este prematur să constatăm la **Ion Perlea**, noul dirijor de care vorbim, unele calităţi care îi dau dreptul să nutrească cele mai bune nădejdi. In primul rând va să admirăm stăpânirea partiturii. Toate piesele pe care le-a dirijat Perlea îi sunt atât de aproape, şi le-a însuşit atât de bine, în cât nici nu mai recunoaştem în tânărul dirigent, pe inimosul creator şi dirijor al propriilor „Fragmente simfonice" de acum câţiva ani. Graba stingheritoare a gesturilor, trepidaţiunile vexatorii ale ochelarilor în călărirea nasului şi străpungerea partiturii cu toată puterea vizuală, care a dat prilej atunci unei spirituale diatribe din partea prietenului Maximilian Costin, toate aceste nesiguranţe şi stângăcii au dispărut. In locul lor: cunoaşterea serioasă a partiturii, pe dinafară aproape, prestanţă în ţinută contact constant cu realitatea sonoră produsă de orchestră, gesturi cumpănite şi cu rost. Calităţi care ar indica pe Perlea, după câte l-am văzut conducând în acest prim concert, ca un adevărat dirijor „tempo giusto", dacă tocmai în privinţa tempilor nu ar fi de imputat lui Perlea e oarecare încetineală. Nu este vorbă, nici contrastele dinamice nu sunt descoperite noului dirijor in puterea lor expresivă şi în efectele şi succesele ce pot suscita în public. Asupra programului său bogat şi interesant nu este de tăcut un cuvânt, şi unul bun. Perlea a întocmit un program foarte atrăgător şi, s'o spunem, destul de pretenţios.

Credem că odată primit, aşa cum a fost primit, de entusiastul auditor de Duminică, Perlea nu ne va răpi prilejul ca să ne oprim mai larg asupra dirigenţiei pe care o poate realiza solida sa muzicalitate. Să nu se uite că mai mare de cât succesul public obţinut Duminica trecută, este succesul obţinut de Perlea prin dobândirea **premiului Enescu** de estimp. Ii dorim un asemenea trainic şi definitiv succes şi în noua sa hipostază muzicală, aceia de şef de orchestră.

GEORGE DIACU

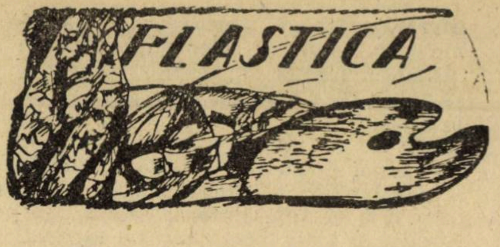

EXPOZIŢIILE: D. GHIAŢA, — LEON BIJU

Intre pânzele lui Ghiaţă ochiul meu se lasă călător pe armoniile de brunuri-cenuşii.

Zi de iarnă domoală, învestmântată în haină cernită şi dureros de simplă.

In atmosfera aceasta quasi funerară omul nu se încumetă să păşească de cât arare ori — timid, zgribulit, aproape inexistent.

Paserea, pe care ne place s'o bănuim pitulată în tufele uscate de scaieţi, în scorburile îngheţate ale sălciilor stinghere, ori în podul şandramalelor negre şi triste — nu îndrăzneşte să-şi ciripească chemarea, jalea sau dorul.

Fluierul ei puţintel, s'ar pierde, vătuit, în imensitatea dezolantă a câmpului, în hruba uliţelor moarte.

In interioare, aceiaşi jale cenuşie.

Mortul a fost pornit—casa e singură şi lucrurile din odaie au amuţit în semi întuneric şi în resemnată desnădejde.

Uneori omul e surprins deaproape.

Şi atunci el ne cutremură.

Are în ochi, în boţitura măscii în toată atitudinea lui, nu ştiu ce lugubră încremenire.

Parc'ar fi în aşteptarea unui cataclism inevitabil şi înfricoşător.

. . . .

GHIAŢA e un pictor pesimist.

Deaceia vopseaua lui nu cântă.

Ci plânge.

Plâns surd, aproape icnit — sfâşietor prin monotonia şi reţinerea lui aspră.

. . . .

Pictura nu e arta de a „colora".

Şi, mai ales, nu e arta de a colora — (după cum cred o seamă de amatori stafidiţi şi cronicari, botezaţi ca atari, în atelierul d-lui Verona) — cât mai variat, mai vesel, mai **chiuitor.**

Deşi — (ah! realitate răstălmăcitoare de teorii) — deşi de vre-o câte-va decenii asistăm, uluiţi, la succesele „necontestate" ale atâtor colorişti cari, în faptă nu sunt de cât vomitori polichromali, a căror vopsea nu are nici o corespondenţă cu tremurarea lor intim sufletească.

Culoarea nu e scop.

E mijloc.

Şi e în funcţie de ceiace vrei să exprimi.

Iată pentru ce e, îndeobşte, cumplită rătăcire să ceri dela pictor altă culoare, decât aceia prin care duhul lui ţine să se spovedească.

Iată pentru ce culoarea lui Ghiaţă mă stăpâneşte, cu toate că nu mă alintă şi nici nu mi-o simt prietenă.

Dar e în ea un acord deslușit, o resonanţă intimă, care traduce fără abilitate, fără emfază, stări de suflet bine definite, riguros personale şi, prin aceasta, adânc obsedante.

D. GHIAŢA e o forţă artistică în necontenită şi viguroasă ascensiune....

◆

LEON BIJU este unul din cei mai înzestraţi artişti din generaţia noastră.

Aş fi spus: cel mai înzestrat, dacă nu mi-ar fi fost teamă să jignesc susceptibilitatea atâtor „maeştri" cu reputaţia călită la forja competinţelor universitare cu morgă aristocratică şi proletară morfoleală estetică — dar, mai vârtos, dacă n'aş fi fost cuprins de îngrijorarea că, prin superlativul meu, aş încărca de glorie nemeritată banda de cămătari-neguţitori, cari, de aproape un sfert de secol, trăiesc cu neruşinată satisfacţie din sângele generos al acestui nefericit artist.

După Lukian, Biju reprezintă al doilea caz tragic, în care societatea noastră şi-a evidenţiat — prin nepăsare şi insensibilitatea ei — o cutremurătoare şubrezenie spirituală.

. . . .

In impresionanta expoziţie de astă-zi — (dacă nu ne înşelăm : prima pe care a izbutit să şi-o organizeze în răstimpul unei întregi vieţi de muncă)— LEON BIJU ne arată abea o neînsemnată parte din totalul activităţii lui artistice.

Dar ea consacră definitiv un talent de rasă — şi izbeşte cu grea mustrare pe toţi acei cari, neînţelegând excepţionalele calităţi ale acestui suflet de poet, l-au lăsat atât amar de vreme să se istovească în vălmăşagul brutal al existenţii, pentru care fiinţa lui de copil visător s'a aflat necontenit dezarmată.

. . . .

N'aş putea spune hotărât pentru ce, dar am avut întotdeauna sentimentul că artistul acesta trebuia să se nască pe alte tărâmuri mai senine, şi în altă epocă, mai puţin şarlatan-practică de cât a noastră.

Din pânzele lui BIJU se degajează, uneori, o delicată mireazmă de castelană, o suavitate de crisantemă, o graţie cavalerească, o melodie cu viers delicat şi uşor pătimaş, de serenadă mediteraniană.

Dar — curios!

Toată această poesie discretă şi tandră, toată această atmosferă aromată de erotismul medieval, tot acel fermecător „altă dată" — nu se desprinde din chiar motivele lui BIJU, cari sunt, îndeobşte, fragmente, adeseori vulgare de realitate, ci din culorile lui, cari au, pentru mine, ceva din savoarea tristă a unor petale de trandafir, păstrate, cu iubitoare şi sfântă grijă, în cartea de căpătâi a unei carmelite prizoniere.

Arta lui BIJU este arta unui suflet delicat, care ştie să te fure şi să te poarte prin câmpiile crepusculare ale suvenirului....

N. N. TONITZA

CERCUL „SBURATORUL"

In şedinţa dela 6 Februarie, d. E. Lovinescu a citit articole critice, d. G. Brăescu două nuvele, d-na Hortensia Papadat Bengescu un fragment de roman, şi d-na Sarina Cassavan Pas din piesa sa „Calvarul".

Versuri a recitat d. P. Strihan.

Asistă d-na şi d. E. Lovinescu d-na şi d. Ramiro Ortiz, d-na şi d. P. Sturza, d-na şi d. G. Cantuniari, d-nele Cella Lahovary, Riri Gibory, E. Radian, d-rele B. Delavrancea, M. Nicolau, şi d-nii Pompiliu Constantinescu, G. Nichita, I. Valerian, G. Călinescu, D. N. Teodorescu etc.

SCRIITORII

Zilele acestea apare noul volum de poezii al d-lui G. Nichita.

ADUNAREA GENERALA A SOCIETAŢII SCRIITORILOR ROMANI

Adunarea generală anuală a S. S. R. s'a ţinut, Duminică, 6 Februarie în aula Fundaţei Universitare Carol I la ora 3 p. m.

Prezidează d. **Liviu Rebreanu**, preşedinte, asistat de d. **Perpessicius**, pentru secretar.

Asistă : Corneliu Moldovanu, Vasile Savel, Radu Rosetti, Ion Pillat, N. Pora, V. Demetrius, Carol Ardeleanu, G. Gregorian, Mircea Rădulescu, Adrian Maniu, V. Voiculescu, G. Stratulat, I. Marin Sadoveanu, Camil Petrescu Mihăileanu-Stempo, G. Măciucescu, G. Talaz, D. Nanu, Scarlat Struţeanu, C. Nestor, Al. Bogdan, etc.

După ce se dă citire proceselor verbale ale trecutelor adunări generale, preşedintele citeşte darea de seamă a activităţii comitetului pe anul 1926.

Se trec în revistă diversele acţiuni ale comitetului pentru consolidarea societăţii şi se amintesc bunăvoinţele care au ajutat nevoile obştei scriitoriceşti.

Cuvinte de laudă se aduc, între altele, fostului ministru de arte d. Lapedatu, care, cu prilejul inaugurării căminului dela Sâmbăta de sus, a donat S. S. R-ului, 200.000 lei în efecte. Vechiul proect al Consiliului Literelor, se studiază din nou la ministerul artelor, unde secretarul general, scriitorul Nichifor Crainic, se gândeşte la alcătuirea unei legi a cărţii şi a librăriilor.

Se aduce la cunoştinţa adunării că subvenţia infimă de lei 3000 pe care o da societăţii ministerul instrucţiunii, a fost sporită la 30.000 lei, anual ; că ministerul Sănătăţii după decedarea lui G. Mârzescu, n'a mai acordat societăţii subvenţia prevăzută în buget, dar că d. ministru I. Lupaş a promis pentru anul în curs suma de 50.000 lei.

Improprietărirea urbană a scriitorilor, circa 40—50, urmează să se îndeplinească, în curând.

După noul regulament al căilor ferate, întocmit de d. general G. Văleanu, scriitorii au obţinut cam 60 permise individuale.

Pentru „Casa scriitorilor", iniţiativa d-lui Petre Cătunaru a dat o primă serie de chipuri ale scriitorilor. Societatea fiind de pe acum garantată cu un venit de circa 300.00 lei în efecte de valoare.

S. S. R-ul a participat la solemnităţile pentru Coşbuc, Chendi, Vlahuţă, Traian Demetrescu, Luchian ca şi la recepţia scriitorilor străini, Rabindranath Tagore şi Claude Farèrre.

S. S. R-ul a înregistrat în 1926 pierderea colegilor : Igena Floru şi Leon Donici.

La capitolul pensii se adaogă 2000 lei lunar pentru văduva marelui poet Coşbuc.

S'a primit primul legat pentru societate, în valoare de 50.000 lei, lăsat de profesorul Martinescu, dela „Sf. Sava", a cărui memorie se va perpetua, denumindu-se una din sălile viitorului şediu al Societăţii, cu numele generosului donator.

Chestiunea sediului preocupă în deaproape pe comitet, care nădăjdueşte într'o fericită şi apropiată soluţionare. Tratativele sunt în curs.

In buget pe 1927 s'a înscris, după cererile adunării generale trecute, premiul quinquenal, N. Filimon" în valoare de 25.000 lei.

Capitolul Casinoului din Constanţa este pe larg, şi convingător expusă de d. preşedinte. Societatea a intrat până acum în posesia a 650.000 lei dintre cari 250.000 numerar şi 400.000 în poliţe, cu scadenţa peste o lună.

Darea de seamă a prezidentului este urmată de discuţiuni la cari participă d-nii : Corneliu Moldovanu, Radu Rosetti, Stempo, Stratulat, Adrian Maniu, Gregorian I. M. Sadoveanu, Mircea Rădulescu, Ion Pillat, în rolul permiselor de cale ferată, a şezătorilor din Bucureşti, pe care d. M. Pora Lazăr doi continuaţi a chestiunii timbrului teatral, din care o cotă parte ar trebui să revină şi S. S. R-ului şi mai ales pe tema monumentului lui Mihai Săulescu, opera terminată a sculptorului Han, hotărându-se a se interveni pentru obţinerea locului dela Predeal şi pentru accelerarea inaugurării.

La ora 5, şedinţa se ridică.

La 24 Februarie a. c. o a doua adunare generală, va decerna premiile literare în valoare de circa 100.000 lei.

PENTAPOLIN

DELA INSTITUTUL DE CULTURA ITALIANA

In al 4-lea an de existenţă, „Institutul de cultură italiană" şi-a inaugurat Duminică 6 c. al treilea ciclu de conferinţe, în prezenţa d-lui Durazzo, ministrul Italiei la Bucureşti, şi a personalului legaţiei.

D. prof. Ramiro Ortiz, directorul institutului, arată, în câteva cuvinte pline de sinceritate şi căldură, rodnica activitate desfăşurată de institut în scurta-i carieră : conferinţe, schimb de informaţii culturale din ambele ţări, alcătuiri de lucrări de informaţii asupra literaturilor lor şi editarea revistei „Roma", care, în al şaptelea an de existenţă, are bucuria de a vedea cum străduinţele ei de a iniţia pe români în cultura şi literatura italiană, sunt încoronate de succes.

Işi exprimă apoi bucuria că institutul va deveni instituţie de stat, fiind înglobat în opera de propagană exterioară a guvernului italian— ceeace înseamnă că va avea mijloace mai eficace întru îndeplinirea merinii sale.

Dă în urmă cuvântul d-lui prof. Tzigara Samurcaş, care urmăreşte **evoluţia Madonei în pictura italiană a renaşterii.**

Numai în trei secole (trecent conquecent) se îndeplineşte această evoluţie.

Primele picturi bisericeşti italiene sunt transplantări ale icoanelor din Bizanţ, în forma lor rigidă, în care Madona e abstractizată până la naţionalizare—am putea spune.

La Florenţa şi Siena se introduc apoi (cu Giotto, Cimabue, Fra Angelico, etc.), schimbări în expresia figurii Madonei şi a celorlalte personagii înfăţişate alături de ea până s'a ajuns la realismul lui Fra Filippo Lopi, când Madona era concretizată într'o figură reală, pe care o puteai găsi în jurul artistului.

Realismul acesta, trecând prin Botticelli, atinge culmi de perfecţiune, cu Vinci, Angelo, Rafael, până ajunge la aristocratismul — influenţat de îmbogăţirea repede a cetăţilor maritime — unui Tizian sau Veronese, la care Madona e înfăţişată sub chipul unei veneţiene **bogate şi luxoase, devenind astfel o regină pământească.**

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Poezia a avut să sufere în deosebi, în numărul nostru trecut, de pe urma accidentelor tipografice.

Sonetul d-lui **Mircea Pavelescu** a apărut fără menţiunea că e tradus din José Maria de Héredia.

Poezia d-lui Al. Colorian este dedicată d-lui Ovid Densuşianu.

In poezia d-şoarei **Florica Mumuianu** versul iniţial al strofei a II-a este a se citi:

Din când în când, vânturile scapă şi sar gardurile...

SCRIITORII

☐ A apărut în colecţie „Cartea Vremii", edidată de „Fundaţia culturală Principele Carol" o culegere de poezii **Poeme cu îngeri** de **V. Voiculescu.**

Debutând în 1916, cu un volum de Poezii şi distins în 1918 cu un premiu academic pentru volumul de versuri **Din ţara Zimbrului,** d. **V. Voiculescu** se afirmă definitiv, în poezia românească modernă, cu volumul apărut în 1912, la „Cartea Românească": **Pârgă.**

Poemele cu îngeri sunt încoronarea activităţii poetice a d-lui Voiculescu — la a cărui festivitate ne vom spune în curând cuvântul.

S. A. D. R.

Societatea autorilor dramatici români, al cărei mandat se împlinise şi a ales un nou comitet în ultima adunare generală.

Comitetul s'a constituit sub preşedinţia d-lui Misail Sorbul, renumitul autor al „Patimei Roşii".

S'a hotărît să se sărbătorească print'un banchet activitatea fostului comitet şi a preşedintelui lui, d. **Caton Theodorian.**

PREMIILE S. S. R.

In adunarea generală extraordinară pe care Societatea Scriitorilor Români o va ţine în ziua de 24 l. c. în aula Fundaţiei universitare Carol I, se vor decerne, prin vot cu bile, următoarele premii:

Premiul „Nicolae Filimon" (instituit de S. S. R. şi care se decerne din 5 în 5 ani), în valoare de 25.000 lei pentru ori ce lucrare literară nedistinsă cu nici un premiu în cursul ultimilor 5 ani.

Premiul „I. Al. Brătescu Voineşti" (al ministerului Artelor) de 25.000 lei pentru proză (lucrări apărute în 1926).

Premiul „C. A. Rosetti" (al ziarului „Viitorul) de 20.000 lei pentru roman.

Premiul de poezie „Socec" de 10.000 lei.

Premiul de poezie S. S. R. de 6000 lei.

Premiul de proză S. S. R. de 4000 lei.

Premiul „Benvenisti" pentru debutanţi de 2000 lei.

Premiul „Ion Pavelescu" pentru sonet de 1000 lei.

DE LA „SINDICATUL ARTELOR FRUMOASE"

In şedinţa comitetului din 2 Februarie a. c., d. pictor Marius Bunescu dându-şi demisia din demnitatea de preşedinte al sindicatului Artelor Frumoase, în locul d-sale a fost ales prin aclamaţie d. sculptor Ion Jalea.

Sediul asociaţiei va fi în viitor la atelierul d-lui I. Jalea, din str. Frumoasă No. 40.

Tot în aceeaşi şedinţă s'a hotărît sărbătorirea d-lui Bunescu printr'o agapă colegială a cărei dată se va anunţa ulterior.

REVISTE

ŢARA DE JOS (IV-1 Ianuarie 1927):

Un cuprinzător bilanţ al celor trei ani de apariţie, justificare a spiritului cultural-regionalist al revistei, întregit cu un apel către toţi intelectualii Moldovei de jos — scrie d. **N. N. Vasiliu**; o nuvelă — „Turturel" — **G. M. Vlădescu**; falklor tutovean — „vălăreţul" — d. **G. V. Botez**; o strofă simplă şi graţioasă, d-şoara **Virginia Gheorghiu**:

Noi suntem două coarde prea destinse,
Ce nu mai pot vibra în armonii.
Eu pentru tine caut note stinse,
Iar pentru mine tu, prea vii.

GLASUL LICEULUI (I, 1, 2, 15 Ian. — 1 Februarie 1927):

La opera de luminare a şcolarilor se adaogă astă tânără şi elegant tipărită revistă din care au apărut până acum două numere. Este o trecere dela literatura pentru copii la aceea fără de vârstă. De aceea se şi întâlnesc nume de colaboratori habituali ai revistelor pentru copii: **Petru Basiliu, Ilie Algazi** etc. Ideea de a însoţi fiecare sumar cu nume de scriitori consacraţi nu e rea. Au dat până acum sprijinul: **Gala Galaction, Victor Eftimiu, C. Ardeleanu.**

Numărul 2 aduce o graţioasă traducere din Horaţiu: „Către Venus", datorită d-lui **Em. Ungheru**;

Tu, regină 'n Cnid şi în Pafos Venus
Părăseşte-ţi Ciprul cel drag şi vino'n
Casa împodobită-a Glycerii 'n care
Arde tămâia.

Vie 'nflăcăratul Amor cu tine,
Neîncinse Graţiile să vină,
Nymfele, Mercur, Tinereţea, ştearsă
Fără de tine.

VIAŢA ROMANEASCA (XLIII, 12, Decembrie 1926):

Numărul se deschide cu o admirabilă nuvelă a d-lui **Gib. I. Mihăescu: Examenul** în care pe tema unui examen de clasa primare, la ţară, autorul dramatizează şi adânceşte situaţiile, cu cunoscuta sa artă. Toate răsună altfel, nou şi adânc în sufletul d-lui Gib. I. Mihăescu. Bogăţia temelor şi arta cu care din orice motiv, oricât de simplu ştie să extragă esenţă concentrată de viaţă, îl recomandă în de-ajuns. Dar trebueşte citită această dramă împletită cu poezie şi comic, unde în cadrul unui examen, trăesc atâtea rivalităţi părinteşti şi peste cari pluteşte, nepăsător şi poet sufletul candid al lui Doinaru Gheorghe, singurul deslegător al dificilei probleme în care se împotmoleşte şi boerul moşiei şi care de spaima internatului de craş ce-l aşteaptă pe întâiul absolvent al claselor primare, nu răspunde când e întrebat.

Dar trebue să citiţi această admirabilă nuvelă ca să vedeţi cât de desăvârşit este realizată.

D-şoara **Otilia Cazimir** semnează o serie de agreabile şi acide însemnări feminine.

Numele proprii în opera cronică a lui Caragiale este titlul unui studiu din seria celor caragheliene pe care d. G. Ibrăileanu, împreună cu d. Paul Zarifopol le-a întreprins pentru diversa ininterpretare a lui Caragiale. Lucrarea, după o pitorească glosare a nenumăratelor nume proprii din opera lui Caragiale, ajunge la concluzia că acestor nume proprii, marele nostru comic avea în vedere şi caracterizarea socială, originea etnică, provenienţa provincială şi rolul social al personagiilor din vremurile de tranziţie pe cari le-a nemurit. Dăm un citat ca model de adnotare critică

Arta e artificiu. Acumulează şi aranjează în vederea efectului. Artistul comic uzează încă şi mai degajat de dreptul (ba îşi îndeplineşte chiar datoria) de a exagera, de a şarja, chiar şi la denumirea personagiilor sale, adică pe tot registrul creaţiei. „Trahanache" e artificiu artistic şi şarjă.

Alecsandri, ca în toate stadiile copilăreşti ale literaturii, avea procedeul copilăros. El, pe escroc îl numea Pungescu, pe demagog Răzvrătescu, pe poetul ridicol Odo-başa ori Acrostihescu.

Caragiale procedează artistic. El se mulţumeşte să suggereze. „Zaharia Trahanache", şi prin nume şi, mai ales, prin pronume, şi în definitiv prin combinarea numelui cu a pronumelui, suggerează bătrâneţa şi chiar decrepitudinea şi tot ce are greoiu şi ticăit venerabilul preşedinte. Să nu se spună că acest nume face impresia aceasta fiindcă, posterior, s'a asociat în mintea noastră caracterul tipului cu numele său. Nu poate fi nici o îndoială, că dacă ai auzi pentru întâia oară acest nume, şi numai numele, — n'ai avea o impresie, fie şi pe departe, asemănătoare cu aceea pe care o ai când cunoşti personagiul. — „Farfuride" şi „Brânzovenescu"; prin aluzia culinară a numelor lor, suggerează, cred, inferioritate, vulgaritate şi lichelism. — „Nae Ipingescu", prin sonoritate, chiar fără (ori e o impresie personală ?) nici o asociaţie de idei cu croitoria inferioră (ipingea) şi cu ciubotăria (pingea), suggerează extracţie inferioară, ocupaţie de rând şi imbecilitate, — „Caţavencu", cu silabele lui stridente şi cu conturul ridicol, redă perfect pe demagogul latrans. — „Agamiţă Dandanache" rimează, cred, cu ramolismentul comic, prin diminutivul caraghios al straşnicului nume Agamemnon, pe care Trahanache îl pronunţă „Gagamiţă" şi care redă căderea în copilărie a acestui ramolit; prin conţinutul noţional al cuvântului „Dandanache" şi prin sonoritatea acestui cuvânt: prin sufixul -ache comun şi numelui lui Trahanache, şi prin suma tuturor acestora. Iar cuvântul dandana se potriveşte cu rolul lui în piesă: schimbarea intempestivă a candidatului la deputăţie, dezesperarea Zoei din cauza scrisorii amoroase, etc., plus dandanaua mai veche cu „pac! la Războiul".

REVISTA SCRIITOAREI (I-3 Ianuarie 1927:

D-na Natalia Negru scrie un entuziast studiu critic despre **Opera literară a M. S. Regina Maria.** D-nele **Sofia Nădejde, Matilda Poni, Lucrezia Kar., Aida Vrioni, Adela Xenopol**, etc., complectează sumarul.

SEZATOARE LITERARA

In sala Sindicatelor Muncitoresti din str. Brezoianu nr. 37 va avea loc Duminică 13 Februarie 1927, o şezătoare literară artistică.

D. B. Brănişteanu va vorbi despre opera lui C. Dobrogeanu-Gherea. Vor mai da concursul: scriitorul Jean Bart, d-şoara Jeny Ionescu dela teatrul Regina Maria şi alte persoane.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUERŞTI

UNIVERSUL LITERAR

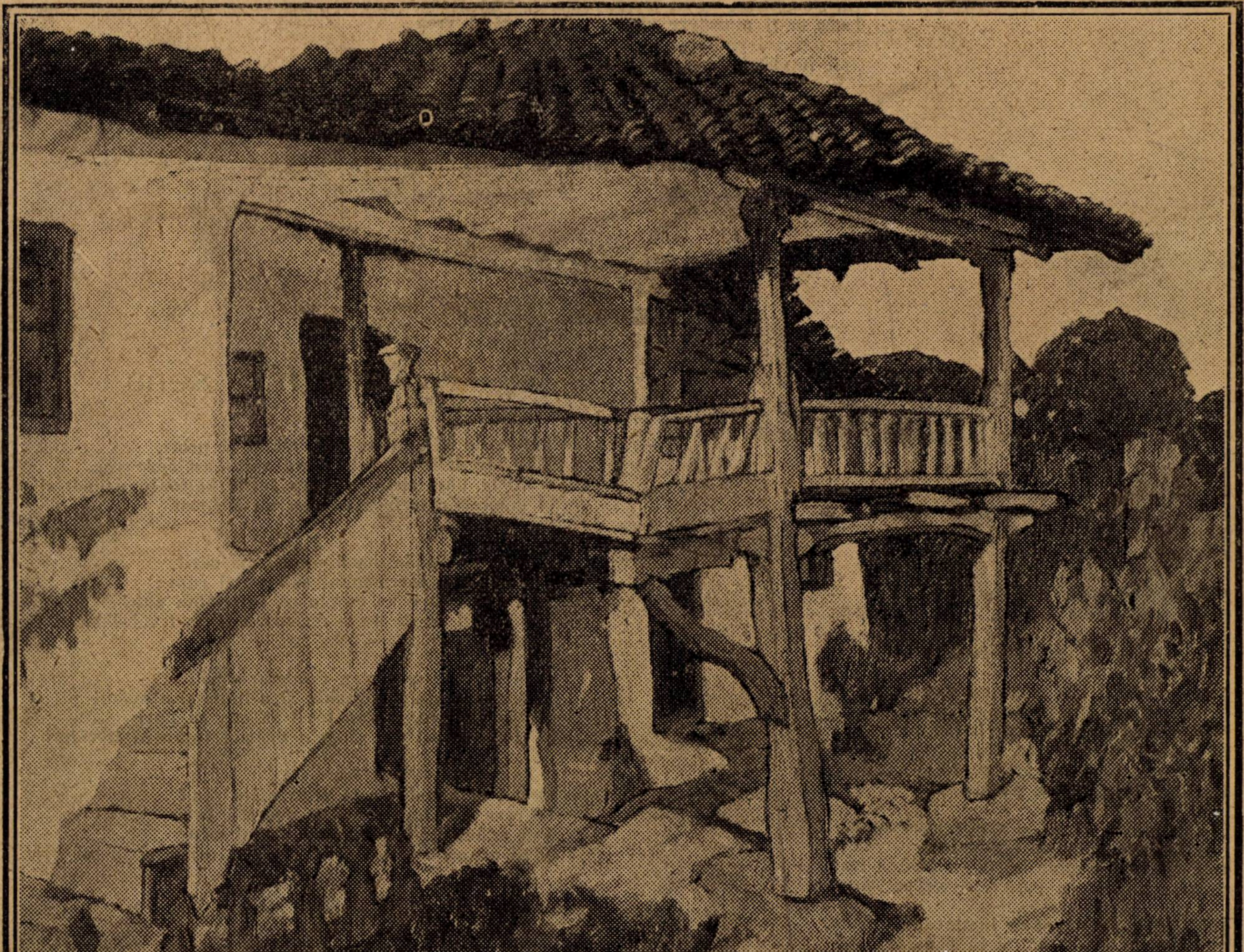

L. BIJU: CASĂ DOBROGEANĂ

În acest număr: C. NEGRUZZI, M. CELARIANU, SARMANUL KLOPŞTOCK, GIOVANNI PAPINI, AL. MARCU, G. TALAZ, MOLIÈRE, SEB. LEONARD, ION BĂILĂ, PAUL I. PAPADOPOL, EUG. VICTOR, N. MILCU, VINTILĂ PANTA, RUD. A. KNAPP, B. CECROPIDE, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.

An. XLIII, No. 8.
20 Februarie 1927

Lei 5.

NALBA

Rustica nalbă e sufletul meu,
Nalba cea naltă şi rară,
Floarea aceea ce ţine în potiru-i mereu
Stinsa culoare de seară —

Nici n‘o observi, dacă treci fără s‘o urmăreşti :
Ea se fereşte de lume...
Castă şi mândră, abia de-şi atârnă trei flori îngereşti,
Şterse sub pulbere-anume —

Nu căuta când răsună de soare grădina,
Trupu-i în vânt, subţirel,
Umbrele când şi-or lăsa, înfiorate, cortina,
Vino şi tu lângă el —

Ca s‘o‘nţelegi, ca să simţi adiând, cum tresare,
Las‘o să-ţi murmure singură taina, când vrea
Nu o privi pătimaş, ca pe oricare floare,
Stai împăcat lângă ea !

Poţi s‘o priveşti, dacă ştii să priveşti cu tăcere,
Poţi să-i surâzi dar cu zâmbete fără fiori ;
Dacă-o iubeşti, las‘o, mai bine, şi du-te...
Pleacă discret.., lumea e plină de flori...

MIHAIL CELARIANU

Nocturnă

Tu iartă-mi gândul care în preajmă ţi s‘adună...

Pe unde trec, las pete mari de lună
Şi mă poartă Ielele
Peste colnici de-argint, peste vâlcele,
Şi‘n sandale-mi intră stelele
Glodindu-mă ca nişte pietricele.

Mormintele acum s‘au desfăcut
Şi luna doarme‘n groapă, — ca o moartă.
Un pas uşor spre tine iar mă poartă,
Ţărâna mea în trup s‘a prefăcut.

Dar geamătul din mine nu s‘aude...,

Mi-i gândul greu ca nişte haine ude
Şi vorbele otrăvitoare, toate.
Ţi-aduc în braţe umbră multă — şi la piept
Buchete de‘ntunerec, parfumate.

Şi-ai tresărit, că mi-ai simţit mustrarea.
Ştii urma paşilor de altă-dată ?
Imi smulg din mine inima — ţărână toată —
Şi frământând-o‘n palmă, netezesc cărarea.

In Răsărit un punct se luminează...
Mormintele se‘nchid... Şi în pământ,
Sub florile bătute‘ncet de vânt,
Sub candeli stinse,
Mortul te visează...

N. MILCU

Vizită fără sens

Lătrat de câine desmăţat, slăbit şi prost,
Mi-a sfredelit urechile când am venit spre voi...
Scânteia unei stele tremura într‘o băltoacă de noroi
Şi gândurile mele-şi căutau un adăpost.

Dar la pârâu în dosul punţii am zărit,
O biată fată scormonind sub malul rupt ;
Voia să‘ngroape un prunc pe lume-abia sosit
Din trupul ei, de lupta dragostei şi naşterei slăbit şi supt.

Apoi în vale se certau doi gospodari ;
Duhneau a vin şi a rachiu şi a tutun şi a sudori
Şi până să trec, ei s‘au lovit în cap cu pari
Şi şi-au vărsat din sânge‘n drumul tuturora trecători...

Dece-i în noaptea asta oare atâta rău ?
La casa voastră-i stâns şi poarta-i jos...
Fior adânc îşi face vad în trupul meu
Şi-mi muşcă‘n gând, şi-mi muşcă‘n carne şi în os

Şi noaptea asta doar e-atât de înstelată,
Dar încă n‘a lucit în suflet nimănui
Măcar scânteia unei stele, ca în smârcul drumului...
Şi vizita mi-e fără sens ca nici odată.

G. TALAZ

PAGINI VECHI

Despre capitala României

de C. NEGRUZZI

Acum când suntem în ajunul Unirei Principatelor, acestei mari dorinți naționale, credem că nu ar fi de prisos a ne gândi și la chestia viitoarei capitale a României, chestie vitală după socotința noastră, de vreme ce dela rezolvarea ei atârnă mai mult sau mai puțin fericirea țărilor menite a nu mai fi despărțite Și mai întâi să începem a cerceta cu amănuntul calitățile și defectele capitalelor noastre existânde astăzi, Iașii și Bucureștii.

I

Care fu cauza ce a îndemnat pe Ștefan în secolul XV să-și mute scaunul dela Suceava la Iași? Viteazul domn nu putea priveghea pe numeroșii săi dușmani din reședința sa situată sub poalele munților. El se așeză în mijlocul țării sale. Dela Iași, se putea repezi cu bravii săi, ca să dea piept, la Răsărit Polonului, Tătarului și Cazacului; la Apus Ungurului și la Miazăzi Turcului și Românului, fratelui său.

Astfel Iașii deveni capitala Moldaviei și Suceava se părăsi. Iașii situat într'un loc sănătos, înconjurat de dealuri îmbrăcate cu vii și livezi, având apă bună și multă, lemne cu îndestulare, prosperă până la anul 1812, când prin tractatul de București, în loc de Nistru se făcu Prutul hotar țării, sfâșiindu-se cu acest chip Moldavia în două, și luându-i-se partea cea mai frumoasă cu marea, cetățile, apele, târgurile și satele ei. Rămas deci în marginea țării sub ochii unui puternic vecin, Iașii din zi în zi decăzu din mărirea sa.

Așa dar, cu toate avantajele sale, Iașii nu mai poate pretinde a fi capitala României. Să-l lăsăm dar ca pe o scumpă relicvie a trecutului și să venim la București.

II

Valahia nu avu, întru aceasta, nenorocita soartă a surorei sale. La toate invaziile, când se retrăgeau oștile străine, deși sdruncinată, ea rămânea în totdeauna întreagă. Ea nu numai nu pierdu Bucovina și Basarabia, ci mai vârtos prin tractatul de Adrianopol recăpătă și bucățile din teritoriul ei, ce i le stăpâneau Turcii. Așa Bucureștii pe toată ziua sporea și Domnii săi se sileau a-l face cât se poate mai frumos și mai îndemânatec. Ei prefăceau mânăstirile în grădini, clădeau cazărmi și teatre, aduceau mașini ca să lămurească apa Dâmboviței ș. a.

Insă cu toate îmbunătățirile, cu toate silințele întrebuințate, totuș Bucureștii nu putu căpăta cualitățile cerute pentru o capitală. Situat într'un șes sec și năsipos, ce nu produce decât pulvere vara, noroi iarna, lipsit de apă[1]) și de păduri, — elemente de căpetenie pentru un oraș — fără piatră, var ș. c. l., mai are și defectul moral, că în el, în locul spiritului municipal, clocesc numai intrigile moștenite dela domniile străine, cari alimentează speranțele deosebitelor partide ale deosebiților Pretendenți.

III

Iată dar, că Bucureștii nu poate fi capitala României june, fiindcă a fost capitala Valahiei bătrâne.

Să ne ducem dar la hotarul ambelor țări? Să ne instalăm la Focșani?

Focșanii e menit a rămâne ceeace este adică o capitală de district, nimic mai mult, pentru că nici un argument puternic nu are în favorul său. Și apoi acelor, ce ar voi a sprijini serios o așa combinație, le-am putea răspunde, că de vreme ce e vorba de Focșani, de ce să nu fie vorba de Tecuci sau de Buzău, care înfățișeazză mai multe avantajje prin situația lor?

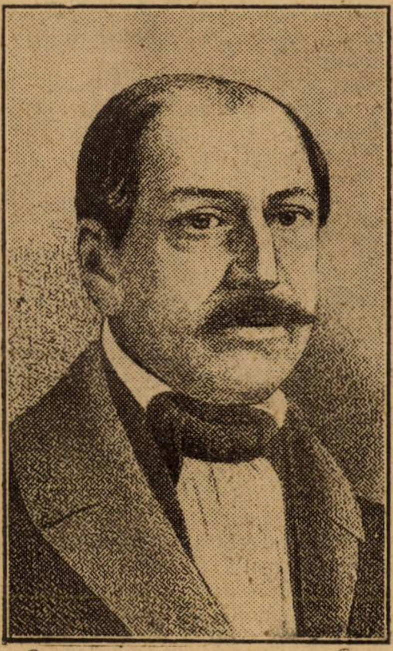

C. NEGRUZZI

IV

Capitala viitoare a României, e însemnată de natură. Galații, situat pe țărmul celui mai principal fluviu al Europei, este singurul oraș care întrunește calitățile toate cerute pentru o capitală. Aprovizionat de toate cele trebuitoare prin două mari vehicule, Siretul și Prutul, cari îi aduc productele și lemnul de construcție, în curând s'ar face unul din cele mai frumoase orașe, și nu ar mai avea nimic de râvnit Bucureștilor și Iașilor. Dar ce e mai de însemnat, el ne-ar pune în contact cu Europa luminată, și ar face să învie comerțul nostru. Capitala noastră, așezată pe calea ce leagă Orientul cu Occidentul, s'ar face centrul unde s'ar întâlni avuția Răsăritului cu industria Apusului; și când astăzi, cu toate micile noastre opintiri suntem abia cunoscuți lumei civilizate, în curând am căpăta însemnătatea ce merită țările noastre.

Procsimitatea Capitalei ar deștepta din letargia în care zac Brăila și Ismailul și partea de jos a României, partea cea mai mănoasă și frumoasă, deșartă astăzi, s'ar împopora ca prin un efect magic.

V

Mai toate capitalele Europei precum: Stokholmul, Kopenhaga, Petersburgul, Dresda, Viena, Constantinopolul, Neapolul Lisabona, Parisul, Londra ș. a., ș. a. stau sau la mare, sau pe țărmul vre-unui fluviu, care pe lângă salubritate, îndemânează trebuințele sale. Petru-cel-Mare, deși avea în miezul întinsei sale imperii Moscova, orașul cel bogat, cu cupolele aurite, oraș sacru pentru Ruși, pricepu cu agerimea unui regenerator, că în câtă vreme nu se va pune în relație cu Europa luminată oricât ar fi Rusia de mare și de tare, ar rămânea tot necunoscută și sălbatecă, și nu se stânjeni pentru un așa mare interes a părăsi Moscova, călcând și prestigiul și tradiția și deprinderea înțelenită a poporului său, și a alerga la marginea imperiei, omorând chiar și câteva sute de mii de lucrători în marecajele pestilențiale a Finlandei, dar bălțile se astupară, și Petersburgul se fundă!

Chiar în zilele noastre nu vedem pe Unguri părăsind Presburgul și alergând la Pesta?

VI

Ni se va imputa poate, că ne tragem cenușa pe turta noastră; că cerem Galații pentru că e în Moldova. Am zis-o și altă dată și o mai zicem și acum: când Moldova și Valahia se vor contopi într'o Românie, una și nedespărțită Galații, Brăila, Ploești, Roman, pentru noi e tot una. Și apoi, dovadă că nu scriem într'un spirit de moldovenism, este că Bucureștii e mai aproape de Galați decât Iașii.

VII

Se mai găsesc unii, cari zic că Galații nu ar fi un punct strategic. Noi credem că acei ce gândesc aceasta, înțeleg strategia așa de bine, cât înțelegem noi astrologia. Oare Bucureștii deschis din toate părțile, este cel mai favorabil la o apărare, decât Galații cu câteva baterii la port și câteva canoniere la gura Dunării? Lăsăm aceasta să o critice oamenii competenți.

VIII

Mai avem încă ceva de spus. Noi voim Unirea. O dorim și o vom cere totdeauna **rastribus et unguis**, dar voim **unire nu anexare**. Suntem însă convinși că unirea, cu capitala București, nu poate fi niciodată temeinică. Ea ar pune în joc prea multe interese, care cu tot patriotismul, nu s'ar putea stânge. Nici Munteanul la Iași, nici Moldoveanul la București nu va fi mulțumit; și unu și altul ar regrta orașul ău.

Galații însă ar împăca toate interesele ar șterge toate antipatiile, și-atuncea Unirea ar fi cu adevărat aceeace o dorim să fie.

IX

Bucureștii și Iașii n'ar pierde nimic prin așezarea capitalei la Galați. Bucureștii ar fi tot un oraș mare, Moscova României, oraș de plimbări și de lux, orașul trândavilor și al bogaților. Curtea noastră ar petrece acolo iarna, unde ar putea desvăli fastul și pompa, atât de plăcute Românilor; dar Bucureștii rămâe mulțumit cu atâta, nu pretindă a fi capitala României, că s'ar face vinovat către Patrie.

După ce am expus în câteva cuvinte rezoanele pe care ne-am întemeiat ca să arătăm că o Unire adevărată și nefățar-

---

[1]) Dâmbovița e apă dulce, dar foarte rea de băut. Nota lui C. N.

MELANCOLIE

Ziua albă'mi pătrunde în casă
Să'mi deschidă porţi negre de gând
Şi'mi găseşte iubirea plângând
...Şi durerea pe suflet apasă —
— Şi mă'ntreb: ziua albă-i a cui?
Ziua asta atât de frumoasă
Niciodată — eu ştiu — a mea nu-i —

...Flori de vis? Flori de umbră stinghere
Ofilite se scutură'n prag
Şi parfum de tristeţi creşte vag
Peste moartea ce-aşteaptă'n unghere.
— Cântul vieţii afară-a tăcut
Şi pe drumuri nimic nu mă cere...
— Sânt acum şi — sânt par'că'n trecut —

Şi în noapte'nstelări mă'ncunună
Şi sânt eu pe ştiutele căi
Mă alint în răcoare de văi
Şi mă'mbrac în mătase de lună —
—Şi mai ştiu eu pe ce lume sânt? —
Svon de plânset de clopot răsună,
Glas de mort deşteptat din mormânt —

Imi revăd amintiri ca'n icoană
Cum se'nşiră şi cresc în nevoi...
— Sânt pe drumuri pierdute strigoi
Ce-am sburat peste vânturi în goană
Viaţa'ntreagă din nou s'o desgrop...
...Şi mă doare trecutul — o rană
Cu dureri cari cad strop cu strop —

...Mă deştept că e ziuă şi soare
Şi iubirea în suflet plângând
Sparge porţile negre de gând...
Şi iubirea în suflet mă doare —
— Sus pe culmi însorite mă sui
Ziua mea s'o culeg — ca pe-o floare —
Dar pe ceruri departe în zări,
Cresc din raze de soare'ntrebări...
— Ziua albă senină-i a cui?
Ziua mea s'o culeg, a mea nu-i —

EUGEN VICTOR

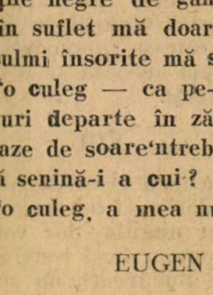

nică va fi numai când vom avea Galaţii capitala ţării avem bună speranţă, că Alexandru Ioan, domnul nostru, care cunoaşte mai bine decât noi şi Galaţii, unde a trăit mai mult timp, şi interesele ţării, va face cum va fi mai bine.

1861. C. NEGRUZZI

Exodul sângelui

(Subiect găsit în... „Grădina maslinilor" a lui Guy de Maupassant)

Lumina abundentă a unei după amieze de Mai, poleeşte arid un interior de litere şi tembelism, în vipia căreia, îşi trăesc tragedia înfrângerii, trofee evocând seri de succese teatrale, întrezărite printr'o undă îmbâcsită de vechime; desenuri, plante afişe, arme, coroane, statuete.

Armand, după ce a bătătorit salonul în lung şi în lat, se opri o vreme în faţa portretului Soniei, tovarăşe de visuri cu ochi deschişi a lui Aventin coleg de facultate şi de noctambulism. Apoi se smulse brusc contemplaţiunei, într'o mişcare care trăda părerea de rău de a nu mai fi avut încă prilejul să-l mai privească mult timp. Pleca la Menton să se curarisească sau să o adore mai cu încăpăţânare.

Şi se sufoca, se sugruma însuşi, gândindu-se cât avea să-l torture depărtarea ei!

— Pleci, fericit al altor orizonturi, — interveni Aventin înăbuşindu-şi mâhnirea.

— Ai şi tu, se pripi Armand răsucindu-se pe călcâe, dela Sonia la Aventin.

— Să merg şi eu? Moştenire mestecă apoi Aventin printre dinţi.

— Sau neurastenie, fără rimă şi cadenţă, ceeace nu exclude însă ideea, împlini Armand care pândise atent pe Aventin cu râvna de a-l contraria. Căci nu pentru a se devota... succesiunei Aventin părăsise magistratura!

Iar la rândul lui, Armand, care nu pierdea prilejul de a-l contraria, îi strigă:

— Dar la urma urmelor cine te-ar împiedica s'o reiei? Demisionarea ta pentru regularea moştenirei nu ar putea provoca oprobiul vre-unei aventuri de rentierie. Reparaţia ta la Palatul Justiţiei nu ar fi decât intenţia unei vieţi de burghezie obosită, ca unul ce purtai roba nu pentru aviditatea remuneraţiei.

— Acum când o iubesc cu toată puterea de care trebue să se bucure şi inima ăstor braţe, cari nu-mi sunt îndeajuns să o strivesc pentru a nu mai svâcni desnădăjduită, în nopţile în care o chem şi nu m'aude nimeni?!

Armand se ridică violent, contemplând splendoarea de afară, — ce măreaţă îmi apărea închipuirilor cari nu ştiau ce vor şi cari totuşi aşteptau ceva!

— Iar mă ambetezi cu povestea acelui pierot al cancanurilor care a transformat pe Catonele dela Charlemagne într'un maniac al extazului, într'un istovit moralmente — un nechibzuit pentru o patimă mai nechibzuită şi toate astea pentru un foşnet de jupon căpătat în schimbul unei graţii de culisă. Dar, dragul meu, deţii două roluri în lupta întâetăţei ce voeşti să le-o dai, socotind că înclin spre acela al pasionatului, deşi realmente te afirmă deopotrivă: părinte şi amorez! De altfel nu ai putinţa acestei hotărîri cum nu ai avut pe aceia a alegerii între îndeletnicirea de rentier şi aceia a carierei magistraturei, deoarece, acceptând pe cea dintâi, nu ai întârziat să regreţi pe cea din urmă — şi vice-versa.

— Dar rentieria nu e o carieră!

— Evident, o pronie cerească! In orice caz, subordonată ideei de carieră, iar nici de cum carierei de... tată de copil! Aş pune rămăşag că acelaş lucru s'ar petrece în cazul iubirii ca şi în acela al apropiatei paternităţi — lamentările pensionărei Odeonului vizând în avântul tău, ivirea fructului acelor... lamentări. Deci aceleaşi lamentări încetând, aceiaşi pensionară ar viza dorinţa reînvierei vremurilor de adevărată castitate fără copii însă, sfârşi Armand.

— Ciudată sensaţie!

SARMANUL KLOPŞTOCK

— Sensaţiunea renunţărei la rangul de... părinte în profitul aceleaşi neclintite pasiuni, sau goana după fiori noi, în cazul când ţi s'ar procura dovada că paternitatea nu ţi-o împărtăşeşte şi cu... vre un alt setos de voluptate! Atunci care ar fi regretul carierelor, variind între magistrat şi rentier, amorez şi părinte? Aş dori în această din urmă alternativă să cunosc înclinarea căinţii, pentru ca nu în urmă, să ia cu mine, mustrarea de a-ţi fi hulit iubirea! In orice caz, mai puţin alai pentru apropierea progeniturei!

Şi aceste aserţiuni difuze, conchideau la un soi de învinuire bizară pentru magistratul care nu le întâlnise nici când, în atâtea infracţiuni penale. In cazul cel mai indulgent pentru el, apostrofările lui Armand degajau o ironie de un misticism amar. Şi Aventin le îndepărta aprig.

— Şi apoi dacă în dedesubtul bănuelilor tale trăeşte o dorinţă de falsă îndrumare pentru dovada cel puţin aparentă că m'ar înşela, atunci subtilitatea incriminărilor ar constitui, în cazul unui insucces, intenţiunea unei ofense, şi pe care nemeritând-o, nu o îngădui!

— Oh! dar pentru numele lui Dumnezeu, femeile când se găsesc în bătaia vre-unei rugăciuni, sau mai precis, a vre-unei implorări graţioase care să-i excite or cum, orgoliul ei de curtezană, nu se abţin de a povesti multe şi miraculoase întâmplări, minuni mari dragul meu, — tragediile trecutului împăienjenit! Ingrijeşte-te dar de ceva insinuări şi nu uita rugăciunea revelatoare, sfârşi cu trufie Armand. Pianul de alături care murmurase toată vremea se opri brusc, strivind cel din ur-

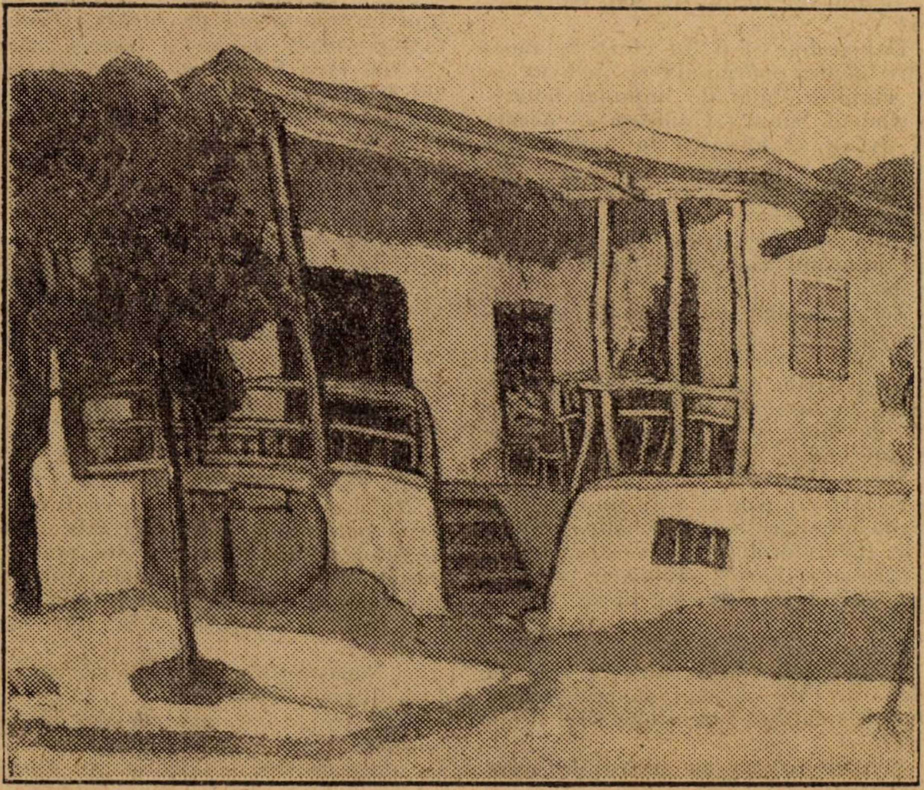

L. BIJU: PEISAJ

mă suspin al claviaturei sub pantofii de atlas care se apropiau, aducând pe Sonia într'un vestmânt suav, purtând proeminența unei ușoare sarcini.

— Nu e adevărat, sbieră Aventin, nu este așa? Vreau să zic că voi nu spuneți nimic, chiar când sunteți rugate!

— Dar ce ar fi cu putință mai mult de spus, — poate numai născocind — chiar și fără a fi rugată, decât că te iubesc și iar te iubesc?

— Nu ar fi înfrângere mai sguduitoare pentru biata-mi inimă care te-a incrustat în adorațiunile ei!

Sonia se îngâmfa. Reflecta chiar, cu orgoliu, că spectatorii ei neînțelegând o astfel de taină, Aventin ar trebui să se prosterne fericirei ce-i urzea clipa în care ea, înduioșând atâtea suflete dincolo de rampă nu făcea altceva decât să extazieze însăși sufletul lui, în schimbul oricărei alte dovezi de iubire! Se flata astfel singură, înăbușindu-se de o voluptate stranie. Mai departe, să gândea chiar, că egoismul fericirei amantului ei se opunea cu îndârjire, deoarece, această îngăduință, ca și pasiunea ei, erau imense ca sânul oceanului, ca și oglinzile lui și în cari toate celelalte iubiri inoportune, își găseau sfârșitul în naufragiul său!

Dar Aventin îi turbură oarecum vanitatea, amintindu-i că unul dintre acești îndepărtați dela risipa grațiilor ei, trebuia fatal să cunoască profunditatea acestui ocean de fericire — Armand! Și nu ezită să-și arate această teamă, ceeace făcu pe Sonia să intervie:

— Dar bine risipitorule de clipe dulci, de ce să le cheltuim într'astfel, ocupându-ne de alții?

Apoi jonglând firul ideei de care Aventin ar fi putut să profite pentru a o sustrage dela vre o replică meșteșugită:

— Notarul mă întreabă dacă au să mai întârzie actele? Vai, trei luni de așteptare, pentru celălalt micuț de Aventin! Da, strigă apoi cu efuziune, am nevoe de astfel de fiori! Cu ei îmi alint întârzierea ucigătoare, care mă ține încă departe de voluptatea beatitudinei! Și tresărind:

— Dar cine oare mă înțelege în pornirea mea neînfrânată? Cine știe... Poate că... nici el!

— Desigur, sări Aventin mușcat de șarpe, venind spre Sonia! Nici el!

Și Sonia făcu un gest de nehotărîre, studiat, un gest straniu din a cărui tălmăcire reeșea pare-se, că, Aventin ar fi voit să se refere la Armand, când, în realitate Sonia prin accesul ei de nostalgie subită, evocase doar întârzierea nașterei!

Și Aventin adaugă cu desamăgire:

— Altfel nu ași fi înțeles niciodată cum mi-ar fi fost îngăduit să te câștig!

Și indignarea lui se precipita:

— Subtilitățile în dragoste sunt portițele prin cari adeseori briza îndoelei, aduce ceva din nestatornicia oceanului în pântecul căruia îmi hotărai mai adineauri fericirea: acea adiere găsind cam șubrede zăbrelele, le-a năruit, desgolind realitatea. In modul cum ai definit rolul spectatorului în cugetul tău, am simțit adierea unei șovăeli, abil utilizată în serviciul argumentărei temeiniciei fericirei mele!

Și fără a da răgaz Soniei:

Dar este vorba de un fel de întortochiare meșteșugit dedusă din indiferența cu care trebue să dobori pe gogomanii de dincolo de rampă, prin subtilitatea unei maniere de a contura aparent, forma acelei chimere care îndreaptă tâmplele spre revolver și pe care amanții nedreptățiți au botezat-o **„Iubire"**!

Sonia amuțise. Dar se îmbărbăta documentându-și că amorul atât pentru victime ca și pentru creatorii lor, nu este altceva decât halucinațiunilor unor stări psihice de o clipă, cari nu deduc la responsabilitatea moralului și nici la înălțarea prestigiului sensibilității; cu alte cuvinte această pârdalnică de nevroză pe care Romeo a botezat-o pasiune, nu-i opera noastră individualistă. Sonia retrăia astfel fiorul care le sfâșiase respirația în seara debutului la Odeon, atunci când înapoia dramei, din instinct concepea o alta: drama înfrățirei lor.

— Așa este, împlini Aventin. Fiorul s'a conceput între două drame și care s'au stins una prin alta: drama în care mi-ai apărut nălucirilor — drama în care s'au deslușit acele năluciri și pe care tu ai numit-o oceanul fericirei mele. Pentru că aceste două întâlniri să se poată bucura de toată desăvârșirea lor trebuește ca fiorul care le-a slujit într'ariparea, să se bucure de întreaga lor lealitate!

— Intocmai, întări Sonia, aceasta a fost însă-și sensul fiorului!

Dar Aventin îi ignora argumentarea:

— Omul e plecat în vrerea unei legi care se repetă; scânteia dragostei este apanagiul unei legi care nu are alt rost decât acela al exaltărei unei anumite părți din viață: adolescența. Ce rămâne din opera primei legi? Țărâna de pe fundul mormintelor goale! Ce rămâne din opera acelei de a două legi? Resemnarea, turburată când și când de pachețelul cu bilete dulci, — iată dar față în față două voinți distincte, cu forțele lor distincte și care au totuș unul și acelaș epilog: **„Uitarea"**, orcât de suav ar fi mirajul acelei scântei care precedează dragostea oricât de miraculos ar fi tiparul în care se sbate făptura pentru a naște omul!

— Refren fals al unui temperament pesimist socotind măreția logicei după mareția imaginației a cărei exagerată fecunditate reduce frumusețea firei și pentru care nu avem brațe îndeajuns spre a o aduce întreagă la sânul nostru — se tângui Sonia într'un elan de reverie subită, amestecată cu o nuanță de amărăciune.

— Cu tot cortegiul ei de minciuni, complectă Aventin!

— Să o adorăm ca o compensație, cu toată falșitatea ei!

— Fie, dar cu toată deșertăciunea pe care o aflăm mai târziu, în zâmbetul ori suspinul unei femei, sau în expirarea unei violete! Cine știe dacă nu împărtășiam acelaș cult laolaltă cu toți gură cască, la Odeon, în seara în care închipuirea mea te căuta stăruitor, deși voiam totuș să te am etern, în fiorii așteptării!

— Nu mai înțeleg!

—Și apoi rana e mult mai atroce când departe mult de bănuială, scotocind întâmplător sertarul iubitei imprudente, găsești pachețelul parfumat al scrisorilor de dragoste, din care curge o grindină religioasă de jurăminte, zărită la orizontul unei zile în care nu s'a vorbit decât de lealitate! Atunci neavând putința răzbunărei, zâmbim cu lacrimi pentru a reînsenina orizontul amenințat — duioșia ironiei!

— Nici odată nu am reflectat la o contrarietate în paguba principiilor tale; o reprimare chiar, când am găsit-o oportună, am exprimat-o printr'o alintare, sfârși Sonia cu o mână pe umărul lui.

Aventin care primise această apropiere agasat, privi în gol, trecând la birou.

— Voesc să zic că, de cele mai multe ori, anumite reflexiuni cari din nefericire scapă rațiunei, au ceva din simptomul unei presimțiri stranii care anunță dezastru!

— Dar ești de neînțeles strigă Sonia, trimițând spre Aventin sulițele unor priviri congestionate.

— A înțeles-o el în locul tău, se precipită Aventin! In orice caz, este o nerușinare să-l evoci într'o astfel de atmosferă, înlăturând destul de slab bănuelile mele!

— Dar trebue să-ţi fiu etern recunoscătoare pentru mărinimia ce ai avut de a-mi simplifica atât de minunat hotărîrea, isbucni Sonia. Credeam că aceste ocări aveau să lovească în nevinovatul care încă nu te aude spre a mă răzbuna! Şi bine îl voi înlocui eu până ce lui îi va veni rândul!

Aventin se ridică palid, în vreme ce Sonia aducând mâinile la gură, urlă aproape:

— Te-am înşelat bolnavule de netămăduit!

Şi se târâ spasmodic pe călcâe, îngrozită de privirile îndobitocite ale lui Aventin, care o urmărea eşit din minţi, în vreme ce Sonia, sleită de puteri se prăbuşi sbierând:

— Sceleratule ce ai de gând?

— Să strivesc pentru a nu aminti cândva o naştere mârşavă, ăst adăpost scârnav în care clocoteşte de nerăbdare acela care are „harul“ să poarte până la sfârşit, nelegiuirea de care ai să fii scutită;

Şi fixând pântecul Soniei:

— Rămâi aci, vlăstar otrăvit, aci în vinele în care ai supt sânge spurcat, pentru ca odată să-l treci omenirei drept nectar!

Şi încremeni cu un picior deasupra Soniei.

— Nu, nu este al tău, mugi Sonia agăţându-se de el. Nu tu ai dreptul a hotărî de viaţa lui! El, Armand acela pe care l-am trădat cu tine, este părintele lui, iar acesta care suspină sub călcâiul tău, este copilul lui! El deci are dreptul a ne ucide pe toţi: pe noi doi care l-am înşelat în complicitate cu acesta care moare acum în mine, şi pe acesta, care, dacă se va ivi cândva, va avea să confirme perfidia tuturor trei!

Şi Sonia se sfârşea, în vreme ce Aventin se sufoca într'un extas de îndobitocire.

— Desigur, putu să îngâne Sonia într'un târziu, dacă ar fi fost al tău, atunci pântecul acesta i-ar fi purtat sarcina mai de mult! Cinci ani!...

Dar Aventin recules avu în priviri o limpezime stranie de resemnare înăbuşită şi care îl însenină, îl regeneră îndată, trimiţându-l spre uşa de unde venea decepţia finală.

— Scoală, putu să îngâne într'un târziu, ia-ţi lepădătura de aci şi poart'o în pântecul care oricât de înjosit ar fi, e pântecul unei mame!

Şi Sonia se prăbuşi într'un răget surd.

◆

După 20 de ani dela ruptură, în chilia abatelui Aventin în Garandou lângă Toulon: chilie de abate cu stare, exilat aci mai mult pentru înmormântarea unui trecut netrebnic, decât pentru ispăşirea unor greşeli ale tinereţelor frivole şi cari impun adesea ori sufletelor de elită, asemenea închisoare de bună voie.

Dar totuş, din imperiul celei mai suverane uitări de sine, reeşea nota unei cucernicii pioase, alături de urmele unei extravaganţe care amintea împăiejenitele îndeletniciri artistice ale lui Aventin călugărit, antrenând însă nota religioasă şi făcând-o chiar să predomine: un crucifix de palisandru, un pupitru abrupt, de rugăciune, stropit de rubinul candelei, flori sfinte uscate, volume, embleme religioase, lângă aceeaş panoplie şi aceeaş mandolinetă din salonul dela Paris; spre răsărit, portretul Soniei; pe brâul vetrei muşcate şi calomfir.

Şi peste tot lumină şi linişte, lumină aridă şi moale, lumina caldă şi afânată a călugăriei păstrând mireasa altarului, a bibliei şi a şiragului de mătănii, năvălind într'un torent de irizări şi poleind faţa de masă, laviţa şi boneţa mamei Gentta, care împleteşte calmă în mijlocul firimiturilor astea sfinte şi după prânzul acesta grandios a cărui tihnă este slab întreruptă, când şi când de un suspin de privighetoare care se scurge într'o undă a cerului de Mai şi de cântarea monotonă a cucului din toracele dogit al pendulei, care îşi silabiseşte numele la fiecare sfert şi jumătate de oră.

— De bobogani mama Gentta, după ce sfârşi de înumărat bătăile primului sfert de oră din ciocul pasărei, se pare că şi năravul se moşteneşte şi se moşteneşte cu plăcerile dar şi cu durerile lui! Tot ce este mult, nu este bun şi tot ce nu e bun, se chiamă nărav!

Apoi pomenind din avânturile abatelui:

‚Tatăl meu a închis ochii cu braţul pe patul fierbinte al carabinei într'o ploaie de sitari; eu, imitându-l, voi muri cu braţele pe frânghia năvodului într'o înghesuială de lupi de mare şi mrene!

Şi după ce a întors cheia din coada cucului:

— Năpăstuiţilor, ce aveţi să vă faceţi fără punga părintelui?

Cine are să vă mai mângâe ploapele bosumflate de văicăreală? O ruină se va alege de voi, nătângilor, nu altceva!

Căci adesea abatele spovedindu-se bătrânei Gentta, înfăţişa acesteia preoţia ca pe un apogeu al divinităţei suverane, făgăduind acelora cărora avea să le împărtăşească din harul celui ce-l trimisese spre săvârşirea poruncei, toate binefacerile răscumpărate prin rugi şi pocăinţă

Şi slujnica călugărului adăogă cu elan:

— Ce rană sfântă! Dar uite vezi, nu mi-ar conveni de loc să nu mai am pe cine sluji! Incumetarea în luptă cu năravul mărei, îmi redeşteaptă amintirea părintelui stăpânului meu şi spectrul golănimei de aci.

— Ahaaa straşnică goană şi pe ziua de azi, apăru sbierând abatele urmat de un gârbov care se prăbuşea sub un coş cu vânat de mare. Apoi către mătuşa Gentta:

— Imbelşugată zi, maica mea bună; chiar acum un lup întreg de mare, dar numai în unt!

Şi fără ca bătrâna să aibe vreme să explice abatelui că în dulap mai era rasol care se râncezea:

— Ei, dar nu e vorba de vre-un sacrilegiu adus canoanelor! Osebit de astă, doară numai din cuminecătură au să se înfrupte înfometaţii noştri?

Şi svârlind tricornul pe aşternut, urmă cu efuziune:

— Pre legea mea, o şansă mai darnică nici că am întâlnit până acum, Am îndestulat întregul port.

Şi privind în gol, cu nehotărîre:

— Haiducii vremurilor străbune desbrăcau poporul întârziat pentru a acoperi pe cei goi. Fără îndoială, era o nedreptate la care voinţa cerească se împotrivea. Totuş, pentru aceeaş voinţă, nedreptatea era mult mai mare, lăsând în desnădejde norodul înflămânzit.

Şi ridicând ochii spre cer, înaintă spre pupitru prosternându-se în înserarea care învestmânta rugăciunea abatelui într'o reculegere care îi îndumnezeia reculegerea.

Apoi către slujnica care păşea cu smerenie, după ce se smulse dela pupitru, apucând-o de mână:

— Tocmai sfânta mea tovarăşe, am în clipa asta atâta nevoe de apropierea ta: rămâi aci, mi-e sufletul împovărat!

Şi aşezându-se amândoi pe laviţă şi privind atenţi crucifixul:

— De aşi fi cu semenii mei, precum el a fost cu însuşi cel ce i-a târguit cămaşa! Fericiţi cei adăpaţi din înţelepciunea îndrumărilor lui!

— Haide prea cucernice, potoleşte-ţi îndoiala, cina îşi aşteaptă binecuvântarea şi apoi, o veste care pune o notă lumească în chilioara noastră; e un om abătut la poarta sfinţiei tale!

— Sărman osândit, fie bine venit în desorientarea asta. Ii dau îngăduirea pe care acest Dumnezeu fără pereche a dat-o cândva omorâtorilor lui! Haide, fă să intre, mamă Gentta, aci unde va găsi îndulcirea rănilor.

(Urmează).

SARMANUL KLOPŞTOCK

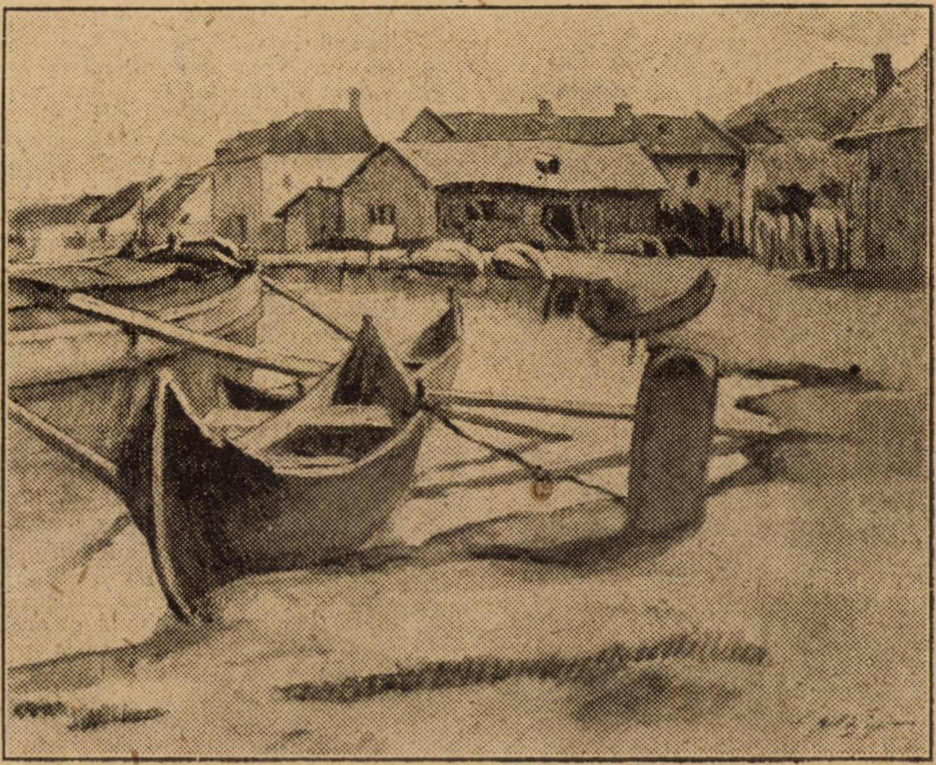

L. BIJU : PEISAJ

Drepturile mele

GIOVANNI PAPINI

Aceste lucruri (1) am vrut şi mi-a plăcut să le spun întru luminarea acelora cari m-ar putea apostrofa—au şi făcut-o ! — în chipul următor : Cum ai pretenţia să scrii despre Carducci ca om, tu, care nu l'ai cunoscut ?

De-ar fi aceasta o piedică legitimă, apoi atunci toţi aceia care-au desemnat ori schiţat, ori sculptat chipurile marilor oameni din trecut, după atâta amar de vreme, ar fi smintiţi ori neobrăzaţi : cercetaţi în care din aceste două echipe trebue înscris Carducci însuşi căci şi el pe vremuri a scris despre Parini (2) şi despre alţi poeţi, priviţi ca simpli muritori.

Nu l-am cunoscut şi cred că-i mai bine să fie aşa. Căci pentru a pricepe cum se cuvine pe un om şi taina lui — orice om mare trebue să aibă cel puţin una — nu-i de ajuns să stai de vorbă cu el şi adesea n'ajunge nici măcar familiaritatea neîntreruptă. Cei inferiori prin merite ori vârstă nu pot prinde liniile autentice ale unui portret moral, în timpul vre'unei rare ori încurcate conversaţii, în care cel mare — adesea, — stă la largul lui, iar cel mic, plouat şi ca pe ghimpi. Prietenii de aceiaşi vârstă, ori cei mai tineri ridicaţi până la cinstea intimei familiarităţi, isprăvesc prin a vedea şi mai puţin : ştiu o mulţime de amănunte dar obiceiul convieţuirii ascunde ori face să se piardă din vedere caracterele esenţiale. Fără a mai vorbi de respectul şi dragostea — ochelari prea binevoitori şi unicolori.

Cine nu l'a cunoscut în carne şi oase, pe-acel om, ocupă poate un ungher mai prielnic ca să-l vadă aşa cum se cuvine. Şi nu-i rău ca între istoriat şi istoric să fie la mijloc o întreagă generaţie. Generaţia de-o vârstă cu cei glorioşi, ori e prea înflăcărată, ori prea duşmănoasă ; acela care urmează imediat se trândăveşte în veneraţie ori reacţionează faţă de faima stabilită, cu îngâmfarea firească tineretului ; singură cea de-a treia poate ajunge la dragostea dreaptă, la dreptatea plină de dragoste. Din această a treia generaţie, faţă de Carducci, fac parte eu şi trag nădejde că voiu putea dovedi în fapt adevărul teoriei mele.

Chiar eu. Daţi-mi voie să spun că o oarecare afinitate nu strică spre a înţelege pe-un om. Şi lăsaţi-mă să adaog că nu ştiu să mai fie vre-un altul, printre cei de seama mea, care să se apropie, din anume laturi de Carducci, mai mult decât prezenta şi puţin modesta-mi persoană.

Totuş nu vreau — viez şi în fine broştăceii ţopăitori cari pentru c'au studiat la [3] ori pe cărţile lui Carducci cred că s'au prăjit la acel soare ; potolească-se cele două proaspete zburătoare abruzzese [4], privighetoarea tare 'n solfegii şi cucuveaua filosof, cari s'au pus luntre şi punte să fie încoronaţi şi unşi drept urmaşi ai lui Carducci, şoim sălbatic, prin străduinţa brabeţilor şi scatiilor respectivi — eu nu vreau nici în ruptul capului să mă asemuesc cu Carducci. Atât ar mai trebui !

Sunt un tip în felul franco-grecului poet Moréas şi-mi place să repet adesea deviza lui : „Je ne me compare â personne". Iar de faptul că aş semăna prea mult cu Carducci, aş fi primul care să se plângă, de oarece ar însemna : sunt făcut după chipul altuia, n'am nimic al meu !

Nu ; nu mă compar cu Carducci. Dar cu toate astea, de nu suntem fraţi şi nici măcar veri după mamă puţină rudenie ne leagă : au văzut-o şi alţii în afară de mine 5).

Dragostea pătimaşă pentru poezia pură şi adevărată ; ura satanică faţă de orice tiranie morală, religioasă ori politică ; înclinarea de-a sfâşia ori de-a batjocori pe cei ce caută să pară mai mult decât sunt admiraţi mai mult decât merită ori îşi bagă nasul în lucruri pe cari nu le pricep şi deci, într'un chip ori în altul, se dovedesc cât se poate de indicaţi pentru batjocură şi ciomăgeală ; patima feroce pentru divina şi porceasca noastră Italie, care atâta de bucuros se vădeşte prin mustrări şi ocări ; scârba faţă de orice „arcaderie" 6), **sentimentală, romantică** şi **umanitaristă** care pustieşte şi otrăveşte viaţa şi arta din ţara aceasta — aceste pasiuni şi aceste sentimente de ură zăceau în Carducci şi zac tot atâta de vii şi puternice în mine.

Că există din motive, în parte transmise din tată în fiu, nu vreau s'o neg. Am povestit, mi se pare, că printre cele dintâi cărţi găsite de mine pe când eram de-o şchioapă, într'un coş de paie de acasă [7] mi-a căzut în mână **Le Confessioni e Battaglie** [8]. Eu ştiam pe atuncia puţin ori nimic din literatura modernă, dar acel volum l'am citit şi răscitit cu atâta chinuită voioşie şi cu atâta convinsă uşurare, încât m'a ajutat cu tot dinadinsul să mă descoper pe mine, mie însumi. Iar acel hârţuit „elzevir" a lui Sommaruga [9], cu coperta vărgată de linii verzui îl păstrez printre cărţile mele, drept fericită relicvă a primei sărbători din fragedа-mi copilărie. Acele lovituri de spadă semeţe şi dintr'o coastă ; acele împunsături care nu greşesc ţinta, aceea sfârâitură slobodă de şfichiu învârtit prin aer în toată puterea ; acele deschizături de ceruri pline de soare şi de ţarine pline de mângâieri ; portretele lui gravate cu ace de foc, în felul celora a lui Franco şi ale lui Niccola [10]; acele ieşiri de tribun sigur de el, care apostrofează în gura mare gândacii ce se băgau subt pământ, tiptil, tiptil, cu feştila arzând a ocării, vârâtă cu de-a sila în posterioarele lor cele laşe,—pe când eram copil, mă desfătau mai mult ca o poveste romanţioasă ori decât o comedie de iubire.

Aşa că Stroncaturile mele sunt fiice—fie şi corcite ori bastarde,—ale acelor **Confessioni e Battaglie.**

Eu nu m'am dus la Bologna să învăţ carte dela el şi chiar de-aş fi vrut, n'a-

---

[1] Vezi în volumul **Uomo Carducci** pag. 1 urm., capitolul intitulat **Mani avanti,** prefaţa. (Toate notele sunt ale trad.)

[2] **Giuseppe Parini,** mare satiric lombard, din secolul al XVIII-lea (1729-1793). Este autor al incomparabilului „**Giorno**". Carducci i-a consacrat o serie de articole, inserate azi în vol. XIII şi XIV din **Opere.**

3) Se ştie că mulţi ani Carducci a fost profesor de literatură italiană la Universitatea din Bologna.

[4] Aluzie la G. D'Annunzio şi B. Croce, de loc din regiunea munţilor Abruzzi.

5) Printre aceştia, **G. Prezzolini** în „Discorso su G. Papini" — Fireuze, **La Voce,** 1912, cfr. şi **E. Fondi** „Un costruttore" Firenze, Vallecchi, 1922.

[6] Dulcegării şi artificiozităţi prozodice, în genul poeziei **Arcadice** (idilico-pastorală), care-a bântuit Italia până la ivirea Romanticilor.

[7] Vezi **Un Uomo finito** (cap. II — Un centinaio di libri) ed. **Vallecchi, pag.** 8 urm.

[8] **Spovedanii** şi bătălii : confesiuui şi proze polemice ale lui Carducci, tipărite în ediţia complectă a Operilor (edit. **Zanichelli** din Bologna).

[9] Editor din Roma, falit din cauza luxului cu care edita pela 1890 operile lui Carducci şi primele lirice ale lui **Gabriele D'Annunzio.**

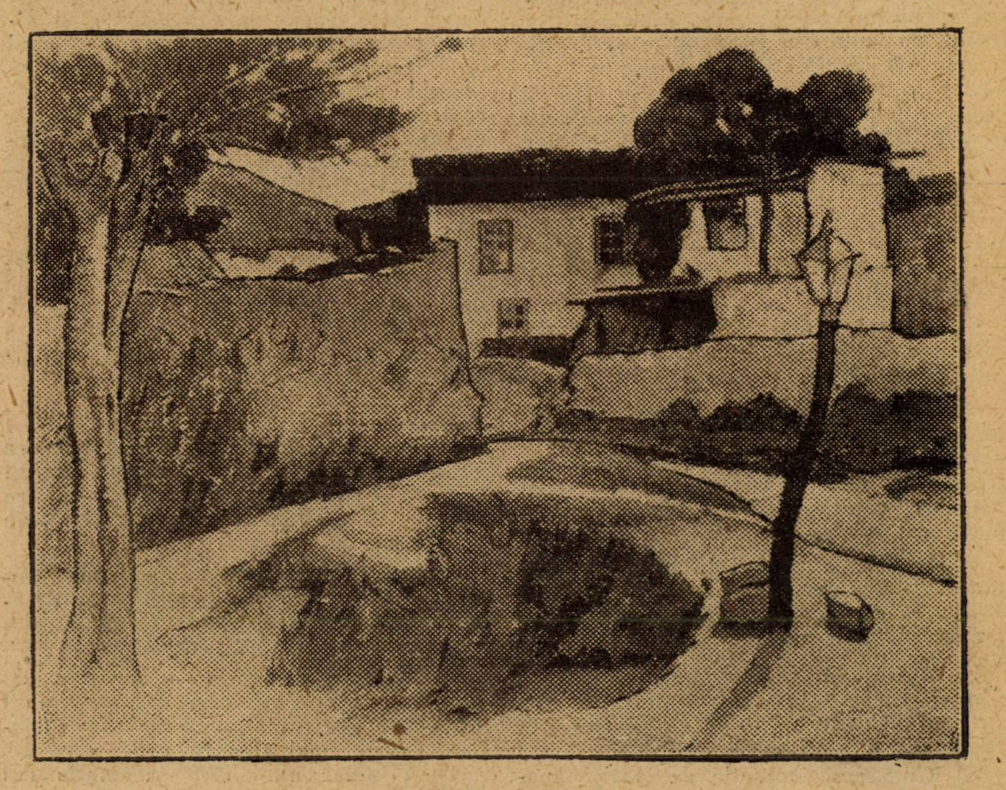

L. BIJU : PEISAJ

veam putința 11), dar cu toate acestea în Carducci recunosc și respect pe primul și poate unicu-mi maestru de sinceră proză italiană. Cât mi s'a părut de stăpână prin slăvi și ce melodioasă ca coloare, această limbă a noastră, când am văzut-o poruncind în lagărul ei, în paginile usturătoare ale lui Carducci! Cât mi-a plăcut acea proză a lui, condensată și nobilă, care zugrăvește culmea lucrurilor cu o mângâere de trandafir, ori bâzâie ca o săgeată când găurește, ținta, ori râde cu râsul ce lasă buzele amare, ori se înnalță firească la maestatea elocvenței ori se înciută iute în disprețul orgolios, ori scoate din nimicul mediocrității o paiață vătuită cu ignorantă îngâmfare, îi bate din picior să-i stea smirnă în față, îi dă după ceafă câte-va palme și-o cufundă din nou în nimic, spuindu-i: Stai acolo nemernico, mai mult nu meriți Proză sănătoasă și bine închegată, poporană și clasică, modernă și de-a noastră, soră prea cinstită cu acea ilustră proză a Italiei pe cari neputincioșii **„manzoniani“** 12) n'au izbutit s'o sleiască și pe care libidinoșii dannunziani nu vor izbuti s'o corupă.

Cu acea proză mă fălesc de a mă fi hrănit. Nu vreau să spun eu cu ce m'am ales de pe urma ei, dar dacă scrisul meu nu-i totdeauna deslânat ofilit și netrebnic ca acela a multor alții, îi sunt recunoscător, mai înainte de ori cui, lui Giosuè Carducci.

Pentru aceste — poate prea lungi — motive, am curajul să scriu asupra omului, ce-a fost, eu care nu l'am cunoscut.

Nu l'am cunoscut dar l'am văzut. Acum douăzeci de ani 13)—un an mai mult, unul mai puțin — într'o după amiază umedă și umilitoare de Octombrie ori Noembrie, mă aflam în Biblioteca Națională din Florența 14). Care bibliotecă e o sală cât toate zilele de lungă, cu mese mari și vechi de când bunica, cu foteluri înnalte cât ușa. Aveam în față, mi se pare acel volum din colecția Rivadeneyra 15) care conține. **Las Poesias anteriores al siglo** XV și citeam versurile alexandrine ale Poemei Cidului.

Tan fuertemiente llorando... Dar cartea era mare, tiparul mărunt iar plictiseala anotimpului nespusă, așa că adesea ridicam ochii spre geamlâcul în formă de boltă din fund, să privesc ciubucele ude ale Palatului Priorilor 16) străbătute când și când de umbrele albe și negre ale porumbeilor. Nu mi se părea nici de frică să fie acela palatul în care Giano della Bella 17) și Michelle di Lando 18) ori Girolamo Savonarola 19) vorbiseră norodului florentin, în vreme ce acei porumbei, în loc de pasări ale lui Venus ori simboluri ale Mântuitorului, mi se păreau pasări bune de mâncat, destinate cotețului ori frigărei.

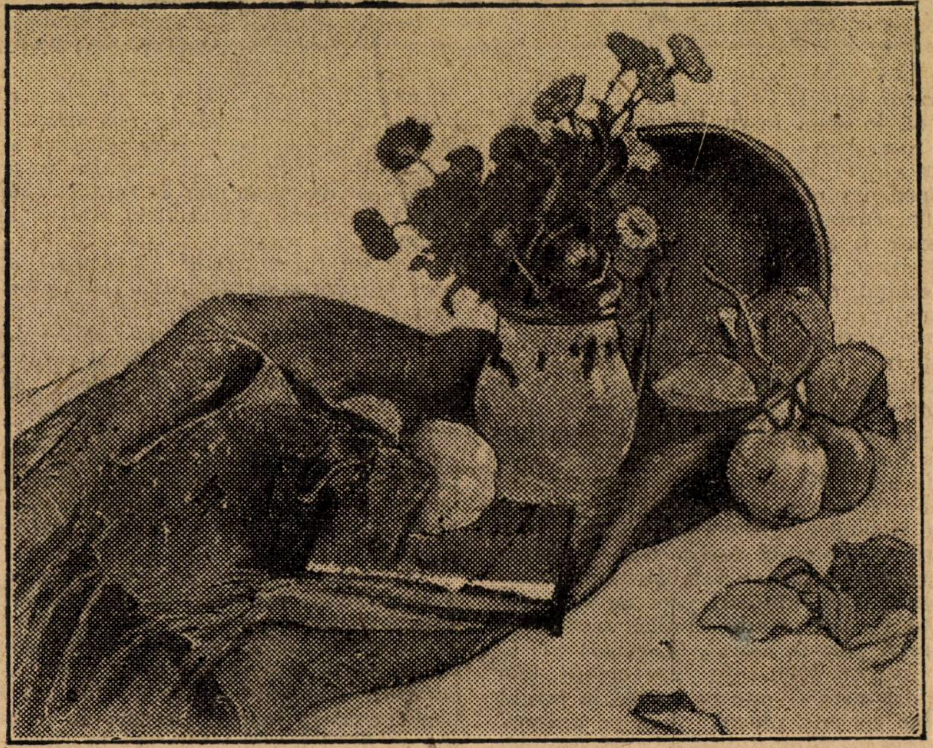

L. BIJU : FLORI

Dar iată că de-odată aud venind spre mine astmul zgomotos al gâfâitorului bibliotecar Desiderio Chilovi. Acesta întovărășea cu gesturi și cuvinte de umilită reverență pe un omuleț lat în spate, cu ceafă zdravănă cu părul cărunt, cam zburlit și cu barba stufoasă, care ar fi putut semăna foarte bine cu un țăran chiabur și îmbrăcat ca de târg. Când se apropie de mine — ședeam la cea din urmă masă — l'am recunoscut: era Carducci. Alte capete se ridicaseră și-și făceau semne cu coada ochiului. Eu, când mi-a trecut pe dinainte, nu știu prin ce imbold neașteptat, m'am sculat în picioare, încurcat, ca un biet recrut care ar vedea trecând pe generalul său. Poetul întoarse spre mine, o clipă, ochii și am văzut că ochii îi erau cât se poate de frumoși, unii dintre ochii cei mai vioi și mai lucioși din câți am descoperit subt fruntea vre-unui om, de când am zile. Iar acei ochi îmi transfigurară îndată pe acel arendaș bondoc într'o semeață figură de războinic în care alba gingășie a bătrâneței micșora căutătura poruncitoare a partizanului.

Carducci, întovărășit la doi pași de acel astm respectuos, intră în sala manuscriselor, care pe vremea aceea era în fund ,— odaia în care, pe-atunci, nu pătrunsesem niciodată, iar ușa ei mi se părea intrarea într'un sanctuar rezervat eroilor filologiei. Și-mi dispăru acolo înăuntru, ca un zeu mânios, care umblă cu pas semeț printre tainele oprite muritorilor de rând.

L'am revăzut după câți-va ani, în trăsură pe acea alee neagră de umbră, ce duce dela Porta Romana spre grădinile dela Bobolino 20). Era mai alb la păr și la față, vârât într'o blană: dar ochii îi erau mereu aceiași. Trăsura mergea încet căci urca la deal: mi-a părut ca una din acelea ce însoțesc, încet de tot, pe morți. In adevăr: Carducci era ca și mort — singur cum sunt morții.

(trad. A. MARCU)

---

10) Aluzie la proza incisivă a doi mari istorici florentini: **Francesco Guicciardini** (1483—1540) și **Niccolo Machiavelli** (1469—1527).

11) Asupra tristei și sărăcăcioasei copilării a lui Papini — vezi prima parte din **Uomo Finito.**

12) Imitatorii marelui romancier **Alessandro Manzoni (1785 1873),** autor al „Logodiților“. Prin „manzoniani“ se înțeleg de obicei romanticii de-a doua manieră, contra cărora a luptat mult și Carducci, căci a trăit în mijlocul lor.

13) Papini s'a născut în 1881, iar cartea **L'Uomo Carducci** fu scrisă de el în 1917; când văzu, deci, prima dată pe „maestrul“ său, avea abia 16 ani.

14) Așezată în rând cu Galeria de tablouri, cunoscută sub numele de **Uffici,** între cheiurile Arnului și Palatul vechiu, din **Piazza della Signoria.**

15) Cunoscută colecție de clasici spanioli.

16) Așa zisul **Palazzo Vecchio** în care țineau sfat demnitarii Comunei florentine în Evul-Mediu **(I. Priori,** printre care — la vremea sa — a fost și Dante Alighieri).

17) **Giano della Bella** — agitator florentin, exilat încă din 1925 pentru ideile sale democratice. Il amintește **Dante** în Parad. XVI, 131—2.

18) **Michele di Lando** — negustor de lână, ajuns în mari demnități pe timpul Comunei florentine. Numele său rămase cunoscut mai ales în urma unui tumult popular din 1378 **(Tumulto dei Ciompi).**

19) **G. Savonarola** (1452—1498), Călugăr din ordinul dominicianilor, ars pe rug la Florența pentru scrierile și predicile sale violente, îndreptate contra Papei și Medicilor. Pentru scurt timp reuși să pună mâna pe putere, instigând poporul.

Dacă nu altceva, să se vadă măcar romanul lui **Dimitri Mereskowsky“**, „Ressurection des Dieux“.

20) In spatele grădinei Boboli, care înconjoară Palatul Regal **(Palazzo Pitti** — astăzi și el galerie de tablouri). Prin acele părți și-a petrecut tinerețea Papini, în tovărășia celorlalți **„leonardiști“**.

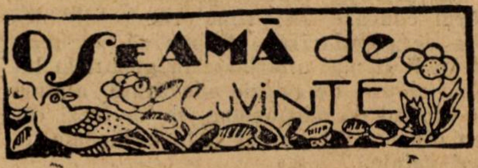

O SEAMĂ de CUVINTE

Anul trecut a fost vorba să se ridice în Belgia o statue lui Emil Varhaeren.

Sdrobit în gara din Rouen pe timpul războiului, poetul acesta n'are încă de cât un modest cenotaf.

Infocat în versurile sale, poetul Flandrei, era personal, foarte liniștit. Pe timpul invaziei din Belgia în August 1914, el părăsi Bruxel-ul în grabă, după ce întrunește pe amicii săi în jurul unui ultim țap de bere.

— N'am chef să fiu luat ostatec !

— Dar Germanii te cunosc și te admiră ! Tu ne-ai putea ocroti !

— De sigur ! Eu voi fi împușcat cel dintâiu !

El veni să trăiască la Saint-Cloud, cu soția lui, pe care o iubea mult, dar care nu citea niciodată.

— Cărțile soțului meu, explica ea, nu le citesc pentrucă le admir cu încredere. Și cărțile celorlalți nu valorează cât ale lui !

◆

D'Angeli, unul din biografii italieni ai lui Verdi, a făcut afirmația cam ciudată că melodia renumitei canzone a ducelui din Rigaletto : „La donna e mobile“ ar fi luată dintr'o sonatină compusă de Beethoven în tinerețe. Dacă ar exista chiar o asemănare vagă, încă ea nu putea fi internațională, căci Verdi, care avea o inspirație atât de fecundă, n'avea nevoe să... împrumute de nicăeri.

Un alt biograf, Max Chop, a povestit că Verdi a predat tenorului Mitrate, notele melodiei „La donna è mobile“, scurt timp înainte de premieră, cu cuvintele :

— Mitrate, să-mi dai cuvântul tău de onoare că până la reprezentație vei păstra numai pentru tine melodia aceasta, fără a o cânta cuiva, căci altfel va fi cântată încă înainte de reprezentație pe toate străzile și pe urmă mi se va spune c'am furat-o eu !

◆

Intr'o zi Verdi primi o scrisoare dela un cetățean onorabil, care i-se plânse că, spre a controla zvonul public, a asistat de mai multe ori la reprezentarea „Aidei“ dar că a ajuns la convingerea că opera aceasta nu conține nimic de valoare așa că publicul n'ar rămâne până la sfârșit, dacă n'ar fi de admirat decorurile fastuoase. El ceru deci lui Verdi să-i restitue costul biletelor de intrare, drumul la Parma, masa de seară la gară, etc., în sumă totală de 31 lire și 80 centesimi.

Gluma aceasta, Verdi a luat-o în serios și a trimis banii ceruți.

◆

La un mare banchet dat la Gotenburg in anul 1897 de societatea „Scânteia“ în onoarea lui Sven Hedin, care se 'ntorcea din una din călătoriile sale în interiorul Asiei, unde avusese să sufere de multe lipsuri, pictorul Carl Larssou ținu un discurs :

— Sven Hedin, zise el, între altele, a rămas șapte zile fără apă, dar aceasta nu e nimic extraordinar. Eu n'am băut apă timp de șapte ani !

RUD. A. KNAPP

MOLIÈRE

Sganarelle

sau

Incornoratul închipuit

SCENA I

GORGIBUS, CELIA

CELIA

(venind în scenă cu ochii plânși ; tatăl o urmează)

Pentru nimic în lume n'oiu consimți vreodată !

GORGIBUS

Ce mormăi tu acolo, nerușinată fată ?
Nu crezi că hotărîrea ai să mi-o schimbi cumva ?
Putere neclinitită nu port asupra ta ?
Cu mintea ta necoaptă și prosta-ți judecată,
Vrei tu să 'ndrepți acuma priceperea-mi de tată ?
Dintre noi doui cam cine să hotărască-i drept ?
Și după tine, care-i din noi mai înțelept
Incât să vadă, proasto ! ce-ți este de folos ?
La naiba ! lasă vorba să nu devin nervos ;
Nu-mi trebuie mult, fetițo, să fac să simți pe spate
Că brațu-mi poate încă vârtos să se arate.
Pricepe, căpățînă, că-i cel mai nimerit
Să iei de soț pe-acela ce-ți este dăruit.
Zici dumniata că nu știi ce fire are, drace !
Că trebui mai 'nainte să te consult de-ți place ?
Când știu că din avere o bună parte ia,
Mai trebui'să port grija să aflu și-altceva ?
Devremece el are ducați atâtea mii,
Nu e și plin de grații, încât să-l poți iubi ?
Oricum o fi,, cu suma aceasta, în sfârșit,
Iți dau eu garanție că e un om cinstit.

CELIA

Vai !

GORGIBUS

Ce tot vai ? Ascultă : ce'nseamnă asta ? ce-i ?
Poftim ce văicăreală ne toarnă dumneaei !
Ci scoate-mă, fetico, din pepeni, și-apoi lasă,
Ți-oiu arătă eu ție oftare sănătoasă !
Privește, da, privește și însăți vezi ce roade
Ieșiră din citirea romanelor neroade.
Cu snoave de iubire ți-i capul plin mereu.
Vorbești mai mult de basme decât de Dumnezeu.
Să-mi svârli în foc pe dată aceste scrieri rele,
Căci multe minți neoapte s'au cam scrântit cu ele.
Fă bine și citeste-mi, nu vrute și nevrute,
Ci doctele Tablete de Mathieu făcute,
Sau de Pibrac : Catrene ; e o lucrare rară
Si plină de zicale de spus pe din afară.
Si Călăuza pentru cei păcătoși nu-i rea ;
Cum să te porți în viață ușor înveți din ea.
Iar de cetiai aceste frumoase 'nvățăminte,
Știai voinței mele să te supui cuminte.

CELIA

O, tată nicio clipă eu n'aș putea uita
Că-i datorez lui Leliu prietenia mea !
N'ar fi frumos ca însă-mi de mine să dispui ;
Dar singur tu legat-ai credința mea de-a lui.

GORGIBUS

Hei, poate fi legată cât zece, fată dragă :
Veni un altul care cu-averea-i o desleagă.
Frumos băiat e Leliu ; dar mai întâiu și'ntâiu
Nu vine oare grija să-ți vezi de-un căpătâiu ?
Și cei mai sluți au farmec, atunci când au parale,
Căci fără aur restul e-adevărată jale.
Ca un amant, Valeriu nu-ți este drag de fel,
Da'l vei iubi tu numai să-ți fie bărbățel.
Când ești un soț în lege te simți dator, firește,
Și-adesea după nuntă iubirea se ivește...
Dar ce, asa de tont sunt că stau să chibzuiesc
Acolo unde trebui și pot să poruncesc ?
Să curmi obrăznicia, te rog, că vreau să scap.
Să nu te prind odată că-mi bâzâi iar în cap.
Valeriu astă seară ne vizitează-acasă :
Poftim de mi-l primește c'o mutră mofturoasă ;
Să văd eu că purtarea nu-ți e cum se cuvine,
Și-am să-ți... Destul ; ajunge ! Vorbii prea mult cu tine !

(Iese)

Traducere de SEBASTIAN LEONARD

MENTIUNI CRITICE

IULIU CEZAR SAVESCU: Poezii, cu o prefaţă de N. Davidescu şi un portret de pictorul Şt. Dumitrescu; „Biblioteca pentru toţi“, editura Alcalay, 1927.

„Poema marilor dispăruţi“ a lui Ion Minulescu, omagiu şi declaraţie de descendenţă spirituală în acelaş timp, făcea începutul acelei solidarizări a nouei poezii româneşti cu temerarii înaintaşi — Stefan Petică şi Iuliu Săvescu — cari îndrăzniseră să evadeze din tipare şi să atragă asupră-le ironiile contemporanilor:

Iar mâine 'n zori, de-o fi să ne 'ntâlnim
Pe-albastrele cărări, de unde azi
Noi vă privim —
O!... Mâine 'n zori de-o fi să ne 'ntâlnim,
Vă vom primi cu braţele deschise
Şi-obrajii voştri — adesea ori scuipaţi,
I-om săruta —
Căci voi ne sunteţi fraţi!...

Alexandru Theodor Stamatiad închina una din cele mai patetice ale lui poeme, „Visuri bolnave“, memoriei aceloraşi gemeni întru nefericire iar mai târziu strângea într'o pioasă plachetă informaţii despre viaţa şi opera lor. Mihail Cruceanu, în drumul „Spre cetatea zorilor“, prindea în luciul cele mai triste din oglinzi, fantoma adormită a celor doi martirizaţi:

Sunt şi oglinzi în care nimeni nu priveşte,
Căci nimeni nu s'ar recunoaşte 'n luciul lor,
In ele nu-i loc pentru chipul tuturor,
Din golul lor tresare o frunte ce gândeşte.
In apa ştearsă, enigmatică, ciudată,
S'a 'nfipt un ochiu ce ne priveşte dar nu vede,
Un ochiu ce-ascultă, dar n'aude, nici nu crede,
Un ochiu tăcut ce nu clipeşte nici odată.

Solidarizare în care intra atâta din omagiul boemei pentru doi din cei mai autentici cavaleri ai ei, atâta din compasiunea firească pentru mucenicii poeziei dar şi admiraţie ferventă către fraţi mai mari în Apollo. D. N. Davidescu a arătat în studiul său despre Iuliu Săvescu, retipărit de astădată în fruntea prezentei culegeri de poeme, cât de nesigură a fost noua poetică a cântăreţului, cât de contaminat de poezia la modă pe la sfârşitul veacului trecut dar şi întrucât a adaos la tezaurul de totdeauna al Poeziei şi prin ce Săvescu poate fi revendicat de spiritul nouei lirici româneşti. Petică, pe care d. Davidescu îl socoteşte infinit superior, n'a fost de altminteri, mai pur. Cu deosebirea că la cântăreţul „Fecioarei în alb“ — am numit pe Ştefan Petică — obsesia eminesciană (care lipseşte cu desăvârşire la Săvescu) era mult mai tiranică. Important este că şi unul şi altul prin inevitabile înconjururi, pe cărări cotite de munte şi cu popasuri ce adeseori păreau o renunţare, năzuiră spre turnul de ivoriu al Poeziei degajată de colbul contigenţelor de-un soiu sau altul. Iată pentru ce, urmând culegerii făcută acum doi ani din Petică, de către d. N. Davidescu vom aplauda gândul pios cu care d. V. Demetrius, a întreprins tipărirea de astăzi, a lui Săvescu. Poetul „Fântânei Blanduziei“ merita această desmormântare.

Dar tocmai pentru aceasta nu vom permite câteva observaţiuni pe care le socotim întemeiate. Iuliu Cezar Săvescu este unul din poeţii ignoraţi, chiar în restrânsul soviet al literaţilor, cu atât mai mult deci, de către marele public. Revendicăm pe Iuliu Cezar Săvescu şi-l socotim al nostru frate mai mare, pentru acea redusă, dar autentică parte din poezia lui care se integrează în vibraţia universală a unicei Poezii. Pentru că, peste toate barierile de şcoli, maniere şi crezuri, peste toate pământurile aşa de diverse ale Universului, acelaş clopot al Cerului se bolteşte şi orice vibrare care pleacă din aceeaş liră cu strune de aur a fiului Latonei, la fel de frumos răsună şi la fel de dumnezeesc ninge din zenitul imaculat, peste sufletele noastre însetate de frumuseţe. Moreas negând pe patul de moarte existenţa şcolilor literare, este mai mult decât un incident din anecdotica funebră de rigoare.

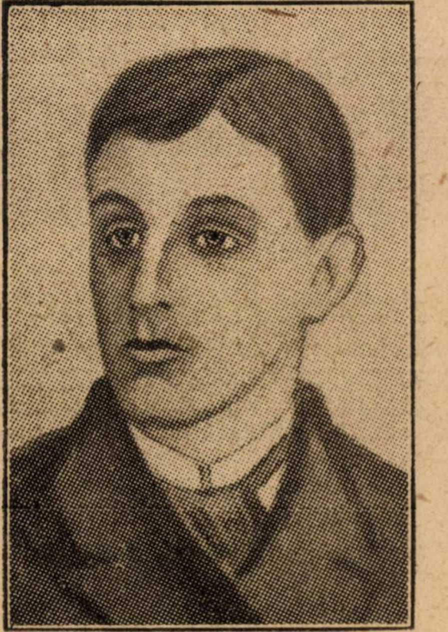

IULIU C. SAVESCU
(desen de **Şt. Dumitrescu**)

Şi-atunci: literatul care vede în Iuliu Săvescu un frate, nu vrea să-l vadă şi după moarte îmbrăcat în zdrenţe. Destul a suferit bietul în viaţă şi destul s'a martirizat între platitudine (căci ce poet n'are, măcar în sertarele sale, pagini de dureroasă insuficienţă artistică) şi între poezie. Căci de-ar fi scris măcar şi-o singură poemă, poetul trebue încredinţat posterităţii. Pilda sonetului lui Arvers să fie înscrisă ca un cuvânt de ordine pe frontonul tuturor antologiilor. Visez de altminteri, de multă vreme şi-aştept pe culegătorul de stele căzătoare (cum ar fi zis Anghel) care să ne dea o antologie, în ale cărei firide uni—personale, fiecare poet din începuturile poeziei româneşti şi până astăzi, să fie trecut cu o singură şi cea mai expresivă mărturie din opera-i — sinteza elegantă — dacă se poate spune — a întregii lui poezii.

Cât priveşte marele public, pentru a cărui educare, în primul rând, bibliotecile de popularizare trebue să vegheze, el va fi şi mai anarhizat în gusturile lui când alături de poezie adevărată, alături de efortul de ascensiune, se va trezi căzut din nou în glodul şi în bălăceala de mai nainte.

Sunt poeţi ce trebuesc publicaţi antologic şi Săvescu e unul dintre aceştia. Fără să mai spunem că aceeaş problemă a postumelor lui Eminescu, (şi nu tot ceeace a apărut în reviste, a încetat de a fi postum), se pune pentru toţi poeţii ce urmează a fi editaţi după moarte.

Şi-acum: din cele 52 poezii câte se cuprind în culegerea d-lui V. Demetrius numai şapte, din care una tradusă, sunt ale lui Iuliu Săvescu şi trebuiau publicate. Pentru că aceste şapte poeme sunt suficiente să ne arate un temperament de adevărat poet, cum a fost Săvescu. Aruncaţi şapte diamante în noroiu şi ele vor continua să strălucească — cel puţin aşa se spune. Dar înglodaţi şapte poeme autentice într'o băltoacă — şi cuvântul nu e aspru — de versuri ca oricare altele şi care din nenorocire se zic a fi ale aceluiaş poet şi nu ştiu dacă metafora nu suferă.

E cazul acestei culegeri. Citeşti şi te întrebi cu nedumerire: Cum de s'au rătăcit oare printre paginile lui Săvescu, atâtea din motivele perimate ale lui Carol Scrob sau colonelul Theodor Şerbănescu.

Nu e nici o exagerare. Anume spunem lucrurilor pe nume, să fie un învăţ tuturor editorilor de postume. Trebue procedat cu oarecare atenţie ca nu cumva în locul unui serviciu să ne trezim cu o dezavantajare. Nu în mulţimea bucăţilor stă bogăţia unei culegeri. Şi-apoi valoarea unei vitrine nu vine de la nenumăratele pietre false şi doubleuri mincinoase. Vedeţi diamantul acela imaculat răstignit între rubinul şi smaraldul, la fel de veritabili? Câteşi trei preţuesc cât tot restul vitrinei la un loc.

◆

Şi plăcerea noastră personală şi râvna de a convinge ne-ar îndemna să retipărim cele şeapte poeme ale lui Săvescu. E cu neputinţă. Să trecem prin urmare peste cele trei strofe ce plăcuseră şi lui Ilarie Chendi, şi în cari într'un ritm de rondel atenuat, ni se suggerează un pastel de graţie funebră şi un mic paradis aerian:

In cetatea morţilor
Linişte şi pace,
Iar deasupra porţilor
In cetatea morţilor,
Crucea strâmbă zace;

vom trece şi peste cele câteva versuri — din „Plopul“ — trepidante ca însăşi neliniştea celui ce-aşteaptă, ca însuşi tremurul nervos al frunzelor de plop, vom lăsa, din economie de spaţiu, şi acel pastel saharian, simplu dar plastic, al leului rănit lângă ruinele calcinate ale templelor părăsite, lingându-şi rana şi de durere şi singurătate, luând martoră luna, către care-şi ridică laba, vom aminti numai, deşi o retipărire, în zilele acestea de intensă operă de tălmăcire ar fi un act de justiţie, de traducerea „Corbului“ lui Edgar Poë, despre care am amintit şi în cronica noastră trecută şi'n care ne plăcea să vedem un semn — era în 1895 — al noului duh, care-şi făcea drum în poezia românească. De bună seamă — şi istoricii literari ne-ar putea-o spune, cu certitudine — „Corbul“ vine din cercul lui Macedonschi sau poate prin Baudelaire, tălmăcitorul lui Edgar Poë. Deși în mare parte versul lui Săvescu e prea idilic, sunt totuș părți în care tot mai rezidă implacabilul destin negru al simbolicului corb.

Dar vom da găzduire, cu oarecare timiditate încântată, pentru că oaspetele ne onorează și versurile lui ne vrăjesc, celor trei mai desăvârșite din cele 7 poeme ale lui Săvescu.

Iată un peisaj de ghiață — „La polul nord, la polul sud“ — în care plutește nu știu ce încremenire de vrajă feerică, iad alb văzut cu ochii unui suflet olimpic — pentrucă trebue reținută această observație : poezia lui Săvescu excelează în alb și'n diafan și devine de o mediocră calitate decâte ori elegiacul din el lasă să se audă lanțurile ce-l țin legat de parul pământului. E un interesant caz de metamorfoză sufletească, această evadare în ținuturi frigide, încălzite însă de văpaia visului :

La polul nord, la polul sud, sub stele vecinic adormite
In lung și larg, în sus și'n jos, se'ntind câmpii nemărginite.
Câmpii de ghiață ce adorm pe așternutul mării sud,
Cu munți înalți, cu văi adânci, la polul nord, la polul sud.

Când dintre munții solitari îngălbenește luna plină,
Vărsând pe albul dezolat o cadaverică lumină,
Se văd eșind ai mării urși, cu ochi de foc, cu pașii rari,
Când dintre văile adânci, când dintre munții solitari.

Și dorm adânc, și dorm mereu nemmărginirile polare,
Iar din prăpăstiile-adânci se-aude-o stranie vibrare,
Și urșii albi, înduioșați, într'un oftat adânc și greu,
Se'ntind pe labe de sidef, și dorm adânc, și dorm mereu.

Iată, din nou, o evadare în basm—„Regina visurilor Mab“ — într'un ținut în care Eminescu dăduse pe Cupidon și nunta gânganiilor din Călin — și'n care Săvescu desprinde câteva irizări vii din sideful acestei miniaturi :

Regina visurilor Mab
Mai mare nu e ca rubinul
Dela turbanul de Nabab,
Și e ușoară ca suspinul.

Căruța ei, cum unii zic,
E jumătate de alună,
Și caii praful cel mai mic,
Și hățuri razele de lună.

Un arțăgos și gros muscoi,
Intr'o livrea catifelată,
Conduce mândrul ei convoi,
Regina șade răsturnată.

Și fie ploae, fie vânt,
Picior peste picior se duce,
Ca fulgul cade la pământ,
Și vise n foi de nuc aduce.

Iar când s'aude-un bâzâit
Ca de lăcustă sau albină,
Atunci se știe c'a sosit
La poartă-a viselor regină.

Ea colțul fustii'și pune în brâu,
Să nu o calce în picioare,
In mână ia un spic de grâu
Și cu un gest de vrăjitoare :

Fecioarei se arată în vis
Ca un flăcău frumos și dulce
Și'n inimă îi lasă scris
La el cu gândul să se culce.

Flăcăului îi zice: „Vezi,
Cutare după tine plânge“.
Și'n somnu-i pătimaș îl vezi
Cum perina în brațe strânge.

Și soacrelor le zice iar,
Că sunt bătute de-ai lor gineri,
Și babelor le face chiar
Ponos cu neînsurații tineri.

. . . .

Și iată, în sfârșit — „La Fântâna Blanduziei“—o evadare în timp, în veacul de aur, cam i se pare lui Săvescu al lui Horațiu, tablou de o frăgezime de ton, de o candoare de vers, de o primăvară binecuvântată, cum rare ori, pe teme vechi, le-a mai reușit poezia noastră. Suntem departe și încă mult departe de evocările lui Alecsandri :

La fântâna Blanduziei
Sta Horațiu-adese-ori,
Și pe unda poeziei
La fântâna Blanduziei
Impletea cununi de flori.

Și pica, pica fântâna
In susurul matinal,
Ridica Horațiu mâna
Și pica, pica fântâna
Versuri clare de cristal.

In tăcutele boschete
Se-auzea câte-un suspin,
Era Bachus printre fete,
In tăcutele boschete,
Intre cupele cu vin.

Și se bea, se bea 'n neștire,
In dumbrăvi ca și în lunci,
Era numai fericire,
Și se bea, se bea 'n neștire,
Astfel cum se bea atunci.

Iar satirii, fără sațiu
După nimfe alergau,
Surâdea divin Horațiu ;
Iar satirii, fără sațiu
Le prindeau și le jucau.

Și era pe-atunci viață,
Ah, ce timp fără păcat !
Era veșnic dimineață
Și era pe-atunci viață
Și Horațiu împărat.

Și de n'ar fi decât aceste trei poeme și Iuliu Cezar Săvescu, nefericitul poet mort, cum informează dl. N. Davidescu, „mizer și izolat“, la 9 Martie 1903, într'un spital din Capitală, și ar merita un loc de al său într'o antologie a liricei românești, alături de Ștefan Petică și în vecinătatea imediată a lui Macedonschi și Anghel.

PERPESSICIUS

Mai multă grijă, domnilor poeţi !

Am pe birou două volume proaspete două nădejdi de viitor ale unor debutanți de mare talent.

Citindu-le, m'am simțit puțin contrariat de unele regretabile erori de limbă care s'au grăbit să-mi întunece emoțiunea estetică.

Iată câteva :

„Când zorile vestește sosirea....“ ;
„Pe la răscruci se-'adun săracii...“ ,
„Copiii joc țintarul....“ ; etc.

Departe de mine gândul de a mustra prea tare pe tinerii confrați din ale cărora versuri am fagmentat mai sus. O dovadă mai mult o constituește faptul semnificativ de a nu-i fi numit.

Cu totul altul este motivul care-mi impune aceste rânduri : faptul de a mă fi convins definitiv de temeinicia talentului lor.

Noblesse oblige ! Se zice și nu fără dreptate.

Și poezia românească de azi reprezintă atâți interpreți : unii autorizați, alții simpli țârcovnici, eterni candidați la o glorie efemeră....

Cei din urmă nu ne interesează : cu lipsa lor de fond orice formă convine de minune. Ceva mai mult : ne-ar impresiona curios dacă-i vom surprinde vreodată încătușați într'o formă perfectă.

Cu dv. însă, **domnilor poeți adevărați,** lucrurile stau altfel : inspirațiunii viguroase și precise pe care ne-o dați îi pretindem, ne încăpățânăm să-i pretindem cea mai perfectă haină de exteriorizare verbală.

Nu ziceți : nu se observă — căci nu vă dați seama cât de dureros se observă până și elementarele greșeli de zaț într'o carte cu adevărat frumoasă.

Din contră — dacă ați acceptat de bună voe să vă sacrificați sufletește pentru ridicarea omenirii, nu vă precupețiți jertfa, duceți-o până la capăt și urmăriți cu toată atențiunea tot ce ar putea atenta la viața propriilor voastre creațiuni.

Gândiți-vă că o faptă bună nu poate fi decât **complet** bună și voi — cei mai autorizați reprezentanți ai bunătății eterne — șlefuiți : cu atențiune și cu sfințenie limba în care vă turnați cu încredere tot ce aveți nobil și nemuritor în voi—elementele de înfrățire prin artă a societății omenești. Numai așa veți binemerita dela posteritate !

PAUL I. PAPADOPOL

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Noul program de acţiune al comitetului naţional

Partidul naţional român, cum se intitula el în mod oficial, rămăsese după pierderea „Tribunei“ fără un organ de publicitate. Ziarele noastre ce le aveam atunci — „Gazeta Transilvaniei“ la Braşov, „Tribuna Poporului“ la Arad, „Drapelul“ la Lugoj şi câteva foi săptămânale pentru popor — făceau de fapt toate o politică naţională în cadrele principiilor generale aşa cum ele se cristalizaseră în opinia publică în urma conferinţelor naţionale ţinute la Sibiu şi a procesului Memorandului, dar le lipseau caracterul şi autoritatea oficialităţii.

Incercările de-a întemeia un nou ziar au rămas zadarnice şi chiar dacă ar fi reuşit comitetul partidului să-l înfiinţeze, n'ar fi avut nici o şansă de izbândă, fiindcă curentul împotriva politicei oficiale a partidului era general. Prin transpunerea gravităţii acţiunei politice dela Sibiu la Arad s'a produs o schimbare ridicolă în mentalitatea opiniei publice din Ardeal. Comitetul partidului nu mai putea ignora această mişcare şi o apropiere de „Tribuna Poporului“, care dădea acum tonul în toate mişcările publice, era inevitabilă. Prin forţa împrejurărilor această apropiere s'a făcut şi la Crăciunul anului 1903 ziarul arădan apare sub titlul simplu de „Tribuna“. Această schimbare e anunţată într'un articol de fond, plin de însufleţire. Fiecare frază vibrează de bucurie, că s'a restabilit din nou pacea şi buna-înţelegere în sânul partidului.

„Am revenit la matcă“, exclamă autorul, care nu poate fi altul decât I. Rusu-Şirianu, şi apoi continuă :

„Ridicasem steagul de luptă pe moarte şi viaţă pentru drepturile fireşti ale neamului nostru oropsit şi nedreptăţit.

„Şi izbutit-am să simtă durerile neamului întreg şi cel din urmă fecior din valea ascunsă a codrului de lume uitat.

„Nu a fost sat şi colibă, unde să nu fi ajuns glasul sfâşietor al buciumului de redeşteptare.

„Din Sătmar până'n Doloave şi dela Gurba până la Braşov au umplut satele de jandarmi cu pene de cocoşi la pălărie, că i-a cuprins tremurul şi frica de feciorii români.

„Asta-i bucuria noastră“.

Dar această bucurie n'a durat însă prea mult, căci venirea comitetului naţional la ziar a fost fatală. In jurul ziarului se strânsese un număr de tineri gazetari şi scriitori, cari cu avântul lor tineresc au ridicat ziarul la o înălţime necunoscută până atunci în presa română. Din nenorocire însă avântul acestor tineri, cari îşi dăduseră singuri epitetul de „oţeliţi“, a ajuns în conflict cu spiritul conservator al bătrânilor din fruntea partidului. Conflictul a luat apoi o formă de tot gravă şi a dus la a doua desbinare în sânul partidului. Asupra acestui conflict vom stărui în numărul viitor. Acum reproducem programul comitetului naţional, publicat în primul număr al noului său organ **„Românul“**, care a luat fiinţă tot la Arad în ziua de 1 Ianuarie 1911. De acest program avem nevoie la analizarea conflictului amintit mai sus, pentru că prin comparaţia acestui program cu programul activiştilor publicat în numărul trecut putem stabili mai precis mentalităţile celor două grupări din care a izbucnit conflictul.

Intr'un articol-apel intitulat : „Către **români !“**, se anunţă astfel apariţia ziarului :

„Am înfiinţat şi vom susţine acest ziar ca organ al partidului naţional român din patrie şi al comitetului său central executiv.

„Ar însemna o neputinţă morală, ca partidul naţional român să nu-şi aibă organul său de publicitate“.

„S'a instituit o comisie specială pentru controlul, supravegherea şi conducerea acestui organ, iar „dirijarea nemijlocită a ziarului s'a depus în mâinile d-lui Vasilie Goldiş“.

Apelul e semnat de către : George Pop de Băseşti, ca preşedinte, Teodor Mihali ca vice-preş. şi Vasilie Lucaciu, ca secr. general al partidului.

După aceasta urmează programul, care conţine următoarele :

„Organ al partidului naţional român din Ungaria şi Transilvania, lucru firesc, programul nostru politic este programul acestui partid.

„Indrumător ne este punctul 1, din concluzia referitoare la presă, adus în şedinţa comitetului central executiv, ţinută în Budapesta la 19 şi 20 Decembrie 1910 :

„Comitetul declară, că numai acel organ de publicitate serveşte intereselor partidului naţional român, care pe deoparte susţine şi propagă neştirbit programul partidului naţional român şi concluziunile în vigoare ale conferinţelor naţionale pe de altă parte întăreşte solidaritatea naţională în cadrele şi sub disciplina acestui partid, aflând modalităţile de a produce şi întări încrederea obştei române în autoritatea conferinţei naţionale, care singură e chemată a stabili principiile politice ale naţiunii române din Ungaria şi Transilvania şi singură e în drept a institui organele de conducere şi de executivă ale acestei politici. Orice încercare de a ştirbi autoritatea acestor organe este un atac îndreptat împotriva conferinţei naţionale şi în consecinţă constituie act de trădare faţă de interesele naţionale politice ale poporului român din Ungaria şi Transilvania“.

După această precizare concretă, expunerea programului, foarte lungă, se pierde în generalităţi, vorbind despre solidaritatea naţională, necesitatea unui singur partid politic, recunoaşterea şi asigurarea fiinţei naţionale, care pentru autorul acestui articol este o „dogmă, la care se închină conducerea partidului“. Se vorbeşte apoi şi de „disciplina de partid“ decretându-se ca „act de revoltă şi de trădare orice încercare de a ştirbi autoritatea organelor de conducere“.

Aci se scoate, cu toată dreptatea, în evidenţă dreptul criticei, care nu poate fi „terfelirea puţinilor bărbaţi cari între împrejurăile dureroase, în cari trăim, mai au curajul şi pofta de a se expune în şirele prime de războire împotriva politicei de guvernământ“.

Atacul dat de către „tinerii oţeliţi“ împotriva comitetului naţional a trebuit la urma urmelor să se sfârşească cu un eşec complect tocmai din cauză că el nu era îndreptat atât împotriva politicei faptice a membrilor din comitet cât mai ales împotriva persoanelor singuratice, mergând până la terfelirea acestora. Opinia publică din Ardeal şi-a dat la un

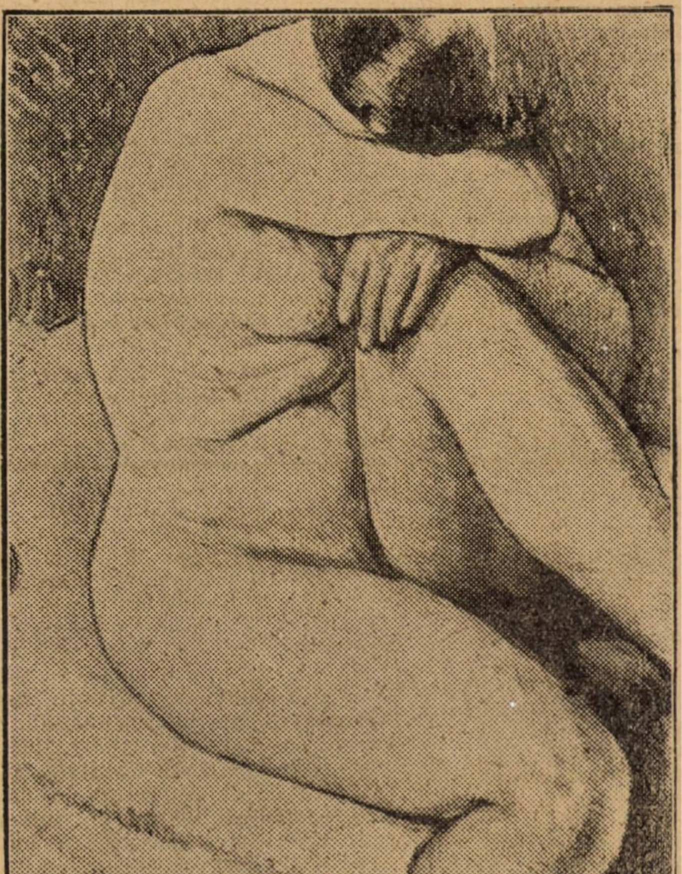

L. BIJU : NUD

Chiajna Doamna

FRAGMENT

ACTUL III

(Boerii Ţării Româneşti îndelung asupriţi cred că printr'o răscoală pot îndepărta dela domnie, pe Doamnă şi pe fiul acesteia, Petru Şchiopul, Năzuesc să pue 'n scaun, un oarecare Dumitraşcu. Doamna prinde de veste, îi înfruntă şi-i trimite la spânzurătoare).

SCENA X-a

D-NA CHIAJNA, BOERII DE TOATE ŞARTURILE

UDRIŞTE. — Petru nu mai este domnul !

CHIAJNA. — Cine-au spus ? Să-l văd aici.. să mi-o spue mie 'n faţă, liniştit şi pe 'nţeles.

UDRIŞTE. — Eu strigat-am. Toţi boerii într'un glas au hotărât.

CHIAJNA. — Glasul vostru nu-i al ţării, glasul vostru nu-l ascult !

UDRIŞTE.—Chipul doar ţi-e de muere; dârză ai fost de când te ştiu. Mai ţi-aduci aminte d-nă câte'n viaţă ai făptuit ? Ai luptat să ţii în scaun un bărbat nelegiuit şi ca el. de o potrivă ai prădat fără sfială...

Când văzuşi că nu mai merge, l'ai ucis fără codeală. şi-ai urcat pe tronul ţărei, un copil şi mai becisnic.

CHIAJNA. — Domnul ţărei e becisnic? Ţine minte logofete : pasărea pre limba-i piere...

UDRISTE. — Nu mă tem.

CHIAJNA. — Pre îndelete, vom vorbi... pre îndelete.

VALSAN. — Iertat să fiu la cuvânt, c'am îmbătrânit, trăit-am la trei domnitori la curte şi cu svaturi de credinţă, pre tus-trei i-am agiutat. Giaba te împotriveşti mărită... n'ai să afli la curteni nici un fel d:ajutorare... tot aşişderi la oşteni !

MARGA. — Străjile mai de credinţă sunt închise la popreală. Nici cu faptul, nici cu vorba, nu e chipul de momeală. Boerii Coltea şi Golescu sunt la beci, ca nişte hoţi, o să prindem şi pe Stelea şi pe Linte şi pe toţi.

VALSAN. — Svatul meu ca mai bătrân, bine ar fi ca să-l urmezi. Păcătosului pieirea noi nu vrem, destul căinţa. Dacă e să fie în stare, sufletul să-ţi mântuiască, lasă toată 'npotrivirea şi i-a drumul mânăstirei. E pios şi-i pentru tine...

CHIAJNA. — Mulţumesc de svat, s'ar zice, într'un fel c'ai chibzuit... Eşti bătrân, bătrân Vâlsane şi ai minte de copil.....

UDRISTE. — Hotărât : din două una, fără multă vorbărie, mergi de voe'n mânăstire, ori de nu !

CHIJNA. — Ori de nu ?Ţi-oi fi ascuţit şi junghiul. Bagă'n seamă. sunt şi junghiuri cari au două tăişuri... Mă ucideţi foarte bine... Mă ucideţi... eu nu plec... Dară mai nainte încă... socoteala vreau să-mi daţi : dacă piere Chiajna rosteală-i pentru tron ?

UDRIŞTE. — Rostul ţării noi îl facem, tu de asta nu griji... avem domn pe placul ţărei... nu te teme, om găsi.

CHIAJNA. — Dumitraşcu. las'că ştiu ! Cel semnat la nas cu fierul, pripăşit de după Milcov... Dumitraşcu.... aţi orbit ?

MARGA. — Să nu râzi...

UDRIŞTE. — C'ai să plângi, de ţi s'o scurge. albul ochilor semeţi.

CHIAJNA. — Dacă Vodă vrea să plece... cin' rămâne în locul lui ? Cine trebile descurcă, până vine noul domn ?

MARGA. — Dumitraşcu cu alaiul suie către schit în deal.

CHIAJNA. — Sue către schit ? Văd bine... Şi d'aicea tot alaiul... Stai măcar să-l văd şi eu... nu mai m'ajută vederea ? Ca prin ceaţă văd ceva... Aideţi ochilor pătrundeţi... Ah, în sfârşit aşa e, da. Au zărit şi ochii mei... Dumitraşcu e pe culme şi ajuns'a sus de tot **(râs).**

(Boerii se grăbesc la fereastră. Chiajna se retrage, dă poruncă Pârcălabilor)

MARGA. — Spânzuraţi !

UDRIŞTE. — Portarul Jipa !

VALSAN. — Incă doi...

UN BOER. — Jupânul Caplea...

UDRIŞTE. — **Repezindu-se spre Chiajna).** In genunchi şi fă-ţi o cruce. **(Ea se retrage lângă masă, trage pumnalul)** E păcatul cel târziu şi e clipa cea din urmă ţi-a sunat şi ceasul tău !

CHIAJNA. — Cea din urmă a mea clipă... Bucuraţi-vă mişei... S'a apropiat sfârşitul ! **Lasă să-i cadă pe tipsie pumnalul)** Cel din urmă ceas al vostru ! **(Slujitori înarmaţi năvălesc. boerii trag spadele. Luptă).**

UDRIŞTE. — Ne-a vândut ! Nelegiuire !

CHIAJNA. — Slujitori îi luaţi d'aicea... să nu-i văd în viaţa mea. Invăţaţi sfătuitorii ce-au slujit la trei domnii că domnia mea, ca toate mai presus de ele stă ! Cel din urmă din păcate ! Biet Udrişte, biet Valsane, aţi râvnit la soarta lor **(arată fereastra).** Şi-o să vie vremea ca să vă rugaţi de moarte... aţi scăpat de ştreang, plătit-a pentru voi portarul Jipa şi cu bietul Dumitraşcu... aţi plăti mai greu ca ei...

SCENA XI

ACEIAŞI, FRIGE LINTE inebunit

FRIGE LINTE. — Măria Ta ciorchinii atârnă şi mustesc ! Cu mâna mea, de ştreanguri, am tras ca să-i ridic... Cu mâna mea eu laţul de gât le-am potrivit... plângea portarul Jipa şi eu râdeam un pic... Boerilor culegeţi rodul din via voastră, a voastră e, eu velpaharnic sunt, culegeţi mai de grabă că vin ciorile stol... la uită cum o cioară... pe ţeasta lui Drăgan, tot ciocăne de zor... E mare căpitan, aleargă la Udrişte... Eu nu pot să-i păzesc... Din ochi, pe Dumitraşcu hereţi-l ciugulesc... Hereţi, vezi ia seama, sunt ochi de domnitor. Ho... Ho... (iese).

SCENA XII

ACEIAŞI, fără LINTE

CHIAJNA. — In butuc şi'n fundul ocnei câţi sânteţi... să nu vă văd şi să nu vedeţi lumina Soarelui care răsare şi să nu vedeţi amurgul soarelui care apune ! Pre strejerii vânzători... eu îi iert c'aşa mi-e firea. Ei sunt turma fără vină, fără gând şi fără glas.

UDRIŞTE. — Ai scăpat ş'acum muere, nu te bucura d'asurda , bucuria de pe urmă, nu ţi-e dată să trăeşti ! După noi mai vin şi alţii.

Eşti isteaţă, prinde-i tâlcul ; hotărîtă te urmează ura omului ce-aşteaptă şi pieirea ta e-aproape, deşi vine de departe !

(Ies repede împinşi de slujitori, pauză)

CHIAJNA **(singură pe gânduri).** — Şi pieirea ta e-aproape, deşi vine de departe !

—CORTINA —

VINTILA PANTA

---

timp seama, că puţinii fruntaşi ce-i aveam atunci în arena politică nu puteau fi aşa de uşor înlocuiţi prin alţii, şi mai puţin prin „tinerii oţeliţi", cari, cu puţine excepţiuni, ofereau şi mai puţină garanţie pentru o activitate politică şi culturală rodnică.

După această notă justă, expunerea „programului" continuă cu generalităţile obişnuite atingând toate domeniile vieţii publice şi terminând apoi cu formula consacrată a credinţei de loialitate faţă de statul ungar, de tron şi dinastie.

Interminabilul articol se sfârşeşte totuşi cu o precizare foarte caracteristică pentru mentalitatea de care era stăpânită oficialitatea partidului naţional român şi foarte interesantă tocmai pentru zilele noastre. fiindcă ne dă din nou dovada, evidenţiată şi cu alt prilej, că acea oficialitate a avut totdeauna o suspectă rezervă faţă de vechiul stat român. Iată cum se precizează, de astădată, atitudinea oficială a partidului naţional român faţă de politica dela Bucureşti :

„In afacerile politice ale fraţilor noştri din România nu ne amestecăm... Din simpatiile noastre fireşti pentru fraţii din România încolţeşte sincera noastră dorinţă să ştim Statul-Român în relaţii de amiciţie cu Statul nostru. Pentru noi nu cerem dela fraţii noştri din România decât iubirea lor frăţească şi ajutorul lor moral întru năzuinţele noastre culturale... Pentru a fixa însă dela început vederile noastre în toate chestiunile de interes public trebue să declarăm fără înconjur, că un eventual amestec al fraţilor noştri din România în afacerile noastre politice l-am considera vătămător intereselor noastre. Nu zicem, că a existat ori există acest amestec, dar din consideraţiune de loialitate şi prevedere ne-am simţit îndatoraţi a face această mărturisire. Politica noastră n'o poate face altul decât noi şi PRIN NOI INŞINE".

ION BAILA

PLASTICA

REVISTE DE ARTA

Cine dintre cititorii acutali își mai aduce aminte de o revistă, apărută în București acum vre-o 25 de ani, care se intitula „ILEANA“, condusă de Alexandru Bogdan-Pitești și închinată, aproape în întregime, artelor plastice ?

Am avut foarte de mult, în mână, un număr din această publicație, pe care am foiletat-o grăbit și înfrigurat.

Nu m‘am mai întâlnit cu ea de atunci, cu toate că nu arare ori am alergat s-o aflu, ca s-o cercetez cu alți ochi și cu alte gânduri.

Aș fi desoperit-o cu siguranță în vre-un raft din vre-o bibliotecă publică, — dar vă mărturisesc că am pentru bibliotecile publice o înăscută antipatie, care mă îndepărtează de ele.

Sunt acolo așa de meschine formalități, care te înjosesc, o atmosferă de plictis care îți curmă elanul cercetărilor, nu știu ce pedantă solemnitate care apasă peste toate capetele aplecate asupra cărților — și o tăcere hipocrită, care îți ciocănește în urechi, hilariant și tragic, ca un ecou îndepărtat dintr‘o farsă lugubră.

N‘am izbutit așa dar, să revăd revista „Ileana“ — și poate e mai bine astfel, fiindcă întâmplarea îmi aruncă astăzi sub ochi o revistă tânără — „GALERIA FLAMURII“ — hărăzită exclusiv artelor plastice din România și din străinătate.

Revista aceasta, cu înfățișare mult mai bogată și mai distinsă, decât bătrâna și dispăruta tipăritură a lui Bogdan Pitești — este scoasă într‘o foarte corectă tipografie din Craiova și condusă de trei tineri publiciști, mânați de cele mai entuziaste și lăudabile porniri.

Am cercetat-o, vă asigur, cu atenția caldă și cu interesul poruncit de îndeletnicirile și pasiunile mele constante.

Mărturisesc : n‘am avut încă în tiparnița romînească o revistă organizată, SUB RAPORTUL TEHNIC, cu atâta dragoste și bună cuviință, cum este această tânără mlădiță a inteligenței craiovene.

Pentru marile edituri bucureștene pilda cetății provinciale nu poate fi decât pălmuitoare.

Și mai vârtos încă, pentru oficialitatea noastră.

. . . .

Cu prilejul **acesta** — și cu atât mai mult cu cât ne aflăm în **fața** unor porniri curate și tinerești — ne îngăduim câteva camaraderești **marginale**, cărora li se va da, nădăjduim, numai interpretarea **cuvenită** :

Orice critică a fost, în totdeauna și pretutindeni, **posterioară** creațiunii.

Din cercetarea trecutelor opere de artă se cunoaște mult mai amănunțit, mai limpede și mai sugestiv caracterul, frământările, idealul unui neam — de cât din toate memoriile, paginile de istorie, comentariile **docte**, ale timpului.

Un artist înseamnă un pas **peste** sensibilitatea, înțelegerea și intuiția contemporană.

Un artist este un profet al neamului său.

Deaceia el a fost, necontenit, în aprigă harță cu profesorii și doctorii timpului său, pentru că aceștia — victimele unei ințepeniri a bunului simț, altoite pe insuficiența cerebrală — s‘au găsit îndrituiți să formuleze, pentru uzul artistului, metode de investigații și sisteme de expunere... și să i le impună !

Fiindcă — lucru curios ! — savantul care știe să pătrundă și să cântărească toate tainele universului — ignorează un lucru de nimica.

Anume că, telescopul vede puțintel mai departe decât un monoclu, fie el chiar academic.

Sensibilitatea artistului este un instrument de o fineță pe care doctul academic nu e în stare s‘o sesizeze, și nu-i recunoaște superioritatea, decât după ce artistul a pășit, **peste veacuri**, în câmpiile nemuririi.

Comedia se repetă fără de sfârșit : Savantul recomandă noului artist — **proaspătului spor de sensibilitate)** — idealul și maniera defunctului, consacrat nemuritor.

. . . .

Pentru Dumnezeu !... lăsați artistului — acestui bizar **singuratic** — libertatea să simtă, să gândească, să înfăptuiască după firea lui, după pofta inimii lui și după năzdrăvănia fantaziei lui !

Curcanul îngrășat, din curte, ori cât de plin de prestigiu, și oricât s‘ar simți măgulit de stima stăpânului — nu-și îngăduie niciodată să dea sfaturi șoimului avântat din spații : dacă e mai bine să se hrănească cu carne de rață leșească ori cu măruntaie de porumbel alb — și nici la ce altitudine să-și menție zborul.

. . . .

Primul număr din această TANARA revistă are însă un scăzământ greu, care nu se cuvine trecut cu vederea :

Pornește la drum cu o călăuză bătrână, fricoasă, împotmolită în prejudecăți și teorii trândave — dar mai ales iremediabil infirmă sub raportul sensibilității artistice și a bunului gust.

De aceia, poate, tot cuprinsul acestui prim număr — (în afară de reproducerile și articolul asupra lui Felice Carena) — îți lasă, după ce l-ai străbătut, nu știu ce impresie de săărăcie, o sărăcie penibilă, de periferie — care obosește și deprimă...

Nădăjduim însă, că nu aici se va opri excelenta revistă craioveană.

N. N. TONITZA

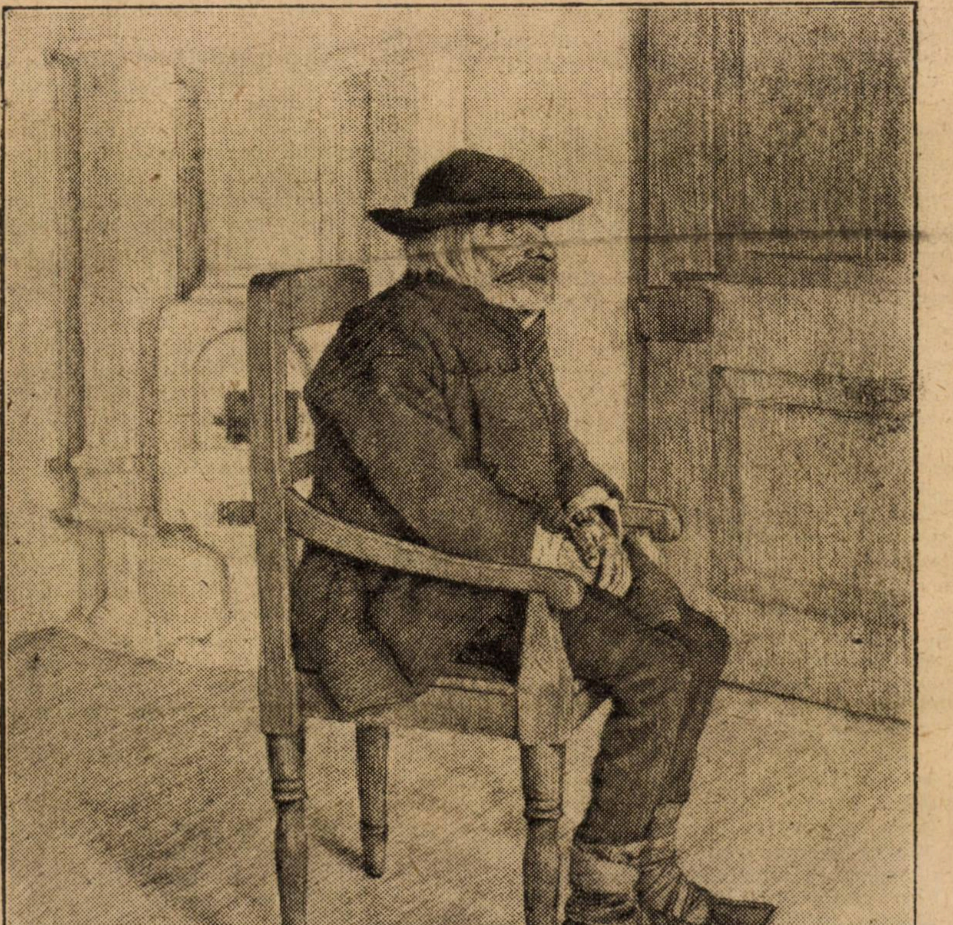

ADINA PAULA MOSCU : STUDIU

TEATRELE

„PRIZONIERA“ de BOURDET, la teatrul „REGINA MARIA“

Irène de Montcel e o d-ră de 27 ani, deşteaptă. E fiica unui diplomat, căruia i s'a încredinţat postul de ambasador la Roma.

Irène are o soră Gisele, care se bucură tare, că se va duce cu familia la Roma. Irène spune însă, că ea va rămâne la Paris, ca să-şi continue studiile de pictură. Mai apoi mărturiseşte că iubeşte pe vărul său Jacques. Aceasta însă era doar un pretext. Adevărul era, că Jaques iubea pe Irène. Ea însă nu răspundea sentimentelor lui. Insfârşit, ca ambasadorul să fie liniştit, Jacques consimte să treacă drept logodnicul Irènei. Aceasta îşi dobândeşte libertatea de acţiune şi după câtva timp Jacques află, că Irène e victima, e prada, e prizoniera d-nei d'Aiguines. D. d'Aiguines mărturiseşte cu mânie această groaznică situaţie a viţiului soţiei sale.

Sub patima ei, se desfăşoară aproape toată acţiunea piesei. Ea urmăreşte ca un blestem şi stăpâneşte ca un diavol. Dar Irène vrea să se smulgă... de sub sensualismul d-nei d'Aiguines şi se aruncă în braţele lui Jaques. Cu nădejdea că într'o zi Irène o să-l iubească, o ia în căsătorie şi pleacă departe.

Jacques nu isbuteşte să lecuiască pe Irène care se duce din nou lângă pacostea ei, d-na d'Aiguines redevenind prizoniera patimei sensuale lesbiene.

◆

Subiectul este într'adevăr primejdios. Lucrarea e însă puternică. Eroina face parte din galeria femeilor condamnate de soartă. E o victimă a fatalităţii. Să mi se îngădue să spun, că văd o oarecare asemănare între „prizonieră“ şi Fedra. Cea dintâi e un suflet pasionat, e un trup robit de o patimă nefirească, luptă împotriva îndrăcitei şi tragicei patimi, fiindcă-i e ruşine, fiindcă o detestă. Dar destinul fiziologic e mai tare.

Ca şi Fedra. Doar că în locul lui Hipolit e o femee.

Este totuşi în piesa lui Boudet o satiră. Păcate ca al eroinei sale sunt vechi, — istoria a înfăţişat cu amănunte violenţele sexuale din Lesbos. — S'ar putea însă spune că atari păcate s'ar răspândi acum când se manifestă o tendinţă de program militant feminist: „egalizarea sexelor“. Şi din acest punct de vedere, simt şerpuind discretă satira autorului, care nu poate desigur să ia atitudini de profesor de morală. Se simte în satira lui însă pulsaţia unei indignări, care dă piesei o atmosferă de osândirea viţiului.

Socotim, însă, că pe cât e de primejdios subiectul pe atât e de bine, de logic şi de distins tratat.

D-ra Ventura cu marele său talent cu neîntrecuta-i putere de nuanţare a creiat un rol, care-i face cinste. Cuvinte bune pentru toţi harnicii interpreţi şi o notă deosebită pentru curajul d-nei Mohor.

LA POPULAR: „COANA CHIRIŢA şi „BANCHETUL“

Am toate cuvintele bune pentru silinţele directorului teatrului Popular, d. Ion Sân Georgiu de a face o şcoală bună teatrală pentru publicul mare. Ceeace a isbutit să facă d-sa cu vodevilul lui Alexandri, „Coana Chiriţa la Iaşi“, e demn de toată luarea aminte.

In vremea, când se dă o luptă aşa de straşnică pentru limpezirea conştiinţei naţionale, pe temeiuri de lămurirea datinelor şi legarea cât mai strânsă de documenterea istorică şi evolutivă a sufletului românesc, e fără îndoială necesară reînviera unor lucrări literare, care au încadrat o epocă din istoria poporului. Şi „Coana Chiriţa la Iaşi“ închide o seamă de moravuri cu tot pitorescul lor, pe care e bine să le cunoaştem. In măsura, în care ne impresionează trecutul, avem putinţa de a măsura calea pe care am străbătut-o şi cum am străbătut-o.

Relev talentul d-nei Stoenescu şi priceperea de regie a d-lui Eliade.

Tot la teatrul popular s'a reprezentat şi piesa d-lui Ion Sân Giorgiu, „Banchetul“.

E o satiră vioaie, cu vervă şi cu talent scrisă. Are mai ales o ţinută literară.

E o şarjă împotriva uşurinţei contagioase de a lăuda, pentru orice şi apoi, repede, repede a critica tot aşa de uşor.

Piesa d-lui Sân Giorgiu e bazată pe foarte reale observaţii şi realizată cu însuşiri de scriitor, care-şi dă seama de valoarea acelor însuşiri.

B. C.

TEATRUL NAŢIONAL: „BIRUITORUL“ de d-nii Al. Băbeanu şi Vintilă Rusu-Şirianu

După o serie de premiere originale, originale prin căderea lor vertiginoasă, Teatrul Naţional a reluat o piesă tot originală, dar bună. Ca şi majoritatea celorlalte piese româneşti, nu trebue să încadrăm nici **„Biruitorul“** d-lor Băbeanu şi V. Rusu-Şirianu, în frescă cu proporţii de etern şi universal, — poate că nici autorii nu au ţintit la aşa ceva — ci s'o mărginim în sfera destul de pretenţioasă şi ea, a pieselor care plac.

O astfel de piesă era ca prima menire să dea spectatorului impresia, când a eşit dela teatru că a petrecut o seară bună şi că el este mai deştept, mai tare, mai şmecher sau mai moral decât eroii. Aceste piese reprezintă un fragment de viaţă, puţin deosebită de aceea a faptelor diverse, rare, tratată însă cu fineţe, cu artă, pe un plan superior, dar numai ca o „pochade“ ca să folosim o indicaţie pictoricească.

Toate aceste calităţi, cu defectele inerente geniului, când el este considerat prea grav, sunt întrunite şi în **„Biruitorul“**.

Cum presupunem subiectul cunoscut, piesa având când s'a jucat prima oară un succes meritat, vom indica lucruri care privesc ansamblul.

„Biruitorul“ bancherul Strujan, este construit cu artă surprinzătoare pentru doi tineri autori. Poate prea puţin motivat în schimbarea bruscă din actul al doilea, când se pleacă în faţa iubirii, rămâne totuş viu în mintea spectatorilor, în sensul de biruitor — aşa cum biruitorii de categoria lui, sunt înţeleşi de marele public.

Mai vag conturat şi cu oarecare şovăeli în precizarea evoluţiei, ni se prezintă al doilea personaj de seamă al piesii; Maria, soţia lui Ştefan. Personagiile secundare, ca orice personaj socotit şi de autori ca atare, ajută la desfăşurarea piesei cu aspectul lor sărăcăcios şi lipsiţi de suflu.

„Biruitorul“ cu toate aceste mici scăderi, este o piesă „bine construită“, care „se ţine“, ca să folosim un limbaj de culise. Modificările aduse de autori ultimului act, au ajutat la succes şi la înlăturarea nemulţumirilor ce năşteau unele situaţii false şi inutile.

Rolul lui Ştrujan jucat în anii trecuţi de d. Storin a fost susţinut de d. Bulfinski cu multă vigoare şi pricepere. Excelentă d-na Anca Buzescu în rolul atât de greu al Mariei.

Restul ansamblului foarte bun, cu excepţia d-lui Ciprian, care n'a înţeles că un erou mediocru, ca om nu trebue numai decât jucat mediocru.

Direcţia teatrului a avut mână fericită cu reluările în acest an şi a făcut destul, când moştenirea lăsată a fost atât de strălucită prin insuccese.

INTERIMAR

INTRE APOLLO ŞI ISUS

Continuând esseurile pe tema ortodoximului, începute cu acel luminos „Isus în ţara mea“, de **Nichifor Crainic** trasează sub titlul de mai sus, o paralelă între idealul estetic al antichităţii şi cel al creştinismului: „Subordonat unei religii a cărnii, idealul artei greceşti era Apollo şi Venus, forme desăvârşite ale trupului carnal. In totală opoziţie idealul artei creştine e arcentul şi martirul, cari dispreţuesc carnea cu rotunzzimile ei formale, se adâncesc în viaţa lăuntrică şi apar în pictură cu liniile trupeşti frânte de trudele înfrânării şi de durerile tragice ale martirajului“.

Religia creştină a consacrat estetica „urâtului“. Dar „urâtul“ acesta a umanizat arta şi i-a revărsat izvoarele adânci:

> Dar acest „urât“, introdus în artă de asceza creştină, caută să fie o preocupare a literaturei şi artei moderne. Fireşte, nu din aceleaşi străvechi motive. Glorificarea „urâtului“ ascetic a educat însă pe om făcându-l sensibil la aspectele mizeriei din lume. Ceeace iluminează „urâtul“ în arta modernă e mila de suferinţele aproapelui. Mila e una din cele mai nobile forme ale dragostei creştine, şi ce înseamnă corespondentul ei în artă — „urâtul“ — decât însăşi adâncirea şi umanizarea artei, — miracol pe care creştinismul îl înfăptueşte continuu în cultura omenirii? Şi dacă azi tot se mai vorbeşte de rolul social al artei şi literaturi, ca puteri capabile să transforme sufletul societăţii, aceasta se datoreşte elementului de milă şi dragoste de aproapele, pe care Cristos l'a introdus în viaţa şi în arta omenirii. Când Nietzsche luă celebra lui atitudine de Antichrist, se gândea mai ales la această milă creştină pe care n'o putea suferi şi pe care o acuza de desfigurarea idealului de frumuseţe şi morală antică, — idealul omului tare, superb în spirit ca Lucifer şi frumos la trup ca Apollo, idealul supraomului. Intr'un fel, Nietzsche reeditează pe Iulian Apostatul. Dar pe vremea lui Iulian, „marele Pan“ murea ucis de asceză şi Apollo nu mai găsia închinători. Psyche cădea, convertită la picioarele lui Isus...
>
> Odată cu ea, arhitectul păgân se converti şi în loc de Acropole clădi Sfânta Sofia şi domul gotic din pietrele templelor dărâmate; pictorul părăsi mozaicul pompeian şi creiă pictura monahală a lui Manuel Panselinos; poetul cântă imnurile lui Grigore şi turnă cerneală în călimara lui Dante; oratorul lepădă filipicele pentru predicele Crisostomului; Phidias deveni Michelangelo; avocatul se converti în Tertulian apologetul; Plato se preschimbă în Fericitul Augustin; miticul Marsyas cântă glasurile lui Cucuzel şi concepu dumnezeeştile oratorii ale lui Johan Sebastian Bach. Simfonia a noua şi Missa solemnis ale lui Beethoven; Eschyl scrise romanele apocaliptice ale lui Dostoiewschi....

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ In numerile viitoare vor publica versuri, proză și studii : **Ion Pillat, C. Ardeleanu, Ion Călugăru, Vintilă Paraschivescu, Elena Protopopescu, Radu Boureanu, N. I. Herescu, N. Milou, George Dorul Dumitrescu, Florica Mumuianu, Virginia Gheorghiu, Mircea Gheorghiu, Alexandru Colorian, G. Carapaucea, Aurel Locusteanu etc., etc.**

CONCURSUL DE POEZIE DIN AMERICA

D. **Ion Lepa**, redactorul magazinului cultural „Orizontul" din Detroit, Michigan, Statele-Unite, despre al cărui concurs de poezie am anunțat la timp, ne trimite următoarele :

„Contestul de poezie anunțat de revista „Orizontul", din Detroit, Michigan, Statele Unite, a expirat. De oarece scriitorii români, către care era adresat acest contest nu au arătat nici-un interes față de acest ofert, cu o singură excepție, ne-am hotărît a retrage deocamdată ofertul nostru, până la timpuri mai favorabile".

ALTA CAPITALA

Discuțiile urmate pe tema strămutării Capitalei la Brașov — discuții cu atât mai interesante astăzi când însăși Regina și-a mărturisit dorința — ne-a îndemnat să reproducem articolul-broșură, apărut în 1861, al lui Costache Negruzzi, în care se discută cu pătrundere și justeță problema unei alte capitale, în condițiile create de Unirea Principatelor.

CARȚI NOUI

☐ **ADRIAN PASCU :** Irena, comedie dramatică în 3 acte. (Premiată de Teatrul Național din Iași) ; Biblioteca Semănătorul, nr. 148—149 ; ed. librăriei diocexane; Arad, 1926.

☐ A apărut volumul de poezii **„Evadări", de G. Nichita.**

EXPOZIȚII DE ARTA NOUA

☐ In sala librăriei Hasefer „s'a deschis o expoziție de artă nouă — „Contimporanul" — **Marcel Iancu, Milița Petrașcu și A. Brătășanu.**

☐ Duminică, 20 Februarie 1927, are loc la Academia Artelor Decorative vernisajul expoziției de pictură a d-lui M. H. Maxy.

ACTIVITATEA „ASTREI"

☐ D. vicepreședinte al „Astrei" **Dr. Gheorghe Preda** a ținut o conferință la **„Ateneul Român"** din **București**, în ziua de 30 Ianuarie. D-sa a vorbit despre o călătorie a d-sale în **Orient** întreprinsă în anul 1926. Conferința, întovărășită de proiecțiuni luminoase, a fost ascultată cu deosebit interes de numerosul public și viu aplaudată.

Tot domnul vicepreședinte **Dr. G. Preda** a ținut o **conferință** în **Timișoara,** în ziua de 4 Februarie, când s'a reorganizat despărțământul Timișoara al „Astrei".

☐ „Astra" adresează o **rugăminte** autorilor români și publicului românesc. In publicații „Astrei" e plănuit să apară o **broșură** in care se vor trece în revistă toate piesele teatrale bune, pentru copii, pentru sate și pentru diletanții dela oraș, cu informațiile necesare unuia care vrea să le joace : scenărie, roluri, durată, etc. „Astra" roagă pe toți cari au scris astfel de piese sau au experiență în privința executării unor piese de acestea să trimită sau piesele respective sau — dacă nu le au — să atragă atenția asupra cutărei sau cutărei piese, care ar fi vrednică de jucat (cu indicația : de cine e scrisă piesa, unde se poate juca, unde s'a jucat cu efect). O astfel de listă de piese teatrale vrednice de jucat va prinde bine publicului nostru dela sate și de la orașe, care vrea să-și petreacă timpul într'un mod mai inteligent și să ajute propășirii culturale. Corespondența aceasta să se trimită pe adresa „Astrei" (Sibiu, str. Șaguna 6), cu mențiunea , **pentru ancheta teatrului de diletanți.**

☐ A apărut Nr. 144 din „Biblioteca poporală a Asociațiunii", povestirea din viața poporului bănățean : **„Piatra credinței"** de **Coriolan Brediceanu.** O povestioară vioae, de pe vremea când Lugojul era în mâna Turcilor. Plină de acțiune, cu fapte, cari dau aripi fantaziei țărănești povestirea este potrivită în casele noastre, la țară. (Prețul Lei 5).

CORA IRINEU

Din inițiativa Societății Română de filosofie și a cercului dela „Ideea Europeană" s'a celebrat, Duminică, 13 Februarie un parastas de trei ani de zile, pentru sufletul Corei Irineu, plecată așa de timpuriu și așa de dramatic, din viață.

A fost o pioasă readucere aminte a unui suflet candid și totodată a unei scriitoare cu mari calități, care a dovedit în **Scrisori bănățene** dragoste de pământul românesc, de sufletul popular, însușiri de călătoare și de stilistă.

In proza românească, Cora Irineu și-a reținut câteva pagini de definitivă literatură.

CERCUL SBURATORULUI

☐ In ședința dela 13 Februarie a cercului **Sburătorului**, d. Gh. Brăescu a sfârșit lectura romanului **Moș Belea ;** d-na Alice Sturza a citit primul act dintr'o nouă comedie; d. E. Lovinescu fragmente inedite din vol. III al **Istoriei lit. romcontimporane ;** d-ra Marga Nicolau o schiță. S'au citit apoi poezii de Ion Barbu, Camil Baltazar, Em. Gulian și alții.

BIBLIOTECA INTERALIATA

☐ Contele de Beaumont, vice-președintele **Cercului Uniunei Interaliate din Paris** (33 Faubourg St. Honoré), luând inițiativa unei **biblioteci interaliate,** adresează un căduros apel instituțiunilor, autorilor și oricărui alt binevoitor, cu rugămintea de-a trimite pentru această bibliotecă orice fel de carte de propagandă românească, pe cât posibil in limba franceză sau engleză (studii politice, economice și științifice, literare, istorice, etc.)

Interesul nostru de-a figura cât mai complect și demn în această bibliotecă, recomandă dela sine acest apel.

REVISTE

NAZUINȚA ROMANEASCA (VI. 1 Ianuarie 1927).

D. Al. **Popescu-Telega**, eminentul hispanizant căruia literatura românească îi datorește atâtea traduceri din epica spaniolă precum și un succint studiu asupra lui Cervantes, publică un remarcabil studiu : „Gloria lui Don Ramiro".

In cadrul unei conferințe, pe care a ținut-o la Universitatea populară din Vălenii de Munte, d. Al. Popescu-Telega face o amănunțită analiză a romanului istoric „Gloria lui Don Ramiro", a lui Enrique Larreta și în care trăește tot sufletul de misticism activ al spaniolului, inchiziția și istoria Spaniei din veacul XVI. Astfel de studii, veritabile inițieri într'o literatură ca și total ignorată, așteaptă lumina tiparului, pentru binele cât mai multor cititori. D-nii **N. I. Herescu** și **T. Păunescu-Ulmu** tinerii redactori ai revistei, contribuesc cu însemnări și versuri. „Elegia a patrusprezecea" din Jammes, în traducerea d-lui Herescu, ne-a convins definitiv de ceeace eram mai mult decât siguri : sunt opere intraductibile. Și din elegiile lui Jammes neapărat a patrusprezecea.

O cronică a revistelor, face parte și „Universului Literar" , „...acest săptămânal a ajuns să facă figură prezentabilă. (Dar să ne înțelegem : tot fără poezie !")

Cronica e scrisă, precum se vede, cam de mult. Infre timp „Universul Literar" s'a onorat publicând din poeziile tinerilor redactori ai „Năzuinței Românești". Ceeace ar fi dus la radiarea parantezului de mai sus. Dar sau colile se trăseseră sau... mai știi... poate că e și altă explicație.

CONTIMPORANUL (VI, 73 Febr. 1927)

Un admirabil desen, un Christ, ducând crucea, de **Dida Solomon.** O adevărată poemă. In orice caz o reală poemă.

O schiță bizară și minunată de **Ion Vinea :** „Victoria Sălbatică", de o vervă — aproape sălbatecă — care este numai a dumisale. Un lirism al irealului, o precipitare de senzații și neîntrerupt, scriitorul prezent și strunind toți sirepii aceștia ai fanteziei sale îndrăcite.

VIAȚA LITERARA (I, 36, 5 Febr. 1927):

Un prim articol al d-lui **Al. Bădăuță**, despre Beethoven câteva cuvinte profesorale ale d-lui **Ramiro Ortiz,** despre Barbusse, d. **G. Căliensců**, dar mai presus interesantă convorbirea d-lui **I. Valerian** cu d. **Ion Barbu**. Poetul inimitabilei **Uvedenrode** de care și-au rupt gâtul, ca de o stâncă tarpeiană atâția dintre confrații noștri, vorbește despre sine și despre poezia sa. Rezervându-ne plăcerea să revenim la timp oportun asupra poeziei **Uvedenrode**, vom reține pentru astăzi destăinuirile sale dela **geometrie la poezie :**

> Mă stimez mai mult ca parcticant al matematicelor și prea puțin ca poet, și numai atât cât poezia amintește de geometrie. Oricât s'ar părea de contradictorii acești doi termeni la prima vedere, există undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întâlnește cu poezia. Suntem contemporanii lui Einstein care concurează pe Euclid în imaginarea de universuri abstracte, fatal trebue să facem și noi (vezi sincronismul d-lui E. Lovinescu) concurență demiurgului în imaginarea unor lumi probabile. Pentru aceasta, visul oniric este o nouă sursă de inspirație Ca și în geometrie, înțeleg prin poezie o anumită simbolică pentru reprezintarea formelor posibile de existență. Domeniul visului este larg și întotdeauna interesant de exploatat. In felul acesta înțeleg supra-realismul, care în cazul nostru devine un infra-realism.
>
> Când voi avea bani, visez să scot o revistă cu nume matematic, a nu se confunda cu „Algebra" lui Camil Petrescu, căruia nu-i permit să scoată o revistă cu acest nume, câtă vreme nu-mi va explica de ce, — 1 este un simbol de perpendicularitate). Revista ar purta un titlu arbitrar și eufonic, iar pe frontispiciu, ca moto, dictonul lui Platon : „Nimeni să nu intre aici, dacă nu-i geometru". Asta nu înseamnă că poeții vor fi excluși. După cum ți-am spus, pentru mine poezia este o prelungire a geometriei, așa că, rămânând poet, n'am părăsit nici odată domeniul divin al geometriei.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11. BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

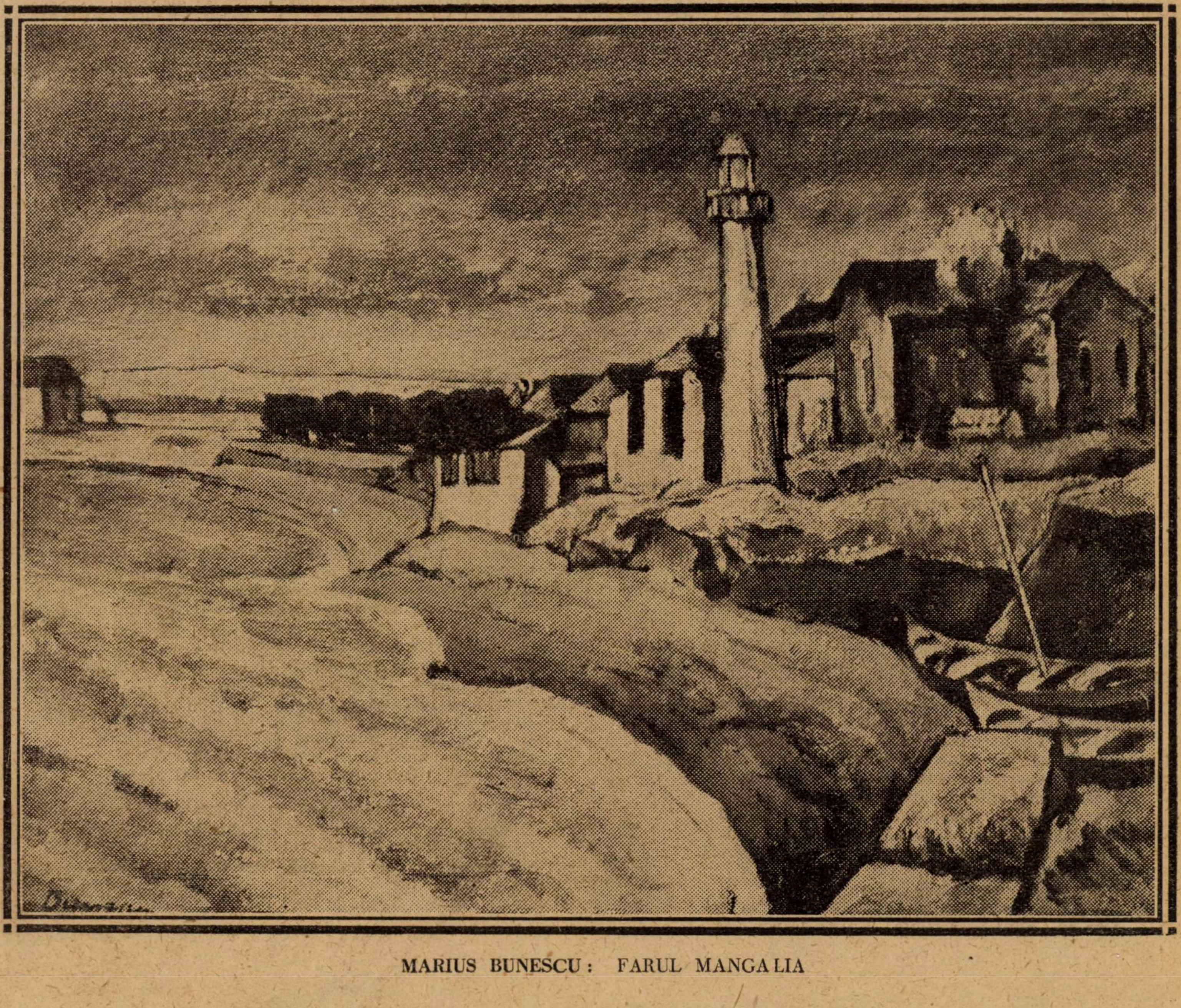

MARIUS BUNESCU: FARUL MANGALIA

In acest număr: **FRANCIS JAMMES, ION PILLAT, N. I. HERESCU, CLAUDIA MILLIAN, SĂRMANUL KLOPȘTOCK, N. N. MATHEESCU, MIA FROLLO, G. CĂLINESCU, GABRIELE d'ANUNZIO, C. A. I. GHICA, MARCEL ROMANESCU, DOUGLAS IERROLD, B. MARIAN, I. BĂILĂ, RUD. A. KNAPP, G. DIACUL, B. CECROPIDE** și **N. N. TONITZA**

An. XLIII, No. 9.
27 Februarie 1927

FRANCIS JAMMES

ELEGIA X-A

I.

Când moartă de iubire îmi va fi inima :
Pe coasta unde vulpea îşi făure popasul,
In locul unde creşte sălbatica lalea.
Pe-o caldă zi de vară doi tineri poarte-şi pasul.
Să şadă sub stejarul stufos acolo unde,
Tot anul vântul bate şi iarba mişcă'n unde.
Când moartă de iubire îmi va fi inima :
O, tu, care vei merge cu el îmbujorată,
Gândeşte-te la sufletul meu neodihnit,
Ce căuta pe coasta de vânt cutreerată
Un suflet clar şi care să nu-l mai fi rănit.
Să spui, o tu, într'una să spui : Era nebun
Ca şi îndrăgostiţii ciobani ai lui Cervante
Păscându-şi capre albe pe pajişti verzi de plante...
Ei părăseau bătrânul şi fumegând cătun
In care, poate, 'n vremuri i-a chinuit iubirea.
Să spui : A fost asemeni sărmanilor păstori
Intr'un cimpoi să'şi sufle, cântând, nefericirea.
Ce încercau, zadarnic, culcaţi pe pat de flori,

II.

Când moartă de iubire îmi va fi inima,
S'o fericiţi. Se stinse ca raza unui păstrăv
In val de azur. Se stinse : o căzătoare stea.
Se stinse ca mireasma de-albastră clematită.
Când inima muri-va, vă rog să n'o cătaţi...
Lăsaţi-o s'odihnească de-apururi liniştită
Pe sub stejarul unde un grangur o să cânte
Fecioarei Preacurate slăvire nesfârşită.

III.

Când inima muri-va... Dar nu.... Vino de-o cată...
O, vino de o cată cu vraja-ţi parfumată.
Nu vreau să se ascundă de sărutarea ta.
O ia o du cu tine la fel de aprig, ca
Atuncia când simţisem cum braţul tău mă strânge
La pieptul cald... Nu plânge, iubita mea, nu plânge.

Să nu plângi. Vezi, viaţa frumoasă e şi-adâncă
Eu te-am făcut să suferi şi-am suferit cu tine...
Dar miei păşteau în tihnă zori limpezi pe coline,
Dar săruta lin luna înegurarea-adâncă,
Dar căprioare'n albele rarişti se-odihneau,
Dar veseli copilaşii din sânul bun muşcau,
Dar gurile de miere puneau fiori în trupuri
Dar dornică'ntre braţe mi te răsturnai încă..
Să nu plângi. Vezi, viaţa frumoasă e şi-adâncă.

Când moartă de iubire îmi va fi inima,
Nu voi mai avea suflet şi poate te-oi uita
Dar nu... Sunt fără minte... Eu nu te voi uita.
O inimă doar fi-vom a ta, iubita mea,
Şi când voi bea din apa izvorului din luncă
Şi'ţi voi vărsa pe buze tot cerul siniliu,
Vezi, contopiţi atâta noi doi vom fi 'mpreună,
Că eu din noi doi care eşti tu, n'o să mai ştiu.
Când inima mea fi-va...
Dar gândul îl alungă,
Iubito... Ţi-a fost sânul de frig tremurător
Cum e un cuib de pasări în roua rozelor.
Şi inima de-atâta iubire va pieri.
Spre tine se înalţă cum sue în grădină
Din crinii albi spre ceruri, stingheră, o tulpină.
Nu mai sunt decât lucru. Nu mai pot să gândesc.
Nu mai sunt decât ochii-ţi. Nu mai sunt decât roze.
Ce-ai regreta tu însă, când eu te părăsesc,
Dacă nu eram eu şi aşi fi fost doar roze ?

IV

Când moartă de iubire îmi va fi inima :
Sufletul meu pe dealu'nverzit va mai veghia.
Pe dealul unde, tineri, veţi merge trecători,
Ea va sclipi prin ierburi ce ude sunt de zori.

Ea va pluti, în noapte, prin negura pe care
O lămureşte plină o lacrimă de lună
Şi fragedă-o să fie ca roze ce se-adună
Suind, pe ziduri ude şi vechi, tremurătoare.

S'o duce să se aşeze la cuşca 'ntunecată
Cu câinele ce doarme păzindu-şi gospodarul ;
S'o duce să zâmbească la piatra aşezată
Micuţilor ce vieţii nu i-au călcat hotarul.

Să mi se 'nece chinul atunci în mulţumire,
Şi tânăra pereche ce din cătun venea
In locul unde creşte sălbatica lalea
Să aibă suflet simplu şi multă fericire.

Să te gândeşti la dânşii în ziua asta grea,
Plângi, plângi şi plângi tu încă, plângi pe umărul meu...
Eşti turburată, fiindcă te părăsesc azi eu ?
Inmiresmat sărutul ca zorii'ţi tremura.
Hai, sufletele noastre să-şi spună bun rămas,
Ca'n vremile bătrâne când pentru drumuri lung'
Se fluturau batiste pe întristat obraz,
Sub plopii printre care pe drum, în sat ajungi.

Lasă. Te lasă toată durerii, şi îţi lasă
Obrazul tău de lacrime plânse sbuciumat
Domol să se aline pe pieptul meu ritmat,
Surâzi, cum se surâde mâhnirea când te-apasă.

Trad. de ION PILLAT şi N. I. HERESCU

Exodul sângelui

— Aşează-te şi vorbeşte-mi de durerea care te trimite aci, la marginea lumei, îndemnă abatele pe musafir, după ce mama Gentta lăsând zdreanţa asta în mijlocul chiliei, se topi în dâra aburului împuţit adus de omul care bătuse la uşa bucătăriei ei.

— Haide, hotărăşte, şezi, insistă călugărul către mogâldeaţa încremenită într'o mişcare de îndobitocire — cum te cheama?

— Din obişnuinţă, mi se zice Jvalo, începu flegmatic puşcăriaşul; colegii mei de arest mi-au împrumutat însă mai multe porecle, treptat cu fie ce figură măreaţă care absolvia zidurile Toulonului, asemuind isprăvile lor, cu ale mele!

— Dar înainte de orice şagă, pântecul tău are nevoe de dogoare, se ridică grăbit abatele spre mătuşa Gentta care înainta în flacărea unei lămpi aprinse, aşezând pe masă un lup de mare îmbibat cu unt. Părinţii tăi trăesc? Şezi, rosti cu duioşie abatele către nepoftitul care măsura chilia cu priviri îndobitocite; mănâncă, haide, apoi ai să-mi povesteşti.

— Hm! se strădui ironic invitatul nici că se putea într'alt fel!

— Dar mănâncă; apoi vei vorbi.

Şi cel îndemnat la bunătăţile mesei, începând a devora rasolul, povestea un roman de aventuri vulgare, fără noimă, fără legătură. Mamă-sa, părăsind un prim amant, se trudea să încredinţeze pe înlocuitorul lui, că el nu ar fi fost fructul legăturilor cu cel dintâi.

Şi strigând cu o indignare feroce:

— Minciuna întotdeauna a fost premergătoare crimei! Am făcut-o! O crezusem ca un dobitoc. Ce ultragiu!

Mama Gentta intrând şi eşind după trebuinţa schimbului mâncărilor, privea deopotrivă de mânioasă atât pe Jvalo cât şi pe abate.

— Desigur, îngrămădirea anilor, aduceau cu ei asemănarea ce trebuia să am pucăturilor primului ei amant. Canaia, mă renega spre adânca nedumerire celuilalt amant — tatăl meu de paie hemat în momente de strâmtorare.

— Lasă-i în întunericul vremurilor or, bune sau rele; îl sfătui abatele suând un os de peşte. Ori cari ar fi isrăvile lor, ele nu-ţi dau dreptul să te mesteci, bârfindu-le neomenia! Apoi dicând ochii:

— Colo, sus, stă o cârmuire care guernează fapta cea rea ca şi pe cea bună. nbucă dar, rugându-te pentru desrobia lor, aşteptând răsplata de apoi!

— Dar ce rost aveau şovăelile pe cal unui părinte nehotărât dacă nu ărşevia adulterului şi pentru cocolorea căruia, aveau atâta trebuinţă de ine alipindu-mă sau îndepărtându-mă fletelor lor, după nevoia târguelii? au voit-o, iar eu am împlinit-o pentru risipi ocara neamului înnoroit.

— Haide, fă după dorinţa preotului şi din gustarea asta, cât vor îngădui rmanele tale şale dahulate. Mai derte?

— Şease-sprezece luni a mâncat din ftizia — boala şantezelor — epilogul ravărei care aşează în pometele fate, flori de măr părguit. Tatăl meu, la la al cărui căpătâi vegheam mai ziu, a stat până în sfârşit la capul ei, gesturi de mironosit. Straşnică renpensă!

i izbind masa:

— Dintr'o privire se naşte un fior apoi un zâmbet şi în urmă o promisiune care nu întârzie să-şi desăvârşească capriciul. Capriciul e preludiul decăderei care ameţeşte ademenind şi din care mai târziu se naşte un clovn pentru a se procura societăţei o jucărie nouă. Contrastul? Ascultă-i grozăvia: dintr'o floare, un criminal; din fiorul făgăduinţelor ei, o eternitate! „Exodul Sângelui“ nehotărât, prea sfinte, — urlă musafirul trântind un pahar, — care ţâşneşte dintr'o rană mai nehotărâtă şi care se cheamă prostituţia!

— Nu înţeleg!

— După cum nici ei nu au înţeles!

— Cu toate astea?

— In lipsa mea, mârşăvia ar fi încununat isprava cu mai puţină ironie. Ei m'au dat menajeriei sociale care aşteaptă cât mai multe fiare pentru a le încleşta răzbunarea în cătuşele în cari, puterea unghiilor nu mai preţuesc nimic. Altfel fericirea ar fi fost mai puţin econoamă cu traiul lor. Treisprezece ani m'au înşelat cu cea mai nelegiuită dintre minciuni, alipindu-mi sângele rătăcit, de acela a cărui căldură nu voia să-l dogoare! Un părinte un tată de pae, un manechin umplut cu câlţi puturoşi, un tată născocit pentru trebuinţa de a ascunde ruşinea pentru care cei douăzeci şi unu de ani ai mei cari se apropiau, aveau să le ceară socoteală. Adeseori mă pitulam în josul găurilor cheilor şi în dosul cărora se hotăra rostul meu pe lume! Se învinuiau neruşinaţii, unul de nelegiuirea celuilalt, pe capul, pe sângele meu, pe fiinţa mea întreagă! Nu de puţine dăţi i-am întrebat care este tatăl meu, din care sânge trebue să-mi adăp vinele rătăcite, la umbra cărora ploape să-mi răcoresc sufletul hulit de neînţelegerile lor? In schimb ei mă târguiau, mă scoteau la mezat ca pe un fotoliu vestit dar din nefericire schilod şi care aşteaptă îmbrăţişarea unui telal flămând! Cucernice părinte înţelegător a tot ce nu se mişcă fără voia şi grija Atotputernicului, un scaun eşit la pensie pe care ovreiul păcălit amar, îl va pune pe focul său calic în jurul căruia se gudură înfrigurată ceata lui de ploduri, atât preţuiam în sufletul, în mintea, în dorinţa aceleia care se chema mama mea! Adesea îl auziam învinuind-o că l-a păcătit cu un altul, dar acest altul, nici odată nu purta un nume hotărît. Voiam să se sfârşească

Mama plecă la Menton pentru a-şi momi boala. Ciorovăelile nu încetară nici aici. Din şoaptele lor ipocrite înţelegeam că pun ceva la cale. Intr'o vreme am fost chemat în camera de zăcere. Socotind ridicolă ivirea mea între ei, o clipă am ezitat. Sperând însă la o limpezire a încurcăturilor, am intrat cu toată indiferenţa cuvenită amantului mamei mele.

— Azi sau mâine nu voiu mai fi — mă întâmpină mama. Priveam nehotărât prin colţuri, în vreme ce ea îşi pironi migdalele cenuşii ale ochilor, în tavanul adânc, umbrit de crestele lustruite ale unor ficuşi.

— Atât mai bine, rumegai eu printre dinţi. Ea urmă cu intervale mari între două cuvinte cu pleoapele aproape închise, cu o mână cercetându-şi bătăile inimei, — cealaltă stând risipită în pliurile plăpumei stacojii, fără carne, galbenă, având par'că două rânduri de degete şi din care se scurgeau cărnurile îndelung zăcute.

— Cu toate că el nu ar dori-o, tatăl tău trăind...

Povestitorul icni în sec, în vreme ce abatele păli străpuns de suliţa unor prevestiri stranii. Apoi vagabondul urmă, aproape ţipând.

— Tatăl meu trăind! Tatăl meu trăia dar, şi nemernicii îl furişau îmbrăţişărilor mele!

— Trebue să-mi îndeplinesc o datorie, cea mai sfântă dintre datoriile unei mame suspină moarta.

— Nu, nu mă înşelasem, nici de data asta nu se hotărîse să-mi vorbească de tatăl meu cel adevărat, deşi însăşi buzele ei mărturisise că trăia! Am rugat-o în genunchi, nebun de groaza unei re-

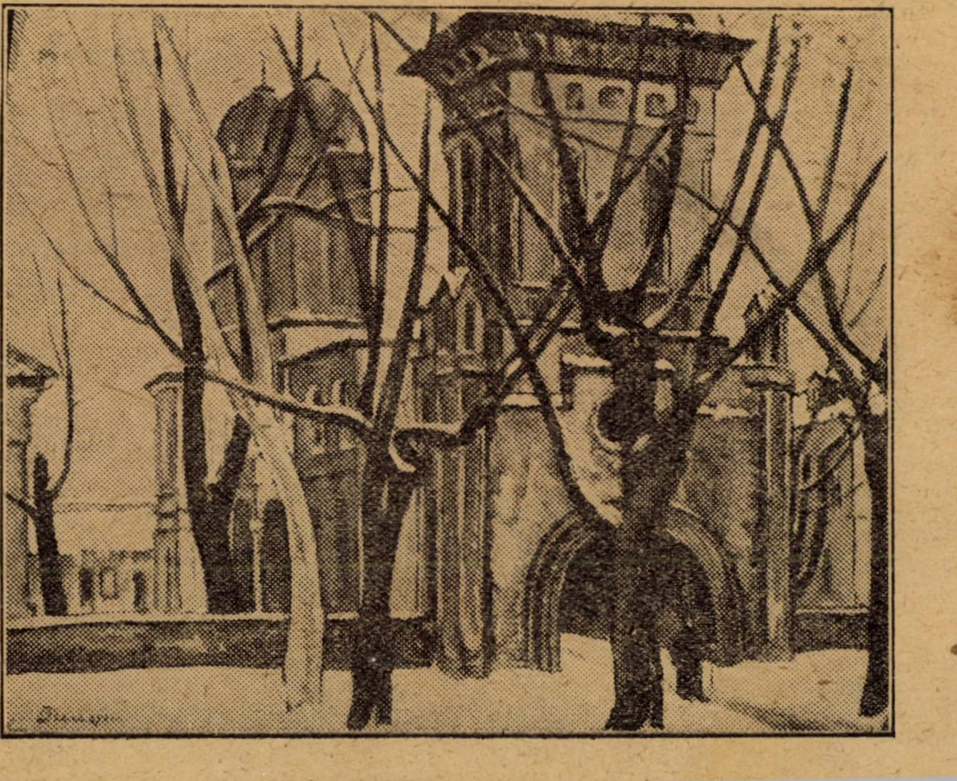

nunţări spontane provocată de unghia morţei care i se proptise în gât. Nici de data asta nu-l aflasem ! A doua zi urmam încremenit cosciugul. Ce odios cortegiu : eu, amantul mamei şi un servitor, martorul nelegiuirilor lor ! Nici o floare, nici o panglică. Reîntorşi, mă aşteptam la o interpelare cu caracter casnic, ceea ce s'a şi întâmplat. Confeream în biroul în care mirosul obraznic al jupoanelor mai trăia încă, ca un ultim decor al concubinajului. Nici dela el nu aflasem nimic. Mă chemase pentru o lecţie de morală sfârşind prin a-mi întinde un bilet de o mie lei preţul dreptului meu la moştenirea sângelui aceleia care plecase pentru a întuneca mai mult misterul unei naşteri murdare ! I-am smuls-o dispreţuitor cu o mână ; cu cealaltă i-am incrustat în beregată cinci unghii nespălate după care le-am retras pentru a le înfige în restul biletelor ce le zărisem când a tras sertarul spre a mă milui.

— A murit ?

— Graba de care aveam nevoe să scotocesc în restul camerei, nu mi-a îngăduit să mă mai ocup de nimic. In câteva zile am fost arestat într'o cârciumă mărginaşe.

— Haide adună-ţi puterile minţii, hotărându-te să te opreşti cel puţin aci !

— Vorbe deşarte ! Cercetează cu luare aminte în rostul ăstor priviri tâmpite un trecut nesfârşit şi un viitor care va înlătura înţelepciunea sfaturilor sfinţieitale, arătându-ţi că truda lor a fost zadarnică vrutelor mele, asemenea bucatelor, un torent de ploaie după un răstimp secetos. Mai aproape, mult mai aproape de adevăr şi cât mai mult departe de ipocrizie. Aproape, mai aproape, aşa... până la el. Ce fel sfinţia ta nu a avut odrasle ?

— Nici odată !

— Faptele lor imitând pe ale mele, te-ar fi scutit de atâtea zadarnice poveţe. Nici o metresă ?

— Da...

— Atunci, la ce atâta inconjur nefolositor ?

— Am gonit-o !

Desigur, cu progenitura în pântec ?

Purta în pântec stigmatul neînfrânărilor mârşave ; altfel 'i-aşi fi strivit pe amândoi !

— Te-a înşelat !

— M'a mânjit !

— De mult ?

Şi fără a lăsa timp abatelui :

— Am fi petrecut de minune, dacă sfinţia ta ar fi început poveştile amorului dela început. Un popă aventurier, resemnat în acest golf al lumei cu miros de tămâe şi perfidie !

Şi continuând pe acelaş ton batjocoritor sorbind din pahar :

— Desigur că nu era numai a obrazului sfinţiei-tale, altfel nu ai fi avut de ce să o îndepărtezi ?

— Am aflat mult mai târziu ; am gonit-o blestemându-i neamul şi nu mai ştiu nimic !

— Hotărârea de a închide aparent rana unei amintiri urâte, se găseşte într'o disgraţioasă contradicţie cu ăst stângaci şi ipocrit **„nu mai ştiu nimic“** ! Dar totuşi era vorba de o situaţiune neregulată, pe care cel puţin trebuia să o bănueşti dacă nu să o afli ?!

— Când am bănuit-o, am plecat !

— Duioasă răzbunare !

Şi adăugând cu o indignare vicleană :

— Răzbunarea este dovada îngustimei sufletului şi a minţei ; sufletul şi mintea sunt opera voinţei celui de sus, care se posomorăşte la cea mai uşoară înfrângere. Aşi fi dorit să nu o săvârşesc; au uitat să-mi hotărască un tată, un tată de care are nevoe cel din urmă derbedeu, un tată al cărui strigăt pornit dela marginea lumei se aude la cealaltă margine — un strigăt pe care eu însă nu l'am auzit nici chiar de lângă sânul lui ; — un tată din sfaturile căruia aveam trebuinţă să-mi adăp pornirile care în lipsa lor au găsit porţile Toulonului, un tată al cărui braţ mi-ar fi smuls cuţitul din mâna care în goana cercetărilor, săvârşea o crimă risipind un sânge nevinovat ! Am făcut-o socotind că l'am aflat , am ucis, bănuind în primul întâlnit un tată care mă renega aprig, ca şi cum nu a fost dat să fiu născut din făptură omenească !

Şi aplecându-şi ochii în palme :

— Dar asta nu aţâţă şi nici nu scade mila celor ce au avut un părinte şi a celor ce nu i-au purtat lipsa şi dorul. Răzbunarea este mijlocul prin care înfieram capriciul firei întru povaţă urmaşilor noştri — urmaşi criminali ai ascendenţilor mai criminali ! Nu, nu m'am înşelat ; am găsit consfinţirea ăstui adevăr, iar răzbunarea o va avea acela care va socoti într'altfel, decât e scris în **„Testamentul ei“**.

Abatele păli, în vreme ce Jvalo urmă :

— După isprava schingiuirei amantului mamei, am făcut o revizie culcuşului ei clocit. Nimic ! Duhoarea îndelungatei zăceri îmbiase pereţii. Miros rânced de medicamente devenite nefolositoare ; parfumuri cu miros şi aţâţări lascive ; cioburi, scrisori de amor, embleme şi felurimi de zarzavaturi zvârlite de dincolo de rampă, zornăind în atingerea aerului provocat de cercetările mele migăloase, în căutarea lucrului de preţ.

Şi întinzând abatelui un plic murdar :

— Şi pachetul ăsta **„Testamentul“** prin care îmi lasă moştenire... călugărul din Garandou !

Abatele apucând hârtia, citi cu înmărmurire, în vreme ce Jvalo asculta, înecându-şi râsul în vinul pe care-l plescăria cu lăcomie.

„Tatăl tău cel adevărat, este abatele
„Aventin lângă Toulon la Garandou. Era
„concubinul meu în vremea când pără-
„sindu-mă pentru farsa ce-i jucasem ju-
„rându-i că eşti copilul lui Armand, con-
„venisem, a-mi petrece zilele cu tatăl
„vitreg. Mergi dar şi revendică-ţi pater-
„nitatea !“

Jvalo lovi cu putere masa, prefăcând paharul în cioburi.

Şi răsucindu-se spre abate :

— Haide, în sfârşit, să moştenesc pe tata ! De bună seamă sfinţia-ta nu mă mai recunoaşte !

Şi Jvalo, abia stând în picioare, după ce a scotocit desordonat prin buzunare, risipind pe jos mai multe potloage, îndârjit de ezitarea preotului :

— Iată... da... dacă boarfele astea ar putea şopti, te-ar scuti de atâta frământare !

Şi dând peste o mucava din soaiele căreia zâmbea învechit, portretul din vremuri al lui Aventin :

— La naiba, îi lipseşte numai graiul cu care să strige că-mi eşti de-abinelea tată !

— Ce vrei de la mine ? ţipă abatele din scaunul de rugăciune în care leşinase.

— Vreau să...

Şi ochii eşiţi din orbite, îi trecură dincolo de gene.

— Dar nu am avut copii !

— Dar o amantă ai recunoscut ! Trebueşte dar să o apropii amintirilor, cu sarcina ce purta în momentul când ai

— Cu o sarcină de care era culpabil un altul !

— Ţi-a jucat renghiul, momindu-vă pe amândoi — renghiul pe care voeşti să mi-l joci tu acum mie, iscoadă mincinoasă ascunsă în ipocrizia giubelei ! Dar n'ai să isbuteşti ! De altfel, târguiala lor pe capul meu, îmi hotărî pe cât înţelegeam, un alt tată decât cel pe care mi-l dăruia mama ca pe o jucărie de revelion : erai sfinţia ta ! Amantul ei chiar, convenise în cele din urmă a nu se mai socoti părintele meu în care timp s'au petrecut scene din cele mai nostime. Tot ce reţine însă mintea mea împovărată de grija de a nu-l afla, este acel **„altul“** repetat cu o furie turbată în ciorovăiala lor nemernică ! Mi se rezervase dar surpriza pentru mai târziu ?

— Ori cine ai fi vei părăsi locul ăsta dis de dimineaţă, potolindu-te în colţul unde voi hotărî eu şi numai eu ; vei primi întregul sprijin al avutului meu secat şi cea mai nelămurită opunere voinţei mele, te va spulbera !

— Haide părinte, tresări Jvalo, află că nici o semeţie din lume nu va isbuti să mă umilească mai mult !

— Or care ar fi isbutirile unuia sau altuia, ele nu vor depăşi marginile răbdării mele, — mâine te vei depărta de aci !

— S'a sfârşit, urlă Jvalo, smulgând neobservat un cuţit din panoplie ! Ingrijorarea de a nu te fi putut regăsi în veci, întrece cu mult teama furiei sfinţiei-tale!

Dar abatele fără a răspunde ceva, se năpusti asupra lui Jvalo, în vreme ce acesta lovind colţul mesei lampa se răsturnă stingându-se într'un tumult surd. O luptă aprigă urmă în întuneric. Un ţipăt de pasăre în trecere, o întrerupse în care timp se auzi o horcăială. Toaca vecerniei deşteptă cucul din ceasornic.

— Am socotit că sfinţia ta, m'a rămas de data asta, bodogăni mama Gentta somnoroasă, despicând întunerecimea cu un strop de foc care tremura în scurgerea seului din sfeşnic.

Şi din prag, cercetând sub streaşin mâinei adusă la frunte, urmă căscând

— Bine—credincioşii şi-au început mătăniile, zoriţi de ei !

Apoi înaintând :

— Părinte !!!

Lumânarea se opri. Flacărea ei inroş pantofii abatelui.

— Dumnezeul nostru ! urlă mam Gentta în întunericul de afară.

Iar din colţul în care Jvalo încremenise, venea o mormăiala de cavou :

— De acum primesc osânda voastr ori care i-ar fi asprimea: ocna sau ştreangul, căci în hotărârea judecătorilor pământului, desigur că va sta scris cu slove înmuiate în sângele lui tata că mi-a ucis pe **„tata“**.

— SFARŞIT —

SARMANUL KLOPŞTOCK

Dela Platon la Durkheim

— ANALOGII —

S'ar părea imposibil de găsit analogii între sistemul filosofic, idealist al lui Platon şi sistemul sociologic, pretins ştiinţific al lui Durkheim. De fapt ele există. Omul de ştiinţă, scrupulosul observator de fapte, neînduplecatul empirist Durkheim se regăseşte, în bună parte, în metafizicianul idealist Platon. Principial, dacă nu şi metodic. Pentrucă metoda sociologului Durkheim este cu adevărat empiristă : se străduie în a găsi fapte în a le pricepe şi a le cataloga. Monumentala lucrare „Les formes élémentaires de la vie religieuse“ constituie în această privinţă un album pitoresc de nenumărate fapte sociale. Pe câtă vreme anticul filosof din Atena n'a avut nici când deşarta ambiţie de a-şi supune imaginaţia şi avântul subiectiv unei nesuferite verificări în fapte. Şi nu numai în metafizică sau etică. Ci şi în politică şi sociologie — spre deo- ebire de empiristul Aristoteles—Platon, n reputata lucrare Statul sau Repu- lica, a dat drum liber unei imaginaţii ertil creatoare, unui impresionant eşa- odaj de idei, unei majestoase construc- ii de logică. Ar fi poate o deosebire de netodă a vremii. Ceeace n'ar fi tocmai xact, pentrucă în antichitate l-am a- ut pe empiristul Aristot şi în vremurile noderne pe metafizicianul Hegel.

In ori şi ce caz, era în metoda lor eva din atmosfera timpului. Durkheim - metafizician de pură speţă — n'a pu- ıt scăpa atmosferei de metodă empiris- i a timpului său.

Dar mari sunt minunile lui Dumnezeu infinite resursele minţii omeneşti ! acă atmosfera timpului a impus lui urkheim o metodă **semi-empiristă**, a- i concepţia lui subiectivă a cristalizat ptele cercetate în jurul unor teorii pre- abilite. Durkheim nu s'a lăsat încătu- t în cadrele experienţii, ci şi-a contu- t experienţa după conceptul său pre- bilit.

Pentru Durkheim empirismul e o for- litate goală. A adunat fapte de sigur, fapte enorm de multe, dar pe acestea a orânduit, după teoriile sale. Or pro- deul acesta nu e ştiinţific. Ştiinţa se acă faptului ; şi formează teoria din ordonarea, prin similitudine sau di- enţiere a acestor fapte. Metafizica ă n'are un metod analog. E o fixare teorii, dincolo de ori şi ce dată a ex- ienţii. Şi dacă se introduce un mic leşug, de a se ţine seamă de fapte, in- pretate şi orânduite în sensul unei rii preconcepute nu avem de a face fel cu ştiinţă ; ci metafizica rămâne iaş, pentru neştuitori cu o sclipitoare ghiţă de aur : superficiala adunare fapte.

urkheim e un metafizician la fel cu ton : e ceeace vrem să arătăm acuma. i analogii importante putem face în- concepţia filosofică subiectivă a lui on şi concepţia sociologică ,ştiinţifi- a lui Durkheim. Aceste analogii vor rivitoare la concept la societate şi liviziunea muncii în societate.

După Durkheim faptul social este natură **morală**. Faptul social e un **um** mental. Deşi răsărind din mora- indivizilor, el este aparte şi exterior tor indivizi. Caracteristicile princi- ale faptului social sunt : 1) exterio- ea sa faţă de indivizi ; şi 2) acţiu- exercitivă, ce el o exercită faţă de ţi indivizi. In adevăr, faptul social ristalizează într'o instituţie, care e exterioară indivizilor şi care exercită o constrângere morală asupra lor. Esenţa faptului social este exclusiv morală, după Durkheim. Constrângerea, de care e vorba în caracteristica faptului social, nu e de natură materială ; ci pur etică : e o constrângere, care constă în tirania moravurilor, a opiniei publice a normelor morale. „O crimă, scrie într'un loc Durkheim, nu este o crimă, fiindcă o pedepseşte societatea, ci este o crimă fiindcă astfel **socoteşte** societatea“. Crima nu e o vătămare materială ; ci o **daună morală**.

Intr'un cuvânt, un fapt social ia aspectul unei colectivităţi morale. Bunăoară conceptul, sau mai bine zis concepturile, cu cari gândim constituiesc **fapte sociale.**

Iată în adevăr ce explicaţie dă acestor concepte Durkheim :

„Reprezentarea sensibilă este într'un flux perpetuu nu rămâne conformă cu ea însăşi. Conceptul însă este în afară de timp şi de spaţiu ; e un fel de a gândi fixat şi cristalizat. Un concept este universal. Conceptul este o reprezentare **impersonală** ; nu e conceptul meu, nu e conceptul tău ; e conceptul comun ; prin el inteligenţele umane comunică. A gândi logic înseamnă a gândi impersonal, a gândi sub **specie aeternitatis**. Impersonalitate şi stabilitate sunt caracterele adevărului. Categoriile sociale — concepte — sunt lucruri sociale. Ritmul vieţii sociale este la baza categoriei timp, spaţiul ocupat de către societate furnizează materia categoriei spaţiului, forţa colectivă a fost prototipul conceptului de forţă eficace, element esenţial al categoriei de cauzalitate. Categoriile — conceptele — sunt cadrele permanente ale vieţii mentale“. (Les formes élémentaires etc. „Conclusions“).

Şi în altă parte tot Durkheim adaugă evidente reminiscenţe din Descartes :

„**Raţiunea e tot** ce e mai impersonal în noi. Căci raţiunea nu e raţiunea mea, ci raţiunea umană, în general. Ea este puterea, pe care o are spiritul de a se ridica deasupra particularului, a contingentului, a individualului pentu a gândi sub forma universală“.

La fel gândia şi Platon.

Şi pentru el există idei tipice, forme generale şi abstracte. Din ciocnirea ideilor minore ale indivizilor iau naştere ideile mari, generale şi eterne, **planul şi tipul de idee comună.**

Pentru Platon ideea-tip este o realitate dar un model, către care aspiră indivizii, în tendinţa irealizabilă de a ajunge perfectul. Platon, mai târziu, se va depărta de şcoala academiei şi va susţine individualizaţia ideilor. La Platon însă, rămâne clar stabilit, ideile au formă tipică. Analogia cu conceptul durkheimian nu e greu de făcut.

Ca şi filosoful francez, Platon crede şi el că raţiunile umane minore se desprind dintr'o raţiune universală superioară. Ideea şi raţiunea universală constituesc substanţa tuturor lucrurilor ; ele există în sine şi pentru sine, absolut, etern şi statornic. Lumea sensibilă nu capătă realitate decât numai întru atâta întru cât se împărtăşeşte din o adevărată şi eternă realitate, care este lumea ideilor.

Aşa dar, şi la filosoful francez şi la cel grec avem concepţia despre o colectivitate **morală** de sine stătătoare şi durabilă, faptul social sau conceptul şi ideea-tip platoniciană.

b) Pentru Durkheim societatea este o realitate sui-generis de natură morală şi de esenţă autoritară, fiind exterioară conştiinţei indivizilor, deşi rezultând numai din aceste conştiinţe.

Realitatea societăţii ar fi să stea : în cutume, în moravuri, în norme etice şi juridice. Constrângerea, pe care o exercită societatea asupra indivizilor e o constrângere etică : suntem încadraţi în moravurile societăţii şi suferim jugul moralei comune„ inconştient.

Societatea apare ca expresiune a unui suflet şi a unei voinţi colective. In cartea amintită ,Les formes élémentaires“, etc., Durkheim ne-a arătat structura şi fizionomia societăţii, în faza primitivă, deci într'o fază simplificată şi mai uşor de înţeles. Societatea, în această fază, avea, îndeosebi, veştmânt religios. Iată cum ne prezintă autorul caracteristica religiei primitive totemice şi implicit deci caracteristica societăţii primitive :

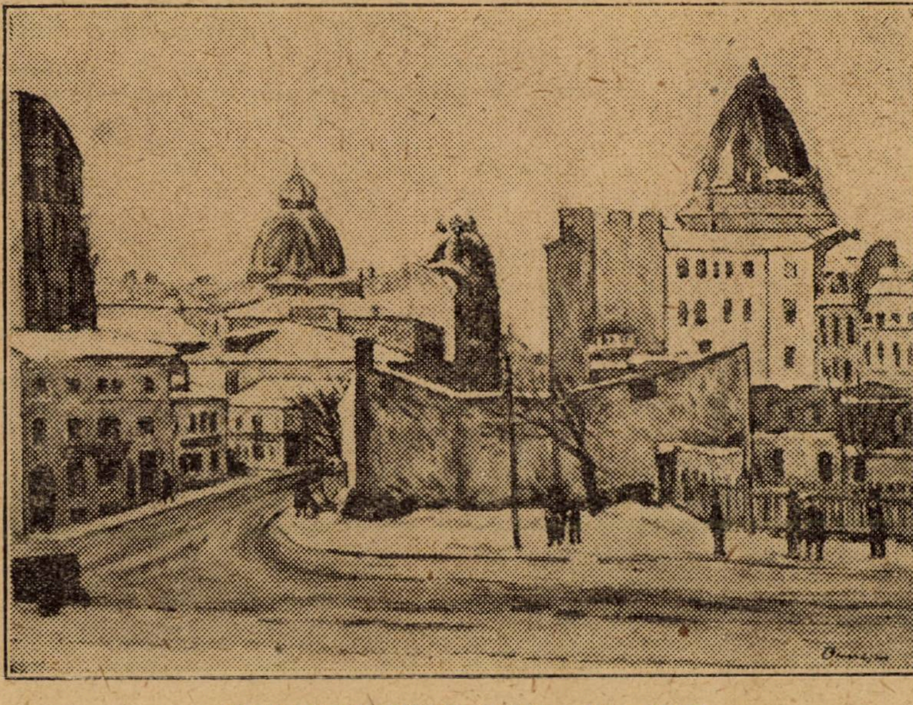

MARIUS BUNESCU: CALEA VICTORIEI

„Totemismul este religiunea nu a cutărui animal sau a cutărui om sau a cutărei imagini, ci a unui fel de forţă anonimă şi impersonală care se găseşte în fiecare din aceste fiinţe, fără ca să se confunde cu vre‘una din ele“. (Op. cit., pag. 269).

„O societate — scrie Durkheim — e o realitate sui-generis, o sinteză idealistă de idei şi sentimente individuale, care îi dau o realitate proprie“. „Conştiinţa colectivă este forma cea mai înaltă a vieţii psihice, pentrucă este o conştiinţă a conştiinţelor“.

E nevoie să mai amintim că în cunoscuta „Republică“ a lui Platon se dă tot o astfel de explicare psiho-socială statului? Platon consideră statul (societatea) ce expresiunea unui suflet colectiv. El găseşte perfecte analogii în constituţia statului ca şi în constituţia sufletului omenesc. „E un lucru hotărît, afirmă Platon, dispoziţiunile morale sunt aceleaşi în individ ca şi în stat. Rezultatul asemănării este că individul este înzestrat cu virtuţile statului, că e cuminte, curagios, cumpătat ca şi statul. Raţiunea reprezintă în el pe magistraţi, curajul pe războinici şi poftă pe simbriaşi“. (Platon „Republica“. Cartea IV).

S‘a spus că Durkheim ne-a prezentat o filosofie autoritară prin faptul că glorifică atotputernicia societăţii.

Exact acelaş lucru face şi Platon când sacrifică pe individ statului, pentrucă statul e o idee, o realitate, în funcţie de care sunt toţi indivizii.

c) Durkheim, într‘o altă lucrare de proporţii „Division du travail social“, face constatarea că progresul societăţii, că mecanismul vieţii sociale constă tocmai într‘o diferenţiere treptată a funcţiunilor sociale. Diviziunea muncii nu numai în viaţa economică, dar în întreaga viaţă socială a prilejuit şi prilejuieşte progresul societăţii.

In primele timpuri, solidaritatea socială era mecanică, prin similitudine şi represiune penală. Evoluţia civilizaţiei a dus la o transformare a sistemului de solidaritate socială; solidaritatea mecanică prin similitudine s‘a transformat în solidaritate organică prin diferenţiere, şi anume prin diviziunea muncii sociale.

Dar, cine nu ştie că în „Republica“ sa, Platon pune la baza întocmirii sociale tocmai această diviziune a muncii sociale şi anume diferenţierea pe categorii sociale cu funcţii sociale precise? Magistraţii trebuiau să judece, militarii să apere şi meseriaşii să muncească pentru buna desvoltare a statului.

Am stabilit analogiile ce există, principial între concepţia lui Durkheim despre: concept şi faptă socială, despre societate şi despre diviziunea muncii şi concepţia lui Platon asupra aceloraş probleme.

Dar **metodic** există asemănare sau deosebire?

Arătam la început că ar părea să fie, în adevăr, o diferenţă de metodă. Că adică, metoda lui Durkheim ar fi empiristă şi metoda lui Platon idialistă. In fond însă, există şi metodic, deplină analogie. Empirismul lui Durkheim e pur formal. Departe de a se conforma lui, îl conformă pe acesta concepţiei sale restabilită. Şi apoi, chiar ştiinţific vorbind, metoda moralistă a lui Durkheim e defectuoasă, pentrucă moralul nu se poate preta unei cercetări şi clasificări ştiinţifice. Scriam altă-dată în alt articol:

„Moralul, sufletescul reprezintă diferenţialul în faptele sociale, or nu acesta poate fi obiectul ştiinţii. Ştiinţa cercetează similarul, identicul. E curios cum pretindeau evoluţioniştii să stabilească o relaţie cauzală între moralul — diferenţiat — al diverselor fenomene sociale. Dimpotrivă o relaţie cauzală nu se poate stabili decât între date identice. („Societatea de mâine. Anul III, No. 24, „Individul în raport cu istoria“).

Aceste date identice asupra cărora să se poată face cercetări şi catalogări ştiinţifice, se găsesc în structura materială a societăţii, în viaţa ei economică: iar nu în structura etică a societăţii, în viaţa ei moralo-juridică!

Deci şi metodic Platon şi Durkheim se aseamănă, în linii generale bineînţeles, pentrucă acesta din urmă a amplificat, a complectat şi a clarificat concepţiile şi metoda celui dintâi. Spre scandalizarea tuturor docţilor profesori de sociologie noi afirmăm, la finalul acestui articol de confruntare ideologică, că „empiristul“ Durkheim este un autentic şi vrednic urmaş al metafizicianului Platon. Şi că în concluziile „ştiinţifice“ ale filosofului francez se pot găsi, cu uşurinţă, premisele metafizice ale marelui filosof grec.

N. N. MATHEESCU

NORA

de GABRIELE D‘ANNUNZIO

— Cu bine, donna Clara!

Urarea aceasta matinală o făcea să zâmbească cu tristeţe; căci îşi dădea seama că sănătatea o părăsea puţin câte puţin, pentru totdeauna, poate.

Ea se silea din răsputeri să lupte împotriva răului, să-şi menţină drept trupul înalt, în ciuda slăbiciunii ce creştea pe zi ce trece. Părea atât de robustă încă, cu toate sbârciturile feţei, cu tot părul ei alb! Şi apoi spera că primăvara care venise cu tot alaiul ei de flori şi frunze, cu vremea ei caldă, o va vindeca şi o va salva poate. Va fi de ajuns să aibă energia să lupte şi să nu se lase răpusă. Increderea aceasta îi înviora mintea, o făcea aproape veselă şi ea asculta cu plăcere strigătele copilăreşti ale Evei şi tot astfel cântecele norei sale.

Parfumul acesta de tinereţe care plutea în jurul ei, miresmele primăverii cari îmbălsămau întreg cuprinsul firii, trezeau o nouă viaţă într‘însa... Şi totuş, cu toată veselia aceasta înconjurătoare, simţea în suflet o doză de amărăciune: Nemulţumirea care naşte veşnic din pricina conflictelor. Când nora ei, văzând-o palidă printre razele de soare ce străbăteau ferestrele odăii, îşi întrerupea cântecul cuprinsă de respectul acela compătimitor pe care îl au oamenii sănătoşi pentru cei bolnavi, şi o întrebă dacă se simţea într‘adevăr bine, donna Clara răspundea:

— Da Francesca, mă simt bine. Poţi să cânţi.

Dar tonul surd al glasului ei, dovedea o iritaţie înăbuşită care nu scăpa Francescăi.

— Vrei să-ţi fac patul, mamă?

— Nu, nu.

— Doreşti ceva?

— Nu, nimic.

O cuprindea enervarea şi atunci deschidea ferestrele şi, rezemată de pervaz, respira cu nesaţ aerul proaspăt şi înviorător. Uneori chema pe mica Eva, nepoata ei, care se repezea la ea, zgomotoasă şi zâmbitoare.

— O, bunicuţo! striga fetiţa fără să-şi dea seama de durerea pe care o pricinuia genunchilor bătrânei.

Şi în vreme ce Eva se odihnea, donna Clara simţea o plăcere nespusă să desmierde buclele blonde ale copilei. Câteva clipe risipa asta năvalnică de tinereţe îi făcea bine şi simţea undind şi într‘însa o senzaţie de bucurie inconştientă, sau simţea mai de grabă că în trupul acesta micuţ retrăia prin transmisiune ereditară ceva din propria ei făptură. Ea ridica atunci căpşorul fetiţei ca şi cum ar fi voit să citească în ochii ei adânci şi miraţi.

— Are ochii şi fruntea, lui Valeriu, nu e aşa Francesca?

— Da, mamă, adică fruntea şi ochii d-tale.

Atunci încreţiturile se înmulţeau pe figura donnei Clara şi ea zâmbea binevoitoare.

Pe urmă, când fetiţa cuprinsă de
frenezie de zburdăciune, o lua la fugă
donna Clara rămânea înmărmurită şi
se simţea oarecum abătută. Incet, încet
sforţarea pe care o făcea ca să alung
senzaţia aceasta devenea penibilă.
nelinişte vagă care căpăta cu timpu
forma spaimei, apoi o adevărată groaz
— groaza omului care, pierzându-şi curajul, se vede lipsit de apărare în faţ
pericolului, — împresura şi paraliza sufletul ei. Simţea nevoia să se întindă
în vreme ce îşi rezema capul pe speteaz
jilţului, simţea o adevărată uşurar
Dar patul acela mare care singur ocu
aproape întreaga odaie şi în care soţ
ei murise cu vre-o cinci ani mai înain
o îngheţa de groază. Niciodată nu
mai consimţi să se culce în el, de oare
i se părea că s‘ar înăbuşi. In nelinişt
ei îi trebuia cât mai mult aer şi lumi
şi ura singurătatea pentru că avea i
zia că orice contact cu lucrurile tin
şi voioase îi hărăzeau o întinerire.

De aceea când Gustav, fiul ei mai m
o convinsese cu blândeţe, primi să i
pună un pat, sus deasupra serei, înt
cameră unde soarele bătea toată ziu

De abia se instalase aci, de abia p
simţise că poate nu se va mai scula
odată, că o linişte desăvârşită luă lo
spaimei. Stătea acum în aşteptare şi
mic nu era mai trist decât aşteptarea
ta lungă decât stingerea aceasta înce
a unei făpturi omeneşti.

Noua ei odaie avea pereţii goi şi
făţişarea unei încăperi care nu mai
sese locuită până atunci. Printr‘una
ferestre se vedea hotarul câmpiei ş
nia sumbră a dealurilor, iar în spa
lor profilul muntelui Montecorno,
sub zăpadă părea o statuie uriaşă
marmoră.

Şi zilele treceau. Valeriu, absent
trebuia să se întoarcă decât peste
luni sau chiar trei. Din patul boln
liniştea se răspândea în toată casa
înăbuşirea aceea a tuturor zgomot
cari se face întotdeauna în jurul b
vilor spre a nu le turbura odihna.
torul, un bărbat scund, cu faţa rasă
nea în fiecare seară la aceeaş oră
puţin înainte de apusul soarelui.
brele serii începeau să năpădeas
daia, întretăiate uneori de o ultimă
care intra pe fereastă şi se opre
marginea patului. Un servitor adu
lampă acoperită cu un abat-jour
După plecarea medicului, Gustav şi
cesca, rămâneau în odaie instala

jurul patului, tăcuţi, întristaţi de lumina aceasta slabă, atenţi la zgomotele cari se auzeau în depărtare pe câmp. Eva, somnoroasă îşi pleca uşor căpşorul pe genunchii mamei sale pe cari îi acoperea aproape în întregime cu buclele ei mătăsoase.

— Pipăe-le, zise într‘o zi Francesca cumnatului ei, desmierdând buclele fetiţei cu o mulţumire de mamă fericită.

Fără să se ridice de pe scaun, Gustav se apropie printr‘o înclinare a trunchiului şi le mângâiă încet. In gestul acesta mâinile lor se întâlniră o clipă în părul fetiţei. Amândoi, printr‘o mişcare instinctivă, îşi retraseră mâinile. Apoi se priviră miraţi deoarece până atunci nici unul n‘ar fi putut bănui că ar fi putut ţâşni o scânteie din contactul acesta al epidermelor. In acelaş timp se uitară la donna Clara care dormea: ţinea ochii închişi şi pe semne că aţipise. Rămaseră câteva clipe ascultându-i răsuflarea.

— O! mămico! îngână Eva, al cărei căpşor se ivi deodată dintre buclele resfirate, oarecum supărată că fusese trezită.

II.

Atunci se născu în aceste două firi diferite un simţământ ciudat, îmbinat cu temeri şi păreri de rău, un sentiment înlăuntrul căruia începeau să se desluşească dorinţe vagi. Era aceeaş situaţie ca în somn când încep să se ivească vedenii confuze. ieşite din regiunile interne în cari dorm fantomele senzaţiilor vechi şi rămăşiţele imaginelor uitate; sau când căderea unui corp răscoleşte şi ridică depozite îngrămădite acolo de multă vreme. Atunci anumite fapte mărunte, petrecute mai de mult, le reveniră de-odată în minte, sub un nou aspect căpătând semnificări pe cari nu le avuseseră până atunci.

Francesca sosise mai bine de o lună la soacra ei spre a sta acolo în timpul lipsei lui Valeriu. Cei şapte ani de căsnicie ea îi petrecuse aproape în întregime la Neapole, cu soţul ei. Işi aducea aminte acum că, în ziua sosirii ei după ce îmbrăţişase pe donna Clara, întinsese fruntea ei şi lui Gustav, care o sărutase roşind. Apoi, într‘o dimineaţă, pe când stătea cu Gustav, la umbra portocalilor, şi în vreme ce el îi citea într‘un ziar o aventură tragică de dragoste, ea râzând începuse să declame:

„Eram doar noi, noi singuri şi nici o bănuială“.

Şi râsul ei dădea o expresie plină de fineţe chipului ei, ovalului acesta pur de miniatură indiană cu ochii mari şi copilăroşi.

Altădată Eva cuprinsă de o poftă de joacă voise ca Gustav s‘o ducă pe umeri, alergând prin alee, sub arborii cari începeau să înfrunzească, şi apoi, de‘ndată ce zărise pe mama ei, o cuprinse un nou capriciu; stârni ca Francesca şi Gustav să-şi împreuneze mâinile, iar ea se aşeză pe mâinile lor, înconjurându-le cu braţele micuţe gâturile şi ţipându-le în urechi.

Toate faptele astea mărunte şi altele încă se perindau acum, modificate şi mai vii, prin mintea Francescăi. In noaptea aceea, după întâia turburare, după întâia împotrivire a ispitelor de tot felul atrasă fără voie de subtilul parfum al păcatului, ea lunecă puţin câte puţin pe panta aceasta fatală.

De altfel uşurinţa asta n‘ar fi fost prima rătăcire a Francescăi. Cu toate că alungase la timp câţiva curtezani, sufletul ei nu era cu totul curat de păcate întrucât avusese până acum doi amanţi, cărora le cedase poate mai mult din curiozitate decât din pasiune adevărată. In schimb Gustav, care trăise tot timpul la ţară, pe lângă donna Clara, nu avusese altă pasiune decât aceea a cailor focoşi şi a ogarului alb pe care îl moştenise de la tatăl lui. Era o fire nehotărîtă, străbătută uneori de melancolii vagi şi de dorinţe arzătoare. De aceea când ţâşni scânteea, toate forţele lui latente se deslănţuiră cu o violenţă nespusă. In noaptea aceea o nelinişte şi o teamă adâncă îl copleşiră. Avea senzaţia că se înăbuşe şi i se părea că aude strigăte desnădăjduite: strigătele mamei lui. Oare mama sa nu-l chemase din odaia vecină? Atunci se sculă de-odată în întuneric ascultând la uşă. Pe urmă aprinse lampa şi se apropiă de patul bolnavei. Donna Clara, căreia lumina asta neaşteptată îi făcea rău ochilor se întoarse cu faţa la perete.

— Ce e Gustav?

— Nu m‘ai strigat?

— Nu, dragul meu.

— Mi s‘a părut mamă, că te-am auzit...

— Nu... Lasă-mă... somn uşor.

III

A doua zi dimineaţa se plimba încet pe alee, însoţit de câinele său Famulus, care venea în urma lui cu mersul acela mlădios şi elegant al ogarilor. Era o dimineaţă senină de primăvară şi soarele inunda cu razele lui frunzişul fraged al copacilor.

Colo, la capătul aleei, Gustav zări o pată albă asemenea petei pe care o fac statuile într‘un parc. In vreme ce-şi îndreptă privirile în direcţia aceea, câinele ca şi cum ar fi mirosit o pradă, îl părăsi cât ai clipi din ochi, făcând salturi uriaşe...

— Famulus!... Aici Famulus!

Era glasul Francescăi, care se auzea într‘un tufiş. Gustav o ajunse în clipa când, plecată asupra ogarului, îi desmierda părul alb mătăsos. Francesca îmbrăcată într‘un capot trandafiriu care-i scotea în relief trupul mlădios lăsă câinele şi întinse mâna lui Gustav. Acesta se plecă ceremonios:

— Bună ziua, doamnă.

— Bună ziua, Gustav, răspunse ea.

Figura ei se împurpurase uşor fiindcă stătuse plecată. Şi în vreme ce-i întindea mâna, îl privi oarecum curioasă şi îl întrebă pe un ton glumeţ:

— De unde vii, domnule?

Gustav pricepu şi zâmbi. Dintr‘o timiditate de copil sfios, o salutase fără să-i spună pe nume. Acum îi părea rău şi reluă pe un ton sigur de el:

— Vin de departe, Francesca. Am ple-

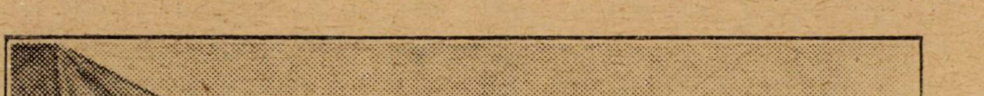

MARIUS BUNESCU: CONSTANŢA

Revelaţie

In fiecare dimineaţă calmă
Dai pasărilor cerului mâncare:
Le‘ntinzi la unele din palmă,
Iar altora le-arunci pe crengi
In cuiburi şi în porumbare.

Din pâinea ta sacrificată ‘ntreagă
Fărimituri de viaţă-au fost culese...
Dar cine a ştiut să te‘nţeleagă?
Şi‘mpărtăşită cu minunea ta
Doar inima-mi îţi rămăsese.

Ai luat-o şi ai svârlit-o şi pe ea:
Bolid aprins în umbra renunţării!
Dar darul tău s‘a înălţat aşa,
Că a trecut de marginile zării...

Şi nu s‘a aninat atunci de ramuri
Nici n‘a murit în cuib de sburătoare...
O, Sfântul meu îmblânzitor de pasări —
Că inima-mi s‘a ridicat la soare!

CLAUDIA MILLIAN

Ianuarie 1927.

cat în zori ; era răcoare de-a binelea. Am luat pe Famulus cu mine... Am pornit razna pe câmp ; şi apoi m'am dus în pădurea de pini... Pădurea e plină de violete şi parfumul răşinii se îmbină cu mireazma florilor... Dacă vrei o să mergem într'o zi călare în pădure... După aceea ne-am întors aici în alee, unde Famulus te-a zărit şi ţi-a ieşit în întâmpinare ca să-ţi lingă mâinile. Ii dai prea mult zahăr şi-l răsfeţi, Francesca.

Gustav pălăvrăgea şi ea îl asculta... Deodată se ivi Eva. Era foarte speriată şi strigă :

— Vino repede, mamă. I s'a făcut rău bunicii.

Porniră cu toţii fuga. Donna Clara zăcea în pat în prada unei crize care o făcea să tremure din tot corpul. Nu putea să vorbească şi era de o paliditate cadaverică ; ochii îi păreau pierduţi în orbite, sub pleoapele pe jumătate închise Nu-i se putea da nici un ajutor până la trecerea crizei. Gustav îşi luneca mâna caldă pe fruntea ei îngheţată cu o expresie de îngrijorare şi de dragoste ; din când în când, o chema uşor, apropiindu-şi gura de urechile bolnavei. Se vede că donna Clara auzea, fiindcă un zâmbet vag i se ivea atunci în colţul buzelor. Soarele nu intra încă în odaie şi razele lui pătrundeau doar până în dreptul ferestrelor. Puţin câte puţin bolnava se linişti şi deschise în câteva rânduri gura ca să respire aerul proaspăt. Pe măsură ce căldura o pătrundea, începea să-şi vină în fire. Intoarse ochii spre persoanele cari stăteau la căpătâiul ei şi zâmbi. O oboseală nesfârşită îi năpădise întreaga făptură ; şi, în copleşirea aceasta, păstra încă senzaţia frigului de ghiaţă care o bântuise, iar acum la vederea frumuseţii şi voioşiei de afară, un regret, — regretul lucrurilor ce se depărtează de tine pe veci — plângea în sufletul ei. Işi dădea seama că totul se sfârşise, că era bătrână şi că trebuia să moară. Şi oboseala devenind tot mai mare, donna Clara închise din nou ochii.

— A adormit, şopti Francesca.

— Nu, a leşinat ! zise Gustav, palid, simţind că pulsul mamei de abia mai bătea:

— Du-te repede în odaia mea, Gustav. Lângă pat se află o sticlă. Ad'o aici...

Gustav plecă , urcă în fugă scara şi intră în iatacul Francescăi. Cu toată emoţia firească. parfumul plăcut pe care-l răspândea odaia aceasta îl făcu să tresară înfiorat. Căută sticla lângă pat, dar o căută fără să se uite după ea : pe pat plapuma dată la o parte lăsa să se vadă cearceafurile albe cari mai păstrau încă în faldurile lor urmele trupului Francescăi. De aici se răspândea parfumul ei.

Tot căutând puse mâna pe ceva moale. Era poate o cămaşă pe care dânsa o purtase...

In cele din urmă găsi sticla şi părăsi repede odaia.

IV

Era deabia unsprezece. Seara în ajun, hotărîseră să facă o plimbare călare în pădurea de pini. Era o zi cu adevărat frumoasă.

O luară pe şosea. La început călăriră cot la cot fără să-şi spună o vorbă. Pe urmă Gustav rămase ceva mai pe urmă ca să poată vedea mai bine silueta fină a cumnatei sale, care era veselă şi respira cu nesaţ aerul proaspăt.

— La dreapta, Francesca ! o înştiinţă deodată Gustav dând pinteni calului. La dreapta lor venea o turmă de boi mânată de un văcar bătrân, care ţinea o nuia în mână.

Calul Franceschii pornea acum în trap săltat în vreme ce Gustav, entuziasmat, o sorbea din ochi.

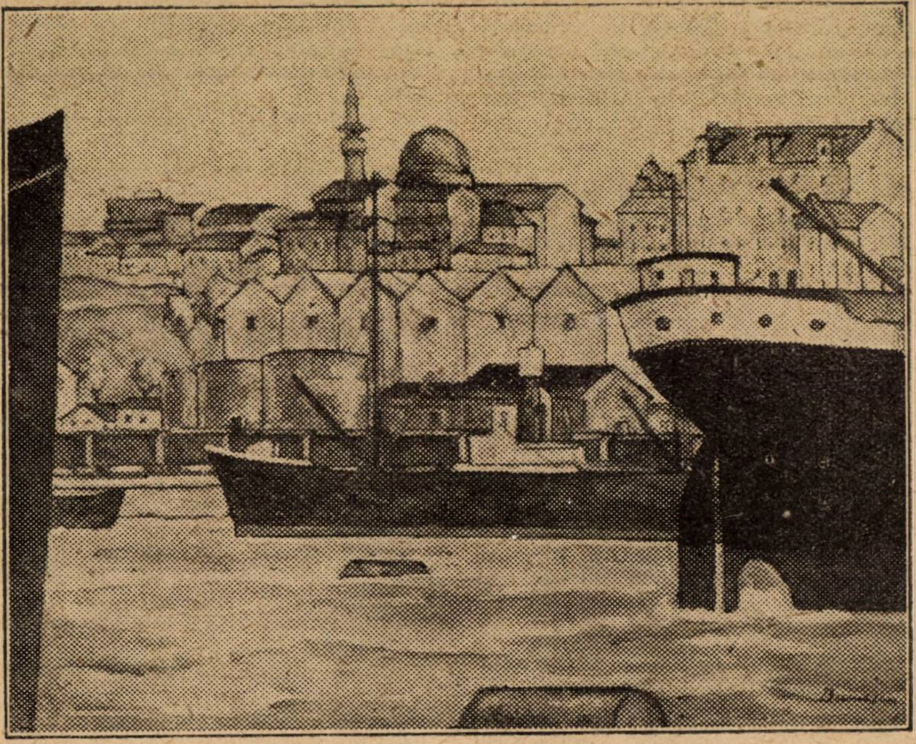

MARIUS BUNESCU : PORTUL CONSTANŢA

— Uite pinii strigă el deodată, arătând cu cravaşa direcţia pădurii.

Un miros de răşină plutea în aer. Şi călăreţul plecându-se puţin spre tovarăşa lui, zise :

— Ce miros plăcut, nu e aşa Francesca ?

El rosti cuvintele acestea simple cu un accent îndescriptibil, cum ar fi rostitul impetuos al unei ode erotice. Toată tinereţea sa izbucnea. Soţia fratelui său era frumoasă şi voia s'o cucerească.

Pădurea de pini se apropia. Intrară în ea la pas, lăsând caii să pornească în voie. Francesca mergea înainte, obosită, mângâind cu mâna gâtul alb de spumă al calului.

Gustav venea în urmă fără să rostească o vorbă. Din tufişuri năvăleau miresme cari le răscoleau simţurile.

Se găseau într'unul din acele luminişuri strâmte, unde poţi sorbi farmecul pădurii ca pe un vin aspru dintr'o cupă rustică.

— Uită-te la floarea aceea, Gustav, exclamă Francesca arătându-i un mac. Dacă vrei să-mi ţii cravaşa, am s'o culeg singură.

Şi ea se înclină cu sprinteneală peste şea, pe când calul bătea pământul cu piciorul.

Apoi după o clipă :

— Miroase-o Gustav.

Tânărul mirosi floarea şi un fior îi trecu prin tot corpul.

Ea nu zise nimic, dar se schimbă puţin la faţă şi dădu pinteni calului.

— Ascultă Francesca, strigă el, luându-se după ea.

Şi amândoi începură un fel de goană prin desişul pădurii.

— Opreşte-te, mai strigă el deodată..

Ajunseră acum într'un desiş în care caii nu mai voiau să înainteze.

— Vai ! m'am lovit la braţ exclamă ea.

— Te doare ? întrebă Gustav cu glasul răguşit, dar blând.

Işi sili apoi calul să se apropie luă uşor braţul Franceschii şi îi descheiă manşeta.

— Iacă !

Lângă cot, braţul avea o pată roşie, care începea să se învineţească.

Gustav voi să-i sărute pata.

Dar Francesca, cu un gest grăbit şi aproape nereflectat, îşi oferi gura.

V

La întoarcere, când intrară în camera donnei Clara, mirosul acela ciudat care îmbâcseşte aerul respirat de bolnavi îi izbi neplăcut, căci păstrau încă impresia vie a miresmelor din pădure şi a vântului de seară ce sufla peste câmpie.

Donna Clara stătu câteva clipe fără să deschidă ochii, întinsă pe spate cufundată într'una din acele piroteli agitate ce-o cuprindeau de obicei spre seară.

Intr'un târziu ea deschise ochii încet. Nu rosti o vorbă şi nu răspunse întrebărilor decât cu o mişcare uşoară a pleoapelor.

Vederea lui Gustav şi a Franceschii nu o reînvioră, dimpotrivă un izvor de tristeţe i se ridică în suflet, fiindcă i se părea că o părăsiseră prea multă vreme.

Puţin mai târziu Eva intrase alergând.

De îndată ce o văzu bunica sa, un zâmbet îi lumină faţa.

Bătrâna simţea că se înduioşează : era cuprinsă acum de o nevoie de a apăsa pe inima ei părul acela moale, să-şi lipească o clipă obrazul de el.

Dar Eva nu stătu mult şi plecă din nou în grădină.

Donna Clara închisese iar ochii şi după câteva clipe când îi deschise şi când văzu pe Gustav şi Francesca stând în picioare fără să vorbească, le zise cu glasul stins :

— Trebue să fiţi obosiţi. Trimiteţi-mi pe Suzana şi duceţi-vă să staţi la masă.

Tinerii, fără să mai aştepte altă invitaţie, părăsiră camera mulţumiţi aseasemenea unor copii cari au scăpat de o pedeapsă.

VI

In sufragerie o lumină odihnitoare cobora de sub globul lămpei.

Gustav se sculă şi se duse la fereastră

ca s'o deschidă. Și fiindcă nu mâncase aproape nimic, sentimentalitatea sa de amant se înduioșă de lumina albă a lunei.

Ce lună minunată! exclamă el.

Francesca făcu un gest de nemulțumire; aerul rece care năvălea turbura căldura dulce ce-o făcuse să se simtă atât de bine și ea rosti:

— Fii bun, te rog, și închide geamul.

— Vino să vezi luna.

Ea se sculă oarecum în silă; se rezemă apoi cu coatele de fereastră și fiind că îi era frig, își ascunse mâinile în mânecele largi ale rochiei.

In fața lor, în imensitatea nopței era ca o ploaie de tăcere și lumină, care inunda toate lucrurile.

Intr'un târziu Gustav strecură ușurel degetele în mâneca Franceschii.

— Nu, lasă-mă, Gustav, zise ea.

Dar el, fără să ia seamă împotrivirea ei îi apucă amândouă mâinile și le acoperi cu sărutări pătimașe.

In clipa aceea însă micuța Eva năvăli în sufragerie și Francesca se refugiă lângă ea.

Dar în curând fetița doborîtă de somn, își lăsase fruntea pe masa inundată de lumină.

— Doarme! șopti mama făcând semn lui Gustav să umble fără zgomot.

— O s'o duc în camera ei, zise el încet.

In răspunsul acesta Francesca presimți cursa și ea zâmbi ironic.

Dar Gustav se apropiase și cu mii de precauțiuni ridică în brațe trupul ușor al fetiței.

In camera Evei ardea o lampă mică ce dădea o lumină aproape lunară.

— Pune-o aci pe pat. .

Gustav așeză fetița fără să spună o vorbă apoi, cu un gest brusc se apropiă de Francesca și își apăsă buzele pe gâtul ei.

Dar ea pe care violențele o jigneau nespus, rosti supărată:

— Nu, nu, pleacă. Fii cuminte.

Atunci toată furtuna din inima sa izbucni. O iubea! Simțea că înebunește! Să-i permită să îngenunchieze măcar o oră pe covor în camera aceasta! Nu cerea nimic mai mult.

— Nu, nu, du-te. Poate să se deștepte Eva.

El stăruia. Fetița dormea primul somn; nu se putea deștepta. Gustav va sta acolo fără să se miște. Să-i dea doar voie să rămână... să rămână încă puțin câteva clipe.

Se apropiase iar de ea, îi luase mâinile, o implora cu privirea, voia s'o subjuge încetul cu încetul. Și Francesca simțea că va ceda, fiindcă începea să fie pătrunsă de o oboseală dulce.

O revoltă supremă îi redete în cele din urmă puterea să lupte împotriva lâncezelii care o cuprindea.

— Dar bine Gustav, nu vezi că ceeace facem noi e îngrozitor.

Gustav o cuprinse în brațe și o sărută pe gură.

O iubea! o iubea!

VII

Din ziua aceea Francesca și Gustav se lăsară în voia patimei lor. Ea din pricina ușurinții caracterului ei, el din pricina poftei sale de dragoste.

Și fiindcă iubirea depășește și doboară orice alt sentiment, părăsiră cu totul pe sărmana bolnavă.

Ceeace făceau era o faptă vinovată pe care o săvârșiau în chip firesc. Afară, anotimpul frumos îi ispitea, aerul și miresmele calde pe cari le împrăștia pământul îi turburau. Acasă, silința pe care trebuiau să și-o dea ca să șoptească cel mai mic cuvânt, să înăbușe cel mai mic zgomot, îi desgusta și îi supăra. Eșiau, uitau de ei înșiși, rămâneau afară ore întregi; preferau locurile lăturalnice, colturile umbrite, potecile pierdute în mijlocul pădurii. Gustav aducea în aceste întâlniri avântul pasiunii sale, toate impetuozitățile firii lui aproape virgine; Francesca aducea frumoasa ei varietate în atitudini, micile cruzimi ale calmului ei, rafinamentul aristocratic al senzațiilor sale.

Din instinct ocoleau orice ocazie care ar fi putut să-i ducă la o trezire a conștiinței. In clipa când se duceau la plimbare, unul din ei spunea aproape întotdeauna celuilalt ca și cum s'ar fi justificat:

— Parcă e mai bine astăzi, nu e așa?

— Nu s'a văitat de loc.

*

Dar Donna Clara, în camera ei goală, purta în lăuntrul sufletului o durere care o omora: simțea că se sfârșește. Mai întâi nu bănuise nimic; aștepta în pat, întinsă pe spate, ore întregi, ore nesfârșite, pradă suferinței cu ochii turburi, ca și cum moartea ar fi început pentru ea, în agonia aceasta înceată și fără tresăriri. Din când în când, camerista ei Suzana venea până la ușă: se apropia de ea ca să-i dea să bea puțin ceai, să-și ude gâtlejul.

Bolnava o întreba atunci:

— Unde sunt?

— Ei doamnă, parcă eu pot să știu?

Donna Clara tresărea. Suzana rostise cuvintele acestea pe un ton oarecum supărat; apoi cu un gest discret își făcu cruce... Unde se duceau? Ce făceau atâta vreme pe drumuri? O! va să zică pentru asta? O rază, o lumină deodată și odată cu bănuiala care creștea mereu, o cuprinse o furie violentă. O! va să zică pentru asta? O! ticăloșii! ticăloșii!

In clipa aceea, Eva intră cu pașii ei ușori purtând un mănunchiu de flori pe brațele-i goale până la cot. Veni lângă pat zâmbitoare. Dar când simți că mâinile jilave și fierbinți ale bătrânei o apucă de cap, când simți pe păr, pe gât, pe obraji, o ploaie de lacrimi fierbinți, când printre lacrimi simți că gura această uscată, îi căuta fruntea, când auzi rostindu-se printre sughițuri de plâns, numele tatălui ei se sperià, încercă să dea la o parte mâinile cari o strângeau ca să privească pe Donna Clara în față. Și ea strigă înăbușindu-se:

— Ce ai? Dar ce ai?

Trad. de CONST. A. I. GHICA

Mors Amoris

Când Eros va cădea cu aripile moarte
și crinii-l vor veghia ca niște facle, când
un stol de îngeri palizi se va vedea urcând
să-l poarte către piscuri, pe năsălii, departe;

grifoni veni-vor de-aur, simbolici, să se-adape
la țărmurile sterpe ale Tăcerii mele:
lac mort în care-o ploae simfonică de stele
sclipește nestatornic în limbi de foc pe ape.

Arama ruginită a discului solar
va'ncremeni pe ceruri într'un îngheț polar
iar apele din matcă se vor vărsa de sânge;

și'n turnurile sure tocsinele cetății
de nimeni clătinate ca de războiu vor plânge
când va păși de-apururi culmea Singurătății.

G. CALINESCU

Cântec de toamnă

In astă vreme blândă de toamnă întristată
Când nu e vânt dar ceru-i cristalul fără pată
Când pomii își aruncă cele din urmă foi
Iubirea ne-o ascundem în suflet amândoi.

In pacea, în tăcerea naturei care moare
Ni se oprește vorba pe gura visătoare
Și ochii 'ncet închidem ca să putem mai bine
Să ne-amintim departe, de zilele senine.

Când orele de umbră în jurul nostru curg
Ne'nvălue aceiași tristețe de amurg,
Se lasă pe iubirea ce este-o amintire
Aceiași resemnare ce se coboară 'n fire.

MIA FROLLO

Din predicele doamnei Kaudel

de DOUGLAS IERROLD

KAUDEL A IMPRUMUTAT UMBRELA UNUI PRIETEN

De la Crăciun asta e a treia umbrelă! **Ce erai să faci?** Trebuia să-l lași să se ducă acasă fără umbrelă, asta se înțelege dela sine. Căci, spune-mi te rog, pe derbedeul ăla îl lua dracu, dacă umbla în ploaie?

Ar fi căpătat guturai? Doamne, Doamne, dar fie, că deștept bărbat mai am și eu! Nu știi că lucrul rău nici dracul nu-l ia? Și apoi, mai bine să prinză el guturai, decât să pierdem noi singura noastră umbrelă. Guturaiul nu omoară doar pe nimeni.

Auzi cum plouă, Kaudel? Auzi cum ploaia bate în geamuri? Ah, Doamne, acum îmi aduc aminte că sunt zilele babelor; de acum o să plouă într‘una. Auzi, Kaudel? Nu te face, că dormi. Cine naiba poate dormi pe așa vreme, când ploaia bate în ferestre? Kaudel, auzi — Kaudel? Aha, ai auzit? Ei, asta-i ploaie cu găleata, și o să ție șase săptămâni — n‘o să mai putem ieși din casă.

Așa Kaudel, vrea să zică spun prostii? Nu e destul că-ți port de grijă, trebue să mai fiu și ocărâtă. Da, hoțomanul ăla ți-o aduce umbrela înapoi, când ți-i vedea urechile. Poți să aștepți mult și bine. Ar crede cineva, că ești copil. N‘am auzit în viața mea, ca cineva să împrumute o umbrelă și s‘o mai aducă înapoi. Ia auzi numai cum plouă,—din ce în ce mai al dracului, — toarnă cu găleata, și așa o să ție șase săptămâni — și n‘avem umbrelă în casă.

De aș ști măcar cum să trimit pe copii la școală. Pe așa vreme, nu-i las cu nici un chip să iasă pe stradă. Nu, nu, trebue să rămâie acasă, chiar de ar fi să nu mai învețe niciodată nimic. Sărmanii copii nenorociți mai bine să nu învețe nimic, decât să fie udați până la piele. După ce vor crește mari însă, mă va întreba fără îndoială unul și altul a cui e vina, că n‘au învățat nimic; și ca să nu trec de vinovată în ochii lumii, am să spun adevărul orcui mă va întreba: că tatăl lor e vinovatul, căci el i-a lăsat fără umbrelă.

Oameni de ăștia cari n‘au durere de inimă pentru copiii lor, la drept vorbind, nici n‘ar trebui să se însoare. Dar stai, acum bănuesc de ce ai împrumutat umbrela — nici vorbă — nu bănuesc, sunt pe deplin încredințată de asta. Știai, că mâine voiam să mă duc la mama să beau ceai, și ca să nu mă pot duce, ai împrumutat umbrela. N‘ai grijă, las‘ că știu eu, că nu-ți place să mă duc la mama, și că întrebuințezi mijloacele cele mai josnice ca să mă faci să stau acasă. Acuma însă, Kaudel, n‘ai nimerit‘o: o să vezi, că n‘ai nimerit. Să știi că mă duc mâine chiar dacă ar ploua cu gloanțe.

Să mă duc cu trăsura? Nu, nu vreau. De altfel, aș vrea să știu de unde ai lua bani pentru trăsură? La club ai prins, se vede, așa apucături boierești? O trăsură, — ce-mi mai lipsește? O trăsură doi franci încolo și doi înapoi — patru franci pe trăsură. Hm: cine să dea atâția bani? Eu n‘am de unde. Și un lucru știu bine că, dacă-ai duce o viață tot așa de risipitoare ca până acum, nici tu n‘o să fii în curând în stare s‘o faci. Căci a împrumuta singura umbrelă a casei, a umbla cu trăsura și a nu trimite copiii la școală, se chiamă a arunca banii pe fereastră. E adevărată risipă.

Acum auzi cum plouă Kaudel? Auzi? Mie puțin îmi pasă, mă duc mâine la mama, și anume pe jos — și numai tu ești de vină. Știi bine, că umezeala mă omoară.

Nu, Kaudel, nu sunt proastă — asta n‘o cred.

— Dacă e vr‘un prost la noi în casă, apoi negreșit că tu ești acela. Știi foarte bine, că nu pot purta mantilă, și că pe vreme așa urîtă răcesc. Dar ce-ți pasă? Ți-e tot una, dacă mă îmbolnăvesc și trebue să stau în pat. Dar fă cum vrei, va trebui să plătești oricum pe doctor și rețetele—asta o să fie mulțumirea mea. Asta o să te învețe minte să mai împrumuți altă dată singura umbrelă a casei. Nu m‘ar mira de loc, dacă mâine mergând la mama, m‘aș îmbolnăvi de moarte; și chiar ăsta a fost binevoitorul tău gând, când ai împrumutat umbrela.

Și cum mi se vor strica rochiile umblând cu ele în ploaie! Pălăria mea cea nouă o să se strice de tot.

Nu trebue s‘o pun? Ba o pun, Kaudel, — o pun dinadins, fiindcă zici așa. Ori vrei să umblu pe stradă ca ciuma pădurii să speriu copiii? Numai Dumnezeu știe cât de rar ies din casă; stau închisă ca o roabă; dar dacă ies odată, vreau să fiu bine îmbrăcată. Bre, bre, ce ploaie — nu m‘aș mira, dacă ar sparge geamurile. Mă înfior, când mă gândesc la ziua de mâine. Nu știu încă cum o să mă duc la mama, dar de dus tot mă duc, să știu că-mi se trage moartea.

Nu, Kaudel n‘am să-mi împrumut umbrelă. Nu vreau să zică lumea, că alerg prin oraș și împrumut umbrele. Asta îmi mai lipsește.

Vrei să cumperi altă umbrelă? Ia ascultă, Kaudel, — (se întoarce spre el, și cu un glas hotărît), dacă-mi aduci cumva altă umbrelă în casă, să știi că o asvârl pe fereastră afară. Dacă n‘oi face-o, să nu-mi zici pe nume. Să-mi aduci umbrela cea veche.

Abia acum câteva săptămâni, am dat să i se facă un băț nou; dacă știam asta atunci aș fi lăsat-o negreșit fără băț. Da, negreșit, tu dormi somnul drepților, fiindcă nu-ți pasă de biata ta nevastă, nici de nenorociții tăi copii. Dar umbrele știi să împrumuți. Și când te gândești, că bărbații își zic regii firii, — halal de așa regi, Doamne iartă-mă, dacă nu știi să păstrezi nici o umbrelă măcar.

Știu bine, că ploaia de mâine are să mă omoare, dar tocmai sata o dorești tu; căci atunci o să poți să stai neîmpiedicat cât ei vrea la club și să-ți faci de cap. Ce-i drept, sărmanii tăi copii o să fie nenorociții; dar ce-ți pasă, bine că o să fii tu fericit. Taci, nu mai spune... știu ce vorbesc. De n‘ar fi așa, n‘ai fi împrumutat umbrela niciodată. Joia viitoare ai judecată cu tâmplarul, căruia îi datorești cei zece franci; dar îți spun de mai înainte, nu te las să mergi — fără umbrelă nu-mi ieși din casă.

Mai bine să fii osândit în lipsă să plătești cei câțiva franci, decât să-ți strici hainele în ploaie. Un om, care împrumută umbrela celei dintâi haimanale, nu poate să-și ceară dreptul înaintea judecății, ci trebue să se lase să fie osândit în lipsă.

Și mai presus de toate, aș vrea să știu cum o să merg mâine la mama fără umbrelă.

Am spus, că oricum mă duc? Și ce-i cu asta! Nu mă duc! Să piară lumea, nu mă duc! O să zică pe urmă, că nu ne gândim la dânsa, și o să pierdem și puțina avere ce am fi moștenit-o odată de la ea. Dar las s‘o pierdem! Și o vom pierde! Și toate astea numai din pricina acelei blestemate de umbrele!

Ah și bieții copii o să vie acasă uzi leoarcă, căci trebue să-i trimit la școală cu orice preț. Dar la moartea tatălui lor n‘o să le rămâie altceva decât puțina învățătură, ce vor fi căpătat-o în școală. Dar la școală trebue să meargă — înțelegi?

Chiar dacă aș ști, că se îmbolnăvesc de moarte, — că doar vina mea n‘o să fie, nu eu am împrumutat singura avere din casă.

„După ce zise aceste vorbe", spune Kaudel în manuscrisul lui, „trebue să fi adormit, căci visam că tot cerul se prefăcuse în rips verde și bețe de fildeș, și că toată lumea se adăpostea sub o umbrelă uriașă".

Din englezește de B. MARIAN

Clar de lună

HERMANOSA DIN CORINT

— Mi-ai fărâmat grumajii‘n terebinți.
Nu vezi cum mor în ochii mei fierbinți
comori de stele, spuză de arginți?

Genunchii tăi în iarba udă sapă;
și trupul meu se saltă ca o apă
din care tot pământul se adapă.

O, spune dacă‘n viața ta văzuși
sân mai curat în mai curat culcuș
și dor mai greu ca dorul tău de-acuș?

Și spune dacă‘n raza selenară
când orice năzuinți se luminară
n‘ai vrea să fii o stelă funerară?

N‘ai vrea să împietrești și să rămâi
aici, pe sub leandri și lămâi?...
Te temi de moarte? Pentru ce amâi?

MARCEL ROMANESCU

PE MARGINEA ULTIMELOR EXPOZIŢII

(Divagări în viscol)

Inţeleptul **Montaigne** scria, în graiul lui bătrânesc:

Toutes passions qui se laissent gouster et digerer ne sont que mediocres.

Aceasta e constatarea unui solitar cumpătat şi mândru, de acum, aproape patru sute de ani.

Publicul de astăzi crede altfel.

Deaceia se entuziasmează şi imită pasiunea mediocră, care se consumă şi se digerează în văzul tuturora.

. . . .

Nu există, pentru mediocru, o mai inaltă voluptate, decât aceia de a se recunoaşte în alţii.

. . . .

Geniul fuge până şi de umbra lui.

El este un nesociabil.

. . . .

Unii farseuri îl imită.

Ei se ascund de lume, ca să strălucească mai vioi în societate — prin absenţă.

. . . .

Dar sunt alţii, Doamne! ...cu îndrăzneală, aptitudini şi preferinţe de muscă.

Şi sunt cei mai numeroşi!

. . . .

Câmpul de activitate al mediocrului este acela al artei.

Fiindcă aici lipseşte criteriul precis al evaluării şi gloria e facilă.

. . . .

Ucenici de frizerie cu înfăţişare lustruită de scatii; ofiteraşi cu craniul micuţ şi hipopotamică gravitate; domnişoare cu dactilografică abilitate digitală, doamne trecute prin batoza tuturor dejghiocărilor amoroase, cu inima în doliu după moartea lui Valentino; profesoraşi de desemn instruiţi la „maximele" din caetele de caligrafie; proprietari şi arendaşi de moşie, cu fimoze agravate şi indigestii cronice; grefieri suspendaţi pentru excese de subtilizare; negustoraşi faliţi iscodind afaceri pe trotuarul Bursei; spălăciţi şi acri profesori „academici" din Belle Arte, căpătuiţi prin milogeală şi menţinându-se prin calomnie — toţi aceşti neîmpliniţi din naştere, cu creerul moale şi neastâmpăr musolinian, îşi etalează — din zi în zi mai potopitor — vanitatea lor seacă peste întinderea tuturor sălilor de expoziţii disponibile, din Capitala României Mari.

Ateneul, în special, este aria unde se descarcă şi se calcă, fără contenire, paiele sterpe ale artei contemporane — din grămada informă a cărora mâini suverane vin, periodic, să aleagă — şi să conserve — roade inexistente... pentru hrana sufletească a generaţiilor viitoare:

Dureroasă, lugubră, hilariantă prevedere!

. . . .

Cunosc câteva talente tinere, viguroase fierbând de avânturi superioare şi aşternute pe muncă disciplinată, care, de câtiva ani de zile, cearcă ieşirea în lume şi nu izbutesc de înghesuiala mulţimii de diletanţi, forfotind satisfăcuţi în marile saloane ale Ateneului, trianual acaparate de aceiaşi serie — dela războiu încoace.

Pentru ce atâta condescendenţă oficială faţă de lăfăiala trândăviei şi a farsei — şi de ce atâta dispreţ faţă de tinerile energii, cu adevărat artistice, lăsate să aştepte, fără de nădejde, şi umilite în anticamerile uitărilor de moarte?

. . . .

Una din cele mai cinstite şi mai adânci manifestări de artă din anul acesta — expoziţia **Leon Viorescu** — abea a putut să se strecoare, pe uşa de serviciu, în una din odăiţele, quasi atenanţă, ale Ateneului, unde, ca să poţi nimeri, ai nevoie de planul palatului, de o călăuză şi de lanternă.

Alexandru Marino Moscu s'a pripăşit — cu arta lui fină, logică, incisivă — la **„Mozart"**, una din sălile cu aspect dezolant de ceinărie, unde, prin geamuri nespălate, lumina pătrunde oblică şi tristă, schimonosind până la nerecunoaştere opera tânărului artist.

Marius Bunescu — acest laolaltă grav şi duios cântăreţ al tristeţelor urbane — este nevoit să-şi expună opera în modestul lui atelier Simu unde amatorul — tip de oriental, nărăvit să-şi facă preumblarea pe o anumită porţiune de trotuar — rar dacă îndrăzneşte să se aventureze.

. . . .

Ateneul Român, — (am mai scris-o şi altă dată) — nu-şi pricepe deloc menirea.

Intre „Ateneul Român" şi cutare „ateneu" popular din cine ştie ce suburbie a Capitalei, unde preşedintele e moaşa comunală suplinită de subcomisarul său perceptorul împărţirii — nu e nici o deosebire, în ceiace priveşte **calitatea** activităţii.

Ba da!

Incurajată de „**Ateneul Român**", mediocritatea e oarecum oficial consacrată şi, ca urmare, impertinenţa ei creşte, iar „prestigiul" ei se consolidează socialmente.

Incurajată de „ateneul" din Gropile lui Oatu, mediocritatea nici nu pierde, nici nu câştigă în prestigiu — şi societatea nu suferă în operaţia de triare a valorilor ei.

Aici stă marea primejdie!

Dar cine — în ţara românească — ar putea s-o înlăture?

N. N. TONITZA

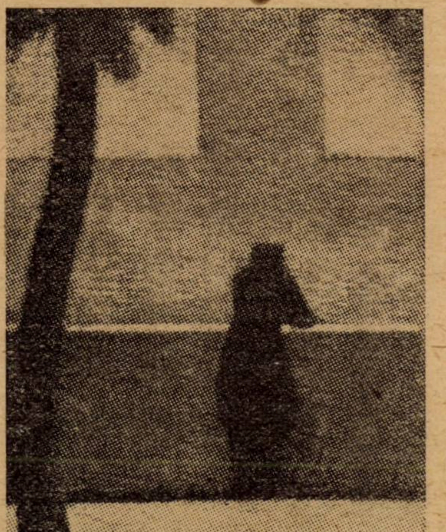

Desen **Georges Seurat**

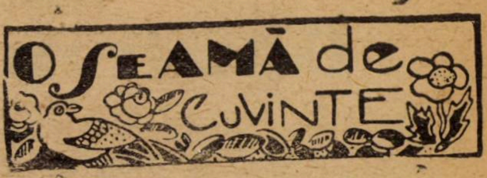

Intr'o zi, în curtea palatului din Tuilleries, Napoleon certă foarte aspru pe ministrul său Talleyrand.

Acesta îl lăsă să strige, fără să răspundă şi fără să se supere.

Când Napoleon plecă Talleyrand zise, destul de tare ca să fie auzit de împărat, celor dimprejur:

— Aţi auzit, domnilor! Ce păcat că un om aşa de mare a fost crescut aşa de prost!

*

Muley-Hafid, fostul sultan al Marocului, juca într'o seară, după o primire solemnă la Tanger baccara cu nişte străini. Voia tocmai să bage în buzunar un câştig mare, când un ziarist englez, un Mr. Loris, care stătea la spatele scaunului său îi zise în glumă:

— Nu faceţi bine, o locţiitor al Profetului, să luaţi banii aceştia! O interzice Coranul.

Era exact. Muley-Hafid, chinuit de conştiinţa sa religioasă, se adresă vecinului său, diplomatul Fabry, întrebându-l:

— Eşti judecător de mare reputaţie. Pot să iau câştigul acesta sau nu?

Fabry îi răspunse:

— Dacă ai jucat cinstit, o locţiitor al Profetului, n'ai voe să iei banii, căci Coranul îţi interzice jocul de noroc. Dar dacă ai trişat atunci nu mai e joc de noroc, ci vrednicia ta personală, şi în cazul acesta poţi să iei banii.

— Eşti cel mai mare judecător din lume!, exclamă Sultanul şi... băgă banii în buzunar.

*

Bismark ceru odată împăratului Wilhelm I demisia unuia dintre miniştri.

— Dar ce ai contra lui? îl întrebă împăratul.

— Prea e prost! răspunse cancelarul.

— D-ta prea crezi prost pe ori şi cine. Ştiu că mă consideri şi pe mine drept prost şi totuşi voi rămâne la postul meu.

*

Bătrânul dirijor Schicht din Lipsca a fost mult timp duşmanul lui Beethoven. Fără a cunoaşte muzica „colegului" mai tânăr, obişnuia, ori de câte ori se vorbea de acesta, să spună supărat: „Beethoven e un măgar!"

In sfârşit, prietenii săi reuşiră să-l ducă odată la o reprezentaţie a operei „Fidelio". Schicht o ascultă în tăcere şi numai la urmă, după multă insistenţă ca să-şi dea părerea, zise supărat ca întotdeauna.

— Măgarul... am fost eu!

*

Când era directorul ziarului „Aurore" Clemenceau afişase în sălile redacţiunii acest avis:

„Domnii redactori sunt rugaţi a nu pleca înainte de a fi venit".

RUD. A. KNAPP

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Două mentalităţi

Conflictul dintre „tinerii oţeliţi“ şi comitetul partidului naţional român, de care făceam amintire în articolul precedent, se deosebeşte—atât ca pricină cât şi ca efect — de cel dela „Tribuna“ din Sibiu.

Acesta era un conflict intern, izbucnit între prietenii şi colaboratorii din jurul acestui ziar şi rămas izolat la cei direct interesaţi întrucât opinia publică a stat în rezervă, aşteptând în linişte sfârşitul conflictului. Una din cauzele principale ale acestui conflict, a fost curentul activist tot mai pronunţat împotriva politicei de pasivitate a partidului. Am vorbit la timp pe larg despre aceste lucruri şi am arătat, că dreptatea cauzei a fost de partea celor ostracizaţi de oficialitatea partidului, cari au triumfat apoi prin opera lor politică şi culturală desfăşurată prin organul lor dela Arad „Tribuna Poporului“. Au fost la mijloc şi în acest conflict chestiuni personale, dar acestea n'au putut împiedeca triumful cauzei drepte.

Un caracter cu totul deosebit a avut însă conflictul dela Arad.

In răstimpul dela epoca de glorie politică şi culturală a vechilor tribunişti din Sibiu şi până la aceea a nouilor tribunişti dela Arad se ridicase în Ardeal o nouă generaţie de intelectuali, crescută în aspiraţiuni nouă naţionale şi adăpată la izvorul unui nou crez cultural, concretizat prin mişcarea dela „Semănătorul“ şi dela cursurile de vară din Vălenii de Munte. Evident, că această generaţie nu mai putea fi mulţumită cu felul cum se reflectau în organul dela Arad chestiunile culturale din vechiul regat. Intr'adevăr, prin strămutarea punctului de gravitate politico-cultural dela Sibiu la Arad s'a obţinut o intensificare — de altfel foarte necesară şi venită la timpul suprem pentu a paraliza acţiunea de maghiarizare a guvernelor ungare şi pe aceea a socialiştilor internaţionali — a vieţii naţionale din Banat, dar s'au slăbit legăturile cu Bucureştii.

Aradul era la o depărtare de abia câteva ore de Budapesta — o capitală modernă ajunsă tocmai în epoca aceea la apogeul aspiraţiunilor sale de oraş mondial — şi era explicabil ca să fie influenţate direct de viaţa deacolo şi elementele conducătoare româneşti care începuseră a-şi ţinea „şedinţele“ în acel oraş. Pentru această depărtare de viaţa din Bucureşti, asupra căreia se slăbise tot mai mult puterea de orientare a cercurilor intime dela ziarul arădan, e foarte semnificativă următoarea notiţă din „Semănătorul“ dela 18 Sept. 1904.

D. Al Vojen unul dintre redactorii „Reînvierii“, moarte în faşe, cutreieră Ardealul vobind românilor deacolo despre operele M. S. Regina (subiect cuminte ales !) şi despre altele. Ascultătorii acestor conferinţe vor câştiga dela d. Vojen cunoaşterea limbii româneşti, aşa cum o vorbesc şi multe persoane culte în Moldova despreţuind întrebuinţarea limbei literare. Altfel folosul va fi slab. Iar când un ziar mare ca „Tribuna“ din Arad îşi pierde cu totul cumpătul şi vorbeşte enfatic despre talentul d-lui Vojen pe care noi aici nu-l cunoaştem, se capătă încă o dovadă despre desorientarea în ale culturii care domneşte de o bucată de vreme în mintea multora dintre românii de dincolo. Dacă se cheltueşte un astfel de vocabular de laude pentru atât de puţin ca d. Vojen, ce ar rămânea pentru un Delavrancea dacă ar fi să-l audă corespondentul „Tribunei ?“

Slăbirea relaţiunilor cu cercurile din Bucureşti, cari au înţeles mai bine rostul luptelor politice şi scopul unificărei culturale a Ardealului cu vechiul regat, începuse a se resimţi şi în politica oficială a partidului. In felul acesta se explică fundamentala deosebire în concepţia politică faţă de atitudinea ce trebuia s'o ia cu privire la relaţiunile cu România.

In programul politic conceput şi publicat de către activişti în primul număr al organului lor „Tribuna Poporului“, această atitudine era astfel precizată :

„Cât despre România, socotim că este cea mai mare greşală a ne arăta mai înţelepţi decât fraţii noştri de acolo şi a-i certa pentru că anume lucruri politice ei le rezolvă într'un fel sau altul.

„Prin trecutul lor prin viaţa politică ce o duc, prin responsabilitatea ce o au, desigur că în primul rând bărbaţii de stat ai României sunt chemaţi să priveghèze atât asupra intereselor ţării lor cât şi asupra intereselor generale ale naţiunii române“.

Ce concepţie înaltă şi justă din toate punctele de vedere !

Şi ce deosebire radicală între acest program politic şi acela formulat de oficialitatea partidului după isbucnirea conflictului cu „tinerii oţeliţi“ şi în care atitudinea faţă de România se îmbrăca în următoarea formulă sofistică şi de un iezuitism mai catolic decât al papei dela Roma :

„In afacerile politice ale fraţilor noştri din România nu ne amestecăm. Dorinţa noastră sinceră este să ştim Statul-Român în relaţii de amiciţie cu Statul nostru... Pentru a fixa însă dela început vederile noastre în toate chestiunile de interes public trebue să declarăm fără înconjur, că un eventual amestec al fraţilor din România în afacerile noastre politice l-am considera vătămător intereselor noastre... Politica noastră n'o poate face altul decât noi şi PRIN NOI INŞINE“.

Aşa glăsuia oficialitatea partidului naţional român la anul 1911 prin noul său organ de publicitate „Românul“ dorind sincer să stie Statul-Român în relaţii de amiciţie cu Statul ungar. Activiştii spuneau însă în programul lor în anul 1897 :

„Mai mult chiar : Vom căuta o apropiere şi mai vădită atât către Viena cât si către naţionalităţile de acolo, cari luptă şi ele pentu a pune capăt politicei nenorocite pe care o face guvernul ungaresc“.

Cei dintâi reprezentau în privinţa aceasta părerile şi interesele elementelor mai conservatoare din Bucureşti iar ceilalţi acţionari în vederile şi din îndemnul elementelor mai liberale, cari nu vedeau mântuirea neamului prin „relaţii de amiciţie“ cu călăii noştri dela Budapesta, ci dimpotrivă numai prin cea mai dârză luptă în contra acestora.

Oficialitatea partidului nu dedea voie „fraţilor“ să se amestece în politica ei, care nu se putea face decât „prin noi înşine“ iar activiştii spuneau că „bărbaţii de stat ai României sunt **chemaţi** (adică datori !) să supravegheze şi asupra intereselor **generale** ale naţiunii române“.

Deosebirea între cele două concepţii era atât de mare încât o ciocnire între ele era inevitabilă. Şi ea se produse în momentul când noua generaţie de intelectuali încălzită de soarele culturei naţionale, care se ridicase în vederea tuturora la Bucureşti, eşi pentru prima dată în arena vieţii publice. Ciocnirea fu atât de vehementă încât luase proporţiile unui mare scandal politic, care ameninţa cu compromiterea întregei cauze naţionale în Ardeal !

ION BAILA

Institutul de cultură italiană

Duminică 20/II. în amfiteatrul fundaţiei Regele Carol a vorbit d. prof. Emil Panaitescu. D-sa lămureşte o temă : pentru ce Roma este eternă. După ce arată rezultatele nefaste ale supremaţiei tehnicei — în dauna vieţii sipirituale — din civilizaţia noastră, începând din sec XIX, examinează destinele popoarelor mari din istoria Europei : Turcii cari au trecut ca o vijelie călcând în picioare neamuri şi civilizaţie, dar cari n'au lăsat nimic în urma lor, nici măcar vorba cu care mamele îşi speriau copiii : „Vin Turcii“ nu se mai păstrează. Altele, cum sunt Grecii de care se leagă punctul cel mai înalt al sufletului omenesc : In faţa Parthenonului îngenunchi mulţumind lui Dumnezeu că a dat Grecilor clipa aceea de divinitate în care ei au izbutit să arăte lumii care este supremul frumos. Şi mai sunt alte popoare, care au pus stăpânire nu numai pe pământurile, dar şi pe sufletele oamenilor şi şi-au dat continuitate propriei lor vieţi.

Fiindcă, spune d. Panaitescu, nu e simplu, ci e îndrăzneţ să te întrebi de ce Roma e eternă. Creaţia a plecat din alte parte. Roma numai a asimilat contopind într'un tot unitar ceeace civilizaţia popoarelor supuse îi aducea. Din Ierusalim a plecat speranţa creştină a unei fericiri viitoare veşnice ; şi din Grecia s'au născut toate noţiunile artei, ştiinţei, literaturii şi filosofiei. In Roma toate lucrurile astea nu erau în onoare. Discuţiunile filozofice despre ceea ce e dincolo de cercetarea simţurilor noastre fuseseră oprite sub Roma republicană, fiind socotite ca posibilitatea unui viţiu. Spiritul moral pe care ei îl au nu le serveşte ca să înţeleagă mai bine umanitatea, ci ca să-şi domine pasiunile. Zeii primitivi originari erau modeşti şi mici. Când însă alţii mai mari vin din afară, Roma ştie să şi-i facă ai săi pentru a-şi mări puterea. Una din forţele mari romane e ştiinţa arhitecturii. Sunt clădiri măreţe, impunătoare. In ele se citeşte acelaş spirit dominator. Aici începe taina care face din Roma un oraş în afară de celelalte. Intinzându-şi hotarele mult mai departe decât până în Bazenul Mediteranii în care Grecii îşi aveau nucleele lor de civilizaţie, romanii ajung până la Oceanul Nordic, schimbând astfel centrul de greutate al lumii. Toată această întindere e organizată cu ajutorul unui element necunoscut până la ei ; drumul. Drumul care nu avea numai funcţiunea comercială pe care i-o dăm azi, ci şi una politică şi militară. Unitatea s'a formulat în expresia : „toate drumurile merg la Roma“. De fapt toate drumurile plecau de la Roma, fiindcă prin ele literatura, arta religia şi ştiinţa alcătuiesc elementele ce fac forţă de transmisiune a bogăţiei sufletului mediteranean la toate popoarele în jurul Mediteranii, cât şi dincolo de ea.

Spiritul roman îşi păstrează însă originalitatea, cu toate asimilările făcute.

Cărți și oameni

DU SACERDOCE AU MARIAGE: I — LE PÈRE HYACINTHE (1867—1870), jurnal intim și scrisori publicate de **A. HOUTIN** și **P.-L. COUCHOUD**, editura **Rieder & Co., Paris**, 1927.

Colecția de studii intitulată Christianisme pe care o dirijează P. L. Couchoud cu largă înțelegere și cu grija de a fi în curent cu spiritul modern, a ajuns la al 20-lea volum. Pe lângă generalități asupra evoluției religioase a omenirii și asupra istoriei creștinismului, s'au publicat în această colecție studii speciale asupra originilor, asupra credinței și științei în evul-mediu asupra raporturilor dintre creștinism cu probleme sociale (d. ex. cu Revoluția franceză) și cărți consacrate evoluției dogmelor creștine (Fecioara Maria, Spovedania). O serie de volume au fost consacrate textelor evanghelice; în traduceri noui însoțite de note și comentarii s'au publicat „A patra Evanghelie“, „Faptele Apostolilor“, Scrierile Sfântului Paul, etc.

Asemenea colecție prezintă un interes deosebit nu numai pentru spiritele religioase, ci și pentru acele spirite științifice cari înțeleg că religia nu poate fi înlăturată — ci ea se poate menține dacă se adaptează marilor probleme culturale și nouilor trebuinți sufletești ale omului de azi.

Ultimul volum apărut e consacrat unei drame de conștiință considerată de P. L. Couchoud ca unul din cele mai mari fapte religioase din secolul al XIX-lea“. Problema căsătoriei preoților catolici are o importanță care trece de cadrele Bisericei. P. Hyacinthe Loyson, călugăr și orator, scriitor și om de acțiune, a făcut gestul îndrăzneț, împotriva tuturor piedicilor. S'a căsătorit fățiș: aceasta era concluzia „unei drame“ care a durat patru ani; cel mai generos soldat al Bisericei catolice a fost, în acești ani, sfâșiat de aspirațiile sale de preot și de iubirea lui neînfrântă. Pateticul dramei e sporit de caracterul femeii „misterioase și miraculoase“ care a devenit soția lui Hyacinthe Loyson. Era o americană, catolică, puritană intransigentă. In acest „duo“ pasionat, dureros, uneori sublim, răsună glasurile alternate a două rase sufletești. Acest roman religios e încadrat de mari evenimente tragice, de Conciliul Vaticanului, războiul din 1870 schisma lui Doellinger“...

Și Hyacinthe Loyson și d-na Mériman au avut câte un jurnal, în care au notat cu sinceritate momentele dramei lor sufletești. Fragmente din aceste jurnale sunt publicate în volum împreună cu scrisorile schimbate între ei. Orânduite cronologic, ele ne permit să urmărim desfășurarea acestei crize de conștiință, care a cuprins și pe alți câțiva preoți catolici, ca Gratry, Charles Perraud, Henri Perreyve. Abatele Gratry a iubit ani îndelungi pe d-na Mériman, care a fost însă dominată de suflul arzător al lui Hyacinthe. Chestiunea celibatului eclesiastic, deși n'a fost rezolvată până azi, și-a găsit însă expresia culminantă în drama morală ai cărei eroi au fost cei patru mari preoți catolici pe cari i-am numit mai sus. P.-L. Couchoud și A. Houtin anunță publicarea unui nou volum de scrisori și extrase din jurnalele intime pe cari însăși autorii lor ne-au păstrat cu indicația de a fi publicate după moartea lor, ca un exemplu de sinceritate și ca o consolare pentru acei cari suferă sub jugul Dogmei, „însetați de iubire“.

P. A.

„CONFIDENȚELE“ LUI VERHAEREN

Sub acest titlu, o revistă din Bruxelles (La Raison, no. 20), reproduce răspunsurile date de poetul Emile Verhaeren unei serii de întrebări puse de „Les Annales“ din Paris, în ajunul războiului european. Iată câteva răspunsuri: 1) Lucrați cu bucurie? — Aproape în totdeauna. 2) Ce este pentru dv. „vioara lui Ingres? — Proza. 3) Cari ar fi cele cinci cărți pe cari le-ați lua în exil? — Homer, Shackespeare, Calderon, Victor Hugo și Dostoiewski. 4) Cine e cel mai mare binefăcător al omenirii? — Isus. 5) Tânăra generație vi se pare superioară ori inferioară celei precedente? — Orice generație recentă e superioară celei precedente, pentrucă ea posedă tinerețea proaspătă. 6) După Gioconda, tabloul la care ține cel mai mult e „Pelerinii din Emaus“ al lui Rembrandt. 7) Dacă n'ar fi născut în Flandra, ar fi vrut să trăiască la Hamburg, aproape de port. 8) Verhaeren nu e feminist (în sens politic) și crede că entuziasmul e calitatea care poate asigura fericirea în secolul nostru atât de chinuit.

UN PORTRET AL LUI RAINER MARIA RILKE

Maurice Betz, care a tălmăcit în franceză unicul roman al lui Rilke, mort de curând: **Les Cahiers de Malte Laurids Brigge,** publică în **Europe** (No. 30, Februarie) o serie de note despre acel care a fost „ceva rar și mare, și care durează puțin: un poet“. Portretul lui Rilke e sesisant: „O față prelungă, sub o largă frunte abia atinsă de două mici dâre. O privire albastră care se îndepărta lesne; chiar dacă revenia la realitate, ea păstra sub frumoasa curbă a sprincenelor, ceva întrebător și mirat. Totuși ochii aceștia nu spuneau totul, nici cuta dela gură, puțin amară sub mustățile atârnânde. Acest chip nu devenia în adevăr el însuși, decât atunci când pleoapele ușor coborîte păreau că rețin ceeace se pregătea „dincolo“, grav și neprevăzut... Glasul său profund părea ca ultimul val, aproape potolit, al unei frământări lăuntrice“.

Rilke a călătorit mereu. A descoperit adevărata Italie, apoi Rusia — traducând din Dostoiewski. Popasuri la Worpswede, unde întâlnește pe d-na Clara Westhoff. La Meudon câștigă protecția lui Rodin, al cărui secretar a fost câtva timp; la Paris cunoaște pe Gide și Verhaeren. Rătăcește apoi prin Provența, Suedia, Belgia, Danemarca Egipt, Dalmația, Spania. Războiul îl face să tacă, îndurerat, ca să reia apoi, la țărmul Adriaticei, **Elegiile** sale începute în 1913, să traducă pe Paul Valéry, și să scrie el însuși admirabile poeme în limba franceză. Se stinge în vârstă de 52 ani la Montreaux în **Elveția**.

Curios destin, acel al lui Rilke! El e opus veacului său prin viața și opera lui, dar acest contrast îl face mare. O viața de fapt solitară, o interiorizare excesivă care transformă toate realitățile lumii. Valéry se mira de acest „abuz de intimitate cu tăcerea“. Rilke voia să se mențină în lumea creației pure Chiar dacă privia „realitățile“, părca că le părăsește. Două versuri caracterizează admirabil viața și opera lui Rilke: „**Aci, printre acei cari pleacă, să fii în împărăția trecerilor; — să fii un pahar care vibrează și care, cântând, el se și fărâmă“...** Această imagină a fragilității revine adesea în poeziile lui Rilke, grele de alusiuni și de presentimente.

* * *

El transformă pe om în cetățean, precizând ideea care la Greci era numai vagă. Roma dă noțiunea că personalitatea unui cetățean e formată din totalitatea drepturilor sale. Luptele, cu problemele lor politice, ambițiile ce deosebesc pe cetățeanul roman, se citesc în De servitude și De amicitia lui Cicero cât și în istoria lui Liviu și Tacit. Romanii aveau precisă convingerea eternității cetății lor. Incepând cu binecuvântarea pe care zeii au dat-o cetății stropind-o cu sângele lui Remus. Aceeaș convingere se citește la toți poeții lor. Virgil, poetul la început național, apoi imperial al Romei azi universal, scrie cum Jupiter i-a zis lui Romulus că i-a dat un imperiu fără sfârșit și urmașii săi se vor răspândi peste tot pământul.

Dar nu numai Romanii, ci și Grecii credeau și mărturiseau acelaș lucru. Plutarch zice că Roma e o sfântă vatră comună, ancoră pentru toate popoarele pământului, pe care D-zeu și timpul au creeat-o. Și nu numai păgânii, dar și creștinii spun că Roma a fost lăsată pentru gloria popoarelor ce se vor naște prin ea. Eusebius la anul 300 și Tommas d'Aquino la 1300, alții înainte și după ei, mărturisesc că Roma a fost făcută pentru a fi înlesnită învățătura creștină. Și Dante, sinteza lumii politice și creștine, spune în De Monarhia și'n Cântul II din Infern acelaș lucru. E deci, d-lor spune d. Panaitescu, istoricește sigur, că dacă s'a răspândit creștinismul așa de repede și intens, asta nu e datorită decât unității în care erau grupate toate popoarele sub acelaș sceptru. Conștiința unei universalități a sufletului creștin dincolo de viață, nu se putea prinde decât în universalitatea imperiului pământesc roman.

Deci de aceea e Roma eternă, fiindcă ea naște după sine popoare ce-i vor trăi viața în spiritul pe care i-a li l-a dat.

Cu spiritul de libertate cetățenească pe care Roma ni i-a dat, ne facem să ne întoarcem cu tot sufletul, cu întreaga noastră mândrie către ea. Fiindcă de nici un popor nu te poți apropia cu fiorul cu care te apropii de Roma. Și în civilizația noastră modern-tehnică, tot Roma ne va arăta puterea de înălțare către marea civilizație spirituală a omenirii.

Cronica muzicală

„LOHENGRIN“ LA OPERA ROMANA. CONCERTUL ASOCIAŢIEI DE MUZICA DE CAMERA. FESTIVITAŢILE PENTRU COMEMORAREA LUI BEETHOVEN

Activitatea desfăşurată de astă toamnă până acum la „Opera română“ cu greu ar lăsa să se întrevadă planul de lucru urmărit de direcţiunea artistică. Căci trecerea dela **„Regele Ysului“** la „Gianni **Schicchi**“ şi apoi la **„Lohengrin“** este un zigzag, care nu exclude ca mâine să vedem pe afiş **„Amfiparnasso“** de **Orazio Vecchi** sau „**Irrelohe**“ de **Franz Schreker.** Va să zică dela **Lalo** şi **Puccini**, iată „Opera română“ vâslind îndărăt la **Wagner** din stadiul operei romantice. De fapt, pentru opera noastră bucureşteană, „Lohengrin“ nu este de cât o reluare. Insă, montarea datorită regisorului **Constantin Pavel,** direcţiunea muzicală încredinţată maestrului **Alfred Alessandrescu,** ca şi distribuţia cu totul diferită a rolurilor, dau acestei reluări un deosebit relief, care preţueşte cât o premieră. N'ar fi fără de interes o comparaţie între realizarea acestui spectacol de operă, de estimp şi de odinioară. Dacă estimp punerea în scenă datorită lui Pavel depăşeşte considerabil pe cea de odinioară, apoi, să recunoaştem distribuţia rolurilor de acum este un categoric regres. Considerate în parte, vocile din actuala distribuţie nu sunt nici decum de neluat în seamă. Dimpotrivă, **Niculescu-Basu, Jean Atanasiu, Rabega** şi **Magiari** ca şi **Alexandra Feraru** şi **Snejina,** în parte, dau dovezi în fiecare seară de admirabile dispoziţiuni vocale. Intr'un ansamblu de operă ca „Lohengrin“, caracterul specific al fiecărei voci ca şi cerinţele fiecărui rol, nu corespund însă necesităţilor de echilibrare şi tendinţelor de unitate. **Alfred Alessandrescu** birue şi în Wagner, ca în tot ceiace dirijează, cu sigura sa pregătire şi cu temeinica sa cunoaştere. Aceasta însă nu se suprimă întotdeauna tot atât de puternic în muzicienii pe care îi conduce. In „Lohengrin“, de pildă, o oarecare şovăire şi lâncezeală — mai sensibilă în primul act — provenită din pricina lipsei de aprofundare din partea corpului muzical împiedică să se afirme concepţia de interpretare a valorosului nostru dirigent. Dar, deşi am fi dorit o premieră de Wagner, sau chiar reluarea „Walkürei“, sperăm că viitoarele reprezentaţiuni ale lui „Lohengrin“ vor descoperi pentru fiecare interpret tot mai multe din inepuizabilele surse de expresiune conţinute în operă şi vom obţine şi un cât mai corect spectacol. Dela Alfred Alessandrescu suntem în drept să nădăjduim şi să pretindem tot mai mult, în stimularea şi coordonarea sforţărilor parţiale ale masei interpreţilor.

■

Renumita noastră „**Asociaţie pentru muzica de cameră**“ trece în al treilea an de existenţă şi de muncă, pe care-l inaugurează cu concertul dat Miercuri, 16 Februarie c. în sala „Liedertafel“.

Din nou virtuozitatea tehnică ca şi distinsa probitate artistică a vestiţilor noştri instrumentişti a fost viu aplaudată în executarea **Quartetului** de coarde în Re major de **Tschaickowsky**, **Patru** Novellete pentru pian şi quartet de coarde de **Andricu** şi **Nonetul** pentru instrumente de coarde, flaut, oboi, fagot şi corn de **Spohr.** Pe lângă membrii „Asociaţiei“ **Al. Teodorescu** (violină), **T. Popovici** (violină), **I. Thaler** (violoncel), **Han Hoerath** (clarinet şi violină II), **Dan Simionescu** (fagot) şi **P. Niţulescu** (corn), şi-au dat concursul la acest concert d. **Prunner** (contrabas), **B. Zelinsky** (oboi), **V. Jianu** (flaut). Ca interes deosebit de ansamblu, Nonetul de Spohr a oferit instrumentiştilor numeroase momente de a-şi releva şi valorifica însuşirile. Iar în ceiace priveşte noutatea şi originalitatea, interesul a fost îndreptat spre cele patru novelete ale lui Adricu. Noua lucrare a lui Andricu păstrează aceiaş cunoscută înclinare a autorului către atmosfera melodică autohtonă. Numai că, în loc să ia motivele din realitatea melodică inventată de popor, şi să le prelucreze simfonia, Andricu procedează de astădată în alt chip. Işi creiază el însuşi motivele,—s'ar zice—nu din reminiscenţe de melos popular, ci din însăşi elementele structurale ale melosului popular. Or, Andricu nu pare atât de temeinic cunoscător al muzicei populare şi nici destul de clară intuiţie nu vădeşte pentru caracteristicul românesc. Dacă tendinţele sale sunt de susţinut, apoi mijloacele de realizare au neapărată nevoe de sprijinul unor studii mai atente asupra constituţiei tonale şi ritmice a cântecelor populare.

◆

Anul acesta, la 26 Marte, se împlinesc o sută ani dela moartea lui Beethoven.

In toate ţările de cultură, data aceasta a prilejit manifestaţiuni impresionante în memoria puternicului geniu muzical din Bonn. Ţara românească a ţinut să nu rămână mai prejos. Nu suntem informaţi — cum în această privinţă avem, bunăoară ştiri din străinătate — asupra amănuntelor de organizare, şi asupra comitetului ce se va fi format pentru dirijarea activităţii festivităţilor comemorative. Şi nici nu putem afirma, în deplină cunoştinţă de cauză, dacă importanţa acestui însemnat eveniment cultural a fost sezisată de factorii responsabili şi dacă înaltul guvern a aderat şi şi-a însuşit modul cum a fost orânduită serbătorirea. Fapt este că Joia trecută, invitaţiuni speciale emanate dela Fundaţia culturală „Principele Carol“ a strâns sub bolta „Ateneului Român“, în jurul Majestăţii Sale Regina şi a oaspeţilor regali, pe numeroşi demnitari ai Statului, reprezentanţi ai culturii, ai armatei, ai presei, etc., spre a azista la concertul de gală inaugurator al festivităţilor beethoveniene. Surprinderea cea mare a fost însă apariţia la pupitrul de diriginte al orhestrei „Filarmonicii“, a dirijorului german **Hermann Scherchen,** apreciat interpret al muzicii moderne. Nu înţelegem de ce fusese chemat un german la conducerea acestui concert festiv, când în ţară se afla **George Enescu,** expresiunea cea mai definitivă şi autentică a geniului muzical românesc. Doar în vremea aceasta Enescu concerta ca violonist la Ateneul popular „Obor“. Fără a micşora întru nimic valoarea propagandei muzicale întreprinsă de Enescu, dar ni se impune o firească întrebare : Nu prezintă centenarul morţii lui Beethoven nici atât interes pentru prestigiul muzical al ţării noastre ? Atunci cum s'a consimţit ca dirijerea artistică muzicală a serbărilor să fie încredinţată unui muzicant străin, care, pe lângă altele, nu este nici un nume **consacrat în arta sa ? Iar, alături de maestrul Enescu, nu avem în ţară şi alţi muzicieni români cărora ar fi putut să li** se atribue cinstea de a contribui la serbătorirea lui Beethoven ?...

Nu înţelegem de ce s'a adoptat tocmai forma de îndepărtare a reprezentanţilor **muzicei româneşti de la o asemenea festivă împrejurare.**

GEORGE DIACU

TEATRELE

LA „REGINA MARIA“, OMUL DE ALTADATA DE PORTORICHE
CEL MAI SRALUCIT SUCCES AL D-NEI MARIOARA VENTURA

N'am simţit emoţie aşa de mare, de mult, cum am simţit la reprezentarea clasicei piese a lui Portoriche, „Omul de altădată“, cu d-nele Ventura, Marioara Zimniceanu-Theodorescu, Marieta Sadoveanu şi d-nii Tony Bulandra, Maximilian şi Finţi.

Piesa e extraordinară. Reprezentarea e admirabilă, atât prin creaţiile rolurilor, cât şi prin punerea în scenă a foarte iscusitului director de scenă, d. Soare.

◆

Familia Fontanet locueşte de cinci ani la ţară. Duce o viaţă liniştită de întremare şi morală şi materială. D. Fontanet îşi ispăşeşte cuminte viaţa sburdalnică de altădată. D-na Fontanet munceşte cu devoţiune toată ziua. Amândoi urmăresc cu sârguinţă desvoltarea fiului lor Augustin în vârtă de 16 ani, sensibil ca o mimoză, romantic şi semănând aidoma mamei sale, ca sentimentalitate fecundă.

Viaţa e liniştită acolo, la ţară. D-na Fontanet îşi iubeşte bărbatul, ştie că acum e numai al ei. Din când în când doar e turburată de amintiri din vremea când d. Fontanet era altfel, când ea — şi simţea umilită dragostea, fiindcă bărbatul iubit o înşela. Tresare şi acum în ea, gelozia de atunci. Tresare poate mai des fiindcă vede cât de mult îi seamănă feciorul, ca înclinări depresiv sentimentale. Şi suferă sărmana mamă la gândul, că şi fiul său din cauza firii lui (firea lor) va avea de îndurat necazurile, hărăzite sentimentalilor.

Acolo la ţară, în atmosfera paşnică şi de reculegere, familia Fontanet e ajutată de devoţiunea unei tinere funcţionare, Catherine.

Iar pitorescul îl împrăştie generos, bătrânul Chavasieux, tatăl d-nei Fontanet, sgârcit şi slujnicar.

Deodată apare însă în liniştita atmosferă a familiei Fontanet, d-na Allain. A venit acolo în sat să-şi ia o moştenire.

D-na Allain e tânără, frumoasă, ispititoare, cochetă şi deci dornică de a avea succese.

D. Fontanet nu se mai poate stăpâni în cadrul fericirii casnice. Redevine „omul de altădată“, curtenitor, infidel, dornic de a stăpâni femeea, care-i iese în cale.

D-na Fontanet simte că soţul său din nou va păcătui. Ii spune.

Işi sfâşie sufletul suferind, că-şi pierde iarăş bucuria ; îi aruncă în faţă toată grozăvia chinurilor ei de femee, care-şi iubeşte bărbatul , îşi deşiră pasiunea ei de geloasă, — care-şi păstrează ca armă de apărare, gelozia. (Pentru ea, gelozia e ca un instrument de precizie). Totuşi nu poate să gonească din casă, pe femeea care i-a răsturnat liniştea, fiindcă îşi dă seama, că şi fiul său, feciorelnicul romantic Augustin iubeşte pe d-na Allain.

Tragică situaţie!

Pe deoparte, gelozia femeei înşelată.

De altă parte, sentimntul de mamă înţelegătoare a sufletului fiului ei, răvăşit de prima dragoste, — de dragostea visată de el.

Scena aceasta e de-o măreţie clasică.

Mama roagă pe femeea, care o jigneşte să o ajute. Să nu afle copilul, cu sufletul plăpând, că iubita lui, e amanta tatălui. D-na Allain convine. Dar Augustin află. Şi urmează catastrofa. Copilul e adus în agonie în braţele mamei şi după câteva clipe moare. Durerea e nebună. Mama e uluită. Cu atât mai năpraznic uluită, cu cât fusese mai mare, mai profundă, mai ireparabilă asemănarea între sufletul ei şi al copilului. Avea senzaţia, că-l poartă încă în ea.

Iar tatăl fiindcă devenise „omul de altădată“, se socoteşte ucigaşul Copilului.

◆

N'aş putea acum să citez o altă piesă, în care să fie o mai atentă grijă de gradarea stărilor sufleteşti, de ierarhizarea nuanţelor şi de respectul lirismului.

Poate, că sunt unele lungimi în actul I. E însă atâta îndrăgostire de expunerea motivelor emoţionale, care vor determina drama, încât le ascultăm cu respiraţia reţinută.

Reînvierea pasională a „omului de altă dată“, complexitatea stării de suflet a femeei biciuită de gelozie şi a mamei, care-şi apără copilul; trăsnetul presimţirii mamei, că fiul îi e pierdut din cauză că tatăl egoist n'a înţeles drama din sufletuul copilului îndrăgostit, — toate, toate sunt înfăţişate complet, real. Trebue să-ţi spui, că n'ar putea fi altfel.

◆

D-na Ventura este d-na Fontanet.

Am văzut-o pe d-na Ventura în toate piesele, pe care le-a jucat la noi. Rolul d-nei Fontanet dă prilejul d-nei Ventura să desfăşoară toată gama de extraordinar de bogate, de ample nuanţe ale virtuţilor d-sale artistice, care sunt într'adevăr covârşitoare.

D-na Marioara Zimniceanu-Theodorescu a fost d-na Allain.

A mai încerca să relev impozantul talent al acestei artiste, aşa de distinsă prin atitudini şi superioară înţelegere de a grada, mi se pare nepotrivit.

D-na Marioara Zimniceanu-Theodorescu şi-a impus de mult o autoritate, pe care acum, — jucând alături de Ventura, — şi-a înălţat-o pe planul întâi.

In rolul modest al funcţionarei Catherine, a fost excelenta artistă, d-na Marieta Sadoveanu.

D. Fontanet, „omul de altădată“, a fost d. Tony Bulandra, căruia i-aş spune că —d-sa obişnuit cu biruinţele — de mult n'a obţinut un succes mai deplin, ca în acest rol. E cert, că d. Tony Bulandra a dat rolului lui Fontanet, toată căldura expresivităţii d-sale de valoros artist.

Augustin, copilul firav şi romantic, a fost d. Finţi. Greu rol foarte greu. Dar ce frumos, ce inteligent, ce bine l'a susţinut d. Finţi.

Pitorescul bătrân Chavasieux a fost d. Maximilian, care e desigur unul dintre cei mai iscusiţi creatori de roluri pitoreşti.

◆

Inheiu aceste rânduri, cu regretul, că s'ar putea să fie intelectuali din Capitală cari să nu fi văzut piesa „omul de altă dată“ şi să nu fi aclamat pe cea mai strălucită artistă română, pe d-na Marioara Ventura.

D. CECROPIDE

SNOBII

Reproducem cu o justificată satisfacţie articolaşul cu titlul de mai sus pe care-l publică în ziarul „Cuvântul“ d. profesor universitar **Nae Ionescu.** Intr'o societate infectată de snobism, ca a noastră, astfel de adevăruri trebuesc cât mai des repetate. Când glasul ce le rosteşte, are pe lângă curajul atitudinii şi îndreptăţirea competenţii, ecoul este cu atât mai sensibil cu cât şi prilejul a fost mai semnificativ. Recepţia pe care „Uniunea intelectuală românească“ a făcut-o contelui von Kaiserlyng a fost unul din aceste prilejuri.

I-am văzut mai zilele trecute, la conferinţa publică a lui Keyserling. Cea mai mare parte din ei — femei şi bărbaţi — oameni simpatici, frumoşi şi bine îmbrăcaţi. Nu ştiu dacă veniseră să asculte sau să se vadă. Şi una şi cealaltă din operaţiuni e probabil tot aşa de importantă.

Fapt e că au aplaudat la sfârşitul conferinţei. Din convingere sau din obligaţie. Dar au aplaudat... fără menajamente, cu un fel de uitare de sine, care m'a impresionat.

Ce au aplaudat — asta e o altă chestiune. E adevărat, o conferinţă frumoasă, şi dacă nu chiar bine închegată, bine expusă, deşi cam obositoare. Conţinutul ei? Am urmărit-o pas cu pas, frază cu frază. Keyserling nu este nici pe departe un gânditor original. O ştiam ceva mai de mult. Dar chiar în aşa grad, cum s'a doverit Vineri seară, nu mi l-am închipuit nici odată. De-alungul celor o sută zece minute, cât a durat vorbirea, nu am isbutit să descoper, nu o singură idee originală, ceeace ar fi ceva, dar nici măcar o observaţie personală. Toate lucruri cunoscute, cari plutesc în aer, pe cari le ştim cu toţii. Şi nici măcar gândite din nou atunci. Nu aţi băgat de seamă că, deşi bogată în idei şi în fapte, deşi expusă într'o formă foarte plăcută şi amuzantă, conferinţa nu a fost deloc sugestivă? E natural. Un vorbitor nu este sugestiv şi nu-şi frământă auditorul decât atunci când gândeşte pe loc. Keyserling nu a făcut-o.

Ideile? Să vorbim puţin de ele. Dacă o anumită insuficienţă logică — pe care o bănuiesc congenitală, — şi o anumită lipsă de disciplină ştiinţifică nu l-ar fi împiedecat să tragă — greşit — anumite consecinţe cari, din faptele şi premisele lui nu se pot trage, am fi putut reconstitui toată conferinţa lui Keyserling din... articolele „Cuvântului“. Peste punctul nostru de vedere, balticul conferenţiar — care îşi zice german, dar care ca structură sufletească, o afirmăm încă odată, nu e — trece numai prin atitudinea sa panteistă de o vagă culoare cabalist-judaică, atitudine întru nimic fundată în restul consideraţiilor, era să zic convingerilor sale.

Am identificat în sală cel puţin cinci persoane, rumâni de-ai noştri, cari cu o pregătire de cel mult un sfert de ceas, ar fi putut face o conferinţă pe aceeaş temă, tot aşa de interesantă şi poate ceva mai sugestivă. Oamenii ăştia fac toţi conferinţe publice în Bucureşti. Foarte frumoase şi foarte bogate. Dar în sălile lor nu am văzut nici odată publicul pe care l-am văzut aseară. Este pentrucă acest public nu are nevoe să asculte lucruri pe care poate le cunoaşte? Nu. Nu le cunoaşte. I-am văzut aseară, i-am văzut cum se „pamau“ la auzul atâtor lucruri „noui“. Dar, vedeţi, „lumea bună“ nu vine la o conferinţă românească...

Am avut un 1906 pentru apărarea limbii româneşti. Pe când unul pentru apărarea gândirii noastre?

CONFERINŢE DESPRE PLASTICA

☐ „Sindicatul Artelor Frumoase“ organizează un ciclu de trei conferinţe ale artelor plastice. Ele vor avea loc în aula Fundaţiei Regele Carol I, în ordinea următoare: Sâmbătă 26 Februarie ora 6 seara, d. prof. Tzigara Samurcaş va vorbi despre „Pictorul Grigorescu“. Sâmbătă 5 Martie, ora 6 seara, d. Şt. Neniţescu, critic de artă, va vorbi despre **„Probleme ale stilisticei române dela arta populară până la Luchian“.** Sâmbătă, 12 Martie, ora 6 seara, D-l O. W. Cisek critic de artă va vorbi despre **„Pictorul Luchian“.** Intrarea generală lei 20. Biletele se găsesc la „Cartea Românească“ (secţia picturei) şi în seara conferinţei la Fundaţie.

PREMII

Revista Cele **Trei Crişuri** a anunţat anul trecut un premiu de 2500 lei pentru cele mai bune articole ale rubricei: **Mişcarea culturală pe frontiera de Vest.**

Zilele trecute întrunindu-se comisia s'a oferit acest premiu d-lui **A. Davidescu** Satu-Mare şi d-lui Birăescu din Timişoara.

PREMIILE S. S. R.

Joi, 24 Febr. 1927, orele 3 p. m., s'a ţinut Adunarea generală a S. S. R. pentru decernarea premiilor pe anul acesta.

Au candidat:

Premiul I. Al. Brătescu-Voineşti în valoare de 25.000 lei.

C. Ardeleanu „Diplomatul, Tăbăcarul şi actriţa“.

V. Demetrius „Vieţi zdrobite“.

Ionel Teodoreanu „La Medeleni“.

Premiul C. A. Rosetti al ziarului „Viitorul“ în valoare de 20.000 lei.

Ort. Papadat-Bengescu: „Concert de muzică de Bach“.

Vasile Savel: „Vadul hoţilor“.

Premiul de poezie Socec în valoare de 20.000 lei.

Ion Pilat: „Biserica de altădată“.

A. Toma: „Poezii“.

Premiul de poezie al S. S. R-ului în valoare de 6000 lei.

Perpessicius: „Scut şi targă“.

G. Talaz: „Soare“.

Premiul de proză al S. S. R-ului în valoare de 4000.

Eug. Boureanu: „Povestiri de pe dealuri“.

Speranţă: „Casa cu nalbă“.

Premiul Benvenisti, în valoare de 2000 lei.

N. I. Herescu: „Cartea cu lumină“.

N. Milcu: „Grădina de sidef“.

Se va mai acorda de asemenea şi un premiu de 1000 lei pentru cel mai bun sonet al anului.

S. S. R. acordă din cinci în cinci ani premiul Nic. Filimon, în valoare de 25.000 lei pentru încoronarea activităţii unui scriitor.

Alegerea se va face între d-na Elena Farago şi d-nii Ion Minulescu şi Corneliu Moldovan.

PREMIILE AU FOST ATRIBUITE:

Premiul „Nicolae Filimon“ (25.000 lei): **Ion Minulescu** cu întreaga operă poetică; Premiul Ministerului Artelor (25.000 lei): **C. Ardeleanu** cu romanul „Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa“, Premiul „C. A. Rosetti“ al ziarului Viitorul (20000 lei): **Vasile Savel** cu „Vadul Hoţilor“; Premiul „Socec“, de poezie (10.000 lei): **Ion Pillat** cu „Biserica de altă dată“; Premiul de poezie S. S. R. (6000 lei): Perpessicius cu „Scut şi targă“; Premiul de proză S. S. R. (4000 lei): **Eugen Boureanu** cu „Povestiri de pe dealuri“; Premiul „Benvenisti“ pentru debutanţi (2000 lei): **George Dumitrescu** cu „Cântece pentru Madona mică“; Premiul „Ion Pavelescu“ pentru sonet (1000 lei): **Artur Enăşescu** cu sonetul „Afrodita“.

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ Citatul extras în n-rul trecut din esseul d-lui **Nichifor Crainic**: „Intre Apollo și Isus“ a apărut fără mențiunea că a fost tipărit în **Gândirea**, an. VII, nr. 1, pe Ianuarie 1927.

☐ Vor colabora în numerile viitoare: Al. Marcu C. Ardeleanu, Ion Călugăru, Vintilă Paraschivescu, Radu Boureanul, N. Milcu, George Doru-Dumitrescu, Ilorica Mumuianu, Virginia Gheorghiu, Alexandru Colorian, G. Carapancea, Aurel Locusteanu, etc., etc.

SCRIITORII

☐ D. **Vasile Savel** al cărui roman **Vadul hoților**, apărut în cursul anului 1926, a fost așa de bine primit de critica noastră, a pus sub tipar un volum de nuvele: **Seara a treisprezecea.**

Volumul apare până la 10 Martie a. c.

☐ A apărut într'o elegantă tipăritură și cu o suggestivă copertă — operă a pictorului N. N. Nonitza — volumul de poezii: **Evadări** al d-lui **G. Nichita.**

Poezie de accentuată intelectualitate, al doilea volum de versuri al d-lui G. Nichita contribue tot mai mult la autonomia temperamentului său poetic.

☐ D. **I. Buzdugan** ale cărui traduceri din Block au fost urmărite cu interes în paginile acestei reviste, a pus sub tipar un volum de poezii originale: **Podgorii de aramă.**

Vom publica — începând cu numărul acesta — o serie din poemele inedite ale d-lui Buzdugan.

CERCUL „SBURATORULUI“

In ședința dela 20 c., d. G. Brăescu a citit din volumele sale de schițe.

D-l U. Benador un act dintr'o piesă originală. S'au mai citit versuri din alți câțiva poeți.

Asistă d-na și d. E. Lovinescu, d-na și d. Ramiro Ortiz, d-na și d. Gibory, d-na Cella Delavrancea, Lahovary, Ticu Archip, Sanda Movilă și d-nii F. Aderca, G. Nichita, Pompiliu Constantinescu, I. Valerian, I. Cornea, etc.

EXPOZIȚII

Astăzi Duminică 27 Febr., are loc la „Cartea Românească“ vernisagiul expoziției **„Grupul celor patru“** Expun: Șt. Dimitrescu, O. Han, Fr. Șirato și N. N. Tonitza.

CARȚI NOI

Hedda Gabler dramă în 4 acte de **Henrik Ibsen**, ediția a III-a, tradusă de **B. Marian** editura Cartea Românească, București, 12 lei.

LITERATURA ESPERANTO

O nouă culegere de poeme originale în Esperanto, ale poetului ungur, Iuliu Baghy, se află sub tipar.

REVISTE

☐ GANDIREA (VII. 1. Ianuarie 1927): Versuri, publică d-nii **V. Voiculescu**, ale cărui „Poeme cu îngeri“ au apărut de curând; **Ion Pillat** și **Adrian Maniu**; cronici; d-nii **O. W. Cisek**, **I. Marin Sadoveanu** și despre Bucura Dumbravă scriitoarea decedată acum un an de zile, scrie în stilul să meșteșugit d. **Emanoil Bucuța**, Biografie, confesiuni, critică, acest studiu va sta în pragul înțelegerii viitoare a Bucurei Dumbravă.

☐ INTEGRAL (III Febr.-Martie 1927.

Număr închinat expoziției de pictură a d-lui **M. H. Maxy.** D. **Ion Călugăru** scrie despre arta pictorului. D. **B. Fundoianu** publică poeme din ciclul **Priveliștilor**:

In ziua albă ca o farfurie
Cu struguri, cu caise și zămoși
Clowni și-au lipit surâsul de-alifie
Și mușchi de hârtie pentru Moși.

. . . .

Ne-așteaptă trenuri cu viteză nouă
Șopîrle printre șinele de fier
Și dimineața cu cercei de rouă:
Să răsturnăm balcoanele cu cer.

REVISTE

☐ A apărut o quadruplă (3—6) fascicolă din FAVONIUS, revistă pentru studiul literaturilor clasice în desvoltarea lor și în legătură cu literaturile moderne, pe care o îngrijește cu deosebită atenție d. N. I. Herescu. In sumar: Poeții antici în românește editorial; Polemica dintre antici și moderni de **Tudor Vianu**; Satira III-a de Juvenal, trad. de **I. M. Marinescu**; Din lirica lui Horațiu de **N. I. Herescu**; Cronica publicațiilor și cărților o semnează d-nii: **N. I. Herescu** și **Al. Popescu-Telega**. Vom reveni.

☐ **Societatea de mâine** (IV 6—7, 13 și 20 Februarie 1927): Despre originile breslei la Români, scrie d. **N. Ghiulea**; despre activitatea lui Ion Slavici la „Tribuna din Sibiu d-l **Olimpiu Boitoș**, d-l **Petre Suciu** continuă prețioasa bibliografie a Ardealului; d-l **Ion Băilă** introduce cu acest număr o pagină pentru micile întreprinderi, pentru meseriași și muncitori. E un preludiu pentru viitoarele monografii pe bază sociologică pe care d. Băilă le socotește necesare.

DESVOLTAREA ROMANULUI ROMANESC

☐ Primim dela d. **Leon Feraru**, compatriotul nostru, profesor la Universitatea Columbia din New-York, un extras al schiței sale critice **The development of the rumanian novel** (desvoltarea romanului românesc) publicată întâi în **The Romanic Review**, vol. XVII. December, 1926 nr. 4.

E o fugară trecere în revistă a romanului românesc dela „Manoil“ al lui Bolintineanu până la „Medelenii“ lui Ionel Teodoreanu. Negreșit nu poate fi vorba de un studiu cât de sumare caracterizări, pe autori și opere.

Pitorești pentru cercetătorul străin, în special cele trei pagini de petit ale bibliografiei în care romancierii dela cei mai obscuri până la cei mai de seamă sunt înșiruiți alfabetic cu o dată, două biografice și însoțiți de titlurile, în românește și englezește ale operilor lor.

Râvna d-lui Leon Feraru merită toată lauda pentru serviciul pe care-l face literaturii române în America.

STRABUNI AI LUI TRAIAN

☐ In convorbirea oferită Vieții literare d. **Jean Bart** pune la punct chestiunea originii poporului român, în rândurile

„Dela noi se exportau grâne în Grecia încă de pe timpul lui Demostene. Se făcea un comerț întins pela noi pentru că eram în drumul negustorilor. Viața a curs continuu în ținuturile noastre. Este cel puțin copilărească fabula ce ni se predă în școli că Traian care a venit în părțile noastre a omorât pe toți Dacii și a întemeiat poporul românesc. In realitate lucrurile nu sau petrecut tocmai așa. A fost o evoluție lentă și logică pe calea comerțului internațional...“

...Incepută, desigur de pe vremea lui Demostene....

BIBLIOTECA POPULARA PETRE ARMENCEA FUNDATA IN 1896 BRAILA

Biblioteca Petre Armencea a fost întemeiată în Martie 1896, de un grup de tineri, cari doriau să aibă la îndemână cât mai multe cărți. Intâiul fondator a fost Vasile Panaitescu, astăzi medic colonel și profesor la Inst. Medico-Militar; apoi D. Perianu, avocat, poetul Cerna și alții.

Dar cel care a lucrat intens la bibliotecă, și a stăruit să i se dea o injghebare temeinică, pentru ca mai târziu să poată deveni publică, a fost Petre Armencea. El ia conducerea în 1901. După el urmează la conducere o serie de tineri stăruitori, cari au lucrat pentru mărirea bibliotecii. Și în 1908, i se dă definitiv bibliotecii un caracter public.

Dela 1908 până astăzi, a continuat să fie deschisă publicului, fără întrerupere. In 1926 biblioteca a obținut personalitate morală.

Activitatea bibliotecii în 1926. — Față de anul precedent, se înregistrează un spor de 3096 cărți citite. Totuși numărul cititorilor n'a crescut în aceiași măsură. Au fost 500 de cititori în 1925, iar în 1926 au fost 526 de cititori. Numărul cărților consultate în anul 1925 este de 8524, pe când în 1926 numărul lor se ridică la 11.620. Deci, în medie, avem 17 cărți pentru un cititor în 1925 și 22 în 1926.

Se constată în acelaș timp că sunt aproape aceiași cititori ca și în anul trecut.

Dacă cititorii se obișnuesc a consulta mai des cărțile, nu în aceeaș proporție avansează și disciplina, care trebue să se observe față de oficiile bibliotecii. Sunt cititori cari țin acasă cărțile împrumutate, cu mult peste termenul fixat de regulament. Cu această obișnuință, nici cea mai mare bibliotecă n'ar avea posibilitatea să îndestuleze pe cititorii săi. De aceea, biblioteca Armencea se vede constrânsă de a da cea mai riguroasă interpretare regulamentului său. In bună funcționare, cărțile trebuie să aibă rularea fixată în regulament, ca să poată fi folosite de câți mai mulți cititori.

Iată acum statistica pe 1926. S'au citit 11620 de cărți și reviste. Au fost 526 cititori. 392 din cititori au fost școlari, restul de 134, profesori, avocați, studenți, funcționari, învățători, meseriași, etc.

Repartizând pe specialități cărțile citite, avem: 6975 din literatura romînă, 2270 din literatura franceză, 750 din știință, 450 din filosofie, 312 din istorie, 288 din sociologie și 575 din celelalte literaturi și din alte specialități.

Donațiile în cărți, au fost în număr de 218 exemplare diferite.

Biblioteca a primit cu mare bucurie, 44 scrisori inedite ale poetului Cerna, dăruite de D-l Dr. Colonel V. Panaitescu, prietenul poetului.

Prin îngrijirea Cercului de studii al bibliotecii, s'a ținut, în 1926, la Brăila, conferințele domnilor: D. Gusti, Nae Ionescu, B. Cecropide, N. Dașcovici, Cezar Popescu, etc. Ciclul acesta de conferințe, care va continua și în 1927, e premergător activității de studii asupra ținutului Brăila. In vacanțele anului 1926, biblioteca a dat serbări în satele unde avea înființate biblioteci filiale.

Revistele primite de bibliotecă în 1926: Ramuri, Gândirea, Les Nouvelles Litteraires, Viața Românească, Ideea Europeană, Tara Noastră, Transilvania, Natura, Revista Istorică, Revue Historique, Revista de filosofie, Roma, Junimea Literară, Universul Literar, Făt-Frumos, etc.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„ STR. BREZOIANU 11.

UNIVERSUL LITERAR

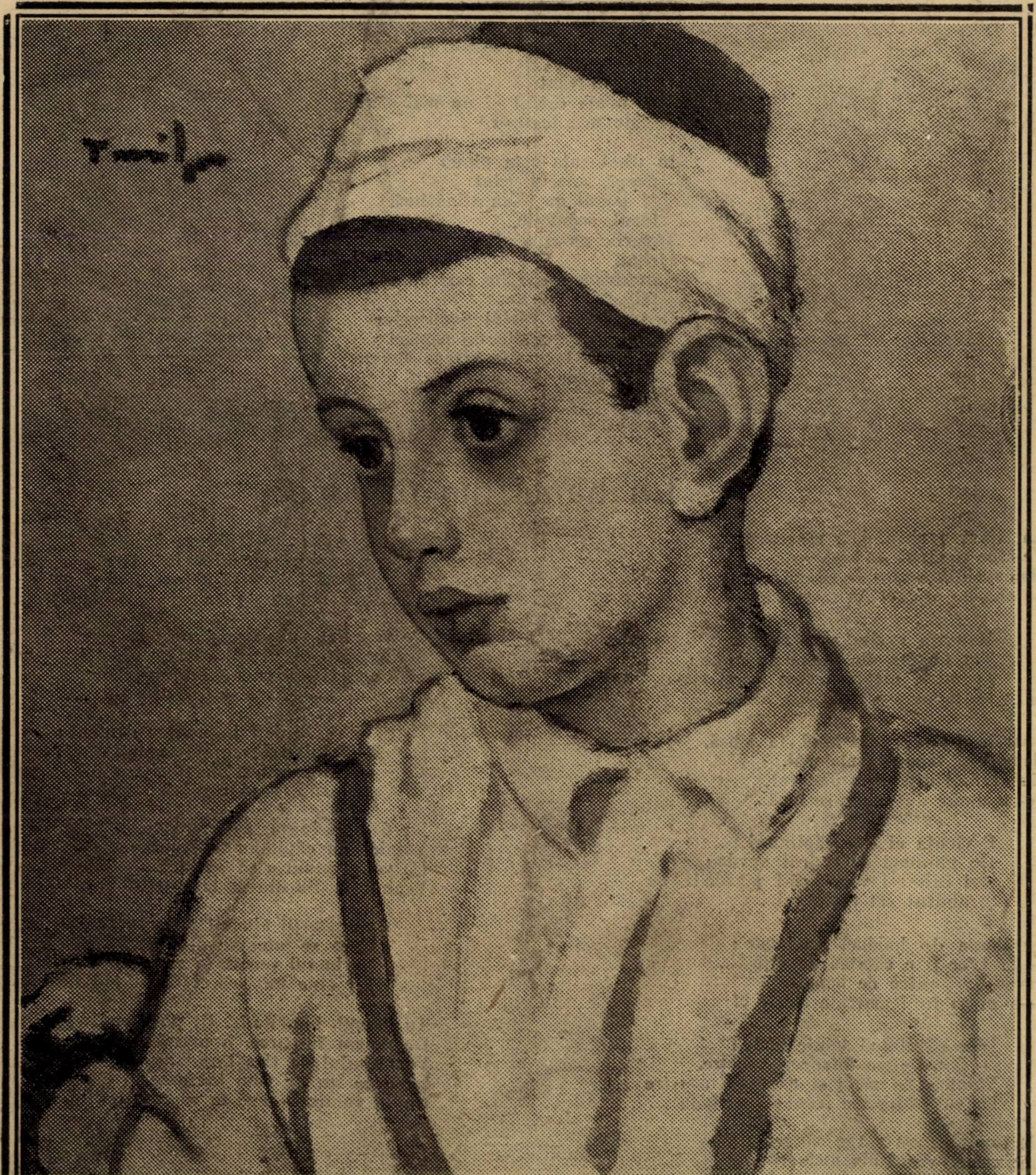

N. N. TONITZA: PORTRET DE COPIL

An XLIII No 10

Stingere

In urma păsărilor cari au plecat
cenuşe...
De n'aşi avea inima ca frunzele
aşi călca peste veştejirea de aur
să mă spulber peste toamnă
fără cuvânt
şi prin vânt
căci m'am căutat şi nu mai sânt.
Cine m'a învins ?

In dimineaţa asta plouă
drept, mic, pierdut
şi pomii nu şi-au stins încă
focul, scânteile.
Tăcerile cu mine, în mine nu s'au închis.
Strig...
în urma păsărilor cari au plecat
frig...
De acum, pe vârful picioarelor
se urmăresc zile de cenuşe.
De acum, luna şi-a strâns stelele
din ograda de sticlă.
Stins.

FLORICA MUMUIANU

La hanul din pădure

La hanul vechiu, dela răscruce.
Pe albe cărărui de lună,
Haiduci din codru se adună
La crâşma veche din răscruce...

Hangiţa sveltă, ca o nalbă,
Tot toarnă din ulcior în cupe :
Te miri, ulcioru-i cum nu-şi rupe
Mijlocul svelt din iea albă...

Doar la un colţ, din fund, la masă,
Hangiţa-şi tremură ulciorul,
Şi'ntârziind din mers piciorul,
Pe-un umăr de voinic se lasă..

E vieaţa ei — e căpitanul
De păunaşi de codrul verde :
Azi inima-i vorbi, că-l pierde !
Şi abătut stă căpitanul...

Iar gloata de haiduci zâmbeşte :
— „Hei, ce-ţi e căpitan de viţă ?!..
Au nu şerpoaica de hangiţă
Te-a prins în fermecate cleşte ?!

Dar căpitanul tainic râde :
— „Sus cupa inimilor voastre.
Voinici, ca mâni şi capetele noastre
La va 'nălţa din trunchi, un gâde !...

Din căpăţâni va curge sânge,
Cum curge vinul din ulcioară...
Hangiţo, pui de căprioară :
Tu'n vieaţă — moartea, nu mi-o plânge!...

Şi-acum, sus ghioga ghintuită !
Călări pe sprintenele iepe :
Să-mi fulgeraţi năluci prin stepe —
Şi'n noapte — codrul să vă 'nghită !...

Pe venetici voi să mi-i prindeţi :
Să-i jupuiţi de pielea goală,
Să-i ungeţi voi cu neagră smoală :
Şi'n noapte — facle să-i aprindeţi !

Şi să le daţi în noapte drumul :
Nebuni s'alerge pe câmpii
Feştile-aprinse de făclii.
Să ardă — să rămână scrumul...

Iar de-o fi lupta să se 'ntarte,
Voinici, cu căpitanu 'n frunte :
Cu voi şi iadul o să 'nfrunte
Venind de dincolo de moarte !...

Cu morţii nimeni nu se certe !...
Cine se 'ntoarce din pârjoală :
La hanul vechiu — mai bea o oală !...
Iar cine nu — Cel Sfânt să-l ierte !...

Tu plângi, hangiţo ?... fii pe pace !...
De ne-om întoarce 'n primăvară,
Vom chefui cu tine iară !...
Iar dacă nu ne vom întoarce...
Un alt voinic — o să te 'mpace !...

ION BUZDUGAN

Din volumul „Podgorii de aramă". sub tipar.

CARTE DE POVESTIRI POPULARE

Răpirea lui Oivide

de ION CALUGARU

Vara soseşte în târg cu svonuri de secetă, cu succesiuni de incendii, explozii şi cumpene ;—un ropot repetat de cavalcadă prin trestie uscată, un clămpănit de fălci cari mestecă. Nici o surpriză până încep imigraţiile de şetre. Numai, când sosesc ţiganii, răsună peste livezi un şuer de şerpi, plesnesc bice, răbufneşte viaţa ascunsă — într'o ascensiune de glasuri cătrănite, sună tingiri şi darabane, tropăie danţuri timp şi uliţi, cuvinte şi vrăji gonesc sarabanda de miasme şi repezita tanana...

Faptul, se zice, s'a petrecut în anul popular una mie nouă sute ghiţă. Vineri după prânz, au sosit, după obicei, ţiganii, îmbulzindu-se spre bariere, pălăvrind şi gonind pe nisiparniţa şoselii. Vineri dispăreau dela răspântii samovarele cu păpuşoi fiert, păzite de o ovreică cu tălpari şi tulpan, se aduceau jmerle la cârnăţăria „Moraski et Co.", limbuţii negustori împietreau pe scaune, praful se înălţa, fum de smirnă, bătrâni se întorceau acasă îmbăiaţi... Ce veselie s'a mai aprins atunci în puiandri, cum mai sburdau uliţele (revărsate toate în şoseaua care taie în două felii târgul) ce palme de paşi se tipăriau pe clisa sbicită ! Atunci, văzui târgul, sgâlţâit din bătrâneţa timpurie, anotimpurile, traind, aşa cum râvniam, de mult. Desrobit, nu mai asculta de porunca ploii — care înlocuia adesea anotimpurile— alerga sburdând, mulţimea de lăeşi. Un sergent somnoros şi cafeniu păşia în urma târgului şi caravanei. Şatra poposi apoi pe podişul de pe malul râului ; catârii au fost sloboziţi pe toloacă şi, doi câte doi, s'au întors ţiganii după negustorii, furtişaguri şi farmece. Nu înţeleg nici acum de ce furau copii. Mai ales ovrei. Mame scoteau din sipete toate basmele cu căpcăuni oacheşi, toate economiile sperietoare ca să îmblânzească poftele plodurilor, spectaculare. Ce groază cuprindea muerile cu colţuni de casă şi pantaloni de barchet roşu—femei despre care nimeni n'ar putea spune că's frumoase, femei care nu umblă desculţe, îşi ascund atente goliciunea şi fug de furia lubrică a taurilor cari după credinţa lor, au ruşinoase înclinaţii pentru ovreice !

Ce amulete de camfor şi usturoi spânzurau de gâtul copiilor ! Ce ciucuri de curcan !

Numai ţiganii erau liniştiţi ; neclintiţi în liniştea lor. Veniau în târg, după treburi şi se întorceau la odihnă cu arginţii strânşi în şerpar, fără grijă de spaimă şi credinţă. Pe podiş, pământul se învârtea într'un picior ca o panoramă —cerul alerga băieţeşte pe câmp, focuri ardeau despletit sub ceaune, un scrânciob păzia vârful dealului, un glas ieşia din cârciumă alergând, caii rodeau miriştea... Ţiganii priveau goana câmpului, goana, după mânjii cari clipesc viclean din ochi, goană după ziua de cretă care fuge şi ocupă întuneric dintr'o sutană vişinie, goană după şoseaua care se hlizeşte în colb. Târgul se închise ca o cupă. Incepu Sâmbăta...

Oivide împlinea 14 ani, deşi se păstra închircit şi gălbiu. Ştia că măsa l-a oprit în viaţă, îmbăindu-l în burduhane de unde's scăldaţi în baligă lichidă şi sânge, — ca să se întremeze Oivide avea un obraz boţit. Când era cuminte femeile — ca să-l măgulească—ziceau c'are gura de fetiţă şi jurau că e cusut din bucăţi de fată şi băiat. El însuşi—cu simţul său de timpurie înţelegere—şi-a găsit trăsăturile de femeie : plasă de nervi în tremur necontenit, o ciudăţenie trează ascuţită până la voluptate şi leşinuri dese. Slăbiciunea trezise într'însul simţuri necunoscute : zumzuia de muzică, auzia mers de violine, fetiţe cu rochii albe şi albastre, violoncelul, popă gras care prohodia, flautul care suspină ş. a. m. d. Nu se juca ; nu sburda şi nu se scălda în Jijia. Oivide presimţia vremea ca un broatec o împărţia (în minte) anotimpuri, zile, sărbători şi nopţi. Bănuia oamenii după privire şi închega prietenii fără amestec nicăeri. Iubia o zi ca pe un animal, ura alta ca pe o jivină. Paştile sunt pentru dânsul, o panoramă ; căluţi cu crupa netedă şi leninoasă, luntri care spintecă văzduhul ; oaspeţe prelungite până după miezul nopţii, când vineţeala nopţilor porneşte inundaţia : (cai albi, cai albi pe la geamuri, sfinţi şi noroade cu burţile umflate de apă sălcie), când omul e blând şi puternic, poate băga luna în buzunar şi nu se sperie nici de câini. Numai furturile nu le poate prevedea ; nu le înţelege rostul. Te îngrozesc fără folos. Iarna viforniţele sunt voinice, nu te sperie. Un bal alb, cu plimbări de întuneric şi sănii, plăcut şi stabil la vedere. Se poate, la nevoie, îngădui crivăţului să scârţâie fiindcă e bătrân şi are auzul fals. Dar ploile topesc văzduhul, vin întovărăşite de uragane, prefac târgul în lotcă, uliţele în iezere verzi, cojesc acoperişuri şi joacă prin porumbişte. Când presimte furtuna, Oivide priveşte peste turla catedralei. Acolo se încaeră nourii, plesnesc vinele de balauri, ţâsnesc flăcările în zig-zag. De acolo, nici zidari italieni nu mai pot alunga cireada de balauri ;—începe ziua de apoi...

Oivide scoborî din uliţă aleasă : Noch Tabac şi Dvora căsăpiţa — oameni reci şi cucernici. Mama era pipernicită, înfăşurată în fuste peste fuste şi şorţuri şi caţaveici cu blană de pisică, vindea ridichi negre, grăsime topită de vacă, purta în sân un şip de rachiu, îşi gargarisia ades gâtul şi plângea Vineri seara când binecuvânta — după datină —lumânările.

Tata era înalt, avea nările arse de tabac, palma tăbăcită, mirosea a piele şi pap şi se spăla pe mâini cu scuipat. Părinţii nu-l alintau, dimpotrivă. Sâmbăta, mai ales, când toţi copiii's slobozi, se agaţă de cotigi şi se încaeră prin livezi, îl leagă de masă şi-i poruncesc să cetească **Tractatele părinţilor sinagogei.** Poveţele cărţilor trebuie să fie înţelepte, o limbă aleasă îţi gâlgâie prin creer cu gust de vin de stafide — dor Oivide nu înţelege nimic. Pesemne că rămân pentru toţi neînţelese. Ca întregul ritual ebraic : un destin care se îndeplineşte, fără vrere, cu făţarnică umilinţă. Aşa e

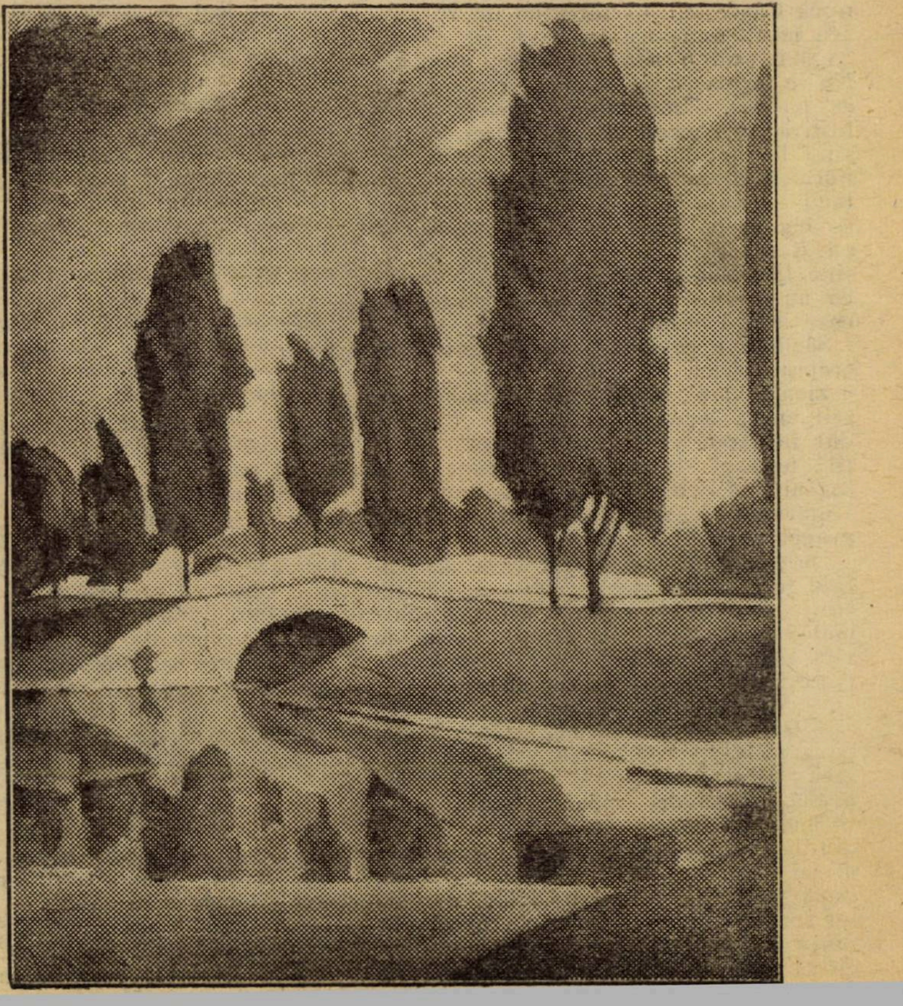

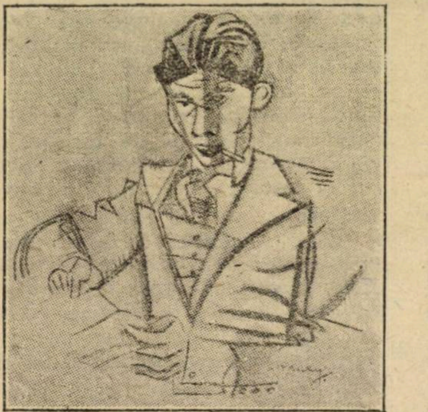

ION CALUGARU

plăcut Domnului — plăcerea Domnului e poruncă, porunca lui trebue îndeplinită. Pentru că e pipernicit Oivide nu poate fi nimic : nici băiat de prăvălie, nici ucenic de meșteșugar. Deaceia e silit să cugete, să cântărească rosturi, să se plângă față de sineși că e nedreptățit. In desfășurarea zilelor când oamenii umblă, se ceartă, vorbesc de treburi și bat cuie, se iscă un gol : Sâmbăta. Un gol care nu poate fi cântărit cu măsură, ceasul somnului. Acele vieții se frâng, slăvile se surpă, inundă somnul. Odihna ce trudește...

In Sâmbăta de pomină, Oivide ardea să-i vadă pe țigani... Țiganii sunt spurcați dar slobozi. N'ascultă de legi scrise, de înțelepți — se fugăresc prin verdeață cu caprele și măgarii, îmblânzesc șerpii, au miros de lutărie stropită. Privește pe geam : — trec căldărari desculți, vajnici. Arama miroasă a turtă de miere cu nuci. Gândește : — turta de miere pentru munți se coace în tavele de aramă. Țiganii sunt o seminție care nuntește. Nu se îngrozesc de nimic ; au râsul tare ca pietrele. Sâmbăta e o cloanță nemilostivă ; te păzești să nu te urci în trăsură te sugrumă morții. De n'ar fi fost bucatele alese pregătite de Vineri—colacii cu coaja prăjită, mălaiul cald care se înghite cu borș de sfeclă, nu i-ar fi părut rău să și moară Sâmbăta. Să leșine în drum ca un mânz, să se usuce ca un hrean, să crape ca un străin (de care nu ți-i milă)...

Sâmbăta e ceva de belșug, care-ți încrețește pielea de ciudă.

Ziua e albă , albime de porumbel, copiii umblă legănat veseli ca îngerii ; dar în pacea vremii se amestecă părinții : te leagă de masă, îți poruncesc să îngâni fonf proverbe ; așa le-a poruncit Dumnezeu, care n'a călcat niciodată pragul casei să-l vadă și Oivide...

De ciudă, Oivide a băut vinul de stafide (care mustește pe sobă) a mâncat știuca umplută și oala cu sarmale. Sarmalele sunt acre. In frunza verde de viță simți aroma mărarului ; aromă care trezește un brădet ascuns în tine.

— Nu mai e nimic de „cuprins“ ? își zise Oivide, care în sfânta mânie împotriva mâne-sii se simte cuceritor de țări. Sătul, răzbunat, slobod o ia la goană. Descinde râpa din dosul casei — unde brusturii și buruiana crește din belșug. Aerul e verde. Copiii taie urzici pentru uruiala vitelor. Sâmbăta, după prânz îi pare lui Oivide, urzicile nu sunt veninoase. Chiar un ovrei s'ar putea răzbuna. Dar Dumnezeu a poruncit să nu miști mâna... Trece podișca de

bă, cu mâinile la spate ca într'un rai fără poliție. Fetele au funte de păr, cercei de ață, băeții ghete noui cu tocuri de cauciuc. **Ghete nobile,** ghete galbene cu boturi de copoi, ghete ascuțite cu boturi de știuci. E tăcere ca sub apă. Oamenii ca peștii roșii în bazinul limpede. Cei însurați, la pas cu vremea, rași, sparg semințe de dovleac. Bătrânii se târâie gârbovi spre sinagogi, pentru rugăciunea de amurg.

(Numai Sâmbăta vezi că n'au murit toți bătrânii și nu's toți paralitici cum se cuvine !) Soarele prăjește. Seamănă c'un lighean de jăratec. (Oivide cugetă fără întrerupere, nemulțumit de cum s'au statornicit lucrurile).

Copii aleargă după porumbei vineți. Porumbeii sboară. Dac'or avea aripi, Oivide s'ar întâlni zilnic cu îngerii pe cărările văzduhului, li-ar mângâia gușa, li-ar povesti ieșirea din Egipt. Ingerii, deși au trăit și atunci n'au memorie pentrucă's albi ca bătrânii. Vacile se întorc dela pășune. Sunt cuminți și vrednice. Dimineața pleacă de acasă, neînsoțite și deasemeni în amurg, se întorc, ca dela școală. Păcat numai că n'au mâini și ghiozdane ! Au ugerele pline de lapte, învățăminte și blesteme. Vacile știu să înjure. Invață din fragedă copilărie, ca păcurarii. De n'ar mugi și și-ar subția limba ar putea fi precupețe. Aici, Oivide, nu se împăca cu nedreptatea : de ce oamenii își îmbracă slugile și nu se gândesc de loc la îmbrăcămintea vacilor ?... Toate ulițele duc la podul de peste râu ; toate ulițele fug cu Oivide, îl străbat lăuntric, trec prin creer ca șine și cugetă... ca un frate mai mare. Casa amenință din horn ca din deget. Se preface în om și țipă , Oivide, am să te pârăsc ! Are glasul răgușit. Casa e, în toate zilele, o slugă mută — slugă pe care o plătesc chiar oameni mai sărmani decât dânsa. Casa nu te bate cu cureaua. (Nu e încinsă ca tata ; n'are hernie)... Iată podișul desfăcut ca un trup care-și spală picioarele în râu. Răchițile se ciocnesc cu coarnele, ca berbecii. Apele clipocesc printre pietre. Două țigance înoată pe spate, sânii treji ies la suprafață pe pieptul apei. Imprejurul focului de vreascuri, copii măslinii dănțuie nerușinat și leapădă păduchi. Și iar cugetă Oivide : — Omul milostiv crește la trupul său și ceva păduchi , omul voinic deasemeni. Un păduche e o pasăre pe lângă casă. Numai morții n'au. Oamenii mor când nu mai au. Regii plătesc în aur cu zimți căciula de păduchi.

Dar nu-i plăcut nici belșugul... Și ce duhoare răspândesc bucatele țigănești ! Când trece, câteodată, pe la gherete și zărește ciosvârtele de porc pline de slănină, îl cuprinde greața. Țiganii se nutresc numai cu mațe, plămâni, gingii și picioare, pentru răcituri. Miroase pârlit. Câteva corturi de pânză neagră — mame întinse ca scroafele cu purcei, alaptă prunci de aramă. Ce scârbă să sugi un sân cu pielea solzită ! Bărbații ciocănesc cazane de aramă. Mușchii se umflă, sudoarea îmbrobonește.

Freacă cocleala cu apă tare și spoiala se prinde pieliță de lapte fiert...

Era cald ; zăduf. In mijlocul câmpului era mai scund ca tufa de laptele câinelui. Șesul și-a pus o sgardă de gât : linia ferată. Când trece un tren pitic, sughițând, îl latră câinii: — Hau ! Hau ! Ham ! Ham ! Câinii s'au înțeles când latră unul, să tacă celălalt. Cocoșii, dimpotrivă, cântă în cerc, ca în arenă. La

clopotul o dojenește cu glas de piuliță : — Mai taci ! Mai taci ! Nici un ins nu s'a crucit ; nici o femeie nu s'a întors cu fața la răsărit. Țiganii sunt, în această privință, ovrei.

Oivide ar fi sburdat cu iezii !, înviat de bucuria tare ce l-a cuprins. Iși măsura, în gând, trupul cu câmpul — câți coți are toloaca ? de câte ori încape trupul în câmp ? Se rușina : să nu-l vadă câmpul, țiganii, soarele să nu-i asvârle un bobârnac de jăratec, cerul să nu-i cadă, cearșaf, peste cap. Il umili amurgul ; îl sperie umbra care se lăsa.

Deodată sosi un comisar bondoc, pripit și peltic în mișcări întovărășit de câțiva sergenți, cu bice mici. Poruncă : să plece țiganii !

Din mulțime se desprinde vătaful trupeș, vorbește, vorbește ; răspund toți țiganii, ca la sinagogă, când începe cantorul și sfârșește norodul. Se înhamă catârii, corturile sar în căruțe, peste boarfe, fete și plozi. Comisarul și sergenții se retrag în cârciumă Lărmuie îndepărtat, surd. Grabă din care Oivide nu înțelege nimic. Un țigan înalt și bărbos ceva ce ar fi slujit cândva de rădăcină, îl prinde pe Oivide ca pe un pui, îl asvârli în cușcă. Fără frică, fără cuvânt. Par'că l-ar fi tras mama de mânecă (să-și șteargă nasul) sau l-ar fi urechiat tata. In cușcă Oivide avea tovarăși : un cățel, un purcel creț cu cercei la gât și trei gâște.

Oivide n'a țipat ; de nedumerire, de spaimă.

— Ssst !... Când te-o întreba cineva, Vitai te chiamă... 'zit ?

— Da... Vitai... frate cu gâștele și cuțiu...

Și au plecat, în timp ce se deslănțuia furtuna. (urmează)

1921.

ION CALUGARU

In jurul tronului tău de foc

de ANDREI ADY

Nu-mi porunci să-ți jertfesc la picioare
Amintirile unei vieți desfăcute,
Apuse și cu flăcări trecute.

Iartă focurilor ce nu mai sunt,
Sărutărilor ce gura ni-aprinse,
Iartă dorurilor mele stinse.

De-asupra acestor regesc de triste
Ruini cu sclipiri de stea căzătoare,
Intronează-ți zâmbetele tale arzătoare.

Zidește, ca să le poți da foc,
Sute de doruri și orașe și podoabe 'noite,
Sute de mântuiri mai dinainte jertfite.

Ca să nu văd în jurul tronului tău de foc,
Decât pustiirea ceasului rău,
Să cuprindă toate prăpădul tău.

trad. ISAIIA TOLAN

Reîntoarcerea

de COSTAS URANIS

Dimineaţă de primăvară. După ce răsărise, colorând trandafiriu crestele munţilor de primprejur, soarele îşi răspândia lumina tot mai jos gonind umbrele dese care coborau mereu spre poale, în jurul pâlcurilor de copaci şi de arbuşti dintre albiile râurilor. Frunzişul arborilor fremăta vesel în aerul rourat. Mierloii de munte, ascunşi prin tufişuri, cântau. Din depărtare, de pe culmea unor dealuri, ajungea behăitul potolit al oilor care plecau dela stână. Cerul era limpede de tot.

— Slavă Domnului ! — gândi Iani Ţucátos zvârlindu-şi ochii împrejur peste munţi şi câmpii, peste ape şi ogoare, unde se deosibeau triunghiuri şi pătrate colorate tot într'altfel fiecare, sorbind adânc, cu nesaţ, aerul răccros şi curat al dimineţii.

Catârul, mergea clătinând ritmic din cap, iar talanga dela gâtul lui suna metalic şi monoton.

Cărăuşul, ţinând de cele două capete băţul, trecut pe după gât, îşi însoţia tăcut catârul, privind cu indiferenţă la priveliştea care cufundase în extas pe Iani Ţucátos, în vreme ce câinele cărăuşului cu botul prin ţărână, alerga înaintea catârului, oprindu-se dintr'odată ca să adulmece ceva, sau îşi strecura botul prin tufişuri, spăimântând mierlele care sbucniau bătând sgomotos din aripi.

— Slavă Domnului ! — zise iar Iani Ţucatos. In el a simţit zbătându-se, ca o pasăre, bucuria reîntoarcerii în patrie—patria pe care o părăsise acum opt ani, ca să se ducă — aşa cum s'au dus atâţia alţii — să-şi cate norocul în America. Norocul, — slavă ţie, Doamne ! — îl ajutase. In cei dintâi ani, e drept răbdase, se chinuise. Doamne ! ce proşti îs cei cari cred că în America gologanii aleargă pe drumuri ! Acu, el îşi dădea seama cât trebue să munceşti ca să poţi scoate câţiva dolari, dar, mai ales, ce economie trebue să faci ca să-i poţi pune deoparte. La început a muncit pe ici, pe colo, ba pe la de-ai noştri, ba pe la străini. Se băga la de toate. Mânca cât putea mai calicos şi dormia într'o odăiţă scundă cu alţi doi din satul lui. Şi aşa a izbutit să pună deoparte câţiva dolari şi să se apuce de o afacere de „afacerea lui", în tovărăşie cu un prieten. Azi are ceva chiag. Restaurantul lor mergea minunat şi tocmai lucrul acesta l-a hotărît să facă o călătorie în patrie, unde socotia să rămână vreo şase luni.

Dar spre casă nu-l mâna numai nostalgia. Fără să mărturisiască, unul din motive era şi acesta : să arăte, celor din satul lui, schimbarea, transformarea lui în vremea celor opt ani, de când el Ţucátos cel tânăr, pe care cei din sat îl cunoscuseră muncind la câmp, şi care, într'o bună zi, după ce-şi făcuse armata, a plecat, având drept bagaj o buccelută cu câteva rufe şi drept avere doar banii de drum, şi aceia împrumutaţi. Nu ţinea la fleacuri, deloc. Totuş zâmbia cu mulţumire când se gândia că are să minuneze pe cei din sat cu politeţa lui, cu hainele, cu inelele, cu potirul şi cu discul — o pereche de vase mari, suflate cu aur — pe care le aducea în dar bisericii, cu ce are să le povestească despre America cea îndepărtată cu casele ei uriaşe, în care trăesc sute de oameni, cu drumurile ei minunate, pline de o mişcare de nedescris, cu teatrele ei, unde vezi dansând femei aproape goale şi o mulţime de alte ciudăţenii şi minunăţii.

Toate acestea le simţia nehotărît într'însul. Ce era însă mai presus de toate, mai ales în clipa aceea era bucuria reîntoarcerii, pofta de a se odihni câteva luni după opt ani încheiaţi de muncă neîncetată.

— De toate are America, da'aer ca ăsta, mai ba ! — gândia el şi, deschizând gura, sorbia cu nesaţ aerul curat al munţilor, parfumat de levănţică şi de cimbru.

Soarele era sus. Se apropiase binişor de sat şi recunoştea acuma fiecare copac de pe marginea drumului, fiecare vale acoperită de platani, fiecare colibă singuratică pe care o lăsau în urmă. Instinctiv izbia cu călcâile în catâr, ca să ajungă mai iute. Vroia să-şi facă intrarea în sat înainte de amiază, să descalice la fântâna satului, unde se adunau de obicei ţăranii ca să cinstiască câte-un ciocan de rachiu înaintea prânzului şi unde are să găsească, fără îndoială, şi pe cei doi din satul lui care veniseră şi ei numai de câteva luni din America.

Nimeni nu ştia de sosirea lui. Nici nu scrisese acasă. Voia să facă vâlvă în sat : să-l vadă dintr'odată şi vestea să meargă din gură'n gură :

— S'a întors Iani Ţucátos !... S'a întors Iani Ţucátos !

Se uita cu lăcomie spre locul unde aştepta să i se ivească satul.

— Ia mai îndeamnă, că ne-a prins amiaza, zise către cărăuş, găsind vorba asta ca să-şi mai ascundă nerăbdarea. Plictisit cărăuşul atinge catârul, care, dupăce face doi-trei paşi mai repegior, pleacă iarăş capul şi o ia tot aşa de dămol, ca mai înainte.

In cele din urmă, la o cotitură a drumului, şi-a zărit şi satul, agăţat pe coasta muntelui. A oprit catârul şi s'a uitat lung de tot, cu emoţie, spre sat. Printre gardurile grădinilor şi buchetele de maslini, smochini şi lămâi se zăriau căsuţele-i albe. Pe fiecare o cunoştea. Cea dintâi care şedea ca o sentinelă lângă drum, era a lui moş Catoféris. Cea de colo, văruită liliachiu, era casa popii Manole... Iacă şi biserica ! Clopotniţa, clădită cu bani trimişi din America, i se părea ca un lucru al lui, pentrucă dăduse şi el treizeci de dolari. Ochii îi jucau acum şi-i umblau după bordeiul părintesc. I-l ascundea deocamdată frunzişul des al plantanilor, cari umbriau grădina fântânii. Fumuri albăstrii se ridicau ici şi colo din hornuri spre cerul senin de tot. Un măgar zbiera undeva...

— Ce-o să fie când m'or vedea ! gândi zâmbind Iani Ţucàtos.

După vreo zece minute trecu prin faţa casei lui Catoféris. Se uita şi la dreapta şi la stânga ca să vadă ce impresie are să facă sosirea lui. Băbuţa lui Catoféris tocmai băga pâinea la coptor şi era aşa de absorbită că nici nu s'a întors să se uite când a auzit talanga catârului. Ceva mai încolo, lângă un gard se oprise un băeţaş desculţ, care-l privia mirat, muşcând dintr'un dărab de pâine neagră. La o fereastră, gătită cu ghivece de maşcate, şedea o femee tânără şi cosea. Când a auzit talanga catârului, a ridicat ochii şi s'a uitat cu mirare multă la trecător. Iani Ţucátos a bănuit cine era. E Garofiţa lui Ţechiris.

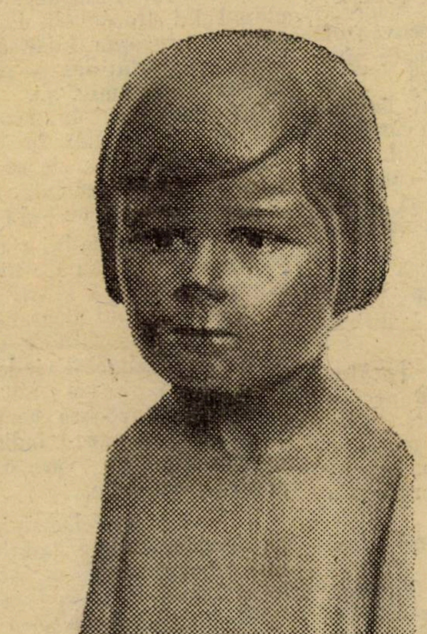

O. HAN : PORTRETUL LUI NINI

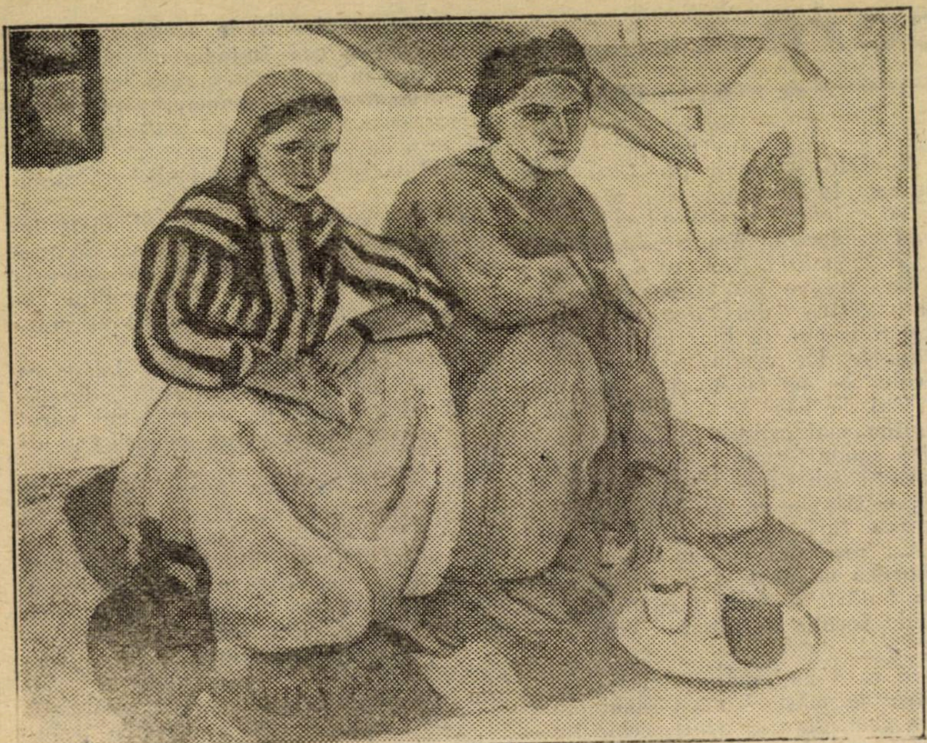

ŞT. DIMITRESCU : MAMA ŞI FIICA

Am lăsat-o codană şi acu-i nevastă! gândi el.

Acuma dela ferestre, depe prispe şi de dindărătul gardurilor, se uitau după el câteva femei. Dar par'că niciuna nu-l recunoştea. Il priviau curioase, cum ai privi un străin.

— Ce mai faci, mamă Trandafiro? grăi râzând către o ţărancă între două vârste care-l privia din cerdac. Nu mă mai cunoşti?

— Tu eşti, Iani? făcu bucuroasă femeea, recunoscându-l după glas, singurul lucru care nu se schimbă niciodată la om. Bine-ai venit, maică! Cum să te mai cunosc, aşa cum eşti acuma?

Bucuria mamei Trandafira înveseli pe Iani Ţucátos, care simţise oarecare deziluzie pentrucă intrarea lui în sat nu făcuse impresia pe care o aştepta.

— Cum să mă mai cunoască: mustată tunsă, pălărie tare, strae nemţeşti! gândi el scuzând pe femei şi mângâindu-se pe sine.

— Acu când oi descăleca la fântână, să vezi ce-o să fie!“

La fântâna satului însă n'a întâlnit gloată, cum s'aştepta. La o masă, în umbra unui platan mare, şedeau numai popa Manole, notarul satului şi doi fruntaşi din sat, cari-şi sorbiau rachiul. Şi lor le-a trebuit câtăva vreme până să-l recunoască. Când a sosit tocmai cinsteau şi s'au întors cu toţii spre el, ca să-l vadă mai bine.

— Tu eşti, bre Iancule? făcu în sfârşit unul din fruntaşi — cel care-i împrumutase bani de drum — când Iani Ţucátos, după ce spusese cărăuşului să-i ducă bagajele acasă, s'a apropiat de grup.

— Eu îs! — zise Iani Ţucàtos râzând ca să-şi arate dinţii de aur. Bine v'am găsit! L'au primit bucuroşi — ce-i drept — dar fără mirarea şi fără veselia pe care o aştepta el. L'au recomandat notarului, i-au adus şi lui un rachiu, l'au poftit să şadă şi-au început a-l întreba: când a plecat, dece n'a scris acasă, cum a călătorit şi ce mai face cutare şi cutare din sat, cari-s tot în America?

Iani Ţucàtos ar fi vrut ca ei să-l întrebe de el însuş, de treburile lui, de averea lui sau să-l întrebe cu curiozitate de America de viaţa de pe acolo, de atâtea lucruri frumoase şi minunate de pe acolo. Dar nimeni n'avea curiozitatea asta. Se mărgineau să-i spună cât a trimis acasă unul şi altul, cât a depus la bancă cutare, vorbiau cu respect de ceilalţi „Americani“ din sat — şi numai de Iani Ţucàtos nu vorbiau.

Şi pentru că — bineînţeles — nu făcea să le vorbească despre sine însuş, aşa, dela el a adus vorba, cu ocoleală, despre viaţa din America şi-a început să le vorbească despre casele cele uriaşe, despre drumurile cele mari, despre...

...Dar notarul i-o tae, ia el cuvântul şi-i dă amănunte mai multe despre viaţa din America.

— Dumneata ai fost pe-acolo? l'a întrebat cu oarecare indignare Ţucàtos.

— Nu! răspunse simplu notarul. Ia, am cetit şi eu prin ziare, prin cărţi...

— Una-i să cetești și alta-i să vezi! i-a replicat Iani Ţucàtos umflându-se în pene.

— Da de unde! Tot una-i! zise notarul, care avea imaginaţie şi adăogă:

— Eu dacă m'aş duce acu în America, nu m'aş rătăci!

Ca să schimbe vorba, Iani Ţucàtos spuse popii Manole că i-a adus pentru biserică un disc şi un potir, mari, suflate cu aur. S'aştepta să vadă pe moşneag tresărind de bucurie. Când colo, ce să vezi? lucru ciudat, popa Manole n'a arătat nici un entusiasm.

— Disc şi potir ţi-ai găsit să-mi aduci taică?

— Da' de ce? făcu mirat Iani Ţucàtos.

— Până acum avem două perechi, lămuri popa Manole. O pereche a bisericii şi-o pereche pe care a adus'o mai antărţ băiatul lui Pandele. De ce nu mi-ai scris să mă fi întrebat. Ţi-aş fi spus să-mi iei vre'un candelabru sau mai ştiu eu ce...

Şi popa Manole a schimbat vorba.

— Dacă veneai acu trei zile te-ai fi întâlnit cu Sotir Havanàs si cu Gheorghe Lavugis.

— Ce? ori au plecat? întrebă mirat şi mâhnit Iani Ţucàtos, care făcuse socoteala să petreacă măcar un ceas în tovărăşia celor doi „Americani“, jucând o concină sau vorbind de „America lor“.

— Au plecat! zise unul din fruntaşi. Cum nu i-ai întâlnit la Pireu?

— Nu! făcu distrat Iani Ţucàtos, care a simţit coborând în adâncul sufletului său mâhnirea, pe care o simte fiecare când nădejdile l-au înşelat. Bucuria reîntoarcerii îşi pierduse destul din farmec, din clipa când descălecase la fântână.

Tocmai atunci a sosit şi tată-său ca să-l ice acasă. Şi când l-a văzut pe tată-său, bătrân, pe tată-său, pe care-l privia plin de gingăşie, de emoţie şi de admiraţie, Iani Ţucàtos a simţit una din cele mai mari bucurii ale vieţii lui. Amărăciunea, din care gustase cu câteva clipe mai înainte, pierea ca fumul şi se gândea că merita să facă o călătorie aşa de mare, numai şi numai să poată face lui taică-său bucuria pe care i-a făcut-o.

Maică-sa, care se îmbrăcase cu hainele cele mai bune, l-a întâmpinat în pragul bordeiului lor şi, printre sărutări, l-a dojenit că nu le-a trimis veste că se întoarce aşa că nu i-au pregătit nici o mâncare mai aleasă.

— Da' pentru mâncare crezi c'am venit, mamă? făcu Iani Ţucàtos ca s'o mângâe. Dacă era pentru mâncare, rămâneam acolo, în America. La restaurantul meu făceau treizeci de feluri pe zi. N'aveam decât să aleg!

Curios, şi-a rotit ochii prin casă. Erau numai două încăperi. Intr'una era plita: acolo mâncau şi-acolo dormiau iarna. In cealaltă, unde erau acuma, se vedeau câteva lăzi, două scaune, o masă deasupra ei o oglindă aurită, iar pe pereţi, ici şi colo, câteva fotografii de-ale lui, care-l înfăţişau în deosebite epoci ale vieţii lui din America, una din ele, cea mai mare, care era şi încadrată îl arăta cu tovarăşul său şi cu servitorii în restaurantul lor.

Afară de fotografii mai erau şi câteva litografii care arătau statuia Libertăţii din New-York, reclame de biscuiţi sau chipul lui Roosevelt. Pe masă era întinsă o muşama, înfăţişând podul Brooklyn, cel dintâi dar pe care Iani Ţucàtos îl trimisese maică-sii, două-trei luni după sosirea lui în America. Iani Ţucàtos, care s'a gândit la interiorul caselor din America, şi-a zis că trebue să cumpere şi câteva mobile pentru casa lor, şi a spus şi lui tată-său hotărîrea luată.

— Ce să facem? i-a răspuns tată-său. Noi am dus-o toată viaţa cu astea, măi băete! In loc să zvârli banii pe lucruri de prisos mai degrabă să cumperi şi ogorul lui moş Xiftéris, că tot e lângă al meu. Am auzit că-l vinde...

— Las'că vedem noi... vedem noi, făcu, cu oarecare nemulţumire, Iani Ţucàtos, pe care-l indispusese adânca indeferenţă pe care o arăta tată-său pentru civilizaţie.

A doua zi era Duminică. Iani Ţucàtos s'a bărbierit, şi-a îmbrăcat hainele cele mai bune, pantofii de lac, şi-a pus inelele şi luând la dreapta şi la stânga pe taică-său şi pe maică-sa a pornit-o de cu vreme spre biserică. Pe drum se gândia că toţi enoriaşii or să-şi arunce ochii pe el când o fi să intre în biserică şi atunci zâmbia, gândindu-se la mirarea ce-ar s'o producă atunci când are să zvârle pe discul popii, la nafură, un sutar.

A intrat în biserică cu un aer grav şi maestos, a urmărit slujba cu uşoară nerăbdare, şi când a venit vremea să iee nafura a zvârlit pe disc sutarul cu o mişcare indiferentă, de om obişnuit cu asemenea dărnicii.

La eşire s'au strâns împrejurul lui câțiva țărani şi Iani Țucàtos i-a poftit pe toți la fântână, să cinstească câte ceva. Acolo, cum vorbeau, unul incepe vorba despre sutarul pe care-l dăduse la disc; un altul însă a găsit nimerit să spună că feciorul lui Havanàs, Sotir, dăduse doi sutari, unul pe discul popii şi unul pe discul bisericii. Asta l-a atins pe Iani Țucàtos și i-a tăiat tot cheful.

— Cum merg treburile? l-a întrebat altul.

Iani Țucàtos a prins momentul favorabil ca să vorbească despre el însuş. A început a le vorbi de restaurantul lui unde mănâncă, la amiazi și seara, câte cinci sute de oameni, a descris interiorul restaurantului, și, dintr'o nevoe instinctivă, și ca să minuneze pe consătenii lui, le-a spus ce avere are el azi mărind-o cu trei mii de dolari.

Ciudat însă, asta n'a făcut nici o impresie asupra țăranilor. Au început a vorbi de averi ca și cum toți s'ar fi născut în mijlocul bogățiilor. Pomeneau de alte averi, mai mari ca ale lui. Cutare avea 30 de mii de dolari, feciorul cutăruia avea 50 de mii.

— Cât o să mai rămâi pe-aici? l-a întrebat unul.

— Patru, cinci luni — a răspuns Iani Țucàtos, mai tăind vre'o două luni din hotărîrea lui dela început.

Işi închipuise că are să fie centrul satului așa crezuse. Visase că țăranii or să se strângă buluc împrejurul lui la fântână și-or să-l asculte, minunându-se de povestirile lui despre viața din America, și că or să-l respecte pentrucă era proprietarul unui restaurant din New-York și pentrucă avea o avere de 20 de mii de dolari. Dar nimic din toate acestea nu s'a întâmplat! Sosirea lui n'a făcut impresia pe care o aştepta. Nu era cel dintâi care se întorcea cu gologani în sat. Țăranii aveau și ei copii sau gineri în America şi vorbeau de ea ca şi cum ar fi fost pe acolo chiar ei. Casele gigantice, drumurile uriaşe și celelalte de felul acesta nu le mai făceau nici o impresie. Pe dealtă parte toți aveau pe buze cuvintele „dolar", „cec", „consemnare" și altele de acelaş fel, cu care Iani Țucàtos credea că are să-i zăpăcească. In casele tuturor aproape erau, ca și într'a lui, fotografii de oameni cu guler scrobit și cu lanț la brâu, litografii, mușamale cu podul Broo Klyn, ba în casele multora erau lucruri mai de preț: de pildă, în casa lui Lavugis era un gramofon care cânta doine româneşti, iar în casa popii Manole, un ceasornic cu muzică. Nimica nu mai mira pe țărani.

Iani Țucàtos, care-și închipuise întoarcerea în sat ca un roman, începuse a se plictisi grozav... Zilele îi treceau monotone, pustii, fără nici un chef. Umbla prin sat în colo și încoace îmbrăcat nemțeşte şi cu lanț la brâu, fără ca cineva să-i dee atenție. Țăranii îşi vedeau de treburi, de ogoare, se duceau la târg ca să încaseze mandatele trimise de copii — și viața curgea liniștită, zilnică, monotonă.

Abia trecuse o lună decând se întorsese în sat Iani Țucàtos, și, cu toate acetea, se și desgutase. Chiar taică-său îşi petrecea vremea la câmp iar maică-sa nu era în stare să priceapă minunățiile Americii despre care-i povestea el. S'a dus la fântână și-a dat de notar.

Acesta, care, pe vremuri, fusese student în drept şi avea o mare idee despre sine însuş, nu dădea nici un interes cuvintelor lui Iani Țucàtos. Vorbea neîncetat numai despre sine, îi destăinuia dragostele sale de prin provincie, pe unde fusese, și la care se întorsese ca „subofițer de jandarmi".

La târg, unde se ducea uneori ca să-și gonească urîtul, nici acolo nu-i dădeau nici o atenție. La cafenea ședea stingher ca o cucuvae: de multe ori se întorcea în sat călare, fără să-și fi deschis gura ceasuri întregi.

A început a se gândi cu nostalgie la America. Găsea că satul lui a rămas îndărăt grozav cu civilizația, că cineva n'are cum să-și petreacă vremea și mintea: se ducea spre parcurile, teatrele și femeile pe care le cunoscuse din întâmplare în New-York și 'ntr'ânsul creștea dorința reîntoarcerii.

Două luni după ce sosise, Iani Țucàtos a pretextat că din America primise veşti că averea lui e în primejdie şi după câteva zile a plecat din sat cu un aer de uşurare.

Se întorcea iarăș în America, în adevărata lui patrie de acum înainte.

Trad. G. G. COSTIN

Poezia pură

DIN „VARIÉTÉ" **PAUL VALERY**

Ceia ce fu botezat de Simbolism, se rezumă foarte simplu în intenția comună a mai multor familii de poeți (de altfel dușmane între ele), de a „răpi muzicei bunul lor". Taina mișcărei acesteia nu-i alta Obscuritatea, straniul, din care li s'a făcut atât de mare vină; aparența unor prea intime legături cu literaturile engleză, slavă sau germanică, dezordinele sintactice, ritmurile neregulate, curiozitățile vocabularului, figurile continui, totul se deduce uşor, îndată ce recunoaştem principiul. Zadarnic observatorii unor atari experiențe, ca și cei ce le practicau, s'au agățat de bietul cuvânt Simbolism. El nu cuprinde mai mult de cât îi dai; dacă cineva îi atribue nădejdea lui, o regăseşte acolo!

Eram, însă, nutriți cu muzică, nu visau capetele noastre literare decât să scoată din limbagiu, aproape aceleași efecte produse de cauzele pur sonore asupra făpturelor noastre nervoase. Pentru unii, Wagner; ceilalți îndrăgeau pe Schumann. Aşi putea scrie că îi urau. La temperatura interesului pasionat, aceste două stări sunt nelămurite.

O expunere a tentativelor acestei epoci, ar cere o muncă sistematică. Rar au fost, în mai puțin timp, închinate, mai multă evlavie, mai multă îndrăzneală, mai multe cercetări teoretice, mai multă știință, mai multă pioasă atenție, problemei frumuseței pure. Se poate spune că asaltul s'a dat de pretutindeni. Limbagiul este complex; natura lui multiplă îngăduia scormonitorilor diversitatea încercărilor. Unii, care păstrau forme traditionale, câteva, ale versului francez, se sileau să înlăture descrierile, sentințele, moralitățile, preciziile arbitrare, purgau poezia lor de toate elementele intelectuale, aproape, pe care muzica nu le poate exprima. Alții, împrumutau tuturor lucrurilor, nesfârsite înțelesuri, care presupuneau o metafizică ascunsă. Se foloseau de un delicios material, ambigu. Populau parcuri fermecate și evanescente crânguri, cu o faună, în întregime ideală. Orice era aluzie; nimic nu se mărginea să fie; totul gândea, în regate împodobite cu oglinzi, sau, cel puțin, părea că gândeşte... Aiurea, vraci câțiva, mai dârzi și cu mai potolită judecată, întrebuințau încă bătrâna prozodie. Și mai erau cei care socoteau că audiția colorată şi arta de a combina aliterații, nu mai au taine; transpuneau, fără preget, timbrul orchestrei în versurile lor; nu se înșelau, uneori. Alții regăseau, savant, naivitatea și grațiile spontane ale vechei poezii populare. Filologia, fonetica, erau pomenite în veşnicele desbateri ale acestor riguroși amanți ai Muzei.

Vreme de teorii, de curiozități, de glose și de pasionate explicări. Un tineret destul de aspru, respingea științifica dogmă, care începea să nu mai fie la modă, și nu adopta dogma religioasă, care încă nu era; credea că are să găsească în cultul, adânc și minuțios, al tuturor artelor, o disciplină şi un adevăr, poate, fără echivoc.

Puțin a trebuit ca o nouă religie să se întemeieze.

Dar operele timpului nu trădează asemenea preocupări. Dimpotrivă, trebue să bagi de seamă ce interzic, și ce încetă să apară în poeme, dealungul perioadei de care vorbesc. Gândirea abstractă, odinioară primită până și'n vers, în neputință astăzi de a se îmbina cu emoțiile izbucnite pe care la fiecare clipă ai fi dorit să le provoci, exilată dintr'o poezie, năzuind să se reducă la esența ei, speriată de multiplicatele efecte de surprindere și de muzică, poruncite de gustul modern, s'a mutat, pare-se, în faza de pregătire și în teoria poemului.

Filosofia, morala chiar, tindeau să se înstrăineze de opere, pentru a se adăposti în reflecțiile care le purced. Era acesta un foarte adevărat **progres.** Filosofia, dacă scazi lucrurile vagi și pe cele respinse, se îngrădește, acuma, în cinci sau șase probleme, precise în aparență, nedeterminate în fond, contrazise când îți place, totdeauna reductibile la certuri linguistice, și a căror soluție atârnă de felul de a le **scrie.**

Dar interesul acestor lucrări curioase, nu-i atât de scăzut pe cât ai putea crede: se sprijină pe astă fragilitate și pe însăși aste certuri, cu alte cuvinte, pe finețа aparatului logic și psichologic, pe care se cade să-l întrebuințezi, din ce în ce mai subtil; nu se mai sprijină pe concluzii. Nu mai înseamnă, deci, a face filosofie, când emiți considerații, fie și minunate, asupra universului și autorului său, asupra vieții, asupra morții, aupra duratei, asupra justiției... Filosofia noastră este definită prin aparatul ei, nu prin obiectul țintit. Ea nu se poate despărți de propriile-i greutăți, căci ele constituesc **forma** ei însăși; și nu ar lua **forma** versului, fără a-și pierde ființa, sau fără a corupe versul. A vorbi astăzi de poezie filosofică (fie chiar invocând pe Alfred de Vigny, pe Leconte de Lisle, și pe alții câțiva), ar fi să confundăm, naiv, condiții și aplecări ale spiritului, fără potriviri, vre'unele, între ele.

Nu înseamnă oare să uiți că țelul celui care speculează, e să fixeze sau să însuflețească o noțiune, — adică o **putere** și o **unealtă de putere**, în vreme ce poetul modern încearcă să nască în noi **o stare**, și să ducă această rară stare la punctul desăvârşitei bucurii ?..

Trad. de ELENA PROTOPOPESCU

Grupul celor patru

Expoziţia de pictură şi sculptură din sala „ILEANA“ Cartea Româneasoă)

— Chenare pentru patru chipuri —

Urcam în tovărăşia bunului meu amic Pentapolin, scara de marmoră a librăriei, către Paradisul pictat dela etaj şi cu fiecare treaptă, cu fiecare din aforismele lui plastice, mă convigeam că nici odată cel puţin în viaţa asta, nu-mi va fi dat să ajung un critic de artă. Pentapolin sfârşise tocmai lectura acelui agreabil tratat asupra picturii, al lui Tristan Klingsor şi mă întreţinea îndelung despre varietăţile post-impresioniste, repetându-mi pentru a nu ştiu câta oară că în pictură ca şi în toate artele dealtminteri, e vorba să suggerezi forma şi nu să o imiţi ; că‘n tot modelul şi în orice chip, e tăinuit un ritm care-i i-e propriu şi că a-l descoperi şi a-i da caracterul particular e sarcina artistului ; că pictura contimporană (şi cea românească se ţine în pasul apusului) uneşte într‘un îndrăznèţ sintetism lecţiile impresionismului, ştiinţa luminiii lui Monet cu orhestraţia coloristică a lui Cézanne şi cu desenul lui Gauguin, că între linie şi culoare, nu e, cum s‘a crezut de atâtea ori, incompatibilitate, etc., etc. Verva lui tehnică servea o nedesminţită pasiune plastică, însă în inima mea se înfiripa viermele îndoelii. Mă gândeam cu groază la acele minute de deformare savantă din faţa tablourilor, la acele miragii alterate de vitriolul aforismelor şi în minte îmi veneau cuvintele lui Suarès, după care, a trecut în lumea proverbelor adevărul, că din toate obiectele de pe faţa pământului, tabloul aude cele mai multe prostii. Mă gândeam — cu umilinţă — la frumoasa a cărei anatomie îmi e indiferentă şi la crinul a cărui diagramă florală nu-mi amintesc s‘o fi ştiut vreodată. Pentapolin perora înainte. Ajunserăm. Un public numeros înţesase vasta sală a expoziţiei. Amicul meu se îndreptă către un grup de critici de artă, preocupaţi să rezolve o gravă problemă de pastă. Profitai de absenţa-i favorabilă ca să dau o raită prin faţa tablourilor,

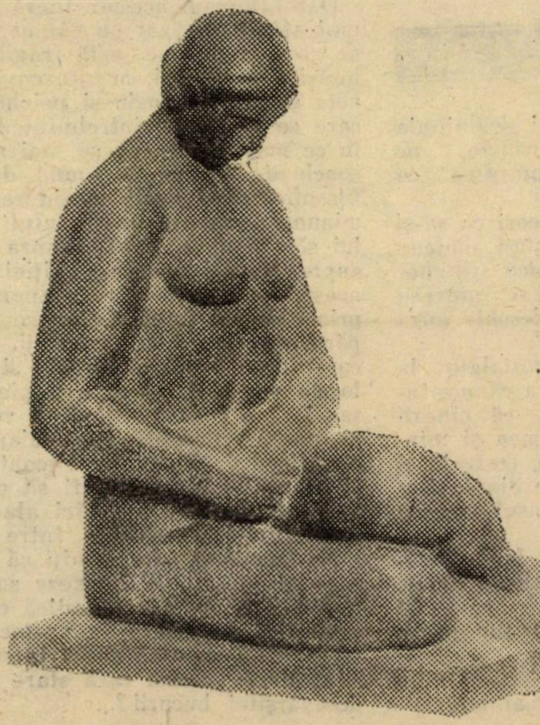

O. HAN : ELEGIE (EMINESCU)

ŞTEFAN DIMITRESCU

Iată o lume în care mă regăsesc ca între vechi cunoştinţe. Sensitivul, aş zice ironistul din „Uliţa negustorilor din Huşi“, ale cărei tonuri şi siluete schiţate cu mult pitoresc, nu pot fi uitate, cu uşurinţă, se regăseşte şi‘n tablourile acestea de Dobroge primară. Dela Iser incoace nu cunosc un portretist mai expresiv al tipurilor turce. Un realism veridic, aspru ca şi ţinutul pietros al Sciţiei, peste care paleta lui Ştefan Dimitrescu aplică o surdină de vis, de extaz oriental, de vagă oboseală. „Dolce farniente“ e un admirabil exemplu. Oamenii aceştia, disproporţionali, în atitudini diforme, aşa de absenţi cu toată vecinătatea lor trăesc totuşi o scenă din extazul haşişului. Un haşiş extras nu însă din cine ştie ce plantă blestemată, cât din firea lor orientală pe care pictorul a pătruns-o şi o evoacă şi‘n gestul acelei degustări pierdută a ţigării şi‘n contrastul umbrelor ghemuite de paravanul de var de care se reazămă. Aminteam mai sus de vechea pânză a lui Ştefan Dimitrescu „Uliţa negustorilor din Huşi“. „Hotel Europa“ e-un bun pendant. E o poezie a ‚peisagiului pseudo-citadin, pe care Ştefan Dimitrescu o exprimă cu o deosebită predilecţie. Atunci tonurile împrumută culori, oarecum, provincializate şi linia ia un contur uşor cariat. Sunt instrumentele acelei ironii duioase, cu care tratează astfel de subiecte. In „Studiu“, iată reapărând motivul acelei „bluze galbene“, tratat şi‘n alte pânze, mai înainte. Luminozitatea tristă din „Iarnă“, poezia contrastului din „Bunicul şi nepoata“ farmecul sugestiv din „O cafeluţă“, etc., etc., trebuesc cel puţin amintite înainte de a ajunge la marea pânză a lui Ştefan Dumitrescu — „Orientala“. Vastă compoziţie în care concepţia aminteşte, printr‘un ciudat contrast, de pânza lui Leonardo, Mona Lissa, şi‘n care arta compoziţiei şi darul colorist al pictorului se orhestrează în desăvârşite acorduri plastice, fac din „Orientala“ una din cele mai bune lucrări ale lui Ştefan Dimitrescu. Fee învăluită în tonuri de un vişiniu vesperal, proectat pe cadrul de calcar al Dobrogei, „Orientala“ altoeşte într‘un peisaj biblic, un suflet neostoiat de Circe fatală. Concepţie şi realizare, pânza aceasta readuce pe Ştefan Dimitrescu în planul mare compoziţii pe care pictorul l-a abordat în atâtea rânduri, cu răsunător succes.

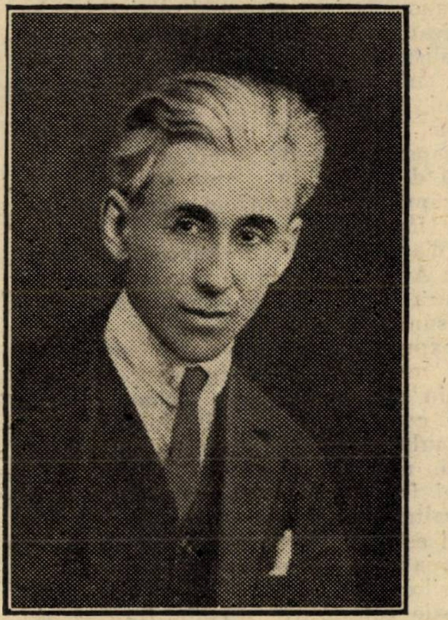

ŞTEFAN DIMITRESCU

F. ŞIRATO

„Artiştii din generaţia mea au privit, cei mai mulţi : burlanul sobei lor. Ei n‘au văzut de cât asta.Ei au neglijat, tot ceeace se poate adăoga pe perete prin mirajul propriei noastre esenţe. Tot ceeace întrece, iluminează sau amplifică obiectul şi supra-înalţă spiritul în regiunea misterului, în tulburele nehotărârii şi a delicioasei ei nelinişti, le-a fost cu totul închis. Ei s‘au ferit şi le-a fost teamă de tot ceeace se apropie de simbol, de tot ce aduce arta noastră, ca neaşteptat, ca imprecis, nedefinit şi care-i dă un aspect ce-o învecineşte cu enigma. Adevăraţi paraziţi ai obiectului, ei au cultivat arta numai în câmpul vizual şi au închis-o de către tot ceeace întrece şi care ar fi capabil să pue în cele mai umile încercări, chiar în negruri, **lumina spiritualităţii.** Inţeleg o iradiere care pune stăpânire pe spiritul nostru şi care scapă oricărei analize“.

Să mi se ierte rândurile acestea, cam multe, ale lui Odilon Redon, pe care mi le-am amintit pentru întâia oară, cu prilejul colectivei aceluiaş grup de patru, de anul trecut, în faţa tablourilor lui Şirato. Era în special o mică pânză, o casă umilă, solitară şi tristă, învăluită într‘o lumină de un galben fantastic şi al cărei locatar de bună seamă, căzuse pe prispă, înainte de a pătrunde în casă, izbit în creştet de insolaţia lunei pline. Dar sensaţia aceea de ireal, de supraterestru, se întâlnea şi în pânze de vastă compoziţie, precum „Intoarcerea“... sau peisagiile sau naturile moarte, care toate se distingeau prin acel atribut al luminii spiritualităţii, de care vorbeşte Odilon Redon. Expoziţia din anul acesta îi acuză aceste caractere. Suficient să amintesc acel peisaj cu plopi, „Podul dela Băneasa“ în care tonuri şi masă de culoare, realizează o atmosferă de feerie spirituală, desprins dintr'un plan întreceresc, sau de acel peisaj dela Tuzla, sau de acele chipuri de turc, sau de tătăroaică, în care liniile cele mai expresive şi culorile cele mai aprinse, par văzute printr'o ochiană fermecată. De altfel atmosfera aceasta de feerie spirituală — basm de Hofman, de poemă în proză, de Bacovia — se degaja şi mai clar dintr'o pânză pentru care — obsesie literară sau abandon sentimental? — n'aşi precupeţi elogiile, dacă aşi fi critic de artă. E vorba de chipul acela de fecioară „Abibé“, în care, reîntâlneşti ceva din ingenuitatea Azyadeei lui Loti, şi din diafaneitatea zaimfului lui Salambo, pe de altă parte. Dacă am adăoga că acel sfârc de coadă, prelingându-se, are ceva din triunghiul şarpelui din celebra scenă din Salambo, şi tot n'am exprima tot caracterul legendar din citronul mătăsos cu care învălue Şirato pe „Abibé“. Şi încă, nedreptăţim, ne dăm bine seama, naturile moarte şi acea desăvârşită pânză „In aşteptare“ pentru care o exegeză tehnică s'ar impune.

FR. ŞIRATO

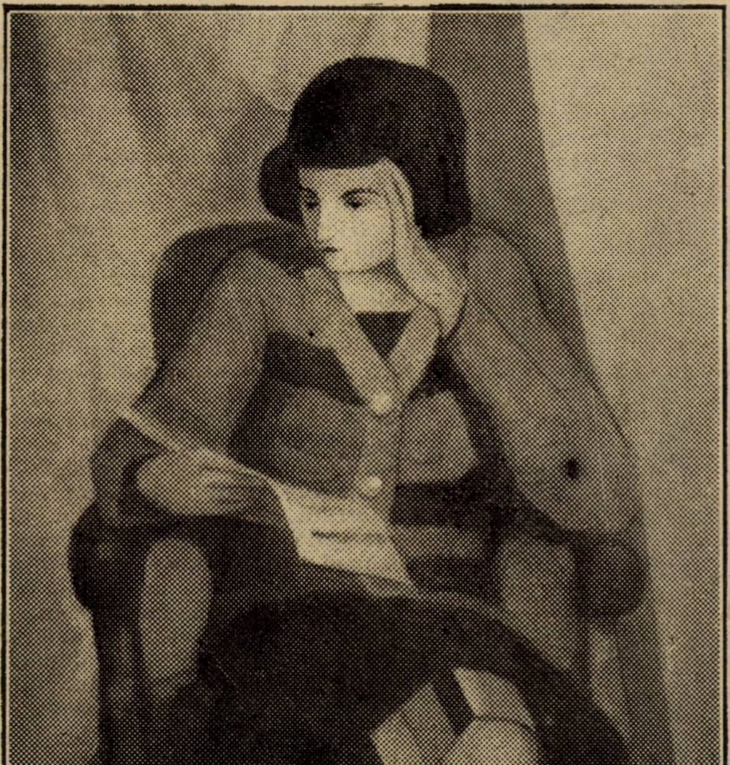

FR. ŞIRATO: LECTURA

N. N. TONITZA

Dacă Ştefan Dimitrescu este un realist temperat de o duioasă ironie, şi dacă Şirato spiritualizează natura şi o mută pe un tărâm de vis, N. N. Tonitza reprezintă latura pur idilică, senină, nevinovată, candidă. S'a zis, şi nu pe nedrept, că N. N. Tonitza este un virtuos al coloristicei. Ceeace pe un altul l-ar îngrozi şi l-ar dezavantaja, pictorul copiilor şi al păpuşilor—ceeace revine cam la aceeaşi strună — înfruntă cu o dexteritate într'adevăr remarcabilă. Este în culoarea şi în acordurile de tonuri din pânzele lui Tonitza ceva din graţia temerară a echilibristului de mare rasă. Nu ştiu întrucât, şi până unde se poate aplica pictorului designaţia de liric. Adevărul este că toţi cei trei pictori întruniţi în această colectivă sunt temperamente lirice, cu atât mai preţioase cu cât fiecare îşi polarizează sensibilitatea în o direcţie a sa proprie. De aici farmecul original al acestei expoziţii în care forţe egale şi stăpâne pe meşteşugul picturii, cheamă şi atrag cu o egală fascinaţie. Pentrucă la câteşi trei se afirmă o egală putere de idealizare, o poezie care transfigurează natura, păstrându-i însă toată vigoarea şi toată esenţa.

Farmecul picturii lui Tonitza vine de la culoare şi dela subiect. Rareori pictor a pus mai multă literatură — mai multă sensibilitate captivantă — în mai sobre teme. Ceeace Toulouse-Lautrec realizează expresiv prin desen, Tonitza exprimă prin culoare. Un Monet pe temele lui Toulouse-Lautrec, iată ceeace aduce nou Tonitza în pictura românească. De nu e vorba ca tocmai noi să încercăm erarhizări — care întotdeauna au ceva arbitrar şi subiectiv. E mai simplu şi mai util să reamintim îndrăgostiţilor de candoare, că şi de astădată Tonitza expune o serie de îngeri cu ochii dilataţi de azur, păpuşi cu inimă şi pupile de copii, copii cu graţie de păpuşi, un „Fiu al cazacului“, blond şi'n tonuri de miere şi ceaiu, câteva portrete de copii între cari admirabila pânză „Portret de copil“, pe care o reproducem pe coperta acestui număr, şi în care, din nenorocire, toată calitatea coloristică a originalului se pierde şi nu arată toată reveria pe care acest mare poet al culorilor o vădeşte în pânzele sale.

N. N. TONITZA

O. HAN.

„O statuă este un solitar“ spune într'un loc, Alain, în sistemul său de arte frumoase „Sculptura nu poate ţine alt discurs decât cu sine însăşi, un discurs fără cuvinte“ adaogă altundeva, după ce arată că propriul sculpturii este puterea, forţa mută şi nu acţiunea. „Un om puternic sau fericit poate să omoare hidra; Hercule însă gândea că va merge şi va omorî hidra. La fel şi David, pentru Goliath. Dacă forma lui Hercule nu exprimă forţa aceasta stăpânită şi dacă forma lui David nu exprimă forţa ingenioasă şi grija pentru mijloace, ce gest sau ce acţiune le-ar mai putea exprima? Cu alte cuvinte „gândul“ a ucis hidra şi pe Goliath.

Admirabile caracterizări pentru arta aceasta masivă, grea de gânduri, în care excelează sculptorul Han.

Han lucrează, după cum se ştie, la monumentul care va nemuri pe Eminescu. In aşteptare, Han expune bronzul monumentului lui Eminescu, inaugurat anul trecut la Putna. Mai e nevoe să spunem că arta aceasta denudată de realism aduce acelaş sigiliu de spiritualitate pe care toate lucrările lui Han îl au inpregnat în toţi porii materiei? Pentru sculptorul care ne-a dat linia gravă din Dante şi hieraticul monumentului lui Săulescu, Eminescu e o problemă de profundă cugetare. Şi într'adevăr gând plutind peste pământ şi peste robia lui şi este acest Eminescu dela Putna, aşa de tânăr, aşa de viguros, aşa de semizeu.

Cu calităţile acestea de arhitectură, de cumpănire a maselor cu simţul monumentalului şi mai ales cu fluidul acesta de gândire prezentă şi puternică, sub bronzul dur, îl putem aştepta, cu încredere în marea întruchipare a lui Eminescu cel Mare.

PERPESSICIUS

IN ACTUALITATE

Duşmanii cărţii româneşti

Sunt numeroşi : cei mai mulţi, pe ascuns, lovesc, fără milă, în această nobilă instituţiune culturală de interes şi naţional şi universal.

Mă voiu referi — deastădată — la unul dintre ei — cel mai periculos — poate — (deşi s'ar părea paradoxal) librarul.

Dar — mai întâi — o explicaţiune : cele de mai jos sânt rezultatul unei îndelungate experienţe de cetitor şi ale unei scurte, abia începute, căriere de autor de cărţi. Şi apoi — nu întârzii de a aduce o rezervă : sunt şi librari cari cunoscându-şi şi făcându-şi datoria, nu intră în cadrele acestui articol.

Natural că dorinţa de obiectivitate, mă face să nu-i numesc nici pe unii, nici pe alţii. Indiciile mele vor fi, însă suficiente, pentruca orice cetitor experimentat al cărţii româneşti să completeze acastă voită lacună.

Nu ştiu ce să cred, dar priveliştea zilnică a vitrinelor, cum şi frecuentarea multora dintre debuşeurile culturale, m'au dus la încheerea unei conspiraţiuni dureroase, a unui atentat la viaţă (încă atât de plăpândă) a cărţii româneşti şi a tipăriturii româneşti în genere. Această concluziune mi-a fost întărită de încă un fapt semnificativ : fără să fac politică, constat aceste lipsuri **mai ales** la **anumiţi** librari, **constant** şi **uniform.** Faptul e impresionant. Din priveliştea lui, un străin ar ajunge uşor la încheerea lipsei unei literaturi româneşti şi, poate, în cele din urmă, la lipsa unui suflet românesc cultivat şi cu preocupări superioare. Ar fi, fără îndoială, o constatare care nu ne-ar onora deloc prin faptul că ne-ar reduce la ideea de **remorcă a literaturilor europene.** Căci, aceasta e prima greşeală, librarii noştri (şi nu numai aceştia, dar, pe lângă ei, colportorii, chioşcarii) atât de ireverenţioşi faţă de cartea românească ; sunt de-o gentileţe extremă şi vinovată faţă de cartea străină pe care ştiu s'o aducă, s'o expue şi s'o desfacă. Natural că **nu sunt ei singurii vinovaţi.** Aici, însă, mă opresc numai la aceşti reprezentanţi autorizaţi ai cărţii româneşti şi — ca nicăeri — văd un grozav dezocord sufletesc între ei şi instituţiunea ce reprezintă.

Mi se va obiecta : librarul e om de afaceri, negustor, şi atât ! De aici, face cum crede că e mai rentabil.

O opiniune pe care n'o împărtăşesc nici pe departe : librarul (ca şi farmacistul, dealtfel) nu e **numai** negustor — ba chiar : trebue să fie cel mai puţin negustor. Deasupra acestui aspect profesional, pe care nimeni nu-i cere să şi-l neglijeze — tebue să se ridice însă un al doilea : **aspectul social-cultural** care face din el un mânuitor al patrimoniului sufletesc naţional şi universal. Natural că nimeni nu-i cere să urască, să sacrifice sau să evite literatura universală. Ar fi o penibilă absurditate la care nu ne putem gândi, nu astăzi când traducerile ajută atât de puţin la popularizarea marei literaturi internaţionale, dar chiar în momentul ideal când se va fi putut ajunge şi la noi, la imediata traducere a tuturor principalelor opere editate. **Librarii sunt aşa dar obligaţi să importeze cărţi.**

Deaici însă a datorie : **aceea de a se pricepe în alegerea** produselor tipografiei străine, preferind lucrările de artă, ştiinţă şi literatură, în locul scriitorilor de scandal sau al acelora care falşifică permanentul sufletului omenesc.

Şi nu numai atât : librarul trebue să păstreze o atitudine **asemănătoare** faţă de toate literaturile străine, faţă de toate curentele (literare, politice, filosofice).

Departe de el, prin urmare, acea pornire personală (cu adânci rădăcini în originea, crezul politic, simpatiile librarului) care să-l determine să aleagă cu îngrijire (de-aici se vede că e în stare să aleagă) anumite tipărituri care urmăresc cunoaşterea numai a unei laturi (şi nu totdeauna cea mai fericit aleasă) a sufletului european — atât de fărămiţat şi de sguduit în ultimul timp. Căci, se va recunoaşte, nu însemnează nici pricepere, nici imparţialitate faptul de a te făli cu ultimele noutăţi ale librăriei franceze sau germane“ când, din alte literaturi, deopotrivă de valoroase, nu poţi oferi cititorului dornic de adevărată frumuseţe, nici umile ediţiuni din fruntaşii scrisului permanent : **Dante, Petrarca, Boccacio, Goldoni, Cervantes Lope de Vega, Calderon**, etc. Iată unde greşeşte — cu vădită rea credinţă — librarul nostru care refuză să-şi închidă banii, creditul sau numai... rafturile în cărţi care nu rentează, tocmai pentrucă'ş prea sănătoase, sau numai pentrucă nu vrea dumnealui să le facă rentabile. Reese de-aici — pedeoparte — tocmai acea disproporţie dintre aspectul cultural şi cel comercial, în paguba celui dintâi, pedealta intenţiunea condamnabilă, de a creia el, intermediarul, curente favorabile sau duşmănoase şi indiferente unora sau altora dintre manifestările sufletului omenesc.

Concluziune : cerem librarului egalitate de tratament şi pricepere, imparţialitate şi independenţă — cu un cuvânt : inversarea proporţiei dintre cele două aspecte : şi librarul nostru să devie mai cu seamă factor cultural şi mai puţin negustor — sincera şi statornica legătură dintre sufletul universal complet şi infinit şi cel naţional, în plină desvoltare.

PAUL I. PAPADOPOL

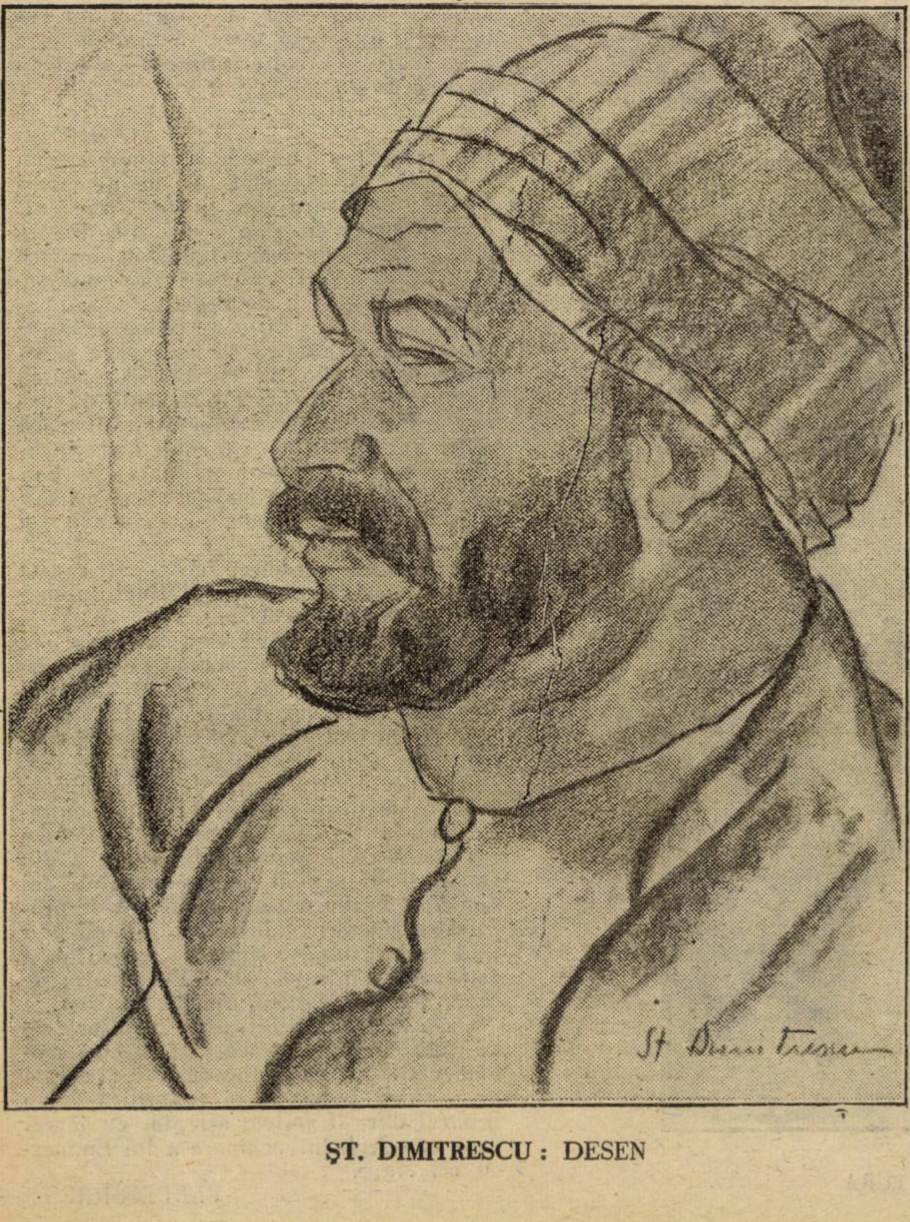

ŞT. DIMITRESCU : DESEN

Avânt

Descătuşează-mă de tine humă şi mă lasă,
Avântul meu, nu-l stăvili din zbor.
De-oiu vreà să fiu a vântului crăiasă
Să mă înalţ, — nu mă chema să mor.

Ci lasă-mă să cânt în imnuri albe
Inaltul care-l voiu simţi în mine ;
Să-ţi împletesc din note line salbe.

Pământule,
nu mă chema la tine !

NINA A. CHIUHAN

Critica intolerantă sau sectarismul de la „Falanga“

CONST. GEORGIADE

Acum două sau trei luni de zile cu prilejul apariției primului său număr, revista „Falanga“, anunța războinic și ostentativ deschiderea unei campanii literare pentru purficarea și însănătoșirea literaturei noastre contimporane rătăcită iremediabil în apele unui modernism excentric și irațional.

Ideile, sau mai bine zis realitățile pentru înfăptuirea cărora, revista își propunea să lupte, nu constituiau ceva nou. Deviațiuni și exagerări similare celor dela noi, s'au produs și se produc în rândul fiecărei literaturi în curs de creștere. Ele sunt fenomene curente fără sorți de viabilitate, ce apar sub forme variate aproape întotdeanuna, în momentele de tranziție ce precedează perioadele de fixare definitivă și acceptare de către majoritate a aceluiaș ideal literar sau a unei originale forme de expresie și înoire artistică, menite pe urmă să dispară spontan, tot așa cum au apărut.

De aceea însemnătatea lor nu trebuie exagerată prin zgomotoase campanii de revistă.

Intr'o fază de cultură relativ înaintată, tiranizată de spiritul logic și pozitiv în toate manifestarile sale, succesul literaturei noastre din extrema stângă nu poate fi decât îndoelnic sau mediocru. Clasicismul nostru literar strălucit reprezentat astăzi prin scriitori, care se mai găsesc încă în viață și adânc înrădăcinat în gustul publicului cetitor, nu are nevoie de o revistă care să facă zid în jurul său pentru a-l apăra.

Spiritul său rezistent și conservativ este o pavăză destul de solidă de care se pot frânge toate inovățiile anarchice și îndrăznețe ale literaturei de astăzi.

Așa dar, nevoile și realitățile literare contimporane, nu prea justifică alarma exagerată și campaniile violente ale acestei reviste scoborîte de multe ori la nivelul pamfletului și polemicilor personale în ciuda desideratelor sale programatice.

Activitatea sa desfășurată timp de trei luni pentru triumful unei cauze iluzorii, s'a pulverizat metodic număr de număr: în polemici agresive și dialectică literară, în discuțiuni mărunte și sterile, în în kilometrice recenzii de reviste uneori întemeiate, alteori injuste și dogmatice în considerațiunile lor critice, în presumțiuni lipsite de temei sau în sfârșit în eforturi de bagatelizare și ridiculizare a ideilor și activității scriitorilor adversari.

Până în prezent „Falanga“ n'a creiat nimic pozitiv în literatura noastră. Apariția sa n'a determinat o revoluție literară și nici prea mare afluență de talente în jurul său.

Literatura publicată în coloanele sale, exceptând două pasteluri ale d-lui G. Dumitrescu, este de mediocră calitate și nu prea cred să provoace cititorilor „emoții estetice“.

Lipsa unui bun material literar, impune, desigur redacției obligația de a face din când în când reproducerile din scriitorii consacrați și cunoscuți de multă vreme publicului.

Chiar cronica literară nu strălucește în paginile sale; din pricina importanței exagerate ce se acordă recenziei revistelor, ea este sporadică și fără o linie de amplă desfășurare.

Politica sa literară concretizată într'un reacționarism tranșant, într'un clasicism exagerat este intolerantă, **și din pricina unui gust rigid și limitat numai la perceperea unor anumite valori literare, ea denotă o apreciabilă inconprehensiune a tendințelor de modernizare moderată și rațională a literaturei românești contimporane.**

Această politică nu contribue cu nimic la luminarea ei, la limpezirea zărilor sale întunecate sau la cunoașterea sufletului scriitorului contimporan. **Ea nu sesizează, nu desprinde nimic din confuzele aspirații literare și adevărul sufletesc care se plămădesc și organizează inconștient și lent în sufletul colectiv al generației de astăzi.**

Imobilizată într'un estetism rigid, dânsa se așează deacurmezișul evoluției organice a literaturei noastre, care își reclamă astăzi în limitele unei bune înțelegeri: dreptul la o înoire și primenire a temelor de inspirație, a mijloacelor de expresie și a procedeelor literare.

Atâta timp cât această tendință de înnoire nu prejudiciază claritatea și armonia operelor în care se exteriorizează, atâta timp cât ea nu și-a găsit încă o desăvârșită expresiune în opere definitive, o bună politică literară nu trebue să fie intolerantă în verdictele sale critice, să condamne un curent sau un scriitor în formațiune, înainte ca acesta să fi făcut dovada deplină a capacității sale de creație.

Revista „Falanga“ persecută și încearcă să înăbușe talente înainte ca ele să fi ajuns la maturitatea evoluțiunei lor literare, numai pentru motivul că au un alt ideal și mentalitate literară.

Acesta este cazul unei cunoscute scriitoare dela noi, căreia „Falanga“ îi contestă pe nedrept orice talent, orice posibilitate de îndreptare și desăvârșire prin evoluțiune.

Spiritul acesta negator și sectar sălășluit de altfel nu numai la „Falanga“, dar și prin redacțiile altor reviste noi îl denunțăm opiniei publice, el constituind o reală primejdie pentru literatură prin tendințele sale de îngustă apreciere și interpretare a fenomenului literar.

Dar vom mai reveni.

CONST. GEORGIADE

Lauda minciunii

O colecție în care cei spirituali, în ciuda burgheziei îmbâcsite de prejudecăți și de morală, vor lăuda greșelile noastre. Mici viții pe cari le are fiecare, pe cari le condamni la alții dar ți le ierți ție.

Ce urât e să fi lacom, dar la masă îți păstrezi porția cea mai mare. Să mint, eu nu mint nicodată și chiar acum spui o minciună. Condamni cochetăria dar te oprești în fața fiecărei oglinzi ca să-ți așezi un colț. Râzi de proști, și nu-ți dai seama că ești mai prost ca ei.

Etienne Rey laudă minciuna. Cu o vervă și cu un spirit caracteristic, în gândiri și aforisme sclipitoare îți arată frumusețea minciunii, încât la urmă îți pare rău că nu știi să minți.

Și iată câteva.

Adevărul n'are valoare decât în gura mincinosului. Pentru ceilalți care ar fi meritul.

Faceți experiența cu oricine, cu primul venit. Opriți-l zicându-i „Vreau să-ți vorbesc sincer“. Și veți vedea fața lui îngrijorându-se, privirea i se întunecă, se așteaptă la ceva rău, să treacă printr'un moment neplăcut. Cu toate acestea nu ai spus încă nimic, i-ai promis numai că o să-i spui adevărul.

Nu căutați niciodată adevărul, ați putea să-l găsiți.

Minciunile pe cari le spui altora nu sunt nimic pe lângă cele pe care ți le-a spus ție.

S'a spus că minciuna omoară dragostea. Dar sinceritatea?

Cu cât minți mai mult pe cineva, cu atât îi ceri să fie mai sincer cu tine. Un mincinos care înfruntă un mincinos, nu mai e joc, e concurență necinstită.

Ce om sau ce femee ar zice în momentul în care încetează să iubească „Nu te mai iubesc“.

Nu e numai o artă de a spune minciuni, mai e o artă de a le asculta. E mai greu și mai delicat, în adevăr amorul propriu te obligă să arăți că nu ești înșelat și nu poți rezista plăcerei de a dovedi celui care vorbește că nu trebue să te ia drept un imbecil.

Mediocră superioritate. E o vanitate mai subtilă, o plăcere mai ascunsă tocmai în aceea de a avea aerul că ești înșelat, atunci când nu ești, și să te amuzi în tine, pentru tine singur, de fiecare minciună pe care o descoperi.

Toată arta de a te purta cu femeile se învârte în jurul acestei minciunii. Omul îndemânatec nu e nici cel ce e orb nici cel ce e pătrunzător. Preferă să lași pe femee în îndoeală și în neliniște. Trebue ca ea să se întrebe:

„Mă crede sau nu mă crede?“ și să nu fie în stare să răspundă. Atunci o să te găsească foarte inteligent și foarte periculos.

Cele două mari forțe ale lumii sunt puterea și minciuna. Intr'o societate bazată pe putere, puternicii n'au nevoe să mintă. Puterea nu minte: ea e puterea, și aceasta ajunge.

Istoria a văzut întro zi alături reprezentanții cei mai iluștri ai forței și minciunii. Napoleon și Talleyrand. Și la sfârșit tot Talleyrand a bătut pe Napoleon.

Nu e oare plictisitor că de atâtea secole două și cu două tot patru fac!

Un mincinos apăru după moarte în fața lui Dumnezeu: „Doamne, de ce nu sunt în locul tău. Dacă ași fi Dumnezeu m'ași înveseli mințind pe oameni!“

Iar Dumnezeu râse ironic și răspunse:

„Sărmane muritor care are îngâmfarea să vrea să învețe ceva pe Dumnezeu!“

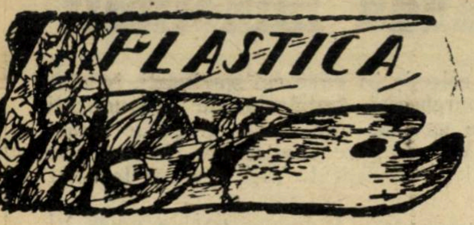

PETRU PAUL RUBENS

O COMEMORARE

1577—1927

Se împlinesc trei sute cincizeci de ani dela naşterea lui **PETRU PAUL RUBENS** —meşterul flamand, care a exercitat prin paleta lui o extraordinară influenţă asupra tutror generaţiilor de pictori ce s'au succedat în decursul celor trei veacuri apuse.

Influenţa lui e formidabilă şi astăzi — şi se va resimţi cu prisosinţă atâta vreme, cât ucenicii tineri şi bătrâni vor avea putinţa să se adape din neîntrecuta suculenţă cromatică a celui mai sensual cântăreţ al cărnii, pe care l'au cunosut până acuma timpurile.

Mărturisesc umil că n'am înţeles cum se cuvine pe acest meşter al culorii, până ce întâmplarea nu mi-a pus în mână însemnările lui **Eugène Fromentin** [1]), scrise pela 1875—pagini de uimitoare analiză picturală şi totodată, splendid—omenească interpretare dramatică a concepţiilor rubensiene.

Cu prilejul acesta nu cred că pot aduce un mai pios omagiu lui Rubens, decât transpunând în româneşte câteva pasagii din caetele aceluia dintre pictori, cari a iubit, a adâncit şi a trăit mai intim sufleteşte opera uriaşului flamand :

. . . .

„...el mai are şi acest dar deosebit, al elocvenţii. Graiul lui este ceiace în literatură e limba oratorică. Când improvizează, limba aceasta nu-i din cele mai frumoase ; dar când o reţine cu asprime ea e magnifică. E promptă, neaşteptată, abondentă, caldă — şi în orice împrejurare„ eminamente persuazivă. Rubens te loveşte, te minunează, te respinge, te cutremură — şi te convinge întotdeauna. Iar, dacă e nevoe, el ştie să te înduioşeze ca nimeni altul. In faţa unor tablouri de Rubens — te revolţi.

Sunt altele dinaintea cărora te podideşte plânsul. Faptul acesta e rar în toate şcolile.

Rubens are slăbiciunile şi năzbâtiile marilor oratori — dar şi flacăra lor comunicativă.

Ii se întâmplă să peroreze, să declame, să bată apa în piuă — dar are uneori cuvinte pe cari numai el singur le poate grăi. Ideile lui din acelea cari nu se pot exprima decât prin elocvenţă, prin gest patetic şi trăsătură sonoră.

„Mai ţineţi seama că el zugrăveşte pentru ziduri şi pentru altare, că se adresează unui auditoriu nenumărat, că, prin urmare, trebue să se facă ascultat de departe, să izbească de departe, să cucerească şi să farmece de departe. De aici obligaţia de a stărui puternic, de a-şi mări mijloacele sale de exprimare, de a-şi amplifica vocea. Sunt legi, hotărîte, de perspectivă, am putea zice : de acustică ce prezidă arta aceasta solemnă şi vastă.

„...Dacă prin stil se înţelege idealul a ceeace este pur şi frumos, transcris în formule, — atunci Rubens n'are un stil. Dacă înţelegem prin măreţie, înălţimea pătrunderea, forţa meditativă şi intuitivă a unui mare gânditor — Rubens nu are nici măreţie, nici cugetare. Dacă inzistăm asupra gustului — Rubens e lipsit şi de gust. Dacă iubim o artă reţinută, concentrată, condesată, ca de pildă aceea a lui **Leonardo**,— arta lui Rubens va izbuti să vă irite prin dilatările ei obişnuite şi să vă displacă...

„...Se cuvine deci să găsim, în afară de orice comparaţie, un mediu aparte în care să aşezăm gloria aceasta atât de legitimă. Trebue să găsim în lumea adevărului prin care el păşeşte ca un maestru, precum şi în aceia a idealului, acea regiune a ideilor limpezi, a sentimentelor, a emoţiilor, unde inima, ca şi spiritul său îl poartă necontenit. Se cuvine să precizăm bătăile de aripi prin care el se menţine la acele altitudini. Trebue să înţelegem că elementul său este **lumina**, că mijlocul său de exaltare este **paleta**, scopul : **claritatea şi evidenţa lucrurilor**...

„...Ceeace este cu adevărat extraordinar în acest tablou — („Pescuirea minunată“—Notre Dame—Malines) —datorită împrejurării care îmi îngădue să-l privesc de aproape şi să urmăresc lucrul meseriei tot aşa de uşor ca şi cum Rubens ar lucra în faţa mea — e că el are aerul de a-ţi destăinui fără rezervă toate secretele şi totuş te uimeşte de parcă nu ţi-ar fi destăinuit nici unul.

.....Nu te uimeşte faptul că nu ştii cum a lucrat Rubens aici, dar că nu ştii cum poate cineva să realizeze atât de bine, lucrând astfel.

Mijloacele sunt simple şi metoda elementară. Un panou frumos, neted, curat, şi alb pe care se preumblă o mână de o agilitate magnifică, o mână iscusită, sensibilă şi hotărîtă. Frenezia pe care i-o presupui la lucru, e mai mult un fel de a simţi decât o dezordine în zugrăvitură. Penelul lui Rubens e tot atât de calm pe cât îi este sufletul de aprins şi pornit spre avânturi. La un artist astfel organizat, este un raport aşa de exact şi relaţii aşa de repezi între viziune, sensibilitate şi mână, o atât de perfectă disciplină şi ascultare între toate acestea, încât zguduirile obişnuite ale creerului care dirijează, sunt asemeni vibraţiilor unui instrument muzical.

Nimic nu te înşeală mai mult ca această febră aparentă, reţinută prin calcule profunde şi servită de un mecanism supus tuturor încercărilor. Tot astfel cu senzaţiile ochiului şi, ca urmare, alegerea culorilor pe cari le întrebuinţează. Culorile lui sunt şi ele foarte sumare şi nu par aşa de complicate decât din pricină că pictorul ştie să le întrebuinţeze cu rost, dând fiecăreia din ele rolul corespunzător.

Nimic nu-i mai redus ca numărul culorilor sale prime, şi totuşi nimic mai limpede prevăzut ca felul în care le învecinează. Nimic mai simplu ca obişnuinţa în virtutea căreia el nuanţează—şi totuş nimic mai surprinzător ca rezultatele pe cari le produce. Nici unul din tonurile lui Rubens nu-i prea rar, în sine. Dacă luaţi un **roşu**, al lui, vă este uşor să-i dictaţi formula : vermillon şi ocre, în starea primului amestec. Dacă îi examinaţi **negrul** lui, el e un negru de ivoriu, care, încuscrit cu alb, îi dă toate combinaţiile imaginabile ale griurilor sale surde ori tandre. **Albastrurile** lui, sunt accidente. **Galbenurile**, culori pe cari le simte şi le manipulează cel mai puţin bine, ca vopsea.

Orurile, pe cari le utilizează excelent în bogăţia lor caldă şi surdă, au ca şi roşurile lui, un dublu rol : în primul rând să facă să izbucnească lumina în altă parte decât pe alburi ; al doilea, să exercite în preajmă acţiunea indirectă a unei culori care schimbă pe altele, cum de pildă, să transforme în violet un gri, trist, insignifiant şi neutru. Vor spune mulţi : nu-i nimic **extraordinar** în toate astea.

„Dedesupturi **brunurii** cu două trei culori active pentru a da un aspect de bogăţie unei pânze vaste : descompuneri cenuşii obţinute din amestecuri searbede; intermediale de griuri pornind dela negrul absolut la albul absolut.

Prin urmare puţine materii colorante, în schimb cea mai puternică strălucire de culoare, un mare fast cromatic obţinut cu puţină cheltuială, lumină fără excese de lumină, o sonoritate extremă cu un mic număr de instrumente : un clavir pe care îl parcurge sărind multe note şi pe care îl face să sune, când e nevoe, în ambele extremităţi. Asta e, în grai muzical şi pictoricesc, obişnuita acestui mare practician...

„...Rubens e un **liric**, cel mai liric dintre toţi pictorii. Promptitudinea lui imaginativă, intensitatea stilului său, ritmului său sonor şi progresiv, întinderea acestui ritm şi ascensiunea lui verticală — numiţi toate acestea lirism şi nu sunteţi departe de adevăr...

„....Rubens e — alături de Rembrandt— — ultimul mare şef de şcoală. Mai mult decât Rembrandt, al cărui geniu este intransmisibil, el a determinat legi estetice nouă, numeroase şi fixe...“

I.

---

[1]) Les maîtres d'autrefois.

Etinne Ray ridică minciuna la o artă. E o artă să minţi. Minciuna e plină de o poezie personală misterioasă, plină de surprize şi mici pericole cari o fac delicioasă.

Şi cine mai spune acum că nu ştie să mintă. Cine ? Chiar cel ce nu minţea nici odată şi-ar începe ucenicia lepădându-se de o virtute care pare să fi ajuns o ruşine.

A. IOSIF

„CARICATURI“

Grotescă

Toamna a murit de anemie
In spitalul frunzelor uscate ;
Iar bătrânul soare, o făclie
I-a aprins cu mâni decolorate.

Toamna a murit de anemie,
Cu obrajii galbeni de paiaţă...
Şi gătită ca de leturghie,
A fost dusă pe-un coşciug de ceaţă..

A condus-o un monom de ciori
Imbrăcate'n fracuri de cerneală,
Şi-a bocit-o vântul cu viori,
Fonfăind în zări de umezeală....

ALEXANDRU BILCIURESCU

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

O duşmănie periculoasă

Atacul „tinerilor oţeliţi“ dat împotriva comitetului partidului naţional român s‘a început, cel puţin în ceeace priveşte efectul în opinia publică, printr‘un articol în care membrii comitetului erau făcuţi pur şi simplu nişte măgari, cari păşteau pe un vezuv. Situaţia politică generală în Europa se asemăna într‘adevăr cu un vezuv, care clocotea pe înfundate ameninţând în tot momentul cu o puternică erupţiune. In Peninsula Balcanică se pregătea de-asemeni războiul care a şi izbucnit în anul 1913.

Nu mai puţin îngrijorătoare era situaţia în Ungaria. „Furia maghiară“, care tindea spre desfacerea Ungariei de Austria, obţinuse câteva succese prin tendinţa ei naţionalistă şi prin politica de maghiarizare. Contele Ştefan Tisza, fostul prim-ministru ungar, reuşise să „îmblânzească“ şi să ducă la Canossa pe foştii noştri martiri din procesul Memorandului, cari fuseseră graţiaţi de către regele Francisc Iosif I în urma intervenţiei guvernului român şi mai cu seamă a regelui Carol I. Ducerea la Canossa a martirilor noştri a constat în faptul, că cei graţiaţi s‘au prezentat „in corpore“ la ministerul de justiţie ungar din acele vremuri spre a-i aduce mulţumiri pentru actul mărinimos de graţiere. Prezentarea „in corpore“ a indispus pe cei mai mulţi dintre graţiaţi, cari ar fi preferit să se facă acest act de recunoştinţă, impus de împrejurări şi de elementare reguli de bună cuviinţă, prin o simplă delegaţie. Evident, că în modul acesta demnitatea personală ca şi cea naţională ar fi fost salvate şi trufia ungurească n‘ar fi putut înregistra „ducerea valahilor la Canossa“.

In însemnările fruntaşului tribunist, de care am vorbit în articolele precedente, se afirmă categoric, că această ducere „in corpore“ s‘a pretins expres dela Bucureşti şi că decanul martirilor noştri, care cunoştea părerea contrară a acestora, a recurs la un şiretlic ca să se poată achita de această obligaţiune.

Gestul acesta s‘ar fi putut explica şi scuza prin împrejurările grele din acele vremuri, dar se pare că primirea ce le-a făcut-o trufaşul ministru ungar a fost de aşa natură încât martirii noştri au regretat toată viaţa lor greşeala ce au făcut-o prin acea „ducere la Canossa“. Unul dintre aceşti martiri, d. prof. Dimitrie Comşa, care a împlinit anul trecut 80 de ani, mărturiseşte într‘un articol publicat în „Tribuna“ din Arad (23 Ianuarie 1912), că faptul acesta l-a determinat să se retragă pentru totdeauna din viaţa politică.

Dar faimosul conte Ştefan Tisza mai înregistrase un succes faţă de românii din Ardeal: reuşise să conrupă şi să atragă de partea sa pe vicarul dela Oradea-Mare, Vasile Mangra. Acest renegat fusese pe vremuri un mare luptător naţionalist şi la înfiinţarea ziarului „Tribuna Poporului“, a avut un rol însemnat, după cum reiese din aceleaşi însemnări, despre care amintisem mai sus. Renegarea şi trecerea sa de partea duşmanilor neamului au făcut o adâncă impresie nu numai asupra românilor din Ardeal ci şi asupra vechiului regat. Revolta împotriva acestui trădător de neam a fost generală la toţi românii şi cea mai dureroasă lecţie şi-a primit-o Vasile Mangra dela Academia Română, care l-a

nic. El şi-a ispăşit păcatul dându-şi sufletul în decursul războiului, când triumful cauzei româneşti începuse a se anunţa, în capitala Ungariei, Budapesta. Destinul ne-a răsturnat deplin, căci a făcut ca corpul trădătorului să fie înmormântat departe de graniţele României noui, în pământul Ungariei, unde zace şi azi.

Aceasta era situaţia în Ardeal când noua generaţie începea să se afirme în viaţa publică. Mai întâi se afirmase pe teren literar-cultural, şi aceasta în mare parte chiar prin coloanele „Tribunei“. Acest ziar era, după cum am relevat şi cu altă ocaziune, o impunătoare realizare ziaristică şi domina în mod absolut opinia publică din Ardeal, care credea orbeşte în cuvântul fruntaşilor săi, tocmai fiindcă era cu totul străină de cele ce se petreceau după culise şi în mijlocul acelor fruntaşi.

Se poate deci uşor înţelege stupefacţia de care a fost cuprinsă această opinie publică în faţa atacurilor vehemente şi necruţătoare date împotriva comitetului. Aceste atacuri, cari erau de o îndrăzneală nemaipomenită, au divizat repede pe românii din Ardeal în două tabere adverse. Insuşi comitetul partidului s‘a divizat în două categorii. Unii, cari se simţeau direct atinşi prin epitetul de „măgari“, se supăraseră foc pe tinerii temerari şi le purtau sâmbetele, căutând să producă în opinia publică un curent împotriva lor. Alţi membri ai comitetului, cei mai puţini, cari aveau legături cu agresorii şi se ştiau feriţi de săgeţile acestora şi prin urmare nu se considerau „măgari“, se bucurau în taină de aceste atacuri, pe urma cărora credeau că vor putea profita ei.

Astfel se formase în scurtă vreme o prăpastie adâncă între cele două tabere, cari începuseră a se duşmăni nu numai pe teren politic ci şi în viaţa socială. Duşmănia luase proporţii dezastruoase şi întreaga viaţă publică ameninţa cu o complectă prăbuşire. Polemica dintre adversari nu se mai mărginea la chestiuni politice şi în dorinţa de-a se distruge unul pe altul au fost consultate şi dosarele justiţiei, nici chiar intimităţile familiare n‘au fost cruţate.

Spectacolul acesta ar fi fost ceva monstruos chiar şi pentru presa bucureşteană, care era de altfel obişnuită cu astfel de lucruri, dar pentru blajinul public din Ardeal, pentru care până atunci gazetele lui erau sfânta scriptură? „Bandiţi, infami, ticăloşi, detracaţi, calomniatori, etc.“, n‘au fost cele mai grave insulte ce şi-le aruncau reciproc adversarii.

O adevărată ură social-politică cuprinse românimea din Ardeal până jos în straturile „inteligenţei“ modeste dela ţară, care se compuneau din preoţi, învăţători, notari şi mici industriaşi.

Pentru a da măsura adevărată a acestei duşmănii periculoase, care era cât p‘aci să compromită definitiv toată cauza românească, vom reproduce două mărturii ale timpului, provenite dela persoane în situaţia de-a putea judeca şi cauzele şi efectele acestei duşmănii. Grupul „tinerilor oţeliţi“ începuse prin „Tribuna“ o anchetă la diferite persoane cu scopul de a-şi justifica în faţa opiniei publice acţiunea pornită împotriva comitetului partidului. Printre aceste

Dimitrie Comşa, octogenarul martir din procesul Memorandului, care se exprimă astfel asupra situaţiei („Tribuna“ din 23. I. 1912):

„De un deceniu şi mai bine eu nu fac politică militantă. (Cauzele le-am relevat mai sus. Nota autorului). Apropierea nemijlocită de factorii conducători ai mişcării noastre politice mi-a inspirat odinioară hotărîrea de-a lua asupra mea rolul unui simplu observator. Desiluziile influenţează totdeauna conduita noastră.

„Constat şi eu, că situaţie mai critică, mai păgubitoare intereselor naţionale nici că s‘ar putea închipui.

„Ceeace ierta nu se poate, este că, în ciuda atâtor stăruinţe de o parte şi atâtor promisiuni de altă parte, comitetul executiv n‘a apucat, după atâta amar de timp, a înfăptui **organizaţia partidului.** Urmările sunt pe cât de evident pe atât de triste şi din seamă afară păgubitoare“.

A doua mărturie e şi mai preţioasă prin faptul, că ea vine dela P. S. Sa episcopului Clujului şi al Feleacului Nicolae Ivan, care în epoca critică era vicepreşedintele comitetului partidului naţional român. După ce-şi anunţă demisia din această demnitate şi retragerea din comitet, face următoarele declaraţiuni cu privire la conflictul din chestie:

„După ce i-a succes guvernului să ne frângă în alegeri şi să ne reducă numărul deputaţilor în Cameră la 5, era prea firesc, ca partidul naţional să caute o reculegere, gândindu-se la înfăptuirea unei organizaţii politice mai serioase, etc.

„Aceasta se putea însă numai dacă nu ne-ar fi bătut D-zeu cu certurile interne, cari au luat proporţii până aci necunoscute la noi.

„Suntem astăzi în ajunul unor evenimente mari: reforma electorală şi reforma administrativă.

„Nu e mirare că străinii râd în pumni de bucurie văzând slăbiciunile noastre;... iar poporul începe şi el a murmura şi a-şi pierde încrederea în conducătorii săi.

„Eu am impresia că mai rău n‘am stat dela 1868 încoace — ca acum“. („Tribuna“ din 19 Ianuarie 1912).

Mai relevăm încă un moment semnificativ, care caracterizează foarte bine efectul ce l-a produs acţiunea „tinerilor oţeliţi“ în cercurile mai ponderate din Ardeal. Regretatul Andrei Bârseanu, fost preşedinte al „Astrei“ culturale din Sibiu, s‘a văzut nevoit să se retragă din rândurile colaboratorilor revistei literare **„Luceafărul“**, care avea strânse legături cu „tinerii oţeliţi“. Pentru acest pas distinsul om de cultură, care era Andrei Bârseanul, a fost ironizat de scriitorii rebeli dela „Tribuna“.

Astfel patimele politice îşi aruncau umbra lor neagră şi asupra vieţii culturale, abia încropite, a poporului nostru din Ardeal.

ION BAILA

Cărţi şi oameni

LITERATURA ŞI RELIGIE.

In Franţa raportul dintre literatură şi religie e mult mai evident decât in alte ţări. Maurice Charny expune polemicile şi curentele provocate mai mult de scriitori ecclesiastici, decât de cei laici cari, înainte de a căuta să placă lui Dumnezeu, vreau să placă publicului cetitor. Printre polemicile recente, pot fi numite acea dintre Henri Bordeaux cu Jean Guiraud redactor al revistei „La Croix" ; acea dintre Paul Bourget şi alt jesuit. Catolicii nu sunt solidari nici între ei. Aceiaşi revistă „La Croix", năruește bucată cu bucată „Manualul de literatură catolică modernă" prefaţat de Brémond, abatele, şi Goyau. In jurul lui Fénelon alte dispute. Insă în jurul literaturii de avant-gardă : Ioseph Delteil, Henri de Montherlant, Bernanos, Jean Coctau, „lupte sunt homerice".

Romanul e considerat de îndrumătorii catolici ca un excelent mijloc de propagandă religioasă, de reîntoarceri la credinţa părăsită ; pe autorii cari nu se pot arăta făţiş ca adepţi ai bisericei, forma romanului îi ajută cu discreţie. Astăzi, pentru a avea o „presă bună", pentru a fi printre acei demni de Academie, scritorul e nevoit „să facă romane cu tentinţă conservatoare, tradiţionaliste, religioase, reacţionare". E o nevoe deseori crudă, mai ales pentru acei cari nu sunt geniali. Pentru a atrage marele public, chiar scriitorul catolic trebue să scrie „cărţi de scandal". Descrierile lui Zola, sunt întrecute de „picturile literare" ale adevăraţilor scriitori catolici cari au de ales, ca măgarul lui Buridan, între bani şi glorie,—şi le doresc pe amândouă. Un Leon Daudet fabrică opere apologetice împodobite cu descrieri libertine. Maurice Barrès a mângâiat cu o mână harfa serafică şi cu cealaltă, soldul celei mai puţin austere dintre cele „Trei Graţii". „Paracliserii" catolici au destule prilejuri să se revolte, apărând religia cu noui formule critice. Francois Maurice, după al său **Désert de l'Amour**, a fost chemat la ordine. Montherlant şi Bernanos sunt dăscăliţi mereu ; în ce priveşte pe Delteil, cazul său e atât de negru, încât e judecat în camera secretă ; opera lui despre Jeanne d'Arc e plină de pornografii şi turpitudini denunţate de cineva într'o broşură care se trimite „numai adulţilor".

Aceste certuri, deseori puţin literare, aceste duşmănii între bisericuţe şi tarabe, au determinat pe unii să pună (în Franţa !) chestiunea reîntroducerii cenzurii literare. Un preot a proclamat de pe amvon că „libertatea de a scrie nu este absolută", că „arta este supusă religiei şi, în caz de conflict, ea trebue să se plece legilor evanghelice". Censorii eclesiastici s'au grăbit să condamne operele inofensivului Henri Bordeaux, pentrucă sunt prea lascive , — ei nu ştiu însă că scriitorii catolici cunt pe cale să fondeze la Colonia o tipografie clandestină pentru romanele lor de pornografie cuvioasă.

P. A.

◆

COMEMORAREA LUI SPINOZA.

La 21 Februarie s'a comemorat, la Haga, douăsute cincizeci de ani dela moartea autorului „Eticei". „Societas Spionazana" a deschis o subscripţie pentru cum-

revistă au amintit şi publicului românesc un nume care rămâne în istoria spiritului omenesc. Literatura spinozană e imensă. Dintre operele franceze consacrate lui Spinoza, cartea lui Delbos : „La problème moral dans la philosophie de Spinoza" e prea metafisică şi a rămas îngropată în bibliotecă. „Spinoza" al lui Léon Brunscwhig (edit. Alcan) e cea mai bună expunere dogmatică a filosofului, pe când „Benoit de Spinoza" al lui P. L. Couchoud (aceiaşi editură) ne iniţiază asupra naşterii şi evoluţiei doctrinei sale. Pentru profani, mica lucrare a lui Emil Chartier : „Spinoza" (edit. Delaplane) expune în întregime şi foarte limpede filosofia „Eticei" — şi s'ar cuveni să fie tradusă şi în româneşte, pentru marele public.

REABILITAREA LUI EDGAR POE

cunoscut întâi prin traducerile lui Charles Baudelaire, au fost atraşi de farmecul straniu al acestui scriitor ucis de alcool, însă dus la beţie de mizeriile cotidiane, de munca brută în redacţii americane, de oribile griji familiare şi de o hereditate tristă.

Referindu-se la un studiu al lui Camille Mauclair, despre Poë, romancierul Henri Hertz înfăţişează în puţine rânduri „geniul multiplu şi nesătul al lui Edgar Poë care a străbătut întregul domeniu al „facultăţii matematice" — hărţuit de cele mai vulgare realităţi şi ridicându-se în „lumea invisibilă, răscolind credinţe şi filosofii, stăruind iluminări oculte, halucinante... Poet al celor mai frumoase şi desesperate elanuri, autor de povestiri uşoare în cari „humour" întunecat e îndulcit de glume, psiholog înfrigurat al tainelor insesisabile şi cercetător înăcrit al enigmelor

---

Cronica muzicală

CONCERTUL CONTRABASISTULUI PRUNNER. CONCERTUL PIANISTULUI CARAVIA

Seria concertelor de vioară şi pian date de maestrul Enescu a absorbit întreg interesul solistic al publicului. In cât, dela începutul stagiunii, aproape nu au mai fost alte concerte solistice de seamă în afară de cele ale maestrului Enescu, însoţit la pian, în prima lor parte, de Alfred Alessandrescu, iar în a doua, de N. Caravia. Iată acum, în preajma primăverii, — ca în toţi anii din urmă, de altfel, — pe profesorul **Iosef Prunner**, purtându-şi uriaşul instrument, pe estrada Ateneului, despărţit de corpul orchestral, înfăţişindu-se ca solist în acompaniamentul docilului clavir. Alt'dată, apariţia eminentului profesor Prunner ca concertist şi veleităţile uriaşului contrabas de a se înfăţişa ca retor al discursului muzical, procura auditorului o vie înseninare de zâmbete. Humorul stârnit era irezistibil. Incetul cu încetul însă, Prunner a dovedit adânca seriozitate a convingerilor sale tehnice şi artistice muzicale. A dovedit ce acrobatice posibilităţi tehnice şi-a putut însuşi, de sigur graţie darurilor sale înăscute, dar, neîndoios, graţie şi unei munci stăruitoare exemplare. Uiţi, ascultând pe Prunner, că contrabasul, tenebrosul gigant, strunit vârzob, ca o cochetă violină, se mânueşte cu dificultăţi care-l fac aproape impropriu pentru solo. Şi totuşi, Prunner a isbutit să îmblânzească recalcitrantul instrument şi să obţină posibilităţi de interpretare cu adevărat uimitoare. Astfel publicul său a fost convins de excepţionala putere tehnică a lui Prunner, care a înfrânt în mod definitiv rebarbativa împotrivire solistică a contrabasului, a căpătat o sigură şi comodă facilitate de a-l mânui, i-a reliefat o viguroasă capacitate de exprimare melodică, creindu-i, astfel, o individualitate instrumentală clar definită. Iar, în al doilea rând, ceeace covârşeşte în concertele lui Prunner, este muzicalitatea sa ireproşabilă. Prin tehnica cu care şi-a înzestrat mânuirea instrumentului, Prunner a reuşit să inventeze o sonoritate specifică. Pe amploarea naturală a contrabasului, Prunner construeşte o sonoritate gravă, severă, fără patos exterior, ci de adâncă interioritate. Mai uscată, dar mai rezervată, potolită, mai plină de reculegere. O demnă ţinută ascetică împresoară cantilena, dându-i un farmec de melopee hieratică, calm şi demnitate sacerdotală.

◆

Atât ne-am deprins să vedem pe pianistul **Caravia** alături de maestrul Enescu, încât priveşti curios pe artist apărând singur şi aştepţi nerăbdător vestea cea nouă şi bună a artei sale. Caravia este un impulsiv, în cel mai definitiv sens al cuvântului. Simţi aproape fizic ce clocotire dramatică de efecte se abate în acele tumulturi sonore ce animează totul în jurul pianistului. Nu este întâmplător că ambele concerte de estimp, au în fruntea programelor **„Appassionata"** de **Beethoven,** în care temperamentul lui Caravia se poate în voe afirma. De sigur, alt pianist ar fi aşezat o asemenea piesă ca punct central într'o formaţiune de program. Caravia însă este mânat de acea putere lăuntrică ce domină personalitatea sa artistică şi, într'adevăr, **ex abrupto,** din hăul sonorului anorganic, artistul ne transpune şi cufundă în grandiosul poem beethovenian. Nu bănuim cum s'a întâmplat aceasta. Raţional, am fi presupus necesitatea unei metodice adaptări la mediul sonor beethovenian. Caravia însă are atâta forţă de impulsie, încât fără altă introducere — cum de altfel este concepută şi „Appassionata" — prin emoţionantul unison în pianissimo al începutului piesei, ne răpeşte, ne smulge subit din nefiinţa muzicală, alăturându-ne sufleteşte împătimirilor ce învolburează furtunos întreaga sonată, cu excepţia extaticului **Andante con moto.**

In interpretarea restului pieselor din program, chiar când conţinutul nu este propriu avântului dramatic, Caravia impresionează prin aceiaşi revărsare de viaţă interioară în care trăeşte intens fenomenul de artă, fără chiar a purta o grije prea atentă pentru materialitatea tehnică, pentru supleţea de digitaţiune şi de rafinerie dinamică.

GEORGE DIACU

PREMIUL „ION PAVELESCU" AL S. S. R-ULUI

☐ **La premiile S. S. R-ului, din anul acesta, d.** ARTUR ENAŞESCU, **a luat premiul „Ion Pavelescu" pentru cel mai bun sonet al anului.**

D. Perpessicius a recomandat Adunării, cu următorul referat sonetul „Afrodita", al d-lui Enăşescu :

Arta sonetului, în care d-nii Mihail Codreanu, V. Demetrius, Emanoil Bucuţa şi răposatul Ion Pavelescu, între alţi contemporani, au însemnat atâtea victorii ale genului, prenumeră şi'n anul ce trecu, nenumăraţi ferventi.

Voiu aminti dintre poeţii penultimei generaţii numele d-lui **Marcel Romanescu,** ale cărui sonete din „Grădina lui Teocrit" unesc perfecţiunea tehnică cu proegnanţa evocativă, — cu atât mai preţioasă cu cât sonetul reclamă, din natură, o nobilă sobrietate.

Voiu aminti dintre poeţii ultimei generaţii, numele lui **Marius Iliescu,** ale cărui sonete începute în „Transilvania" şi continuate în „Flamura" nu vădesc numai un cult formal ; numele lui **C. M. Teodorescu,** ale cărui sonete se disting printr'un preţios hermetism, şi numele lui **Mircea Pavelescu,** un adorator al genului şi în care lecţiile răposatului Ion Pavelescu, unchiul său şi José Maria de Heredia al amândorora maestru, se surprind cu plăcere, şi voiu sfârşi, socotind, că sunt în asentimentul Dvs. prin a desprinde dintre nenumăratele nume ale cultivatorilor de poezie, în credinţa că acest premiu este instituit să încunune cel mai bun sonet — şi poezie în acelaş timp — al anului numele d-lui **Artur Enăşescu,** a cărui activitate poetică, în anul ce trecu, a fost dintre cele mai de valoare. Sonetele d-lui Artur Enăşescu aplică o tehnică desăvârşită la subiecte de o bogată varietate. Socotesc că „greutatea alegerii", care însoţeşte întotdeauna triarea unui material excelent, ne va fi uşurată considerând că oricare din sonetele d-lui Artur Enăşescu, merită „premiul sonetului" pe 1926 şi că Domniile voastre veţi fi fericiţi să premiaţi din bogata activitate poetică şi de sonetist a d-lui **Artur Enăşescu,** sonetul „Afrodita", publicat în **Universul literar,** XLII, 26, 1926.

AFRODITA

In hău de mări, bătute de furtună,
La pieptul spumegatului talaz,
Prinzându-i gingaş, braţul de grumaz
Dormea seninul ca un fulg de lună.

Seninătate, zbucium, împreună,
Uniţi de sorţi pe-al apelor podgheaz,
Născură, robi, aceluiaşi extaz,
Nemărgenirea, floare de genună.

Şi haosul, gemu de fremătare,
Când cea dintâiu semeaţă 'ntruchipare,
Vis cald! femeia, amforă de slavă,

Zbucni legănătoare şi suavă,
Vrej de senin cu fruntea 'n sîrg de stele,
Din zvîrcolirea undelor rebele.

ARTUR ENAŞESCU

* * *

dominantă care nu e alta decât „raţiunea matematică". Această raţiune pătimaşă, cutezătoare, îl ridică dela efortul nevinovat al jucătorului de şah, al căutătorului de cuvinte încrucişate şi de ghicitori — la gestul aceluia „care protestează în faţa infinitului", la atitudinea nebunului devorat de fantome, a savantului renegat şi al preotului posedat. Dela banalele beţii ale curiosităţii de cafenea, el ajunge la beţiile înfiorătoare ale curiosităţilor de laborator şi de mănăstire. Poë aduce mărturisiri din aziluri şi din camere secrete ; el e mereu în pragul spaimei, lângă terorile lumii „de dincolo" pe cari inteligenţa lui înflăcărată de alcool le înfruntă cu luciditate. In faţa acestei forţe care schimbă raporturile normale ale vieţii pământene, mulţi dau înapoi. Poë rămâne tottuşi un poet torturat de idealuri inaccesibile, un suflet mare care n'a încăput într'un trup ce cădea adesea în noroaiele vieţii de fiecare zi. Existenţa lui e o pildă tragică a idealismului nelimitat.

BANCHETUL DELA BOULEVARD IN ONOAREA PREMIAŢILOR S. S. R-ULUI

☐ Duminică 27 Ftbruarie, orele 1 jum. din zi, în sala de marmoră dela Boulevard, a avut loc masa colegială dată în cinstea laureaţilor din anul acesta, ai S. S. R-ului.

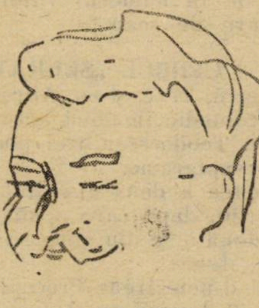

E. MACIUCESCU

Banchetul fu prezidat de d. Nichifor Crainic, secretarul general al Ministerului Artelor. Asistau : d-nele Claudia Millian, Natalia Negru, Marieta Sadoveanu şi d-nii : Liviu Rebreanu, prezidentul S. S. R-ului, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Ion Pillat, Al. Stamatiad, C. Ardeleanu, O. Han, V. Savel, Perpessicius, Ion Marin Sadoveanu, Adrian Maniu, Al. Obedenaru, Camil Petrescu, Alfred Moşoiu, E. Măciucescu, Gh. Adamescu, Al. Băbeanu, N. Pora, M. Lungeanu, N. Rădulescu-Niger, etc. etc. Editurile erau reprezentate de d-nii Ioaniţiu, directorul „Cărţii Româneşti" şi A. Benvenisti, directorul „Ancorei".

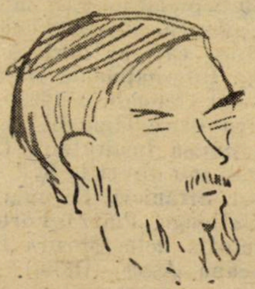

N. PORA

Sa servit următorul menuu :

Crême Parmentier
Suprême de Merlan Waleska
Baron d'Agneau de lait Persillé
pommes pont neuf
Salade de saison
Petits Pois Paysans
Parfait Praliné
Fruits
Café
Ţuică-Mastică
Risling Drăgăşani

La şampanie, ia cuvântul d. Livin Rebreanu, preşedintele Societăţii Scriitorilor Români **şi ţine o cuvântare din care** extragem :

Domnilor,

Inainte de-a felicita pe norocoşii noştri colegi premiaţi, în a căror cinste ne-am adunat aci, să-mi daţi voie să exprim toată dragostea noastră pentru secretarul general şi sufletul ministerului Artelor, Nichifor Crainic, pe care azi, ca totdeauna, îl avem în mijlocul nostru.

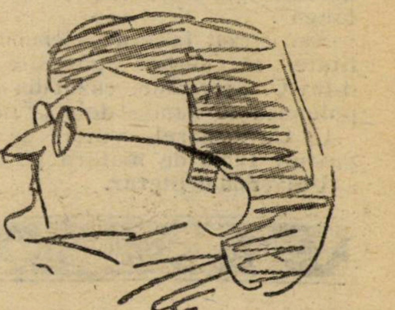

PERPESSICIUS

Imprejurări independente de vointa noastră, ne-au împiedicat să arătăm dela început încrederea şi simpatia cu care am primit numirea lui Nichifor Crainic în locul de mare răspundere dela ministerul artelor. Poate că a fost mai bine aşa. Atunci, la început, n'am fi putut decât să ne spunem nădejdile ce le puneam într'însul. Acuma, după aproape un an, îl putem sărbători pentru o activitate rodnică. Azi vedem că Nichifor Crainic, la ministerul artelor, e un creator şi organizator.

Pentru întâia oară, ministerul artelor, înfiinţat de unul de-ai noştri, a început să se gândească serios la înglobarea literaturii şi a scriitorilor în programul de consolidare şi propăşire a Statului. Nichifor Crainic n'a uitat că e, înainte de toate, scriitor, şi ţine cu tot dinadinsul să canalizeze în folosul ţării întregite şi a culturii naţionale, energiile sănătoase pe cari le reprezintă literatura.

N'a făcut promisiuni şi totuş, la prima ocazie, şi-a amintit de Societatea Scriitorilor şi i-a făcut parte de un fel de premiu de un milion lei. Ca să fiu în nota noastră normală de veşnic nemulţumiţi, am să spun că considerăm acest premiu ca un început bun. Sunt sigur că aşa îl consideră şi Nichifor Crainic. Câtă vreme arta dramatică oficială consumă multe zeci de milioane, n'avem să credem că literatura trebuie să fie deplin satisfăcută.

Azi am putea prooroci că va veni o vreme când premiile S. S. R. vor însemna, pentru operele distinse cu ele, un îndreptar sigur pentru marele public cititor.

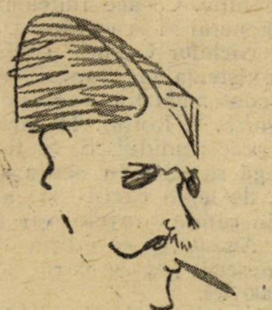

V. SAVEL

Adunarea de azi, întâia pentru cinstirea premianţilor noştri, aş dori să fie o nouă formă pentru sporirea importanţei premiilor noastre. **Manifestându-ne bucuria pentru izbânda colegilor noştri, am dori ca manifestaţia noastră**

E C O U R I

REDACŢIONALE

☐ Cerem iertare cititorilor noştri, cărora le-am declarat formal că nu ne vom mai ocupa niciodată de „Falanga" — dacă astăzi ne abatem dela această linie de conduită.

Nimic nu ne va face — afară poate de creştineştele îndatoriri de necrologie — să ieşim din tăcerea ce am zvârlit peste această ignominie care se numeşte „Falanga".

Am crezut însă de elementară ospitalitate să oferim găzduire articolului d-lui C. Georgiade, căzut din nefericire în polemică cu banda dela „Falanga".

☐ Cu numărul viitor, se va împărţi gratuit **Tabla de materii** pe anul trecut, a **Universului literar.**

* * *

Nu mai e nevoie, cred, să fac eu apologia prietenilor noştri distinşi de către plenul societăţii scriitorilor, mai ales când în fruntea lor se află deschizătorul de drumuri noui, care este Ion Minulescu.

E de ajuns să numesc pe Ardeleanu, pe Vasile Savel, pe Ion Pillat, pe Perpessicius, pe Boureanu, pe George Dumitrescu şi pe Arthur Enăşescu şi să le urez tuturor spor la muncă şi alte multe succese, şi să le spun din toată inima : Să trăiască !

D-l Al. Obedenaru, ridică un emoţionant toast în cinstea poetului Ion Minulescu, hulitul de eri, sărbătoritul de astăzi. Cuvântarea poetului Obedenaru pune la contribuţie, cu o confrătească desinvoltură, toate muzele şi apolonii mitologiei.

Se urmează cu confesiuni, autografe ambulante, epigrame, desene. Ion Marin Sadoveanu schiţează o serie de comeseni pentru un teatru liliputan.

Alfred Moşoiu creionează cu un talent admirat de toată asistenţa. Cititorii noştri au în reproducere, câteva din aceste desene. Camil Petrescu emite următoarea epigramă :

In poezie toate-s nu ştiu cum
„Romanţele-s pe mai târziu
„Biserica-i de altă dată
Dar premiile sunt de-acum.

Un grup de poeţi se silesc să alcătuiască o epigramă pentru secretarul general. Se aud rimele tainic-crainic.

Se încearcă o aluzie la donaţiunea de un milion pe care a primit-o Societatea scriitorilor Români. Epigrama e abandonată, însă svonul se întinde. Din partea editorilor vorbeşte de greutăţile orei prezente şi de nevoia acelei legiuni a cărţii, d. Ioaniţiu. Ceeace îndeamnă pe secretarul general să ia cuvântul.

D. Nichifor Crainic confirmă întru întâi existenţa procesului verbal în care s'a consemnat din taxele pe spectacol, un milion S. S. R-ului. Important este crearea precedentului. S. S. R-ul trebue să ajungă să aibă un sediu al ei. Vorbeşte apoi de legea cărţii şi a bibliotecilor graţie cărora tirajele vor fi sporit automat. Aminteşte de ediţia de artă a lui Eminescu, pentru care s'au şi strâns 700.000 lei.

Mai vorbesc d-nii : Rădulescu-Niger şi Lungeanu.

Seria cuvântărilor o închee d. I. Pillat: în faţa marilor probleme culturale nu există opoziţie. Mulţumeşte în numele laureaţilor şi aduce un călduros elogiu culturii româneşti.

PENTAPOLIN

☐ In numerile viitoare vor publica versuri, proză şi studii : Horia Furtună, Camil Petrescu, Vintilă Paraschivescu, Paul I. Papadopol, Al. Marcu, Radu Boureanu, Virginia Gheorghiu, A. Pop Marţian, I. Ciorănescu, Claudia Millian, N. I. Herescu, C. I. Siclovanu, etc.

CORESPONDENŢE

T. P. T.-Severin : De acord cu dv. asupra calităţilor literare ale d-lui **I. C. Visarion.** Ii transmitem prin aste rânduri invitaţia dvs. de colaborare şi aşteptăm.

CONFERINŢE

☐ Duminică, 27 Februarie, în sala Ateneului, d. **Ion Pillat** a ţinut o interesantă conferinţă : **Generaţia nouă între tradiţionalism şi modernism.**

☐ In seria de conferinţi dela liceul „Mihai-Viteazul", d. **Scarlat Struţeanu** a ţinut, Duminică, 17 Februarie, ora 4 jumătate o conferinţă despre **Orfismul în poezia lui Eminescu.**

Vom da în numărul viitor o substanţială dare de seamă.

CERCUL „SBURATORULUI"

Duminică, 27 c. d-na Alice Sturdza a citit o comedie în două acte „Motofozo", d. D. N. Teodorescu trei poezii şi d. Şt. Sfetescu epigrame.

In partea a doua a şedinţei s'au mai citit poezii, după care d. maior Alinescu a citit două acte din noua sa **lucrare** dramatică „Melcii".

Asistă d-nele Irène Procopiu, Cella Lahovary, T. Lovinescu, R. Ortiz, **Dona,** Radian, Sarina Cassvan-Pas, Frollo, d-rele B. Delavrancea, Zarifopol, Ticu Archip, Sanda Movilă, M. Nicolau şi d-nii E. Lovinescu, Ramiro Ortiz, Yordan Hayward, Petre Sturdza, G. Călinescu, D. N. Teodorescu, I. Valerian, Aderca, G. Nichita, Pompiliu Constantinescu, I. Cornea, etc.

☐ **Institutul de cultură italiană** face cunoscut doritorilor de a urma cursurile de cultură superioară, de limbă şi de liteatură italiană cari se vor ţine între 3 Iulie—30 Septembrie 1927 la **Perugia** (Palazzo Callenga, Piazza Fortebraccio), cât şi artiştilor cari ar dori să expună la **Expoziţia Internaţională franciscană** (10 Aprilie—10 Octombrie 1927) din Assisi, că pentru orice lămuriri se pot adresa la Direcţiunea Institutului (Aleea Blank B. No. 42), sau direct la **R. Universita Italiana per Stranieri,** Perugia (Italia) Palazzo, Callenga, Piazza Fortebraccio şi la Segretoria della Mostra Internaionale Francescana, Assisi (Italia).

ATENEUL POPULAR „B. P. HAŞDEU" DIN CAMPINA

Lista conferinţelor ţinute dela 10 Octombrie 1926 — 13 Februarie 1927

D. prof. univ. N. Iorga : Ce este şi ce se înţelege prin străin în ţara noastră : prof. univ. Virgil Bărbat, Cluj : Femeea şi cultura ; Comandor Aurel Negulescu-Bucureşit : Dar noi... marinarii ; N. Batzaria : Femeea în Orient ; prof. univ. Popescu-Voineşti-Cluj , Ceneza, petrolului, (cu proecţiuni) ; prof. univ. Al. Borza, Cluj : Protecţiunea naturei la noi şi în America ; prof. univ. Petre Grimm Cluj: Literatura engleză şi sufletul poporului englez , prof. univ. Marin Ştefănescu-Bucureşti : Cultul Patriei ; prof. univ. D. M. Teodorescu, Cluj : Capitala regilor Daci, (cu proecţiuni) ; prof. univ. Gh. Ţiţeica, Bucureşti : Cultură, civilizaţie şi progres.

A apărut **„Sburătorul"** No. 8, cu articole, proză şi poezii semnate de E. Lovinescu, Hortensia Papadat Bengescu, G. Brăescu, I. Barbu, G. Nichita, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, etc.

Biblioteca Armencea posedă peste 10000 volume. — In colecţiile bibliotecii se găsesc opere din toate specialităţile (astfel : literaturile : română, franceză, germană, italiană, engleză, latină, elină, rusă, norvegiană, spaniolă, poloneză, ungară, etc. ; ştiinţă, sociologie, istorie naţională, universală, veche, filosofie, istorie şi critică literară, artă, colecţii de reviste, dicţionare, enciclopedii, publicaţiile Academiei Române şi altele).

Cele mai multe din cărţile bibliotecii, sunt scrise în limba română, apoi, — în ordine descrescândă, — vin cărţile scrise în limbile : franceză, germană, italiană, engleză, latină şi elină.

Biblioteca este deschisă : Marţea, Joia şi Duminica, dela 3—6 d. a. Pentru noui înscrieri de cititori, publicul se va adresa bibliotecarului, în zilele şi orele arătate mai sus. Se percepe o taxă de înscriere de 20 lei. Cititorii pot împrumuta 2 volume ; nu mai pot lua alte cărţi, până nu restituie cărţile primite mai înainte. Imprumutul cărţilor acasă, se face pe termen de 15 zile. Cititorii vor înapoia cărţile în termenul fixat. Abaterile dela această regulă vor suferi consecinţele regulamentului.

Printre membrii bibliotecii, dela 1896—1910, sunt : Dr. V. Panaitescu, medic-colonel, avocat D. Perianu, A. Pascal-Vasiliu, Panait Cerna, Z. Dumitriu, avocat, Dr. C. Paşcanu, C. Ianculescu, avocat, I. Argeşeanu, profesor, V. Cazacu, profesor, Agripa Popescu, inginer, I. Rizescu, inginer, Petre Armencea, P. Ştefănescu-Saulea, avocat, Petre Jecu, avocat, N. G. Eremie, Dr. în drept, Valeriu Tino, Oprea Dima, D. Ciurileanu, inginer, P. Vrabie, avocat, Preda Duchiade, avocat, C. Beloiu, D. Untaru, V. Albu, avocat, B. Cecropide, publicist, Stelia Albuleţ, A. Perianu, medic, C. Medianu, avocat, A. Rainu, inginer, Massim Orăşeanu, G. Albuleţ, avocat, V. Georgescu, doctor, Cezar Popescu, inginer, Chiscăreanu, inginer, Titu Dinu, profesor, Har. Ionescu, publicist, D. Cosac, avocat, Radu Portocală, avocat, G. Constantinescu, Dr. Prof. Univ., St. Stănescu, Prof. Univ., St. Perianu, doctor. Nae Ionescu, Prof. Univ., D. Panaitescu-Perpessicius, prof., Petru Andrei, Prof. Univ., C. N. Pârvulescu, Traian Tino, avocat, Maior T. Ciurea, I. Tărtescu, avocat, Gr. Albuleţ, avocat, I. Eftimie, avocat, Simion Dumitrescu, etc., etc.

Comitetul bibliotecii se compune astfel : Preşedinte, D-l Av. Tr. Tino ; vice-preşedinţi : D-nii Prof. C. Dinu şi Dr. M. Constantinescu ; secretar, D-l Ing. G. Marinescu ; bibliotecar, D-l Prof. I. Ionescu ; casier, D-l Căpitan Vlad Gavrilă ; cenzori sunt D-nii C. Ianculescu, avocat, Av. C. Albu şi Belizarie Dumitrescu, institutor.

Cercul de studii al bibliotecii Armencea va face să apară revista de studii regionale brăilene, „Analele Brăilei". E în preparaţie o monografie ştiinţifică a Brăilei. Până în 1929, când se împlinesc 100 de ani de viaţă modern-românească a Brăilei, vor apare multe din lucrările puse în lucru acum, referitoare la viaţa Brăilei. Biblioteca urmăreşte şi întemeierea unui muzeu regional al Brăilei. Sunt bine venite amintirile bătrânilor şi orice comunicări de acte vechi, sau informaţiile din orice domeniu, privitoare la ţinutul brăilean, încât toţi cei ce le posedă sunt rugaţi călduros să le comunice bibliotecii. Pentru lămuriri, să se consulte broşura D-lui secretatr general, Ing. **G. Marinescu :** „Schiţă principială de activitate **regionalist**-culturală".

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„ STR. BREZOIANU 11,

UNIVERSUL LITERAR

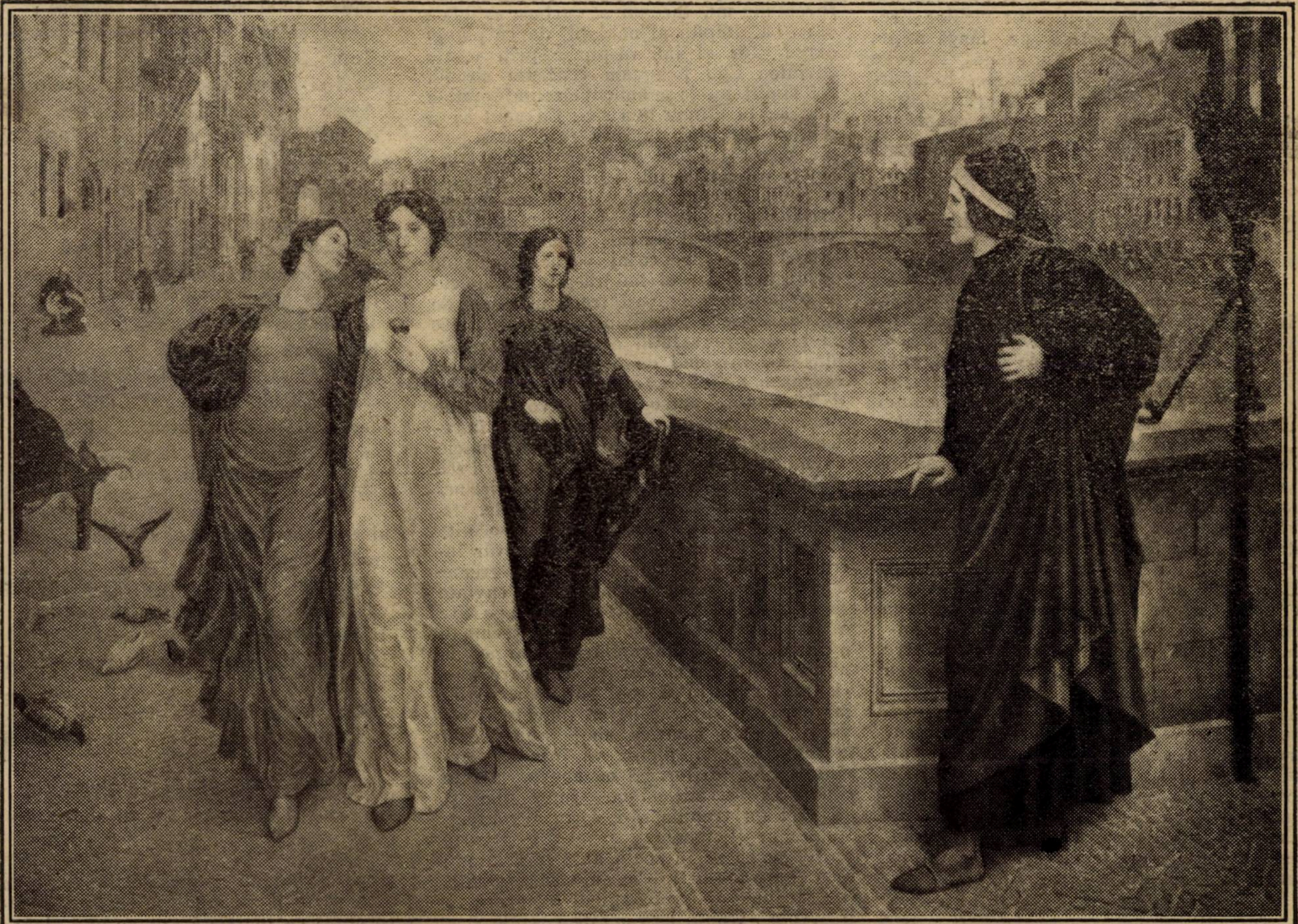

DANTE INFRUNTAT DE BEATRICE

In acest număr: ALFRED MOŞOIU, CAMIL PETRESCU, HORIA FURTUNĂ, DANTE ALIGHIERI, J. LEONARD, MICHELE SAPONARO, ALEX. MARCU, EUGEN RELGIS, VINTILĂ PARASCHIVESCU, ION BĂILĂ, PETRU ARBORE, ZOE LECCA, G. DIACU, B. CECROPIDE, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.

An. XLIII, No. 11.
13 Martie 1927.

Lei 5

DANTE ALIGHIERI

VIAȚA NOUA

Traducere și note de: J. LEONARD

X. BEATRICE NU MAI SALUTA PE DANTE

După întoarcerea mea începui să caut pe această doamnă, pe care stăpânul meu mi-o numise în calea suspinelor. Dar ca vorbirea mea să fie mai pe scurt, zic că, în puțin timp, făcui dintr'această doamnă un fel de paravan și într'așa chip, că multă lume vorbi de ea dincolo de marginile bunei cuviințe; la care fapt de multe ori gândiam cu durere. Din pricina aceasta, adică a bârfelii nesocotite a lumii, care mă înjosea astfel, acea Prea Nobilă, care fu nimicitoarea tuturor viciilor și regina virtuților, trecând pe lângă mine, nu-mi dădu salutul său gingaș, în care sta întreaga mea beatitudine. Indepărtându-mă însă întrucâtva de cele ce spun în această parte, vreau să fac cunoscute efectele virtuoase, pe cari salutul său le năștea în mine.

XI. NATURA ȘI EFECTELE SALUTULUI BEATRICEI

Zic că atunci când o vedeam undeva, în speranța minunatului salut, par'că nu mai dușmăniam pe nimeni; ba mă cuprindea chiar o înduioșare de milă, care mă făcea să iert pe oricine m'ar fi jignit; și orice m'ar fi întrebat atunci cineva, răspunsul meu ar fi fost numai: „Amor", spus cu o înfățișare cuprinsă de umilință. Iar când era cât pe-aci să mă salute, un **spirit de Amor**, distrugându-mi toate celelalte **spirite sensitive**, îmi dădea afară **spiritele slabe ale vederii**, zicându-le: „Duceți-vă și cinstiți pe Doamna voastră"; iar el rămânea să le iee locul. Dar cine ar fi vrut să cunoască pe Amor, era de ajuns să-mi privească tremurarea ochilor. Și când această Prea Nobilă mântuire saluta, Amor, — care se găsia între mine și ea, — nu numai că nu putea să-mi întunece această beatitudine neîntrecută, dar el însuși — de prea multă bunătate — ajungea într'așa stare, încât trupul meu, care era atunci cu totul sub stăpânirea lui, de multe ori se mișca, întocmai cum se mișcă un corp greu, neînsuflețit. Așa dar e limpede că în salutările ei sta întreaga mea beatitudine, care de multe ori trecea și întrecea puterile mele de-a o îndura.

XII. DANTE GANDEȘTE LA O IMPACARE CU BEATRICE; A TREIA VIZIUNE

Acum revenind la cele de mai 'nainte, zic că, beatitudinea mea fiindu-mi respinsă, mă cuprinse o atât de adâncă durere, că, depărtându-mă de lume, mă dusei într'un loc ascuns să ud pământul cu lacrimi amare; iar după ce îmi potolii puțin plânsul, intrai în camera mea unde puteam să plâng fără să fiu auzit. Și aci invocând îndurarea Doamnei milostive, zicând: „Amor, vino în ajutorul credinciosului tău", adormii ca un copilaș care a plâns mult dupăce a fost bătut. Pe la jumătatea somnului, mi se părea că văd în cameră, aproape de mine, un tânăr îmbrăcat în vestminte albe; după înfățișare era tare gânditor și zărindu-mă în colțul în care stăteam, după ce m'a privit câtva, îmi părea că suspinând mă chiamă și-mi spune aceste cuvinte: **Fili mi, tempus est ut praeter mittantur simulacra nostra: Fiul meu e de-acum timpul să lăsăm la o parte rătăcirile noastre.** Atunci îmi păru că-l recunosc, pentru că mă chemă tot așa cum mă mai chemase de multe ori în visurile mele. Și privindu-l îmi părea că plânge astfel, încât făcea oricui milă, așteptând par'că din partea mea un răspuns; apoi, revenindu-mi, începui să vorbesc astfel cu el: „Tu, stăpân al nobleții, de ce plângi oare?". Iar el îmi răspunse prin aceste cuvinte: **Ego tamquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentiae partes; tu autem non sic: Eu sunt ca și centrul cercului, față de care toate părțile circumferinței sunt egal depărtate; dar tu nu ești la fel.** Atunci gândindu-mă la cuvintele sale, îmi păru că-mi vorbise foarte obscur, încât mi-era greu să-i răspund și-i zisei numai aceste cuvinte: „Stăpâne, despre ce'mi vorbești atât de misterios?" Iar el îmi răspundea în cuvinte populare: „Nu întreba mai mult decât e nevoe". Totuși începui să vorbesc cu el despre salutul care-mi fusese respins și-l întrebai de pricină; la care îmi răspunse astfel: „Beatrice a noastră auzi dela anumite persoane, cari vorbiau de tine, că doamna pe care ți-o numii în calea suspinelor, ar fi fost atinsă de unele cuvinte ale tale; de aceea această Prea Nobilă, care nu poate suferi, fie orice nesocotință, nu putu să te mai salute, temându-se să nu fii în adevăr un nesocotit. Dar cum secretul tău este în adevăr întrucâtva cunoscut de ea de multă vreme, dorința mea e să compui câteva cuvinte rimate, în cari să arăți stăpânirea pe care o am asupra ta prin virtutea ei, și cum tu o îndrăgiși încă din copilărie. Dar pentru aceasta chiamă martor pe cel care știe, și arată cum tu îl rogi să-i vorbească; iar eu, care sunt acela, cu plăcere îi voi vorbi, prin asta va simți numaidecât dorința ta și simțind-o, va înțelege cuvintele bârfitorilor. Fă ca aceste cuvinte rimate să fie mijlocitoare între tine și ea, căci nu trebuie să-i vorbești direct, fiindcă ar fi nedemn; și nu le trimite de fel ca ea să le poată auzi fără mine; apoi, îmbracă-le într'o duioasă armonie, în care eu voi fi prezent de câte ori va fi nevoie". Odată zise aceste cuvinte, dispăru, iar somnul meu se'ntrerupse. Apoi amintindu-mi de aceasta, găsii că viziunea îmi apăruse într'a noua oră a zilei. Inainte de a eși din cameră, mă hotărîi să fac o baladă, în care să urmez cele ce stăpânul meu îmi spusese și făcui deci această baladă, care începe astfel:

(BALADA)

Baladă, vreau să mi-l găsești pe-Amor
și'n fața ei, cu el să mi te-avânți,
astfel ca scuza mea, pe care-o cânți,
s'o spună ei, al meu stăpânitor.

Baladă-atât tu mergi cu eleganță,
chiar fără'nsoțitor,
că unde-ai îndrăsni ți-este iertat;
dar dacă vrei s'ajungi cu siguranță,
vezi află'ntâiu pe-Amor,
căci fără el nu-i bine de plecat;
și fiindcă ei, a te-asculta i-e dat,
cum cred că ea pe mine-i necăjită,
dacă de el n'ai fi 'ntovărășită,
să te'njosească îi va fi ușor.

Cu dulce viers, începe cum e bine, —
când ești cu el, la ea,—
îndată ce-ai primit a sa 'ndurare:
„Acel ce mă trimite-acum la tine,
de nu te superi, vrea,
de l-ai iertat, să-i dai deci ascultare.
Amor e-aci,—cu-a ta înfățișare,
dorința-i fu, prea mult să-l chinuiască;
de ce-l făcu pe alta să privească,
gândește tu, căci lui de tine-i dor".

Zi-i: „Doamnă el pe tine te iubì,
cu-așa credință-adâncă,
încât în orice clipă-i ești în minte:
de mic copil pe alta nu'ndrăgì".
De nu va crede încă,
pe-Amor să 'ntrebe, zi-i, căci el nu minte;
și'n urmă fă-i umilă rugăminte,
dacă iertare n'ar putea să-mi dee,
un serv trimeată viața să mi-o iee
și va vedea c'ascult de-un servitor.

Cui este cheea milei, zi-i duios
'nainte de-a pleca,
să'ncerce dreapta-mi cauz'a-mi expune:
„Pătruns de viersul meu armonios
rămâi aci cu ea,
iar de-al tău serv, ce crezi mai bine'-i
[spune;
de-l va ierta prin astă rugăciune,
te'ntoarce-atunci la el c'un semn de
[pace".
Tu nobilă-mi baladă, când îți place,
ca să obții onoare, du-te 'n sbor.

Această baladă se'mparte în trei: în prima parte îi zic unde să se ducă, dându-i curaj ca să poată ajunge mai sigur; și-i zic într'a cui tovărășie să plece, dacă vrea în adevăr să meargă fără vre-o teamă de ceva, în a doua zic despre ceeace e datoria ei să facă cunoscut; în a treia, îi dau libertatea să se ducă oricând vrea, încredințând-o în brațele norocului. Partea a doua începe aci: **Cu dulce viers**; a treia aci: **Tu nobilă-mi baladă.** S'ar putea ca cineva să mi se împotrivescă și să-mi spună că nu înțelege către cine ar fi îndreptată vorbirea mea la persoana a doua; dar balada nu e altceva, decât cuvintele pe cari le spun eu însumi. Totuși, zic că această îndoială o voi deslega și trata în această cărticică într'o parte mai grea la înțeles; atunci să revină aci cine se mai îndoiește sau cine ar vrea să se împotrivească în felul acesta.

NOTE

X. —**această doamnă.** — Dante făcuse un drum călare, în care îi apăru Amor personificat, vorbindu-i despre o doamnă prin care ar fi putut să-şi ascundă, de gura lumii, iubirea pentru Beatrice, cum făcuse mai înainte cu alta, care acum plecase într'un loc foarte depărtat.

stăpânul meu. — Amor personificat.

un fel de paravan.—Femeia prin care-'şi ascunse Dante iubirea, o numi femeia-paravan, mască sau pavăză : **„la donna dello schermo“.**

acea Prea Nobilă — e Beatrice.

întreaga mea beatitudine. — Pentrucă Beatrice înseamnă fericire, salutul ei e beatificator. Apoi cum cuvântul salut mai înseamnă pe italieneşte şi mântuire, Dante vrea deci să spună aci că : Beatrice e beatificatoare (fericitoare) prin salutul ei mântuitor.

XI.—**în speranţa.** — Să se observe că salutul Beatricei are trei faze : prima speranţa salutului, a doua, apropierea salutului şi a treia, mântuirea prin salut.

un spirit de Amor. — Era credinţa pe atunci că corpul omului e plin de spirite şi că atunci când spiritul Amor vine să-l stăpânească, toate celelalte spirite sunt nimicite sau date afară, încât omul devine palid ; totuşi spiritul Amor e plăcut şi mântuitor, pentrucă îl face să se îndepărteze dela preocupări josnice.

pe Doamna voastră. — pe Beatrice.

XII. — **un tânăr.** — Amor.

Ego tamquam, etc. — „Eu sunt, zice Amor, centrul cercului a cărui circumferinţă este ocupată de toţi îndrăgostiţii, iar eu mă îngrijesc de toate supărările şi neajunsurile lor. Acum apasă asupra mea grija Beatricei, care corespunzând puternic afecţiunii ce tu i-o păstrai caldă şi curată, e acum întristată de prefăcătoriile tale şi ai făcut-o să creadă, că uitând-o, ai început să te gândeşti la alte femei“. Todeschini.

în cuvinte populare. — adică răspunse în limba vulgară, nu pe latineşte, ca mai sus.

într'o duioasă armonie. — Amor spune lui Dante să caute ca această baladă să fie pusă pe note, ca să înduplece mai mult pe Beatrice. In adevăr multe balade şi canţone, de-ale lui Dante, au fost puse pe note, în vremea când trăia el, de compozitorul Casella, de care pomeneşte în **Purgatoriu.**

într'a noua oră. — Cifra nouă, a cărei rădăcină e trei, adică trinitatea, joacă un mare rol în compoziţia literară a lui Dante. Cum el proceda să găsească legături mistice între cuvinte, după cum am arătat mai sus, tot astfel căuta o legătură, cu tot dinadinsul, între evenimentele vieţii sale şi cifra nouă, forţând realitatea. Aceasta e mistica cifrelor, care în evul mediu era practica de seamă a cabaliştilor.

de ce-l făcu pe alta. — Balada vorbind Beatricei spune : Amor e acela care îi chinui penru tine, — şi e aci martor, — apoi tot el îl făcu pe Dante să privească la alta, adică la femeia-paravan, ca să nu te jignească ; lui Dante însă îi e dor numai de tine, numai pe tine te iubeşte.

Cui este cheea milei.— Baladă dreapta mea cauză spune-o lui Amor, căci el este cheea milei, întrucât deschide toate inimile spre bunătate.

„Pătruns de viersul meu. — Amor, pătruns de muzica armonioasă a viersului, deci de melodia pe care am fost pusă, vorbeşte Beatricei de servul tău. Dante

Technica teatrală

CAPITOLUL CLIŞEELOR

„Prizoniera“ lui Ed. Bourdet a stârnit mare emoţie în zonele şi subzonele noastre teatrale. Nu prin natura subiectului în deosebi, ci prin iscusinţa tehnică pe care ar fi dovedit-o autorul piesei. Critica dramatică a leşinat liric în faţa aparatului teatral pe care ni l-a înfăţişat Bourdet. Ce pricere extraordinară, câtă abilitate, ce delicateţe, ce simplitate de tragedie clasică ! (transcriem şi noi cu semnul mirării la urmă) Racine, fără îndoială că numai Racine putea să scrie aşa ceva... (aci semnul exclamării poate fi convenabil înlocuit prin trei puncte).

De multă vreme ne gândim să publicăm un mic şi „autentic“, — de data asta — tratat pentru uzul autorilor dramatici. Ştiinţa de a construi formal o piesă ar fi expusă acolo pe capitole şi sub capitole. Am arătat rând pe rând — luând drept pildă vre-o piesă faimoasă franţuzească, şi la nevoie aproape tot repertoriul modern, arătând : care e reţeta dialogului vioiu — cum se construeşte un act de expoziţie — cum se introduce un personaj secundar şi ce rost are el — cum se conduce scena din actul doi — cum se săvârşeşte crima.

Căci, ca orice industrie, industria teatrală îşi are şi ea tehnica ei. Şi, cum observaţi nu vorbim de mijloacele străine artei dramatice şi introduse cu şi mai precisă intenţie comercială în piesă. figuratie muzică de scenă, subiecte speciale, la ordinea zilei specularea sângeroasă a melodramaticului. Acestea le observă chiar un critic de teatru obicinuit dacă are puţin spirit de chibzuială. Technica profesională însă, strict profesională, îşi are admiratorii ei, partizanii ei înflăcăraţ ca şi luptele de box, ca şi omul care se închide 40 de zile într'o cuşcă de sticlă şi nu mănâncă nimic, ca şi caligrafia.

Dar e probabil că nici timpul, nici condiţiile materiale nici oblgaţia altor preocupări nu ne vor permite să transformăm notele pe care le-am adunat ani dearândul, într'o carte adevărată. Ne vom mulţumi ca din când în când să faecm mici examene ocazionale, care poate, cine ştie se vor aduna singure în volum.

Techinica „Prizonierei“ e o technică eminamente clişeu, o technică poliţistă.

Technica poliţistă are la bază — totdeauna — o mărturisire care se produce treptat, subt o presiune exterioară, în linie de mers de vulpe. Maestrul ei, incontestat e Henry Bernstein cel glorios — prin ea — încă dinainte de război. Actul de expunere e de altfel aproape invariabil în piesa bulevardieră căci cuprinde de obiceiu un doctor, un ofiţer, sau un inginer se întoarce din China (Cuba sau America de Nord dacă vreţi), după o lipsă de 15 sau 20 de ani şi la o mică sindrofie — hall de hotel, fumoir, verandă cu răcituri etc. e pus la curent cu ce a devenit Mica Madeleine, acum eroina pieisei pe care n'a mai **văzut-o.**

— O s'a făcut mare.

— Da ?.. Ce nerăbdător sunt s'o văd.

— O s'o vezi numai decât. Vine cu bărbatu-său. Se întorc de la curse.

— Cum s'a măritat ?

— Ha-ha... Te cred... O fată atât de fermecătoare... Bărbătu-său....

— Jaques ?

— O dragul meu s'au schimbat atâtea lucruri. Domnul Eduard Mareville e un

la Lyon, alta lângă Lille, 500 de mii de franci venit, legiunea de onoare, relaţii, actual candidat de deputat la Troyes.

....şi în modul acesta tot în merse d vulpe şi în dialog, publicul ee pus la curent cu datele piesei.

(Bourdet a redus însă tot actul întâiu obicinuit la o singură primă scenă)

Aceasta e forma obicinuită a actului de expunere şi după el urmează actul II. Cu acest act unul dintre personagii află treptat o vină a celuilalt. Adevărul se descopere însă în zigzag. Actul doi din „Hoţul“ lui Bernstein e tipic în această privinţă. Soţul bagă de seamă că soţia e neliniştită din cauza unui sertar. Vrea să-l deschidă. Spre uimirea lui ea se opune. Primul zigzag : Sunt acolo scrisorile amantului.

Scenă violentă de gelozie... Femeea imploră să nu desfacă sertarul. El cedează o clipă pe urmă revine violent, sparge sertarul şi descoperă bani. O clipă de linişte pe urmă întrebări poliţieneşti până când află că sunt banii furaţi de către băiat. Şi iar zigzag : De ce-a furat băiatul ? De ce ţi-a dat banii ? Iţi era amant. Şi câteva întrebări la scena de gelozie, etc. In „Vijelia“ fata cerând tatălui ei bani, trebue, după numeroase zigzaguri, să mărturisească şi ea că are amnat. In „Israel“ de acelaş autor, mama eroului antesemit trebue să mărturisească treptat şi disperat că tatăl lui e evreul cu care trebue să se bată în duel. Şi **aşa** mai departe. E legea clasică a quiproquo-ului, redusă la malentendu continuu din cauza unei date ascunse şi aplicat la dramă.

Dar înainte de a trece la technică — technica Prizonierei — să arătăm şi celelalt procedeu al technicei poliţiste . procedeul identic cu acel al operaţiei : uite popa nu e popa. Adică al interceptării a două serii de fenomene.

Paralel cu acţiunea principală în care eroul suflet bun e împins — prin exasperare — până aproape de crimă, se creează o altă acţiune secundară care e condusă către asasinarea **aceluiş individ**, de către un alt personaj, suflet rău.

Se face să se coincidă momentul realizării celor două intenţii şi intriga e continuată până la cele mai mici **detalii** până în secunda crimei. Momentul crimei însu-şi e însă ascuns şi intriga reluată de la fuga şi apărarea eroului. Cum toate dovezile sunt însă împotriva lui, cum până şi intenţia de crimă e dovedită, e dus la juraţi, etc.

Publicul e pasionat nebuneşte de mersul intrigei, căci el **crede** pe erou când afirmă că oricât evidenţa e împotriva lui, nu el a omorât ? Dar e curios să ştie cum s'a întâmplat crima totuşi. Atunci se descoperă, la juraţi, acţiunea secundară şi crima săvârşită misterios de eroul acestei acţiuni secundare, în momentul interceptării cu seria principală. Totul se aranjează : Am expus technica faimoaselormelodrame poliţiste : „Casa Misterului“ care a avut un imens succes şi „Tragedia dragostei“ care nu s'a lăsat mai prejos.

Şi acum să revenim la Prizoniera. In ce consta faimoasa tehnică, admirabila construcţie etc., etc. ? In aceea că timp de două acte aproape, tatăl eroinei şi logodnicul ei, cu procedee de judecători de instrucţie o silesc să mărturisească o iubire vinovată pentru o prietenă a ei. Pasul de vulpe nu lipseşte nici aici :

a) In prima scenă soră eroinei şi guver

pecte în oraş. Incepem să bănuim că are un amant.

)Tatău fetii îi cere să meargă cu el la Roma. Ea refuză cu îndârjire să părăsească Parisul. Suntem deci aproape siguri că are un amant. Pasul la stânga: Irena mărturiseşte că iubeşte pe Jaques, cu toate că el nici nu bănueşte.

c). Iar pasul la dreapta: Din scena dintre ea şi Jaques aflăm **că nu pe el** îl iubeşte, ci pe un altul. Senzaţie.

d) Jaques bănueşte că amantul logodnicei lui e un domn d'Auquilles. Il cheamă pentru o explicaţie violentă. Şi iar pasul înainte şi la stânga: Irena nu-l iubeşte nici pe acesta. Ea iubeşte o femee. (Aci e o pagină de literatură ridicolă: Fereşte-te nu intra în regatul lor de umbre (?), fereşte-te etc. pe care un confrate gol o găsea demnă de... Sofocle Ce urmează pe urmă e platitudinea însă-şi. Cum a fost posibil mersul acţiunei astfel? Foarte simplu: Ascunzându-se datele esenţiale ale piesei (complicea nu apare niciodată) şi dându-se numai acele detalii care se puteau preta la echivoc: întârzierea la msaă, refuzul de a părăsi Parisul „flori primite, o misterioasă şi la timp oprita chemare la telefon, indiferenţa faţă de logodnic (indiferenţa **care** era justificată şi în cazul când ea ar fi fi iubit şi un alt bărbat).

Cum vedeţi evitarea momentelor hotărâtoare se datora numai necesităţilor dramatice. Patrusute de cronicari dramatici, de pe două continente au căzut însă în cursa întinsă de autor publicului şi au luat drept delicateţe ceeace nu era de cât meşteşug poliţist. De altfel în cronica noastră obicinuită din „Argus" am denunţat cu indignare mica excrocherie dramatică numită „Prizoniera" şi dacă am revenit aci a fost mai mult în legătură cu acel manual de technică dramatică pe care nu ştim dacă împrejurările ne vor permite să-l oferim în întregime.

CAMIL I. PETRESCU

PE VIFOR

Era târziu şi obloanele dela cârciuma lui Ghiţă Mocanu, din mahalaua Spirei, erau trase până jos şi acoperite cu zăpadă.

Câteva raze totuşi, alunecau printre crăpături şi zugrăveau, pe troienele sculptate de vifor, evantaie de lumină.

Inăuntru, la o masă rotundă, acoperită cu o muşama, a cărei culoare nu se mai cunoştea, patru beţivani jucau cărţi.

O abureală de vin plutea în odăiţa cârciumii, iar paharele se ridicau pline la gură în smucituri nervoase.

— „Mai adu, bre, un chil!..."

Strigătul flutură prin aer.

— „N'auzi, bre Ghiţă, să mai vie un chil!"

Dintr'un colţ întunecos dela spatele tejghelei, stăpânul se ridică anevoios, îşi goni somnul printr'o frecătură cu dosul mâinii peste ochi, ridică chepengul pivniţei şi se coborî cu o lumânărică înăuntru.

— „Mă! al dracului ghinion!" spuse unul din jucători, scărpinându-se a pagubă în cap...

— „Are noroc bre!" complectă celălalt.

Cel cu norocul avea un zâmbet de fericire şi făcea cărţile după tipicul lor, cu gândul aiurea.

Cârciumarul aduse vinul şi-l turnă prin pahare, apoi scoţând ceasornicul, se uită semnificativ spre jucători.

— Ce? oi fi vrând să ne dai afară! zise Petre, unul dintre ei...

Ghiţă, la uitătura cruntă a acestuia, răspunse ceva neînţeles şi se aşeză plictisit, iar la locul său dela spatele tejghelei.

Afară viforul îşi plimba furia prin uliţe, răcolind văzduhul.

Jocul urmă încordat. Peste câtva timp bătu cineva în uşe; stăpânul se ridică şi deschise.

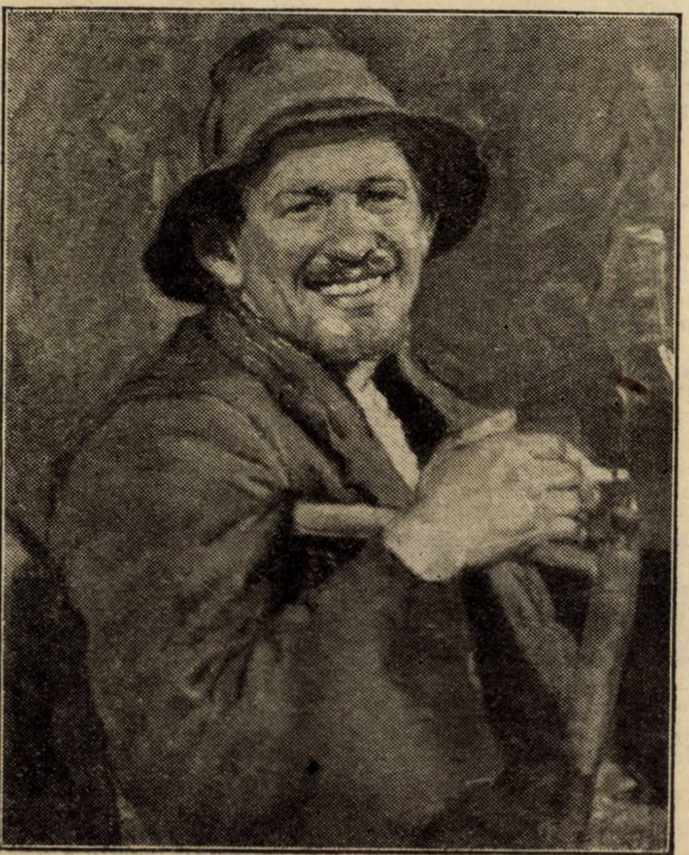

ALEXANDRU MOSCU: PETRACHE VAGABONDUL

Intră înăuntru alb de zăpadă, cu mustăţile închiciurate de ghiaţă, un sergent de stradă.

— Al dracului frig... dom'le Gheorghe... ia dă-mi şi mie un păhăruţ de drojdie!..

— Să-ţi dau dragă.

Gardistul, după ce dădu păhăruţul pe gât dintr'o înghiţitură, voind să fie cinstit şi de ceilalţi, spuse în taină:

— Ar fi bine să închizi, dom'le Gheorghe, că umblă inspecţia...

Atât le trebui beţivanilor.

— Inspecţie ai? i-auzi „sticletele".

Şi scandalul începea de-a binelea, dacă Ghiţă Mocanu nu i-ar fi potolit, cinstind pe gardist cu un alt păhăruţ, iar beţivilor aducându-le încă o măsură de vin.

Lucrurile se liniştiră şi jocul reîncepu cu acelaş nenoroc pentru cei trei jucători.

— Mă! dar par'că ar fi vrăjit! zise Petre, printre dinţi, ca o înjurătură. El singur mai avea parale şi atâta perdere îl făcuse arţăgos.

Ceilalţi doi eşiră din joc şi se mulţumeau acum să-i privească.

Se auzi iar un ciocănit în uşe.

De data aceasta, toţi bănuiră inspecţia şi cârciumarul suflă în lampă.

Tăceau.

Ca un suspin purtat de vânt se auzi un glas de femeie:

— „Petre, eu sunt!"

Beţivii murmurară. Petre se ridică necăjit de pe scaun şi înălţându-se spătos cum era, eşi în prag.

Văzând pe nevastă-sa isbucni:

— Ce vrei?

— Petre, am venit să te iau acasă, tu joci şi iar ai să pierzi totul, ca luna trecută....

El se uită într'altă parte şi nu-i răspunse.

Incurajată de această tăcere, femeia urmă:

— Ştii că nu mai sunt lemne... şi peste câteva zile Crăciunul...

Ultimele cuvinte îi deslănţuiră mânia.

— Hai lasă-mă 'n pace!

— Zău, haide acasă Petre! se rugă ea, privindu-l năucită.

— Mario, nu mă scoate din fire!..

— Petre, ce rău eşti!...

— Nu pleci?... şi aceste cuvinte le însoţi cu un gest cunoscut, pe semne Mariei, căci ea suspină şi se duse.

Petre intră în cârciumă, frecându-şi mâinele îngheţate iar stăpânul aprinse lampa.

— Hai, încă o partida

Beţivul care spuse aceste cuvinte, era cel cu norocul. Era cunoscut în mahalaua aceia ca măcelar angrosist şi cu parale.

Umbla întotdeauna cu bănet la el, căci făcea cumpărături şi vânzări prin cârciumi sau pe drum, unde găsea muşterii cu vite de vânzare şi bani îi trebuiau ori când.

Câştiga mult cu negoţul lui, dar cum îi plăcea să bea şi să joace, cheltuia în neştire. In seara aceasta, ca nici odată, câştiga.

Petre nu refuză partida şi după ce se scotoci prin buzunare, puse pe masă tot ce mai găsi, pe urmă se uită lung la bani ofta din adânc şi zise tare: —„Ţiu ce-i pe masă!...

— Cât e? întrebă măcelarul.

Cei din jurul mesei împreună cu Petre, începură să numere banii, aşezând bancnotele după valoarea lor.

— O sută do'ş'cinci!... spuse Petre.

GRUPUL CELOR PATRU

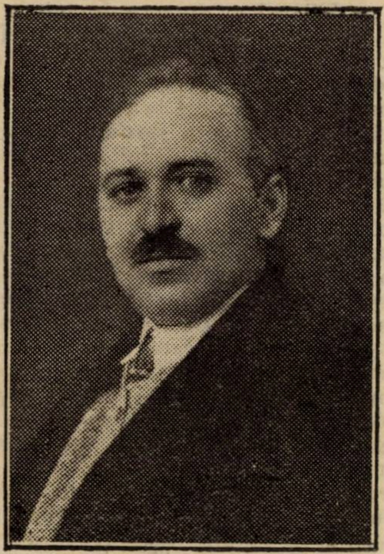

O HAN

— Ultima lovitură? bâigui unul, de alăturea

— Ultima i...

Nae Măcelarul se căută prin buzunare.

Toţi tăceau. Afară crivăţul dete un chiot lung, ca o şuerare, apoi se năpusti asupra obloanelor, ca şi cum ar fi voit să le smulgă din zid.

Măcelarul se căuta mereu, mormăind:

— Ei, drăcia dracului... da, unde-i pusei, nenişorule?

— Ce? întrebă un beţiv.

— Mărunţişul!...

Petre îl privea cu necaz par'că ar fi zis: „Ne-ai curăţit pe toţi de parale şi acum te faci că nu găseşti mărunţişul". Nae ghici privirea şi plictisit de atâta căutare şi ca să nu se zică că-i este frică scoase din buzunarul dinăuntru al hainei, un portofel cu despărţituri multe, pline cu hârtii. Luă una de cinci sute, o flutură puţin prin aer, cu o mişcare de îngâmfare, apoi o aşeză pe masă, zicând:

— „O sută do'ş'cinci de lei în ea... ori îmi iei... ori îţi iau!"

— Aşa e, răspunse Petre, cu ochii ţintă la portofelul umflat ce rămăsese pe masă.

— Ce de bani!.. îşi zicea, al dracului Nae...

Măcelarul dădu cărţile. Ochii lui Petre îi urmăreau mişcările mâinilor. Partida de abia se începu şi iar se auzi o lovitură în uşe şi glasul Mariei care plângea:

— Haide, Petre, acasă!...

Infuriat peste măsură, el eşi afară, o înjură şi o goni, furios. Ea se agăţase de hainele lui şi nu voia să se ducă.

Atunci se auzi sgomot surd de bătaie, gemete, şi aceste cuvinte suspinate: — „Petre, ce faci?... n'are să-ţi ajute Dumnezeu... să ştii!...

El însă, o îmbrânci în zăpadă şi intră bolborosind cu necaz:

— Ea e cu ghinionul!..

Unul dintre beţivi, găsi de cuviinţă să-l compătimească:

— Dar afurisită femee ai, măi Petre!

Petre însă nu-l auzi, căci se uita încordat la cartea care trebuia să-i aducă norocul sau paguba, fiindu-i par'că frică de ea. O luă, o trecu uşor pe sub celelalte şi numai dintr'un colţ o desvălui.

Rămase pe gânduri...

Pierduse.

O toropeală ciudată îl cuprinse şi rămase aşa.

Apoi se frecă la ochi şi zări ca printr'o pânză, cum Nae îşi strângea mulţumit banii numărând câştigul, cum pipăia portofelul umflat cu bancnote, cum ceru socoteala şi plăti din mărunţişul câştigat, voind să plece.

Atunci se ridică şi el de pe scaun.

Trecu la tejghea, făcând un semn vag, ca şi cum ar fi voit să plătească, dar fiindcă nu mai avea nici un ban, spuse adresându-se măcelarului:

— Nae, dă-mi tu doi poli împrumut să plătesc!...

— Să-ţi dea neica!..

Şi cu mişcări încete, scoase din nou portofelul, căută prin năuntru două hârtii mai vechi de douăzeci de lei şi le dădu lui Petre, căruia din nou îi alunecase privirea pe banii aceia mulţi.

Petre plăti luă restul şi adresându-se lui Nae, zise:

— Hai mergem?

— Mergem neică!.. şi măcelarul luându-şi bună seara de la ceilalţi, eşi cu Petre.

Mergeau spre locul ce-i zice „barieră" fiindcă acolo fusese odată bariera oraşului.

— Vezi încet, că alunecă, îi şopti Petre.

— Tii! ce viscol, îngână Nae, apucându-l de braţ.

Şi cum mergeau aşa anevoios prin zăpadă, unul la braţul celuilalt, Petre simţi cu cotul portofelul din haina tovarăşului său şi banii aceia par'că îl frigeau la braţ.

Ii ardeau ochii şi tâmplele, iar în mintea lui încolţi gândul rău: „Dacă Nae, cum e beat, ar aluneca acum în zăpadă... şi eu nu l-aş mai ridica...

Un val de zăpadă svârlit cu putere de vânt, îl ciupi de obraz şi îl trezi de odată.

— Nu se poate... sunt om cinstit, cu nevastă şi copil... şi începu să râdă.

— Ce râzi mă aşa, mormăi măcelarul

— Mă gândeam să te omor!....

— Cum? întrebă Nae râzând şi el prosteşte.

— Nu ştiu! răspunse Petre cu glasul răguşit şi deodată se pomeniră amândoi, grămadă, jos.

Nae, râdea mereu, bâjbâind prin zăpadă şi încercând să se scoale.

— Mă dar beat mai sunt, ia ajută-mă Petre!

Petre însă, care se ridicase în picioare privi instinctiv în toate părţile apoi se aplecă spre el hotărât să-l ridice... dar, nu ştiu cum, mâinile lui nemeriră gâtul. Atunci, un fior ascuţit îi trecu prin corp şi voi să fugă.

Ceva nou şi misterios îl ţinea pe loc şi lucru la care nu s'ar fi aşteptat, mâinele lui strângeau beregata prietenului ca un cleşte de fier, tot mai apăsat.

Frica de moarte desmeteci pe măcelar. Incercă să se ridice, dar genunchiul ucigaşului îl pironise de pământ; deschise gura mare să ţipe, dar glasul i se înţepenise în gât. Nici un sunet. Ochii însă vorbeau pentru el. Era atâta groază, atâta mirare...

Nae începu să lovească cu pumnii în ucigaş, apoi ochii îi eşiră mari din orbite înspăimântători.

Petre fără să simtă loviturile, strângea mereu, cu desnădejde.

Loviturile de pumn slăbesc acum, braţele cad moi deoparte şi de alta a corpului, o tremurătură a cărnii şi atâta tot. Murise.

Petre vârî mâna în buzunarul hainei, smulse portofelul şi cu un zâmbet de biruinţă se ridică să fugă. Rămase ţeapăn; nu departe de el i se păru că trece cineva.

— M'am dus pe copcă, îşi zise, trebue să-l iau de aici, şi încercă să ridice corpul greu al măcelarului. Nu putu.

— Ce dracu, şi azi nu prea băui!

Atunci îl cuprinse disperarea. Incercă din nou, îşi încordă toţi muşchii şi apucându-l pe sub braţe cu amândouă mâinele îl ridică zicând: „Hai bre... că nu mai avem mult...

Si mergea, târând cu anevoinţă corpul prietenului, ca oricine l-ar vedea, să creadă că-şi duce acasă tovarăşul beat mort.

Ajunse la răspântie fără să întâlnească pe cineva. Acolo, şanţul după marginea şoselei îl îndemnă să-i dea drumul înăuntru. Şi după ce privi iar în toate părţile, o luă la goană spre casă.

Ingheţase de tot. Pe drum, când văzu că este departe de locul de unde-l aruncase, domoli pasul şi începu să se gândească, dar văzu ce uşor are să fie descoperit şi închis.

Se mira şi el că mintea lui are o pătrundere aşa de mare, căci judeca acum: Amândoi am plecat odată... Nae avea bani în portofel... eu pierdusem tot... au să spună că l-am omorât ca să-l fur... trebue să pun portofelul, cu ceva bani, înapoi, în haină...

Se opri şi la lumina palidă a unui felinar, scoase banii şi îi numără cu curiozitate: erau peste douăzeci de mii de lei, în hârtii de câte o mie şi cinci sute de lei si o mulţime de mărunţiş. Una i-o smulse vântul şi i-o sbură departe.

O înjură şi nu se duse după ea. Lăsă câteva de cinci sute şi altele de câte o sută în portofel şi se întoarse, foarte potolit la şanţ.

Căută în locul unde-l aruncase şi nu-l găsi. O bănuială firească, îi trecu prin cap:

— Dacă n'o fi murit? Dacă s'a dus să mă denunţe?...

Se cutremură şi de frică începu să caute cu mai multă râvnă.

Un troian de zăpadă însă acoperise pe măcelar.

Incercă cu piciorul zăpada în tot locul, până dădu de ceva tare. Se aplecă, curăţă ninsoarea şi voi să vâre portofelul la loc în buzunar.

Rămase aşa. Ochii mari ai lui Nae se uitau drept la el, cu groaza în care îi îngheţase moartea.

Petre, tremurând, făcu câţiva paşi să fugă, dar banii erau tot la el.

Se întoarse iar la şanţ, făcându-şi curaj:

— Ce prost sunt!..., să-mi fie frică de un mort?...

Se aplecă şi zise ca şi cum s'ar fi adresat ochilor:

— Uitaţi-vă voi cât vreţi... că nu mă mai sperii!...

Totuşi, cu cât îi privea, cu atât simţea strălucirea lor ciudată, care îl înfioara.

Intoarse capul, dar ochii îl chemară şi el iar îi privi înfricoşat.

Ca nişte săgeţi de foc, privirea rece a mortului i se înfigea adânc în creer. Se ridică în picioare dar mortul îl privea mereu; făcu un pas înapoi, dar simţi cum săgeţile de foc i se înfig în creer din ce în ce mai puternic.

Ingrozit şi înebunit de frică, ţipă şi o luă la fugă pe uliţi, pierzându-se în învălmăşeala viforului.

VINTILA A. PARASCHIVESCU

Copii la joacă

— NUVELĂ —

de **MICHELE SAPONARO**

Nu știu cum de m'am pomenit azi în această piațetă tapetată cuiarbă și părăsită, între piatra unei mori, care poate că nu mai servește, dar care într'o zi poate că va servi, și un râcâit discret de găini evadate din curtea vecină. Zăbovește aci un soare care luminează și nu aprinde, ostenit.

Azi dimineață ori cu atâția ani în urmă? Umblam pe cărări necunoscute, pe nesigure urme de gânduri, nu știu, ori de năzăriri, și m'am pomenit în această piațetă cunoscută și neschimbată. O ceată de băeți și-au dat întâlnire aci, ca în fiecare seară după școală, când profesorul se retrage să'și plivească grădinița. Se joacă. S'au împărțit în două, tovarăși și protivnici. Mi se pare că toți la un loc s'au furișat, în acest cadru rustic, dintr'un tablou de Brenghel.

Titirezul, zmeul, arșicele, nucile, gologanii și penițele : toate jocurile dintr'odată, jocurile tuturor anotimpurilor într'o seară în afara oricărui anotimp, subt un cer de vis. Și colo, se joacă fără să țipe sau să se ia de păr, dar cu însuflețire : mi se pare cu tot dinadinsul că tabloul lui Petru Brenghel învie.

M'am așezat pe piatra de moară, fără să-i tulbur, și am căutat să trec nevăzut. Pote că nici unul nu m'a zărit : dar acum pot să-i privesc unul câte unul și-i recunosc aproape pe toți. Unul singur îmi întoarce spatele și n'am fost încă în stare să-l văd la față.

Iată-l pe băiatul chipeș, voinic, agresiv, autoritar. Nu-i mai răsărit decât ceilalți ce-i stau în preajmă, dar toți ascultă de el și-i sunt credincioși. Iată-l colo în mijloc, arată locurile și rostul fiecăruia. Tovarășii de joacă îl caută și-i zâmbesc. Bătuți de el, nu se răzvrătesc. Dacă s'ar lua la trântă, ar încasa dela mulți, dar nimeni nu cutează să-l atingă. Dă pumni pentru că are acest drept, pedepsește ca la cazarmă, pe cei mai înalți îi face să plece fruntea cu o privire aspră și hotărâtă, cu un cuvânt supus dar neînduplecat. Mic Napoleon printre zdravenii săi mareșali. Are fața băiatului inteligent și voluntar, a bărbatului care va comanda și va învinge. Nu râde, este rigid : un mare foc, desigur, mocnește în el fără să îl lumineze. Ochii aceia! Aprinși de nu știu ce răsfrângere a unei mari flăcări venită dela mari depărtări. Incruntă bucuros din sprâncene și printre ele i se sapă o crestătură de orgoliu. Vrea să treacă drept judecător în certurile dintre prieteni, ca să facă pe gâdele ; ațâță certurile și se bucură de ele, ca să intervină apoi, atotputernic, în favoarea cui îi convine lui. Joaca lui e violentă : grădina vecinului luată cu asalt. La împărțeala prăzii oprește partea leului ; dar fără lăcomie : ia ca să dăruiască ; ochește piersica cea frumoasă care-i place, o ia dela legitimu-i posesor, ca s'o dea altuia. Băiatul e despotic ; adolescent, va fi un hoț de inimi cu noroc și poate că uneori va visa, tânăr, se va duce voluntar în războiu, în primele rânduri, beat de curaj, și va muri printre cei dintâi. Intr'o zi foștii săi colegi de școală îi vor găsi numele într'o aureolă.

Celălalt are o privire îndoelnică și neîncrezătoare. E o față suptă, istovită. S'a dat la o parte : nu se bagă în încăerări și în certuri, căci e plăpând și prietenii nu țin la el. Iși pierde miza, scâncește și vrea banii înapoi : îl compătimesc, unul dintre băeți îl dă peste cap cu un pumn. Ar fi fost de ajuns să-l sufle. La o parte, în marginea piațetei, culege acuma pietricele și face cu ele grămăjoară, mestecă o bomboană, în vreme ce prietenii săi rup zdravăn din hălcile de pâine ; dar pândește să vadă de nu-i vine bine să arunce la găini geanta vre-unui tovarăș. Se apropie de el tocmai băiatul care stă cu spatele spre mine, împins poate de dorința de a-l mângâia ; dar acela îi dă brânci, ciudos. Este pârâtorul clasei : ar căuta alinare la maică-sa, dacă ar avea-o, dar n'are mamă și'și pârăște colegii la profesor. E bolnav, știe, o spune ; va fi toată viața bolnav. E rău și va fi toată viața rău. Intr'o zi va săvârși o crimă și nu va fi vina lui.

Cel care înalță zmeul e aproape un tânăr : bine îmbrăcat și semeț. Prietenii îl lingușesc dar nu țin la el : îl vorbesc de rău când nu-i de față ; umblă cu pași țanțoși de jocheu. Șoptesc că-l protejează un deputat, dar maică-sa îi umple, fără îndoială buzunarele de bani în fiecare dimineață. Rupse sfoara zmeului ca să-i dea drumul și să ridice altul. Are multe : tovarășii și le fac singuri ; el le cumpără, cheltuitor cum este. Câtă lăudăroșie, pentrucă are o bicicletă și cât îi place să treacă cu ea prin mijlocul celor mai umile jocuri, strâmbându-se! E urât la față, cu dinții colțoși și ochii mici subt niște sprâncene groase. Nu-i place cartea, dar va avea grijă deputatul protector să-i descopere vre-o slujbă. El va profita rău de ea, va fura, va falsifica și poate c'o va isprăvi în pușcărie.

Văd pe băiatul cu tragere de inimă la carte : modest și sobru : mândria profesorilor. Nu mă înșel. Și joaca îi e cât se poate de serioasă : strânge mărci ; caută flori, buruieni, frunze și le turtește între foile cărții. Scrie ceva într'un carnețel și pe urmă citește tovarășilor ce-a scris : probabil versuri. Temele dela școală îi sunt fără greșală, și le dă să le copieze prietenii pe te miri ce, cât îi ajunge ca să poată juca și el. Uneori se mulțumește și cu o coajă de cașcaval ; și iată că sunt băeți care râd de sobrietatea lui și-l iau în bătae de joc. Dar pe urmă ce satisfacție, în clasă! La sfârșirea liceului, dacă va ajunge, va da concurs pentru ocuparea unui loc la căile ferate, ori la poștă și, desigur, va reuși. După zece ani va fi în acelaș post, după douăzeci, tot acolo.

Acuma n'are o față drăgălășe, dar îi văd prelungile-i priviri gânditoare oprindu-se asupra tovarășilor și a lucrurilor.

Alături de el, băiatul care învârtește titirezul nici măcar n'are chip. Față cârnă, care nu spune nimic : și nu oprește ochii asupra nimărui, își iscodește tovarășii piezis, când nu se uită la el. Se poate să existe un viitor în acei ochi? Și totuși este. Acuma e leneș, tont, zăpăcit. Pedepsit de profesor în clasă, și prea puțin îi pasă lui ; batjocorit de colegi afară, și prea puțin îi pasă. Ii scot tot felul de porecle, și-i lasă în pace ; îi atârnă coadă și nu se sinchisește .Dar își învârtește titirezul ca un adevărat maestru, iar la întrecere îi lasă pe toți în urmă. Cu ce câștigă dela prinsoare cumpără pâine și salam, pe care-l mănâncă lacom, fără să dea nimănui vre-o fărâmă. Va mânca toată viața astfel, ca un bivol. Tatăl său, bă-

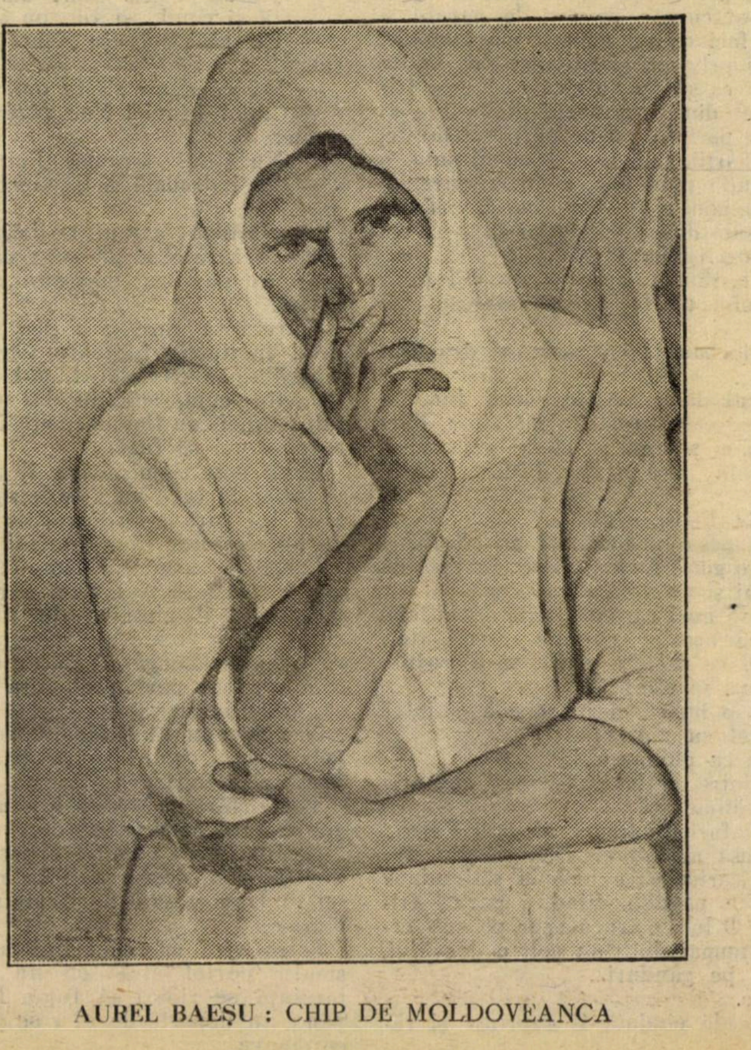

AUREL BAEȘU : CHIP DE MOLDOVEANCA

can, neavând ceva mai bun de făcut cu el, îl va lua în prăvălie. Va trândăvi și acolo, apoi într'o bună zi se va însura căci trândăvind se uită fetele la el și va avea noroc și la joaca aceea. Il văd înstărit, chipeș, ca din senin. S'a apucat de negustorie, a câștigat, e bogat. Cineva sufere în preajmă-i, dar el se îmbogățește tot mai mult. Ii moare nevasta frumoasă și se însoară cu alta milionară. Călătorește, dă porunci, este o autoritate în târgul său, construește case și fabrici, are vile și automobile, se gătește cu titluri, merge să facă pe nobilul într'un mare oraș.

Dar celălalt care pare cel mai cuminte din toți, tăcut, timid, caraghios? Fără îndoială primul în clasă, la purtare. Dar la joacă e stângaci, și preferă să se joace cu fetele, de-a baba oarba, de-a v'ați-ascunselea, ori să se ia cu ele de mână și să sară în sus. Il voiu pierde din vedere; într'o bunăzi voiu afla că face pe delegatul Siguranței Statului: cea dintâi cale ce i s'a deschis în față, n'a putut'o alege. Dar pe ea a pornit'o, ca în această piateță, pe de margine. Și merge pe ea tăcut, drept, implacabil. Il laudă, îl ridică în slăvi, îl promovează. Va ajunge departe.

Iată-l și pe băiatul frumos, blond, trandafiriu, moale ca o fetiță. Drăgălaș, dintre toți. Va fi un tânăr nespus de frumos și nu va ști aceasta. Jandarm, pe urmă se va întoarce acasă să deschidă prăvălie cu economiile făcute și nimeni nu va băga de seamă că e încă frumos: se va însura cu o femee săracă și inutilă: frumusețea lui, în prăvălie, se va scofâlci în grăsime.

Trece și zâmbește, cu față deschisă și luminoasă. Și alături, alții! In cete, în cârduri. Băiatul lacom și răutăcios care se bagă bucuros printre fetele ce se întorc dela câmp: îl voiu regăsi seminarist, dar nu știu dacă se va popi vreodată. Celălalt care fuge după șopârle pe zid, la soare, și mâine va urmări altă pradă prin cotețe ori prin balurile mascate. Celălalt care face altare din pământ: va ajunge consilier comunal și agent electoral, dar nu se va opri acolo, va urca.

Nici unul din ei nu știe că eu sunt aici: se întorc adesea spre mine, îmi trec pe-aproape, dar nu mă văd. Au privirea celui ce nu știe și nu pricepe: în ochii lor neștiutori zăresc semnul destinului.

Singur unul stăruie să nu mă privească, părând c'ar voi să fugă de mine, și-mi întoarce spatele cu încăpățânare. Poate că m'a zărit ori m'a simțit. De ce nu pot oare descoperi și în ochii acestui copil inconștienta-i taină?

Dacă i-aș pune o mână pe cap... Dacă l'aș atrage cu o mângâiere... Dacă l'aș striga cu un nume oarecare... Dar când dau să mă apropii de el, se depărtează. Se bagă prin unghere, în umbră, caută tovărășia celor puțini, îi place să se joace cu cei mai mici. Și el e micuț.

Dar din felul cum stă și se mișcă, după arcuitura umerilor, după atitudinea capului — mi se pare că'l recunosc. Dac'ar trece prin fața unei oglinzi, mi-aș vedea desigur chipul meu de odinioară.

Trad. de ALEX. MARCU

ASURZIRE*)

...Fluizi fierbinți curg prin trupul plăpând, sbucnind din adâncimi nebănuite. Ard—și ca limbi de flacări feline îl ling durerile; ard — și ca ventuse, sorbitoare de sevă, se înfing durerile; ard—și ca biciuiri de fier înroșit, îl fulgeră durerile. Acalmii, înăbușitoare ca aerul torid dinaintea furtunilor. Și iar încep festinul, bestiile lăuntrice, mai vorace, mai urlătoare. Se rotesc prin tainițele inimei și isbesc ca în porți zăvorite. Șerpi se strecoară prin piept, îl mușcă între coaste. Ghiare resfirate îl sgârie prin pântece și par'că un pumn colțos urcă înspre gât: apasă, sdrobește, sufocă...

Zile și nopți, plăpândul trup se svârcolește între perine: sudorile agoniei îl broboneează. Se chircește, se destinde — se răsucesc membrele, în cari vibrează nervii, ca niște coarde râcâite de arcușuri satanice. Vedeniile se învârtejesc în ochii măriți, când incandescenți, când stinși. Teroarea morții fără saț, a negrei Necunoscute, îl împietrește uneori: e cuprins de gerul neantului ce se devorează pe sine însuși. Ura sarcastică a materiei care vrea să se risipească în pulbere sterilă, îi rânjește prin chipuri înroșite de vâlvătăi gingantice. Alteori, fantomele sunt topite în nuanțe livide, în valuri putrede cari curg prin odaia întunecată de storuri.

Dar în plăpândul trup viața vrea să trăiască. Freneticele instincte de conservare, neistovitele rezerve ale forței creatoare, stăvilesc anarhia deslănțuită. Ca sub prăbușiri de avalanșe, se frământă trupul; însă ca grăuntele de cleștar, ce rezistă oceanului furtunatec pentrucă are în el o picătură din apa lui, așa e făptura însuflețită de o undă a vieții universale.

Și curg durerile prin sângele infectat, curg flăcările printre organe. Delirează Pătimirea umană... Delirează în rugi bolborosite, în vocale prelungi, frânte de horcăeli. Adesea, cuvinte de dragoste amintesc momentul fatal al sărutului de frate:

— Ermil, taci... n'am vrut să te lovesc, taci, Ermil... ți-am dat călușul... te-am sărutat ca să nu mai plângi...

Și bestiile lăuntrice mușcă și sgârie și rup, îmbătate de viața suptă, dar nesecată. Se îngrămădesc valurile fierbinți, spre cap; isbesc sub tâmple ca furibunde ciocane, înjectează ochii cu lacrimi sângerii — și apasă... și apasă în creerul fraged. Ca un arc se curbează trupul fremătător — și fierb în craniu blestemele morții. Apasă — apasă mai tare în urechile cari vâjâie și tună ca prăvăliri de cascade... Un răcnet, ca o erupție supremă, un răcnet al vieții care nu vrea să fie nimicită — și timpanele plesnesc sub lovituri: par'că se revarsă prin ele prea-plinul valurilor fierbinți, se risipesc durerile, se distramă ororile morții prin urechile rănite...

Scăldat în sudori, plăpândul trup recade, descordat, printre albele perine răvășite.

. . . .

*

. . . .

Nopatea pustietăților astrale și-a găsit adăpost în odaia bolnavului. Și-a strâns prin unghere aripile ostenite, s'a prins ca liliecii de faldurile perdelelor, s'a uibărit prin cadre și etajere — și zace, languroasă, între brațe de fotoliu. In aerul călduț, suflarea ei potolită vibrează de beția eternului și de feeria stelelor. Aci, în odaia suferinței omenești, ea palpită cu armoniile ei, cu binecuvântările și miragiile ei. Timpul fără măsură, de afară, cadențează aci duios, în pendulă: — picură clipele vremelniciei terestre, ca boabe cristaline într'un lac întunecat. Iar în palida aureolă a candelii atârnate într'un colț, pâlpâie flacăra ca o steluță rătăcită, — pâlpâie suav, ca sufletul în plăpândul copil care doarme...

Mama veghează lângă întâiul ei născut. Nebiruită, ea îl privește... Puțin aplecată spre el, cu mâinile împreunate, ea îl învălue cu balsamul iubirii ce isvorăște din inima ei călită în dureri. Il învăluie cu duioșia ei, profundă ca noaptea din jur; cu adorarea ei de născătoare robită nouei sale întrupări; cu sacrificiul tuturor tentațiilor și bogățiilor pământene. Il învăluie cu voința ei de mântuire ca într'o magică năframă a învierii. Ii insuflă propria-i viață prin ochii ei extatici — și respirarea ei ferventă se amestecă cu suflarea timidă a copilului.

Mereu veghează mama... In liniștea nopții, ea aude pulsul copilului. Ascultă viața care se înfiripează iarăși în răgazul somnului. Ascultă, în el, propriile ei pulsații — și ruga ei mută răsună totuși în încăperea umbrită. Răsună ca o implorare ce-i totodată o slăvire a indulgenții cerești. Prelung, ca murmurul pădurilor sacre, ca ecourile într'un templu străvechiu, se revarsă ruga ei, prin ochii umeziți, prin suspinul trudnic...

Mereu veghează mama... Chipul sleit al fiului o atrage cu fascinarea adorării. Incet, se apropie de el: să-i dea sărutul sfânt, să pecetluiască, pe obrajii pali, mântuirea... Se apleacă asupra lui. Dar prea-plinul iubirii picură, fierbinte, din ochi. Lacrima cade între buzele copilului. Un fior străbate trupul firav; un oftat ridică pieptul care se umple de vigoare — și lacrima e sorbită ca un leac suprem. Ochii băiatului se deschid, lent, privind par'că departe în tainele vieții sale noui. Iarăși se unesc pleoapele, închizând sub ele imagina aplecată deasupră-i — chipul Providenții sale tămăduitoare, care se fixează etern, în spiritul său, ca o stea în infinit...

Și iar veghează Mama... Par'că și noaptea adormise în odaie, uitându-și sborul triumfal printre planete. O! Providența e aci, în Mama veghetoare. Divinitatea ei înoitoare e în inima-i darnică. Divinitatea pământeană e în sufletul întrupat, care naște prin iubire și isbăvește prin iubire...

. . . .

*

. . . .

Tăcere . . tăcere . . . tăcere.

Tăcerea ce zace'n pustiu... Tăcerea de floare ce crește... Tăcerea pădurii străvechi... Tăcerea de moarte înfrântă...

Tăcere . . . tăcere . . . tăcere...

Și copilul privește tăcerea — și copilul respiră tăcerea, — și viața-i pulsează'n tăcere, — și trupu-i renaște'n tăcere — în refugiul umbrit al tăcerii...

Tăcere . . . tăcere . . . tăcere...

EUGEN RELGIS

---

*) Capitol dintr'un roman ce va apare.

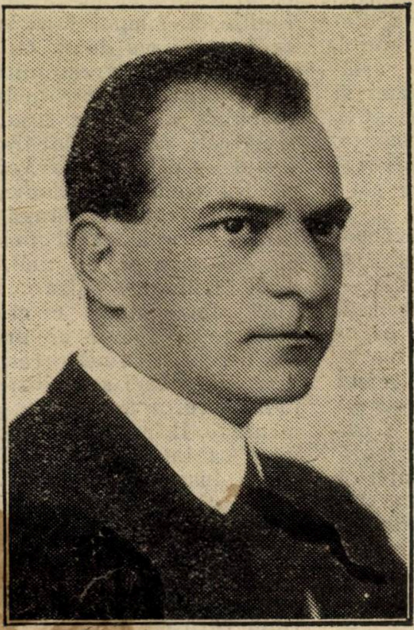

ALFRED MOŞOIU

Bătrâna Sarahil vorbeşte cu Balkis

„REGINA SABA“

SARAHIL

Balkis... iubirea !

BALKIS

Iubirea ? Ce-i iubirea Sarahil ?

SARAHIL

O ! bunul meu copil !
Cât e de necuprinsă nemurirea,
Şi nesfârşitul cât e de nesfârşit,
Cu mult mai nesfârşită e iubirea,
Cu mult mai necuprins e cel iubit...

BALKIS

Şi cum se-arată el ? Cum vine ?

SARAHIL

...Străinul ce-a bătut în poartă,
Şi l-ai primit cum se cuvine...
— Căci Dumnezeu îţi spune să faci bine,
Cu cei loviţi de soartă...—
...Străinul ţi-a pătruns în suflet ca‘ntr‘o casă,
Şi ţi-a pătruns în vine...
Şi tu îi dai să bea paharul inimei la masă,
Şi inima în voia lui se lasă,
— Ca‘n voia vântului o frunză moartă —
Străinul bea, dar inima-ţi se‘mbată...
Când vinele îi toarnă ‘n cupă hidromel...
Iar tu rămâi un nume-abea, de faţă,
Tot ce e viaţă-acum, e numai El...

BALKIS

O ! Sarahil ! Mă înspăimânţi ! Sarahil !
Un nume ? Atât ? Un nume ?

SARAHIL

Neştiutorul meu copil..
Osana ! Osana !
E singura clipită de pe lume,
Ce e cu-adevărat ceva...

BALKIS

Cu-adevărat ? Nu-i altceva pe lume ? Spune !

SARAHIL

Slăvitul Dumnezeu dacă ţi-ar da,
Tot ce-a creiat minunea din minune...
De nu ţi-a dat iubirea ‘ţi zic,
El nu ţi-a dat nimic, nimic, nimic...

Iubire sau atunci deşărtăciune...

ALFRED MOŞOIU

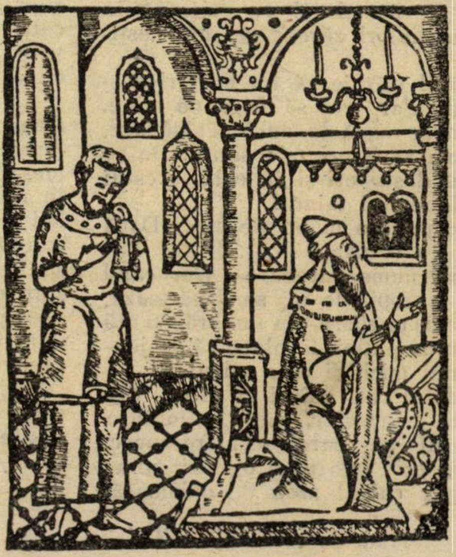

TABLA DE MATERII

LA

„UNIVERSUL LITERAR“

-- De la Nr. 51 XLI. 1925 —— inclusiv 52. XLII. 1926 —

A. POEZII

a) originale

Alexandrescu (Mateiu C.) ...Matei Basarab, Gara Vecinii XLII—10 ; Eu ştiu o ţară unde — 13 , Intr'o clipă de 'tuneric — 16 ; Macul roşu — 19 ; Un turn — 25.
Bacovia (Gh. V.) Nervi de toamnă, Frig—XLII—4.
Bilciurescu (Alexandru)... Caricaturi, Tăcere — XLII—24 ; Negru — 28, Ploaie electrică — 51.
Bora (Valeriu).... Apusuri mari de soare —XLII—14.
Boureanu (Radu).... Scrisoare—XLII—16 ; Dimineaţa—21 ; Ciamul—27 ; Scrisoare din han—33 , Mistreţul—46.
Călinescu (Gh.)... Nova mihi apparuit Beatrix—XLII—51.
Celarianu (Mihail).... Luceafărul vioriu—XLII—3 ; Luna—14 ; Căderea frunzelor—20 ; Vecernie—23 ; O rază——27 ; Iţi voiu aduce inima -- 32 ; Florile—38 , Tufănelele—43 ; Oraş străin—49 ; Florile dalbe—52.
Ciobanu (Maria Botiş)... Moţii—XLII—13.
Ciorănescu (Ioan)... Nemurire—XLII—44.
Colorian (Alexandru)... Vom retrăi—XLII —13 ; Iluzia—17.
Constant (Adrian)... Plâns—XLII—18.
Constantin (Stelian)... Lucrătorii—XLII—27 ; Amiază—29 ; După amiază—49.
Cotruş (A.)... Tinereţe—XLII—5 ; Amiază—7 ;
Dan (Sergiu)... Scrisoare—XLII—4 , Mesaj către fratele mort—37 ; Confesiuni—43.
Demetrius (V.)... La tine poezie !—XLII 2 ; Pribegi—33 ; Miezul nopţii—40.
Dumbravă (Mihail D.) In noaptea învierii—XLII—15.
Dumitrescu (Aurel) ...Cântecul monedei vechi—XLII—45.
Dumitrescu (George) Intunecare—XLII —44.
Eftimiu (Victor) Cântecul vinului — XLII—52.
Enăşescu (Artur) Stanţa nouă — XLII—8 ; Poetul—9 ; Icoane din Carpaţi—12 ; Din trecut—15 , Din trecut (II) —16 ; Stanţe—18 ; Răsărit—22; Prolog de poem—23 ; Fantezii — 24 ; Afrodita—26 , Cântec—32 ; Mamei 33 ; Sonet—35 ; Sonet—38 ; Credinţă—39 ; Cântec de toamnă—40 ; Cântec—41 ; Epilog—43 ; Din Oytera—48.
Florea (V. M.) Corabia lui Noe—XLII—19 ; Adam şi Eva—42.
Furcă (N.) Obsesie — XLII—29 ; Toamna—45.
Gane (Ion) Peste vărateca despărţire — XLII—3 ; Elegie—10 ; Cântec mic—21.
Gheorghiu (Mircea) Inchinări — XLII — 40, — 47.
Gheorghiu (Virginia) Necaz — XLII—18, Ruga—20 ; Solo—23 ; Cuib gol—26; Chemare—31 ; Drag—36 , In lumea celor fără de cuvânt—41 ; Fragment — 48.
Ghibu (Otilia) ...Caloriferul—XLII—30 ; Ciclul casei albe—34.
Giurgiuca (Emil) ... Dimineaţă de primăvară—XLII—29 ; Autumnală—52.
Gregorian (G.) ...Un roman—XLII—1.
Grigorescu (Agatha) ...Amurg de primăvară—XLII—18.
Gruia (George) ...Spre culmi—XLII—9 , Rondelul visătorilor—20.
Gruia (G. G.) ...Banchet—XLII—18; Pace —19.
Gyr (Radu) ...Chiot în toamnă—XLII—5; La margini de zi—10 ; Vrejul—13 ; Şarpele din scorbură—15 , Fata pădurarului—16 ; Eu meşterul—21 ; Din munţi coboară primăvara—28; Precuvântare, Pe şes cu trăsura—42.
Herescu (N. I.) ...Lumină de şes—XLII—11 ; Cântec de secere—30 , Cântecul scripcarului bătrân—36 ; Inscripţie—39 ; Năluca din luncă—40.
Hîrjeu (Ştefan Lilian) ...Cărăuşul—XLII —15.
Iosif (St. O.) ...De sărbători—XLI—52.
Isac (Emil) ...Cântec—XLII—36 , Visuri —37 ; Unui frate din Africa—50.
Mihăilescu (C. N.) ...Epigrame—XII—52.
Milcu (N.) ...Deslegare—XLII—5 ; Vers apostat—42 ; Clopote în amurg — 43 , Ingenunchere—50.
Militaru (V.) ... Doina—XLII—13; Pupăza şi cioara—28 ; Baladă—38.
Minulescu (Ion) ...Seară rurală—XLI — 52, Ploaie urbană—XLII—10.
Moşoiu (Alfred) ...Seară—XLII—1 ; Sonet —12.
Movilă (Sanda) ...Viorile aţipite—XLII—17—21—24.
Mumuianu (Florica) ...Flori de prun—XLII—11 ; Floarea de rapiţă—14 , Scrisoare—15 ; Intâlnire toamna—16 ; Elegie—17 ; Seară de vară—19; Dormiam adânc—23 ; Toamnă—24, In furtună—27 ; Seară vânătă—29 ; Cântec mic—31 ; Taină de toamnă —42 ; Brumă—49 ; Curcubeu—52.
Munteanu (Mihail) ...Impresiuni de toamnă—XLII—3.
Murăşeanu (Teodor) ...Isvorul—XLII—34.
Muşătescu (Teodor) ...Amurg în primăvara satului—XLII—15 , Proprietarul —18.
Nani (Cost.) ...Iarnă—XLII—43.
Nanu (Dimitrie) ...Arhipăstorii—XLII—5.
Nanu (M.) ...Dedicaţie—XLII—22.
Nichita (G.) ...Toamnă—XLII—4 ; Tonitza —22 ; Seara pe Bărăgan—35 ; Reconstrucţie—47.
Obedenaru (Alexandru) ...Avatar—XLII —43.
Ojog (Ion) ...Prohodul—XLII—8 ; Autoportret—21.
Oveja (Ion Al.) ...Pe munte—XLII—11 ; Bătrânii—14 , Scrisoare—31.
Păunescu (Aurelian). ...Epigrame—XLII —52.
Păunescu-Ulmu (T.). „Inceput—XLII—31; Biruinţa—33 ; Un cântec al pământului—34 ; Tomnatică—36 ; Luminiş—38 ; Mignon—51.
Pavelescu (Cincinat)... Cântecele unui greer—XLII—2.
Pavelescu (Mircea).... Sărutul lui Isus—XLII—14 , Divina comedie—16 ; Uitare—20 ; Pastel olimpic—29 ; Idilă —47.
Perpessicius... Mater Dolorosa—XLII—25.
Petre (George A.)... Bunicii—XLII—37 ; Scrisoare dela ţară—41.
Pillat (Ion)... Cozia—XLI—51 ; Fiul risipitor—52, Semănătorul XLII—8 ; Bunul Samarinean—10; Smochinul neroditor—12; Stele—15; Eyub—16 ; Povestea Maicii Domnului—19—20-21—22—23 ; Oaia cea pierdută—28; Năvodul—28; Dinicu Golescu—39; Icoana cu busuioc—41 ; Limpezimi 42 ; Căluşarii—43 ; Primăvară—48.
Pogan (Ion)... De deochi—XLII—26.
Pop Marţian (A.)... Când a'ncetat pe grâne ploaia lină, —XVII—29; Strofe de toamnă—30 ; Ograda 32; Din pădure pe nesimţite a ieşit seara—35 ; Albo notanda lapillo — 39 , Pastel ireal—47 ; Frânturi de toamnă—51
Protopopescu (Dragoş)... Despre facerea lumii—XLII—46 , Ritmuri frânte cu privire la moarte—47 ; Imn puţin mistic—48 ; Strigoiul—49 ; Legendă cu corabieri—50 ; Cain singur—51 , Dojana omului—52.
Quil (Tana)... Muntele—XLII—37.
Rădulescu (Mircea)... După ani—XLII—2; Denie—17.
Riegler (Emil)... Intâlnire, Trnadafirul, Limpezime—XLII—9 ; Didona—13 ; Dimineaţă—43.
Romanescu (Marcel)... Cântec trist—XLII —20 ; Mamei părăsite—27 ; Plânsul lui Properţiu—34 , Invocaţie—35 ; La fântâna Blanduziei—36 ; Doris—37 ; Tainele Hexamiliei—49.
Rosetti (Radu D.)... Romanţă—XLII—8.
Rozmarin... Gândacul—XLII—44.
Sadoveanu (Ion Marin)... Odă unui pământ desnădăjduit —XLII—17 ; Ce iureş fără de svon—22 ; Imn—25.
Şicloveanu (C. I.)... Peisagiu mut—XLII —5 ; Brumă—8 , Secetă—11 ; Intr'un parc—13 ; Inviere—15 ; Inserări de metal—16 ; Vrăjitorul—26 ; Zid—29 , Murăş, Murăş, apă lină—32 ; Viaţă—37 ; Fard—38 ; Sugestii de toamnă—49.
Sihleanu (Alexandru)... Cişmegiul—XLII —34.
Silviu (George)... Predoslovie—XLII—11.
Sorbul (Mihail)... Boul şi cerbul—XLII—4.
Sperantia (Eugen)... Crişul—XLII—17 ; Hexametrii zorilor, — 26 ; Hexametrii nopţii — 33 ; Rapsodia clipelor — 39 ; Plutitorul văzduhului —45.
Stamatiad (Al. T.)... Ultima clipă —XLII —14 , Mi-e sufletul o creangă—25.
Stancu (Zaharia)... Copilul — XLII—1 ; Scrisoare—7 ; Scrisoare—46.
Strihan (Petre)... Ierbarul—XLII—11 ; Desfrunzire—30.
Talaz (G.)... Dragul fetii—XLII—3 ; Soare — 7 ; Spovedanie—10 , Jocul copiilor—15 ; Romaniţă—23 ; Struguri —25 ; Fântâna—31 ; Cântec întârziat—32 , Jocul cu fluturi—34.
Teodorescu (C. M.)... Grădina publică—XLII—41 ; Zori la baltă—44.
Teodorescu (D. N.)... Iarna—XLII—9 ; Strigoiul meu, Prin ploaie—12 ; In ora umbrelor—13.
Véja (Gr.)... Primăvara—XLII—18 ; Tragedii—28 ; Sisif—44.

Victor (Eugen)... Cântec de iarnă--XLII —7 , Prisăcarul—8 ; După moarte—9 ; Fântâna sufletului—10 ; Dumnezeu—11 ; Călătorul—15 ; Târziu — 16 ; Pescarul—17 , In noapte—22 ; Desnădejde—28 ; Pasărea—33 ; Sisif—35 ; Prietenilor—36 ; Scrisoare—38 ; Taina—40 ; Vers de totdeauna—45 ; Cal de pripas—50.
Voiculescu (V.): Cina cea de taină—XLII —15.

b) traduse

(pe nume de traducător)

Asachi (Gh.)... Laura (Petrarca) XLI—51.
Beniuc (M.)... Clopote de seară (Th. Moore)—XLII—30.
Buzdugan (Ion)... Scyţii (Alexandru Blok) —XLII—45 ; Cei doisprezece (Alexandru Blok)—52.
Cifarelli (G.)... Intr'o biserică gotică (Giosue Carducci) — XLII—6.
Ciorănescu (Ioan)... Sonete I, II (Ronsard) —XLII—2.
Costin (G. G.).... Pandurul (A. Rangavis) —XLII—48.
Foti (Ion)... Idile (Din liricii persani) — XLII—3.
Herescu (N. I.)... Către Telephus (Horaţiu)—XLII—45.
Leonard (J.)... Pentru viaţa Madonei Laura (Petrarca)—XLII—50.
Marcu (Al.)... Piersicul (Giovanni Pascoli)—XLII—41 ; După puhoi (Giovanni Pascoli)—44; Calea ferată (Giovanni Pascoli)—49.
Murăşanu (Teodor)... Cules de vii(Anacreon)—XLII—12.
Nanu (M.)... Adio (Tristan Derême) — XLII—7.
Papadima (Ovidiu)... Fantasie (Gerard de Nerval)—XLII—15.
Protopopescu (Dragoş).... Balada spânzuratului, Cântec (A. E. Housman)— XLII—14.
Stamatiad (Al. T.)... Răscumpărare (Baudelaire) ;—XLII—1 ; Cântec (M. Maeterlick)—8.
Stoica (Vasile).... Floricea de primăvară —(Baladă engleză)—XLII—2; Edom o'Gordon— (Baladă scoţiană)—6 ; Lamkin (Baladă scoţiană)—11) ; Sir Patrick Spence — 14.

B. PROZA

I. FRAGMENTE DE ROMAN

a) originale

Ardeleanu (C). Căderea oamenilor,—XLII —4 ;
Băgulescu (Maiorul Gh.) „Antiquitas rediviva"—XLII—37—41.
Brăescu (G.) Moş Belea,—XLII—12.
Cassvan-Pas (Sarina) : Prăbuşiri, — 41.
Davidescu (N) Vioara mută,—XLII—6 ; 16 .
Gabrielescu (Alice). Dimineaţă de vară XLII—24.
Igiroşanu (P). Umbre'n înserare, —XLII 29.
Negru (Natalia). Un areopag, — XLII—8; Ochii noştri şi-au vorbit !—18.
Opriş (Liviu) : Idolul, — XLII—13.
Papadat-Bengescu (Hortensia), Intâlnire, — XLII — 10 ; Mika-Lé, — 27, — 28, — 36 ; Sărbătorile în familie, — 41, — 42, — 43.
Petrescu (Cezar), Vizita înaltelor personagii, — XLII—5 ; Să nu ucizi, 22.
Rebreanu (Liviu). Alina — XLI—51.
Teleajen (Sandu), Intr'o noapte, pe lună, — XLII—39 şi 48.

b) Traduse

Delteil (Joseph), Ioana d'Arc, (tr. Perpessicius), — XLII—7.
Dickens (Charles), Povestea unchiului unui comi-voiajor, (tr. I. Crivăţ), — XLII—45 şi 46 ; La ţară, (tr. I. Crivăţ), — XLII—51 ; O nuntă de Crăciun, — XLII—52.
France (Anatole), Revolta îngerilor, (tr. I. Floroiu), — XLII—23.
Genevoix (Maurice). Raboliot, (tr. Perpessicius), — XLII—3.
Montherlant (Henri de), Cursele de tauri şi biserica, (tr. Ion Floroiu), — XLII —28.
Papini (Giovanni), Isus pe Cruce, (tr. Alex. Marcu), — XLII—14.

II. NUVELE, SCHIŢE, INSEMNARI POEME în PROZA, etc.

a) Originale

Alecsandri (Vasile), Papagalul simpatic, — XLII—44.
Ardeleanu (C.), Familia fericită — XLI 51.
Băişoiu (Mihail Şt.), Cu fulgii de zăpadă, — XLII—13 , Păpuşa din copilărie, — 20 ; Maşina roşie, — 51.
Bassarabescu (I. A.), Cât ţine liturghia, — XLII—9.
Bogardo (Oronzo), Sclipirea, — XLII—49.
Brăescu (G.), Ce rămâne, — XLII—4.
Bucuţa (Emanoil). Lebăda, — XLII—1.
Călugăru (Ion), Ochii..., — XLII—30 ; Visele din vis ale lui Ilya Davidovici, —34 ; Miliardarii din panoptic,—37 ; Dialog neverosimil, — 42.
Cardaş (Gh.), Privelişti de ţară, — XLII — 5—8.
Cassvan-Pas (Sarina), Ospiciul, XLII—34.
Celarianu (Mihail), Festinul, — XLII—2; „Tribuna Dreptăţii Naţionale", —11; Romanţă bucureşteană, — 16 , Păcat naţional, — 19 ; Nu !..., — 21 ; Există Dumnezeu ?. — 25 ; Mahabarata, —30 ; O revelaţie, — 35 ; Puterea logicei, — 37 ; Pentru o noapte de fericire, — 40.
Creangă (Ion), Cu pluguşorul în Moldova (Amintiri), — XLII—1.
Davidescu (N.), Fragment profan, — XLI—52.
Dongorozi (Ion), Socoteli greşite, — XLII—35.
Donici (Leon), Antechrist, — XLII--24.
Don José, A fost odată — XLI—51,—52 , XLII—1, —3. —4, —5, —6, —7.
Dunăreanu (N.), Poveste, — XLII—13.
Eliade (Mircea), Idilă, — XLII—27 ; Eva, — 51.
Frollo (Mia), Avatar, — XLII—46.
Galaction (Gala), Christos a înviat !, -- XLII—14.
Gheorgachi (Logofătul). Obiceiul ceremoniilor ce se fac în ajunul Naşterii lui Hristos.—XLI—52 ; A doua înviere, Parada în Joia mare ;— XLII—14.
Golescu (Constantin), Insemnare a călătoriei mele, — XLII—36.
Hodoş (Constanţa), Inviere, — XLII—13.
Holban (Anton). In ţara sfântă Haffa şi Iaffa, — XLII—27.
Igiroşanu (P). Pe o fotografie,—XLII—11.
Mihăescu (Gib. I.), Troiţa, — XLII—3 ; Asemănarea, — 48.
Moldovanu (Al. Lascarov), Pe urma vijeliei, — XLII—17 ; Numărul, — 23; Chestiuni de limbă. — 49.
Movilă (Sanda), Cântecul milei (vise) — XLII—15 ; Mirii (vise), — 20 ; Pentru Myriam, cea de acum trei sute de ani şi cea de azi, — 30.
Negruzzi (C.), Calipso (Scrisoarea VII)— XLI—51.
Netto (Liberalle), Nelinişte, Elegie, — XLII—4 , Culegătorul de rouă — 16 ; Seri italiene — 18 ; Inscripţii pe lespezi de ceară — 28 ; Elegie — 45.
Paraschivescu (Vintilă V.), Crima lui Gheorghe Ispas, — XLII—50.
Pascu (Adrian), Bestia, — XLII — 29 ; Botezul rachiului, — 32.
Perpessicius, Poşta redacţiei (Dictando) — XLI—51 ; Zăpezile de altădată (Dictando) — XLII—1 ; A doua înviere în port, (Dictando) — 15 ; Silen şi Egle, (Dictando), — 18.
Rebreanu (Liviu). „Intâiul gropar", — XLII—52.
Rolando (Sylvius), Minunea, — XLII--38, Poveste, — 44 ; Istorie, — 50.
Russu-Şirianu (Vintilă), Două animale, —XLII—9.
Sandu (Z.), Poemă în proza (Domniţă) — XLII—35 ; Noaptea — 39 ; Mângâietoare — 42 ; Pe rază — 51.
Sărmanul Klopştock, Interogatoriul, — XLII—7 ; Strigoiul, — 18 ; Confesiuni mute, — 21 , Jana d'Arc, — 26 ; Păcatul moştenirii, — 29 ; Un lapsus de optică, — 33 ; Cameleonul, — 37 ; Ispăşirea,—46—1—47 ; Cununia sângelui, — 52.
Savel (Vasile), Bisericile care fac minuni, — XLII—18 ; Sgomotele, — 43; Seara a treisprezecea, — 48.
Şiclovanu (C. I.), Carnetul unui adolescent (Biblioteca), — XLII—23.
Straje (Mihail), Ceaţă, — XLII — 11.
Teleajen (Sandu), Mantaua, — XLII—31.
Teodorescu (D. N.), Cu creionul, — XLII—2.
Zamfirescu (George Mihail), Simplu, — XLII — 4.

b) Traduse

Ady (Andrei), Ulciorul lui Farkas Gyclley, (tr. Ioan Lupu), — XLII—19 , Când a fost biruit Bodri, — 43.
Allais (Alphonse), Noaptea albă a unui husar roşu, (tr. I. Floroiu),—XLII--17
Bierce (Ambrose), Cavalerul cerului, (tr. Traian Ştefanovici),— XLII — 47.
Brillat-Savarin : Physiologia gustului, (trad. Perpessicius), — 5.
Calzini (Raffaele), Cristos şi nepoftitul (tr. Al. Marcu), — XLII—12.
Coleridge (Mary), Regele a murit, să trăiască regele, (tr. Traian Ştefanovici), — XLII—37.
Colette, Zi plumburie, (tr. Alice Gabrielescu), — XLII—31.
Deledda (Grazia), Câinele, (tr. Alex. Marcu), — XLII—26.
Duhamel (George), Intr'un laborator, (tr. El. Protopopescu), — XLII — 47.
Elek (Benedek), Bătrânul fierar, (tr. Ioan Lupu), — XLII—31.
Faure (Elie) : Sporturile (trad. de M. Grindea),—42 ,
Fischer (Max şi Alex), Dedicaţiile, (tr. Perpessicius), — XLII — 7.
Flaccus (Val.) şi Properţiu, Hylas (tr. G. Popa Lisseanu), — XLII—17.
Folgore (Luciano), Rosachiaro şi Grigio perla, — (tr. Al. Marcu), — XLII—33
France (Anatole), Grădina lui Epicur, (tr. H. Blazian), — XLII—19.
Giacomo (Salvatore di), Assunta Spina, (tr. I. Floroiu). — XLII—26.
Giovannetti (Eugenio), Idilă semită, (tr. Al. Marcu), — XLII—31.
Jammes (Francis). Drumul vieţii (tr. D. Cetăţeanu), — XLI—52.
Jirasek (Alois), Mătăniile de aur, (tr. I Floroiu),—XLII—39—40.
Karinthy (Fr.), M'am întâlnit cu un tânăr, (tr. Ioan Lupu), — XLII — 36.
Latzko (Andreas), Trădătorul, (tr. M. Grindea), — XLII—38.
Levi (Sylvain), Rabindranath Tagore la

Santiniketan, (tr. N. Radu), — XLII — 48, — 49, — 50.
Mac Orlan (Pierre), Grădina lui Spire, (tr. Elena Protopopescu),—XLII—15; Aventura, (tr. Elena Protopopescu), — 18 ; Recruţii (tr. El. Protopopescu), — 20.
Panzini (Alfredo), Rândunicile, (tr. Alex. Marcu), — XLII—22.
Pirandello (Luigi), Adevărul lui Tarara, (tr. B. Marian), — XLII—2 ; Ilustrul decedat, (tr. G. Marinescu), — 18 ; Evantaiul de hârtie, (tr. Alexandru Marcu), — 19.
Poe (E. A.), Portretul oval, (tr. Traian Ştefanovici), — XLII — 27.
Porter (Wiliam Sydney — O. Henry —), Darul Magilor, (tr. Traian Ştefanovici), — XLII—32.
Potapenko (I. N.), Piramida, (tr. I. Duscian), — XLI—52.
Properţiu şi Val. Flaccus, Hylas (tr. G. Popa Lisseanu), — XLII — 17.
Puccini (Mario), Fiorul, (tr. Al. Marcu), — XLII — 39.
Renard (Jules), Omul curcă, (tr. Perpessicius) — XLII—3.
Reymont (Ladislas), Gâsca de Crăciun (tr. I. Floroiu), — XLI—52.
Rolland (Romain) : Muzica (tr. M. Grindea), — XLII — 49.
Szabo (Desideriu), Legenda dragostii neprihănite, (tr. Ioan Lupu), XLII—14.
Tamatori, Balonul de cristal, (tr. I. Floroiu), XLII—8.
Turghenieff (Ivan). Cele două virtuţi, (tr. Rud. A. Knapp), — XLII—21.
Uranis (Costas), „Viaţă vitregă“, (tr. G G. Costin), — XLII—25.
Voltaire, Cei doi consolaţi, (tr. Perpessicius), — XLII—1 ; Când orbii judecară culorile, (tr. Perpessicius),—4.
Wilde (Oscar), Parabola savantului (tr. Perpessicius), — XLI—51.

III. TEATRU

a) Original

Anghel (D.) şi Iosif (St. O.), Carmen-Saeculare, — XLII—4.
Ardeleanu (C.), Ultimul capitol, — XLII—31.
Cătunaru (Petre), Rostogolirea, XLII—15
Dumitrescu (George Doru), Dialog zilnic, — XLII—35.
Eftimiu (Victor), Glafira), — XLII—48.
Furtună (Horia), Păcală, — XLII—47.
Gyr (Radu) şi N. Milcu, Floarea lui Sânzien,—XLII,—32,—33,—34.
Macedonski (Alexandru), Moartea lui Dante, — XLII—14.
Milcu (N.) şi Radu Gyr, Floarea lui Sânzien,—XLII—32,—33,—34.
Opriş (Liviu), Ultimul romantic, — XLII—45.
Petrescu (Camil), Danton, XLII—17 ; Mioara, — 25.
Rebreanu (Liviu), Apostolii, — XLII—11.
Ştefănescu (Mircea), Frământări, —XLII — 36 — 38.
Talaz (G.) Comedia bâlciului,—XLII—40.
Voinescu (R. P.), Când vrei să faci pe Nik-Winter — XLI—51 , Conflict de atribuţiuni, — XLII—3.
Zamfirescu (George Mihail), Vulpaşin (Domnişoara Nastasia), — XLII—20 ; Primăvara ce s'a dus,—29—30.

b) Tradus

Banville (Th. de), Blestemul trădătorului de ţară (Esop), (tr. D. Nanu), — XLI—52, — XLII—14.
Racine (Jean), Mărturisirea Fedrei, (tr. D. Nanu), — XLII—8.
Rostand (Edmond) : Ultima noapte a lui Don Juan, (tr. C. A. I. Ghica), — XLII—41.

C. ISTORIE LITERARA

a) literatură română

Cardaş (Gh.) : Alecsandri (Vasile), —XLII — 23 ; Assachi (Gh.), — 9 ; Alexandrescu (Grigore), — 15 ; Bălcescu (Nicole), — 25 , Boliac (Cezar), — 40 ; Bolintineanu (Dimitrie),—31; Cantemir (Dimitrie), — 1 ; Conachi (Costache), — 16 ; Coşbuc (G.) — 26 , Costin (Miron), — 2 ; Creţeanu (George), — 42 ; Delavrancea (Barbu), — 35 ; Depărăţeanu (Alexandru), — 39 ; Gane (Nicolae), — 33 ; Ghica (Ioan), — 21 , Hajdeu (Bogdan P.), — 44 ; Hogas (Calistrat), — 28 ; Ispirescu (Petre), — 34 ; Kogălniceanu (Mihail), — 4 , Lazăr (Gheorghe), — 7 ; Maior (Petru), — 6 ; Negruzzi (C.), — XLI — 51 ; Negruzzi (Iacob C.), —XLII — 24 ; Nicoleanu (Nicolae), —37 ; Odobescu (Alexandru), — 32, Pann (Anton), — 11 ; Rădulescu (Ion Eliade), — 10 ; Russe (Alexandru) — 19 ; Sihleanu (Alexandru), — 41 , Şincai (Gheorghe), — 5 ; Stamati (Costache), — 17 ; Văcărescu (Iancu),—14.
Papadopol (Paul I.) : Ce-a scris Emil Gârleanu — 28, — 30, — 32, — 33, 34, — 39, — 40 ; Ce-a scris Garagiale, — 11, — 14, — 15, — 17, — 19 ; Pentru Hajdeu, — 44.

b) Literaturi străine

Chusch (Hayden) : Interview cu Bernard Shaw,—XLII—52 .
Cisek (Oskar Walter) : Cronica literară germană,—1—9 ;
‚Heroldo de Esperanto“ : Antologia scriitorilor catalani, — 32 ;
Igiroşianu (P.) : Jean Jaques Bernanrd,— 39 ; Claude Farrère,—50 ;
Marcu (Alexandru): Papini poet liric, — 20. Reviste italiene de seamă,—7 ;
Perpessicius : Theodore de Banville —38;
Protopopescu (Dragoş) : Babbitt, — 44 ; Poezia engleză tradiţionalistă,—14;
Protopopescu (Elena): Portrete străine, (Pierre Mac Orlan), —38,— René Crevel : „Mon corp et moi“,—36 ;
Ortiz (Ramiro)... Ceva despre Fr. Petrarca —XLI—51 ;
Savel (Vasile) : Konrad Bercovici, — XLII—40 ;

D. ESTETICA

Aderca (F.) : Mic tratat de estetică literară, — XLII—40, — 41,—42 — 43, — 44, — 45, — 47, — 48, — 49, — 50, — 51.
Blaga (Lucian): Demonion — XLII — 21, — 22, — 24, — 25, — 27, — 29, — 30, — 33, — 34, — 37, — 39 — 41, 43, — 47, — 50 ; Polivalenţa estetică a naturii, — 19 ; Weltliteratur, — 20.
Breazul (G.) : Coregrafia, — XLII — 4.
Dragomirescu (Mihail) : Metodologie literară — 17 ; Ierarhizare literară, —19 ; Sinceritatea simţirei şi Sinceritatea artistică, — 21 ; Talent ţi genialitate, — 26; Viaţa istorică şi viaţa estetică, — 30 ; Capodopera face parte din lumea psihofizică,—Logica simţirii şi estetica,—38; Un emul minor al d-lui Drouhet, — 43.
Igiroşianu (P.): Substratul mişcărilor literare, — 36.
Marinescu (G.) : Sentimentul idilic în opera lui Delavrancea, — 5.
Mateescu (N. N.) : Conceptul estetic al lui Auguste Comte, — **28** ; Instinctul artistic, — 22.
29 ; Consideraţiuni asupra catharsis-ului aristotelic, — 32 — 33, — 35, — 37, — 39, — 41, — 46, — 49.
Neniţescu (Ştefan) : Theodor Däubler : Das „Nordlicht“, — 35.
Protopopescu (Dragoş) : Hamlet sau între istorie literară şi critică, — 2, 3 ; Hamlet şi critica ventrilocă, — 9.
Struţeanu (Scarlat) : Artă nouă, — 27 ; Tot despre Hamlet sau între istorie literară şi estetică, — 12, — 13 ; Clasicism şi romantism, — 15, — 16 , Critica şi contemporanii, — 22.
Vianu (Tudor) : Personalitatea lui Paul Valery: Psihanaliza şi Morala,—3.

E. ARTICOLE

— istoriografie, literatură, ştiinţă —

Baidaff (Leon) : Din Moldova lui Const. Moruzi, — XLII—50 ; Uciderea lui Constantin Brâncoveanu şi a familiei sale — 32 ; Un an de ocupaţie rusească, — 45 ; Glose la răpirea Bucovinei — 42.
Bianu (Ion) : Al.-Sadi Ionescu, — 39.
Bogdan-Duică (G.): Mărturisire, — 23 ; Premii literare ale statului, 24.
Cardaş (Gh.): Congresul filologilor români la Cluj, — 20.
Cartojan (N.): Cartea veche românească, — 11.
Gusti (D.) : Fiinţa şi menirea Academiilor, — 23.
Huzum (Virgil) : Polen risipit pe o carte de botanică, — 10.
Igiroşianu (P.) : Ion Iancovescu, — 46.
Ionescu-Orion (I.) : Stelele iernei, — 13; Venus steaua cea frumoasă,—15.
Negoiţă (C. N.) : Zimbrul dispare, — 8.
Nicolau (Marcella) : Femeia şi Sfinxul, — 28.
Ojog (Ion) : Balcicul, — 38.
Papadopol (Paul I.) : Confuzii sau ce ? ; Iar... confuzie, — 31 ; Cum se scrie o recenzie, — 33.
Perpessicius : Schiţă de program, — XLI —51 ; 1925 în literatura românească, — XLII — 1 ; Un premiu de proză, — 3 ; Pelerinaj la teiul sacru, — 26 ; Premiile editoriale, — 30 ; La centenarul călătoriei lui Dinicu Golescu, — 36 , Al.-Sadi Ionescu, — 39.
Protopopescu (Dragoş) : Un roman românesc în Anglia, — 24.
Stanciu (V. V.) : Moartea la Japonezi, — 10.
Tempeanu (Virgil : Critică literară,—31.
Teodorescu (C. M.): Ioan Ciorănescu,—45.

F. CRONICA LITERARA

Menţiuni critice

Perpessicius : Alexandrescu (Gr. M.) : Fabule, — XLII — 3 ; Almanahul presei române, — 3 ; Ardeleanu (C.) : Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa, — 21 ; Bacovia (G. V.) : Scînteí galbene, — 10 ; Baltazar (Camil) : Biblice, — 43 , Beraud (Henri) : Ce-am văzut la Moscova,—42; Blaga (Lucian); Daria şi Inviere—8; Brumă (A.) ; In goana trenului—42; Calendarul Minervei,—XLI—51; Constantinescu (T.): Postume, — XLII — 3 ; Cotruş (A.): In robia lor. — 15 ; Demetrius (V.): Norocul cucoanei Frosa, — 17 , Feraru (Leon): Maghernița veche, -- 5 ; Gane (Ion) : „Liră de argint Sihleanu“, — 3 ; Gheorghiu (Mircea): Stropi de întuneric și lumină, — 3; Huzum (Virgil) : A la manière de... — 43 ; Ionescu (Șt. V.) : Perspective, — 3 ; Kirițescu (Const.) : Istoria războiului pentru întregirea României, 1916—1919, — 23 ; Lovinescu (E.): Critice II, — 12, Milcu (N.): Grădina de sidef, — 13 ; Moșoiu (Alfred): Striana, — 19 ; Movilă (Sanda), — XLI — 51 ; Murășanu (Teodor) : Lumini suflate de vânt, — XLII — 3 ; Nemțeanu (B.); Antologie, — 24 ; Nichita (G.), Destrămare,—12 ; Pătrășcanu (D. D.) și M. Sadoveanu : Sfintele amintiri, — 4 , Pavelescu (Cincinat): Epigrame, — XLI—51 ; Protopopescu (Dragoș) : Pagini engleze — XLI —52 ; Sadoveanu (Ion Marin) : Dramă și teatru, — 42 ; Sadoveanu (M.) și D. D. Pătrășcanu : Sfintele amintiri, — 4 ; Savel (Vasile): Vadul hoților, — 13 ; Sorbul (Mihail) : Don Quichote della Mancha ; Patima roșie,— 2 ; Soveja (S. Mehedinți) : Titu Maiorescu --12 , Speranția (Eugen): Casa cu nalbă, — 30; Speranția (Th. D.): Anecdote proaspete, — 3 ; Teodoreanu (Ionel): La Medeleni, — 23 ; Theodorescu (Dem.): Sub flamura roșie, — 20 ; Theodorian (Caton) : Stăpâna, — 19 ; Vasilescu-Nottara (I.): Străbătând China, — 5.

b) Curier bibliografic

Perpessicius : Asquini (Victor): Directive în construcțiuni, — 3 , Grigorescu (Agatha): Muguri cenușii, — 15 ; Herescu (N. I.): Basmul celor patru zodii — 20; Maniu (Adrian): Vrăjitorul, — 20 ; Marghita (F.): Ironii sentimentale, — 17 ; Negură (Al.): Sărmanul pescar, — 15 ; Papadopol (Paul I.): Metodica limbii materne,—17 ; Speranția (Eugen) ; Sub nimbul familiar, — 15 ; Stahl (Henric) : Grafologia și expertizele în scris,—20.

c) Recenzii

Holban (Anton): Insemnări critice : (G. Brăescu : „Un scos din pepeni“), — XLII — 32 ; L'art du peuple roumain (Tzigara Șarmurcaș), -- 5; Figurine (Ticu Archip), — 9.
Lascarov-Moldoveanu (Al.) : (Greculescu (Ion) : „D-ra Celina“), — 45.
Papadopol (Paul I.): Despre un volum de epigrame, — 47 , un nou epigramist : Aurelian C. Păunescu, — 40.
Protopopescu (Elena): Discuțiuni pe marginea „Antologiei poeților de azi“, — 42..
Stanciu (V. V.) : In exil (G. Rodenbach), XLII.—24.
Strufeanu (Scarlat) : Charles Drouhet, „Vasile Alecsandri și scriitorii francezi“, — 25.
Vlădescu (I.): Istoria Românilor de Xenopol, — 10.

G. CRONICA PLASTICA

Aderca (F.) : De vorbă cu sculptorul Han, —XLII—26 .
Alexandrescu (Elena P.) : Salonul artiștilor francezi, — XLII—26.
Băcilă (Ion) : Béarn (Hector de),—XLII—31 ; Bouquet (Michel) XLI,—51 ; Desenurile originale ale lui Gh. Asachi —11; Doussault (Charles),—XLI—52; Dupré (Louis),—XLII—6 ; Hering (George), — 22 ; Miller (William), 25 ; Raffet (Denis-August-Marie), —29 ; Stampe și portrete din istoria Românilor, — 12 ; Un călător englez pe la noi : Robert Ainslie, —18 ; Valerio (Théodore), — 28.
Dimitrescu (Șt.) : Luchian, — XLII--27. —Pictura noastră bisericească,—23.
Gabrielescu (Alice) : Theodor Aman, — XLII—16.
Han (O.) : Luchian, — XLII—27.
Șirato (Fr.) : Pictorul Ștefan Luchian, -- XLII—27.
Tonitza (N. N.) : Ardeleanu (Coman),— XLII—24 ; Arephy, — XLII—22 ; Arta, profesorul și abecedarul,— XLII—49 ; Aurel (Petru), — XLII--24 ; Avachian, — XLII——24 , Babic (Cornelia), — XLII—22 ; Bacalu (C), — XLII—23 ; Băeșu,—XLII—22 ; Bălăcescu (Lucia),—XLII--24 ; Bălțatu —XLII—22 , Barbu (Elena), —XLII—24; B'Arg,—XLII—11 ; Barla (Dra), —XLII—24 ; Beller (Lucia), — XLII—22 ; Brateș Pillat, XLII—22; Briese (Otto),—XLII—11; Bulighin (Grossman), —XLII—22 ; Bunescu (Marius), — XLII—7 și 20; Buradescu, —XLII—19 , Byck (Mina),—XLII—24 ; Capidan (Pericle), —XLII—21 , Catargi (H.), XLII — 20 ; Chirovici (Gh.),— XLII—22 ; Ciuntu,—XLII—22 ; Ciupe (Aurel), —XLII—21 , Ciurdea Steurer — XLII—20 ; Cocea (Laura),—XLII—23 , Constantinescu (S.),—XLII—22, Cosmovici (Jean),—XLII—11 și 19, Crețulescu (H.),—XLII—22 ; Cuțescu-Storck, — XLII — 24 ; Daniel (Henri),—XLII—23 ; Dazza (Coline) XLII—24 ; Desemnul — Copiii și părinții,—XLII—39 , Despre talent, —XLII—16 ; Dimitrescu (Șt.), — XLII—9 și 23 ; Dimitriu (Horațiu), —XLII—6 ; D-na Filomela Thanasone la vernisagiul „Salonului“, (II) —XLII—29; Doczy (Amalia),—XLII —21 ; Dragoe (P.) —XLII—19,—21 și 23, Eder (Hans),—XLII—21; Eleutheriade (Micaela), — XLII — 23 ; Expoziții—Expoziții—Expoziții, — XLII—33 ; Filotti,—XLII—19 ; Floarea de cicoare,—XLII—35, 36, 37 și 38 ; Foebus,—XLII—20 ; Fromentin (Eugen),—XLII—40 , Galaction (Luky),—XLII—22 ; Geiger,—XLII—19; Georoceanu,—XLII—19 ; Ghenădescu (A.),—XLII—24 ; Ghiață,—XLII —20 ; Gidofalvp Etelca —XLII--21 , Gogan,—XLII—24 ; Grafica românească —XLII—51 ; Greceanu (Olga),—XLII—24 ; Holban (Georgeta), —XLII—22 ; Iancu (Marcel),—XLII —13 , Iliescu (Tanți),—XLII--24 , Insemnări,—XLII—25 ; Insemnări (pe marginea ultimilor expoziții),— XLII—9, 10 și 11 ; Insemnări trezite, —XLII—26 ; Ioanid (Ionel), — XLII —1 ; Ioanid (Pan),—XLII—19 ; Ionescu (Daniel), —XLII—24 , Ionescu-Pașcani,—XLII—24 ; Ionescu-Sin —XLII—20 și 23 ; Iorgulescu (P.),—XLII—23 ; Iosif (R.),—XLII—24 ; Isac (Ion),—XLII—21 ; Isachie —XLII—19 , Ispas (Ion),—XLII—24; Jalea,—XLII—4 ; Jiquidi (Aurel),— XLII—24 și 51 ; Keber,—XLII—19 și 24 ; Kessler,—XLII—20 ; Kraid (Riza),—XLII—21 Latiuca (Elza), —XLII—21 , L'exposition des artistes francais, — XLII—14 ; Littecky (Andrei),—XLII—21 ; Liuba (Cornel),—diluat,—XLII—21 ; Luchian (Ștefan) —XLII—27 ; Luchian (Ștefan), Notițe biografice,—XLII —27 ; Maniu (Rodica),—XLII—24 ; Matisse (Henri),—XLII—50 ; Mendel Arthur),—XLII—24 ; Mihail (I.), —XLII —20 ; Mihail (Lucreția),—XLII—23; Mihăilescu (Corneliu),—XLII--22 ; Miracovici (Casilda),—XLII—19 și 24 , Mircescu (Gory),—XLII—4 și 23 ; Modelul, XLII—34 ; Moga, — XLII—22 ; Molda (Paul),—XLII — 24 ; Monet (Claude),—XLII—51 ; Moscu —XLII—19 , Moscu (Adina-Paula),—XLII—24 ; Nichita,—XLII —19 ; Nițescu (Ion),—XLII—24 ; Orleanu (I.),—XLII—24 ; Otrăvuri circumstanțiale, (Pe marinea ultimelor expoziții),—XLII—15 , O școală nouă,—XLI—52 ; Pandele (Celesta P.),—XLII—24 ; Pallady,—XLII—20 Papp (Aurel),—XLII—21 , Papa Triandafil —XLII—22 ; Paraziții în artă, —XLII—8, Pătrașcu G. (Coperta noastră), — XLII—2,—17; Pătrașcu (Milița),—XLII—13; Pe coasta de aramă,—XLII—32; Peisagiul bucureștean,—XLII—5; Pejin,—XLII—24 ; Pe marinea ultimelor expoziții, —XLII—43 ; Pe marginea ultimelor manifestări plastice,— XLII—47 ; Pentru Barbu Lăutarul,—XLII—30 , Ferechide,—XLII—4, —9, —20, Pop (Sabina—XLII-23; Popea (Elena), — XLII—22, Popescu (Șt.)—XLII—19 ; Popescu (V.)—XLII—20; Popp Alexandru),—XLII—21, 22 ; Portretul, —XLII—31 , Raicu,—XLII—11; Ramiro-Modesto Litocca,—XLII—52 ; Retrospectivele,—XLII—2 ; Râmniceanu (Merica),—XLII—23 ; Romanați (Th.),—XLII—19 ; Rugescu, — XLII—19 ; Saharov (M.),—XLII--21, Salonul oficial,—XLII—18,—19,—20 21,—22,—23,—24, ; Săvulescu (Gic), —XLII—11 ; Schmidt,— XLII--19, Schweitzer-Cumpănă,— XLII--51 ; Sebastian (A.),—XLII—24 ; Seurat (Georges),— XLII— 46 , Simotta, -- — XLII—24 ; Șirato (Fr.),—XLII — 8 — 20 ; Soroceanu,—XLII—20 și 23; Stătescu (I.),—XLII—22 ; Ștefan Luchian,—XLII—27 ; Steriadi (Jean), — XLII—24 ; Steurer,—XLII—11 și 22 , Stoica (N.),—XLII—19 ; Stork (Romeo),—XLII—23 ; Strîmbu (H.), — XLII—19 ; Tarasov, —XLII—24 ; Teodorescu-Sion,—XLII—3 ; Teodorov (Victor),—XLII—21 ; Teleky (Ralph),—XLII—21 ; Tibor (Ernő), —XLII—21 , Tinerimea artistică, — XLII—12 ; Toulouse-Lautrec (Henri de),—XLII—42 ; Troteanu —XLII— 11 și 19 ; Trucinski,—XLII—19 ; Tudor,—XLII—19 ; Ultimele expoziții (Băncilă, Iser, Steurer, Muzeul T. Stelian)... XLI—51 ; Un concurs pentru monumentul eroilor,—XLII—41 Un debut la „Salon“ (I),—XLII—28, Utrillo (Maurice),—XLII—48 ; Vavelina,—XLII—19 și 22 ; Vermont (Nicolae),—XLII—1 și 44 ; Vioreseu (Leon),—XLII—5—23 ; Viscont — XLII—19 ; Vlădescu (C.),—XLII — 22 și 24 ; Widmann (Valter),—XLII —21 ; Zamfiropol,—XLII—19.

Sculptura

Baraski (C.),—XLII—24 ; Bărbulescu (Angela),——XLII—24 ; Blendea (V.),—XLII—24 , Burcă (Th.),— —XLII—24 ; Cernat (Theodora), —

XLII—24; Dimitriu-Bârlad,— XLII —24; Emilian (Celine),— XLII — 24; Han (O.),—XLII—10,—24, Kotzebue (Lydia, — XLII — 24, Juc (Laurentie). —XLII—24; Medrea-Serova,—XLII—24; Mirea (D. D.), —XLII—24; Olteanu (Victor), — XLII—24; Onofrei,—XLII—24; Plămădeală,—XLII—24, Rubletrky (Geza),—XLII—24; Schmidt-Faur,— XLII—24; Ştefănescu (Ion),—XLII —24; Storck (Carol),—XLII—24; Storck (Fritz),—XLII—24; Temelie, XLII—24.

H. CRONICA MUZICALA

Breazul (G.). Al IX simfonic dirijat de George Georgescu,—XLII—1; Concertul violoncelistului Feuerman; 2; Ielele (Puccini),—3; Al V concert simfonic dirijat de George Georgescu, Al II şi II concert al „Asociaţiei de muzică de cameră", 4; Concertele date de „Asociaţia de muzică de cameră",—5; Concertele simfonice dirijate de Felix Weingartner,—6; Concertul simfonic al societăţii „Muzica"; Concertul Stroescu,—7, Andricu (Mihail),—8; Uniunea artiştilor instrumentişti —9; Quartetul Capeleanu,—9; Socitatea compozitorilor români, — 10, Povestirile lui Hoffman (I. Offenbach),—11; Concertele Bela Bartok şi Const. Stroescu, dirijor George Georgescu,—12 Concert simfonic dirijat de Alfonso Castaldi,—14; Concertului basului Istraty, — 15; Săptămâna muzicii de cameră,—17; Săptămâna muzicii de cameră—18; Salomea —19; „Doina din comuna Vasiova, 20, Reprezentaţiuni populare la Opera română,—21; Ultimul concert simfonic,—22.

Diacu G. (G. Breazul): Deschiderea stagiunei la Operă şi Filarmonică, — 43; Al doilea concert simfonic al Filarmonicei,—44; Al III-lea concert al Filarmonicei—45; Concertele Kubelik şi Ghiga,—45; Regele Ysului—46, Opera de artă muzicală şi interpretul,—47; Concertele simfonice populare,—48; Jubileul societăţii Carmen,—48; Zaleski,—49; Raiceff,—49; Quartetul „Rosé",—49, Al V-lea şi VI-lea simfonic popular,—51; Sauer,—51; Concert de harfă (Margareta Grigorescu şi Mihăilescu),—51; Cristescu (Octav),—51.

I. CRONICA TEATRALA

Cecropide (B.): Anfisa (Andreew),--XLI--51; Apostolii, (Liviu Rebreanu), — XLII—12; Aşa e viaţa (N. Chiriţescu) XLII—23; Bătălia. (Frondaie),—XLII 18; Bolnavul închipuit,—XLII—51, Cămila trece prin urechide acului XLII—5; Cântecul dragostei (Bisson) —XLII—43; Căsătoria (Gogol), — XLII—1; Ciufulici, (George Silviu), XLII—12; Deschiderea teatrului Naţional,—XLII—36; Doi oameni (Anton Ionescu),—XLII—10, D-na şi dl. Cutare (Amiel), — XLII—38; Domnii ăştia noui, (R. de Flers şi Croisset), — 6; „Doctorul Knoch", — 9; Esop,—XLII—38; Este... dar s'a isprăvit (Mircea Rădulescu şi Alfred Moşoiu), — XLII—30; Examene la Conservator, XLII—24; Femeia îndărătnică (Shakespeare),—XLII—48, Frumoasa aventură (R. de Flers, Caillavet şi Rey),—XLII—6; Glafira (Victor Eftimiu),—XLII—50; Iuditha şi Holofern,—XLII—37; Livada cu vişini (Cehov),—XLII—37; Maimuţa care vorbeşte (Fauchois),—XLII—41; Manechinul sentimental (I. Minulescu),—XLII—3; Medicul în dilemă (Bernard Shaw), — LXII — 52, Micul Lord (Lemaire, Burnet şi Schurm),— XLII—43; Minulescu (I.), Directorul Teatrului Naţional,—XLII—17; Negustorii de glorie (Pagnol şi Nivoix), —XLII—38; Noaptea de nuntă, (Aida Vrioni),——XLII—13; Păţania abatelui Pellegrin,—XLII—21; Patima Roşie (Mihail Sorbu), — XLII—43; Pentru fericire (Przibissewky),—XLI—52, Phaedra,—XLII—9; Pirandello, — XLII—11; Povestea lupului (Fr. Molnar),—XLII—41; Prea mult Molnar, —XLII—46; Preţioasele ridicule, (Molière),—XLII—1; Primejdia (P. Frondaie),—XLI—22; Regina Cristina (Strindberg), — XLII—42; Repertoriul Teatrului Naţional,—XLI — 18; Romanţa (R. de Flers şi Croisset), — XLII—2; Şarlatanul (Emmerich Földes), — 48; Schimbarea dela Naţional, — XLII — 46; Secretul—XLII —8; Secretul lui Polichinelle,—XLII —19; Sf. Ioana (Bernard Shaw), — XLII—7, Societatea atleţilor spirituali (Georges Duhamel),—XLII--47; Societatea Autorilor Dramatici,—XLII —18; Sora cea uşuratecă, (Vladimir Perzjnski),—XLII—16; Striana (Alfred Moşoiu), — XLII — 4; Tatăl (Strindberg), — XLII—51; Teatru pentru copii,—XLII—9; Tinereţe fără bătrâneţe (Adrian Maniu şi Ion Pillat),—XLII—16, Ucenicul vrăjitor,—XLII — 21, Un conflict dramatic. XLII—24; Urechea mahalalei, Const. Râuleţ, — XLII—12; Ventura (Marioara) sărbătorită, — XLII—10; Visul unui amurg de iubire,—XLII — 38.

J. CRONICA ARDELEANA

Băilă (Ion): Congresul „Astrei", — 38; Scriitorii şi politica — 41; Sărbătorirea unui profesor „memorandist" —43, „Astra" şi „Tribuna 45; Politică şi cultură, — 46; Presa memorandistă — 47; Presa activistă, — 48, Tirania din umbra legilor, — 49; Apusul unei epoci de glorie, — 50; Un document al vremurilor, — 51.

L. CRONICA CINEMATOGRAFICA

Igiroşianu (P.): Bajadera (Francisc Marion), cu Norma Talmadge,—XLII—10; Barocco (André Cuel),—XLII—13; Când era bunica fată,—XLII—24. Contesa Marie (cu Vivian Gibson),—XLII—11. Crinul roşu,—XLII—25. Domnişoara cu protecţie,—XLII—14. Fetiţa dulce,— XLII—47. Harold Loyd.—XLII—47. Kean (cu Mosjokine şi Lisenko),—XLII—11. L'ange des tenebres, — XLII—28. La roue (Abel Gance),—XLII—27.. Le vertige,—XLII—46. Malec.—XLII—10. Patt şi Pattachon, XLII—25. Quo Vadis (de Gab. d'Annunzio),—XLII—19.. Sally,—XLII—17. Sandra (cu Barbara La Morr),—XLII—13. S. O. S. XLII—14.

—14. Te iubesc,—XLII—17. Trandafirul Parisului (cu Marie Philbini),—XLII—14. Violettora,—XLII—19. Voiajul imaginar —XLII—24. Tânărul Maharadjah,—XLII

M. BIBLIOGRAFIE

Ancora — S. Benvenisti & Comp. — XLII — 2.

Bibliografie artistică, — 5.

Ionescu (Al. Sadi): Buletin bibliografic săptămânal — 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 35, 36, 37, 38.

Cartea Românească, — 2.

Cărţi primite, — 1 — 3, — 6, — 9, —11, 14, — 18, — 19, — 20, — 24, -- 29, — 30, — 35 — 36, — 37, — 38, — 39, — 40, — 41, — 48, — 51, — 52.

Cultura Naţională, — 2; Editurile din Bucureşti în 1925 — 2.

Noutăţile librăriei franceze, — 2, -- 4, — 5, — 6, — 8, — 10, — 11, -- 12 — 14.

Papadopol (Paul I.): Bibliografiile, — 21, — 22, — 25.

Bibliografie pe autori

Cardaş (Gh.): Alecsandri Vasile, — 23; Alexandrescu (Grigore), — 15, Asachi (Gheorghe) — 9; Bălcescu (Nicolae), — 25; Boliac (Cezar), — 40; Bolintineanu (Dimitrie), — 31; Cârlova (Vasile), — 12; Conachi (Costache), — 16; Coşbuc (Gh.), 26, Creţeanu (George), — 42; Depărţeanu (Alexandru), — 39; Gane (Nicolai) — 33; Ghica (Ion), — 21; Haşdeu (Bogdan P.), — 44; Hogaş (Calistrat), — 28; Ispirescu (Petre), — 34; Kogălniceanu (Mihail), — 4, Lazăr (Gh.), — 7; Maior (P.), — 6; Negruzzi (Iacob), — 24; Nicoleanu (Nicolai), -- 37; Sihleanu (Alexandru) — 41; Şincai (Gh.), — 5; Stamate (Costache), — 17; Văcărescu (Iancu), — 14.

N. CALENDAR LITERAR

Cardaş (Gh.): XLI. 51—52, — XLII. 1 — 4 — 5 — 6 — 7 — 8 — 9 — 10 — 11 — 12 — 13 — 15 — 16 — 17 — 18 — 19 — 21 — 22 — 23 — 24 —25 — 26 — 28 — 29 — 30 — 32 — 33 — 34 — 35 — 37 — 38 — 39 — 40 — 41 — 42 — 43 — 44 — 46 — 47 — 48 — 49.

O. ŞEZATORI ŞI CONFERINŢE

* * *... Conştiinţa naţională, (I. Simionescu): XLII—38; Fascism şi monarhia Eugen Iteanu) : —XLII—34 ; Francis din Assisi. Tehnica poeziei dramatice, Orient şi occident, (Ion Marin Sadoveanu). — 36 ; Junii din Braşov, (Radu D. Rosetti), — 14 ; Ofensiva spirituală, (Eugen Titeanu). — 34 ; Omul în arta modernă, (Ştefan Neniţescu),—35; Poezia nouă (N. Davidescu),—7 ; Probleme ale mării româneşti, (Şt. Neniţescu), — 35 ; Scrisoarea I, (Scarlat Struţeaţeanu),—7 ; Structura socială a Brăilei. (B. Cecropide),—14 ; Tendinţele literaturii franceze contimporane, (Tudor Vianu),—7 ; Tradiţionalism (Nichifor Crainic),—XLII —9 , Valoarea Dobrogei pentru statul român. (G. Vâlsan),—38 ;

Floroiu (I.) : Barrés (Maurice) de Pamfil Şeicaru,—12 ; Capitalismul naţional (Şt. Zeletin),—7 ; Capitalismul şi reforma administrativă. (C. Argetoianu),—4 ; Charles Peguy, (Nae Ionescu), — 8 ; Conferinţele săptămânei.—XLI—51 ; Fascismul teoretic în gândirea lui Gentile şi Rocco, (Octav Onicescu), — XLII—9 ; Intre literatură şi artă, (Al. Tzigara-Samurcaş),—8 ; In Umbria cu Jacopone da Todi. (Al. Marcu),—13 ; Marile ode ale lui Gabriele d'Annunzio, (Ramiro Ortiz),—11 ; Maurras (Carles) de M. Paleologu, —10 ; Mistica antică, (Pârvan),—45; Misticii italieni, (Nicolae Ionescu), —5 ; Opera lui Lombroso, (dr. G. Marinescu),—7 , Paul Valéry (Lucien Fabre),—6 ; Pictorul Grigorescu, (Enache Ionescu),—4 ; Politica culturii. (D. Gusti), — 22 ; Poporanismul în literatură (Mihai Ralea), —10 ; Psihologia capitalistului, (Rădulescu-Motru), — 3 ; Şezătoarea S. S. R. 13 Febr. 1926,—8 ; 20 Februarie 1926 ,—9 ; 27 Febr. 1926,—10 ; 6 Martie 1926,—11 ;Spiritul italic, (V. Pârvan),—3 ;

Ojog (Ion) : Prelegerile scriitorului Gala Galaction, („Coasta de Argint"),—37 ;

Pentapolin : Adunarea generală extraordinară a S. S. R.,—8 ;Şezătoarea literară S. S. R. 31 Ianuarie 1926, —6 ; 6 Febr. 1926,—7 ; Ştiinţa literaturii (Mihail Dragomirescu),—6 ,

P. O SEAMA DE CUVINTE

Knapp (Rud. A.). XLII. 7—10—12—13—14 15—16—17—18—19—21—22 — 25 — 26—27—28—29—30—31—32—34—36 37—39—41—42—43—47—48—51—52.

Lecca (Zoe G.). XLII. 40—44—49.

Papadopol (Paul I.). Anecdote şi legende cu privire la Dante Alighieri — XLII—5.

Perpessicius. XLI. 51—52—XLII. 1—2—3 —6—10.

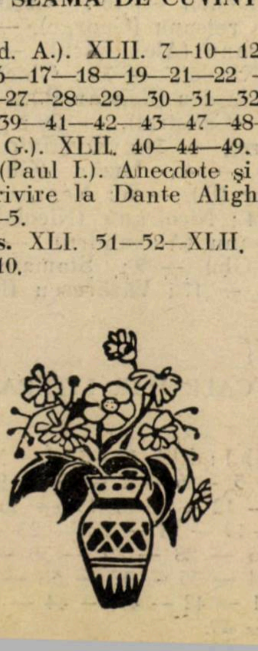

R. POLEMICI, CURIOZITAŢI ŞTIINŢIFICE, AFORISME, ANECDOTISME

Aforisme (P. Valéry), XLI—51 ; Aforisme engleze, — XLI—52 , Anecdote, — XLI—51 ; Arhitectura Bucureştilor (Marcel Iancu), —XLII 46 ; Balanţa comercială (Eminescu), — 19 ; Bileţel deschis (N. I. Herescu), — 36 ; Bernard Shaw şi d. Mihail Dragomirescu (Perpessicius) ; Casa scriitorilor, — 31; Către amicii din Giurgiu (Perpessicius) : — 18 , Corcodilii din Madagascar, — 7 ; Curier literar francez. — 4, — 12 ; Dacă am şti : XLI—51 ; E bine să ştii : XLI—51 ; „Falanga" (Perpessicius): XLII—45; Funeraliile sărmanului Dionis (Perpessicius) : — 9 ; La „Grandiflora" (Perpessicius) : — 25 , Liliecii (Din lumea celor umili),—XLI—51 ; Maladiile literaturii (Francis de Miomandre) : XLII—31 ; Maurice Boissard şi învăţământul : XLII—31 ; Noua generaţie critică (F. Aderca) : — 43 ; O nouă teorie asupra vulcanilor : — 4 ; O scrisoare, a d-lui O Densuşianu : —24 , Pelerinajul Eminescu (Perpessicius) : — 27 ; Pentru d. Raul (Elena Protopopescu) : — 47 ; Poemul casieriţei (Maurice Donnay) : — 37 ; **Poşta redacţiei :** 1, — 6, — 9, —10 ; Primul locuitor al Londrei : — 4 ; Puterea maimuţelor : — 6 ; Răspuns unei insinuări (Romulus Dianu) : — 16 , Redactorul : Epilog, — 16 ; Regele greviştilor foamei: — 6 ; Sainte-Beuve şi critica secretă : — 40 . Scrisoare deschisă d-lui care glumeşte (Dragoş Protopopescu) : — 16 ; Siria, Flaubert şi Depărăţeanu (Perp.) :—33. S. S. R., —1, — 2. — 4, — 5, — 7. Un răspuns, (Sc. Struţeanu) :— 16; Teatrul în China : — 37 ; Teatru pentru soldaţi (Romulus Dianu) : 38 ; Teatru şi spectacol, — 35 ; Telautografia, — 4 ; Trombonul misterios : — 34 ; Un papagal unic : — 6 ; Virtuţile cămilei (Henry de Varigny), — 33 ; Vlăsie literară (Camil Petrescu), — 35.

S. EXTRASE, SPICUIRI, CITATE

Academia Română,—XLII—23,—25 ; Activitatea Teatrului Naţional din Bucureşti,—5 ; Albumul Macedo-român,—44 ; Apelul „Astrei",—51;

Arghezi (Tudor): De-a v'aţi ascuns,—18, Poemă 9 ; Psalm.—7—10 ; Psalmi. —4 ; Bacalaureatul, (Nae Ionescu), —29 ; Bacalaureatul (I. Simionescu),—XLI—51 ;

Barbu (Ion) : Jass Band.—XLII—7. Biblioteca ziarului „Universul",—17; Biblioteca Armencea,—4 ,

Blaga (Lucian) : Bibliea,—30 ; Blaga (Lucian) despre Shaw,—XLI—51. Bogrea (Vasile),—XLII—38 ;

Botez (Demostene) : Seceta literară,—7;

Brăescu (Gh.) : Dela popotă,—7. Bucura Dumbravă (Perpessicius),—6 ; Cartea românească veche,—10 ,

Cazimir (Otilia)... Pe marginea unei Miscellanea,—XVI—51 ;

Coldreanu (M.) : Atotputernicul,—XLII —10 ;

Conferinţele bibliotecii „Petre Armencea —13 ; Conferinţele liceului „Mihai-Viteazul".—50 ; Congresul „Astrei",—37 ; Congresul „Avântenilor" —49 , Congresul internaţional al învăţământului,—38 ;

Cornea (George) de G. Galaction,—1 ;

Cotruş (A) : Mi-am deschis ferestrele,—XLI—51 ;

Coueismul,—XLII—34 ;

Crainic (Nichifor) : Alfons Castaldi, —7 ;

Criza presei ardelene (I. Lupaş), — 4 ; Deschiderea cursurilor Universităţii populare „Coasta de Argint", (Em. Bucuţa),—42 ; Desvelirea monumentului lui Coşbuc,—26 ; Donici (Leon),—24 ; Drama contimporană, (Lucian Blaga),—35 ; Educaţia unui prinţ (C. Rădulescu-Motru',—7 ;

Eftimiu (Victor) : Odă limbii române, —8 ;

Eminescu (Spicuri din presa timpului,—26 , Federaţia Uniunilor intelectuale, 45. Fondul dr. Ion Scurtu, —4 ;

Foti (I.) : Ecoul,—6 ;

Froda (Scarlat) : Convorbire cu Nichifor Crainic.—21 ;

Furtună (Horia) : Vacanţa de Crăciun, —11 ;

Ghica (Alexandrina Ion).—15 ;

Gioconda,—51 ;

Gregorian (G.) : Cântecul pădurarului, —11 ;

Grigorescu (de F. Şirato),—49 ;

Inmormântarea lui Leon Donici,—29 ; „Institutul de literatură", (O. Densuşianu).—49 ; Interviul d-lui Al. T. Stamatiad,—30 ; Ionescu (Al. Sadi),—44 ; Jirasek (Alois),—39 , Liceu-bacalaureat-universitate, (N. Ghiulea),—37 ; Literatura română contimporană (Matei Roussou),—43 , Logofătul Gheorgachi,—XLI —52 ; Manechinul sentimental (Minulescu I.) —XLII—2.

Maniu (Adrian) : Pentru o pasăre moartă,—9 ;

Marea noastră, — 26 , Mantu (Lucia) : Cucoana Olimpia, — 10 ; Membri onorari al Academiei Române,—26 ; Minulescu (Ion), — 4 ; Misticismul european,—41 ; „Mitică Popescu", (Camil Petrescu) — 35 ; Monument Caragiale,—26 ,

Moşoiu (Alfred) : Ruga florilor,—6 ;

Neniţescu (Ştefan) : Ode italice,—7 ;

Odiseia cântul IX.—8 ;

O poemă în proză, (Tudor Arghezi),—36 Parastas lui Slavici,—33 ;

Pavelescu (Cincinat) : Epigrame, — 11 , Piatra de moară şi bobul de grâu, —10 ;

Pelerinaj la mormântul lui Eminescu, — 26 ;

Pentapolin : Vacanţa scriitorilor, 37 ;

Petrescu (Camil) : Cearta,—9 ;

Pentru cucerirea mării, (Em. Bucuţa) — 38 ; Pentru interpenetraţia spirituală.—32 ; Pentru mormântul lui Eminescu,—25 .

Perpessicius : Spital, Dinasticism,—7 ,

Piesele originale,—49 ;

Pillat (Ion) : Aci sosi pe vremuri,—11 ; Politica culturală,—XLI—51 ;

Rădulescu (Mircea) : Serenadă din trecut,—XLII—6 ;

Rebreanu (Liviu),—21 , Rebreanu despre Gârleanu —9; Rechizitoriul d-lui profesor O. Densuşianu,—44 ; Re-

forma învăţământului, (C. Rădulescu-Motru),— 48 ; Reorganizarea „Cassei Şcoalelor",—52 ; Revistele (Cezar Petrescu),—1 ; Romanul lui Panait Istrati,—46 ;
Rosetti (Radu D.) : Inşelătoarea,- -9 ,
Sadoveanu (Debuturile d-lui) de Demostene Botez, — 6 ;
Sărbătorirea d-lui ministru Petrovici,—32 ; Sărbătoriri (Ion Minulescu, I. Teodorescu-Sion, Maria Filoti), — 7,—10 ; Şcoala românească (I. Simionescu), —33 ; Seceta literară după G. Ibrăileanu, (Demonstene Botez),—7 ; Şirato (Interviu cu),—42 ; Societatea autorilor dramatici, —18 ,
Sorbul (Mihail) : Săracul popă,—6 ;
Soricu (U.) : Dorul, — 11 ;
Sufletul mistic (C. Rădulescu-Motru),32; Tagore (Rabindranath) în Bucureşti, 48 ; Târgul de fete de pe muntele Găina,—30 ;
Teodoreanu (Al. O.) : Filantropie,·—10 ; Tonitza (N. N.) de H. Blazian,—40 , Universitatea populară „Coasta de Argint", 30,—33; „Viaţa nouă", (Tudor Vianu),—36 ;
Voiculescu (V.) : Pârgă,—9 ;

T. PREMII

Premiul literar al „Ideei europene",—XLII—1 ; Premii literare ale S. S. R.,--2 ; Premiul de proză „Universul Literar",—4,—5,—6,—11,—12,-47; Premiile Teatrului Naţional,—10 , Premiul Vie—heureuse—Femina. pentru România —12,—13 ; Premiul Năsturel,—23 ; Premii pentru desene de copii,—25 ; Concurs de poesie românească în America, —28; Premiile „Cărţii Româneşti" —29 , Premiile „Femina",—30 ; Premii pentru teatru sătesc,—40 , Premiile Academiei Române, — 50.

U. ECOURI

Reviste—Ziare

Perp. : „Adevărul Literar", XLII—6,—12, — 16,—20,—22, — 25, — 28,—36, -—40 ; „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială", — 13 ; Arhivele Olteniei, — 51 ; Ateneul literar, — 6 ; Banatul, 51 ; Cele trei Crişuri—43, Cetatea literară, — XLI—52, — XLII—4, — 5, — 6 — 9, —12, — 13, — 30; Clopotul, — XLII — 45; Contimporanul, — 25, — 34, — 42, 46, — 51 ; Cosinzeana — 9 ; Cuvântul, — 7, — 49; Familia, — 37 , Favonius, — 16 ; Flamura, 18, — 31; Gândirea, 15, — 22, — 30 — 32; Gândul nostru, — 24 ; Ideia europeană, 1 — 4, —7, — 16, — 19, ·- 22, — 24, — 51 ; Indemnul, — 48 , Lumea, — 1, — 4 — 7, — 9 ; Pasul vremii, — 15 ; Rampa, 35, — 36 ; Ramuri — Drum drept, — XLII — 1, — 50 ; Rassegna Culturale della Romania, — 45, — 46 ; Revista generală a învăţământului — 21 , Revista universitară, — 6, — 18 ; Salonul literar, — XLI — 51, — XLII — 4, — 13, — 22 ; Sburătorul, 11, — 19, — 24, — 46, — 52; Societatea de mâine, — 4, — 25, — 34, — 37, — 46, — 52 ; Spectatorul, — 1 ; Ţara de Jos — 1, — 27, — 34, — 45; Ţara noastră, — 4 ; Transilvania, — 16, — 27 ; Viaţa literară, — 9, — 10, — 15, — 17, — 18, — 19 — 20, — 21, — 24, — 25, — 27, -— 28, 42, — 43, — 45, — 49, — 51 ; Viaţa Românească — XLI — 51, XLII 10, — 17, — 23, — 25, — 31, — 33, — 34, — 43, — 45, — 50.

V. ILUSTRAŢII

Ainsli (Robert) : Palatul domnesc din Bucureşti în anul 1809,—XLII—12 ;
Aman (Th.) : Car cu boi,—XLII—16,—Orientala, — 16 ; Secretul,—52 ;
Arătarea lui Christos înaintea Mariei, (Triod-Penticostar, 1550), — 14 ;
Asedierea castelului Brest, — 6.
Avachian (Hrandt) : Cartier ţigănesc —37 ; La fântână,—38 ;
Bacalu (C.) : Cartier din Sibiu,—XLII—43 Cartier tătărăsc,—25; Pe Dunăre, 47;
Baraski : Sf. Gheorghe, — 24 ,
Béarn (Hector de) : Constanţa, port fortificat ; Vederi din Isaccea, — XLII —31 ;
Bibliotecar, — 23 ;
Biloul : Antineea,—26 ;
„Bizantz" : (şcenă), — 5 ;
Bouquet (Michel) : Iarna în Valachia — —XLI—51 ,
Brateş (I.—Maria Pillat) : Portret,—XLII 25 ;
Briese (O.) : Autoportret,—43 ; Ică,—45 ; Peisaj,—41 ; Peisajj,—28 ,Studiu, —43 ;
Bunescu (Marius) : Bărci de pescari ; Biserica Sf. Gheorghe,—7,— Bărci pe canal,—30,—Corăbii la Vâlcov,—45 ; Faleze la Budachi, — 48 ; Peisagiu bucureştean —20 ,
Buradescu : Portret,—23 ;
„Cartea de învăţătură", 1643 : (Prima pagină),—11 ;
„Cartea Românească", zeţărie, tipografie, sediul central stabilimentul industrial,—2 ;
Catargi (Henri) : La Bride,—21 ; Natură moartă,—21 ;
Cernat (Teodora) : Compoziţie,—24;
Ciupe (Aurel) : Portret,—23 ;
Ciurdea-Steurer (Maria) : Autoportret,—20 ; Fetiţă cu porumbel,—22 ;
Cossăceanu (Margareta) : Portretul d-lui C. .Diamandi, — 48 ; Portretul lui Etienne de Viel Castel,—49 ;
„Cultura Naţională" : Zeţăria mecanică, Tipografia, Coperte de Cărţi editate, — 2.
Cutremurul de pământ din Bucureşti, 1838,—13 ;
Cutremurul de pământ în Bucureşti, 1813,—12 ;
Deschiderea Camerii Naţionale din România, la 29 Februarie 1860, — 4 ;
Desene de copii,—39 ,
Dimitrescu (Şt.) : Bucătărie bătrânească—34; Castelul Brâncoveanu,—12; Castelul părăsit, — 19 ; Desen,—9; Desen,—44 ; Desen 45 ; In curtea hanului,—49 ; Interior din Ţara Făgăraşului,—40 , Irozii,—1 ; Ţărani, — 33, — vignete, desene de scriitori.
Dimitriu (Horaţiu), Desen,—38 ; Desen, 6;
„Don Quichote", (scenă), — 5 ;
Doussault (Charles) : Cu steaua, -- XLI —52 .
Dupré (Louis) : Ali Paşa la Ianina,—XLII
mail Bey şi Mehmet Paşa, — 18 ; Mihail Şuţu,—6 ; Princesa Elena Şuţu,—6 ;
Dürer (Albert) : Sfânta familie, —51 ;
Eleutheriade (Michaela) : Natură moartă,—29 ,
Emilian (Celine) : Pe gânduri, — 24 ; Portret —19 ;
Ernö (Tibor) : In port,—21 ;
Ernst (Max) : Cuplul,—27 ;
„Expoziţia Academiei artelor decorative" 47 şi 49 ;
„Femeia îndărătnică" : (scenă) — 5 ,
Feodorov (V.) : Scyţii, — 45 ; Cei doisprezece, — 52 ;
„Fiul risipitor" : (Din bibliografia veche românească de Bianu şi Hodoş), — XLI—52—XLII—1.
Fouguet (Jean) : Ioana d'Arc,—7 ,
Fromentin (Eug.) : Autoportret ; Vânătoare cu şoimi în Algeria, — 40 ;
Frontispiciul din Triodion, 1700, — 14 ;
Georgescu (M. H.) : La Făgăraş,—16 ;
Ghiaţă (D) : Balcic, — 34 ; Balcic , Studiu,—36 ; Biserică,—37 ; Desen, —35 , Iarna,—13 ; Iarna,—21 ; Pe malurile Dunării,—33 ; Studiu din Mangalia,—31 ;
Han (O.) : Elegie,—10 ; Isus şi Magdalelena —26 ; Sărutul,—24 ; Tăcere,—12 ;
Hering (George) : Ţărancă din Orşova, (două)—22 , Ţărani români din Transilvania,—22 ;
Herman-Paul : Les bestiaires,—28 ;
Iancu (Marcel) : Miliţa Pătraşcu,—13 ;
Inălţarea Domnului, (din Triod-Penticostar, 1550),—20 ;
Inmormântarea lui Christos (din Triodul Penticostar, 1550),—14 ;
Invierea Domnului (din Triod-Penticostar 1550),—14 ;
Ionescu-Sin : Nud,—22 ,
Iorgulescu (P.) : Din port,—37 ; Peisagiu cu mare,—18 ; Peisagiu industrial, —18 ; Studiu din Mangalia,—31 ;
Iosif (R.) : Compoziţie, — 52 ;
Iser : Familie de tătari, — 52 ; Ţărani, 15;
Kebert (Iosif) : Adam şi Eva,—29 ;
Kessler (Aurel) : Natură moartă —19 ;
Ladea (Romul) : Decoraţie „Strâmbă lemne",—43 ; Semănătorul,—35 ;
Lautrec (Toulouse) : Bal la Moulin de la Galette ; Clownesa ; Coafeusa , —42 ;
Litritsch (Paulus) : Fuga Domnului Nicolae Mavrogheni din Bucureşti,—12 ;
Luchian (Ştefan) : Cap de fată ; Crisanteme ; Cuhnie călugărească , Ghereta din Filantropie ; In curtea mânăstirei ; Nud ; Peisaj ; Peisaj urban,—27 ;
„Manechinul sentimental" : (şcenă) 5 ,
Matisse (Henri) : Autoportret ; Natură moartă ; Pălăria de pene ; Pont Saint-Michel ; Portretul Margaretei ; Studiu,—50 ;
Mayer (Luigi) : Mânăstirea Curtea de Argeş,—18 ,
Medrea (Serova) : Grup de ţărance,—24 ;
Mihail : Peisagiu bucureştean,—19 ;
Mihăilescu (C.) : Angelus,—23 ; După bal,—31 ; Natură moartă —24 ; Păzitorii castelului,—29 ;
Miller (William) : Ruteancă din Maramureş , Ţărance de lângă Sibiu,—25 ;
Monet (Claude) : Argenteuil ; Catedrala din Rouen ; Dejunul ; Gara St. Lazare ; La Grenouillére ; Ţăranul dela Saint-Adresse , Terasa pe malul mării,—51
Montézin : Duminică,—26 ; Fereastra,—29 ;
Mormântul lui Ion Slavici, — 9 ;
Nichita (G.) : Pe malul Dunării,—23 ;

Pallady (Th.) Gemenii,—20, **Interior** — 29 ; Lectura,—20 ; Nud,—20 ; Pe cheiul Senei — 19 ;
Papatriandafil : Ţigan,—22 ;
„Pe coasta de argint“, — 38 ;
Petraşcu (G.) : Case,—34 ; Desen,—2 Interior de mănăstire, 17; Palazzo ca d'oro, Veneţia,—35 ; Rialtto, Veneţia,—17 ; Vase şi mare, natură moartă,—17 ;
Phedre et Hippolyte (Din Fedra), —, 8 ,
Pherekyde (D.) : Clopotniţa mânăstirii Câmpulung,—25 ; Natură moartă, 23 ;
Picasso : Desen,—27 ;
Popescu (Gabriel) : Călăreţi în luptă,—52 ;
Popescu (V.) : Din Mangalia,—34 , Natură moartă, 26 ; Studiu din Mangalia,—32 ; (trei) ; Studiu din Mangalia,33 ; Studiu din Mangalia,—35 ; Vedere pe cheiu,—29.
Raffet : Biserica sf. Gheorghe , Joc românesc,—29 ;
Răstignirea Domnului (din Triodul 1700), —14 ;
Seurat (Georges) : Circul ; Desen ; Duminica ; Modelele ; Parada,—46 ;
Şirato (Francisc): Desen,—8; Desen,—42; Intoarcere dela târg,—20 ; Ţărani, —12 ;
Soroceanu (Tache) : Poetul Bacovia, — 23 , Primul fruct,—21 ;
Stamatiad (Letiţia Al.) : Peisagiu, 22. Peisaj,—39 ;
Steriade (Jean Al.) : Fetiţe la pian, —52 ;
Steurer (I.) : Iarna, 22 ; Peisaj,—30 ; Singurătate,—31 ; Taur,—28 ;
Stoenescu (E.) : Portret,—26 ,
Stoica (I.) : Desen,—37 ;
Storck (Fr.) : Salomea —24 ;
Svaroga, — XLI — 52.
Teodorescu-Sion (L.) : La pârâu, — 3 ; antet, vignete.
Tonitza (N. N.) : Chipuri din Ţara Făgăraşului,—11 ; Emigranta nostalgică,—35 ; Interior,—12 ; Interior,—28 , In urma convoiului,—28 Katiuşka Lipovanca,—23; „Pace vouă“ —14 ; Pe verandă —30 ; Prinţul pribeag,—31 ; Prizonierii,—32 ; Studiu, — 41 , Vecinica, — 33, — vignete, antete, puncte, linii ornamente.
Utrillo (Maurice) : „Le lapin agile“ ; Piaţa „Ravignan“ ; Stradă în Stains,—48 ; Biserica „Murato“, Corsica, —49 ;
Valerio (Théodore) : Dorobanţ de sate ; Româncă din satul Tunari,—28 ,
Vavelyna : Iarna,—22 ;
Vermont (N.) , Calvarul ; De Paşti ; Interior ; Lapidarea Sf. Ştefan ; Micii vagabonzi ; Peisaj ; Reverie,—44 ,
Verona (Paul) : Interior de biserică la Herţa,—46 ; Pont de la Concorde,— —49 ;
Vespremie (A). : Ghiveci de metal ; Sculptură în fildeş,—47 ;
„Vieţile sfinţilor din luna Martie“, — 4.
Viorescu (Leon) : Interior,—40 ; Peisaj, —5 ; Peisagiu —25 , Peisaj,—39 ; Peisaj,—41 ; Peisaj,—42 ; Peisaj,—45 ;
Vlădescu (C.) : Casă bătrânească,—40 ; Natură moartă,—41 ;

Z. ICONOGRAFIE
— desene şi fotografii —

Alecsandri (Vasile), — XLII—23—44 ; Alexandrescu (Grigore),—15 ; Aman (Theodor),—16 ; Ardeleanu (C.),—6 21, 31 ; Asachi (Gh.),—9 ; Bacovia (G. V., — 10 ; Bălcescu (N.),—25 , Baltazar (Camil), —1—43 ; Barbu (Ion),—7 ; Bart (Jean),— 10 ; Bassarabescu (I. .Al.),—9; Blaga (Lucian),—1—8 ; Bogdan-Duică (G.) —1 , Boliac (Cezar),—40 ; Bolintineanu (D.),—31; Brăescu (Gh.)—7 32, Bucuţa (Emanoil),— 1 ; Buzdugan (Ion), — 8 ; Cantemir (Dimitrie),—3 , Cârlova (Vasile),—12 ; Cătunaru (Petre) —15,—31 ; Celarianu (Mihail),—16, 30, 40 ; Codreanu (Mihail), —1,—10 ; Conachi (Costache),—16 ; Coşbuc (G),—26 ; Cotruş (A.),—1,—15 ;Costin (Miron),—2 , Crainic (Nichifor) —9 ; Creangă (Ion),--1; Creţeanu (George)--42; Danton,—17 ; Däubler (Theodor),—35 ; Davidescu (N.),—XLI—52 ; XLII—1,—6, —7,—11,—16 ; Delavrancea (Barbu) —5, —35; Demetrius (V.) —8,—17, Depărţeanu (Alexandru), —39 ; Donici (Leon),—24 —29, Dragomirescu (Mihail),—6 ; Duhamel (Georges),—47 ; Dumbravă (Bucura) —6 ; Dunăreanu (N.),—13 , Eftimiu (Victor),—8 —48 ; Fabre)Lucien),—6 ; Farrère (Claude),—50 ; Feraru (Leon),—5 ; Furtună (Horia),—47 ; Gabrielescu (Alice), — 24 ,Galaction (Gala),—37 ; Gane (N.),—33 ; Genevoix (Maurice),—3; Ghica (Ion),—21 ; Golescu (Dinicu),—36 ;Greculescu (Ion) —45 ; Gyr (Radu),—28,—32 ; Hajdeu (Bogdan P.), — 44 , Han (O.), — 26 ; Hodoş (Constanţa),—15 ; Hogaş (Calistrat),—28 ; Iancovescu (Ion),—46 ; Ionescu (Al.-Sadi),—23,—39 ; Ionescu (Nae), -3,—8 , Isac (Emil),—1 ,Ispirescu (Petre) —34 ; Istrate (Panait) —1 ; Jirasek (Alois —39 ; Kogălniceanu (Mihail),—4 ; Lascarov-Moldovanu (Al.),—17,—49 ; Lazăr (Gheorghe),—7 , Lovinescu (E.),—1,—12 ; Luchian (Şt.),—27 ; Luchian (Şt. şi fratele Anibal),—27 ; Macedonski (Alexandru —14 ; Maior (Petru),—6 ; Maniu (Adrian) —1,—9 ; Mihăescu (Gib) —3 ; Milcu (N.), —13,—32 , Milesi (Bianca),—11 ; Minulescu (Ion),—1,—3,—4,—17 ; Moldoveanu (Corneliu),—1,—5 ; Moşescu (Oct.),—38 ; Moşoiu (Alfred) —6—19 ; Murnu (G.), — 8 ; Nanu (D.),—8 ; Negru (Natalia), — 8, 18; Negruzzi (C.),—XLI—51; Negruzzi (Iacob),—XLII—24; Nemţeanu (B.)—24; Neniţescu (Ştefan),—7 ; Nicoleanu (Nicolae), 37, Odobescu (Al.),—32; Pan (Anton),—11; Papadat-Bengescu (Hortensia)— 10,—28, 41 , Papini (Giovanni),—20 ; Pârvan (V.), —3 ; Pavelescu (Cincinat),—XLI— 51, — XLII—1—10 ; Pavelescu (Ionel),—1 ; Petică (Ştefan),—1 ; Petrescu (Camil),— 1, —5,—9,—25 ; Petrescu (Cezar) —1—5, 9, —22 ; Perpessicius,—7 ; Pirandello (Luigi) —18 ; Protopopescu (Dragoş),—1—39 ; Racine (Jean) —8 ; Ralea (M.),—10 ; Rădulescu (Mircea),—6 ; Rădulescu-Motru (C),—3 ; Rebreanu (Liviu),—XLI—31 — XLII—1,—4,—8,—11,—52 , Rosetti (Radu D.),—9 ; Russo (Alexandru),—19 ; Russu-Sirianu (Vintilă),—9 ; Sadoveanu (Ion Marin),—42 ; Sadoveanu (Mihail) —1 ; Sărmanul Klopştock,—7—18,—33,—47, Savel (Vasile),—13,—43,—48 , Shaw (Bernard),—52 ; Sihleanu (Alexandru),—41 ; Şincai (Gh.), între discipoli —5 ; Sorbul (Mihail),—1,—6 ; Stamati (Costache), — 17 ; Stamatiad (Al.), — 1,—22,—25,—30 ; Ştefănescu-Est (E.),—1 , Ştefănescu (Mircea),—38 ; Tagore (Rabindranath) —50 ; Tagore şi fiica sa,—48 ; Talaz (G.),—7 ; Teleajen (Sandu), —48; Teodoreanu (Al.), O.),—10 ; Teodoreanu (Ionel),—10 ,—23 ; Teodorescu (D. N.), —12 ; Teodorescu (Dem.),—20 ; Theodorian (Caton),—11,— 19 ; Titeanu (Eugen),—34 ; Utrillo (Maurice),—48 ; Văcărescu (Iancu),—14. Vianu (Tudor),—7 ; Voinescu (Romulus),—6 ; Wolly,—6 ; Zamfirescu (G. M.),—29,—30 ;

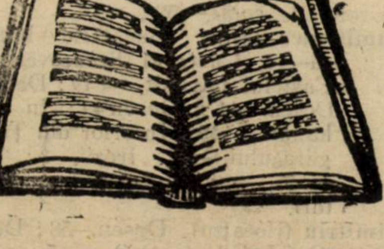

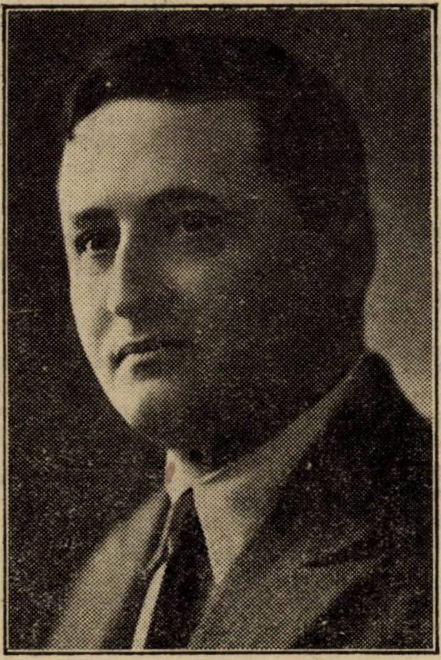

HORIA FURTUNA

P Ă C A L Ă

— Snoavă în patru acte în versuri —

Fragment din Actul IV

(Noapte, după chef, în curtea mânăstirei de caş. Toți s'au dus să bea în beci. Păcală a rămas singur în scenă).

PACALA

Dar unde-i Aghiuță ? Rămase numai el.
Măi, Aghiuță, unde te-ai mai ascuns ? Ei, unde
Eşti Sarsailă, n'auzi ? măi, diavole răspunde

AGHIUȚA (scoțând capul dintr'un capac)

Aici !

PACALA

Dar cine-i ?

AGHIUȚA (eşind într'o rochie albă de borangic cu beteală de argint)

Cucu ! Tot eu.

PACALA

Ce glas ciudat !
Ia, uite ! Parcă-i fata lui Verde-Impărat.

PACALA

Da, eu sunt : Aghiuță !

AGHIUȚA

Vai, Aghiuță, tu ?
Eşti fată ?

AGHIUȚA

Fată.

PACALA

Nu eşti băiat ?

AGHIUȚA

Nu.

PACALA

De loc ?

AGHIUȚA

Nu.

(amintindu-şi)

Cireşii primăverii stăteau să mă primească
Mă întorceam voioasă la curtea 'mpărătească
Intr'un rădvan, eu, fata lui Verde-Impărat
Când m'ai văzut odată trecând...

PACALA (zâmbind)

Şi n'am uitat

AGHIUȚA

Pea tânără pe semne şi plină de noroc
De oameni şi de lucruri râdeam bătându-mi joc.
Dar când om râs odată de-o babă vrăjitoare
Fui blestemată ca să colind rătăcitoare
In drac împelițată, — un Aghiuță — până
Am să găsesc miloasă o inimă, o mână, —
Şi până'oi şti ce-i dorul şi-oi învăța ce-i viața
(luând cu drag mâna lui Păcală)
Tu mi-ai ghicit, Păcală şi sufletul şi fața
Purtam în trupul meu vremelnic
Acelaş suflet ne'ncetat
Un suflet blând ca o mireasmă
Un suflet limpede, curat
Ca laptele'nspumat şi proaspăt,
Ca raza cea dintâi de soare,
Ca ghiocelul pe zăpadă,
Ca dragostea de fată mare
Şi nimeni n'a ştiut vre'odată
Că Aghiuță e o fată.

Cu vorba mea şireată, caldă,
De câte ori m'am furişat
Şi'n taină mare-am stat de vorbă
Cu fetele de măritat,
Cu copilițe şi copile
Cu sânii cruzi cu-obrajii copți
Cu brațele ca două zile
Şi ochi adânci ca două nopți
Şi nimeni n'a ştiut vre-odată
Că Aghiuță e o fată

PACALA

Pe cât eşti de micuță, pe-atât îmi eşti de dragă
Fir alb de lăcrămioară, eşti viața mea întreagă.

AGHIUȚA

Cu dragostea ta blândă de vraje m'ai scăpat
Şi iată-mă iar fata lui Verde-Impărat.
(privind cerul)
Se face ziuă. Noaptea s'a risipit albastră,
Şi soarele răsare pe fericirea noastră !

HORIA FURTUNA

MENȚIUNI CRITICE

G. V. BACOVIA : Bucăți de noapte, poeme în proză., tip. „Lupta“, 1926.

Nu e nici o mirare că ne oprim, după atâta răstimp, astăzi abia, la cărțulia aceasta de numai patruzeci și opt de păginuțe și cu aspect, ceva-ceva mai răsărit decât un „Visul Maicii Domnului“, pitit, în panerul colportorului, de spaima „haiducilor“ și acoperit de larma sentimentalelor „doruri și amoruri“. In anul comemorării fastuoase a colonelului Șerbănescu — acest Carol Scrob care s'a bucurat de mirul gravului Maiorescu și pentru care oficialitatea de astăzi, cum și era de așteptat a reținut discursuri și famfare — și'n anul inflațiunii ateneelor culturale, în șezătorile cărora publicul îndurător are prilejul să cunoască o întreagă generație spontanee de barzi de cartiere, nu e nici o mirare ca faconul acesta de aromă concentrată asvârlit în piața literară să fi reeditat parabola lui Baudelaire din „Câinele și flaconul“.

Insă primăvara, care se presimte în desmorțirea aurită a târgului și pentru care Bacovia a vibrat în „Scântei galbene“ acei dureroși „Nervi de primăvară“ :

> **Melancolia m'a prins pe stradă**
> Sunt ametit.
> Oh ! primăvara iar a venit...
> Palid și mut —
> Mii de femei au trecut.
> Melancolia m'a prins pe stradă,

pedeoparte, iar pe de altă parte, ultimul buletin al Oficiului de educație estetică, în care Marele Haruspice al măruntaelor critice, vorbește cu clasica-i incomprehensiune de poezia lui Bacovia, ne-a readus în minte, ca mustrare modestă, cărțulia aceasta de poeme în proză „Bucăți de noapte“.

Poezia lui Bacovia, torturată de ghimpii tuturor ascezelor, era confesiunea impresionantă a unui suflet nedeslipit de placenta haosului originar. Un suflet înfiorându-se de toate ecourile atavice, speriat de lumina soarelui de astăzi și martirizat între năzuinți și temeri — poezia lui Bacovia oferă una din cele mai emoționante drame sufletești ale poetului modern. Așa a fost poezia din „Plumb“. Abia în „Scântei galbene“ — și ne amintim să fi atins coarda aceasta a poeziei lui Bacovia — poetul schițează un zâmbet de critică, acea discretă ironie, în care poet și provincie se contopesc în dunga aceluiaș rictus, de Pierrot fardat, de teamă să nu i se vadă sufletul. „Lunologul eminent“ de care amintește în poemele sale Jules Laforgue își plimbă în „Scântei galbene“ chipul palid și ochii dilatați de cărbune. Dar mai ales în „Bucăți de noapte“. Poema în proză oferă de altminteri mai multe posibilități pentru reveria aceea de lunatic, pentru fantazia ireală și agreabilă, pentru sensaționalul literar, — vas de lut iluminat de smalțul înflorit cu măestrie de mâna unui olar de rasă. Intre schița lirică, evocativă, plugată ca însuși stilul său, — platou eliseean roind de fantome descarnate, dar pământești, — din „Oglinda fermecată“ a lui Anghel și între apologul liric al lui Baudelaire, dublat de maximă ingenioasă (amintiți-vă de simbolul Benedictei, himeră imaculată și respirând numai idealitate, care prea era frumoasă ca să trăiască mult, pe care poetul însuși o înmormântează, închizând-o într'o raclă de lemn parfumat și incoruptibil ca lăzile de India și pe groapa căreia se înfiripează o altă Benedictă — umbră și desfigurare a celei dintâi, de care poetul se leapădă dar când, la împotrivirea ei, izbește furios cu piciorul, asemeni lupului prins în capcană, piciorul îi rămâne îngropat până la genunchi și poate pentru totdeauna, în groapa idealului...) — între aceste două balcoane, zic, poema în proză a lui Bacovia prinde o funie răsucită din fire de păiajen pe care un funambul de o excepțională abilitate, merge, ca'n vis, cu un pas și sigur și elegant, între două abise, deadreapta și deastânga. „Bucățile de noapte“ ale lui Bacovia, prețioase ca document psihologic, pentru dezagregarea sufletească înrudită cu semi-trezvia, sunt și mai prețioase prin arta scrisului. Pe teme, în aparență facile : oboseală, un peisaj de lună, sentimental, o reverie într'un cafeu, câte miragii realiste sau fantastice, pe care ironia lui Bacovia le ridică deasupra pământului. Pentrucă am mai amintit și altădată, în sufletul de mucenic al poetului „Scânteilor galbene“ este o prețioasă aptitudine pentru ironia de calitate. Notația lui de cea mai fină acuitate, adeseori, nu uită amănuntul ironic și tipic, ca pe o incluziune de aer iradiind în masa unui chihlibar.

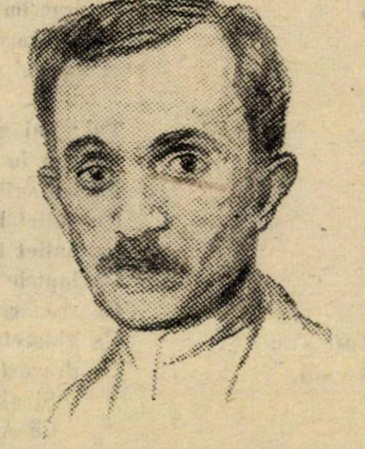

G. BACOVIA

Iată de pildă rânduri dintr'o stare de veghe :

> Și dimineața friguroasă, cu vânt... camera goală... pășind podelele sună, scriind penița plânge pe hârtie.... poate s'a scris, ce vremuri... ce sens... ce nouri întunecoși astupă fereastra.... gardurile și lemnăria ude.... nouri întunecoși, întunecă ochii... și vrea să plouă din nou.... Ceasul s'a oprit, nu mai vrea să însemne timpul... **un 25 de bani stă pe colțul mesei** și gândul e închis..... nourul întunecos stă la fereastră ca o noapte de ghiață.

Sau iată imaginea unui tablou de desnădăjduită singurătate :

> E noapte, când oamenii se culcă și se iubesc... când tot orașul cântă cu note de ploaie prin tuburi de tablă, când tot orașul plânge ca o veche pianolă.... singur prin casă să fac versuri.
>
> Dacă tot orașul plânge cu note de ploaie ca o veche pianolă... ce este gândul în sine... mâine ne vom duce după pâinea cea blondă, cea brună.... înainte....

Și pentrucă nu putem cita în întregime acea admirabilă bucată „In cafeu“, poem al boemei sufletești, în primul rând, să spicuim câteva rânduri de un agreabil caricatural :

> Ele înțelegând că ești de ori unde, râd elegant în ziua de vară, dar tot voiesc să te plimbe pe aleile pe unde e mai multă fantazie.
>
> In pavilionul-bufet, cineva servește înghețată și bere, și dacă vrei, nu te iscălești în album, fiindcă ele știu că te chiamă „oricum“. **Berea era bună, ziua melancolică....**
>
> — — — — — — — — — —
>
> Luna după câteva minute, s'a lăsat în plopi ; oamenii umblă cu lumânări în noapte, și pot să plâng, încet, tare, în noaptea asta nu se aude nimic... plâng fiindcă valsul din anul acesta e trist ca și cele vechi și **fiindcă toți sunt inteligenți în acest local de consum.**

Rânduri de amară ironie, în care ne-am îngăduit să subliniem ceeace ni s'a părut ca o picătură de fiere concentrată într'un vas cu lacrămi și care ne duc la ironia din „Cubul negru“, aproape o satiră fantastică și coborând parcă din paradisurile artificiale ale lui Baudelaire. De altfel prezența acelei Mater Tenebrarum de care amintesc paradisurile artificiale se și simte în toate paginile acestui singuratic pentru care tăcerea, luna, visul, fantasticul, irealul, noaptea într'un cuvânt, sunt o consolare, un ideal de artă, pe care-l alintă în cuvinte din cele mai duioase :

> Ședeam și noaptea trecea ; în alte odăi se auziau bețivi ; lampa ne înegrea porii, nu mai eram eu, nu mai era ea, și-am uitat aurora, și noaptea și apele mari ne plouau în târgul cu gârle și podețe, și noaptea, noaptea ne ducea în noapte.

Insă deoarece surugiii criticei oficiale ne-ar putea obiecta că în orice autor găsești o imagină-două, un țipăt sufletesc, profund poate dar nesemnificativ, voiu cita pentru regalul cititorilor noștri, în întregime, două poeme din această cărțulie, de așa de răstrânse dimensiuni, de așa de potențată artă.

Iată delicata poemă „Când cad frunzele“, cu atmosferă de melancolie glacială ca în grădinile triste, cuminți, împietrite ale lui Seurat. Grădini cum se cade prin cari s'a abătut însă un mic vârtej ireverențios :

> Copacii subțiri și rari, cu ramuri subțiri, cu puține frunze mici, galbene, erau, acolo, solitari, pe o zi calmă spre toamnă.
>
> Pe cărările goale, ea spunea că-i plac parfumurile și pudra. Și, chiar, profilul ei pudrat apărea senin, iar bluza ușoară avea parfum suav.
>
> — Ah, împușcă-mă în sânul stâng, spunea amanta și, după ce și el se împușcă la fel, rămăseseră uitați în poiana din lunca orașului ; poate într'un peisagiu ca acesta a fost drama pe care am citit-o într'un ziar ; câtă iubire și pasiune, câtă gingașă simțire față de mediul prozaic !
>
> — Da, răspunsei, e interesant.
>
> — Niște pescari, pe noapte au dat de ei și au anunțat autoritățile... e aproape un roman.
>
> Continua să spună acestea, privindu-și într'o oglindă buzele roșii și ochii mari.

Este vreo doamnă distinsă, îmi spuneam, care a venit să-şi uite plictiseala, în acest parc cu cărările pustii.

Printre arbori, departe, o trăsură mergea la pas.

Puteam concepe, încă, ceva dimprejurul care părea acum strâmt, acum larg, nimeni, zâmbetul ei şi tăcere.

De mult, muzica a încetat să mai cânte pe aici, cum şi întâlniri de iubire despre care vorbia această femee.

O, mândrul vals... poate superb... şi noaptea rece, când trompetele plângeau în parc.... Să merg cu tine, astfel!

O, sărmană, prostituată... se face noapte, în sus şi în jos, pe cărările goale, ne-am plimbat destul, romanele au sfârşitul lor.

Ea tresări de frig. Işi puse degetele la gură ca pentru o salutare duioasă, şi plecă.

Printre arbori, departe, trăsura o ducea spre oraş, lăsându-mă singur, cu gândul dacă trebue s'o mai întâlnesc.

Sau iată „Moina", cu începutul acela de epistolă horaţiană, cu povestea ciudată a acelui cuplu pripăşit întâmplător şi care dispare : „...ea timidă şi nehotărîtă, el încântat ca de-o afacere minunată — model de ironie reţinută mascată, cu atât mai preţioasă cu cât e realizată cu mijloace simple şi care te răscumpără de infatuitatea atâtor concepţii despre viaţă :

Cum stam în ziua aceea acasă, plictisit de un tânăr vizitator, care îmi reproşa că nu ştiu să cunosc oamenii, respectându-i prea mult şi nici mijloacele atât de comune pentru a deveni bogat şi cum nu puteam să-l concediez pe o zi noroioasă cu o ninsoare udă ce colora oraşul într'un negru şi alb murdărit, mă gândeam fără a-l asculta şi nu ştiam cum să-l rog să prepare două ceaiuri, într'un ibric de pe fereastră. Naivitatea mea, în cercul vieţii, devenise cunoscută până şi de copii.. Admiraţii măgulitoare şi aspre observaţiuni, se amestecau într'o logică dezordonată. Mai auziam aşa ceva, şi cunoşteam destui învinşi superiori mie, sperând, totuşi, cine ştie pe unde....

Reuşii, peste câtva timp, să-l rog să prepare ceaiul, eu, fiind ocupat cu terminarea unui manuscris întrerupt, pentru a-l prezinta unei reviste.

Convalescent de câtva timp, uitam tânărul care vorbia, şi, în fierberea ceaiului, priviam pe fereastă, cu condeiul oprit, această zi udă şi pplângătoare la nesfârşit. O tânără fată apăru la geam, căreia tânărul se grăbi să-i deschidă uşa foarte emoţionat, rugând-o să intre pentru a nu sta în ploaie mai mult. Cu o palpitaţie inecătoare ea întreba de o stradă care îmi era necunoscută şi despre care tânărul spunea că e departe şi într'o direcţie cu totul alta decât aceasta, luându-i prin surprindere o sărutare. Urmă o uşoară luptă lângă uşă şi înainte de a interveni, fu convinsă de a rămânea puţin, deoarece ninsoarea udă cădea şi mai grăbit.

Sunt împrejurări cu respiraţii speciale, când nu poţi spune nimic, iar privirile clipesc cu subînţelesuri, de a conveni ca permise situaţiuni ce nu-ţi plac. Aplecat pe manuscris în aceiaş preocupare de a scrie, auziam în spatele meu sărutările lor repetate ca şi când aş fi fost deprins cu astfel de cuceriri, ale unui tânăr cunoscător al vieţii, şi care ştia ce face. Luarăm câte şi trei ceaiul, într'un roiu de minciuni de care zâmbeam, aşteptând cu înserarea care cădea, să rămân singur, pentru a termina acest manuscris care începea să mă obosească.

Au plecat pe noapte. Ea timidă şi nehotărîtă, el încântat ca de o afacere minunată...

Dar, după plecarea lor, orice concentrare de cugetare îmi dispăru, ascultând ploaia-ninsoare de afară, şi viaţa mi-apăru din nou, atât de uşuratecă, că în zadar mai căutam singurătatea pentru a o descrie prin prisma dureroasă a celor învinşi.

Şi acum dacă ar fi să adăogăm un cuvânt de încheere acestor minunate fragmente dintr'o artă a prozei, pe care atâţia sârguitori ai scrisului românesc o cultivă şi dintre cari d. Bacovia este printre primii, am spune :

Procuraţi-vă, o voi toţi îndrăgostiţii de artă acest breviar de ironie şi sentimentalitate care se chiamă „Bucăţi de noapte" şi când veţi număra cei 15 lei, librarului, gândiţi-vă că sufletul Mântuitorului a fost vândut pe de două ori atâţia arginţi şi — astupându-vă urechile de către zarva falangelor subvenţionate să întreţie cultul obtuzului — bucuraţi-vă că duceţi cu voi un suflet.

Aşezaţi-o, aşa umilă la înfăţişare cum este, între cărţile de lux ale biblitecii voastre, ca să vă îmbalsameze vouă rafturile, la fel cu picătura de aromă, concentrată din degetarul de onyx al tavernierului Syrax.

PERPESSICIUS

Cărţi şi oameni

ALBERT THIBAUDET : LA POESIE DE STEPHANE MALLARMÉ, EDIŢIE NOUA, EDIT. „NOUVELLE REVUE FRANÇAISE", PARIS.

Mulţi dintre acei cari îl pomenesc pe Mallarmé fără să-l fi citit, sau l-au citit fără să-l poată înţelege, vor găsi în imposantul studiu literar al lui Albert Thibaudet toate elementele necesare pentru a cunoaşte semnificaţia poetică a autorului „Hérodiadei". Toate elementele critice şi poetice — afară de cele anecdotice. Thibaudet a avut grija să ne-o spună. Pascal ar fi „insinuat" că e plăcut surprins atunci când, crezând să găsească un autor, dă de un om. Critica anecdotică e însă o concesie făcută cititorilor mediocri ; ea strică gustul şi acoperă gloria cu palavre. Mallarmé a luat măsuri ca să-şi păzească numele de mucigaiul postum. La mormântul lui Verlaine el a spus : „Mormântului îi place tăcerea".

Mallarmé are totuşi biografie , atât de simplă, încât ar desamăgi pe curioşi şi pe jurnaliştii literari. Un tip din vechea familie burgheză a funcţionarilor parisieni. Profesor de engleză ; viaţă de familie, a cărei linişte o iubea — pentruca să aibă un refugiu pentru visele sale. Lucra „într'o singurătate morală, necăutând decât esenţialul şi decisivul". Câţiva ani de pensie. Apoi „moartea îl suprinse cu o mare sarcină : aceiaşi surpriză şi aceiaş sarcină ar fi fost chiar dacă muria mult mai târziu. Moartea l-a surprins cu un vis mare : atitudine firească şi necesară, în minutele supreme, la acel care n'a trăit decât pentru vis".

Thibaudet, în fruntea ediţiei definitive, constată că numele şi influenţa lui Mallarmé au ajuns azi la o mare strălucire. In urmă cu vreo cincisprezece ani, Verlaine şi poeţii simbolişti păreau că întunecă gloria lui Mallarmé. Dacă autorul „Faunului" a devenit iarăşi „un maestru, pentru unii un model ; dacă opera lui pare o introducere la literatura mai nouă, şi dacă s'au reluat cercetările din punctul unde l-a oprit moartea — aceasta e o indicaţie că însăşi scriitorii au recunoscut ca bună calea pe care a pornit Mallarmé. Criticul poate lumina pe cititor — dar nu poate îndruma pe autori. Thibaudet are însă un merit deosebit în lămurirea operei lui „Mallarmé ; el respinge acest merit, dar cele 468 de pagini pline de idei, de nuanţe, de analize şi de analogii rămân ca o mărturie a marei sale inteligenţe critice şi a profundei sale pătrunderi în spiritul unei epoci literare.

Urmând calea mijlocie, Thibaudet n'a dat nici o interpretare liberă, nici o analiză servilă a operei lui Mallarmé. Opera lui nu poate fi înţeleasă dela sine şi dela început.

Cine e pus pe neaşteptate în faţa „Prozei pentru Esseintes", n'ar vedea decât o incoherentă înşirare de rime. „Dar, odată deprins cu logica lui Mallarmé, fiind în stare să interpreteze o operă prin alta, cititorul va descopei, dacă nu existenţa, cel puţin putinţa unei anumite musici neaşteptate".

Mallarmé riscă să fie covârşit de note şi comentarii, ca şi Dante, ca şi clasicii. Thibaudet s'a ferit de pedantism şi ştiinţa lui critică e reconfortantă şi îndrumătoare. L-a studiat pe Mallarmé din două puncte de vedere. Intâi, înconjurându-l cu linii plutitoare, l-a adus în lumină pe poet cu sensibilitatea, gândirea şi credinţa lui, cu elementele naturale ale personalităţii sale. Apoi, a analizat formele poeziei sale, a descompus „momentele şi mişcarea scrisului, aşa cum l-a realizat Mallarmé, aşa cum l-a visat". Analize îmbelşugate, urmate de o sinteză armonioasă „a vieţii de artă integrală". Viaţa lui Mallarmé se confundă cu limitele poeziei sale. Thibaudet a înţeles că, vorbind despre un poet „să-l înfăţişeze ca un poem construit de o inteligenţă poetică". E o înaltă lecţie de discreţie pentru acei cari se grăbesc să scormonească în lada cu gunoaie a „intimităţilor literare". Cercetând opera lui Mallarmé, criticul a evocat o perioadă din cele mai interesante a literaturii franceze : acea a simbolismului, care a stârnit atâtea lupte şi a dat prilej să se afirme atâtea personalităţi în jurul unei simple probleme de artă. Chiar simpla atitudine în faţa artei (ca acea a lui Mallarmé) a creat o şcoală rodnică : aceasta se vede din mărturiile lui C. Mauclair, André Gide, A. Mockel, Remy de Gourmont şi mulţi alţii, cari au consacrat lui Mallarmé pagini de ucenici larg-înţelegători şi pe cari Thibaudet le foloseşte cu mult tact, în capitolul unde arată influenţa personală a poetului şi situează opera lui în cadrul literaturii franceze.

P. A.

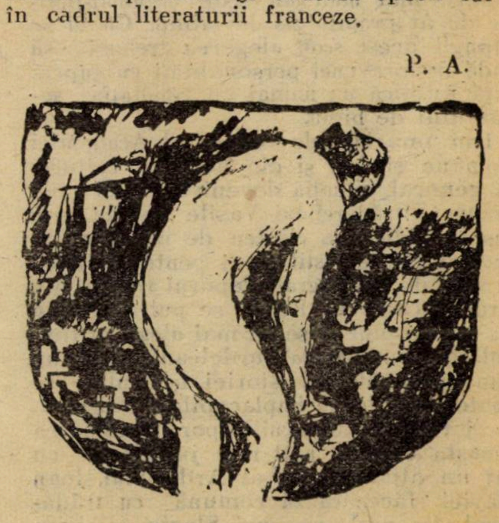

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

O epocă de decădere culturală

„Sunt foarte puţini aceia în presa română din Ungaria şi Ardeal, cari să-şi facă o specialitate din urmărirea momentelor culturale, să cerceteze diverse fenomene pe tărâmurile vieţii intelectuale şi să le facă potrivitele comentarii. De ani încoace se poate observa, că probleme de natura aceasta rămân cam în umbră, sau se tratează în chip cu totul superficial. Mişcarea politică şi greutăţile economice se pare că absorb atenţiunea tuturora şi nu mai lasă răgaz pentru preocupările de ordin mai puţin brutal.

„Şi nu e bine să se întâmple astfel. Ca număr, românii ardeleni constituie o forţă, ca însuşiri sufleteşti ei se pot mândri cu multe; de virtuţi au dat pururea probe, — aşa că românii de aiurea şi în special cei din Regat sunt în dreptul lor să aştepte, ca la cultura noastră generală ardelenii să contribue în mai mare măsură de cum se întâmplă în realitate. Căci, orice s'ar zice, pe vremuri coeficientul cultural era mai mare în Ardeal, personalităţile mai multe, încât Asachi având trebuinţă de profesori pentru şcolile din Iaşi a găsit un mare număr de oameni cu carte prin centrele ardeleneşti.

„Facem, fireşte, excepţie cu literatura. Talentele ardeleneşti au dat şi continuă a da un bun sprijin vieţii literare generale. Dar atât. Ardealul românesc nu mai produce oameni de ştiinţă".

Cu cuvintele acestea caracteriza Ilarie Chendi într'un foileton publicat în „Tribuna" (20. III. 1910), situaţia din Ardeal sub raport cultural. Această pesimistă dar justificată părere şi-o formase Chendi cu prilejul unei alegeri ce trebuia să se facă la Academia Română pentru un membru reprezentant al Ardealului la secţia istorică. Autorul foiletonului nu vedea nici un savant ardelean demn pentru această cinste. Istoricului Ioan Sârbu îi recunoştea meritele ştiinţifice, dar îl găsea prea antisocial pentru a putea intra în rândul elitei savanţilor români, iar părintele Ioan Lupaşiu era încă prea tânăr.

Desigur că nu greşim dacă afirmăm că părerea aceasta nu era numai a lui Chendi, ci exprima şi credinţa cercurilor academice cu privire la Ardealul cultural şi ştiinţific. In special aceste cercuri au trebuit să fie foarte dureros atinse de această tristă constatare, fiindcă Academia Română urmărea prin alegerea membrilor dintre românii de peste hotare mai mult un scop naţional-politic decât propriu zis de ştiinţă. Ca să se ajungă acest scop alegerea trebuia să cadă asupra unei personalităţi cu suprafaţă publică nu numai cu reputaţia savantului de birou.

Din punctul de vedere al Academiei Române şi deci şi din acela al culturei în general, situaţia devenise şi mai grea în urma trădărei lui Vasile Mangra, care fusese ridicat la cinstea de membru al acestei înalte instituţiuni pentru calităţile sale de istoriograf. Poporul român, din Ardeal ca şi din Regat, se putea întreba cu tot dreptul ce se va mai alege cu timpul de „inteligenţa" ardeleană, dacă un bun cunoscător al istoriei neamului se abate dela legile implacabile ale desvoltărei fireşti a fiecărui popor? Intrebarea aceasta era cu atât mai justificată cu cât un alt mare fiu al Ardealului, Ioan Slavici, făcea cauză comună cu trădătorul. Pe acele vremuri Slavici colabora la ziarele partidului naţional român şi cu toate acestea sprijinise, mai întâiu în taină iar după aceea pe faţă, acţiunea lui Mangra.

Numele lui Ioan Slavici era legat de cea mai frumoasă acţiune publică în Ardeal şi ardelenii vedeau în el tot pe vechiul „tribunist". Mare le fu deci decepţia când îl văzură şi pe el trecut de partea vânzătorului de neam. Justificarea lui Slavici, apărută în „Telegraful Român", care în acele vremuri era cam deochiat din punct de vedere al politicei naţionale, nu putea ameliora cu nimic situaţia. E evident, că un Slavici nu putea vorbi, cercând să se justifice, poporului român din Ardeal în modul următor, fără să provoace resentimente şi revoltă împotriva sa:

„Publicist cu un trecut binecunoscut în Ungaria, scrie d. Slavici, dar azi cetăţean al statului român, care întreţine cele mai bune relaţiuni cu monarhia Austro-Ungară, eu nu puteam să nu aprob pe un amic, care-şi pusese candidatura ca sprijinitor al guvernului ţărei sale. Recunoşteam că a adus o mare jertfă puindu-şi candidatura, dar trebue să admit, că atât ca vechiu „Tribunist" şi ca om cu legături întinse şi în România, cât şi ca purtător de grijă al unei diecese bătute la toate vânturile, în împrejurările date era dator să aducă jertfa aceasta ca act de deferenţă faţă cu monarhul său. (Mangra era atunci vicar al diecezei Oradea-Mare. Nota autorului).

Iar mai departe:

„Acuma, când în Ungaria s'a constituit un guvern care nu e impus de vre'unul din partidele combătute de noi, ci rânduit din voinţa împăratului, părintelui Mangra în poziţiunea în care se afla şi cu trecutul pe care-l avea, nu-i rămânea decât să dea guvernului sprijinire necondiţionată".

Mărturisirea aceasta de credinţă trebuia să producă adâncă amărăciune în sufletul ardelenilor şi o primejdioasă îndoială trebuia să-i cuprindă în faţa acestor desertiuni dela datorie. Tot în vremea aceea guvernul ungar numise pe un alt trădător de neam, pe Iosif Şieghescu, ca profesor de limba şi literatura română la universitatea din Budapesta. In Banat stăpânea ca un satrap atotputernicul Constantin Burdea, care era omul guvernului maghiar.

Burdea era un om fără cultură, dar isteţ, şi reuşise să conrupă mai mulţi intelectuali români din Banat, pe cari îi plasă în diferite ministere din Budapesta. Sistemul şi tendinţa erau evidente: Satisfacerea câtorva ambiţiuni personale ca prin plasarea câtorva indivizi în situaţii la ministere chestiunile româneşti să fie tratate şi rezolvate cu „competinţă". Ce însemna şi mai cu seamă ce-ar fi însemnat cu timpul, dacă nu intervenea războiul mondial, această „competinţă", e uşor de înţeles după ravagiile de ordin moral ce le-au făcut „reprezentanţii românilor" din ministerele dela Budapesta. Administraţiile locale începură a face, desigur, din ordin mai înalt, fel de fel de mizerii românilor; cari erau forţaţi astfel să se ducă la Budapesta unde se „aranjau" apoi chestiunile. In felul acesta guvernanţii maghiari voiau să facă pe români să simtă că „domnii dela Budapesta sunt mai buni decât cei de-acasă. Metodele de corupţie erau bine alese şi rezultatele deveneau tot mai „plauzibile".

AUREL BAEŞU: CHIP DE MOLDOVAN

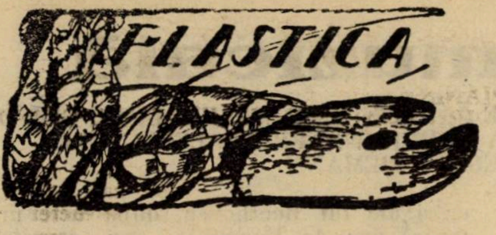

PE MARGINEA UNEI EXPOZIȚII

Ocupându-se deunăzi de expoziția pictorului **Alexandru Marino Moscu,** o parte din critica bucureșteană confunda — analizând opera tânărului artist — atitudinea de **„academie“** cu aceea de **„realist“.**

Realistul Moscu, rămase astfel — spre surprinderea unora și satisfacția altora — etichetat „academic“.

In ultimul deceniu confuzia aceasta a fost regulă în câmpul criticii „moderniste“ din Apus.

Și era impusă de un cuvânt de ordine.

Ordinul de a compromite **ORICE MANIFESTARE DE ARTA** care nu intra în vederile și calculele dadaisto-futuriste— cu epitetul, distrugător, de „academic“.

Ordinul acesta mai durează și astăzi.

De unde pornește el ?

Ce urmărește el ?

Nimeni n'ar putea s'o spună hotărît.

Totuș, o carte apărută de curând în Franța, și intitulată : **LA PEINTURE RELIGION NOUVELLE,** scrisă — (nu vă mirați !)—de un evreu, anume **ADOLPH BASLER,** reputat critic de artă iar, în ultimul timp — (și cartea explică pentru ce) — negustor de tablouri — încearcă să divulge originea acestui straniu comandament și să-i explice complicatele și catastrofalele urmări pentru arta franceză.

Nu noi vom fi aceia cari să ne bizuim pe cine știe ce resentiment intim, de familie, care a zăcut la fecundarea unei cărți ce a stârnit universală consternare — ca să tragem concluzii, să ne făurim un crez nou și să ne cimentăm o atitudine critică, , de circumstanță.

Mai ales nu suntem de loc dispuși — nici sufletește, nici intelectualicește — să luăm poze pripite împotriva unei rase în comorile spirituale ale căreia avem multe și nestrămutate temeiuri să credem încă.

Cu nădejdea că vom avea când-va răgazul să inzistăm asupra acestei cărți de epocală importanță — (dacă, mai ales, ni se va ivi prilejul) — să ne oprim deocamdată la tema, aflată în confuziune, încercând s'o lămurim cetitorilor noștri.

. . . .

Pictura — ca orice artă — este în primul rând o meserie.

Legile mari ale acestui meșteșug, ca și practicile lui mărunțele sunt hotărîte. de felul materialului pe care îl utilizează și care e neschimbat : culoarea.

Culoarea în sine, așa cum ea ne sosește în ambalajul fabricantului, nu înseamnă nimic.

E un material mort.

Pictorul îl învie, îl face să grăiască infinite game sufletești — așa precum violonistul transformă în unde expresiv-armonice mațele de capră, întinse pe scăunașul unei cutii rezonante.

Dar până să ajungă aici — adică la arta de a vrăji materialul mort, imprimându-i virtutea elocvenții cromatice — pictorul are nevoe de studii lungi și istovitoare de observații stricte și de o exaltată pasiune pentru **natura vie.**

Examenul atent al naturii vii e cea mai sigură ucenicie a unui pictor în devenire — și a fost singura disciplină impusă elevului în toate școlile roditoare, ale tuturor timpurilor, cu excepția celor academice.

Academismul — etapă parazitară — este tocmai renunțarea la natură ; adică la observația directă a vieții.

El a interpus, tiranic, între viziunea ucenicului și viața inconjurătoare, spectrul **statuar** al antichității.

Și fiindcă antichitatea n'a cultivat cu preferință, decât nudul — orice altă problemă — cum de pildă „genr-ul“ ori peisagiul — erau alungate din activitatea ori cărui atelier academic, cu ridicolă și pedantă gravitate.

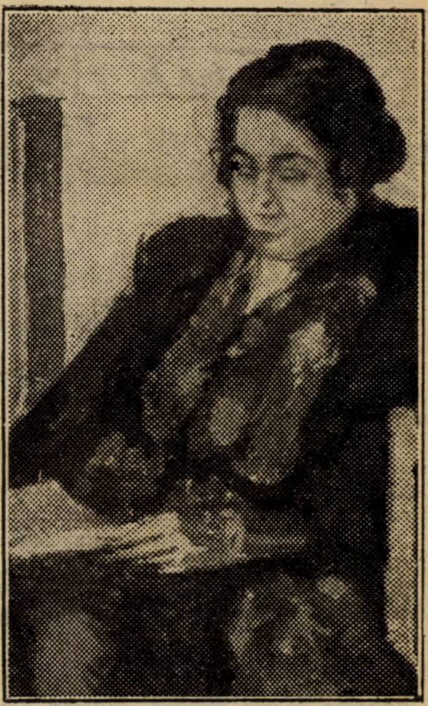

O. BRIESE : STUDIU

Portretul contemporan trebuia să reflecte, în atitudine, în drapare, în expresiune — olimpica aparență greco-romană.

Natura, sub aspectele ei **necontenit noui,** era fără cruțare desprețuită.

Singura cercetare, singura adâncire, singura pasiune care'ți era îngăduită —erau mulajele inerte, de ghips monochrom, după piesele, aproximativ autentificate, ale Eladei și ale peninsulii italice.

De aici ignoranță desăvârșită în câmpul **expresiunei contemporane** și lamentabilă abandonare a problemelor de lumină și de culoare.

Tot ce arta bizantină cucerise în nobleță decorativă și stil ; tot aportul Evului Mediu în formularea unei expresiuni de un omenesc cutremurător ; tot ce Renașterea izbutise în înfrățirea armonică dintre linie și culoare — totul se prăbușea, se călca în picioare și se batjocurea sub nătânga atitudine doctă a academicului.

A fost, înadevăr, cea mai rușinoasă și cea mai răufăcătoare dintre toate epocile de artă din câte le-a înregistrat, succesiv, civilizația omenească, dela Chaldeeni până în zilele noastre.

. . . .

Așa dar „academic“ înseamnă cu desăvârșire altceva decât scrutător atent al vieții — indiferent dacă viața, **VIAȚA CONTEMPORANA,** e scrutată pentru interesul ei liniar, coloristic ori expresiv-literar.

Așa dar, un pictor tânăr, care, în studiile lui **neprefăcute,** atente, migăloase, pasionate iți dovedește tocmai dorința de **cunoaștere intimă** a vieții în mijlocul căreia trăiește — nu poate merita, sub nici un motiv, epitetul injurios de „academic“.

El poate sluji, cel mult, ca armă neloaială în cetățuia unui **POMPIERSM MODERN.**

Căci vai !... există un pompierism modern — mult mai intolerant, decât ori care altul, din trecut.

N. N. TONITZA

Credința strămoșească începea astfel să se clatine. Și cei mai slabi de înger erau „inteligenții“. Iată cum vedeau cei dela „Tribuna“ situația de-atunci și primejdia ce amenința foarte serios cauza românismului în Ardeal :

„Cu cultura câtă o avem, noi suntem acum într'o stare de tranziție, și an de an se sporește clasa de mijloc și, sporindu-se, cresc pretențiunile celor ridicați. O mulțime de oameni culți și semiculți, pentru cari instituțiile noastre naționale sunt prea puține și capitalurile noastre românești prea disparente pentru ca să le asigure eistența dorită, mișună acum în toate centrele românești. Printre dânșii e un amestec de caractere și de deprinderi, e o goană explicabilă după rosturile vieții, dar nu este nici un fir de conducere ideală mai de seamă și nu e nici o tendință spre armonizarea forțelor în serviciul cauzelor mari.

„S'au gândit conducătorii noștri că mulțimea asta de oameni cu carte sufere și ea de mai multe neajunsuri periculoase ? Mai întâi ea petrece într'o reală **exploatare a momentului și a zilei și nu are legături intime cu problemele noastre** de cultură. In rândul al doilea s'a dovedit, că tocmai printre elementele cu carte se găsește un material politic mai suspect și mai puțin disciplinat, din punctul de vedere al hărniciei și al jertfei de sine“.

Acelaș lucru îl constata și regretatul A. Popovici, dar nu numai pentru Ardeal ci și pentru Bucovina. Constatarea aceasta care făcea să apară pe orizont marea primejdie ce amenința neamul românesc îl întărea și mai mult în convingerea că singura noastră mântuire consta în unirea tuturor românilor. Atunci el nu putea vedea altă posibilitate a acestei uniri decât sub forma unui „Gross-Oesterreich“. Dacă concepția lui a fost greșită ca formă, ca fond ea a fost bine văzută și exact judecată.

Astfel era situația generală a cauzei românești în Ardeal. Și cu toate acestea atât cei ce au înțeles-o cât și cei ce n'au înțeles-o n'au găsit altceva mai bun de făcut decât să provoace și să tolereze certurile degradatoare și demoralizatoare, despre care am vorbit în articolul precedent.

ION BAILA

O SEAMĂ de CUVINTE

Lui Nordier îi plăceau foarte mult marionetele dela Champs-Elysées şi într'o zi, intră în vorbă cu patronul:

„Trebue să fie greu de imitat vocea lui Polichinelle".

„Nu prea greu, domnule", răspunse acesta, arătând lui Nodier un mic instrument. „Trebue numai obicinuinţa de a vorbi, ţinând în gură instrumentul acesta şi dacă vrei, poţi încerca şi d-ta".

Foarte încântat Nodier luă în gură aparatul şi se silea să vorbească.

„Dar nu se poate întâmpla să-l înghiţi?"

„O, domnule, asta n'are importanţă, căci acesta pe care dv. îl ţineţi în gură, eu l-am înghiţit de 5—6 ori".

◆

Autorul dramatic Ferdinand Dugué era totdeauna foarte distrat. Murind colaboratorul său Anicet Bourgeois, fu întrebat de un amic:

„Vii mâine la înmormântare?"

Dugué, care se gândea la altceva răspunse:

„Mâine nu pot; dar poimâine cu siguranţă".

◆

Balzac se ducea adesea la prinţesa de Bragration, al cărui salon era celebru la începutul domniei lui Ludovic Filip.

Intr'o seară se vorbea aci, despre subtilitatea inimei femenine.

„Ah, domnule, ce bine cunoaşteţi femeile", zise o doamnă aşezată alături de Balzac.

„Atât de bine, răspunse acesta, în cât mi-e deajuns a le privi pentru a cunoaşte toată viaţa lor, din momentul când s'au născut. Dacă vreţi, v'o spun şi pe a dv., doamnă".

„Dar vă rog, vorbiţi mai încet", spuse doamna înroşindu-se.

◆

In 1872, în timpul repetiţiei lui Ruy-Blas, la Odeon, Victor Hugo văzu pe Sarah Bernhardt aşezându-se, în mod cam indecent, pe o masă, în timp ce Lafontaine spunea o tiradă, Victor Hugo îi trimise atunci acest bilet măsgălit cu creionul:

„A Spaniei regină e mândră şi frumoasă,
„Şi n'ar putea sta astfel trântită pe o masă"

◆

Un domn îndrăgostit nebuneşte de Augustina Brohn, veni şi se aruncă la picioarele sale:

„Te implor, fă-ţi milă de mine cu puţină dragoste!"

„Imposibil, dragă domnule", răspunse Augustina Brohn, „eu, am săracii mei".

◆

Un autor contestă bătrânului Samson, dreptul de a vota contra tragediei lui, la comitetul teatrului francez.

„Nici măcar nu cunoşti piesa, căci ai dormit tot timpul. Te-am văzut chiar eu".

„Dar, domnule", răspunse Samson, „şi somnul este o opinie".

*

La o serbare dela palatul imperial din Saint-Petersbourg, ţarul Nicolae I, căruia îi plăcea mai bine muzica militară, vorbia cu glas tare, în timp ce Liszt răspunse:

„Când vorbeşte împăratul, toţi trebue să tacă".

ZOE LECCA

Cronica muzicală

RECITALUL „BEETHOVEN" DAT DE PIANISTUL ERNST RIEMANN. SIMFONICUL DE DUMINICA TRECUTA; DIRIJOR ALFRED ALESSANDRESCU, SOLIST ERNST RIEMANN

In cadrul festivităţilor beethoveniene organizate de „Fundaţia Principele Carol", a avut loc şi concertul dat Sâmbătă seara de pianistul **Ernst Riemann**, profesor la Academia de muzică din München. Puncte centrale către care radiază întreg programul întocmit de Riemann, sunt cele trei sonate, op. 27 II (do diez minor), op. 81 a (mi bemol major) şi op. 111 (do minor). Alese, după cum se vede, ţinându-se în seamă străvechea periodizare a operei lui Beethoven, după Wilhelm v. Lenz în lucrarea sa „Beethoven et ses trois styles". Altfel au fost însă orânduite în economia programului lui Riemann, aceste trei sonate. Şi anume: I) Ultima sonată a maestrului, **„sonate-testament"**, — cum o numeşte acelaş Lenz, — apoi „Mondscheinsonate" sau „Laubensonate", şi în fine sonata 32 „Das Lebewohl (Les Adieux), Die Abwesenheit (L'Absence) şi Das Wiederschen (Le Retour). Intre ele Riemann a presărat Bagatele, un Rondo şi marea Fantazie în si major, op. 77, dând programului o cuviincioasă fizionomie. Ceeace pedagogul săvârşeşte adeseaori cu bune motive de temei, nu scuteşte de dificultăţi pe artist. Chiar fără greş alcătuit, un program „Beethoven" nu salvează capacitatea de interpret a lui Ernst Riemann. Şi cu atât mai puţin tehnica sa. In execuţiunile realizate de Riemann este greu, ce-i drept, să lămurim o concepţie proprie asupra lui Beethoven. Nu distingem nici acel de apoteoză, — „Zeul Beethoven", „Apollo", „Martirul" —, nici cel al vremii în care legenda îl consacră „Titanul" sau „Eroul". Nu bănuim în interpretările lui Riemann, nici conştiinţa unei problematice din ce în ce mai apăsătoare şi mai penetrantă în vremea expresionismului contimporan: Beethoven conceput ca muzician pur, sau ca poet, — problematică pe care au asvârlit-o în discuţiunile presei noastre — foarte vag, de altfel — interpretările simfoniilor datorite lui **Hermann Scherchen.** Să nu ne mai amărâm, deci, enumerând aci lipsurile lui Riemann.

A doua zi, Duminică, Ernst Riemann a fost solistul ultimului concert al festivităţilor pentru centenarul morţii lui Beethoven. Fusese hotărît, ca tot Scherchen să dirijeze şi acest concert. Pentru care motive nu ştim, în locul lui Scherchen a fost atribuită sarcina de a dirija acest din urmă concert muzicianului nostru **Alfred Alessandrescu.** Abia în acest fel a putut fi îngăduită şi contribuţia unui român la solemnităţile centenarului. Să reţinem însă: **fără ca socotelile impresariatului să fie compromise.** Altfel, fără Scherchen şi Riemann, nu este sigur dacă artiştii români, fără emfază şi fără aureola „senzaţionalului", „radicalului" şi „histeriei", ar fi putut isbuti să ţină la înălţime calculele Mamonei. In tot cazul, abia acum când se isprăvesc, avem impresia că se întronează linişteа sufletească şi ţinuta solemnă de serbătoare ce datorim unor festivităţi beethoveniene. Maestrul Enescu a intervenit cu o delicateţă absolut străină oamenilor noştri, în lămurirea lucrurilor. Iar concertul său ultim ce va avea loc în preajma prăznuirii morţii lui **Beethoven, cuprinde mult mai mult, de cât un program şi un concert. Două lucrări** ale lui Beethoven, după care urmează una de Enescu, — **„cu caracter românesc"**, — este de sigur, un program interesant pentru oriunde şi în orice vreme. Pentru noi şi pentru actualele împrejurări programul este de interpretat ca un protest, ca un învăţământ şi ca un program. Iată dar că sărbătorile centenarului intră în făgaşul lor natural! Asociaţiunile de muzică de cameră, conservatoarele de muzică, şcolile secundare lucrează nepregetat la pregătirea solemnităţilor. Ceeace pare şi mai interesant, este, de sigur faptul că şi Ateneele populare iau parte la sărbătorire.

Alfred Alessandrescu poate fi mândru că deschide, în condiţiuni admirabile, sărbătorirea românească a geniului din Bonn.

G. DIACU

TEATRELE

LA TEATRUL MIC: Măiastra fără inimă de V. Voiculescu.

Ar trebui odată să se înceapă o discuţie foarte serioasă asupra teatrului pentru copii. S'au făcut desigur şi la noi încercări. Ministerul artelor a arătat o mare bună voinţă pentru organizarea teatrului pentru copii. Dar sunt încă multe de spus, mai ales în privinţa organizării unui atare teatru. Poate, că ar trebui să se înceapă cu scriitorii, socotiţi că au darurile fireşti să înfrumuseţeze sufletul copiilor.

Relev cu distincţia necesară, munca aşa de onestă şi de convingătoare la îndemnuri a d-lui V. Voiculescu, autorul „Măiastrei fără inimă", excelentă feerie, jucată cu toată bunavoinţa şi tot entuziasmul, pe care le cereau spectatorii copii.

A fost ajutat d. Voiculescu şi de iscusinţa unui devotat decorator d. Teodoroff, dar şi de sârguinţa actorilor.

Dacă s'ar da tot asemenea spectacole pentru copii, ar fi un mare bine.

La POPULAR: Cinematograful.

Teatrul Popular a reluat comedia aşa de veche, dar totdeauna nouă, Cinematograful, localizată de d. P. Gusty.

Am văzut-o în repetate rânduri. Şi totdeauna mi-a plăcut.

Teatrul Popular a reprezintat-o cu elementele sale tinere, dispuse să bată drumul unor serioase cariere artistice.

In rolul lui Ilie Dobre Măcelarul, a apărut d. A. Ghibericon, fost societar al Teatrului Naţional din Cluj.

Este un excelent artist de comedie, Are toate însuşirile de a se afirma în rolurile cele mai dificile de comedie, jucate pe scenele mari. Ştie să compună rolul, ştie foarte bine să reliefeze nota comică şi nu şarjează.

Cuvinte bune pentru toţi ceilalţi actori, d-nii V. Brezeanu, Pisone, Teodoru şi d-nele Caracioni, Wauwrina, etc.

B. C.

Conferinţe

Din ciclul de conferinţe organizate de liceul „Mihai Viteazul"

SCARLAT STRUŢEANU: „ORFISMUL IN POEZIA LUI EMINESCU"

Conferenţiarul interpretând pesimismul eminescian a arătat, că toată acea atmosferă de tristeţă generală, chin sufletesc sau dezgust de viaţă ce se degajează din poeziile lui Eminescu nu constitue numai o simplă atitudine în faţa suferinţii banale a omenirii.

Poetul a cântat un sens mai profund al acestei suferinţi, ca să dea concepţiei sale o rezonanţă mai vie, iar întruchiparea estetică izvorîtă în asemenea condiţiuni să poarte note mai etern omeneşti decât simplele accente stereotipate ale unui fastidios marş funebru al vieţii.

Şi atunci, împrumutând direct sau nu, elemente din concepţia orfică a celor vechi a scos în relief o concepţie poetică ce adânceşte multimilenara constatare a omului în faţa vieţii.

Orfismul este, am putea zice, o reformă religioasă şi teologică a cultului străvechiu dionisiac, reformă atribuită pe cale legendară lui Orfeu.

Orfeu ar fi aprins pentru prima oară în sufletul muritorilor nădejdea nemuririi sale, graţie interpretării unui mit, după care Zagreus, unul dintre zeii cei dintâi, ar fi fost devorat de către titani.

Zeii ceilalţi, pedepsind pe titani, i-au ucis şi apoi i-au ars, pentru ca din cenuşa lor să se nască oamenii.

In felul acesta, oamenii descinzând, pentru concepţia orfică, din titanii care devoraseră un zeu, vor purta în fiinţa lor o esenţă divină — sufletul. Dar pentru nelegiuirea lor, titanii ca şi urmaşii lor, oamenii, au fost pedepsiţi prin încătuşarea sufletului — scânteia divină — în zăbrelele trupului — ispăşirea păcatului strămoşesc. Trupul n'ar fi prin urmare pentru sufletul nostru de cât un lanţ, un mormânt, o temniţă. Şi temniţa aceasta a sufletului fiind elementul impur al existenţei noastre, omul va tinde să pună capăt încarnărilor continue ale sufletului său, care e nemuritor — metempsihoza.

Exilul sufletului în diferite vieţi pământeşti succesive, fiind o ispăşire a crimei primordiale datoria cea mare o omului ar fi de a se „purifica" în timpul încarnărilor, pentru ca ispăşirea sa fiind îndeplinită, sufletul să reintre în supremul repaus ca spiritualitate pură, să se oprească deci exilul reincarnărilor succesive.

Această purificare s'ar obţine printr'o exagerată suferinţă pământească şi o neîntreruptă curăţie morală.

Eminescu servindu-se de aceste elemente orfice, le-a adus diferite modificări spre a umaniza şi mai mult mitul iniţial şi apoi degajându-se din cadrul ritualului şi al cultului orfic, ne înfăţişează în diferitele sale poezii tragicul existenţei noastre încremenită într'o contradicţie eternă între atributele divine ale fiinţei noastre sufleteşti şi oarba materie ce acoperă sufletul, făcându-l să se târască cu aripile înomolite în noroiul cotidian al existenţei noastre trupeşti ce e cârmuită de alte legi de cât sufletul.

Eminescu a exprimat mai ales această contradicţie în imboldul erotic al sufletului nostru, pe care trupul îl întinează.

Ea nici nu poate să 'nţeleagă, că nu tu o vreai... că'n tine
E un demon ce 'nsetează după dulcile-i lumine,
C'acel demon plânge, râde, neputând s'audă plânsu-şi
Că o vrea... spre a se 'nţelege însfârşit pe sine însuşi
Că se sbate ca un sculptor fără braţe şi că geme
Ca un maistru ce-asurzeşte în momentele supreme
Pân'a nu ajunge 'n culmea dulcei muzice de sfere
Ce-o aude cum se naşte din rotire în scădere.

(Satira V — Dalila).

Şi a rezolvat apoi contradicţia, concepând viaţa ca o vremelnică trecere, ca o deşartă aparenţă, ce pregăteşte viaţa adevărată a sufletului pur.

. . . . atunci te oboseşte
Eterna alergare ş'un gând te ademeneşte:
Un vis al morţii eterne e viaţa lumii 'ntregi.

(Impărat şi proletar).

La ce statornicia părerilor de rău
Tot alte unde-i sună aceluiaş pârău
Când prin această lume să trecem ne a scris
Ca visul unei umbre şi umbra unui vis?

(Despărţire)

Căci e vis al nefiinţei universul cel chimeric

(Satira I)

Fără ca autorul să insiste, conturând elementul orfic, îl sugestionează însă şi prin versuri ca acestea:

Sus inimile voastre! Cântare aduceţi-i! (zeului **dac**
El este moartea morţii şi învierea vieţii.

Rugăciunea unui dac).

sau:

O, moartea-i un secol cu sori înflorit
Când viaţa-i un basmu pustiu şi urât.

— — — — — — — — — —

A fi? Nebunie şi tristă şi goală;
Urechea te minte şi ochiul te'nşală
Ce-un secol ne zice, ceilalţi o deszic
De cât un vis searbăd, mai bine nimic.

(Mortua est)

sau:

Şi cu acel smerit surâs
Cu cea mai blândă faţă
Să faci din viaţa mea un vis
Din visul meu o viaţă.

(S'a dus amorul).

sau:

Se pare că alte valuri
Cobor mereu pe-acelaş vad,
Se pare cum că-i altă toamnă
Şi'n veci aceleaşi frunze cad.

Naintea nopţii noastre umblă
Crăiasa dulcei dimineţi
Chiar moartea însăşi e-o părere
Şi un vistiernic de vieţi.

In „Luceafărul", conferenţiarul arată cum formula orfeică este răsturnată, datele rămânând aceleaşi.

Hyperion, spiritualitatea pură, îndrăgostit fiind de o muritoare cere lui Dumnezeu eliberarea din veşnicul repaos spre a gusta viaţa. Mirajul vieţii pământeşti l'a ademenit, tocmai spre a înţelege la sfârşit toată deşertăciunea acelei vieţi, nimicnicia şi minciuna ei.

Conferenţiarul încheie arătând cum Eminescu lărgeşte sfera misterului orfic, rezolvând contradicţia vieţii într'o concepţie artistică ce nu are nimic a face nici cu dualismul creştin al spiritului şi materiei, nici cu cultul orfic propriu zis ce învestmântează străvechiul cult dionisiac, nici cu vreo metafizică oarecare.

Concepţia artistică despre care vorbeşte conferenţiarul este o idee fundamentală originală ce susţine aproape întreaga operă poetică a lui Eminescu oricare vor fi fost nuanţările obţinute din altoirea pesimismului cu elementele pesimismului schopenhauerian.

PAUL I. PAPADOPOL: „LITERATURA PENTRU COPII LA NOI"

Nevoia unei astfel de orientări a publicului e dictată de pericolul pe care-l prezintă anumite publicaţiuni ce cad în mâinile copiilor.

La noi literatura pentru copii abea acuma — după război — a început să fie cultivată. S'a scris şi până acum destul Rămâne ca una din editurile noastre cu dragoste pentru vlăstarele tinere să se gândească la întocmirea unei antologii pentru copii din care n'ar trebui să lipsească: A. Pann, C. Bălăcescu, Donici, Gr. Alexandrescu — ca fabulişti; El. Rădulescu, C. Negruzzi, Kogălniceanu, Alecsandri, Creangă, Dragoslav — ca autori de amintiri; Creangă, Ispirescu — pentru poveşti, etc.

Incheie insistând asupra bogatei producţiuni contemporane — trecând în revistă principalele publicaţiuni pentru copii de la 1880 încoace şi arătând care ar fi datoria acelora care apar azi.

ANITA BELCIUGAŢEANU: GIACOMO LEOPARDI

Institutul de cultură italiană îşi continuă activitatea. Duminica trecută, la ora obişnuită — între cinci şi şase — a vorbit doamna Anita Belciugăţeanu, doctor în limba italiană şi asistentă a d-lui profesor Ramiro Ortiz, la Universitatea din Bucureşti. Intr'un stil colorat şi cu multă pătrundere sufletească d-sa a făcut un tablou viu, trăit de toţi cei din sală, al vieţii marelui poet, Giacomo Leopardi.

Ne-a povestit viaţa copilului izolat în încăperile castelului părintesc, mohorît, unde nici măcar duioşia maternă nu se răsfrânge. Par'că-l vedem, mic şi slăbuţ, în vasta bibliotecă a castelului, unde zile şi nopţi dearândul studia neîntrerupt, fără profesor, cu o patimă istovitoare pentru sănătatea-i fragedă. Invaţă astfel şapte limbi străine, clasice şi moderne, citind tot ce putea găsi din literaturile lor. In vârstă numai de optsprezece ani, avântul sufletesc îl face să cânte dragostea de patrie, de Dumnezeu, femeea. E vremea în care, alături de studii filologice aride, scrie cânturi de inspiraţie patriotică: „All' Italia" şi „Sopra il monumento di Dante" ce trăesc în graiul fiecărui italian. Dar, prin studiile şi dorinţa către o frumuseţe şi o glorie superioară, intensitatea vieţii sufleteşti creştea mereu, aşa că simte nevoia să-şi descarce sufletul plin de observaţii într'un caet, un fel de jurnal, o enciclopedie subiectivă, îmbrăţişând filologie, geologie, filozofie, religie, estetică, istorie, politică şi rubrică personală: „memorie della mia vita". In Zibaldone poetul îşi trăia adevărata lui viaţă şi-şi mărturisia cu sinceritate gândurile şi stările sale sufleteşti. Dar, istovit de muncă înainte de vreme, bolnav, cu spinarea încovoiată şi vederea slabă, viaţa sufletească e dramă chinuitoare din care se salvează numai cu ajutorul iluziei.

Dincolo de colinele şi câmpiile de la Reccanate — satul părintesc — întrezăria oraşele închipuirii sale şi vedea nimicnicia omului în faţa naturii: sentimentul e cristalizat în admirabilul cânt: **Infinito.** Tot în această vreme scrie „Operete morali" în care, în formă de dialog, se citeşte ideea că dorinţele omului ne putându-se realiza în viaţă, nu-l fac fericit şi deci moartea e mai de preferat.

Nici în afară de Reccanate nu-şi găseşte însă liniştea. Vede că suferinţa e legată de propriul său suflet, nu de loc. Şi viaţa odioasă a copilăriei, în momentul în care o trăia, dar frumoasă în amintire, capătă expresie în poesia „Risorgimento". Şi amintirea şi trecutul sunt două din elementele esenţiale ale poeziei leopardiene.

In vremea unei scurte şederi la Reccanate îşi spuse întreaga poveste a tristei sale vieţi, în „Ricordanze".

Omul acesta aşa de nenorocit în viaţă, nu a putut fi scutit nici de suferinţa spulberării viselor de dragoste. Astfel „Il pensiero dominante" e armoniosul cânt în care poetul întrevede pentru ultima oară năluca fericirii. După ce mirajul speranţei piere „Amore e morte" şi mai ales „Consalvo" exprimă durerea. In ea, amorul şi moartea se unesc într'o supremă sărutare, dorul neîmplinit al poetului.

EL. DUMITRESCU

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ Cu numărul acesta se împarte gratuit **Tabla de materii** pe 1926, a **Universului literar**. Ea cuprinde și cele două numere, 51 și 52 din anul 1925 de când începe noua serie a „Universului literar“. (De unde și prezența acelor ani XLI și XLII care reclamă o explicare: când anul nu însoțește numărul revistei el se subînțelege a fi cel de mai înainte).

Redacția știe însă că de o uniformitate riguroasă — așa precum astfel de lucrări o reclamă — în alcătuirea acestei table de materii, nu poate fi vorba, din atâtea motive. Prețuind însă folosul pe care un astfel de ghid, îl aduce iubitorilor de colecții, redacția n'a pregetat să aducă la îndeplinire acest gând.

Ea își propune, ca pe viitor, tabla de materii să se împartă cu ultimul număr al anului ce se încheie.

Numerotația continuă a paginilor, introdusă anul acesta, va înlesni și va face mai clară viitoarea tablă de materii, designându-se articolele la respectivul număr al paginii și nu pe numărul revistei, ca de data asta.

☐ Inevitabila eroare tehnică a omis să specifice că, cele patru desene ce însoțeau reportajul banchetului S. S. R. de la Boulevard, erau datorite d-lui **Alfred Moșoiu,** distinsul nostru colaborator.

☐ Primim o scrisoare din Galați, prin care ni se cer relații despre persoana d-lui **E. Măciucescu,** al cărui desen însoțea reportajul banchetului S. S. R.

Răspundem — mulțumind aproape pentru acest binevenit prilej —: d. E. Măciucescu, directorul Casei Dotației Oastei este casierul S. S. R.-ului de la înființarea societății. Prieten al marilor dispăruți Iosif, Gârleanu, Anghel și nu mai puțin al contimporanilor în viață, e inutil să mai spunem, că d-sa a prestat serviciile sale în mod onorific.

☐ Continuarea nuvelei d-lui **I. Călugăru: Răpirea lui Oivide,** apare în numărul viitor.

SCRIITORII

☐ D. **Aron Cotruș,** poetul arădan, al cărui volum de versuri **In robia lor,** premiat anul trecut cu premiul de poezie al S. S. R.-ului, e încă în mintea tuturor — a luat conducerea revistei **Banatul** din Timișoara.

☐ D. **H. Sanielevici,** autorul acelui tratat monumental, în franțuzește „La vie des mammifères et des hommes fossiles“, a scos în editura „Ancora-Benvenisti“, un volum de **Noi probleme literare, politice, sociale,** 271 pag.; lei 90). Vom reveni.

☐ **Samariteanca,** evanghelie în trei tablouri, de **Edmond Rostand** a apărut tradusă în versuri de **I. Gr. Periețeanu** (ed. „Ancora-Benvenisti“; 158 pag. 60 lei).

☐ D. **Const. Șeineanu,** autorul dicționarului francez-român și foiletonistul literar al „Adevărului“, a publicat o culegere de schițe aducative sub titlul: **Rostul vieții** (ed. „Ancora“; Biblioteca Universală Nr. 138—140; lei 18).

☐ **Simiona Basarab** ne roagă să anunțăm că poezia „Mi-i frig“, apărută în ultimul număr al revistei „Țara Voevozilor“ a fost publicată fără știrea și aprobarea domniei-sale.

CONFERINȚA D-LUI PILLAT

☐ **In numărul viitor vom publica după notele stenografice, conferința ținută la „Ateneul Român în seara de 27 Februarie, de către d. ION PILLAT care a vorbit despre: „Generația nouă față de tradiție și modernism“.**

AȘEZAMINTELE DELA VALENII DE MUNTE

☐ Un năprasnic incendiu a mistuit orfelinatul fundat de d. N. Iorga și tipografia sa „Datina Românească“ dela Văleni.

Nu vom explica ce înseamnă această năpaste și pentru sufletul marelui animator care tocmai în vremurile acestea pleda cultura românească în centrele din Apus și nici pentru neamul întreg.

Cei ce urmăresc de câteva decenii risipa de energie și de entuziasm a d-lui N. Iorga, vor fi îndurerați dar tocmai de aceea îndemnați să răspundă apelului pe care-l adresează ziarul **Cuvântul,** în coloanele căruia s'a și deschis o listă de subscripție.

Tot cel ce prețuește cultura și pe marii ei slujitori, vor subscrie, — prin „Cuvântul“ — pentru așezămintele culturale ale d-lui N. Iorga.

S. A. D. R.

☐ Societatea autorilor dramatici români s'a întrunit la a doua convocare în adunare generală, pentru alegerea a doi membri, din care ministerul artelor urmează să desemneze unul în comitetul de lectură al teatrului Național din București, cât și pentru alegerea juriului de onoare.

Adunarea a fost prezidată de d. M. Sorbul, președintele societății, asistat de d. I. C. Aslan, secretar.

Au fost prezenți d-nii I. C. Aslan, Scarlat Froda, N. Kirițescu, Adrian Maniu, Claudia Millian, Ion Minulescu, Alfred Moșoiu, Ion Peretz, Lucreția Petrescu, Camil Petrescu, Mihail Sorbul și Caton Theodorian.

D. **Mihail Sorbul,** președinte, aduce elogii d-lui Ion Minulescu, al cărui mandat a expirat, pentru felul cum, fără a fi alesul societății a apărat interesele autorilor dramatici, în comitetul de lectură al teatrului Național. D. președinte societății în comitetul de lectură, nu mai atrage atențiunea candidaților, că aleșii sunt reprezentanții unui vag colegiu dramatic, ci ei sunt apărătorii intereselor morale și materiale ale autorilor dramatici, care i-au trimis acolo.

Procedându-se la vot, sunt proclamate alese pentru comitetul de lectură d-nele Claudia Millian și Lucreția Petrescu. Sunt de asemenea desemnați, în unanimitate, și aleși prin aclamație în juriul de onoare d-nii Mihail Pașcanu și N. Kirițescu, iar ca supleanți d-nii Scarlat Froda și Ticu Arhip.

Adunarea, în urma propunerii d-nei Claudia Millian, hotărăște să dea o agapă în cinstea d-lui Caton Theodorian, fostul președinte al societății.

REVISTE

☐ Primim în ultima clipă, o admirabilă revistă, frumoasă ca tehnică și prețioasă ca sumar, **Graiul Românesc** (Nr. 1 și 2, Ianuar, Februar), organ al societății **Graiul Românesc.** Vom stărui pe îndelete, în numărul viitor.

☐ A apărut numărul 2 din revista de artă **„Galeria Flamurei“,** pe Februarie 1927, cu reproduceri după N. Grigorescu, J. F. Millet, L. A. Biju, I. M. Nițescu și G. Teodorescu-Romanați.

Articole scriu d-nii Paul I. Papadopol și Marcel Romanescu.

CERCUL „SBURATORULUI“

☐ In ședința **Sburătorului** dela 6 Martie, d. Barbu Alinescu, autorul lui **Mitu Boerul**, a continuat **lectura** actului al II-lea al piesei sale **Melcii,** scrisă în colaborare cu d. St. Sfetescu.

D. E. Lovinescu a citit patru articole polemice. D-na Paula Petrea a început lectura unui roman cu scrisori **„Femei între ele“**. D. Moșandrei a citit o serie de poezii din volumul său inedit **Casa cu hortensii.**

Poezii au mai citit d-nii Sandu Tudor și Camil Baltazar; epigrame d. St. Stetescu.

BIBLIOTECA „PETRE ARMENCEA“
(Sfârșit)

Câteva din scrierile membrilor bibliotecii. —

1) Poezii, de Panait Cerna.

2) „Serul artificial în chirurgie“ (1904); „Vaccinațiunea antitifică“ (1912); „Contribuțiuni la etiologia gripei“ (1920); „Combaterea epidemiilor“ (1920); „Vaccinarea antitifico-paratifică“ (1922); „La fièvre typhoide dans l'Armée roumaine“ (1924); „La conjonctivite granuleuse en Roumanie“ (1924); de Dr. Col. Vasile Panaitescu.

3) Tables Logarithmiques, de Ing. D. Ciurileanu.

4) „Les Associations paysanes“, de N. G. Eremie.

5) „Graiul din țara Oltului“, de Titu Dinu.

6) „Sindicalismul“, de Nae Ionescu.

7) „Sociologia revoluției“, de Petru Andrei.

8) „Scut și targă“, poezii, de Perpessicius.

9) „Reforma Calendarului“, de Vasile Băncilă, etc., etc.

Ciclul de conferințe cu subiecte locale, continuă și anul acesta. Printre conferințele de anul acesta vor fi:

1) D-l Grigore Antipa: „Cum se poate înfățișa viața românească în muzee regionale“; 2) D-l Prof. Univ. G. Vâlsan: „Aspectul geografic și etnografic al regiunei Brăila“; 3) D-l Prof. Univ. Ștefan Meteș: „Legăturile între Brăila și Brașov, în decursul veacurilor“; 4) D-l Prof. Univ. N. Iorga: „Istoria regiunii Dunărei de jos“; 5) D-l Prof. Univ. I. Andrieșescu: „Regiunea Dunărei de jos în epoca antică“.

A apărut în editura bibliotecii: „Din trecutul istoric al Brăilei“, de D-l Profesor Neculai Iorga. Prețul 20 lei. Se găsește de vânzare la biblioteca Petre Armencea și la librăriile din oraș.

Intre cărțile bibliotecii se află o colecție în latinește, tipărită în anul 1504, în Germania; de asemenea și colecția operelor lui Corneille, tipărită în 1700. Sunt și diferite alte cărți vechi românești și străine.

In ultimii ani, biblioteca a primit însemnate donațiuni în cărți și în bani. Atenția binevoitoare pe care au arătat-o donatorii, se răsfrânge asupra activității bibliotecii, care poate și prin acest aport să pună la dispoziția cititorilor săi un număr mai mare de cărți. Cu deosebire, notăm donația Primăriei Brăila, de 100.000 lei. Din acest fond, s'au procurat cărți de literatură și știință, apărute după războl, punându-se astfel biblioteca oarecum în curent cu noile tipărituri.

De altfel, primăria Brăila, a trecut în bugetul pe 1927 o subvenție de 100.000 lei, destinată împlinirii cerințelor bibliotecii.

In afară de donațiile obișnuite ale membrilor, au mai donat un număr mare de cărți D-nii: Avocat Traian Tino, Avocat Victor Nicolau, Puianu, ziarist, Hilarie Giurescu, inginer, Catzighera, și alții, iar D-l Profesor Iorga a donat mai multe opere ale D-sale, cu ocazia vizitării bibliotecii, în 1921; la fel și scriitorii Emanoil Bucuța și G. Tutoveanu.

De oarece biblioteca va înlocui actualele dulapuri de lemn, cu rafturi speciale, de fier, va utiliza pe cele vechi la creiarea de noui biblioteci-filiale, în județ. Acestea vor fi de asemeni alimentate cu cărți, din depozitul de rezervă al bibliotecii, ca și cele existente în prezent.

Se va publica în curând noul regulament al bibliotecii.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„ STR. BREZOIANU 11,

UNIVERSUL LITERAR

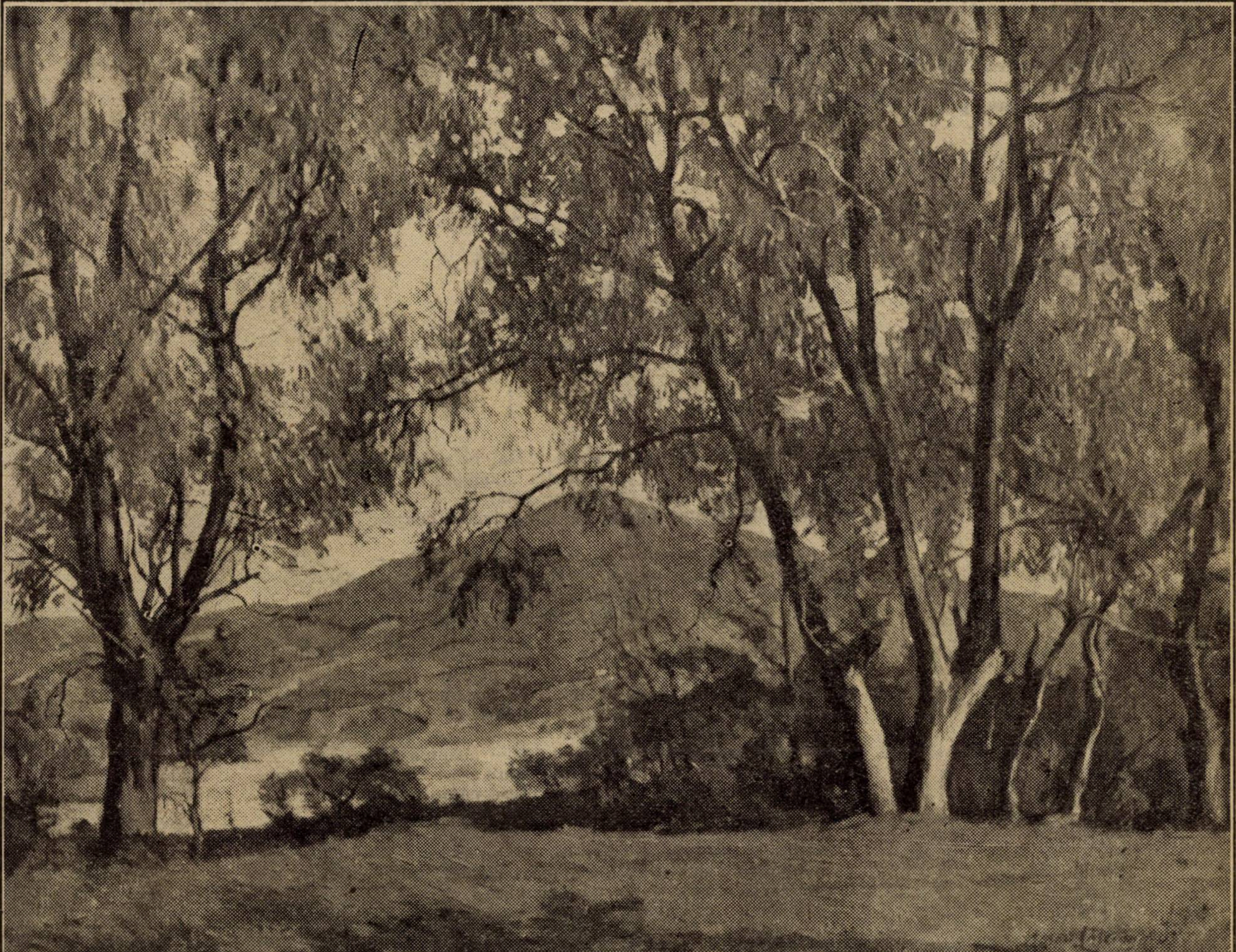

AL MARINO-MOSCU: LUMINI DE TOAMNA

In acest număr: **ION PILLAT, A COTRUŞ, ION CALUGARU, VICTOR EFTIMIU, A. POP-MARŢIAN, GUILLAUME APOLLINAIRE, VIRGINIA GHEORGHIU, MIHAIL ŞT. BAIŞOIU, PAUL I. PAPADOPOL, SERGIU DAN, LADISLAV REYMONT, ALEX. IOSIF, PETRU ARBORE, ION BĂILĂ, ZOE LECCA, B. CECROPIDE, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.**

An. XLIII, No. 12.
20 Martie 1927.
Lei 5

La o răscruce

Icoana mea, e un chip care mă minte,
Şi ruga, mi-i o lacrimă fierbinte ;
Dar inima nu vrea să înţeleagă,
Şi numai de păreri de rău mă leagă.

Visam... nădăjdile-mi curate !
Un drum ales şi liber de păcate ;
Dar nu ştiu ce imbold păgân mă duse,
Pe căi piezişe până la răscruce.

Un pas de-aşi face încă mai departe,
Aş da de îngeri care să mă poarte ;
Dar stau pe loc, învinsă şi plecată
Cu inima pe-o lespede ciudată.

Eşti tu ! Icoana rece şi bizară !
La o răscruce — ca din gol o fiară,
Anume semănată de ursită, —
M'ai pironit cu cea dintâi ispită.

O ! simt voinţa mea, cum amorţeşte,
Pe îndelete în ochii tăi, ca'n cleşte.
Mi-e rău..., dar par'că mi-i aşa de bine,
Că nu mai pot să mă despart de tine.

Am lăsat în adins deschisă fereastra....

Am lăsat în adins deschisă fereastra
să-mi năvălească primăvara în piept...
Cine ştie...
s'ar putea să nu fiu pe-acasă
şi m'ar durea, să-mi bată la geamuri
fără s'o aştept.
Aşa —
când mă voi întoarce înoptată,
O voi găsi în toată odaia
năpădită ca un parfum
şi voi avea cine să-mi mângâe obrajii,
venind rătăcită, plânsă...
                    şi uitată de pe drum.

VIRGINIA GHEORGHIU

Versurile...

...Se caută prin minte, ca două mâini în noapte ;
Dau rod, ca'n ginecee polenul din stamină ; —
Şi ies din besnă, albe pe arii de lumină,
Sau cad din ramul minţii, ca două fructe coapte.

Ca porumbeii'n câmpuri se chiamă şi s'adună, —
Şi când încep, din umbră, de-aproape să-şi răspundă,
Se mângâe, prin arbori, cu umeri albi, sub lună,
Rostogolind prin frunze un gângurit de undă.

Se strigă lung din urmă, ca stolul de cocoare
Ce curge peste holde, cu soarele în pene ;
Se cuică'n suflet, bune, ca mieii în poeme,
Sau înseteaza, calde, ca ezii pe ponoare.

Când stele cad prin poale de ape, — noaptea bate
Pojghiţe de lumină, pe nicovala lunii ;
Iar ele ies din minte, cum se rotesc păunii
De-alungul, pe alee, în parcuri minunate.

Lunatice, — s'adună din umbră, friguroase,
Pe culmile de dealuri şi pe spinări de nor, —
Cum lunecă'n lumină pisicile pe case,
Chemându-se, din ceaţa, cu ochii de fosfor.

Sunt mici şi sar din umbră ca prèsurile'n grâu,
Sunt triste ca amiaza prin trestii roşii toarsă,
Sunt mari şi'şi poartă umbra albastra prinsa'n brâu,
Ca berzele ce calca, ritmat, pe brazda'ntoarsă.

Sunt gemene, — ca luna căzută'n două iazuri,
Sau singure, ca râul ce curge prin islazuri, —
Răsună'n paşi de-o samă, ca clopotele'n turlă,

Sau — ca prin gropniţi, lupii — durerea strâmbă'şi urlă.

A. POP MARTIAN

GENERAŢIA NOUĂ FAŢĂ DE TRADIŢIE ŞI DE MODERNISM

— CONFERINŢA ŢINUTA IN SEARA DE 27 FEBRUARIE, LA ATENEUL ROMAN —

de **ION PILLAT**

Doamnelor şi domnilor,

Criza spirituală, în care trăim, ne impune oarecari datorii, în special tineretului. Generaţia nouă, de după războî, se găseşte astăzi într'unul din punctele sale cele mai crtice faţă de diferitele tendinţe, cari îşi fac joc în cultura românească. Ei îi revine să decidă ce direcţie va lua această cultură. Ei îi revine să'i croiască pentru mai târziu un drum luminos, sau o potecă întortochiată.

Această criză spirituală, care există mai în toate ţările europene postbelice, la noi a luat un caracter mai acut. Era şi firesc să-l ia : suntem o ţară tânără, în care şi tradiţiile sunt mai slabe, mai noi şi în acelaş timp, în care, ca in ori ce ţară mai nouă, elementul modern, elementul modernist, intră cu mai multă forţă găsind un stăvilar mai mic. Nedumerită, astăzi generaţia nouă se găseşte în faţa tradiţiei şi în faţa modernismului ca în faţa a două căi, fără să ştie pe care să o aleagă. Aş putea asemăna această nehotărâre ca două râuri, care-şi iau isvorul la distanţe foarte mici, dar cari, pe măsură ce se depărtează, duc în direcţii cu totul opuse. Orice tendinţă vom alege orice drum vom lua astăzi, nu leagă numai o generaţie trecătoare, ci obligă statornic viitorul nostru cultural pentru veacuri poate.

Mă gândesc la acest viitor şi deaceea vă spun că trebue, înainte de a studia conflictul între tradiţie şi modernism, să vedem puţin, care este caracterizarea acestor termeni. Să ne dăm bine seama ce înseamnă tradiţie şi ce înseamnă modernism, ca să putem pe urmă judeca obiectiv marele proces deschis între ele.

Orice om şi orice individualitate colectivă (neamurile şi popoarele) trăeşte două feluri de vieţi ? Una este o viaţă mai adâncă, o viaţă originală, o viaţă, care este însuşi sufletul naţiunii şi cealaltă este o viaţă superficială, o viaţă împrumutată, o viaţă, care stă la suprafaţa conştiinţei noastre şi conştiinţei unui neam. Faţă de aceste două feluri de a trăi în prezent avem şi două feluri de a trăi în timp, adică avem două tradiţii. Deoparte este o tradiţie vie, o tradiţie dinamică, creatoare şi comprehensivă, care corespunde cu viaţa aceasta intimă, cu viaţa aceasta adâncă, de care vorbeam şi care în totdeauna este originală, fiindcă porneşte chiar din fundul sufletului nostru. Dar pe lângă această tradiţie mai avem o altă tradiţie, pe care aş chema-o „tipic", care este o tradiţie moartă, o tradiţie statică, sterilă, fiindcă e închisă inovaţiilor şi fiindcă nu face decât să prelungească, osificând-o, o imitaţie luată dela străini. Dacă aş putea să compar aceste două tradiţii, aş lua ca termen de comparaţie un râu, care ar fi îngheţat ; sub ghiaţă, care reprezintă tradiţia moartă, ceeace a rămas la suprafaţă, simţim şi vedem tradiţia vie, care curge şi duce acest râu tot înainte. Dar să luăm din trecutul nostru, ca să luminăm mai bine această dualitate, un exemplu de tradiţie vie şi de tradiţie moartă. Mă gândesc la ideea de latinitate, care cu siguranţă împreună cu ideea de creştinism, sunt cele două mari idei, cele două pârghii, cari ne-au permis să ne desvoltăm ca naţie şi ca popor. Ideea de latinitate la început a fost creatoare de energie, susţinătoarea unui simţimânt naţional, fie că se trezea sub pana cronicarilor sau iscusitului învăţat care a fost Dimitrie Cantemir, fie că mai târziu ea s'a regăsit de către marii cărturari ardeleni : Maior, Micu, Şincai, în ruinele Romei antice. Dar, pe lângă ideea de latinitate, această idee generatoare, avem o altă formă a ei, care cu încetul în cursul vremurilor s'a osificat şi s'a transformat din tradiţie vie, din idee generatoare, în ceva static, în ceva mort. Mă gândesc la „latinism", balastul filologic, care a închis drumul deschis pe vremuri, chiar de ideea din care deviase în cursul veacului al XIX-lea.

ION PILLAT

Tot aşa, dacă luăm ideea de creştinism, vedem la început, că această idee de creştinism ortodox a fost generatoare în artă, unde a creiat arhitectura, unde a creat pictura bisericească, unde a creat tiparul cărţilor religioase şi în acelaş timp a fost şi isvorâtoare de energie naţională, căci ea a condus şi a însufleţit voevodatele române în lungile lor lupte contra păgânilor, contra turcilor. Dar această idee a fost transformată în veacul al XVIII-lea, sub influenţa Fanarului, a mânăstirilor închinate şi a călugărilor greci, veniţi dela Sf. Munte şi vedem această tradiţie vie, transformându-se cu încetul într'o tradiţie împrumutată, în ceva mort, într'un tipic.

Aceeaş idee putem s'o regăsim şi în afară de hotarele noastre. Avem ideea antichităţei care a fost pe rând o tradiţie vie, a Renaşterei creatoare de arte şi culturi superioare şi o tradiţie moartă, o simplă modă, trecătoare şi stearpă, când ne-a dat, la începutul veacului al XIX-lea, stilul „empire" în Franţa.

Am văzut pe scurt cum această idee de tradiţie poate fi disociată în două elemente, în tradiţie vie şi în tradiţie moartă, să cercetăm ce putem înţelege prin **modernism** şi **ideea de modern.**

Mai întâi, ce ne loveşete dela început este că modernismul nu există prin el însuşi, el nu există decât ca antiteză, printr'o dublă iluzie ; nu există decât ca antiteza : nou-vechi, tânăr-bătrân şi, după cum punem accentul pe unul sau celalt din termeni, dăm un sens pejorativ sau nu acestor termeni. Aşa, pentru orice tânar, ce este bătrân este un lucru trecut, care trebue să moară, este un lucru demodat pe când pentru orice bătrân tot ce este tânăr este un lucru de neînţeles, un lucru căruia îi lipseşte experienţa vieţei. Deaceea vedem chiar în trecutul nostru, după cum s'a pus accentul pe una sau altă formă, apărând două calificative diferite pe vremea bonjurismului. Atunci tinerii, reîntorşi din străinătate se minunau şi se indignau în faţa portului oamenilor mai bătrâni, cari păstraseră antereul de modă turcească, cu poalele până la pământ, i-au numit „tombatere" (tombe a terre — cade până la pământ), pe când bătrânii la rândul lor, dând un sens pejorativ tineretului, abia reîntors din apusul revoluţionar şi care cânta Marseillaise-a, îi numia, „firf soni" (din „vive le son du canon"). Deaceea ziceam că ideea de modern nu poate trăi la început decât prin antiteză. Să vedem însă dacă în chiar cuprinsul acestei idei de modern nu există, cum am constatat şi în cuprinsul ideei de tradiţie, două feluri foarte diferite de a fi, două modalităţi, străine una de alta, de a se exprima.

In adevăr, un fapt ne loveşte imediat, acela că avem de a face de o parte cu **spiritul modern** şi de altă parte cu **modernismul.** Unul ne apare o altoire rodnică şi necesară oricărei tradiţii vii, căci o tradiţie, care la un moment dat n'ar fi împrospătată de altă cultură cu orizonturi noui sufleteşti, ar putea uşor să se transforme în tipic, pe când modernismul nu este decât adaptarea, adică imitarea dela străini, a unor produse, cari nu corespund cu tradiţia noastră adâncă, cu sufletul nostru primitiv. Pentru a ilustra cele spuse ca un exemplu, aş lua influenţa nouă, modernă pe vremuri, a romantismului francez în literatura noastră. Ea a venit de o parte ca spirit modern, care a fecundat tradiţia veche daco-romană, însă de altă parte a venit şi ca modă trecătoare. Şi dacă am studia romantismul şi franţuzismul la doi poeţi români, cari pe vremuri au avut un succes egal şi cari astăzi apar foarte inegali, la Alecsandri şi la Bolintineanu — vedem de o parte la Alecsandri, după o perioadă modernistă de franţuzism şi romantism, transformându-se această influenţă, printr'o atingere mai adâncă cu literatura populară şi cu solul românesc, într'o tradiţie vie, dându-ne Pastelurile, pe când Bolintineanu, rămas numai cu vocabularul şi cu moda străină, fără a o putea asimila complect, a degenerat în manierism şi deaceea astăzi e cu totul perimat.

Noi aici vorbim de tradiţie şi de modernism, însă mulţi şi printre aceştia mai ales pretinşii modernişti, [illegible] existența unei tradiții românești și spun: bine, înțelegem ca un popor, o literatură, o țară cu o tradiție originală să-și închidă porțile față de modernism, dar o țară sau un neam, care nu are o tradiție proprie, trebue să-și formeze o tradiție nouă, împrumutând-o de aiurea.

Şi atunci, se naște firesc o chestie prealabilă adică trebue să ne întrebăm: există oare o tradiție românească, ceeace revine a întreba dacă avem sau nu un stil românesc. Nu ne vom ocupa nici de forma de stat, unde bine-înțeles am putea găsi o tradiție, un fel original de a fi românesc, care se poate sintetiza în trecut prin voevodatele noastre naționale creștine. Nu-l vom căuta acest stil nici în datinile, în obiceiurile sau în portul nostru atât de caracteristic pentru orice cercetător, ci ne vom opri numai la două forme ale spiritului românesc, la fenomenul religios și la fenomenul artistic, fiindcă socot că ele sunt legate mai adânc cu sufletul nostru. Şi atunci, dacă vom găsi înadevăr, în felul de a-și interioriza sentimentele lui adânci față de Dumnezeu, adică în credința religioasă a românului și în felul de a-și exterioriza sentimentele lui adânci față de natură sau semenii săi, adică în creația lui artistică, dacă vom găsi spun o originalitate, un ce specific, putem spune cu drept cuvânt că există o tradiție românească.

Să vedem mai întâi, dacă în creștinism, așa cum se găsește la Români, sub forma lui ortodoxă, avem de a face cu o formă specific românească, care s'a altoit țărei noastre și poporului nostru sau dacă avem de a face cu o formă de importație străină, care ni-a rămas străină.

Putem trage o paralelă ușoară între ortodoxism și catolicism, care prin natura lui organică este o religie universală, deci internațională, având o singură limbă, limba latină, — pe când religiile ortodoxe au adoptat limba națională a fiecărui popor, identificându-se astfel prin grai cu însuși sufletul neamului. Se va răspunde: între ortodoxism și catolicism există o diferență, dar între ortodoxismul slav și cel românesc nu există nici una. Dacă cercetăm însă substratul ortodoxismului, misticismul lui, constatăm imediat cum misticismul românesc se prezintă cu caractere cu totul deosebite de misticismul slav, mai nebulos, aș putea spune mai irațional și care nu are nimic a face cu misticismul concret și plastic al ortodoxismului românesc.

Un poet tradiționalist — acum câtva timp — într'un articol frumos, intitulat „Isus în țara mea", a încercat o apropiere nimerită între împământenirea motivului religios la noi și producțiile folklorului românesc. Mă voi mulțumi să vă citesc un colind, dintr'o colecție de cântări de stea și colinde, culese de d. N. I. Dumitrescu. In acest colind motivul general creștin a fost împământenit și a fost românizat de poezia noastră populară.

COLIND

Sculați, sculați voi boieri,
Că vă vin colindători,
Noaptea pela cântători;
Şi nu vin cu nici-un rău,
Ci v'aduc un Dumnezeu,
Mic la trup,
Mare la suflet
Mititel
Şi'nfășețel,
Cu scufa de borangic.
Alături, în preajma Lui,
'Mprejurul leagănului,
La icoane
'S trei cucoane:
Una face fedeleu,
Alta face muc de seu
Şi-alta scald' pe Dumnezeu,
Ce astăzi ni s'a născut
Mare Domn fără'nceput!

. . . .

In grădină măr rotat,
De flori albe scuturat;
Iară la tulpina lui,
La tulpina mărului,
Este-un pat.
De-aur curat.
Iar pe pat ce-i așternut?
Iarbă verde dela Prut.
Şi în el cine dormea?
Cine oase-și odihnea?
Cuconiața, cuconașul,
Iar alături copilașul.

La ușori,
Mănunchi de flori;
Pela ușe
Flori de ruje;
La ferești
Mere domnești;
Sus pe tindă,
Flori de ghindă;
Pe podele
Rândunele;
La icoane busuioc,
Da-v'ar Dumnezeu noroc!

Din cetirea acestui colind reiese caracterul cu totul autohton, rezultatul unei împământeniri desăvârșite, a elementului creștin la noi în țară. Putem deci vorbi de o tradiție religioasă românească.

Dar să vedem acuma, în artă, cea de a doua expresie sufletească a unui popor, găsim noi oare acest element autohton?

Să-l căutăm, mai întâi, într'o artă, care este mai la îndemâna noastră, care ne lovește privirea de îndată ce pătrundem într'o casă țărănească: arta casnică olărie, țesături, chilimuri. Motivele ornamentale, cari împodobesc atât de frumos oalele noastre românești s'au regăsit în niște săpături făcute în Ardeal, pe cioburi vechi din perioada neolitică, așa că motivele acestea, legate par'că de pământul nostru, cutreerat de atâtea civilizații, au rămas, trecând peste valurile timpului și au creat o artă românească, o artă pe care o numim românească, dar care este poate a pământului acestuia. Acelaș lucru îl observăm și în chilimurile, fie ele oltenești, fie moldovenești și basarabene, unele influențate mai mult de Peninsula Balcanică, altele influențate mai ales de Ucraina, însă cari păstrează fiecare o notă etnică particulară în proporția și așezarea motivelor, în modul plastic de a-le stiliza, în acel gust special al românului, care nu are nimic excesiv, în arta lui armonioasă, diferită prin esență spirituală de aceea a popcarelor slave dinprejur.

Dacă dela arta casnică trecem la arhitectură, la felul cum este construită casa românească, găsim și aci un tip special de casă, răspândit și în parte și în Peninsula Balcanică, răspândit și în țările vecine, dar care numai la noi a luat acest aspect de casă țărănească românească, adaptată așa de minunat și luminei țărei și climei ei și nevoilor rustice ale locuitorilor. Este tipul de casă cu pridvor sau cu prispă, tip de casă mică, ce se pierde în regiunea dealurilor printre livezile de pruni, sau care la șes, se pitește în vre'o vâlcea.

Găsim apoi un tip românesc de arhitectură religioasă, la mânăstirile noastre și nu voi intra aici în detalii, căci ne-ar duce prea departe, ca să arătăm anume ce motive, fie ele gotice în Moldova lui

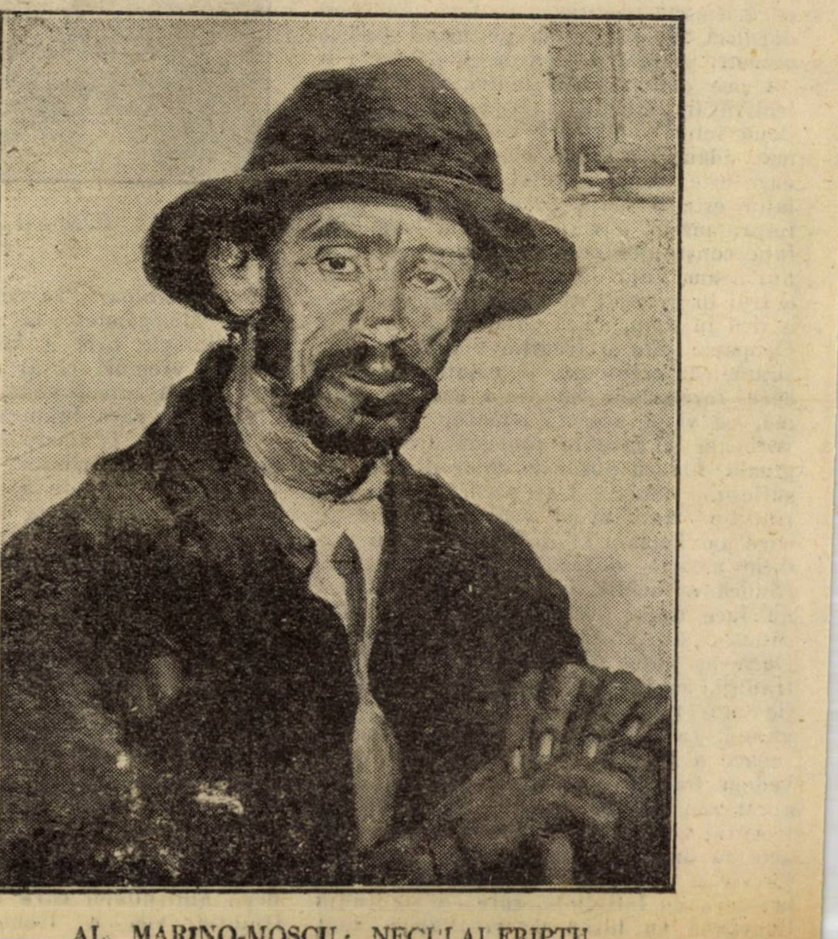

AL. MARINO-MOSCU: NECULAI FRIPTU

Ştefan cel Mare, fie ele bizantine în Muntenia lui Neagoe şi Mircea au împământenit aceste stiluri în arta ctitoriilor lor.

Dar arhitectura românească astăzi e pusă în faţa unei probleme, pe care caută s'o soluţioneze.

Noi am fost o ţară de păstori şi de agricultori. In trecut n'am avut oraşe mari sau, oraşele cari existau, aveau un tip rustic. Multe mahalale de astăzi mai pot să ne dea o idee, de ce a fost o casă ţărănească sau o casă boerească de ţară. Astăzi, când civilizaţia Apusului a pătruns până la noi şi cunoaştem ce înseamnă un oraş mare european, generaţia nouă de arhitecţi români trebue să caute să adapteze tipul de casă românească nevoilor moderne de higienă şi confort. De aceea toate transplantările, cari s'au făcut în oraşele noastre, de case cu stil complicat străin, aberaţia unor case pe străzile Bucureştilor sau a oraşelor din provincie, de stil gotic sau Ludovic XVI, este vădită, căci aceste stiluri nu pot corespunde nici cu trecutul nostru, nici cu clima noastră, nici cu nevoile noastre. Depinde de sârguinţa şi de inspiraţia generaţiei noi de arhitecţi români, ca să ne dea acel tip de casă românească, tip întemeiat pe trecut şi revenind chiar până la prototipul casei romane, spre a fi bun, adică adaptat viitorului şi caracterului propriu ţării şi oamenilor.

In această privinţă răspunsul dat de modernişti îmi pare fals şi în diferitele reviste de arhitectură modernistă, pe cari le-am răsfoit, am văzut acelaş fel de case, aceleaşi cazărmi, sau aceleaşi case de raport şi la Praga, şi la Berlin şi la Paris şi la Roma, fără nici un stil aparte, fără nici o diferenţiere.

Să trecem acum la sculptură. Dacă în arhitectură am putut constata că avem o tradiţie, că avem un stil românesc, în sculptură nu găsim acelaş lucru. Faptul este firesc, fiindcă religia noastră ortodoxă ne împiedica să cioplim chipuri cărora să ne închinăm. De aceea tânăra sculptură românească este nevoită să-şi creeze singură o tradiţie, plecând dela ornamentaţia în lemn sau dela motivele lucrate în piatră dela mânăstiri, dar plecând mai ales dela partea picturală a icoanelor şi dela sculptura mai veche romană, găsită pe pământul Daciei.

In pictură însă avem un trecut românesc şi oricine a cunoscut mânăstirile sau icoanele noastre, poate să-şi dea seama că sub tipicul bizantin, care vrea ca orce icoană să fie tratată într'un stil comun, găsim totuşi o emoţie, specifică solului, care face ca o icoană românească să aibă un caracter propriu, diferit şi de icoana pur bizantină şi de icoana rusească, una mai rafinată ca tehnică dar mai puţin spontană ca inspiraţie, cealaltă mai expresivă ca formă, dar mai barbară ca fond.

(Va urma)

CARTE DE POVESTIRI POPULARE

Răpirea lui Oivide

II

VITAI CEL DE DUMNEZEU TEMATOR

de ION CALUGARU

Acum, cică's două ziceri despre o singură schimbare la faţă.

Una : l-au tras la rândea, i-au şters obrazul vechiu ca pe o urmă de funingine, l'au ţigănit. Trupul s'a copt în flăcări, inima s'a limpezit de datinele scrise într'ânsa...

Alta : Oivide a murit, precum e firesc să moară oamenii. Ciudat numai e, că din găoace a sbughit Vitai ; flăcău ruginit de o tristeţă timpurie, îmbibat de dulceaţă de curmală. Vitai s'a născut bărbat, sărind peste copilărie ca peste un zăplaz prea scund. Intocmai ca ciorile, despre care se spune că nasc vrâstnice, de 21 de ani, să se poată săvârşi la 150. Vitai s'a născut înţelept şi blând, s'a arătat preot alb într'o capişte de draci, glas subţire în larmă de tingiri şi rugină...

Cei fricoşi, păziţi de câini, jandarmi şi lacăte cred multe năzdrăvănii, despre ţigani : de pildă, că sboară ca păsările, iernează ca vitele, şi's cruzi ca jderii. Dar, cu toate că svonuri negre cresc şi-i încercuie, ţiganii rămân totuş, o seminţie cu trebuinţi zilnice ca toţi oamenii, seminţie neîndoios, destoinic înzestrată, cu putinţe de a întrece în multe privinţi alte seminţii. Dacă se măsoară nu-şi dau în vileag decât păcatele — dintr'o ciudată nevoe de sineşi-ponegrire — şi-şi ascund cu sgârcenie virtuţile. Ştiu că pe pământ oamenii sunt numai în trecere, spre ţărmul nestatornic şi întins fără socoteală, de aceea dispreţuiesc pe cei statornici, pe cei chivernisiţi, cari strâng ziua de mâini în pungă, o murează în saramură, să nu se strice. Cineva a împrăştiat un pumn de slove, ce se răspândesc, furnicare, pe podişuri, înnegresc uliţele cu prevestiri scrise într'o limbă străină. Ii vezi, ceteşti o carte fără înţeles când n'ai învăţat şi nu ştii desluşi decât buchi latineşti şi cirilice. Cum leagă rubedenii, cum se desparte bărbat de muere, cum cresc dancii ca urzicile şi tufele, cum cresc datinele, cum se scrijilesc obiceiuri : — nimeni nu ştie, nimeni nu-i cată. Vieţuiesc fără vrerea nimănui, se duc ca negurile, nu presară leşuri pe drumuri, n'au ţintirime, n'au biserici. Poate gătesc şi se ospătează la praznice cu pastramă de mort, poate ard carnea pe altare şi păstrează numai ciolanele bune pentru farmece. N'am trăit de loc printre dânşii ; nu le cunosc vicleniile, ascunsele pietre cari macină viaţa. Am învăţat limba lor din cărţi. Limba'şi lasă coada ca şopârlele, năpârleşte ca viezurii îşi schimbă solzii, n'ai cum s'o prinzi. Imi place cuvântul „liliughi" (ce se tălmăceşte flori) am învăţat să înjur, m'am râvnit ţigan, dar am rămas ceeace sunt : puţin la trup, puţin la pricepere. Ţiganii îmi plac fiindcă se prăjesc în zăpezi, plutesc într'o tălăzuire de jăratec, colindă pământul (fără bagaj), nu se ruşinează şi nu plâng decât, când îi baţi. Au simţul zădărniciei ascuţit, văzul treaz şi o poftă ageră.

Ei văd cum se leagănă colina şi holda, cum se împletesc spinările amiezii cu ceafa cerului ; cum cresc grânele şi prunele; Aud plescăitul stafiilor când se spală în râu, — clămpănitul strigoilor când muşcă pietrele şi mistuie dealurile. Ei ştiu când se schimbă străjerii anotimpurilor şi căzăcimea dă iureş prin târguri şi iarna călăreşte pe crivăţ, când se închee pacea şi zefirul fâlfâe steaguri albe...

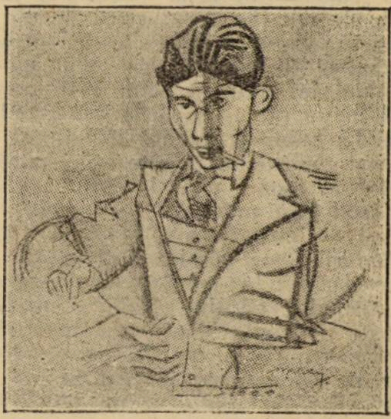

ION CALUGARU

de Maxy

In mijlocul naţiei oacheşe, Vitai se rătăcise, pupăză printre ciori şi cucuvăi. De multe ori l-au tras de urechi şi i-au smuls pletele ca să-l îmbie la furtişaguri. Nu s'a clintit în virtute. Se temea de ce va să vină şi de ce nu vine în căruţă. Nu se depărta de pielea fiinţei lui cu o negreaţă de unghie. Aştepta. Dumnezeu ascuns într'o clopotniţă să pogoare cu luceferii şi să-i desfete urechea cu zumzet plăcut.

Zumzet de îngeri, râs de fetiţe cari se împleteşte cu svonuri de noapte. Printre scaeţi se smeria şi se strângea ca în culbec. Vedea trenul care sună chindia zidarilor peste podul Moldovei, noaptea ce'nginge roşii pătrate în zidul fabricei de zahăr — acolo unde domnesc frânci, — un soi de vârcolaci cari frâng luna ca pe o turtă peste creştetul pământului şi când o cer înapoi princesele o lipesc cu bale de cositor şi o slobod pe ape. Toţi l-au socotit biruit de nerozie şi l'au lăsat în plata ţâcnelii, să culeagă prund, să smulgă buruene, s'adape catârii, să bucătărească şi să mulgă caprele rătăcite.

La cortul lui poposiau şerpii ca muizile la strigătul frunzei, şi-şi vărsau, cuminţi, colţii cu venin, într'o tingire. Unde Vitai strânsese venin de şarpe pădureţ, venin de şerpoaică lăuză, venin de şarpe băltăreţ, otravă rece de năpârcă, venin clocotit de şarpe deştept care poartă ochelari. Un gând vechi îl îmbia să strângă venin, ca să-l îngroape, când va, în miezul pământului, unde râură pletele de flacări ale peştelui poreclit Leviathan, şi jidovii pestriţi, frig pe grătare mânjii de mare. Când nu strângea venin, aduna gâze plăpânde şi le boteza cu buchii din numele său. Atunci numele se schimba în palat cu trepte ; trepte pe care urci la tronul unei ştiinţe încă neînvăţate, unei zeităţi ce arde jucăuş ca o fâneață. Țopăia cu pălăria de paie în mâini ca să prindă flăcările buchiilor, se pomenea urcând trepte, — trepte de isvoare, trepte de ghiață, trepte de săpun. La fiecare treaptă se agăța de nară altă mireasmă, în creer țâșnea alt luminiș. Creșteau miresmele și începeau plutiri în luntrea buchiilor, pe iezere sticlite... Vitai bănuia mai mult decât se poate aștepta dela o strachină de lapte. Il deșteptau câinii din toropeală și lătratul se juca „d'a puia gaia“ în urechea lui. Știa că dulăii pricep multe, au văzul de ochean, — văd trecând moșnegi cu stâlpi de telegraf, sfinți cari ascund comori în șanțuri și fete cari suspină din frunză ca din gât. Nu-l ispiteau comorile: pentrucă văzuse ulcioarele cu argint și aur, cum vin schiopătând când le chiamă țiganii, cu plete de flacăre albastră despletită și cum se ascund în căruțe. Nu-l ispitia nici dragostea țigăncilor, cu ochii galbeni. Ochiul lui mătura pofta care umflă și plesnește pielea și străvedea golul. De când l-a prins o țigancă și l-a mușcat n'a mai cutezat să înnalțe ochii până la un vârf de copac, până la fruntea vătafului, croit fără măsură...

In Vitai se împleticeau gânduri de pașii gândurilor, se gândea fără întrerupere, avea o pâlnie la cap prin care curgea gândul câmpului, gândul căruței și altele Pe la toate cimitirile Vitai vărsa lacrimi, descânta pietrele și crucile, prohodia murmur, pe cei ce s'au înnecat în tăcerea timpurilor, în apele ce nu plescăie și se întorc înapoi.

—Dracii, — pre cât știa — poartă cilindru: ca boerii de mult, la 10 Mai. De aceea se minună tare când, ducându-se odată la adăpat măgarii întâlni un drac care vorbia evreeste. — Vezi-ti de treabă, omule că nu-mi arde de glumă ! Diavolul plecă îmbufnat, dar Vitai rămase trist. Pe vremuri, era vesel. Vesel când nu se rătăcia un catâr, vesel când nu-i fugia un deget dela mână (era încredințat că se va rupe într'o zi inele și îi vor fugi deacasă mădularele), vesel când se adăpa din căuș.

O năprasnică tristeță creștea: un cap de miel se ridica din fund, ca din fântână o ciutură. Isi aminti de o viețuitoare în trecut și deodată se pomeni trăind iar ca atunci. Ii mărturisi tatălui adoptiv — care fiind vraci îl putea trimite acasă pe o undă — dorul reîntoarcerei. Măcar pentru o clipă Țiganul se supuse vrerii finului de suflet. Și cum nu-i dorea moartea, îl pregăti, cum se cuvine, pentru trecerea vămilor văzduhului, printre primejdii și prăbușiri de lumi. Intâi, îi arse cu fierul un chip de diavol împelițat ținând pecetia iadului în mână. (Mâna diavolului zugrăvit se mișca vie ca un picior de rădașcă și întindea la descântec pecetea). Apoi, îi goli ochii într'o strachină. Când vru să-i golească și țeasta, curseră îngeri, draci cu chipuri de mistreți, cirezi de jidovi adunați din toate răspântiile pământului. — Mă miram și eu de ce nu doarme Vitai ?! Cu atâtea gâze în cap, dracu'a mai văzut somnoros !... După ce-l goli — după cum arătarăm mai sus—îi descântă și-l unse cu alifie de icre brostești fierte în lapte de cârtiță, îl legă de un clopot și-l slobozi în văzduh...

Atunci Vitai plesni de spaimă. Ceeace nu înseamnă că morții nu văd, n'aud, după ce pleoapa s'a tras și urechea sbârnâie surdă.

Holai, ce perindare ! Ce păraie oțelite piaptănă șesurile..., zigzaguri ce sură și spintecă întunecimile ! Păduri și munți cu bărbi de brazi încâlcite (în văgăuni țațe de tuciu dau pruncilor cât bivolii să sugă), catapitesmele crapă, zumzete, rețele, năvoduri de fire telegrafice pescuiesc sunetele, poduri ferecă fluviile, trenuri își bagă botul în hrube — steagurile fac semne cu pânze despletite ! Clopotnițele arată cerului limbi de șopârlă, cetăți și turle se risipesc, grăunțe dintr'un pumn uriaș, sgomote râșnesc svonuri, sgomote macină și curg....

...La miezul nopții, după o lipsă de 409.968.000 secunde, Oivide s'a întors acasă. Ca și cum n'ar fi plecat și nimic nu s'ar fi întâmplat. Acelaș târg poartă subsuoară casele ca lubinițele. Aceleași ulițe fug întru întâmpinarea parăzilor și noaptea care-și umflă fălcile cu iazuri de broaște: Oac ! Oac ! Oac !... Oivide bătu în ușa lui Noch. (Pomii din grădină vorbeau ca scrumbiile).

— Cine-i ?

— Eu ! — Oivide !

— Cum ? ce zici ? Oivide are jilț în rai. Tu, spurcat strigoi, piei ! Oivide s'a înnecat în 910. Și dacă ești tu, du-te unde a înnoptat și nu mai zorește...

1923.

Ceeace am uitat s'adaog: după trei zile, Oivide a fost găsit înnecat, la tăbăcărie, în dreptul locului unde l-au răpit țiganii. Era umflat, vânăt și pe trup îi crescuse o frunzătură de lipitori, tărâțe și spume. De unde credința, ca înnecații se întorc după 13 ani. De nu's primiți în casă se înnecă a doua oară, pentru totdeauna. Ceeace nu înseamnă că se întâmplă pretutindeni la fel.

ION CALUGARU

Moartea Salomeii

de GUILLAUME APOLLINAIRE

Moartea Salomeii, adevărată sau inventată, am cetit-o mai de mult într'un autor vechi și cu totul uitat.

N'am adăugat povestirii cuvinte evreești, nici amănunte despre clădirile și vestmintele vremii aceleia, lucruri cari ar întregi povestirea cu o însușire foarte deosebită: culoarea locală. Mărturisesc că nici n'aș fi izbutit să fac aceasta din cauza inculturei mele și de aceea am luat numele personagiilor din evanghelii.

Asasinii Sf. Ioan Botezătorul și-au primit cu toții pedeapsa. Herodiada, nutrea o patimă bolnavă pentru obrazul palid și suferind al Sfântului care învăța oamenii să-și păstreze curățenia trupească, făcând baie. El se purtă cu Herodiada întocmai ca Iosif cu femeea lui Putifar, cu toate că în secret ardea într'ânsul aceiași dorință. Așa că în mustrările lui, atunci când Herodiada după riturile ebraice comise un incest luând de bărbat pe cumnatul său Irod Antipa, nu era decât gelozie. Iar Salomeea, frumoasă sub farduri și podoabe, dansând după dorința regelui obținu capul lui Ioan, refuzat de rege Herodiadei. Capul cu părul și barba roșii de sânge fu primit de Herodiada, pe o tavă de aur. Dorința-i pătimașă renăscu la vederea capului și-și lipi buzele de cele învinețite ale Sfântului decapitat.

Ca să se răzbune, ura ei fiind mai grea decât dragostea, împunse cu un ac limba, ochii și obrajii însângerați. Moartea Herodiadei probabil din anevrism, într'o clipă când se amuza cu capul Sfântului, puse capăt acestei cruzimi. Vanitoasa aeasta nu intră totuș în iad. E unul din acele spirite de care e plin văzduhul și în cazul, când sunt blânde, le numim zeități. Nu, sufletul lumii pe care Spensipos din Atena îl numea stăpânul Universului, ci acel necunoscut asupra căruia oamenii n'au nici o putere, înțeleg eu prin zeitate. In bezna nopților cu vijelie, Herodiada aleargă înebunită de deasupra crestelor în țipetele bestiilor și bufnițelor. Irod Antipa, fiind rege al Iudeii avea o putere tot atât de mare ca a Beyului de Tunis, de astăzi. El se stinse foarte nefericit la Lyon, unde fusese exilat de Impăratul Tiberiu. Salomea muri dansând, după ce orbise ochii regelui cu strălucirea dansului ei, moarte ciudată pe care baletistele de astăzi și-ar dori-o. In timpul unei serbări, dansă pe o terasă de marmoră în fața unui proconsul care o duse cu dânsul într'o provincie sălbatecă dela Dunăre. Hoinărind într'o zi de iarnă pe țărmul fluviului înghețat, Salomea furată de luciul albastru începu să danseze pe ghiață. Ea avea îmbrăcămintea obișnuită cu lanțuri grele de aur lucrate minuțios, asemănătoare cu cele lăsate de bijutierii Veneției, cari se știe, orbeau la 30 ani, din pricina migăloasei arte.

In dansul ei, amintea iubirea, nebunia sau moartea, și desigur grația și farmecul ei închideau un fluid de nebunie, căci ritmul trupului și mâinilor părea vrăjitoresc.

Nostalgia o cuprinse și începu să imite pe culegătoarele de măslini din Iudeia, când caută îngenunchiate în iarbă măslinele coapte. La urmă, cu ochii aproape închiși făcu pașii de multă vreme uitați: blestemați pași ai dansului cu care obținuse altădată capul lui Ioan Botezătorul. Atunci ghiața se sparse sub dansul picioarelor ei, și Salomeea se înnecă în Dunăre, dar astfel că numai capul îi rămase afară strâns cu ghiață împrejurul gâtului. Țipă grozav și țipetele ei înspăimântară pasările de pradă. Târziu tăcu, și capul ei părea tăiat și adus pe o tavă de argint.

Noaptea căzu senină și friguroasă sub cerul unde stelele clipiră. Sălbătăciuni veniră în jurul capului care privea cu spaimă. Cu puterile din urmă, întoarse privirile dela ursii pământului și trimise către cele două urse ale cerului și se sfârși. Mult timp rămase capul înțepenit acolo, ca o camee întunecată, respectat de fiare sălbatice și pasări de pradă.

Iarna sfârsită, în primăvară valurile aruncară la țărm trupul ei împodobit cu toate bijuteriile cu care dansase, unde putrezi pentru totdeauna.

Rabinii lui Israel cred că sufletul lui Adam s'a reîntrupat în Moise și David. Eu înclin să cred că sufletul Salomeii a trecut în fața lui Iefteu, la început, apoi se transmise în Spania, în Turcia, poate și prin provinciile dela Dunăre în trupul dansatoarelor de „Kolo“ — jocul acela obscen, vestit sub numele de „dansul pântecului“.

(în românește de) SERGIU DAN

Cum s'a lăsat de poezie

de MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

Mă 'ntoarceam după meleagurile Moldovii.

In susurul caloriferului, îmi desmorțeam gândurile — înghețate odată cu mine — legănându-mă pe plușul de culoarea tigrului.

Acceleratul de Iași, spărgea întunericul în pătrate de lumină. Sgomotul, ca al unui galop de cal, îl auzeam pierdut în țesetura gândurilor.

Nu veneam în București la examen sau să bătătoresc drumurile ministerelor.

Mă'ntorceam dintr'un orășel moldovenesc, unde îndeplinisem bine o delegație dată de „cei mari". Deci eram liniștit. Atât de liniștit ca să pot să-mi întorc gândurile — ademenite la ducă de cântecul cald al aburilor — spre orășelul împrejmuit de munți de unde plecasem, sau, mai precis, către doi ochi însoriți de veselie, ca și cerul, prins în vârfuri de munți ca un coviltir, din ziua aceea.

Așa erau, când sprințară, frământa zăpada în bulgări mici ca pumnii ei, pe drumul gării. M'a privit o clipă și bufnind în râs a aruncat bulgările în sus ca într'un joc cu mingia. Râsul ei mi-a rămas ca o melodie care ți-e dragă și nu poți să ți-o reamintești.

M'am înapoiat și cu pași rari mergeam în urma ei.

Sărea prin zăpadă svârlind cu bulgări parcă în soare sau soarele îi cobora pe împletitură de raze, puf înghețat de păpădie. Bulgările de zăpadă geruită, neînchegat bine, se spărgea sus și cădea sfărămițat pe ea.

S'a întors către mine și când m'a văzut în urma ei, s'a oprit. Mă aștepta? Am încetinit pașii, am rămas de câteva ori locului căutând — ce, nu știam nici eu — în ziarul deschis tot — degeaba: drumul se scurta văzând cu ochii.

La câțiva pași, am vrut să mă reîntorc. Râsul ei mi-a fluturat în urechi ca un zumzet de albine în zi de primăvară.

— De ce râzi de mine?

Râsul porni acum năvalnic.

— Pentrucă nu ști ce vrei.

Nu-mi amintesc ca vreodată, în copilărie, să mă fi durut mai mult mustrarea „Doamnei" când mă'ncurcam la „intuiție".

Si mă privea într'una.

Simțeam cum din obraji îmi ieșeau vâlvătăi de foc și pe dinaintea ochilor începea să se înfiripeze o pânză de ceață, cusută cu steluțe din toate culorile.

— Cum te chiamă?

Intrebarea asta mă desmetici. Mă lua drept un copil?... Iși bătea joc de mine?... Eram gata să-i arunc batjocura mea și să-mi văd de drum. Imi adusei aminte însă că numele meu trebue să-i fie cunoscut. Fusese tipărit de câteva ori prin reviste și, mi se părea cu neputință să nu fi auzit cel puțin de el. Și mândria mea cerea răsbunare.

O vedeam cum se pierde și cum, cu siguranță, umilită, își va cere iertare. Il spusei răspicat.

Așteptam rezultatul și parcă trupul mi se înălțase sau ea parcă se făcuse mititică lângă mine. O priveam cu aerul învingătorului.

— Păcat!... E urât!

Dacă aș fi fost făcut din arcuri cari să mă strângă într'o clipă, tot nu m'aș fi micșorat atât de mult și așa de repede. Mă făcusem mic, mic de tot și odată chiar dispărusem. Nu mai vedeam nimic și-mi vâjia capul.

— ...Al meu e frumos... Vrei să-l știi? Liana!... Așa-i că e frumos?

Isbucni din nou în râs.

— Domnișoară!...

— Nu! Nu-mi spune domnișoară. Toți colegii mei îmi spun pe nume.

— Colegii?!... Cari colegii?

— Dela facultate!... Ce nu seamăn să fiu studentă?

Am privit-o mult. De când eram la facultate nu mă dusesem prea des pe acolo. Cunoscusem însă destule studente și mă obișnuisem să le văd într'un fel. „Domnișoara Liana" era de altfel ca celelalte. Și mă gândeam dacă fata asta, ajunsese să i se cunoască sufletul rămas încă pur ca aerul din locurile ei.

— Domnișoara Liana...

— Te rog!

— ...Mi-ești dragă!

Mă privi fix. Ochii aveau reflexe din tristețea cerului de toamnă.

Poate că în adâncul ei două lacrimi șerpuiau în suflet, împreunându-se. Iși închise pleoapele, vrând parcă să păstreze numai pentru ea melancolia amintirilor sau, poate, a lipsei lor. O fărămiță din bulgările de zăpadă micșorat mereu în mâini, îi scăpă jos.

Pe șoseau gării eram doar singuri. Ii apucai mâinile. Și le strânse pumn într'ale mele.

— Liana!

Deschise ochii mari.

— Ști ce-ai făcut acum?... Spune-mi, îți dai seama de câte ori am auzit cuvintele astea?... Mă iubești?!... M'ai văzut singură, m'ai văzut veselă și veselia mea ți-a dat curaj. N'aveai ce face și-ai vrut să-ți pierzi timpul.

— Liana!

— Știu! Ai putea să juri că ești sincer în clipa asta. Dar în urmă? După ce te vei desparte de mine?... Nu te-a gândit la asta?... Vezi vârful muntelui de colo?... Nu-ți spune nimic, nu-i așa? Mie, îmi vorbește, de câte ori îl văd, ca un om. Și taina pe care mi-a povestit-o, într'o după amiază de vară, o aud de câte ori unul ca d-ta... Iartă-mă!... Nu vreau să te jignesc! E așa de urât însă ceeace ai făcut!...

— Liana, pentruce...

— ...Pentruce nu vrea să cred?... Prietene, dacă vreodată împrejurarea te va sili să mărturisești așa de ușor ca acum dragostea d-tale, n'o face. Mai mult, dacă vrei. Numai vorbi de ea deloc. Atunci când într'adevăr vei fi găsit-o în sufletul d-tale... vei fi înțeles... La revedere, d-le... Cum ai spus că te chiamă?

— La revedere Liana.

S'a uitat la mine și ochii și-au tremurat genele. Pe urmă s'au însorit din nou ca cerul din ziua aceea. S'a depărtat. La cotitura drumului mi-a fluturat batista. Cât va mai fi mers trenul, nu știu. Căldura compartimentului mă adormise ca un narcotic. Imi aduc aminte numai, că în gând am revăzut, doar întâmplarea asta, care m'a făcut în urmă să cutreer toate facultățile, zadarnic. Ba, nu!... Parcă încercasem să deslușesc sufletul „Domnișoarei Liana". Aceste „incursiuni" însă se topiră în minte la începutul lor, fără să fi ajuns la un rezultat.

Mi-aduc aminte ca prin vis de ultimul gând.

Imi spuneam sentențios: juca teatru.

Pe urmă asemenea alcoolului, căldura îmi împânzise gândurile și am adormit.

O huruială de fiare și isbiturile vagonului, mă treziră. Am sărit speriat — de ce? — n'aș putea spune.

Rămăsesem singur în compartiment.

Am privit mulțumit băncile și mă gândeam la alegere: cari din ele îmi vor legăna somnul.

Prin fereastra aburită magaziile gării își înspumau, la lumina lămpilor electrice, coperișurile albite de zăpadă. Pomii răslețiți printre ele, păreau colonii de mărgeani cari ca prin farmec și-ar fi albit vietățile roșii. Cătam să mă dumiresc unde am ajuns. Ușa compartimentului se deschise în spate-mi. Nu

AL. MARINO-MOSCU: LINIȘTE

mă'ntorsei. Mi-era ciudă pe nepoftitul care venea să-mi ocupe una din bănci. O clipă nu se mişcă nimic — tăcere. Eu îl iscodeam cu gândul. Pe urmă auzii sgomotul bagajelor urcate în plasă și după asta necunoscutul mă întrebă așezându-se pe canapea: Sunt toate locurile ocupate?

Trebuia să-i vorbesc. Enervat de întrebarea lui îmi făurii în gând, răspuns tăios. Mă'ntorsei cu cuvântul pe buze.

— Ah!

— Ah!

— Tu?

— Tu?

— De unde?

— Dar tu?

Imbrățișări ca la revederea unor amici cari nu se mai văzuseră de ani de zile. Intâmplarea făcea să-mi revăd un prieten de care mă leagă primele coli de hârtie cu beletristică.

Ne despărțiserăm demult, fiecare cu speranța că într'o zi ne vom întâlni, poate, în aceiași revistă. Scria versuri. Și, fatal, acum când ne revedeam, amintirile „nopților literare" le retrăirăm, cu melancolia trecutului.

— Te-am văzut publicat.

— Hm, da!... Tu?... Sigur că „volumul" e pe drum. Vrei să dai lovitura.

— Da de unde.

Incepu să bată darabana pe plușul canapelei, pe urmă pe măsuța de lângă fereastră și iarăși pe pluș. Asta și „aerul" pe care și-l luase — al omului care lasă să se înțeleagă multe mă făcu să cred că volumul va fi scos peste câteva zile.

— Lasă, frate, ce Dumnezeu, de mine ascunzi?

— Dacă îți spun... Eu m'am lăsat de poezie!

— Cum?... Te-ai...

— M'am însurat!

Darabana se 'ntețise acum pe genunchi, insinuant. La un deget, ținut deasupra celorlalte, îi văzui acum veriga de aur.

— Cu noroc!... Să nu m'anunți și pe mine?

— Nu știam pe unde mai ești.

— De mult?... Lovitura.

— Aproape de doi ani,

— Cu cine?

— Domnișoara F. — dela noi.

— Adică... milioane.

— Cu voia lui Dumnezeu.

— Vrei să zici, a lui tata socru.

— Nu! A fetei și... a versurilor.

— Și acum?

— Sunt mulțumit.

— Tocmai de asta ar trebui să scri.

— Aș fi scris eu...

— ...?!

— Nu m'au lăsat.

— Cine?

— Ei!... Să vezi.

Bunul meu prieten își scoase paltonul căptușit cu vulpe — care dacă nu era albastră era totuși destul de scumpă — își așeză căciula de astrahan în plasă, și-mi oferi dintr'un porte-cigarette mare de aur, țigări. C. D. Avu bunătatea să 'mi servească „foc" dela aprinzătoarea — tot de aur—și înfundându-se în colțul canapelei, începu să-mi povestească — nu știu cum i-aș putea spune: durerea sau fericirea lui.

— Știi albumul acela mare, legat în piele, cu „nu mă uita" pe copertă?... Ai vrut să te uiți odată în el și nu te-am lăsat. Ei bine, în el transcriam toate versurile mele, cu datele când erau scrise.

Când l'am terminat... i l'am trimis.

— Și mie nu mi-ai spus nimic!

— Ce vrei! Poate o iubeam!

Toate erau dedicate ei. Fata naivă, a început să mă iubească. Și, azi o privire, mâine o strângere de mână... ne-am întâlnit... i-am făcut jurăminte... s'a prins. Nenea Mitică a trebuit să cedeze. Am luat-o! Am trăit un an și mai bine fără grije, fără nici o supărare. In fiecare seară reciteam tot albumul. Ii povesteam pentru fiecare, împrejurarea când am scris-o. Dar vezi tu, un an de zile să ascult tot alea și tot alea, începuse să se plictisească. Vedeam eu că ar trebui ceva nou. Și m'am hotărât să scriu. Nu știu ce Dumnezeu, că nu mai mergea. Două săptămâni mi-au trebuit până să-i găsesc titlul. Și pe urmă primele versuri... o muncă titanică. Stam până târziu, noaptea în dormitor la noi — locuesc împreună cu socri — și umpleam coli întregi, pe care a doua zi le rupeam. Nu mergea și pace. Până când a observat socru-meu — după lumină. Are obiceiul să controleze în fiecare seară dacă s'au stins luminile.

Mi-a chemat nevasta, a întrebat-o ce fac și... scandal.

La masă a început să bufnească dela țuică. Până aci, înainte de a goli „țoiul" îmi zicea: cu sănătate și belșug. Acum —nimic. Am tăcut. Mânca fără să scoată o vorbă.

Am încercat să fac glume — nimic. Odată mă pomenesc cu el.

— Ascultă, negustorule. D-ta crezi că vreau să fiu de râsul orașului? D-ta crezi că te-am luat ca să-mi mâsgălești hârtia degeaba? Auzi: stă toată noaptea cu lumina aprinsă ca să scrie... cum ai zis că le chiamă?.. Fata mea d-le e învățată să trăiască bine — nu așa. Să isprăvești cu bazaconiile astea.

— Dar bine tată socrule...

— Nici un dar bine, am zis.

— Ei, lasă-l Mitică și tu — interveni soacră-mea — e băiat tânăr și el.

— Eu mi-am spus părerea și, tu sti... la mine cântă cocoșul.

Nu mai știam ce să fac. Nevastă-mea începuse să plângă. Nu mai vedeam nimic. O auzii printre lacrimii.

— Tăticule, mie nu-mi face nici un rău.

— Tu să taci... Odată m'am prostit în viața mea.

Am trântit furculița și am plecat. Turbam. Nu m'am văzut cu el două zile. Mi-aduceau mâncarea pe furiș, în dormitor. Și'n astea două zile am stat și m'am gândit serios: de ce-aș mai scrie versuri?

I-am spus nevesti-mi. Nu eram hotărât. Bucuria ei că se va curma scandalul, mă convinse. Poate că o iubesc. Seara m'am dus la el. L'am rugat să mă ierte și zâmbind în colțul gurii, m'a bătut pe umeri: Bravo, să trăești. Așa te vreau, băete!

— Ș'acum citești tot din cele din album?

— De fel! Albumul nici nu știu pe unde mai e... Acum, seara după mâncare, ne spunem ce-am auzit prin oraș — sunt atâtea lucruri interesante. La zece suntem culcați. Dimineața mă duc în târg, pe urmă mă 'ntorc la prăvălie la socrumeu și... afaceri.

Tu ce faci?

— Ce să fac. Mă țiu de „bazaconii".

— Nu râde. A avut mare dreptate. Și uite, mă gândesc și la tine.

N'ar fi rău să o lași în colo de literatură și chiar de licență. Ce-ți folosește?

Trenul se încurca printre întorsăturile liniilor și macazurile Ploeștilor.

— Eu rămân la Ploești. Am de aranjat cu o societate petroliferă. Mâine trec acasă.

In compartimentul nostru își făcu loc un domn voluminos și o domnișoară — probabil fica lui.

— Așa! Cu dragoste!... Scie-mi ce hotărăște... Și, lasă-te de literatură... Dă lovitura!

Mă uitam la el și nu-mi venea să cred că-l am în față. Mi-l amintii de acum cinci, șease ani, când bătătoream străzile orășelului, spunându-mi versuri. Il plângeam atunci că soarta îl făcuse un biet funcționar de bancă, ca să poată să trăiască și nu-i lăsase libertatea pentru artă. Eram încredințat de talentul lui. Și acum... Șuerat de mașină și huruit de fier.

Imi trecuse somnul. Desfăcui o revistă. Intâmplător îmi cercetai vecinii.

Domnișoara mă privea insinuant.

Domnul îmi urmărea fiecare gest. Și deodată — Doamne, clipa asta — îmi apăru fulgerător în minte, amicul, milioanele și — înspăimântător — tata socru. Mi se păru că domnul din fața mea mă străpunge cu privirile. Cu siguranță auzise de literatură, mă văzuse citind revista cu titlu terminat în „literar" și.. m'a văzut făuritor de „bazaconii?" Nu 'mi ierta! Și domnișoara care încerca să-mi statornicească privirile în ale ei! Mă cutremurai! Așa cum ai face când ți s'ar lua libertatea. Imi acoperii fața cu paltonul. Privirile neiertătoare, pătrunseră prin el. Careurile paltonului, parcă se desfăcuseră din ștofă și împinse de priviri, îmi strângeau fața ca o plasă de sârmă.

Trenul alerga în noapte cu sunet, ca al unui galop de cal.

MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

O seamă de cuvinte

Doamna de Staël discutând politică, întrebă pe Bonaparte:

„Care e părerea dv., generale?"

„Nu-mi plac femeile cari vorbesc politică".

„Aveți dreptate; dar în țara în care li s'au tăiat capetele, e foarte natural să se întrebe pentruce".

◆

Kitchener, se știe, că era un celibatar convins. Pe când se afla în Egipt, unul din ofițerii săi îi ceru permisiunea de a pleca în Anglia spre a se căsători. Kitchener îi răspunse:

„Serviciul reclamă, încă un an, prezența d-tale aci. Dacă, după acest termen nu-ți vei schimba hotărârea de a te însura îți viiu acorda permisiunea cerută.

După un an ofițerul se prezintă din nou.

„Cum? întrebă Kitchener." după ce te-ai gândit, timp de un an, la căsătorie tot mai ții să te însori?"

„Da domnule".

„Foarte bine! Iți dau permisiunea cerută, căci d-ta dai un frumos exemplu de credință masculină".

Ofițerul plecă spre uşe și după ce trecu pragul, înioarse capul și zise:

„Mulțumesc, domnule, dar nu mă însor cu aceeaş femee cu care voiam anul trecut".

ZOE LECCA

Mă răsucesc, mă sbat...

Mă răsucesc, mă sbat în gol, în glod...
gându-mi — fir nevăut — mi-l înod
mi-l desnod,
patimi flămânde mă muşcă, mă rod...

Doamne, găsi-voiu spre tine vr'un pod,
pentru foamea-mi de cer,
pentru paşii-mi ce'n glodduri s'afundă şi pier,
pentru trăirea-mi fără flori şi fără rod ?!

Ca un haiduc
sdrenţuit de plumbi, olog, năuc
la răscruci sudorile de foc mi le usuc
şi-mi înfrân pornirile ce spre abis mă duc...

Doamne, Doamne, încotro s'apuc ?!

Vreau să fiu picur...

Vreau să fiu picur îndărătnic, rece
pentru piatra cea mai tare...
Vreau să fiu furtună cotropitoare
şi brad ce rămâne'n picioare
pe unde ea trece...

Vreau să fiu pâine albă şi bună
pe masa schioapă şi goală a flămândului
şi pisc pe care cântă'n furtună
doar paserea neagră a gândului...

Vreau să fiu cale plină de soare
pentru toate biruinţele mari ale omului,
să-mi simt zilele cum mă părăsesc
[nepăsătoare
ca frunzele pomului...

Ceva mi-ai şoptit...

Ceva mi-ai şoptit,
mâhnit, neliniştit...
Erau prea aproape
de-auzu-mi caldele-ţi pleoape...
nu te-a auzit...
nu te-a auzit,
Gându-mi ostenit

A trebuit să pleci îndepărtare,
ca să-ţi simt sufletul ca o vibrare
şi să văd,
prin lungul anilor prăpăd,
Cât ai ştiut să fii de bun şi mare...

Olog...

Olog :
cine
a văzut, a rătăcit mai zornic decât mine?!..
Şi cine
priveliştile lumilor le ţine
mai vii, mai pline,
în gândul lui haihui,
zălog ? ..

Orb :
cine
are văz mai limpede ca mine
de'şi vede gându'n zboruri ca pe-un corb?!
Cine vede mai adânc şi mai departe?!...
Cine'şi răsfoeşte amintirea ca pe-o carte?!
Orb :
cine vede peste vremi şi peste moarte?!..

A. COTRUŞ

MENȚIUNI CRITICE

IGENA FLORU: NUVELE, editura „Cultura Națională"; 1926.

Cu ce sentiment de cucernică evlavie mă apropii de volumașul acesta înhorbotat în negru și aur și strălucind ca o candelă de regrete pe un mormânt prematur. Cu ce degete sfioase desfac petalele acestei orhidei postume. crescută din țărâna caldă a unei vieți înainte de timp jertfită. Cu ce neînțeleasă jenă mă pregătesc să scriu cele două-trei cuvinte despre inima de aur cristalizată în paginile acestei cărți, în care sufletul Igenei Floru stăruie și'n scrisul simplu, și'n chipurile viguros creionate.

Căci ce poate fi mai înduioșător ca porumbelul acesta alb, întors par'că din ținutul umbrelor și al păcii fără de sfârșit și mingând peste amintiri, o zăpadă candidă și tristă! Poți să scrii neturburat despre virtuțile acestei literaturi, când ființa scriitoarei, se strecura, — eri par'că, — cu atâta grațioasă sfială prin viață, și când temeinicul ei succes de rampă o legase par'că pentru totdeauna, de viața asta trecătoare..

Din fericire, toți suntem datornicii Libitinei și'n așteptarea călătoriei din urmă ne mai rămân amintirile, recapitulările, sau, ca în cazul de față o operă postumă, să ne aducă aminte de pierderea ireparabilă a unui scriitor de mare rasă.

◆

Este cazul Igenei Floru din culegerea aceasta de nuvele. Pentru spectatorul ce-și amintește de succesul piesei sale de teatru „Fără reazăm", de hotărîrea cu care abordase temă și oameni, simplicitatea mijloacelor artistice din nuvelele de față și conturul lor precis nu vor fi o uimire. Dramaturgul, aici, se simte prezent în puterea de caracterizare ca și în darul cu care însuflețește, din câteva trăsături, oamenii. Insă, pentru cetitorul care n'a putut prinde fizionomia literară a regretatei scriitoare, ca și pentru confratele care nu și-a făurit în scurta trecere prin viață a Igenei Floru, o imagine hotărîtă, — și câți nu vor fi în situația aceasta, — volumașul de față va fi mai mult decât o revelație. Atâtea calități își dau întâlnire și se completează în puținele pagini rămase dela Igena Floru, atâta împrospătare, aș zice reabilitare a unor teme rurale, amintind timpurile semănătorismului, încât arta ei aduce când cu sobrietatea lirică a lui Gârleanu, din „Bătrânii" și când amintește de o înrudire sufletească cu Bucura Dumbravă. Negreșit, apropierea din urmă e mai mult platonică. Pentru că cu greu se pot stabili asemănări între scriitoarea desăvârșită a „Haiducului" a „Ceasurilor sfinte" și a „Cărții munților" și între plăpândul lujer pe tulpina căruia abia avură timp să lege cei câțiva crini ai nuvelelor. Este, totuș, în scrisul Igenei Floru, o deciziune o înclinare pentru liniile mari, pentru acțiunea condusă cu siguranță din umbră, ca de gestul unei Păunițe a codrilor, precum în „Schitul din munte" și mai ales în „Mușa" — atitudini care descind din arta virilă a Bucurei Dumbravă. Am putea, fără îndoială, stărui asupra amintitelor două povestiri de mai îndelungi proporții, cu acea figură de Fedră criminală a Mușei, care urmărește și răpune din dragoste (tatăl acestui Hipolit a fost iubirea ei năvalnică, ea l-a răpit surorii sale și apoi l-a pierdut) și gelozie, pe nepotul îndrăgostit de o roabă dela curte și în care violența și sângele reco al crimei se tempereazá de reflecții ale scriitoarei, amintind așa de plastic de cronicile bătrânești în cari povestitorul nu se sfia să-și mărturisească gândul: „Mușă, Mușă, jupâniță necuminte! Ce șarpe ți-a răsucit deodată inima și ți-a mușcat-o, de-ți vine să te scoli și să fugi, să fugi să nu te mai uiți în urmă-ți? Mușă, Mușă, blestemată și urâtă de soartă jupâniță fără noroc...", sau această imagine, materializare a vrăjii aromate cu care roaba împletește pașii nepotului: „Livănțică și iar livănțică cu flori vinete și sfioase, subțire ca o fată fără gânduri, plăpândă ca o mironosiță, îmbătătoare și îndărătnică ca gândul păcatului". Sau să amintim de micul roman de dragoste al fratelui Ilarion, în care totul se petrece ca în sânul Domnului și întoarcerea din drumul ispitei e tot așa de firească ca și patima ce-l chinuiește și-l alungă pe drumurile de munte.

IGENA FLORU

Le amintim numai pentru că le vom întâlni concentrate, aceste calități de vigoare și suflu epic într'o schiță desprinsă dintr'o nouă mitologie a pădurilor. Dar mai înainte, două cuvinte despre calitățile de evocare și de poezie pe care le poseda Igena Floru. E vorba de acel portret al bătrânului „Conu Costică", subiect așa de perimat dar peste care sufletul scriitoarei a pudrat atâta emoție prețioasă încât dela „naturile moarte" ce reconstituiesc această lume mirosind a naftalină („apoi o cutie de scrisori — **„Levelezö-lap"** — **un pieptene galben, un bețigaș** crestat pe care stă scris cu cerneală violetă: „răbojul porcilor", un frumos ceasornic de aur cu monogramă, dar... cu lanț de aramă..., vreo două scrumiere arhaice reprezentând câte-o broască disperată ce-și înfige pumnalul în inimă, două sfeșnice..."), la convorbirile bătrânului cu bătrânul argat Ciupercă (— „Ei boerule! Ce ai să te mai uiți odată după mine și n'ai să mă mai vezi! Vezi D-ta, omul la bătrânețe dă o șugubină peste el și moare... — Măi, da ce-o fi acolo unde s'adună lumea asta care se duce și nu mai vine ferească Sfântul?"), până la finalul de poemă ce se înalță peste ograda pustie, după moartea boerului, ca o mireazmă de tămâie, — toate se întregesc așa de desăvârșit, așa de discret și într'o așa unitate de ton, încât numai un poet și un artist stăpân pe tehnica nuvelei o putea realiza cu atâta naturalețâ.

Aminteam de o schiță care ar însuma toate calitățile și mai ales esența temperamentului Igenei Floru. E schița „In Pădure". Poezie a naturii, notație ascuțită pentru sufletul vegetației ca și pentru seva ce urcă în inima unei fecioare urmărită de un „Făt-Frumos" misterios și plin de rezervă, adăpostindu-se după trunchiuri, psihologia dragostei stăruitoare, dar totul petrecându-se așa de suggerat numai, așa de nematerial că dela o vreme, nu știi de-i adevăr sau legendă, realitate sau proiecție a unui vis, poemul acestui faun și acestei driade atestă în cel mai înalt grad calitatea proprie scrisului Igenei Floru: timiditatea hotărîtă. Aliajul acestor două atribute vrăjmașe — sfială și deciziune, — face întreg farmecul acestei schițe, care ar merita o citație integrală. Scena se deschide cu inocența fecioarei și a pădurii turburate de apariția unui drumeț vânător. „Apoi totul s'a topit ca și cum n'ar fi fost. Vântul a luat cu el foșnetul ierburilor, glasul străinului și râul din nou a pornit-o la vale cu cântecul lui fermecat, ca un fus uriaș ce se toarce singur...".

Și apoi tot amănunte indicate în treacăt, ca un sbor de libelule cu imaginea jucătoare în oglinda iazului: fecioara își trăiește viața în mijlocul pădurii și ochii străinului o pândesc nemilos. Vara înaintează și cu ea și iubirea. Străinul o vrăjește din adăpostul trunchiurilor. E un joc care o va pierde. Ai zice o Psyche, torturată de iubirea mascată a lui Amor. Văd însă că e mult mai practic să citez, cel puțin, sfârșitul:

> „Mărluca ascultă tainicul șopot al crengilor ce se lipesc legănându-se una de alta, susurul necontenit al apelor, fluieratul unei păsărele îndepărtate răspunzând alteia, mii de foșnete, mii de zumzete, mii de șoapte, întreaga simfonie grațioasă și aeriană, ce se umflă din când în când într'o răsuflare adâncă, pornită din însăș inima pământului grea de fecunditate.
>
> Iarba pe care se culcă miroase a brad și a miere, iar vântul răcoritor și mângâios, dulce ca o șoaptă de iubire, aprig ca un braț de luptător, moale ca o privire de femee, vântul care vine din depărtări și din pustiuri, care alunecă pe coapsele munților și desmiardă pajiștile, o scaldă din plin și pune în fundul ochilor ei cuminți misterul nepătruns și crud al iubirii care e așa de aproape de ură...
>
> Soarele e la nimiezi. Tăcerea e mare.
>
> Un vânt se pornește într'o tânguire prelungă și amuțește...
>
> La doi pași, în mijlocul cărării, — el.
>
> O așteaptă și umbrele frunzelor legănate de vânt îi joacă pe față.
>
> Privirile lor se sorb o clipă, orbite, apoi capul ei se întoarce îndărătnic în altă parte.
>
> Un pas. Crengile au trosnit.
>
> **O putere fără margini îi trage unul spre al-**

tul. Brațul lui alunecă încet pe sub al ei și tremurând, gurile li se împreună.

In jurul lor, joacă pete mari de soare : mirezme încropite ies din pământul dogorît și, pe sus, prin creștetele înalte ale fagilor, trece oftatul adânc al pădurii".

Recitiți toate acele imagini alintate dar precise, ce împodobesc vântul, urmăriți tot cortegiul acestui Hymen ce înaintează, într'un tempo de caravană de furnici prin ținuturile Titanyei, surprindeți toată discreția și poezia acestui sensualism așa de rar și așa de revelator, mai ales în literatura noastră feminină și mărturisiți cât de dureroasă este această rememorare a însușirilor literare ale Igenei Floru, însușiri din cari sfârșitul ei prematur a lăsat cu sgârcenie doar mănunchiul acesta nepieritor al nuvelelor de față.

GEORGE DUMITRESCU : Cântece pentru Madona Mică, Craiova, 1926

Tânărul poet care a luat premiul, de debutanți, al S. S. R-ului, debutase în cariera poetică cu un volum plin de făgăduințe : „Primăveri scuturate". Era, în acea broșură corectă ca versificație, o poemă „După moartea lui Werther", despre care și astăzi îmi amintesc cu plăcere, și dela care pornind, bănuiam că d. G. D. e croit pentru poezia epică. Noua sa plachetă de versuri, stăruie în poezia lirică, fără ca să adaoge încercărilor timide din primul volum, dacă nu elan un accent nou, măcar, o căldură oarecare.

De altfel poezia de dragoste este cea mai capricioasă și cea mai fluidă dintre specii. Sunt apoi firi pe cari fericirea le prozaizează. Fu, între altele, cazul lui Iosif. Citiți întâi poeziile lui fericite și apoi „Cânecele" de după tragedie și măsurați distanța. Exemplu întâmplător venit sub condei. Pentru că poezia lui G. D. nu amintește nici una din aceste două laturi. D-sa e încă pe drumul de mijloc — aurea mediocritas — Și oricât o fi el de mijloc, e mai mult mediocru decât de aur. Sau, ca să nu se pară o injurie, poezia d-sale e încă la răscruce. Trebue să fie mai hotărît cu muza. Nu știu întrucât ar reuși și întrucât temperamentul său minor i-ar permite-o. Rămâne de văzut. Insă trebue să încerce. Altminteri s'ar putea ca și în al treilea volum să citim versuri ca următoarele :

Pasul tău era ușor,
Fremătam de-acelaș dor.

sau ca acest cotilion de atribute, care seamănă mai mult a romanță de cât a „Cantilenă", cum o intitulează d. G. D. :

Căci ai venit din nou cu ochii buni
Și calzi, asemeni unei rugăciuni,
Cu lacrima surâsului de floare
Și cu surâsul lacrimei ușoare.

sau un alexandrin onctuos și nerecomandabil, precât știu, de nici o artă a cosmeticului (poetul se adresează iubitei) :

Și să-ți plouă peste creștet mierea razelor ce [curg

sau aceste variatiuni anatomice pentru care versul nu e numai decât necesar (e vorba de o plimbare pe câmp, cu iubita) :

— „Lăcusta!"
— „Da, e o lăcustă,
S'a furișat la pieptul tău
Și goanga verde saltă rău
Pe dunga sânilor îngustă.

Nu tremura, că nu-l mănâncă
Intregul sân, doar dacă-l gustă —
Pe-atâta arșiță de pustă
Ce bună-i valea lui adâncă".

Am fi însă nedrepți dacă n'am remarca o poezie a cărei ținută este întru totul artistică : „Rugăciune" din care cităm ultimele două strofe :

Ingădue-mi, Stăpâne, să fiu tare,
Să-mi țin durerea 'n piept, cu mâna strânsă,
Și, de va fi să-mi fie viața stânsă
Și stânsă pentru mine orice zare,

Ingăduе-mi în tragicul apus,
Să nu mă 'ndoi, umil, ca o răchită,
Ci 'n clipa dureroasă hărăzită
Să 'ndur securea ta, cu fruntea sus!

Fără, însă, ca meritul ei să fie așa de definitiv încât să putem spune : iată poezia d-lui G .D. Docamdată d-sa rămâne tot autorul poemei din întâia plachetă : „După moartea lui Werther".

PERPESSICIUS

Cărți și oameni

OSCAR WILDE : Epistola in carcere et vinculis, editura S. Fischer, Berlin.

Prin îngrijirea lui Max Mayerfeld, a apărut în traducere germană, pentru întâia oară, o ediție complectă a mult așteptatei Epistole, pe care Oscar Wilde a scris-o „în temniță și în lanțuri" către prietenul său iubit. O scrisoare de 183 pagini. In 1897, Oscar Wilde scria către Robert Ross, executorul său testamentar, că l-a pus în posesia micului document care poate da lămuriri definitive asupra soartei sale extraordinare. Prin această Epistolă se va cunoaște într'o zi adevărul : nu în timpul vieții sale. In Anglia, scrisoarea aceasta nu va putea fi publicată decât în 1960. Robert Ross a predat manuscrisul în 1909 la Britsh Museum din Londra, cu această mențiune specială. Cu prilejul unui proces intentat scriitorului Arthur Ransome, în 1915, — proces prilejuit tot de „chestia Wilde" —a trebuit să fie cetită întreaga **Epistolă** în fața judecătorilor. Evident, presa engleză și, după ea, cea străină, a reprodus fragmente mari, astfel că oricine putea cunoaște conținutul manuscrisului încredințat lui Ross. De fapt, **De Profundis**, cunoscută de mult și publicului cetitor român, cuprinde fragmente din **Epistola** apărută azi în întregime numai în ediție germană.

Aesta e istoricul scrisorii, care este o profesiune de credință făcută de cel mai „fericit dintre artiști" după prăbușirea lui în mizeria cea mare a vieții omenești. Wilde a scris lui Ross : „N'am nici o plăcere să fiu de râsul posterității : pentru simplul motiv că am moștenit dela tatăl și dela mama mea un nume mult stimat în literatură și artă ; nu pot suferi ca acest nume să rămână pătat pentru totdeauna. Nu-mi apăr modul cum am trăit. Il lămuresc. In scrisoare se găsesc unele pagini cari arată desvoltarea mea spirituală în temniță, caracterul meu nestrămutat și atitudinea mea intelectuală, în fața vieții".

Titlul latinesc : **Epistola : In Carcere et Vinculis**, a fost indicat de Wilde. El recomandă în mod ironic executorului său testamentar ca „dactilografa" (nu existau pe atunci decât „copiste") să fie închisă în birou cât timp va copia manuscrisul, având toate cele necesare pentru traiu. Aceasta, ca și cardinalii cari trebuiau să aleagă un Papă — și cari nu puteau ieși până ce nu luau hotărârea, deschizând ușa care da în balcon, ca să vestească lumii : „Habet Mundus Epistolam !" Amară ironie din partea acestui artist care s'a hotărît să se spovedească în fața unei lumi, păcătoase și ea. „Timp de doi ani am purtat cu mine (în temnița din Reading) povara tot mai grea a acestei amărăciuni ; acum, după ce am scris, am scuturat de pe mine o bună parte din povară".

Scrisoarea lui Oscar Wilde nu poate fi rezumată : e atât de plină de idei înalte, de simțăminte deseori tragice, încât valoarea ei **morală** covârșește falsa moralitate a societății care l-a condamnat ca pe un simplu rău-făcător, pe baza câtorva rânduri găsite de tatăl prietenului căruia i-a scris Wilde. Pe care îl iubea Wilde... O iubire pe care el o mărturisește în **Epistola**, cu demnitate, cu conștiința fermă a omului care își ia răspunderea faptelor — și care și-a îndrumat viața după idealuri estetice încă inaccesibile mulțimilor supuse instinctelor și superstițiilor.

„Eu am fost, scrie Wilde, un reprezentant al artei și culturei epocei mele. Am afirmat aceasta în vremea bărbăției mele și am silit pe contimporanii mei să recunoască aceasta. Puțini oameni ocupă un astfel de loc în timpul vieții lor... De obiceiu, după cum hotărăsc istoricii și criticii, cu mult mai târziu, după ce omul a părăsit epoca lui. Cu mine a fost altfel. Eu am descoperit epoca mea... Și Byron a fost un reprezentant, dar el a oglindit suferința timpului său — prisosul lui de suferință. Eu am reprezentat însă ceva mai nobil, ceva care rămâne, ceva de-o importanță mai vitală și mai larg cuprinzătoare... Zeii mi-au dăruit aproape din toate. Aveam geniu, un nume strălucitor, o poziție socială înaltă, glorie, strălucire... Am făcut din artă o filosofie, din filosofie o artă. Am învățat pe oameni să gândească altfel și să dea lucrurilor alte culori. Tot ce spuneam sau făceam, minuna pe oameni. Din cea mai obiectivă formă pe care o cunoaște arta; din dramă, am făcut un mijloc de expresie personală, ca poezia lirică ori sonetul ; am lărgit domeniul dramei și i-am îmbogățit caracteristicile. Dramă, roman, poem în proză, versuri, dialoguri spirituale sau fantastice — tot ce atingeam, căpăta o nouă frumusețe... Am arătat că adevărul și „falsul" sunt forme intelectuale ale destinului. Arta a fost pentru mine cea mai înaltă realitate. Viața era numai o ramură a poeziei. Am trezit imaginația secolului meu, așa că s'au ivit în jurul meu mituri și legende. Intr'o frază am suprins toate sistemele filosofice — iar într'o epigramă, întreg destinul... M'am lăsat însă cufundat, destulă vreme, într'o bună stare a simțurilor. Mă bucuram că eram considerat ca un flaneur, ca un dandy, ca un erou al modei. M'am înconjurat cu firi meschine și spirite înguste. Mi-am săpat propria mea glorie... crezând că am o tinerețǎ veșnică. Obosit să mai rătăcesc pe înălțimi, am căutat în adîncuri farmece noui".

După câteva decenii, cuvintele acestea ale lui Wilde au o resonanță pătrunzătoare. El a anticipat judecata criticei și s'a auto-caracterizat cu o sinceritate care nu atinge grandomania, pentrucă surprindem între rânduri acea ironie a spiritului desabuzat. Iar mărturisirile lui „imorale" apar, în această epocă de pansexualism, ca naivități pe cari marii și micii și prea numeroșii păcătoși de azi le privesc cu indulgență — și cu admirație pentru o operă neperitoare.

P. ARBORE

Gânduri

Ia pildă copacul din fața casei tale şi ruşinează-te de el, dacă n'ai rodit în fiecare an.

*

„Le malentendu" al vieții noastre literare vine din faptul că fiecare critic vrea să pară mai pretențios decât este şi mai rafinat.

*

Ridicându-se împotriva „technicianilor" în dramaturgie, un acerb confrate se întreba dăunăzi :

— Ce-a mai rămas din Sardou ?

...Intr'adevăr ce-a mai rămas din Sardou şi, mai ales, ce-a mai rămas din contemporanii lui Sardou, cari n'aveau technică teatrală ?

*

Obscurii poeți moderni mă neliniştesc: nu ştiu unde li se sfârşeşte geniul şi unde începe farsa.

*

Numai tinerii au idei. Ideile bătrânilor sunt ale altora.

*

Nu pune meritul operei tale în noutate : totdeauna se va găsi cineva mai nou...

*

In artă, la noi, nu e absolută nevoie să produci. Marea taină a succesului este să administrezi, cu abilitate, puținul pe care l-ai creat, întâmplător, în tinerețe.

*

Cine stă de vorbă, cu vorba rămâne.

*

Sticletele e mai deştept ca boul, dar nu poți ara cu dânsul.

*

Măgarul îl încaleci urcându-te pe el ; omul, vârându-te subt el.

*

Din orcine poți să faci un măgar dacă-l convingi că duce'n spate moaştele ultimului sfânt.

*

Ca să fii prooroc, n'ajunge să mănânci lăcuste.

*

N'am să discut architectura templului ca țiganul venit să-i spurce treptele.

*

— De ce nu iei biciul să goneşti din templu pe negustorii de falsă literatură?

— Fiindcă n'au păcălit încă pe nimeni cu marfa lor...

*

La noi n'ai dreptul să spui adevărul — ai numai dreptul de-a calomnia.

*

Felicitându-te pentru o lucrare nouă, unii au aerul să-ți spună :

— Pân'acum te credeam un imbecil...

*

Nu disprețui preocupările meschine ale celorlalți, căci, pentru dânşii, ele au importanța marilor tale năzuinți.

*

Din ce în ce sporeşte la noi numărul scriitorilor cari „nu fac concesii publicului" : ei fac concesii numai zeilor...

*

Sunt un mare admirator al artei noui, al teatrului de avantgardă, al poeților profunzi, al prozatorilor geniali. Nu reuşesc, însă, să-mi domin, la ultima lăsare de cortină, la ultima pagină citită, un imperceptibil :

— Bine că s'a isprăvit...

*

Nu poți şlefui diamantul cu labă de elefant şi nici catedrală nu vei dura cu unelte de ceasornicar.

VICTOR EFTIMIU

Toamna*)

LADISLAV REYMONT

Domnul fie binecuvântat !

— In veacul veacurilor. Amin !

Şi 'ncotro mergi, Agata ?

— In lume, printre oameni, dragă părinte, în lumea mare !

Şi descrise cu bățul un arc, dela răsărit la apus.

Preotul se uită în depărtare și plecă repede ochii, căci soarele orbitor părea atârnat deasupra zării ; apoi întrebă, încet, aproape fricos :

— Atunci, Klemby te-au dat afară ? Poate nu e decât o ceartă... Poate...

Nu răspunse imediat, se îndreptă puțin și târâ privirile grele de bătrână peste câmpiile goale, tomnatice, peste acoperișurile din sat, ascuns printre vii.

— Doamne, nu, ...nu m'au dat afară... Sunt oameni cumsecade, suntem rude. Şi nici ceartă n'a fost. Dar am înțeles că e timpul să plec. Când ești în căsuța altuia, trebuie să te cobori chiar și'n râu. Trebuia... ...Nu mai era treabă pentru mine... Iarna e aci... Ați vrea să-mi dea supă și un colț pentru dormit, pe nimic ?.. Și apoi, au înțărcat vițelul... Și păsările cari trebuie să le ții hambar, și nopțile cari devin reci ! Le-am cedat locul... Ar fi fost păcat pentru bietele animale, sunt și ele fápturile lui Dumnezeu !... Suflete drepte ce mi-au dat acoperământ toată vara, mi-au dat un colț pentru dormit și mâncare. Mă lăfăiam ca o adevărată proprietăreasă... Şi iarna venită, trebuia să plec în lume să cerșesc. Nu-mi trebuie mult, voi cere pomană oamenilor buni, voiu ajunge primăvara, cu ajutorul Domnului Iisus, și poate o să mai pun deoparte și câtiva grosz. O să le prindă bine în vremurile grele dinainte de recoltă... Și apoi ! sunt rude... Și sigur că bunul Iisus nu părăsește pe bieții nevoiași !

— Sigur că nu-i părăsește ! strigă repede preotul.

Și-i strecură pe furiș în mână un zlatowka.

— Părinte, bunul nostru părinte !

Căzu la genunchii lui, pe cari-i atinse cu capul, și lacrimile se împrăștiară ca mazărea pe fața cenușie, asemănătoare pământului de toamnă arat.

— Mergi cu Domnul! șopti ei, încurcat, ridicând-o de pe pământ.

Cu mâinile tremurânde, își ridică desagii și bătul, împodobit la capăt cu spini, își făcu cruce si plecă, spre pădure, pe drumul plin de gropi, din când în când se întorcea spre sat, spre câmpiile unde se desgropau cartofi, și spre fumul focurilor ciobanilor care se ridica în spirală din miriște ; se uita tristă. La urmă, dispăru în dosul tufișurilor drumului.

Preotul se așeză lângă plug, trase o priză de tutun și deschise ceaslovul. Dar privirea lui aluneca departe de literele roșii ; fugea pe câmpia imensă, adâncită într'o visare de toamnă, rătăci pe cerul palid, și se opri pe argatul aplecat asupra brăzdarului.

— Walek... he !.. brazda e strâmbă ! strigă el, ridicându-se puțin.

Și plimbă din nou privirea distrată pe literele roșii ale ceaslovului mișcând încet buzele ; dar, în fiecare clipă, ridica ochii și urmărea caii, sau ciorile ce săreau dealungul brazdei, cu ciocul întins, și, luând greoi sborul la fiecare pocnitură de bici, de câte ori se întorcea plugul, ca imediat apoi să se lase pe pământul arat, și să întindă ciocul spre bulgării uscați și tari.

— Walek ! biciuiește iapa din dreapta. Merge încet !

Surâse, căci abia atins, animalul începu să tragă. Când caii ajunseră la șosea, se ridică repede, îi mângâie prietenește pe gât, și ei întinseră nările, și-i mirosiră blajin obrazul.

— Heeet-aa ! strigă Walek cu vocea cântătoare.

Scoase din pământ ferul plugului care strălucea ca argintul, îl ridică puțin, trase puțin caii de hățuri făcându-i să descrie un semicerc scurt, mișcă biciul și caii porniră din loc cu atâta forță încât fiarele gemură. Şi el ară înainte banda mare de pământ care făcea cu drumul un unghiu drept, și astfel unei fâșii lungi de pânză ordinară, desfăcându-se pe pantă dulce până în satul din vale, înecat în viile roșii și galbene.

Totul era liniștit și adormit în nepăsarea aerului cald.

Cu toate că era sfârșitul lui Septembrie, soarele era încă foarte cald ; era atârnat la mijlocul drumului, între amiazi și apus, deasupra pădurii, astfel că tufișurile și pietrele, și perii de pe câmp, și chiar bulgării de pământ tari și uscați, lăsau în spate, umbre reci cari aminteau noaptea.

Liniștea domnea pe câmpiile pustii, și o blândețe îmbătătoare umplea aerul prăfuit de soare ; sus, pe albastrul deschis, zăceau nori mari, albi, împrăștiați ici și colo în desordine, ca troiene de zăpadă strânse de vifor și apoi destrămate.

Şi deasupra lor, până unde mergea și privirea, câmpiile cenușii erau așezate ca un imens blid cu marginea albastru-închis ; un blid în fundul căruia lucea, ca un fir de argint, strălucind în soare, pârâul cu anini și sălcii. Se lărgea în mijlocul satului într'un lac mare, prelung, și fugea spre nord printr'o spărtură între coline ; satul era în fund, în jurul lacului, și se juca în soare, printre vii cu culori tomnatice ca o omidă roșie și galbenă ghemuită pe o frunză uscată de lipan. Intre el și pădure se întindea țesătura ștearsă a câmpiei, pânza grosolană a pământului cenușiu, îngrădirile de pietre și pruni. Din loc în loc, râuri de aur se vărsau în zugrăveala argintie.

Niprali în flori, parfumați, vestejeau ; matcile uscate ale micilor torente străluceau de albeață ; drumuri nisipoase, adormite, mărginite cu plopi enormi, se urcau încet spre pădurea mare.

Preotul se sculă deodată din visare, un muget trist și prelung se aude punând pe goană ciorile, cari cu un țipăt își iau sborul spre câmpiile cu cartofi ; și umbrele lor, negre și strălucitoare, fugeau sub ele prin miriște și pământurile arate.

Punând mâna la ochi, privi sub soare: o fată tânără venea pe drum, trăgând de sfoară o vacă mare. Când trecu, binecuvântă pe Dumnezeu și voi să sărute mâna preotului ; dar vaca trase brusc de sfoară și începu să ragă.

— Mergi să o vinzi ?

In românește de ALEXANDRU IOSIF

---

*) Din romanul „Țăranii".

BIBLIOGRAFICE

Din trecutul: „Universului Literar“

Nu cred cu totul lipsită de însemnătate cercetarea de faţă: ea ne va arăta că **Universul literar** a adus unele servicii reale scrisului românesc, deschizându-şi larg coloanele fie scriitorilor recunoscuţi şi in plină producţiune, fie modeştilor începători cu adevărat înzestraţi.

Ne interesează, deocamdată, anii 1910—1911 în care pe lângă colaborarea regulată a prozatorului **Emil Gârleanu**, mai dăm peste reale valori literare ca:

1. **I. Dragu**, care, în numerile 10—11, publică bucata: **Pe drumul nebuniei;**

2. **Corn. Moldovanu** (No. 28) cu: **In cetatea morţilor;**

3. **Victor Eftimiu** care dă un fragment din **Inşiră-te mărgărite;** plus un mare număr de reprezentanţi autorizaţi ai culturii şi ziaristicei noastre. Astfel, dintre cei dintâi, amintesc numele regretaţilor: **A. Vântul**, un minunat vulgarizator al clasicismului şi chestiunilor de istoria artei, lângă care se situiază de minune (mai mult ca traducători) **Benedetto de Luca** şi **Alexandrescu-Dorna.**

In fruntea ziariştilor trebuesc puse numele d-lor **Leontin Iliescu** şi **M. Negru**, prezenţi aproape în fiecare număr, cum şi acela al ziaristului-scriitor în dialect, **Emilian E. Ciuceanu** care, fără să fi împlinit majoratul, traduce „Scrisori din moara mea“ ale lui **Daudet** (No. 21, 25 28, 47 din 1910; 1—1911), pe lângă unele încercări originale, iar după aceea, cu bucăţi mai puţine pe d-nii **G. Cosco** şi **V. Bilciurescu.**

Dintre folclorişti amintesc numai numele preotului covurluian, **Petru Gh. Savin**, care a lucrat, în acelaş sens, şi la **Dunărea de jos (Galaţi).**

Incolo — nume încă destul de cunoscute şi anume:

acela al d-lui **Em. Riegler**, care ne-a comunicat de curând, prin **Ideea europeană** interesante impresiuni dela cea mai înstreinată ramură de Români. **Istrienii;** al economului profesor şi folklorist **D. Furtună**, al căpitanului **Dim. C. Zavalide**, pe vremea aceea numai traducător, mai târziu conducător iscusit de reviste, al poetului **I. N. Pârvulescu**, al d-nei **Smara**, care semnează desigur, versuri războinice, al scriitorului **D. Iov**, care se pare că a părăsit literatura pentru politică şi administraţie, al căpitanului **Const. Argeşan**, laureatul de deunăzi al ziarului **Universul** care îşi dibueşte pseudonimul schimbându-şi-l aproape de la bucată la bucată (1), al avocatului **George Tărăbuţă**, pe care se pare că nevoile l'au smuls cu totul din mijlocul „schiţelor din viaţa coriştilor“, în fine, pe d. **C. N. Mihăilescu-Conemy** (2) care pare a nu fi găsit în literatură adevărata mulţumire sufletească.

Dar cercetarea de faţă mi-a scos în evidenţă o întreită serie de adevăraţi eroi ai poeziei. Mi-i aduc aminte aşa cum i-am cunoscut şi'n zadar îi caut, fie în paginile vieţii, fie în acelea ale actualităţii literare: mă gândesc la atâţi nefericiţi începători cărora moartea nemiloasă le-a tăiat năzuinţele spre frumos: la eroul **Const. T. Stoica** (pe vremea aceasta numai: **Delazilişte** şi numai prozator sau traducător) şi la mai puţin inspiratul **Mihail Em. Pricopie** (colaborator al revistelor d-lui **Iorga**) decedat în urmă, ca profesor într'un oraşel de provincie; la inzestraţii concetăţeni **Const. Spirescu** (3) căruia la o **Poşta redacţiei** i se spune:

Vă mulţumesc pentru aducere aminte. Regret că scrieţi aşa de rar.

Şi la temperamentul poetic al hoinarului **Traian Anghelovici** 4).

Şi, odată cu ei, la atâţia eroi deveniţi anonimi din cauza sgomotului asurzitor cu care actualitatea are grije să risipească posibilităţile trecutului. Mă gândesc la atâţia alţii chiar mai puţin cunoscuţi ca acel nefericit visător **Liviu Coman**, autor de romanţe sentimentale. la versificatorul cu trăsătură romantic-modernistă **P. Dănescu**, la câmpinenii **Maria Vasilescu** şi **M. Alexandrescu** căruia la **Poşta redacţiei** i se spune:

Ne-aţi uitat? Nu mai scrieţi nuvele frumoase? 5)

Şi încă:

Cu mulţumiri. Oricând veţi trimite, va fi binevenit 6).

Infine la d-nele **Sofica Mladinof** şi **Constanţa Sisyla Economu** — cu un cuvânt la atâţi pelerini nenorocoşi cari au bătut la poarta literaturii.

E o greşală dacă-i reamintim? Pentru cei grăbiţi, da. Pentru noi, însă ei reprezintă paşii pe loc pe care i-a făcut şi scrisul românesc în tendinţa de urcare care l-a caracterizat.

Să ne gândim la un singu lucru: la ceeace a rămas din tot acest material: **Gârleanu**, aici, alţii, aiurea şi să fim recunoscători nenumăraţilor porumbei cari s'au jertfit spre a constitui un piedestal puternic marelui scris românesc. E o jertfă pe care suntem obligaţi să le-o recunoaştem, mai ales că, prin ea, s'a păstrat neatins nivelul adevărtului gust literar.

Cu atât mai mult trebue să facă acest lucru revista aceasta, cu cât, în numele amintite, va regăsi nu numai o etapă a scrisului românesc, dar a însăşi existenţei sale.

PAUL I. PAPADOPOL

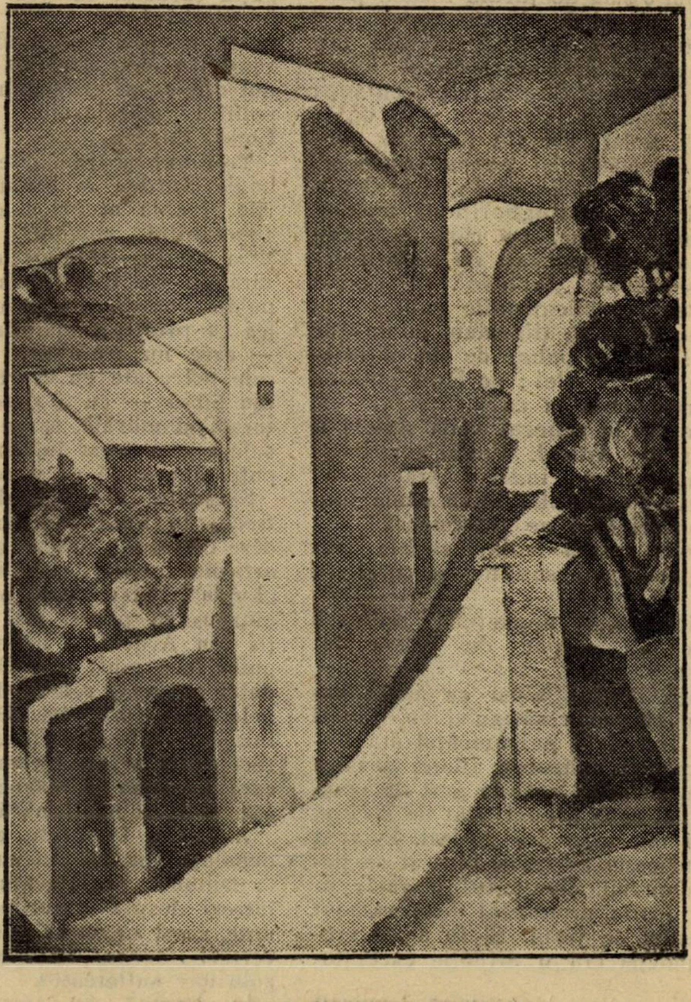

JEAN NEGULESCU: PEISAJ

---

1) Astfel d-sa semnează: Const. Em. Popescu — Const. Popescu-Piteşti, C. Em. Popescu-Argeşel, în fine C. Em. Argeşan.

2) Colaborator al „Semănătorului“; autor de schiţe umoristice, pentru copii, traducător şi autor de epigrame.

3) Prozator de valoare. Colaborator la „Semănătorul“. Autor al volumelor „Pe căi piezişe“ (proză) şi „Pe drumul gloriei“, (poezii de război). Cere să fie trecut dela partea sedentară la linia de bătae şi moare vitejeşte la 16 August 1917, la Grozeşti.

4) Autor al unui volum de versuri marinăreşti „Cântul valurilor“. Aici dă două bucăţi.

5) In „U. L.“ 1910, No. 18.

6) Ibidem 1910 N. 20. Publică: Sonete, cântece şi nuvele. Ce s'o fi făcut cu această persoană? Şi-o fi găsit adăpost în petrol sau va fi murit? Subsemnatul, care nu e străin de chestiunile câmpinene, nu poate răspunde.

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Izolare sociala şi naţionalism

Tăria şi curăţenia naţionalismului în Ardeal se datoresc în mare parte izolării sociale de maghiarime în care trăiau românii. Izolarea aceasta nu era ceva pus la cale în mod conştient, ci ea era o urmare firească a împrejurărilor. Românii formează masse compacte pretutindeni şi astfel ţăranul român nu simţia nici nevoia şi nici nu i se cerea de nimeni să se apropie sufleteşte de maghiarime. Contactul care în mod fatal trebuia să-l aibă cu exponenţii acesteia era de aşa natură încât mai curând îl înstrăina de ungurime, de cât să-l apropie.

Administraţia politică era reprezentată la sate prin notari unguri sau evrei (români extrem de puţini), iar la centru plăşii prin faimoşii „solgăbirăi", funcţionarii dela căile ferate şi dela poştă, toţi unguri, erau vestiţi pentru bădărănia cu care se purtau faţă de public, fără excepţie ; fiscul venea în atingere cu ţăranul numai în cazuri foarte neplăcute, când trebuia să-l execute pentru impozite sau să-i „bată casa la tobă" pentru datoriile ce le avea la băncile evreo-maghiare ; forţa publică era întruchipată prin jandarmul cu pană de cocoş la chipiu.

Aceştia erau factorii naţiunei dominante, pe care îi cunoştea şi de al căror „concurs" nu se putea lipsi ţăranul român, care numai în cazuri de tot rare venea în contact şi cu funcţionarii mai superiori şi mai civilizaţi în procedeuri dela prefecturi, tribunale sau administraţii financiare. La ministerele din Budapesta nu credem să se fi dus într'o sută de ani o sută de ţărani români pentru cauze private de-ale lor.

Intelectualitatea română, ridicată din acelaş mediu şi deci cu aceleaşi experienţe şi amintiri despre reprezentanţii naţiunei dominante, s'a ţinut şi la oraşe în aceeaşi izolare socială faţă de maghiarime. Românii îşi aveau „casinele" lor, unde se întruneau ei de ei, în deplină libertate şi nestingheriţi de nimeni, fiindcă acele casine, pe care le aveau şi maghiarii, se bucurau de toate drepturile societăţilor „închise". La casină veneau toate publicaţiunile politice şi culturale ; acolo se discutau, la un joc de cărţi sau la un pahar de vin, chestiunile dela ordinea zilei ; se făcea politică şi se punea lumea la cale.

Aceasta era în general viaţa socială a românilor din Ardeal. Puţinele excepţiuni, unde câte-un individ „fraterniza" cu ungurii, nu schimbă întru nimic fondul problemei care ne interesează.

Mulţumită acestei izolări sociale am avut naţionalismul sănătos şi curat în Ardeal.

Dar nici această nepreţuită comoară sufletească n'a scăpat de bătaia lui Dumnezeu.

Deputaţii români, aleşi cu multe suferinţe şi cu jertfa sângelui de ţăranii noştri şi trimişi în parlamentul din Budapesta pentru apărarea fiinţei noastre naţionale, au prins repede gust de viaţa de capitală, până atunci atât de străină sufletului românesc din Ardeal. Evident că la Budapesta se trăia bine şi se petrecea admirabil, elementul maghiar având un foarte pronunţat temperament pentru astfel de viaţă. Şi în acele vremuri deputăţia era o situaţie excepţională.

Nu e mai puţin adevărat, că deputaţii noştri de atunci erau nevoiţi să stea în Budapesta, când parlamentul funcţiona, dar nu vedem nici o necesitate imperioasă pentru hotărîrea comitetului partidului naţional român de-a transpune centrul mişcărei politice la Budapesta. Dacă s'ar fi mărginit numai la aceasta poate urmările „desrădăcinării din vatra strămoşească" a politicei tot n'ar fi fost atât de grave. Comitetul a crezut că face un act de cuminţenie înfiinţând în capitala Ungariei, pe care însă românii n'o considerau şi capitala lor, un ziar oficios al său „Lupta" şi o foaie săptămânală pentru popor.

Argumentele invocate pentru justificarea necesităţii acestor publicaţiuni erau : Legătura directă cu clubul parlamentar şi informaţiunea mai repede ce s'ar fi putut obţine în capitală. Primul argument ar fi căzut dela sine, dacă s'ar fi luat în considerare împrejurarea, că clubul parlamentar funcţiona abia în timpul scurt de câteva luni cât ţinea sesiunea parlamentară, iar cât priveşte repeziciunea informaţiilor de ajuns să amintim că Aradul e la o depărtare de câteva ore de Budapesta şi foile maghiare arădane primeau prin telefon ştirile de-odată cu ziarele din capitală.

Dar aceste argumente nu erau de fapt ale comitetului, care poate nici nu s'ar fi gândit la editarea de ziare, ci ele i-au fost suggerate de tipograful Dimitrie Birăuţiu, care voia să-şi facă afacerile sale cu banii comitetului şi sub egida „naţionalistă" a acestuia. Birăuţiu era un semidoct, ridicat din rândurile tipografilor simpli, şi nu avea nici cel puţin caracter integru. Politiceşte el era în serviciul lui Const. Burdea şi din cauza miopiei comitetului naţional el a reuşit în mod deghizat să facă în organul oficios al partidului naţional român politica măcelarului dela Caransebeş, Const. Burdea.

Trei ani şi jumătate şi-a făcut compania Burdea & Birăuţiu toate afacerile şi abia atunci şi-a deschis ochi şi venerabilul comitet. Dar atunci era prea târziu. Răfuiala dintre comitet şi Birăuţiu s'a transformat într'un scandal public enorm, din care Birăuţiu s'a ales cu profituri materiale, iar comitetul — care nu trase nici o învăţătură din cele petrecute cu cearta dela „Tribuna" din Sibiu — cu a doua înfrângere culturală şi morală, ca în scurtă vreme să sufere o a treia înfrângere, tot atât de puţin onorabilă ca şi celelalte.

Scandalul dela ziarul „Lupta" se petrecea în anul 1910, în epoca de decădere culturală, despre care am vorbit in articolul anterior. Din fericire nici „Lupta", nici foaia pentru popor n'au pătruns în pături mai largi la populaţia din Ardeal şi astfel otrava lor n'a putut face mult rău. Oficialitatea partidului naţional român dăduse prin organele sale oficioase din nou dovadă de incapacitate culturală şi de atitudine direct ostilă oricărei emancipări culturale, care însemna şi emancipare de sub tutela politică a oficialităţii.

A fost o fatalitate, ca în epoca când deputaţii români puteau să vorbească de la tribuna parlamentului ungar lumei întregi despre durerile neamului românesc, acest neam să asiste acasă la el la certuri interne, din care se vedea multă goliciune sufletească.

In „Lupta" au început, după cearta cu comitetul, atacuri făţişe împotriva fruntaşilor vieţii româneşti, indiferent dacă făceau sau nu parte din oficialitatea partidului. „Luptei" îi răspundea „Tribuna", pe aceasta o acuza „Drapelul" din Lugoj al d-lui Valer Branişte, iar în „Telegraful Român" făcea teorii de politică „cuminte" fostul tribunist Eugen Brote, în vreme ce Ioan Slavici apăra în aceleaşi coloane pe trădătorul Vasile Mangra.

Destrămarea — am putea zice chiar destrăbălarea — politică începuse. Era foarte firesc, şi omeneşte uşor de explicat, ca în această stare de decadenţă generală a moralei publice să se ivească şi „profitorii". Profit se putea trage în diferite feluri în acele vremuri : Mai întâi „chestiunea naţională" era un bun izvor de exploatat.

Două curente au existat totdeauna în Ardeal. Unul naţionalist intransigent şi celălalt moderat cu inclinaţiuni spre o împăciuire cu maghiarimea. Naţionalismul intransigent revenea „de drept" oficialităţii partidului şi forma un fel de monopol, iar „politica modernă era „bună" pentru capii celor două biserici române, cari se găseau între ciocan şi nicovală, ciocanul fiind guvernul ungar, iar nicovala partidul naţional, adică întreaga românime din Ardeal.

Ce era deci mai firesc ca aderenţii politicei moderate să facă o încercare de-a exploata starea de complectă desorientare politică pentru realizarea unei împăciuiri cu maghiarimea. O mie şi mai bine de ani a nutrit poporul român, nu numai din Ardeal ci de pretutindeni, o duşmănie neîmpăcată împotriva ungurimei, şi în anul Domnului 1910, care nu mai era tocmai aşa departe de anul mântuirei desăvârşite, s'au găsit naivi printre românii ardeleni să creadă că un proces de rasă milenar se poate tranşa de bun acord cu cel mai şovinist reprezentant al ungurimei, care a fost contele Ştefan Tisza, supranumit călăul naţiunilor.

Dar acele „pertractări de pace" se datorau tot împrejurării transpunerei centrului politic la Budapesta. Astfel s'a evidenţiat prin toate efectele şi urmările cauzate de această schimbare radicală în tradiţia politicei româneşti că oficialitatea partidului naţional român nu numai că a greşit când a transpus centrul politic dela Arad la Budapesta, dar prin aceasta a prejudiciat şi interesele culturale ale naţiunei, căci în loc să ajute desvoltarea presei naţionale existente din Ardeal i-a pus în coastă alte publicaţiuni slab redactate şi cu tendinţe meschine.

In articolul viitor vom vorbi despre „împăcarea cu ungurii".

ION BAILA

NEGUŢITORUL DE TABLOURI *)

— O ciocănitură discretă în uşa atelierului.

Elma, — modelul meu cu părul cenuşiu, pielea — alb de fildeş — şi pântecele un poem al luminii — tresare. Obrajii ei — catifelaţi ca o piersică pârguită — se impurpură.

Ii fac semn să nu se mişte.

Elma îşi potriveşte, cu mişcări de orientală, bogăţia şoldurilor rozii — şi surâde intimidată.

O altă bătaie, mai puţin discretă.

Las paleta din mână, aşez studiul început, cu faţa spre perete — şi m'apropii de uşă.

Elma îşi înfăşoară înfrigurată, albul viului gol în şalul negru de Persia şi — cu salturi de panteră speriată — se ascunde.

— „Cine-i ?"

— „Eu... Iancu..."

Deschid.

Iancu, d. Iancu, neguţătorul de tablouri, pătrunde în atelier, calm, cuviincios, grav, iar barba lui sură de dimensiuni biblice, se clatină solemn în încăperea atelierului — unde simte plutind parfumul cărnii tinere şi al esenţei de terebentină...

Oaspetele îmi lămuri — răspicat şi părinteşte — rostul vizitei sale. Un domn bogat ar ţine să-mi cumpere toate pânzele terminate. D-l Iancu e trimis să vadă, să judece şi să „trateze" în numele acelui Mecena, care doreşte să rămână anonim.

Vestea mă bucură. Scap de atâtea plicticoase treburi cerute de înjghebarea unei expoziţii : rame, cuie, camioane, invitaţii, cataloage— plus penibila datorie de a sta în uşa „prăvăliei" o lună întreagă, negustorind.

Dar d. Iancu are — în prezentarea ofertei — o rezervă care mă nelinişteşte. Zic :

— Toate sunt bune, dar pare-mi-se domnule Iancu,—d-ta îmi ascunzi ceva.."

— „Să-ţi vorbesc cinstit" răspunse bătrânul... „Arta d-tale nu cred să placă clientului meu... De altmintreli — te rog să nu te superi—nici mie nu-mi place.."

Făcui ochii mari.

Domnul Iancu zâmbi cu bunătate, netezindu-şi cu degetele uscate şi distinse podoaba bărbei sure. Iar privirile lunecară — semnificativ — peste pereţii tapetaţi cu studii şi tablouri...

Apoi urmă :

...„Şi formele, şi culorile, şi subiectele d-tale îmi tulbură, îmi sfredelesc sufletul, — mi-l sperie în loc să mi-l odihnească... In vremea noastră se făcea altfel de pictură. Ce timpuri erau atunci ! Şi ce oameni ! Nu ştiu cum, dar par'că pe tot pământul era lumină caldă şi pace. Simţiai că soarele era fericit — şi fericiţi erau oamenii, merii din grădină, firul de iarbă şi firele de nisip şi apele... Femeile erau curate la trup şi cinstite la privire. Bărbaţii deschişi la suflet, ca cerul — şi generoşi, mai generoşi de cât sunt astăzi regii... Ah !... D-ta n'ai apucat timpurile noastre ! Ce opere frumoase ai fi putut zămisli, de-ai fi trăit cu noi ! Ce opere frumoase !...

„Dar vremea trece şi nu se mai întoarce. Nici oamenii nu se mai întorc ! D-ta trăeşti în vremea asta — eu, din amintirea vremii mele. Cine poate şti ce-i în sufletul meu şi ce lume stă închisă acolo !... Şi — vezi — poate, tot d-ta ai dreptate. Căci traeşti înfipt adânc în ziua de azi. Eu, ca un nebun bătrân, caut, mereu spre alte zile, şi toate cele din jurul meu mi se par străine, urâte şi fără noimă. Aşa de pildă, cu figura pe care o ai, pieptănat lins, ras la ceafă, fără barbă şi ras de mustăţi — mutra d-tale mă copleşeşte de amintiri caraghioase. Imi aduci aminte de un saltimbanc italian care se strâmba prin pieţe, pe la răspântii şi prin maidanuri — ca să râdă lumea de el şi să capete astfel gologani... Era, pe timpul acela, mare ruşine să te sluţeşti, rupându-ţi din obraz podoaba care te face la chip cu Dumnezeu... Astăzi toată lumea umblă ca d-ta. Iar, eu când trec pe uliţele mari, copii cu şepci de şcoală în cap, mă întreabă ştrengăreşte: — „Unchiule, când mergem la frizer ?..." Eu râd, îi mângâi pe frunte şi le răspund: — „Când o da porunca Cel de sus, copii..." Ce să le faci ? Altă lume ! Parcă eu nu râdeam de bătrânii noştri ? Da — timpurile nu se înţeleg între ele : se râd şi se alungă. D-ta dacă ai fi venit acum cincizeci de ani, cu pântecele acela de fată, agăţat colo sus, lumea ar fi spus că eşti un şarlatan sau că ţi-ai perdut minţile. Chiar eu aşi fi spus aşa atunci — cum şi azi mi-ar veni să spun — dacă nu te-aşi cunoaşte sănătos şi cinstit. Dv. tinerii, aveţi mare lipsă de cuviinţă ! Nu te supăra. Am spus asta şi lui Pallady, care are o barbă tot aşa de cenuşie ca a mea. Mare lipsă de cuviinţă ! Dv. faceţi în tablouri, lucruri cari nu se cade : femei dezbrăcate, care-şi taie unghiile sau se spală în lighean, oameni urâţi, obosiţi cu haine care put, odăi unde mobilele stau să cadă una peste alta, şi o oală de noapte, care se vede sub pat, şi câmpuri fără flori, fără grâne, fără păstori, — triste, aşa de triste, că te podidesc lacrimile... Unde le vedeţi toate acestea ? Eu nu le văd nicăire".

Indrăznii, timid :

— „In sufletul nostru stau, domnule Iancu şi noi de acolo le smulgem..."

Domnul Iancu izbucni :

— ...în suflet ! Şi eu am un suflet, şi clientul meu are un suflet, toţi oamenii au un suflet !.., de ce nu smulgeţi nimic din sufletul nostru, ca să-l aşterneţi pe pânză ?... Şi noi avem un suflet !.. Cel mai nemernic dintre noi are un suflet. Ah !... d-ta nu înţelegi durerea unca de om bătrân, care stă aruncat în haosul unei lumi ce simte şi grăeşte străin !...

Domnul Iancu tăcu. Braţele lui veştede rămaseră împietrite pe genunchii, ale căror rotule ţipau colţuri ascuţite în stofa pantalonilor lustruiţi de vreme. Numai ochii d-lui Iancu vorbeau. Aveau in ei un tremur umed de o adâncă şi stăpânită duioşie.

Pe spătarul fotoliului în care d. Iancu îşi odihnea ruina — o pată albă rădea luminos, ca un buchet de crisanteme. Era cachecorsetul modelului meu.

Uitasem de Elma.

. . . .

Teatrul Naţional : HOŢII de Schiller.

Tinereţea directorului Teatrului Naţional demonstrează că nimic nu poate să-i stea în cale, ca să dea repede, piese variate, cât mai variate ca gen.

Este aceasta o impresionantă dovadă şi de hărnicie şi de autoritate, pentru director, dar şi de emulaţie pentru actori.

Reluarea „Hoţilor" a ridicat însă o chestiune : oricâtă hărnicie şi oricâtă bunavoinţă s'ar depune, timpul de preparare îşi are şi el imperativele spre a impune cel puţin atmosfera necesară piesii.

Mi s'ar părea naivă discuţia asupra piesii, intrată în domeniul literaturii dramatice universale. Ea conţine toate motivele unei atmosfere romantice de tinereţe dornică de libertate, dint'o vreme de mult apusă şi ca atare are mai mult interes istoric.

Cere însă prea mult, enorm de mult actorilor ca să facă viabile împrejurările de atunci şi râvnirile autorului, dăinuite în timp şi prin ţinuta lor morală şi prin naivitatea lor sentimentală.

Şi din acest punct de vedere, interpretarea n'a corespuns integral. Afară de superioritatea marelui artist Nottara, care a dat o magistrală interpretare rolului părintelui îndurerat şi de sforţările aşa de echilibrat şi sintetic arătate de d. Sârbul (Spizelberg), ceilalţi actori au umblat pe lângă roluri.

Insuşirile aşa de apreciate ale d-lor Calboreanu, Vracca şi Băltăţeanu dibuiau să găsească tonul.

Teatrul Regina Maria : MICHEL PERRIN şi OMUL DE CRISTAL.

Omul de cristal e o comedie uşoară a lui Duvernois. Are scene destul de amuzante şi situaţii de cel mai pitoresc comic.

Un soţ ca să scape de soţia-i enervantă izbuteşte să se refugieze într'o casă de sănătate. Dar pacostea-l urmăreşte.

După câtva timp şi soţia foloseşte acelaş truc al simulării nebuniei şi dă de soţ în aceiaş casă de sănătate.

E o dibace speculare de situaţii comice, înfăţişate cu amploare de d. Maximilian şi d-ra S. Ionescu.

Michel Perrin e o comedie foarte interesantă.

D. Maximilian, — despre care repetăm cu stăruitoare bucurie, aprecierea că are foarte variate şi inteligente mijloace de a-şi compune rolurile — a avut prilejul să creeze încă un rol, cu care se poate mândri.

Iar d. Ion Manolescu a fost ca totdeauna impresionant. Cât despre d-na Mohor, ce să spun decât că ştie să se afirme continuu.

Perrin e un onest, naiv şi bun, considearbil de bun preot de ţară. Gonit de revoluţie, ajunge la Paris, n'are ce mânca şi găseşte sprijin la ministrul de justiţie, Fouche, cu care a fost coleg de şcoală. Perrin ajunge în poliţia secretă fără să ştie ce-i aceea. Şi fără să ştie altceva dar ascultând numai de bunătatea sa, dă drum unor uneltitori, cari voiau să atenteze împotriva primului consul. Aceştia surprinşi de bunătatea celui care i-a liberat, renunţă la planul lor infernal.

Piesa e adânc impresionantă prin pitorescul, bunul şi onestul preot rural.

---

*) Din volumul I de „Cronici fantezis

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Incepând din numărul viitor, vom publica o serie de convorbiri cu scriitorii, artiştii, oamenii de cultură sau exponenţii vieţii politice şi economice din ţara noastră.

Convorbirile noastre vor apărea la câte două săptămâni şi se vor datora excelentului nostru colaborator d-l F. **ADERCA.**

Cititorul în curent cu mişcarea literară cunoaşte calităţile acestui maestru al convorbirilor, care le-a început şi urmat cu un desăvârşit succes în coloanele „Mişcării literare".

A spune că d-l **F. Aderca** este întru câtva creatorul genului pentru Ţara Românească, n'ar fi un neadevăr.

☐ Corecturile de ultima oară ale „tablei de materie". trebuiau să aducă şi unele surprize dezagreabile.

Notăm cel puţin una: In rubrica „estetica" rândul cu „consideraţiuni asupra catharsisului aristotesic" ale d-lui Scarlat Struţeanu s'a trecut — şi eroarea se remarcă, uşor, a fi de ordin tehnic — pe numele d-lui N. N. Matheescu.

☐ Sfârşitul conferinţei d-lui **I. Pillat**, în numărul viitor.

SCRIITORII

☐ Apare în cursul acestei săptămâni: „Cronici fantaziste-neliterare", vol. I, de N. N. Tonitza, editura Brănişteanu, cu vignete, în text, de autor.

☐ In „Revue de littérature comparée" (anul VII, nr. 1), **d-l Vasile Munteanu** (B. Muntaneo — sic —) recensează studiul d-lui G. Oprescu: „Eliade-Rădulescu şi Franţa" pe care-l socoate un capitol din monografia aşteptată a influenţii franceze în România, în timpul romantismului.

☐ A apărut „Suflete cernite", poezii, 1922—1924, de **I. I. Comănescu**; tip. Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi 1927.

☐ Aflăm că editura literară a Cassei Şcoalelor intenţionează să editeze opera poetică a colonelului Şerbănescu.

CONVORBIRI LITERARE

☐ Au împlinit 60 ani. E o revistă care are dreptul la toată cinstirea. Cu atât mai mult când sexagenarul sunt „Convorbiri literare" a căror activitate literară şi critică a intrat în patrimoniul culturii româneşti. Sărbătorirea călduroasă de care au avut parte — oficialitate, scriitori, presă şi studenţime, — dovedeşte cât de mult au intrat în conştiinţa publică „Convorbirile literare". D-nii S. Mehedinţi, Tzigara-Samurcaş, I. Petrovici, L. Rebreanu, B. Cecropide, I. Al. Brătescu-Voineşti, au găsit cuvinte fericite şi entuziaste cu cari au cinstit meritele venerabilei reviste.

Din parte-ne, ne asociem cu toată dragostea, la sărbătoarea acestui jubileu.

UN MUZEU AL MUZICEI POPULARE

☐ Prin bugetul în curs al ministerului artelor, este prevăzut fondul necesar creerei unui muzeu al muzicei populare. Pentru aducerea la îndeplinire a acestui muzeu, ministerul a numit o comisiune compusă din d-nii: G. Georgescu-Breazu, profesor la conservatorul din Bucureşti, Tiberiu Brediceanu, compozitor şi folklorist şi D. Kiriac, profesor la conservatorul din Bucureşti.

EDIŢIILE POEZIILOR LUI EMINESCU

☐ Un copios de informat şi stringent ca logică, articol, publică d-l **G. Ibrăileanu** în „Viaţa Românească" (XIX, 1 Ianuarie 1927), despre „Ediţiile poeziilor lui Eminescu".

Chestiunea nerezolvată a mult desbătutelor „postume" e pe drumul cel bun. Confruntând ediţiile de până acum din Eminescu cu colecţiile „Convorbirilor literare" şi a „Familiei" în care au apărut poezii de Eminescu, în chiar vremea amurgului său, d. Ibrăileanu dovedeşte că poezii date de editori ca apărute întâi în „Convorbiri", apăruseră, cu o lună de zile mai înainte în volum (ediţia Maiorescu) şi, în al doilea rând, şi mai important, că aşa zisele postume, „poezii rămase pela particulari" nu sunt patru, ci 25 şi încă floarea poeziei lirice a lui Eminescu. Interesantă şi poate plauzibilă, — ipoteza că Eminescu deşi avea definitivate cele 25 de poezii de dragoste, n'a mai tipărit nimic între 1881 şi 1883, data înebunirii lui, pentrucă ele n'ar fi cadrat cu gravitatea teoreticianului naţional, care era Eminescu în vremea aceea.

In orice caz, invitaţia ce d-l Ibrăileanu adresează editorilor lui Eminescu ni se pare ca justificată şi recomandabilă. Ea poate fi luată ca formă, dealtminteri, pentru editarea tuturor poeţilor, după moartea lor.

Să se facă, adică, o distincţie, în dispoziţia volumelor, între poeziile de adolescenţă sau de copilărie, între cele defintive şi subscrise de poet şi între cele postume. Educaţia artistică a cetitorului nu poate decât să câştige.

REVISTE

☐ **VIAŢA LITERARA** (II. 41, 12 Martie 1927):

Despre „continuitatea romantismului" scrie d-l **Pompiliu Constantinescu**; Un medalion V. Voiculescu, d-l **I. Bădăuţa**; despre Paul Valéry, d-l **Gh. Călinescu** şi o ingenioasă convorbire cu sine în-uşi d. **I. Valerian**: e vorba de substituirile de nevoe, despre necazurile şi riscurile reporterului de interwievuri.

SOCIETATEA DE MAINE (IV 9, 6 Martie 1927):

Cu prilejul a zece ani dela moartea lui Aurel C. Popovici, d. dr. **I. Nandriş** face o elocventă evocare a vieţii şi luptei naţionale a acestui mistic al idealului român, pe care l-a slujit după concepţia sa. O victimă, de bună credinţă a unei dogme, dovedită artificială, dar o victimă vnerabilă pentru sinceritatea şi stăruinţa crezului său, aşa îl povesteşte d. dr. Nandriş — începând dela procesul Memorandului şi până la sfârşitul său, la Geneva, din Febr. 1917. — D. **I. Băilă** trimite o cronică bucureşteană în care relevă păcatele edilitare ale Capitalei, dar şi vraja ei inexplicabilă. — D. **Horia Trandafir** scrie despre apostolatul profesorimei din Ardeal şi despre piedicile pe care politicianii le ridică:

> Politicianismul destructiv şi de căpătuială, al cărui egoism nu-şi are margini, mai ales în regiunile mai depărtate, otrăveşte viaţa socială şi constitue cel mai formidabil obstacol pentru luminarea poporului şi creearea unei atmosfere de viaţă intelectuală în oraşele dela graniţă. In timp ce directorii de licee, secundaţi de întreaga ceată profesorală, ţin conferinţe în cadrul „Astrei", organizează şezători în oraş şi la ţară, scot ziare şi reviste din toată sărăcia lor, bat drumurile apropiindu-se sufleteşte de nepăstuitul nostru popor dela sate, politicianii distrug brutal această operă idealistă, prin intrigi şi creearea unei îmbâcsite atmosfere de ură fratricidă.
>
> Şi profesorii, umili, dar îndărătnici în credinţele lor idealiste, în măreaţa şi sfânta lor misiune, urcă trudnic pe Golgota lipsurilor, a indiferenţei, a nepăsării, a sfidării din partea celor puternici, a tuturor nevoilor, pentrucă idealul lor e mare, e luminos, e apostolic şi calcă în picioare vremelnica ambiţie a celor ce-i ignorează.

☐ **GANDUL NOSTRU** (VI, 2, Febr. 1927):

D. **Marcel Romanescu** deschide revista cu un studiu asupra lui Rîlke. D. Adrian **Pascu** publică o schiţă „După douăzeci de ani". D. **George Lesnea** o traducere din Heine. Aforisme din Baudelaire, d-l **Al. T. Stamatiad.** Un „Elogiu al adolescenţii", publică dr. **S. S. Bârsănescu.**

PREMIUL DE 5000 LEI PENTRU TEATRUL SATESC

Edit. I. Baciu din Lugoj, publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei, celor mai bune piese pentru teatru sătesc şi anume;

3000 LEI

celei mai bune piese potrivită pentru diletanţii de teatru sătesc, dramă, preferabil comedie, cu role de 3—5 persoane şi să nu cuprindă mai mult de 1 jum. coală tip. (24 pag. a 200×120 mm.).

2000 LEI

celei mai bune piese potrivită pentru diletanţii lar, care să nu cuprindă mai mult de 1 coală tipar (16 pag. a 200×120 mm.).

Manuscrisele vor fi înaintate la Edit. I. Baciu, în Lugoj, cel mult până la 15 Maiu 1927, în cel puţin două exemplare scrise legibil.

Piesele înaintate la concurs, au să fie de preferinţă româneşti, cu subiectul din viaţa ţăranilor români, cu tendinţă către virtute şi morală.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va închide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa şi pe faţa căruia va fi un motto care va fi trecut şi pe coperta manuscrisului.

Piesele de valoare, care vor rămâne nepremiate, vor beneficia de putinţa de a fi tipărite şi publicate în calendare şi broşuri, de edit. I. Baciu, gratificând pe autori — după tipărire — cu câte 30 exemplare.

Rezultatul concursului se va publica în decurs de două luni dela data închiderii lui.

Edit. IOAN BACIU

CERCUL „SBURATORUL"

Duminică, 13 c., d. G. Brăescu a început lectura unui nou roman „Surorile Vasilescu". Apoi, s'au citit poezii de I. Barbu, G. Nichita, G. Călinescu şi Sanda Movilă.

D-na Paula Petre a continuat romanul început în şedinţa trecută, iar d-nii Alinescu şi Sfetescu, piesa „Melcii".

Asistă d-na şi d. E. Lovinescu, d-na şi d. R. Ortiz, d-na Cella Lahovary, d-na Getta Cantuniari, d-na Riri Gibory, d-na Radian, d-rele B. Delavrancea, Ticu Archip şi d-nii G. Călinescu, F. Aderca, G. Nichita, I. Valerian, P. Constantinescu, Sandu Tudor, **T. Muşătescu**, Moşandrei, N. Crenedia, etc.

UNIVERSUL LITERAR

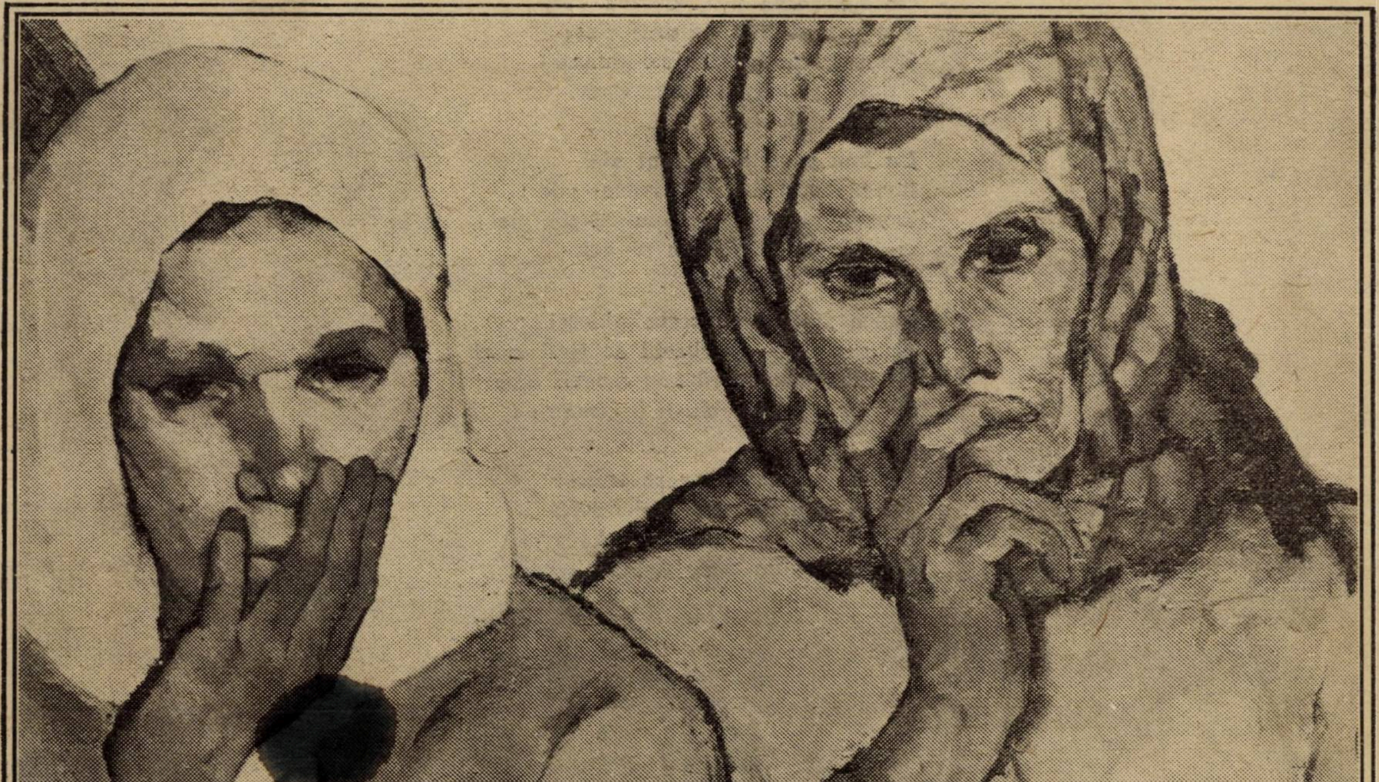

AUREL BAEŞU: FEMEI DIN MOLDOVA

An. XLIII, No. 13.
27 Martie 1927.

Lei 5

Improspătare

Peste grădina udă, ştearsă, rece
Un bun găsit a fluturat vioi:
Venea râzând cu cercei-ghiocei
Subţire primăvara care trece.

Un bun găsit a fluturat vioi.
Incet, încet câte un răspuns mic :
Zăpada putredă topindu-se; pic, pic
Iurli, iurla pe sus un piţigoi.

Venea râzând cu cercei-ghiocei
Cu soarele — umbrelă de flori mari
Grădina isbucni râzând muguri amari
Şi încă o pasăre ciusti în graiul ei.

Subţire primăvara care trece
Venea râzând cu cercei-ghiocei
Un bun găsit a fluturat vioi
Peste grădina udă, ştearsă, rece.

FLORICA MUMUIANU

* * *

Duşmanul

— CH. BAUDELAIRE —

Tinereţea mea n'a fost decât o furtună întunecoasă,
Arareori brăzdată de un soare strălucitor :
Trăsnetul şi ploaia mi-au pustiit grădina,
C'abia de-au mai rămas câteva fructe tinere.

Iată că-am atins toamna gândurilor,
Şi că trebue să prind lopata şi grebla
Ca să lucrez din nou pământul înnecat,
Unde apa sapă gropi adânci ca nişte morminte.

Şi cine ştie dacă florile noi pe care le visez
Vor găsi în acest pământ spălat ca un mal
Mistica hrană care să le dea putere !

— O, durere ! o, durere ! Timpul mănâncă viaţa,
Şi ascunsul Duşman care ne roade inima
Din sângele pe care îl pierdem creşte tot mai puternic !

AL. T. STAMATIAD

Duşmanul

CH. BAUDELAIRE

Furtună, tinereţea trecu pe bietu-mi lut
Arare întreruptă de sori strălucitori
Şi rumenele roade au fost de-atâtea ori
Sub tunet şi sub ploaie ! Mai toate au căzut.

O toamnă grea de gânduri m'adună-acum cuminte :
Cu palme ne'nvăţate pe greblă şi lopată
Vreau să refac sărmana-mi grădină inundată
In care apa sapă gropi mari, poate morminte...

Şi cine ştie, pentru flori noi ce le visez,
De-oiu mai găsi în tine spălată ca o plajă
— In sânu-i mort şi galben — cu ce să le'ntremez !

...Durere, o durere !... Cât inima trăeşte,
Duşmanul tainic, timpul, o roade ca pe-o coajă
Prin care suge viul lăuntric ce-l hrăneşte.

C. M. THEODORESCU

Jurnal Basarabean

— FRAGMENT —

Lui Ionel Tălăngescu

Zilele sunt lungi şi plictisitoare ; nopţile prea albe şi prea lungi. De aceea poate, fără regret şi fără aduceri aminte, se încep şi se desfac iubiri. De ţin o vară, sunt din cele mai trainice şi se încrustează în mintea localnicilor cu senzaţie, nelalocul lor pe aci, ca ceva rar şi neobişnuit.

Tot „Ana Karenina“ a rămas la modă şi la pian „Reproche d'amour“. Balalaica şi ghitara ; „crepcă“ albă în sticle „Ali-gotè“, chef de-al nostru şi deabia după miezul nopţii, setea rusească, fără gând de sat, a slujbaşilor lui Gogol...

In termenii unificării, firesc şi demn, ar fi alăturarea roşcată şi lumească a părintelui Ciotică, sau a Sfinţiei sale din Ciulnăţeii Ialomiţei — Vasile Buză-Tăiată...

— „Atunci, întrebăm noi : cine poate trăi în Basarabia însurat şi fără pofta băuturii ?“...

Oraş tihnit de graniţă, prins de o ondulare a Nistrului cu apele calme şi verzi. Ca peste tot locul, străzile merg paralel, toamna înnoroiate şi iernile cu potop de zăpadă albă-albă, svânturată luni întregi de oftatul viforului tocmai până'n strada Lermontov, sub fereastra domnişoarei Sonia — care se ştie — pe tot timpul ninsorii, ochi-i sunt negri, negri...

Timpul trece leneş, din popas în popas, la fiecare colţ, unde se întretae lărgimea uliţilor. Cam în mijlocul cuprinsului întârzie, mută nesimţit, la o jumătate de cadran, minutarul primăriei şi deşteaptă la Sobor limba adormită a clopotului.

De aci începe centrul, miezul oraşului, până la gară înnăpădit de prăvălii, cu firmele colorate şi cu bec electric la vitrină. Trei restaurante, sigur, cele de mâna întâi, un croitor „de bărbătesc“ ; dughene, unde se vând seminţe şi salam; magazinul „de peşte şi cosmetic — Goldfarbe“ ; cofetării (fără apă, doar cu bere şi cu vin după dulciuri) au în faţă grădiniţa leandrilor înfipţi în hârdae verzi, doi câte doi, pe flanc, să despartă drumul.

Cinematograful „Bomond“ aşezat la încrucişare de uliţi, îşi arată, în nopţi fără lună, străbătând din cellalt capăt al oraşului ; becurile electrice cu lumină albă, ca de zi, etalează la intrare frumuseţea filmului în afişe mari, colorate şi economiseşte primăriei de trei ori pe săptămână — când e reprezentaţie — luminatul a cinci străzi.

Grădina publică are bănci fără rezemătoare — două pe fiecare alee, miros de tei înflorit, iarbă înspicată „din care nu se vede omul“ şi boschete mărginaşe ferite de ochiul scrutător şi de mâna prea lungă la bacşişuri a sergentului din post, pentru acei care vor înţelege mai adânc, odată cu răsăritul lunii sbuciumul şi poezia versurilor lui Puşchin...

La mijlocul grădinii, unde arde un singur bec, estrada de piatră pentru muzica militară şi chioşcul cu îngheţaţă, „sitro“ roşu şi floarea soarelui la pahar.

Odinioară, aci se cânta „Bojé ţarèa hrâni“, de opt ori în şir pentru polcovnicul venit în inspecţie.

Deacum — ca un vis urât în ochii mojicului, cu bluză roşie şi barbă neagră revărsată deasupra pieptului până sub iconiţa Maicii Domnului — cântă muzica grănicerilor de câte trei-patru ori pe vară. Intâiu, la venire, începe cu „Trăiască Regele“ ; mai târziu, pe la jumătatea lui August când toţi se întorc din concediu, la serbările câmpeneşti date de liceul de fete— „cu lumină electrică până dimineaţa, liber toată noaptea în oraş (ordin dela garnizoană) şi bătae cu flori“ (museţel, ochiul boului) — începutul le anunţă trambonul singur, maestos şi ritmic, ca o chemare ; urmează „Deşteaptă-te române“ şi „Hora Silstrei“, cu acordurile aruncate strident în liniştea nopţii, până dincolo de închisoare, unde rondul furat de cântec uită să-şi strige din timp în timp semnalul de pace şi veghere.

Regimentele se schimbă toamna, odată cu plecarea pasărilor călătoare şi atunci „concertul de adio“ depinde de şef. Când „Sambre-Meuse“ în pas de defilare dela Nistru până la gară, când „Bătuta“ sau „Căzăceasca — (pentru ai noştri) — încinsă într'o horă largă cât răspântia colţului de lângă „Record“, cu flori şi torţe aprinse, ca la 10 Maiu.

Plimbările la grădină sunt împărţite. Sâmbăta seara, numai cei de mâna a doua. Elevi de liceu, gălăgioşi, îmbrăcaţi cu tunici albe de dril, strânse la mijloc, după moda rusească, în şnururi împletite, negre. Croitorese cu ochi albaştri, rumene şi vorbăreţe, îmbrăcate ca la Bucureşti — sprijinul şi deliciul garnizoanei. Stăpânii dughenelor cu tot neamul după ei, urduroşi şi creţi, mirosind a gaz, a mizerie şi a pilaf cu seu.

Sus, luna albă, străvezie ; drumul robilor arcuit dinspre oraş până în vârful plopului de lângă chioşc. Jos — umbră, dâre de lumină, viaţă, iar pe marginea cărărilor în dreptul fiecărei bănci, unde pietrişul este bătătorit, o nouă cale lactee punctată de cojile seminţelor.

In întuneric, perechile ascunse prin tufişuri mărginaşe, chihotesc porcos, ademgeniţi de lună.

Duminica — elita.

Mai mult fetele negustorilor de pe strada principală.

— Zdraste, Frida !

— Zdraste, Hana !

— Zdraste, Ida !

— Zdraste, Şura !

— Zdraste, Riva !

Şi-şi dau mâinile strâns, ca după o revedere îndelungată, cu toate că la prânz, vecin cu vecin, acasă, peste gard, s'au înţeles pentru oră fixă, seara, la grădină.

Fetele mănâncă îngheţată şi vorbesc de lux, luxul lor sărăcăcios, (rochii de marchizet, pantofi de lac „32“, ciorapi albi şi pălării negre, cu două aripioare în sbor, la spate) ştiut de ani, acum, sub lumina becului electric şi a bunei dispoziţii împrumută vestmânt de noutate.

Bărbaţii, încântaţi de întâlnire, râd cu gura plină de strălucirea dinţilor aurii eşiţi jumătate în afară şi ca la o zi mare se cinstesc cu sitro colorat.

— Izidor, ce zici de grâu ?

— Imm !

— Zău ?

— Izidor, stamba lui Zaica ai văzut-o?

— Nu !

— Nuu ?

— Zău !

— Ehe-e !

— Zoou ?

— Izidor, mai vreau o îngheţată, spune una din fete.

— Mai bine un sitró, răspunde iute Izidor, cumpănind în gând costul paharului de sitró pe lângă cel cu îngheţată : — şi mai rece şi mai dulce şi-ţi ţine şi mai mult de sete — 2 lei ; îngheţata —8 lei, şi puţină şi nu-i aşa de rece şi poate să se îmbolnăvească, cum mănâncă ele, Doamne aşa de repede !...

Ei cumpără, în urmă, seminţe ca să aibă pe drum şi pornesc acasă, la odihnă. Fetele mai rămân puţin. (Este o lună, Izidor !..) Katea, le-a şoptit Katea ceva la ureche !...

Şi pe loc, atunci Frida a scos pe furiş puful, Ida — oglingioara, Niura — rujul, şi din sân, Riva — sticluţa cu dopul, ca o coroană împărătească...

Mâine dimineaţă, încă din zori, una din ele cu frică va desface, pentru a nu ştiu câta oară, biletul mototolit şi cu greu va înţelege tot ce este scris ; cealaltă, după o noapte de veghere, se va mai gândi încă dacă nu-i păcat şi dacă Dumnezeu poate fi al tuturor, la fel... Riva, prima grijă — să-şi pună moaţele în hârtiuţe şi să-şi calce rochia cea albă, pentru diseară la întâlnire.

Ida, biata de ea, plânge.

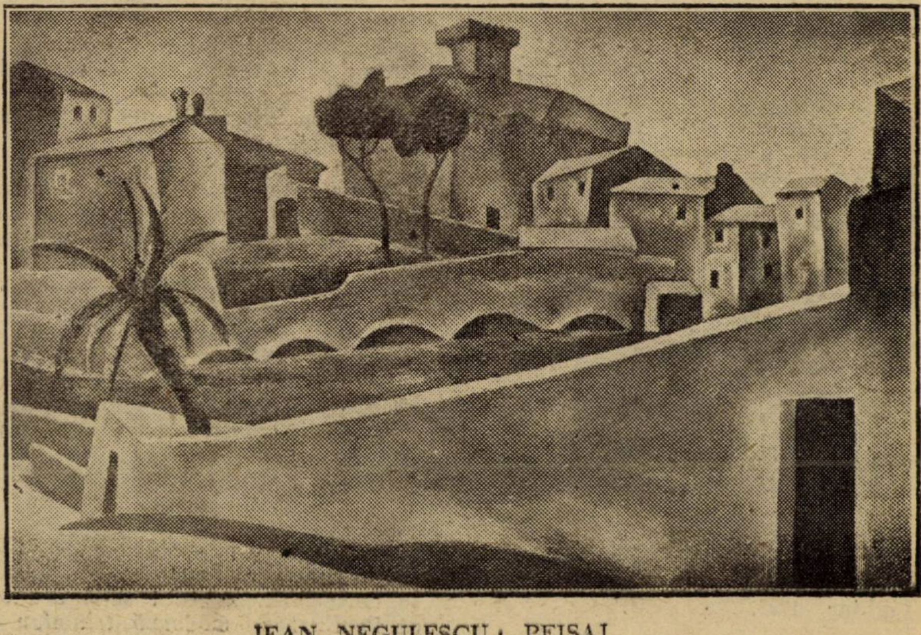

JEAN NEGULESCU : PEISAJ

E Duminică seară, și lumea stă până târziu la sfat și la plimbare.

Calea robilor se lasă tot mai jos și din când, în când, o aripă de vânt duce mireasma de tei pe uliți unde înfloresc doar salcâmii... Domnul Bruhanov, a eșit cu scaunul la poartă.

Fumează încet, tacticos, și pe urmele rotocoalelor albăstrii ochi-i fug la carul mare ce și-a înfipt parcă oiștea în colțul casei sus pe acoperiș.

Se gândește departe, domnul Bruhanov, mult în urmă, mult !...

...Atunci, toată lumea îl salută cu respect, și prin fața Zamstvei, paznicul — și cel de noapte, și cel de zi — făcea drepți, ca ispravnicului la inspecție... Unul era Bruhanov, unul singur in tot județul !...

Verile, cu familia întreagă la Budachi, la mare, sau dacă nu era prea ocupat, din doi, în doi ani, putea să meargă și la Odesa, tocmai la Odesa !... In curte potop de păsări ; landou, cu inițialele numelui, strălucitoare în bronz, pe fundul lăcuit și țesute cu mătasă pe catifeaua violetă a perinelor , puzderie de servitori — aceiași, care astăzi îmbrăcați nemțește, îi dau cu tifla'n față, ca și cum niciodată n'ar fi fost el, Bruhanov, stăpân și primul în județ !

Trage vârtos din țigară și oftează adânc... Vremurile s'au schimbat, păcătoase, ca și oamenii... Nerușinați, până la miezul nopții îi chihotesc sub fereastră... Atunci știa de frică, știa că aci trăește Bruhanov : — somn, nesomn poruncă, ca din amurg, un pas să nu se audă pe strada lui !... Murmurul vine nelămurit, ca și mireasma de tei ; un țignal al trenului, cu ecoul depărtat, rupe liniștea în două ; privighetoarea, în nucul grădinii, își ascute piruitul...

Domnul Bruhanov, se gândește, dacă mâine, brutarul îi va mai da o pâine pe datorieșsș

Pe „Haruzina“, strada centrului, botezată dela intrare altfel, dar rămasă pentru toți așa, forfota a început de mult. Trombonul, rămas anunțătorul veseliei și factor principal în orchestra restaurantului „Carpații Români“, își trimite cadențat, răgușeala până la marginea orașului — chemând.

Domnișoara Vera așterne iute fața de masă sub umbrar, aduce samovarul, coșulețul cu lipie, miere și zahăr pe talerul de faianță, vopsit în fund cu chipul împărătesei Iosefina, șters și decolorat de vreme.

De sus, la fiecare adiere, cad rar, una câte una, codițe de tei cu floare, și rând, pe rând, s'aprind stele.

E tare târziu și „papâșa“ nu mai vine dela grădină !

Nerăbdătoare, ascultă cu luare aminte — socotește de câte ori a tăcut trombonul... Până acum de trei ori... și parcă din nou începe !...

Nu poate desluși : alături, domnul „Ariton casierul“ îi face curte, cu gramofonul scos în grădiniță

In cămașa înflorită de arnici roșu la gât și pe la mâneci, răsturnat adânc pe speteaza scaunului, casierul, dus pe gânduri, ascultă cântecul goarnei de metal gălbui, fumează din lulea, tușește și aruncă priviri de craiu bătrân, alături, peste zăplazul mic.

Verei nu-i place nici gramofonul, și nici domnul Ariton casierul !...

(Urmează)

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Tighina, 1923.

GENERAŢIA NOUĂ FAŢĂ DE TRADIŢIE ŞI DE MODERNISM

CONFERINŢA ŢINUTA LA 27 FEBRUARIE IN SALA ATENEULUI ROMAN

— Urmare —

de **ION PILLAT**

Când a venit școala cea nouă de pictură la noi, când s'a introdus prin Andreescu și Grigorescu școala franceză dela Barbizon, noi am rupt brusc cu un trecut românesc. In ce privește pe Grigorescu, poate că are să vă mire afirmația mea, dar mi se pare că Grigorescu, atât de român prin subiectele alese și prin cadrul ce le impune, este mai puțin românesc prin felul de a le trata. Luchian însă, cu toate că pare mai universal în ce privește alegerea subictelor, rămâne foarte specific al nostru din punctul de vedere al tratărei acestor subiecte. Casele, calele, chiar florile sale sunt tratate într'un spirit românesc ; pictorul le dă o expresie interioară originală. Grigorescu e român prin colcarea exterioară a subiectelor, Luchian prin pasta lor sufletească.

Ceeace însă te izbește la toată școala de pictură românească, este sensul peisajului. Pe când asistăm astăzi în Europa la o desvoltare din ce în ce mai mare a umanului, a portretului, a reproducerei de scene orășenești, eu cred că nicăeri mai mult ca în pictura românească n'a rămas și nu s'a desvoltat technica peisajului și, după cum vom vedea mai pe urmă, a unui peisaj specific românesc, rustic și sufletesc tot deodată. mai pe urmă, a unui peisaj specific românesc, rustic și sufletesc tot de-odată.

Eu cred că generația nouă va păși de o parte la lărgirea și adâncirea acestui peisaj. Probabil că îi va adăoga peisajul uman : portretul. In acelaș timp, revenind pe drumuri noui, la vechile forme, le va desvolta, legând poate pictura „expresionistă“ de astăzi, cu pictura atât de expresivă a icoanelor. Aceste drumuri noui vor rămâne însă în orice caz în continuare cu drumul firesc al tradiției noastre.

Tot astfel și în muzică. Noi avem un folklor muzical, avem cântece bătrânești, colinde, cari sunt foarte interesante nu numai prin partea lor literară, prin versurile lor, dar mai ales prin melodia, care întovărășea acele versuri. Din nenorocire o mare parte din această muzică s'a pierdut, fiindcă la început culegătorii de literatură populară, erau literați și-i interesa numai cuvintele, lăsând să se piardă melodia, care face face parte integrantă din baladă. Și aici trebue să recunoaștem meritul celor, cari au cules acele cântece și au permis, culegând folklorul nostru muzical, să se creeze mai târziu o școală românească. Tiberiu Brediceanu de exemplu, a cules fie singur, fie împreună cu Bella Bartok atâtea și atâtea motive românești în Ardeal, motive muzicale cari altfel s'ar fi pierdut. Este o datorie a noastră a tuturor și în special a Ministerului Artelor să organizeze echipe de oameni pricepuți, cari, cât mai este încă timp, să întreprindă adevărate expediții de cercetare și, cu foncgrame, să mai prindă și să salveze ce se mai poate salva din aceste cântece.

Compozitorii români se pare că au pierdut acest contact direct cu folklorul lor național și l-au pierdut vrând să **se europeenizeze, fără să-și dea seama că în Europa modernă triumfau acele** școli, cum este școala rusească, școala spaniolă, cari făceau apel tocmai la folklorul țărilor lor respective. Voi reaminti numai în treacăt influența lui Glinka și a școalei celor 5 : Musorgski, autorul Operei atât de caracteristic rusească : „Boris Gudunov“, pe care am auzit cu toții în ultimul timp la Opera noastră, împreună cu Borodin, Balakirev, Rimski-Korsacov și Cesar Cui, teoreticianul grupului. Motivele lor muzicale rușii le-au luat nu numai din folklorul lor și din muzica bisericească bizantină, ci chiar — mai ales Rimski Korsakov — din motive orientale ale Persiei și ale Turkestanului. Muzica spaniolă tot așa s'a regăsit pe sine, adresându-se folklorului național și printr'ânsul celeilalte lumi orientale, motivului muzical arab.

Drumul nostru viitor în această privință va fi o lărgire, o fecundare a folklorului muzical românesc prin mijloacele muzicei savante europene. Dar trebue neapărat s'o întreprindem fiindcă, ce nu întreprindem noi, o realizează ungurii Bella Bartok și alți compozitori maghiari au reușit să facă să se creadă, prin simfoniile și bucățile lor de muzică, întemeiate pe multe motive românești, că aceste motive sunt maghiare, integrându-le astfel în muzica ungurească.

Dar să trecem la o parte mai esențială pentru înțelegerea sufletului unui neam, să trecem la literatură. In adevăr, literatura este arta cuvântului și, pe când am văzut dincolo numai culori sau sunete, aici avem de a face cu insuși graiul ne[illegible]lui, cu acele cuvinte cari exteriorizează direct sufletul unui neam.

Arta cuvântului este în acelaș timp superioară și inferioară celorlalte arte. Este superioară, fiindcă cine zice „cuvânt“ zice sinteză, sinteză de culoare și de muzică, la care se adaogă un înțeles. Pe de altă parte este inferioară la prima vedere artelor plastice și muzicei, fiindcă prin uzul cuvântului pe care-l facem în viața de toate zilele, el se tocește în gura noastră, cum se tocesc monedele de metal în mâna oamenilor, cari le întrebuințează prea des. Această banalizare a cuvântului forțează pe scriitori să facă sinteze noui, sinteze din ce în ce mai grele. Deci graiul românesc, care este sinteza specifică a sufletului nostru, va hotărî în viitor și drumul ilteraturei noastre.

Care este sinteza acestui grai ? Să urmărim cari sunt elementele lui constitutive, căci aceste elemente constitutive fatal vor influența și clădirea de mai târziu, cum structura cărămizilor, pe cari le pui la temelia unei case, fatal decid și de trăinicia casei pe care o clădești.

In graiul românesc găsim un element foarte puternic plastic, greco-latin, și mai găsim — lucru de care este impresionat orce străin care aude graiul nostru — și o muzicalitate slavă a sunetelor și intonărei. In afară de aceste două elemente mai este un al treilea care le unește ca un fundal, având și muzica lui proprie, și plastica lui deosebită, care lovește la rându-i pe toți străinii și-i face să găsească un ce cu totul original, **în graiul nostru : vorbesc de elementul tracic sau originar al limbei. Accentul** limbei noastre însă este precumpănitor pe partea latină.

Au fost unele literaturi, cari s'au desvoltat fără grai propriu, cari au reuşit să aibe un element specific al lor, fără să aibe şi o limbă naţională. Mă gândesc la literatura irlandeză în limba engleză sau la literatura americană. Deşi aceste literaturi sunt în limba engleză ca formă, ele însă ca fond sunt cât se poate de deosebite de sufletul englezesc ; una este foarte aproape de sufletul gaelic al irlandezului, cealalta desvoltându-se pe drumuri noui a împrumutat — topindu-le într'o sinteză nouă— sufletele diferitelor popoare imigrante. Această excepţie însă nu face decât să confirme regula că în general orce literatură este condiţionată de graiul ţărei.

Inregistrăm deci în graiul românesc un element specific, un element peste care nu se poate trece. Aicia iar întâmpinăm una din greşelile modernismului — nu a spiritului modern — care crede că poate introduce neologisme, fără a le doza şi că poate la un moment dat să strice însăşi structura limbei prin aceste adăogiri necugetate.

Ceeace ne loveşte dela început când studiem literatura noastră, e creaţia populară şi importanţa creaţiei populare în literatura românească. Analizând caracterul acestei creaţii, vom găsi deci caracterul sufletului românesc însuşi în ce are mai neaoş mai nealterat.

Ce ne impresionează în poezia populară este de o parte măsura acestei poezii, măsură în sensul de proporţie, un fel de resemnare în tratarea ritmului şi un fel de seninătate, care nu este fericirea mulţimei vulgare a oraşelor, dar este resemnarea filosofică, bunul simţ liric al săteanului nostru. Pe lângă acest sentiment de proporţie şi de măsură, găsim şi sentimentul, de care vorbisem, misticismul concret, plastic, pe care l-aţi văzut în colindul citat.

Mai găsim şi un sentiment foarte adânc al naturei, un sentiment rustic al naturei, cum nu se mai găseşte în nici o altă literatură. Tînărul nostru aport în concertul literaturilor europene l-am caracteriza deci prin acest sentiment cu totul a parte al naturei însufleţite. S'a explicat acest sentiment, care la început pare nenatural, fiindcă ar putea să-l aibe şi alte popoare cu trecut agricol ca al nostru. prin influenţa păstoritului la români. In această privinţă s'au făcut foarte interesante studii de către specialişti. D. prof. Ovid Densuşianu a arătat cum poezia populară a fost răspândită însăşi de aceşti păstori, cari veneau în contact intim cu natura. Mai găsim în literatura noastră un caracter glumeţ, de glumă fără răutate, de vioiciune a spiritului, care iarăşi dă literaturei populare o notă specifică.

In sfârşit găsim un sentiment de voinicie în balade, care nu se găseşte la celelalte popoare. Ar fi destul să comparăm voinicia poeziei populare româneşti cu epicul sălbatic al „bilinelor“ ruseşti sau cu sentimentul eroic, brutal, al Niebelungilor germane, sau cu sentimentul cavaleresc, estompat de-un misticism cam nebulos al ciclului celtic. Este aici iarăşi o notă românească care a creat la noi figura lui Făt-Frumos, care a creat tipul lui Mihul Cobiul (greşit botezat de Alecsandri „Mihu Copilul“) şi toată literatura haiducească de mai târziu.

Pe lângă acest sentiment de voinicie mai există şi un alt sentiment specific : duioşia, care ne-a dat pe Ileana Cosânzeana. Dar mai ales găsim un sentiment de iubire foarte a parte. In poezia populară şi chiar în poezia cultă iubirea părintelui, şi iubirea de mamă în special, este mai adâncă, este superioară ca intensitate iubirei erotice , este un lucru, care nu se găseşte în altă literatură. Chiar dacă am lua literatura cultă, pe Eminescu spre exemplu, („O mamă“) sau pe Coşbuc, sau pe Alescandri, ori pe Goga, ori pe Iosif la toţi am putea uşor culege exemple de poezii de dragoste faţă de părinţi sau invers de dragoste a părinţilor faţă de copii.

Din toate aceste elemente reiese deci un optimism sănătos, predominarea sentimentelor normale şi o atitudine lirică şi contemplativă faţă de viaţă, mai mult decât o atitudine activă şi epică. Dar tocmai aceste calităţi îşi au şi defectele lor. La noi avem o lipsă destul de mare a misterului sufletesc, a acelei taine nebuloase, care dă literaturei nordice un farmec special. Dealtminteri această seninătate se explică şi prin clima ţării, prin lumina noastră, prin cerul albastru şi prin soarele strălucitor, care ne alintă plaiurile.

Am fixat caracterul literaturei populare, a literaturei tradiţionale româneşti. Dar să ne întrebăm : Caracterele literaturei moderniste, nouei literaturi cu caracter revoluţionar, aş putea zice „bolşevic“, care vine şi irumpe în arena literaturei române, pot ele să se altoiască pe partea băştinaşă a literaturei româneşti, sau sunt antinomice cu acest caracter băştinaş ?

Mai întâi, ce ne loveşte la noua literatură, fie ea rusă, germană sau franceză este lipsa motivului sentimental al resemnării senine , această literatură este stăpânită de un sentiment, aşi zice „demonic“, de revoltă. Proporţia, măsura clasică şi clară a cedat locul unui neoromantism excesiv, disarmonios, confuz şi sombru. Apoi, pe când la noi avem un sentiment concret, un sentiment al materiei plastice, dincolo la literaturile noui europene găsim un sentiment mistic, abstract, nebulos. In locul sentimentului adânc al naturii de la ţară, predomină sentimentul oraşelor, cu poezia fabricilor, o poezie a tehnicei şi a mecanizărei. In loc de gluma binevoitoare, în loc de zâmbetul posnaş al ţăranului nostru întâlnim sarcasmul răutăcios al eroilor lui Dostoievski. Pretutindeni vedem slăvirea unor sentimente „à rebours“. Pe când dincoace e voinică slăvită e duioşia, iubirea de părinte, dincolo din contră este slăvită laşitatea — şi mă gândesc la multe din romanele noui ruseşti — brutalitatea şi cinismul. In sfârşit în ce priveşte iubirea, toată noua literatură este pătrunsă de un erotism puternic dar şi bolnăvicios, de multe ori de o autoanaliză „freudiană“, care face să se caute chiar în iubirea de părinte sau de copii elemente erotice, vinovate şi monstruoase — atât de fundamental de străine expresiei curate şi sufleteşti ale aceloraşi sentimente în poezia noastră populară.

Precum vedeţi este o antinomie adâncă între aceste caractere ale literaturei moderniste şi caracterele băştinaşe ale literaturei româneşti. Dacă pentru un timp această literatură străină ar pătrunde în ogorul nostru şi s'ar lăţi asupra lui, nu s'ar putea crea decât o tradiţie factice, o tradiţie moartă, care mai târziu sau mai curând ar fi dată la o parte de fondul sufletesc, neschimbat şi firesc al poporului nostru. Şi în trecut am avut asemenea irumperi, asemenea năvăliri şi în trecut a fost în literatura noastră o perioadă de slavisme, o perioadă de grecisme, o perioadă chiar de franţuzisme neasimilate, cari culminau în „Belgia Orientului“, atât de frumos ridiculizată de Carageale.

Dar acest modernism despre care am vorbit, nu este adevăratul spirit modern. Există un spirit modern, care el nu este antinomic, nu este în contra sentimentelor adânci ale literaturei noastre. Adevăratul spirit modern pleacă dela un germene viu preexistent, în organismul nostru etnic, căci viaţa înseamnă continuitate şi nu discontinuitate şi generaţie spontană.

Şi atunci vedem creindu-se fatal şi firesc conflictul pe de o parte între tradiţia vie, generatoare şi modernismul imitat şi adus de peste hotare şi—pe de altă parte conflictul între spiritul modern în ce are el viabil, în ce are el de spărgător de formule vechi şi între aceste formule vechi, această tradiţie moartă, acest tipic steril.

Ce s'a petrecut în trecut, ne va da soluţia problemei pentru viitor.

Nu voiu aminti încercările de modernizare cu sila, care s'au petrecut cu alte popoare, dar ce s'a petrecut cu poporul rus ne poate deschide ochii. Rusia, prin

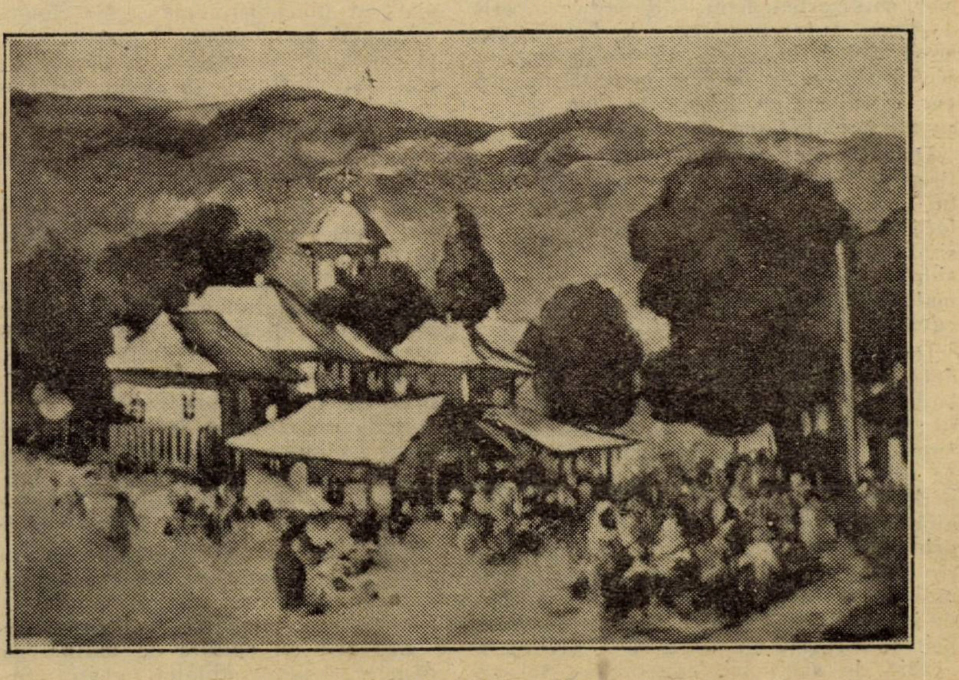

PAN IOANID : TARG

însuşi sufletul ei era şi este o desvoltare de cultură euroasiatică, mai mult asiatică decât europeană. Zadarnic geniul lui Petru cel Mare a încercat să arunce cu forţa Rusia veche pe alte căi, introducând acolo un modernism apusan şi neasimilabil. El nu putea să reuşească decât formal şi cultura şi gândirea rusească revine azi de unde plecase, în Asia. Tot aşa şi Irlanda cu Anglia. Englejii au încercat timp de sute de ani să transforme sufletul adânc al Irlandei prin modernismul englez. Nau reuşit şi astăzi, reînfloreşte un suflet şi o literatură gaelică în Irlanda.

Am avut şi noi pe rând tradiţii moarte, cari au fost înfrânte de spiritul modern, tradiţii moarte cari erau mişcări moderniste la început, transformate în tipicuri mumificate. Tipicul slavon a fost înfrânt de tradiţia vie populară, de cronicari şi de Dosoftei. Tipicul neogrec a fost apoi înfrânt de mişcarea modernă, (în spiritul modern nu care care se baza pe tradiţia veche, vie, populare, când Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi, Russo se adunaseră în jurul „Daciei Literare“ pe la 1840 şi mai târziu când Maiorescu, Eminescu şi Creangă se strânseseră în jurul „Junimei“ dela 1870. Şi, ca să ne gândim la o epocă, nu depărtată de noi, reamintesc mişcarea aşa zisă decadentă, care a fost reprezentată prin talente uneori strălucite, ca talentul lui Macedonski, dar care mişcare, neavând o legătură adâncă cu poporul şi tradiţia noastră firească, a fost înfrântă de mişcarea „sămănătoristă“ a d-lui Iorga cu Coşbuc şi Vlahuţă.

Ceeace a fost înfrânt sunt formele demodate, tipicurile, tradiţia moartă, care s'a născut după urma modernismului; ceeace a triumfat e tradiţia vie dacolatină, împrospătată, înoită cu spiritul modern, căci ce este modern se leagă de durabil, ce este numai modernist se leagă de o modă caducă.

Dealtminteri am putea face şi un mic paralelism, ca să arătăm identitatea de naturi a tradiţiei moarte a modernismului. Pentru aceasta vă voi cere voe să vă citesc un manifest literar modern, „Manifeste surrealiste“ al lui André Breton scris la 1924, şi care trebuia să creeze o şcoală nouă, suprarealistă, în Franţa:

„Surréalisme-automatisme psychique pur par lequel on se propose d'exprimer, soit verbalement, soit par écrit, soit de toute autre manière, le fonctionnement réel de la peusée. Dictée de la pensée, en l'absence de tout contrôle exercé par la raison, en dehors de toute préoccupation esthétique ou morale“.

Dela început, este vorba de o automatizare a scriitorului şi a scrisului; poetul devine o cimplă maşină de scris. Sau, fără să mai intervie nici gândire, nici simţ estetic, nici simţ moral, nici bun simţ, scrie ceeace îi trece prin cap. Nu mai există nici o legătură între idee şi cuvânt.

Dar această goană după orginalitate duce printr'un proces invers tocmai la banalizare şi la pedanteria cea mai crasă; originalitatea rară se transformă în monedă curentă, repede tocită prin abuz de întrebuinţare. Nimic nu seamănă mai mult cu o poezie suprarealistă decât o altă poezie suprarealistă. Vom vedea că prin despersonalizare, prin automatizarea însăşi a poeziei, ea se apropie foarte mult de o tradiţie moartă, devine la rându-i un tipic. Odată ce am trecut peste prima surpriză pe care ne-o crează o poezie de acest fel, constatăm începe un şablon banal adică o primejdie de moarte pentru orice poezie.

Nu trebue să ne închipuim însă că o tradiţie care nu s'ar reînoi şi care cu încetul s'ar osifica, poate să dea o altă literatură şi o altă poezie. Nu; revine şi ea la şablonul, la banalul, la impersonalul, care face din poeziile postsemănătoriste, dintr'o întreagă perioadă literară, în care a lipsit şi arta şi sinceritatea, un moment de plictiseală şi de moarte literară.

Deci, — şi cu aceasta închei o conferinţă prea lungă — suntem astăzi în faţa unei probleme, care nu poate fi rezolvată decât printr'o sinteză creatoare a tradiţiei vii populare româneşti cu elementul modern, de peste graniţă, al cărui germene se află şi în noi. Această sinteză a reuşit-o în trecut un mare poet al nostru, a reuşit-o într'o epocă puţin prielnică pentru această sinteză, fiindcă nici limba nu era formată şi nici spiritul public. Mă gândesc la miracolul eminescian. O poezie, cum e „Luceafărul“ reprezintă în adevăr o sinteză extraordinară a elementului vechi de tradiţie, de motiv de folklor românesc şi o umanizare cu o lărgire a motivelor, cu adâncire în adevăr corespunzătoare a sufletului modern.

Ar fi o mare greşeală dacă am vrea să rupem complect cu trecutul. Trecutul este un izvor mare de energie şi în momentul când generaţia cea nouă apucă drumul viitorului, este bine să pornim alături cu toţi morţii neamului nostru, să ne simţim împinşi din spate de masa mare a poeţilor anonimi populari, de masa mare a marilor înaintaşi, cari, fiecare la un moment dat al vieţei lui a fost un pionier modern faţă de o tradiţie veche, pe când toţi pionierii şi toţi reprezentanţii modernismului, n'au reuşit să creeze decât numai forme tipicizate.

Căci tradiţia nouă nu se va putea naşte, cum v'am spus, decât prin topirea desăvârşită a elementelor populare româneşti cu elementul modern european.

Aşa văd eu cultura de mâine, ca o adâncire a personalităţei noastre. Şi ca să vă arăt că aceste idei nu sunt decât reeditarea unor idei mai vechi şi că nimic nu este nou sub soare şi că a vrea să fii modern înseamnă mai ales a înţelege bine lecţiile trecutului şi a citi cu ochi noui o slovă veche, vă voi citi un pasagiu din Bălcescu.

Acest suflet providenţial a avut o viziune pofetică a viitorului neamului său cântând, atunci când acest neam era fărămiţit, divizat, umilit, pe singurul voevod al nostru, care a reuşit la un moment dat, în trecutul neamului românesc, să refacă Dacia. El a prevăzut unitatea etnică şi naţională a Românilor, dar a prevăzut şi care va fi forma sufletului românesc şi cultura noastră viitoare. Iată pasagiul din Istoria lui Mihai Viteazul:

„Dacă fiecare naţie are o misie evanghelică a împlini pe pământ, să cercetăm şi să întrebăm şi pe această naţie română atât de doritoare astăzi de viaţă, ce a făcut? Ce a făcut? Ce lupte a purtat pentru realizarea legii lui Dumnezeu, atât în sânul său cât şi în omenire? Istoria, lumea are drept a-i cere această seamă, căci nu trebue a uita că cu toată sfinţenia dreptului său, astăzi nu e destul ca o naţie să-şi aibă un loc pe harta lumii sau să-şi reclame acest loc şi libertatea sa în numele suvenirilor istorice, ca dreptul său să ajungă a fi respectat şi recunoscut de celelalte naţii; trebue încă, ca ea să poată dovedi folosul ce a adus şi poate aduce lumii; trebue să arate formula înţelegătoare şi socială ce ea reprezentează în marea carte a înţelegerii şi a istoriei“.

Vedem aci schiţat într'un mod profetic, care trebue să fie rostul unei culturi româneşti. Multă lume crede astăzi şi-şi face o iluzie, că a fi european înseamnă a fi internaţional, că vom crea o cultură străină fiind mai nemţi decât Nemţii, mai francezi decât Francezii, imitând în muzică pe Debussy, imitând în literatură pe Paul Valéry ca să iau exemple le cele mai noui. Cu toate acestea să vă dau un singur exemplu, ca să vedeţi cum cei cari cred aşa, se înşală amar. Acum

---

FRANCIS JAMMES

Rugăciune

Pentru ca un copil, să nu moară

Păstrează-le, o Doamne, acest mic copilaş,
precum în vânt un fir de iarbă tu îl laşi.
Te supără — fiindcă mama întristată
plânge — de vrei să moară acolo de îndată,
de parc'ar fi un lucru, ce nu-l poţi ocoli?
In dar îţi va aduce, Doamne, de nu-l vei pierde,
trandafiri la anul, în calda Joie-Verde.
Dar tu eşti mult prea bun. Nu tu, o Doamne, pui
pe-obrajii înfloriţi, moartea, nimănui,
doar dacă n'ai, într'alt loc mai frumos, a pune
copiii la fereastră lângă-a lor mame bune.
Dar de ce nu aci? Ah! Fiindcă ceasul sună
adu-ţi aminte'n faţa copilului ce moare,
că tu trăieşti deapururi lângă maica ta bună.

I. ALEXIS EDGAR
şi MIHAIL SEBASTIAN

Cântec în amurg

Seri dragi—fecioare dragi sub patrafir—
Cu gene lungi plecate în smerenii,
In suflet mi-ați turnat sfințitul mir
Ce mi'l știură 'n lume pământenii.

Cu ochii duși în zare vă urmez
Seninul drum de cer și mă 'mpresoară
Intreagă viața care o visez
Și farmecul trăit odinioară.

Mă văd în vremi trecute ideal.
Cu gânduri limpezi — ca o zi de vară —
Și te revăd — ca'n ape de cristal —
Iubirea mea duioasă ca o seară —

Pe pleoape-mi luneci degete subțiri
Și reci, — ca raze albele stelare —
De simt în vis parfum de trandafiri
Și'n gene simt cum ard mărgăritare.

...Că voi — fecioare — palidele seri
Veniți cu pasul alb de reverie
Și-mi învăliți plânsorile 'n tăceri
Și-mi risipiți pe chinuri poezie.

EUGEN VICTOR

câțiva ani s'a tradus în englezește o culegere din scriitorii români. Mă refer la volumul d-nei Lucy Bing. Acolo s'a tradus și din Creangă. Creangă este printre toți scriitorii noștri acela pe care acești internaționaliști, acești așa ziși europeni îl socoteau ca cel mai țăran, cel mai puțin exportabil pentru Europa, cel mai specific român în sensul rău al cuvântului, adică cel mai regionalist. Ei bine, spre mirarea tuturor, tocmai Creangă a plăcut mai mult Englezilor, tocmai traducerea din Amintirile sale, a fost relevată ca notă în adevăr originală și nouă în literatura europeană de către critica engleză.

Aceasta, să ne fie o pildă și un învățământ. Să ne dăm seama că, nu fiind europeni în România, ci fiind români în Europa de mâine, vom aduce nota noastră caracteristică civilizației europene și vom merita într'adevăr să trăim căci astăzi nu avem decât trupul României Mari, dar n'am dat încă omenirei decât începutul unei culturi, care în adevăr, sperăm cu toții, va însemna cucerirea unei poziții definitive pe harta sufletească a lumei.

— Sfârșit —

(După note stenografice)

BIBLIOGRAFICE

Emil Gârleanu la „Universul Literar"

Este vorba — aici — de frumoasa activitate desfășurată de acest puternic prozator, prin anii 1910 și 1911, la revista „Universul Literar" în conducerea sufletească a căruia se pare că a avut un rol covârșitor.

Cercetată în comparație cu operele reunite în volume, această activitate destul de bogată ne duce la următoarea încheere : ea cuprinde două grupe de lucrări : unele colecționate, altele rămase aproape inedite (publicate numai aici).

Din prima grupă artistul însuși a constituit următoarele colecții :

1) Prelucrarea **Halimalei** de **I. Barac** (publicată, apoi, sub No. 7 și 80 în biblioteca românească Socec) ;

2) **Din lumea celor care nu cuvântă** (apărută, în 1919, în edițiunea Convorbirilor literare) ; în fine :

3) **Amintiri și schițe** (devenit No. 22 al bibliotecii soc. „Steaua") ;

Iată, în ordinea publicării lor, toate aceste opere :

1 9 1 0

No. 14 : **Povestea tăetorului de lemne și a duhului ;** (1) ;
No. 15: **Cismarul și cu fata de craiu;** (1);
No. 16 : **Glasul clopotelor ;** (2);
No. 17 : **Povestea lui Mahmud ;** (1);
No. 19 : **Muțunache** (poveste pentru Rodica) ; (3) ;
No. 20 : **Povestea lui Simbad, a călătorului pe mare ;** (1) ;
No. 21 : **Intâia călătorie pe mare a lui Simbad ;** (1) ;
No. 22 : **A doua călătorie pe mare a lui Simbad ;** (1) ;
No. 24—25 : **A treia călătorie pe mare a lui Simbad ;** (1) ;
No. 26—27 : **A patra călătorie pe mare a lui Simbad ;** (1) ;
No. 28 : **La sfânta Paraschiva** (4) ;
No. 29 : **In pragul Ceahlăului ;** (5) ;
No. 32 : **Scheia ;** (6) ,
No. 33 : **In fel de fel de fete ;** (7) ;
No. 36 : **Lunca din Mircești ;** (8) ,
No. 37 : **In curtea mea ;** (7) ;
No. 38 : **Scrisoare pierdută ;** (19) ,
No. 40 : **Oglinda ;** (10) ;
No. 42 : **Ochii ;** (10) ;
No. 43 : **Lampa ;** (10) ;
No. 44 : **Calendarul ;** (10) ,
No. 45 : **Iconostasul ;** (10) ;
No. 47 : **Scrinul ;** (10) ;
No. 49 : Se publică din nou : **La sfânta Paraschiva** cu adnotațiunea : care va începe volumașul din bibl. **Steaua** ce va, apare zilele acestea ;
No. 50, cu două bucăți : **Benghiul, Statuia ;** (10) ;
No. 51 cu : **Castanul. Rândunica ;** (10) ;
No. 52 : **Un tablou ;** (11) ;

1 9 1 1

No. 1 : **Floarea lacrămilor ;** (7) ,

Se anunță apariția volumului „Din lumea celor care nu cuvântă" în editura **Convorbirilor literare**, iar la Galeria **scriitorilor români** găsim **portretul lui Gârleanu**, însoțit de o scurtă notiță :

No. 2 : **Candela ;** (10) ,
No. 3 : **Fericirea (poveste);** (12) ;
No. 4 : **Palavragiul ;** (13) ;
No. 5 : **Iarna ;** (14) ;
No. 6 : **Corbii ;** (14) ,
No. 12 : **Femeile ;** (14);
No. 13 : **Capodoperile ;** (12) ;
No. 15 : **Odinioară. la denii :..** (12) ;
No. 16 : **Cântărețul ;** (14) ;
No. 17 : **Iubiți-vă** (Crâmpeiu) , (14) ;

Dela acest număr, cred, s'a retras **Gârleanu** și dela conducerea acestei publicațiuni (pe care o avea probabil împreună cu un al doilea, poate d. **L. Iliescu**) și dinre colaboratori. Dăduse doar 38 de bucăți...

De-aici va fi trecut, probabil, la secretariatul **bibliotecei românești** din care — prin priceperea care-l caracteriza — a făcut una dintre cele mai căutate colecțiuni.

Fapt e că **Emil Gârleanu** a lucrat aproape un an și jumătate la **Universul literar** și că, datorită acestei colaborări, depe urma lui au rămas câteva opere cu caracter oarecum inedit. Acestea ar fi :

Glasul clopotelor ; In pragul Ceahlăului ; Scheia ; Lunca din Mircești , Oglinda ; Ochii , Lampa ; Calendarul ; Iconostasul ; Scrinul ; Benghiul ; Statuia ; Castanul , Rândunica ; Candela ; Iarna ; Corbii ; Femeile ; Cântărețul = adică un total de 19 bucăți (unele scurte, de-o singură pagină) din care s'ar putea constitui un frumușel volum de inedite.

PAUL I. PAPADOPOL

---

1) **Halima** sau **O mie și una de nopți** trad. de **I. Barac ;** revăzută de Emil Gârleanu ;
2) Inedită ;
3) Din : **Amintiri, schițe** (bibl. soc. **Steaua) ;**
4) In notă : din vol. **Amintiri și schițe** etc. Volum mare din : **O lacrimă pe-o geană ;**
5) Din volumul (neapărut) : **Pe Bistrița la vale ;** (inedită) ;
6) Probabil, din acelaș (idem) ;
7) Din : **Din lumea celor care nu cuvântă ;**
8) Din : **Pe Bistrița...** (inedită). Datată : **Aug. 1910, Scheia ;**
9) Din : **Visul lui Pillat** — biblioteca **Lumina ;** vol. mare : **O lacrimă pe-o geană ;**
10) Inedite ;
11) Din : **Visul lui Pillat.**
12) Din : **O lacrimă pe-o geană ;**
13) Ibidem ;
14) Probabil, inedite.

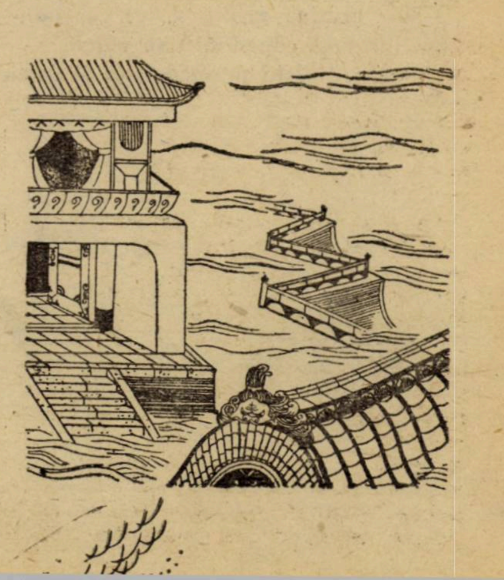

Fecunditate

Flori proaspete se'naltă în plantaţii
Purtând în ele zeci de generaţii
Sămânţa lor se scutură de ploaie
Şi'mbrăţişează-argila senzuală,
Iar vântul când le spulberă polenul
Intruchipează-o slujbă rituală.

Femeile ca plantele la soare
Şi-au preschimbat păcatu'n sărbătoare,
Că pântecul îşi cântă nemurirea
In rodul revărsat cu'mbelşugare,
Şi sfera lui legănătoare, poartă
Pământul după chip şi-asemănare.

Metamorfoză

In mâna ta las sufletu-mi să cadă —
Cu gestul, unei pasări care moare —
Şi preschimbat în bulgăr de zăpadă
Se va topi căldura ta de soare.

In picături de ploaie şi de plâns,
Din mâna ta va luneca în tină
Şi sufletu-mi, în care te-am ascuns,
Se va preface'n boabe de lumină.

Ianuarie 1927

CLAUDIA MILLIAN

⁂

Descântec

Tezauric părul pe spate-ţi tresare,
Când te cuprinde noaptea peste şolduri, ram —
Nimeni nu-ţi calcă tăcuta cărare,
Doar duhurile-ţi bat sfioase'n geam.

Fior ce vibrează prin nervi — ascunsele căi —
Cercuri de ceară ochilor tăi.

Candelă stinsă în pâlpăinde suflări —
Şerpii din mijloc spre cald aşternut.
Svârcol strecoară-ţi trupul durut,
Trupul tău strâns în brăţări.

Visu' l-ascune sub geana tăcutului stor —
Nimic printre gratii, suflet speriat :
Stafiile toate de mult s'au culcat —
De-atâta linişte pesemne li-o fi somn şi lor,...

Apus în linii curbe

Cer vătuit apasă pe ape —
Intinderi pierdute prind ca să fiarbă.
O şuviţă de aur se schimbă în sânge, oarbă.
In zăgazurile zărei marea nu mai încape.

Intuneric gol lărgeşte apoi orizontul în dimensiuni.
Prin ferestrele aerului se strecor viziuni :
Soli cenuşii aplecaţi pe oblâncuri.
Frivirile se întrec cu pescăruşii'n adâncuri.

In poloage de beznă, cerul se sfarmă
Lotci aruncate par scoici : apele-s grele, fer de-ai turna.
Undeva departe spaţii imense se darmă —
Aici mai clipeşte un ochi stins, un far sau poate o stea.

C. I. ŞICLOVANU

De vorbă cu d-l Camil Petrescu

ACTUALA CRITICA LITERARA. — CRITICA DRAMATICA. — ACTUALELE FORMAȚIUNI TEATRALE. — LUCRARI DRAMATICE. PROECTE... CE SUBVENȚIONEAZA MINISTERUL ARTELOR. — SCRIITORII DIN ACEIAȘI GENERAȚIE. O CARACTERIZARE. — NUME PROPRII LA CUVINTE INCRUCIȘATE

A prezenta cititorilor infățișarea sufletească a lui Camil Petrescu nu este lucru greu. Ușurință pentru portretist e altceva decât, în acest caz, lipsă de complexitate a modelului. Camil Petrescu este dimpotrivă tipic atunci când vrem să socotim numărul organelor muzicești din care-și cântă simfonia exemplarele eminente ale generației noastre. A adus între file de hârtie ordinară, mânjită cu cerneală de tipar, peisagiile inefabile ale creerului său: poezie de război, poezie de dragoste, poezie de gândire. Au trecut, fantome muzicale, trupele prin tranșee luminate de luna solitară, imparțială și senină; s'a jucat Kicikem cu perinuțele în marea numai spume a pătucului alb și apoi a plâns cu un glas care părea că râde; s'au învârtit categoriile kantiane în cercuri tragice pentrucă nu se puteau transforma în arcuri cu săgeți finaliste. Acelaș Camil Petrescu a disecat modelele de cârpă și câlți ale cărților lucrate, ani de-a rândul, și a construit jocuri de oameni închipuiți pe care i-a însuflețit cu duhul acru, durerile și vrerile neîmplinite ale ființelor ce par atât de rigide pe stradă. Teatru, critică, poezie — a mai rămas poate romanul, ca toate formele de creație literară să fi trecut prin metalurgiile sonore ale lui Camil Petrescu.

Definiția, Camil Petrescu și-o prezintă strict formulată prin dinamismul special care-i constitue existența. L'am denumit odată spadasin metafizic. Văzusem numai infățișarea lui de luptător. In fond e un temperament eruptiv. Se mișcă și gândește prin explozii, ale căror sori în succesiune constitue unitatea ființei lui. Unii din acești mici sori iau proporții neașteptate — de aci conflictele lui Camil cu el însuși (ceeace a fost, — ceeace va fi) și nenumăratele conflicte cu lumea din afară. Este remarcabil faptul că lipsit de orice excese revoluționar literare, detestându-le chiar, cunoscând și gustând realitățile mari și esențiale recunoscute de el cu o acuitate pe care o poate produce numai o inveterată insomnie, Camil Petrescu a izbutit totuși să aibă azi împotriva sa toată critica, toată presa, toate teatrele — întreg Universul! Și cu o seninătate de sentiment nebănuită el socoate că e situația lui firească în lume, din care nici nu se gândeste să iasă.

Această superbă atitudine de izolare intelectuală duce la mari curajuri și deci la mari creații. La vârsta la care este — 35 de ani? — cu ce a creat până azi, Camil Petrescu în orice altă țară din lume ar fi fost o personalitate artistică de mult recunoscută, și bucurându-se de toate vanitățile unei astfel de situații.

E amenințat însă de două mari pericole: întâi, să nu prețuiască la adevărata lor valoare celelalte eforturi artistice ale vremei și să se ridice în izolarea sa și mai sus, sus de tot, până aproape de cerul în care ar putea avea contact numai cu interesele fantomelor scăpate din scheletul logicei omenești: al doilea, dezamăgit de indiferența nevinovată în fond, a mulțimilor literare. Camil Petrescu dintr'un nobil orgoliu să nu fie într'o zi ispitit să pue degetul sever pe sufletul lui și — artisticește — să se sinucidă.

ACTUALA CRITICA LITERARA

Nu-ți voiu descrie actuala stare a criticii literare române...

Iată însă cum ar trebui să fie această critică:

Să atace pe toți scriitorii care nu fac parte din propriul cenaclu. Să dovedească lipsa lor de genialitate, a tuturor. Să-i condamne pentru că au stil **gongoric, fraza ecsematică** și limba **căutată** și în genere literatura **nesănătoasă** și pe urmă să scrie cu inima maternelă și bătrână despre un plod al cenaclului:

„Poezia sa (a d-lui Eugen Constant) fără să fie de largă inspirație are o perfecție formală, aproape parnasiană și ne interesează prin distincția limbei (limbii N. R) cât și prin sintaxa și stilul pretențios, prin imaginile căutate care-l încearcă supra-abundent“ (Falanga No. 15, A. I. seria II — Sâmbătă, 15 Februarie 1927).

Ați înțeles: când e vorba de rățuștile noastre pretențiozitatea stilului devine.. interesantă.

In afară de cei de subt aripele tale de cloșcă să mai găsești că au un nebănuit geniu toți directorii de teatru, toți directorii contabilității, toți secretarii generali, toți șefii de culoare și toți miniștrii de instrucție.

Sau dacă nu vă place critica de mai sus, atunci alegeți oricare alta a oricărei revistă litere de la noi. Metodele sunt aceleași singura deferențiere s'a produs în domeniul distribuției intereselor. S'au recunoscut adevărate zone de influență.

CRITICA DRAMATICA

Se face multă critică dramatică, și verbală și în scris. Dar efectele necesită împlinirea unor anumite condiții. Iată-le:

Critica să apară într'o gazetă cotidiană Altfel nu are nici un efect. Să vorbească despre piesele străine întocmai ca presa pariziană, dar să scrie că piesele românești în afară de ale d-lor Victor Eftimiu (dramă) și Adolphe de Herz (comedie, căci și aci trebue respectată zona intereselor) înseamnă dezastre rușinoase, că la urma urmelor pretențiile autorilor originali de a fi jucați, sunt cu totul surprinzătoare! Mai socot absolut necesar ca toată critica gazetărească să se constitue într'un fel de trust cu interese nelimitate pentru „marile puteri“ ale dramaturgiei române și cu interese limitate pentru acoliți.

E adevărat că s'ar putea pretinde criticului o cultură temeinică, care să-i permită să știe ce e provizoriu și bluff în tot ceeace abili negustori de teatru prezintă publicului, e adevărat că ar trebui să-și fi exercitat propria sinceritate până când ar ajunge să-l supere strâmbăturile și schimonoselile de pe scenă. Oamenii se definesc prin ceeace îi distrează, prin ceeace îi mulțumește ca intelectualitate, prin ceeace îi face să se înduioșeze.

Un aproprietar râde de nasul d-lui Tănase, un elev de liceu citește versuri simboliste și se crede revoluționar, iar matroanele obeze plâng când vine pe scena Meșterul Manole cu fruntea sângerată, să spue versuri de d. Victor Eftimiu!

Unii se îmbată odată cu actorii care beau din cupe goale, alții plâng cu actrița care-și fricționează ochii cu batista gândind că a lăsat ușa cabinei deschisă

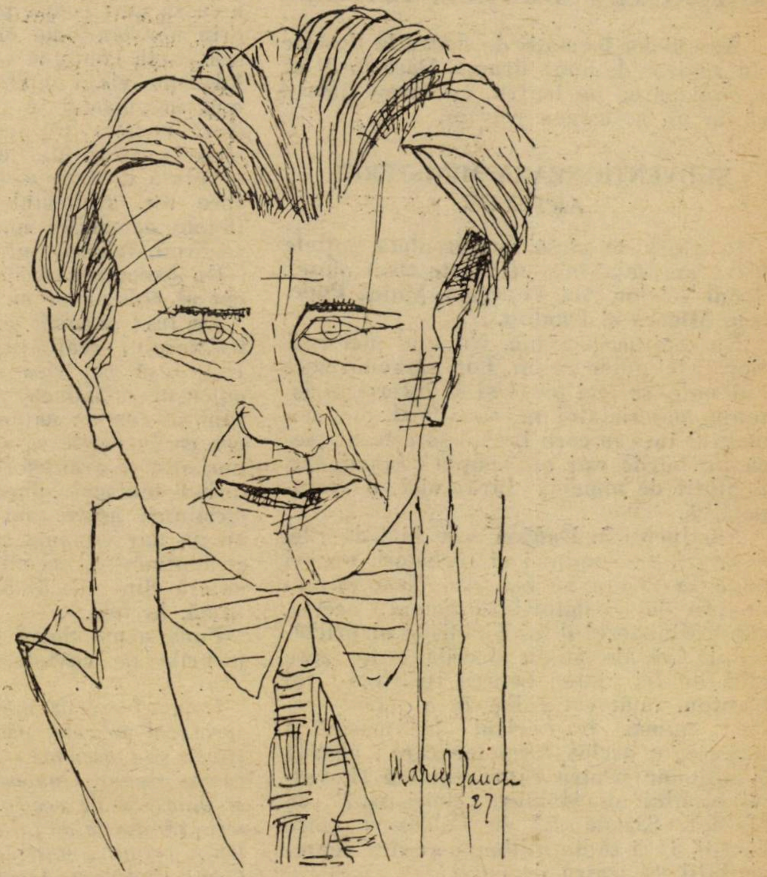

CAMIL PETRESCU Desen de MARCEL IANCU

Din Catul

CONSOLARE LUI CALVUS LA MOARTEA QUINTILIEI

De simt vre-o bucurie tăcutele morminte
Când cade plânsul nostru, de-asupra lor, fierbinte
Regretul când învie iubirile trecute
Şi când jelim, o Calvus, prietenii pierdute, —
Quintilia atuncea nu-şi plânge tânără
Ei moarte : fericită e de iubirea ta.

N. I. HERESCU

şi alţii jubilează intelectual decâteori actorii joacă în costume noui. Un critic trebue să nu fie chiar la fel cu aceştia.

ACTUALELE FORMAŢIUNI TEATRALE

Actualelor formaţii de teatru le lipseşte un regizor de bună dramă. Dacă ar fi să organizez eu un teatru, aşi începe prin a căuta un asemenea regizor.

SUBVENŢIONEAZA MINISTERUL ARTELOR

In afară de piesa reprezentată **Suflete Tari**, am gata, încă nejucate cinci piese : **Jocul Ielelor, Act Veneţian, Mitică Popescu, Mioara** şi **Danton.**

Nu mai scriu nimic. Nu sunt nici rentier ; nici autor strein. Poţi să aduni zece ani note, să faci piese şi să încerci rezistenţa materialului pe care îl ai, din momentul însă în care începi să aşterni piesa pe hârtie eşti un simplu funcţionar, neplătit de nimeni, fără nici o perspectivă.

Am lucrat la **Danton** şase luni de zile, zi de zi, cu duminici şi sărbători, uneori până la 18 ore pe zi... Am făcut şaizeci de mii de lei datorii în timpul acesta, când Ministerul d-lui Goldiş şi al prietenului Crainic mi-au acordat... 10 (zece mii) de lei ajutor pentru tipărirea lui Danton, (atât cât costă în a doua copie, numai transcrisul la maşină !) Fireşte, e acelaş minister care acordă 3 milioane pentru **reprezentarea** „Povestei lupului“ de Molnar, „Morii roşii“ de Molnar. Şarlatanul“ de Földös şi care acordă încă şapte milioane pentru **reprezentaţii** de teatru de copii !

Nu mai scriu nimic... E adevărat că acum câtva timp mă ispitea o soluţie...

Un prieten ungur dela Timişoara îmi propunea să scriu o piesă în genul „Cenuşăresei“ sau al „Şarlatanului“, pe care el s'o traducă în ungureşte şi s'o prezinte teatrelor din Bucureşti, care tentate de subvenţia generoasă a d-lui Goldiş ar reprezenta-o imediat ! Pseudonismul **Gyula Darvas** i se părea o garanţie sigură în această privinţă.

SCRIITORII DIN ACEEAŞ GENERAŢIE. O CARACTERIZARE

Scriitorii din aceeaş generaţie cu tine sunt cei cari aruncă furioşi cu pietre după automobilul tău.

Nu, serios vorbind...

Atunci iată, socot scriitori numai pe cei care sunt puternice manifestări individuale, spre deosebire de cei cari se aşează cuminţi în băncile şcoalelor literare şi trecând clasă cu clasă, termină cu premiul întâi cu cunună sub privirea înduioşată a patronilor literari. O personalitate literară nu se caracterizează prin modul în care potriveşte pe **i** după **u** ca să iasă poezie pură (pură prostie) ci prin neastâmpărul ei sufletesc, prin aceea luptă continuă cu prejudecăţile, cu falsurile vieţii intelectuale, cu mimetismul inepuizabil în resurse al prostiei (fără poezie) Un scriitor adevărat are obsesia adevărului, dorinţa de a impune o volută de frumuseţe şi un turn ascuţit spre cer, arhitectului care clădeşte sufletele oamenilor numai sub formă de cazărmi, fabrici, antrepozite.

Un asemenea scritor e duşmanul înăscut al cofetarilor cu cofeturi estetice.

De fapt oamenii sunt toţi la fel prinşi în noroiul realităţii, ca într'un zmârc. Unii însă pot visa în toată liniştea, în culcuşul mlăştinos, poezie pură sau ţărani în costum naţional, alţii doresc sincer ca lucrurile să se schimbe dar până una alta se aranjează cât pot mai bine şi întind tentacule după peştişorii rătăciţi, (scriitorii noştri mai tineri, în deosebi, au un dar minunat să se caseze), iar alţii străduindu-se, necontenit, spre un liman suferă din ziua întâi până la cea din urmă, la fel...

Pune acum nume proprii, la litere, la jocurile de cuvinte încrucişate !

. . . .

Convorbirea de mai sus desvălue un spectacol pe care, până acum d. Petrescu ştiuse să-l ascundă : amărăciunea omului rămas singur. Cunoaştem toate aluviunile şi depresiunile acestui peisagiu ; cel ce scrie rândurile de faţă are în sânge dezastrul, primit moştenire odată cu viaţa. Camil Petrescu, făcut să umble pe drumul mare al lumei a fost surprins într'o clipă când, asemenea atâtor evrei răsăriteni cu forţele vieţei refulate şi deviate începe să vadă lumea caricatural şi s'o redea sarcastic. Lasă cinic în noroi planuri adorate ; ironizează fără remuşcări ceiace a iubit. Batjocura pe care o aruncă poeziei pure asemuind-o cu prostia pură e revolta omului care îşi datoreşte izolarea de azi în bună parte tocmai faptului că a urmărit împotriva tuturor ispitelor finaliste şi remuneratorii un ideal de artă pură.

Dar tristeţea şi amărăciunea sunt ale clipei de faţă : Camil Petrescu se va libera mai curând decât oricare altul dintre noi din acest ghetto sufletesc, şi va reapare senin limpede şi echilibrat pentru marile creatiuni dramatice ursite să fie mişcate ochilor noştri de mânile lui atât de vii.

F. ADERCA

Martie 1927.

O SEAMĂ de CUVINTE

Sieyés, celebrul revoluţionar francez, îşi atrăsese numeroşi duşmani. In 1795 i se propuse să facă parte din „Directoratul executiv“, ceiace primi. Unul din duşmanii săi, numit Poulle, se duse la el şi fără să spună un cuvânt, trase două focuri de revolver asupra revoluţionarului. Un glonte îi străpunse pieptul, iar celălalt îi sdrobi mâna.

Asasinul fu arestat şi judeçat în faţa unui tribunal ce era contra lui Sieyés. Acesta vindecat, fu chemat să dea dovadă şi văzând pe judecători, îşi dădu seama că asasinul va fi părtinit şi achitat. Intorcându-se acasă, Sieyés spuse servitorului :

„Dacă Poulle mai vine să mă vadă, spune-i că nu sunt acasă“.

Precauţiunea nu era inutilă.

■

Un ţăran se duse odată la un văr al său, unul din celebrii pictori parizieni. Artistul se gândi să distreze pe acest om simplu, plimbându-l prin marile muzee naţionale. Trecând printr'un salon dela Luvru, ţăranul se opri în faţa unui peisaj, admirându-l.

„Frumoasă operă !“ spuse el.

„Intr'adevăr“, aprobă pictorul, „este vestita „lumină de lună“, pictată de X.

„Lumină de lună ?“ se miră ţăranul.

„Sigur ! Dece te miri ?“

„Pentrucă... nu se vede nici o lună“.

★

Frederick de Kalkbremer, pianist german, ţinea mult la particula ce preceda numele său şi de câte ori avea prilejul, vorbea despre acest lucru.

„Nobleţa familiei mele“, spunea într'o zi unui cunoscut, „datează dela Cruciate. Unul din strămoşii mei a acompaniat pe împăratul Barbarossa“.

„La pian ?“ întrebă celălalt.

◆

Mareşalul de Bassompierre întrebă, într'o zi, pe un fermier al său ce vârstă are.

„Nu ştiu exact“, răspunse acesta, „38 sau 48 de ani“.

„Cum ? zise mareşalul, „ nu ştii să socoteşti nici măcar lucrurile ce te privesc ?“

„Fiţi pe pace, domnule, ştiu foarte bine să socotesc vacile, oile, caprele şi banii ce vi-i aduc. Acestea le număr bine pentrucă mi se pot fura ; dar anii nu mi-i poate lua nimeni, aşa că la ce mi-aş mai bate capul să ştiu câţi am“.

★

Ludovic XVI trecea în revistă trupele pe un câmp de lângă Sablon. Un ţăran care semănase mazăre pe acest câmp, il văzu, în acea zi, acoperit de soldaţi cari călcau în picicare toată mazărea. Ţăranul începu să strige nebuneşte : „Ce minune ! Ce minune !“

„Ce-ai văzut de faci atâta gălăgie ?“ întrebă un ofiţer.

Drept răspuns ţăranul striga tot mai tare : „Ce minune ! Ce minune !“

Regele se apropie atunci şi-l întrebă ce însemnează aceasta.

„Nu-i o minune“, răspunse ţăranul, „că eu am semănat pe acest câmp mazăre şi au crescut soldaţi ?“

Regele râse şi ordonă ca ţăranul să fie despăgubit în faţa sa.

ZOE LECCA

Anatole France în papuci

de JEAN JAQUES BROUSSON

Cartea lui Jean-Jacques Brousson, „Anatole France en pantoufles", a iscat, la apariţia ei, o mulţime de proteste. Fostul secretar pe timp de zece ani al maestrului nu se arăta prea respectuos faţă de gloria lui. Poate fiindcă prea îl văzuse de aproape.

Din această carte, tradusă în multe limbi, dăm şi noi în traducere câteva pagini.

ABSTRACT ŞI DISTRAT

In dimineaţa aceasta, e de un entuziasm tineresc. Se îmbracă în fugă, scurtează spălatul, şi îşi încheie singur ghetele. „Dar mai ales ia seama să nu suni pe Josefina! Fata asta e atât de meticuloasă şi palavragioaică! Nu mai sfârşeşte când începe. Vremea e surâzătoare. Azi nu mai există nici o Ioană d'Arc! E bine să umblăm pe jos. Plimbarea e o plăcere, „prima dintre plăcerile insipide", remarca Voltaire. Vom profita de dimineaţa asta strălucitoare, ca să o luăm pe jos, până la Institut. Vom hoinări pe strada Mazarin, strada Senei... Vom scotoci prin prăvălii, dughene cu vechituri, pe la colecţionari... Frumos cartier e cartierul anticarilor şi al negustorilor de stampe! Un adevărat muzeu în aer liber. De o parte a cheiului, coşurile expun vitrinele lor, pline cu curozităţi. De cealaltă, pe parapet, o bibliotecă de mai multi kilometri, o bibliotecă fantastică, neprevăzută ai căror păzitori nu-i cunosc bogăţiile".

E gata. Coborîm scara în vârful picioarelor. Deschide uşa cu precauţiunile unui amant ori hoţ.

— Să nu trezim monstrul, ascuns în subsolul său.

Incepe să coboare cu mare grabă treptele peronului. Mă târăşte, agăţat de braţul lui. Şi dă năvală spre alee. Suntem aproape la mijlocul impasului. Deodată, o uşă se deschide în urma noastră şi o voce ţipă:

— Domnule! Domnule! unde te duci?

El zoreşte paşii.

— Nu lua în seamă urletele cucuvăii de care s'ar lipsi şi Minerva. Să zorim! Să încercăm să scăpăm de bătrâna tiranică. Ce-o mai fi vrând cu mine?

Sgomotul se întăreşte.

— Domnule! Domnule! Ce n'auzi! Se duce la Doamna cu cămaşa de noapte.

— Prietene să fugim. Sub cuvânt că veghează asupra mea, servitoarea asta mă face burlesc. S'o audă cineva, ar zice că sunt sub tutelă, bun de pus la Sainte-Perrine. Eri, faţă de zece persoane, n'a vrut să mă facă să-mi schimb izmenele? Şi tot zelul acesta nu-i decât vanitate: când flutură ca un steag cămaşa sau flanelul meu, e o dovadă de netăgăduit. Vrea să arate la toată lumea că vigilenta ei egalează ingenuitatea mea. Mă ameninţă o mare nenorocire. Deseori îmi vine s'o strâng de gât. Ah! Dacă am avea norocul să găsim o trăsură!

Cu toată vârsta ei, Josefina are picioare de cerb. Anatole France s'a oprit gâfâind. Eram la poarta cea mare. Nişte gură-cască şi începuseră să se strângă împrejur. Servitoarea cea autoritară apucase pe nemuritor de una din pulpanele redingotei. Si-l aduce, ca pe o capră, înapoi, la Vila Saïd. Ca martori lua pe trecători.

— Uite, pleacă pe furiş, fără să schimbe cămaşa! Şi pe urmă Doamna, mie îmi face scandal. Ea mi-a spus: „Josefino, mă bizui pe tine ca să ai grijă de Domnul. Tu ştii că e ca un copil!". A trimes feciorul azi dimineaţă... Are masă mare: miniştri, actriţe, contese... Trebuie să îmbrăcaţi jacheta. N'aş avea curajul, bietul meu Domn, să vă duceţi la oameni sus puşi, în cămaşa de flanelă!

Anatole France nu suflă un cuvânt, dar ridică ochii la cer, şi face gestul fachirului care refuză să lupte împotriva soartei.

Iată-ne iarăş în cameră. Se procedează din nou la toaletă. Fiecare parte din îmbrăcăminte serveşte de pretext unui cuplet de văicăreli.

— Pentru ce ghetele astea? E ziua celor de lac. Şi pantalonii ăştia vărgaţi? Şi vesta fantezie?

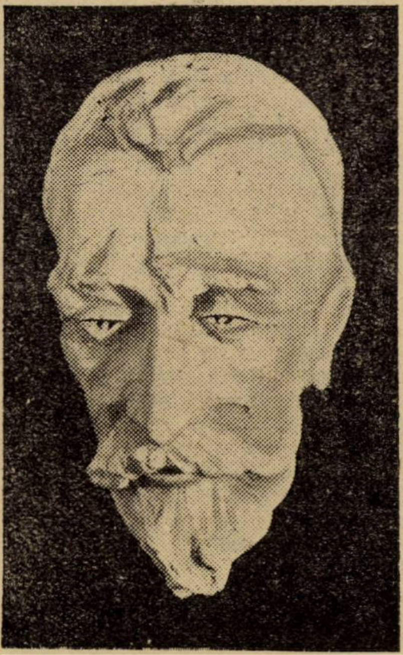

ANATOLE FRANCE

de ANESTIN

Marele om cedează la toate, afară de cămaşa de noapte. Ca să sfârşească, Josefina îi pune pe cea de ceremonie, ţeapănă, pe deasupra celei de noapte. El oftează:

— Ah! cu siguranţă că avea o triplă inimă de aramă, barbarul care a născocit aceste plastroane de fier alb... aceste sarcofagii în care suntem imobilizaţi de vii, ca nişte mumii deplorabile!

In sfârşit iată-l îmbrăcat, şi cu cravata pusă. Josefina îi pipăie, una câte una, buzunarele, mari şi mici.

— Aveţi bani? Unde-i portofelul? Dar ceasul? Cheile? Batista? Ah! Unde-s ochelarii? Ştiţi că fără ochelari sunteţi un om nenorocit!

Şi încheie după ce a făcut toată revizia:

— Domnul e omul cel mai baroc din tot Parisul! Cel mai original: Nu există altul mai distrat!

Lovitură de teatru! Benignul Bergeret, care suferise toate dojenile, toate toanele îngrijitoarei sale, care se lăsase să fie sucit ca o sfârlează timp de o oră, la auzul acestui epitet a isbucnit.

— O auzi, Brousson, a spus „distrat". Distrat! Cea mai stupidă dintre servitoare tratează gramatica franceză, cum tratează pe stăpânul său! E o nelegiuire!

Ridică braţele spre cer.

— Distrat! Distrat! E cea mai injurioasă dintre femei! Dar ştii cel puţin ce este distracţia? Distracţia provine, Josefino, din mobilitatea spiritului, din uşurinţa lui. Eu n'am spiritul uşuratic, s'a ştii! Eu nu sunt distrat, ci abstract. Abstract! — repeta la fiecare treaptă, scoborînd scara.

In tot cursul drumului, la Bois, dizertaţie filologică meticuloasă asupra abstracţiei şi distracţiei.

— Orice om abstract e distrat, dar toţi distraţii nu sunt abstracţi, le lipseşte mult. Omul abstract urmăreşte o idee, ideea sa; distratul urmăreşte o mie, adică nici una. Omul abstract, absolvit de viaţa interioară, nu vede nimic din viaţa exterioară, omul distrat îşi plimbă privirea peste toate şi discerne nimic: e un aiurit. Distratul n'are bun simţ. Omul abstract poate să aibă geniu.

VĂLUL VIITORULUI

La bătrâneţe, Renan ar fi vrut să ridice vălul viitorului. Şi pentru ce, zei mari? Ca să-şi satisfacă curiozitatea ştiinţifică. „Ah! cum ar fi frunzărit, mărturiseşte el, cu beţie, cărţulia, abecedarul ştiinţelor pe care îl vor purta în ghiozdanele lor, şcolarii la o sută de ani după moartea lui. „Şi eu aş vrea să ridic acest văl misterios. Şi eu am curiozitatea mea ştiinţifică.

Dar nu atât de himerică ca a bătrânului paracliser. Prea puţin îmi pasă de cucurbite şi de alambicuri, de vapori şi de electricitate..."

Prea multă vreme am avut superstiţia ştiinţei. Astăzi m'am lecuit de aceste vanităţi. Nu mai cred în această ştiinţă care îşi arogă privilegiul de a fi singura exactă. Această îngâmfare ţi-e destul ca s'o judeci. Dacă mi-ai fi permis să aleg, în vraful de cărţi care vor fi publicate la o sută de ani după moartea mea, ştii pe care aş alege-o? Un roman? Nu.

E mereu aceeaş rapsodie: Un bărbat iubeşte o femeie care nu-l iubeşte: sau, femeia iubeşte bărbatul care n'o iubeşte; sau amândoi se iubesc la disperare sau se urăsc la disperare... Toate astea formează un anume număr de combinaţii la un loc, introducând şi amantul, nu depăşesc un număr de douăsprezece situaţii. Nu, din această bibliotecă n'aş alege un roman şi nici o carte de istorie: când oferă vre'un interes oarecare, e tot ca un roman. Aş lua pur şi simplu, prietene, un jurnal de mode ca să văd cum se vor îmbrăca femeile la un veac după moartea mea. Şi acele cârpe îmi vor spune mai multe, asupra omenirii viitoare, decât toţi filozofii, romancierii, predicatorii şi savanţii.

Trad. de N. RADU

Sărbătorirea d-lui Caton Theodorian

BANCHETUL „SOCIETĂŢII AUTORILOR DRAMATICI ROMANI“

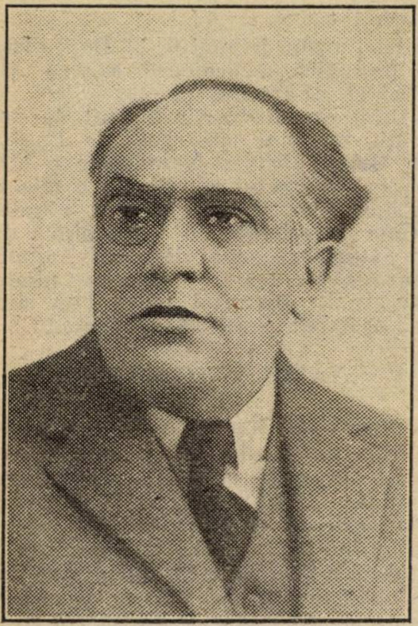

CATON THEODORIAN

Retragerea d-lui **CATON THEODORIAN** dela prezidenția Soc. Autorilor Dramatici Români, a dat prilej colegilor săi să-i ofere un banchet, care a avut loc alaltăeri, Sâmbătă, 19 Martie 1927, în sala festivă a restaurantului Enescu. Pretextul acestui banchet era răsplata datorită d-lui Caton Theodorian, ca întemeetor și conducător al acelei societăți, timp de patru ani; în realitate, autorii dramatici au voit și au ținut să sărbătorească pe autorul dramatic, care, cu începere dela „Bujoreștii“ a înscris în repertoriul Teatrului Național atâtea opere de mare valoare, dintre cari multe cu mare succes, ca „Nevestele d-lui Pleșu“, „Stăpâna“, cât și pentru a manifesta autorului piesei „Greșeala lui Dumnezeu“, satisfacția inițiaților pentru finul analist, care este d. Caton Theodorian.

A fost o mare serbare culturală, la care au ținut să participe toți reprezentanții scrisului, teatrului și artelor plastice.

Au luat parte: Mihail Sorbul, președintele Societății autorilor dramatici români; Liviu Rebreanu, președintele Societății scriitorilor români; I. A. Basarabescu, membru al Academiei Române, I. Minulescu, directorul general al artelor, literilor și teatrelor din ministerul artelor, Al. Hodoș, directorul teatrului Național cu d-na; Ar. Demetriad, președintele Sindicatului artiștilor dramatici și lirici; Corneliu Moldovanu, fost director general al teatrelor; d-l și d-na dr. Em. Mateescu; C. Ressu, directorul școalei de Belle Arte; I. Steriade, directorul muzeului Kalinderu; Teodorescu-Sion, inspector general al artelor; Mircea Rădulescu, membru în comitetul teatrului Național; Horia Furtună, Al. Obedenaru, A. Buzscu, I. C. A. slan, N. Kirițescu, Adrian Maniu, V. Timuș, Scarlat Froda, I. Morțun, Zaharia Bârsan, directorul teatrului Național din Cluj; Victor Antonescu, C. Ardeleanu, Camil Petrescu, sculptorul O. Han, Irimescu-Cândești, deputat; I. Brănișteanu, Al. Sabaru, deputat; V. Enescu, Em. Ciuceanu, P. Cătunaru, H. Serafim, E. Măciucescu, Paul Voiculescu, Constantinescu, Sfetescu, etc.

D-nele: Claudia Millian-Minulescu, membră în comitetul teatrului Național; Alice Massini, Constanța Hodoș, Maria Filotti, Marioara Voiculescu, Natalia Negru, Marioara Zimniceanu, Ticu Arhip, Puia Ionescu, Lulu Cruceanu, Tanzi Bogdan, Ketty Ștefănescu.

S'a servit următorul Menu:

Țuică adusă de „Dezertorul“
Mastică provocătoare ca „Manechinul sentimental“
Măsline importate din „Bizantz“
Gustări lunecoase ca „Plicul“

Ciorbă de „Aripi frânte“
Vol-au-vent cu ciuperci culese de „Pierde-Vară“
Mazăre boabe cum se gătea „Odinioară“
Miel fript de către „Domnul Notar“
cu
Ceapă verde.... „Pe aicea nu se trece“
Ridichi de lună „Concert simfonic“
și cu
Salată piperată de „Păcală“

Brănzeturi S. A. D. R.
Iaurt dătător de „Tinerețe fără bătrânețe“
Mere gustoase după ce s'a ridicat.... „Masca“
Banane „Moartea Cleopatrei“
Portocale sanguine ca „Glafira“
Bombă din pirotehnia „Un erou“
cu
Plaisir-uri „Ce știa satul“

Cafea cu țigări ce aduc „Uitarea de sine“
Vinuri ce te bagă în „Păcat“
cu
Ape minerale sursele „Fata din Dafin“

Șampanie inspirată de „Greșeala lui Dumnezeu“.

La șampanie au toastat:

D. M. SORBUL, președintele S. A. D. R., care face istoricul stăruințelor puse de d. Caton Theodorian pentru înființarea Societății Autorilor Dramatici Români, care s'a constituit în Martie 1923, acum patru ani, Societatea, mulțumită întemeetorului și întâiului ei președinte este în plină prosperare. Ca conducător, sărbătoritul a dovedit, că este un gospodar admirabil și un mare devotat al intereselor membrilor autorilor dramatici. A făcut ca Societatea să fie recunoscută persoană morală. Din nimic, a agonisit societății un fond de peste 1.100.000 lei, a reușit să colaboreze la legea teatrelor, votată în 1926 și să impună pentru autori importante și juste drepturi. A creiat alte fonduri, subvenții, premii, etc.

Sărbătorirea întâiului președinte al S. A. D. R, zice d. Sorbul, însemnează un moment ce nu va fi uitat de istoria literaturii dramatice. Sărbătorirea d-lui Caton Theodorian este însăși sărbătorirea societății, sărbătorirea nașterei ei, a primilor ei ani, care s'au manifestat atât de rodnic. S. A. D. R., așa cum a lăsat-o d. Caton Theodorian, va trăi cel puțin cât va dăinui o țară românească și va trăi înfruntând capriciile timpului. Se va ști că a luat ființă prin perseverența și dragostea fundatorului ei. Mulțumește d-lui Caton Theodorian pentru munca și jertfele aduse societății și închină în cinstea și sănătatea sa.

D. AL. HODOȘ, directorul teatrului Național din București, aduce sărbătoritului, salutul instituției pe care o conduce, atât pentru munca depusă la întemeerea S. A. D. R.-ului cât și autorului dramatic Caton Theodorian, pentru marile sale merite literare. Inchină pentru succesele sale trecute și viitoare.

D. LIVIU REBREANU, președintele Societății scriitorilor români, după ce aduce prinosul de bună prietenie a societății scriitorilor români, întâiului prezident al Societății autorilor dramatici, zice:

Oricâte merite o fi avut d. Caton Theodorian, ca întemeetor și organizator al Societății autorilor, ele nu vor putea întuneca, nici întrece, meritele sale de scriitor. Când după greutățile de constituire S. A. D. R. și-a ales ca întâiul președinte pe d. Caton Theodorian, autorii nau vrut doar să-și arate încrederea în calitățile sale de organizare și gospodărie, ci au ținut să marcheze prin alegerea făcută, stima și prietenia ce simțeau față de personalitatea literară a acelui ce avea să conducă primii pași ai nouei societăți.

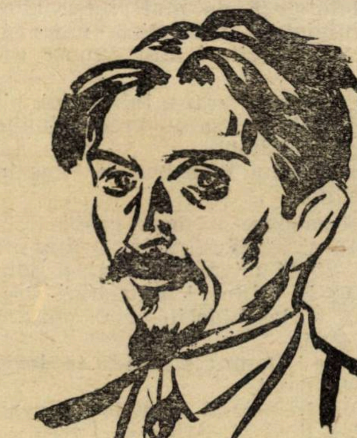

MIHAIL SORBUL

Și într'adevăr printre toți scriitorii dramatici de azi, d. Caton Theodorian are un loc special reprezentativ. Dela prima sa piesă „Bujoreștii“, sărbătoritul nostru s'a fixat definitiv în conștiința criticei și a publicului, ca un autor profund original, robust în inspirație și robust în realizare. „Bujoreștii“ a rămas și va rămâne o dată în teatrul românesc mai nou, căci cu piesa aceasta simplă, dreaptă și sinceră a pătruns pe scena noastră o atmosferă cu atât mai nouă cu cât era mai specific românească. Asupra specificului românesc se pot face oricâte discuții, se pot căuta oricâte definiții, toate în zadar. Specificul n'are nevoe să fie definit, ci trebue simțit. In „Bujoreștii“ acest specific trăește și se demonstrează cu toată evidența artistică posibilă și prin personagiile, pe care le agită și prin acțiunea lor și prin atmosfera lor și chiar prin dialogul lor, în care limba românească are ceva neaoș și totuș perfect maleabil, încât să exprime nuanțele sufletești cele mai subtile.

Originalitatea și savoarea piesei nu e de mirare, că au fost subliniate din prima seară de toată lumea. In „Bujoreștii“ își găsește expresia adevărată un talent remarcabil, care și până atunci, în nuvele și povestiri și chiar într'un roman, dăduse dovezi puternice de viață.

Succesul „Bujoreștilor", cu seria lor lungă de reprezentații, a ademenit definitiv pe d. Caton Theodorian pentru creația dramatică. „Comedia inimii", „Nevestele d-lui Pleșu" apoi „Stăpâna", apoi „Greșeala lui Dumnezeu" înseamnă etapele evoluției dramatice a sărbătoritului nostru. In toate s'a manifestat acelaș temperament, prin aceleași mijloace originale. Caton Theodorian e autorul care mai presus de succesul momentan ține la exteriorizarea gândului său, în forma pe care o socotește mai potrivită. Succesul în teatru se compune dintr'o serie de imponderabile, care rareori se întâlnesc toate împreună. Un incident neînsemnat,o indispoziție actoricească, o atmosferă dezagreabilă creată dinainte, un exces de criticism spontan, toate pot să compromită reușita lucrării celei mai valoroase. Și n'am pomenit aici inabilitatea autorului, care odată poate fi un element de adversitate hotărîtoare.

Indiferent de toate acestea, critică și public, au recunoscut totdeauna seriozitatea concepției și ținuta literară demnă a operilor d-lui Caton Theodorian. El a ajuns astfel, prin calitățile operei sale, să-și cucerească un loc de frunte, nu numai în conștiința publică, dar și în admirația colegilor săi.

De aceea sărbătorirea de azi, trebue să fie un prilej bine venit pentru noi toți, să urăm d-lui Caton Theodorian, sănătate multă, ca să poată îmbogăți literatura dramatică românească cu multe lucrări, tot atât de valoroase ca și acelea care i-au câștigat dragostea și admirația noastră, a tuturor.

Să trăiască !

D. AR. DEMETRIAD, președintele Sindicatului artiștilor: Iubite maestre, ca actor mai întâi și ca președinte al Sindicatului actorilor dramatici și lirici, nu pot să nu mă bucur și să nu iau parte cu tot sufletul la sărbătorirea d-tale, înfăptuitorul și primul președinte al Autorilor dramatici români. Căci între arta noastră dramatică și literatura dramatică este o legătură indisolubilă, fără de care ambele nu pot exista, nu putem avea teatru.

Oricât s'ar contesta aportul ce-l aduce actorul, știut este, că lucrarea cea mai desăvârșită nu câștigă decât la lumina rampei animată de sufletul actoricesc.

Iubite maestre, ești printre cei dăruiți de sus să aduci scenei noastre și de aci înainte, comori puternice datorite talentului d-tale încă mulți ani și noi actorii, — permite-mi să zic. colaboratorii modești ai autorilor — ridicăm paharul în sănătatea d-tale și-ți urăm un lung șir de succese spre gloria și propășirea literaturii noastre dramatice și a teatrului românesc.

Să trăești !

D. ADRIAN MANIU într'o cuvântare spirituală, spune că această sărbătorire nu trebue cât de puțin să ia caracterul încoronărei carierei lui Caton Theodorian, nici ca președinte, nici ca dramaturg. La conducerea societății e de așteptat, ca viitorul să-l readucă, iar ca autor dramatic, în toată forța creatoare în care se găsește, desigur că va avea ocazie să mai fie aplaudat. Inchee, zicând că rareori s'a găsit într'o atmosferă de atâta unanime laude și glumind, întreabă pe d. Caton Theodorian dacă nu ar simți trebuința să ceară să fie și puțin criticat.

D. CAMIL PETRESCU se declară un admirator al operei dramatice, plină de pitoresc, ai sărbătoritului și urează succesorului său a sărbătoritului și urează succesorului său de râvne a acestuia în continuarea operei începute.

Mai toastează: Constanța Hodoș, Irimescu-Cândești, I. C. Aslan Scarlat Froda.

Tuturor acestora le mulțumește d. CATON THEODORIAN prin următoarea cuvântare viu și călduros aplaudată :

„Doamnelor și domnilor, ultima adunare generală a Societății Autorilor Dramatici Români a avut bunătatea să-mi recunoască un rost de importanță în întemeerea acestei întovărășiri și într'o atmosferă de cordialitate frumoasă a decis să mă răsplătească.... printr'un banchet. Glasul colegilor, care compuneau adunarea de Duminică 6 Martie, mi-a umplut obrajii de o emoție, pe care nu am putut-o ascunde. Așadar tovarășii mei au găsit la expirarea mandatului cu care mă onoraseră că mi-am îndeplinit bine datoria ! Expresia aceea, spontană, a făcut din tot restul unei Duminici o zi de mare satisfacție pentru mine, de sărbătoare ascunsă, pe care am petrecut'o singur acasă imaginând în jurn-mi pe toți cei ce vruseseră să-mi facă a mărturie de dragoste și eu, între ei, nu știam cum să le fiu mai recunoscător că au venit până la mine. Orele zilei aceleia s'au scurs într'atâta de dulce uitare încât nici nu mă mai gândeam, că va veni ziua, când voi fi dator să le trăesc într'un alt chip, cu ființa mea, în freamătul unei serbări.

Dar când am văzut, că se fixează o dată și am simțit apropiindu-se ziua de confruntare, m'am trezit la o realitate, ce mi s'a părut grea. Dinaintea unei manifestări sgomotoase am început să fiu timid. Lucrul meu dinlăuntrul „Societății Autorilor dramatici români" — căreia până aci dădusem oarecare însemnătate — mi s'a părut mic, străduințele mele slabe, realizările puncte de reper pe jaloane înfipte în căutarea unui nivel ne bine găsit ; că, dacă proectatul banchet ascundea pretextul pentru sărbătorirea autorului dramatic însuși — cum s'a și întâmplat — tot am șovăit. Viziunea luminilor aprinse pentru mine, a florilor, halucinația ciocnetului de cupe în sala unui banchet, mă strămutau deodată, din fantazie, într'un fast ce mă uluia.

„Societatea Autorilor Dramatici Români" — căreia îi păstrez credința înăscută din certitudinea ce am, că literatura dramatică națională formată de talente autentice, e capabilă să umple repertoriul teatrului românesc — mi-a acordat foarte mult așezându-mă în fruntea ei și păstrându-mă la conducere timp de aproape patru ani, s'a mulțumit pe puținul înfăptuirilor mele, ba, cu dărnicie, în primăvara anului trecut a vrut să mă trimeată a doua oară în comitetul teatrului Național, spre a-i apăra interesele. A fost prea bună. Banchetul proectat ? Il trăisem eu din fantazie în ceasurile următoare minutului venit să-l decidă. Ce mai trebuia ?

Si atunci, Claudia Millian, colega noastră cu suflet frumos cum îi e și chipul, m'a văzut trăind clipa de îndoială — scrisesem prietenului Sorbul să mă ajute să rămân în iluzia îndestulătoare sufletului meu, să vă arate din parte-mi, dragii mei colegi, via mea gratitudine pentru gestul vostru, și să vă roage să renunțați la mai mult.

Dar într'o clipire de ploape mi-a răsărit odată, Nouăsprezece Martie ! Din întâmplare ziua aleasă de colegi pentru masa la care aveam să fiu chemat corespundea cu o zi, ce trebue să ne fie neuitată. Ca pe o filă festivă de calendar, văzusem scris în caractere roze : Luni nouăsprezece Martie 1923 ! Atunci ne-am întâlnit noi întemeetorii „Societății Autorilor Dramatici Români" întâia oară, spre a ne sărbători constituirea la Iordache din Covaci ! De atunci a luat ființă organizația noastră, de atunci trăim, ziua aceia ne-a fost cu noroc la toți pașii.

Făcând abstracție de persoana mea, am rupt scrisoarea ce adresasem colegilor prin noul nostru președinte și am venit să-mi împart sufletul cu dumneavoastră ca în ziua dintâi, cu aceleași gânduri, cu aceleași simțiminte și pentru acelaș cult. Ziua de nouăsprezece Martie — dacă vreți. v'ași ruga — să rămână ziua noastră de întâlnire în fiecare an, zi la care să ne reînoim puterile pentru muncă. Și închinând tot bunul harurilor noastre lucrului pe care l'am început să lăsăm viitorilor putința de a se uita la opera noastră și la frontispiciul Teatrului Național, zicând din convingere și cu mândrie : Trăiască Societatea Autorilor Dramatici Români !

(Aplauze frenetice îndelung repetate, ovațiuni).

Comesenii au continuat sărbătorirea aceasta, întreținându-se cu spirituale și însuflețite convorbiri privitoare la rosturile societății.

D. CAMIL PETRESCU, mai în vervă epigramatică de cât oricând, improvizează aceste trei epigrame, pe care socotindu-le nu tocmai amabile pentru o masă festivă, le-a cetit numai vecinilor :

SARBATORITULUI

Eu ți-am spus-o, cu destul regret
Toate's într'o ordine fatală —
Iată din Greșală în greșală
Ai ajuns să ți se dea banchet

ACELUIAȘ

Când treci pe lângă el, incidental,
Plecă între ogoare și dumbrăvi,
O îi fost și el sărbătorit
Printr'un banchet atât de strălucit ?

TEATRULUI NAȚIONAL
Domnul director operează...

Când treci pe lângă, el incidental,
Și vezi cum îl păzesc soldații
Te întrebi : e ăsta Teatru Național
Sau simplu teatru... de-operații?

Intre timp, d. ION MINULESCU închină pentru multele frumoase femei artiste, care participă la sărbătorirea d-lui Caton Theodorian recunoscând într'însul cel mai elocvent simbol al literaturei dramatice originale, iar la urmă d. **Caton Theodorian**, încheind seria cuvântărilor, mai ridică un pahar în sănătatea doamnei **Marioara Voiculescu**, pe care o numește „nașa sa cea tânără", cea care acum 15 ani i-a jucat pe scena teatrului său particular, teatrul „Modern", întâia sa lucrare într'un act „Ziua cea din urmă", — precum închină și pentru toți interpreții și interpretele sale, mulți dintre ei de față.

Banchetul a luat sfârșit târziu după miezul nopții, într'o atmosferă de caldă colegialitate,

EXPERȚII *)

— Vrei să ți-l recomand și ție ?
— Pe cine ?
— Pe Rânză...
— Rânză ?!
— Pe Socrate Rânză... Rânză Socrate !..
— Ca ce să mi-l recomanzi ?
— Așa... ca chestie... Are franci... și-i amator de tablouri.
— Bre, ...uite... să vezi ceva : am un rendez-vous...

Dar prietenul meu, Gogu Diristea, mă împinse către fundul gălăgios și întunecat al cafenelei unde, singur la o masă, un domn măruntel, cu mutră de răzeș travestit, își sugea musteții de spuma unei halbe de curând sorbită, cu sete :

Gogu Diristea mă propti dinaintea d-lui Socrate Rânză — și vorbi :

Iți prezint pe unul din cei mai gentili prieteni ai mei — cronicarul Rin Veda. Un talent plin de viitor și un băiat cu solide legături în societatea noastră înaltă.. D. Rin Veda este acela care, anul trecut, a dus campania știută împotriva cronicarilor improvizați.

— Ah !... care va să zică ...ia stai nițel... nenișorule !...

Și d. Rânză Socrate, cuprins de o subi-

---

*) Din „**Cronici fantaziste-neliterare**" — vol. I.

tă admiraţie, îmi scutură mâna, pierdută în ambele lui palme, cu entuziasmul omului care'şi revede, după vreme îndelungată, un prieten scump. Imi potrivi un scaun în dreapta lui, mă apăsă pe umăr, să stau, şi ciocăni cu fundul halbei goale în marmura vânătă a mesei:

— Ce iei?

— Un spriţ...

— Dar tu, Gogule?

— Eu... Concediu. Vă las puţin. La patru fix am rendez-vous cu Pleiţcovici... în chestia aia... ştii....

D-l Socrate Rânză îşi lipi scaunul de scaunul meu, îmi atinse amical braţul cu mâna lui rotofee şi mă privi adânc în ochi suflându-mi în faţă duhul acru al berii:

— Il cunoşti pe Gogu...

— Suntem colegi.

— Tocmai d'aia. El mi-a vorbit foarte frumos de d-ta ...foarte frumos... Şi atunci ce mi-am zis?... Dacă e băiat de talent şi amabil... să-i facem ceva rost. Te prinzi?

— Cum?

— Să lucrezi ca expert.

— Expert?!... Unde?...

— La mine!... Dar să-ţi explic. Am până acum doi: pe Gogu şi pe Pleiţcovici. Il cunoşti pe Pleiţcovici? Ei... da! Imi mai trebue încă unul... Ştii: unde's mulţi puterea creşte...

— Bine... înţeleg, dar ce să expertizez?

— Asta-i!... Tablouri... De pildă găsesc undeva o pictură. Indiferent. E neiscălită. Mă uit la ea, o întorc, o sucesc, o 'nvârtesc. Imi miroase mie a Grigorescu.

Intreb: — Vinzi, madam, muşamaua asta? — Vând.

— Câte parale? — Cinci zeci de poli. — Aoleo!!... C'o fi tunsă,... c'o fi rasă, mai dă jupâne, mai lasă rumâne... ajungem la zece poli Număr banii în palmă învelesc muşamaua la gazetă, îi pun o ramă pe cinste, o spăl, o dichisesc... apoi dau svon prin oamenii mei şi prin ziare.

„...Distinsul colecţionar de artă, d. Socrate Rânză, a făcut pe un preţ de optzeci mii de lei o minunată achiziţie în persoana unei pânze d'a marelui nostru Grigorescu, plină de o poezie rustică foarte frumoasă şi reprezintând un ciobănaş care contemplă imensitatea cerului aşa de românesc în albastrul lui ivoriu".

Aştept o zi... două. Apoi încep să cadă amatorii. — Domnule Rânză, zice câte unul... frumoasă... Grigorescu... dar dacă nu-i iscălită!

Altul: ...Domnule Rânză ...mie mi se pare că, fără să pun la îndoială autenticitatea autorului,... pânza asta îmi face impresia unui Daubigny....

Altul iar: ...Domnule Rânză eu ţi-aş cumpăra-o, că-i adorabilă, ...însă ...uite ce: aş vrea să am o declaraţie dela oameni competenţi cum că pânza e originală ...totuş, în definitiv, să facem preţul aşa... à vol d'oiseau... cât vrei pe ea? Eu, se'nţelege, nu mă dau de loc. Zic:

— Ia staţi fraţilor... ce mă luaţi aşa cu zorul?... Mai întâi, cine v'a spus c'o am de vânzare?... Iscălită... neiscălită. „Grigorescu... ne Grigorescu... eu o păstrez pentru mine

Mai rar pleaşcă optzeci de mii de lei... (şi ce valoare are leul nostru astăzi!...) ...o comoară ca asta!... Pe urmă... să vă spun francamente: eri mi s'a oferit o sută patruzeci de mii!... Ştiţi ce-am răspuns?... Merçi!...

Insfârşit, dragă Domnule Rin Veda, afacerea stă aşa: Omul se hotărăşte la urmă să'mi plătească nouăzeci de mii... cu o condiţie: ca trei experţi să certifice că pânza e originală... Il am pe Pleiţcovici, negustor vechi şi priceput cum nici la Londra nu găseşti... Il am pe Gogu, pictor de mâna'ntâi şi persoană de încredere... Voiam să te bag şi pe D-ta în combinaţie. Ce zici?

— Domnule Socrate Rânză... eu v'aş pune o întrebare.

— Mă rog...

— Ce iese de aici?

— Zece la sută, pentru fiecare expert, din preţul total al vânzării...

— Dar ceva vizite la Parchet?

Domnul Rânză făcu o mutră boţită şi ochii îi scăpărară cu o vioiciune diabolică:

— Poi D-ta crezi că de asta le arde Parchetelor noastre... bată-te norocul să te bată!!

Rămaserăm înţeleşi să mai discutăm „chestiunea" în detaliu.

Câteva zile după aceasta, mă dusei la d. Socrate acasă.

L'am găsit în mijlocul curţii, în preajma unui camion pe care servitorii îl încărcau de zor, cu pânze şi cartoane.

— Demenajezi, d-le Rânză?

— Aş!... de unde!... încarc nişte ciurucuri... Dar bine că venişi. Aveam mare nevoe de concursul d-tale...

După ce camionul fu pornit cu recomandările de rigoare, d. Socrate Rânză mă pofti în salonul d-sale „empire" şi, în faţa unei sticluţe de vin grecesc... (minunat vinul grecesc!.) ...îmi grăi astfel:

— Eu am o dambla... îmi place şi înţeleg arta serioasă. D'aia... vezi d-ta... de câte ori pun ochii pe o lucrare de valoare... mă consult cu Gogu: — Ce zici, Gogule?... — Dar d-ta ce zici?... — Eu zic s'o iau.

...Trebue să-l ascult... el e de meserie! Dar... lucru dracului!... n'am totdeauna răbdare Câte odată mă bag singur prin expoziţii. Gogu nu-i... Pleiţcovici lipsă! Când ai obraz nu face să te vadă lumea fără curaj! Şi cumpăr. Ici o bucată... colo două... dincolo cu toptanul. Le duc acasă. Vine Pleiţcovici... Vine Gogu.

Se uită, le măsoară, le cântăreşte, se consultă...

— Ce făcuşi, nenişorule?!

— Cumpărai nişte pictură...

— Poi asta-i pictură?!... In sfârşit... mă lămuresc. Zic:

— Ce mai tura vura... o făcui fiartă!... acuma pe unde scoatem cămaşa?...

— Să le vinzi!... Şi le vând. Mai cu pierdere, mai cu câştig... dar le vând. Pleiţcovici să trăiască!... Aşa păţii luna trecută cu daravelele alea, de le 'ncărcai în camion. D'aia îţi spuneam: bine că venişi... am mare nevoe de concursul d-tale... Să-mi faci o cronică... Adică ce s'o faci... că-i făcută gata.,.. a combinat-o Pleiţcovici şi cu Gogu,... s'o iscăleşti numai. E vorba de lucrările pe care le-am expediat lui Pleiţcovici cu camionul. Fac cu ele o expoziţie în stil mare. Stai să vezi...

Şi d. Socrate Rânză, desfăcându-şi pulpana pijamalei încărcată cu brandeburguri, scoase la iveală un articol lung.... lung, şi mi-l întinse zâmbitor.

Il deschisei la mijloc... şi cetii:

„...Graţie, aşa dară, acestui Mecena iubitor de Frumos, publicul bucureştean, zăpăcit şi viţiat de atâtea „curente noi" — va avea ocaziunea ca, vizitând această expoziţie, care cu drept cuvânt se poate numi un eveniment artistic, să ia contact intim cu arta adevărată, sublimă, binefăcătoare..."

Inchid articolul şi, ceremonios, îl înapoiez d-lui Socrate.

— Ei?

— Nu-l pot iscăli!

— Ascultă, nenişorule: cincisprezece la sută dintr'o reţetă generală de opt sute de mii...

— Nu pot!...

— Douăzeci şi cinci la sută!

— Domnule Socrate, îmi pare rău că nu te pot servi... dar nu mai sunt la gazetă... mi-am dat demisia...

— De când?

— De ieri...

— Şi să nu-mi spui mie nimic?!... Bată-te să te bată... las c'ăţi fac eu rost la alta!...

D-l Rânză îşi puse palma lui voluminoasă pe umărul meu şi, privindu-mă în albul ochilor, îmi surâse cu multe şi binevoitoare înţelesuri...

N. N. TONITZA

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Năzuinţi spre o împăcare

In primăvara anului 1910 au avut loc alegerile parlamentare prezidate de cabinetul lui Khuen Hédervary. Acesta primise însărcinarea sa de prim-ministru cu o excepţional de importantă şi grea misiune: să împace naţionalităţile în primul rând pe români.

Chestiunea românească ajunsese o chestiune europeană şi cei dintâi cari şi-au dat seama de însemnătatea ei n'au fost stăpânitorii direcţi ai românilor asupriţi, ci stăpânii lor indirecţi dela Viena. Din cercurile casei domnitoare li s'a impus politicianilor unguri dela Budapesta să ia atitudine mai îngăduitoare faţă de români.

Românii din Ardeal erau dinastici. Dar cei dela Viena, cari cunoşteau aceste sentimente, nu au fost îndemnaţi la acest gest de dragul dreptăţii, ci numai de interesele lor proprii. Prin încercarea de-a ameliora situaţia naţionalităţilor din Ungaria, ş. a. a românilor, sârbilor şi croato-slovenilor, Viena ţântea la situaţia din Balcani. Aici fierberea era mare şi ameninţa continuu să izbucnească. Prin urmare trebuia făcut ceva ca să se câştige o cât de puţină bunăvoinţă din partea României şi a Serbiei faţă de interesele fostei Monarhii.

In legătură cu acest complex de situaţii e semnificativ, că în luna Ianuarie a aceluiaş an, d. Ionel I. C. Brătianu, primul-ministru al României din acea epocă, avusese mai multe întrevederi cu bărbați de stat din Apus. D-sa a fost și la Viena. Aci se exprimă, într'un interview acordat marelui ziar **„Neue Freie Presse“**, astfel despre cele văzute și auzite cu prilejul acestor vizite politice:

„Sunt fericit, că în convorbirile ce le-am avut cu toți bărbații de stat din Europa, cu cari m'am întâlnit, am putut constata o dorință generală pentru menținerea statului quo în Peninsula Balcanică. Această dorință armonizează perfect cu interesele României.

„Se poate aștepta cu încredere că mulțumită factorilor competenți pacea se va menține, deși orizontul Peninsulei Balcanice continuă a fi înourat“.

In astfel de circumstanțe e ușor de înțeles pentru ce i s'a dat dela Viena guvernului Khuen Hédervàry mandat expres de-a împăca naționalitățile nemulțumite din Ungaria. Evident, că alegerile ar fi putut rezolva foarte bine problema naționalităților, dacă li s'ar fi îngăduit acestora să-și trimită în mod liber reprezentanții lor în parlamentul ungar. Guvernul Hédervary era însă slab și combătut cu multă înverșunare de o puternică opoziție ungurească. Șansele lui de a-și scoate majoritatea necesară în circumscripțiile maghiare erau foarte reduse și astfel în mod fatal a fost nevoit să-și ia refugiu la circumscripțiile cu majorități naționale.

Partidul național romîn pusese candidați aproape pretutindeni. După aprecierile presei din acele vremuri, chiar ale „Telegrafului Român“; care era, cum am arătat cu altă ocaziune, ostil oficialității partidului, conducătorii din frunte reușiseră să miște massele românești și să le însuflețească pentru candidații naționali. Din lipsă de prevedere și de experiență politico-electorală însă alegătorii au fost lăsați, în momentele decisive, fără sprijinul și îndrumările necesare. Pe lângă aceasta se ivise și curentul mangrist, care produse multă zăpăceală în opinia publică românească.

Guvernul „împăciuirei“ se folosi deci de aceste slăbiciuni interne ale poporului român și reuși să înfrângă aproape pretutindeni pe candidații naționaliști. Infrângerea era dureroasă, căci teroarea guvernului întrecuse orice margini și orice cazuri precedente. In acele alegeri, cari ar fi fost destinate să aducă liniște și pace în țară, a curs și sânge românesc, sângele țăranului nostru cinstit și blajin.

Dar înfrângerea era și dezolantă, fiindcă în parte ea s'a produs și din vina noastră. Presa de atunci a făcut aspre imputări conducerei partidului național, care era în primul rând răspunzător de acel dezastru.

Iată ce scria „Tribuna“ după alegeri:

„Nu se poate lua nimic din meritul guvernului în aceste înfrângeri. Dar iarăși nu poate fi aceasta o dovadă că nu s'ar fi făcut greșeli și chiar vinovații. Durere, adevărul este chiar contrariul. Greșeli cari nu era iertat să se facă și cari nu înțelegem de ce ar trebui menajate. Menajându-le producem impresia că ne apărăm reciproc slăbiciunile. De-aci apoi atâtea reputații nemeritate și idoli falși, pe cari singuri ni-i creiăm și cari ia momentele decizătoare lovesc ștuștarul plin cu piciorul“.

O caracterizare sarcastică, dar justă, a politicei din alegeri a oficialității partidului făcea în acelaș timp Alexandru Mocioni în „Telegraful Român“, când **spunea: „Politica se face cu capul, nu cu gura, nici cu pumnul. Cine o face cu pumnul, nu poate să ajungă decât numai acolo, unde trebue să ajungă, la** dezastru“.

Cei „de-acasă“ vedeau bine unde era buba și cu toată amărăciunea de care se umpluse sufletul lor după cele petrecute în alegeri totuși nu puteau să nu dea la iveală nemulțumirile. Dar cei „de dincoace de Carpați“, adică frații din Regatul român, nu vedeau decât actele de brutalitate și de ilegalitate săvârșite de guvernul dela Budapesta. Și ca în totdeauna în astfel de împrejurări durerea lor și-o spuneau prin glasul „Ligei Culturale, — „Mama Liga“ — cum o numeau ardelenii pe atunci.

Sub prezidenția unui membru al Academiei Române, „Liga Culturală“ a ținut o întrunire de protestare împotriva teroarei unguerești. Reproducem, după oficiosul guvernului de atunci „Voința Națională“, o parte din cuvântările rostite cu acel prilej. Darea de seamă e intitulată în mod demonstrativ și cu litere mari:

IN CONTRA TEROAREI DIN UNGARIA

După ce vorbește în numele Ardealului poetul Soricu, ia cuvântul d. prof. N. Iorga, care spune:

„Intru cât alegerile despre cari este vorba sunt o chestie internă a statului vecin, statul nostru nu se poate amesteca în această chestie. Dar avem datoria de a ne ridica glasul, noi, cari auzim de aici țipătul de durere al fraților noștri.

„S'a vărsat sânge la aceste alegeri. Dacă ar fi căzut morți câțiva cărturari, lista martirologului nostru s'a fi mărit cu câteva nume. Dar au căzut țărani, au căzut cei de jos. Și tocmai aici e însemnătatea faptului. Cei de jos au dat dovadă că știu să moară pentru ideal. Și când în cei de jos conștiința națională e atât de desvoltată, cine se mai poate îndoi de tăria acestui neam? Poporul singur înțelege dreptatea cauzei lui. Noi avem datoria să ne solidarizăm cu frații de peste munți. Să-i ajutăm cu cuvântul nostru. Cei de peste munți vor simți că suntem cu ei și încrederea lor va crește. Și nu va fi putere să-i doboare“.

D. Virgil Arion reamintește, că deputatul ungur Farkashòzi a numit România o zdreanță de stat balcanic.

După aceasta d. prof. N. Iorga citește următoarea moțiune:

„Instituția a cărei menire este să reprezinte și să ajute sufletul românesc, răzimat pe aceeași cultură, în toate drepturile și aspirațiunile lui, „Liga Culturală“ propune cetățenilor adunați în sala Dacia, în ziua de 6 Iunie, să protesteze contra nelegiurilor maghiare îndreptate împotriva dreptului românilor din Ungaria de-a trăi în cultura proprie și de-a se manifesta legal“.

Și după astfel de noapte urâtă și plină de visuri rele, fericitul întru Domnul, Mitropolitul Sibiiului Ioan Mețianu și-a luat cârja vlădicească în mână și a plecat la Budapesta să pună la cale „împăcarea românilor cu ungurii“. Bătrânul preot, cinstit și bun român, credea că și în politică e ca în natură: să răsară soarele cu atât mai frumos cu cât a fost noaptea mai vijelioasă.

ION BAILA

Cronica musicală

OPERA ROMANA: BARBIERUL DIN SEVILA (reluare).

PALATUL ATENEULUI: CONCERTELE VIOLONISTULUI JACQUES THIBAUD.

Tare trebue să fie obsedată direcțiunea Operei române din București de celebrul salut al contelui Almaviva: **„Pace e gioia sia con voi...“** Ce beată isihie se așterne cucernic peste oropsita treabă dela Operă! Ce binefaceri: „pace e gioia!“ Ce simbolică devine reluarea „Bărbierului“, în aceste fericitoare condițiuni!

Să lăsăm însă gluma la o parte! Almaviva, traverstit ca elev al lui Don Basilio, intră, într'adevăr, salutând ironic pe Don Bartolo cu „Pace e gioia“. Insă, „con comica ironia“. Direcțiunea Operei noastre n'a înțeles ironia și a căzut în pățania lui Don Bartolo. Comicul ce era să rezulte din economia operei lui Rossini, este cu desăvârșire covârșit de comicul distribuției rolurilor. Deosebirea între aceste două feluri de comic este numai de nuanță, dar poate avea și urmări mai grave în ce privește pe cel produs de distribuția Operei române. Poate deveni fatal.

Este, într'adevăr, de râs să concepi un spectacol de „Bărbierul din Sevila“, cu **Petrovicescu** în însăși rolul ce concentrează și reliefează întreaga logică dramatică a Operei rossiniene. Dar este tragic să vezi insuficiența vocală și scenică husmindu-se impotent în arcanele de comedie muzicală italiană, din secolul al XIX-lea, „Un secolo di torbidi e di tempeste“, căsnindu-se zadarnic să iasă cu fața curată din virtuosimul artificial de **bel canto**. Se sfidează în acest chip toată bunăvoința pe care suntem datori s'o arătăm față de Opera română. „Commedia musicale italiana“ devine tragicomedie românească prin așezarea lui Petrovicescu în „Figaro“.

Știm că distribuția prevăzuse pe **Atanasiu** în acest rol. Din pricini de boală, Atanasiu n'a putut juca. Erau atunci mai multe soluții. Sau amâni spectacolul, — cum a mai și fost amânat, — sau renunți la el, — dacă n'ai personal propriu pentru o cuviincioasă distribuție, — sau recurgi la elemente străine de cadrul Operei. Ce nedumerită era în seara spectacolului toată lumea care vedea pe Petrovicescu pe scenă, iar în sală pe Basiliu, aplaudând călduros pe... Petrovicescu. Ce însemnează asta? De ce nu invers, Petrovicescu în sală și Basiliu pe scenă? Nu e anormal?

Și-apoi, la urma urmei, Opera română n'are alt bariton de cât pe Atanasiu și Petrovicescu, dacă ni-se îngădue alăturarea acestor două nume? Atunci? Direcția Operei române să ia aminte să nu îndătineze și inaționalizeze metoda... ouălor clocite!

Nici tenorul **Georgewsky** nu posedă calități vocale pentru rolul lui Almaviva Are frequente goluri de afonie, tocmai în cea mai bizară înghirlandare de fiorituri vocale. Să fim bine 'nțeleși, condițiunea primă a operei lui Rossini, este tehnica virtuozității vocale. Deci: și voce și, tehnică și virtuozitate. Georgewsky ce mai posedă din aceste trei?

Și nici confuzia comediei muzicale cu opereta, de care se face vinovat **Oprișan Georgescu** nu este de tolerat.

Dar atunci ce mai rămâne din tot spectacolului? Rămâne figura desăvârșită proeminentă a lui Don Basilio, în jurul

ECOURI

C. SANDU-ALDEA

Ne pregăteam să deplângem moartea cetăţeanului de onoare al Brăilei, poetul Bărăganului şi bălţilor din „In urma plugului", din cele „Două neamuri" şi din „Pe Mărgineanca"... Scriitorul tinereţii noastre literare merită acest ultim adio din partea unor nepoţi într'ale scrisului. Dar iată că pentru toţi, vorbi, în rânduri de antologie şi cu o emoţie cu atât mai preţioasă la un om de ştiinţă, profesorul de universitate, el însuşi fiu al Brăilei, d. **Nae Ionescu** (Cuvântul 23 Mart.)

> Le bon géant! Cu Sandu-Alda, care s'a dus, ne lasă cel mai autentic reprezentant al câmpiei dunărene. Era dela Brăila; umblase prin toate privalurile Dunării; şi răsfrângea în ochii lui albaştri şi senini ca de copil, îndepărtarea nesfârşită a Bărăganurilor. Om al pământului, simplu şi natural, era el însuş, în persoana lui fizică, întruchiparea stepei româneşti. Mare şi domol, de o linişte care mergea în adâncime, cinstit şi bun ca rodul brazdei; şi totuşi capabil sufleteşte de încordări năprasnice; aşa cum sunt toţi oamenii de baltă din câmpia Brăilei.
>
> Te regăseai în el. Iţi regăseai toată tradiţia ta de rasă; toată plămada ta sufletească. Aşa cum se plămădeşte **acolo.** Nu există în toată Ţara românească aspect al naturii mai impresionant şi mai adânc ca cel al Bărăganului. Muntele — e frumos desigur. Dar el te apasă; te retează în avânturile tale spre larg, şi te striveşte. Muntele de defineşte în opoziţie cu el. Şi eşti mic şi mărginit. Şi pe urmă prea e multă varietate neliniştită, şi prea multă masivitate agresivă.
>
> Pe când în Bărăgan!... Bărăganul e nesfârşirea; cât poate să alerge ochiul, şi dincolo, nesfârşirea; care te cuprinde din toate părţile, te învălue cald, te destramă. Tu şi bărăganul eşti una; linia tivită a lucrurilor se pierde; comunici cu existenţa una singură; trăieşti cu realitatea în resorturile ei ascunse minţii şi neînţelese decât trăirii.
>
> Una cu pământul. Una cu pământul a fost şi Sandu Aldea al nostru. Nu a fost un mare artist? Se poate. Nu a fost pentru dumneavoastră. Dar pentru noi a fost mai mult decât atâta: a fost o bucată de viaţă vie a Bărăganului, după care ne dorim cu toţii, cei cari l-au lăsat pentru toată viaţa lumii acesteia, şi care nu ne vom regăsi liniştea decât atunci când prin îndurarea lui Dumnezeu, ne vom întoarce, pe vecie, în el. Literatură? A, nu! Care este brăileanul adevărat care a văzut pe Sandu-Aldea fără emoţie, şi care nu s'a simţit, privindu-l, cuprins de pacea adâncă a şesurilor natale?
>
> Cea mai odihnitoare întruchipare a Brăilei româneşti, s'a dus cu Sandu.

ARTISTICE

Pictorul Zamfiropol-Dall va deschide, la 2 Aprilie, expoziţia sa de pictură, în sala Mozart, din calea Victoriei.

POEZIA LUI D. ANGHEL

Tipărind („Sburătorul, IV, 9 Martie) un fragment din studiul asupra lui D. Anghel din Istoria lit. rom. contimporane, III (Evoluţia lirică) dl. E. Lovinescu studiază poezia autorului „Fantaziilor" în desvoltarea liricei româneşti contimporane. De bună seamă este ceva adevărat în protestarea cu care d. Lovinescu se ridică împotriva acelui... **iar Lovinescu se revizueşte** despre care şi scrie dealtminteri cu atâta graţie în „aspectele vieţii literare" din acelaş număr al „Sburător"-ului. Dar nu-i mai puţin adevărat că pentru cetitorul dezalterat la isvorul admiraţiilor de altă dată ale d-lui Lovinescu, se desprinde nu ştiu ce abdicare, din noile d-sale aprecieri. Orice s'ar zice (e adevărat că avem aici numai fragmentul de încheere) astăzi d. Lovinescu judecă cu mai multă maturitate, deci asprime. Şi dacă am înţeles bine, poezia lui Anghel („nu trebue totuşi, să-i exagerăm valoarea..." scrie d-sa), ar fi inferioară „poeziei pure" româneşti. Vom cerceta toate aceste pe îndelete, la curând apropiata apariţie a volumului d-lui Lovinescu. Deocamdată ne însemnăm această credinţă: Anghel este pentru poezia românească modernă, ceeace reprezintă Moreas pentru simbolismul francez. Şi nu ştiu „dacă în faţa acestei poezii, toate cele „pure" nu se întunecă. Pentru astăzi reproducem „Concluzia d-lui Lovinescu.

> Poezia lui Anghel este o pură problemă de sensibilitate fără altă finalitate: ea nu e covârşită nici de elementul intelectual şi, deci, nu se rezolvă în „concepţii" de caracter mai retoric, cum se rezolvă într'o bună parte a operei lui Cerna, ce-şi închipuia că menirea poeziei e să desvolte idei generale, nici nu-şi trage substanţa din sentimente colective formate dintr'un aliagiu de elemente eterogene, greu de determinat. Inactuală în momentul ei de producere, moment dominat de finalismul şi etnicismul sămănătorist şi apoi de raţionalismul didactic, poezia lui Anghel este actuală acum şi aproape singura — nu uităm fireşte pe Macedonski — spre care poeţii se mai îndreaptă azi. Nu trebuie, totuşi, să-i exagerăm valoarea: oricare i-ar fi distincţia academică, rafinarea, noutatea imaginii, transparenţa, recunoaştem în ea mai mult tendinţe decât realizări; rafinarea nu merge până la eliminarea complectă a elementului poetic convenit şi banal, de care e plină încă poezia de gingăşie sentimentală a lui Anghel; în fluiditatea ei graţioasă şi uşor muzicală, nu simţim dificultatea învinsă şi acel relativ ermetism ieşit dintr'un proces de abstractizare; spiritualizarea nu merge nici ea până la transcendenţă. într'o poezie organizată încă uneori pe anecdotă; senzaţia este, în genere, superficială, aşa că nu găsim într'însa ecoul „inefabilului", pe care încearcă să-l suggereze poezia contemporană.

ISTORICUL PRESEI BRAILENE

A apărut şi s'a pus în vânzare de:
S. SEMILIAN: Istoricul presei brăilene dela 1839 până la 1926. Cu aspecte din trecutul politic, economic, comercial şi cultural al Brăilei.

Prefaţă de **Perpessicius.**

Tipografia „Modernă", str. Roşie No. 2 Brăila, 1927. Un volum de 233 pagini şi numeroase ilustraţii.

REVISTE

VIAŢA LITERARA (II, 42, 19 Martie 1927):

D-l **I. VALERIAN** convorbeşte cu d. Tzigara-Samurcaş, directorul „Convorbirilor literare" şi cel mai entusiast adept al unei întineriri a sexagenarei reviste. Câte ceva din gândurile d-sale trebueşte reţinut. Sunt aspecte ale vieţii literare de azi:

> E greu să împaci trecutul cu viitorul. Din primul moment când am luat conducerea revistei am căutat să unesc pe tineri cu cei bătrâni. Ţi-aduci aminte că am publicat în primul număr pe Ion Minulescu şi am cerut colaborarea lui Ion Pillat şi altor tineri scriitori. După cum era de aşteptat, unii din vechii convorbirişti s'au revoltat: „vrei să ne faci revista ultra modernistă, publicând toate trăsnăile celor tineri". Iar cei tineri şi-au exprimat temerea, că publicând la „Convorbiri" o să-i creadă lumea prea bătrâni. Cum vezi problema nu este tocmai uşor de rezolvat. Avem de luptat cu două mentalităţi diferite, corespunzând la două epoci distincte. In interesul revistei trebue găsit numai decât un drum mijlociu, care mi se pare cel mai bun. Nu se poate nega nici trecutul, care ne-a bătătorit nouă drumul de azi, nici prezentul, care fără îndoială conţine valori reale.
>
> Ne trebue cât mai intens colaborarea celor tineri. Mâine, Duminică, la al doilea festival al „Convorbirilor" voiu face un apel către tinerii scriitori. Acest lucru l-am dorit de mult. Dar colaboratorii noştri nu sunt plătiţi. Revista nu a avut până acum fonduri de colaborare. Am auzit că mai sunt publicaţii culturale în această situaţie. Adevărul acesta e destul de trist. Scriitorul, ca orice om, are nevoe să trăească.
>
> De ce într'o epocă de acut materialism el să fie singurul „paria" al societăţii?
>
> „Viaţa Românească" îşi plăteşte colaboratorii, de aceea a putut să-şi menţie rubrice interesante până azi. Cu noua organizare a „Convorbirilor" vom putea să plătim şi noi. In acest sens avem promisiunea câtorva personalităţi marcante, care ne vor sprijini intenţia noastră.

In poezia d-lui **SANDU TUDOR**, sunt însuşiri limpezi, de culoare şi umor. Ada-Kale-ul d-sale e suggestiv:

Peste port plutesc duhori
  din topiri de calafat.
Sus pe pod pe ţol de sac Saadi Hafis Ali
  mătură mătănii 'n barbă măsurat.
Fes cu fundul prin cealma
  petec negru prin şalvar şi în coate la zarpà,
  gros de mijloc înfăşat
  cu brâu galben de bumbac
  învărgat.
De grumaji de bulumac
  cu odgon vârtos de te'
  leagănă burtos caicul lui Saadi Hafis Ali
  lângă podina din chei.
Pântecul de lemn smolit
  sărutat de brâu de undă
  îşi desfundă
  din găvanul lui mocnit
  o miroznă acrişoară
  de năut, de scorţişoară,
  roşcove şi de piper

---

căreia desăvârşita creaţiune a lui **Niculescu-Basu** centrează tot interesul şi atenţia generală. Bine 'nţeles că, în asemenea împrejurări, cu un Don Basilio covârşitor şi ca voce şi ca joc scenic, de echilibru dramatic nici nu poate fi vorba. Niculescu-Basu ridică nivelul rolului ce întrupează la înălţimile ideale pe cari trebue să le aibă în vedere întreg restul ansamblului. Dar coboară pe partenerii săi la nivelul mediocrităţii pe care o realilizează Opera română.

Fireşte că între poli atât de opuşi, Basu—Petrovicescu, rolul Rosinei este grav ameninţat. Totuşi **Lydia Lipkowska** a ştiut să-şi menţină faima şi să păstreze rolului prestigiul. Mai ales prin fermecătorul său joc, prin mobilitatea sa mimică, ca şi prin experienţa şi rutina artei sale de cânt, Lipkowska a putut înfrunta biruitor toată febra de coloratură a rolului său.

Orchestra şi punerea în scenă cad în seama lui **Massini**, faţă de care suntem datori un cuvânt bun pentru siguranţa stăpânirii ansamblului. Punerea în scenă nu credem să-l fi interesat pe Massini.

G. BREAZUL

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„ STR. BREZOIANU 11

UNIVERSUL LITERAR

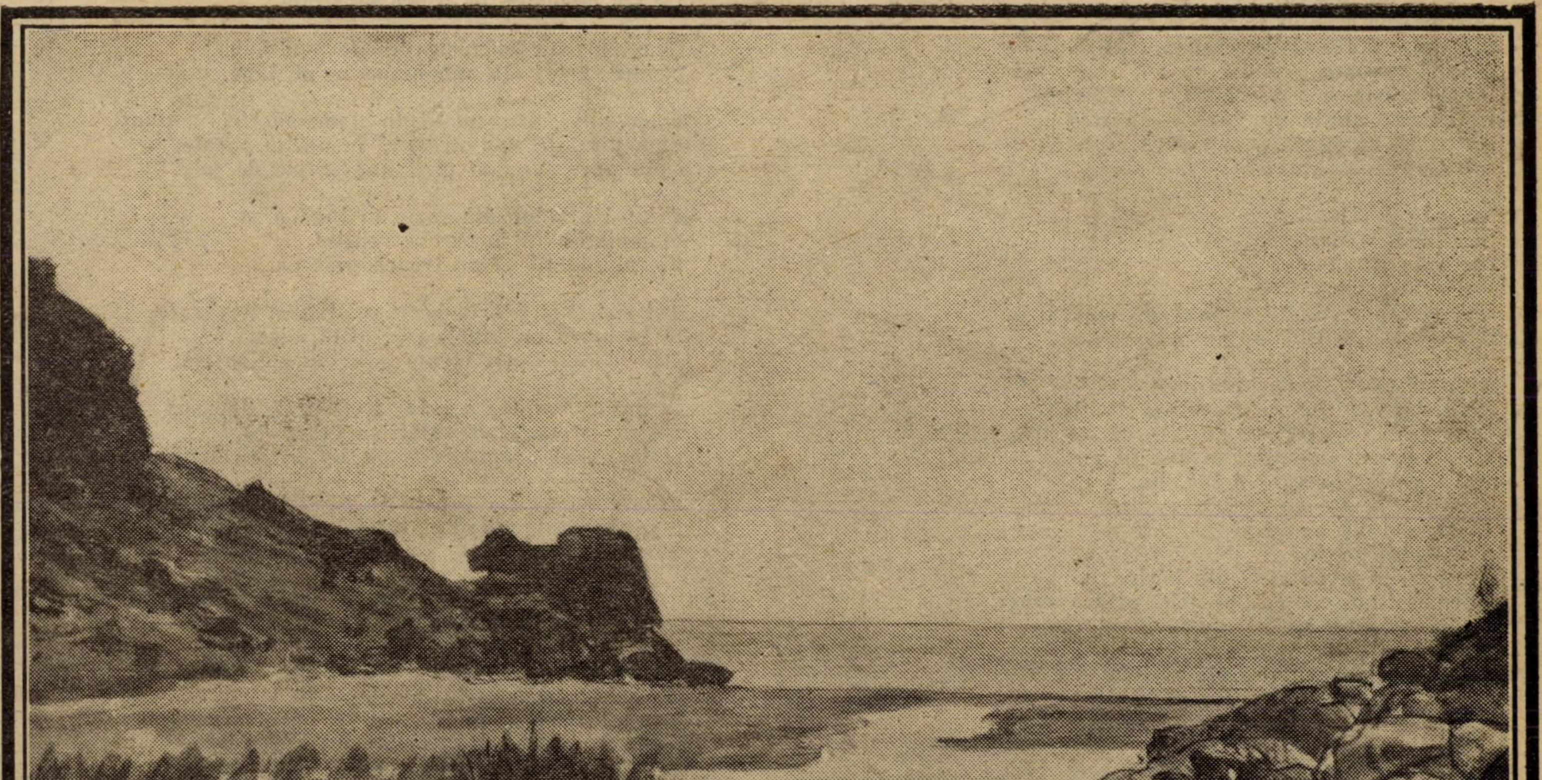

RODICA MANIU: PLAJA BOLOTA, CALIACRA

In acest număr: SARMANUL KLOPŞTOCK, CAMIL PETRESCU, F. ADERCA, MIRCEA GHEORGHIU, SCARLAT STRUŢEANU, ELENA PROTOPOPESCU, IUL. GIURGEA, GEORGE DORUL DUMITRESCU, RADU BOUREANU, MIRCEA ELIADE, ION BAILA, ILIE ALGAZI, GEORGE DIACU, B. CECROPIDE şi N. N. TONITZA.

An. XLIII, No. 14.
3 Aprilie 1927.

Lei 5

Povestea voevodului Mrejer

SFAT

Spun slovele cerului :
Spun slovele albe de-argint măiculiță,
Că țara așteaptă o mână de criță.
A scris Dumnezeu pe văzduhul albastru,
Cum scrie'n chilie un gârbov sihastru,
Cu-o pană de gâscă pe-un vechi octoich,
Spun slovele cerului :

Din vale de Dunăre,
Gânduri de răpunere,
Albe stau turbanele,
Albe iataganele,
Ochi de lup îndeaptă Leahul din spre Riga,
Crîmul și Ardealul împletesc veriga.

Arată-mi măicuță cărarea cotită.
Prin munții cu jnepii roșcați și uscați.
Acolo, prin ferigi țâșnește isvorul cu apă vrăjită.
Hai, spune-mi măicuță bătrână tu poate că știi,
Poteca de piatră spre apele vii.
Cu ciutele negre cu ciutele roșii
Din șipotul alb aș sorbi,
Ș'n mine-aș primi :
Putere ca urșii bătrâni din bârloage,
Putere de lupi cenușii pitulați prin viroage,
Săgeată de șoim printre gene,
Și'n vine albastre
Tot sângele roșu al vulpei viclene
Să port tăinuite puternice ghiare,
Ca'n scaunul Țării să nu mă urc eu
Ci Țara cu munți și cu fiare.

BATRANA DESCANTA

Sub cele șapte stele ale carului mare,
Mama Mrejerului își spune vrăjile
Cel din urmă cocoș a trâmbițat în depărtare.

La răspântia drumurilor albe și mari,
Cari își protptesc ca o cruce vârfurile'n zare,
A scris un cerc roșu cu sângele unei mioare.

Noaptea o prinde în brațe nevăzute și reci,
Și bătrâna strigă înfiorată în tăcerea albastră :
Duh nevăzut, aripat, prin văzduh unde treci ?
Albelor ielelor, suratele stelelor,
De om nevăzute de soare nebătute.

Cum am rotit ăst roșu cerc de voie bună,
Veniți vârtej alb sub ninsoare de lună.

Duce-mi-se pruncul acolo unde gușteri veninați,
Stau pitulați, și-s otrăvuri în aurite pocale,
Unde spre scaunul țării duc trepte de jale.

Urziți-i albelor din raze de lună o za,
Și muiați-o în isvoarele vrăjite,
Fierul săgeții să nu treacă prin ea....

Tot strigă și ceartă bătrâna duhuri nevăzute,
Și în urmă cu urechea ațintită adastă,
Dar toate rămân tăcute sub taina albastră.

In urmă, noaptea a prins treptat să albească,
Stelele pe tărie mai slab să clipească,
Și lacrimile Domnului pe ierburi să sclipească.

Primul cocoș l-a presimțit pe Zorilă în depărtare,
Dar mama Mrejerului tot își spunea vrăjile,
Sub cele șapte stele ale carului mare.

DRUM DE SEARA SPRE SUCEAVA

Un bucium s'a stârnit prin munții sinelii,
Și moare cu apusu'n largul zării
Dar altele se nasc și'n văi răsună goarne vii
Răsar pe culme baci cu sarică mițoasă
Și cată lung pe drumul țării.

Și văd ciobanii'n drumul alb ca șipotul de lapte
Așa de parc'ar fi alai domnesc în rânduri mici
Schimbat într'o armie de furnici
De vrăjitoare noapte.

Iar cei din văi văzând cum prin frunzare
Răsar ciobanii ce păzesc mioare de zăpadă,
Au chiotit prelung : uhuu ! priviți pe goluri,
Cum au ieșit și urșii din bîrloage să ne vadă.

RADU BOUREANU

Păcatul fecioriei

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

S‘au întâlnit și s‘au iubit, jurându-și solidaritatea responsabilității reciprocității culpabile a fructului oprit, în **„Parcul Libertăței“**.

Anușa era împachetatoare la **„Confiseria Renaissance“** — Căliman student la clasa de oboe, trombă și armonie a Conservatorului de muzică și artă dramatică.

Se adorau așteptându-se convinși.

Convingerea așteptării era în funcțiune ne — pentru Anușa — de evoluția unui destin mai puțin economicos ca acela pe care îl îndura cu amărăciunea copilului nimănuia, printre cristalele bomboneriei și care avea s‘o așeze deocamdată, premieră într‘un reputat magazin de mode și confecțiuni cu salariu fix și eventual, și cu participare la beneficiu — pentru Căliman, studentul dela Academia de muzică — în funcția aceleiași evoluții tot pe atât de îngăduitoare și de promițătoare și pentru el ca și pentru mireasa năzuințelor lui, ca unul ce își trăia și el ca și ea, martiriul copilului de pripas, prin sălile melodioase ale facultății de note muzicale și de unde, „probabil“, avea să fie cândva chemat să-și plimbe într‘o bună zi, iscusita lui baghetă peste capetele a patru zeci de profesori dintr‘o vastă orchestră occidentală.

Anușa era suplă sfioasă și cuminte.

Sorțul negru sugrumând-o până sub bărbie îi pârguia florile de anemie din obraji. Pe piepul scurs, fulgera un Krist de aluminium. Târziu noaptea, sus în mansarda ursuză a cofetăriei, se închina îndelung icoanei **„Bunei-Vestiri“**, și intra grăbită în pătură, scoțând de sub căpătâiul rece **„Greșeala Abatelui Mourett“ a lui Zolla**.

Călimban era mai plin.

Un pardesiu cadrilat peste care cădea umbra obosită a unei imense pălării, îi da un aspect de zeu al boemiei, impasibil de nemernicia dimprejur, hrănit cu visuri, și dispus ferm să facă în orice moment din împachetatoarea Anușa, o regină!

Se întâlneau seara, după lăsatul obloanelor dela **„Renaissance“**, — vara, prin grădinile patriarhale ale suburbiilor — iarna prin lăptăriile ospitaliere cu bani puțini și cu regim lactat.

Și iubirea își vedea de drum, crescând în speranța unei cununii — Anușa apărându-și cu ferocitate cinstea printre mesele cofetăriei dela care i se adresau oferte **„fabuloase“** — Căliman ștergând din memorie toate idilele apuse în neșansa vremurilor de puerilă nesocotință amoroasă și incrustându-și în minte numai imaginea crăiasei dela **„Renaissance“**

Anușa iubea pentru întâia oară — Căliman pentru ultima. !

Zestrea Anușei era virginătatea — aceea a lui Căliman, bagheta dirigentă.

In revărsatul unei suave desprimăvărări, când pământul își leapădă crusta ghețarilor, când privighetoarea înnebunește din amor și când pe morminte zâmbesc, printre zambilele reînvierii, lacrimile morților, Anușa și cu Căliman s‘au învoit să iasă la câmp, sufocați de convenționalismul stereotip și searbăd al orașului care le înăbușea splendoarea dragostei.

Au poposit într‘o pădure .

Mierlele îi spionau din crăci și ochelarii de foc ai unei locomotive care își târa povara de oțel prin apropiere, îi invidiau prin lentilele lor aprinse.

Atunci au mers în inima codrului.

Dela mugur până la vultur, toate viețuitoarele pământului fecondau înamorate.

Și Anușa ca și fecioara Albina a lui Zolla se prăbuși din senin, pe grumazul lui Căliman, cerându-i ca și Abatele Mourett, răsplata cinstitei adorațiuni. Dar Căliman ocolind greșala preotului, povățui pe Anușa să-și păstreze fecioria până în vremea sfintei blagoslovii a arhiereului care avea să-i unească pentru totdeauna — crima violului repugnându-i cu înverșunare!

Și eșiră într‘un târziu, din inima codrului, cuminți.

*

Intr‘o seară, după lăsatul obloanelor dela **„Renaissance“**, la înumărătoarea personalului, premiera cofetăriei observă misterioasa lipsă a Anușei.

Oboistul Căliman, a adăugat grabnic, la oboseala boemiei, doliul dezolărei acestei întunecoase disparițiuni.

Intr‘o dimineață scânteetoare de primă vară s‘a strecurat pe poarta deschisă a unei catedrale. Intr‘un confesional se spovedea o fecioară, într‘altul, un înamorat. Egumenul vorbindu-le, a înălțat privirea spre sfânta fecioară, ale cărei tălpi se încălzeau în văpaia unei făclii aprinse.

Atunci Căliman ca și Abatele Mourett a cerut sfintei fecioare să-i înapoieze iubita. Dar sfânta fecioară continua să se dogorească impasibilă la jarul lumânărilor. Intr‘un timp catedrala s‘a golit și izbăviții de Dumnezeu s‘au împrăștiat mirosind însetoșați, petale proaspete de foi de nuc. In stradă s‘a ivit Anușa. Purta în ochi cearcănele insomniei și în sân urmele decăderei! Krist nu mai fulgera pe șorțul cofetăriei **„Renaissance“** și Căliman încremeni în pelerina lui ecossaise, implorând-o ca și Abatele Mourett pe Albina lui Zolla să i se dea de data asta.

Anușa cedase primului întâlnit inoportuna virginătate care o îndepărtase de lângă Căliman, și acuma îl căuta. Anușa duse pe Căliman apoi în adâncul codrului, reconstituind, acolo vizuina fiarelor, scena ofertei Albinei lui Zolla.

Și într‘un timp, intinzând frenetic brațele spre ceruri, ca într‘o supremă și rigidă ispășire, rămase multă vreme așa, măturisind codrului **păcatul fecioriei !**

Dar studentul Căliman trăi din nou aceiaș ucigătoare repugnare din vremea când Anușa îi oferise virginătatea și pe care acum nu o mai avea.

Și Căliman îndepărtă din nou pe Anușa.

*

Muzicantul Căliman și-a pierdut urma.

Mai târziu, la cancelaria conservatorului s‘a aflat că „Maestrul Căliman“ adună fantastice succese pe coasta Rivierei cu un Stradivarius din lemnul căruia **„se zice“** că a fost cioplită și vioara lui Paganini!

Seara târziu, când vacarmul orașului desfundat de plesiriștii chiolhanurilor de noapte, umple de pârae, de râuri și de fluvii ulițele de unde apar afluenții acestei imense scurgeri de suflete pentru ca, topindu-se unele într‘altele, să înseileze marea de capete care plimbă tinerețea, corupția și uitarea de sine de la o margine la cealaltă a pământului, trece imperturbabilă, **superba preferată a serei,** în dezesperarea și umilința curtezanelor de rând — pentru dezesperarea și umilința aceloraș curtezani, de rând.

Este Anușa fosta împachetatoare dela confiseria Renaisance.

SARMANUL KLOPȘTOCK

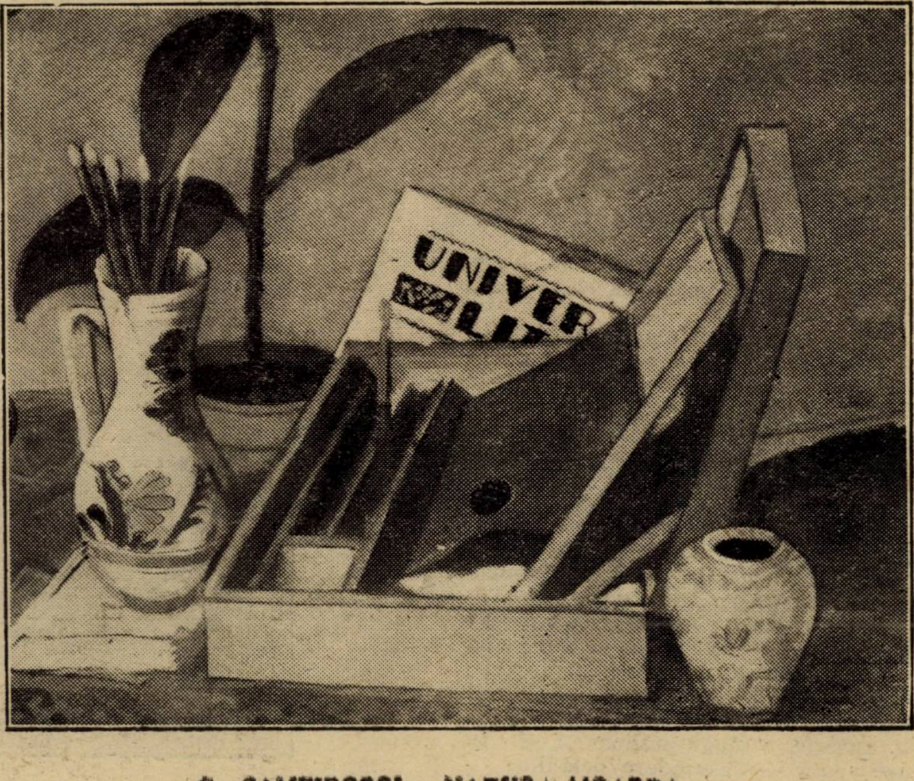

G. ZAMFIROPOL: NATURA MOARTA

Jurnal Basarabean

— FRAGMENT —

Se gândeşte, că-i tare târziu şi papa nu mai vine !... Culege în două degete florile cernute de vânt prin căni, pe masă, în coşuleţul cu lipie ; îşi toarnă ceai, muşcă în silă o bucată de pâine unsă cu miere şi ascultă !... A treia oară, când o auzi şi pleacă !.. Altfel, pierde ce-i mai frumos pe Haruzina — şi-ar fi păcat !... Aseară, Leòlea i-a spus de câteva ori, până au ajuns acasă : — să nu cunva să întârzie, la şapte ceasuri, în colţul Zemstwei !... Pe acolo trec în fiecare seară ; amândoi frumoşi, cu ochelari şi cu haine gris... sunt români, a întrebat Maruska pe madam Capriş, gazda..., Unul trebue să fie „poet“, straşnic seamănă !.... Şi biata Lölicica, de când o fi aşteptând ! Singură, îi e ruşine să răspundă şi româneşte, aşa de puţin ştie şi rău !...

Pe la porţi se strâng corurile de fiecare seară. Balalaica, împopoţonată cu panglici, dă tonul şi în noaptea răcoroasă ce se ridică liniştit din hăţişurile Nistrului, cântecele cu dor de stepă, plâng din versurile lui Kolţow, ţine isonul căzăceascăi dela alte porţi şi plescăitului de seminţe.

La restaurantul „Carpaţii Români“ — „locul de întâlnire al elitei, regăţene“ — în dosul ulucilor împânzite cu verdeaţă, valsurile demodate şi polci din vremurile bune şterg o clipă plictiseala aceloraşi zile şi nopţi.

Paşii se încetinesc în cadenţa ţambalului, iar privirile strecurate sub adăpostul mânii, printre frunzişul viţei sălbatice, întârzie dornice...

Violonistul, în haine negre, cu gâtul frânt pe pântecul viorii şi cu privirile duse ; mese albe, rânduite printre hârdaele cu leandri ; sticle aurii, altă vorbă, altfel de porţi şi mai cu seamă, alte bucurii.... Nu este aici nici samovarul, nici armonica şi nici seminţe de floarea soarelui prăjite.

De altfel, o grădină de vară sărăcăcioasă şi pustie peste zi ; numai Sâmbăta şi sărbătorile zumzuită de cei care nu-i poate lua nimeni la garnizoană, când se prelungesc chefurile fără păs, până după miezul nopţii.

Lăutarii cântă pe nas „ăă-ul“, şi „ââ-ul“ amorului pribeag şi al glonţului cu moartea la minut lungindu-şi gâtul, spre masa unde sosesc mai des sticle aurii...

In toiul verii, chelnerii poartă cizme de iuft, haină neagră şi creion chimic după ureche ; neîndemânatici şi blegi, nu ştiu româneşte, tocmai ca să te poată înşela la plată.

Bufetul, aşezat în fund. sub lumina roşiatică a două lămpi cu benzină, din stradă, îndemn şi privelişte frumoasă ochilor : sardele „Robert“ împănate cu măsline şi felii de lămâie ; măsline, câte cinci prinse dealungul scobitorii, cogneac „Naville“, salam de Sibiu, zacusca, şi ridichi de lună. — fiecare îşi are preţul scris cu cerneală violetă pe un cartonaş deasupra farfuriei ; iar în colţul din stânga, lângă panerașul cu dumicături de pâine, ca anafura, citeţ, spre văzul tuturor, liniat în tuş negru :

„Este absolut interzis a se muia cu pâine în zeama aperitivelor“...

Domnul Butnaru, patronul, cel dintâi înpământenit pe tărâmurile astea, a învăţat ruseşte, strânge milioane, şi în fiecare seară — deprindere dela Iaşi — cu ochii în patru „obsearvă“ băeţii... In spatele raftului cu bunătăţi, doar capul i se vede de la un colţ, la altul, mişcat parcă de un resort ; privirile îi sunt veşnic aţintite la intrare ; fără să le clintească, între două zâmbete, înjură în şoaptă chelnerii, surâde, salută cu, sau fără poclon — după muşteriu şi după greutate...

*

Trenul soseşte de două ori pe zi, cu veşti noui dela Chişinău şi peşte proaspăt dela Galaţi ; din când în când, ziare cenzurate, apoi, o masă de nuc fără un picior şi patul cu tăblia albă, noui-nouţe urcate la Bolgrad, dar ajunse aci după cinci luni de drum, împestriţate cu chitanţele precăderii...

Pe peron, totdeauna doi slujbaşi, cu şepci roşii.

Unul precipitat şi demn, negăsindu-şi loc de la maşină până la vagonul poştei ; celălalt, mai mare în grad se vede, ras proaspăt, cu mâinile la spate, flueră distrat o romanţă şi pe furiş, aruncă priviri repezi pantofilor acajou, făcuţi lună.

Domnişoara Şurca, sau Molca, sau Farula (cu greu le poţi deosebi, căci sunt identice) încă din mers, pe ultima treaptă a vagonului, îşi sărută rând, pe rând, neamul, venit s'o întâmpine... A fost la nişte rude, în Iaşi, să facă băi, şi tocmai de acolo, soseşte singură, — „închipuiţi-vă“ !...

Mai departe, lângă maldărul de cărbuni stinşi, câţiva hamali — veşnic fără lucru — stau de vorbă cu femeile de sub umbrar, unde şi vara se vinde ceai cald şi covrigi fără susan.

Somnoros, soldatul de gardă, şi-a uitat drumul dealungul vagoanelor şi crăiţa uscată la chipiu, — râde tâmp unui cap încârlionţat din tren ; — iar la etaj — are flori în coc şi braţele încrucişate pe tocul ferestrei — cu siguranţă, nevasta şefului de gară.

*

Zile şi nopţi se scurg mereu, aceleaşi şi aceleaşi, fără de nici o schimbare — „numai de cea a străinilor, care se duc şi vin, cum se duce unda Nistrului, şi cum vin pasările care din nou au să plece — (la un pahar, ca din Biblie vorbeşte părintele Drăghici) — dar verile, pe aici, la noi, rămân aşa cum s'au pomenit de când lumea , şi iernile şi primăverile, aşa cum le-a întâmpinat şi Ştefan Vodă, în iureş spre Cetate, unde grabnic, cereau „ismenarii“ pescheş... Ştia el, mai bine decât noi, cum şi cât de grabnic să le alinte dorul sufletului“....

Toamnele îşi prelungesc frumuseţea, cu zile calde şi cu nopţi din ce în ce mai lungi, până la începutul lui Octombrie, când începe ţăcănitul ploilor fără de sfârşit.

Monoton şi uniform, la fel cu toaca dascălului Ionică, curg neîntrerupt, zile şi nopţi, burniţele cicălitoare.

Rar, la săptămâni odată, soarele dă la o parte, cu un ochi somnoros, capătul de perdea al norilor, şi dinspre dealul Borisovcei, razele-i eliberate şi parcă noui, împurpură anemic o latură a oraşului.

Fiecare adiere de vânt plimbă dea-

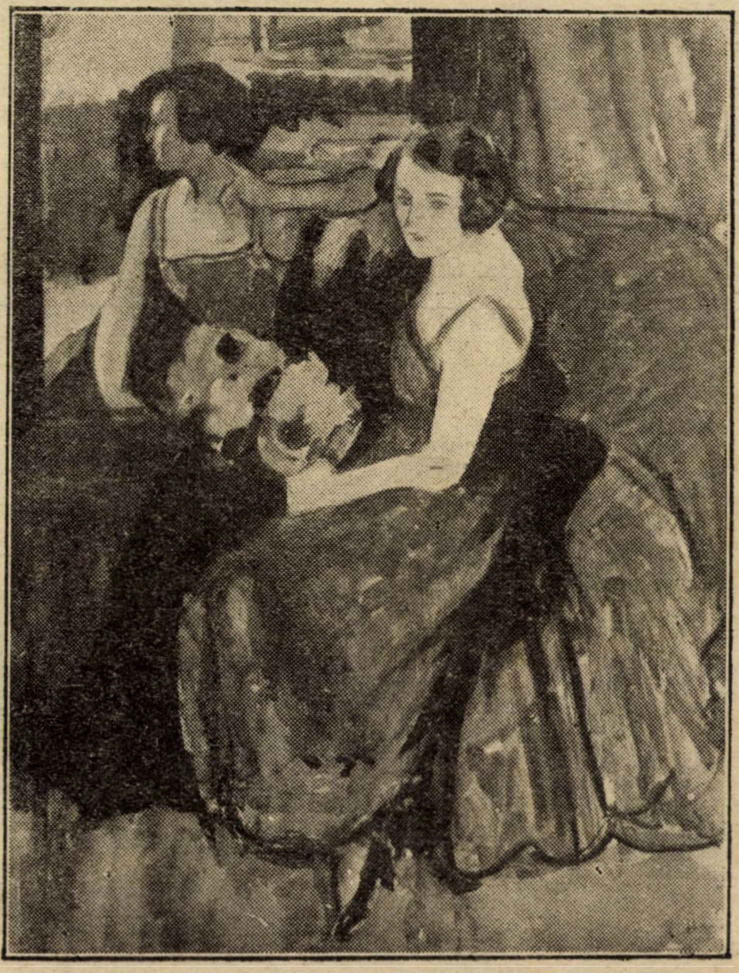

RODICA MANIU: LA OGLINDĂ

Arta cinematografului

Din Paris vin ecouri tot mai numeroase despre succesul filmului german „Variétés“. Sunt unele simplu senzaționale: un domn s'a sinucis în sala de spectacol pentru că a recunoscut în amantul ecranului pe Warwic Ward care, și în viața de toate zilele cuceritor, îi sedusese nevasta cu un an, doi, înainte. Sunt altele însă care merită să fie comentate, căci sunt criticile cele mai autorizate din reviste și ziare, asupra valorii filmului.

Trebue să spunem din capul locului că în Franța și Germania există o critică anume destinată cinematografului. Pagini analitice despre această artă, apar în revistele cele mai serioase ca ținută literară (Mercure de France are rubrica introdusă încă de acum câțiva ani) și în toate gazetele. Curioasă e constatarea că pe câtă vreme cronica dramatică propriu zis, critica pieselor de teatru, e, în legătură cu ghișeul administrației și opiniile analitice sunt dozate cu linia și centimetrul, critica ecranului e în genere independentă, vioae și, în mic, autoritară. Cauza trebue căutată probabil în faptul că această critică neavând nici o influență asupra publicului, căci nimeni înainte de a se duce la un film, nu citește o dare de seamă despre el, nu prezintă interes comercial pentru întreprinderile cinematografice, și acestea nu se simt obligate să plătească dări de seamă. Publicitatea caselor editoare și de locație, pe urmă e canalizată în altă direcție: în revistele de specialitate. Experiența arată că antreprenorul unicului cinematograf dintr'un mic orășel de provincie nu citește toate gazetele ca să știe dacă „să programeze“ un film. Specialist el urmărește publicitatea începută înainte de turnare chiar, din revistele anume destinate filmului și criteriul lui e numele vedetei sau al regizorului.

Critica ziarelor și revistelor e deci — ca să revenim la subiect — destul de independentă și ca la orice început de carieră, pasionată. Discută cu zel despre însăși condițiile acestei noui arte: raporturile ei cu simpla fotografie, cu literatura, cu teatrul. Problema principală pe care și-o pun toți cei care discută, este fixarea momentului când filmul încetează să fie reproducere fotografică pe deoparte și când încetează de a mai fi un simplu aparat de vulgarizare al literaturii, devenind el însuș o artă creatoare. Numeroasele „adaptări“ au produs mari frământări în conștiința celor cari se pasionează pentru cinematograf, mai ales că n'au lipsit și protestările indignate ale scriitorilor de vază și oamenilor de cultură împotriva mutilărilor la care au fost supuse, de către întreprizi speculatori, capodoperile literaturii universale.

Orientarea tuturor e însă cu deosebire dificilă. Ca și pictura, ca și sculptura ca și literatura curentă, arta fotografică însă și-a atins o superioritate technică, menită să seducă publicului prin ea însă-și. Un simplu luminiș de codru, pe munte, un simplu țărm de mare reușit fotografiate sunt o adevărată bucurie a ochiului și asta a constituit o pseudo resursă a primilor regizori. Drumuri lungi cu plopi, apusuri de soare, nori călători sunt elemente la îndemâna oricărui începător în ale regiei cinematografice și numai la noi autorii atâtor nefericite încercări de „realizări“ naționale n'au ajuns nici măcar la acest grad inițial de desvoltare. Mai târziu au început să se speculeze efectele maselor și volumelor în fotografia cinematografică. O adevărată școală germană a cunoscut mari succese cu acest procedeu: armate care defilează, cavalcade formidabile, popoare în revoluție (cu „100.000 de figuranți 30 de mii de cai, etc.“. Procedeul a făcut școală chiar în lamentabilul nostru teatru și astfel vre'o doi ani de zile ne-am trezit cu „cele mai extraordinare capodopere ale teatrului mondial Thebaida și Meșterul Manole în care spectacolul pornea dela figurație și utilaj scenic. Când a progresat ca să zicem așa această „artă“ a început să caute efecte speciale optice: jocuri de artificii și serbări de noapte fotografiate, perspective de becuri electrice în întuneric etc. Ba unii regisori mai pretențioși au început să copieze din tablourile celebre. Cutare castel din Evul Mediu a fost reprodus după tabloul celebru care i-a păstrat înfățișarea. Intr'un film venețian am văzut tablouri de Tițian transfomate în adevărate tablouri vivante. La noi Glafira avea un asemenea castel, pe care îl înfățișa sub razele amurgului sub furtună, în noapte — cu efecte de lumini, purtate în fugă pe scări, cu un ultim decor de lumină de lună, declarație de dragoste și iubire, care vrea să fie cinematograful, și era numai fotografie.

Era deci o părere generală aproape, între cei care judecă serios că până acum cele mai reușite filme nu pot fi considerate ca opere de arta cinematografiei și cinematograful însuș nu poate fi socotit ca o artă aparte pentru că nu are efective de realizări proprii ci pare mai curând o industrializare a fotogafiei, literaturii și picturii — adică o vulgarizare.

Iată însă că acum toată critica străină e de acord că „Variétés“ filmul înscenat pentru Ufa, de regizorul Dupont înseamnă cel dintâi moment de arta cinematografică, că de aci încolo un film cel puțin, poate fi socotit ca operă de creație nu de pastișe. Și trebue să se țină seama că au fost încă destule filme care au impresionat profund publicul și chiar lumea intelectuală. Dacă nu ar fi să amintim decât La Roue, Niebelungii sau faimosul cabinet al d-rului Caligari, dintre cele care au dat asalturi violente porților artei.

E neîndoios că o comparație se impune, menită să lămurească poate, cât de puțin din procedeele cunoașterii plastice. Opera nu e totuși ușoară. Chiar faptul că scriitorul acestor rânduri a văzut de patru ori în întregime filmul Variété și părți din el în fiecare zi cât timp a fost frecventat e prea puțin pentru o analiză temeinică. E adevărat că eliminarea din discuție a Niebelungilor și a Cabinetului Dr. Caligari e un fapt mult mai simplu. Tot filmul nu era decât o traducere în ilustrații a celebrei epopei. Toată greutatea cădea pe cele oferite privirei. Intenția de a ilustra era așa de evidentă încât filmul suferea diformări în gustul imaginației curente care-l făceau să se apropie de un alt film de succes comercial: Monumentul indian.

Cu Cabinetul dr. Caligari era altceva. Filmul acesta însemna o reacțiune. O reacțiune împotriva terre-à-terre-ului în film, încercarea lui de-al revoluționa prin.. decor și prin intrigi de un ireal pueril. Ca o reacțiune împotriva naturii fotografiate autorii filmului ne ofereau decoruri fotografiate și ele.

„Variétés“ înseamnă însă o fuziune de elemente care toate la un loc dă o nouă creație.

Socotim că discuții lungi mai sunt încă necesare pentru fixarea condițiilor artei cinematografice și impresia asta o avem mai clar încercând să explicăm noi în ce constă impresia de creație pe care incontestabil că o dă opera lui Dupont. Incercarea de a găsi elemente proprii cinematografului mi se pare însă neîntemeiată. Cinematograful este și nu poate fi altceva decât expresia în imagini succesive fotografice, dar arta de a doza această succesiune, de a stabili raporturi, de a face integrări plastice e arta în general care e unică în esența, ori în ce mod s'ar manifesta: literatură, pictură muzică, etc. Cinematograful pur e o aberație tot atât de mare ca și poezia pură, ca și logica pură. E adevărat că el trebue ferit de maladiile specifice oricărei discipline artistice: hipertrofierea organele secundare și a transformării mijloacelor de expresie în scopuri în sine. Cinematograful care abuzează de fotografie e tot atât de vulnerabil ca și romanul care abuzează de vorbe goale. El trebue să devie un mijloc de expresie generală, având superioritățile lui asupra teatrului, dar mai ales inferioritățile care sar în ochi ori cui. Vă inchipuiți (pentru moment?) Hamlet un film? Dar subiectul devine imposibil.

CAMIL PETRESCU

---

lungul străzilor pustii boare nevăzută.

Repede însă, ochiul de lumină, își trage la loc pleoapa grea de ceață plumburie și din nou, neîntrerupt, zile și nopți, săptămâni întregi gângăvesc ploile cu susurul plin de-o ucigătoare monotonie.

Din răstimp, în răstimp, târziu și rar, hurue pe Haruzina câte-o trăsură gră- pofta de căscat a sergentului din colț, coș, răgușit ca în totdeauna, deșteaptă poftă de căscat a sergentului din colț, singura vietate în mijlocul pustietăților.

Peste ora prânzului și cea a serii, liniștea cuprinde orice semn de viață.

Obloanele, rând, pe rând, întunecă seara decuvreme pârtia de lumină sbucnită în dreptul fiecărui geam.

Stropii pe luciul băltoacelor bolborosesc în ochiuri jucăușe același cântec — și din Tiraspol tocmai s'aud câinii...

Pe o astfel de vreme, tot orașul știe cum s'a amărât de plictiseală, biata Raia Rozemberg, având la căpătâiu pe Traian Demetrescu și Pușchin — deschis la pagina treisprezece...

(Sfârșit)

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Dincolo de mască

Am găsit o scrisoare uitată, a prietenului Toporaş. Probabil mi-a adus'o într'un moment când eram grăbit, sau plecam, şi n'am avut răgazul să o citesc. Poate am avut chiar intenția să o iau cu mine, dar am uitat-o, şi uitată a rămas şi la întoarcere, căci simțul de ordine al servitoarei mele i-a găsit un locuşor pitit, tocmai în fundul unui sertar de birou, de unde o desgrop întâmplător, după doi ani dela primire.

Am pierdut de mult urma prietenului care-mi scrie. Dar aceasta nici nu e o scrisoare cu adevărat ci nişte foi tipărite — smulse dintr'o revistă sau dintr'o carte — însoțite de câteva rânduri de introducere şi tot atâtea de încheere.

Viața ne despărțise pe neaşteptate. Pe mine m'a ferecat cu lanțuri de aur pe trupul acestei Capitale, pe el un accident sentimental l-a aruncat, cum aruncă marea înfuriată resturile unui neaufragiu, pe un țărm depărtat....

— Aveai dreptate, viața mea nu e ca a celorlalți oameni... Şi cu toate acestea, are multe, foarte multe asemănări cu a lor. Am chiar în fața mea o probă ; câteva pagini tipărite pe care ți le trimit. Aci găseşti răspunsul la toate întrebările ce mi le-ai pus şi la tot ce ai fi dorit să ştii, dar te-ai ferit să întrebi. Poate preludiul nu seamănă cu motivul care a determinat plecarea mea din țară, ceeace s'a întâmplat însă mai târziu, e o copie aproape fotografică :

„Cu temperamentul meu impulsiv şi plin de contraziceri, am rătăcit luni întregi în căutarea unui fapt, a unui om, a unui sentiment şi simțeam cum se îngrămădeşte în mine, tot mai puternică nostalgia şi dorul după zările noastre largi, tivite cu purpură, după gălăgia exuberantă şi pulsația multiplă a Capitalei noastre cu grădini înflorite şi zâmbete senine, cari în amintirea mea, iau proporții de imens contrast în viața liniştită şi calmă a acestui oraş ce se zbuciumă înfundat, ca un gigant şantier subteran ale cărui trepidațiuni se amplifică abea perceptibil, doar în clipa intrării unui nou „atlantic" în port...

„Da, sunt convins că în timpul acesta căutam ceva : un om, o față zâmbitoare, o mână prietenească, ceva care să mă facă să uit că sunt singur. O, tu n'ai ştiut niciodată ce înseamnează să fii singur !

„Şi într'o după amiază senină dar fără soare, căci soarele aci e oaspe rar şi întotdeauna oblojit de ceața mării, mi s'a părut, am simțit cu toată certiudinea, că ce caut e aproape de mine. Atât de aproape încât e suficient să întind mâna ca să-l găsesc, să-l iau pentru totdeauna.

„Am ridicat privirea de pe masa unde se plictisea ca şi mine paharul unui lichid verzui : La o mică distanță un bărbat şi o femee cu ochii albaştri strălucitori ca cerul nostru. Imi zâmbeau cu zâmbetul acela plin de îndemn şi sfială pe care-l etalezi întotdeauna când descoperi o cunoştință veche, căreia totuş nu i-au vorbit niciodată.

„M'am apropiat de masa lor. Ne mai văzusem. Luni întregi — la noi în țară — am mâncat la acelaş restaurant şi ne obişnuisem să ne căutăm în fiecare zi cu privirea, fără să fi simțit cu adevărat dorința să ne cunoaştem.

„Asta a fost la noi unde prieteniile se leagă atât de uşor şi se spulberă atât de repede.

„Pe urmă el a plecat, după ce s'a însurat cu femeia aceasta, care e un import oriental în țara lui sumbră.

„Şi în după amiaza aceea senină dar fără soare, ne-am cunoscut şi am rămas prieteni... La început am fost în casa lor un oaspe exotic, dorit de curiozitatea inocentă a femeii căreia îi aduceam atâtea amintiri din țara ei. Pe urmă ne-am obişnuit împreună, fără să-mi dau seama că pentru mine oamenii aceştia deveniseră acum o necesitate morală, o justificare a existenței mele, sau mai bine, singura legătură dintre mine şi viața care înainte de ei — nu-mi oferise nimic.

„Acum sunt mosafirul lor obişnuit. M'am lipit de ei întocmai ca o frunză udă de un corp spre care a dus-o vântul. Au trecut săptămâni şi luni, şi s'au făcut ani. Eu sunt mereu acelaş, nelipsit dintre ei. Un fel de mobilă învechită. Necesitatea morală de a găsi un prieten în mijlocul acestei lumi străine, a evoluat... Nu e numai prietenia care mă aduce azi aici. Căci a fost — te rog să mă crezi — o prietenie mare şi curată între mine şi femeea aceasta, care are un suflet înrudit cu al meu. O prietenie gata la orice sacrificiu...

„Acum sunt o javră ticăloasă ce se ține după stăpânul care-l tratează cu ciomege... Ceasurile ce le-am petrecut singuri în convorbiri fecunde, de multe ori utile, mi-au vindecat rănile aduse de acasă. In locul lor au răsărit sfioase lujerele subțiri ale unui sentiment nou care nu e numai prietenie.

„Am stat la pândă ca o fiară care-şi adulmecă prada, şi-am aşteptat cu gânduri ucigaşe clipa când vom descoperi amândoi că nu mai suntem doi prieteni, ci bărbat şi femee care se doresc şi se vrea. Presimțeam că clipa aceasta va trebui să vie şi am căutat să o amân, să o evit, să fug de ea.

„Am plecat, dar a fost inutil, căci laşitatea omenească nu cunoaşte margini... Să nu crezi că vreau să-mi ascund vinovăția. Sunt vinovat poate chiar mai mult decât alții. Dar lumea sufletului e în perpetu dezacord cu brutalitatea realității ce o ascunde... Viața intimă, a mea, a ta, sau a oricăruia, nu e niciodată în concordanță cu viața pe care o trăim în fața altora. Noi suntem prin tradiție sclavi ai minciunei şi ne prostituăm sufletul în fața ei, şi din inconştiență şi din laşitate.

„De ce n'avem oare curajul nenorocit de a fi întotdeauna noi înşine şi în fața tuturor... Oamenii însă au curaj numai când sunt beți sau în situații psihologice anormale. Or mai bine, abia atunci sunt oameni cu adevărat, când din punctul de vedere al moralei publice au încetat de mult de a mai fi. Incolo suntem păpuşi, magnificențe balonate de egocentrism, sufleteşte sterili şi răi, pe față linguşitori şi grei de platitudini sonore şi sterpe.

„Dacă în seara aceea ne-am fi îmbătat amândoi, şi ne-am fi biciuit obrajii până la sânge cu şerpii adevărului ce ne cloceau în suflet, poate am fi evitat un chin ce ia proporții în fiecare zi ce trece. Dar, nu, era mai comod să fim laşi, să ne spunem platitudini şi să consfințim o stare de lucruri penibilă. El, de dragul unei libertăți ce îi asigură prezența mea în casa lui, în timpul absențelor nemotivate, sau poate pentru a-şi tempera remuşcările. Eu, dintr'un condamnabil egoizm şi încăpățânarea stupidă de a conserva păinjenişul de vise împânzit în jurul acestei femei, pentru care simțeam o dragoste vinovată.

— „...De ce te gândeşti la prostii şi de ce te zbuciumi. Viața oferă atât de puține bucurii. Intinde mâinile şi ia-le, aşa cum ți-se dau. De ce să-ți torni singur otrava în pahar... Să fim veseli, să petrecem, să ne bucurăm de tinerețea asta nebună care pleacă întotdeauna prea de vreme. Să fim prieteni mai buni decât am fost până acum..."

„Cât am fost de laşi, cât a fost de laş în seara aceea. Doi poltroni. Dar lucru ciudat, mi-s'a părut că şi el care nu e un cerebral, era conştient de laşitatea noastră comună, căci a plecat ochii în pământ când mi-a dat mâna...

„In drum spre casă m'a apucat un tremur neînțeles... Aveam impresia că în momentul despărțirei noastre, o fereastră s'a deschis în sufletul meu şi printr'ânsa a lunecat privirea lui indiscretă a înțeles şi a văzut totul...

„A doua zi am revenit, şi nimic afară de reproşul blând al femeii, nu mi-a a-

RODICA MANIU: TERASA IN SIGHIŞOARA

Cel care trebue ascultat

Lumină strecurată sfios prin geamuri fumurii. Oamenii îşi încheiau lucrul abătuţi. Şi se potolea, stins, zgomotul maşinilor de cules litere. Din încăperea lungă, cu lămpi atârnate deasupra meselor — se revărsa, înăbuşind, mireasmă de cenuşă, de plumb topit şi de gaz. Treceau copii desculţi, cu sferturi de pâine în mâini. Lângă uşă, un maldăr de jurnale vechi şi fâşii de hârtie. Iar la o fereastră, o floare stingheră, ca un dar neprimit — căuta soarele.

Sleiţi, lucrătorii se adunau în fundul sălii şi desfăceau pachete unsuroase, şi muşcau din pâine. Odihna. Se frecau la ochi şi-şi amintiau, poate, că în grădini a înflorit primăvara. Şi poate se întristau.

Atunci s'a auzit strigătul. Ei s'au cutremurat, ascultându-l. Şi au aşteptat, înfriguraţi. Şi s'au ridicat. Dar un râs prelung, i-a liniştit. Acelaş glas. Paşii repeziţi pe scări, coborând spre catul de jos, unde lucrează fete cu trupuri fragede şi ochi îndrăzneţi. Apoi alt glas, înăbuşit de o uşă, care se închise împinsă în fugă.

Fata alerga, desfătându-se. Nu-i era încă teamă. Strigase după ajutor pentrucă celalt avea ochi crunţi şi o strânsese sălbatic în braţe. Dar se smulsese, râzând, şi năvălise pe scări. El o urmărea. Se hotărîse — şi voia să fie ascultat.

Scările de piatră, umede, se sfârşesc în faţa unei uşi cu geamuri. Sus, se întind tipografiile. In celalt cat, încăperi cu mese lungi, în jurul cărora stau aplecate copile, împăturind coli mari de hârtie tipărită. Mai jos, magaziile. O uşă întredeschisă; saci, butoaie răsturnate şi ferestre prin care se aşterne, rece, lumina.

Fata a trecut prin faţa atelierului — fără să se oprească. Nu s'a întrebat. Auzea paşii grăbiţi şi răsuflarea celuilalt. Simţiminte neînţelese şi dureroase o sfâşiau. Putea să se mântuie, alergând în mijlocul tovarăşelor. Dar n'a făcut-o. Ci s'a coborît mai jos, spre curte.

Cel din urmă pas, iuţit, o făcu să izbească sgomotos uşa. Nu se deschise. O smuci. Şi se'nfioră zărind ochii celuilalt. Sângele îi biciuia obrajii. Inţelese că alături era uşa magaziei. Şi băiatul se opinti s'o deschidă. Dinlăuntru, încă zâmbind, fata îşi lipise umărul — şi se'ncordă.

Dar împotrivirea era copilărească. Uşa se desfăcu puţin câte puţin. Şi trupul vânjos se arătă întreg, deodată, lângă perete. Ochi au sticlit atunci în lumină proaspătă — şi ochii s'au coborît, orbiţi.

Fata se trăsese către fund, printre maldăre de saci. Tremura — şi zâmbea, totuş. Nu-şi putea aduna gândurile. Ii svâcnea sângele dureros, dar trupul îi era ostenit ca după boală. Nu ştia ce să facă. Voia să strige, dar îi era teamă. Ii era teamă de cel care se apropia încordat. Şi îi era teamă de sine.

Clipe de tăcere. Ceasuri. Ani. Şi deodată, răsuflarea băiatului o deşteptă. Infiorarea sbucni fierbinte. Trupul împietri, împotrivindu-se. O zguduire frântă vârli pe băiat la câţiva paşi. Şi dinţii sticloşi rânjiră. Doar el era stăpânul... Cel care trebue ascultat.

Braţele lui o înăbuşiră. Erau braţe de jăratec, ce-i pătrundeau în carne, răscolind tresăriri. Gemu. Pentrucă trebuia să se împotrivească. Şi nu putea altfel. Nu putea striga. Privirile îi erau vrăjite şi trupul tremura, ascultând chemarea unei vieţi noui, necunoscute.

Incercă să se plângă. Să se roage. Dar buze înfierbântate de sânge, îi strivirǎ buzele. Durerea o desfăta. Răsuflă. Ochii lui sticleau mari, turburi. Incercă să scape, împotriva dorinţii care o ţintuia aproape de trupul băiatului. Şi nu izbuti decât să-şi frângă pieptul de umerii celuilalt. Se sbătu, îngrozită de ea însăşi. Pumni umezi se deschideau pe trupul aprins, mângâind. Degetele desgoliseră umerii plini şi carnea turbură ochii băiatului. Mireasmă de copilă tăinuită. Cea din urmă împotrivire fu înăbuşită crunt. Braţe cu vinele umflate răsturnară trupul pe grămada de saci. Ochi cari fulgeră, întunecaţi, şi ochi cari se închid.

Puterea îl îmbăta ca o vrajă. In urechi îi răsunau, fierbinţi, cântări de izbândă. Trupul îi tremura. Muşchii se înşerpuiau, sugrumaţi, ca în aşteptarea saltului. Oasele se'mpietreau, năpraznice. Şi în ochi se aprindea plumb clocotit.

Frământată în braţe, fata aştepta cu pleoape înlăcrămate şi obrajii îogoriţi. Aştepta fără să gândească. Răsuflarea celuilalt îi trezea frânturi de visuri, şi amintiri din cărţi ascunse în fund de cufere. Sufletul îi era sfârtecat de lumini necunoscute, cari o slăbeau şi o împiedicau să se apere. O îngrozea gândul faptului. Şi totuş îl aştepta, tresărind. Nu voia să i se împotrivească. Ar fi dorit ca celalt să-i sfarme trupul, crunt, — ca să nu se mustre, mai târziu, că n'a luptat până la urmă.

Şi, deodată, strânsoarea de jăratec, slăbi. Ochii lui se rătăciseră. Voinţa se surpă, frântă. Şovăi. Trecură clipe de încordare, în suflete. Şi iarăş şovăi. Se trudea, parcă, să-şi cheme gândurile, să şi le orânduiască. Trupul i se destrămă, dureros. Ochii se veştejiră. Simţiri de putregaiu, de baltă caldă sub arşiţă, de must cu mireasmă râncedă — i se revărsară în suflet. Incordarea se pierdu, depărtându-se, ca o fluturare de aripi. In urmă-i rămase trupul secătuit de patimă. Frânt.

Fata s'a deşteptat. O nemulţumire pizmaşă îi împungea ochii. Ar fi biciuit chipul celui care îşi căuta, pierdut, gândurile. Il privi. Fără să cuvânte, înţelese că nu mai e stăpânul. O bucurie fierbinte o năpădi. Pâraie de sânge se prăvăliră, însufleţind mădularele. Şi corzi au plesnit, rupte de şuvoiul lăuntric. Şi s'au frământat, răscolindu-se, strigăte ce vesteau izbânda.

Celalt, încercă s'o prindă în braţe. Dar vraja pierise. Infruntând primejdia, fata zâmbi batjocoritor. Braţele, ostenite, n'au apucat decât vestmântul. Şi pumnii fetii au lovit, adânc şi făţiş — ca o răzbunare.

Paşi vioi, până la uşă. Cuvinte şoptite. Şi un râs izbucnit din durere şi desfătare. Râsul se amestecă, la capătul scării, cu glasuri tinere. Apoi, pieri.

Alături, nălucirea îl obosea. O îndepărtă strângând ochii. S'ar fi spus că fata rămăsese la uşă, îmbiindu-l. Se ridică, aspru, cu fruntea răsturnată. Şi privirile nu-i întâlniră trupul. O furie ce clocoti fierbinte, împletită cu aburi de desgust faţă de el însuşi — îl întărâtă. Alergă până la uşă. Pe scară — nimeni. Viaţa îl coprinsese iarăş. Dar fata alergase, deacum, prea sus.

Se auzi răsunet de clopot izbit îndesat. Incepea lucrul. Privi în juru-i îngrozit. Apoi se prăvăli, iarăş, până în adâncuri. Şi — plecând capul — urcă, sleit, scările. Voia să ajungă sus, acolo unde lumina se strecoară sfios prin geamuri fumurii.

MIRCEA ELIADE

---

dus aminte că abia trei zile în urmă tradusesem într'un simulacru de realitate hotărârea de a avea o atitudine.

„Sunt din nou mosafirul lor, la masa familiară peste care se revarsă lumina albă a lustrului electric. El se îngrijeşte să aibă întotdeauna în casă ţigările pe cari le fumez cu preferinţă. Mă întreabă ce băuturi îmi plac şi-mi acordă o oră de conversaţie cu soţia lui, în timp ce el, pe o canapea alături de noi, îşi face somnul digestiei.

„Pe mine însă mă chinue adevărul, mă sufocă, îmi vine să urlu ca un nebun, căci nu pot suporta minciuna asta îmbrăcată în haina modestă şi candidă a prieteniei. Mă dor privirile acestei femei şi mă ard îmbrăţişerile lor indiscrete, par'că sunt cercuri de pară care îmi prăjesc trupul. Aş vrea să strig: m'am săturat să fiu „griveiu" în poarta voastră, — dar sunt laş... O, laşitatea asta s'a făcut stăpână pe toate pornirile mele!...

„Şi în timp ce eu mă zbucium pe ascuns, el se trezeşte şi se apropie de noi. Sunt convins că mă simte, mă înţelege, căci îi aud glasul, ca din altă lume, vibrând domol, dar muşcător de blândeţa ironiei:

— „Iară ai căzut pe gânduri; lasă, nu te mai gândi... mai fumează o ţigară..."

„O, placid om al Nordului! Tu nu vei avea niciodată nici arzătoare dorinţi, nici sângeroase dureri! Pentru tine totul se reduce la distracţie, la linişte şi la digestia ce urmează unei mese copioase. Tu n'ai suflet şi nici nu bănueşti că alţii l'ar putea avea..."

— „Aceasta e viaţa mea dragă prietene de când nu ne-am văzut. Nu ţi-am descris-o eu, am descoperit din întâmplare aceste pagini tipărite şi m'a izbit pasajul cu ţigările... Nu mai am nimic de adăogat afară doar de recunoştinţa pentru autorul lor care m'a scutit să-ţi fac o descriere, tocmai acum când sunt grăbit, căci mă aşteaptă „masa cu ţigările".

O strângere de mână dela Toporaş.

IUL. GIURGEA

Criticul „Passe boules“

> Oh! les barons de fer. dans leur armure de fer, avec leur cœur de fer, dans leur poitrine de fer...
>
> **Théophile Gautier**

O nouă estetică, o dogmatică nouă, deci, a Frumosului de „pretutindenea“, „singură purtătoare“, neînjosită și întrupată, pipăită și transcedentă, și umană, și divină, accesibilă, și virgină, și așa, și pe dincolo, nu se exprimă, fie odată pentru vecinicie, spus, prin Babbit. Ce este Babbit mai mult decât Babbit, și ce, „Noul Laokoon“, mai mult decât „Noul Laokoon?“ Un englez și o carte. O adevărată nouă Estetică (majusculă, luați seama!) nu se rostește decât prin El, și ia prin El tărie, întindere și autoritate, pentru a impune, pulveriza, tămădui și distribui pedepse.

„Estetica coherentă“ numai în țara Lui există, creatură exclusivă a unui creator unic, fruct împlinit, cu speciale suculențe, al Misticismului real și al Realului mistic.

Neadaptații la tainele acestui Catechism și acestor coherențe, să se refugieze în ignominia lor și să respecte, prin absență și spaimă, palpitul totalului și fâlfâirea genialității de intu-i-țiu neee și plllastice, de ascendențe, ierarhii podoabe și revărsări.

Și pentru ca un asemenea Psihic, fecundant, și un asemenea Fizic, armonizat în radieri și fotografiat cu pămătuful gălbui la bărbie, să se disperseze în natură, fără de limite și fără de stingheriri, desființează ceeace, pe de lături, și în oricât de stinse depărtări le-ar putea incomoda pornirea, ofensiva și faima, adunând sub aripi de galinacee formă, fond, emoție, analiză, punct de vedere, sinteză, bele arte și Institut.

Din astfel de iluminări, la sfârșitul drumurilor, în ultimă examinare, ușor de parcurs cu atât de agile comprehesiuni, trimise de protectoarele duhuri ale satirilor geniale, s'au desgrădinat, pentru cel mai mare bine și cea mai perfectă orânduire, truismele sacerdotale, în retorta cărora fără lasitidine, de-acuma, precum lipsit de mohor, fiecare ciobănaș de slove, va descoperi călăuza, rețeta și capsula. Ceri, de pildă, desnădăjduit, pentru a mia oară, deslegarea nedumeririlor de care, în fața tăcerilor deschise printre rândurile cărții de interogări, turmente și vijelii, ești, ca de tot atâtea obsesii asediat, sau cheia sarcasmului cu premeditare închis și cu livrească cruzime; sau răsplata compasiunei tale, la mânuirea tăișului printre plebeii apucați de panică, sub privirea de sticlă a unui implacabil Demiurg. Estetica pantee și cogitativă, îți va oferi, într'o sentință, liniștea, sau, poate, într'u referat cu detalii de toată quietudinea

Estetică, prin urmare, nu numai proteică dar și salutară, căci curmă, odată cu recalcitrante probleme de trepidantă literatură, și cu dubiosul, până la ea, răspunsurilor, și reaua digestie, somnul greu, visul cu coșmar și neurasteniile incertitudinei. Să mai zicem că citești, trecând peste consemn, pe André Gide, după cum s'a decretat și se știe, un „ăla“ cee-reee-brrral, și că, în decursul unei astfel de, am îndrăzni a spune, pernicioase lecturi, pătrund în dumneata, cu insinuări de încete otrăvuri dar convinse, imoralisme, nemernicii și... inactualități, de care, spre sfârșit, te simți invadat, și îmbolnăvit prin lenta lor acțiune, căreia cu doza burghezească a cumintelor învățăminte, desamparatul citadin ce ești, nu-i poate opune decât o maladivă și culpabilă supunere. Să presupunem, iarăș, că descifrează pe Valéry, în care găsește curiozitatea dumitale agitată, un prilej nou de torturi, recoltă vremelnică a unor recente postulate, iritante cu atât mai mult în crispatul lor ermetism, cu cât mai cristalin, în alveolele spiritului geometrizate. Alergi la El, la Estetica Lui. Și deținător, apoi, al Înțelepciunii distribuite într'un curs și șapte sute nouăzeci și nouă de prafuri, întâlnești, (grația te-a vizitat, în fine), calmul la care zadarnic ai fi râvnit în lipsa acestui panaceu. Acolo, acolo, vă zic, odihna dospită capitole și consolatoare ca niște litanii. Acolo. Ascultați: „Frumosul nu e nici de natură propriu zis metafizică, nici de natură, propriu zis empirică. El nu face parte nici din lucrurile din afară de natură, nici din cele din natură. El este, ca să zicem astfel, la intersecția dintre lumea fizică și cea sufletească, în afară din natură, și prin partea fizică în natură. Frumosul în această concepțiune, — deși fizic, — nu ca fizic este simțit și, deși sufletesc, nu ca exclusiv sufletesc este văzut“.

Și așa. Iată con-cep-țiiiunea. Iată, e cazul să insistăm, imaculata concepțiune.

Este cu putință, dacă ni se permite să renunțăm la glumă într'un domeniu rezervat numai șăgalnicului, să fi fost vreodată cu seriozitate cântărite astfel de pârdălnicii solemne, de Balisse-ade, și de clownerii erudite? Da, desigur, de vreme ce, înaintea celor ce pufnesc la peripatetismul acesta bufon, menajându-și desfătările încurajate de îngerul dolofan savant și alchimist, s'au campat ieri, și se campează azi, nu doar pruncii sugestionați de verbiajul științei lui Diaforius și al lui Sganarelle, dar și câteva maturități ponderate, cu menirea de a justifica, cel puțin, ceeace ele numesc o laborioasă înseilare de teoreme estetice și, mai ales, o tenacitate în păreri, impresionantă.

Dar munca Sisifului ne este, cinstit, indiferentă, atâta timp cât Sisiful este un Sisif al inutilității și al efortului nerod.

Dar tenacitatea lui, sau Lui, dacă țineți cu orice chip, ne zguduie de hohote hilare, câtă vreme acest atât de poznaș Sisif, nu face de cât să mute, încăpățânat ca un apostol și devotat ca un martir, pietrele de moară, socotite arhitecturale, dela un capăt al Terrei, la celălalt.

Mai puin înclinați le extaze de ăst soi sau, cel puțin, la mențiuni atenuate, ne-am dat, ușor, în schimb, seama, de fundamentul pe care se repauzează nehotărnicita confiență în sine, a maestrului din epocele toate, această inexpunabilă încredere, la astfel de temperatură și în astfel de circumstanțe impudoare insolentă și grosolană sfidare, în plus.

Neîngăduit de golaș, cartea a prins pe funcționarul ei critic, calp la ceeace de atâtea ori numește el emoție, afon al rațiunei perfecționate și gângav al perfecțiunei. L-a prins, deci, cum se poate mai nepregătit. Temerar ca Inimă-de-Leu, nu s'a declarat răzbit. Pauperismu-i mintal s'a prelins în derivative, burlescu de care dispune ca un miliardar de situații comice, a deviat în capitole capitolașe, paragrafe, titulaturi, însumări, subsumări, acolade, și subdivisiuni. El a înlocuit precipitatul ideilor în jurul unui sâmbure de suflet cu rudimentul excrescențelor de școală, adoptând gravitatea primară, schema osificată, metodologia economiilor verbale strânse sub etichetă, gongorismul (ca să ne folosim de cuvântul pe care, maniac, îl repetă), termenilor difuzi și doctrinei sine qua non. Penuria intelectuală a corespuns, la el, cu o lipsă de aproximație de astă dată, recunoaștem, artistică, penuriei de vocabular pe care printr'un instinct de conservare a personalității sale literare, l-a înlocuit, cu dezinvoltură de megatorium, cu dialectică greoaie academică. Odată găsită stratagema, s'a multifurcat în miriade, vezi bine, de procedee, canalizate de locurile comune ale unei ratiocinări fără suc și fără deviație, simpliste în aparentele ei desvoltări, în alambicările-i otioase, și păstrându-se, prudentă, pen-

RODICA MANIU: PORTRETUL DOMNIȘOAREI B.

tru a evita riscul integralei desființări în regiuni emancipate de tirania definițiilor pe cari un teren pustiu, unde ridică neantul la puterea a zecea și extrage rădăcina vidului.

Tot ce nu încape în mașina... tenacității critice, se respinge în numele preceptelor (alfa și omega) primordiale, de artă apolinică, ubiquă și traaa-diiiii-țioo oo-naaaa-lllă.

Motivele acestei critici s'au fixat, astfel, ușor, și ar putea fi simbolizate prin câteva semne și câteva noțiuni: clișă, pachiderm, odgon și cui mare sau parul din curtea jandarmeriei rurale, cu steag tricolor la vârf.

In jurul acestor ieroglife, formând Estetică, mă rog, compactă, verbul, în mii de exemplare, vânăt ca un înecat.

Dacă, conform datelor și amintitelor distincții, Gârleanu nu se cade a ființa decât ca lirico-descriptivo-neuro-vibratilo-naturalis, respectând teoria Poeziei, subtilitățile, corespondențele, analogiile, antinomiile, corelațiile, contigențele, dijungerile, sudările, separațiile, îmbucările, osmozele și cosmosul ei, Odobescu nu-și va cuprinde locul în Empireu, decât ca descriptivo- lirico — (luați seama la nuanțe) vibranto-echilibrato-erudissimo. Zeii cad în leșin, maestrul „leur en a bouché un coin“.

Nu, grăiți drept, ce a făcut mai mult, o viață întreagă de critic, Maestrul, ce?

La fel și-ar fi destinat sublimul oricând și orice ar fi fost să fie. Botanist, ar fi numărat la infinit, frunze, nervuri, firișoare de pivot. Arhitect frize și frontoane. Pictor, atomuri de pastă și ulei. Gastronom, numără, fără îndoială, boabele unui pilaf din Turcia, pe care, geograf, o detaliază în numărul capetelor ei de Turci.

Pentru că menirea-i fu critic, își culege astăzi, beat, satisfacțiile de critic. Imensă jucărie animată, se ridică, pe două solide picioare, la orizontul singurei veritabile Estetici dela Aristot la El, cu gura generos dschisă, cât un tabernacol.

Așteaptă, zi cu zi, infatigabil ca însăși Puterea, mingile de el pregătite, ceas cu ceas; și pe care după ce le va primi, aruncate de țintașii de el educați, le va restitui, pentru a le primi din nou. E circuitul ideilor lui, în formă de baloane distractive.

Jocul își are amatori în vecii vecilor dispuși la amuzantă gimnastică. Pangloss știind de timpuriu să-și însuflețească pustulele și să facă, din fiecare, un fanatic metodolog. Aruncă unul, aruncă celălalt, aruncă toți deodată și Maestrul, bonom, înghite, înghite, înghite...

ELENA PROTOPOPESCU

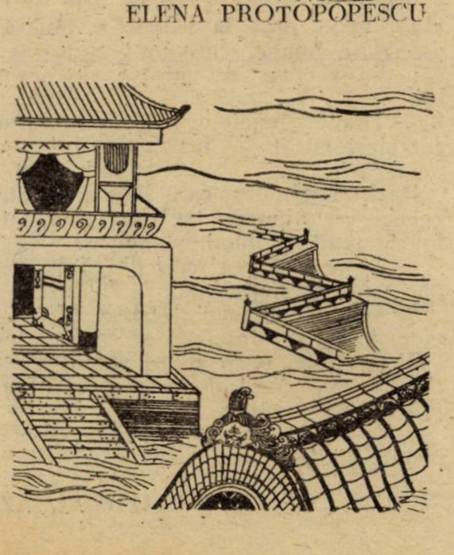

Artă și natură

O discuție milenară aproape, a împrăștiat în omenire păreri felurite în legătură cu raportul, în care se găsește arta cu natura.

Discuțiile acestea au urmat însă ritmul evoluției credințelor religioase.

In timpul păgânismului antic, panteismul religios al celor vechi se răsfrângea ca ideațiune estetică într'un punct de vedere, în care arta apărea ca o imitare a naturii frumoase (Socrate) sau ca o manifestare a divinității (Platon).

Frumusețea naturii însemna pentru cei vechi afirmarea esenței divine, sau prezența expresivă a ideilor în înțelesul platonician al cuvântului.

In epoca patristică a creștinismului medieval estetica era oarecum izgonită, ca preocupare speculativă, căci punctul de vedere teologic, care predomina în cultura Evului Mediu, nu se putea împăca cu cercetări ce urmăreau, după părerea teologică, latura sensuală a vieții.

In timpul romantismului german, estetica descătușată de lanțurile teologice, revine la punctul de vedere străvechii, prin transvaluarea unui idealism în care „ideea“ lui Platon epurată oarecum de conținutul religios, fie el păgân sau creștin, este ridicată la rangul de element generator al unei metafizici pur speculative ce ancorează în cele din urmă tot într'un final, în care arta se acomodează gospodărește și cu filosofia pe de o parte și cu religia pe de altă parte.

Arta, religia și filosofia apar ingemănate, în filosofia idealistă germană fiindcă izvorul lor unic este divinitatea.

La Schelling, spre pildă, constatăm, un fel de armonie prestabilită între idei și lucruri. Pentru fiecare existență noi purtăm în suflet un concept ce nu derivă din obiect în mod direct, nu e un efect al experienței, ci se găsește în încăperea minții noastre în mod transcendental. Conceptul acesta este o reminiscență de esență divină, ar zice Platon, pe care experiența nu-l poate modifica, adaugă Kant, și dacă el se suprapune perfect pe obiect, reprezentând conformitate absolută între obiect și idee, adică esența lui, efectul este estetic.

Atât în artă cât și în natură, nu forma ar avea vreo valoare, ci principiul activ, care o însuflețește. Acest principiu activ este în artă și în natură legătura între forma concretă și sufletul suprem. Frumosul natural și cel estetic sunt izvorîte dintr'o origină spirituală. Fiecărei existențe îi va corespunde așa dar, zice Schelling câte o idee eternă a rațiunii infinite.

(Ueber d. Verhaeltnis d. bild. Kuenste z. d. Natur).

Cu alte cuvinte spiritualitatea această supremă are drept corp întreaga natură, iar legătura între acest spirit absolut și corpul său devine mai expresivă în artă. Prin artă pătrundem mai aproape de sufletul absolut decât din contemplarea naturii. Adorarea acestui spirit însemnează religie, cunoașterea lui, filosofie, iar apariția lui într'un văl cât mai străveziu, arta.

Un Schopenhauer, spre pildă, ne va da în această privință o pagină unde printr'o imagină ne va destăinui în aceeaș tradiție ideologică suportul mirajului artistic. „Natura“ zice Schopenhauer, „dă creatorului de artă posibilitatea de a termina ceeace natura n'a realizat decât imcomplet, sau neclar, îi dă prilejul să presimtă scopul urmărit de natură, căci abia întrevede geniul ideea în lucrurile mărunte și deodată înțelege natura, care îi vorbește par'că pe șoptite; el exprimă deodată în mod definitiv ceeace natura nu făcuse decât să bâlbâe; această frumusețe a formei omenești, spre pildă, pe care, după nenumărate încercări, natura nu putuse s'o atingă, geniul o fixează în marmură; o așează apoi în fața naturii, căreia par'că i-ar zice: „Na, iată, ceeace voiai să exprimi — „Da e adevărat“ răspunde o voce, care răsună în conștiința spectatorului“ **(Welt als Wille** etc. vol. I, § 45).

Guyau grație unei reminiscențe din Schopenhauer, deși punctul de vedere estetic e diferit, va scrie:

„Artistul ascultă natura vorbindu-i pe șoptite; sau mai de grabă ea însăși se ascultă în el. Arta exprimă ceeace natura nu făcuse decât să bâlbâie și îi strigă: „Iată ceeace voiai să exprimi!“ **(L'art au point de vue sociologique,** p. 82, X-ème, ed. Paris 1914).

De asemeni Bergson mult mai înrudit cu Guyau, decât va fi fost acesta cu Schopenhauer, ne va spune răspicat, că artistul se adâncește pe sine într'o operă de artă, făcând un efort de observație interioară atât de puternic, în cât e în stare să surprindă virtualul din realitate și să reia spre a completa opera, ceeace natura a lăsat în el ca schiță, sau numai ca simplu proect **(Le rire),** cap. III, p. 172, XVII-ème ed. Paris 1919).

Estetica modernă va susține, că arta nu însemnează **reproducerea** naturii, ceeace de altminteri este imposibil, ci de o exprimare a ei. Ar fi vorba, așa dar, de a se găsi **echivalentul** naturii prin forme naturale.

Pictorul Cézanne ne va spune, că el n'a ajuns niciodată să poată reproduce natura, dar că a fost fericit în ziua, în care a descoperit, că soarele e un lucru, pe care nu-l poți copia, dar pe care îl poți exprima.

*

Părăsindu-se în estetica modernă speculațiunea idealistă s'a căutat să se stabilească un raport între artă și natură: ceea dintâi fiind o exprimare caracteristică a celeilalte.

Cu toate acestea în genere esteticienii găsesc caracteristicul acesta și în anumite înfățișări ale naturii, ceeace însemnează că idealismul lui Schelling, Hegel sau Schopenhauer și-a schimbat numai caracterul: din metafizic transcedental a devenit mai mult empiric. Soluția problemei este însă aceeaș.

Raționamentul, care duce la această concluzie, într'adevăr e elementar, dar nu pe de-a întregul adevărat.

Oricine poate descoperi într'o operă de artă unitatea ansamblului sau armonia, ce se degajează din varietatea multiplicității. Oricine e în stare să surprindă ceva **asemenea** între stringența elementelor alcătuitoare dintr'o operă de artă și coeziunea finalității în natură.

Și oricine e capabil să constate prezența unei idei fundamentale și în opera de artă și în natură, idee, pe care s'o investmânteze formele. Apoi un filosof e obligat oarecum, atunci când face metafizică mai ales, să lege cele două înfățișări, spre a degaja din ele o forță spirituală unică, arătându-ne, spre pildă, că această forță e întru câtva îmbrobodită în priveliștea creațiunii co-

Toamna 'n Luxemburg...

Prin fumul de ramuri violet, apar:
Statui, în amurg,
Toamna'n Luxemburg,

Izolate'n alte
Epoci, cu înalte
Inţelesuri... Astfel vremii noastre par,

Măşti, prin cari trecutul
Mai surîde, mutul,
Pentru singuratecii cu vis tîrziu.

Ce-şi ascund de lume
Chinul fără nume,
De-a iubi amurgul prea de timpuriu...

...Chipuri de regine
Palide şi fine,
Respirînd în seară farmecul regal

De odinioară —,
Straniu înfioară
Cu zădărnicia unui ideal..

O, amurguri triste,
Vrăji de ametiste —,
Suflete şi statui albe'nvăluiţi —

Ca într'un linţoliu
Visător, de doliu —
Şi o suferinţă dulce risipiţi !...

...Căci pluteşte'n seară,
Cu palori de ceară,
Farmecul din urmă-al soarelui apus —

Şi pe statui lasă
Gloria-i pioasă,
Ca pe un omagiu celor ce s'au dus...

Luxemburg, 1926

MIRCEA GHEORGHIU

mice, iar în contemplarea creaţiunii artistice forţa aceasta centrală, dacă nu e desvelită pe de-aintregul, cel puţin e destul de străvezie.

◆

O analiză mai deaproape a problemei ne va face poate să surprindem deosebirea fundamentală între artă şi natură.

Sentimentul nostru în faţa naturii nu e stârnit, graţie întinderilor de substanţă şi nici nu răsare din numărul lucrurilor, ci din pricina raporturilor, pe care nu le putem nici socoti, nici măsura, nici determina în mod abstract. Acest sentiment de admiraţie nu rezultă nici din materia formelor multiple, ci din expresiunea acelui **unu** invizibil dar omni-prezent. Nicio analiză nu ar putea să desvelească acest mister al unităţii. Forţele naturii sunt ca muncitorii, ce nu sunt admişi în sala de consiliu al creaţiunii. Lumina şi sunetul se desfac din sânul naturii, ca trubadurii care cântă în noapte serenade sub ferestrele simţurilor. (Rabindranath Tagore, Le **religion du poète,** pag. 18—19, Paris 1924).

Inţelegerea acestei unităţi, în faţa căreia ne prosternăm, fiindcă ea revelează Fiinţa supremă, pe care o simţim in jurul nostru şi în noi înşine şi căreia nu-i putem aduce decât adoraţia nimirniciei noastre pierdută, topită în marele tot ce ne înconjoară — însemnează că atitudinea noastră e religioasă. Suprimăm spaima necunoscutului printr'o înţelegere care să contribue la propria noastră securitate.

In artă însă compromisul acesta este exclus. Nu înlocuim o spaimă legată în mod necesar de condiţiunea umană printr'o înţelegere salvatoare.

In artă ideea fundamentală sau concepţia nu are un conţinut unic ca în religie, iar învestmântarea sau încorporarea ideii atât de felurită în artă răspunde unei necesităţi atavice a aparatului nostru mintal de a simboliza cugetarea în forme concrete de viaţă.

In faza de copilărie a omenirii abstracţiunea era o imposibilitate. Mintea omenească lucra atunci ca o claviatură destul de imperfectă, care trezea masse de realităţi înlănţuite în simbolica primitivă după un plan ce mima însuşi aspectul vieţii în forme ca spaţială. Funcţiunea mintală evoluând, abstracţiunea adică generalizarea devine mijlocul de cugetare ce fixează o altă structură a minţii noastre. Din simbolismul primitiv al primului strat mintal, elementele originare revin articulate pe planul evoluat al minţii omeneşti şi obţinem astfel în faza ulterioară o sinteză între procedeul generalizării şi acel al încremenirii spaţiale de pe ecranul mintal al omului primitiv.

Revenirea aceasta la rudimentele unei cugetări primare ne face să ne regăsim oarecum noi înşine şi astfel din trezirea unei functiuni atavice, care nu mai e în mod normal în activitate—încercăm plăcerea supremă a emoţiei estetice.

Sinteza aceasta reprezintă raportul între concepţie — generalizare — şi încorporarea concepţiei — simultaneizarea unei succesiuni — pe care arta îl va înfăţişa în totdeauna.

In natură procesul acesta nu există. Efectele naturii şi ale artei vor prezenta însă o analogie, dar nu prin conţinutul şi nici prin functiunea celor două domenii, ci prin plăcerea încercată în faţa amândurora.

Plăcerea aceasta e însă analogică.

Atât înfăţişarea naturii unitare şi armonice, cât şi contemplarea artei ne vor stârni plăcerea : cea dintâi prin ocolirea spaimei de care suntem cuprinşi în faţa necunoscutului , cea de a doua prin realizarea unei functiuni primare a sufletului nostru.

Dacă însă cineva ar putea răspunde, că admirând natura n'a simţit niciodată prezenţa vreunei urme religioase, aceasta ar însemna că în admiraţia sa pentru natură a făcut o analogie, între artă şi natură, de care nu-şi dă seama, analogie ce nu e prea departe de o alta pe care alt cineva ar putea-o face strigând în culmea desnădejdii de la galeria unui teatru unde se reprezintă o tragedie, că nu victima e vinovată de crimă, ci un altul, care tocmai ieşise din scenă.

In primul caz s'ar lua natura drept artă, iar în al doilea, arta drept natură.

SCARLAT STRUŢEANU

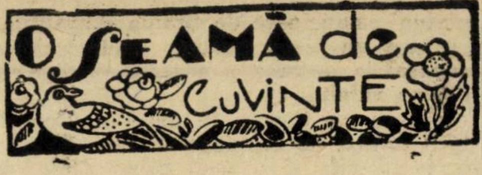

O seamă de cuvinte

Pierre Benoit, ofiţer al Legiunii de onoare, după câteva săptămâni, nu renunţa să-şi înşele contimporanii.

El a rămas „tânărul poznaş", care presăra cu glume romanele sale, spre marea neplăcere a unor anumiţi critici tipicari. Acum de curând, se afla la Cairo — unii pretindeau chiar că trebuia să se însoare cu o syriană, care stătea în Alexandria — unde se plimba adesea în valea de jos a Nilului. Nu de mult a vizitat un mic muzeu arheologic la o depărtare de vre-o 60 km. de Cairo. Tânărul egiptean, care îi slujea de călăuză îi istorisea cu multe amănunte, povestea unei carecare mumii înţepenită în bandajele sale sacre.

— A trăit în anul 2100 sau 2200.

Dar Pierre Benoit iubeşte preciziunea. Şi fără să clipească :

— Scuzaţi !... Inainte sau după Iisus Christos ?...

◆

Un caporal din escorta regelui Frederic cel Mare al Prusiei, prea sărac ca să-şi cumpere un ceas, obiect foarte luxos în acea epocă, purta în locu-i, o schijă de obuz atârnată de un lanţ.

Regele observând imediat această naivitate, şi voind să se distreze, îi zise într'o zi :

— Caporale, trebue să fii foarte econom, ca să-ţi fi putut cumpăra un ceas ! Vrei să-mi spui cât este ora ?

Soldatul ghicind gândul regelui, scoase fără a sta mult pe gânduri schija din buzunar spunând :

— Sire, ceasul meu nu arată orele, dar el mă înştiinţează în fiecare clipă, că trebue să fiu gata să mor pentru Majestatea Voastră.

— Ţine, amice, răspunse regele, înduioşat şi încântat de acest răspuns, ia pe-al meu, aşa vei putea şti şi ora în care vei muri pentru mine.

Şi Frederic îi dădu propriul său ceas, o bijuterie strălucitoare, împodobită cu diamante.

◆

Pianistul englez Mark Hanibourg se afla într'o zi în oraşul Dayton din America de nord.

Intr'o seară, pe când se afla într'un club, unde juca la ruletă, o tânără şi drăgălaşe femee, care nu-l cunoştea de cât din vedere, se apropie de scaunul lui.

— Dragă prietene, îi zise ea, sunt complect curăţată. Imprumută-mi o mie de dolari.

Mark Hambourg, care fără a fi tocmai ceeace se numeşte sgârcit, ţine totuşi foarte mult la bani, răspunse :

— Te rog, să mă scuzi dragă prietenă, dar mi-e cu neputinţă.

Se vede că te temi răspunse tânăra femee, totuşi nu înţeleg de ce te-ai teme. Gândeşte-te, o să pierzi suma pe care ţi-o cer, pe când dacă mi-o împrumuţi, ţi-o restitui mâine.

— Prefer să-i pierd la ruletă, zise pianistul, fiindcă-i mai sigur...

ILIE ALGAZI

Intâmpinări și Lămuriri

(Adaos la „Micul Tratat de Estetică)

III. INTAMPINAREA D-LUI M. RALEA

De data aceasta avem de răspuns unui tânăr specialist, înarmat cu toate ustensilele dialecticei moderne, scafandrier în sociologie și aviator în metafizică, profesor titular de Estetică la una din universitățile țării. Cu pașaport legitim nu numai pentru gândirea franceză, dar și pentru cea germană și engleză, d. Ralea are la‘ndemână, oricând, chiar la ora trei din noapte, un argument smuls din raftul cel mai nebănuit al bibliotecei sale poliglote.

N‘am fi simțit în d. Ralea un adversar atât de temut 1), dacă ar fi fost credincios vremei sale. Destinul vrea ca d. Ralea să apere în vremea noastră vechiul prestigiu al „Vieței Românești“, și cum tinerețea este generoasă a îmbrățișat cauza fără alte scrupule, giuvaerele cu pietrele mincinoase la un loc. In lupta pe care generația artistică de după război o duce pentru desprinderea din minereu netrebnic a valorilor estetice, spre a le pune în planul lor propriu, singurul în care își împlinesc menirea pentru care au fost create și au deci maxima strălucire — așa cum se‘ntâmplă de mult cu valorile juridice, economice, științifice — d. Ralea s‘a așezat cu fața spre vechile erori fatale, cu spatele spre adevărata sa menire.

ESTETICA, DOAMNA SUSPECTA

„E mai mult decât suspectă, declară de la început d. Ralea, preocuparea de estetică pură într‘o anumită parte a literaturii și criticei noastre. Niciodată Franța și Italia care au produs atâta artă n‘au filosofat atât asupra frumosului ca la noi. E caracteristic poate faptul că în Franța nu există încă un manual complect de Estetică. In schimb în Germania lucrările și tratatele asupra științei frumosului se țin lanț, tocmai fiindcă această calitate lipsind în viață se refugiază în speculațiune“.

Sunt grave erori de fapte, cu atât mai grave cu cât vin de la un specialist. D. Ralea uimit de preocupările estetice românești din ultimul timp — noroc că domnia-sa e hotărât să se ție cât mai departe de asemenea lucruri „suspecte“! —nu știe că atât Franța, cât și Italia rivalizează cu Germania în privința studiilor estetice. A uitat oare d. Ralea că cea mai de seamă legislație literară a veacului al XVII-lea a fost scrisă de un francez Boileau? Că e în tradiția literaturii franceze ca fiecare scoală literară să debuteze cu o nouă legislație estetică sub formă de manifest? Astfel de legislatii-manifest au scris romanticii, naturaliștii, parnasianii, simboliștii, unanimiștii, dadaiștii, suprarealiștii... și tot în Franța unde „nu există un manual complect de Estetică“ au avut și au loc cele mai aprinse discuții estetice. Mai e nevoe oare să amintim d-lui Ralea **la querelle des anciens et des moderns**, începută acum patru veacuri și care n‘a încetat nici azi?... Să mai pomenim de desbaterile estetice ale atâtor critici, poeți și filosofi, toți esteticiani iviți în Franța mai cu seamă din veacul al XIX-lea încoace: St. Beuve, Brunetière, Taine, Lemaître, Mallarmé, France, Bergson, Gide, Thibaudet, Bremont, Valery, etc., etc.? Tot atât de ușuratec tratează d. Ralea desbaterile estetice din literatura italiană... Dar în această privință e de ajuns să rugăm pe d. Ralea să răsfoiască partea istorică din tratatul de estetică al lui Croce, unanim cunoscut, unde între foarte mulți alții va găsi și pe Vico, emulul dacă nu chiar precursorul germanului Baumgarten, întemeetorul Esteticei.

Afirmația că în Germania există tratate de estetică numeroase pentrucă Germanii n‘ar avea „această calitate în viață“ — o lăsăm nediscutată, rugând pe d. Ralea să mai cugete asupra ei.

Nu, la noi nu s‘a filosofat asupra frumosului nici cât în Franța, nici cât în Italia. Nu s‘a filosofat la noi probabil nici cât în Bulgaria și credem că se filosofează — deși avem patru Universități— abea cât în Albania, iar dacă toți specialiștii români în estetică vor avea temperamentul d-lui Ralea, e speranță să ne așezăm în privința filosofiei frumosului, în Tibet.

OMUL FANTOMA.

Cititorul va fi băgat de seamă că ne tot învârtim în jurul unor chestii secundare și că nu avem curajul să atacăm din față marile întâmpinări ale d-lui Ralea. Mărturisim că ne vine foarte greu. D. Ralea se prezintă în acelaș timp din față, din spate și din profil. N‘am avea curajul să spunem că e un nod de contradicții: ar putea oricând să răstoarne peste noi un sac de argumente livrești ca să arate că acea contradicție e logică pură. Nici învinuirea de confuzie nu i-o putem aduce: d. Ralea n‘a fost niciodată și nu este nici acum în stare să scrie o singură frază cu penumbre.

Găsim în studiul d-lui Ralea „Etnic și Estetic“ afirmații, adevărate fiecare în alte categorii, și numai autorul cunoaște probabil secretul îmbinării lor. Tânărul critic — pe drept speriat de atâta filosofie asupra frumosului! — crede într‘un rând (pag. 237 a V. R.) că „Arta nu e decât un mijloc de exprimare a personalității“ iar 24 de rânduri mai jos ne uluește cu cestlalt adevăr: „O artă e, oricum, expresia unei anumite culturi: schimbați valorile morale, religioase, sociale chiar, ale unui gen de civilizație, arta se schimbă și ea imediat“. Ceva mai departe (pag. 241 a V. R.) afirmă că ceiace deosibește între ei pe Rembrandt, Velasquez și Titian e „**desigur în primul rând** o anumită organizație individuală psihică și fiziologică, dar, fără îndoială, **în al doilea rând** stilul lor național, adică reacțiunea lor specifică în fața lumii și a vieței „Weltanschaung“-ul lor cum zic Nemții 2)“. — pentru ca imediat ce întoarcem pagina (242 a V. R.) d. Ralea să ne spue că „Stilul național e acela care **dă mai întâi** originalitatea...“

De-aci încolo orice discuție, trebue să recunoaștem, ar fi de prisos. Cu un adversar care dacă știe ce vrea, nu știe ce spune, sau spune de toate, n‘ai ce face: „da“ oridecâte ori aștepți „nu“ și te lovește cu „nu“, când te-ai așteptat în chip vești cu „nu“, când te-ai așteptat în chip firesc la un „da“. Am avea dreptul să lăsăm condeiul jos, așteptând ca d. Ralea să prindă consistență și înfățișare omenească.

AVOCATUL UNEI CAUZE PIERDUTE

Totuși în momentele în care d. Ralea are conștiința funcției sale, face unele declarații fără să le desmintă în chiar cursul aceluiași articol. Obligația și tema domniei-sale e să apere „specificul național“ ca element de valorificare estetică. (Trecem peste confuzia permanentă pe care o face între „specificul național“, valoare spațială, cu „stilul“

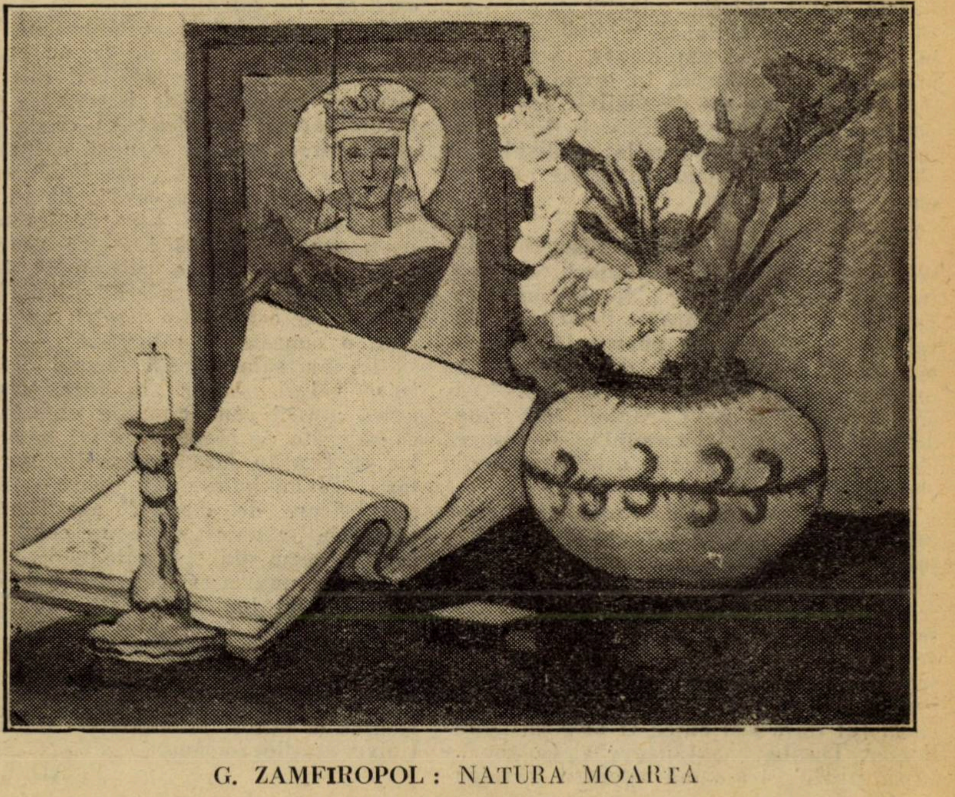

G. ZAMFIROPOL: NATURA MOARTA

---

1) Vezi **Mihai D. Ralea**: „Etnic și Estetic“ în **Viața Românească** No. 2. 1927.

2) Chiar în această frază e o confuzie: stilul național, colectiv, e altceva decât filosofia specifică a fiecărui articol în parte, chiar din acelaș neam și epocă!...

artistic, care e o valoare temporală şi se poate regăsi la un moment dat la ţări de cultură foarte deosebită).

„**Viaţa Românească** a spus de mai multe ori, recunoaşte şi d. Ralea , că există o strânsă legătură între calitatea artei şi gradul de specific naţional pe care-l prezintă aceasta“ — şi ca să nu confunde **etnicul** cu **esteticul**, domnia-sa dă acestui imperativ critic o nouă formulare : ‚Care e rolul şi care e gradul de potenţare artistică a coeficientului etnic în producţia artistică ?“

In chipul acesta, adică prins într'o formulă sigură, scrisă, adevărul d-lui Ralea nu mai e atât de periculos. Căci dacă în producţia artistică etnicul este un **coeficent**, acest coeficent poate varia de la un minim la un maxim fără ca producţia artistică să-şi schimbe **esenţa ei artistică** ; eternul, cu alte cuvinte, e o valoare care poate fi coeficient la altă valoare. Nicăeri, de altfel, d. Ralea n'a avut curajul să afirme că producţia artistică în ce priveşte valoarea ei estetică variază în raport direct proporţional cu coeficentul etnic ; nicăeri d. Ralea n'a scris că d. Lungeanu, bunăoară, e tot atât de mare scriitor ca d. Sadoveanu, deşi amândoi au în scrisul lor cam acelaş coeficent etnic şi nici că I. L. Caragiale e inferior lui Speranţia, în anecdotele şi „spiritele“ căruia coeficentul etnic e la maximum.

Intrucât deci valoarea etnică e numai un coeficent la valoarea estetică, urmează că acest coeficent poate varia şi în esenţă, nu numai în grad. S'ar putea cerceta, bunăoară, în spiritul formulei poporaniste, nou redactată de d. Ralea : „Care e rolul şi care e gradul de potenţare artistică a coeficentului **alcoolic** sau **matrimonial**, sau **bugetar** sau **ochi albaştri**, sau **ghete americane**, etc., în producţia artistică“.

Să se facă însă deosebirea : Când am cerut un „frumos autonom“, o valoare estetică pură, nu ne-am gândit câtuşi de puţin să stârpim din producţia artistului coeficenţii (de natură foarte variată) care-i constitue esenţa, ci ne-am gândit să creăm **o concepţie de judecată specific estetică**, pe care sperăm s'o folosească în curând şi d. Ralea.

„S'ar putea obiecta, adaogă domnia-sa, că „specificul naţional e indispensabil în constituirea şi explicarea artei ca produs colectiv, dar că în opera de artă individuală **nu e aşa de vizibil.** Vom răspunde că ceeace e colectiv e făcut din individual. Dacă stilurile individuale n'ar avea nimic comun între ele nu s'ar putea constitui“.

Intocmai !

Estetica însă **nu este o disciplină de valori de coheziune, de valori colective** (precum am arătat în „Micul Tratat de Estetică“ în nenumărate locuri) ci de valori de **diferenţiare personală,** în primul rând. Fără aceste diferenţieri ar însemna să înnecăm în acelaş „stil“ şi pe Eminescu şi pe Caragiale, cu toate deosebirile lor fundamentale, — ceeace n'ar îngădui nici gustul estetic al unui elev de liceu !

Tot astfel se'nşală d. Ralea când documentează : „Arta fiind expresia sufletului, aceia care se munceşte să rămână numai individuală va exprima mai puţin“ — căci în artă „individualitate“ nu înseamnă „mai puţin“, ci **cât mai mult, din ce în ce mult,** însuşiri cât mai numeroase şi înlănţuiri tot mai complexe, asemenea formulelor chimiei organice : E singurul fel de a mai putea fi original după Homer, Dante, Shakespeare şi Goethe !.. „Arta pură“ înseamnă pentru creator conştiinţa acestui adevăr, iar pentru criticul de artă întrebuinţarea judecăţii estetice, deasupra tuturor coeficenţilor care au acoperit vederea d-lui Ralea. Astfel a creiat Marcel Proust, romancierul atât de complex, astfel judecă creaţia Paul Valery, esteticianul pur al zilelor noastre.

PROFESORUL DE ESTETICA şi ESTETICA FARA PROFESOR

Ce umilire pentru noi să fim siliţi a face elogiul individualităţii originale, creatoare, să luptăm împotriva temperamentelor comune şi „durabile“ prin banalitate — în faţa unui profesor de estetică ! Ce situaţie jalnică să fim acuzaţi de „obsesie“ şi „estéto-manie“ tocmai de un profesionist, de un profesor plătit din bugetul acestei ţări care n'are drumuri între sate de bordee — să ne înveţe tocmai Estetica ! El crede că această preocupare e „o lipsă naturală de distincţie că această „idee-fixă“ ar putea sluji drept „diagnoză“. El ne învinueşte — tocmai el care ar trebui să profeseze „ideia-fixă“ ! — că vedem în valoarea estetică „o substanţă“, în loc să vedem în ea o carieră ! El ne batjocoreşte că esteticul e pentru noi „un cult, o consacrare religioasă“ — în loc să fie un salariu ! Că făcând distincţii între valori suntem „în faza totemică, adică atunci când anumite obiecte sunt considerate de către primitivi tabu, — în loc să fim în faza confuziilor universitare ! Ei ne huleşte că „printr'o teribilă simplificare de gândire“ am făcut din principiul estetic „un nou cult“ — în loc să facem din el o catedră !...

Situaţia unui asemenea profesor de estetică, e un indiciu al viitoarei desvoltări a ştiinţei frumosului în ţara noastră. Căci d. Mihai D. Ralea nu cloceşte numai elevi, desigur imuni la „ideia-fixă“, ci e împuternicit de lege să numească şi viitori profesori de estetică la Universităţile româneşti.

F. ADERCA

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Impăcarea cu Ungurii

Mitropolitul Ioan Meţianu, care era originar din Zărneşti, avea reputaţia unui bun strateg politic. Ca zărneştean el avusese continuu contact cu cercurile sociale şi politice din Regat, ceeace îi prinse bine mai târziu la urcarea treptelor ierarhiale, căci persoana sa era cunoscută la Bucureşti şi părerile şi dorinţele bărbaţilor marcanţi de aici începuseră a fi considerate în Ardeal în acţiunile de mai mare însemnătate. In lunga sa păstorire ca episcop al diecezei Aradului (1875—1898) a avut, ca membru al casei magnaţilor ungare, destule prilejuri de-a lua contact şi cu bărbaţii de stat şi politici maghiari şi de a le cunoaşte şi intenţiile şi interesele lor în privinţa politicei faţă de români. Cu mari iluzii nu se va fi dus deci capul bisericii ortodoxe la primul ministru Khuen Hédervàry ca să facă pace.

Am arătat în articolele precedente că cercurile conducătoare ale bisericei noastre nu aprobau politica oficialităţii partidului naţional român, care avea caracterul unei intransigenţe naţionaliste, dar era cu totul lipsită de puterea de-a realiza ceva durabil. Alegerile din 1910 dovediseră din nou, că partidul era desorganizat, iar la alegerea persoanelor de-a fi puse în fruntea treburilor domnea spiritul de castă al advocaţilor şi legăturile de cumetrie, ca să nu folosim termenul odios de nepotism.

După atâtea eşecuri ale comitetului partidului, reprezentanţii curentului moderat în politica românească s'au simţit îndreptăţiţi să facă şi contraprobă. Erau chiar obligaţi să facă aceasta, fiindcă credinţa începuse a se clătina în o parte a românimei din Ardeal, precum am arătat cu alt prilej.

Că Meţianu nu şi-a făcut mari iluzii de acţiunea sa se poate uşor admite, dar că premierul Ungariei a jucat o farsă urâtă românilor e absolut sigur. Dacă ar fi avut numai un dram de cinste în sufletul său n'ar fi făcut alegerile în modul cel mai barbar din lume şi n'ar fi pus ca prime condiţiuni pentru „intrarea în pertractări“ : Renunţarea la autonomia Ardealului, desfiinţarea partidului naţional român şi înscrierea deputaţilor naţionali în clubul parlamentar al guvernului.

Oricât de doritori ar fi fost românii să se ajungă odată şi la ceva rezultate reale, acţiunea mitropolitului Meţianu n'a fost primită cu simpatie de opinia publică românească, fiindcă făcuse greşeală să admită ca în organul său „Telegraful Român“ Eugen Brote să insinueze că comitetul partidului naţional român ar fi înclinat să renunţe la autonomia Ardealului. Aceste afirmaţiuni ale lui Brote au provocat desminţiri categorice din partea comitetului naţional. D. dr. Iuliu Maniu a protestat chiar şi prin presa din Regat împotriva îndrăsneţei sfidări a lui Brote. Acţiunea de împăcare devenise astfel compromisă chiar înainte de-a fi luat o formă mai consistentă şi „Excelenţa Sa Metropolitul“, cum anunţă „Tel. Rom.“, trebui să se mulţumească cu un comunicat fără nici un miez în care se spunea că „Excelenţa Sa prim ministrul Khuen Hédervàry“ a primit cu multă bunăvoinţă memoriul prezentat spre studiere şi avizare. E greu, şi nu prea, de ghicit dacă acest memoriu a fost sau nu „studiat“, dar avizarea asupra lui n'a mai venit niciodată.

In schimb a cuvântat contele Ştefan Tisza în parlamentul din Budapesta asupra problemei naţionalităţilor. Atunci a înţeles toată lumea, că o pace între românime şi ungurime nu se poate face căzând de acord cu guvernul ţărei, ci numai înţelegându-se cu contele dela Gest (comuna unde-şi avea Tisza întinsele sale domenii).

Cuvântarea aceasta, deşi transmisă de către Agenţia telegrafică ungară în termeni foarte mult atenuaţi, făcuse o penibilă impresie la Bucureşti. Intreaga presă politică de aici a comentat nefavorabil declaraţiunile contelui Tisza, care nu erau nici de cum indicaţiuni pentru o eră nouă de înţelegere şi de apropiere între cele două naţiuni. E foarte semnificativ, că în această chestiune, care era desigur o chestiune de politică internă, semioficiosul guvernului liberal „Voinţa Naţională“, obişnuit până aci să-şi informeze cetitorii asupra evenimentelor din Ardeal prin simple reproduceri, fără comentarii, din ziarele ardeleneşti, scrie în ziua de 10 Iulie 1910 următorul articol destul de îndrăsneţ şi de categoric pentru un ziar, care trecea drept organ al guvernului :

„Deşi chestia naţionalităţilor a fost adusă în discuţie încă dela începutul sesiunei parlamentare, felul cum se discută această chestiune ne face să ne întărim tot mai mult în convingerea că guvernul ungar nu se gândeşte serios la rezolvarea acestei chestiuni.

„In timp ce Tisza a vorbit — aşa cum a vorbit — în timp ce Khuen Hedervàry se declară şi el aderent al împăcăciunei, contele Apponpi vine şi declară : „Nu se pot admite naţionalităţilor nici un fel de concesiuni, nici de limbă, nici în alte privinţe. Asimilarea popoarelor trebue să se facă pe temeiul unei singure idei ce va străbate inimile tuturor. Chestiunea naţionalităţilor se sprijineşte pe factori puternici la Viena şi acţiunea maghiară va ţine compt de aceasta când e vorba de rezolvirea ei".

„După cum se ştie curtea imperială a impus guvernului Khuen împăcarea cu naţionalităţile. Dar declaraţia lui Apponyi nu este menită să uşureze situaţia guvernului faţă de angajamentul luat faţă de Viena.

„Contele Khuen a declarat că se solidarizează întru toate cu cele spuse de Tisza, ceeace însemnează că împăcarea cu românii nu se va face niciodată. De altfel în discursul său primul ministru n'a spus nimica nou. Aceleaşi idei vânturate de decenii în presa maghiară.

„O întrebare se impune : Când primul ministru al Ungariei recunoaşte, că gravitaţiunile în afară ale naţionalităţilor au încetat, ce-l împiedică a veni cu astfel de proecte, prin cari să se asigure libera lor desvoltare economică şi culturală ?"

Iată cum înţelegea guvernul micului regat român să pună întrebări celui de la Budapesta în anul 1910 ! Când o parte din fruntaşii ardeleni se certau ca ţiganii pentru situaţii în conducerea politică, când alţii umblau cu oferte de împăcare licitându-se unul pe altul, „grecoteii, bulgăroii, bizantinii şi fanarioţii" din Bucureşti puneau astfel de întrebări guvernanţilor dela Budapesta. E timpul suprem să se distrugă odată legenda mincinoasă a unor eroi de paie, cari mai încearcă şi astăzi să tulbure apa culturei româneşti, numai pentru ca să poată pescui ei liniştit.

ION BAILA

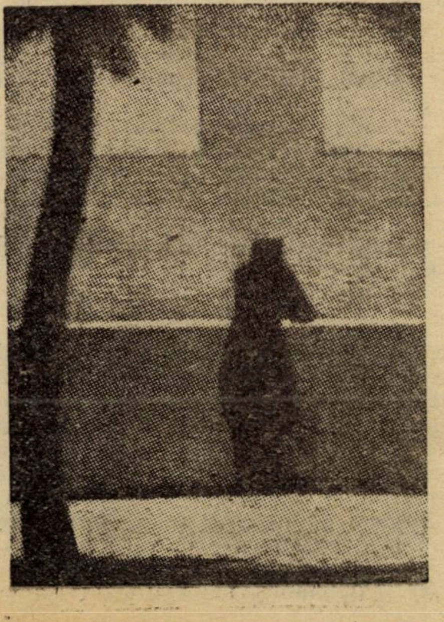

IN MARGINEA MAHALALEI PLASTICE

> Opera de artă care părăseşte atelierul, ca să se expună în public, este asemenea curtezanei care se oferă, în stradă ,trecătorului.
>
> Dacă trecătorului îi place, el va grăi admirativ :
>
> — **„Frumoasă muiere !"**
>
> Şi tot aşa de neprefăcut va ţipa, dacă curtezana va fi hâdă :
>
> — **„...Ce târfă !..."**
>
> Riscurile meseriei...

Lucrarea unui artist are ea — sau nu — o valoare în ea înseşi ?

Dacă înadevăr are — atunci critica favorabilă nu-i sporeşte prin nimic meritele ; iar critica distructivă nu izbuteşte niciodată, să-i clatine prestigiul.

In calităţile unei opere de artă sunt argumente mult mai zdrobitoare decât în şiragul de vorbe al unei cronici.

Numai operele mediocre se ridică sau cad — la bursa criticii.

. . . .

Pe la 1840, de pildă, admiratorii romanticului colorist Delacroix insultau munca seninului desenator clasic, Ingres. Indrăgostiţii de Ingres, terfeleau avânturile cromatice ale lui Delacroix.

Nici Delacroix, nici Ingres n'au apelat la pumnul contemporanilor, ca să le sprijine respectivele concepţii. Poate de aceia, după aproape o sută de ani — şi în pofida atâtor violente frământări — opera lor, a amândorora, supravieţuieşte într'o egal de neştirbită glorie, până astăzi.

. . . .

Dar lucrurile nu se petrec pretutindeni la fel.

Bunăoară în ţara noastră, acum aproape un sfert de veac — (cercetaţi, vă rog, istoria sufletească a „Tinerimii artistice") — n'a fost manifestare plastică mai dispreţuită, mai meschin interpretată, mai sălbatic criticată, decât aceia a lui Ştefan Luchian.

Astăzi chiar, majoritatea membrilor acestei societăţi, abia dacă îşi pot stăpâni un zâmbet prostesc de clocită desconsiderare, când li se vorbeşte de suprapământeasca realizare coloristică a fostului lor coleg — şi prieten.

Şi sufleteşte şi materialmente Luchian a fost distrus de „Tinerimea".

Dar, în viaţă fiind şi sănătos fiind, Luchian nu şi-a exercitat niciodată, din pricina aceasta, formidabilul lui pumn de atlet pe maxilarele greco-albaneze din juru-i, cari clefăiau calomnia.

Bolnav fiind — nu i-a putut da, nici când, prin minte să suggereze unui camarad, aplecat spre cavalereşti întreprinderi — să-l suplinească.

Artistul acesta a trecut peste laudele aşa de rare şi de timide, ca şi peste bârfelile, murdare, ale colegilor — cu mândria şi calmul unui zeu.

Trăia în el, strălucitoare ca o piatră preţioasă, conştiinţa superiorităţii.

. . . .

Theodor Pallady, aest aristocrat al armoniilor nobile şi triste, seigneurul acesta cu înfăţişare de Voevod şi sensibilitate de albă Seraphită — a încercat şi el să poposească o vreme sub acopermântul „Tinerimii".

A trebuit să plece însă curând, cu batista la nas. In casa aceia prea duhnea — şi duhneşte încă—a dubală balcanică.

Artistul adevărat era acolo — şi este — tot aşa de nesocotit, tot aşa de jignitor îngăduit ca şi firicelul de lăcrămioară pripăşit între spanacul, gulia şi haţmaţuchiul din grădinăria zarzavagiului cu accent epiroţânţăresc.

Th. Pallady a ieşit din promiscuitatea aceia urmărit de hula ocultă — a foştilor camarazi.

Dela Luchian încoace, nu s'a înregistrat o mai feroce şi mai neroadă boicotare, o mai tâmpă şi mai gângavă campanie de presă — inspirată de „Tinerimea" — ca aceia îndreptată asupra lui Th. Pallady.

Atitudinea acestei societăţi — (aşezată pe alte temelii şi mişcându-se pe alte drumuri decât acelea ale Artei) — **a fost aceiaşi faţă de toate talentele noastre mari şi roditoare.**

Răbdarea publică a stat îndestulător încercată, timp de un sfert de secol.

Murmurul de indignare, mai întâi şoptit, a prins să crească şi să se concretiseze în câmpul presei.

De bună seamă, la început totul a fost scris cu o galantă precauţiune.

Românul e născut dinastic — şi ştie, din experienţa veacurilor, că dacă surprinzi pe lacheu asupra unei fapte mârşave, şi-l admonestezi, el te pârăşte că unelteşti împotriva Stăpânirii...

Dar dacă murmurul de indignare al publicului iubitor de artă — şi de caractere — ca şi articolele critice, iscălite de cei mai integri cronicari ai noştri, au păstrat, la început, o notă mai mult decât academică — curând însă, atât publicul, dar mai ales presa, — (iritată de impertinenţa crescândă a celor ce se pretindeau protejaţi de înalta bunăvoinţă a Majestăţii Sale Regina) — s'a văzut silită să păşească la expresiunea directă, care nu excludea, totuşi perfecta urbanitate.

Concomitent cu înteţirea examenelor severe din pressă, amatorii de elită părăsiră trezita înjghebare artistică de sub conducerea d-lui Kimon—fără a prin aceasta tejgheaua societăţii să fi fost cât de puţin ameninţată : Nouii îmbogăţiţi de război — (vai !... aşa de numeroşi şi aşa de largi !...) — năvăleau să se adape cu sete din ghiolurile verzi ale „Tinerimii..."

Insă pentru firile crescute în dosul şi în idealul tejghelii, retragerea vechilor „clienţi" păru catastrofală.

De aici, câţiva ani de panică şi harpagonică nervozitate...

Apoi, într'un consiliu intim al căpeteniilor s'a hotărît — (o !... cetitorule !... — nu o împrospătare a Societăţii cu elemente tinere şi viguroase,... nu o renunţare la manufactură şi îndreptare către idealul de artă,... nu încetarea boicotului a tot ce este talent real — ci... (exact ca în Machedonia...) **suprimarea** criticilor de artă, conştienţi.

Fireşte, trebuia început cu acela care, în ultimul timp, dovedise mai mult curaj în exerciţiul profesiunii lui : cronicarul ziarului „Rampa".

Dacă, teoretic, deciziunea a fost frenetic aplaudată, punerea ei în practică fu stânjenită — hilariant — de chiar laşitatea conspiratorilor.

Nici unul dintre cavalerii complotului **nu îndrăznea să-şi ia angajamentul de a executa pe cronicar :**

Răspunderea gestului trebuia să fie aruncată asupra unuia din acei tineri, **îngăduit** la „Tinerimea“— **adică mai talentat** — şi, ca atare, nehărţuit de pressă. Unul, pe cât de curat sufleteşte, pe atât de lesne încrezător în şoaptele veninoase ale „şefilor“... pe cât de brav, pe atât de insuficient înzestrat să pătrundă şi să aprecieze cinstita îndârjire a altora,... pe cât de îngăduitor faţă de negustoreasca ferocitate a „membrilor fondatori“, pe atât de intolerant faţă de tinereasca violenţă stilistică a ziaristului, care despreţuieşte traficarea profesiunii lui.

Situaţia, caracterul şi temperamentul „executorului“ au fost îndelung studiate şi cântărite.

Incepu apoi, lent şi precaut, opera de suggestiune:

Dar să venim la fapte:

Anul acesta „Tinerimea Română“ făcuse toate pregătirile de rigoare, pentru prezentaea, cât mai fastuos, a expoziţiei sale, care însemna totodată şi aniversarea unui sfert de secol dela întemeierea grupării.

S'au lansat ample invitaţii prin pressă. Pressa a fost în cazul de faţă extrem de ospitalieră. In special ziarul „Rampa“ — care, chiar după penibilul incident, n'a încetat să afişeze zilnic **expoziţia,** sub acopermântul căreia reprezentantul ei a fost molestat.

Toată lumea ştie cum s'au petrecut lucrurile.

(„Tinerimea“ a avut grijă să răspândească „**victoria**“ în toată Capitala, fulgerător).

După un schimb de cuvinte destul de amabile, reprezentantul pressei a fost lovit, prin surprindere, de reprezentantul „Tinerimii“ — în chiar localul expoziţiei — faţă fiind, şi asistând cu braţele încrucişate, cea mai mare parte din membrii societăţii.

Mult mai tânăr şi mai viguros decât delegatul „executor“ — ziaristul a înţeles că n'ar fi omenesc să răspundă cu aceiaş armă.

Aceasta nu ne surprinde şi n'a surprins pe nici un om civilizat.

Dar ceeace a stârnit, pe drept, revolta publică, mai mult chiar decât fapta agresorului, a fost atitudinea făţiş pasivă, făţiş fericită a membrilor „Tinerimii“, cari — **în casa lor** — au asistat cu neruşinată nepăsare la lovirea unui **invitat** — reprezentant al pressei.

Cursa aceasta — este cea mai elocventă dovadă că agresiunea n'a fost un simplu incident neprevăzut, ci rezultatul unei combinaţii, bine organizate de întreaga Societate — în care „agresorul“ n'a însemnat decât un instrument uşor de manipulat.

Vor fi poate unii — prea binevoitori— cari vor spune că, dacă ceilalţi membri prezenţi s'au resemnat la rolul de simpli spectatori, au făcut-o de frică sau cine ştie ce alte asemenea nobile sentimente.

Dar cum se explică atunci că toţi aceşti „spectatori“ debili au dat năvală imediat prin cafenelile şi bodegile târgului să istorisească, cu mutre arhisatisfăcute, isprava colegului lor?

Cum se explică iarăşi, că nici până în clipa când scrim aceste rânduri — (29 Mart., adică peste două săptămâni dela cele petrecute) — nici un membru al „Tinerimii“... **nici chiar din acei cari au fost hiperbolic lăudaţi de cronicarul „Rampei“** — n'a găsit de cuviinţă, dacă nu să protesteze, dar măcar să se desolidarizeze de gestul colegului lor, cu atât mai mult — cu cât ţin să ni-l înfăţişeze **astăzi ca pe un răzbunător descumpănit, într'o chestiune personală?**

Tăcerea aceasta resfrânge — ruşinos — o concepţiune bragagierească în materie de bună cuviinţă faţă de publicul pe care îl inviţi, o nemaipomenită desconsiderare faţă de cea mai scumpă cucerire a popoarelor dornice de libertate: **pressa;** şi, mai ales, o înspăimântătoare lipsă de condescendenţă faţă de auguştii protectori ai „Tinerimii artistice!!“

De aceia ne întrebăm — (şi întrebarea noastră am dori să fie înregistrată cu tot conţinutul ei loial şi grav) — ...dacă această grupare artistică, cu intoleranta ei mentalitate de până acum şi cu degradantele ei practici prezente, îşi mai poate îngădui îndrăzneala de a perzista să se ocrotească, mai departe, sub înaltul patronagiu al Suveranei noastre?

N. N. TONITZA

Cronica muzicală

ENESCU, FEUERMANN, JORA, URBANO, LIPKOVSKA, THIBAUD

Cu toate că ciclul simfonicelor din actuala stagiune pare a se fi încheiat, zilele din urmă au marcat o viguroasă expansiune în viaţa noastră muzicală. Nu artificială şi nici determinată de febra zăririi sfârşitului sezonului. Căci această expansiune îşi află ca emuli principali, în afară de **Thibaud, Feuermann, Urbano,** ş. a., pe vaşnicii membri ai „**Asociaţiei de muzică de cameră**“ şi, în deosebi, impunătoarea figură a maestrului **George Enescu.** Rău ne pare că (reţinuţi de îndatoriri profesionale pentru organizarea unei şedinţe comemorative a morţii lui Beethoven), nu am putut lua parte la concertul de comemorare pe care „Asociaţia de muzică de cameră“ l-a dat tocmai în clipele când, înainte cu o sută de ani, sufletul lui Beethoven părăsia eternizându-se, huma trupului său.

Dar aceasta nu ne împiedică să relevăm acest pios gest de cinstire şi prăsnuire care adaogă la meritele artistice ale „Asociaţiei“, merite de înţelegere a vieţii muzicale şi de educaţiune a poporului. De altfel, din punct de vedere educativ, trebue să însemnăm că „Asociaţia“ a ţinut să nu lipsească dela nici unul din cele trei festivaluri beethoveniene pe care Ministerul Instrucţiei, prin îngrijirea inimoasă şi competentă a inspectoarei de muzică a învăţământului secundar, d-na Marieta Popescu-Paşcanu, le-a organizat pentru şcolarii din Bucureşti.

Mentor al vieţii noastre muzicale, ca şi al expansiunii de care vorbim, este şi rămâne, impresurat de admiraţia şi adoraţia noastră a tuturora, maestul **George Enescu.** In toiul serbărilor seculare dela moartea lui Beethoven, Enescu a indicat cu un gest elementar şi amplu, cum înţelege să fie prăsnuit un erou al artei sale, de un descendent purtător de torţă. Astfel, Enescu — violonistul — a conceput un program compus din două sonate pentru piano şi vioară, de Beetoven, la care, ca încheiere, el — compozitorul reprezentativ al firii noastre — a adăogat Sonata a III-a a sa „în caracter românesc“. De prisos ar fi să stărui în asupra profundei semnificări ce se desprinde din acest program de concert. Semnificare pe care n'o putem asemui de cât cu concepţia lui Enescu asupra artei beethoveniene, sau cu puterea pe care o relevă în realizarea şi exteriorizarea acestei concepţii. In centrul ideologiei beethoveniene, Enescu plasează conceptele de erou şi eroism, motivele primordiale de viaţă şi de creaţiune din opera eroului din Bonn, crezul artistic al geniului reprezentativ al rasei noastre. Sonata ce în caracter românesc a impresionat, cu aceeaş elementară forţă a firii, prin grandioasa sa arhitectură, prin nesfârşitele variaţiuni de sonorităţi, cari totuş evocau o primitivitate robustă, o luminoasă atmosferă, un vânjos şi nebiruit optimism.

Orchestra „Filarmonicii“ nu mai concertează acum, aşa zicând, pe cont propriu, cu programe proprii. Ci numai ca acompaniatoare în Concerte ale „celebrului“... cutare, cutare ş. a. m. d., tolerându-i-se totuşi şi câte o piesă, două, printre sau alături de numerile din program ale respectivului celebru. Aşa a fost cazul cu Thibaud, aşa, acum în urmă, cu violoncelistul **Emanuel Feuermann.** Cât priveşte arta violoncelistului Feuermann, revista noastră s'a întreţinut mai pe larg asupra ei, în numărul 2 de anul trecut. Constatăm numai că Feuermann confirmă aceleaşi severe preocupări de tehnică şi stil, vizibile, încordate şi neîntrerupte.

Dar cari, dacă vădesc stăruinţa şi abilitatea meşteşugului, nu acopere lipsurile de căldură şi comunicativitate pe care cu prisosinţă i le-ar pune la îndemână vibrantele însuşiri ale violoncelului. La concertul dat cu „Filarmonica“, executând concertele de **Saint-Saëns** şi **Dvorak,** orchestra a fost dirijată cu competenţă şi preciziune şi, mai ales, cu mişcătoare elanuri dinamice, de **Mihail Jora.** Ne bucurăm sincer că Jora, pe lângă că **ştie** ce vrea, dovedeşte într'una că **poate** ce vrea. Interpretul, pe culmea — aş zice pe muchea — dintre aceste două calităţi se plasează.

Jora îşi consolidează aci locul său sigur.

Afară de partea orchestrei la cele două concerte pentru violoncel, Jora a mai dirijat Uvertura la „**Freischütz**“ de **Weber** şi poemul simfonic „**La forêt**“ de **Glazunow.**

Abia Marţi seara, am putut vedea pe baritonul **Umberto Urbano,** în „Traviata“. Deşi această operă nu oferă cele mai largi posibilităţi pentru afirmarea aptitudinilor vocale, ca alte opere italiene, totuşi au dat prilej lui Urbano să releve un glas frumuşel de bariton liric, puţin întunecat şi înclinat către timbrul de tenor secund, dar bine condus, exploatat cu suficiente mijloace de bel canto, nu de strălucire şi expresivitate însă.

Dar a strălucit alături de el arta desăvârşită de cânt şi joc a **Lydiei Lipkowska.** Iată un exemplu de artistă mare, în toată puterea cuvântului! Ce păcat însă că vremea acţionează sclerotic asupra ţesuturilor organice şi, doamne! şi asupra vocilor primadonelor!...

*

S'a oprit pe la noi, din drumul său către Egipt, virtuosul **Jacques Thibaud,** unul din cei mai faimoşi violonişti contimporani. A dat două concerte la Ateneu, întovărăşit la pian de **Jules Godard,** precum şi în **Poemul** de **Chausson** şi **Concertul** de Beethoven — de orchestra „Filarmonicii“ dirijată de **I. Nonna-Otescu:** In programe foarte variate ca stil, **pornind dela Bach şi ajungând la Debussy şi Granados, Thibaud a fost «arbă-**

TEATRELE

PACALA, SNOAVA IN 4 ACTE IN VERSURI DE HORIA FURTUNA

Dintre scriitorii noştri, hotărîţi să facă dramaturgie, mi se pare, că cel mai bine fixat asupra ceeace vrea să facă, este Horia Furtună. El a cercetat şi cercetează cu stăruinţă folklorul, ca să aibă şi material documentar de cea mai pură şi impozantă autochtonie şi inspiraţia cea mai neaoşă, în cadrul producerilor naţionale originale.

A scris întâi frumoasa lucrare, plină de lirism, Făt-Frumos.

A dat acum pe Păcală, smuls cu graţie şi însufleţire iarăşi lirică din şiragul admirabil al glumelor, snoavelor şi anecdotelor, creiate de popor. Şi făgădueşte în acelaş cadru, cu aceiaşi sârguinţă cercetătoare şi cu aceiaşi mare posibilitate de a poetiza, pe Tândală şi pe Aghiuţă.

Revista aceasta a publicat câteva fragmente din „Păcală".

Avântul baladelor, sunt convins că a fost apreciat în măsura cea mai entuziastă, de cititorii noştri.

Pe motivele snoavei populare, cu ritmul cald al dragostei de a înfrumuseţa, de a face să străluciască versul, cu imaginaţia tinerească a entuziastului şi cu inspiraţia poetului necontenit frământat de dorul avântat, Horia Furtună a scris o piesă literară, care se impune. Poate să i se obiecteze, că pe scenă, piesa reprezentată de actori, cari nu spun totdeauna bine versuri, (cari mai ales se feresc să intoneze versul cu ritmul fraged popular, ca pe o muzică simplă, dar admirabilă prin unitatea ei) nu ar părea suficient înverigată, că n'ar avea acel ciment de legătură cu motivări rigide, aproape fatale. Poate. Dar are aşa de mult pitoresc, freamătă de entuziasm şi impresionează prin lirism. Din cauza abundenţei lirice, iar i s'ar putea obiecta. Horia Furtună a făcut pe Păcală, — minunatul flăcău glumeţ popular, — un tânăr sentimental, oarecum fără iniţiativa umorului. Horia Furtună îl arată pe Păcală depinzând într'o măsură de spiritul inventiv al lui Aghiuţă.

Cu toţi am cunoscut din poveştile, ce ni s'au spus, din citiri, şi din cercetări, pe Păcală iscusitul, îndrăsneţul, care pune la cale şotii şi face pozne, ca să râdă, să râdă din plin de blegia celor din juru-i. Păcală popularul e tipul cel mai reprezentativ ai iscoadei şi înţelepţei ironii populare. Horia Furtună l'a ridicat pe o treaptă de intelectualizare, şi i-a dat o sensibilitate, pe care numai fantezia d-sale lirică putea să i-o dea.

Şi pe lângă aceasta, Horia Furtună a dat o admirabilă coloare artistică, strigărilor, zicalelor şi cântecelor populare.

Horia Furtună a măestriat cu talent într'o unitate de timp, acţiuni şi producţii populare.

*

D. Ion Manu n'are toată comunicativitatea lirică necesară. E neastâmpărat, vioi şi poznaş. Dar Păcală al lui Horia Furtună nu-i numai atât. D-lui Manu, îi trebue un cadru libertar.

A fost însă hotărît neîntrecut d. Victor Antonescu în Tândală. Şi ca înfăţişare şi ca ton şi ca ţinută, d. Victor Antonescu a ştiut să redea tipul aşa de caracteristic al lui Tândală, aşa cum ni-l închipuiam din copilărie.

Cuvinte foarte bune am despre Corcodelul d-lui Romano, despre d. Brezeanu într'un călugăr, cu darul antipatic al băuturii şi cinismului, ca şi despre d. Finteşteanu în Nea Istrate.

Aghiuţă, la început băiat şi mai pe urmă mărturisind că-i fată, a fost d-ra Mierlescu. D-sa are şi tinereţe şi vioiciune, dar par'că nu destulă antrenă să corespundă sprintenelii poznaşe a lui Aghiuţă.

D-ra Mierlescu uneori scandează în jocul d-sale ; alteori parcă-i într'o pauză de intimidare.

D-na Dorina Demetrescu are cam tot aceleaşi dificultăţi.

Şi-i păcat, că nu se silesc să le birue cu hotărîre, căci ambele au însuşiri remarcabile.

Pitoreşti d-nele Cluceru şi Parisianu şi d-nii Gr. Mărculescu, Orendi (Arvinte) Mateescu, Baldovin (Pepelea,) Conabie.

SCRISOAREA PIERDUTA

Felicit din toată inima pe directorul Teatrului Naţional, că a reluat „Scrisoarea pierută".

Ce bine e jucată această piesă ! Ce atmosferă de sănătos umor provoacă !

Am văzut însă un actor nou şi care are fără dispută, însemnat talent, d. Ghibericon. Zilele trecute, l'am văzut şi l'am remarcat la „Cinematograful", reprezentat la Teatrul Popular.

A făcut în „Scrisoarea pierdută", pe Dandanache ; din toate punctele de vedere bine şi ca mască şi ca vorbă. D. Ghibericon e un actor de real talent, un comic exuberant şi foarte interesant.

D. Hodoş, aşa de dibaciu distribuitor de roluri, poate folosi cu succes pe acest tânăr talentat.

„ALLEGRO, MA NON TROPPO", Comedie de Ion Minulescu

Autorul „Manechinului Sentimental" a făcut o comedie, căreia unii pot să-i găsească variate cusururi. Dar „Allegro, ma non troppo" e ca piesă de teatru, superioară „Manechinului sentimental". Are dialog mai viu, are acţiune teatrală mai accidentată, are atmosferă mai variată, are mai accentuat suflul teatral.

Subiectul ? In fond, comun. Dar nu subiectul interesează, ci desfăşurarea, accidentele şi tonalitatea lor. Şi din acest punct de vedere, subiectele prelucrate de Ion Minulescu sunt îmbrăcate în forme totdeauna originale. Poţi să nu le admiţi. Se poate să te distanţeze. Sunt însă originale. Au ceva straniu, căutat straniu, aş putea zice senzaţional. Şi adesea, suntem dornici să gustăm senzaţionalul.

Titu Micşoreanu şi Ion Marian sunt prieteni vechi. După războI se regăsesc. Cel dintâi e însurat şi foarte bogat. Cel de-al doilea autor de piese teatrale.

Micşoreanu acum ar vrea glorie literară. Propune lui Marian să scrie o piesă în colaborare. Nu se împacă însă asupra finalului. Micşoreanu vrea ca vinovaţii de adulter (nevasta patronului casei şi prietenul cel mai bun al acestuia) să fie împuşcaţi de bărbatul, care-i prinde. Marian nu. El vrea ca vinovaţii să fie pedepsiţi cu indiferenţa. Recte, iertarea. Aşa-i modern, spune el. Micşoreanu îşi prinde însă nevasta în braţele lui Marian, (scena se petrece după o partidă de vânătoare, pe care Micşoreanu o făcuse cu amanta sa, d-na Noemi). Atunci, în loc să-i împuşte, se lasă înduplecat de cele ce i se spun, că a fost o încercare de a pune în scenă, sfârşitul piesei, la care colaborau Micşoreanu şi Marian.

Subiect, negreşit comun. Punerea în scenă însă, dialogurile, observaţiile, variate, interesante senzaţionale şi amuzante.

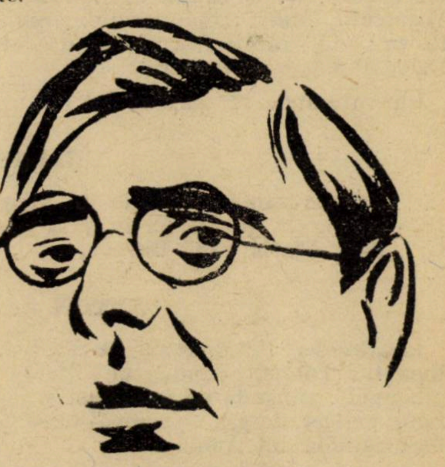

ION MINULESCU

Minulescu, ca fost director al Teatrului Naţional, cunoaşte bine pe artişti şi a ştiut cum să şi-i aleagă pentru rolurile piesei sale. Scriu pentru „roluri" şi nu pentru „personagii", căci roluri sunt, utilizate de autor, aşa cum vrea, cum îi dictează nesaţiul său de originalitate. Nu sunt personagii care să urmeze o dâră de logică sufetească, sau măcar sentimentală.

Poate că din cauza aceasta, rolurile sunt grele. Au fost însă foarte bine susţinute de d-nele Marioara Zimniceanu (soţia lui Micşoreanu), Toto Ionescu (Noemi), Nelly Alexandrescu (o servitoare) şi de d-nii Sârbu (Micşoreanu) Pop Marţian (Marian) Morţun (samsar) şi Romano (servitor).

D-na Zimniceanu a interpretat cu o nuanţare admirabil gradată. Ştie d-sa aşa de bine să utilizeze notele de cochetă, împletite cu accentele de indignare ! D-na Zimniceanu îşi face cu fiecare rol, drum tot mai larg întru valorificarea talentului bogat, pe care-l are.

D. Pop Marţian e desigur un artist dramatic care şi-a cucerit cu merite depline, — fără nici un soiu de reticenţă — locul pe primul plan de distincţie. D. Sârbu a fost ca totdeauna bine. Are d-sa considerabil talent şi inteligenţă, ca să ştie să varieze şi jocul şi tonul şi să impună rolul, aşa cum îl concepe el.

Despre d. Ion Morţun ce să mai spun, decât doar să mă repet, că este totdeauna, dar totdeauna, un foarte iscusit creator de roluri, fiindcă e posesorul unui mare talent.

D-na Toto Ionescu în notă de cochetă.

Autorul a fost neobişnuit de mult şi de des aclamat.

Decorurile foarte alese.

B. C.

---

torit ca un veritabil „princeps musicale" deşi — s'o mărturisim — arta sa pare a-şi afla cel mai propriu teren de manifestare în miniaturizare, în cizelură, în orfevrerie de sunete delicate, pure, rafinate. Şi astfel **„Adagio"** din **Concertul** în Sol major de **Mozart**, a dat prilej lui Thibaud să realizeze sonorităţi de o claritate de cristal, precise, nobile şi senine aşa cum le-a conceput, poate, olimpicul creator.

GEORGE DIACU

ECOURI

SCRIITORII

☐ A apărut și se află de vânzare la toate librăriile, primul volum din **„Cronici fantaziste-neliterare“** — de N. N. Tonitza — cu vignete, în text, de autor.

☐ D. **VASILE SAVEL,** autorul romanului „Vadul Hoților“, distins la ultimele premii ale S. S. R-ului cu premiul C. A. Rosetti (al ziarului „Viitorul“) a făcut să apară un volum de nuvele, sub titlul **Seara a 13-a.**

Culegerea cuprinde următoarele nuvele și schițe:

Seara a 13-a; Darul găsit la casa lui; Ei, gânduri; Se povestea într'o cârciumă; O partidă de écarté; Să vă spânzurați voi, Cum m'am îmbogățit; Noaptea roșie; No. 19 și No. 21; Strănepotul Vornicului Mihai; Spovedanie postumă; Pisica; O razzie, Scorbura dracului; Dada și Gaga; Comoara.

Un volum de 177 pagini, lei 60.

GRAFICA

☐ O interesantă expoziție de xilografie și aquarele a deschis în sala „Hasefer“, d-na **Maria Pană Buescu.**

ANTON PAN

In **„Rampa“** de Miercuri, 30 Martie, d-l **Romulus Dianu,** cronicarul literar al „Rampei“, subscrie un enutziast și admirabil articol despre personalitatea așa de originală lui Anton Pan:

> Mișcarea suprarealistă din România a încercat o înviorare a memoriei lui Anton Pan. La începuturile carierei multora dintre prozatorii și poeții moderniști, stă geniul lui Anton Pan. D. B. Fundoianu a semnat odată un suculent elogiu autorului lui Nastratin Hogea. Marele prozator suprarealist, decedatul Urmuz, avea aceeaș esență spirituală ca și Anton Pan, iar astăzi poezia d-lui Ion Barbu mărturisește evidente afinități cu bătrânul dascăl de strană, atât în ceeace privește materialul poetic, cât și expresia literară.
>
> Anton Pan va face la noi școală literară chiar astăzi. Școală, în sensul că va impune scriitorului să-și scornească o limbă a lui și să inventeze ceva în artă.. Nu există imitație. Luat drept model, scriitorul care jură să samene, va rămâne steril. Anton Pan oferă desfătări scurte. Poate tocmai de aceea îl iubim. Humorul lui nu te satură și nu te desgustă. După ce l'ai citit îl iubești, așa cum iubești femeile cari nu ți-au dat satisfacții maxime și îndelungi.
>
> A fost un înțelept, în sensul mare, francez: un sage, iar opera lui e Sagesse. A trăit insignifiant și a pierit tot așa. Abia azi îl descoperim și îl idolatrizăm cu sinceritate. Cu atât mai convinși suntem de geniul lui cu cât observăm că el a fecundat spiritul romănesc la apariția lui Ion Creangă și tot el a dăruit literaturii românești contimporane seva celui mai autentic geniu al limbii și humorul gras rabelaisian care înaintea lui nu existase: l'a inventat.

SCRIITORII ROMANI IN ESPERANTO

In editura Rudolf Mosse-Berlin, a apărut No. 10 din „Biblioteca Mondială“ conținând traducerea în Esperanto a câtorva din scrierile eminentului nostru prozator d. I. Al. Brătescu-Voinești. Un volum elegant, de mare tiraj, cuprinde traducerea lui „Niculăiță Minciună“ și a altor nuvele, datorită d-lui Tiberiu Morariu.

In preparare se găsește o antologie a scriitorilor români care va fi editată în esperanto de către editura „Bibliofila“ București.

BIBLIOTECA CASEI ȘCOALELOR

☐ Biblioteca pedagogică a Casei Școalelor instalată în imobilul din str. Victor Emanuel III No. 11, înzestrată cu lucrările cele mai nou apărute, este pusă la dispoziția publicului cititor în fiecare zi între orele 9—12 și 3—6.

Această bibliotecă a fost cercetată:

In Noembrie 1926 de 128 cetitori, cari au consultat 232 volume.

In Decembrie 1926 de 194 cetitori, cari au consultat 318 volume.

In Ianuarie 1927 de 563 cetitori, cari au consultat 974 volume.

In Februarie 1927 de 781 cetitori, cari au consultat 1350 volume.

Dela 1 Martie a. c. s'a pus în funcțiune și biblioteca fundațiunii „I. Negulici“ în acelaș local.

REVISTE

☐ **POLOGNE LITTÉRAIRE**

Primim la redacție o foae literară, de o execuție occidentală și cu un cuprins din cele mai apetisante, revista lunară publicată la Varșovia, în franțuzește și nemțește, de cercurile oficiale polone pentru uzul străinătății. Vom cita câteva din articole:

„Un precursor al lui Freud și al lui Proust. Carol Trzykowski“; un studiu în nemțește asupra lui Iosef Weyssenhof; „Cultura clasică în Polonia actuală“, „Nunta contelui D'Orgaz“ a lui Jaworski, replică la Nunta lui Figaro; poeme poloneze traduse în franțuzește și nemțește — material bogat și convingător de literatura și arta polonă.

Dacă stăruim e numai pentrucă ne gândim la politica culturală a Statului nostru și la propaganda ei în străinătate.

După „La Bulgarie“ și „Gazette de Prague“ foaia aceasta ne convinge de adevărul acesta. Dar negreșit, n'avem de ce ne grăbi.

ȚARA DE JOS (IV, 2—3, Febr.-Martie 1927):

Un distinguo între revistele de provincie și cele regionale, — scrie d. **N. N. Vasiliu**; literatură originală și tradusă din: **Al. Lascarov-Moldovanu, Gh. C. Costin, Mircea Pavelescu, George Dumitrescu,** etc.; interesante „Mărturii străine despre Moldova“, de **Pomescu-Gilly** și despre „artă și evoluție“, — în chip de scrisoare — d. **N. Tonitza, gânduri** de mare justeță:

> Grecii au atins perfecțiunea numai prin studiul naturii vii, **contimporane,** iar nu printr'o servilă copiere a unor mulaje, oglindind adeseori schilod, alte vremuri, altă sensibilitate, altă viață. Noi ne opintim să-i ajungem pe vechii greci, dar ne folosim în acest scop de mijloace diametral opuse de cât cele urmate de ei, adică **de contemplarea atentă, pasionată a vieții contemporane.**
>
> Bănuesc că în răspunsul tău îmi vei pomeni de „perfecțiunea formei“ pe care, după a ta credință, n'o putem învăța decât dela antici.
>
> Dar în artă forma nu e nici odată perfectă prin ea însăși — ci prin ceeace izbutește să exprime.
>
> Noi vedem astăzi lucruri și oameni pe cari grecii de acum două mii de ani nu i-ar fi putut bănui. Suntem frământați de alte sentimente, de alte pasiuni, de alte râvniri — sau, dacă vrei, de aceleași, dar cu **alte nuanțe.**
>
> Artistul modern trebue să caute și să găsească, prin urmare, forma cea mai corespunzătoare ideilor și sentimentelor de care este stăpânit, el și semenii săi.
>
> Vom atinge și noi „perfecțiunea“ când vom izbuti să aflăm acele forme cari vor fi în cel mai neștirbit grad în armonie cu fondul nostru sufletesc. Și asta ar însemna că vom fi cucerit **stilul** nostru.

☐ **SOCIETATEA DE MAINE** (IV, 10—11,—13 și 20 Mart):

In studiul: Problema tiparului în România“ al d-lui **Ion Mehedințeanu,** întâlnim aceste date statistice; despre situația ziarelor și revistelor în România:

> Situația ziarelor, după regiuni și în limbile în care apar, este următoarea:
>
> In vechiul regat apar în limba română 63 ziare, 3 în limba franceză, 1 germană, 1 greacă, 2 turcă, 1 armeană, 1 bulgară, 1 ebraică, 1 rusă, 1 albaneză.
>
> In Ardeal apar 48 ziare în limba română, 29 germană, 50 maghiară.
>
> In Basarabia apar 6 ziare în limba română, 1 germană, 2 ebraică, 6 rusă.
>
> In Bucovina apar 1 gazetă în limba română 7 germană, 2 ebraică, 1 ucraniană.
>
> In America apar 7 ziare românești.
>
> Recapitulația ne dă 120 ziare în limba română și 110 ziare în limbile minoritare. Total 230 ziare.
>
> Din acest total al ziarelor apar zilnic în Capitală 14 ziare în limba română, 2 franceză, 1 rusă, 1 greacă.
>
> In provincie apar zilnic 12 ziare în limba română, 18 maghiară și 12 germană.
>
> Totalul ziarelor zilnice este de 60, dintre cari numai 26 ziare românești. Din acest număr, scăzând ziarele de partid, al căror rol este vrajba, putem constata lesne ce ne mai rămâne pentru educarea mulțimei cu ajutorul presei.
>
> Situația revistelor este următoarea: In întreaga țară apar 233 reviste în limba română, 10 franceză, 43 maghiară, 16 germană, 1 rusă, 1 engleză, 1 italiană, 1 ebraică, 1 esperanto și 22 de reviste care apar tipărite cu textul în două sau trei limbi.
>
> Recapitulația este: 233 reviste în limba română și 96 în limbile minoritare.
>
> Din toate aceste cifre, se poate constata ușor situația presei noastre. Unde mai socotim că multe din revistele și ziarele trecute în statistică — aproape 60 la sută sunt din acele cari își au existența ca fluturii de noapte.

DIN STRAINATATE

☐ Serbările pentru comemorarea lui Petrarca la Avignon, cu prilejul punerii unei plăci comemorative pe casa locuită de poet în cetatea Laurei, și care trebuiau să aibă loc la începutul lunei Aprilie au fost amânate în Iulie, din cauză că delegația italiană nu a putut fi liberă la acea dată.

☐ Rudyard Kipling care călătorește acuma prin Brazilia a primit de la admiratorii săi un dar neprețuit:: un tatu, care trăește prin părțile acele, din cei frumoși. Dar fiindcă tatu-ul nu se hrănește decât cu carne putredă, ilustrul scriitor englez, deși foarte mișcat de dragostea ce i s'a arătat, a trimis darul înapoi proprietarului, însoțindu-l firește, cu o lungă scrisoare de mulțumiri.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„ STR. BREZOIANU 11.

UNIVERSUL LITERAR

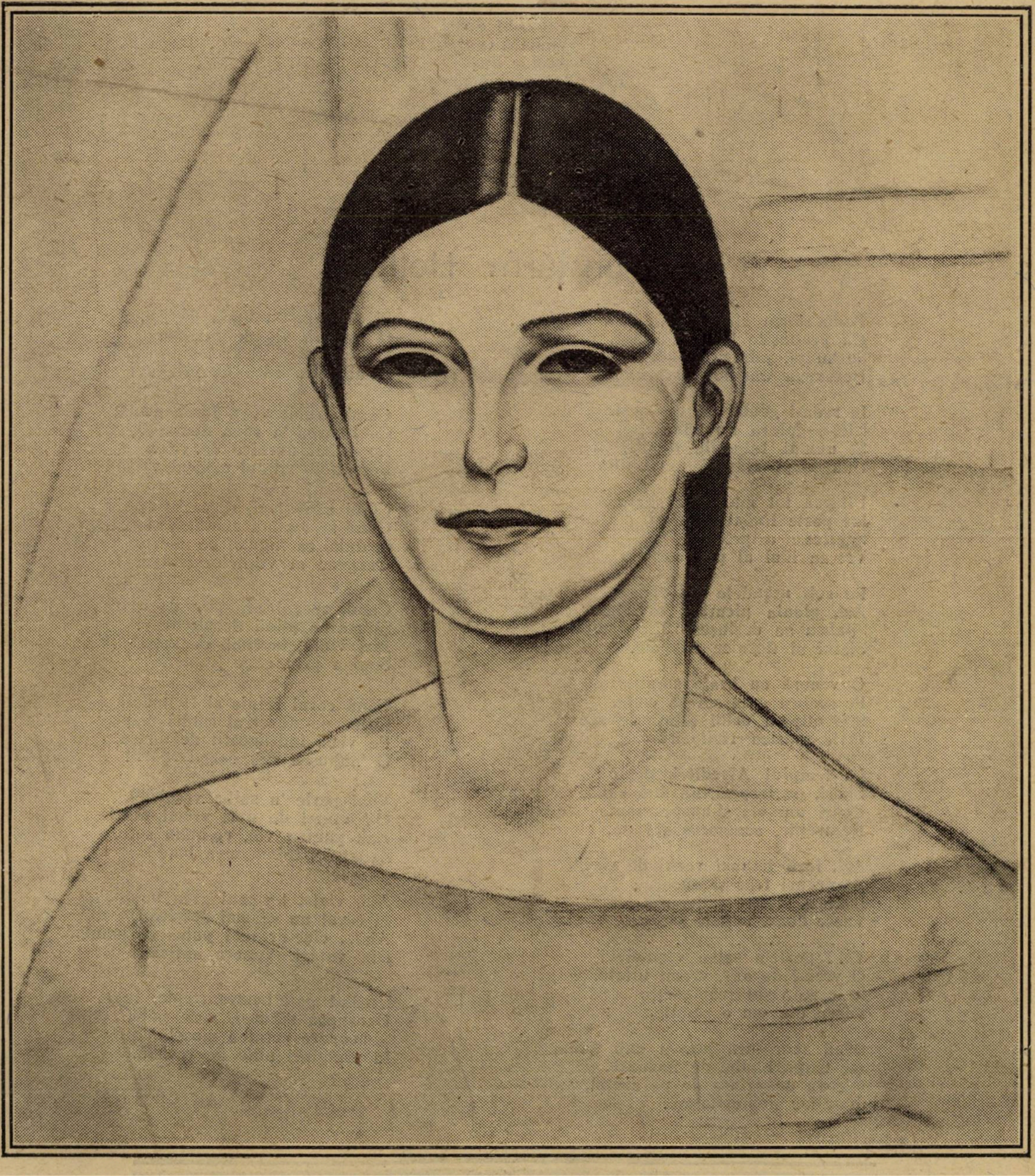

JEAN NEGULESCU: STUDIU

Lacrimă

Lacrimi de dor.
Nu se mai sting!
Din noaptea lor,
Pururea plâng.

In stol uşor,
Asupra-ţi vin,
Cu lumea lor,
De vis şi chin.

Din triştii nori,
Iţi cad cu mii,
Şi te 'nfiori,
Fără să ştii.

De ochi apuşi,
Vărsate sunt,
Acelor duşi,
De pe pământ.

Nu căuta
Să ştii ce vor,
Plâng jalea ta,
Şi-a tuturor.

Pe-un ţărm Hellenic

Pe-un ţărm sfinţit de zei, cetatea,
Cu prăbuşite bolţi şi-altare,
Se 'nalţă, jalnică ruină,
Deasupra undelor fugare.

In rada-i goală, azi destinul,
Nici-o galeră nu trimite,
Şi numai fulgerile nopţii,
Dau viaţă stâncei neclintite.

Uitarea tot mai grea se cerne,
Iar peste liniştea cetăţii,
Şi'ntinde aripele-i negre,
Vre-un idol al pustietăţii.

Pe sub arcadele măreţe,
Azi, ploaia picură'n broboane,
Şi-abea se desluşesc din umbră,
Statui şi dornice coloane.

O veneră cu braţe smulte,
Pe soclu-i gata stă să cadă,
Şi-o clipă'n ochii sfinţi de zee
Invie clasica Helladă!

La templul Afroditei, paşii,
Sfioşi, pe lespezi, nu mai sună,
Doar, une-ori şi-agaţă manta
De trepte, somnoroasa lună.

Azi, fără imnuri vechi de slavă,
Amurguri trec şi aurore;
Izbite'n stânca milenară,
Vuesc doar, undele sonore.

. . . .

Voi! perle'n salba veşniciei!
O vremi de aur, vremi uitate,
In care visul frumuseţii,
Făcea din om o zeitate.

Când marmura gemea sub daltă,
Iar trupuri albe de fecioare,
Păreau desprinse de pe soclul,
Statuilor nemuritoare!

Şi când pe-un umăr de zeiţă,
O amforă vis de lumină,
Mai zveltă-şi dezvelea profilul,
Pe-albastra zare Corinthină!

Când, frumuseţea, lucea goală,
Ca floarea 'n roua dimineţii,
Iar inimi dornice de vise,
Băteau în ritmul cald al vieţii!

Copii rătăcitori, rapsozii,
Când se opreau cântând, la praguri,
Şi dulci ca fagurii de miere,
Curgeau al vorbelor şiraguri!

Când, codrul era plin de nimfe,
Şi marea plină de sirene,
Iar, vinul, lacrimă de aur,
Spuma prin cupe lesbiene!

Când cerul falnic al Helladei,
Intins pe-albastrul caldei mări,
Pe veci, îndrăgostit de dânsa,
O 'năbuşea sub dezmierdări!

Voi! perle 'n salba veşniciei,
O! vremi de aur, vremi uitate,
Azi, pentru voi, cu-atâta sete,
Zadarnic, inima mea bate!

Azi, viaţa, tot mai greu ne-apasă
Şi cerul nu se mai despică!
Ah!... cine-ar mai putea să smulgă,
Din valuri, Venera antică?

Urcând pe-albastre trepte, luna,
Deasupra stâncei, arde pală,
Şi-acopere cetatea moartă
In giulgiuri albe de vestală.

ARTUR ENAŞESCU

Din minunile cele mai presus de fire

de **SYLVIUS ROLANDO**

I

Prea cuviosul Atanasie, egumenul mânăstirii Vatopedi din sfântul munte al Atonului era un blagocestiv deplin înstărit în darurile „dumnezeieştii economii“ cu nesmintită stăpânire de sine, cu bună rânduială în trebile obşteşti ale bisericii şi multă evlavie la cele sfinte şi de folos sufletului. De aceea, trecerea vieţii lui s'ar fi săvârşit în toată bucuria gătită celor drept credincioşi şi mersul cugetului său ar fi fost liniştit ca „vremea cea îndemânatică“ şi duios ca glasul de „dulce cântare“ dacă nu s'ar fi temut de toate necurăţeniile, turburările, pizmele, uneltirile şi zavistiile diavolului, urîtorul de om şi pângăritorul a verice zidire dumnezeiască, carele pretutindeni iscodeşte şi în tot felul se tăinuieşte — nu numai în chip de idol meşteşugit lucrat, nu numai în trup frumos de femeie, dar chiar — Doamne! Cât sunt de mari îndrăznelile lui! — Ca izvod de necredinţă în cuget de dascăl cărturar, ca gând arghirofil sub rasă de Kirilic cucernic, ca dor stricăcios de icoane, în suflet de împărat întors de la pravoslovie.

De aceea, prea cuviosul Atanasie, egumenul mânăstirii Vatopedi, din sfântul munte al Atonului, nu era fericit, căci toată folosinţa vieţii lui, dăruită de pronia cerească cu atâta milostivire, era stricată de otrava scârbii, a neliniştii şi a prigoanei, cucernicul, la fiecare clipă temându-se să nu purceadă greşit, lăsând veghea sufletului amăgită, nu din uitare de sine, necum din nelegiuită pornire, ci doar din prostească neştiinţă şi mai cu seamă prin viclenia şi înşelăciunea vrăjmaşului celui potrivnic şi de toată hula. Drept aceea, zilnic, în paraclisul zidit departe de mânăstire, pentru veselirea tainică a sufletului său, singur, pătruns de smerenie, în blagocestivă străduinţă, prea sfântul rostia stihirile, troparele, catavasiile, cântările, condacele şi icosurile, ce împreunate, alcătuiesc „slujba laudei cei fără şedere, a Prea sfintei şi Prea binecuvântatei Stăpânii noastre Născătoare de Dumnezeu“, care cea mai mult e purtătoare de grijă a nevrednicilor ei robi, chivernisind faptele, după adâncul adevărului iar nu după făţărnicia înfăţişărilor şi care păzeşte, miluieşte şi mântuieşte pe toţi drept credincioşii, prin puterea ei iubitoare de oameni, şi prin mijlocirea rugilor către „Dumnezeul întruchipat din Ea, fără schimbare“, Căruia i se cuvine slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin!

*

Deci într'o seară, când după obiceiu deschise uşa de lemn a paraclisului, în pronaos, pe păretele din dreapta, o vedenie — comoară de frumuseţe şi lumină — se adeveri ochilor lui treji. Era mărita noastră Impărăteasă, Mireasa dumnezeiască cea poleită cu duhul şi Mama pururea fecioară prin sfânta sămânţa a cuvântului, arătată într'un chip ce nu încape în marginile minţii, pentru care nu poate limba omenească a găsi podoabă, nici scrierea iscusinţă.

Investmântată toată în argint, purtând în braţe pruncul dumnezeiesc, cu o cunună de lumină strălucind împrejurul capului, Prea-curata îl privia zâmbind. Atunci călugărul, cunoscând minunea încuviinţată doar dreptei sale cârmuiri, căzu la pământ, în zadar căutând cuvintele de slavă din versurile troparelor şi ale icosurilor, în zadar cercând dulceaţa cântului, căci glasul îi pierise şi sufletul îi era doar obârşie de lacrimi.... Şi desmeticindu-se de povara vedeniei, el vru să prindă tâlcul minunatei arătări. Intreaga noapte nu putut dormi, gândind. Abia către dimineaţă, mintea lui rândui prin mulţimea întrebărilor, calea cea adevărată: Stăpâna îngerilor îl vestia că strajă îi va fi şi călăuză în tot timpul vremelnicii călătorii în lumea pământească. Pătruns de această mărturie înaltă prin calea cea sigură şi dreaptă a harului sfânt, care „biruieşte rânduiala firii“, călugărul se încumetă cu îndrăzneala fericirii... Şi vrând să se cunoască şi să se feriсiască deapururi, atât mila şi ajutorul iubitoarei de oameni faţă de el alesul, cât şi deplina lui cucernicie, dreptate şi nesminteală, pentru care a fost fericit, prea cuviosul Atanasie, egumenul mânăstirii Vatopidi, chemă pe zugravul Ion, ucenic al ucenicilor lui Panselinos, meşterul cel iscusit, pe care ducându-l la paraclis îi zise:

— Pe acest zid, mi s'a arătat mie, nevrednicul rob al lui Dumnezeu, luminata noastră Stăpână!... Pe el îmi vei zugrăvi, meştere, spre veşnică pomenire, o icoană, cu atâta sârguinţă cum alta nu se află... Chipul ei zâmbitor să fie, căci zâmbind mi s'a întruchipat Prea-lăudata!... Dar acel zâmbet să priviască lipsit de orice aducere lumească, să n'aibă asemuire nici cu cel de fecioară, c'acela înşelător este, nici cu el de mamă, care e iubitor de sine, nici chiar cu cel de copil neştiutor, ci să purceadă deadreptul din lumina vie, cea mai presus de fire, din lamura lacrimilor, din lacrimile de fericire ale mireselor nenuntite şi din cele de desnădejdie ale mamelor îndurerate... Trupul ei va fi învelit într'un vestmânt de argint lucrat, izvod de neprihană, iar nu în aur culoarea ispitei şi a înşelătorului de oameni; cununa dimprejurul capului, din roi de nestimate să se înfăptuiască aşişderea cea a pruncului, iar pe laturi să atârne grele perdele, ţesute în boabe de mărgărint, de mărgean, de peruzea şi matostat... Nu pregeta la bogăţii!... Am trimis soli de toată isprava, cinstiţi şi cuvioşi, la blagocestivii stăpâni: împăratul Ţarigradului, craiul Serbiei, hospodarii Moldovei şi ai Ungro-Vlachiei... Vreau să se ştie deapururi, că în acest smerit locaş s'a înfăptuit, pentru rugile, privegherile, posturile, praznicele, facerile de bine, adevărurile şi toate dreptele rânduieli ale nevrednicului rob al lui Dumnezeu, Atanasie, minunea cea desăvârşită!...

Iar meşterul cel dibaci, purcese la lucru cu toată osârdia şi după câtăva vreme de îngrijorată aşteptare, omul lui Dumnezeu îşi putu veseli sufletul, după vrerea gândurilor lui cucernice şi binecunoscătoare...

Dar vremea, chiar cea îndemânatică, e măcinătoare de bucurii şi muncitoare de noi şi felurite gânduri!... In curând prea sfântul, ajuns de neînduplecata pricină a însemnării de veci, nu mai fu mulţumit. Icoana, plinia ce-i drept, dorul de nesfârşită cunoaştere a mult cinstitei lui cuvioşii şi adeveria cu prisos, binecuvântata îndurare a Maicii prea stăpâne, dar ea nu putea rămâne deapururi mărturie vrednică a toată ura şi a toată împotrivirea lui, faţă de blestematul ctitor al ticăloşiilor lumeşti şi năprasnicul stricător al dumnezeeştilor zidiri, faţă de urîtorul de oameni şi pângăritorul gândurilor neprihănite. Il bântuia un dor fără cruţare! Voia să rămână însemnat, că într'o dreaptă cumpănire îşi silise sufletul său blagocestiv şi nu mai puţin el cinstise şi iubise pe Preacurata Născătoare de Dumnezeu, pe cât vrăjmăşise şi urîse pe întrupatul tuturor spurcăciunilor, pe întunecatul slujbaş al relelor fără liman.. Şi după multe zile de gândire şi multe nopţi căznite de nesomn, găsi în sfârşit mireasma tămăduitoare a neliniştii şi cheia de potrivă a odihnei. Chemând din nou pe meşterul Ion la paraclis, îi spuse:

— De toată lauda ai zugrăvit, meştere, chipul înduratei noastre Impărătese!.. Mai mult, eu cer de la tine.... Pe zidul din faţă, vei meşteşugi chipul blestemat al diavolului... Să-l împodobeşti cu toată urîţenia şi toată necuviinţa... Trupul lui să fie negru ca zgura şi ca smoala, în care cu bucurie, vieţuieşte; ochii lui s'arunce văpăi de foc necurat, iar în ghiarele-i de oţel să chinuiască sufletele nelegiuiţilor, necredincioşilor, schismaticilor şi ereticilor,... şi altă multă scârbă şi multă otravă şi toată prihana, bicisnicia, întunericul şi spurcăciunea, care te lasă pe tine sufletul tău blagocestiv, să le pui în chipul lui, aşa cum se cuvine blestematului ucigător de suflete, cu toată dreptatea, spre veşnică osândă...

Şi abia, după ce chipul hâd al celui rău, fu zugrăvit, prea sfântul Atanasie, egumenul mânăstirii Vatopedi, căpătă liniştea cea făgăduită unei drepte cuvioşii. In fiecare seară, omul lui Dumnezeu, după ce se închina, se preasmeria şi se îmbunătăţia la icoana cea deplin lăudată, se întorcea rânjind cu toată ura şi înverşunarea, către chipul cel nelegiuit, pe care-l ocăra după dreptate:

— Blestemat să fii tu mrejerul făr'delegilor, izvoditorul răutăţilor, sălaşul necurăţeniei şi duhul putreziciunii, acum şi pururea şi'n vecii vecilor...

Şi pleca fericit!

II

Dar într'o seară, când egumenul intră, după obicei, cu toată bucuria, în locaşul scump inimii lui, o durere ca un trăznet pe o cruce de biserică, îi căzu deodată pe inimă! Sfânta icoană fusese dezgolită de toată podoaba şi prădată. Argintul, odoarele şi ţesăturile strânse cu atâta trudă de la pravoslavnicii şi blagocestivii crai creştini, nu mai împodobiau chipul şi trupul atât de dumnezeieşte întocmit. Ca'n puternicile surpări ale sufletului, din minte îi se şterse şi putinţa rugii şi cea a blestemului. Plânse mult! Liniştindu-se apoi, stătu îndelungată vreme în grea socoteală a cugetului! Işi aminti că nici sfinţitele locaşuri nu sunt la adăpostul schismaticilor latini, al împăraţilor „luptători de icoane“ şi al păgânilor fără Dumnezeu! Cine ştie ce alte necuviinţe, ce grele păcate şi ce necruţătoare dureri puteau să se iviască din tocmelele celor răi!

In desnădejdie, el îngenunchie la icoana cea prădată, rugându-se fierbinte pentru paza mânăstirii, a Sfântului Munte, precum şi a tuturor schiturilor, metocurilor şi chinoviilor închinate în aceiaşi pravoslavie. Apoi se gândi să cheme soborul, spre a le arăta pricina durerii. Dar când să plece — Doamne!... Câtă obidă aşterne necuratul pe sufletele drept credincioşilor!... Iată că înaintea privirilor lui se aşternu ocara cea neînchipuită de o minte drept temătoare şi negrăită încă, fără toată scârba!... Toată comoara, odoare, veşminte de

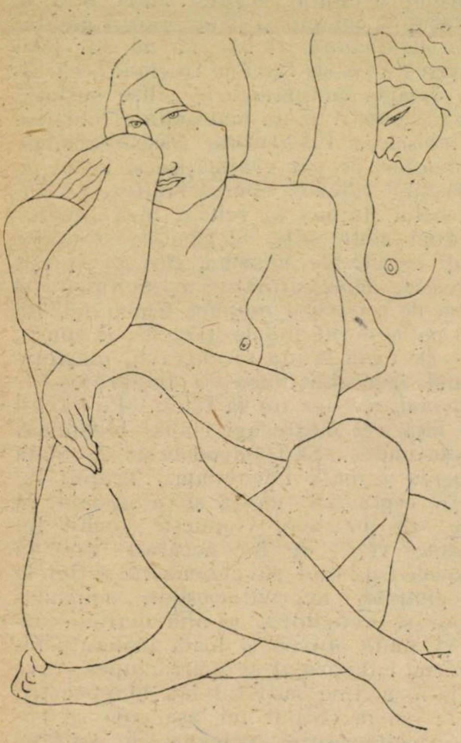

JEAN NEGULESCU : DESEN

preţ şi nestimate, erau trecute dincolo, pe icoana celui necurat. Trupul lui hâd se acoperise cu plăci de argint, ghiarele-i spurcate ţineau mătăsurile şi ţesăturile, iar împrejurul capului său prihănit, sălăşluiau cununile de nestimate. Inţelegând nelegiuirea, călugărul se înfurie înverşunat. Cu tăria blestemelor celor mari, pe buze, el încercă să smulgă odoarele. Dar răufăcătorul, inimă mai pustie în bunătăţi decât păgânii fără Dumnezeu şi mai născocitor în răutăţi chiar decât schismaticii şi ereticii, le ţinea cu toată puterea năravului său nemilostiv. In acea clipă i se făcu frică... Dar deodată se înveseli !... Adevărul semnului i se tălmăci ca un dar luminat ! Inima începu să-i salte de fericire, căci înţelese marea încuviinţare ! La toate facerile de rău şi necurăţeniile diavoleşti, se‘nvrednicise el să găsiască mărturia cea mai grea, mai spurcată, dar mai de folos osândei de veci a celui rău !

Cu sufletul zburdând într‘o dreaptă bucurie se pregătia să cheme soborul mânăstirii. Dar tocmai atunci, la uşa bisericii, el auzi sgomote de arme şi vorbe de glasuri străine... Erau cu adevărat păgânii de mare, necredincioşi în Dumnezeu, cunoscători de bogăţiile locaşului sfânt, şi care veniau acum să-l prade. Ştiind că aceşti nelegiuiţi nu cruţau vieţile drept credincioşilor, ba dimpotrivă, se bucură de caznele şi vaietele lor, călugărul se ascunse în altar, sub paza cea mare a sfântului trup şi sânge al Domnului nostru Isus Christos, rugându-se şi privind de după uşile împărăteşti. Şi câtă nelegiuire Doamne ! Varvarii, parcă învoiţi cu diavolul, găsiră fără trudă comoara. Dar când s‘o smulgă, ei se siliră fără folos, căci diavolul o ţinea puternic cu drăceştile-i meşteşuguri. Atunci neamicii, Domnului se înfuriară ! Cu topoare şi securi începură să loviască zidul ! Săriau fărâmele de argint, sclipia pulberea de nestimate, se sfâşiau în zdrenţe ţesăturile, dar nici cea mai mică părticică de odor nu li se vedera lor spre folosinţă. Văzând că munca li-e zadarnică şi că nici o sculă nu le va fi lor hărăzită din minunăţia de bogăţii, varvarii se nebunird cu totul ! Cu săbii, cu lănci, cu topoare ei loviau vârtos ţinând scuipând, blestemând şi batjocorind în tot felul chipul, ce cu atâta semeţie îi înfrunta, până ce din el nu rămase nimic, iar sub tencuiala căzută se vedea piatra albă a paraclisului ca o rană neprihănită de sânge într‘un trup mic şi curat de înger.

In aceiaşi noapte, prea cuviosul Atanasie, egumenul mânăstirii Vatopedi, căzu bolnav la pat, iar a doua zi dedimineaţă simţind că tăinuirea e de durere nevindecătoare, ci dimpotrivă, chemă pe protatosul Sfântului Munte şi întreg soborul de cucernici, povestindu-le spre uşurinţă, toată fapta fără de înţeles lui şi nemaipomenită. Prea sfinţii îl ascultară cu osebită luare aminte, îngrijaţi tare, cercetând apoi primejdiile felurite şi sfătuind paza cea mai bună pentru apărarea locaşurilor lui Dumnezeii. Dar după această mărturisire, bolnavul nu află nici o alinare, dimpotrivă boala se aprindea din ce în ce mai rău cu duhul neputinţei şi se afunda tot mai adânc în fiecare din mădularele lui. Nici leacurile iscusiţilor doftori trupeşti, nici puterea Sfântului Maslu, nici mângâierile Sfintei împărtăşenii, nu-i fură spre nici o folosinţă... Un gând nepătruns îi căsnia îndeobşte sufletul, un gând pe care nu-l ascundea ci dimpotrivă — spre dobândirea sănătăţii lui trupeşti şi sufleteşti — îl mărturisia tuturor sfinţilor părinţi, care cu rândul priveghiau la căpătâiul lui.

— Fraţilor întru Hristos ! Rugaţi-vă cu toată evlavia şi toată smerenia, Maicii preacurate, căci Ea, care multe minuni a săvârşit, slobozind din îndrăciţi diavolii, îndreptând minţile rătăciţilor, luminând calea celor întunecaţi, stând liman celor desnădăjduiţi şi tămăduind grele şi felurite boale trupeşti, să mă uşureze de cumplitele cazne ale sufletului, mai chinuitoare fără de odihnă, chiar decât fierbinţelele trupului.

— Şi ce cumplit jar bântuie cugetul tău prea cucernic şi cinstit ? — întrebau câteodată ceilalţi călugări.

— Fraţilor, vreau să cunosc adevărul, ca apoi, cu toată bucuria liniştii, să închid ochii... Vreau să aflu pentruce în noaptea cea cumplită, de nu ştiu de-i blestemată ori blagocestivă, comoara Prea Sfintei se afla în mâinile şi pe trupul necuratului ?

Ceilalţi călugări, înţelegând sminteala sufletului, citiau mai cu osârdie : „Rugăciunile, adică blestemele Marelui Vasile, către cei ce pătimesc de la diavoli şi la toată neputinţa“.

Dar bolnavul tot mai greu se smintea :

— Ajutaţi-mă fraţilor, căci vroi să mor împăcat !... Oare Prea-lăudata cu vrerea ei a încredinţat comoara diavolului, ca prin puterile lui s‘o ferească de furia celor necredincioşi, ori necuratul a luat-o asupra-şi spre a scuti şi ferici trupul mamei şi al copilului de grelele lovituri ale batjocorii... Rugaţi-vă, fraţilor întru Christos şi Stăpâna noastră născătoare de Dumnezeu, să vă fie dătătoare de cuvânt adevărat şi tălmăcitoare a tâlcului neînţeles...

Dar Sfinţii Părinţi, schimbând între ei priviri tainice, clătinau doar capul şi ziceau mai departe rugăciunile „de uitarea tuturor păcatelor, cele de voie şi cele fără voie şi la tot jurământul şi blestemul“.

Bolnavul însă, sărmanul, se căznia ca‘n munci de şerpi şi de scorpii, ca‘n cuptor aprins de pucioasă. Plângea cu lacrimi otrăvite de scârbă, se‘nfiora de puternice friguri, tresăria deodată ca‘n faţa unei năluciri, ba chiar răcnia speriat, caşicum diavolul ar fi poftit la trupul lui... Apoi, liniştindu-se deodată, se ruga blajin, smerit şi cu mare dulceaţă în glas :

Lămuriţi-mă, fraţilor întru Christos !... Oare Prea Sfânta cu vrerea ei a încredinţat spre păstrare, comoara ; ori necuratul a luat-o spre a feri chipurile cele neîntinate de loviturile grele ale batjocorii ?...

Din când în când, câte un călugăr mai cu milă la atâta patimă,răspundea :

— Nu te mai căzni, prea sfinte, cu întrebări vătămătoare rânduielii cele bune a sufletului... Când te vei însănătoşi, lăudata noastră Stăpână, care cu atâta milostivire s‘a lăsat către tine, îţi va ridica desigur şi pecetia acestui gând nemilostiv. Dar bolnavul, fără osteneală, se ruga mereu :

— Lămuriţi-mă, fraţilor întru Christos, căci voi să cunosc adevărul !...

Patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi a tot bolit ; iar în a patruzeci şi una zi, i s‘a arătat o vedenie de necuprinsă spaimă. Imprejurul patului său era adunat întreg soborul, căci se gătise din el toate cheltuielile vieţii şi se aştepta clipa în care să-şi sloboadă sufletul, atât de mult slăbise şi se sfârşise la trup. Şi deodată, s‘a ridicat în pat, cu mâinile în sus, privind parcă în cele depărtări, dincolo de marginile firii... Toţi s‘au speriat ca‘n faţa unei înspăimântătoare şi neînţelese lucrări dumnezeieşti. Iar bolnavul cutremurat de cumplite hohotiri, cu scârbite lacrimi, striga :

— Fraţilor, iertare... Să-i cerem iertare, fraţilor !.....

Nimeni nu ştia de ce e vorba, crezând că e nimerit a se ruga pentru iertarea sufletului său...

Dar călugărul striga cu atâta neistovită putere, cum numai din minune sau din adevăr poate izvorî :

— Fraţilor, mi s‘a luminat mintea... Prea Sfânta m‘a învrednicit cu o arătare mai frumoasă ca cea din pronaosul paraclisului... Ea mi-a tămăduit sufletul prin dăruirea adevărului... Fraţilor întru Christon, diavolul a luat comoara asupra-şi ca să ferească chipul cel sfânt al mamei şi al copilului, de ocara şi batjocora păgânilor... Iertare, iertare, iertare !...

Şi după ce de trei ori a strigat astfel, ca şi cum ar fi cerut în numele Sfintei Treimi, iertare celui rău, a căzut mort, cu faţa luminată de toată fericirea omului, al cărui suflet se uşurează de multă caznă şi mult amar...

III

După înmormântare, s‘a strâns mare sobor ca să chibzuiască alegerea unui alt egumen. In acea frăţească adunare s‘a hotărît ca nicicând să nu mai fie pomenit diavolul, nici în rugăciuni, nici în cuvântări, nici în scrieri, nici în zugrăviri, pomenirea lui putând aduce sminteala sufletului. Tot în acel sobor, sfinţii părinţi s‘au învoit de obşte, ca pe zidul batjocorit de păgâni, să se zugrăvească chipul Sfântului mucenic Eutropiu şi de atunci până‘n anul de milostivire 7191 de la zidirea lumii, când din nepătrunsele taine ale Domnului, paraclisul a ars, Sfânta Tradiţiune, care şi ea din dreptele rândueli dumnezeieşti purcede, povestia că Sfântul Mucenic Eutropiu, într‘o noapte amarnică, singur, împotriva păgânilor necredincioşi a apărat cu trupul său, comoara bisericii ferind de ocară şi batjocoră, chipul cel curat al Prea Sfintei Stăpânei noastre, de Dumnezeu născătoare, şi pururea Fecioară, căreia i se cuvine toată cinstea, slava şi închinăciunea, acum şi pururea şi‘n veci vecilor amin.

SYLVIUS ROLLANDO

Capodoperile liricei italiene

PIER DELLA VIGNA ȘI POEZIA ITALIANĂ LA CURTEA LUI FREDERIC AL II-LEA

N'am fost niciodată la Palermo; dar cred că Palermul voluptos al sec. XIII îl cunosc mai bine decât orice alt oraș din lăuntrul sau afara Italiei, în care am stat mai mult. M'au introdus în cetatea somptuoasă și veselă ce-mi făcea onoare să mă primească în sânul ei —pe mine tânăr care—plimbării dealungul mării pe Via Caraccilo în tovărășia prietenilor, îi preferam sala severă de lectură dela Biblioteca Brancacciana — m'au introdus poeții sicilieni dela curtea lui Frideric II. Era o primăvară plină de lumină. Parfumul florilor de portocali intră prin fereastra deschisă a salonului cu mobile cinquecento și în timp ce soarele scobora după colina Posillipo, Vesuviul se îmbrăca în violet; iar pe când prietenii mei se întrebau poate de ce nu mă mai văd pe drumul plimbării, scump oricărui napoletan, eu, ridicând ochii de pe marele volum al lui **Adolfo Bartoli**, asupra „**Celor dintâi doi secoli de literatură italiană.** Intram în tovărășia lui **Pier della Vigna**“, **Giacomino Pugliese, Odo delle Colonne, Rinaldo d'Aquino,** aproape toți notari și cunscători ai legii, câte unul șoimar imperial, vreunul feudatar și baron, în domnia lui Frederic II. Aici, în mijlocul unei mulțimi de învățați: creștini, evrei și musulmani; doctori, juriști astronomi, alchimiști, magi, negustori de stofe fine și rare, de pietre prețioase și de leacuri magice; de șoimari, trubaduri sigiullari. Impăratul punea să i se citească, tradusă în latinește, o poezie în care poetul-cronicar, arab Ibu Gulayr, descria plăcerile dela Palermo și bogăția curții imperiale:

„Cetate veche și elegantă, cu înfățișare ademenitoare, e neîntrecută în frumusețe, cum e așezată pieți, și câmpii, toate niște grădini. Ulițele nu-i sunt largi ca străzile cele mai mari, dar te farmecă vederea cu frumusețea rară a înfățișerii. Cetate minunată, la architectură seamănă cu Cordova. Clădirile sunt toate din piatră **Kîddan** sculptată; un râu limpede o desparte în două și patru isvoare țâșnesc din marginile sale.

Palatele regelui înconjoară orașul ca o salbă gâtul unei fecioare cu pieptul plin: așa încât regele, fără să iasă niciodată din locuințele încântătoare și locurile de desfătare, trece dintr'o grădină din Palermo, ori amfiteatru, în altul. Câte plăceri mai are el acolo, dar'ar Dumnezeu să nu se poată bucura de ele! Câte palate și clădiri capricioase — și terase — și foișoare! Câte mânăstiri din împrejurimi îi aparțin, și cum le-a împodobit el clădirile și a lărgit mosiile întinse ale călugărilor. Pentru câte biserici nu a pus el să se toarne cruci în aur și argint!“

Glasul cititorului tăcu si împăratul— care la vorbele: „Dar'ar Dumnezeu să nu se poată bucura de ele, nu și-a putut oprí un zâmbet ironic — declamă în limba arabă următoarele strofe ale unui alt poet de acelaș neam, vrăjit si el de frumusețile mândrei cetăți siciliene:

„O palmieri ai celor două țărmuri ale Palermului, roua neîntreruptă și îmbelșugată, vă stăpânește deapururi. Se face un moment de tăcere. Din grădină se aude răgetul animalelor, pe cari Frideric II le poartă după el și în călătorii: lei, tigrii, pantere, leoparzi, girafe, elefanti, închise în cuști speciale.

In schimb „gheparzii“ saltă liberi prin grădină și se însuflețesc la joc. Șoimarul imperial mă lămurește că se folosesc de ei la vânătoare, în loc de câini. Ei încearcă să prindă vânatul dintr'o singură săritură, dacă nu isbutesc se rușinează așa de mult, că nici să nu mai repete încercarea.

Eu zâmbesc de marea seriozitate cu care șoimarul imperial, Iacopo Mostacci — totuși și el poet teoretician rafinat al științii dragostii — vrea să mă facă să cred — pe mine care orice s'ar zice, am rămas totuș omul vremii mele — toate poveștile fantastice ale bestiariilor, în schimb trag cu urechea la un cântec ce se aude dintr'un palat în stil curat oriental, în fața căruia întocmai ca la un harem se plimbă un eunuc cu sabia amenințătoare. E palatul în care Frideric II de Hohenstaufen — sau cum îl italianizează caraghios cronicarul florentin Giovanni Villani: Frideric de Stuffo! — își ține cu gelozie închise numeroasele sale soții, uitând că e creștin și german. Cântecul spune:

Pir men cori alligrari
chi multu longiamente
Senza alligranza e joi d'amuri e statu
mi ritornu in cantari...

(Ca să-mi înveselesc sufletul
Care multă vreme
— A stat fără vre-o veselie ori bucurie
a dragostei
Mă întorc la cântec).

Recunosc „il discordo al lui **Iacopo** da Leontino, dar trei magi arabi înaintează și cer voe împăratului să facă o probă de arta lor. Suntem acum în sălile de mâncare și deja se toarnă apă de spălat. Impăratul le dă îngăduiala, dar cu condiția să se grăbească, fiindcă e ora mesii (Novellino p. 48):

„Și ei începură să rostiască formule magice și să facă vrăji de ale lor. Timpul începu să se strice. Se porni un ropot de ploaie, cu trăznete, cu tunete și fulgere. Și cădea o grindină de par'că era oțel curat. Cavalerii fugiau, care încotro apuca. Și deodată vremea se lumină. Meșterii își luară rămas bun și-și cerură plata.

Impăratul zise: „Cereți ce vreți!“ Ei cerură pe contele San Bonifatio care era cel mai apropiat de împărat. Și se rugară: Prea Mărite, porunciți-i să ne vină în ajutor împotriva dușmanilor. Impăratul, cu multă bunăvoință, îi porunci. Și contele porni cu ei la drum.

Il duseră într'o cetate frumoasă. Ii arătară cavaleri de mare rang, cai aleși și arme frumoase și-i ziseră: „Toate, ție îți sunt supuse“. Dușmanii sosiră la luptă. Contele îi înfrânse și desrobi țara. Apoi mai dădu alte trei bătălii în câmp, și câștigă pământ. Ii dădură o soție, avu copii. Apoi, mult timp fu domn. Il lăsară vreme îndelungată, apoi se întoarseră. Copilul contelui avea 40 ani de mult, si chiar el îmbătrânise. Meșterii, întorși, îi spuseră că vor să meargă împreună să vadă ce mai face Impăratul și curtea lui. Contele răspunse: „S'or fi schimbat multe domnii până acum. Acum și oamenii sunt alții. Unde să ne mai întoarcem?“ Și meșterii ziseră: „Totusi noi vrem să te ducem“. Și porniră la drum. Merseră cale lungă. Ajunseră la curte și zăriră pe Impărat cu toți boerii lui: se turna încă apă de spălat, ca atunci când plecaseră. Impăratul îl puse să-și spună poveștile și el îi zise: „Am soție și copil de 40 ani. Am avut trei bătălii în câmp deschis. Toate s'au schimbat, cum se poate că numai voi sunteți tot așa cum v'am lăsat? Impăratul, cu multă pompă, îl puse să povestească iară la toți boerii și cavalerii, ceeace magii îl făcuseră să pățiască“.

Să mergem la masă. Alături de rege, în bogate haine orientale, stă **Pier della Vigna**, mare Logothete al Impărăției Siciliei și cu vestminte de culoare roșie, cu hermină, mare învățat în lege. Eu sunt lângă **Giacomino Pugliese,** care e îmbrăcat în culoare verde, cum se și cuvine unui cavaler feudal ca el: Si Giacomino îmi povesteste o mulțime de lucruri despre rege: Cum a pus să tae

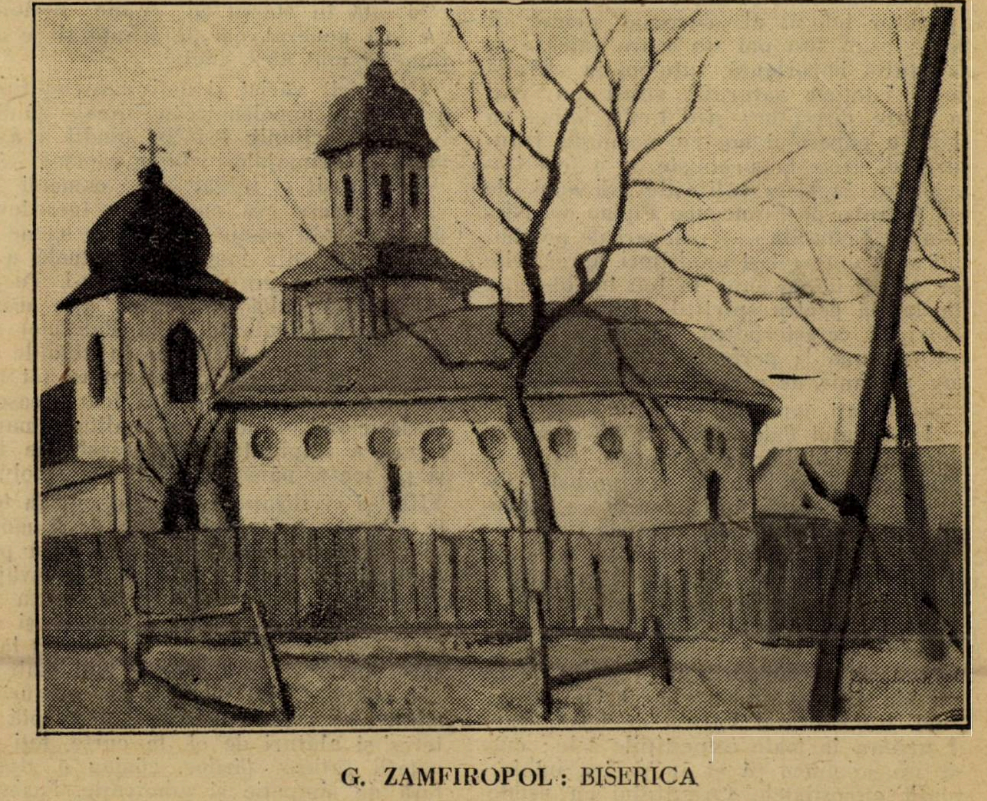

G. ZAMFIROPOL: BISERICA

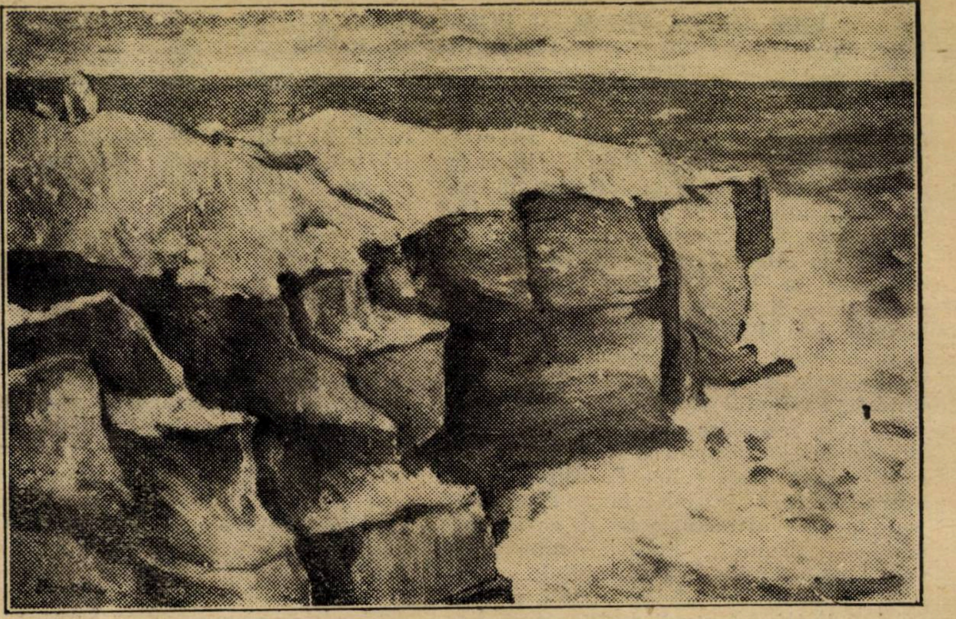

MARIUS BUNESCU : FURTUNA — INSULA ŞERPILOR

capul unuia dintre şoimii săi, fiindcă omorâse un pui de vultur : „fiindcă îşi omorâse superiorul“. Cum dăruise unui învăţat care-l adulase, o „pălărie roşie şi un cal alb“ ; ca unui bufon fiindcă îl lăudase, cum şi unui altuia care-i dăduse un răspuns drept, le acordase dreptul să facă o lege : „după capul lui“. (Nov. XXIV).

Cum preotul Gianni D‘Abissinia, supărat că Frideric nu-l întrebase care era virtutea magică a unei pietre pe care el i-o trimisese în dar ,i-o luă înapoi printr‘un vicleşug : îi trimise un negustor de pietre scumpe, care, strângând-o în pumn, se făcu nevăzut cu ea cu tot şi se întoarse nesupărat la stăpânul său. Cum fugindu-i un uliu în Milan şi ne mai putându-l lua înapoi, auzind că cel ce spunea că nu trebue să-i mai fie dat înapoi, era un bătrân, se miră foarte mult , dar în urmă, întrebând cum era acel om îmbrăcat şi răspunzându-i-se : poartă haine vărgate, a răspuns : „Lasă-l în pace, e un nebun.

...Dar, tusea înverşunată a vecinului din faţă, un călugăr, mă smulge din visarea mea siciliană, şi mă regăsesc în severul salon al Bibliotecii Brancacciana, în faţa unei serii de însemnări despre Frideric al II-lea.

Iată ce scrie Novati : „In timp ce între istoricii contemporani e neînţelegere asupra calităţilor fizice ale Impăratului, toţi cad de acord asupra calităţilor intelectuale, mai ales când e vorba de înălţimea inteligenţei şi lărgimea vederilor sale. Să ascultăm pe Fra Salimberie, pe care nu-l putem bănui că ar putea avea vre-o simpatie pentru împăratul necredincios şi duşman al fraţilor minori ; şi deşi răuvoitor, ne mărturiseşte totuşi : „Era om de treabă câteodată (!) Când vroia săşi scoată la iveală propriile virtuţi şi curtenia, era plin de voioşie, vesel, plin de delicateţe, iscusit : ştia să scrie şi să citească să cânte şi să improvizeze cântece şi cantilene, ştia tot aşa de bine să vorbiască multe şi felurite limbi , în sfârşit, de ar fi fost şi un bun catolic, puţini s‘ar fi putut compara cu el“. Să ascultăm şi pe Giovanni Villani, care nici el nu e desigur vre-un apărător infocat al „secondo vento di Soave : „A fost om de mare valoare şi cu multă importanţă, înţelept în scris şi de o isteţime naturală, spirit universal în toate direcţiile : ştie limba latină ca şi pe a poporului nostru, nemţeşte, franţuzeşte, greceşte, arăbeşte, şi a fost îmbelşugat în toate calităţile“. Şi apoi, de am întreba pe **Francesco Pipino** ori **Niccolo di Jamusilla** — cronicari de pe timpul său, duşmani şi uneltitori, aprecierile lor vor fi întotdeauna la fel: întotdeauna de laudă pentru spiritul, ştiinţa şi acea uşurinţă caracteristică lui, de a învăţa întotdeauna la perfecţie şi orice meşteşug mecanic, de care s‘ar fi apucat.

Şi Novati, (op. cit., pag. 109—110) :

„In regatul Palermului se păstrau neschimbate obiceiurile orientale. Când te gândeşti că Frideric II era probabil înconjurat de toată mulţimea aceea de copii de casă arabi, de mameluci cari — ne-ar spune Villani (cronicar florentin din secolul XIV)—chiar dacă pe furiş — dar îşi profesau fiecare religia sa, ca in vremea lui Guiglielmo cel Bun—Normanmandul ;—că însuşi Frideric se purta întotdeauna ca un sultan, ţinându-şi cu gelozie închise nevestele păzite de eunuci, un adevărat harem de femei, care îl urmau în toate expediţiile sale : cum să nu admitem că şi în partea intelectuală cunoştinţele Orientului au predominat asupra celor ale Occidentului şi că tocmai acestui fapt i se datoreşte marea varietate de cunoştiinţe, neobişnuita lărgime de vederi după care s‘a condus, neţinând seamă de nici un principiu ál epocii sale (Novati, op. cit. pag. 108—109) Şi Torraca : „La o curte unde erau pofţiţi şi ocrotiţi : filosofi înalţi şi şoimari, jurisconsulţi şi cunoscători de cai, unde se studiau şi se traduceau codice ebraice şi arabe, unde recreaţia de la ocupaţiile prea serioase era cititul — când în franţuzeşte despre miraculoasele aventuri ale „tablei rotunde“, când în latineşte a glumeţilor hexametre despre Paulin şi Polla (mic poem latin, compus în vremea şi probabil sub îndemnul lui Frederic II); la curtea cea mai cultă, cea mai vizitată din sec. XIII, ar fi foarte straniu să nu fi ajuns nici unul din acei trubaduri provensali cari, pe întrecute se duceau la curţile cele mai îndepărtate şi mai puţin promiţătoare, mai puţin bogate de cât cea sicileană“.

Şi iată în sfârşit ce spune Bertoni : „A fost general, om de ştiinţă şi de acţiune şi mai ales, poet.

Cu spirit variat şi activitate multiplă, avea ceva napoleonic în iuţeala gândului şi a acţiunii. Printre ghelfi a avut duşmani primejdioşi ; fu în repetate rânduri părăsit şi trădat de oamenii în care avusese cea mai mare încredere ; dar cu toate acestea, se poate spune că mare parte din lumea intelectuală a epocii sale, a gravitat în juru-i. Poezia învăţată şi cultă ce înflori în aceste părţi meridionale (deci la Palermo) ale Italiei e numita siciliană în studiile de istorie literară, dar i s‘ar putea tot aşa de bine spune şi aulică (curtenească), fredericiană, fiindcă în realitate marea figură a împăratului covârşeşte pe toţi şi pe toate, până la jumătatea secolului XIII , şi civilizaţia lui străluceşte în toate părţile peninsulei, chiar după moarte-i. El însuşi poet, Frederic II fu protectorul muzelor şi iubi pe cei învăţaţi primindu-i şi onorându-i la curtea sa. O primire bună avură aici chiar şi ştiinţele şi filozofia arabă (averroistă) la ai cărei învăţaţi ceru sfaturi mai mult de cât odată. Orice fel, şi orice ramură a ştiinţei se poate spune că-i deşteaptă interes şi alături de el, la curte, toţi învăţaţii tuturor ţărilor, găsiau o atmosferă de simpatie şi admiraţie. Pasionat de vânătoare, care era una din cele mai nobile îndeltniciri de pe vremea aceea, compuse în latineşte un tratat despre şoimărit.

Se spune că vorbia mai multe limbi : latina, italiana, germana, franceza, spaniola, greaca şi chiar şi araba.

Ii sunt atribuite patru compoziţii poetice. Dar nu se ştie sigur dacă toate patru sunt de el. Să ne înţelegem, că asupra vreuneia, poate să aibă drept şi fiul său : Frederic regele Antiochiei“ (G. Bertoni : **Il Dugeato,** Milano ; Vallardi 1911 pg. 64—65).

Dar să trecem la aprecierile estetice. Incă şi din acest punct de vedere mă găsesc cu un bun teanc de notiţe în faţă. In vreme ce mă visam la curtea lui Frederic II în mijlocul veselii cete de : muzicanţi, artişti, luptători cu lancea, fabulişti, troubadouri, luptători (Novellino, XX), mâna mi-a lucrat şi a copiat, nu prea mecanic, judecăţile lui De Sanctis, Bertoni, asupra a tot ce e pozitiv estetic în aceşti primi poeţi ai Italiei.

„In **Lamento dell‘amante crociato**“, deci în **Canzone di lontananza**“ de Rinaldo d‘Aquino, De Sanctis (**Storia della letteratura italiana** (1897) Milano, Treves 1917 I. 6) găseşte, cu acel fin gust al său, cu care reuşeşte să învingă prejudecăţile timpului său şi să anticipeze concluziile criticii moderne „sentimente nobile şi afectuoase exteriorizate într‘o limbă naivă şi cu caracter curat italian, cu simplicitate şi varietate în stil, cu melodie suavă, cântat şi însoţit de muzică instrumentală, acest sonet — cum îl numeşte cea îndrăgostită — trebuie să fi făcut cea mai vie impresie“. Tot astfel şi în alte poezii siciliene cu tendinţe poporane (dar chiar în Re Enzo, care nu e deloc poporană) se găsesc exemple de forme din acelea primitive, elementare, „â suon di natura“, cum zice un poet poporan, cari sunt ca o primă şi spontană impresie, primită cu toată sinceritatea ; o limbă aşa de vie, de adaptată şi de muzicală, de o frăgezime neperietoare, e în contrast cu alte părţi insipide din acelaş cânt“ (p. 8) ; „o anumită graţie în iscusinţa neprefăcută a sentimentulelor, care se exteriorizează în stare primitivă chiar ; în mişcări de sentiment şi imaginaţie, cu o formă drăgălaşe şi uşoară, care vine din lăuntru ; chiar atunci când lipseşte sentimentul şi-l înlocueşte ceva împrumutat ori doctrina, este totuşi un period bine format, multă artă în legături și trecerile acțiunii, o silință către armonie și gravitate (p. 12) In cei mai neciopliți găsește urme de culoare și o melodie care-ți prezice pe Petrarca".

Concluzia generală a lui De Sanctis asupra școlii siciliene e favorabilă: Ai toate defectele decadenții care strică arta încă în leagăn. Se găsește deja un repertoriu.

Poetul cult nu ia concepțiile proaspete și limpezi în simplitatea lor, așa cum fac cei primitivi, ci pentru a face efect le exotizează și le exagerează, în cei primitivi nu e nici o muncă a versului, la cealaltă e muncă, și încă una rece și mecanică. Găsești împreună, primitivitate cu afectare. Limba încă prea tânără nu e rafinată ca ideea, ci descopere artificiozitatea lucrăturii de care rămâne străină" (p. 11) Dar cu toate acestea se găsesc elemente vii, simțite, poetice, muzicale, în acești rimatori atât de bârfiți ai **Școlii siciliene** (care foarte adesea sunt poeți, în cel mai înalt înțeles al cuvântului) și aceasta nu scapă nici atât de încercatului și de aproape cunoscătorului de texte, care a fost De Sanctis; și dacă și el repetă vechiul cântec al „recii imitații provențale", când ajunge la punctul de a trage concluzii, lasă să se vadă toată înțelegerea pe care a avut-o el pentru partea pozitivă din operile poeților acestei școli; și ia înainte părerile critice cele mai noi, de ex: aceea a lui Bertoni (1911 și 1927 fiindcă e nou și viu și nu și-a schimbat nimic din părerea sa) bazată pe cercetările cele mai recente: „Caracterul poezii școlii siciliene nu e nici forța, nici înălțimea, ci o duioșie înălțată de imaginație, ci un nu știu ce, molatic și voluptos, în atâta surâs al naturii. Chiar și în limbă pătrunde această duioșie dându-i un aspect molatec și muzical, ca aceea a unui om ce se odihnește cântând o melodie fără vorbe: însușire ce se desprinde din dialectele meridionale" (p. 15). Și Bertoni (op. cit., pp. 85—87).

„Se vede, citind aceste lirice, că împrumutul străin nu împiedică pe poet să-și exprime în vers o bună parte din personalitatea sa, așa încât imitația i se contopește cu propria inspirație, cu propriile motive sufletești, ascunse, cari născură lucrarea. Prima poezie meridională italiană nu e lipsită de legătura cu viața, ba câteodată e pătrunsă de un realism așa de viu și puternic, că te surprinde când le citești. Intr'o poezie lirică a lui Geacomino Pugliese, trăește amintirea unei femei ce se scoboară de la fereastra palatului, în brațele poetului îndrăgostit **(Isplendiente stella)** și în alta autorul declamă cu o astfel de sensualitate că te uimește pe când în alte compoziții se ocupă, cu mai multă sau mai puțină claritate, de dans; și te face să te întrebi dacă versificatorul nu dă răsunet în cântecile sale, ecoului sărbătorilor vesele ale primăverii, din luna lui Martie (p. 85). Comparațiile cu marea, cu soarele și cu florile din poezia sicilianilor, au o realitate și un colorit ce te face să te gândești la lumina și parfumul frumoasei insule însorite.

Reprezentarea naturii, ajunge la poeții noștrii din sud la un astfel de grad de intensitate că egalează cu lirica contemporană lor, din Franța și Provenza. Și poate că tocmai asta e caracteristica principală a grupului de cântăreți meridionali, încercați în găsirea imaginilor și asemănărilor celor mai frumoase și mai îndrăznețe. Unele sunt scoase din mare și au nuanțare puternică, din altele se desprinde câteodată o nostalgie încântătoare". (p. 88). „...Alte imagini, pline de culoare, sunt desprinse din frumusețea naturii, din limpezimea aerului, din felurimea florilor, din înflăcărarea soarelui. Apoi în unii poeți e un profund accent de realism și adevăr, care nu e rezultatul nici unei imitări, ci dimpotrivă, e un element de originalitate... Reprezentarea naturii și a realității e deci câteodată mai caldă și mai intensă în acești poeți mai vechi, decât în cei toscani în care manierismul oprește în poezie izvorul freseelor și al curații, și înăbușe inspirația. Avem câteodată, în prima lirică meridională, o formă specială de **imitație**, căreia i s'ar putea spune chiar **creeație**, fiindcă sentimentul poetului a înțeles-o de multă vreme și acum se revarsă din poezie ca dintr'un pahar prea plin. Și aceasta e valoarea superioară a celor mai vechi poezii ale noastre (p. 89) Și iată-mă, încurajat de astfel de aprecieri **pozitive**, citind frumoasa canțonă a lui **Pier della Vigna**:

„Zeul iubirii care mă face să doresc și să sper, m'a răsplătit, frumoaso, cu dragostea ta, și aștept cu nerăbdare clipa în care îmi voi realiza speranța, tot așteptând vremea frumoasă și anotimpul potrivit. Ca și omul care e pe mare și speră să pornească, abia vede timpul frumos și numai decât își desfășoară vântrelele, și niciodată speranța nu-l înșală; — tot astfel, Madona, fac eu când viu la tine.

II

Vai, dacă aș putea să viu la tine, iubito, pe furiș ca hoțul! Zău, aș crede că am parte de noroc dacă zeul iubirii și-ar face cu mine o astfel de pomană! Ce frumos ți-aș vorbi, Doamnă! Și ți-aș spune cum te-am iubit timp îndelungat, mai dulce decât Piramus a iubit vre-odată pe Tisbe, și te voi iubi întotdeauna, cât îmi ține viața!

III

Iubirea ce ți-o port ție este ceeace mă ține într'un dor neîntrerupt și mă face să sper cu mare bucurie, astfel în cât nu-mi pasă dacă mă sbat în dureri și chinuri, aducându-mi aminte numai de ceasul în care am să viu la tine! Fiindcă, dacă întârzii prea mult, o frumoaso cu suflarea parfumată, mi-se pare că mor și atunci mă vei pierde. Deci, frumoaso, dacă îmi dorești binele, bagă de seamă să nu mor tot nădăjduind în tine.

IV

In nădejdea ta trăiesc, stăpâna mea și adesea îmi trimit inima către tine și mi-se pare că întârzie ceasul când am să-ți cer dragoste desăvârșită. Aștept deci clipa potrivită ca să-mi întind vintrelele către tine, trandafirule, și să mă odihnesc în portul unde înțelepciunea ta va oferi un adăpost dragostii mele.

V

Cantoneta mea, du această tânguire aceleia care-mi are în stăpânire inima; desfășoară-i înainte chinurile mele, și spune-i că mor de-a ei iubire. Și roag'o să-mi răspundă printr'un sol al ei, cum pot să-mi alin iubirea ce-i păstrez; și dacă am vre-o vină față de ea, să mă pedepsească după voia ei!

— Cea mai mare valoare a acestei cauzone sta în muzicalitatea și lărgimea măreață a perioadelor care te fac să-ți amintești că Pier della Vigna era un scriitor latin, cunoscător la perfecție a acelei complicate și rafinate **ars dictandi** medievală și pe care, așa cum ne demonstrează D'Ovidio (Nuovi studii Danteschi: Ugolino, Pier della Vigna, i Simoniaci-Milano, Hoepli, 1907, p. 229, ș. u.), însuși Dante îl pune să o vorbească în celebrul episod din Cantul XIII din Infern, cu un stil înflorit, tot numai comparări, figuri, înflorituri. Unele versuri, ca spre pildă acela:

cosi faccio, Madonna, in voi venire,

așa de amplu, încrezător, plin de nădejde, ritmat într'o progresie armonică, plin de avânt și îndrăzneală, încât ți-se pare că-l vezi chiar pe poet îndrumându-se ca un vas cu pânzele umflate de vânt, către Aceea care-l va răsplăti de toate necazurile sale: sau:

Or potess'eo venire a vo, amorosa
come ladrone ascoso, e non paressa!

E atât de suspinător, atât de sincer pasionat în muzicalitatea sa (și tocmai în această muzicalitate constă toată originalitatea sa), cu toată imitarea din provențalul Jeufré Rudel: Mă voi duce acolo, lângă ea, pe ascuns, ca un hoț, cu primejdia unui om ce trebue să treacă marea — sau:

Ca s'io troppo dimora, aulente CERA
pare ch'eo PERA, e voi mi perderete,

cu acea înfloritură melodică de rimă din mijlocul versului al doilea, care fixează atenția cititorului (sau ascultătorului, fiindcă aceste poezii erau cântate și cele două vorbe rimate trebuiau să aibă, probabil, o consonanță muzicală corespunzătoare) **cera** și **pera**, cauză și efect, frumusețe și suferință, amor și moarte, o adevărată comentare muzicală, o opunere rafinată de concepte; în sfârșit unele imagini cu colorit oriental **(aulente, cera, cosa,** etc.), luate din viața mării și adaptate cu finețа și îndemânarea unui poet simbolist, au o existență sufletească; aceste poezii sunt primele din care pornește poezia artistică în literatura italiană. Când Pier della Vigna ni se înfățișează ca o corabie care se îndreaptă îndrăzneața și sigură, cu pînzele umflate de vânt, către

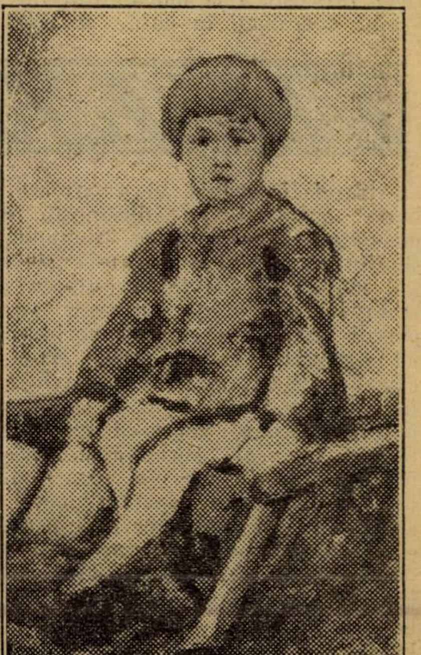

O. BRIESE: COPIL

Ultima versiune a disparitiei lui Corb-Alb

In noaptea de 4 Iunie femeea a lipsit din patul ei. Corb-Alb a căutat-o zadarnic pe stradă. Obosit şi aproape beat a adormit singur ca o vită lihnită şi slugile spun că au auzit toată noaptea oftatul boerului.

A doua noapte la fel. A treia, din nou Calomniatori ordinari afirmă că bărbatul ar fi plâns îndelung încuiat în camera în care nu mai rămăseseră decât rochii. Noi am restabilit adevărul istoric, corijând : Corb-Alb îşi orânduia sentimentele în cutiuţele şi dulapurile respective. Căci sdruncinătura fusese atât de puternică încât toate resorturile lui morale săriseră din şurub şi ameninţau să facă din stăpân, un ratat lacrimos şi violent.

Femeea nu vru să-l mai vadă. Moralmente ea se considerase văduvă chiar de a doua zi după căsătorie când observase că în ceia ce-l priveşte, făcuse exces de imaginaţie romantică.

Eşi, Corb-Alb, în seara aceea pe verandă. Luminile dădeau oraşului o veselie translucidă şi colorată asemenea celei răsfrânte de limonada limpezită în pahar. Tocmai sus pe colină, drumul şerpuia alb înconjurând în spirală de câteva ori obeliscul ridicat cu cinci sute de ani în urmă pe mormântul unui profet martir, rămas prin regretabila neglijenţă a istoricilor moralişti, necunoscut.

Căci în oraşul acela, toată lumea era bună. S'au găsit totuş unii cari să afirme că martirul aflat mort şi jupuit în pădurea de pe deal, nu fusese decât un plagiator al pildelor lui Isus.

Corb-Alb îşi aminti filmic toată legenda marelui Jirah, înmormântat pe colină. El învăţase pe oamenii oraşului că nu e bine să fure, sau să ucidă, că nu e bine să arate Cerului că pot rezista multă vreme nici dulcilor plăceri, nici amărăciunei. Citadinii numai rareori se abăteau dela învăţăturile lui Jirah şi atunci sub directa influenţă a străinilor.

Timp de o săptămână Corb-Alb fu preocupat de fapte diverse. Citea toate ziarele. Cu surprindere destulă află că în cetate bântuia boala patului străin, printre neveste.

In fiecare an, la o zi anumită, se făceau procesiuni la mormântul lui Jirah. Preoţi costumaţi în haine ce ignoră invenţia bicicletei, slujiau la căpătâiul pietrei mormântale şi onoratul public nu se îndepărta de colină decât după ce, individual şi cu glas tare, femeile, bărbaţii şi copiii citeau poruncile de pe granit :

— Să nu furaţi, că se sting stelele.

— Să nu râvniţi femeile altora că se amărăşte apa isvoarelor.

— Să nu fumaţi ţigări de contrabandă.

Etc... etc... etc..,

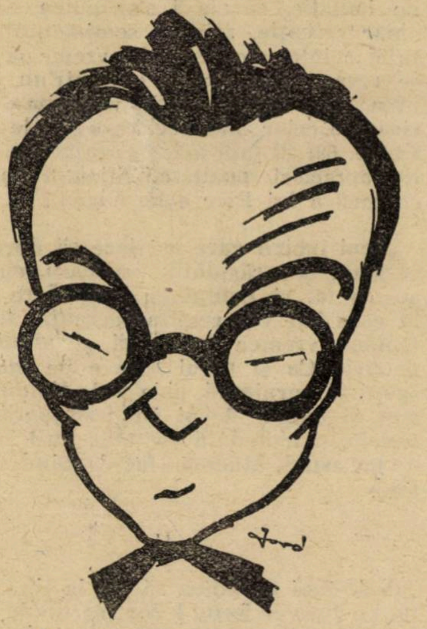

ROMULUS DIANU

După ce lumea se risipea în oraş, înserarea arăta binecredincioşilor în vârful obeliscului o candelă verde, aprinsă ca un cercel sub ovalul lunei. Cei cari furaseră, mâhniseră pe Jirah se pitulau încet, ca furii, până la piatra acoperită cu inscripţii. Femeile porcoase, junii corupţi îngenunchiau în tăcere, singuri, fără să dorească a se cunoaşte, mormăind plângăcios rugăciuni. Tăria cerului plesnea ca un băţ de coviltir şi primele raze de lună turnau aur peste spurcăciunea păcatului. Guri fierbinţi sărutau pietre reci genunchii erau bucuroşi să se sfâşie de colţurile tăioase şi degetele albite şi subţiri de nevroze, alergau în neştire pe suprafaţa încrustată, citind cu buricele lor însângerate poveţile martirului Jirah.

Asta în fiecare an. Vaerul ţinea până la ziuă. Atunci se despărţeau fugind, de teamă ca nu cumva vreunul să cunoască pe altul. După **„Noaptea maximei sincerităţi“** începe ruşinea unuia de celălalt.

*

Femeea nu s'a mai întors. Corb-Alb avea să plece cu mulţimea în pelerinaj. Avea să întâlnească acolo pe Alba şi fără îndoială că pocăinţa i-ar fi împrietenit din nou.

De dimineaţă Corb-Alb se întâlni cu micul servitor Icar. Râdea ca întotdeauna, după obiceiul lui.

— Vii diseară la Jirah ?

— Nu-ţi pot spune.

Seara însă Icar zări pe Corb-Alb prin mulţime, dar îngenunchiat cum se afla nu vru să tulbure rugăciunea colectivă cu strigătul vocativ.

La miezul nopţii bărbatul îndurerat de nevederea Albei, se ridică şi intră în boschetele pădurii care se întindea mai sus, pe deal. Primul ţipăt ce dădu Corb-Alb, fu de groază · Tolănită în iarbă, o pereche încinsă, făcea, în noaptea sfântă preludiul păcatului. Nu era Alba, dar lui i se păru că ea fu...

Ametit Corb-Alb se întoarse la obelisc înnumărând paşii : două sute.

— Iată cum, numai la două sute de paşi de pocăinţă sângele din două corpuri gâlgâia comun şi sexual.

In noaptea următoare, când nici un pocăit nu mai zăbovea sub obelisc, Corb-Alb se strecură pe colină. Săpă adânc sub piatra funerară. In câteva ore se trezi adâncit în inima planetei. Luna se poticnise fix pe groapa rotundă, ca un copac de aur, ca un ban pe gura unui pahar. Dar nu găsi cosciugul lui Jirah. Il cuprindea o spaimă rece ca ţărâna. Săpă mai adânc. Nimic. Până la ziuă, nimic. Jirah nu existase. Fusese o farsă.

Ieşi din groapă. Turnă ţărâna la loc. Aşeză bine piatra şi se duse în lume.

*

A uitat cu totul de Alba.

In anul următor, Corb-Alb îşi petrecu Noaptea Maximei Sincerităţi în boschetele pădurii de pe deal, în tovărăşia altei femei. Mai întâlni acolo zece bărbaţi toţi cu câte o femee.

Atunci află Corb-Alb că fiecare dintre aceşti tovarăşi nocturni, suspinase după câte vre'o iubită şi că, aidoma cu el, fiecare căutase sub piatră pe Jirah şi nu-l găsise.

Urca dealul încet, cu femeea necunoscută şi caldă lângă el. I se păru că cerul l-a răsplătit pentru chinurile îndoielii lui, cu acest paradis sub lună. Oamenii plecaţi sub obelisc i se păreau cu totul mici. Inaintau încet, cu paşi mărunţi, în sus şi lui i se părea că urcând trece spiritual pintr'a şaptea vamă a cerului. Aştepta să se deschidă undeva porţile văzduhului şi el să intre umil şi împăcat acolo.

ROMULUS DIANU

---

un trandafir magic, şi ancorează acolo unde sufletu-i se odihneşte în amabilitatea rafinată a doamnei sale, simţim că poetul e un artist şi încă unul mare ; simţim toată puterea şi violenţa impulsului de dragoste cu care poetul se avânta către cucerirea fericirii ; impuls plin de tinereţe şi de viaţă, care-l face să rupă toate stavilile şi să îndepărteze toate piedicile limbii noui şi neformate şi să găsească expresia poetică şi muzicală perfectă :.... „e spanda le nie vele în ver voi rosa — în care chiar şi limba e perfectă : vioaie, nobilă şi naturală de ţi se pare că e cea de azi; şi de altfel, toată poezia, în întregime, cu toate atentatele filologilor cari, neţinând seama de sens şi de frumuseţe, nu se ocupă decât de manuscrise şi fonetică (lucruri foarte demne de respect, dar foarte delicate şi greu de mănuit) ; toată poezia, repet, are nobleţa tehnică a unui portal romantic a unei sculpturi de Giovanni Pisano, ceva din nobleţa şi solemnitatea latinei, amestecată cu ceva nou : o moliciune orientală de nuvelă arabă şi pe deasupra o violenţá de lumină sau culoare care aminteşte azurul cerului şi al mării siciliene.

Citind-o, o simţi toată pătrunsă de o vrajă, de un farmec greu de definit, dar care de fapt e şi îl simţi. Să o judeci fără să faci vre-o deosebire între ea şi obişnuitele poezii siceliene, ar fi să te pui în situaţia puţin plăcută a lui Frederic II, căruia preotul Gianni D'Abisinia a trimis să-i ia pietrele preţioase pe care i le dăduse în dar, fiindcă Frederic nu ştiuse să le cunoască puterea magică (la virtù). E răzbunarea tuturor oamenilor de bun gust, împotriva necunăscătorilor, papagali şi maimuţe, ce găsesc mult mai comod să repete judecăţile altora, decât să se silească să privească în faţă, chipul luminos al frumuseţei nemuritoare.

RAMIRO ORTIZ

De vorbă cu Gh. Brăescu

CARAGIALE. — ARTA ȘI MORAVURI. — FALIMENTUL „PIESELOR ORIGINALE“. — ROMANUL „MOȘ-BELEA“.—O REVISTA UMORISTICA.—SCRIITORII ȘI OPINIA PUBLICA.

Gh. Brăescu este o apariție miraculoasă a literaturii române: iată un scriitor care nu-și publică în trei volume încercările juneței, care nu urmărește „gloria“ romantică a poeților metafizici și care, într'o vreme când s'au învechit, s'au inchircit și au pierit în pornografii anonime atâția autori „de spirit“, scrie scurt cu fulgere de inteligență surprinzătoare.

E interesant de urmărit evoluția artei literare a acestui scriitor plin de viață și de experiență și a cărui cea dintâi caracteristică artistică a fost maturitatea. Ocolurile făcute prin descripția naturei, prin acumularea amănuntelor, prin episoade, spre a ajunge chiar dela al doilea volum, la acea schiță perfectă, sigură și eficace, încheiată solid și mișcându-se în ritm premeditat spre a exploda într'o lumină spirituală irezistibilă—dau toate elementele de definiție ale acestui artist.

Stilul și stiletul cel mai sobru și mai sigur din câte stiluri se încrucișează azi în literatura noastră. Descripțiile, în schiță, au dispărut cu desăvârșire, dialogul — cu toate ispitele lui de prolixitate — a devenit esență concentrată, iar cititorul neprevenit și uluit numai de geniul târându-se moale și orb prin fundul tomurilor ude, nu poate pricepe decât foarte greu cum o schiță de un sfert de coloană este o capodoperă esențială— esențială ca radiul—iar autorul unui asemenea „fleac“, un mare creator.

Dar autorul care n'a putut suferi niciodată pedantismul, speriat poate de concentrarea exagerată, de ermetismul care-l pândea și-l apropia de slujitorii egipțieni misterioși de azi ai „poeziei pure“—Boul Apis al esteticei contemporane—a destins deodată brațele pentru a cuprinde viața amplă, cu jocurile mari ale destinului oamenilor. Schița de moment dase autorului instrumentul sigur: fraza sobră, imaginea caracterizată, dialogul definitiv.

Aci se află azi Gh. Brăescu. A scris pe „Moș Belea“ roman din viața militară, și a început un nou roman, din viața patimilor civile...

CARAGEALE

De-ce nu îmbătrânește Caragiale ?

Pentrucă n'au murit eroii lui. Ne întâlnim cu ei la fiecare pas. Caragiale trăește pentucă umorul lui este luat din adevărul vieței. Situația e neschimbată, nu pentrucă suntem contimporanii lui, ci pentrucă mentalitatea a rămas aceeaș. Copiii sunt astăzi duși de mână, de aceeaș cucoană, ceva mai văpsită, din clasele primare, în liceu ș'apoi la drept, pentrucă e mai ușor. De aici până la Cameră, adică la Cațavencu, nu e nici un pas.... Ajunge deputat oricine, cu inconștiența cu care se botează. Nimic în cap, totul în buzunar.

ARTA ȘI MORAVURI

Umoristul ca și albina ia ce-i trebue de ici de colo. Evident, că moravurile politice și sociale sunt mai ușor de exploatat. In general, oamenilor le e rușine să apară cum sunt și se silesc să pară ce nu sunt. De aici, comicul. Broscuța, care se umflă și crapă, stârnind nu mila ci râsul. Dar ne umflăm toți. De cine să râzi mai întâi?... De senatorul, care-și face o glorie mărturisind, la tribună, că de treizeci de ani de când e parlamentar, n'a luat niciodată cuvântul, de cei cari umblă cu pălărie â la Malec, sau de cei cari sunt împotriva pantalonilor largi ? De bărbatul care crede în fidelitatea femeii, sau de femeia care schimbă vagmiștri, sperând să găsească un om care s'o înțeleagă ? (Ca și cum s'ar găsi cineva așa de nebun să mai trăiască cu o femeie după ce a înțeles-o).

FALIMENTUL „PIESELOR ORIGINALE

E jalnică situația pieselor românești, așa zise „originale“...

Direcțiunea teatrului Național este un post politic. Piesele nu sunt alese, ci impuse. Protecțiunea ce trebue în principiu acordată lucrărilor originale, este, din această cauză, abil exploatată de mediocrități sindicalizate. De obicei scrii când ai ceva nou de spus sau interpretezi original o formă veche. Piesele „originale“ au căzut pentrucă autorii lor n'au nimic de spus. Găsesc că sunt foarte vinovați: cine te pune să vorbești când nu te întreabă nimeni... Este, în adevăr, ceva inponderabil, nedefinit, ce nu se poate explica, dar este în aer și decide uneori de soarta unei piese. Procesul însă este supus revizuirii. Dacă opera e de valoare se reabilitează, cu atât mai strălucit, cu cât mai târziu. Dar s'au strecurat la Teatrul Național, piese cu desăvârșire lipsite de fond, de formă și chiar de ținută literară, pentrucă a intervenit cineva, să zicem, 'patriarhul dela Constantinopole. Piesele au căzut, dar autorii lor se cred consacrați și devin agresivi. Interviewați de vre'o jună revistă literară ce planuri aveți pentru viitor, „răspund, plecând ochii de fecioară despletită : „am trei piese pe șantier“

E sigur că se scrie mai greu o piesă decât un roman. Teatrul este intransigent, o scenă falșă poate transforma drama, în comedie, sau e lipsită de interes dacă e prea lungă. Spectacolul n'are libertatea cititorului de a sări peste ce nu-i convine. Teatrul, în fine, cere un spirit puternic de observație, o adâncă cunoaștere a sufletului omenesc care nu se capătă, decât prin experiență. E drept însă, că la noi, o piesă proastă găsește mai degarbă un protector decât un roman bun, un editor.

De Casa Școalelor nu putem vorbi, fiind arendată.

ROMANUL „MOȘ BELEA“

Am scris „Moș Belea“ îndemnat până la potou de d-nul E. Lovinescu, căruia îi sunt profund recunoscător.

Este romanul unei vieți. Eroul e prezentat dela începutul carierei sale militare, sub regel Carol I, urcă toate gradele și face războiul în condiții lamentabile. In chipul acesta romanul deși ar

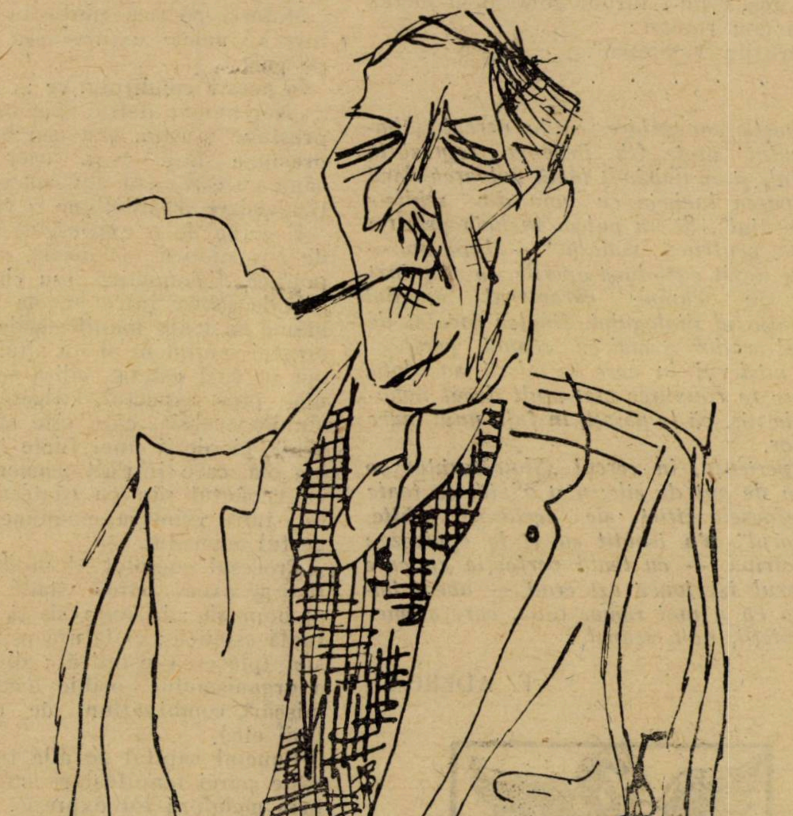

G. BRAESCU

Desen de Marcel Iancu

părea o nuvelă extinsă, dacă nu chiar o simplă biografie satirică, oglindeşte de fapt o stare de lucruri reală, e o imagine, prin viaţa unui om, a societăţii noastre din ultimul sfert de veac. Mai toţi am apucat aceste vremuri, astfel că adevărul a putut fi respectat, fără comentarii prea lungi, care fac azi gloria romancierilor candidaţi la premii literare.

O REVISTA UMORISTICA

Fac o constatare : românul, vesel şi zeflemist din fire, n'are o revistă din care să ţâşnească umorul naţional ! Cred că o revistă care s'ar prezenta în excelente condiţiuni technice, cu text şi desenuri sobre, spirituale, care ar biciui moravurile politice şi sociale, fin dar transparent, picant, fără grosolănie, să surâdă lumea, nu să hohotească jandarmii, ar avea un succes deosebit. Dar unde este editorul unei asemenea reviste, care ar însemna triumful spiritului şi al bunului gust ?

SCRIITORII ŞI OPINIA PUBLICA

Mă intrebi se însuşiri lipsesc generaţiei mai tinere de scriitori de nu izbutesc să intereseze în chip real opinia publică...

Da cine-i nebun să spună ce le lipseşte...

PROECTE LITERARE ?..

Ssst... Tăcere... „Ministrul" (comedia mea în trei acte) doarme cu nasul în cartoane şi când un ministru doarme nu face nici un rău...

De aceea nu-i turbur somnul şi lucrez la un nou roman :

„Surorile Vasilescu".

. . . .

Această convorbire, ca în cercul „Sburătorului" unde Gh. Brăescu reprezintă spiritul, şi-ar dobândi toată valoarea dacă am putea încheia cu una din schiţele „maiorului". Şi nu putem încheia printr'o citaţie, pentrucă „maiorul" — după noi — trebue auzit citindu-şi operile, ca să prinzi cum se cuvine caracterul esenţial dramatic al dialogului, fineţea jocului de idei al eroilor şi mai cu seamă perspectiva, misterul în care se mişcă anecdota, şi care te convinge mai mult decât hohotele de râs, că te găseşti în faţa unui mare scriitor.

Experienţa, în cercul „Sburătorului" o facem de ani de zile; nici odată, cu toate numeroasele citiri ale aceloraşi schiţe, „maiorul" n'a isbutit să şi le epuizeze ; dinpotrivă, — cu toată perfecţia cu care meşterul îşi joacă azi eroii — avem impresia că a mai rămas ceva, care asemenea vieţii, ne-a scăpat...

F. ADERCA

Contribuţiunile lui Croce în estetica modernă

La întrebarea, ce este arta, Croce, făcând o glumă, pe care o recunoaşte, că nu e tocmai lipsită de însuşiri, răspunde : „arta este ceeace toţi ştim că este". Poate că ne-ar fi greu să mai fim de aceeaş părere după ce luăm cunoştinţă de teoria sa estetică.

Croce pune la baza operei de artă intuiţia, care înseamnă „unitate nediferenţiată a percepţiunii realului şi a simplei imagini a posibilului".

In intuiţie noi nu ne prezentăm ca simple fiinţe empirice în faţa realităţii externe, ci ne obiectivăm, pur şi simplu, impresiile noastre, oricare ar fi ele.

Arta ne dă cunoaşterea lucrurilor în ceea ce au ele mai concret şi mai individual.

Orice intuiţie, orice reprezentare adevărată este în acelaş timp şi expresie. Ceea ce nu se obiectivează într'o expresie nu e o intuiţie sau o reprezentare, ci o simplă senzaţie sau naturalitate.

Arta ar fi deci expresiunea impresiunilor intuitive.

Intuiţia artistică nu se deosibeşte de intuiţia comună, zice Croce, nici măcar intensiv, ci extensiv. In tot cazul între artă şi ceea ce nu e artă, din punct de vedere al intuiţiei deosebirea e cantitativă, nu calitativă.

O epigramă aparţine artei ca şi un simplu cuvânt ; o nuvelă, ca şi o cronică dintr'o gazetă ; un peisagiu, ca şi o schiţă topografică.

Toate impresiile **pot** intra în expresiunile sau formaţiunile estetice, dar nici o impresie anume nu trebue să intre în mod necesar.

Materia poetică fierbe în sufletele tuturora : numai expresiunea şi forma fac pe poet.

In aceste condiţiuni ce ar fi frumosul ?

„Noi putem defini frumosul ca o expresiune reuşită, sau mai bine ca o expresiune fără rest, căci expresiunea, când nu e răuşită, nu mai e expresiune" **(Breviairre d'esthétique,** tr. fr. Paris 1923).

E vorba de o **expresiune spirituală** nu de o semiotică medicală, meteorologică, politică, fizionomică, sau chiromantică.

E deosebire între un om cuprins de mânie cu toate manifestările naturale ale acestui sentiment şi un altul, care exprimă în mod estetic, adică spiritual, mânia ; între aspectul, strigătele şi convulsiunile aceluia, care este sfâşiat de durerea pierderii unei fiinţe iubite şi acelaş om, care într'alt moment zugrăveşte cu cuvântul său cu cântecul turburarea sa , între grimasa emoţiunei organice şi gestul actorului.

Procesul complet al producţiunii estetice ar avea patru stadii şi anume : a) impresia ; b) expresia şi sinteza spirituală estetică ; c) latura psihică a expresiei (plăcerea estetică) ; d) latura fizică a organismului psihic (sunete, tonuri, mişcări, combinaţiuni de culori şi de linii etc.).

Punctul capital se află în b, care lipseşte purei manifestări naturale, numită prin metaforă tot expresie.

Croce se strădueşte mereu să ne explice ce însemnează această mare taină, care se numeşte expresiune sau manifestare expresivă şi care rezolvă problema estetică, înfăţişându-ne-o ca pe un har dumnezeesc.

Apropiindu-ne mereu de formulele sale găsim necontenit accente de acestea: „O emisiune de sunete, care nu exprimă nimic nu e un limbagiu : limbagiul este sunetul articulat şi deliminat în vederea expresiunii"" **(Ibid p. 137).**

Expresiunea este un tot indivizibil : numele şi verbul nu există în sine, ci sunt abstracţiuni, pe cari noi le făurim, distrugând singura realitate linguistică, ce este **propoziţiunea,** adică **expresia.**

Prin urmare arta ar însemna intuiţie, intuiţia implică expresiunea, iar expresiunea înseamnă formă.

Aceasta ar fi seria ireductibilă a raţionamentului crocian. Sub aparent revoluţionara atitudine a lui Croce în faţa fenomenului estetic se ascunde în realitate vechea ideaţiune, care susţine, că realitatea individualizată devine estetică, atunci când creatorul o organizează, îi dă formă — dozarea materialului sensibil— şi o comunică, nu prin copii, ci prin intuiţiuni, adică într'o unitate nediferenţiată a percepţiunii realului cu imaginea posibilului.

Kant definise arta : acordul între înţelegere şi imaginaţie.

Croce explică mereu, că ceeace dă coherenţă şi unitate intuiţiei, este sentimentul ; intuiţia este cu adevărat o intuiţie, numai când ea reprezintă un sentiment şi numai dintr'un sentiment sau ceeace este în legătură cu el poate să apară o intuiţie.

Nu ideea, ci sentimentul dă artei uşurinţă aeriană a simbolului : o aspiraţie închisă în cercul unei reprezentări, iată arta ; şi în artă aspiraţia nu există decât prin reprezentare, iar reprezentarea prin aspiraţie.

Ceeace admirăm în adevăratele opere de artă este forma imaginativă perfectă, pe care o ia starea sufletească şi aceasta este aşa numită unitate, soliditate, plenitudine a operei de artă.

Ceeace ne displace în operele false şi imperfecte este contrastul, pe care nu l'am putut reduce între mai multe stări sufleteşti diferite, stratificarea lor, amestecul ori înfăţişarea lor tumultoasă şi disparată ce primeşte o aparentă unitate numai prin voinţa autorului, utilizând pentru acest rezultat un plan ascuns, sau o idee abstractă, sau o emoţie afectivă extra-estetică.

Când se referă însă la actul contemplării propriu zise, Croce devine mai ales discipolul lui Lipps şi Volkelt, stegarii acelei estetici, care susţine că între contemplator şi opera de artă se stabileşte o comuniune sufletească în aşa fel în cât creaţiunea artistică devine un simbol al sufletului contemplatorului, iar sufletul acestuia un simbol al operei de artă. Este vorba de estetica aşa zisă em patetică sau a einfühlung-ului german.

In intuiţie, susţine Croce, particularul palpită de viaţa ansamblului iar ansamblul este trezit în viaţa particularului , orice pură reprezentare artistică este în acelaş timp ea şi universul întreg : universul întreg în această formă individuală şi această formă individuală identică cu universul.

In fiecare cuvânt al poetului, în fiecare creaţiune a imaginaţiei sale e tot destinul uman, toate nădejdiile, iluziile, durerile şi bucuriile ; măreţia şi mizeria umană, drama întreagă a realului în devenirea sa, esită din propria sa substanţă plămădită din suferinţă şi fericire.

Aceasta ar fi cu alte cuvinte şi unitatea în varietate, sau multiplicitatea în unitate formulată de Medelssohn în veacul al XVIII-lea.

Nici elementele idealiste post-kantiene şi în special hegelianismul nu sunt lăsate în părăsire de Croce.

Hegel susţinea că totul e devenire, adică un progres ce presupune o dezvoltare către un termen ultim. Ideea unui sfârșit ca și aceea a unui început nu sunt necesare susține Croce, ci comportă o parte de contingență de iraționalitate.

Croce arată că acest fel de a concepe idealismul nu mai e absolut.

Seria : Arta, religie, filosofie, ca stadii ale evoluției spiritului uman constitue un sistem închis la Hegel.

Arta, progresând, n‘ar putea ajunge de cât la romantism ; religia la creștinism ; iar filosofia la idealism.

La acest fel de a pune problema, Croce răspunde că punctul de ajungere a progresului sau a devenirei ideale, dezvoltarea, care încetează de a se desvolta se distruge pe sine și cu ea realitatea întreagă ; spiritul care e dialectic, odată atins termenul dialecticii, nu mai e dialectic , nu mai e nici spirit : este neantul absolut. Spiritul dezvoltându-se se străduește mult spre a ajunge la filosofie ; și odată ajuns acolo, ce va mai face? Va instaura beatitudinea și paradisul, vor răspunde hegelienii.

Arta în concepție crociană este o intuiție a momentului vieții individuale.

Este primul grad al cunoașterii. După gradul intuiției urmează în sus gradul conceptelor logice, adică cugetarea universalului extras din realitatea concretă. Intuiția este distinctă, fără să fie separată de conceptul logic, care dimpotrivă implică intuiția. Estetica nu presupune logica, dar logica presupune estetică.

La Hegel arta era o fază istorică, era un trecut ; la Croce e un moment al îmbogățirii, al creșterii necontenite a spiritului ; e un vecinic prezent.

Devenirea la Croce nu e o linie dreaptă, ca la Hegel, ci o spirală, după cum spune C. Schuwer **(La pensée italienne contemporaine** — Revue phil. 1924). Nu e nici repetarea ideațiunii lui Chr. Wolf sau Leibniz, care susțineau, că logica e o perfecționare a cunoașterii sensibile, sau intuitive. Atât Wolf cât și Leibniz arătaseră că pragul intuitiv, sau senzitiv adică acea cunoaștere clară dar confuză odată depășită, urmează cunoașterea clară dar distinctă ce nu mai implică stadiul anterior tocmai prin distrugerea confuzului.

Devenirea la Croce înseamnă o revenire vecinic nouă, îmbogățită. Ultimul termen, ce redevine primul, nu mai e tot primul dela început, ci prezintă un plus ce se va multiplica la infinit.

Fără artă filosofia ar dispărea dela sine, căci i-ar lipsi ceeace condiționează problemele sale și spre a o valorifica fără ajutorul artei, argumentează Croce, i-am răpi tocmai aerul necesar respirației sale, căci chiar practica n‘ar mai fi practică, dacă ea n‘ar mai fi mișcată și exercitată de aspirațiuni, sau, după cum se zice, de „idealuri“, de „scumpa imaginație“, care este tot artă ; și univers : arta fără moralitate, arta, care, uzurpează la decadenți titlul de frumusețe pură s‘ar descompune și ar deveni capriciu, plăcere, șarlatanism.

Prin urmare cele două grade (intuiție-concept) nu sunt momente istorice, iată ce înseamnă lipsa de relațiune, ceeace nu exclude reciprocitatea momentelor considerate în sensul duratei lui Bergson, deci al devenirii ca proces pur psihic, care unifică dualismul spirit-materie. Din devenirea hegeliană, Croce a exclus nereversibilitatea, adică elementul istoric.

Prin seria intuiție-concept Croce reia teoria lui Chr. Wolf, Leibniz, Vico și Baumgarten, căreia îi elimină elementele clarului confuz ; așa modificată teoria e hrănită cu devenirea lui Hegel minus caracterul istoric al fazelor triple. I se dă apoi intuiției necesitatea expresiunii, pe care de fapt n‘a reușit niciodată s‘o lămurească, în mod definitiv. In orice caz putem spune că sensul expresiunii crociene este kantian (forma materialului sensibil). Modificarea pe care o aduce idealismului lui Hegel este însă bergsoniană.

Dela Baumgarten la Bergson prin ajutorul einfühlung-ului, drumul parcurs cu ajutorul unui Kant decolorat îl duce la o soluție prin care estetica și logica sunt două domenii **fără relațiune între ele, însă interdependente.**

Formula e elegantă însă explică un mister printr‘o enigmă.

Pe de altă parte termenii : intuiție și expresiune sunt etichete ce nu pot lămuri prea mult toată această teorie a distinctelor care e a lui Croce, spre deosebire de teoria contrariilor care era a lui Hegel.

Și în afară de aceasta sau, poate, tocmai de aceea Croce nu vrea să facă nici o deosebire între un articol de gazetă, spre pildă, în care se comentează în mod **expresiv** nenorocirile și sinuciderea unei doamne din înalta societate și comentariul tot expresiv a lui Tolstoi din „Ana Karenina“.

Pentru Croce totul fiind formă, concepția de artă și mai ales încorporarea acestei concepții nu au nici o însemnătate.

Aceasta nu-l împiedică însă pe Croce să fie unul dintre autorii moderni a cărei istorie a esteticii să deconcerteze chiar și pe cei mai pretențioși amatori de izvoare bibliografice. Și aceasta e o însușire impresionantă.

SCARLAT STRUȚEANU

---

dictando

IN LOC DE PREFAȚĂ *)

Copilăria noastră a crescut în zodia stereoscopului.

De nu-l aflai în orice casă, dar rudele mai ajunse — institutori sau ceferiști — îl aveau în mare cinste, așezat cu sfințenie pe masa din salon, alături cu albumul de vederi și „vedete“ anonime.

In ochianul unui astfel de stereoscop am văzut, în reliefu-i luminos de hartă murală, grădina Tiriplic, care nu era alta decât cocheta grădină a Sfinților Arhangheli, în mijlocul căreia se înalță astăzi, ceasul „monumental“ și bustul amputat al divului Traian. Nu știu dacă grilajul era acelaș străvechiu parmaclâc de lemn sau dacă evoluase la gardul viu, înmugurind peste furcile de fier, de astăzi.

Știu însă că lumina stereoscopului aveà cevà de menajerie îmbălsămată și că Brăila întreagă împrumută ceva din viața fără de viață, de Atlantidă pogorâtă sub ape, din mirajul ireal al stereoscopului.

Mai târziu, fu steaua Fotoplasticului Imperial.

Se instalase, dacă nu mă‘nșel, pela jumătatea străzii Regale.

Erà pe vremea războiului ruso-japonez și homunculi galbeni, de-o ciudată ceramică, și mai galbeni în vidul mort al ochianelor, ne strămutau pe tărâmuri împietrite, de legendă asiatică sau de maluri de lut cu firide simetrice pentru caloienii copilăriei.

Eșeam, pierduți, din întunericul Fotoplasticului, în lumina soarelui, ca într‘o baie de apă vie.

Și basmul prindea viață și‘n vremea asta Brăila trepidà de lume, de uruit de căruțe, de țipăt de sirene, de scrâșnet de ancore, de chiot de viață. Cheiurile se lăfăiau în aurul grânelor și punțile se îndoiau sub povara hamalilor.

Apoi, cu anii, vadul și cheiul, balta și Ghecetul, Corotisca și Măcinul, Monumentul pe unde au trecut Vandalii, atâtea paradisuri la îndemâna săracului, se îndepărtară într‘o prespectivă tot mai absentă.

Galioanele de care vorbesc baladele se făcură tot mai rare și în amintirea lui Petrea Crețul Șolcanul, rapsodul Brăilei, gândeam la versurile din varianta Kyrei :

> Săracă Brăila noastră
> Cine-o să te stăpânească ?
> Turcul din țara turcească ?
> Rusul din țara rusească ?

A fost însă un scurt vis rău. Și dacă astăzi, noaptea, în întunericul magaziilor ruinate și‘n rada calmă, elevatoarele nu mai aspiră cu nesațiul de altădată din pântecul șlepurilor, Brăila așteaptă cu resemnare, pentrucă din trecutul ei știe că toate-s trecătoare și că ziua ei de faimă iarăși va să vie, plutind, asemeni Domnului, pe ape.

In așteptarea acelui ceas, miresele se supun cuvântului dumnezeesc și‘n candelele inimilor aprind untdelemnul spiritual : Brăila cunoaște astăzi una din cele mai frumoase epoci de renaștere culturală, din istoria ei.

In hora aceasta culturală care se întinde dela un capăt al țării la altul, pasul ei adaogă la ritmul acelui regionalism cultural, de care amintește și lucrarea aci de față a d-lui Semilian, dar pe care nimeni nu-l slujește cu mai multă eficacitate decât tocmai astfel de opere de reconstituire istorică, cum este **Istoricul presei brăilene** dela 1839 până astăzi.

Tot cel ce a trecut printr‘o bibliotecă și a voit gândindu-se la dragostea lui de totdeauna, la Brăila noastră, ca la o zână dintre sălcii, să-i închine un imn sau să-i smulgă o mărturisire din trecutul ei de glorie, a simțit nevoia unui astfel de repertoriu cronologic, o astfel de oglindă a isvoarelor vii care au fost periodicele.

Este tocmai ceeace face astăzi, d. S. Semilian cu lucrarea prezentă, pentru care fiii Brăilei ca și intelectualii de obște, nu-i vor precupeți mulțumirile.

Ceeace nu întârziu să fac și eu, și pentru cinstea de a fi fost invitat pe coperta acestei foarte valoroase lucrări dar mai ales pentru miragiile pe care bogatul său film de cronologie brăileană, ni le-a dăruit cu atâta dărnicie.

Istoria și poezia sunt deopotrivă de îndatorate d-lui Semilian, pentru „Istoricul presei brăilene“.

PERPESSICIUS

---

*) La lucrarea d-lui S. Semilian : **Istoricul presei brăilene din 1839 până la 1926.**

Cărţi şi oameni

FRANÇOIS MAURIAC: — **THÉRÈSE DESCQUEYROUX**, — editura B. Grasse. Paris.

Un roman fără subiect—şi totuşi o viaţă întreagă ne este înfăţişată în autoconfesiunea pe care şi-o face Thérèse Desqueyroux în trenul care o înapoiază la ferma ei pierdută în acele pustietăţi ale „landei" franceze, în apropierea oceanului. Autorul lui **Désert le d'Amour** şi **le Baiser au lépreux** a ştiut să sugereze cu cele mai simple mijloace literare, dramele cumplite ale eredităţii în acele familii de moşieri cari se reînoesc în singurătate, în monotonie, în bună stare menţinută de marile lor păduri de pini, de fermele unde se trudesc arendaşi umili şi respectuoşi.

Proprietăţile familiilor Larroque şi Desqueyroux erau vecine, Pentru ele, era firesc ca Térese şi Bernard să fie destinaţi unul altuia — pentruca ambele proprietăţi să se rotunzească mai târziu în una şi mai mare. Interesele familiare sunt mai sacre decât ale amorului. Thérèse Larroque se va mărita cu Bernard Desqueyroux. Ceiace se întâmplă. Insă hereditatea e implacabilă: Bernard e o brută, care vânează cu pasiune prin dunele sărace, prin pădurile de pini. Thérèse, covârşită de singurătate, roasă de plictiseala acelei vieţi casnice unde servitorii se moştenesc ca şi grajdurile şi ca pădurile, râvneşte spre altă **viaţă**. Fumează, visează, tânjeşte... Jean Azévédo, fiul unui proprietar vecin, stârneşte în ea dorul libertăţii. El ştie să gândească; el are spirit; el vrea să-şi realizeze personalitatea. El are legături cu lumea largă. Dar Thérèse e nevoită să se supună intereselor familiare: ea trebue să îndepărteze pe Jean „tuberculosul"; interesele familiei cer ca Anne să-l ia pe ful lui Deguilhem, un alt proprietar, de rasă autentică, nu un venetic ca Azévédo. Familia şi proprietatea! Sacre şi inviolabile! Dar trebue să li se jertfească totul: maternitatea, iubirea, inteligenţa — orice urmă de personalitate liberă...

Thérèse devine un „monstru". Singurătatea morală, desgustul de viaţă silnică o duce la curiozităţi criminale. Intr'o zi când izbucneşte un foc într'o proprietate vecină, observă că Bernard, de emoţie, toarnă prea multe picături de arsenic (prescris de medic pentru întărirea inimei). El cade bolnav. Şi ideia crimei o roade: toarnă pe ascuns doze mari de arsenic în paharul lui Bernard. Până ce medicul trebue să facă plângere la parchet, că i-se falşifică ordonanţele. Un scandal judiciar în familie! Dar familia e mai presus de toate. Insuşi Bernard mărturiseşte fals — ca să salveze onoarea familiei! Thérèse, lasă să i-se ia copilul abia născut, se lasă secfestrată de soţul ei, izolată într'o cameră — dar, Duminica, se duce le braţ cu el la biserică. „De ochi lumii.."

Oribilă tiranie a „onoarei familiare" care macină suflete, care ucide trupuri ce râvnesc spre orizonturi libere. „Impotriva mea, spune Thérèse, e îndreptată această putere mecanică a familiei; n'am ştiut să ies la timp din roţile ei. Trebue să mă maschez, „să salvez obrazul"... Atâţia oameni fac aceasta până la moarte, „ajutaţi de obişnuiţii, cloroformaţi de rutină, abrutizaţi, adormiţi în sânul familiei materne şi atotputernice. Dar eu, eu, eu..."

Thérèse se supune tiraniei familiare—a bărbatului, el însuşi tiranizat de familie. Dar ea se refugiază în neurastenie, cu întărâtare. Când interesele familiei o cer, ea trebue galvanizată, ca să fie prezentabilă. „Să salveze aparenţele". De pildă, la logodna Annei cu Deguilhem. Voinţa Thérèsei tresare: acum e momentul. Va fi aşa cum vrea familia, pentru ca logodna să se facă. De ea atârnă totul, căci tânărul Degailhem, înainte le a se decide, vrea s'o cunoască pe Thérèse — de care provincia vorbeşte ca de-o ucigaşă, ca de-o nebună. Nu! Thérèse va juca bine rolul. Va fi amabilă, se va farda cu grijă, să-şi ascundă paloarea.... Dar, în schimb, vrea libertatea. Să nu mai fie secfestrată! Să plece, oriunde — şi să i-se trimită partea ei din veniturile proprietăţii. Familia e prinsă la strâmtoare. Bernard aranjează totul. O va duce chiar el la Paris. Nu se vor despărţi legal. De „ochii lumii" — şi pentru viitorul fetiţei lor, Maria, rămasă tot în grija familiei. Mereu familia! Da! Thérèse va fi liberă — dar va veni, când interesele familiei vor cere: la o logodnă, la o înmormântare. De pildă, la aceea a unchiului Martin, care n'are mult de trăit...

Şi astfel Thérèse, „criminala, nebuna" — revine la viaţă. Ea căuta viaţa în pădurile de pini ale proprietăţii familiare. Dar familia o paraliza. O caută acum la Paris, după ce s'a despărţit de Bernard, la o masă de cafea. „Bernard s'a întors să-i spună că a plătit consumaţia..." In acest rând e toată firea lui: inimă de piatră, într'un trup de vită. Thérèse caută însă fiinţe de sânge şi carne. In acest Paris, îl va regăsi pe Jean Avézédo. Nu azi — nu se grăbeşte. In jurul ei „e mulţimea vie a oamenilor, mai agitată de pasiuni, decât o pădure de furtuni". Thérèse a băut puţin, a fumat mult. „Râdea singură, ca o prea fericită. Işi farda obrajii şi buzele cu grijă; apoi, ieşind în stradă, porni la întâmplare"...

Cu aceste cuvinte se termină romanul lui François Mauriac. De o sobrietate rară, de o simplitate care nu lasă ca sentimentele să fluture în văzul tuturora, ca un steag în bătaia vântului. Puterea de sugestie a acestui roman e însă sporită de **adevărul** ce răsbate între rânduri. Autorul a atins o rană veche şi permanentă: Idolul „familie", Mauriac nu-l răstoarnă în sângele revoluţiei — ci îl înlătură încet-încet, ca o piatră uriaşă care striveşte milioane de victime. Thérèse işi recapătăt libertatea — nu ca o revoltă, ci tot din „interese familiare". Oare aceasta vrea să ne sugereze autorul? Că, pentru menţinerea familiei, ea însăşi trebue să dea libertatea acelora cari nu se supun de bună voe tiraniei sale? Rasa oamenilor liberi să se piardă în oceanul omenirii. Dar acei cari sunt sclavii familiei şi proprietăţii, să rămână acolo, în singurătăţile provinciei, cu dune sterpe şi păduri de pini, păzind amintirea strămoşilor de pata ruşinoasă a celor inadaptabili.

P. ARBORE

JULIETTE ORAŞIANU: PRIBEGIE

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Efectele încercărilor de împăciuire

Vraja unei încercări cu Ungurii, care ar fi adus pentru Români toate bunătăţile din lume, deputăţie, prefecturi, notariate publice, locuri de primprocurori, de consilieri la Curţile de apel şi la Inalta Curte de Casaţie, cu un cuvânt tot ce se înţelege în ziua de azi sub „friptură politică", cuprinsese, după mărturisirile ce le găsim în presa din vremea aceea, pe cei mai mulţi dintre „inteligenţii" din Ardeal. D. dr. Iuliu Maniu era desemnat — nici mai mult, nici mai puţin ! — pentru ministerul de interne, iar d. dr. Al. Vaida-Voevod pentru postul de ambasador la Londra „fiindcă ştia tare ghine englezeşte".

Corespondentul din Sibiu al „Tribunei", care trăia în nemijlocită apropiere de cercurile metropolitului Meţianu şi era astfel în stare să cunoască „dela sursă" speranţele frumoase ce le trezea acţiunea de împăcare a bătrânului vlădică, descrie astfel „jocul în jurul papricaşului".

„La Sibiu nu se mai vorbeşte decât de împăcare. Abia am scăpat de tifos şi a dat peste noi boala aceasta nouă, care provine — cum a descoperit doctorul Beu — dintr'un baccil numit „baccilul pricopselii". Toţi se îmbulzesc la „masa pusă" şi vreau să fie cei dintâi, cari să se înfrupte. Pretutindeni se observă o mare concentrare... naţională.

Rândurile acestea au fost scrise la 16 August 1910, deci după faimoasele alegeri şi chiar după cuvântarea contelui Ştefan Tisza şi declaraţiile lui Khuen Hedervary în privinţa naţionalităţilor, cari nu mai lăsau nici o îndoială asupra intenţiunilor ungurimei faţă de noi.

In faţa acestor constatări rămânem consternaţi de naivitatea politică a clasei intelectuale române din Ardeal în acele vremuri.

Intelectualii din Ardeal au fost totdeauna în mare rezervă faţă de funcţiunile de stat şi chiar faţă de cele judeţene. Procentul dat de ei în aceste slujbe e foarte minimal. Schimbarea asta bruscă era nu numai semnificativă, ci chiar simptomatică şi îngrijorătoare.

Dar în vreme ce pentru Ardeal contele Tisza pregătea „papricaşul împăcărei", măcelarul dela Caransebeş, C. Burdea, cu tovarăşul său D. Birăuţiu, editorul organelor oficioase ale partidului naţional român, dădeau asalt „Comunităţii de avere" din Caransebeş, care era cea mai puternică organizaţie economică românească din fosta Ungarie. In numele păcii, guvernul pretindea nici mai mult, nici mai puţin decât renunţarea la dreptul de autonomie al acestei comunităţi. Această renunţare ar fi adus cu sine următoarele drepturi pentru guvernul ungar : Numirea funcţionarilor, şcolile întreţinute de Comunitate să fie recunoscute de guvern, iar învăţătorii să fie unguri şi numiţi de guvern.

Acestea erau preludiile acţiunei de împăcare, care zăpăceau tot mai mult lumea prin faptul, că la acţiunea metropolitului Meţianu s'au raliat şi d. dr. Teohor Mihali, preşedintele partidului naţional român, şi d. dr. Ioan Mihu, mare proprietar la Vinerea, jud. Hunedoara. D. dr. Mihu nu mai făcea politică militantă de multă vreme şi ieşirea sa din nou pe teren tocmai în această chestiune avu un puternic ecou în lumea mare, fiindcă dânsul era considerat ca un bărbat integru şi prudent. Declaraţiile sale, făcute în legătură cu vizita sa la primul ministru Khuen Hédervary, că „sunt convins, că încercările de pace sunt sincere şi serioase, pentru că o împăcare cu românii este reclamată de cele mai mari interese ale statului ungar şi ale monarhiei, trebuiau să întărească şi mai mult credinţa în poporul român, că ceeace nu s'a putut face într'o mie de ani s'ar putea face, printr'o minune, acum.

Cât de sincere erau intenţiunile de împăcare ale guvernului ungar se poate judeca din cele ce se petreceau cu românii acasă la ei concomitent cu vizitele ce se făceau primului ministru al ţărei.

Ministerul instrucţiunii publice se pregătea să maghiarizeze şcolile normale confesionale şi să înlocuiască şcolile primare româneşti cu şcoli de stat maghiare. Jandarmii porniseră o goană nebună după tricolorul nostru, pe care-l smulgeau în mod barbar din cosiţele fetelor şi de pe pălăriile feciorilor. Furia hunică se deslănţuise fără nici o stavilă.

Un alt motiv de zăpăceală l-a dat „un fruntaş" naţional, care a publicat pentru opinia publică maghiară un lung articol în ziarul arădan **„Aradi Közlöny"**. Articolul acesta a fost reprodus în întregime de „Tribuna" şi ne putem uşor închipui ce impresie au trebuit să producă asupra românilor cele afirmate acolo. Iată ce se scria în acel articol :

„Ideia împăcării între români şi unguri nu e decât urmarea firească a situaţiei geografice, etnice şi politice a acestor două popoare. Ungurii şi Românii trebue să simtă necesitatea unei alianţe".

Iar mai departe :

„In dosul aşa poreclitei" acţiuni de împăcare stau doi factori : Unul în serviciul **politicei externe,** celalt în serviciul **politicei interne.** Noua alianţă în formaţiune, alinţa care are să unească Anglia, Franţa, Japonia şi Rusia, îndeamnă tripla alianţă să-şi concentreze forţele.

„România e puterea auxiliară firească a Triplei Alianţe şi câştigarea celor 400.000 de baionete româneşti e vrednică de atâta jertfă, ca contele Tisza să preamărească „înfloritorul imperiu românesc" şi pentru ca contele Khuen Hédervary să stea de câteva ori de vorbă cu d. Teodor Mihali, preş. partidului naţional român. In această împrejurare de ordin politic extern găsim explicarea lozincei ce se şopteşte azi pretutindeni, că împăcarea românilor e dorinţa dinastiei.

Guvernul României doreşte aşişderea împăcarea aceasta. Guvernul român ar privi cu cea mai mare bucurie izbânda acţiunei de împăcare şi ziarele guvernului nu reuşesc să acopere îndeajuns dorinţa lui după această izbândă, iar publicişti de renume din România, ca Slavici şi Brote, IN SLUJBA AMANDUROR GUVERNE, agită cu stăruinţă ideea împăcării.

Nu ştim pe ce îşi va fi bazat „fruntaşul" afirmaţiunile acestea foarte îndrăzneţe. Noi am răsfoit toată colecţia ziarului guvernului din acel an şi n'am dat nici de numele lui Slavici, nici de al lui Brote. N'am găsit nici chiar acele articole cari „nu reuşeau să acopere îndeajuns dorinţa guvernului român după această binefăcătoare pace". Am găsit în schimb articole reproduse din diferite ziare ardeleneşti, prin care se sprijinea tocmai teza contrară împăcărei cu Ungurii. Articolul, singurul emanat din redacţia sau dela conducerea ziarului „Voinţa Naţională" şi reprodus de noi în cronica noastră precedentă, dovedeşte tocmai contrarul de ceeace afirma fruntaşul dela Arad. Era, evident, o mistificare a lucrurilor, dar o astfel de mistificare nu era permis să se facă în vremuri de grea cumpănă cum erau acelea din era împăcărei. Lumea era indusă în eroare şi-şi pierdea astfel ultimul razăm în nădejdile, şi aşa destul de şubrede, cari erau : fratele din ţară şi dorobanţul dela Plevna.

Şi în acest haos, din care nu se desluşea limpede decât bătaia de joc ce şi-o permitea ungurimea, de sus până jos, la adresa românimei ameţită de mirosul plăcut al papricaşului, comitetul naţional continua să-şi ţină şedinţele la Budapesta, consfinţind astfel acest oraş, urgisit de români, ca capitală recunoscută şi de ei. Românii începuseră a vizita „cu plăcere" Budapesta, care era, de altfel, un oraş foarte atrăgător şi plăcut din punct de vedere al distracţiilor. Pentru ilustrarea efectului dezastruos, ce l-a cauzat partidul naţ.-român prin mutarea centrului politic afară de teritoriul românesc, reproducem din „Tribuna" următoarele rânduri, cari dau întreaga icoană a jalnicei situaţii a românilor din Ardeal şi Banat în anul 1910.

„Aşa fiind, scrie „Tribuna" din 11 Septembrie, ne surprinde, ca din senin, hotărîrea recentă, luată de învăţătorii asociaţi dintr'un cerc al Aradului de a-şi ţinea la anul adunarea generală la Budapesta. Ne surprinde cu atât mai mult, cu cât în raportul citit în ziare despre această stupefiantă hotărîre, se zice că societatea învăţătorilor în chestiune este „cea mai înaintată reuniune învăţătorească dela noi, demnă de sprijinul şi **protecţiunea poporului român". Am avea, aşa dar, de a face cu chintesenţa**

HORAŢIU

Oda IX—Cartea I

Te uită cum Socrate stă albit
In larg troian !... pădurile-obosite
Abia-şi mai ţin povara şi'mpietrite
Şed râurile'n gerul ascuţit...

Alungă frigul — lemne 'mbelşugate
Punând mereu pe focul din cămin,
Din amfora sabină râu de vin
De patru ani, o! Taliarhe, scoate !...

...Şi restul lasă-l zeilor stăpâni ;
Căci potolesc pe marea răscolită
Furtunile — de nu se mai agită
Nici chiparoşi nici frasinii bătrâni...

Ce va fi mâini nu te'ntreba vre-odată !...
Socoate drept câştig oricare zi
Ursita ţi-o va da şi nu fugi
De dans şi de iubirea fermecată,

Cât bătrâneţea nu te-a înăsprit !..
Cât eşti în floare — să iubeşti plimbarea
Şi lupta, iar când vine înserarea —
Şoptitul blând din ora de'ntâlnit !...

Acum un râset clar destăinueşte
Copila tăinuită 'n colţ secret,
Brăţara şi inelul amanet
Le iei, şi ea abia se'mpotriveşte !...

MIHAILESCU A. DUMBRAVĂ

Cronica muzicală

OASPEŢI LA „OPERA ROMANA“, RAZAVET. FESTIVALUL BEETHOVEN AL QUARTETULUI „REGINA MARIA“.

Opera română bucureşteană este în seria oaspeţilor. Când români, când străini, aceşti oaspeţi şi-au cam înteţit vizitele la noi. Ca nobili amfitrioni, facem întotdeauna onorurile casei şi le dăm jilţuri de frunte, deşi — ceeace nu-i destul de politicos s'o gândim — la ei acasă oaspeţii noştri pot fi bucuroşi că găsesc un strapontin. Numai că, spre cinstea Direcţiunii operei, afişele s'au mai desbărat de atribute uzuale din reclamele şi etichetele ciorapilor de mătase sau ale brânzeturilor. In aceste condiţiuni mergi la spectacol fără înfrigurarea ciudată şi fără curiozitatea acută pe care o suscită în programul unei reprezentaţii de circ un număr rar, „elefantul măscărici“ sau „balena curtezană“, de exemplu. Aceste tertipuri au dispărut, aproape complet, de pe afişele Operei bucureştene.

Astfel fu înfăţişat tenorul **Pierre Razavet,** dela Opera comică din Paris. Fără tobele şi surlele reclamei de bâlci, cari ar fi înfierbântat şi mai tare pretenţiunile mult prea exagerate, de cele mai multe ori, ale publicului nostru de operă şi concert. Ci Razavet a fost prezentat ca ceeace este : tenor la Opera comică. Fără alte dăunătoare calificative. Şi el s'a comportat ca atare : ca un cuviincios tenor „de stagiune“. Fără pretenţiuni exagerate, pe cari n'ar fi avut cum le justifica. Dar, în tot cazul, Razavet, în toată modestia înfăţişerii sale exterioare, ne-a servit o frumoasă lecţie de înţelegere şi exteriorizare a rolului de căpetenie din galicul **„Werther“** a lui **Massenet,** după adâncile **„suferinţe ale tânărului Werther“** de **Goethe**. Căci Razavet nu tinde în interpretările sale, să-şi etaleze mijloacele sale vocale, ci să dea expresiune lirică unei mişcări sufleteşti.

De altfel nici n'ar dispune de mijloace vocale excepţionale, care să-i recolteze succese eftine de galerie. Notele acute îi lipsesc, deşi le atacă uneori cu destul avânt.

Meritul şi succesul lui Razavet se datoreşte însă inteligentei sale declamaţiuni lirice. El ne oferă un isbutit model de cânt franţuzesc de **l'art du bien dire.** Metoda aceasta de cânt care porneşte dela pronunţia şi declamaţia cuvintelor, dă posibilitate lui Razavet să-şi debiteze cu preciziune şi expresiune rolul, dându-i conturări nebănuit de interesante, pe care le susţine cu o permanentă mobilitate scenică de artist conştient şi rutinat. Cuviinţa cu care a apărut, ca şi frumoasele realizări în genul de artă pe care cu succes îl reprezintă, i-au recoltat călduroase aplauze din partea auditorului, ce dovedia în acea seară, că poate fi sensibil şi la altceva, decât la câteva note acute.

*

Ne pare din toată inima bine că **Quartetul „Regina Maria“,** care suferise o defecţiune prin trecerea excelentului violonist **Popovici** la **Asociaţia de muzică de cameră,** este cam reconstituit prin intrarea profesorului **Nicolae Cerchez,** muzician cu largă experienţă şi instrumentist apreciat. Şi astfel Quartetul, în fruntea căruia stă vajnicul luptător pentru muzica de cameră, profesorul **Constantin C. Nottara,** apare acum pe scena dela Sindicatul ziariştilor, violina secundă fiind susţinută de încercatul violonist **A. Barbu,** iar violoncelul de repurtatul **E Vaterstraat.**

Cum am şi anunţat altădată, Quartetul „Regina Maria“ nu a lăsat să treacă prilejul centenarului beethovenian fără să ia parte cu tot fastul la solemnităţile comemorative. Şi astfel, acest prim concert dat de serioasa înjghebare muzicală, cu program dedicat muzicii beethoveniene a fost, cu alte cuvinte, un **festival Beethoven.**

Preţuim în mod deosebit necurmatele străduinţi de ansamblu pe care cei patru instrumentişti le-au relevat în concertul de Luni seara. Şi în ritm şi în nuanţare se vădesc preocupările serioase ale bravilor purtători de arcuşe de a ajunge la cât mai definitive contopiri ale personalităţilor lor în unitatea generală a fluentului sonor. In acest spirit au executat cei patru instrumentişti **Quartetul în Mi bemol major,** op. 74, No. X, singurul pe care l-am putut auzi. In **Trio în si bemol major** op. 97, No. VII, alături de Nottara şi Vaterstraat, şi-a dat concursul la acest festival Beethoven, eminenta pianistă, **Manya Botez.** Robusta personalitate artistică a d-nei Botez conţine cu un relief deosebit această latură de **a se contopi** în ansamblu, sau, ceeace este, poate, mai adevărat — de **a contopi** în valurile sonore ale clavirului pe partenerii săi. Trio de Beethoven redat în această ideală comuniune de sonuri, şi de suflete.

GEORGE DIACU

„Pentru oricine e în stare să cântărească greutatea unui fapt social, trebue să fie clar, că prezenţa învăţătorilor români la Budapesta, în împrejurările de astăzi, înseamnă direct un drum la Canossa. Greşeli de acestea n'ar trebui să se facă“.

Intr'adevăr, românii, după ce au fost împuşcaţi în alegeri şi batjocoriţi cu „pertractări de pace“ şi-au plecat capul şi s'au dus, având în frunte pe vlădici şi comitetul naţional, umiliţi la Canossa.

ION BAILA

O SEAMĂ de CUVINTE

Lucien Guitry povesteşte această anecdotă :

Am vizitat cu Sacha muzeul din Cairo.

Gardianul care ne însoţea, fără să fie rugat, ne arătă cu un gest larg un mare tablou al cărui titlu îl destăinui cu vocea joasă :

— Achile jurând să răzbune moartea lui Patrocle.

Nimeni nu putea reda aerul de tristeţe care cuprinse obrajii lui Sacha la această destăinuire. Era atât de dureroasă, atât de decentă, atât e profundă, încât chiar eu însu-mi am fost mişcat până la lacrimi.

In prada durerei sale desgustate, el merse să se aşeze pe o bancă roşie şi se prefăcu că-şi şterge două lacrimi.

— Dar ce s'a întâmplat ? îmi zise gardianul.

— Băiatul e foarte sensibil şi d-ta i-ai comunicat vestea morţii lui Patrocle pe care nu o ştia.

— Dar, domnule, răspunse buna călăuză cu convingere, priviţi eticheta : 1858, sunt acum 50 de ani !

La ieşire, Sacha a strâns mâna pe care i-a întins'o călăuza nu cu o oarecare neîncredere şi i-a zis : M'ai îndurerat, domnule, dar la urma urmelor, de ce aşi fi necăjit pe d-ta... când n'aveai de unde ştii...

■

Bill Tarkington, geambaş, se reîntoarce a doua zi la bâlciu, la James Courpurple care îi vânduse cu o zi mai 'nainte, un frumos murg — cu un preţ mare.

— Ia ascultă, cumetre James, se văită Bill. Nu mi-ai spus eri că frumosul tău murg era urechiat... Aşa nu l'aşi fi cumpărat.

James protestă. Dar dragul meu Bill, acela care mi l'a vândut şi mie, nu mi-a pomenit nimic...

Am crezut că era un secret !

ILIE ALGAZI

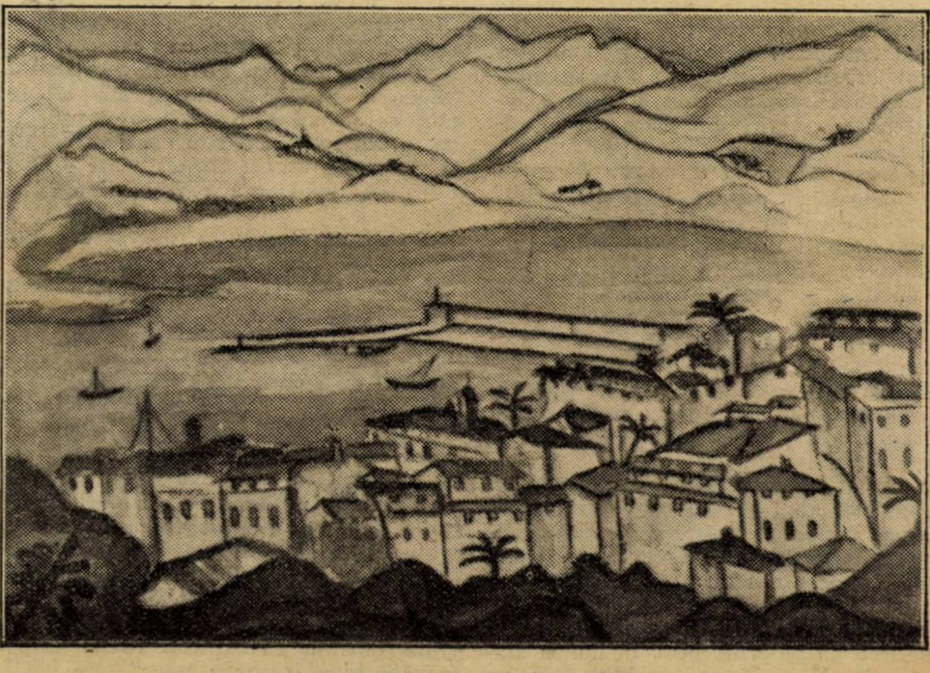

JULIETTE GRASIANU: PEISAJ

DOI MARI PEISAGIŞTI :

MARIUS BUNESCU

Expoziţia de anul acesta, a d-lui **Marius Bunescu**, a oglindit, mai stăruitor decât aceea de anul trecut, marile calităţi de sensibilitate — o sensibilitate quasi femenină — şi infinitele resurse cromatice de care artistul acesta dispune într'o impresionantă măsură.

Arta d-lui **Bunescu** se concentrează din ce în ce mai atent, asupra peisagiului urban, de preferinţă peisagiul bucureştean şi acela constănţean, unde elementele pitoreşti se întreţes, se alungă, se înfrăţesc, se duşmănesc şi se chiamă într'o muzicalitate laolaltă barocă şi gravă, vioaie tristă.

Mai toate oraşele noastre mari, — în special acelea în cari cosmopolitismul domneşte orgolios şi desmăţat, — prezintă, pentru ochiul pictorului înclinat spre lirism, o întinsă şi capricioasă lume de linii, volume şi culori, cari, măritându-se în retina artistului, după norme hotărîte de temperamentul şi stările sufleteşti ale contemplatorului, — pot înjgheba, în de ele, superioare armonii, cari cer o exteriorizare pe cât de accelerată, pe atât de adâncită, pe cât de zburdalnică în jocurile ei technice, pe atât de stăruitoare asupra detaliului neaşteptat şi local expresiv.

Dintre toţi pictorii din generaţia noastră, — din acei cari au atacat cu râvnă mare peisagiul românesc urban, — singur d. **Marius Bunescu** a ştiut să aducă o notă de negrăită gingăşie, de tristă eleganţă şi de, — uneori, — de amară şi discretă ironie.

Toată această particulară grăire din tablourile d-lui **Bunescu,** izvorăşte nu atâta din motivele arhitectonice, pe cari pictorul nostru le surprinde şi le fixează de altminteri cu o rară ingeniozitate, cât — mai ales — din lumina colorată şi din culoarea impregnată de lumină, pe care o distribuie, ca un parfum solar, peste întinsul deprimantelor aspecte urbane.

N. DĂRĂSCU

Contrariu d-lui Marius Bunescu, — d-l **N. Dărăscu** reflectă în pânzele d-sale vigoarea unui temperament pozitiv şi bărbătesc.

Tablourile d-sale, fără excepţie, sunt organizate logic, îndrăzneţ, — cu un elan stăpânit de o strânsă disciplină, care nu îngăduie scăpări în domeniul fantaziei şi nici nu admite concesii sensibilităţii.

Rămas credincios, în parte, impresionismului, în arta d-lui **Dărăscu** se resimte de aproape exclusiva preocupare pentru culoare şi lumină.

Pornind dela impresiunea cromatică, — dela pata colorată, — tabloul d-lui **Dărăscu,** executat sub directa poruncă a naturii, e forţamente terminat în clipa în care petele de culoare alăturate în variaţiuni mozaicale, vor hotărî atmosfera determinată de unghiul luminii solare şi de resfrângerea acesteia pe obiectele în studiu.

Surprinderea şi fixarea acestor aspecte, [illegible] de situaţia astrului, care a

mare isteţime de retină şi o fulgerătoare dexteritate.

D-l **Dărăscu** le posedă, pe amândouă, din abundenţă.

De aceea, pânzele d-sale au o vibraţie neobişnuită, rezultată dintr'o virulenţă technică, dictată de vertiginozitatea recepţiunii şi din necesitatea unei subite transpuneri materiale.

D-l **N. Dărăscu** este, poate, cel din urmă şi cel mai puternic reprezentant al şcoalei lui Monet şi Renoir, — mai mult al lui Monet decât al lui Renoir, — întârziat pe meleagurile plasticii româneşti.

Interesul ce trebuie să purtăm activităţii acestui artist se cuvine deci, cu atât mai vârtos, accentuat.

N. N. TONITZA.

N. A. — Din motive technice şi redacţionale, articolul acesta apare cu o apreciabilă întârziere.

* * *

O DANIE FRUMOASĂ CĂTRE UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Domnul Profesor C. Rădulescu-Motru, care prezidează Societatea de tipografie şi editură „Reforma Socială“, înfiinţată în 1919 spre a sprijini publicaţiile „Asociaţiei pentru ştiinţa şi reforma socială“, azi Institutul Social Român de sub preşedinţia d-lui Prof. D. Gusti, a luat o iniţiativă pentru care Universitatea din Bucureşti îi va rămâne desigur recunoscătoare, atât d-sale cât şi acţionarilor, reprezentanţi de frunte ai finanţelor, comerţului şi industriei, cum şi diferite alte personalităţi, fără osebire de credinţe politice.

Domnul Profesor C. Rădulescu-Motru, constatând că vitregia vremurilor obligă tot mai mult tipografia Societăţii „Reforma Socială“ la o activitate cu totul străină de titlul ei şi de intenţia întemeetorilor, care a fost de a sprijini efectiv tipărirea şi editarea lucrărilor de ştiinţă social-economică şi culturală, — a adresat un călduros apel acţionarilor Societăţii, supunându-le dificultăţile unei opere culturale lăsată azi pradă mercantilismului cotidian, şi le-a propus a face danie acţiunile lor, către Universitatea din Bucureşti.

Răspunsul la apelul D-lui C. Rădulescu-Motru a fost unanim şi din toată inima, — şi astfel putem înregistra o frumoasă manifestaţie de devotament către Universitatea din Bucureşti, din partea unor reprezentanţi de frunte ai activităţii social-economice din ţara noastră, precum sunt următoarele persoane, mari acţionari şi fondatori ai Societăţii „Reforma Socială“ : D-l Jean Luca Niculescu, fost ministru, mare comerciant, cu 350 acţiuni ; D-nii L. şi S. Margulies, directorii fabricilor Buhuşi, cu 425 acţiuni ; Banca Marmorosch Blank, cu 300 acţiuni ; D-l Schlesinger, mare petrolist, cu 250 acţiuni ; D-l Ion Răducanu, profesor şi economist, cu 100 acţiuni. Urmează apoi diferite personalităţi ale vieţei noastre sociale şi culturale, precum : D-nii D. Gusti, Virgil Madgearu, Anibal Teodorescu, Andrei Popovici-Bâznoşanu şi Ramiro Ortiz, profesori universitari ; Inginer C. Buşilă, N. Tabacovici, Gheron Netta, Directorul Institutului Economic Românesc, Micu Zentler şi Martin Sain, petrolişti, Emanoil Bucuţa şi Stavri Cunescu, Directori în Ministerul Muncii ; Ion Marin Sadoveanu, Georgescu-Breazul, O. Onicescu, N. Ionescu, V. Haneş, D. Ioaniţescu şi C. Beldie, profesori, etc., etc.

Frumoasa faptă a acţionarilor tipografiei „Reforma Socială“, este un adevărat omagiu al tuturor ramurilor de producţie economică şi culturală, din această ţară, către cel mai înalt aşezământ de învăţătură, care este Universitatea, aşa de lipsită, pe aceste vremuri, de posibilităţile practice necesare progresului culturii noastre superioare.

MINULESCU RARISSIM

E ultima dintre fanteziile poetului „Romanţelor pentru mai târziu“. Şi dacă ar fi să cedăm gândului nostru intim, confirmat în atâtea rânduri, de reiteratele cereri ale cetitorilor noştri, am spune că e cea mai puţin elegantă dintre fanteziile acestui arbitru al eleganţelor de stil. Vorbim adică de hotărîrea d-lui Ion Minulescu de a nu mai tipări versuri decât la zile mari, la Crăciun sau la Paşte şi numai pe hârtie cretată.

Dar dacă, de vreme ce nu apărem numai în preajma zilelor mari şi nici hârtie de cretă nu avem, nu nădăjduim să putem da, ca să zicem aşa, originalul poeziilor d-lui Ion Minulescu, vom semnala, spre bucuria cetitorilor noştri rarissimile-i apariţiuni în rada Poeziei şi vom da toate onorurile cuvenite acestui încercat steamer, pe apele ritmului. Iată de ce înălţăm pavilioanele şi punem sirenele să intone arabescuri sonore.

In **Gândirea** (VII, 3) din Martie 1927, d-l **Ion Minulescu** publică o „Spovedanie“, cu atât mai preţioasă cu cât altoieşte în trunchiul vechiului Minulescu, cu verbul alegru şi ritmul sprinten, o sevă de intelectualitate din ce în ce mai pronunţată.

Cetiţi aceste versuri şi mărturisiţi că e un pas, un serios şi grav pas pe care Ion Minulescu îl proiectează în activitatea lui poetică. Peregrinul mărilor, rapsodul galerelor şi al urbanismului pitoresc, se apropie, acum, mai mult ca oricând şi convorbeşte cu sine însuşi :

Mă caut şi nu mă găsesc !...

Mă caut în vechiul ogor strămoşesc —
In grâu, în porumb şi'n secară,
In apa fântânei cu ghizduri de piatră
Şi'n focul din vatră,
In golul din casă
Şi'n gloata de-afară,
Şi'n toţi răposaţii ce'n mine trăesc
Mă caut zadarnic...
Zadarnic mă caut, că nu mă găsesc !...

Când vântul se ceartă cu plopii pe drum
Şi drumul trosneşte sub paşii greoi,
Mă caut şi'n larma vieţei de-acum
Şi'n pacea vieţei de-apoi...

Când ziua se'ngână cu noaptea pe lac,
Mă caut în iarba de leac,
In Steaua polară ce poartă noroc,
In bobi
Şi'n ghioc...
Mă caut şi'n vechiul ceaslov bătrânesc
Cu slovele şterse,
Dar nu mă găsesc.

Părinte !...
Ce vină mă face s'alerg
Cu gândul şi fapta spre morţii de eri,
Că urmele mele, din lume se şterg
Şi nu mă găsesc nicăeri ?...
Ce vină mă face să nu mă găsesc
Când tot mai trăesc ?...

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ D. **Tudor Arghezi** a binevoit să acorde o convorbire colaboratorul nostru, d. **F. Aderca**. Convorbirea apare în numărul viitor.

☐ In numărul viitor vom începe publicarea unei serii de schițe istorice: **Orașe și cetăți ardelene, la începutul secolului XVIII** (după un manuscris inedit). Articolele se datoresc d-lui **Mih. Popescu** și vor fi însoțite de interesante reproduceri fotografice.

☐ D. **Eugen Speranția**, autorul originalilor exametri pe cari i-am publicat în coloanele acestei reviste, ne-a rezervat un triptic de poeme din seria exametrilor, pe care le vom tipări începând din numărul viitor.

CÂNTECE POPULARE

„Societatea compozitorilor români“ instituise în anul 1925 un concurs de cântece populare. Din recolta foarte bogată (1374 cântece), bogată și 'n felurite sugestii și concluzii, d. **Constantin N. Brăiloiu** publică acum o elegantă culegere de 30 cântece, texte și melodii, precedate de o introducere lămuritoare.

Dar asupra frumuseților și gândurilor pe care prețioasa și eleganta plachetă, le suscită, trebue să revenim.

CERCUL „SBURATORULUI“

In ultimele ședințe ale cercului **„Sburătorului“**, d. Tudor Mușetescu a citit comedia sa în patru acte **Panțarola**; d. G. Murnu traduceri din Catul; d. Callimachi, piesă în patru tablouri **Invierea lui Iuda**; d-na Paula Petrea și-a continuat romanul **Scrisori între femei**; d. F. Aderca un articol critic; d-na Ticu Archip o nuvelă, d-na Sarina Casvan-Pas, nuvela **Stasa** și poeții obișnuiți diferite poezii.

EXPOZIȚII

☐ Pictorul Octav Băncilă, profesor la școala de Belle-Arte din Iași, deschide Expoziția sa de pictură în sala „Ileana“ („Cartea Românească“) din b-dul Academiei.

Expoziția va fi deschisă dela 15 până la 29 Aprilie.

☐ La „Hasefer“ expoziția de xilogravuri și aquarele a d-nei Maria Pană Buescu.

DUEL PLASTIC

☐ D. **P. Comărnescu**, cronicarul plastic al ziarului „Rampa“ a avut o ieșire pe teren, ca urmare a diferendului dintre d-sa și pictorul Biju.

S'au schimbat două focuri.

Adversarii s'au împăcat pe teren.

REVISTE

☐ **Gândirea** (VII, 3, Martie):

„Religia iubirii și Pestalozzi“ se numește studiul de sinteză și lumini suficiente pe care-l tipărește în fruntea revistei d-l **Vasile Băncilă**; despre sculptorul Paciurea scrie d-l **O. Han**; d-nii **Adrian Maniu** și **Gheorghe Silviu**, tipăresc in extenso feeria în versuri jucată cu răsunător succes la „Fantasio“: „Motanul încălțat“; cronici d-nii: **Al. Bădăuță, Ion Marin Sadoveanu, O. W. Cisek.**

☐ **Societatea de mâine** (IV, 12, 27 Martie):

„Ardealul de eri și Ardealul de mâine“ (Pentru vremuri noui, orientări nouă) se numește articolul de curagioase afirmațiuni, al d-lui **N. Buta**, care cercetând fizionomia sufletească a Ardealului românesc în cei 8 ani dela Unire și constatând lipsa unei pături numeroase de intelectuali, arată că singura cultură în stare să pregătească intelectualitatea Ardealului, e cea franceză:

> Cultura franceză are calitatea de-a fi cea mai organică dintre câte a produs Europa modernă și contimporană. De multe ori, încercând să exprimi simetria geniului francez printr'o imagine plastică, te vezi îndemnat să compari impresia de tot și unitar ce-ți lasă în suflet aprofundarea evoluției lui, cu impresia ce-ți face Parisul privit de ex. din Place de la Concorde sau dela Étoile: în toate direcțiile se deschid bulevarde largi, drepte ca lumina, întocmai cum radiază, într'o carte celebră, ideile secundare din ideea centrală. Toate pleacă dela ea (ideea centrală) și toate se întretaie, revenind, sub arcul de triumf al bunului simț. Revolta continuă a acestui geniu mobil, grațios, a asigurat culturii franceze o uimitoare fluiditate de forme, iar setea nepotolită de absolut o bine marcată succesiune de etape. Chiar și atunci când motivele inițiale veneau de aiurea (din Insulele Britanice de pildă), ideea numai pe malurile Seine-ei își găsi forma clasică, definitivă.
>
> Aceste proprietăți specifice au împrumutat culturei franceze calitatea de-a îndeplini o funcție mondială. Având la bază sentimentul solidarității de rasă, din care a răsărit dinamismul ideei naționale, din darurile ei se împărtășesc, azi, toate popoarele obidite, cari simt nevoia de-a se defini. Conștie de această misiune umanitara, ea și-a simplificat mijloacele de expresie până la ultima limită. De aici farmecul ei, ușurința de a o asimila. De aici circulația intensă a „pieselor“ ei, pe toată suprafața globului, cu prestigiul dolarului sau lirei sterline în viața economică mondială. Fără a pierde o clipă din vedere eforturile nobile pe cari le face azi Italia, pentru a-și reface cadrele individualității sale istorice distincte, avem datoria, noi ardelenii, de-a asimila cât mai multe din adevărurile ei. Urcând această pantă grea, dar bogată în promisiuni și perspective noui, Ardealul va ști să transforme în curând murmurul instinctelor sale de viață masivă, plină de conținut pozitiv, în glasul răspicat al unei provincii, care nu se mai poate mulțumi cu rolul de cenușăreasă în noua gospodărie a Statului Român Intregit. Procentul de personalități, pe care-i va da, va umplea vidul social, existent între majoritatea masselor românești de pretutindeni și între personalismul asocial al așa zisei oligarhii naționale, care, ca toate oligarhiile din lume, se pocăiește anevoie. Ele vor fi sarea pământului românesc.

GRAIUL ROMANESC

Nu cred să exagerez, și cele câteva informațiuni, de bună seamă, vor convinge, susținând că această publicație lunară a societății „Graiul Românesc“, ar trebui să nu lipsească, dacă nu din casa fiecărui cărturar din țară, însă, cel puțin, din bibliotecile tuturor școlilor și instituțiilor de cultură. Ateneele culturale, a căror bine organizată râvnă nimeni n'ar avea pentru ce să o critice, au în publicația aceasta cel mai bogat material informativ pentru a face cunoscute, în pături cât mai largi, limitele neamului românesc și condițiile lui de mai mare sau mică rezistență etnică în anumite colțuri. Cinematograful didactic, imaginea etnografică, tabloul vivant, folklorul, iată atâtea aspecte ale superiorului cult etnic pe care publicația aceasta l-ar favoriza și în slujba căruia nu cruță nicio râvnă. Scopul organizației e să apere de desnaționalizare pe Românii din afara granițelor sau chiar din lăuntrul lor. Pentru aceasta societatea „Graiul Românesc“ a adus la învățătură în țară sute de copii din Bulgaria și Albania și acum publică în occidentale condiții redacționale revista de față.

D. Sextil Pușcariu, ale cărui studii istro române se continuă de mai bine de douăzeci de ani, publică un substanțial studiu despre „Românii din Istria“ în care istoric, priveliști observații filologice, mostre de limbă și mai ales situația actuală a istrienilor, totul e împăcat cu cumpătare suficientă.

Numărul de astăzi al istroromânilor pare să fie de 3000 și locuesc în șapte sate la Sud de Monte Maggiore, dintre cari Susnievița, Bârdo, Noselo și Grabnic sunt curat românești. Religia lor e azi catolică — una din pricinile desnaționalizărilor. Școală aproape nu există. Din 1921, sub stăpânire italiană, cele șapte sate dela sudul lui Monte Maggiore, reunite într'o plasă administrativă — comune di Valdarsa — au o școală italo-română. Graiul de azi e foarte împestrițat cu cuvinte serbo-croate și abia de poate fi înțeles. Urmează observații de limbă, în raport cu limba noastră literară și ca mostră un fragment de basm.

„Printre Românii săcuizați“ e un alt studiu, al d-lui **Sabin Opreanu**, reconstituire etnografică la fața locului, dureroasă prin realitatea reală pe care o desvălue, dar nu mai puțin interesantă și de luat în seamă. Pentru că dacă în unele părți — în Odorheiu — totul este pierdut și săcuizarea și-a sfârșit opera, în alte părți, pe valea Trotușului de pildă, Săcuii pot fi recâștigați printr'o propagandă culturală cuminte.

Despre „Românii dintre Timoc și Morava“, se reproduce bună parte din studiul de adevăruri, al d-lui St. Romansky.

In numărul al doilea al „Graiului Românesc“, d. **I. Nistor**, desbate istoricește problema granițel bucovinene, dinspre Polonia, și arată că ținutul în litigiu a fost, istoricește, românesc și astăzi comunele de pe dânsul sunt iarăși românești. Desbaterea, care amintește și de pledoariile dela conferința păcii dela Paris, pare s ăaibă sorți a fi aprobată de către Polonezi — după cum informează o notiță a studiului.

Despre „Școli și biserici românești în Albania“ scrie cu bogată informație d. Simion C. Mândrescu, fostul ministru al țării la Tirana.

Adăogați că aceste studii dificile în fond sunt expuse cu cel mai abil simț de vulgarizare, că hărți și fotografii însoțesc cele expuse, că o bogată cronică, despre publicații și probleme ale graiului românesc sunt tratate cu competință osebită, și încă nu știu întru cât am putut da cea mai vagă indicație despre valoarea și spiritul occidental cu care această publicație este întocmită.

Serviciul și golul pe care ea-l împlinește, este incalculabil: a călători la frați pe care nu-i bănuiai sau despre care știai mai nimic, și a călători în excelente condiții occidentale, este poate cel mai mic dintre meritele „Graiului românesc“.

Pentru cei ce s'ar simți ademeniți — și i-am dori cât mai mulți (nu vor avea de cât de câștigat) notăm: **Redacția și administrația, str. Cortului 8**, București.

Revista iese lunar în caete a 36 pagini; abonamentul 50 lei pe an.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL„, STR. BREZOIANU 11.

UNIVERSUL LITERAR

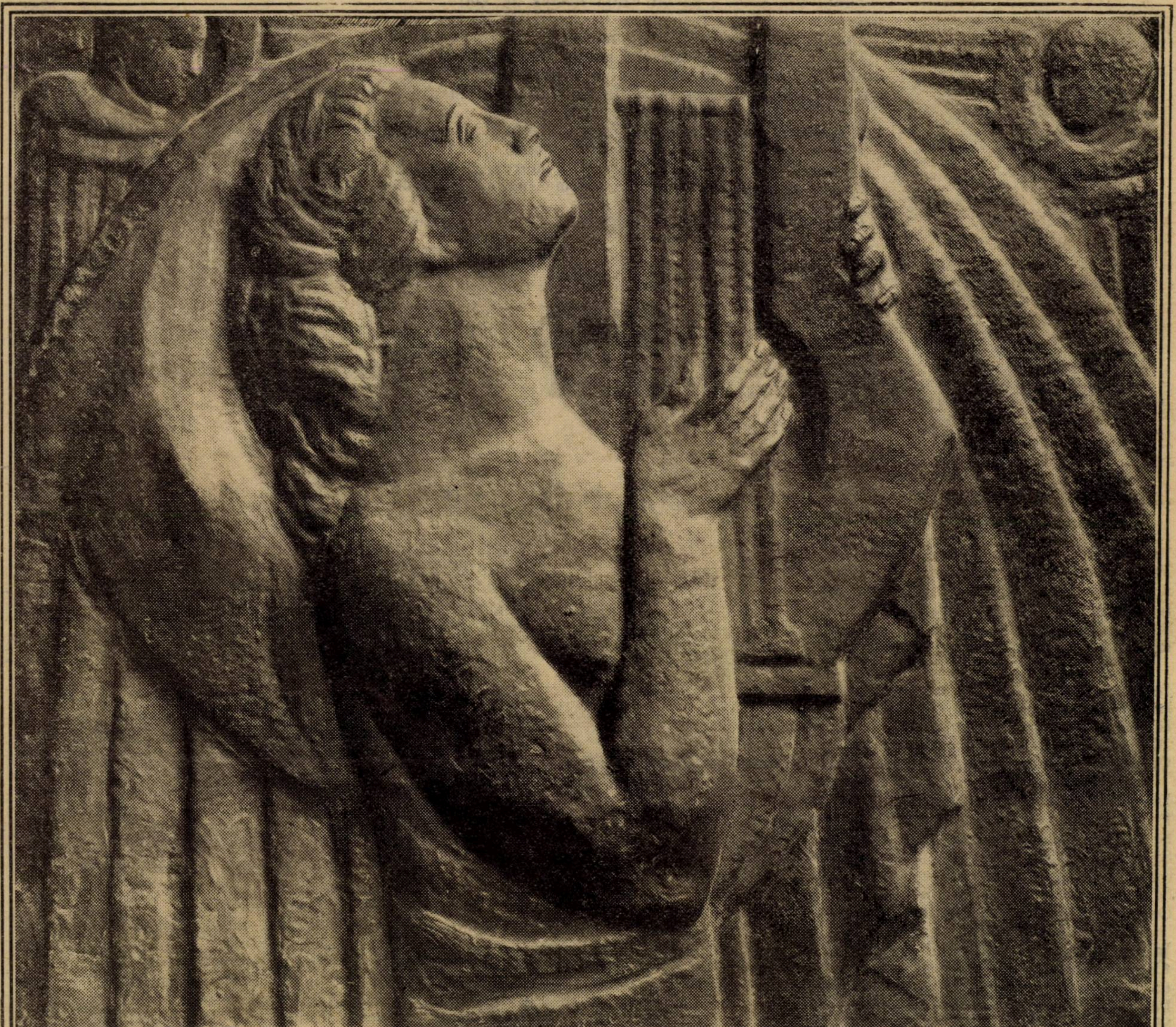

CORNELIU MEDREA: BAS-RELIEF PENTRU MONUMENTUL LUI ȘT. O. IOSIF

An. XLIII, No. 16.
17 Aprilie 1927.

Lei 5

Baladele vârstei de aur

(Hexametri)

I. PRUNCUL.

Glumele soarelui roz, în dimineaţa sglobie,
Joacă prin albul polog ce plouă pe-un leagăn de spumă
Dragostea toată din lume strânsă-i, de strajă 'n odae;
Grele pleoapele mamii puţin s'adoarmă şi ele.

Iar în culcuşul molcuţ, cald şi cu miros de lapte,
Doi ochişori sunt deschişi, catifeluţe rotunde;
Două mânuţe se-agită stângaci şi nedumerite;
Mici bucurii fără rost îi adie prin trup în răstimpuri.

Alb nouraş străveziu, strop tremurat de lumină,
Sufletul lui e un vis, ţesut dintr'un cântec de leagăn.
Insă din sufletul lui, poate din toată făptura,
Azi prima dată 'nflori un gând, o nălucă ciudată,
Chip obsedant şi vrăjit, icoană vicleană şi dulce:
Sânul din care a sorbit atâta nectar de viaţă.

Dar în zadar prin văzduh mânuţele mici se agită,
Dar în zadar, bucuros, în rimul plăcerii respiră:
Sânul e numai miraj, sânul e numai „idee..."
(Grele pleoapele mamii puţin adormit-au şi ele).

Realitatea e-un sfinx de piatră fără'ndurare;
Insă curând va vorbi consolator, poezia:
Degetul lui, repezit în văzduh, nimereşte'n guriţă.
Buzele-l prind, iar micuţul adoarme sugând din minciună...

Câte asemenea vin să-l hrănească de-aici înainte!...

EUGENIU SPERANTIA

La Schitul din irugă

In dimineţi de iarnă, când toată firea tace,
Veniţi cu mine 'n codru—în albul schit de pace:
Sub bolţi de curcubee cu colonade albe —
Icoane în firide — cu nimburi de argint —
Stau pini bărboşi ca sfinţii, împodobiţi cu salbe,
Purtând scufii de chiciuri din fir de mărgărit...

In brazi ard policandre cu ramuri de argint:
In orice ram scânteie o candelă de aur,
In orice policandru s'aprind făclii de raze,
Şi'n orice văgăună s'ascude un balaur
Ce fierbe piatră scumpă — smaralde şi topaze...

Dar din tăria nopţii, cu suliţa-i de aur,
Pe calu-i alb de spumă, un Făt-Frumos răsare
Şi suliţa şi'nfinge în solzii de balaur
Şi sânge roş se scurge pe pînza de ninsoare,
Balaurul noptatic sub suliţa-i se frânge
Şi sugrumat se sbate în bălţile-i de sânge:
De după deal se urcă biruitorul soare...

In zori de ziuă, roşii când codrul stă să tacă,
Când vântul nu mai bate şi toaca nu mai toacă,
Când clopotul pădurei în zare nu mai plânge,
Pământu 'ngenunchiază şi mâinile îşi frânge,
Şi le ridică tainic spre cer, în semn de rugă
Utrenia începe la Schitul din irugă.

Un Corb bătrân — un stareţ citeşte din scriptură
In cartea alb'a vremii cu argintate pagini —
Hieroglife negre, crestate de natură,
Pe file de zăpadă — arhaice imagini...
Citeşte 'n Cartea vremii cu argintate pagini...

Un măcăleandru gângav-clucer la mânăstire,
Acel ce dă frăţiei sălaş şi-adăpostire,
La Utrenă citeşte din sfintele Cazanii —
Vechi slove înţelepte din minunate cronici,
Un altul, dascăl, cântă tropare din psaltire,
Iar alţii fraţi călugări, mai tineri, mai ironici,
In strană ţin isonul şi bat pe rând mătanii
Pe rând citind ceaslovul şi sfintele pisanii...

*

Dar iată că'n tăcere un glas de clopot sfânt
Işi cheamă credincioşii în glasu-i de aramă;
Să-şi dea uitării toată lumească grijă-i cheamă,
Iar sufletul să-şi plece urechea la pământ
Şi inima să-şi plece smerita frunte-a rugă,
Căci liturghia 'ncepe la Schitul din irugă. .

O, suflete, desbracă-ţi pământească grijă
Şi'n Schitul păduratic — Biserica naturii —
In dangătul de clopot ce plânge'n glas de schijă,
Venind din alte ceruri, în tânguiri de vers:
Ascultă liturghia din slovile Scripturii
In catedrala sfântă, boltită'n Univers!...

Iar Soarele cu zorii rupând catapeteasma
Când iese, ca un preot, din misticul coclaur
Cadelniţind în zare tămâie şi mireasmă
Şi ridicând în slavă Potirul său de aur.—

O, suflete, atuncea sub bolta mânăstirii,
Ascultă mila Păcii şi jertfele Iubirii:
Şi laudă-L deapururi şi-L binecuvintează
Pre Cel ce din Potiru-i ne'mpărtăşeşte o rază,
Pre Cel ce facla vieţii ne-o dă din mână'n mână
Şi'n suflete ne-aprinde — Lumină din Lumină!...

ION BUZDUGAN

---

*) Din volumul: „Podgorii de aramă", sub tipar.

„Cristalizarea“ lui Stendhal

— FRAGMENT DIN „PERSONALISMUL ENERGETIC“ [1] —

de C. RADULESCU-MOTRU

Scritorul francez de Stendhal (Beyle) a expus, cu un secol înaintea noastră, o teorie foarte frumoasă asupra faptului cum naşte iubirea pentru o femeie, sub numele de teoria cristalizaţiei, un termen pe care l'am utilizat şi noi cu privire la formarea personalităţii. Iată cum descrie Stendhal cristalizaţia.

In minele de sare dela Salzburg, cineva aruncă în adâncimea neumblată a minei o cracă de arbore, pe care iarna a despuiat'o de frunze. După două sau trei luni craca se scoate acoperită cu cele mai strălucite cristalizări. Rămurelele ei cele mai mici, mai mici decât picioarele de piţigoi, sunt împodobite cu o înfinitate de diamante saline scânteetoare, aşa că aproape nu se mai cunoaşte craca primitivă. Acelaş lucru şi în procesul iubirei. Aceia ce numim cristalizare este operaţia spiritului care descoperă din orişice o nouă perfecţiune pentru persoana iubită. Odată cristalizaţia începută, acel ce iubeşte simte plăcerea să descopere rând pe rând perfecţii noui iubitei sale. Fiecare nouă descoperire îi dă satisfacţia unei dorinţe împlinite. Doreşte ca persoana iubită să fie delicată, iat'o delicată ; doreşte apoi să fie ambiţioasă, iat'o ambiţioasă, deşi această nouă atitudine contrazice pe cea imediat precedentă. Aci stă raţiunea, pentruce iubirea este cea mai puternică dintre pasiuni. In celelalte pasiuni, dorinţele au de luptat cu realitatea rece ; în iubire realitatea se modelează după dorinţă. Iubirea este dar pasiunea în care dorinţele cele mai violente procură cele mai vii plăceri. Din momentul ce iubeşte, omul cel mai înţelept nu mai vede lucrurile aşa cum sunt. El cristalizează toate perfecţiile în jurul iubitei.

Să fie oare cristalizarea de care aminteam la geneza personalităţii omeneşti de aceiaşi natură cu critsalizarea pe care o produce pe craca uscată sarea din fundul salinei dela Salzburg ; şi cum este şi cristalizarea iubirii de care vorbeşte Stendhal ? Stendhal este crud faţă de iubită, asemănând'o crăcii uscate. Dacă eul serveşte drept impuls cristalizării persoanei, să fie el indiferent procesului cristalizării, aşa cum este indiferent obiectul în jurul căruia sarea cristalizează ? Bunul simţ ne spune că nu.

Eul nu poate fi indiferent. Dacă el este infirm, în jurul lui nu poate cristaliza o personalitate puternică ; iar dacă el este puternic, în jurul lui nu poate cristaliza o personalitate slabă, sau infirmă. Şi cu toate acestea bunul simţ în cazul acesta nu poate fi hotărîtor. Cazurile la cari am făcut aluzie mai sus, când am vorbit de corespondenţe dintre eu şi personalitate, sunt greu de conciliat cu bunul simţ Problema cere în orişice caz o atenţie deosebită. Să încercăm a prezenta diferitele feţe ale problemei.

O primă faţă este aceia a dependenţii în timp. Am putea-o rezuma în următoarea întrebare : In ce raport de succesiune stă eul faţă de personalitate ? Bunul simţ ne spune că **eul** este anterior. Dar să vedem ce ne răspund rezultatele cercetărilor ştiinţifice, şi negreşit ale celor mai recente. Aceste rezultate sunt tocmai contrarii. Părerea favorabilă anteriorităţii eului este considerată de cei mai mulţi psihologi contimporani ca o părere demodată. In special cel mai strălucit reprezentant al psihologiei franceze contimporane, Pierre Janet, este cu desăvârşire favorabil eului. După Janet, conştiinţa eului este o ultimă achiziţiune în evoluţia vieţei sufleteşti. Ea s'a format după ce individul omenesc a discutat vreme îndelungată cu ceilalţi membrii ai societăţii, şi după ce s'a obişnuit cu diferite posesiuni (nume, avere, profesiuni, etc.) cu viaţa socială, ea a fost începutul reflexiunii indiciului asupra sa însăşi. Inainte de a avea conştiinţa de sine, omul a funcţionat în societate ca persoană. Şi o dovadă pentru apariţia tardivă a eului o zăreşte Janet în cazurile patoloice

Cu cât omul este mai ridicat pe treptele reflexiunii, cu atât **eul** e mai stăpân pe conştiinţa lui ; cu cât omul este mai primitiv, cu atât eul este mai expus la diminuări şi dedublări. Intârziaţii sau degeneraţii aduc la lumină din nou fazele prin care a trecut eul până ce el să ajungă la deplina conştiinţă de sine (Dr. **Pierre Janet : De l'angoisse à l'extase,** Paris 1926, pag. 202).

Eul este aşa dar fructul iar nu sămânţa personalităţii. Spre aceiaş părere înclină şi Jean Piaget, unul din cei mai citiţi pedagogi contemporani (Scrierile lui **Jean Piaget : Le langage et la pensée chez l'enfant** (1923) **Le jugement et la raisonnement chez l'enfant** (1924) şi **la representation du monde chez l'enfant** (1926), au făcut sensaţie în lumea pedagogilor). După Piaget, copilul începe viaţa sufletească dela o stare de nediferenţiere între ea şi lumea externă, din care cauză la el : numele obiectelor sunt tot atât de reale ca şi obiectele ; intenţiile şi emoţiile sunt proectate în obiecte, iar obiectele introjectate în subiect. Copilul (până la 7 ani) este egocentrist şi în acelaş timp ultra-realist. El este un animist, fiindcă la el eul nu s'a separat bine de lumea externă, obiectivă. Când separaţia între eu şi lumea externă se face pe deplin, atunci copilul şi-a săvârşit evoluţia : este un om cu conştiinţă de sine. Eul este prin urmare la sfârşitul iar nu la începutul evoluţiei sufleteşti. Observăm însă că amândoi aceşti străluciţi reprezentanţi ai psihologiei contemporane confundă eul cu conştiinţa de sine. Pentru ei eul nu este o simţire primitivă, intuitivă, ci o conştiinţă organizată pe judecăţi. Aceasta mai ales la Janet, care ne vorbeşte la eu de reflexiune. La Piaget mai puţin. Totuş nici la Piaget diferenţa între simţirea eului la reflexiunea asupra eului nu este păstrată, deşi la dânsul găsim diferenţa între copilul simplu egocentrist şi copilul egoist. Această confuziune este plină de consecinţe. Asupra eului superior, luat în înţelesul conştiinţei de sine, care psiholog ar putea să aibă altă părere ? Eul superior este evident ultima verigă care se adaogă la evoluţia conştiinţei omeneşti. Dar nu de aceasta este vorba totdeauna. Poate fi vorba şi de o simţire primitivă a eului, în care să nu încapă reflexiunea. Poate să fie un eu-simţire, la rădăcina unui eu-abstracţie, cum este şi un spaţiu intuiţie de desubtul unui spaţiu măsurătoare abstractă. Eul superior, abstract, presupune existenţa simţirii lui primitive, cum şi măsurătoarea spaţială presupune intuiţia spaţiului.

Prin urmare, părerea că personalitatea este anterioară eului, părere pe care o găsim împărtăşită de mulţi psihologi contemporani, în special de cei doi citaţi mai sus, trebue, într'o privinţă cel puţin, să fie supusă reviziuirii.

RODICA MANIU : PORTRET

---

[1] **C. Rădulescu-Motru : „Personalismul energetic**, care va apare zilele acestea în editura „Casei şcoalelor“.

Așteptând clipa revederii

I

Sosii în orășelul acela, într'o dimineață luminoasă de April, după ce trenul mă purtase ca un uragan, atâtea ceasuri prin noapte.

Coborîi grăbit șoseaua ce duce dela gară spre târg, în căutarea unui adăpost și cum firea mea nu se împăca cu sgomotul orașului, mă simții fericit găsind la marginea târgului o cameră mare, curată ce da într'un pridvor îmbrăcat cu glicină.

Mă instalasem destul de bine și timpul se scurgea liniștit în noua mea locuință. Plecam de dimineață la liceul unde îmi predam lecțiile, la întoarcere mă opream la birtul din colțul bulevardului, unde aceleași figuri luau resemnați masa și de acolo acasă.

Seara rămâneam până târziu în pridvorul cu glicină, unde visam fericit în tăcerea ce mă înconjura.

Trecuse aproape o lună de când ședeam acolo și viața pentru mine își scurgea clipele cu acelaș ritm plăcut, al melancoliei în care mă închisesem.

De câtva timp însă, îmi atrăsese atenția o ființă ciudată, pe care o întâlneam în fiecare zi în drumul meu. Era un domn înalt, cu părul cărunt, cu fața obosită. Ochii îi erau pururea stinși, iar pasul măsurat.

Intr'o după amiază, abia făcui câțiva pași și iarăși mă întâlnii cu necunoscutul. Mă privii lung și în ochii săi zării parcă o sclipire bizară și un surâs prietenesc îi înflori pe buze.

L-am urmărit cu privirea până s'a depărtat și a intrat într'o curte din fața locuinței mele.

De atunci, de câte ori ne întâlneam, zăream aceiaș privire luminoasă, acelaș surâs și nu știu de ce o bucurie neînțeleasă îmi cobora în suflet.

Căutai să aflu dela proprietăreasa mea cine era domnul, și ea îmi spuse : — „Nu știu cum îi zice... a venit la noi după războì și și-a cumpărat căsuța asta... Işi pierde vremea, mai toată ziua, îngrijind florile și pomii".

„Trăește singur cuc, numai cu o servitoare bătrână care-i pregătește de mâncare... și-i deretecă casa... Nu vede pe nimeni. In fiecare zi face o plimbare pe bulevard și pe urmă se întoarce acasă... Când a picat la noi, toți ne întrebam... Cine o fi ? De unde a venit ? Dar cine-i putea ști urma ?... Acum însă ne-am deprins cu el...

Câteodată mai lipsește din oraș și când se întoarce, parcă stă și mai posac.

Ascultai lămuririle gazdei și rămăsei pe gânduri.

II

Era o seară senină, parfumată. Deschisesem larg ferestrele ca să intre mirosul teilor înfloriți din preajma casei mele. Luai vioara uitată de atâta vreme și începui să cânt.

Coardele vibrau înfiorate sub arcuș. Cântam „Liebesleid" de „Kreisler". Notele dureroase ale cântecului acela, sburau vrăjite.

Deodată rămăsei încremenit, zărind în picioare, lângă ușă, pe vecinul meu.

Sta nemișcat, cu capul în piept și asculta cu privirea dusă departe.

Când intrase, de când era acolo, nu știu ! Imi spuse cu vocea domoală : „Mă iertați c'am intrat așa, fără să bat, dar nu voiam să vă opriți, sfărâmând farmecul acestei bucăți" și se prezintă : „Colonelul Manea".

I-am oferit un fotoliu și în seara aceia a stat până târziu de tot, ascultând cucernic bucățile ce-am cântat.

De atunci ne-am împrietenit și aproape în fiecare seară venea la mine. Eram fericit că găsisem un tovarăș neplictisitor pentru serile mele de singurătate, căci Colonelul nu vorbea mult, mai toată convorbirea noastră alunecând în jurul muzicei.

Fără a fi muzicant, avea mare pricepere și de multe ori îmi dădea sfaturile unui adevărat maestru.

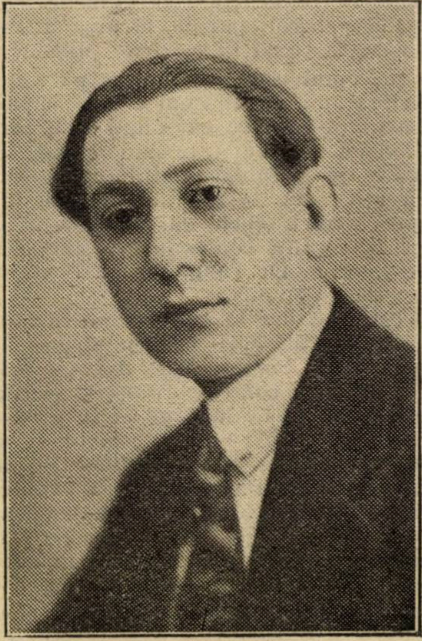

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Intr'una din seri, îmi spuse că execut cu multă simțire, dar că ar trebui să repet mai mult. Oftă apoi din adânc, ca și cum acest sfat părea a-i fi răscolit oarecari amintiri.

III

M'a poftit într'o Duminică să prâzim împreună. O masă îngrijită, cu mâncări fine și vinuri ruginite. Tot timpul mesei am discutat artă și politică. Bun povestitor, punea în toate multă logică și adevăr. In câteva fraze învia o întreagă atmosferă, dar din toate spusele lui reeșea o notă de sarcasm și de adâncă nemulțumire.

Trecurăm după dejun într'un salonaș cu miros de vechiu, mobilat frumos, cu covoare turcești, sofale largi, scaune incrustate cu sidef, pereți încărcați cu arme de demult, tablouri de preț și portrete de familie.

In acest colț plăcut ni se aduse cafeaua servită în cești turcești de aramă, fin cizelate.

Colonelul se ridică în picioare, deschise un sicrin vechiu de abanos și scoase dintr'o cutie de piele, încet, ca pe un lucru de o mare valoare, o vioară prăfuită. O șterse cu evlavie și dându-mi-o, îmi spuse :

— „E vioara cu care cânta fiul meu... n'ai vrea s'o încerci ?"

Am luat'o, am acordat'o și trăgând cu arcușul, notele țâșniră ca o minune.

— „Ce să cânt ?"

— „Ce-i vrea !"

Și am cântat, o sonată de „Beethoven". Când ultimul acord se lăsă agale, ca pasărea rănită la aripă, mă ridicai în picioare.

Colonelul cu fața în mâini plângea.

— „Sunt atâtea amintiri legate de cântecul acesta... că nu mi-am putut înfrânge durerea... dar ca să mă înțelegi ascultă...."

Și începu încet, încet, cu glasul lui plăcut :

— „Era în timpul luptelor dela Mărășești. De cinci zile vijelia de foc, trecea peste ai noștri.

Pământul se cutremura. Regimentul meu era adunat în spatele frontului pentru ultimile pregătiri ale atacului. Așteptam toți clipa hotărîtoare.

Dădeam trupei și ofițerilor ultimele sfaturi și tocmai voiam să comand înaintarea, când, aghiotantul meu, îmi aduse o telegramă.

Și colonelul se sculă iar, deschise dulapul de abanos și scoase o hârtie îngălbenită.

— „Uite-o !"

O privire câtva timp, apoi mi-o citi domol ca o rugăciune : „Prietene, fiul tău grav rănit, trimes la spitalul de evacuare No. 3. Colonelul Turbure"

Tăceam și îl contemplam cu înduioșare.

— „Da, urmă el, un camarad îmi vestea marea durere. Băiatul meu rănit, departe de mine și eu în preajma celei mai mari bătălii.

Imi amintesc, cum lacrimile-mi ședeau agățate de pleoape, gata să pice, dar văzând regimentul în juru-mi, mi-am dat seama că sunt șeful lor și că șeful nu trebue să fie slab... și atunci, înălțându-mi capul ce stătuse plecat de durere.. am comandat înaintarea...

„Drumul spre front mergea pe la marginea unei păduri zdrențuite de obuze. Trupa se scurgea încet, printre copaci, ferindu-se de aeroplane. Descălecasem și pășeam fără ca cei din jurul meu să bănuiască ce furtună bântuia în sufletul meu.

„...Radu, singurul vlăstar al neamului meu, rănit... cine știe în ce chinuri s'o fi zbătând, cine știe dacă... dar nu voiam să merg cu mintea până acolo...

— „Și gându-mi aluneca departe... Imi aminteam de toate... de soția mea dragă, care plătise cu viața nașterea acestui copil... toată tinerețea lui și toată fericirea ce o gustasem împreună cu el, până la venirea războiului când, porunca datoriei ne-a aruncat pe unul într'o parte și pe altul într'alta"

„Cânta minunat. Sfârșise conservatorul și ca pe un artist mare, lumea îl aclama, când le cânta la vre-un concert.

„Eu îl ascultam ceasuri întregi, în fiecare seară și noaptea ne prindea pe amândoi pierduți în vraja muzicei.

„Și cum spuneam, a venit războiul, aș fi putut să-l am la mine la regiment dar el s'a opus. Primeam regulat vești bune de pe frontul dela Sojeva, unde era trupa lui... și așa am dus'o liniștit până la telegramă...

„Ce sbucium însă dela primirea ei ? Gândurile-mi alergau nebune încoace și încolo... Când îmi venea în minte băiatul vrednic și cuminte, artistul de care vorbea o lume... când, îl vedeam în mijlocul focului luptându-se cu înverșunare... Și parcă-l și zăream cum cade rănit... cum o targă îl duce la postul de prim ajutor... și de acolo, mai departe la spital... unde pe un pat alb zăcea rănit de moarte...

„Și în suflet, ura împotriva dușmanului mi se ridica uriașe și ne'mpăcată!

„Șuerături lungi de gloanțe, clămpănitul mitralierei și bubuitul tunului clocoteau văzduhul și ne vesti frontul. Ne-am oprit și am luat formația de luptă.

„Imi aduc aminte ca acum, ce luptă îngrozitoare a fost... Par'că văd tot măcelul.

„Dau ordine și batalioanele mele se aruncă la atac... se avântă nebunește... lovesc rețelele de sârmă și trec ca un vifor peste ele...

„Lupta era grozavă. Un regiment de al nostru avea în față o întreagă divizie dușmană. Dar vitejilor nu le pasă de asta. Fiecare bucățică de pământ cucerită dela inamic, o apărau dârj, mureau pe ea, pentru ea, dar înapoi nu se dădeau.

„Eu eram între ei, aruncam cu granate, fugeam dela un capăt la altul al sectorului meu, îi încurajam, dam ordine...

„Voiam să-mi uit nenorocirea în învălmășeala luptei și să-mi răzbun băiatul!

„Și lupta s'a frământat așa, până seara târziu, când noaptea ne-a mai dat puțină pace.

„Bătălia în ziua aceia era câștigată.

„Mi-am căutat un loc de odihnă, dar nu m'am putut odihni... speranțe noui ca și presimțiri rele îmi sfâșiau sufletul...

In cap mi se ciocneau ideile, iar în ureche aveam încă freamătul luptei.

„Țineam minte clipa când am primit telegrama, dar parcă nu mai știam cum a fost lupta... Un lucru însă mă copleșea de bucurie... Biruința!

„Regimentul meu, rezerva aceia proaspătă care se aruncase așa de voinicește la atac, dăduse victoria... dar grija de băiat, m'a chinuit toată noaptea...

IV

„Am cerut Generalului trei zile permisie și am alergat la spitalul de evacuare să-mi văd copilul. Pe drum mă simțeam îmbătrânit. Tremuram de neliniște. Ochii îmi ardeau în cap, iar în creer îmi alergau două întrebări: E bine?... E mort?...

„Abătut ciocănii la poarta spitalului.

Un soldat îmi deschise și repede, ca dus de vânt, intrai înăuntru.

Mă primi șeful spitaluluii, un doctor înalt cu chipul blând, îmbrăcat într'un halat alb.

Cu glasul întretăiat bolborosii: — „Sunt Colonelul Manea. Copilul meu... Locotenentul Manea... e aci?"

„A fost grav rănit, îmi răspunse chirurgul, cu vocea tărăgănată.

— „Unde?" l'am întrebat.

— „La piept!"

— „Și?"

„Doctorul, mă privi lung și mișcat se vede de durerea ce mi se întipărise pe față, îmi răspunse: „E scăpat!"...

— „Pot să-l văd?"

— „Nu, doarme... lăsați-l să doarmă... a fost operat... puteți să vă înapoiați fără grijă... vă voi ține eu în curent".

„Rămăsei nemișcat. Il priveam fix cercetându-i sufletul.

— „Doctore, nu-mi ascunzi nimic? E scăpat de orice primejdie? Nu se poate ivi vre-o complicație?"

— „Nici una!" îi fu răspunsul.

„O, slavă ție Doamne! am strigat și fericit i-am luat mâna, i-am strâns-o la inimă, coborîi apoi sprinten treptele clădirii.

„Copilul meu sc(pase!... Scăpase copilul!

„Medicul rămase sus în ușe și m'a privit până m'am îndepărtat.

„Cum venisem... și ce fericit plecam... o bătălie mare câștigată și feciorul, toată bucuria mea, scăpat!

Și colonelul Manea, suspină iar, și tăcu

L'am lăsat câteva clipe cu durerea lui și apoi încet, îl întrebai: — Și pe urmă?"

— „Plecasem fericit... cu sufletul împăcat... mergeam în jos, pe drumul prăfuit, care ducea de la spital, spre gară.

„Automobile sanitare sburau spre spital, aducând suferințe nouă.

„Pe marginea șoselei, deoparte și de alta cruci și îngrădiri primitive, arătau mormintele celor ce'și dăduseră viața pentru țară...

„Mă oprii și citii câteva nume. Mă gândeam: Sunt morții din spital... Cine știe dacă părinții lor vor ști vre-odată unde odihnesc?

„Plângeam în mine pe părinții acelora cari au rămas cu această rană, ce nu se vindecă niciodată!...

„Bucuria că fiul meu e scăpat, nu-mi dădea egoismul să nu plâng pe ceilalți.

„Ajunsei la o cruce curată, albă și proaspăt lucrată din lemn de brad.

„Mă oprii și citii: Locotenentul Radu Manea din infanterie, 6August 1917.

„Am rămas cu ochii mari deschiși și fără plânset, fără nici un strigăt, m'am prăbușit pe mormânt..."

Lacrimi mari șiruiau, acum pe obrajii Colonelului, iar vocea i se înecase de durere.

Pe urmă, continuă încet, printre suspine

„Când m'am trezit, era târziu... am sărutat pământul udat de lacrimile mele... și am plecat.

„Nu-mi mai amintesc cum am ajuns la gară. Simțeam o greutate mare care 'mi apăsa bătăile inimii... în cap par'că primisem o lovitură tare... și ca un somnambul m'am reîntors pe front.

„Acolo abia m'am trezit" Războiul l'am terminat la Mărășești. Ultimele zile de atacuri furioase ale inamicului m'au găsit acolo, în primele rânduri ale regimentului meu...

„Vroiam să mor și eu, să-mi regăsesc feciorul!

„Mortea pe mine însă nu m'a vrut!...

„Ea își alege întotdeauna fructe prețioase! Ce folos că mi-au pus pe piept atâtea decorații, când mi-au rupt din suflet liniștea și fericirea!

„Incet, încet însă, toate s'au sfârșit... O filozofie firească m'a schimbat și m'a făcut așa cum sunt...

— „Cu jertfa fiului meu... cu fii altora, țara a fost desrobită și mărită... iar visul nostru împlinit... Așa a vroit Dumnezeu!

„M'am retras din oștire... mi-am cumpărat aci căscioara asta, în apropiere de locul unde odihnește Radu...

„Regulat mă duc și stau de vorbă cu el și apoi mă reîntorc aci, în liniștea asta măreață... unde îmi duc cu resemnare restul zilelor, așteptând clipa revederii...

„Fug de lume... de sgomot... de prieteni, dumneata singur mi-ai plăcut... ai mult din figura fiului meu... cânți frumos ca și el... da, da... îi semeni mult,

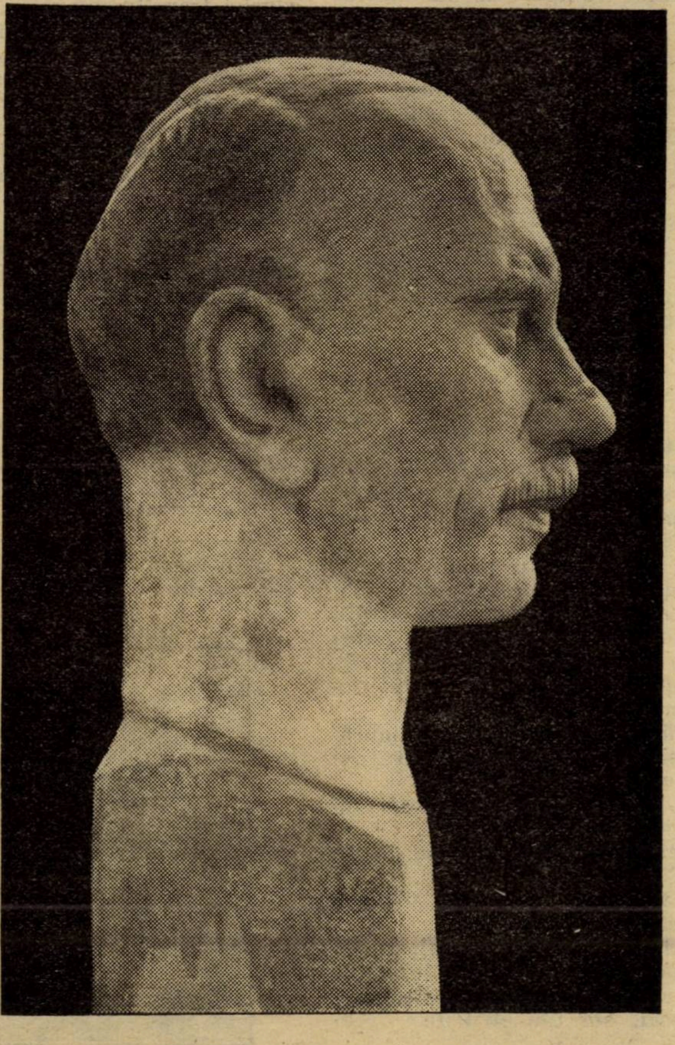

CORNELIU MEDREA: BUSTUL PICTORULUI M. BUNESCU

O SEAMĂ DE CUVINTE

Un artist dela Comedia Franceză, cunoscut pentru avariţia sa, şedea într‘o cafenea şi părea foarte necăjit. Un amic se apropie de el şi-l întrebă :

„Ce ai, maestre ? pari foarte necăjit“,

„Şi sunt, cu adevărat. Cunoşti pe Pierre Wolff“.

„Da“.

„M‘am întâlnit cu el şi am vorbit despre teatru. Apoi l-am invitat la masă pentru astă-seară“.

„Şi ?“

„Ei bine, e de o nedelicateţe şi o obrăznicie neînchipuită“.

„A refuzat ?“

„Din contră, a primit...“

„Atunci cum ?....“

„Dar bine, dacă l-am invitat trebuia să refuze. O politeţe reclamă pe alta. Ce Dumnezeu !...“

◆

„Colecţia“ celebrului umorist Alphonse Allais, conţinea trei obiecte, pe cari după mari insistenţe consimţea întotdeauna să le arate.

— Iată, zicea el, o bucată dintr‘o falsă Sfântă-cruce, craniul lui Voltaire pe când era copil şi o ceaşcă cu toartă în stânga, pentru uzul stângacilor.

*

Progresele cremaţiei ne reamintesc naivitatea contelui de Marbois, fost membru al senatului francez. Sub domnia lui Ludovic-Filip, se depusese, la senat, proiectul pentru a se aduce în Franţa cenuşa lui Napoleon, dela Sfânta-Elena.

„Cum ?“, strigă Marbois, „cenuşa lui Napoleon ? Deci englezii au făcut infamia de a arde pe Napoleon ca şi pe Jeana d‘Arc ?“

ZOE LECCA

Şi-mi arătă portretul acelui viteaz. Cum rămăsesem în tot timpul povestirii cu vioara în mână, am pus-o deoparte pe sofa şi apropiindu-mă de perete, privii portretul.

Un tânăr semeţ, cu o privire ageră, ce parcă căuta dincolo de infinit.

Apoi mişcat şi îndurerat, i-am strâns mâna ca unui prieten drag, fără a putea să-i spun un singur cuvânt de mângâiere.

Câtva timp pluti în odae o linişte profundă, ca într‘un templu părăsit.

Seara năvălea prin fereastră şi îmbrăca în cenuşiul ei, interiorul acela trist şi singuratec.

Colonelul Manea rupse cel dintâi tăcerea :

— „Mai cântă odată sonata aceia de „Beethoven“ !

Am luat vioara şi cu inima sfâşiată, începui să cânt.

Intunericul ne învăluia încetul cu încetul pe amândoi şi în timp ce suntetele se amestecau în valuri de armonie, Colonelul nemişcat, sta împietrit în durerea sa.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

SIBIUL

Ca strajă împotriva barbarilor ce ameninţau dinspre răsărit şi în acelaş timp şi pentru colonizare, regii Ungariei, încă de pe la începutul veacului al XII-lea, au adus şi aşezat în partea de sud-est a Transilvaniei, neamuri germanice, mai ales din ramura saxonă, a căror urmaşi dăinuiesc şi până astăzi, sub denumirea de Saşi.

Aceştia, datorită privilegiilor căpătate, şi în acelaş timp muncei şi priceperei, s‘au aşezat cu temeinicie, reuşind să formeze, în părţile unde au fost orânduiţi, ţara saşilor, în care au început să înflorească încă de pe la sfârşitul veacului al XIII-lea, vestitele oraşe cetăţi, ari aproape toate trăiesc şi până în ziua de astăzi.

Aşezarea temeinică a saşilor aici, precum şi oraşele cetăţi întemeiate de aceştia, a făcut, de altfel, ca numele Transilvaniei în limba germană să se cheme „Siebenbürgen“, cele şapte cetăţi.

Una din aceste şapte cetăţi este Sibiul (Fig. I), aşezată pe valea Cibinului [1], nu departe de revărsarea acestuia în Olt, ca streajă la trecătoarea formată de acesta, lângă graniţa Ţărei româneşti.

Adevăratul întemeietor al acestui oraş cetate a fost „nürenbergianul Herman“, dela care i-a rămas şi numele, cum se găseşte trecut în cele mai vechi documente, „Villa Hermani“, — oraşul lui Herman.

Prin aşezarea-i minunată, oraşul acesta a jucat mare rol politic-comercial în istoria Principatelor române, fiind în acelaş timp şi multă vreme capitala provinciei transilvane.

Intre zidurile lui, — căci Sibiul a fost cetate puternică, de prin veacul al XIV-lea până în cel de al XVIII-lea, — s‘au adăpostit în multe rânduri, de vremuri grele, domni şi boieri pribegi, unii din ei odihnindu-şi rămăşiţele sub altarele ridicate şi întreţinute cu bani grei din ţară.

In timpuri de resmeriţă, boierii, — mai ales cei olteni, — şi-au găsit întotdeauna adăpost sigur, punând aici la cale nu rare ori şi răsvrătiri împotriva domnilor haini.

Turcii au avut întotdeauna teamă de „oraşul roşu“, căci aşa obicinuiau să-l numească, probabil că de aici şi trecătoarea Turnul roşu.

Din punct de vedere comercial, Sibiul a fost oraşul de legătură între Ţara românească şi oraşele germane şi prin el s‘au strecurat atât spre noi, cât şi spre Peninsula balcanică, ţinând drumul drept al Oltului, mărfurile oraşelor renane.

In timpul cât a fost capitala Transilvaniei, şcolile şi instituţiile culturale de aici radiau în întreaga provincie ideile luminătoare.

In universitatea săsească de aici s‘au pus la cale toate uneltirile împotriva românilor şi în 1848 aici mişcarea a fost mai puternică.

Figura noastră reprezintă Sibiul cum se afla pe la 1735, când austriacii, siguri de stăpânirea Transilvaniei, hotărîră să-i ridice harta topografică.

Cu ocaziunea aceasta, inginerii anonimi, — cari nu pot fi decât Friedrich Schwadner şi Iohann Weiss, — au găsit cu cale ca să adauge hărţei şi schiţa oraşelor şi cetăţilor mai însemnate pe acea vreme [2]).

In figura de faţă, avem în partea stângă sus, stema oraşului, în câmp auriu trei frunze de nufăr unite, printre care se încrucişează două pumnale, toate având deasupra o coroană regală.

Stema aceasta, până la 1568, când s‘a stabilit definitiv actuala stemă, a fost confundată cu cea a Transilvaniei.

In partea dreaptă, sus, avem apoi cartuşul, care poartă numirea oraşului, împodobit într‘o parte cu produsele câmpiei şi ale muntelui, iar în cealaltă, cu ale podgoriei.

Din oraş apoi sunt reprezentate, în punctul A biserica săsească catedrală, în B biserica iezuiţilor, în C biserica franciscanilor, numai despre cea ortodoxă nici un semn !

In punctul D mai e însemnată apoi poarta Eroului, în E poarta Elisabeta, în F turnul luminei, în G vechea primărie şi în H turnul de observaţie, atât pentru caz de incendiu, cât şi în caz de primejdie din afară.

In turnul de observaţie se mai afla şi ceasul care dădea semnalul sculărci şi al încetărei lucrului odată cu stingerea luminilor.

Vederea oraşului este lucrată în tuş şi se păstrează în Arhiva de răsboiu de la Viena.

Publicarea ei serveşte pentru cunoaşterea trecutului provinciei care s‘a alipit la România Mare.

MIH. POPESCU

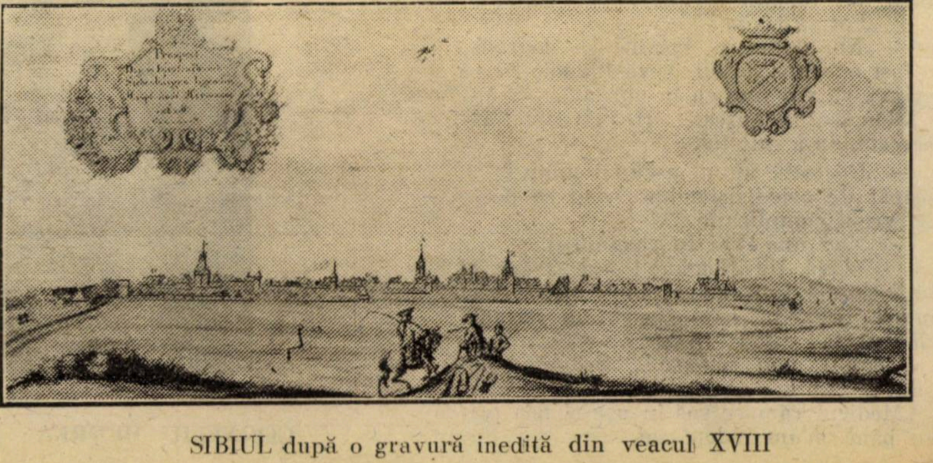

SIBIUL după o gravură inedită din veacul XVIII

---

[1] In unele documente, Sibiul se numeşte şi Cibin, după numele râului.

[2] Prospekt der in Fürstenthumb Siebenbürgen liegenden Hauptstadt und Haupt-Festung auch anderen Städten und Schlössern sambt denen in die Kai. und türkischen Wallachey wie auch in die Moldau gehende Reith und Fahr-Pässen... zusammengetragen im Jahr 1735.

De vorbă cu d. T. Arghezi

INTREBARE DIRECTA.. — DEBUTURI LITERARE. — MOLIMA CRETINILOR CU DIPLOME... — DESFIINȚAREA „ȘTIINȚELOR“ IPOTETICE! — CUM SA SE ATRAGA ATENȚIA PUBLICULUI ASUPRA VALORILOR REALE ESTETICE? — GENERAȚIILE SIMULTANE IN TIMP. — PROECTE. CONTIMPORANII.

Când am scris, nu de mult, în revista unor tineri că dela Eminescu încoace literatura noastră n'a cunoscut un mai puternic și mai original creator de valori poetice și de genuri verbale — poemă lirică sau epică, portret, articol, nuvelă, medalion, pamflet — ca T. Arghezi, am scăpat (poate pentru întâia oară în viața mea!) neinsultat de imbecilii din cerneală. Unul singur, ridicol prin situația lui de subaltern al celui mai ridicol personagiu din țară — ați ghicit: al d-lui Dragomirescu dela „Falanga“! — a încercat o glumă care, din lipsă de ecou s'a descompus în umilință și neant. In conștiința câtorva inși care în planul spiritual justifică existența României și care gustă și alte valori decât cele create de Dumnezeu pentru buricele degetelor sau pentru prelungirea și punctarea urechei femeești, T. Arghezi e azi singura vitrină cu giuvaere autentice sub cristal, preschimbate aproape săptămânal și pururea inedite. Bogăția și noutatea limbei lui românești ar fi discreditat orice dicționar de Academie, dacă ar fi existat, precum simpla lui existență pe trotuar sau pe platforma unui tramvai compromite și condamnă la poziții sinistre toată acea pletoră de profesori de „stil“ — bătrâni care țopăe ca tinerii și tineri cari fac mutre de bătrâni — înfipți cu gurile tremurânde la fâța vacii bugetare trasă de picioarele dinapoi în aula „facultăților“ de litere.

Orgă uriașă, T. Arghezi justifică între noi o generație și un veac, iar în timpii repezi care ne așteaptă e poate unicul dintre poeții români menit să fie răsfoit în sub-marin sau în avionul intercontinental. Poemele lui sunt, de cele mai adeseori, numai fragmente și trunchieri. Din uimirea inițială a omului care se aude rostind cuvinte și sonorități revelatorii, au căzut pe hârtie abea câteva potriviri de silabe. Și cu toate acestea, dela sunetul grav și bolnav ca un Satan târît pe funduri de peșteri în negru strălucitor până la gluma în vers, ca un colibri de aur în frunzișuri de oțel, nicio hârâitură, nicio notă străină, venită de aiurea; totul se readaogă din aceiași constelație armonică și fermecătoare. Prin această orgă au trecut anotimpuri nebănuite și numai biruind pe autor — ceiace nu se va întâmpla atât de curând! — adevăratul prețuitor al melodiilor argheziene le va putea reconstitui dela obârșie și le va putea desvălui însetaților de muzici imaginare.

INTREBARE DIRECTA

Dă-mi voie, iubite domnule Aderca, să-mi aleg din chestionarul domniei tale numai întrebările ce pot fi deslegate indirect. Nu am scris niciodată: eu, nici odată părerea **mea**, niciodată **sunt**. Brutalitatea formulei directe afectează totdeauna ca o dovadă de prostie certă din partea aceluia care afirmă: „eu cred că...“ și d-ta vii să provoci răspunsurile unui camarad care cinstește la maximum și pe de-asupra tuturor noțiunilor talentului, inteligența.

DEBUTURI LITERARE

Intrbarea dumitale de căpetenie: **Debuturile literare** e fără de răspuns.

Într'adevăr, când debutează scriitorul: în momentul în care se desface din cerneala lui un fluture viu sau o pasăre vie? la data artificială a tiparului? Sau te raportezi la debutul intim, asemănător cu mersul, noaptea, al lui Iisus pe ape?

Debutul **literar**, cu semnificarea grafică a cuvântului, camaradul d-tale încă nu știe să fi avut. Dacă s'a întâmplat ca eforturile lui de-a realiza pe cale de sinreză, în cuvinte, vegetalele, metalele și lemnăria, să fie considerate ca o literatură, el nu se simte câtuș de puțin vinovat. El nu face literatură și nu a râvnit să dispute nimănuia, nici dascălilor nici egalilor, un titlu literar. Ivirea lui în literatură e pur accidentală. Un prieten, N. D. Cocea, l-a denunțat că **scrie** și a publicat din încercările lui neînchipuit de imperfecte. Scriitorii, calificați de o deprindere veche, l'au primit între ei, fără ca el să fi râvnit la această cinste.

Debut? Dar cercetătorul de consistențe și de arome, imitatorul în plan deosebit al naturii, artistul, nu debutează oare oridecâte ori începe, în fiece desen și construcțiune? Trebuia să existe neapărat în literatură un habitat, o intoxicațiune, o rețetă, după care scrisul își pierde virginitatea și prospețimea, devenind o facilitate lină, emolientă, uniformă? Atunci sunt în domeniul artei două atitudini, profetică și publică, una pentru perfecțiuni neîncetat imposibile și alta pentru tipar.

MOLIMA CRETINILOR CU DIPLOME...

Camaradul d-tale a trăit câțiva ani în Europa. A cunoscut doctori de universitate cărând prin porturi cu spinarea, acoperiți de făină — și a găsit repartiția justă. In Europa nu este obligatoriu ca un cretin laureat să-și instaleze funcțiunile creerului la o catedră, pentru a permanentiza soluția prin idioție și a știrbi inteligența curată, transparentă și sonoră a unui tineret înjugat cu forța, la vehicularea dobitoacelor intelectuale. Cultura noastră, lipsită de substratul adânc al popoarelor Occident, a situat pe creștetele învățământului un număr considerabil de proști. Inteligența nativă mobilă a tineretului românesc intră în rândășia universitară a dascălilor, pe care selecțiunea franceză, de pildă, îi rânduește la serviciile municipale. Odată ce le smulgi penele colorate, nici vulturul nici găina nu mai știe să se ridice și, mărginindu-se să ceară fiertură și apă, uită în cotețul universitar și simpla îndeletnicire de a sări după muște.

DESFIINȚAREA „ȘTIINȚELOR IPOTETICE!

Se impune desființarea din universitate a tuturor cursurilor elucubrative și

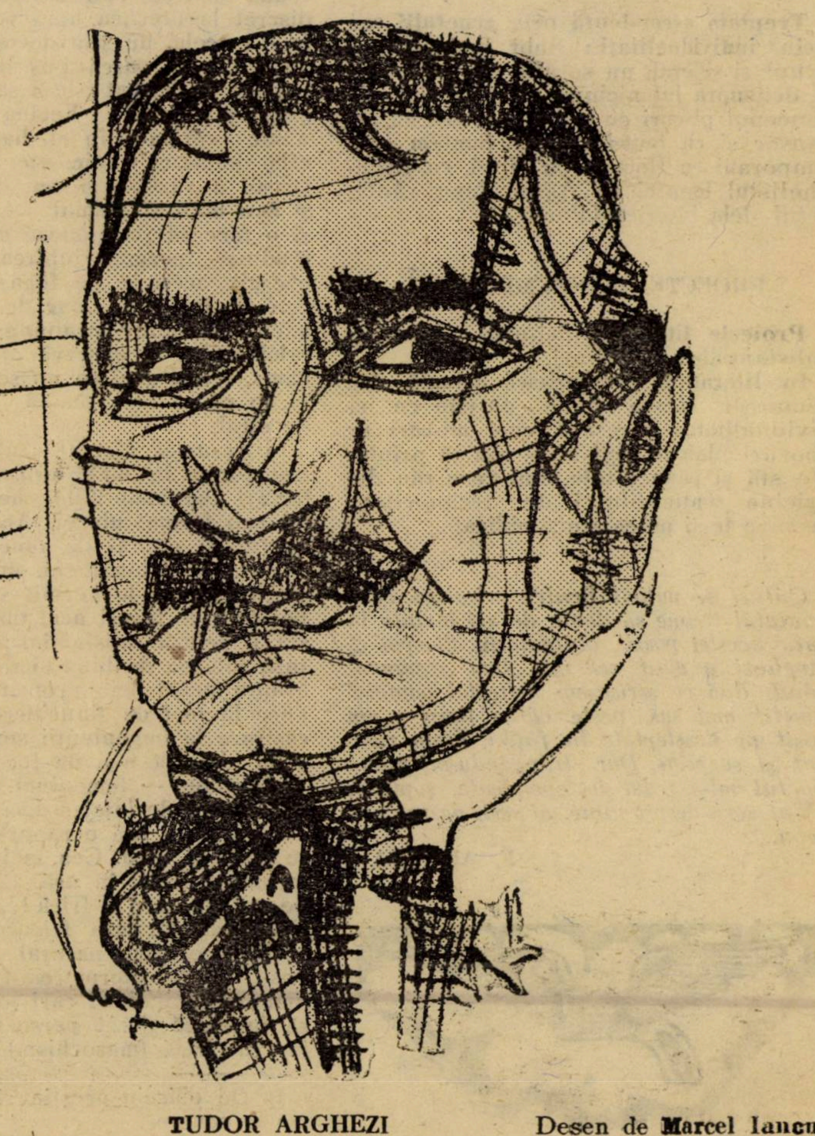

TUDOR ARGHEZI Desen de Marcel Iancu

ipotetice, care nu pot fi profesate pe corpuri precise și în laborator. Știința fără material fizic, fără putința unui experiment, e o pseudo-știință, o astrologie, un ghicit în drojdii și în întuneric. Compară paralel zece promoții ale facultății de litere cu zece promoții de ingineri chimiști și mecanici, și numără inteligențele active și numerotează capacitatea de aplicare.

CUM SA SE ATRAGA ATENȚIUNEA PUBLICULUI ASUPRA VALORILOR REALE ARTISTICE

Pentru ce ? Lectura de preferință a unui tânăr care a trăit 20 de ani în casa și subt influența firească a corespondentului d-tale, consistă în cărțile băiatului de cârciumă și ale sergentului din post. Mai mult : s'a examinat odată vraful de publicații cu care un important bărbat politic călătorea în tren pentru un refugiu odihnitor meritat, la moșie. Pe lângă **Furnica, Femeea galantă, Pardon** și alte reviste de aceeaș categorie de umor, personagiul politic luase, noi nouțe, din librărie și cărțile d-lui Teodor Speranția, un specimen caracteristic de trivialitate fioroasă literară.

Renunță la atențiunea publicului și adresează-i acestuia de preferință o literatură tecnică profesională, de care l-au lipsit sistematic editorii, la care pot colabora cu efect toți scriitorii. Poate că este calea cea mai sigură pentru orientarea la timp către „valorile artistice reale".

GENERAȚIILE SIMULTANE IN TIMP

Treptata ascendență prin generații sau prin individualități : Subt Eminescu, abrupt și sideral, nu se află nici o treaptă și deasupra lui niciuna. E artificial de conceput piscuri cu scări și munți cu ascensor și cu tout-à-l'égoût. Suntem contimporani cu Homer, cu Moisi, cu Evanghelistul Ioan și cu Anton Pann, cântărețul dela biserica Olari.

PROECTE. CONTEMPORANII

Proiecte literare, nici-unul. Năzuinți substanțiale : tumulturi.

In literatura românească actuală s'au remarcat câteva pene purtate cu individualitatea necesară unei mișcări de zboruri planate. Imi pare rău că printre ele stă și pana d-tale. Imi pare rău din pricina sentimentului de reciprocitate, la care te-ai putea simți obligat...

. . . .

Câtuși de puțin! Pentru orice om cult, omagiul trebue să devie de azi înainte în fața acestei poezii, obligatoriu. Și-apoi d. Arghezi la găsit cel mai bun argument când, duă ce scrisesem articolul omagial amitit mai sus, peste câtva timp m'am găsit pe neașteptate în față-i. Eram rușinat și surprins. Dar strângându-mi mâna poetul mi-a redat independenta, șoptind: „N'ai scris despre mine, ai scris despre altceva..."

F. ADERCA

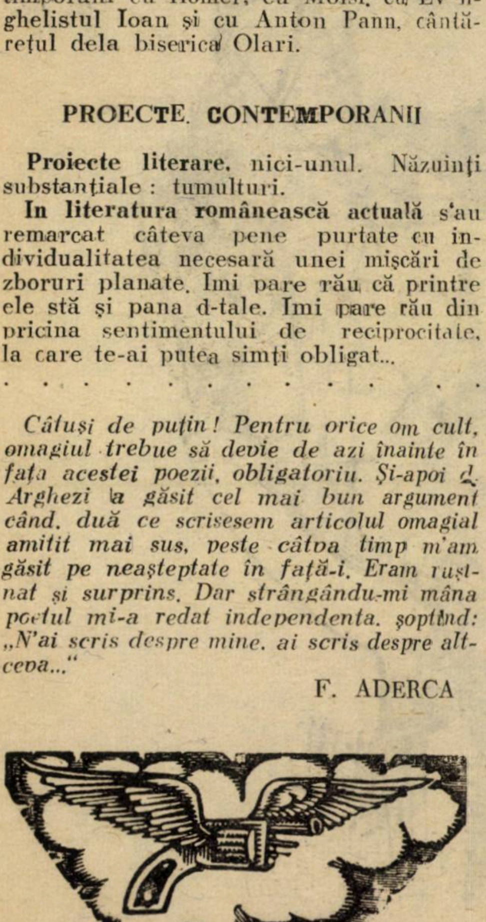

Iubirea, ura și frica

Verdraengte Libido wird zür Angst
(Freud)

Cât de nețărmurită e marea sufletului nostru și totuș melodiile ei nu se cântă decât pe trei strune : iubire, ură și frică.

Toate trei derivă dintr'un singur izvor : tendința spre menținerea individului și a speței. Cu toate acestea iubirea, ura și frica nu se diferențiază complet, ele mai comunică între olaltă, împrumutându-și reciproc cuantumuri energetice, pe cari le transformă fiecare după sistemul ei. Astfel e cunoscută bunăoară transformarea iubirei în ură. Acest fenomen e bine vizibil atunci când ura se îndreaptă asupra factorilor externi ce se pun în drum spre obiectul dorit. Toată energia afectului „iubire" e prefăcută în ură și tinde să distrugă acele piedici.

Mai puțin vizibilă e această transferare în cazul când piedica spre obiect și însuș acel obiect se întrunesc în aceeaș persoană (de ex. ura unei femei pe iubitul care a părăsit-o).

Alt mecanism e și mai curios și anume acela când iubirea se manifestă de la început sub formă de ură. Aceasta se întâmpla de obicei atunci când piedicile spre obiectul dorit sunt de ordin social (moral) și însușite sub formă de conștiință. Aceasta nu admite a priori iubirea și atunci ura, care ar trebui să se adreseze acelor factori morali, e proectată asupra obiectului dorit. Astfel de cazuri se întâlnesc adese prin saloane : câte o cucoană șoptește mai mult sau mai puțin discret la urechea unei vecine, „ah uite la d-l acela, nu știu de ce mi-i așa de antipatic de parcă i-aș da palme, nu l'aș lua de bărbat (sic !) să știu că e singurul pe lume !" Vecina însă nu vede nimic antipatic în el, ba din contra, îl află simpatic, voinic, etc. Dar tocmai aceasta a văzut-o și cea dintâi, ba încă și mai mult și tocmai aceasta o turbură și o face să reacționeze cumva : neputându-și permite iubirea, canalizează energia acesteia pe făgașul urii. Dovada ? Se întâmplă doar de-atâtea ori că adevărata iubire străpunge barajul moralei și lumea observă apoi nedumerită cum, tocmai acei ce nu se puteau suferi încep să se îndrăgească pătimaș unul de altul.

In rezumat afectul „iubire" se poate transforma în „ură" atunci când anumiți factori fac imopsibilă cheltuirea afectului sub forma iubirei. Acei factori pot să fie a) străini de obiectul dorit (de ex. ura unui tânăr sau unei fete pe părinții cari nu le permit să se ia), b) ei pot ține de însuși acel obiect (când acesta îi refuză satisfacția) ; c) ei pot ține însă tot așa de bine și de subiect (ura asupra persoanei proprii, care poate duce la idei de sinucidere sau de autocastrare la impontenții sexuali masculini și la ideia de a-și da foc la impotentele — frigidele — femenine).

Mai greu de înțeles decât raportul dintre iubire și ură e raportul dintre aceste două și frică. Cea mai clară e transformarea fricei în ură. Cine nu-l urăște pe cel de care e frică ! „Să te ferească D-zeu de lovitura fricosului !" zice o vorbă și e foarte natural. Dar se mai cunoaște și transformarea fricei în uibire. Sunt mulți indivizi cari nu sunt în stare să iubească decât persoane cari le pot inspira frică (mazochism) [1]).

Frica, în general, excită sexual. Astfel cataclismele, cutremurele mari de pământ, grozăviile răsboaelor predispun la orgii. Mulți copii de școală, de frica profesorilor ajung până la orgasm.

Dar transformarea fricei în ură și iubire, deși mai vizibilă, e totuș mai rară. De obicei aceste două se prefac în frică. Acest fenomen l'am putea exprima prin următoarea frază, care are valoarea unei axiome : **Orișice ființă vrea să iubească, dacă nu poate iubi atunci urăște, dacă nu poate nici urî, atunci îi e frică.**

Această situație o putem observa în stil mare în societatea noastră : fetele tinere vreau să iubească, lucru de altfel foarte natural, dar și fetele bătrâne ar vrea să iubească și tot natural ar fi și aceasta, dar situația se complică prin faptul că se lovesc de o serie de factori fizici sau morali cari le fac imposibilă iubirea, și atunci tot afectul lor se preface în ură față de sine sau de lumea ce nu le aduce nici o satisfacție, dându-le prin aceasta caracteristica fetelor bătrâne (rele). Dar, dacă acestea pot urî, încă bine — pentru ele, mai rău pentru alții, dacă însă nu-și permit nici măcar să urască, atunci nu le rămâne decât o singură cale de reacțiune : frica, dându-ne prin aceasta a doua caracteristică a fetelor bătrâne (anxioase). Sau una sau alta. Dar câteodată amândouă la un loc și atunci însemnează că afectul lor a fost așa de puternic, în cât nu s'a putut cheltui totul sub forma de ură ci s'a mai transformat și în frică.

Această situație o putem observa în stil mare la categoria amintită, dar o întâlnim destul de des la ambele sexe, în toate vârstele însă, natural, tot la femei mai mult, și mai ales în jurul menopauzei când toată nevoia lor de iubire și-o transformă în ură (soacrele clasice) sau, dacă nu, în nevroze anxioase.

Mai importante însă, din punct de vedere psichologic și practic, decât transformarea complexului iubire-ură în frică sunt derivatele acestea. Nevroza anxioasă se poate manifesta generalizată, adică cu toate simptomele unei crize anxioase (palpitații, constricții precordiale, sudori, roșeață sau paliditate a feței, tendinți la micțiuni dese și diareei, sufocări, tremurături, etc.), dar se poate manifesta și fragmentar, adică nu sub forma de criză cu toate simptomele amintite, ci numai prin unul sau câteva din acele simptome, pierzând prin aceasta caracterul de criză anxioasă, simulând mai mult o afecțiune organică (de ex. : astmul nervos, pseudo-angina pectorală, pseudodiabetul insipid, crizele gastrocolice, sughițurile, vărsăturile, tremurăturile nervoase, etc.), pe cari le-am putea numi, după Stekel, **frică localizată,** iar după Freud, **turburări de conversiune.**

Trebue să ne oprim aici întrucât nu intenționăm să intrăm în capitole de patologie.

Ca încheiere am vrea să amintim numai că termenul de „frică" s'ar potrivi mai mult pentru o situație în care se vede periclitat individul. O situație analoagă, în care e primejduită speța, se numește, în lipsa unui termen curat românesc, „anxietate", deși ambele stări comunică întreolaltă și se confundă.

DR. C. VLAD

---

1) De obiceiu aceștia sînt copiii unor mame severe.

Calendarul viei

MARȚIȘOR

Privești de pe poteca ce urcă'n deal la noi.
Din sbor întâia barză cum cade pe zăvoi.

Vezi trenul care intră încet de tot în gară
Și omul care sapă și plugul care ară.

A nins cu nea de floare pe prunii din livezi
Și munții de la Rucăr cu iarna lor îi vezi.

Auzi pe sub podgorii un câine care latră.
Te simți legat de toate -- nu poți urni o piatră.

Aceste lucruri simple ce veșnice îți sunt!
Ce sfântă bucurie descoperi în pământ.

Ce limpede te chiamă un cuc : odată, două —
De fiecare dată ți-e inima ta nouă.

De fiecare dată mai trainic te unești
Cu farmecul acestor priveliști câmpenești.

In gară, iată, trenul a început să miște.
Toți pomii ninși, pe dealuri îi flutură batiste.

Gâlgâitor, din iarbă un șipot s'a trezit.
In tine și prin ramuri e cerul limpezit.

Ce râsete, ce chiot pe drumurile viei —
Pe-unde au mers părinții îți duci și tu copiii.

O nouă viață astăzi de viața veche legi.
Dau muguri pretutindeni din veștedele crengi.

Cu apa ei lumina ți-a botezat câmpia.
Ce pace e pe omul în alb ce sapă via,

Pe barza ce se duce pe Argeș tot în sus,
Pe-adâncul roș al vieții la care te-ai supus.

PRIER

Bubuitor, furtuna lung pe zăvoi răsună.
Ca o caleașcă'n goană pe o podișcă, tună.

Cad firele de ploaie și soarele cu acul
Luminii mi le coase ca să cârpească sacul

Acestor nori zănatici cari lasă tot mai rare
Rubiele transparente, pomană pe cărare.

Miroase gardul viei a ierburi și a ploaie.
A tras din nou furtuna cu pușca prin zăvoaie,

Dar n'a putut să'mpuște, vezi, pasărea ce are
Polei pe vârf de aripi și-albastru pe spinare...

Ea sboară, sparge norii, așterne pe hotar
Seninul primăverii ca sufletul tău clar.

Departe-s norii negri, îți flueri cânii sui,
Spre fetele ce sapă cântând în vie, sui.

Zâmbești la toți copacii — ei astăzi îți sunt frați...
Și uiți de Capitală, de genii, de confrați.

La Capșa, în localul lor de literatură,
Stau — gogoșari — maeștrii acriți de-atâta ură

Și castraveți — discipoli verzui ca murătura :
Doct, picură oțelul în șvarțuri. Cască gura

Prin abureala sticlei, din stradă, liceene...
— Păzea ! — printre picioare, sbucnind din larnene,

Vătuiul, o tulește devale... și-a fost dus.
Toți câinii după dânsul — iar tu privești de sus,

Râzând cu hohot, fuga ce'n râpă se prăvale...
Zău, nu regreți că astfel n'ajungi în manuale.

FLORAR

E Mai și'n codru cucul îmi cântă drept în față.
Cu Soarele poteca pornește'n dimineață —

Cu drumul și pădurea, hai murgule, la deal !
M'oi legăna în pasul tău legănat de cal,

Prin pânzele luminii zări-voi de departe
Și Argeșul și lunca deschisă ca o carte,

In care — slove negre — un cârd răsleț de oi
Inșiră versuri simple la margini de zăvoi.

O cât aș da ca Domnul să'mi hărăzească darul
Să pot să le descoper și eu abecedarul...

Dar sunt un om și nu pot citi decât cerneala.
Prin frunzele în tremur, o pasăre sineala

Din pene își arată — Să fie cerul, ea ?
Pe vârf de deal, strâng frâul și mă ridic în șea.

S'o luăm spre Valea Popii, s'o luăm spre Valea Mare,
Spre Izvorani să mergem ? — Tot una mi-i. In zare

Negoiul alb m'așteaptă de când copilării.
Hai, murgule ! și du-mă, în voe, unde-oi știi...

Străbate o pădure, coboară și se suie,
Ajunge 'o poiană în cap de cărăruie.

La poalele poienii, dosită de arinişti,
O apă lin își mână strălimpezile liniști.

O moară stă bătrână, uitată pe pârâu
De oamenii din sate cu holdele de grâu.

Dar roata ei mai cântă de apă dusă 'rar
Și macină polenul luminii din Florar.

ION PILLAT

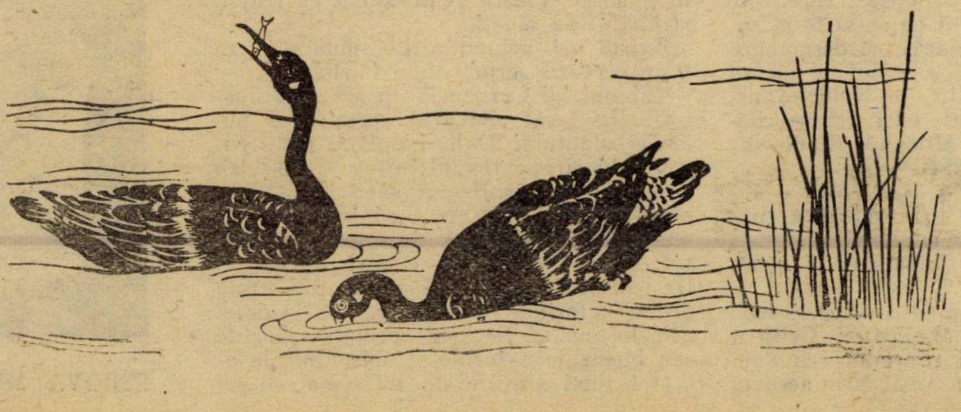

Ruskin şi hermetismul estetic

Cu toate însuşirile de seamă ale lui John Ruskin, doctrina idealistă de după Kant în estetică începe să-şi arate cu Ruskin epuizarea, tocmai graţie primei încercări mai serioase de a o exemplifica, deşi autorul englez este considerat ca o autoritate incontestabilă în critica de artă plastică mai ales.

Interpretarea creaţiunii de artă ca o ecuaţie de rezolvat era una din înfăţişările mai caracteristice chiar şi ale sufletului păgân antic.

Platon ne vorbeşte, spre pildă, despre semnificarea mistică a părului. După cum un arbore, susţine Platon, îşi are rădăcinile în pământ şi din pricina aceasta trebue să rămână locului, purtând fructele, pe care le cer legile naturii, tot astfel şi omul fiind dintr'o altă familie îşi are rădăcinile în cer şi toată puterea îi este dată omului, ca aducere aminte de libera sa origine spre a se mişca pe pământ în serviciul cerului. Părul capului este semnul acestor rădăcini divine. De altminteri, continuă Platon, chiar păsările cerului îşi trag origina din acei oameni inocenţi ale căror gânduri erau îndreptate spre cer şi care aveau, din această cauză, pene în loc de păr.

La Stoici misticismul acesta hermetic ia o şi mai mare desvoltare în estetica lor. Diogene Laertiu ne spune, că Possidonius formula poezia în modul următor : Poezia este o operă simbolică al cărei înveliş acoperă o imitaţie a lucrurilor divine şi omeneşti.

Sunt autori antici care îşi puneau din punct de vedere estetic întrebări de acestea : De ce **trei** Graţii ? De ce ele sunt considerate surori ? De ce îşi dau ele mâna ? De ce sunt tinere, fecioare şi surâzătoare ? De ce îmbrăcămintea lor e străvezie ?

Se pare că Chrysip nu fusese mulţumit cu răspunsul unora, care credeau că una dintre Graţii oferă o binefacere, a doua o primeşte, iar a treia o dă înapoi, după cum relatează Seneca, şi atunci a scris o carte întreagă ca să rezolve problema, carte, de care Cicero e foarte puţin entuziasmat, spunând despre ea, că e pur şi simplu ineptă.

◆

Ceeace Winckelmann sau Lessing reprezintă pentru şcoala imitaţionistă, este John Ruskin în doctrina idealistă de după **Kant.**

Pentru Ruskin cunoaşterea logică însemnează plecarea de la periferia obiectului spre a se ajunge la centru. Când cineva, care nu e artist vrea să descrie, spre pildă, un şarpe, el va arăta în cuvinte,, linii sau chiar prin culori dacă vrea, că reptila avea capul, solzii, corpul sau încolăciturile aşa sau altfel. Artistul merge însă direct la adevărul esenţial al obiectului, el îi surprinde în individualitatea sa ascunsă, care este cauza generatoare a tot ce se vede la suprafaţă. Şi când va ajunge să desemneze capul şi încolăciturile şarpelui, el nu va face decât să desvolte sub felurite aspecte adevărul central, căci artistul deduce, nu induce. (I. Milsand, **Etude sur John Ruskin,** Paris 1864).

Această facultate de a surprinde însăşi esenţa lucrurilor prin suprema conformare a formelor cu această esenţă este tocmai teoria idealismului postkantian.

Procedeul lui Ruskin se deosibeşte însă de acela al lui Winckelmann. Criticul german vedea în artă reproducerea unei perfecţiuni, care poate creşte prin această reproducere : Ruskin caută în fiecare operă de artă **ideea,** pe care creaţiunea artistică să o încorporeze. Dacă această încorporare este absolut **simbolică,** adică dacă fiecare element de detaliu corespunde elementului ideal din acel tot esenţial, opera e izbutită. De sigur că Schelling şi mai ales Hegel nu l'ar fi combătut, dacă l'ar fi cunoscut, cum au făcut cu Winckelmann şi aceasta fiindcă şi Ruskin, mai ales Ruskin, pleacă de la idee la formă, nu de la întruchiparea artistică la idee.

In realitate Ruskin priveşte opera de artă ca o înlănţuire de text hieroglific pe care îşi propune să-l descifreze.

Pentru Ruskin ca şi pentru întreaga sa şcoală, opera de artă este alcătuită „din cuvintele unei poeme dintr'o limbă uitată“ (Le repos de Saint Marc, § 234, Paris 1913), pe care interpretatorul e menit să o deslege.

Un tablou, spre pildă, zice Ruskin este „ca talismanul lui Saladin, care, scufundat în apă limpede, o transforma într'o băutură binefăcătoare, iar talismanul continua să rămână un ţesut uşor de aur şi mătase“ (Ibid, § 187).

Vom lua la întâmplare câteva din interpretările lui Ruskin : mai întâi un tablou al lui Carpaccio din seria Sfintei Ursula, şi anume tabloul, care reprezintă întâlnirea din faţa castelului Saint-Ange.

„Veţi găsi de la început, zice Ruskin, că toţi episcopii şi cardinalii aceştia sunt de sigur nişte portrete. Figurile lor sunt prea variate, prea liniştite şi prea complete spre a putea fi inventate chiar de cea mai puternică imaginaţie. Carpaccio înfăţişează pur şi simplu trăsăturile clerului din timpul său, aruncând fără îndoială ici şi colo trăsături care ar fi putut insulta pe cei ţintiţi, cum ar fi de exemplu, aerul sobru prea categoric la unul, viclenia prea evidentă la altul, sensualitatea prea ostentativă la un al treilea.

De cât că Ruskin a ştiut să găsească înapoia tuturor acestora ceeace constitue esenţa şi forţa caracterului lor în adâncurile sufleteşti, adică o înţeleaptă meditaţie şi o tandră umilinţă... Cu cât privesc acest tablou, cu atât rămân mai încremenit de felul cum credinţa bisericii creştine ni s'a transmis din an în an printr'o serie de ficţiuni, care fără să pretindă altceva sunt în mod provindenţial convertite în expresiunea adevărului... Să vă amintiţi numai, când analizaţi acest tablou, că scopul pictorului nu e a ne face să credem, că Sfânta Ursula a condus **astfel** această procesiune de la malul mării, sau, că ea a îngenunchiat **astfel** în faţa Papii, după cum nici sfântul Sebastian al lui Mantegna nu însemnează, că sfântul a stat vreodată **astfel** în picioare, liniştit şi mulţumit cu trupul străbătut de săgeţi.

Există aci nenumărate simboluri ca şi în cercurile crucii dela Carità.

Tabloul lui Carpaccio nu are altă semnificaţie decât adevărul esenţial al bucuriei sfântului Duh, umplând cu o vizibilă inspiraţie trupul întreg al bisericii creştine şi manifestat când la bătrâni, când la copii, dar care nu înfrânge legile autorităţii stabilite şi ale erarhiei : sfântul cel mai mare e bine cuvântat de către cel mai mic, când acesta din urmă are o autoritate mai mare. Tot asemenea trebue să fie interpretate gloriile sau bucuriile naturale şi obişnuite ale acestei lumi sfinţite de influenţa bisericii : pământul cu câmpiile, mările şi munţii, graţie tinereţii şi seninătatea bătrâneţii urmând o armonie ritmată şi liniştită, procesiunea mulţimilor asemenea melodiei unui imn ce se desfăşoară, ca şi stindardul purpuriu, recăzând în aerul uşor unde fâlfâe totuş prapurul sfântului Gheorghe, dar şi arhanghelul Mihail însuşi înfăţişat ca o vedenie în locul statuii, prăvălindu-se, etc., etc... (Ibid, § 204—205).

Interpretând un alt tablou al aceluiaş Carpaccio unde ni se înfăţişează sfântul Ieronim în mijlocul unor călugări, care privesc cu toţii în jos împietriţi de durere, ca spre groapa unui mormânt, Ruskin declară că ideea din această operă este, că **moartea vine peste toţi oamenii, pentrucă toţi au păcătuit.**

„Aceasta este vestea, pe care ne-o transmite Carpaccio nouă şi de teamă că nu veţi citi acest adevăr şi, ca să nu credeţi, că a voit să reprezinte numai banalitatea morţii sfinte şi binecuvântate a celui drept, priviţi la stânga în umbra strâmtă a colţului colibei, unde pe arborele ciudat şi despuiat de frunze sunt aşezate dedesubt crucea şi vasul cu aiasmă, iar deasupra craniul, care simbolizează locul de rugăciune a Sf. Ieronim în deşert. Falca de jos a craniului e căzută în vasul cu aiasmă.

Aci el vrea să spună cu tot dinadinsul, că pentru cei mai mari ca şi pentru cei mai umiliţi feciori ai lui Adam, moartea este totdeauna emblema păcatului şi, că, deşi toţi vor retrăi la urmă întru Christos, totuş cu toţii vor trebui să moară întru Adam şi că această reîntoarcere în pământ nu aduce în ea însăş pacea, ci pedeapsa păcatului“.

Analizând faţada catedralei din Amiens se opreşte în faţa statuii lui David, care serveşte drept soclu statuii lui Isus... „Pe laturile acestui soclu sunt suporturi cu caractere diferite. Suporturi, nu captivi şi, nici victime. Basilicul şi Aspida reprezintă cele mai active principii rău făcătoare pe pământ în răutatea

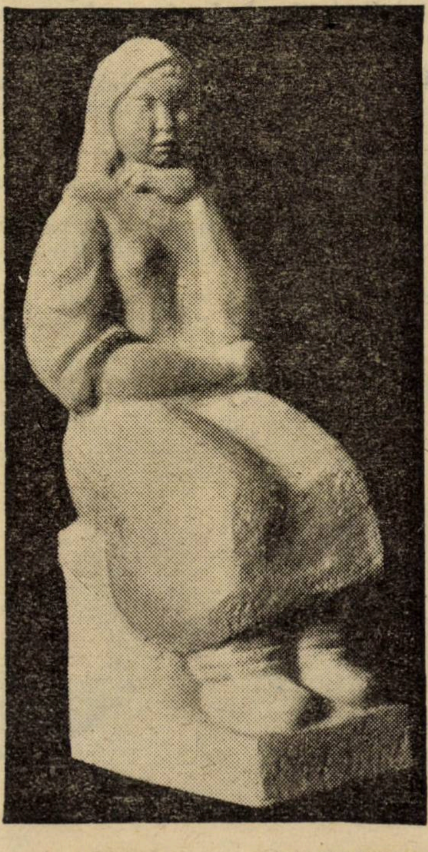

SEROVA MEDREA : MATRIOŞCA

HORAȚIU

Către Iccius

Râvnind, comori bogate, te stăpânește graba
De a porni cu oastea în țările-arăbești,
Căci vrei să'nvingi puterea ne'nvinșilor din Saba
Și'n lanțuri grele Medul barbar să-l umilești.

Ce tânără fecioară te va servi odată,
De-i vei ucide, poate, logodnicul iubit ?
Și ce copil cu fruntea parfumată
Iți va întinde cupa la mese, umilit,

El, meșter să țintească cu arcul părintesc ?
O, cine-ar sta să spună că nu se pot întoarce
Atâtea râuri care din munți spre văi gonesc,
Când, altor idealuri fiind sortit de Parce,

Te hotărăști acuma să'mbraci armura grea
Și să pornești departe, grăbindu-ți pașii repezi ?
In locul lui Socrate te mulțumești cu-o za
Și cărțile-adunate de peste tot le lepezi.

In românește de EM. UNGHERU

---

lor extremă ; ele sunt totuș piedestalurile lui Christos, și chiar în viața lor distrugătoare îndeplinesc voința sa finală. Cele două creaturi sunt reprezentate în mod exact în forma medievală tradițională, basilicul jumătate balaur, jumătate cocoș , aspida, surdă culcată cu o ureche la pământ și astupându-și-o pe cealaltă cu coada.

Prima reprezintă incredulitatea mândriei. Basilicul — șearpe — care e regele sau cel dintâi dintre șerpi — ar fi acela care ar zice, că el **este** Dumnezeu și că va fi Dumnezeu.

A doua, incredulitatea morții. Aspida — șearpele cel mai de jos— ar fi acela, care ar zice că el **este** noroiul și va fi noroiu.

In ultimul loc, în fund d'asupra întregului, așezați sub picioarele statuii lui Christos, sunt leul și balaurul ; chipurile păcatului omenesc al cărnii, atât cât poate fi deosebit de păcatul spiritual și intelectual al mândriei, prin care chiar îngerii pot să cadă.

A dori să domnești mai de grabă decât să servești — păcatul basiliscului -- sau moartea surdă mai de grabă decât viața pe care o asculți — păcatul aspidei — aceste două păcate sunt posibile tuturor inteligențelor universului. Dar păcatele omenești mai ales, mânia și râvnirea, semințele în viața noastră a eternei sale tristeți, au fost doborâte de către Christos în propria Sa umanitate și sunt doborîte și astăzi de către discipolii Săi. De aceea piciorul Său pe capul lor în profeția : **„Incalcabis super leonem et aspidem“**, este veșnic recunoscută, ca fiind îndeplinită de El și de toți servitorii Săi, după înălțimea autorității lor și realitatea influenții lor. **(La Bible d'Amiens**, p. 284—288, Paris 1910).

Mai toate cărțile lui Ruskin sunt alcătuite aproape din asemenea interpretări, în care criticul englez caută să descifreze **ideea** ascunsă în propria sa încorporare. Este poate cea mai autentică aplicare a principiului caracteristicist, — idealism post-kantian — asupra operei de artă. De la doctrina pură a principiilor abstracte ale lui Hegel trece Ruskin la aplicarea acestor principii, analizând opera de artă, în care ideea este inclusă.

In felul acesta însă Ruskin cu toată sensibilitatea sa artistică și intuiția necesară de a surprinde imediat frumosul acolo unde el se găsește — ceeace a făcut pe unii să-l numească un adevărat **„vrăjitor“** pe cei mai mulți să-l considere un iscusit revelator al tainelor celor mai adânci, pe cari le ascunde frumosul — ajunge să transforme arta într'o expresiune algebrică, pe care își propune să o rezolve, să-i găsească necunoscuta, adică ideea.

Ne găsim prin urmare în fața unui capitol anumit al **hermeticii**, care la rândul ei constitue întroducerea în alchimie. Când un alchimist ajungea să înțeleagă taina camerelor sepulcrale din piramidele de care vorbește Herodot, sau a turnului din Babylon, sau a imensului sanctuar de marmură albă din templul indian al lui Eklinga ; sau când putea să înțeleagă elocvența mută a templelor chaldeene făurite după forma cea sfântă a lui Sikra, sau a templului distrus al lui Solomon, sau a porților de piatră astăzi sfărâmate, care închideau mormântul regilor lui Israel ; numai atunci puteau ei să încerce gruparea aurului, care după știința medievală nu era un metal ci însăși lumina. Toate aceste taine se găseau explicate într'o carte imaginară, care trebuia făcută și care se numea **„Cartea lui Hermes“. (V. Hugo.** Notre Dame de Paris).

Un hermetic însă nu avea nevoe, numai decât de explicarea acestor teme enumărate mai sus, ci dacă era în măsură să deslege una după alta literile de marmură ale alfabetului formei, paginile de granit și de culoare din jurul lor, dacă putea spre pildă, să degajeze simbolul celor doi îngeri, cari sunt pe portalul sf capele de la Notre Dame de Paris și dintre care unul are mâna vârâtă într'un vas și celălalt într'un nor, inițierea lui era înfăptuită. (Ibid).

Iată cum John Ruskin ajunge în sec, al XIX-lea, prin intermediul idealismului post kantian să reediteze pe Honorius d'Antun din sec. al XIII-lea, unul dintre inițiații în știința hermetică medievală, adăugându-i însă formidabila sa sensibilitate, pe care o pune în serviciul frumosului, nu al alchimiei.

J. Milsand crede că Ruskin, făcând, hermetismul acesta, caută să arate, că o creațiune de artă este rodul imaginației creatoare, în care forțele sufletești nediferențiate lucrează după o altă mecanică decât după cea logică.

Ruskin prin urmare ar căuta să descurce firele răsucite ale facultăților noastre sufletești din momentul creației și să ne arate logic ceeace artistul realiza în mod inconștient. Dar noi referindune la ceeace rezultă din opera lui Ruskin și la ceeace ne spune el însuș la fiecare pas, credem că desprinderea aceasta a **ideii** din opera de artă și judecarea valorii ei după corespondența dintre idee și încorporarea ei este un reflex al idealismului post-kantian, după cum la Winckelmann analiza perfecțiunii grecești în plastică era un reflex al idealismului plastonician pur. Să ne aducem aminte cum la acesta din urmă interpretarea plasticii grecești era destul de aproape de hermetica lui Ruskin.

Autorul englez nu descifrează o alegorie referindu-se la stabilirea legăturilor ce trebuesc statornicite între, ceeace scrie pe pergamentul care e ținut desfășurat în mână de cutare personagiu din tablou, și poziția acestui personagiu ; Ruskin degajează ideea numai din datele pur plastice fără niciun fel de indicațiune convențională.

Cu toate acestea, grație unor exagerări fatale, se desprinde limpede defectul unora dintre interpretările lui Ruskin, și în acelaș timp o revenire francă la Honorius d'Antun, căci criticul englez pierde din vedere câteodată opera în sine și atunci inventează idei, iar dacă opera se opune prea categoric ideii găsite, anunță că va amâna dezlegarea operei pentru altă dată, ca și când ideea dintr'o operă de artă ar fi o chee cu care să poți descuia taina frumosului, ajustând-o mereu pentru fiecare încuetoare.

Ruskin când contemplă o operă de artă, împrumută exact atitudinea creatorului și în felul acesta, putem spune împreună cu Milsand, că artistul deduce.

Cine cintemplă arta pleacă însă dela datele concrete oferite de creațiune, ca să ajungă la concepție. Contemplatorul induce. Și în felul acesta Winkelmann era mult mai aproape de ceeace însemnează valorificarea unei opere de cât Ruskin, care a căutat să pue în practică idealismul post-kantian. Dacă Schelling sau Hegel ar fi fost critici de artă, n'ar fi putut scrie altfel în ceeace privește ideațiunea. Dar o astfel de interpretare merge spre ocultism, nu spre valorificare.

Dacă artă va să zică incorporarea unei idei, aceasta nu atrage după sine interpretarea artei ca o mitologie, sau a frumosului ca o religie, ceeace nu însemnează că trebue să nu recunoaștem eleganța, cu care Ruskin a stabilit nenumărate corespondențe arbitrare sau frăgezimea sensibilității sale atât de intuitive.

SCARLAT ȘTRUȚEANU

OAMENI DIN CARŢI

Martin Eden

Jack London şi-a povestit în **Martin Eden** — viaţa. Dar nu-i acesta motivul pentru care ni-i dragă cartea. Martin Eden vieţuieşte încă. Vieţuieşte printre noi, vânturat în cenuşiul vremii, neluat încă în seamă. Sufletul şi soarta lui se actualizează în oameni feluriţi ca gânduri şi ca întruchipare. Şi Martin Eden va vieţui pururi.

A păşit într‘o zi, halucinat, în casele domnului Morse. Trup cu oase largi, cu sânge mult, cu muşchi noduroşi şi grei. Chipul dovedea frumuseţe aspră, virilă. Iar în ochi sclipea siguranţa.
Pentru burghezii Morse, potoliţi, limfatici, subţirei — apariţia lui Martin Eden a fost mai mult decât butelia de ozon, de care pomeneşte Ruth. A fost manifestarea, oarecum brutală, a unui mascul pur, înlăuntrul căruia se ghiceau, formidabile, forţe latente ce‘şi aşteptau deslănţuirea. Martin Eden nu era un animal tânăr şi frumos. Confuzia între bestia albă şi masculul pur — e supărătoare. Omul-bestie e inconştient, desgustă. Iar masculul farmecă întotdeauna.

Martin Eden se afla, însă, pe cea din urmă treaptă a masculinităţii. Valorile lui erau potenţiale. Răspândea totuş fluidul ispititor al personalităţii. Seducea prin trupul lui vânjos, prin ochii hotărâţi, prin cuvântul zgrunţos şi fierbinte, palpitând de viaţă. Ceiace îl deosibea de bestia albă — era sensibilitatea lui neaşteptată, şi nepăsătoare cu care îşi privea izbânzile printre femei.

Indiferenţa lui Martin Eden în faţa femeilor, e semnificativă. E preludiul evadării din strânsoarea senzualităţii. Virilitatea — nemulţumită de simpla funcţie sexuală — îşi caută manifestarea pe alt tărâm, mai ridicat şi mai rodnic.

Iar în casele domnului Morse — întâlneşte ochii fiicei sale, Ruth. Subtilă, cerebralizată, diafană — Ruth îl domină. Ruth îi farmecă. Ruth era întruchiparea nălucii femenine ce-i turbura, câteodată, gândurile. Ruth era chemarea către lumea de lumină, de distincţie, superioară, fericită. Şi Ruth a fost scânteia care a deslănţuit fluviile sufletului, le-a surpat văi, şi le-a povârnit peste prăpăstii.

Iubind pe Ruth, năzuind s‘o cucerească — Martin Eden s‘a cunoscut pe sine. Şi-a cunoscut posibilităţile. Şi a cunoscut voinţa, înspăimântătoare, neînvinsă, veşnic aţâţată.

Incepe pentru matelotul tânăr, acei câţiva ani de muncă, de dorinţi cari îl purifică, de experienţe cari îl prefac. Munca lui Martin Eden... Care dintre noi s‘ar încumeta s‘o împlinească, fără teama cataclismului, a febrei nimicitoare, a întunericului fără sfârşit ?...

Martin Eden muncea sălbatec, cu pofta creerului odihnit, crunt ca ochii unui asiatic, încăpăţânat până la sânge, feroce. Ceasurile lui se petreceau într‘o necurmată, febrilă, intensă, formidabilă activitate. Nu pierdea nici un minut. Nu-şi lăsa gândul pradă niciunei slăbiciuni, nici unei desfătări. Voia să ştie. Se opintea să urnească stânca ignoranţei, şi-şi urla biruinţa în oţelul ochilor şi încordarea pumnilor. Fălcile i se încleştau, îngrozind. Buzele se striveau, dispreţuitor. Muşchii se uscau pe oase, arşi de nesomn şi de foame.

Lucra nouăsprezece ceasuri, neîntrerupt, şi dormea numai cinci. Ca un adevărat mascul, conştient de ţinta la care trebuia să ajungă, cât mai repede — Martin Eden ura somnul. Ura amorţeala aceia care coprinde întreg trupul, şi-l deformează, îl moleşeşte, — şi coprinde duhul, şi-l împrăştie, şi-l năruie. Ura oboseala care apleacă pleoapele şi îngenunchie voinţa. Dar — în cele nouăsprezece ceasuri Martin Eden ştia să-şi răscumpere pierderea.

Se aşezà la masa de lucru, înfrigurat. Citea cu hotărârea celui care nu vrea să piardă nimic din tot ce-i putea da cartea. Şi cetind fără odihnă — înţelese că va putea scrie şi el. Şi scrise. Mult şi multe. Pe cari, însă, nu i le publica nici un „Magazîn" — pentrucă era original şi necunoscut.

Prin cultură, virilitatea lui Martin Eden se deplasă. Se sublimă. Ajunse adevărata virilitate, adevărata preţuire a sexului : personalitatea. Se întâlneau acum conştiinţa masculină, cu voinţa şi creaţia.

Cea dintâi manifestare a virilităţii autentice a fost fascinaţia, puterea de a atrage, de a stăpâni, şi a folosi.

Activitatea cerebrală distilă forţele ce se frământau, oarbe, în suflet. Virilitatea se concretiză, atunci, în viziunea Omului şi a Vieţii, în concepţiile personale pe cari spiritul le impunea independent de părerile celorlalţi. Virilitatea se vădi în valorile pe cari Martin Eden le dădu societăţii, legilor, indivizilor. Şi mai ales, în creaţiile sale, în lucrările literare, — scrise atât de departe de producţia emasculată cotidiană.

Iubirea pentru Ruth a fost catalizatorul care i-a prefăcut sufletul. Voinţa lui Martin Eden nu s‘a manifestat decât pentru a ajunge şi a cuceri pe Ruth.

Şi a cucerit-o. Şi a întrecut-o. Ruth s‘a simţit prinsă în vârtejul tumultuos al forţelor emanate de făptura lui Eden. Ruth l-a iubit, cu tot sufletul. A iubit matelotul în trupul căruia seva spumegă ca într‘un trunchiu. Şi l-a iubit — pentrucă în personalitatea nou născută a lui Martin Eden, îşi recunoaşte propria-i operă.

Şi cu toate acestea, iubirea lui Ruth...

S‘ar spune că Ruth nu l-a iubit îndestul. Că a rămas încă legată de prejudecăţile clasei sale. Că n‘a crezut în posibilităţile lui Martin Eden. Că ar fi preferat să-l vadă muncind într‘unul din birourile părintelui său. Că n‘a înţeles imensele resurse creatoare cari începeau să se vădească, îndrăzneţ.

Iubirea — nu i-a răsturnat, lui Ruth, valorile. Nu i-a deschis o viziune nouă a Vieţii şi a Lumii. Iubind — Ruth nu şi-a rupt lanţurile cari o ţineau încătuşată de burghezie. Şi aceasta — pentrucă Ruth, ca întreg sexul, nu avea o personalitate. Nu-şi putea afirma hotărât valorile plăcute sufletului său — şi nu avea elanul lăuntric pentru a nega pe cele impuse de mediu. Nu putea renaşte, în dragoste.

Intr‘un ceas întunecat — Martin Eden a fost părăsit. A rămas singur, cu sufletul năruit. Candela care-i lumina drumul — se stinsese. Intunerec.

Izbânda scrisului său nu-l desfăta. Faima literară îi era străină. In lăuntrul sufletului, şuvoaiele secaseră. Dinamismul frenetic, vorace, creator — se risipise. Martin Eden ?

Martin Eden dormea acum mult, şi nu mai citea, şi nu scria, şi nu-şi frământa creerul. Incordarea muşchilor se destinse. Ochii îşi pierdură luciul crunt al oţelului. Gândurile se împuţinară, se coborîră tot mai jos, către vechiul Martin Eden, către matelot. Dar nu se putură odihni nici acolo. Tensiunea la care se ridicaseră — îi împiedicau acum să vibreze meschin.

Cerebralizat — Martin Eden nu se mai putea întoarce pe planul acţiunei brutale, imediate. Povara gândului îi paraliza fapta. Inţelegea acum — şi-l desgustau faptele.

El nu mai avea scop. El se creiase pentru Ruth. Dar Ruth îi rămăsese departe. Şi el trecea prin viaţă cu sufletul pustiu, cu capul greu, şi totul i se părea veşted, şi inutil, şi mirosul mucegaiului îi înăcrea nările, şi gura îi era amară, şi paşii împleticiţi.

Viaţa îl apăsa, îl chinuia. De ce să trăiască ? I se adunase în suflet tot desgustul, toată marasma, toată otrava energiilor consumate şi a resurselor descompuse.

Moartea era liniştea, era odihna. Şi Martin Eden muri. Fireşte. Trebuia să moară. Cu sufletul lipsit de axă şi de temelie. Moartea celui care a crezut într‘o umbră — şi a cunoscut că e numai o umbră, şi a poftit atunci întunerecul, şi s‘a stins.

MIRCEA ELIADE

Cărţi şi oameni

GUY DE MAUPASSANT

Cu prilejul unui volum al esteticianului Gérard de Lacaze-Duthiers asupra lui Maupassant, au apărut o serie de articole cari actualizează opera şi viaţa autorului lui **Boule de Suif**. In **l‘en dehors** (no. 104—105), două articole ample ni-l arată pe Maupassant în luptă cu „societatea animalică" a oamenilor şi cu propria lui boală ereditară.

Maupassant a fost un creer puternic, un receptacol foarte sensibil al lumii externe ; darul său de observaţie a întărit concepţia lui pesimistă asupra „ineptici maşinii universale şi abjecţiunei animalelor omeneşti". Impresionat de teoriile evoluţioniste din vremea lui, Maupassant n‘a cuprins fenomenele cosmice în întregime ; el n‘a văzut decât ritmul nimicitor în cadrul unităţii vitale şi observaţiile lui profunde accentuau suferinţele lui morale.

In studiul său, G. de Lacaze-Duthiers, cercetează şi modul de a lucra al lui Maupassant, care a ajuns la acea stăpânire ce pare că suprimă efortul şi crează bogăţia stilului prin varietatea expresiunilor, prin precisiunea şi simplitatea lor. De fapt, Maupassant pare să fi avut un îndrumător în arta scrisului ; prin muncă tenace, el şi-a însuşit un stil limpede şi puternic ; darul său de observaţie servia gândirea lui independentă, critica lui nemiloasă, pesimismul lui rațional și fără leac.

Maupassant a suferit pentrucă nu putea acoperi urățeniile și ororile vieții omenești, cu vălurile idealismului. Boala lui ereditară a fost agravată de chinurile morale. „La fiecare pagină, scrie Benjamin de Casseres, răsună ecoul unei agonii mărețe, a unei lupte fără răgaz cu demonii, a unei sincerități în acelaș timp jalnice și nemiloase... Deși era unul dintre aleșii intelectului, unul dintre acei cari au recunoscut durerea înainte de a fi îndurat toată experiența vieții; deși era un clar văzător, care știa că vălul lui Isis nu e decât o cârpă murdară, Maupassant a fost cuprins de acea suferință incurabilă în fața murdăriei, a mizeriei colective și a mediocrității obscene..." Fugea la mare sau la munte, ca să nu vadă furnicarul oribil al Parisului — oraș de lumină și de întuneric. In isolările lui era cuprins uneori de remușcări. De ce nu era el unul dintre cerșetorii sau betegii pe care i-a descris? Scenele de brutalitate și de josnicie morală pe cari le-a expus cu prisosință, erau pentru Maupassant obsesii de cari nu se puteau elibera nici în insomniile lui „Din nefericire el a făcut o imagină din teroare el a făcut un lucru", închee B. de Casseres studiul său. Sensibilitatea morală a lui Maupassant a făcut din el o victimă care s'a pierdut în negura nebuniei. Opera lui rămâne ca o frescă de orori, arare luminată de iubire și de indulgență.

JEAN GOUDAL: VOLONTÉS DE L'ART MODERNE, editura Rieder, Paris

Manifestările atât de felurite și de contradictorii ale artei moderne trebuesc clarificate, sintetizate, unite într'o concepție îndrumătoare. Aceasta vrea s'o facă **Jean Goudal**, în volumul său: „**Voințele artei moderne**". Ar fi putut spune tendințele artei moderne, dar autorul a accentuat asupra caracterului voluntar conștient al artelor contimporane. In acelaș sistem stetic, el cuprinde, pe lângă pictura și sculptura, cinematograful, romanul, mobilatul — pentrucă toate intră în cadrul aceloraşi explicațiuni.

Nevoind să facă „teorii gratuite", autorul se folosește de numeroase citații din operele contimporanilor. In esență, asistăm azi la o dublă mișcare. „Arta tinde să se apropie de viață", să se confunde cu realitatea întreagă. „Viața, pe de altă parte, încearcă să se înalțe până la nivelul artei. E un alunecuș simultan al artei spre viață și al vieții spre artă". In unele puncte, arta și viața s'au atins, contopirea lor va aduce în viitor schimbări profunde și în viața socială.

Pornind dela această idee, autorul a expus originile a ceiace el numește „Totalism estetic", a cărui caracteristică este „criza ideei de alegere". In sprijinul acestei teme, ne aduce exemple luate din domeniul romanului, poesiei.

Există unele activități, cărora li se refuză numele de artă; de pildă, cinematograful.

Ezpunând evoluția cinematografului, autorul vrea să-i dea dreptul de cetăenie artistică. Technica nu mai poate fi ținută în marginea artei. Ea a ajuns să condiționeze manifestări artistice cari atrag nu numai mulțimea, ci și forțele alese

In acest sens, autorul își termină studiul prin indicarea unei scări a valorilor permanente ale artei.

P. ARBORE

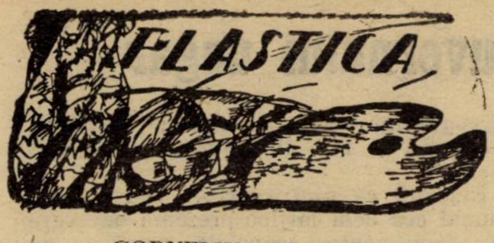

CORNELIU & SEROVA MEDREA

Hotărît: amatorii de „specific românesc" în artă — (pe cale să se constituiască într'o ligă activă sub președenția domnilor G. Murnu și Brumărescu) — vor ezita să pătrundă în expoziția soților **Medrea**, sau — dacă'i vor păși pragul — vor ieși de acolo deconcertați, cu mutre lungite de dezamăgire și, în ochi, cu o neliniște vagă de oițe nesatisfăcute — la târlă.

Abonații la almanachurile „nudurilor academice" — (luate pe viu la „Liric" și „Venus".... pentru uzul domnilor cu dantura de cauciuc și a liceenilor cu cozorocul provocator) — vor părăsi și ei expoziția aceasta, cu aceiași foame neîndestulată și aceiași privire jilavă de nemulțumire.

In schimb, doamnele fanate și pudice — (toate femeile fanate își iau aere de misionare) — vor face jalbă la Patriarhie că soții **Medrea** pervertesc tineretul de ambe sexe prin sesualismul sculpturii lor iar pe Doamna Medrea, în special, patrioții vor pârî-o la Siguranța Statului că popularizează — prea simpatic — tipurile durdulii și bălane din stepele Rusiei sovietice.

Criticii vor găsi că nici Domnul, nici Doamna Medrea nu dau destulă luare aminte principiilor constructiviste, care te obligă să pleci dela o anumită formă geometrică și să clădești sculptural, echilibrând în așa fel massele de piatră sau de lut, încât ansamblul să fie realmente incheegarea unei arhitecturi compacte — iar nu o risipire de forme și linii.

Totuși, în ciuda atâtor diverse considerente, sculptura soților Medrea trăește și va trăi cu o vigoare deosebită, fiindcă e o manifestare liberă, vioaie, inteligentă a unor temperamente foarte diferențiate de cele îndeobște cunoscute la noi.

Ceiace caracterizează în primul rând această sculptură este o sensualitate puternică și curată — aproape mistică.

Un misticism al cărnii.

Dar nu al cărnii torturată de ascetism, pastramită și ulcerată: ci al cărnii pline, vii, ample — de o feciorelnică puritate.

Corneliu și Serova Medrea au aici singurul punct de atingere vizionară.

Restul îi deosebește — și temperamentele lor se bifurcă cu o mare evidență.

Obsedat de armoniile ritmurilor înalte, Corneliu Medrea izbutește, prin procedee de o rafinată simplicitate, să trezească în piatră un cântec nou, cu mlădieri leneșe, calde și suggestive, ca ritmul melodic al undelor mediteranee.

De aceia d-sa atacă de preferință nudul femenin, care-i oferă planuri largi și molatice, care-i îngădue să urmărească, fără întreruperi bruscate, fără accidente anatomice și fără violențe, întreaga sonoritate lineară, tot plinul mângâietor al suprafețelor, toată rotunjimea de fruct pârguit și aromat al femeei — care se înalță astfel până la treptele simbolului.

Dar arta d-lui Corneliu Medrea nu se mărginește numai la aceste transpuneri, quasi muzicale, ale unor viziuni de o neprihănită lascivitate, ci se scoboară și la temele pământești — cum de pildă portretele, pe cari le interpretează cu o rigurozitate clasică și cu un rar simț al caracterizării definitive.

Sunt în actuala expoziție a d-lui Medrea câteva portrete contemporane, bunăoară acela al maestrului Demetriad, de o așa de dramatică concentrare — dar mai ales acela al pictorului Marius Bunescu, susținut cu o surprinzătoare închegare plastică, viguroasă, adâncă și limpede.

Dacă n'ar fi să trecem la răbojul acestei cronici, din numeroasele exemplare portretistice expuse acum la Ateneu, de cât piesele mai sus pomenite, d. Medrea s'ar plasa încă printre primii portretiști ai noștri, dotat cu o deosebită înțelegere a genului acestuia pe cât de dificil pe atât de delicat.

Însă despre această specială și neașteptată îndemânare a d-lui Medrea, vom căuta să ne ocupăm altă dată, mai amănunțit și mai cu temei — când vom încerca să stabilim și marile calități pentru sculptura monumentală, cu cari artistul nostru este înzestrat într'o excepțională măsură.

Până atunci să aruncăm o privire asupra lucrărilor tovarășii de viață și de muncă a d-lui Medrea, asupra acelor laolaltă îndrăznețe și gingașe siluete, cari resfrâng nedomolit nostalgia patriei nenorocite de dincolo de Nistru.

D-na Serova Medrea a rămas cu sufletul nealterat de mediul românesc, ceia ce pentru un artist, dar mai ales pentru iubitorul de Frumos, este un nepreţuit avantagiu.

Prospețimea de viziune, delicateța particulară a grupărilor, zvonul lăuntric al materiei pe care o utilizează, ingeniozitatea descriptivă și nu știm ce amestec de ortodoxism și păgânătate, de indecență și nevinovăție, — imprimă statuetelor Doamnei Serova o vrajă nouă, până mai eri nebănuită în plastica românească.

Expoziția de anul acesta, a soților Medrea, este, pentru amatorii fini, prilejul unei rare sărbători sufletești — și o scrâșnitoare dezamăgire pentru cârtitorii cu înțelegerea și sensibilitatea beteagă.

N. N. TONITZA

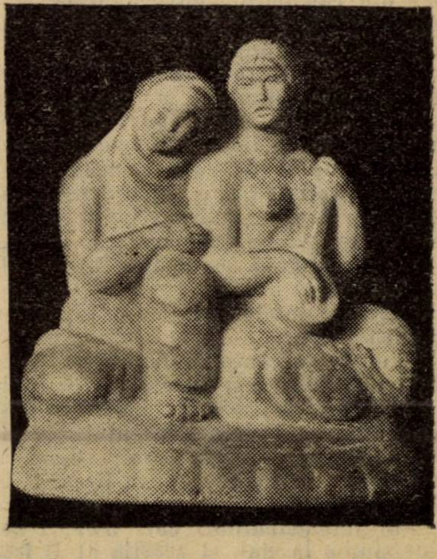

SEROVA MEDREA: TATAROAICE

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Un comunicat al guvernului ungar

Papricaşul unguresc e, într‘adevăr, o mâncare foarte delicioasă. Bine gătit, el are un gust plăcut, care te îndeamnă nu numai la mâncare, ci şi la băuturi. Mai ales aceasta merge foarte bine după ce te-ai săturat cu papricaşul naţional unguresc. Dar dacă mâncarea stâmpără pentru câteva ceasuri foamea, băutura te înveseleşte şi te predispune la multe lucruri, cari pot avea, în anumite împrejurări, efecte şi urmări de durată mai lungă şi de importanţă mai mare.

Dacă papricaşul simplu e atât de ademenitor, îşi poate oricine închipui ce plin de adevărate farmece ar fi fost papricaşul unguresc împănat şi cu situaţii şi funcţiuni politice, din care „inteligheņţa“ noastră nu se îmfruptase încă. Am văzut în articolele anterioare, că terenul pentru coruperea multora dintre „inteligheņţi“ era bine pregătit.

Norocul nostru a fost, că împăcarea ungurimei cu românimea nu era dorită de bărbaţii de stat şi politici maghiari, cari îşi dedeau foarte bine seama că chiar şi numai o umbră de împăcare ne-ar fi folosit mai mult nouă şi le-ar fi slăbit situaţia lor, nu atât faţă de noi cât mai cu seamă faţă de Burg-ul din Viena.

In epoca, care ne-a interesat până acum în cercetările făcute la acest loc, tendinţa maghiarimei de-a se emancipa tot mai mult de sub tutela politică a cercurilor imperialiste din Viena devenise tot mai pronunţată. Intre Budapesta şi Viena târgul se făcea, în privinţa chestiunilor naţionale, totdeauna pe pielea naţionalităţilor, ceeace era sinonim cu pielea bietului român. Dacă Ungaria mai făcea concesii Habsburgilor, aceştia neapărat trebuia să sacrifice naţionalităţile din Ungaria. Prin târguieli de felul acesta, Budapesta reuşi să scoată chestiunile naţionalităţilor cu totul de sub influenţa şi „ocrotirea“, cum mai credeau unii naivi de-ai noştri, a casei domnitoare a Habsburgilor.

Pentru maghiarime era evident, că o împăcare cu românii ar fi însemnat pierderea celui mai puternic „à tout“ în negocierile politico-naţionale cu Viena. Dacă românii ar fi fost împăcaţi, ce argumente mai puteau aduce guvernanţii din Budapesta în strădaniile lor de-a obţine concesii naţionale? Pericolul iredentei daco-române era o sperietoare de efect şi pentru cei din Viena.

Dar din calculaţiile guvernanţilor maghiari n‘au lipsit, de sigur, nici următoarele consideraţiuni:

Impăcarea cu românii ar fi avut. în mod logic, o destindere a raporturilor încordate politice şi o libertate de acţiune mai largă îndeosebi pe terenul cultural şi economic. De această libertate ar fi profitat într‘o măsură mai mare massele românismului. Ţăranii şi-ar fi îmbunătăţit situaţia economică şi o şcoală primară română ar fi luat o desvoltare mai mare.

In privinţa intelectualilor situaţia s‘ar fi prezentat astfel:

Un număr oarecare dintre ei ar fi intrat în diferitele servicii ale statului, alţii ar fi făcut politică. Şi pentru unii şi pentru alţii renegarea neamului ar fi fost o urmare sigură, care desigur că n‘ar fi fost ceva logic, dar era firesc şi în strânsă legătură cu slăbiciunile omeneşti.

Restul intelectualilor, cari n‘ar fi acceptat slujbe la stat, şi aceştia ar fi fost cu siguranţă cei mai mulţi, ar fi devenit adversari şi mai înverşunaţi ai ungurimei.

Evident, că dintre aceste trei ipoteze numai cea dela mijloc prezenta oarecare avantagii pentru scopurile urmărite de guvernanţii dela Budapesta. Dar şi aceste avantajii erau mai mult sau mai puţin problematice, fiindcă şi conţii din fruntea statului ungar ştiau să aprecieze la justa lor valoare pe renegaţi, atât din punct de vedere al naţiunei, căreia i se ataşau, cât şi din punct de vedere al influenţei ce-o mai puteau exercita asupra naţiunei din al cărei sân plecau. Câteva cazuri de renegaţi cum au fost Moldovan, Şeghescu, Burdea cu Ioneştii patronaţi de el, şi mai recent Mangra, le dădeau măsura exactă a câştigului real ce l-ar fi putut avea pe urma renegaţilor.

Celelalte două ipoteze erau clare ca lumina soarelui şi nu mai lăsau nici o îndoială asupra efectelor şi urmărilor lor. Ţăranii ar fi profitat de sigur de binecuvântările împăcărei, dar ei nici odată nu s‘ar fi împăcat cu asupritorii lui de veacuri. Intelectualii rămaşi naţionalişti curaţi ar fi continunat lupta împotriva guvernelor ungare şi glasul lor ar fi avut mai mare ecou la ţărănime decât al celor înfrăţiţi cu ungurii.

Aceasta ar fi fost situaţia în cazul unei împăcări. O situaţie, care în nici un caz nu putea să convină conţilor maghiari, cari nu urmăreau armonizarea socială a naţionalităţilor, ci desfiinţarea acestora prin maghiarizare. Impăcarea cu românii ar fi anihilat însă complet politica de maghiarizare.

O maghiarizare desăvârşită s‘ar fi putut face numai prin desfiinţarea şcolii primare şi celorlalte şcoli româneşti, prin educaţia învăţătorilor dela ţară în spirit maghiar. Aşa s‘a procedat faţă cu şvabii din Banat şi rezultatele au fost cele mai satisfăcătoare.

Lozinca guvernanţilor maghiari nu putea fi deci împăcarea cu românii, ci maghiarizarea lor. Şi fiindcă din partea românilor ofertele de împăcare deveneau tot mai stăruitoare, prim-ministrul Khuen Hédervary se hotărî să pună capăt acestei comedii, care începuse, poate, să-l plictisească sau îi încurca alte socoteli. Şi la începutul lunei Octombrie profită de un articol apărat în ziarul din Budapesta „Pesti Naplo“ în legătură cu tratativele de pace, ca să dea prin oficiosul „Keleti Ertesitö“ următorul comunicat oficios:

„E adevărat că guvernul se află sesizat de mai multe memorii din partea unor fruntaşi români. Guvernul a luat cunoştinţă de ele, dar încă n‘a terminat studiul lor.

„De altă parte nu se poate încă fixa o anumită dată pentru încheierea înţelegerei, pentru că în calea acesteia stau încă foarte multe dificultăţi. Aşa de luni de zile, presa românească duce o vie campanie contra împăcărei, deşi numeroşi oameni politici români îi sunt favorabili. Apoi, în ultimul timp, s‘a produs o desbinare în sânul partidului naţional român şi asta a contribuit la îngreuiarea tratativelor.

„Sciziunea asta se datoreşte împrejurărei că cei mai tineri vor să înlăture de la conducerea organizărei pe cei mai în vârstă fiindcă aceştia, în mare parte, sunt pentru o apropiere de maghiari“.

Comunicatul acesta a fost transmis prin „Agenţia telegrafică ungară“ şi ziarului „Universul“ din Bucureşti, împreună cu un rezumat al celor petrecute înainte. Din „Universul“ a fost reprodus, fără comentarii dar în mod semnificativ pe pagina primă, de oficiosul guvernului „Voinţa Naţională“. Era uşor de înţeles, că cercurile guvernamentale din Bucureşti se bucurau de acest sfârşit.

Guvernanţii din Budapesta erau bine informaţi despre frământările din sânul partidului naţional român. Cele prevestite la sfârşitul comunicatului său s‘au dat curând pe faţă. La 11 Decembrie acelaş an apărea în „Tribuna“ din Arad articolul în care cei din fruntea partidului erau timbraţi de măgari. Focul se deschisese şi atacurile au urmat din amândouă taberele cu o violenţă de nedescris.

Khuen Hédervary conta, probabil, pe această ceartă internă în socotelile sale.

ION BAILA

* * *

NOTIŢE CRITICE

Alte epigrame

Epigrama este — desigur — cenuşereasa literaturii. Aruncată pe nedrept la finalurile coloanelor, ea înlocueşte mai adesea vignetele sau chiar ?... albitura. E — în aceasta chiar — o necinstire, o coborîre a prestigiului unei specii poetice satirice valoroase şi stăruitoare dealungul scrisului universal. E drept că noţiunea în sine a suferit o deviaţiune de sens: dela lirismul pur, la cel preocupat de morală. Acest lucru s‘a întâmplat însă atunci, în chiar sânul literaturii care-i dăduse naştere. Astăzi epigrama îşi păstrează înţelesul secundar: spiritul. De-aici însă a dificultate — aceia a realizării lui depline. Şi tot de-aici un necaz: indivizii cu pretenţii de spirit sunt aşa de numeroşi, încât şi epigrama începe să degenereze în simplă versificaţie, uneori chiar: defectuoasă. De-aici o nouă diminuare a prestigiului acestei speţe poetice care, reprezentată prin realizări prea multe şi dubioase, seamănă neîncredere şi dezorientare. De-aici — obligaţiunea pe care fiecare fiţuică, şi-o impune de a servi — printre altele — şi „epigrame“ iubiţilor şi numeroşilor săi cetitori.

Realitatea e însă cu totul alta: cele mai multe dintre ele, departe de a fi produse ale afectivităţii, dau pe faţă, fie o intenţie batjocoritoare, fie numai nevoia de a glumi. Cercetate de aproape ele se reduc la calemboururi silite, glume efemere sau insulte terre-à-terre.

Cu volumaşul recent al d-lui **I. C. Popescu-Polyclet (RamuriCraiova)**, lucrurile nu stau tocmai aşa. Parcurgându-i cele peste 50 de pagini — am ajuns la încheerea că d-sa nu este nici un debutant, nici un ambiţios — ci un sincer şi pasionat închinător al epigramei.

Natural că nici d-sa nu uită partea foarfecelor (e aşa de greu de umplut chiar 50 şi ceva de pagini), nici d-sa (deşi la a doua colecţiune) nu s'a vindecat de racila jocului sinistru de vorbe, ca în epigrama iniţială :

UNUI BOGAT CARE A MURIT

Că-aveai o blană când trăiai,
Vedeam o lume că se miră,
Azi, însă, eşti în patru blăni,
Şi nimeni nu te mai admiră.

în care spiritul (atât cât poate fi, în asemenea împrejurări fatale) e prea crud spre a nu-şi lua sborul din domeniul poeziei ;

Sau de predilecţia scabrosului (pe care nu vrea să-l boicoteze) ca în următorul catren neîntitulat :

Mă'ntrebi de Igrec casierul
Dacă, să verse o să poată
Suma'nsuşită. Da, o varsă...
Dar după ce va bea-o toată.

în care verbul repetat (cheia spiritului acestei epigrame) constitue o flagrantă călcare a legilor poeziei ; şi câte alte neajunsuri.

Important este însă altceva : faptul îmbucurător că această atmosferă variată lasă să ţâşnească, pe alocuri, unele adevărate realizări în care fineţea şi noutatea spiritului se îmbină cu perfectibilitatea hainei expresive. Iată-le :

D-RULUI THIRON, PROF. UNIV. IAŞI

Thiron, ilustrul om de ştiinţă,
E ca şi Haekel un ateu,
De-aceia tot ce scrie dânsul...
Nu are niciun Dumnezeu !

LUI C. M. AUTORUL VOLUMULUI DE VERSURI „FLACARI"

Citind volumul tău de Flacări
Oricât am fost de indulgent,
Pe drept ţi-o spun : nu are'ntrânsul (1)
Nici o scântee de talent. (2).

LUI A. G. care...(3)

Că mă'njuri prin „Adevărul"
Eu nu fac pe mitocanu
Să-ţi răspund, căci mă răsbună
Cei ce ţi-au cetit romanu.

Va continua d. **I. C. P. Polyclet** să scrie epigrame? Constatările de mai sus ne fac să credem că da. In acest caz, ne-am îngădui un sfat : să-şi restrângă directivele, să se canalizeze în sensul celor citate sau, cel mult, în acela al glumei uşoare.

PAUL I. PAPADOPOL

SINTEZA

Aşa se va numi noua revistă lunară, ce va apare zilele acestea, sub conducerea d-lor G. Nichita şi G. Călinescu, cu colaborări din cele mai preţioase şi într'un excelent tipar. In convorbirea acordată „Vieţii literare" (II, 45, 9 Aprilie 1927), d-l G. C. lămureşte directivele nouei alcătuiri. „Nu e nevoe ca o revistă să aibă numai decât principii, scrie d-sa. Scriitorul în genere, pentru a avea un stimulent continuu de activitate, are nevoe de un entuziasm mereu proaspăt". Dacă, ceeace va întruni în jurul Sintezii, pe scriitori, va fi comuniunea în entuziasm, directiva critică, însă va aplica un relativ dogmatism, înlocuind anume mutaţia valorilor estetice, pe care o profesează d. E. Lovinescu (numai cât, ne-am îngădui să adnotăm, la acest punct, că o istorie literară, cum este aceea a d-lui Lovinescu, se cârmueşte după alte legi de cât un sistem critic), prin mutaţia „idealurilor artistice". Dar să dăm cuvântul d-lui G. Călinescu :

> De aceea, în judecarea operei de artă, ne vom pune dintr'un punct de vedere de relativ dogmatism. Pentru noi, nu valoarea e mutabilă, ci idealul artistic, adică ceeace îşi propun scriitorii în chip deliberat. Dacă unele opere nu mai prezintă azi acelaş interes, înseamnă că nu era vorba de-o valoare reală, ci de o eroare de apreciere, făcută prin raportarea operei la generaţia lui, iar nu la universalitatea spiritului uman. Criticul trebue să fie un raportor al umanităţii, iar nu reporter al oportunităţii.
>
> A admite mutaţia valorilor este a nega posibilitatea criticei. Constatând că ceeace plăcea eri nu mai place azi, înseamnă să te faci ecoul opiniei publice în loc să îndrumezi gustul publicului. Fireşte, nu există un frumos absolut. De asemenea nu avem putinţa să afirmăm eternitatea lui, deşi permanenţa esteticului este o necesitate, ba chiar un postulat al minţii care creiază şi al minţii care judecă. Dar există o literatură care trece peste secole şi care prin aceasta ne dă încrederea în permanenţa ei, prin faptul că include expresia elementară a umanităţii.
>
> Omenirea, în decursul vremilor, neputând reţine toate creaţiile, care se înşiruesc pe diferite trepte de valori, selectează un număr restrâns de opere mai cuprinzătoare de umanitate.
>
> Atât timp cât ne vom păstră aceleaşi forme de percepere ale lumei, acelaş ritm al gândirii, şi nu vom depăşi viaţa psihologică, şi nu vom cădea în viaţa vegetală sau animală, mistica apariţie a Beatricei va trezi în noi, lilială inocenţă.

APOLOGIA CLOWNULUI

D. **Tudor Arghezi,** al cărui verb desvălue întotdeauna taine al căror secret singur d-sa îl deţine, scrie („Adevărul literar şi artistic", VIII, 331, 10 Aprilie 1927) în decursul unei poeme de eliberare, această admirabilă apologie a clownului — „idiot profesional al planetei", cum aşa de graţios şi just îl numeşte d-sa :

> Mi-au plăcut spontaneitatea şi neprevăzutul în această meserie. Un clown e superior unui actor pentrucă nu urmează servil linia unui text străin. Mulţumită denaturării prin obicinuinţă, publicul nu mai simte ridicolul acestei convenţii copilăreşti, dintre un scriitor şi un interpret: unul închipue şi celălalt maimuţăreşte. După cum izbuteşte maimuţa să fie artificial mai sinceră sau mai adevărată, se gradează şi calitatea actorului, care într'o societate activă şi meritorie nu ar avea ce căuta. Actorul e un încântător care străbate marea fără pericol de înec: pe dedesubtul undelor stă gata întinsă plasa care-l ţine la nivel.
>
> Clownul improvizează; el joacă permanent pe firul iute şi ascuţit al unui tăiş de spadă, cu picioarele goale; e mental, original — şi dramatic. Pasul lui încâlcit şi stângaci în mijlocul arenei e mai artistic şi mai bun decât întreaga dramaturgie imitativă. Imaginează, ca să luăm o pildă, un clown în luptă cu o muscă nevăzută, care îi enervează urechea. El naşte musca din nimic şi publicul fără să o zărească o vede. Musca îi dă ocol şi zboară sus pe grinzi. Clownul se ridică ipotetic până la muscă. Clownul o chiamă şi musca vine. I se aşează pe nas: Clownul o goneşte. I se pune pe ceafă: clownul vrea să o surprindă pe la spate. Musca se învârteşte în spirale mari împrejurul clownului şi clownul după muscă şi lupta începe şi e condusă... piept la piept. Când cade, clownul striveşte musca — şi atunci iese din grajduri, printre perdele, călăreaţa de înaltă şcoală. Musca şi clownul a fost o comedie genială, cu care s'a putut compara puţin şi Hamlet...
>
> Eu am izbutit extraordinar în clownul tâmpit. Eram atât de evident tâmpit, încât în timpul jocului meu, foarte simplu şi schiţat cu câteva slabe linii, lojile, stalurile, galeriile şi parchetul urlau de plăcere, în picioare însăş orchestra râdea în hohote în tuburile de alamă. Am fost încredinţat că şi fiarele se vor sfii, cu sensibilitatea lor respectuoasă faţă de prostia adevărată, în prezenţa tâmpeniei mele haotice şi totale. Am intrat în cuşca leilor, montată demonstrativ în mijlocul arenei. Am intrat fără teamă şi fără revolver. Am intrat de 173 de ori cu un egal succes. Puşi faţă în faţă cu neînchpuita situaţie a expresiei mele, leii s'au dat înapoi şi s'au ascuns unul într'altul.

SCRIITORII

☐ Vom avea în curând plăcerea să zăbovim mai îndelung asupra volumului de **Cronici fantaziste neliterare** ale domnului **N. N. Tonitza.**

Semnalăm deocamdată cetitorilor noştri, cărora spiritul şi eminenţa literară a cronicarului nostru plastic le sunt în deosebi ode familiare, apariţia acestui suculent volum, apărut în superioare condiţiuni tehnice. Coperta, nenumărate vignete şi gravuri de o rară sobrietate, datorite autorului, împodobesc acest volum apărut în editura „T. Branişteanu", 129 pagini — lei 100.

☐ „Intâmplarea cea mare în viaţa unui iubitor de trecut, de frumos şi de pierdute idealuri, este o călătorie în Ellada. Deşi titlul este al ultimei bucăţi îl pun totuşi la început, pe copertă, fiindcă în sufletul incorigibilului călător ce sunt, întâmplarea cea mare a zugrumat pe toate cele mici"—este epigraful sub care se deschide noul volum **Intâmplarea cea mare**, ad originalului povestitor **C. Gane,** căruia literatura îi datoreşte până acum, **Amintirile unui fost holeric ; Prin viroage şi coclauri** şi **Pe aripa vremii,** Editura „Cartea Românească" ; 199 pag., lei 100.

☐ **Miresme de departe** e titlul unei delicate plachete de versuri din Elena Văcărescu şi Contesa de Noailles, tălmăcite în româneşte de **A. Pop Marţian** şi **Ştefan Bălceşti.**

Tipogr. „G. N. Vlădescu şi fiul" ; Cjmpulung, Muscel , 51 pag., lei 30.

☐ **Dl. Const Kiriţescu,** directorul general al învăţământului secundar şi autor al acelei extensive Istorii a războiului pentru întregirea României, 1916—1919 — în trei mari volume — a publicat („Cartea Româneasc" 31 pag. : lei 8). conferinţa pe care a ţinut-o la cercul profesorilor secundari din Bucureşti, despre „Societatea Naţiunilor i şcoala".

☐ In Editura I. Brănişteanu va apare în curând un roman al d-lui **Eugen Relgis,** întitulat **„Glasuri în surdină",** din care am publicat un fragment într'un număr recent.

---

1) Aici ne-am permis o uşoară modificare de formă, epigrama fiind, altfel, inaccesibilă.

2) Natural că nu stăruim asupra irealităţii ideologice a acestor citate.

3) Autorul romanului Omul descompus. Credem că e greşeală ; în realitate e : A. F.

ECOURI

INTAMPINAREA „TINERIMII ARTISTICE"

Intâmplările se cunosc deoarece au fost consemnate atât în analele cafenelei cât şi în jurnalul glorios al codului de onoare. Cronicarul plastic al ziarului „Rampa", d. P. Comarnescu, a relatat despre expoziţia „Tinerimii Artistice". Concluziunile d-sale n'au fost pe placul expozanţilor şi unul dintre membri, d. L. Biju a aplicat cronicarului o corecţiune muşchiulară.

Reamintim acestea pentru că sunt, astăzi arhi-cunoscute, pentrucă ele au fost „purificate" de focul a două gloanţe schimbate pe teren şi mai ales pentru a continua. In vreme ce diferendul se îndrepta către singura ieşire — crede-se — cu putinţă, aceea a ieşirii pe teren, cronicarul nostru plastic, pictorul N. N. Tonitza, ale cărui merite şi incalculabile servicii aduse acestei reviste **nu noi, nu aici şi mai ales astăzi,** le vom recapitula; sezisat de această puţin obişnuită şi nouă practică, a scris în marginea acestor întâmplări o cronică de o acută rezonanţă sufletească şi cu o artă pe care în deosebi o posedă.

Nefiind: nici d-sa un simplu reporter, nici noi o simplă foae de informaţiuni, cronicarul nostru a tratat această delicată cestiune cu toate onorurile cuvenite unui atât de rar eveniment. D-sa a privit lucrurile cu gravitate, le-a dezavuat şi le-a ţintuit cu hotărâre pentru că este inadmisibil ca într'o republică de elită cum este aceea a literaţilor şi artiştilor să-şi facă drum anume instincte care, dacă sunt justificabile (ce nu se poate justifica în lumea asta!) nu sunt mai puţin de blamat.

Dl. N. N. Tonitza a privit întâmplarea ca pe o chestiune de moravuri plastice. Cum această regretabilă scenă se petrecu în localul „Tinerimii Artistice" şi cum „Tinerimea Artistică" n'a socotit de datoria sa să dezaprobe gestul agresiv al membrului său, cronicarul nostru a legat lucrurile şi istoric, precât şi artist a zugrăvit o pagină din psihologia estetică a acestei societăţi. Era în dreptul său să o facă, în dubla calitate de pictor şi de cronicar plastic. Dar iată că „Tinerimea Artistică" ne trimite o somaţie, adevărat nu prin portărei, pentru a rectifica o afirmaţiune din cronica d-lui Tonitza. **„Dăm cea mai categorică desminţire afirmaţiunei că cea mai mare parte din membrii societăţii noastre ar fi asistat la conflict. Afară de casieriţa şi servitorul Expoziţiei, care nu puteau fi luaţi drept membrii societăţii, nici un domn membru al „Tinerimii Artistice" nu a fost de faţă"** — glăsueşte adresa societăţii.

Luăm act de această desminţire a cărei autenticitate nu o punem la îndoială, nici un moment. (După cum nu ne gândim nici o clipă de pildă., să comentăm nuditatea acestei informaţii, care ne-ar duce, şi poate inutil, prea departe.

Luăm act, rectificăm şi declarăm că am fi publicat adresa Societăţii, la locul şi în cuprinsul cerut, dacă „Tinerimea Artistică" s'ar fi mărginit numai la atâta, şi dacă, în afară de polemica agresivă, adresa menţionată n'ar fi conţinut, nu suggestii, dar directive dictate, pentru viitoarea alcătuire a acestei redacţii.

Asta nu!

Recomandăm „Tinerimei Artistice" să recitească cronica d-lui N. N. Tonitza. In afară de rectificarea, pe care o acordăm cu justificată generozitate, nimic, din afirmaţiile cronicarului nostru, nu poate fi socotit ca ineleganţă.

Ceeace nu e cazul adresei pe care am primit-o şi a cărei publicitate, ar însemna o gratuită şi nemeritată ineleganţă la adresa noastră.

Atâta vreme cât vom fi în acest loc — şi precât, desigur, omeneşte va fi cu putinţă — ne vom feri, fie să le aplicăm, fie să le primim: ineleganţele.

PERPESSICIUS

REDACŢIONALE

☐ Se înţelege dela sine, că numai volumele ce ni se trimet—şi mai ales acelea pe care le primim — se bucură de atenţia, mai temeinică sau mai fugitivă, a redactorului, în coloanele acestei reviste.

☐ Cum era de prevăzut, faimosul vers din oda către Tahliarch — vides ut alta stet nive candidum Soracte" — tălmăcită în numărul trecut al revistei noastre, a apărut în forma: „Te uită cum **Socrate** stă albit..."

Eroare cu atât mai emendabilă cu cât e mai greu de evitat.

Umbra marei victime a cucutei poate fi mulţumită. Faima lui Socrate nu mai îngădue nici o alta împrejuru-i.

☐ Studiul d-lui **Ramiro Ortiz** continuă în numărul viitor.

SCRIITORII

☐ A apărut la Paris, în colecţia „La Brochure mensuelle", o versiune franceză a „Principiilor umanitariste" ale d-lui **Eugen Relgis**, sub titlul **„Les principes humanitaristes et l'Internationale des Intellectuels"**.

CERCUL „SBURATORUL"

In şedinţa de la 10 Aprilie a cercului **Sburatorului**, d. Braescu a citit un nou act inedit la piesa sa **Ministrul, în curs** de lectură la Teatrul Naţional. D-na Dida Solomon a citit piesa **Invierea lui Iuda.**

D. M. Steriadi a citit traducerea poemului **Cimetière marin** a lui Paul Valéry. Apoi s'au citit poezii din Valéry şi alţi tineri poeţi şi-au citit din versurile lor.

REVISTE

Zilele acestea va apare revista „**SINTEZA**" la care vor colabora rând pe rând d-nii T. Arghezi, G. Călinescu, Perpessicius, Em. Bucuţa, G. Nichita, O. Han, N. N. Tonitza, Sergiu Milorian, Camil Petrescu, A. Maniu, Fr. Şirato, Valerian, Şt. Dimitrescu, etc.

☐ A apărut „**Galeria Artei**", anul 1, No. 3, cu ilustraţii după tablouri de Vera Veslovschi-Niţescu, M. H. Georgescu, N. Vermont, Kimon Loghi, A. Băeşu, Canisius, Artachino, O. Späthe, I. M. Niţescu, G. Chirovici.

☐ **SOCIETATEA DE MAINE** (IV., 13-14, 3 şi 10 Aprilie 1927): „H. G. Wells şi democraţia"" scrie dela Paris d. Ion Breazu, d. **N. N. Matheescu** despre: „Desfăşurarea revoluţiei ruse"; O statistică a românilor ardeleni dela începutul veacului al XVIII-lea" publică d-l **Z. Pâclişeanu**; d. **Ion Băila** îngrijeşte de suplimentul pentru meseriaşi.

☐ **GANDUL NOSTRU** (VI, 3, Martie 1927):

D. **Sandu Teleajen** începe o mare nuvelă „Muguri în cenuşe..." al cărei sfârşit îl aşteptăm, pentru a ne pronunţa. Despre „Bucureştii antebelici" schiţează d. **Paul I. Papadopol**, un început de amintiri.

☐ **BRAZDA** (I. 1, Mart. 1927):

Apare la Călăraşi, ca revistă culturală a Universităţii populare „Ialomiţa", — sub direcţia d-lui **V. V. Stanciu.** In numărul prim colaborează: **Dimitrie Gusti, Nichifor Crainic, Dem. Dobrescu, I. F. Buricescu**, etc., etc.

DIN STRAINATATE

☐ Comitetul „Asociaţiei criticei literare" s'a întrunit acum câteva zile, conform hotărîrii luate de a indica în fiecare lună o listă de lucrări demne de discuţie. Iniţiativa aceasta, care a dat naştere unor violente discuţii în presa franceză, stârnind mai ales furia cunoscutului critic al ziarului „Le Temps", d. Paul Souday, n'are alt scop decât de a adresa procesul verbal al conversaţiunilor schimbate între scriitorii specializaţi, prin profesiunea lor, de a se întreţine asupra cărţilor pe cari le-au citit.

Pentru luna Februarie, cărţile de mai jos au fost aduse în discuţie la adunările lor:

Poezie: **Le bar d'escale** de Louis Branquier.

Romane: **La Cévenne embrasse le violier d'amour** de Pierre Devoluy; **Tels qu'ils furent** de Edouard Estaunié; **Thérèse Desqueyroux** de François Mauriac; **La belle captive** de Jeanne Ramel-Cals.

Essais: **Le gant de crin** de Pierre Rèverdy, **Les idées de Claude Debussy** de Léon Vallas.

Istorie: **Blaise de Montluc** de Joseph le Gras.

Traduceri: **Le Cygne Noir** a scriitorului englez Ernest Pascal.

Diverse: **Le geste de la branche rouge ou L'liade irlandaise** de Roger Chanviré.

Premiul de literatură colonială (4500 fr.) a fost decernat d-nei Ch. Chivaz Baron pentru cartea sa: **Confidences de métisse.**

Din suma care i-a revenit odată cu căpătarea premiului Nobel, Bernard Shaw a pus bazele unei fundaţiuni literare, anglo-suedeze.

Shaw a stipulat că fondurile trebue să fie întrebuinţate numai în scopul de a face cunoscută în Anglia, literatura şi arta suedeză.

Scopurile fundaţiei spun statutele că sunt încurajarea raporturilor culturale între Suedia şi imperiul britanic prin răspunderea cunoştinţelor şi aprecierea literaturii şi artei suedeze în lumea engleză.

Patronajul acestei „Anglo-Swedish Literary Foundation" a fost acceptat de Principele moştenitor al Suediei.

Directorul muzăului naţional din Stockholm, dr. Axel Gauffin, a acceptat să fie consilier pentru chestiunile de artă. B. Shaw a cerut ca toate operele lui Strindberg să fie traduse în englezeşte, ceeace se va face în curând.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

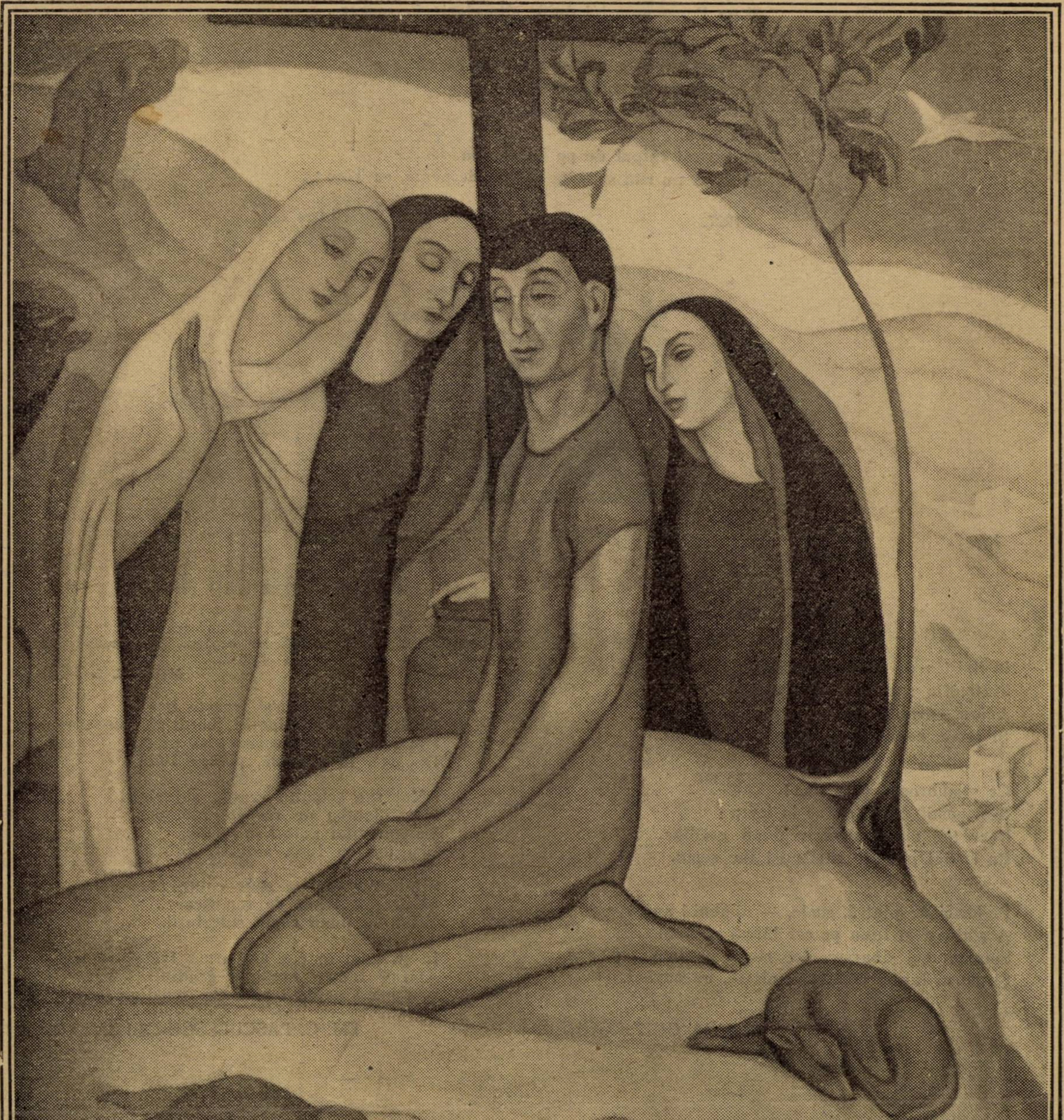

ROMEO STORCK: COMPOZIȚIE (Salonul Oficial)

An. XLIII, No. 17.

Rugă de Paşti

Desleagă-mă Părinte de ce-am jurat să fiu
Şi iartă-mă că'n viaţă n'am fost de cât ce sunt --
Un cântec prea de vreme, sau poate prea târziu,
Un ropot scurt de ploaie
Şi-un mic vârtej de vânt.

Desleagă-mă de vina de-a fi'ncercat să fac
Granit din cărămidă
Şi bronz din băligar,
Colan de pietre scumpe din sâmburi de dovleac
Şi-un Pegas cu-aripi duble, din clasicul măgar...

Şi iartă-mă că'n viaţă n'am fost de cât aşa
Cum te-am crezut pe tine
(Deci cum credeam că-i bine)...
Azi însă,
Şterge-mi chipul de pe icoana Ta
Şi fă să nu mai seamăn de loc, de-acum, cu Tine !...

1927. ION MINULESCU

Seară

In liniştea de seară, mor zefirii...
Plutind, o rază sue către cer...
Adorm zdrobiţi de vise trandafirii,
Şi crinii, cavaleri de noapte, sorb eter.

Ce somnoroasă e lumina!
Toţi pomii dorm adânc în lemn ;
Doar teii singurateci, veghind grădina,
Cu crengi plecate ritmic îşi fac semn.

Pe bănci de piatră, goale, — nimeni ! aproape
A adormit şi luna pe cer lângă pământ.
Singurătatea doarme, departe,... pe lume,... pe ape...
Şi numai inima mea bate, uitată, un cuvânt.

VIRGINIA GHEORGHIU

Moartea lui Iuda

Şi aruncând arginţii în templu se depărtă, şi mergând se spânzură.
Matei 27. 5.

Sub cruce Domnu'şi înoeşte truda
In drum spre Golgotha, bătut de bice ;
Din răni şiroaie roşi'ncep să pice...
Departe, în grădină, plânge Iuda.

...Mai sus se'nalţă crucea suferinţii
Iar Golgotha de răcnete răsună...
Lumina zilei gata-i să apună,
Şi'n templu Iuda asvârli arginţii.

Se'ntoarce iar pe căile căinţii
Şi-aleargă frânt de remuşcare...
Voind să pună capăt suferinţii,

In ştreang, în cea din urmă frământare,
Atârnă Iuda'n crengile grădinii...
Şi'n taina nopţii-l plânseră măslinii.

EM. C. PASCULESCU-ORLEA

Capodoperile Liricei Italiane

II

„BALADA DIN SURGHIUN" A LUI GUIDO CAVALCANTI

„Dolce stil nuovo" al Italiei, floare fără pată a neamului, păstrată nemolipsită de vre-o atingere barbară între văile luminoase ale Apeninului bolognez, culmile falnice ale Umbrei verzi şi colnicele molatice ale Toscanei, „acea mai sfântă Italie" atât de dragă lui Carducci; **dolce stil nuovo"** al Italiei, floare fără faţă a spiritului, care în scurtă desfăşurare a unui sonet, cuprinzi atâtea comori de ştiinţă severă (**filozofia tomistică şi ştiinţa juridică bologneza**), atâta rafinare în obiceiurile elegante (teorii **de dragoste ieşite din Ovidiu şi din poezia provenţala**), atâta spontaneitate a inspiraţiei (**„când dragostea mă inspiră** a spus **DANTE IN PURG.,** XXIV, 51-52) atâta curăţenie în simţirea religioasă şi atâta de omenesc avânt mistic; **dolce stil nuovo"** al Italiei răsărit în umbra arcadelor severe ale doctei Bologna, răsărit la Florenţa în vremea în care

„poporul întreg era cavaler"

şi

„**triumful
dragostei trecea între casele crenelate
în piezele înveselite de marmure
albe, de flori şi de soare; şi „O nor
ce-în umbra dragostei te stingi —**

— cânta Dante — zâmbeşte!" : —

„dolce stil nuovo" al Italiei, simt, (în timp ce mă pregătesc să vorbesc de poesia ta îngerească şi suspinătoare) ca un freamăt de dalbe aripi de înger în preajma mea, văd pe Beatrice înălţându-se la cer într'un alb şi lucitor stol de îngeri aducându-i slăvire, şi îmi spun iară în mine dulcile cuvinte ale lui Dante:

„Îmi închipuiam că privesc către cer, şi mi se părea că văd o mulţime de îngeri cari se înturnau în sus şi aveau naintea lor un norişor nespus de alb. Şi mi se părea că aceşti îngeri cântau slava şi cuvintele cântecului lor mi se părea că sună astfel: „Slavă întru cei de sus"; şi alta nimic nu auzeam.

Cuvinte cu deosebire sugestive tot pe atât în **proză** cât şi în **versurile** din „Viaţa nouă":

**„Nălţam privirea mea scăldată'n la-
[crămi,
Şi întrezăream, de parcă-ar fi plouat cu
[mană.
Pe îngerii ce se-nturnau în sus spre cer,
Şi-aveau 'naintea lor un norişor
Spre care toţi strigau: SLAVIRE ŢIE;
Şi de-ar fi spus şi altceva vi l-aşi fi spus!**

(Vita nuova XXIV, caunz. Donna pietosr, vv. 25—30).

Cu această scenă ruptă par'că din rai şi totuşi în aceleaşi timp omenească, în care sufletul doamnei iubite se înalţă — în imaginaţia poetului — la cer sub forma unui nouraş alb, în mijlocul unui cor de îngeri proslăvindu-l, aţi intrat în atmosfera poetică a **stilului nou** care e prima formă artistică într'adevăr naţională a poeziei italiene.

Dar nu ajunge să fi intrat. Să citim un **sonet tipic** al **„dolce stil nuovo"** şi vom înţelege şi mai bine.

Sonetul e, bineînţeles, de **Dante**, cel mai mare poet al **noului stil**, şi e atât de **cunoscut, că a fost tradus şi în româneşte de câteva ori:**

**Tanto gentile e tanto onesta pare
la donna mia quand'ella altrui saluta
ch'ogni lingua divien tremando muta
e gli occhi non l'ardiscon di guardare.**

**Ella sen va, sentendosi laudare,
benignamente d'umiltà vestuta;
e par che sia una cosa venuta
ci cielo in terra a miracol mostrare.**

**Mostrasi si piacente a chi la miira,
che dà per gli ochii una dolcezza şi core,
che 'ntender non la può chi non la prova.**

**E par che della sua labbia şi muova
uno spirto soave e pien d'amore
che va dicendo all'anima: — Sospira**

Cum vedeţi doamna ia aci forma şi înfăţişarea **îngerului.** Aceast(femeie **îngerească** e una din caracteristicile cele mai originale ale **noului stil.** Celelalte le putem găsi arătate cu îndestulă claritate şi exactitate în pasagiul de mai jos al lui **VITTORIO ROSSI** (Storia della **letteratura** italiană. **Milano,** Vaillardi 1905, I, 76).

„La vederea doamnei iubite o tremurare trece prin inima îndrăgostitului, o zăpăceală îngrozitoare îi cuprinde întreaga fiinţă; se simte aproape de ceasul din urmă şi adesea chiamă moartea ca pe o mântuitoare. Sau o fericire nespus de plăcută cuprinde inima sa extaziată, care, tinzând spre unirea sufletească cu inima iubitei, se ridică către cer. Şi iată doamnele cântate de poeţii **noului stil,** apărându-ne ca nişte întruchipări aburii înconjurate de un nimb de glorie, asemănătoare cu acele figuri de Sf. Fecioare şi de sfinţi pe cari pictorii secolului al 13-lea şi al 14-lea le înfăţişau pe fondurile azurii sau aurite. Lor ,umile şi zâmbitoare, li se închină şi le proslăvesc aerul, pământul, oamenii; cine le vede nu mai poate să vorbească atât de puternic e avântul cereştii atracţii, şi se simte stăpânit de o neînvinsă dorinţă de a face bine".

Si **BERTONI** în Il Dugento p. 168:

In doamna cântată în noua poesie e aproape o oglindire cerească şi în idealizarea femeilor de către **„dulcele stil"** e mai mult decât o rază a cultului Sf. Fecioare, reînoit tocmai prin timpul acela în Occident. Acea înfricoşare a lui Dante şi a lui Guido Cavalcanti la vederea doamnelor lor, atât de gingaş redată în versurile lor ca unul din efectele produse de vederea doamnei iubite aminteşte

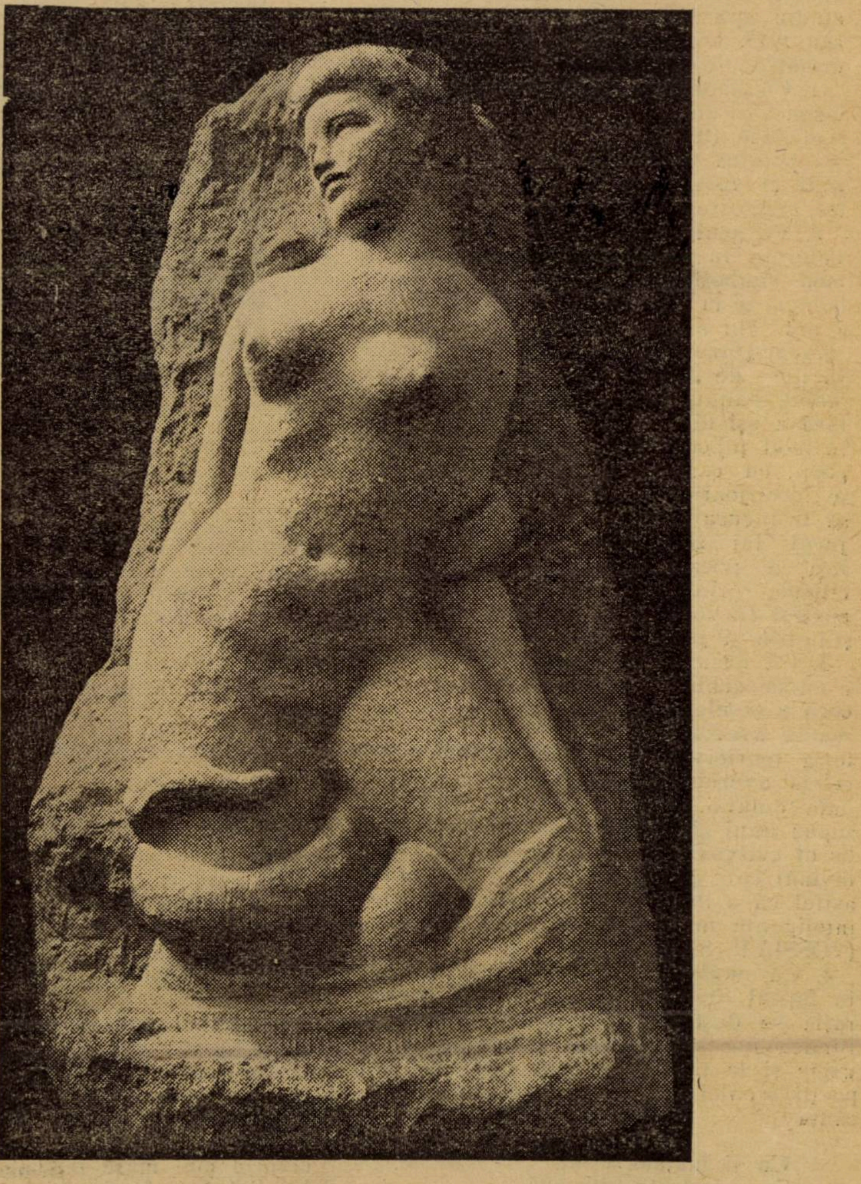

CORNELIU MEDREA : NUD

în deaproape groaza adâncă şi tresăririle fără de veste ale misticilor la gândul Fecioarei. Bernard di Clairvaux, unul dintre cei mai adevăraţi **„cavaleri ai Mariei“**, cum erau numiţi, se adresează Fecioarei, cu emoţia unui amant, şi Sf. Bonaventura scrie în onoarea Fecioarei versuri de un adânc lirism, ceeace face din religie un izvor însemnat de poezie, ce aminteşte că tocmai atunci arta înalţă la cer în cinstea Mariei, acele minuni de clădiri ce sunt catedralele din Siena (1248) din Orvieto (1290) şi în Florenţa Santa Maria Novella (1279) şi Santa Maria del Fiore (1298). In Dante (şi de altfel şi în poeţii **stilului nou)** această tindere spre misticism îşi scotea hrană şi dintr'o educaţiune franciscană de netăgăduit. In nehotărîre, în îndoeli, în disperări, chipul doamnei iubite apărea nouilor poeţi ca un conducător gingaş şi sigur către bine şi ca un isvor de îndemn sufletesc necunoscut înainte. Ea are menirea pe care Sf. Clara o avea faţă de Sf. Francisc: arată poeţilor o lume nouă de sentimente şi idei şi îi înalţă în contemplarea fiinţei desăvârşite a dragostei lor“.

In ultimii ani **„dolce stil nuovo“** a fost îndelung şi cu deamănuntul cercetat în problemele sale de frunte, atât asupra formaţiei cât şi asupra evoluţiei, de către mulţi oameni de seamă ca Vittorio Cian, Liborio Azzolina, G. A. Cesareo, Karl Vossler, Paolo Savij-Lopez, Giulio Salvadori, Giulio Bertoni şi de mine într'un studiu apărut în „Viaţa nouă“ din 1912 sau 1913. Din aceste studii se pot trage următoarele concluzii:

1. Că **„dolce stil nuovo“** se naşte la Bologna într'un mediu îmbibat de doctrină scolastică **(tomistică)** şi-şi găseşte expresia poetică în canţona lui **Guido Guinicelli** († 1226) care începe: „Sufletul ales adăposteşte totdeauna pe Amor“.

2. Că emigrarea poesiei italiene dela Palermo la Bologna poate fi explicată în **mod simbolic** prin prinderea de către bolognezi la 1249 în lupta dela Fossalta, a unui fiu a lui Frederic II, anume **Enzo, rege (jude) al Sardiniei,** pe care îl ţinură timp de 22 de ani într'un prizonierat blând, dându-i voe să meargă ori unde, fără a eşi din Bologna, şi să-şi petreacă în mod plăcut timpul între muzicanţi şi poeţi, cu cari, poet el însuşi, îi plăcea să se înconjoare. Se poate că exemplul său să fi încurajat pe docţii bolognezi din jurul lui să încerce a face poezii. Ieşi o poezie deosebită de cea siciliană, prin faptul că se resimte de mediul filozofic **(scolastic** adică **tomistic)** ştiinţific şi juridic, în care se formă.

3. Că baza filozofică a **dulcelui stil nou** e cu deosebire **tomistică** în opoziţie cu a**ceea a şcoalei siciliene** care era mai cu seamă **averoistică,** ceeace reprezintă victoria teoriei **liberului arbitru** contra aceleia averoistice şi fataliste care atribuia omului un **„intellectus possibilis“** supus unui **„intellectus purus immaterialis et activus** (cu alte cuvinte **inteligenţa divină)** care putea sau nu să-l lumineze, astfel că e limpede că cu această teorie inteligenţa umană pierde orice libertate **(VOSSLER, SALVADORI).**

4. Că **noutatea dulcelui stil,** nu consistă în faptul că nu cântă decât când inspiraţia se deşteaptă în inima poetului, fiindcă această tendinţă exista în germene şi la trubadurii provenţali şi la poeţii şcoalei siciliene, dintre cari unul cântă:

Ca şi fântâna plină
Ce se'mparte întreagă,
Astfel inima-mi cântă.

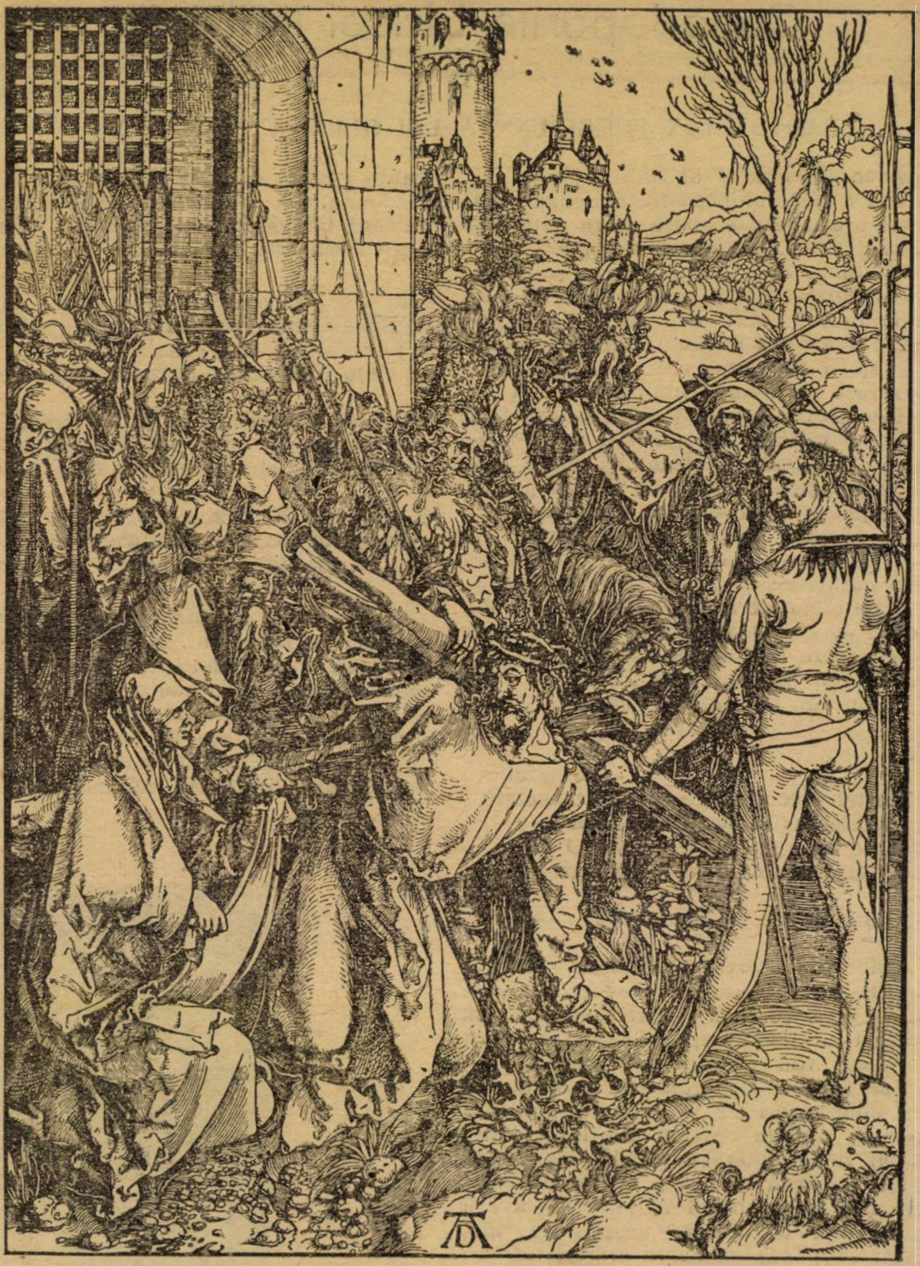

A. **DÜRER:** ISUS DUCAND CRUCEA (1504)

5. Că şi ideia doamnei devenită înger se regăseşte câte odată în trubadurii provenţali şi în unii poeţi siciliani, mai cu seamă în acele forme poetice deosebite (prov. **„planhs“**, it. **compianti** rom. **jeluiri)** în cari poetul plânge moartea doamnei iubite şi se complace închipuindu-şi-o înălţată la cer între îngeri şi sfinţi.

6. Că la ivirea **doamnei-înger** a ontribuit reînoitul cult al Fecioarei şi mişcarea franciscană.

7. Că deaceia nu se poate vorbi pe drept despre **dulcele stil nou,** de o revoluţie (teoria CIAN) ci mai de grabă ca de o **evoluţie poetică** (teoria **SAVJ-LOPEZ).**

8. Că **„dolce stil nuovo“** e **nou** întru cât exprimă o stare de dorinţa mistică, intermediară între **dragostea pământească (a fiinţei create)** şi acea **cerească** (a lui **D-zeu**), şi pe care poetul încearcă să o compue transformând femeia iubită în înger; şi e **dulce:**

a) din cauza unei oarecari infiltrări de **forme populare;**

b) pentru că s'a uşurat de mult **balast doctrinar şi erudit;**

c) prin mai mare **îndemânare tehnică** dobândită **în mânuirea versului şi a rimei,**

d) în fine printr'o oarecare **sinceritate** şi **spontaneitate** de **formă** şi **expresie** care totuşi nu ajunge totdeauna expresia artistică şi câteodată se reduce la o simplă mărturie a acelei dezbinări mistice de care am vorbit şi care ar fi totdeauna poetică dacă câte odată n'ar rămâne parcă înăbuşit sub greutatea elementelor filozofice netrecute prin sentiment, şi păstrând prin aceasta înfăţişarea de material brut de natură cu totul abstractă şi prin aceasta cu desăvârşire **antipoetic (ORTIZ).**

Toate acestea erau necesare de ştiut înainte de a ne încumeta la citirea unei poezii de **GUIDO CAVALCANTI** († 1300) care face parte din şcoala **dulcelui stil nou,** pentru a-l putea încadra **istoriceşte** în epoca sa, şi numai după aceia să fim în măsură să-l preţuim **esteticeşte.**

BALADA DIN SURGHIUN

I. Cum nu mai sper să mai revin vr'odată, baladă mică, în Toscana, mergi tu, uşoară şi gingaşe, de-adreptul către draga mea, ce din curtenia ei te va primi cu multă cinste.

II. Vei duce veşti de suspine, pline de

durere şi de multă teamă ; dar te fereşte să nu fii văzută de cei duşmani pornirii alese. căci sigur spre năpasta mea ai fi oprită, şi-aşa răstălmăcită că pentru mine ar fi cu supărare, şi după moarte chiar plânset şi durere nouă.

III. Tu vezi baladă mică, cum moartea atât mă pridideşte încât mă lasă viaţa, şi simţi ce tare inima îmi bate la cele ce gândesc simţirile mele. Atât de mistuit e trupul meu că nu mai pot mai mult să sufăr : de vrei să mă slujeşti, ia-mi cu tine sufletul. — mult te rog de aceasta — când va ieşi din inimă.

IV. Vai, mică baladă, prieteniei tale îi dau în seamă sufletul meu înfiorat de moarte : poartă-l cu tine, să-ţi fie milă !—la doamna cea frumoasă la care te trimit. Vai, mică baladă ! să-i spui, când îi vei fi înainte, cu suspine : „Această roaba a ta, vine să stea cu tine, plecată dela acela, ce fu rob al iubirii“.

V. Tu glas înfricoşat şi firav, ce porneşti plângând din inima îndurerată ; cu sufletul şi cu cântarea (balada) aceasta, mergi de-i grăeşte despre mintea-mi nimicită. Găsi-veţi o domniţă'ncântătoare, cu înţelepciune atâta de plăcută, că vă va fi spre desfătare ; neîncetat să vă găsiţi în preajma-i.

Suflete, slăveşte-o totdeauna, cum i se cuvine.

Aşa cum Michelangelo în avântul său de dragoste către tot ce e frumos, dase câte o poreclă poetică tuturor bisericilor din Florenţa şi din împrejurimi, cari pentru el nu erau reci clădiri de piatră, dar fiinţe vii şi reale până într'atât că numia fermecătoarea biserică a lui San Miniato, sclipind cu marmurile sale albe şi negre printre măslinii unei din cele mai line coline ale Toscanei, cu numele sugestiv de **bella Villanella** frumoasa ţărăncuţă) ; tot aşa m'aş simţi eu îndemnat să dau acestei balade a lui Cavalcanti dulcele nume de **„Appassionata“** sau **„Sospirosa“**, dacă aceste adjective nu ar fi fost banalizate de sentimentalismul bolnav al romanticilor decadenţi.

Nu ! Nu ne găsim în faţa unei compoziţii literar şi fals plângătoare, contra cărora cu drept cuvânt se ridică **Carducci** în **Intermezzo :**

De-aş putea să plâng de o clopotniţă
Asemeni scumpului meu Edmond, 1)
Aşa încât să se coboare plânsul meu,
gingaş botez asupra lumii !“

Nu, nici când un **cântec de lebădă** n'a fost mai sincer, decât acesta a lui Cavalcanti , nicicând vr'o inimă de poet n'a cântat cu mai mare sinceritate despărţirea de viaţă, de patrie şi de dragoste ! Guido Cavalcanti simte că moare. Mândrul cavaler, care, în violenţa urei sale, lua cu asalt cu un „giavellotto“ în mână, casa Donati, şi, de cumva la preumblare întâmpina vr'un duşman, vâra calul în el cu spada ridicată să-l rănească ; Guido Cavalcanti simte de rândul acesta că este încolţit (**„mi stringe“**) de Moarte ; simte sfârşindu-i-se puterile, nu mai speră de a se întoarce în ceeace un alt poet al dulcelui stil nou, **Cino da Pistoia,** numeşte : „ţara dulce a Toscanei gingaşe, unde se văd frumoase flori în orice luni“; se simte singur în ţară străină, singur cu Moartea ce-l **strânge,** mica baladă căreia se încredinţează, şi gândul doamnei sale, ce nu-l părăseşte nici măcar în ceasul din urmă ! Se simte singur, şi se teme de singurătate, de singurătatea ce-l înconjură în ultimele clipe de viaţă pământească, şi mai mult de acea altă singurătate şi mai rece, făcută mai înspăimântătoare de suflul **necunoscutului,** în care se va regăsi în curând. Totul îi vorbeşte de moarte ; slăbiciunea pricinuită de boală, tremurul pe care îl strecoară în oase frigurile, desnădejdea spirituală care-l face să nu mai nădăjduiască să revadă Toscana sa, discursurile ascunse (aproape în şoapte) pe cari le ţin între ele **suflurile lui vitale,** ca nişte rude ce iau ultimele hotărâri pentru înmormântare ! Guido Cavalcanti suferă, Guido Cavalcanti moare ! Unde mai e elegantul cavaler care strânge în juru-i o întreagă **curte de dragoste** rafinată? Guido Cavalcanti meşter de cavalerească eleganţă şi autor al acelui **„Trattato di servire“ :** Guido Cavalcanti care mustra pe Dante pentru **simţirea lui prea vulgară“** şi că se adună cu **„plicticoasa lume“** şi îndepărta din ceata distinsă pe **Lapo Giani** cari se făcuse nedemn? E ceasul trist în care **viaţa se decolorează.** Desigur că un tremur de teamă trece şi prin poezia de mai nainte a acestui poet stoic şi gânditor epicurian, pentru care dragostea e vijelie fără frâu ce împrăştie, înclină şi nimiceşte totul, când năvăleşte în inimă ca într'o cetate duşmană :

Cine-i aceasta, ce vine, încât oricine o priveşte.
Şi face ca să tremure de claritate aerul?

Desigur că Moartea îi era de faţă în gândul său chiar şi în eleganţele vieţii cavalereşti, dela care obişnuia să se depărteze din când în când pentru a se plimba singur şi pe gânduri prin mormintele din Santa Reparata. Pe când Dante, obosit de lacrămi şi suspine, se lăsă momit de cântul sirenelor vieţii şi visează călătorii închipuite cu prietenul său şi cu doamne gingaşe într'o corabie fermecată care brăzdează fără pânze şi fără rame marea şi în care să vorbească numai de dragoste şi să se bucure de tovărăşia prietenilor şi doamnelor iubite;—spiritul lui Cavalcanti e trist, şi la sonetul prietenului său :

„Guido, aş vrea ca tu cu Lapo şi cu mine
Să fim răpiţi ca prin farmece
Şi puşi pe o corabie ce la oricare vânt
Ar luneca pe mare după voinţa voastră

(Va urma)

RAMIRO ORTIZ

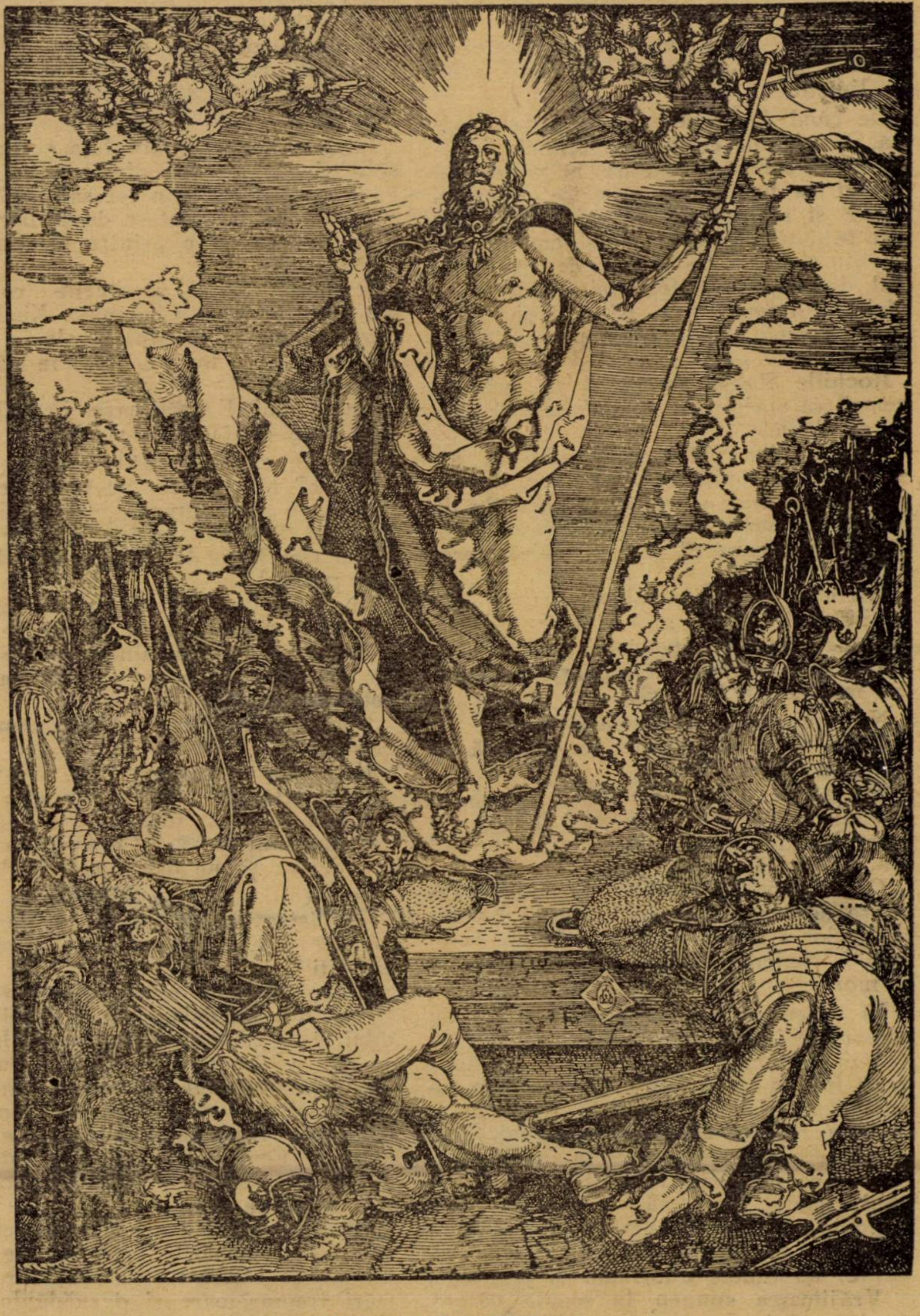

A. DÜRER : INVIEREA

---

1) Face aluzie la Edmondo De Amicis.

STASSA

Broderie pe o canava muzicală de Szuk.

MOARTE PENTRU STASSA !

Strigătul pornește din mii de gâtlejuri și se împrăștie ca un freamăt prin întregul ținut.

O mamă își strânge cu grijă sălbatică copilul la sân și strigă răgușit :

Moarte !

Ochii mari și cercuiți ca două urme de ventuze ai Stassei i-au scos din minți bărbatul.

O codană cu părul lăsat pe spate, frământă între degete un colț de batistă și murmură printre dinți : **Moarte !**

Gura roșie ca o rană proaspătă a Stassei a mușcat adânc în inima logodnicului ei.

O bătrână cu glasul stins și cu mâinile tremurânde, schițează numai cu buzele un cuvânt :

Moarte !

Părul negru ca iadul al vrăjitoarei i-a întunecat mințile feciorașului, un țânc abia de șaisprezece ani.

Și vrajba împotriva Stassei creste și tulbură apele ținutului odinioară atât de liniștit.

De când s‘a pripășit pe la ei vrăjitoarea, cu glas de cristal, cu ochi de jăratec și cu mâini de mătase, neliniștea s‘a furișat ca un tâlhar prin toate casele. Chiar și sufletele cele mai închise au fost tulburate de apariția ei, amestec de straniu și firesc, de brad și de cer. Când aud din depărtare foșnetul rochiilor ei, bărbații, începând cu bătrânii și sfârșind cu copiii, lasă lucrul și ascultă înfiorați.

Rochiile Stassei freamătă ca vântul, susură ca apele, țipă ca bufnițele și cântă ca lăutele.

Femeile s‘au plâns primarului și au cerut să fie gonită din satul lor, dar el ridică din umeri și spuse că chestiile de inimă ale oamenilor nu-l privesc. Deznădăjduite, merseră de se jeluiră preotului.

Părintele le vorbi blând, amintind de cuvintele Domnului : „Iubește pe aproapele tău, ca pe tine însuți, pomeni de Maria din Magdala și le povățui să intre mai des în biserică.

Nu mai încăpea îndoială, străina îi vrăjise și pe ei. Atunci se adunară în taină și ținură sfat.

S‘o gonească cu pietre ! S‘o prindă în timpul nopței și să-i smulgă părul, cu care le-a înebunit bărbații ! S‘o ucidă ! Da, s‘o ucidă !

Ochii femeilor aruncau în noapte rachete de ură. Dinții scrâșneau și blestemele lor îngânându-se cu vântul, intonau o simfonie bizară. Simfonia urii și a morții.

In timpul acesta, vrăjitoarea ședea cu picioarele încrucișate pe pământ în cortul ei dela marginea satului și mesteca ceva într‘un vas rotund, pus pe niște pirostrii. Pe chipul ei arămiu, flăcările aruncau reflexe albastre și verzui, cari îi alunecau ca niște șerpi în jurul gâtului și se pierdeau în distanța dintre sâni. Vântul făcea să troznească din când în când crăcile uscate, cari alimentau focul și lichidul din vas începea să cânte, un cântec adormitor și monoton.

Vrăjitoarea spunea în șoaptă câteva cuvinte și într‘un ungher începea a se svârcoli o mogâldeață neagră. Tabloul o înfățișa așa cum o văzuseră mai de multe ori ochii indiscreți ai femeilor învrăjbite.

Nu lipseau nici cazanul cu buruieni vrăjite, nici descântecele și nici capra neagră, care venea pe coș să-i execute poruncile.

De spaimă, femeile baricadau noaptea uși și ferestre și ardeau tămâe la gura hogeacului.

Acum soarta Stassei s‘a hotărît.

Femeile uitate de bărbații și iubiții lor, de la ivirea vrăjitoarei, au jurat s‘o ucidă și aleargă acum răcnind într‘un glas, s‘o caute.

In fața cortului se opresc, puțin speriate de gândul lor ucigaș și nimeni nu are curajul să intre. Se îndeamnă una pe alta și în cele din urmă bagă de seamă, că bordeiul e gol. Ar scotoci ele prin toate colțurile, dacă n‘ar da cu ochii de mogâldeața, care se mișcă la zgomotul produs de vocile lor.

— Necuratul ! strigă una și toate încep să se închine deodată.

Intr‘o clipă locul din fața cortului s‘a golit și ele aleargă din nou, ca niște furii dezlănțuite prin tot satul. Căsuțele adormite nu adăpostesc decât bărbați și copii. Stassa nu e printre ei. Unde e ? Unde e ?

Scotocesc toate scorburile copacilor din pădure, toate văgăunele. Nimic. Deodată zăresc în capătul șoselei o siluetă de femeie cu o torță aprinsă în mână. Să fie o arătare ?

Nu. E ea ? E vrăjitoare. Femeile pornesc spre dânsa ca o vijelie.

Dar de ce au amuțit urletele lor de izbândă ? De ce s‘au dat înapoi cu zece pași și au dus îngrozite mâinile la gură. In locul Stassei, sta în fața lor însăși Maria din Magdala, despre care le vorbise preotul.

Cu părul despletit, cu trupul înfășurat în văluri cenușii și cu picioarele goale.

— Ce vreți de la mine ? le întrebă ea, iar glasu-i semăna cu sunetul unui clopoțel de argint.

Nimic, prea sfânto ? Noi o căutăm pe Stassa !

Un hohot de râs puternic, făcu să-i se stingă torța din mână și un glas cunoscut izbi urechile femeilor :

— Eu sunt Stassa ! Ce aveți cu mine ?

— Vrem să ne dai înapoi bărbații !

Stassa le răspunse blând :

— Păstrati-i ! Eu nu fac nimic pentru a-i atrage. E vina mea dacă nu știți să-i păstrați ?

Atunci femeile uitară și de viziunea Mariei din Magdala și de cuvintele preotului și se năpustiră asupra ei, lovind-o cu pietre. Cu hainele sfâșiate, cu părul pe jumătate smuls. Stassa se târî până la bordeiul ei și bâjbâii cu mâna prin întuneric. Dintr‘un ungher se auzi un scâncet. Femeia se îndreptă într‘acolo, scoase din petece o făptură mică, albă și o alipi de sân...

Când se crăpă de ziuă, satul întreg fu sculat de chemările prelungi ale clopotului, dela bisericuța din deal. Erau chemări tremurătoare și deznădăjduite ale clopotului, dela bisericuța din deal.

Erau chemările tremurătoare și deznădăjduite, ca acelea ale unei mame la patul copilașului care trage să moară.

Femeile alergară cele dintâi să vadă ce s‘a întâmplat, dar se opriră îngrozite, în prag.

Icoana, lucrată în argint, a Mariei Magdalena lipsea dela locul ei și un Christ zăcea sfărâmat în bucăți, alături de locul unde fusese icoana.

Se aruncară cu fruntea la pământ plângând și cerând ertare Domnului, apoi se duseră acasă și punându-și haine cernite, porniră în procesiune, către bordeiul Stassei.

In lumina încă cenușie a dimineții, toate lucrurile luară altă înfățișare.

Cazanul pus pe pirostrii nu era decât un vas pe fundul căruia se mai aflau câteva frunze uscate de ceai.

Capra neagră era un morman de zdrențe, în care fusese înfășat copilul și coșul blestemat nu exista decât în imaginația femeilor.

Un scâncet slab le făcu să tresară. Intr‘un colț al bordeiului, o fetiță pocăltită de foame, sucea între gingii gurguiul vânăt al unui sân de mult înghețat de sărutul pătimaș și definitiv al morței.

Preotul o luă în brațe și o scoase din bordei.

Copila avea părul des și negru, ochii cercuiți ca două urme de ventuze și mâinile nespus de moi.

Fu botezată chiar în ziua aceia tot cu numele de Stassa.

După cincisprezece ani, pântecul Stassei rodi și fiindcă ea își dete sufletul în mâinile Domnului, preotul îi boteză copilul, care era tot o fetiță cu numele de Stassa.

Femeile satului aveau acum părul alb și mintea coaptă și înțeleseseră de mult că femeile cari au iubit, nu au o singură viață, și că aceia pe care o uciseseră nu era decât victima frumuseții ei fatale.

De aceia copilele lor n‘au mai ucis cu pietre pe vrăjitoarea generației lor și icoana Mariei Magdalena, și-a regăsit locul în biserică.

SARINA CASSVAN-PAS

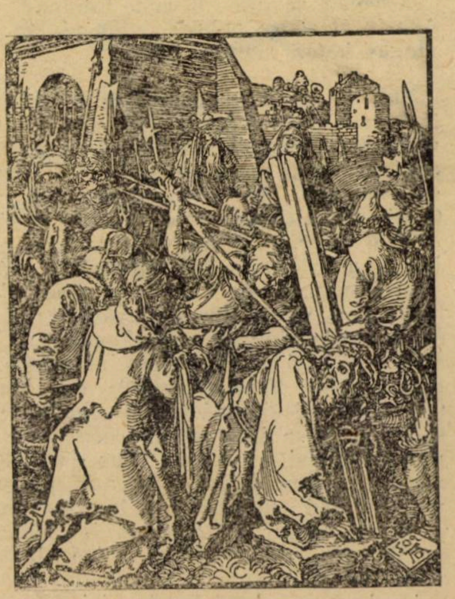

A. DÜRER : ISUS SUB CRUCE (1509)

CARTE DE POVESTIRI POPULARE

Naufragiul Planetei

de ION CALUGARU

In scobitura din marginea târgului, încercuită de dealuri ce-şi ascut muchiile de slăvi, ciufulită de plămădiş, se zice, s'a scufundat cândva o cetate. Cetate cu biserici şi moschei, mânăstiri şi conacuri, cetate de belşug şi veselie, zidită în piatră, încinsă cu fier, luminată cu lămpi fulgere, răcorită de grădini atârnate, cetate locuită de făpturi desfrânate şi fără credinţă, cari gâtuiau pe bătrâni la răspântii şi fecioarele în pivniţi căptuşite cu ciment. Numele cetăţii s'a uitat, slava prinţilor ei s'a trezit. Noaptea, se cern prin site dese, în auzul drumeţilor înspăimântaţi, sunete de clopot, murmurele şi suspinele vieţuitoarelor cu pământ în gură, tescuite sub pietrele ce au crescut deasupra. Nimeni nu ştie dece şi cum s'a resfirat albia unui râu, pe şesul unde rari bătrâni mai ţin minte un iaz şi pescari îmbulzindu-se ca răchiţile pe maluri, la vânat de peşte şi raci. Trecătorii cuminţi ocolesc cercul drăcesc — anotimpuri întregi, zare omenească nu turbură blestemul : — dacă un rătăcit, ispitit de zumzete, cântece dulci şi cadâne goale, se încumetă să calce locul, îşi lasă leşul învineţit pe toloacă...

In depărtare, la rohatcă, un ins păzeşte pustiul. De n'ar fi dânsul, strigoii ar năvăli în târg şi ar măcelări pe târgoveţi : de n'ar fi, lumea ar rămâne netedă şi spână (strigoilor, se zice, le place să pască păr) copiii s'ar stinge de pojar şi lepră, fecioarele s'ar sluţi şi babele ar fi mai hapsâne de cât sunt. De aceia, Lamed Vuv (nume alcătuit din două slove L. V.), e heruvul târgului, fără paloş de flăcări, fără sâneaţă cu alice măcar. Stăpâneşte o capră, un bordei, un suman moldovenesc, o barbă şi o blândeţe de înger. Capra doarme în tindă, meditând omeneşte, barba trăeşte şi ea. din propriu imbold, ca un nour de lăcuste peste lan, ca omul la casa lui.

La miezul nopţii slava din bordei plesneşte în sutimi de licurici şi oamenii spun că îngeri străvezii aprind lumini în vatră să poată ceti pustnicul. Lamed Vuv aşa cum e. vieţuieşte parcă n'ar trăi cu trupul. Niciodată n'a fost văzut mâncând şi s'a svonit că trăeşte din rouă. Când se abate prin târg, căţeii se gudură, cocoşii cântă prelungit, viţeii şi mânjii sbenguie...

Odinioară, căra apă, spinteca butuci, păzea morţi şi făcea curăţenie prin sinagogi. Ii plăcea, mai ales, să frece candelabrele cu triplă, să dispute cu lumânările aprinse întru pomenirea morţilor. Un ied s'a rătăcit însă în tinda lui şi, slujnicarul desinteresat a devenit proprietar, pândarul strigoilor. De atunci nu mai cerşeşte, nu se mai arată prin târg. Dar iada era neagră şi o încălecau noaptea, diavolii cari ies din apele Jijiei şi se plimbă prin slăvile vinete. Muşcăturile de năpârcă n'au ucis-o, ogarii n'au sfâşiat-o, ţânţarii nu i-au supt pântecul. Lamed Vuv a înfiat-o, după ce iada s'a plâns că-i orfană şi n'are cine să vază de ea. Ei bine, am să te ţiu în tindă, dar să-mi plăteşti două ceşti de lapte pe zi ! Iada s'a prins şi târgul s'a încheiat. Lamed Vuv o iubea mai presus de iubire şi o ducea la păscut, cum duci un copil la şcoală. De felul ei blândă şi cuminte, căpriţa sburda, silabisia un alfabet scris pe ape, vorbia cu pustnicul despre misterele nicăeri scrise...

Dela rohatcă în sus, şoseaua întreruptă de podul asvârlit peste râu, se pierdea în pădurea de mesteacăni, se răspândia în sute de poteci ca să alunece pe povârniş în marginea cealaltă a pădurii. Iarba creştea ca brusturii, tufe de fragi însângerau pământul, răcoarea sâsâia ca un ibric. Acolo îşi ducea Lamed Vuv căpriţa. Scotea un ceaslov din desagă şi recita cu glas de pasăre măiastră. Glasul se aromea ca pâinea şi budinca rumenită, jalea psalmilor răsuna înalt şi limpede în curăţenia slăvii. Pădurea împietrea. Fiecare copac se prefăcia în spânzurătoare, şuerul de frunză în suspin, mierla şi privighetoarea în pumn de scrum aninat de frunzătură. Capra păştea fără svon, ascultând glasurile pornite din gura stăpânului, neasemănate, ca dulceaţă şi bunătate. Slovele de ceaslov desfăceau taina lumilor. creşteau cercuri de lumină. se lumina sfinţenia boltită. Capra se întorcea acasă cu ugerul plin şi pustnicul cuprins de veselie...

Odată Lamed Vuv fu covârşit şi de deliciile extazului. Cupă de har, cupă tăiată în cleştar, cupă fără chip atinse buza friptă, aburi cerul gurii şi-l umplu cu miresme subtile de Eden. Cheia veşnicei taine descue poarta sub care se ascund flăcările reci. Ochii luceau ca luceferii, inima deschisă, sângera fără durere, spăţii se încercuiau, timpii curgeau lin prin pâlnii multe, viori suspinau. ascuns... O ploaie repede îl trezi. Lamed Vuv se trezi cum învie morţii. Căpriţa nu era nicăeri. Porni s'o caute. după urmele tipărite pe râveneală Lamed Vuv ceti în paşii căpriţei umbra unei călăuze care o ispitise. Lup ? gândi el. Nu se poate ! Lupii nu's blânzi nici cu îngerii şi nu's vicleni. Jder ? Jderii sunt sângeroşi şi sfâşie cu desinteresare. Sângele îi ameţeşte. Şi cugetând printre presupuneri, înainta cumpănit. Ploaia i-a ţăndărit extazul, vântul a întrerupt legănarea cântului, a pus surzenia urechii între preludiul cereştilor tarafuri şi minte. Dar iată, o cărăruie căţărată pe o spinare de piatră. Capra e sus şi-l cheamă pe Lamed Vuv cu privirea ce cuvântă desluşit. Se lasă pe coastă, printre puiandri de carpeni şi stejari. chemându-l, după dânsa, cu copita. Ţâţâni scârţâie asudat şi o poartă zăbrelită se deschide. Căpriţa se strecoară cuminte ca în tindă. Pustnicul o urmează. O pajişte luminată se întinde ca o apă. Răcoare îmbibată de delicii unduie prin livede şi nu se aude pas nici ecou. Pretutindeni flori, ciute şi cerbi, animale ca jucării. oameni mici, cu mustăţi, cari pasc iarba ca mieii. La o mare depărtare de umblet se deschide a doua poartă. Un moş coliliu păzeşte intrarea, Lamed Vuv îşi recunoaşte bunicul, fost ceauş la sinagoga covrigarilor şi paznic la ţintirimul vechi. Ingerul rohatcei pustii ar vrea să se repeadă să-şi îmbrăţişeze bunul, dar piciorul s'a tăiat din genunchi, glasul s'a aprins în gâtlej, ca în colţi de şarpe.

— Nu te speria, copilul meu ! Tu mântui un târg şi cureţi un suflet ticălosit în neîntrerupte întrupări. Ai fost drac şi porc : ai fost peşte şi pocal în mâna lui Solomon... (Glasul bunicului curgea ca uleiul cădelniţa miresme).

— Nu s'ar putea, cumva, să nu mă mai întorc ?... Carnea s'a păstrămit pe mine de post şi vorbele au secat de rugă. Vezi şi tu, poate s'ar putea să rămân pe aici.

— Aşteaptă o clipă ! Mă duc să întreb dacă ţi-ai îndeplinit osânda. Aici e gan-eden-şel mato, raiul de jos, de unde spiritul porneşte marele urcuş până la Tron.

Prin a treia poartă, pe unde intră moşneagul, se străvede un ţinut ce scânteie, oameni ca umbre de aburi, plimbându-se. Lamed Vuv e nimicit de frumuseţe nemăcar visată. Capra paşte iarba care miroase a piersici şi cantalup, rodii şi smochine. De nerăbdare mestecă şi dânsul câteva frunze de calapăr şi aşteaptă cuvântul trimis prin bunic. Intr'un ungher zăreşte o pereche de ochelari pe cari îi poartă pământul : pocrişe acoperă două gropniţe uriaşe. Impins de o ciudăţenie necunoscută lui până atunci, desface uşor un pocriş ; ploi întind sârme, cataractele cerului se rup. Desface al doilea. Crivăţ, uragane şi vânturi reci scapă din ascunzătoarea lor de pâslă şi purced să colinde pământul. Iată că ochii lui Lamed Vuv se deschid : vede lumea întreagă strâmbându-se de râs, cetăţile cutremurându-se din temelii, vapoare dănţuind pe spinarea stafiilor mării, oameni gonind îngroziţi, înţelepciuni răsturnându-se, râuri secând, mări svârcolindu-se ca muerile spurcate. Ispita lui a clintit statornicia lumii şi lumea s'a strâmbat mai vârtos decât era... Atunci Lamed Vuv plânse amar păcătoşia sa, fără seamăn şi blestemă duhul Evei, ascuns într'însul. Bunicul îi zise :

— Extazul de astăzi nu ţi-a ars încă toate ispitele din sânge.

Intoarce-te pe pământ, şi-ţi îndeplineşte osânda ! Şi când nu vei mai sluji nimănui şi nu te-i lăsa slujit, întoarce-te... Atunci duhul muerii va fi mort în tine şi cu el spurcata ciudăţenie.

Lamed Vuv n'a povestit nimănui minunata întâmplare. A nimicit o planetă, care, pesemne n'a fost a noastră, căci altfel nici noi n'am mai fi. Se ştie numai că după puţină vreme, bordei, om şi capră s'au topit ca nălucile. Cine ştie mai departe, n'are decât să continue...

1922. ION CALUGARU

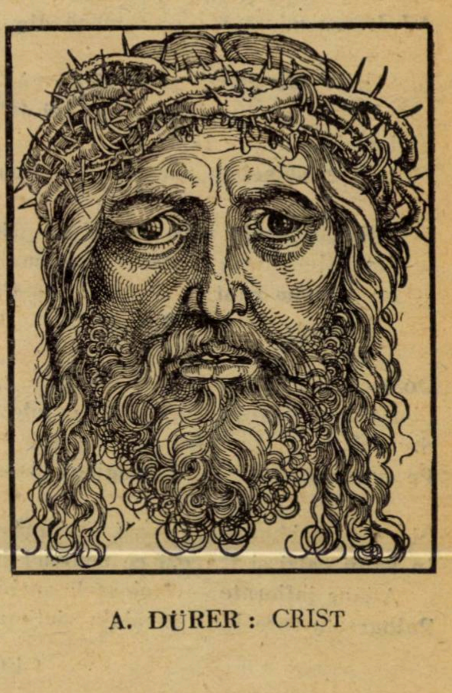

A. DÜRER : CRIST

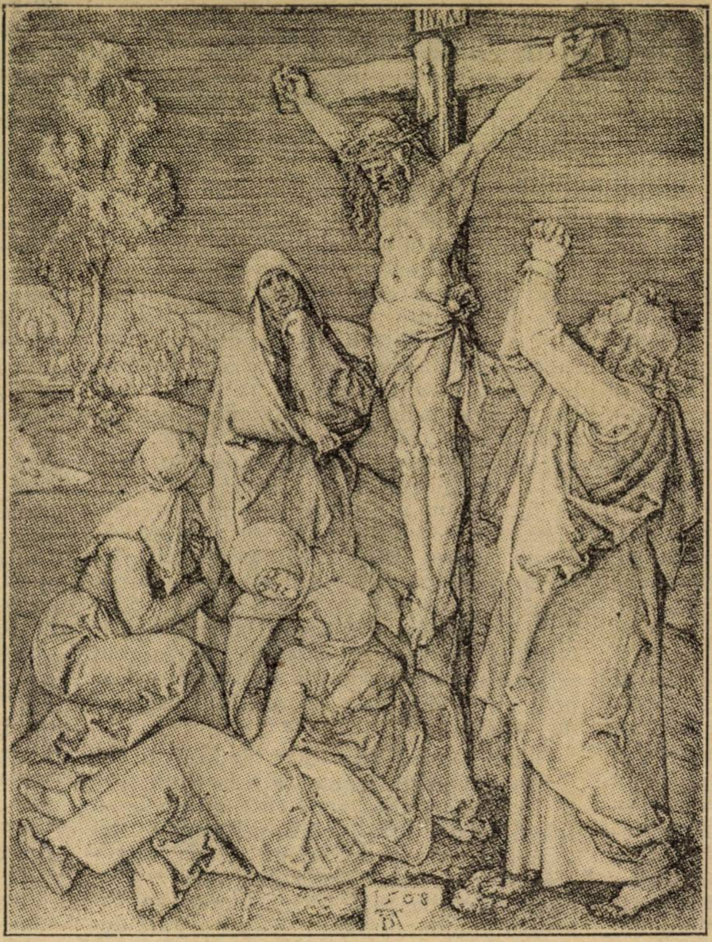

A. DÜRER : RASTIGNIREA

Fecioarele Ebree

Golgota ‘și urcă‘n noapte pustia catedrală.
Isus, pe trista culme cu cerul a rămas ;
Cu moliciunea unei tulpini înfiptă‘n vas,
Din gâtu-atins de lună îi cade fața pală.

Departe scânteiază orașu‘ncins de ziduri.
Ard torțe pretutindeni ; ospețe largi se‘ntind.
Bătrâni, femei și tineri, cât mesele-i cuprind
Adulmecă mireazma ce fumegă din bliduri.

Și fălcile dau goană și muzicile cântă.
„Să bem pentru‘mpăratul eternei înălțimi !“
Și buzele aprinse, lucite de grăsimi,
Din cupe-adânci în spasmuri de hohote se-avântă...

Și toți, din fiu în tată, deavalma prind să spue ;
— Eu l‘alungai cu pietre ! Eu numai l‘am ciupit...
— Ba eu i-am rupt vestmântul ! — Eu rana i-am lărgit !
— Oțet i-am dat ! — Eu spinii ! — Eu l‘am bătut în cue !

Doar albele fecioare din pleoape trist adie ;
Și‘n timp ce crește larma ies palide în prag...
Suspină lung, cu ochii spre dealul dus și vag
Pe care crucea‘n lună imaginea-și subție.

Și ca o răzbunare ce și-azi răzbună crima,
In sânii calzi și fragezi ce neamu‘l fecundau
— Adânc înfiorate — fecioarele sorbiau
Paloarea‘n care luna învăluia victima.

GEORGE GREGORIAN

Din naiuri de lumină

de MIRCEA GHEORGHIU

INFRÂNGERI

Amintiri, amintiri mă lăsați !..
Sfîșiat mă vedeți și învins ;
Luminișuri de dor mi-arătați :
Dorul însă în mine e stins ;

Linul vieții în mine-i secat :
Nu mai știu, să mai cînt, să mai plîng ;
Lacrimi n‘am — și mi-e ritmul uitat,
Iar asupra-mea aripi se strîng...

INCHINĂRI

VII

Mărturisiți-vă, căci Domnul este bun :
Ascultă ruga, plînsul și blestemul ;
El spune că, păcatu-ne străbun,
Nu-i harul ce sfințit-a Betleemul ;
Și știe că noi toți Ii dăm crezare,
Că vrem să știm pe Vergina Marie,
Născîndu-și pruncul sfînt, ca pe-o‘ntrebare,
Ce ne înminună‘n copilărie...
...El știe tot ce este mic, viclean,
Tot ce-i nevolnic, pămîntean, nebun,
De rîs în noi (căci fiu Ii e Satan !...)
...El iartă tot, fără de nici un plan,
De-aceia toate Lui I se supun...

...Ci lăudați pre Domnul, că e bun !..

MIRCEA GHEORGHIU

Calendarul viei

CIREȘAR

Deschide poarta lunii cu coșul de cireși —
S'au îmbrăcat cireșii în roșile cămeși

Și zarea în lumină de aur în spre seară.
Auzi cum cântă'n luncă lung roata de la moară!

Arinii ei din sita ușoară de frunziș
Ii cern pe-oglinda apei luminile furiș,

Și săgetând penumbre, la stăvilarul morii,
Se-alungă rândunele și fulgeră prigorii.

Călare vii în voie pe bunul buestraș
Pe care iarba'n margini de șanț s'o pască'l lași.

Ți-au cunoscut prin ramuri mari pălărie moale
Și'n drum îți dau bineţe cosași ce merg la vale.

Dar te gândești la fata morarului ce are
Obraz ca pâinea rumen și'n păr mălai de soare.

Te-așteaptă colo'n umbra cea verde sub arțari —
A alergat și-și ține cu mâna sânii tari

Si mici ce bat odată din două aripi sub
Cămașe cum ar bate din aripi un hulub.

Nici numele, nici neamul nu-l știi—știi că ți-e dragă:
Cu drag îi culegi gura gustoasă ca o fragă,

Si-un trup cu miros proaspăt de proaspăt măciniș
Pe malul gârlei limpezi se lasă pe prundiș.

Se duce apa — fata s'o duce ca și ea.
Copita'și bate murgul ce nu mai vrea să stea.

Incaleci, îi dai drumul, scapi frâu'n pumnii tei —
Te duci prin grâul serii cu cântec de cârstei.

GUSTAR

Nu-i vară și nu-i toamnă: e vremea când în tine
Pe înserări senine un dor de ducă'ți vine,

Când nopțile sunt clare și cerul e paharul
De sticlă care svârle cu stelele, ca zarul

Pe drumuri depărtate să prindă călătorul,
Pe casa părăsită voi trage greu zăvorul

Și voi porni la ceasul când toaca bate rar...
Tăind călare vadul sub lunca din hotar.

Opri-voi murgu'n spume pe malul rupt de ape,
In ochi să-mi iau atâta cât sufletul încape:

Zăvoiul plin de umbre, ca un altar colina
Și'n soare-apune munții încremenind lumina.

Sorbi-voi haiducește privirea până'n fund
Și pe cleștarul serii nu voi lăsa, rotund,

De cât un bob de rouă ce licăre plăpând —
Intâia stea îmi arde în noapte și în gând,

Strâng bine calu'n pulpe și pinteni dau s'ajung
La hanul vechi ce-aține sub plute drumul lung.

Imi leg de-o plută murgul și bat în poartă sâlnic
Ca să'mi răsari, voinică, hangiță strânsă'n vâlnic,

Cu ochii de vădană, cu brațul alb și plin —
Să-ți cer culcuș de noapte și o oca de vin.

Mi-aduci, cu rață friptă pe varză, vinu'n oală —
Te'ntreb mirat: „Să fie chiar hanul lui Mânjoală?"

Dar nu răspunzi și'n juru-mi e cald, icoană nu-i,
Miroase a iubire, a mere și-a gutui.

CUPTOR

Și-a pus se vede Domnul pământul în cuptor,
De coace ca o pită sub cer dogoritor.

Prin iarba arsă greeri cu țârâit prelung
Tăcerea nesfârșită a zilei o împung,

Iar apele luminii se joacă pe zăvoi —
La iazul scurs dorm bivoli cu botul în noroi,

Dorm oile în roată, cu umbra, sub stejar,
Ca pietrele de moară dorm boii lângă car,

Și pe sub car cosașii cu capul pe cojoc...
Pe cer, vulturul negru visează, stând pe loc.

Un fâșâit de coasă se-aude'n vre-o poiană.
Dar tace 'nfricoșată de-a liniștei dojană.

In vânt — dar unde-i vântul — se'ncearcă tocălia.
Dar tace și ea de teamă să nu trezească via...

In casa răcoroasă și cu obloane trase,
In vechea mea odae vrea visul să mă lase —

Incet îmi deschid ochii să nu mă'nșele parcă;
Trecutul și-amintirea tot gândul mi-l încarcă.

Pe valuri de lumină las vara să mă poarte —
Dă-mi tu, bibliotecă din vremuri dragi, o carte

Vrăjită cum e cartea ce o citești întâi..
Să-i pun iar talismanul deschis la căpătâi.

Din rafturi iau volumul și Robinson Crusoe
Cu papagalu-i verde îmi intră iar în voe.

O, Doamne, ca tovarăș de viață ține-mi-l —
Păstrează-mi pân'la moarte un suflet de copil.

ION PILLAT

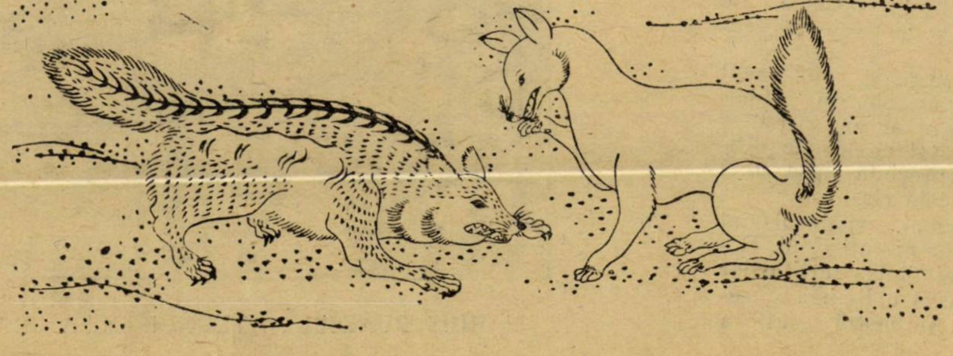

Revistele regionale

O mică discuţie s'a iscat de curând cu privire la revistele regionale. Sunt mari nedumeriri cu privire la rostul acestor publicaţii, la posibilităţile lor de realizare, la îndatoririle la care sunt supuse. Mai de mult d. Rădulescu-Motru cred, a pus întâia oară problema şi i-a dat şi soluţia pe care d-sa o socoteşte mai bună: revistele regionale trebue să înfăţişeze numai sufletul şi aspectul regiunii în care apar. Ele nu trebue să se transforme în simple suburbii ale publicaţiilor centrale, ca să le spunem aşa, şi mai ales nu trebue să caute să le imite nici structura intimă nici fizionomia. O revistă regională trebue să reprezinte interesele şi problemele literare locale.

După asta diferite reviste au reluat chestiunea recomandând cu stăruinţă revistelor de provincie să rămâe acasă la ele, limitându-şi preocupările.

Numai că, drept să mărturisim nici noi nu prea ştim care ar putea să fie preocupările literare ale unei reviste de provincie şi cum pot să existe în această privinţă probleme şi interese locale.

Mai lămurite vor fi lucrurile dacă punem cu stăruinţă întrebarea: ce rost poate avea o revistă de provincie, ba chiar o revistă literară în general?

Drept vorbind revistele nu au o prea excelentă justificare. Intr'o carte se poate spune totdeauna mai mult decât într'un articol, o poezie publicată separat e ca un deget retezat cu satârul din mâna întreagă, un roman suferă, împărţit în „fragmente" şi întovărăşit de plasturele „va urma" la sfârşit. De altfel abundenţa copleşitoare de reviste e de dată relativ recentă. Cei mai mari scriitori clasici n'au avut la dispoziţie publicaţii periodice.

Abundenţa de reviste a început deodată cu veleităţile de afirmare ale şcolilor literare.

După romantici şi naturalişti mai ales simboliştii au abuzat de tot soiul de publicaţii. Mai fiecare cenaclu pe la 1890 îşi avea foia lui, cu efemeră existenţă. Dintre toate după faimoasa „Revue des deux mondes" de romantică structură s'a consolidat simbolista „Mercure de France" care, după război a trecut steagul autoritarei „Nouvelle Revue Française", revistă de psichologism analitic şi tendinţe neoclasice.

Nu se poate tăgădui că aceste reviste n'au avut un rol important în frământarea conştiinţei literare de aproape o sută de ani încoace (Revue de deux mondes mi se pare că îi împlineşte chiar în timpul acesta). Dar valoarea lor a stat mai cu seamă în atitudinea criticei pe care au avut-o şi ea la rândul ei un corolar al ideologiei literare dela care s'au inspirat In acel examen susţinut al cărţilor şi publicaţiilor de tot soiul, în lupta dată pe terenul critic pentru impunerea unor concepţii de artă, opuse fie opiniunii oficiale, fie opiniunii generale.

E acesta cazul revistelor noastre de provincie? Avem toate motivele să credem că nu.

De altfel nu e, ni se pare, nici cazul revistelor noastre principale. In principiu problemele literare au un caracter de universalitate, limitat numai de dificultăţile pe care le prezintă lipsa unei limbi universale. In colo clasicismul romantismul, naturalismul, modernismul au cam acelaşi caracter pretutindeni. Dovadă că aproape unanimitatea scriitorilor unei ţări mici cunosc şi o limbă cu caracter mondial şi îşi formează cultura actuală ca şi cea clasică din capitalul acestei limbi. Deci, în principiu n'ar mai fi nevoe de reviste naţionale, dacă... dacă de pildă criticii revistelor franţuzeşti ar putea face acel examen periodic al literaturii româneşti, pe care îl fac pentru propria lor literatură şi dacă scriitorii români ar scrie în franţuzeşte ca în propria lor limbă. Iată deci de unde provine necesitatea unor citadele literare naţionale.

Sunt revistele de provincie în această situaţie? Reprezintă ele curente de gândire universală sau cei care le scriu se găsesc în imposibilitatea de a scrie în limba românească folosită de publicaţiile principale, ori bănuesc dânşii că scrisul lor nu poate fi urmărit de cei din Capitală sau dela Iaşi să zicem?

Care e revista de provincie care a afirmat un punct de vedere nou, pe care toate revistele mari (să zicem aşa) l-au repudiat? Care e criticul din orăşelul de provincie care s'a găsit în dezacord cu restul criticilor dela noi. Numai afirmându-l acest dezacord fie el chiar relativ, şi revista iese în mod firesc din rândul revistelor de provincie. D. Tomescu dela Ramuri nu e poate identic în convingere nici cu Viaţa Românească, nici cu Sburătorul, nici totdeauna cu Gândirea. Ei bine când îşi publică articolele, fie că le publică acolo, fie că le publică în foiletonul unei gazete, cine vede în el un critic „de provincie?"

Să întrebăm cinstit, care e scriitorul român pe care l-au neglijat toate revistele, care e geniu care nu şi-a găsit loc decât la o foaie cu caracter provincial.

Data fiind extraordinara uşurinţă cu care poate fi trecut pragul oricărei reviste româneşti, putem afirma cu preciziune că nimeni n'a fost împiedecat să pătrundă în literatură, şi poate că nici un nume, împotriva acestei afirmaţii n'ar putea fi citat.

Revistele regionale nu au deci o justificare din punct de vedere exclusiv artistic.

Au apărut în ultimele decenii, reviste cu caracter enciclopedic, aşa zisele magazine literare, în paginele cărora se întâlnesc toţi sriitorii şi toate curcuţele. Caracterul lor nu e un caracter critic. Sunt reviste de popularizare a sriitorilor şi de educaţie a maselor.

Dar fie în adevărate cărţi lunare, fie în variate caete săptămânale, aceste reviste necesită capitaluri atât de mari încât nu e imposibil să admitem că le-ar poseda „Slove" dela Calafat, sau „Flamura" dela Craiova.

Ar mai rămâne un singur sens pentru revistele de provincie, să îmbrace un caracter cultural local, fără nici un soi de pretenţii.

Să întreţie ambiţia literară locală publicând cu onestitate toate încercările celor care mai târziu vor deveni factori juleţeni importanţi. Cei cari dintre aceşti debutanţi vor avea ceva de spus vor bate şi la uşile revistelor principale. (De altfel ne prindem că mai întâi au bătut chiar la uşile acestora). Trezind pofte de scriitor la atâţi inşi care nici nu se gândeau la asta, revistele regionale vor spori direct numărul cititorilor in româneşte. Căci sferele cititor român şi scriitor român se acopere aproape perfect. De altfel dintr'un explicabil spirit de demagogie literară, revistele principale vor pomeni din când în când vag, cu elogii globale despre revistele regionale.

CAMIL PETRESCU

MARIUS BUNESCU : TURNUL DELA RADU-VODA

Pe cruce

Şi cu cei fără de lege s‘a
numărat.
Isaia 53. 12.
Impărţit-au hainele mele
între dânşii şi pentru
dânşii şi pentru cămaşa
mea au aruncat sorţi.
Ps. XXI--19

Pe crucea grea în cue-l pironiră
Din chin i-au dat să guste tot amarul...
E-atât de sfânt să urci calvarul
Şi-apoi să ierţi pe cei ce te huliră !..

Din necuprins se lasă haina nopţii,
Poporul pleacă‘n răcnete barbare,
De-a dreapta şi de-a stânga ‘n aiurare,
Tâlharii gem în chinurile morţii...

Sub cruce-apoi ostaşii fără minte
I au împărţit puţinele-i veşminte
Iar pentru haina-i asvârliră sorţii..

Pe-aproape trei femei şi-un om suspină..,
Se stinge ‘ncet lumina din lumină
Şi în spre Raiul sfânt dă drumul porţii.

EM. C. PASCULESCU-ORLEA

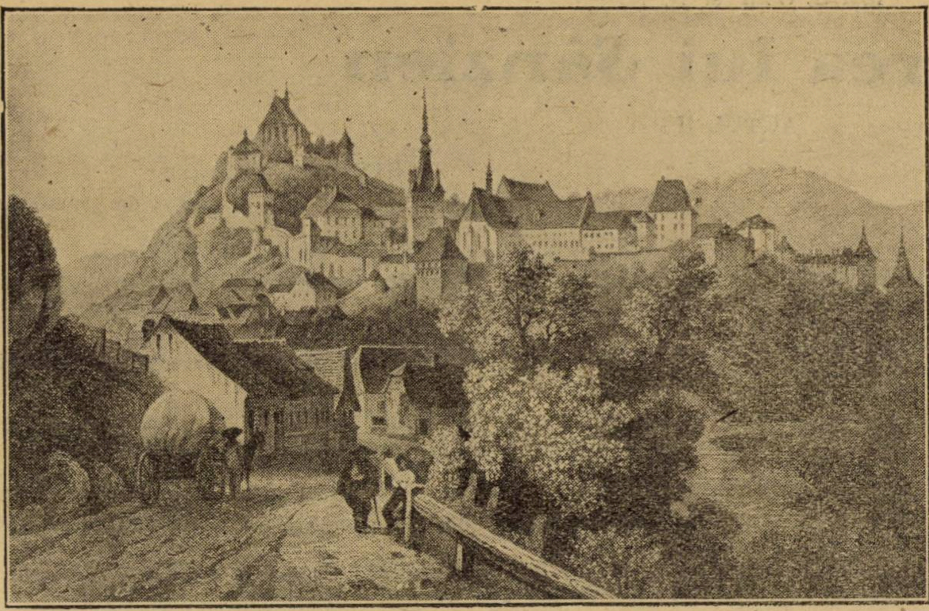

SIGHIŞOARA la începutul veacului XIX

SIGHIŞOARA

Mai departe de Cohalm pe acelaş drum care leagă Braşovul cu interiorul provinciei prin valea Oltului, şi ca o complectare a patrulaterului de cetăţi săseşti — Sibiu, Sighişoara, Cohalm Braşov — s‘a înfiinţat tot de pe la sfârşitul veacului al XIII-lea cetatea Sighişoara.

S‘a căutat să se construiască în colţul sud-estic al Transilvaniei, pentru paza ţinuturilor săseşti, ceiace exista în nordul Italiei — patrulaterul Verona-Peschiera, Mantua-Logagno.

Când a început să se ridice amenințătoare puterea rusească, Turcii, după modelul patrulaterului săsesc, au ridicat şi ei patrulaterul turcesc din colţul nord estic al Bulgariei — Silistra-Varna, Şumla-Rusciuc.

Cetatea, sau mai bine zis castelul Sighişoarei (Fig. II priveşte mândru la câmpia ce se întinde chiar la poalele muntelui asigurând pe locuitori de adăpost la vreme de primejdie.

Ceva mai jos se observă turnul primăriei în vârful căruia figura cocoşul, simbolul începerei şi încetărei lucrului.

Intăritura castelului se vede a fi fost puternică socotind după felul cum ni-l reprezintă inginerul anonim în 1735.

Locuinţele satului sunt aşezate, cu faţa spre miazăzi, în jurul castelului, ca puii împrejurul cloşcei, supraveghiaţi din turnul înalt — sentinela ce măsoară zările spre a da de veste.

Că în adevăr Sighişoara a fost puternică şi că menirea i-a fost paza ţinuturilor săseşti ne-o dovedeşte şi stema ce i s‘a dat din cele mai vechi timpuri şi care este reprezentată şi în figura noastră. într‘un cartuş baroc, în colţul din stânga sus, în câmp albastru, o cetate cu trei turnuri crenelate.

Zidul şi curtea castelului este destul de încăpătoare pentru a putea cuprinde mulţimea locuitorilor destul de numeroşi dacă judecăm după mulţimea caselor.

Că Sighişoara a fost destul de puternică ne dovedeşte dealtfel şi fig. I, care ne reprezintă cetatea aşa cum era la începutul veacului al XIX-lea.

Aici atenţia artistului a fost atrasă numai de aşezarea măeastră a castelului care comparat cu cel din fig. I observăm că n‘a suferit nici o schimbare.

Meşterii au pus aici nu numai muncă ci şi suflet !

MIH. POPESCU

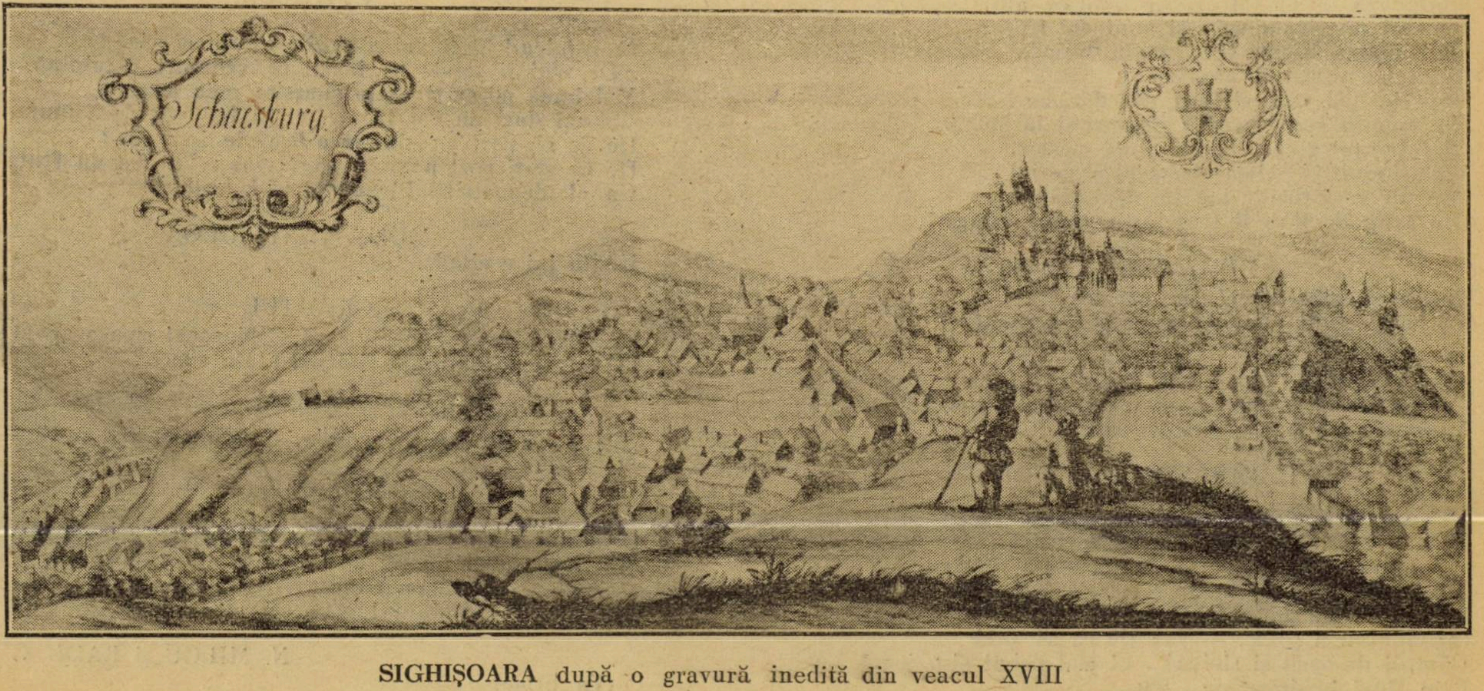

SIGHIŞOARA după o gravură inedită din veacul XVIII

RADU GYR și N. MILCU

Floarea lui Sânzien

ACTUL II

(Țara vânturilor)

Decor :

Țara vânturilor : o grădină într'un parc la poale de munte. Noapte. Florile au ațipit în iarbă spre a se deștepta la venirea „Razelor de Lună". In dreapta pe o colină, peștera în care stă închis Crivățul. E căptușită cu omăt. Pe dinafară, mușchi verzi acoperă piatra. In fund, o culme de umbră. De acolo, adie „brizele de vânt." Pe acolo vin și roiurile de fluturi, dansând oastea lui Sânzien, și norul purtător de ploaie.

La ridicarea cortinei, scena e în penumbră. O placardă cu litere de lumină, în față, cât ține lungul scenei, atrage atenția : „Ruperea florilor oprită".

PERSOANELE :

Muma Vânturilor.
Crivățul.
Zefirul.
Sânzien (cu oastea din actul II).
Primăvara.
Lăcusta.
Țânțarul Mărăcine.
Strămoșul greier.
Bărgăunul Sfetnic.
Raza de Lună.
Florile.
Stropul de rouă.
„Rochița Păsăricii".
I, II și III-a rază.
Glasul Țurțurului de ghiață.
Brizele de vânt.
Plasele de fluturi, etc.

(Din peștera din fund, acoperită de mușchi și căptușită de omăt și sloiuri, Crivățul mugește. Urletul lui se aude greu și sfâșietor).

MUMA VANTURILOR
(încă tânără, cu o cută de suferință pe față, cu ochii duși. în mână cu un cnut de plumb. Se duce spre peșteră, chemată de geamătul prelung.)
Ce vrei neodihnite, ce te sbați ?

CRIVAȚUL

(i se zărește numai capul la gratiile peșterei. Pletele scurte și barba încâlcită de omăt. Ochii fulgerători. Cuvântul lui cade greu ca plumbul și de câte ori vorbește, peștera se luminează de un fulgerător interior, alb).
De ce-i un singur spin și sunt doi frați ?
Oh ! mamă aspră, blestemată mamă,
Plezneşte'n sloiuri poarta de aramă.
Vrea lespedea de sloi să mă dărâme
Şi'n pumni sparg gerul : cioburi și fărâme...
Oh ! Lanțul greu călit de nouă meșteri
M'a'nsloenit în ghiața strâmtei peșteri !
Dar nu m'ai ține 'n lacăte, m'ai plânge
Din trup de ți-aș fi trup,— din sânge, sânge !

MUMA VANTURILOR
De ce să crezi că cheile acestea
Eu le-am călit, când nu-ți pricepi povestea ?

CRIVAȚUL
Ce vorbă-i asta, mamă, mamă'n mine moartă ?
Minciuna ta, tu 'ai chemat-o soartă ?

MUMA VANTURILOR

...Ți-a fost sortită Iarna tovarășe din leagăn
Și la o laltă fuse sortit ca să vă leagăn
Că, după cum Zefirul și Primăvara-s prieteni,
Așa-ți fu dat : Cu Iarna să pribegești prin cetini..
Lui frate-tău, ursita i-a hărăzit livezi
Incondeiate'n soare, — iar ție ca să vezi
Câmpii de-omăt și sloiuri... El mai primi și-o joacă
Prin flori înmirăzmate... Tu...

CRIVAȚUL (abătut)
...flori de promoroacă..

MUMA VANTURILOR
Lui, i-a mai dat ursita tovarășe : o rază,

CRIVAȚUL
Mi-a dat Iarna ce nu vor mulți s'o vază !

MUMA VANTURILOR
El are-un crâng cu pasări ce-i poartă râsu 'n roiuri.

CRIVAȚUL
Eu și când râd, tot râsul mi se preschimbă'n sloiuri..

MUMA VANTURILOR
El vede'n apă, cerul... Și'n pomișor, un înger...

CRIVAȚUL
Ori unde, țurțuri.. țurțuri !...

MUMA VANTURILOR
E pururi vesel !

CRIVAȚUL
Sânger !
(pauză)
...Și care-i cnutul soartei când tu în mâini ții cnutul ?

MUMA VANTURILOR

Ascultă... Viitorul ți l'a ursit trecutul...
Ascultă și pricepe... Era'n apropierea
Venirii tale'n lume — și nu știam durerea.
Când, întâlnii o floare cu-așa arome'n trup
Că eu, ce nu știusem ce'nseamnă ca să rup
Un lujer, o tulpină, mă aplecai s'o smulg...
Dar cum o luai în mână, s'a fărâmat... un fulg...
Și ce-a fost floare'n preajmă-mi, eu n'am mai cunoscut...
(mărturisind)
...Și chiar în seara-ceia în chinuri te-am născut !
(pauză)
Veniră ursitoare, târziu, după vecernii
Și ți-a ursit, când somnul ți-l dase puful pernii :
„Copilul fie-aproape Iernii
„Și niciodată n'aibe drept
„Să strângă florile la piept..."

CRIVAȚUL

O, înțeleg ! Și totuși mai zici că nu ai vină ?
..De n'ai fi smuls tu însuți pe vremuri, o tulpină,
Mai bună mi-ar fi viața și-ursita mea acuma...
...Și-azi duce-un fiu blestemul în loc să-l ducă muma !
De ce să port eu singur o lespede în spate ?
De ce să-ți port povara, când mai mi-ai dat un frate ?
Cu el, deopotrivă blestemul să-l împart !

MUMA VANTURILOR
Ursita lui e alta !...

CRIVAȚUL
Norocul meu e spart !
O !... Lui de ce ursita i-a dat atâta soare ?

MUMA VANTURILOR (pe gânduri)
...Pe când l'aveam în pântec, — am semănat o floare !

CRIVAȚUL (cu ură)

Și-atunci rupsese-și una ?! De-aceia fiere -am supt !
Și-a fost aceiași mână ce-a semănat și-a rupt !..
(Muma Vânturilor, îngenunche
sdrobită într'un colț de umbră).

N. MILCU și RADU GYR

(Va urma)

MARIO MEUNIER

Legenda lui Socrate

— SOCRATE ŞI XANTIPPA —

Ca toţi Grecii, Socrate se căsători pentru a întemeia un cămin, o familie, asigurându-şi astfel continuitatea neamului său. Nu ştim la ce vârstă se decise pentru aceasta. Se crede că prima lui soţie se numea Xantippa. Avu cu dânsa un fiu numit Samproclès. Insă, în timpul războiului peloponesiac şi după groaznica ciumă care prăpădi atâta popor atenian, locuitorii Atenei, pentru a-şi repopula oraşul pustiu şi ruinat, hotărâră ca fiecare cetăţean să poată avea două femei, şi ca toţi copiii născuţi din aceste legături să fie copii legitimi. Totdeauna gata să fie de cel mai mare folos statului şi să dea pildă bună. Socrate, pentru a se conforma acestei ordonanţe excepţionale şi trebuitoare, se mai căsători, zice-se c'o văduvă sărmană, cu numele de Myrto. Dela femeea aceasta avu pe: Sophronisa şi Menexene.

Xantippa fu aceia care rămase vestită prin arţagul ei necontenit. Firea-i era, într'adevăr atât de uricioasă, caracterul atât de violent şi de aspru, încât nimeni n'ar fi putut, oricât de blând ar fi fost, să îndure atâtea ocări.

— „Ei bine, Socrate, îi spuse într'o zi Antisthene, ai putea să-mi spui de ce te-ai însurat cu Xantippa? Aşi vrea să ştiu cum duci tu traiu cu dânsa, cea mai ursuză femee ce este, ce a putut şi va mai putea vre-odată fi?

— Eu ştiu, răspunse Socrate, că acei ce vor să devină buni călăreţi, nu îşi cumpără cai blânzi, ci din cei mai sperioşi, încredinţaţi că dacă-i vor imblânzi pe aceştia, le vor veni mai de grabă de hac celorlalţi, m'am însurat cu Xantippa, fiindcă voiam să învăţ cum să trăesc cu oamenii, încredinţat fiind, că dacă o voi suporta pe dânsa, mă voiu împăca uşor cu orice altă fire".

Inzestrat, după cât se spune, cu o fire iute la mânie şi cu o vioiciune, care, când vorbea, îl însufleţea, făcându-l să gesticuleze, îi aprindea văpăi în ochii săi cei mari, aducându-l chiar într'aşa stare, încât să-şi smulgă părul, Socrate din tinereţe încă, căuta pe toate căile să se înveţe cu răbdarea, să-şi potolească sufletul şi să nu asculte decât de ce-i dicta judecata. Se spune că niciodată nu vorbia mai blând şi mai puţin ca atunci când era mâniat. Se vedea că este înfuriat, dar că se sileşte să se stăpânească. Intr'o zi, mâniat pe un sclav şi socotind că, la mânie, mustrarea nu-i o pedeapsă, ci o răzbunare, el se mulţumi să-l ameninţe spunându-i:

— Dacă n'aşi fi înfuriat, te-aşi bate.

Veghiându-se tot mereu, cercetându-se şi supunându-se unei disciplini, el ajunse la acea stăpânire de sine care-l ajută, în raporturile sale cu oamenii, să-i scormonească, surâzând, să-i ilumineze ori să-i reducă la absurd şi darul acesta se numi apoi ironia socratică. Incredinţat că cea mai mare parte a relelor, de cari se plângeau oamenii, nestatornicia şi destrăbălarea lor se datorau ignoranţei, Socrate ajunge ca să nu se mai supere niciodată. Indură totul, cusururi, greşeli, nebunia chiar, cu o limpezime de spirit, însoţită de o sinceră îngăduinţă ce-o avea pentru slăbiciunile omeneşti, în marea sa iubire de oameni. Intărită de o profundă cunoaştere a cauzelor cari determină purtarea bună ori rea a oamenilor, judecata sa nu putea decât să râdă de cusururile mai mult sau mai puţin ridicule ale acelora cari nu simţeau adevărata măsură a lucrurilor. Oricât de muşcătoare să fi fost, ironia socratică nu avea niciodată fiere într'însa. Sarcasmul îi era străin, iar cât despre săgetările uşoare şi dibace pe cari le ochia ca după vrere, departe de a fi veninoase, nu ţinteau decât să desvălue neştiinţa, să potolească cutezanţa şi pe cât îi era în putinţă, să aducă sufletul la noţiunea limitelor sale, căci cine îşi cunoaşte limitele, îşi cunoaşte şi perfecţiunea.

Tot aşa, în felul său de a suferi pe Xantippa, Socrate, obicinuindu-se cu răbdare, pare nu mai puţin preocupat de-a arăta soţiei sale, printr'o uşoară ironie, arta de a fi mai domoală, mai socotită şi mai plăcută oamenilor.

Se spune că, într'o zi, nemulţumită de cât l-a ocărît pe Socrate. Xantippa, în toiul furiei, îi vărsă o oală cu zoi pe cap. „După un astfel de trăznet, se mulţumi să răspundă fiul lui Sophronise, trebuia să te aşetpţi ca după furtună să urmeze ploaia". Orice, prilejuia femeii acesteia arţăgoase să-şi arate toanele. Dacă Socrate primea ori refuza vre'un dar, nevastă-sa începea ciorovăiala. Intr'o zi, în timp ce Xantippa îşi mustra soţul, fiindcă nu voia să primească un dar trimis de Alcibiade, Socrate îi spuse, vrând să aţâţe spiritul interesat al soţiei sale:

„Crede-mă, Xantippo, că putem trimite înapoi darul acesta. Nu ţi se pare oare că primind întotdeauna, plictiseşti pe acei ce-ţi dau ceva? Un refuz înţelept nu poate decât să producă o dărnicie, mai mare. Nu primi deci azi, darul oferit. Când vom fi într'adevăr într'un impas, vom obţine atunci tot ceeace am fi fost altfel nevoiţi să cerem abia".

Altă dată, geloasă, desigur de prietenia ce-o avea Socrate pentru Alcibiade, Xantippa asvârli jos şi călcă în picioare o prăjitură delicioasă, pe care-o trimise fiul lui Clinias. Socrate o privi râzând şi spuse:

„Bravo, Xantippa, îţi calci în picioare lăcomia, fiindcă nu-ţi păstrezi o bucăţică măcar din prăjitură". Puţin timp după aceasta, cum Alcibiade arăta lui Socrate că se poartă prea blând cu soţia sa, că-i accepta toate ţicnelile, fără să se supere şi-i îngăduia tocmai prin blândeţea lui, să sbiere, Socrate-i răspunse:

„M'am obişnuit, cu toată gălăgia asta, cum te obişnueşti să auzi sgomotul scârţietor al unui scripete. De altfel, chiar tu care cleveteşti împotriva femeii mele, nu suferi oare gâlceava gâştelor tale, fără să te superi de gălăgia lor asurzitoare?"

— Dar gâştele astea îmi folosesc la ceva, spuse Alcibiade, fiindcă fac ouă şi le clocesc.

— Ei şi nevastă-mea, reluă Socrate, nu-mi face copii?

Altădată, Alcibiade era iarăşi înfuriat cum Xantippa cicălea zi şi noapte, pe maestrul iubit:

— De ce n'o goneşti pe femeia aceasta

— Fiindcă neţinând-o, spuse Socrate, mă învăţ să îndur cu mai multă răbdare şi îngăduinţă obrăzniciile şi ocările altora. Un soţ bun, într'adevăr, trebue să îndrepte ori să îndure lipsurile soţiei sale. Dacă le îndreptează, va avea de atunci încolo un bun tovarăş. Dacă le îndură; el lucrează la propria sa perfecţiune".

Totuşi, Alcibiade nu fu singurul care să reproşeze lui Socrate prea marea sa îngăduinţă de soţ. Intr'o zi, cum Xantippa îşi întâlnise soţul discutând şi hoinărind prin târg, începu să-l ocărească, făcându-l palavragiu şi-i smulse mantia de pe umeri. Prietenii înţeleptului, martori la această ocară îi criticau blândeţea, sfătuindu-l s'o bată zdravăn pe obraznica-i nevastă, spre a o mai învăţa minte de cum să se poarte:

„Ce sfat mi-aţi mai dat şi voi, exclamă Socrate! Vreţi poate să iau drept martor întreaga Atena să viu în târg cu soţia mea de mână, iar voi, întocmai ca la o luptă de cocoşi, să ne aţâţaţi la bătaie: „Să te vedem Socrate: E rândul tău, Xantippo: „Puteţi să mă credeţi că răbdarea nu e niciodată de râs. Lăsaţi-mă, deci să mă folosesc de femeile mele ca şi călăreţii de caii cei nărăvaşi. După ce i-au domesticit pe cei sperioşi, le vine uşor de acum cu caii blânzi. Tot aşa, dacă mă învăţ să trăiesc cu Xantippa, nu-mi vor fi atât de grele relaţiile mele cu oamenii".

Tot de-odată, pentru a o desvinovăţi pe Xantippa, e bine de amintit şi de stabilit că-i era foarte greu acestei femei de a-şi da seama ce urmăria ciudatul ei bărbat, cu felul său de purtare. Dacă fu un mare înţelept, Socrate nu fu mai puţin şi un om, a cărui purtare cu lumea se complăcea doar în extravaganţă Puteau trece mai multe zile, fără ca el să vină acasă. Şi când se întâmpla chiar ca, după ce-şi petrecuse ziua umblând din cârciumă în cârciumă, pălăvrind, să meargă însfârşit acasă, mai zăbovia încă pe afară. Inainte de a intra în casă, se plimba prin faţa porţii până se înopta. Odată fu întâlnit de un prieten, care-i spuse:

„Ce faci aici, Socrate, la oră aşa de târzie?

— Un sos, răspunse el în şagă, pentru a-mi stârni pofta de mâncare şi pentru ca să-mi fie masa mai uşoară.

Când se întorcea, lac de sudoare, dela gimnaziu, foarte însetat, îşi scotea din puţ o găleată cu apă. Pentru a se învăţa însă cu răbdarea şi a-şi obicinui pofta să aştepte timpul judecăţii, el s'abţinea să bea apa, şi vărsa prima găleată, pentru ca apoi să scoată o a doua, să-şi potolească setea.

Cumpătarea lui Socrate era atât de mare, încât, neavând nevoie pentru un traiu decât de foarte puţine lucruri, a-

A. DÜRER: ISUS PE MUNTELE MASLINILOR

juse să nu mai dorească aproape nimic și să iea drept sclavi pe toți aceia cari, păreau că nu trăiesc decât pentru mâncare. Cumpătat pentru el însuși, Socrate voia ca să i se servească și masa, tot în fugă.

Se spune că odată ar fi poftit la masă pe câți-va oameni de vază. Și cum Xantippa era tare rușinată și bosumflată de prânzul sărăcăcios ce bărbatul ei avea de gând să-l dea, Socrate îi răspunse :

Nu te necăji. Dacă oaspeți noștri sunt cumpătați și la locul lor, ei se vor mulțumi cu ce li se va da. Dacă, dimpotrivă, sunt lacomi și hrăpăreți, pofta lor ne va stârni buna dispoziție".

Altădată, Socrate aduse la masă, pe frumosul june Euthydem. Xantippa nu fusese înștiințată. Incepu dar să țipe și să plângă de nepăsarea soțului ei și să pregătească îmbufnată masa. Apoi, din ce în ce mai mâniată de tăcerea senină a lui Socrate, apucă masa și o răsturnă. Eutydem se ridică și voi să plece. Socrate însă, luând în glumă pățania asta neprevăzută, îl reținu, spunându-i.

„Rămâi, Eutydem ! Mai ții minte că acum câtva timp când am mâncat la tine, sări pe masă o găină, răsturuând tacâmurile ce de-abia le puseseși ? Am em fost eu oare atunci mișcat și am încercat să plec ?"

Se pare totuși că odată vorbi și Socrate cu amărăciune de casa lui. Un prieten îl întrebase ce-i mai bine între aste două : să te însori, sau să rămâi burlac, și Socrate-i răspunse :

— Ori ce-ai face, te vei căi.

Cu tot felul groaznic de a fi al tovarășei sale, Socrate rămase credincios soției și îndură toate, fără a se descuraja. Dânsul, într'adevăr, judecând ca și ceilalți vechi eleni, că demnitatea, femeii venia mai mult dela căminul de care aparținea, decât dela propria ei persoană, recunoștea, totodată că femeea, desvoltându-și inteligența și îndeplinindu-și conștiincios toate îndatoririle, ajuta la perfecționarea sa estetică și morală și dobândia, prin judecata care-i era comună cu a bărbatului, un merit personal, demn de laudă precum și o strălucire sufletească, un renume bun al familiei pe care trebuia din înțelepciunea luminoasă a soțului ei vestit, rămase credincioasă lui. Ea fu cu dânsul până în ultimele clipe. Și, dacă Socrate avu chiar să sufere atâtea dela dânsa, însușirile de mamă ale Xantippei, fură dese ori lăudate, de acest înțelept filosof care era și un tată blând și iubitor ce lua parte la jocurile copilașilor săi.

(In românește de) MIRON GRINDEA

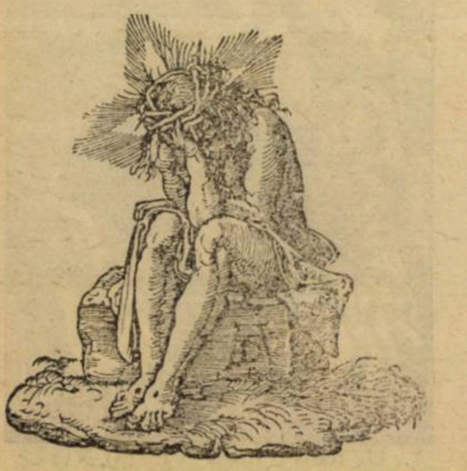

A. DURER : ISUS PLANGAND

PREFAȚA LA „SALONUL OFICIAL"

Un cronicar de artă este asemenea vânătorului de elită : pornește, pregătit cu toate, să doboare — dar se trezește hoinărind pe plaiuri înverzite și — cade sub vraja trioletă a unei ciocârlii îndrăgostită de soare.

Sau — și aceasta e încă una din voluptățile neprevăzutului — se pierde în desișuri mlăștinoase de papură și zăbovește fără de voie, o noapte întreagă, în tovărășia, exasperant locvace, a broaștelor, broscoilor și brotăceilor lunatici.

Așa dar, cu o jumătate de ceas înainte de ora fixată pentru vernisagiul **Salonului**, am scoborît scările atelierului și — ajuns pe trotuarul bulevardului, în vântul rece **călduț al primăverii**, — așteptam ivirea unui vehicul, care să mă poarte, fără să-mi prăfuiesc încălțămintea de circumstanță până în șoseaua Kiseleff No. 9.

O birjă cu arcurile dișălate și unicul patruped bandajat de cositură, se ivește obosită în colțul străzii, ieșind dintr'o înfundătură anonimă. Fac, cu bastonul, gestul consacrat, de stopare. Pun piciorul pe scară și — în aceiași clipă — un tânăr, aproape un copil cu o mască suptă aproape lividă, halucinată, pune piciorul pe cealaltă scară —și rămânem amândoi nedumeriți, stângaci și deconcertați, cu mâinele pe respectivele rampe.

Apoi, simultan — ne descoperim și ne oferim unul altuia pernele trăsurii, cari vomitau câlți.

Birjarul, fire grăbită și practică, ne scoate din încurcăturile politeții :

— Urcați amândoi ! Incotro mergeți ?

— La Șosea...

— **Și eu tot la Șosea !**

Un troznet uscat de coadă de biciu peste coastele aparente ale animalului, — și trăsura se porni în zigzaguri incerte și hurducuri stârnitoare de sughiț.

Mică pauză — de ajustare psichologică. După care, tovarășul prizărit și palid, îngăimă :

— Scoborâți chiar la Șosea ?

— Da... la Salonul Oficial. Mă duc să asist la vernisaj.

— Exact... Tot la Salon merg și eu...

Ochii lui mă țintuiră apoi cercetători și, oarecum, înfricoșați. Indrăzni .

— Sunteți pictor ?.. Imi permiteți : Ionescu Paul...

Nu mai era nevoie să-l chestionez : l-am recunoscut după tremurul buzelor cari șoptiseră cuvântul „pictor" — că era un debutant. I-am întins o mână camaraderească.

— Domnule, prinse el a grăi într'un târziu... mi-era dragă pictura, dar n'am încercat să fac de cât astă iarnă. Tata e om sărac și văduv — și cu o casă de copii. Mai mare cheltuială de cât creion și hârtie nu-mi puteam îngădui. Nu știu de unde o fi aflat lumea bună din cartierul nostru despre mine și despre înclinările mele. Eu nu vorbisem nimănui. In noaptea anului nou — (le făcusem copiilor un pomișor de carton cu jucărele de carton ; tata dormea bolnav) — mă trezesc cu cineva că bate în ușa dela tindă. Mă duc să deschid. Afară întuneric și zloată, dar nici un om. Mi-a fost o clipă, frică. Apoi m'am îndârjit să privesc cu luare aminte în întuneric — și am zărit pe scărița de piatră un pachet. Mă gândeam : trebuie să fie ceva lucruri bune de-ale gurii. (De când a murit mama, ne trezim din când în când, cu astfel de daruri. Milă pentru micuții orfani). Am desfăcut pachetul din sfori și hârtie — și-am dat peste o cutie de nuc, lustruită și cu șuruburi de alamă, lucitoare. Pe cât de mare era bucuria copiilor, pe atât de nedumerit și încurcat eram eu : nu mă pricepeam de loc cum s'o deschid. Să-l trezesc pe tata, mi-era milă — și-mi era și rușine. A doua zi am dat fuga la Cezărică a lui dom' Popescu, care-i într'a șeasea la „Mihai". Mi-a arătat cum s'o deschid — și m'a lămurit despre toate. Era o cutie de vopsele, pentru pictură. Când să plec, iată și pe vara lui Cezărică cu bărbat-su (Is luați de astă-vară). Bărbatu-su ei e om umblat prin lumea largă și se pricepe la toate. „Vino pe la noi, mâine dimineață — zice — să-ți arăt eu cum să pictezi..." M'am dus și mi-a arătat de-a fir'a'păr. (Atunci am aflat eu că el e pictor de-adevărat). Până către prânz am vopsit un carton cât fundul cutiei : niște copaci negri din curte, pe jos zăpadă și'n fund o magazie poticnită pe-o coastă. „Bun — zice — vino și mâine, îți dau eu un carton mare, să mai faci odată curtea..." Am venit a doua zi, într'un răsuflet. Am găsit pe cerdac pregătite toate cele, în regulă : Un carton gros și mare, mai cât o jumătate de masă. M'a luat c'un fel de teamă, dar m'am înzdrăvenit și m'am apucat de lucru. N'am putut să isprăvesc în ziua aceia, și nici a doua zi. Tocmai a treia zi l'am terminat. De atunci am lucrat nehodinit până acuma, în postul mare, când mă trezesc cu domnul pictor la mine, să vadă ce-am mai făcut. Aveam pe pereți, prinse cu ținte, vre-o cincisprezece peisagii. (Toate din curtea noastră : îmi era nu știu cum să mă duc mai departe prin mahala — să nu-mi fure băeții cutia...) Venise și tata. Domnul pictor i-a strâns mâna tatei și i-a zis : „Să știi dela mine — băiatul d-tale are talent și e păcat să-l lăsăm să se irosească..." Când a zis „talent" par'că s'a rupt nu știu ce în mine și m'am simțit copleșit de o lumină mare. Nimeni nu 'mi spusese așa, până acum — și nici eu n'o gândisem vre-odată. Mi-a cerut să-i dau și lui o bucată. Și-a ales el singur, a luat-o sub braț și, sărutîndu-mă pe frunte, a plecat. Mai dăunăzi îmi trimise vobă să trec pela dânsul. M'a poftit în atelierul lui, unde, de obicei, nu primești de cât pe prietenii deaproape. Ce lucru frumos e un atelier ! Nu mai văzusem de când sunt atâtea tablouri, atâtea vopsele risipite, atâtea penele — și o femeie goală, care se încălzea, cuminte, lângă sobă. Inima îmi bătea în piept, de par'că m'ași fi aflat pe cealaltă lume, în casa și înaintea lui Dumnezeu. Domnul pictor m'a luat de mână și m'a dus în fața unui perete pe cari atârnau o sumedenie de tablouri în rame bogate. Am privit câteva clipe la toate deodată — și par'că eram beat. Apoi am simțit că-mi vine rău : printre tablourile acelea era agățat, într'o cadră scumpă, de aur, și peisagiul pe care i-l dăruisem d-lui pictor. Nu-mi venea să cred ochilor. Vroiam să'ntreb ceva, nu știam ce să întreb, nu îndrăzneam să întreb. Domnul pictor îmi zise : „L'am arătat și la alți colegi de-ai mei. A plăcut la toţi — cu toate că nimeni n'a vrut să creadă că tu l'ai zugrăvit. Vreau să fac o încercare — mai mult pentru mine: îl trimet la Salon. Dacă e primit, va însemna că nu m'am înşelat..." Nu ştiam de loc, ce-i asta „Salon", şi nici nu ştiam că un tablou se poate vinde cu bani... D. pictor a râs de mine — apoi mi-a spus să mă duc acasă, să lucrez cu temei şi să aştept... Adineaore, eram acasă şi'mi spălam penelele, mă trezesc cu d. pictor... „Micule — zice — na'ţi o sută de lei, ia fuga o trăsură şi du-te la Salon, să-i vezi tabloul..."

Tovarăşul meu se opri din povestirea lui precipitată, apoi duse batista la gură, să tuşească. O tusă de cutie sinistră...

In zigzaguri alarmante şi hurducături penibile, trăsura pătrunse în piaţa Victoriei. Val de aer larg cu prospeţimi de pădure. Convoiuri de maşini şi echipaje elegante mişunau, până departe în fund, în perspectiva primăvăratică a Şoselii. Pietoni, în haine de sărbătoare, păşiau grăbiţi.

Un domn gras, cu încălţăminte de lac şi rozetă la butonieă, îmi făcu, de pe trotuar, semne desperate, să opresc:

— „Numai două secunde! Dă-te jos... Să-ţi spun şi ţie... Extraordinar!... pe onoarea mea!..."

Plătesc birjarului, las pe tovarăş în trăsură, să călătorească mai departe şi cobor zâmbitor — şi indispus.

— „Ce-i cu tine, Mitică?...

— „Mă'ntorc dela Salon..."

— „Deja..?"

— „Ca ce să'mi pierd vremea, acolo, de pomană!?.. Numai porcării, de sus şi până jos!... Pezevenghii ăia din juriu îşi bate joc de lume! E admisibil, monşer? Cum... adică eu, care am căpătat atâtea recompense, care am expus la Paris, care am avut atâtea expoziţii de-a scris toate gazetele... care am la trecutul meu o activitate artistică de douăzeci de ani de zile... să mă trateze ei ca pe un copil... să mă censureze... să mă mutileze... să'şi bată joc de mine... ei,.. care s'a înfipt acolo ca nişte soviete, de or să prăpădească şi arta şi artiştii români. Numai cubişti, monşer, numai futurişti, numai dadaişti, numai decadenţi au primit... Apoi asta nu mai poate merge aşa! Ne-am săturat! A ajuns cuţitul la os..."

— „Fugi că exagerezi, Mitică dragă!.. Eşti supărat, poate unde nu ţi-au pus tablourile într'o lumină tocmai bună..."

— „Ce lumină, frate!?... Că nu mi-a primit nici unul. Auzi tu: nici unul!"

— „Ce vorbeşti?!..."

— „Pe onoarea mea!... Se face asta? Spune şi tu!... Azi nu mai e timp, mâine nu e serviciu, că e Duminică—dar Luni cer audienţă la ministru. Am să-i fac un scandal să mă ţie minte cât o trăi..."

— „Caută-ţi de treabă, Mitică... ce-i de vină ministrul?..."

— „Pardon!.. pardon!.. pardon!.. Nu mai vreau să ştiu de nimic: Domnule ministru — am să-i spun — domnule ministru, cu respect vin a vă raporta că cu Salonul Oficial nu mai poate merge aşa cum s'a pornit... Când într'o ţară ca România-Mare, care a cerut optsute de mii de jertfe pentru a-şi vedea împlinit idealul de veacuri şi când arta românească este încă în mâna acelora cari nu se pricep ce să facă cu ea, eu, Excelenţă, renunţ a mai trimite pe viitor la salon, fiindcă nu înţeleg să fiu călcat în picioare de nişte colegi cari, pe onoarea mea, calcă în picioare fără cruţare tot ce este muncă, sacrificiu, artă adevărată şi talent adevărat românesc, tocmai în clipe ca acestea când România se află într'o situaţie jinduită la frontiere de duşmani mult mai numeroşi şi mai bine echipaţi de cât noi,... iar din punct de vedere intelectual suntem, Excelenţă, robii străinilor cari s'au cuibărit la noi şi ne suge măduva..."

— „Dragă Mitică — zic — las'că mai vorbim noi despre astea diseară. Vino pe la Mircea. Mă duc şi eu o ţâră la vernisaj... E cam târziu..."

— „Dă-l dracului de salon! Ce-o să vezi acolo?... E numai prostii..."

Domnul Mitică îmi liberă nasturile pardesiului, pe care, în tot timpul, îl învârtise între degetele lui — îşi băgă mâna sub braţul meu şi, cu toate opintirile mele, mă întoarse din drum. Abia atunci luai seama că în spatele nostru se îngheşuise un grup mare de ascultători: domni, doamne, domnişoare — şi doi sergenţi.

— „Aşa e, domnule, are dreptate!"... zise cineva din ceată, cu o voce de om necăjit şi furios...

— „No!... să merem la ministerin că de nu, îi mâncă dracii!..."

— „O lecuţă di dreptati ni-o faşi el ministru... că n'o şi şui..."

— „Asta salon dela Rumenien cum nici la Vin aşa riguros este..."

— „Dar puntră di şi dacă scrie la gazetă că primeşte doi tablău, nu mai vrei p'urmă nişi ună?... Transpărt, ambalajă, hotelă... şine plăteşte astă, mă rog?..."

— „Eu m'am apersevat de anul trecut qu'il faut n'avoir du talent ca să fii primită..." — ciripi, indignată, o domnişoară cu părul oxigenat şi ochi, negri, de păpuşă...

Privi aiurit, în juru-mi, să aflu prilej de evadare.

O mutră cunoscută, de pe celalt trotuar, traversă precaut şoseaua, se apropie de cei doi sergenţi şi le şopti ceva în urche. Sergenţii pătrunseră în grupul compact şi — împrăştiindu-l, brutal, cu coatele — ţipară formidabil:

— „Ordin dela dom prefect să circulaţi!!... Mişcă!!!..."

Imbulzeală cumplită, protestări, ţipete...

Mă folosii de panica şi forfoteala aceasta neaşteptată şi, într'o clipă, sării în maşina salvatorului — vechiul meu prieten Georges de Sannois.

Pornirăm automat.

In urma noastră se ridica, tumultuoasă, larma nemulţumiţilor...

— „Păcat că n'ai putut ajunge până la salon — zise Georges de Sannois. Am văzut o curiozitate, care merită să fie înregistrată: Theodorescu Sion sculptat în două ipostase. Odată tânăr, măreţ, ras de musteţi şi ras de barbă — un leu fără coamă. Altul, bătrân, scofâlcit, cu barbă de nomad şi musteţi pe oală — un apostol vag... Câţiva refuzaţi priveau la ambele busturi şi şopteau, scrâşnind: — Indrăzneaţă reclamă!... Să te laşi portretizat, la două vârste, simultan: Trecutul şi Viitorul".

Cu un zâmbet abia perceptibil, Georges de Sannois îmi întinse catalogul, elegant editat, al salonului...

N. N. TONITZA

O SEAMĂ de CUVINTE

Pe unul din bulevardele din Paris se plimbau într'o zi trei tineri, vorbind între ei:

„Cu ce poftă aş mânca acum un pui fript", zise unul.

„Eu m'aş mulţumi chiar cu mai puţin", adăogă al doilea.

„Şi eu la fel". conchise al treilea.

Dar din nenorocire cei trei nu-şi puteau realiza dorinţa, căci nici unul n'avea un ban în buzunar.

„Am o idee" zise din nou primul, „veniţi cu mine". Şi îşi duse tocarăşii la un editor, căruia îi spuse:

„Domnule, am venit să vă oferim o romanţă la care domnul a făcut versurile, domnul muzica; iar eu vă voi cânta-o, pentru că sunt singurul dintre noi care are puţină voce".

„Cânt-o", răspunse editorul", şi vom vedea".

Tânărul cântă şi editorul păru mulţumit căci cumpără romanţa, plătind-o cu 15 franci.

Foarte veseli, cei trei artişti merseră drept la cel mai apropiat resturant şi-şi potoliră foamea.

Acum să spunem numele lor: Autorul cuvintelor se numia Alfred de Musset, muzicantul Monpou şi cântăreţul Dupré, iar romanţa era intitulată „Andaluza". Şi această romanţă, cumpărată cu 15 franci aduse editorului 40.000 lei.

◆

Pictorul Meissonier avea un grădinar înzestrat cu o memorie neobicinuită. Cunoştea toate plantele şi toate seminţele şi niciodată nu s'ar fi putut înşela.

Intr'o zi, în prezenţa unui prieten Emil Augier, Meissonier arătă grădinarului o hârtie ce conţinea icre uscate de scrumbie.

„Ce fel de seminţe sunt acestea?" întrebă pictorul.

„Sunt seminţe de pulpus fluximas".

„Şi cât timp îi trebue acestei plante ca să răsară?" mai întrebă Meissonier triumfător.

„Cel mult 15 zile".

„Bine! Mă încred în ştiinţa ta. Seamănă-le şi după 15 zile vom merge să le vedem".

După două săptămâni, Meissonier, stând la masă cu Augier, chemă grădinarul.

„Ei ce s'a făcut cu acele seminţe de pulpus fluximas, ce ţi-am dat?"

„Plantele au răsărit" răspunse grădinarul, şi dacă doriţi să le vedeţi, poftiţi în grădină.

După cafea, cei doi prieteni coborâră în grădină urmaţi de grădinar care ridică un clopot, spre a lăsa să se vadă un pătrat aranjat cu ciocuri de scrumbii afumate.

Augier isbucni în râs, pe când Meissonier rămase plouat.

ZOE LECCA

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ S'a pus sub tipar și va apare în prima jumătate a lui Mai romanul **Ciuleandra** al d-lui **Liviu Rebreanu.**

Cititorii noștri vor avea bucuria să citească un fragment într'unul din numerile noastre viitoare.

☐ In numerile viitoare vor publica versuri, proză și studii: Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Ion Pillat, Al. T. Stamatiad, Artur Enășescu, George Dorul Dumitrescu, Natalia Negru, Eugen Speranția, Mircea Eliade, Eugen Victor, Florica Mumuianu, Sărmanul Klopstock, Virginia Gheorghiu, Ion Călugăru, Camil Petrescu, Scarlat Struțeanu.

☐ **Cronica noastră muzicală** va întârzia să apară de oarece cronicarul nostru muzical d-l **N. Georgescu-Breazul (G. Diacu)** e plecat în Germania cu misiunea de a înzestra Conservatorul nostru cu aparatele necesare unei arhive fonogramice.

☐ Viitoarea convorbire a d-lui **F. Aderca,** pe care o vom publica în numărul dela 1 Mai al revistei, este cu d. **V. Demetrius.**

☐ Frumoasa poemă **Fecioarele ebree,** e reprodusă cu învoirea autorului din volumul de **Poezii.**

SCRIITORII

☐ D-l **Ludovic Dauș** a tipărit în editura „Ancora"-Benevenisti, romanul **Drăceasca schimbare de piele,** ilustrat cu 54 desemnuri de **Teodor Kiriacov.**

236 pagini — lei 80.

Vom reveni.

☐ **Vis și realitate** se numește romanul de moravuri din Turcia imperială, pe care îl publică d-l**Ion Foti** în editura „Propileelor literare" 200 pag. lei 100.

☐ D. **Vasile Savel,** autorul romanului „Vadul Hoților", distins la ultimele premii ale S. S. R-ului cu premiul C. A. Rosetti (al ziarului „Viitorul") a făcut să apară un volum de nuvele, sub tiltul **Seara a 13-a.**

Culegerea cuprinde următoarele nuvele și scsițe :

Seara a 13-a ; Darul găsit la casa lui ; Ei, gânduri ; Se povestea într'o cârciumă ; O partidă de écarté , Să vă spânzurați voi ; Cum m'am îmbogățit ; Noaptea roșie ; No. 19 și No. 21 ; Strănepotul Vornicului Mihai , Spovedanie postumă ; Pisica ; O razzie ; Scorbura dracului; Dada și Gaga ; Comoara.

Un volum de 177 pagini, lei 60.

DEMAGOGIA ȘCOLARA

☐ Rareori s'au spus, cu mai multă fermitate, adevăruri mai juste și s'a desvăluit cu mai multă franchețâ nenorocita stare a învățământului, de cum o face d. profesor **C. Rădulescu-Motru** într'un interviev acordat „Adevărul"-ui. D-sa nu se mulțumește numai să critice actuala stare de lucruri.

Argumentând că școala secundară trebue să fie în proporția de 1 liceu la 4 școli profesionale (nu invers, ca astăzi), d-sa stabilește caracterul de școală de lux — „Școala de preparație a celor destinați profesiunilor de creație" — și pentru a nu priva pe copiii de țară dela o astfel de ascensiune spirituală preconizează un sistem de proteguire de stat, a elementelor ce se disting. Spicuim câteceva din aceste adevăruri necesare :

> — Pricina dintâi a tuturor relelor e trista demagogie școlară ce se practică, cu calcul sau inconștient, în această țară. Sunt oameni de guvern, chiar oameni de școală, cari cred serios că răspândirea culturii înseamnă înmulțirea liceelor și gimnaziilor. Se crede că naționalizarea orașelor și, mai ales, pregătirea „conducătorilor de mâine", — ultima invenție demagogică, — nu se pot realiza decât prin mărirea numărului frecventatorilor de școli secundare ! Legenda „pricopselii" copiilor prin gimnaziu și liceu a ajuns până la sate și a prins invincibil mințile simple ale țăranilor. Am o adevărată luptă în satul meu cu țăranii ca să-i conving că nu e bine să-și arunce copiii pe drumul fără țintă precisă al școalelor teoretice și să-i trimeată la cele profesionale. Fiecare vrea să-și facă copilul procuror... Cu greu poți să demonstrezi bietului om că nu e destul să înscrie odrasla la școală pentru a o și vedea procuror...
>
> Această judecată simplistă prezidă, în forme mai pretențioase, dar tot atât de întemeiate, și politica școlară a României de după războï.
>
> Cât mai multe licee, cât mai multe gimnazii ca să naționalizăm orașele și să pregătim pe „conducătorii de mâine" !... Ce glumă dezastruoasă ! Ca și cum naționalizarea orașelor se poate săvârși cu legiunile de oameni fără profesie și de postulanți nenorociți pe cari îi creiem cu aceste școale ! Ca și cum „conducătorii de mâine" ar fi funcționarii, — unicul produs al școalei secundare, — și n'ar fi meseriașii, industriașii și negustorii, adică elementele active și stăpânitoare în cuprinsul cetății !
>
> Iată eroarea !
>
> Ea se întemeiază uneori pe o duioasă naivitate în considerarea ordinei sociale dela noi. Am auzit zicându-se cu emfază : copiii țăranilor să ia locul copiilor de boeri de odinioară ! Frumos. Dar se uită un lucru ; erau patru mii de boeri și sunt 12 milioane de țărani !...

PLASTICE

☐ Domnii artiști pictori și sculptori, **expozanți ai „Salonului",** cari doresc ca, odată cu darea noastră de seamă, să le apară și reproduceri după operile **expuse la „Oficial"** — sunt rugați a-și trimite copiile fotografice — (cu indicațiile necesare, pe verso), — cronicarului nostru plastic (N. N. Tonitza, str. Popa Soare, 66).

Fotografiile în sepia ori acelea prea puțin clare, sunt inutilizabile.

CUVANTUL UNUI EDITOR

☐ In ultimul nr. din „Viața literară", d. **I. Valerian** aduce o interesantă convorbire cu d-l **N. Ioanițiu,** directorul marelui institut de editură „Cartea Românească".

D-sa stărue îndelung asupra relațiilor dintre editor și scriitor, pe care le găsește, cum e și firesc, departe de a fi ideale, asupra colportagiului cărții și în deosebi asupra năpastei librarilor, etc., etc.

Despre bibliotecile populare și mai ales despre propaganda cărții prin bibliotecari pasionați, spune următoarele : lucruri, încrustate de ironii :

> Suntem în Europa penultimii care stăm prost pe tărâmul cultural. S'a spus de unii că aceasta provine din faptul că nu avem școli destule. Eu cred că sunt de ajuns, dar nu știm să facem propaganda cărții. Nu avem destule biblioteci populare, și acele care sunt, nu corespund scopului lor. Am spus întotdeauna factorilor răspunzători : „faceți cât mai multe biblioteci populare". In acest scop am donat zeci de mii de volume, fiind convins că un editor civilizat trebuie să contribuie din toate puterile la desvoltarea gustului pentru cetit. Care nu mi-a fost mirarea, când ducându-mă la unele din aceste biblioteci, am găsit cărțile noi, neatinse de mână de om. Bibliotecarul îmi arătă cu satisfacție dulapul bibliotecii frumos rânduit, dar care nu se deschidea, decât la inspecții. Uite cum se înțeleg lucrurile la noi. M'aș fi bucurat să fi găsit cărțile îndoite, roase de prea mult cetit. O bibliotecă trebuie să fie activă, să aibă cât mai mulți cetitori.
>
> Se pune întrebarea, cine să fie însărcinat în comună cu misiunea importantă de bibliotecar. După mine trebuie un om cult și cu mult ascendent moral asupra populației, și pe cât posibil să nu facă politică. In această privință nu văd decât preotul. Din nefericire, nu s'a votat încă legea prin care preoții să fie scoși din politică. Acolo unde n'ar putea fi ales preotul, s'ar putea numi notarul sau învățătorul. Ar mai fi cineva la care mă gândesc și pe care-l afli și în cele mai mici cătune : Jandarmul. Dar în starea actuală nu ne putem gândi la el, căci prin lipsa lui de pregătire intelectuală, mai mult ar strica decât ar ajuta la desvoltarea gustului pentru cetit. Tot preotul rămâne acela care pe lângă lumina divină să aducă și lumina intelectuală la sate. De aceea statul ar trebui să-l plătească special spre a-i da posibilitatea să se ocupe continuu și serios.
>
> In privința celorlalți factori culturali, care fac propagandă la sate, să-mi fie permis să afirm, că acțiunea lor este aproape nulă. După urma acestora avem azi biblioteci moarte. Societățile culturale, fără ajutorul statului nu pot întreprinde acțiuni serioase.

CERCUL „SBURATORUL"

☐ In ședința dela 17 Aprilie a Cercului **„Sburătorului"** d-nii E. Lovinescu, F. Aderca, Pompiliu Constantinescu, au citit studii critice cu privire la sincronism, specific național și ortodoxism , Gh. Brăescu, schița **Ouă roșii** iar d-ra Ticu Arhip piesa în trei acte Casa cu ușile deschise a d-lui Virgiliu Moscovici.

☐ A apărut nr. 10 din **„Sburătorul,** cu articole, nuvele, poezii și studii de **E. Lovinescu, G. Brăescu, Ticu Archip, I. Barbu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, Anton Holban, Virgiliu Moscovici,** etc, etc.

COLUMNA LUI TRAIAN

(Greșeli de tipar & altele)

☐ „Viața Românească" curgând monoton prin jgheabul aceluiaș sistem politic îngust, animată de un pragmatism transparent, are totuși câțiva pioni...".

(Sinteza, I, 1).

☐ „Cerem deci, repetând din nou cuvintele lui Goethe : **lumină, mai multă lumină** în munții Apuseni. Făcând să fie lumină în m-ții Apuseni, vom putea face educația necesară poporului și vom putea lesne introduce în el cooperația...".

(Glasul Moților, I, 11—12).

☐ „Tot d-l Lovinescu susține că Anghel fără să poată ajunge la spiritualizare desăvârșită cu atât mai puțin la poezia **purim...".**

(Sinteza, I, 1).

☐ **„Mulțumită** insistenței neobositului luptător al culturei naționale din Județul Cluj, a D-lui Senator Aurel Munteanu, protopopul Ortodox al Huedinului, D-l Ministru al Cultelor V. Goldiș, **a promis ferm** că va dona revistei noastre suma de Lei 50.000 Lei.

Revista „Glasul Moților", aduce pe această cale cele mai românești Simțiminte de recunoștință, întâi d-lui Ministru V. Goldiș, președintele „Astrei" și exponentul culturei naționale din întreg Ardealul, și al doilea D-lui Senator Munteanu, factorul principal al culturei românești de pe aceste meleaguri.

(Glasul Moților, I, 11—12).

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU 11 BUCUREȘTI.

UNIVERSUL LITERAR

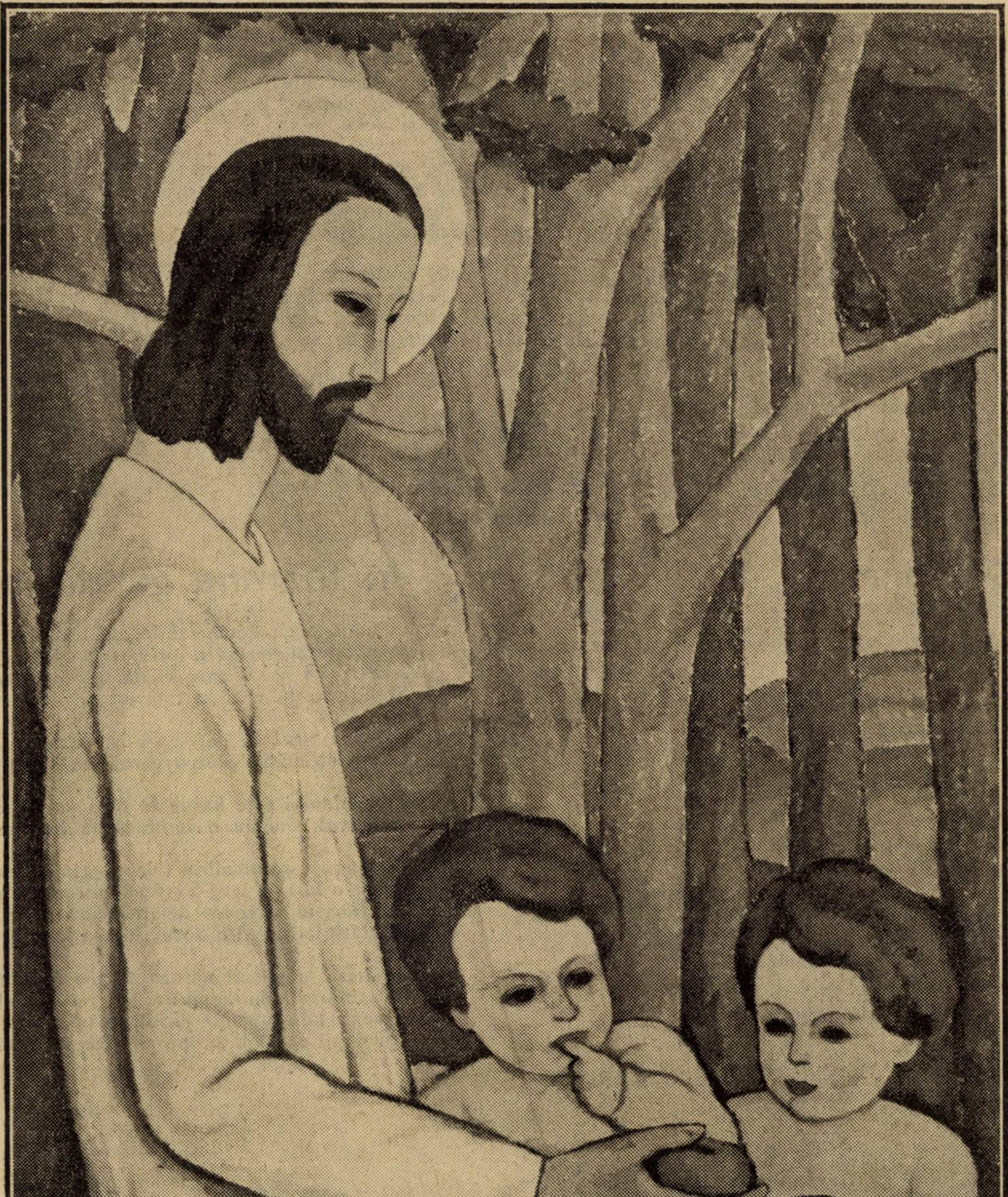

TACHE SOROCEANU: TREI COPII

An. XLIII, No. 18.
1 Mai 1927.

Lei 5

Baladele vârstei de aur

(Hexametri)

II. COPILUL

Iată-l cu ochii pe sus, rotind în aer ghiosdanul.
Totul îi flutură 'n mers, haina, privirea și gândul.
Câte puteri desemnează zig-zagul cărărilor sale :
Jocul îl cheamă 'napoi ; foamea îl chiamă 'nainte ;
Ziua de mâine e'n el, se sbate în pulsul său iute ;
Soarele-l chiamă de sus ; strămoșii-l pândesc de departe.

Strada e-un mic univers populat cu minuni și ispite :
Zarzare verzi după gard, trăsuri cu codârla vacantă ;
Pietre rotunde, putând nimeri ca săgeata la țintă ;
Tipuri de oameni bizari, buni de'ngânat pe la spate....

Insă de ambele părți, ațâțătoare și albe,
Ziduri pătate, ca flori dintr'un caet de dictando
Unde poți scrie ce vrei fără vr'o frică de notă...
Ziduri ce-așteaptă setoase creionul și arta.

Forțele lumii deavalma se'mbulzesc cu propuneri :
Soarele-i cere-un desemn, cu raze, cu ochi și cu gură ;
Jocu-i dictează un cal ; ziua de mâine, o spadă ;
Dar un erotic poem îi înspiră strămoșii hipnotic.

Prins în gigantic asalt, dânsul ezită o clipă...
Insă, răpit de-un atavic fior, se decide deodată :
Scrie apăsat un poem rezumat într'o vorbă obscenă,
Apoi, cu sufletul pur, pleacă pe drumu-i de vise.

EUGENIU SPERANTIA

* * *

Seară

In liniștea de seară, mor zefirii...
Plutind, o rază sue către cer...
Adorm zdrobiți de vise trandafirii,
Și crinii, cavaleri de noapte, sorb eter.

Ce somnoroasă e lumina !
Toți pomii dorm adânc în lemn ;
Doar teii singurateci, veghind grădina,
Cu crengi plecate ritmic își fac semn.

Pe bănci de piatră, goale, — nimeni ! aproape
A adormit și luna pe cer lângă pământ.
Singurătatea doarme, departe... pe lume... pe ape...
Și numai inima mea bate, uitată, un cuvânt.

VIRGINIA GHEORGHIU

In toamna gândurilor tale...

In toamna gândurilor tale, zădărnicii înfiorate,
Intreaga frumusețe a zilei o prinzi cu fumul de țigare,
Asculți un greer care cântă întreaga ta singurătate
Și fără veste vezi în față un chip din viața de uitare.

Ea vine 'ncet, se furișează ca pasările călătoare,
Ce-au străbătut atâtea ceruri ca să-și întoarcă lungul
[drum,
Ce diafană-i este haina în raza palidă de soare !
Și fumul cenușiu o îmbracă cu irealul unui nor.

In toamna gândurilor tale e primăvara care vine,
De ce o lași pe larg s'aștepte și ești cu gându-așa departe
Cu flori albastre ea așterne cărarea ei până la tine,
Dar alte clipe, alte doruri de ea mereu te vor desprinde.

Ce tristă a plecat năluca, tu n'o chemai în amintire,
O urmărești cu nepăsare în rotogoalele de fum.
In ochii tăi s'aprinde dorul, ascunzi tristețea din privire
Și-aștepți nerăbdător pe alta, ce va veni pe-același drum.

MIA FROLLO

Capodoperile Liricei Italiane

(Urmare şi sfârşit)

„BALADA DIN SURGHIUN“ A LUI GUIDO CAVALCANTI

... a mea“ răspunde cu melancolie pătrunzătoare :

De aş mai fi acela ce a fost demn de iubire,
Din care îmi rămâne abia-amintirea,
Şi doamna s‘ar arăta într‘altfel,
Mi-ar place mult asemenea plutire.

Dar Monna Vanna e crudă cu el şi călătoria fantastică nu poate avea loc. O umbră de tristeţe, o presimţire a morţii un tremur de teamă de necunoscut trece prin tot cantonierul acestui dulce şi adânc şi înpătimat poet al Italiei. Până şi vestita **pastorelă**, (care de fapt nu e în totul pastorală) vorbeşte de moarte, şi are mai cu seamă în închinare accente de adâncă mâhnire cari amintesc pe acelea ale **Micei balade din surghium** de care ne ocupăm :

...nu mă socoti nevrednic
de rana ce o port :
sufletul-acesta mi-a fost omorât
decând am fost în Tuluza.

Apoi când mă văzură atât de ‘nspăimântat

De-ţi este apăsătoare suferinţa...
...văzură inima-mi rănită
şi cum un spirit izvorit din plânset
se ivise din mijlocul loviturii...

> **...rana ta ce‘n inimă se vede**
>
> **ajunse atât de repede şi tare**
> **ca până‘n adânc, de moarte**
> **mă loviră ochii săi.**

Du-te la Tuluza, mica mea baladă
Şi intră liniştită la Dorata
Şi acolo cere ca din curtenie
Pentru o frumoasă doamnă, să fii dusă
În faţa aceleia, pentru care te-am rugat
Şi dacă te primeşte,
Uşor tu îi grăeşte :
— Ca să-ţi cer milă viu la tine“.

Nu e deci prima oară că atari accente **suspinânde** şi **implorânde** se întâlnesc în poezia lui Guido Cavalcanti ; dar de data aceasta Moartea care se apropie le face mai adânci, mai mişcătoare, mai imediate şi spontane. Guido Cavalcanti **moare într‘adevăr** ! Va revedea **dulcea ţară a gingaşei Toscane** dar o va revedea ca **să moară** !

Poezia **micei balade din surghiun** e deci mai cu seamă poesie de **rămas bun vieţii**, poesie de **renunţare**, ceeace însemnează în sensul medieval al acestui cuvânt, de **recunoaştere a deşertăciunii înfăţişărilor lumeşti**, de **încredinţare în braţele milostive ale lui D-zeu**,

„care primeşte pe cel ce i se încredinţează ;

este poezia din episodul lui Guido de Montefeltro (Inf., XXVII, 79-93) : **tr. Coşbuc :**

„Dar când simţii c‘ajung spre al vârstei
[mele
acel răstimp când cată fiecine
spre-a intra în port să strâng‘a lui
[vântrele

de ce-avui drag dintâi m‘a prins ruşine,
şi‘nchisei pentru lume ochii mei...“

este poezia unui celebru **„vers“** al lui **Wilhelm IX de Positiers :**

II

Am fost viteaz şi tânăr
Acum însă mă lasă amândouă
Şi-o să mă‘ndrept către Acela
La care păcătoşii toţi găsesc sfârşitul.

Mult am fost voios şi curtenitor
Dar Domnul nu mai vrea să fie aşa
Acuma nu mai pot să rabd atari lucruri
Atâta sunt deaproape de sfârşit.

Am renunţat la toate ce-am iubit.
Cavalerie şi mândrie
Şi, fiindcă Domnul vrea, mă supun la toate
Şi-l rog la sine să mă ţină.

(ed.**CRESCINI. Manualetto** provenzale. Milano, Hoepli, 1926, ff, 165—166)

Această înfăţişare a poesiei medievale, oglindită în delicata legendă în care se vorbeşte de un cavaler şi trubadur care, în plină viaţă lumească şi cavalerească, trecând printr‘o pădure în căutare de rime pentru doamna gândurilor sale, dă de o păsărică moartă şi e atât de tare impresionat de această întâmplare, încât, cuprins de o simţire adâncă a deşertăciunii acestei vieţi, renunţa la ocupaţiile sale strălucite, şi se face călugăr într‘o mânăstire; această înfăţişare a găr într‘o mânăstire, aeastă înfăţişare a vieţii şi poeziei medievale e astfel teoretizată de Dante în **Convivio IV, XXXIII 7—8 :**

„Inima aleasă se lasă deci în voia Domnului, şi aşteaptă sfârşitul acestei vieţi cu multă dorinţă, şi îi pare că iese din han să se întoarcă la casa sa proprie, îi pare că isprăveşte drumul şi intră în oraş, îi pare că sfârşeşte plutirea pe mare şi intră în port. O nefericiţi acei cari cu vintrele întinse vă îndreptaţi spre acest port, şi acolo unde aţi trebui să vă odihniţi, din cauza furiei vântului naufragiaţi şi vă pierdeţi tocmai în locul pentru care aţi umblat atât ! De sigur că Lancelot nu a voit să intre cu vintrele înălţate, nici foarte nobilul nostru latin Guido Montefeltrano, ci din contră aceşti nobili scoborâră pânzele preocupărilor lumeşti, şi deveniră credincioşi, dispreţuind ori ce plăcere şi activitate lumească“.

Numai că în balada lui Guido Cavalcanti nu se iveşte numele lui D-zeu Stoic şi epicuren până în urmă, el nu se lasă în voia milostivirii dumnezeeşti, ci suspină pentru ultima oară în genunchi înaintea doamnei iubite :

> **„Suflete, iar tu slăveşte-o**
> **Mereu aşa cum i se cuvine !“**

Şi de aceia rămasul bun al acestui poet către bucuriile acestei vieţi, ni se înfăţişează mai îndurerat.

Dincolo de colinele line ale Toscanei, dincolo de cerul vioriu care se întinde peste vârfurile lor încoronate cu chiparoşi uşori şi ascuţiţi ca nişte lumini pâlpâinde, el nu vede raiul, nu aude îngerii cântând slavă, nu ia parte ca şi Dante la scena mistică în care Sfinţii cer lui D-zeu inima Baatricei, prea curată pentru acest pământ şi sortită să împodobească raiul. Dincolo de acele coline şi dincolo de acel cer, pentru Guido Cavalcanti nu sunt decât **recile goluri ale neunoscutului şi ale tainicului.** Ultimele sale gânduri sunt gânduri de dragoste pentru scumpele şi deşartele lucruri ale lumii acesteia, pentru dulcea lui ţară Toscană, pentru mica lui baladă **uşoară şi gingaşă**, pentru iubita lui, căreia îi trimite ultimul suspin ce **iese din inima sa îndurerată. Raiul** său, **portul său, adăpostul** său sunt braţele dragi, **plăcuta înţelepciune, curtenia** şi **meritul** doamnei sale. Viaţa de dincolo de mormânt a sufletului său, el nu şi-o poate închipui decât îngenunchiat pe veci înaintea iubitei sale, de care, chiar şi nevăzut de ea, nu se va depărta nicicând. Ultima dorinţă pe care o are faţă de dulcea, suspinândă, armonioasa baladă pe care a creat-o în ajunul morţii, e aceia (**„mult te rog pentru aceasta“**) ca să întovărăşească inima sa către doamna iubită din depărtare :

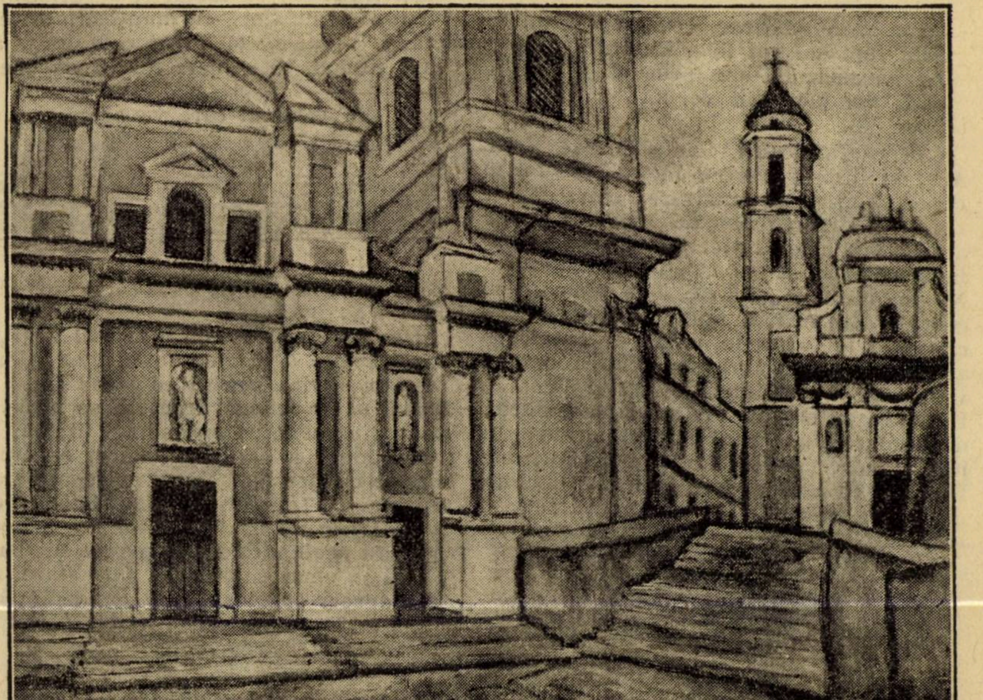

CORNELIU GRIGORESCU : PEISAJ PARIZIAN (Salonul Oficial)

„Vai, mica mea baladă, prieteniei tale
dau în seamă sufetul meu înfiorat de moarte,
poartă-l cu tine, — să-ţi fie milă ! —
la doamna cea frumoasă la care te trimit“.

Lumea lui mai e încă aceia cavalerească şi de curte, în care a crezut cu toată puterea de convingere a unui **om medieval,** şi a unui om medieval care era şi **cavaler** şi **poet.**. Lumea **dragostei** şi a **poeziei,** mai rămâne pentru el chiar şi în clipa gravă a morţii, singura adevărată, singura lume reală, supranaturală, în care inima sa va putea trăi după moarte. Nu mai are prieteni, e departe de iubita lui, de ţară, de casă, de tovarăşii de viaţa cavalerească şi poetică. E singur, îngrozitor de singur. Dar umple această singurătate, creind cu sângele cel mai roşu şi cel mai viu al inimei lui rănite, minunata baladă, căreia îi încredinţează cea din urmă solie. Solie de **dragoste dincolo de moarte.** Şi solie şi de **cavalerie dincolo de moarte.** Singura lui grije e ca gingaşa baladă, mica baladă căreia i-a încredinţat ultima tindere a inimei sale, balada împărtăşeniei sale, care singură cunoaşte secretul tristeţei amare, lacrimile de dureroasă renunţare la tot ce a iubit şi preţuit în viaţă, adică nobleţea rafinată a faptelor şi sentimentelor ; să nu cadă în mână, să nu meargă pe drum cu oameni străini, **plicticoşi,** cu gânduri vulgare, cari pot să o murdărească, să o micşoreze, să se poarte prost cu ea cu mâinile lor brutale, nedemne să atingă o floare atât de curată de tinereţe şi frumuseţe :

Dar vezi să nu te zărească nimeni ·
Din cei duşmani pornirilor alese ;
Căci singur, spre năpasta mea,
ai fi oprită
şi-aşa răstălmăcită,
că mult m'aşi îngrozi,
şi după moarte chiar,
mi-ar fi plânset şi durere nouă.

Pare un tată, cu iubire, mândru de curăţenia şi frumuseţea unei fiice tânără şi dragă, pe care ştie că trebue să o lase singură între momelile acestei lumi, pradă atacurilor duşmanilor săi.

Parcă ar vorbi Wilhelm de Poitiers :

„Deoarece pornesc acu'n surghiun
Şi'n luptă-mi voi lăsa feciorul
In teamă multă şi'n primejdie
Şi-îi vor face rău vecinii !“

Guido Cavalcanti nu-şi pierde firea. Acelaşi dispreţ pentru **lumea plicticoasă** care i-a inspirat mustrarea către Dante **„pentru simţirea lui de rând“**, reapare aci în ton minor în teama ca mica sa baladă ar putea să cadă pe mâini nedemne! Nu se teme de moarte, îi e teamă ca ceeace e în el mai nobil şi mai înălţător, credinţa în lucrurile nobile şi frumoase ar putea fi pângărit de suflarea bestial veninoasă a mulţimei josnice şi brutale. Il doare că moare, îl doare că suferă ; dar moartea mai rea, dar chinul care nu i-ar da pace nici chiar în mormânt, ar fi acela de a şti ajunsă în mâini nedemne ultima şi cea mai curată revărsare a sufletului său de poet şi cavaler :

„Că mult m'aşi îngrozi,
şi după moarte chiar,
aş plânge şi-aş avea durere nouă“.

Astfel moare (şi astfel cântă murind !) Guido Cavalcanti care renunţă să ia parte la conducerea oraşului său numai ca să nu se amestece cu neguţătorii şi lepădăturile dela ţară cu a căror tovărăşie Dante se împăcase.

Desigur că a fost un **învins al vieţii,** pe când Dante a fost un învingător ; dar a fost un învins pentru că alese mai de grabă să se **frângă decât să se plece.** Şi pentru aceasta, pe mormântul acestui cavaler-poet, a acestui măreţ exemplar omenesc, care nu a făcut niciodată tranzacţiuni cu sine însuşi, împrăştiem din plin florile admiraţiei şi amintirei noastre, de aceia citind suspinânda lui baladă, ni se umezesc ochii în faţa atarei nobile dureri omeneşti, atât de deplin exprimată în versuri de o melodie atât de întristată şi lăcrămândă !

Sâmbătă 5 Martie 1927.

RAMIRO ORTIZ

„JURNAL BASARABEAN“ *)

Sâmbătă seara...

—Fragment —

Lui PUIU CONSTANTINESCU

Sâmbătă seara „Haruzina“, strada centrului, botezată dela intrare altfel, dar rămasă pentru toţi aşa, miroase toată a gaz. Incep plimbările de cu vreme şi ţin până noaptea târziu, la grădina publică — singura distracţie dela o săptămână la alta.

Mergi la „Butnaru“, bei o bere, apoi faci un „rond“ ; te opreşti la „Record“, că are îngheţată bună — alt rond ; pela cofetăria „Păpescu“ neapărat abaţi din drum, să-i vezi ochii domnişoarei — adevărat cameleon — frumoşi şi alţii ca peste zi — uite, al treilea rond ; şi-o isprăveşti pentru a zecea oară, cât este trotuarul asfaltat dela gară până'n centru, numai pe partea dreaptă însă.

Astă-seară noutăţile din timpul săptămânii se află sigur, cu detalii. Dacă nu sunt de cele noui, rămân vechiturile, înfrumuseţate, cum îi stă bine amintirii.

...Românii, cei patru cari au venit acum o lună, nu sunt francezi, nu ! .. Dau examen aici... Toţi au rămas cu cartea'n urmă pentrucă au făcut războiul... Cu prinsoare, că d. Ţimoţin are să-i lase , nu ştiu nimic — chiar dumnealui a spus-o într'o seară, la liceul de fete...

Unul din ei — cel cu părul mare — este „păet“. S'a amurezat de Ida, cu toate că-l iubeşte Bety la nebunie... In fiecare dimineaţă se duce în piaţă să cumpere ochiul boului şi lapte bătut ; de acolo îi trimite Idei florile învelite în poezii, iar laptele şi-l opreşte el, căci e slăbuţ şi tare debil...

Cine nu ştie cum sunt ochii domnişoarei Ida !

Mereu întrebători, mari şi negri, cu gene lungi, ridicate puţin la vârfuri, ca să le arate şi mai bine strălucirea. (Asta o spun românii).

Calcă uşor d-ra Ida, vorbeşte peltic, foarte puţin — deabia se observă... „Păetul“ o place mult — cine nu ştie ! I-a trimis recomandat tocmai din Bucureşti cărţi ilustrate, cu iubiri şi cu primăveri, cu lună şi cu flori, cu munţi printre cari plâng pâraele, la fel cu cele din „Cavcaz“ numai. Şi versuri i-a trimis păetul odată cu pozele în plicuri grele, ştampilate pe zeci de mărci.

D-ra Ida le-a strâns — toţi au aflat — dar un rând nu i-a răspuns. Dece, nici el nu ştie !...

...Hona iubeşte pe cel mărunţel, căruia îi place mult cafeaua neagră... El însă este foarte tăcut ; nu i-a răspuns nici aşa, nici aşa !... Stă în gazdă la o „doamnă“ văduvă şi-şi face de lucru cu doi paianjeni prinşi în zaharniţa de sticlă... Se aude, dar numai se aude, că şi el iubeşte — pe cine nu s'a aflat, căci aşa de tăcut este ! Pe o scrisoare trimisă tocmai la Bucureşti şi văzută la poştă în momentul când o dădea să-i pună mărci, s'a zărit o parte din adresă : „Căluşei 60“ — atât. Numele însă, prinsoare ar face, că nu se începea cu „H“... Sâmbăta viitoare are să afle sigur şi atunci să vadă Hona că nu-i ea...

In dreptul Zemstvei, când nopţile sunt fără lună, s'aprind lumini. Pe „Haruzina“ trei becuri şi unul în dreptul intrării la grădină. Semn că are să plouă. Pe la porţi se strâng corurile şi forfoteala începe mai fără zor, cu cântece şi voe bună. Veştile de peste zi, înflorite, din gură în gură, fac înconjurul străzilor de câteva ori până la ceasul odihnei.

...Cine nu ştie că aseară Vera din Balka a cântat toată noaptea şi din gură şi din ghitară unui ofiţer pe lemnele dela poartă. El sta cu spatele când „cineva“, din întâmplare, a trecut pe acolo, dar un nasture dela tunică, în bătaia lunii, l-a dat de gol...

...Sonia, urît obiceiu mai are ! Şi-i tare rău dacă cu deşteptăciunea ei nu şi-l poate înfrâna. Cum face cunoştinţa vreunui român, pe loc, şi trimite „ştiri“, cu un car de complimente, domnului Izidor Schor, Polonă 20...

...Pe derost ştiu toţi de unde-şi cumpără „Bucureşteanca“ şi ciorapii şi pantofii, dar mai cu seamă apa de păr de-i este coafura galbenă, ca un spic de grâu.

Cine nu ştie, numai din vedere însă (foarte rar iese şi totdeauna singură) pe vecina „Purcelului de argint“ de mor toţi românii după ea. Cei doi, cu ochelari, în fiecare seară bat drumul pe acolo şi numai din strălucirea sticlelor observi că-i trag ochiade. E frumoasă, nimic de zis, dar prea mândră ! Piciorul, ca un porumbel de mic ; se piaptănă cu cărare şi cu toc. De stă acasă are capot vişiniu, fără mâneci, decoltat mult în jurul umerilor albi, albi. Chiar de nu-i lumină o cunoşti că-i ea... Nu se uită niciodată drept în ochi, dar pricepe omul că l-a văzut bine...

...Domnişoarei Marus îi stă bine cu lorgneta numai când se uită la el. Altfel păcat de ochii ei frumoşi... El, logodnicul — bleg, nătărău, spălăcit, ca un lucru fără de culoare ; tuns chilug, ţanţoşi şi cu gura de-o şchioapă. Cu toate hainele-i „sois-ecru“ şi pantofii de lac — păcat de banii care-i are !...

Târziu, alt bec s'a aprins la primărie. E Sâmbătă seara şi lumea stă mai mult la taifas şi la plimbare.

...Cine nu ştie, că acum câteva zile, din nou, a fost chef la Butnaru, şi d. Tilă a adus cu trăsura o cracă întreagă cu **zarzări verzi, numai să facă surpriză prietenilor dela Bucureşti...**

---

*) Din volumul care va apare.

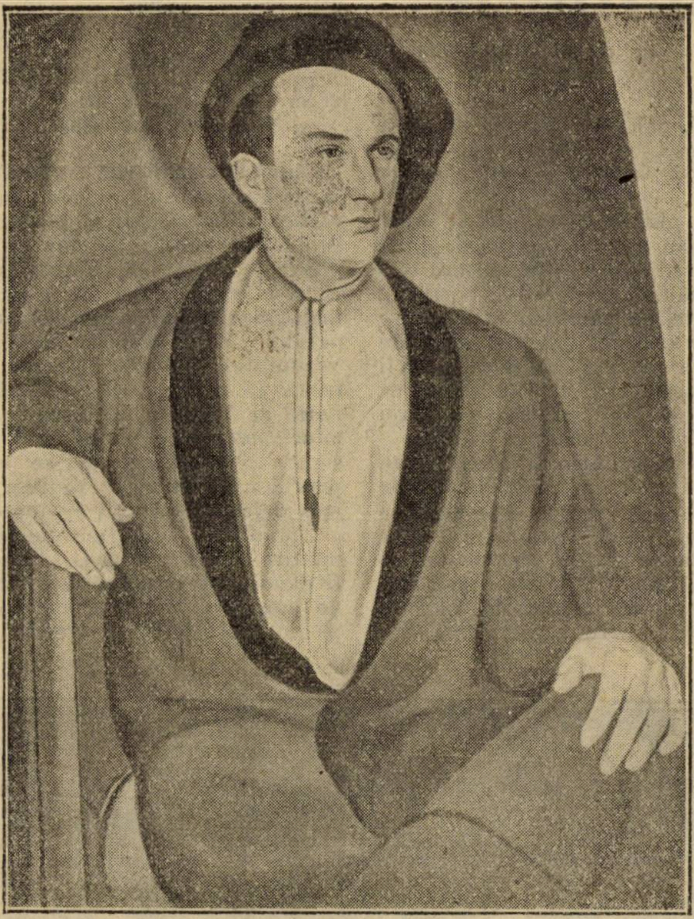

TACHE PAPATRIANDAFIL : PORTRET (Salonul Oficial)

Câte pahare poate să bea singur, într'o noapte căpitan Madole, sunt înumărate de mult. Deabia astăzi s'a aflat că Virgilică joacă căzăceasca sus, pe masă, printre sticle, fără să le atingă... Tânărului dela administrație îi place mult sprițul cu puțin sifon și fata rușinoasă; din gură cântă admirabil, mai cu seamă naționale, dar ca fiecare om, o meteahnă cam deochiată are : totdeauna când se întoarce dela chef, găsește acasă o goarnă de gramofon și noaptea întreagă, cu ea la gură, cântă pe mii de voci — năucește mahalaua, dar încolo băiat bun și foarte mult citit...

Şi se mai ştie multe...

...Cine n'a aflat, că d. Nae (prietenilor le este tare drag și-l mângâe — Puiu) minte toate fetele și până acum a iubit sincer patruzeci şi șapte, fără să mai punem la socoteală rusoaicele... Poartă mănuşi din cauza unghiilor murdare și se parfumează de două ori pe zi — așa-i deprins de mic... Oftează, plânge și bea mult...

...Cine nu știe de Mașa, că din nou a rămas în nouă luni, de aceea a şi plecat pe repezeală la Chișinău; și cum să nu crezi, Doamne iartă-mă, dacă și-a cumpărat două lămâi, ca să aibă pe drum... Natalia vrea să fugă cu cineva (nu se spune cine) și să-l lase baltă pe Cinciu, cu logodna lui cu tot (asta se vorbeşte pe şoptite, la ureche, cu rugăminte, celui ce află, să nu bată toba)... Dusca nu mai poate iubi — dar nu-i adevărat; i s'au rupt ghetele și pe stradă nu mai poate ieşi... Manca moare sigur, sigur moare până la toamnă... Raia zice că are boală de stomac, — minciuni, cât de colo minciuni (asta veșnic cu zâmbet se spune).

Şi se mai spune...; ce nu se mai spune? Şi se mai află... — ce nu se mai află într'un orăşel din Basarabia, cu fete mari cari iubesc sincer dela 15 ani — „pe ruseşte numai"... (In astfel de ascunzişuri trebue să se vadă odată, că unificarea nu-şi are rostul).

Orăşel cu bucurii mici și cu suferințe mari, omenești, ce par mai mult neajunsuri; cu elită care-și dispută întâetatea începând dela cinci mii de lei capital; cu soare şi cu praf, cu întuneric și cu lună plină — și pe aici tot din treizeci în treizeci de zile, cu semințe de floarea soarelui și cu bomboane fondante — (gustul diferă dela unele la altele, dar plăcerea rămâne „absălât" aceeaşi); cu cinematograf în totdeauna și cu teatru din când în când; cu certuri și cu dușmănii; cu prostie strigată sus, la drumul mare, şi cu „deşteptăciuni" care se „sting, aşa cum s'au născut"... Oraș, însă fără o gazetă, cel puțin !...

Tighina

GEORGE DORUL DUMITRESCU

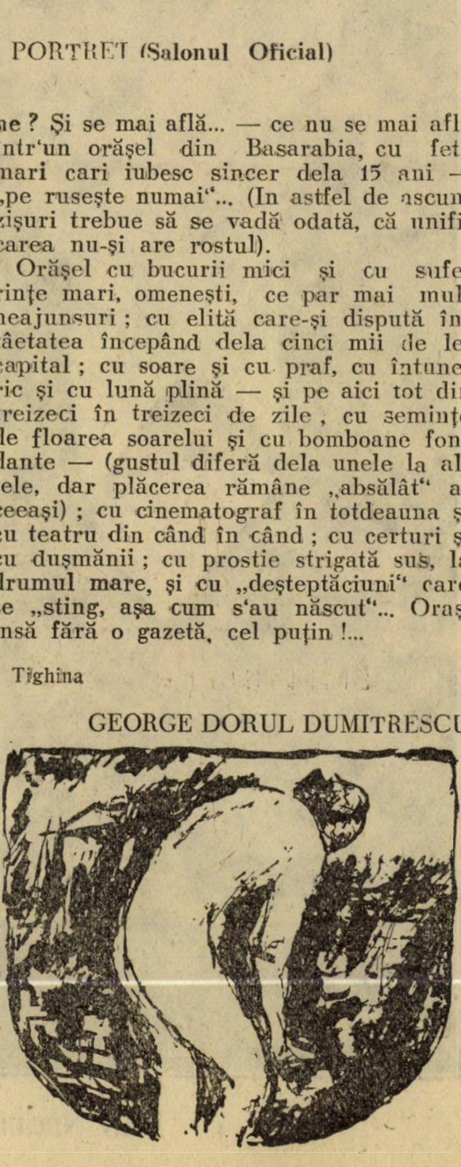

O SEAMĂ DE CUVINTE

Celebrul pictor Prudhon, care avea printre elevele sale pe împărăteasa Maria Luiza, a fost întrebat într'o zi :

— Ești mulțumit de regala d-tale elevă?

— E o persoană bună, răspunse maestrul.

— Dar progresele ei ?

— O, progresele ei lasă de dorit : Majestatea Sa crede că desenul îi murdărește degetele și ea nici nu atinge creioanele ei.

— Atunci, ce face în timpul lecțiilor ?

— Doarme !

*

La vechi prieteni, d. Georges Courteline dejunează vesel. Două locuri au rămas goale, acele ale unei perechi care nu va veni, fără îndoială. Ba da, iată perechea însoțită de un tânăr.

— Plecați ! urlă Courteline ridicându-se brusc.

Oamenii se privesc cu neliniște. Dar Courteline se explică. Dacă cei trei se așează, vor fi 13 la masă. Și pentru nimic în lume, Corteline nu va sta la masă unde sunt 13 persoane.

— Plecăm, spuse tânăra femee care sosise și care nu se supăra pentru atâta lucru.

— Ah ! nu, strigă Courteline, pe d-ta te păstrăm. Unul din bărbați să plece !

— Asta e din cauza mea, spuse tânărul bărbat. Nu vă ocupați de mine...

— Ei bine, totul se aranjează, zise ușurată stăpâna casii. Suntem 12; perfect...

— Draga mea, șopti Courteline, care e vecinul ei, ești răutăcioasă. Pe bărbat ar fi trebuit să-l gonim.

*

Rudolf Valentino, artistul de cinematograf decedat de curând, lua masa cu câțiva intimi într'un restaurant din Bois, când o sărmană femee se apropie de masa lui, întinzându-i câțiva trandafiri. Valentino luă o garoafă roșie, frumoasă, pe care o avea la butonieră și, învelind-o într'o hârtie de 1000 de franci, o puse în mâinele femeii, zicându-i :

— Ține, îți lipseau garoafe !

*

Un admirator al poetului scoțian Robert Burns vizită, după moartea acestuia pe văduva poetului și o rugă să-i dea vre'o amintire dela soțul ei.

Bătrâna doamnă răspunse că a dăruit toate obiectele de acest fel și că nu-l mai poate satisface.

Admiratorul insistând, văduva spuse necăjită :

— Ei bine, dacă nu vreți să mă luați pe mine, nu știu ce aşi putea să vă dau, din ceeace a aparținut soțului meu !

*

Intr'o seară, într'o cafenea, un tânăr actor spune :

— Vă datorez o sută de franci, domnule de Max.

— Mie, dragul meu, te 'nşeli.

— Ba da ! Vă asigur.

— Să știi că mie niciodată nu mi se datorează bani. Sunt destul de bogat pentru a da cu împrumut, dar sunt uneori destul de sărac pentru a da !

RUD. A. KNAPP

„Suzanne et le Pacifique“

— FRAGMENT — de JEAN GIRAUDOUX

(Suzanne îşi descrie prietenele)

Victoria s'a născut odată cu mine,, în aceiaş zi. Viaţa noastră, dela optsprezece ani, era un mic match, şi fiecare se căznea să-l câştige, sosind la masă cu o clipă mai de vreme, sau în grădină, cu nouă centimetrii înainte. Dar nu o întreceam de cât la fugă.

Fumul,pasările, ea le vedea când, pentru noi, erau încă nevăzute. Amintiri, avea unele care ajungeau până la vârsta de un an, şi părinţii ei se îngrozeau.

Noaptea, recunoştea satul unui ţăran, după pasul lui, pe care îl găsea, dela comună la comună, deosebit. Puţine făpturi ar fi trebuit cu simţuri atât de ascuţite, pentru ca Franţa să fie populată exact, pentru ca nimic din munca sticletelui, până şi a cârtiţei, să nu scape controlului omenesc. Când îţi făcea, de ziua ta, urări, aveai impresia că te afli, fără greş, în chiar minutul aniversării naşterii tale. Când zicea : — Ai dreptate ! — simţeai, cu adevărat, că licărirea şi tihna, numite raţiune, se desprindeau în tine. Sub privirile, ei, fiecare lucru, fiecare linie, îşi reluau valoarea şi misiunea ; sprâncenele îi erau dese, şi împiedecau de minune, când ploua, să alunece apa de pe frunte, în ochi ; se întâlneau : şi nasul era adăpostit ; genele îi păzeau ochii de praf. şi intrau unele într'altele, ca pieptenii, când se prindea un fir de pai în ele . părul lung, o îmbrăca, şi de culoarea castanei, ca şi a frunzei aurite, de toamnă, o învăluia, nevăzută ; arătătorul i se mişca, precum acul busolei. şi când o vedeai cum pândeşte iepurele, ghemuită şi gata să sară, înţelegeai de ce se îndoaie genunchii bărbaţilor şi ai femeilor, înlăuntru, şi nu în afară.

Juliette Lartigue era mai vie, dar mai puţin la punct. Când îi era foame, îi străluceau ochii. Ii lăsa gura apă când cumpărai parfumuri, şi când vorbeai de Dumnezeu, i se mişca nasul. Dispunea de o sumedenie de reflexe. toate greşite ; da palme în săptămânile sfinte, întindea mâna ca să-şi dea seama de-i vreme frumoasă, şi când îi cădea vre'o geană pe obraz, o culegea şi o ronţăia, apoi. Cum zărea un animal. scotea ţipătul altuia, şi când o auziai cântând, te linişteai, ştiai bine că 'i este somn. Uneori se farda, migălos : ne pregăteam să ne ducem la iaz, să ne scăldăm. Rostea fraze gemene şi protivnice, cea dintâi începea cu : „din punct de vedere fizic“. cealaltă, cu „din punct de vedere moral“ :

— Din punct de vedere fizic, nu-i bine de loc. Din punct de vedere moral, e dessăvârşit. Din punct de vedere sensual, e serioasă. Din punct de vedere moral, e uşurică.

Şi când era vorba de ea, făcea, de mică. aceiaş deosebire. In patruzeci de zile, o cugetare adâncă o tăiase în două, la nouă ani, şi ne obicinuiserăm să-i strigăm pronumele sau numele de familie, după cum ne adresam Julietei pământeşti sau contrarei, eterate. Şi niciodată, nu se înşela :

— Tu ce crezi, Juliettte ?

Juliette credea că pielea ei, frecată, miroase a mort.

— Ei, Lartigue, tu ce crezi ?

O făceam să tresară, ca să-şi iasă din rol. Atunci Lartigue, cuprinsă de fiori, sub povara noastră, teoate năpustite, toc mai credea că sufletul e nemuritor.

Aşa că porneam spre ea tot ceeace ni se părea dintr'un regn prea fizic, crabi, raci, păianjeni, sau tot ceeace depăşea morala noastră, incest, omor, sadism, lăsându-i grija să încerce graniţele sufletului nostru.

Păşea, astfel, gingaş, odată sau de două ori pe minut, din neant în graţie deplină. Uitam să spun că mâna ei stângă era totdeauna rece,mâna ei dreaptă, caldă... Dintre noi toate, ea cântărea mai puţin ; totuş, la orice emoţie, la orice apus de soare, repede o chemam, ca şi cum am fi pus un gram pe talerul unei balanţe, ca să anulăm, pe celălalt, greutatea pungei de hârtie, obţinând cântărirea exactă.

Marie-Sévère, de-acuma, a murit. Era condamnată, fuseserăm înştiinţate de moartea ei subită ; zece ani au supraveghiat-o, neîncetat, ochii noştri, şi nu se poate spune cât de puţine tresăriri şi lumini, te fac să vezi,pe faţa unei prietene, că nu's prevestitoare de moarte. Fiecare dintre dorinţele ei, era, pentru noi, ultima ei dorinţă, ne repezeam şi, aşa, o deprinseserăm autoritară. Uneori, ne ceda, par'că , îndată ce-şi isprăvea răspunsul, ne poruncea iarăş.

— Nu-ţi mai dăm îngheţată, Marie-Sévère.

— Nu nu-mi mai daţi... Vreau îngheţată...

Mută şi stingherită, când conversaţia noastră de fete de pension lua ifos, când vorbeam despre patrie, căsătorii tăinuite, suplicii chineze, ca şi cum ar fi avut despre toate acestea, o chinuitoare experienţă. A murit la mine, în odaia mea, şi eu, toată săptămâna m'am culcat la ea, în patul ei ; când m'am deşteptat, i-am găsit vestmintele, mobila, săpunul; era, par'că, tristă, să-şi lecuiască până şi trupul. Juliette şi Victoria se fereau, acuma, de mine : aveam parfumul ei. A murit încet, sigur, stinsă ca cei cari se devotează şi poartă un săculeţ de radium, şi ne-a rămas dela ea, trântită pe toate sofalele şi cu gândul la fiinţa ei numai, aceiaş amintire pe care i-am fi păstrat-o, de s'ar fi devotat unei cauze mari. Ţinea să fie, de fiecare dintre noi, cea mai iubită, şi pe fiecare o făcea să creadă că o iubeşte

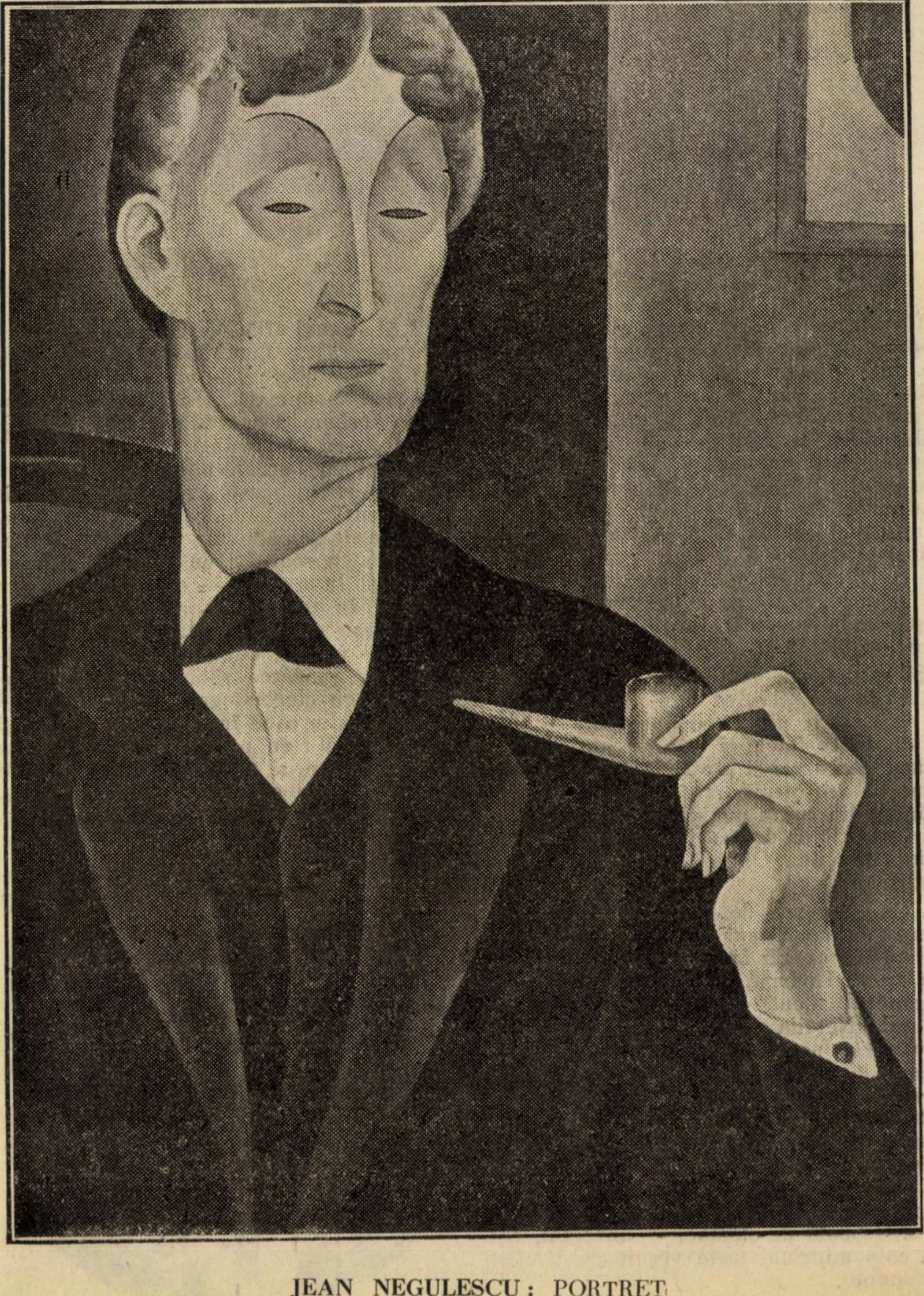

JEAN NEGULESCU : PORTRET

PORTRE STRĂINE

Jean Giraudoux

Te depărtezi, adesea, de abundență și revărsări, pentru ca, părăsind pe atleți și pe sanguini, să te regăsești, prinț al bobului de aur și al parcului minuscul, în ținutul bemolului și penumbrei, ironic și temperat. Există, (cine poate nega ?). o higienă a literilor, — caligrafice sau nu, — care, la o altitudine de prosperități, păstrează, cu aer de munte, bilanț și statistică, respirațiile adânci și, odată cu armonizarea forțelor, le indică nuajul, le potrivește emisiunea, le mângâie cascadele, fixează potoul până la care se cade să ajungă și mărăcinișul de care nu-i permis să treacă ; mușuroaiele sortite distrugerii și recompensele finale, — carte, cunună și omagiu.

Cochetăria lui Giraudoux, e de a se fi abținut, prin jocul îndărătnic al manoperei literar-agile, dela odihna catapetezmelor bine implântate, dela robust și calmant, dela imperativ și hotărît. Brațului ridicat, ca o linie de hotar cu mușchi, el i-a nesocotit vigoarea, brutalitatea și rectitudinea, și, sub pumnul strâns al categoricului, s'a strecurat, instantaneu și acid, opunându-i, din adăpostul depărtării, negațiunea unui deget, subțiratec și mobil.

Bunul gigant al artelor serioase, a obosit mustrându-l cu gesturi și simbol, și a renunțat, ținut de diavol în zadarnică expectativă, să convertească pe asemenea Puck, estompat în crepusculul tufișului și în ceața lumei.

Giraudoux trebue, dar, cântărit, după ce cântarele mari vor înceta să lucreze, greutatea lui ne primind bascula grosolană. Pe talerul unei balanțe de orfevru, gramele lucrate cu migdală, puncte reci de soare, răspund, cu corpurile lor lucii, sideralului, în care materia, de bună seamă, e înlocuită cu raza prinsă, cu reflexul înmărmurit, cu apele, de mărgăritar și opal, încremenite. Ceeace urmărește, cu adevărat, pescuitorul Giraudoux, înțepând oglinda râului, cu o undiță de vacanță, e mai mult, să prindă, la vârful ei acerat și hipocrit, argintul, nu păstrăvul care se sbate, și răcoarea, după destul contact cu ghiața curentului și cu patul de pietricele, la fund, rotunde, albe și perfecte. Imagina lui va lua, deci, o aparență de artificial și mecanizat, în antinomii și asociații neașteptate, cu montura ei bine pregătită ; ea se va resorbi sau întinde, după cum înțelege să se localizeze într'un ac de cravată sau într'o baie de cleștar. Ii lipsește amploarea generoasă, la cel dintâi examen, pe care, imaginatif ingenios, o lasă, am crede, pe seama Slavilor iluminați, creștini și dezorientați. Evită prea-plinul, prin rasă, aplecări și deprindere, viața lui internă reducându-se, voluntar, până la proporțiile unei navete de fildeș. Din prea profunde și mari mine, un grăunte, cât o gămălie de ac sau de piper, care doar, pentru a-și împodobi, diamant, neastâmpărată prețiozitate. Mai vedem, aici, sgârcita posesiune a deținătorului de minuni stilizate, pe care le încercuește, ținându-le, după ce au fost rând pe rând, mângâiate cu uneltele de precizie ale unor simțuri educate, și cu acurateța intelectului perfecționat, la o distanță patriciană, de rutilență, impurități, intimitate și lămuriri. Ni l'ar apropia, asemenea aptitudini și egoisme, intoleranțe și eliminări de Tudor Arghezi și Jules Renard, dacă cristalizările celui dintâi nu s'ar învecina cu lăuntrica lui dominație, de puteri surpate în peșteri , dacă cel de-al doilea, nu ar izbucni, pe-alocuri, în raccourci-urile sale, când nu's supraveghiate în deajuns, cu crispări, rictus și contorsiuni, sau constatări dezolante.

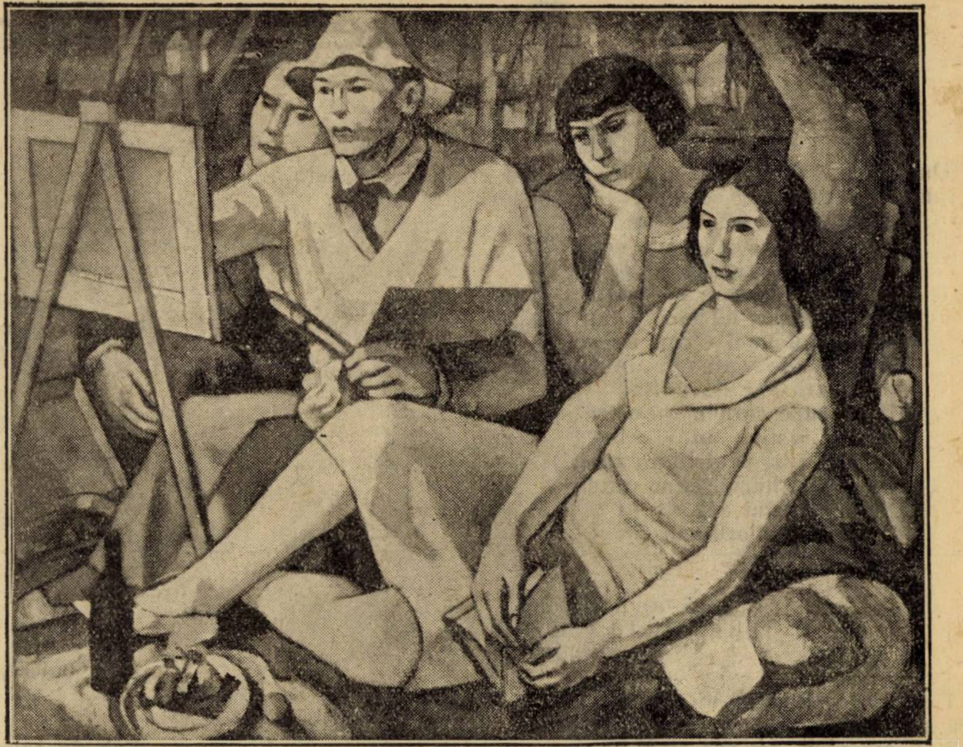

CATUL BOGDAN : COMPOZIȚIE (Salonul Oficial)

Facilitatea acrobatică a lui Giraudoux, nu se simte bine cu astfel de încruntări și neliniști, nici nu se îndreaptă spre tărâmuri periculoase prea mult. Originalitatea-i promptă și, câteodată, prea unghiulară, șocul prea des de pietre rare și migălite, surplusul de constrângeri și de calambururi gravate, nu lasă, poate, loc veracității, dar, talentul fiind dat, recunoscută autoritatea, nici nu reclamăm decât ce vrea să ne ofere, nu prea necăjiți că în insula lui, scăpăm de adevărul redingotei, al preșului, al cravatei și al ministrului deștept.

Un film de notule, pe fondul banal, cum bine știți, al realităților, neglijate când îi place și răsturnate, după cum îi convine ;trajectoria înviorătoare a unui gând ornat și sprinten ; proectila, dincolo de normal, a zilnicului, trecută prin rețeaua celor mai urzite fire de iscoadă și aventură. Atât.

Și, totuș,în ultimele finalități, mai este ceva, și este, (cine știe ?), tot. Acestui sensual, cu aspecte de multe ori frigide, imaginele se impun, direct, printr'o colaborare, niciodată desfăcută, a simțurilor lui, salvându-l de retorica la care ar fi expus, și de patosul care l'ar duce, pe acest frenetic al cuvântului echilibrist, cu propulsiuni, atâtea, verbale.

Vârtejul lui Giraudoux, de fraze, se desfășoară, în cele din urmă, suflu, oprindu-se la conținuturi, după ce a făcut, în aer, sfredel, de viziuni, și subliniază cu o șerpuire, într'un cadru dictat de măsură, sau apucă într'o culoare, un personaj, o perspectivă, un tic sau o mișcare, abia perceptibilă pipăitului opac. Din opera întreagă a unor aliagii de acestea, însuflețite astfel și astfel conduse, iată că se desprinde, forțe, un optimism păgân, și religios, am zice, sărbătorit, de plantă, dobitoc, rocă și mare. Si iată minune la un atât de nărăvit vlăstar de civilizație, că vestmântul civilizației cade, că dancing-ul e neglijat în sacadele emoționante ale unei Firi, pline de spontaneitate și grații. Pastișul dispare, în insula Suzanei, și rămâne, simplă, natura, și asa destul de prodigă în forme, tincturi, rochii și balete. In adormitele vechi impulsuri, amorțite în teatru și salon, dau un cuprins adevărat noțiunilor achiziționate, alături de plecăciune si baston elegant, câștigă în vigoare și acuitate, și dobândesc o valoare absolută, străluciri de permanență și sonorități nici când strivite. Această recrudescență sfârșeste prin a îmbrățișa în acorduri, cele ce's risipite, si'n armonii, vibrație cu vibrație, cacofoniile de odinioară. Jongleur și trubadur Giraudoux grupează, în cele din urmă, faun, în jurul clocotului de faună și floră, detaliile cu care, virtuoz, se distra, ca în jurul unui amnar, și, astfel, lasă unei clientele pe care el nu o putea, în nici un chip, solicita, pe Rostand cu foițele multicolore și pe Mendès, cu pudrele Rozetei. O excesivă memorie vizuală si auditivă, o prospețime, de aici, cu atât mai bogată, cu cât mai ridicată de la verdele crud al primitivității, îl prezervă de alterațiile, senilitatea și dezordinea numiților mari oameni de mai sus. Nici solticărie poetică nici loquacitate grosieră.

Malițiozitatea noastră nu asteaptă, de acuma, decât apropierea dintre această literatură și rontăitorul de mijlocie alviță literară, marcel prevostiană sau victor marguerittescă, pentru ca să ne delectăm cu perversiune, la fiorii cinstitului purcel de lapte ciuruit, cu stupoare, de ploaia schinteelor electrice, accelerată.

ELENA PROTOPOPESCU

---

mai mult. Eram toate la căpătâiul ei, în ziua când a murit :

— Ce fericire să mori, — n'a spus mai mult, — în fața celei pe care o iubești !

Se ghicea că celei, doar pentru una era spus, fără ca să se poată ști pentru care anume.

— Nu mori, Marie-Sévère !

— Nu, nu mor... Mor.

Traducere de EL. PROTOPOPESCU

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

CRIVAŢUL

(După o pauză în care a dispărut dela gratii, şi peştera a rămas în umbră, i se aude tânguiala ca din adânc).

Eu pentru ce să fiu un orb ?
De ce mireazma să n'o sorb ?
Aşi îndura orice prăpăd
Numai un mugure să văd —
M'aşi rupe ca un sloi — în două —
De dragul unui strop de rouă...
Mi-ar vinde viaţa pe un fir
Ce poartă aur de potir !
Mi-aş rupe carnea 'n orice spin
Pentru lumina unui crin !
M'aş fărâma pentru un ram,
M'aş face humă, cum eram,
De ce Zefirul are drept
Să strângă florile la piept
Şi eu nu am ?...

(pauză, apoi glasul :)
ŢURŢURULUI CARUNT
(din peşteră)

Ci eu ţi-am spus că nu ai drept
Să strângi ce nu-i al tău, la piept !
Ci eu am vrut, am vut să-ţi spui :
Oricare gând cu floarea lui...
Cu floarea ei, oricare viaţă !
Sunt flori de câmp şi flori de ghiaţă !..
...Ci florile care nu-ţi sânt
Ursite ţie pe pământ,
Oricât le-ai încălzi la piept,
Se sparg şi mor, — că nu ai drept
Să strângi, ce nu-i al tău, la piept !

(Tăcere. Nu se aude decât plânsul Crivăţului, apoi linişte... Şi deodată „Raza de lună“, fetiţa mică şi aurită, intră sărind într'un picior. Scena se umple de lumină, florile se desfac leneşe şi râd, ca prin vis, — stropul de rouă, un copilaş în cămăşuţă albastră, îşi freacă ochişorii cu pumnii mici, se trezeşte şi zâmbeşte...)

RAZA DE LUNA (printre flori, trezindu-le pe rând)

Firicel de iarbă, firicel de nalbă,
Floare de răsură, garofiţă albă,
Floricele roşii toate strânse'n salbă,
Surioare bune, surioare dragi,
Ochi de lămâiţă, ochişori de fragi, —
(unei flori, cea din urmă trezită) :
Ştii ce mă aduce surioară bună ?

FLORILE

Iată raza !... raza !...

STROPUL DE ROUA (intinzând mânuţele spre ea)

Raza mea de lună !

RAZA DE LUNA

Surioare bune, ne'nchise în glastre,
Surioare albe, surioare-albastre,
Dacă-mi dau o boabă darurile voastre,
Eu, o veste bună vând pentru polen !...

O FLOARE (tresărind)

Vine Sânzien ?

ALTA

Vine Sânzien ?

RAZA DE LUNA

Altă, altă veste, florilor, vă vând, —
Şi ţi-o vând şi ţie muşeţel plăpând,
Şi ţi-o vând şi ţie, strop de rouă blând !..

FLORILE

Ce e ? Ce e ? ce e ?...

RAZA DE LUNA

Mai 'nainte, birul !

(Toate florile îi întind staminele cu polen şi cupele cu nectar).

Ia de-aici !...

ALTA

De-aicea !...

ALTA

Soarbe-mi tot potirul !...

RAZA DE LUNA
(după ce a primit polen dela toate)

Şi acum, tăcere !...
E aici Zefirul !...

O „ROCHIŢĂ A PASARICEI“

Vai !... Şi-s desbrăcată !...

RAZA DE LUNA

Cine-i duduiţa ?...

O FLOARE

N'o ştii bună rază ?... Nu ?... Este „Rochiţa Păsăricii“

RAZA DE LUNA

...Vine ! Ca să ştiţi v'am spus-o..

„ROCHIŢA PASARICII“

Unde mi-i rochiţa ? Unde-am pus-o ?...

O FLOARE (bobului de rouă)

Bob de rouă — haide !... Fă-mi-te oglindă
Să mă uit în tine...

RAZA DE LUNA

Plec, să nu mă prindă
Vreau ca să mă bucur, printre flori să lunec,
Poate vine norul şi-atunci mă întunec...
(fuge)

ALTA FLOARE

Oh ! Ce bine-mi pare !

ALTA

Am să'ncerc să-l laud !...

(Stropul de rouă bate din mânuţe)

O FLOARE

Cum, îţi suni bănuţul ?

STROPUL

Nu mă vezi ? Aplaud..

(Toate florile râd. Mireazma lor se revarsă şi inundă grădina. Potop de raze de lună intră în scenă deschizând drum „Primăverii“ şi „Zefirului“. Razele se risipesc cântându-şi cântecele, în timp ce mână în mână, Primăvara şi Zefir ascultă în extaz).

I-a RAZA (horind)

Soră rază, rază soră,
Razele de lună 'n horă
Să-şi horească hori de-argint
Pe argint de mărgărint...

(Câteva raze de lună se strâng Primăverii. Alte câteva se adună lângă Zefir. In fund, în colţul de umbră de lângă peşteră, unde rămăsese îngenunchiată, cu fruntea răzimată în muşchi, Muma Vânturilor treptat, a luat parte cu gândul la jocul celorlalţi, ascultându-le cântecele).

MUMA VANTURILOR

Primăvara-i tristă, când zefirul minte !
Nu rămase floare, ca să n'o alinte..

ZEFIR (uşuratec, primăverii)

Eu, zburai prin luncă, prin frunziş, prin soare.
Până'n umbra serii, am glumit cu-o floare...
(desprinzându-şi din aripi, o petală)
Uite o petală din corola ei !
Ea mi-a dăruit-o !... Şi ca doi cercei,
De polen de aur şi de aur grei,
Boabe de stamine ţi-am adus în dar
Era albă floarea, gândul ei amar
Când am părăsit-o... însă, pentru tine !

PRIMAVARA

Cine-ţi crede ţie, vânt sburdalnic, cine ?...

(urmează)

N. MILCU şi RADU GYR

Cenuşa zilelor de mâine...

Cu degete arătătoare pe fruntea palidă, uşor
Cu două degete pe frunte ţi-am limpezit melancolia
Era pe gândurile tale, o pâclă sarbădă, un nor
Ceva din spaima înoptării când împietreşte ciocârlia.

Ai presimţit năluca zilei de mâine, lunecând pe noi
Trecând, cu foşnete de ghiaţă pe inimile descordate,
De-ai tresărit? In mine, calmă tot vechea linişte străbate
Şi-aceiaşi candidă credinţă când amintirile-ţi desfoi...

E-atâta linişte în mâna cu care tâmplele-ţi culeg
Cu care vântur înorarea de pe lumina frunţei pale,
Incât majestuoasa pace a sufletului meu întreg
O simt, august, cum se coboară în larma temerilor tale.

Inseninează-te, de-acuma! Sunt lacrămi de mărgăritar
Şi dantelate ametiste în Maiul plin de cer şi soare...
Cenuşa zilelor de mâine n'o mai primi să te 'mpresoare
Căci zânele coboară 'n unde şi cântă lacul de cleştar!

VICTOR EFTIMIU

In urma-mi

In urma-mi : casa părintească,
grămadă de bârne, de muşchiu şi de iască...
în faţa ei : biserica şi făurişţea celor doi ţigani...
parc'ar fi mii de ani,
abia îmi mai aduc aminte...

Mâna pe volan!
Nainte! —
Ne chiamă amiaza nebună, fierbinte...

Sboară peste poduri, peste-abisuri, peste munţi cărunţi
        ca peste nevăzute punţi,
        pe loc bătut, pe loc nebătut,
        pe drumul fără capăt şi'nceput!...

Calea'n urma noastră ţipă, urlă, şueră, latră
şi-aruncă după noi cu pumni de piatră...
Mâna pe volan!...
Amiaza ne aţâţă ca un soare african...
Suflete mut,
trup în flacări, spectru de lut,
drumul aşteaptă să fie bătut...
Ceasul nostru fatal a sunat,
în mii de turnuri noui a sunat,
Nu-i timp de-adastat,
nu-i timp de pierdut! !...

In goană

Am lăsat la marginea abisului
Calul ostenit al visului
şi-aprins m'am aruncat
— mecanic dârz, halucinat —
în năprasnica locomotivă-a dorurilor fără de hotare
pentru ţinte, cine ştie unde, dincolo de zare,
pentru goane aspre şi biruitoare,
pentru prăbuşiri fulgerătoare...
Drumurile'n urma şi'naintea mea aleargă,
se poticnesc şi cad, se rup, cotesc, aleargă...

Inima îmi bate'n piept să-l spargă, —
Viaţă tu, vijelios, sublim prăpăd
trecând în goană văd,
Ca prin mii şi mii de ochi eu văd
Ce strâmtă-i lumea, şi ce largă! !...

A. COTRUŞ

De vorbă cu V. Demetrius

ARGHEZI, COCEA, GALACTION, DUCA. — „LINIA DREAPTA". — LA „VIAȚA SOCIALA". — CRUZIMEA LUI CARAGIALE. — INCEPUT DE SERIE... — TANARA GENERAȚIE !...

Scriitor cu suflet modest — modest până la necunoașterea și nerecunoașterea de sine — străin de zarva cafenelei literare și deci de orice posibilitate de premiu, V. Demetrius își poartă în literatura noastră capul lui cu păr leonin albit de ani dar cu privirea de basm blând și bun.

Intâmplarea a voit să-l cunoaștem mai de-aproape într'o vară de odihnă în preajma răcoroasă a Mănăstirii Agapia. Aci a evocat el, cu o rară înțelegere de oameni și cu o poezie a trecutului nebănuită la acest prozator aspru, figuri din vechea Românie, atât de nobilă în spirit, și în special pe Galaction tânăr si monden, cu ultima cravată la modă si cea mai galantă adusă în buzunar, în ajunul intrării lui umile între bolțile uimitoare și divine ale misticismului creștin — fără să știe, fără să presimță că va fi dus de mână de o femee cu mare suflet bolnavă în aceiași Mănăstire Agapia.

V. Demetrius avea încă pe el, pe sufletul lui, pe hainele și în privirea lui praful orașului pe care l-a descris: Prin V. Demetrius Bucureștiul intră pentru întâia oară în literatură română, cu înfățișarea uliților lui, cu uzinele si moravurile din jurul uzinelor, cu figurile supte ale femeilor deteriorate de mașini, cu „șefi" de poliție, între felinare oarbe, crai imorali și nepedepsiți. In vremea când nu se bănuia măcar putința unei literaturi urbane, când efluviile umanitare ale socialiștilor naționali sau internaționali creaseră o falsă literatură de iobagi pentru uzul orășenilor miloși, V. Demetrius, observator autentic ridicat la un nivel moral apreciabil în această lume amorală a artiștilor, așterne cele mai veridice documente ale vieții orășenești dinainte de război, în pagini care dacă ar fi fost mai puțin minuțioase și verosimile ar fi fost luate în seamă și literați.

Un cercetător atent al istoriei romanului românesc va rămâne uimit de faptul că V. Demetrius a fost mai puțin răsplătit ca mulți alții, pentru o muncă de scriitor care înseamnă, istoricește, și începutul romanului orășenesc. Dar V. Demetrius știe că răsplata muncii spirituale, tot prin spirit va trebui să vie...

. . . .

ARGHEZI, COCEA, GALACTION, DUCA

N'aveam nici un prieten literat, când i-am cunoscut pe Grigore Pișculescu, mai apoi **Galaction**, și pe **Nicolae Cocea**, iar ceva mai târziu pe **Arghezi**.

Aveam 18 ani cred, era prin anul 1896 sau 1897. Tot atât de tineri erau și ei, n'am visat și am năzuit împreună într'o frățietate, ce n'o văd astăzi la nimeni. Ne socoteam fiecare un exemplar aparte, inedit și original, și aveam de sigur impresia că toți la olaltă alcătuim un mănunchi armonic. Idealiști, cinstiți, suflete curate și orgolioase, așa se pare că eram toți. Tot pe-atunci l-am cunoscut și pe **I. G. Duca,** distinsul om politic, pe care, ca literat, îl pot socoti vlăstărit din aceiași tulpină.

Cea dintâi manifestare a grupului nostru a fost la revista „Artă și literatură română", unde Pișculescu a publicat un studiu asupra Iuliei Hasdeu, Cocea nuvele și eu versuri. In 1900—1901, Nicolae Cocea pune la cale prima sa editură și tipărește, una după alta, repede: „Versuri" de V. Demetrius, „Chestia Orientului" de I. G. Duca și alte două lucrări, cu acelaș format, aceiași figură, așa ca dintr'o colecție ce avea să dăinuiască.

„LINIA DREAPTA"

In 1904 înființez cu Arghezi „Linia dreaptă", revistă bilunară. Cele două curente literare de atunci, al „Sămănătorului" și al „Vieței Noui", mi se păreau extremiste. Adevărul era la mijloc; — voiam să croim un bulevard printre amândouă, Arghezi la stânga, eu la dreapta. De aceea, de și aveam poezii de stânga în sertarul meu, n'am publicat în „Linia dreaptă" decât din cele care le-ar fi admis și semănătoriștii. De altfel eu publicasem la „Semănătorul" și între mine și St. O. Iosif exista acea prietenie literară, ce se poate numi și respect. Partea polemică a revistei o făcea Arghezi. Socoteam pe vremea aceea că nu voi scrie niciodată proză, și am fost nevoit, la „Linia dreaptă" chiar, din lipsă de materie, să scriu și să public câteva schițe.

Când, în 1906, am publicat al doilea volum de versuri, „Trepte rupte", am nemulțumit multă lume prin „noutatea", „îndrăzneala" și „realismul" meu.

LA „VIAȚA SOCIALA"

Cei patru tovarăși s'au risipit adesea, în străinătate, în provincie, la țară. Cariere, vocațiuni, se rosteau cu fiecare din noi deosebitor și în corul altor grupuri. Prietenia însă insista. Mai făcurăm cu toții o revistă, mare aceasta „Viața Socială". La această publicație iau parte și ca prozator. In ziarul „Viitorul", al cărui director era I. G. Duca, am publicat o serie de povestiri mari și mici și primul meu roman: „Păcatul rabinului".

CRUZIMEA LUI CARAGIALE

Indurasem multe asprimi, viața îmi arătase fața ei cea mai cruntă și mai jalnică. A trăi, n'am simțit că e o voluptate și n'am găsit în mine îndemnul să râd de oameni, numai fiindcă sunt proști. Realismul lui Caragiale mi se părea aranjat, artistic, în vederea ironizării, — cu o satisfacție personală aproape de neiertat. Am zugrăvit lumea așa cum o vedeam eu, cu milă, cu dispreț, cu frățietate, și suferind la olaltă cu ea.

Fiecare din prietenii mei își săpa o cale proprie. Fără să vreau să mă despart de ei, m'am găsit pe un drum singuratic... Dragostea și admirația pentru ei mi-au rămas. Toți au muncit. Ce și cât va dăinui din strădania unui sau a altuia, și dacă mă voi găsi alături de vreunul din ei, la ultimul bilanț, nu știu și nu vreau să mă mai întreb.

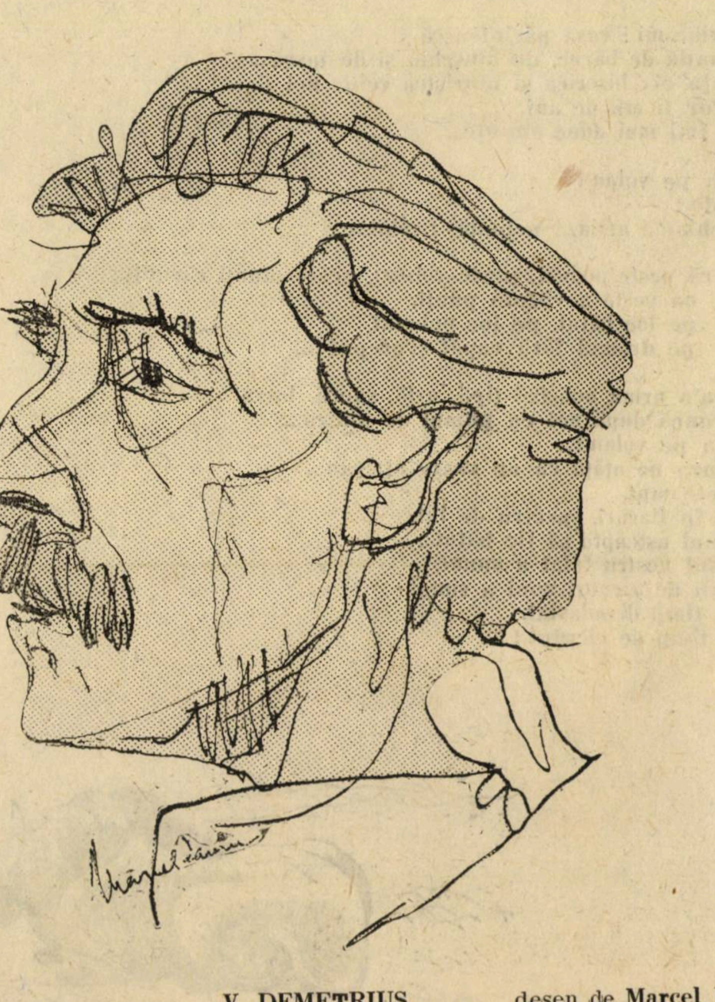

V. DEMETRIUS desen de **Marcel Iancu**

INCEPUT DE SERIE...

Din generația, care scrie astăzi romane, constat că eu am început seria, cu „Păcatul rabinului" și cu „Tinerețea Casandrei", continuându-mă și sporindu-mi terenurile. După viața mahalalei Bucureștilor, am desfășurat în trei mari romane cronica țării de la 1900 până la declarația de război a României, moravurile și pasiunea politică, singura care bântue la noi, în: „Orașul Bucuriei", în „Domnul deputat", în „Domnul colonel". In „Petre Nicodim" am descris boema unei vremi în Capitala noastră. Multe m'au interesat: caractere, moravuri, idei, oameni, atmosfere; am căutat să le dau viață și multe n'oi fi izbutit. Am revenit dese ori la poezie.

TANARA GENERAȚIE

Tânăra generație de scriitori de acum nu mă cunoaște cumsecade și e în firea tinereții să **nu** se uite înapooi, nici în juru-i măcar, ci la propriile sale proecțiuni, departe. Am încă imens de mult de spus, de reluat și de creiat!

. . . .

Ceiace e un semn al adevăratei maturități. Vechile cărți revăzute de acest nou Demetrius nu vor avea decât de câștig iar tânăra generație va fi bucuroasă să se regăsească într'un scriitor cu vastă experiență care va avea, desigur, și dibăcia să adopte — așa pentru a-i juca o farsă! . . apucăturile de stil ale acestui timp artistic, frivol și original...

F. ADERCA

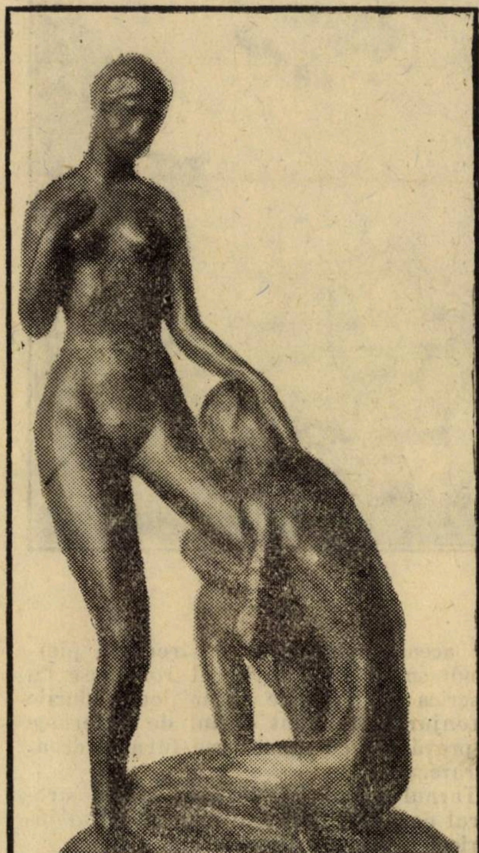

C. MEDREA: STATUETA

Impărăția ei *)

de MARCEL SCHWOB

In noaptea aceasta citeam și degetul meu urmărea rândurile și cuvintele; gândurile îmi erau aiurea. Imprejuul meu cădea o ploaie neagră, oblică și tăioasă. Și flacăra lămpei lumina cenușa rece din cămin. Și gura mi-era plină de un gust de pângărire și de scandal; căci lumea îmi părea obscură și luminile mele erau stinse. Și de trei ori îmi însemnai:

— Aș vrea atâta apă mocirloasă pentru a-mi potoli setea de infamie.

„O sunt în fața scandalosului: întinde-ți degetele spre mine!

„Trebue să le arunci în noroi, căci nici odată nu m'au disprețuit.

„Și cele șapte pahare pline cu sânge mă vor aștepta pe masă și licărirea unei cununi de aur va scânteia pretutindeni".

Dar un glas care nu-mi era de loc străin răsună și chipul celei ce apăru nu-mi era de loc necunoscut. Și ea striga aceste cuvinte:

— O împărăție albă! o împărăție albă! cunosc o împărăție albă!

Și fără să fiu surprins, întorsei capul și îi ziei:

— Mic cap mincinos, mică gură ce minți, nu mai există împărății, nici împărați. In zadar doresc o împărăție roșie. timpul a trecut.

Și această împărăție de-aici e neagră, dar nici nu e o împărăție; căci un popor de împărați întunecați își agită brațele. Și în nici o parte din lume nu se află o împărăție albă, nici un împărat alb.

Dar ea strigă din nou aceste cuvinte:

— O împărăție albă! o împărăție albă! cunosc o împărăție albă!

Și vrusei să-i apuc mâna, dar ea mă îndepărtă.

— Nici prin tristețe, zise ea, nici prin violență. In acest timp există o împărăție albă. Vino după cuvintele mele; ascultă.

Și ea tăcu și eu mi-amintii.

— Nici prin amintire, zise ea. Vino după cuvintele mele; ascultă.

Și ea tăcu și eu mă afundai în gândire.

— Nici prin gândire, zise ea. Vino după cuvintele mele; ascultă.

Și ea rămase tăcută.

Atunci distrusei în mine tristețea amintirei mele și dorința violenței și toată inteligența mea dispăru. Și rămăsei în așteptare.

— Iată, zise ea, vei vedea împărăția, dar nu știu dacă vei intra acolo. Căci sunt greu de înțeles, afară de cei cari nu înțeleg; și sunt greu de pătruns, afară de cei cari nu pătrund mai mult, și sunt greu de recunoscut, afară de cei cari n'au nici o amintire:

Intr'adevăr, iată că tu mă ai și nu mă ai mult. Ascultă.

Atunci, în așteptarea mea, ascultai.

Dar n'auzi nimic. Și ea clătina capul și-mi zise:

— Regreți violența și amintirea și distrugerea ta nu-i de loc sfârșită. Trebue să distrugi pentru a obține împărăția albă. Spovedește-te și vei fi liberat: lasă-ți din nou în mâinele mele violența și amintirea și le voi distruge; căci orice spovedanie e o distrugere.

Și eu îmi însemnai:

— Iți voi da tot, da, îți voi da tot. Și le vei lua cu tine și le vei nimici, căci nu mai sunt destul de puternic.

Am dorit o împărăție roșie. Avea împărați sângeroși ce-și ascuțeau săbiile. Femei cu ochi întunecați plângeau pe corăbii chinezești împovărate cu opium. O mulțime de pirați îngropau în nisipul insulelor lăzi grele de metaluri topite. Toate prostituatele erau libere. Hoții încrucișeau drumurile sub palidul zorilor. Multe fete se îndopau cu lăcomie și desfrâu. O bandă de îmbălsămători au reau cadavrele în noaptea albastră. Copii doreau iubiri îndepărtate și păcate ignorate. Trupuri goale așterneau lespezile etuvelor calde. Toate lucrurile erau unse cu arome arzătoare și luminate cu lumânări roșii.

Dar această împărăție e ascunsă sub pământ și eu m'am trezit în mijlocul întunecimilor.

Și atunci avusei o împărăție neagră, care nu este o împărăție; căci e plină de împărați cari se cred împărați și pe care o întunecă cu operile și poruncile lor. Și o ploaie sumbră îi umezea noaptea și ziua. Și eu am rătăcit multă vreme pe drumuri, până la licărul tremurător al unei lămpi ce-mi păru centrul nopței. Ploaia îmi udase capul; dar sub mica lampă am trăit. Aceea care o ținea se numea Monelle și amândoi cântasem în această împărăție neagră.

Dar într'o seară mica lampă se stinse și Monelle fugi. Și multă vreme am căutat-o prin întunecimile acelea, n'am putut s'o mai regăsesc. Și în seara aceasta am căutat-o în cărți; dar am căutat-o în zadar. Și m'am pierdut în împărăția neagră; și nu pot uita micul licăr al lui Monelle. Și în gură simt gustul infamiei.

Și imediat ce putui vorbi simții că distrugerea se săvârșise în mine și așteptarea mea e lumină de un tremur și auzii întunecimile și glasul ei spuse:

— Uită toate lucrurile și toate lucrurile îți vor fi redate. Uită pe Monelle și din nou va fi a ta. Astfel sună cuvântul nou. Imită câinele mic de tot ai cărui ochi nu sunt deschiși și care caută dibuind un cuib pentru botul lui înghețat.

Și aceea ce-mi vorbea, strigă.

— O împărăție albă! o împărăție albă! cunosc o împărăție albă!

Și fui copleșit de uitare și ochii mei iradiară nevinovăție.

Și aceea care-mi vorbea, strigă:

— O împărăție albă! o împărăție albă! Cunosc o împărăție albă!

Și uitarea pătrunse în mine și locul inteligenței mele deveni profund de candid.

Și aceea care-mi vorbea, strigă din nou:

— O împărăție albă! O împărăție albă! Cunosc o împărăție albă. Iată cheia împărăției: în împărăția roșie e o împărăție neagră; în împărăția neagră e o împărăție albă, în împărăția albă...

— Monelle, strigai, Monelle! In împărăția albă e Monelle!

Și împărăția albă apăru, dar ea era înconjurată cu ziduri albe.

Atunci întrebai:

— Și unde este cheia împărăției?

Dar aceea care-mi vorbise rămase tăcută.

trad. de N. FURCA

---

*) Din „Le livre de Monelle".

Braşovul

Al doilea oraş săsesc aşezat, în colţul cel mai de sud-est al Transilvaniei, ca strajă la trecătoarea Branului ce ducea spre capitala Ţărei Româneşti şi la trecătoarea Buzăului ce ducea spre schela Brăilei, este oraşul cetate Braşov.

Existenţa acestuia este confirmată încă de pe la sfârşitul veacului al XIII-lea cu denumirea germană de „Cronstadt" oraşul coroanei.

Aşezarea acestui oraş cetate este mai fermecătoare ca a Sibiului şi poziţia mult mai îndrăzneaţă, fiind pionul german cel mai avansat.

Din această pricină întărirea acestuia a fost chiar de la început foarte puternică, contribuind întru câtva la aceasta şi vestiţii cavaleri Teutonici, aduşi în părţile acestea de către regele Andrei al II-lea, aventurier de cruciade.

De zidurile Braşovului s'au isbit de multe ori şi oştile române şi ele au fost martore răzbunării române împotriva trădătorului Moise, secuiul în 1603[1]), precum şi a lui Gabriel Bathori în 1611.

Trecutul politic, economic şi cultural al ambelor Principate a fost strâns legat de existenţa acestei aşezări săseşti.

Domnii din ambele Principate, încă din cele mai vechi timpuri, nu numai că îşi au adăpost sub zidurile Braşovului, dar şi ajutoare băneşti şi material pentru luptă.

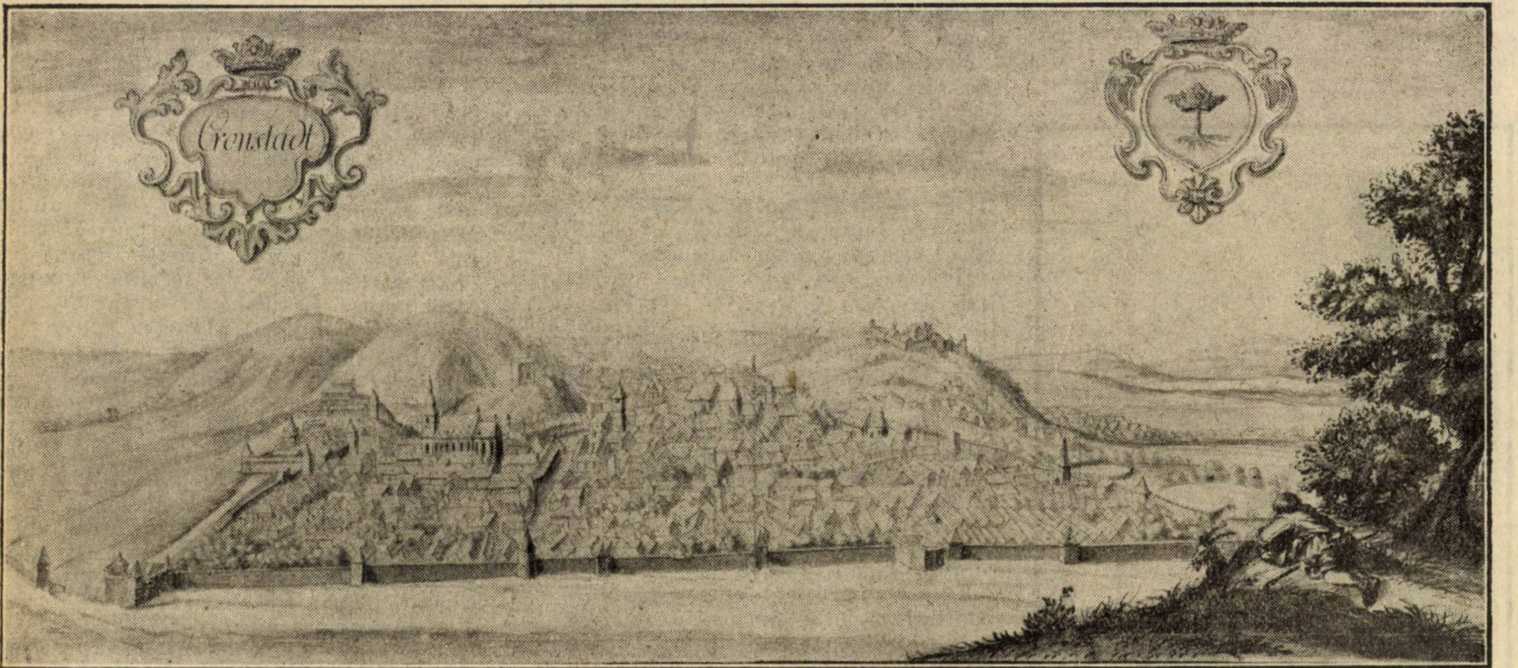

BRAŞOVUL, după o stampă din sec. XVIII.

Din timpuri străvechi stăpânii comerţului românesc, pe care ştiau să şi-l cumpere cu bani grei, au fost braşovenii.

Tot braşoveni — în epoca modernă a istoriei noastre — sunt cei care au ajutat şi au căutat să atragă pe domnii noştri în sfera politicei habsburgice ei făcând legătura între cei dintâi şi cei de al doilea.

De la Braşov apoi ne-au venit meşteri în cioplitul pietrei, care se observă în încadrările frumoase de la ferestrele şi uşile lăcaşurilor de rugăciune; precum şi în lucratul lemnului în confecţionarea aşa numitelor trăsuri braşovence.

Tot prin Braşov a pătruns la boerii noştri gustul rafinăriei şi al lucrurilor de preţ.

In figura noastră observăm în unghiul din stânga într'un cartuş frumos lucrat stema oraşului, în un câmp argintiu într'un trunchiu rupt de copac o coroană regală, stemă ce a rămas până astăzi.

In partea din dreapta într'un alt cartuş apoi numele oraşului.

Figura ne reprezintă oraşul pe la 1735.

In aceasta observăm eşind în evidenţă renumita biserică săsească — biserica neagră — cea mai veche şi mai măreaţă din ţara saşilor. In planul din fund cetăţuia, sau mai bine zis castelul, iar între aceasta şi tâmpa se strecoară pierzându-se în zare cartierul românesc cu biserica Sf. Nicolae în mijloc. Zidurile înconjurătoare sunt destul de puternice şi prevăzute cu numeroase turnuri de apărare.

Turnul primăriei, în care stătea strejerul de pază, deşi mai mic ca cel al bisericei negre, nu lipseşte nici aici.

In colţul din stânga de jos autorul, spre a da mai mult farmec tabloului, ne reprezintă un păstor ce se odihneşte privindu-şi turma din care se zăreşte doar un ţap.

Frumoasă i-a fost menirea acestui oraş, şi el şi-a îndeplinit-o cu multă conştiinţiozitate, păcat însă că mai mult spre folosul neamului săsesc.

MIH. POPESCU

---

[1]) Pe zidul unui hotel din Braşov se găseşte lipită o placă de marmoră în amintirea luptei dintre Radu-Şerban, domn muntean şi Moise secuiul, voevodul Ardealului.

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Intre „tinerii oţeliţi" şi „bătrânii ramolíţi"

Guvernul ungar era bine informat asupra frământărilor din sânul partidului naţional român. „Tinerii oţeliţi căutau într'adevăr să înlăture dela conducere pe „bătrânii ramoliţi". Guvernul ungar arăta, în comunicatul său, publicat în numărul trecut, că principala şi singura cauză a acestor tendinţe era înclinaţiunea „celor mai în vârstă spre o apropiere de maghiari". Acesta era, fără îndoială, unul din motivele, de care au fost determinaţi „tinerii oţeliţi" în acţiunea lor, dar nu era nici singurul, nici cel principal. Guvernului îi convenia însă să scoată în evidenţă acest lucru, fiindcă îi servea ca un bine venit pretext de-a pune la dosar „multele memorii din partea fruntaşilor români, de care guvernul luase cunoştinţă, dar al căror studiu nu-l terminase încă".

Cercurile politice maghiare din Budapesta nu s'au mulţumit însă numai cu rolul de spectator al frământărilor din sânul românilor, aşteptând desfăşurarea firească, sau chiar nefirească, a lucrurilor. Ele au crezut că era momentul oportun ca prin o intrigă să grăbească această desfăşurare.

Pe cei bătrâni îi credeau destul de compromişi prin încercările lor de împăcare. Trebuia găsită modalitatea de-a compromite şi pe cei tineri. Şi aci s'a recurs la o infamie fără pereche. Anume s'a lansat ştirea, că unul dintre „tinerii oţeliţi" s'ar fi prezentat fostului ministru de interne Kristoffy, căruia i s'a oferit în numele tineretului român o colaborare cu guvernul, cu condiţia ca acesta să-şi dea concursul său la răsturnarea „bătrânilor ramoloţi" dela conducerea partidului naţional român şi la instalarea „tinerilor oţeliţi" în locul lor. Intriga a prins şi puţin a lipsit ca ea să devină fatală pentru noi.

Cercetarea părţii politice a acelor evenimente va avea să dovedească adevărul în această gravă chestiune, care a cauzat multe şi dureroase suferinţi poporului român din Ardeal.

Pe noi ne interesează aici numai partea socială a acelor frământări şi efectele lor asupra vieţii culturale.

Svonul lansat de cercurile guvernamentale ungare a fost crezut de oficialitatea partidului naţional român şi acel tânăr, despre care se afirmau cele de sus, şi care n'a fost altul decât d. Octavian Goga, a fost timbrat de trădător de neam. Dacă ţinem seama de mentalitatea opiniei publice româneşti din Ardeal din acele vremuri ne putem uşor închipui ce efect dezastruos a putut avea acest lucru, care părea cu neputinţă şi care totuşi era susţinut cu toată hotărîrea de „bătrânii ramoliţi". Adevărul părea a înclina cu atât mai mult în partea acestora, cu cât din rândul lor şi în numele lor eşise pe teren ca cel mai aprig acuzator d. Alex. Vaida-Voevod, despre care nu se putea spune că era ramolit şi care aparţinea, după toate circumstanţele, mai curând taberei „celor oţeliţi".

Situaţia era penibilă. După Ioan Slavici şi Vasile Mangra... poetul Oct. Goga. Lucrul părea de necrezut, dar totuşi îndoiala cuprinsese multe inimi şi prăpastia sufletească între cele două tabere devenea tot mai mare. Intreg Ardealul era împărţit în două: unii cu comitetul naţional, care deţinea prin tradiţie naţionalismul integral, iar alţii cu „tinerii oţeliţi", cari voiau răsturnarea situaţiei. Lumea rămăsese zăpăcită în faţa argumentelor „zdrobitoare", ce le aducea zilnic comitetului naţional. Duelul se dădea la urmă între d-nii Goga şi Vaida şi discuţiile degeneraseră în certuri personale. Tabloul adevărat al situaţiei produsă de acest conflict l-am dat într'un articol anterior, unde prin citaţii din declaraţiile făcute de fruntaşi ai vieţii publice româneşti din Ardeal arătam, că o situaţie mai tristă nu s'a cunoscut până atunci în istoria poporului român ardelean.

Frământările acelea au avut un viu ecou şi în vechiul Regat şi cercurile politice din Bucureşti îşi dădeau seama, mai bine chiar decât ardelenii direct interesaţi, de pericolul naţional general, dacă desbinările din Ardeal ar fi continuat în proporţiile începute. Pentru a pune capăt neînţelegerilor a fost trimis d. C. Stere în Ardeal, care după multă stăruinţă a reuşit să facă un compromis între cele două tabere adverse. Astfel s'a făcut o împăcare între „tinerii oţeliţi" şi „bătrânii ramoliţi", din care cei dintâi au ieşit înfrânţi, fiindcă conducerea partidului rămăsese tot în mâna bătrânilor, cari reuşiseră să facă din noul lor organ oficios **„Românul"** un ziar tot atât de bun cum era „Tribuna", care în Martie 1911 fu silită să-şi înceteze apariţia.

Prin cearta politicianilor cultura naţională era pusă în faţa unor noui desiluzii şi a unor păgubitoare desorientări. Toată energia şi sacrificiile materiale şi morale, depuse în jurul ziarului „Tribuna", erau şterse cu buretele şi bietul public cititor, nu mai ştia în al cui scris să mai creadă. Distrugerea „Tribunei" era o nouă crimă faţă de cultura naţională. Se pare că comitetul naţional avea o deosebită pasiune de-a distruge orice infiripare culturală.

Infiinţarea „Românului", care a apărut la 1 Ianuarie 1911, a pus din nou în discuţie importanţa chestiunei de-a se readuce centrul mişcărilor politice dela Budapesta pe teritorul locuit de români. Experienţa cu scoaterea ziarului „Lupta" în Budapesta a dat faliment complect. Oamenii mai prevăzători, cari nu stăteau sub nemijlocita influenţă a cercurilor descrise mai sus şi nu erau conduşi de dorul de răzbunare asupra „tinerilor oţeliţi", cari, deşi greşiţi în metodele lor, erau bine intenţionaţi, reprezentau principiul de-a întări presa politică, iar nu de-a o slăbi. Prin urmare, părerea lor era ca „Românul" să nu apară tot la Arad, ceeace însemna distrugerea sigură a „Tribunei", ci într'un oraş din Ardeal, de preferinţă tot la Sibiu, care era cel mai puternic centru românesc. A triumfat însă părerea acelora, cari voiau ca apariţia „Românului" să însemne totodată şi distrugerea „Tribunei".

„Tribuna" a contribuit foarte mult la formarea unui apreciabil număr de cititori, dar aceştia tot nu erau de-ajuns pentru a asigura existenţa a două ziare, care apăreau în aceeaşi localitate şi deci în mod fatal aveau acelaşi caracter informativ. Am putea afirma însă cu toată hotărîrea, că în caz când „Românul" ar fi apărut la Sibiu ambele ziare ar fi putut să existe spre folosul general al neamului.

ION BAILA

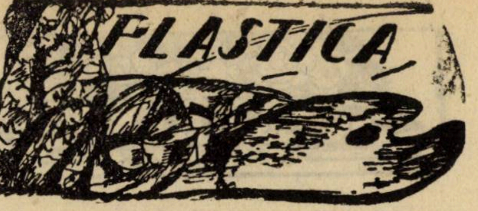

SALONUL OFICIAL

II

— SALA HIMEREI —

PICTURA

In sfârşit Salonul Oficial a izbutit să aibă — (deocamdată provizoriu) — un local adequat menirii lui.

Deşi cam departe, şi deci mult mai la îndemâna amatorilor cari îşi pot îngădui risipa timpului, casa actuală a plasticilor te bine-dispune dela început prin înfăţişarea ei curată, primitoare, europenească.

Dacă locaşul acesta ar fi fost proporţionat la întinderea mişcării noastre artistice, dacă s'ar fi aflat în centrul Capitalei, şi dacă ar fi fost definitiv achiziţionat— ne-am fi putut mândri cu o nouă şi necontestată izbândă a ministrului Artelor.

Un hall, două saloane mari şi o săliţă laterală cuprind cele două sute treizeci şi una de lucrări acceptate anul acesta de Juriu.

Spre deosebire de Salonul precedent, în care se primiseră prea multe pânze mari, grele, întunecate şi indigeste — Salonul actual are un aer de tinerească sprinteneală şi un balsam, cochet, de ghiocei pimăvăratici.

Mărturisim din capul locului că ne simţim, ori când, mai luminoşi sufleteşte în mijlocul tineretului, de cât în societatea bătrânilor.

Şi mai îngăduitori.

In tineretul de astăzi stau marile noastre nădejdi, de mâine; în bătrânii noştri — (afară de câte-va glorioase excepţii) — zac dezamăgirile noastre negre şi pentru totdeauna neşterse.

Dar să lăsăm viitorimii sarcina dreptei cântăriri a generaţiei trecute — iar noi să păşim, cu spiritul dezbrăcat de intoleranţă, în prima sală mare, din dreapta hall-ului, unde, în fund, Himera de aur a văzduhului, străjueşte avântată, multicolorile panouri, ca un sol al Cerului, scăldat în lumină.

Aşa dar:

ADREESCU EUGENIA:... nudă...

BACALU CONSTANTIN:... **„Zi tristă la Giurgiu"** şi **„Şantier la Ramadan"** sunt două bucăţi în care pictorul a ştiut să surprindă — (mai ales în prima) — dezolarea specifică micilor oråşele de provincie, unde viaţa, redusă la necesităţile mărunte ale existenţei, se deapănă domol, monoton şi deprimant. Unele alăturări, aproape contradictorii, de culoare: violet-verde, cobalt-portocaliu — imprimă şi mai mult acestor pânze caracterul bacovian al târgurilor abandonate în uitare. Dar acestea sunt alăturări cromatice, îndeobşte primejdioase...

BALŢATU ADAM: se luptă îndârjit cu materia picturală, pe care a început s'o afle şi s'o stăpânească din ce în ce mai intim şi mai viguros. Amatorii d-sale l'ar fi dorit însă pe d. Bălţatu, mai ataşat, la rezolvarea problemei, aşa de interesant prezentată anul trecut: nudul.

BAILLAYRE AUGUST: în „Portretul d-nei şi d-lui L. D..." greoi..

BAŞCU DUMITRU: are incontestabile calităţi picturale, dar cari cer a fi călite metodic la focul unei discipline mai riguroase.

BOGDAN CATUL: se impune cu cea mai frumos echilibrată compoziţie din sala Himerei. Pânza aceasta, cuminte, atent studiată, care trădează, la autor, o concepţie de artă nesiluită şi un bun gust înăscut, — ne îndrituieşte să sperăm mult în artistul acesta pe care'l bănuim încă foarte tânăr. Dacă d. Catul Bogdan va şti să se debaraseze de obsesiunea unui **jaune**, de o lividitate aproape vulgară, cu care, nejustificat, jonglează astăzi — suntem siguri că triumful defitiv al paletei dsale va veni încă şi mai curând.

BUNESCU MARIUS: ...poetul suav, delicat, uşor trist, al aspectelor noastre urbane, rămâne neîndestulător reprezentat aici, faţă de recenta d-sale expoziţie.

CANTACUZINO M. GEORGE: ...în cele două peisagii, ulei, — interesante, de altminteri, sub raportul culoarei — ni se pare prea puţin concentrat. Afectarea unei degajări technice poate însemna, câte odată, insuficienţa de retină sau uşurinţa în organizarea tabloului.

COMANESCU IOAN: în ambele d-sale pânze este, încă inconsistent, plutitor şi vag.

CATARGI H. HENRI: expune două bucăţi: o natură moartă, cu frumoase calităţi de ton, dar prea împrăştiat construită şi, întrucâtva, goală — şi o admirabilă „ Ţigancă", având un prunc în braţe, impresionantă prin concentrarea asupra motivului şi degajarea lui de orice adausuri inutile. Construcţia strânsă, a acestui tablou, sobrietatea culoarei aşa de adeguată temei, acordurile adânci de griuri şi brunuri de o rară calitate, dau acestei pânze — în ciuda figurii arhibanalizate de „făcătorii" de ţigănci — o înfăţoşare, cu adevărat solemnă. E pentru prima dată când vedem **omul** în pânzele d-lui Catargi .Intâlnirea aceasta — mărturisim: neaşteptată — a fost pentru noi o revelaţie înaltă. Viitorul carierei d-lui Catargi stă ascuns în figura omenească.

COCEA LAURA: nu s'a debarasat încă de tonalitatea aceia, falş-lukienească, de citron ars, care răsfrânge prea simţitor, studiul naturii numai în interiorul palid al camerei. Socotind calităţile mari ale d-nei Laura Cocea, credem că o campanie riguroasă de **plaine-air** i'ar stimula retina obosită şi i-ar varia paleta cu tonuri, proaspete, vii, surprinzătoare.

CONSTANTINESCU ŞTEFAN: e în plin şi serios progres. **„Ţăranii“** d-sale, cu deosebire, sunt de o rară frumuseţe, în desenul lor, dar — mai cu seamă — în acordurile aşa de nemeşteşugite stabilite prin înfrăţirea, în masse mari, a negrului, citronului, albului-mat.

CUŢESCU STORCK CECILIA: atacă în **„Ritmul“** d-sale o pânză prea mare faţă de puterea şi desvoltarea picturală a motivului. De aceia panoul acesta pare gol, sărman şi monochrom.

DIMITRESCU ŞTEFAN... stabileşte în **„Ţigăncile din Dobrogea“** o notă cromatică proprie — de un pitoresc conţinut, laolaltă viguros şi cald, expresiv şi discret, odihnitor şi obsedant.

D. Ştefan Dimitrescu are rafinamentul, sănătos şi cuminte, al artistului de rasă.

ELEUTHERIADE MICAËLA: degajează inteligenţă, graţie, îngemănări de tonuri fine şi armonice. Face un pendant onorabil maestrului Th. Pallady.

GHENADESCU ALFRED: expune o singură bucată — **„La lucru“** — care e o piesă realizată cu inteligenţa şi bunul simţ.

GRECEANU OLGA: se menţine — cu o încăpăţânare stranie pentru un talent aşa de frumos — într'o manieră bastardă care balansează între vitrail şi cubism. Totuşi ambele d-sale portrete sunt interesant compuse...

GRIGORESCU CORNEL:... **„Catedrala din Menton“** e o bucată bună, dar cam uscată în materie.

GROSSMAN-BULYGHIN-NADIA:.. academia cubistă — cubism academic.

GRIGORESCU LUCIAN: îl cunoşteam sub altă înfăţoşare. Astăzi ne apare obsedat de o formulă curentă în apus — şi nu una din acelea care convin temperamentului d-sale. Il aşteptăm pe d. Lucian Grigorescu să se fixeze.

HOLBAN PETERS GEORGETA deşi încă lipsită de viziune proprie, d-sa aduce totuşi o notă de studiu atent şi o serioasă preocupare de a se afirma.

IONESCU DORU: acelaş.

IONESCU-SIN: expune cele mai inteligent compuse şi cele mai pline de graţie nuduri — din toată sala aceasta. De anul trecut şi până acum, culoarea d-sale a câştigat în suculenţă şi căldură.

IORGULESCU-YOR C. PETRE: **„Orientul“** d-sale, cu frumoase calităţi de culoare, este prea turmentat construit, prea împrăştiat, cel puţin faţă de titlul, care, aşa ni se pare, cerea o închegare mai calmă, bazată pe predominarea orizontalelor.

KESSLER AUREL: ...faţă de debutul d-sale de anul trecut — (unde se vedea excelentul desenator, dar nu se bănuia încă pictorul) — a făcut un pas mare către pictural. Cele două uleiuri ale d-sale, expuse acum, sunt dovada netăgăduită.

LUCASIEVICI LAETIŢIA:... peisajul d-sale e — în pofida intenţiilor autoarei — cam gol şi monochrom.

MANCIULESCU N. APOSTOL: atât în **„Iarna“** cât şi în **„Natura moartă“** are crudităţi inutile şi viduri, cari ar fi putut fi, credem, uşor evitate.

MICHAILESCU CORNELIU: face, lent, trecerea dela „arta nouă“ — abstractă, şi anostă ca o problemă de descriptivă— spre artă pur şi simplu. Il aşteptăm necontenit — şi cu nădejdi mari — pe limanul libertăţii de simţire şi exprimare.

MIHAIL ION: acelaş ca şi anul trecut.

MIHAIL LUCREŢIA DARIA: nu ne atrage cu **„Prietenii“** d-sale, vulgari, fără să fie expresivi. In schimb piesa de nud **„Mitsou“ este o lucrare corect clădită, viguros colorată, şi plină de graţie. Nudul femenin dezbrăcat de graţie — ori cât de** reuşit pictural — rămâne un sex inform. E treaba misoghinilor să popularizeze astfel — dar nu a artistului.

MIRACOVICI PAUL: expune o **„Biblică“** inteligent compusă şi cald colorată.

MISSIRLIU CELLA: are, în cele două piese cu **„flori“**, un simţ special pentru acorduri vagi — şi un remarcabil bun gust.

PAPATRIANDAFIL, TACHE: în **„Portretul unui muzicant“** dar mai ales în **„Portretul roşu“** se lămureşte, din ce în ce mai temeinic, un pictor cu strânsă disciplină, preocupat la olaltă de problemele stilului şi ale culoarei.

PETRAŞCU G.... acelaş vrăjitor al cromaticii — dar insuficient reprezentat anul **acesta.**

PALLADY TH... în afară de **„bustul de femeie“**, — discret — primăvăratică melancolie — mai expune un **„nud“** — o simfonie blondă — de o suprapământească delicateţă. Pentru neamul românesc arta lui Th. Pallady înseamnă cea mai înaltă coardă a sensibilităţii picturale. E firesc deci, ca... **românii specifici** să nu-l înţeleagă, nici să-l guste...

POPESCU STEFAN... a văzut în vigurosul şi formidabilul peisaj industrial al **„Reşiţii“** — o cochetă, fragilă, tansparentă, vaporoasă siluetare panoramică — şi a exprimat-o, aşa cum a văzut-o: cu o senină eleganţă.

POPESCU VASILE. Ingenios construit şi armonic organizat în culoare **„peisajul bucureştean“** este o lucrare simpatică, serioasă, de bun gust. Dar **„Natura moartă“** e, prin excelenţă, o pânză de înaltă valoare picturală, în cari negrul, vermillonul, brunurile, alburile şi griurile, laolaltă putenice şi fine, se suprapun, se alătură, se înfrăţesc, se valorifică într'o orchestraţie ireproşabilă. E cea mai bună lucrare din câte cunosc în activitatea acestui tânăr artist — şi, neîndoios, una din cele mai puternice din actualul Salon.

POPP SABIN... are, în tripticul d-sale, incontestabile armonii cromatice, inteligent susţinute pentru o frescă. Dar găsim o bruscare în legătura dintre măscile portretelor, — riguros familiare şi realistic urmărite — şi între gesticulaţia, bizantino-simbolică, a personagiilor. Singura figură, din acest interesant portret de familie, care corespunde, ca realizare, intenţiilor autorului, este chiar silueta artistului. Dealtminteri şi capul şi întreaga structură fizică a d-lui Sabin Popp se pretează minunat la transpuneri în notă mistică.

RAMNICEANU MERICA... în ambele d-sale **„naturi moarte“** admirabil conduse dealtminteri, ni se înfăţişează — prin abuz de aritmetică technică — glacială.

SCHWEITZER CUMPANA: expune două peisagii — cari se contrazic reciproc.

SOROCEANU TACHE.. e anul acesta aproape inexistent. Bucăţile d-sale par pe panoul actual, prizărite şi anemice... Grabă sau indolenţă ?...

STERIADI AL. JEAN... expune un **„interior de cafenea turcească“** lipsit de culoare locală — şi **„„Inalte furnale la Reşiţa“...** în culoarea cafenelei turceşti. Peisagiul din Reşiţa este totuşi o bucată viguroasă şi expresivă.

STRAMBU IPOLIT: acelaş...

TEODORESCU SION ION... **„Compoziţie murală şipot ulei...“**—tablou în gamă, de frescă, sinilie, în care elementele specific româneşti abundă într'o magistrală combinaţie, piramidală. In genul acesta d. Th. Sion este imbatabil.

TUDOR N. P.... este, în **„Dimineaţa“** d-sale, de un colorit agreabil prin vioiciunea lui tinerească. Desenul însă e prea scolastic urmărit, adică: corect, uniform, inexpresiv.

VIORESCU LEON: insuficient reprezentat faţă de surprinzătoarea d-sale expoziţie, recentă, care l'a plasat, definitiv, printre cei mai buni colorişti ai noştri.

DEMETRIADE-BALACESCU: expune **două naturi moarte hotărît agreabile.**

N. N. TONITZA

TEATRELE

LA NAŢIONAL: „CONU LEONIDA FAŢA CU REACŢIUNEA“ ŞI „NOAPTEA FURTUNOASA“.

Am mai spus cuvinte bune directorului Teatrului Naţional, pentru faptul că a reluat admirabilele comedii ale lui Caragiale.

Ar fi şi inoportun şi inelegant să mai stărue cineva să arate ce considerabilă importanţă au comediile lui Caragiale, atât din punct de vedere al istoriei dramaturgiei româneşti, cât şi din punct de vedere al reprezentaţiei artistice.

Pitorescul lor e necontenit fraged; umorul lor e de-al nostru propriu şi-i profund ca însăşi viaţa naţională: măestria, cu care sunt făcute, a înfrânat toate metodele şcoalelor, ce s'au succedat; a înfrânt fiindcă măiestria lui Caragiale e pornită dintr'un formidabil talent şi dintr'o neasemuită putere de observaţie sinceră, originală şi sintetic creatoare.

*

Să însemnăm câte ceva despre artişti.

In „Conu Leonida faţă cu reacţiunea“, au avut roluri: d. N. Săvulescu (Conu Leonida), d-na Sonia Cluceru (Coana Eftimiţa) şi d-na Olga Ţăranu (Safta).

O primă observaţie: nici d. Săvulescu, nici d-na Cluceru nu s'au silit să dea impresia, că ar fi doi soţi în maturitate, care să impresioneze prin naivitatea explicaţiilor lor, aşa de înapoiată asupra faptelor şi ideilor. Au tins par'că într'adins să provoace impresie, mai mult prin costume (în special d-na Cluceru). Iar d-lui Săvulescu i-a lipsit tonul necesar, ca să dea acea impresionantă lămurire, care face în mare parte farmecul piesii, asupra bănuelii, fantaxiei...

S'a simţit prea mult, atmosfera tinerească.

In **„Noaptea furtunoasă“** au susţinut rolurile d-nii Ion Petrescu, I. Brezeanu, A. Athanescu, A. Pop Marţian şi d-nele Maria Ciucurescu-Bulfinski, Eugenia Ciucurescu şi d-na Victoria Mierlescu.

D. Ion Petrescu, venerabilul societar, e titularul lui Jupân Dumitrache. Rolul acesta întinereşte desigur pe fruntaşul artist. Directorul teatrului, d. Sandu Hodoş a provocat d-lui Ion Petrescu, marca

Insemnări

GRAIUL ROMANESC

☐ Numărul pe Martie, (3), din preţioasa publicaţie despre care am relatat deunăzi şi care apare — oricât am jigni modestia redactorului ce se ascunde ochilor lumii — sub înţeleapta îngrijire a d-lui Emanoil Bucuţa, aduce un material din cele mai interesante.

D. **G. Vâlsan** scrie în „Românii la Marea Neagră"— despre o hartă a Moscovei şi a ţinuturilor dobrogene, anterioară morţii lui Petru cel Mare (1725), dar posterioaă anului 1711, al luptei dela Stănileşti, deoarece teatrul vestitei lupte e însemnat prin două spade încrucişate. Numirile şi ţinuturile dobrogene sunt alterat scrise.

Sulna (Sulina), Bantzak, (Balcic, etc.)

Interesantă e alterarea Porktztzia (Porktitzia), pentru Portiţa, numele, şi până azi, al îngustei strâmtori, ca o „portiţă" prin care comunică cu Marea Neagră şi lacul Razelm şi Dunavăţul, al patrulea braţ al Dunărei. Numirea era cunoscută în hărţi dela începutul sec. XIX. Acum se întâlneşte atestată cu o sută de ani înaintea celor mai vechi isvoare: **„E cea mai veche numire românească înregistrată de hărţi pe ţărmul Dobrogei.** Ea arată că din vremea lui Dimitrie Cantemir, **Românii nu numai că trecuseră în Dobrogea dar că înaintaseră până la ţărmul Mării, unde trebue să fi fost de un timp destul de îndelungat ca să-şi poată lăsa urme în toponimie.**

Mai arată că nu numai păstorii români cu turmele treceau în Dobrogea, **ci şi pescari veniţi să psecuiască la Mare.** Portiţa se află la capătul grindurilor de nisip sterile, în mijlocul apelor, unde nu aveau ce căuta ciobanii, dar unde era unul din locurile cele mai prielnice pentru întinderea „închisorilor" de prins peşte de Mare".

Apoi, d. **Th. Capidon**, face — în „Românii din Macedonia" — o severă critică studiului d-lui St. Romansky: „Makedonskite Români", pe care-l găseşte prea mult tributar studiilor, greşelilor şi lipsurilor d-lui Gustav Weingand. Descrierea elementului românesc din Macedonia este partea cea mai preţioasă la d. Romansky, de oarece e făcută din constatări personale, totuşi numărul de 80.000 (afară de cei din Epir, Tesalia, Albania şi tracia), al populaţiei macedo române, cât era dat de Weigand e scăzut arbitrar la 70.000. Şi totuşi se ştie că numărătoarea lui Weigand era defectuoasă: el considera un număr de case de fiecare comună şi de fiecare casă socotea 5 persoane.

D-l Capidan arată cum în comuna Livădz din ţinutul Meglen, comună cu 500 de case, de aromâni veniţi din muntele Gramoste, sunt familii şi cu 20 de membri, locuind o singură casă cu mai multe camere.

Informaţiile despre Megleno români sunt şi mai eronate. După Romansky sunt 11 comune de români din care unele pe cale de a se bulgariza".

Adevărul, zice d-l Capidan, este că sunt şapte comune cu un orăşel (Nânta), româneşti şi restul bulgarizate. Un fenomen frecvent însă, peste care Romansky trece este aromânizarea meglenitilor — cum e cazul comunei megleno-române Ţârnăreca. In concluzie d-l Capidan socoteşte lucrarea lui Romansky tendenţioasă.

Bogate informaţii statistice ni se dau într'un articol anonim „Români uitaţi din plăşile Nicopole şi Rahova din Bulgaria". Ni se vorbeşte de un total de 5460 gospodării române, sau cel puţin 22.000 de suflete, care deşi paşnici şi muncitori, îs urmăriţi în tot ceeace ar putea să le vorbească de originea lor etnică. Şcoală şi biserică românească n'au. Cărţile bisericeşti române li s'au confiscat, în şcoli, copiii sunt amendaţi: „vorbiţi numai bulgăreşte, cinci leve amendă pentru un cuvânt românesc".

Urmează o bogată cronică, între altele se pune la punct reaua credinţă a d-lui Gustav Weingand care scrie într'o foae bulgărească că „în cadrilaterul Silistra-Dobrici n'ar exista nici un singur Român", arătându-se că numărul populaţiei româneşti e de 30.000 faţă de câte 100.000 Bulgari şi Turci, majoritatea dintre ei veniţi după 1880.

Se aminteşte între altele de vechiul cuib de pescari Români dela Turtucaia a cărui şcoală românească împlinea în 1913, o sută patruzeci de ani şi că statistica bulgară din 1910 arăta 4056 Români. **faţă de 3466 Bulgari şi 2485 Turci.**

Un succint rezumat — îndreptariu în limbile franceză, germană, engleză şi italiană, completează acest valoros număr al „Graiului Românesc".

Pentru amatori reamintim: Red. şi administraţia: str. Cortului 8.

IN CAUTAREA UNEI PAROHII

In vreme ce Patriarhia obţinea dela Direcţia Teatrului Naţional pentru motive de profilaxie religioasă scoaterea de pe afiş a lui „Păcală", inocenta snoavă a d-lui Horia Furtună, — în două numere consecutive (XIX 1 şi 2) din „Viaţa Românească" şi sub titlul de mai sus, ieromonahul **Damian Stănoiu**, publica un rechizitoriu la adresa întocmirilor bisericeşti, a cărui autenticitate chiar dacă n'ar fi întru totul aidoma, ar trebui considerată ca atare, atât de vioaie şi desavuroase sunt năravurile şi metehnele pe care paginile acestui surprinzător debut în lumea literilor, le dă la iveală.

Numind aceste însemnări, această nuvelă de extinse proporţii rechizitoriu de bună seamă, păcătuim, întrucâtva. Căci nu e vorba să recunoaştem în părintele Artemie şi în tovarăşul său, călugărul Averchie, două nume proprii din lumea monasilor, nici satele şi judeţele pe unde îşi plimbă Artemie sărăcia în căutarea unei parohii, nu le vom urmări pe hartă, ca să ştim de există.

E vorba de realitatea lor artistică, care e mai de preţ decât cea pământească. De aceea, dacă într'un fel am păcătuit, într'altul, nu suntem tocmai departe de adevăr. Moravurile desvelite de autor sunt un rechizitor cu atât mai sever cu cât artistul e mai perfect. Dacă pentru anecdoele lui Speranţia nimeni nu avea de ce să se sinchisească, nu ne-ar surprinde instituirea unui index patriarhicesc, care să excomunice aperele de artă sacrilege.

Şi, „în căutarea unei parohii" ar fi printre primele ţintuite.

Dar să nu exagerăm.

Toată povestea celor doi călugări, păniţi dela mânăstire în căutarea unor vieţi mai comode şi întorşi după peripeţii comice, la mânăstire ca'n sânul cel mai comod, se ridică la înălţimea unei adevărate creaţii de artă, nu atât prin preţiosul material de observaţie, cât prin atitudinea scriitorului, un umor monahicesc — dacă există — o filosofie resignată şi înduioşătoare, ceva din duhul apostolilor, care multe văd şi multe iartă. Şi zicând acestea ne simţim, ispitiţi să cităm câte ceva din peregrinările lui Atemie fie pe la Codirla, pe la Gâtiţa, fie la Podarii din Maramureş — scene de un comic reţinut, care vădesc în Ieromonahul Damian Stănoiu un scriitor cu vocaţie.

Dar greutatea alegerii şi proza noastră aspră ne opresc deopotrivă.

D-L CATON TEODORIAN LA TEATRU

☐ Nu însă, cum ar bănui cetitorul, director la Naţional. Poate că autorul „Bujoreştilor" n'ar fi fost printre cei mai puţin indicaţi pentru fotoliul lui Ion Ghica. Pentru aceasta oare, să nu fi fost d-sa încă director la Naţional?

D-l Caton Teodorian e numit inspector general al Teatrelor. E o minimă satisfacţie la care meritele artistice ale autorului „Greşelii lui Dumnezeu" — această piesă nedreptăţită — indicau pe d-l Caton Theodorian.

PERPESSICIUS

* * *

bucurie de a trăi clipe de glorie, acum când trupu-i e zbuciumat de muncă şi de ani.

D. Ion Brezeanu, titularul lui Nae Ipingescu, a dat rolului toată amploarea cuvenită, cu dragostea şi pietatea pe care le-a avut faţă de marele Caragiale, sub a cărui călăuzire a creiat rolul şi a compus toate amănuntele pitoreşti.

D. Ion Brezeanu e fără doar şi poate, neîntrecut în piesele lui Caragiale.

D. Atanasescu se identifică cu Chiriac. Spunând acestea, aducem un meritat omagiu talentului viguros al d-lui Atanasescu.

D-na Victoria Mierlescu a făcut pe nefericitul băiat de prăvălie, Spiridon. D-sa cu o entuziastă silinţă şi de sigur şi cu o netăgăduită intuiţie, izbuteşte să dea o notă originală rolurilor ce i se încredinţează.

D-lui Pop Marţian, i s'a încredinţat rolul lui Rică Venturiano. Se cuvin toate felicitările, celui, care l'a ales pentru acest rol. Şi se cuvin toate cuvintele bune şi cât mai entuziaste, artistului Pop Marţian pentrucă a dat un Rică Venturiano într'adevăr admirabil.

Pentru noi, cari urmărim cu simpatie, tot mai atentă, izbânzile acestui foarte talentat artist, succesul lui de Miercuri seara ne întăreşte în convingerea, că la Teatrul Naţional, se formează un artist cu mari perspective.

Creatoarea rolului Coanei Veta, d-na Maria Ciucurescu-Bulfinski a arătat ce uriaş talent stăpâneşte.

Dacă în caracterizările, ce se fac artiştilor, s'a spus cu toată autoritatea despre o artistă a Naţionalului, că e „mare", apoi aceasta s'a spus, a trebuit să se spună despre d-na Maria Ciucurescu-Bulfinski.

Foarte bine a fost şi d-na Eugenia Ciucurescu în Ziţa.

Toate cuvintele bune pentru directorul de scenă.

B. CECROPIDE

E C O U R I

REDACŢIONALE

In numărul viitor vom publica o foarte interesantă convorbire pe care

GIOVANNI PAPINI

a acordat-o d-lui **Mircea Eliade**, cu prilejul vizitei acestuia la Florenţa.

Convorbirea e însoţită de un portret inedit şi ultim, al lui Papini.

☐ Incepând cu numărul viitor, redactorul nostru, d. **Perpessicius** îşi reia regulata redactare a **Menţiunilor critice**.

☐ Din motive de ordin tehnic **Calendarul viei**, ciclul de poeme al d-lui **Ion Pillat** continuă în numărul viitor.

☐ Cetitorul care a urmărit interesantul studiu al d-lui **Ramiro Ortiz**, va relua, de bună seamă fraza tăiată din motive tehnice, brusc, în numărul nostru trecut.

☐ O explicabilă — însă nu mai puţin de regretat — eroare tehnică a făcut ca poema **„Seară"** a d-rei **Virginia Gheorghiu** din numărul nostru trecut să apară sub iscălitură străină. Republicăm poema în numărul de faţă şi cerem scuzele de rigoare.

SCRIITORII

☐ In tiparul „Cărţii Româneşti" şi cu originale gravuri datorite d-nei Maria Pană Buescu, a apărut:

Hermanosa din Corint, povestea unei hetaire, de Marcel Romanescu.

(100 pag.— Lei 50).

Poetul „Isvoarelor limpezi", premiat de Academia Română practică cu egal succes poema de culoare antică, fiecă traduce şi adaptează „Cântarea Cântărilor" fiecă se inspiră de la cele vechi, precum aceste terţine din care alcătueşte povestea Hermanosei din Corint.

☐ Plin de surpriză şi lumină apare elegantul volum alb **Nelinişti** al poetului I. M. Rascu, tipărit nu de cine ştie ce editură cu nume şi renume ci — cum glăsueşte modest, o notă finală — de un prieten al poetului.

Să-i mulţumim pentru neaşteptatul dar. I. M. Raşcu e un poet autentic în versurile căruia un suflet de o rară puritate trece liniştit ca un pârâu între maluri de flori.

Tiparul „Lupta", N. Stroilă, 58 pag. — lei 40.

☐ Colaboratorul nostru, d-l **Ion Călugăru**, autorul recentului volum de fantezie epică — **Paradisul Statistic** — care cunoaşte un frumos succes de librărie, va tipări în curând un volum de povestiri populare.

PLASTICE

☐ Societatea de Belle-Arte din Basarabia a organizat în sediul Liceului Real „Alecu Rusu" (str. Regele Carol colţ cu str. Mihail Cogălniceanu), expoziţia de pictură şi sculptură a artiştilor basarabeni. Expoziţia va rămâne descisă până la 3 Mai 1927.

INTUNECARE
de CEZAR PETRESCU

„In noul său roman „Intunecare", care cuprinde peste o mie de pagini, autorul continuă a studia ceeace numeşte foarte curios „erupţia subconştientului în viaţa reală". Acest mare roman are ţinta de a zugrăvi ceeace a fost deja atins în treacăt în novela „Prietenul meu Jean" din volumul „Scrisorile unui răzeş", adică evoluţia vieţii de după războiu. Romanul începe în **1916 şi sfârşeşte** în 1926, deci **îmbrăţişează ultimii zece ani.**

Misticismul tânărului scriitor român, lipsit complect de idee religioasă, dar însetat de adevărul lumei de dincolo, are ceva sfâşietor şi aproape tragic: s'ar spune un pelerin, păşind cucernic spre o ţintă necunoscută, dar păşind şovăelnic în întuneric nepătruns. Unde va merge? La ce capăt va ajunge? Va fi zadarnic să încercăm a ghici astăzi. Nu cunoaştem de cât primele etape ale unui drum care va fi poate foarte lung şi care este desigur foarte frumos şi foarte curios.

(Extras din studiul asupra scriitorului român Cesar Petrescu, publicat în „Les Nouvelles litteraires" Nr. 217).

CONGRESUL DE BIZANTINOLOGIE

La al doilea congres de bizantinologie, ţinut zilele trecute la Belgrad, savanţii noştri în frunte cu d. **N. Iorga,** au contribuit cu lucrări de erudiţie şi discuţiuni felurite la desăvârşirea ştiinţei bizantinologică.

Spicuim dintr'o comunicare oficială:

D. prof. N. IORGA a făcut două comunicări, dintre cari, una în şedinţa plenară(In cea dintâi d-sa stabileşte principiile generale după cari se poate admite că a existat în ev. mediu, bizantin, şi arată că el se poate urmări după aceleaşi criterii ca şi în Apus, în raport cu desvoltarea celor trei forţe: Imperiul, Biserica şi Organismele Populare. Acest ev mediu se poate socoti ca încheiat la sfârşitul sec. XII-lea, când organismele populare din Balcani se desrobesc de imperiu.

In a doua comunicare, d. Iorga comentează un nou isvor, descoperit de d-sa, care dă o frumoasă povestire populară a cuceririi Constantinopolei de către Turci. E o povestire tradusă în româneşte de stolnicul Ct. Cantacuzino după un original necunoscut. Analizândo d. Iorga arată că povestirea se datoreşte desigur unui grec din Pera. Importanţa acestui isvor e că reprezintă punctul de vedere popular pe când celelalte 4—5 isovare pornesc eventual din alte puncte de vedere.

D. N. CONSTANTINESCU, pe baza documentelor bizantne şi a câtorva texte felurit interpretate de savanţii ruşi, înlătură teoriile acestora cu privire la întocmirea sateolr de moşneni din Imp. Bizantin, stabilind întreitul lor caracter de organism economic, fiscal şi administrativ, deosebit de al comunelor moderne.

D. M. C. SUTZU, Bucureşti, a făcut o comunicare asupra monedelor bizantine, arătând că origina sestertului se găseşte în drahma, arică sau pergamică. Sestertul, ca unitate de valoare, având ca subdiviziune asul, a fost bătut la început le argint. Caesar a fost acel care a pus în circulaţie aureus-ul.

D. N. BANESCU-Cluj vorbind de stăpânirea bizantină la Dunărea de jos, a demonstrat că această stăpânire a fost neîntreruptă în Dobrogea de azi, în tot cursul veacurilor XI şi XII. Preşedintele secţiunei, savantul german Gerald, a mulţumit d-lui Bănescu pentru luminile aduse în această chestiune. Unul din delegaţii bulgari, din sentimente patriotice, a încercat de a combate, dar fără nici un fel de succes, cele expuse de profesorul român.

D. HENRY, secrear al misiunei franceze în România, a făcut şi d-sa o comunicare asupra principiilor arhitecturei religioase sârbeşti în şcoala moldoveană.

D. G. I. BRATIANU-Iaşi, vorbind de comerţul genovez în imperiul bizantin arată importanţa documentelor genoveze şi veneţiene din sec. XIII-lea pentru istoria administraţiei bizantine, în special în ce priveşte regimul vamal. D-sa scoate în evidenţă însemnătatea ştirilor privitoare la exportul cerealelor şi politica alimentară a imperiului bizantin în această perioadă. O a doua comunicare a dsale este o contribuţie la istoria Cetăţii Albe.

D. O. TAFRALI-Iaşi, a arătat că vechea capitală, Curtea de Argeş, mai păstrează trei monumente de artă curată bizantină: Sân Nicioară, Adormirea Maicii Domnului, unde se adăpostesc moaştele sfintei Filofteia şi Biserica Domnească. Cele două dintâi fac parte din numeroasa serie de capele construite de Asan al II-lea în sec. XIII-lea, Biserica Domnească aparţine de asemenea stilului constantinopolitan foarte răspândit în Tracia şi Bulgaria în sec. X—XIII. Acela şplan, spune d. Tafrali, aceiaşi construcţie şi aceleaşi elemente originale; scara tăinuită în zid se vede numai la Bisericile din Tracia.

D. C. MARINESCU-Cluj, pa baza documentelor găsite în arhivele catalane, arată strânsele relaţii ce au existat între Alfons al V-lea de Aragon Regele Neapolului şi Ion VIII Paleologul, pornite din interese comune: unul posedând colonii în orient şi archipelagul Egeic, iar celalt stăpânind Bizanţul şi ambii forţaţi să se unească împotriva avalanşei otomane. Relaţiile au fost continuate şi de fiul lui Ion, — Constantin Paleologul — sub care Constantinopolul capitulează.

ARHIVA PENTRU ŞTIINŢA ŞI REFORMA SOCIALA

A apărut într'un compact volum şi cu următorul sumar, „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială", anul VI, Nr. 3—4, 1927 (300 pagini, lei 220, ed. Institutului Social Român).

Asupra acestei desăvârşite enciclopedii pentru ştiinţa socială vom reveni, în curând.

I. **Studii:** L'Organisation de la paix de J. T. Shotwell, profesor la Universitatea din Columbia (Statele-Unite). La Société des Nations et l'assainissement finacier de l'Autriche, de C. Zimmermann, fost comisar general al Societăţii Naţiunilor la Viena. Capitalismul şi reforma administrativă de C. Argetoianu, fost ministru. Capitalismul în răsăritul Europei de V. N. Madgearu, porfesor la Academia de Inalte Studii Comerciale şi Industriale. Agricultura şi Capitalismul de G. Ionescu-Şişeşti, director general al agriculturii. Evoluţia claselor sociale în trecutul Principatelor Române (II) de Ioan C. Filitti, membru corespondent al Academiei Române.

II. **Arhiva documentară:** Fundaţiile Rockefeller şi Carnegie din Statele-Unite ale Americii de Aureliu Ion Popescu. Organizarea monogarfiilor industriale de Ion Setlacec, director general al muncii.

III. **Mişcarea ideilor:** Invăţământul ştiinţific şi cultura general de M. Sanielevici, director general al soc. „Generala". Reforma învăţământului în Germania de Tudor Vianu, conferenţiar universitar. Oligarhia română (V) de Lotar Rădăceanu, doctor în filosofie.

IV. **Recenzii:** William Smith Culbertson: International Economic Policies (V. N. Madgearu), Dictionary of tarif information, Issued September 1924. By the United States tariff commission (Mihail Manoilescu).

Hans Richert: Richtlinien fur die Lehrpläne der höheren Schulen Preussens. (M. Sanielevici); Bernard Lavergne: L'Ordre coopératif (Nicolae Ghiulea); R. N. Coudenhove-Kalergi: Kampf von Paneuropa (Nicolae Petrescu); Dr. Fr. Sigerus: Wirtschafts-Statistik Rumäniens. Jahrbuch, (C. Stoicescu); Emile Durkheim: Sociologie et Philosophie (C. Sudeţeanu); Maurice Halbwachs: Les cadres sociaux de la mémoire. (T. Vianu); Grigore Manoilescu: Cekul (C. Stoicescu); Transactions of the Grotius society: Problems of Peace and Var (Aureliu Ion Popescu); The Europa Year-Book 1926 Europa Publishing (Aureliu Ion Popescu); J. G. Frazer: The Worship of Nature (Nicolae Petrescu); Olof Hoijer: La solution pacifique des litiges internationaux, avant et depuis la Société des Nations (Eegum Titeanu); V. V. Pella: La criminalité collective des Etats et le Droit Pénal de l'Avenir (D. I. Suchianu); Leo Frobenius: Erlebte Erdteile (Nicolae Petrescu); Emile Durkheim: L'éducation morale (C. Sudeţeanu).

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

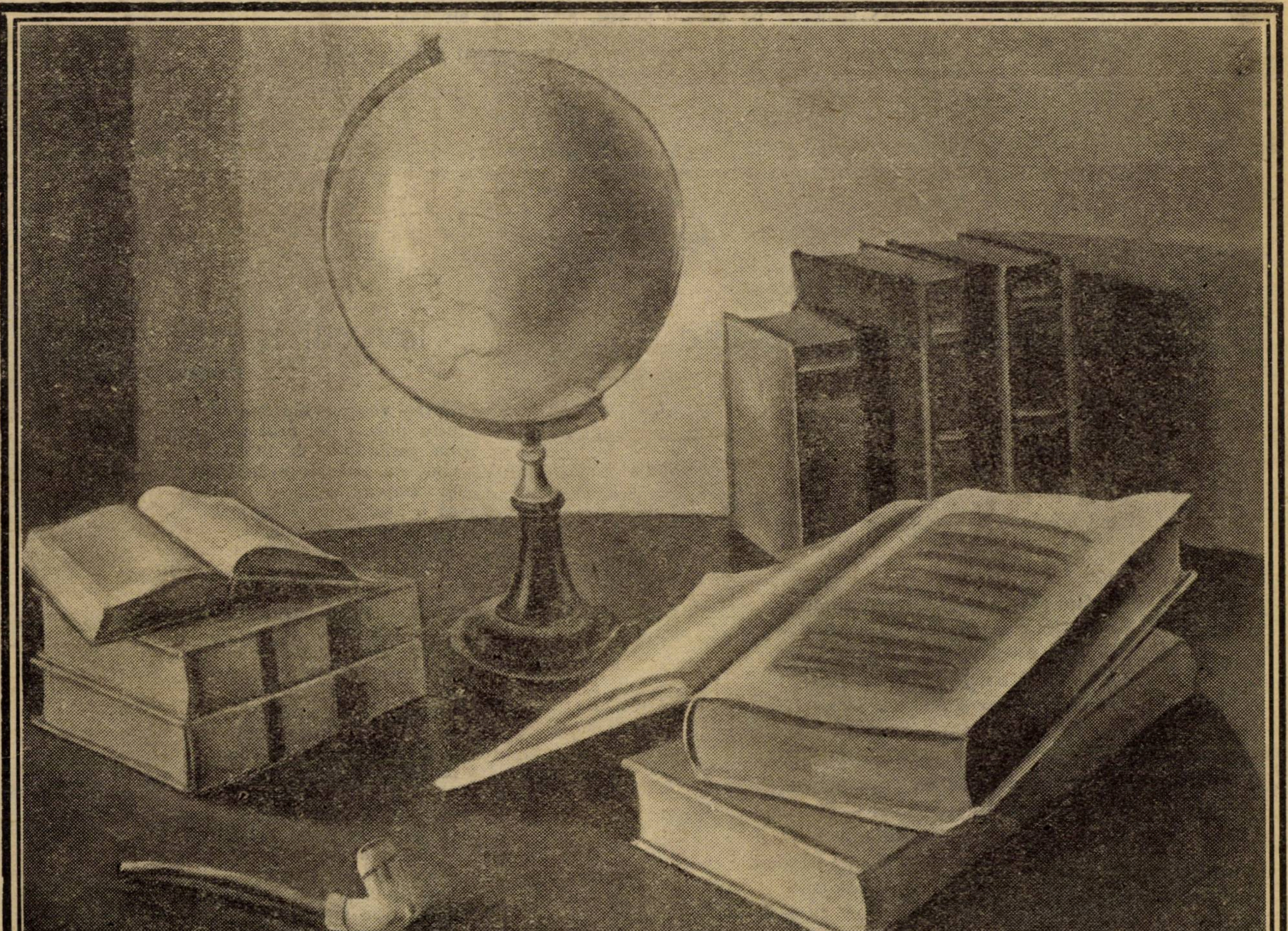

H. CATARGI : NATURA MOARTA (Salonul Oficial)

In acest număr: **EMIL ISAC, MIHAIL CELARIANU, ION PILLAT, EUGENIU SPERANTIA, SCARLAT STRUŢEANU, MARCEL ROMANESCU, MIRCEA ELIADE, FLORICA MUMUIANU, N. N. MATHEESCU, PAUL I. PAPADOPOL, ION CĂLUGĂRU, MIHAIL POPESCU, EUGEN VICTOR, N. MILCU şi RADU GYR, GEORGE DIACU, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.**

An. XLIII, No. 19
7 Mai 1927.

Baladele vârstei de aur

(Hexametri)

III. ADOLESCENTUL

Cine-ţi va spune vreodată de ce ai rămas astă seară
Incremenit sub suflarea de fier a nopţii ce cade ?
Bolta se umple de-atâtea scântei, întărâtate.
Bolta se umple de-atâtea chemări săgetătoare.

Tainice forţe nervoase se scurg din imensele spaţii,
Fire de-argint, magic svârlite de fiece astru,
Vin să se lege subtil de inima ta frământată,
Inima, inima ta se simte furată de stele.

Inimă, inimă, cine te vrea ?.... şi cine te cheamă
De pe secretele 'ntinderi ale lumilor albe ?
Sigur, acolo te-aşteaptă zâmbind, ascunsă 'ntre raze,
O şcolăriţă pe care-o privişi, astăzi, pe stradă....

EUGENIU SPERANTIA

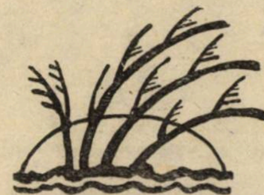

Unde mor păsările

Unde mor păsările sburătoare ?...
Sau le rechiamă, oare,
Acel ce le-a dat sborul peste noi,
Ca să le adune 'n paradisele-I de pene,
Când moartea le surâde din antene ?

Că din atâtea pasări, câte sunt,
Ca suliţele 'n soare şi prin vânt,
Nici una nu-şi dă duhul pe pământ,
S'o vadă şi s'o plângă muritorul
Sau să-i arunce hoitul cu piciorul.

Acel ce le-a pictat cu roşu 'n pene,
Cu graiuri şi cu galbenuri — Selene,
Tot El, care le-a dat sălbatic cânt,
Le strânge 'n mare stol de pe pământ,
Să-şi înflorească-apururea cavoul,
Ca să-l atingă — Domnul — cu piciorul.

MIHAIL CELARIANU

TROIŢE

Isvorul tămăduirii

Pentru V. Neagu

Către veşnica fântână
s'au pornit doi orbi zâmbind ;
tot ţinându-se de mână
simţeau sângele svâcnind.
Şi simţeau sburând şoseaua
ca o aşchie din rindeaua
soarelui scăpărător,
că de albia luminii
se lăsau furaţi vecinii spre isvor.

Dacă rătăceau drumeagul,
dacă poticneau în gropi,
făcea ochi în vârf ciomagul,
se sculau ca nişte snopi.
Iar în visul lor himeric,
tot uitând de întuneric,
îşi ghiciră Dumnezeul ;
soarele stârnise parcă'n
lacrămile lor un cearcăn : curcubeul.

— Văd, strigă muindu-şi pleoapa
la isvor bătrânul orb.
— Văd, a râs mezinul. (Apa
era aripă de corb).
Dar lumină mai curată
decât apa strecurată
limpeziseră în gând ;
şi sub huet de ocară
orbii se îmbrăţişară tremurând.

MARCEL ROMANESCU

De vorbă cu Giovanni Papini

La Florența, Via Giambattista Vico, n. 3. O casă cu etaje, din piatră vânătă. Sun la cea dintâi ușă.

— Signor Papini? Di sopra.

Urc scările, hotărât să-mi înăbuș emoția. Nu izbutesc. Mă turbură neliniștea ca și în ceasul când am primit plicul cu scris urât, larg, pătat, din Florența.

Imi deschide servitoarea. Ajung într'o odaie înaltă, tixită de cărți, cu fum de țigare. Aștept, cu ochii prin rafturi. Printr'o ușă nebănuită, între biblioteci, apare un bărbat lung, oacheș, cu părul dezordonat, fără guler.

— Signor Eliade? Mi piacce.

Giovanni Papini nu e atât de urît pe cât se crede. E înalt, svelt, cu ochi vioi și cearcăne negre de prea multe lecturi. Nu se arată deloc stânjenit de vizită. Vorbește repede, neobosit, țintuindu-și cu privirile tovarășul.

Regretă că n'a întâlnit nici un român în Florența, care să-i traducă articolele pe cari le-am publicat asupra-i.

— Și sunt prea bătrân ca să mai învăț românește....

Fumează țigare după țigare. Ne oprim în fața unor rafturi pline cu traducerile cărților sale. Imi încarc brațele cu tălmăcirile **„Omului sfârșit"**. **„Storia di Cristo"** — se întinde pe câteva rafturi.

— Nu știu de ce nu s'a publicat **„Povestea lui Crist"** în românește. Alexandru Marcu mi-a scris că va apare în editura „Fundației Principele Carol", dar nu mai știu nimic. Cred că nu s'a tipărit încă.

Ne așezăm aproape de fereastră, pe scaune comode, lângă cutia cu țigări. Il întreb de **„Omul renăscut"**, urmarea la **„Un uomo finito"**.

— Așteptăm cu sinceră nerăbdare confesiunea frământărilor lăuntrice din jurul convertirei. Credem că va fi o operă de artă și o biografie reprezentativă generațiilor. E ceeace ne interesează mai mult. Va fi rezolvirea unei probleme pe care trebuie să și-o pună elita: întrucât e necesară experiența mistică unei conștiințe contemporane.

— Dumneata îmi ridici prea multe greutăți dintr'odată. Am să te întreb mai târziu ce înțelegi și ce se înțelege în România prin **misticism.** Deocamdată, îți răspund la cea dintâi întrebare.

„Omul renăscut" e aproape gata. Nu-l public, încă, pentrucă eu nu sunt un scriitor care public pentru bani. Aștept, apariția altei cărți, — opera mea definitivă — asupra căreia îți voi comunica amănunte ce pot interesa, cred, pe români. **„Omul renăscut"** e o carte autobiografică, de un interes restrâns.

— Și cu toate acestea, dacă va fi scrisă ca **„Un uomo finito"**, va căpăta o valoare reprezentativă. Mulți dintre noi vom recunoaște într'ânsul, după cum ne-am recunoscut în **„Omul sfârșit"**.

— Ceeace îmi spui dumneata, e interesant. Mi-amintesc, chiar, că mi-ai scris odată, și mi-ai mărturisit o identitate de experiențe sufletești cu cele ale mele. Cred, însă, că e numai o exagerare. „Omul sfârșit" am fost eu și nimeni altul nu poate spune că s'a recunoscut întreg într'ânsul. Au fost experiențe datorite unor împrejurări ce nu se pot repeta. Să nu-ți fie teamă că vei fi învinuit de simulare, de **papinism.** Experiențele sufletești nu se pot repeta întocmai, și nu se pot simula.

„... Lucrez acum la o carte pe care o gândesc din tinerețe. E aproape sfârșită. Nu o public, încă, pentrucă e capodopera mea, cartea cea mai scumpă, și necesită o muncă enormă. Se numește **„Adamo"**, și e o carte asupra Omului. O carte ce ar fi putut fi scrisă acum cinci-zeci, o sută de ani sau după câteva secole. O carte care nu e numai a mea. Până acum s'au scris cărți de anatomie, de fiziologie, de psichologie, antropologie și sociologie. Toate se ocupă de om, dar nici una nu-l cuprinde integral. Eu vreau să scriu o carte asupra Omului, cu suferințele, nădejdile, luptele, înfrângerile, biruințele lui. Acest **Adamo**, pentru care a trebuit să adun atât material — nu din cărți, firește — era aproape sfârșită prin 1920. Acum, a trebuit să modific mult vechea versiune și să schimb radical pe alocuri. E aproape o scriere din nou.

— Va apare curând? Am citit într'un magazin literar că nu rămâne decât să revedeți manuscrisul.

— Magazinele literare știu adesea lucruri cari mie îmi sunt necunoscute. De fapt, nu pot preciza nimic asupra apariției.

— Dar **„Gli lavorai della vigna"**?

— Va apare și aceasta, dar e o carte fără multă importanță. Sunt retipărite câteva studii și prefețe, scrise la date deosebite.

— Cum priviți cărțile din tinerețe?

— Ca pe niște experiențe necesare. Nu mi-e rușine de ele pentrucă aceia am fost eu. Poate mai târziu va trebui să reneg și cărțile scrise după conversiune — dacă acum le-aș renega pe celelalte dinainte. Cea mai bună dovadă că le recunosc drept ale mele, e faptul că le retipăresc. O singură excepție: **Memmorie d'Iddio**, o carte întru totul ateistă.

— De altfel, însăși cărtile ce par ireligioase, după o lectură atentă, se dovedesc a fi preludiile conversiunei: **L'Altra Metà, Polemiche** religioase sunt dureroase. O întreagă viață lăuntrică își căuta satisfacerea în experiența mistică. Erau o chemare, care îți strânge inima. Și poziția **Polemicilor** e autentic mistică. Sunt îndreptate împotriva raționalizării religiei, împotriva modernismului, filozoficizării lui Croce și Gentile. In ele, cereați deplina independență a misticismului de rațiune.

— M'am ridicat pe vremuri împotriva lui Croce, din pricina vagului abstract și al nefastei influente hegeliane. Nu mi-am modificat părerile, dar nu le repet, pentrucă Croce reprezintă astăzi în Italia un intelectual și un muncitor. Gentile e mult mai incoherent, mai indigerabil, mai germanic. Scrie trei patru cărți pe an, dar spune mereu aceleași lucruri.

...Dar să ne întoarcem. Dumneata ce înțelegi prin misticism?

— O viață interioară bogată și o organizare a acestei vieți în afara cadrelor facultăților raționale....

— Nu e suficient. Kant a avut o viață interioară complexă și intensă, și cu toate acestea nu a fost un mistic. Teosofii și antroposofii, cari nu sunt mistici puri, au deasemenea o viață interioară orga-

GIOVANNI PAPINI (Portret inedit)

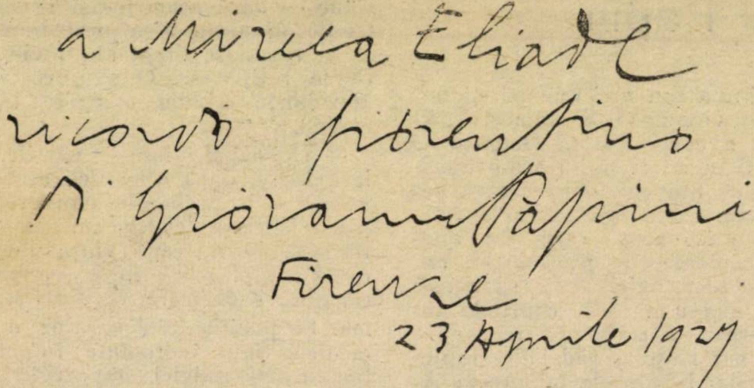
a Mircea Eliade
ricordo fiorentino
di Giovanni Papini
Firenze
23 Aprile 1927

AUTOGRAF AL LUI GIOVANNI PAPINNI

nizată în afara cadrelor facultăților raționale.

— Unirea cu Divinitatea...

— Aceasta e. Experiența mistică e transformarea omului în Dumnezeu. La început a fost un dualism intransigent: Dumnezeu — Om. Prin Christ, s'a încercat o colaborare între cele două Principii, cu scopul de a mântui pe Om, de a-l transforma în Dumnezeu, dar venirea lui Crist a rămas fără rezultat. Oamenii nu și-au îndepărtat bestia. Singura nădejde, e de a face să renască Crist în noi, de a deveni noi Dumnezeu. Dar lucrul acesta e atât de greu...

— Care a fost misticul cel mai perfect și mai specific italian?

— Trebuie să precizezi, pentrucă sunt mistici catolici, și mistici în afara Bisericei.

— Misticul cel mai catolic, a fost, fără îndoială, Ion Bonaventura...

— Un mistic, aşi spune, metafizic. Iacopone da Todi e cel mai perfect din a doua categorie...

Dar asupra mişcării religioase contemporane, din Italia, ce credeți? E o adevărată renaştere mistică. Sunt mistici puri, şi mistici amatori. Şi sunt studioşi harnici şi prețioşi.

— Foarte adevărat. Intre numele pe care mi le-ai pomenit în ultima scrisoare, regret că nu întâlnesc şi pe **Zanfrognini.** E unul dintre cei mai reprezentativi şi dintre cei mai autentici. A publicat de curând două cărți pe cari te sfătuesc să le citeşti: **Le vie del sublime** (Bocca Editore) şi **Itinerario di uno spirito che si cerca.** Acum câteva zile, a apărut tot de Zanfrognini o scurtă istorie a filosofiei: **Da Talete a noi (Carabba),** un model al genului.

— Dar Manacorda?... Nu cunosc, din nefericire, decât pagini răzlețe....

— Trebuie să-l citeşti. E tot atât de original.

Papini îmi arată, de mult timp, cărți după cărți. Dispare în odăile alăturate, tot atât de pline cu rafturi, şi îmi aduce câte o carte rară, câte o broşură pe care mi-o recomandă entuziast. Pare că mă cunoaşte de mult. Nu se stânjeneşte de italiana mea, dureroasă pentru un poet florentin.

— Iată **Mistica minore** şi **Verso una nuova mistica.** Manacorda pregăteşte acum **Mistica maggiore,** cartea lui capitală, şi un volum din **Dizionario del omo salvatico?**

— Am lucrat la el mult timp şi se află scris în bună parte. Dar Giulliotti compune acum o culegere de psalmi, iar eu am fost prins de ale lucrări. Vom continua **Dicționarul** mai târziu.

„...Mă întrebi dacă eu sunt un mistic pur. Trebuie să recunosc, cu durere, că nu sunt. Eu nu am decât arareori experiențe mistice. Restul timpului sunt numai un amator. Dealtfel, eu am spus şi altădată, cei mai mari mistici sunt necunoscuti. Pentrucă îndumnezeirea omului nu poate fi redată nici prin vorbă, nici prin gesturi. Adevărata experiență mistică e incomunicabilă. Cei cari şi-au scris memoriile, nu sunt cei mai perfecți. Şi însăşi memoriile lor sunt mult depărtate de realitatea, de concreteza experienței.

A treia categorie de mistici, sunt diletanții, amatorii, erudiții, criticii. Ei simpatizează cu misticismul, dar nu au experiențe intense....

S'a înserat. Au trecut aproape două ceasuri, de neostenite cuvântări, de peregrinări printre cărți. In bibliotecă, fum gros de tigară. Giovanni Papini aprinde lumina. Mă ridic să plec, cu darurile primite sub braț. La uşă, mă cheamă să-l vizitez a doua zi. Dar, prudent, refuz. Imi amintesc atâtea pagini sincere împotriva vizitatorilor inoportuni, din **Un uomo finito.** I le reamintesc. Zâmbete tăinuite. Imi strânge mâna viguros şi mă bate pe umăr.

— Dacă mai ai nevoie de ceva, scrie-mi. Iți trimit răspuns în România. A rividerci....

S'a închis uşa. Cobor treptele şi ajung în stradă cu sufletul în zâmbete. Mă opresc şi ascult. Mă chema, ispititor, Florența. Şi pornesc pe străzi, odată cu cele dintâi lumini care se aprind.

Firenze, April.

MIRCEA ELIADE

O SEAMĂ DE CUVINTE

Califul Heşam II, care a trăit în secolul al XI, era spaima supuşilor săi, prin cruzimea sa. Intr'o zi plecă prin țară fără nici o suită. Intâlnindu-se cu un arab, îl întrebă:

„Cine este acest om care se numeşte Heşam şi de care se vorbeşte atât?"

„Heşam nu este un om", răspunse arabul, „ci un tigru, un tiran sângeros, disprețuit de tot poporul".

„Dar ce-a făcut?"

„Tot felul de crime dintre cari cea mai mică ar fi de ajuns spre a-l condamna la moarte".

„Il cunoşti?"

„Nu. Şi asta ar fi pentru mine o tragică onoare".

„Ei bine!" strigă Heşam, nebun de mânie, „priveşte-l bine, e în fața ta".

„La rândul tău ştii cine sunt?"

„Nu".

„Sunt unul din membrii familiei Zubar ai cărei descendenți înebunesc o zi pe an şi ziua mea de nebunie e tocmai astăzi".

In fața acestei prezențe de spirit, Heşam surâse şi se depărtă, spre a nu mai pedepsi pe acel om.

◆

Un ilustru pictor englez, James Thornill, lucra pe o cupolă înaltă a bisericei Sfântul Paul din Londra. Schela era ridicată la câteva sute de metri înălțime şi nu era înconjurată cu nici un parapet. Intr'o zi pe când se afla pe schelă cu un prieten, lordul Arundel, pictorul încântat de capul sfântului Paul pe care tocmai îl terminase de pictat, uită în ce loc se află şi spre a-şi admira opera, se depărtă încet mergând cu spatele spre marginea schelei. Amicul său văzu pericolul; dar era prea târziu spre a i-l arăta, căci pictorul nu mai avea decât un pas de făcut şi ar fi alunecat, căzând dela o înălțime ametitoare. Prietenul lui James Thornill avu o inspirație subită. Luă o pensulă, cu vopsea brună şi o aruncă pe capul sfântului Paul, mâzgălindu-l îngrozitor.

„Ai înebunit!" strigă pictorul şi se repezi asupra profanatorului.

„Ți-am distrus opera, dar ți-am salvat viața", răspunse nobilul prieten, arătându-i marginea schelei.

Dându-şi seama de primejdia din care scăpase, pictorul se îmbolnăvi şi stătu la pat câteva zile. Mai târziu, el pictă un tablou ce reprezenta această scenă şi care se găseşte şi astăzi la familia lordului Arundel.

◆

Harris, directorul revistei unde Bernard Shaw a fost critic dramatic mulți ani, povesteşte următoarea anecdotă care se întâmplă colaboratorului său la un teatru.

Intr'o seară un controlor declară lui Shaw că nu poate intra în stal cu costumul pe care îl purta. Shaw se grăbi şi scoase vestonul.

— Nu, nu, spuse controlorul. Vreau să spun să vă îmbrăcați la fel cu celelalte persoane.

El îşi plimbă privirea în rândul doamnelor foarte decoltate.

— Nu pot să-mi scot cămaşa, zise el, ca să fiu la fel cu clienții d-voastră!

Şi plecă.

S. D. E. P. U. N. I. A.

de ION CALUGARU

d-rei Anne Marie Călinescu

Iho! priveşte succesiunea secundelor. Numără vârste şi cearcănele vremii în fulgerarea scurtă a inimii! Le ai în minte apele ce s'au scurs, undele ce au sunat şi tristeţile? Expresul lunecă mobil pe esofagul planetei; — între ziduri, orele întrerupte de un ţipăt ce creşte... Iho! aşa se perindă vieţile până stabileşti pelicula a un capitol. Ne oprim. La capitolul unic — fără repetiţie. Viaţa profetului, aşa cum s'a strecurat prin strâmbătate, — desluşită în muchii de pietre sub ape — nu trebue ascunsă. Măcar de s'ar opinti pana şi n'ar creşte, printre pagini, fapta ca viile, măcar de s'ar sdruncina virginitatea fápturilor alese, cari îşi prind în piept înţelepciunea ca pe o eglantină, socot pe înţelept o cătuie de miresme; măcar de nu s'ar râşni dela sine isprăvile, cuvintee ar ţipa ca gaiţele şi ar alunga pe ascultători...

Ei bine! îl chema simplu: Iehudy A'Chaïot. Nu s'a născut decât dintr'o onestă familie de meşteşugari. (corcitură de mongol stins în sânge jidov) la începutul secolului XX, dela Christos, la ceasurile şase de seară, când purcede licitaţia iubirii. Naştere de luceafăr stingher, în zumzetul unei nopţi gâtuite de singurătatea târgului, care prevesti cataclisme. Ceeace, mai târziu, se şi îndeplini. Nu atât din vina lui cât a timpilor; nu atât din vrerea lui, cât din a magneţilor răutăţii. Iehudy se dovedi incandescenţă ţâşnită din jocurile unui incendiu sideral, planet stabil în intemperia cosmică, săltat peste veselia, peste sclipirea plăcută a obişnuinţei şi nivelului, dincolo de pepiniera unde, natura-şi creşte etalonii de reproducţie. Reminiscenţă dintr'o existenţă neverosimilă, te întâmpina ca o surpriză de care ai mai fost surprins. Sunt fiinţe la care te uiţi. — L'am văzut? te întrebi. — Nu! răspunzi. Cu neputinţă să le identifici, să le asemeni cu ceva văzut sau imaginat. Au răsărit din absurd, trăesc sbătându-se şi vârând absurd, se prăbuse în anonimatul definitiv. Distrată şi îngâmfată, (insist să fiu crezut pe cuvânt, căci eu constat fără să invent nimic), natura schimbă adesea formele în care-şi tipăreşte făpturile în serie. Cum nu admite corectiv şi, din al ei imbold nu-şi îndreaptă niciodată greşeala, te trezeşti c'un exemplar-om, imprimat într'o formă benignă de elefant, câini traşi în tipare de magicieni, caii din Eberfeld tipăriţi în locul cuvenit, desigur unor matematicieni. Şi cred, că e prea adevărat ceeace spune fiindcă de multe ori m'am împiedicat de fiinţe, cu neputinţă să fi fost depozitate în vre-o matrice. Fiinţe spontane fără naştere şi întindere, fără conţinut şi farmec, plutind pe incertitudine. A'Chaïot s'a trezit din eroare namilă, cum s'or fi deşteptat din somn, rocă la răspântia a două fluvii. Asvârlit dintr'o preistorie fără concept simetric, într'un veac plinit şi cultivat, ca o pildă de faună dispărută. Namilă croită pieptiş din carieră, cărnuri de piatră, vine ulcerate şi înnodate la încheeturi, ochii oblic plasaţi pe după draperii, plămădite din praf de marmoră, osânză şi ceară şi nas calmuc, s'a înarmat de timpuriu c'un glas neutru de porumbiţă lăuză, prudenţă şi bunăcuviinţă. Se sţiona fără întrerupere. Când ieşea din casă, montat în reclamă de **en gros,** cu galoşi de spânzurat în vitrină sau ghete — după anotimp — prevăzute cu piroane pentru lunecuşuri, sisteme de absorbit praful şi lapoviţa, nădragi cilindrici de tuciu, pălărie de clocit pălăriuţe sau căciulă (sub care să se adăpostească stâna cu turma ei respectivă), păşia precaut, pipăind cu delicateţă pământul. Işi dispreţui forţa şi o îmblânzia ca pe o jivină. Prevăzătoare, natura nu l-a amestecat nici în atmosfere de neastâmpăr viril sau puber, în metropole destrămate de circulaţie, ci l-a statornicit într'un târg pustiu şi cuminte. (In târgul unde s'a născut, al cărui nume n'am să-l pomenesc totuşi). Când profetul — căci profet a fost, deşi n'a cuvântat — râdea, i se dislocau vertebrele şi se speriau ecourile pitite după case. Râsul stârnia o vijelie de aşchii, vrăbii, ca cekuri de puf, hârtiuţe şi frunze cu sunet de arginţi, sburând desorientat. De aci purcede o tragedie fără lacrimi, reţinută, fără rezonanţă. De aci, anonimatul lui Iehudy. Un om a tăcut. Un om a fost silit să se menţină ursuz, să-şi reprime veselia, (să se arate nici cald, nici rece, când ar fi poftit să sburde), să nu scape cumva un hohot asemuit de oameni cu o explozie de ecrazită sau un sbârnâit indecent. Iehudy n'a râs decât de câteva ori în viaţă. Şi atunci! Numai pe uliţă, numai în ceasurile când nu circulă minori şi femei gravide. Pricini? In casă, îşi interzicea râsul, să nu se răstoarne mobila; în biurou — trebue să se ştie; era contabil — să nu sperie pe şef, care sensibil la râs, sughite nervos; pe stradă, de groaza minorilor cu praştii şi a femeilor gravide cari nasc monştri hliziţi când îl remarcă. Totuş, avea în mers, sprinteneala unei căpriţe la curse de obstacole, o politeţă de subţire cultură în ţinută. Deşi tinereţea lui deminte (a murit la 22 ani şi a vieţuit de fapt numai 5, adică dela 17 la 22), îşi trecuse bacalaureatul, era în posesia unei licenţe **magna cum laude,** ştia lătineşte şi greceşte, mai ales, ceeace denotă că-şi întregise fiinţa cu, ceeace bine s'a definit, cultură generală. In virtutea unei superstiţii era inteligent şi, consecvent cu sine-şi, revoluţionar. Desigur, omul e mai presus de toate dator să bâjbâie, să imite câţiva viteji, câteva canalii istorice — să-şi aleagă un costum din cele câteva, din garderoba formulelor epocale. Se recomandă adolescenţilor, cură Napoleon, o cură Cezar Licurg, sau alţii, alegere după calmul în care te statorniceşti, după cum preferi iaurtul sau nucile de California. Iehudy, deşi se poseda până în amănunţimi, nu reuşise să-şi sugrume un viţiu: îi plăcea să se excite intelectual până la leşin.

Chiote şi bocete îl străbăteau parcurgând iernile; primăverile despicau drumuri. Zuluzi de umbre cu tambure, banjot şi viorile cu plâns de căţele, bas de tenebre. Atunci gândia: rău e de viaţa developată pe placa fără patefon viaţă fără unduire; rău e de glasul comprimat ce se ia numai în pastile. Cine ronţăie mucava? peste cine n'a ţâşnit lumina cea adevărată? Cine n'a auzit cum suspină luceferii când se umezesc ochii văzduhului de catifea? Dar, fire cu porniri de aventurier, s'a menţinut la suprafaţa unui târg spintecat de câteva uliţi, conservându-şi virtualităţile viteze, visând ziua pontificatului, ziua răscolită de cutremure, care ameninţă. Când dulăii (nu mai latră după capricii şi ureche) concertează în tenebre, cu pupitrul de note sprijinit pe cer, caii nechează fără retribuţie în ovăz şi oamenii, deşi trăesc cu teasta pe umeri, după calendar, judecată şi cărţi de bucătărie teoretică, cred c'au sugrumat superstiţiile, au sterilizat creeri şi trăiesc ca viţa fără filoxeră...

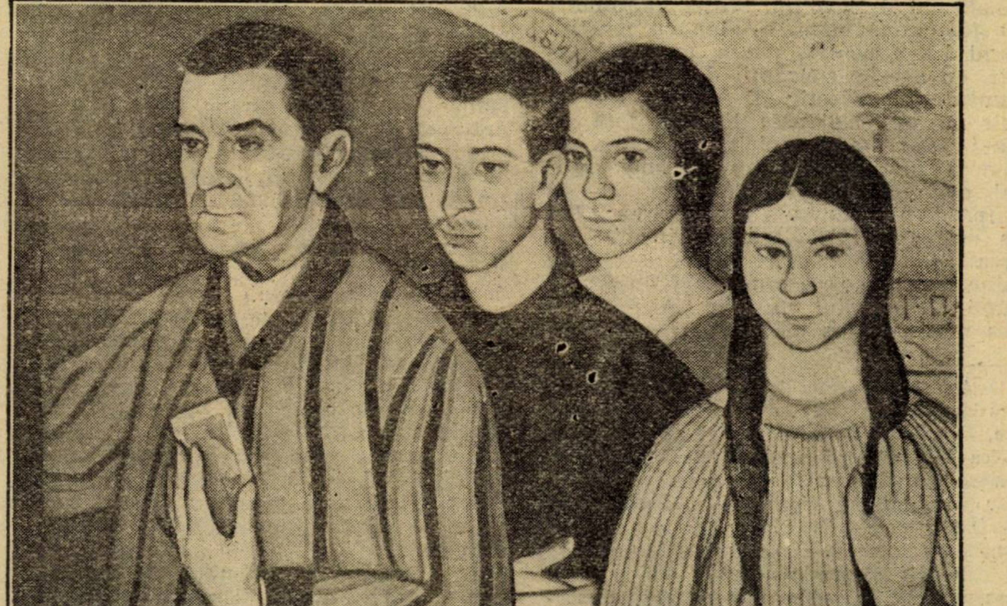

SABIN POP: PORTRET DE FAMILIE (FRAGMENT)
(Salonul Oficial)

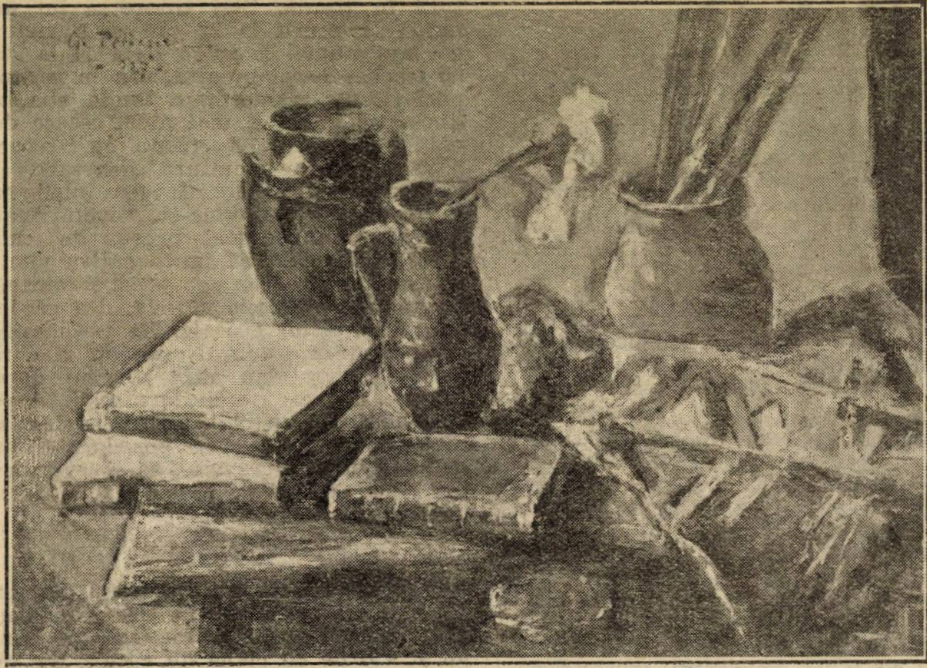

G. PETRAȘCU : NATURA MOARTA

(Salonul Oficial)

LOC REZERVAT 1)

pentru

VIAȚA, ISPRAVILE ȘI DRAMELE PROFETULUI

O amărăciune se răspândește din casa mortului, unde au prohodit popii catolici, au râs prietenii și au hohotit femeile, duce pe invizibile căi aeriene până la vagonul funerar, oprit pe peron... Mortul a fost într'adevăr libertin. De un trist și inconsecvent libertinaj. N'a lăsat nici testament. Această moarte s'a săpat cicatrice pe virgina sa inconștiență de bivoliță. Multe întâmplări au fost consumate, solidar cu mortul. Când l-a cunoscut, părea un creol tânăr, cu greșite concepții de viață: prea cuminte și obiectiv. Il ura și l-ar fi ucis. Ii ura mai ales liniștea față de viață, prezența de spirit. Dragostea s'a relevat târziu, când nu l-a mai avut sub ochi, când îi despărți un zid de timp. Apoi Iehudy s'a destrămat. Nu s'a mai știut niciodată pe sine. — Nu vreau să fiu așa ! Dece m'am ascuns de mine, ca de un musafir inoportun ? Când s'a pierdut nu știa. A fost joc sau vis? — Cine mă va găsi, va primi un premiu ! Până acolo a mers îndoiala de sine, că dădu un anunț la gazetă că se caută pe sine. Bine înțeles, nimeni nu s'a prezintat să-l restituie.

*

Sanatoriu. Sanatoriu cu pridvoare și capela, sanatoriu retras și auster. Cine a cruțat citadela de credință caritabilă, în sbaterea anilor, în curgerea pasiunilor și repeziciunea distrugerii ? Nu se știe. După dânsul, călugărițele caritabile, sclavele celeste cari plutesc prin coridoare, trebuie să fie neapărat culte, cu aptitudini predicatoare. Ceeace l-a mirat e că le-a găsit simple, drăguțe, femei cari livrează un surâs, femei care nu apostolesc. **7 B** (camera în care fusese găzduit) o găsi scundă. O cămăruță dresată cu profesională și bine învățată caritate. Se pleca peste dânsul și-i pipăia pieptul c'un sân dur de bec Părea îngrijată de mersul boalei și se frământa. Când gemea dânsul, cămăruța poruncia patului să suspine. Oglinda neagră, pat de zinkweis. După ce își agățase paltonul. Iehudy se puse s'aștepte un timp să învie sperietoarea. Aștepta un domn care trebuie să vină și să-i vânture paltonul. Intermitent cugeta. Cugeta mereu la sistrițele albe, olandeze. Descinse cu gulere scrobite, dintr'un paradis marin. unde valurile's limpezi și distilate, unde nu se fumează ci se beau siropuri reci, cu paiul. Slavă de Riviera, de plaje și stațiune climaterică. Călugăritele brune au carnea ca vinul copt în podgoriile din sud. — bălanele au poftele, nervii și sângele stârpit. - - carnea macerată, spuzită cu peri palizi. Când intră în cameră își brăzdează fețele și-și ascut un surâs ca un creion. Sunt întovărășite de o tăcere acră cu chip de cioclu. Când se retrag, o umbră de cvarț târșie pe coridor. Iehudy s'a potolit când sbughi pe ușă o fetiță în alb. Doctorița cu ochi magnetici. Din obraz nu s'a deslușit decât ochii, atât de admirabili, că s'a șters orice expresie de pe dânșii. Verzi și netezi. puși ca bijuterii în catifeaua cearcănului și în trei cercuri de argint.

ION CĂLUGĂRU

---

1) Aci începe viața lui cea adevărată, cea fără dojană. Aș putea croi simplu, fără opintire, figurile și întâmplările cari au crescut pe pielea lui, să tund vegetația ce l-a copleșit. Cunosc șerpuirile profetului printre orânduiri. i-am învățat pe dearostul dramele. l-am ghicit sub mocniri. N'ar trebui să invent nimic. Simplă pâlnie să fiu și ar ajunge. Totuși, mi-e cu neputință să umplu golurile, să-i domesticesc pornirile, să-l oblig, prin mine, să se spovedească. Mi-ar trebui puritatea platinei, inocența mineralului ca să mă învrednicesc să-l ating. Spre rușinea și jalea mea n'am timp să medit. să mă reculeg. Sunt silit să circul, să mă otrăvesc cu licorile tuturor. Dacă se găsește cineva să-mi ofere o vară cu munți și reculegere, mă oblig să transmit posterității veridica și sumbra întrupare a profetului.

De băut

In jurul meu strigoiul toamnei
Și granguri beți vestesc călăii
Că via așteaptă ispășirea
Păcatului înstruguririi.

Voinice, toarnă'n pumnii mei
Sângele curs din rana viei
Atât de roșu ca să piară
De ciudă fusta macului.

Strivește struguri între pumni
Și în cunună-mă cu struguri
Din cari să picure spre buze
Să nu zădărnicesc vre-un strop.

Să beau. Beția e minunea
In care mincinos nu este
Acel ce prăbușit în tină
Va spune că se simte'n sbor.

O. dac'adorm de tot, de tot
In vie să mă'ngropi ; la toamnă
De-asupra mea să strivești struguri
Și prin țărână să-mi strecori
Mustul fierbând.
Voinice toarnă.

Când voi cânta că-mi cresc din tâmple
Struguri, mari înfloriți și viță,
In cinstea tinereții tale,
Mai toarnă, toarnă vin.

FLORICA MUMUIANU

Cântec

Foae de pelin amar,
Frunză de pelin,
M'ai făcut Doamne doinar
Chinuit și biet drumar
Pe pământ străin.

Nu mi-e cântecul voios
Că e drumul greu...
Nu mi-e cântecul duios
Ci e aspru, viforos
Ca destinul meu.

Și mi-e sufletu'ncruntat,
Frunză de pelin,
Că pe unde am umblat
Oamenii au înoptat
Cerul meu senin.

Stele cad și mă'mpresor
Umbre de amurg...
— Visul meu tăinuitor,
Visul meu cel trecător
Piere în amurg.

Și'n adânc de nopți m'afund
Frații de mi-i chem...
— Doar tăcerile'mi răspund
Și'n adâncuri de pătrund
Umbre'n juru-mi gem —

Și tot merg fără hotar,
Frunză de pelin,
Biet doinar, sărman drumar,
— Frunză de pelin amar —
Singur și străin.

EUGEN VICTOR

Legea progresului

Ce este progresul ?

Iată o problemă, care ar putea foarte bine să fie privită din punct de vedere filosofic, metafizic ; dar care poate să fie, deasemenea, studiată şi din punct de vedere social, ştiinţific.

E vorba deci despre progresul societăţii. Ne locailzăm la latura sociologică a problemei, pentru că însemnătatea practică a acestei laturi e covârşitoare faţă de celelalte. Pe câtă vreme în domeniul filosofiei, plutim în sfera consideraţiunilor abstracte şi a aprecierilor subiective, în domeniul social al problemei ne aflăm pe tărâmul sigur al realităţii sociale, şi discutăm fapte şi date concrete, relaţii de cauzalitate şi de devenire. Şi tragem din acestea concluzii practice, îndemnări de viaţă şi norme de purtare.

Poate fi identificat progresul cu mersul înainte al societăţii ? Negreşit nu ! Mersul înainte al societăţii nu e propriu zis un proces — cu toate că aparenţele indică acest lucru — ci pur şi simplu o fatalitate, o necesitate, o condiţie de viaţă. Mai mult decât atâta, mersul acesta înainte e cadrul, e jghiabul prin care societatea dăinuieşte.

Progresul nu poate fi această dăinuire fatală a societăţii ; ci el poate fi un **processus** social, o desfăşurare într'un anumit sens a evenimentelor sociale şi de aci începe, ca în ori şi ce problemă de sociologie ; inevitabilul : **magistri certant!** Progresul fiind un processus, o desfăşurare de evenimente sociale într'un **anumit sens,** cată a se determina **însuşi acest sens.**

Şi de aci încolo începe gâlceava.

Herbert Spencer, în faimoasa lucrare **„Primile Principii“**, a formulat legea progresului în următoarele cuvinte : evoluţia în genere, şi progresul în particular, constau într'o trecere, treptată şi fatală, dela simplu la compus, dela omogen la heterogen, dela unitate la multiplicitate. La baza acestei multiplicări de neînlăiurat se află, socoate Spencer, o observaţiune empirică : instabilitatea omogenului.

Tot ce este omogenitate, unitate, simplicitate se caracterizează, în mod propriu, prin instabilitatea, prin străduinţa prin tendinţa oarbă către heterogenitate multiplicitate, complexitate.

Legea evoluţiei, pentru Spencer, se reduce la neîncetata integraţie a fenomenelor, din ori şi ce domenii. Exemplu de integraţii în viata socială : dela familie şi trib răsleţe s'a ajuns la concentrări în oraşe şi sate. In limbaj dela monosilabe s'a ajuns la polisilabe, la cuvinte. Integraţia în industrie este evidentă : Maşinile, desvoltarea şi concentrarea capitalului constituiesc probe irefutabile de integraţie industrială. în muzică, integraţie se constată prin trecerea dela cadenţa simplă şi monotonă a cântecului vechiu la frazele complexe ale muzicei de azi. Şi în literatură progresul integraţiei este evident, prin complexul caracterului şi relaţiilor morale ale eroilor din diferitele opere artistice. „Evoluţia ne apare astfel ca o schimbare de la o formă mai puţin coherentă la o formă mai coherentă“. Ansamblul vieţii inorganice, organice şi superorganice s'a efectuat prin trecere dela simplu la compus.

Şi în societate, susţine Spencer, se urmează evoluţia după legea schimbării omogenului în heterogen. Pe măsură ce tribul progresează, diferenţa între guvernaţi şi guvernanţi se accentuiază, bunăoară. In langaj, dela exclamaţie şi până la toate părţile de cuvânt sau gramaticale, avem tot o schimbare dela omogen către heterogen. In acelaş timp cu trecerea dela incoherent la coherent, este şi o trecere dela uniform la multiform.

„Evoluţia se poate defini o schimbare a unei omogenităţi incoherente într'o heterogenitate coherentă“.

Dar evoluţia ne apare şi ca o schimbare dela nedefinit, la definit ; fazele succesive, pe cari le traversează societăţile arată progresul dela o organizare nedeterminată către o organizare determinată.

Ceeace sileşte la această evoluare progresivă dela indefinit şi omogen la definit şi heterogen, este ceiace se cunoaşte sub numele de instabilitatea omogenului. Iată ideile lui Spencer, în această privinţă : „Omogenitatea este o condiţie de echilibru nestabil. Instabilitatea este consecinţa faptului că diversele părţ' ale unei agregaţiuni omogene sunt în mod necesar expuse diverselor forţe diferind fie prin speţă, fie prin intensitate şi ca urmare ele sunt modificate diferit. Instabilitatea omogenului se găseşte pe deplin verificată atât în lumea omogenică cât şi în cea organică, vegetală sau animală.

Grupurile de oameni primitivi, fără organizaţie erau uniţi prin relaţii omogene ; acestea au evoluat către grupuri sociale unite prin relaţii eterogene : şi aci avem cheia inegalităţii sociale („Op. cit.“, cap. XIV).

Aşa dar pentru Herbert Speneer, procesul progresului social — ca şi ori şi ce progres, în genere — constă în trecerea de la simplu la compus, dela omogen la heterogen, dela uniform la multiform şi **dela indistinct la diferenţiat în virtutea** unei observaţiuni elementare empirice ; **instabilitatea omogenului.**

Or, tocmai această empirică constatare elementară, Gabriel Tarde o contestă. Pentru el, evoluţia progresivă a societăţii s'a realizat şi se realizează dela multiplicitate la unitate. „Evoluţia realităţii sociale, scrie Tarde în „Legile sociale“, 92 trad. românească“ a constat în trecerea treptată dela o mulţime de armonii foarte mici la un număr mai mic, de armonii mai mari şi la un număr foarte mic de armonii foarte mari, până când ajungem, într'un viitor nehotărît, la consumarea progresului social într'o civilizaţie unică şi totală, cât se poate de armonioasă“.

In lucrarea „Legile imitaţiei“ acelaş Tarde, la finalul capitolului III despre „Guvernământ“ ajunge la concluzia că „societatea actuală va ajunge de la o stare de libertate actuală, la o viitoare stare de uniformizare generală“.

Şi în fine în „Logica socială“, tot Tarde constată că totul se operează în evoluţia socială prin multi-conştiinţă ; care în urmă, tinde a opera prin uni-conştiinţă! Această fatală uniformizare şi stabilire de unitate — politiceşte, Tarde visa un armonios imperiu universal ! — se realizează de către acel factor social a toate făcător : de către **imitaţie,** care fiind o pornire inerentă indivizilor, operându-se **ab interioribus ad exteriora,** uniformizează, prin anonimat, pe indivizi în totalul societăţii. De oare ce, imitaţia, în credinţa lui Tarde, socializează individul...

Tarde afirmă, aşa dar, că, la începutul ei, societatea era heterogenă. Acelaş lucru crede şi Guneplovicz. „Am demonstrat în „Lupta raselor“ — scrie el, în **Précis de Sociologie“**, că hipoteza pluralităţii primitive a hoardelor umane este singura bază raţională, pe care sociologia poate să se sprijine pentru a da explicaţiuni satisfăcătoare, tuturor fenomenelor sociale“. (Pag. 22).

Henri Berr crede, ca şi Tarde, că progresul constă într'o tendinţă către unitate, iar nu către multiplicitate, cum credea Spencer. „Dacă progresul uman — scrie el — se realizează în grupuri felurite, prin efortul unor societăţi distincte şi uneori duşmane, reflexiunea va avea de scop să reglementeze şi să strângă aceste relaţiuni. Prin solidaritate reală şi prin logică conştientă, tentativelor de unificare imperialistă li se vor substitui, din ce în ce, dispoziţiuni către o bună înţelegere. Şi evoluţia istorică, într'un sens pare să tindă într'o societate a naţiunilor la organizarea omenirii“, (p. XXIII Prefaţă la volumul „Des clans aux empires“ par Moren et Davy).

Ch. Bouglé, în „Les idées égalitaires“, ajunge la aceiaş concluzie, în ce priveşte tendinţa evoluţiei progresive către **unificarea** societăţilor.

Pe Durkheim ni-e greu să-l catalogăm în una din cele două concepţii ale lui Spencer sau a lui Tarde. Pentrucă, în teoriile sale sociale, se apropie şi de o concepţie şi de alta se apropie de concepţia unitară a lui Tarde atunci când consideră societatea ca pe o realitate morală proprie, sui-generis, autoritară, răsărind din fie ce individ şi fiind totuşi ceva aparte şi autonom. Se apropie însă de Spencer, când readuce evoluţia istorică a societăţilor, la trecerea dela solidaritatea represivă mecanică (uniformizantă) la solidaritatea civilă organică (individualistă, deci multiplicistă).

Şi pentru a termina cu criticarea lui Spencer, remarcăm observaţiile lui **Antonio Labriola,** cari-l consideră pe Spencer un metafizician, de speţă vulgară. „Nu e greu — scrie el — să distrugem în Spencer, ce datoreşte savantului şi ce se datoreşte filosofului, deoarece el face scrimă uşoară cu categoriile de homogen şi heterogen, indistinct şi diferenţiat, cunoscut şi necunoscut, cari constituiesc sau reminiscenţe ale unui kantian inconştient sau o caricatură din Hegel“.

Vom vedea, în numărul viitor, alte teorii despre progres, teoriile antiprogresiste şi vom termina prin a încerca o sinteză.

N. N. MATHEESCU

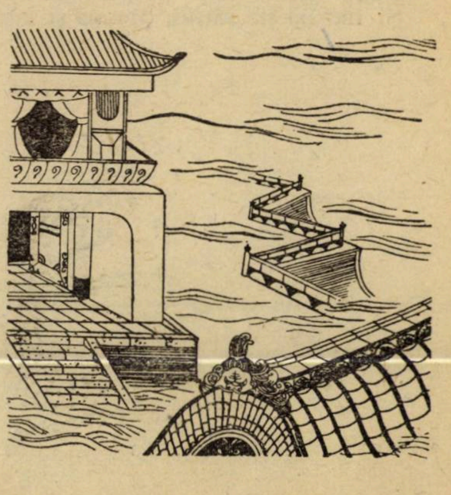

Calendarul Viei

VINICER

— „Ajuns în miez de toamnă, îți dai cu spaimă seamă,
Când chiotă culesul în drumul lui spre cramă,

Că despre lucrul viei vorbit-ai prea puțin.
Și totuși — o, poete uituc — ce subiect plin

De poezie gravă aveai la îndemână:
Cum viața peste iarnă adoarme în țărână —

Ca omul dela țară culcat în țintirim
(Dar taina adormirii acesteia n'o știm);

Apoi Prier când vine pe-a Argeșului apă,
Cum săpătorii vița pe dealuri o desgroapă;

Cum tremură golașă ca pruncul și-o botează
Și mierla cu un cântec și soarele cu-o rază;

Cum coardele le leagă vierul de arac,
Cum taie joarda slabă și lemnul prea sărac...

Dar plânsul sfânt al vieței, nu-l vei cânta tu oare
Cu lacrima lui clară, de ochi vindecătoare?

Dar despre sulfatare nu pomenești nimic,
Nici despre boala viței ce „filoxeră" 'i zic!

Cum vrei atunci, poete, ca un viticultor
Din cartea'ți să culeagă un sfat folositor —

Pe raftul librăriei uitată o să șadă.
— Da, Coane Mihalache, o știu de mult. O cadă.

Cu must de tămâioasă mai bine să-mi aduci —
Și în ceardacul casei, în tihnă și'n papuci,

Ca Anton Pann de veseli când da de un nerod,
Cu metodologie să bem al vieței rod.

BRUMAREL

Cu soarele azi galben ca fagurii de miere
In jurul meu se'nchide un măr boltit de mere.

Din ram eu rup ca'n basme un rod de aur și
O pom vrăjit de toamnă, nu poți să mă reții.

Prin ramuri desfăcute ușor de mâna mea
Zăresc comoara viei și-odihna ei mă vrea.

Sub un butuc de viță rămân culcat pe spate —
Privesc în gol la cerul cu ape neschimbate,

In mână iau ciorchina cu bob de chilimbar
Și o ridic spre soare, sus — Raza lui cu jar

Fantastic o pătrunde: e-un lampion aprins;
Ii sug lumina dulce și focu-i m'a cuprins.

Beau soare — Dar un piersic cu brațul gol m'agață
Și îmi lipește sânul, pietros și mic, pe față.

Eu îl sărut cu dinții și poama lui cu sânge
Stropește pătimașa iubire ce o frânge.

O, toamnă, vrăjitoare mai tare decât moartea,
La tine intru'n slujbă cât mă va ține soarta.

Dă-mi frunza ta ce sună cu galbenii din lună,
Dă-mi pe covorul foilor iar coborâtul oilor;

Dă-mi în zăvoi sitarii, pe miriște ogarii,
Și peste zarea drumului, albastru, sulul fumului;

Dă-mi în iatac sulfină, pe ceruri dă-mi lumină,
Și scâncetul cucoarelor pe liniștea ogoarelor;

Și dă-mi un nuc stufos, la umbră să stau jos
Să scriu pe fruntea gliei tot calendarul viei.

BRUMAR

Pe umeri iei sumanul și flueri după câni.
Poteca sue dealul prin via din bătrâni.

S'au înroșit cireșii, îngălbeniră nucii
Ce străjue cu bruma de pe Brumar butucii.

Acolo unde chiot și cântec fură'n toi,
Răsună'n guri de pivniți ciocanul pe butoi

Dar soarele șăgalnic acoperă cu-aramă
Șindrila putrezită și mușchiul de pe cramă

Și raza lui de aur prin corzile de vii
La strugurii luminii te'ndeamnă să mai vii...

Poete, te îmbată de-acuma doar cu soare.
Auzi—scâncesc în ceruri, lung, șiruri de cucoare.

Dar câinii tăi sburdalnici alungă din tufiș
Tărcate coțofene sbucnind în sbor pieziș.

Zâmbești amar la pana de nea și de cărbune —
Gândești la zile rele, gândești la zile bune,

La traiul vechiu ce calcă cu pasul tău tăcut
Pe-acest pământ pe care de mic l-ai cunoscut

Și te întrebi: zăpadă a început să cadă?
Sunt iarăș coțofene ca pete de zăpadă.

Te-oprești să'ți razimi dorul de ulmii fără foi.
Te-oprești să'ți flueri câinii și toamna înapoi —

Revin în goană câinii, dar toamna nu mai vine
Să-ți culce la picioare credința ca un câine.

Și singur cu poteca și câinii iar cobori
Sub ceru'n care-a iarnă scâncesc prelung cucori.

ION PILLAT

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

ZEFIR (povestind)

..Intr'o noapte caldă, obosit, de-un fir
Verde de tulpină, — m'am rezmat.,. — „Zefir,
— auzii atuncea — „sunt un trandafir..."
„Floarea mea întrece, lacrima luminii
„Şi balsamul care'mbălsămează crinii
„Dar pe trupul verde, trainic, al tulpinii,
„Floarea nu se pleacă : o omoară spinii..
„Spune-i tu, corolei, — vrei ?... tristețea mea..
(alintându-se)
...Şi i-am spus-o 'n taină ! Trupul lăcrima...
Floarea 'nmirezmată, galeşă, râdea...
Şi a râs cu mine, legănată'n vânt,
De tulpina care-o leagă de pământ !

PRIMAVARA

..Şi-ai zburat pe urmă mai departe ?... Spune

ZEFIR (mărturisind)

Lângă-o „margherită" 'n tremurat de strune
Galbene de soare, — am cântat, să vezi :
Toată umbra moale-ascunsă, din livezi,
Pârâiaşul iute, stufărişul tainic,
Licuriciul serii, licuriciul crainic, —
Roua care plânge seara peste flori,
Soarele ce râde, luna printre nori,
Şi'nfiorătoare mângâieri, cu care
Doar Zefirul ştie să alinte-o floare!...

PRIMAVARA (înciudată)

Şi le-ai spus în taină vorbe dragi !... Şi ele
Ți-au surâs din ronduri sau printre zăbrele
De ferestre'n care cine ştie cine
Le-o fi pus cu gândul alintat de tine !...

ZEFIRUL

...Alintat de mine, — după cum alint
Eu la rându-mi floarea cu stigmat de-argint,
Floarea minunată, care'n nici-o parte
N'o găsesc, — şi vecinic cheamă de departe...
Şi m'a pus pe drumuri multe, neumblate
Pe cărări înguste şi întortochiate,
Peste zarea 'ntinsă, albă, ca o punte
In grădina a — a poalelor de munte !
(e scuturat de un fior)
Tremur parcă-acuma ! Parcă mi-e răcoare !
Dar cu tine alături. — duc atâta soare,
Că'n grădina asta veselă şi bună,
Mă'ncălzesc în hora razelor de lună...
(pauză)

Primăvară albă, primăvară mică,
Vezi ? Zefiru-ți spune, toate, fără pică !
El pe tine numai te-a iubit... Dar iată
Că pornit în lume după-o minunată
Floare, ce se spune că la toți li-e dragă, —
Vrea din ochi lumina dulce să-i culeagă
Primăverii albe, — să i-o dea, întreagă !

PRIMAVARA

Nu, nu vreau lumina alteia să-mi dai !
Pentru mine'n suflet dacă nu mai ai
Dragostea de-alt'dată, — du-te după floare !
Ştii că o râvneşte altul.. şi te doare !...
...Când te scalzi în umbră, — ceri un strop de soare..
..Şi visezi unghere adumbrite, când
Soarele te'mbracă'n raze, tremurând !...

ZEFIRUL

Am aflat de floare, ieri, dela albină.
Rătăcise drumul peste o colină
Şi se depărtase de oştirea care
Zboară către floare,..

(visător :)
Zboară către floare...

PRIMAVARA (dojenindu-l :)

O !... Ai cules nectarul atâtor flori !... Şi-acum
Uitând de mine, alta te cere, pe-un alt drum !...
(luându-l de o parte)
Zefir !... mi-ai fost aproape
Cum n'a mai fost vr'un vânt !
Mi-eşti drag... Credeam, că poate
La fel de dragă-ți sânt !...
De ce-ai rămas de-odată
Aşa, cu gândul dus ?
Zefir, ți-i dragă floarea
Sau stelele de sus ?...
Ți-i dor de soare, poate ?

Sau,...
(şovăe, apoi cu bucurie)

O !... De-ar fi aşa !
Priveşte-mă în față !
(Primăvara cu alt ton tristă).
(Zefir o priveşte liniştit în ochi).
...Şi... ce-o mai face „ea ?"

ZEFIR (înflăcărat)

Mereu, iubire dulce,
Mereu de ea mi-i dor !...
Să nu vorbim !

PRIMAVARA (glas înnecat).

Mai bine !
(isbucnind în plâns :)

O !... Floarea florilor !...

(Zefir o priveşte uimit. Şovăe. Apoi, cu gândurile lui, — în timp ce razele de lună îi deschid o potecă de lumină — merge şi s'aşează în fund, de o parte, pe un trunchi răsturnat de pom, aproape acoperit de flori).

MUMA VANTURILOR

(care a auzit plânsul primăverii, se desprinde de lângă peşteră şi cu glas mângâietor, vine s'o împace).

...Te înțeleg... N'ai teamă ! El este tot al tău.
Zefirul e sburdalnic... dar niciodată rău.
El e legat de tine prin tot ce'n preajmă simți,
Vă leagă strâns o rază... Un fluture cu zimți...
Un firicel de iarbă, un legănat de ram...
Zefir, e-al tău, lumino !...

PRIMAVARA (tristă)
Mă tem că nu-l mai am !

MUMA VANTURILOR

Alungă-ți frica asta... căci floarea nu ți-l fură.
El crede că-i e dragă... dar doru-i cu măsură,
Şi floarea asta-i floarea din vis a tuturor....
Un înțelept n'o cere... Cei cari plâng, o vor !
Şi eu aflai că este minune 'ntre minuni,
Şi tocmai de aceia o cred printre minciuni....

PRIMAVARA
Zefirul o cunoaşte !...
MUMA VANTURILOR

Cu-atât mai bine-ți pară !
De n'ar fi cunoscut-o, mai dragă i-ar fi fost,
Pe când acum, c'o ştie, are s'o uite iară
Şi alta o să-i pară, în viața lui, alt rost...
..Aşa este zefirul !... Şi numai el aşa e ?...

PRIMAVARA

Dar floarea prea frumoasă... şi dorul lui...

(Urmează)

N. MILCU şi RADU GYR

COHALMUL

(Reps.)

Pe drumul ce duce dela Brașov spre interiorul Transilvaniei, în valea Oltului, se află a treia cetate săsească Reps, pe românește Cohalm.

Existența acesteia o găsim de pe la sfârșitul veacului al XIII-lea fiind prin așezare și construcție mult mai puternică decât Sibiul și Brașovul.

Privind în figura noastră cetatea ce este reprezentată din partea sudică și din cea sud-estică ne face impresia unui castel medieval, din Occident. Asezată pe vîrful muntelui și fiind bine întărită, menirea cetății era paza țărei Sașilor atât din partea Moldovei, de unde puteau surveni Tătari, cât și din partea Secuilor.

De altfel cetatea aceasta împreună cu Brașovul, Sibiul și Sighișoara forma patrulaterul de apărare al țărei Sașilor.

Cetatea era înconjurată de un zid puternic, care forma patru curți de apărare, prevăzute cu mai multe turnuri, castelul aflându-se în curtea cea mai de sus.

La poalele muntelui se întindeau apoi locuințele oamenilor așezate spre soare apune, peste care priveghia castelul cu paznicul din turnul de observație.

Populația satului trebue să fi fost destul de numeroasă judecând după mărimea și numărul curților castelului ce trebuiau să-i încapă la vremuri de primejdie.

Din acesta, astăzi, mai trăește încă satul curat săsesc iar din castelul de apărare au rămas numai câteva ruine.

MIH. POPESCU

NOTIȚELE MELE

Shaw pe drum...

Intr'un vagon de clasa I, s'a întâlnit odată un savant englez și un poet român Savantul englez venea din Londra și se ducea la București, poetul român se ducea din Cluj la București, visând liniștea insulelor Wight, Manfred-ul lui Byron și clopotele din Westminster.

Discursul se țesu din stofa ieftină a călătoriei obositoare. Trenul înainta, perspectiva era mereu nouă: casele dispăreau ca dinții într'o gură uriașă, ne apropiăm de tunel. Când intri într'un tunel, te lovește parcă peste buze degetul morței: ieșivom teferi din întunecime? Și am scăpat de tunel, căci lumina învinge totdeauna întunericul.

Englezul: Dumneata te temi de moarte?
Eu (banalisând pe Vlahuță) Nu mă tem de moarte, ci de veșnicia ei.

Englezul (râde). Se vede că nu ești budhist, altfel ai considera moartea ca un bun suprem, ca o nobilă jertfă a omului ticălos. Și noi Englezii am învățat să trăim, chiar pentrucă murim ușor. La noi moartea nu discută, este **pur și simplu:** încetățenită în psihicul nostru.

Și nu căutăm alt înțeles în moarte, de cât unul: a ști a trăi liniștit. Arta este perspectiva frumuseții. Dar perspectiva fără arta liniștei este o desolare a intelectului!
Eu: Cecil Rhodes, Kitchener, Balfour?
Englezul: (își umple pipa) Politicieni. Vorbește de-un Byron care moare cu ahtiarea lui Anacreon, amintește pe seninul-grotesc Dickens, pe Wilde...
Eu: (cinic) Pe Shaw...
Englezul: (rânjind furios).
Dumneavoastră, popoarele de sud, dacă vreți să ne spuneți ceva neplăcut amintiți pe Slatin-Pașa ori pe Shaw. Ura lui Taine o înțelegeți dacă ne amintiți pe Shaw, marele maestru de disarmonie. Uitați toate cinismele lui Voltaire, ale lui Heine, Siwft, chiar și ultragiarea Europei de către Ghandi, pentru a spune cu o superbă reavoință: iată Anglia, Anglia care a plăsmuit geniul negativ al lui Shaw, iată pe Iohn Bull atăcând moralitatea înăscută a Genovevei, a părinților monahi, a maicilor... iată-l pe Shaw, antinomistul și hèdonul, care doboară piedestalul ridicat cu atâta trudă de Europa moală, ca să introducă în arterele vieții europene: disprețul pentru convențiunea idealismului.

Eu: Dumneavoastră nu-l considerați ca pe-o mare comoară sufletească pe Shaw? Poate de-aceasta nu l-ați sărbătorit?

Englezul: Ar trebui ars pe rug ca pe Hus, ar trebui să fie afurisit ca Stirner, ar trebui nimicit ca pe-o grozavă plagă a luxuriei intelectuale... Shaw... Shaw-ul dumneavoastră, nu al nostru.

*

Trenul se apropia de valea Florilor.

Flori, tot flori, mii și mii de flori. Mirosul proaspăt de fân pătrunde prin ferestile mohorîte de fum și oboseală. In vagon, o domnișoară rîde în raze de soare, și dinții ei, mărgăritare.

Englezul aprinde iar pipa, tutunul colonial: **gold flade...** Se uită la mine, nervos și indispus.

Era amenințată: semeția englezească de barba de satir a lui Shaw.

Savantul englez tăcu.
Și poetul român, începu să înțeleagă poate pe Shaw.

— Ințeleg bătrîn maestru, de ce nu ești „plăcut". Englezilor bogați nu le placi, căci prea le arăți: **grimace**".

EMIL ISAC

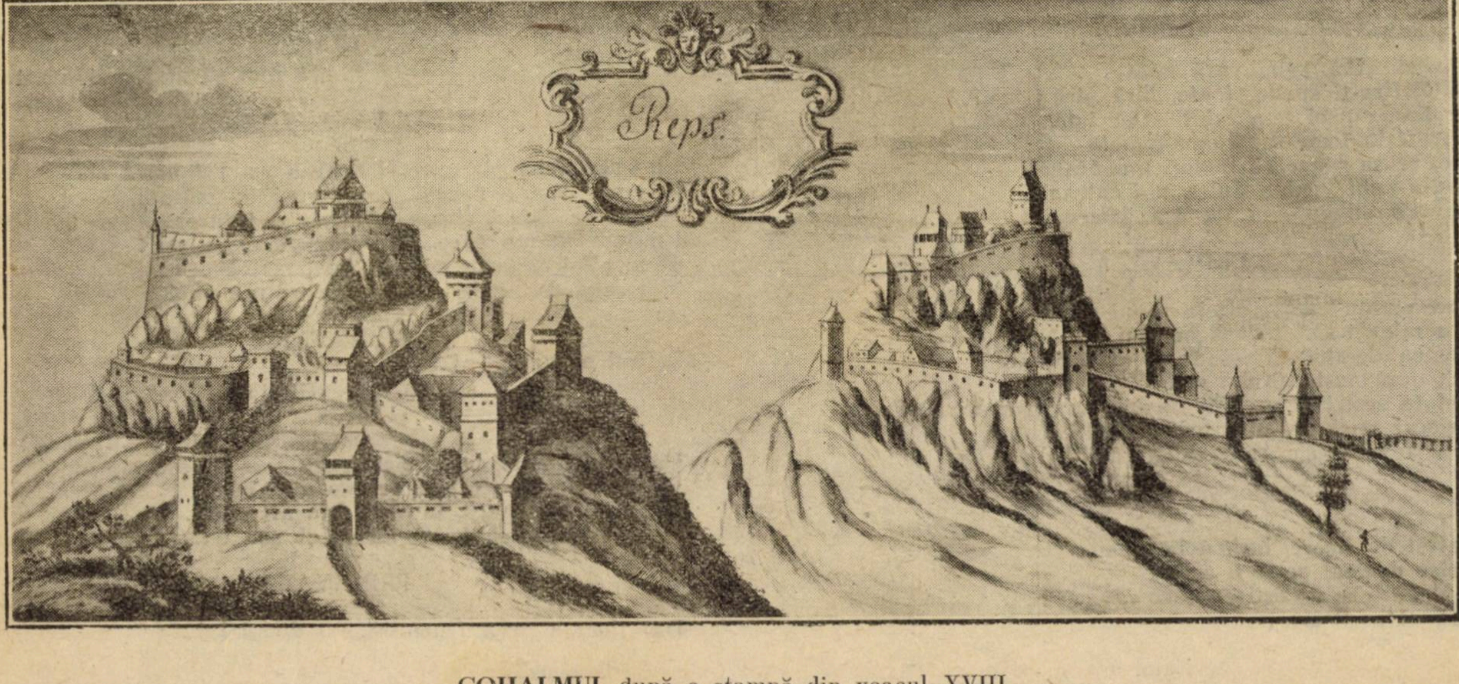

COHALMUL după o stampă din veacul XVIII

Hedonismul estetic

Determinarea frumosului drept cauză a plăcerii este poate prima informație estetică, pe care a dobândit-o omenirea dela început. „Frumosul place“ a fost primul strigăt al celui dintâi om cult și încercări încă din epocile cele mai depărtate spre a se ajunge la caraterizarea acestei plăceri, prin analiza fizică a frumosului plastic, vom găsi destul de multe deși, la drept vorbind, nu se stabilea prin aceasta un raport de cauzalitate între frumos și calitatea plăcerii, ci o simplă relațiune empirică între două momente succesive. Creatorii de artă plastică ca și filosofii din antichitate au căutat să stabilească prin rețete tehnice un anumit „canon“ frumuseții poetice, fiindcă poezia prin esența și natura ei nu putea să se ofere examenului fizic al tehnicii. Poate că acea exclusivă, până la un punct, preocupare de versificație exterioară în operele poetice străvechi ar fi o urmă a procedeului hedonist de altă dată aplicat în această artă, în care conținutul nu se mai găsea în domeniul pur fizic, ca în sculptură sau în pictură.

Cele mai vechi încercări spre a se obține în formule proporțiile care plac, au fost făcute de școala pitagoriciană, care a dictat module templelor și canoane statuelor și vazelor.

Cei vechi au căutat să dea mai ales frumuseții omenești o măsură ; ei au voit mai ales artiștii plastici ai școalei din Argos, să reducă formele, al căror echilibru crează frumusețea la proporții exacte. Polyclet este unul dintre aceia care au fixat aceste module sau ceeace însemnează canonul în genere. Opera cea mai faimoasă a lui Polyctet este statuia **Doryphorului**, sau a purtătorului de lance.

Contimporan al lui Fidias, Polyclet s'a gândit să stabilească o legătură și mai directă și mai pozitivă între natura frumosului și realizarea lui. Cu acest scop a lucrat o statuă, care să servească drept dovadă, că principiile enunțate de el într'un tratat corespunzător sunt juste. Dacă statuia va plăcea, însemnează că regulele generale de armonie plastică emise de el sunt adevărate. Din diferitele pasagii ale autorilir vechi, ca : Pliniu, Quintilian, Lucian și alții rezultă, că această operă sculpturală reprezintă un tânăr cu o foarte amănunțită complexiune atletică ; el înaintează încet și cu oarecare nepăsare leneșe și disprețuitoare ; aspectul este acela al forței, dar al unei forțe măsurate și nobile.

Lucian ne spune că nu era nici prea mare de statură ca un uriaș dar nici prea mic ca să fie luat drept un pitic ; avea o proporție exactă și justă, căci nu era nici prea gras ceeace ar fi stricat iluzia făurită dar nici prea slab ceeace ar fi făcut din el un schelete sau chiar un cadavru. Intr'un cuvânt statuia reprezenta proporțiile cele mai juste și cele mai armonioase, formele cele mai pure și cele mai elegante, tot ceeace constitue agilitatea și forța, frumusețea naturală și grația.

Pliniu adăoga că artiștii timpului său se adresau acestei statui, spre a găsi legile artei plastice.

Winckelman presupune că Doryphorul capo d'opera lui Polyclet ar fi modelul, canonul despre care vorbesc autorii vechi, întru cât mai toate operele lui Polyelet (Diadumenul, Amazoana) se caracterizeau, după cum spune Varro, citat de Plinin, prin proporțiile lor patrate (Signa quadrata). Dacă masele patrate ale formelor pot fi greoae, Polyclet le concretizează prin suplețea atitudinii, Doryphorul se prijină pe piciorul său drept și rigiditatea corpului în felul acesta se pierde.

Alți autori cred că modelul plastic de care vorbeste Pliniu, Quintilian și Lucian nu poate fi Doryphorul căci în cazul acesta Polyclet ar fi însemnat pe statuia sa puncte, cifre sau figuri oarecare, chiar pe figura Doryphorului, pe capetele oaselor, pe pincipalii mușchi ; ar fi trebuit în afară de aceasta să însemneze și să trasează linii perpendiculare și cercuri divizate în părți egale spre a de prilejul să se recunoască măsurile și să se poată compara. Dacă Doryphorul s'ar fi prezentat cu aceste accesorii atât de evidente, zice Emeric David, de sigur că Pliniu și cu ceilalți autori ne-ar fi spus-o.

Cu toate acestea, Eug. Guillaume servindu-se de un pasagiu din Galien a dat măsurile canonului lui Polyclet. După el unitatea de măsură adică modula este dactilul.

„Lărgimea mâinilor la baza degetelor, ceeace am numit palma adevărată este conținută de trei ori în mijlociu în lungimea piciorului.... Apoi găsim această palmă de șase ori în înălțimea gambei și apoi iar de sase ori de deasupra șoldului până la ombilic și în sfârșit iar de șase ori dela acest punct până la baza lobului urechii, sau mai de grabă până la orificiul auditiv. Șase palme mai dau încă și lungimea torsului considerat dela clavicule până la baza regiunii pubiene.

Palma împarte exact în pătru părți, distanța dela prima falangă a mijlociului până la cot și în patru părți brațul dela cot până la umăr. Trei palme măsoară în mod oblic capul dela bărbie până la sinciput. Lungimea mâinii, mărimea măștii, înălțimea picioarelor, spațiul care se întinde dela pectorale la ombilic și de aci până la partea inferioară a pântecului, toate aceste diviziuni sunt egale cu două palme“.

Odată cu venirea Renașterii problema aceasta este reluată. Leonardo da Vinci scrie pentru elevii săi acel „Trattato dell pittura“ în care limpezește chestiunea perspectivei, iar pentru anatomia umană, desenează el singur o serie de planșe, pe care le utilizează la cursul său de pictură dela academia pe care o înființează la Milano. Tot atunci colaborează la opera matematicianului Luca Pacioli, în care era vorba despre perspectivă în genere, dar mai ales despre proporțiile formelor omenești în legătură cu aplicațiunile lor geometrice. La 1509 apare această operă ilustrată de Leonardo da Vinci sub titlu: **„De divina propotione“.**

Cu câțiva ani ma 'nainte (1504) Albert Duerer dă la iveală în gravura **„Adam și Eva“** un minuțios studiu al nudului, pentru care artistul a făcut amănunțite cercetări, preocupat să stabilească proporțiile ideale ale corpului uman. Această preocupare i-a fost sugerată de pictorul venețian Jacopo de Barbari (1470—1515), care emigră în Germania stabilindu-se la Nurenberg (1500—1504) și care a arătat lui Duerer diferite copii după statuele antice.

In cartea sa **„Despre proporțiile formelor omenești“**, va dezvolta toate sugestiile dobândite atunci și va arăta, care sunt, după el, adevăratele proporții și pentru oameni și pentru animale, făcând măsurători și calcule în tot cazul destul de interesante.

G. Hogarth alt pictor mai târziu în secolul al XVIII-lea caută să demonstreze superioritatea estetică a linii curbe, sinuase mai bine zis, arătând că linia dreaptă este inestetică atunci când o avem în mod exclusiv într'un obiect al contemplării noastre. Serpentina ar fi, prin urmare linia frumosului, linia grației. Ondularea liniei dă mai multă posibilitate varietății și a ritmului în genere, care este de altfel suportul vieții noastre. fiziologice.

Toate acestea i-au fost sugerate de niște pretinse cuvinte atribuite lui Michel Angelo și vor sugera mai departe, după cum vom vedea, unul din temeiu·

LUCREZIA MIHAIL : COMPOSIȚIE

(Salonul Oficial)

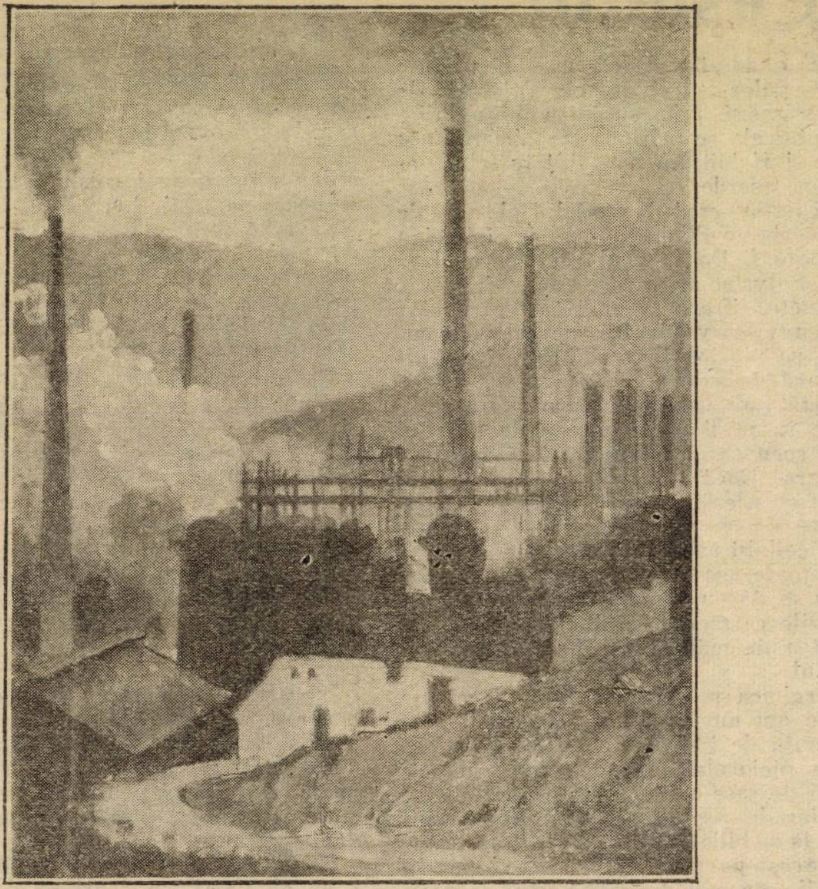

ŞTEFAN POPESCU: PEISAJ INDUSTRIAL
(Salonul Oficial)

rile convingerii de estetician a lui A. Baiu.

Hogarth nu mai este un cercetător al proporțiilor propriu zise. el vrea să reducă în genere cercetarea empiric experimentală la un principiu unic, oarecum metafizic, pe care experimentarea să-l verifice numai.

In sensul acesta dar ajungând la alte rezultate întâlnim mai târziu pe J. H. Wolff, Lihardzik, Schadow, Bochenek, Carus și Oersted; printre aceștia Zeising va pune bazele așa zise științifice ale principiului „Secțiunii de aur“ (Goldner Schnitt).

Zeising însă prin sistematizarea contribuțiunilor aduse este șeful școalei hedoniste matematicizate. El reia faimoasa secțiune de aur, în care găsise primele rudimente matematice.

Intr'adevăr încă din antichitate, după cum am văzut, s'a căutat să se găsească expresiunea matematică a plăcutului în plastică; modernul Zeising găsește această expresiune în raportul dintre două fragmente inegale ale aceleași mărimi, fragmente, dintre care cel mic se găsește către cel mare, ca cel mai mare către întreaga mărime. Numericește, aceasta s'ar exprima prin raportul 5 : 8 sau 21 : 34.

Prin urmare secțiunea de aur însemnează trei cantități, care sunt în proporție continuă: aceeaș relațiune leagă fragmentele între ele.

Bocheneck susținuse că și Grecii au aplicat principiul secțiunii de aur și că acest principiu s'ar găsi formulat în canonul lui Polyclet sub altă formă.

Zeising reluând cercetările din care am enumerat câteva: (De Vinci-Pacioli, J. H. Wolff, Bocheneck și concentrându-le în formula amintită (secțiunea de aur) zice:

„Acest raport prezidează ca relațiune normală și fundamentală la toate diviziunile formei umane, la constituțiunea animalelor superioare, la structura plantelor, mai ales în ceeace privește distribuirea frunzelor, la formele diferitelor cristale, la ordinea sistemului planetar, la proporțiile operelor de artă arhitectonică și plastică în genere recunoscute ca cele mai frumoase, la acordurile cele mai satisfăcătoare ale armoniei muzicale, și chiar la alte aparente prezentate de către artă și de către natură“.

Prin urmare tot cosmosul prezintă secțiunea de aur, ceeace însemnează după Zeising, că totul are înfățișare estetică.

Secțiunea de aur la cei vechi avea mai mult proprietăți matematice; pentru Zeising ea are mai ales o valoare estetică. Secțiunea de aur ar fi un raport normal și în natură și în artă. Acest raport este îns ădemonstrat în mod deductiv, fiindcă secțiunea de aur pentnu Zeising este formularea matematică a principiului metafizic din estetică pe cae îl găsim în diferite variante, atât în școala caracteristicului, cât și în aceea a clarului confuz si care consistă din conceperea frumosului ca o armonie a unității în multiplicitatea infinită, armonic înfățisată ca intuiție sensibilă și spirituală totdeodată.

Dela această formulare metafizică Zeising putea trece la una intermediară și anume că multiplicitatea infinită ar însemna inegalitatea părților, iar unitatea constantă, chiar în această multiplicitate, ar însemna identitatea raporturilor, adică proporția chiar în această inegalitate.

Iar de aci și până la formula că raportul între întreg și părțile sale nu este altul decât acela, prin care părțile însăși sunt legate între ele nu era de cât un pas. Și Zeising l'a făcut, dar nu ca să găsească formula, fiindcă aceasta era găsită oarecum încă dela 1509 de către Luca Pacioli şi Leonardo da Vinci, ci ca să găsească, am zice, corespondența dintre teoria metafizică a caracteristiciştilor şi formula matematică întrevăzută de către Polyclet iar apoi exprimată de către Leonardo da Vinci şi Luca Pacioli.

Zeising credea că extrage din elementul irațional al secțiunii de aurnecesitatea deviațiunilor minime în raport cu ea însăşi în natură şi în artă. El susținea că raporturile simple şi raționale ale teoriei muzicale sunt nişte aproximațiuni ale secțiunii de aur şi numai în măsura în care acestea se apropie de ea. Numai atât şi ar fi destul ca să ne dăm seama că în genere, după cum spunea Ch. Lalo, experimentarea unor astfel de raporturi matematice exacte este din punct de vedere psihologic, un nou sens.

In realitate ceeace ămâne din cărțile lui Zeising, nu credem că poate depăşi încercarea de a da un substrat matematic egularității formelor și simetriei în genere.

Zeising găsea secțiunea de aur în orice: de la forma unor constelațiuni și de la repartiția continentelor și a mărilor pe pământ până la relațiunile științifice etice și religioase. Acest fel de a concepte nu putea determina frumusețea unor forme, zice Ch. Lalo, dacă ea se găsește în toate formele și mai ales dacă în aplicarea principiului secțiunii de aur se ajustează fenomenul ca să intre intre hotarele teoriei.

Dar fiindcă deviațiunile principale sunt o condiție pozitivă el vrea să dea o autoritate specială raționamentului servindu-se de matematici de unde ia prin Luca Pacioli și Leonardo da Vinci formula împărțirii unei drepte în medie și extrema rațiune (împărțirea unei lungimi în două segmente inegale în așa fel ca segmentul mare să fie medie proporțională între segmentul mic și lungimea în întregime), formula ce exprimă cea mai perfectă proporție în sensul plastic al cuvântului, adică așa numita secțiune de aur.

Zeising este un metfizician, după cum am văzut, și ca atare îmbrățișează teoria caracteristicului. Constată secțiunea de aur în **exprimarea formală** a plasticii apoi întocmai ca și Herbart neagă valoarea fondului său a concepției în opera de artă și conchide de la un număr finit de cazuri observate la un număr infinit de cazuri posibile. Trece de la plastică la reprezentările pure și e în stare să vorbească poate și de secțiunea de aur în poezie, bine înțeles fiindcă forma este elementul unic al artei după Zeising ca și după Herbart. S'ar părea că Zeising procedează prin raționamentul inductiv. In realitate el nu demonstrează, ci verifică ipoteza metafizică matematicizată a caracteristicului **măsurând** operele de artă plastică. Nu se poate demostra că $1+1=2$. Aceasta se verifică. Or deducțiunea lui ipotetică — secțiunea de aur — fiind falsă, în ceeace privește esența fenomenului estetic, verificările dau greș.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

MENŢIUNI CRITICE

G. OPRESCU: Ţările române văzute de artişti francezi (sec. XVIII şi XIX); editura „Cultura Naţională“, 1926, 76 pagini + LXXX tabele.

Istoria românilor prin călători — căreia d. N. Iorga i-a consacrat una din cele mai agreabil erudite lucrări ale sale, în patru volume şi între capitolele căreia III, X), unul vorbea şi despre „Călătorii artişti francezi în ţările noastre“, — se îmbogăţeşte şi completează în chipul cel mai fericit, cu prezenţa monografie a d-lui G. Oprescu.

Dând materialului propriu zis istoric atâta extindere câtă era de rigoare pentru situarea în timp şi'n istorie a artiştilor francezi, d. Oprescu a alcătuit un album retrospectiv, în care informatia ilustrată se însoţeşte cu pitorescul cel mai desăvârşit.

Centenarul romantismului, a cărui sărbătorire se continuă cu un stăruitor şi variat cult în ţările occidentale, ar putea pune şi pentru noi, — cari am cunoscut undele acelei mişcări concentrice, pornite acum un veac (dacă nu şi mai bine) dinspre Franţa — întrebarea: întrucât aceşti călători-artişti se încorporează acelui curent înamorat de peregrinaţie şi exotism, care a fost, între altele, romantismul.

Mai toţi ilustratorii prezentaţi de d. Oprescu, în admirabilul său album de reproduceri, îşi datoresc călătoriile lor prin principate unor împrejurări politice, din albia cărora se desprinsese şi marele afluent al înrâuririi franceze în Orient şi mai ales în Principate.

Fie că, recomandaţi de dragomani ai ambasadei franceze din Constantinopol, însoţesc suita viitorilor domni ai principatelor — cum e cazul lui Louis Dupré, „elev al lui David“, însoţind în 1819 în drumul dela Constantinopol la Bucureşti, pe Mihail Şuţu, al cărui admirabil portret, dimpreună cu al fiicei acestuia, domniţa Elena, le şi pictează, (portrete de un fastuos academism şi despre cari o slabă imagine se întâlneşte şi în revista noastră, în reproducerile articolului din anul trecut al d-lui I. C. Băcilă), fie că-s ataşaţi militari în timpul războaelor din Orient — cum e cazul lui Hector de Béarn —, însoţind pe unchiul său, ducele Casimir de Mortemart, în misiunea încredinţată acestuia de către Carol X, regele Franţei, pe lângă persoana Ţarului, în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829; fie că, în calitate de colaboratori ai consulilor francezi din principate, oameni politici prin excelenţă — cum e cazul lui Doussault şi mai ales Michel Bouquet, dau cu albumuri de vederi din principate, sprijin preţios pledoariei lui Billecocq, consulul francez din Bucureşti, dintre 1839 şi 1840, care convins de gândurile de anexiune ale Rusiei, stărue (şi e şi rechemat pentru aceasta), ca Franţa să ia sub a ei protecţiune principatele —, fie că însoţesc pe oameni de ştiinţă, cazul lui Raffet întovărăşind pe prinţul Anatol Demidoff sau al lui Lancelot, continuând călătoria, (din însărcinarea revistei „Tour du monde“), întreruptă la Presburg, a istoricului Victor Durup — în toate aceste cazuri, călătorii aceştia artişti, mânaţi pe plaiurile noastre de motive mai mult politice, au adus o înţelegere a locurilor străbătute şi o râvnă de a exprima pitorescul — care, dacă nu-i înglobează între romantică şi exaltările lor exotice, îi anexează totuşi marelui curent spiritual dela începutul secolului trecut. Mai ales în măsura în care orientările politice de după marea revoluţie franceză, impregnate de umanitarism şi de validarea grupărilor etnice, nu sunt şi ele decât un aspect al aceluiaş universal duh romantic.

Altminteri totul îi îndepărta — ca artă — de subiectivismul romanticilor. „Itinerariul dela Paris la Ierusalim“ din 1811, al lui Chateaubriand nu avea nevoe să fie exact — şi istoria literară a dovedit aceasta — pentru că după cum foarte just remarcă Henri de Régnier, ceeace interesează, era „calitatea viziunei lor“, mai puţin secretul ţărilor necunoscute şi mai mult impresia personală a călătorului.

Chateaubriand nu s'a sfiit să o mărturisească însuşi, la fel şi Fromentin, care atât în notele de călătorie cât şi în pictura sa orientalistă au aşternut peste viziunile exotice masca propriei lor personalităţi. Dacă adevărul asuferit, în schimb, arta a avut de câştigat.

Este tocmai invers cazul cu aceşti artişti francezi care ne-au vizitat ţările şi care tocmai în virtutea unui minus de artă au putut să ne lase — şi observaţia aceasta a d-lui Oprescu ni se pare valabilă — mărturii preţioase şi de o mare autenticitate istorică, din trecutul nostru.

Dacă n'au fost — cei mai mulţi dintre ei — artişti cu o personalitate distinctă, n'au urmărit mai puţin pitorescul, noutatea, spectacolul inedit cu care acum întâia oară veneau în contact şi atât în desene, în schiţe, în gravură sau în notele cu care însoţeau unii dintre dânşii — un Raffet, un Lancelot, de pildă — jurnalul lor de drum, ilustrat, s'au arătat sensibili amănântului tipic şi plin de poezie din părţile noastre: o troiţă, o cumpănă de fântână, o diligenţă, un surugiu, etc. Pe Lancelot de pildă, ne explică d. Iorga, citând din călătoria acestuia, îl interesează bisericuţele pierdute „care valorează mai mult ca artă şi ca tradiţie istorică decât cele câteva palate şi biserici clădite din nou în stil gotic german, care se pare a stăpâni singur înalta favoare oficială“.

Dar toate acestea sunt oarecum în marginea lucrării d-lui G. Oprescu şi nu vor putea da o imagine cât de slabă de valoarea şi mai ales de occidentala tehnică pe care acest album o realizează. Cele 80 de tabele ce urmează schiţelor biografico-istorice consacrate fiecărui artist în parte, sunt cel mai încântător voiagiu pe drumuri cunoscute, însă în decoruri oarecum patriarhale şi peste care timpul cu prefacerile lui în porturi şi'n moravuri a presărat o cenuşe emoţionantă.

De aceea, oricât ne-am strădui nu vom putea egala puterea de evocare, fie a desenelor, lui Hector de Béarn: Constanţa văzută dinspre mare, cu aspect de port nordic sau silueta albă a minaretului din Isaccea, fie seratele domneşti sau călătoria năpraznică a căruţei de poştă, sau inocenţa stelarilor din Charles Doussault; peisagiile de iarnă ale unui Bucureşti de lemn din Michel Bouquet, nici zecile de schiţe, porturi şi tipuri ale lui Raffet dela Cladova şi Cerneţi, prin Giurgiu şi Bucureşti şi până la naltele care cu cărbuni de pe drumul Odesei, unde mai întâlneşte Raffet pentru ultima oară cărăuşi moldoveni, sau casele umile, bordeele creionate de Lancelot sau de-acelaş un bucureşti văzut din afară, rural şi bisericesc, aspecte ale unor timpuri astăzi înlocuite în bună parte şi pe cari călătorul, omul de inimă şi de simpatie, cu mult mai preţios decât chiar desenatorul, Lancelot însuşi le presimţea pe cale de prefacere, când la sfârşitul călătoriei sale, pe care-l luăm din d. Iorga, declară că „a văzut o aglomeraţie de 6.000.000 de oameni scuturând praful putred a douăzeci de veacuri de apăsare, de năvăliri şi barbarie pentru a merge cu îndrăzneală să alege leagănul său, tradiţiile sale, steagul său de una din cele mai mari epoci ale istoriei“.

„Praf putred“ pe care dacă prezentul nu l-a scuturat definitiv, d. Oprescu l-a scuturat de pe arhive şi în painjenişul lui mobil ni s'a arătat şi mai frumos şi mai pitoresc acest trecut.

ION GARLEANU: Viorele, poezii, tip. „Serafică“, Hălăuceşti, 1926.

Singură preocuparea de cele bisericeşti, taina altarului şi paravanul patrafirului, sunt oare suficiente condiţii să favorizeze eclosiunea unui talent poetic? Iată întrebări pe care şi broşura prezentă le suscită, ca atâtea altele. Francis Jammes, catolicul este, în părerea multora, inferior păgânului din Elegii şi aodului rustic din Jean de Noarieu.

In schimb Louis Le Cardonnel, al cărui suflu e în repetate rânduri, în epigraf şi în dedicaţii, prezent în culegerea aceasta de „Viorele“, era, după spusa criticilor, catolic chiar şi înainte de conversiune. Două nume, două experienţe care nu deschid nici un drum către grădina mistică din ceruri decât celor însemnaţi mai dinainte.

Poezia lui Cardonnel după însăşi expresia sa, urmărea să renască, sub suflul divin, acea „antică uniune între Poet şi Preot, amândoi consolatori, amândoi inspiraţi“. D-l Ion Gârleanu nu gândeşte altminteri când în poezia „Poetul“, dedicată „poetului mistic Louis de Cardonnel“, înfăţişează pe poet ca pe un Orfeu, un Prometeu, mai exact un preot:

Tu însă, preot după lege,
Veseşti al vieţii ideal,
Şi nu e vina ta că lumea
Grăbeşte 'n drumul său fatal

Versuri, însă, din care se poate surprinde şi devierea practică, anti-poetică şi prestanţa acestor versuri care în majoritatea lor amintesc o epocă perimată a poeziei româneşti:

Nu-mi pare rău că lin pe drum
Işi lasă iar salcâmii floarea
Şi mândrul Maiu îşi pierde-acum
In crângul tânăr sărbătoarea.

Sau aforisme în genul următoarelor:

Omul.., undă călătoare
Ce se pierde'n largul mării...

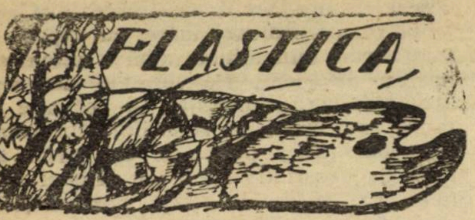

SALONUL OFICIAL
PICTURA
III
SALA ELEGIEI

. . . .

ABUREL PAUL — Cu toate insuficiențele d-sale se prezintă totuși cald, luminos, simpatic.

ARBORE NINA — Expune o natură moartă scăpărătoare de ingeniozitate și vervă decorativă. Tabloul acesta are însă o calitate în plus: e trist ca sărbătoarea unui singuratic.

AVACHIAN HRANDT — Are vădite haruri picturale. Tablourile d-sale par însă, de multe ori, sărace în motiv. Vițiu în construcția și organizarea pânzei. O pânză mare nu crește viziunea pictorului Sunt tablouri de dimensiuni insignifiante, unde viziunea artistului se vădește uriașă.

BAEȘU AUREL — Calcă sănătos spre observația atentă a realității. Cele două piese, trimise anul acesta — „Maica Starița" și **„Copilul nimănui"** — au o consistență plastică, neîntâlnită încă de noi la acest tânăr virtuos.

BAILLAYRE AUGUST — Figurează în sala aceasta cu un **„nud"** peste putință de suportat în retină: culoarea d-sale ofensează.

BARBU ELENA — „Flori"...

BIBERI ȘTEFAN-SECUENI — Bucata d-sale **„Copii în grădină"**— amintind una din bunele epoci ale lui Renoir — e plină de grație. **„La oglindă"** desvăluește, la autor, un bun gust indiscutabil și o frumoasă aplecare către problemele acordurilor cromatice.

BILȚIU-DANCUȘ TRAIAN — **„Ali el Beduin"** e privit și zugrăvit: figura — riguros fotografic; fondul — impresionism miop. Lipsa de unitate organică a tabloului, trădează lipsa unității de viziune și sentiment.

BYCK WEPPER MINA — Mult mai bine reprezentată de cât anul trecut... **„Odrasla"** d-sale — deși insuficient adâncită ca materie — (d-na Byck pare a fi obsedată de genul aquarelă) — e o pânză interesantă și caldă.

CABADAIEF N. DUMITRU — E neclarificat încă asupra pleinair-ului — și rece.

CALINESCU ANNE MARIE — Indrăgește prea mult problema tonului general, în detrimentul construcției și a volumului. Pictorul acesta are însă posibilități de frumoasă dezvoltare în viitor.

CIUPE AUREL — Expune un portret antipatic. Antipatic mai ales ca materie. Vâscos, întunecat, opac. Speram — după nota, oarecum distinsă, pe care o aducea anul trecut, în grupul ardelenesc — că va evolua, nesilit, spre grația și claritatea latină.

CONDOIU VIRGIL — Natura moartă este pentru pictorul, pasionat de arta lui, cel mai nimerit prilej de concentrare serioasă în studiu. Nici odată însă divagare. In pânza expusă aici, d. Condoiu ni se înfățișează distrat.

CONSTANTINESCU ȘTEFAN — Are în sala aceasta un grup **„țăran și țărancă"** — de o superioară interpretare.

CUȚESCU STORCK-CECILIA — Ar fi putut realiza — (și, în cazul acesta, cu succes) — aceiaș **„femeie în mijlocul naturii"** pe o suprafață modestă.

DEMETRESCU DEM. — Ne amintește — în **„Adam și Eva"** — un alt pictor. Coincidență sau obsesiune?

DEMIAN ANASTASE — Frumoasă sensibilitate și cuceritoare grație în **„Dansatoarea"** d-sale.

ENEA NICU — Desconsideră materia și se pasionează de truc.

GEOROCEANU R. ELIZA — Știe să exprime, cu mijloace modeste, un sentiment delicat.

GRECEANU OLGA — A realizat în **„Portretul d-lui George I. G. Duca"** un interesant și agreabil panou decorativ.

GROSSMAN M. — Expune un nud cu apreciabile însușiri de ton.

HERȘCOVICI VIOREL — Are un **„început de primăvară"** monocrom și uscat — ca luna lui cuptor.

IOANID PAN — acelaș.

IONESCU PAȘCANU Mult mai bine reprezentat anul acesta. E însă tot nedefinit.

LANGEVELD ILSE — O **„natură moartă"** agreabilă.

LUCASIEVICI LAETIȚIA — Are un **„peisaj"** cu o cromatică monotonă și prea gol. Figurina de turcoaică — **„Aișhè"**, sprinten luminată, e brutală ca materie.

MANEA GRIGORE — Este un talent disciplinat, peste măsură de disciplinat, în atelierele școalelor germane, care l'au privat de vioiciune și de acel simț particular, al latinului, ce hotărăște frăgezimea unei lucrări de artă. Dacă d. Manea ar trăi câtiva ani în intimitatea artei franceze. și, mai ales, dacă și-ar putea însuși spiritul ei, care, în mare măsură, este și al nostru — de bună seamă nu va întârzia să-și valorifice, liber, calitățile frumoase cu care este înzestrat

MANIU RODICA. — Iși biciuește minunatul temperament de aquarelistă, înhămându-l la mijloace de expresiune care nu-i convin: uleiul. Greșeala aceasta, altădată pe o încăpățânare excesivă au făcut-o mulți. Dar au revenit, pocăiți, la chemarea sufletului. Aquarela a stabilit frumoasa reputație a d-nei Rodica Maniu și tot aquarela i-o va consolida. Artista aceasta e unica noastră aquarelistă — și de aceea ne dor incursiunile d-sale într'un domeniu care, hotărît, îi este dușman. Dar asupra doamnei Rodica Maniu vom mai reveni cu prilejul acestei cronici.

MIRCESCU GORI. — Acelaș...

MOSCU ALEXANDRU. — Cu marele **„portret, în pastel, al d-nei L. V."** — se relevă — și asta e surprinzător pentru mulți — un colorist de o deosebită finețǎ.

NEYLIES JEAN. — Dimineața bivolițe,... seara bivolite....

NICHITA GEORGE. — Farmecă prin simplitatea cu care știe să exprime jocuri sufletești de o rară distincțiune.

NIȚESCU M. ION. — Anemic....

PALL G. AUGUSTIN. — pictor român american à la maniere de Boldini, Gandora et C-omp....

PAPADAT NEN. — natură moartă...

PETRESCU DRAGOE CONST. — Expune în sala aceasta o **„natură moartă"** inteligent realizată — și distinsă.

PHEREKYDE D. — Are o **„stradă veche turcească"** cu incontestabile calități picturale.

PHOEBUS AL. — Este, anul acesta, față de anul trecut — în vădită inferioritate.

POITEVIN SKELETTI. — Piață de zarzavaturi...

POPESCU GH. — Agreabil, în peisajul din mânăstirea Neamțului...

PROPST KRAID RISA. — Se căznește să fie Th.-Sion....

RADULESCU VETURIA. — Ar dori să pară... Petrașcu...

SAHAROV MIHAIL. — Pune multă culoare locală, moscovită, în panoul d-sale, eminamente decorativ, intitulat: Surugiul rus.

SARBU GH. — In **„Vestirea Primăverii"** a dibuit un titlu atrăgător...

SCAUERU-TECLU-JANETA. — Vădește o emotivitate particulară în **„Case la Balcic"**...

STOICA NICOLAE. — Expune două bucăți. O **„natură moartă"** care este prea uscată și prea împinsă ca executie — și un portret, intitulat **„Verde-albastru"** inteligent organizat, plin de vervă, — dar de o cromatică oarecum vulgară. Totuși, ultima lucrare ne îndreptățește să nădăjduim în artistul acesta, încă foarte tânăr.

STORCK ROMEO. — Face cu **„Pelerinii"** d-sale o zdrobitoare concurență enormului panou vecin, intitulat **„Femeia în mijlocul naturii"** și iscălit Storck Cecilia.

TECLU LIVIU. — Agreabil...

THEODORESCU ROMANAȚI. — Amestec de Grigorescu ultimă manieră și Băeșu.....

TIBOR ERNŐ. — Prea brutal față de delicateța motivelor tratate: Venezzia.

TROTEANU REMUS. — Mult mai luminos, mult mai colorit, mult mai închegat decât anul trecut.

ULEA PAȘCANU M. — Debil...

VAVILINA ELENA. — **„Portretul d-nei I. P."** este o lucrare anti-picturală...

VELISARATU VASILE. — Incearcă în **„Copilașii"** o manieră decorativă degajată și clară, dar nu-l secondează nici paleta, nici desenul — și nici gustul.

VESLOVSCHI NIȚESCU VERA. — Flori...

VLADESCU CONST. — Expune o figură de adolescentă, plină de grație și de lumină blondă. Una din cele mai calde apariții picturale din sala Elegiei.

N. N. TONITZA

în care frumoasa zisă a Eclesiastului e abandonată pentru o cugetare — gen-album...

Și totuși, dacă ar fi numai atât n'am fi stăruit pentru aceste „viorele" absente. „Absente" când mă gândesc la versul acela extraordinar, de poezie populară: „viorele, flori adânci, când le vezi mândruțo plângi!"

Pentru că ar putea fi și altceva, pe care d-l Ion Gârleanu va să-l mai aștepte, să-l implore, până s'o pogorî acel har din ceruri. Căci iată într'o poezie: „Sf. Francisc de Assisi și îngerul", o poemă lipsită de altminteri de elevațiune, două strofe:

Iar trupul pe patul sărac
Ca veștedul crin în grădină
Se'ndoaie și cade sdrobit
De-atâta dulceață senină...

In liniște blândul zefir
S'adună la sfat cu isvorul.
Francisc în serafic extaz
Iși cată iubirea și dorul.

....care măcar și istoricește, pot fi aduse în dar la recenta sărbătorire a „Sărăcuțului" din Assisi.

PERPESSICIUS

NOTE ŞI OBSERVAŢII

La o vitrină...

La vitrina unei librării de pe strada...., dar, în definitiv, ce importă strada—găsesc o carte:

LUPTA IMPOTRIVA IMORALITAȚII

O privesc cu atenție, încântat că, în fine, şi la noi s'au găsit persoane care să discute chestiuni de această natură.

Sunt gata să plec — deodată însă, continuând să cercetez vitrina stăpânit de starea sufletească de mai sus — ochii îmi sunt puternic impresionați de o **altă** copertă, mult mai puțin modestă decât cea de mai sus: un desemn colorat, lipsit de orice gust, de talent şi de înțelegere literară: două goliciuni — una masculină, cu spatele, alta feminină, cu fața, culcate alături.

Ce se va fi petrecut în sufletul meu — e uşor de ghicit:

Iată mi-am zis doi autori şi doi editori: unul care luptă împotriva celui mai periculos flagel social — imoralitatea — văzând în chiar această luptă o datorie sfântă, un atú pentru ridicarea sufletească a neamului — altul antipodul acestuia, care plantează cât mai adânc şi mai general, tocmai strada imoralității. Cu un cuvânt: două profesiuni — două concepții — două feluri de a-şi înțelege rostul social-național.

Un prim motiv de durere: constatarea acestui dureros dezacord.

Altul: faptul că editorul (şi scriitorul) se fereşte, uneori, să fie un propovăduitor al binelui, frumosului, moralului.

Al treilea: lipsa de concurs, concurența în rău, pe care o întâmpină unii editori (şi scriitori) însuflețiți de altfel de sentimente, decât cei de mai sus.

In fine — o ultimă constatare: vitrina, imaginea profesionistului numit librar, îi împacă repede pe toți, îmbrățişând, ca mai sus, şi „Lupta împotriva imoralității“ şi ațâțarea acesteia, prin desene şi povestiri ad-hoc.

E singurul fel de a-şi face datoria acesta? Cred că nu: dacă ține cu orice preț să desfacă fel de fel de marfă — cel puțin să se ferească s'o afişeze la vitrină, în chip atât de contrastant.

A cere librarului să citească tot ce vinde — e prea mult, a-l ruga să aibă anumite opiniuni despre o carte sau alta — înseamnează a-l ridica la rangul de îndrumător cultural pe care el nu-l pretinde; a-l îndupleca însă cerându-i să dea mai multă publicitate sau evidență operelor salutare — este tot ceia ce ne permitem. E singurul chip de a contribui la educarea corectă şi curată a tinerelor vlăstare care, în fața unei vitrine ca aceia de mai sus, sunt înclinați să aleagă cartea cu „poze“.

PAUL I. PAPADOPOL

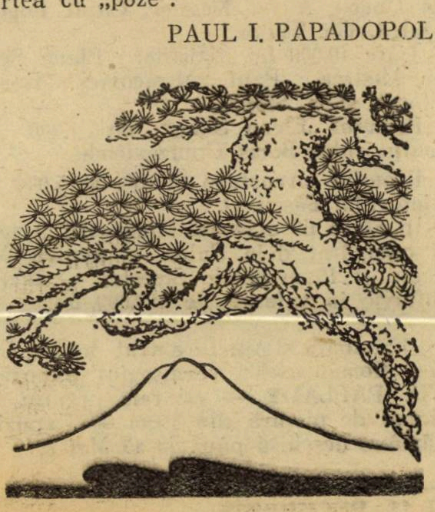

Conica muzicală

„NUNTA TRAGICA“ de ALEXIS CATARGI la „OPERA ROMANĂ“ din BUCUREŞTI

E întârziată cronica noastră asupra **Nunții tragice,** — o ştim. Dar nu putem lăsa să treacă sub tăcere tocmai evenimentul muzical care consacră ca normală activitatea operei noastre de stat şi-i legitimează existența. Pe deoparte. Iar pe de altă parte, pentru întâiaş dată, de când încercările şi dibuirile de organizare, au condus la actuala formațiune de operă a statului, faptul montărei **Nunții tragice** este de natură a pune în discuțiune înclinațiunile şi aptitudinile pe care le putem cerceta ca fireşti, ale rasei, în privința capacității dramatice muzicale româneşti. Nu e vorbă, încercări de opere româneşti am mai avut: **„Madalena“** de **Al. T. Zissu, „Petru Rareş“** de **Caudella, „Hatmanul Dragan“** (probabil, neisprăvită) de **Stephanescu,** etc. Generația mai tânără nu cred să-şi poată aminti însă de reprezentarea vreuneia din aceste opere româneşti. Abia de am putea bănui schițându-se necesităti de teatru muzical românesc în producțiunea dramatică a lui Alecsandri. Bine'nțeles, dacă facem abstracție de diferitele datini populare, în cari de fapt, se vădesc începuturile noastre de artă dramatică. Nici teatrul propriu zis şi nici cel muzical nu-şi află, în producțiunea originală românească, geneza în aceste primitive manifestațiuni dramatice populare. Şi numai în vodevilul lui Alecsandri, în cântecelul comic şi în feerie, se văd utilizate elementele tehnice populare, de „singspiel“ apoi, sau de „vaudeville“. Incolo, producțiunea dramatică românească, (după cum este cazul — în general vorbind — şi cu cultura noastră,) poartă proeminente caractere istorice. In teatrul muzical românesc din cele ce cunoaştem, caracterul istoric este singurul ce poate fi stabilit în mod definitiv.

Dela această hotărîtoare caracteristică a culturii noastre nu se putea sustrage **Alexis Catargi,** autorul operei **„Nunta tragică“,** introdusă de curând în repertoriul Operei bucureştene. Dacă drama istorică este proprie, inerentă însuşirilor creatoare, personalității artistice a lui Catargi, este de discutat. După cum, de altfel, este de discutat dacă în personalitatea creatoare a lui Catargi sunt cumva de constatat elementele ce hotărăsc pe omul de teatru. Paginile numeroase, de veritabilă muzică simfonică, de calde revărsări extatice, de prelungi efuziuni de neturburat calm, pe care ni le descoperă abundent „Nunta tragică“, sunt de natură a fixa — şi într'un însemnat relief — caracterul prin excelentă liric, al personalității lui Catargi. Imprejurările de fapt completează şi confirmă, dacă mai este nevoe, asertiunea noastră. Şi anume. Din drama ce prin concepție avea caracterul istoric şi s'ar fi chemat **„Dragoş“,** după numele eroului principal, Catargi nu păstrează de cât cadrul exterior. Conflictul istoric este părăsit ca exterior, pentru a desvolta ca motiv dramatic, conflictul interior, de iubire şi gelozie. Drama a devenit „Nunta tragică“. Insă romantismul voit de culorit local, lirismul propriu artei autorului, cadrul eminamente istoric şi lipsa de proeminență a motivului dramatic interior sunt atâtea elemente care anulează permanent logica dramatică în opera lui Catargi. Amestecul muzicii socotite populare — căci este de multe ori lăutărească — într'o acțiune dramatică ce vrea să se centreze în afirmarea conflictului intern, desface şi mai evident pe războinicul Dragoş, biruitorul oştilor duşmane, ampla figură din tradiția aşezărilor şi gospodăririi noastre pe pământul românesc, de un biet Dragoş, purtător al unui biet inel smuls din degetul căpităniei oştilor învinse, umilit de o trădare comună, fără amploare, fără înălțimea şi puterea pasiunilor care ar trebui să covârşească, aşa cum de sigur a voit Catargi, figura istorică a lui Dragoş. Libretul operei este datorit însă lui **Louis Cernol,** care nu cunoaşte, de bună seamă, nici istoria Românilor, nici sufletul nostru, nici al domnilor şi voevozilor. Dacă este urmărit ca motiv dramatic conflictul sufletesc intern, apoi să recunoaştem că psihologia poporului şi a vremii a fost streină de cunoaşterea lui Cernol. Şi într'o mai mică masură, chiar a lui Catargi.

Iar frequentele crâmpee de muzică populară par menite tocmai de a abate atențiunea dela aceste lipsuri ca intenție. Ca realizare însă, le afirmă şi mai hotărît.

Astfel pusă problema, „Nunta tragică“ nu se poate susține de cât cu simfonie în două părți, cu coruri şi soli, sau ca formă de cantată, — ca înşiruire de momente epice şi descripțiuni. Valori muzicale, în sine, privind lucrurile independent de punctul de vedere dramatic, prisosesc în partitura operei lui Catargi. Abundente torente de lirism simfonic, bine conduse, pline de emotivitate, indică pe Catargi ca muzician de rare daruri creatoare. Intru cât revederea textului muzical datorită maestrului **Pessione** colaborează cu partițiunea originalului, nu ne putem pronunța pentru ca nu cunoaştem acest original. Dar, oricum, din invențiunea motivelor, din conducerea şi desvoltarea ideilor, din pompa orchestrală ce triumfă peste declamația vocală, ni se impune constatarea că în Alexis Catargi, pierit în vârstă de abia 46 ani, am pierdut pe un puternic compozitor român, minunat înzestrat, solid instruit şi însuflețit de cauza muzicii naționale.

Din interpretare este de relevat numai figura impresionantă pe care isbuteşte să o creeze basul **Folescu** din rolul lui Dragoş, în scena finală. Static fiind concepute celelalte roluri, artiştii le-au cântat... cum au putut, dar cu serioase eforturi. Nu înțelegem de ce atât de aplaudatul nostru puitor în scenă, d. **Pavel,** s'a învoit cu sgârcenia de a împrumuta pentru „Nunta tragică“ din „Regele Ysului“ sau „Lohengrin“. Să relevă cu cuvenitele elogii stăruința şi reuşita maestrului Pessione, care a pus la punct cu atâta înțelegere sinfonică, şi cu atâta pietate, partea muzicală a operei regretatului confrate român.

GEORGE DIACU

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ D. **F. Aderca** va publica în numărul viitor al revistei noastre, o convorbire cu d. **E. Lovinescu.**

☐ „Universul literar“ va comemora vasta personalitate a lui Hașdeu, în preajma lui 5 Octombrie a. c., când se împlinesc 20 de ani dela moartea marelui istoric.

☐ D. **I. M. Rașcu** va începe. cu numărul viitor, colaborarea la „Universul Literar“.

SCRIITORI

☐ **Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanță, de Alice Gabrielescu.**

Un captivant roman pentru copii și tineret, în care se descrie, cu peripeții animate, duioase și vesele, călătoria prin țări străine a unui curajos copil de paisprezece ani, rătăcit de tatăl său într'un naufragiu pe ocean.

Romanul este premiat de „Cartea Românească“; 101 pagini, ilustrat de A. **Murnu**; prețul lei 100.

☐ A apărut ediția II-a din **„Cântările liturghiei pentru copii și popor“** de d. **D. G. Kiriac.**

Lucrarea e aprobată de Sf. Sinod și de ministerul instrucțiunii, Tg.-Jiu; 32 pagini; lei 25.

☐ **„Puterea cărții“** — ceiace trebue să știe orice român cuprins la minte — se numește conferința pe care o tipărește d. **Leontin Iliescu,** la „Tiparul Românesc“, — 16 pag.; lei 20.

☐ S'a expediat spre vânzare, tuturor librăriilor din țară, volumul de povestiri fantastice **„Paradisul statistic“** al colaboratorului nostru, d. **Ion Călugăru.**

Prețul unui exemplar, lei 75.

COMEMORAREA LUI B. P. HAȘDEU

Anul acesta împlinindu-se douăzeci de ani dela moartea lui B. P. Hașdeu, **Prietenii Istoriei Literare** au hotărît să consacre patru din ședințele lor comemorării marelui scriitor. Ordinea este următoarea:

Joi, 5 Mai, d. **C. Dinu** despre B. P. Hașdeu, poet.

Joi, 12 Mai, d. **P. V. Haneș,** despre B. P. Hașdeu, folklorist.

Joi, 19 Mai, d. **P. P. Panaitescu** despre B. P. Hașdeu-istoric.

Joi, 26 Mai, d. **R. Caracaș** despre B. P. Hașdeu-istoric literar.

Ședințele se vor ține în sala de bibliotecă a liceului „Mihai-Viteazul“, la ora 6 d. a. (b-dul Pache 74).

TOT DEMAGOGIA ȘCOLARA

Am reprodus, zilele trecute, din înțeleptele cuvinte ale d-lui C. Rădulescu-Motru. „Demagogie școlară“ numise d-sa sistemul acesta de deviare școlară ce se observă după războí, în țara noastră. Prea multe licee și prea puține școli profesionale. Constatarea n'a plăcut. D. Rădulescu-Motru revine cu noui argumente, într'o serie de articole, pe care le publică „Adevărul“. Argumentele sunt din cele mai juste. Reproducem din întâiul articol:

> In domeniu școlar, demagogia este ca la ea acasă. Aci, pe lângă că prejudecățile sunt mai puternice ca nicăieri aiurea, dar și răspunderea pentru greșelile făcute este cu neputință de stabilit. O lege școlară rea își produce efectele peste 20-30 de ani. In acest interval, se întâmplă multe alte fapte care întunecă judecarea legii. Așa că autorii legei rele nu pot fi trași la răspundere. La noi, în România, judecarea unei legi școlare este greu de făcut și din cauză că legile noastre sunt în bună parte inspirate din legi străine. Produc aceste legi străine în țara lor efecte bune, atunci efectele rele dela noi sunt trecute cu vederea, și tot așa sunt trecute cu vederea efectele bune dela noi, când în străinătate legile au dat efecte rele. Deaceea la noi nici nu este în tradiție ca să se aștepte în mod serios experimentarea unei legi școlare. Fiecare ministru de instrucție poate propune orișicând o reformă a învățământului, fără ca opinia publică să se arate surprinsă. Un tarif vamal nu se schimbă, până ce nu se experimentează. Legea școlară n'are nevoie de confirmarea experienții. Justificarea ei stă în frumusețea principiilor. A găsit ministrul de instrucție un principiu frumos, reforma se impune. Experiența în materie școlară presupune cel puțin o statistică exactă a elevilor în tot cursul formațiilor: câți elevi au intrat într'o școală de anume tip; câți au părăsit școala, fără să ajungă la absolvire; câți. în sfârșit, s'au dovedit, după absolvire, ca elemente utile societății. Cine nu are adunate măcar aceste date esențiale nu poate vorbi în numele experienții. Când s'a făcut la noi oare un început măcar de a se aduna asemenea date? S'a făcut, cel mult, statistica elevilor înscriși într'un fel de școală și atâta tot. Acei cari pleacă din școală, pentru ce și cum, nu au interesat pe nimeni. Nu a interesat pe nimeni nici numărul elementelor producătoare pe care o școală le-a dat societății. După formula vechiului liberalism, omul de școală în România s'a mărginit să deștepte energiile și să le îndrepte spre școală; ce s'a întâmplat cu aceste energii în școală și după școală, de așa ceva el nu s'a mai ocupat. Nu putea să se întâmple decât bine: **laissez faire, laissez passer...**

LITERATURA ROMANA LA PARIS

☐ La serate de poezie modernă românească, organizată de revista „L'Esprit nouveau“, unde a conferențiat despre limba și poezia modernă românească poetul **Ilarie Voronca** și unde s'au citit din poemele d-lor: **Ion Vinea, Urmuz, Philippide, B. Fundoianu, F. Brunea, Cosma, Ilarie Voronca.** S'a citit și nuvela **Răpirea lui Oivide** (L'eulévemeur d'Oivide) a colaboratorului nostru d. **Ion Călugăru,** publicată în două numere recente ale **„Universului Literar“.**

REVISTE

☐ **SOCIETATEA DE MAINE** (IV. 15, 16, 17).

O pagină de creștinească reculegere și îndemn la o viață spirituală — scrie părintele **Gala Galaction** în articolul: „Valuri de spiritualitate“ — despre „Țărănismul lui Pestalozzi“ d. **Apostol Culea;** — d. **N. N. Matheescu** continuă studiul despre „Desfășurarea revoluției ruse“; — poeme nervoase, dând o inepuizabilă putere de a-și spori motivele, publică d. A. **Cotruș.** Iată, de pildă, câteva versuri de viguroasă botărire pe un motiv destul de delicat:

Ai noștri sunt acești munți
pietroși, mănoși, Cărunți,
căci noi ne-am cățărat pe ei spre cer,
noi le-am deschis adâncurile de-aur și de fier
și-am suferit prin ei, pe ploi și ger.,.
Noi le-am spintecat uriașele pântece,
noi le-am proslăvit frumusețile 'n cântece
și le-am cunoscut sufletul și furtunile, mai bine
ca orișicine...

Suplimentul artistic dă un impozant „Decebal“ identificat pe columna Traian, de d. arhitect Cerchez. In schimb articolul d-sale despre „Decebal“ foarte ieroglific.

☐ **IDEEA EUROPEANA** (VIII, 200, 15 Aprilie).

D. **Emil Riegler** are un frumos articol despre Rainer Maria Rilke. — Prezentând literatura d-lui **Ioachim Botez** ca pe „un rachiu tare de povarnă — abur răcit de borhot omenesc în care se simte și gust acru de poslete“, redactorul păcătuiește tocmai față de trecutul literar al „Ideei Europene“. Când amintește și de literatura d-lui Emanoil Bucuta, „E“ păcătuire de două ori. Și nu e doar vorba de scris.

Redactorul însuși a suprins inferioritatea artistică a acestui scris.

Cele câteva însușiri de povestitor ale d-lui I. B. abia dacă amintesc istorioarele și literatura de cerc cultural din care Coșbuc, scosese totuși pagini de veritabil umor.

SBURATORUL (IV, 10 Aprilie).

Răspunzând unor obiecțiuni, d. **E. Lovinescu** revine asupra „Sincronismului și diferențierii“ pe care departe de a le afla autonomice, le împacă. „Diferențierea se înglobează ca un element decisiv în legea generală a sincronismului sub imperiul căreia se desvoltă viața civilizațiilor moderne“ — un curios amestec și notarie acută, de psihologism subcutanat și de improprietăți gratuite în meritoasa schiță „Dintr'un colț de odae“ o descrie **Ticu Arhip.** Inceputul unui studiu extins, asupra d-nei H. Papabat Bengescu, publică d. **Anton Holban.**

PLASTICE

La **„SALONUL OFICIAL“** din anul acesta s'au decernat următoarele premii:

PREMIUL NAȚIONAL de 100.000 lei, sculptorului D. Paciurea.

Bursa de călătorie de 50.000 lei, sculptorului Const. Baraschi.

Premiile de 25.000 lei, pictorilor: Lucreția Daria Mihail, Take Papatriandafil Sabin Pop, Ionescu Sin.

Premiile de 15.000 lei, pictorilor: Laura Cocea, Aurel Kessler, Catul Bogdan Duică, Gh. Tudor.

Câte 10.000 lei artiștilor: Elena Serova Medrea, Paul Miracovici, Romeo Storck și N. Stoica.

Premiul „Elena Simu“ de 5.000 lei, sculptorului Boris Contzevitsch.

Premiul „Anastase Simu“ de 5.000 lei, pictorului Bâșcu D.

In afară de aceasta, Ministerul Artelor a cumpărat dela Salon — pentru Muzeele și Pinacotecile Statului — lucrări diferite în valoare de 400.000 lei.

☐ Sîmbătă 30 Aprilie a avut loc la „**Cartea Românească**“ vernisagiul expoziției **TH. PALLADY** — (marele premiu național de pictură din 1926) — Expozitia **rămâne deschisă până la 15 Mai c.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU 11 BUCURESTI.

UNIVERSUL LITERAR

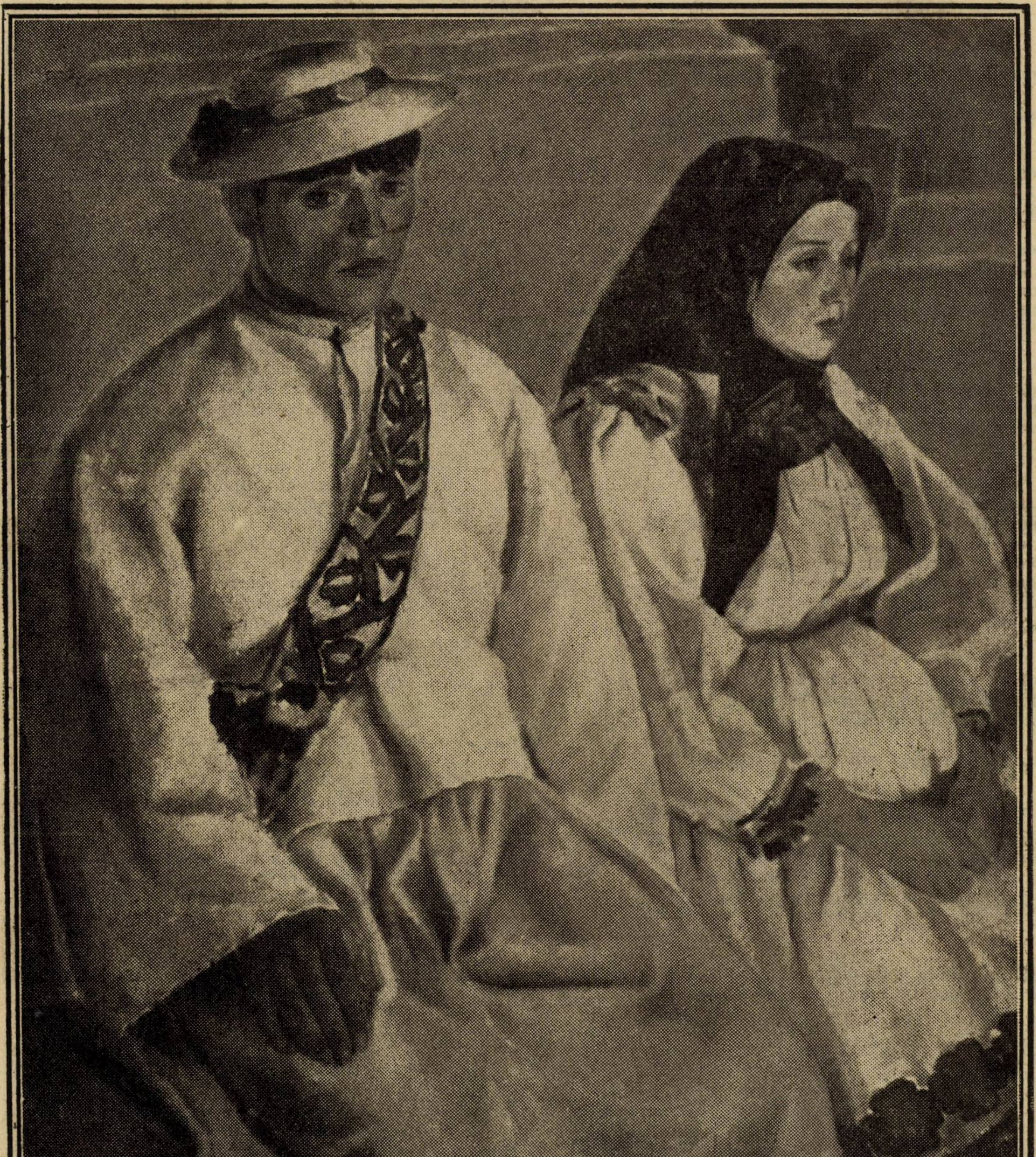

ŞTEFAN CONSTANTINESCU: ŢARANI

(Salonul Oficial)

An. XLIII. Nr. 20.

In aşteptare

Aş vrea, un colţ de uliţi să mi te dea, deodată.
Un dar, o bucurie aidoma visată,
Să te opresc cu ochii ce-or stărui tăcut
Să-ţi spun banal şi sincer „de când nu ne-am văzut“
Şi „ce mai faci“ pe urmă şi încă de acestea
Cercând s‘ascund că tristă mi-e, tot cum ştii, povestea...

Aş vrea, să nu crezi gândul că „ţi-a fost rob mereu“
Doar să-mi întorci cu zâmbet răspunsuri, — pe când eu
Nestăpânindu-mi bine nebuna bucurie
Puţin buimac, — şi poate vorbind cu „tu“ şi „ţie“
(Atât de mult alături îmi eşti când nu te văd!)
Să simt cum râsu‘n pieptul meu gâlgâe prăpăd.

Aş vrea să fie, ‘n toamnă, o zi adânc mai tristă
Ca celelalte toate; să simt că‘n noi există
Unica bucurie ce-o lasă cerul crud
Ca pe o rază ‘n ţărmul bătut de vânt şi ud.

Să mergem mult pe uliţi tăcute împreună...
Tu ai privi tributul de frunze cum şi-adună
Avarul toamnei sfetnic; vânt slab, — dar îndestul
Să smulgă tot ce-i aur din arbori, nesătul;
Inţelegând ce-‘n preajmă haotic se petrece
Ca pe-un fior, din vremuri când străbătuse rece,
Eu, n‘o să-mi mai înăbuş un chin aproape fizic
Că poate, ‘n case scunde, vre-un copilaş e ftizic...

Pe toate, lutu-o strânge ‘n gingii înfiorate —
Şi‘nţepenind salcâmii, doar vârfurile-uscate
Or sfâşia la sânge obrajii albi de nori...

Vom merge mult, pe uliţi noi singuri trecători.

Ţi-oi spune ‘ncet cum, zile, crezând iubirea moartă
Smulgea de gânduri vântul ca‘n steaguri negre‘n poartă...
Induioşat vorbindu-ţi tu să m‘asculţi, tăcând
Comoara vorbei tale ce o aştept, — doar când
Eu mâinile-ţi lua-voiu ca două albe azi mi,
Incet, spre gura caldă, — de piept să mi te reazimi...

O ploaie-o să ne prindă sub plânsu-i pătimaş
— Intârziaţi romantici la margini de oraş —
Ciudata primăvară în suflet când se‘ndeamnă.
Când ea era aevea, era în suflet toamnă...

Şi întregind decorul va coborî amurg:
Din soare, cicatrice, vezi cojile cum curg...

Va bântui, în preajmă, pe casele‘n paragini,
Aceeaş desnădejde sub veşnic noi imagini:
Cum într‘un joc frenetic de repetate-oglinzi,
O flacără, ici moare ca dincolo s‘o prinzi...

Mai strâns am fi prieteni şi, bucuroşi de oaspeţi,
Cu sufletele albe ca norii — mult mai proaspeţi
Când vânturi reci bătându-i şi ploaia când i-a stors...
Plecat spre ei se vede, ici-colo, ceru‘ntors...

Părea-vor raze de-aur că‘nalţă peste uliţi
Pal, visul Salomeei, înfipt pe-un con de suliţi,
(Căci clipa despărţirii va reveni cu fast,
In ton cu toamna, — însă cu sufletu‘n contrast);
...Ci soarele-o sta galben, pe-un tron de nori, departe!..
Şi când, perdele roşii ce se deschid spre moarte,
Alţi nori, vor fi o poartă spre celălalt tărâm,
O să ghicim, din stradă, prin braţe de salcâm,
Că soarele asemeni c‘un fiu semeţ de rege
Mai sus de mintea noastră, călcând a morţii lege,
Prin văi de peste zare colindă, ‘n alt pământ,
Ici, — doar perdele roşii s‘or agita în vânt...

Am să te rog cu ochii să-l urmărim pe cale
Cu sufletul în zare ‘nclinat ca peste-o vale;
Văd bine, deodată în ochi am să-ţi citesc
Că sunt nebun ori poate că nu te mai iubesc.

Şi totuşi, gura caldă ca discul unui soare
Când şi-o apune raza pe gura ta de floare,
Simţind: adânc de suflet, în zare cum înclin,
Te vei lipi de mine. Vei tremura puţin.

C. M. TEODORESCU

Mahalalele *)

In după amiezele calde de demult, ca în urma unei intenţionate potriviri, trebuia să rămîn de obicei singur în mijlocul îmbelşugatei noastre grădini, ale cărei dimensiuni — pentru privirile mele de copil ce nu împlinise încă zece ani — păreau imense.

Părinţii se odihniau în încăperi răcoroase. sub scutul storurilor lăsate. Nu ştiu pe unde rătăceau fraţii şi surorile; se auziau doar din cînd în cînd silabisiri îndărătnice din odăile catului de jos. Eram izolat, pe o bancă de lemn, sub cortul părului bătrîn, şi vîrsta-mi nu-mi îngăduia cunoaşterea tuturor ţinuturilor înconjurătoare. După plimbări domoale pe alei, mă aşezasem aiurit pe scândura verde a băncei, căci pe umeri îmi apăsa greoi stînca Misterului. Oh, necunoscutul acesta care-mi veghea pe creştet şi rotia în juru-mi era pentru mine preocuparea de fiecare clipă. Copil nefericit (toti copiii cu oarecare putere de închipuire sunt nefericiţi), mă trudiam mereu să clădesc lumi bine conturate pe care apoi să le aşez cu îngrijire în jurul grădinei noastre cu garduri precise. Şi locurile acestea se destrămau zilnic, căci indicii vizuale concrete nu puteam avea pentru înfiriparea lor. Singurele „date" ce mi se puneau la îndemînă, pentru rezolvirea problemei, erau sunete amalgamate, sgomote prelung repetate, muzici, murmure, în sfârşit glasul colectiv al mahalalei, ce mă înlănţuia în neştire, fără să-i pot pipăi fiinţa.

Oraşul ce se căţară la spatele casei, spre deal, şi de care parcă era suspendată grădina noastră, nu mai însemna de mult o taină pentru mine. Dar haosul din vale, de **dedesubt** aşi putea spune. voisem să-l visez cu gândul şi prilej pentru aceasta nu se arăta. De-acolo, din focarul acela de zumzete forfotitoare, se remificau departe în faţă, peste o gârlă (aflasem că o gârlă curge în apropiere), dealuri verzi ce-mi ocoleau orizontul privirei cu un chenar, populat cu minuscule case văruite şi drumuri şerpuitoare ca nişte afluenţi. Şi oricît îmi făceam socoteala că aceste dealuri, fiind o continuare a „enigmei" din vale, trebue să prezinte asemănări lămurite cu acea lume dosită sub dîmburi şi frunţi de copaci, totuşi judecata aceasta firească şi logică era departe de a mă multumi. La urma urmei şi dealurile îmi erau aproape tot atît de necunoscute, căci nu le străbătusem decît cu privirile, adesea strecurate prin binocluri lucioase. Ochii mei se deschisese, miraţi şi iscoditori, asupra acestei lumi. Analizam în toate anotimpurile premenirea înfăţisărei întinderilor şi metamorfozarea clădirilor. Oamenii ce păşiau pe acele drumuri aveau cel mult înălţimea unui creion şi-i contemplam cu nesfârşita curiozitate a copilului aplecat asupra unui muşuroi de furnici. Când jucăriile răvăşite pe mese nu-mi mai dădeau plăceri variate, în ore mohorîte de serbători iernatice, îngenunchiam pe paele scaunelor aşezate lîngă ferestre şi reluam cu ardoare urmărirea atentă a scumpilor mei liliputani. Era o jucărie pe care natura mi-o dăduse în dar şi pe care nu aveam nevoe să o păzesc ca să nu se strice sau să o strîng în cutii de şindrilă albă. Jucăria aceasta trăia pentru mine în fiece clipă. Poate dacă cinematograful ar fi fost şi pe atunci atît de perfecţionat ca azi. liliputanii mei ar fi trecut mai liniştiţi pe drumurile lor noroioase. Dar în acel monstru sfîrşit de veac, găseam în distracţia aceasta sensaţii pe care nimeni din cei din juru-mi nu le bănuia şi plîngeam când amurgul umbrea paşii tacticoşi şi rari ai marionetelor mele şi transforma întreaga pînză din fata originalului meu aparat proector, în ochi roşi de lumină sclipitoare, ce se înfrăţiau cu scînteierile astrelor. Şi noaptea, ideia că filmul meu continuă în întuneric îmi provoca insomnii, iar dimineaţa în zadar săream pe marginea patului, să văd de mai stărueşte în mersul lui cel din urmă liliputan ce-l condusesem aseară până la o răspîntie (un om „en manches de chemise", îndemnînd o vacă din urmă) totul se transformase ca într'un caleidoscop pe care l-ai agita nervos cu mâna.

Aşa dar nu puteam să am decît indicii vagi în privinţa bazei nevăzute a acestei largi figuri geometrice ce mă străjuia dela naştere cu lumea ei pururi activă şi aferată, deşi atît de minusculă.

Resemnat, legănam picioarele, stînd pe banca de lemn, care scîrţia şi plănuiam fel de fel de mijloace pentru întreprinderea unei măreţe călătorii. Din cerdacurile de lemn învecinate, porneau în surdină cântece de vioară. Zăriam, printre frunze, vîrful arcuşului roşu care. tremurător „arăta cerul cu degetul". Din cînd în cînd pere coapte cădeau domol în juru-mi, ca nişte stele. De după case scunde care-şi ţineau, printre ziduri, acoperişurile — **umere** doborîte de povara anilor — se înălţau smeie guralive, de colori cărămizii. Nu puteam cîtuşi de puţin pricepe de unde-şi procurau „băeţii" hîrtia aceasta aşa de neobişnuită, din care fabricau sburătoarele lor jucării. Urmăream cu ochii atenţi aţa pe care alunecase răvaşe rotunde şi, intrigat, constatam că se pierdea sub aceleaşi acoperişuri necăjite, din lumea aceloraşi mahalale.

Din cadrul de visări, mă smulgeau sunetele marşurilor funebre ce treziau cartierul de mai multe ori pe săptămână. Mă urcam pe treptele unui chioşc de lemn. De acolo zăream înaintînd, ca un şarpe diform, convoiul de înmormântare, pe una din străzile încăpătoare ce numai din acel loc se vedea. Dispărea apoi pentru cîteva clipe printre copaci şi case, ca mai tîrziu din nou să se ivească pe o altă stradă mai îngustă, aşezată mai pe deal... Şi sunetele de clopot soseau pe undele de aer, ca filtrate prin vată.

In mahala se lucra cu rîvnă din zori şi pînă în seară.

Din cînd în cînd sirenele vuiau prelung.

Activitatea aceasta, pe care o simţiam apărîndu-mă cu muşchii ei, nu ştiam în ce direcţie e îndreptată. Către care ţintă rîvniau oamenii din vale? Ce lucrau ei? Ce planuri voiau să pue în aplicare? Zidiau oare o uriaşă clădire al cărei acoperămînt lucitor îl voi zări în curînd pe deasupra frunzelor foşnitoare? Inălţau un turn ca acel al lui Babel, despre care mi se vorbise în ore de clasă?

Şi numele acestor cartiere mărginaşe ale Iaşilor aveau ceva străin în ele şi aspru: Tătăraşi, Rufeni, Ţicău, Şovogari...

Auzisem că locuesc în unele din aceste mahalale oameni răi, despre care se povestiau isprăvi demne de ale haiducilor de pe vremuri. Pe lângă ei, îşi mai târau sdrentele unor existenţe penibile: **Evrei,** Ţigani, meseriaşi umili. Zidarii bărboşi ce lucrau de câteva săptămâni la noi erau din Tătăraşi. Li priveam ca pe nişte eroi când, seara. luîndu-şi parte din unelte, dispăreau tăcuţi spre vale...

A trebuit să se apropie, totuşi, şi ceasul în care pînza de întuneric să fie ridicată, întocmai ca o cortină, de o mînă nevăzută.

Intr'o Duminică după amiazi, părinţii fiind în oraş, mă trezii ca de obiceiu cu totul singur sub umbra părului din grădină. De straşina casei înalte, cu două etaje, erau proptite de mult schele solide, pătate de var. Vîrful lor începu, mai cu seamă acum, să mă atragă întocmai ca un magnet. Urechile îmi vîjiiau, privirile mi se aprindeau, murmurul din vale mă chema, maşina vuia ca o voce de goarnă.

Un pas timid pe cea dintăi treaptă a

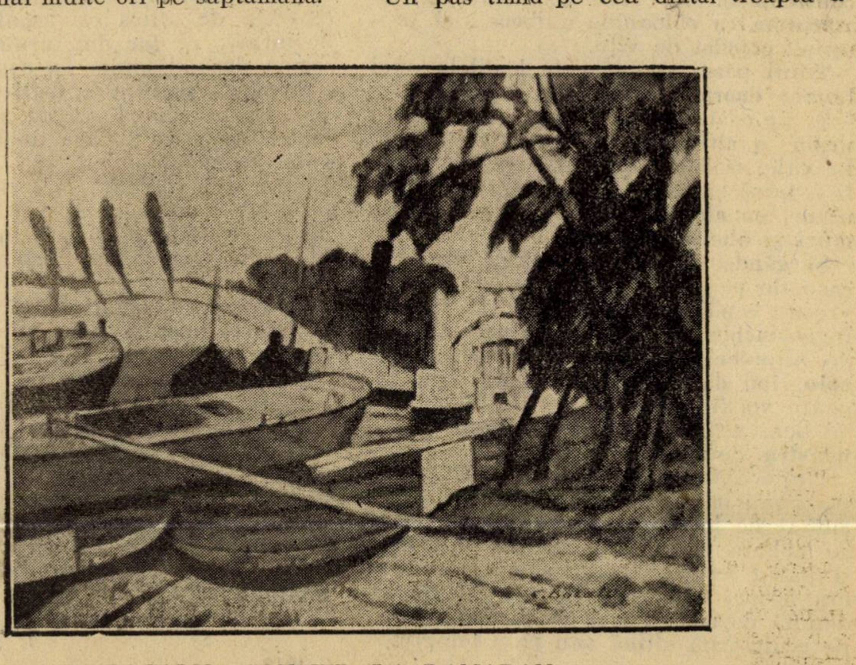

C. BACALU: ŞANTIER LA RAMADAN

(Salonul Oficial)

---

*) Din volumul „Vibrări" ce va apare.

scărei ce duce pe platforma schelelor...
încă unul...,
apoi încă unul...
un pas mai e:
„Ura, înainte ura!“
...și, vrăjit, atinsei vîrful înălțimei de atîta timp rîvnită.

A fost o revelație.

O lume nouă și nelămurită se ivi.

Case galbene și roze, îngrămădite mizerabil unele într'altele, se prăvăliau posace pe povîrnișuri.

Bănuiam, ceva mai jos, oameni mulți, ca furnicele în zi de ploae.

Aproape le zăriam creștetul capului.

Fum gros de mașină ce abia respira, se înălța ca o jertfă spre cer.

Un lampion de felinar părăsit, un smeu atunci tras „acasă“, un steag fîlfîind pe un capăt de băț apăreau ca sărace vestigii ale enigmei: ce ani întregi mă torturase cu ființa ei.

Iar a doua zi dimineața, o ciudată potrivire a făcut ca tată-meu să mă ia într'o scurtă plimbare, tocmai prin cartierul acesta, ce-l cunoșteam în sfîrșit de la distanță.

N'a fost o deziluzie, dar nici o creștere a iluziilor inmagazinate; a fost o trecere ca în vis, aiurită, pe drumuri ondulate.

Se canaliza gîrla din vale.

Mașina greoae, cu o roată lată ca un sul, vîra cu severitate petrișul în pămînt.

Un popor întreg de lucrători rufoși se agita în jurul roabelor, al hîrletelor și al altor instrumente de muncă. Uriașe coșuri cu prune umede se etalau în praguri de dugheni. Glasuri răgușite porniau din încăperi negre. Copii sdrențoroși și murdari înălțau smeie, din care unele aveau forme de stele.

Și toți țipau, chiuiau, avînd parcă un surplus de energie, pe care cu orice chip trebuiau să-i cheltuiască pînă la o anumită oră.

Făcîndu-ne drum prin grămada aceasta de gesturi și vociferări, înaintam încet pe uliță de țară, spre inima Rufenilor. Treceam pe lîngă biserici fără turn, păzite de brațe crucificate de piatră, pe lîngă case pe care le descoperiam una cîte una, ca pe niște vechi cunoștințe ce ar fi luat momentan proporții uriașe.

Iată cerdacul verde, în care se alungau mai deunăzi doi copii sburdalnici; iată **coridorul** cu geamuri sparte ce-l contemplam din vremuri străvechi... Și cîrciuma cu obloanele galbene... și tapșanul populat de vite.

Totul părea trecut prin lentilele unei lunete enorme...

Și de-odată, întorcîndu-mi privirile în urmă, o altă lume similară îmi apăru. In vale, mahalaua ce încetase de a mai fi o taină și peste gîrlă, un deal asemănător, cu alte clădiri văruite, alte drumuri și alte biserici.

Și gândul că și la ferestrele vre-unei case de pe dealul pe care mă găsiam, vre-un copil ar fi studiat de ani de zile, îngenunchiat pe scaune de pae, armata de liliputani ce forfotia nervoasă și **dincolo**, îmi dădu fiori nedifiniți. Și eu poate voi fi fost urmărit în grădina mea de ochi neliniștiți, ce ar fi rîvnit lumea **noastră**, de dincolo de gârlă.

După câțiva pași, tata îmi arătă printre pomi imagina casei părintești, scrînciobul de lemn, banca, scara de piatră ce cobora în grădina de flori, foișorul și părul fecund. Infățișarea lucrurilor era nespus de curioasă și, nu știu de ce, demnă de milă. Parcă ași fi privit totul **pe o ilustrată eftină** sau pe o fotografie **nereușită.**

Dar mai cu seamă ceea ce mă umplu de neliniște neînteleasă fu apariția, în balconul casei, a mamei invesmîntată în alb, fluturînd o naframă spre noi. Mi se părea că-i eroina din „Barbă albastră“ (poveste de atîtea ori ascultată în seri de iarnă), ce fac din turnul castelului semne desnădăjduite de ajutor.

Și părea singură în ostrovul acela de peste gîrlă; părea că de ani privește, răzimată de balustrada de fier a balconului casei, „le soleil qui poudroie et l'herbe qui verdoie“, fără ca cineva să-i fi întins o mînă de sprijin.... Iar naframa ce se agita tumultuos în aer lua înfățișarea unei pînze ferfenițite de corabie.

Enervat, cu sughițuri de emoție în răsuflare, mișcam inconștient batista și rîdeam silit de aspectul casei, al dealurilor, **al lumei întregi.**

In jurul nostru nu mai respira nici o vietate, nu se mai înfiora nici o frunză.

Și din ce în ce ne simțeam mai nelalocul nostru, mai izolați în mahalaua ce ne adăpostia vremelnic, mai stingheri pe dealul care nu era al nostru... Și o clipă avui impresia că suntem locuitorii unei planete depărtate, ce ar fixa, silueta pămîntului rătăcitor în spațiu.

I. M. RAȘCU

1918.

De vorbă cu d. E. Lovinescu

SINCRONISMUL ȘI VALORILE ESTETICE. — STILUL EPOCEI NOASTRE. — CERC DE ADMRAȚIE MUTUALA ? — „ADVERSARII“ SBURATORULUI..

Harnic cereetător literar, cântăritor de valori, i-a fost destinul să trăiască în zodia pamfletului și să primească pentru buna lui credință, pentru munca neîntreruptă de nici o durere a omului din sine, insultele ca niște lătrături de câini cu pielea iritată, care-l urmează de douăzeci și cinci de ani. I s'au adus învinuiri de toate felurile: sămânța injuriei pentru E. Lovinescu s'a vădit înzestrată cu dorul de a vlăstări nebănuit de multe flori rânjite. Bunăoară, de ce e gras? Apoi, de ce n'are copii? Apoi, de ce are? Apoi de ce a eexistat Maiorescu? Apoi, de ce în timpul războiului a fost de partea României? Apoi de ce lucrează, între țigani, cu stil de „monsieur“? Insfârșitt, în ultimul timp, de ce scrie domnule, de ce scrie cărți gândite, în loc să concureze la Premiul Național?

Noi înșine, adeseori, am adus obiecții domnului Lovinescu și am primit și desigur, vom mai avea obiecții de adus și de primit. Sunt scânteile iscate între oameni vii. Dragostea noastră și admirația pentru efortul său cerebral au crescut însă din clipa în care am simțit că acestui om i se cere cu violență, să aducă în scrisul său, toate însușirile posibile ale geniului omenesc! D-lui Lovinescu i se cere, cu îndârjire, ochi sticloși și pumni strânși, să fie: și inițiator și judecător; și precursor și istoric; și elegant și viguros; și urban și rural; etc. etc. etc.

Dar cei care au răsfoit o singură dată, din întâmplare, manualele stupide de limba română ale unui Mihalache Dragomirescu, cei care au stat de vorbă un sfert de ceas cu profesorii secundari clociți de același sinistru berbant al criticei noastre —își dau bine seama că volumele de critică ale lui E. Lovinescu, fără a fi vârâte în școli prin tirania didactică, desinfectează atmosfera și crează între elevii și profesorii de literatură ai țării românești singura stare de spirit în care se pot ivi cu adevărat constelațiile poeziei. Aceste cărți n'au pătruns atât de bine în conștiințele toate, tinere și curagioase, dacă manualele mihalachiste n'au fost încă aduse cu lopata în piețele publice și arse ca gunoae împotriva țânțarilor.

Schelăria operilor critice nu e mai durabila decât a poeziei pe care s'a răzimat. Pe Boileau îl gustăm în măsura în care ne mai place Racine, iar din opera lui Taine, Brunetière, Brandes... duhul puternic al veacului a rupt coperișul și ruinează cele mai subtile turle.

Va rămâne însă de-apururi în istoria literaturei române, chiar după spulberarea construcției criticului nostru, prezența ca o pildă a spiritului său fin, elegant și mlădios, prietenul a trei generații de artiști.

SINCRONISMUL ȘI VALORILE ESTETICE. — Nu există antinomie între sincronism și valorile estetice.

„Sincronismul — precum am arătat și aiurea — nu se raportează numai la una din preocupările omenești, ci stabilește în totalitatea lor o intedependență care le dă un stil și un ritm, formele estetice îi sunt deci supuse ca și fenomenele sociale și economice. Omul nu este o ființă abstractă sau izolată; acțiunea lui spirituală suferă presiunea atmosferii morale a veacului după cum suprafața trupului suportă presiunea atmosferii fizice.

Dar dacă sincronismul este numai o lege de existență a vieții sociale, considerată în toate manifestările ei, printre care intră și esteticul, nici „diferențierea“ nu trebue privită decât ca o replică necesară desvoltării și progresului aceleiași vieți sociale.

Ceeace nu înseamnă anularea importanței diferențierii; dimpotrivă, trebue s'o exaltăm ca pe adevăratul agent al progresului și ca pe singurul reactiv împotriva multiplicării în serie și a continuității vegetative.

Apreciabilă ca tendință și efort, diferențiarea nu se valorifică însă decât prin rezultate și în însăși cadrele ei de manifestare; în estetică diferențiarea nu reprezintă așa dar prin sine o valoare, ci numai o lăudabilă tendintă a cărei importanță rămâne de precizat înăuntrul cadrelor esteticei.

Dar dacă valorile estetice nu se deosibesc de celelalte valori spirituale, ci sunt numai simple rezultate ale luptei dintre cele două forțe inegale din a căror ciocnire iese civilizația lumii. — ele nu sunt nici în contradicție cu principiile sinronismului. Oricât de minimă și de imperceptibilă ar fi, și deși reprezintă un efort individual — în cele mai multe cazuri și mai ales în cazurile în care e valabilă, diferențierea nu e o acțiune conștientă și arbitrară, ea însăși este determinată, — dacă nu încă de o stare de spirit generală — totuși de anumiți factori sufletești în strânsă interdependență. Ea este prin urmare rezultatul perceptibil al unor cauze deseori imperceptibile. De ar fi solitară și arbitrară, acțiunea i-ar fi nulă; tocmai prin strânsul ei determinism cu momentul istoric, rolul ei capătă, prin fecunditate, o im**portanță apreciabilă în determinarea etapelor progresului. In acest sens, de-**

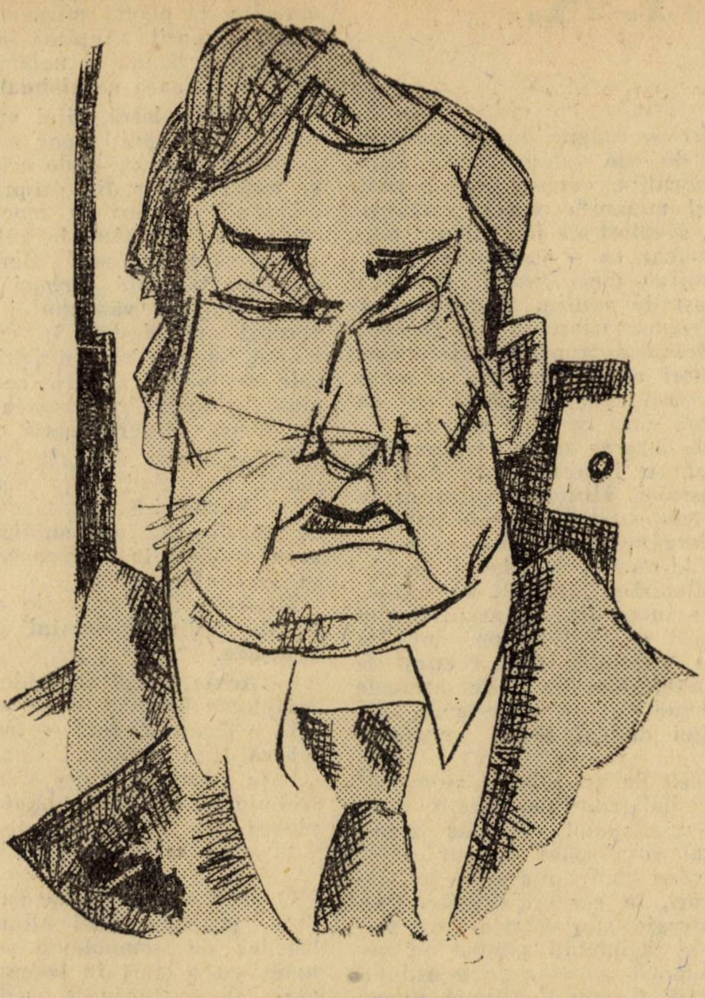

E. LOVINESCU

parte de a fi antinomică, diferențierea se înglobează ca un element decisiv în legea generală a sincronismului sub imperiul căreia se desvoltă viața civilizațiilor moderne.

STILUL EPOCEI NOASTRE.

Cât despre întrebarea asupra „trăsăturilor caracteristice ale stilului epocei noastre“ cu aplicații precise la literatura română contemporană — îți mărturisesc că n'am soluții ce se pot exprima pe calea lapidară a unor răspunsuri categorice Problema nu-mi pare, desigur, absurdă și intră în vederea preocupărilor mele viitoare. In ordinea intențiilor mele ea ar trebui să preceadă chiar și **Istoria civilizației române** și numai întâmplarea a trecut o la rezervă. Cum în orice caz, ea se desvoltă mai mult în domeniul ipotezelor, reclamă și un tact și un calcul de probabilități ce o feresc de formulări definitive.

CERC DE ADMIRAȚIE MUTUALA ?

După aceste eliminări de oportunitate, rămîne numai chestia: „e oare cercul **Sburătorului**“ un cerc de admirație mutuală“ — ca singură chestie discutabilă pe această cale de conversație. Sub formă polemică ai tratat-o, de altfel, și d-ta în coloanele **Sburătorului.** Rezervele, ce mi-am impus în privința celorlalte două chestiuni, îmi dau libertatea de a fi, cel puțin în această chestiune, mai explicit. Existenta cercului **Sburătorul**, știi tot atât de bine ca și mine, este de opt ani o realitate săptămânală, ca să nu spun cotidiană: o trăim cu toții, și, atent față de fenomenele vieții literare, fii sigur că-i înregistrez și evoluția și ritmul cu destulă obiectivitate pentru a-i preciza mai târziu fizionomia; după istoricul formației civilizației române și al literaturii române contemporane, voi întreprinde și istoricul mișcării noastre, nu din excesivul sentiment al importanței ei cosmice ci din convingerea că astfel de mișcări colective sunt destul de rare în evoluția culturii noastre pentru a merita să fie fixate nu numai sub forma doctrinară ci și sub forma vie a conviețuirii cu multiplele ei incidente ce explică și pe oameni dar luminează și momentul literar. Nu mă întrebi nici de rostul, nici de mecanismul acestui cerc de elaborație literară — și bine faci: Ar fi să anticipăm asupra unei operații în curs. Te mărginești numai la obiecțiunea admirației mutuale pe care am cultivat-o: e, negreșit, cea mai nedreaptă învinuire ce ni s'ar putea aduce. Activitatea mișcărei noastre se desfășură, în genere, într'un singur plan, pe care l'am putea numi **al esteticului**, pentru a-l deosebi de tendințele etice și sociale încă destul de curente, și al modernismului, pentru a-l deosebi de unele procedee ostentative. Dar această tendință generală nu numai că nu este exclusivă și se adaptează după însăși natura genurilor literare — și cazul lui Brăescu este din cele mai convingătoare — dar chiar pe propriul său teren de luptă se descompune în nuanțe destul de perceptibile: nu pot decât aminti, de pildă, divergențele noastre în chestiuni totuși importante și polemicele în însăși coloanele **Sburătorului**, în paginile **Istoriei literaturi române contemporane** și al căror ecou a fost înregistrat și în **Universul literar** prin articolele d-tale. Adevărul e că ceeace caracterizează pe membrii esențiali ai cercului nostru este **individualismul și respectul individualității**: aceasta îi face tăria, și totodată și slăbiciunea în unele privinți. Pentru a se menține **printre noi trebue** să știi asculta adevărul sub forma mlădioasă a unora, sub forma mai brutală a altora; nu că ne-am atribui o competență literară fără greș, dar prezența a treizeci de oameni a căror preocupare exclusivă e literatură, determină o atmosferă care situează aproape dela sine; chiar tăcerea conține în ea un principiu de valorificare. Utilitatea unei astfel de atmosferi, — ori care ar fi tendințele doctrinare și posibilitățile ei de afirmare — este neîndoioasă: și nu e duminică în care fiecare din noi să nu dedubleze și să nu se verifice, chiar de n'ar fi de cât prin acele imponderabile ce se desprind din orice colectivitate omenească. Acest respect al individualității știi prea bine, deoarece ai spus-o d-ta însuți, merge până la anarhie și nu se poate plânge nimeni dintre noi de a fi găsit în tovarășul său de luptă o simplă complezență ce-și aștepta reciprocitatea: cele mai încăpățânate rezerve, pe care le trezesc operele noastre sunt tot printre noi, fie dintr'un anumit fel de a vedea, fie chiar numai din dorința, legitimă până la un punct, a afirmării independenții atitudinii.

O astfel de atmosferă de sinceritate, în care talentele se situează dela sine prin virtutea verificării săptămânale, nu este însă prielnică decât caracterelor tari; asiști, deci, ca și mine și de atâția ani la scurte apariții de elemente tinere ce încearcă fără a mai insista apoi sau de temperamente slabe ce-și caută prin încordare o valorificare disproporționată. Cu îngăduința noastră principială, nepăsători, lăsăm să se desăvârșească însuși procesul vieții de integrare și dezintegrare: o atmosferă literară reprezintă un habitat cu inegale efecte individuale și nu cred să mă înșel afirmând că habitatul conviețuirii noastre literare e dezinteresarea, respectul individualității și — lucru aproape de necrezut — omenia.

„ADVERSARII“ SBURATORULUI...

Mă întrebi, totuș, pe ce cale a prins consistentă această părere destul de generalizată a unui cenaclu format pe baze de admirație mutuală. Nu mai vorbesc de cei din afară, de cei ce nu ne cunosc sau de cei ce ne dușmănesc pentru atâtea motive întâmplătoare. Răuvoitorii cei mai înverșunați sunt însă toți printre noi: cea mai mare parte din toți acești tineri care se încearcă cu atâta timiditate decentă în vreo lectură poetică ne sunt dușmanii de mâine, dacă speranțele lor nu s'au realizat sub forma visată de dânșii. Citește, nu mai departe, foiletonul **„Cuvântului“** din luna trecută și vei vedea cum foiletonistul, după ce atâția ani s'a încercat în lecturi poetice și prozaice nefericite pe al căror efect mi-am dat silința să-l îndulcesc, un tânăr ne ia acum de sus de tot, ne tratează de incompetenti și de masonerie literară — în care, totuși, s'a străduit să intre!... Dar, cum ți-am mai spus, totul trebue privit ca un fenomen natural și când pornești la o acțiune, trebue să ai în vedere și riscurile ei.

. . . .

Foiletonistul cu pricina e un june mărunt, pueril și senil, care răspunde la numele de Stelian Mateescu, poreclit „micul Kant“, autor de societăți de estetică din care nu face parte nimeni, uluit toată ziua de câtă măreție poate duce în ființa-i neînsemnată. Uneori, din senin, devine furios.

E prototipul „adversarului“. El dezleagă taina: se va ști mai bine de-aci înainte că polemiștii apucați brusc de indignare îm-

S. D. E. P. U. N. I. A.

II.

MOARTEA ARTIFICIALA

Ziua scădea cu descinderi sumbre şi scăpărări arămii. Străfulgera albeaţă cu stingeri cafenii. Pe geamuri zăpezi de cleştar ; — în cabină. inundatie de alb. Ghirlănzi se resfirau peste frunzături metalice, pete fosforescente răspândite prin unghere tăiate drept şi gemete prinse ca flori veştede. Nopţi încreţiau valuri cu sbatere surdă, surpau diguri sunându-şi undele pe tambure, mângâiau tăcut, pe furiş. Doctoriţa exprima fără glas, un surâs de jale inefabilă. Neînţeleasă, surprinzătoare aromă pe care n'o întrebi cum o chiamă, nici de ce-ţi place, nici cât ţine Pâlpâiri atmosferice sfâşiau scurt ecoul. mistuia cuvântul tocit şi opac. Foaia de observatie se completa cu trecut rece, prezenta formule în front orizontal. hârtia se ciupia sub săgetarea mânei agile. Elocinţă vegetală de miresme se difuză plutind pe unde moi. Inima tăiată de o lamă sângera puţin, cu subtilă durere, cu bătăi de ornic încetinit. In pacient se deşteaptă atunci o luciditate aburită, nestabilă. Luciditate prinsă între degete ca boarea ce-ţi lunecă şi se uită. luciditate de beţie inocentă. Magneţi fără curenţi îl trăgeau sus, pe un scripete fără sgomot. Privind fiinţa ştiinţifică, ciuta cultivată în universitate care sonoriza hârtia. Yehudi cugeta că s'ar putea iubi altfel decât în împletirea de pulpe, printr'o ascensiune bruscă, întâmplătoare, peste creştetul fiinţei proprii, în limpiditatea paralelă cu besna. Sentiment de adâncime, ca gangul prin care răsună şi se răsucesc tenebrele, pentru întâiaş dată îi revela fragedele mângâieri, mistere caste. femeia statornică posedată de fluizi şi groaza neobişnuinţei. Amărăciuni palide şi esenţe minerale se îmbulziau flămânzite la răspântia nării. Nara e o răspântie de veac. La auzul ei ciulit (nara ce pămătuf de antene !) tumult de muzici. despletiri ce cată zăvorul porţii sub care bat sânge şi inimi şi se râşneşte gol. Echivoc de umbră. tăcere umedă şi moliciune de serai. Umbre împresoară chipuri goale. aruncă şaluri tărcate peste spinări rotunde de cadâne, aprind obraze şi luminează înalt. La fiecare clipă alt triumf. altă profunziune sonoră, alte lumini plesnesc ; triumful tenebrelor cu glas de ferestrae şi cucuvăi : — un salt brusc de bucurie : Tra la la ! Tra la la ! trâmbiti cu glasuri chineze. sunete ce se pipăie în întunericul ud. salturi de tigri şi jivine şi lumini în roiuri rătăcite de licurici.

— Ar trebui s'o iubim cum alinţi un vis! Brusc, penumbra înghiţia pe doctoriţa presimţită prin sbaterile reveriei. Aburi calzi pătrundeau nara. forţe întunecate împingea spiritul în ceţuri de puf —: plutire pe lacuri de apă sălcie şi desărată. Gânduri suprapuse întretăiau gânduri, svonuri prelungite în profunzimea unei pâlnii de con vulcanic. Ape fierbinţi, ape alcaline curgeau neîntrerupt în bazine şi memoria repeta automat **Doctoriţa !, Doctoriţa ! Doctoriţa !** (De m'ar iubi măcar ca o prevestire !)

Din clocotirea mocirloasă plesni un luminiş. Paşi de catifea, dădeau târcoale. — Trebuie neapărat s'o iubim ! Cinci ani de când trupul s'a mecanizat în împerecheri reci.... (In gând şi peste voinţa scămoşată, puse un sărut pe sân şi gura supse gura ca pe o rodie).

O slujnică hărciog aduse un ceai fără ispită. Văzul se îndreptă spre uşă cu pornire vrăşmaşe. Misterul se întrerupse — fum de crini striviţi, hlamide de hermine vii alergând prin cabină ca şobolanii orbiţi de un far, dantelarea de sentimente, nălucirile păinjenii se topiră, în atmosfera incendiată de acizi. Ceaiul întrupa lumea de peste drum, dură la pipăit, care răspunde fără recurs la toată întrebarea, lume ce nu se ascunde de sineşi, lume vitează şi dreaptă. Glasul doctoriţei deveni atunci material, imperativ.

— Ai suferit de vre-o boală venerică? La întrebări indiscrete îmi permit, domnişoară, să nu răspund. — Dac'aş fi fost bărbat mi-ai fi răspuns desigur, nu ? Râse când văzu cum fiinţa ei se închează din neguri, în cărnuri şlefuite. Profetul îşi întregia singurătatea c'un peisaj întins de făgăduinţi, păşune cu nutreţ de voluptăţi, paradis de beatitudine neaşteptată. Ceiace îl mânnia numai era exactitudinea doctoriţei şi şicana ei spinoasă. Dar ea surâdea umflată de ispite. Trupul implântat în duşumea, apariţie de plantă miraculoasă. Mesteacăn desfrunzit. râurând întuneric, mustind poftă tânără şi nelămurire veselă... (Şi iar viziunea se risipia)....

Pe muche latră căţei cu perechi căţelele, colţi oţeliti apar ca peri de cogeamite urzici, pe unde ochiul se plimbă ca omul trăitor din propriu imbold. Se frământă gânduri în mocirle verzi pe unde te'nfunzi până în gât. limba linge nămol sângeriu, sulf fierbinte. Mâţe miaună, îngheaţă turburi apele. fâşie prin frunzişul văzduhului lăstunii. Suvenirul ars. blestem în creeri, se deşteaptă, sângele vesteşte prin toate arterele gonind ca zimbrii ce-şi poartă picioarele pe umăr. Durerea se lasă nori de lăcuste, durerea sapă ca o durere....

Şi iar răsare doctoriţa cu ochii magnetici, (spărgând ceaţa amurgului) zeitate sburdalnică dar tăcută. de zid ce ar asculta c'un auz subtiat şi o înţelegere distilată în vremea ce se desfoaie ca un nufăr.

Pe foaia de observaţie apare inscripţie de festin : **Pacientul neagă bolile venerice.**

— Acum, dragă domnule, după ce am completat foaia de observaţie. bea ceaiul ; e floare de tei ! — Nu-mi place teiul că face stelniţe. Ceaiul de tei e greaţa pământului. — Când mă întorc trebuie să-l găsesc băut.... Doctoriţa pleacă.

Şi ziua se cufundă în obezitate.

•

O pişcătură de purice cu trompa scurtă — pişcătura unei albini de platină. Un iaz de somnolenţă se întinde pe unde, cu o clipă în trecut s'a zărit cabina de sanatoriu 7B ca de steamer. Ochii privind brumă de pahar, pe perii obrazului, sensibili, se prinde chiciură,

---

potriva cercului „Sburătorul“ sunt „criticii“, „filosofii“ şi „poeţii“ a căror vanitate a depăşit pe neaşteptate şi fără cauză micul lor talent. Şi poate că demascaţi în suferinţa lor nu vor mai avea de aci înainte tristul curaj să ridice piatra acolo unde altădată, sfioşi, erau fericiţi să poată ridica pălăria.

F. ADERCA

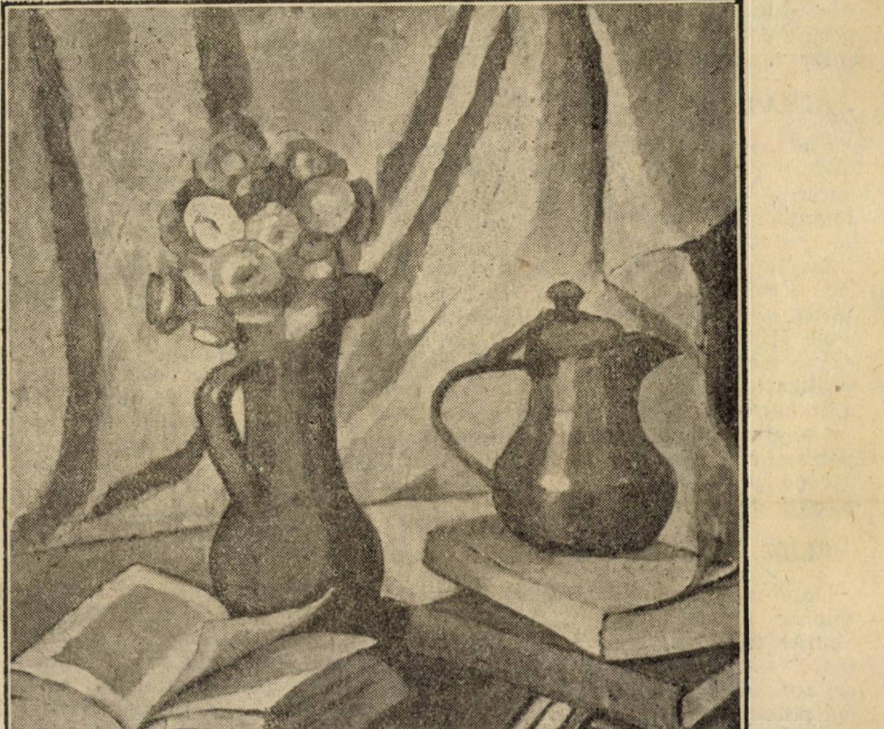

GEORGETA HOLBAN : NATURA MOARTA

(Salonul Oficial)

vegetație subțire de ape limpezi; lintițe și spirogiră de polei. Moartea pătrunde lent în carne, străpezeală de prune acre. Ninge cu cetăți cernute prin ciur, cu mulțimi și mașini. Alte stele decât stelele luminează căile nopții, altă lună lucește, peste stâlpii cari beau unde de azur în cești albe, sus, peste semnale și trenuri străbătând beznele. Profetul era trudit de noaptea mahmură, necuprinsă. Ceva s'a gândit și nu s'a aflat, ceva s'a ascuns, și nu s'a găsit, ceva a fost bun dar amar, cuvântul s'a rupt ca șopârlele; ceeace se cerea deslușit a rămas nespus în umezeala nopții, predica a rămas nerostită și profetul a rămas, în lipsă de acoliți, numai virtual....

◆

In zori a venit doctorița și mai apoi călugăritele. Ingeri îl aștern pe targă. Pornesc pe coridoare, prin pașii cari răsună dintr'un ținut tot mai depărtat, prin pașii asvârliți ca pâinile în saci de pâslă. Călugărițele au la dispoziție vorbe de uleiu rânced. Mângâie când nu se simte nevoie, socotesc fragil chiar pe profetul pacient. La răscrucea coridoarelor Jechudy, A'Chaïot își aminti că așa-l chiamă. Ceeace-l nedumeri nespus, deorece aștepta uitarea ca pe un tâlhar tiptil; aștepți trupul să se împrăștie ca o cenușă fără greutate pe cerul apelor, suvenirurile în vremea ce nu va mai veni și numele în veacurile căpcăune....

Sala de operații: un hangar minuscul cufundat sub benzină. Țipete de femeie, de pisică mucenicită la strung, vin pe fire de auz ca pe alei, în goană. Faetoane de jăratec duc mortii la groapă, fără popi și cântare, călugărițele plâng de jalea biruiților, infirmiere amintesc pe heruvimii și răposații ce s'au plimbat cândva pe aici. Tăcerea împrăjmuie sala cu răcoare. Yehudy desluși peste capul său plecată figura doctoriței suave și trunchiul doctorului palid crescut uriaș, privind crâncen. Pe lângă masa de tortură mișună femei și bărbați ce au cuvântat cândva — prin guma subțire și lichidă a văzduhului sbârnâie gâze. Printr'o ferestruică apare halucinată o mână ce întinde o cutie de metal. Altă mână deașijderi providențială primește cutia; cutia trece din mână în mână. O eruptie de gaze. Peste nasul crescut ca botul de maimuță curge isvor de usturoi. In plămâni se sting neguri sărate, neguri iuți — în sală se întinde mare de cloroform. Picură lent obsesia cloroformului. Doctorul crește cu mustața sbârlită. Sala se umflă, aluat gazos. Pacientul își simte pe masă ființa de infuzor, mic, mic, mic. Numără. Cifrele descriu groaza intestinelor. Unu, un pas în gol, doi, un salt în gaze; trei: tumba printre țurțuri de cloroform, patru, patru tropote de cai; cinci, cinci: pe două rânduri toate durerile, șase, șeapte, opt, o-o-o-p-t numărătoare repezită, cavalcadă de cifre prin toate arterele...

Glasul suspină, ființa se strânge în umilință. Groază rece suie din intestine spre inimă. Cercuri concentrice în jurul inimei, ziduri de neguri, ziduri de cloroform în jurul inimei, ca inele de forturi. Din ce în ce mai rece, mai rece. Picură. Lumină bruscă. Vâjie. Vâjie evantalii, ventilatoare miliarde mici mari — helice și suișuri. Sala descrește ca apele. Mișună. Doctorul sbârlit s'a strâns într'un punct, doctorița o reminiscență de furnică, de melancolie. Groázâ suie, pulpele se umflă.

O subită orbire și profetul s'a stins....

ION CALUGARU

Legea progresului

II.

Concepția lui Auguste Comte, asupra progresului social, este — malgrè-lui — metafiziciană. Am mai subliniat, anul trecut, într'un articol publicat în paginile acestei reviste, flagranta contrazicere din întreg sistemul pozitivistului Comte, dintre realitatea metafiziciană a teoriilor comtiste și pretenția de pozitivism înverșunat, a maestrului.

Incă odată avem ocazie să subliniem această distanțare dintre forma pozitivă și fondul filozofic al teoriei pozitiviste, evidentiind eroarea acestei teorii în privința progresului. In lecțiunea 51 a cursului său, intitulată: „Legile fundamentale ale dinamicei sociale sau teoria generală a progresului **natural** al omenirii", Auguste Comte stabilește, ca principiu general, că „evolutia intelectuală este principiul necesar preponderent al întregei evoluții sociale". „Istoria societății este, mai ales, dominată de către istoria spiritului omenesc".

Dar la fel gândea și Hegel, bunăoară, care, în minus, nu afișa pretenția unui pozitivism, gol de sens!... „Principiul științific al dinamicii sociale — scrie mai departe Comte — îmi pare în întregul cuprins; în marea lege filosofică, pe care am descoperit-o în 1822, asupra succesiunii constante și indispensabile a celor trei stări generale primitiv teologică, tranzitor-metafizică, și final-pozitivistă".

„Formarea ori și cărei societăți reale presupune, în mod necesar, influența preponderență a unui anumit sistem prealabil de opiniuni comune".

Dar și mai curios:

Ansamblul desvoltărilor **materiale** trebue să urmeze inevitabil un mers, nu numai analog, dar perfect corespondent cu mersul evoluției spirituale"! Pentru „pozitivistul" Comte, progresul constă într'o evoluție mintală, care — lucru foarte curios pentru un pozitivist — are miraculoasa putere de a influența evoluția materială a societății, realitatea ar fi să se plece ideii!...

Dar asta nu mai e nici știință, nici pozitivism, ci curată poezie și feeriile artistice le admirăm și le iubim, dar e absurd să le discutăm.

Nu ne vom obosi deci să supunem unui examen critic excelenta operă de imaginație a nu mai puțin excelentului pozitivist Comte.

Lewy-Bruhl, un minunat cunoscător al mentalității primitive, a adus o notă nouă în concepția evoluției progresive, analoagă, oarecum, cu concepția geologică a mutațiunii speciilor.

Pentru Levy-Bruhl, în ce privește cel puțin mentalitatea colectivă, progresul nu stă într'o continuitate, ci într'o discontinuitate de stări afective și de concepții logice. Mentalitatea primitivă nu e inferioară mentalității moderne: nu e o treaptă inofensivă a unei mentalități, una și aceiaș, în continuă evoluție; ci mentalitatea primitivă e altceva, e **o** alta, decât cea modernă. Mentalitatea primitivă e mistică, adică impermeabilă experienții și prelogică adică insensibilă contradictiei, pe câtă vreme mentalitatea modernă e positivistă, adică e produs al experienții, și e logică, adică conformă cu datele empirice ale cunoștinții.

Edward Tylor se ridică însă împotriva acestei concepții. El afirmă: „Nu putem să nu recunoaștem în desvoltarea civilizației, de o parte, o uniformitate aproape constantă, care poate fi privită ca un efect uniform al cauzelor uniforme; de altă parte, corespondența diferitelor grade de civilizație la perioade de desvoltare sau de evoluție, din cari

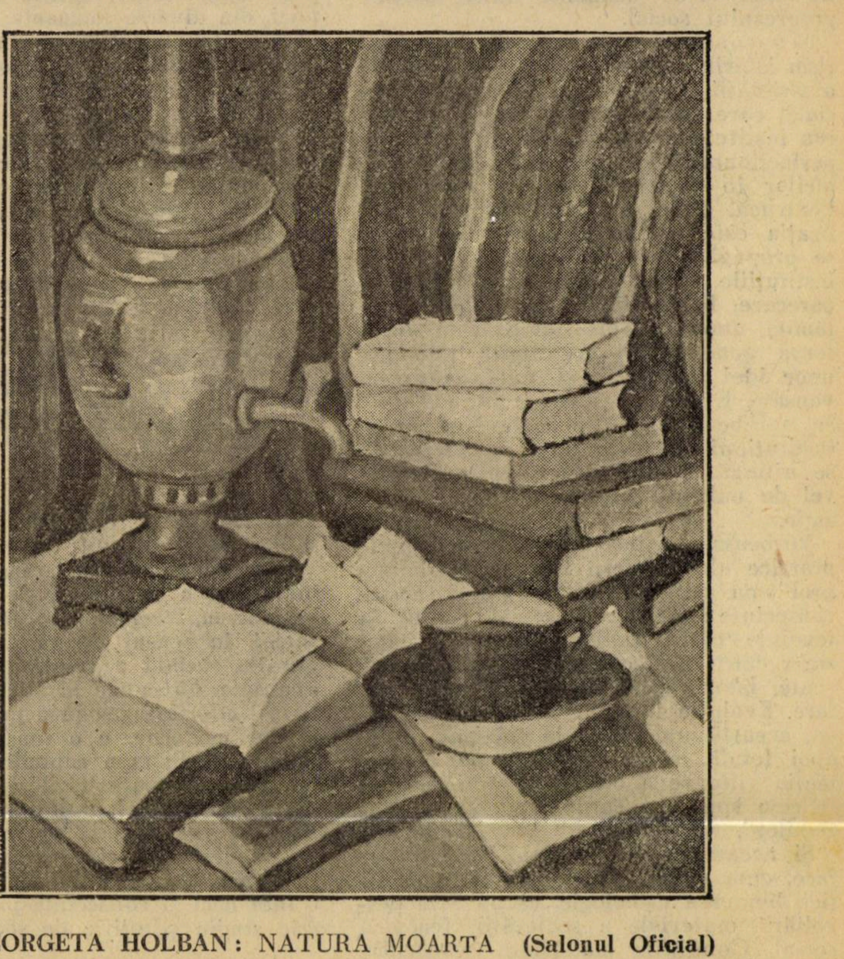

GEORGETA HOLBAN: NATURA MOARTA **(Salonul Oficial)**

fiecare e produsul unei epoci anterioare și are drept rol să prepare epoca viitoare“ („Civilisation primitive“ Cap. I. Știința și cultura).

Există însă și teorii ante-progresiste. Jean-Jacques Rousseau susținea că adevărata epocă de fericire, de bună-stare, de prosperitate a fost epoca primitivă, epoca zisă sălbatecă, și care în fond, a fost „zodia de aur“ a omenirii. Se știe răspunsul sarcastic al lui Voltaire, care l-a apostrofat pe Rouseau cu cuvintele: „Vă este poate dor să mergeți în patru labe !....

De altminteri și legenda veche, a „redutei de aur“ a omenirii, pusă la începutul și nu la sfârșitul vieții sociale !

Joseph de Maistre a formulat teoria degenerescenții, după care, la început, oamenii au fost perfecți, dar cu timpul au degenerat. De Maistre punea problema teologic — teologia creștină amintește doar de gonirea din rai a lui Adam și Eva —, o serie de filosofi și etnologi au pus însă problema etnografic. Incepând cu Contele de Gobineau, Chamberlain, Valcher Leponge și toți rasiștii, s'a încetățenit teoria neadevărată a purității de rasă. Pentru aceștia amestecul de rasă este funest vitalității unei rase. Din această cauză, rasa germană este singura, care poate progresa, multumită purității sale. în timp ce toate celelalte vor degenera. Mai mult decât atâta, rasiștii afirmă că rasa albă, din cauza amestecului, este predispusă spre o fatală degenerare !

Erori peste erori : Istoria ne arată că amestecul raselor nu e funest ci e binefăcător progresului etnic. Amestecul de rase mărește vitalitatea popoarelor și intensifică energia lor.

Cartea lui Jean Finot „Le préjugé des races“ constituie o documentată condamnare a acestor false teorii, cari propagă ura și desnădejdea și cari împrăștie idei, complectamente false, asupra progresului social.

E o constatare elementară de empirism istoric că progresul e o lege fatală a societății. El se referă la dinamica socială, care tinde, de o parte la **unificarea** instituțiilor sociale, de altă parte la perfecționarea tehnicei și la desvoltarea ideilor în societate. De ce unificare? Pentrucă, după cum bine s'a spus, civilizația este o plantă, care mai repede se propagă decât se desvoltă. Pentrucă instituțiile sociale ajung la o desvoltare oarecare, la un tip de perfecțiune, multămită unor eforturi îndelungate a câtorva generații și mulțumită influenții unor idei generoase și unei culturi avansate. E firesc dar să se întindă și să se unifice aceste concepțiuni și aceste instituțiuni în toate țările, pentruca să se ajungă, pretutindenea, la acelaș nivel de cultură, de tehnică și de civilizație.

Vorbeam, la început, de consecintele practice ale studierii laturii sociale din problema progresului. Și iată că aceste consecințe : progresul social constă în tendința către unificare, către umanizare, către perfecționare a stărilor prezente. Istoria e în favoarea teoriei unitare. Evoluția formelor de stat tinde către această unificare : la început cetate, apoi feudă, și azi stat-națiune, conformația viitoare a organizației sociale va fi, cum spune și Tarde, un „Stat al Natiunilor“.

Și această operă de unificare nu se face, cum credea Tarde, pe baza imitației, fenomen psihologic, ci pe baza desvoltării materiale a societății, fenomen social. Condițiile materiale, economice ale societăților urmează legea de uniformizare și de concentrare a capitalismului. Capitalismul determină evoluția vieții economice. Și această structură materială a societății, determinată de capitalism, creiază progresul moral și social, în sensul de unificare, cu configuratia socială a celorlalte națiuni mai avansate. La cauze identice, efecte identice. Uniformizarea prin progres a societăților moderne, e o consecință a capitalismului. Și cum capitalismul pătrunde necesar, în toate țările, aduce condiții de progres social, uniforme pentru toate țările. Viața socială devine cosmopolită — pe nesimțite și — deseori — pe negândite !

Iată deci și consecința practică a unui mic studiu științific de sociologie !

N. N. MATHEESCU

Cărți și oameni

MARCEL PROUST SAU TOTALISMUL PSIHOLOGIC

Acesta e titlul unui fragment din cartea lui Jean Goudal : **„Volontés de l'art moderne“**, pe care am prezentat-o în cronica precedentă. In câteva pagini, e expusă caracteristica psihologică a operei lui Proust : „A la reherche du temps perdu“. Punctul de plecare e un scepticism absolut, care socoate totuși că orice lucru poate fi adevărat dintr'un anumit punct de vedere. O opinie contrară poate fi susținută ca și cea adevărată.

Proust a vrut să spună totul. Cu prilejul unui eveniment, el explica una după alta toate ipotezele, cu aceiași convingere. „Lumea posibilităților mi-a fost mai la îndemână decât lumea reală“ scria Proust. Poate că, din cauza îndelungatei sale boli, el n'a putut cuprinde realitatea din stradă, din lume ; în umbra odăei sale. Proust reconstruia realitatea, cu grija de a nu scăpa nici una din ipotezele cari ar putea lămuri un fapt, un temperament. **Una** din aceste ipoteze e acea adevărată ; Proust nu știa care, sau nu era sigur ; de-aceia îngrămădia atâta material psihologic în jurul unui fapt divers. Cititorul, în massa acestor date psihologice, va întâlni desigur, pe neașteptate, elementul, ipoteza care corespunde propriei sale constituții psihologice.

Iată de ce opera lui Proust e atât de masivă și compactă, fără capitole și aproape fără aliniate Și prin aceasta el voia să redea acel totalism al vieții neîntrerupte, uitând însă că atenția cititorului nu poate fi câștigată decât prin intermitențe. Eroii lui Proust nu sunt indicați prin trăsături caracteristice, ci prin **toate** caracteristicile din diverse epoci, din diverse momente. De-aici rezultă o suprapunere de imagini, cari ascund imagina inițială sau o deformează sau o distramă. Acelaș personagiu pare alcătuit dintr'o serie de individualități. Proust vrea să redea toate aspectele unui personagiu, toate nuanțele posibile ale unui sentiment, toate interpretările posibile în jurul unui fapt. Belșugul operei sale covârșește. Din el, cititorul poate alege ce-i place, și e sigur că la un moment dat se va recunoaște în toți eroii multiplii ai lui Proust.

* * *

INTELECTUALISM ȘI POLITICA

Problema atitudinei intelectualilor față de viața politică, apare tot mai des în publicații literare și sociale din Occident. Astfel, în **Les Derniers Jours, Drieu, La Rochelle** și **Berl** o expun fiecare în forme deosebite, pe cari **Ramon Fernandez** le cercetează la rândul său în **Europe** (No. 51), pentru a găsi calea de mijloc. Drieu și Berl ignorează elementul spiritual sau religios, ei cred prea mult în „elementul catastrofic“ al vieții sociale : revoluția, deci în primatul marxist. Legile marxiste nu sunt definitive ; legile psihice suferă mereu modificări, impuse de evoluția culturală și spirituală. Fernandez scrie : „Astăzi, e inutil unui intelectual să fie om cinstit, dacă nu e om „religios“... O religie strict omenească... Dacă voim să salvăm valorile durabile ale civilizației noastre, să le transmitem civilizației viitoare, trebue să descleștăm cu orice preț pe om de fatalismul social, să înlocuim spațiul divin cu un spațiu interior menținut și sporit prin silința unei gândiri active“.

Aceasta înseamnă primatul personalității, în locul primatului social. Intelectualul, prin firea lui e individualist ; el nu scapă totuși de „prejudecata catastrofică“ (revoluționară) sau de „prejudecata reacționară“ (tradiționalistă). Pentru a se libera de aceste prejudecăți, intelectualul trebue să se purifice de sentimentul și de ideea proprietății, introducând (precum cere și Jean Prévost) în ideologia socialistă noțiunea libertății. Politica, precum am arătat deseori, orice fel de politică, e incompatibilă cu adevărata libertate. Ea se bizue în primul rând pe forță și intoleranță.

Ramon Fernandez își rezumă părerile, foarte apropiate de semnificația înaltă a umanitarismului. Intelectualul trebue să se împotrivească prejudecăților politice, isolându-se (în sens cultural), pentru a asigura valorile permanente ale civilizației. Evident, el nu poate fi contemplativ, ca în alte vremuri, ci un om de acțiune în sferele spiritualismului. Deci, intelectualul va influența în mod indirect viața publică, „creând sau degajând o forță spirituală pe care politica nu o poate crea“ sau măcar atrage în domeniul ei. Intelectualul nu poate ignora realtiatea. Dar el nu trebue să uite că, deasupra ei, sunt necesitățile permanente ale vieții ce tinde spre idealuri supra-politice, culturale și spirituale.

P. ARBORE

Epigramă

Lui **N. Milcu**, autorul volumului de poezii **„Grădina de sidef“**.

Ca meșterul străbun, și Milcu
Durând grădina lui poznașă,
Sacrifică pe-altarul artei
... Toți nasturii dela cămașă !

ION GANE

Calendarul Viei

UNDREA

De eri albine albe pe via ta roesc —
Toţi prunii şi toţi merii în iarnă înfloresc.

Petalele cu aripi de ghiaţă cad domoale
Pe un covor mai moale ca iarba cea mai moale.

S‘au şters din faţa ţării şi drumuri şi poteci —
Stă Argeşu‘n zăvoaie cu tălpile lui reci

Şi nu cutează moşul pe prund măcar un pas.
Isvoarele cu barba în ţurţuri au rămas

Şi straşină făcându-şi la ochi cu palma mânii,
Tot căutând cărarea, stă cumpăna fântânii.

Auzi întâi un zgomot, apoi — deodată — clar
Ca picături de ploaie pe-o apă de cleştar.

Sunt clopoţeii sănii: ascultă-i bine cum
O flamură de sunet îţi flutură pe drum.

Aproape, mai aproape, sub deal, la deal, pe deal,
Iţi sună la ureche o toacă de metal...

Dar în odaia cramei cu focul în cămin,
Aduci pentru prieteni urciorul cel mai plin.

Te-aşezi cu ei la masă, citeşti şi prociteşti
Şi vinul vechi şi vinul mai nou ce-l pritoceşti.

Butucii ard în sobă cu trosnet şi scântei.
Din rodul viei tale eşti bucuros să bei —

Cucernic pentru Ulmu şi Gyr ridici bărdacă,
Pe fratele Herescu nu-l uiţi cu cana seacă.

Şi, ca poet al viei serbându-i sfântul hram,
Inchini pentru Horaţiu, Virgil şi Francis Jammes

GHENAR

„Perdelele‘s lăsate şi lămpile aprinse“
Frumosul vers anume îl chiemi acum în minte

Vre-un critic să te‘nveţe, discipol să te facă —
Estetului ilustru închină-i o bărdacă.

Opt zile după Franţa descoperì pe Proust —
Vezi, omul nostru nu e tocmai aşà de prost.

Dar lasă, desmorţită din somn de focul tău,
Să sbârnăe o muscă lovindu-se mereu

De limpezimea‘nchisă a geamului, pe care
Nu toţi să o priceapă — vezi bine — sunt în stare.

Ghenar veni cu vânăt amurg şi roşii zori...
Şi mă gândesc că dacă ai fi şi vânător,

Te-ai duce după iepuri în lunca ta ce este
Sub chiciura din sălcii poiana din poveste.

Şi i-ai găsi sub tufe pitiţi, ca bulgări mari
De-omăt, ciulind urechea deodată la ogari.

In liniştea deplină a iernii se aude
Impuşcătura tare cu lungi ecouri surde.

Măcieşul cel mai negru te miri că-a înflorit?
Nu — şi-a lăsat doar viaţa un iepuraş rănit.

Priveşte-l: pe cearceaful zăpezii se sfârşeşte
Ca un copil cuminte ce‘n patul lui boleşte.

De-aceea, ştiu, tu puşca în mână nu vei luà —
Vei recitì poeţii iubiţi la vatra ta.

Şi‘n serile de iarnă tihnit vei aşteptà,
Din must — vin clar, din suflet—vers limpede, să deà.

FAURAR

Pe dealurile ninse mergi astăzi la pădure,
Cobori spre Valea Mare sub cerurile sure —

Şi fagi cu coajă albă, la şipotul de leac,
Ca stranii colonade de templu se desfac.

Te-opreşti să bei din apa curată ce dă viaţă —
Iţi spune pădurarul: E şipot sfânt, nu ‘nghiaţă.

Şi dă să cheme basmul vechiu al isvorului —
Dar nu-l asculţi, ţi-e gândul — vezi tu — la faţa lui.

Iţi aminteşti bordeiul poenii, toiul verii,
Şi câinii care latră doar, doar o să te sperii.

Şi fata răsărită în drum ca din pământ
Şi ploaia de lumină a soarelui în crâng.

Şi gardul viu şi umbra pădurii tremurate,
Potecile, răscrucea — îţi aminteşti de toate.

De muşchiul cald pe râpa de unde, ‘n codru vezi
Colinele albastre cu vii şi cu livezi,

De guruitul dulce-al porumbului sălbatic,
De fata mai sfioasă ca un porumb sălbatic,

De serile sub fagii prieteni când o stea
Se anima de frunze ca fata să mai stea...

Iţi aminteşti de toate — vezi toate: ochiul, geana....
— Moş Pavel, ce-ţi mai face, de-acum un an, Ileana?

— Boerule, am dat-o după un cârciumar
De prin Lereşti; e omul chiabur...

Auzi doar rar

Cum sună şi răsună, departe, în pădure,
Auitor, a moarte — departe — o secure.

ION PILLAT

Hedonismul estetic

(urmare)

Zeising n'a plecat dela operă ca să ajungă la secţiunea de aur, ci a plecat de la secţiunea de aur ca să ajungă la operă, unde voia s'o găsiască în orice caz, orice s'ar întâmpla... chiar şi dacă n'ar găsi-o. Nu raţionamentul deductiv matematic prin excelenţă este condamnabil la Zeising întru cât nici nu l'a întrebuinţat, ci verificarea unei „corespondenţe“ între ipoteza filosofică şi o formulă matematică, aceasta este greşala, atunci când verificarea se face numai prin măsurătoarea, care dă greş de cele mai multe ori, iar când răuşeşte, aceasta se întâmplă numai graţie unei interpretări speciale.

Egalitatea unghiurilor nu este conţinută în egalitatea laturilor, care definesc triunghiul echilateral, ea rezultă, iar măsurătoarea verifică.

Pentru Zeising existenţa secţiunii de aur este conţinută în creaţiunea de artă, dar ea nici nu rezultă nici nu se verifică adese ori nici prin ajutorul măsurătorii, nici prin ajutorul gustului.

Orice creaţiune de artă plastică este proporţională în forma ei pun exterioară, dar nu orice contur aparent proporţionat trebue să închidă o creaţiune de artă plastică. Aceasta n'a înţeles-o Zeising. Este aceeaş greşală, pe care o întâlnim în critica operelor de artă poetică. Orice poezie are un vestmânt verbal literar, dar nu orice expresivitate verbală cu caracter literar acopere o concepţie poetică.

Zeising a fost victima matematicianului Luca Pacioli şi a creatorului de artă Leonardo da Vinci şi robul tradiţiei formalismului herbartian.

Luca Pacioli poate e mai cunoscut ca teolog, fiindcă era minorit, Leonardo da Vinci ca pictor fiindcă a dăruit omenirii pe Mona Lisa, iar Herbart ca pedagog, fiindcă a formulat educaţiunea prin instrucţiune, Zeising însă rămâne estetician numai ca înaintaş al lui Fechner şi deci un slujitor al teoriei hedoniste, pe care esteticienii experimentali, în frunte cu Fechner, îl vor cita necontenit.

Fechener ţinând de rău pe Zeising pentru apriorismul său matematic deci deductiv caută să stabilească ştiinţa generală a plăcerii estetice, formulând în urma experimentelor deci inducând rezultatele, că plăcere estetică însemnează o plăcere **imediată** şi apoi specificând conţinutul acestei noţiuni ne arată că unele plăceri imediate sunt pur sensibile: o culoare, un sunet etc; altele nasc din raporturi conţinute în sensibil: un acord muzical; altele izvorăsc din reprezentările asociate, care sunt imediat fuzionate în datele sensoriale: formele, cuvintele; ultimele, în sfârşit, apar din raporturile dintre aceste reprezentări.

Fechner îşi va propune în estetica experimentală trei obiecte: impresiunea directă a reprezentărilor sau a raporturilor lor; asociaţiunile pe care acestea le evocă, armonia, pe care o produce combinarea acestor doi factori.

Punctul de vedere şi obiectul lui până aci ca şi critica adusă lui Zeising pentru raţionamentele pur deductive sunt valabile în principiu, de cât că principiul odată pus, destincţiunea între plăcerea, care nu e de cât plăcere şi plăcerea, care e estetică rămâne o problemă fundamentală întru cât caracterul de „imediată“ a plăcerii estetice este absolut insuficientă pentru această deosebire, după cum constată şi Hartmann chiar dacă s'ar accentua ori cât de mult că e vorba de o plăcere imediată ca obiect al reprezentărilor, după cum spunea altădată Herhart.

Şi vestitul pahar cu lapte de care ne vorbeşte Guyau ar provoca o astfel de plăcere în timpul urcuşului pe munte gândindu-ne la el ca preţ al oboselii noastre.

Astăzi credem însă că puţini vor fi aceia, care să susţină caracterul estetic al unei asemenea plăceri de care ne va vorbi câţiva ani în urma filosoful francez căutând să scoată cu totul altceva la iveală de cât voise Fechner. Herbartian ca ideaţiune filosofică Fechner ne va vorbi de principiile formale ale plăcerii estetice.

Plăcerea după el este sau directă: reprezentarea în sine, sau indirectă: asociaţiunile pe care această reprezentare le trezeşte.

Directă sau indirectă plăcerea va fi sau materială: conţinutul reprezentării; sau formală: raporturile dintre elementele constituitive ale reprezentării.

Plăcerea faţă de materialitatea reprezentării o contestase Herbart. Fechner pune în locul negaţiuei lui Herbart o afirmaţie, iar plăcerea faţă de formalitatea reprezentării o repetă după Herbart, fiindcă aceasta rezultă din experienţă, zice Fechner. Fără ca să ne spue vre-o dată mai mult Fechner ne întreţine numai asupra modului **„cum“** se întâmplă fenomenul, căci toate explicaţiunile date sunt achitări exterioare şi silnice faţă de obligaţiunile sale contractuale cu filosofia pe care o îmbrăţişa, dispreţuind-o.

Rolul estetic al asociaţiunilor, al sugestiei în genere este — fapt curios — mult mai accentuat decât al experimentelor, care n'au avut alt rol decât să verifice teoriile străvechi. Şi în privinţa aceasta de şi îl combate pe Zeising, Fechner este foarte aproape de înaintaşul său. Zeising plecase dela quasi postulatul secţiunii de aur spre al verifica, Fechner face o statistică a plăcerii prin experimente spre a ajunge la teorii foarte puţin noui şi chiar la secţiunea de aur a înaintaşului său, ce o împrumutase la rândul său de la Luca Pacioli — Leonardo da Vinci.

E adevărat că Fecher recunoaşte secţiunii de aur un caracter estetic inferior, însă experienţa propriu zisă o face tot aproape numai ca să ajungă la secţiunea de aur.

Ca exemplu avem celebrul dans al dreptunghiurilor. Fechner ia 10 dreptunghiuri de carton alb cu o suprafaţă aproape egală dar cu laturile în proporţii diferite începând dela 1/1 până la 5/2 şi între altele având şi raportul secţiunii de aur 34/21. Ele sunt aşezate în dezordine pe o masă neagră şi apoi diferite persoane sunt chemate să-şi aleagă dreptunghiul care îi place. Aproape toţi aleg dreptunghiul 34/21.

Sau, spre a decide superioritatea uneia dintre cele două madone ale lui Holbein, care se găsesc la Darmstadt şi la Dresda, Fechner a făcut apel la vizitatori, bărbaţi şi femei de diferite naţionalităţi, spre a obţine o statistică relativă la diferite elemente: concepţia madonei, proporţiile ansamblului, coloritul etc.

Rezultatul a fost o statistică nu o concluzie estetică; fiindcă de îndată ce ne îndepărtăm de formele simple, experienţa pierde în preciziune ceeace câştigă în extensiune.

Schasler numeşte metoda lui Fechner „O medie de judecăţi arbitrare din partea unui total arbitrar de persoane alese în mod arbitrar“, iar B. Croce în legătura cu răspunsurile scrise ale celor înrebaţi asupra preferinţelor, spune că nu înţelege de ce „Fechner, care avea gata în mintea sa această teorie, după cum o numeşte el, endemonistică, să se agite până într'atât, încât să enumere principii şi legi, să construiască experienţe şi tabele, care n'aduc nici un sprijin teoriei sale“.

Dar tot el răspunde:

„Poate că toate acestea nu erau pentru el de cât un prilej ca să se joace de a singuraticul şi ca să-şi facă o colecţie de mărci postale.

Intr'adevăr Fechner nu răuşeşte să găsească prin experienţă caracterul specific al plăcerii estetice şi când încearcă lucrul acesta mai mult teoretizează de cât experimentează. Şi teoriile sunt vechi, iar experimenţele nu le verifică pe acestea atât cât verifică plăcerea ca plăcere.

Elementul asociativ, pe care îl recunoaşte în fenomenul estetic n'a fost cercetat mai de aproape mai ales d ecătre el, care ca psiho-fizician ar fi putut să ducă departe problema estetică. Fechner s'a mulţumit numai să dea exemple.

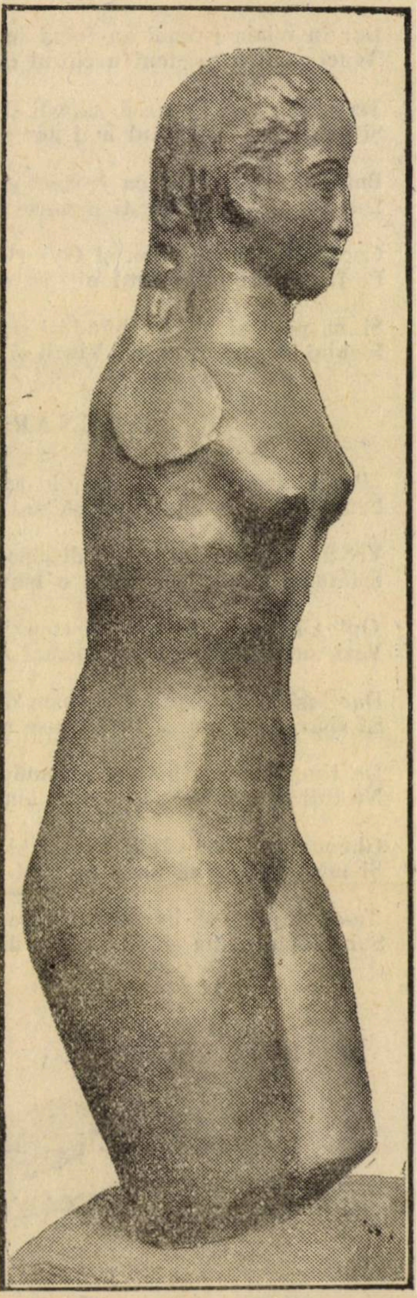

C. MEDREA : Nud

Ch. Labo scrie despre Fechner că este o veritabilă enigmă rebelă felului nostru tradiţional de a concepe, o atitudine aproape ostilă faţă de geniul nostru naţional, acest amalgan de idei, care ar putea fi subtil dacă ele ar fi clare, dar care nu e decât grosolan, pentru că ele rămân confuze.

Atât Fechner cât şi contimporanii sau urmaşii săi rămân, după cum zice Ch. Lalo suspendaţi între două ipoteze generale asupra plăcerii estetice : principiul mecanic, al economiei forţelor şi principiul intelectualist al unităţii multiplului.

Contimporanii şi urmaşii săi nu pot depăşi limitele acestei pendulări.

Alex Bain, după ce distige plăcerea estetică, de plăcutul în genere şi pe acesta din urmă de util, ne spune că ochii şi urechile sunt cele două căi pe unde pătrunde în spiritul nostru influenţele estetice, celelalte simţuri servesc mai mult sau mai puţin la interesele noastre egoiste. Citându-l pe Sully, care spune, că simetria şi contrastul, varietatea şi unitatea şi în sfârşit, că tot ceeace contribue spre a aprecia în mod conştient asemănătorul răspândit în ceeace este divers, însemnează frumosul, Bain îl aprobă în totul. Cât despre secţiunea de aur (Golden Section) are rezerve în aceeaş măsură în care nu poate îmbrăţişa teoria lui D. R. Hay, după care putem găsi proporţia numerică a operelor de artă, nu între linii, ci între unghiurile formate prin diferitele diviziuni lineare. Astfel într'un drept unghiu, unghiurile făcute de către diagonale ar fi în proporţii simple cu unghiul drept ca 1 : 2 (într'un patrat), 1 : 3, 1 : 4, 2 : 3, etc., ceeace în mod natural dă raporturi simple între ele de ambele părţi ale unghiului drept.

Studiind faţa omenească, proporţionată şi deci frumoasă, D. R. Hay trasează o clipsă a cărei axă mare este lungimea totală a capului de la frunte până la bărbie. Lărgimea sau axa mică este determinată prin următoarele consideraţiuni armonice : se unesc extremităţile jumătăţilor din axa majoră şi minoră, ca să obţinem un triunghiu dreptunghiu şi atunci unghiurile ascuţite sunt între ele ca 30 faţă de 60 sau ca 1 către 2 ; aceasta produce o elipsă dominantă construită pe un triunghiu dominant şi asemănător cu acordul quintei în muzică.

Pentru Baiu explicaţia aceasta este o ipoteză de necrezut, fiindcă nu se poate admite ca spiritul nostru judecând figura omenească să-şi construiască o diagramă ideală şi să simtă plăcere din melodia unghiurilor ; această profundă melodie a unghiurilor nu poate fi acceptată decât ca un echivalent matematic al unui farmec mult mai aparent pe care D. R. Hay a uitat să-l explice.

In realitate acest fenomen pentru Bain este caracterul expresiv sau sugestiv pe care îl studiază însă în vechea tradiţie asociaţionistă ca Spencer dar mai ales ca Fechner. Echivalentul matematic nu lipseşte în ideaţiunea lui Baiu, dar e mai redus : e o matematică fără calcule. Linia curbă procură plăcere, zice Baiu, pe când cea dreaptă nu, fiindcă urmărirea ei presupune efort, tensiune. (Hogarth). De asemeni, soliditatea, stabilitatea şi simetria procură plăcere deci sunt artistice, fiindcă şi în natură efectele cu aceste caracter procură plăcere, adică emoţiunea frumosului natural.

Sully susţine — şi aci se vede limpede formularea experimentală a principiului speucerian al economiei efortului — că atunci când urmărim cu ochiul liniile unei forme, dacă mişcarea e orizontală ochiul cheltueşte un efort mai mic : nu se mişcă decât un muschiu; mişcarea verticală cere activitatea a doi muschi, iar cea oblică reclamă cooperarea a trei muschi. Când mişcarea executată nu cere eforturi prea mari, simţim plăcere, când, din potrivă, eforturile acestea sunt cheltuite, plăcerea dispare.

Wundt va fi de aceeaş părere adăugând că economia efortului să fie compatibilă cu unificarea celei mai mari multiplicităţi.

In ultimul timp aceste explicaţiuni i s'a dat următoarea formulă.

Sensaţiile plastice decurg numai din mişările impuse mai ales ochiului din partea diferitelor forme ; mişcările acestea obligatorii modifică tensiunea muschilor acestui organ şi regimul fluxului sanguin provoacă astfel o sensaţie fizică determinată de fiecare forma primară, producându-ne plăcere sau durere. (Ozenfant şi Ch. Jeanneret).

In sfârşit putem cita tot între ultimele formulări, aceea a lui Ch. Henry după care celula nervoasă este un rezonator complex, analog cu placa fotografică; artistul apare ca un mecanism de o sensibilitate profundă şi multiplă, căreia va trebui să-i trasăm pentru diferite medii în timp şi în spaţiu, nenumărate curbe de rezonanţă.

In felul acesta şcoala hedonistă experimentală a dat sensaţiei plastice o origine mecanică graţie luării în considerare numai a relaţiunilor matematice între mărimi.

Iată cum aşa zisa estetică experimentală a ajuns un simplu capitol al opticii sau al acusticii din fizică, încetând cu desăvârşire din această cauză a mai fi o estetică, adică o ştiinţă, a frumosului şi continuând a fi o ştiinţă a plăcerii sau câte odată chiar o colecţie de cugetări pentru care cognoscibilul e indiferent sau, spunea Fr. Vischer „o unire barocă între misticism şi matematică.

Paviot (**Astral des Sous,** Paris, 1924) spre pildă ne vorbeşte între altele despre numărul 696 şi nota fa ; despre trinitatea sunetelor sau activitatea lui 23 ; despre secretul quintelor şi al octavelor în vibraţiile eterului ; despre aboslut şi regatul numerelor, chiar şi despre preziceri astrologice sau concertul divin.

Nota fa a gamei-tip egală cu 696 de vibraţiuni este nota manifestărilor Fiului, de aceea se numeşte terestră. Relaţiunile sale cu numărul 19 sunt ciudate.

Vibraţiunea 190.008 în raport cu nota fa dă drept coeficient 273 sau 3×7×13. Apariţia acestui factor 13 indică influenţa spiritului tenebrelor în raportul care regulează ciclul lui Methon prin 19 ani.

Numărul 190.008 descompus în factorii săi de 7×8×9×13×29 e de asemeni elocvent.

Simbolul fiecăruia din aceste numere ne este cunoscut siciclul lui Methon ne apare ca efect al armoniei mărețe, a manifestărilor celor trei persoane divine cu îngerul luminii şi al spaţiului (p. 41).

In fruntea cărţii se găseşte o prefaţă semnată de G. Chevrier.

Considerarea ştiinţei numerelor, spune G. Chevrier, în preocupările de ordin utilitar ne-a închis spiritul nostru pentru înţelegerea naturii lor. Pentru noi numărul nu este decât expresiunea calităţii şi ideea, că am putea vedea, fără să adăugăm nimic, în fiecare număr expresiunea unei cantităţi în mod distinct ne pare pe cât de incomprehensibilă pe atât de extravagantă. Unii au crezut, că găsesc în această cucerire a fenomenului sensibil din partea numărului o justificare strălucitoare a filosofiei pitagoreice. Mă îndoesc, că această opinie e întemeiată, căci ea se reazimă pe o necunoaştere absolută a ceea ce însemnează numărul pitagoriec.

Chevrier caută să arate, că numărul pitagoreic este expresiunea unei calităţi, nu a unei cantităţi. Calitatea este expresiunea vieţii ; cantitatea este expresiunea formei. Ştiinţa vieţii se sprijină pe numărul viu, ştiinţa formei, pe numărul mort.

*

Hedonismul acesta experimental a moştenit însă tradiţia considerării ochilor şi a urechilor ca organe exclusiv receptive pentru frumos. In felul acesta, fireşte, confuzia între plăcut şi frumos nu încetează , dar, dacă un reprezentant mai dârz al acestei şcoale ar renunţa la prejudecata „organelor nobile" de mai sus, n'ar fi de mirare să ni se vorbească vreodată de caracterul estetic al unei gădilituri avante aplicată prin ajutorul unui aparat electric, fără îndoială, pe care l-am mânui prin ajutorul unei table de logaritmi.

Poate că procedeul ar fi acela al lui Weber şi Fechner, prin care intensitatea senzaţiei este proporţională cu logaritmul câtului eşit din împărţirea intensităţii totale a energiei agentului extrem cu intensitatea minimală cerută de pragul conştiinţei... celui gâdilat. S'ar putea construi astfel scaune tragice, paturi comice şi leagăne idilice.

Senzaţiile de pipăit ar putea să exprime de asemenea forţa destinului, iar cele de miros, implacabila, dar sublima dezagregare a materiei organice.

O estetică mânuită de matematicieni mistici e o disciplină inutilă, dar adâncă.

SCARLAT STRUŢEANU

Amurg străvechi

Amurgul a trecut atât de lin
Că l'am pierdut cu jocul prin poeni
Şi-acum mergeam la braţ pe serpentin
Să coborâm cu noaptea în Buşteni.

Se auziau pâraele cum cad
Vuind pe stânci—Şi eu visam—La ce ?
— Când luna se'nălţa pe vârf de brad
Visarea mea alături s'a'ntrupat
Şi — poate — ai ghicit atunci de ce
Cu-atâta drag pe nume te-am chemat.

Ţesusc luna de pe culmi de munţi
Pe vale cel mai scump păinjeniş
Şi noi cununi de raze-aveam pe frunţi
Când am ieşit din codru'n luminiş.

Atât de bine ne înţelegeam
Privind la munţii cu argint pe stânci !
— In toată feeria te vedeam
Şi'n umbra deasă-a genelor ghiciam
Cum ard în doruri ochii tăi adânci.

Dar n'am ştiut că te'ndrăgii, şi tu
Din taina mea nimic n'ai priceput —
— Oh, vremea cât de repede trecu !
Şi visul meu pieri abia 'nceput.

In minte şi-azi când zilele'mi deşir
Te văd, ca eri, în falnicul decor,
Dar nu mai pot să prind pierdutul fir,
In noaptea altor vremuri când cobor.

Doar uneori îmi sună-atât de lin
O amintire vagă la urechi
Şi iarăşi mă revăd pe serpentin
Şi'n gene limpezi lacrimile vin
Că retrăesc amurgul cel străvechi

(Sfârşit)

EUGEN VICTOR

CLUJUL

In partea de răsărit a munţilor apuseni, pe valea Someşului, în locul vechei cetăţi romane Napoca s'a ridicat aşezarea Claudiopolis din care a dat româneşte Clujul în ungureşte Colosvar iar în germană Klausenburg.

Aceasta datorită faptului că a fost aşezat în apropiere de majoritatea poporului unguresc şi când influenţa poporului acestuia a devenit atotputernică în Transilvania s'a mutat aici şi Capitala provinciei, lucru mărturisit de altfel şi de artist după cum îl intitulează în figura de faţă „oraş unguresc".

In Claudiopolis s'a născut la 1443 românul Mathei Corvin care a fost cel mai însemnat rege al Ungariei.

In amintirea acestui fapt Ungurii i-au ridicat apoi aici o statue măreaţă.

Ca oraş liber Clujul a fost recunoscut în anul 1405.

In figura noastră care datează din 1735 avem în planul din fund dealurile ce se prelungesc din munţi apuseni, pe care dealuri se aflau din cele mai vechi timpuri podgorii renumite.

In planul din faţă este redat oraşul înconjurat cu ziduri crenelate şi prevăzut cu numeroase turnuri de apărare.

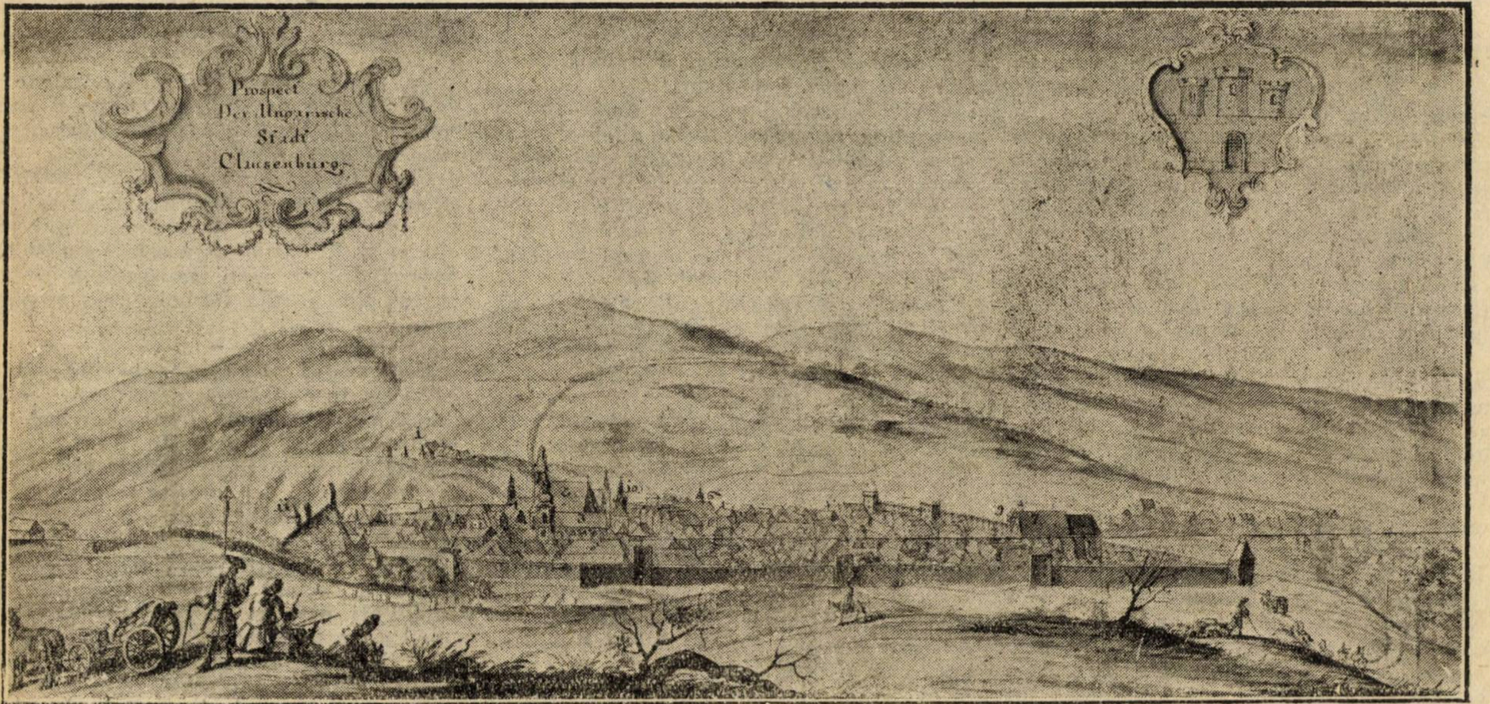

CLUJUL (după un manuscris din veacul XVIII

Cetatea este ridicată în 1715 după indicatiile generalului Steinville.

La spatele oraşului în punctul 1 este castelul, în oraş apoi în punctul 2 biserica catedrală, în 3 biserica iezuiţilor, în 4 biserica franciscanilor în 5 şcoalele, în 6 casa de rugăciuni a luteranilor, în 7 biserica calvină, iar în 8 colegiul colvin

La punctul 9 se află poarta mijlocie, în 10 poarta morilor ce ducea spre Someş, în 11 poarta monetăriei în 12 casa de rugăciune a arianilor.

In 1848 împrejurul cetăţii Cluj s'au purtat lupte crâncene între Unguri, Români şi germani.

Că a fost cetate puternică ne dovedeşte şi stema „o cetate cu trei turnuri crenelate în câmp albastru" aşezată într'un cartuş baroc.

Că în adevăr era capitala provinciei şi prin urmare avea multă animaţie artistul a ţinut să ne arate prin bogăţia excesivă de chipuri omeneşti ocupate fiecare după felul muncei obişnuite.

Astfel se prezenta Clujul pe la începutul veacului al XVIII când a devenit definitiv capitala Transilvaniei.

MIH. POPESCU

Pictori români din sec. XIX:

C. Petrescu (1848), G. Bardazar-Panaiteanu (1860)

de IOAN C. BACILA

Printre pictorii şi desenatorii români din prima jumătate a secolului XIX afară de G. Asachi, Negulici, Leca, Mateescu, mai amintesc şi despre un pictor puţin cunoscut care a trăit în anul 1848 şi a luat parte la mişcarea revoluţionară din acel an, el este C. Petrescu.

Despre activitatea lui artistică şi studiile ce le-a făcut nu avem ştiri mai de loc. S'ar putea bănui că a fost prieten cu I. Eliade Rădulescu, Ion Brătianu şi alţi revoluţionari români din acel timp.

Această mişcare cu rezultate aşa de frumoase el a imortalizat-o în 5 aquarele, cari sunt singurele documente iconografice din acel timp şi iscălite **K. Petrescu, 1848.**

Dela el ne-a rămas: 1) Constituţia; (2 aquarele). Scena reprezintă un grup de revoluţionari în frunte cu steagul trei colori pe care scrie „Dreptate, Frăţie". Toţi au la pălărie penaj treicolori. O aquarelă are titlul „Constituţia", alta are titlul „Constituţia din Bucureşti de la Iunie 11, anul 1848". (Cu litere chirilice).

2) I. Eliade. Incins cu lentă naţională, are figură tânără, cu totul deosebită de cea cunoscută.

3) Costum naţional. Reprezintă o femee şi un băiat dela ţară. Femeea este îmbrăcată cu iie, fote, încinsă cu brâu şi la gât poartă salbă.

4) Costum naţional. Reprezintă un pandur, cu puşca pe umăr şi la brâu are un iatagan şi două pistoale.

II

G. BARDAZAR-PANAITEANU

Profesorul dela şcoala de Arte-Frumoase din Iaşi, G. Bardazar-Panaiteanu, destul de bine cunoscut prin anii 1860-70, a avut o activitate destul de frumoasă pe tărâmul artistic şi patriotic.

Influenţat de începuturile lui G. Asaki, care prin desenurile pentru calendarele lui cu scene din istoria Moldovei, precum şi încercarea de a da un album patriotic, îşi găseşte un imitator în G. Bardazar-Panaiteanu. Afară de câteva desenuri scoase mai târziu în litografie (Ştefan cel Mare împreună cu fiul său Alexandru, bust, în faţă în medalion oval; şi O Romană cu fiul şi reprodusă la München la Kammerer) el avea de gând să scoată un foarte important album istoric şi naţional.

Dacă a apărut acest album, nu am nici o ştire, dar proectul s'a păstrat şi se găseşte în colecţia de stampe a Academiei Române.

Pictorul avea de gând să reproducă 17 portrete, 13 documente, 6 sigiluri și 8 scene istorice, care toate ar fi avut rostul lor la cunoașterea istoriei Românilor.

Pentru ca albumul să aibă mai mulți abonați, Panaiteanu dă în fotografie un document din 1659 a lui Ion Ștefan Domnul Moldovei și portretul lui Gr. Ghica din 1664.

La sfârșitul albumului el adaugă :

„Fotografiile aceste din care se alăturează o probă, sunt făcute de pe însuși originale : picturi, calcografie și documente. Fiecăruia i se va însemna originea.

Prețul întregului album este de 20 galbeni plătit înainte".

Mai jos se dă numele abonaților.

Lista pe prenumerațiune. Numele onoraților abonenți :

D. A. Sturdza, 20 galbeni, plătit. D. C. Sturdza, 20 galbeni, plătit. B. Pogor, 20 galbeni, plătit, A. Papadopol-Calimah, 20 galbeni, plătit. Th. Rosetti, 20 galbeni, plătit. P. P. Carp, 20 galbeni, plătit.

Dau după planul făcut de el conținutul albumului.

Album istoricu și nationalu de G. B. Panaiteano.

Acest album va cuprinde următoarele **patruzeci și patru** fotografie.

I. Portrete

1. Ionu Ignatie Ducele Valachiei de pe o pictură originală în stilul bizantin din 1150.
2. Mateiu Corvinu de pe o calcografie a timpului.
3. Mihaiu Viteazu calcografie de Sadeler, 1601 (Adevăratul portret a lui Mihaiu aflatu de N. Balcescu în biblioteca din Parisu).
4. Georgie Ștefan Răzvanul calcografit de Böner.
5. Vasilie Lupu depinsu de Westerweld și calcografitu Hondius 1651.
6. Mariea, fiica lui Vasilie Lupu și soția lui Ianu Radziwill de pe o stampă a timpului din Theatrum Europeum.
7. Stefanu Georgizza, depinsu de Bloem și calcografitu de K. Bianchi.
8. Mihne-Vodă depinsu și calcografitu de E. Wideman din 1651.
9. Constantin Șerban Bassarab depinsu de A. Blouen și calcografitu de K. Bianchi din 1654.
10. Giorgie Grigorie Ghica depinsu de I. Toorenvliet și calcografitu de G. Bouttatos Univer. 1664.
11. Ionu Grigorie Ghica, calcografitu de E. Meysens din 1663.
12. Dimitrie Cantemir.
13. Constantin Brancovanu.
14. Grigorie Ghica betrânulu.
15. Neculaiu Mavrocordatu.
16. Alecsandru Calimach.
17. Daniel Apostolu.

II. Documinte

1. Uricu latinescu a lui Mircea cu sigilu.
2. Asemene.
3. Uricu a lui Stefanu cel Mare cu sigilu.
4. Asemene.
5. Asemene.
6. Uricu a lui Bogdan fiul lui Ștefan cu sigilu.
7. Scrisoarea lui Ștefan Tomșa cu facsimile și sigilu.
8. Facsimile a lui Despot-Vodă 1561.
9. Uricul lui Petru cel Schiop cu sigil 1579.
10. Scrisoarea lui George Ghica din 1658 cu sigilu și facsimile.
11. Scrisoarea lui Ionu Ștefan din 1659 cu facsimile.
12. Asemene din 1665.
13. Uricu cu facsimile a lui Vasile Lupu.

III. Sigiluri

1—3. Sigilul lui Mircea.

4—5. Sigilul lui Mircea cel Mare.

6. Sigilul lui Petru Rareș.

IV. Scene istorice

1. Asedia Târgoviștei la 1595, de pe o calcografie a timpului.
2. Bătălia dela Obertin de pe o calcografie a timpului.
3. Bătălia lui Wiszniawiecki cu Turcii la Chotin din 1673, de pe un relief de fildeșu.
4. Bătălia dela Chotin, de pe o calcografie a timpului.

5—7. Detailurile acestei bătălii.

8. Prinderea lui Cloșca, de pe o calcografie a timpului.

IOAN C. BACILA

MENTIUNI CRITICE

E. LOVINESCU : Istoria literaturii române contemporane, vol. II : Evoluția criticei literare ; ed.. „Ancora-Benvenisti".

Cunoașteți, de sigur, refrenul acela care ne-a împuiat urechile dela război încoace, refren de-o elegie mai sfâșietoare ca versul „regretului" lui Alecsandri („pe când eram în lume, tu singură și eu") și mai neînduplecat ca cealaltă placă de gramofon („seceta literară") dimpreună cu care ne-a torturat bietele noastre trudnice clipe de odihnă : „nu mai avem critici".

Pensionari articulați, pierduți în reveria unei miraculoase valute ante-belice, murmurînd amintiri din jurnalurile lor de cheltueli zilnice ; poeți mobilizați în slujba idealurilor iridentiste sau războinice, pe la oficioase foi de mare cartier, tineri deprinși în practice domestice în schimbul unor adjective grațioase — cu toții s'au întâlnit, cel puțin dela război încoace, în rândurile aceluiaș cor pe trei voci : „Nu mai avem critici". Și ochii li se umezesc când pronunță numele lui Maiorescu și al lui Dobrogeanu Gherea și le lasă gura apă când își amintesc de substanțialele ceaiuri dela d. Mihail Dragomirescu. Dacă le-ar fi în putere ar învia glorioasa umbră a criticului dela „Convorbiri Literare" — fără să-și aducă aminte că olimpianul Maiorescu abdicase la bătrânețe, în fata naționalismului în artă — șidacă ar putea ar contribui și ei cu o „cotă parte de" pentru reeditarea vestitelor ceaiuri din Gramont, fără să bage de seamă că „Hornimans"-ul de altădată e astăzi doar o biată iarbă răsfiartă pentru a nu știu câta oară și că locul biscuiților de pe vremuri l-a luat naționala și cazona galetă. Ei nu vor să recunoască legile fatale după care Maiorescu, oricât de olimpian a trebuit să moară iar d. Mihail Dragomirescu, în ciuda tuturor aparențelor, să-și închee activitatea critică în preziua războiului. Poezia trecutului este o realitate psihologică cu mult prea organică, pentru ca fiecare să nu vadă realitatea prin luneta întoarsă a propriilor lui măguliri. Iată dece dacă prohodul pentru pierderea criticei e în rândul celor umane, el nu este mai puțin jignitor pentru actualitatea fie creatoare, fie critică de astăzi care trebue să adaoge și ea talantul ei la comoara trecutului și care nu se poate deplasa pentru fiecare verdict critic, la marginea cetății, la cimitirurile glorioase, pe mormintele autorităților defuncte. Fără să mai adăogăm că mormintele sunt de felul lor tăcute și că poate nici un glas n'ar străbate țărîna mută. E locul poate să amintim că Virgiliu avea dreptate sfătuind pe Dante să se plece hotărârii divine și să nu compătimească cu cei juruiți de o fatalitate inevitabilă.

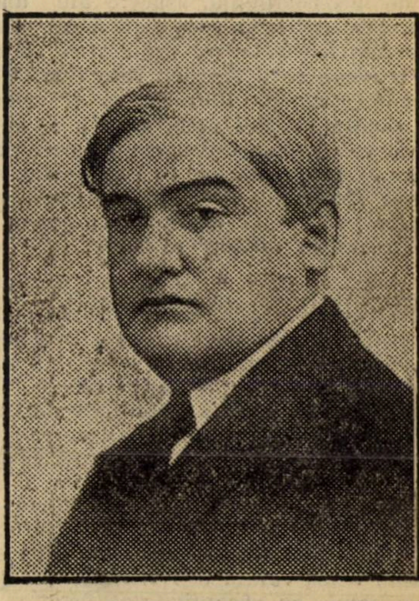

E. LOVINESCU

Adevăruri sugerate, ca un prețios preambul, de lucrarea d-lui E. Lovinescu și pe cari le așezăm, omagial, în chiar pragul acestei cronici, pentrucă ele se cuvin, întrutotul acestui al doilea volum din „Istoria literaturii române contemporane" în care ne este prezentată „evoluția criticei literare". Pentru că ceeace se desprinde și din acest al doilea volum — și consemnăm prin aceasta oportunitatea introducerii noastre — este calda și susținuta pledoarie a d-lui Lovinescu pentru actualitate, pentru modernismul contemporan. In afara calităților de sistemă, de eruditie a amănuntului, de putere sintetică — ceeace dă lucrării o claritate și o ordonanță din cele mai profitabile — însușiri asupra cărora vom mai reveni în decursul străbaterii acestei istorii a literaturii, — cred că este de datoria noastră să desprindem axa centrală a lucrării, să accentuăm prezența acelui spirit de justiție, care dând istoriei literare toate onorurile, nu rămîne **neîntrerupt la căpătâiul raclelor și nu** uită că viaţa din juru-ne, se desfăşoară, în ritmurile ei, şi că are şi ea dreptul să ne reclame atenţia.

Reconstituind, fie cursul ideologiei literare, în primul volum, fie pe cel al criticei literare, în acest al doilea, d. Lovinescu era inevitabil mânat să alcătuiască atlasul gustului literar dela 1900 încoace şi în acelaş timp cartea neagră a sectarismelor deci a injustiţiilor ce s'au succedat în ultima perioadă a istoriei noastre literare. Urmărind reacţiunea diverşilor mentori faţă de modernism, d. Lovinescu recunoaşte pe deoparte insuficientele acestor criterii, curiozităţile şi sofismele lor iar pe de alta aduce un neîntrerupt omagiu acestui spirit modern, pe care-l încorporează, ca pe o necesitate sufletească a fiinţei noastre etnice. Şi din acest punct de vedere poate că ar fi de meditat dacă aşa zisele „revizuiri" ale d-lui Lovinescu nu sunt oare, sub aere de inconsequenţă, aspecte ale unei lupte de clarificare, etape ale unui marş către marea înţelegere critică. In orice caz ultimule sale lucrări, cele două ale prezentei istorii literare ca şi volumul asupra poeziei noui, sunt o dovadă despre comprehensiunea d-lui Lovinescu şi despre generositatea cu care pledează cauzele ideale ale literaturii române. Atitudine pe care şi istoricul şi criticul o favorizează cu infinite resurse.

*

Urmărind evoluţia criticei literare în decursul sfertului de veac ce străbatem, d. Lovinescu este nevoit să revie, adeseaori, pe drumurile, întâiului volum, ale ideologiei literare. E adevărat că d-sa se grăbeşte să distingă între consideraţiile principale, adică ideologia literară şi între evaluările practice, deci critica. Cum însă acestea au mers mână în mână şi cum în aceeaşi teacă au stat şi principiul ş iaplicaţia, fără să mai amintim că în chiar acest volum d. Lovinescu începe în totdeauna cu receptivitatea estetică a criticului în care ideologia e fatal recapitulată — o oarecare repetire pare a se produce. Insă arta scriitorului găseşte în în verva sa portretistică şi în ascuţimea spiritului său critic, suficiente daruri ca să prefacă în calitate ceea ce ar fi putut fi un neajuns.

Intregul material e împărţit în 5 categorii : critica semănătoristă, poporanistă, estetică, simbolistă şi critica nouă — o trecere în revistă deci a criticilor ultimului sfert de vea şi a crezului lor, dela maestrul semănătorismului, d. N. Iorga şi pânăla benjaminul criticei de astăzi, d. Pompiliu Constantinescu. Vom spicui câteceva din acest bogat material, fără ca mai înainte să amintim de aparatul bibliografic ce însoţeşte fiecare paragraf şi care dă lucrării o ţinută ştiintifică din cele mai moderne. Critica semănătoristă aplica în domeniul producerilor literare ideologia semănătoristă care topise în aliajul aceluiaş inel de logodnă, cu destinele neamului : eticul, etnicul şi esteticul, cu precizarea că etnicul era limitat la singura clasă a ţărănimii. Ca orice dogmă şi semănătorismul nu putea fi decât sectar, deci nedrept pentru tot ce nu intra în sfera lui de preferinţe. Nu este deci de mirare că d. Iorga avea să preţuiască literatura d-lui Vasile Pop, de vreme ce se ocupa de ţărănime şi câtă vreme o prezinta în lumină simpatică şi nu putea decât să condamne poezia artistică a lui Anghel : „Când s'a ivit poet, căuta în lumea florilor, eroii săi, într'o vreme când ne dădeam cu toţii silinţa să aflăm literaturii româneşti alte izvoare şi altă îndreptare. Imnurile către florile scumpe de oraş mare erau o sfidare". Formulă categorică şi exclusivă care apare ca un consemn neînduplecat fată de toate încercările de autonomie artistică. Temperamentul de „tribun iritat" de prefacerile vremii, al d-lui Iorga, cum bine caracterizează d. Lovinescu, avea să nedreptăţească şi literatura română din vremea sa şi în orice caz să devieze critica dela singurul său drum justificat, acela al esteticei. Toate însuşirile de animator ale d-lui Iorga, însuşiri de natură politică, au frământat vremea sa şi i-a dat un caracter de renaştere culturală, ale cărei merite de ne tăgăduit, nu vor eclipsa erorile critice pe care, în mod fatal, o astfel de orientare culturală trebuia să le atragă după sine. Dar păcatul capital, — de care de bună seamă nu d. Iorga poate fi făcut răspunzător — stă în prestigiul pe care un crez aşa de ispititor, mai ales, în mâna unui aşa de desăvârşit artist, cum era d-l Iorga, îl căpăta în ochii celorlalţi teoreticienii semănătorişti. Este adevărat că exista o atmosferă semănătoristă, in care respirau nu numai d. Iorga şi tovarăşii săi de luptă dar şi adversarii săi, solemnii aristocraţi dela „Convorbiri Literare", ca d. Mehedinţi, de pildă. Mirajul unui crez aşa de compatibil cu fiinţa noastră etnică, nu se putea să nu mângâe fruntea, în deosebi, a acelora versaţi în etnografe, care uitau totuşi că la altarul „Convorbirilor" oficiase sacerdotele „Direcţiei Noui", ale cărui sentinţe se inspirau dela prezenţa artistică şi nu dela contingenţele naţionale. Iată de ce majoritatea ieşirilor d-lui Mehedinţi nu par decât variante, cu o octavă mai jos, sau chiar cu o octavă mai sus („din cap" cum se zice) ale formulelor d-lui Iorga. Ceea ce însă, la d. Iorga, datorită „căldurii pasionale" — cum o numeşte d. Lovinescu — căpăta o strălucire încandescentă, la d. Mehedinti îmracă o lumină de satelit tributar. Un Sancho Pansa am zice raportându-l la impozantul hidalgo, dar înţelegând prin acesta pe scutier şi mai puţin pe omul de spirit, comun, dar oricum savuros, ce călărea pe Rosinanta. Iată de ce vorbeam de prestigiul d-lui Iorga. El a fost aşa de fascinant că în para lui şi-au ars aripile şi roiul de gâze pigmeice, din jurul d-lui Iorga, dar şi bondari venerabili ca d. Mehedinţi, sau d. Mihail Dragomirescu, care la răstimp de două decenii abia, s'a convertit la iorghism.

Cum însă, într'o creionare fugară cum e o cronică nu putem stărui îndelung asupra tuturor suggestiilor pe care o lucrare ca aceea a d-lui Lovinescu le suscită, vom spune, în treacăt, că d. Mehedinţi este una din pasiunile d-lui Lovinescu, pentru activitatea căruia d-sa află în totdeauna noui şi delicioase caracterizări pentru retorismul contra făcut al autorului „Primăverii Literare". Aşa a fost în întâiul volum, aşa şi acuma.

„Ca să înţelegi e nevoe să iubeşti" — zice într'un loc Suarès şi totul în activitatea critică a d-lui Mehedinţi a fost reversul unui astfel de imperativ. De aceea vom reproduce din capitolul acesta al lucrării d-lui Lovinescu câteva rânduri cu valoare de generalitate, care plecând dela cazul d-lui Mehedinţi, a cărui „Orientare geografică în materie de critică literară" o subliniază, — se pot aplica şi d-lui Dragomirescu de pildă : „o revistă adevărată nu e juxtapunere de material eterogen, ci o massă omogenă organizată prin prestigiul şi competenta unui singur animator : la conducerea revistelor literare n'au ce căuta, deci, geografi sau colecţionari de cusături naţionale, ci critici cu un ideal estetic determinat, cu experienţa şi competinţă literară şi, mai presus de toate, cu pasiunea fenomenului literar şi cu simţul contemporaneităţii : a imita pe răposaţii înseamnă a ignora elementul esential al personalităţii lor, adică simţul pururi prezent al viabilului".

Şi în măsura în care a aflat criticii literare a d-lui Iorga adevăratul diagnostic : politic-cultural, d-lui Mehedinţi : retoric, cu o abilă precizie d. Lovinescu diagnostichează şi critica d-lui Mihail Dragomirescu : un spirit didactic la care percepţia estetică e limitată la operele de concepţie, indiferent dacă ceea ce numeşte d-sa concepţie e doar un aforism sau un loc comun. Ar fi interesant de reconstituit portretul aşa de perfect şi aşa de amuzant al d-lui Mihail Dragomirescu. Spaţiul ne lipseşte pentru aceasta şi apoi, nu ştiu pentruce, am impresia că atâtea din adevărurile acestea sunt axiome pentru marele public. Cei care doresc însă să le afle admirabil formulate, vor citi paginile d-lui Lovinescu. Amintim numai că aici se află şi acea analiză în analiză, e vorba de celebrul caz al „Somnoroaselor păsărele" din care se vede cum „critica activă" a d-lui Mih. Dragmirescu, ar fi vrut să colaboreze cu Eminescu, dacă ar fi fost cu putinţă. Fără să mai amintim că poezia, precum s'a dovedit, e tradusă din nemţeşte, cum s'a întâmplat şi cu alte poezii, între altele cu sonetul „Veneţiei" pe care d. Dragomirescu îl socoteşte — o altă meteahnă a criticei d-sale estetice cu care falsifică cu stăruinţă manualele de şcoală — superior originalul. De altfel principiul acesta de anexiune trădează mai puţin un misticism naţional cât o alterare a gustului—a acelui „gust" pe care d. M. D. pune—şubredă temelie—la baza sistemului său de „ştiinţă a literaturii". Ori dacă e un lucru adevărat este că — mai puţin spiritul didactic şi pasiunea pentru literatură — d. M. D. este cel mai mare maestru al tradiţionalei oişti. Gustul d-sale s'a exercitat cu o nedesmintită tiranie în operele tuturor care l-au apropiat şi cărora „atelierul său de reparaţii literare" cum aşa de plastic îl numeşte d. Lovinescu — ţinea să le aplice marca petecului său. Cât despre siguranţa acestui gust ea a fost mai cu osebire vioaie şi sigură de sine în analiza capodoperelor omenirii pentru cari verdictele au fost date înainte de apariţia d-lui M. D. Şi pentrucă nu putem stărui pentru toţi ceilalţi reprezentanţi ai criticei ultimului sfert de veac, cărora d. E. Lovinescu le află cacarterizări juste, şi pentrucă ceeace se desprinde din această istorie literară — în care un trecut relativ recent este trecut de-adreptul în muzeu (şi bună parte chiar în hala de vechituri) este acumularea de injustitii critice, sectarismul arid, într'un cuvânt ostilitatea faţă de contemporaneitate, şi de modernism — ostilitate faţă de care d. E. L. ia permanent poziţie — să ni se îngădue a sfârşi aceste rânduri cu un citat, al cărui înţeles dacă ne este familiar, nu e mai puţin viguros exprimat de admirabilul şi critic şi gânditor, André Suarès. E cel mai bun epilog la valoroasa lucrare a d-lui Lovinescu : „Două semne între multe altele, ale marelui critic : să poată să admire o operă a unui spirit contrar sieşi şi de care totul îl desparte, **mai puţin forma** ; şi apoi, să fie mai sensibil operilor timpului său decât operilor trecutului. **Căci marile opere ale trecutului n'au nevoe de noi** : fiind mai mult sau mai puţin nemuritoare, n'au nevoe să trăiască, oarecum, prin noi. Insă operile în viaţă pot să moară, şi ele ne cer să le apărăm. Numai ele pot fi ajutate la

SALONUL OFICIAL
(Hall-ul şi Galeria mică)
PICTURA & GRAFICA
IV

. . . .

AGAPESCU VICTOR — expune un peisaj în acorduri simple şi expresive.

ARBORE NINA — un desen de o puternică închiegare constructivă.

BAILLAYRE AUGUST — în cele două pasteluri — meschin compuse — are câteva îngemănări calde de culoare.

BARLO ELENA — mult simţ decorativ altoit pe un fantastic eminamente moscovit şi totuş delicat ca o stampă japoneză.

BILŢIU DANCUŞ TRAIAN — aquarelă...

BRAESCU D. ca şi BRAESCU D. G. -- au aceleaşi calităti şi aceleaşi defecte multă supleţă în stil, dar prea puţină fantezie decorativă faţă de întinderea panourilor.

CABADAIEF N. DUMITRU — un soi de pointilism. sec şi rece.

CALINESCU GR. V. VASILE — expune două serioase privelişti arhitectonice dar văzute prea riguros arhitectonic şi prea puţin pictural.

CANTACUZINO M. G. — Cu ambele desene de peisaj e mereu dibuitor, în ciuda vehemenţii d-sale technice.

COMANESCU ION — are, în peisajul expus aici **„Spre Branişte“**, bune înfrăţiri de culoare. Păcat însă că pânza nu e îndestul de organizată.

COGAN SNEER — două mici aquaforte, într'o tonalitate caldă, de amurguri automnale.

CUTESCU-STORCK CECILIA. — Desenul d-sale **„Marsilia“** e o admirabilă planşă, laolaltă pitorească şi inteligent construită. **„Carcasonne“**, deşi cu agreabile elemente picturale, e mai flotantă.

DIMITRESCU ŞTEFAN— expune două magistrale desene de o largă viziune picturală şi înalte calităţi de stil.

FEODOROV VICTOR — în... **„portretul baritonului Z“** a realizat un foarte atrăgător afiş decorativ.

GALACTION LUKI — perzistă în aceleaşi erori, semnalate de noi la salonul precedent.

ILIESCU TANŢI — Natură... moartă.

IOANID PAN — desen...

IONESCU-PAŞCANU C. — Interior de pădure...

JIQUIDY AUREL. — ar fi putut să trimită o pânză mai reprezentativă pentru aptitudinile d-sale. **„Efectul de noapte“...** este ieftin. Ilustraţie, gen „chic“ — culoare vulgară...

KIRIACOFF GR. TH. — expune două xilografii şubred construite. Aquarela d-sale **„detaliu din plafonul teatrului comunal din Timişoara...“** trădează oarecare simţ decorativ, dar prezintă siluetări greoaie. Un asemenea proiect, dacă proiect este — ridicat la scară — ar fi dezastruos chiar pentru un plafon în beton armat.

LITTECKY ANDREI — îşi întârzie evoluţia, persistând în specularea efectelor noctambuleşti — improprii picturii. Pictura se hrăneşte din spectrul solar.

MANIU RODICA. — Deşi desfăşurate pe o întindere prea mare faţă de importanţa motivelor — ambele aquarele ale d-nei Rodica Maniu cuceresc prin spontaneitatea technică, prin graţia necăutată a desenului şi prin deliateţa tuşelor colorate. In plastica românească d-na Rodica Maniu a ridicat arta subtilă a aquarelei pe trepte de perfecţiune încă neatinse până la d-sa, de nimeni.

MATEESCU HORTENSE — are un **„portret“** compus cuminte, dar dezagreabil în culoare. D-na Mateescu pare a fi obsedată de o anumită cromatică coclită, foarte în stima expresioniştilor berlinezi...

MIRONESCU ŞTEFAN VIRGIL — o aquarelă puternică şi plăcut colorată.

MOSCU ADINA PAULA — se relevă şi anul acesta cu o individualitate puternică — şi oarecum bizară în atmosfera actuală a plasticii noastre.

Bizareria — sănătoasa bizarerie — a d-şoarei Adina Moscu stă în aceia că, ignorând maeştri şi curente. se lasă furată numai de instinctul d-sale, care-i călăuzeşte progresele cu o uimitoare fidelitate şi preciziune. Cele două desene pe cari le expune acum sunt două mici opere de artă pură, — de o puritate clasică — şi, incontestabil, cele mai reuşite din câte cunoaştem până acum în grafica românească. Avem credinta nestrămutată că, intensificând studiile pornite **pe această cale, şi rafinându-le pe luciul capricios al tabliilor de alamă — nu va întârzia să se afirme ca un gravor de europenească amploare.**

Femeile au însă — câteodată — fantazia de o ireproşabilă cruzime: îşi înăbuşă, din fraged, pruncul sufletului lor — ca să-şi faciliteze o închipuită ascensiune, impusă de mecanica modei.

Să sperăm însă că adolescenta aceasta va şti să rămână toată viaţa ei un spirit lucid şi adânc pătrunzător— aşa cum ni se înfăţişează, spre bucuria tuturora, astăzi.

NICHITA GEORGE — în... **„strada veche din Regensburg“...** se vădeşte un emotiv cu nediscutate daruri de paletă.

ORAŞANU-SPREITZER JULIETTA — aquarelă...

PANCIU ŞEFAN — ...nud...

PETRESCU DRAGOE CONST. — expune o frescă interesantă. Pentru genul acesta autorul e însă prea sgârcit în lumină.

POPESCU GH. —are un **„Cap de copil** cu foarte bune calităţi de ton general.

POPA-KELY ION — în **„Aniversarea“** d-sale se etalează pe panou cu o divagare lipsită de spirit şi antipicturală.

PRETORIAN FLORENŢA — flori...

SARBU GH. — e un pictor care n'ar trebui să atace decât motive şi suprafeţe ce se pot acoperi într'o şedinţă — complet şi definitiv. Figura omenească cere o disciplină, în meserie, mai strânsă şi mai continuă — şi, fireşte. o mai accentuată sprinteneală cerebrală. Totuşi pastelul **„tânăra mamă“** are, pe alocuri, calităţi indiscutabile...

STEPHANESCU-AREPHY. — Pueril...

STEURER IOSIF — are în... **„marina“** d-sale excepţionale calităti de compoziţie — şi o izbutit expresivă atmosferă locală.

TIBOR ERNÖ — o violenţă cromatică nejustificată de motiv.

VELISARATU VASILE. — Autoportret...

VERMONT MARGARETA. — Natură moartă.

COSMA HORTENZIA — expune un portret în pastel, cam inconsistent — **dar totuşi agreabil.**

N. N. TONITZA

Cronica muzicală

„EBREEA“ de HALEVY la „OPERA ROMÂNĂ“

Cam anahronică această traducere în româneşte a titlului operei lui **Fromenthal Halévy :** „La Juive“ „Ebreea“ ! Primele afişe şi programul conţineau chiar titlul „Ebrea“, adică termenul curat italienesc. Dacă nu se păstrează titlul original francez al operei, dece atunci nu se traduce în limba română curentă, adică prin termenul: „Evreica“ ? Cine mai pronunţă astăzi româneşte : „ebreu“ sau „ebreie“ — mai ales „ebreie“, „ebrea“ sau „ebreea“ ? — Nu mai vorbim de întreg libretul operei, care conţine frequenţa asemenea anachronisme. Ar fi timpul să ne învrednicim de o revedere a libretelor de operă pe care le avem traduse de-acum douăzeci, treizeci de ani, într'o dubioasă limbă românească, ce jigneşte simţul actual al limbei.

Traducerea titlului şi libretului nu sunt însă singurele rezerve de făcut în jurul înscrierii operei lui Haléry, în repertorul primei noastre scene lirice. Căci, nici din punctul de vedere al valorilor dramatice muzicale şi nici din cel al momentului istoric, al intervenţiei unei modificări de principiu tehnic dramatic sau muzical în evoluţia genului operei, lucrarea lui Halévy nu aduce ceva nou. Abilitatea tehnică de care dă dovadă şi în „Ebreea“ ca şi în „Fulgerul“, şcoală severă a profesorului de contrapunct, ardoarea pasionată a caracterului, nu pot totuşi ridica pe Halévy din maniera şi de sub influenţele marei opere istorice, în care aveà să fie întrecut şi umbrit de conaţionalul şi concurentul său la formarea acestui gen al operei pariziene, de Meyerbeer. Muzical, opera să susţine prin câteva faimoase arii, cari, pentru un public de operă ca al nostru, sunt de natură mai mult a vătăma, decât a contribui la precizarea logicei dramatice a lucrării. Se aşteaptă cu înfrigurare cutare arie a cardinalului, sau a lui Eleazar, şi-atât. Arii cari pot fi auzite fără nici-o alterare a sensului, în sala de concert. Pentru a-şi crea un auditor de operă, conştient, cu interes pentru desfăşurarea dramatică a acţiunii scenice şi muzicale, opera noastră de stat îşi poate altfel întocmi repertorul. Iar dacă este

* * *

viaţă ; ele sunt dealtfel singurile care pot fi admirate contra părerilor şi în contra înclinărilor personale. Nu e prea greu să fii drept pentru capodoperele consacrate de secole. Cu mai multă sau mai puţină dragoste, totul a fost pus.

Să nu ne slujim de morţi împotriva celor în viaţă“.

PERPESSICIUS

vorba de această epocă de teatralitate, de mişcări impozante de mase, de problematică religioasă sau politică, de ce să nu se monteze mai întâi o lucrare caracteristică a genului, de Meyerbeer? Dar, numai acest punct de vedere este determinant în alegerea unei lucrări? Cu ce promovează cultura noastră muzicală, reprezentarea „Ebreei“ ?

Montarea „Ebreei“, date fiind tocmai aceste cerinţe de teatralitate, de fast, pompă şi grandoare, necesită mari cheltueli pentru decoruri şi costume, şi deosebită abilitate reliefarea conflictului dramatic, care este de urmărit şi realizat atât pe laturea muzicală, cât şi pe acea a înşcenării. Apoi, suntem în acest moment al evoluţiei operei, **„marea operă istorică“**, — în „Ebreea“ cu fond de intolerante şi lupte religioase, în care sunt în opoziţie catolicismul şi judaismul — moment care trebue cât mai accentuat în întreaga performanţă, tocmai din punctul de vedere istoric al atmosferei. Prin aceste dificultăţi a isbutit să se strecoare, cu oarecare îndemânare, dar nu.... „cu faţă curată“ admiratul nostru puitor în scenă, d. **Constantin Pavel.** Nu ne va lua nimeni în nume de rău, nici d. Pavel, dacă vom observa neorînduiala, demnă de opera lui Puccini, cu care se mişcă masele, într'un cadru de decoraţiune îngust, rigid şi fără perspectivă. Reînvierea unei epoci istorice apoi, — oricât de naturalist sau verist, am fi înclinaţi să vedem, — geometrizează, orânduește mai raţional şi simetrizează împrejurările. Masele de pe scena Liricului însă au în „Ebreea“ exact gesturile şi atitudinile lucrătoarelor dela fabrica de ţigări din „Carmen“. Cum se împacă şi armonizează această atmosferă cu imensele valtrapuri şi trene purtate tocmai de reprezentanţii credinţei poporului? **Folescu** creiază însă în rolul cardinalului Brogni, cea mai isbutită concepţie şi interpretare din activitatea sa lirică. Numai în executarea cântecelor noastre populare, am aflat pe Folescu aşa de definitiv, de ireproşabil. Şi suntem cu atât mai bucuroşi să constatăm acest admirabil rezultat al artei lui Folescu, cu cât într'una eram entusiasmaţi de posibilităţile sale vocale, dar în rezervă faţă de mijloacele sale dramatice. Acum Folescu este în deplina maturitate a puterilor sale şi vocale şi teatrale, iar în rolul cardinalului îşi afirmă, cu impresionantă gravitate, toate bogatele sale însuşiri.

Alături de Folescu, toţi partenerii au făcut sforţări pentru menţinerea armoniei ansamblului, sforţări care sunt de relevat şi preţuit în primul rând la tenorul **Algazi**, care şi-a luat asupă-şi dificilul rol al lui Eleazar.

Darurile vocale ale sopranei **Cojocăreanu,** prin frăgezimea şi strălucirea lor naturală, sunt bune nădejdi pentru ceeace ar putea deveni tânăra cântăreaţă când şi vocea şi înţelegerea rolului şi jocul de scenă vor întregi în apariţia sa artista lirică pe care o vedem desvoltându-se. Rolul lui Leopold, cântat cu grave scăderi la premieră de tenorul **Gualtieri,** a fost mai apoi încredinţat lui **Mircea Lazăr,** care se vădeşte, pe zi ce trece, mai demn de roluri prime. Menţionînd justa notă păstrată de baritonul **Magiari** şi soprana **Babici,** să recunoaştem fără rezerve meritele de muncă stăruitoare pe care le dovedeşte maestrul **Massini.** Incercatul său simţ de conducere isbuteşte să menţină ansamblurile şi să le îndrumeze în cea mai deplină siguranţă. Faimoase momente de stil nu conţine „Ebreea“ şi nici Massini n'avea de unde scoate neaşteptate efecte.

GEORGE DIACU

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Sărbătorirea lui **B. P. Hajdeu** se va face în coloanele revistei noastre, în decursul lunei August, luna morţii, lui Hajdeu, nu în Octombrie cum greşit am anunţat în numărul trecut.

☐ **Floarea lui Sânzien,** piesa în versuri a d-lor N. Milcu şi Radu Gyr urmează în numărul viitor.

☐ **Povestea voevodului Mrejer,** poemul din care d. **Radu Boureanul** a publicat, fragmente în două numere ale revistei noastre, va fi continuată în numărul viitor.

SCRIITORII

☐ Marginalia, se numeşte volumul de cronici literare pe care-l publică d. **Mihail Iorgulescu** în editura „Ancora-Benvenisti“.

Vom reveni...

☐ „Plânge Strâmbă-Lemne“, volumul de versuri al d-lui **Radu Gyr** va apare în editura „Flamura“, într'o ediţie de lux.

☐ **D. G. Nichita** ne anunţă apropiata apariţie a noului său volum de poezii **„Culori şi sunete“.**

☐ D. N. **Milcu** va publica un volum de versuri intitulat: „Fluerul“ lui Marsyas.

☐ „Balta rece“ se va numi volumul de versuri al d-lui **Radu Boureanul.**

INDEPENDENŢA LA ALECSANDRI ŞI EMINESCU

Serbarea cincanteranului Independenţii a readus în mintea contemporanilor versurile de război ale lui Vasile Alecsandri. „Peneş Curcanul“, „Sergentul“, „Balcanul şi Carpatul“ amintesc în versuri de o compoziţie primăvăratecă tot optimismul „veselului Alecsandri“ cum îl numise Eminescu.

Din culcuşul confortabil dela Mirceşti, Alecsandri urmăria desfăşurarea războiului şi turna în rime şi ritmuri sprinţare un îndemn la încredere, o lecţie de energie conformă cu cerinţele pedagogice ale zilelor de mare încercare. Cât de mult răspundeau aceste versuri iluziilor roze ale contemporanilor s'a văzut şi cu prilejul ultimului războiu. Nu numai că generaţii de generaţii au crescut în cultul lui Peneş Curcanul, dar şi ultimul măcel n'a cunoscut, în majoritatea cazurilor, decât o inspiraţie a la Alecsandri. Ar fi de văzut dacă această transfigurare, artificializare mai exact a realităţii, folosind sufletului colectiv, nu i-a alterat tot odată şi percepţia artistică. Ceeace e cazul.

Eminescu n'a cântat războiul pentru independenţă. Nu pentru că militând crezul politic conservator, avea pentru războiul „roşilor“ anumite rezerve. Articolele din „Timpul“ pe tema războiului Independenţii ar lăsa să se creadă de bună seamă însă că totul trebue pus în temperamentul poetului. Actualitatea nu-i repudia, precum „Epistolele“ o dovedesc. Războiul însă nu l-a cântat de bună seamă pentru că nu i-a fost motiv de entusiasm. Sau poate şi pentru alte motive a căror desbatere nu poate fi urmată cu succes decât cu o cunoaştere amănunţită a istoriei literare. Ceeace vom mai aştepta.

SUB ABAT-JOUR

Este titlul unui volum a cărui publicitate a invadat toate publicaţiile şi toate instituţiile de stat şi particulare. Ministere, şcoli, ziare, reviste, sunt bombardaţi cu prospecte ale acestui volum **de glume traduse din franţuzeşte.** într'un spirit al limbii româneşti, pe care numai vânzătorii de haine vechi nu şi l-au apropriat.

A spune că această carte nu este aşa de imorală pe cât ar voi să lase să se creadă, nu este nimic nou. Imoralitatea este aşa de ispititoare şi de rentabilă în cât dacă nu altceva, măcar un titlu şi tot e de recomandat din punct de vedere comercial.

Ceeace trebue vestejit este **furtul** care se practică pe o scară aşa de întinsă la noi în ţară în materie de proprietate literară. Căci a lua de a gata munca altuia şi a traduce în schiloade forme de stil este a săvârşi şi un furt şi o necuviinţă. Sunt cele două motive pentru care deşanţata publicitate ce se face acestui volum, indignează.

Că astfel de lucruri plac publicului lipsit de originalele străine şi-i măgulesc digestiile, nu e un motiv ca să ne împiedice de a înfiera astfel de manopere.

CARŢII NOUI

☐ Victor Asquini: **Directive în construcţii şi analize de preţuri unitare.** Editura „Cartea Românească“, Bucureşti.

CERCUL „SBURATORULUI“

☐ In şedinţa **„Sburătorului“ din** 8 Mai d. Brăescu a citit nuvela **Pocăinţa** şi d-ra Ticu Archip nuvela **Inainte de proces** — ce vor apare în No. 11 al **Sburătorului.** D-na Paula Petrea şi-a continuat romanul său în scrisori; d. Lazăr Oltea a citit actul II din piesa sa **Clubul negru.** Apoi poezii de d-nii I. Barbu, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, Mihail Cosma, Eug. Gullian, etc.

ANGLO-AMERICAN NEWSPAPER SERVICE

Publicaţiile amatoare se pot adresa la susnumita agenţie 68, Fleet Street London, E. C. 4), pentru a obţine publicarea următoarelor manuscrise celebre:

1) **„Viaţa mea“** — povestită de Impărăteasa Hermina, soţia ex-împăratului Germaniei; alcătuite din 8 articole lungi, publicarea lor va începe în Iunie. Preţul: 15 lire.

2) **David Low** — celebrul caricaturist al jurnalelor englezeşti: „Graphic“, „Star“, şi „New Statesman“ a ales pentru schiţele celebităţile cele mai cunoscute din viaţa literară şi politică engleză: Chamberlain, Macdonald, Loyd George, Asquith, Snowden, Churchill, Benett, Chesterton, Conrad, Garwin, Shaw, Wells Preţul seriei 4 lire, o schiţă 10 şilingi.

3. **Ne putem încrede în trusturi?** de Sir **Alfred Mond,** prezidentul societăţii „Imperial Chemical Industrie Ltd“, cel mai mare trust al imperiului britanic al cărui capital se urcă la 65.000.000 lire.

„Trusturile vor fi capabile să facă concurenţă produselor străine şi în acelaş timp să îmbogăţească condiţiile de plată“— socoteşte Sir Alfred Mond, care este de părere că amalgamarea micilor societăţi în marile trusturi va fi esenţialul cel mai important în creşterea industriei britanice.

Publicarea la 15 Mai. Preţul 1 liră.

4. **Tirania lumii ce va veni** de **Prinţesa Bibescu** (născută Miss Elisabeth Asquith). „In tirania crescândă a profanului mecanic, individul se pierde puţin câte puţin. Toate vechile interese pentru viaţă vor fi înlăturate şi omul va deveni o maşină mecanică“ — este ideia centrală a acestui articol. Publicarea la 22 Mai, **preţul 1 liră.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

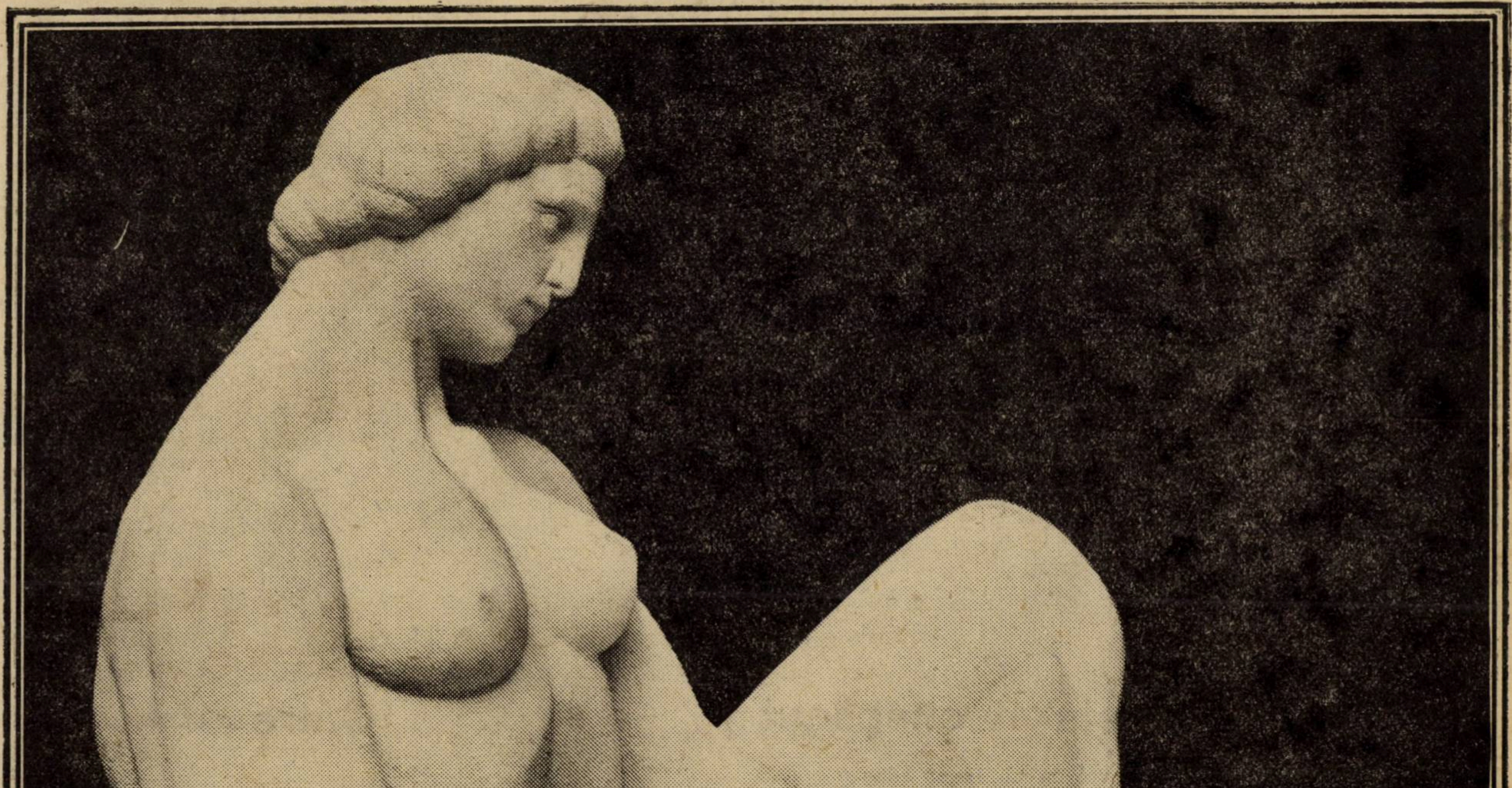

O. HAN: ELEGIE. (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 21.
22 Mai 1927.

Lei 5

Cântec de lene

Două aripe
Flutură leneş,
Clinchet de clipe
Cu pas de puf.

Leneş pe gene
Aripi de floare
Scutură leneş
Fluturi de soare

Leneş pe gene
Drumuri mărunte,
Şi trece'n frunte
Regina Lene.

Trece'n caretă
Cu roţi de vată,
Şi o cochetă
Ca niciodată.

Trenă cu fluturi
Mici de argint
De'ncerci să-i scuturi
Vezi că te mint.

Incolo-i dragă
Cum nu e nime,
Şi gura-i fragă
E pentru tine.

Şi în suita
Trecerii sale.
Doarme ispita
Somn de petale.

Iar de acuma
Te ţine'n poale,
Regina Lene
Dulce şi moale.

Fructul necunoscut

In seara asta îţi voi da un fruct adus
Dintr'un ţinut necunoscut de lume,
Un fruct rodit în pom sălbatic de nespus
Intr'un pustiu fără de ape, făr' de ierburi, făr' de nume.

Ţâşnind în jur aroma lui tulburătoare
Dădea în pârgă'n frunze negre-acoperit —
Şi l-am desprins din ramul lui cu 'nfiorare
La gândul crud că fur pământului trudit,
Sălbatica şi singura lui floare.

Şi ţi-l aduc să muşti din el, să muşc şi eu,
Otrava lui, ori mierea lui, ne intre'n sânge ;
Poate a 'nchis în fructu-acesta Dumnezeu
Prilej, păcatul lumii-a fi iertat,
Ori sub dureri mai mari el ne va strânge
Gustând cu sete ultimul păcat.

Către om

Cu mii de primăveri cobor spre tine
Tu, visul meu din toate câte-s vis,
Tu om himera mea de rău şi bine ;

Şi căi necunoscute ţi-am deschis
Şi totul am menit să ţi se'nchine,
Tu visul meu din toate câte-s vis

Te port în leagăn înflorit şi-ţi cânt
Şi-ţi cântă'n cântul meu privighetori
Tu floarea mea din toate câte-s flori.

Te modelez în tainicu-mi descânt,
Şi când sub dalta mâinii mele mori,
Iar te'nviez din bulgăr de pământ...

G. TALAZ

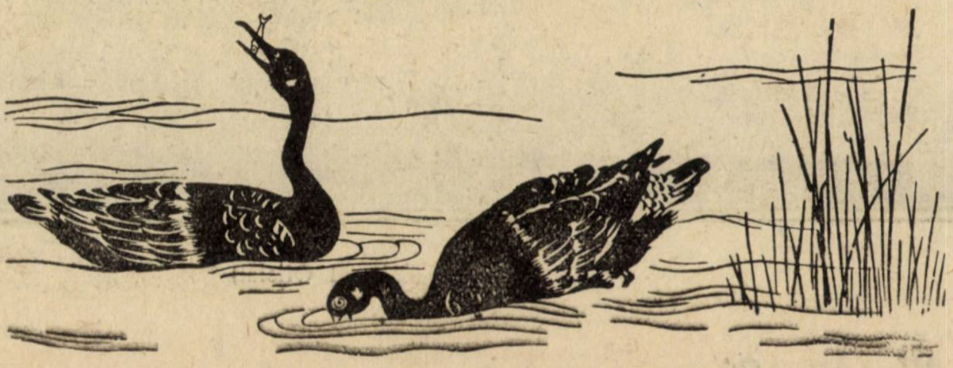

GUIDO DA VERONA

Luptă între doi cocoşi

— Crâmpei de viaţă spaniolă —

...Se găsea acolo un cântar, cu care măsurară mai întâi un cocoş minunat de frumos, cu penele zbârlite şi creţe, care se zbătea urlând, nerăbdător să înceapă lupta. Puful era pe el negru şi lucios, cu răsfrângeri verzi; avea o creastă mică, ţeapănă şi focoasă, o limbă supţire de tot şi negricioasă prin deschizătura ciocului încovoiat şi nespus de crunt. Pintenul de oţel îi lucia ca o miniatură de pumnal.

In urmă îl măsurară şi pe rivalul său. Mai sprinten, mai înalt, zbârlit şi ciufulit, cu ochi roşcati printre penele arămii, din loc în loc jupuit, cu evantaiul cozii retezat pe jumătate, se trăgea îndărăt zbătându-şi guşa, umflând din aripi, ascuţindu-şi ciocul de talerul cântarului, în vreme ce printre penele-i spintecate roşeau încă cicatricele nenumăratelor lupte.

Acesta din urmă, după cât am putut pricepe, era favoritul publicului: de pretutindeni auzeam strigând:

— Blas! Blas! Blas! —

Iar acest strigăt nu mai contenea, în jurul coliviei, pe trepte şi printre băncile bărătcii, în vreme ce pălăriile celor ce prindeau rămăşag forfoteau pline de bani. Blas era numele acestui glorios cocoş: Inglès numele rivalului său, — după cum am aflat în urmă dela un vecin cum-se-cade.

In sfârşit, crainicul scoase un şuerat prelung şi ascuţit, după care cei doi protivnici furioşi fură asvârliţi în colivia în care picară ca din zbor. In prima clipă, cu aripile'n jos, măturară pământul; pe urmă se încăerară. Se apucară de plisc şi prinseră a se învârti ca în jurul unui par. Pe neaşteptate Blas îl izbi pe celălalt cu ciocul, de-i goli ţeasta capului de pene, Ingles răspunse cu o lovitură de pinten care făcu să zboare pe sus o mână de fulgi. Un fir de sânge proaspăt brăzdă podeaua cuştii; cei ce puseseră rămăşag şi pontatorii începură a face o gălăgie îndrăcită, a se îmbulzi, a se lua la harţă, de te-ai fi crezut în mijlocul unei cete de pungaşi gata să se încaere.

Blas era rănit uşor: o aripă îi spânzura şi se apleca pe ghiare, înmuind în firul de sânge evantailul cozii lui retezate. Atunci, iute, Inglès îi sări în spate şi prinse a lovi cu ciocul, a spinteca cu pintenul, a se năpusti asupra rivalului cu atâta înverşunare că mi se şi părea că-l văd pe Blas căzând. Dar el se apăra deschizând aripile, sucindu-şi gâtul, aşa că de-odată văzui o ghiară a lui Inglès, apucată'n ciocul arămiului său protivnic, încât trebui să dea înapoi ca să scape de acea muşcătură.

Izbuti. Toţi partizanii lui Inglès prinseră a urla; ceilalţi, la rându-le, răspundeau prin înjurături ciudoase . .

. . . .

Nimic nu se poate asemui, dela om la om, dela animal la animal, cu curajul, cu furia, cu neînduplecarea a doi cocoşi care stau faţă 'n faţă ca să se ucidă. Nici circurile de boxeuri, nici cele cu tauri, nici un alt spectacol în care se admiră omeneasca barbarie, omeneasca poftă de sânge, nici chiar acele dueluri cu cuţitul prin care obişnuesc să-şi arate puterile între ele triburile de negri din America de Nord, nu pot da o viziune de ferocitate şi de vrăşmăşie care să întreacă aceste ucigătoare asalturi dintre doi cocoşi. Este o viaţă ce vrea să apuce inima unei alte vieţi şi care va rezista, luptând, până la cea din urmă răsuflare, numai ca să dea lovitura de cioc care gâtuie, lovitura de pinten ucigătoare. Sunt două organisme formidabile născute ca să omoare; nu simt durerea, nici rănile, nici o sfâşiere, nici o mutilare. Se pare că sângele le orbeşte, le face inaccesibile durerii, fie singura şi cea din urmă simtire a tot ceeace înseamnă pentru ele lume. Ar continua să ucidă chiar şi după ce au omorît, atâta de adâncă e voluptatea pe care-o simt atingând o inimă, chinuind o agonie. Curajul eroilor noştri cei mai sângeroşi e lucru ridicol faţă cu această implacabilă furoare.

Am văzut unii cocoşi luptând pe jumătate morţi, spintecaţi şi luptând, loviţi mortal de mai multe ori, cu ochii scoşi, cu gâtul tăiat, cu capul despicat, cu ghiarele mâncate, oribile grămezi de spasm şi de agonie, dar care în recele pinten de otel adunau în neştire cea din urmă căldură a vieţii şi, crunţi, luptau mai departe.

De veacuri, cultivându-li-se sămânţa ca aceea a unor măeştri asasini, aceste animale au fost crescute astfel ca să-şi urască semenul, să-i stingă viaţa, de carnea lor nu le pasă, durere nu există pentru ele: în pliscul robust şi în tăiosul pinten de oţel stă tot sufletul sanguinar al acestor animale de luptă. Sunt născute ca să se cufunde în horcăitul altei vieţi; să străpungă le e dorinţa.

Iar acuma, toţi acei oameni prindeau iarăşi să urle: — Blas! Blas! Blas!..,
— Acest bătrân şi prodigios ucigaş părea că-şi pricepe numele, părea ca îmbătat de acele ţipete sălbatice. Infipse de două ori pintenul în trupul lui Inglès; acesta pierdea sângele şiroaie şi, luptând, se poticnea într'o oripă frîntă. Dar văzând ochii roşcaţi ai celor doi cocoşi mici cât pumnul, nouă, oameni zdraveni, ne era frică. Frică de a-i vedea în ce hal erau, stropiţi, bălăciţi în sânge, aproape fosforescenti, şi mai mult întărâtaţi de durere, de propriul lor sânge, de bucuria feroce a acelei ucigătoare războiri. Penele, sfâşiate, vălmăşite, înnăclăiate'n sânge, ascundeau zdrenţe de carne şi răni oribile.

Acuma nu mai era cu putinţă, cel puţin pentru un profan, să-ţi dai seama de ceeace se petrecea, şi să apreciezi fazele luptei: era o învăluire monstruoasă a două animale mutilate, care se poticneau cădeau, se încălecau, cel dintâi dedesubt, apoi celălalt victorios, apoi când unul când altul iarăş răpus; două pliscuri roşii de sânge, un vârtej de pene, crestele zdrenţuite, şi toate acestea în preajma unor oameni cari urlau, rîzînd, bătând din palme, înjurând, numărând parale, înghesuindu-se, aţîţîndu-se, în înfuriata voioşie de-a vedea sângele curgând. Apoi, de-odată, — şi nu-mi dau bine seama cum a fost — văzui pintenul lui Inglés implântându-se în gâtul lui Blas, rămânând acolo înfipt, tîrînd câţi-va paşi animalul gîtuit, care căzu izbindu-şi capul cu furie de podea, în vreme ce zadarnic căuta să scape de pintenul rival care-l înhăţase.

Inglès îi sări în spate cu cealaltă ghiară şi prinse a-l ciuguli cu atâta furie

F. STORK: MADONA (Salonul Oficial)

că-i scoase ochii de tot, îi roase până la os sfârcul de creastă rămas, în vreme ce pintenul spinteca rana și cealaltă ghiară încleșta gîtlejul lui Blas ca o ghiară de vultan.

Cu toate acestea Blas, orb de amândoi ochii de care nu mai rămânea nici urmă, izbuti să scape din acea strânsoare și să se scoale, înspăimântător.

Niciodată, cât îmi va fi dat să trăesc, n'am să pot uita acea însângerată arătare de animal, care șovăia căutând lumina, nu ca să trăiască, ci ca să ucidă. Din gâtlejul sfârtecat îi atârna un fel de pungă moale, burduf de sânge, care se tot umfla, se făcea tot mai grea, mai iremediabilă. Cu fiece pas cădea jos, ca un om pe care-l lasă picioarele ; trebuia să muște podeaua ca să se poată scula.

Blas es hechs ! Blas e ucis ! —țipa cu groaznice înjurături, cu smintite bătăi din palme tot publicul din baratca aceea infernală, după cum puseseră rămășag pentru izbânda ori pentru moartea lui în luptă.

Și celălalt cocoș era aproape orb, pe jumătate gol de pene, și sălta pe picioarele rănite, ca două brațe ciungi și sângerânde. Acuma ca să se întâlnească și să se muște, prin acea înfrângere de sânge, trebuia să se caute amândoi îndelung, astfel că umblau orbește, se legănau, se poticneau când ici când colo. ca niște rațe pe aripi frînte , dar de îndată ce băgau de seamă că erau aproape, furia amândorura și aceea a partizanilor lor atâta de tare le ațâța viața istovită, că se avântau unul într'altul și se strângeau cu desnădejde, încercând parcă, printr'o încrucișare de ghiare, să înlocuiască văzul întunecat.

Dar acuma Blas murea. Blas cel victorios, Blas ucigătorul, cocoșul roșcat plin de cicatrice, Blas neînfricatul, Blas nerăpusul, cădea de data aceasta, horcăia, nu se mai putea ține pe picioare... încă un pas, doi, cea din urmă lovitură de cioc, cea din urmă lovitură de pinten în gol, iar bășica de sânge se umflà, cântărea prea greu, îl tîra în jos... Blas murea.

Și căzu. Deschise aripile ciunge, se lăsă într'o parte, se aşternu la pământ. Inglès îl căuta de zor. Se auzi o șuerătură. Inglès își căuta protivnicul în agonie. Răsucindu-și gâtul jumulit ca să mai zărească o dâră de lumină, îl căuta peste tot locul cu sărituri mărunte, ici, colo, între penele tăiate, printre șiroaele de sânge, pierzându-și cumpătul ca un bețiv. In cele din urmă îl găsi. Blas trăgea să moară pe podea. Punga de sânge se făcuse enormă ; ghiara înarmată cu pinten zgâria în răstimpuri câte o lovitură în gol. Aripa frântă i se îndoise subt pântec, ca o manta sfâșiată. Iar de-jur-împrejurul coliviei se înghesuia grămadă de oameni, cu ceasornicele'n mână, care urmăreau clipele agoniei lui Blas.

Traducere de ALEX. MARCU

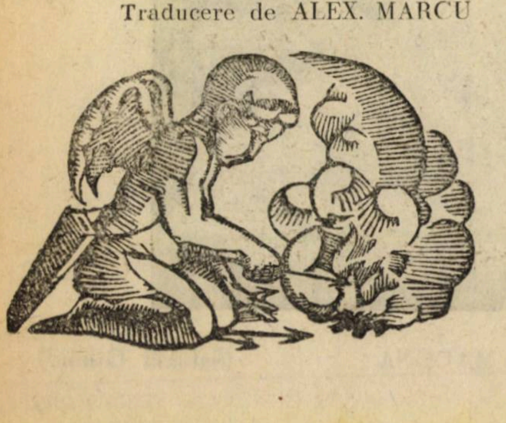

Numele personagiilor și moda

Am dinainte un roman, al unui tânăr autor „neînțeles". Adică un tânăr autor, șef de birou la prefectură, într'un orășel de munte. Căci scriitorii neînțeleși sânt neîndoios cei cari au sertarele doldora de manuscrise pentru că revista locală nu apare decât odată pe lună în douăsprezece pagini (iar revistele principale nu știu să prețuiască valoarea acestor eroi ai orelor libere funcționărești) sau dintre cei care schimbând ordinea cuvintelor în frază, transformă orice propozițiune în rebus, iar adâncimea lor de gândire devine problemă de cuvinte 'ncrucișate.

Dar fără îndoială numele absentului meu interlocuitor va rămâne absent și din lista de învățați ai literaturii. Ingrat, cu tot prilejul pe care mi-l dă, să scriu despre o chestiune care mă amuză, nici eu nu-i voi pomeni numele. Dar am să vă spun cum i se numesc personagiile, poate îl veți recunoaște. Fata frumoasă din sat, eroina romanului e Ileana, pe flăcău îl chiamă Sorin, pe băiatul moșierului, adică pe cel care umblă să necinstească pe fată, îl chiamă Georges, d. Georges Papaianis, pe logofătul, care asuprește pe tinerii îndrăgostiți și caută să înlesnească planurile tânărului boer întors dela Paris îl chiamă Tănase Gârbaci. Dar am impresia că nici acuma n'ati ghicit nici numele romanului și nici al autorului... Și aveți dreptate. Insă fără îndoială că veți putea fixa sau epoca sau locul în care a apărut cartea. Și iată dece sau epoca sau locul : pentru că moda urmează totdeauna un drum care plecând dela un punct în timp, ajunge la un punct în spațiu. In 1910 cred era moda „rochiilor chantecler" la Paris. Au stârnit indignarea pretutindeni, comentarii ironice în gazete, ecouri în reviste și au provocat rezistența tradiționaliștilor, pe urmă după un an moda aceasta a dispărut la Paris. Atunci a început să cucerească treptat puncte în spațiu. A ajuns nu știu după cât timp la București, (relativ repede) pe urmă după doi-trei ani a cuprins Piteștii și Giurgiu peste șease ani era la Calafat și Roșiori de Vede. Anul trecut am văzut o asemenea rochie la soția unui functionar de poliție la Deva. Anul acesta tinerii charlestoniști au fost bătuți pe stradă pentru că purtau partalonii prea largi. Dar moda pantalonilor înguști datează numai din 1913. Până în 1913 se purtau pantaloni charleston, numai că pe atunci se numeau pantaloni ‚cloches". Când au apărut primii pantaloni care strângeau glesna, cei care întrebuințau doi metri de ștofă ca să imite pe cow-boy au început să râdă, să scrie la gazete și să apostrofeze pe cei „la modă". Dar cum extremitățile se ating, vă asigur că tot în Deva, dacă mă voi duce la vară voi întâlni pe bărbatul doamnei cu rochie chanticler, îmbrăcat cu pantaloni la modă, adică cu pantaloni, cloches". Reacționarii sunt și ei la modă, dar ei sunt la modă fără s'o știe, așa cum Mr. Jourdain „faisait de la prose sans le savoir". Sunt la modă, la moda de acum douăzeci de ani.

Deci tânărul nostru romancier era la modă, dar fără s'o știe. Nu e greu de stabilit că moda literară care-și boteza eroii Ileana, Sorin, Georges Papaianis și Tănase Gârbaci, era la zenit prin anii 1902—1912.

In general se pretinde ca numele să „corespundă personajului" să dea indicații asupra psichologiei și conditiilor lui. Obiceiul unor scriitori era ca numele să caracterizeze chiar aceste personagii : un servitor se numea astfel „Mătură bine" un cismar d. Calapod, un fierar d. Nicovală, un vornic șiret : Vornicul Vulpe, etc. Firește că procedeul e cam simplist.

Mai interesantă ni se pare însă reconstituirea unei epoci după numele favorite Căci în nimic nu se trădează mai mult spiritul unei epoci decât în alegerea numelor. De altfel e destul să te gândești că numele unui copil e o întreagă problemă, mai ales pentru nouii căsătoriți. Admirațiile acestora, gustul lor, modul lor de a mângâia, obiectul preferințelor lor, cultura și mediul în care trăesc apar în numele date. Prințesa Raluca, Marghiolița Dudescu ; Gheorghe Lazăr, și câtiva ani mai târziiu după ce s'au întors dela Roma părinții, copii se numesc August Treboniu Laurian, Marcu Pomponiu, etc. — dar se întorc și cei trimiși la Paris și atunci avem : Georges, Jean, Marie, Déoiree — revenim la moda filologică și istoria de acum vre-o șaizeci de ani : Dochia, Minerva, Atena, Iuliu, Septimiu, ba se zice că a fost și un Napoleon Tănase, în ori ce caz cred că am întâlnit o Plevna Grigorescu și o familie ai cărui trei fii se numeau : Horia, Cloșca și Crișan. Incepe mica burghezie să meargă anual la Paris și de aci nume celebre în varieteuri; Lulu, Joujou, Nini, Mimi, Cheri, Bebe, (pe când numele franțuzite ale primei epoci devin la mahala : Jan, Jorj). Și în sfârșit reacțiunea semănătoristă : Sorin, Miron, Ileana Mărioara.

Dar moda nu se oprește aci. Gustul „poetic" imediat următor semănătorismului se rezolvă în grădinărie și zarzavat : Eroii Păianjenului lui Dinu Ramură se numesc Floareș, Măghiran, Florini, etc. Incă doi ani și gustul evoluiază spre nume de domni, naționale, tradiționaliste : Radu, Mircea, Dan, revin în mai toate romanele, ieșite din semănătorism. Luminița, Radu Comșa, sau așa ceva, sunt nume dintr'un roman de altfel recent apărut.

Și câte lucruri interesante s'ar putea deduce încă numai din simplu examen al numelor, cu cari autorii își botează eroii.

CAMIL PETRESCU

PREMIUL NAȚIONAL DE SCULPTURA

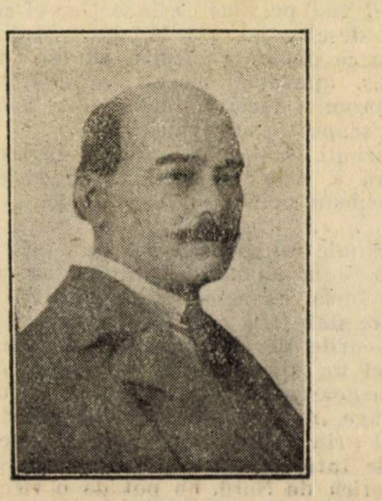

D. PACIUREA

Mărul roşu 1)

Exaltările mistice istoveau peste măsură. Aceiaş lege a compensatiei se afirma, salvatoare. Devoranta melancolie dădea lui Miron clipe de nebună disperare. Işi ura fiinţa lui trupească. Adesea, tresăria în el durerea: pumnii săi loveau fruntea, pieptul; degetele sale se încleştau în muşchi; bestia, gâtuită de propriile ei ghiare, horcăia, mizerabilă, în împotrivirea ei. Delirul adolescenţii covârşită de aspiraţii zadarnice, îl poseda — după cum diavolul stăpâneşte mai bine pe ascetul care se torturează, înşelat după extazul său divin. Instinctul de conservare rupe cătuşele conştiinţei. Prin chiar această risipire a energiilor sufleteşti şi cerebrale, foamea simţurilor e sporită. Organele palpită sub seceta lăuntrică; ochii se limpezesc: imaginile îşi recapătă frăgezimea şi înţelesul lor primitiv, mările sorb aromele acelei fermentări ce pârgueşte rodul; suflarea vastă a pădurii pătrunde în pieptul ce se umflă pârâind; inima svâcneşte ca sub lovituri de ciocan; sângele curge sfredelitor ca dâre de foc... Il frig foamea şi setea pământească. Cerul gurii e uscat — şi, uneori, dorinţele exasperate sbucnesc într'un gâfâit prelung, ca o implorare nearticulată...

Şi această frământare zoreşte paşii. Picioarele par'că vor să apuce, ca şi mâinile care scormonesc ierburile înalte, cari rup florile rătăcite şi, cu o singură smucitură, desfrunzesc crengile ce-i biciuesc fata. Frunzele, ca nişte fluturi ţinuţi în palmă, îşi iau sborul în vânt. Goana începe. Miron aleargă printre copaci, se roteşte în jurul trunchiului, ca şi cum s'ar ascunde de priviri cari îl caută. Apoi, par'că îl gonesc fiare hămesite. Le simte în urmă salturile şi urletele — şi el sare peste gropi, peste şanţuri de torente, se năpusteşte în tufişuri, se împiedică de-o rădăcină şi se rostogoleşte pe o pantă...

Veselia lui e simplă, fără gânduri. E fierberea sângelui tânăr; sănătatea primitivă a animalului descătuşat se risipeşte prin belşugul excitant al firii. Şi sub bolţile fremătătoare răsună râsul, — hohotitor, sguduind măruntaele, strivind lacrima sub pleoape. Râsul plin, scânteietor ca un pumn de cristale aruncate printre crengi; râsul sfidător, avântat prin umbrele rănite de câteva raze, râsul sarcastic, de biruitor al bestiilor imaginare; râsul ţâşnitor ca o coloană de apă, pulverizată în mii de curcubee. Râde nebunia cealaltă, a simţurilor fără frâu. Râde singurătatea ce se ignorează pe sine, pierdută în necunoscutul triumfal al pădurii fără orizonturi...

Foamea! cum îl muşcă înăuntru, în pustietăţile organice! Agile, se prind braţele şi picioarele de trunchiu; se caţără, îşi saltă greutatea hărţuită de diavoli şugubeţi. Se apucă de ramuri, se leagănă deasupra abisului şi, dându-se peste cap, iată-l acolo, în frunzişul mărului sălbatec. Dinţii se înfing în rodul cărnos, cu suc iute, acrişor; limba aţâţată plescăeşte sub cerul gurii — şi în corp dospeşte vigoarea nouă. Fiecare măr cere să fie muşcat; dar degetele culeg mai pretenţioase, mai obosite. Himera din măruntae se potoleşte; satietatea curge prin membrele moleşite..

Dar altă himeră îl sgârie în gâtlej, îi înfierbântă obrajii, cu răbufneli de cuptoare încinse. Şi el coboară, cu o îmbrăţişare prelungă a trunchiului aspru. Pământul tresare sub pasul vârtos. Râpa e alăturea, îngustă şi profundă rană a pădurii, umplută de vălmăşagul feregelor, al copăceilor târîtori, al ederilor atârnânde. Miron se strecoară ca un şarpe pe povârniş, se prinde de colţi, se încurcă în plasa tenace, se atârnă de pletele elastice, sare de pe un reazăm pe altul. Pătrunde în prăpastia fascinantă, în cuibarul umbrelor cari se insinuează cu fiori reci în trupul înfierbântat. In fundul molatec, de pe o piatră pe alta, se filtrează şi spumegă printre alge elixirul preacurat. Curge isvorul ignorat, care nu murmură măcar, acolo, în tăcerea masivă, sdrobitoare. Şi buzele însetatului sorb din apa vieţii. Sângele mai svâcneşte sub tâmple, dar beţia e risipită în sărutarea absorbantă: apa curge şi pe mâini, pe frunte, pe obraji...

Şi trupul iar se încordează; se ridică drept, înoit — şi braţele se întind ca o rugă mută, ca o slăvire pură. Adorarea fără superstiţii, fără gânduri, se revarsă prin respirarea profundă. Capul e dat spre spate: fâşia de infinit par'că pătrunde în el prin ochi. Il chiamă iarăşi soarele; îl imboldeşte cutezanţa ce pune stăpânire pe toate ţările rebele. Şi iarăşi se caţără de rădăcini, sare din piatră în piatră, urcă prin tufişurile prăpastei — şi aleargă spre pata aurie a pajiştei. Se întinde ca într'un pat călduţ — şi zace aşa, ascultând torsul himerelor potolite, urmărind fantomele, orbitor de albe, cari plutesc deasupra, în cerul vibrător. Eternităţi se scurg prin el, în odihnirea lui suverană: — în ritmul pieptului său respiră şi pădurea. Se îngrămădesc peste el vrăjile uitării şi par'că se cufundă în adâncimi haotice. Imaginile se amestecă: efluvii colorate se contopesc în lenea lui fecundă — şi, grele, se unesc pleoapele...

Doarme. Somn al pământului, insondabil, plin de furnicarea obscură a noilor năzuinţi. Cine ştie ce umbre ale umbrelor terestre trec prin inconştienţa lui triumfală! Cine ştie ce arătări se înalţă, ca aburii dintr'un lac, din tainiţele fiinţei sale! Ce monstruosităţi profilice, ce terori neîncercate încă, fac să tresară muşchii feţei, să se crispeze degetele? Şi ce întruchipare fascinantă, ce supremă aspiratie alcătuită din toate micile dorinţi, îşi fulgueşte vălurile în depărtări, pe culmi inaccesibile? Ce fiinţă cu zâmbet chemător, cu priviri ce-l prind ca o mreajă, îi agită somnul, îi smulge câte un suspin prelung, îi face să'şi răsucească trupul pe-o parte, pe cealaltă — şi să întindă braţele?

Vis stârnit de simţurile flămânde! După cele două himere potolite, foamea şi setea, — altă himeră, mai crâncenă, s'a trezit în somnul pubertăţii. Şi, prin prea plinul sângelui, curg iritaţiile cărnii virgine; fierbinţeli sbucnesc în coapse, în viscere, printre coaste. O mole-

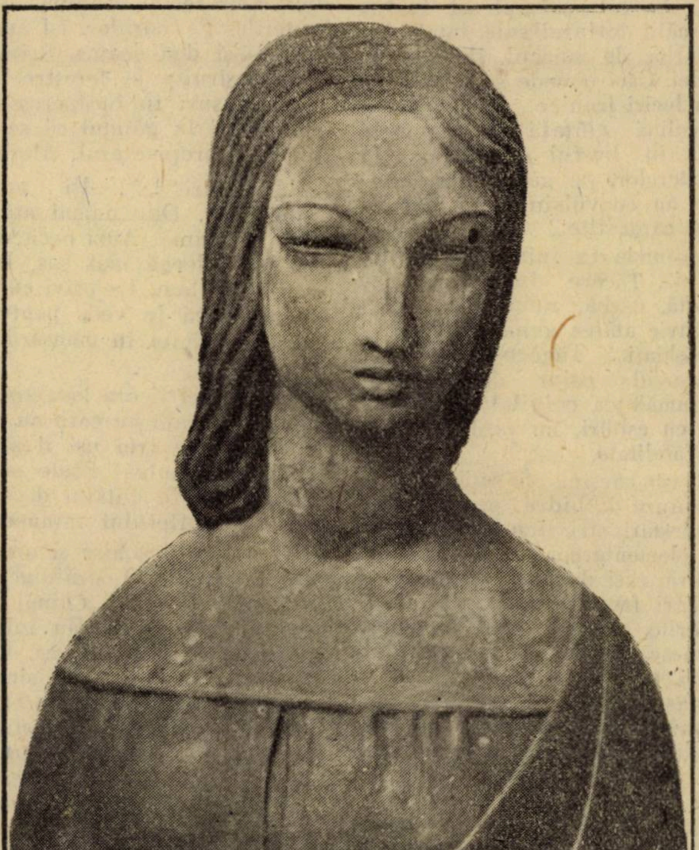

CONST. BARASKI: CAP DE FATA

(Salonul Oficial)

---

1) Din romanul „Glasuri în surdină", ce apare în cursul săptămânii.

șeală biciuită de impulsiuni. Himerica dorință geme în el, încătușată, devorantă, insuportabilă. Chinul său, printre vedeniile învălmășite, e exasperat de alte senzații par'că aleargă pe obraji o furnică, par'că îl sgârie ușurel un fir de iarbă, par'că l-a atins o aripă de hulub. Vrea să se trezească ; — greutatea îl covârșește : îl țin miile de legături ale Ispitei... Dar când, în ureche, simte înțepături atât de subtile încât durerea devine atroce, el își frânge somnul, sărind în picioare — și ochii săi clipesc, îngroziți...

Câteva clipe i se pare că mai visează. Zâmbetul chemător, privirea înlănțuitoare, aureola părului, svâcnirea sânilor — toate tentațiile din timpul somnului, el le vede în arătarea de lângă dânsul. Intinde mâna, în neștire : rezistența bruscă îi dă, odată cu fiorul primului contact, confirmarea...

E tânăra femee a bătrânului pădurar. Trecând prin mica poiană, a fost surprinsă de somnul frumosului băiat, cufundat în iarbă, potopit de soare. Plictisită de un cămin solitar, desolată de iubirea mai mult părintească a soțului, ea întârziase lângă Miron, ca un fluture atras de o flacără. Cu naivitate agitată, îi privea somnul. Nu putea îndura visurile lui, trădate de gesturi vagi, de suspinuri prelungi : — cu un fir de mohor, ea îl necăjia, cu gânduri inocente cari ascundeau însă plăcerea amestecată cu teamă.

...Se privesc acum întâia oară. Dar par'că se cunosc demult ! In Miron, după tristețea de adolescent, care se credea, odinioară, un spirit exilat pe pământ — fierbe acum patima adolescentului care încă nu cunoaște împărățiile fastuoase ale Luxurii... Ea este primul sol. In încordarea unică a dorinței sale, întâia îndrăzneală oarbă, de mascul, îi dă siguranța isbândei. Căci o vede și în ochii ei profunzi, cu luciri ironice, în palpitarea nărilor de felină ațâțată de aromele carnagiului ; în bustul ei sfidător ; în svâcnirea arterelor, pe gâtul ei robust ; iar degetele au convulsiuni lascive, ca brațele unei caracatițe...

Tăcere, profundă ca inima înflăcărată a pământului... Tăcere în care strigă viața răscolită, oarbă, nebiruită... Tăcere, în care învie atâtea generații de strămoși împerechiați... Tăcere în care se întrețes atracțiile celor două trupuri — fiecare jumătatea celuilalt — și cari se apropie, cu esitări, cu ocoliri — dar sigur, ca o fatalitate.

Și delirul isbucnește. Sărutări absorbante ca ventuze de hidră, pecetluiri arzătoare, încleștări strivitoare — furtuni de senzații elementare... Infinități de iubire și de ură, căci durerea se strecoară printre fericiri fremătătoare... Iși amestecă respirările, se pătrund, se contopesc... Se unesc, cuprinși în vasta rodnicie a naturii, care își devorează creaturile ca să nască altele.

Și se revarsă peste ei mângâerile solare — și din umbră le vine suflarea molcomă a pădurii — și prin iarbă se filtrează în ei seva fragedă a humei — și adesea fulgeră o pasăre deasupra lor... Par'că întreaga natură își slăvește, prin perechea înlănțuită acolo, pe pajiștea însorită, biruința ei miriadară. Ca o notă unică, risipită în vârtejuri de ecouri, răsună cântecul Pasiunei universale care îi rostogolește dintr'o prăpastie în altă prăpastie de uitare...

EUGEN RELGIS

In întunerec

Năruirea se îndeplinise fără veste. La un colț de stradă, castanii s'au înmulțit și și-au răsfrânt brațele peste garduri. Oamenii și-au arătat chipuri schimbate. Sunetele păreau că se ridică dintr'un târg străin, prin care pașii lui nu-l purtaseră nîcă. Lumina și umbra îl înspăimântau, Niciodată nu întâlnise o lume atât de nouă și atât de stranie.

Cele dintâi clipe, trecură cu greu. Nu înțelegea nimic. Se străduia să afle cine e, și cum se află în mijlocul târgului necunoscut. Privi pe furiș împrejurimile— ca să nu atragă luarea aminte a trecătorilor. Ii se părea că mai întâlnise odată aceleași chipuri, dar nu știa unde. Și strada i se părea cunoscută. In vis, de mult, adunase roadele castanilor — pe aceiaș piatră pe care pășea acum.

O teamă cruntă îl coprinse : de întunecarea sufletului, de nebunia care înstrăinează în lume. Nu înțelegea ce se petrecuse sub țeastă, înapoia tâmplelor fierbinți. Nu înțelegea de ce i se păruse că se deșteptase dintr'un somn prelung, și că privea acum toate cu alți ochi. Privirile i se rătăciseră pe caldarâm și peste gardari. Le culese cu grijă. Ii era teamă să nu se trădeze trecătorilor. Dintre neguri, i se luminase o hotărîre : să nu afle **ceilalți** că sufletul lui s'a turburat. Iși încruntă sprincenele și grăbi pasul. Truda să afle pentruce plecase de acasă — rămăsese zadarnică. Ocoli, atunci, câteva străzi și se înapoie. In fața casei, șovăi. Deschise poarta, silindu-se să-și amintească numele proprietarului. Nu izbuti. Durerea îi destrămă trupul, îi supse puterile. Pe coridor, își smulse pălăria fără să-și dea seama. Privi glastrele cu flori înșiruite la ferestre. I se păru că aude glasuri în încăperea de alături. Și se îngrozi la gândul că se va putea întâlni cu proprietarul. Alergă pe scări.

„Miercuri" . . . Iși amintise ziua. „Miercuri". Dar numai atât. Deschise o ușă, cu teamă. Auzi o chemare, de copil speriat. Alergă mai sus. Incă trei uși, vopsite galben. Le privi cu ochi măriți. I se părea că le vede pentru cea dintâi oară. Ce căuta în mansarda aceasta, dogorîtă ?

Totuș, aici îi era locuința. Știa aceasta, cu o siguranță pe care nu o putea lămuri. Dar cele trei uși îl stinghereau. Iși mângâie fruntea. Poate se vor lumina gândurile. Nu întâlni decât un singur strigăt al sufletului întunecat: „Miercuri".

O ușă se deschise și un chip necunoscut îi zâmbi. O străfulgerare în ceață dinlăuntrul țestei. Chipul îi trezi amintiri din vis, cari l-au înfiorat. Cândva, poate le viețuise aievea. Chipul îi zâmbea, cercetându-l. Dar simțindu-i turburarea, se apropie. Ii vorbi, îngrijorat, și cuvintele i se păreau rostite într'o limbă străină, din care trebuiau tălmăcite. Nu putea înțelege, astfel, decât prea puține. Tovarășul neașteptat îi vorbi de „nopți albe", de „viață turburată", de „prea multă muncă", de „liniște". Ii apucă brațul și-l împinse până în fața ușei din stânga.

Ințelese că trebuie să se apere. Păși, deci, sigur, căută cheia, descuie și intră în odaie — încercând să nu se uimească de nimic. Tovarășul intră și el. Deschise larg ferestrele.

— Arăți foarte palid... Trebuie să te îngrijești.

Căută răspunsul — dar nu știa ce să răspundă. Cuvintele i se îmbulzeau puzderie, pe buze. Și nu alegea niciunul. Le lăsă să alunece în golul de întunecimi.

Celalt îi sfătui să se culce. Primi sfatul — cu nădejdea că-l va lăsa singur. Dar tovarășul era prea îngrijorat. Il întreabă mult, și așteaptă răspuns. Ca să se mântuie de chinul cuvintelor ce trebuiau tălmăcite — închise ochii. Tăcerea celuilalt îl încurajă. Auzi pași lini prin odaie, îndreptându-se spre ușă. Ar fi vrut să râdă, dar nu izbuti decât să-și tremure fața. Deschise atunci ochii.

*

De unde cunoștea odaia aceasta cu tavanul apropiat și cu o singură cadră ? Se ridică din pat și se îndreptă spre fereastră. Dar un gând îl străbătu, crunt. Ințelesese, că tot ce i se întâmplase, le mai trăise odată. Iși aminti, lucid, că **altădată** se întinsese tot așa în pat, se întrebase ce căuta în odaia aceasta, se ridicase și pășise către fereastră. Și începu să creadă că trăiește **atunci.**

Lumina i se cobora în suflet prin unghere necunoscute. Incepu să înțeleagă— dar înțelegea ca un **altul.** Continuă viața celui care se ridicase cândva din pat și pășise către fereastră. Viața aceasta se oprise deodată, straniu — și deasupra ei se așternuseră ani după ani. Aproape o uitase. Și iată că într'o după amiază caldă, lumina ei orbește dureros creerul și stăpânește în suflet.

Dela fereastră, coprindea cu ochii strada întreagă. Acum își aminti : se ridică din pat pentrucă auzise chemarea. Cercetă înfrigurat. In fața porții nu aștepta nimeni. Dealungul străzii se întâlneau oameni ce călcau obosiți, cu grumazuri aplecate.

Răscoli cu privirile curtea, fără să-și întâlnească tovarășul care-l strigase. Și, cu toate acestea, simțea chemarea încă vie. Se turbură. Se hotărî să aștepte. Poate prietenul voia să glumească, și se ascunsese prin împrejurimi.

Acum își aminti tot : trebuiau să pregătească amândoi versiunea latină pentru a doua zi. Amănuntul acesta îi copleși sufletul cu mii de lumini neașteptate. Sângele îi lovea tâmplele în alt ritm. Alte culori i se strecurau sub pleoape. Alte bucurii își înfloriră zâmbete, și alte dureri își arătară trupurile rănite.

Ac fuit antea tempus, cum Germanos Galli virtute superarent...

Desfătarea îl turbură. Textul din **De Bello Gallico** — îi revărsa în suflet o adolescență proaspătă, prezentă, pe care o uitase. Uitase că era, încă, adolescent. Gândul acesta îl făcea să zâmbească, prelung. Și recită iarăș din Caesar, din ultimul capitol tălmăcit în clasă.

...ultra bella inferrent, propter hominum multitudinem agrique inopiam trans

Rhenum colonias mitterent.

Prietenul nu găsea traducerea cuvântului **ultra** — iar el îi șoptise : **chiar.** Reînoi zâmbetul.

Dar ochii îi căzură pe vestminte — și chipul îi îngheță, cu sângele scurs și ochii înegurați. Purta vestminte ciudate,

Veşnic târzii

de **ANDREI ADY**

Târzii suntem veşnic în toate,
Căci, sigur, venim de departe,
Cu pas istovit ca de moarte,
Târzii suntem veşnic în toate.

Când moartea ne bate la uşă,
Nu ştim să ne stingem în pace,
Din suflet jeratec se face,
Când moartea ne bate la uşă.

Târzii suntem veşnic în toate,
Târziu ne e visul şi rodul,
Nădejdea, odihna, amorul,
Târzii suntem veşnic în toate.

Trad. de A. P. TODOR

---

neobicinuite pentru clasa V-a de liceu. Şi trupul îi era nepotrivit pentru un adolescent. Işi lunecă mâna pe faţă, şi degetele întâlniră obraji înfriguraţi, cu pielea aspră. Avea braţe prea lungi — şi le privea ca un străin. Se întrebă cum de nu luau în seamă cei din clasă de nepotrivirea aceasta. Şi încercă să continue pe Caesar. Dar şirurile i se risipiseră din minte. Uitase chiar şi începutul frazei. Strada se prefăcu iarăş. Tovarăşul care-l chemase — **nu trebuia să fie jos.** Zvonuri stinse, frânturi de gânduri, vedenii — îi străbătură, şuvoaie, luminiţa sufletului. Află, aşa cum se află în vis, că prietenul murise de mult, şi că ani grei s'au aşternut de atunci, destremând amintirile şi prăfuind chipurile.

Frământări noui s'au împlinit în suflet, printre întunecimi. Se trezi la fereastră, cu ochii străpungând strada. Cine îl îndemnase să ajungă aici? Şi nu-şi putea aminti ce gândise până acum, şi de ce se deşteptase zâmbind, şi de ce se înfrigurase...

*

Păşi în odaie, ca un străin. Căută masa de lemn, deschise sertarele şi se uimi găsind hârtiile scrise. Răsfoi cărţi groase, însemnate pe margini. Le aşeză, apoi, la loc — cu grijă. Privi cadra, aşezată deasupra patului — şi se întrebă. Il chinuiau bănueli, dureroase. I se părea că a zărit cândva chipul de fată zâmbindu-i chiar aici, în odaie. Dar nu putea lămuri nimic. Amintirile i se destrămau ca un vis.

Se culcă, închise ochii, şi vru să adoarmă. Mai păstra o singură nădejde: că toate se vor lumina, la deşteptare. Cu întuneric sub pleoape, încercă să nu gândească la nimic. Se întrebă, însă, **cine** luase hotărîrea aceasta. Deschise ochii, şi se privi. Nu îşi recunoştea trupul, nici chipul. Se întrebă cum vieţuise atâţia ani, ca un străin, în trupul necunoscut. Şi se întrebă de când a aflat că e străin în trup. Şi cine e el.

Se privi, cum stătea întins pe pat. I se părură ciudate mâinile cari se sfârşesc cu degete. Degetele se mişcau lin sau precipitat — şi aceasta îl uimea. Suferea ştiind că niciodată până acum n'a privit cu luare aminte meşteşugul degetelor. Niciunul dintre oamenii cari trec pe stradă nu-şi privesc atenţi degetele. Iar el — de ce şi le-a privit? Cine era el?

Nu-şi putea aminti decât puţine fapte. De mult timp, de o lună, de un an — s'a simţit turburat pe stradă, şi s'a întors aici, în încăpere cu o singură cadră. Un tânăr necunoscut l-a ajutat să se desbrace. Apoi tânărul a plecat, şi l-a chemat din curte. S'a dus la fereastră şi de acolo la privit. Necunoscutul pierise. De atunci—ce se petrecuse? Cum se scurseră zilele, şi nopţile, şi lunile?

Nu se încumeta să cerceteze trecutul. Se înspăimântă la gândul că nu va putea să lămurească întrebările. Cum de ştie el că odaia aceasta îi aparţine? Şi ce a făcut el tot timpul, înainte de a se deştepta la viaţa nouă? Când a cumpărat şi a citit cărţile de pe masă, din rafturi? Şi cadra?

Chipul fetii îi era aproape, îi alerga printre sclipirile rare ale conştiinţei — dar nu ştia nimic. Se hotărî să nu se mai întrebe, să nu scruteze nici una din dureroasele taine cari îl copleşau, sugrumându-l. Strânse pleoapele, şi-şi afundă capul în perne. Dar tresări, deodată, îngrozit — şi se ridică. Alungă vedenia cu pumnii răşchiraţi —izbiţi, surd, de perete.

Ii era teamă să se culce. Inchise fereastra şi uşa. Şi se aşeză, frânt, pe pat. I se părea că revărsatul zorilor se apropie în suflet. Tremura, ca în aşteptarea minunei. Răspunsurile la atâtea întrebări înfloreau în negurile de sub ţeastă.

Privirile i se opriră pe o lumânare aproape sfârşită, aşezată într'un pahar, deasupra caetelor. Alături, pete de ceară Un toc ţinea semnul într'o carte legată în piele. Acestea îl făcură să tresară. chipul i se lumină, apropiindu-se de masă. **Astă noapte** cetise aici. Nu trecuseră, deci, decât prea puţine ceasuri. Cetise mult, aproape toată noaptea, pentru că lumânarea era pe sfârşite. Iar dimineaţa, se dusese la slujbă. Şi nu avusese bani pentru masa dela amiazi. Acestea toate, şi le amintea acum cu uşurinţă. Incepea să se facă lumină.

Işi întoarse, atunci, ochii către cadră Emoţia îl sili să clipească pripit — ca să alunge lacrimile. I se păru atât de comic faptul că nu o recunoscuse...

Vru să se apropie mai mult. Şi atunci îşi aminti că **trebuia s'o întâlnească Miercuri.** Lumina prea multă îl orbi, şi îl secătui. Se aşeză pe pat. Inţelegea acum mult, înţelegea aproape tot. Dar neguri îl apăsau încă, îndurerându-l.

Trebuia s'o întâlnească Miercuri. Deci.. dar când are să fie Miercuri?

Se trudi să afle, cu gândul. Nu izbutea să afle capătul săptămânii. Răscoli pe masă, dar nu întâlni nici un ziar. Se hotărî, atunci, încruntat, să însemne pe hârtie zi cu zi. Incepu cu Sâmbătă—când îşi vânduse pe Pascal. Duminică, rămăsese toată ziua în casă, şi citi. Luni—se limpezi cu greutate. Toată după amiaza era ascunsă în ceaţă. Nu-şi putea aminti ce făcuse dela masă şi până seara când, îşi întâlni vecinul de odaie. Zilele următoare, erau tot mai întunecate.

Inchidea ochii, îşi frământa tâmplele cu pumnii — fără să găsească. De Luni la amiazi — timpul se schimbase; clipele atârnau grele, ceasurile copleşiau nopţile păreau ani. Renunţă să se convingă. Ştia că nu putea fi decât Miercuri, zi în care trebuia s'o întâlnească. Gândul acesta îl linişti. Se apropie de cadră, zâmbindu-i.

Dar unde trebuia s'o întâlnească? Clipi iarăş, ca să-şi adune gândurile. Şi care ceas fusese ales? Nu îşi amintea nimic. Ceaţa îl coprinse mai dureros. Obrajii îi ardeau şi teasta părea că stă să se sfarme.

In drum spre pat, ameţeala îl nărui. Se ridică anevoie, aiurit, cu privirile turburate. Se culcă, gemând. Răsuflă tot mai pripit. Şi nu putea închide ochii. Vedenia îl chinuia acum crunt, înfingându-i-se în carne. Se ridică, iarăş, şi iarăş îi căzu capul pe pernă. Ştia că e Miercuri, şi că ea îi aşteaptă. Dar unde? Ar fi plecat s'o caute. Dar dacă venea în răstimp aici, în încăperea cu o singură cadră?

In vremea aceasta, vedenia poate se realizează. Poate că îşi desgoleşte trupul în braţele necunoscutului. Sau poate strigă după ajutor, aşteptându-l. Se ridică. Şi îşi aminteşte, în aceiaş clipă, că tot ceiace se întâmplă cu el — s'au mai întâmplat odată, cu mult înainte. Acum, poate visează. Cadra îl priveşte stins. Şi timpul începe să se scurgă lipsit de conţinut, gol.

Aproape de fereastră, înţelese că a rămas acelaş adolescent, tălmăcitor al lui Caesar. Totul a fost numai un vis urât, din care nu-şi aminteşte decât frânturi desperechiate şi stranii. I se pare că în vis suferea într'un pat, deasupra căruia atârna chipul unei fete. De câte ori i se împrospătează amintirea fetii, se întristează. Poartă încă în suflet durerea unei după amiezi de vară, când fata trebuia să-l întâlnească — şi nu l-a întâlnit. Şi-i înspăimântă, încă, vedenia propriei lui făpturi, în vis. Era cu mult mai mare, ochii îi ardeau în orbite vinete şi buzele înălbite, îi tremurau. Şi se svârcolea în pat, într'o odaie cu o singură cadră.

Şi amintindu-şi toate acestea, rămase lângă fereastră, privind strada, şi aşteptându-şi prietenul. Trebuia să pregătească împreună versiunea latină. Şi nu îndrăznea să-şi întoarcă privirile în odaie, de teamă să nu întâlnească chipul fetii din vis. Şi se rugă Domnului să-i trimeată mai curând prietenul — şi cercetă lacom strada, aşteptându-l.

MIRCEA ELIADE

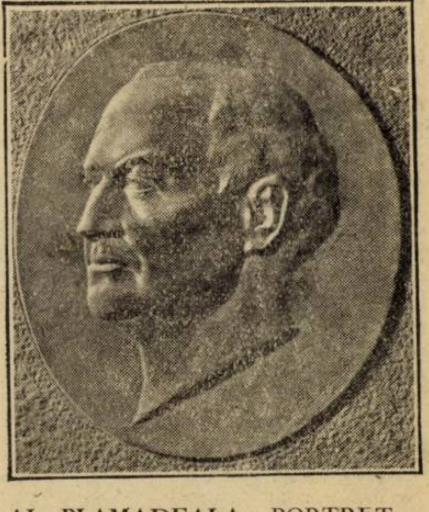

AL. PLAMADEALA : PORTRET
(Salonul Oficial)

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

MUMA VANTURILOR

...Văpae !
Tu crezi că numai unul și-o logodi 'n dorință ?
...Sunt mii acei ce-și leagă de ea o năzuință,
Sunt sute cei ce-o caută și n'o găsesc de cum —
Sunt alte sute-aceia ce se întorc din drum —
Și mii și mii pe lume sunt cei ce-au cunoscut-o
Și când i-au fost aproape și-au râs de ei, c'au vrut-o..

PRIMAVARA

Sunt mii și mii ?...

MUMA VANTURILOR

Ca unul.... Frumoși lângă urâți.
Se zice că-i minune și de-aia-o vor atâți
...Și Sânzien, voivodul, cu oastea lui în zbor
Acuma rătăcește spre „Floarea Florilor !"
O 'ntreagă oaste : fluturi, albine, musculițe,
Un Bărgăun ! Răgacea cu fotă în altițe,
Țânțarii spâni..., Un greer bătrân, și guraliv
Un altul — dintre tineri — sprințar și costeliv,
Un roi de viespe, toate cu acul la 'ndemână —
Furnicile, în cârduri, ținându-se de mână
Sau ciugulind pe-ascunse o turtă de migdale,
Din depărtări, coboară din zările albastre.
Căicând în drum spre floare, hotarul țării noastre !...
(pauză)

...Și ca să-ți dau o pildă, chiar crivățul din nea
Află de ea, și uite, — l-am tălmăcit : O vrea !
A fost de-ajuns o vorbă și-un gând ațâțător,
Și-o vrea și el, sărmanul, precum atâți o vor !...
Deși măcar odată o floare n'a avut...

PRIMAVARA (miloasă)

Sărmanul !...

MUMA VANTURILOR

Ferice-ște-l : aceasta hrubă-i scut !

PRIMAVARA

Dar peștera-i de ghiață !...

MUMA VANTURILOR

Și n'avea griji !... Zefirul va fi al tău, lumino...
Adesea se'ntorc pașii de unde, când plecară,
N'ar fi crezut vr'odată c'or să se'ntoarcă iară...

(Ies amândouă. Zefir a rămas singur, tăcut, pe acelaș trunchi de pom. Crivățul, zbătându-se în peșteră :)

CRIVAȚUL

Ea zise : „ferice-ște-l că'n hrubă e închis !..."
Oh !... Ticăloasă mamă ! Sunt fericit ai zis ?...
Cum poți să minți atâta, când eu de-aș fi în stare
Ași surupa pământul și-aș sparge ghiața tare
Și-ași spulbera și cerul, — o mână de nisip —
De-ar fi s'ajung la floare, din flori să mă'nfirip !

(Urletul lui continuă până se potolește treptat)

O undă de răcoare adie de pe culmi : frunzișul se mișcă... florile își strâng corolele... Sunt „brizele de vânt". Subțiri, în valuri străvezii, se adună în pâlcuri în fundul scenei, pe o culme. Vântul cântă în frunzișuri încet, o melodie caldă pe care brizele se leagănă dansând, cu trupul ritmic închinat de pe o parte pe alta, după cum adie curentul născut de ele. In timp ce danțul se desfășoară în zare, florile-și șoptesc :)

O FLOARE

Răcoarea adie, corola mi-o strâng,
O boare ușoară coboară din crâng...

ALTA

Sunt undele care s'ating de pământ
Ca fulgul de grele : sunt unde de vânt...

ALTA

Vă strângeți potirul, — să creadă că noi
Cu toate — adormirăm când veselul roi
S'abate'n grădină în danțuri și cânt...

TOATE FLORILE

O boare de aer pe unde de vânt !...

(Cântecul frunzișului se aude mai tare, și din cadrul îndepărtat al orizontului, undele de vânt coboară în scenă, printre flori, în pași care abia ating pământul. Intâi străbate o singură undă de brize, ca un val, apoi altele. Țânțarul Mărăcine sburlit, cu dibla după gât, răsare din mijlocul lor. Brizele de vânt, râd, apoi se așază în rondurile din stânga).

ȚÂNȚARUL MĂRĂCINE (la mijloc)

Frunză verde iasomie
Dragostea-i o păpădie
Cum o sufli, zboară'n vânt,
Floare neagră de pământ !...
Undelor, unde de vânt,
Șerpi de aer pe pământ,
Aripi calde în văzduh,
Păsăruici zburând prin stuh.
Iele care-ațineți drumul
Călătorul de-l pândiți
Și-l momiți
Și-l zăpăciți,
Să zburați apoi ca fumul, —
M'ați jurat și m'ați adus
Tot pe sus, pe sus, pe sus...
Râdeți voi în iarbă, bine,

De țânțarul Mărăcine !...
Sânzien, în cap de oaste,
Rătăcea pe drumuri proaste.
Eu, țânțarul Mărăcine
Ca să-mi fie mie bine
Mă lăsai pe după coaste...
...Dacă drumurile-s proaste ? !...

Ce era să fac ? — Să cânt !...
Și-ațipisem pe pământ
Sub un spic bătut de vânt.
Și-acum iată-mă aici...
Fluturi mici și licurici,
Greieri, viespe și furnici
Și lăcuste, și albine,
Vin și ele după mine....
(Către undele de vânt).
Mulțumesc că m'ați adus
Mai 'naintea lor, pe sus !...

(Tăcere. Și deodată, Zefir, de pe trunchiul îndepărtat și umbrit de flori de unde a privit uimit toate astea, către Țânțarul Mărăcine :)

ZEFIR

Străini în țara noastră ?

ȚÂNȚARUL MĂRĂCINE (încurcat)

Ia uite !... Cine-i domnul ? !

ZEFIR

Și nu vă este teamă c'o să vă prindă somnul
de veci ?... Ce cutezare ! Dușmanii mei aici !

ȚÂNȚARUL

Dușmani ? !...

ZEFIR

Oricare gâză, mi-e un dușman !

(Va urma)

N. MILCU și R. GYR

Bunul prieten

Nu eşti munte, nici tu, mai puternic ca moartea, ca tot ;
Nălucind peste culmile-ţi reci, cu întristare socot
Te simţeam mai grozav decât toate ce 'n lume încap,
Vulturi verzi clătindu-ţi coroanele negre pe cap.

Eşti mai mic decât dorul, ce urcă pe lung drumuleţ,
Ochiul lui e 'n tăriile-albastrului fără de preţ,
Pe când — monstru 'nnecat — peste tine se 'ncerne zarea;
Numai noaptea 'n tenebre murmuri, murmur surd, ca şi marea —

Pelerin înfocat, eu la tine descind, pentru tine,
Vine sufletul meu : pelerin blestemat, către tine ;
Paşii mei te străpung şi te scapără 'n sânge şi stele ;
Nu mai tac, nu mai stau, nu mai mor : ei sunt vorbele mele.

MIHAIL CELARIANU

Compliment pentru o păpuşă

Eu nu ştiu locul unde te odihneşti ferită,
dacă şi-acolo timpul aceeaş oră-arată
şi dacă steaua asta şi-acolo e zărită
printre lumini albastre la-a cerului serată

Dar cuget că'n lectură în vis sau la teatru
ori unde am întâlnit-o, făptura ta o ştiu.
Tu nu pleci la plimbare exact la ora 4.
şi nu aştepţi în seară înmănuşat să viu.

Tristeţea ta, poetul ţi-o dă şi-o ia cum vrea
El hotărăşte ceasul frumos ca să mori,
trupul tău de stofă cauciuc şi catifea
ca unele prinţese adoarme printre flori.

SERGIU DAN

Cântec scris

Scriu aceste cuvinte
pentru ca şirul lor
— ticluit —
ca pe o targă o făptură cuminte,
De floarea sufletului tău uitată,
De ochii micei tale adorată,
să-ţi mai aduc'aminte.

Răsară ghioceii,
şi ţi i-oi cerne 'n poartă,
să calci pe floare albă
ca să te faci mai bun ;
Să-ţi mai întorci cuvântul
spre inima,
ce gândul
ar trebui să-ţi spue,
ce nu pricep să-ţi spun.
Şi dacă loarea albă
nu va 'mplini descântul,
mai am o floare strânsă
pe care nu o ştii.
Am s'o arunc la urmă —
şi-atunci...
atunci ca vântul,
spre floarea ta uitată,
degeaba o să vii.

VIRGINIA GHEORGHIU

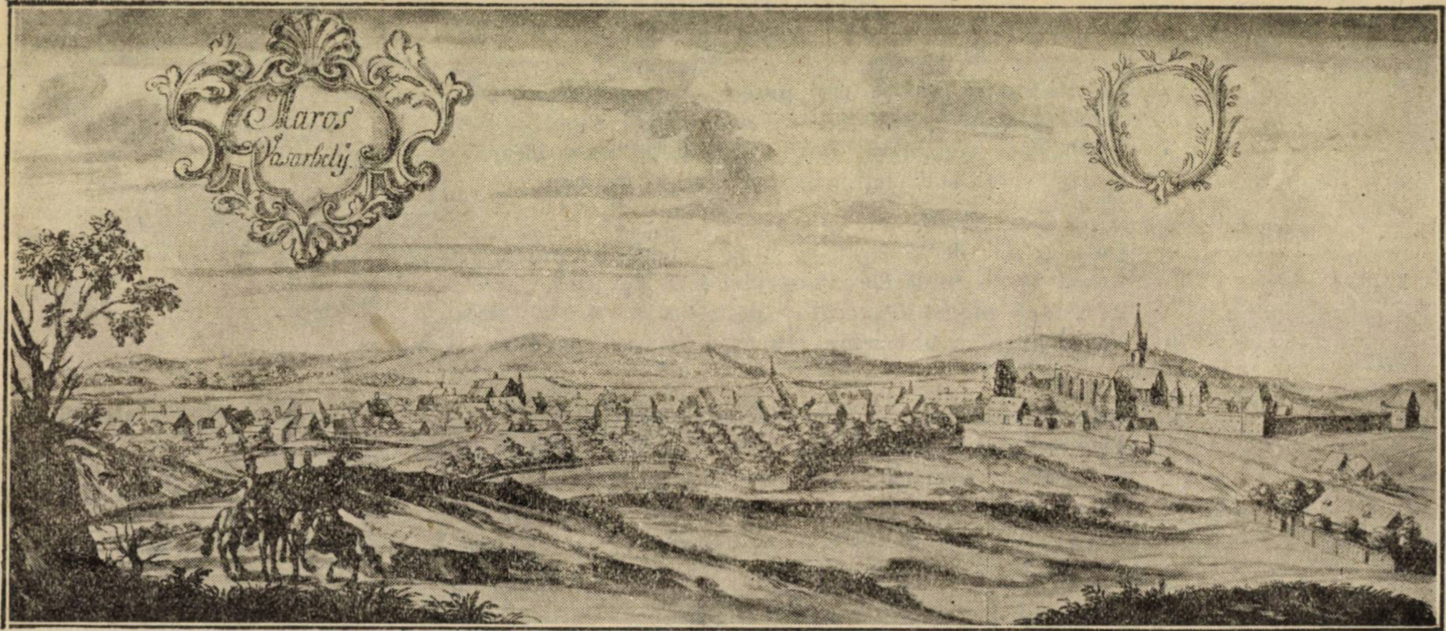

TG.-MUREŞ după un manuscris din veacul XVIII

Târgul Mureşului şi Târgul Secuilor

In scaunele secueşti, care au fost în decursul veacurilor grânarul din care şi-au recrutat Domnii din Principatele române contingente însemnate de luptători, s'a simtit deasemea nevoia înfiinţărei de cetăţi-oraşe.

De aceia s'a întărit în partea de apus pe valea Mureşului oraşul-cetate cu acelaş nume, iar în partea de răsărit oraşul-cetate, după numele locuitorilor.

In ungureşte primul se numeşte Moros Vàsàrhely, cel de al doilea Udvarhely.

Insemnătatea acestor două oraşe-cetăţi începe însă, de prin veacul al XVI-lea după păstrarea, în urma desfiinţărei regatului ungar, a Principatului Transilvaniei.

In tot timpul existenţei Principatului transilvan secuii, cei mai vechi unguri aduşi aici pentru paza graniţilor în partea răsăriteană, s'au adunat dese ori împrejurul acestor două oraşe-cetăţi atât pentru a asculta poruncile Principilor cât şi pentru a lupta împotriva acestora când era vorba de încălcarea privilegiilor seculare.

Luptele cele mai îndârjite, secuii le-au avut cu Principii Bathoreşti, cari le-au nesocotit drepturile obţinute cu multe jertfe de la regii unguri.

In timpul răscoalei curuţilor aici s'au purtat lupte aprige pentru răsbunarea lui Doja.

De zidurile acestor cetăţi s'au isbit de altfel şi oştile româneşti, mai cu seamă cele moldovene în timpul domniei ambiţiosului şi isteţului lui Petru Rareş.

In 1529 armatele moldovene reuşind să aducă sub ascultarea lui Rareş scaunele secueşti a fost supus şi Târgul Secuilor.

La porunca Turcilor, Alexandru Lăpuşneanul, în 1552, intră pe la Oituz în Transilvania. ocupă ca amic a lui Ioan Sigismund, fiul lui Zapolia, Târgul Secuilor, de unde se îndreptă spre Târgul Mureşului.

Ambele oraşe-cetăţi fotografia noastră le reprezintă în starea în care se aflau la 1735, după ce fuseseră restaurate de către Ioan Sigismund Zapolia în 1563.

MIH. POPESCU

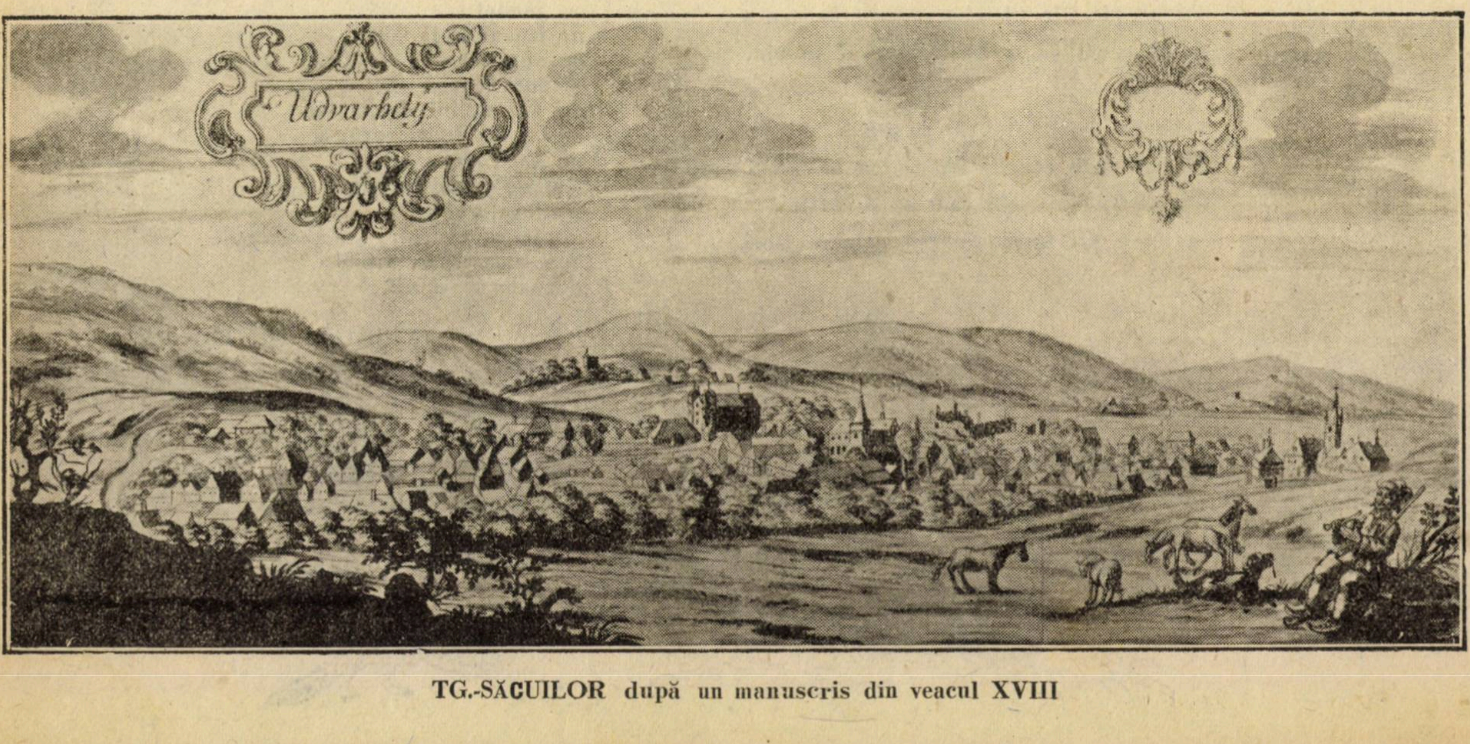

TG.-SĂCUILOR după un manuscris din veacul XVIII

MENȚIUNI CRITICE

OTILIA CAZIMIR : Fluturi de noapte, poezii, editura „Cartea Românească".

Există — oricât Institutul de măsuri şi greutăţi al d-lui Mihail Dragomirescu s'ar opune — un relativism critic, graţie căruia verdictele se dau cu drept de apel, mai mult chiar, se întâmplă ca o jurisprudenţă de Iaşi să n'aibă putere de lege la Bucureşti şi viceversa. Relativism, dealtminteri, care vivifiază atmosfera literară şi ne smulge acelor tiranii oarbe la care se dedau, fie în politică, fie în critică, firile dictatoriale. Relativism pitoresc am adăoga dacă el n'ar scoate la iveală ciudate malformaţiuni originare şi dacă n'ar trăda, la acelaş spirit critic, fenomene, întru totul contradictorii.

Incercând să scriem despre „Fluturii de noapte" ai d-şoarei Otilia Cazimir, acelaş relativism critic ne-a dus, fără de voia noastră, la începuturile poeziei femenine, în literatura românească. Drumul pe care această poezie femenină l-a străbătut în ultimii 30 de ani, e cu adevărat miraculos. Eminescu pusese încă dela 1870 — şi Maiorescu se sezisase din oficiu şi încă definitiv — piatra de hotar între trecut şi viitor, în poezia masculină.

Tot ceeace a urmat după Eminescu : Coşbuc, Anghel, Arghezi, e de o calitate demnă de poezia marelui predecesor. Cu totul altfel stau lucrurile cu poezia femenină. Ea apare foarte târziu. Şi e aproape ciudat să vezi cum în rândurile aceleiaş „Direcţii noi" dela 1872, Maiorescu punea şi pe Eminescu şi pe colonelul Şerbănescu şi pe d-şoara Matilda Cugler.

Floarea'n câmp când vestejeşte,
Alta'n locu-i înfloreşte,
Dar în pieptul omenesc
Florile când vestejesc,
Cade roua în zadar,
Alte'n loc nu mai răsar,

i se păreau lui Maiorescu valoroase prin „eleganţa limbajului şi sinceritatea simţirii" şi-i aminteau, totodată, de Heine şi de Lenau. Ceeace de bună seamă trebue să fi fost aşa. Dar timpul macină iluziile, răscumpără erorile fatale, stabileşte noui puncte de reper şi dă numai Cezarului ce e al său. Poezia femenină de astăzi, o Alice Călugăru, cu inspiraţia-i păgână, o Elena Farago cu faldurile larg desfăşurate ale emoţionantelor ei confesiuni, o virtuoasă a sonetului ca Alice Soare, hieratismul parnasian al Claudiei Millian, miniaturismul Otiliei Cazimir, iată nume şi inspiraţii care au încetăţenit în republica literelor româneşti, poezia femenină. E un drum ca de la haosul nediferenţiat la despărţirea pământului de ape. Dacă nu şi mai mult.

◆

Ceeace nu înseamnă că totul este admirabil în această poezie femenină.

Din nenorocire, relativismul despre care vorbeam e aşa de puternic încât aceleaşi cuvinte pot să designe, la epoci diferite, tot alte adevăruri. Căci iată, nu alte sunt raţiunile, şi nici chiar Heine nu lipseşte, din preţiosul studiu pe care d. G. Ibrăileanu, îl consacră poeziei d-şoarei Otilia Cazimir. Ai zice că la distanţă de peste 50 de ani reînvie păcatele femenine ale „Direcţiei Noui" a lui Titu Maiorescu, dacă scriitoarea la care se aplică d-l G. Ibrăileanu n'ar fi o reală poetă, care în nici un caz nu trebue făcută responsabilă de exagerările ce s'au pus în circulaţie pe seama talentului d-sale, exagerări pe cari şi d-l Ibrăileanu le cultivă cu deosebită preferinţă. Vorbeam de un anume relativism. Iată-l urmărindu-ne pas cu pas şi căutând să ne convingă că există o percepţie critică pe regiuni şi că ceeace Iaşului i se pare a fi o „poezie pură" sau „creaţie", la Bucureşti se numeşte imagină, metaforă şi teme versificate pentru uzul revistelor de copii. Dar să precizăm, începând anume cu ceeace ni se pare că trebue eliminat din poezia d-şoarei Otilia Cazimir Mai întâi foarte multe locuri comune, clişee al căror reziduu de imagine s'a consumat în decursul veacurilor :

OTILIA CAZIMIR

„Şi'n ochii-mi de copil al nimănui" ;

„Pe ochii vineţi şi împietriţi ai zării
Se lasă moi pleoapele'nserării";

„Cu glasuri de greeri, mărunte,
M'adoarme pământul bătrân... ;

sunt numai câteva din această zestre semănătoristă pentru care s'ar putea alcătui şi o teză de doctorat ; adăogaţi apoi atâtea versuri inexpresive, fără nici un germen evocativ, precum :

„Pe brazde negre înfloreau pansele
Şi le stropeau pe înserat bătrânii mei
C'o stropitoare verde, smălţuită" ;
„Un Ciumafir cu frunza colbăită şi concavă;

„Mircazma florilor prea tinere şi albe
Pluteşte prin grădini, uşoară ;

care se încurcă printre picioarele atâtor alte versuri, frumoase ; nu scăpaţi din vedere că atâtea imagini le-aţi mai întâlnit, în felurite lecturi,. că următoarele 4 versuri nu sunt de fapt decât o reeditare din Alecsandri :

Şi dibuind, un gândăcel
Cu poleitele-i antene
Coboară de pe un muşeţel
La umbră, între buruene ;

minus frăgezimea şi plasticitatea corespondentelor din „Sfârşitul iernii" ; remarcaţi apoi că atâta din romanul sentimental din „Fluturii de noapte" ai d-rei Otilia Cazimir aminteşte pe „Toi et moi" a lui Geraldy ; că după aceea, cultul pentru imaginea cu orice preţ o mână adeseaori la prozaisme destul de grave , ca acea imagine în stilul ofiţerilor de stare civilă „înalta cingătoare a lui Dumnezeu" pentru curcubeul reflectat in cupele de petală ca o „eşarfă de lumină, ireală" ; că maniera „colloquiilor", a panourilor elegiace ca „sfârşitul de vară" şi mai ales ritmurile, antepenultimele (ca să nu zicem proparoxitone) sunt prea mult ale d-lui G. Topârceanu ca să mai poată fi împrumutate ; că ritmul atâtora din poeme nu face una cu ritmul interior şi mai ales conveniţi că „Melcul", Cârtiţa" şi „Liliacul" sunt istorioare versificate pentru copii, în care fantezia poetei e la nivelul exigenţelor unei modeste pedagogii :

Şi scurmă-aşa, mereu, — şi nici un gând
N'o 'ntreabă : pentru ce ? şi până când ?...

Copiii vor simţi'n adâncul ei
Un sgomot surd de muncă şi de luptă
Obscură... monotonă... ne'ntreruptă...

din care se poate urmări demonstraţia ; recapitulaţi toate aceste inconveniente şi pentru a vedea câtă sgură e în poeziile d-şoarei Otlia Cazimir, dar mai ales pentru a înţelege cum peste toate aceste păcate talentul autoarei pluteşte, puţin cam în genul albinei salvată dela înec pe o frunză desprinsă la timp, de prietena ei, păsărica, dar oricum pluteşte. Pentru că d-şoara Otilia Cazimir este în tot ce scrie o miniaturistă. Nu fabula ci epigrama, nu poema sentimentală în care digresiile sunt plumbi în aripe şi ritmul, nedumerit, nu ştie ce să facă ci cameea elegiacă, puţin inscripţie funerară :

— Am închinat iubirii trecătoare
Frânturi de suflet şi scântei de rime, —
Insângerate jerbe funerare,
Pe un mormânt în care nu e nime —

şi puţin haï-kaïs japonez, crin de mormânt şi petală de cireş, — ceeace realizează d-şoara Otilia Cazimir în „Strofe risipite" — iată lamura producţiei sale poetice. Şi-atunci iată un catren din contabilitatea amoroasă a lui Catul :

De azi încolo, n'o să-l mai iubesc...
Dar când îi văd privirile păgâne
Şi zâmbetul copilăresc,
Mă jur că n'o să-l mai iubesc de mâine ;

sau iată un altul, ca o variantă temperată a celebrului distih „odi et amo" din acelaş **Catul** :

Eşti rău, — dar când aud c'o spune altul,
Plec ochii 'n jos şi de mânie tac.
Nu! Numai eu, în toată lumea asta,
Am dreptul să te cert — şi să te 'mpac;

sau iată prescripţii pentru lumea cealaltă şi pentru cari singur Dante ar putea fi interogat :

In clipa cea din urmă-a judecăţii,
Işi vor primi amara lor răsplată,
Şi ochii tăi, că n'au ştiut să plângă
Şi ochii mei,—că n'au râs nici odată ;

atitudine aşa de conformă cu toată poezia sentimentală a d-şoarei Otilia Cazimir, care o apropie de o oarecare glacialitate picturală.

De aici şi reuşita pastelurilor sale căci oricât ar spune d. Ibrăileanu, că „descriptivul pur“ nu o caracterizează pe d-şoara O. Cazimir, adevărul este că ceeace e mai reuşit în poezia d-sale e poezia pur descriptivă. Tipică pentru această latură e poema „In pădure“, din care nu putem cita decât trei strofe :

Din putrede 'mpletiri de buruiene,
Din feriga stropită cu rugină,
Albastre Campanule, în lumină.
Potirul fin şi-l leagănă alene !

Viaţa caldă 'n ierburi lungi palpită
Şi dornică se 'mparte de-o potrivă
In fagi cu scoarţa aspră şi masivă
Ca şi'n plăpândul fir de mărgărită.

Un grangur, în lumina argintie,
S'abate ameţit de peste culmi, —
Şi parc'a înflorit deodată 'n ulmi
O floare rară galbenă şi vie.

Ar trebui însă să cităm „Măcăleandrul“ şi „Craiu Nou“ — admirabile miniaturi în care talentul d-şoarei O. C. sobrietatea descriptivă este în special realizat.

Şi-acum se va înţelege pentru ce începeam aceste rânduri despre poezia d-rei O. C. sub scutul acelui relativism critic pe care-l vedem exercitându-se dela un meridian la altul. Fluturii de noapte chiar dacă sunt efemeri — ceeace nu e cazul adevăraţilor „Fluturi de noapte“ ai d-şoarei O. C. — nu sunt însă mai puţin graţioşi şi cât timp dansează în jurul flacărilor risipesc ceva din polenul diamantin al florilor prin cari au hoinărit şi'n zori, chiar dacă, asemeni fluturelui d-şoarei O. C., — „prizonierul milei mele“ — îi aflăm morţi, nu păstrăm despre ei o mai puţin înduioşătoare amintire.

TUDOR MUŞATESCU : Vitrinele Toamnei, poeme ; tipogr. Gh. N. Vlădescu Câmpulung.

Cu toate că-s luni de zile de când au fost culese, aceste poeme de toamnă şi provincie, nu şi-au pierdut încă nici toată aroma, nici mustul tot. Cea mai bună dovadă, pare-se, că este poezie în paginile acestea, aerisite, pe unde versul oarecum liber, oarecum familiar, se preumblă în voe şi sporovăind de toate, cam în genul fecioarelor lui Jammes ce merg pe sub arborii aleilor vorbind „de te miri ce“. Şi nu este poate nepotrivit să consemnăm ca un punct de istorie literară : Capitolul influenţii lui Francis Jammes la o bună parte din tinerii noştri lirici. Este, ziceam, poezie. să se convingă de aceasta. Nu, însă, mai înainte de a stărui asupra unui defect capital ce se întâlneşte la majoritatea culegerilor de poezii : absenţa unui spirit de selecţie. Dacă ar fi să rămânem în acelaş domeniu aşi zice : un coşuleţ, cu smeură delicioasă, al cărui fund însă e plin cu hârtie. Nu incorectitudine, de bună seamă. Nu mai puţin, însă, necazul că sunt frustat de o jumătate de coşuleţ din această smeură delicioasă. Şi cum trenul n'a plecat încă şi cum am descoperit lipsa la timp, să adresăm două trei cuvinte de repros. Concentrarea e între întâile obligaţii ce se cer unui debutant în poezie. Ea ajută, prin eliminarea a tot ce e reminiscenţă, fie în alegerea temelor, fie în manieră. Este o circulaţie a modelelor în poezie şi ea trebueşte mai cu osebire evitată. Dece să cânt poezia circului, să zicem, dacă ea nu îmi e familiară, dacă n'am trăit-o niciodată, dacă n'am avut revelaţia acelei poezii. Sau dece să vreau să storc din orice temă o picătură de spirit, când „spiritualul“ stă în noi, într'o dispoziţie firească, graţie acelei lentile interioare, prin care se refractă ambianţa, indiferent de „dispoziţia“ noastră, indiferent de unghiul de incidenţă al ambiantei. Cu aceste rânduri, cari vor să spună cât de necesară ar fi fost o selectare a acestui material eterogen, vom spune că ceeace constitue lotul d-lui T. Muşătescu este poezia provincială, pentru care sufletul său alcătueşte o sensibilă cutie de rezonanţă.

TEODOR MUŞAŢESCU

Orăşanul reîntors în cadrul rural este iar o temă favorită a d-lui Muşătescu, pentru care d-sa posedă o coardă impresionabilă. D. T. M. este apoi un intimist, un poet al interiorurilor — iată pentru ce o anumită discreţie se impune în alegerea tonurilor şi în situarea decorului. Când d. T. M. se ghiceşte şi se aplică în temele pentru care are o deosebită emotivitate, avem sau poeme de un filtrat umor ca în acel pastel „Prietenii“, sau poezie nostalgică ca în „Trenurile“ :

Gândeşte-te, ce va rămâne după plecare în odăiţa noastră.
Petale—din crizantemele tale albe—vor cădea ca o zăpadă veştedă lângă fiecare glastră.
Cărţile de pe etajeră vor medita aşteptând să le deschidă mâna dragă
Şi portretele îşi vor şterge de pe buze, zâmbetul cu care ne-am privit o toamnă întreagă
Vor dormi somn de mătasă, aşteptând să te îmbrăţişeze, pernele de pe divan ;
Chinezii de pe ceştile de ceiau vor plânge oblic lacrimi minuscule de porţelan
Ursul de lângă patul tău, îşi va suge unghiile plictisit că nu vii să-l mângâi pe blană
Şi va îngenunchia în nisip să întrebe constelaţiile de tine arabul de pe scoarţa persană.

sau mai ales, acele două portrete rurale, al „proprietarului“ şi al „inteligenţii“ de sat, care ar trebui citate în întregine şi care nu pot să lipsească dintr'un salon, vreau să zic dintr'o antologie a umoriştilor.

Iată pentru ce am sfătui pe d-l T. M. să se reîntoarcă la sine, să părăsească între altele, modelul romanţelor şi serenadelor pentru care îi lipseşte o anumită suavitate, mai ales că lotul d-sale, al poeziei provinciale e destul de bogat ca să hrănească şi pe urmaşii d-sale.

PERPESSICIUS

In numărul viitor :

Emanoil Bucuţa : „Fuga lui Şefki“, roman.

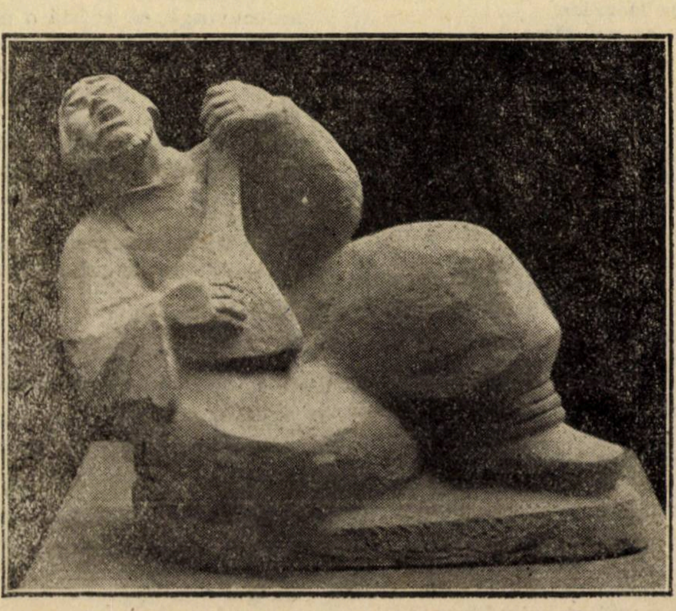
SEROVA MEDREA : STATUETA

(Salonul Oficial)

Două albume originale – manuscrise din sec. XVIII

(1723—1729)

de **IOAN BACILA**

In anul 1718 în urma războiului purtat de Austriaci contra Turcilor isprăvit prin pacea dela Pasarowitz, Oltenia revine Austriacilor și a fost încorporată sub numele latinesc Valachia cis Alutanae.

Cum nouii stăpânitori căutau să cunoască foarte bine și în mod amănunțit noua provincie, procedează după sistemul lor administrativ și face o descriere amănunțită a tuturor localităților. Unii ridică hărți (prin anii 1718—1720), alții fac descrieri asupra bogăției țărei, iar unii ca să nu se lase mai pe jos fac desenuri și planuri în această asupra mânăstirilor arătând partea pitorească și arhitectonică a locașurilor de rugăciune. Din fericire această muncă făcută se păstrează astăzi în hărți, manuscrise, descrieri și albume.

Intr'o hartă austriacă care arată cursul Dunării dela isvor până la Marea Neagră se dă câteva vederi : ruinele podului lui Traian și două vederi ale Dunării la Porțile de Fier.

In colecția de manuscrise germane ale Academiei Române se găsește unul din anul 1723, compus din 88 foi cu titlul următor :

„Kurze Erklährung und Bericht über die Disseith des Alt-Flusses gelegene fünf Districte der Kayserlichen Valachey sive Valachia cis Alutanae. Neu Verfertigte Land, Charte verfasst von **Friederich** Schwanz, des Löblichen Graf Heisterischen Regiments Hauptmann. Anno 1723".

Acest manuscris conține descrierea țării din punct de vedere geografic, dar are un capitol foarte important relativ la partea iconografică (foile 63—88) întitulat „Kurze Beschreibung derer Vornehmsten Klöster und haltbaren Ärtyer in der Kayserlich Oesterreichischen Wallachev, zu denen Plans und Prospects gehörig".

Acest capitol pe lângă descrierea fiecăreii mănăstiri și dă vederile lor. Astfel sunt :

1—2. Vederea orașului Râmnic, arătându-se reședința episcopală, biserica franciscană, râul Olt și întăriturile. Tot pe această foaie se dă și schița bisericii episcopale din Râmnicul-Vâlcea.

3. Planul și vederea mănăstirii Hurezi, întărită cu ziduri.

4. Planul și vederea mănăstirii Bistrița, în spate sunt munții.

5. Planul și vderea mănăstirii Polovraci lângă munți.

6. Planul și vederea mănăstirii Tismana.

7. Vederea mănăstirii Strehaia, arătându-se biserica, bastioanele, vechile întărituri și grădinile.

8. Vederea mănăstirii Cozia, unul din cele mai frumoase desemnuri din acest album.

Se arată mănăstirea, două mici biserici, care au fost ocupate de trupele austriace, satul Căciulata și drumul lui Traian pe Valea Oltului.

9. Planul mănăstirii Cozia.

10 Vederea mănăstirii Brâncoveni cu locuința Domnului.

Afară de aceste se mai dă și vederea cetății Vidin.

◆

Un alt album este din anul 1729 intitulat **Trachten-Cabinet von Siebenbürgen** dăruit Academiei Române în Martie 1912 de Baron Ludovic Czekelius de Rosenfeld din Viena.

Acest album este format din 119 desenuri în aquarelă, reprezentând aproape toate persoane istorice sau costume din Transilvania și Țara Românească dela începutul secolului XVIII.

La începutul albumului este o foaie cu bustul lui Plato, apoi urmează o relație istorică asupra Transilvaniei scrisă de mână. Autorul acestui prețios album nu se cunoaște.

In manuscris se dă persoanele cari au jucat rol politic sau cultural în Transilvania, astfel găsim pe Marcus Pefflinger, Georgius Hutter, Daniel Malmer, Valentinius Franck, Andreas Flliser. Georgius Ambruster, Ioannes Haupt, Harteneck, Weber, Teutsch și alții.

Pe lângă Principii ardeleni ca Bathori, Rackozi, Bethlen Gabor, Kemeny și Apaffi, se dă tipuri și costume de Unguri, Sași, **Români,** Secui, Țigani și alții.

Partea care ne interesează sunt Românii, (pl. 90—115). astfel ne dă Români din Transilvania (pl. 90—101) : preot, patru ciobani și păzitori de vite, sătean, două femei în costume de vară, femee din Făgăraș, femee în costum de iarnă și femee din mahalaua unui oraș.

Tipurile și costumele din Țara Românească aflate la pl. 102—115 sunt următoarele : un episcop, un egumen, o călugăriță, un boer, soția unui boer, trei femei dela orașe îmbrăcate în costume orășenești, grup de țărani, negustor țăran și vizitiu.

Pentru studierea vieții românești de acum 200 de ani aceste două albume originale-manuscrise au o foarte mare importanță iconografică și etnografică din timpul acela.

IOAN C. BACILA

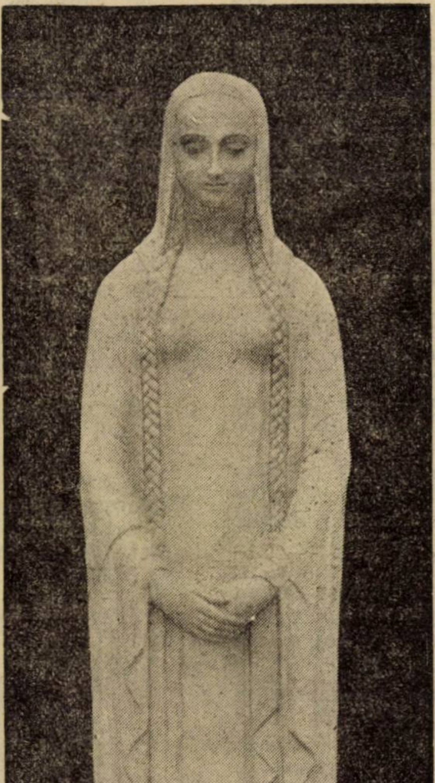

M. ONOFREI : FECIOARA

(Salonul Oficial)

Cinematograful

„MON HOMME“ cu Pola Negri şi Charles de Roche

Un film care ar fi putut fi foarte frumos.

Intr‘adevăr ideea autorului e bună, tot aşa şi chipul cum în general e desvoltată, pe ici pe colo chiar regia satisfăcătoare, jocul artiştilor câte odată straşnic.

Totuşi...

Subiectul e luat din viaţa eroilor scumpi lui Francis Carco.

Războiul ce a deşteptat atâtea conştiinţi, trezeşte el un ecou şi în sufletul micuţei „Mierla Neagră“ supranumită „regina apaşilor“. Simte ea în mod obscur nevoia de a se ridica spre o altă viaţă pe care o crede superioară, se supune acelei evoluţii de care vorbesc sub formă de glumă Armont şi Gerbidon în minunata „L‘ecole des cocottes ?“

Ruperea ultimei legături puternice ce o mai reţinea în lumea aceea — moartea pe front a apaşului Fernand — este ceeace o decide să accepte a deveni soţia avocatului Grammont pe care totuşi nu îl iubeşte, dar nici nu îl dispreţuieşte.

Ceva însă o atrage pe Claire Grammont în taverna Mamei Boulé, unde se reuneau apaşii şi unde pe vremuri era cartierul general al lui Fernand, ceva de care nu îşi dă sau nu vrea să-şi dea seama. Intr‘una din escapadele sale regăseşte pe Fernand care nu murise. In sufletul „Mierlei Negre“ se făcuse însă o uşoară transformare. Nu dispreţuia pe apaşi, din contră, un incident petrecut în chiar acea noapte, o făcuse să-i preţuiască mai mult decât pe aristocraţi.

Totuşi... simte nevoia de a întreba pe „apaşul ei“ ce ar zice dacă ea ar fi femee de lume, acoperită cu pietre scumpe.

Cu un gest minunat de forţă, Fernand (Charles de Roche) spune că i-ar smulge bijuteriile şi ar ucide-o.

In acest timp soseşte politia condusă de şeful siguranţei Grammont, însăş bărbatul „Mierlei“.

Claire înainte de a fugi îi dă lui Fernand adresa ei. Ajunsă acasă îşi pune rochia cea mai elegantă, toate bijuteriile şi aşteaptă.

Fernand soseşte, dar în loc s‘o omoare cum se aştepta ea, se mulţumeşte să-i ia inelele şi colierele. In clipa aceasta el a căzut în ochii ei pentru care nu mai e decât un jefuitor ordinar.

Un excroc deschide uşa, un excroc ce cunoştea trecutul Claire-ei şi voia să facă şantaj. Aceasta împuşcă pe Fernand. Grammont se reîntoarce din inspecţie. S‘ar putea ca el să nu afle nimic.

Dar Mierla Neagră nu mai are nimic de aşteptat. Acum totul îi este egal. Mărturiseşte adevărul şi reluându-şi costumul de odinioară vrea să plece. Grammont o reţine : din privirea ei el înţelege tot golul ce s‘a făcut în sufletul cinstit al Mierlei Negre şi o opreşte lângă el.

Acestea ar fi sau ar fi trebuit să fie intenţiile autorului.

Spun „intentiile“, căci nu numai că nu au fost realizate, dar trebuesc chiar ghicite. In adevăr în desvoltarea subiectului sunt multe contraziceri şi autorul — cu două trei excepţii — nu ştie să insiste asupra momentelor cari ar putea da trăsături energice caracterelor, aşa ca personagiile— în special Mierla Neagră, — sunt fantomatice. Imboldurile cărora se supune ea sunt sugerate numai şi încă foarte vag.

Montarea slabă, greoaie : toalete şi interioruri de cel mai prost gust, atmosferă austeră şi apăsătoare. Mişcarea figuraţiei naivă.

Ceeace salvează filmul şi aceasta din actul al IV-lea înainte, este jocul lui Pola Negri şi mai cu seamă al lui Charles de Roche care a fost impecabil.

Sunt unele momente în film cu adevărat impresionante.

Cea mai bună scenă, aceea pentru care face să vezi şi restul plat al filmului, e scena în care Mierla Neagră regăseşte pe Fernand.

O scenă foarte greu de realizat prin aceea că se putea foarte uşor cădea în exagerare. Jocul celor doi a fost însă de o varietate, sobrietate şi expresivitate de neînchipuit.

Câteva clipe de nemişcare în care vorbesc ochii singuri şi unele tresăriri nervoase ale buzelor. Câţiva paşi mici şi nesiguri, o mână ce se întinde ezitandă : sunt doar ani între aceste două fiinţe care simt profund că îşi aparţin totuşi. O îmbrăţişare discretă fără convenţionalul şi sarbadul sărut.

Nici un cuvânt : Mierla Neagră şi Fernand dansează.

(Orchestra care urmăreşte pas cu pas scena, caută în surdina „Mon Homme“) Taverna Mamei Boulé şi a reluat în totul fizionomia de odinioară. Dintr‘un colţ se aude vocea Naddei care iubeşte pe Fernand cum numai aceste suflete primitive pot iubi şi care priveşte desnădăjduită dansul celor ce s‘au regăsit.

Nu ştim cine e această artistă care are o mască impresionantă şi care deşi cu vădită stângăcie tehnică, totuşi a înţeles perfect rolul.

Un corp obosit, pierdut într‘o rochie veche şi lungă, o fiinţă minată, ce trăeşte de azi pe mâine şi a cărei viaţă s‘a concentrat într‘o privire desnădăjduită ce se umple de ceată.

Ce n‘est pas qu‘il est beau
Qu‘il est riche nicostaud
Mais je l‘aime...

Evocare turburare a trotuarului, a trotuarului aşa cum l‘a înţeles şi l-a iubit neîntrecutul cântăreţ al lui François Villon.

JOSTPH IGIROŞEANU

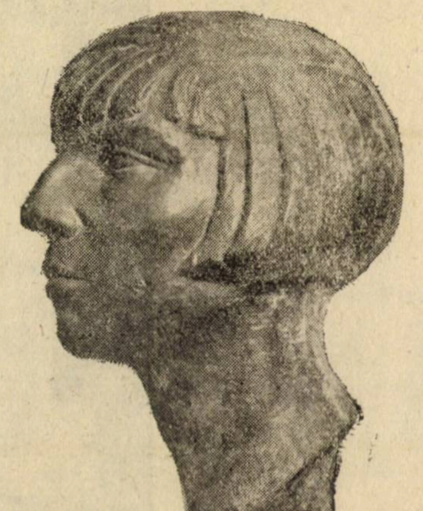

BORIS CONTZEVITSCH : PORTRET
(Salonul Oficial)

SALONUL OFICIAL

V

SCULPTURA

. . . .

ARGHIROPOL EPAMINONDA—ghips...

BARASCHI CONST. — expune un „cap de fată“... de o feciorelnică suavitate. Intreaga lucrare este susţinută de un sentiment plastic, ce se realizează odată cu fixarea formei sau, mai bine zis, această realizare se sfârşeşte odată cu fixarea sentimentului în formă. Juriul salonului a încredinţat anul acesta tânărului sculptor bursa de călătorie, pe care ministerul artelor a bine voit s‘o majoreze la 50.000 lei, care reprezintă o reală posibilitate de deplasare dincolo de graniţile ţării — iar nu, ceia ce era până acum, deabia o meschină caritate cu titulatură pompoasă.

BLENDEA V. VASILE. — In **„portretul maestrului Gr. B.“** are evidente calităţi tactile, de modelaj... **„Strâmbă lemne“** e însă o lucrare confuză, fără sens plastic, în care formele cleioase şi inconsistenţele abundă supărător.

CONTZEVITSCH B — stă încă pe pragul mentalităţii şcolăreşti. Nu e lipsit însă de oarecare sensibilitate şi lirism.

DUMITRU G. — bronz....

EMILIAN CELINE — e anul acesta într‘un regres surprinzător **„Portretul maestrului Georgescu“** e jignitor de banal în poză, iar **„Ciclopii“**... e o încercare de compoziţie, deslânată — hotărît antisculpturală.

FEKETE IOSIF—afectare „modernistă pe un fond de observaţie, plată, a naturii.

O. HAN — cucereşte din ce în ce mai puternic prin marile lui calităţi, neîntrecute de nimeni : viziune amplă, simplicitate solemnă, expresiune adequată şi definitivă, simţ şi forţă sculpturală.

IORDANESCU I. — măscuţă...

JALEA IOAN — neîndestulător reprezentat anul acesta...

LADEA ROMUL — autoportret...

MAŢAUANU D.—corect, foarte corect, prea corect...

MEDREA CORNELIU — expune **„portretul pictorului Th. Sion“**, de o prezentare, a întregului, larg susţinută — şi un ritm evocator... Păcat însă că lucrarea aceasta are unele inzistenţe de detaliu cari ştirbesc din seriozitatea plastică a ansamblului.

MOSCOVICI F. — ghips...

ONOFREI MIHAIL —**„Fecioara“** d-sale e o lucrare meritoasă, dar dusă prea mult spre decorativ şi prea puţin interiorizată ca sentiment formal... **„Sfinxul“** e un titlu excesiv de împovărător pentru piesa expusă...

PACIUREA D. **„Himera văzduhului“** e de o viziune pe cât de avântată pe atât de bizară — iar **„portretul D-rului Giani“** e condus cu o iubitoare atenţiune şi un delicat simţ de modelare.

Cronica muzicală

OASPEŢI STREINI ŞI ROMANI LA „OPERA“

Opera română nu este aşa de indiferentă — cum s'ar crede — în lumea artiştilor lirici. Dimpotrivă, sunt motive să credem că ea oferă miragii şi este chiar foarte îndrăgită, de'ndată ce oaspeţi străini numeroşi îi dau târcoale, unii angajându-se pentru reprezentaţii extraordinare. Ultimele săptămâni, de pildă, au strâns pe scena Liricului trei cântăreţi străini : un francez, un polonez şi un rus, pe **Mascagni** şi, în fine, pe faimosul nostru tenor de faimă americană (fără sens pejorativ) **Dimitrie Onofrei** şi pe d-na **Drăgulinescu-Stinghe** dela Opera din Cluj. **Charlesky, Dygas** şi **Mosjoukine** nu sunt în nici un caz stele de întâia mărime, deşi apariţia lor pe scenă este cuviincioasă, şi plină de înţelegerea situaţiilor dramatice. Mijloacele vocale pe care auditorul nostru este obişnuit a le preţui la artiştii români. Artiştii străini nu se pot plânge însă de lipsă de interes din partea publicului. Şi cu toată calitatea discutabilă a ansamblurilor ce în preajma închiderii stagiunii degenerează ca disciplină şi ca posibilităţi de energie, spectacolele au fost destul de cercetate.

Un adevărat succes de casă a fost repurtat, atât de „Operă“ ca şi de „Filarmonică“, graţie baghetei lui **Mascagni,** care a dirijat două concerte la Ateneu, şi un spectacol de „Cavaleria“ şi „Pagliacci“, la „Opera română“. Şi experienţa de conducător a bătrânului „maestro“, dar mai ales prestigioasa faimă a personalităţii sale şi farmecul său personal, au contribuit ca să recolteze pentru apusul de carieră a lui Mascagni, triumfale ovaţiuni. Se 'nţelege că, în faţa impresionantei figuri a lui Mascagni de care se leagă atât de strâns istoria operei veriste şi întreaga muzică italiană contimporană, criteriile de judecare a interpretărilor maestrului cedează din vigoare şi lasă atmosfera serbătorească să mângâie şi să însenineze încă zilele de strădanie creatoare ale sexagenarului.

Dintre elementele femenine cu care scena operei române va să se mândrească, d-na **Drăgulinescu-Stinghe** s'a prezintat ca oaspete, într'o admirabilă performanţă, în rolul Rozinei din „Bărbierul“. Câtă stăpânire a tehnicei vocale şi ce temeinică înţelegere şi redare a rolului dovedeşte d-na Drăgulinescu ! Iată o artistă conştientă şi de resursele sale vocale şi de cerinţele scenice în interpretarea unui rol. Maturitatea sa artistică o indică în fruntea sopranelor noastre lirice şi de coloratură.

Mult sgomot şi mare interes a trezit în publicul bucureştean alt oaspete, tot român tenorul **Ofrei.** Pentru mulţi apariţia sa a fost deadreptul o decepţie. Se vorbia între acte de „pomul lăudat“. In bună parte, entuziasmul general a scăzut. Şi mai mult de cât Onofrei, prezintă un deosebit interes modul cum se comportă auditorul nostru de muzică în atari împrejurări. Orice critică bună de peste graniţă este pentru melomanii noştri indiciu că trebue să se aştepte la apariţii fenomenale. Ei bine, din pricina aceasta vor suferi întotdeauna decepţii cei cu o asemenea turnură de spirit. Onofrei nu este un fenomen, cum doreşte publicul românesc să-l ştie. Ci este un bine dotat cântăreţ, cu un generos timbru tenoral, cald şi rotund, mai ales în cinci-şease note medii, care însă este încă în drumul desvoltării şi pentru care arta cântului mai are încă numeroase secrete. Dar asta nu va opri ascensiunea pe care Onofrei o râvneşte şi renumele pe care şi-l creiază. Buna sa înfăţişare scenică şi inteligenţa naturală pe care o dovedeşte în joc, ca şi cultura sa generală îi vor descoperi fără întârziere toate misterele artei dramatice muzicale, şi-l vor plasa — nădăjduim — printre „cei aleşi“.

GEORGE DIACU

* * *

PLAMADEALA ALEX. — bronz — lemn — somn...

RADULESCU ANA — ghips...

RUBLETZKY GEZA — subiect sentimental — interpretare glacială...

SEROVA-MEDREA ELENA — Clară în sentiment şi în formă. Povestitoare cu adâncă pătrundere — şi direct plastică.

STORCK CAROL... (†) — **„Autoportret“** de o conştiincioasă execuţie...

STORCK FRITZ — Dagostea pentru perfectiunea formei l'a condus pe artist, în lucrările expuse, spre voluptatea moliciunilor pline, cari hotărăsc materialului dur o ambianţă caldă şi seducătoare.

THEMELI CORNELIU — platru...

TUDOR GH. — Cu aceleaşi cunoscute calităţi de povestitor...

N. N. TONITZA

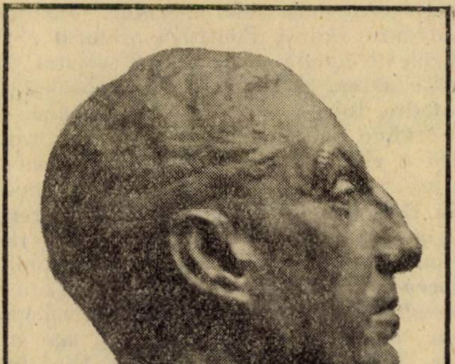

CORNELIU MEDREA : BUSTUL PICTORULUI TH. SION

(Salonul Oficial)

TEATRELE

LA NAŢIONAL : Sapho.

Romanul lui Alphonse Daudet, „Sapho“ e desigur foarte cunoscut. Şi piesa, scoasă din roman, e tot aşa de cunoscut. A fost într'o oarecare măsură „pendentă“, „D-nei cu camelii“.

Nu-i o piesă mare care să impună, nici prin tratare, nici prin desfăşurarea scenelor, — dintre cari unele sunt zguduitoare — şi nici prin arta, pe care ar cuprinde-o. Ispiteşte însă pe artistele mari. Rolul principal Sapho domină piesa. Tot ce se spune, tot ce se desfăşoară pe scenă e în funcţie de Sapho, care iubeşte continuu, vrea să iubească, — acestea-i sunt meseria şi rostul. — Spaho e o fire nenorocită, menită să-şi irosească viaţa în legături sentimentale, când cu unul, când cu altul, să creadă că fiecare nouă legătură e sinceră şi să se agaţe de ea cu vânjoşenia tiraniei pe care numai femeile ca ea pot s'o imprime. Şi totuşi legăturile se învechesc, plictisesc şi se sfarmă.

Sufletul femeei călătoare e zbuciumat de drama altei căutări şi aşa mai departe. deziluziile se desfăşoară ca trâmbele de pânză.

*

După cum s'a manifestat în ultima vreme d-na Maria Filotti pe scenă, a fost foarte logică dorinta d-sale de a juca pe Sapho.

Cu acel talent impozant al d-sale de a sintetiza rolurile dându-le cea mai strânsă unitate, d-na Filotti a fost o Sapho puternică şi impresionantă. A dominat cu o straşnică forţă de dramatism.

Sapho e unul din rolurile mari ale d-nei Filotti. Şi nu se putea altfel.

Partenerul principal al d-nei Filotti a fost d. Pop Marţian, care a risipit sentimentalism fraged şi naiv ; care a suferit sincer şi a susţinut excelent rolul, ca să dea prilej partenerei să fie la înălţimea aşteptărilor.

Cuvinte bune pentru d-na Parizianu şi d-nii Soreanu, Demetriad, Atanasescu.

B. C.

CONGRESUL INTERNAŢIONAL AL AUTORILOR DRAMATICI

In zilele de 19, 20 şi 21 l. c. a avut loc la Roma al doilea congres internaţional al autorilor dramatici, constituiţi în confederaţie, în Iunie 1926, sub preşidentia d-lui Robert de Flers.

Delegaţia românească este alcătuită din d-nii : Mihail Sorbul, prezidentul societăţii autorilor dramatici români ; Liviu Rebreanu, Caton Theodorian, Ion Minulescu şi A de Herz.

CERCUL „SBURATORUL“

In şedinţa cercului **„Sburătorului“** de la 15 Mai, d. F. Aderca a citit un studiu asupra lui Tudor Arghezi ce va apare în Nr. 11 al **„Sburătorului“** ; d. G. Brăescu, schiţe şi amintiri ; d-na Sarina Casvan-Pas o nuvelă iar d. Lazăr Oltea şi-a isprăvit piesa Clubul negru. Poeziile obişnuite.

ECOURI

REDACȚIONALE

☐ In numărul viitor vom publica o pagină de stanțe datorite poetului **Al. T. Stamatiad.**

☐ **Mausoleul lui Alecsandri** va forma preocuparea unui articol ce vom publica în nr. viitoar.

REVISTA REVISTELOR

☐ Cu începere dela numărul viitor vom introduce o **Revistă a revistelor** constată, și pre cât cu putință, cât mai completă, care se va urma tot la două numere ale „Universului literar".

Redactarea cronică este încredințată colaboratorului nostru **Pentapolin**.

CONFERINȚELE D-LUI M. BEZA

D. Marcu Beza, literat, consul general al României la Londra și conferențiar la Universitatea din Capitala Angliei, ține regulat conferințe asupra culturii românești, nu numai la Universitatea din Londra, ci și la numeroase cluburi—conferințe ce s'au publicat în mari reviste engleze ca **The Quest, The Slavonic Revieu**, etc. și în volume ca **Paperschuthe Roumanian People.**

Pentru cunoașterea literaturii române în Anglia a dat până acum trei volume de traduceri : **Roumanian Stories, Doda și Sasha.**

A doua lature a activității d-sale este a mijloci cunoașterea literaturii și culturii engleze în România.

In acest scop a publicat :

Din Anglia și **Romantismul Englez**, fără a mai vorbi de **Cronicile Engleze.**

Dela războí încoace a venit în fiecare an în țară să ție conferințe sub auspiciile Universității Libere.

D. M. Beza a vorbit despre :

I) **Cluburi Engleze** — viata socială și literară în Anglia — Miercuri 18 Mai de la 6—7 d.a., la fundația Carol ; iar despre :

II) Romancieri englezi contimporani : **Arnold Bennet** și **H. G. Wells ;** Luni 23 și Miercuri 25 Mai dela 6—7 d. a., tot la fundația Carol.

EXPOZIȚII

☐ D-na **Elena E. Chiffa** a deschis Marți la 17 Mai 1927, o expoziție de pictură, în sala de expoziție a Prefecturei Cluj.

INTUNECARE

☐ A apărut în Biblioteca ziarului Universul" întâiul volum din întinsul roman al d-lui Cezar Petrescu, publicat în foiletonul ziarului „Universul". E prima parte a tripticului și se întitulează după zisa psalmului „Acolo șezum și plânsem".

Romanul urmărește să dea o icoană a României neutrale și războinice.

„Intunecare" pune pentru cronicar problema romanului românesc, alimentat tot de noui forțe epice și apoi problema scrisului d-lui Cezar Petrescu.

Vom reveni.

CUVINTE POTRIVITE

In sfârșit, avem sub ochi, magistralul volum de poeme al d-lui **Tudor Arghezi.**

Sunt așteptări răscumpărate din plin și acasta e cazul cu volumul d-lui Arghezi. A spune că apariția acestui volum este un eveniment literar este a face un pleonasm, de oarece poezia domnului Arghezi, anunțată de ani de zile, conștiinței estetice a publicului iubitor de poezie, a constituit un permanent eveniment literar.

Totuș în așteptarea acelei reveniri pe îndelete și reculese, să anunțăm execuția tehnică a acestui magnific volum, eșit, de sub teascurile „Fundației Principele Carol" și ale „Bibliofilei", în condițiuni cu totul somptuoase.

A-PROPOS-URI CRITICE

„Insă voiu rămânea în totdeauna la părerea că : critica nu-i de loc acel lucru masiv și mort, acea activitate profesorală în care se desfăta Brunetière, în măsura în care era capabil de desfătare. Iepurii de casă, hrăniți cu morcovi sterilizați, mor. Critică, amorul literelor, au și ele vitaminele lor, adesea neașteptate. Să existe deci o critică a criticei care să repereze aceste vitamine".

A. Thibaudet : L'amour des lettres.
(Nouvelle Rev. Franc. Mai 1927)

„Brunetière este un Taine roman, orator pre cât celălalt e filosof și pentru care morala ține loc de orice știință. Chiar adevărul este în ochii lui o funcțiune a cetății.

Numai un Roman poate avea un cult așa de absolut al Statului. Criticul în cazul acesta duce cele 12 Table. De aici oarecare ridicol. Pentrucă oratorul e ridicol, de îndată ce nu mai e ascultat. Cu toate astea, el continuă să vorbească la catedra lui , nu-și părăsește tribuna.

Trebue să mărturisim că orice catedră e ridicolă. Oamenii ăștia și femeile astea adunați împreună, școlarii aceștia chei sau cu perii albi, numai urechi și cu gura căscată, mă fac să râd. Iar dumnealui care-i învață, care-și umflă vocea și-i îndoapă de doctrină sau îi purghează prin trompa lui Eustache, vai ! da, de-ar fi și mai grav și mai sincer chiar, nu-i mai puțin un Diafoirus și Fleurant".

A. Suarès : Xénies

FESTIVITAȚI

Intre 22 și 29 Mai a. c., vor avea loc la Roma serbările pentru tricentenarul universității Urbaniane înființate de Papa Urban al optulea la 1627.

La această universitate au învățat pionerii culturii românești ca : Gh. Șincai marele cronicar, Gr. Maior, Petru Maior, Klein, Caliani și întreaga pleiadă a primilor cărturari români, afară de cronicarul Moldovei.

Serbările vor fi prezidate de Papa Pius al X-lea (Pontificele roman) și vor asista reprezentanți a 54 state.

Reprezentantul României va fi d. dr. Ion Coitor deputat. Vor mai merge : episcopul Hossu dela Gherla, Pop deputat de Oradea Mare Fireza-Lugoj, dr. Iătanu etc.

☐ In ziua de 22 Mai va avea loc la Turtucaia o mare serbare culturală națională, prezidată de d. I. Petrovici, ministrul instrucțiunii, pentru împlinirea a 150 ani de școală românească la Turtucaia. Cu acest prilej, se va așeza o placă comemorativă cu pomelnicul dascălilor și învățătorilor ce au întreținut aici conștiința națională încă din anii 1774.

La orele 11 dimineața se va oficia un parastas de către episcopul Gherontie al Durostorului. Răspunsurile vor fi date de corul școalei secundare din Turtucaia. Corul învățătorilor vor intona un imn de slavă.

Va vorbi d. Florescu, primarul comunei și d. Ionescu, directorul școalei unde se pune placa comemorativă.

Va răspunde d. ministru Petrovici. După amiază va avea loc producția școalelor din localitate și împrejurimi. Va fi o întrecere de bărci și înot și o producție a cercetașilor. Pescarii vor defila în lotci cu uneltele lor.

Fundața culturală „Principele Carol" va cinematografia spectacolul. Se va tipări un ziar festiv cu concursul colaboratorilor Fundației Culturale „Principele Carol".

Vor lua parte foștii miniștri ai școalelor, delegați ai societăților culturale „Astra" (Sibiu), Liga Culturală, Fundația Culturală „Principele Carol", Casele Naționale, Ateneul Român, Ateneul popular din Iași, institutul de educație fizică, organizațiile culturale ale primăriei Capitalei, Cultul patriei, comandamentul cercetașilor, asociațiile femeilor române, soc. scriitorilor români, asociațiile de gazetari, asociațiile corpului didactic, asociațiile studenților, societatea Macedo-română, Tinerimea română, etc.

CONGRESUL FILOLOGILOR

☐ In zilele de 20, 21 și 22 Mai c., s'a ținut la Cernăuți al treilea congres al filologilor români.

Comisiunile congresului au fost următoarele:

I. Comisiunea centrală organizatoare : O. Densușianu, P. Papahagi, I. Pascu, A. Procopovici, S. Pușcariu, I. Șiadbei.

II. Comisiunea pentru stabilirea terminologiei gramaticale : Gh. Adamescu, G. Bogdan-Duică, O. Densușianu, Al. Morariu.

III. Comisiunea studiilor clasice : D. Burileanu, D. Evolceanu, D. Marmeliuc, I. Popa-Liseanu, I. Valaori.

IV. Comisiunea pentru stabilirea ortografiei române : Gh. Adamescu, I. Bianu, A. Densușianu, Al. Procopovici, S. Pușcariu.

Ziua I-a (20 Mai)

Ora 16. Deschiderea congresului în aula universității. Apoi întrunirea comisiunilor I—IV.

Ziua II-a (21 Mai)

Ora 9 jum. a) Raportul comisiunii I : b) Organizarea bibliografiei filologice, raport susținut de d. N. Georgescu-Tistu.

Ora 15 : D. Ilie Bărbulescu : Două curente literare în lit. veche românească și română ; d-ra Margareta Ștefănescu : Influența traducerii medio-bulgare a cronicii bizantine a lui Manasses asupra vechii literaturi româno-slave și române.

Ziua III-a

Ora 9 jum. : Raportul comisiunii II.

Ora 15 : D. I. Iordan : Un fenomen fonetic dialectal românesc : d. E. Herzog : Despre franc. „amour".

Alegerea comisiunilor și fixarea locului pentru congresul viitor, eventual constituirea societății filologilor din România.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU 11, BUCUREȘTI.

UNIVERSUL LITERAR

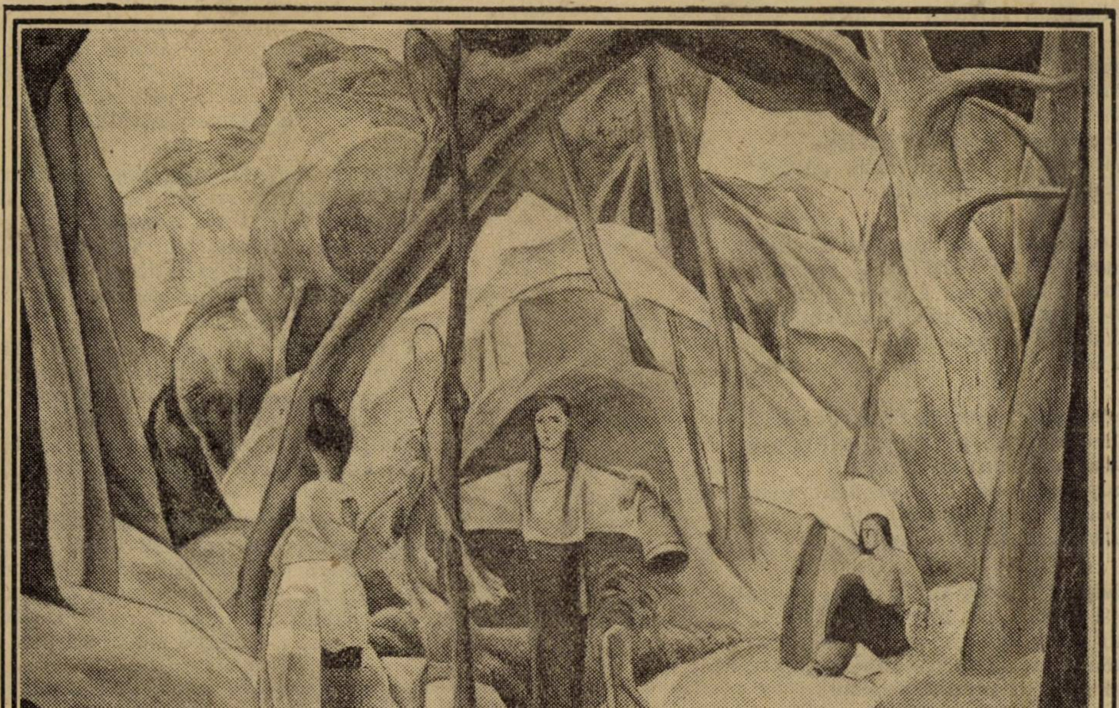

THEODORESCU-SION: ȘIPOT (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 22,
29 Mai 1927.

Lei 5

NAPOLEON II

după V. HUGO

Ce an măreț! O, clipe de glorii neuitate!
Popoare fără număr, sub cer îngenunchiate,
Te aşteptau să vii.
Simțiau sub ele state străbune tremurând,
Şi se uitau spre Luvrul de tunete vuind
Ca muntele Sinai.

Norodul, ca şi calul ce-aşteaptă'ncovoiat
Stăpânul să se urce pe spatele-i plecat,
Simția apropierea visatei mântuiri;
Spunea că mâini se naşte moştenitorul, care
Mai mare decât Roma, ca Cezarul mai mare,
Va hotărî destinul întregii omeniri.

Şi cerul plin de nouri s'a luminat deodată,
Şi'n fața tuturora ieşi slăvitul tată,
Senin şi fericit;
Cuprins de'nfiorare poporul a tăcut,
Căci brațele-i întinse atunci i-au dăruit
Copilul nou născut.

De respirarea-i caldă tot templul a vibrat.
Drapele cucerite sub bolți au tremurat,
Cum tremură o mare de spice'n vijelie;
Şi strigătu-i ce-o doică ştia să-l îmblânzească.
Făcu să isbucnească
Atâtea mii de tunuri în semn de veselie.

Şi el îşi descrețise sprincenele'ncruntate;
Şi brațele-i deapururi pe piept încrucişate
S'au desfăcut în fine,
Spre-a'mbrățişa copilul atât de mult visat,
Şi nările atunci i s'au umflat
De'ncredere în sine.

Cu ochii ficşi şi lacomi el îşi privi odorul,
Şi după ce-i văzură cu toți moştenitorul,
Ca vulturul ce-ajunge pe culmi amețitoare,
Strigă s'audă'n juru-i străvechile popoare:
De-acum al meu, al meu e viitorul!

Nu! viitorul nu-i al tău
E numai al lui Dumnezeu.
Vieața'n fiecare ceas,
Ne spune-un jalnic bun rămas
Şi gloriile militare,
Coroanele strălucitoare,
Victoriile repurtate
Şi-ambițiile saturate,
Stau cât o vrabie pe casă
Şi sboară iute şi ne lasă.

Nu. nimeni nu-i în stare, cu forța sau cu ura,
Să-şi descleşteze pumnul, sau să-ți deschidă gura,
O, spectru ce oriunde mascat ne urmăreşti
Şi mâine te numeşti!

O! mâine, mâine! O, minune!
Ce mare e secretul tău!
Sămânța omul azi o pune,
Iar mâini o coace Dumnezeu.

O, mâini e-un fulger într'un nor,
E demascatul trădător,
Un turn zdrobit de o ghiulea;
Paris schimbat în Babilon,
O, mâini e lemnul unui tron
Ce azi e numai catifea!

O, mâini e calul care te lasă'n stepa ninsă;
O, mâine. Impărate, e Moscova aprinsă,
Prin care urlă vântul;
E garda'mprăştiată, e foamea, disperarea,
O, mâini e Watèrloo, Elena, e uitarea,
O, mâine e mormântul!

Tu poți pătrunde prin oraşe
Căci nimenea nu-ți stă în cale.
Desnozi răsboaie uriaşe
Cu ascuțişul spadei tale.
Inchizi Tamisa cu un zid.
Victoria şovăitoare
O faci să prindă drag de-ai tăi,
Şi orice porți ți se deschid,
Şi steaua călăuzitoare
E stema pintenilor tăi.

Poți fi stăpâne toate, poți fi atât de mare,
Cât poate fi o frunte de muritor sub soare;
Şi mâna ta, o, Sire, o, mâna ta de fier,
Clădeşte şi dărâmă în voia fanteziei,
Răpeşte Europa şi Asia de-i ceri,
Dar nici de cum pe „mâine" din sânul veşniciei!

Cum se răsbună soarta! Abia îi dăruise
Copilului coroana, întâia jucărie;
Abia îl destinase domniei viitoare;
Şi fruntea lui regală abia de i-o zărise,
Mulțimea minunată că poate să devie
Un copilaş de-o şchioapă un om atât de mare;

Când sute de războaie cucerise,
Spre gloria acestui nou venit
Ce gângurla în leagăn, şi-abia-l împrejmuise
Cu ziduri uriaşe de piatră; când cioplise
Cu barda lui o lume aşa cum a gândit;
Când spre a-i stinge setea, s'a pus în pragul Franței

Un vas cu vinul dulce al speranței;
Când nu gustase încă din cupa-i aurită,
De un cazac sălbatec odrasla-i fu răpită.

Da, vulturu'ntr'o seară prea sus s'a ridicat,
Şi aripele-i vântul nebun le-a sfâşiat.
Un fulger lung prin aer a fost căderea lui.
Pe cuibul lor duşmanii voioşi se aruncară,
Din pradă cât putură cu dinții înşfăcară.
Pe vultur Englitera şi-Austria pe pui.

Dreptatea ta-i grozavă, o, Doamne! Cum s'au stins!
Ai început cu omul temut, de neînvins,
L-ai ridicat în slavă, ca'n urmă să-l supui,
Şi să-l arunci în groapa de oase'ntunecată.
In zece ani țesut-ai un giulgiu şi pentru tată
Şi pentru fiul lui.

Şi glorie şi-orgoliu se spulberă în vânt!
Ci omul vrea să lase măcar ceva la poartă,
Dar moartea e mai tare.
Căci totul se întoarce de unde a plecat:
In aer piere fumul, cenuşa în pământ,
Şi numele'n uitare!

GRIGORE SALCEANU

Capodoperile liricei italiene

III

CANZONA LUI PETRARCA : „CHIARE FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

In rezumatul redactat înainte de a mă apuca de acest curs de lecţiuni asupra capodoperilor liricei italiene, acest capitol e intitulat cu o încercare de apreciere sintetică : **cântăreţul pletelor aurite ale Laurei resfirate în boarea drăgălaşelor coline ale Provenţei.** Pe „Petrarca“ al meu, adică acel Petrarca pe care-l citesc când la revenirea Primăverii, împreună cu fragedul vers al lui Horaţiu : **Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni** revine stăruitor în minte sonetul înflorit al lui Petrarca : **Zefiro torna e'l bel tempo rimena** ; pe acest „Petrarca“ al meu am scris aceste versuri ale lui Carducci compuse în timp ce comenta Canzonierul :

Messer Francesco a voi per pace io vegno
e a la vostra gentile amica bionda :
Terger vo'l'alma irosa e'l torvo ingegno
a la dolce di Sorga e lucid'onda.

Ecco : un elée mi porge ombra e sostegno
E seggo e chiamo a la romita sponda ;
e voi venite e un salutevol segno
mi fa il coro gentil che vi circonda

De le canzoni vostre è il dolce coro
Cui da un cerchio di rose a pena doma
Va pe'bei fianchi la cesarie d'oro.

In riposo ondeggiante. Ahi, che la chioma
Scuote e'l musico labbro una di loro
apre al grido ribelle : Italia e Roma.

„Coane Francisc la d-ta pentru pace „vin şi la frumoasa d-tale prietenă blondă, să spăl voesc al meu suflet mânios „şi al meu spirit posomorît în ale Sorguei dulci şi sclipitoare unde. Iată un „stejar îmi dă umbră şi adăpost şi mă „aşez şi te chem pe malul singuratec şi „vii şi un semn de salut îmi face corul „gingaş ce te înconjoară. E suavul cor al cântecelor d-tale în care abia stăpânite de o cunună de trandafiri se resfiră pe frumoasele şolduri şuviţele de aur într'o „linişte de unde. Vai ! ca pletele-şi scutu„ră şi armonioasele buze una din ele şi le deschide la strigătul de răzvrătire : „Italia şi Roma“.

In sonetul care cuprinde, în scurtul spaţiu de 14 rime, istoria poetică a acestor versuri atât de adânc italice, Carducci însuşi pomeneşte de elementele cacaracteristice ale poesiei lui Petrarca, cu aceste versuri :

Petrarca il pianto del suo cor : divino
rio che pe'versi mormora gl'infuse

(Petrarca, tânguirea sufletului său : divin torent ce murmură prin versuri i-l strecurase).

Să adăogăm că ori cine a fost îndrăgostit şi a putut sta de vorbă cu propriele-i dulci gândiri în prietenoasa pace şi singurătate de la ţară, a simţit ivindu-i-se din cele mai adânci straturi ale subconştientului amintirea versurilor divine:

Solo o pensoso i più deserti campi
Vo misurando a passi tardi e lenti ;

(Singur şi'ngândurat măsor câmpiile cele mai singuratece cu paşi rari şi înceţi).

şi introducerea poetică la poesia lui Petrarca acea **praeparatio ad poësin** nu mai puţin necesară de cât **praeparatio ad missam** e gata făcută.

Sufletul nostru vibrează de acum la unison cu acela dulce şi melancolic de tânguitor al lui Messer Francesco ; rătăceşte de acum pe linele coline înflorite din Vaucluse şi Caumont şi :

se lamentar augelli o verdi fronde
mover soavemente a l'aura estiva
o roco mormorar di lucid'onda
ode d'une fiorita e fresca riva...

(dacă aud tânguitul păsărilor, sau frunzişul verde foşnind suav la adierea vântului de vară sau năbuşitul murmur al unui ţărm înflorit şi răcoros)... vede profilându-se pe cerul albastru, împrejmuită de un şir de pomi în floare şi de un alaiu ciripitor de păsărele, năluca bălae a Laurei cu şuviţele risipite în vânt şi ochii sclipitori de iubire :

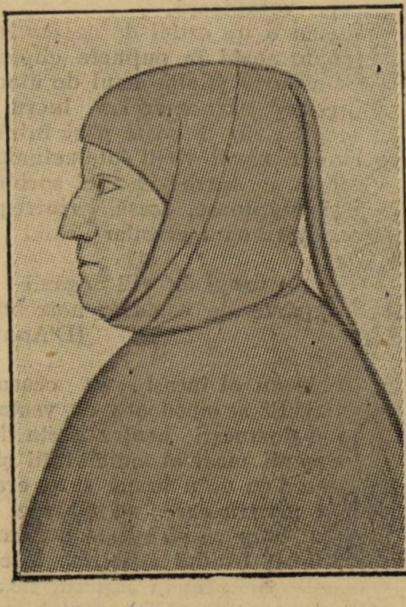

PETRARCA, după un manuscris latin din Biblioteca Naţională, „Petrarca şi umanismul“, de Pierre de Nolhac.

Erano i capei d'oro a l'aura sparsi
Che'n mille dolci nodi gli avvolgea :
e'l vago lume oltre misura ardea
di quoi begli cochi, ch'or ne son si scarei.

E'l viso di pietosi color farsi
Non so se vero o falso mi parea :
i'che l'esca amorosa al petto avea
Qual meraviglia se di subit'arsi ?

Non era l'andar suo cosa mortale
Ma d'angelica forma : e le parole
sonavan altro che pur voce umana.

Uno spirto celeste, un vivo sole
fu quel ch'ividi e se non fosse ar tale
piaga per allentar d'arco non sana.

„Părul îi era de aur la vânt risipit, care „îi răsucea în mii de gingaşe noduri, şi „plăcuta sclipire a acelor ochi frumoşi „ardea peste măsură, cari acum sunt a„tât de stinşi. Şi chipu-i îmi părea că se „înviorează de-o văpae de compătimire „nu ştiu adevărată ori înşelătoare. Şi eu „care aveam în al meu suflet iasca dra„gostei ce mirare dacă 'ndată începui „să iau foc ? Nu era la umblet o făptură „muritoare, ci de formă îngerească ; şi „vorbele-i răsunau altfel de cât glas o„menesc. Un duh ceresc, un soare viu fu „ceea ce eu văzui ; şi dacă acum n'ar fi „astfel, rana nu se vindecă din încetina„rea arcului“).

O adiere de dulce stil nou suflă din primele 4 versuri : totuşi v'aţi putut convinge că Laura e cu mult mai vie de cât Beatrice şi de cât cele-lalte îngeroaice scoborîte pe pământ pentru a adeveri minunea. Cu câtă molatecă sensualitate acele şuviţe de aur se resfiră şi se'nnoadă în adierea vântului ! Ni se pare a vedea părul Venerei lui Botticelli pentru a cărei plăsmuire, acest sonet, scump ca toate versurile lui Petrarca, lui Lorenzo dei Medici şi tuturor poeţilor din **quattrocento** a fost desigur o inspiraţie. Şi scena e schimbată. Nu mai sunt casele vinete ale Firenzei din tinereţea lui Dante, nici încă veselă de marmore albe şi de soare, ci cenuşii în culoarea ruginie a pietrei brute, puternice şi severe în înfăţişarea turnurilor ermetic închise şi strâns lipite unul de altul, ca şi cum ar fi veşnic ameninţate de primejdia ascunsă, cu străzile sale înguste şi întortochiate, aproape cu totul lipsite de soare şi lumină, a căror înfăţişare tragică şi posomorâtă se armonizează atât de bine cu drama dragostei şi a morţii care fu prima operă (**Vita nuova**) a lui Alighieri, şi cărora le poate servi ca fond şi care vor răsuna toate de desnădăjduitoarele invocări biblice — (Ieremia : **o vos qui transitis per viam, attendite et videte şi doler est sicut dolon meus** ; Dante : **O voi che per la via d'Amor passate, Attendete e guardate, S'egli è dolore alcun come'l mio grave !**

„O voi ce treceţi pe-a iubirii cărare, ascultaţi şi priviti de o vre-o durere de cât a mea mai mare — ale poetului surghiunit din oraşul său înainte de surghiunul său, şi exilat din viaţă înainte de a-i fi cunoscut amărăciunile. Aci ne găsim în schimb în plină câmpie, simţim adierea prietenă şi drăgălaşele coline care văzură pe poet plimbându-se cu paşi înceţi şi rari în valea plină de tânguirile sale dealungul râului ce creşte din lacrimile sale ; îl ascultăm vorbind cu fiarele pădurii ; cu drăgălaşele păsărele, ca peştii ce-i înfrânează unul şi cel-lalt mal ; vedem în aerul senin şi cald de suspinele sale fluturând la vânt pletele ondulate de aur curat sclipitor al gingaşei sale prietene blonde ; asistăm la triumful Laurei dealungul răcoroaselor unde ale Sarguei :

Da' bei rami scendea
(dolce nella memoria !)
una pioggia di fior sopra'l suo grembo ;

[De pe frumoasele ramuri se scobora „(dulce mi-e amintirea“) o ploae de flori pe sânul său] ;—asistăm în mica scenă de la ţară a păstorului care, când vede

imbrunir le contrade d'oriente
drizzasi in piedi e con l'usata verga
lassando l'erba e le contrade e i faggi
move la schiera sua soavemente ;

„întunecându-se regiunile către ră„sărit, se scoală'n picioare şi cu obişnui„tul toiag, lăsând păşunile şi ţinutul şi „fagii porneşte blând turma“.

Suntem deci în plină câmpie, în plină natură, în plină idilă (în sensul primitiv și mai bun) unde cu sufletul plin de o pace blândă și de o dulce turburare de iubire ascultăm și noi cu un sentiment tihnit și plin de ușurare cântecul păsărilor, foșnetul frunzelor, murmurul pârâului și tânguitul duios al privighetorii.

Aceasta e **atmosfera poetică** a lui Petrarca și acestei atmosfere e datorită **universalitatea.** Poeții nu-i putem pătrunde și gusta de cât în condiții speciale sufletești. E necesar să ne găsim în atmosfera lor sentimentală și poetică pentru a-i putea aprecia în adevărata lor valoare și a-i gusta pe deplin. E o experiență pe care toți au putut-o face. In unele momente suntem ca urmăriți de versurile unui poet ce exprimă perfect starea sufletească în care ne găsim. Călătorind pe bordul unui vas englez (venind din Rusia) și văzând pentru întâia oară un cer albastru care pentru prima dată avea ceva comun cu ceia ce văzură mai întâi ochii mei de copil și unii noruleți ce pluteau ușurei în aerul de amurg, am simțit toată măreția melodioasă a versurilor dantești :

Era già l'ora che volge'l disio
a 'naviganti e intenerisce il core
lo di ch'han detto a'dolei amici addio.

Era de acum ceasul ce schimbă dorința marinarilor și 'nduioșează sufletul, ziua când au spus scumpilor prieteni rămas bun,

cu acele i accentuate **(disio, addio)** care par strigătul ascuțit de bucurie a aceluia care după o lungă și periculoasă călătorie, cade aproape istovit pe pragul casei sale ; și în acelaș timp m'am gândit cu un sentiment de odihnă la frumoasele versuri ale lui Palazzeschi :

ballerina quindicenne in maglia rosa
che dondala una gamba
sul trapezio di turchese del cielo.

„dansatoare de cinsprezece ani ce-și leagă un picior pe trapezul albastru al cerului“.

La Dijon într'o seară de vară când mă'ntorceam acasă după ultima lecție la Universitate și pe când clopotele dela St.-Jean începură pe neașteptate (era Sâmbătă !) să sune prelung, **am simțit pentru prima oară** toată valoarea versurilor leopardiene din **Sabato** del villaggio

Or la squilla da segno
della festa che viene
ed a quel suon diresti
che'l cor si riconforta

„acum clopotul dă semnalul sărbătorii ce vine și la acel sunet ai zice că sufletul se'nviorează“.

Tot astfel într'o dimineață, pe când mă plimbam la țară, pătruns de acea dulce neliniște ce ne-o strecoară primăvara, făcută din dorințe și aspirații nelămurite (și de aceia poetice) care seamănă așà mult cu visările de dragoste și cu acel moment care precedă creația operei de artă ; versurile lui Petrarca îmi veniră pe buze aproape pe nesimțite :

Solo e pensoso i più deserti campi
vo misurando a passi tardi e lenti.

Nu ne vom îndeletnici aici să adâncim cauza acestor revelații **neașteptate.** Am vorbit despre ele la pag. 17 și urm. din cartea mea : **Vinggio ai Regni di Madonna Poesia,** care e din 1923 și deci mult anterioară discursului abatelui Brémond ; de altfel problema îmi venise în minte încă în volumul : **In ciuda submarinelor** scris pe bordul lui „Mourino“ în 1917 și publicat în 1921, anterior deci **Discursurilor asupra religiei (Discorsi di Religione)** ale lui Giovanni Gentile în care se spune că **poesia e sufletul poetului sau acelui ce-o gustă și o plăsmuește din nou.** din care se conchide că cititorul adică criticul întrucât gustă (deci plăsmuește din nou) poesia e tot atât de **poet** cât și autorul însuși al operii **poetice.**

Nu pot inzista asupra acestui element teoretic desvoltat de mine și la p. 27 din al meu **Leopardi și Spania.** Am voit doar să vă previu că și Petrarca ca oricare alt poet nu poate fi citit decât în anumite condițiuni sufletești care din nefericire devin din ce în ce mai greu de înfăptuit în această a noastră grăbită și înfrigurată viață modernă : calm spiritual, reflexie, meditare, citirea domoală aș zice aproape voluptoasă.

Poezia e un astfel de nectar încât nu se poate sorbi în puținele clipe pe cari între o cursă și alta omul de afaceri (sau de acțiune care e acelaș lucru pentru ținta noastră) le poate găsi într'o scurtă oprire la **barul vieții intelectuale.**

Poezia se soarbe în mici sorbituri încete și voluptoase, acasă, printre propriile cărți, în tihna lucrurilor când sufletul nostru

lungi da' vili negazii
(„departe de contacte netrebnice“)
(D'Annunzio)

vorbește cu el însuși , în ceasul când Machiavelli se'mpodobea **cu vestminte regești și domnești** pentru a sta de vorbă cu oamenii mari ai antichității și **să se hrănească cu acea hrană care era numai a sa și pentru care se născuse.** Numai în acest chip se **stabilește contactul,** numai atunci **fluidul misterios** trece dela versurile poetului în sufletul nostru, curățit de contingențele vieței materiale, prin care, cum pe drept spune abatele Bremond **(La poésie pure, Paris, Grasset)** luând imaginea din fenomenele electrice. **curentul nu trece !**

Revenind la noi, voi mărturisi că multă vreme figura și poezia lui Petrarca (în afară de unele sonete și canzone proclamate capodopere) mi-au fost în genere cam antipatice.

Netinând seama de opera latină și de întreaga sa activitate enormă și multiplă în acest domeniu,—în fața căreia **Canzonierul** ne apare ca ceeace voia Petrarca să apară : nimic altceva decât o distracție și recreare a spiritului, o rază luminoasă și melodioasă a truditei sale activități spirituale **(Rerum vulgarium fragmenta!)**—; neținând seama de multipla sa activitate de erudit, filosof, mistic, politician, etc., acest poet tânguitor pe care o opiniune greșită mi-l înfățișa veșnic ocupat toată viața să cânte și să plângă o femee ; îmi deștepta o neînvinsă antipatie.

Aceasta în ceeace privește omul. Intru cât privește opera, în afară de acele anumite sonete și canzone ce se impuseră atenții mele (și admirației mele !) prin frumusețea lor nemuritoare și pe care le știam pe dinafară, puțin din antipatia pentru imitatorii săi italieni și spanioli se revărsa asupra operii însăși a poetului. Se poate spune că patru secole de poezie lirică italiană au fost întunecate de umbra aruncată de lumina **Canzonierului.** In chip deosebit și neîntrerupt **s'a imitat** pe **Petrarca** în tot decursul **quattrocentului cinquecentului, seicentului și settecentului** (Secolele 15-lea, 16-lea, 17-lea, 18-lea). In quattrocento dela Lorenzo dei Medici și **Boiardo și de cam toți ceilalți poeți cu un plus de infiltrație a dulcelui stil nou și a poeziei populare.**

In **cinquecento** dela Bemhe la Caro, la Tasso însuși cu acea doză de căutată și artificială eleganță adăogată de Bembo : în **Seicento,** dând preponderența acelor jocuri de cuvinte (Laura=l'aura ; Laura: lauro) și acelor accente factice ale versurilor mai puțin spontane ale lui Petrarca care fură prima rădăcină a **marinismului** în Italia a **prețiosismului** în Franța, a **gongorismului în Spania și a enfuismului** în Anglia ; în **Settecento** punând în relief elementul arcadic al vieții simple dela țară opusă vieții artificiale dela oraș și din saloane ; până și'n **ottocento** în influența covârșitoare pe care o avu Petrarca (dacă nu în altceva, în metru și rimă) asupra lui Leopardi, a cărui canzonă nu e altceva decât evoluția canzonei petrarchești. Asupra influenței lui Petrarca a-

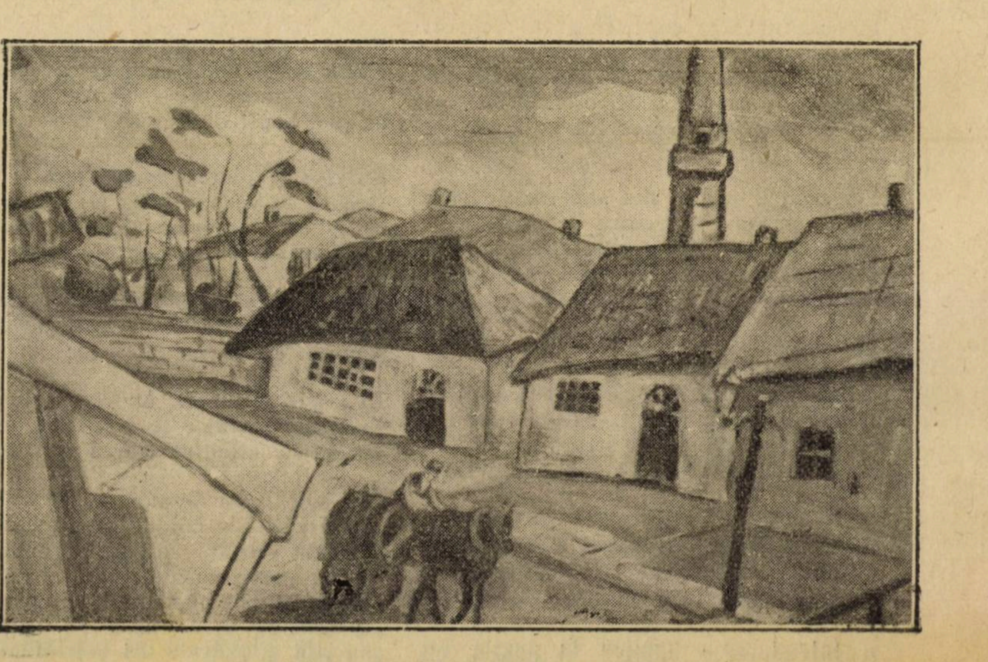

R. IOSIF : IN DOBROGEA, — Monotip

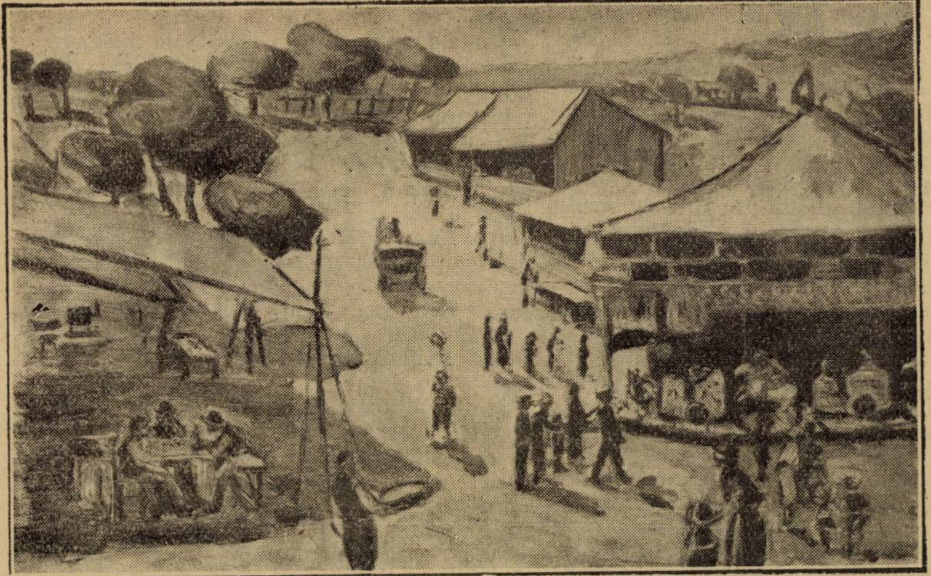

R. IOSIF : BÂLCIU, — **Monotip**

supra lui **Ronsard** şi asupra poeţilor **Pleiadei** nu e nevoe să vă vorbesc. Mă mulţumesc a vă trimite la frumoasele pagini (231 şi urm.) asupra lui **Ronsard imitateur** şi asupra lui **Du Bellay pétrarchiste** (p. 296 şi urm.) scrise de E. Faguet în al său **16-ème Siècle** (Paris, Soc. fr. d'imprimerie, fără dată). Intrucât priveşte literatura spaniolă, se poate spune că timp îndelungat petrarchismul (în deosebi în forma imitată de Bembo) a năbuşit orice încercare de originalitate. In România avem în Asachi un petrarchist autentic în forma întârziată a **Arcadiei** secolului al 18-lea în sânul căreia scrise versuri cu numele de **Alviro Dacico ;** autentic până 'ntr'atâta, încât petrachismul său avu o înrâurire asupra vieţii sale, asupra concepţii petrarcheşti a dragostei sale pentru Bianca Milesi transformată în limbajul Arcadei în **Leuca (Lefca).**

Toate aceste motive şi mai ales acea notă de nesinceritate, de literat pur, de om de cabinet de studiu străin de viaţă, de giselator neobosit al versurilor sale de dragoste (prea frivolă ocupaţie pentru a absorbi toată viaţa unui om !) şi în sfârşit de recunoscător sgârcit al măreţiei lui Dante, a cărui **Comedie** voia să facă a crede pe Boccacio că nu o citise niciodată; toate aceste motive mă făceau să nu hrănesc prea mare simpatie pentru Petrarca

Dar când am studiat mai de aproape toată producţia (şi cea latină) a poetului nostru, când îmi dădui seama că nici Canzonierul nici dragostea pentru Laura nu reprezintau în viata lui spirituală decât un fragment căruia însuşi poetul nu dăduse prea mare importanţă, când îmi dădui seama că în poezie **inspiraţia** nu e otul şi că **sinceritatea poetică** nu are nimic a face cu **sinceritatea** bietului om obişnuit de toate zilele de oarece sunt două lumi esenţial deosebite şi adesea chiar opuse între ele, când însfârşit cetii un frumos sonet al lui Carducci, care, mai mult decât orice critică îmi desvălui acel entiment de pace melancolică şi de înfiorare senină şi idilică în care consistă esenţa cea mai pură a poeziei petrarcheşti; atunci mă'ntorsei la Petrarca cu alt suflet **iniţiat în atmosfera poetică a canzonierului şi scrisei şi eu deasupra volumului nemuritor versurile carducciane :**

Messer Francesco, a voi **PER PACE IO VEGNO !**

Cu un sentiment deci de dulce şi poetică melancolie în acest an, când (la 16 Aprilie, Franţa şi Italia au sărbătorit la Vaucluse (nu la Avignon pentrucă primăria socialistă s'a opus) cinci sute de ani dela acel 6 Aprilie 1327 când pentru întâia oară Madonna Laura de Caumont (nu De Sade !) se'nfăţişă ochilor îndrăgostiţi ai lui Messer Francesco, deschid în faţa Domniilor Voastre volumul versurilor sale care după cinci sute de ani, fac să răsune încă în lumea poeziei, numele frumoasei franceze; pentru a vă citi şi a vă comenta melodioasa canzonă, ce am ales să exprim, în aceste cununi de capodopere geniul poeziei lirice petrarcheşti. Dar mai întâi, de oarece suntem pe pământ românesc şi latin cred că nu pot mai bine comemora pe Francesco Petrarca decât citindu-vă un sonet tradus de acel mare cunoscător şi îndrăgostit al Italiei, care a fost Gheorghe Asachi :

Ferice flori şi ierburi tinerele
Ce, primblând vă atinge multe oare
Pasul cel lin frumoasei Doamne mele,
In voi tipărind urmele uşoare ;

Câmpie ce asculţi dulce cuvintele
O vioare de Amor mirositoare.
Păduri anoase ce cu verzi umbrele
Făceţi plăcute ascunsuri şi răcoare ;

Limpede apa dintre munţi născută
Ce ochi uzi, şi blânde a sale feţe
Care cu al lor har te împrumută.

De voi ferice despr'a ei frumseţe !
Nu-i stâncă ce duioasă am făcută
De a arde al meu dor să nu să'nveţe.

RAMIRO ORTIZ

O SEAMĂ de CUVINTE

Jean Richepin, de curând decedatul, nu era de loc un prieten al limbei engleze. pe care o numea tare şi nearmonică. In antipatia sa mergea aşa de departe încât odată a declarat într'o societate, că un poet adevărat nu a putut să se folosească vreodată de limba engleză. Evident că aceste cuvinte au provocat indignarea unui englez, care dădea ca exemplu pe Shakespeare.

— Shakespeare, murmură Richepin, trebue să dărâm o legendă, care a indus lumea în eroare, de atâta vreme. Shakespeare al d-voastră nu era englez, era francez.

— Evident, e numai o glumă ?

— De loc ! El se numeşte Jaques Pierre şi englezii şi l-au apropiat numai masacrând în mod barbar, cele două nume !

◆

D. Radu D. Rosetti în „Instantanee" povesteşte următoarea anecdotă.

Cică regele Italiei se plimba zilele trecute, cu Mussolini prin grădina palatului din Roma. La un moment dat, îi cade Majestăţii Sale batista.

Cum se şi cuvenea, Mussolini i-o ridică.

— Mulţumesc, zise regele afectuos.

Şi după o pauză :

— Iţi mulţumesc din inimă, Mussolini dragă.

La a treia mulţumire, Ducele întrebă nedumerit :

— De ce atâtea mulţumiri Majestate, pentru un lucru aşa de mic, ca ridicarea unei batiste ?

— Fiindcă e singurul lucru în care îmi dai voe să-mi bag nasul ! răspunse spiritual Victor Emanuel al II-lea. iubitului său preşedinte de consiliu.

◆

Cousin întâlni, într'o zi, pe Aurelien Scholl, celebrul ziarist, înconjurat de o societate veselă. Prezentări. Conversatia se leagă şi Cousin zice cu tonul său brusc :

— Nu iubesc spiritul, domnule.

— O ştiu maestre, răspunse Sholl surâzând, v'am citit operile.

*

Imbătrânind, Scholl spunea melancolic lui Henri Rochefort :

— E dezastruos. Incepând dela patruzeci de ani, anii nu mai sunt decât şase luni. Şi dela cincizeci şi cinci ani numai sunt decât şase săptămâni !

RUD. A. KNAPP

Două portrete

Scrisoarea nu purta ca semnătură decât o inițială, un **„T“, minuscul** și acela, ca și cum persoana pe care venea s'o reprezinte, se temuse că divulgă și așa prea mult dintr'însa.

Pictorul Georgian stătea în fața acelui „T“ ca în fața unui fost cunoscut. uitat cu totul, și care nu-și dă osteneală să te orienteze. Cele zece rânduri, pe cari litera „T“ le semna, nu-l orientau intr'adevăr de loc.

O scrisoare de femee. Putea oare să-și reamintească toate feluritele scrisuri — jambagele distanțate sau înghesuite, aristocratice sau burgheze, simple sau înfumurate — ale tuturor femeilor cu care ținuse corespondență ? Apoi, întrebarea necunoscutei cădea în mijlocul preocupărilor lui cu o notă de ridicol :

„Ai voi să recitești două scrisori adresate mie de d-ta acum mulți, mulți ani ?

Georgian ridică din umeri dar își stăpâni exclamația de nepăsare. Omul care adusese plicul, un bătrân cu trupul mic și ghemuit ca de copil rachitic. aștepta la ușă. Mai mult dormita pe picioare și într'o poziție nu destul de respectuoasă : ținea amândouă mâinile în buzunări.

Trebue să dea un răspuns ?

Bătrânul își îndreptă gâtul :

— Trebue să-mi spuneți numai dacă răspunsul e **da** sau **nu.**

Ii era egal. Totuș simți că i-ar părea rău mai târziu dacă reteza acum, cu un **nu** nepăsător, urmarea la întâmplarea aceasta.

Când omul de la ușă auzi **da !**, scoase repede mâna din buzunarul drept și întinse lui Georgian un plic roz fără adresă. Pictorul avu impresia că spunând „nu“, ar fi primit altceva din mâna care rămăsese nemișcată în buzunarul stâng. Omulețul devenia astfel o cutie cu surprize, jocul la care nu pierzi niciodată, dar îți rămâne curiozitatea și amărăciunea că poate nu ți-a căzut partea cea mai bună.

Omul plecase. Georgian se întoarse la birou și luă cuțitul de os ca să tae plicul, pregătindu-se pentru mirosul acela de lucru vechi și de floare uscată pe care-l capătă hârtiile șezute mult timp într'un saltar parfumat cu sachet-uri eftine.

Două scrisori, de loc îngălbenite, cu cerneala proaspătă pe ele, dar erau într'adevăr scrisori de demult trimise de el și copiate acum de aceeaș mână care semnase tremurător „T“.

Titi. Tana, Tațiana, Tori, și altele... căreia îi aparținea misteriosul „T“, prudent încă după atâția ani ?

Cum să te orientezi după o scrisoare de dragoste ? Pe toate patru paginile celor două foi veline se repetau aceleași jurăminte, aceleași adjective înflorate la superlativ în jurul verbului „te iubesc“, așa cum le înflora de trezeci și mai bine de ani, chiar și acum, mai rar însă, mai șterse, uzate de atâta întrebuintare.

Georgian trecu prin ele distrat, fără de nici o emoție. Oarecare curiozitate... Pentru ce îi trimesese necunoscuta scrisorile ale căror originale le păstra ?

Zâmbi, încruntându-se în acelaș timp. Mai primise odată în viața lui o asemenea misivă. Nu-i era destinată și o interceptase la timp. Iși amintea totdeauna cu neplăcere de afacerea aceia, una din puținele care-i lăsase scrupule. In orice caz, n'avea rost să se repete acum când era văduv, când se afla chiar în unul din acele răstimpuri fără vre-o legătură sentimentală, rare răstimpuri la care aspirau toată vremea tinereții lui, veșnic complicată cu femei de toate rangurile și de toate vârstele, aspirase la eliminarea lor, măcar în răstimpuri, cu tot ce era în el puterea unei alte ființi pe care o purta în trup, disprețuitoare de acel trup, și care era numai dor de muncă și de desăvârșire a artei lui.

De câtva timp, de când Georgian se rotia în jurul vârstei de cinzeci de ani, răstimpurile devenîră de la sine mai dese și țineau mai mult. Totuș, pe ființa cea disprețuitoare n'o simțea ca mai 'nainte triumfând obraznic asupra celeilalte. Era deasupra amândorura oboseala anilor, deși el n'o înțelegea astfel și nici n'ar fi consimțit s'o recunoască.

Se întoarse la scrisori, alunecându-și iar ochii pe ele, cu un început de enervare. In sfârșit o frază îl lămuri : „Cele șase săptămâni pe cari le-am petrecut în Cosmești...“

Fusese în Cosmești numai odată, acum vre-o douăzeci și cinci de ani. Un nume îi aduse îndată cu el toate amintirile.

Tina...

El căuta pe-atunci un model pentru un tablou pe care-l purta în gând de mult : **Blândețe.** Nu-și închipuise că va găsi modelul într'un sat unde venise pentru două zile cu oarecari afaceri de familie. Rămăsese o lună și jumătate ca să picteze pânza acolo, deoarece „modelul“ avea o situatie stabilă. Soțul, care era arendașul moșiei, admisese îndată rugămintea artistului, curios să vadă ce tablou ar putea eși dintr'o ființă slăbuță și ștearsă cum își judeca nevasta, scuzându-se pe sine că-i prefera țărăncile cu pulpe groase.

Arendașul primise repede. Tina se hotărîse mai greu, și atunci chiar, în silă, numai fiindcă epuizase, față de nedumerirea soțului, toate motivele de împotrivire.

Dar el, s'a gândit oare de la început să urmărească ceva mai mult decât un tablou de succes ? Cu „modelele“ vorbea totdeauna puțin în timpul lucrului : „Capul mai sus... expresia, te rog... nu vorbi...“ Abia când tabloul ajungea pe sfârșite, pictorul descoperia că nu pictează după o statue.

Cu tina, descoperirea fusese o fermecătoare revelație. Ciudat ! Pe cât de greu o căpătase ca model, pe atât de ușor o culesese ca femee. Par'că, în consimțământul de a poza, se cuprinseră dela început, în gândul ei, și consecințile.

Și-o amintia așa cum rămăsese fixată în ulei. Dar de făptura ei vie nu păstra o amintire precisă. Doar atât : că femeea aceea pasivă și supusă nu glumea cu dragostea. Ea nu-i cerea s'o răpească așa cum cer toate, râzând, ci simțea că și-ar părăsi bucuros pentru el și casă și copii, și avere....

Atunci, se grăbise să plece. De altfel, exaltarea îi scăzuse după o săptămână. Pentru o dragoste câmpenească, sacrificase și așa prea mult timp. Plecase. adică terminase. I-a mai scris vre-o două luni câte-va scrisori în care-și reînoia jurămintele. Politeță, desigur, dar pe lângă asta, era la el o obsesie să prelungească măcar în inima celuilalt dragostea care fugea așa ușor dintr'a lui.

Douăzeci și cinci de ani, adunați cu 23 sau 24 de atunci, făceau din Tina o femee peste care se cobora blestemul anilor. Poate că nu... Intâlnia doar destul de des, în lume, femei cari la vârsta asta evoluau încă în atmosfera de dragoste în care trăiseră. Așa trebuie să fie și aceea care avusese gândul să-și anunțe venirea prin două vechi scrisori de dragoste.

Le luă din nou să le recitească, dar nu ca să-și reamintească vechea legă-

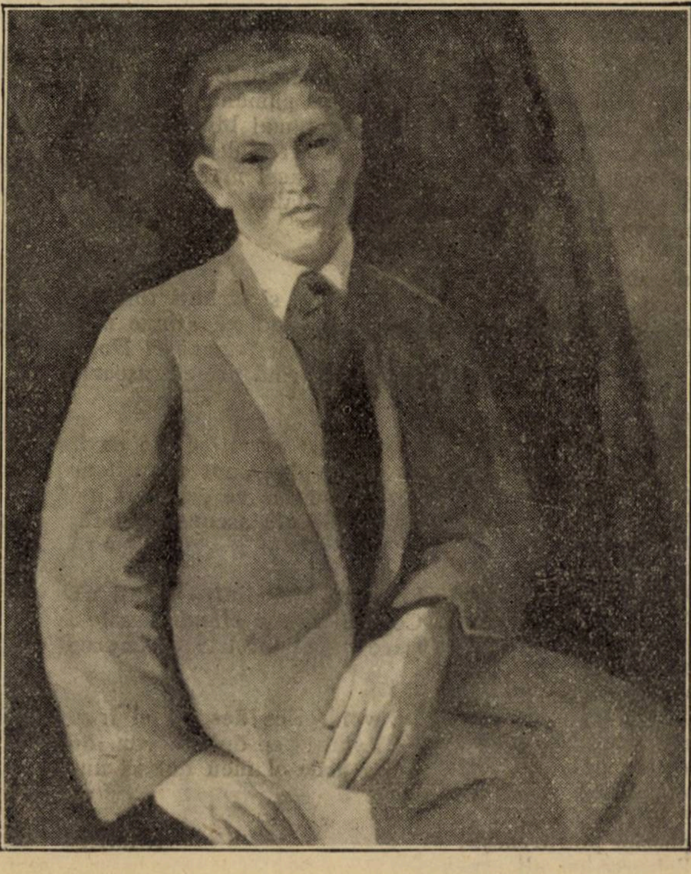

AUREL CIUPE : „DOMNUL MARCHINI“ (Salonul Oficial)

Pentru o despărţire

In gară scurt şi trist inimi se înţeleg
Nepăsătoare ceasuri trec rar, apăsat, rece
Şi ultimele clipe ca pe flori, le culeg.
Mâinile îşi dau drumul să rămână, să plece
Şi fiecare simte că-i mut şi neîntreg.

Al flacărilor semn albastru s'a şters de noapte ; de acum
Te pierd de tot printre călătorii mulţi
Adio îţi strig şi mă asculţi
Dar ai început să fii pe drum
Te uit de acum.
Oceane largi, adâncă lume
După ce te vor îmbrăţişa
Intr'un oraş al cărui nume
E greu de spus, te vor înstrăina
Cu taine noi, între oameni schimbaţi
Vorbind ce n'am să 'nţeleg niciodată.
In graiul meu se spune minunată
Patima voinică şi dragostea 'ntre fraţi.

A fluierat... Uiţi, ai plecat
Spre nävi cu pieptul lat
Ce se'nsoţesc cu a valurilor turmă
Pe drumul unde pasu-i fără urmă.

Acum a căzut zarea goală peste toată
Şerpuirea neagră ce te târăşte 'n lume oftând.
M'am întors la mine ; ochii i-am găsit plângând
Gura de sărutări ce n'am dat, ardea vinovată.
Cât de singuri eram, fiecare din gloată.

FLORICA MUMUIANU

tură. Incepea să-i cuprindă mintea, cu o plăcere şi'n alte dăţi încercată, jocul de supoziţii al acelui „va urma“ care îl emoţiona totdeauna mai mult decât clipa trecută.

*

A fost o cochetărie calculată din partea lui ca s'o primească în atelier, lucrând sau prefăcându-se că lucrează la o pânză aproape isprăvită.

Servitoarea anunţase, cu tonul ei autoritar de slujnică de văduv :

— Doamna Vernescu.

Georgian se sculă repede, dar îşi pierdu pe loc elanul. In cadrul negru al uşii, o femee în doliu,mică, cu părul alb, zâmbea şters, un zâmbet umil care se potrivea bine de altfel cu obrazul ei trecut şi slab, cu îmbrăcămintea de provincială demodată, cu siluetă îngroşată mult peste limita îngăduită unei femei de astăzi.

Până să rostească fraza de bună-venire, pictorul avu o ezitare perceptibilă pe care vizitatoarea o interpretă greşit:

— Vă deranjez.

— Nu. Poftiţi.

— M'am anunţat....

— Tocmai. Şezi, te rog.

Acum îi părea rău că n'o primise în salonaş. In atelier era atâta lumină! Salonaşul n'avea decât o fereastră mică şi aceea cu storul totdeauna tras. Acum, aproape nu-i venea să-şi ridice ochii de pe masă. deşi era sigur că nu riscă să audă un cuvânt nepotrivit dela femeia aceea cu înfăţişare convenabilă şi care lăsa cu atâta nepăsare să o cuprindă bătrâneţea venită prea iute şi o accentua chiar.

Poate venise cu o cerere de bani....

Doamna Vernescu începuse a povesti cu graba celor care au un singur lucru de spus, dar se tem să-l spue şi-l ascund în dosul frazelor prea multe.

Soţul îi murise de şease luni. Copiii, doi băeţi, două fete, erau aşezaţi pe la casele lor, departe. Ea rămăsese singură şi venise să stea în Bucureşti. Işi cumpărase o căsuţă....

Vasăzică nu se afla în lipsă de bani. Ea vorbea, şi Georgian se gândea, la tabloul pe care-l pictase la Cosmeşti şi care-şi păstra şi acum întreaga frumuseţe pe peretele muzeului de artă care-l cumpărase. Dumnezeu, cum îngăduia El să i se deformeze operele ?

Ascultă distrat povestirile femeii în doliu, cu obişnuinţa omului de lume care ştie să rostească la timpul potrivit un răspuns, o exclamaţie, un îndemn pentru vorbitor ca să continue. Dar îi venea s'o întrerupă cu lacrimi în glas :

— Aşa, dumneata eşti ? Tina, tu eşti ?

....Era singură. Se nimerise să găsească casă în acelaş cartier şi, de şase luni de când trecea pe strada asta, ridica ochii spre apartamentul pictorului cu dorinţa de a intra. Nu era sigură însă că el îşi mai aduce aminte. Chiar şi pentru ea, care trăise altfel, fără întâmplări, o viaţă de griji, mărunte, era prea mult timp de-atunci.... Se dusese să vadă tabloul la muzeu. Pictorul îl mai revăzuse ?

Dar mai avea oare ceva comun bătrânica asta şi portretul pictat ?

Da ! Privind-o mai mult, începea să aleagă din figura ei trăsăturile cele vechi, una câte una, ca pe nişte lucruri perdute. Tăetura lungă a ochilor, arcul buzelor, nasul drept.... Toate împreună nu mai compuneau frumuseţea ispititoare de altădată, şi totuş, silindu-se să uite cum fuseseră, ochiul său de pictor descoperea în ele ceva mai preţios : o patimă delicată de nobleţe, ca şi cum, ani dearândul trecuse deasupra lor ceva greu care le subţiase : timpul bineînţeles, dar unit cu vre-o iubire mare, sau poate o suferinţă, ceeace, la urmă, e tot una.

Cu încetul începea să aleagă şi din istorisirile ei, motivul care-o adusese. Era singură şi izolată de ai săi. O fiinţă numai nu-i era străină în oraşul acela străin. Ea vorbea ca în treacăt, nu cerea nimic doar, însă era prea naivă şi prea puţin deprinsă cu lumea ca să nu-şi dea pe faţă tot gândul.

I-ar fi făcut bine câteva ceasuri pe săptămână petrecute în tovărăşia unui prieten, istorisind de toate, în după amezile lungi, în fata unor ceşti de cafea neagră. Pentru luna de dragoste de atunci, din a cărui fericire ea, în spaima şi'n ruşinea greşelii, gustase prea puţin, şi pentru ceeace el îi lăsase în urmă, sau îi furase, — ea cerea acum un fel de mulţumire, o compensaţie....

Să rupă din timpul lui atât de scurt câte-va ceasuri pe săptămână ? Din timpul rezervat distracţiilor ? Din cel petrecut în lume ? sau din timpul lucrului ?

Ea nici nu-şi dădea seama că el nu îmbătrânise odată cu ea. Dar cine era mai în pagubă ? Ea părea atât de mulţumită aşa cum se găsea. Tinereţea, care abdicase cu voinţă, făcuse loc unei bătrâneţi duioase şi senine care se citea cu plăcere şi admiraţie pe chip. De câte ori dorise Georgian să picteze un cap frumos de bătrână, o „Mamă bună“.... Atât de greu se găsesc asemenea modele printre femeile care pozează cu plată ! Mai toate ajung la vârsta asta cu figura aspră şi înrăită de câte necazuri le-au ciuruit viaţa !

Da, putea să-i dea câte-va ceasuri din timpul lucrului.... Se sculă, fără să mai întrebe, pregăti pe chevalet o pânză nouă. luă pensule în mână şi zâmbi, micşorându-şi ochii :

— Vrei ? Ca atunci....

Ea nu înţelese numaidecât. Iar pe urmă, înţelese prea bine. Nu răspunse îndată. O clipă, ţinu în ochii închişi amintirea şedinţelor tăcute şi obositoare: Capul mai sus... expresia... nu vorbi, te rog.... O altă clipă, trăi anii următori, mulţi, mulţi, cât i se păruse că ar fi cea mai mare fericire să se mai întoarcă odată obositoarele şedinţe.....

Pleoapele i se strângeau, contractate de gândul că şi acum, tot ea era aceea care trebue să dea....

A fost, de altfel, o împotrivire foarte scurtă. Deschise din nou ochii, şi când. pictorul întrebă, ceva mai puţin sigur : „Incepem ?“, ea era gata, şi avea întocmai zâmbetul de renunţare nesilită pe care-l cerea portretul, zâmbetul sublim cu care se sacrifică mereu o „Mamă bună“.

ALICE GABRIELESCU

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

ȚANȚARUL MĂRĂCINE

Ce zici ?...
(aparte)

M'amenință străinul !... Da-mi pare cunoscut !

ZEFIR

Oh !.. M'ași vrea om acuma, să vă strivesc pe lut !
...Spre floarea mea... Oh ! gâze, oh !... gâze blestemate !
V'ași face praf și pulberi...

ȚANȚARUL MĂRĂCINE

Ce tot îndrugi stimate ?
Sânzien porni cu oastea...

ZEFIR

...Când mi-o cădea în mână !...
(Peștera se luminează de un fulger)

CRIVĂȚUL (din peșteră)

Îi vom curma noi, frate.
Dă-mi drumul și m'ajută, — să-ți viu în ajutor !

ȚANȚARUL MĂRĂCINE (cătând pe cer :)

A fulgerat, — și uite : Nu este pic de nor !

ZEFIR

O, Doamne ! Dă-mi putere și pumnii mi-i ridică
Să cadă ca o ghioacă !...

ȚANȚARUL MĂRĂCINE (aparte)

...Imi pare că mi-e frică !...

ZEFIR

O ! Doamne !... și trupul ăsta nevolnic și cucernic
Tu urcă toată vlaga pământului puternic
Și sue toată seva ce gâlgâe în corni
Și'n loc de sânge, fiere, în vine să îmi torni !
(abătut)
Ah !... Cui să-i cer povața ? De mama mi-este frică,
Și sfatul primăverii... Dar Primăvara-i mică
Și proastă, ca o rază... ca bobul de polen !
Ce să mă fac ? Mă doare !... Urăsc pe Sânzien !
(peștera se luminează din nou).

CRIVĂȚUL

De ce să fugi de mine ? De-un frate mai ales ?
O mână frățineascâ la el găsești ades.
Un zâmbet, o povață, sau un cuvânt de miere.
De nu mă'nșel, Zefire, ți-i sufletul durere...
(Zefir pleacă abătut, capul)

ȚANȚARUL MĂRĂCINE (curagios)

O, Sânzien al nostru !... Porni nebun spre ea.
I-așa frumos, că plânsul în ochii lui i-o stea...
Suspinu-i este cântec, și zâmbet e mâhnirea
Iubita ta-i e dragă, și-i tânăr ca iubirea !
Dormi o noapte'n crinul cu stratul de polen
Care, rămas în țara voivodului, l'așteaptă...
De dreaptă-i iubirea și fapta de-i e dreaptă,
S'o'ntoarce iar, cu dânsu...

ZEFIR

Urăsc pe Sânzien !

CRIVĂȚUL (tunând, din peșteră)

...Și nu îl sfarmi zefire pe-acest cutezător
Ce-ți calcă-acuma țara spre floarea florilor ?
Și oastea lui pitică n'o frângi sub un călcâi ?
Și lași să aibă floarea un fără-căpătâi ?...

ZEFIR (naiv)

Nu pot să fac nimica. Nu pot să frâng un ram,
Putere, pentru un mugur ca să-l omor nu am.
Prin degete îmi scapă și lujerul plăpând,
De'ndoi un fir de iarbă, se'ndreaptă iar, râzând,
Ba chiar furnica mică în seamă nu mă bagă
Și cum să pot să birui oștirea lui întreagă ?...

CRIVAȚUL

O dac'ași fi în locu-ți,, fărâmă de fărâmă
Ar rămânea pe urma acelui ce sfărâmă !
Cât ți-ar clipi o geană, un colb ar fi din toți
Și răsturnat, pământul ar tremura...

ZEFIR (surprins)

...Cum poți ?
Poți tu să-i birui oastea ?...

CRIVAȚUL

Ți-o spulber în omăt !

ZEFIR

Fărâmă de fărâmă ?

CRIVAȚUL (crescând)

Dă-mi drumul să-ți arăt !

ZEFIR (cu bucurie)

Și ai să faci, tu, frate, acestea ?

CRIVAȚUL

Nu mă crezi ?

ZEFIR

Mă vei scăpa de flutur ?

CRIVAȚUL (cumplit)

Dă-mi drumul ca să vezi
...Dar până atunci, Zefire, din răsuflarea mea
Stârni-oi vânturile... și ele s'ar sbătea
Pe cer, 'nălțând în slavă din mare, apa Mării
Și-or împânzi de ploaie păenjenișul zării..
Și iată : taie-un fulger lumina nopții.. altul...
(fulgeră)
Un bubuit de ploie'nfioară tot înnaltul !
(Zarea se întunecă. Frunzișul se face negru-verzui. Plouă departe. După puțin, totul se liniștește. Un nor trece în fund, apoi dispare).

ȚANȚARUL MAR.

O, Doamne ! Ai de mine un strop de îndurare !
S'a dus... Mă'ntorc spre casă ! M'am săturat de floare !
(Lăcusta și greerul bătrân vin din fund)

LACUSTA

Ce tot îmi spui de ploscă. Ia uite colo, plouă...

GREERUL BATRAN

Hm ! Numai apă chioară !... Mă frânge setea'n două...
(bea din ploscă)

ȚANȚARUL (îmbrătișând pe greier)

Cum ai pornit la cale, lăsându-ți chefuitul ?...

(Va urma)

N. MILCU și RADU GYR

Scrisori necitite

Fragment de roman

— Mă torturez trupeşte, şi ador cu misticism cu patimă, — spunea Lilia.

— Cu manie ! — îi răspunse Sonia.

Dacă Petru este aşa de inteligent, cum pretinzi tu, de ce nu-şi dă seama, că felul cum te chinueşti, îţi poate primejdui sănătatea.

El nu judecă, în primul rând, ca doctor ?

— De unde ştii, că nu judecă ? Neliniştea mea, care e ? Ţin să ştiu adevărul.

Ţiu să mă iubiască Petru, nu să se distreze cu mine.

Pentru distracţii... pot fi alte femei... şi... alţi bărbaţi.

— Câtă deosebire, între tine, şi Letiţia !...

— Când ai întâlnit-o ?

— Azi, dimineaţă... Era, ca în totdeauna, mirobolantă. Cu atitudini de regină, cobora dintr'un automobil.

Mai mult o face pe uşuratica, decât e, în adevăr. Işi iubeşte mult arta. Munceşte.

— Ţine la Narcis ?

— Aş ! Ea, şi să ţină la cineva.

E amorezată nu mai de ea însăşi.

Va fi multă vreme tânără şi pururea fericită.

— Sonio, tocmai tu, să-mi vii cu astfel de filosofie ?

— Da, tocmai eu, care ştiu, cât de fără preţ este nebunia sacrificiului.

— Fiindcă te-ai măritat cu un artist, Sonio.

Artiştii — prin definitie, sunt oameni singuratici şi ciudaţi. Ei caută numai iluzia, şi, când iluzia dispare, rămân nedumeriţi şi nebuni.

— Alta e cauza... răspunse Sonia, cu mult curaj... Eu nu sunt frumoasă ca voi.

Nu sunt regina stupului... sunt o sclavă.

— Nu vorbi, aşa, Sonio !...

— Ba, vorbesc, cu foarte multă linişte. Ascultă. I-am spus Letiţiei, că ai să te duci pe la ea.

— Ai făcut bine, că i-ai spus. In adevăr, ţin s'o văd.

. . . .

Lilia a pretextat o indispoziţie, şi l'a chemat.

El a stat puţin, şi de câteva ori, s'a uitat la ceas.

„Calvarul meu a început, şi-a zis ea, căzând între pernele divanului, după ce a rămas singură.

Nu plângea, dar îi bătea inima precipitat.

Sângele tot îi năvălise la creer, îi ardeau obrajii, şi vederea ochilor căpătase o tărie, de parcă, ar fi putut străbate prin pereti şi uşi.

Pentru întâia oară, casa i-a apărut pustie ca un cavou.

„Toate sunt zadarnice“ !...

Şi salonaşul era împodobit cu flori : o seră.

Purta o rochie subţire „havanne“, de-o tăetură desăvârşită (El în totdeauna fumează havane).

„Nu mai sunt frumoasă, poate“ ?...

Se privi în oglindă.

Părul i se zburlise, cum stătuse culcată.

Faţa îi era aprinsă, carnea caldă, gura fierbinte, ochii înfocaţi. Nările tremurau.

„Sunt frumoasă, totuş !...“

Dacă nu ar simţi nimic pentru mine, nu ar veni deloc.

De ce, mi-a vorbit vag, insinuând iarăşi, acelaş refren : frăgezimea ramurilor, sfinţenia picăturii de rouă, limpezimea isvorului ?... având aerul că îşi aminteşte nişte versuri...

N'a simţit el, ce fiori sunt aici ?

De ce-l iubesc ?

Fiindcă mă exasperează ?

Inima se aţâţă ca focul ?...

Curios !... In visurile mele nebune, — nu mă văd îmbrăţişată de el.

Eu îl prind, eu îl legăn, îi cânt, şi îi spun vorbe alintate.

El se întrece cu mine în glume, în tachinării inteligente, ca şi cum întreaga lui viaţă i s'ar închide numai în creer.

Să-l mai chem ? N'o să fie şi mai rău?

Nu mă otrăvesc eu oare, de bună voe ?

Nu-mi duc singură vipera la inimă ?

Dar-pot să lupt ? Mai pot abate ?...

Cum ?

NATALIA NEGRU

Plimbările ? N'au nici un înţeles.

O călătorie mai depărtată ?...

Nu am puterea.

Nu, nu am puterea !...

Lilia a hotărît să lupte, să lase timpul să treacă, fără a-l mai vedea.

Nopţile îi sunt penibile. A scris lui Dan, chemându-l grabnic la Bucureşti.

Când îşi dă seama, că vremea trece zadarnic, şi odată cu vremea, că şi ea se trece, un vânt pustiu îi străbate prin suflet, şi pare a-i înţelege pe acei, cari se sinucid, neavând ce face cu viaţa.

Când o birueşte suferinta dorului, scrie — fără a trimite scrisorile .

Le încredinţează unui saltar bine încuiat...

I

Ce mare e puterea unui fetiş ?...
Mutismul zâmbitor al sfinxului, ce
zdrobitor e ?...
Cum îl întrebăm desnădăjduiţi !...
Cum îl cerem, aşa cum ceri pustiului
cărarea, şi întunericului, raza !...
Cum îl îndumnezeim, cu toată
însetarea noastră după **oazele cerului !...**
Sfinx !...
Făptură de granit, dură şi nepăsătoare!..
Cum ne'ncălzim,... cum ne aprindem !...
Cum suferim !...
Cât te iubim !...

. . . .

II

Nu vrei să abaţi din drumul tras ?...
Nu vrei să răpeşti clepsidrei un ceas !...
Nu vrei să-mi laşi o singură undă a
sufletului tău ?...
Nici amintirea unei mirezme ?...
Nici măcar o petală a vieţii tale, cu
atâta nebună sete îndrăgostită acum
de mine ?...
„Roua ?... Isvorul ?.. Ramura“ ?...
Dar nu cunoşti puterea sfinţeniei
focului ?...
Nu ştii, ce farmec e în reînoire, şi ce
năvalnice sunt isvoarele inimii ?
Nu-i roua lacrimii preacurată ?...
Şi... poţi fi atât de tare ?
Poţi surâde, când eu plâng, poti să
adormi, când eu veghez...
Nu te'nfiori când gândurile mele te
împresoară ?
Şi... tot nu vii, când eu, bolnavă de dor,
te vreau, te cer.. te strig ?...

. . . .

III

Gândurile mele te cântă, fiecare ceas
îţi trimite un alt ritm, după cum gândul
isvorăşte din subteranele suferinţelor,
din nonsensul dezamăgirilor....
Un refren mă obsedează şi mă doare...
E acel, al clipei întârziate, al depărtării
timpului dintre noi....
Depărtarea care te îmbracă în lumină,
mie îmi trimite umbra.
Infloreşti ca trandafirul visului meu, şi
mă pierd în fiinţa ta fină, de graţie şi
frăgezime !...
Ce vrăji oare unda sufletului tău, când
mă pătrunde proaspătă şi rece, ca adierea unui început de primăvară ?...
Ar fi bine oare, să ştii tu, cu ce putere
mă stăpâneşti ?
Ţi-ar face măcar plăcere ?...

. . . .

IV

Nimic... Nimic nu-ţi cer !...
Florile mi-s dragi şi la locul lor !...
Nu-mi aparţin...
Sunt ale pământului : nu i le culeg !...
Parfumul ajunge şi de departe în inima
mea !....
Te port în gând statornic... de plec, de
mă întorc !...
Te amestec printre rândurile cărtii pe
care o citesc ;
Te simt lângă umărul meu când scriu !..
Răsari lângă icoane, când mă închin,
seara.....
Imi turburi dimineţile....
Dar fugi... fugi grăbit din toate visurile
mele. şi dintr'ale zilei, şi dintr'ale
nopţii...
Departe...
Rămâi departe...
Aşa preferi !...
Rămâi străin... nepăsător... şi... tare !...
Adorarea e resemnată...
Tristeţa se cerne încet, turburând zările,
şi chemând singurătăţile...
Şi... totuş... gândul nu se astâmpără.
El crede, speră şi aşteaptă...
Crede în el, speră îndărătnic... se
aşteaptă singur !...
Vrea să lumineze, să străluciască, să
placă, să ademenească...
Vrea !...

Este arta un joc?

I. APARENȚA LIBERATOARE A JOCULUI

Cel mai autentic înțelegător al esteticei kantiene n'a fost un filosof, ci un poet: Schiller, care păstrând intangibile, aproape datele estetice ale filosofului de la Koenigsberg, va căuta să le comenteze, să le exemplifice, referindu-se mai ales la elementul formal din seria celor patru antinomii. (Frumosul este o satisfacere dezinteresată, o universalitate fără concept, o finalitate fără scop, o necesitate subiectivă).

Nu vom găsi la Schiller un tratat sistematic de estetică, ci o serie de lucrări, în care autorul pe deoparte chinuit de problema frumosului, unul dintre creatorii căruia era el însuși: pe dealta, de marea enigmă a nesecatei puteri creatoare, care era Goethe, până unde el își dădea seamă, că nu va putea să ajungă vre-odată, a încercat să ne lămurească ceva din această uzină creatoare de frumos, spre a putea el însuși să înțeleagă implacabila superioritate a tovarășului său de la Weimar.

In aceste lucrări și în special în „**Scrisori asupra educației estetice a omului**“ Schiller, reluând ideațiunea kantiană caută să corecteze unele contradicțiuni din cugetarea marelui filosof și anume, arătându-ne, că prin contemplare noi impunem obiectelor formele apriorice ale spiritului nostru, atunci când ele prin felul înfățișării lor sunt susceptibile pentru aceasta. Și devin susceptibile atunci când apar ca forme pure și libere, cum va zice mai târziu Schopenhauer fără contingențe cu voința noastră, ele însele fiind considerate ca voințe libere prin împrumutarea din partea contemplatorului a unei aparențe, a unei libertăți aparente. Dar urmărindu-l pe Kant, Schiller adaugă că forma astfel închegată în fața noastră nu se reazimă pe nici un concept. După Schiller, omul se prezintă cu două coordonate fundamentale: **persoana sa** ca entitate absolută și **starea sa determinată** concretă și contingentă, ca entitate absolută omul reduce multiplicitatea impresiunilor tumultoase variabile și haotice, care condiționează starea sa contingentă, la unitate.

Cele două condițiuni ale omului: ca entitate absolută și ca stare contingentă sunt coexistente. Dacă omul ar fi redus numai la condițiunea entității sale în afară de timp, spațiu și cauzalitate ar fi o simplă virtualitate; dacă ar fi redus numai la condițiunea stării sale contingente, atunci omul ar fi câmpul receptiv al tutulor impresiunilor haotice, disparate, nelegate între ele, ne subordonate unei unități regulatoare și deci nici într'un caz nici într'altul nu s'ar putea desprinde unitatea din varietatea înconjurătoare? Aceste două principii sunt deci tot deodată și subordonate și coordonate unul față de celălalt: adică sunt corelative: nu există formă fără materie; și nici materie fără formă.

Când cele două condițiuni ale ființei omenești — Schiller le numește instincte: instinctul sensibil al stării sale contingente și instinctul formal al entității sale absolute — se găsesc într'un echilibru perfect, se limitează reciproc aceasta însemnează că ar fi vorba de un al treilea instinct și anume de acela al jocului, care ar suprima, după cum comentează V. Basch în acelaș timp și tirania lumii exterioare, care se impune în mod necesar simțurilor noastre; și tirania rațiunii, care impune în mod necesar legile sale lumii simțurilor, adică un instinct, care să dea omului libertatea absolută. Obiectul instinctului sensibil ar fi lumea sau viața în genere; obiectul instinctului formal este legea sau forma în genere, obiectul funcțiunii instinctive a jocului ar fi frumosul.

Numai când contemplă frumosul omul este condus de acest instinct al jocului, numai atunci este liber de tot și se poate juca, fiindcă stăpânește deopotrivă și forma și rațiunea echilibrându-l.

Schiller a schimbat prin urmare formula kantiană a acordului între imaginație și înțelegere cu formula armoniei prin joc între instinctul sensibil și cel formal, grație imaginației și în felul acesta arta sau frumosul în genere devine o materializare a formei pure, sau o unificare prin formă a multiplicității haotice și variabile.

„Prima are ca obiect **realitatea** absolută: omul trebue să facă din ceeace nu e decât formă, o lume, să manifeste tot ceeace, la **ei**, **este** potențial. A doua are ca **obiect formalitatea** absolută: el trebue să distrugă în el tot ceeace constitue lumea și să aducă armonie în toate schimbările. Cu alte cuvinte, el trebue să manifeste în afară tot ceeace este intern și să dea formă la tot ceeace e intern... Impulsiunea sensibilă vrea să existe schimbare, timpul să aibă un conținut; impulsiunea formală vrea ca timpul să fie suprimat, să nu mai fie schimbare“. Și atunci o altă impulsiune intervine „în care celelalte două lucrează de comun acord și aceasta este instinctul jocului, care ar avea drept obiect să suprime timpul în timp, să împace devenirea cu ființa absolută, schimbarea cu identitatea.

Și Schiller va insista mereu asupra delimitării și continuării prin adâncire a acestei idei, arătând: că obiectul impulsiunii sensibile este **viața** în semnificația sa cea mai largă, actiune, care îmbrățișează orice existență materială, tot ceeace se adresează imediat simțurilor; și că obiectul impulsiunii formale este **forma,** noțiune care cuprinde toate calitățile formale ale lucrurilor și toate raporturile lor cu facultățile intelectuale; iar obiectul impulsiunii jocului este **forma vie,** noțiune care indică toate calitățile estetice ale fenomenelor, ceeace numim **frumosul** în întelesul său cel mai larg.

„Ar rezulta din această explicație, dacă este una, că frumosul nu se găsește închis numai în sfera vieții. Un bloc de marmură, deși este și rămâne neînsuflețit, nu însemnează că sub mâna sculptorului sau a arhitectului nu ar putea să devină o formă vie; și cu toate că un om trăește și are o formă, aceasta nu e suficient spre a fi o formă vie. Pentru aceasta trebue ca forma sa să fie viață și viața sa formă. Atât timp cât noi nu cugetăm decât forma sa ea este neînsuflețită, e o abstracțiune pură; atât timp cât noi nu simțim de cât viața sa ea este fără formă, e o pură impresiune. Numai atunci când forma trăește în sentimentul nostru și când viața dobândește o formă în în-

---

El nu se ofilește, nu se frânge...
nu moare !...
Si... fără să știi, îl ajuți, îi surâzi...
îi dai viață !...
Isvoarele sufletului sunt misterioase...
se strecoară în taină...
e stranie fecunditatea lor !...
. . . .

NATALIA NEGRU

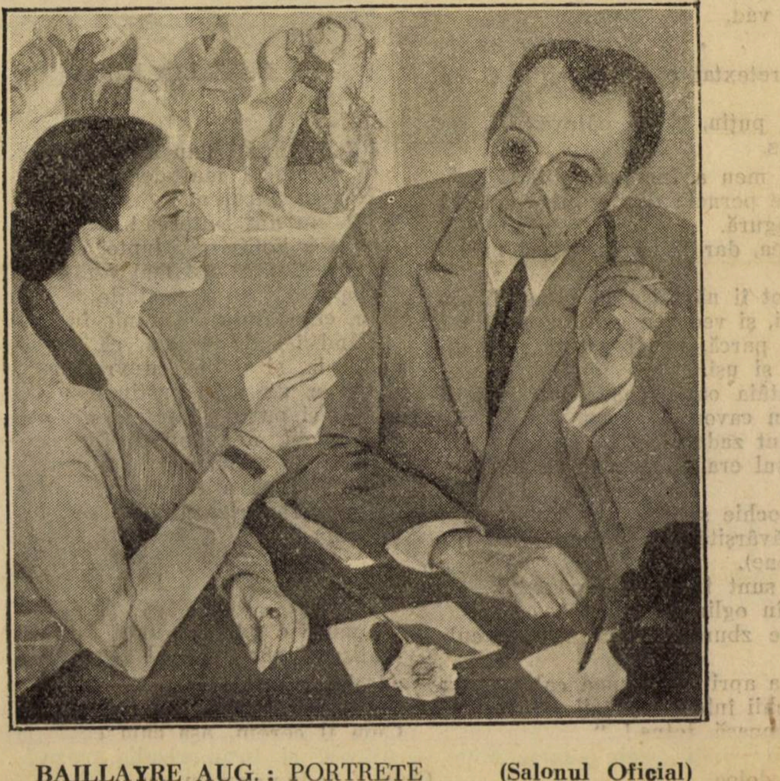

BAILLAYRE AUG.: PORTRETE (Salonul Oficial)

R. IOSIF : LA CONCERT. — **Aquaforte**

țelegerea noastră numai atunci omul despre care e vorba va fi o formă vie, numai atunci va fi judecat de noi ca frumos".

Schiller e cel mai autentic adept al ideațiunii kantiene. Dealtfel el însuși mărturisește lucrul acesta, când declară că fără să căutăm, ca cea mai mare parte a criticilor, definiția ideii frumosului în experiențe izolate și de a face frumosul responsabil de defectele pe care le prezintă omul sub influența sa, noi știm din potrivă, că omul este acela, care transportă asupra frumosului imperfecțiunile individualității sale ce prin propria sa limitare subiectivă îi împiedică fără încetare perfecțiunea și îi scoboară idealul absolut la două forme mărginite în manifestare.

Schiller rămâne totuși în esența lui un idealist ca și Schopenhauer cu care, după cum vom vedea este foarte de aproape înrudit. De fapt locul lui Schiller se găsește în cadrul teoriilor celor patru antinomii, pe care le-a redus la una singură schimbându-le conținutul, dar păstrându-i funcțiunea din dialectica teoriei lui Kant.

Pentru Kant forma și materia senzațiilor erau elementele necesare ale cunoașterii în sistemul său metafizic. Din aceste două elemente Schiller alcătuește o antinomie unică, fiindcă pentru el frumosul leagă împreună aceste două elemente opuse unul altuia și care nu pot niciodată să devie unul. Schiller pleacă de la această antinomie căutând să o recunoască în toată puritatea sa așa ca cele două elemente să se separe limpede, căci altfel zice el, n'ar putea-o rezolva, nu s'ar uni nimic, ci s'ar amesteca totul. Alianța între cele două elemente se face prin absorbirea reciprocă.

„Un lucru", zice Schiller, „poate să se raporteze imediat **stării noastre** sensibile (existența noastră și plăcerea sau durerea noastră) : aceasta este constitutiunea **fizică** a lucrului. El poate să se adreseze înțelegerii noastre și să ne procure o cunoaștere : aceasta este constituțiunea sa logică. El se poate raporta voinței noastre și să fie considerată ca obiect al unei libere alegeri pentru o ființă rațională : aceasta este constituțiunea sa **morală**. El poate în fine să se raporteze ansamblului facultăților noastre diferite fără să fie luat ca obiect în mod izolat de vreuna din ele.

Libertatea estetică nu se distinge de necesitatea logică a cugetării și de necesitatea morală a voinței, de cât cu aceea că legile în virtutea cărora sufletul procedează în această sferă nu sunt prezente sub formă de legi și apoi, fiindcă ele nu întâmpină nici o rezistență, nu au de loc aparența unei constrângeri.

Adevărul prin urmare este produsul pur al abstracțiunii a tot ceeace e material și contingent ; este o pură activitate fără amestecul pasivității. Când ne lăsăm cuprinși de plăcerea pe care o procură cunoașterea pură, distingem foarte precis ideea de sentiment. In contemplarea frumosului nu putem suprima această relațiune între idee și sentiment, deci nu ne vom reprezenta susține Schiller , ideea ca efect al sentimentului sau invers, ci „trebue să le considerăm în acelaș timp și în mod reciproc drept cauză și efect. In plăcerea pe care o procură cunoașterea, noi distingem fără greutate **trecerea** dela activitate la pasivitate și observăm clar că prima s'a isprăvit când a doua începe. Dimpotrivă în plăcerea pe care o încercăm în fata frumosului, această succesiune între activitate și pasivitate nu se mai distinge și ideea se confundă atât de definitiv cu sentimentul în cât noi credem că simțim imediat forma. Frumosul este deci, e adevărat, un obiect pentru noi, pentrucă reflecția este condițiunea sentimentului pe care îl încercăm, dar el este și o **stare a eului nostru**, pentrucă sentimentul este condițiunea ideii, pe care o avem. Frumosul este deci formă, fără îndoială, fiindcă îl contemplăm , dar este în acelaș timp și viață, pentru că îl simțim. Intr'un cuvânt, el este în acelaș timp și starea noastră și actul nostru. In unitatea estetică, este o unitate reală, o substituire mutuală a materiei și a formei, a pasivității și a activitățeі. Prin aceasta se înțelege compatibilitatea celor două naturi și realizarea posibilă a infinitului în finit.

Iată rezolvarea antinomiei unice, cu care a înlocuit pe cele patru ale lui Kant, servindu-se însă de metafizică, nu de estetica lui Kant.

Plotin făcuse acelaș lucru față de Aristotel, dela care luase elementele metafizice le combinase, cu elemente platoniciane și scosese o estetică nouă.

Schiller utilizează și metafizica cunoașterii kantiene și pe cea aristotelică. Aristotel arătase, ca filosof al mișcării, dar nu în înțelesul de scurgere perpetuă ca la Heraclit și la discipolul acestuia Cratyl, amicul lui Platon, ci în înțelesul de **prefacere** a existenței ce trece de la posibilitate la rezolvare, dela potențialitate la actualitate, adică de la **materie** la **formă**. Atât timp cât materia rămâne nudă, fără formă și nedeterminată, ne găsim în fața unei supreme abstracțiuni învăluite într'o noapte de nepătruns pentru mintea noastră, dimpotrivă când materia prinde formă, adică atunci când spre pildă, raționez, cugetarea mea se mișcă prin rețeaua ideilor și nu-și găsește împlinirea de cât în actul final, cu care surprinde adevărul. In acest moment activitatea încetează și plăcerea mea este un act imobil. Această imobilitate a actului, adică repauzul formal nu înseamnează inerție sau inacțiune ci plenitudine și desăvârșire a acțiunii în care tendința, sau efortul nu mai există. Scopul a fost atins. Fiinta imperfectă este aceea care se găsește în mod incomplet în act și care închide în ea potențialități neactualizate ; fiinta perfectă este aceea care se află la capătul unei potentialități adică în actualizare, care poate deveni însă momentul inițial al unei alte serii potențiale. Cu alte cuvinte în momentul pătrunderii prin cunoaștere, materia informă a dobândit forma maximă, fiindcă materia fără formă este icognoscibilă. Forma maximă ar fi o **actualizare pasivă**, fiincă efortul a încetat : forma minimă a materiei ar fi o **actualizare activă**, fiindcă efortul pătrunderii ne mâna neîncetat.

Schiller va extrage de-aci elementele pe care le va alătura cu teoria cunoașterii kantiene spre a obține prin joc o teorie estetică.

„Atât timp cât omul, în prima sa stare fizică se mărginește a primi în mod pasiv impresiunile lumii materiale, adică a simti, el e încă în mod complet identificat cu sine însuși, și tocmai fiindcă nu e încă de cât lume, nu va exista lumea pentru el. (Kant). Numai când în starea sa estetică, el proectează în afară această lume nouă și o **contemplă**, personalitatea sa se distinge de univers și o lume nouă îi va răsări, tocmai, fiindcă a încetat de a face una cu ea (Schiller)... Necesitatea naturii, care în stare de pură senzație, guverna singură pe om, abdică în starea de reflexiune : simțurile de odată se bucură de pace, timpul însuși, acest etern alergător, se oprește, atunci când se reunesc razele împrăștiate ale conștiinței și o imagine a infinitului, **forma** se reflectează pe fondul pieritor (Aristotel). De cum se face ziuă în om, noaptea este zvârlită în afară : de îndată ce calmul își face loc în sufletul său, furtuna se potolește și în univers, și forțele rivale ale naturii găsesc repauzul între limite permanente (Schiller și Aristotel). Atât timp cât omul dă formă materiei, rămâne invulnerabil în acțiunea sa... căci frumosul este ajuns trecând imediat dela viața materială la forma pură și la obiectul pur (Schiller).

Acord între materie și formă la Aristotel pentru cunoașterea în genere ; între imaginatie și înțelegere la Kant, pentru contemplarea estetică, sau între materie și forma senzației pentru cunoașterea în genere și între instinctul sensibil și cel formal la Schiller, pentru obținerea stării estetice numai, nu sunt de cât diferite fațete ale aceleiași idei. Funcțiunea acestui conținut era metafizică la Aristotel, estetică sau logică la Kant şi numai estetică la Schiller prin intervenirea mai ales a conceptului jocului care să specifice această cunoaştere a unei aparenţe, în care funcţiunile noastre sufleteşti să fie în echilibru scăpând de jugul unei realităţi pentru care facultăţile noastre nu pot rămânea în echilibru. Aparenţa aceasta este frumosul. Plăcerea pe care o simţim în faţa aparenţei este stârnită de joc. Jocul pentru Schiller înseamnează deci libertate supremă pentru facultăţile noastre, libertate pe care nu o încercăm decât în fata aparenţei, adică a propriei noastre creaţiuni.

In felul acesta Schiller a încercat rezolvarea apriorismului kantian.

Forma şi materia se pot echilibra nu în realitate, ci într'o aparenţă, de aceea Schiler crede că nu poate exista decât frumosul artistic ; frumosul natural e imposibil graţie lipsei acestei aparente. O astfel de aparenţă spre a fi estetică trebue să nu o confundăm cu realitatea şi cu adevărul. Când dăm valoare aparenţei estetice nu putem să atingem adevărul fiindcă totul nu e decât joc, pe când dacă luăm o aparenţă drept realitate, atunci totul nu e decât eroare. Cu cât omul va putea să se oprească mai mult în faţa aparenţei pure creată de el în mijlocul realităţii, dar deosebită de ea, cu atât caracterul estetic al jocului se va pronunţa mai mult. Negreşit că această aparenţă estetică sau frumoasă aparenţă cum o numeşte Schiller, are limite, dar înlăuntrul acestor limite omul se poate juca, ca fiinţă pur perceptivă, reunind ceea ce natura a separat şi să separe ceeace natura a reunit spre a-şi hrăni astfel tendinţa formală către libertate.

„In mijlocul imperiului formidabil al forţelor şi al imperiului sacru al legilor, impulsiunea estetică formală, susţine Schiller, crează pe nesimţite un al treilea şi vesel imperiu, acel al jocului şi al aparenţei, în care omul este liberat de cătuşele tuturor relaţiunilor şi uşurat de tot ceea ce se numeşte constrângere atât din punct de vedere fizic cât şi moral“. Spencer, K. Lange, K. Groos şi F. Nietzche între alţii vor ajusta mereu această formulă kantiano-aristotelică, căreia Schiller i-a precizat funcţiunea estetică.

Deşi estetica schilleriană umple toate golurile ideaţiunii estetice a lui Kant, reducându-i antinomiile în mod exclusiv la una singură, sprijinindu-se pe conceptul jocului, care la Kant e mai mult o podoabă de stil, totuşi această construcţie masivă, care susţine şi formalismul herbartian şi ludismul moedrn de mai târziu, nu se poate împăca în totul cu realitatea. Schiller a căutat mereu să delimiteze jocul în genere de jocul estetic, dar nu ne vorbeşte decât de jocul de cărţi mai ales, faţă de jocul creaţiunii estetice. El scapă din vedere aproape **jocul copiilor,** care întruchipează tot o aparenţă distinsă de realitate. Echilibrul forţelor subiective şi obiective, forma şi materia să ajungă în acordul suprem la toţi copiii, iar la oamenii maturi numai câte odată ?

(Va urma)

SCARLAT STRUŢEANU

MENTIUNI CRITICE

EMANOIL BUCUŢA : Fuga lui Şefki, roman ; editura „Cartea Românească“.

Cariera literară a d-lui Emanoil Bucuţa aparţine eflorescenţii scriitoriceşti de după război. Răstimpul care a văzut statornicindu-se faima de romancier a d-lui Liviu Rebreanu, a cunoscut odată cu decadenţa (căci şi stagnările sunt regresive) unora dintre „maeştrii“ prozei româneşti, nenumărate forţe tinere a căror surprinzătoare putere de creaţie ca şi debitul producţiei lor, au împlinit cu vârf şi îndesat golurile pe cari o dulce dezerţiune a „maeştrilor“ le-ar fi putut pricinui literelor româneşti. Proza românească căreia îi sacrifică neîntrerupt scriitorii, şi mai în vârstă şi mai tineri, dela Mihail Sadoveanu şi Hortensia Papadat-Bengescu până la Ionel Teodoreanu şi Gib Mihăescu n'are ce să regrete dintr'un trecut pe care în atâtea privinţe îl onorează întrecându-l.

Şi totuşi nu vom greşi dacă în rândurile de pe acum numeroase ale tinerilor noştri prozatori, vom face un loc aparte scrisului, mai corect carierei literare a d-lui Emanoil Bucuţa. Ea aliază daruri excepţionale cu o stăruinţă neobosită şi face dintr'un scriitor variat şi fecund un adevărat mesager al culturii. Lucrurile însă, ce s'ar putea spune despre latura aceasta a activităţii d-lui Emanoil Bucuţa ne-ar duce prea departe şi în orice caz pe drumurile nesigure ale acelei, oricât de bine-intenţionată, însă destul de aproximativă propagandă culturală, cu care temeinicul spirit de organizare şi fructuoasa râvnă a autorului nostru, nu trebuesc comparate.

De aceea amânând pentru altă dată portretul acestei bogate personalităţi, să ne mărginim, pentru astăzi, la numai latura strict beletristică a activităţii d-lui Em. Bucuţa.

Ca în versul Văcărescului, după care „orice neam începe, întâi prin poezie, fiinţa de-şi pricepe“ d. Emanoil Bucuta, a aruncat dintru întâi, în paginile „Luceafărului“, un braţ de cântece de leagăn, a căror mireazmă nu se mai simţise aşa de puternică, din vremea lui Iosif şi a căror noutate a impus pe poetul „Florilor inimii“ ca pe unul din virtuoşii tinerii lirice româneşti. Drumeţ pasionat din rasa exploratorilor înăscuţi, a gravat, în timp ce Bucura Dumbravă împletea în „Cartea Munţilor“ imnul cu catehismul acea serie de aqua-forte ale „Carnetului unui drumeţ“ publicate „în Ideea Europeană“ al cărei suflet a şi fost ani de-arândul. Ele anunţau un maestru al stilului dar mai ales o imaginaţie nesecată, ale cărei izvoare veneau, odată cu misterele cele mai tulburătoare din afunduri de conştiinţă. In ordinea acestor fantazii tragice trebueşte aşezată, ca un record de poezie descriptivă şi de tragedie cu atât mai acută cu cât e realizată pe cale de povestire, „Legătura roşie“ micul roman al năpastelor unei femei din Ardeal căreia ursitele îi hotărăsc un chinuitor calvar de fatalităţi.

Intre poezia naturii, pentru care d. Emanoil Bucuţa posedă o misterioasă iarbă a scrisului şi între sumbra tragedie a existenţelor ce se prăfuesc în decoruri de paradis, se preumblă îngândurată muza epică a d-lui Emanoil Bucuţa, căreia îi datorăm, de data aceasta, întâmplările triste din romanul de faţă „Fuga lui Şefki“.

Romanul se desfăşoară în marginea Vidinului, în ţinutul Românilor timoceni, despre cari d. Emanoil Bucuţa a raportat pe larg în monografia sa publicată acum 4 ani : „Românii dintre Vidin şi Timoc“.

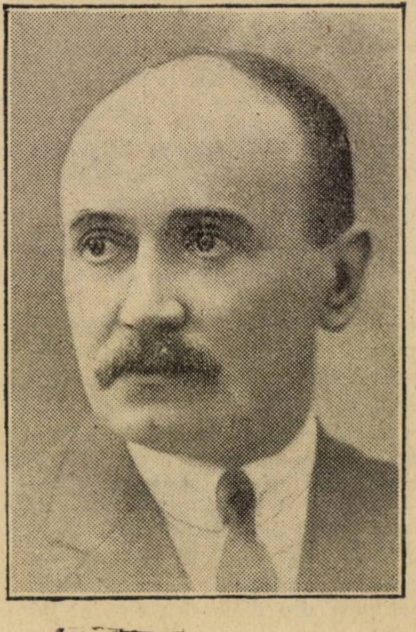

EMANOIL BUCUŢA

Iată o informaţie care redusă la sensul ei strict bibliografic ar putea lipsi. Insă pentru cetitorul care-şi aminteşte de călătoria la fraţii de peste Dunăre a d-lui E. B., pe drumurile prăpăstioase şi prin porţile de lut, către Dunăre, ale Isănului şi Florentinului, pentru cei ce-şi amintesc de ùniile şi ogile din care mălinii răsar nenumăraţi şi îmbătători de mireazmă şi mai ales pentru cel ce n'a uitat de oamenii ţinuturilor acestora surprinzători ca datine şii misterioşi ca şi destinele care i-a frământat, pentru cel ce-şi mai aduce aminte de figura istorică de misionar al românismului de popa Samuil Dragsin, fostul paroh de Vidin sau, în altă ordine de idei de procesiunea de o pildă de Joi Mari dela balta Apostolului dincolo de tabii, când femeile din Kumbair ies de cu noapte, aprind lumini pe mal de jur împrejurul, iau apă cu găleata, o aruncă pe jos şi se duc apoi la cimitirul din apropiere, pentru cetitorul acesta alăturarea nu poate de cât să lămurească. Monografia etnografică despre românii timoceni era străbătută, cu tot aparatul ştiinţific de rigoare, de acea poezie a ţinutului şi a sufletelor, din care oricine cu atât mai mult d. E. B. era ispitit să alcătuiască un roman. Dacă lexicul și oarecum spiritul graiului în romanul d-lui E. B. se străduesc să oglindească cât mai credincios pe oltenii aceștia de dincolo de Dunăre, în schimb din toată știința etnografului n'a trecut în „Fuga lui Șefki“ de cât atâta mireazmă de Dunăre și de cetate câtă era necesară să fixeze și mai stăruitor pe oameni și necazurile lor.

Vidinul cu cetatea părăsită și auind de ecouri, cu șanturile-i pline de apă, cu Dunărea încărcată de șăici, cu ostroavele prielnice trecerilor pela miez de noapte ale fugarilor din țară — suntem în preajma lui 1907 și Ioniță Descultu, împilat de ciocoi trece dincoace cu singura-i avuție, un caval înflorit de desene, ca un simbol al artei, pribege și singură șie-și rară călăuză — cu otacele de pescari, cu târgurile furnicând de români, Vinerea, cu amestecul de neamuri : Turci părăsiți, și pierind „la marginea împărăției“ — cum glăsuește lespedea din pragul geamii mici pe care învățase să silabisească și Șefki — Ruși povestind grozăviile revoluției—dela 1905—din care au scăpat ; Români încruntați ca acest ba'Anghel în casa căruia își află loc soborul cumetrilor și aparițiunea călugărului Antim care vine în fiecare an, din țară, de pe la Neamțu, cu desaga de cărți și icoane, și vorbește numai în pilde și'n parfumat graiu de biblie — și mai ales, peste toți, acești doi hulubi învrăjbiți— Șefki și vară-sa Umurli, — în jurul cărora se tese deasă, pânza de păianjen a iubirii și a morții — toate aceste realități etnice, d. Emanoil Bucuța, le-a suggerat numai, le-a pulverizat peste tot, ca pe un prețios argint suflat peste poemul de dragoste osândită a celor doi eroi. Citeam, în legătură cu acest roman, observațiunea că „Fuga lui Șefki“ nu e un roman, că o întrigă așa de lipsită de complicațiuni ca dragostea speriată a acestui „erete sălbatic“ pentru Umurli nu poate să dea un roman. Desigur. Amatorul de sensațional crescut în cultul intrigilor complicate ca și robul tiparelor strict numerotate în manualele de literatură, nu va concede nici odată o abatere dela ceeace i se pare lege de aramă.

Și totuși, de câte ori poezia, acel val de lirism al scriitorului care ia cu sine, ca viitura unei ape, oameni, locuri și destine și-i mână spre moarte, pe sub arcadele înflorite ale pasiunii, de câte ori scriitorul asemeni aedului din vechime sau actorului lui Hamlet va avea căldura să ne miște pentru soarta nefericitei Ecuba, de atâtea ori nu vom sta la gânduri să preferăm poemul (dacă poem este) oricărui roman bine încheiat în toate copcile intrigei și acțiunei. Ar fi dealtminteri suficient să ne gândim la salturile cu care se citește Balzac, între alții, pentru a înțelege cât de relative sunt toate canoanele și cum din preferinta pentru film a cetitorului, îndeobște, nu se poate trage nici o concluzie valabilă pentru artă.

Intr'adevăr : Șefki, băiatul de Turc, crescut de unchiu-său Ali, meșterul vânător, în mahalaua Cerșiei din Vidin, dispare dela casa protectorului său în ziua în care fecioara Umurli, vară-sa, îl sdruncină din nepăsarea-i de copil, cu ființa ei crescută și tulburătoare.

Desigur lucrul acesta nu ne este înfățișat chiar dela început și'n cuvinte de mahala. Nu două vecine, lungindu-și gâturile pe după uluca despărțitoare a curților, își comunică „ultima oră“ a cronicei de cartier și se tânguesc de fuga blestematului de Șefki. Povestirea se alege din cursul acestei devieri și într'un ritm al întâmplărilor, tihnit și cu ocoluri de mister, așa cum și cere dealtminteri această ciudată, sălbatică și pedepsită pasiune a fugarului pentru Umurli.

Șefki se pripășise la otacul unor pescari turci dela Cutova și'n fiecare Vineri. zi de bazar, venea cu marfă la târg și ducea o târnă de pește pentru hogea, la geamia mică, peste drum de casa lui Umurli. La întoarcere Umurli îi ațínea calea și el se smulgea din drum și dispărea gonit de blestemul ochilor ei de migdală tăiați deasupra feregelii de mătase. Așa a fugit de câte ori a fost iscodit de bătrânul Alí, așa fuge și'n Vinerea aceasta cu care se începe povestirea d-lui Emanoil Bucuța. Dar trebue să citiți, acest început al dramei — pentrucă dramă și este—și care dă și măsura și stilul autorului nostru : „Ulița era strâmtă. Șefki simțea aceeaș ferbințeală iute, suindu-se dela inimă la cap, care-l pornise odinioară ca din praștie. Dar nu se oprea, nici nu zicea nimic. Nu s'a oprit și n'a zis nimic nici acum, ajuns lângă fată, i-a făcut puțin vânt la o parte, cât să treacă, și în aceeaș clipă a rupt-o la fugă. Ea și-a îndreptat feregeaua scumpă de sărbătoare și a strigat fără necaz după el : „Erete nebun !“ El alerga peste bolovanii ascuțiți ai caldarâmului până la intrarea vraiște dinăuntru a porții și până la intrarea de afară cu canaturi în chingi de fier și piroane cu floarea cât castanele. Alerga înghețat printre zidurile boltite, cu firide și turțuri de întuneric, înainta peste șanțul cetății, dupăind pe podul înnalt cu picioarele lui goale. Alerga tot pe unde alergase când se smulsese întâiu de Umurli“. Și goana se urmează nebună prin târgul îmbâcsit de lume, care mirată, care făcând haz, care socotind că au în fața lor un borfaș. Ceeace gândesc și doi tovarăși de copilărie ai lui Șefki, Florea copilul lui bà Anghel și al Antonovei și Vanci, copil de bulgar pripășit și care se iau după el ca să-l scape, cum credeau ei, de urmărire. Și-acum un mic popas Să nu credeți că această treime de copii, utilizată de d. Emanoil Bucuța din spirit de simetrie stânjenește unitatea armonică a lucrări. Cu toate că tehnica povestitorului cunoaște subtilitățile arhitecturale, dovedite în tot scrisul său, autorul umbrește unghiurile inerente oricărei arhitecturi, deoarece atenția sa stărue asupra fațadei principale, față de care restul tot e numai procedeu de relief. Și iată cum între cei trei copiii se leagă iarăși prietenia hoinărelilor dinainte și Șefki, „eretele nebun“ află dela Florea și Vanci de puii eretelui din malul de piatră al bedenului cetății, pe care copii zadarnic s'au căznit să-i prindă. Și'n mintea lui Șefki planul e făcut. Cu ajutorul copiilor plătiți pentru ajutor și cu frânghia pe care o ia dintr'o corabie, Șefki va coborî dealungul zidului, va scoate puii eretelui și'n basmaua de mătase pe care le-o și dă, Florea și Vanci vor duce darul cu tâlc. — Il vor duce unde ? întreabă copiii, nedumeriți : (— „I se părea că dacă și-ar fi descleștat buzele, el (numele acela) ar fi izbucnit ca un vânt de primăvară, s'ar fi învârtit nebun de vale, ar fi scăpat în Cetate, ar fi scuturat pe rând grădinile de flori, ar fi pătruns pe ferestre și ar fi scos în drum toate fetele. Numai ea ar fi trebuit să se ascundă și să-l privească dojenitor de deasupra feregelii, pe după o perdea albă dată la o parte“). „Să-i duceți la noi acasă“ — răspunse Șefki, repede, cu ochii în jos, ca un lucru foarte obișnuit.

Fragment din care cetitorul poate surprinde și inferioritatea cronicarului pus în situația de a raporta în cel mai plat stil reportericesc ceeace s'ar părea doar o întreprindere, una din acele isprăvi de copii, când în realitate ne aflăm în fata celei mai păgâne iubiri, statornică pe cât și delicată, în exprimare, precum poate băga de seamă acuitatea notațiilor sufletești pe care d-l Emanoil Bucuța le stăpânește în chip magistral. Și iată-l pe acest nou Fabriciu del Dongo coborând pe funia lăsată deasupra șanțului plin de apă al cetății, să prindă puii de erete — darul ciudat și de-o admirabilă discreție menit frumoasei Umurli. Trebue însă (și oricât ar părea de curios nu voi sfârși prin a o repeta) să citiți această scenă care ar putea mulțumi pe orice amator de senzational și de pitoresc, fără să spunem prin aceasta nici cât dramatism, nici câtă mișcare sufletească sunt concentrate într'ânsa. Incercarea nu reușește. Șefki cu puii de erete în sân e părăsit de tovarăși și dupăce cade în șanțul plin de apă al cetății, cu sânul sfâșiat de ghiarele puilor de erete, înoată și se reîntoarce la otacul pescarilor dela Cutova. N'am vrea să căutăm înțelesuri cu lumânarea și totuși nu ne putem reține de a sublinia — chiar și din punctul de vedere al invenției scriitorului nostru — cât de semnificativă este această înfrângere a eroului, singura dată când a încercat să-și iasă din cercul de fatalitate în care o anume damnațiune l-a menit. Pentrucă ceeace se desprinde din romanul d-lui Emanoil Bucuța ca și din „Legătura roșie“ de altminteri — este sensația de fatalitate care cârmuește existențele eroilor noștri. Personagiile d-lui Bucuța au trăit de bună seamă, într'o metempsihoză ancestrală una din viețile pedepsite ale infernului lui Dante, deaceea duc cu ei o dureroasă nerealizare și o înfrângere predestinată mai grea ca toate cătușele pământului. Și când lucurile stau astfel și când dealungul și mai ales în zarea unor

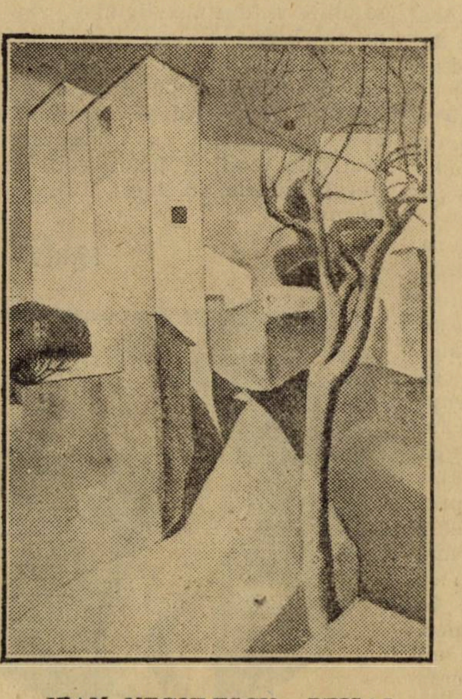

JEAN NEGULESCU : PEISAJ

întâmplări — cari și ca întâmplări nu-s lipsite de o bogată invenție — cată să vedem subînțelesul acela grav, rana aceea veșnic deschisă, căptușala mormântului din care venim, pe care o purtăm toată viața ca o umbră ce n'o putem vinde și care sfârșește prin a ne recuceri, când faptele sunt capabile să exprime atâta esență tragică, mai putem să cântărim astfel de lucrări cu duțumalul romanelor de fapte senzaționale, de intrigă sau de semnificație socială? Aminteam chiar întru începutul acestei cronici de ținutul misterios prin chiar așezarea lui și a neamurilor, unele în declin—umbre șterse de vreme pe fundalul măririi musulmane — altele izolate, Românii, încercuiți, dar nu mai puțin tenaci și trădând o personalitate viguroasă, trăind însă — după expresia autorului privind pe unul din personagiile romanulu — „o viață aparte, de lampă făcută mică“, aminteam de puterea de evocare a scriitorului, dublat de un cunoscător erudit al ținutului și consemnasem ccă toate aceste însușiri de cadru d. Emanoil Bucuța le sugerează numai, le acordă o importanță secundară, preocupat cum este de ursita — și cuvântul e întru totul propriu — eroilor săi. Iată de ce, neinsistând asupra calităților acelora care mișună în romanul d-lui Emanoil Bucuța — și între cari, în primul rând vom nota scrisul său (ne este îngăduit să ne amintim că acest scris a fost anatemizat de marele stilist care este d-l Mihail Dragomirescu ?) — cu regretul că nu putem cita nici scena de o mie și una de nopți a miresii imaginare— Antonova și Vicie, bătrâna, cu fetele toate, gătind în strae de mireasă pe Umurli, în chip de joc și de anticipare, în vreme ce Șefki, sângerat de puii de erete, relua drumul otacului, nici atâtea începuturi de tablouri, modeluri de descripții somptuoase — „Peste Dii păzeau trandafirii minaretele“ etc., etc. — miragii pe cari le sacrificăm pentru a adăoga încă două trei cuvinte în legătură cu acea prețioasă linie gravă pe care am distins'o în „Fuga lui Șefki“. Cercul fatalitătilor se strânge tot mai mult în jurul lui Șefki. Sunt de fapt mai mult cercuri ce se strâng în trei puncte și se apropie, se tae și se confundă întru sfârșit. Șefki a părăsit otacul pentru o noapte urmând să treacă dicoace pe Antim Călugărul, care sosește în fiecare an cu noi îndemnuri de credință, după ce primind prin copilul otacului, din partea lui Umurli, inelul ei cu smarald, încearcă să se rupă definitiv din vraja iubirii, dar e scăpat dela înec — admirabilă scenă — de câinele otacului, ce presimțise. A doua zi însoțind pe Antim poposește la Antonova, alături de casa lui Umurli. Dar înainte ca Antonova să aducă, împăcându-i, pe Vanci și Florea Șefki pleacă. In drum se întâlnesc câteși trei copiii și hotărăsc un furt de pește tocmai dela otac. E noaptea în care starostele și pescarii veghează și vor să prindă hoțul ce-i păgubește neîntrerupt de pește. In aceeași noapte Ali, tatăl lui Umurli se pornește spre otac să convingă pe Șefki să se reîntoarcă. Și în aceiaș noapte Umurli, îngrozită și parcă presimțind se pornește, zadarnic, pe urmele tatălui său, să-l reîntoarcă din drum. Sunt trei suflete condamnate, să nu se întâlnească, trei cercuri ce se strâng în jurula trei vieți pe care au să le sufoce. E poate, veti zice, oarecare simetrie, un oarecare artificiu în această căutare oarbă prin cețurile nepătrunse ale fatalității? Se poate. Ea se desfășoară însă, cu atâta naturală supunere unei legi mai presus de înțelegerea noastră că finalul acesta, dă și mai luminos caracterul de poemă tragică, romanului d-lui Emanoil Bucuța. De aceea abdicând dela reportajul nostru vom cita mai întâi câteva cuvinte din transcrierea cu care însuși autorul însoțește acest joc al morții străbătut de complicitatea constelațiilor din romanul său : „Parcă se căutau mai mulți, erau aci, unul pe lângă altul, răscoleau ascunși de negură și nu se găseau. O stea mare gata de apus, era ca o lampă cu flacăra verde, lăsată pe pământ loc de adunare. Și deodată pâlpâi mai tare și căzu în apă...“, pentru ca în încheere să murmurăm în ritmul acela de incantație pentru adormit sufletele ce stau să moară, câteva din șoaptele muribundului Șefki.

Bătrânul Ali ajuns noaptea, cu puțin înaintea copiilor, la otac, e luat drept hoțul de pește și omorît. Șefki îmbrățișează pe bătrân și un gând, gândul lui de irevocabilă osândă pune stăpânire pe dânsul O goană la fel cu fuga lui de totdeauna îl pornește, de data aceasta înapoi, spre casă, să ajungă la Umurli, cu puțin înainte de sosirea bătrânului adus pe năsălie, și să se omoare, să închee cercul damnațiunii de care se străduia să fugă de un an și mai bine :

„Umurli ! Umurli ! Se întorcea. Capul greu, atât de greu că trebuia să i-l ție în mâini, avea să se odihnească la ea în poală. Gura, mai pecetluită ca oricând nu mai avea de ce să se deschidă, ca să spue ce avea de spus. Putea să stea lipit de ea. Până venea peste două ceasuri și celălalt om lipsă al casei, adus pe crăci de salcie, și se așezau amândoi în odaia cea mare între flori din grădină, rupte de degete scumpe. Vecinii cu fes și cealmale și cadâne de sub feregele lungi albe, mulți încăpeau și câți nu încăpeau, din odae, de la ferestre și din curte, îi vegheau nemișcați și el ar fi vrut să se mai ridice odată în coate, să-și deschidă ochii calzi și să-i poată zice numai atât,înainte să se lase iară pe spate, stins : „Umurli ! Umurli !“

Notați că aceste litanii funebre sunt cu câteva rânduri înainte de sfârșitul acestei tragedii caste, surprindeți acest geamăt al pasiunii ce se pierde, neînțeleasă, în noaptea misterurilor în care sufletele osândiite îș duc martiriul și veți înțelege de ce rezervăm artei romancierului Emanoil Bucuța, un loc aparte în bogata serie de prozatori de după război. A subordona legile romanului acelui suflu epic, comparabil cu verva marilor rapsozi este unul, și poate cel mai de preț din farmecile scrisului d-lui Emanoil Bucuța.

PERPESSICIUS

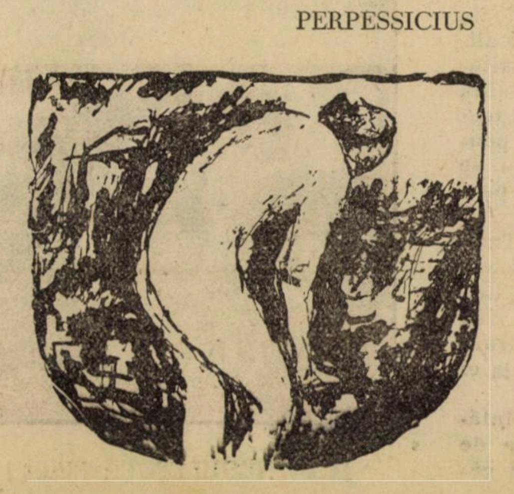

SALONUL OFICIAL

(POST-SCRIPTUM)

După vizita, împreună, la **Salon,** bătrânul pictor nipon, SEAMI MOTOKIYO, mă pofti în apartamentul anume amenajat pentru el din hotelul **„Brigham Young“** și — oferindu-mi o ceașcă de ceai cu reflexe limpezi de emeraude și aromă de vis — continuă astfel :

. . . .

. . . . iată de ce nu'mi place întunericul.

Mă simt fără vlagă, în elementul acesta,... neputincios ca o.râmă — aproape inexistent.

Dacă n'ar fi inima pe care s'o aud, în întuneric, zbătându-se cu mișcări disperate, ca de sub greutatea unor gigantice dealuri de pământ negru — aș urla de spaima morții, care m'a surprins, invalid, în beznă.

Socotesc că pentru un pictor, întunericul este cu mult mai înfricoșător, de cât surditatea pentru un muzician.

Doamne !... îmi este așa de spaimă să gândesc, numai, că un pictor ar putea să vorbească !

Simțul pipăitului, resonanța cutiii craniene, golul receptor al cavității bucale — sunt atâția prieteni umili cari intervin modest dar oportun să ușureze muzicianului surd corespondența cu lumea lui, aceia a sunetelor, atunci când fatalitatea îl detună cu senina ei necugetare.

Dar care din vulgarele noastre simțuri ar putea înlocui vre-odată aristocratica veghere a văzului ?

Care dintre simțurile noastre s'ar încumeta să ne împărtășească, cu suplinire, sărbătoarea mută a unei petale de trandafir, când primește sărutarea soarelui ?...

Care dintre simțurile noastre ar nădăjdui să poată cândva, în lipsa vederii, să ne întristeze — așa cum ne călăuzește spre întristare ochiul, când cea din urmă sclipire a astrului cată îndărăt spre pământ și agonisează pe marmora jilavă de ploaie și rece, a unui templu abandonat ?...

Care dintre simțurile noastre ar fi în stare să ne sece respirația, de groază înfrățită de plăcere, atunci când ciocârlia se prăbușește fulgerată din înălțimile solare și, frângând săgeata căderii, se așterne în plutire lină peste clătinarea de aur a holdelor în spicuri ?...

Care dintre simțurile noastre s'ar afla vrednic să ne dematerializeze carnea, să ne spiritualizeze instinctele — ca privirea care întâlnește, contemplă și se contopește în auzul celor două lumini ale dragostei noastre, prime ?...

Care dintre simțurile noastre ar izbuti să ne prăvale în gheenele spaimei — ca ochiul nostru care, sub capacele hermetic închise ale pleoapelor, tremură anticipat de perspectiva fără sfârșit, fără lumină, fără culoare, nici mișcare a hăului de dincolo de moarte ?...

. . . .

Bătrânul SEAMI MOTOKIYO mă privi tăcut și grav cu ochii lui oblici, multă vreme, apoi sorbind domol ultimile picături îmbălsămate — urmă :

Pictorii Apusului, pictorii d-voastre europeni, arată în ultimul timp o afectată aversiune pentru tot ceeace face încântarea ochiului.

In pânzele lor, soarele e din ce în ce mai absent şi legătura cu restul armonic al universului vizibil — aproape nulă.

Sunt întunecaţi, fragmentari şi obsceni.

Şi sunt, mai cu seamă, incoherenţi.

. . . .

SEAMI MOTOKIYO îşi înălţă fruntea limpede, boltită parcă în ceară — şi oftă:

Ordinea, claritatea şi graţia au fost totuşi, în toate veacurile şi pretutindeni pe suprafaţa pământului acestuia, oglindirea cea mai pură a spiritelor artiste, cari, confundându-se în marea creaţiune, au trăit, s'au bucurat şi au cântat — cântându-şi lor — minunile supremei înţelepciuni, a supremului echilibru, a supremului şi nesfârşitului izvor de viaţă.

. . . .

Artistul e un atom sensibil al eternei nemărginiri vii ,care se desfăşoară matematic, în ritmuri ideale, în statornică împăcare organică şi netulburată seninătate...

El se cuvine să lunece, să plutească şi să se lase absorbit în această infinit uriaşă îngemănare de forţe active — şi să vibreze totuşi aparte, să lucească deosebit, să răsfrângă, necontenit nou, duhul atotcoprinzătorului Creator, care simphonizează miliardele de lumi — dar fără să-l contrazică, fără să-i diformeze concepţiile şi fără să-i ofenseze estetica...

. . . .

SEAMI MOTOKIYO închise pleoapele palide — şi figura lui părea acuma masca de aur a unui zeu, cu zâmbetul nedefinit încremenit pe buze.

Intr'un târziu, SEAMI MOTOKIYO murmură:

Da... plictiseala, dezgustul, râsul batjocoritor, ca şi revolta sunt născociri, nesocotite, cari, deşi nu surprind prevederile creaţiunii, îi calcă totuşi, prin fraudă, legile — dar fără să izbutească a i le clătina vreodată...

. . . .

In rătăcirea lui, omul are iluzia libertăţii, a puterii — şi lamentabila îngâmfare a cuceritorului.

...Punţi de încercare hotărîte de Providenţă...

. . . .

SEAMI MOTOKIYO deschise ochii — şi ochii lui priveau, bizar, spre dânsul:

Adorarea — Cercetarea — Negarea au fost şi vor fi cele trei vârste mari ale omenirii.

Ele s'au succedat şi s'au recapitulat — se vor succeda şi se vor recapitula — în pofida vrerii noastre, atâta timp cât soarele va da ocol pământului ca să ne slujească zorile cu parfumul florilor de cireşi şi imnuri de privighetori — amiezile cu luminozitatea lor crudă şi pozitivă — nopţile cu hoinăreala spiritelor rele şi cobitorul vaet al cucuvaielor...

. . . .

SEAMI MOTOKIYO îmi întinse braţul cu degetele lui fine:

Arta — grăi el — n'a cunoscut, şi nici poate sta în temeiurile firii să cunoască altă vârstă de cât aceea a adorării.

Celelalte sunt pentru savanţi şi pentru retori...

. . . .

Bătrânul pictor nipon închise iarăşi ochii.

Cu picioarele strânse sub el şi mâinile pe genunchi, SEAMI MOTOKIYO rămase într'o metalică şi solemnă nemişcare.

Lângă el, pipa lui de opium — pe tava de argint — înălţa, într'o ideală verticală, un firicel de fum albăstrui, ca un vis delicat şi continuu...

N. N. TONITZA

Cronica muzicală

ULTIMELE CONCERTE SIMFONICE; DIRIJOR HERMANN SCHERCHEN

Criza muzicală premergătoare închiderii stagiunii s'a resimţit mai cu deosebire în privinţa muzicii simfonice. De'naintea Paştilor chiar, concertele Filarmonicii n'au mai atras auditor suficient pentru justificarea şi menţinerea ciclului de simfonice. Un reconfortant a fost încercat prin nimbul soliştilor instrumentali: **Rubinstein, Thibaud** şi **Feuermann.** S'a dovedit şi acesta un paleativ superficial şi ineficace. Cauzele care determinau o aşa de gravă degenerare a interesului pentru muzica simfonică erau mult mai adânci. După ce critica jurnalieră a trecut vina dela public la orchestră şi dela orchestră la dirigent, organizatorii simfonicilor — asupra lor n'a căzut nici o vină—au experimentat îndreptăţirea şi înlăturarea acestei din urmă vinovăţii. S'a dovedit inoperant şi acest mijloc de trezire şi reînviorare a interesului simfonic. A fost într'adevăr, chemat pentru ultimele patru simfonice ale stagiunii, cel mai „senzaţional" dirijor din cursul sezonului nostru muzical. Cel mai disputat şi cel care a făcut vâlva cea mai mare în actuala stagiune: **Hermann Scherchen.** Experienţa urmăria şi un alt obiectiv. Şi anume, cercetarea pulsului, în privinţa unei eventuale angajeri a lui Scherchen ca dirijor permanent, pe un timp mai îndelungat sau pentru un anume ciclu de concerte. Ei bine, să nu întârziem a constata că rezultatul primelor trei concerte dirijate de Scherchen nu-i este favorabil. Cel puţin în ceiace priveşte momirea publicului. Asupra sentimentelor orchestrei — care nu erau mai înainte prea ademenitoare pentru o mai îndelungată conducere a lui Scherchen, — nu ne putem pronunţa. Publicul însă a rămas în aceiaş stare de indiferenţă faţă de simfonice, în acelaş desinteres apatic şi abulic faţă de muzica pură.

In alcătuirea programelor celor trei concerte pe care le-a dirijat, Scherchen a ţinut să învârtească în rană cuţitul ce l-a înfipt deja prea adânc în mândria noastră artistică cu prilejul centenarului Beethoven. Din imprudenţa lui Scherchen sau din neghiobia nu ştiu cui. Serbările centenare trecuseră totuşi în uitare şi nu mai era nevoie — socotim — de o aducere aminte a faptului că pentru Scherchen ne fuseseră alungaţi de la asemenea împrejurări festive toţi Românii ce ar fi putut ţine în mână o baghetă de dirijor sau care ar fi putut colabora cu capacitatea şi prestigiul lor artistic la demnitatea solemnităţilor. Scherchen, pe care mai zilele trecute, criticul Weissmann îl socotia că face muzică (musiziert) „nu atât ca muzicant, ci cu spiritul şi cu voinţa", se dovedeşte a nu fi prea abil. Altminteri nu s'ar fi oprit la ideia, cam ciudată, de a dedica primul concert al său lui Beethoven; dar unui „Beethoven inedit". Senzaţional ca totdeauna, Scherchen a ţinut să ne amintească jignirea adusă simţului nostru de mândrie artistică românească, dovedind, totdeodată, cât de strein este de stările de cultură muzicală dela noi. Căci dacă pe câţiva, — 2-3 muzicanţi — îi interesează acel „Beethoven inedit" ce ne-a fost redat de Scherchen apoi, — s'o mărturisim, — marele public şi cultura lui muzicală are nevoie tocmai de lucrările definitive şi caracteristice. Nu avem la noi prea mulţi istoriografi sau cercetători care să aibă interes de cunoaşterea unui Beethoven pe care nici patria marelui geniu muzical nu-l cultivă ca mijloc pentru promovarea educaţiunii muzicale a poporului.

Ceeace este mai curios pentru mulţi este îndârjirea cu care Scherchen ţine să apară la noi cu aceeaş universală competinţă în dirijarea muzicii atât clasice cât şi moderne. Este doar stabilit astăzi că marele merit al lui Scherchen este împătimirea şi cutezanţa cu care atacă muzica modernă. De ce nu rămâne iscusitul maestru şi în ţara noastră la specialitatea sa? De ce acel iureş expresionist al artei fără baghetă în muzica de echilibru a clasicismului sau de ardoare pasionată a romantismului? De ce Haydn, Beethoven, Mendelsshon şi Schubert? De ce nu mai mult Strawinsky şi Schönberg, Herr Scherchen? Aci sunteţi doară consacrat şi aci, în această muzică de avantgardă a iconoclaştilor, vrem şi noi să vă preţuim!.

GEORGE DIACU

PUBLICAŢII

☐ Viaţa Literară No. 52 aduce următorul cuprins:

I. Istrăteanu: In preajma unei comemorări; **Al. Bădăuţă:** Medalioane: Nichifor Crainic, **O. Keanos:** Domnul care se consumă; **I. Valerian:** De vorbă cu umbra bătrânului Haşdeu ;N. **Mileu:** Interior; **Al. Paul:** Octavian Goga: Mustul care fierbe cronică de **Pompiliu Constantinescu**; A. **Lambrino:** Lui Sylviu; **I. Pogan:** Peregrinări prin zori, etc., etc.

☐ A apărut No. 11—12 din **Sburătorul** cu articole, poezii şi nuvele de E. Lovinescu, G. Brăescu, Hortensia Papadat-Bengescu, I. Babu, Ticu Archip, Camil Baltazar, Vladimir Steinu, F. Adeca, Sanda Movilă, Ilie Voonca, Pompiliu Constantinescu, etc.

☐ A apărut No. 2 al revistei „Sinteza" cu articole critice, proză şi poezii semnate de **G. Călinescu, G. Nichita, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, A. Cotruş, Mihail Celarianu, Simona Basarab, F. Aderca, B. N. Teodorescu, etc.**

EXPOZIŢII

☐ La Sătmar, în sala mică a hotelului Dacia, a avut loc vernisagiul expozitiei de pictură a doamnei **Titi Davidescu.** Expoziţia rămâne deschisă până la finele acestei luni.

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Din abundenţă de materie: „Stanţele“ poetului **Al. T. Stamatiad; Revista Revistelor**, anuntată pentru numărul de faţă; „Cetăţile ardelene din secolul XVIII“, seria de reproduceri şi schiţe istorice a d-lui **Mih. Popescu; „Mausoleul lui Alecsandri“** continuarea nuvelei d-lui **Ion Călugăru:** S. D. E. P. U. N. I. A., etc., etc. se amână pentru numărul viitor.

PEN-CLUBUL PE MALURILE DAMBOVIŢEI

PEN-CLUB-UL este o asociaţie intelectuală internatională, de origine anglo-saxonă şi care năzueşte să apropie între dânşii pe poeţii, eseiştii şi nuveliştii tuturor ţărilor. Pornit din excesul protocolar britanic. Pen-clubul rămâne în toate manifestările lui o asociaţie de excelente raporturi între membrii, de agreabilă camaraderie, de platonic corporatism, dacă se poate spune. Că pe urma acestor amicale relaţii internaţionale, se pot desvolta şi urmări şi realizări materiale, n'ar fi de vre-o mirare. Cu toate că nu acesta este întâiul şi cel mai de seamă scop mărturisit al Pen-Clubului. Cunoaşterea scriitorilor din lume, între ei, comuniunea spirituală a făuritorilor de gânduri rămâne preocuparea de căpetenie a Pen-Clubului. De aceea el se ramifică în toate ţările şi cată să înfiinţeze pretutindeni secţiuni naţionale. România are şi ea o secţiune a Pen-Clubului. Ea s'a întrunit de curând sub bolta unei grădini de vară, reuniune onorată de mai mulţi academicieni, de ministrul nostru plenipotenţiar la Berna, de secretarul general al artelor, etc., etc.

Cum însă tot ce ne vine de peste graniţă capătă un pronunţat aer de autochtonie şi Pen-Clubul altoit pe malurile Dâmboviţei a împrumutat ceva din manierile noastre naţionale.

Căci, rogu-vă, care bănuiti că a fost preocuparea ferbinte a intelectualilor strânşi la agapa Pen-Clubului român, preocupare subliniată de fostul v. preşedinte al Academiei române, d. Al. Brătescu-Voineşti ca şi de secretarul g-ral al Artelor, d. Nichifor Crainic?

„Nu suntem traduşi în limbile europene! Să facem totul, şi desigur oficialitatea să intervie şi să alimenteze pentru a fi traduşi în limbile europene!“

Mai întâi: o chestiune de decenţă ar fi impus neofiţilor Pen-Clubului român să aştepte să fie traduşi de amicii lor din alte ţări şi nu să le impue admiraţia din oficiu, odată cu tălmăcirea de Stat.

Apoi, sincer vorbind, să ducă lipsă într'adevăr Europa de cele câteva istorioare ale d-lui Brătescu-Voineşti?

Şi în al treilea rând: nu vi se pare ciudat că ori de câte ori e vorba de a subscrie la una din acele manifestări care sunt tot atâtea confirmării a aceleaşi ipocrizii înrădăcinate în sufletul scriitorului român ajuns — imediat se găsesc voci autorizate şi bunăvoinţe oficiale care să le ia în întreprindere?

Pentru că atâta vreme cât scriitorii români cerşesc culcuşul şi pâinea (să mai numim?) cât timp văduvele scriitorilor primesc o pensie infimă, atâta timp cât o societate a scriitorilor e nevoită să primească să se ajute cu banii ignobili ai tripourilor şi câtă vreme scriitori ca Gib. Mihăescu, ca să luăm un nume, nu-şi pot tipări nici un volum dintr'o activitate de volume şi aceasta graţie tocmai scriitorilor cu trecere la edituri, penclubişti ahtiaţi să fie tălmăciti pentru Europa — în toată această vreme nu vi se pare că proectul exprimat la agapa penclubului român este cel puţin (ca să nu zicem altfel): **shocking?**

INTERPRETAREA LUI CARAGEALE

O întâmplare a făcut să asistăm la reprezentarea pe scena „Naţionalului“ a două dintre comediile lui Carageale: „Conu Leonida faţă cu reacţiunea“ şi „Noaptea furtunoasă“. Ciudată stare de spirit! Cunoşteam toate acele replici, toate cele aforisme de atâta vreme istorice şi totuşi ce jenă ne cuprinsese în faţa acestor oameni atinşi de mediocritate, şi de unde venea lâncezeala cu care cuvintele lor schilodite şi gângăvelile lor radicale se reflectau în conştiinţa noastră?

Ne aflam în faţa unor umbre, unor giulgii în care răspunseseră la apel, defuncţii Conu Leonida, Ipingescu, Efimiţa şi Dumitrache Titircă inimă-rea? Muriseră dumnealor cu adevărat şi mai de mult, sau mureau sub ochii noştri şi cu colaborarea interpreţilor de acum?

Ceeace ni s'a părut a fi situaţia cea adevărată. Tipurile caragealeşti, Carageale le-a îmbălsămat în suficient spirit satiric pentruca ele să nu moară cu una cu două. Dar pentru aceasta actorul nu trebue să sublinieze ridicolul acestor leonizi şi pristandale. Actorul să-şi lipească sufletul de rol, să se confunde cu el şi să uite că eu, spectator, cunosc de ani de zile şi vorbele lor şi maniile şi goliciunea din ei. El trebue să nesocotească toate datele acestea şi mai ales să nu caute să-mi clipească şiret din ochi, cercând să mă ia martor, ca amândoi să râdem de ridiculele fantoşe.

Pentrucă atunci — şi e tocmai ce se întâmplă cu majoritatea interpreţilor lui Carageale ei ţin în fata lor o mască pe care o joacă înaintea rolului sau ţin o sfoară, al cărei capăt se vede şi de care trag, căznindu-se. Oamenii lui Carageale nu sunt conştienţi de ridicolul pe care-l duc în cocoaşă. In inocenta olimpiană a mediocrităţii lor stă dealtminteri toată seva comică şi omenească din Carageale. Sunt doar câteva note în marginea interpretării lui Carageale, care interpretare nesupraveghiată s'ar putea să ne omoare unicul nostru comic. Să luăm seama.

CAMINUL DELA SÂMBĂTA DE SUS

Informatii din ziare aduc la cunoştinţă scriitorilor, artiştilor şi ziariştilor că pentru anul acesta, castelul bâncovenesc de la Sâmbăta de Sus, din Făgăraş, menit de răposatul ministru de domenii Alexandru Constantinescu, ca loc de odihnă estivală, pentru intelectuali nu le mai poate oferi decât zidurile ospitaliere. Intreţinere nu, de vreme ce fondurile au fost suprimate. Sau cum s'ar zice Sâmbăta de Sus s'a dus pe apa Sâmbetei. O aşteptam. N'am fost dintre tamburinarii acestui dar generos. Nu pentru că era făcut din averea statului. Dimpotrivă. Dar pentrucă am surprins în totdeauna caracterul aleatoriu, şi umilitor al tuturor iniţiativelor generoase privind pe intelectuali în ţara noastră. Ceeace se dovedeşte prin suprimarea celor câteva sute de mii de lei — căci nu poate să coste mai mult — necesari hranei unor oropsiţi de Domnul. Mai e nevoe să spunem că n'am fost printre pensionarii dela Sâmbăta şi că nu pledăm o cauză personală? Dar este aici un principiu care e clamat cu ostentaţie, acel al inutilităţii artelor, în ţara noastră şi când? în epoca tuturor cadouriior imobiliare, a tuturor literaturilor impuse cu ordin dela prefectură şi cu tarife exagerate. Dar să nu mai insistăm.

Politicianismul nu înţelege decât o artă bufonă.

TEATRUL DE CARTIER

Iată o iniţiativă pe care vom aplauda-o din toată inima. Primariatul de verde ne-a redat toate speranţele. Teatrul de cartier se făcea aşteptat. Revistele cârpite din mucurile dela Cărăbuş infestaseră mahalalele.

Teatrul de cartier, al Primăriei de verde începe această operă de desinfectare.

In fruntea ansamblului „Teatrul nostru“ care va juca în vara aceasta, în grădina „Marconi“, din Calea Griviţei, se află d. Ion Morţun, ajutat de d-nii: Const. Toneanu, G. Timică, Vasile Brezeanu, Mişu Ştefănescu, Al. Ghibericon, d-nele Toto Ionescu, Stanca Alexandrescu, Nely Caracioni, Natalia Ştefănescu.

Deschiderea stagiunii va avea loc Vineri, 10 Iunie, cu „D'ale Carnavalului“ de Caragiale. Conducerea artistică o are d. Sică Alexandrescu, directorul de scenă al teatrului Naţional din Cluj.

CARŢI NOI

☐ **VASILE PARVAN: Getica.** O protoistorie a Daciei. Lucrare însoţită de 462 figuri, 43 planşe şi 4 hărţi. 850 pagini. (Academia română, Memoriile secţiunii istorice). Tiparul „Cultura Naţională“ 1926.

☐ **JEAN BARAS: Porcelanul,** cu o prefaţă de Al. Tzigara-Samurcaş şi 43 ilustraţii „Cultura Naţională“ 1926.

☐ **NICOLAE PETRESCU: Relaţiile României cu Statele-Unite**; impr. Fundaţiei „Principele Carol“. 1927.

☐ **SIMEON IONESCU-CHIRIŢESCU: Copil hoinar** (cu o prefaţă de d. **Eugeniu Sperantia;** editura „Crişul negru“ nr. 12-13; Oradea Mare, 1927.

CERCUL „SBURATORULUI“

☐ In şedinţa **„Sburătorului“** dela 23 Mai d. E. Lovinescu a citit diferite articole, d. F. Aderca nuvela **Ursul alb**; d-ra Ticu Archip o nuvelă. Poezii Camil Baltazar, M. Moşandrei, Ilarie Voronca. D. Benado a citit piesa într'un act **Simfonia roşie.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

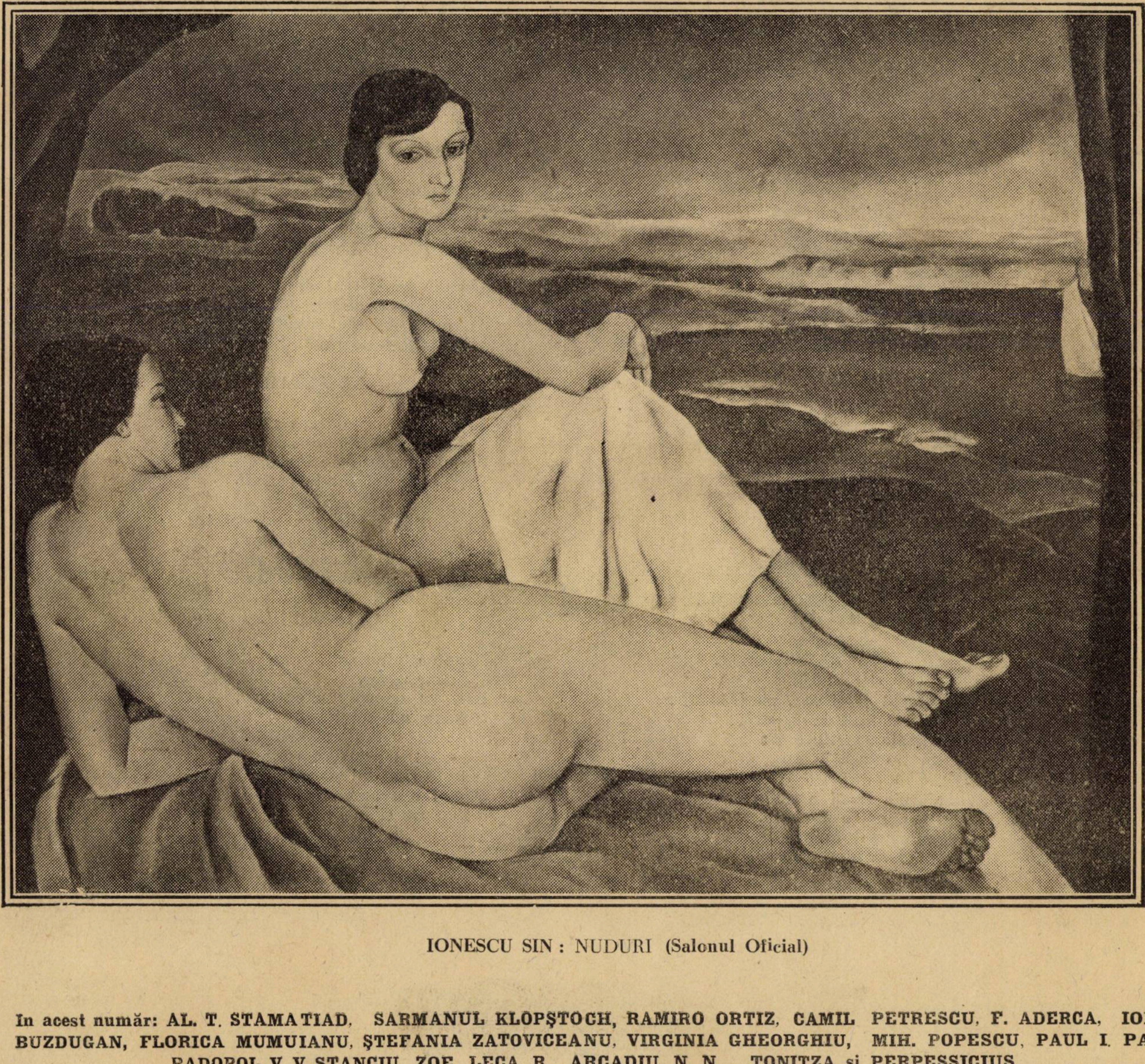

IONESCU SIN : NUDURI (Salonul Oficial)

In acest număr: **AL. T. STAMATIAD, SARMANUL KLOPŞTOCH, RAMIRO ORTIZ, CAMIL PETRESCU, F. ADERCA, ION BUZDUGAN, FLORICA MUMUIANU, ŞTEFANIA ZATOVICEANU, VIRGINIA GHEORGHIU, MIH. POPESCU, PAUL I. PAPADOPOL, V. V. STANCIU, ZOE LECA, R. ARCADIU, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.**

An. XLIII, Nr. 23
5 Iunie 1927.

Lei 5

STANŢE

STREIN

Covârşit de gânduri grele
Fruntea mi-o înclin,
Curgeţi lacrime sfioase
Dorul să-mi alin —

Iar de-amarul lor se‘ncarcă
Sufletul mai greu,
Şi mi-l port, aşa, de par‘că
N‘ar mai fi al meu.

TIMIDITATE

E primăvară, primăvară,
Tresare iar întreaga fire:
Pădurea, câmpul şi grădina
Doinesc un cântec de iubire.

Şi‘n sufletu-mi robit de doruri,
A răsărit o mică floare,
A răsărit... şi-acum aşteaptă
Privirea ta mângâietoare.

VANTUL

Suflă vântul şuerând,
Suflă dinspre vale.
Suflă şi mi-aruncă ‘n geam
Cântece de jale.

Suflă, şi-al său cânt acum
Plin e de suspine, —
Iar l-ai întâlnit, şi iar
I te-ai plâns de mine.

PUSTIETATE

Cel din urmă, singuratic
Fâlfâit s‘a stins,
Triste şi uitate vise
Iarăşi m‘au cuprins.

Şi sub stânca-amintirii
Gem încătuşat,
Zarea se cufundă ‘n noapte,
Cerul e ‘ngheţat.

TRANDAFIRUL

De când te-ai dus, un trandafir
Agonizează ‘n glastră,
Zadarnic soarele e vin
Şi tremură ‘n fereastră, —

Zadarnic cerul e senin
Şi zarea e albastră,
Căci numai tu însufleţeai
Singurătatea noastră.

IN NOAPTE

Palidă coboară noaptea
Treptele uşor,
Cântec împletit din lacrimi
Picură ‘n pridvor.

Jalea cântecului curmă
Liniştea pe drum,
Poate-i clipa cea din urmă
Când l-aud acum.

DESPARŢIRE

Dacă plec de lângă tine
Singur şi strein:
E că azi paharul vieţii
Plin e cu venin,

Şi de plec în lumea largă
Trist şi îngheţat:
E că visul de iubire
Tu l-ai sfărâmat.

FLORI UITATE

Ingropate în uitare,
Florile îşi strâng
Aromatele petale
Tot mai mult şi plâng.

Nimeni nu le mai desmiardă
Cu surâsul blând,
Triste şi sfioase ‘ numbră
Mor încet, pe rând.

LA ALTAR

In rochie albă de mireasă
La braţul altuia zâmbeşti,
Iar el — nebun de fericire —
Pluteşte ‘n sferele cereşti.

Pierdut în umbră, ca un spectru
Privesc la voi nepăsător:
Căci voi sunteţi învinşii vieţii
Iar visul meu nemuritor.

CALATORUL

Noaptea ‘ntunecată pune
Uşilor zăvor,
Nici un sgomot nu se-aude,
Doar un călător.

De urât a prins să cânte
Pe ‘ntristatul drum:
„Omul e o umbră, viaţa —
Pulbere şi fum!“

AL. T. STAMATIAD

DIAGNOZA

Intendentul predând garderoba moartei, aruncă în poala autopsierului cu dezinteresarea obişnuinţei de a privi orice soi de îmbrăcăminte cu aceiaş nepăsare, lucrurile de preţ ca şi pe cele ale proscrişilor, rând pe rând, pălăria cu pardisiuri, jerseul de fir orange, foile de amazoană şi pantofii de atlas.

Cioclul spitalului adună gătelile cari mai păstrau încă parfumul preferat al moartei într'o duhneală trezită de flori fanate, le cuibări mototol în bezna şorţului sgronţuros şi sui la cancelarie pentru a le scădea din inventar, apăsând în dreptul numărului 8, cu un rânjet de strigoiu, vârful butucănos al creionului albastru peste numele aceleia căreia i se ştergea acum, deapururi orice urmă.

In condică nu se mai vorbea nimic altceva decât de declaraţiunea pacientei făcută internului de serviciu la data înregistrării în spital : **văduvă, casnică, 28 ani, născută în Judeţul Teleorman, Com. Alexandria, actualmente fără domiciliu“.**

In aşternuturile patului se firimiţeau cele din urmă flori aduse în ajunul morţei de o rubedenie îndepărtată şi în geamlâcul necropsiei, brancardierii aşezase fluerând disgraţios, cântece obscene şi fumând lacom ţigări groase de tutun prost, jertfa morţii a cărei iremediabilă încremenire îi făcea mai fioros zâmbetul buzelor placide.

In colo nici un semn, nici un indiciu, nici o altă orientare care să fi descoperit trecutul. La scurt timp după înnumărătoarea hainelor, economul aduse în birou mai multe hârtii scăpate de... percheziţia autopsierului şi prelinse jos din buzunarele taiorului. Mai târziu la magazie, s'a mai descoperit întâmplător : o gambetă şi o jachetă bărbătească, o pereche de jambiere de lac şi o cravaşă de bambus.

Hârtiile trecură în cancelaria profesorului şi convoiul personalului medical, technic şi administrativ cunoscu din ele uvertura amară a diagnozei trântită la întâmplare pe foaia respectivă de observaţii :

— „Am făcut ochi pe meleagurile Teleormanului. Tata şi-a scontat tot avutul pentru deplina mea educaţiune. Din ea m'am ales cu pianul, cu câteva fraze franţuzeşti şi cu un soţ impus care m'a înşelat la foarte scurt timp după nuntă. Dota mi-am constituit-o eu, cu frumuseţea pe care mi-a dăruit-o Dumnezeu, fără nici un fel de convenţiune, care să rezulte din vre'un act solemn. Pentru privilegiul acestui dar am instituit beneficiar alături de visul orb al tinereţelor, pe un ofiţer pripăşit de... nenea ăl mare şi care îmi punea pe muzică versurile mele preferate. Pe el a deschis ochii întâia mea dragoste ! N'aşi putea preciza dacă era agreabil, cult sau frumos, leal, ideal sau incomparabil ! Amorul este germenul inconştient al fatalităţii. El este spontan şi insezizabil ca şi talentul, ca şi geniul, ca şi viciul. Noi, nu adorăm în amantul nostru pe individul fizic în sine, ci visul, himera sau năzuinţa care minte fiinţa adolescenţei noastre inconştiente, altoită în fiinţa fizică a individului ales pentru a ne determina simbolul **trebuinţei** de a iubi ! Astfel că mă dispensez de o des**cripţiune mai laborioasă cu privire la personalitatea primului meu preferat, pentru indignarea părintelui care în imbecila lui apreciere mi-a dictat un altul** spre a-mi procura fericirea pământească. Dar această fericire nu a întârziat să se desmintă. Intâmplător, trecând într'una din zile la ora consultaţiunilor (era avocat), prin biroul său, am fost sortită să îndeplinesc penibila îndatorire de a anunţa pe tata că, visul lui se sfărâma la câţiva paşi de alcovul meu de mireasă, într'un somptuos divan încărcat de perne şi de cuverturi de preţ, în desmierdările convulsive ale unei cliente... în doliu, pe care soţul meu şi ginerile lui i le procura într'o tandră risipă de zvârcoliri mişeleşti şi abjecte. I-am observat atunci că aşi fi preferat ca această lovitură să o fi primit cel puţin dela alesul meu direct, iar nu dela un intrus care venea în casa noastră să-mi fure atât de grăbit fecioria şi avutul ! Mai plauzibil motiv de despărţenie ca adulterul ? Natural am înaintat hârtiile printr'un avocat foarte dispus să mă facă fericită. Tata a plâns. V'aţi închipuit vreodată un părinte plângând ? Nu-mi explic prin bizareria cărui instinct al subconştientului, m'am văzut într'o infamă Iudith care calcă peste durerea unui tată. Cu atât mai mult cu cât nu-mi găseam nici un fel de vină ! Mi-am înfipt capul între genunchii lui paralizaţi de durere în vreme ce dincolo mama îşi pierdu gura, o mână şi un picior. ‘Mi-am revendicat din nou ofiţerul cu acea implorare sfâşietoare care ar îndupleca pe însu-şi tigrul de a renunţa să-şi nimicească prada ! Tata însă a murit înainte de a se pronunţa ! Cu banii luaţi după casele din strada Italiană, am îngrijit damblaua mamei. Mai târziu mi-am reînoit rugăciunea, de data asta către ea. M'a sărutat pe frunte şi printre sughiturile însănătoşirei m'a sfătuit să renunţ la omul cu sabie, oferindu-mi în schimb un... moşier bogat, care aştepta lecuirea într'o rezervă de spital, înamorat la nebunie de mine, după asigurările ei, şi sub căpătâiul căruia erau pitite, pentru dovada acestei inopinate dragoste, o scrisoare lungă şi o foarfecă de croitorie cu ajutorul căreia încercase să-şi facă seama ?! ? Pentru a doua oară mi-am călcat amorul în picioare — l-am luat. La cununie mi s'a şoptit printre lumânările arhiereului, că noul meu mire ar fi ruinat, că tuşeşte, că îi plac chiolhanurile şi în sfârşit că moşia este cotropită de datornici. Totuş, nuntă mare, adică făţărnicie mare ! Vuiau adâncurile Craiovei, în vreme ce eu mă trudeam să uit pe acela care nu-mi fusese hărăzit nici de data asta şi să încep a-mi impune un fel de educaţiune psihică stranie, pentru a mă putea afişa cel puţin de ochii lumei, de... moşierul cel bogat, căci altfel o nouă despărţire care s'ar fi putut produce eventual, din propria lui vină, m'ar fi făcut pe mine cea dintâi, de pomină, înaintea celor doi miri precedenţi secătuiţi de cea din urmă scântee de omenie în ei. Dar ruina mea sufletească şi-a arătat grozăvia mai curând decât s'ar fi aşteptat însuşi acela care mi-ar fi dorit-o — advocatul cu dama în doliu ! Ofiţerul îşi păstra poziţia — probabil poziţia vre'unei a treia căderi a mea ! Totuşi, în desorientarea asta ucigătoare, dorul pentru el mă scotea din minţi, în vreme ce frica unui al doilea divorţ mă despera cumplit. Ursita îmi ţinea deschis drumul, drept. Nu m'am amestecat câtuş de puţin

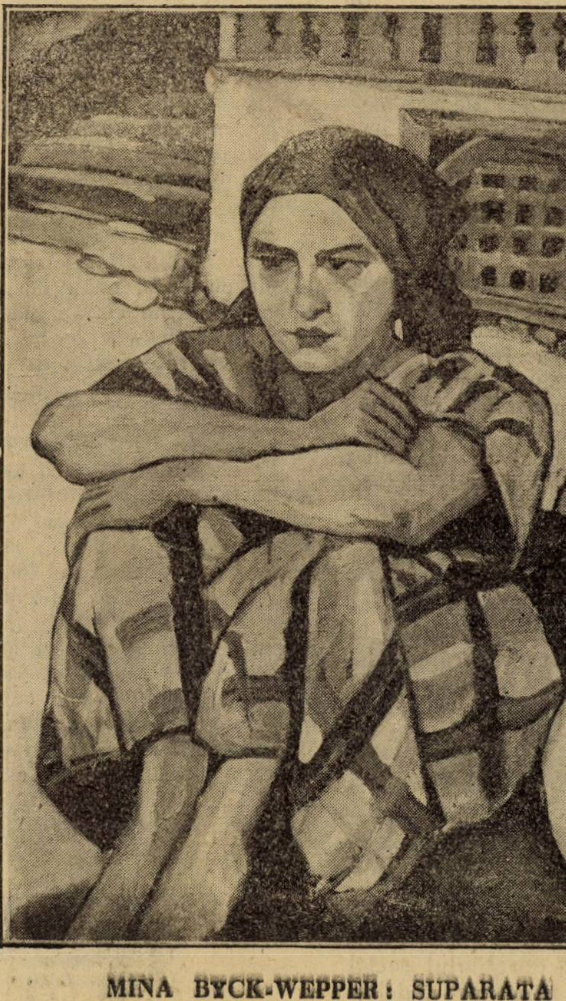

MINA BYCK-WEPPER : SUPARATA

în treburile lui moșierești și nici ruina ca și oftica lui nu mă sinchiseau — aceasta pentru că nu-l adoram nici cât negru sub unghie. Continuam traiul cu el, sub obligatiunea unei singure îndatoriri : din drojdia dotei mele să-i alin tusea lui ursuză. Eram doar soția lui ! Nu-mi închipuiam însă de ce destinul avea atâta trebuință de a se distra cu neșansa mea cronică. După bairamul nunții, adică după cel de al doilea zaiafet al celei mai odioase minciuni matrimoniale, moșierul cel bogat, adică al doilea „ales“ al inimei mele, cam întesa plimbările la oraș. Bine înțeles, la nedumerirea mea, pretextele curgeau, în schimb voiajurile lui inopinate nu cedau de a se rări. La intrigarea mea vădită, „**asigurările**“ lui mă năuceau. In sfârșit la bănuiala mea fățișe, jurămintele lui nu mai găseau sfinți și icoane ! Totul se imputa pe spinarea... afacerilor Am aflat mai târziu că afacerile consistau în... cartoforie, chefuri înspăimântătoare și fantastice împrumuturi !

„Curios că în toate aceste „**afaceri**“ cari motivau toate aceste escapade la București, nu lipsea niciodată... mandolineta ! Profund intrigată de a afla cui cântă cu ea, l-am urmărit într'una din aceste plimbări, cu trenul imediat următor. In hall-ul hotelului, ciripitul mandolinetei, cum era de așteptat, mă săgetă profund, mai mult de scârbă de cât de gelozie.

„Căzui la întâmplare pe o canapea și groomul îmi întinse un pahar de apă.

— „Cine-i la Nr. 24 ?

— „Un domn venit acum dela Craiova!

— „Singur ?

— „Nu... cu o cucoană !

„Reîntoarsă am plâns de data asta și între genunchii mamei ca și odinioară între ai tatei, în vremea damei în doliu. Damblaua și-a adus și ea aminte de tributul ei infam în căzniciile mele și îmi luă pe mama. Ofiterul jubila, — de data asta nu mai avea nici un preopinent în calea bolnavei lui ambițiuni de a-i fi soție. Singurătatea care mă desorienta complect, părea că-i vine în ajutor ușor antrenată de reveria „**primului nostru amor**“ — singurătatea care-mi da impresiunea prăpastiei desfrâului și a definitivei decăderi. Străin de toate acestea, ofițerul insista. M'am plâns, ca un palid pretext, că s'ar putea ca venitul lui să nu ne ajungă. Am uitat să adaug mai sus că, moșierul cel bogat, dăduse un banck, la Jockey-Club cu câteva efecte ale mele sub amenințarea unei sinucideri și cu dobânda cărora îi alimentam într'o măsură, vițiul și tuberculoza. Așa că pentru ofițer nu mai rămăsese nimic. Totuș noul meu pretendent m'a asigurat că face el... **rost de trai !** L'am crezut, mă înduplecase — ce vrei, trebuia să plătesc patenta dragostei mele dintâi. O grabă stranie din partea lui, de a pregăti bagajele voiajului de noce, îmi păru simptomatică. Un simplu lefegiu cu nostalgia voiajului de noce, confirmă curând bănuiala. La prima stație autoritățile îl declară arestat pentru delapidare de bani publici, iar eu fusei trimisă la vatră cu o drezină însoțită de un agent, în vederea unor oarecari lămuriri cari trebuia să le dau la oraș !

„Un poet se angajă să-mi refacă fericirea și un colonel îmi puse la picioare epoleții și un milion dobândit în timpul moblizării !

„Sar părea că am mania ofițerilor, adică o mame în sensul oprobiului social care îți aruncă în spinare o atare îndeletnicire ca și cum dragostea lor galonată ar face întru câtva responsabil direct moralul tău !

„Pentru ce culpa unei manii dacă întâmplarea mi-a pus în drum, consecutiv doi dintre acești curtizani ? Poetul mă ademeni cu madrigalurile lui alarmante și de care ofițerul cu voiajul de noce nu fusese destoinic în vreme ce milionul Colonelului mă îmbia oarecum, în vederea bătrânețelor, care își anunțau apropierea prin câteva încrețituri la coada ochilor ! „**Alesei**“ pe... amândoi. Poetul îmi refăcea tinerețea, Colonelul toaletele. Intr'o vreme, cum era de așteptat, preferințele au eșuat ! Amândoi admiratorii îmi puseră simultaneu... **chestiunea de încredere !**

„Fiecare din ei îmi pretinse la un moment dat, să renunț la unul, în favoarea celuilalt, — Colonelul oferindu-mi numele (adică iar o cununie) și averea — poetul, despărțirea de soție (era însurat) și apoi, bine înțeles, și el ca și Colonelul, numele, (adică o a patra cununie), plus toate osanalele de iubire, atât cele publicate cât și cele în studiu. De teama unei decepții mai ucigătoare, am acceptat pe poet, în vreme ce Colonelul comanda verighetele. M'am mutat cu poetul în fundătura Silfidelor, într'o dărăpănătură de la No. 13 (chip era bis) cu intrare separată și în care abia a încăput pianul meu și biblioteca lui, așteptând acolo, în mirosul mucegaiului, pronunțarea sentinței de despărțenie. Tribunalul negăsind întemeiate motivele, a respins acțiunea de divorț a poetului ca unul ce părăsise, fără vre'un pretext întemeiat, domiciliul conjugal, în vreme ce Colonelul profund ultragiat de stratagema mea a schimbat inelele... cu alta — stratagemă la care de altfel m'am pretat fără altă intențiune decât, așa precum am arătat mai sus, numai de teama vre'unei mai atroce deziluzii într'o eventuală a mea cădere și care ar fi fost mai înspăimântătoare dela înăltimea rangului Colonelului-soț decât aceea care ar fi cășunat-o despărțirea soțului-poet !

„Și astfel fiecare s'au dus după nevestele lor, iar eu am rămas să ispășesc capriciul unui destin sălbatec și ocara nemerniciei semenilor cărora fără a le fi greșit cu ceva, m'au despuiat de avere, de cinste și de viață ! De aci încolo este ușor de înțeles că, o altă soartă nu mi-ar fi putut surâde, decât aceea care a surâs și eroinei lui Octav Mirbeau în „**Jurnalul unei Cameriste !**“

„Fatal am pornit pe urmele ei !

„Este straniu însă că mironosițele cari n'au străbătut încă infernul ce mi-a fost ursit și în bezna căruia este așteptată la fel și șansa lor ca și a mea, îmi strigă din pragul putregăitei noastre societăți. că aș fi o cocotă, pur și simplu, în vreme ce internul de serviciu se înalță în vârfurile încălțămintei lui lăcuite, spre a însemna pe foaia de observații cu o revoltătoare nepăsare ca și cum eu aș fi culpabilă de grozăvia **diagnozei :**

— „**Nulipară,** repauz intens, spălături dese, ergotină și pungă cu ghiață“.

SARMANUL KLOPȘTOCK

O Seamă de Cuvinte

Profesorul de arhitectură Allen, dela Universitatea din Londra, corecta probele unui concurs dat de elevii săi. Una din ele îi atrase atenția prin construcția originală și felul de așezare. Totul era prevăzut. Nimic nu era lăsat la întâmplare. Dar în unghiul unei piese ce figura pe plan, profesorul văzu o semi-circonferență. Ea nu putea fi pusă din întâmplare acolo. căci desenul dovedea multă inteligență și metodă ; dar ce putea să indice ?

Profesorul Allen e foarte încăpățânat și până la orele trei din noapte se căsni să deslege această enigmă. La sfârșit renunță. Dar în momentul când pleca să se culce, ridică hârtia și semi-cercul căzu , era un fir de păr din barba profesorului.

*

Celebrul autor Théodore Barriére își bătea totdeauna joc de contimporanii săi. Intr'o zi, cineva îi vorbi de Litolff. Dar el răspunse :

„Litolff ? E așa de slab încât, când îl văd urcându-se la pupitru și luând bastonul de șef de orchestră, mă întreb întotdeauna care dintre ei va bate măsura cu celălalt“.

*

Găsindu-se într'o zi la o reuniune antialcolică, Raul Ponchon avu ocazia să dea un răspuns rămas celebru. Oratorul făcu pe scenă o experiență foarte convingătoare. Inoculă câteva picături de alcool unui cobai. După puțin timp animalul muri și oratorul cu gesturi largi, invită auditoriul să tragă singur concluzia. Atunci Raul Ponchon se ridică și zise :

„Concluzia mea este că alcoolul nu este făcut pentru cobay“.

*

Directorul unui mare ziar francez era foarte spiritual. In fiecare dimineață, când venea la redacție, făcea, prin glumele sale, pe toată lumea să râdă. Intr'o zi, în ilaritatea generală, unul din ziariștii săi, păstra tot timupl cea mai mare seriozitate. Patronul îl întrebă pentru ce nu vrea să râdă.

„Nu mai am nevoe să râd răspunse el, căci mi-am dat demisia“.

◆

Un ziar din Statele-Unite anunță, de curând, moartea unui pastor celebru : „Reverendul X, a părăsit astăzi pământul, îndreptându-se spre cer...“

A doua zi ziarul primi dela un cetitor glumeț, telegrama următoare :

„Pastorul X. n'a sosit încă la cer. Verificați expediția. Sunt foarte îngrijat. Semnat : Sf. Petru“!

◆

Un autor francez fantazist, aduse un manuscris unui director de operă. Acesta îl deschise și ceti pe prima pagină :

„Scena se petrece într'o insulă deșartă. La ridicarea cortinei se aude un cor dintre culise...“

Directorul n'a mers mai departe.

ZOE LECCA

Capodoperile liricei italiene

IV

CANZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE

II

Se împlinesc astăzi cinci sute de ani din ziua în care într'o biserică din Avignon, și anume în biserica Sfânta Clara, Francesco Petrarca văzu pentru prima dată pe acea Madonna Laura, pe care în accente atât de duioase o cânta în **Canzonierul** său, în timpul vieţii ei și după ce muri; Italia și Franţa sărbătoresc în aceste zile în plăcuta liniște a Vauclusei, această dragoste a unui poet italian pentru o femee franceză, care pare un simbol al acelor legături ce unesc, cu toate nenumăratele neînţelegeri politice, pe cele două popoare neolatine și literaturile lor. Și în România lui Gheorghe Asachi e bine ca acest centenar să nu fie trecut cu vederea și din aceste motive dăm aci un scurt profil al poetului italian.

Cine era Petrarca ?

Era un **poet,** dar voia să treacă drept un **erudit.** Era, pentru a spune adevărul, și un erudit, îndrăgostit într'atâta de antichitate, încât scria epistole latine foarte elegante și plin de admiraţie pentru Cicero, Scipio Africanul, Staţiu și Virgil, ca pentru niște personagii în viaţă, scumpi prieteni îndepărtaţi însă vii înaintea minţii și admiraţiei sale. Le scria cum scria prietenului său cu adevărat viu și îndepărtat, Giovanni Boccaccio și aceiași primire cordială pe care în mai multe rânduri o făcuse lui Boccaccio, Petrarca ar fi făcut-o marilor figuri din antichitate, cărora le adresa scrisorile sale pline de dragoste și de respect, fie în căsuţa sa de la Arquà, fie în Palatul de pe Canal Grande, dăruit de către Doge la Veneţia, fie în sihăstria-i plăcută de la Vaucluse pe care el o numea : **transalpina solitudo mea iucundissima.**

Dar era mai mult și mai bine decât un erudit și eu mi-l închipuesc mai ușor plimbându-se singuratec dealungul malurilor înverzite ale **Sorgnei,** la nu prea mare depărtare de castelul Laurei, (dacă, după rezultatul cercetărilor lui Flamini, trebue să o considerăm din familia contilor de Caumont), pierdut cu totul în dulcele visări de dragoste, decât scufundat în jeţul său din Arquà și adâncit în lectura vreunui codice latin

Solo e pensose i più deserti campi...

Acest sonet ne dă o scurtă privire asupra vieţii sale la Vaucluse, idee pe care alăturatul desemn o complectează

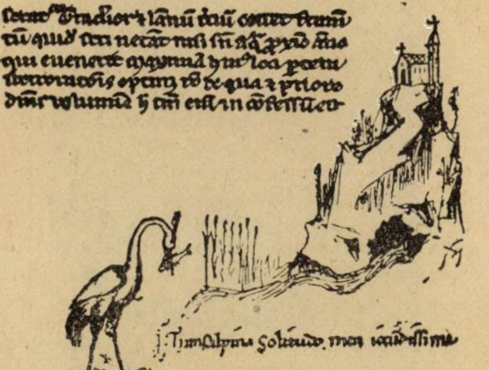

(Acest desen, făcut de mâna lui Petrarca, se găsește într'un codice a lui Plinius, chiar proprietatea poetului ce-a cântat pe Laura, astăzi la biblioteca naţională din Paris și reprezintă capela Sfântului Victor (aproape de Vaucluse) și izvoarele Sorgei).

Trestii de baltă și un cocostârc cu un peștișor în cioc dau viaţă acestei schiţe, la care cu propria sa mână, cu caligrafia gotică deslușită și măruntă, Messer Francesco a scris : **Transalpina solitudo mea icundissima.**

In acea singurătate, la priveliștea naturii, Laura putu să-i apară ca o zeiţă, o nimfă câmpenească și reminiscenţele sale clasice, **(Diana** surprinsă în bae de Acteon), putură să-i sugereze acea **bae** care scandalizează într'atâta pe unii critici și care e la urma urmelor, ţinând seamă de obiceiurile medievale, un lucru foarte cu putinţă în acele vremuri și în acele locuri.

Chiare fresche e dolci acque
Ove le belle membra
Pose colei ,che sola a me par donna,
Gentil ramo ove piacque
(Con sospir mi rimembra !)
A lei di fare al bel fianco, colonna,
erbe e fior che la gonna
Leggiadra ricoperse
Con l'angelico sero
Aer sacro sereno,
Ove Amor co'begli occhi il cor m'aperse;
Date udienza insieme
Alle dolenti mie parole estreme.

„Limpezi, răcoroase și gingașe ape
„unde frumoasa-i făptură
„așează aceea ce singură-mi pare femee,
„gingașă rămurea unde-i plăcu
(cu suspin îmi vine în minte)
„să-și facă coloană frumosului șold,
„iarbă și flori ce rochia-i gingașă acoperea
„și îngerescul ei sân
„aer sfinţit și senin
„unde amorul cu frumoșii ochi a mea inimă
[străpunse,
„daţi ascultare
„jalnicelor mele vorbe de pe urmă".

Această admirabilă poezie e ca un simbol al liricei petrarchești. O femee frumoasă în mijlocul unei naturi frumoase, un pârâu cristalin șerpuește în apropiere ; un pom îi asterne pe părul de aur și pe îngerescul sân o ploae parfumată de flori :

Da, e bei rami scendea
(Dolce nella memoria !)
Una pioggia di fior sopra'l suo grembo
Ed ella si sedea
Umile in tanta gloria
Coverta già dell' amoroso nembo,
Qual fior cadea sul lembo
Qual sulle trecce bionde
Ch'oro forbito e perle
Eran quel dì a vederle;
Qual si posava in terra e qual su l'onda
Qual con un vago errore
Girando parea dir : Qui regna Amore !

(„De pe frumoasele ramuri cădea (dulce mi-e
„amintirea !) o ploae de flori pe sânul ei și ea
„ședea umilă în atâta glorie acoperită de acum
„de nimbul iubirii. Câte-o floare cădea pe ro-
c„hie, alta pe pletele-i blonde care 'n acea zi
„păreau aur topit și mărgăritar ; care se așeza
„pe pământ, care pe undele apei, care cu o gin-
„gașă rătăcire învârtindu-se părea că spune :
„Aci sălășluește Amorul !")

In miniatura ce o avem dinainte, partea superioară e ocupată de un fond păduros de brazi, chiparoși și de pini dispuși în mod simetric în **quincunx** încât ne sugerează mai mult ideea unei livezi, unei grădini cu pomi roditori printre cari pomi e așezată o carte, **Canzonierul** legat cu greaua legătură medievală, cu coperte de lemn pe care un mic șarpe, patima iubirei, o mușcă la partea inferioară. Din interstiţiul celor două mari stânci cu vârfurile plane, cum se văd în tablourile primitivilor toscani, se înalţă un mic pom cu frunzișul mărunt și mai mult rar din care o ploae abundentă de flori cu opt petale care par asteriscuri dispuse și ele în **quincunx** și petale desprinse se revarsă asupra unei tinere femei aproape goală, numai cu un văl ce-i acopere pieptul ca o eșarpă ce o ridică cu mâna dreaptă, în timp ce mâna stângă e îndreptată spre piept într'un gest plin de gingășie și pudoare. La spatele tinerei femei, doi pomi cu coama rotunjită, unul la dreapta și altul la stânga, închid fondul ocupat de un gard viu destul de înalt. La picioarele celor două stânci, curge un râu, în

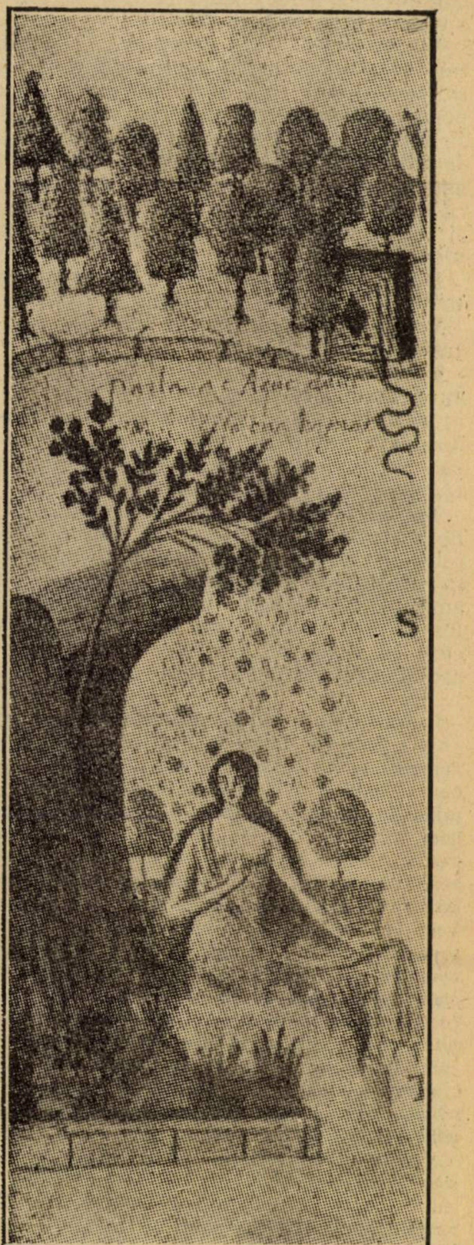

Laura sub ploaia de flori, cum ne e descrisă în canzona : **„Chiare, fresche e dolci acque,** după incunabulul din Brescia a primei ediţii a **conzonierului** din 1470.

---

*) **Quincun.**

care tânăra femee îşi înmoae jumătatea inferioară a corpului. Un păr bogat se revarsă pe spate şi pe umeri, expresia feţei e gânditoare şi aproape preocupată. In afară de frumuseţea peisajului şi adorabila candoare a acelei pădurici pieptănate şi aranjată ca o livadă de fructe, şi a acelor flori ce cad pe părul auriu al Laurei într'o ordine atât de delicios şi primitiv de geometrică ; miniatura (de bună seamă opera vreunui moralist călugăr care întotdeauna nu desperte **cartea de şarpe!)** nu ne prezintă de loc în acea femee cu formele destul de abundente şi cu expresie destul de aspră, imagina acelei Laure aşa cum ne răsare în închipuire din suavele sonete şi din armonioasele canzone ale **Canzonierului.**

Dar că Laura a existat, că a corespuns unei femei reale, văzută şi iubită de Petrarca, nimeni nu ar putea astăzi pune la îndoială.

Dacă se poate admite că Beatrice ar fi un personagiu puţin real (nu întrucât nu ar fi existat, dar întrucât Dante a transformat-o într'o făptură cerească); întrucât priveşte pe Laura, nimeni nu ar putea să-i conteste existenţa reală.

De altfel pe o foae a codicelui atât de scump poetului şi care conţinea operele lui Virgiliu care astăzi e conservat în biblioteca Ambrosiana, Petrarca însuşi ne dă dovada realităţii istorice a femeei iubite în aceste cuvinte latine pe care le scrie în ziua când îi veni nenorocita veste a morţii Laurei :

Laura, proprlis virtutibus illustris et meis longum cellebrata carminibus primum oculis meis apparuit sub primum adolescentiae meae tempus anno Domini MCCCXXVII, die VI, mensis Aprilis in ecclesia Sanctae Clarae Avinionensis hora matutina; et in eadem civitate, eodem mense Aprilis, eodem die VI, eadem hora prima, anno autem MCCCVLVIII, ab bac luce lux illa substracta est, cum ego forte tunc Veronae essem Leu! fati mei nescius. Corpus Illud castissimum ac pulcherrimum in locam Fratrum Minorum repositum est ipso die Martis ad vesperum. Animum quidem ejus ut de Africano ait Seneca, in coelum unde erit redilsse mihi persuadeo. Hacc autem ad acerbum rel memorlam, amara quadam dulcedine, scribere visum est, hoc potissimum loco qui saepe sub oculis meis redit, ut sciliat cogitam nihil esse debere quod amplius mihi placeat in hac vita...

„Laura prin propriile-i virtuţi vestită şi proslăvită în cântecele mele, îmi apăru înaintea ochilor pentru întâia dată la începutul adolescenţei mele în anul Domnului MCCCXXVII, ziua VI, luna Aprilie, în biserica Sfânta Clara, din Avignon în ora utreniei şi în acelaş oraş, în acelaş lună a lui Aprilie la aceeaşi oră a utrenii însă în anul MCCCXLVIII de la această lumină acea lumină a fost răpită pe când eu din întâmplare mă aflam la Verona, neştiutor vai! de soarta mea. Acel corp neprihănit şi frumos în locaşul fraţilor Minori a fost depus chiar în ziua morţii către seară. Insă sufletul său, după cum spune Seneca despre Africanul, sunt sigur, că se va fi întors în cer unde a trăit.

Pentru cruda amintire acestea am crezut să le scriu cu o oarecare amară dulceaţă în acest loc foarte plăcut, care revine adesea înaintea ochilor mei ca de bună seamă să cuget că nimic de aci înainte nu-mi poate fi mai pe plac în această viaţă“.

(Va urma)

Un june critic bătrân *)

Mişcarea literară e titlul cărţii dar nu numai titlul e atât de uzat şi vag, la d. Pompiliu Constantinescu ci şi fraza şi judecata. D-sa e fără îndoială cel mai bătrân critic român şi când zicem critic e un mod de a vorbi. Căci nu e nimic în „Mişcarea literară“ care să nu convie oricui şi să nu poată fi semnat de toată lumea cum se cade, dacă „toată lumea şi-ar declara într'o bună zi drept ocupaţie unică şi permanentă sarcina de critic.

De altfel „judecăţile“ au aceeaşi valoare cu profeţiile Pythiei. Vei pleca nu vei sta pe loc, etc. Iată de pildă cum se exprimă despre opera d-lui Gregorian :

> „Cazul d-lui Gregorian e un paradox literar : puţin impresionant, privit în manifestările sale izolate (!), totalitatea operilor (!) ne pune însă, în faţa un mare temperament poetic; ezităm de a spune că ne înfăţişează şi un mare poet“.

Ceeace e destul de confuz. Dar părându-i-se că totuşi nu e destul atât, continuă cu profundă seriozitate :

> „Versurile d-lui Gregorian fac impresia unor perle rătăcite printre pietre ordinare, operă cu parţialităţi admirabile, în generalitatea ei, e mai mult un bogat material poetic decât o serie de realităţi definitive“.

Aţi înţeles acum cum devine cu d. Gregorian ? Intr'un paragraf e „puţin impresionant în manifestările sale izolate“. Dar „în totalitatea operilor“ un mare temperament poetic — pe când în paragraful doi d-sa are dimpotrivă o : „operă cu parţialităţi admirabile, în generalitatea ei însă e mai mult un bogat material poetic. decât o serie de realităţi definitive.

Şi mai remarcaţi încă o nouă lămurire de cea mai adevărată calitate : întâi d. Gregorian e un mare temperament poetic, dar d. Pompiliu Constantinescu ezită să-l şi numească un mare poet. în paragraful de jos aflăm însă că d. Gregorian are numai un mare temperament, poetic dar şi un „bogat material poetic“, n'are însă o serie de realităţi definitive.

Aţi înţeles acum că bietul domn Gregorian e orice vreţi în parţialitate şi în generalitate ceva „mare“ dar nu un poet mare. Totuşi fiţi liniştiţi e şi aici o fişe de consolaţie ; d. Gregorian ar fi putut fi nu numai un „poet mare“ ci chiar „cel mai mare dela Eminescu încoace, căci ascultaţi ce spune d. Constantinescu :

„D. Gregorian putea fi cel mai mare poet al nostru, de la Eminescu încoace : fondului său original îi lipseşte însă, proprietatea expresiei poetice“..

Cum vedeţi puţin i-a lipsit d-lui Gregorian ca să nu fie cel mai mare poet, etc... Veţi putea obiecta că puţin i-a lipsit să nu fie şi... Dante.

De altfel d. Constantinescu nu uită să 'şi lungească ideea care-l munceşte precedând cele de mai sus de afirmaţia că d. Gregorian, posedând o sensibilitate originală, în care se sbate o intenţie adâncă a vidului şi a desnădejdii existenţei umane“, etc... Intrebarea e de unde ştie d. Constantinescu Pompiliu că are poetul aceste calităţi, dacă nu au fost exprimate ? Noi credem că de la Croce, e un lucru câştigat, pentru toţi studenţii că nu există decât ceeace e exprimat şi tot ceeace e exprimat, există. De altfel fiţi liniştiţi, d. Gregorian tot e **poet mare,** da, da, poet mare dar... fără poezii definitive.

Acesta e mecanismul critic al d-lui Constantinescu. Veţi conveni că el nu diferă de cugetarea lui Caţavencu, faimos spirit analitic şi ingenios care-şi preciza cu grije gândirea : Să se modifice Constituţia dar să nu se schimbe nimic, sau să nu se modifice, dar atunci să se schimbe pe ici pe colo şi anume prin părţile esenţiale.

Am putea să ne oprim sau să trecem la alt scriitor, căci despre toţi gândeşte d. Pompiliu Constantinescu tot atât de limpede ca despre d. Gregorian, mărturisim însă că suntem ispitiţi prea mult să rămânem ori cât s'ar lungi analiza de faţă, la articolul pe care l-am început. Căci iată ce mai aflăm până la sfârşit despre d. Gregorian :

> „Poet liric prin excelenţă... etc.. Obsesia zădărniciei a topirii în haosul nemaipomenit, e materializată aproape de senzaţional ; (de unde înainte ştiam că îi lipseşte proprietatea expresiei poetice) în cele mai reuşite poezii, impresia e definitivă. (Cu alte cuvinte are şi poezii „mai reuşite“ ba chiar dintre cele care dă

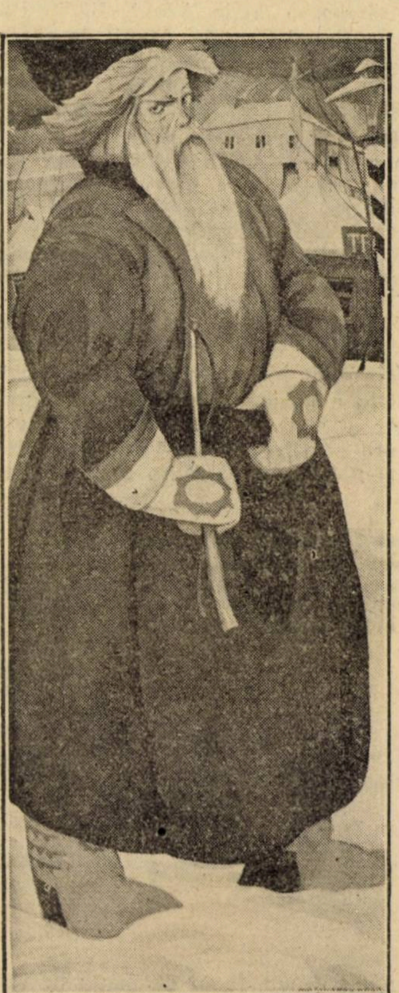

M. SAHAROV : IAMŞCIC
(Salonul Oficial)

---

* „Mişcarea literară“, editura Ancora.

FRANZ WERFEL

Hainele de copil

O vechiul meu costum marinar în care bile colorate am mai găsit.
In buzunarele tale mici de câte cu drag mâna și și-a amintit.
Fărămituri din pâinea dela dejun, un mic magnet,
„Insemnări despre profesori și camarazi“ într'un carnet.
Țin minte : 'n fața curții era 'nvelită'n pae o sperietoare
Aici în pauza dela zece mi-era joaca lărmuitoare.
Crucifixul, chipul bătrânului împărat,
Buretele, creta, linia, tabla — și banca verde unde am scrijelat.
Cum mai fugeam cu mingea din prietenoasa casă,
Afară spre pajiștele bătătorite, pela patru după masă.
Și era strașnic jocul, aspru, nebunatec, avântat —
Așa adânc, în plin și curat niciodată n'am mai respirat.
Imi amintesc : cu capu'ntre picioare ca printr'o poartă priveam ades
Și soarele, pământul, cerul îmi păreau altfel și cu alt înțeles.

R. ARCADIU

„impresii definitive“ și d. Pompiliu Constantinescu citează cinci titluri)

Pus alături de Eminescu prin analogia fondului (Ce o fi fondul acest !) se deosebește de marele cîntăreț al nirvanei prin lipsa unei ideologii metafizice.

Cu alte cuvinte d. Gregorian ar fi Eminescu dar îi lipsește **proprietatea expresiei poetice** și **ideologia**, neavând de cât fondul... ce o fi „fondul“ acesta. Rândurile de jos mai rău ne încurcă : acest fond care e singura calitate e numai „intuiția materială a neantului“ ba chiar o simplă „ideosincrasie poetică“.

De altminteri chiar d. Pompiliu Constantinescu care reproșează d-lui Gregorian că nu are proprietatea expresiei poetice, mânuește în mod foarte ciudat cuvintele și nu vom cita din restul cărții ci tot de aci din paragraful la care suntem :

> Inspirația sa își soarbe seva din pământul opac al sensibilității, dospind în subconștient, e de natură organică (acest organic nu-i așa e cam delicat puțin?) Idiosincrasia poetică a d-lui Gregorian e lipsită de nimbul în aparență rece, strălucitor în realitate (strălucirea și răceala nu se opun d-le Constantinescu și opoziția d-tale e improprie) al cerebralității eminesciene... Concepția sa despre viață e numai o atitudine a sentimentului („atitudinei unui sentiment“ e destul, concepția care e sentiment e prea mult) neîntovărășită de inteligență. (Un poet mare fără inteligență, numai sentiment !)

Puțin mai departe căruța cu roțile desprinse din osii a frazei, aproximativ exacte, încearcă și o clasificare. Sahara cu note descriptive de o rară vigoare realistă e insuficientă prin analiza psichă a personagiilor..., ceeace dovedește că d-sa este un poet liric și nu epic.

In sfârșit în încheere d. Constantinescu constată că d. Gregorian este dela Eminescu încoace... „o interesantă fizionomie poetică...“ ceeace cu puțină bunăvoință se poate spune despre cel puțin 150 de poeți cari au scris în acest timp. Și pe urmă dece dela Eminescu încoace, dece nu dela Omer încoace?

Aceeași afirmație de „pare că este scriitor mare nu e cum îl arată aparențele“.

> „Dacă preceptul lui Boilean ar fi mai mult de cât o grațiozitate d. Codreanu ar fi un mare poet ; e totuși un distins parnasian (!)
>
> **(articolul despre Mihail Codreanu)**
>
> „Iosif e un sensitiv, deși un real temperament poetic, e o sensibilitate minoră...
>
> I-a lipsit ironia sarcastică a marelui său maestru dar a posedat duioșia temperată, nici lacrămoasă nici prea dulceagă, spre a fi exclusiv condusă.

Și totuși pentru d. Pompiliu Constantinescu :

> ...e cel mai uman dintre poeții noștri prin intensitatea potolită a sentimentelor (?).
>
> „Iosif în cele mai simnificative bucăți lirice e un poet desăvârșit, et.
>
> **(articolul despre St. O. Iosif)**

Aproape treizeci de scriitori sunt astfel înfățișați publicului într'un ton ambiguu care dă impresia de obiectivitate, de echilibru mediocru. Căci toate stările de echilibru nu au aceeași valoare de cât în matematici :

$$\frac{3}{3}=\frac{5}{5}=\frac{57342}{157342}=1$$

In critică sunt stări de echilibru fără nici o valoare, un atlet ține ca o cruce în fiecare braț întins, câte un nom, echilibrându-i, d. Pompiliu Constantinescu echilibrează în fiecare frază a d-sale doi pepeni. Profunziunea d-sale nu depășește convorbirile curente și cronicile din gazetă, analiza d-sale ține deadreptul de compozițiile școlare și judecățile d-sale nu violentează nici o părere, de altminteri pentru opiniile d-sale, d. Pompiliu Constantinescu nu merge chiar până la moarte de om. E gata să le schimbe.

> Ca și opera de artă, critica e supusă unui continuu proces de supraveghere : temei pe care ne-am îngăduit eliminări și adaosuri față de forma primă, tipărită în reviste. (Prefața).

Vedeți cât de cum se cade critic e d. Pompiliu Constantinescu : dacă judecățile și profețiile d-sale critice consemnate cu grije, ies pe dos, e oricând gata să și le schimbe. E drept că a luat destule măsuri ca să evite acest lucru potrivind fiecare bucată să afirme cam pe la mijloc ceeace a negat la început și să nege ceva mai jos, afirmația categorică cu care începe.

Sistemul e comod, e delicios, e naturalmente epatatant.

E foarte probabil că pe la 1883 d. Pompiliu Constantinescu (e așa de bătrân criticul nostru) să fi scris împreună cu diaconul dela Blaj și cù Aron Densușeanu, un articol târâie brâu împotriva unui pretins poet mare Eminescu, dovedind că autoul Luceafărului nici nu se poate compara cu sentimentalul și popularul Șerbănescu. Mai târziu când a văzut că toți, așa din senin, și-au pus în cap să facă din Eminescu un poet genial, a scris și d-sa „încontinuu proces de supraveghere“, o carte în care a analizat „geniul profund al marelui poet“. Dar firește e gata din nou să-și modifice pe ici pe colo părerea, și anume prin părțile esențiale dacă ar fi nevoie de pildă și dacă toată lumea ar fi de acord că d. Eftimiu e superior lui Eminescu.

CAMIL PETRESCU

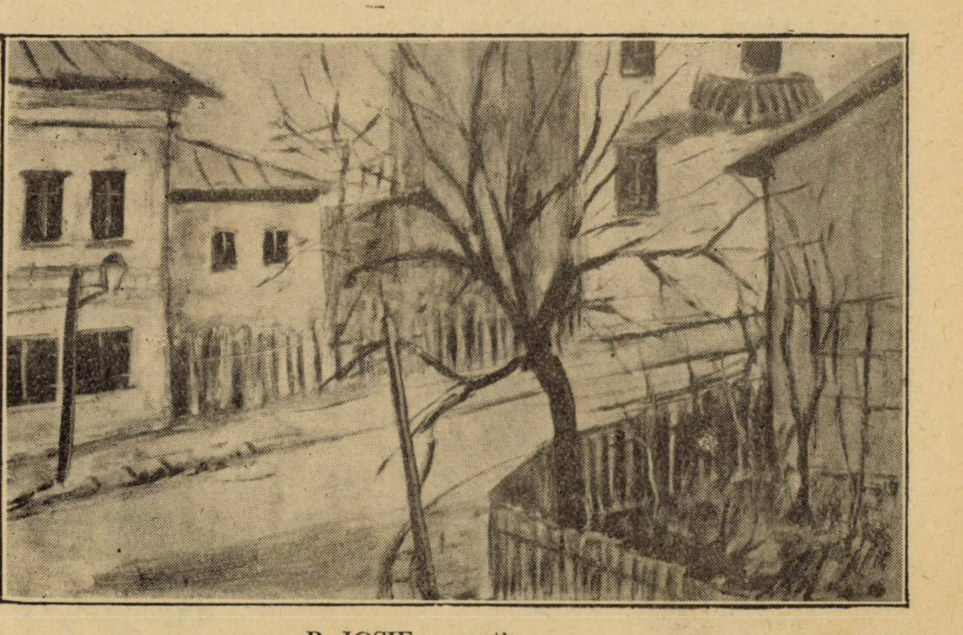

R. IOSIF, monotip

Tinereţe

Mă tem de Mai, mă tem de Mai.
De flori, de cer, de atâta aur
De-al primăverii ‘ntreg alai
De flutur şi de graur

Miresmele frunzei de nuc
De vântul verde sărutată
Pe trup de alungul mi se duc
Mă tem : tremur mă îmbată.

Sufletul proaspăt, mirat cântă.
Şi creşte mai viu, tot mai viu.
Ce vrea inima frântă
De bate, de doare, nu ştiu.

Mă tem în iarbă şi mă tem
S‘adorm prin maci şi scai
Mă tem de Dumnezeu şi‘l chem
Şi fug şi plâng. Mă tem de Mai.

F. MUMUIANU

* * *

Onoruri

Pitulaţi prin colţuri, stau : doi câini, un cal,
Trei păpuşi şi‘n grupuri ostaşi înarmaţi
Pe fereastră-o altă grupă de soldaţi
Prinsă ‘n cui o spadă şi-un coif de metal.

In pătuc copilul cu ochi îngheţaţi ;
Lângă el păpuşa‘n rochie de bal,
In posturi solemne stau toţi nemişcaţi :
Prin odăi durerea mută, curge val.

Dar după sfinţire, când l-au ridicat
Şin cuib de mătase în sicriu l-au pus,
Şi soldaţi şi spadă s‘au înfiorat,

Şi‘n front de paradă grav s‘au înşirat,
Dând onoruri celui ce pe veci s‘a dus,
Lut să ‘ngraşe lutul, suflet înger sus.

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

Tristeţe

M‘ai rugat să viu la tine
şi-am venit.
Pomii toţi
cu floare albă m‘au primit,
Inima-mi muria svâcnind,
şi‘ncet..
am bătut la geamuri c‘un buchet.

Am bătut la geamuri
am bătut...
m‘a lătrat un câine
mic şi slut ;
Am rămas pe-o bancă‘n umbră,
aşteptând,..
fără nici un gând.

Târziu
cădea rouă
când m‘am deşteptat,
mi-am adus aminte..., şi-am plecat.
Inima-mi sfărmată
ca o jucărie,
cine mi-o mai ştie ! —

VIRGINIA GHEORGHIU

De vorbă cu d. Dragoş Protopopescu

EVOLUŢIA LIRICEI SALE ŞI FERMA ENGLEZA. — AMANUNTE ASUPRA LIRICEI ENGLEZE CONTEMPORANE POEŢII ROMANI DIN ZILELE NOASTRE. — TEATRUL NAŢIONAL DIN CERNAUŢI. — PROECTE..,

Intâia oară l'am cunoscut pe Dragoş Protopopescu în redacţia din Pasagiul Român la „Ideii Europene". Venea dela Londra de unde trimisese revistei scrisori al căror stil făcea figuri de „roate'n coate", uimitoare. Intre colegii lui „europeni" din Bucureşti s'a comportat cu o discreţie atât de catifelată, încât i-am prins frica: simţeam că era un om tare! Această bănuială s'a adeverit curând. Studentul dela Londra, care pentru prepararea şi înarmarea lui nobilă ştia să evolueze cu atâta artă — sigură, adică înăscută — printre poloboacele cu vanitate care sunt deţinătorii cheilor universitare din ţară şi străinătate, cucereşte fulgerător o catedră de literatură engleză la Universitatea din Cernăuţi, îşi instalează energiile complimentare la un teatru care era, înaintea lui, o sală goală de provincie şi mai înainte ca cineva să prindă de veste — porbabil spre a se purga de vechi ingurgitaţii, fatale, dar penibile de reţinut multă vreme — trimite din Bucovina cea mai răsunătoare palmă prostiei lui Mihalache Dragomirescu, când de groază au început să ţipe şi elevii.

In clipa aceasta e tăcere în jurul lui Dragoş Protopopescu. Dar noi care am mai cunoscut odată atmosfera placidă în care poetul îşi condensează electricităţile, suntem avertizaţi şi deci avertizăm: E un om de o energie fără pereche, lipsit de dogme şi controlat de o inteligenţă care nu se pierde la nici o viteză! Culegeţi versurile lui, căci nu va rămâne la el, cercetaţii şi studiile, căci le va depăşi, nu vă stricaţi cu el, căci va avea în curând de unde să dea recompense!

Asemenea puteri nu se conduc numai pe sine, ci sunt sortite să şi conducă. Poetul Dragoş Protopopescu are temperament de conducător. Azi face, într'o capitală de provincie şi pe un teren fără sancţiuni prea grave, ultimile expertize cu oamenii şi cu legile generale.

Cine va trăi, va vedea: Privelişteа unui om astfel construit şi mişcându-se e mai frumoasă ca privelişteа unui munte care stă pe loc, şi tot atât de impresionabil ca un motor în văzduh, purtând subtile dar puternice aripi planate.

EVOLUŢIA LIRICEI SALE ŞI FERMA ENGLEZA

Lirica mea dacă a făcut ceva, într'adevăr a evoluat!...

A evoluat până a nu se mai lăsa recunoscută. Nu e ispititorul demon al renegărei ceeace mă face, de pildă, să nu mai fiu în stare azi să subscriu un vers din cele publicate în **Viaţa Nouă** — cu tot respectul şi recunoştinţa ce port încă, primului meu mentor literar, admirabilului Ovid Densuşianu, cum şi cu toată duioşia cu care mă gândesc la bătălia noastră simbolistă.

Era largheţa dogmei acesteia literare să aciuieze sub factura ei de vag şi în poza ei de nobleţe a eului poetic, tot facticele grafoman ce poate sălăşlui în sufletul unui tânăr de 17 ani.

La **Flacăra,** cu care cochetam în ciuda **Vieţei Nouă,** cum şi la **Sburătorul literar,** nu mi-am găsit mai mult personalitatea.

Dacă am vre-una, apoi ea mi s'a destăinuit în Anglia, în atingere nu cu vre-un poet, ci numai cu.., ferma engleză — o fermă la care am petrecut o vară întreagă, după ani de bibliotecă şi îmbâcseală metropolitană, şi unde, pe deasupra textelor sub care mă îngropam într'un hamac, se întindea un cer de vară albionă, străbătut de aripi de ereţi şi rachete de tenis.

Era, cam la vârsta de 27 de ani, prima mea atingere cu natura câmpenească. Să fie aceasta, sau oroarea „examenelor care se apropiau, ceeace m'a îndemnat să descoper în mine atunci, alături de studentul condamnat o viaţă cărţei, un anti-intelectual fără pereche, un duşman al ideei şi al teoriei, şi un amator à les heures, de... ignoranţă, cum numai printre englezi se poate găsi!? Deajuns că tot cerebelismul meu simbolist se topea la soarele bun şi vechi al Angliei acesteia îndrăgite de cai, de câini şi de realităţi; şi din conflictul între ideologie şi viaţă, au ţâşnit cred, întâile accente adevărate ale sufletului meu, sub forma acelor poeme publicate sub nume propriu sau sub cel de Dinu Lance în **Viaţa Românească** şi **Cugetul Românesc.** Dintr'o sursă de parodie pe care nu mi-o cunoscusem până atunci, dar care constitue, nădăjduesc... sfoara — ca să nu zic coarda personalităţei mele, ele dădeau nespus de multă dreptate unui ins, insului iubit de mine, şi dacă va rămâne ceva de pe urma versului meu — ceeace nu prea îmi vine să cred — vor fi în orice caz aceste câteva exemple de satiră lirică.

Dincolo de ea nu cred să pot evolua (v. infra), fiindcă nu pot trece dincolo de renegările, din care s'a născut. Ar urma atunci să reneg viaţa şi aceasta ar fi să nu mai scriu deloc.

De altfel e mult decând nu mai cred în putinţa lirismului pur. După genul didactic şi genul epic, cel liric îşi vede sfârşitul în forma lui superioară — aş zice supremă — muzica, aşa după cum celelalte două s'au terminat în expresia lor definitivă, ştiinţa şi romanul. Se petrece cu genurile literare — vorbesc de genuri ca modalităţi nu ca imuabile categorii, procesul părinţilor geniali cari apar fără progenitură sau în dauna ei. In curând va veni rândul artei dramatice, care îşi caută forma ei supremă, — ştiu şi eu? — cinematograful sau baletul de mâine, ca să dispară.

AMANUNTE ASUPRA LIRICEI ENGLEZE CONTEMPORANE

Lirica engleză nu vine, nici dânsa, prea mult împotriva unor atari aserţiuni.

Mă întrebi de ea ca să ştii ce mai face, pur şi simplu, sau în legătură cu „evoluţia liricei mele?" Iţi voi răspunde şi la una şi la alta spunându-ţi că nu există lirică, din cele pe care le cunosc, mai încărcată de fatras epic, de naraţie şi descripţie şi care să încalce, prin aceasta, acea „autenticitate poetică" a lui Mallarmé — singurul cuvânt mare spus în literatură.

Englezul confundă autenticitatea poetică cu autenticitatea vieţei, sau ca să întrebuinţez o vorbă scumpă lui: cu autenticitatea experienţei.

Dânsul crede că orice experimentează eul său, e poezie şi scapă de orice îndoială pronunţându-şi cuvântul: sinceritate. Se întâmplă însă că există un dualism din care suntem tăiaţi cu toţii şi care îmbibă orice manifestare a omului. Poezia e o sinceritate, dar o sinceritate mincinoasă, o derivare a sincerităţei personale în unicul şi inefabilul existenţei.

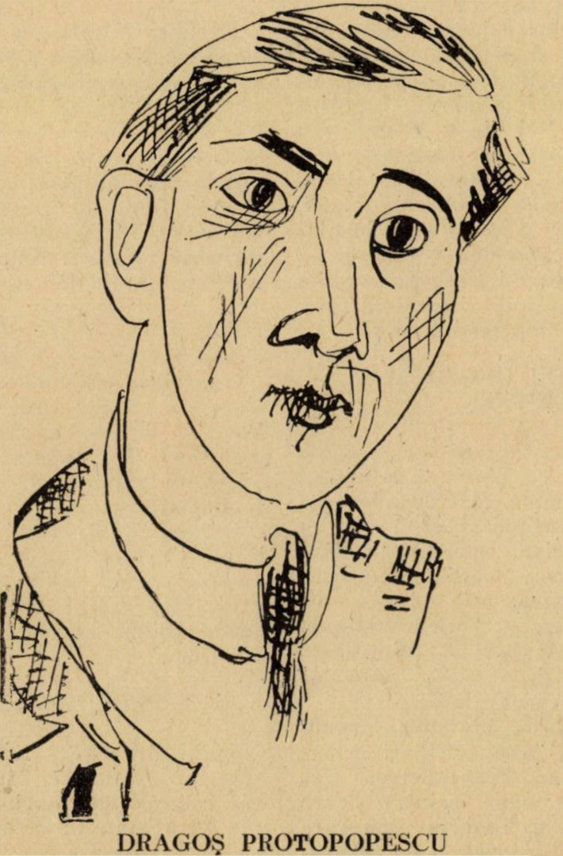

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

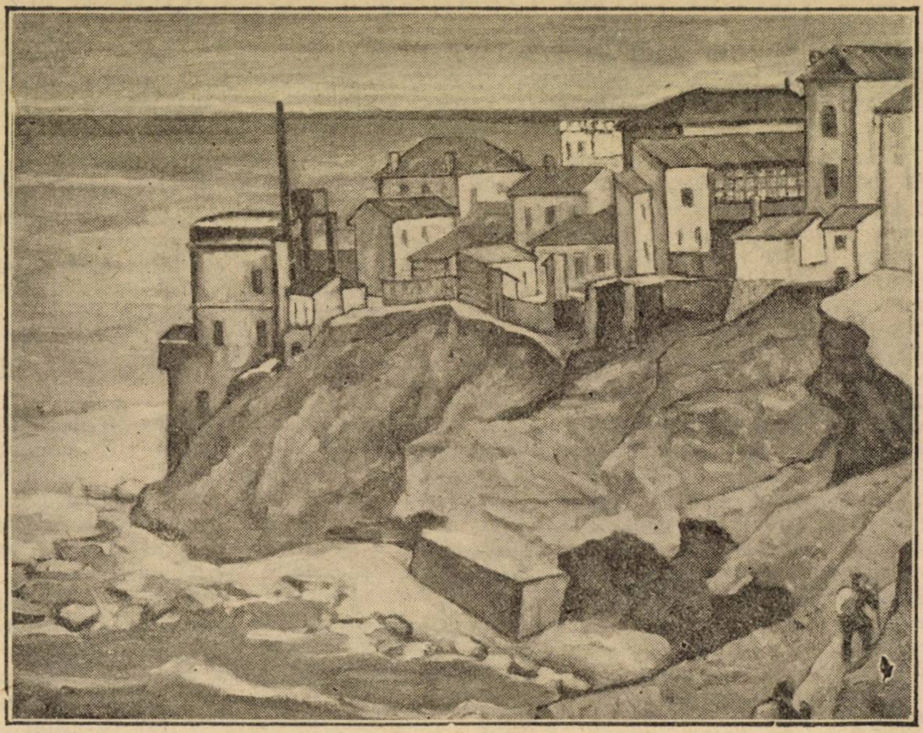

MARIUS BUNESCU : MALUL MARII

Experienţa vitală a englezului e cel mult admirabil material de poezie, aceasta însă începând tocmai de acolo unde acest material dispare într'o nouă elaboraţie, de selecţionare şi transfigurare.

Ori, sunt tocmai cele două procese pe care pare că le ignora poetul englez, cu toate că ele fac una cu intuiţia şi revelarea. De aci lipsa liricei engleze de metaforă şi visiune.

(Oroarea de metaforă dealtfel se întâlneşte şi la criticii englezi, care o socot formă poetică inferioară, — dânşii pornind dela un fel de concepţie platonică a poeziei ca o corupţie de gradul al doilea a realităţei ideale şi văzând în lipsa de metaforă o onestitate poetică în plus).

De aici prolixitatea şi prozaismul, această Scyllă şi Carybdă a liricei engleze de totdeauna.

Adevărul e că oricât de mult respect am avea pentru felurimea şi sinceritatea materialului poetic englez, pentru larga-i simpatie cu realitatea şi viaţă până la cele mai umile forme ale lor, Englezul e mai mult onest decât poet, aşa după cum Americanul, care cântă cu aceeaş predilecţie un nou sistem de ascensor ca şi o turlă de biserică e mai mult prozaic decât onest.

DOI POEŢI ENGLEZI : DAVIES ŞI HOUSMAN

Doi poeţi englezi îmi plac cu adevărat **W. H. Davies** — „poetul ultravagabond“ — cântăreţ al gângurărilor de pasări şi isvoare, al dimineţilor clare şi al pribegiilor în mireasmă si lumină ; şi **A. E. Housman**, poetul **Flăcăului din Shropshire**, o colecţie mică de poeme fragede ca un bulgăr de ţărână, dar răscolind de sub ele toată patima şi vânjoşia concisă a omului dela ţară.

Dacă acestuia îi datorez chiar câteva versuri bune, întreaga lirică engleză, prin noutatea aproape violentă şi prin veracitatea convingătoare a materialului experimentat, mi-a dat un nou orizont, nu numai poetic, dar chiar omenesc. Lirica contemporană dacă mai e susceptibilă de vre'o reînsufleţire, numai de acolo îşi poate pregăti revoluţia. In orice caz poetul român, fiul direct al unei generaţii hrănite cu şvarţ şi admiraţie mutuală ; trebue să se adreseze liricei engleze ca să se mântue de obsesia cărţei, a sexului şi a ideei, şi să recurgă la altă viaţă decât cea a cafenelei — spre a da poeziei noastre ceeace-i lipseşte organic şi lipsind o face atât de monotonă, sarbădă şi superfluă : **materialul vital.**

POEŢII ROMANI DIN ZILELE NOASTRE

Pentru aceste consideraţii socotesc pe Nichifor Crainic ca cel mai adevărat poet al generaţiei mele, atât de adevărat încât îmi e cu neputinţă să cred că nu mai scrie ; dimpotrivă, aştept dela dânsul opera cardinală a acestei generaţii.

Dar vremea noastră, care îşi are ca pionieri pe Săvescu şi Petică, posedă doi şefi efectivi : Arghezi şi Minulescu, aşa precum generaţia trecută franceză a avut pe Mallarmé şi Verlaine.

Din aceiaş generaţie cu mine prenumăr pe Davidescu, Maniu, Pillat, Botez, Blaga, Bucuţa, Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu, etc., poeţi printre care Arghezi, mai ales cu timbrul pe care l-a luat în timpul din urmă şi cu musculatura neaoşe a inspiraţiei sale, este cum spun Englezii „a towering figure“, înrâurind literatura generaţiei sale tot aşa de făgăduitor ca şi Housman pe aceia a ţărei sale.

O definiţie a acestei generaţii ? E aşa de ambiguă, disparată şi transitorie că, secătuită de curiozitate şi de o ambiţie literară care i-a fost uneori nefastă : trebue să o numesc — fără ironie — generaţia de sacrificiu a literaturei noastre sau, mai descriptiv, generaţia de „Sturm ohne Drang“ a poeziei române.

TEATRUL NAŢIONAL DIN CERNAUŢI

Desigur întrebarea e în legătură cu literatura noastră dramatică. După ce, cu colaboratori printre cari trebue să numesc în frunte pe admirabilul Victor Ion Popa, am readus la viaţă această instituţie şi am pus-o pe picioarele artei, m'am silit să-i dau ceva şi din ritmul vremei. Am jucat, întâia oară la Cernăuţi un Shaw, Barrie, Maeterlink, Pirandello, pe veşnic tânărul Holberg, iar pentru literatura originală am fost cel dintâi care m'am adresat şi generaţiei nouă. Publicul care mi-a fost fidel în tot cursul stagiunei a murmurat pe alocuri.

Cum însă stagiunea viitoare se reazimă pe un repertoriu de capodopere : Poveste de iarnă, (Shakespeare), Hoţii (Schiller). Toţi avem interese (Benavente), Leul ghimpat (Shaw), Clopotul scufundat (Hauptman), Cum ţi se va părea (Pirandello), Pasărea albastră (Maeterlink), Unchiul Vania (Cehov) şi altele ejusdem grani, iar repertoriul românesc e mai tot doi clasici, voi face plăcerea publicului şi a mea, să joc unul sau doi tineri.

PROECTE LITERARE

Sunt plin de... veleităţi literare, mai ales în legătură cu teatrul către care îmi îndrept manuscrisul de cinci ani de zile. Sunt autorul celor mai multe piese scrise şi nescrise din ţara românească !!

Am tradus — ca să încep cu ce am mai reuşit ! — „Poveste de iarnă“ şi, cum mi-am propus să dau pe fiecare an un Shakespeare, am început „Furtuna“, amândouă piese pe care nădăjduesc să le văd jucate şi la Bucureşti. Tot Bucureştiului i-am dat de curând, prin regisorul Bumbeşti, o farsă scoţiană adaptată după Barrie. In vacanţa de Paşti am terminat „Leul ghimpat“ şi până la vară trebue să dau lui Popa „Impăratul Ion“ cea mai bună piesă a celui mai mare autor dramatic american, Eugen O'Neill.

Am gata apoi un mister, din prima epocă a creştinismului nostru, pe care îl voi supune Teatrului Naţional din Bucureşti ; şi am sfârşit prima carte din romanul „Viaţa şi opera lui Eulampe Sibică“, început la Londra.

Atâta literatură am putut face dela război încoace.

Fiindcă mai am şi o catedră, în legătură cu care sunt angajat la o lucrare de cum se cade întindere.

Prins între aceste obligaţii, Dragoş Protopopescu le birue pe rând, cu o muşchiulatură fortificată de chiar muncile pe care le împlineşte. Nici o oboseală în stil. Dinpotrivă! Simţi că are creerul ca o coardă întinsă pe care inteligenţa lui, strict controlată, e gata să facă figurile cele mai îndrăzneţe, fără să sufere nici logica, nici practica, nici bunul gust.

Rămân la părerea dintâi: e printre cei dintâi!

F. ADERCA

Alba-Iulia

Pe valea Mureşului pe apa căruia s'au scurs, din timpuri ce trec peste mintea omenească, bogăţiile Tansilvaniei spre apus, Romanii după ce au prefăcut Dacia în provincie au găsit cu cale să aşeze aici capitala, numind-o Apulum, mai apoi în româneşte Alba-Iulia.

Aici apoi capitala a rămas până târziu de tot, dovadă numirile acesteia în limbele popoarelor ce au trecut pe aici. Aşa slavii au numit-o după obiceiul lor — Belgrad, oraşul alb, ungurii apoi veniţi mai târziu — Gyula Feervar — iar germanii — Weisburg.

Când saşii au început să capete o însemnătate mai mare, capitala a fost strămutată la Sibiu, de unde apoi când ungurii ajung la putere, a fost trecută la Cluj.

Alba-Iulia o găsim trecută în documentele cele mai vechi mai ales de când s'a înfiinţat aici şi o episcopie catolică.

In calitate de capitală, Alba-Iulia a găzduit pe marele viteaz Mihai atât ca musafir al lui Sigismund Bathori cât şi ca stăpân al ţărei, după alungarea lui Andrei Bathori.

Cuprinsul zidurilor acestei cetăţi au răsunat de chiotele de veselie ale românilor când Mihai Viteazul şi-a făcut intrarea triumfală ca învingător şi când a pimit în această calitate, jurământul de credinţă al nobililor oploşiţi pe pământul sfânt al românilor, împlinind visul românismului.

Figura noastră reprezintă Alba-Iulia sau Carlsburgul — oraşul lui Carol — numit astfel în cinstea lui Carol al VI-lea, aşa cum se afla la 1735.

Aici avem în planul din fund în partea dreaptă cetatea propriu zisă clădită după planul lui Eugeniu de Savoia în 1715, iar în partea stîngă vechiul oraş ale cărui întărituri s'au stricat cu totul.

In cetate sunt reprezentate în punctul A. biserica catedrală, în B. biserica iezuiţilor, iar în C. biserica franciscanilor.

Intarea în cetate se făcea prin D. unde era poarta principală.

Din oraşul propiu zis nu-i însemnat nimic; iese în evidenţă însă, o turlă de biserică, probabil ortodoxă.

După unele versiuni corpul marelui Mihai după ce a stat câteva zile în Câmpia Turdei ar fi fost luat de români şi înmormântat în biserica ortodoxă din acest oraş; n'ar fi deci exclus ca rămăşiţele eroului naţional să se adăpostească sub acest lăcaş.

Dealurile din împrejurimi erau acoperite cu podgorii din care se recolta numai vin alb de o calitate superioară.

Artistul pentru ca să dea viaţă figurei a aşezat în planul din faţă, în partea stângă trei soldaţi, iar în cea dreaptă o femee ce toarce din furca dela brâu, trecutul oraşului.

Lungă i-a fost viaţa, dar şi viata demnă de invidiat.
A văzut legiunile lui Traian şi oştirile lui Ferdinand I-iu regele tuturor Românilor.

MIH. POPESCU

Cucori răniţi

Pe deal, la marginea de sat,
din nori,
Sub zare s'au lăsat
Pe aripi sdrenţuite
Trei sure mori,
Şi-au poposit sub sat,
Ca trei cocori,
Cu aripe rănite...

Trei cenuşii cocori,
Sub zări de toamnă,
Au poposit din zbor:
Trei mori de vânt
Din pisc se'ndeamnă
Să-şi iee-avânt
spre nori...

Dar
In zadar
Tot bat din aripi frânte,
Voind spre cer
Să se avânte
Căci ferecate 'n lanţ de fier
Stau morile de vânt
Legate de pământ...

In toamnă au rămas de stol
Pe câmp cucori cu-aripi rănite...
Copacii-s goi şi câmpu-i gol
Şi zările-s cernite...
Şi trist în scârţiitul morii,
Suspină tânguios cucorii
sub zările cernite...

ION BUZDUGAN

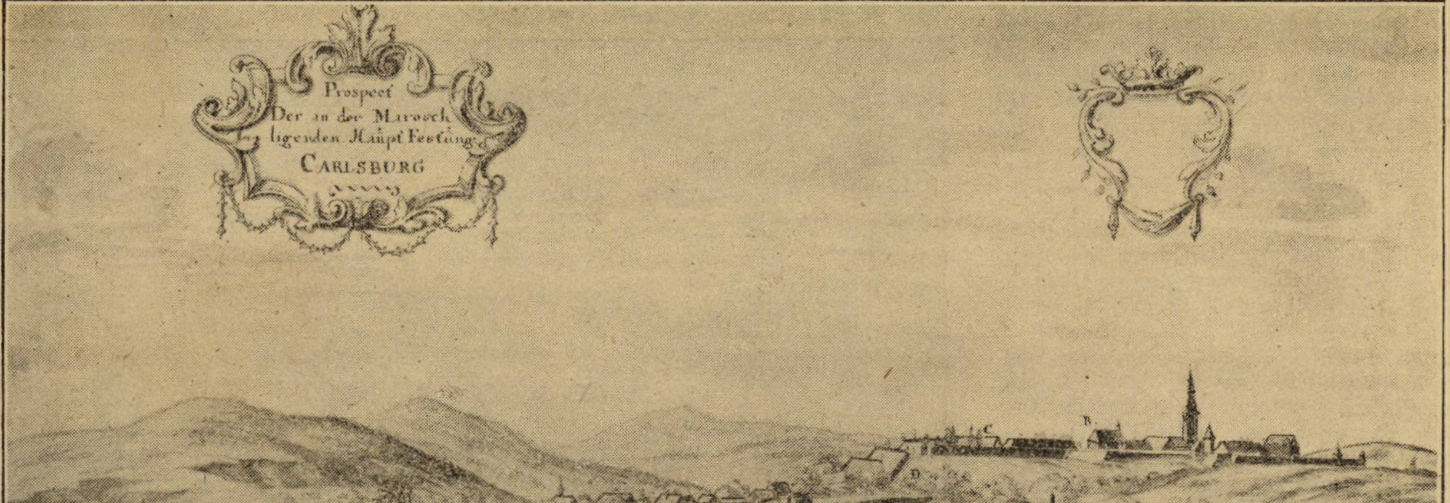

ALBA IULJA, după un manuscris din sec. XVIII

„Dacia“ şi „Institutul Arheologic Român“

Curiozitatea, aşi zice chiar pasiunea, cu care am străbătut paginile majestuoase şi de o ireproşabilă occidentalitate, ale celor două volume, (I, —1924— VII+368 pag.; II, — 1925 —, VII+429 pag., tiparul „Cultura Naţională“ 1927) din „Dacia“, revista de cercetări şi descoperiri arheologice în România, publicate sub direcţiunea d-lui profesor Vasile Pârvan, — ne-ar fi putut lesne arunca în braţele acelui explicabil diletantism dacă nu ne-am fi adus aminte de gestul cu care Odobescu dădea la o parte fumul lulelelor pre-istorice ale lui Cezar Boliac. Şi încă !, Boliac, în calitate de colecţionar ca şi de negustor de antichităţi putea să-şi permită şi luxul unei false competenţe, în timp ce nouă, astăzi, în superioara atmosferă ştiinţifică în care se desvoltă câteva din disciplinele, între cari şi arheologia, dela noi, nu ne-ar sta de loc bine să ne preumblăm, ca la noi acasă, într'un domeniu, oricât de pitoresc, nu însă mai puţin grav.

E în firea sufletului omenesc să-şi permită familiarităţi cu ceeace socoteşte c'a înţeles şi socoteşte c'a înţeles de îndată ce îndrăgeşte un lucru. Din fericire entuziasmul, tenace şi fertil al omului de ştiinţă anulează pe acela al diletantului excesiv. Pleiada de cercetători strânşi în jurul d-lui prof. Vasile Pârvan aduc atâta aplicaţiune sobră, atâta ţinută de înaltă erudiţie, încât, ori cât de entuziasmat, cumpătarea şi calmul omului de ştiinţă îţi impune o binecuvântată rezervă. Şi-apoi dacă e vorba de cuvinte frumoase, putem deschide oricând acel agreabil curs de „istoria arheologiei“ a lui Odobescu, care cu cincizeci de ani şi mai bine, în urmă, pleda într'un prim curs universitar pentru însemnătatea şi pentru frumuseţea arheologiei închipuită ca o istorie a culturii popoarelor dn trecut : „Rolul arheologului este de a culege împrejuru-i cu o pietoasă îngrijire, toate frunzele cele veştede, toate florile cele ofilite, toate poamele cele svântate şi prin nimerita lor alipire la vechea tulpină să redea copacului viaţă şi virtute, foilor umbră şi verdeaţă, florilor colorit şi miros, poamelor gust şii dulceaţă; într'un cuvânt să reproducă ca printr'un farmec magnetic via imagine a splendorii primitive !“

Iată pentru ce nu vom expune, oricât ne-ar îndemna la aceasta farmecul resurecţiilor miraculoase, nici memoriul despre tipurile de vase pictate, dela Ariuşd, centrul preistoric de mare valoare şi despre care scrie regretatul arheolog ungur Francisc László , nici despre mormintele celtice dela Gruia , nici despre săpăturile dela Sultana, Callatis, Poiana Selei (lângă Sarmizegetusa), Gumelniţa, Histria, etc., etc., lucrări urmărite şi prezentate de d-nii : V. Pârvan, I. Andrieşescu, Teofil Sauciuc-Săveanu, Alexandru Ferenczi, etc., etc.; după cum nu vom aminti nici de contribuţiile d-lui I. Andrieşescu la vârsta bronzului în România, nici de pumnalul scyt din Boureni sau de bine conservatul **aes grave** cu capul de meduză, dela Salsovia, sau de statuia-menhir dela Hamangia.

Sunt tot atâtea minuni trezite la viaţă din adâncul pământului păstrător, de magica vargă de alun a arheologului. Dacă ele încântă pe profan, să nu uităm însă că semnificaţia lor ştiinţifică este rezervată în primul rând cunoscătorilor, al căror ochiu poate vedea şi dincolo de giulgiul material care le împresoară.

Abia dacă am fi tentaţi să consemnăm, din simplă satisfacere de lector şi măcar în două rânduri, memoriul d-lui Jerome Carcopino despre „Bogăţiile Dacilor şi întărirea imperiului roman, sub Traian“ şi în care îşi află loc una din ipotezele cele mai captivante pe care un istoric-arheolog le poate valorifica.

Distingând în istoria domniei lui Traian două epoci despărţite prin războiul contra Dacilor şi remarcând trecerea dela sistemul de economii dinainte la prodigalitatea de după : daruri, jocuri, vervă edilitară, (forul Traian basilica şi coloana ridicată pe un teren a cărui expropiere a costat 3000 franci-aur metrul), scutiri de impozite, etc., etc., d. J. Carcopino este adus să facă legătură între bună starea Romanilor, după războiul Dacilor şi între bogăţiile ridicate de Traian, ale acestora şi specificate într'un text istoric, ce porneşte din lucrarea („Getica“) pierdută a lui Criton, doctorul lui Traian. Un text care, luat multă vreme în derâdere, prin sumele ce se păreau fantastice poate fi privit, în urma corecţiunilor pe care le aduce d. J. C., ca verosimil. (In treacăt, să amintim că şi Odobescu vorbind de tezaurele lui Decebal, menţionate de Dion Cassiu, ca fiind îngropate sub râul Sargeţia, pare să se ralieze la scepticismul cu care Fabretti, vestitul arheolog italian, contestă existenţa unor astfel de tezaure). Cifrele în oameni şi livre ridicate de către Traian, ar fi, după corecţiunile d-lu Carcopino de : 50.000 prizonieri, 165.000 kgr. aur sau 555.900.000 franci-aur şi 331.000 kgr. argint, sau 62.200.000 franci-aur). Confruntate cu datele exploatărilor aurifere şi argentifere din Transilvania vremurilor noastre, greutăţile indicate de Criton n'ar reprezenta altceva decât „stockajul“ (sistem obişnuit regilor Macedoniei) exploataţiei locale timp de treizeci de ani. Altminteri, sumele monetate sunt aproape egale în valoare cu acelea a cantităţilor metalelor preţioase aduse la Roma de Lucullus, din triumful contra lui Mitridate şi, de reţinut, nici pe jumătate din cantităţile monstruoase de argint şi aur aduse de Pompei, în anul 61, în urma campaniilor lui din Orient. „Rezervele“ lui Decebal erau aşa dar suficiente ca să reaurească Imperiul şi strălucirea lui.

◆

Dar odată cu toate aceste memorii şi studii arheologice a căror menţionare, trebuia, măcar şi bibliografic făcută în aşteptarea specialiştilor care se vor pronunţa, „Dacia“ mai pune însă şi o problemă, cu mult mai generală, o problemă de cultură care, ea mai ales ne-a îndemnat să punem mâna pe condeiu, pentru a o aduce la cunoştinţa cititorilor noştri. Am fi zis şi la cunoştinţa statului cultural, însă acesta există numai ca artificiu-retoric în banchete, manifeste electorale şi expuneri de motive la legea armonizării salariilor. E vorba, cu alte cuvinte, de „Institutul Arheologic Român“. Aţi socoti de sigur că a aşa de însemnată activitate ştiinţifică, singura care, dimpreună cu alte ramuri ale activităţilor ideale, ne pun în rândul naţiilor civilizate, nu se poate să nu obţină simpatia protectoare cu care orice stat, cât de puţin cultural, s'ar mândri, acordând-o. Nu este însă cazul cu al nostru, românesc, stat cultural. Ar fi suficient să ne amintim de cazul din trecut (acum o fi altfel ?) al „Institutului de filologie şi folklor“ al d-lui O. Densuşianu, căruia i se precupeţiau redusele fonduri sau de mai recentul şi întrutorul, actualul caz al Academiei Române, a cărei olimpică aşteptare dela binefacerile statuluii a început să se neliniştească, dovadă accentele din ce nî ce mai pământeşti, cu care rapoartele sesiunilor generale veşte-

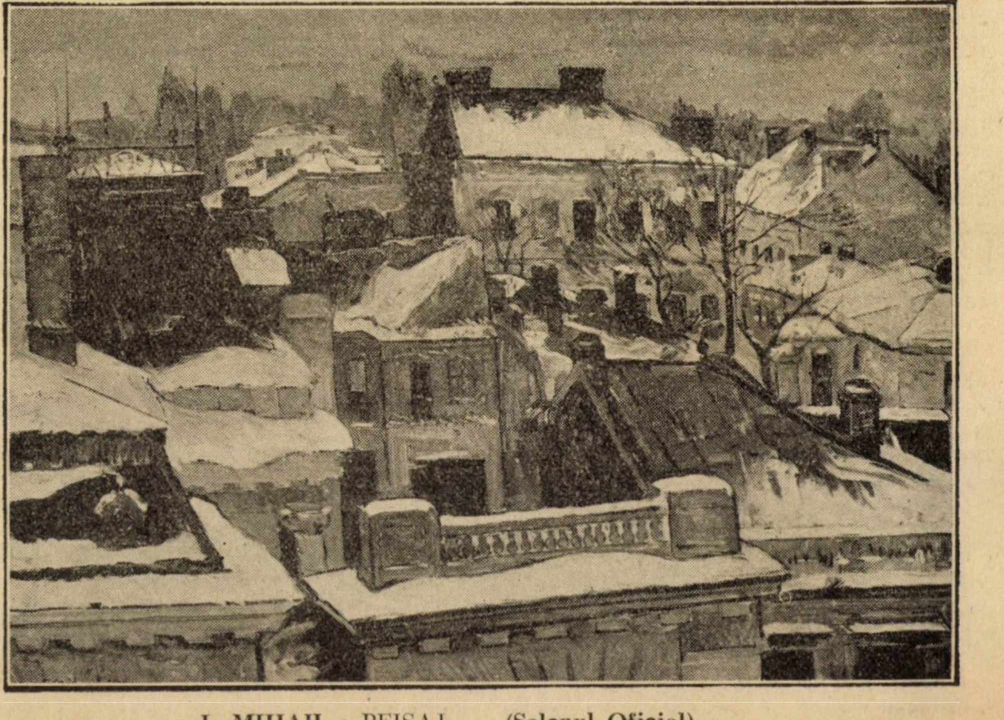

I. MIHAIL : PEISAJ (Salonul Oficial)

jesc nepăsarea culturală a oficialităţii. Şi câte altele despre cari încă nu ştim nimic !

Ceeace înseamnă că ne aflăm în faţa unui sistem de urgisire a ştiinţelor şi artelor şi tocmai în vremea în care am angajat toate fanfarele din România pentru gornirea politicei culturale. Iată de ce o operă aşa de valoroasă ca aceste două volume din „Dacia“ d-lui prof. Vasile Pârvan se deschid cu acest rând, gravat anume ca cea mai de actualitate inescripţie frontoniană : „Acest periodic anual este organul unui Institut care nu există încă.“ Să ne oprin puţin asupra acestui caz, elocvent şi pentru sine şi pentru întreaga oblăduire oficială a activităţii ştiinţifice în România.

In 1906, pe vremea săpăturilor taberei romane dela Solsovia (vechea cetate getică, la vest de Mahmudia de astăzi), d. prof. Vasile Pârvan propunea organizarea unui serviciu de săpături sistematice, înfiinţarea cu alte cuvinte a unui „Institut arheologic Român“, sub a cărui conducere să se pregătească şi un rorp de săpători specializaţi necesari mai ales astăzi, după împroprietărirea ţăranului care nu mai prestează, cum observa d. Pârvan, servicii, a căror însemnătate nici n'are de unde s'o ghicească, corp de săpători cari repartizaţi la cele 12—14 şantiere în funcţiune, astăzi, pe cuprinsul României-Mari, ar da săpăturilor arheologice toată înflorirea şi cantitativă dar şi calitativă. Deoarece ar fi de ajuns să ne raportăm la cele ce scrie d. Pârvan despre descoperirea statuei-menhir dela Hamangia, — superioară ca acurateţă celor dela Baia de Criş, datorată unei întâmplări care a cruţat-o când putea să o nimicească ca şi pe tumulusul, definitiv pierdut pentru ştiinţă şi al cărui pământ vechiu de 4000 de ani a servit la terasamentul răii ferate .Medgidia-Babadag-Tulcea. Cu acest prilej d. prof. Pârvan aminteşte că şi descoperirile mormintelor celtice dela Gruia se datoresc, deasemeni hazardului lucrărilor publice. Ceeace desigur n'ar mai fi cu putinţă dacă s'ar acorda posibilitatea înfiinţării şi de drept (de fapt este, de vreme ce lucrează şi încă aşa de impunător) acestui „Institut arheologic Român pentru rare d. profesor Pârvan stărue de mai bine de douăzeci de ani şii încă nu disperă. „Să sperăm că viitorul ne va fi mai favorabil“, e singurul verdict al omului de ştiinţă din fruntea „Daciei“. Totuşi să amintim că numai pentru săpăturile dela Histria, Statul dădea înainte de războiu 30.000—50.000 lei, ceeace ar reprezinta după schimbul de azi între 1.200.000 şi 2.000.000 lei.

Este tocmai suma totală care se dă şi astăzi pentru săpăturile celor 12—14 şantiere active depe întreg cuprinsul ţării. Ori în condiţiile acestea se înţelege şi cât eroism desfăşoară arheologii noştri, dar şi în ce condiţii improprii se duc areste lucrări.

Iată pentru ce spuneam, întru început, că cele două volume din „Dacia“, compacte de ştiinţă şi de dezinteresare, pun şi o problemă de adevărată politică culturală.

Cronicari ai faptelor de cultură ce se petrec sub ochii noştri, socotim de datorie elementară să apelăm la solicitudinea oficialităţii şi să atragem atenţia asupra obligaţiunilor pe care le are faţă de operele de ştiinţă, în rândul cărora osârdia d-lui prof. Vasile Pârvan, este între cele dintâi. „Institutul arheologic Român“, trebue să ia fiinţă şi ca o satisfacţie tardivă pentru munca autorului „Geticei“ şi ca o cinstire pentru însăşi sufletul cultural al ţării.

In aşteptarea acelor donatori particulari, cari într'o bună zi vor voi să-şi graveze numele în cartea de piatră a „Institutului arheologic Român“ — statul să nu piardă din vedere că are şi posibilitatea şi mai ales datoria să o ia înaintea iniţiativelor parculare.

PERPESSICIUS

Cărţi

O CARTE DE MARE FOLOS: ALBUM DE PALEOGRAFIE ROMANEASCA

de **I. BIANU** şi **N. CARTOJAN**

Apariţiunea acestei lucrări — în actualele împrejurări de criză a cărţii, de vivificare a învăţământului şi de expansiunea culturală atât între noi, cât şi între minoritari — trebueşte salutată cu toată cuviinţa ce datorim unui adevărat eveniment complex sufletesc. Din nenorocire, deşi apărută de aproape un an, ea continuă să fie încă necunoscută la noi. Nu e pentru întâia dată când reacţionăm astfel (poate şi din cauza numărului încă restrâns de cunoscători —dar desigur şi din altele numeroase) faţă de opere cu caracter atât de impunător. Imi pare inexplicabil un singur fapt : cum se face să snobii noştri (al cărora număr, începând chiar din fericita epocă a neutralităţii, s'a înmulţit înfiorător) deveniţi prin minune amatori de execuţiuni artistice, nu s'au gândit încă să-şi mobileze biblioteca indispensabilă cu această colecţiune de planşe care constitue — cu drept cuvânt — unul din titlurile de glorie ale „tiparului Cultura Naţională ?“ Sau se consideră satisfăcuţi încurajând — cu sume grele — numai pofta de câştig şi lipsa de gust (unii ar zice : de bun simţ) ale atâtor pictori improvizaţi, simpli mâsgălitori de pânză nevinovată ?

Dar să ne apropiem de cele 32 de planşe, îngrijite, clare, variate care oglindesc, odată cu istoria scrisului chirilic românesc, linia evolutivă a sufletului cultivat al neamului nostru, având, ca punct de plecare, texte, manuscrise **(Psaltirea Scheiană, Codicele Voroneţean, Psaltirea Hurmuzachi** şi **Psaltirea Voroneţiană** — toate din sec. XVI) iar, ca punct de ajungere, scrisori de-ale marilor personalităţi politice **(Tudor Vladimirescu)** sau culturale **(Alecsandri, Kogălniceanu, Bălcescu).** In felul acesta, într'o succesiune de chipuri ireproşabil executate şi ітovărăşite de indispensabile scurte lămuriri, defilează prin faţa ochilor noştri sufleteşti epoci şi oameni, fapte şi preocupări personalităţi şi gânduri pe care ni le evoacă scrisul totdeauna variat, dar totdeauna sigur şi citeţ al acestor Români pe cari îi agită numai două idei : ideea religioasă şi ideea de patrie de care era strâns legată aceea de libertate. Amintesc numele unui **Miron Costin** (din care ni se dă o pagină a acelui poem filosofic-teologic „Viaţa lumii“), pe acela al lui **Costache Negruzzi** (cu două pagini din trad., lui **Memnon** după **Voltaire), pe** al marelui stăpânitor al tututror Românilor, **Mihaiu Viteazul** (cu un frumos autograf), după care urmează foarte bine alese scrisori, hrisoave, zapise, etc., dela : **Nicolae Pătraşcu,** fiul lui **Mihaiu Viteazul** (1602), **Mateiu Basarab** (1642), **Constantin Brâcoveanu** (1702), **Dimitrie Cantemir** (1711), **Constantin Nicolae Mavrocordat** (1734), **Alexandru Ioan Mavrocordat** (1786), **Mitropolitul Iacov al Moldovii, Scarlat Calimah (1819), etc.** Pentru interesul complex pe care îl prezintă, îmi voiu îngădui să transcriu mai jos unele fragmente din **„Scrisorile lui Tudor Vladimirescu către Filipescu Vulpe“** (pl., XXX) :

Din prima (datată 1821, Aprilie în 4) îl vedem dând pe faţă, cu o prevedere politică specifică, planurile Fanarioţilor astfel :

„Am ştiut şi ştiu că tot interesul fanariotesc într'acesta razimă : ca să le dăm prilej să se aşeze odată în Bucureşti şi apoi cu chipuri înşelătoare să tragă tot nordul lângă dânşii...“

Intrucât îl priveşte, el o spune deschis :

„.... mai bine este să-i lăsaţi să mă bată precum sânt hotărâţi şi Dumnezeu este bun, căci eu sunt mai bucuros şi mai bine să pier cu cinste în casa mea, decât să umblu prin păduri după pohtele şi planurile Fanarioţilor. Mie aşà mi se pare. Şi prea bine o ştiu şi cererea ce aţi făcut d-v. către Prea înalta Poartă, aţi făcut-o D-v., după datorie şi pe dreptate, ca nişte patrioţi, iar nu aţi făcut-o din vreo milă a mea, pentrucă eu nu caut cevaş pentru mine, ci ţara-şi caută dreptăţile sale robite de Fanarioţi“.

Şi aceiaş hotărâre fermă şi acelaş patriotism cald es în evidenţă şi din a doua (mai scurt) pe care — şi pentru exprimarea colorată şi mlădioasă — o reproducem întreagă .datată : 1821, Aprilie în 3) :

„Prin prea plecat fac cunoscut D-vs că eu de aici nu mă aridic nădăjduind la mila şi ertarea lui Dumnezeu până ce vor veni cei de dicolo (lucru nenădăjduit) ca să vorbesc însumi cu dânşii pentruce au venit, ce caută şi din a căror povaţă şi cuvânt s'au îndemnat, căci dintr'o auzire neînfiinţată. (Şi această stratagemă fanariotească) cu ruşine ce veţi să ne spăimântăm încă să ne şi tragem, în vreme ce sântem datori să ne jertfim noi patriei noastre pentru care şi sânt eu venit din preună cu norod ; de aceea nu lipsesc a face cunoscut şi acum cugetul meu şi mai bine este ca să rămân şi până vom vedea sfârşitul“,

Dar valoarea lucrării nu se opreşte aici. Ea stă încă în multipla varietate a textelor adunate cu multă dragoste şi pricepere :

a) „din **toate ţinuturile** româneşti“ ;
b) din **toate veacurile** (XVI, XVII, XVIII, şi XIX ,
c) din **toate posibilităţile** de manifestări (texte religioase, hrisoave, cărţi

domneşti, zapise, hotărâri judecătoreşti scrisori particulare etc.) ;

d) din **toate fazele** evolutive ale scrisului chirilic : continuu (sec. 16), despărţit (sec. 17) ; legat şi cu caturi (pl. XXVI) dela finele sec. 18 şi începutul celui următor ; în fine—de transiţie (pl. XXXII).

Să mai adaog că majoritatea (pl. V, IX, XI XXVIII, XXX, XXXII) sânt date, pentru prima oară la lumina tiparului ?

Termin atrăgând serioasa atenţiune asupra acestei lucrări a cărei însemnătate multiplă (documentară, istorică, literară, culturală,, pedagogică, linguistică, artistică şi technică) o face folositoare întregei pături cultivate.

PAUL I. PAPADOPOL

„SAMARINEANCA“ de EDMOND ROSTAND

TRADUCERE DE I. GR. PERIEŢIANU

„Samarineanca“ este ceiace o numeşte însuşi autorul, „evanghelie în trei tablouri“. Un fragment de biblie versificat. Intâlnirea lui Isus cu Fotina, femeia păcătoasă din Samaria. Conversiunea şi apoi prozelitismul ei, prin intuiţia divină a Samarinencii, care dela început are o neclintită credinţă în Christ, în care vede pe : „prorocul cel aşteptat din leagăn, lumina şi norocul“. Subiect ingrat, fiindcă divinitatea este greu de pus în teatru. Byron avea dreptate ; „Ni Dieu, ni la guerre ne se mettent en musique“.

Piesa nu are intrigă şi este lispită de acţiune. Un episod biblic aruncat într'un sabat de versuri. „Miliardarul de rime“, Rostand, nu se putea resemna la rolul umil de traducător în versuri. Deaceia, amplifică, uneori până la denaturare, parafrazarea cărţilor sfinte. Domnii André Lautier şi Fernand Keller, referindu-se la Samarineanca, spun că o frază a lui Krist, Rostand o explica în 15 versuri, din cari 14 sunt inutile.

Lipsind condensarea, efectul e slăbit. Rostand a turnat peste vinul pur al sobrietăţii biblice, sifonul facilei sale versificaţii. Fie-ne deci iertat, dacă nu ne putem îmbăta. Totuşi, publicul parizian a fost „grisat“ de acest spriţ dramatic, servit de Sarah Bernardt. Rolul Fotinei era interpretat la 1897, de către însăşi marea tragediană. De aceea, poate, succesul „Samarinencii“ a fost apreciabil. Cu atât mai mult, cu cât el venea după eşecul piesei „Princesse lointaine“. Ori cum, Samarineanca rămâne cel puţin o poezie suavă. A fost tradusă în limba germană de Lina Schneider, în italiană de Mario Giobbe şi de curând, în româneşte, de către d. I. Gr. Perieţeanu. Traducerea d-lui Perieţianu este, din toate punctele de vedere, superioară. Pe lângă versul sprinţar, transpus într'o aleasă limbă, cu respectarea ritmului original, traducătorul a făcut mai mult decât era dator să facă. A versificat opera lui Rostand cu biblia, şi în limitele posibilităţii unei traduceri, a încercat cu succes să restabilească adevărul biblic. Traducerea reprezintă pe alocuri frumuseţi, pe care nu le are nici originalul.

Fiindcă aceasta pare paradoxal, să mă explic : Pe lângă calităţile caracteristice formidabilului talent al lui Rostand, versurile sale au şi scăderi. Sunt unele expresiuni, cari, ţipând de actualitate, n'au ce căuta în gura lui Isus şi a Samarinencii. Rostand obligă pe Fotina să spuie printre altele, şi acest vers adresat lui Krist: „Viens te poser avec douceur comme un sachet“. Simţul literar l-a făcut pe traducător să refuze tălmăcirea servilă. Citez întreaga strofă.

„Oh ! inima-mi — de focul tău — s'a mistuit.
Ci vin pe ea frumosu-ţi chip să-l pleci uşor,
Ca p'un mănunchiu de „Flori“, încet, apoi cu dor
Să-l simt lipit,
Intr'un fior !“

A tradus liber dar româneşte şi fără „sachet“ şi fără sacrificiul subtilei poezii. D. Perieţianu a fost ajutat şi de farmecul vechii limbi romîneşti, care se potriveşte de minune stilului biblic. Se întâmplă cu circulaţia cuvintelor fenomenul explicat pe larg de alţii, asemănător cu acela al circulaţiei monedelor. Din cauza unei prea mari circulaţii, moneda îşi pierde relieful, devine **ştearsă**, iar cuvântul îşi şterge deasemeni relieful. S'a banalizat , nu mai impresionează. Ce efect nebănuit produce o vorbă românească, scoasă dintr'o cronică prăfuită s'au dintr'o psaltire uitată.

„Blagoslovească Domnul Samaria !“, zice Isus în scena 4 a primului tablou. Această lapidară rugă impresionează, fiindcă aceste trei cuvinte simple au parcă ceva din mireasma vetustăţii.

„Samarineanca“ trebuie citită de toată lumea, dar mai ales de către acei „traducători“, cari îşi permit să profaneze memoria marilor autori şi să se caricaturizeze limba românească. Cetind tălmăcirea domnului Perieţeanu aceşti domni (câţi se simt acum vizaţi...) vor afla că o traducere bună nu este o îndeletnicire industrială, ci o operă de artă.

V. V. STANCIU

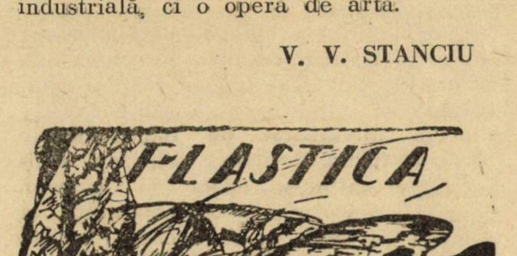

PUTREGAIURILE ARTEI

Am o scârbă organică pentru creaturile cu suflet mucilaginos.

In preajma lor pluteşte miazmă de stârv şi nu ştiu ce foşfăit surd, antimuzical şi continuu, de vermină în ocultă frământare.

Făpturile acestea, blestemate din naştere să se târască şi să parvină pe drumuri umbrite, au, odată ajunse, instinctivă predilecţie pentru muşcătura ascunsă şi nesăţiată voluptate scatologică, iritată de perzistenţa sucurilor proprii : bale şi puroaie.

Din aceste hidos ratate exemplare ale Ziditorului se recrutează, fără excepţie, amatorii de anonime.

In calitatea mea de cronicar obiectiv, mi se serveşte şi mie — ca şi celorlalţi confraţi — porţia de proză anonimă.

O citesc întotdeauna cu răbdare, dar, mai ales, cu acel sentiment care te copleşeşte când te afli în faţa unui semen întins pe masa de disecţii, din morga comunală.

Cu prilejul dărilor de seamă dela „Salon“ am primit multe din soiul acestor scrisori. Le păstrez pe toate, pe cele recente ca şi pe cele vechi, aşa precum chirurgii păstrează piesele caracteristice smulse din organizmele bolnave : în raftul cancerelor fără tămăduire.

Amenințările cu cari se termină, de obicei, oricare anonimă — nu m'au mişcat niciodată. Sunt călit în urgia celui mai infernal dintre fronturile războiului care nu m'au derutat — iar loviturilor laşe am ştiut, şi voi şti, să opun întotdeauna elocvenţa promptă a Brawningului meu.

O ultimă scrisoare primită, merită cu prisosinţă publicitatea, fiindcă desvălueşte una din din gravele cangrene de care suferă învăţământul nostru artistic, boală asupra căreia am mai inzistat şi altă dată şi care trebue să-şi afle urgentă lecuire : prostia şi intoleranţa, altoite pe tulpina ţeapănă a ignoranţii.

Cu voia cititorilor reproducem această epistolie, neomiţând nimic din ortografia, stilul şi mireazma ei specifică.

Imi soseşte dela Iaşi — şi poartă data de 20 Mai 1927 :

„...Stimate colega,... pictorii moldo-
„veni nu suntem nici aşa de proşti, nici
„aşa de inculţi cum ne crezi mata şi alte
„pene ilustre care vă faceţi de cap la
„Bucureşti, fiindcă staţi sub aripa ocro-
„titoare a Ministrului Artelor şi a cama-
„rilei care s'a oploşit acolo pentru în-
„curajarea şi susţinerea tuturor nebunii-
„lor dadaiste şi futuriste în artă. Vă
„pândim de multă vreme şi v'am desco-
„perit că v'aţi pus în minte să înăbuşiţi
„progresele pe care şcoala românească
„le face în cel mai curat spirit românesc
„şi tradiţionalist. Salonul Dv. oficial e o
„menajerie de nebuni şi... cu voia mata-
„le.., de escroci.

„Juriile toate pe cari le-aţi alcătuit cu
„concursul Ministerului dela 1924 până
„acum au fost numai o adunătură de ne-
„buni vânduţi idealurilor de artă jido-
„vească şi tuturor străinilor. De acum
„înainte nu mai merge aşa... căci vă dăm
„la cap ca să vă învăţaţi minte de altă
„dată. Până una alta, pictorul Jean Cos-
„movici pe care vă place să-l luaţi în
„băşcălie v'a rupt chielea cu tabloul lui
„...**Ion Popa Kely** pe care l'aţi primit în
„aplauze frenetice la Salon, punându-l
„la cel mai de cinste loc şi cât pe aci să
„fie cupărat (dacă n'o şi fost) de săr-
„manul domn Goldiş, care nu este altce-
„va decât o caricatură în vopsele „mo-
„derniste“ reprezentând pe toţi cei din
„Juriul Salonului.,. şi pe matale... se zice
„în acest ilustru aeropag. Să ne ierţi
„mata stimate colega dar porcăria asta
„dacă s'ar fi pitrecut aici în Iaşi aţi fi
„mâncat o bătaie la... **(pentru respectul**
„cetitorilor eliminăm aici cuvântul obscen. N. R.)

— „cu ministrul vostru cu tot şi cu
„toată şleahta de cubişti, dadaişti şi fu-
„turişti ce să află astăzi la conducerea
„departamentului artelor. Până una alta
„vă spunem atâta : dacă ve'ţi continua
„să vă vindeţi jidanilor dela **„Integral“**
„şi **„Contimporanul“** care sunt sfetnicii
„pistruieţi ai d-lui Goldiş pentru încura-
„jarea bâiguelilor scârboase în artă apoi
„să ştiţi că vă vom ciomăgi până vă vor
„eşi ochii din cap. Precum ca să se ştie.
„Cu stimă perfectă, al matale...“

Asta e scrisoarea care, mi se serveşte de către poştă în ziua de 22 Mai.

Ziarul „**Mişcarea**“ dela Iaşi din 28 Mai 1927, publică pe prima pagină un articol întitulat :

„Salonul oficial victima unei farse. O demonstraţie a pictorului J. L. Cosmovici....“

...şi care nu e decât o variantă a anonimei primită de mine, dar trecută, oarecum, prin pieptenele ortografic al respectivului secretar de redacţie. Articolul e, fireşte, neiscălit şi începe astfel :

„...D-l profesor I. Cosmovici care a
„deschis cu succes lupta împotriva ma-
„nifestărilor bolnave în artele plastice,
„susţinută (sic) cu atâta dispreţ pentru
„artă şi pentru public de către un anu-
„mit cenaclu din Bucureşti şi încurajată
„de clica ce domneşte în Ministerul Ar-
„telor....“

...şi continuă, cu acelaş simţ al limbii româneşti, povestind mai departe „farsa“ d-lui prof. Jean Cosmovici : Un tablou, ce ar fi voit să însemne prin compoziţia lui o „satiră“ a fost primit anul acesta la Salonul Oficial. Tabloul purta iscălitura **Ion Popa Kely,** dar, în realitate, era o lucrare a d-lui Jean Cosmovici. Autorul articolului conchide că d. Jean Cosmovici a jucat astfel Salonului o farsă tot aşa de isteaţă ca aceia a lui Hajdeu către „Junimea literară“ — acum câteva decenii.

Hajdeu era însă un om de spirit...

Dar — mă rog — fost-a în adevăr „farsă... ?“

Un pictor oarecare, cu nume încă, necunoscut, trimite un tablou la Salon. Tabloul e mediocru — şi totuş Juriul îl acceptă. In totdeauna şi pretutindeni s'au acceptat lucrări mediocre, când s'a ştiut sau s'a presupus că pânza vine dela un june debutant. Ba, mai mult, s'au primit şi se mai primesc încă tablouri mediocre iscălite chiar de profesori ai şcoalei de Belle Arte.

D-l Cosmovici a beneficiat şi d-sa în dese rânduri de această înduioşare a Juriului faţă de mediocritate. A beneficiat în trecut sub proprie iscălitură — a beneficiat şi anul acesta sub pseudonimul **Kely.**

Nu e nimic extraordinar—şi nu vedem încă nicăire... spiritul.

Insă articolul din „Mişcarea“ susţine că **„Aniversarea“**— (aşa se întitula „farsa“ d-lui J. L. Cosmovici) — ar fi fost primită în aplauzele admirative ale Juriului..., că a fost aşezată la locul de cinste şi... nu e exclus că fi fost achiziţionată de „bietul“ domnul Goldiş, pentru vre-una din pinacotecile Statului.

Confratele „Mişcarea“ este şi de data aceasta o victimă a aceloraşi otrăvuri — ca şi acum câteva luni, când afirma, mereu sub aceleaşi suggestii interesate, că Ştefan Dimitrescu e un neînsemnat desenator, iar Fr. Şirato un simplu caricaturist, cari nu merită, pentru prestigiul şcoalei, să fie numiţi profesori alături de d. J. L. Cosmovici şi ceilalţi.

La „Salon“ lucrurile s'au petrecut puţin altfel de cum informează gazeta ieşeană :

„Aniversarea“ a fost primită cu **mari rezerve,** aşezată în **ultima** săliţă a expoziţiei, n'a fost remarcată de nici un amator de artă... ori de hazuri — iar critica bucureşteană a neglijat-o complet, **aşa cum se neglijează orice lucrare care stărueşte în platitudine.** Comisia de premiare ca şi cea de cumpărături a trecut pe lângă ea — fără s'o menţioneze şi fără s'o cumpere. Cu alte cuvinte d. Ion Kely a repurtat la Salonul actual exact acelaş succes pe care l'a repurtat în totdeauna şi d. Jean Cosmovici.

Singură revista noastră — care s'a ocupat, fără excepţie, de fiecare expozant în parte — a înregistrat existenţa **„Aniversării“** la Salon, însoţind'o de următoarele aprecieri :

„Popa Kely Ion — în „Aniversarea“ d-sale **se etalează pe panou cu o divagare lipsită de spirit şi antipicturală...“** Atât. (Vezi Univ. Lit. din 15 Mai c., pag. 319).

Aşa dar, şi în domeniul „spiritului“ d. J. L. Cosmovici a izbutit să rămână pe aceeaş treaptă de jalnică banalitate, pe care se află, nezdruncinat, în câmpul activităţii picturale.

Rezultatul acesta, nul, al eforturilor d-sale nu ne-a surprins — şi n'a putut surprinde pe nimeni din cei cari cunosc structura sufletească şi cerebrală a acestui clasic exemplar de moluscă.

Ceeace ne surprinde însă — şi a surprins dezagreabil pe toată lumea de bună cuviinţă şi de **ordine** — este atitudinea, laolaltă obraznică şi cretină, pe care d. profesor Cosmovici o are, **ca subaltern,** faţă de înalta instituţie al cărei sluşbaş se află.

Intr'adevăr d. prof. J. Cosmovici se zbate, la Iaşi, ca, prin toate mijloacele — (cunoaşteţi mijloacele d-sale) — să discrediteze **autoritatea** Ministerului nostru de arte, — (Vezi, între altele, „Mişcarea“ din 28 Mai c.)—învinuindu-l că s'a asociat cu o „clică“ de descreeraţi pentru a înăbuşi orice manifestare de artă românească, asigurând astfel triumful „manifestărilor bolnave...“ dadaisto-cubisto-futuriste...

Nu-l cunoaştem personal pe deţinătorul portofoliului artelor — dar ştim, şi toată lumea de bună credinţă ştie, că d. V. Goldiş e un vechi şi neobosit luptător naţionalist ardelean, preşedintele luminat al „Astrei“ — cea mai vastă, mai bine organizată şi mai roditoare societate culturală românească, din câte avem.

D-l Nichifor Crainic, secretarul general al artelor, e una din cele mai limpezi conştiinţe româneşti printre puţinele pe cari cu adevărat le numără neamul nostru astăzi. Activitatea d-sale, trecută şi prezentă, ca poet, ziarist şi profesor universitar, activitate desfăşurată aproape esclusiv pentru triumful înaltelor cauze naţionale şi a străbunei credinţe ortodoxe — este o zdrobitoare pavăză împotriva insinuărilor jignitoare ale d-lui prof. J. L. Cosmovici.

Aceşti conducători ai Ministerului Artelor — ale căror gânduri şi fapte româneşti n'au fost suspectate nici chiar de numeroşii şi necruţătorii lor adversari politici — sunt prezentaţi opiniei publice, **de către un profesor în serviciul acelui Minister,** drept aliaţi cu străinii spre dauna marilor interese artistice şiculturale ale neamului nostru.

Cele ce d. prof. Jean Cosmovici afirmă de atâta vreme, prin şoaptă ori prin scris anonim, constituesc o calomnie, care contribue să ştirbească mult din autoritatea înaltei şi tinerei noastre instituţiuni artistice.

Şi cu acest prilej e necesar să subliniem că nici unul din profesorii Şcoalei de Belle-Arte din Iaşi — **şi, ceiace este mai grav, nici directorul ei — nu au crezut de datorie să protesteze împotriva** insultelor apărute în pressa ieşeană şi îndreptate asupra autorităţii de care ei atearnă direct şi ai cărei reprezentanţi sunt. Singurul dintre profesori, de curând numit acolo — pictorul Şt. Dimitrescu — are, în această suspectă tăcere — o scuză : fiind de câţiva ani aproape încontinuu ales în Juriu, el este alături de Ministerul Artelor, printre cei calomniaţi.

Toate aceste împrejurări, fapte şi năravuri pun încă odată în lumină mentalitatea decăzută şi practicile scabroase ale corpului didactic dela Artele-Frumoase din capitala Moldovii — şi evidenţiază primejdia morală care ameninţă succesivele serii de elevi, „educaţi“ în această pestilenţială ambianţă.

Printre cetitorii noştri se vor afla, poate, şi câteva firi neîncrezătoare, cari îşi vor fi zicând : „Dacă un profesor al şcoalei de Belle-Arte afirmă, că Ministerul Artelor s'a dat cu străinii, proteguindu-le arta lor şi interesele lor, spre dauna artei şi intereselor româneşti— apoi de bună seamă trebue să fie ceva la mijloc...“

Pentru firile acestea în veşnică îndoială — transcriem aici, în extenso, articolul pe care buletinul cel mai autorizat al „dadaiştilor, cubiştilor şi futuriştilor“ din România — **„Contemporanul“** din Aprilie 1927 — l-a dedicat actualului Salon Oficial :

„EREZIA PLASTICEI OFICIALE

„Salonul Oficial s'a deschis pe Şoseaua
Kiseleff. Remarcăm că spre deosebire
„de anii din urmă Salonul e un adevărat
„salon. E salon întrucât are parchet pe
„jos şi e oficial întrucât a atârnat pe zi-
„duri tot ceeace în plastică se poate nu-
„mi loc comun, banalitate, lipsă de de-
„mon artistic. Pictorii oficali (excepţio-
„ţile sunt rare şi nu fac obiectul note-
„lor noastre) atunci când nu cultivă fo-
„tografia, fac în tablourile lor literatu-
„ră. Aşa cunoşti pe intrusul în artă. In-
„trusul face în poezie altceva decât poe-
„zie. El face sau plastică, sau filosofie,
„sau morală, sau etc... In pictură el se
„complace în desen şi compoziţie facilă,
„impresionantă, sentimentală. Unii sunt
„portretişti (Foto-Julieta le face o nelea-
„lă concurenţă). Alţii fac ceva inferior,
„într'un gen care a culminat înaintea
„lor, cu alţii. Mai pe înţeles : inventea-
„ză încă odată, ţimbalul, după ce s'a
„inventat pianul. Foarte puţini sunt tor-
„turaţi de vre'un concept cât de vag, de
„artă. Când desemnezi un pahar, trebue
„să vorbeşti tu, nu paharul. Dacă te poţi
„gândi „fără durere“, gândeşte liber.
„Desfiinţează cuvintele şi inventă altele.
„Ceartă-te cu caligrafia şi cu obicinuin-
„ţa mâinilor tale educate întru meserie.
„La baza oricărei înţelepciuni stă o dis-
„perare. Nu sunteţi disperaţi de faptul
„că în expoziţii vă întâmpină ramele
„aurite încadrând boi, vaci şi zarzavat
„pictat ? Nu disperaţi când vedeţi că
„toată lumea e de părerea domniilor
„voastre ? Prieteni pictori, nu vă simţiţi
„ofensaţi de această unanimă aprobare
„care vă întovărăşeşte dela băcănie pâ-
„nă în salonul doamnei Popescu-Ţăn-
„dărei ?
„Unii pictori răspund filosofic :
„sunt proşti dar mulţi“. Ei bine, nu.
„Asta nu. „Contimporanul“ răspunde
„cavalereşte :
— „Sunt mulţi, dar proşti...

ECOURI

REDACŢIONALE

In numărul viitor vom publica versuri, proză şi articole de : Ramiro Ortiz, Scarlat Struţeanu, George Dorul Dumitrescu, N. Milcu şi Radu Gyr (Floarea lui Sânzien), Ion Călugăru, Paul I. Papadopol, R. Boureanu, etc.

ACADEMIA ROMANA

Suprema noastră insituţie de cultură şi-a început şedinţele sesiunei generale pe 1927 cu raportul asupra lucrărilor făcute în anul 1926—1927, prezentat de secretarul secţiunii literare, d. profesor Ion Bianu.

Este o trecere în revistă a tuturor evenimentelor importante din anul ce trecu, al Academiei, dela cuvintele ce însoţesc pe membrii decedaţi şi până la cuvintele de reproş amar la adresa oficialităţii care promite dar neglijează să-şi ţină făgăduelile când e vorba de marile interese de cultură ale ţării. Este acelaş sistem de dezinteresare de fapt, ori cât de ipocrite cuvinte frumoase ar masca realitatea, ceeace am amintit şi în articolul despre „Institutul Arheologic Român" al d-lui profesor Vasile Pârvan. Aşa, ca să dau două date din raportul secretarului general : Cele 5 milioane promise solemn de d. general Al. Averescu n'au venit încă să acopere deficitele şcolilor Academiei şi mai importantul deficit al bibliotecii şi Academiei Române, iar construcţiei depozitului de cărţi, menit să facă parte din viitorul palat al Academiei, şi pentru care s'au cheltuit 10.000.000, nu i-a putut urma clădirea localului destinat bibliotecii pentrucă noul credit de 10.000.000 repartizat Academiei din distribuirea excedentelor bugetare pe anul 1925, n'a putut fi încă obţinut. „La intervenţiunile noastre repetate, d. ministru al instrucţiunii ne-a răspuns în Octombrie 1926, că nu are nici un fond disponibil pentru continuarea lucrării începute. Marea lucrare a rămas deci întreruptă", glăsue-

Apoi... „...privirea care se contopeşte în **azurul** celor două lumini"... şi nu în ...„auzul".

şte raportul, la pagina 16. Nu pierdeţi din vedere însă că în timp ce nu se dădeau Academiei Române bagatelul de 10.000.000, se cheltuia pentru „ziduri" de şcoli sau pentru propagande culturale sau (dar recapitulaţi istoria deficitelor de stat dela căi ferate până la finanţe, din anul ce trecu), sume cu mult mai importante.

Să spicuim însă din acest raport prezentat sesiunei generale din 1927 :

MEMBRI : Academia a avut de suferit în anul ce trecu, următoarele pierderi de membri activi, corespondenţi şi onorari : Doctorul **Victor Babeş**, marele bacteriolog, ale cărui merite în domeniul problemelor de turbare şi pelagră i-au atras o consacrare universală. Academia de ştiinţe din Paris i-a acordat, în 1924, premiul Montyon, pentru monografia asupra pelagrei. 2) D-rul **Ion Atanasiu,** fost profesor de fiziologie la facultatea de ştiinţe din Capitală şi fost director al şcolii de medicină veterinară; 3) **Vasile Bogrea,** fost profesor de limba elenă la universitatea din Cluj, erudit filolog clasic şi romanist, a cărui prematură pierdere a îndurerat în deosebi ştiinţa românească ; **Constantin Sandu-Aldea**, fostul director al şcolii de agricultură dela Herăstrău, agronom şi literat în deobşte cunoscut ; 5) **Hugo Schuhardt**, cel mai vechi membru onorar al Academiei, ales la 1877, celebru romanist căruia studiile de latină vulgară îi datorează o excepţională strălucire.

Academia a comemorat pe **Alexandru Roman**, unul din membrii numiţi ai Academiei, la întemeierea ei şi a participat la sărbătorirea Episcopului Iacov al Huşilor şi desvelirii bustului lui Coşbuc.

ŞEDINŢELE. Intre cele 36 şedinţe săptămânale în care s'a făcut şi recepţia unor colegi străini, precum: dr. Jules Guiart, Em. de Martonne şi a profesorului Paul Collinet, recepţia legatelor testate de regretaţii Victor Babeş, inginer Petre Lucaciu şi Alexandrina Bellu, au fost şi 8 şedinţe publice la cari au făcut comunicări d-nii : **N. Iorga** (3 comunicări), **dr. G. Marinescu, M. C. Sutzu, dr. G. Antipa, Andrei Rădulescu** şi **Paul Collinet.**

BIBIOTECA. Insă de o deosebită importanţă ni se pare să dăm încheierea raportului secretarului general, din care se va desprinde şi amărăciunea faltei Instituţiuni pentru vitregia cu care este tratată de oficialitate, dar şi imperioasa îndatorire ca această precaritate să se curme cu un ceas mai de vreme. Rareori adevăruri mai crude au fost spuse cu o mai hotărîtă vigoare. Academia militantă, iată un nou aspect al culturii româneşti, de după războï :

> S'a spus şi se repetă adeseori, aprecierea cea mai înaltă despre marea valoare naţională a colecţiilor adunate în Biblioteca sa de Academie, dela înfiinţarea ei până astăzi. Cunoştinţa reală a acestor colecţiuni şi a valorii lor o posed însă foarte puţini. Din această cauză cererile noastre pentru desvoltarea, asigurarea şi organizarea acestor colecţiuni sunt întâmpinate cu o bunăvoinţă superficială şi trecătoare. Aproape nimeni nu ceteşte rapoartele anuale asupra Bibliotecii, cari totuş se publică în fiecare an în Analele Academiei. Foarte puţini văd strâmtoarea în care această Bibliotecă funcţionează, oprind zilnic numeroase persoane la uşile ei din cauza lipsei de locuri. Şi mai puţin se cunosc greutăţile cari zilnic trebuesc învinse pentru lucrările de catalogare acolecţiilor şi pentru punerea lor cu bună rânduială la dispoziţia cercetătorilor. Cu funcţionari neîndestulători şi atât de rău remuneraţi încât sunt siliţi sau să aibă şi alte ocupaţiuni ca să trăiască sau să părăsească serviciul, numai cu mare greutate se poate îndeplini ceeace se face.
>
> Deşi Academia Română este recunoscută de toată lumea românească drept cea mai înaltă Instituţie culturală a neamului, deşi foarte numeroase instituţiuni ştiinţifice şi culturale din toată lumea caută şi întreţin relaţiuni cu această Instituţie naţională, deşi în mijlocul neamului nostru Academia Română şi-a câştigat un prestigiu atât de înalt încjt se aşteaptă dela dânsa o activitate tot mai vie pentru trebuinţele culturale prezente şi viitoare ale neamului, deşi pentru îndeplinirea acestei misiuni, de care toţi suntem conştienţi, Academia, prin modestele ei mijloace, prin relaţiunile ei de schimb de publcaţii, prin devotamentul membrilor ei, a înfiinţat şi a desvoltat în timp de peste o jumătate de veac această Bibliotecă Naţională, cum n'am avut alta nici odată, — cu toate acestea, chiar în timpul nostru, când mereu se vorbeşte de epoca activităţii culturale, care trebue să urmeze fericitei Uniri a întregului neam într'un singur Stat, acestei Academii i se precupeţesc mijloacele indispensalie atât pentru a-şi instala, desvolta şi folosi colecţiunilet ştiinţifice, cât şi pentru a-şi ajuta şi conduce cercetările pe diferite terenuni şi a da desvoltarea cuvenită publicaţiunilor sale.
>
> Academia a fost totdeauna sfioasă în cererile sale, dar am ajuns prea departe. Este timpul sosit să pretindă, să ridice glasul către opinia publică, pentru ca lumea culturală românească să cunoască adevărata stare a lucrurilor şi să ştie pentru ce Academia Română nu poate face multe lucruri care se aşteaptă cu dreptate dela dânsa, iar cei chemaţi să-şi cunoască şi să-şi îndeplinească datoriile faţă cu acest far cultural, care a reprezentat unirea culturală a întregului neam şi a pregătit marea Unire.

* * *

„Salonul oficial ne-a întristat. Nu vom „pomeni nici un nume. Nu facem nici o „aluzie. Constatăm doar că Prometeu a „fost rău legat în lanţuri. Scăpat de pe „stâncile Uralului a intrat cu focul sa„cru în Europa şi a deschis o fabrică „de chibrituri. Toţi pictează, toţi sunt „artişti !... Noi însă nu vom confunda „candela sacră a misterului cu becul de „gaz al sufrageriei,.."

Acest articol oglindeşte, credem, destul de limpede raporturile **vrăjmaşe** dintre reprezentanţii artei ultra-moderniste şi conducătorii Ministerului de Artă — iar nici de cum acea tovărăşie condamnabilă şi primejdioasă, despre care d. prof. Jean Cosmovici ţine, cu orice risc, să persuadeze opinia publică moldovenească.

Nu pricepem însă cum pot îngădui intelectualii Iaşului asemenea lamentabile jocuri

Iaşul merită altă atmosferă şi altă soartă...

N. N. TONITZA

ERRATA : In articolul nostru precedent — întitulat **„Post-scriptum"**— greşeli de tipar au deformat înţelesul multor fraze. Rugăm pe cetitor să citească, între altele : ...„un pictor ar putea să **orbească"....** iar nu să **„vorbească".**

CARŢI NOI

Henry Sanielevici : La vie des mammifères et des hommes fossiles. Déchiffrée à l'aide de l'anatomie et de la physiologie camparées de l'appareil masticateur. Avec 459 figures et illustrations Imprimerie de l'Etat ; Bucarest ; 1926 660 pagini.

AL. I. ALEXANDRESCU : Originile şi evoluţia spiritului ştiinţific ; Imprimeria Sergies ; Bucureşti, 1927 ; 178 pagini, lei 120.

Eugen Relgis : Glasuri în surdină, roman , editura I. Brănişteanu ; (1927) ; 153 pagini ; lei 65.

ELENA FARAGO: Nu mi-am plecat genunchii, poeme ; Tiparul Prietenii Ştiinţei, Craiova, 1926 ; 104 pagini 20 lei.

E. Lovinescu : Horaţiu. Ode şi Epode (traduceri) ed. „Ancora" Benvenisti 1927 ; 190 pag. ; 60 lei.

E LOVINESCU : Gh. Asachi. Viaţa şi opera sa ; ed. Casei Şcoalelor, 1927 ; 238 pag., 52 lei.

POMPILIU CONSTANTINESCU : Mişcarea literară, Bibl. Universală, ed. „Ancora" nr. 144—146 ; 159 pag. lei 18.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

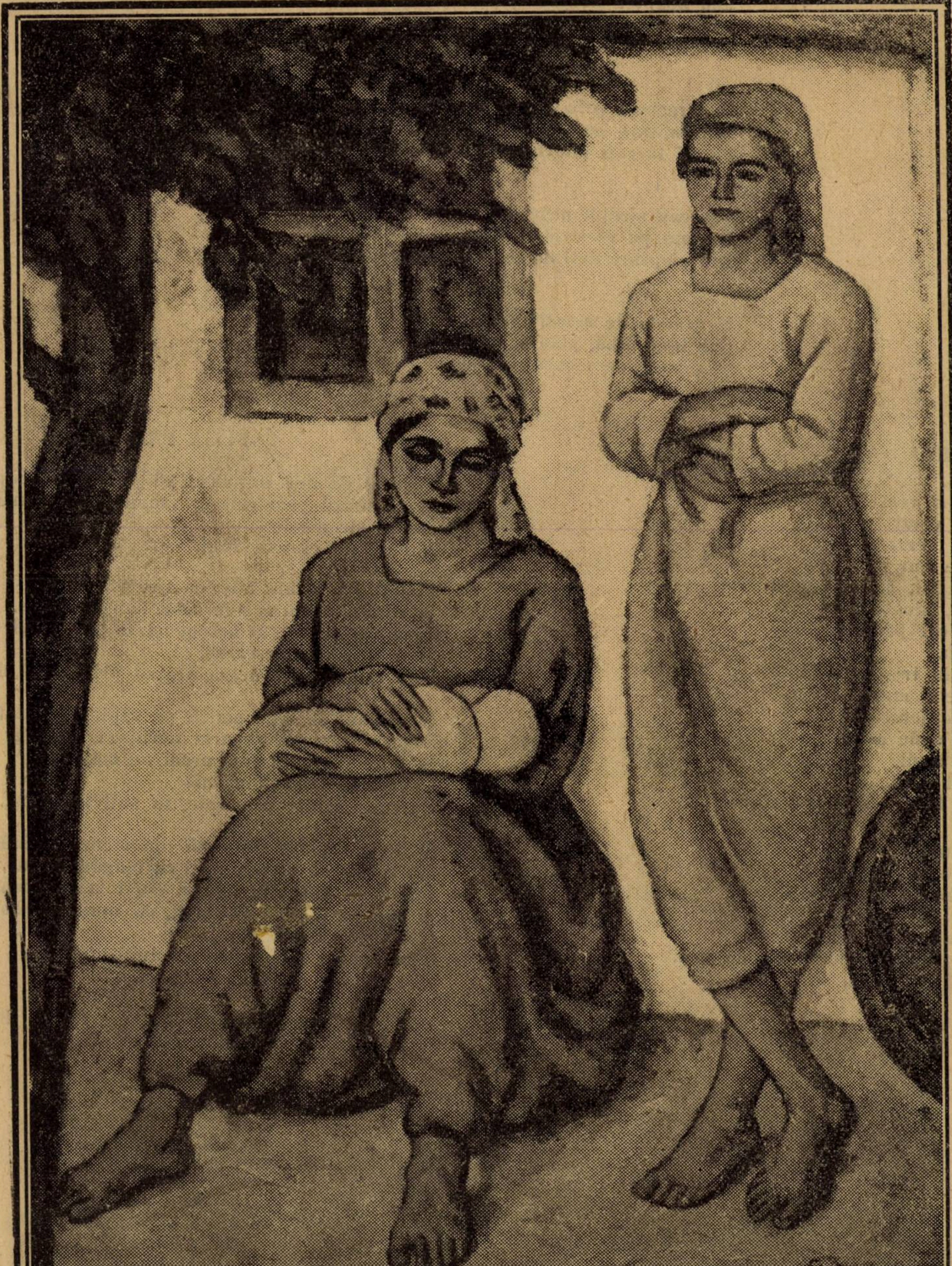

ŞT. DIMITRESCU: ŢIGANCI DIN DOBROGEA (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 24
12 Iunie 1927.
Lei 5

Povestea voivodului mrejer

MOARTEA VENIA DIN STEPA

Când soarele 'n amurguri murea cu'n ţipăt roşu,
Când umbrele albastre se dălungeau pe văi,
Cobeau în turnuri albe 'n cetate cucuvăi,
Infiorând de moarte şi suflete şi văi.

Din noaptea neagră spaima ţintea cu lilieci
Când duhurile rele cutreerau poteci,
Pornind cu chipuri hâde din ţarina de veci.

Se'ncrucişau prin aer oftări din guri de clopote,
Şi tremurau hotare de strigăte şi tropote,
Pe cai tărcaţi tătarii se năpusteau cu ropote,

Ţâşneau sirepii negri cu sânge pe zăbale,
Ducând pe ei strigoii, ţâşneau şuvoaie roşii
Din piepturi desfundate sub argintate zale.

Şi gemete de moarte se destrămau târziu,
Sub luna albă, plânsă, cu cearcăn vioriu
Şi gemete de moarte o sfâşiau târziu.

STOLURI

Vin în stoluri verzi
Vin lăcuste verzi
Cad lăcuste verzi
Peste văi de aur
Plânge câmpul, moare câmpul
Plânge ţara, moare ţara,
Geme sufletul pădurii
Prin văzduh...
Cruci cernite trec vulturii,
Se ascunde'n munţi oierul
Că-l goneşte ienicerul
Şi pe lume cade cerul
Satele sunt roşii,
Nopţile sunt roşii,
Creastă de balaur flacările roşii.

Şi sub flamuri verzi,
Vin turbane verzi.
Iatagane albe ca fulgere albe,
Şi din cerul de catran,
Luna galbenă de teamă,
A căzut la Sfântu'n poală ca un ban.
Şi-a adus o altă lună,
Semilună
Un sultan.

FUGA PRIN MUNŢI

Fugarul de nea înspumat îşi poartă voivodul,
Spre munţii prin cari în vremi de prigoană,
Fugiră strămoşii,
Alături de ciutele roşii.

Fugaru-i o stihie albă ce-aleargă pe văi,
Şi văile'n urmă rămân când dau de urcuş.
Acuma prin negrul brădet îşi flutură albul de spumă
Şi trece pripit pescăruş,
Prin râul ce-şi svârcole trupul prin vadul de humă,

Şi drumul se face potică pe râpi spânzurată,
Fugarul rămâne departe nechiază prelung,
Se duce voivodul şi 'n urmă nu cată.
Chemările triste din vale
Ca suliţi izbite prin zale, în suflet împung.

Şi peste ceţoase prăpăstii din stâncă în stâncă,
Sar sprintene ciutele roşii ca bulgări de jar,
Infiptă ca cerul în piscuri e-o taină adâncă.
Şi cum se târăşte voivodul, cu norii pe praguri de stânci,
Gândeşte ca albele pâcle,
Sunt duhuri trimise de Domnul.
Să-i meargă alături pe brânci.

RADU BOUREANU

S. D. E. P. U. N. I. A.

de ION CĂLUGĂRU

III

Trezit din nesimțirea ce sporia sub clopot străveziu, se pomeni posedându-se iar ca totdeauna.

Moartea stăruia încă murmur rece de fântână ascunsă. Intipărită pe memorie, floră de mucegai, difuzată în membrele autonome aromă şi nedumerire, lumină aşternută peste gusturi şi sunete ce se fugăresc. Işi recunoscu cabina ca pe un elector ce a fulgerat la un meeting, vociferând prin mulţime. N'am murit? întrebă ca să întrebe ca pomul ce salută făr's'aştepte răspuns. Fusese plecat de aici, într'o desfoiere de evantalii şi palmieri de cridă. Călătorie, după care ţi se confiscă memoria la vama văzduhului. Ii plăcu totuşi să-şi aducă aminte de 7. **B.** ca de un semn neşters. Inima s'a oprit la un timp statornic, creerii s'au volatilizat în spaima de duhori şi înfiorare. A încremenit sub bisturiu, mumie ce aşteaptă înviere fără retrăire, sub degetul profesorului ce pianota, ireală albime de poamă aleasă. Un simţ pur bătea rar, măsurând dimensiuni, înregistrând jocuri de spectre: când el umflat şi alţii roind mici în juru-i, când viceversa. Bobine de inducţie depănau cu repeziciune veştile prinse de antene. In câteva ceasuri de apatie, moartea s'a desgolit de văluri, s'a arătat în noaptea nopţii. Atât se sbat seminţii şi neamuri ca să înlăture o nălucă! Nimic nu te opreşte decât propria-ţi sfială! **TOTUL E INGĂDUIT!** Nici un fruct oprit — nici un gând nu cutează un pas **dincolo!** Intr'o clipă sau veac, zarul cade fără răsplată, fără faliment...

Câteva secunde de tremur sub nepăsare: carnea arde în săruri, amară tristeţă cuprinde muşchiul ce vrea să umble, alti ochi surprind privelişti de aburi şi rouă, altă năucire năuceşte cea veche, mister se stinge în oglinzi, scântee în cupe cu bătaie rubinie, orgă profundă şi ciripit fumegă pe întinderi. Lumina păleşte. Neştiinţă şi ştiinţă se cufundă, lipsă şi plenitudine se întâlnesc în nemişcare. Fără surpriză, fără svon şi vrere, te reverşi într'un cor înalt de valuri. într'o sminteală de voci. Trecerea s'a săvârşit: simplă, fără ţipăt. A fost sorbit de o buză aprinsă. Atât. Suvenir scump se limpezi apoi, crescu în relief, pe măsură ce se'ndepărta de zona unde te plimbi pe căi tăiate în poleială. Deşteptarea l-a înveselit ca o adolescenţă nouă: va putea comunica o înţelepciune nespusă, s'aducă cel dintâi pneu din nefiinţă... Doctoriţa apăru în pervazul unei oglinzi. Translucidă, mică. Intr'un ev trecut, alaltăeri, eri sau altădată, a iubit-o fără drept şi teamă. A sorbit-o ca pe un pahar, s'a încrezut în ea ca în călăuza unei poteci. Ca să nu tacă acum, îi se spovedi:

— Inteleg şi eu dece e bine... O graţie m'a uns fiindcă te-am crezut! Credeam că s'a isprăvit: conul existenţii se ascute într'un pisc de infecţie la maţe. Cu neputinţă să mai vieţuieşti cu o conştiinţă lichefiată. Acum? **ŞTIU CUM E MOARTEA!**

—... aşa sunt toţi bolnavii, fiecare descoperă ceva...

—... ştiu: sunt predestinat să sfredelesc şi să rotunjesc misterele, să dau târcoale climatelor neexplorate, să transmit poporului meu adevăr.

—... rău mai stăm!...

— „poporul meu petrece şi de sus, îl paşte un luceafăr negru. De mult m'am gândit la un sens întreg; de mult, am încercat să convertesc pofta în esenţă. Petrecerea trebue întregită cu o inimă şi un braţ întins. Am să curăţ, poate, pofta impusă şi am să birui satana, am să desvălui taina în care toţi să vieţuiască ca în vieţi trăite dela sine. Am să pilduiesc viu, fără grai. Totul s'a închircit! Fapta o măsoară un ceas de buzunar; fiinţa un termometru!

Există un cuvânt care adună şi împacă, descuie simţuri şi îndreaptă porniri. Omul poate fi stabilizat la o viteză de mers — urcat pe un platou, unde să se desfăşoare după plac. **PRIN MINE VOR TRECE TOATE CĂILE!** Etica mea: a instinctului ager; durata: fără sforţare. Actul pornit de unde, straturi străbune de diamant se îmbină cu inteligenţă vie. Va trebui să fiu ascultat! Imi plătesc poliţa. **Am adus alfabetul de înţelegere între continente învrăjmăşite.** Nimeni nu l-a descifrat deşi s'a arătat fieştecărui. Am adus trepetnicul binelui. **Binele,** ce comedie! ideea de bine ce glumă! Cât e mit şi se pipăie ca un şold! Toate instituţiile filantropice: uzine, şcoli, spitale, religii veştede mituri. Există un **ADEVĂR,** viu în toate epocile, tânăr în toate inimile. Il afli în solitudine, îl captezi în sentinţe şi proverbe pentru famelici. Am găsit ceeace nu se poate clinti şi tălmăci în altfel. Trebue să stai numai, acolo unde stau, să vezi cum văd; un centimentru de oscilaţie şi te-ai îndepărtat cu milenii; ne vom căuta, dar nu ne vom mai regăsi...

— Nu ţi s'a spus că nu trebue să vorbeşti când sulpură rana? Altădată, am să-ţi spun că eşti un limbut şi spui nerozii: acum te iert...

Yehudy înţelese târziu că n'a fost înţeles că predica unică a rămas inexprimată. Urieşii sunt ridiculi când se tâmpesc; când acestecă ometiţă şi devin elocvenţi. Să te fereşti de încrederea uriaşului! Munţii nu fată decât şoareci...

Veniră prieteni să-l vadă. Au pălăvrit în jurul buricului tuns. Cineva a spus: — Ce cutră trebue să fii matale? **Petite canaille,** te-a speriat moartea? ! Acela era verde; glumia. Altul a adăogat: (ca să sune tăcerea cuminte) — ţi-am adus portocale! Yehudy deveni jovial. Işi aminti că e namilă şi râse forte, pân' să se cutremure catapitesmele capelei. Panică. Se abătea într'un cer de sârmă, se legăna pişcat de roiuri de luceferi. Veniau fără întrerupere prieteni cu soţii şi alintări de circumstanţă, cunoscuţi cu încurajări învăţate de când învăţământul e obligatoriu şi s'au desrobit ţiganii. Intermitent, pacientul îngâna liturghia lăutarilor la chef, liturghia morţilor. Şi musafirii îl compătimiau. Şi-şi strâmbau politicos feţele. Era, dealtminteri, fericit ca un crepuscul de arşită, îi păsa puţin de ceilalţi. Când a înţeles că n'au să priceapă iotă şi e zadarnic să cuvânte, s'a distrat: femeilor, să le lipească nasul la sân, să le puie în braţe prunci de scroafă; bărbaţilor, să le deslipească mustăţile, să le strâmbe feţele. Când sosi un prieten scund, îl întrebă de n'a ras cumva un mort. (Plânsese şi avea urme de săpun şi peri pe mâini)... O văduvă locvace, l-a întrebat de nu-i e dor de dragoste. In minte, se întoarseră toate ceasurile de amărăciune, toţi anii de căinţă, ca la festinul risipitorului, rudele şi vecinii.

Suferinţa mârşavă, umilinţa crâncenă au strivit iubirile, au scurs ochii şi au tocit mângâierile. Veţi spune, fraţilor, că m'au ciopârţit. Pentru mine, frumuseţa molipsită de lepră s'a jigărit, bunătatea pândeşte clienţi la răspântii (ca să-i venerizeze) — despre sfinţenie prin cărţi vechi şi necitite se mai scrie...

Perindarea de vizite, pelerinajul cu plocoane de vorbe dulci cu fiere şi sfaturi cărunte, conteni în a doua înserare.

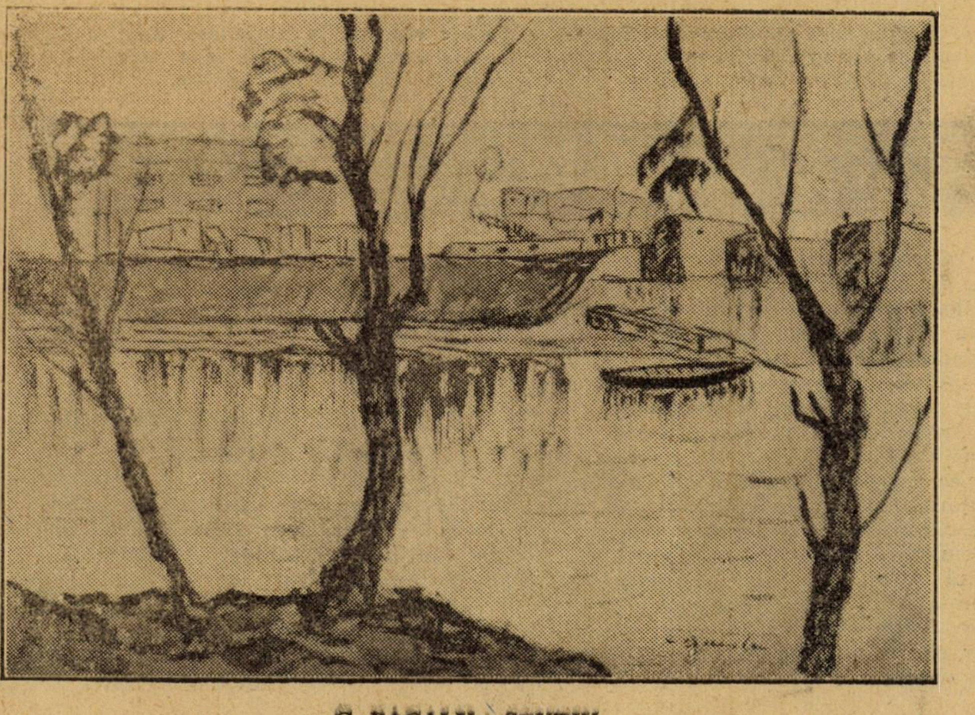

C. BACALU : STUDIU

Capodoperile liricei italiene

IV.

CAZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

III.

S'a crezut multă vreme într'o Laura Da Noves soţia unui Hugnes de Sade: însă ipoteza n'are nici o bază serioasă de oarece se sprijină exclusiv pe îngâmfarea unui abate De Sade, care, pentru a atribuì familiei sale gloria de a fi dat naştere femeei cântate de Petrarca, nu se sfii să desgroape din mormânt pe o oare care Laura din familia sa, care nu are nici un fel de legătură cu aceea cântată în versuri atât de duioase de poetul **Canzonierului**, şi de a-şi pune în mormânt o medalie cu chipul ei şi al lui Petrarea împreună cu un sonet din **Canzoniere** copiat în litere gotice destul de bine imitate pe o foaie de pergament.

Falsificare naivă care e un document de nesfârşita admiraţie provocată în Franţa pentru Petrarca. Astăzi asiduele cercetări topografice făcute de Flamint, care, sub escorta **Canzonierului**, s'a dus în mai multe rânduri şi 'n diferite anotimpuri ale anului în pios pelerinaj în locurile chemate de Petrarca **Transalpina solitudo mea incundissima;** au demostrat în chip aproape evident ipoteza, că Laura trebue socotită ca aparţinând familiei de Caumont, care în în împrejurimile Vauclusei poseda un castel.

Dar aceasta de fapt ne interesează puţin şi cercetările lui Flamint ne privesc mai cu seamă pentru partea care se referă la peisajul din **Canzoniere,** în care sunt sonete care par a face aluzie la fapte reale, ca acela în care un vechi prieten al celor doi îndrăgostiţi ne e descris în momentul când oferă doi trandafiri, unul Laurei şi altul lui Petrarea, ca şi cum ar avea să le arate discret că le cunoaşte taina şi că încurajează un sentiment bazat pe gânduri atât de curate.

Due vose tresche e colte la Pacadiso
L'altrier, nascendo il di primo di maggio.
Bel dono e d'un amante antiquo e saggio
Tra das minori egualmente divise.

Con si dolce parar e con un riso
Da far inamorar un uom selvaggio
Di sfavillante ed amoroso raggio
All'un e l'aitro le'cangiare il viso

— Non vede un simil par d'amanti li Solo —
Dicea ridendo e sospirando insieme
E stringendo amballue valgeasi intores

Costi partia le rose e de parole,
Onde il cor lasso ancor s'allegra e teme
Ah felice eloquenzia, oh lieto giorno!

„Doi trandafiri fragezi şi culeşi în raiu, mai „zilele trecute născând în prima zi de mai, fru„mos dar al unui bătrân şi înţelept prieten altor „doi mai tineri fu în mod egal împărţit. Cu o „vorbă atât de dulce şi cu un surâs ce putea „îndrăgosti pe omul cel mai dârz cu o rază ful„gerătoare de dragoste, făcu să-şi schimbe cu„loarea feţii şi unul şi altul. „Nu mai vede o „astfel de pereche de îndrăgostiţi Soarele“. „spunea râzând şi oftând în acelaş timp, şi „strângând pe amândoi se'ntorcea împrejur. Ast„fel împărţeà trandafirii şi cuvintele în cât „sufletul obosit încă se bucură şi se teme. Vai „fericită elocventă, vai veselă zi!

Laura moare, însă din acea clipă începe a trăi o viaţă mult mai intensă în versurile poetului său. Acest lucru a fost observat în mai multe rânduri: de Guido Persico care într'o zi ne vorbi lui Paolo-Savj-Lopez, lui Eugenio Mele şi mie despre intenţia ce o avea de a scrie un studiu intitulat „Madonne morte“ în care să arate cum femeile iubite de poeţi ni se prezintă mult mai vii în versurile lor după ce au murit decât în timpul vieţii lor; de Paolo Savj-Lopez care scrise apoi un articol intitulându-l „Moartea Laurei“, pentru care Guido Persico, care nu protestă pentru însuşirea întregului articol, protestă pentru însuşirea titlului; şi în sfârşit de Fedele Romani în acel delicios studiu al său asupra **Laurei în visurile lui Petrarca,** care-l puse în evidenţă ca pe un critic delicat şi fin şi care rămâne printre cele mai frumoase studii ce s'au scris asupra lui Petrarca.

Ca exemplu al acestei transfigurări a Laurei vom cita sonetul:

Levommi il mio pensier in parte ov'era
Quella ch'io cerco e noa ritrovo in terra;
ivi fra lor che'l terzo cerchio serra
La rividi più bella e meno altera.

Per man mi prese e disse: — In questa spera
Serai ancor meco se'l desir non erra
I'son colci che il die tanta guerra
E comple'mia glormata incantis sera

Mio ben non cape in intelletto umano
Te solo aspetto e quel che tanto massă
E ingginso rimaste il ualo bel vela.

Deh perchè tacque cd altangò la mano
Ch'al suon de'detti sè pietasi e casti
Poco inancò chio non ruinasi in cielo.

(„Mă înălţa gândirea în acea parte unde se a„flă acea pe care o caut şi nu o mai găsesc pe „pământ. Acolo între aceia ce sunt strânşi în „cerul al treilea o revăzui mai frumoasă şi „mai puţin trufaşă.

„Mă luă de mână şi-mi spuse: Vei fi încă „odată în această sferă cu mine, dacă dorinţa „nu mă înşală. Eu sunt aceea care s'a războit „atâta cu tine şi înainte de amurg îşi împlini „ziua vieţii. Fericirea mea nu e înţeleasă de mintea omenească, numai pe tine te „aştept şi pe acela ce l-ai iubit atâta şi a ră„mas acolo pe pământ, vălul meu frumos.

„Vai pentru ce tăcu oare şi deschise mâna? „Căci la sunetul unor cuvinte atât de cucernice şi curate puţin mai lipsí ca să rămân la „cer).

Criticii moderni (Cochin, Cesareo, Sicardi) au scos în evidenţă lipsa de sinceritate a lui Petrarca, care ar fi pus în **Canzoniere** poezii scrise pentru alte femei şi ar fi vorbit de Laura ca şi cum ar fi în viaţă mulţi ani după moartea ei. Repet: **sinceritatea poetică** n'are nimic a face cu **realitatea istorică!** Cele două lumi sunt **deosebite** şi adesea chiar **în opoziţie**. De altfel cel mai sincer dintre poeţi, Dante Alighieri însuşi, a pus în **Viaţa Nouă** poezii scrise pentru alte femei, referindu-se la epoca dragostei sale pentru Beatrice şi a spus-o pe deplin: „făcui pentru ea unele mici lucruri în „versuri care nu e intenţia mea a le scrie „aci, **...în fară de unele ce le voi scrie „care PAR că sunt în lauda ei“. (Vita Nuova,** cap. V).

Vom răspunde acestor critici că adevărata **lipsă de sinceritate poetică** ar fi consistat în a scrie **cu răceală** despre Laura sau despre celelalte femei iubite de poet, nu de a fi pus în **Canzoniere** (care e o **operă de artă** şi nu **o culegere de documente asupra Laurei de Caumont)** şi versuri închinate altor femei. Dar moralitatea iesuitică a criticilor e nesfârşită ca providenţa divină! Inchipuiţi-vă că s'a îndrăznit să se reproşeze lui Pontano de a fi scris cuvinte mişcătoare în amintirea soţiei răposate la sfârşitul operei sale **Eridani,** compusă în cinstea unei alte femei!

O altă învinuire. Sunt sonete în care Petrarca încearcă să considere amorul său **vinovat.** Dar e latura medievală a caracterului lui Petrarca! Şi Petrarca era un om al Evului Mediu! Precursor al Renaşterii fără îndoeală, dar încă om al Evului Mediu.

E de ajuns a citi primul sonet din **Canzoniere :**

Voi ch'ascoltate in rime sparse il suono
Di quei sospini oad'io nudriva'l core
In su'i mio primo giovanni errore
Quand'ero la parte altr'uom da quel ch'i'sono;

Del vario stile in ch'io piango e ragiono
Fra le varie speranze e'l van dolore
Ove sia chi per prova intende amore
Spero trovar pietà non che perdono.

Ma ben veggicor si come al popol tublo
Favola fui gram tempe onde sovente
Di me medesmo meco mi vergogno;

E del mie vanaggiar vergogna é il frutte
E'l pentirsi, e'l coposcer chiaramente
Che quanto place a'l monde é breve sogne.

(„Voi ce ascultaţi în versuri risipite răsunetul acelor suspine de care mi se nutrea su-

* * *

Când, prin intestine durerea aprindea durere, ca un lampagiu de veche dată, felinarele. Durerea muşca din ciosvârtă: o simţia jder cu botul umed de sânge, câine gudurându-se şi lingând pulpa, pisicii miăunând ascuţit. Nu mai avea nimic de spus. Inceputul a sfârşit în început. Ar trebui să repete. Aştepta să plece cei ce l-au plictisit şi respiraţia rămasă ca un păinjeniş. Respira cu spiritul altora, fluizi vrăjmaşi. Inghiţia pe domnul care tuşeşte scurt, pe doamna care a mâncat ceapă şi cerul gurii s'a umplut de roşu. Ca să nu fie singur sună. Veni o soră, femeie plăsmuită pentru alcov, rătăcită în pustă. Nu-i spuse nimic şi ea înţelese că-i trudit şi n'a vrut s'o cheme...

Cicatrici, slove ardeau pe o carne de piatră: — gânduri, gânduri, poate o nedumerire, poate un dor după ceva:

(S. D. E. P. U. N. I. A.)

SANATORIUL DE PURIFICARE UNIVERSALĂ ANIMALĂ...

Jucăuşe stingeri ca ţipete semnalizate la un pol unde răzbesc căile planetei şi reţele încâlcite; torente de cerneală, somn rece şi năbufnire de călduri...

— Zât! un nou vis!

Aici se opri, prefăcându-se că doarme

ION CĂLUGĂRU

„fletul în primii ani de tinerească rătăcire,
„când în parte eram alt om de cât sunt as-
„tăzi ; despre stilul variat în care plâng și cu-
„get, între speranțe deșarte și durere zădar-
„nică la cine din experiență știe ce-i amorul,
„nădăjduesc a găsi compătimire nu numai er-
„tare. Dar bine văd acum că multă vreme
„fost-am subiect de vorbă lumii, de care lucru
„adesea în mine, de mine mi-e rușine. Și de-a
„mea rătăcire fruct este rușine și remușcarea
„și recunoașterea vădită că e scurt vis tot cât
„îți place'n lume“.)

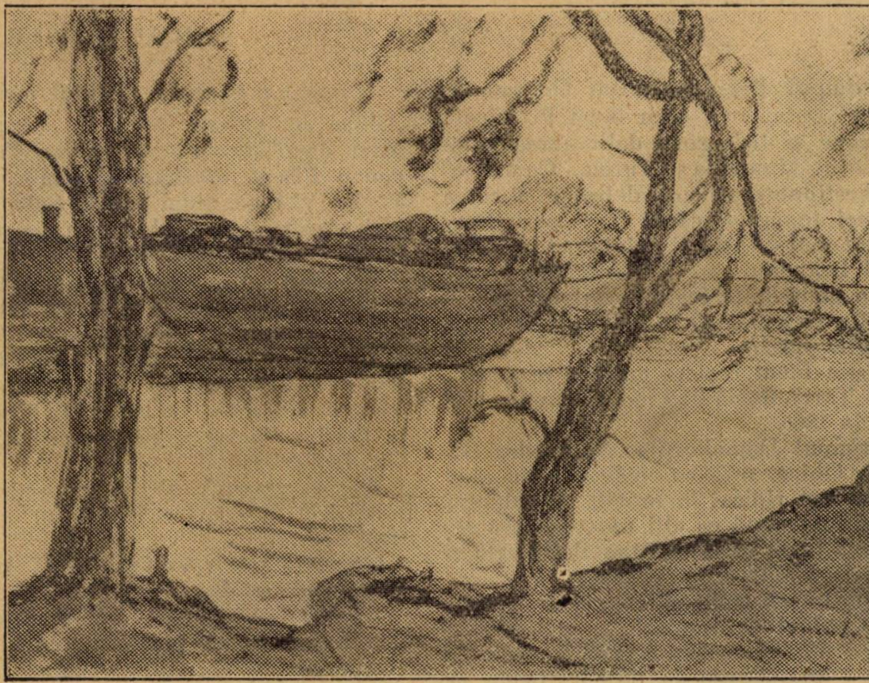

C. BACALU : STUDIU

Dar nu numai primul sonet, ci e un grup întreg de sonete mistice. care ne revelă în sufletul poetului Laurei un conflict între amorul lumii și al gloriei pe de o parte și aspirația religioasă către o pace pe care lumea nu o poate da : conflict care nu e numai medieval. dar mai mult și în mod esențial modern. Și la Dante găsim o epocă de conflict interior între credință și filosofie, între dragostea pentru Beatrice și acea pentru Doamna Gentilă. dar e de scurtă durată și după unele încercări eroice si zadarnice **(Due donne in cima della mente mia)** de a împăca cele două amoruri, (încercare care e de altfel dovada și ea a acelei nevoi de viață spirituală unitară si dreaptă care caracterizează sufletul dantesc) : conflictul se rezolvă cu întoarcerea la Beatrice în ultimele capitole din **Viața Nouă** și din **Divina Comedie.**

La Petrarca dinpotrivă conflictul durează tot timpul vieții si se sfârșește cu moartea poetului. In Petrarca sunt doi oameni : un Petrarca îndrăgostit de antichitatea clasică care scria scrisori înflăcărate lui Virgiliu și lui Scipio Africanul. un Petrarca scriitor foarte elegant de proză și versuri latine. emul al lui Virgiliu în **Africa** și în **Eclogae**, desprețuitor al lui Dante pentru latineasca sa barbară și scolastică. dornic de a învăța limba greacă de la călugărul Varlaam și de la Leonzio Pilato . un Petrarca care se luptă pentru a obține încoronarea pe Capitol, care acceptă bucuros onorurile cu care-l acoperă pe întrecute papi și principi, susceptibil de renume până a se certa cu mulți prieteni ai săi, visând (cu o concepție politică mult mai națională și mai italiană decât ca a lui Dante) reînvierea Romei si a puterii sale și de acea aplaudând pe Cola di Rienzi. disprețuitor al germanilor lui Ludovic Bavarezul, afirmând necesitatea unei miliții naționale ce trebuia să'nlocuiască cetele adunate ale acelor **compagnie di ventura** alcătuite aproape în întregime de străini (elvețieni și germani) : un Petrarca utopist de bună seamă și el. dar având o utopie mult mai italiană și națională decât Dante care nu știa să prescindă de la împăratul german și țintea la un imperiu universal guvernat de cei „doi soli“ sau de cele „două spade“ ale Impăratului și a Papei, reprezentant unul al autorității temporale, altul al acelei spirituale. In fața acestui Petrarca clasic, roman și naționalist, se ridică un alt Petrarca, un Petrarca medieval, care se revelă din primul sonet al Canzonierului și în grupul mai sus citat de poezii mistice ; un Petrarca veșnic frământat de remușcări, care îndepărtează de la ușa casii sale pe amanta care e totuși mama copiilor săi, care, în mijlocul unei ascensiuni alpine pe muntele **Ventoux,** își amintește de un pasaj din Sfântul Augustin în care deploră orbirea noastră, a bieților oameni, care căutăm mereu pacea noastră pe mări și munți fără a ne da seama că adevărata pace se poate găsi numai în contemplarea divinității ; și atunci întrerupe ascensiunea și se coboară la șes cu totul pătruns de grijă și remuscare . un Petrarca în sfârșit care impută lui Boccaccio (la care totusi ținea si de multe ori îl ajută în sărăcia sa, lăsându-i și după moarte un halat căptușit pentru veghile de studii în timpul iernii) indecența sa, de și protestează când în urma unor astfel de imputări. Boccaccio arse o bună parte din poezile sale de dragoste. Dar nu trebue să exagerăm. Accesele mistice ale lui Petrarca sunt doar crize trecătoare. Nu exagera nici el si nu tolera ca alții să exagereze, când scrupulele sale de creștin se ciocneau cu concepțiile sale de poet și artist. Nu se gândea (ca prietenul său și cum făcu mai târziu în plin umanism Pico della Mirandola) să nimicească versurile sale, și, când Boccaccio voi să distrugă și **Decameronul** îl dojeni și făcu să renunțe. Cea mai bună parte ce ne rămâne din acest Petrarca mistic și medieval (în înțelesul **obișnuit,** care nu e de altfel cel **adevărat)** e Canzona către **Sfânta Fecioară (Canzone alla Vergine),** una din puținele poezii religioase intr'adevăr simțite și spontane ce le are literatura italiană :

Vergine bella, che di sol vestita
Coronata di stelle al Sommo Sole
Piacesti si che'n te sua fuce ascose ;
Amor mi spinge a dir di te parole
Ma non se'ncominciar senza tu'alta,
e di Colui che amando in te si pose.
Invoco lei che ben sempre rispose
Chi la chiamò con fede
Vergine, s'a mercede
Miseria estrema de l'unau cose
Già mat ti volse, al mio prege t'inchina ;
Saccorri alla mia guerra
Bench'io sia terra — e tu del ciel regina.

(„Sfântă Fecioară frumoasă învesmântată în
„soare încoronată cu stele, care atât ai plăcut
„supremului izvor de lumină, că'n tine ascunse
„strălucirea sa, Amorul mă'ndeamnă a vorbi de
„Tine, dar nu știu să'ncep fără ajutorul Tău
„și de Acela care din iubire veni să sălășlu-
„iască în Tine. Invoc pe acea care a răspuns
„de-apururi celui ce'n credință o invoacă,
„Sfântă fecioară, dacă vre-odată o nenorocire
„grozavă a oamenilor te mișcă spre îndurare,
„apleacă-Te la ruga mea, ajută-mă la lupta
„mea deși eu sunt țărână și Tu regina Cerului“.)

Om deci, om nou și vechiu în acelaș timp, ba chiar pentru a fi mai precis, om nou altoit pe un om vechiu. Până și în opera sa latină care ni-l arată mai mult ca orice poet clasic și păgân, până și'n **Africa** poem eronat (întru cât privește construcția epică pentrucă de fapt nu se ridică deasupra istoriei versificate). dar foarte elegant în forma care egalează pe acea a lui Virgil , până și'n **Africa** aceste două înfățișări ale sufletului lui Petrarca coexistă una lângă alta, și pe lângă admirația pentru antichitate, vedem câteodată că apare misticismul și dumnezeiasca tristețe creștinească. In **Africa** citim într'adevăr un episod (acela al lui Magone) care e cât s'ar putea dori de modern și care pare că anunță pe Leopardi, deși nu lipsesc precedentele nici în Homer. In acelaș chip cum Glaucus în Iliada asemuește cu tristețe neamul omenesc cu foi veștede de toamnă risipite de vânt pe pământ :

„Asemănătoare frunzelor e neamul
„omenesc ; vântul de toamnă le risipește
„la pământ și le reînvie pădurea, înmu-
„gurită în primăvară“.

Petrarca face ca Magon, fratele lui Anibal care muri în marea Sardiniei în timpul unei traversări de la Genova la Catargina, să întrezărească la aproierea morții

„o lumină care strălucește'n întunerecul des-
„tinului omenesc ; în tânguirea sa e o lucire a
„aceleiași dureri atât de admirabil interpreta-
„tă de arta timpurilor noastre. El ajunge a
„spune că unde atâtea alte feluri de animale
„trăesc în pace, numai oamenii se grăbesc la
„moarte și, urmăriți de griji dese, de pofte ne-
„împlinite, se luptă veșnic între ei umplând

Carol Begenau

de IOAN C. BACILA

In timpul Regulamentului Organic se începe organizarea celor două Principate dunărene și în special delimitarea hotarelor între Muntenia și Turcia. Cum această chestiune era foarte delicată, se cerea ingineri topografi ca să facă măsurătoarea cât mai exactă și printre ei a fost și Carol Begenau, care a lucrat intens aducând o contribuție foarte prețioasă la cartografia românească în prima jumătate a secolului trecut.

El și-a făcut cariera miltară în principatul Țării Românești dela anul 1838 până în 1866.

In timpul Domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, este unterofițer și în anul 1838 a fost ridicat la rangul de sublocotenent împreună cu alți unterofițeri nobili ca : Ioan Macovei, Manoil Culoglu și Grigorie Văzureanu.

Peste un an (1839—40) îl găsim „praporcic în polcul de cavalerie“, în 1845 este locotenent, iar pentru serviciile aduse i se dă o gratificație de 1600 lei (leafa pe 6 luni) și în 23 Aprilie 1848 a fost înaintat căpitan de Domnitorul Gheorghe Bibescu.

Târziu, peste 12 ani, în 1860 a fost înaintat Maior de Cuza Vodă și în anul 1866, tot în timpul Domnitorului Cuza este pensionar cu 470 lei pe lună.

Ultima fotografie a lui o găsim în 1866 într'un tablou cu Alexandru Cuza și cu toți ofițerii din timpul acela.

In timpul petrecut dealungul Dunării, dela Orșova până la Măcin, pentru delimitarea ostroavelor între Muntenia și Turcia, el a văzut multe localități și atras de frumusețile țării noastre, a găsit timpul necesar să ia schițe, formând mai târziu un album al Dunării.

Pentru aceasta el a căutat să le dea o răspândire cât mai mare voind să le cunoască și străinii, le tipărește la Berlin astfel că el aduce o contribuție prețioasă la anume locuri dela noi.

Albumul a apărut cu titlul următor : **Album der untern Donau — Gegenden. Nach der Natur gezeichnet von Carl Begenau Fürstl, Wallach, Capitain**, Berlin Verlag v. Eigenthum von F. Sala & Cie. Lith. Austr. v. A. Waldou sen. (caracterele albe în relief pe fond gris).

Albumul a fost litografiat de Schwabe: legendele s'au tipărit la J. Wendland și are 12 vederi în cromolitografii. Pe fiecare gravură este scris : **Donau-Gegenden :** N. d. N. gez. v. capt. C. Begenau. Lith. v. Schwabe, Druck v. J. Wendland în Berliin, Verlag v. Eigent, v. F. Sala & Co., in Berlin.

Fiecare gravură are timbrul sec al editorului F. Sala & Co. Kunst-Verlag. Berlin.

Gravurile au mărimea 23×17 cm. și sunt următoarele :

1. Alt-Orsova mit dem Fort Elisabeth. o frumoasă vedere a Dunării cu întăriturile Orșovei și insula Ada Kale.
2. Das Eiserne Thor. Dunărea cu stânci și drumul roman.
3. Kladowa. Vedere generală a orășelului întărit cu ziduri.
4. Turno-Sewerin. Vedere generală și ruinele turnului Sever.
5. Ruinen der Trajaner Brücke bei Turno-Sewerin.
6. Widdin. Vedere generală a orașului fortificat cu ziduri și bastioane (de pe malul românesc). La mal este o șalupă românească cu steagul cu vultur și colorile naționale roșu, galben și albastru.
7. Festung Nikopoli. Vederea cetății Nicopole.
8. Sistowa. Vederea orașului Șiștov.
9. Rustschuk. Vederea cetății, în fața orașul Giurgiu.
10. Landungsplatz in Giurgewo. Vederea portului Giurgiu.
11. Silistria. Vedere generală a orașului, întăriturile lipsesc.
12. Matschin. Vederea Măcinului, în fund sunt munții.

Afară de aceste gravuri, Carol Begenau a scos tot în acea editură un desemn „Dorobanții“ (Dorowanden). Ea reprezintă un popas al lor. Doi stau în picioare lângă o cruce de lemn din drumul mare, altul este călare și lângă el un hoț cu amândouă mâinile prinse în butuci.

Acest interesant album se găsește la Academia Română într'un singur exemplar, dar în timpul din urmă D-na Cleopatra Colonel Gheorghiu din Brăila, dăruește Academiei Române (14 Mai 1926) încă 8 stampe din albumul lui Carol Begenau.

IOAN C. BACILA

„lumea de zgomot și măcel ; viața nu dă nici
„o roadă și moartea e lucrul cel mai bun“.
(B. ZUMBINI, Studi sul Petrarca, Frenze, Le Monnier, 1895, p. 136).

Astfel am dat o idee și despre **Africa** și, cu aceste note care sunt ca un preludiu al poeziei durerii universale **(Weltschmerz)**, a lui De Vigny, Lenau, Leopardi, Petöfi și Eminescu, sfârșim aceste ale noastre note fugare asupra personalității și umanității lui Francesco Petrarca pentru a trece la analiza canzonei : **Chiare fresche e dolci acque**, pe care am ales-o pentru a exprima și personifica acel „divino Rio che per i versi mormora“ **(„divinul pârîu ce prin versuri murmură“)** al liricei petrarchești.

RAMIRO ORTIZ

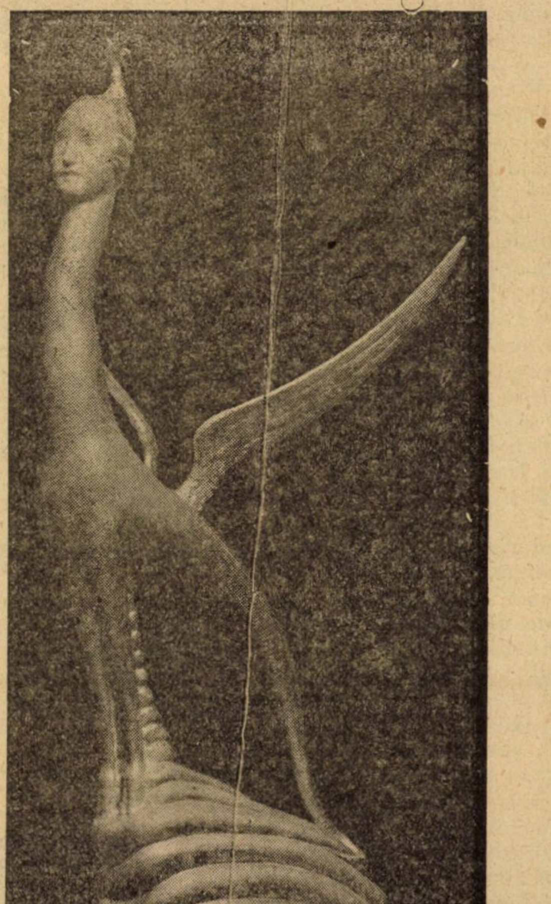

D. PACIUREA (Premiul național 1927) : „HIMERA“

Salonul Oficial.

TRISTAN BERNARD

Polița de asigurare

Acum câțiva ani s'a petrecut un furt în trenul Lyon-Paris. Pe vremea aceea cazul nu prea a făcut vâlvă. Furturile în tren nu erau încă la modă și alte evenimente mai însemnate preocupau curiozitatea oamenilor.

Cu toate astea faptul divers a fost publicat în mai tate ziarele... Baroneasa de H. adormise în compartimentul ei, în care se mai aflau încă doi tineri, cărora nu le dăduse nici o atenție. Ajungând însă în gara Saint-Lazarre, baroneasa era singură și geanta ei cu bani și bijuterii dispăruse.

Chiar în ziua în care furtul fusese publicat în ziare casierul societății de asigurare Hermes, se pomeni cu vizita baronesei de H. Aceasta era o femee tânără și frumoasă care după ce își spuse numele, arătă casierului o poliță de asigurare pe care o contractase cu opt ani mai înainte. Casierul îi făgădui că nu va întâmpina nici o dificultate și că va fi plătită...

— Dar când? Geanta mea nu conținea numai bijuterii ci și o sumă de bani pe cari i-am scos alaltăeri dela bancă, întrucât plec diseară la Nisa.

— Vă vom trimite banii acolo, zise îndatoritor casierul. Vedeți dv., sunt anumite formalități ce trebue îndeplinite așa că de abia peste o săptămână puteți reintra în posesiunea banilor.

— O săptămână! exclamă baroneasa care păru desnădăjduită. Nu există un mijloc ca să se accelereze formalitățile?

— Vă rog să credeți, doamnă, că ne vom da toate silințele și dacă vom putea câștiga 48 de ore...

— Vai ce plicticos lucru. Nimeni dintre ai mei nu se află acum la Paris... N'ași putea să văd pe director?

— Tocmai e în biuroul d-sale. Tot ce pot să fac e să vă însoțesc până la dânsul.

Directorul era un tânăr elegant foarte sever cu subalternii săi dar foarte amabil cu clienții. El ascultă pe vizitatoarea sa și examină polița. Baroneasa nu adusese chitanțele primelor, dar casierul afirmă că ratele au fost plătite regulat.

— Ca să vă dovedim bunavoința societății, zise directorul, vă vom trimite chiar în cursul după amiezii cele patru zeci și cinci de mii de franci...

— Bine, răspunse baroneasa... Am să telefonez atunci portarului ca să deschidă apartamentul meu, deoarece mi-am trimis servitorii la Nisa, așa că am să mă duc acolo să aștept pe trimisul dv...

— Scuzați-mă că vă turbur astfel, zise directorul.

— Nu e nimic, răspunse baroneasa... Aveam câteva vizite de făcut... N'am să fac decât o parte și atâta tot.

— Văd că sunteți cam nemulțumită. Cum am putea să vă crutăm oare neplăcerea aceasta? Domnule Mingot, urmă el adresându-se casierului, ai în cassă cu ce să plătești pe doamna?

Casierul se gândi o clipă.

— Pot da un cec. Doamna va avea timpul să-l încaseze până la două spre zece.

— Dar dacă am trimite la bancă?

— Aşi putea trece chiar eu, zise baroneasa.

— O! nu e nevoie. Banca e la doi pași de aci. O să trimitem pe un om al nostru în vreme ce domnul Mingot o să facă o chitanță.

Baroneasa rămăsese singură cu directorul căruia îi povestii furtul. De abia sfârșise cu istorisirea ei că domnul Mingot îi aduse banii și chitanța. Doamna de H. semnă.

— De data asta am să fiu mai atentă, zise ea băgând bancnotele în poșetă.

Pe urmă plecă mulțumind tuturor pentru bunavoința cu care fusese întâmpinată cererea ei.

— Iată cum trebue să te porți cu clienții, zise directorul casierului. Gestul acesta amabil este cea mai bună reclamă.

După amiază ziarele de seară publicară amănunte suplimentare cu privire la furtul din trenul Lyon-Paris. Răsfoind întâmplător unul din aceste ziare, casierul societății Hermes avu o tresărire nervoasă. Intr'adevăr ziarele relatau că printre obiectele furate baronesei de H. se afla și o poliță de asigurare a societățéi „Hermes"...

— Ce o mai fi însemnând și asta se întrebă casierul, doamna doară mi-a arătat polița.

O bănuială vagă îl năpădise și se duse repede la directorul său.

— Să nu comunici nimănui nimic, răspunse directorul care sări într'o birjă și se duse la baroneasa acasă.

— D-na de H... a plecat?

— Nu! e aici! Biata femee e bolnavă în pat.

— Dar, parcă a fost în oraș azi dimineață?

— Așa e! Nici nu știu dacă o să poată să vă primească.

Totuși directorul putu s'o vadă și constată cât de mult se schimbase. Imbătrânise în câteva ore cu cel puțin zece ani și niciuna din trăsăturile ei nu mai reamintea directorului pe încântătoarea vizitatoare cu care stătuse de vorbă cu câteva ore mai înainte.

*

Societatea nu ridică nici o contestație și plăti din nou suma adevăratei victime. Mi se pare chiar că directorul a plătit din buzunarul său o bună parte a sumei, totuși nu comunică nimănui escrocheria a cărei victimă fusese.

Mai târziu, se gândea uneori cu melancolie la hoața aceea tânără care nu se mulțumi numai să-și însușească bijuterii, dar mai pusese și pe directorii societăților de asigurare să i le plătească.

— Ori cum, zise el într'o zi casierului, ce ar fi fost dacă stăruiam să-i plătesc banii acasă? Dar mă gândeam la reclama societății, reclamă de care n'am putut măcar să mă folosesc.

Și el socoti că discuția cu pseudo baroneasa îl costase două zeci și cinci de mii de franci, discuție absolut inofensivă și care nu durase de cât un sfert de oră. Se vede însă că nu era filozof, căci altminteri și-ar fi spus că există femei cari costă și mai scump.

Trad. de CONST. A. I. GHICA

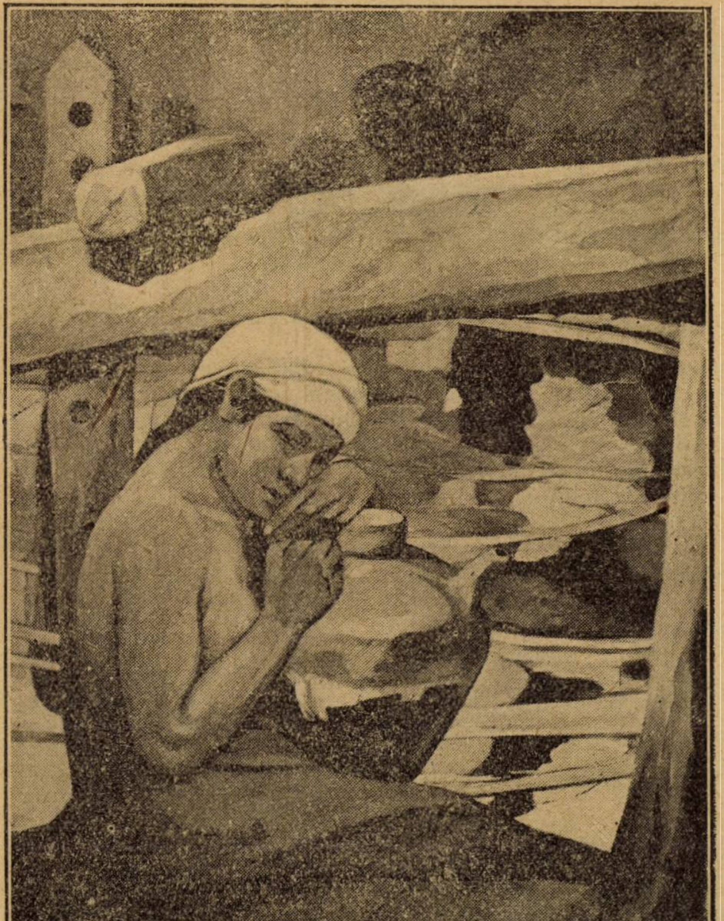

MINA BYCK-WEPPER: LA STAVILAR

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

GREERUL

Ei, toată taina este că-mi place hoinăritul !...
Țânțare Mărăcine, sunt vagabond, și struna
Mai vrajă-mi e pe drumul pe care-l bate luna...
M'a scos din minți, lăcusta...

ȚANȚARUL

Femeie, de !...

GREIERUL

Cum zici !

(Imitând glasul pitigăiat al lăcustei)

— „Hai, greiere, să mergem, ne plictisim aici, —
„om mai vedea în cale tărîmuri noi, hai dragă —,
— așa-mi spunea lăcusta —

ȚANȚARUL

...Cum este ea... pribeagă !

LACUSTA (mustrător)

Țânțarule !...

GREERUL

..„Și iată... nepoate Mărăcine,
pornirăm după oaste...

ȚANȚARUL

Dar cheful ?...

GREERUL

După mine !
ca să-l slăvim pe „astăzi" !

ȚANȚARUL

..Și „mâine" ?

GREERUL BATRAN

„Mâine"-i ceața !
„Acum", trăești tu „mâine" ?
Deci „astăzi", este viața !

ȚÂNȚARUL MARACINE

Cum, greerul aicea ? !...
(Zărind pe lăcustă, aleargă la ea :)
Lăcustă ?... Când veniși ?
Cum înfuntat-ai drumul ?

LACUSTA

Așa... târâș-grăpiși...

(Zumzet mare de albine. Târâit de greieri în ton minor. Bâzâit jalnic de bondar. Oastea lui Sânzien, intră risipită Mai târziu, Bărgăunele Sfetnic, și Sânzien. Furnicile își clădesc mușuroaie. Albinele, au început să-șiîmpartă pe floare cămăruțele de ceară ale stupilor. Trântorul s'a culcat la umbră. Celelalte gâze roiesc neliniștite).

ALT FLUTUR NOU (venind de afară)

De-abia v'ajung din urmă... Și ploaia a încetat !...
(Toți, speriați :)
Cum, a plouat ?...

O FURNICA

Știi bine ?...

O FURNICA BATRANA

Vai nouă !.. A plouat...

FLUTURUL NOU

Da, a plouat... Din țara aceasta de răzoare,
Cât vezi cu ochii, apa se'ntinde ca o mare...

O ALBINA

O mare !

ALTA

Marea !

ALTA

Marea !

O FURNICA (de pe un mușuroi)

Ce ne vom face acum ?
S'a hotărît surate : Eu mă întorc din drum...

LACUSTA (țânțarului)

Zău, lasă gluma, frate ! Mai mergem mult ?

ȚÂNȚARUL MARACINE

Ce'ntrebi ?
Curând ne vom întoarce, că ne'ncurcăm în trebi !

LACUSTA

Așa e : vom ajunge la apa fără maluri
Și va cădea tot planul !

ȚÂNȚARUL MARACINE

Doar n'om porni prin valuri !...

LACUSTA

Să treci în zbor, nici vorbă... Cum să răzbești cu zborul ?
Innot... Tu știi țânțare să 'noți ?

ȚÂNȚARUL MARACINE

Hâm !... Ca toporul...

GAZELE TOATE (sgomot)

In țară să ne'ntoarcem ! Ne-am săturat de floare !
Da, înapoi ! (strigăte):
Acasă ! .. Acasă !...

BARGAUNELE SFETNIC

(venind repede de afară, în șoaptă :)
Indurare !...
E-aici !...

SANZIEN (palid, singur).

Pe unde suntem ?...

ZEFIR (înaintând)

Cum ? El !...

BARGAUNELE SFETNIC (lui Sânzien)

Iubirii tale.

Pune-i hotar, în țara ce nu-și avu hotară...
E țara vânturilor !... Oștirea ta sprințară
A 'mprăștiat-o zborul prin flori, mărăcinișuri,
Pe dealuri smălțuite de lună, prin tufișuri
De umbră viorie...

TOȚI (în cor)

Să mergem înapoi !

SANZIEN (tresare)

Ce-ați spus ?...

UN FLUTUR

N'a spus-o unul, Doamne !... O cere'ntregul roi !

(Va urma)

N. MILCU și RADU GYR

FRANCIS JAMMES

CATRENE

FIOR

Prăpastia ce'n juru-mi din munte se despică
Şi turma'mprăştiată, de-acestea îmi e frică.
Sunt dornic de cătunul înghemuit în schit,
Pe care'l poartă plaiul şi-l face liniştit.

IERTAREA JIGNIREI

Crin frumos cu vestmânt de ceară curată,
Să te-omoare ar vrea un gândac ucigaş;
Dar ca şi un poet ce stă'n liră să bată,
Inima-ţi cu un praf de-aur svârle'n vrăjmaş.

CLAR DE APA

Ciochinii de glicină la fel sunt cu cascade,
Luceşte iarba: apă'ncreţită lunecând,
Şi cerul zilnic albul şi-albastru'ngemănând
Iţi pare lac, de-asupra, cu pânzele-i nomade.

CELE DOUA REGRETE

Tu ai strigat: ferice e omul care n'are
Nimic decât pe dânsul de rătăcit pe căi
Şi se gândea acesta: cu lacrime amare
Stropită chiar, ce bună e pâinea cu ai tăi!

PEGAS

Se sună'n ţara bască din clopot agonia.
Şi mă gândesc la moarte şi eu, când într'o zi
Ca foşnet de pădure, prin vis, voi auzi
Cum bate o aripă purtând spre cer solia.

PLIMBARE IN BATRANEŢE

Aud din urmă paşii copilăriei mele
Intre uitate lanuri cu spicurile grele
Şi merg pe sub cireşii cu doliul altor zile
Spre ţara închinată la suflete umile.

FRAGA DIN PADURE

Mărunt şi roşu suflet cu verde guleraş,
Mai blând decât nu este un suflet omenesc,
Tu care, fără frică, săracii când se-opresc,
Te dărueşti întreagă la margini de făgaş!

CU ARIPI LA CALCAI

Copiii, cu notarul şi mine'n cârd, ne-am dus
Pe piscul după care se vede ţara toată,
Şi coborând în urmă, beţi de aerul de sus,
Ne pare că pădurea o s'o călcăm sub gheată.

DARUL

Da, geniul e să vezi şi să faci să se vadă
Ferigele lăsând limba'n ape să cadă;
Da, geniul e s'auzi şi să faci să se-audă
Turma'n seară pierind peste pajiştea udă.

CIOCLILOR

Alături cu copiii să îmi lăsaţi mormântul,
Şi-aproape de nevastă; pe groapă nici un bust.
Eu nu vreau decât crucea şi nici chiar un arbust
Şi să mă plângă ploaia, să mă jelească vântul.

EPITAF LA ASCAIN

Citii un tainic nume: Ondicola.
Nu-i dată, fiindcă'ncepe-o veşnicie.
Şi cerul ca o undă străvezie
Spre goapa ei, de sus în jos, urca.

SOMNUL DIN URMA

Aşa cum scoţi sandalele unui călător,
O trupul meu, vei fi într'o zi deslipit
Şi aruncat în ţărnă, ca sufletul uşor
Să se-odihnească'n pace în hanul oblonit.

PATERNITATEA STEJARULUI

Pe dânsul, ce îl doare mai mult într'o furtună
Nu-i că, lovit de trăsnet, i-e pieptul sfărâmat,
Dar poate o să moară, când fulgerul detună,
Golaşii pui din cuibul cu care e'ncărcat.

PORTRETUL AUTORULUI (I)

Cu-o siluetă-atât de fină 'l desenez
Că îl ghiceşti abia pe coasta din Orthez,
Cu puşca lui şi strânse grămadă'n traista sa,
Cu tinereţe, pâine, vânat şi dragostea.

PORTRETUL AUTORULUI (II)

Se vrea aşa cum este, într'o zi de Cuptor
La număr cu ani cincizeci şi cinci, pe munţi urcând,
De tinerile-i soaţe, Faun şiret, râzând
In barba lui ce are albeaţa florilor.

Trad. de ION PILLAT şi N. HERESCU

Cele 6 dintâi din „Cartea I-a a Catrenelor".
7, 8 şi 9 din „Cartea II-a a Catrenelor"
10, 11 şi 12 din „Cartea III-a a Catrenelor".
13, 14 şi 15 din „Cartea IV-a a Catrenelor".

De vorbă cu d. C. Ardeleanu

EVOLUTIA LITERARA. — ILARIE CHENDI. — CUM SE SCRIE UN ROMAN. — REALITATEA IN LITERATURA.— DIN ACEIAŞ GENERAŢIE. — PROECTE

Ce admirabilă pildă de spiritualitate dau scriitorii lipsiți de glorie, zgomotoasă! Dl C. Ardeleanu este unul din cei mai vechi scriitori ai noștri, scos la iveală pe neașteptate de premiul de 25.000 lei acordat anul trecut de S. S. R. Romanul care a prilejuit această fericită scoatere în lumină poartă un titlu expresionist : „Diplomatul, Tăbăcarul și Actrița“. Romanul e însă naturalist și pe alocuri de o vigoare care se apropie de epică.

De-aci înainte, d. C. Ardeleanu și-a pierdut adăpostul de umbră prin fața căruia treceam totdeauna cu strângere de inimă și cu vre-o câteva idei despre noblețe. Nu mai am dreptul să-l admir pentru cordialitatea modestă care-i poartă ființa printre colegi, pentru străduința lui de ani și ani de a pune pe hârtie câteva din înfățișările tragice ale suburbiei românești — înfățișări mult mai originale și mai interesante pentru un scriitor, decât urbea artificială — și pentru filosofia frumoasă care-l ține aplecat de o viață întreagă peste paginile sale literare, fără să aștepte și să fi avut până eri vre-o recompensă de bani sau vanitate.

Azi, C. Ardeleanu este un prozator impus atenției publice de opinia tare, mărturisită cu votul, a colegilor săi. Oricâtă încredere deci ar avea C. Ardeleanu în spiritul creator — și această încredere e justificată — nu-i mai este îngăduit să se lase împovărat de construcțiile celorlalți romancieri cari, înarmați cu lecturi, dau impresia talentului, va fi mai bogat și mai impresionant, precum e mai aproape de înfățișare omenească și râde spiritual copilul, nu așa cum a eșit din pântecele natural al mamei, ci din brațele suflecate, ale moașei, ridicat de-asupra albiei spumoase.

Pornit pe drumul romanului, d. C. Ardeleanu dovedește că a înțeles mai de mult, toate cele de mai sus.

Am început prin a scrie versuri, am făcut gazetărie, critică de artă, nuvele şi, acum în urmă, teatru şi roman.

Cum vezi, am trecut aproape întreaga filieră a meseriei scrisului, dacă aceasta se poate chema meserie, de am păstrat sau nu, ordine în succesiune, se datoreşte, în bună parte împrejurărilor.

Poezie când iubeam, gazetărie când am ştiut ce e o informaţiune, critică de artă, după ce aveam câţiva ani de belle-arte, iar dela război încoa, proză.

Prea am învăţat să cunosc viaţa ca să mai pot crede în poezie, aceasta nu înseamnă însă, că nu îmi place să cetesc pe Eminescu, Baudelaire sau pe ori şi care altul din generaţia de azi, cu singura condiţie, să fie bine sau să-i pot apropia sufleteşte. Mai mult, când şi când, îmi place că mă citesc şi pe mine cu douăzeci de ani în urmă. Am, atunci, impresia, că în casă miroase a mucegai şi că afară, undeva, departe, dincolo de zidurile încăperei, e soare şi viaţă.

Mi-e milă de tinereţea în care sufletul face sforţări să pară altfel de cum e.

Câţi dintre poeţii de azi, mai curând sau mai târziu, nu vor face aceiaşi constatare ?...

La doisprezece ani, ceteam pe Creangă şi N. D. Popescu; la paisprezece, pe Grandea, Bolintineanu şi Filimon , la şaseprezece, tot pe Filimon şi Odobescu, iar mai târziu, an de an, eram pasionat de George Ohnel, Alfons Daudet, Pierre Loty şi...

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi ţin la el urechea şi rîd de câte-ascult
Ca de poveşti străine?.. Parc'am murit de mult...

Uitam să-ţi spun că meteahna poesiei, m'a prins odată cu frigurile, într'o primăvară caldă, cu zarzări necopţi, castanii înfloriţi şi lăstuni pe cer.

ILARIE CHENDI

Da, l'am cunoscut pe Ilarie Chendi, criticul caustic dela „Viaţa literară şi artistică“.

Doi ochii vii, luminoşi, ca două picături de smoală topită, afundaţi în orbitele arcuite de sprâncenele bine desenate şi rotunjimea obrajilor mereu împurpuraţi. Ochii de drac, a toate cercetători, ca şi cum nimic n'ar fi voit să-i scape. Mustaţa neagră, îngrijită, o bărbuţă tot aşa şi o frunte întinsă. Mic de stat şi nervos în mişcări. Era numai viaţă.

Văzut în gloată, nimeni nu i-ar fi bănuit îndeletnicirea de scriitor.

Aşa era Ilarie Chendi, omul care aproape cinsprezece ani, în **Tribuna, Secolul, Voinţa Naţională şi Viaţa Literară,** a fost spaima mediocrităţii şi adversarul temut al valorilor.

Scriitor necontestaţi mai înainte, încetau de a mai fiinţă de îndată ce Chendi, în câteva rânduri numai, le arăta nuditatea talentului, oamenii modelelor ce stau în faţă, nu a unui singur artist, ci în faţa unei şcoli întregi.

„S'a dus la fund...“

Şi bucuria lui era cu atât mai mare cu cât valurile uitărei treceau mai spornic peste capul celui înecat.

Era om şi satisfacţia egala pasiunea omenească.

Imbălat de prietenia unora, hulit şi temut de vrăjmaşi, ca lupul flămând şi alungat, în raporturile cu cei chemaţi ca şi cu cei nechemaţi, Chendi, era totuşi de o rară sfiiciune.

O privire încruntată, un cuvânt aspru, un singur gest şi Ilarie nu mai clipea, cuvântul îi era greoi, faţa i se colora de suflul spaimei, şi tremura, ca apoi,—o clipă în urmă — la masa lui de lucru, sau la Academie, să dea drumul întregului ponos pe care îl îmbrăca în vesmântul scrisului de cea mai pură calitate literară.

Chendi iubea şi ura deopotrivă.

L'a iubit pe Iosif şi Goga şi a urît... — nu interesează pe cine — iar colaboratorilor lui dela „Viaţa literară“, le acorda o neprecupeţită prietenie. Pentru unii dintre ei şi-a vândut haina şi cărţile din bibliotecă, ca apoi, după o masă la Iomek sau Rantzingher, să-şi ducă tovarăşii la Şosea unde, după miezul nopţi Grigoraş Dinicu, părăsind estrada, făcea trup cu redacţia „Vieţei literare“, cântând tot ce ştia el mai frumos, ca să închee în urmă, spre zori, cu „Rapsodia lui Listz“.

Aşa a fost critiicul căruia nici astăzi, unii dintre scriitori, nu-i iartă spiritul.

Şi cele bune ca şi cele rele, la Chendi, erau spontane.

Impresionabil, afară din cale.

Era un copil cu toane, în toate acţiu-

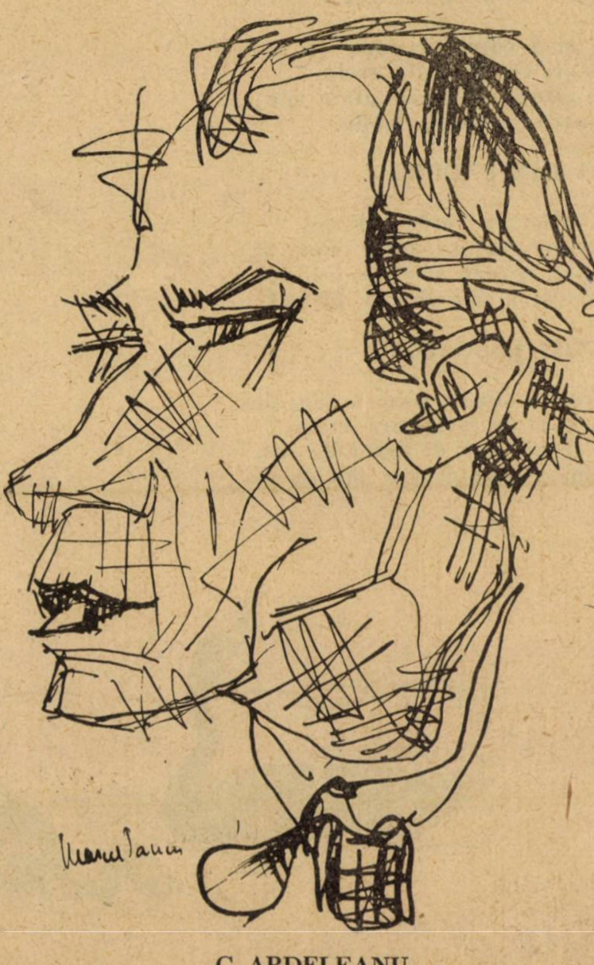

C. ARDELEANU

nile lui, de-aci și semeția care era numai semeție nu și cinism.

Cine l'a cunoscut l'a înțeles și cine l'a înțeles, l-a iubit.

A folosit literaturei la vremea lui și lipsește literaturei de azi.

CUM SE SCRIE UN ROMAN

Construcția, presupune opera de mână care în cazul dat, poate fi și intelectuală, pe cât timp creațiunea presupune ceeace se cheamă talent, geniu, sau ceva egal unui simț al cărui nume nu-l cunoaștem.

Foarte mulți dintre scriitorii cu o cultură și inteligență rară, n'au reușit să creeze nimic ; e drept, au construit, pentru că au crezut că e suficient să aibă la îndemână, ca aparatele într'un laborator, cunoștința a tot ce au creat alți, ca din acestea să construiască și ei.

Operele de artă ale celor vechi, nu sunt construcții, ci creațiuni, poate acesta e și motivul că erau socotiți a avea afinități cu dumnezeirea.

In adevărul acesta ne-am obișnuit a crede și noi, tot mai temeinic, gândindu-ne, în deosebi, la **Sofocle, Eshil, Dante** și **Shakespeare.**

Nu știu, domnule **Aderca**, cum se construește nici romanul, nici teatrul, nici poezia și bănuesc că nici muzica nu se construește cu ajutorul vre-unei legi sau planuri, afară de cazul când legea sau planul nu e talent, geniu, sau simțul al cărui nume ne este încă necunoscut.

REALITATEA IN LITERATURA

Romanul meu ?...

Am cunoscut un diplomat, poate că l-ai cunoscut și dumneata, venea pe la Capșa, am cunoscut un tăbăcar, o actriță, un cismar, într'un cuvânt, am cunoscut o lume întreagă, lumea, ce mișună în cartea mea, din scoarță în scoarță. I-am întâlnit pe aceleași drumuri pe cari mă purtau pașii. Fiecare mi-a spus povestea lui, pentru ca în ochii fiecăruia, pretutindeni unde îi întâlneam, mă oglindeam. La Ministerul de Externe, la teatru, la fabrică, pe stradă și.... așa am făcut romanul ; i-am strâns de pretutindeni, și când i-am avut în mine închiși, ca într'o celulă de unde sgomotul vieții lor îmi tulbura liniștea vieței mele, le-am dat drumul în lumea din care i-am luat, să umble odată cu cartea.

DIN ACEIAȘI GENERAȚIE

Socot din aceiași generație cu mine, scriitorii : Cazaban, Corneliu Moldovanu, Minulescu, Victor Eftimiu, Claudia Milian, Elena Farago, Zaharia Bârsan și Mândru.

Pictorii : Iser, Teodorescu-Sion, Șirato, Biju și Ionel Ioanid.

Sculptorii : Severin, Dimitriu-Cioc și Iordănescu.

Arhitecții : Iotu, Sterie, Decu și Iancu Ștefănescu.

. . . .

Și vom mai adăoga observația, că un scriitor care-și cunoaște atât de precis adevărații contemporani, se cunoaște și pe sine — ceiace e de o valoare incomensurabilă !

F. ADERCA

Este arta un joc?

II. CHELTUIREA ENERGIEI SUPERFLUE

Scientismul epocii nu putea însă să rămână străin de teoria transformismului și astfel am avut evoluționismul lui Spencer, ce se reazimă mai ales pe derivatul pozitivist al transformismului biologic.

Lăsăm la o parte condițiunea doctorală, pe care n'o avea Spencer, fapt care a umplut de panică pe toți filosofii și în special pe Croce, filosoful englez va apărea totuș cu o pronunțată originalitate în gândire.

Croce în culmea indignării sale față de ignoranța lui Spencer scrie :

„Spencer nu știe de loc, că atinge probleme, ale căror toate, s'au aproape toate soluțiile au fost agitate și discutate ; el începe încercarea sa asupra **„filosofiei stilului“** cu aceste cuvinte naive : „Nimeni, cred, n'a dat vre'odată o teorie de ansamblu asupra artei scrisului“ (în 1852 !) ; și capitolul asupra sentimentelor estetice din **„Principii de pshihologie“** (1855) cu mărturisirea, că a auzit vorbindu-se de observarea făcută asupra raportului între **artă și joc** de către un autor german, al cărui nume l-a uitat (Schiller !“)

Pasagiul la care face aluzie Croce este următorul : E mult timp de când am întâlnit un citat într'o operă germană, unde se arăta că sentimentele estetice ar deriva din instinctul jocului. Am uitat numele autorului și nu-mi aduc aminte nici dacă a dat motive serioase, spre-a-și susține teoria, sau dacă a tras concluzii mai ample. Numai formula mi-a mai rămas în minte, pentru că, deși nu e în totul adevărată cu toate acestea ea nu e departe de a conține ceva adevărat.

(Principles of Psychology § 533).

Probabil că pasagiul, la care se referă Spencer este următorul :

„Fără îndoială, chiar pentru ființe neraționale, natura a dăruit mai mult decât are nevoe ; ea a făcut să strălucească chiar și în întunecimile vieții animale o lumină de libertate. Când foamea nu-l roade, și când nici o fiară nu-l provoacă la luptă, vigoarea leneșă a leului își crează ei însăși un obiect : plin de ardoare el umple cu urletele sale teribile deșertul răsunător și forța exuberantă este mulțumită de ea însăși, desfășurându-se fără scop. Insecta sburătăcește, veselă că trăește, într'o rază de soare, și fără îndoială, că în cântecul melodios al păsării, care se aude în aceste împrejurări nu e un strigăt de dorință. De sigur, în aceste manifestări, e vorba de libertate: totuși nu e o liberare de nevoe în general, ci de o nevoie determinată externă.

Animalul **lucrează,** când o privare este mobilul activității sale, și el se **joacă,** când plenitudinea forței este acest mobil când o viață exuberantă se excită ea însăși la activitate... Spre a trece la constrângerea nevoii sau dela **seriosul fizic** la **jocul estetic,** constrângerea exuberanței sau **jocul fizic** îi servește ca tranziție și înainte de a scutura în suprema libertate frumosului jugul unui scop oarecare, se apropie puțin de această independență prin libera mișcare, care este în ea însăși și scop și mijloc.

(Ueber die aesthetische Erziehung, etc. Scrisoarea XXVII pag. 299—300 tr. fr. cit.)

Și cu toate acestea nu-i lipsește lui Spencer un spirit de finețe în analiză, pe care nu-l avea cineva, oricât de informat ar fi el.

Negreșit că lipsa de legătură cu întreaga serie constituită prin eforturile seculare ale atâtor cugetători, este un defect, care dărâmă economia științifică, dar nu poate dărâma însăși știința.

Teoria lui Spencer în ansamblul ei este o îmbrățișare mecanică a existențelor, prim multificarea efectelor, grație intabiprin multificarea efectelor, grație insabilității omogenului. E vorba prin urmare de o materie indestructibilă și o mișcare contnuă organizată prin conservarea energiei.

De bună seamă toate acestea nu sunt noi, dar cugetarea lor sub **„specie machinae“** e întru câtva o noutate, mai ales în ceeace privește mecanismul acesta deductiv ce depășise stadiul idealismului metafizic.

Huxey zicea, că spectacolul cel mai tragic pentru Spencer trebue să fi fost când acesta asista la asasinarea unei deducțiuni din partea unui fapt. Asemenea asasinate au fost numeroase de sigur, fiindcă nu credem că există multe sisteme filosofice, în care faptul să nu devie criminal.

Ca estetician însă, Spencer cu toată ignoranța lui crasă în ale istoriei filosofiei, a reușit să reia teoria jocului din mâinele lui Schiller, pe care nu știa cum îl chiamă și să devie tovarășul lui Fechner și al lui Grant Allen între alții în ceeace privește hedonismul evoluționist. Pe de altă parte K. Groos îi va discuta conceptul jocului negăsindu-i caracterul dezinteresului și arătând, după cum vom vedea, că jocul este preexercițiul instinctelor viitoare, sau antrenarea și educarea tendințelor viitoare, întrucât jocul nu este o activitate liberă, o cheltuire a unui surplus de energie ; iar Ruthgers, Marshall fără să plece direct dela teoria jocului spencerian, în ceeace privește fenomenele afective de plăcere și de durere stabilește raporturi de superioritate, inferioritate și echivalență, care se angajează între cantitatea forței organice în rezervă din momentul impresiunii și cantitatea de forță necesară reacțiunii normale a organelor impresionate.

Nu ne vom opri asupra constatării că stările sufletești estetice sunt numai acelea, care pot fi rechemate în conștiință în mod permanent, arătându-ni-se, ca domeniul estetic acela al plăcerilor persistente : fie prin natura lor puțin susceptibilă de excese din partea sensațiunilor superioare care le produc, fie prin bogata complexitate, care permite atențiunei de a găsi astfel un aliment variat, mereu reînoit și prin urmare mai durabil, fiindcă toate aceste considerațiuni vor fi întâlnite aproape textual în Spencer. Dintre toți continuatorii lui Spencer se desprinde pentru estetică mai ales E. Grosse, care privește frumosul ca o evoluțiune istorică a unei forme primitive și de aceea, susține Grosse că arta la început a fost socială ; apoi a devenit individuală, arta, care în ea însăși are o valoare sentimentală imediată și, care în devenirea ei nu istorică ci realizarea ei are trei stadii : activitatea teorică, activitatea jocului și activitatea practică.

Şedinţă sindicală

Cel mai bătrân dintre plebei vorbeşte,
De vremuri noi, de greul ce apasă,
Nepriceputa lume proletară
Trântind cu pumnul, agitat, în masă...

Din ce în ce mai inspirat, tătucul,
Vorbeşte-acum de-o muribundă noapte
Că tresărind ascultă şi iobagii
Dintr'un tablou din „nouă sute şapte".

Timidă uşa sălii se deschide
Şi palizi intră doi copiii ai muncii
Să prindă tâlcul vorbelor aride.

Dar unul ditre ei... aşa sunt pruncii!
Tot ascultând, a adormit, — îmi pare
Furat de vraja lumii viitoare.

CRISTIAN SÂRBU

Toţi ca evoluţionişti spencerieni, dintru'un anumit punct de vedere, am avea pe Taine şi pe Brunetière, care au aplicat în critică metoda transformismului biologic. La noi în România am avea nu ca evoluţionist pur, spencerian, ci ca cercetător al teoriei lui Spencer, în ceea ce priveşte stilul, pe profesorul Petre Negulescu.

Toţi aceştia şi mulţi alţii cari şi-au organizat cugetarea în ideoligia spenceriană, nu vor fi luaţi la vale de către Croce fiindcă ei ştiu cum îl cheamă pe autorul german, care a emis după Kant teoria jocului.

Şi acum să vedem în ce consistă teoria ignorantului Spencer?

Spencer considera sentimentele estetice ca provenind din descărcarea energiei exuberante în organism.

Fazele evoluţiei ar fi dela simpla senzaţie la senzaţia intovărăşită de elementele reprezentative, de aci la percepţiuni care conţin sentimente reprezentative mai complecte, iar de aci la emoţie şi apoi la starea de conştiinţă care depăşeşte senzaţiile şi perseptiunile **Principes of Psychology, 1855** tr. fr. **Principes de psychologie, sentiment esthétiques,** Paris 1875).

Plăcerea este pentru Spencer ca şi pentru Grant Allen semnul şi eflorescenţa unei activităţi utile pentru fiinţa care o încearcă şi nu numai utilă dar şi normală pentru vitalitate în genere cu singura condiţie de a fi imediată.

Ca şi plăcerile estetice, jocurile trebuesc deosebite de celelalte jocuri. Când sunt pasive adică receptive ele pot fi frumoase, când sunt active, cum ar fi alergarea, vânătoarea sau sporturile în genere, ele rămân simple jocuri, după cum când plăcerile sunt active ele rămân simple plăceri.

Pasivitatea sau absenţa efortului în genere dă caracterul estetic unei plăceri. Frumosul estetic ar fi ceeace provoacă maximum de stimulare cu minimum de efort.

S'a căutat să se discrediteze acest concept, întrucât el ar închide în sine o contradicţiune.

Plăcerea, după Spencer şi Grant Allen fiind semnul acţiunii, al utilităţii vitale, iar frumosul după aceiaşi, fiind maximum de plăcere obţinută printr'un minimum de acţiune, adică de utilitate vitală căci plăcerile estetice sunt cele mai puţin utile, întrucât ele se exercită în mod dezinteresat, ar urma că Spencer ar afirma un concept enunţând tocmai contrariul său.

In realitate însă se confundă, după cum susţine Ch. Lolo, stimularea maximă cu efortul maxim. Vitalitate însemnează stimulare internă, nu efort. Stimularea internă e utilă, nu efortul, cum încearcă să susţină, combătându-l pe Spencer atât Leon Dumont, cât şi Hennequin.

„Activităţile pe care le numim joc", scrie Spencer, „sunt asemenea cu activităţile estetice prin acel caracter, că nici unele nici altele nu servesc în mod direct procesului util al vieţii, nu corespund unor scopuri următoare, care să implice foloase ulterioare: scopul imediat constitue singurul lor scop".

Din acţiunea primară a unei facultăţi mintale, sau corporale rezultă o plăcere normală imediată plus menţinerea sau creşterea aptitudinii datorită exerciţiului, la care se adaogă îndeplinirea scopului obiectiv, sau satisfacerea necesităţii.

Dar din acţiunea secundară a unei facultăţi manifestată prin joc sau activitate estetică, nu rezultă decât o plăcere imediată plus menţinerea şi creşterea aptitudinii, fără apariţia scopului obiectiv pentru împlinirea unei necesităţi.

Speciile inferioare de animale, continuă Spencer, au această trăsătură comună: toate forţele lor sunt cheltuite să îndeplinească funcţiunile esenţiale pentru conservarea vieţii.

Dar pe măsură ce ne ridicăm spre animalele tipului superior, având facultăţi mai puternice şi mai numeroase, începem să găsim că timpul şi forţele lor nu mai sunt în mod complet absorbite de către exigenţele nevoilor lor imediate.

(Va urma)

SCARLAT STRUŢEANU

O SEAMĂ de CUVINTE

Directorul unui ziar american primi într'o zi o scrisoare la care erau alăturaţi cinci dolari, şi prin care era rugat de a trimite ziarul său la o adresă oarecare, atâta timp cât va dura suma anexată.

In aceeaşi zi, americanul primi vizita unui vechi prieten pe care îl invită la masă. Costul mesei se ridică tocmai la suma de cinci dolari, ceeace dădu directorului ideea umoristică de a scrie abonatului său:

„Pentru a mă conforma condiţiunilor dv., am onoare a vă ánunţa că cei cinci dolari s'au terminat şi deci abonamentul dv. s'a sfârşit'.'

*

Jan Kubelik, celebrul violonist, povestea odată cum a primit dela tatăl său, prima vioară.

Tatăl său intră la un negustor din Praga şi întrebă de preţul unei viori foarte frumoase, expuse în vitrină. „Costă 500 coroane", spuse negustorul. Tatăl lui Kubelik găsi suma prea mare şi plecă împreună cu fiul său.

Dar acasă micul Jan începu să plângă după vioară. Lacrimile înduplecară pe tată care-i zise:

„Du-te la negustor şi oferă-i 300 de coroane. Apoi 400, dacă nu primeşte şi însfârşit 500 dacă nu vrea să facă nici o reducere".

Viitorul virtuos plecă şi cum ajunse în prăvălie, explică repede negustorului:

„Am venit pentru vioară. Tata vă oferă 300 de coroane. Dacă nu primiţi vă dă 400 şi apoi 500 dacă acesta e ultimul dv. preţ".

*

Doctorul Verneuil, eminentul chirurg, era câteodată distrat peste măsură. Intr'o seară lua masa la nişte amici şi stăpâna casei îi zise:

„Dragă doctore, d-ta care eşti atât de îndemânatec tae te rog acest jigot".

„Bucuros", răspunse doctorul.

Verneuil apucă jigoul cu autoritate şi înfipse cuţitul. Apoi scoase din buzunar o bucată de bandaj şi făcu un pansament murmurând pe un ton sigur: „Cu îngrijiri şi linişte nu va fi nimic periculos".

*

Contele Louis de Canosse avea la Roma, o foarte frumoasă argintărie. Printre altele poseda un vas a cărui coadă reprezenta un tigru admirabil lucrat. Un prieten al contelui trimise, într'o zi, rugându-l să-i împrumute acest vas pentru a-şi face o copie. Il ţinu la sine şase luni, după cari contele trimise să-l ceară înapoi.

După câtva timp acelaş prieten trimise un paj spre a împrumuta o solniţă ce avea forma unui melc. Atunci contele răspunse râzând:

„Spune stăpânului d-tale că dacă tigrului, cel mai iute dintre animale, i-au trebuit şase luni pentru a se înapoia, mă tem că melcul care merge atât de încet, nu va mai reveni niodată. Deci sunt silit să-i refuz cererea.

ZOE LECCA

Făgăraşul

In ţinutul Făgăraşului, care apare din cele mai vechi timpuri în stăpânirea domnilor români s'a ridicat încă de pe la începutul secolului XVI-lea cetatea care şi-a împrumutat numele ţinutului.

Aceasta este situată între oraşele-cetăţii Sibiu şi Braşov, cam la jumătatea drumului şi are populaţie aproape numai românească.

Ea pare că a fost intemeiată în părţile care în documentele cele mai vechi sunt arătate sub denumirea de „pădurea vlahilor" ce a fost în stăpânirea românilor „din timpuri ce trec peste mintea omenească".

De altfel tradiţia intemeerei Principatului Ţărei româneşti ne spune că legendarul Negru Vodă a venit „cu a lui ceată" tot din părţile Făgăraşului pentru ca să descalice la Câmpulung unde a făcut o biserică şi curţi de piatră şi apoi la Curtea de Argeş.

De trecutul Făgăraşului sunt legate evenimente destul de însemnate pentru istoria neamului românesc.

Aşa cetăţii Făgăraşului i-a fost dat să ocrotească pe soţia, fica şi fiul marelui erou al idealului românesc, Mihai Viteazul, în vremurile critice din viaţa acestuia.

Aci s'a înfiinţat prima episcopie românească de rit romano-catolic, la începututl veacului al XVIII-lea, în persoana lui Inochentie Clein.

Din ţinutul Făgăraşului ne-a venit în ţară întemeetorul şcoalei româneşti Gh. Lazăr.

La Făgăraş în 1849 armatele ruseşti, venite în ajutorul tânărului monarh al Austriei au sdrobit trufia ungurească.

Cetatea a fost reparată în 1613 de către principele Gabriel Bethlen şi figura noastră ne-o reprezintă aşa cum se afla în 1735.

MIH. POPESCU

Mausoleul lui Alecsandri

O vreme s'a crezut că e numai legendă. Aşa ceva cam în genul statuei lui Eminescu, care de ani de zile zadarnic îşi caută un soclu, în Bucureştii tuturor barba-coţilor statuari. Şi spectacolul devenea cu atât mai palpitant cu cât steaua lui Alecsandri se înălţase încă în viaţă, în ameţitorul zenit al adoraţiei generale. Academia, unde sufletul lui Alecsandri e totdeauna prezent, hotărîse să cinstească memoria fostului ei membru, cu un monument de repaos, vrednic de numele lui. Publicul de obşte, cetitorul de literatură, maturi şi şcolărime îi ridicaseră şi încă de multă vreme, un monument maii sgur de cât cele pământeşti : Alexandri se statornicise în inimile tuturor. Descălecare română, imn al latinei ginte, horă a unirii, Balcanul şi Carpatul, Peneş Curcanul, Coroana de oţel pe fruntea întâilor regi, totul trecuse prin versurile lui şi fiecare la vremea sa, generaţie de generaţie, a memorat istoria agreabil versificată a României. „Lunca din Mirceşti" ridicase bardului ei cel mai preţios dintre cenotaphe. Trupul lui putea să lipsească : sufletul însă era acolo, prezent, în fiecare frunză de arbor ş'in fiecare fir de iarbă. Paingul din frasin îşi urzea neturburat plasa diafană, stejarul convorbea cu iarba, fluturul cu floarea şi majestosul vultur asculta în extaz ciripitul ciocârliei. Notaţii de veritabil peisagist alături de vag artificiu convenţional, totul trezise un egal ecou în inimile româneşti. Nimic n'ar mai fi putut deplasa din conştiinţa cetitorului acest statornic mausoleu închinat memoriei „veselului" Alecsandri.

*

Academia a gândit, şi pe bună dreptate, altfel. Ea a hotărît să dea expresie materială acestei veneraţii unanime. Mausoleul care avea să închidă resturile pământeşti ale bardului şi candela veşnic de veghe la căpătâiul unui adevărat nemuritor, acesta, se hotărîseră şi se lăsau aşteptate. Se vorbea de o inaugurare oficială, an după an amânată. Intre timp svonuri mergeau despre un oarecare pictor, meşter, zice-se, în copiarea picturilor bizantine descoperite pe zidurile bisericilor, şi căruia urma să i se încredinţeze decoraţiunea picturală a mausoleului. Se vorbea în acelaş timp de pictorul, în deobşte cunoscut de preţuitorii celor plastice din România, I. Teodorescu-Sion. Şi se mai ştia că oferta lui Teodorescu-Sion nu întrunise agrementul sufragiilor Academiei. Iată însă că raportul sesiunei generale din anul acesta spune lucrurilor pe nume. Intr'adevăr, mausoleul, nici el terminat întru totul, e lipsit până în prezent de decoraţiunea picturală şi inaugurarea lui a fost amânată pentru anul ce urmează. Iar din cuvintele raportorului se desprinde — cum să zicem exact? — o oarecare ostilitate la adresa pictorului. Desigur n'avem dreptul să intervenim în hotărîrile Academiei, ale cărei lumini sunt suficiente ca să decidă într'o cestiune, am putea spune, de specialitate. Mai mult ne-am putea declara, într'o oarecare măsură, mulţumiţi că nu vedem figurând în raportul secretarului general al Academiei, numele acelui meşter de biserici, despre care se svonise că-i va fi încredinţată decoraţia picturală.

*

Desigur, nici mijloacele materiale, nici cele artistice nu îngăduesc somptuozitatea în limitele mausoleului lui Alecsandri.

Monumentul ridicat de Artemisa, regelui Mausoleu la Halicarnas şi'n decorarea căruia Skopas, Bryaxis, Pythis şi alţi vestiţi decoratori plastici din ve-

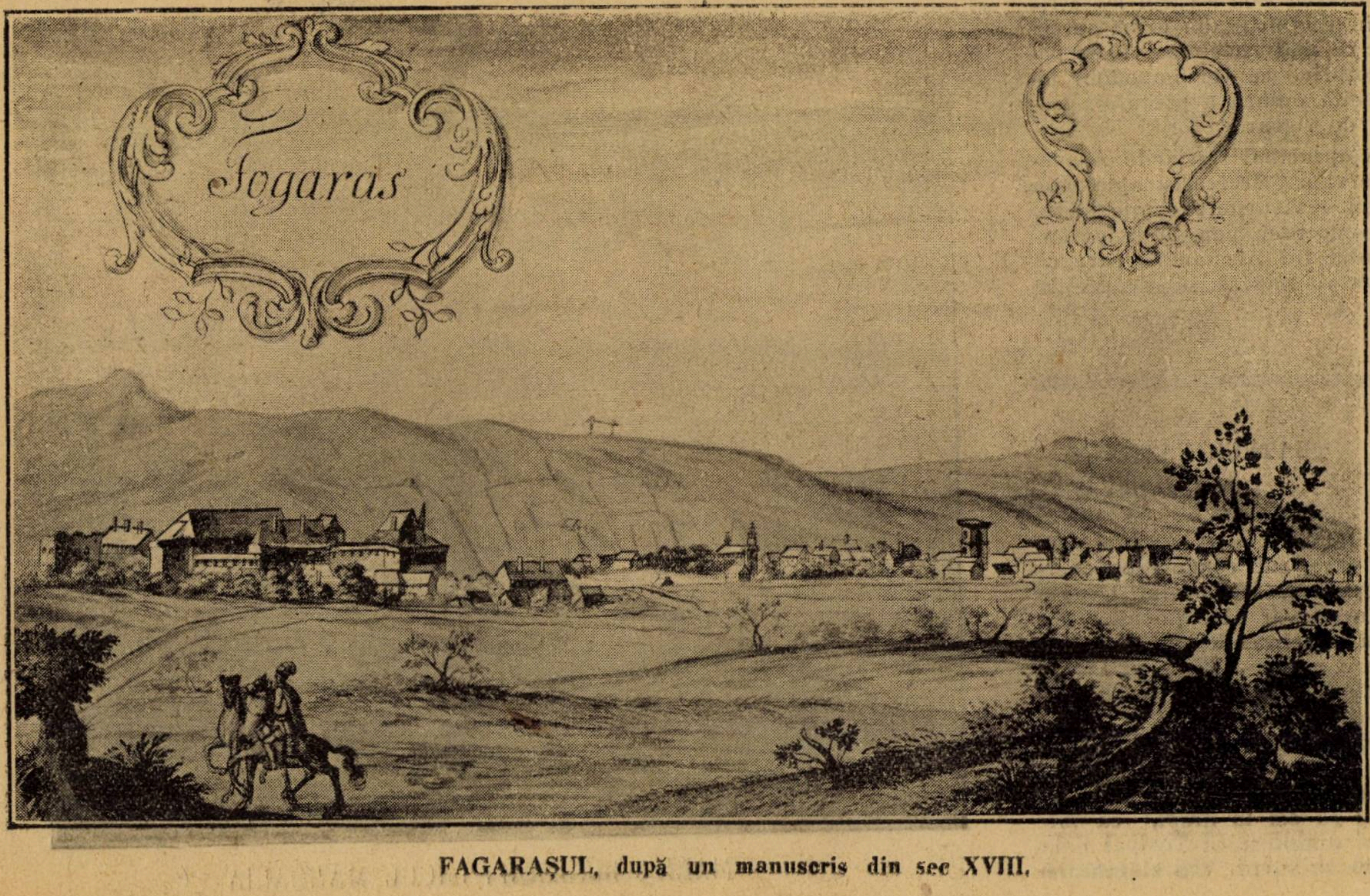

FAGARAŞUL, după un manuscris din sec XVIII.

chime îşi dăduseră concursul, sau elegantul monument choragic al lui Lysicrate, vor rămânea pentru multă vreme idealuri de artă devotă, plausibile mai mult în memoriile lui Pliniu şi în admiraţia antichităţii decât noţiuni de raportat la contemporaneitate.

I. TEODORESCU-SION

Şi totuş (cu atât mai mult cu cât însăşi Academia a făcut primul pas) să ne fie îngăduit a nădăjdui că înalta instanţă artistică care trebue să fie Academia va sfârşi prin a atribui decoraţiunea mausoleului lui Alecsandri, pictorului consacrat care este I. Teodorescu-Sion. Inrudit în temperament cu autorul „Pastelurilor“, stăpân pe o tehnică ireproşabilă şi iradiind de o luminozitate care descinde parcă din chiar peisagiile, din câmpiile cosite şi din luncile bardului dela Mirceşti, I. Teodorescu-Sion a cărui măestrie a cunoscut în timpurile din urmă succese din ce în ce mai temeinice va da panourilor decorative ce vor împodobi locaşul de fericită odihnă a poetului, graţia şi poezia de rigoare.

Iată de ce apreciind sforţările Academiei, ne rezervăm plăcerea să aplaudăm şi gestul ei şi desăvârşta execuţie picturală a lui Teodorescu-Sion, la inaugurarea mausoleului lui Alecsandri, care de bunăseamă nu va întârzia să se apropie.

PERPESSICIUS

TEATRUL NAŢIONAL DIN CRAIOVA

Işi închide acuma porţile la un an de activitate care, sub conducerea energică şi pricepută a scriitorului Dongorozi, a fost în adevăr excepţională. Nu numai pentru spectacolele pe care le-a dat, dintre care unele — Enric al IV-lea de pildă — au fost artă superioară, dar şi pentru o complexă activitate culturală : teatru de cartier, teatru de cazarmă, teatru la sate, teatru în aer liber, şezători literare, conferinţe, etc...

Păcat numai că cei în drept, ca totdeauna, nu-şi amintesc că Teatrul dela Craiova stă să se surpe. **Vox clamantis.**

Cronica muzicală

DUPA INCHIDEREA STAGIUNII

Inchiderea stagiunei muzicale activează gândul înţelept al organizatorilor vieţei noastre muzicale spre noi ţeluri de artă. Un bilanţ moral şi material este totuşi inevitabil pentru orice organ responsabil căruia i-a fost încredinţată sau şi-a luat asupră-şi o parte din tendinţele de promovare ale culturii muzicale. Creatorul, ca şi concertistul de orice fel, îşi asumă, cu sau fără conştiinţă, răspundere culturală în orice producţiune muzicală. Cea mai grea răspundere însă cade în sarcina celor ce în numele şi pe socoteala statului întreprind organizarea şi diriguirea vieţei noastre muzicale. Şi cele mai importante aşezăminte muzicale de la noi poartă acest caracter de stat, fiind conduse şi administrate direct de stat, fie subvenţionate în aşa chip în cât îşi datoresc existenţa subvenţiunii acordate de stat. Iată, bună oară, în Bucureşti. Invăţământul muzical (Conservatorul de muzică), muzica de operă (opera română) şi muzica simfonică (Filarmonica), sunt instituţiuni care îşi datoresc posibilităţile materiale de activitate bugetului statului. Chiar „Filarmonica“ de sub conducerea Fundaţiei „Principele Carol“ există actualmente ca organizatoare a concertelor simfonice graţie importantei subvenţiuni ce-i acordă în acest scop statul. Aşa în cât, instituţii cu caracter particular, care să aibă un rol mai de seamă în viaţa noastră muzicală, aproape nu există. In afară deci de cele câteva începuturi de învăţământ muzical, în controlarea căruia intervenţia statului este necesară, toate organizaţiunile sunt dependente de stat.

Dar statul care întreţine cu considerabile resurse materiale instituţiile muzicale, are îndatoriea să impună acestora, anume îndatoriri. Banul cu care sunt întreţinute aşezămintele muzicale este banul tuturor contribuabililor şi cheltuiala lui este făcută în numele tuturor cetăţenilor. Cheltuiala lui nu poate fi justificată de cât prin aportul cu care instituţia ce-l primeşte, contribue la ameliorarea sau superiorizarea celor ce suportă impozitele din care-şi strânge statul venituri.

Prin urmare, firesc ar fi că bunurile muzicale, material vorbind, să fie împărtăşite în aceeaşi măsură sau proporţional la toţi cei ce plătesc impozite care produc sau susţin aceste bunuri muzicale. Şi totuşi, cine frequentează sălile de concerte şi operă îşi dă uşor seama că abia o infimă minoritate socială se bucură de privilegiul producţiunii muzicale. Sunt categorii sociale care nu cunosc, nici nu manifestă în vre-un chip necesităţi artistice muzicale. Şi chiar pentru categoriile sociale, cu aparenţe culturale, cum este învăţământul sau magistratura, producţiunile muzicale sunt inaccesibile sau indiferente.

Ei bine, datoria statului este tocmai de a supraveghea ca banul cheltuit pentru întreţinerea aşezămintelor muzicale, să-şi atingă ţelul. Adică, să ajungă sub formă de produs artistic muzical la dispoziţiunea masei sociale. Iar în cazul că masa socială nu manifestq necesităţi muzicale, nimic nu poate obliga statul ca să cheltuiască zadarnic pentru întreţinerea unor instituţiuni creiate forţat, ca excrescenţe factice şi de imitaţie ale organismului nostru social. Atâta vreme cât **cultura muzicală** nu le reclamă, ele n'au drept să existe. Cultura muzicală este, deci, factorul hotărîtor în orice organizare muzicală a statului.

Iată dar, cum şi pe cale brutal materială, pe cale — să-i zicem — fiscală, ajungem la aceeaş chestiune a **culturii muzicale.** Promovarea culturii muzicale este însăşi raţiunea existenţei aşezămintelor muzicale. Dar chestiunea mai are şi alte numeroase feţe.

GEORGE DIACU

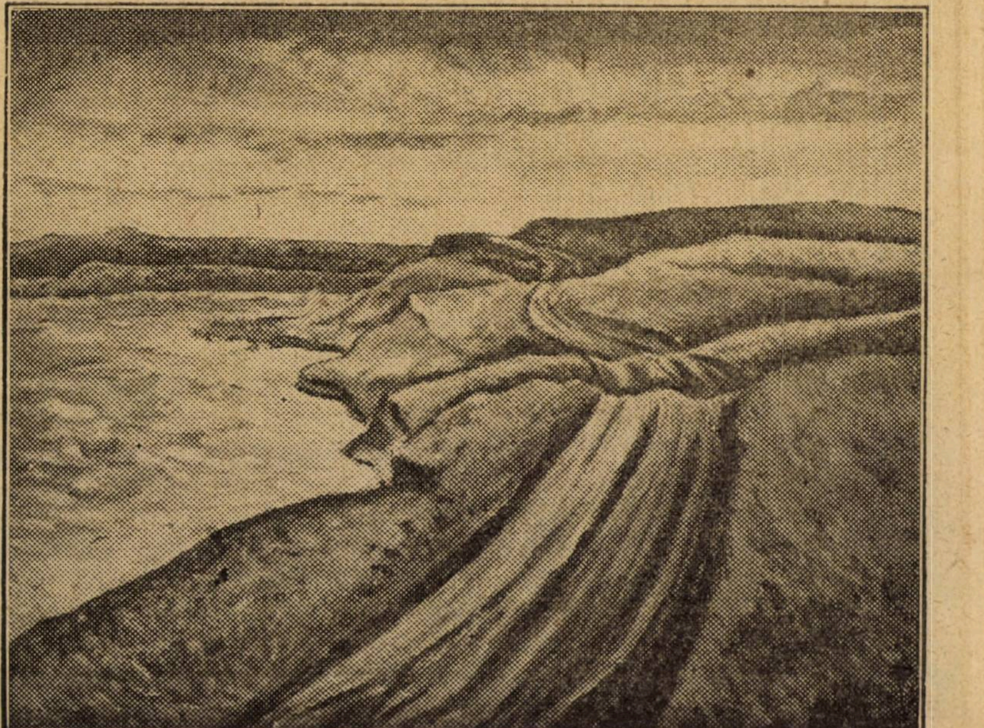

MARIUS BUNESCU : LACUL MANGALIA

COMPLETARI — PE MARGINEA..,. PUTREGAIURILOR ARTISTICE.

Răspund pe această cale la scrisorile amabile — (de data aceasta neanonime) — ce mi s'au trimes de către diverşi cetitori, după apariţia precedentului meu foileton :

. . . .

Articolul din numărul trecut — („**Putregaiurile artei**") — a avut, după cum văd, darul să răscolească din nou o problemă destul de complicată în legătură directă nu numai cu învăţământul nostru artistic, ci cu un întreg sistem de educaţie artistică a maselor părăsite până acum la suggestiile diletanţilor, cronicari frivoli, ori a diverselor „asociaţii" de breaslă în nehodinită creaţie de atmosferă, pentru menţinerea la cel mai înalt grad a unei faime remuneratorii.

Inţeleg prin **„cronicar diletant"** tipul perfectului gazetar, aşa cum îl visează şi îl doreşte orice director de periodic în stimă publică: enciolopedic de la vârsta la care adolescentul corijent îşi tortureaza în ascuns frizura pe rariştea de păr îngăduită de reglementul interior al gimnaziului,.... poliglot până la exasperarea gramaticii româneşti,.,.. elegant şi limbut ca o cutie ideal lustruită, de gramofon,.... şi, se înţelege, intrepid în afară de orice concurenţă

Prin **„asociaţii de breaslă"**, presupun acele tovărăşii fără îngemănare şi temelie sufletească, în care insul cu sau fără talent, dar legat prin vraja statutului scris ori vorbit, se supune unei discipline colective uneori umilitoare, însă mai niciodată inutilă, pentru mulgerea, în comun sau parţial, a succesivelor ţâţe oficiale.

Fireşte că **Arta** — adică expresiunea dezinteresată a unei aristocratice atitudini sufleteşti şi a unui crez duşman al utilitarizmului — nu va aţine nici odată, milogit sau agresiv, drumul criticii şi nici nu va suferi să vieţuiască prizonieră în ţarcul promiscuu al „asociaţiilor" cu esofagul adaptabil la robinetele intime ale tuturor regimurilor.

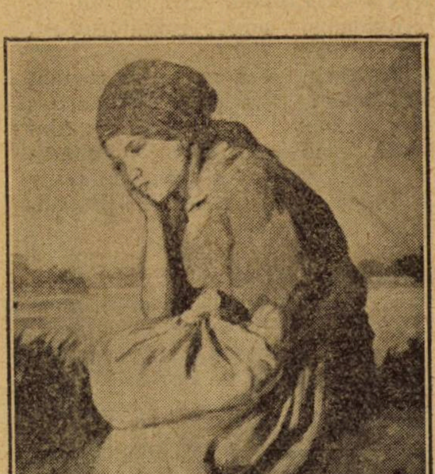
ŞT. TARASOV : IZGONITA

Nu urmează de aici că Arta n'ar avea trebuinţă, mai ales în actualele impreciziuni sociale şi economice, de asistenţa Ţării. — („Ţară"... nu va să zică numai de cât „regim"... şi nici măcar „Stat")...

Statele toate, au — (prin chiar spiritul organizării lor, care ţinteşte la triumful şi întărirea elementului **politic** în dauna celui **inventiv)** — o silă cumplită de corvoada ce li se solicită, anume aceia de a asigura artistului posibilitatea unei continue şi concentrate activităţi creatoare, independente.

In cei cari dintre statele pământului acestuia, munca artistului n'a fost nici odată apreciată ca „utilitate publică"... I s'a făcut cel mult graţia de a fi îngăduită să se strecoare în ansamblul celorlalte preocupări, sau — şi asta numai în epocile „de glorie" pentru artă — a fost calificată o simplă, dar nu şi indispensabilă, divertizare, drogă agreabilă împotriva plictiselii, servită exclusiv potentaţilor politici, lipsiţi, o vreme, de amuzamentele crâncene — care aveau precădere.

De aici — în scurgerea veacurile — lanţul nesfârşit de umiliri grele pentru artist şi de subjugare a Artei la capriciile tiranilor..... umiliri şi subjugări cari s'au perpetuat până în zilele noastre, şi cari au avut ca urmare degradarea din prestigiu a artistului şi aşezarea creaţiunii pe ultimile trepte ale bunurilor sociale.

Astfel se explică de ce, bunăoară, pentru incoronarea activităţii unui glorios şi bătrân artist — (care, oricum, a contribuit să netezească drumul afinării sufleteşti al neamului său) — Statul îi serveşte mizeria unei sume de o sută mii lei — iar politicianului, ce s'a ilustrat prin rafinate sisteme de înăbuşire a bietei libertăţi de cugetare şi exprimare, câştigate de omenire cu atât de crude sacrificii, acelaş Stat îi dărueşte o zestre de şeapte miloane, pe care mulţimea o socoteşte, încă, insuficientă.

Aceste cifre — pe cari le transcriem după ultimile ediţii ale gazetelor democratice — arată limpede că între conducătorii politici ai unui Stat şi conducătorii lui spirituali stă şi astăzi o formidabilă distanţă de apreciere a meritelor reale — distanţă care nu surprinde de loc „opinia publică" fiindcă această opinie este şi ea un imens conglomerat compus din fragmenticule de viitori tirani politici, adică de vrăjmaşi înăscuţi ai Artei.

Plebea aplaudă în primul rând puterea care ştie să supuie. Puterea brutală, care turteşte şi suprimă. E aici admiraţie şi frică animalică, perfect logică şi neprefăcută.

Totuşi, dela potolirea războiului, unii politicaini mai „rafinaţi" au luat seama că plumbul mitralierei ori cuvântul fierbinte al demagogiei nu mai sunt arme îndestul de iscusite pentru dominarea noroadelor.

S'a simţit, aşa dară, că, în afară de linguşire, ameninţare sau moarte, mulţimea s'ar mai putea lăsa târâtă şi de alte argumente, de alte suggestii, de alte încântări, cari să-i lovească altfel imaginaţia şi să-i stimuleze **altfel** — la supunere oarbă — voinţa.

S'a descoperit — aşa se bănuieşte — miraculosul ser, care inoculat popoarelor, va accelera urcuşul şi aşezarea grea şi definitivă a stăpânilor.

Serul acesta e **Arta.**

Astfel „serviciul Artei" a fost repede organizat după clasicile metode cu care se organizează de pildă, „serviciul gunoaielor" — buget, biurouri, cerneală şi funcţionari. Şi fireşte, un „program de activitate", care e realizat după oameni şi împrejurări — ca pretutindeni.

Cu toate acestea nu e nimic sinistru aici.

Ba, din potrivă.

Căci faptul că un Stat — (nu ne gândim numai la Statul nostru) — acceptă într'o zi, **silit de uriaşe condiţiuni istorice,** să gândească la artist şi la utilizarea operei acestuia pentru scopuri **mai întinse** şi **altele** de cât simpla amuzare, strict personală, a potentatului — constituie, negreşit, un extraordinar eveniment, cu incalculabile şi surprinzătoare urmări, în viitor.

De aceia — cu toată deplorabila lui organizare demagogică — acest ministeriat al artelor trebuie sprijinit de toţi acei cari mai nădăjduesc încă în triumful, oricât de îndepărtat, al Artei, asupra forţelor politice.

Este peste fire ca, dincolo de veacurile negre cari aşteaptă să fie răzbite de minţile şi energiile succesivelor generaţii închinate binefăcătoarelor iscodiri — să nu se recunoască, de către popoarele transfigurate sub duhul artei, necesitatea fatală de a se lăsa conduse nu de pumnul forţelor oculte, ci de lumina spiritelor mari cari ştiu să vindece, să înfrăţească şi să armonizeze.

Prin înfiinţarea Ministerului de Arte s'a mărturisit, de către puterea politică— faţă de idealurile popoarelor — o temere.... şi s'a lăsat să i se smulgă o concesiune.

Această concesiune, poate deveni cândva un monopol.

Iată pentru ce este o nesocotită imprudenţă să se ştirbească astăzi din autoritatea acestei noui instituţii.

Legile evoluţiei sunt de nezdruncinat.

Până şi antropofagii par înclinaţi să renunţe la sfâşierea cu ghiarele — a adversarului viu.

Se străduiesc să manipuleze, — fireşte, deocamdată tot pe viu — cuţitul şi furculiţa... însă, în timpul siestei, cer să li se servească scobitori japoneze — şi spun : **„Merçi"**.

Deci dară........

N. N. TONITZA

ECOURI

PREMIILE NAŢIONALE PENRU LITERATURA

☐ Cetitorii noştri îşi mai amintesc de sigur, memoriul publicat anul trecut de către d-l G. Bogdan-Duică în coloanele revistei acesteia, în legătură cu acordarea pe 1926 a premiilor naţionale de literatură. Eminentul istoriograf, laureat el însuşi al premiului naţional pe 1925, pentru critică, nemulţumit de lipsa de seriozitate cu care procedează juriul acordării acestor premii, a dat alarma şi cu sinceritatea-i caracteristică a făcut o violentă şarjă la adresa moravurilor noastre literare, la spiritul rău înţeles al unui regionalism de sectă, cerând în acelaş timp, dreptul de publicitate, în viitor al acestor premii. Să se anunţe cu alte cuvinte candidaturile cu un timp înainte şi vechii laureaţi ce alcătuesc juriul să prezinte în scris oarecari concluzii. Ceeace nu s'a pus în practică, sistematic şi oarecum oficial, şi pentru că ar fi fost un metod foarte practic, dar şi pentru că nimeni nu se gândeşte la prestigiul acestor premii care, puţin a lipsit să nu fie compromis iremediabil, anul trecut. D-l Cazaban aflase în agapa contramandată, ce se dă în cinstea celor sărbătoriţi, materia unui delicios şi acidulat foileton literar. Să se noteze că nu discutăm aci valoarea laureaţilor. Cineva din presă cerea deunăzi să nu acordăm aceste premii naţionale decât lui Eminescu — sau cam aşa ceva. — Iată un criteriu pernicios. Fără să mai amintim că pe Eminescu, dacă ar trăi astăzi, nu l-am mai vedea în aceeaşi lumină în care-l vedem, după aproape patruzeci de ani dela săvârşirea lui din viaţă. Să nu împingem ipocriziile chiar până acolo.

Problema trebueşte simplificată. Să existe sau nu premii naţionale de literatură? Să existe pentru că o sută de mii de lei, acordată poeziei sau prozei, în vreme ce picioarele foot-bal-iştilor şi pumnii boxerilor cunosc încurajări cu mult mai mari, reprezintă cea mai modestă din recompense.

Totul este să se năzuiască, chiar dacă nu se izbuteşte, să se întreţie o formă de oarecare seriozitate, acestor premii.

Aşa de pildă, se ştie că un scriitor trebue să vie înaintea altuia pe lista laureaţilor. Ei bine locul acela să nu-i poată fi luat dacă membrii din juriu nu sunt din acelaş judeţ cu dânsul, sau, mai exact din acelaş partid politic, când nu şi din acelaş guvern. Eliminarea politicei — şi, ce e mai trist, nu e vorba de o politică literară ci de politica de partid politic pur şi simplu, — din juriile premiilor literare, iată siingura soluţie pentru a stabiliza valuta morală a acestor sute de mii lei literari.

Şi pentru aceasta, socotim că singurul mijloc cuminte ar fi fost să se adopte din oficiu propunerea formulată de d-l Bogdan-Duică. Să se fi anunţat candidaturile şi să se fi urmat, în publicistică, discuţiuni, la care am fi voit să-i vedem participând chiar şi pe încriminaţi.

Ceeace nu s'a făcut. Sistemul lui „taci tu anul ăsta, că-ţi vine rândul la anul", oricât de comod, are nenumărate neajunsuri, între cari o răbdare de 365 de zile, e cea mai mică floare la ureche.

Iată de ce şi anul ăsta vom vedea sărind cine ştie ce iepuri din cine ştie ce tufişuri şi vom ceti că din nou agapa de sărbătorire a fost suprimată, din exces de pudoare.

• • • • • • • • • • • • • • • • •

Sunt rândurile scrise pentru trecutul nostru număr şi cari printr'una din acele defavorizări a împrejurărilor, n'au avut loc în paginaţia de Joia trecută. Vineri după amiază juriul premiilor naţionale se întrunea şi decernà premiul de proză d-lui **Ion Agârbiceanu**, iar cel de poezie d-lui **Cincinat Pavelescu.** De data aceasta juriul s'a răscumpărat.

Ion Agârbiceanu şi Cincinat Pavelescu cinstesc literele române şi meritelor lor vom căuta să le consacrăm câteva rânduri în numărul nostru viitor.

Am fi putut deci să suprimăm rândurile scrise în ajun, temerile noastre nefiind împlinite de data asta.

Am socotit totuşi să dăm gândului curat şi respicat spus, toate onorurile. Deşi evitate, de-ocamdată, temerile trebue să se ridice în fiecare an în ajunul decernării premiilor naţionale.

Cu acest titlu le şi păstrăm actualitatea.

Trebue să tindem către o decenţă literară, pe care pretenţiile din anul acesta au restabilit-o, pe care cele din anul viitor, ar putea-o iarăşi ameninţa, dar a căror neîntinare trebue să intre în toate conştiinţele.

POEZIA D-LUI ION PILLAT

EUROPE CENTRALE din Praga, în numărul său din 7 Mai 1927 scrie, sub semnătura **B. M.** (Basil Munteanu ?) următoarele, despre poezia d-lui Ion Pillat:

> In **Universul literar**, excelentă revistă românească, criticul Perpessicius analizează cu pătrundere ultima culegere de versuri ale poetului român Ion Pillat: **Biserica de altă dată.** E al şaptelea volum al acestui poet. Cantitatea, desigur, nu interesează; nu denotă mai puţin din partea poetului, remarcă cu justeţă Perpessicius, foarte multă tenacitate în căutarea de sine.
>
> Se surprinde, de-alungul celor şapte volume, o luptă neîntreruptă şi de asemeni, o epuraţie lentă şi sigură a temelor şi procedeelor literare care solicită rând pe rând, lira ezitantă a d-lui Pillat.
>
> Izbânda poetului se presimţea încă de multă vreme. Astăzi ea este desăvârşită. Parnasian pur în începuturile sale, îndrăgostit exclusiv al formei, suferind chiar, în oare care măsură, atracţia simbolismului francez. Pillat anunţa încă dela al doilea volum, predilecţia pentru temele tradiţionaliste — peisagii, folklor, amintiri ale trecutului. De atunci, satul natal întreţinu în delung visările poetului. O poezie de graţie senină şi de clară muzicalitate se cristalizä pe încetul în jurul acestor teme. Poetul atinge deseori adâncimi de sensibilitate şi o expresie din cele mai fericite...
>
> Aşa poemul său **Aci sosi pe vremuri...** publicat imediat după război şi care şi astăzi mai e pe toate buzele. Amintire şi prezent se confruntă în chip poetic şi graţie unor imagini precis desenate, fac cât se poate de preguantă curgerea insensibilă a timpului. Ultimul volum al lui Pillat mărturiseşte aceleaşi calităţi şi aduce în plus, o încercare foarte interesantă de adaptare lirică a unui întreg grup de legende populare, brodate în jurul Fecioarei Maria.

DIN SUMARUL NUMERELOR VIITOARE

POEZII: A. Cotruş; Florica Mumuianu; Mihail Celarianu; G. Talaz, etc., etc.

PROZA: Liviu Rebreanu; George Dorul Dumitrescu; Sărmanul Klopştock; Ion Călugăru; I. M. Raşcu; V. V. Paraschivescu.

MENŢIUNI CRITICE:

IONEL TEODOREANU: LA MEDELENI (DRUMURI) vol. II
CONST. KIRIŢESCU: Istoria războiului pentru întregirea neamului, vol. II şi III.
ELENA FARAGO: Nu mi-am plecat genunchii.
LUDOVIC DAUŞ: Drăceasca schimbare de piele, roman.
VASILE SAVEL: Seara a 13-a.
G. NICHITA: Evadări.
VASILE PARVAN: Getica, etc. etc.
REVISTA REVISTELOR (bilunare), de PENTAPOLIN.

* * *

CARŢI NOUI

☐ **E. LOVINESCU: Horaţiu**, Satire şi epistole, ed. „Ancora", 1927, 224 pagini. lei 75.

GEORGE MAGHERU: Tudor Ardeleanu, dramă în 4 acte (din ciclul Latinii la Dunăre). „Cultura Naţională", 1927; 134 pagini; lei 100.

SARINA CASSVAN-PAS: In ţara trântorilor Niţă, Nuţă şi Lăbuş; ed. „Ancora"-Benvenisti; 96 pagini; lei 35.

FRANZ GRILLPARZER: Sappho (tragedie în 5 acte, în versiune românească de Virgil Tempeanu, (Bibl. teatrului Nr. 1), ed. Saidman, Fălticeni; 118 pagini, lei 20.

ALEXANDRU RESMERIŢA: Discuţiuni privitoare la Limba Română, cu prilejul unui nou dicţionar. Tipogr. Geniului (Cotroceni); 31 pagini; lei 15.

REVISTE

☐ **VIAŢA LITERARA** No. 54 din această săptămână aduce următorul sumar:

Camil Petrescu: Dece nu avem roman, **Romulus Dianu:** Premii academice; **Okeanos:** Domnul care şi-a pierdut creerul; **G. Bacovia:** Epitaf; **Zaharia Stancu:** Rugă; **Pompiliu Constantinescu** Cezar Petrescu: Intunecare; **Al. Bădăuţă:** Cărţile, etc., etc.

☐ **GALERIA ARTEI:**

A apărut revista de artă plastică, „Galeria Artei", numărul 4, pe luna April 1927, cu reproduceri după tablouri de Tr. Biltiu-Dăncuş, G. Teodorescu-Romanaţi, Vera Veslovski Niţescu, Elena Barbu şi N. Grant.

Articole de d-nii: T. N. Paulian, N. Mihăescu şi S. Tudorian.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

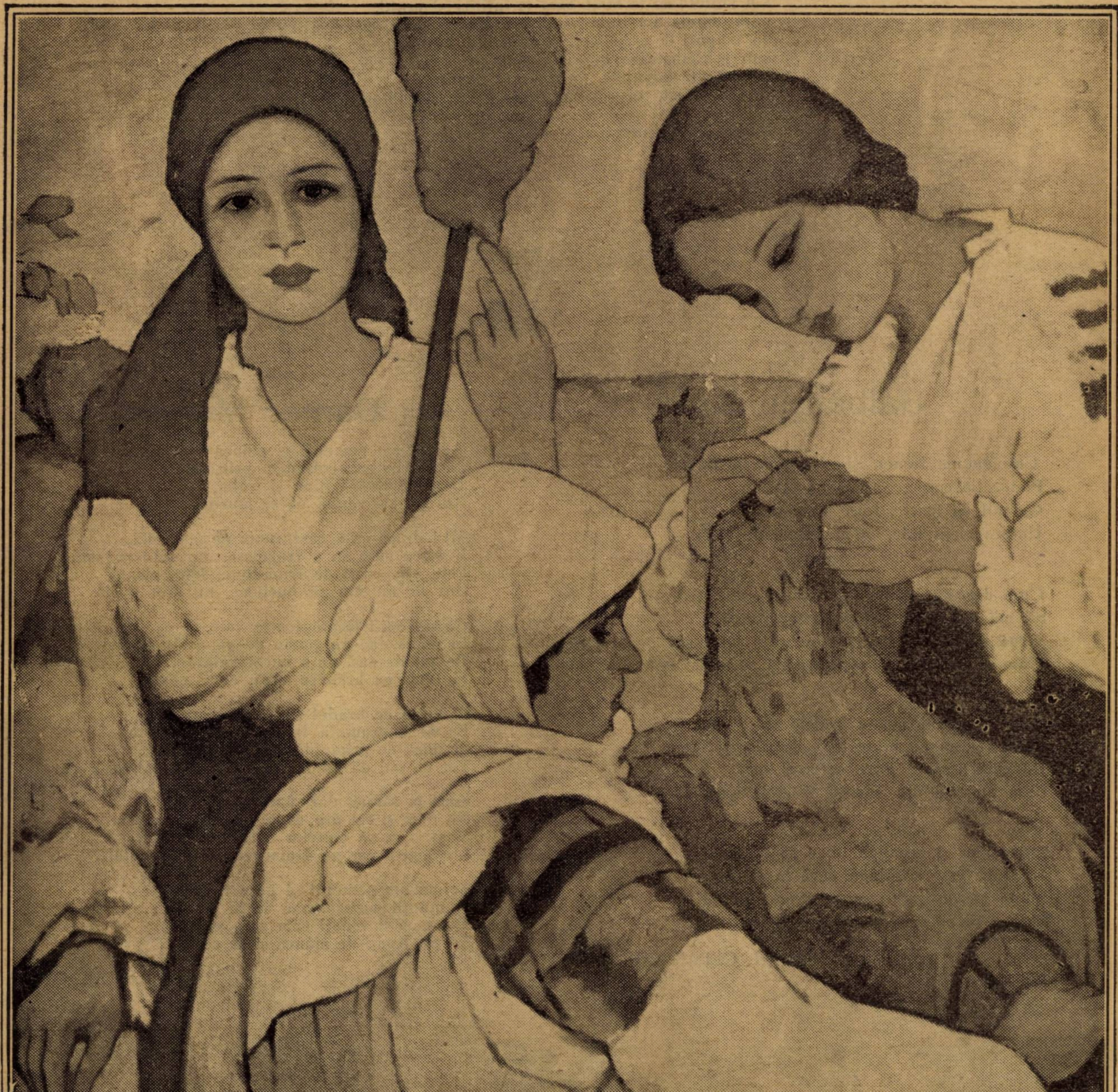

REMUS TROTEANU : CLACĂ (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 25.
19 Iunie 1927

Lei 5

Bucureşti

Amurgul : uriaş zidar şi faur,
Te 'mbracă 'n pulbere de-argint şi aur
Şi iarăş trec prin tine ca 'n poveşti...
Te văd cum am visat că eşti,
Ca atunci când prin zăpezi şi prin prăpăd
Muntele l'am înfruntat — copil, — să viu şi să te văd...

Pe drumul dintre răsăritul meu şi din tre-apus,
îmi uit de ce-am putut să fiu — şi nu-s,
şi-aşa, cu gândul dus :
ardelean rebel, pe-un ceas, supus,
te văd cum te râvnesc te văd cum eşti,

Cu sufletu-mi te simt cum te întinzi şi creşti,
cum, smuls din linia vieţii tale de-azi, te răspândeşti
în trupuri de case mici şi de palate boereşti
sub schimbătoare ceruri româneşti,
halucinat, tumultos, înfrigurat, haotic,
oraş flămând, oraş sătul, destrăbălat, clocotitor despotici.

Bucureşti, Bucureşti !..

A. COTRUŞ

* * *

Sălbăticie

Colindat-am lumea şi-am ajuns la tine,
Păduratic oaspe, singuratic om,
Ostenit de toate ; lasă peste mine
Umbra vieţii tale, 'n mângâeri de pom —

Cum dormiam odată sub copaci sălbatici,
Să mă scol şi-alături tu să te găseşti,
Crud să-ţi frâng mijlocu 'n braţe vitejeşti,
Cum frângeam în braţe arborii sălbatici —

Peste trupu-mi negru braţele să-ţi laşi,
Cum cădeau pe mine crengile'nflorite,
Pârguită'n soare gura să mi-o laşi,
Cum muşcam din ramuri fructele'nroşite —

Tocmai ca şi creanga plină să te'ndoi,
Creanga cum se'ndoae până la ţărână,
Mâna mea'nvăţată, vrednica mea mână
Meşter să culeagă rodul dintre foi —

MIHAIL CELARIANU

Cântec Moţesc

Aci ne-am pomenit şi pâinea ni-i amară,
Ne irosim sau colindăm prin ţară ;
Deşi pe-acolo-i bine şi trăim,
Noi tot aci venim ca să murim.

Mi-i dragă casa răsturnată pe o coastă,
Femeea mea nu e frumoasă, dar mi-i nevastă ;
Prin alte părţi de frumuseţe, fete, pic,
Dar de nu ştiu să buciume, nu ştiu nimic.

Căruţa mi-i lăsată jos în vale,
In mână duc un pumn de păpuşoiu pe cale,
Pe munte sus, nu-s vite'n bătături
Şi totuşi eu hrănesc vre'o nouă guri...

Pădurea de brădet îmi este-avere,
Ea-mi împrumută lemn pentru ciubere
Şi dacă de primejdii, bucium sună,
Tot ea îmi dă un lemn de-o ghioagă bună...

Suntem săraci, dar, dacă vii la noi .
Ne dăm şi cel din urmă bob de păpuşoiu
Şi ştim ca să cinstim bătrâni şi satul,
Iar lege-avem pe Dumnezeu şi Impăratul...

Aci ne-am pomenit şi greu trăim,
In munţii noştri vrem ca să murim ;
Aşa cum îi vedeţi că'n zare pier
Ne ţin legaţi de stâncă şi de cer...

ION AL. OVEJA

JURNAL BASARABEAN *)

Vasile L. Jianu

Primăvara a sosit mai repede ca ori când. Adevărată primăvară basarabeană, cu soare mult şi lună vecinic nouă ca în povestirile lui Bunin, cu simbol luminos...

Plimbările, de cu vreme, prin grădina publică, îşi duc dragostele pe sub ramurile încă negre ale pomilor şi plescăitul de seminţe ţine ison oftărilor de timpuriu primăvăratice ale tinereţii liceene, cu număr roşu la mânecă şi gura rotundă, ca o lună plină în miniatură...

Pe aici anunţătorul primăverii, precum şi al viforniţelor la început de Octombrie, este cârdul de ciori cu culcuş stabil pe marginea Ialpugului. Numai târziu, când dă floarea soarelui în copt, tic-tac de cuc şi de ciocănitoare bate perechilor pe înserat, nu mult după toaca Soborului, chemare limpede, cu mireasmă de flori şi boare răcoroasă, pe margini de lac...

Acum, la început de primăvară, e dever mare la librăria „Cogan". Şi „Decameronul" (ca în luna de miere din întâmplările doamnei Popova, povestite în fiecare dimineaţă la biurou, cu proaspete şi nebănuite indicii) are pe copertă o poză şi'năuntru un cuprins !... — că de aceea scade din ceas, în ceas, văzând cu ochii, vraful cărţilor şi deverul începe gras la librăria domnului Cogan.

Pe bulevard, plimbările curg neîncetat, cu un fel de „du-te-vino", de zeci de ori în tot dreptul cinematografului şi mai alături, pe cărăruia pietonilor, bătătorită cu pietriş şi împrejmuită de uluci, ca un ţarc de vite...

E noapte albă şi pe jos uscat ca'n palmă. Luna s'a coborît aproape, aproape, acăţată parcă în vârful liceului de fete. Un smoc de raze, neclintit şi străveziu, arde pe turnul bisericii. Şi cu cât se lasă întunericul, cu atât cercul luminos, mai pur, mai imaterial, ca o adevărată aureolă sfântă, din cele trei părţi ale crucii, se preling peste grădina de alături, ce n'are bănci, dar cu frunzinşul des ; peste bucata de pământ arată de timpuriu, în grija primăriei — ca într'un an, de acum încolo, să deschidă parc măreţ, cu ronduri, cu bănci, cu flori — doar va cânta şi pentru noi cucul vreodată la început de primăvară...

La fiecare colţ de stradă o gură de vânt suflă ascuţit mireasmă de pământ reavăn şi fân cosit. Ochiurile de lumină din fereşti întârzie mult peste ora somnului, acord stângaciu de clavir, din loc, în loc, numai pe strada principală, cade greu şi nelămurit, ca ceva nelalocul său pe aici. Balalaica şi ghitara nu şi-au deschis încă sezonul...

Scaunele dela porţi solide şi încăpătoare („pentru doi, tocmai bine" — sau „Păscuţu le ştie mângâerea şi Vasia amarul", cum se spune pe aici), ca nişte braţe întinse, în lumina lunii, aşteaptă...

Sergentul din post şi-a uitat rondul şi cu ochii măriţi se frământă să înţeleagă literile mari, lăbărţate, parcă întoarse pe dos din afişele rânduite cu toptanul la intrarea cinematografului. Se mută de pe un picior pe altul, nedumerit priveşte forfota lumii şi cearşafurile de hârtie cu scris străin...

Nu-i intră'n cap şi pace !... Şi doar a învăţat cinci clase în satul său, pe malul Jijiei... Şi i-a spus, decâteori nu i-a spus dascălul la şcoală, că-i pământ curat şi vorbă românească peste Prut !... Atunci de ce nu înţelege ce-i scris acolo şi de ce se înghesue lumea ca la urs ?

Astă-seară este teatru şi trupa rusească a Samarinskaei joacă „Dama cu Camelii" ; eveniment între evenimente, prin orăşelul nostru. S'a auzit de mult, peste tot, în fiecare casă, că spre sfârşitul piesei, atunci când „dama moare", are să cânte orchestra după decor o melodie aşa de jalnică, aşa de jalnică...

Directorul a vrut să facă premii pentru cine-şi va putea ţine plânsul, dar s'a gândit că trupa lui nu-i „panoramă" şi cine ştie, — Samarina, în păcătosul ăsta de târg, fără să aibă de unde lua camelii, va fi în stare să „scoată strigătul final ?...", căci moartea ei : florile şi voaleta maro prinsă neglijent pe umăr. Pasul îl are semeţ, iar privirile niciodată nu le furişează în lături — adevărată „damă cu camelii". Lumea o ştie dela Chişinău, unde mai în fiecare seară, ca o regină a florilor, cu braţele încărcate numai de buchete albe (ochi-i sunt albaştri) cântă dulce, dulce, la „Pasăre de Noapte", romanţele de dor ale stepelor nemărginite...

Peste oraş încet, încet, liniştea coboară odihnitoare şi tăcută. Luminile din ferestre pâlpâe somnoros, cu licăr frăţesc stelelor din înalt. Numai arar, ca în vis, s'aude din celălalt capăt al străzii murmur înăbuşit de voci şi cântec de vioară.

Iarăşi este chef la Jianu.

Şi cum dai colţul Soborului, ochiu pândind de gazorniţă îţi arată, nu departe, legată sus, de şopron, firma neagră scrisă cu alb :

Restaurant şi Cafe
— INTERNAŢIONAL —
Birău de Agentură şi Comision
Mâncăruri calde şi reci, Camere de dormit
La
VASILE L. JIANU
sau
Naţia Română
Han — Diferite beuturi, Hotel
Ect., etc., etc., etc.
Oraşul Bolgrad — România-Mare

Toată lumea este de credinţă că bodega d-lui Jianu nu-şi are titlul nimerit. Prin ce împrejurări şi cine a botezat-o „Internaţional", nu se poate şti ; sigur este însă, că nu stăpânul i-a fost naş.

D. Jianu şi internaţional ! Tocmai ca sarea'n ochi....

Cum deschizi uşa prăvăliei, te şi isbeşte înfăţişarea de oştean a d-lui Jianu ; iar pe peretele din fund, prins în dreptul luminii, la vedere, împodobit jurîmprejur de o panglică tricolor, portretul „tinereţii sale". Aceeaşi privire vulturească ţintită fără ocol înainte ; aceeaşi înfăţişare de om care ştie ce vrea, aceleeaşi mustăţi, ca nişte vârfuri de suliţă, ridicate arţăgos spre rădăcina nasului ; acelaş Vasile L. Jianu de acum douăzeci de ani, omul de încredere al lui Grecescu şi spaima jandarmilor de Ilfov. Doar părul i s'a albit şi puţin mustaţa.

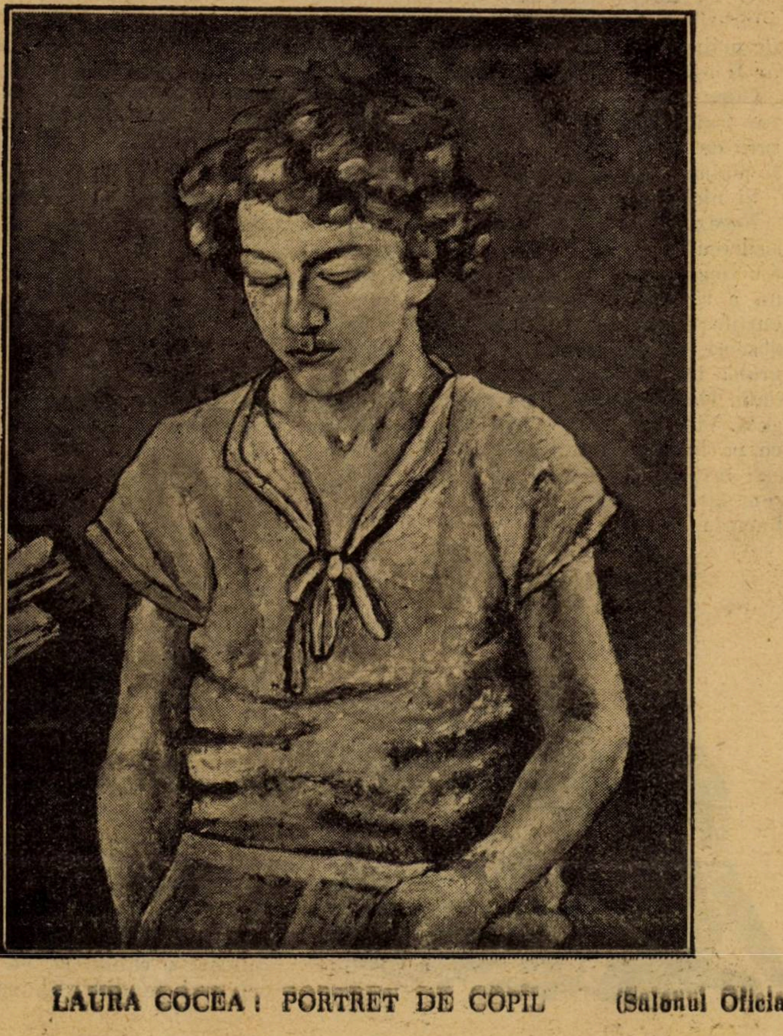

LAURA COCEA : PORTRET DE COPIL (Salonul Oficial)

---

*) Din volumul care va apare.

In locul tunicii albastre din fotografie, cu guler tare şi fireturi galbene lăsate dela epoleţi în jos, d. Jianu a fost nevoit, nu fără durere, să îmbrace de-acum haina civilă.

Bănueşti, cât de aprig şi cu ce mândrie voinicească, îl purta odinioară pasul , pieptul scos în afară, peste care tunica înflorită cu medalii dela un umăr la celălalt, sta să plesnească ; cu ce „glas de trompetă“ svâcneau comenzile în dosul primăriei vechi, dimineaţa, mult înainte de trecerea tramvaiului electric spre statuia Pache — dacă şi azi, când vorbeşte d. Jianu, îl auzi dela al treilea quartal...

Cum intri, fără o vorbă spusă, „te şi miroase“ de eşti de al nostru. Prietenesc, ca o cunoştinţă de ani, cu încredere, te întreabă de sănătate, „cu ce ocazie pela noi“, iar la un pahar cu vin te mustră fără răutate, de ce până acum n'ai auzit încă de Vasile Jianu.

După al doilea pahar începe povestea. De fier simţi pumnul care-ţi apasă pe umăr şi pricepi limpede tremurarea din glas, strânsă toată în cealaltă mână care-ţi arată de zeci de ori tabloul cu funta tricolor pe margini. E viforos şi plin de înduioşitoare aduceri aminte trecutul d-lui Jianu.

Te miri cum poate stăvili potopul lacrimilor, căci cu fiecare „poveste întâmplată“, cum zice dumnealui, alte şi alte noutăţi vin să îngreuneze povara amintirilor — şi amare şi vesele toate trecute însă pe drumul celor cari nu se mai întorc... A suferit mult şi multe a pătimit d. Jianu. Viaţa nu i-a descântat numai pentru sărbătoriri şi cernerea anilor în păru-i odată corb, nu de florile mărului şi-au nins de timpuriu ninsoarea.

O zi, două, trei, ani dearândul, neajunsurile i-au abătut peste suflet potop de nelinişti, din care altul nu se ştie cum ar fi eşit.

Clipe luminoase, ca la orice om, mai rar i-au bătut la uşe, şi d. Jianu, cu uitare de ce-a fost eri, fără griji de ce va fi mâine, le-a primit să-i calce pragul.

Şi nici acum nu se dă în lături.

Necazurile cu rostul lor, bucuriile aşişderea — ca orice lucru pe lume. Pentru fiecare din ele, încă de mult, d. Jianu a rânduit pe numere sertăraşe : bucuriile deoparte, de alta necazurile. Adeseori, sigur, au poftă să vină mai degrabă trei amărăciuni, la o bucurie odată. Dar sertarul e cu număr şi cu regulă. Vine necazul, şi trece — ce nu trece pe lumea asta, mai cu seamă când eşti învăţat să uiţi — sertăraşul, să-i zicem „trei“, deabia aşteaptă să sloboade bucuria...

(Urmează)

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Capodoperile liricei italiene

IV.

CANZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

IV

Frumoasa canţonă petrarchescă, compusă — s'ar zice — de-alungul „clarelor, răcoroaselor şi dulcilor unde“ ale râului Sorge şi de aceea încă plină de lumina soarelui şi a cerului, plină de mireazma florilor, uşor şi senin melancolică din cauza acelei dorinţe de moarte **(LEOPARDI : un desiderio di morir si sente)** care întovărăşeşte, mai ales primăvara, orice suavă suferinţă de dragoste ; culminează în scena paradisiacă a Laurei sub ploaia de flori. Structura ei e simplă, de acea savantă şi totdeodată instinctivă şi inconştientă simplitate clasică a marilor capod'opere, roade în acelaşi timp şi ale inspiraţiei şi ale tehnicei, Se deschide cu o scenă primăvăratecă, ce-i aminteşte o alta, în care acelaşi peisagiu, însufleţit acuma numai de amintire, servia de fond frumuseţei Laurei, care îl transforma într'un peisagiu ca de vis şi de vrajă (**aer sacro, sereno, Ov'Amor co' begli occhi il cor m'aperse**), şi sfârşeşte cu note triste şi pasionate :

date udienza insieme
a le dolenti mie parole estreme),

(„daţi ascultare cu toţii, întristatelor mele
„cuvinte extreme“,)

cari închee **adagiul** şi preludează **appassionato-religioso** al celei de-a doua părţi a acestei măestre **sonate** poetice, care e canţona :**Chiare, fresche e dolci acque.** Poetul se întoarce către „clarele răcoroasele, dulcile ape“ ale Sorgei, în care Laura, pentru el singură demnă de numele de femee, obişnuia, în adânca singurătate a acelor locuri şi în primele ore ale dimineţei, să-şi scalde membrele statuare, demne de o divinitate câmpenească păgână (şi închipuite aici ca operă de artă a celui mai armonios scalpel elenic) ; se întoarce către ramura, care servi de sprijin frumosului său şold, ca o coloană pe care se sprijină o Veneră anadiomenă (continuă prin urmare motivul statuei de divinitate păgână) ; către iarba şi florile cari fură acoperite de rochia drăgălaşă care acoperea sânul îngeresc al Laurei (statua se însufleţeşte încetul cu încetul, devine carne, prin tot ceeace ne sugeră acele **frumoase membre, acel şold, acel sân îngeresc şi apoi moale, alb de tot şi mai** ales acea **haină drăgălaşă** care acopere iarba şi florile, şi ascunde atâtea frumuseţi!) şi în sfârşit către **aerul sfânt, senin,** unde Amor îi deschide inima cu privirile drăgălaşe ale Laurei (scena ia pe neaşteptate un aspect solemn, fatal : de moment decisiv în viaţa poetului şi pregăteşte tragicul acelor **vorbe extreme** cu cari se închee strofa) ; şi îi conjură pe toţi împreună :**ape, ramură, iarbă, flori, aer sfânt senin** să asculte cele din urmă ale sale vorbe de dragoste şi de durere şi, în acelaşi timp, de îndurerată melancolică speranţă de a se putea odihni, după moarte, în acel dulce peisagiu, lângă acele dulci mărturii a dragostei şi a durerii sale, astfel încât Laura, reîntorcându-se, să revadă acele locuri, să plângă la amintirea aceluia care cu atâta duioşie o cântă, şi, ştergându-şi ochii cu cel mai candid văl, să ceară pentru el dela Dumnezeu (cucerit şi el prin acele dulci lacrime femenine) iertarea rătăcirilor lui de dragoste. Musicalitatea strofei e de o senină melancolie : de viziune şi de amintire care, încetul cu încetul, se face din ce în ce mai pasionată prin **„crescendo-ul“** reprezintat de îmbulzirea invocaţiunilor către valuri, către ramură, către iarbă şi flori, şi în sfârşit către acel **aer sacro sereno** (de fatalitate şi de vrajă), în care se întâmplă **minunea** (în sensul de **fapt supranatural)** îndrăgostirei poetului. Totuşi acest **crescendo** pasional nu pregăteşte destul tragicul conţinut al ultimelor două versuri ale strofei şi mai ales al acelor **dolenti mie parole ESTREME**, cari ne iau prin surprindere şi ne sgudue cu atât mai puternic, cu cât mai puţin suntem pregătiţi pentru ele. E ca şi cum am asculta dulci şi melancolice accente, ale unei persoane pe care o ghicim tristă, (dar ale căreia motive de tristeţe nu le cunoaştem) descriindu-ne în senina melancolie a aducerii aminte un moment de fericire apusă, cu faţa încă plină de lumina acelei fericiri (şi de plăcutul peisagiu plin de strălucire, în care sufletul o gustă pentru prima oară) şi, de-odată, durerea comprimată în suflet de atâta timp şi desfătată de amintirea acelui moment fericit, pe care nenorocitul s'a amăgit că-l retrăeşte ; ar rupe orice stavilă şi ar izbucni într'un strigăt ascuţit de pasiune disperată, într'un suspin adânc şi nemângâiat, în cuvinte întunecate anunţând o disperată hotărîre de moarte.

Frumuseţea peisagiului pe care ni-l prezintă Petrarca în această primă strofă, blândeţea idilică a acelor ape limpezi, răcoroase (şi **dulci** în amintire), seninătatea clasică a acelei scene de **scăldătoare a Dianei** sau a **Venerei anadiomene,** frumuseţea statuară a **frumoaselor membre** ale Laurei, înfăţişarea tot statuară a frumoasei femei rezimându-se pe o ramură, ca o statuă de nimfă de pădure pe o coloană ; faptul de a nu şti în ce scop poetul invoacă acele **ape,** acei **arbori** şi acele **flori ca** mărturii ale dragostei sale ; toate aceste lucruri ne amăgesc, ne distrag atenţiunea, aşa că cele două versuri, cu cari se închee strofa, ne vin cu totul pe neaşteptate, şi ne sgudue puternic. Tot acest rezultat e voit de poet şi avea un corespondent în muzica timpului, care se complăcea în **cadenţa bretonă,** prin care o frază începută în tonalitate majoră sfârşia pe neaşteptate în minoră, determinând un procedeu asemănător şi în poezie. Există o poezie a lui Jaufrè Rudel care e în întregime o poezie de dragoste şi sfârşeşte pe neaşteptate cu accente mistice de renunţare la bunurile lumeşti şi cu hotărîrea de a se duce ca cruciat la Sf. Mormânt, ceeace aminteşte în acest amănunt tehnic, procedeul unor vechi poeţi armeni, cari, în acelaşi chip, sfârşesc cu accente de profund misticism poezii de dragoste pline de toată calda şi colorata sensualitate a artei orientale. Cine vrea să aprofundeze acest aspect al artei medievale n'are decât să citească în **Zeitscrift für romanische Philologie** al anului trecut (1926) studiul meu **Da Jau-**

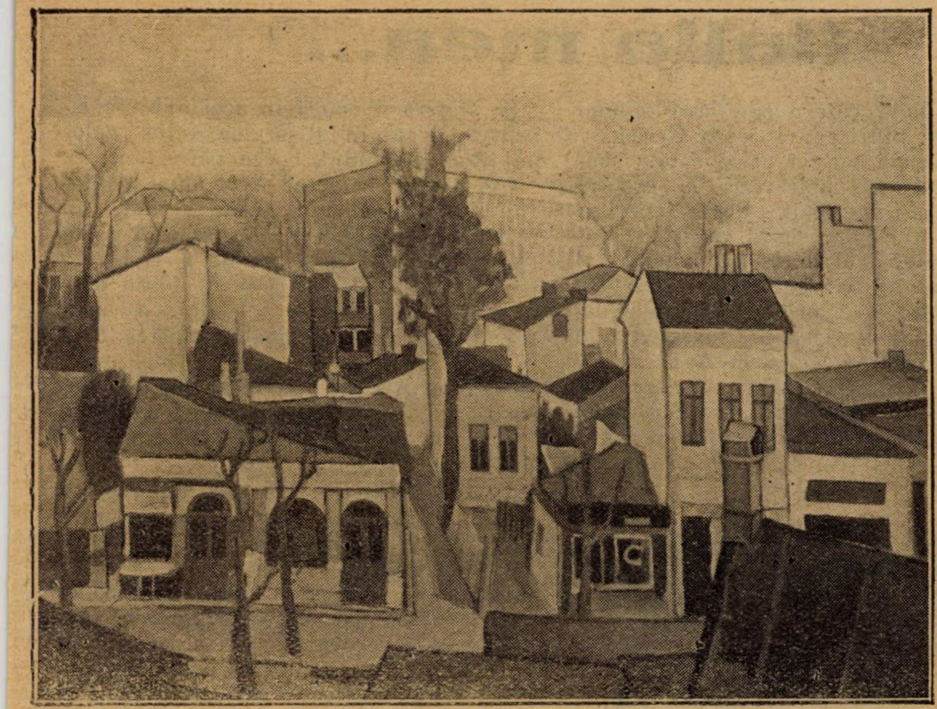

VASILE POPESCU : PEISAGIU BUCUREŞTEAN
(Salonul Oficial)

frè **Rudel ai trovatori armeni.** Aici adaog că la Petrarca acelaşi procedeu e atât de spontan, atât de perfect realizat, încât atinge universalitatea şi originalitatea capod'operei, aşa că precedentul **cadenţei bretone** (şi al poeziei citate a lui Jaufrè Rudel) n'are decât o valoare **istorică** şi nu ne poate interesa (din punct de vedere **estetic**) decât întrucât intră în acea teorie a mea despre **perfecţionarea materialului artistic**, prin care un acelaşi procedeu tehnic, trecând de-alungul veacurilor prin mâinile maestre ale celor mai mari genii ale omenirei, se rafinează din ce în ce mai mult, până ce îşi găseşte expresiunea cea mai perfectă în aceea ce numim noi **capod'operă**, după care în mod fatal se repetă mecanic, şi, nemaifiind susceptibil de vre-o perfecţionare, decade.

A doua şi a treia strofă sunt dominate de gândul Morţei, dar în chip diferit. Intr'a doua, de tip întrucâtva discursiv, dar înălţat prin nobleţa facturei şi prin perfecţiunea ritmului care spune mult mai mult decât cuvântul, poetul îşi urează că, dacă ursita îi e să moară în durerea neîmplinitului său dor, să se milostivească vre-un suflet pios **să-i** îngroape trupul în acel loc, ce-i e atât de scump. Numai întărit de această nădejde, sufletul său va putea să treacă în pace pentru a trăi viaţa de dincolo de mormânt. Ştiindu-se îngropat, de-alungul acelor valuri atât de răcoroase şi limpezi ale Sorgei, în apropierea acelui arbore, care a sprijinit frumosul şold al Laurei, sub acele flori şi acea iarbă odinioară călcată de frumoasele picioare ale doamnei sale, peste care se întinde acel cer sfânt şi senin în care ea îi apăru şi îl săgetă cu dragostea ; numai ştiindu-se îngropat acolo, moartea i se va părea cu putinţă de îndurat. Strofa — repet — are un mers discursiv care ar exclude-o din **poezia pură**, dacă mâhnita ei muzicalitate, plină de o melancolică înduioşare pentru soarta sa atât de crudă, care vrea ca el să închidă plângând ochii săi muritori, atât de însetaţii de frumos ; n'ar face minunea de a ne sgudui, independent de înţelesul vorbelor şi de legătura lor sintactică. Se simte că poetul ar vrea să mai trăiască, cu toată plăcerea de a trăi de care este capabil exuberantul, modernul său suflet încă tânăr şi simţitor faţă de frumos. Dar soarta vrea altfel. Suferinţele îi sunt prea crude. Trebue să moară. In acest caz, şi având în vedere că e chiar necesar ca să moară (dar se subînţelege că ar fi atât de frumos de a trăi, dacă Laura ar răspunde dragostei sale !) el doreşte să fie îngropat în acele locuri binecuvântate, unde pentru întâia dată a văzut-o şi a suferit din dragostea pentru ea. Dar se simte că-i pare rău că moare. Şi în acel **MESCHINO corpo**, în acea **alma ignuda**, în acel **FUGGIR la carne TRAVAGLIATA e l'ossa** simţim tot regretul mâhnit de a trebui să sucumbe acelei crude soarte, care vrea

ch'Amor questi occhi lagrimando chiuda ;
(„că Amor să închidă lăcrimând aceşti ochi")

unde însuş Amor, plângând, închide ochii poetului, însă unde acel **lagrimando**, pus în imediată apropiere de **ochi** şi putându-se de aceea interpretă ca **lacrimanti**, ne **sugerează** ideia că nu numai Amor plânge, dar că plânge şi poetul , **sugestie** poetică foarte importantă, ca toate **sugestiile** poetice, din care, în ciuda sintaxei, a gramaticei şi câteodată chiar a înţelesului, consistă adesea tot divinul emoţiunei poetice, care nu e de loc **raţională**, ci **instinctivă** şi procedează **prin asociaţiuni repezi de idei**, ca **visul**, al cărui farmec consistă tocmai în **ilogicitatea sa.**

Cu privire la aceasta nu va fi rău să ne oprim un moment pentru a căuta să ne înţelegem asupra unui faimos pasagiu a lui Dante din **Contele Ugolino** despre care se discută în deşert de veacuri, spre a ne întoarce înapoi la aceeaşi canţonă a lui Petrarca, pentru a elucida două locuri despre cari s'a discutat de către generaţii întregi de pedanţi, fără a se ajunge la vreun rezultat pozitiv.

Cu toţii îşi amintesc ultimul vers al episodului **Contelui Ugolino :**

Poscia più che'l dolor potè 'l digiuno.
„(Apoi, ce nu făcú durerea, făcù foamea")

în care probabil Dante a vrut să zică numai că acea moarte pe care singură durerea n'a putut-o provoca, foamea în sfârşit reuşi s'o determine ; dar care împărţi critica dantescă în două tabere adversare în jurul afirmării sau a negărei **tecnofagiei** Contelui Ugolino, adică dacă acesta mâncase sau nu din carnea fiilor săi. Ei bine, chestia nu se pune într'un chip atât de grosolan. E lucru clar : vorbele lui Dante spun ceea ce spun, şi deci nu spun deloc că Contele Ugolino şi-ar fi mâncat fii ; dar **sugeră** în mod obscur ideea, şi sunt cu atât mai lugubre şi tragice, cu cât mai puţin clar fac aluzie la posibilitatea reală a unui asemenea fapt. Aşa, pentru a ne reîntoarce la Petrarca al nostru, o lungă şi oţioasă discuţiune a împărţit critica petrarchescă în două tabere adverse, dintre cari una susţine iar cealaltă neagă faimoasa **scăldătoare a Laurei.** Şi aici chestiunea se pune altfel. Fie că **dove (dove le belle membra pose colei...)** trebuie să fie înţeles **în apă,** fie că trebuie să fie înţeles **în apropierea apei,** ca în canţona **all'Italia :**

piacemi almea che i miei sospir sian quali
Spera il Tevere e l'Arno
e 'l Po, dove doglioso e grave or seggio;

„(Imi place măcar ca suspinele mele să fie
„acele pe cari le speră Tibrul şi Arnul, şi Pa-
„dul, unde şez acuma mâhnit şi grav").

în care **dove** nu se poate interpreta decât ca **pe malurile căruia ;** cert este că Petrarca a vroit să ne **sugereze** în legătură cu Laura motivul artistic al **scăldătoarei Dianei** sau a **Venerei Anadiomene,** adică a unui frumos nud femenin **(frumoasele membre)** văzut **en plein air,** în plină natură ; motiv artistic care a sedus pe atâţia pictori, sculptori şi poeţi. Deasemenea e oţios a discuta dacă în versurile :

erba e fior che la gonna
leggiadra ricoperse
con l'angelico seno ;
„(iarba şi florile pe cari rochia drăgălaşă
„le acoperi împreună cu îngerescul sân").

subiectul trebuie înţeles a fi **erba e fior** sau **la gonna** care acoperă (ferice lor ! se subînţelege) iarba şi florile în acelaşi chip în care acoperă îngerescul sân **al Laurei,** dar, nu se poate nega că există **interferenţa poetică** voită a unui alt mic tablou, în care ierburile şi florile înalte de pe malurile Sorgei acoperă **rochia drăgălaşă** şi îngerescul sân al Laurei întinse pe pajişte. Ambele imagini ne sunt **sugerate** în acelaşi timp, şi din dubla sugestie : cea **poetică** (întărită de gramatică) şi cea **iraţională** (în dezacord cu gramatica) rezultă mai multă frumuseţe pentru versurile de cari ne ocupăm.

Dar să revenim de unde am plecat.

Strofa a treia, dominată şi ea de motivul Morţii, e mai mişcată şi mai senină. Parcă seninătatea luminoasă a peisagiului primăvăratec al Vauclusei şi farmecul linştei câmpeneşti ar consola pe Poet. Acum el a murit şi asistă sub pământ la o scenă care nu poate să nu-i facă plăcere. Iată că Laura, mânată poate şi dânsa de amintirile ei de dragoste. se reîntoarce la **obişnuitul locaş (all'usato soggiorno)** şi, ajunsă la locul unde în **binecuvântata zi (nel benedetto giorno)** a întâlnit pe poet, **îşi îndreaptă privirea dornică şi bucuroasă (volge la vista desiosa e lieta)**, în căutarea lui. Dar nu vede decât puţină ţărână printre pietrele unui mormânt. Şi atunci Laura se umanizează; e singură, şi nu trebue să se teamă de privirea vreunui străin importun; e singură şi orice teamă de a putea păta acel renume de castitate atât de uşor de a se întuneca în Evul Mediu, acea sticlă negrăit de pură, la glasul impur al răuvoitorilor (vestiţi **mal parliers)** nu mai are loc de a exista, şi atunci Laura plânge pe mormântul poetului său, şi însuşi Dumnezeu, văzând-o cum în chip atât de drăgălaş îşi şterge lacrimile cu un capăt al vălului nespus de alb care-i acoperă umerii, chiar Dumnezeu e cuprins de milă pentru acele lacrimi şi iartă poetului dulcea-i rătăcire de dragoste:

Tempo verrà ancor forse
ch'a l'usato soggiorno
torni la fera bella e mansueta;
e là v'ella mi scorse
nel benedetto giorao
volga la vista desiosa e lieta,
cercandomi; ed, oh pièta!
già terra infra le pietre
vedendo, Amor l'ispiri
in guisa che sospiri
sì dolcemente che mercè m'impetre,
e faccia forza al Cielo,
asciugandosi gli occhi col bel velo.

(„Poate va mai veni vremea ca la obişnuitul „locaş să se reîntoarcă fiara frumoasă şi „blândă; şi acolo unde ea mă zări în ziua „binecuvântată să întoarcă privirea dornică „şi bucuroasă, căutându-mă; şi, oh, vai! văzând acuma ţărâna printre pietre, Amor s'o „inspire ca să suspine atât de dulce, în cât să „ceară iertare pentru mine şi să oblige Cerul „ştergându-şi ochii cu frumosul văl").

E. fireşte, o dorinţă a lui Petrarca, un vis cu ochii deschişi, o dulce reverie a sufletului îndrăgostit al poetului, care nădăjdueşte că Laura se va îndura de milă măcar după moartea lui. Şi iată pentru ce în această lume a visului, a dorinţei realizate în domeniul fantaziei, în această lume ideală descătuşată de toate lanţurile realităţii şi deaceea eminamente poetică; Laura e mai vie decât în lumea reală, e chiar **îndrăgostită şi miloasă,** în ciuda celei ce a fost în lumea realităţii. Această Laură **îndrăgostită şi miloasă**, nesfârşit mai umană şi în acelaşi timp mai poetică decât Laura realităţii, este acea pe care Romani a studiat-o în iscusitul său studiu despre **Laura în visurile lui Petrarca**, explicând acest frumos fenomen prin faptul că în vis poetul e liber să-şi închipuie femeea iubită cum vrea şi cum o doreşte, fără să fie brutal contrazis de felul ei de a se comporta în viaţa reală. Şi observaţi că şi Laura e surprinsă de moartea lui Petrarca, după cum suntem şi noi surprinşi de tragicele cuvinte de pasiune şi de moarte cari închee prima strofă a canţonei totuşi atât de senină, luminoasă şi idilică. Reîntoarsă **(frumoasă şi blândă** de astădată, iar nu **frumoasă şi crudă** ca în ziua în care o văzu) la locul binecuvântat unde a întâlnit altădată pe poetul îndrăgostit, ea se uită împrejur, căutându-l, **cu privirea dornică şi bucuroasă.** Nu se aşteaptă la descoperirea lugubră a sărmanelor rămăşiţe omeneşti printre pietrele mormântului. Pare că s'ar fi reîntors cu alte gânduri, de a-şi expia cruzimea de odinioară, de a mângâia cu privirile şi cu vorbele sale pe acel care a suferit atât pentru ea şi atât de dulce a cântat-o.

(Urmează)

RAMIRO ORTIZ

GIOVANNI PAPINI

Italia mea... *)

...Intors după câteva zile la Florenţa, am aflat că murise Francesco Crispi...

Nici până azi nu pot pricepe bine motivele îndurerării mele care, la dreptul vorbind, n'a ţinut mult. Puţin îmi păsa mie de politică, dar simţii vag că dispărea cu Crispi cel din urmă martor al Risorgimentului şi, totodată, nădejdea unei noui Italii victorioase. El era exilatul dela 1848, de două ori învingător în Sicilia, dar şi învinsul dela Adua. Il călăuzise pe Garibaldi, îl dominase pe Umberto, potolise răscoalele, visase o Impărăţie în Etiopia. In vreme ce Francezii se jucau în Tunis şi-i masacrau pe italieni la Apele Moarte, Crispi fusese singurul italian care dădea de gândit şi speria, cât de cât, Franţa. Catilinarele lui Cavalotti şi jambii lui Stecchetti nu ne făceau să uităm, pe noi, tinerii, că Giosuè Carducci îl iubea şi că Bismark îl respecta. După o înfrângere colonială, care păru speriaţilor parlamentari dezastrul unui întreg popor, bătrânul cuceritor de regate fu trimis la plimbare fără multă vorbă, ca un servitor pungaş, spre a muri orb şi singur, în tăcerea spaimei din preajma-i.

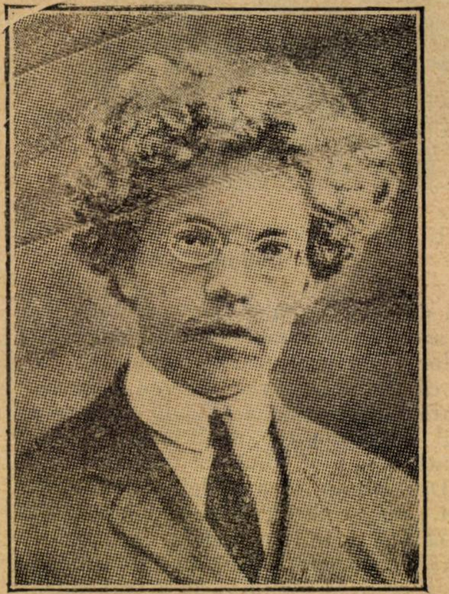

GIOVANNI PAPINI

Cu un an mai înainte, un tânăr **sectar** înjunghiase pe Rege cum ai înjunghia un rival — orice anarhic e un principe impotent — şi după câteva luni murise Giuseppe Verdi, ţăranul pasionat care mişcase toate popoarele cu puterea-i sublimă şi plebeé.

Se sfârşea o epocă în acei ani: se isprăvea aventura Risorgimentului, galopul Romantismului, epoca părinţilor.

Cei născuţi în acest secol nu-şi pot închipui umilinţa unui tânăr italian în răstimpul ce trecu dela masacrul din Dogali până la moartea lui Crispi. Se părea că o pedeapsă s'ar fi abătut asupra naţiunei pe care celelalte o asupreau, fără a-i face măcar cinstea de-a o urî. Până şi continentul cel mai puţin războinic, Africa, ne respingea: refuzaserăm Egiptul; ajunseserăm târziu în Tunisia; Abisinia ne azvârlise în mare după Abba Carima.

In viaţa mea nu voiu uita desnădejdea acelei dimineţi de Martie în care sosiră cele dintâi veşti dela Adua. Cerul plumburiu şi îmbâcsit, uliţele sure şi mai murdare ca de obiceiu, feţele mai mohorîte, tăcerea mai mare: tăcere de nemernicie şi de ocară. Până chiar şi tata, care totuş era republican, mai-mai plângea: Baratieri fusese garibaldin ca şi el şi parcă i se risipea în scrum una din cele din urmă legende care-l ajutau să trăiască. După câteva zile, pe noi şcolarii, ne duseră pentru o slujbă la Santa Croce, întru pomenirea morţilor din Africa. Marea biserică îmbrăcată în negru, cântările latineşti, vârtejul gemut al orgei, şi toate chipurile noastre de băeţi galbeni la faţă, în şir: ce jale, ce durere, ce ocară! La atâta ajunsese Italia istoriilor, Italia lui Scipione şi a lui Cesar! Inima-mi de cincisprezece ani se răzvrătea: Suntem noi, nouă ni se va cuveni astă dezonorată moştenire, şi ceva vom face, căci Italia nu poate isprăvi în acest chip! Această Italie care a avut în dar totul — soare, miracol de mări şi de munţi, geniu, stăpânire, sfinţenie — şi care a dat totul, tuturor: dreptul popoarelor, o cetate sfântă lui Cristos, un nou continent Europei, artă Barbarilor, filosofie Nordului, şi care în puţine veacuri a scris **Divina Comedie,** şi **I. Massimi Sistemi, Somma, Il Principe** şi a făcut să plângă inimele lumii prin **Canzoniere,** prin **I Canti,** prin **Norma** şi prin **Traviata,** această Italie, deşi învinsă şi şubredă, nu poate muri. Nu vom îngădui să moară.

La şcoală, ce ne puneau să învăţăm pe de rost? „Vai, sclavă Italie, lăcaş de durere" a lui Dante, „Italia mea, deşi zadarnic mai vorbesc" a lui Petrarca: „O patria mea, văd zidurile şi arcurile„ a lui Leopardi — iar pe furiş citeam „patria noastră e laşă" a **cidevant**-ului. Carducci, care-ar fi voiit să oprească soarele Italiei deasupra unei Republici ghibelline. Numai dojane şi tânguiri...

In acea mândră melancolie a mea, nu găseam nimic de care să mă sprijin; nu era nici un ogor gata pentru semănături eroice. Istoria în mijlocul căreia ne era dat să trăim era mediocră, chiar şi în rămăşiţele-i glorioase. Intr'o dimineaţă de iarnă ne dădură drumu' dela şcoală, pentru că trebuia să sosească Regele. In loc să mă duc acasă, am pornit'o, gură-cască, spre gară. Pe străzile mai mari abia câte-un steag la fiecare sută de ferestre ; şi apoi steaguri cari spânzurau în aerul fără vânt, aproape ruşinoase. Tot atâta lume ca în orice altă zi, şi lume care-şi vedea de treabă, cu pas obişnuit. Deodată, la capătul străzii dei Panzani, văd ieşindu-mi în cale două trăsuri largi şi negre cu doi cai. In cea de-a doua, lângă un general, un domn gras la faţă şi cu două mustăţi înfoiate, albe: era Regele, îmbrăcat în negru ca un notar. Lumea abia dacă se oprea o clipă să-l privească şi nu toţi îşi ridicau pălăria. Regele, obosit, saluta, privea înainte cu ochii încă mândri, dar de-o mândrie potolită şi aproape copleşită de tristeţe. Nu era un monarh învingător care trece prin mijlocul poporului său în sărbătoare : era Regele dela Custoza şi Adua, care puţin timp în urmă avea să fecundeze cu sângele-i nevinovat destinele noului Regat.

---

*) Pagini din cartea de amintiri, pe care o va publica în curând autorul „Omului sfârşit".

Unde să cauţi sprijin ? Ce pretext de orgoliu şi de acţiune putea născoci un tânăr singur, în acea climă de decadenţă ? Insăşi unitatea Italiei părea în primejdie : în 1893 fasciile din Sicilia, după ce dăduseră foc Municipiilor, înălţară prin unele locuri steagul englez : în 1894 ţinutul Lunigianei fu potopit de răscoală, în 1898 jumătate din Italia se răzvrăti fără să ştie ce voia şi se auzi vorbindu-se de un Stat al Milanului. Până chiar şi bătrâna împărăteasă Kuang Sin, după ce cedase o bucăţică din China oricui i-ar fi cerut-o, a fost în stare să-i refuze Italiei, în 1899, golful San-Men.

In 1894 murdăria ascunsă a băncilor se prelinse în ziare şi se descoperi cât erau de putrezi parlamentarii : misunară Catonii : cel din Milano, Cavallotti, nimicit în sânge ; cel din Roma, Sbarbaro, în ridicol. Bătrânele săgeţi ale lui Carducci întunecau încă o poală de cer : Alfredo Oriani, ascuns în Romagna, se războia cu nălucile surde ; Gugliemo Ferrero scria o **Germanie** a sa, ca şi Tacit, ca să contrapună proaspăta Europă a Nordului istovitei Italii. De Amicis cel mustos, Rovetta cel slugarnic, Stecchetti cel libidinos, erau scriitorii pe care-i adorau librăriile şi nesomnul acelui sfârşit de secol şi de domnie. Darwin vulgarizat de toţi, Spencer adaptat de Ardigo, Marx cârpit de Loria şi de Labriola, Nietzsche revelat de D'Annunzio, erau treucile streine la cari se adăpau, de bine de rău, cultele cirezi italiene.

De ce să te prinzi ? De unde s'o porneşti pentru o fază nouă, pentru un anotimp înviorător ? Republicanii se limitaseră să încălzească iarăş, cât de cât, cu slăbănoagele lor trupuri, focul stins al lui Mazzini ; anarhicii, neînstare să ascută cugetarea lui Stirner, învârteau la tocilă vechile stilete cărvunăreşti pe gresia ignoranţei şi a invidiei , socialiştii aduceau într'un hal de plâns generosul ferment creştin, înnecându-l în plămada unei mitologii grosolane, prin care voiau să dea trup ştiinţei pozitive, progresului nesfârşit, respectului de număr, de materie, de forţă şi tuturor celorlalte imbecilităţi galice şi ebraice, de care-i e silă oricărei inteligenţe bine organizată.

Un tânăr italian care-ar fi avut nenorocul de-a nu se naşte netrebnic şi mediocru, se găsea la începutul secolului, singur cu desnădejdia şi orgoliul său. Era cazul meu. Umpleam singurătatea cu Unicul lui Stirner şi-mi hrăneam orgoliul cu amintirile şi speranţele unei Italii mai mari. Şi acestea erau căi ce mi se deschideau pentru o viitoare recucerire : căci eul solidar, ajuns la culmea adorării sale însăş, nu se poate satisface decât în abisurile lui Dumnezeu, iar pe de altă parte, Italia înseamnă Roma şi istoria Romei are drept divin pivot mormintele Apostolilor...

Trad. de ALEX. MARCU

Un cimitir şi o gară

> Peut-être le bonheur n'est-il
> que dans les gares...
> **Ch. Cros**

Te presimţeam în apropiere, te vedeam din ce în ce mai dinstinct, antiteză enormă, semănată capricios în sgomot de bulevarde, printre pomii transparenţi ai toamnei, în mijlocul focarelor de lume...

Un cimitir şi o gară, despărţite doar de un spaţiu neînsemnat — către voi mă îndreptam dealungul magazinelor cu vitrine ispititoare, în frăgezimea dupăamiezilor ce agonizau. Şi sufletu-mi nu ştia — pentru o clipă — dacă trebue să dea mai mare avînt, iluziilor, dorurilor, fîlfîirilor de aripi ce-l străbăteau, îndemnîndu-mi paşii să pătrundă pe largile peroane cu ecouri metalice, ori să cultive regretul ce sta ascuns în cutele lui, ca sunetul în lemnul vioarei, conducîndu-mă pe sub porţi negre, în ritmul fanfarelor de doliu.

O plimbare scurtă şi repetată, între porţile acestor două lumi, îmi puteau însă da senzaţii multicolore şi largi. Cîţiva paşi înainte mă înălţau, mă sbuciumau adînc, alţi cîţiva paşi înapoi mă îmbătrîneau, adormindu-mă. Bătăi de ciocane în roţi mă atrăgeau spre ele, arătîndu-mi perspective de şine infinite, pe cînd din urmă, armonia clopotelor tindea pe furiş să mă învălue...

Şi timp de cîteva ore călcam pasionat pe urma senzaţiilor — ca vînătorii pe urma sprintenelor căprioare. Le prindeam parcă din aer, cu mîini înfrigurate şi le ascundeam, şi le topiam în întreaga-mi fiinţă. Sufletul meu se cutremura, striga şi rîdea — ca oamenii ce trec brusc la bae, din sălile de abur, sub potopul duşurilor reci — de atîta contrast, de atîta explozie de nepotrivire... Şi găsiam în salturile acestea chinuitoare, o plăcere proaspătă, pe care căutam să o prelungesc diabolic.

Mă urcam şi mă coboram pe scări nevăzute, adunam în juru-mi raze sau valuri de umbră, surprindeam surîsuri fericite sau lacrimi nemîngîiate, mă fortificam în vuetul vieţei şi mă scăldam în tăcere eternă, sorbiam prin toţi porii mişcarea febrilă şi-mi inoculam în cuşchi palida inerţie — şi totul în cîteva clipe, în treceri grăbite pe cîmpul trotoarului, sub privirile mirate ale drumeţilor, plini de asemenea senzaţii şi... imuni.

Dela o vreme, totuşi, — din pricina, poate, a vecinătăţii atît de intime între cimitir şi gară şi a transportărei mele vioaie dela un loc la altul — mi se întîmplă, deseori, să confund două lumi care păreau îndărătnic şi etern opuse. Cel mult constat aici numai variaţii îndrăzneţe pe tema vieţei şi a morţei şi diferenţa accentuată care mă fulgera la început, încetul cu încetul, s'a transformat în armonie şi farmecul bolnav ce-l gustam în plimbările mele de navetă încearcă să se furişeze din mine pe nesimţite...

De ce n'am ştiut la vreme să mă îndepărtez din preajma sucursalelor celor două lumi ? De ce n'am ştiut să păstrez în suflet poema suavă a contrastului ce părea etern ? De ce am continuat, fără presimţiri neliniştitoare, un drum nevinovat între două răspîntii ce credeam că vor exista întotdeauna ? Acum, din prea multă obişnuinţă, nu le mai văd... Acum nu mai disting dacă sunetul ce vibrează spre seară e clopotul de peron sau clopotul din turlă, ori poate geamătul tampoanelor oropsite ; dacă huruitul surd ce mă înconjoară e acel al cărucioarelor de bagaje sau al bulgărilor de pămînt ; ...dacă scîrţiitul strident ce tae aerul e al cuferelor împinse cu sila în vagoane sau al sicrielor scoase din dricuri... Unde mă întorc văd oameni care „pleacă" din gări anumite : aici, coborîndu-se singuri din trăsuri, ca să ia loc în compartimente rătăcitoare, unde mai adesea se vor mişca şi vor vorbi, dincolo — coborîndu-se, pe braţe vînjoase, din carete mohorîte şi grave, ca să pătrundă în compartimente strîmte (împărţite, totuşi, ca şi celelalte în **clase)** unde vor rămîne imobili, deşi vor întreprinde o călătorie mai lungă decît acele cu indicaţii de şine şi magii de felinare colorate...

Şi astfel, într'o gară, trenurile se succedează repede, ca mai tîrziu să revină, populate cu chipuri străine ; în cealaltă — vagoanele masive, ce par uneori palate, cu minuscule vitralii, cu scaune de catifea în loc de canapele, cu decoruri de flori, rămîn nemişcate în alinierea lor severă, cu toate că şi ele călătoresc mereu şi vertiginos... In goana lor întunecată şi fără popasuri, tîrîe după ele cruci strîmbe şi putrede, candeli roze ce se sting de vînt şi plăpînde cununi ce răspîndesc petale, ca fulgi de suspine, pe drumul alb, pe care hamali, numiţi în dialectul locului : ciocli, veghează credincioşi în aşteptarea altor doritori de zări necunoscute.

Şi concertul clopotelor se ceartă în aer cu şuerăturile stridente, — şi cîntece abia îngînate sunt strivite sub roţile grele, — şi fluturări de batiste şi de draperii negre — şi figuri îndurerate, care vestesc celor vesele fatale clipe viitoare — şi zgomotele subliniate şi sbucnitoare sau înăduşite şi timide îţi dau — în colţul cartierului intim — impresia vastei lumi ce dansează în juru-ţi, pe care nu doreşti s'o mai cunoşti, pentrucă ai surprins-o, pentru că ai **rezumat-o** între două răspîntii şi chiar pentru că ai trăit-o, aici, atît de intens, încît nu mai poţi distinge elemente la prima vedere cu desăvîrşire opuse, totuşi **aceleaşi** în eternitatea lor dureroasă, care vibrează nervos, sintetizînd întregul sbucium universal, în împărăţia nelimitată a unui cimitir şi a unei gări.

1915. I. M. DASCU

Floarea lui Sânzien

ȚANȚARUL MARACINE (ieșind dintre rânduri)

Spre floare.. Unde-i floarea ?...
Un mugur mic de vis,
O lacrimă de floare,
O floare de cais
Un zâmbet cald de lună,
Un hohot mic de soare,
O rază frântă'n două
De gândul ăsta : floare...
Băturăm drumuri grele
Pe-un lan de păpădie
A fost ucis un flutur
In zbor, de-o pălărie...
Un pai ne sta în cale.
Furnicile, cu greu
Trecură peste dânsul...
Apoi, un heleșteu
De rouă — atunci când noaptea
Prindea să se ascunză
De zorii dimineții —
..Și l'am trecut pe-o frunză !
Spre floare... Unde-i floarea ?
Un mugur mic de vis,
O lacrimă de floare,
O floare de cais...
Un zâmbet cald de lună
Un hohot mic de soare
O rază frântă'n două,
De gândul ăsta : floare...
(tace)

O FLOARE

O, de mi-ar crește aripi, mi-aș rupe rădăcina !
Iubirii tale.

ȚANȚARUL MAR. (privind pe Sânzien :)

Nici nu ne-aude !...

SANZIEN (cu gândul departe)

...Doarme, când mi-ei găsi lumina,
De ea îmi leagă viața ca să rămâie-a mea
Și dă-mi o rădăcină ca să rămâi cu ea,
Și schimbă-mă în floare, alături să mă scutur,
Și s'o păzesc cu umbra...

FLOAREA

Ce-aș da să fiu un flutur !..

BARGAUNELE SFETNIC (lui Sânzien)

De-atâta timp plecarăm ! Trec zilele, ca anii !
Și-au îndesit în codrii, frunzișul lor, tufanii...
Albinele în roiuri încoace te purtară
Dar până-aicea Doamne ! iubirea ta amară
S'o curmi, — că nu e altă smerită alinare
Când, nesfârșit, din zarea albastră până'n zare,
Din malul verde'n floare pe care-l coborîm,
Se'ntinde apa moartă a celuilalt tărâm !
Nu vei pute-o trece !..

ȚANȚARUL MARACINE

De, marea este mare !

LACUSTA

Cum ai putut să țârâi asemeni cugetare ?

SANZIEN (înnaintând)

Mă 'nspăimântați ? Dar dorul nu are șovăiri !
Să șovăiască cea mai adâncă din iubiri ?
Nădejdi știrbite'n suflet să-și semene neghina,
In sufletul în care e numai „ea“ lumina ?
In sufletul ce moare cu seceta pe rană
Cum secetă pământul când apa nu-i dă „hrană“
In gândul meu, în care de-ai scormoni, oricât,
Nu vei putea s'o afli decât pe „la“... atât ?...
In trupul ăsta care spre „ea“ 'și târăște-obida ?
Ca vrejul către soare, spre mugure omida ?
O !... Trebue în lanțuri să-și înfrâneze cazna
Spre ea să îngenunche spre ea să o mângâie !
(Bărgăunelui :)
Să dai poruncă oastei în taberi să rămâie !...

ZEFIR (în fața lui Sânzien)

Auzi, o apă mare de umbră împânzită
Ți-așteaptă oastea'ntreagă în valuri să ți-o'nghită.
Zadarnic ! Smulgeți dorul cum însumi eu mi-l smulg...
Nu poți zbura ! Aripa alt'dată ca un fulg.
E plumb topit pe trupul ce doru stă să-l spargă.
Eu pot zbura... și totuș, în zarea asta largă,
Spre „ea“, eu singur, singur, mi-e teamă să m'avânt
Și'nfața valurilor, mă strâng lângă pământ...
...Și-acum,
oștiri de gaze, să afle toți aș vrea
O veste...

TOȚI

Care, care ?...

ZEFIR

Știu, vorba mea e grea !
Și totuș, vă voi spune ce a văzut, zburând
Din flori în flori, Zefirul !

TOȚI

Ci spune mai curând !

ZEFIR (lui Sânzien)

Privește zarea largă...

(Deodată în fundul scenei se face lumină și pe o culme, albastră, într'un nimb de lumină, apare „Fluturul de noapte“ trist, cu aripele strânse, cu libelula moartă la picioare).

— Iubire vrei ?... Iubirea
Ades s'arată astfel !...

SÂNZIEN

Un flutur...

ZEFIR

— Nu, — Mâhnirea !

SÂNZIEN

Dar ce-are la picioare ? O libelulă !... Partea
De dragoste-a oricui ? E dragoste ?...

ZEFIR

E moartea !

TOȚI

Cum, libelula moartă ? Minciuni !...

BARGAUNELE SFETNIC

Presimt un rău

ZEFIR (privindu-l în ochi pe Sânzien)

Sărmana libelulă muri de dorul tău...
(lumina în fund se stinge brusc)
(Zefir se clatină)

ȚÂNȚARUL MAR.

Dar ce-are voevodul ?...

O ALBINA (cu ciudă)

De, treaba lui ! Ne lasă
De-acum în voia noastră

ALTELE

In pace să ne lase !...

FURNICILE

Acasă ! Vrem acasă !... Acasă !...
(urmează)

N. MILCU și RADU GYR

Este arta un joc?

III. CHELTUIREA ENERGIEI SUPERFLUE

O alimentație mai bună, obținută grație superiorității organismului lor, le procură o rezervă de vigoare, pe care nu o mai cheltuesc pentru conservarea vieții Astfel ființele cele mai dezvoltate dispun adesea de o energie, care încarcă unii centri nervoși, fiindcă zile și nopți se scurg în timpul cărora procesul reintegrării perpetue a fiziologiei nervoase, ne mai fiind împiedicată prin nici o cheltuială notabilă de forță nervoasă, se găsește într'o stare de instabilitate extraordinară susceptibilă spre o excesiv de ușoară descompunere și descărcare a forțelor pe altă cale decât pe cea obișnuită. Este ceeace se numește dorinta. Dorințele sunt sentimentele ideale, care se nasc, când sentimentele reale, cărora cele ideale le corespund, n'au fost încercate de mult timp.

Fiecare din facultățile mintale, prin urmare, fiind supusă acestei legi : că organele lor, după ce au aromit în timpul unui interval mai lung de cât de obicei, devin în mod excepțional gata de acțiune —și tot în mod excepțional întâmplându-se ca sentimentele corespunzătoare să ia naștere oferind o facilitate excepțională ca să pue în joc toate activitățile lor corelative—urmează ca ele să fie angajate foarte ușor intr'o activitate simulată, când împrejurările o provoacă, în loc să provoace o activitate reală.

De aci rezultă jocurile de tot felul : de aci tendința la aceste exerciții superflue și fără destinație a facultăților noastre și anume când facultățile au fost mult timp în repaos. De aci rezultă și faptul, că aceste exerciții fără obiect sunt îndeplinite mai mult de către facultățile cari au un rol dominant în viața animalului.

Ridicându-ne acum sus de tot pe scara zoologică, la om, vom avea jocurile propriu zise din domeniul fiziologic și jocurile psihologice care au fost denumite de către Spencer activități estetice.

Activitățile de acest ordin nu se arată de când atunci când ajungem la o organizare atât de superioară, încât energiile nu sunt în mod complet cheltuite în satisfacerea nevoilor materiale, cari se prezintă din oră în oră. In acelaș timp cu excedentele accidentale de nutrițiune, în acelaș timp cu această varietate de facultăți, cari există la animalele cu excedente frecvente de nutrițiune, trebue să mai fie condițiuni, cari să facă posibilă, pentru stările de conștiință întovărășind acțiunile facultăților acestora, existența și menținerea lor, căutate fiind pentru ele înșile, abstracție făcând de scop.

Această primă formă a plăcerilor, numită joc, se arată în activitățile superflue ale aparatului senzitivo-motor, și în activitățile acelor instincte de conservare de sine dar destructive pentru alțiii. cari călăuzesc în genere pe oamenii primitivi.

Când aceste plăceri sunt stabilite, ordinele cele mai înalte ale puterilor coordonatoare vin și ele să aibă activitățile lor superflue și plăcerile lor corespunzătoare în jocurile de îndemânare și în celelalte exerciții mai depărtate de activitățile distructive. Dar după cum se vede la sălbatici, în dansurile initative și cântecele, care le întovărășesc, dansuri și cântece cari încep foarte rudimentar caracterul estetic, există o mare înclinare către sentimentele plăcute care sunt adaptate vieții de pradă. Și chiar când ajung la acele produse estetice mai dezvoltate mai evoluate și la sentimentele corelative pe cari civilizațiunile astăzi îmbătrânite ni le dăruesc, găsim totuș o trăsătură dominantă a vieții de pradă, o urmă a caracterului primitiv al jocului.

Când cu toate acestea disciplina vieții sociale, care este din ce în ce mai puțin închinată spre pradă și din ce în ce mai pacifică, a permis simpatiilor să nască și sentimentelor altruiste să se dezvolte, aceste sentimente la rândul lor încep să cheme sferele activităților superflue. Arta începe să ia forme din ce în ce mai mult în armonie cu aceste sentimente.

O economizare mai mare a energiei, rezultând din superioritatea organizării funcționale, va avea în viitor efecte asemănătoare cu acelea pe cari le-a avut în trecut. Ordinul activităților cărora estetica aparține, primind impulsiunea primă din această economizare, va fi în urmă și mai întins prin ea : economizarea făcându-se în două feluri, în mod direct prin perfecționarea corpului uman însuș, și în mod indirect prin perfecționarea tuturor aplicațiunilor mecanice și sociale. Un excedent crescând de energie va face să nască o proporțiune crescândă de activități și de plăceri estetice, și în timp ce formele artei vor fi așa fel, în cât ele vor furniza un exercițiu agreabil facultăților celor mai simple, arta va face apel în acelaș timp la un mai mare grad de ematiuni înalte decât până acum.

Explicația aceasta este metafizică deci pur și simplu ipotetică deși Spencer crede că e iductivă, dar în tot cazul e destul de ingenioasă. Ingeniozitatea explicațiunii însă atâta timp cât va rămânea o simplă ipoteză neverificabilă, contribuțiunea continuă a fi un sport intelectual destul de admirabil, dar destul de puțin științific.

Absența verificabilității i-a îngăduit lui Groos să admită o altă ipoteză pentru explicarea jocului.

In tot cazul pentru Spencer cantitatea

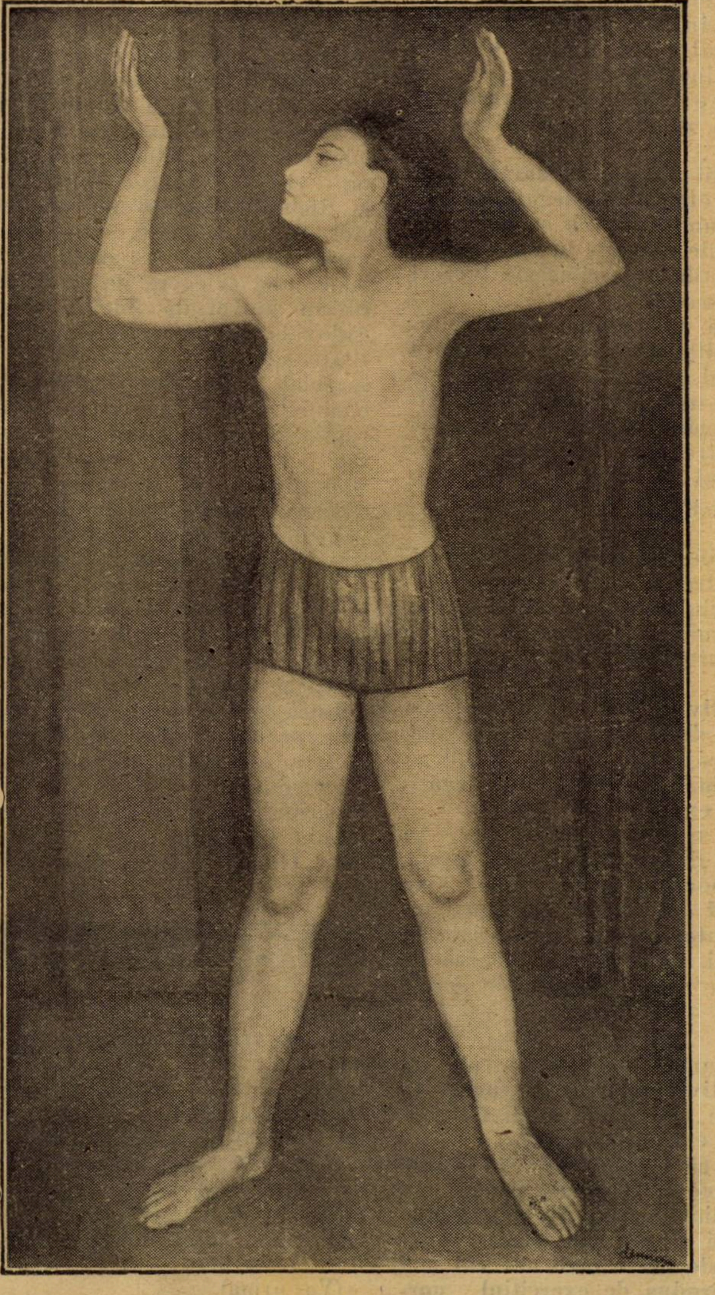

DEMIAN : DANSATOARE (Salonul Oficial)

de energie pusă în rezerva prin economie funcţională obţinută printr'o organizare progresivă, trebue cheltuită fără efort spre a fi producătoare de plăcere.

Simplele scuzaţiuni, de orice fel, care au caracterul estetic îl dobândesc probabil, când cauzele fizice sunt în aşa fel în cât ele fac să intre în acţiune aparatul senzorial într'un mod cât mai eficace şi cu cât mai puţine obstacole, zice Spencer.

Cu alte cuvinte în aparatul senzorial să fie cel mai mic conflict de acţiuni şi cea mai mare sumă de cooperare, producând astfel cel mai considerabil total de excitaţie normală în elementele afectate.

Este un corolar pentru ceeace precede că o stimulaţiune senzorială ca aceea pe care o produce o frumoasă culoare sau un sunet dulce, implică după cum am văzut, o mare cantitate de acţiune normală.

Este vorba deci de o puternică descărcare nervoasă în care nici un element nu se găseşte în exces, şi care v atinde să deştepte o plăcere secundară vagă. Sentimentele estetice în general sunt în mare parte compuse dintr'o conştiinţă nedefinită care naşte astfel.

Este un element vecin acestuia, dar mai particular, în impresiunea frumosului oferită de către senzaţiune. O bună parte din conştiinţa agreabilă pe care o frumoasă culoare o stârneşte poate să fie raportată la asociaţiuni stabilite în experinţă.

In timpul vieţii noastre, culoarea roşie, albastru verde, etc., a fost legată cu florile, cu zilele luminoase, cu scenele pitoreşti şi plăcerile marcate în mod simultan cu impresiunile pe cari aceste lucruri le fac asupra noastră...

E de ajuns să ne amintim unda sentimentală agreabilă stârnită de mirosul fânului, al cărui farmec întrisec este foarte moderat, spre a înţelege în ce largă proporţie deşteptarea în adâncurile conştiinţei noastre a zilelor trecute, petrecute în timpul atâtor zile de vară, intră în farmecul pe care îl încearcă.

Acest principiu al asociaţiunii care va fi reluat de către Fochner, este o altă formă a principiului fundamental din estetica spenceriană, căci asociaţiunea presupune pasivitatea deci absenţa efortul mintal activ.

Izvorul prmitiv al plăcerii estetice este o combinaţiune de aşa natură că el exercită facutăţile cât mai complet posibil, cu o cât mai puţină compensaţiune negativă venind din excesul exerciţiului...

...dar eu văd o mulţime de motive ca să bănuesc că dispoziţiunile de formă, care sunt frumoase, sunt acelea care exercită în mod eficace cel mai mare număr de elemente nervoase interesate în actul percepţiei, dar care nu încarcă de cât cel mai mic număr posibil din aceste elemente.

...un mare număr de elemente ale facultăţii perceptive trebue să fie puse în joc, în timp ce nici una să nu fie condamnată la un exerciţiu excesiv...

Fiind admis că sentimentul estetic are drept condiţiune primordială ca să nu servească imediat vre'una din funcţiunile vitale, urmează că cel mai înalt sentiment estetic este acela care are cel mai mare volum produs de exerciţiul normal al celui mai mare număr de energii fără ca vreunul să intre în exerciţiu anormal.

Am putea continua cu citatele, concluzia rămâne aceeaş: absenţa efortului mintal faţă de o cât mai mare stimulare nervoasă în care asociaţiunea ideilor cu pasivitate pură joacă rolul aproape principal, rămâne un fenomen, care califică esteticeşte actul de contemplare.

(Va urma).

SCARLAT STRUŢEANU

ARTURO FARINELLI

SAU

„DE ERUDITIA“

Leggendo atque scribendo
vitam procudito

In vitrinile librăriilor italiene au apărut de curând cele trei volume: **Il Romanticismo nei paesi latini** (Ed. Fratelli Bocca, Torino, 96 lire) ale lui Arturo Farinelli. Un adevărat eveniment în lumea eruditilor şi a poeţilor. O carte aşteptată şi dorită. Farinelli şi-a câştigat mulţi cititori statornici şi înţelegători. Şi nu numai printre studioşi. Proza lui e căutată şi savurată de foarte mulţi intelectuali fără serioase legături cu istoria şi critica literară. Un fapt semnificativ care ne-a îndemnat să scrim paginele acestea.

Aţi cetit **„La vita è sogno“**? Sunt două volume în cari Farinelli cercetează tema dramei lui Calderon, **„La vida es sueno,** în întreaga literatură şi filosofie universală. Fireşte, mediocra operă a castilianului—exaltată de romanticii veacului trecut — e numai un pretext. Din cele opt sute de pagini ce alcătuesc volumele — numai o sută îi sunt dedicate. Farmecul acestei cărţi ciudate sunt tocmai „Preludiile la drama lui Calderon“ (vol. I) şi prima parte a volumului II: „Viaţa şi Lumea în gândrea lui Calderon“. Sunt adunate aici mărturii împotriva realităţii vieţei, dela cei dintâi taoişti până la Richard Wagner, Pascoli, Irving, Tolstoi. Şi nu adunate, clasificate şi rezumate. Cartea lui Farinelli nu e o antologie, nici culegere de sentenţe din literatura universală. Ideile, versurile, paradoxele, asupra realităţii vieţei, şi identităţii sale cu visul—nu sunt înşiruite searbăd şi plicticos dealungul paginilor. Farinelli reconstitue cu ajutorul lor **concepţia Lumii şi Vieţii** — în epoca, ţara sau personalitatea respectivă. Textele sunt pentru el vertebre ce îi vădesc osatura spinală a Spiritului, a vieţii şi valorilor lăuntrice. Există, în viaţa spirituală, o coherenţă, o organicitate necesară. Aceeaş structură se ghiceşte sub felurite manifestări: artă,, viaţă, mistică, filosofie, etc. Farinelli a ştiut să înţeleagă adâncurile autentice, structura specifică a unei Vieţi Spirituale — fie ea o cultură, sau o personalitate — plecând dela problema: **La vita è sogno.**

Se găsesc astfel rotunjite, configurate, multe şi reprezentative „Weltanschaung“. Taoismul se concretizează de minune în fabula fluturelui, din Ciuang-Ţe. Pe când Ciuang-Ţe visa că este un fluture, se deşteaptă pe neaşteptate; dar nu mai poate şti dacă Ciuang-Ţe e fluture în vis, sau, dimpotrivă, fluturele e Ciuang-Ţe. Anularea realităţii imediate, fenomenale, a lumii senzaţiilor, în Principiul unic, universal, etern **(Tao),** e însăş fundamentul taoismului — atât de frumos vădit în fabulă.

In felul acesta e lucrată întreaga carte. Fiecare text citat se integrează într'o viziune a lumii sau într'un sistem. Se descoperă astfel imense curente subterane în gândirea şi simţirea universală, cari tind să dovedească acelaş lucru: că viaţa e un vis, e ireală, e fantasmă. Poetul chinez Li-Ro (sec. VIII, d. Chr.) cântă: „dacă unduitoarea viaţă e un vis, de ce să te întristezi?“ Cu mult înaintea lui, în „Pitii“, Pindar s'a resemnat, amar: „ce e omul? nimic alt decât somnul unei umbre“. In Sigerist din Brabant, găsim anticipată una din celebrele „meditaţii“ ale lui Descartes: „Omnia quae nobis apparent sunt simulacra et sicut somnia, ita quod non simus certi de existentia alicuius rei“. Zeci de gânditori, de mistici, de poeţi, din toate locurile şi timpurile, ajung la aceleaşi triste cuvinte: viaţa e un somn. Sunt corespondenţe vrednice de luat în seamă. Incă o dovadă că în faţa problemelor funamentale, spiritul omenesc ia întotdeauna aceleaşi atitudini.

Eruditia adunată şi alambicată în notele acestor două volume — înspăimântă. Se ghiceşte înapoia lor nemărginite cunoştinţi bibliografice, istorice, filosofice. O erudiţie care copleşeşte — prin rigurozitatea şi profunzimea ei. O erudiţie monstruoasă — a scrâşnit admirativ Papini, numind pe Farinelli „Prinţ al bibliografiei“.

Cunoştinţele, amănuntele, textele citate, filiaţiile istorice, judecarea versiunilor şi a ediţiilor, scrutarea manuscriselor, fişierul — iau proporţii tragice. Foamea îşi pierde nuanţa repulsivă — când ajunge sfâşietoare, vecinică, cu neputinţă de satisfăcut. Convulsiile înfometatului care înghite, ca să obosească, fiziologic, peste puţin timp şi să clipească din gene grele de somn—desgustă. Vecinicul înfometat din basm, căruia cuptoarele cu pâine caldă nu-i ostoiesc suferinţa — emoţionează. Erudiţia e meschină de câte ori se vădeşte obraznic, indecentă, culeasă în pripă, indirect, — şi e mediocră în monografiile specialiştilor.

Erudiţia lui Farinelli se luminează cu deosebire în celelalte nenumărate cărţi şi studii pe cari le-a publicat, mai ales asupra Spaniei. **Guillaume de Humboldt et l'Espagne** (Bocca, Torino, 1924) şi **Divagazioni erudite** (Bocca, Torino, 1925)— sunt adevărate capodopere ale genului, deşi nu sunt dintre cărţile de seamă ale lui Farinelli.

Nu ştiu dacă a cântat cineva poezia bibliotecei. Dacă s'a înduioşat de rafturile cu **infollii,** dacă a lăcrămat mângâind cochetele „în 148“, s'a înfiorat descoperind trupurile proaspete ale cărţilor ieşite de sub teasc. Biblioteca, în sine, împrăştie tot atâta lirism şi sensualitate — ca şi o femee. Sunt cărţi pe cari le iubeşti, şi cărţi pe cari le pofteşti. Cărţi cu pagini reci și mângâetoare, dealungul cărora degetele alunecă tremurând, culegând voluptatea literelor sobre, pal pând. Cărți cu hârtia aspră și groasă, în care literile s'au înfipt pătimaș, ca pe un trup cald. Cărți mărunte și răutăcioase; cărți cu gravuri ce ațâță ochiul, cu mireasmă ce îmbată nările și alintă sufletul.

Erudiția e aproape de bibliotecă. Erudiția palpită, cum palpită un raft cu „Opere complete". Și e tristă, după cum e tristă orișice bibliotecă. Wilde scria în **„De Profundis"**: „It is always twilight in one's cell, as it is always twilight in one's heart" (E întotdeauna amurg într'o temniță, după cum este totdeauna amurg într'un suflet).

Tristețea unei biblioteci e liniștită și discretă. Tristețea unei erudiții uriașe e convulsionată, sfâșiată, tragică. Un erudit nu-și poate găsi odihna. In sufletul lui răsare, la răstimpuri, perfida întrebare: la ce bun? Un erudit nu are decât foarte puține clipe de fericire. Restul timpului, e aproape inconștient. Erudiția, dealtfel, este un opium pe care adesea îl folosesc nepricepuții — ca să nu se mai deștepte niciodată. Pedanții, bibliotecarii îndobitociți, savanții seci— sunt victime, ucise de o doză prea forte pentru sufletele lor.

Cei mulți cred că erudiția usucă și nărueşte personalitatea. Dar soarele nu usucă decât tulpinele fragede și voluptatea nu ruinează decât sufletele plăpânde. Erudiția, ca și alcoolul,, ar putea fi un sigur examen de selecție — dacă numărul victimelor n'ar fi primejdios bunului mers al societății.

Erudiția nu e fecundă decât atunci când poate fi uitată după voie. Un erudit pur își poate păstra neatinsă fecioria sufletului.

Cel care poartă după sine, în orice împrejurare, balastul lecturilor — e o victimă, pe care, dealtfel, opinia publică o judecă cu destulă asprime.

Erudiția nu e decât o serie nesfârșită de experiențe cerebrale. O cercetare specială, e o pasiune. Lecturile felurite, pot fi asemănate unor trambuline după care spiritul se înalță mai sus, către sine.

Cărțile nu sunt decât pretexte de a gândi, de a te regăsi sau de a-ți găsi adversari, față de cari să-ți precizezi atitudini. E reconfortant să afli că gândurile tale au străduit pe nenumărați alții înaintea ta.

...Deaceia Farinelli e un erudit pur. Cărțile lui sunt construcții îndrăjnețe, la cari a cheltuit ani după ani strângând materialul și așezând schelele.

Și sunt comori cu nestemate, cu nume desgropate din veacuri și citații rare, desfătătoare.

MIRCEA ELIADE

MENȚIUNI CRITICE

CONST. KIRIȚESCU: Istoria războiului pentru întregirea României; vol. II și III; ediția II-a (refăcută în întregime și mult adăogită); editura „Casa Școalelor.

Societatea Națiunilor și Școala; ed. „Cartea Românească"; 1927.

Impunătoarea distincție cu care Academia Română a socotit, acordând jumătate din premiul Asaki, să răsplătească monografia războiului pentru întregirea României, este o dovadă mai mult despre utilitatea lucrării d-lui Const. Kirițescu. Publicul cititor își vede astfel ratificat de înaltul for cultural al Academiei Române, agrementul pe care frumoasele, refăcute în întregime și mult adăogite, volume ale celei de a doua ediții îl obținuseră dela dânsul. Consacrarea Academiei consfințește de data aceasta, simțul de distingere al cititorului și îi sporește valoarea.

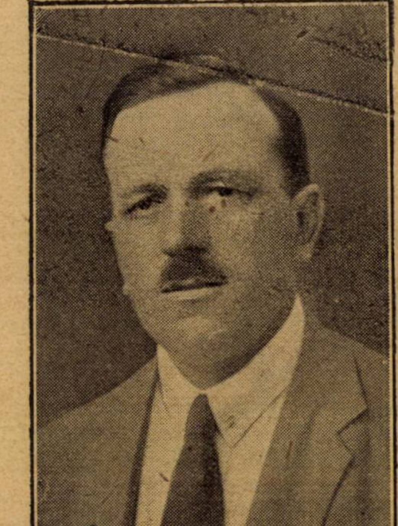

CONST. KIRIȚESCU

Scriam cu aproape un an de zile în urmă, despre întâiul volum al acestei trilogii și surprindeam, dacă nu mă înșel, caracterul de monument votiv pe care lucrarea d-lui Kirițescu îl are, după un deceniu dela marea noastră epopee. 1916 a fost anul dramei dobrogene, 1917 în deosebi al ofensiveii Mărăști și al eroismului neclintit din câmpia Mărășeștilor. La exact un deceniu, este mai mult decât o îndatorire să ne amintim de recenta noastră glorie.

Este tocmai ceeace face cel de al doilea volum al trilogiei d-lui Const. Kirițescu.

Și cu aceasta se încep și meritele acestei istorii a războiului nostru pentru întregire. Acelaș plan metodic și aceeași luminoasă ordine, pe care am avut a le sublinia și în primul volum, se întâlnesc și aici. Povestirea începe, cum era și firesc, cu continuarea campaniei din 1916, cu acele operațiuni militare care trebuiau să ne pună în gardă față de planul ofensivei germane, pentru care frontul românesc devine frontul principal european. Lupta pentru apărarea trecătorilor ca și a celui mai scurt drum spre București pe care-l căutau Nemții, apărarea porților Moldovei, cu alte cuvinte luptele dela Oituz cu întreg sistemul de lupte secundare, din Valea Uzului, dela Meghelus, dela Hârja și apoi luptele de la trecători, precum a Branului, a Predealului, a Bratocei și Buzăului și mai ales marile lupte din valea Oltului și a Jiului, cu jertfele și eroismele corespondente și până la marea bătaie de pe Neajlov și Argeș căreia îi urmează retragerea, părăsirea Bucureștilor și statornicirea frontului pe linia Siretului — toate aceste etape de renunțări glorioase, tot acest tennis de victorii și dezastre defilează în lucrarea d-lui Const Kirițescu, în lumina vulturilor de drapele când vesele, când cernite, întotdeauna însă păstrând o strălucire pe care istoricul nostru nu scapă din vedere să le-o păstreze. Pentru că deși operă de știință, în care informația erudită extrasă dintr'o largă compulsare a documentelor oficiale, sau din literatura războiului este servită din belșug și plasticizată cu ajutorul planșelor diferitelor scene de operații,— deși operă de știință, „istoria răzoiului pentru întregire", a d-lui Kirițescu nu este mai puțin o carte de permanentă afirmare sufletească.

Istoricul, pentru care fiecare luptă fiecare unitate, fiecare operație militară își au numele exact, nu uită totuși să strecoare pe sub ariditatea acestor fapte ceva din vibrarea caldei sale inimi. Fuzionarea operei de știință și a atitudinei sentimentale este una din însușirile lucrării d-lui Const. Kirițescu și care face din „Istoria războiului" nu numai manualul de informație pozitivă dar și isvorul de neîntreruptă mândrie națională. Se vor găsi unii, care să susțină că opera de știință trebuește ferită de efluviile sentimentale. Observație justă de îndată ce adevărul științific ar suferi Nu este însă cazul cu lucrarea d-lui Kirițescu. Și apoi: aceste trei volume, compacte și în care reînvie toate zilele de tristețe sau de bucurie ale războiului nostru, alcătuesc, de fapt, cea mai glorioasă și mai întreagă dintre experiențele noastre militare. Iată pentruce incursiunile lirice sunt justificate și iată pentru ce spuneam că lucrarea își află o îndoită întrebuințare. Vom trece peste toate aceste faze ale războiului nostru, istorie recentă și în ochiurile căreia fiecare din noi și-a împletit existența, reținând din toată istorisirea, fie a luptelor, fie a ocupației nemțești, fie a trădărilor ruse, fie a refacerii armatei în perioada II-a, fie a păcii impuse de Germani, a unirilor treptate a provinciilor realipite sau a campaniei la Budapesta — vom trece reținând doar perpetua lecție de energie națională pe care faptele o probează iar istoricul o confirmă neîntrerupt. Iată de ce ne surprindem subscriind la rândurile lui Fabre-Luce despre „Sensul războiului“ : „Mai mult decât o manifestare de ostilitate în contra unui duşman, războiul a fost o formă supremă de supunere la legi şi mai mult de cât o acţiune raţională, o imensă experienţă“. Cuvinte ce se potrivesc de minune şi războiului nostru, cu adaosul că de o „manifestare de ostilitate“ nu poate fi vorba nici pe departe întrucât ne priveşte. Caracterul de non-agresivitate, al războiului nostru pentru întregire, este cu desăvârşire evidenţiat în lucrarea d-lui Const. Kiriţescu şi asupra lui revine şi broşura d-sale despre „Societatea naţiunilor şi şcoala“. Dar înainte de a încheia rândurile acestea informative despre o lucrare în care metoda se aliază aşa de surprinzător cu atitudinea sufletească, am voi să dăm un citat doveditor de popasurile lirice ale d-lui Const. Kiriţescu. Doarece, cum spuneam şi mai înainte, lucrarea d-lui Kiriţescu nu e numai o istorie a războiului pentru întregire. Ea este însăşi istoria românească integrală din toată perioada războiului. Ceeace s'ar părea exterior operaţiunilor militare d. Kiriţescu îl îmbrăţişează cu o egală pasiune şi atunci reconstituirea Capitalei sub ocupaţie ; episoadele dureroase din războiul „aliaţilor“ Ruşi, entuziasmul voluntarilor ardeleni : orientările politice şi portrete de oameni politici, pregătirea unirilor în provinciile realipite, totul află o deopotrivă justificare în această operă care încheagă toată povestea ţării româneşti în perioada războiului. Şi atunci este explicabil ca în multilateralitatea acestei opere să-şi afle loc şi în bună companie încă, acea afirmare a sufletului românesc şi acele pledoarii lirice ale d-lui Kiriţescu, care sunt oarecum axa sentimentală a acestei lucrări, în primul rând de informaţie precisă.

Iată de pildă un fragment din pagina închinată oastei române trecând Prutul, „pe drumurile Voevozilor“, în Ianuarie 1918, la cererea republicei Moldoveneşti, ameninţată de atacurile Ruşilor : „Străvechea glie moldovenească se înfioară şi se trezeşte la dulcea atingere. Ţărâna stropită veacuri dearândul cu sânge românesc, se ridică, răscolită de copitele cailor şi în volbura pulberei prind să se închege arătări de viteji. Goarne sună voios, oastea păşeşte înainte pe drumul desrobirii, iar din vechile locuri de sânge şi de slavă aleargă să se rânduiască sub steagurile moldoveneşti mulţimea fără număr a umbrelor ce-şi dormeau somnul frământat de dureri în acest pământ înstrăinat şi robit. Dinspre vadurile Nistrului, din cetăţile falnice ce-şi oglindesc zidurile zimţuite în apele bătrânului fluviu, — din codrii Orheiului şi ai Tigheciului, vine gloata luptătorilor lui Alexandru, lui Ştefan, lui Rareş, lui Ioan Vodă, voinicii, răzeşii şi mazâlii hotineni, soroceni, orheeni şi codreni, slujitori de pe margine, păzitori ai vadurilor, străjeri ai plaiurilor şi ai hotarelor. Scuturaţi ţărâna de pe straele şi platoşele voastre, întindeţi în vânt arcurile înţepenite, frecaţi oţelele ruginitelor sâneţe: Moldova are iarăşi nevoe de braţul vostru ! Alergaţi ca altădată, când la chemarea buciumaşilor domneşti, etc., etc.“

Se va înţelege, prin urmare pentru ce vorbiam întru început de marea utilitate a lucrării d-lui Kiriţescu, pe care marele premiu academic nu a întârziat să o consacre. O istorie a războiului, unind stricteţea ştiinţifică cu elanul liric, e tot ce poate fi mai de trebuinţă pentru cultura viitoarelor generaţii. Pasagiul citat e numai un vag reflex din această atitudine nobilă care înfăşoară istoria naţională în falduri de poezie.

Şi, în sfârşit, ca să nu încheem fără rezerva de rigoare, vom suggera d-lui Const. Kiriţescu, pentru viitoarea ediţie care de bună seamă nu va zăbovi prea mult : necesitatea unui indice de nume de oameni şi locuri, care să completeze aspectul întru totul occidental al lucrărei sale, căreia d. Kiriţescu i-a adăogit la finele volumului III, chiar şi un preţios tablou cronologic al războiului României. Sunt în cele aproape 2000 de pagini ale Istoriei d-lui Kiriţescu atâtea date, atâtea localităţi, atâtea nume, încât şi pentru cetitorul de lungă respirare ca şi pentru cercetătorul în vânătoare de referinţe, un indice nu poate de cât să aducă cele mai mari rezultate. Şi poate am mai avea de formulat o suggestie, tot în vederea viitoarei ediţiii. Ideia d-lui K. de a investi paginile volumelor sale cu ilustraţiuni este excelentă. Numai cât o selecţie mai atentă s'ar impune în alegerea acelor motive ale inspiraţiei plastice naţionale. Războiul nostru nu-şi are încă marele rapsod adevărat. S'a literaturizat, şi încă cum, îndeajuns pe tema războiului. Dar nu mai puţin s'a şi plasticizat, cu oarecare furie, în marginea — şi cuvântul nu e nepotrivit — războiului nostru. Publicul e desigur mai dispus să cumpere un tablou, sau o statuetă, fie şi lut, de cât o poemă sau un jurnal de campanie. Dar dacă publicul cel lesne de amăgit are nevoe de podoabe înşelătoare, Istoria d-lui Const. Kiriţescu se poate lipsi de atâtea din realizările plastice dubioase pe care un sistem de fotografie le poate înlocui cu succes. Dar acestea sunt observaţiuni cu totul secundare şi nu vom stărui prea mult asupra lor.

*

Este lesne de înţeles că un om al şcoalei dublat de un istoric al războiului cum este în acelaş timp d. C. K. era dintre cei mai indicaţi să se preocupe de problema Societăţii Naţiunilor şi de raporturile acesteia cu şcoala. Este ceeace face în conferinţa ţinută la cercul profesorilor secundari, acum în urmă tipărită. D-l C. K. a făcut parte în vara anului trecut din comisiunea internaţională dela Geneva care a avut să studieze mijloacele prin care statele membre ale Societăţii Naţiunilor ar putea să iniţieze şcolărimea în idealurile S. N. şi mai ales în marele ideal al cooperaţiei intelectuale. Chsetiunea revizuirii manualelor de istorie, care a fost formulată în cel mai larg şi mai facultativ spirit, mai mult propunere de cât invitaţie, a fost şi ea la ordinea zilei. Presa noastră s'a sezisat de aceste probleme şi le-a primit cu sentimente diverse. Persoana scriitorului nostru a fost şi ea implicată. De aceea conferinţa broşură ce tipăreşte d. C. K. este într'un fel şi o pledoarie pro-domo. Ea convinge şi risipeşte orice rezerve. Prin informaţiile ce se dau despre idealurile şi mai ales despre eficacitatea acţiunii S. N., prin convingerea hotărîtă cu care d. C. K. dovedeşte că între idealurile S. N. şi ale neamurilor în parte nu este incompatibilitate, cărticica aceasta spujeşte deopotrivă şi soc. Naţiunilor şi publicul nostru care are nevoe de astfel de iniţieri competente. „In S. N. omenirea posedă cel mai minunat instrument pentru pregătirea şi menţinerea păcii pe baza dreptului şi bunei înţelegeri“, zice în esenţă d-l C. K. pentru care „propaganda pacifică-umanitaristă a S. N. constitue un ideal de educaţie etică, ce nu poate stânjeni necesităţile stringente ale organizării materiale şi sufleteşti a apărării naţionale împotriva primejdiilor ameninţătoare“. Sau cu cuvintele unui teoretician al pacifismului luminat, Alfred Fabre-Luce, pe care l-am amintit mai sus şi care în „Locarno sans rêves“ desbate întreaga problemă a Societăţii Naţiunilor şi a noului spirit european de după război : „Acordul patriei cu pacea, o formulă universală sprijinită pe realitatea ţării natale — nu-i asta o raţiune suficientă cu care să raliăm entusiasmurile ?“ Desigur nu e vorba să ne pierdem în reverii pacifiste. Dar că un nou spirit s'a arătat, că el trebueşte conjurat să se pogoare peste omenirea îndurerată şi că toţi trebue să ajute la aceasta, sunt evidenţe peste cari nu se poate trece. Suntem, după expresia aceluiaşi Fabre-Luce, în perioada acordării instrumentelor. Concertul ce va urma, va fi imaginea acestor râvne preliminarii. Şcoala nu trebue să lipsească. D. Const. Kiriţescu îi pregăteşte de pe acum acordul. Şi iarăşi : se poate ca, pe de altă parte, şcoala întreagă să aibă de câştigat din contactul cu acest duh nou.

PERPESSICIUS

LISTA CONFERINŢELOR ŢINUTE IN SESIUNEA DE IARNA 1926-27 LA ATENEUL B. P. HAŞDEU DIN CAMPINA

10 Oct. 1926: Prof. univ. **N.. Iorga,** Bucureşti: „Ce este şi ce se înţelege prin străin în ţara noastră“.

24 Oct. 1926: Prof. univ. **Virgil Bărbat,** Cluj: „Femeia şi cultura“.

31 Oct. 1926: Comandor **A. Negulescu,** Bucureşti: „Dar noi... marinarii“.

14 Nov. 1926: Ziarist **N. Batzaria,** Bucureşti: „Femeia în Orient“.

28 Nov. 1926: Prof. univ. **Popescu Voiteşti,** Cluj: „Geneza petrolului“ (cu proecţiuni).

12 Dec. 1926: Prof. univ. **Al Borza,** Cluj: „Protecţia naturei la noi şi în America“ (cu proecţiuni).

21 Dec. 1926 Prof. univ. **P. Grim, Cluj:** „Literatura engleză şi sufletul poporului englez“.

16 Ian. 1927: Prof. univ. **M. Ştefănescu,** Bucureşti: „Cultul Patriei“.

6 Febr. 1927: Prof. univ. **D. M. Teodorescu,** Cluj: „Capitala regilor daci (cu proecţiuni).

13 Febr. 1927: Prof. univ. **Gh. Ţiţeica,** Bucureşti: „Cultură, civilizaţie şi progres“.

27 Febr. 1927: Prof. univ. **Em. Panaitescu,** Cluj: „Situaţia şi rolul României în Europa actuală“.

6 Martie 1927: Prof. **Paul Papadopol,** Bucureşti: „Posteritatea şi câţiva fruntaşi ai scrisului românesc“.

13 Martie 1927: Prof. univ. **V. Ghidionescu,** Cluj: „Educaţia cetăţenească“.

27 Martie 1927: Comand. **Aurel Negulescu,** Bucureşti: „Din Atlantic în Pacific“ (cu film).

3 Apr. 1927: Prof. univ. **Sextil Puşcariu,** Cluj: „Romanitatea limbei noastre“.

10 Apr. 1927: Medic veter. **St. Ionescu,** Câmpina: „Boalele transmisibile omului prin alimente de natură animală“.

1 Mai 1927: Prof. univ. **A. M. Botez,** Cluj: „Creşterea numerică sau creşterea calitativă a popoarelor“.

8 Mai 1927: Dr. **I. Tătăranu,** Bucureşti: „Techirghiolul şi efectele sale terapeutice“.

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

Ziarul „Românul“

Ziarul **„Românul“**. oficiosul declarat al comitetului național, luase ființă din cearta iscată cu „tinerii oțeliți“. Aceștia puseseră stăpânire desăvârșită asupra „Tribunei“ și comitetul național rămăsese fără organ de publicitate prin care să se poată apăra de atacurile și învinuirile ce i se aduceau de către cei grupați în jurul vechiului ziar. Grupul acesta era denumit scurt „tinerii oțeliți“, dar el nu se compunea numai din tineri, ci majoritatea o formau bătrânii venerabili, ca dr. Oncu. care era adevăratul stăpân la ziar, actualul episcop R. Ciorogariu ș. a.

Am arătat și cu altă ocaziune la ce grad de desvoltare profesională ajunsese „Tribuna“, care pătrunsese atunci în toate unghiurile locuite de români și domina în mod absolut opinia publică din Ardeal.

Prin urmare hotărîrea comitetului național de-a scoate un nou ziar, cu caracter oficios declarat, care să dea în acelaș timp și lovitura de grație „Tribunei, era socotită ca foarte temerară, date fiind tristele experiențe făcute cu „Tribuna“ și „Foaia Poporului“ dela Sibiu și cu „Lupta“ dela Budapesta. Oficialitatea partidului național român avea o reputație puțin măgulitoare în ceeace privea acțiunile sale la care se cerea și puțină cultură nepolitică.

Dacă s'a adeverit vre-odată vorba românului că „omul sfințește locul“, apoi în cazul ziarului „Românul“ s'a făcut dovadă deplină. Ziarul era pus, după formula cunoscută, sub direcția unui comitet, care se știe că nu lucrează nicăieri nimic. Din norocire însă acest comitet a avut buna inspirație de-a încredința cu conducerea efectivă a ziarului pe dl. Vasile Goldiș, membru în comitetul național. D .Goldiș se găsea atunci la etatea de deplină maturitate când omul are maximul de energie pentru muncă și spiritul echilibrat de-a vedea și judeca lucrurile prin prisma obiectivității și a perspectivelor istorice în chestiunile de interes public și general.

Pornind la organizarea noului ziar, d. Goldiș a avut fericita intenție de-a descoperi „călcâiul lui Achile“ în acțiunea publicistică și culturală a oficialității partidului național român. După cum am arătat în cronicile anterioare, această oficialitate uitase cu totul lozinca atât de fericit concepută de Ioan Slavici când a înființat „Tribuna“ la Sibiu, că „Pentru toți românii soarele la București răsare !“ Slavici se gândea, desigur, în primul rând la unitatea culturală, dar oficialitatea „restrânsă“ a comitetului național nu vedea la București acel soare vizat de vechii tribuniști, ci se împiedica când de partidul liberal, când de cel conservator. Nesimțind lumina acelui soare strălucitor era fatal să se poticnească când la stânga, când la dreapta. Și s'a poticnit și se poticnește mereu și în ziua de azi.

D. Goldiș, ca director al noului organ de publicitate, s'a reîntors la deviza lui Slavici și a căutat să facă legături cât mai strânse cu cercurile culturale-literare din București. Prima necesitate ce se impunea era de-a da ziarului o limbă curat românească și literară. In scopul acesta a angajat ca prim-redactor un ziarist apreciat și cu experiență din București.

Angajamentul acesta a făcut multe buclucuri în redacție și desigur și mai multe neplăceri personale d-lui V. Goldiș ca director. Manuscrisele cari veneau dela colaboratorii „benevoli“, sau „onorifici“ când era vorba de fruntași ai partidului, erau „grozav mutilate“. după părerea autorilor. De fapt ele erau refăcute în redactie după necesitățile limbei literare. Recriminațiunile curgeau pe capul direcțiunei. Autorii pretindeau, c'o naivitate copilărească, ca în schimbul colaborărei „benevole“ sau „onorifice“, deci fără retribuțiunea materială, să li se „respecte cel puțin stilul“.

Imi amintesc de-o astfel de reclamațiune a fostului director de liceu Virgil Onițiu din Brașov. Acesta era profesor de limba română și avea și oarecare faimă ca scriitor de schițe. Stilul său era însă greoiu și n'avea nici o calitate gazetărească. Articolele sale trebuiau refăcute pe de-antregul ca să poată apare în ziar. Onițiu însă, care era considerat în Ardeal ca unul dintre cei mai superiori oameni de cultură, nu putea înțelege și nu se putea împăca cu această necesitate profesională, care tot lui îi folosea făcându-i articolele mai accesibile. Supărarea lui era mare.

Apariția „Românului“ era, cum am spus, o îndrăzneală, care ar fi dat cu siguranță greș dacă s'ar fi procedat și aici ca la „Tribuna“ din Sibiu și la „Lupta“ din Budapesta după metodele de-atâtea ori compromise ale comitetelor de direcție. D. V. Goldiș era însă o mână de fier, știa ce vrea și putea să facă ceeace trebue. Activitatea aceasta a fostului director al „Românului“ e prea puțin apreciată. Din respect fată de adevăr și față de o muncă prodigioasă, dar în mare parte anonimă, de gazetar, relevăm aici meritele d-lui Goldiș pentru viața culturală din Ardeal, câștigate prin felul cum a înțeles să conducă ziarul, în fruntea căruia era pus. Vom arăta mai jos în ce consta importanța culturală a „Românului“, care din acest punct de vedere a întrecut chiar și „Tribuna“ din Arad.

Presa din Ardeal a primit cu rezervă apariția noului oficios al comitetului național. Oamenii grupați în jurul diferitelor publicațiuni erau prea influențați de simpatiile politice, produse de certurile recente. Ei nu mai puteau judeca obiectiv. Interesele mărunte întunecau și judecata lucrurilor mari.

Cu mai multă hotărîre, și în acelaș timp și cu o mai justă pătrundere a adevăratelor interese naționale, a salutat apariția „Românului“ presa din București. Iată, d.e., cum anunța apariția noului organ **„L'Indépendance Roumaine“**, oficiosul francez al partidului național liberal :

„E limpede, în adevăr, că partidul românesc de peste munți nu poate cu nici un preț să admită disidență în ceeace privește programul și că mai ales din acest punct de vedere solidaritatea tuturor se impune.

„In ziua în care politica maghiară va înfăptui cererile românilor, atunci frații noștri din Ungaria se vor putea împărți după preferințele și temperamentul lor în mai multe partide.

„Dar atâta vreme, cât revendicarea lor fundamentală este nesocotită, orice român, care părăsește cauza comitetului național din Ungaria și Transilvania, părăsește însăși cauza rasei.

In ceeace ne privește pe noi, românii din regatul neatârnat, noi nu vom cunoaște decât un singur ziar, care reprezintă vederile comitetului românesc de peste munți și acela se intitulează **„Românul“**.

Partidul liberal nu mai era atunci la putere, dar declarația aceasta își avea semnificatia ei. Se pare că ultimul pasagiu din această declarație a organului liberal, unde se vorbește de „noi, românii din regatul neatârnat“, corespundea într'adevăr sentimentelor generale din țară, căci în scurtă vreme vedem apărând în coloanele „Românului“ articole politice și lucrări literare semnate de cele mai cunoscute și mai ilustre nume din viața culturală și literară a vechiului Regat. Răsfoind acum colecția primului an de apariție a „Românului“ ai impresia că cei mai buni frați de peste Carpați au sărit cu toții, într'un gând, în ajutorul partidului național, amenințat de o mare primejdie.

Răposatul istoric **A. D. Xenopol** vorbia în articole de fond despre „Dreptul istoric al Românilor“ și adresa un călduros apel de înfrățire „Către frații din Ardeal“. Tot la loc de frunte protesta într'un energic articol intitulat „O reparațiune“ **I. L. Caragiale** împotriva „Tribunei“, care publicase o infamă notiță în care se întreba „Cât o fi costat ?“ o adunare politică organizată la Arad de partidul national român. Indignarea lui Caragiale era atât de mare, încât cerea o imediată reparațiune. „Să fie îndată cunoscut, scria el, numele pentru mult timp detestabil, și pilduit numai decât ignobilul individ“. Dar „Tribuna“ era atunci într'o decădere morală atât de adâncă, încât s'a mulțumit să declare că „notița s'a strecurat în ziar fără știința direcțiunei“.

Caragiale avea o mare dragoste pentru cauza românilor ardeleni, căci îl vedem organizând un supliment literar pentru „Românul“ cu contribuțiile celor mai iluștri literați ai noștri. Când trimite lucrările obținute pentru acest supliment face și următoarea adresă de mulțumire publică ; ceeace arată satisfacția lui pentru reușită :

„Mă simt dator a mulțumi aci din toată inima d-lor Delavrancea, Vlahuță, Coșbuc și Brătescu-Voinești, cari m'au onorat totdeauna cu buna d-lor prietenie că au binevoit a subscrie alături de mine într'un număr festiv al „Românului“, dând prilej astfel cetitorilor noștri a se bucura de așa giuvaere literare în frumoasa limbă românească. Ii rog să primească omagiile mele de recunoștință și admirațiune.

Caragiale“

Pe lângă acești corifei ai literaturei române mai găsim o mulțime de nume, dintre cari amintim aici pe aceia cari au înteles să-și dea obolul lor pentru cauza națională în momentele critice, când era vorba să contribue la consolidarea unui lucru bun, iar nu să beneficieze de pe urma unui lucru făcut cu jertfe de alții, cum au făcut mai târziu unii dintre „tinerii oțeliți“. Dintre cei morți găsim printre primii colaboratori pe : D. Zamfirescu. Șt. O. Iosif, D. Anghel, P. Cerna, Em. Gârleanu, C. Sandu-Aldea, iar dintre cei în viață : N. Iorga, F. Dulfu, V. Eftimiu, I. Minulescu, Al. Lapedatu, Corneliu Moldoveanu, V Demetrius, Stahl stenograful, M. Beza, ș. a.

„Românul“ pornise astfel pe calea cea bună și a mers așa până la izbucnirea războiului mondial.

Incet-încet se strânseră în redactia lui

DESPRE BELLE-ARTE ŞI DESPRE PROFESORI

(Frânturi de însemnări toride)

Cunosc regulamentul învăţământului nostru artistic.

Il cunosc nu atâta în succesiunea searbădă a alineatelor lui, cât, mai ales, în spiritul lui, care oglindeşte, deprimant, mentalitatea unei biurocraţii grav-tipicară, insolentă şi trândavă.

In marea lor majoritate, profesorii şcoalelor de Belle-Arte cred în acest regulament, şi îl urmează, cu simpla şi animalica satisfacţie cu care instructorii militari cred şi urmează reglementul interior al căzărmii, ce le hrăneşte deopotrivă şi stomahul şi irascibila lor trufie despotică, de slugi ajunse.

Asemenea celui mai umil funcţionar din cel mai despreţuit birou dintr'un minister oarecare, profesorul de Belle-Arte este obligat să „prindă" condica de prezenţă străjuită de vigilenţa neobosită a şefului imediat,... şi să execute, întocmai, programa oficială, care emană dela suprema autoritate, centrală.

Condica de prezenţă se „prinde" — (la ziua şi ora riguros fixate de calculele şi de competinţa ţâfnos autoritară a domnului director) — aşternându-se în compartimentele cotidianului registru, iscălitura caligrafic degajată a respectivului profesor.

După împlinirea acestei sacre ceremonii, fără de care cariera slujbaşului poate fi serios ameninţată — (cerberul veghează !...) — profesorul întârzie în cancelarie atâta cât îngăduie tradiţia stabilită şi raporturile cu direcţiunea — apoi porneşte, se înţelege, grăbit, spre clubul politic, unde se **eboşează,** în clar obscur, situaţiile viitoare,.. spre cafenea. unde se **compun** cancanurile şi se divulg învârtelile,... sau — dar asta nu e în totdeauna indispensabil — spre sălile de curs ori spre atelierele şcolii, unde o duzină de elevi aşteaptă, de mult, sosirea maeştrului — cu resemnarea cu care se aşteaptă, de pildă, căderea iernii sau scadenţa fatală a unei cambii...

Fiindcă — trebue să recunoaştem — profesorul face, uneori, şi aceste ultime drumuri.

In ziua aceia el se găseşte, natural. cu conştiinţa arhi-împăcată : calcă uşurel, priveşte isteţ şi — la bodegă — serveşte cu poftă opt turtiţe cu icre vechi. de somon, şi trei anecdote proaspete, şterpelite, pentru circumstanţă, din repertoriul răsuflat al unui chelner spiritual.

La caii de tramvai — după un urcuş penibil — se poate încă surprinde răsfrângerea — în coamă, ochi şi copite — a acestei profund intime jubilări, care confirmă observaţia că, la orice animal vertebrat, quietudinea sufletească este consecinţa unui efort muscular, cu prisosinţă împlinit.

Iscălirea condicii de prezenţă — (care echivalează cu o modestă însă nezdruncinată victorie) — e, totuşi, un act ce nu atrage după sine complecta epuizare a executantului şi nu-i creează decât o faimă aproximativă, limitată la entuziasmul şi stima, locală, a cancelariei.

In schimb „programa oficială" pune pe profesorul de Belle-Arte într'o situaţie quasi infernală.

„Programa" aceasta blestemată trebue — dela începutul carierei chiar — învăţată, neapărat, pe de rost.

Invăţată pe de rost, articol după articol, aliniat după aliniat, buche cu buche.

Memorizată în punctele, în virgulele, în pauzele — în greşelile ei de tipar.

Căci profesorul de Belle-Arte — (ne ocupăm mereu de tipul.... clasic şi nu ne gândim de loc la cele 2—3 excepţiuni fericite) — are o teamă cumplită, o frică paralizantă de perspectiva unei inspecţii, din care ar putea ieşi categorisit ignorant **în ale didacticei** — (Inspecţiile pentru constatarea competinţelor artistice, nu sunt încă prevăzute)....

Ca urmare, acela dintre profesori care a izbutit să memoreze fără cusur şi a putut în timpul, tragic, al diferitelor inspecţii să recite, fără tremur, fără bâlbâială şi fără noduri, textul integral al programei oficiale.., câştigă stima idolatrică a tuturor colegilor săi şi este notat la Minister — direct sau prin ecou public — ca un element de extraordinară valoare profesorală şi nedepăşită **cultură.**

Din aceste ilustre figuri profesorale s'au recrutat până acum conducătorii şcoalelor noastre de Belle-Arte.

Prestigiul acestora a fost şi mai este încă, în lumea oficială, aşa de considerabil, încât nici împlinirea anilor de pensie, cari implică începutul fatalului proces de ramolisire,... nici ivirea în arena artei a numeroaselor forţe tinere ce'şi aşteaptă o dreaptă utilizare... nici chiar hohotul de râs, general, izbucnind la apariţia, în zilele solemne, a acestor venerabile moaşte — nu i-a putut smulge, pentru opera de primenire a şcoalei, din albia aluatului cald şi confortabil în cari dospesc de nenumărate şi lungi decenii.

Oficialitatea noastră perzistă — primejdios — în timiditate de neofit, căzut la cultul incompetinţei.

N. N. TONITZA

---

o seamă de tineri ziarişti, cari au dat ziarului vigoare şi îndrumări sănătoase.

In timpul războiului balcanic din 1913 se vorbea în coloanele lui de „roşiorii cari îşi vor scălda caii în apele Tisei". După izbucnirea războiului mondial îndrăzneala lui creştea şi după ce fusese în nenumărate rânduri cenzurat şi con**fiscat, fu definitiv suprimat de către guvernul ungar în Martie 1915.**

ION BAILA

Cronica muzicală

PRODUCŢIUNILE DE FINE DE AN ALE CONSERVATORULUI DE MUZICĂ

Invăţământul de stat al muzicei nu se oferă aprecierii publice decât prin producţiunile muzicale pe care elevii instituţiilor respective le organizează. In tot cursul anului şcolar Conservatorul nostru de muzică a dat numeroase audiţiuni în care au fost prezentate elemente de puteri diferite în scopul emulaţiunii printre elevi, al obişnuirii lor cu estrada de concertişti, precum şi în scopul propagandei muzicale pe care viitorul artist **eo ipso** o slujeşte. Numai cine a urmărit de-alungul anului şcolar aceste audiţiuni publice îşi poate da seama într'o mai largă măsură de mersul instituţiilor respective. Altfel, este riscată — socotim noi — aprecierea care se face adeseaori numai după audiţiunile de fine de an. Este drept, aceste audiţiuni ar trebui să fie organizate în aşa fel în cât să poată dovedi, la un moment dat, gradul la care este adusă pregătirea de specialitate a elevilor diferitelor clase. Or, rezultatele unei discipline pedagogice nu se pot vădi la un elev, dacă nu se cunosc, în afară de aptitudinele sale artistice, diferitele faze ale desvoltării sale. Insuşirile elevilor sunt adeseaori atât de covârşitoare în exteriorizările lor artistice, în cât abia de se mai vede umbra pedagogului care a condus educaţiunea lor muzicală. Sau viceversa, elevii fără prea afirmate tendinţe de personalitate, apar la producţiuni ca fidele copii ale maeştrilor respectivi. Deci, pentru o deaptă judecare a influenţelor, bune sau rele, realizate de profesor, este necesară **cunoaşterea evoluţiei artistice a elevului, ca şi starea artistică în care el se găsia la primirea în clasa respectivă. Altminteri se** riscă aprecieri, sau prea favorabile sau prea aspre, asupra rezultatelor obţinute de profesori. De multe ori, de cele mai multe ori chiar, abilitatea pedagogică a profesorului se constată din progresele pe care le-a putut obţine un elev mai puţin dotat, decât din succesele pe care le are la producţiuni un element cu însuşiri excepţionale. Meritul pedagogic este aci mult mai redus şi dacă este de apreciat aci ceva de seamă, apoi este tocmai concepţiunea de interpretare şi întreaga estetică a specialităţii pe care maestrul respectiv a isbutit să o insufle discipolului său. Abilitatea pedagogică este deci lăsată pe al doilea plan, interesul primordial îndreptându-se către personalitatea artistică a profesorului.

Iată dar, ce elemente intervin în discuţiune şi ce factori importanţi pot fi utilizaţi ca criterii în judecarea audiţiilor de fine de an : însuşirile elevilor, micile lor personalităţi artistice, abilitatea pedagogică a profesorilor, personalităţile lor artistice. Şi enumerarea s'ar putea prelungi. Faptul că tendinţa generală în învăţământul artistic este de a creia personalităţi, nu masse de acelaş nivel, necesitatea şi obligativitatea de a desvolta în fiecare elev însuşirile individuale, fără a-i ştirbi nimic din caracterele particulare ale personalităţii în devenire, iată un element nou care complică chestiunea şi îngreunează posibilităţile de apreciere oferite de o producţiune de fine de an.

Numai clasele de ansamblu pot oferi elemente pentru judecarea succesului pedagogic al maeştrilor. Dar în aceste cla-

Revista revistelor

GRAIUL ROMANESC

(I ; 4 ; Aprilie 1927)

Chestiunea nefericitelor delimitări de graniţă impuse de marele război şi pe urma cărora regiuni curat româneşti au fost rupte dela noi, fie către Polonia, fie către Cehoslovacia, revine din nou în coloanele „Graiului românesc". De data aceasta e vorba de ţinutul, aşa zis al Apşelor şi al vechii stavropighii Sf. Mihail din Peri, ţinut cu numeroase sate româneşti, cedat Cehoslovaciei din consideraţii economice, (stăpânirea întregii linii ferate ce duce spre trecătorile poloneze ale Carpaţilor). Redactorul revistei socoteşte că argumentul de inimă al vechilor amintiri istorice, va convinge în cele din urmă pe vecinii noştri şi-i va decide la o întoarcere a ţinutului.

Dnii **I. Lupaş** şi **P. Cancel** aduc în sprijinul acestui gând argumente istorice din care se poate vedea ce a însemnat pentru noi partea aceasta din Maramureşul lui Dragoş-Voevod.

Istoricul **I. Lupaş**, schiţează în articolul „Din trecutul Românilor Maramureşeni", câteva preţioase date istorice. Propagandă catolică din timpul lui Ludovic de Anjou, regele ungar, cucerise o parte din populaţia românească, băştinaşă, a Maramureşului. Fraţii Baliţă şi Dragoş, sunt dăruiţi cu moşii întinse şi numiţi „comiţi supremi" ai judeţelor Sătmar şi Maramureş.

După moartea regelui Ludovic (1382), urmaşii lui Dragoş revin însă bisericei ortodoxe răsăritene. In 1391 voevodul Baliţă şi frate-său Dragoş merg la Constantinopol, de unde obţin pentru M-rea Sf. Mihail din Peri dreptul de stavropighie, iar pentru egumenul Pahonie dreptul de exarh (locţiitor al Patriarhului).

Acestea se întăreau prin hrisovul din 13 August 1391, al Patriahului Antonie. Ele dovedesc o conştiinţă ortodoxă din partea acelora care voiau să ferească M-rea din Peri de asalturile catolice de mai târziu. Graţie întăririi din 1391, egumenul de mai târziu Ilarie îşi apără drepturile faţă de încercările episcopului din Muncaci (1494), iar episcopul maramureşan Dosoftei hirotonia până la mijlocul secolului XVIII, preoţi ortodoxi români pentru Bihor şi Ardeal.

D. **P. Cancel**, studiind lucrarea istoricului Perfeckij despre Rusia Subcarpatică, observă cu surprindere că informaţiile despre Români lipsesc cu desăvârşire. Abia dacă într'o enumerare de sate, se vorbeşte de câteva „aşa numite valahe". E acelaş spirit rău înţeles al istoriei, alterante aşa de incompatibil cu stricteţea ştiinţifică şi care de dragul unui orgoliu sacrifică documentele şi nesocoteşte adevărul ştiinţific.

Spirit cu mult mai generalizat decât s'ar putea bănui şi pe care o hotărîtă punere la punct din partea Redacţiei „Graiului Românesc" (d. Em. Bucuţa) îl scoate la iveală cu prilejul unor ecouri din presa bulgară. Cum era de aşteptat, gândul revistei acesteia care nu urmăreşte de cât să slujească în limite ştiinţifice integritatea neamului românesc, trebuia să fie răstălmăcit. „Ecoul dela Apus", ziar bulgar din Vidin vede în informaţiile revistei române, nu ştiu ce imperialism român suddunărean. Pe de altă parte partidul naţional-liberal bulgar îşi înscrie pe steagul său „ocrotirea minoritarilor". Pe bună dreptate deci „Graiul românesc" surprinde inconsequenţa şi vorbeşte de prigonirea şcoalelor naţionale din ţinuturile locuite de Români ale Bulgariei.

SINTEZA

(I. ; 1 Aprilie, 2 Mai 1927)

Foarte interesante „glosele" d-lui **Călinescu**, în marginea unui „probabil Eminescu mistic". Juste desigur, atâtea din sublinierile acelor elemente caduce, fie vocabular, fie atitudine erotică, cu adaosul că discuţie se poate isca pentru una sau alta din expresii, din atitudini, după subiectivismul critic al fiecăruia dintre glosatori, (braţ molatic ca gândirea unui împărat poet" — nu părea lipsit de sens d-lui Ibrăileanu ?)

Aşa ca să luăm un singur exemplu : „şi la dame doarme'n pat" — despre pajul Cupidon, — d. G. C. e de părere că „dame" e inestetic deoarece vorbirea curentă l-a trivializat. Cu toate că o reabilitare a lui, în sensul cavaleresc şi medieval ronsardian („nature ornant la Dame qui devait"...) şi chiar mai modern francez, cum apare în atâta din poezia simbolistă („Dame des lys amoureux et pâmés" în Retté) nu ar fi lipsită de succes, mai ales că scriitorii renaşterii noastre politice l-au întrebuinţat şi încă într'o largă măsură. Nu aflăm în momentul de faţă acel pasaj în deosebi graţios, din Negri, (pela Veneţia ?) în care cuvântul e şi necesar şi aromat. Mai important, însă, ni se pare să aşteptăm dela pătrunderea d-lui G. C. acel Eminescu poet al amorului pământean, cum desigur este şi cum glosele de faţă, subliniind sgura din Eminescu eroticul, nu-l lasă să se întrevadă. Desigur, atunci, vom auzi vorbindu-ni-se de „Seara pe deal", de „Oda în metru antic, şi de atâtea din sonete, în care pasiunea dramatică revarsă puternicul ei şivoi liric.

Un talent — căci talent este — remarcabil dela chiar primele-i sboruri este acela al d-lui **Aurel Cornea**.. O scrisoare" şi „Post-Scriptum" indică un scriitor cu mari — aproape morbide — posibilităţi de analiză. De notaţie în primul rând. Şi totul supra-plutit de'un zâmbet crud. Uneori prea crud. Poate că n'ar fi rău dacă tânărul scriitor, pentru calitatea scrisului căruia nu e nici o îndoială, s'ar desbăra de un oarecare exces de naturalism, care strică. Mai ales că excesul acesta pare să fie o simplă poză. (El se întâlneşte în acelaş număr, pe alocurea şi în preţiosul fragment de roman „Haşigan" al d-lui Simona Basarab).

SBURATORUL

(IV , 11—12 Mai-Iunie 1927)

Studiul umanităţilor greco-latine rămâne pentru multă vreme o problemă deschisă la noi. Congresul filologilor de la Cernăuţi, din primăvara aceasta, avea înscrisă în ordinea de zi şi această problemă, a studiilor clasice, în învăţământul nostru secundar. E singura chestiune (în timp ce „Institutul de literatură" primea onoruri) în legătură cu care n'a transpirat nimic în public. De curând ministrul de instrucţie al Franţei era invitat în faţa comisiei senatoriale a învăţământului să vizeze la remedierea umanităţilor în Franţa. Dacă greceasca e caşi desfiinţată la noi în ţară, studiul latinei şi cu el al unei bune părţi din clasicitate, poate fi salvat. Aşa cum se predă astăzi, nimic nu e de aşteptat pentru viitorul acestor studii ca şi pentru o serioasă cultură clasică.

E adevărat că decadenţa acestor studii merge mână în mână cu decadenţa tuturor studiilor liceale. Cauze sunt nenumărate. Singurii care nu le văd sunt, cum şi este de aşteptat, oamenii cu răspundere de şcoală.

Despre „Cultura latină la noi" scrie d. **E. Lovinescu** o substanţială notă critică. Poate că unele amănunte să fie pasibile de discuţii — Contestând orice poezie în Ovidiu, în care d. E. L. vede simple dizertaţiunii versificate, poate că se exagerează. Şi ne gândim la frumosul studiu, de curând apărut, „Fortuna Labilis" al d-lui prof. Ramiro Ortiz în care ni se vorbeşte pe îndelete de arta lui Ovidiu şi de raportul între această artă şi sensibilitatea noastră—modernă, problemă asupra căreia vom stărui la timp convenit. In orice caz părerile d-lui E. Lovinescu sunt ale unui competent şi ele trebuesc aduse la cunoştinţa celor mulţi. Desprindem concluzia :

> Geniul latin se rezumă în trei scriitori: Virgiliu pentru epopee ; Horaţiu pentru poezia lirică şi, mai ales ,satirică şi Tacit, pentru istorie. Un program bine chibzuit, fixat pe principiul adâncirii şi nu al suprafeţii, ar trebui să se limiteze la Enaide, la Ode şi Satire şi la Analele lui Tacit. Atât : importanţa reformei începe însă dela modalitatea studierii acestor scriitori, ce nu trebue mărginită la un număr determinat de versuri sau de paragrafe, ci să fie, pe cât cu putinţă ,integrală. Trebue să cunoaştem Eneida în întregime (sau cel puţin cărţile I, II, IV, VI, IX), după cum trebue să cunoaştem Analele în întregime,şi pentru pătrunderea sufletului latin dar şi pentru valoarea lor estetică şi etică incomparabilă ; trebue să absorbim aceste creaţiuni ale geniului latin şi, totodată, uman. Un an abia ajunge pentru o lentă pătrundere ; să le acordăm deci câte un an, cu ore multe şi cu cercetări migăloase; numai astfel spiritul străbun ne va fecunda prin ce are el mai bun. Şi cum nu ne putem apropia de o creaţiune literară fără o suficientă cunoaştere a limbii, Cezar ni se pare scriitorul cel mai indicat pentru deplina stăpânire a formelor gramaticale : să-i acordăm şi lui un an pregătitor: fixând deci în clasa V pe Cezar, în clasa VI pe Virgiliu, în clasa VII pe Horaţiu, şi în clasa VIII pe Tacit, — stabilim un ciclu de valori potrivit şi cu adevăratele scopuri ale învăţământului literaturii latine.

---

se, în opoziţie cu celelalte clase de activitate individuală a elevului, autoritatea artistică a profesorului este atât de direct activă şi covârşitoare, în cât elevii abia de apar ca material sonor pentru punerea în evidenţă a calităţilor artistice ale profesorilor respectivi.

Aceste reflecţiuni le făceam luând parte alături de câtiva confraţi întru critică muzicală la producţiunile de fine de an ale Conservatorului nostru de muzică. Eram umiliţi de desinteresul arătat de public pentru rezultatele ce demonstrau elevii noştri şi mişcaţi de devotamentul profesorilor cari trăiau cu părinteşti griji şi bucurii emoţionantele înfiorări juvenile ale discipolilor.

GEORGE DIACU

ECOURI

ŢARA DE JOS
(IV, 4—5, Aprilie-Mai 1927)

Pictor posedând o gamă coloristică din cele mai calde, scriitor cu excepţionale calităţi de poezie şi vervă satirică, d. N. N. **Tonitza**, nu uită în dragostea cu „ are îmbrăţişează plastica — şi căreia îi acordă atenţia preţioaselor sale cronici artistice — nici problemele de technică. De data aceasta vorbeşte, în chip de scrisoare (din 1910) despre necesitatea atelierelor în Bucureşti. Insăşi soarta picturii este legată de această lacună. Compoziţia nu se poate desvolta de cât în spaţiu: constatări valabile şi după 17 ani dela formularea lor :

> Află însă că pentru execuţia unei „picturi mari" — să zicem de 3+5 metru, — artistul are nevoie de un atelier de cel puţin 8+12 metri şi de o lumină perfect constantă.
>
> Majoritatea pictorilor noştri lucrează în odăiţa de dormit, ghemuiţi lângă o fereastră cu lumina aproape oarbă — şi mai niciodată cu lumina dela Nord, cea mai puţin declinabilă, deci cea mai credincioasă pictorului.
>
> Dacă ai şti câte talente mari s'au stins, la noi, într'o desăvârşită neactivitate, din pricina lipsei de ateliere — te-ai înspăimânta !
>
> Cu toate acestea, dragă prietene, avem, de mai bine de o jumătate de secol, şcoli de Belle-Arte, expoziţii, pinacoteci, muzee, saloane „oficiale" — în schimb n'avem încă **arhitectul** care să se fi gândit până acum să transforme tradiţionalele poduri — părăsite paianjenilor şi şobolanilor — în ateliere de pictură, indispensabile muncii artistului contemporan.
>
> Un pictor nu poate lucra oriunde şi oricum. El are nevoie de un lăcaş adequat meseriei lui — aşa cum are dulgherul, potcovarul sau căldăraruil.
>
> Altfel, munca lui se iroseşte, visurile lui rămân prizoniere,viaţa lui se deapănă fără spor, goală şi lamentabilă.
>
> Iată pentruce cafenelele centrelor noastre urbane abundă în „rataţi" — cluburile noastre politice adăpostesc talente mari decăzute la rolul de chibiţi ori obscuri agenţi electorali — iată dece în majoritatea saloanelor de amatori pictura naţională e reprezentată aproape numai prin insignifiante „flori"... „capete de expresie"... „naturi moarte"... cari oglindesc, dureros, condiţiile vitrege în care se zbate artistul român.

VIAŢA LITERARA
(II, 55, 11 Iunie 1927)

Am fi voit să ţinem un jurnal al celor scrise despre poezia d-lui T. Arghezi. Să ţinem o partidă de felul cum se comportă scriitorimea şi critica faţă de rarul eveniment literar al apariţiei „Cuvintelor potrivite". Il vom ţine sub forma aceasta, consemnând în acest loc, ecourile interesante în legătură cu dânsul.

D-l **Oscar Walter Cisek** scrie despre „Tudor Arghezi şi imaginea nouă a lumii" un mic studiu despre „premergătorul Arghezi", despre primul sol ce ne conduce „spre un drum nou". Apropierile cu neoclasicul Valery sunt de reţinut :

> In poemele d-lui Arghezi, cuvântul dur, de tăria unui diamant transformă prin şlefuirea lui, de multe ori întregul conţinut romantic, iar introducerea elementelor de realitate ferm conturată sau chiar oarecum trivială reliefează geometric. Indreptăţirea acestei constatări poate fi uşure dovedită, pentrucă în arta d-lui Arghezi cuvântul poate fi pipăit şi prins de simţurile noastre asemenea unei sculpturi de piatră sau a unei culori, limpede şi aşternută pe piatră. Poezia d-lui Arghezi nu cunoaşte indicaţiunea vagă, ci ni se înfăţişează — şi aceasta e unul dintre titlurile ei de glorie — ca o creaţie de artă plastică. Câtă organizare latină, câtă densitate clară în versurile:
>
> **„Munte 'ndreptat cu piscul în tărie**
> **Şi neclintit în visul de azur..."**
>
> în versurile
>
> **„Din fântână bate 'n soare**
> **Biciul rece al apei vii"...**
>
> în
>
> **„Decembre, ca un paradis**
> **De murmur şi scântei"...**
>
> sau în
>
> **„Şi 'n perdeaua lui subţire**
> **Işi petrece steaua, acul"...**
>
> Apropierea neoclasicului Valéry e evidentă. Evocarea atât de conturată a obiectelor potenţiază realitatea. Şi cât de fericit şi de firesc intervine uneori un element oarecum mecanic, pseudo-banal sau trivial. Un exemplu din multe altele:
>
> **„Cade câte-o picătură,**
> **Când în păr, găteală nouă**
> Când bomboană **rece 'n gură".**
>
> O dragoste deosebită pentru tot ce e încăpăţinat, pentru metale, pentru rezistenţa lor hotărîtoare, evocă „ţâţe de fer" sau cântă „urechea de fer" a unui lacăt. Şi totul ca simbol şi în scopul de a stoarce din duritatea nemiloasă a materiei stramiul stării sufleteşti.

(Va urma). PENTAPOLIN

memento

SINTEZA : **Evenimentul** (T. Arghezi) . **In beznă** (N. N. Tonitza); **Ovidiu** (G. Nichita); **Haşigan** (Simona Basarab) ; **Danton** (Camil Petrescu).

„SBURĂTORUL" : **Etnicul** (E. Lovinescu); **Ursul alb** (F. Aderca); **Popeste postumă pentru Eva** (Sanda Movilă) ; **Pocăinţa** (G. Brăescu).

ŢARA DE JOS : **Fuga Doamnei Zoe** (Adrian Hurmuz). **Din trecutul literar al Galaţilor** (Paul I. Papadopol).

VIAŢA LITERARĂ : **Ion Minulescu**, medalion (Al. Bădăuţă); **De vorbă cu d. G. Tutoveanu** (I. Valerian).

BANCHETUL

Nu e vorba, precum bănuiţi, de „banchetul" luii Platon. Nu veţi auzi, prin urmare, mitul jumătăţilor de oameni ce-şi caută „jumătatea" în iubire, nici povestea miraculosului Eros, pajul Afroditei, născutul din Poros şi din Penia, sărac ca maică-sa, dar năzuind la cele bune şi frumoase ca taică-său, nici nu veţi afla noul sistem de oprit sughiţul, acela pe care Eryximachos i l-a presscris lui Aristofan „opreşte-ţi" mereu respiraţia mai mult timp şi fă-ţi gargară cu apă şi dacă tot nu te lasă gâdilă-ţi nasul cu ceva şi strănută. Să ştii că-ţi trece numai decât". Ceeace Aristofan şi atestă, din punct în punct. Ca o dovadă că filosofii sunt oameni cu metodă până şi la sughiţuri. Bietul „Cetăţeanul turmentat", spaima Coanei Joiţichii şi expresia cea mai pitorească a votului obligatoriu, el, n'avea nevoe de vreo metodă ca să-şi oprească sughiţul şi dacă ar fi cunoscut-o pe a lui Eryximachos ar fi preferat să sughiţă şi'n mormânt decât să-şi aplice gargară cu apă.

Şi iarăşi nu va fi vorba de „Cina" lui Trimalchion pe care Satyricon-ul lui Petroniu ne-o înfăţişează ca pe-o feerie culinară, desfăşurându-şi zodiacul bucatelor, în sunetele muzicei ca şi masa Psychei slujită, în cântece, de spirite nevăzute, în palatul lui Amor. Nu veţi vedea deci nici ouăle de păun, nici iepurele împenat şi nu veţi avea plăcerea să vedeţi pe Fortunata care măsoară banii cu baniţa, soţia şi îngerul favorabil al lui Trimalchio. Nici de banchetul retorico-gramatical din Saturnalele lui Macrobiu, nici de mesele împărăteşti ale basmelor noastre nu va fi vorba, ca să nu mai vorbim de praznicul calicilor care ne-ar sili, fără de voia noastră, să ne apropiem de zilele şi mai ales de graniţele noastre.

Dar dacă toate aceste banchete celebre sunt din literatură şi-şi aflau locul în coloanele unei reviste, ce poate să justifice „banchetul" de astăzi şi să-l apropie de glorioşii lui strămoşi ? — vă veţi întreba.

O, nu e vorba de banchetul cu care factorii poştali, cărora li se reţinuseră din salarii pentru „donaţia" directorului Poştelor, se gândeau să cinstească pe acest auto-mecenate, al căruia singur merit a fost că făcea pe factorul poştal înlăuntrul partidului ; după cum nu e vorba nici de banchetul pus la cale de parlamentarii asiguraţi pânăla viitoarea sesiune parlamentară şi nici de atâtea alte chefuri mai mult sau mai puţin parlamentare.

E vorba de „Banchetul cultural".

Să zicem că te-a ~~numit ministru~~ al artelor. Şi că erai înainte de aceasta sau unul din martirii în proză sau în versuri ai românismului sau preşedintele unei asociaţii culturale căreia şi dacă nu i-ai adus nici o strălucire prin activitatea ta, i-ai putea în schimb, aduce o serioasă cotaparte din bugetul statului.

Şi pentrucă soarta te-a favorizat şi te-a ales între delegaţii cari au adus la Bucureşti pergamentul de închinare către Patria-Mumă şi fiindcă păstrezi din pruncie relaţiuni cu noi ăştia, artiştii şi literaţii, nu vom sta mult la gânduri şi-ţi vom da, cu anticipaţie, un : „Banchet cultural".

Să zicem, iarăşi că te-a numit ministru al şcolilor. Cum eşti un spirit superior, ba mai mult, predispus la avânturi, imaginezi o întreagă bătae culturală, cu fronturi şi zone şi scoţi din recuzită, din spirit de economie, îţi zici, peruci de barzi şi măşti de apostoli culturali şi după ce-i instalezi pe vasta scenă a României-Mari, ca un regisor ce eşti, n'aştepţi să bată gongul, să se ridice cortina şi să culegi aplauze, ci crapi ochiul de iscoadă al pânzii şi o sfâşii, şi te-arăţi tot, şi atunci noi înţelegem şi, negreşit îţi dăm şi d-tale un : „Banchet cultural".

Sau, dacă vreţi, să zicem că te-a numit secretar general la unul din ministerele cu fonduri culturale. Să admitem că n'ai făcut nimic, adică nici unul din acele puncte ale gloriosului d-tale program de instalare. Insă : mie mi-ai cumpărat câteva volume ; prietenului nostru i-ai reţinut o pânză, ai numit pe prietena amicului nostru în baletul operei, lui X i-ai comandat un bust şi lui Y un imn pentru glorificarea în artă a eroismului cultural — cum vrei, dar, ca pentru aceste însuşiri, care ni te-au gravat în inimi, să nu ne grăbim să-ţi dăm şi d-tale, poate mai ales d-tale, tot un : „Banchet cultural".

Şi aşa mai departe.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

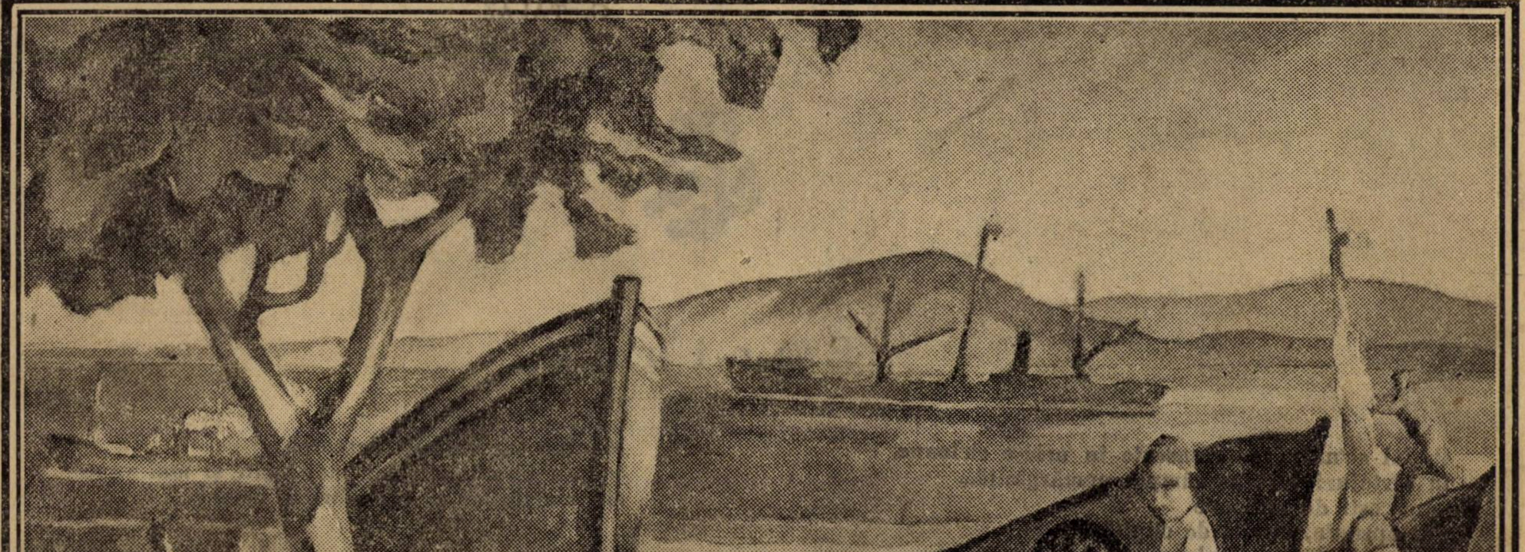

P. IORGULESCU : ORIENT (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 26
26 Iunie 1927.

Lei 5

Un ministru

Cu fruntea'n două degete s'o măsuri
Cu ochii mari şi albi ca de plăvae,
De două ceasuri gândul îşi învoae;
Ecou profund al miilor de păsuri.

Intunecimi de gând... apoi şivoae
De fraze dintr'o lege... interesuri,
Şi... iar imensitate, gol şi şesuri
Pe care mintea-i obosit se'ndoae.

Dar azi e cald şi el privind la ghete,
Işi vede drumul până-a fi ministru
Bătătorit cu griji şi pe'ndelete.

Din Dunărea şi Tisa pân la Nistru
El este omul... gânduri cete, cete...
Şi-adoarme'ncet cu'n zâmbet grav, sinistru.

G. TALAZ

⁂

Furtuna

Praful se'nalţă, se răsuceşte în uriaşe cicloane,
în vârtejuri iuţi, pe câmpia nemărginită...
parcă oşti de milioane
s'ar apropia, clipită de clipită,
        în infinite coloane,
            vertiginos
            călări, pe jos,
în ale vântului albe camioane,
în tankurile volburei fără hotare,
în trenurile trecerii cotropitoare...

Din norii uriaşi,
ca din rătăcite avioane — cruzi ţintaşi —
fulgerele 'ncep atacul ucigaş
împotriva trepidantului oraş...

Aşteptare, fiori necunoscuţi, groază...
Pentru scăpare, nici o oază...
        nici o oază...

Ca subt un nebun bombardament,
palate de beton armat, de-oţel, de piatră şi ciment,
enorme biserici, spitaluri, magazii, prăvălii,
        cu miile de mii,
se clatină din temelii..
Fulgerele, unul după altul
despică timpul şi înaltul...

Natura 'nfuriată, parcă
puterile din urmă îşi încearcă,
Mâniile supreme îşi descarcă,
asupra piscurilor celor mai înalte şi mai vane
ale sforţărilor şi zămislirilor umane...

Case se nărue, se prefac în ruine,
trenuri sunt smulse brusc de pe şine,
Copaci, stâlpi de telegraf fac plimbări,
prin văzduhuri, prin zări...

Dar, iată,
deodată,
ca la o poruncă neaşteptată,
prin vântul ce şueră, chiuie, latră,
ca la'nceputul vremilor, o ploae de piatră,
o imensă ploaie de piatră,
prinde să bată
oraşul de pară şi glia'nsetată...

Şi'n întunerecul orb ce'ncepe să coboare
din înălţimle omorâtoare,
    ca la un misterios semnal,
    într'un sgomot infernal
    în goană barbară,
gâfîind adânc, s'apropie de gară
un tren în flăcări,
un tren care-aleargă cumplit
spre oraşul acesta înfrânt, cucerit
şi-aduce, parcă, în fruntea vagoanelor,
pe însuş împăratul ne'nţeles al uraganelor...

A. COTRUŞ

„Otrava lui Satana“

Hram la mănăstire. Dintr'o strană ascultam smerit o sfântă slujbă. Lângă mine, posomorât, cu capul plecat, şedea un bătrân monah, cufundat într'o mistică tăcere. Părea de piatră, dacă buzele nu i s'ar fi mişcat încet, într'o tainică rugăciune.

De la el, ochii'mi alunecară spre ceilalţi călugări. Cei mai mulţi nu cred să fi împlinit patruzeci de ani, câţiva numai aveau bărbi albe, stufoase, arătând că au trecut de mult pragul bătrâneţii.

Mă întrebam ce i-o fi făcut să se călugărească. Or fi venit cei bătrâni să-şi treacă ultimii ani în linişte şi cumpătare? Or fi ispăşind oarecari păcate? Dar cei tineri? Ce braţe sănătoase şi puternice de muncă folositoare! şi iarăşi privii pe bătrânul de lângă mine. Rămăsese nemişcat, o durere mare se zugrăvea pe figura-i neagră, veştejită şi nu ştiu de ce, dar bătrânul îmi deveni deodată simpatic.

La sfârşitul slujbei, m'am luat după el şi l'am ajuns tocmai când suia scara spre chilia lui.

Ii spusei aşa, spre a intra în vorbă: „Nu ştii dumneata părinte, mai găsesc eu ceva raci... am auzit că's vestiţi racii din eleşteul mănăstirii“!

Bătrânul mă privi par'că mirat că tocmai pe el l'am nimerit să-l întreb, apoi îmi răspunse cu bunătate: — „Se găsesc taică, cum să nu... dar nu ştiu dacă o să vă dea... mai bine merg eu cu dumneavoastră să vorbesc cu călugărul pescar...“

Ocolirăm prin dosul chiliilor şi coborând o vâlcea am ieşit la marginea lacului, care se întindea liniştit până departe, pătat cu stufişurile de păpuriş.

Ajunserăm la o căsuţă veche, unde, tovarăşul meu, vorbi cu pescarul. Acesta la început refuză, pe urmă la stăruinţa unchiaşului cedă şi după ce luă din casă un coşuleţ se îndreptă spre lac.

Acolo împinse în apă o luntre scobită într'un trunchiu de copac şi se pregăti să plece. L'am rugat să mă ia şi pe mine căci nu mai văzusem cum se prind racii şi pescarul nu s'a opus.

M'am aşezat la un capăt al luntrei, iar călugărul pescar, în picioare, la cel'lalt capăt îşi tăia drum prin păpuriş, împingând luntrea cu un lemn ce-l proptea în fundul lacului.

Bătrânul rămăsese pe ţărm şi privea cum înaintam încet prin stufiş.

Deodată luntrea se opri într'o insulă de apă, ce apăru în păpuriş. Călugărul se aplecă, prinse o sfoară legată de o prăjină înfiptă în fundul eleşteului şi ridică din apă un coteţ de răchită, din care începu să scoată numărând în coşuleţ racii pescuiţi se vede altădată. Mă întrebă dacă îmi ajunge, închise apoi cu grije capacul coteţului şi îl coborî iar în apă.

Intoarse luntrea, împingând-o cu prăjina pe acelaş drum spre ţărm, unde sării nemulţumit că n'am văzut cum se prind racii.

Pe mal, moşul mă aştepta. Plătii şi plecarăm împreună spre bucătăria arhonderiei unde nu găsirăm pe nimeni. Călugărul văzând încurcătura mea se oferi să mi-i fiarbă el. I-am mulţumit şi l'am poftit să-i mâncăm împreună.

După oarecari protestări primi şi în timp ce el începu să facă focul, eu căutai în pădurea dela marginea mănăstirii, un loc potrivit pentru un prânz pe iarbă verde.

M'am întors la arhonderie, tocmai când bătrânul aşeza racii frumos într'o strachină mare. Văzându-mă îmi spuse surâzând: — „Iacă taică.. sunt gata!“ apoi, într'o ceaşcă amestecă usturoi pisat cu puţină zeamă în care fiersese racii şi încet o pornirăm spre pădure, eu înainte ducând coşul cu merindele ce adusesem, iar el după mine cu ceaşca şi strachina cu raci.

Ne-am oprit în poiana ce alesesem şi după ce aşezai pe un şervet răciturile, scosei din fundul coşului o sticlă cu vin şi una cu apă minerală.

— „Părinte, spusei, poftim la masă!“

— „Taică, îmi răspunse el, încă nu-i totul gata!“

— „Dar ce mai trebue?“

— „O să vedeţi!...“ zise el şi plecă iar spre mănăstire.

Peste puţin timp se întoarse cu un bulgăr de ghiaţă...

Săpă cu un cuţit o groapă în pământ, puse sticlele cu băutură înăuntru şi le acoperi cu ghiaţă, apoi veni lângă mine şi se aşeză pe iarbă.

— „Ei acum putem începe?“

— „Incă nu!“

— „De ce?“

— „Sfânta rugăciune!“

Şi ridicându-se în genunchi rosti ceva repede şi neînţeles, făcându-şi cruce de câteva ori cu evlavie.

Privea fără chef mâncările ce aşezasem pe şervet şi din când în când, ochii îi fugeau spre sticla cu vin pe care o destupam cu atenţie.

Imi ziceam, gândindu-mă la grija lui de a răci vinul „unchiaşului trebue să-i placă băutura „şi mă hotărîsem să-i torn din belşug şi să-l smulg puţin din tristeţea în care părea coborît.

Il îndemnai să ia din ce adusesem, dar el îmi răspunse smerit: — „Bunătăţile astea nu sunt haruri pentru un păcătos ca mine“... şi nu mâncă decât câţiva raci.

Atunci, îi turnai vin într'un pahar mare şi îl oferii zâmbind, dar şi pe acesta îl refuză cu o energie care mă surprinse.

— „Cum părinte, nici vin nu bei?... păi vinul e lucru sfânt... şi cum e de rece!...“

— „Nu beau... nu beau... e otrava lui Satana!“

— „Ce tot spui părinte... eu ştiam că'i sângele Domnului... că se dă şi la cuminecătură!....“

— „E a lui Satana... a lui Satana!“ răcnea bătrânul tremurând din toate mădularele. Ochii i se făcură mici şi avusei impresia că-i vine să plângă.

Nu ştiam ce să cred, furia moşneagului mă sperià şi mă intrigă în acelaş timp.

Eram sigur că bătrânul e într'o ureche şi ca să-l liniştesc îi spusei!

— „Dar ce ai părinte... ce rău ţi-a făcut vinul să-l blestemi aşa?“

— „Ei dacă ai şti dumneata!“

— „Şi de ce nu mi-ai spune părinte?“

— „Ei taică, suspină el, din pricina lui am făcut un mare păcat, de care nu mă iartă cel de sus!“

Văzând că moşul e pe cale să-şi deslege limba stărui:

— „Ce păcat mare isbăveşti aci părinte?

Bătrânul îşi şterse lacrimile ce-i udau genele, mă privi trist şi îmi răspunse:

— „Eşti tânăr şi poate nu m'ei înţelege!“

— „Părinte, doar faţa mi-e tânără, mintea şi sufletul însă mi-a îmbătrânit de mult... poţi să-mi spui fără grije!...“

— „Bine taică, ţi-oi spune, că mă arde rău păcatul!...“ şi după ce privi în toate părţile, convingându-se că suntem singuri, începu să povestească, încet, cu vocea domoală ca o spovedanie:

— „E mult de atunci... iacă sunt aproape patru-zeci de ani. Pe vremea aceia eram lăutar vestit în târg la noi, la Hoceni... Vioara o învăţasem de când eram mic, că tata tot lăutar a fost, din moş strămoş toţi au fost lăutari, că aşa

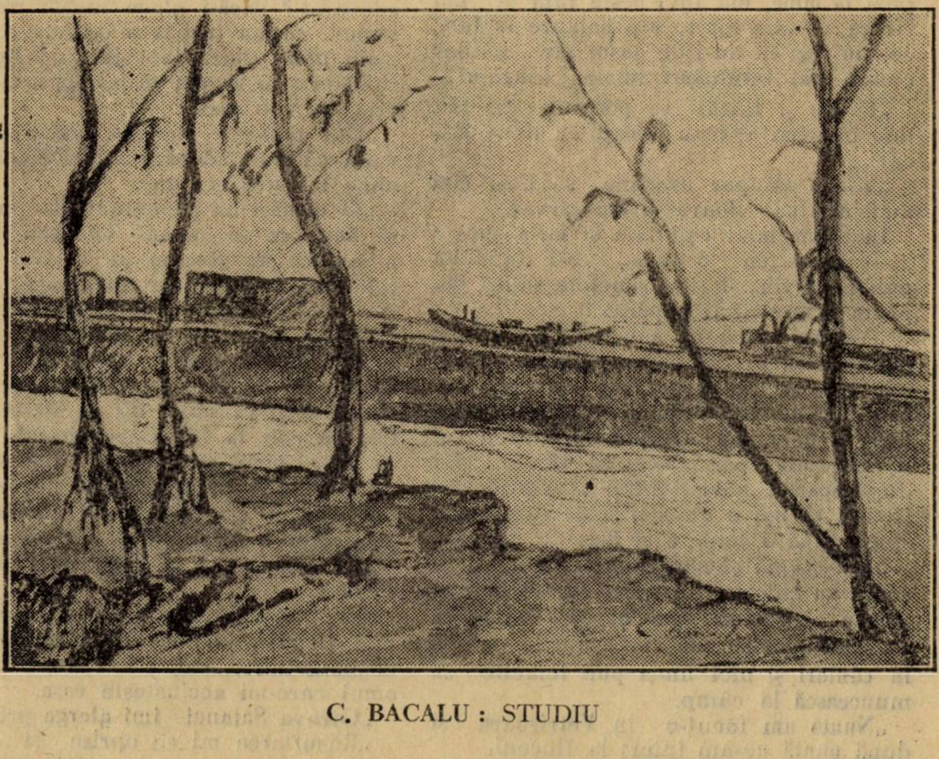

C. BACALU: STUDIU

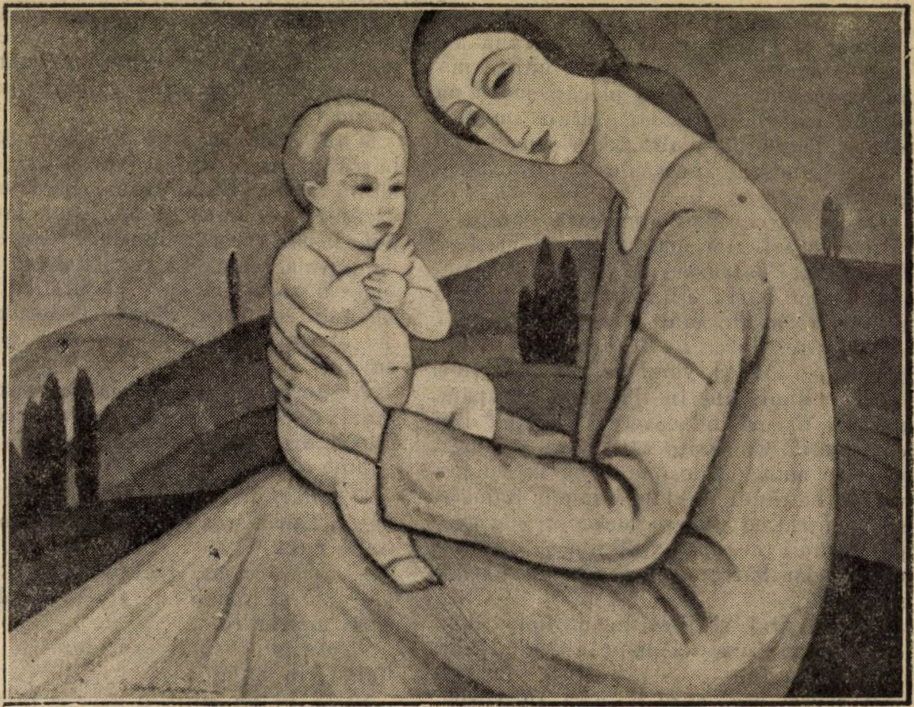

TACHE SOROCEANU : MICUL ZEU

suntem noi ţiganii cu dar de la Dumnezeu la cântare.

„In târg aveam mare căutare, că eram straşnic în lăută... iar dacă dam şi câteva pahare pe gât... aoleo!... ii turbam nu altceva!

„Câştigam bine, dar ce folos, că eram tare supărat. Mă durea în suflet că m'am născut ţigan şi d'aia, mă îmbătam regulat când le cântam.... că beat uitam şi nu-i mai auzeam strigându-mi la hefuri: — „Cântă mă balaure... Zi mă coară !...“ zău aşa, mă costa vorbele lor şi ca să nu-i supăr îmi înghiţeam necazul... ba câteodată râdeam şi eu de mine, dimpreună cu ei... şi aşa uitam că eu sunt negru şi ei sunt albi.

„Dumnezeu e bun, urma el, şi sfintele cărţi zice : că toţi suntem fii lui, dar ce i-a făcut pe unii albi şi pe alţii negri... şi dacă i-a făcut aşa, de ce nu i-a făcut pe toţi buni, de ce se batjocoresc între ei ? Că din batjocoră s'a născut ura între noi..

„Şi eu îi uram taică, îi uram de moarte pe toţi cari mă batjocoreau!

Faţa moşului care se aprinsese la aducerile aminte, deodată se întunecă, iar buzele îi murmurară :

— „Iartă Doamne, cuvintele păcătosului! apoi tăcu, privind fix în pământ, stete aşa câteva minute, pe urmă îşi trecu mâna peste frunte şi continuă :

„Şi cum spuneam, îi uram pe românii albi, dar n'aveam ce face, că din banii lor trăiam, şi apoi aşa am fost noi ţiganii oropsiţi de soartă, să fim de batjocora tuturor.

„Intr'o zi, m'am tocmit şi am plecat să cânt la horă, în sat la Vetrişoaia.

„Eram în mijlocul horei şi cântam... prin faţa mea trecea hora, când la stânga, când la dreapta şi fără să vreau ochii mi se opriră în alţi ochi care mă priviau mereu...

Mare minune! o fată de român cătând galeş la mine un ţigan... şi ne-am uitat aşa unul la altul tot timpul... mă întorceam după ea după cum se învârtea hora şi din ce cătam la ea, parcă îmi creştea în mine o bucurie cum nu mai avusesem până atunci...

„Deodată un flăcău rupse hora, se repezi la mine, mă lovi peste faţă şi îmi strigă : — „Ce tot te uiţi balaure la fată, ce, nu vezi că nu-i de nasul tău... huideo cioaro c'ai întunecat lumina soarelui !“

„Fetele şi flăcăii se porniră pe râs, mie însă îmi ardeau obrajii ca două flacări...

„Mi-am astupat urechile să nu-i mai aud, am luat vioara şi am plecat.

In drum, mi-a eşit fata şi mi-a spus :
— „Nu-i lua seama..., că-i după un pahar cu vin... haide cântă-ne mai departe şi nu mai fi supărat !“

„Vorbea dulce ca sunetul lăutei şi ochii ei mă priviau aşa de blând, că deodată mi se risipi necazul şi începui să râd. Râdeam eu, râdea şi ea... şi m'am întors la horă. Imi trecuse supărarea şi le-am cântat până noaptea târziu, iar după spartul horei, intrai în vorbă cu Ileana, că aşa o chema, şi ce să vă mai spun, după o lună o şi luai de nevastă.

„Era orfană şi săracă şi cei din Vetrişoara au îndemnat-o să mă ia de bărbat, ziceau că ţiganii sunt bărbaţi buni, că au casă îmbelşugată cu ce adună de pe la cântări şi nici nu-şi pun femeile să muncească la câmp.

„Nunta am făcut-o în Vetrişoara şi după nuntă ne-am întors la Hoceni.

„Ileana era nevastă bună şi o duceam bine împreună... zilnic mă rugam la D-zeu să ne dea un copil şi mă bucuram în mine că el poate i-o semăna măsii şi n'o eşi ţigan...

„Dar timpul trecea şi copilul nu venea, în schimb însă veniră alte necazuri; la chefuri acuma mă isbeau cu alte vorbe... ziceau că Ileana m'a luat că era orfană şi săracă... că sunt ţigan prost şi că nu ştiu că ibovnicul Ileanei a rămas la Vetrişoaia...

„Tăceam şi nu le răspundeam, beam însă până nu mai puteam mişca arcuşul şi mă întorceam acasă întunecat şi mahmur.

„Imi iubeam femeia şi nu prea credeam în vorbele lor, dar din ce mi le spunea începu să intre şi-n mine gândul rău.

„Câteodată îmi ziceam : dar dacă o fi adevărat ? dacă-i place vre'un român şi atunci, ca un turbat o ocăram şi o băteam până cădea lată jos ; pe urmă o ridicam şi o rugam să-mi spue, cine îi e drag în Vetrişoaia ?

„Dar muierea plângea înăbuşit şi se văita că nu-i adevărat şi că numai pe mine mă are în lume.

„O urmăream pe ascuns, dar nu-mi da să bănuesc pe nimeni. Of! rău mă chinuiam că nu găseam pe vinovat şi începui să urăsc şi mai înverşunat pe abi, dar mai ales pe toţi albii din Vetrişoaia.

„Intr'o Sâmbătă, pe înserate, o bătusem rău pe Ileana şi îmi părea rău de ce am făcut. Incepusem să cred că nu e vinovată şi ca să-mi uit de ale mele, intrai în colţ la Iţic Cârciumarul. Beam cu sete, beam de necaz. Imi simţiam ochii tulburi şi capul greu. Băusem cam multişor şi eşii în pragul cârciumii să trag puţin aer rece şi să mă nai trezesc...

„Pe uliţă zăresc pe Ion Stanciu din Vetrişoaia...

„Era flăcăul care mă batjocorise în faţa Ileanei, la hora din Vetrişoaia şi deodată îmi trăsni, că el trebue să fie omul care-mi necinsteşte casa.

„Otrava Satanei îmi alerga prin trup.

„Răsuflarea mi se oprise şi alergai după el. L'am ajuns în partea cealaltă a uliţei. Gâfâiam şi nu-i putui spune nimic.

„El se opri şi mă privi râzând. Zic : — „Ce cauţi pe aici Stancule ?“ Zice : — „Dar ce-ţi pasă ţie măi ţigane“ ?

„Simţii un junghiu în inimă şi dau să mă reped la el, dar mă potolii, că vream să aflu taina şi îmi îndulcii vorba :

— „Nimic, Nene Stanciule, dar că văzui om din Vetrişoaia m'am bucurat... hai la mine să bem un pahar împreună... haide zău, că s'o bucura şi Ileana“ şi mă uitam drept la el să văd ce o zice când o auzi de Ileana dar, Stanciu se codea... zicea că are treburi.... că se lasă noaptea !...

„Ce are aface, i-am şoptit, dacă o fi şi o fi, dormi la mine !... Şi Stanciu veni. Ne oprirăm la Iţic, ne cinstirăm cu câte o cinzeacă de rachiu verde, luai şi un clondir cu vin, şi coborând uliţa, ajunserăm acasă.

„Se făcuse noapte. Intrai cu Stanciu înăuntru. Aprinsei lampa după cuptor şi începurăm să bem. Aproape goliserăm clondirul, când Stanciu mă întrebă :

— „Dar Ileana unde-i ?

— „Aşa e, ziseiu, dar Ileana unde-i ?“

„Eşii afară clătinându-mă şi o strigai. Nici un răspuns. Inima mi se strânse în mine şi mă cutremurai : Să ştii că Ileana a fost în târg cu Stanciu, sau că îl aşteaptă pe undeva !

„Ochii îmi ardeau în cap şi ca zguduit de boală intrai în casă. Stanciu şedea pe o laviţă şi-işi răsucea o ţigare.

„Mă reped la el : — „Stanciule, unde mi-e nevasta ?“

— „Ce mă întrebi pe mine“, îmi răspunse el râzând.

Râsul lui mi-a zăpăcit capul. I-am pus mâna în gât şi i-am strigat : — „De ce-mi necisteşti femeia tâlharule“ ?“

— „Eşti nebun mă ţigane ?“ şi apucându-mă în braţe mă asvârli peste cuptor.

„Acolo era un cuţit. L'am luat şi cu sete l'am înfipt în piept, în burtă, unde nemeream. Il scuipam şi îi strigam :

— „Ţigan... na ţigan... na hoţule de neveste !“

„La început Stanciu se împotrivi, dar

pe urmă se clătină şi se prăbuşi lângă cuptor bolborosind :

— „Nu-i adevărat cu Ileana... m'ai omorît degeaba... câine !...“

„Făcuse o spumă roşie la gură, se tăvăli de două ori prin băltoaca de sânge şi înţepeni. Dădui să fug.

„In uşe Ileana căta la mine cu ochii mari, speriată. Văzând-o mă restii la ea:

— „Vezi, ţi-am omorât ibovnicul !“

„Ea nu-mi răspunse nimic, dar mă privia încremenită... apoi picioarele i se muiară şi căzu peste mort.

. . . .

„Am stat vreme lungă la închisoare, pe urmă m'au judecat. Le-am spus juraţilor cum a fost, avocatul meu le-a mai spus şi altele şi judecata lor m'a iertat şi mi-a dat drumul.

„Eram tare amărât, mă rodea rău în suflet că omorâsem un nevinovat, aşa se vorbea la judecată că Ileana mea era cinstită.

„Şi aşa prăpădit, o pornii dis de dimineaţă spre Hoceni.

„Pe drum mă întrebam ce o să zică Ileana când m'o vedea ?

„O să mă ierte... cum să-i vorbesc... cum să-i arăt toată iubirea mea... şi dacă nu m'o ierta... ce m'oi face ?

„Se făcuse noapte când am ajuns în Hoceni. Bâjbâind am intrat în casă. Inăuntru nimeni. Ieşii în ogradă şi o stigai. Nici un răspuns. Tăcere şi pustiu. Strigam mereu ca un nebun : — „Ileano ! Ileano !“

Un vecin intră în ogradă şi îmi spune:

— „N'o mai striga că nu mai vine !“

— „De ce, a plecat la Vetrişoaia ?“

— „Mai departe !“

— „Unde ?“

— „A murit de inimă rea când erai la închisoare !...“

Vocea monahului se înecă acum în plâns. L'am lăsat puţin să se uşureze şi apoi îi şoptii :

„Ei şi pe urmă ?...“

— „Pe urmă, am zăcut vre'o două trei săptămâni, am mai plâns încă vre-o două, trei săptămâni şi am luat-o prin lume... până ce am ajuns aici...“

— „Ce mi-a folosit iertarea oamenilor, dacă D-zeu m'a pedepsit în ce mi-era mai drag... dela el trebue să capăt iertarea şi iacă sunt la el de aproape treizeci de ani... zi şi noapte mă rog să mă isbăvească şi el tot nu vrea... şi păcatul de care sunt vinovat... mă roade rău...

„Scăpat eram de nu beam atâta vin... el m'a făcut să'mi pierd minţile şi să omor două suflete nevinovate. Nu... nu vinul nu-i sângele Domnului... ci otrava lui Satana“.

Căutai să descoper pe faţa sa, figura neagră a lăutarului din Hoceni, dar bătrâneţea şi suferinţa îl transformase într'un bătrân blând, cu o barbă mare albă care încadra un obraz răvăşit de durere.

Se auzi toaca mânăstirii. Bătrânul făcu cruce, îşi şterse cu mâneca antereului lacrimile cari îi şiruiau mereu şi îmi spuse : — „Te las cu bine... mă duc... mă chiamă la rugăciune... poate s'o îndura odată cel de sus...“

Şi încet, încet, purtând parcă cu el povara suferinţii, se pierdu printre copaci, ca o umbră chinuită.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Capodoperile liricei italiene

IV.

CANZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

IV

Dar nu vede decât un mormânt. Şi atunci suspină şi plânge. E în atmosfera poetică a acestei strofe ceva din **Visul** şi din **Consalvo** leopardian şi ceva din oda către **Silvia :**

e con la mano
la fredda morte e una tomba igunda
mostravi di lontano.

(„Şi cu mâna recea moarte şi un mormânt gol ai arătat din depărtare“).

Sau, mai bine zis, ceva din această strofă şi din toate celelalte poezii în cari Laura ne apare în visurile lui Petrarca îndrăgostită şi miloasă a trecut în versurile şi chiar în concepţiunea **Visului** şi a lui **Consalvo.** In prima din aceste poezii **(Il Sogno),** femeea care nu răspunsese niciodată dragostei lui Leopardi (încă pentrucă poetul nu-şi manifestase niciodată dragostea faţă de ea). **il mio peusier in parte ov'era :**

ti conforta,
o aventurato, lo di pietade avara
non ti fui mentre vissi, ed or non sono,
che fui misera anch'io. Non far querela
di questa infelicissima fanciulla;

(„Te mângâie, o nenorocitule. Eu nu ţi-am fost avară de milă cât am trăit, şi nici acum nu sunt, căci şi eu am fost nefericită. Nu te plânge împotriva acestei fete atât de nenorocite.

şi puţin după aceea versurile :

la tua destra io tocchi. Ed ella in atto
soave e triste la porgeva. Or mentre
di baci la ricopre, e d'affannosa
dolcezza palpitando all'anelante
seno la stringea, di sudore il volto

Acum, pe când eu o acoperam cu sărutări şi, palditând de o plăcere sbuciumată o strângeam la piept, obrazul şi pieptul fierbea, glasul îmi rămânea inexprimat şi lumina zilei tremură în ochii mei.

„Ingădue o scumpa mea, ca să-ţi ating dreapta. Şi ea cu un gest blând şi trist o întindea“.

Amintesc sfârşitul unui alt **vis** petrarchesc, al nemuritorului sonet : **Levomni il mie peusier in parte ov'era !**

Deh, perchè tacque e allente la mano
Ch'al suoa dei detti sì pietosi e casti
poco mancò ch'io non rimasi in cielo !

(„O, de ce tăcu şi'şi lasă mâna, căci la sunetul vorbelor atât de miloase şi calde puţin a lipsit ca eu să nu fi rămas în cer“).

Cu aceasta, din iubire de exactitate. am restabilit cronologia ; dar e clar că din punct devedere estetic ceea ce importă este conformitatea celor două situaţiuni potice, rudenia spirituală care trece între Petrarca şi Leopardi şi care ar subsista chiar dacă n'am şti câtă influenţă a exercitat poetul Vauclusei asupra celui de la Recanati.

Dar centrul poetic al canţonei este în scena în acelaşi timp paradisiacă şi pământească a triumfului Laurei sub ploaia de flori, din strofa a patra. Aici orice gând de moarte e absent şi poetul revine la viziunea senină din strofa întâia. Nu mai e, ca în strofa precedentă, Laura care — reîntoarsă în scumpele locuri câmpeneşti, unde pentru întâia dată a văzut-o Petrarca — zăreşte mormântul poetului său mort de dragoste pentru ea şi plânge de milă ; ci Laura. aşa cum a apărut poetului în „binecuvântata zi“ de-alungul „limpezi, răcoroaselor, dulci ape“ ale Sorgei. Viziunea câmpenească a frumoasei femei într'un colţ de frumoasă natură, întreruptă de strigătul ascuţit de pasiune disperată cu care pe neaşteptate se închee strofa şi de lugubra viziune de moarte a strofei a doua ; continuă (prin abila trecere reprezintată de strofa a treia, în care, tot continuând teama Morţei, peisagiul se luminează la apariţia Laurei care se reîntoarce miloasă în căutarea poetului, a cărui moarte o plânge duios) în strofa a patra, şi atinge culmea desăvârşirii poetice în scena Laurei sub ploaia de flori.

Da bei rami scendea.
(Dolce nella memoria !)
una pioggia di fior supra'l sus grembo :
ed ella si sedea
umile in tanta glorla,
Coverta già dell'amoroso nemba
Qual fior cadea sul lembo.
ch'oro forbito e perle
eran quel di o vederle ;
qual si posava in terra, e qual sur l'onde;
qual cor un vago errore
girando parea dir Qui regna Amoro !

(„Din ramurile frumoase coborà (dulce în aducere aminte !) o ploae de flori în sân ; şi ea stăteà smerită într'atâta glorie, deja acoperită de nimbul drăgăstos. Florile cădeau care în poală, care pe cosiţa blondă).

„ce aur pur şi perle în acea zi părea ; care se aşezà pe pământ şi care pe valuri ; care în vagă rătăcire, rotindu-se părea că zice: **„Aici domneşte Amor !“).**

In această scenă tema poetică a unei frumoase şi tinere femei pe un fond râzând de natură primăvăratecă, atinge perfecţiunea capo-d'operei. Dar ea nu e nouă, de vreme ce se raliază la sărbătorile de Mai şi deci la originile însăşi ale poeziei medievale în limba latină şi vulgară, după cunoscuta teorie a lui Gaston Paris. Manuscrisele vechi sunt pline de miniaturi sugestive în cari într'o râzătoare scenă câmpenească cu copăcei cu coama rotunjioară, iarbă, flori şi păsărele cari sboară sau stau în repaos prin frunziş, o figură masculină şi una femenină, de cele mai adese ori cu câte o floare în mână, întreţin dulci convorbiri de dragoste. Scena multor poezii goliardice e foarte asemănătoare, şi e ştiut că foarte multe poezii provenţale, franceze vechi şi siciliene încep cu o descriere a naturei care se înoeşte primăvara.

Iam vernali tempore
Terra viget gramine
Sol nova cum jubare
frondent nemora
candent lilia
florent omnia.

„(Acum în timp de primăvară pământul înverzeşte prin noile mlădiţe ; soarele (strălu-

H. STRAMBU : LA LAMPĂ **(Salonul Oficial)**

„ceşte) cu nouă splendoare ; pădurile înfrunzesc, crinii înălbesc şi toată natura e în floare“).

Quan lo rius de la fontana
s'esclarzis, şi cum far sol,
e par la flors aiglentina
el rossinholetz e'l ram
volf e refranba e aplana
son doutz chontan e afipa,
drietz es qu'iou lo mie reiranha.

Dar acolo unde apare pentru întâia oară acest motiv poetic prelucrat artistic este în Dante : în baladele primăvăratece cari încep : **Per una ghirlandetta** şi : **Era tutta soletta**, în poeziile scrise pentru **Pietra** şi **Pargoletta** şi mai ales în figura **Mateldei** şi în apariţiunea **Beatricei** în **Paradisul Pământesc** al culmei **Purgatoriului.**

Cu privire la aceascta iată ce am avut prilejul să scriu altă dată în ale mele **Studi sul Canzoniere di Dante** (Bucureşti, „Casa Şcoalelor“, 1923, pp. 100 şi urm.) :

„Acest fel de a face să reiasă frumu„seţea femenină într'un colţ câmpenesc „şi primăvăratec mi se pare o inovaţie „a lui Dante. Desigur, pare straniu că „trebue s'o admitem întru cât, după „el, devine un fel de **loc comun** al liri„cei italiene, şi foarte frecvent în Pe„trarca, unde atinge înălţimea capodope„rei în canţona : **Chiare, fresche** e **dolci** **„acque ;** foarte frecvent în poezia lui „Poliziano şi a lui Lorenzo dei Medici „şi în toată lirica **secolului al XVI-lea.** „petrarchescă într'o măsură atât de mare „nu rară în cea franceză din timpurile „**Pleiadei**, pur şi simplu comună în cea „spaniolă a secolelor XVI-lea şi XVII-lea „lucru peste tot uşor de înţeles, dată

„trarca în Italia şi în afară de Italia. „Dar, înainte de Dante n'o găsesc, şi „Dante fu cel care, prin aceste balade „primăvăratice, sonetele, baladele şi sex„tinele pentru **Pargoletta**, armoniză cel „dintâi frumuseţea femenină cu acea a „Naturei. Prea tânără **Pargoletta**, îmbră„cată în verde, cu părul blond şi încâr„lionţat, dansând pe pajiştile înflorite, „încununată cu flori e creaţiune pur „dantescă.

„Şi creatură pur dantescă e, în Purgatoriu, **Matelda**,

donna soletta che si gia
cantando ed iseegliendo fior de fiore,
ond'era pinta tutta la sua via.

(„o femee singurică ce mergea cântând şi „culegând floare de floare, cu care erà zugră„vită toată calea ei“).

„Această tânără creatură **(Pargoletta)**, „a apărut lui Dante printre flori într'o „dimineaţă de primăvară, a rămas mult „timp sculptată în inima şi în mintea „poetului, şi amintirea ei revine cu in„sistenţă în **Divina Commedia** oridecâte„ori i se prezintă în faţa minţei imagi„nea cântului sau a dansului“.

Dar mai cu seamă în mintea lui Petrarca, la compunerea acestei canţone, trebuie să se fi prezintat **(inconştient, fără îndoeală !)** scena paradisiacă din cântul XXX din **Purgatoriu** a Beatricei sub ploaia de flori căzând din mâinile îngerilor :

Cosi, dentro a una nuovola di fiori,
Che dalle mani angeliche saliva
e rieadeva in giù dontro e di tueri

sovra candido vel, cianta d'oliva,
donna m'apparve sotto bianco manto,

(„Astfel, într'un nouraş de flori cari cădeau „mereu din mâinile îngereşti din toate părţile ; „peste un văl alb, încunată cu măslin, doamna „mi-apăru sub manta albă, îmbrăcată în culoa„rea flăcării vii“).

Numai că motivul care în Dante e abia schiţat, atinge la Petrarca deplina sa dezvoltare şi se ridică la rangul de capod'operă. In acelaşi timp scena e transportată din cer pe pământ şi, fără a-şi pierde caracterul minunat, se umanizează devenind cu totul pămintească şi firească. Nu mai sunt florile miraculoase **sărind** din mâinile îngerilor şi recăzând în jos peste Beatrice aşezată pe carul simbolic ; ci florile unui copăcel înflorit, cari cad peste pletele blonde ale Laurei, aşa precum cad (dulce şi parfumată ploae !) şi peste iarba livezii şi peste apele străvezii ale râuşorului. Ceva miraculos pare că ar fi rămas în acele flori cari, uşori ca nişte albi fulgi de omăt, înainte de a cădea, rătăcesc prin văzduh în voia vântuşorului primăvăratec şi par'că scriu : **Aici domneşte Amor,** dar e o iluziune (voită probabil de Poet, care numai ne **sugeră** lucrul miraculos !), deoarece în fond aceasta e o impresiune a Poetului îndrăgostit, căruia i se pare că citeşte în blânda rătăcire a petalelor parfumate, drăgălaşa inscripţiune. In tot cazul o uşoară **boare de miraculos** există şi în acea **domnie a lui Amor** anunţată de acel limbaj florăresc , şi această **atmosferă de miraculos** se raliază la acel

aer sacro sereno
v'Amor co'begli occhi il cor m'aperse

din prima strofă, şi preludează acelei dulci uitări de [illegible]ne şi de locurile în cari se află, ca a unui om în prada unei viziuni vrăjite, care va forma tema dominantă a strofei următoare :

Qui, come venn'io, o quando ?

(„Aici, când am venit eu, sau când ?“).

Musicalitatea întregei strofe are ceva în acelaşi timp senin, blând, şi visător, care ne aminteşte frumoasa imagine a lui Dante din **Vita Nuova** (cap. XVIII) : „şi precum câte odată vedem căzând apa „amestecată cu frumoasă zăpadă, tot aşa „mi se păru că le aud vorbele ieşind a„mestecate cu suspine“ ; şi, poate mai „mult, blândele versuri ale lui Saffo :

„Ploaia proaspătă murmură printre ramurile „mărului şi din frunzele frământate coboară „Domnul“.

Şi într'adevăr scena e o scenă de vis, de evocare a unui neuitat şi negrăit ceas de fericire retrăit într'un răgaz de durere, într'unul din acele momente, în cari, chiar cu lacrime cari ne fac văl înaintea ochilor, buzele ni se deschid cu acel vag, rătăcitor, visător surâs, care este cu totul particular acelui care, absent din el însuşi şi din realitate, retrăeşte în amintire un trecut ferice ; cu riscul de a izbucni puţin după aceea iarăşi în plâns, îndată-ce, cum zice Leopardi, se furişează prin **blânda aducere aminte :**

il pensier del presente, un van disio
del passato, ancor triste, e il dire: io feci!
„gândul prezentului, un van dor de trecut,
„tot trist, şi gândul : am fost“!

Peuultima strofă ne transportă într'adevăr într'o atmosferă de **dulce stil nou :**

Quante volte diss'io,
allor **pleu di spavento :**

Costei, per fermo, nacoque in Paradiso !
(„De câte ori am zis atunci plin de spaimă :
„Aceasta, cu siguranță, s'a născut în Paradis!")

și de **dulce stil nou** care amintește poezia lui **Cavalcanti,** în care femeea iubită și chiar Amor iau un aspect supranatural și înfricoșat

Chi à costei che vien, che ognun la mira
e fac di clarità l''aer tremare ?
„Cine-i acesta care vine, încât orișicine o
„privește cu mirare, și face ca lumina-i să se
cutremure aerul ?"

Dar aici e poetul care crede că e în cer ; nu femeea iubită care în imaginația lui se întoarce în cer în osanalele unui cor alb de îngeri ; și, de altfel, poetul e perfect conștient de iluzia sa :

Così corco d'oblio
il divin portamento
e'l volto e le parole e'l dolea riso
m'aveurno, e sì diviso.
challimagine vera
ch'i dicea sospirando :
„Qui come venn'io, o quando ?".
credendo essere in ciel, non là, dor'era.

(„Astfel mă umpluseră de uitare și divinul
„port, și fața, și vorbele și dulcele râs, și atât
„mă îndepărtaseră de imaginea reală, în cât
„ziceam suspinând : „aici cum am venit eu,
„sau când ?" crezând că sunt în cer, nu acolo
„unde eram").

Dulcele stil nou e deci **umanizat,** adoptat pe pământ, redus la o părere, o iluzie a poetului ndrăgostit, foarte conștient (și aproape indignat) că blândul aspect al doamnei sale a avut atâta putere, încât l'a făcut până într'atât de încărcat de uitare, și separat de **imaginea reală,** ca să-l facă să uite că e pe pământ. La acesta se reîntoarce definitiv cu ultimele două versuri ale strofei :

Da indi in qua mi piace
Quest'erba sì ch'altrove non ho pace,
(„De-aci, încolo îmi place atât de mult a-
„ceastă iarbă în cât aiurea n'am tihnă").

în cari se simte că el preferă Cerului acest încântător peisagiu al Vaucluzei, de un câmpenesc atât de desfătător, și tăcut, acea **singurătate transalpină** atât de plăcută lui, însuflețită de atâtea și atâtea amintiri scumpe ; așa că, dacă este un oarecare misticism în această strofă, acest misticism nu e de felul aceluia care reneagă pământul, ci din acela prin care, dela frumusețile acestui pământ, sufletul poetului și al credinciosului se urcă până la **Dumnezeu.**

„Dați-mi în lumea aceasta o veșnică tihnă și
„nu voi mai vrea pe acela mai mult ca pe acest
„cer albastru".

cântă un mistic vatabau (Juan Maragnil) și vorbele lui se potrivesc bine pentru a caracteriza misticismul petrarchesc în genere și acel al acestei cantone în particular. Pe lumea aceasta a noastră, la urma urmei, Petrarca se găsia destul de bine. De a o părăsi nu se hotărăște decât cu mare părere de rău („dacă totuși mi-e scris"), numai pentrucă Laura n'are milă de el, și, fără dragostea ei, simte că nu mai poate trăi mult timp. Deaceea, în domeniul fantaziei, modifică această lume într'un singur amănunt : făcând din acea Laură indiferentă și nemiloasă în realitate, o ființă de vis, miloasă și vărsând înduioșate lacrimi pe mormântul lui. In această atmosferă de vis purificator al realității noastre pământești, dar care nu iese din această realitate, se mișcă dela început până la sfârșit frumoasa cantonă a lui Petrarca, cu câte un rar strigăt de pasiune, cu o singură strofă intonată pe **tema Morței,** după care se reintră în atmosfera visului și a dorului împlinit, în acea **realitate superioară** care e fantazia poetului, realitate în care orice durere se calmează într'o atmosferă de seninătate și de pace eternă și perfectă. Incheerea e foarte delicată. In locul **laudei** trubadurice (al cărui loc de onoare era tocmai în tornada, în envoi, în **congedo**), Petrarca substitue fina modestie a artistului adevărat, care nu-și arată mândria nici chiar atunci când are conștiința de a fi dat naștere unui capod'operă.

„Bun e versul și nu-i găsesc nici un cusur", cântă un trubadur provental care ar putea să fie chiar **Jaufrè Rudel** „și „tot ce e în el, e la locul său , și de a„ceea rog pe acela (pe jongleur-ul care „îl va învăța de la mine să nu-i schimbe „nimic și să nu-l strice. Bună e melodia „și pe muzica mea se vor compune alte „cuvinte cari vor fi cântate cu succes".

Dar Petrarca nu se laudă, ba chiar e modest :

Se tu avessi ornamenti quanti hai voglia,
potresti arditamente
uscir del bosco e gire infra la gente.

(„Dacă ai avea tu podoabe câte vrei, ai pu-
„teà cu ndrăsneală să ieși din pădure și să
„mergi printre oameni").

Deci cantona sa e o **țărăncuță,** care nu se poate aventura să se ducă printre oameni, nefiind destul de bine împodobită.

Și Petrarca o sfătuește să rămână **în pădure,** adică în frumosul peisagiu câmpenesc al Vauclusei care i-a dat naștere și unde frumusețea ei curată n'are nevoie de fireturi pentru a umplea de strălucirea ei tot (cer, apă, flori) ce o înconjoară. Țărăncuță ? Fie ! Dar dacă toate țărăncuțele ar fi de o frumusețe atât de curată și de rafinată, cele mai slăvite frumuseți aristocratice și orășenești ar avea periculoase rivale.

Dar eu în modestia lui Petrarca văd o recomandație : de a nu voi să se despartă frumusețea acestei cantone de acea a locurilor cari au inspirat-o.

Și încetez de a mai vorbi, pentru a revoca în fața fantaziei încă odată [illegible]dul peisagiu al Vauclusei !

RAMIRO ORTIZ

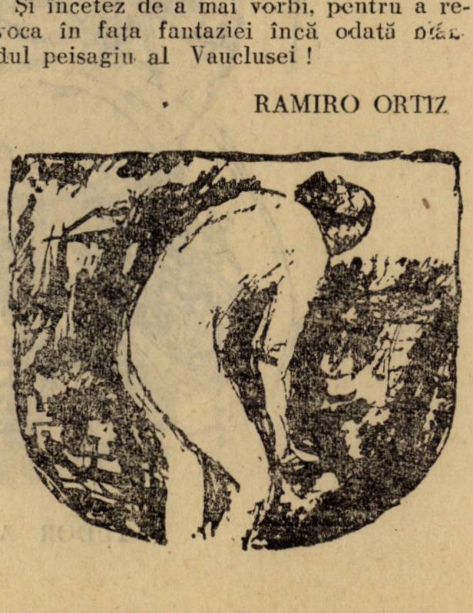

O SEAMĂ de CUVINTE

In curând vor apare, în ediție completă operele lui Marcel Sсswob, în care se vor afla și lucrări inedite ale scriitorului decedat. La tipărirea lor, tipografii au întâmpinat oarecari greutăți, deoarece scrisul lui era greu de descifrat. Toate manuscrisele erau scrise cu peniță proastă.

„Les Nouvelles Litteraires" constată acum, că Marcel Schwob avea predilecție pentru penițe proaste. Jules Renard l'a întrebat odată, pentru ce are această curioasă manie :

— Fac acest lucru, răspunse Marcel Schowb, fiindcă o peniță proastă, cu care nu poți scrie decât încet și greu, te silește să gândești mai mult înainte de a-ți scrie gândurile.

◆

Se vorbește mult despre prezența de spirit a unui actor francez, numit Tristan. Tristan avea, într'o piesă, rolul unui căpitan de vapor și se afla în mijlocul mărei. In jurul vasului valurile se ridicau și se coborau, legănându-se sub acțiunea mașiniștilor ascunși în dosul pânzei verzi. Dar pânza fiind uzată, se rupse și prin spărtură, apăru capul unui mașinist. Aceasta zăpăci cu totul pe actori cari se gândeau la efectul ce produce în public acest incident.

Atunci Tristan, cu o uimitoare prezență de spirit, se apropie de marginea vasului și strigă întorcându-se spre echipagiu :

„Un om în mare !"

Ceilalți actori avură timpul să se reculeagă și se pregătiră să salveze omul care și fu tras pe bord.

Publicul urmări scena în liniște, crezând cu tot dinadinsul, că această peripeție făcea parte din piesă.

◆

Horațiu Vernet văzu într'o zi un soldat intrând în atelierul său cu rugămintea de a-i face portretul. Dar mai înainte voia să știe cât îl va costa. Vernet văzând că are a face cu un naiv, îi zise râzând :

„Cât te costă ? 30 centime. Iți convine ?"

Soldatul răspunse afirmativ și pictorul făcu iute, în câteva trăsături de creion, o schiță destul de frumoasă soldatului. Acesta o luă triumfător și se adresă unui camarad care-l aștepta la ușă :

„Am făcut rău că nu m'am tocmit. Mi-ar fi lăsat poate cu 20 de centime".

◆

D. Matignon, profesor de chimie la Colegiul Franței e distrat ca toți savanții.

El se duse zilele trecute să viziteze pe un prieten, pe o ploae, grozavă, și, natural, își uitase umbrela. De aceea la eșirea din metropolitan, luă, cel mai natural și mai inocent din lume, umbrela unei doamne bătrâne care o ceru înapoi cu urlete.

D. Matignon fu udat, dar la întoarcere prietenul său îi împrumută umbrela, pe care avea s'o aducă a doua zi. Dar, prudent de data asta, o luă și pe a sa.

Nou voiaj în metropolitan. Doamna bătrână era și ea acolo, din întâmplare. Ea măsură pe d. Matignon, cele două umbrele și apoi, aplecându-se, îi spuse discret :

— Ai avut o bună zi azi !

ZOE LECA

PORTRETE ROMANEŞTI

Tudor Arghezi.-Inchinare

Legătura cu strămoşii, evocată la o înaltă strană şi în sumbru colţ de biserică. de poetul „Cuvintelor potrivite“, este. aici, mai mult decât un postum contract de afecţii. Ea nu justifică numai o pornire de respect filial, spre un trecut de întunecări, de scrâşnete şi de poveri. E suportul de existenţă al stihului arghezian, din substanţa vremurilor împlinit, ca fructul din suc urcat până la frunză, din pământ, prin asprimea trunchiului, în duşmănii de grindină şi ger, şi oprit, minune de mireazmă, în potirele cu rod.

Versurile lui Arghezi,—tot atâtea poame prinse cu peţiol, de ramurile plecate din veacuri. Şi, grele la miez, muiate în aromă, desprinse apoi pentru ca în împletitura coşuleţelor, cu fund de proaspete foi, să se aşeze cu sârg şi cu belşug. Iată în carnea lor de parfum, de lumină, de miere şi de răcoare, viaţa, şi iată mai vizibil de-acuma, pentru toţi simulacrul cu vanităţi în saci, al romanţelor cadenţate în lingori sau nazuri, — fast în debilităţi şi leşinuri prefăcute.

Arghezi ne-a dăruit o carte şi ne-a îngropat o sută de cărţi. Căci dela el înainte, pomiera literară va strânge imitaţiile. — sticlă sau în mingea piersicei de catifea, tărâţe, — ruşinată de confecţia din care s‘au ivit şi de indigenţa interiorului lor, — alături de veritabila rodie cu mii de rubine în globul ei roşu, oferit de creanga cea vie. Lângă mărfurile dughenei, vor îngălbeni, părăsite, cărţile de vizită ale cartierului, devotat şi asidu, şi, de azi încolo, penitent.

Cuvintele lui Arghezi se potrivesc, dar, unui cântec venit din uitări şi distanţe, dar de urechia alesului fiu supt, şi de mâna lui înscris, pe sul de pergament voevodal. Receptacol, el priveghe, la rituri atent, roua vinului din podgoria brumatelor leaturi. — cuminecătură, — în pocalul de argint mat, din altar. Au trecut pe lespezi paşii celor de odinioare seri, şi bolţile lăcaşului astăzi aruncă ecourile lor, în reculegeri, gemete, slave şi mister.

Cartea întreagă, în fire largi de Scriptură şi deschisă în mâna ta cu generozităţi apostolice, pe rânduri imprimate sfânt, răsună de grave note, şi la asprimi de creste, şi la amintiri de basm, de miracol şi de luptă, şi la jocurile ei. Sprintenele glume triste, urările de măruntică vrajă, şi aleanurile, şi sfielile adolescente, sunt de acelaşi filon al tradiţiei străbătute, înţeleasă ca o icoană a zării şi ca un glas pe pământul ţării lămurit, din urma funerară a zămislitorilor. Copilul va fi legănat de naivităţile serenadei bătrâne pe care, păstrător de moaşte cu pietate şi tremur, Arghezi o „ciupe“, în gingăşii unice pe alăută, cu timbru de cantilenă grăbită şi de intimă rugăciune. In faţa rodirilor din mângâierea dulcilor bunici, adoarme cântăreţul pe Miţura, blagoslovită în volutele tămâiei, de dragostea perpetuată în peisagiu minuscul, de poveste românească, pe hârtie pe hârtie chineză creionată :

„Dă-i un fluture blajin
Şi o broască de smarald.
Şi‘n pădurea de pelin
Fă să-i stea bordeiul cald“.

Un capitol bine nutrit îşi va avea locul în studiul viitor de fixare a celui mai de seamă contemporan al nostru. consacrat exclusiv detaliului arghezian, podoabei de lentilă, imaginei înjghebate ca bobul viu al insectei, cu complexiunea neuronilor şi viscerală, culcată în capace fine şi străvezii. Se vor inventaria acolo (căci aşteptăm pe criticul adevărat artist), cu multă delicată băgare de seamă, ca nu cumva să se piardă sau ştirbească vre-unul din numeroasele luxuri, nervura de borangic,capsula de aur, puful de soare, condurul Domniţei Pulcheria, solzii peştelui roşu, mătăniile rotunjite, tiarele, episcopatele mici, serdăriile de medalion, minunatele brelocuri ale inventismului meşteşugar, şi creaţiile artizanului cu geam, pârghie de platină şi centimetru.

Din laboratorul Naturei, în care lucrează, Arghezi şi-a făcut, din toate cele din preajmă, moşie, destoinic, în peregrinările lui cu botforii Prichindelului, sau în ograda cât palma, să pipăe, călător pripit sau întârziat, cu sufletul pentru a aduce sieşi, bananul şi cortul arab, palmierul şi leuşteanul, aşchia, poleiul, crepusculul şi oul. E o stăpânire de estet care, cu înţelegerea amiciţiei integrale, învăluind şi lucrul şi bestiola, le posedă în esenţă, în dimensiuni, în aspecte, faţete şi mişcări. Arta lui Arghezi închide în cochilia ei de nacru, rezonanţe şi hăuri, dar şi romburi, hexagoane şi sfere, figuri exacte în stricteţa structurei lor, şi vast sugerătoare, prin oglindire, simbol şi insigne. Se simte frigurul în precis şi nesfârşita reverie în relaţii aritmetice, care împrumută deliciului lecturei rare, un straniu de cifră, corespunzând umbrarelor din crâng şi şipotelor lui.

Arghezi mai ştie să-şi încetineze emoţiile pentru ca, nefrânate, să nu se dizolve în aiureală şi leşuit, în licenţă şi volbură greşită. Trufia poetului creşte din frequente renunţări, opriri şi dojeni şi nu turbură, — ţipăt sau rău de mare, — vigoarea suferinţei şi boeria pasiunilor tăcute în undele lor şi, numai în tării, smerite.

„Vreau să pier în beznă şi în putregai,
Ne‘ncercat de slavă, crâncen şi scârbit,
Şi să nu se ştie că mă desmerdai,
Şi că‘n mine însu-ţi tu vei fi trăit,

Casa ce în austeritate şi melodios, se află de reclamele burgului la aceiaşi altitudine, la care, în ghiaţa strălucirii lui, se găseşte, faţă de coaja rinocerului, luceafărul mării.

S‘au lansat două, printre altele mai indiferente„ formidabile găgăuţii. S‘a zis, rumen şi definitiv : Arghezi e confuz şi preţios. Şi nu-i în abecedarul lui, literă fără de măduvă, şi în proporţia gândirii lui, nu e membru neîncărcat de sens. Horboţelele, şi fioncurile şi papiolele cochetăriei, nu ştim în care plasă şi cu ce năvod au fost pescuite, din construcţia cugetărei lui, concentrate şi cu

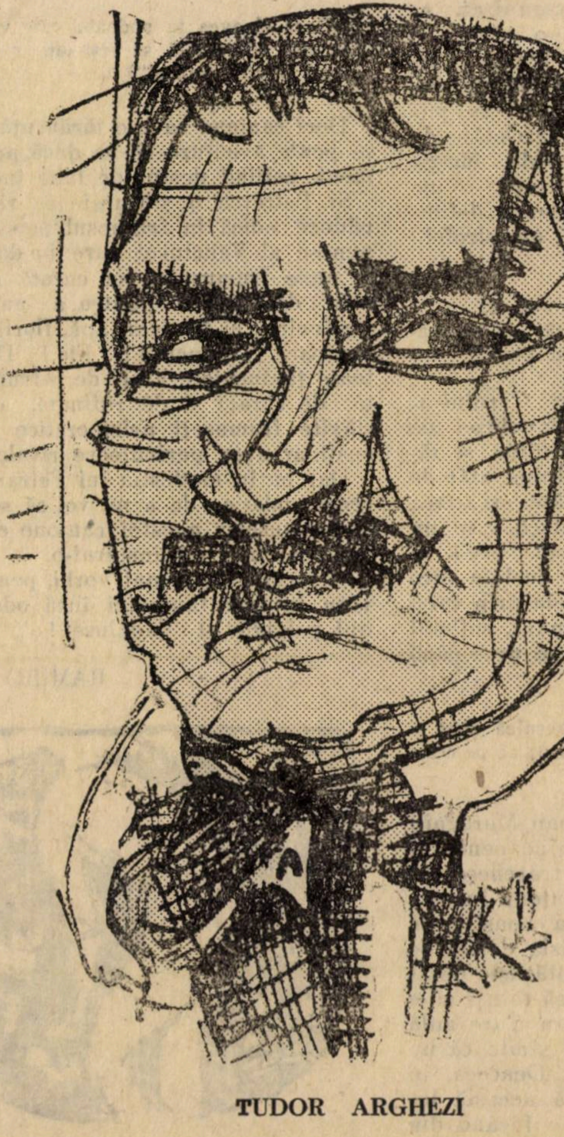

TUDOR ARGHEZI

atâta stringenţe şi exploatări. Să ghicim în dubla prostănacă sentinţă, uimită indispunere de a nu surprinde în priveliştele. lanurile şi ocoalele lui Arghezi, daraburi de caş alb în zer, sau turte, sau gogoşi, de subiect şi predicat, tăvălite. pentru liniştea publică şi buna circulaţie pe maidane, în pesmetul aforismelor uzuale şi al bucoavelor năclăite.

Spontanul nu ar avea, însă, nici o valoare de compoziţie şi tehnică, dacă, animat de ea, şi-ar lăsa inspiraţia, oricând gata să-şi umfle burdufele cu tot aerul cât ar putea plămânii să-i servească, liberă şi nu i-ar ordona, în salturile şi gambadele ei, în exuberanţe şi rotiri, o disciplină de urzeală şi o strunire, în conductele meseriei. Arghezi, ca toţi marii ucenici, şi-a repetat experienţele debitului, ale turnătoriei de virgule şi puncte, a surpat, a smuls, a adăogit, s'a reîntors şi a limat, durându-şi imperiul asupra sufixului şi diftongilor, pe care, pentru sudare şi armonie, le sapă în volum şi le netezeşte în suprafeţe, până la robirea lor pe schela încleştată în temelii şi rebelq oricărui sdruncin. Nu-i cu putinţă ca strădania aceasta, urmată şi de îndoeli, şi de subite sleiri, efemere, să nu fi fost şi a lui ; orice perfecţie cere compensaţii de rug şi de crucificare. Nestingherit în sinceritatea impresiei şi în fragedul imaginei vecinic reînoit de fluxuri, Arghezi este în împletirea coardelor laborios, şi în sonata motivelor de culori. Nici gol, nici indecizie, în pânze isprăvită, dar desăvîrşirile din in şi etamină, s'au căpătat cu desnădejdi şi marasme cu ghimpi şi fierăstrae. Tenorii inspiraţiei despletite şi baletistele dansului neîntrerupt de relaxări şi de cârcei pot crede în legenda strofelor şi a tragediilor aduse de suflu, întregi, ca feţii de berze şi ca şindrilele repezite de ciclon, de pe coperişuri, în curtea vecinului. Nouă ne place, mai respectuoşi la frământările şi neurasteniile scriitoriceşti, să-l închipuim pe Arghezi cu unealta lui de multe ori încăpăţânată în mâini, şi răzbită în cele din urmă, de magnifică răbdare. Şi nu-l vom izola din supliciul care pe Caragiale îl reducea, la anumite ore, paralizat înaintea unei cărţi poştale şi pe celălalt mare torturat al peniţei şi călimarei, Flaubert, ba gâtuit de incertitudini la masa lui de lucru Este suvenirul, mânjit de bronz, al „căldării cu cerneală“ de care Arghezi a vorbit cândva cu sila celor condamnaţi, în soarele matinal, să-şi cuibărească în ei indecisul şi scârba, dar răsplătiţi, când şi când, cu „şopârla stilului, beată printre rândurii“. De aceea, nu e adiere de simţire, la el, nu e negură sau limpezire, să nu-şi fixeze, după atât de salutare gimnastici, vorba crescută din aceste stări, cu mai repercutate înţelesuri şi fâlfâiri mai multiplicate. Fier, limbric şi răzvan, hlamidă, ţeapă şi cules, sunt ale lui Cristea şi ale lui Pricop cuvinte, ca şi ale lui Arghezi, şi în rostirea lui, din apelaţii ancestruale, a faunei in mări şi a văzduhului, se fac silabele lui numai.

Cu paginile lui Arghezi, se măreşte, astfel autenticul patrimoniu al graiului nostru. Şi că limba română are atâtea posibilităţi de articulaţie şi luminişuri, e o emoţionantă veste, şi o bucurie solemnă la rubrica mândriilor noastre naţionale şi ca să zicem aşa, etnice.

ELENA PROTOPOPESCU

„JURNAL BASARABEAN“

Vasile L. Jianu

Lumea spune multe, că aşa-i gura lumii, de te-i pune contra, nici pământul n'o poate închide !... Un străin, ca şi prieten, venit la casa sa, trebue să afle, să se încredinţeze şi mai cu seamă să simtă cine a fost şi este încă Vasile L. Jianu. La un pahar cu vin, amintirile năpădesc potop şi cum sunt spuse, cine ar utea să nu le asculte ? Iar dacă povestea se întinde până după revărsatul zorilor, ce-i de vină d. Jianu ?.., Vinu-i bun, povestea lungă, pe nesimţite trece şi vremea. Parcă a fost o clipă întreaga noapte. Lumina dimineţii bate în geamuri cu trâmbiţat de cocoş — şi d. Jianu tot spune, spune mereu... Lampa uitată în mijlocul încăperii pâlpâe somnoros, pe sfârşite ; îngânată cu zorile, clipeşte des, ca o chemare trecătorilor prea vrednici.

In zilele de târg, şapte comune dimprejur ţin cu căruţele rând în faţa Restaurantului „Internaţional“. Din Vaisal. Jupun Arsente trebue să facă o jalbă pentru daravera cu pământul — şi scris norocos şi înflorit ca al d-lui Jianu, mai rar. Anton Antonoff, dimineaţa de câte ori trece pela „noi“, este greu să nu se abată pe aci, cel puţin la un sprit, aşa cum ştie de mult că-l „ticlueşte“ d. Jianu, la un pahar de-o litră, cu puţin sifon. Nenea Costică, notar la Cişmeaua, regăţean de-al nostru şi prieten bun cu d. Jianu, până şi caii i-au învăţat locul de popas, regulat, din săptămână, în săptămână.

Şi prăvălia zumzue ca un viespar până noaptea târziu.

Povestirile curg, mâna dreaptă a d-lui Jianu de zeci de ori înconjură neobosită tabloul cu panglică tricolor şi glosul său de tunet răsbate viforos deasupra larmei, ca o mustrare a ochilor ce uşor se umezesc sub duioşia aducerilor aminte. Sticlele ca prin farmec rămân deşerte din cinci în cinci minute, aproape fix, de nu mai poate prididi nici Titulescu, cât îi el de Titulescu !

Şi mai în totdeauna, la astfel de ocazii, cu mândrie părintească d. Jianu îl desmiardă din ochi.

Bun băiat şi iute. Mă rog, alegerea stăpânului.

Cum l-a zărit o singură ochire i-a fost de-ajuns : să-l cântărească şi să-i zică Titulescu.

Şi Titulescu a rămas ! Sunt ani de când îl are în prăvălie om de încredere, vrednic, blând şi inimos. Intâmplarea cu autorizaţia, şi-a dat seama şi d. Jianu mai târziu, că vină aşa mare nu prea are bietul băiat.

Era într'o Sâmbătă. Cu mult înainte Titulescu vorbise în treacăt de un bal. Şi ce s'a gândit şi d. Jianu, că planul nu-i rău. Iar la urma urmei, tinereţii o leacă de petrecere nu-i strică ! Zis şi făcut !... Astăzi, serată dansantă cu muzică militară şi răcituri proaspete la bufet...

Peste zi, ca mai în totdeauna în zile de sărbătoare, muşterii forfota de dimineaţă până seara. Şi cu unul un pahar, cu celălalt alt pahar, povestind şi aducându-şi aminte, se vede că a obosit rău d. Jianu — altfel nu se înţelege — şi pe înserat, ca un copil, cum a pus capul, a şi adormit.

In prăvălie, după vorba de cu zi, balul a început. Titulescu în al şaptelea cer era. Mazurca, polca şi foxtrotul în cadenţa căzăcească, pe vine şi pe spate, (nici nu vă închipuiţi, cum se potriveşte de bine foxtrotul la aria căzăcească...) toate, le-a dus până la capăt Titulescu, neobosit, înfocat şi plin de viaţă, gândindu-se că deacum cine ştie când îl va mai călca norocul.

Intr'un târziu, când larma era în toiu, d-lui Jianu, ca prin vis, îi ajunge la ureche chilomanul. Se gândeşte, că vr'un cunoscut întârziat îi face serenade la fereastră pentru o sticlă cu vin... Dar e târziu şi somnul dulce ! Işi alungă îndemnul şi se întoarce pe partea cealaltă. Cât a mai dormit în urmă, nu poate şti — că o bubuitură drept în uşe şi ascuţime de clarinet, l'a făcut să sară speriat din pat. Intr'o clipă a fost în picioare. Se freacă la ochi cu amândouă mâinile, atent ascultă. Altă lovitură, şi râs şi chiote şi bătăi în palme, ca la teatru — alături, chiar în bodega sa.

Descîntec

Cal bălan
Cal năsdrăvan
Cal uriaş
Cal nărăvaş.
Sfărîmă drumul cu copitele,
Scapără scîntei grele ca ispitele,
Şi'nalţă-te cu mine dincolo de nori,
Dincolo de stelele flori,
Şi asvîrle-mă de mai înainte din înalt
Pe tărîmul celalalt,
Ca să nu mai ajung ziua cu cernit hotar,
Când iubitul se va întoarce dela mine iar,

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU

Sufletul meu

Sufletul meu,... o pasăre pribeagă
Invinsă de trecut şi de regrete,
Ar vrea să se înalţe când i-e sete
De albul zărilor din lumea'ntreagă.

Luptând imaginar cu un erete
De care numai moartea te desleagă,
Tot nu'nţeleg cât îi de beteagă
Şi se loveşte oarbă de perete.

Sărmană pasăre ! ce mult mă doare
Neputinciosul tău avânt spre soare
Şi ţipetele tale'năbuşite ;

Cum te-aşi purta prin larguri de albastru,
De n'ai fi nimerit la un sihastru,
Uitat de Dumnezeu pe culmi cernite.

VIRGINIA GHEORGHIU

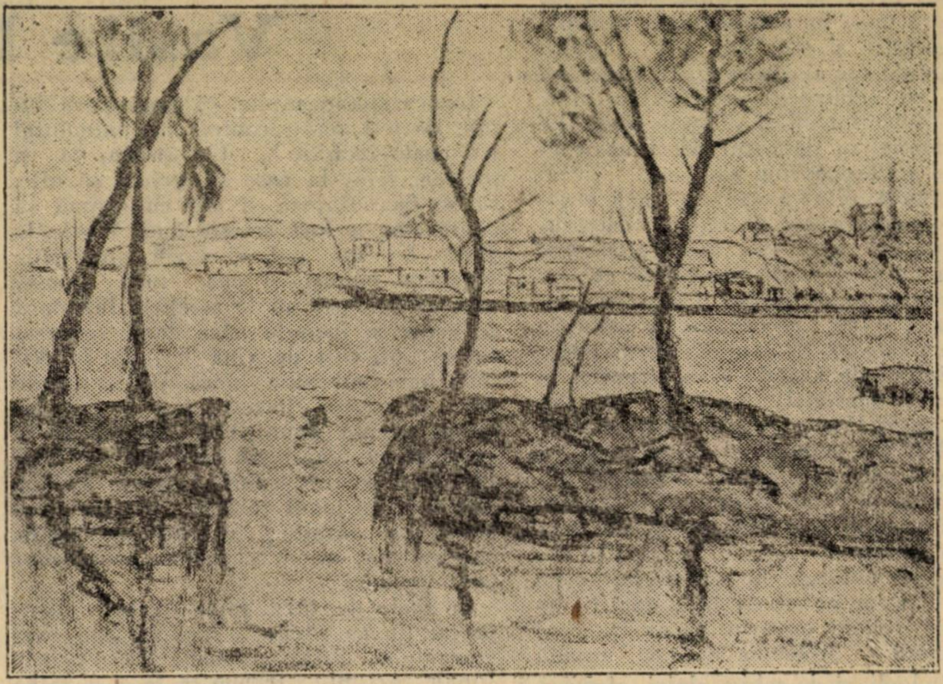

C. BACALU : STUDIU

— Tituleee-scule, a răcnit viforos, ca din alte lumi, d. Jianu.

Puţin în urmă sgomotul s'a domolit.

— Titulescu-leee !...

— Aci, aci jupâne, a răspuns din prag întretăiat şi gâfâind băiatul.

D. Jianu s'a mai frecat odată tot cu amândouă mâinile la ochi, şi-a trecut pumnul încleştat prin podoaba părului, ca o coamă răvăşită de leu, şi cum ar fi avut în faţă o vedenie de basm, l-a privit îndelung.

Costumul negru, gulerul scrobit, înalt, strâns jurîmprejur cu o fâşie albă ; freza linsă pe tâmple în jos, din care picurau stropi de sudoare ; strălucirea de foc a ochilor şi duhoarea înăcrită de vin, i-a dat să înţeleagă totul într'o străfulgerare a gândului, d-lui Jianu.

— Ce-i asta Titulescule ?

— Ştii, de cu vreme ne-am înţeles, jupâne, a încercat să zâmbească Titulescu.

— Ce ne-am înţeles ?

— Astă seară Sâmbătă...

— Ei, şi ce dacă e Sâmbătă ?

— Vecerinca...

— Care vecerincă ?

— Matale ai uitat...

— Eu nu uit, băete !

— Nu-ţi mai aduci aminte, d-tale ai spus că ar fi bine să dăm drumul la un bal astă-seară...

— Bal ?

— Bal, jupâne !

— Bun, Titulescule băete, dar autorizaţie ai ?

— Este !

— Bun băiatule ! — A' s'o văd !

— Nu-i la mine.

— Cum ?

După „cum“ a înţeles bietul Titulescu, că s'a dus ; şi inimos, cu sufletul la gură, a încercat s'o ia înainte :

— Poliţia a spus, că dacă e vorba de d-tale nu mai trebue negru pe alb, scris, ci aşa din gură, avem dreptul să dăm cinci baluri, nu unu.

— Şi tu n'ai autorizaţie la mână !

— N'am...

— Şi dai baluri, naţie, fără să fii în lege, ai, dai baluri ?

— Dacă mi-a spus...

— Afaaară, afaaaară !... — atât doar a putut s'audă Titulescu, ca mii de voci adunate toate în glasul de tunet al stăpânului. Coama părului, cât era de lungă, se ridicase ţepos drept în sus şi la fiecare cuvânt, ca o mare în furtună se tălăzuia sbuciumat, să acopere parcă făptura puţină, făcută ghem într'un colţ, a bietului Titulescu.

Când s'a repezit, când a fost la uşe şi cum a pus mâna pe arma din cuiu — n'a putut prinde de veste Titulescu. Inaintea ochilor i se făcuse gol, un gol de moarte şi pământul tras de o sfoară nevăzută îi aluneca sub picioare.

...Tunet de puşcă, ropot de paşi fugăriţi prin prăvălie, ţipete speriate ale femeilor, glasul neînduplecat şi parcă neomenesc al d-lui Jianu, zârzoit de sticlă spartă... Asta a ţinut cât te-i şterge la ochi , nici nu se sbicise năduşeala pe obrajii lui Titulescu şi liniştea, liniştea fără ţipenie de om în preajmă-i, cobora deplină. Nici urmă de bal, peste puţin !

Şi doar atât potop de tineret venise !... Sigur, că a sărit pe fereastră, gândi Titulescu şi inima i se strânse cu regret, cu mare regret într'un oftat adânc. Ca un fulg pe vârtej de ape se dusese veselia ; din înfrigurarea aşteptării de săptămâni şi săptămâni nu-i rămăsese acum decât o uşoară durere sub genunchiul stâng (rodul foxtrotului în tictacul căzăcească-i), o frică sdravănă, gulerul tare, cu marginile moi şi surâsul Marusei deabia simţit, adineauri, în colţul din dreapta. Atâta, atâta tot !...

A doua zi, cu zâmbet şi cu oarecare regret d. Jianu a găsit sub fereastră un pantof de lac, o batistă cu chenarul roşu, mirosind jumătate a odicolon şi jumătate şi acum încă a năduşeală. Pe jos, împrăştiate ca de vârtej, sumedenie de cărţi ilustrate, cele cari trebuiau la „proclamarea Reginii“...

I-a părut rău, nu-i vorbă, prea a luat-o iute ! Mai cu seamă, focul de armă, nici în vânt, cum a fost dat, nu trebuia. Oraşul întreg, câteva zile în şir, a bătut toba... La Jianu iarăşi chiloman „guleamătă pianst-vahmi“, până'n zori ; astănoapte, scandal mare, nu aşa, scandal la toartă ! S'au spart geamuri şi el, Jianu, nu s'a mulţumit cu atât ; ca la botez, sau ca la vânătoare, trăgea de mama focului cu puşca'n prăvălie ; la Tabacu, rând pe rând, a scos pe oameni din case până la unul, târziu în puterea nopţii, să-i împuşte...

Dacă Deli Stoian nu se dădea după un stâlp, gata, până acum era şi achitat !...

De ce spune gura lumii, e ştiut, nu prea pune la inimă d. Jianu. Lui, de Titulescu i-a fost ce i-a fost. După atâtea luni să-i strice cheful !... Cui nu-i se cuvine o leacă de petrecere, mai cu seamă când îţi dă tinereţea ghes şi-ţi fierbe sângele în vine, mai abitir vinului nou!... Autorizaţia să fi fost, colea în palmă, scris negru pe alb şi „pâs“ nu zicea d. Jianu.

Nu aşa : că a spus poliţia, că mi-a dat-o, că n'o am... Legea nu se calcă !... Spune legea, că orice individ în prăvălie are voe să dea baluri şi petreceri nu o noapte — zece, douăzeci ?...

Spune ! Dar dacă n'ai autorizaţie, iarăşi spune legea, că un picior să nu se mişte în casa ta?... Şi de lege, slavă Domnului, zău ! dacă s'ar da pe toată judecătoria. O viaţă întreagă cu fruntea sus, nepătată, a mers pe drumul ei d. Jianu ; pagină cu pagină, rând cu rând i-a învăţat slova. Şi tocmai acum, la bătrâneţe să calce pe alături ? Şi din vina cui ?... Să nu fi fost Titulescu, puţin i-ar fi păsat !... Un picior la dos şi dă-l pe uşe afară... Dar Titulescu, care-i cunoaşte până şi măselele din gură, nu-i intră d-lui Jianu în cap, cum s'a încumetat, când a deschis pentru întâia dată uşa pentru bal — fără să aibe autorizaţie.

— „Tremurul să te fi luat, Titulescule băete, pământ în cap şi lacăte la uşi cu duiumul să fi pus, numai la gândul că eu, Vasile Jianu — mă ştii cum dorm — puteam, din clipă în clipă, să mă deştept şi să te întreb de autorizaţie... Uite-te sus, priveşte bine, naţie, şi vezi cine m'a mustrat de purtarea ta. Cum mă auzi tu acum, aşa l'am auzit eu în noaptea cu buclucul , lămurit, cu urechile mele... Jianu de altădată, aghiotantul lui Grecescu şi spaima jandarmilor de Ilfov, mi-a poruncit, auzi naţie, mi-a poruncit să nu vă las să treceţi peste ce ordonă legea. Şi la mine ordinele se execută, nu se discută !... Aşa să şti, Titulescule băete, şi învăţătură să-ţi fie de acum încolo“...

Sfatul şi povestea se mai repetă încă.

Intâmplarea cu autorizaţia a umplut oraşelul nostru înainte de a fi terminată şi bietul Titulescu, vrând, nevrând, învaţă pe de rost, la fiecare două zile, câte un aliniat din lege.

Bolgrad, 1927.

GEORGE DORUL-DUMITRESCU

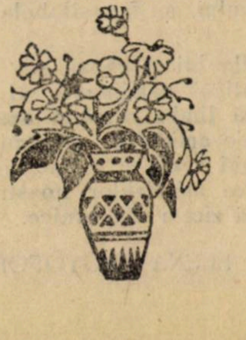

Este arta un joc?

III. APARENȚĂ ŞI REALITATE

Problema estetică pusă în ecuația jocului în afară de Schiller, Spencer, Grant Blleu şi Rutgers Marschall mai are şi alţi animatori, între care nu ne putem opri a cita pe K. Lange şi K. Groos.

K. Lange deşi este într'o anumită măsură elevul lui Lipps, totuşi este autorul teoriei autoiluzionării conştiente, care după cum vom vedea, este o nouă formulare a teoriei jocului.

In artă şi în jocul propriu zis ar fi vorba de o iluzie voluntară conştientă.

K. Lange susţine, că există jatru feluri de jocuri la copii : jocuri de mişcare, jocuri pentru educaţia simţurilor, jocuri artistice şi jocuri pentru dezvoltarea inteligenţei.

Pornind dela jocurile artistice,, în care copilul imită pe mai mari lui, şi în care obiectele înconjurătoare sunt însufleţite, deşi copilul îşi dă seamă, că e o iluzie, dar se complace în ea, K. Lange formulează emoţia estetică printr'o oscilare între aparenţă şi realitate.

„Plăcerea estetică, zice K. Lange, ar fi deci un fel de stare psihică oscilatoare, o pendulare conştientă şi liberă între aparenţă şi realitate, între ceeace e joc şi ceeace e serios.

Şi cum sentimentele realităţii de o parte şi acele ale aparenţei de altă parte nu sunt nici odată identice, întru cât ele alterează între ele, putem spune, că plăcerea artistică este o mişcare de pendulare continuă între realitate şi aparenţă, între serios şi joc. De o parte, acela care încearcă o plăcere estetică ştie foarte bine, că nu are de cât pseudo-reprezentări, sau pseudo-sentimente, de alta, el încearcă să transforme aceste pseudo-reprezentări şi pseudo-sentimente în realităţi şi adevăruri. Această alternaţie continuă a senzaţiilor, această împletire a aparenţelor şi a adevărului, sau dacă voim a raţiunii şi a sentimentului, constitue natura plăcerii estetice.

Această teorie a primit la noi din partea lui Lucian Blaga o altă terminologie. Pentru L. B. esteticul rezultă din altoirea unui proces de conştiinţă pe alt proces de conştiinţă. Paralelismul sau mai corect procesul de altoire se petrece între apercepţia vitală şi senzaţia moartă, între afect şi intuiţie, între starea voliţională sau tendinţa către abstractizare şi imagine. Când primim o statue clasică, zice L. B., liniile ei ne plac estetic pentru viaţa ce o trăim impropriu în ele, întru cât esteticul e conştiinţa realizată pe plănuiri improprii.

In opera plastică, spre exemplu nu mai urmăreşte conturul accidental al naturii, ci creiază în simplificări viguroase şi monumentale o viaţă substanţială pe un plan ireal.

E o constatare descriptivă aceasta, care s'ar putea potrivi activităţii estetice, dar nu vedem cum această constatare e exclusivă pentru fenomenul estetic jocul propriu zis s'ar putea formula la fel şi atunci care ar fi diferenţa ?

Spencer găsise, plecând dela acelaş punct de vedere o explicare mai ingenioasă, ajungând la principiul economiei efortului, dar defectul cel mare la Spencer era că explicarea apărea numai ca ingenioasă nu şi verificabilă. Experienţa arată, că

artă sau a frumosului în genere se cheltueşte o mai mare activitate psihică, de cât în non contemplare şi atunci unde putem aplica economia efortului ?

Un alt interpret al lui Schiller în estetică este K. Groos.

Pentru Groos conştiinţa noastră este condiţionată de două funcţiuni opuse şi anume : sensibilitatea şi inteligenţa.

Acestea corespund instinctului sensibil şi formal de care ne-a vorbit Schiller. Intre cele două funcţiuni care sunt ca poli ai conştiinţei noastre se află, zice K. Groos, imaginaţia sau intuiţia. Sensibilitatea produce senzaţiile, inteligenţa, conceptele iar imaginaţia, imaginile ce au şi bogăţia concretă a senzaţiilor şi oraganizarea formală şi ordonatoare a conceptelor. Imaginile nu sunt însă haotice şi variabile ca senzaţiile dar nici abstracte adică pur formale cum sunt concepţiile. Imagina este prin urmare o aparenţă. De aceeaş natură este şi imagina estetică. După Groos diferenţa este numai cantitativă, nu şi calitativă.

Imagine estetică ar fi prin urmare o intensificare a imaginii obicinuite.

In studiul activităţii estetice adică a cunoaşterii prin aceste imagini, ideaţiunea lui Groos se desface în două ramuri: întrebuinţează pe de o parte aşa numitul concept al unităţei interne, iar pe de alta, conceptul **jocului.**

Imitaţie internă însemnează, infusiunea personalităţii noastre în obiectele externe, o retrăire în noi înşine a unei vieţi sau a unei existenţe pe care o contemplăm şi în felul acesta Groos devine unul din teoreticienii intuiţionismului estetic.

Conceptul jocului însă, pare că subordonează conceptul infuziunii personalităţii noastre întrucât Groos recunoaşte că această infuziune este cel mai nobil joc al omului.

Ne vom referi aci mai mult la conceptul jocului pentru explicarea fenomenului estetic ce a fost dezvoltat în tratate speciale, în prefaţa unuia dintre care scrie că lumea jocului, care cuprinde şi pe aceea a artei, se opune activităţilor, zise serioase ca un domeniu vast important şi în mod particular interesant. (Die Spiele der Tiere).

Jocul pentru Groos, după cum am mai amintit este un preexerciţiu şi un antrenament al instinctelor ce contribue la selecţiunea naturală a individului. Spre a aprecia în toată valoarea sa importanţa biologică a jocului. Groos afirmă, **„raţiunea de a fi a tinereţii este poate şi jocul"** ; animalele nu se joacă pentrucă sunt tinere, ci sunt tinere pentru că ele trebue să se joace" spre a experimenta funcţiunile lor biologice viitoare, în nici un caz însă spre a-şi cheltui prisosul de energie, după cum susţine Spencer.

Din lucrările lui Wallace, Weismann şi Galton, adversarul lui Spencer va ajunge la formularea unei teorii în care acceptă ideile lui Wallace, dând la o parte selecţiunea sexuală ; admite imposibilitatea eredităţii pentru caracterele dobândite întocmai ca şi Wesmann ; şi contestă ca şi Galton că selecţiunea naturală e suficientă spre a transforma o specie actuală într'una nouă.

Pentru Groos **bucuria de a fi cauza** (Freude am Können, au der Macht), care i se pare că este concomitentul psihic cel mai primitiv al tuturor jocurilor, adică al experimentării funcţiunilor vi-

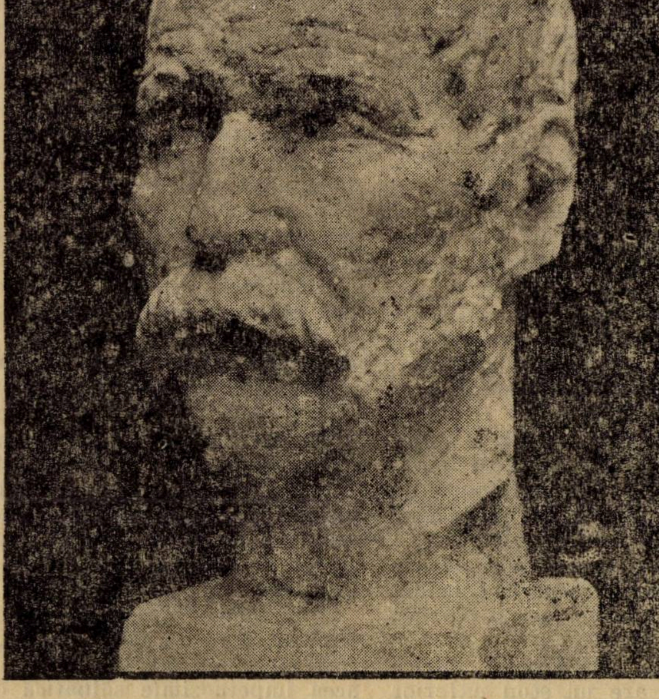

JALEA. CAP DE EXPRESIE (Salonul Oficial)

Ploaie mică

Plouă, plouă uşor, blând.
Un om zice : unde te duci
Zic : în grădina unde creşte
cu faţa în sus
un singur crin subţire şi înalt
Gândesc : mă duc în casa
unde locueşte prietenul meu.
Zice : nu e soare
colbul s'a înegrit
vrăbiile nu se scaldă încă.
Tac
Gândesc : Azi e trist :
mai blând ca nici odată.
Un om zice : ploaia e rece şi udă
zic : Are să mă răcorească
Mi-e cald.
Gândesc.

F. MUMUIANU

Imi îngrop cele ce-mi văd

ADY ENDRE

Ei, ce multe—multe-ar mai fi de privit,
Pe stradă, pe feţe şi pe bolta'nstelată,
Dar toate ce-mi văd ochii, le'ngrop
In pădurea părului tău încununată.

Ca şi pustnicii eroi ai Mariei,
Mi'ngrop privirile cu cari fur viaţă,
Şi câte nu vreau să-mi aibă privirile,
Câte — de ieri, de mâine şi de faţă !

O, ascunzişule, ce-mi primeşti privirea,
O, a părului tău pădure'n floare,
O miresme, tu cea de nimic,
Mică femeie ocrotitoare.

Ce bine-i s'ascunzi în părul tău,
Lunile, privirile ce vor să mi le-aţie,
Şi s'ascunzi în el plăceri crezute
Şi viitoare, ce poate nici n'au să fie.

ISAIA TOLAN

---

itoare, şi care după părerea sa se regăseşte în toate felurile jocurilor, având o importanţă nu încă destul de apreciată chiar şi pentru jocurile cele mai înalte, adică pentru producţiunea artistică şi plăcerea estetică, constitue punctul central al studiului său.

Va analiza prin urmare pseudo-activitatea (Scheinthätigkeit) sau iluzia conştientă (Bewusste Selbstänschung) şi dedublarea conştiinţei — Das Doppel-Ich, după cum zice Dessoir — ca şi sentimentul de libertate în timpul acestei pseudo-activităţi, după cum spusese mai înainte Schiller.

Toate acestea vor constitui o tentativă de explicaţie mai adâncă, zice Groos, a tutulor problemelor de estetică, chiar a celor mai obscure.

Şi ca dovadă că acest concept al jocului era precumpănitor în ideaţiunea lui Groos este faptul că el termină prefaţa spunându-ne, că discuţiunea din partea criticei asupra acestui punct îi va servi pentru cartea sa viitoare în care va trata despre „Jocurile oamenilor". **(Die Spiele der Menschen**, care a şi apărut după trei ani, 1899).

Pentru Groos jocul este mai întâi, satisfacerea unui instinct căci un individ nu se joacă nici pentru dragostea jocului cu sine, nici în vederea unui scop exterior, ci numai pentrucă instinctul selecţiunii naturale îl mână, apoi din punct de vedere subiectiv, devine o activitate practică ; în cele din urmă o pseudo-activitate în vederea unui scop exterior, pentru ca la urma urmelor aceste scopuri esterioare să dispară din ce în ce spre a fi înlocuite cu valoarea emoţională a activităţii, iar, în artă, jocul în ultimul său grad, scopurile exterioare nu mai îndeplinesc de cât un rol minim fără să dispară totuşi în mod complet.

Este absolut sigur, zice Groos, că în artă, scopurile recâştigă o parte considerabilă din importanţa, pe care o pierduseră,dar sub altă formă.

Care este această altă formă ? Orice activitate artistică are un scop exterior mai mult sau mai puţin uşor de recunoscut. Dar în ce constă acest scop ? El este pur şi simplu bucuria succesului, bucuria pe care ne-o dă extensiunea sferei noastre de plăcere, deci aceeaş bucurie de a fi cauză, pe care Groos a anunţat-o dela început.

Şi aci Groos introduce conceptul imaginaţiei ca element motor în iluzionarea conştientă pe care o procură pseudo activitatea din timpul jocului artistic.

Fiindcă în genere caracterul de pseudo-activitate (Scheincharakter) cu efectele ei se găseşte între caracterele ce ne dau mai strâns relaţiunile între artă şi joc, de sigur că imaginaţia şi numai ea poate da vieţei aceştia aparenţe, adică obiectul iluziei noastre.

Gross citându-l pe W. Enoch şi pe W. Dilthey ajunge la următoarea formulă : „Imaginaţia este facultatea de a considera ca reale simple reprezentări. In vis, în sugestia hipnotică şi la nebuni, e vorba, în cele mai multe cazuri, de o iluzie nepătrunsă de eul nostru în joc şi în artă, dinpotrivă, e vorba de o iluzie voluntară conştientă.

Iluzia aceasta voluntară se găseşte în jocurile animalelor şi în artă, zice Groos. Imaginaţia artistică are deci rădăcinile sale adânci în evoluţia organică generală : jocul este necesar pentru dezvoltarea inteligenţei ; la început numai în mod obiectiv jocul este o pseudo-activitate, apoi, graţie dezvoltării inteligenţei, aceasta se întâmplă şi subiectiv ; „animalul care nu înţelege că se dedă unei pseudo-activităţi şi care continuă să se joace, se ridică până la iluzia voluntară, până la plăcerea aparenţei şi se găseşte pe pragul producţiunii artistice. Căci spre a ajunge la producţiunea artistică, propriu zisă, trebue un scop, care este ,de a sugestiona pe ceilalţi prin pseudo-activitate şi acest scop nu există în jocul propriu zis.

„Ştiu foarte bine, zice Groos în celălalt tratat, că o cădere de apă, pe care o contemplu, nu are în realitate nimic din acea impetuozitate sălbatică ce pare că o însufleţeşte. Cu toate acestea, eu ţin la ideea mea, că lucrurile se petrec altfel Inţeleg iluzia şi cu toate acestea mă complac în ea.

Plecând apoi de la acel **Blickpunkt** al lui Wundt, adică punctul luminos al conştiinţei grupul căruia se grupează celelalte elemente care nu domină în conştiinţă la un moment dat, Gross ajunge la acel monarchism al conştiinţei **(monarchische Einriehtunng der Bewusstseins)** pe care îl explică prin cei doi poli ai conştiinţei : unul legat de aparenţa sensibilă şi celălalt de realitatea propriu zisă fără ca cele două obiecte să se poată confunda, întrucât primul pol subordonează şi pe cel de al doilea, nu se identifică cu el. Este vorba prin urmare de o dedublare care reprezintă în joc şi în artă ceva intermediar între cele două grupe de fenomene : cel aparent şi cel real.

Groos însă nu concepe relaţiunea aparento-realitate ca o pendulare între amândouă, după cum susţinuse K. Lange.

Această explicaţie convinsese la început, cu atât mai mult, cu cât găsise fenomene analoage în studiul sublimului şi al comicului. Dar în cele din urmă renunţă la această considerare a dedublării eului între iluzie şi realitate, ca un caracter general al jocului.

Gross găseşte mai de grabă a obsorbire destul de lungă în activitatea noastră ludiformă, eul nostru real rămânând pe planul al doilea, fără să se manifeste. E o coexistenţă, nu o pendulare între cele două stări.

Sprijinind ceeace susţinuse altă dată în trecut E. von Hartmann şi anume, că în timpul plăcerii estetice se formează un pseudo-eu plin de pseudo-sentimente, Groos susţine ca şi E. von Hartmann că eul real nu se şterge, el există şi îl recunoaştem după plăcerea reală a aparenţei pe care o încercăm fiecare din noi în faţa frumosului.

Groos însă adaugă că influenţa care pleacă de la eul real trebue să fie de altă natură de cât o simplă abrundere a aparenţei după care să urmeze subjugarea eului real până acolo încât realitatea să se poată confunda cu aparenţa chiar dacă această subjugare ar lăsa unele drepturi eului real.

Soluţia problemei mi se pare, zice Groos, destul de simplă, conştiinţa aparenţei este de la început, şi cu toată asemănarea sa cu realitatea, ceva în mod psihologic diferit de conştiinţa realităţii. Va găsi altundeva temeiul ultim al acestei diferenţe de cât în faptul **că noi simţim că suntem cauza aparenţei.**

După cum se vede, conceptul fundamental al lui Groos, cu care cercetează toate cercetările în legătură cu jocul, ca studiu primitiv al artei este această **plăcere de a fi cauză.**

Eul real susţine mereu Groos se simte cauza pseudo-reprezentărilor şi a pseudo-sentimentelor pe care le obţine din el însuşi. Acest sentiment **„de a fi cauză"**, este transportat în mod inconştient în lumea aparenţei şi îi dă prin aceasta un caracter diferit de realitate.

„Realitatea" o suferim, ne simţim cum depindem de ea ; în aparenţă noi simţim cauza liberă şi independentă. Nu e prin urmare nevoe de această reflecţiune : „aceasta nu e adevărat" , ci fiecare pseudo-sentiment şi fiecare pseudo-reprezentare poartă dela început sigilul lui

„ipse feci“ şi nu poate aşa dar să fie confundată cu realitatea“.

Confuziunea aparenţei cu realitatea revine mereu. Groos spre a completa pe Lange nu poate să apară de cât atunci când dispare **sentimentul de a fi cauză.** Venit din eul real lăsat în umbră. Dar atunci starea de conştiinţă ar pierde caracterul jocului şi ar deveni patologică.

Numai sentimentul că toată această lume a aparenţei depinde de noi ne apără de eroarea în care căzuse Lange, conchide Groos şi după care ar fi vorba de o pendulare, inutilă de altminteri între aparenţă şi realitate, de o confuzie, cu alte cuvinte între aparenţă şi realitate.

După acest lung ocol, Groos revine la punctul de plecare al lui Schiller, după care instinctul jocului nu dă libertatea absolută, descătuşându-ne din contingenţele vieţii şi în felul acesta arta e o creaţie, fiindcă e mai înainte de toate o activitate **liberă.** In contemplarea artei ne simţim liberi, adică ne simţim cauză absolută a stărilor noastre. De fapt, după cum vedem, K. Groos pornind dela E von Hartmann şi dela Lange introduce conceptul **bucuriei de a fi cauză** spre a scoate în relief mai ales caracterul de creaţie al operei de artă şi deci plăcerea libertăţii absolute ca cel mai înalt şi concomitent psihic al selecţiunii naturale, al luptei pentru viaţă ; şi în felul acesta problema este înfiptă adânc, scufundată chiar în preocuparea de biologie generală. Diferenţiarea între jocul propriu zis şi jocul artistic aşezată numai în existenţa unui scop mai mult sau mai puţin vizibil în cel din urmă şi anume în bucuria succesului, ca simplu corelat al bucuriei de a fi cauză, poate să explice până la un punct psihologia creatorului, dar în nici un caz pe aceea a contemplatorului.

Privind problema din punct de vedere biologic mai ales, Groos ca şi Lange sau Groos au cerut evoluţiunii toate mijloacele de explicare ; arta este înrudită cu activitatea ludiformă dar ea rezultă din joc ? A o face să derive din el, invocând acest concept foarte elastic al evoluţiei înseamnează că problema estetică e abandonată tocmai în momentul său critic. Wundt poate, ar fi înlocuit evoluţia, în genere prin heterogomia scopurilor ceea ce nu înseamnează că explicarea ar fi revenit mai valabilă.

In tot cazul „bucuria de a fi cauză“ care sprijină caracterul de creaţie, de libertate absolută a activităţii estetice smulsă din cadrul studiului său biologic e o precizare a teoriei lui Schiller.

SCARLAT STRUŢEANU

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Românii în armata austro-ungară

Ziarul **„Românul“** a avut, în scurta sa dăinuire, de patru ani şi trei luni, două epoci în care influenţa sa asupra opiniei publice din Ardeal a fost hotărîtoare. Prima epocă a fost în timpul războiului balcanic şi a doua la începutul războiului mondial.

In mod instinctiv războiul balcanic era considerat în Ardeal ca preludiul războiului de desagregare şi prăbuşire a monarhiei austro-ungare. Când a intrat apoi şi România în război înaintând spre Sofia, toată lumea credea că a bătut ceasul de eliberare a Ardealului. Această eliberare nu se aştepta însă dela o conflagraţiune mondială, pe care nimeni nici n'o putea bănui măcar, ci dela „graţia drăguţului de împărat“, pe care Românii l-ar fi sprijinit în lupta sa împotriva popoarelor din Balcani, unde se concentra atunci tot interesul cercurilor diplomatice dela Viena. Era, în acele vremuri, o naivitate extraordinară în cugetarea politică a românilor ardeleni.

„Românul“ urmărea de-aproape evenimentele din Balcani şi în articole de documentare căuta să pună în evidenţă importanţa armată a României şi interesele generale ale poporului român de pretutindeni. Paginile ziarului arădan deveneau astfel un puternic propagator al idealului naţional şi conştiinţele ardelenilor în mare parte adormite prin perspectivele „pertractărilor de pace“, fură puternic sguduite. Desfăşurarea războiului era urmărită cu viu interes, iar când armata română trecu Dunărea, entuziasmul nu se mai putea înfrâna nici chiar în faţa maghiarilor şi a saşilor, cari urmăreau cu îngrijorare manifestările românilor.

Ziarul „Românul“ alimenta puternic aceste sentimente şi într'unul din numerele sale publică un lung articol dela un diplomat român din Bucureşti, în care chestiunea românilor este pusă în toată complexitatea ei, aşa cum se putea face în împrejurările de pe atunci. In patru puncte se dă şi un program despre felul cum ar fi trebuit să se aranjeze situaţia românilor, cari se găseau afară din graniţele vechiului Regat.

„Printr'un război european, scria diplomatul, care ar sfârşi cu izbânda noastră şi a aliaţilor (e vorba de Tripla-Alianţă) România ar câştiga Basarabia şi eventual Dobrogea bulgărească, devenind ea astfel un factor puternic în Orientul Europei, Românii din Balcani s'ar putea desvolta liber sub regimul Austriei, iar chestia românească din monarhia austro-ungară s'ar rezolvi de sine în favorul nostru. Elementul românesc ar însemna o putere nu numai în părţile estice, ci şi în centrul Europei.

„Rezumând, România ar trebui să facă următoarele pentru chestiunea românească din Balcani :

„1. Românii din Bulgaria vor fi colonizaţi în Dobrogea mărită, pentru românizarea provinciei şi pentru a creia un concurent însemnat contra comercianţilor străini.

„2. Românii din Serbia vor trebui să obţină o episcopie românească precum şi toate libertăţile naţionale.

„3. Românii din Pind şi Epir vor forma ori un stat de sine stătător sub un principe român, ori vor fi anexaţi Albaniei, unde vor obţine autonomie naţională.

„4. România va trebui să grijească de coloniile româneşti din oraşele mai mari din Balcani“.

România făcea atunci parte din Tripla-Alianţă şi sub scutul acestei legături românii ardeleni puteau să-şi spună deschis doleanţele lor.

Nădejdile tuturor posibilităţilor de realizare se întemeiau pe vitejia strămoşească a soldatului român şi cum împrejurările din acele vremuri indicau posibilitatea, ba chiar probabilitatea ca soldaţii români din armata austro-ungară să lupte alături de dorobanţul român, „Românul“ puse în discuţie chestiunea „românilor din armata austro-ungară“.

„Neamul Românesc din Austro-Ungaria este reprezentat, scrie el la 16 Ianuarie 1913, în armată cu 200,000 de soldaţi, cari împreună cu cele 4—500,000 de baionete ale României sunt razimul şi siguranţa monarhiei austro-ungare în Orientul european.

„Sunt în deobşte cunoscute, din vechi timpuri, vrednicia şi cinstea soldatului român. Trupeşte soldatul român e cel mai resistent, iar sufleteşte el este absolut disciplinabil. Istoria războiului monarhiei e plină de pilde de vitejia şi eroismul soldatului român. Nu se pomeneşte ca soldaţii români să fi fugit vre-odată din luptă. Acelaş spirit stăpâneşte şi astăzi în rândurile feciorilor noştri.

„Şi acum se pune întrebarea : cu ce ni să răsplătească virtutea şi credinţa militară din partea competentă şi ce facem noi ca neam, ca biserică, ca societate pentru soldatul nostru ?

„Sunt multe neajunsurile şi multe sunt căile ce duc la ţintă.

„In primul rând biserica are aci un teren şi o chemare deosebit de înălţătoare. Cei 200,000 de oşteni ar trebui din prima zi luaţi în primire de reprezentanţii bisericei noastre şi spovediţi, sfătuiţi şi încurajaţi“.

Ce au făcut însă până atunci cercurile noastre bisericeşti pentru îngrijirea sufletească a celor 200.000 de soldaţi români se poate judeca după numărul preoţilor militari ce-i aveam în armata austro-ungară. Astfel biserica ortodoxă avea un singur protopop cu sediul la Viena şi şase preoţi în garnizoanele din Budapesta, Timişoara, Braşov, Sibiu, Graz şi Serajevo, iar biserica unită numai patru preoţi la Caşovia, Ragusa şi Sibiu.

„Pentru comparaţie amintim, scrie „Românul“, că sârbii — mult mai puţini decât noi — au 2 protopopi şi 4 preoţi, rutenii gr. cat. 2 protopopi şi 9 preoţi, reformaţii 1 protopop şi 4 preoţi, luteranii 2 protopopi şi 4 preoţi, iar mahomedanii 4 imami“.

Se arată apoi, că şi numărul ofiţerilor români era prea redus faţă de acela al soldaţilor, şi mulţi dintre aceşti ofiţeri se înstrăinau cu totul de neamul nostru, pierzându-se în noianul spiritului internaţional, care domina armata austro-ungară. Din aceste consideraţiuni şi în aşteptarea evenimentelor cari se anunţau, „Românul“ făcea următorul apel :

„Considerând marea şi urgenta necesitate ce o avem, din punct de vedere naţional, de ofiţeri românii, e datoria noastră să îndrumăm tinerimea spre această carieră. Ofiţerimea ce-o avem să o cultivăm şi să n'o lăsăm pradă străinilor. **Datoria factorilor noştri politici, este** de-a ţinea în continuă discuţie chestia aşa de importantă : **ofiţeri români la trupe româneşti".**

Evenimentele ulterioare au dovedit, că cei dela „Românul" au văzut bine situaţia românilor din armata austro-ungară. Soldaţii s'au luptat pe toate fronturile cu vitejia strămoşească şi regimentele româneşti au fost sacrificate în cele mai năprasnice lupte şi atacuri. Proporţional, jertfele noastre au fost mult mai mari decât ale celorlalte naţiuni din fosta monarhie.

In rând cu soldaţii au luptat şi ofiţerii români cu acelaş eroism. După războiu însă la aceştia s'a manifestat spiritul înstrăinării de neam, căci mulţi dintre ei n'au voit să se înroleze în armata română, cu al cărui spirit nu s'au putut împăca.

Din neglijenţa, factorilor noştri politici", ofiţerii români din armata austroungară perduseră orice legătură cu cultura noastră naţională.

ION BAILA

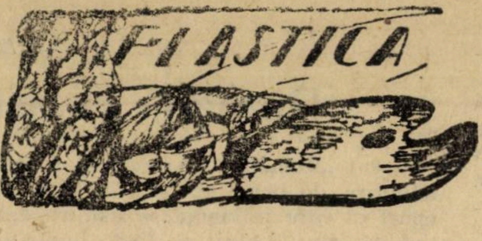

C. F. R.—SPECIFIC ROMANESC.—BAIA COSANZENEI. — SONDE ŞI CURTEA DE ARGEŞ

(Asociaţii caniculare)

Reprezentanţii tuturor categoriilor sociale se bucură de gratuitatea pe drumurile de fier ale României — ...militari, moaşe, agenţi electorali, studenţi, reporteri, preoţi, profesori, scriitori, magistraţi, teatralişti, cocote) — afară, doar de pictori.

Asta mi-o spunea, dăunăzi, compătimitor, un vecin al meu, cu ocupaţia nelămurită — şi liber parcurs.

Mândria mea — legitimă — a ştuit să inventeze argumente zdrobitoare : raţiuni foarte înalte au determinat pe stăpânii noştri să excludă dela beneficiile locomoţiei accelerate pe artiştii plastici. Firi eminamente contemplative, pictorii cată să fie feriţi de zdruncinările vitezelor exagerate, cari le-ar brânzi inspiraţia.

Dar, după plecarea indiscretului meu vecin, mi-am zis, desmeticit :

Adevărat !... nu-mi amintesc să fi întâlnit până acum vre-un pictor care, în foarte necesarile lui călătorii de studii, să fi beneficiat de favoarea unei gratuităţi feroviale. Iar dacă lucrul s'a întâmplat, apoi de bună seamă, s'a întâmplat din eroare — sau pentru alte considerente de cât acele cari se cuveneau să predomine în cazul nostru.

Se înţelege, vorbim aici de pictorii tineri, adică pe cât de săraci pe atât de dornici să'şi cunoască ţara şi să-i soarbă din ochi nenumăratele şi proaspetele frumuseţi ale firii.

De la o vreme încoace aceşti pictori — la o laltă tineri, săraci şi entuziaşti — sunt admonestaţi fără cruţare, uneori jigniţi cu o dobitocească cruzime, prin acuzarea publică ce li se aduce că s'ar fi dat cu arta străină şi ar dispreţui, voit, tot ce este prilej de manifestare neaoş românească în plastică.

Amatorii cari confundă pictura cu et-

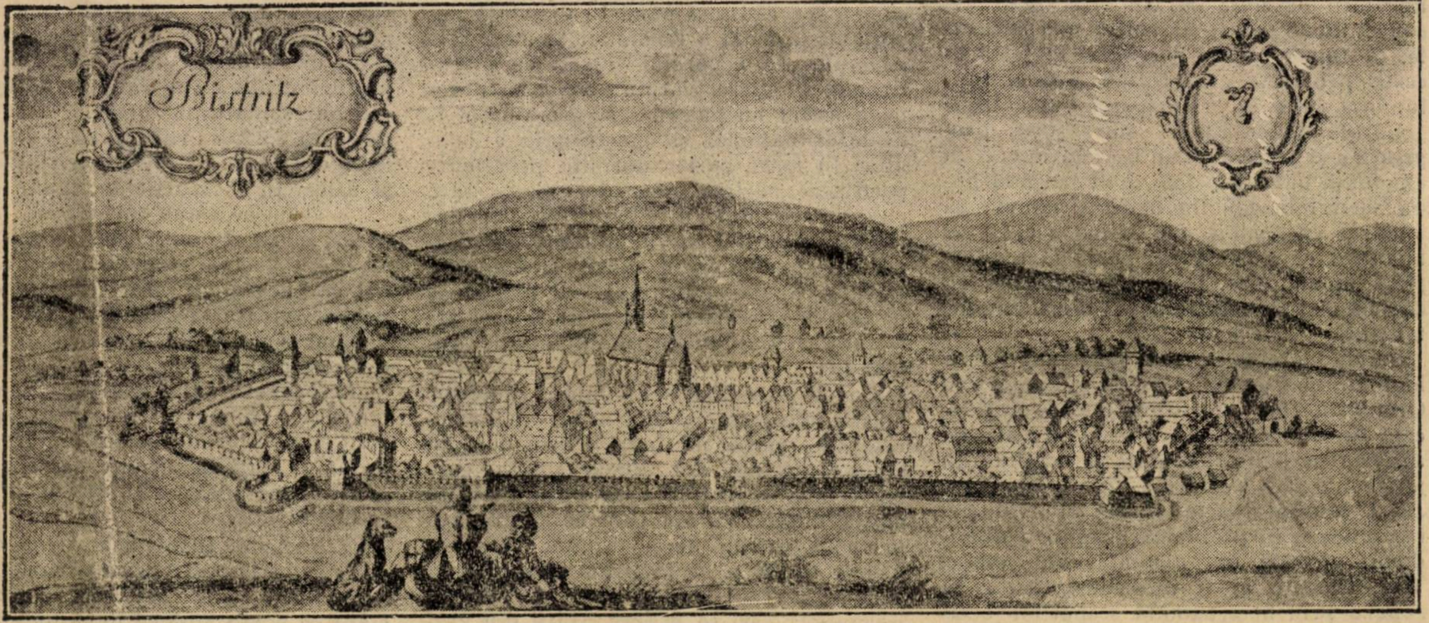

BISTRIŢA, după un manuscris din sec. XVIII.

BISTRIŢA

Bistriţa înfiinţată ceva mai târziu de cât Sibiul şi Braşovul, este pion săsesc răsleţ aşezată în partea cea mai nordestică a Transilvaniei cu tendinţa de străbatere în Orient prin partea nordică a Moldovei.

Ea este despărţită de ţinuturile săseşti prin aşezările secueşti.

Situată pe valea râului cu acelaş nume, ce se strecoară printre munţii Călimanului şi ai Bărcăului, menirea ei a fost ca să fie streajă năvălirilor barbare ce s'ar fi încercat să treacă prin trecătoarea formată de munţii amintiţi mai sus.

Pentru Principatul Moldovean ea a avut acelaş rol, pe care l'a avut Braşovul pentru Ţara Românească, prin ea strecurându-se spre Moldova mărfurile oraşelor germane.

Bistriţenii au fost stăpâni atât ai comerţului moldovan cât şi a celui cu răsăritul fiind în strânsă legătură cu oraşele genoveze de pe coasta Mărei Negre.

Mult doritele mirodenii ca şi bogatele stofe orientale îşi aveau drumul spre oraşele renane mai în totdeauna prin Bistriţa, pe aici fiind drumul mai scurt şi mai sigur.

Domnii şi boerii moldoveni au găsit în totdeauna adăpost, bani şi material de luptă la bistriţeni, şi aceasta ne-o dovedeşte bogata corespondenţă a celor dintâi ce se păstrează în arhivele oraşului.

De zidurile „Nösen"-ului s'au isbit adesea ori oştile moldovene, iar Petru-Rareş se simţea mândru la ideia de a-şi adăoga încă o piatră preţioasă la coroana sa prin anexarea Bistriţei.

Figura noastră reprezintă oraşul-cetate aşa cum se afla la 1735, pe care privind-o ai îndată impresia unei aşezări occidentale — din Evul Mediu — cu măreţul dom gotic aşezat chiar în mijlocul oraşului, având casele strânse în jurul său ca puii în jurul cloşcei.

Biserica franciscanilor este aşezată în partea dreaptă a domului, iar cea a iezuiţilor în partea stângă.

Zidul înconjurător este foarte puternic şi la colţuri are bastioane de diferite forme.

Că oraşul este destul de vechiu şi că a avut şi menire comercială — cu Orientul chiar — ne-o dovedeşte de altfel şi stema, care se află în colţul din stânga de sus ; într'un cartuş baroc pe câmp albastru un cap de struţ având potcoavă în cioc, semn al călătoriei.

Menirea i-a fost frumoasă şi după mărturiile istorice şi-a îndeplinit-o cu destulă conştiinţiozitate.

MIH. POPESCU

nografia, ca şi oficialitatea, care organizează serbări veneţiene încadrate în mobilă stil Brumărescu — strâng în cleşte pe bietul artist să producă, neapărat, artă naţională, adică să se inspire exclusiv dela căsuţa lui moş Tânjală, dela peisagiul „românesc" consacrat de d. Verona, dela tipul de cioban hărăzit prin testament, de Marinescu-Vâlsan, şi dela legendele străbune din cărţile doamnei Smara. Dar — în strângerea acestui cleşte — inchizitorii scapă din vedere că artistul contemporan este silit, de chiar felul organizării noastre sociale, să rezide în marile centre urbane, — (din cari rar şi cu imense sacrificii se poate deplasa) — şi să se inspire, SINCER, numai din temele, foarte cosmopolite, pe care oraşele ţării noastre le etalează cu prisosinţă.

Nu vom întârzia, acum şi aici, să discutăm problema, dacă aspectele cosmopolite ale târgurilor noastre constituesc sau ba motiv de „artă adevărată" — adică „artă naţională"....

De data aceasta încercăm numai să subliniem dezacordul între ceeace societatea noastră cere dela artist — şi mijloacele pe care această societate le pune la îndemâna artistului pentru o cât mai grabnică reuşită a întreprinderii naţionale, la care este, cu poliţienească violenţă, împins.

Nepotrivirea între cererea imperioasă a societăţii şi indolenţa ei condamnabilă în sprijinirea artistului spre atingerea scopului poruncii, se vădeşte, dureros, cu deosebire în incalificabila nepăsare a acelor **conducători** pe care societatea, în entuziasmul ei fierbinte pentru artă, i-a designat să înceapă şi să desăvârşească educaţia viitorilor artişti ai neamului românesc. Gândim, natural, la profesorii şcoalelor de Belle-Arte pe cari nimeni nu i-a văzut, **pâmă acum,** ocupându-se — (altfel de cât pentru o strategică reclamă personală) — de situaţia materială, de dorinţele, de idealurile elevilor lor. Şi nici nu i-a simţit cineva străduindu-se să lumineze oficialitatea asupra folosului pe care arta românească l'ar trage, dacă tinerele generaţii de ucenici ai frumosului ar avea reale posibilităţi de cunoaştere a preţioaselor exemplare de artă străbună, ascunse prin depărtate colţuri de ţară — şi, mai ales, dacă li s'ar facilita o disciplinată hoinăreală pentru descoperirea, analizarea şi înţelegerea peisagiului românesc, aşa de felurit în desfăşurările lui dela munte până la baltă, — peisaj, până azi, aproape inaccesibil belleartiştilor, faţă de mizerabilele lor resurse băneşti. — (Un prieten binevoitor mă întrerupe aici ca să'mi atenuieze pesimismul : D-nii Gh. Popovici, directorul şcoalei de Arte Frumoase din Iaşi şi domnul Mirea al celei din Bucureşti, au făcut eforturi supraomeneşti să pună în vileag — dintre numeroşii lor elevi, — două incontestabile valori.... naţionale. Primul, pe d. Jean, L. Cosmovici ; secundul, pe d. Măţăoanu).

Se face atâta larmă, în jurul peisagiului românesc — (pe care propovăduitorii „specificului" sunt exasperaţi că'l întâlnesc aşa de rar în expoziţiile curente)— şi... totuşi nimeni nu se întreabă, de ce oare tocmai propovăduitorii aceştia — (profesorii de Belle-Arte, militanţi pentru „specific"), n'au organizat până astăzi, pe vacanţă, cursuri gratuite de peisaj naţional, pentru elevii lor ?

Nu e vorba numai de profesorii de pictură — ci şi de profesorii de estetică şi istorie a artelor, cari se presupun a fi tare isteţi înţelegători ai frumosului românesc" — fiindcă, Doamne !... îl proclamă pretutindeni şi combat pentru el, neobosiţi !...

Căci — să fim serioşi ! — nu orice întindere determinată din pământul României, prevăzut cu iarbă, copaci şi izvoare, constituie, numai decât, un peisaj românesc.

Am întâlnit pe malul **Oisei** în Franţa, privelişti cari erau perfecte reconstituiri ale luncilor Siretului nostru ;... în alpii bavarezi am văzut luminişuri de codru cari m'au făcut să tresar de bucuria că mă aflu pe povârnişurile păduroase ale Dornei ;... şi în preajma Parmei, din Italia, nu odată am avut iluzia că vagabondez prin meleagurile familiare ale Bârladului !...

Bine înţeles, vorbesc de peisagiul **natural** şi nu de acele artificiale îngemănări ale arhitecţilor grădinari, ce izbutesc să transpună pentru certe împrejurări, o privelişte haïtiană lângă Turnul lui Eiffel, ori o oază arabică pe suprafaţa cutărui cadrilater viran al Buda-Pestei.

Intr'un peisaj **natural** — din Franţa, Italia şi Germania — **aidoma**, ca floră şi compoziţie, celui românesc — se găseşte oare altă nuanţă, diferenţială,.. **în afară de interpretarea artistului ?**

Unii pictori „specifici" — (incapabili de interpretare, fiindcă's lipsiţi de temperament şi viziune proprie) — sunt siliţi, pentru autentificarea lucrării lor, să orneze tabloul cu felurite atribute ale românismului ; iţari, fote, furci de tors, troiţe, **bojdeoci**, stindarde treicolore — dar mai vârtos ca orice, cu **titluri** specifice. De-o pildă : **„Vin cocorii !". — „Moş Tudor fost primar". — „Spre Branişte". —„Curte ţărănească în Făgăraş". „Crişul la Oradea Mare".— „Valea Nistrului la Rezina". —„Medeanul Sf. Spiridon-Iaşi". — „Peisaj din Mânăstirea Neamţului". — „Inalte furnale la Reşiţa". — „Fântâna Meşterului Manole". — „Mioriţa". — „Rodica. — „Peneş Curcanul". — „Ce-am avut şi ce-am pierdut".,** etc. etc. etc.

Incercaţi şi siliţi pe un specific pictor român să zugrăvească o privelişte din România, însă fără atributele şi adnotaţiile literare mai sus enumerate. El va încremeni de uimire şi va fi neputincios să pornească la lucrul acesta.

Dar **„pictură românească"** înseamnă oare **numai** peisaje cu troiţe, cu ciobani, cu bătrâne mânăstiri voevodale, cu Rodici — sau „Ştefan cel Mare şi mama lui"... ?

Pictură — şi încă pictură foarte cuminte şi tare bună — se poate face din portret şi din **nud**.

Pictorii „români" nu pot nega aceasta — şi nici nu încearcă să fugă de întâlnirea cu cele două clasice încercări ale paletei.

Deci fac şi ei portrete şi nuduri — dar cu „specific"... după următoarea reţetă, mai răspândită deocamdată.

PORTRET : Domn rotofei — rade barbă şi musteţi — ochelari Chardin — guler à la Valentino — lanţ doublé peste pântece — reazimă cotul pe un tripied secession — scaun empire.

Fond : **covor basarabean, străchini, ulcele.** Titlul : **„portretul d-lui Gligore Brânză, învăţător..."**

NUD — (drace !... nudul e prin excelenţă lipsit de „specific" !...) — totuşi, reţeta aplicată cu entuziasm, dă şi aici apreciabile rezultate.

Doamna e goală — în picioare — ochii ridicaţi spre cer — mâna dreaptă peste inimă — mâna stângă peste triunghiul negru. **In urechi, grei cercei de domniţă bolintiniană — pe marginea scărilor de marmoră, care scoboară în bazinul cu apă albastră, frumoase săpături, amintind ornamentele cu colăcei din timbrele fiscale — rezimată de rampa scării, o furcă minunat încrustată, stil Cocioc — peste parmaclâcul ceardacului, neglijent aruncată, (ca în tablourile lui Mackart), o blană de oaie ţurcană. Titlul : „Baia Cosânzenei..."**

Mediocrităţile patente şi-au găsit, îşi găsesc, vor găsi întotdeauna — (fiecare în respectivele lor ţări) — o largă întrebuinţare a abilităţii lor manuale la confecţionările „artistice" — după reţeta mai sus pomenită, care duce la facilă gloria contemporană şi la ruşinoasă uitare, după moarte.

Cei ce încearcă să alunge din plastica contemporană — sub pretextul că vor s'o purifice de zgura influenţelor străine — tocmai înfăţişările **vieţii actuale** — (cunosc un profesor „specific" care nu admite, în peisagiul românesc, silueta unui miner... nici aceia a unei sonde... ! !..) — procedează exact după mentalitatea bacilor de pe vremea voevodului Neagoe, ce veneau noaptea, să dărâme zidăria rafinaţilor meşteri **straini,** cari nu concepeau să clădească în spiritul târlei strămoşeşti.

Legenda — bine voitoare — a pus pe seama duhurilor rele împotrivirea vulgului întunecat şi superstiţios la împământenirea unei viziuni artistice nouă, care, — recunoaştem — nu era, pe acea vreme, de cât o pasiune ţâşnită impetuos numai din sensibilitatea proaspătă şi înaltă, a voevodului.

Astă-zi — când înţelegerea artistică a neamului a atins, **după atâtea secole,** pe aceia a misticului Neagoe — bacii se prosternă cucernici pe treptele monumentului, revendicându-şi-l, agresivi, cu ghioaga.

N. N. TONITZA

CURIOZITAŢI ACADEMICE

Liviu Rebreanu, romancierul în deobşte cunoscut, autorul lui „Ion" şi al „Pădurii spânzuraţilor", laureatul marelui premiu Năsturel al Academiei, a fost propus pentru un loc de membru corespondent al Academiei Române şi, deocamdată, amânat. Se zice că în urma unei violente opoziţii, a d-lui prof. N. Iorga. De bună seamă că nu pe temeiuri literare. Doar Academia Română este aceea care i-a acordat, alegere cu deosebire fericită, marele premiu Năsturel, pentru admirabilul lui roman „Ion".

Şi atunci publicul se întreabă nedumerit : „ce merite ţi se cer ca să fii ales membru corespondent al Academiei ? Nu cumva merite literare ?"

Şi dacă ele au fost consacrate de cea mai mare distincţie academică, cum de încetează să fie valabile pentru un loc de membru corespondent al Secţiei literare ?

Simple **curiozităţi academice.**

ECOURI

CIUDĂŢENII EDITORIALE

Să nu spunem deocamdată lucrurilor pe nume. Nu din laşitate. Socotesc că paginile acestea au cunoscut destule prilejuri de hotărîre fermă. Şi nici pentrucă ne-am contrazice, spunând astăzi lucruri dezagreabile acelora pe cari i-am elogiat ieri. Viaţa e schimbătoare şi imaginea ei i se supune, în consecinţă. Insă pentru astăzi, să consemnăm numai această ciudăţenie editorială, promiţând să revenim cu date, cu precizări ample, mai mult, chiar cu **acuzaţiuni.**

Trecem printr'o criză a editurii. Glasuri autorizate din lumea specialiştilor au desbătut pricinile acestei anemii editoriale, căutând să pătrundă la viermele cel tainic ce roade acest măr domnesc al cărţii. Să fie această criză tot aşa de insolubilă ca şi aceea a finanţelor noastre? Răspunsul va trebui pregătit.

Iată un mic amănunt ale cărui efecte nu trebuesc neglijate în cercetarea problemei.

Editurile — şiè vorbim de cele reputate — şi-au limitat activitatea, la un minimum de justificare. **Şi totuşi în timp ce cărţi necesare nu se tipăresc, apar, în fiecare zi nenumărate volume, de o valoare mai prejos de orice preţuire, tipărite sub chiar semnul acestor edituri.** Ciudăţenie, de sigur. Dar poate rămâne fără de urmări această absenţă de selecţie editorială? Şi nu sporeşte şi ea anarhia culturală în care ne sbatem şi nu agravează ea însăşi criza evidentă a editurii, care deopotrivă apasă şi pe editor, scriitor şi public?

Dar precizările vor fi cu mult mai interesante. Ceeace vom face după ce vom fi adunat datele necesare.

OMAGII PENTRU ARGHEZI

Ultimul număr din „Contemporanul" strânge laolaltă cuvinte călduroase pentru autorul „Cuvintelor potrivite".

Omagiul acesta colectiv, aşa de frecvent, în Apus, e încă un semn de occidentalizarea către care purcedem.

Transcriem câteva din ele:

☐ Admir în Arghezi o fantazie atât de neprevăzută, încât poezia sa are un adevărat caracter fabulos. Arghezi restaurează miracolul. Ce trebue să spun despre energia acestui poet, despre acea neasemănată virtute care încarcă fiecare din cuvintele sale cu o putere explosivă! Apariţia „Cuvintelor potrivite" este un eveniment rare ori repetat în istoria limbei româneşti.

(Tudor Vianu)

☐ Arghezi îmi scrie că sunt înfricoşat de cuvinte. Sunt. Uitându-mă la ele, auzindu-le şi ascultându-le cu luare aminte, cercetându-le de aproape cu gândul îmi dau toată neliniştea ce de obicei mi-o inspiră lucrurile de taină. De unde ştiu că cuvântul cutare închide cutare înţeles? Cine îmi dă siguranţa din urmă, că gândirea mea premerge expresiei şi o hotărăşte? Sunt ele unealta mea sau sunt eu unealta lor?

Fericit Arghezi că stăpâneşte cu atâta bărbătească posesiune încât, sub pana lui, ori ne desmiardă felin, ori ne înşfacă convulsiv şi aşează frumos, cuvinte, armonic, ca tot atâtea „cuvinte potrivite" din care nimic nu se poate scădea şi la care nimic nu se poate adăuga atât de adevărate fiind, atât de pline de un aur atât de autentic, atât de nedespărţit şi etern legate între ele!

(H. Streitman)

☐ Omagiul generaţiei mele pentru Arghezi a încetat de mult să mai fie un compliment pentru Arghezi; e un act de autenticitate pentru ea.

(F. Aderca)

Tudor Arghezi este cel mai nemărturisit modernist.

(Marcel Iancu)

COMEMORAREA LUI B. P. HAŞDEU LA CAMPINA

La 25 August a. c., împlinindu-se 20 de ani dela moartea marelui scriitor şi istoric Bogdan Petriceicu Haşdeu, Ateneul Popular din Câmpina, care îi poartă numele cu deosebită mândrie, va sărbători în prima Duminică dela data de mai sus, adică la 28 August a. c., această zi memorabilă, fixând următorul program:

Orele 10 dim.: Parastas la biserică pentru pomenirea lui Haşdeu. (Răspunsurile vor fi date de corul Ateneului).

Orele 11½ dim.: Pelerinaj la castelul „Iulia Haşdeu".

Orele 5 d. a.: Şezătoare culturală pentru comemorarea lui Haşdeu, precedată de conferinţa d-lui profesor universitar Nicolae Iorga.

Ateneul Popular „B. P. Haşdeu" din Câmpina, pe această cale, face apel la toţi admiratorii nemuritorului Haşdeu, rugându-i a lua parte în număr cât mai mare la această sărbătoare.

Adeziunile şi eventualele propuneri se vor trimite d-lui secretar al Ateneului, A. Lecca, str. Carol nr. 24, Câmpina.

PREMIILE ACADEMIEI

In şedinţa dela 10 l. c., Academia, întrunită sub preşidenţia d-lui prof. Em. Racovitză a acordat următoarele premii literare şi istorice:

PREMIUL STATULUI: ELIADE-RADULESCU
de 50000 lei, d-lui **Virgil Cioflec:** Grigorescu, raportor d. Gh. Murnu.

PR. I. N. IANCOVESCU
de 10000 lei, acordat d-rei **Otilia Cazimir** pentru volumul de poezii „Fluturi de noapte", raportor d. I. Brătescu-Voineşti.

PR. ADAMACHI DE 5000 LEI

Lei 3000 — d-lui **Rolando Sylvius** pentru vol. „Ne leagă pământul", raportor Eug. P. Botez. Lei 1000 d-lui **Dumitrescu G.** pentru „Cântece pentru madona mică", raportor d. I. A. Basarabescu. Lei 1000 d-lui **Livescu I.** pentru „Treizeci de ani de teatru", raportor d. Rădulescu-Motru.

PR. STATULUI: GH. ASACHI DE 50.000 LEI

Lei 25.000, C. **Kiriţescu** „Istoria războiului pentru întregirea neamului 1916—1919", raportor d. prof. N. Iorga.

Lei 10.000. **Gh. Fotino,** „Contribution a l'etude des origines de l'ancien Droit coutumier Roumain", „Un chapitre de l'histoire de la propriété au moyen age", raportor d. prof. Andrei Rădulescu.

Lei 6000 d-lui **G. P. Docan** „Studii de drept civil comparat", raportor d. prof. A. Rădulescu. **Lei 5000 H. Stahl, „Grafologia şi expertizele în scrieri", rap. d. prof. dr. G. Marinescu.**

Lei 4000, col. L. Bărzotescu „O amintire" din operaţiile din 1916 din Dobrogea", rap. d. g-ral Sc. Panaitescu, citit de d. Balş.

PR. STATULUI: GH. ASACHI DE 10.000 LE.

Lei 5000 d. g-ral Radu Rosetti, „Partea luată de armata română în războiul din 1877—1878", raportor d. prof. N. Iorga.

D. g-ral Radu Rosetti a adresat Academiei Române o scrisoare prin care renunţă la premiul acordat în folosul unui fond care să fie decernat de Academia Română pentru o lucrare istorică.

Lei 5000, I. Mateiu „Contribuţiuni la istoria dreptului bisericesc", raportor d. dr. I. Lupaş.

PR. DEMOSTENE CONSTANTINESCU LEI 4000

PR. GR. C. ANGELESCU LEI 4000

Lei 4000, d. C. Rădulescu-Codin „Câmpulungul Muscelului", rap. d. I. Nistor.

Lei 4000, d. Ch. Laugier „Contribuţiuni la etnografia medicală a Olteniei", rap. d. G. Vâlsan.

PR. NEUSCHATZ DE 2000 LEI

Lei 2000, pentru o poveste pentru copii acordat d-nei Elena Farago, pentru „Ziarul unui motan", rap. d. I. Brătescu-Voineşti.

PR. AL. TANOVICEANU DE 1000 LEI

Lei 1000, cu subiect dat, acordat d-lui dr. I. Lepşi „Studii asupra infuzoriilor", raportor d. dr. Em. Racoviţă.

☐ Săptămâna viitoare va apare nr. 3 al revistei „Sinteza" cu colaborarea d-lor G. Călinescu, Tudor Arghezi, G. Nichita. Ion Pillat, Fr. Şirato, Simona Basarab. St. Dimitrescu, G. Ciprian, N. Davidescu. F. Aderca şi D. N. Teodorescu.

DANSURI CLASICE

☐ La Teatrul Naţional a avut loc o producţie de sfârşit de an a cursului de dans clasic al d-nei **Floria Capsali.**

S'au executat dansuri clasice de către d-na Capsali şi elevele sale după compoziţii de Schumann, Wienawsky, Tchaicovski, Brahms, Debussy, Chopin, Kreisler, Schubert, etc.

Dansurile şi costumele aranjate de d-na Capsali.

Acompaniament: domnii Cobilovici şi I. Filionescu.

CARŢI NOUI

MARCEL ROMANESCU: Cuiburi în soare, poeme lirice; ed. „Flamura", Craiova, 1926; 121 pag.; f. p.

MARIA BOTIŞ-CIOBANU: Poesii, ed. „Cartea Românească". S. A. Cluj (1927), 78 pag.; lei 50.

N. A. CONSTANTINESCU: „Albumul istoriei Românilor", cu lămuriri pe scurt asupra evenimentelor însemnate. Tiparul „Cartea Românească", Bucureşti 1927, 379 pagini, **160 lei.**

RANIRO ORTIZ: „Fortuna labilies". Storia di un motivo poetico medievale da Ovidio al Leopardi. Corso di lezioni tenuto all'Universita di Bucarest. „Cultura Naţională", 1927; 168 pagini f. p.

RAMIRO ORTIZ: Goldoni e la Francia. Appunti. Secţiunii literare. S. III. t. III. Mem. 8. Memoriile Academia Română). „Cultura Naţională; 27; 88 pag.; lei 40.

„PARADISUL STATISTIC", ultimul volum de povestiri fantastice al colaboratorului nostru d-l **ION CALUGARU** obţine un frumos succes de librărie. De vânzare la toate librăriile. **Preţul 75 lei.** Cei ce doresc volume de lux, din tirajul arestării, le pot cere de la autor: **Ion Călugăru, calea Moşilor nr. 350, et. II. Preţul unui exemplar 100 lei.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

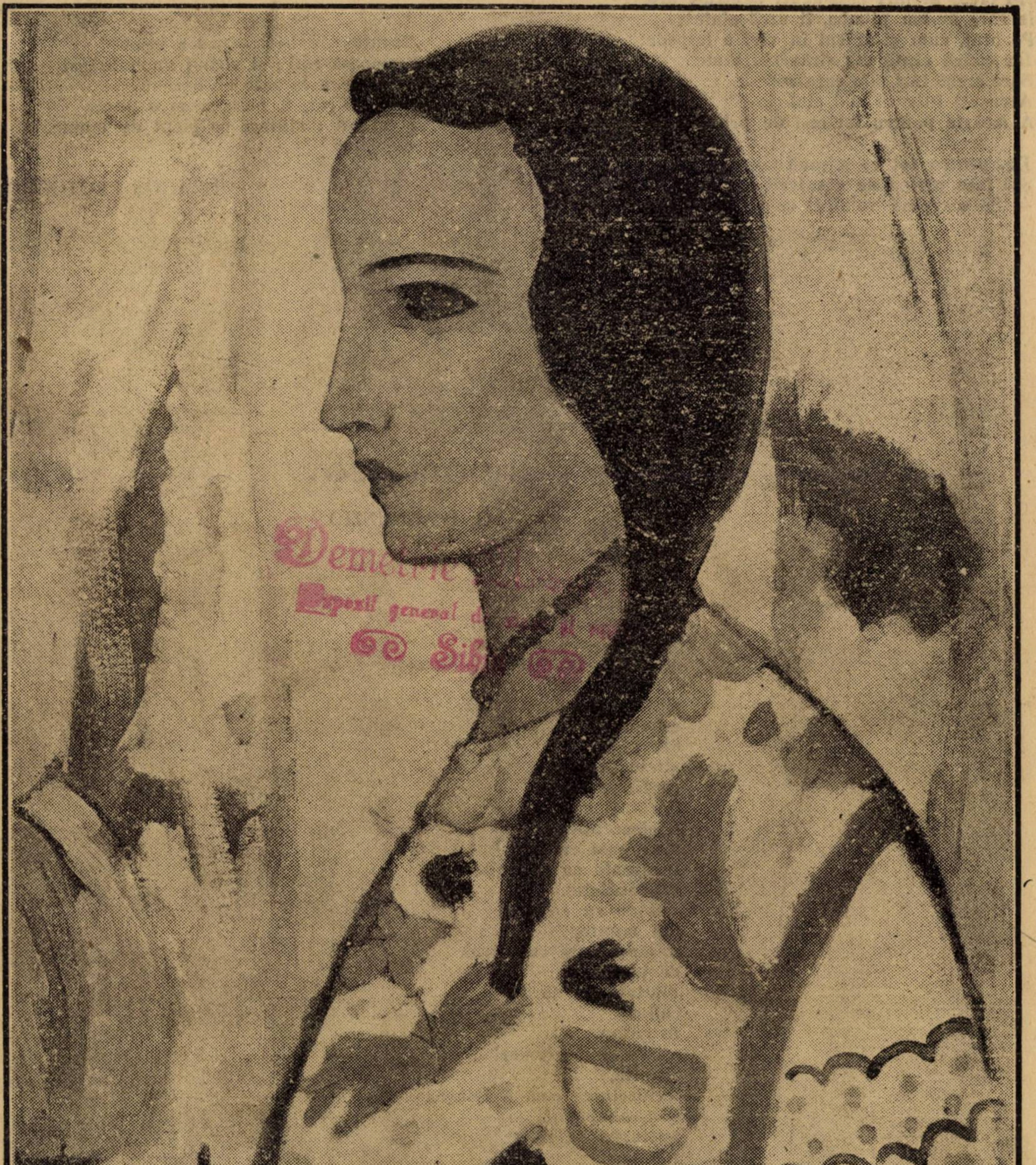

Demetrie [illegible]
Deposit general d[illegible]
Sib[illegible]

N. N. **TONITZA**: FATA STAROSTELUI BELLA (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 27
[illegible] Iulie [illegible]

Lei [illegible]

Urcuş

prietenului **TUDOR VIANU**

In piept nu poartă muntele nimic
Nici patimă de jos, nici bucurie
De sus ; nesinchisit, ca un işlic
Pe frunte-şi pune dimineaţa soarele,
Iar seara cînd încep isvoarele
Să plîngă ape care au să vie,
Pe umeri-i, uşor, ca pe o ie
Şi-aruncă aerul care se‘mbracă
In stele ca‘ntr‘o za de promoroacă.

In piept nu poartă ‘ntr‘adevăr nimic.
Şi-i cresc stejari cosciuguri pentru‘n dric
In care ne-om plimba, îi urcă ciute
Pe braţ, cum şi-ar sui în vîrf o lespede
Iar codrii cîntă din străvechi lăute
Spre creştetu-i, din care repede
Arcuşuri fulgeră mai pînă jos
A moarte pentru tot ce-i de prisos.

Da, pentru tot ce mişună şi-i căznet
Şi-i face pielea de nesuferit...
— Se scarpină voinicul cu‘n chibrit
După ureche cînd aruncă-un trăznet ;
Un mineral dacă-l mănîncă-l svîrlă
Pe lumea rea în formă de şopîrlă,
Iar apele că plîng un scaloian
In trupu-i fără umbră de alean
Le dă afară‘n fluvii de gargară !
Şi astfel, argintat, purificat
Păşeşte muntele din scară‘n scară
Cu un răsuflu tot mai rar şi îngheţat
Ducînd cu el, ca pe un spalier,
Tot ce murind se-apropie de cer.

Tovarăşe, e bolta-acum o punte !
Frumoasă eşti ; şi vîrfu-i s‘a ‘mbrăcat
In stele ca în zale un bărbat.
Nu te sărut. E bolta-acum o punte
Şi uită-te : sîntem pe piept de munte.

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Cântări armonioase*)

G. D‘ANNUNZIO

Cântările mele‘s odrasle
de-ale pădurilor,
altele de-ale undelor,
altele de-ale nisipului,
altele de-ale soarelui,
altele de-ale vîntului Argeste.
Cuvintele mele
sînt adâncite
ca rădăcinile
din pământ,
altele senine
ca firmamentul
fierbinţi ca vinele
adolescenţilor,
fără gust ca spinul
încurcate ca fumurile
cele‘ncâlcite,
netede ca cristalul
din munte,
tremurătoare ca frunza
de plop,
dilatate ca nările
cailor
în galop,
suave ca parfumuri
risipite,
feciorelnice cum e floarea
abia‘mbobocită,
nocturne ca roua
din cer,
funebre ca asfodèlele
lui Pluton,
mlădioase ca sălciile
lacului,
delicate ca pânzele
ce ţese‘ntre două tulpine
păianjenul.

trad. de ALEX. MARCU

* Din „Landi“ Alcione (III).

S. D. E. P. U. N. I. A.

de ION CĂLUGĂRU

IV

MUSAFIRII IDEEI

Peste pleoapele lenevite, somnul prelungeşte existenţa cu încă una. Se deschide sucursala unei privelişti supra-citadine. Prin pâlnii se multiplică, sonorizând neclintirea, nechezatul mânjilor, pâlpâiri de sunet, arome sangvine râşnite în pulbere. Preeria răsună de fugă, colectează tropotul copitelor, chiote viteze, şuerele ascunse în fâneţe. Ca vrejul galben, şoseaua se târâie pe dealul de var, fără urmă de pom şi vegetal. Urcă precât urci, cu tine şi împotrivă-ţi, premergându-te şi asvârlindu-se patetică, la picioare. In svârcolirea cărnurilor de tenebre te uiţi. Umbli fără frâu gonind ; te mişcă ceva expess ce te transmite pe planşe. Suferinzii pământului şi apei urmăresc cotirile şoselei, suspinând psalmi. Plânsul lor e de lilieci ce-şi scutură puful, de sălcii ce-şi telegrafiază mâţişorii pe unda vânturilor. De unde cântarea de spaimă, în danţul de ceţuri ? Cine se hlizeşte când geme toată suflarea după un pisc de diamant, după o linişte de parc ? Spirite reptile se îndeasă la disputa tăcerii, gurile întinse după răcoarea nesorbită, urechile ciulite după vânat de sgomote din şoapta scoicilor , oscură. Stindarde de spaimă şi doliu orbesc văzul şi fâlfâie glasul lui Satan, solzit de mătreaţă :

— Să curgă ochii ca pâraiele ; să fluere găunos glesnele, oase golite de măduvă, să tremure sub pielea tăbăcită ;

să se'ngâmfe sluţii pân'a nu zări pâinea pe masă, pân'a nu auzi cuvânt plăcut.

La sfatul lor de boeriţe şi curteni, să se audă numai cuvinte de ocară, să se răspândească miros de osânză fiartă, să năvălească hăulind preacurvitele, pezevenghii şi flămânzii; să se rătăcească gândul până ajunge la limbă ; limba să bâlbâie când creerul sângeră.

Buchetul de flori, oferit iubitei, în mâna ei să se prefacă în sânge negru (să se sfrenţească sângele tânăr !) ; mumei să-i spună târfă când vrea s'o mângâie...

— E drept, aşa să fie ! îşi zise Yehudy care din când în când lua cunoştinţă de sine ca de un cunoscut cu care te întâlneşti la toate răspântiile. Fără îndoială ; planeta trebuie inendiată : omenirea friptă pe rug, nici pruncii cruţaţi ! Dar... (se mai gândi în Yehudy) fieştecare poate fi bun, drept. Măcar cu sine şi fără să fie silit. Un al doilea poate fi altfel. Ceiace nu e neapărat obligatoriu. Dacă suprimi pe cel de al doilea ai suprimat suspiciunea că celălalt ar putea căşuna rău şi ai întronat încrederea definitivă..

Prin aţipirea untdelemnie se străvede cetatea ce împrejmuie senatoriul. Cupole şi terase irizate. Slove cât pomii, vinete şi roşii, albe şi violete semnalează sanatoriul de purificare. Vrerea automată a lui Yehudy atrage şi cheamă de departe seminţiile la isvorul tămăduirii. Armii pacinice de vieţuitoare anonime sosesc ca lăcustele. Betegi şi scalâmbi, orbi şi ciungi ; triburi de cârni cu iepele şi cămilele, triburi de canibali cu trofeele sacre. Sosesc din toate ungherele, să-şi depună suferinţa şi otrava în căldări de aramă şi ceaune de tuci. Printre fulgere şi bubuituri se îmbulzesc picioarele, gonesc umerii, babele şi plopii paralitici, bărboşii şi spânii, liliputanii şi uriaşii, renii şi hipopotamii, tigrii şi căprioarele. Vestibulul şi coridoarele purgatoriului se umplu de jivine. Pâlcuri de bolnavi, gângavi şi nevropaţi. Printre dânşii doctoriţe cu ochii fosforescenţi Triste şi palide. Profesori ursuzi, infirmiere ce servesc balsamuri şi purgative. In saloane, suspinele se depu brumă pe geamuri. Tânjesc milioanele după lumina străpunsă de brazi, încolăcită peste păduri ca şerpii. Păpuşile voluntare sunt curăţite de sgură, golite de ambiţii.

Fiecare se poate schimba cu celălalt fără să simtă câştig sau pagubă, fără să simtă s'a fost schimbat. Extazu-şi întinde gheţuşul peste cei ce s'au sbătut în mârşăvie. Flăcările curăţă. De pretutindeni flăcări — flăcări întinse poteci, flăcări ondulându-şi fluviile peste obrazul scoarţei sbârcite...

Brusc şoseaua traversează orizontul. Trăieşti de mult, în netimp : în viitorul bănuit, în trecut şters cu buretele. Aşa s'a râvnit Yehudy. Aci au încremenit visele în absolut. Misterul de aci te opreşte : îl ştii întreg, pedearostul şi aştepţi totuşi să te surprindă. Sus, unde ochiul îşi plimbă raza pe buza muchei s'a tolănit platoul cu o cetate de hangare şi etaje, concepute după simplicitatea cutiei de chibrituri şi rotunjimea oului. Spiţe luminate, străzile, pornesc din inima pieţei, duc semne bune la bariere. Cetatea e un cerc întins peste lume. Artere de asfalt curg lin cu suprapopulaţie de femei robuste, adolescenţi şi bărbaţi. Nimeni urât : nimeni încruntat, nimeni jalnic.

Toţi flueră, se plimbă. Nu te opreşte, nu te obligă. Te îmbie numai să te menţii la un nivel — consumi pe tăcute şi rămâi întreg ca şi cum n'ai fi... Cetatea creşte : se suprapun altele, alte cetăţi. Peste creştet au crescut cetăţile ; din totdeauna le-a purtat ca pe o coroană de cerb şi nu le-a ştiut. Gazoane geometrice înverzesc terasele. Fără semn, se desfac rampele de circulaţie, sus, peste turle fără semne de credinţă.

Fâşii, fâşii de terenuri aşternute cu pietriş de aluminiu se populează cu meetinguri. Se cuvântă potolit. Se înţeleg întâmplările şi cuvintele de la sine, fără sforţare. Plăcerea subtilă se infiltrează în spirite, feţele se înviorează cu surâsuri de fructe : care rodie, care coacăză, prună, ananas sau strugure.

Yehudy se împarte între musafirii ideei lui. Vesel, ferice, fără preocupare. Trece printre dânşii, îi cunoaşte, ştie că 'l iubesc, stăpâni pe inocenţa lor. Cărări transportă umbra în brădete, unde fumegă răşina şi cădelniţează arţarii cu frunza, mânuşi de copil. Palmieri desfoaie evantalii, descoperă razele, excursioniştilor prin deşert. Musafirii se bucură de ubicitate şi de imaginaţie ce completează lumea cu alte lumii : fiecare îşi imaginează o cetate, un sanatoriu, o planetă. Toate lumile converg şi se centralizează în Yehundy...

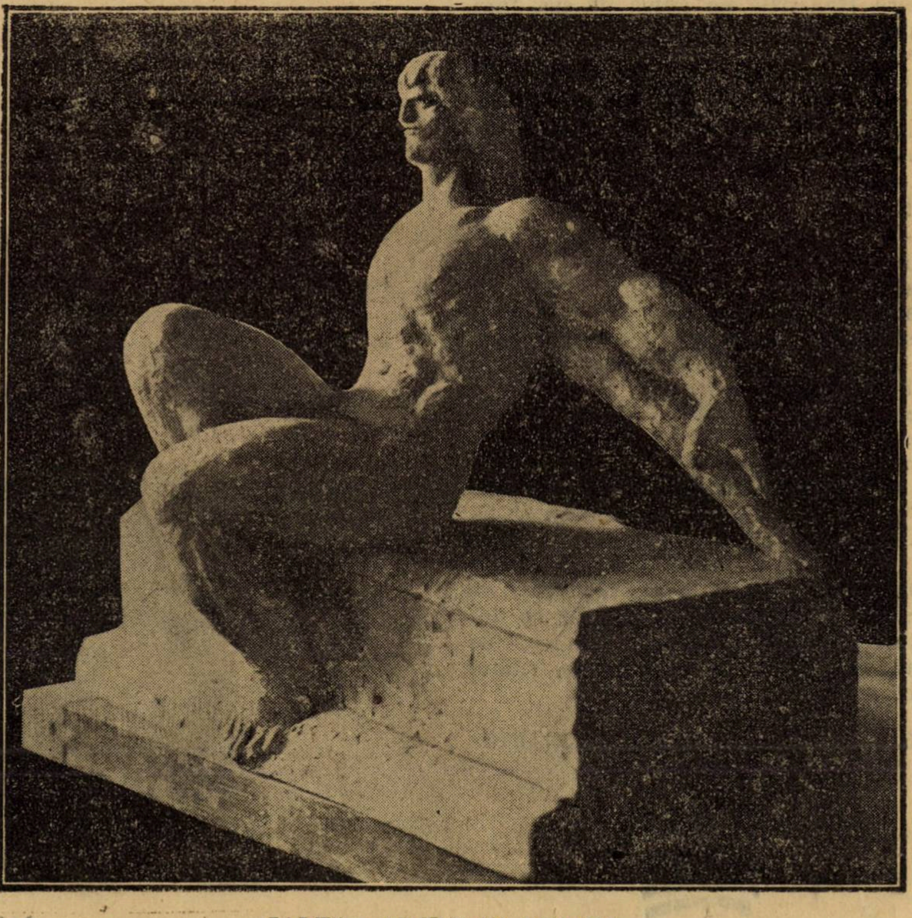

JALEA : ARCAŞ IN REPAUS.

Işi aminti că, la început, aceştia se numiau cu iniţiale şi cifre, într'o limbă şuerat prescurtată.

Se produseră confuzii regretabile. De pildă : o femelă din avion, strigă unuia, dela et. 1080 :—7 Tr. de A (credeai că-i nobil) să vii la cadranul polului ! Şi în locul efebului care iubea platonic veni un samoed de tundră, poreclit la fel. Atunci nu s'au mai numit de fel. Nimeni nu era uitat, nimeni confundat. In vremi uitate, să presupunem la 1925, omul trebuia să poarte favoriţi sau barbă ; ca să se deosebească împăratul de zid, capra de sir Baldwin. Nici mare, nici mic. La fel. Curgere de turme blânde în inepuizabila înţelepciune. Maşini fără sbârnâit leagă pol de pol. Necontenit, îndârjit, tăcut, ca în luncile dela 1830. Aerul purificat de ventilatoare şi pompe invizibile se învedera perete străveziu. Parfume reci răcoriau pietrele, zidurile, parcurile. Bazine nenumărate spălau plăpânii văzduhului de ceţuri.

Paratrăsnete strângeau sus, sus, mâna nourilor de catifea, antenele, dela escadrilele văzduhului şi a oceanelor.

Lumea deveni netedă, clară. Nici tumori, nici jale. Nimic de prisos, nimic inutilizat şi ieşit din cinul ideal. Om şi panteră, cârtiţă şi negresă convorbiau, făceau sport, atingeau, cu desinteresare şi cavalerism, recorduri. Ca păpuşile şi strigoii. O naţie uriaşă unică şi nedesbinată, stăvilită de digurile unui legislator înţelept. Slobod până la desmăţ, **nimeni nu muria**, nu concepea durere, perfidie, cursă vicleană. Organisme inapte pentru răutate. Totul se păstra microscopic, se înregistra în arhivă vie. Se păstrau în grăunţe mici cu creştere virtuală, flora şi fauna. Oricine purta, ca o legitimaţie, evoluţia scrijilită pe piele, redusă la o expresie tipică, măruntă. Nu exista prostituţie, liber schimb, exploatare. Desrobit om de om, frică de frică. Muzică transcrisă pe gama de sus, fără stridenţe. Politică nu se făcea nici în alegeri municipale, deşi realitatea se administru totuşi. Te simţiai în pretutindeni şi nicăiri, ferice, crescut cu rădăcini, sburând ca pescăruşii, fără vrere, după vrere, sprinten şi tehui.

Yehudy dori să oprească pe cineva. O fetiţă.

— Ai să mori ! îi zise glumind. Fetiţa nu înţelese şi râse. Intâiaş dată îi se oferia un cuvânt fără înţeles. Copii cu mustăţi, atraşi de cuvântul necunoscut se strânseră vociferând.—Să ne explici ! Să ne explici ! Yehudy îi ameninţă. — **Veţi muri cu toţii !**

Se iscă panică. Toată cetatea ştia că cineva mare, mare, de piatră a spus ceva de ruşine. Pesemne o înjurătură rămasă din vremea războaielor. Un roi de musafiri se strânsc în jurul lui Yehudy. — Să explici ! Să explici...

Dar, fiind plictisit şi neavând chef de discuţii Yehudy strânse cetatea cu locuitori şi parcuri într'un buzunar de vestă. Simţia, de inimă aproape, ritmul ei ca un ceasornic.

1926. ION CALUGARU

De vorbă cu d. I. Jalea

RODIN LA LUCRU. — DUELUL BARY-RODIN. — APARIŢIA LUI BOURDELLE. — SCULPTURA ŞI CONSTRUCŢIE.— VALOAREA MATERIALULUI IN SCULPTURA. — MONUMENTALA. — INDIVIDUALISMUL DE AZI

N'am putut afla până zilele trecute cine fusese autorul acelui Pan, uriaş cât un gorun ,care acoperea peretele întreg din faţa uşei de deschidere la expoziţia dela Ateneu de-acum câţiva ani. Pan avea un cap mic de oae cu ochi sentimentali şi buzişoarele lui cântau, întovărăşindu-se dintr'o harfă, desigur cele dintâi silabe omeneşti. Sculptorul realizase în piatră un emoţionant rezumat al unor intenţii subtile şi cuceritoare ca bazmul adevărat.

Am regăsit în atelierul sculptorului Jalea, capul de oae al lui Pan, aruncat printre alte fragmente. Marea statue căzuse. Nu atrăsese ochiul nici unui bogătaş cu palat adânc, nu ispitise gustul niciunui moşier cu parc şi iaz.

Am recunoscut însă — aşteptând să fie lucrată în piatră, — Elegia, arcul Larfei, pe care se încovoae ca un alt arc, trupul fin al cântăreţei, cu un cap atât de subtilizat şi liedul ei, că întregul grup pare o singură curbă de sentiment.

Sculptorul Jalea, asemenea poeţilor puri înamoraţi numai de parfumul şi sunetul cuvântului, iubeşte arta lui cu exclusivitate. Sculptura e sculptură, nici muzică, nici pictură, nici anecdotă. Piatra şi bronzul să aibă cea mai mare parte din meritul operei de artă. Tot ceiace, din sculptură se poate spune şi cu vorba, şi cu alăuta şi cu penelul, nu mai e sculptură.

Şi acest apostol al sculpturei pure, duce între fragmentele lui de piatră, o viaţă schimnică, departe de ziare şi de concursuri, tare în convingerea lui, încrezător că braţul drept — singurul pe care-l are — se înţelege cu marmura mai bine decât cu oamenii.

RODIN LA LUCRU

Dintr'un ungher al atelierului său cu degetele butucănoase în barba-i îmbâcsită de pământ, Rodin priveşte trupa de modele — nuduri omeneşti — în evoluări incoherente înaintea lui şi gândeşte asupra închegărei vieţei în sculptură dincolo de această trupă omenească.

Intre masa de scris şi cea de modelaj Rodin îşi fixează felul său de gândire asupra sculpturei şi asupra căruia toată lumea artistică îşi îndreaptă atenţia. Pe lângă inteligenţa lui extraordinară mai avusese şi noroc. **L'âge d'airain** care fusese expus, făcuse vâlvă mare. Inamicii lui îl acuzau de a-l fi mulat după natură, aşa de bine fusese modelat. Acuzaţiia a fost uşor spulberată şi Rodin le-a arătat că acest lucru era imposibil. A fost pentru Rodin un prilej extraordinar de a face teorii asupra modelajului, de a desluşi şi a pune în evidenţă această calitate de modelaj a lui, şi pe care ceilalţi nu o înţelegeau. Nu copie

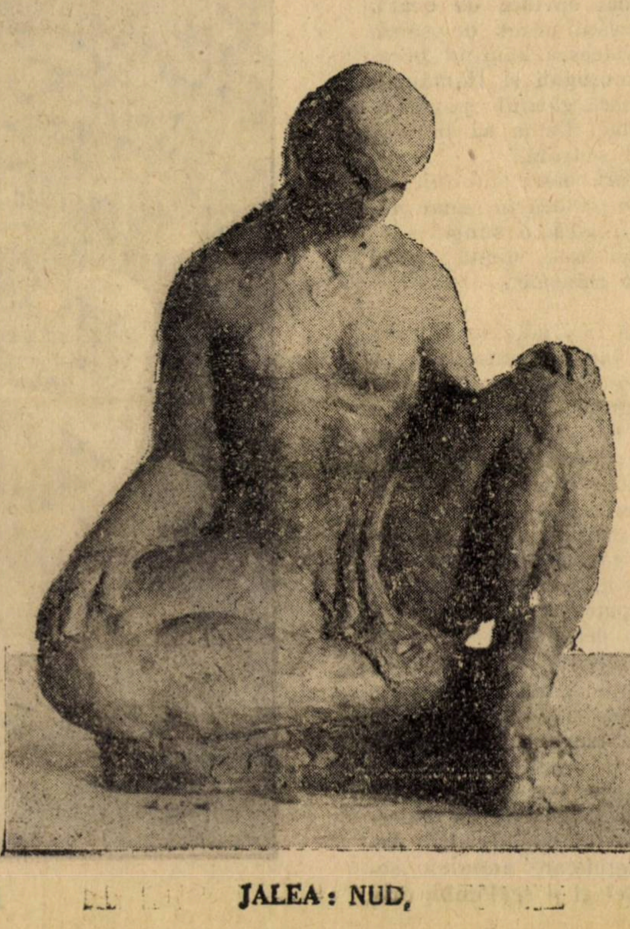

JALEA : NUD,

până la confuzie cu natura, ci interpretare. In sensul rodenist se ajungea la virtuozitate de modelaj.

Inamicii săi au fost reduși la tăcere definitivă. Rodin fie că scria fie că inspira altora să scrie, avea totdeauna putere de stăpânire asupra celorlalți cari priveau terifiați cum el câștigă și se ridică tot mai mult.

Câteva protestări în surdină pentru **Victor Hugo** care a fost așezat în curtea dela Palais Royal, câteva pentru Balzac **Gânditorul în** ipsos așezat în fata Panteonului a avut a suferi un atentat, dar o replică tot în ipsos i-a luat locul, iar mai târziu bronzul însuși, în ciuda conservatorilor de la Academie cari nu l-au iertat pe Rodin nici după moarte când au expulzat în sfârșit acest bronz de la Panthéon. Rodin a fost toată viața lui în gardă. Atitudinea lui de luptător polemist în care a eșit învingător totdeauna în modul cel mai strălucit l'au fixat pe el și întreaga lume a sculpturei din vremea lui asupra modelajului de detaliu, asupra acestei virtuozități rodeniste. pe care a trebuit s'o apere. Imprejurul acestui modelaj cu tot complexul lui de nesfârșite variante de vibrații și dorință obsedantă de realizare a carnației. în sculptură s'au învârtit toate cercetările lui Rodin de o viață întreagă. **Poarta Infernului** concepută de el se fărămițează în detalii înaintea publicului și nu ajunge niciodată să închege compoziția căci **Ugolin, Cele trei umbre,** etc. făceau parte din această compoziție.

DUELUL BARY-RODIN

Bary cari își tăia cu energie animalele sale precum și cei cari își aduceau aminte aminte de tradiția franceză de la Reims și Chartres erau acoperiți de grandiloquența redentistă care deturna atenția tuturor în admirația corpului băețesc al dansatoarei Isadora Duncan. interpretă a muzicei bethoveniene. sub lumini aranjate, din atelierele maestrului. Sculptura era văzută prin carnația omenească până într'atâta încât Rodin găsește să explice elevilor săi frumusețea statuelor antice sub lumină pezise de lampă spre a descoperi calitățile de modelaj și trecând peste ceia ce s'ar fi putut spune asupra statuei întregi. Sculptura lui când topită în aquarelă când bruscată până la schilodire era întotdeauna în căutarea unei espresii omenești care să impresioneze cât mai puternic, catastrofal cum a spus Anatole France. Maximum de dinamism posibil, mișcarea urmărea sucesiunea de momente în corpul omenesc pe principiul mașinei cinematografice.

Cu acest fel de a vedea al lui Rodin drumul sculpturei, din Franța și din lumea întreagă pe care mersese până aci fusese schimbat.

Spre bătrânețe, a fost acuzat că-și tăia statuele spre a le vinde și a răspunde de numeroasele cereri ce avea. Nici setea de bani de care era învinuit și nici alte motive nu-l împingeau la aceasta. Din punctul său de vedere acest lucru se putea face. Intr'o operă de Rodin, maestrul însuși atrăgea luarea aminte asupra detaliului celui mai reușit și ca el să iasă mai bine în evidență, distrugea pe delături ceia ce nu-l mulțumea. Două detalii bune puteau face două sculpturi. De altfel eu cred că acest masacru parțial era un fel de prevestire a operei care trebuia să urmeze după el.

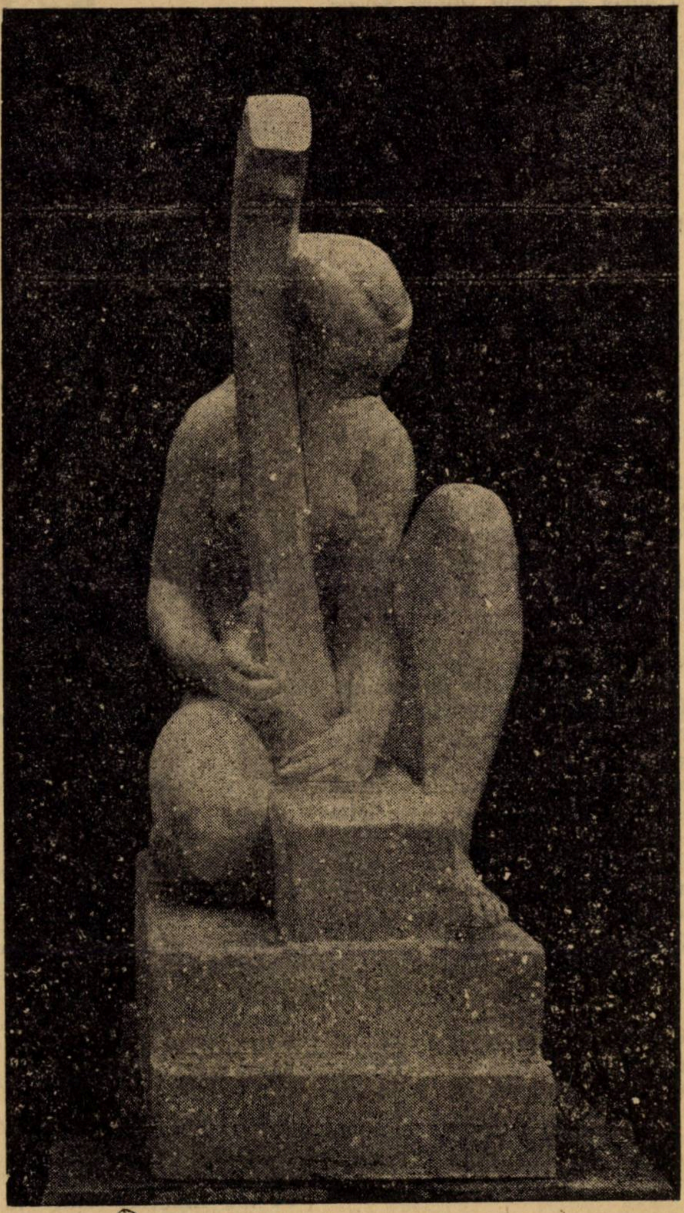

JALEA : HARPISTA.

APARIȚIA LUI BOURDELLE

Rodin îmbătrânise. Reputația lui supraîncărcată trăia din ecoul periferic și îndepărtat. Când apare Bourdelle îi ia locul în mod normal și fără conflict. Cu apariția lui Bourdelle școala rodenistă încetează aproape brusc, iară maestrul vibrațiilor și pitorescului fără să lase cea mai mică impresie dacă a înțeles sau nu ideia nouă care se ridica, pentru întâia oară în viața lui, a tăcut și a oprit și pe alții să vorbească de „rătăcitul său elev". Rodin se acoperă de umbră înaintea lui. Bourdelle, care se ridică ca un vultur. **„l'oiseau farouche qui paraissait formé par la foudre des Dieux".**

Bourdelle călătorise în Grecia unde studia copiind direct operile marilor anonimi ai orientului antic.

Era în acest fapt, după spusele lui însuși, o reluare a meșteșugului de la început, de la originile lui, căci acest meșteșug fusese uitat.

In primele lui opere de puternică influență grecească și asiro-babiloniană pitorescul rodenist se schimbă în acel al pietrei mâncate de vreme, acest pitoresc care vagabondează astăzi la alții și în toată lumea.

Capul lui **Apolo,** după cum afirmă însuși Bourdelle arată cu hotărîre ruptura definitivă între el și Rodin.

Fără modelaj și carnație cu expresie senină și fără riscuri, prezintă niște urme neregulate de sgârieturi pe care numai specialiștii le recunosc, că sunt urmele unui estompaj. La încheerea lucrării se face un tipar în care se presează pământul de modelaj din nou și astfel se capătă un al doilea exemplar sau se fac mai multe, după nevoie. Adică lucrarea aceasta fusese studiată în mai multe exemplare și prin comparație. Bourdelle avea nevoie să le vadă întregi și alături. Preocupările lui difereau de cele ale lui Rodin.

SCULPTURA ȘI CONSTRUCȚIE

El și-a clarificat singur intenția în care trebuia să se desvolte intitulându-se **Sculptor-architect.** In acest sens el vorbește de construcție și materiale și preconizează măsurătoarea de compas, grija de proporții, echilibru în ordonarea architecturei sculpturei. Creațiile lui sunt monumentale și realizează opere din cele mai puternice, și cu statornicie absolută. **O sculputură de Bourdelle este o operă întreagă de la care nu se poate scoate nici adăuga ceva.**

Nimeni mai bine decât Bourdelle n'a lămurit prin scris şi vorbit opera sa de **pur aspect mathématique conçu tel un total de chifres animés.** Nimeni n'a vorbit mai frumos şi mai precis. Căci pe lângă geniala calitate a creatorului-constructor, i-a mai fost dat lui Bourdelle în cea mai mare măsură, darul de a fi poet şi filosof.

VALOAREA MATERIALULUI IN SCULPTURA

Ceia ce-am spus despre cei doi mari aştri ai sculpturei este departe de a-i caracteriza pe deplin. Am vrut numai ca prin aceasta să fac să reiasă două drumuri bine bătătorite ale sculpturei vremei noastre. L'am cunoscut pe Rodin mai mult decât pe Bourdelle, dar dacă simpatiile mele merg mai mult în spre cel din urmă, este că eu mă simt sufleteşte mai apropiat de el. De altfel ideia lui Bourdelle este cea care a triumfat. Scultura de astăzi încearcă operă conştientă şi în acest sens materialul de lucru ocupă planul întâi. Astfel saloanele din străinătate se umplu de lucrări tăiate direct în piatră şi alte materiale, spre a înţelege această frumuseţe de material în primul rând. Că la acest fel de sculptură se cam pierde din vedere acea ordonare, acea construcţie şi că se cam colaborează şi cu întâmplarea, este adevărat, dar ea scapă de acele neiertate greşeli, ale bronzurilor şi pietrelor picăţeluite, mămăligoase, săpunoase sau altfel picturile în care se complace poezia ieftină a sculpturei de astăzi.

BRANCUŞ

Şi fiindcă a venit vorba despre aceasta, apoi exemplul lui Brâncuş este edificator. Căutător de forme preţioase în abstract nu face nici o concesie văpsitorească şi opera acestui îndrăgostit de materie aminteşte parcă intenţia plastică de veacuri ce urmăreşte acest popor.

SCULPTURA MONUMENTALA

Imi pare rău că ar fi prea lung să vă spun cam ce se înţelege şi ce înţeleg eu prin această **Construcţie şi Ordonare** în sculptura monumentală de astăzi.

Ceia ce împiedică şi desorientează sunt fără îndoială formulele cari se dau cu atâta uşurinţă.

Pentru mine detaliul mic ca şi cel mare îşi poate avea importanţa lui. Artistul la masa de lucru n'ar trebui să gândească nici diagonale măreţe şi triunghiuri savante.

Geometria şi matematica sunt ştiinţe precise şi sunt aplicabile numai când le ştii şi nu te gândeşti la ele. Artistul care ştie să socotească până la numărul 3 poate fi salvat dacă îşi cunoaşte meşteşugul.

Calităţile de meşteşug în sculptură sunt singurele care hotărăsc calitatea operei. Ideia prinsă din sbor, subiectul extraordinar, nu sunt de nici un folos dacă nu este expus într'o technică superioară.

INDIVIDUALISMUL DE AZI

Toţi artiştii unei vremi colaborează. Influenţele sunt inevitabile şi câte odată necesare. Aceasta face că în străinătate se vorbeşte de artişti pe grupuri.

Aşi fi părtaş al operei de colaborare şi anonimat absolut. Din nenorocire aceasta nu se poate pentru timpul nostru. Este vremea personalităţilor artistice şi a industriei creiată alături. Lupta este pentru colţişorul mic pe care voim să-l păstrăm neatins.

. . . .

Va avea Jalea prilejul unei construcţii atât de impunătoare încât să fie într'adevăr o creaţie „anonimă“ — a ţării şi a veacului său? E o întrebare nu numai pentru Jalea...

F. ADERCA

Corigenţă 1)

10 Iulie

S'a sfârşit şcoala.

Iar eu sunt sigur că am rămas corigent la matematică. Am rămas corigent pentrucă am vrut eu; sau, mai exact, nu am promovat pentrucă nu am vrut.

Nu mi-e ruşine. Ştiam de mult că sunt cu desăvârşire lipsit de voinţă. Numai inocenţii mei colegi mă pot socoti un băiat voluntar, pentrucă citesc până noaptea târziu cărţi de ştiinţă.

Eu le-am spus că mie'mi place să citesc, nu-mi impun aceasta.

Dar ei nu au vrut să înţeleagă.

Totul s'a petrecut firesc şi după cum era de aşteptat. In cea din urmă lecţie, Vanciu ne-a spus:

— Cei cari vor să şi îndrepte notele, să vină peste trei zile la orele 2 după amiază, la liceu. Pot să-şi îndrepte orice notă, pentrucă îi întreb din materia fiecărui trimestru.

Eu aveam pe toate trimestrele media „insuficient“. M'am ridicat pe o bancă şi am strigat către clasă:

— In noaptea asta nu se doarme, băieţi!

Spuneam oricărui voia să mă asculte:

— Mă apuc să învăţ la două. Lucrez până la zece noaptea. Mănânc, mă culc; mă scol la două. Lucrez până mâine dimineaţă, apoi repet operaţia de două ori. Astăzi isprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăţ din algebră combinaţiile, binomul lui Newton şi triunghiul lui Pascal. După masă, sfârşesc algebra. Poimâine repet. Răspoimâine ies la tablă cel dintâi şi îl tâmpesc pe Vanciu. In trei zile învăţ ce n'am învăţat un an şi scap... După aceia mă culc şi dorm patruzeci de ore în şir, ca Champollion după ce a descifrat hieroglifele...“

Eram entuziasmat şi credeam. Când mă părăsea însă entuziasmul, începeam să mă îndoesc. Dar mă trudeam să-mi păstrez entuziasmul necesar.

Acasă, cum am ajuns, am împărtăşit hotărîrea mea. Spuneam:

— Până mâine dau dracului trigonometria.

S'a sfârşit masa şi eu m'am urcat în mansardă. Cald, şi mie îmi era somn. Imi spusei:

— Nu mă pot apuca deodată de Matematici. Trebue să-mi obişnuesc creerul.

Şi citii vreun ceas dintr'o carte care n'avea câtuşi de puţin legătura nici cu binomul lui Newton, nici cu triunghiul lui Pascal.

— Haide, îmi porunci cu glas tare, când văzui că se face ceasul trei; hârtie, creion, tabla de logaritmi şi cartea de trigonometrie.

Prudent, îndepărtai de pe masă tot ce-mi putea ispiti atenţia: un volum din Auguste Comte, **„Istoria literaturilor romanice“**, vol. III, a lui Iorga, **„Sanctuaires d'Orient“** de Schuré, revistele, broşurile, — şi adunai tot ce'mi poruncii.

— Primele lecţii nu sunt grele de loc, îmi mărturisii cu jumătate de glas, ca să-mi fac curaj. Să începem cu liniile trigometrice: „Sinusul şi Cosinul“.

Dar mă aflai citind prefaţa, în care d. Tutuc reproducea un pasagiu de d-l Bianu. In pasagiiul acela autorul afirma că, cu toată inteligenţa dumisale socotită de profesori obtuză matematicei, — cartea de trigonometrie a lui Spiru Haret i s'a părut delicioasă.

— Trebue că e, într'adevăr, foarte interesantă trigonometria, îmi spuneam eu, fără conviingere.

Dar de câte ori încercam să citesc primul capitol, descopeream ori că creionul nu e destul de ascuţit, ori că tabla de logaritmi nu e la îndemână, că fereastra scârţâie, că nu mi-am aşezat comod picioarele, că gulerul dela cămaşă mă supără, că hârtia de pe masă e pătată, că praful de pe iconiţă n'a fost şters dela Duminica Tomii, că s'a uscat cerneala în călimară, că n'are să-mi ajungă hârtie, ş. a. m. d.

Auzii ceasul trei şi jumătate.

— Haide, domnule! — mă răstii eu către mine însumi.

Şi desenai un cerc, şi-l împărţii în patru şi scrisei la fiece capăt al diametrelor câte o literă mare: A, B, C, D. Şi îmi închipui că am un arc de treizeci şi cinci de grade, şi unii extremitatea arcului cu centrul cercului. Dar observai că obţinusem un arc de patruzeci şi cinci de grade.

— Ăsta nu-i bun! rosti eu bucuros, că eram nevoit să construesc un alt cerc. Ăsta-i a opta parte dintr'un cerc şi sinusul lui e $\frac{3}{\sqrt{2}}$ iar osinul $\frac{2}{\sqrt{3}}$

Ştersei cercul cu arcul de patruzeci şi cinci de grade, şi făcui alături un altul, cu un arc numai de treizeci şi cinci de grade. Dar când fu să-l crestez cu două diametre perpendiculare, luai în seamă că cercul şters cu creionul îmi atrage atenţia. Atunci mototolii hârtia şi o zvârlii pe fereastră. Al treilea cerc era mai reuşit — şi-i dărui un admirabil arc de treizeci şi cinci de grade. Arcul era A, B, = 35°, iar la centru pusei O, pentrucă aşa se pune în totdeauna la centru.

Apoi am citit trei pagini fără să mă opresc. Erau foarte bine scrise şi foarte limpede, dar în mansardă era cald şi eu mă gândeam mereu că peste o lună voi fi în „Dumbrava Sibiului“.

Până seara citisem douăzeci şi şapte de pagini şi mai îmi rămăseseră o sută nouăzeci şi una. Aceasta, pentrucă la patru şi jumătate m'am dus să fac duşul rece; la cinci ş jumătate m'am convins că sufăr de foame şi m'am coborît să mănânc; la şase jumătate am citit o revistă; la şapte mi-a fost sete. la şapte şi un sfert mi s'a rupt creionul, la şapte jumătate am devenit melanco-

---

1) Fragment din „Romanul adolescentului miop“.

Memorial

N'am uitat întâia călătorie,
drumuri drepte lângă linia de fier
cantoane unde steaguri mici se-închină
și fiecare gară sub alt cer.

N'am uitat priveliști care fug,
printre dealuri fluere prelungi
roșu dans al stelelor la geamuri
— zări prea departe ca să le ajungi —

N'am uitat o fată
cu portocale, țigări și limonată
rămasă între lămpi pe un peron.

Fata cu privirile căzute
am iubit-o prin fereastra de vagon
într'o gară din Moldova, câteva minute.

SERGIU DAN

lic auzind ciripitul paserilor, la opt m'am socotit persecutat, la opt și un sfert am aprins lampa — cu toate că nu era absolută nevoie —, la opt jumătate mi-am examinat fața în oglindă, la nouă fără douăzeci am luat niște însemnări psihologice pentru romanul meu, la nouă fără zece m'am hotărît să mă odihnesc puțin ca să nu mă surmenez, iar la nouă fără cinci am fost chemat la masă.

După masă am descifrat la pian foarte mult, ceeace nu se mai întâmplase de câțiva ani. Era unsprezece și un sfert când m'am suit din nou în mansardă.

— Lasă, mi-am spus. Să nu-mi obosesc ochii citind noaptea.

Să pun ceasul să mă scoale la trei.

Am început să mă dezbrac, fericit. Nu e prea devreme la trei?

Hotărîi: mă scol la patru.

Când mă îndreptam spre masă, să sting lampa — m'am răsgândit, și am pus ceasul să sune la cinci.

Și ceasul a sunat la cinci. Dar eu visasem vise rele toată noaptea, și l-am lăsat să sune.

— Ia mai slăbește-mă, i-am spus pe jumătate adormit, ca și cum ceasul ar fi fost de vină dacă suna la cinci. Și m'am întors pe partea cealaltă...

— Bre, ai Matematica!... Scoală-te.

— Ei, și ce e dacă am Matematica? Matematica mă creiază pe mine, sau eu pe ea?

Și iar am adormit. Dar m'a lovit lumina dimineții în ochi și m'am deșteptat. A început să-mi pară rău că dormisem un ceas și jumătate mai mult decât trebuia. Am început să mă ocărăsc în gând sau cu glas tare.

— Nu sunt decât un adolescent ca și toți ceilalți. N'am să ajung niciodată nimic. Nu-i nimic de capul meu. Păcat de timpul pierdut cu școala. N'am voință nici cât un clapon.

Toate acestea, menite să mă cutremure și să mă îndrăgostească de trigonometrie.

Zadarnic. După ce m'am spălat și m'am îmbrăcat, am început să citesc un capitol din cartea lui Iorga.

— ...Nu sunt atât de naiv, să mă consum de la șase cu Matematica!

In realitate nu erau șase, ci șapte fără cinci. Am citit din **„Istoria literaturilor romanice"** până la opt. Atunci mi-a adus tata laptele și pe mine m'a găsit răsfoind înfrigurat logaritmii. Părea foarte mulțumit.

— Merge? Merge?

— Greu, foarte greu. Dela patru mă lupt cu ea.

Nu știu ce-oi face. Sunt foarte obosit.

Tatăl mă privi mângâietor.

— Mai plimbă-te puțin prin grădină, și apoi mai citești iar. Cred că n'o fi atât de rău să vă asculte greu...

— A spus că ne ascultă foarte greu...

La opt și un sfert am început să socotesc câte pagini mai aveam de citit, și le-am împărțit la numărul orelor disponibile.

Am repetat socoteala de trei ori, pentrucă părea că mă interesează foarte mult rezultatul exact.

Am desenat un cerc.

— Ei, și ce-are să fie dacă nu m'oi prezenta la examen?

— Are să mă lase corigent.

— Ei, și ce-are să fie dacă m'o lăsa corigent?

— Au să râdă toți de mine.

— Ei, și ce-are să fie dacă au să râdă toți de mine?

Indoiala nu mai mă lăsa să împart cercul în patru și să-i însemn extremitățile diametrelor: A, B, C, D.

— Ce-mi pasă mie dacă mă lasă corigent? Nu știu eu cine sunt? Nu sunt eu?

Aveam dreptate: eu eram. Dar aceasta nu însemna nimic pentru Vanciu.

— Ei, și ce-mi pasă mie de Vanciu?

Așa era: ce-mi păsa mie de Vanciu?

— Chiar e mai bine să mă lase corigent. Am destulă vreme la vară, să învăț cu sârg. Am să învăț patru ceasuri pe zi, de va rămâne Vanciu uluit. Si atunci nu vă va lăsa corigent la anul, nici în clasa VIII-a. Trebuia să învăț, odată, temeinic Matematica. Am să învăț la vară. E chiar foarte inteligentă hotărîrea mea: să învăț la vară...

Mi-am strâns bucuros cărțile și le-am înghesuit sub măsuța cu reviste. Am alergat jos, și i-am vestit pe toți că nu mă prezint la examen.

— Cum? voiți să promovez iarăș superficial?

Și la anul să rămân iarăș corigent, și iar în clasa VIII?

Trebuia să învăț, odată, temeinic, Matematica. La vară, am vreme destulă. E foarte inteligent ceiace fac...

Astfel, și anul acesta, ca în totdeauna — rămân corigent.

Ceiace era de așteptat. Și ceiace eu proorocisem, numai pentru mine, încă din iarnă.

1924. MIRCEA ELIADE

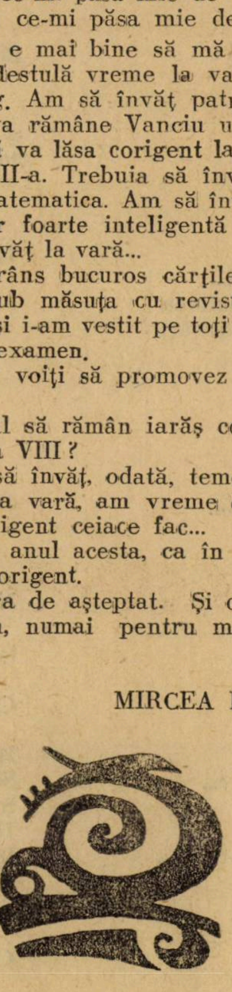

O seamă de cuvinte

Arhiepiscopul suedez Lindberg a avut odată o pățanie penibilă. I se povestise despre un ofițer foarte îndemânatec în scamatorii. Intâlnind odată pe acest tânăr îi zise:

— Ca episcop sunt dator să combat toate farmecele. Având însă acum în fața mea pe cel mai teribil fermecător din Karlstad, ași vrea să văd și eu ceva din meșteșugul d-tale.

Ofițerul se scuză: toată arta sa se reducea la dat în cărți, dar n'are la dânsul nici o pereche; are poate d. arhiepiscop?

Atâta i-a trebuit. Arhiepiscopul se răsti la dânsul:

— Dar ce, sunt eu oare un jucător de cărți, care umblă cu cărțile în buzunar?

— Iertați, Prea sfinte, dar iată regele de pică în buzunarul d-voastră!

Și impertinentul ofițer scoase din buzunarul arhiepiscopului nu numai pe regele de pică, ci două perechi complete de cărți de joc, spre marea ilaritate a celor de față. Bineînțeles că scamatorul le avusese ascunse în mâneca hainei sale.

◆

Se știe că Papei Leon XIII îi plăcea ca subalternii lui să lucreze repede. Aflând că biblioteca lui particulară e în mare neorânduială chemă pe bibliotecar.

— Cât timp ți-ar trebui să-mi faci ordine în bibliotecă?

— Cel puțin 15 zile, răspunse bibliotecarul.

— Opt zile îți vor fi deajuns. Hai, să-ți dovedesc că poți face și mai iute.

Și întorcându-se către servitor, îi porunci să aducă o scară. După ce a fost adusă, Papa zise către bibliotecar:

— Vei rămâne aci până ce vei isprăvi lucrul. Servitorul va închide ușa și de trei ori pe zi îți va aduce de mâncare.

După șase zile, biblioteca fu pe deantregul orânduită.

◆

Marcel Couland povestea în „Le Journal" următoarea anecdotă:

Mareșalul Joffre ieșea acum câteva luni dela ministerul de război. Il căută zadarnic pe șoferul său și mașina sa, care dispăruseră. Se hotărî atunci să ia un taximetru.

— Pssst!...

Șoferul chemat, opri.

Dar mareșalul se opri căci șoferul râdea cu hohote... Il crezu nebun. Celălalt spuse:

— Viața e caraghioasă... Nu mă recunoașteți?

Și cum mareșalul răspunse negativ, dând din cap...

— Sunt colonelul Hemelgart, din armata rusă. Vă amintiți mareșale... Era la începutul războiului, în 1914... Am venit să vă caut la marele cartier general, având o misiune de la guvernul meu. Voiam să văd frontul. M'ați întrebat: Unde voiți să mergeți?... Ah! vă reamintiți acum. Aveați mașina voastră și eu v'am spus atunci: „Vreți să mă duceți"?

RUD. A. KNAPP

Floarea lui Sânzien

UN FLUTUR

Să zburăm
Spre ţara noastră caldă ! Pe-aicea tremurăm !

O FURNICA

Din vina lui !

TOŢI

Aşa e !...

BARGAUNELE SFETNIC

Iertaţi-l : e iubit !...

TOŢI

Iubirea lui ne pierde !

O ALBINA

nebun !...

ALTELE

nesocotit !...

GLASURI AMENINŢATOARE

Tu ne-ai ucis surata !

ALTELE

Tu ai ucis-o !..

ALTELE

Laşul !
Şi-acum râvneşte alta...

ALTELE

Aşa e !...

TOŢI (răsculaţi)

Ucigaşul !...
(Mulţimea se ridică ameninţătoare. Se trânge pe culmea din fund. Se aud strigăte : „ucigaşul“, „înnapoi“, „acasă;;

MULŢIMEA

Ne lepădăm de tine !... Destul !... Omorâtor !...
Să te blesteme cerul ! Spre casă !
(Deodată tăcere. Apoi un strigăt unic de groază).
Ajutor !...

ŢANŢARUL MARACINE

Fugiţi, fugiţi cu toţii, voi fluturi de grădină !
Şi jocul să'mpietrească în ploaia de lumină !
Vă strângeţi dintre ronduri...
(Gâfâind, coboară scena)

SANZIEN

Ce s'a întâmplat ?...

ZEFIR

Ce spui ?...

SANZIEN

De ce ?

De teama cui ?...

ŢANŢARUL MARACINE

Priviţi de-asupra, cerul...
(pe cer lunecă umbre mari)
Vedeţi cum umbre moi
Alunecând pe boltă se lasă peste noi !...

ZEFIR

Dar ce sunt ?...

SANZIEN (ţânţarului)

Nu-i nimica ! De teamă să te scuturi !...

ŢANŢARUL (îngrozit)

Sunt plăşi cu care omul aleargă după fluturi !
Pe ronduri se coboară ! O !... Plasă blestemată !
Şi încă una, alta... Au să-i cuprindă, iată.
Voi fluturi şi albine !... Fugiţi... Or să ne lase
Cu gând ca să vă prindă în plase !

UN FLUTUR

Plase

ALŢII (speriaţi)

Plase !...
Vai nouă ! Moarte, moarte !...
(O plasă enormă cuprinde în mrejele ei toată oastea revoltată. Strigătele continuă. Trupurile se sbat.)
Ne-au prins ! Ne-au prins în plasă !
(se zbuciumă până amorţesc în firele albastre)

SANZIEN (către Bărgăune)

Bătrâne, la o parte ! Eu nu mă'ntorc spre casă !
(se clatină)
(Străjer-Răgace, Bărgăunele Sfetnic, Ţânţaru Mărăcine şi Greierul Bătrân, câteva albine care au mai rămas din oaste şi care nu l'au părăsit, se adună în jurul lui.)

SANZIEN

Voi aţi rămas cu mine ?...
(şovăe)

BARGAUNELE

Te cletini iar...

ZEFIR (milos)

Mai stai !
O să-ţi întind o floare, drept razim, un fir de pai...

SANZIEN

Nu, nu ! Tot înainte !
(Se clatină iar, înfrânt. Bărgăunele face un semn albinelor care aduc o targă de flori).
Tot dor'n piept s'adună !
Cu ea în gând, vor ochii cu ea în ochi s'apună.
(către Zefir)
Iţi iert, Zefir, tot răul ! De-o fi să mor pe drum
Să plângi, în fluer, seara, durerea mea de-acum
S'o spui în taină frunzei, să tremure uşor.
Din ram în ram să-mi ducă, pieirea, tuturor...
Iar ziua'n luminişuri s'alergi din floare'n floare,
Alţi fluturi albi ca mine cu-aripele de soare,
Să mângâi... Şi de mine în taină să le spui...
(slab)
Ca Sânzien, oricare, îşi are floarea lui...

(Cade pe targa de petale)

BARGAUNELE (în taină mare, albinelor :)

Albinelor, pe-aicea... Poteca de lumină
S'o ţineţi drept... Şi targa n'o pogorâţi în tină,
Să nu'ntinaţi în umbră lumina de petale...

(către Ţânţarul Mărăcine şi greerul bătrân :)

Prieteni, înnainte! Avem atâta cale!...

(Tăcere. Au eşit cu toţii. A mai rămas, singur, Zefirul chinuit de gând).

ZEFIR (sie-şi :)

Zefir, strânge'n tine iubirea şi ura
O lacrimă caldă îmi 'năbuşe gura!
Şi vremea'mpietreşte!... Pădurea nu cântă
Când seara tot trupul în giulgi mi'nvesmântă.
Şi maica nu vine, şi nici primăvara!
Ce dulce mi-e moartea odată cu seara...
Tăcu pân'şi Crivăţ şi ţurţurul sbir,
Tăcere... tăcere... că plânge zefir...

(Pauză. Apoi cu paşi hotărîţi, înnaintează către peşteră Incepe să se întunece şi să sufle vântul. Se aude suflarea grea a Crivăţului).

ZEFIR (apropiindu-se de peşteră)

Şi-acuma viu la tine! Ajută-mă!...

CRIVAŢUL

Dar cum?

ZEFIR (rezemându-se de peşteră cu glas stins)

Vei lua-o înainte fireşte pe alt drum,
Ca oastea lui de gâze să n'o isbeşti, în faţă.
Şi ajungând la apă, să o preschimbi în ghiaţă.
Sânzien, putea-va astfel, — să treacă mai 'nainte...
Ascultă-mi dar îndemnul!...

CRIVAŢ

Da frate iau aminte.
Nu-i nimeni pe aproape! Aşa! Acum dă-mi drumul!

ZEFIR (pierdut)

Şi vei zbura departe...

CRIVAŢUL (nebun)

Descătuşat!...

ZEFIR (stins)

Ca fumul!

(îngenunche lângă peşteră)

Frate,
Ţi-aduc iarba vrăjită
Iarba fiarelor
Dela poarta de muşchi acoperită
Umbra se îngroaşe
De ce te întuneci
Din peşteri să luneci
Pe dâri de poleu,
Fugă isteaţă
Goană răsleaţă
Marea înghiaţă
Pentru Sânzien.

(Lespedea de piatră care închidea peştera, se dă la o parte. Zefir căutând pe Crivăţ :)

Hei! unde eşti? Sau poate în piatră ţi-ai săpat ascunzătoare

(Vijelia îi acopeă vorbele)

Frate răspunde!...

(CRIVAŢUL (năvălind afară cumplit)

(Se face lumina albă. Tabloul complet schimbat. E un câmp de zăpadă. Nici urmă de flori şi Zefir. Pe întinderea albă ninge nesfârşit. Plasa de adineaori e de ghiaţă. Gâzele nu mai sunt decât nişte omize de zăpadă. In gura peşterei cresc doi sloi enormi).

CRIVAŢUL

Oştirea mea de sloiuri va lua în suliţi cerul,
Şi pieptul meu, ca'n zale, mi-l oţeleşte gerul!
Ce-mi pasă care-i drumul şi cât va fi de lung,
Când ştiu că voi ajunge-o! Şi trebue s'ajung!...
(pauză)

Să iau o altă cale?... (rar)
Să viu în ajutor?...

(isbucneşte în hohot fugind :)

Pe acelaş drum spre floare... Ha-ha!... Pe drumul lor!...
(ese)

Ninge şi zăpada creşte. Apoi muma Vânturilor speriată cu ochii rătăciţi aleargă de afară :)

O plasă în care'nghiaţă un roi de gâze!... Iarnă!...
Omătul se întinde şi crivăţul răstoarnă!
Şi peştera e goală... Pustiu de cimitir...

(căutând în jurul ei, îngrozită :)

Dar unde mi-i copilul?...

(îngenunche în omăt şi scormonindu-l nebună cu unghiile :)
Zefir!... Zefir!... Zefir!...

(CORTINA)

N. NILCU şi RADU GYR

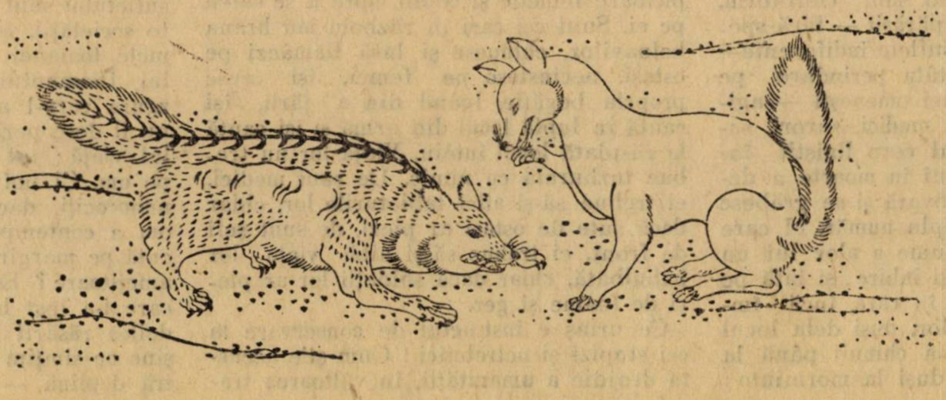

Au căzut pentru libertate

— IN MORTEM COMMILITONUM —

VII/XX NOEMBRIE MCMXVIII

VASILE PARVAN

……

Carte cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii înavață din veac în veac, ce e jertfa. ce e idealul, ce e patria.

In pace omul simplu se închircește în măruntele gândurii egoiste ; inima lui vibrează doar la micile accidente ale vieții familiare. simțul lui politic se tocește în intrigele și certele meschine cu adversarii de bisericuță. Sensul vieții individuale ajunge, în vreme de pace, dacă nu e iluminat de un gând superior, social filosofic, o icoană slută a prea măririi de sine întru nevoile animalice ale vieții.

Nevoia neprecupețită a jertfei pentru altul. a jertfei pentru națiune, e înăbușită în preocupările de propria înaintare către o stare mai bună. Sensul existenții națiunei peste, și chiar împotriva existenței tale proprii, e aproape o blasfemie în timp de pace ; cu o superioară conștiință de sine epicureică se pune ca deviză a vieții în comun maxima : „prosperitatea națiunei e suma prosperităților individuale".

Și totuși, când războiul începe opera lui de purificare prin foc și fier, când nenumăratele prosperități individuale se topesc în cataclismul universal și din jalea unei generații întregi se pregătește zâmbetul de mântuire și bucurie a generațiilor următoare. chiar sufletele cele mai devotate patriei și idealului nu-și pot încă opri dureroasa întrebare, care dela începutul vieții omenești în societate s'a pus în ceasurile de îndoială oricărui martir și oricărui erou, chiar de ar fi fost el cât de umil în puținătatea vieții lui solitare, dar a unei vieți pe care a doua oară n'o va mai avea, odată dăruită : „Pentru cine să te sacrifici ?"—Fără îndoială : „Numai pentru cel care e mai bun decât tine". Și cu toate acestea în viață e tocmai dimpotrivă ; ne jertfim foarte de multe ori pentru bestii cu față omenească — numai pentrucă aspra noastră conștiință ne impune nouă înșine totdeauna partea cea mai grea a datoriei. Câtă frumusețe se pierde în această jertfă stupidă. Ce dureroasă învățătură e aceea a sensului vieții în comun.

Iată-i pe cei cari pier : pe câmpul de luptă flăcăul îndrăzneț. care înaintând mai departe ca ceilalți, a rămas acum uitat. rănit, în agonie, fără chip de om să-i vină în ajutor. prăpădindu-se în sete și dureri ca un leu rănit de moarte în mijlocul pustiei ; la spital, luptătorul care nu s'a cruțat, mugind subt cloroform, măcelărit, însângerat, părăsit — fără speranță ; — o lume de suflete indiferente— pentrucă tocite de atâta perindare pe dinaintea lor a mizeriei omenești — agitându-se împrejuru-i ; medici, surori, sanitari. glumesc ; bietul corp liniștit însfârșit din spasmele lui în moarte a devenit numaidecât o povară și se grăbesc să-l scoată : e un simplu număr, el care era pentru întreaga lume a alor lui un nesfârșit de speranțe și iubire. și iată pe cei aruncați grămadă în care, încă îmbrăcați în mantalele lor, duși dela locul unde boala cu pete i-a chinuit până la nebunia sinuciderii, duși la morminte : e iarnă, țărâna e prea tare : sunt îngropați la fața pământului : câte-o parte din trupul lor rămâne afară, așa ca nici în moarte să nu fie feriți de profanare ; iată pe cei cari și-au pierdut regimentele și cari cutreieră — suflete fără odihnă— drumurile dela Miazăzi la Miazănoapte și înapoi, înfometați, înghețați și sfârșiți de puteri : ei se culcă pe marginea drumului adormind pentru totdeauna ; și cei trimiși pe drumuri cu vitele hămesite de nu mai pot merge și cad, iar ei ne mai putând împlini porunca, se așează cu blestemul pe buze lângă animalele nevinovate și așteaptă și ei moartea ; și cei cari. de multa suferiță, au devenit nebuni...

Și iată-i pe cei cari nu pier : cunoașteți voi cultul mâncării ? Cunoașteți voi pe preoții acestui cult ? Liniștiți, siguri de sine, monumentali, cu gesturi largi, plini de demnitate, iau ei la sine, prețuind-o cu sigură cercetare a excelenții ei, hrana. Ii vezi, pe aceiași, cum tot așa de impasibili, trec ei în viață printre întristare, lacrimi, chinuri, grija de alții și grija de gânduri, urmându-și siguri de sine, monumentali, cu gesturi largi, plini de demnitate — drumul spre hrană. Sunt cei cari în naufragiu și în incendiu calcă în picioare femeile și copiii, spre a se salva pe ei. Sunt cei cari în războiu iau hrana bolnavilor, chinuesc și lasă flămânzi pe ostași, necinstesc pe femei, își cresc propria bogăție, luând din a țării, își caută în luptă locul din urmă și își caută la răsplată locul întâiu. Viața lor nu trebue turburată cu nimic. De sunt medici, ei trebue să-și aibă tabieturile lor, chiar dacă sute de ostași ar pieri, de sunt șefi de front, ei trebue să-și aibă viața lor îmbuibată, chiar dacă soldații lor ar pieri de foame și ger.

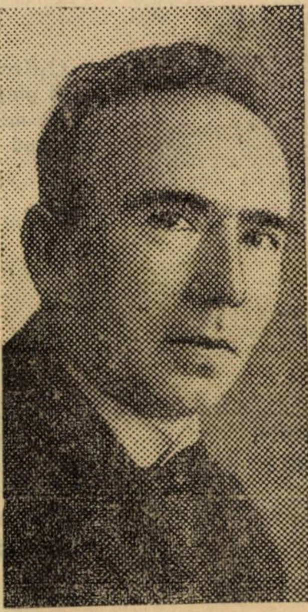

VASILE PARVAN

Ce uriaș e instinctul de conservare la cei stupizi și netrebnici ! Cum știe această drojdie a umanității, în vâltoarea tragică a războiului, să-și găsească culcușul cel mai cald, adăpostul cel mai sigur ! Cei cari sunt vrednici să trăiască nu-s așa de îngrijiți de mântuirea lor, nu se apără de ceeace trebue suportat, nu fug de ceeace trebue combătut. Ți se ridică în suflet un blestem împotriva firei, care lasă pe această pleavă să trăiască și ucide pe cei buni, pe cei frumoși, pe cei ce au biruit animalul din ei. Și cât de sfioși, cât de modești sunt, cei ce-și dau viața lor la primul semn, — ce insolenți, ce provocători sunt netrebnicii, când prețioasa lor persoană e pusă fie și numai la vre-o ușoară încercare a rezistenței ei în lupta pentru aproapele !

Atâția totuși, dintre cei cari erau să piară, pentrucă erau gata să dea pentru ideal tot ce aveau, n'au perit. Soarta a trecut peste ei fără a-i zdrobi. Ei sunt printre noi. Sfioși, modești,nemonumentali Putea-veți voi deosebi acum pe cei ce au fost să piară, și n'au pierit, de cei ce n'au pierit pentrucă au fugit de jertfă ? Cine va alcătui acum „noua generație ?" Cine va hotărî de gândul într'aripat, spre cele vecinice ale acestui neam ? — Preoții jertfei, ori preoții hranei ?—Căci preoții hranei știu încânta mai iscusit turmele nevinovate de oameni săraci cu duhul. Și grava demnitate cu care se împodobesc ei, e așa de impunătoare, că ei par a fi înșiși îngerii virtuții.

Cine va lămuri pe viitor, care-i sensul existenței națiunii noastre ? Cine va feri națiunea noastră întru eroismul activ, creator și sigur de rostul jertfei sale, națiunea noastră, care de două mii de ani nu cunoaște decât suferința martiriului, răbdarea infinită, subt loviturile sorții, nebiruită în ființa ei numai ca un element al naturii organice mereu renăscute din înghețul iernii, ci nu mereu biruitoare ca puterile sufletului, cari supun lor firea și parează loviturile ei ? Cine va învăța națiunea noastră, ce e ideia în viața popoarelor, ce e întruchiparea spre vecinicie a gândului în formă vie și în putere renăscătoare ? Cine va da națiunii noastre suprema sanctificare a scopului vieții spirituale, acordarea întru sublim a scopurilor individuale, cu cele sociale și cu cele universale ; cine va revela națiunii noastre sublimul vieții spirituale active, ca biruire a morții celei a toate distrugătoare ; cine-i va revela armonia eternă dintre legile neschimbate din Cosmos și legile după cari se ritmează gândul nostru, omenesc ?

Vor fi preoții jertfei, ori vor fi preoții hranei ?

Căci e mincinoasă învățătura că frumusețea omenească e prin sine însăși luminoasă, că oricare o vede, și că ea e dela sine destinată a fi înțeleasă și trăită de muritori ; că viața noastră e în chip firesc socială și că supremele calități ale sufletului sunt tot așa de firesc consacrate societății, cum frunzele arse de brumele toamnei sunt consacrate pământului. Diamantul rămâne vecinic închis în zgura care-l acopere dacă întâmplarea nu îl descoperă și nu îl trezește la noua lui viață ; tot întâmplarea descoperă și pe om. Ci noi nu trebue să ne socotim nenorociți, dacă murim neînțeleși. Care om a contemplat vreodată floarea crescută pe marginea prăpastiei în înălțimile amețitoare ? Ea totuși a înflorit în ziua care i-a fost hotărîtă de destin și la al doilea răsărit de soare a murit. Noi înșine ne simțim deplini în înflorirea noastră deplină — poate chiar avântați : e singura fericire dată de soartă muritorilor.

Putem totuşi — de iubirea Patriei — face mai mult decât poate face floarea abisului. Noi putem să ne arătăm oamenilor, şi cei ce au ochii de văzut să vază! Pentru noi singura biruire a bestiei din noi — singurul scop al vieţii — e lucrarea pentru aproapele. suprema sanctificare a vieţii, e moartea pentru aproapele: cu atât mai mult însă pentru fiinţa ideală, prin excelenţă spirituală, care e patria: suprema caritate e darea vieţii tale spre a păstra viaţa celui iubit: cu atât mai mult spre a păstra viaţa patriei tale.

Va chema naţiunea, să o lumineze, pe cei singurateci şi tăcuţi, ori pe cei cari îşi strigă în pieţe şi la răspântii preţul vieţii lor?

◆

Faţa cea mai aspră a marelui războiu, învăţătura cea mai crudă a lui, a fost cererea jertfei supreme, nu unui popor, nu unei generaţii ci tuturor popoarelor şi tuturor vârstelor. Nu eroismul pe câmpul de luptă, ci martiriul sutelor de milioane în şanţurile cu sânge, ori în colibele cu lăcrămi, răbdarea mucenicilor bărbaţi, femei şi copii, a hotărît de biruinţă.

A fost războiul martirilor: popoarele îngrozite de spectrul robiei la străin, au aruncat desnădăjduite în jăratecul incendiului uniiversal tot ce au avut mai bun şi mai iubit: doar se vor îndura zeii să le lase celor ce vor rămâne după cei de azi sufletul neîntinat, adică libertatea. Vedem azi naţiunile mucenice zăcând greu rănite pe pământurile lor strămoşeşti, însfârşit recucerite, nu jubilarea biruinţei repezi, uşoare, glorioase, se vede pe chipurile lor, ci zâmbetul voalat de doliu şi de durere, după o supraumană suferinţă, în aşteptarea unei blânde convalescenţe.

Ce greu a fost, fraţii mei, eroismul în acest răsboiu.

El n'a fost nebunia unei clipe: saltul desnădăjduit în fatal — în neant; el n'a fost numai o enormă sinucidere în massă: sinucidere alcătuită din furie, din slăbiciune, din turbare şi din laşitate în faţa Destinului şi a legilor umane ale onoarei şi sacrficiului; el n'a fost numai beţia contagioasă a celor simpli, alcătuită din delirul distrugerii—asemănător delirului iubirei — din instinctele preistorice ale omuciderii, deslănţuite din nou, şi din frica animalică de a nu fi, tu întâi ucis. Eroismul din acest războiu a fost mai mult decât toate acestea: el a fost actul rece, conştient, deplin precugetat al jertfei de sine, pentru salvarea unei idei supreme. Eroismul luptătorilor n'a fost însă asemenea jertfei rezignate a martirilor din dosul fronturilor, sau chiar a lor, a luptătorilor, în timpul când nu erau la asalt — ci a fost eroismul activ, agresiv, care înfruntă soarta. N'a fost numai eroismul datoriei, ci a fost şi eroismul convingerii. Ca „Prometheu înlănţuit". Războiul cel mare poate zice despre sine: „Am pus capăt groazei pe care aşteptarea morţii o inspiră muritorilor. Am făcut să locuiască în sufletul lor speranţele oarbe" (Eshil). — Şi jertfa eroică a trebuit repetată până ce din primele şiruri ale luptătorilor războiului aproape n'au mai rămas în viaţă martori ai primului asalt. Ci locul celor căzuţi a fost mereu prins de alţii şi iar de alţii, în sufletul cărora era aceeaş sublimă voinţă rece de a birui materia prin spirit.

A fost războiul risipei de suflete omeneşti. Câte osteneli şi câte avânturi frânte dela părinţii ţărani la urmaşii poeţi şi artişti. Şi totuşi câte încă, dela aceştia la nouii Michelangelo, cari erau ascunşi în atâţia eroi sfâşiaţi de obuze. Toate aceste suflete supraumanizate, cari nu fusese obţinute decât prin durerea a treizeci de generaţii sunt acum disolvate în neant şi trebue reîncepută întreaga luptă dela etapa dintâi a spiritualizării raselor noastre creatoare.

Ni-i milă de soarta catedralelor, în cari spiritul genial transfigurat în chipuri cioplite a fost nimicit în mod idiot si brutal. Şi uităm că suflete, cari ar fi creat alte catedrale, s'au pierdut tot aşa de idiot şi tot aşa de brutal.

Ne-am indigna să vedem obuze de aur si grenade presărate cu pietre scumpe. Ci cât mai tare trebue să blestemăm că în noroiul şanţurilor infame au murit geniile vremii noastre.

Cât suntem încă de barbari, cât e încă de imperfectibilă natura omenească în massă! O mână de mediocrităţi ambiţioase şi meschine conduc omenirea şi omenirea suportă sacrificiul oribil al ducerii la tăetor a tot ce sufletul nostru contemporan avea mai nobil, fără ca praful şi cenuşa să se fi ales de acele mediocrităţi, încă înainte de înfăptuirea crimei.

Ce greu a fost eroismul, atunci când până şi sufletul ţi se furase. Muncă fizică în noroiul şanţurilor, până la extenuare. Foame perpetuă. Sete perpetuă. Murdărie perpetuă. O viaţă animalică, având pe deasupra şi disciplina, care completează această animalitate, — iar ca ornament o vagă idee de glorie, de onoare, de nemurire. In războiu n'avem nume propriu, ci un număr de ordine, a cărui existenţă e jertfită fără ceremonii. E totala anihilare a valorii noastre omeneşti. Extremul stoicism (creştin sau păgân, după cum poţi ori nu, crede), sau extremul entusiasm, ne pun, singurele în stare, unul conştient, celălalt în nebunie, să ne dăm viaţa în astfel de condiţiuni. Cu toate că pare absurd, deabia în moarte, deabia după pierderea personalităţiii noastre îşi aduc aminte de numele nostru, de sufletul nostru, şi încearcă să ne dea satisfacţia — pentru noi acum zadarnică — a memorialelor. Şi totuşi, chiar asta, nu-i decât o formă. Pentru că după moarte suntem încă şi mai deplin unificaţi cu massa anonimă, de toţi cei cari prin moartea noastră au fost salvaţi şi cari ne uită, eroizându-ne.

Indărătul frontului, cei cu şi cei fără haina condamnaţilor la moarte fac, deopotrivă, socoteala celor ucişi, cu sentimentele spectatorilor din circul Flaviilor: „prea puţin sânge; mai mult; acum e bine; e interesant. e emoţionant": un sfert de oră; apoi, „critica" — beată şi stupidă.

Din această dublă trivialitate se ţese apoi, printr'o înceată lucrare de idealizare, visul poeţilor, al artiştilor, al cugetătorilor. Ei seamănă acest gunoi de gânduri, pentru a culege din el spicele de aur, ei iau informele stânci rupte din pământul părinte, spre a le insufla durerea nouilor Laocooni. Dacă prin gândul creator, care purifică toate, se reface incomparabila frumuseţă a celor pe veci pierdute, nu e o dovadă că războiul e frumos ori ideal. El e, ca orice patimă primitivă, general omenească, ceva respingător, imbecil şi murdar. — cu atât mai respingător şi mai murdar, cu cât nici măcar numai idealiştii spadei, pe fundamente de drept cavaleresc, ci masse amfore şi nenorocite se bat, orbeşte, în şanţurile de noroiu.

. . . .

VASILE PARVAN

Vasile Pârvan

Ştiinţa românească e adânc încercată prin prematura pierdere a profesorului de arheologie Vasile Pârvan. Nobila râvnă a desgropătorului vechilor civilizaţii din pământul Daciei, autorul monumentalei „Getice", organizatorul acelui Institut Arheologic Român, care activa de ani de zile în ciuda nerecunoaşterii lui oficiale, atâtea însuşiri de erudiţie, de inspiraţie lirică vibrând la sensurile ascunse ale vieţii şi ale morţii şi nemăsurata modestie în care se desfăşoară toată această osârdie ştiinţifică — au căzut răpuse de nemiloasa seceră a morţii.

Renaşterea noastră culturală, intrată cu Vasile Pârvan în lumea culturilor occidentale, primeşte o lovitură pe care aducerea aminte şi lacrima depusă la căpătâiul neînsufleţit al Savantului nu le poate nici de cum alina.

Vasile Pârvan s'a născut la 1882 în comuna Hurueşti, jud. Tecuci.

Studiile liceale le-a făcut la Bârlad, iar pe cele superioare la Bucureşti şi Berlin.

In anul 1909 a fost numit profesor al Universităţii din Bucureşti la catedra de istorie antică.

Curând apoi a fost ales membru al Academiei Române, al cărei secretar general a fost până în clipa morţii.

Străinătatea, recunoscându-i marile însuşiri de om de ştiinţă, Pârvan a fost ales membru al diferitelor societăţi savante. Intre altele el era agregat la Sorbonna.

A condus ca director Muzeul de antichităţi şi era director şi al Şcoalei române dela Roma. Deasemeni a fost preşedinte al consiliului de administraţie al soc. Cultura Naţională.

Iată diversele lucrări cari constituesc opera de înaltă valoare ştiinţifică a lui Pârvan:

Organizaţia provinciei Dacia (1906).

Salsovia (1906).

Die Nationalität der Kaufleute im Römanischen Keiserreiche; Breslau (1909).

Marcu Aureliu (1909).

Istoria crestinismului daco-roman (1912).

Cetatea Tropaeum (1912).

Cetatea Ulmetum. 4 vol. 1912—1914.

Descoperiri nouă în Scythia Minor (1914).

Castrul dela Poiana şi Drumul roman prin Moldova de jos (1913).

Stiri nouă din Dacia Malvensis (1913).

Archäologische Funde im Rumänien, Berlin 1913. 1914. 1915.

Zidul cetăţii Tomis.

Histria IV (1916).

Parentalia (1919).

Gânduri despre lume si viaţă la Greco-Romanii din Pontul stâng (1920).

Sulle origini della civiltà Romena. (Roma 1922).

I primordi della civiltà romena alle foci del Danubio, Roma 1922 (extras din revista Ausonia).

Idei si forme istorice.

Memoriale.

Inceputurile vieţii romane la gurile Dunării

Getica.

Conducea revista „Dacia", organ al Institutului Arheologic Român.

Direcția Teatrului Național

Indată după venirea unui nou guvern, încep prin gazete interview-urile cu obiect : „ce credeți despre direcția Teatrului Național ?“ Și atunci o mulțime de domni mai mult sau mai puțin cum se cade, își dau cu părerea cum ar trebui condus Teatrul Național. Astfel ei anunță că vor juca „piese bune“ nu proaste ca alea care au fost jucate până acum, că vor da afară din teatru pe toți actorii fără talent ca să rămâie numai cei cu talent, că ei erau siguri că piesele proaste care s‘au jucat erau proaste și că totdeauna au susținut că sunt prea mulți actori în țara românească. In general un punct e câștigat. Nici unul dintre acești domni nu va juca piese proaste. Și poate că sunt sinceri : ei vor juca piese la înălțimea propriei lor inteligențe, convinși că de vreme ce piesele sunt la înălțimea propriei lor inteligențe sunt geniale. De altfel nu s‘a văzut capul unui secretar general care deși declară că nu se duce niciodată la teatru, se socotea totuși îndreptățit să reformeze prima noastră scenă. Pasămi-te aflase și dânsul dintr‘o gazetă oarecare că Naționalul merge prost. Când a făcut descoperirea a oferit entuziasmat o subvenție grasă gazetei teatrale, și dând un interviu plăcintă a exclamat napoleonian : Nu va mai merge prost... Și a dat nenorocitele ordine de concediere.

Și înaintea lui fuseseră alții.

După el vor veni alții.

Mici și mari, reformatori identici ca ghetele eșite din fabrică, în serie.

Rețeta priceperii lor e aceeași, costă 80 de lei, costul unui manual, din care să afle care sunt cei „mai mari“ autori dramatici ai lumii, mai ales când candidatul n‘a terminat liceul și dacă nu ne înșelăm mai nici unul dintre cei cari candidează azi n‘a terminat școala subt pretext că studiile tâmpesc. Maii expeditiv unul dintre foștii directori și mai sincer în candoarea lui, a chemat pe administratorul teatrului și l-a întrebat grav.

— Ascultă mă Plopene ce autori mai mari cunoști tu ?

— ! ?... Sunt mulți.

— Bine, spune care...

— Așa e... Shakespeare.

— Shakespeare, bun. Altul mai e ?

— Cum să nu fie, Ibsen.

— Ibsen ? Bun... Ascultă, spune-i lui Gusty să pună vre-o două-trei piese de Shakespeare, și una-două, acolo, de ălăialt..., cum i-ai spus ?

Spunei să puie decor și muzică... Să nu se uite la bani, că bani este. Și toată iarna aceea afișele galbene ale teatrului nu conțineau decât numele lui Shakespeare și Ibsen. Căci începutul fusese greu.

– Așa! Să mai îndrăznească domnii ăia de la jurnal să mai critice pe Ibsen și Shakespeare.

Teatrul a avut o stagiune cu „cassa închisă“ și cu critici unanime în elogii. Directorul nici nu jubila măcar, era numai satisfăcut și important :

„Așa se face teatru, domnule... Ia chiamă-l pe ăla de la gazetă să-mi mai ia un interview“.

Un altul mai smecher a jucat pe Shakespeare și pe Ibsen, dar a voit să facă pe hoțul... Tocmai citise la Adevărul, după un interview al șefului, că e în Anglia un autor care a speriat lumea cu șotiile lui. Directorul nostru a surâs gras, a făcut cu ochiul și a plasat „una bună“ : „Am să joc o piesă de englezu ăsta nebunu. Zău dacă n‘o joc... o să vedeți“.

Pe urmă a chemat pe d. Gusty și i-a spus : „Să-mi joci o piesă de Șav.

— Șav, ăla englezu.

Bătrânul regizor, care a văzut atâtea surâde : A... Bernard Shaw.

Și directorul important, vexat și sigur.

— Ei acum Șav. Șo tot un drac e. Să-mi joci o piesă de el

Și în tot anul acela afișul a fost ținut de Shakespeare, Ibsen și Shaw și un autor original.

Cu autorul original chestiunea a fost amuzantă. Toată critica îl plictisea, că rostul „Teatrului Național“ e să creeze o literatură dramatură originală, nu să descopere America după ce alții de mult se ospătează cu omlete la Chicago. Șiret amicul nostru, mărturisea unui prieten : Să joc piese originale ? Ce, sunt ageamiu. Joc numai piese străine. Ai văzut vre-un critic să înjure vre‘o piesă străină ? Și „delictul în noaptea nunții“ e pentru critica noastră o comedie „delicioasă“. Și e destul să joc o piesă originală ca domnii aceștia care îmi pretind piese românești, să se năpustească asupra teatrului. Lasă că-i cunosc eu. Nu cad în curse de-astea întinse pentru proști.

Dar într‘o zi cum mângîia formele molatece ale unei stagiare, între două șoapte mai dulci, mica eva puse chestiunea net :

— Maică drag., de ce nu pui tu o piesă în versuri... Am boală să spun versuri... Vre‘o piesă cu lună, cu trandafiri... Ceva șic, știi ? Joacă Vasilică pe Făt-Frumos. Ne potrivim admirabil.

Directorul nostru rămâne gânditor :

— Ibsen a scris vre-o piesă d‘astea ?

— (Stând la îndoială). Eu știu ! ?

— Dar Șov ?

Fata îl ia tandră de după gât : Maică dragă, știu eu una din Conservator, am eșit cu ea la producție: „Pătlăgelele roșii“.

Pune-o p‘aia.. (languros) zău...

— Dragă, de autori originali mi-e frică... îl înjură critica...

Și fata e în picioare : Să-l înjure critică pe ăsta... Maică dragă păi am citit eu că ăla care a scris „Pătlăgelele roșii“, e tot așa de mare ca Sofocle.

Dar gravul nostru director are încă îndoeli. Stagiara noastră e încă prea jună. Dar în cele din urmă ea acceptă să dubleze rolul și în anul acela „Pătlăgele roșii“ s‘au jucat de 147 de ori. Critica a jubilat... Radios, directorul nostru explică taina succesului lui : „Domnule eu știu să aleg o piesă originală ; nu joc orice“. Și pentru anul următor a comandat aceluiaș autor tot în versuri „Pătlăgele vinete“ care s‘au jucat tot de 147 de ori, dar cu sala goală... Căci directorul nostru „e ambițios“.

Intr‘o zi un amic perfid, i-a tăiat o frază dintre cele mai de efect : Ai jucat ? Ce-ai jucat ? Parcă e meritul tău ? Chemi un regizor și-i dai ordin să joace o piesă ! Mersi, așa poate fi oricine director.

Directorul nostru a rămas pe gânduri... A doua zi a chemat la el pe un gazetar, care publicase un foarte savant studiu despre Sofocle.

— „Ascultă dragă, scrie-mi un articol, așa, despre Shakespeare... Il punem în program. Și treci pe la cassă cu bonul

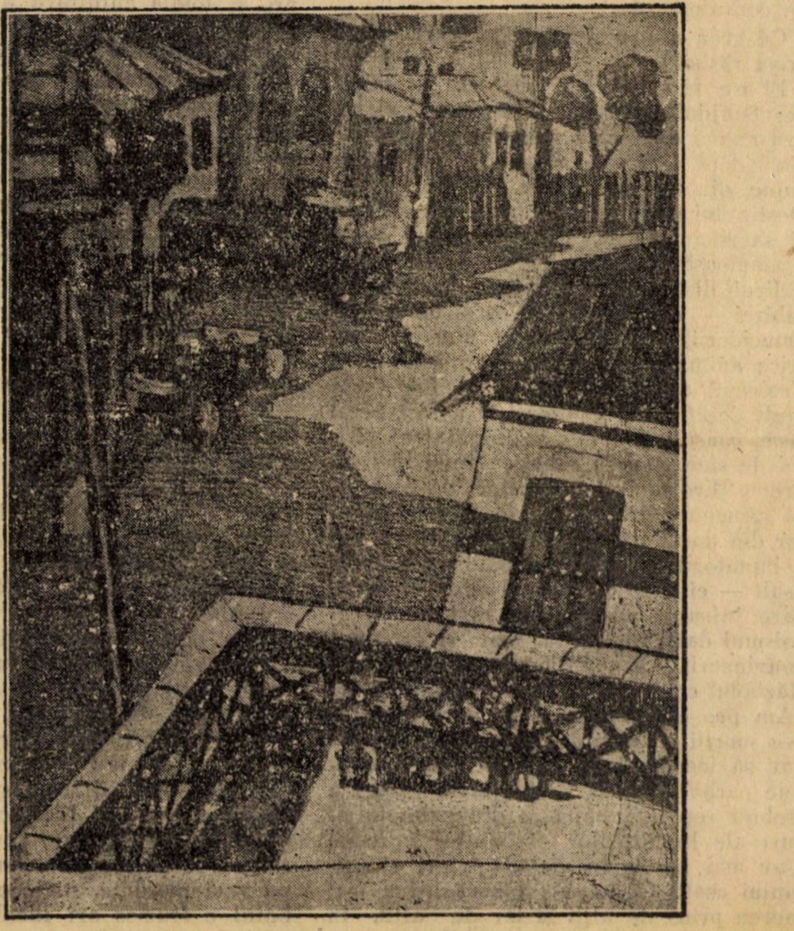

R. IOSIF ; STRADA DIN BUCUREȘTI (Aquaforte)

Pământul e prea mic

— Nuvelă —

RODA RODA

La Lukau, în pădurea Bavariei, venise un nou judecător — din districtul München, — mutat după dorinţa lui, căci fiind cam bolnav avea nevoe de aer. Era un holtei, care avea o cultură aleasă. Din întâmplare, era şi şeful silvic din Lukau liber, farmacistul văduv, preotul vesel şi tânăr. Asta îi făcu să se împrietenească iute la masa obişnuită şi la o partidă de taroc.

Dar şi mai mult atras se simţea judecătorul de d-rul Schmalt, medicul de plasă. Foarte rar se poate găsi un om mai inimos. El răspândea o aureolă de sănătate, încredere şi cu toată puterea-i o liniştită şi binefăcătoare melancolie. Funcţionarul, cu pieptul slab şi nervii slăbiţi, avea nevoe de îmbărbătare. O găsi în doctorul acesta voinic. Schmalt avea darul de-a asculta cu răbdare şi clipea curios cu un ochiu,—iar când vorbea înăbuşit şi înţelegător cu cineva, te simţeai imediat înviorat. Doctorul Schmalt venise acolo după război din captivitatea Siberiei. Toţi îl iubiau. Se însurase acolo cu singura fată a angrosistului localnic, domnul Färber, — o femeie prietenoasă şi drăguţă. Socrul le dăruise vila sa. Acum zburdau patru copii în grădină; după şapte ani de căsătorie, al cincilea sta în leagăn.

Intr'o zi, juecătorul avu întâia oară treabă cu doctorul în interes de serviciu: la graniţă fusese omorît unul şi doctorul trebuia să facă autopsia cadavrului. El făcu aceasta cu atâta neplăcere şi atâta nepricepere, încât atrase atenţia judecătorului.

Fără presimţiri reale, — numai ca să-şi dea părerea, judecătorul povesti despre aceasta farmacistului, iar acesta răspunse tacticos:

— Nu trebue să te miri, domnule judecător. Schmalt al nostru e foarte ciudat. Eu ştiu mai întotdeauna ce le lipseşte oamenilor, cari îl cheamă pe doctor. Sunt lucruri cunoscute de veacuri. Puţină morfină ori digitalină şi ţărăncei i-ar fi de folos. Dar doctorul nostru nu prescrie otrăvuri; el ajută cu bunătatea. De când e aici . n'am fost nevoit niciodată să deschid dulapul de otrăvuri.

— De ce se vorbeşte în micile cuiburi? Unul despre altul, zise atunci şeful silvic.

— Pe D-zeul meu! eu nu sunt mişel. Dar aci, la graniţa boemă, o duci greu: căsuţele sunt sărace, pădurile dese. Atâţia contrabandişti ca în ţinutul acesta nu se găsesc nicăeri. Şi doctorul se duce singur pe bicicleta lui în cele mai întunecoase cătune; noaptea, unde nici unul din noi nu s'ar încumenta vre'odată.

— Eu cred totdeauna, că-mi fură sălbătăciunile pe care le-am împuşcat şi nu mă înştiinţează, zise taxatorul vamal.

— Cu criminali nu trebuie să vii de fel la doctor: el nu vrea să-i urmărească, ci-i iartă.

Preotul zise zâmbzind: Doctorul înţelege să iubească oamenii; să-i mângâe; casa, în care intră, e binecuvântată; nici un sărac nu pleacă nedăruit.

— Numai una nu înţelege doctorul: latina. Când spui o vorbă latinească, se supără stânjenit.

Pompierii l-au numit pe doctor ca membru de onoare. Tot aşa Uniunea muzicală şi gimnasticii. sătenii îl aleg în consiliul comunal, nu se găseşte nici o distincţiune, care să nu fie dăruită răsfăţatului din Luckau.

Dar judecătorului îi vine într'una în gând: Schmalt nu ştie să facă autopsie, nu ştie latineşte, — nu prescrie otrăvuri; — Schmalt se duce cu sânge rece — noaptea, când e nevoie — la contrabandişti... Şi ce-l preocupă mai mult pe judecător este o neînsemnată aparenţă exterioară: doctorul clipeşte c'un ochiu.

Judecătorul îşi făcuse iute cariera, mulţumită ştiinţei lui — şi fiindcă superiorii aveau încredere într'însul. Aşa, el fusese acela care reorganiză poliţia din München, chiar atunci când un funcţionar mai mare îi împrumuta numele: judecătorul a mai fost ca asistent elev al criminologilor berlinezi Şi atunci, — asta îşi aminteşte el nelămurit,— fusese căutat un tânăr voinic: Bavarez, „clipeşte c'un ochiu". — Un amestec caraghios de idei, — nu e aşa ?—ca criminalul jefuitor de atunci să fie medicul plăşei din Lunckau, Schmalt, doctorul atât de bun, ginerele angrosistului, capul familiei celei mai bune din orăşel, preşedinte onorific al societăţilor, membru în consiliul comunal!

Dar judecătorul n'are totuşi linişte. Incepe să observe pe Schmalt, iar Schmalt observă asta.

Odată judecătorul îl întrebă pe neaşteptate:

— La ce universitate ţi-ai luat diploma?

Doctorul îl privi foarte trist în ochi şi râse înăbuşit:

— D-ta scormoneşti prea mult, — şi plecă liniştit.

Judecătorul rămase uluit:

— D-ta scormoneşti prea mult...

Să fi fost o glumă?

In ziua următoare, judecătorul trebui să plece la München... Şovăind, căci şirul gândurilor e prea liber, bănuiala, o criză de nebunie — la prefectură, judecătorul întrebă de d-rul Schmalt.

Răspuns: A fost un doctor cu numele ăsta în regimentul 11 de rezervă; dar de când cu luptele armatei Bothmer, în Galiţia, a dispărut.

— Şi cine încă?

— Alţi o sută cari căzuseră în mâini ruseşti la Zlota-Lipa.

După multe cercetări printre mandatele de arestare, judele găseşte şi pe cel care clipeşte din ochi: Iakob Münz, servitor din Tegernsee, de trei ori criminal; din cauza tinereţii sale, pedepsit numai cu 15 an închisoare.

Şi-a ispăşit pedeapsa.

La urmă, îngrijitor de bolnavi în al unsprezecelea regiment, dispărut la Zlota-Lipa. Urmele digitale sunt păstrate în arhivă.

De acum este pe deplin lămurit:

Schmalt a murit ca prizonier în Siberia, Münz, îngrijitorul de bolnavi, s'a întors cu hârtiile doctorului!

Judecătorul nu scapă nici o vorbă; cere numai emoţionat urmele digitale şi pleacă la Luckau.

In gara Luckau fâlfâie un steag negru! Astă-noapte s'a sinucis iubitul nostru, nespus de bunul nostru medic dr. Schmalt— cu primul şi singurul medicament ce-l prescrisese din dulapul de otrăvuri, — morfină în doză prea mare. Farmacistul s'a mirat foarte mult şi-a făcut reţeta abia după dorinţa expresă a medicului.

Grupuri de ţărani şi ţărance, cerşetori, servitori, mici burghezi înconjoară casa cernită. Tânăra, frumoasa văduvă scăpată în lacrimi de strălucitul ei bărbat, bătrânul socru ca şi când ar fi fost lovit cu o măciucă în cap.

Nimeni nu-şi poate lămuri taina.

Numai judecătorul.

Dar el tace.

Nu mai trebuie să compare urmele digitale; a găsit acasă un bilet:

— Eu voiam să mă întorc în burghezime:

Intrebarea d-tale neaşteptată de eri îmi arată, că pământul e prea mic, pentru o viaţă dublă. Cruţă pe nevinovaţi!

Münz

Jertfele criminalului dorm adânc, de mult în nesimţire, uitate. Câtă tămăduire a răspândit de atunci pocăitul!

— Dreptate trebue să se facă chiar de s'ar scufunda lumea! — Desigur. Dar asta e dreptate?

Judecătorul puse haina de gală spre a conduce la mormânt pe cetăţeanul Schmalt, cruţă pe nevinovaţi şi tăcu.

Trad. de ELIZA B. MARIAN

ăsta pentru o traducere".

Articolul despre Shakespeare, n'a apărut în programul teatrului ci în foiletonul unei gazete şi cu un mic adaos. La sfârşit iniţialele directorului nostru.

Peste o săptămână la cafenea un amic îi şopteşte maliţios: Scumpule, când ai învăţat franţuzeşte?

— !?.

— Ei, articolul despre Shakespeare pe care l'ai tradus din „La grande Encyclopedie". ?

Un moment directorul nostru crezu că ameţeşte, dar mai târziu îşi luă seama căci o idee genială îi încolţi în minte. După câteva investigaţii descoperi o carte despre „Istoria teatrului" în franţuzeşte. De câte ori are nevoie să vorbească despre un autor (sau despre costume), trimite cartea la un biurou de dactilografiat, însemnând cu creionul aproximativ (luându-se după titlu sau după poze) pasagiul care-l interesează. Pe urmă singur aceasta se dedă la o mică remaniere: „Foarte mare" devine „remarcabil", „impresionat" devine „satisfăcător", sguduitor devine „foarte satisfăcător".

Iar o gazetă oarecare publică de atunci savante foiletoane teatrale.

Alta publică interview-ul d-lui candidat. In scurtă vreme de altfel amicul nostru va deveni şi autor dramatic, dacă nu cumva va fi având în sertare vre-o dramă „Amor".

CAMIL PETRESCU

Cronica muzicală

„FIDELIO", DE BEETHOVEN REPREZENTAT LA TEATRUL LIRIC DE CĂTRE ANSAMBLUL OPEREI ROMÂNE DIN CLUJ

Inchiderea stagiunii ne aduce o neaşteptată mângâiere: reprezentarea lui „Fidelio" de către Opera română din Cluj. Este adevărat că şi cu acest prilej am retrăit amintirea nedreptelor jigniri pe care viaţa muzicală românească le-a îndurat în solemna împrejurare a serbărilor centenarului beethovenian în Bucureşti. Dar Opera română din Cluj, în turneul său de propagandă, oprindu-se şi în Bucureşti, ne răsbună. Nu numai ca prestigiu artistic, ci şi ca iniţiativă. Festivităţile seculare pentru comemorarea celei mai sublime afirmări a geniului artei sonurilor, nu sunt adică, trecute cu vederea de splendida organizaţie de operă din Cluj, cum au fost, bunăoară, trecute cu vederea la Bucureşti. Ci acolo au biruit şi domnesc, se vede, alte principii şi sunt nutrite alte năzuinţi. Acolo capriciul şi bunul plac nu sunt ridicate la rangul de legi conducătoare sau principii de organizare într'un aşezământ de artă. Acolo nu de ex., ambiţia cutărui cântăreţ hotărăşte formarea repertorului. Ci acolo domneşte adânca înţelegere a vieţii muzicale, a necesităţilor de a o promova şi a o perfecţiona. Căci astfel interpretăm noi faptul că Opera română din Cluj a aflat mijloacele şi energia necesare pentru a monta în anul solemnităţilor beethoveniene, opera „Fidelio". O instituţie de operă n'avea altă cale mai potrivită şi mai demnă pentru comemorarea centenarului lui Beethoven, decât punând în scenă singura lucrare dramatică a geniului sărbătorit. Şi astfel, sub inspiraţia şi îngrijirea meticuloasă a tuturor detaliilor de interpretare din partea mult regretatului fost director al Operei din Cluj, profesorul Popovici-Bayreuth, opera „Fidelio" a fost montată în bune condiţiuni tehnice, de instituţia noastră ardeleană de teatru muzical.

Pe scena Teatrului Liric din Bucureşti, opera română din Cluj a dat două reprezentaţiuni de „Fidelio", în serile de 13 şi 14 Iunie curent. Reuşita artistică a reprezentaţiunilor a fost la înălţimea iniţiativei de sărbătorire a geniului beethovenian. De bună seamă, în realizările Operei din Cluj, este de remarcat, din capul locului, concepţiunea de teatru muzical ce trebue să fie infiltrată în spiritul tuturor artiştilor cari iau parte la reprezentarea unei lucrări dramatice. Trebue să fie la această operă o mai veche experienţă teatrală, de'ndată ce ni se prezintă un „Fidelio" în aşa de bune condiţiuni de expresiune dramatică. Mai ales dacă luăm în considerare lipsurile dramatice ale acestei unice opere a lui Beethoven, ne putem da seama de interesantul aport dramatic cu care ansamblul operei clujene intervine în executarea lui „Fidelio". Intreg personalul care colaborează la interpretarea operei, pare pătruns de sensul ei dramatic. Desfăşurarea teatrală, realizarea scenică a acţiunii, este permanent animată de fluidul interior al concentrării şi intensificării legăturilor şi înlănţuirilor logicii dramatice. Expresiunea muzicală nu este urmărită şi realizată în sine şi pentru sine, ca muzică, ci este produsă ca element de afirmare şi intensificare a dramei. Chiar momentele, frequente de altfel, de slăbire a interesului dramatic. sunt tratate de Opera clujeană cu suficientă dinamică scenică pentru ca firul acţiunii să nu fie rupt.

Aşadar o interesantă concepţie de teatru muzical trebue constatată în interpretarea lui „Fidelio" de către opera ardeleană. Ea se datoreşte — această concepţie — experienţei vaste pe care o acumulase în splendida sa carieră artistică pe scenele mari ale lumii, Popovici-Bayreuth. Lui se datoreşte şi studiul amănunţit al Operei „Fidelio", la ale cărei reprezentaţiuni şi succese nu a mai putut lua parte. Spiritul lui însufleţeşte însă şi acum reprezentanţiile lui „Fidelio", şi măreşte durerea noastră că am pierdut în Popovici-Bayreuth poate pe singurul om de teatru muzical pe care l-am avut în ţară.

Ansamblul muzical al operei a fost încredinţat şefului de orchestră **St. Donbrowski,** care se prezintă ca o personalitate dirigenţială cu însuşiri deosebit de preţioase pentru muzica de operă. Mai întâi ştie menaja soliştii, lăsându-le liber teren pentru expansiunea vocală, fără însă a merge până la ruperea echilibrului dintre vocal şi instrumental. Ceiace îl conduce la nuanţe variate, logice şi la ansambluri generale impresionante. Soliştii, în frunte cu **Mimi Nestorescu, Marius Niculescu** şi C. Ujeicu dovedesc prestigiul elementelor operei clujene, care se dovedeşte a nu fi deloc o instituţie de provincie. Dificultăţile vocale ale rolurilor au fost trecute cu atâta bravură şi cu atât elan, în cât ne gândeam dacă în Bucureşti n'am fi mândri de a avea permanent asemenea elemente. Ceiace a entuziasmat întreg auditorul, este incontestabil admirabilul cor al operei clujene. Cele mai curate emoţii de artă ne-au fost trezite de realizările, şi muzicale şi teatrale, ale corului. Rar se pot înjgheba în ţară la noi asemenea perfecte asambluri corale, omogene, sensibile la toate indicaţiunile dinamice, de o varietate nesfârşită în jocul teatral, de impresionante crescenduri şi decrescenduri.

Publicul numeros ce a asistat la cele două reprezentaţiuni de „Fidelio" a aplaudat şi ovaţionat îndelung pe meritoşii noştri oaspeţi ardeleni. Le mulţumim şi pe această cale pentru fiorii de artă ce ne-au dat şi-i felicităm din toată inima pentru lupta ce întreţin în favoarea ridicării prestigiului muzicii noastre româneşti.

GEORGE DIACU

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

Jalnica tragodie a unui june pictor român)

I

Primesc dela un prieten următoarea epistolie:

Am trei copii — două fete şi un băiat. Pe băiat l'am botezat PETRU, ca să poarte, mai adânc în vreme, numele unui unchiu al meu, căruia îi păstrez o amintire sfântă — dar şi pentru că numele acesta, bisilabic şi aspru, ...PE-TRU... răzbună din el o muzicalitate sobră, hotărîtă, virilă, ca un ordin irevocabil şi corect. N'am suferit niciodată să i se spună PETRE. Chemarea aceasta, îndulcită preţios în coadă, pe care am auzit-o foarte des în peregrinările mele triste prin Balcani, are ceva din aristocratica minoderie bulgărească, ascunzând, în siropuri de trandafir, impetuozitatea brutalităţii atavice.

Fetei celei mari i-am zis CATRINA — mai întâi pentru dragostea nevestei, pe care o chiamă la fel, şi apoi, fiindcă, în ciuda rudelor simandicoase cari susţineau că numele acesta e rezervat exclusiv slugilor — (toate rudele mele simandicoase fac parte din L. A. N. C.) — mi s'a părut mie aşa, că sună atâta de frumos CA-TRI-NA, mult mai frumos, de pildă, ca Ecaterina — (lung, solemn şi gol) — şi, oricum, mai puţin banalizat — ca TITINA — la chefurile sublocotenenţilor chiulangii şi seci, cu ţapări pe sub masă şi cocote franceze originare din Herţa:

Titina, Titina...
Titina..., ah !... Titina ! !.

Fă, te rog, abstracţie de viţa d-tale românească. Şi—(dacă e cu putinţă ceea ce'ţi cer) — transpune-te într'un ins neutru ca naţionalitate... şi înregistrează în ureche, obiectiv, aceste trei succesiuni muzicale: CA-TRI-NA. Auzindu-le — nu ţi se năzare murmur de izvor cristalin? picurări de senin albastru?... chemări de răcoare?... puritate?....

Pe fata cea mai mică am botezat-o IRINA, iar nu IRÈNE, după cum mă sfătuiau o sumă de naşi cu impresionabilă suprafaţă socială. IRÈNE e o împărechere de sunete, imposibilă pentru urechea mea de pictor. Când zic IRÈNE aud par'că foşnetul tranşant al unui brici chirurgical, în ţesutul unui pântec tare, alb şi viu, de adolescent. Dar când aud I-RI-NA — jubilez ca la atingerea unei adieri primăvăratice. Primesc, în nări, prospeţime de ghiocei, în urechi larmă de păsări bucuros sositoare;... şi, pe tâmple sărutările, prin spaţii, ale Mediteranei nostalgice.

Nu ţi se pare curios că-ţi debitez atâtea nimicuri pe marginea buletinului stării civile al familiei mele?

Nu ţi se prezintă stranie la mine — (tip fără veleităţi patriotice în artă) — încăpăţânarea aceasta de a‘mi boteza odraslele cu nume aşa de puţin „moderne“, ba, din potrivă atât de româneşti — româneşti până la provocare? Puteam, foarte bine, să-i spun băiatului, de pildă **Jean** sau **Artur.** Fetelor să le zic, bunăoară, **Beatrice** sau **Mimi** — şi să militez furios pentru specificul naţional, adică să fac artă pe placul **Jeanilor** şi **Arturilor.**

Căci — vai!... **Jeanii** şi **Arturii** noştri naţionali — nu-mi înghit de loc zugrăvitura!....

Stau şi meditez, într‘una, cu tristeţă mare: Sunt vlăstar de vechi răzăşi;... am dormit, de mic, pe arie, deavalma cu ţăranii noştri .... am chiuit cu flăcăii noştri la culesul viilor; m‘am hrănit, de crud, cu poveştile, legendele şi baladele străbune;... cunosc istoria tragică a neamului nostru — şi m‘am pătruns de tâlcul ei adânc;... pot ceti şi scri în limba lui Neculce şi a lui Miron Costin; ...la târg am învăţat rişca, oina şi eram neînvins în jocul cu nasturii şi în şterpelitul curelelor, la scăldătoare,... mă nebunesc după lăutari şi după fleici în sânge;... am groază de punctualitate şi de creditori;... simt o deosebită voluptate în vălmăşagurile cu mardeală., la război nu fac casă cu ambuscaţii;... mă chiamă pur şi simplu **Vasile**;... nu ştiu a juca ciarlston;.... nu beau mazagranuri cu paie;... şi nu vorbesc, a cătării, nici o limbă străină. Lucrez, în schimb, de dimineaţă şi până înoptează, pentru că tot ce văd **acum** în jurul meu mi-i drag — şi dragul acesta se cere exteriorizat prin singurul material ce-am izbutit să cunosc şi să stăpânesc, după puterile mele: CULOAREA.

Şi nu mi-i nimic mai drag pe lumea asta — (de ce-aşi minţi oare?...) — ca cele două odăiţe ale mele, închiriate la mansardă; ca mobilele mele parte moştenite, parte cumpărate „de ocazie“... cari, toate la un loc, nu preţuesc cincizeci de poli ,.... nimic nu mi-i mai drag ca băiatul şi fetiţele mele cari sburdă cu braţe trandafirii pe lângă mine;... ca nevasta veselă, grăsulie şi albă, tare mândră în capotul ei de marchizet cu desene nemţeşti În sfârşit, ce să-ţi mai spun... mi-i drag interiorul meu în care muncesc cuminte, mă cert cu nevasta,.... mă hârjonesc cu prichindeii... zac de boală, or petrec, la zile mari, aşa cum petrece orice orăşean de teapa mea: cu vin prost, sifoane calde — şi gramofon.

Deci dară, zugrăvesc şi eu lumea în care trăesc, pe care o pricep şi o simt mai limpede şi mai adânc decât oricare alta.

Credeam că, neafectând nimic, neînhămându-mă la nici o teorie bătrână sau jună, nefrecuentând cluburile politice, cafenelele, cenaclurile, din cari să pompez atitudinile zilei, ci rezumându-mă numai să observ, să înţeleg şi să exprim ceeace este mai aproape de ochiul şi sufletul meu — credeam, zic, că fac muncă de om cu bun simţ şi cu mintea la locul ei. Dar m‘am pomenit cu buclucuri în cap şi cu supărări, la cari nu mă gândisem niciodată. Cronicarii au năvălit pe mine, la ultima mea expoziţie — de m‘au întors pe dos. Unii m‘au pârât publicului că umblu să import în ţară toate cubismele, dadaismele, integralismele şi futurismele Europei apusene; — alţii, din cealaltă tabără, m‘au ocărât că nu sunt om subţire, că am rămas în coadă faţă de progresele extraordinare ale technicei şi concepţiei de artă, moderne. Cei dintâi m‘au denunţat că, dându-mă cu străinii, şi cu arta lor, complotez la prăbuşirea românismului — secunzii m‘au luat la vale că sunt un papă lapte de burghez, fără orizonturi largi, fără îndrăzneli de creator internaţional. Mi-am zis: or fi având oamenii dreptate! Din strâmtoarea odăiţei mele dela mansardă, ce pot şti eu despre frământările intelectuale şi artistice ale globului!...

Ca să nu mai supăr pe nimeni — fiind că sunt om de înţelegere — dar, mai vârtos, ca să arăt că, la o adică, pot fi şi eu de folos obştii — m‘am hotărît într‘o bună dimineaţă să arunc un ţol peste sufletul meu şi să încep a zugrăvi după prescripţiile indicate la gazetă.

Deci am chemat pe fetiţa mea cea mai mică — (are, bat-o norocul!... o cărniţă albă şi nişte ochi albaştri!...) — am îmbrăcat-o într‘un costum naţional împrumutat dela moaşa din curte — (când era jună, dansase cu el la o serbare câmpenească în Cişmigiu) — i-am pus fetiţei o furcă în mâini, am silit-o să ia o poză, în trei sferturi, visătoare — şi m‘am azvârlit, cu entuziasm, la lucru.

A mers mult mai repede şi mai uşor de cât îmi închipuisem. Imi mai trebuia un fond, potrivit, la figură. Copii mi-au răsturnat în mijlocul odăiei lada lor cu felurite **„Souvenir din Roumanie“...** am cules din ele câteva vederi cu plaiuri line, mesteacăni albi şi troiţe — le-am ajustat cu socoteală pe suprafaţa cartonului meu — şi am scris pe dosul mucavalei, precum ca să nu uit:

„ROMANIŢA“

Izbânda aceasta a mea, naţionalistă, mi-a îndoit energia. A doua zi, l‘am poftit pe un unchiu bătrân, fost slujbaş la Primărie, şi pensionar de vre‘o două decenii, care s‘a înfăţişat grăbit — (ţine tare mult la mine, moşilicul i!) — cu chitia lui verde ca o tigăiţă, cu barbişonul lui, care tremură mereu, cu buşmachii de pâslă, roşcovii, şi cu ţigaretul de chihlimbar, cât un mucuşor de lumânare de ceară veche.

După ce — spre marea lui indignare — l‘am siilt să‘şi scoată cămaşa de noapte, peste pantaloni — am tras în mjlocul odăiei maşina de cusut a nevestii — (un **„Singer“** nou nouţ, cumpărat în rate) — lam rugat pe bătrân să ia o poză marţială ca **Napoleone Bunăparte** — (aşa îi zice moşul) — şi — astfel, fioros, cu o mână în şold şi alta pe muchea „Singerului“, moş Tudorache îmi trezi fulgerător imaginea unui erou naţional. Până seara scosei proaspăt, impunător, teribil şi frumos un:

„AVRAM IANCU“

Dar, după un riguros consiliu de familie, în care ultimul cuvânt l‘a avut moş Tudorache — am schimbat titlu tabloului în:

„PAUNAŞUL CODRILOR“

ca fiind, oarecum, mai rar, mai plin de poezie şi mai simbolic. Uitasem să-ţi spun că, în focul fierbinte al inspiraţiei mele, maşina **„Singer“**, pe care se răzima mâna voinicului meu, s‘a prefăcut într‘o străveche cişmea de piatră pe care se zărea, săpată în chirilice, frumoasa maximă a Impăratului Traian:

SIT-TIBI-TERRA-LEVIS

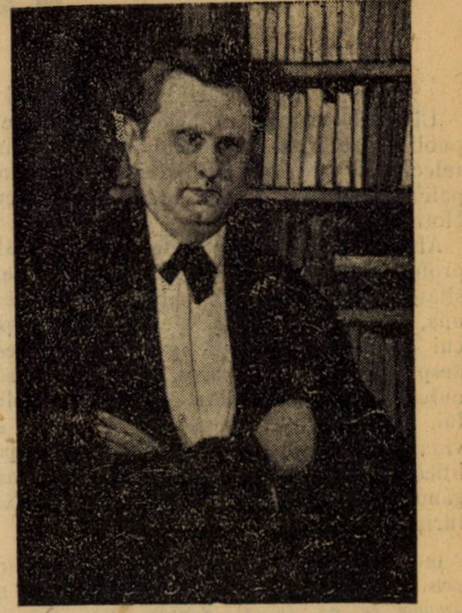

MINA BYCK-WEPPER: PORTRET

La trei ziile după încercările acestea victorioase în artă naţională, mi-am chemat din nou fetiţa cea mică, am dezbrăcat-o de rochiţa ei roşie cu puchiţei albi, am cocoţat-o în vârful unei enorme piramide clădită din cufărul cel mare (formând o bază solidă) două geamantane de piele, una tavă de plăcinte şi un borcan voluminos, de lut, pentru murături — şi am prins a privi în sus, departe, pătrunzător, cu ochii mici, tot mai mici până ce cufăr, geamandane, tavă, borcan şi fetiţă se contopiră într‘o surprinzătoare străluminare şi întretăiere geometrică. Haosul lumii plastice obişnuite, se ordona acum într‘o magistrală îmbinare formală, în armonii de ritmuri nebănuite, în angrenări ideale, de o preciziune uluitoare. Iar pentru ca nimic să nu fie pierdut din această nouă revelaţie — bazată pe nestrămutate legi de **mecanică**, fizică şi chimie — (aşa aflasem eu din gazete) — am adunat în jurul meu, cu grabă febrilă, toate teurile, compasurile, riglele, centimetrele, busolele, epruvetele şi cumpenele — cu sfoară sau apă — şi m‘am aşternut neîntârziat la lucru. După unsprezece ceasuri de neîntrerupte calcule, măsurători, cântăriri şi analize am putut termina şi iscăli noua mea lucrare, pe care am botezat-o:

„COMPOZIŢIE“

E tare greu să-ţi lămuresc, prin scris, anume cum se prezinta, ochiului şi spiritului, compoziţia aceasta. Atâta pot să-ţi comunic, că în sânul familiei mele. lucrarea mea a provocat o cumplită diversitate de impresiuni şi opinii. Aşa, de pildă, PETRU, care e în clasa a II la **„Mihai Bravul“**, susţinea că tabloul meu închipueşte o pompă pneumatică; CATRINA, care e la **„Centrală“** îmi făcu, şireata, cu ochiul şi mă informă că a înţeles numai decât, dar că-i lasă pe ceilalţi, să se ardă cu răspunsurile: — „Tăticule, asta e o tiribombă, din alea cu lanţuri, dela Moşi...“ Moş Tudorache îmi spuse că, după cât se pricepe el, tabloul trebue să reprezinte o furtună cu grindină mare şi fulgere. Nevasta singură tăcea încremenită, cu ochii ţintă la **„Compoziţia“** mea — ceeace, fireşte, m‘a jignit. Dar fetiţa care‘mi pozase, şi care timp de unsprezece ceasuri se sacrificase pentru artă în vârful piramidei, sfrijindu-se de foame şi de sete, — veselă de incompetinţa ce-

ECOURI

APELUL D-LUI RADULESCU-MOTRU

Ultimul număr al „Ideei Europene“, publică un apel la organizare, către intelectualii din şi din afara partidelor politice, semnat de d. prof. C. Rădulescu-Motru.

Afrosimele şi directivele sufleteşti ale profesorului de psihologie dela Universitatea din Bucureşti, sunt, ca întotdeauna, pline de interes. Deaceea vom spicui din ele acele pasagii cari vorbesc despre lipsa organizării, proprie românului şi cuvintele din urmă ale apelului. Poate că acest apel ar fi putut să vină mai curând. Ultima experienţă politică a d-lui Rădulescu-Motru dă însă gândurilor sale un îndoit preţ, de mărturisire sinceră.

In plămădeala sufletului nostru, este un impuls de aversiune în potriva organizării. Nu credem în ea de fel. Suntem gata să-i fim necredincioşi, la prima ocazie. Realizarea idealurilor noastre o încredinţăm mai curând norocului, decât unui plan de organizare. Suntem dedicaţi improvizaţiei! Improvizaţia ne tentează în fiece moment, în vorbă ca şi în faptă!

Ultimele improvizaţii sunt în curs. Partidul Poporului cade dela putere în chip improvizat, aşa după cum şi venise. Se improvizează un guvern de alegeri, după care va urma improvizaţia de mâine.

. . . .

Prima condiţie a organizării, este respectarea aptitudinelor de muncă ale fiecăruia. Numai acela care ştie pune pe fiecare la locul său, numai acela organizează de fapt. Dar respectul aptitudinelor de muncă nu este un sentiment înăscut în fiecare. Multe popoare nu-l cunosc. El vine numai cu mult în urmă, prin educaţie, şi mai ales prin educaţie religioasă. Pentru a ajunge să respecţi felul de muncă al altuia, trebue ca mai întâi să crezi că însuş felul tău de muncă leagă persoana ta de ceva sfînt. Cine se crede destinat pentru o anumită muncă, crede şi în vocaţia altuia. Cine, dinpotrivă, crede că genurile de muncă sunt produsul întâmplării, acela nu va avea nici un respect de munca altuia. Un bun organizator este pătruns de respectul meritului fiecăruia. Cum ar putea pune pe omul care nu merită, în locul celui care merită? Ar fi ca o trădare faţă de menirea poporului său; menire pe care Dumnezeu însuş o călăuzeşte, prin distribuirea aptitudinelor.

. . . .

Fac apel la muncitorii intelectuali ai acestei ţări; la cei din partide ca şi la cei din afară de partide.

Intelectualii noştri au mijlocit până acum înfrăţirea sufletului românesc cu sufletul modern european.

Lor le revine datoria să activeze această înfrăţire până la deplina rodire a geniului nostru naţional şi împlinirea ursitei sale de pe urmă.

Iar România Nouă are astăzi nevoie de organizarea forţelor sale reale şi de adevărată creaţie.

Iar pentru ca organizarea aceasta să reuşească, este necesară mai întâi crearea unei atmosfere sufleteşti respectuoasă faţă de muncă şi faţă de merit.

Ne mai trebuesc oameni de adevăr şi de curaj.

Şi aceasta cât mai curând, până nu va suna ceasul cel de pe urmă.

BACALAUREATUL ŞI INSTITUTUL DE LITERATURA

In chip de îndreptar pentru candidaţii la bacalaureat, d. M. Dragomirescu tipăreşte o broşură: **„Limba şi literatura română, Schiţe pentru examenul de bacalaureat, după programa oficială“**, ediţia I; Bucureşti, ed. librăriei Socec, 1927. Preţul lei 40.

Remarcaţi în treacăt, acel sigiliu de rentabilitate, ce se cuprinde în cuvintele: „ediţia I“ şi apoi spicuiţi câte ceva din „reabilitările“ cu care d. M. D. a crezut că trebue să îmbogăţească sufletul candidaţilor la bacalaureat: a) la capitolul „Marii noştri prozatori“ (în proza ideală sau distins şi se disting...): 6) **„Mihail Dragomirescu** (născut Plătăreşti-Ilfov 1868) care a scris „Dela misticism la raţionalism“, „Ştiinţa literaturii“.

b) la capitolul „Critici mai însemnaţi“, „Directiva lui (Maiorescu) critică, îmbogăţită însă cu un fundament nou (vezi „critica ştiinţifică şi Eminescu“, „Ştiinţa literaturii“ şi „Teoria poeziei“) este urmată de **Mihail Dragomirescu** care în această direcţiune scoate „Convorbiri critice“ (1907—1910) şi înfiinţează „Institutul de literatură“ (1922).

c) la copitolul „Reviste care au reprezentat curente“: **„Falanga“**, **„Ritmul vremii“** şi **„Buletinul institutului de literatură“**, organele „Institutului de literatură“ care susţin naţionalismul tradiţional în nota clasică“ (sic!).

VIAŢA LITERARA

No. 56 aduce următorul sumar:

Hortensia Papadat-Bengescu: Oameni care trebuesc la locul ce li se cuvine; **G. Bacovia:** Poezii; **I. Valerian:** De vorbă cu d. Caton Theodorian. Calomnia; **Al. Bădăuţă:** G. Bacovia; **Pompiliu Constantinescu:** I. A. Bassarabescu; **V. Voiculescu:** Ruga ateului modern; **Adrian Savu:** Peisaj, **A. Lambrino:** Cântec din străbuni, **Otilia Ghibu:** Povestea femeii care a născut; **N. Crevedia:** Epigrame, Cronici şi informaţiuni literare.

Cu acest număr **„Viaţa Literară“** a intrat în obişnuita vacanţă de vară până în luna **Septembrie.**

BANATUL

Avem sub ochi un număr ce apare la Timişoara, din reorganizata revistă culturală „Banatul“. Ne amintim de anemia spirituală de care suferea revista înainte, cercetăm numele colaboratorilor şi apreciem distanţa. Opera de refacere se datoreşte poetului ardelean A. Cotruş. El izbuteşte să împace năzuinţele patriei sale moderne cu preocupări de regionalism cultural, singurele de altminteri care justifică necesitatea unei reviste de provincie.

Aşa, în numărul de care amintim (II. 3. 1927), pe lângă literatura originală de: A. Cotruş, Em. Bucuţa, Al. Negură; reţinem articolul d-lui Em. Bucuţă: „Semper în Ineribus erat“, o succintă evocare a acelui misionar Samoil Dragsin din Petroråşelul Banatului, drumeţ la fraţii dintre Vidin şi Timoc şi apoi la Ierusalim — figură pasionantă despre care d. Em. B., a mai scris şi promite să revie cu un studiu amănunţit;

Şi articolul d-lui Onisifor Ghibu: „Un dascăl bănăţean de acum 100 de ani“, Const. Diaconovici-Loga“. Din Andrei Ady se traduce o nuvelă creiată între ai noştri: „Fantoma Rahilei Sălăjan“.

EDITORIALE

Din programul publicaţiilor pe anul viitor al editurii **„Cartea Românească“**, face parte şi romanul lui **Al. Antemireanu: „Din vremea lui căpitan Costache“**. E o descriere a Bucureştilor în 1848 şi a câtorva personagii cari au luat parte la revoluţia din acel an.

Tot în programul publicaţiilor pe anul viitor al acestei edituri se află şi traducerea d-rei Apriliana Medianu „Arta Mimicei“, după Ch. Aubert, cu o prefaţă a d-lui Prof. **Rădulescu-Motru.**

CARŢI NOI

D. CARACOSTEA: Un mare critic român modernist. Domnul Eugeniu Lovinescu; editura „Cartea Românească“, 1927. 61 pagini; lei 30.

ION MUREŞEANU: „Ardealul“ (scriere premiată de „Cartea Românească“) ed. „Cartea Românească“; 1927, 333 pagini; lei 100.

V. TEODORU (Doru): Vlahula, roman, ed. II-a, ed. „Cartea Românească“; 1927; 224 pagini; lei 60.

ST. CARACUDOVICI, AL. GHEORGHIU şi I. G. BRATU: „Lecturi geografice“ (Europa). Ed. librăriei Socec et Comp., Bucureşti, 1927, 121 pag. lei 25.

AL. GHEORGHIU, ST. CARACUDOVICI, AL. VOINESCU: „Lecturi geografice“, (Asia, Africa, America, Oceania). Edit. librăriei Socec et Comp. Bucureşti, 1927. 134 pag. lei 25.

A. C. CUZA: Naţionalitatea în artă. Principii, fapte, concluzii, Introducere la Doctrina naţională-creştină; ed. III-a adăogită. ed. „Cartea Românească“, 1927; 305 pag.; lei 110.

MARIA S. PALLADE-GALAŢI: „Din umbra vieţii“, roman. Tip. „Cultura Poporului“ — Galaţi, 1927; 264 pag.; lei 40.

MARIA S. PALLADE-GALAŢI: „Numerus clausus“, roman. Tip. „Cultura Poporului“; Galaţi, 1927; 315 pag. lei 60.

---

lorlalţi — începu a ţopăi şi a striga prin odaie: — „Eu sunt acolo!... Eu sunt acolo!... Eu sunt!...“

Nevasta îşi înfipse privirile în ochii mei — şi mă întrebă, cu stranie tremurare în glas:

— „...Ai vrut să faci pe IRINA?...“

— „Da, răspunsei eu, laolaltă indignat şi mândru: am **compus** acolo portretul fetiţei noastre...“

Apoi, ca apucată de nu ştiu ce teamă drăcească, nevastă-mea o tuli pe uşă, într'un hohot de plâns sfâşietor.

Când — după câteva clipe — m'am dus să văd ce are — ia-o de unde nu-i. Intreb furios şi îngrijat, pe servitoare:

— „Unde-i, mă Roso, cocoana?!...“

— „Păi a pornit-o la fugă pe scară, în jos — zicea că se duce la doftor...“

Intrerup aici scrisoarea tânărului pictor, pe care voi continua-o, fidel, în numerile viitoare.

Sub căldurile acestea e sălbatic să abuzăm chiar de răbdarea celor mai îngăduitori dintre cetitorii noştri.

N. N. TONITZA

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“. STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

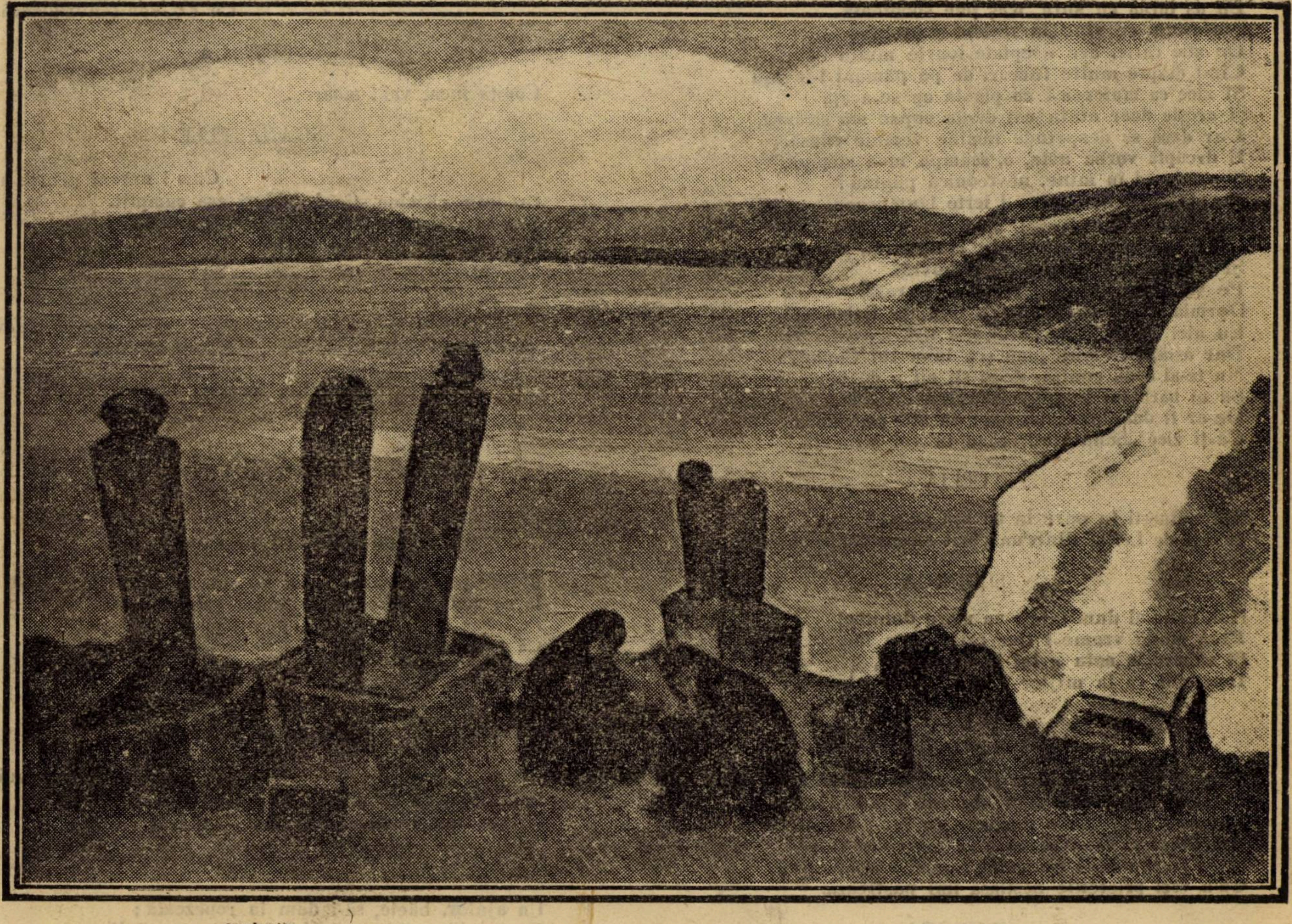

L. SINGER : GOLFUL BALCIC

In acest număr : SARMANUL KLOPŞTOCK, EMIL ISAC, SYLVIUS ROLANDO, ELENA PROTOPOPESCU, SCARLAT STRUŢEANU, SERAFINA BRUKNER, PAUL I. PAPADOPOL, RAINER MARIA RILKE, R. ARCADIU, MIH. POPESCU, ION BĂILĂ, MOLIÈRE, SEB. LEONARD, C. I. ŞICLOVANU, RUD. A. KNAPP şi N. N. TONITZA.

An. XLIII, Nr. 28.
10 Iulie 1927.

Lei 5

MOLIERE

SGANARELLE

SAU

Incornoratul închipuit

SCENA II

Celia, Slujnica Celiei

SLUJNICA

Cum ! să refuzi, atîta de dîrz, coniţă dragă,
Un lucru pentru care se bate-o lume'ntreagă ?
Cînd ţi se cere mînă să'ncepi să plîngi de zor
Şi să'ntîrzii atîta c'un „da" fermecător !
Vai, nu-s şi eu în felul acesta măritată !
Eu una, nicio clipă n'am să mă las rugată ;
Să spun un „da" ca ăsta nu-i mare osteneală.
Eu aş turna cu suta, n'aş ţine socoteală...
Profesorul ce vine la fratele şi-ascultă
De ştie carte, are dreptate foarte multă
Cînd despre multe lucruri de pe pământ l-învaţă
Şi zice că muierea-i ca planta ce se-acaţă
Şi creşte doar atâta cât de-un copac stă strânsă,
Dar dacă se desprinde rămîne vecinic stînsă.
E dreaptă vorba asta, o, scumpa mea stăpînă,
Şi eu o văd în mine, nevrednică păgînă !
Pe sărăcuţul Martin să-l ierte Dumnezeu,
Dar cînd trăise dînsul, un înger am fost eu.
Eram mai grăsulie, vioaie, mulţămită, —
Şi iată-mă acuma o babă gîrbovită.
Pe vremurile-acele, trecute ca o rază,
Dormiam fără căldură şi'n toiu de Bobotează,
Eu nici măcar cearceaful, să-l usc n'aveam vreun zor,
Dar astăzi, tremur pînă şi'n luna lui Cuptor.
Nu te-ai codi, coniţă, de-ai şti cît e de bine
Să ai bărbatul noaptea alăturea de tine.
De-ar fi doar pentru-atîta : Să ştii pe cineva
Că-ţi zice „Sănătate !" când tu vei strănuta.

CELIA

Mă sfătueşti tu oare la un aşa păcat ?
In loc de Leliu, dintr'un pocit să-mi fac bărbat ?

SLUJNICA

Hei, Leliu-al dumitale e-un mare dobitoc!
Prea multă vreme-l ţine călătoria'n loc.
Şi zăboveala asta a lui în depărtare,
Inseamnă ca la mijloc e poate vreo schimbare.

CELIA
(arătîndu-i portretul lui Leliu)

Ah ! nu mai spune asta şi nu-mi meni a rău ;
Priveşte mai de-aproape obrazul blînd al său :
Imi jură pe vecie o dragoste de foc.
Am drept să cred că nu e un mincinos deloc,
Şi — martor mi-i portretul ce-aici l-înfăţişează
Că'n veci prietenie nestinsă îmi păstrează.

SLUJNICA

Pe cît l-arată mutra e-un vrednic amoraş
Şi nu pe de pomană de el te-amorezaşi.

CELIA

Şi totuşi trebui, parcă... Ah ! ţine-mă !
(Lasă să-i cadă portretul lui Leliu din mînă)

SLUJNICA

Ce-i ? Stai !
Dar cum se poate asta !... Leşină ! Doamne, vai !
Hei, unul... iute...

SCENA III

Celia, Sganarelle, Slujnica Celiei

SGANARELLE

Ce e ? . Venii numaidecât !

SLUJNICA

Coniţa mea, vai ! moare....

SGANARELLE

Cum ! numai pentru-atît ?
Credeam că cine ştie de zbieri aşa cumplit.
Dar să vedem ce este. Coniţă, aţi murit ?
Bre, nu mai sufla o vorbă !

SLUJNICA

Să cat pe cineva
S'o ducă'ntr'altă parte. Vezi, ţine-o dumniata.

Celia, Sganarelle, Nevasta lui Sganarelle

SCENA IV

SGANARELLE

(punînd mîna pe sînul Celiei)

E rece pe tot trupul ; nici nu ştiu ce să zic.
Ia să vedem aproape de mai respiră-un pic.
Pe legea mea, dar parcă, pe cît pricep, eu spui
Că mai trăeşte încă.

NEVASTA LUI SGANARELLE

(privind pe fereastră)

A, Doamne, ce văzui !
Bărbatul meu cu dînsa... Ci numai să cobor.
Fireşte, mă traduce, dar las' — li-arăt eu lor.

SGANARELLE

Un ajutor, băete, să-i dăm la repezeală ;
De s'ar lăsa să moară n'ar face vreo scofală.
Să pleci pe ceea lume e o prostie mare,
Cînd şi pe lumea asta poţi fi cu căutare.
(O duce în odaia ei, împreună cu un om pe care-l aduce slujnica).

Trad. de SEBASTIAN LEONARD

PETRECERE

de SYLVIUS ROLANDO

I.

Clădirea Institutului de Anatomie din Cluj, construcţie masivă, sombră şi rece, zidită în cărămidă cenuşie, pe un brâu aspru de piatră, în întregime patinată de vreme cu un vernis întunecat, îşi ascunde înfăţişarea ei stranie, amestec de închisoare, de castel feodal şi de nef bisericesc, înapoia clinicilor şi a institutelor universitare, care, uniforme şi formidabile, strânse laolaltă ca bastimentele unei grandioase flote, alcătuesc pe dealul de miază-zi al oraşului, o cetate cu o lume şi o gândire deosebită.

Şase brazi, mai bătrâni decât însăşi clădiirea, străjuiesc intrarea principală. Infăţişarea lor a împrumutat ceva din tristeţea locului. Inalţi şi resfiraţi, plini de crengi uscate, subţiri şi împletite ca sforile unei plase rupte, trişti şi întunecaţi, de o culoare măslinie neschimbată, cu slabe picotiri de verde nou, ei stau nepăsători la razele rare de soare, strecurate cu silnicie printre coperişuri, şi obosiţi, prinşi de umbre în fortăreaţa de ziduri, parcă scoşi din vlaga vieţii, sufletul lor nu iscodeşte cu nimic sufletul trecătorului. Arareori, ei capătă o nouă înfăţişare... Când, după ploae, cerul într'o parte e limpezit de traiectul sigur şi hotărît al curcubeului, iar în cealaltă, e prins de soare şi de nori, în metereze de aramă şi în văpăi de fosfor, atunci mugurii rari, par lumânărele de ceară strălucitoare, picăturile de ploaie şi păianjenişul animat de ramurile uscate, sclipesc ca nişte bijuterii dantelate, iar frunzele pomilor, încrucişate şi suprapuse, cu pieptenii lor regulaţi, ţapeni şi scheletici, alcătuesc din depărtare, o masă ca un recif de corali, eşit din refluxul mării.... La fel şi noaptea!.. In noaptea obişnuită a ţinutului, în noaptea îngroşată de nori, întuneric şi frig, pomii sunt aruncaţi în umbra cea mare a clădirii, sinistră ca un doliu căptuşit. Dar noaptea luminată, marea măiastră a vrajei, îi prinde deopotrivă cu toate elementele firii, în jocul ei minunat. Aruncând cu profunzime asupra lor, razele ei de piatră, de fier şi argint, îi preface în pagode orientale, ornate cu medalioane şi candelabre magice, sau drapate cu brocarte fastuoase şi schimbătoare....

Două platforme, tăiate în deal, separate printr'un parapet, susţin fiecare la înălţimi diferite, câte un şir de clinici, una în văzul celeilalte.

In faţa Institutului de Anatomie, ca un taler al aceleiaşi balanţe, se găseşte Maternitatea. E o clădire la fel cu toate celelalte, ostentativ înfiptă în văzul lumii. Totuşi, recent vopsită, bine bătută de soare, cu faţada dinspre oraş luminată de două verande, ca două enorme oglinzi, ornată cu un decorativ geometric, roşu şi albastru. Maternitatea, cu ferestrele ei totdeauna larg deschise, prin care se întrezăresc în fugă, siluetele albe ale moaşelor, realizează în masiva cetate a clinicelor, un colţ de viaţă cu o pâlpâire de simpatie.... Până în stradă departe, se aud ţipetele nouilor născuţi... Protestele lor împotriva interdictelor ştiinţei şi deci a rigorilor vieţii, sosesc ascuţite şi furioase, sau obosite şi tânguitoare...

Instinctiv, trecătorul răreşte pasul şi ascultă înduioşat... Pe figura lui se schiţează un zâmbet indulgent, cu tâlc de deşertăciune... Dar şi această clinică, închinată sporului de viaţă şi bucuriei maternităţii, turbură din când în când, pacea cea mare a morţii şi a suferinţii stăpânite... Noaptea uneori când cerul e senin şi atmosfera liniştită, un ţipăt sfâşietor, prelung şi puternic, un ţipăt de femeie în iminenţa morţii parcă, despică enorma clădire. E o gravidă, care cunoaşte pentru întâia oară durerile facerii.... In incinta clinicilor, îngheţul tăcerii cade deodată, peste monotonia gemetelor. Bolnavii tresar şi privesc cu grijă. In sufletele lor speriate şi neajutorate, ţipătul se adânceşte grav, sinistru şi ameninţător, ca un avertisment implacabil, ca un strigăt de cobe, ca un făcut de piază rea....

Alături de Institutul anatomic, e clinica boalelor de piele. Aci, se găsesc, în afară de bolnavii ce-şi pot tăinui cu grijă suferinţa, şi paria nenorociţilor, oameni, cărora o tristă fatalitate morbidă, le-a atacat partea cea mai umană a corpului : faţa... Nicăieri nu apare mai vădită cruzimea şi neîndurarea soartei, nici în casele de nebuni, nici în bordelele prostituatelor, nici în celulele temniţelor, ca aci, căci nicăieri nu se dovedeşte mai vârtos, batjocura corpului uman, a acestui corp, din care egoismul nostru omenesc, a făcut supremul ideal estetic şi suprema mândrie individuală.... In clinica boalelor de piele, mizeria umană se impune, îndrăzneaţă, provocătoare, simbolică,,, Se văd plăgi larg deschise, prin care proiemină oase putrede. obraji cu excrescenţe roşii ca smeura, vegetând ca o conopidă sau încrustate în boabe de sânge şi de puroi ; apoi, feţe pline de cicatrice, de pustule şi ulceraţiuni... Se găsesc guri mâncate la comisuri, rânjind într'una până la măselele din fund... Trăiesc strânşi ca într'un muzeu de rarităţi clinice, oameni fără nas, cu aspect viermănos, hâd, îngrozitor, părând nişte decapitaţi, cărora le-au crescut capete de morţi mâncate de corbi ; apoi alţii, cu câte un mic rest sfârc sau sdreanţă de piele, aruncată ca o petecă în dreptul găurilor nazale, otreapă, fără nicio valoare estetică, dar totuşi îndrăgită în fiecare zi în oglindă şi apărată cu dezesperare.... Bărbaţi de toate vârstele, cu cât mai tineri, cu atât mai înspăimântători ; femei — ţărance masive şi plate, orăşence firave, cu trupuri delicate şi picioare fine —, copii cu rămăşiţe de candoare şi de frăgezime pe feţele lor bântuite de necurăţenie şi urît, cu toţii roiesc împrejurul clinicii, avizi de lumină, de soare, de verdeaţă, cercetând cu ochii pofticioşi şi provocători pe oamenii de serviciu, pe medici, pe studenţi, în văzul cărora îşi expun nesimţitor şi inconştient chipul stropit de sânge, de puroi amestecat cu felurite alifii galbene, negre şi vinete, ce le dau o înfăţişare de putreziciune, de stârv, de putoare...

Despărţit doar printr'un gard de lemn, aplecat de bătrâneţe şi întunecat de putregai, de cealaltă parte a Institutului, se găseşte un rest de pădure acoperind o clină de deal, prăvălită în fugă. E vechea grădină botanică !... Odinioară, când oraşul era grămădit în mica vale a Feleacului, şi strâns, ca pe vremea lui Matei Corvinul, în ziduri de cetate, întreg dealul, azi fixat de masivul clinicilor, se pierdea în vălmăşagul culmilor şi al câmpiilor învecinate, slobode în plinul naturii, purtat de unduirea largă şi luminoasă a pădurii.... Dar oraşul, în expansiunea lui de târâtoare, strâns legată de pământ, a smuls pădurii, petec după petec. Din ea a rămas doar crâmpeiul, multă vreme întrebuinţat pentru învăţământul botanicii ! Apoi pădurea şi-a pierdut şi această utilitate... Rusticitatea ei primară împiedeca cerinţele tot mai mari ale unei discipline pretenţioase.... In altă parte a oraşului s'a intocmit pentru învăţământ, o nouă grădină, după normele cerinţelor moderne. Cea veche, totuş, a rămas ! A rămas, împotriva cererilor grăbite ale specialiştilor edili şi ale medicilor profesori... Aşezarea ei în coasta clinicilor, cât şi persistenţa ei ob-

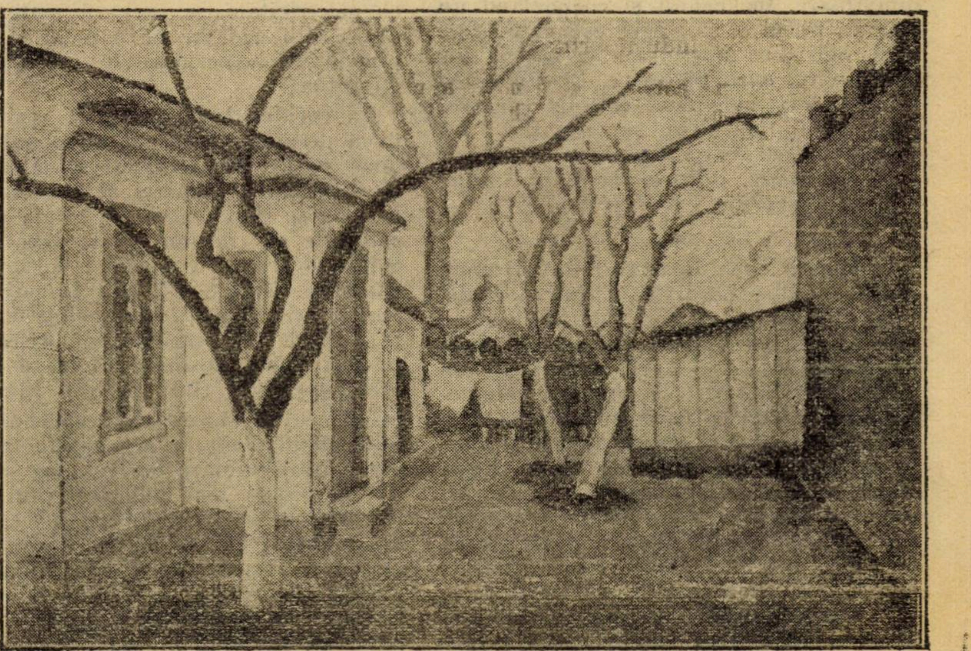

VICTOR AGAPIESCU : PEISAJ BUCUREŞTEAN (Salonul Oficial).

stinenţă, de a rezista adversităţii împrejurărilor, au avut un înţeles mai adânc decât simpla întâmplare. Şi înţelesul se adevereşte uşor... Ea serveşte şi azi ca loc de recreare şi de întâlnire.... Elevi fugari dela şcoală dibuind primele ispite ale iubirii, studenţi şi studente, pentru un flirt între două cursuri, lucrătoare sau funcţionari sentimentali, ba chiar şi poeţi, în căutarea materialului poetic, trec singuratici sau în părechi tăinuite, prin desişurile, boschetele şi ascunzătorile lucrate la întâmplare de această vegetaţiune devenită exuberantă, masivă şi agresivă, fără controlul şi stăpânirea omului — evitându-se cu grijă, cu discreţie, rivali şi complici totdeodată, învoiţi parcă să se respecte şi să se protejeze reciproc.... Iar în noaptea de vară, păduricea îşi schimbă cu totul aspectul. Ea prinde un fior din forţa de nălucire şi fantasticul vegetaţiunii tropicale... Intunericul, umbrele şi lumina nopţii şterg contururile, amestecă detaliile, făurind din alte închipuiri un joc minunat... Printre revărsările de valuri albe şi adierile ondulate de umbre trunchiurile pomilor susţin o broderie lucrată din podoabe de argint, pe o împletitură de fier şi de aramă. Intr'un păinjeniş tors de liane de lumină, se amestecă coroanele paltinilor, prefăcute în spumă de funigei negri, cu frunzele de argint viu ale plopilor şi cu pletele subţiri ale sălciilor plângătoare. Lamura nopţii, scoborîtă din adâncul cerului şi preferată prin sita de metal a stelelor, stăpâneşte neclintită, grea de lumină şi bogată în umbre, văzduhul şi tot cuprinsul împădurit.... Atunci se pornesc, după obiceiul pământului, până noaptea târziu, sentimentalele serenade ungureşti, cu melodii pătrunse de dezasperată durere şi întoarceri de refren, ritmate inegal ca nişte hohotiri înăbuşite. In clipa aceea simţirea creşte până la limanul desnădejdei.... A ajuns la popasul, în care cele două extreme, bucuria şi durerea se întâlnesc.... Sufletul pare că a rupt legăturile cu viaţa şi ar vrea să se năruie, să se spulbere, să se facă una cu praful de argint al nopţii, să dispară în neant.... A ajuns la un paroxism, poate la fericire...

Aşezarea acestei grădini, în coasta clinicilor şi a institutului de anatomie, are un înţeles mai adânc decât simpla întâmplare. Inchegând şi completând un simbol, tâlcul ei se adevereşte uşor. Tainică oglindire a propriului nostru vis de fericire, mica pădurice, care noaptea smulge farmecul unui colţ de cer, reprezintă iluzia, clipa şi amăgirea. Ea rămâne locul de zămislire a iubirii şi a speranţei, dincolo de care începe realitatea morţii şi a durerii....

*

In timpul zilei, institutul de anatomie pare o clădire părăsită. Curtea e goală. Umbrele pomilor şi ale zidurilor vecine, cad asupra lui în pete mari ce întunecă şi dosesc, cercevelele ferestrelor decolorate şi pătate de vreme, par neîntrebuinţate; totul e mohorît, bătrân, uitat.... Prin geamuri ce sclipesc întuneric, se întrezăresc dulapuri cu piese anatomice, mulajuri, desemnuri, scheme de ghips şi de ceară, animale împăiate, schelete de oameni, fiecare fixate parcă definitiv, într'un anumit loc, totdeauna acelaş.... In timpul zilei, institutul pare un muzeu nevizitat, părăsit. Numai trei ferestre mari, larg deschise, în curtea principală, ca nişte guri căscate, alimentează cu aer şi cu viaţă enorma clădire, aruncată în uitare şi în amorţire. Căci institutul de anatomie nu trăieşte o viaţă vădită decât dimineaţa. Atunci curtea forfoteşte de studenţi.... Sub puterea becurilor electrice, care luminează încăperile întunecate ale clădirii, împrejurimile prind un aspect trist, de continu amurg, de înserare.... Prin laboratoare trec grăbiţi prosectorii şi oamenii de serviciu, iar în două mari săli de disecţie, în atmosfera sură de tutun, încărcată de vaporii formolului, grupuri de studenţi şi studente, în bluze albe pline de sânge şi grăsime, lucrează la câte o masă de disecţie....

Dar studenţii odată plecaţi, institutul intră în liniştea lui aparentă. Şi totuşi în el, ca în burduful unei ocne o activitate, o muncă înspăimântătoare prin macabru şi odios, pentru un neiniţiat, silnică şi neumană, şi care se execută acolo, simplu şi obişnuit, în indiferenţa mecanică a oricărei munci, cu mici emoţii de succes, cu aspre înjurături la dificultăţi. Atunci, în subteranele institutului, se fac preparatele; într'o atmosferă de pivniţă, de criptă luminată cu electricitate, se prepară material didactic din cadavre de oameni şi din animale vii experimentate sau verificări ştiinţifice.

Un coridor lung, înfundat prin cele două pivniţe întunecate, ca o galerie în două puţuri ale aceleiaşi mine, formează dispozitivul general al subsolului. In coridor se deschid, ca pe o sală de oţel, camerele servitorilor şi ale laboranţilor, o tăbliţă îi indică numele: coridorul locuinţelor. Trei scări, una la mijloc, de piatră, scara principală, celelalte două la capetele lui, scări de fier, spiralate ca nişte urcuşuri de foişor, îl leagă de etajele superioare. Intr'una din pivniţe e caloriferul şi magazia de cărbuni; cealaltă subdivizată în mai multe încăperi, are o întrebuinţare de technică specială. Aci se găseşte mai întâi depozitul de cadavre. Este o sală mare, pe jos cimentată, luminată din belşug cu multe becuri electrice, răspunzând curţii numai prin două ferestre scunde încadrate în fier, ferestre de pivniţă. Se numeşte astfel pentrucă în două basinuri mari de beton — tumbele — acoperite cu formol şi acid fenic, cadavrele cocoşate, sbârcite, pergamentate, ce mai târziu trebuiesc disectate, unele peste altele trântite la întâmplare, capete peste picioare şi mâini pese feţe. Şeful sălii, este domnul Anania Săbău.

El prepară şi injectează spre conservare, după anumite procedee technice, acest material didactic.

Domnul Anania Săbău, în pofida traiului său subteran, este un om sănătos, frumos şi bine păstrat. Mai mult încă... O seriozitate ştiinţifică, instinctiv copiată de la superiorii săi, ţinută demnă, severă, o alură impunătoare de instanţă ultimă, de „magister dixit", dă un adevărat pond acţiunilor lui, chiar de mică importanţă. In realitate, domnul Anania Săbău nici măcar inteligent nu e, ba din potrivă, abia citeşte silabisind. Şi totuşi, el triumfă. Un instinct precis dezvoltat, o uşurinţă, de o uimioare finalitate de a prinde gesturi şi a copia atitudini, i-a permis aproape inconştient să-şi formuleze o ţinută şi să-şi adopte o prestanţă unică în lumea lui şi foarte impresionantă. Ras proaspăt în fiece zi, exagerat de curat, impecabil îmbrăcat — la serviciu cu o bluză albă, spălată la fabrică, o calotă de pluş violet, în cap, la plimbare cu ghete de lac, pălărie cu borduri mari şi mănuşi. Domnul Anania Săbău, uşor deschide, graţie acestor calităţi, drum legitim ambiţiunilor lui de om sănătos, puternic şi frumos.

Alături de depozit e sala domnului Vasile Abrudan, fost pe vremuri jandarm austriac, bătrân beţiv, pehlivan şi neserios. Domnul Vasile Abrudan e totdeauna vesel, de-o veselie prostănacă, vecină cu imbecialitatea; n'are nici prestanţa, nici demnitatea colegului său Anania. Asupra lui viaţa de subterană îşi dovedeşte izbânda. Faţa îi este decolorată, albă ca parafina; ochii lui sunt înfundaţi în nişte orbite prea mari, iar obrajii şi tâmplele atât de scobite, încât proeminenţele oaselor apar aproape schelectic. Mergând cocoşat şi tremurând, prins din când în când, de accese de tuse cavernoasă, prelung, zdrobitoare, urmate de expectorări rupte din fundul pieptului, fetide şi atât de abundente, ca şi cum plămânii lui s'ar lichefia, domnul Vasile Abrudan face impresia de ofticos, de mizeros, de decrepit şi numai ochii îi

---

Sugestii de toamnă

Cu orice străin aşezat pe bancă, alături,
Ai vrea să legi o vorbă, familiar.
Privirea-ţi se urcă prin vârfuri de plopi — uriaşe mături —
Ce'nvolbură cerul murdar.

Norii — amestec de-argint viu şi de zgură —
Incarcă şi'nstrâmtă vazduhuri golite de soare —
Tot ce-i pustiu mai larg îţi apare —
Prietenii ţi-i cunoşti după aer, în loc de figură.

Sârmă ghimpată'mpletită cu scai
Zgârie'n neguri, paragini ce mor —
Ziua prea mică-i pitită după un nor —
Vântul bătrân spulberă'n frunze arama căzută — alai.

Nopţilor fără sfârşit svâcnesc presimţiri noi
— Glas de cocor pierdut peste câmpuri de ţară —
Când frigul ne va goni de pe afară,
Noi vom aprinde căminuri mai calde în noi.

C. I. ŞICLOVANU

sclipesc surescitaţi de alcool, iar mustaţa cănită, răsucită pretenţios, poartă pecetia timpurilor superbe de glorie trecută, Domnul Vasile Abrudan e mai mare peste sala de maceraţie, unde în cazane cilindrice de metal se pregătesc oasele pentru studenţi şi pentru confecţionarea scheletelor.

A treiia încăpere conţine ferăstrăul circular. Meşterul acestui grandios instrument e domnul Györgi Gebe Laszlo, cunoscut în toată mahalaua clinicilor, sub prietenosul diminutiv de Gyuri baci. Gyuri baci e un artist în meserie ; cu enormul lui instrument, el secţionează cu preciziune, ca pe un butuc de lemn, blocul de ghiaţă, în care e înglobat un trup de om, sau cu lame subţiri de traforaj, el reduce oasele ca pe un metal ductil, în lame fine cât foiţa de cositor. Dar Gyuri baci e un filozof ! Vecinătatea morţii i-a dat preţuirea justă a vieţii. Sceptic, indulgent, el e calm , lucrând, încet, sistematic, fără entuziasm, comod, veşnic cu o pipă în gură, gata la râs, la glumă, ironic faţă de orice sbucium, ca un om care le ştie toate şi precupeţeşte osteneala.

In afară de Gyuri baci, de Anania şi de Vasile Abrudan, care, oarecum tehniciani şi specialişti, alcătuiesc o tagmă aparte, apropiată de cea a personalului ştiinţific, institutul mai are un număr de laboranţi şi servitori, cu funcţiuni mai umile, rândăşeşti, întrebuinţaţi pentru curăţenie şi admişi ca ucenici ai celor trei protagonişti.

In curte , lângă gardul grădinii botanice, e grajdul animalelor, „cătreţele cânilor“ numite în dialect. Sunt douăzeci de cuşti de lemn, orânduite în două şiruri separate printr'o mică curte centrală. Aci se găsesc animalele operate. Mai marele lor este Şandor nebunul. Şandor nebunul e un dement alcoolic. Nimeni, nici chiar bătrânul Gyuri baci, nu cunoaşte istoricul acestui nenorocit, parcă deodată cu institutul, la care totuşi se drămuieşte în golul sufletului o rămăşiţă de inteligenţă, dresată până la mecanizare de imboldurile şi înjurăturile celor cuminţi şi de aprigele nevoi ale ambianţei. Şandor nebunul dă de mâncare câinilor şi le curăţă coteţele. Atât ! Nici când nu iese pe poarta clinicilor şi nu depăşeşte pragul institutului. Inalt, negru la faţă şi adus de spate, îmbrăcat în nişte haine petecite, de orăşean, cu o pălărie tare în cap, el merge de două ori pe zi la bucătărie, unde superioara, sora Celesta, îi aruncă pe fereastră oasele şi sgârciurile pentru hrana animalelor. Nebunul îşi îndeasă cu grijă roaba şi apoi indiferent la râsetele şi batjocura fetelor de la bucătărie, se înapoiază tăcut, scos cu totul din viaţă, concentrat parcă în contemplarea interioară a eului său sdruncinat, până la nimicire. Restul zilei şi noaptea, el le petrece în grajd.... Şi totuşi din când în când, foarte rare ori, în această zdreanţă de om apare un fenomen curios şi inexplicabil, tocmai fiindcă e sănătos omeneşte şi interesează simţirea, în sufletul nebunului mai alterată decât intelectul. Nebunul, ca şi cum puterea de suferinţă i-ar fi revenit pe neaşteptate, începe să plângă. Atunci e cuprins de un plâns neobişnuit, neuman. Durerea lui străbate văzduhul în hohotiri sinistre, un cutremur de hohotiri, tot mai multe, tot mai grele, ajungând la nişte gemete lungi, sfâşietoare, ca nişte blesteme desnădăjduite ale unui profet fără glas, pentru a se prăvăli la urmă într'un plâns obişnuit, ca o cascadă de lacrimi şi de sughiţuri, un plâns de copil pedepsit şi nenorocit... Atunci cânii încep să latre, vrând să răzbune parcă durerea sau umilinţa stăpânului lor. In curtea clinicilor deodată se face tăcere ! La maternitatea, gravidele tresar şi se înspăimântă ! Li-e frică de lepădat !... In dormitoare, bolnavii se trezesc plictisiţi, deranjaţi din egoismul suferinţei lor. Dar surorile, cunoscând mersul întâmplării şi nevrednicia ei, îi liniştesc râzând :

— Nu vă speriaţi... Nu-i nimic.... Plânge nebunul de la anatomie...

(urmează)

SYLVIUS ROLANDO

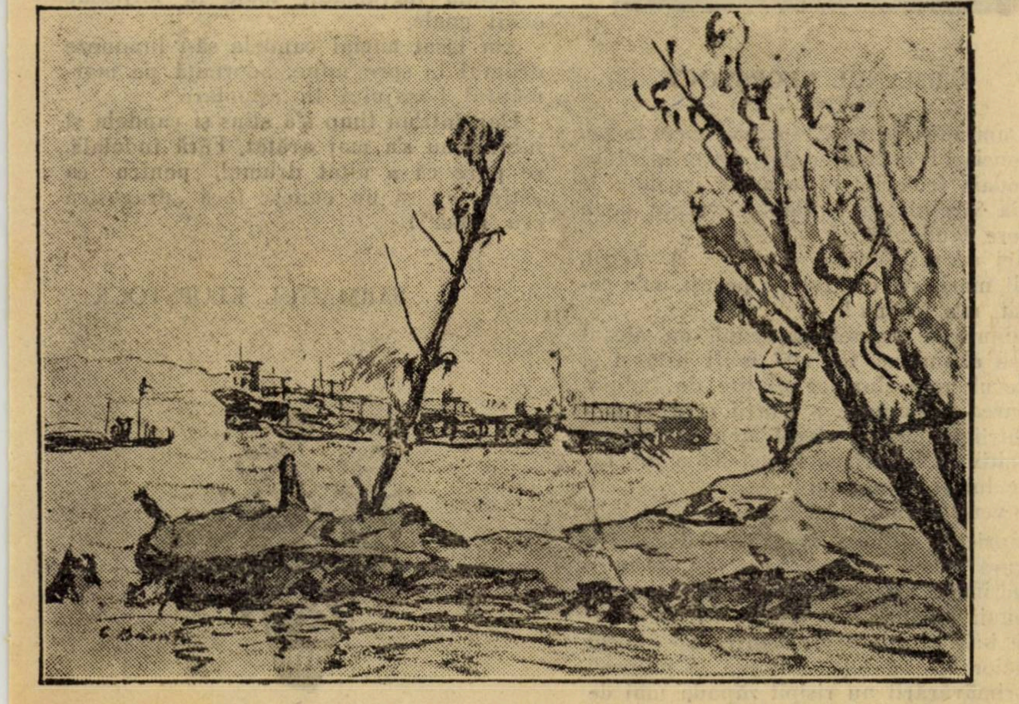

C. BACALU : STUDIU.

O SEAMĂ DE CUVINTE

SPIRITUL LUI ALEXANDRU DUMAS-FIUL

Lui Dumas îi plăcea să întreţie o adevărată menajerie : cocoşul Cesar, pisica Mysoul, vulturul Jugurtha, fără a număra maimuţele.

— Detest bestiile, zicea el, însă ador animalele.

*

Un critic îi reproşa de a fi vorbit într'un roman de „golul dureros care favoriza momentele de slăbiciune“.

— Ce imagine stranie ! zise el. Cum se poate ca un lucru gol să fie dureros ?

Atunci Dumas răspunse rece :

— Scumpul meu prieten, nu v'a durut niciodată capul ?

*

Alexandre Dumas mânca la Marsillia la doctorul Gistal, o celebritate medicală a Franţei.

— Scumpul meu amic, zise amfitrionul se zice că improvizaţi ca un înger, onoraţi, deci, dacă vă face plăcere, acest album cu o strofă.

— Cu plăcere, răspunse poetul.

Şi, scoţând un creion, scrise sub ochii gazdei, care-l urmăria cu privirea :

De când de atâţia ani în şir
Combate boalele Gistal
Nu mai ştii unde-a fost spital...

— Linguşitorule ! zise doctorul întrerupându-l.

Dar Dumas, adaogă :

Căci vezi în loc un cimitir !

*

Un indiscret întrebându-l cu ce se ocupă în acel moment.

— Vedeţi, răspunse el, las să îmi crească barba !

*

Se ştie că Dumas a scris multe prefeţe. Cu privire la aceasta Doamna de Metternich spunea într'o zi :

— Nu înţeleg, ca având trăsura ta, să faci pe deschizătorul de uşi.

*

In 1877, un pictor cunoscut expunea portretul unei femei tinere, frumoase, însă excesiv de slabă, cu un superb câine culcat la picioarele ei.

— Pe cine reprezintă ? întrebă o doamnă pe Dumas.

— Acest tablou ? Un câine care păzeşte un os !

RUD. A. KNAPP

DRAGOSTE NOUĂ

— „L'am cunoscut într'o după amiază de Aprilie când bastonul umbrelei încărcată de florile aleelor în cari sărbătoream botezul primei dragoste, îmi dobora umerii, iar avântul spuselor lui arzătoare, îmi opria răsuflarea în piept.

Nu ştiam ce să cred.

Patima pe care o cheltuia cu o bonomie de miliardar al unei sensibilităţi inperturbabile, îmi aşeza în obrajii aprinşi, pete mari de ceară galbenă.

Eram uimită,—desinvoltura cu care îşi demonstra o pasiune pe care n'am visat-o nici când, în forma unui curs academic de logică amoroasă în toată regula, avea înrâurirea de a mă stupefia !

Par'că îşi vorbia sie-şi într'o stranie autoconfesiune la care ţinea să fiu şi eu martoră, o mărturisire sacră de iubire, pe care a păstrat-o mie şi numai mie şi care totuşi fără să se bucure de vre-un crezământ al meu spontan, reuşia să mă turbure profund !

Vorbia transpunându-şi fiinţa şi trudita-i spovedanie în cugetul şi fiinţa mea mai trudită de patima lui neasămuită.

Era un extravagant preludiu al unei şi mai extravagante îndrăgostiri.

Focurile erau deschise în plin.

De cele mai multe ori extremele destăinuirilor lui trecând peste posibilitatea unei eventuale realizări, îmi da impresiunea unei încercări de amuzament nesăbuit, din parte-i, cu biata-mi inimă aproape intuitiv angajată lui, dacă nu chiar a unei bătăi de joc în toată regula şi pentru care nu-mi puteam lămuri complicitatea mea inconştientă.

Alteori, pe reversul ăstor frământări, găsiam pasiunea cea mai înverşunată la care m'aşi fi asociat cu toată însetoşarea sufletuluii meu crud încercat, pentru consolarea desamăgirii îndurată în cursul atâtor idile defuncte, dacă avântul lui excesiv de ameţitor nu m'ar fi pus pe gânduri tocmai prin bogăţia fascinaţiunei lui, dincolo de care, o cădere sau fie chiar o desiluzie, ar fi fost ucigător de desesperantă !

Era prea târziu !

Fără reazămul sau putinţa vre-unei alegeri, am căzut !

Acasă mama mă aştepta cu un ales al ei !

Il iubeam — îl iubeam înaintea aceluia căruia îi încredinţasem toată decepţiunea insucceselor tuturor iubirilor apuse, şi faţă de care el se angajă să mi-o refacă. Dar omul întâlnit în aleele ale căror flori îmi doborâse umerii, iar spusele lui, sufletul, îmi stăpânia mintea cu hotărîrea cartoforului la ultimă miză !

De cele mai multe ori, părăseam pe furiş din mijlocul musafirilor pe...mirele mamei, pretextând treburi grabnice în oraş, pentru a mă întâlni cu el.

Nimic nu este mai banal pe lume decât o şi mai banală întâlnire hoţească de iubire în care se jefuesc reciproc două suflete, pe faţă, cari nu ştiu unde vor ajunge, dar nimic pe aceiaşi lume nu este mai îndumnezeită de superba beatitudine a destăinuirilor leale, decât tot o hoţească întâlnire de amor a două suflete cari în cazul noştru ştiau unde vor ajunge !

Mă găteam cu înflăcărare.

Mă găteam cu înflăcărarea cu care salamadra îşi eşafodează minunăţia cuibului ei fără de pereche, cu tot ceea ce aveam mai de preţ în cutia mea cu nimicuri dragi, pentru a merge la întâlnirea adevăratului meu prim amor !

Il găsiam aşteptându-mă înfrigurat şi plâns, cu o scrisoare pe care o învăţam pe dinafară, cu o floare pe care, seara după despărţire o puneam în împletitura de puf a pernei înfierbântată de dogoarea lipsei lui, o panglică, pe care o arboram între sânii mei loviţi de bătăile tari ale inimii, o şoaptă pe care o încrustam în memorie, o privire pe care o lipiam de a mea, sau un gest de care îmi sprijiniam căderea în vremea când el se găsia mult departe de îngândurarea mea !

Mama s'a prăpădit înainte de a-şi vedea visul cu ochii, iar alesul ei prinzând de veste şi socotind zadarnică ori ce încercare, s'a dus în lume, nu ştiu, după ea, fără nici o urmă !

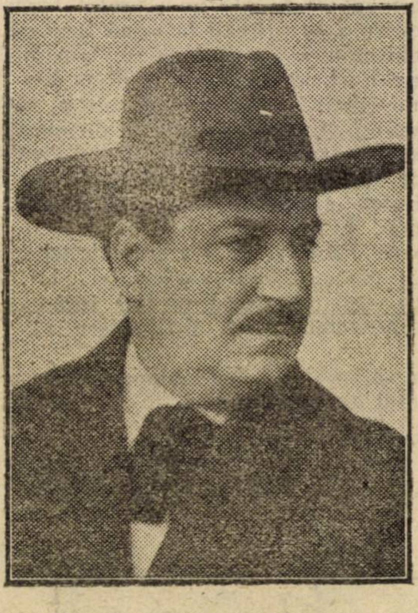

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

L'am adus în casă, în casa mea în penetenciarul aspiraţiunilor mele înfrânte, în odaia fecioriei mele amar înşelate, în odaia virginităţii sufletului dornic de o cădere lăudabilă.

Aci adoraţiunea a crescut, a făcut, ochii mari, s'a căţărat pe pereţi, m'a copleşit, m'a învins !

Amintirea mamei împreună cu alesul ei, se abandona tot mai mult uitărei şi în locul umbrelor lor sfinţite de înduioşătoarea resemnare a morţii şi a propovăduirii în pustiu, alesul meu se întrona definitiv în hotărîrea fermă de a mă răpune lui şi numai lui !

A venit iarna.

Capriciul ei ne-a hotărnicit dragostea la gura sobei.

Lacrimile mărturisirilor ţineau mereu cărbunii aprinşi din sobă.

Nu i-am simţit deloc asprimea — focul spuselor lui i-a topit puterea şi ghioceii desprimăvărării au risipit zăpada mai de vreme ca oricând !

Iarna a trecut ca un gând, apropiindu-ne grabnic de aniversarea întâielor mărturisiri.

Cu venirea primăverei am hotărît schimbarea cuibului.

El a plecat să caute un altul, iar eu am rămas să adun lucrurile.

Prea ne cunoaşteau zidurile pe de rost iubirea — ne trebuiau alţii, fără urechi, imaculaţi şi muţi pentru a avea astfel senzaţiunea unei alte prime iubiri, iar exaltarea sugestiei să ne ţie continuu proaspătă o pasiune învechită.

Am început să apropii, să strâng şi să împachetez ciob cu ciob.

■

Dar s'a întâmplat ceva straniu paralel cu această maladivă intenţiune de prefacere, de însetoşare de înedit, de subită primenire psihică.

Cu cât el întârzia în alegerea ascunzătoarei celei noi, pentru iubirea cea nouă, cu atât fiecare obiect pe care îl culegeam de pe pereţi, mă depasa de dragostea cea veche.

Şi atunci mă bucuram cu o efuziune demonică de apropierea dragostei celei noi !

Cu cât el nu se arăta ochilor mei, preocupat cu cercetarea altei viziuni pentru a piti în ea o altă iubire, cu atât fie ce nimic drag pe care îl adunam de pe etajere, îndepărta profund cea dintâi a lui mărturisire de pe aleele ale cărei flori îmi prăbuşise acoperişul umbrelei.

Şi atunci săltam nebună de bucuria dragostei ce avea să vie !

Şi în sfârşit, cu cât el rămânea încă în cercetarea ascunzătoarei în care aveam să furişăm frumuseţea unei mai arzătoare pasiuni, cu atât fiecare relicvă pe care o strângeam de prin intimitatea colţurilor prin care ni le semăna emoţia surprizelor lui, înmormânta mai hotărît ceasul în care l-am cunoscut şi în care mi-am găsit idolul !

Şi atunci înălţam lui Dumnezeu imnul preamăririi dragostei din urmă.

■

Le-am îngrămădit toate în mijlocul odăii goale.

Am lăsat numai candela să-i lumineze drumul în spre mine, adormită pe mormântul bagajului în aşteptare.

Dar într'un timp s'a stins şi candela şi iubitul nu s'a mai arătat. Fără îndoială, se pare că a uitat drumul, pentru ca astfel, eu să nu cunosc încă „dragostea cea nouă“ !

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Misticismul în literatură

Omenirea. desbrăcată de farmecul şoaptelor ascunse, a glasurilor tainice şi neînţelese istovită de flacările violente ce veniră să se arunce cu sălbăticie înghiţind-o, făcu să nască din mormanul de cenuşe şi de ruine în care se prăbuşise o floare fină şi suavă : Speranţa. Dar această plantă sfioasă şi delicată, desvoltată din durerea sufletului omenesc, n'a putut răsări decât prin întoarcerea la un curent de idealism şi credinţă de dragoste şi extaz, de perfecţiune în reprezentarea divinităţei prin cultivarea acelui gen literar, care este misticismul.

Această nostalgie a creştinismului, credinţă oarbă şi purtată, până la uitarea condiţiunilor impuse naturei omeneşti, sdrobind cugetarea limpede şi rigidă îi substituie o contemplare fără gândire.

In adevăr, frământarea grozavă a vieţei şi chemarea exasperată a sensualităţei, aducând micşorarea credinţei trebuia, din adorarea miracolelor, să se înalţe, ca o sforţare a unei generaţiuni istovite, aspiraţia spre pietăţi, pentru a întrona în sufletul nostru o credinţă pierdută.

Reacţiunea acestei literaturi stăvilită de cătuşele parnassiene, pentru a-şi lua sborul dincolo de realitatea plastică, se desfăşură în mod lent. Deodată însă un nou izvor de inspiraţie veni să se afirme târând o întreagă lume de visuri, de frumuseţi diafane dispărute în umbrele necunoscutului.

Misticii caută modificarea vieţei în aspectele sale, în explicarea adâncimilor şi în reînoirea senzaţiilor. Dacă misticii puri se înalţă prin ardoarea sublimă a rugăciunei, cei decadenţi şi simbolici pretind aflarea rezultatelor prin enervarea oganismului.

Dar nu concepţia unei forţe Divine creatoare şi răzbunătoare făureşte fondul literaturei mistice, ci o figură umană şi duioasă a unui isbăvitor de suferinţe exprimând mila şi o dragoste universasală.

Deci descoperirea unui chip voalat de Crist luminează întreaga literatură contimporană. Aceste versuri sau personaje evocă scene de emoţie mistică şi tenebră, iar o renaştere de emoţie atavică mult timp amorţită trebuia să ia figura acestui gen.

După cum falanga parnasiană sorbia cultul grec, generaţia actuală e izbită de vraja catedralelor cu întreaga lor naivitate şi pompă cu toate decorurile şi pitorescul fermecător.

Acestor artişti mişcaţi de spiritualitate, pentru cari biserica cu tradiţia ei apărea ca un azil deschis poeziei, va urma o generaţie, care va face din credinţă fondul literaturei actuale. Un amestec de sinceritate, de lirism şi de sentiment religios creiază originalitatea acestui gen. Rugăciunea se amestecă cu invocaţiunile dragostei, cerul oferă imagini pasiunilor omeneşti, cari nu alcătuesc decât o apoteoză perpetuă.

De altfel întreaga literatură mistică e străbătută de accente de sensualitate.

Nimic nu e mai caracteristic, decât viaţa şi opera lui Verlaine. El vine să ne dovedească reînvierea sentimentului religios fie prin mijloace maladive şi strigăte bahice, fie prin mijloace pur ascetice. In adevăr cât misticism se degaja din „Les fêtes galantes" şi câtă sensualitate se desprinde din „La Sagesse'..

Catulle Mendès îşi propune să pună în scenă vocaţiunea lui Sainte Therèse exprimând dragostea cu isvoarele unei sensualităţi omeneşti. Mulţi literaţi cuprinşi de această boare religioasă au simţit talismanul credinţei, aşternându-se deasupra patimilor omeneşti. Schuré revoltat contra mediocrităţei positiviste se aruncă în cucerirea necunoscutului, îndreptându-şi aspiraţiile spre Crist. Negăsind nici o explicare în problema de origine a vieţei, reduce totul la precizarea unei divinităţi, care se revarsă din cele mai mari gesturi şi cele mai infime forme.

Flacăra stinsă a rredinţei strămoşeşti se trezeşte, pâlpâie, creşte şi se hrăneşte din sdruncinarea morală a vremurilor în cari trăim. Ateii se converteso devenind credincioşi fervenţi şi entuziaşti. Paul Bourget în romanul „Le sens de la mort", descriind cu o fină subtilitate pe un medic savant, care mărturiseşte crezul positiviştilor şi al filosofiei ştiinţifice, demonstrează trecerea lui, de la materialismul sceptic la un catolicism cald şi naiv.

Dar ceeace Paul Bourget, caută să dovedească, este credinţa creştinească, într'o viaţă viitoare, ideie dealtfel spulberată de constatările şi doctrinele ştiinţifice. Paul Bourget, făcând o apologie a credinţei, sensul morţei devine sensul vieţei. Această ideie de nemurire, zugrăvită cu mai multă bogăţie de Maeterlink, ne arată viaţa omenească, ca o realitate absurdă, fără mirajul misterelor. Cu o deosebită delicateţă şi suavitate e ilustrat elementul eternităţii în Fogazzaro, cari ridicând dragostea la cea mai sublimă virtute, numeşte dragostea noastră, ca trecătoare, o schiţă, un preludiu pentru o dragoste perfectă, ce se va desfăşura într'o viaţă viitoare.

Moartea, deci, departe de a revela o iluzie, care să dispară odată cu timpul şi cu uitarea, întăreşte sensul unei uniri eterne şi verifică o speranţă măreaţă. Căci unirea schiţată în această lume prelungindu-se chiar între două fiinţe despărţite de marginile necunoscutului, se va termina în eternitate. Catolicismul esoteric găseşte mai departe un puternic răsunet în Paul Claudel care, printr'o vrajă tainică pune în scenă, dela primele sale „Ode si Himmne", întregul farmec al religiei mistice şi pasionate.

„Eu singur cu o lumânare de ciară luminam faţa unui Crist, toţi oamenii erau contra mea, numai credinţa singură era în mine şi eu te priviam în tăcere ca pe un om care îşi iubea prietenul". Credinţa lui Paul Claudel isbucnită dintr'o adâncă intimitate, dintr'o comunicare senină, cu autorul, însufleţită de un lirism fantastic şi exagerat se pierde în nebuloasa unui misticism medieval trimiţându-ne ecoul unui cântec Gregorian. Aceste accente de umilinţă, această notă de suferinţă a făpturei nu putea să nu aprindă imaginaţia tremurătoare şi sufletul sfâ-

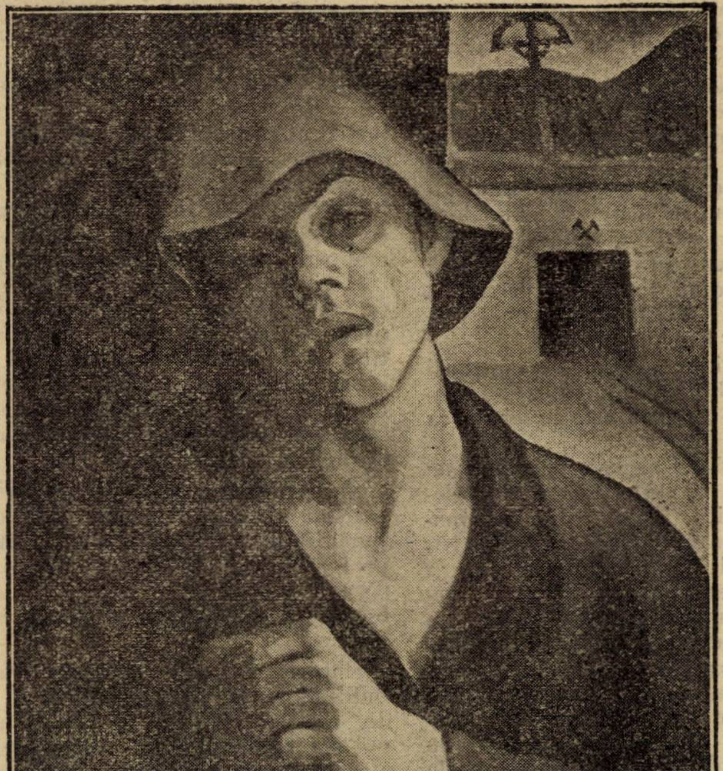

LAZĂR SINGER : MINERUL

Variantă

Doamnei Contese L. de B...

Se desprind frunze de pe copac,
Şi toate (neînsufleţite) cad.
Se scaldă stafiile'n lac
Şi se aşează tăcerea pe brad.

Vin tot mai alese dureri
Şi dureri vin tot mai multe.
Sună plînsu'n pămînt şi'n ceriu,
Soarele surd nu vrea să asculte...

Imi aşez capul pe sînul tău
Şi simt, că trandafirii lui fac dreptate
Şi uit tot ce este trist şi rău
Şi inima mea cu inima ta se bate.

EMIL ISAC

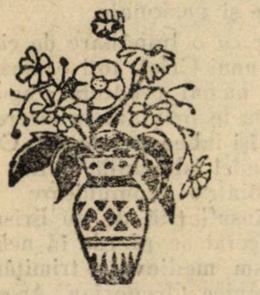

şietor al poporului rus. Aici acelaş misticism vag şi nesigur, atinge concepţiunea cea mai profund religioasă. Sub un stil îndrăzneţ şi pătrunzător, răsună imensitatea nesfârşită şi întunericul funebru înconjurat de ceata nordică, prin care se întrezăresc cortegii străbătute de misticism.

Intronarea ideii asupra materialismului negativ şi pesimist trebuia să reînvieze şi să înviorează mulţimea literaţilor, cari intrând în grădina poeziei cu crini şi tămâie, au lucrat la înălţarea unui altar ridicat deasupra masei îngenunchinde. Această generaţie, dovedind o tandreţă infinită, aproape morbidă, rezumă toată durerea lumii în tragica istorie a Sfintei Fecioare, în nenorocirea unei mame ce-şi plânge fiul dispărut.

Dar nu numai, în miresme de cădelniţi şi în umbrele chipurilor sfinte zace misterul religiei, ci aceasta este nesecată ca şi viaţa.

Europa dornică de aspecte străine, este năpădită de un val de poesie şi de melodie mistico-erotică, izvorîtă din personagiile lui Rabindranath Tagore. Astfel Nikil din romanul „Casa şi lumea" cu cea mai deplină renunţare la viaţă şi acţiune, aruncă lanţurile dragostei ca un ultim egoism, netrăind decât pentru sacrificii şi perfecţiune.

Făpturile creiate de Rabindranath Tagore se pierd în negura Gangelui, ilustrând, cele mai duioase suflete, cari au fost întocmite vr'odată, pentru a consola omenirea de sălbatece furtuni deslănţuite.

SERAFINA BRUKNER

PORTRETE STRĂINE

Georges Duhamel

— „Le pasteur Croquet sauve les âmes en série. Système Taylor. Grande industrie". Dacă restabilirea pentru... schizoid ar fi prevăzută, medicinal, printre vindecări, Salavin, poate, tot din ceriuri şi-ar aştepta mântuirea. Doctorul Duhamel înfruntă cu tristul lui erou, realităţile boalei, risipindu-le, cu hărnicie iute de furnică, pe un plan înalt de idealitate.

S'a primit, ca un cuvânt, s'ar zice, de ordine, dacă nu ca, o cernută afirmaţie de superioritate, inviolabilă pe suporturi de plenitudine, axiomatica mediocritate, — diagnoza-i împuternicită de infaibilitatea lui Pancratius, — a numitului personagiu de tripartit roman, însemnat pe frunte, ca un bocal cu sucuri mortale, de două oase încrucişate ca un compas, dedesubtul unui craniu. Şi dispozitivul sentinţei, s'a repetat în exemplare copiate, strict, de grefieri şi de ajutorii lor. Să nu se irite instanţa critică, de vom da cuprinsului calificării sale, valoarea ei de forum, şi de nu o vom respecta, bravând-o, de cât, — şi e deajuns şi atâta, — în urmările ei folositoare pentru târg şi'n bunele apucături cetăţeneşti. Căci, să recunoaştem, abulia, pentru comună, plasă, judeţ şi stat, nu-i reprobabilă doar, ci, zic penaliştii ; şi ameninţătoare, în eventualităţile ei de variate crime. In orice caz, nu ei aparţin iniţiativa de fapte, realizările economice, pruesele comerciale, în cecuri sau bancnote, în trusturi sau politice acţiuni, şi comunitatea numerelor serioase, repezite în sabatul irmilicilor, va să se simtă cel puţin ofensată, de strâmba inerţie şi de obraznica inacţiune. E neghioaba confuzie pe care o face de şapte ori câte şapte, zilnic, lăcomia gregară, justificată în optica ei specială, de han, băcănie şi piaţă, şi'n practica ei, organizată urgent, — nimic nu se pierde, nimic nu se câştigă, totul se drege cu ac şi petecuţ .Respectul, însă, departe de motorul intereselor comunei şi a experienţei de ham, tingire, sac şi predicaţie, Salavin rupe de obicinuiţa voluntarilor, — îndreptaţi către monopolul lecticei şi al strachinelor, deprinşi cu icuşarul şi instrucţia civică, — versetele tainice din om, i le ridică deasupra destrăbălatului ospăţ, la marea elocuţiune a pururilor adevăruri.

Să destăinuim, totuşi, că, în ciuda fanatismului nostru pentru solitudine şi imobilitate, misantropie şi insucces, preferăm pe Balzac lui Salavin, după ce am decorat pe acesta cu insignele feudelor spirituale, în dauna lui Iohn Bull.

Slăbirea forţelor iniţiale, de-acuma indiferente la pompele Firei îi răspunde, cu fiecare şir din deprimatul „jurnal", o avalanşă de idei, pernicioase structurii vii a făpturei. Nu numai imposibil de respins, dar odată schiţate pe cenuşiul materiei în neastâmpărată vibrare, cu neputinţă de curmat la mijlocie cale , desfăşurate, isteric, fără ca intervenţia subiectului posedat, să se opună cu eficacitate, — ba cu atât mai tiranic fixate, — origină de involuntare grimase, — cu cât mai exasperată veleitatea de a le sugruma. Urmăriţi linia din primele două părţi ale acestui breviar („Les deux hommes", „Confession de minuit") şi o duceţi până se stinge pe ultimele rânduri ale notărilor lui Salavin, şi reţineţi, ca urmări ale infirmităţii semnalate, necazurile decurse din ea, nevoia febrilă de perpetuă refacere, frenezia de a renega trecutul prin perspectiva cârmuirilor viitoare şi orânduirei proaspete, minuţiozitatea neîncetatelor bilanţuri („malades à petits papiere"), setea de spovedanie, de autoschingiuire şi proprie flagelaţie. Incăpăţânat efort, oricum, dar iremisibil frânt de umilinţa faţă de sine, — rezultat al unei prea încordate introspecţiuni, — prinzând în raţionările ei paralizante, sentimentul de disperare, al calităţilor refulate şi conştiinţa de istovitoare veghe, a minusurilor organice. Totul embrionar şi în stare latentă, orice articulaţie în fapt, interzisă, diversitate de observaţii necoordonate, cu corolarul personalităţii îmulţite la infinit. De aici, arhitecturi de logică în absurd (la folie raisonnante), planuri şi eşafodaje, reveriile luate drept puteri, prevederea considerată ţel atins, dezideratul socotit acţiune.

GEORGES DUHAMEL

Duhamel, prieten mâhnit al acestor neurastenii, deşi lucrează, ca şi în „Vie des martyrs" şi „Civilisation", în nesigur, supliciu mintal şi aiurare, nu le uită, odată măcar, claritatea clasică. Cărarea dreaptă este uşor tăiată, în cele mai dese tufărişuri, de acest latin. Nu te sdruncină, la el, tumultul romancierilor ruşi. Şi splendida lor incoherenţă nu-l convinge să cadă 'n leşin şi extaz, sau să se anihileze. De o parte, haosul slav, de alta izbucnirile prinse, conduse cu îndemânare de ştiinţă şi supraveghiate atent, Nu-i lipseşte lui Duhamel, sensibil ca un Christ, emoţia, şi opera lui toată se resimte de pulsaţia ei; dar, magnifica dezordine a creaţiei, care face din Dostoievsky, de pildă, mai puţin un literat decât un Dumnezeu. Atât de vizibilă-i diferenţa, în cât apare neîntrerupt grafic, „procedeul"francezului ; se şterge, dimpotrivă, urma de slovă tipărită, de rânduire şi paginaţie, par'că, în cărţile torturatului rus, din care, uluitoare, se înalţă umanitatea turburată, fără politeţă culturală,—de tipar, compoziţie şi literare pregătiri. Insăşi existenţa lui Salavin, meticulos şi cerebral, ar fi, în operile ruse, problematică, acesta ne mai fiind în stare, acolo, să-şi programatizeze până şi cele mai nebuloase cerinţe din adânc. Raskolnicoff găseşte, şi el, la început, o motivare de „cap“ unei contraziceri la regulă, şoptită de duhurile rele, atârnă de câteva copci un sistem, dar la cel mai mic sdruncin, le pierde, rămânând ceeace e sortit să fie, un mistic impulsiv, lipsit de „metodă“ şi, adesea, de discernământ. „Metoda“ lui Salavin, din contră, se susţine şi nu pierde din cercul atenţiei, nimic.

In voinţa lui de sfinţire, e, pas cu pas, sforţare cu sforţare, împiedicat de o luciditate mereu trează. Când se pierde pe el însuşi, ţine să se regăsească şi nu mai izbuteşte să reintegreze cadrele formate de primordiala lui natură, deviaţia, din ce în ce mai pronunţată, înstrăinându-l de ele, pe măsură ce se dezagregă mai simţitor plasma constitutivă, în care abuzul contemplaţiei interne, a făcut ravagii şi a îngheţat pornirile instinctuale. Mizerabilă diminuare, totul descinde la gradul de meschin, datorită unor erori de cercetare, de priveghere, de cunoaştere şi zăgăzuiri. Salavin se va cheltui, în cele din urmă, în mediocrul observaţiilor şi în detalii comune, tocmai atunci când, scutit de disecţii şi soliloc, Raskolnicoff se va întregi, reabilitat, în tăria credinţelor lui cruţate, pentru că, nestrâns în curelele constrângerilor mintale, nu a imprimat, ca schimbul pulverizat în discursuri de maniacă raţiune, o direcţie opusă, ridicol, caracterelor născute cu primele fibre, şi o astfel de neînţelegere nu l-a depersonalizat, până la amnezie, înlocuindu-l cu intrusul factice şi uzurpator. Duhamel a ştiut, deci, să strângă, matematic, şi prin aceasta esenţial deosebit de scriitorii ruşi, defectul de echilibru, născut din dezacordul între miezul lichefiat şi strădaniile insului în descompunere, subordonat tuturor sugestiilor, primite cu supunerea rezistenţei distrămate.

Suprasensibilul Salavin se usucă prin exces şi greşală de calcul organic.

Impresie generală de tristeţă şi descurajare. Impresie, pe care ne-o lasă, la sfârşitul ultimei file din minunata operă a lui Duhamel, întreaga literatură de blânde sfaturi şi dureroase estropieri, a omului acestuia, bun şi ostenit, călăuză înţeleaptă şi creştin rezemat. Il vrem, în serva noastră, de mângâiate portrete, cu răni multe ascunse şi cu renunţări de care nu ne va grăi vreodată. Il privim cu timiditatea celui ce are să respecte, plecat, suferinţa înmormântată în discreţie izolatoare, şi binecuvântări pentru alţii. Şi-l ascultăm în cuvântul potolit al religiei lui de înţelegeri, şi-l întovărăşim, aici, şi pe toate căile, pentru a nu pierde ceva din cele ce el ne arată, simplu ca o viziune pascală şi înfiorat ca floarea de piersic: firul de cristal viu, al apei de izvor, din sat, casa pădurarului, ingenuitatea unui coşar, zdreanţa orfanului, privirea de cerb, gestul unei crengi, moartea unui soldat. Şi-l ascultăm în fraza lui, hierotică, liniştită, în sandalele ei sfinte, pe drumul de cereşti lumini şi ecouri, ca o durere care se povesteşte şi se uită, povestindu-se, ca şi cum ar fi bucurie.

Mila lui se opreşte pretutindeni şi pe toţi vrea să-i îmbrăţişeze, în felicitări hotărîte, cu ajutorul lui, isvorâte din belşugul naturei şi dărnicia sa nesfârşită. Mila lui nu are prestigiul de altitudini a comiseraţiei lui Maeterlinck, nici nu se avântă în elanul politic al lui Barbusse. Ea rămâne intimă şi zâmbitoare, strânsă în cuta unei aripi, şi alintă, de-alungul drumului de ţară, cuminte şi povăţuitoare ca un braţ de fântână, pe drumeţii rătăciţi şi pe copiii alungaţi. Şi mila lui, ne descurajează, totuşi, până la sfâşiere, căci, la capătul cucerniciei, asistenţa ei ne consolează, crede mărinimos, de tot ceea ce nu va putea, cândva, să se atingă biata noastră indigenţă, căreia glutoneria semenilor pământeşti, îi refuză coperişul şi cuptorul. Duhamel închee toate poveţele lui cu vorbele abia auzite: „Invăţaţi să fiţi cerşetori fericiţi.“

Să închidem, dar, Biblia lui, Cartea abţinerilor lumeşti, a lui Duhamel, sfântul acesta cu aspect de notar sau de medic de arondisment, alături de Biblia cea mare, să facem trei cruci şi, apoi, pentru a nu pierde gimnastica salutară a vremelniciei noastre, să reluăm repede harţa pentru franzelă şi spor de leafă, sau faeton şi haină de brocar.

ELENA PROTOPOPESCU

Este arta un joc?

V. SINCRETISMUL CONTIMPORAN

Unul dintre ultimii reprezentanţi ai teoriei jocului este Gh. Lalo, unul dintre esteticienii cei mai informaţi în Franţa de astăzi.

Pentru Ch. Lalo, arta este o disciplină a luxului şi deci nu e decât un joc superior, care se strecoară printre diferitele activităţi individuale şi sociale, sau, care utilizează pentru imaginile luxului plusul de forţă nefolosit de realităţi.

Şi după cum orice constructor tehnic are grijă să introducă, zice Ch. Lalo, ca piesă esenţială fie o supapă de siguranţă într'o căldare de înaltă presiune, fie un deversor în rezervoriile prea pline, tot astfel fiecare funcţiune organizată în individ, sau în societate se dublează cu o funcţiune corespunzătoare a jocului sau a luxului, nu mai puţin organizată cu toate opoziţiile aparente.

Raţiunea de a fi a vieţii estetice, zice Ch. Lalo, este de a socializa aceste cheltueli de energie, care, lăsate în întregime în seama individului, ar fi faţă de grup un izvor de anarhie continuă. Arta cu toate că e liberă şi personală este totuşi o instituţie socială, care în mod normal îşi are locul în orice dezvoltare omenească. Opera a cărei contemplare sau contestare grupează, împrejurul ei, sau împotriva ei, un public specializat, este un factor social considerabil. Arta este prin urmare în ochii societăţii o disciplină sau o tehnică fie ea tradiţională, sau revoluţionară. Ea presupune în ori caz un public, căruia i se adresează, ea este disciplina unui lux ce fără această direcţiune ar fi egoistă şi antisocială, dar, care, graţie e, se reintegrează cu un alt titlu în viaţa socială cea mai normală. Arta însă este mai ales disciplina luxului familiar, întru cât familia este cea mai importantă funcţiune socială, ea este disciplina serioasă a instinctului sexual. După cum vedem Ch. Lalo ia plusul de energie spencerian şi combinându-l cu caracterul social indicat de K. Groos, obţine alte vestminte pentru conceptul estetic al jocului.

Aşa în cât dacă arta este un joc, el este în orice caz un joc social, adică un lux, şi dacă arta procură plăcere şi comferă valori manifestate prin sancţiuni, ca succesul şi inscuccesul, acesta însemnează, că e vorba de o tehnică, de o disciplină a luxului.

Estetiica spre a fi o ştiinţă va trebui să fie expermentală susţine Ch. Lalo; spre a fi experimentală rămânând în cadrul estetic, ea va trebui să fie sociologică. **(Esthetique experimentale contemporaine) ; L'art et la Vie sociale,** etc.)

Din acelaş punct de vedere, dar mişcându-se pe planuri diferite, vom mai intâlni în Franţa, înaintea lui Ch. Lalo, pe Renouvier **(Le principe de l'estétique chez Kant, Schiller et. H. Spencer 1876)** şi O. Hameliu **(Essai sur les elements principaux de la representation 1907)** care susţine, că activitatea estetică e un joc, unde activitatea se concentrează numai asupra mijloacelor ce le întrebuinţează, nu în vederea unui scop, care, când există, nu e de fapt de cât un pretext. A te juca esteticeşte însemnează să pari a face ceeace în realitate nu faci (pag. 447—449).

* * *

H. Delacroix având aerul că refuză explicaţia dată prin ajutorul conceptului jocului, a cărui noţiune o găseşte confuză, susţine că emoţia estetică este înrudită cu jocul, dar că nu provine din joc. ca să trecem de la joc la artă, trebue ca factori noi să intervină.

Intr'adevăr, susţine H. Delacroix, dacă e adevărat că cea mai subtilă formă a jocului atinge forma inferioară a artei, nu e însă un motiv să contopim prea repede aceste două forme de viaţă mintală.

Recunoaştem, prin urmare, că de la joc la artă e o distanţă de grad, dar la Delacroix, acela, care scrie capitolul Sentimentelor estetice din vastul tratat de psihologie al lui Dumas, problema nu e nici soluţionată, nici îndreptată către soluţionare. Delacroise ne dă o destul de amănunţită schiţă istorică a stadiului în care se găseşte astăzi problema; consemnează rezultatele unde au ajuns diferitele şcoli estetice mai importante de astăzi, nu se opreşte în mod franc la niciuna din ele; e destul de curtenitor cu teoria jocului, despre care ne spune, că-i lipseşte ceva, fără să ne arate ce, în mod mai categoric, iată faza la care a ajuns această teorie cu un trecut atât de glorios.

Schiţată destul de vag de către Kant, apoi dezvoltată de Schiller, această teorie urcă prin ajutorul lui Spencer la înălţimea unui principiu filosofic, ca să decadă prin glossele lui Ch. Lalo şi să-şi păstreze apoi numai stima cu care se cinsteşte orice trecut onorabil graţie sincretismului inevitabil de astăzi din partea filosofiei oficiale.

La noi, de curând, F. Aderca, un foarte

inimos combatant în arena literară, în al său **„Mic tratat de estetică literară sau lumea văzută estetic“** (publ. în „Univ. lit. 19.6) atacă problema cu vioiciune şi pe alocurea cu observaţii de amănunt destul de fragede.

Acum şi aci lucrarea pomenită ne interesează numai prin legăturile, pe care le oferă cu conceptul „jocului“ estetic.

Ideaţiunea propriu zisă a „tratatului“ este nietzscheeană.

D. F. Aderca socoteşte că unui joc cât mai original şi mai complex de privelişti îi va corespunde o plângere cât mai vie şi mai durabilă de natură estetică. Atunci când omul se va aşeza în faţa vieţii ca spectator pur. Nevoia de spectacol e atât de tiranică, continuă autorul nostru — şi privind origina ei, putem spune că dragostea de viaţă manifestată prin sentimentul siguranţei vieţii, e atât de puternică — în cât stârpeşte deplin teama de pericol, chiar când e foarte apropiat, spre a îngădui să înflorească, luxuriantă, numai plăcerea spectacolului lumei.

„Sentimentul estetic este deci bucuria deplină şi independentă de orice alte sentimente şi idei, la care ne ridicăm în faţa spectacolului lumei. Inglobând toate facultăţile sufleteşti, devenite sensibile printr'o plăcere distribuită egal pe toate antenele, pe care le întindem lumei, sentimentul estetic apare astfel ca cea mai puternică şi înaltă conştiinţă a existenţei noastre.

Nietzsche aprobând altă dată pe Goethe întărea ideea că arta nu e decât un joc.

Cum e posibil, scrie Nietzsche, ca oribilul şi monstruosul, materie de mit tragic, să poată stârni în noi o plăcere estetică ? Aci e necesar să ne ridicăm hotărît până la o concepţie metafizică a artei şi să ne aducem aminte că lumea şi existenţa nu pot părea justificate de cât ca fenomen estetic ; în acest înţeles mitul tragic are ca obiect tocmai să ne convingă cum că şi oribilul şi monstruosul nu sunt de cît un joc estetic jucat de către voinţa noastră cu ea însăşi în plenitudinea eternă a sprinteniei sale. **(Origina tragediei, § 24).**

D. F. Aderca transcriind par'că un pasagiu din Nietzsche ajunge la următoarea concluzie :

„Dar presimţim, că se apropie vremea când, eliberaţi de disciplinele tari ale realităţii nu vom găsi altă scăpare din disperarea simţurilor noastre, în întregime deschise elementelor şi violenţelor vieţii, de cât în această educaţie elementară de a ne ridica pe un plan estetic, de a socoti lumea o privelişte creată pentru noi înşine, fiecare elemente sufleteşti originale pentru un alt spectacol, bucuria estetică a cine ştie cărui alt Spirit din alte lumi“.

Pe acest fond nietzscheean, d. F. Aderca brodează ornamente spencereane.

Ne spune spre pildă că manifestarea artistică este cheltuirea unui curent de energie, prisos al vieţii, că artistul e un element de lux şi că el apare numai datorită unui plus de forţă vitală, sau a unui plus de multe ori preluat de forţele necesare funcţiilor vieţii.

Am pomenit cuvântul „joc“ scrie d. F. Aderca ; nu e prea greu să aducem aci prezenţa copilului, care prin deplina-i libertate faţă de sine, de natură, de societate, prin simţirea-i proaspătă şi dornică de viaţă, este fiinţa estetică perfectă.

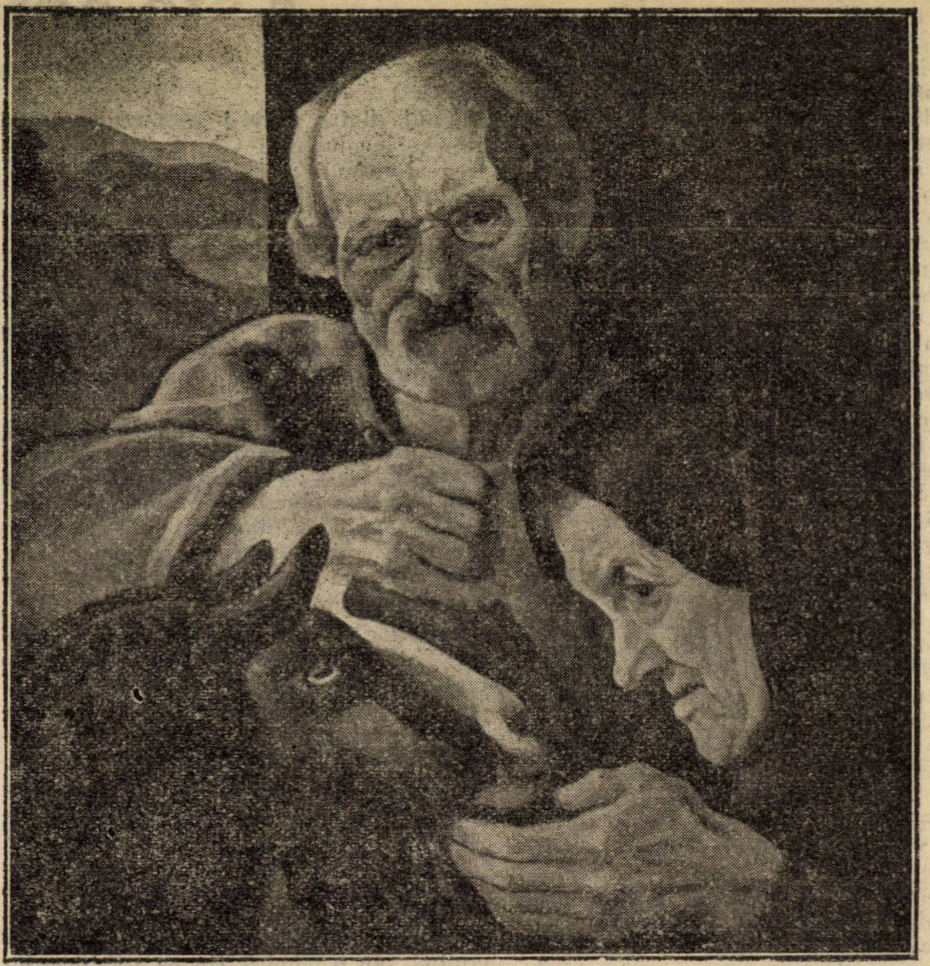

LAZĂR SINGER : BĂTRINII CU CAPRA

Mai departe : Lumea văzută estetic este numai un joc de copii.

Sau : Cu diversitatea personalităţilor, cu descompunerea lor în opere diferite (atunci când sunt diferite), cu imbinarea personalităţilor (atunci când e vorba să se creeze o unitate nouă supra individuală din particule sufleteşti individuale) — natura însăşi se joacă voioasă, din dorinţa de a menţine pururi vie plăcerea estetică, prin multiplicarea la infinit a priveliştilor lumii.

Orice simţ s'ar putea juca pe un plan estetic... dar Dumnezeu n'a dat de cât omului darul „jocului“ estetic, iar privilegii speciale numai ochiului şi urechii.

Copilul are în deosebi exagerat instinctul pericolului şi derivat, instinctul sexual. Dar starea lui firească, permanentă, întretăiată excepţional de elemente străine, e bucuria estetică pură din priveliştea lumii şi jocurile ei.

Cu alte cuvinte pentru d. F. Aderca manifestarea estetică e un joc din pricina caracterului dezinteresat al acestei manifestări. Spectacolul lumii, ca pur spectacol, nu prezintă nici un interes practic şi deci calitatea de spectator e un „joc“ adică activitate superfluă. Copilul ar îndeplini condiţiile prime pentru această ipostază.

Şi dacă înţelegem bine ideaţiunea, pe care o analizăm, când copilul acesta reuşeşte, devenind mare, să-şi păstreze în încăperea sufletului său elementele primordiale ale atitudinii spectaculare, pe care să şi le perfecţioneze necontenit, când, prin urmare spectatorul din el va fi din ce în ce mai perfect, se va lămuri din ce în ce mai bine contemplatorul de artă din el. Jocul copilăriei a devenit fenomen estetic la maturitate. Activitatea serioasă n'ar înlocui deci pe cea jucăuşe din copilărie, amândouă s'ar dezvolta paralel, şi ceeace jocul copilăresc ar pierde din suprafaţă în epoca maturităţii ar câştiga în adâncime prin transformarea estetică a jocului propriu zis.

D. F. Aderca nu ne spune însă, ce anume e specific în spectacolul estetic spre deosebire de spectacolul lumii văzută prin prisma religioasă a extazului mistic.

Idealismul estetic german izbutise altă dată să confunde emoţia estetică cu cea religioasă, pe calea teoriei de faţă o asemenea confuzie se poate iarăşi face, lăsând la o parte faptul, că **spectacolul,** despre care ni se vorbeşte, este determinat cât se poate de vag. Teoria d-lui F. Aderca străluceşte mai ales prin perspectiva mintală creată de cuvântul „spectacol“ cu care se obţine o anumită diferenţiere faţă de motivul central al ideaţiunii nietzcheene, dar nu se precizează mai de loc conţinutul termenului.

Vom reveni mai târziu, când vom examina critic teoriile enunţate, şi asupra acestei vulnerabilităţi.

(Va urma)

SCARLAT STRUŢEANU

MEDIAŞUL

Pe valea Târnavei-Mari, lângă drumul care leagă oraşul săsesc Sighişoara cu oraşul românesc Blajul, se află aşezat Mediaşul, oraş cu populaţie în majoritate săsească.

Obârşia acestui oraş după toate probabilităţile pare a fi românească — dat fiindcă numirea Megyes în ungureşte şi Mediaş în săseşte nu însemnează nimic. Oraşul este însemnat atât prin podgoriile renumite ce-l mărginesc cât şi prin comerţul ce-l face cu cereale.

Saşii din Sighişoara îşi au în mare parte podgoriile lor la Mediaş şi tot aici îşi mai au şi locul de linişte unde se pot refugia de sgomotul oraşului mai mare şi unde se pot ocupa şi cu vânatul.

Figura noastră reprezintă oraşul aşa cum se afla la 1735, când a fost alcătuită harta topografică a Transilvaniei de către Austriaci.

Frumoasa catedrală gotică, ce se observă în mijlocul oraşului, care la început a fost de rit romano-catolic, de pe la sfârşitul veacului al XVI-lea a fost trecută în serviciul luteranilor.

Cetatea Mediaş a fost turburată în trecutul vremurilor de către oştile lui Petru Rareş, care trebui să intre în Ardeal, în timpul celei de a doua domnii, din porunca Turcilor, spre a ajuta pe Izabela soţia lui Zapolia.

Cu această ocazie Rareş prinde prin viclenie pe aventurierul veneţian Gritti, ce dorea domnia în Ungaria, iar pentru fii săi în Ţara-românească şi Moldova, îl trimise la Constantinopol, unde fu omorât, iar pe fii îi luă zălog în ţară, de unde nu mai scăpară cu viaţă.

După ultimele statistici, românii au început să devină majoritari şi din pricina îngrămădirei lor, zidurile vechei cetăţi au trebuit să cadă.

MIH. POPESCU

ARDEALUL ŞI PROBLEMELE CULTURALE

Procesul sufletesc înainte şi după războiu

Am arătat chiar la începutul acestor cronici, că în Ardeal a existat sau, mai bine zis, ar fi trebuit să existe o strânsă legătură între politică şi cultură. De când s'a proclamat prin „Tribuna" lui I. Slavici lozinca : **„Pentru toţi românii soarele răsare la Bucureşti"**, lupta politică în Ardeal a luat alt caracter. Nu mai era acum vorba de-a lupta exclusiv împotriva egemoniei politice maghiare, pentru apărarea drepturilor politice naţionale, ci problema se complicase prin faptul că din partea românismului, cis şi transcarpatin, — se recunoscuse necesitatea imperioasă de-a face cât mai repede şi cu orice jertfe şi mijloace, **unitatea culturală** între fraţii de aceeaşi lege şi limbă.

Conducătorii de pe vremuri ai statului ungar şi-au dat bine seama de primejdia ce le ameninţa ţara, pe care ei o socoteau ca o moşie a lor, înfăptuirea unei adevărate unităţi culturale, pentru aceea au încercat toate căile şi mijloacele de-a împiedica această înfăptuire. Cum propagatorii cei mai buni şi mai devotaţi ai culturei naţionale erau preoţii şi învăţătorii noştri, acţiunea de apărare naţională" a guvernuelor maghiare se îndreptase mai cu seamă împotriva acestor doi factori. Pe preoţi au încercat să-i „potolească" în manifestările lor naţionale acordându-le ajutor material, congrua, care putea fi oricând retrasă sub diverse pretexte politice ; asupra învăţătorilor au trimis o pleiadă întreagă de inspectori şi revizori şcolari, cari au băgat groaza în bieţii noştri dascăli, dela sate.

Ca să se vadă ce stare sufletească produsese în Ardeal pe la anul 1913 acţiunea pentru unitatea noastră culturală, deoparte, şi acţiunea guvernelor maghiare de altă parte, reproducem un pasagiu dintr'un articol apărut în „Românul" :

„Educaţia în spirit naţional unguresc, ziaristica ungurească, jandarmul, solgăbirăul, inspectorii şi revizorii şcolari, procurorul ne-a tocat atâta la ureche despre ilegalitatea amestecului statului vecin în regularea şi întărirea vieţii româneşti din Ardeal şi Ungaria, încât au ajuns să zăpăcească şi pe unii dintre cei mai buni ai noştri. Cei mai slabi dintre noi au ajuns să se teamă de acest amestec, poate mai tare decât chiar asupritorii noştri. N'aţi auzit adeseori acest raţionament stupid : „Numai atâta ne-ar trebui să ne ajute cu ceva România şi despre asta să ştie ungurii :

Soarta noastră ar deveni dintr'odată de zece ori mai rea. Mai bine să ne dee nouă pace, să nu-i înfurie şi mai rău".

Tabloul schiţat în rândurile de sus nu exagerează de loc starea sufletească la o mare parte a clasei intelectuale. Groaza existenţei, a pâinei de toate zilele, cuprinsese multă lume, şi ca urmare a teroarei maghiare, dar şi ca urmare a indolenţei şi a cinismului societăţii române, care n'avea alt răspuns pentru victimele acelei terori decât idioata frază : „De ce a fost prost şi s'a expus pentru cauza naţională !"

Stuaţia intelectualilor români devenise în preajma războiului extrem de grea şi prin faptul, că erau puţine posibilităţi de plasament în cadrul organizaţiilor noastre naţionale.

Teama pentru existenţă şi nesiguranţa pâinei de toate zilele au creiat acea stare sufletească de apatie faţă de cultura naţională, care se reflectă atât de des şi de dureros în paginile presei ardelene din acele timpuri. Reproducem pentru documetnare tot din „Românul" următorele rânduri, scrise în timpul războiului balcanic, când se aştepta, din moment în moment, marşul armatei române spre Sofia".

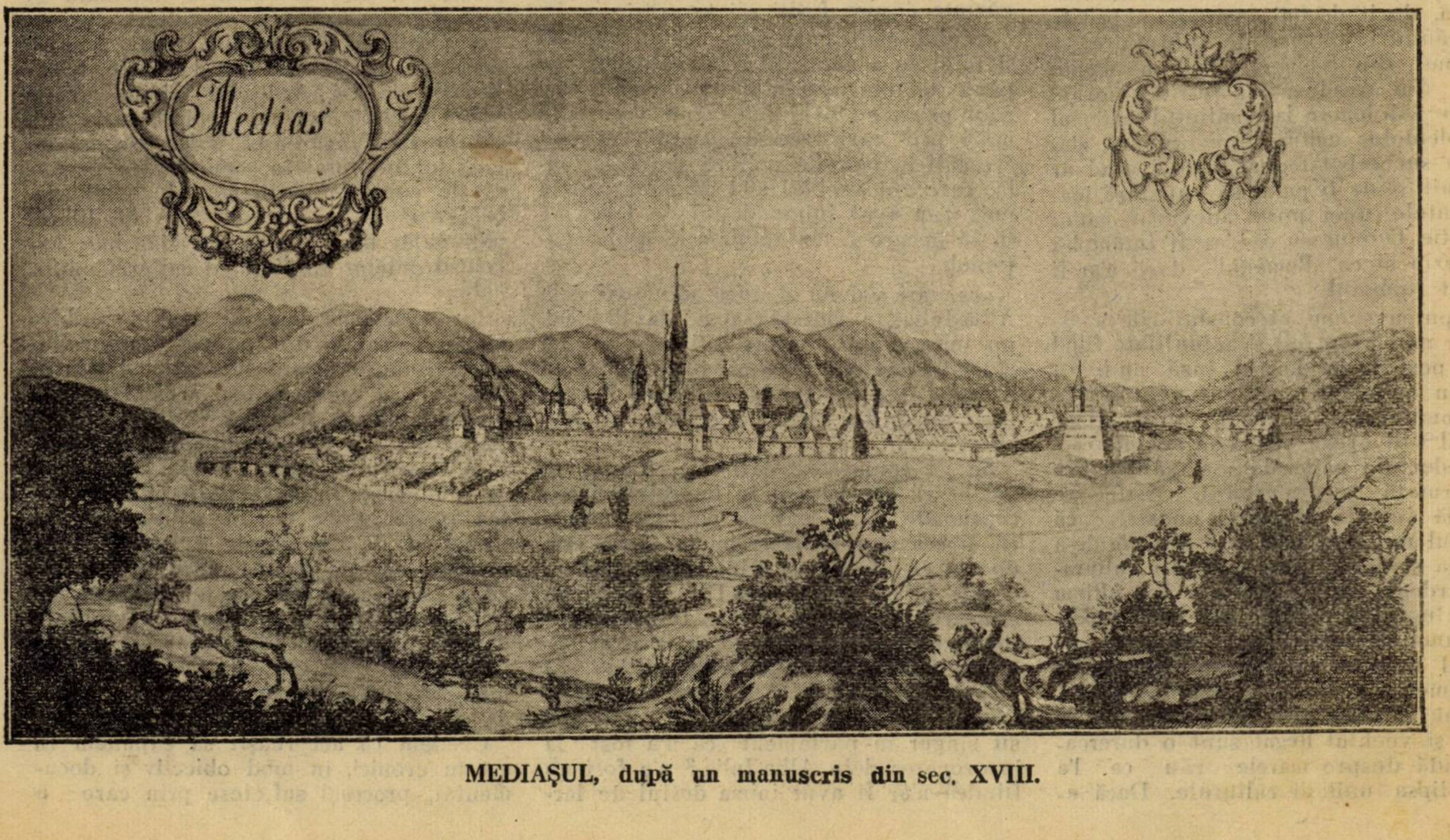

MEDIAŞUL, după un manuscris din sec. XVIII.

„Ca să fie într'adevăr bine pentru noi în viitor, trebue nesmintit să ne apropiem de isvoarele culturei naţionale, din care singur poate izvorî energia naţională cu toate manifestările ei.

„Trebue înainte de toate să cunoaştem bine istoria poporului român, pe care nouăzeci de procente dintre intelectualii noştri n'o cunosc, decât poate în mici fragmente. In pragul unor evenimente istorice alt popor în locul nostru s'ar arunca cu sutele asupra istoriei naţionale, ar cumpăra cărţi, ar cerceta biblioteci, ar face conferinţe, ar tipări broşuri, fiind conştii că o mare parte din biruinţa viitoare e ascunsă în faptele mari ale strămoşilor.

„Fiecare intelectual, care a dispreţuit până acum literatura română, ar trebui să citească pe marii noştri maestri, şi, cu siguranţă, alt soare i-ar străluci în conştiinţa lui desorientată. Din cetirile istorice s'ar alege cu dragostea de neam si lege, din cele literare cu dragostea de limbă, şi acesta ar fi cel dintâi pas pentru trezirea conştiinţei naţionale.

„Ar fi apoi datoria supremă a întregei noastre pături culte ca să sprijinească din răsputeri presa română, care, putându-se astfel întări, ne-ar putea ţinea mereu trează conştiinta naţională. Ar fi sosit, credem, ceasul din urmă ca în fiecare familie românească să intre un ziar de-al nostru. S'ar putea usor ca un puternic ziar să ne aducă şi istorie şi literatură românească.

„Muncă spornică şi disciplinată şi cultură românească adâncă şi fecundă— şi mai târziu vom vedea ce realităţi pot răsări din sufletul neamului nostru şi ce concluzii cu privire la politica **poporului românesc**, putem trage din adevărurile acestei culturi".

Aceste constatări, triste si dureroase se făceau chiar în organul oficios al partidului naţional şi se adresau în primul rând comitetului său executiv. Am văzut însă în cronicele trecute cum acest comitet n'a înteles de loc misiunea culturală ce i-o impunea situaţia sa de diriguitor al vieţii publice din Ardeal. Ziarul bun, dorit de toţi românii, a fost în două rânduri aproape de înfăptuire, — „Tribuna" din Sibiu si „Tribuna Poporului" din Arad — dar într'o vinovată lipsă de înţelegere la comitetul naţional a problemelor culturale, amândouă ziarele au sucombat tocmai atunci când ar fi trebuit şi ar fi putut să satisfacă toate cerinţele unei prese adevărat naţionale. Ştie Dumnezeu ce s'ar fi întâmplat mai târziu şi cu „Românul", dacă n'ar fi isbucnit războiul.

S'ar putea spune, că constatările noastre n'ar mai avea rost şi actualitate, fiind făcute post festa. Lucrul însă nu-i. S'a văzut în articolul precedent cum se dedea comitetului national, prin chiar propriul său organ, sfatul să se intereseze de educaţia naţională a românilor din fosta armată austro-ungară. Astfel se confirmă justeţa afirmărei noastre, că comitetul naţional ar fi avut datoria de-a se ocupa şi de formarea unităţii culturale în Ardeal, care devenise, în ultima fază a luptelor politice, cel mai important punct din programul general de luptă al românismului de pretutindeni.

Evenimentele de după război şi felul cum s'au desfăşurat raporturile dintre Ardeal şi vechiul Regat sunt o dureroasă dovadă despre marele rău ce l'a cauzat lipsa unităţii culturale. Dacă această unitate culturală ar fi existat, n'am fi avut urâtul spectacol al învrăjbirei fraticide, care nu s'a oprit numai în cadrele luptelor şi intereselor politice, ci a trecut şi în domeniul vieţii culturale, negând şi ponegrind tot ce au creiat generaţiile dinainte de război în vechiul Regat.

Oficialitatea partidului naţional a continuat şi după unirea Ardealului lupta unilaterală politică, lăsând cu totul la o parte, în mod intenţionat şi conştient partea culturală a vieţii, tocmai ca unitatea culturală să întârzie în profitul aspiraţiunilor politice de partid, dar în detrimetnul general al cauzei naţionale.

Ca să se vadă şi mai bine sentimentele de cari erau conduşi cei din fruntea partidului naţional, reproducem aici o parte din cuvântarea d-lui I. Lupaş, fost ministru, rostită la aşa numitul congres al fripturiştilor, ţinut în luna Mai 1926 la Sibiu. D. Lupaş a făcut multă vreme parte din acea oficialitate şi e, prin urmare, în situaţie de-a cunoaşte bine sentimentele şi gândurile foştilor săi tovarăşi de principii. Iată ce spunea cuviosul părinte despre foştii săi tovarăşi:

„Felul slab cum s'au arătat păstorii şi felul de a gândi al conducătorilor de până aci ai partidului naţional, cari n'au privit cu ochi inteligenţi vremurile mari prin cari trecem, aceşti oameni crescuţi în temniţa politică şi intelectuală, care era vechiul stat maghiar pentru noi, n'au avut inima destul de largă ca să se bucure de înfăptuirea idealului naţional.

„Ei, cari a doua zi după adunarea dela Alba-Iulia au ridicat vamă la Predeal, nu puteau face unirea sufletească. Au ridicat graniţele sufleteşti între noi şi au început o propagandă criminală, insultând tot ce am avut mai scump şi mai sfânt".

Se va spune, că părintele Lupaş a voribt cu acel prilej în împrejurări excepţionale, când patima politică întunecă şi cea mai limpede minte. Aşa este de obiceiu. In cazul d-lui Lupaş, însă aceasta nu se potriveşte. D-sa a spus tot adevărul, fiindcă nici n'ar fi putut altfel, deoarece şi sfinţia sa avea exact acelaş limbaj în adunările politice pe vremea când făcea încă parte din oficialitatea partidului naţional. N'a mărturisit singur în parlament că n'a fost la încoronarea dela Alba-Iulia? n'a fost nu fiindcă n'ar fi avut inima destul de largă să se bucure de înfăptuirea idealului naţional şi nici fiindcă ar fi fost crescut în temniţa statului maghiar, ci pentru simplul motiv, că era încă închis în temniţa sufletească a partidului naţional.

◆

Incheind, cu acest articol, seria aceasta de cronici în care am încercat să arătăm legăturile dintre problemele culturale şi mişcarea politică din Ardeal în perioada din preajma războiului mondial, putem face următoarea concluzie:

Acţiunea partidului naţional în acea perioadă a fost unilaterală, mărginindu-se mai mult la politica militantă a chestiunilor de drept politic şi neglijind partea sufletească, care trebuia să ducă la unitatea culturală. Urmările rele ale acelei politici s'au văzut: deslănţuirea urgiei politicei de maghiarizare de o parte, slăbirea puterei de rezistenţă de altă parte. Aceste două împrejurări au trezit în poporul român din Ardeal dorinţa şi nădejdea de-a scăpa de sub jugul unguresc, fără a-i inspira însă în acelaş timp în adâncul sufletului său şi dragostea faţă de cultura naţională şi faţă de pionierii acestei culturi, cari erau fraţii săi din vechiul regat. Acestei pregătiri unilaterale se datoreşte trista situaţie de azi. Ardealul simte adânc bucuria eliberărei sale politice de sub supremaţia ungurească, dar se simte încă tot încătuşat în mentalitatea produsă de culturile germane şi maghiare. Nici azi, după zece ani de viaţă liberă naţională, n'a pătruns în adâncime curentul dătător de viaţă al culturei naţionale.

In cercetările noastre asupra problemelor culturale din Ardeal am început cu activitatea partidului naţional pentru motivul, că oficialitatea acestui partid, acuză continuu partidele din vechiul Regat, că n'ar fi făcut nimic pentru cultura poporului. Prin această acuzaţiune se recunoaşte în mod vădit obligativitatea pentru orice partid politic de-a se ocupa şi de chestiunile culturale. Prin urmare, această recunoaştere dă cercetărilor noastre asupra acestei laturi a activităţii partidului naţional o actualitate deplin justificată, fiindcă acest partid persevereză în greşeala trecutului şi nici dela unire încoace nu se poate lăuda cu nici o activitate pe teren cultural.

Credem că am reuşit să expunem în aceste cronici, în mod obiectiv şi documentat, procesul sufletesc prin care a

---

RAINER MARIA RILKE

Toamnă

Cad frunzele domol — ca de departe,
Şi parcă'n cer ar vesteji grădini;
Şi cad cu gesturi mute, 'ndurerate.

Şi prinrte aştrii trişti, în nopţi deşarte
Pământul cade în singurătate.

Cădem cu toţi. Priveşte bine:
Şi mâna asta cade. Priveşte împrejur: la fel e'n toate.

E Unul totuşi ce căderea asta, poate
Ne'nchipuit de blând în ale Sale mâini o ţine.

R. ARCADIU

Puțină filologie

NICI IN CLIN, NICI IN MANEC

Iarăş ? Desigur ca o încheere naturală a celor de mai jos :

I. Cuvântul clin, o reproducere exactă a vechiului slavon **klinŭ** are, la noi, după autorii de dicționare ce voiu cita următoarele înțelesuri :

1. Cihac (1879) : coin, gousset, chanteau = colț, clin de mânecă, bucată de stofă .

2. Sab. Pop Barcianu (1900) : Achselstück, der Zwickel=altiță clin ;

3. **Fr. Damé** (1901) : biais, lé, empiècement — **inclinațiune**, clin, bucată adăogată, în susul unei cămăşi ;

4. Tiktin, Swickel, Kul=clin, pană de lemn ; (1903) ;

5. Şăineanu (1914) : petec de pânză ce se pune la mâneca cămășii... spre a mă opri la toate dicționarele limbii române care, pe deoparte, au acest termen, pe dealta, aproape concordă în explicarea lui ca element din domeniul îmbrăcămintei.

Se găsesc totuşi şi unele deosebiri, astfel : sensul de pană de lemn pe care i-l dă d. **Tiktin** şi mai cu deosebire acela de **inclinațiune în genere**, pe care i-l găsește **Fr. Damé.** Că aceste cazuri sunt izolate — lucrul e explicabil : departe de a reprezenta fiecare caet vocabulistic cercetări proprii — el nu este de cele mai multe ori decât reeditarea credincioasă a primelor cercetări. De-aici : acest unison filologic care ne dă dreptul să ne îndoim de caracterul lui definitiv.

La confirmarea acestei îndoeli mai contribue următoarea coincidență stranie :

1. Faptul că nici **Magnum Etymologicum Romaniae** al lui **Haşdeu**, nici **Dicționarul Limbii române**, (care doreşte să-l continue) nu au ajuns la această literă .

2. Faptul că atât : **Etymologisches Wörterbuch** al d-lui **Sextil Puşcariu**, cât şi **Dicționarul etimologic** al limbii **române** — datorit d-lor **I. A. Candrea** şi **O. Densuşianu** — se ocupă numai de : elementele latine. De-aici : imposibilitatea unei confirmări cu adevărat ştiințifice ;

3. In fine — faptul semnificativ de a găsi în popor acest cuvânt şi cu altă semnificațiune decât acea statornică de mai sus şi anume :

1. In vol. III al „Proverbelor românilor“, folcloristul **Iulliu A. Zanne**, zice, cu privire la **clin**, că ar avea două înțelesuri precise şi anume :

primul — un derivat al aceluia de mai sus, raportat la viața casnică a păstorilor : „o bucată de pânză sau de pănură la vestmintele țărăneşti, numită la francezi biais sau lé“ ;

al doilea — cu totul diferit de aceasta — în legătură cu viața de câmp a acelorași păstori : „o bucată de pământ având forma unui triunghiu **cu o bază** foarte mică în raport cu înălțimea sau a unui segment de cerc cu raza mare“.

După care acelaş adaogă : „In țara românească piezişala sau povârnişul unui deal se numeşte, **clină**“.

Această explicațiune ne duce : la două semnificațiuni generale : una în legătură cu îmbrăcămintea, alta cu drumul ciobanilor — şi încă : la două forme, diferite ca gen şi terminațiune, dar identice ca înțeles : **clin**, într'o parte a muntelui, **clină**, de cealaltă, însemnează acelaş lucru . **teren înclinat, povârnit.**

2. O dovadă mai mult o constituesc expresiunile poporane : **clinul dealului, clinul apei (Coşbuc : Foaia pentru toți.** I, 38), în care cuvântul în discuțiune, intrat în limbă odată cu venirea Slavilor, deci după trecerea grupului latin cl. > chi (inclinatione > închinăciune), nu poate fi echivalat decât cu : „pantă, povârniş“.

II. Celălalt cuvânt e **mânec** sau **mânecă ?** — aceasta e partea a II-a a controversei.

Dela început o preciziune esențială : ne găsim în fața a două forme radical distincte şi anume : **mânec** rezultată normal din **manico-are** (derivat din **mane)** având, în chiar limba latină, înțelesul : arriver dès le matin **(L. Quicherat** et **A. Daveluy),** a ajunge de dimineață, **a mânecà (I. Nădejde).**

In felul acesta forma **mânec** (pe care d. **Şăineanu** o trece cu vederea) apare ca o formă verbală de Ind. prez. pers. I sing. Că lucrurile stau, aşa ne-o confirmă atât **limba vie**, cât şi celelalte **dicționare** mai puțini grăbite. Astfel cea dintâi e plină de derivate de-ale acestui verb dintre care amintim ca mai frecuente :

1. **mânec** s. m. grand matin, petit jour **(Marți la mânec m'am pornit...)**

2. **a se mânecà**, **v. se lever de grand** matin (după **Fr. Damé).** Apoi :

3. **pe** (de, la) **mânecate ;**

4. meglenitul **mănicat ;**

5. **mânecătoare ;**

6. **de** (din) **mânecuş (I. A. Candrea şi Ovid Densuşianu).**

Dicționarele celelalte :

Sextil Puşcariu (1905) : **mânec** (la Nr. 1084) = früh aufstehen ;

Sab. **Pop Barcianu** (1900):

mânec = frühzeitig aufbrechen.

Tiktin (1924) ;

mânecà = vor Tagesanbruch, früh aufstehen ;

Fr. Damé (1901) :

a mânecà = se lever de grand matin.

Aceasta cu privire la mânec.

Cu **mâneca** lucrurile stau cu totul altfel : rezultând normal din manica (derivat din manus) se găseşte peste tot sub alt număr şi cu alt înțeles. Astfel, d. **Sextil Puşcariu** îl explică la Nr. 1085 cu **Qermel,** iar d-nii **Candrea** şi **Densuşianu** la 1124. Că acest termen e definitiv consacrat — nimeni nu neagă. De-aici mulțimea de expresiuni ca : **a băgat-o pe mânecă, a trage de mânecă, a rupe mâneca cuiva, tae-ți mâneca şi fugi, a-şi şterge nasul cu mâneca, a lovi în mânecă, cu mâneci largi,** etc. **Iuliu Zanne).** Sau proverbele :

Bună e mâneca lungă,
Dar pânza nu va s'ajungă —
Tae din poale şi pune la mâneci,
Ii lovit cu mâneca țundrei (Ibidem).

Şi cu acest termen **(mânec-mânecă)** se petrec lucrurile ca şi cu **clin-clină** = două forme cu două semnificațiuni distincte : una în legătură cu îmbrăcămintea, altul cu viața câmpului.

Acest paralelism a înlesnit dealtfel şi confuziunea — transformând proverbul în : nici în clin, nici în mânecă.

III. Şi că lucrurile stau aşa, iată :

Să revenim la cuvântul — mânec verb — a se sculà cu noaptea'n cap şi a porni la drum. La aceasta **Coşbuc** adaogă : „drumul țăranului e pe dealuri; el mânecă (= se scoală dimineața şi porneşte la drum) ca să urce dealul“.

De-aici : „a mâneca e sinonim cu : a urcà dealul“ iar „mânec e drumul la deal“. Ceva mai mult : „In Banat, orice

---

trecut poporul român din Ardeal în ultimele decenii înainte de războiu. Din nenorocire acest proces s'a prelungit prea mult şi în noua constelație politică.

Nădăjduim, că prin expunerile noastre vom putea contribui, dacă nu la îndreptarea răului, cel puțin la o înțelegere mai justă a stărilor din Ardeal. Ințelegându-le, ele vor putea fi apreciate şi judecate cu mai mult simț de realitate şi de dreptate.

ION BAILA

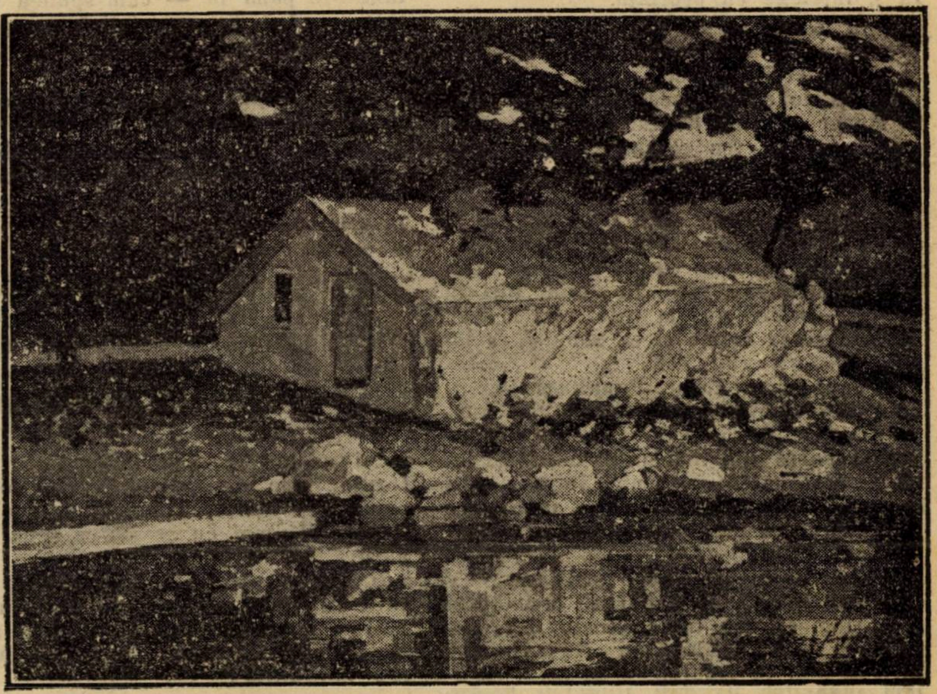

C. VLADESCU : COLIBA GRADINARULUI

suiş pe deal se numeşte: mânecul dealului". (Foaia pentru toţi, I, 38).

Care este — deci — semnificaţiunea acestui proverb:

Cihac spune: n'avoir rièn de commun avec quelqu'un;

Pop. Barcianu: sich mit jemand nicht zu schoffen machen, ihm aus dem Wege gehen, ihm umgehen.

Tiktin: ich habe mit ihm nichts gemein, nichts zu schaffen;

Fr. Damé: n'avoir absolument rièn de commun avec quelqu'un, n'avoir aucune relation avec lui.

In fine **Şăineanu:** a nu aveà nimic comun laolaltă.

Cum convine **acest** înţeles unitar cu **clinul** şi cu **mâneca** — fie chiar a sumanului ţăranului-păstor? Şi cum poţi **aveà cu cineva în clin sau în mânecă?** Şi aici — ca şi în celelalte proverbe — ne găsim, fără îndoială, în faţa unei figuri — dar a unei figuri pe care, cu semnificaţiunile **croitoreşti** ale termenilor, nu o putem **nici realiza, nici înţelege.** Cea mai bună dovadă că atât transformarea, cât şi interpretarea ei sunt absolut eronate.

Stau oare altfel lucrurile când ne gândim la **clinul şi la mânecul dealului.** Fără îndoială că da. Şi explicaţiunea ne o dă tot **Coşbuc:**

„Zicătoarea are înţelesul: n'am cu el deaface nici pe drum la deal, nici pe drum la vale", iar „explicaţiunea ei e următoarea: Când drumul la deal (mânecul) e greu şi boii nu pot duce carul, ţăranii înjugă 4 şi 6 boi dela alte care şi scot pe rând carele la deal. La vale (la clin) îşi împrumută lanţurile ca să împiedice roţile. Ţăranul, fie cât de străin, când vede pe alt ţăran că nu-şi poate scoate carul în deal, îşi desprinde boii şi-l ajută. Un om care-l duşmăneşte, ori un tîrgoveţ trece pe lângă ţăran şi-l lasă neajutorat în drum. Cu aceştia ţăranul n'are nici în clin, nici în mânec — sunt oameni cari nu fac cauză comună cu el, nu şi-au prins nici-odată boii la un jug, nici la deal, nici la vale" — n'au nimic comun cu el. (Foaia pentru toţi, I, 38).

Ne găsim — fireşte — şi deastădată în faţa unei imagini, dar, câtă deosebire! — în faţa unei imagini pe care, tocmai fiindcă o vedem, o putem realiza şi înţelege cu uşurinţă.

Ceva mai mult, derivatele acestui proverb: **Cu nebunul să nu-ţi pui nici în clin, nici în mânec** — sau: **Cu omul prost să nu ai de-aface nici în clin, nici în mânec** — se întâlnesc de minune cu un al treilea (cu caracter explicativ): **nebunul n'asudă nici la deal, nici la vale.** Să nu fie oare niciun fel de legătură între acestea? **Iată** o apropiere asupra căreia încerc **să** atrag atenţiunea.

Iată cum socotesc eu că trebueşte privită chestiunea: **nici în clin, nici în mânec** — adică nici la vale, nici la deal. Aceasta şi ca formă şi ca sens şi ca logică.

Colegul meu **Tache Papahagi** îmi oferă o soluţiune intermediară şi anume: aceea de a reţinea proverbul ca făcând parte din domeniul îmbrăcămintei — însă cu forma: **nici în clin, nici în mânec'.** Deastădată forma **mânec'** ar fi refăcută ca gen după **clin.**

E o soluţiune care — coincizând ca formă cu aceea pe care o susţinem — e cu totul lipsită de suportul Semanticei şi al logicei. Cu toate aceste dezavantagii — ea nu convine cu forma: **nici în clin, nici în mânecă — apăsată cu atâta îndârjire de unii lingvişti improvizaţi.**

Cercetările consacrate, acestei chestiuni m'au dus prin urmare la două forme: una generalizată prin continuă copiere — nici în clin, nici în mânecă — nenaturală mai cu seamă ca sens, în legătură cu îmbrăcămintea; alta rară, normală şi naturală logiceşte în legătură cu viaţa câmpului, a dealului şi a văii — **cu un cuvânt — cu viaţa zilnică a ţăranului nostru. Să nu fie aceasta cea adevărată?**

PAUL I. PAPADOPOL

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ŞI
FUTURISM

Jalnica tragodie a unui june pictor român

II.

Prietenul meu pictor continuă astfel scrisoarea, despre minunatele lui întâmplării:

.....când, după un ceas de goană, nevastă-mea se întoarse cu medicul casei noastre — un prieten din copilărie, care se poartă cu mine de parc'aş fi ou crud) — eu, mulţumit, senin, triumfător, mă găseam în echilibru peste o pereche de scaune schioape, potrivind pe poliţele „atelierului" cele trei mari creaţiuni ale mele din săptămâna scursă:

ROMANIŢA
PAUNAŞUL CODRILOR
COMPOZIŢIA

Prmele două lucrări, după cum ştii, oglindeau cu credinţă şi entuziasm specificul artei noastre naţionale — atâta pe cât mă ajutaseră puterile mele şi măsura în care mă putuseră lămuri articolele, foiletoanele, conferinţele, intervievurile şi discursurile, revărsate cu îmbelşugare din ziarele, revistele şi tribunele naţional-cultural-educativ-artistice. Cea din urmă operă — COMPOZIŢIA — stabilea în cariera mea o culme, pe care nici talentul, nici inteligenţa, nici instrucţiunea mea, singure, n'ar fi sperat vreodată s'o atingă, dacă fericite suggestiuni din lumea rafinată — intelectuală, artistică şi critică) — n'ar fi stimulat şi hrănit slabele mele însuşiri naturale, exaltându-le până la — cum spunea un estet — până la superlativă comprehensiune potenţial creatoare.....

. . . .

— Mi-a spus Doamna, şopti doctorul, apropiindu-se prudent de mine, că ai terminat nişte pânze excepţionale.... Şi cum îmi făgăduiseşi că eu voi fi cel dintâi avertizat pentru alegere şi cumpărătură....

— Incântat, doctore. Stai o ţâră să mă scobor... Aşa! Bucuros... De ce nu?. Bravo!... Ei, ce zici?... Asta din stânga e **ROMANIŢA.**

— Nostim....

Cel dela mijloc e **PAUNAŞUL CODRILOR....**

— Adorabil...

— Al din dreapta e o **COMPOZIŢIE...**

— Uimitor....

— Doctore dragă, un artist nu e nici odată mulţumit de opera lui. Lozinca noastră a fost, este şi va fi: EXCELSIOR-EXCELSIOR-EXCELSIOR!!!.

— Excelsiorissim....

— Neapărat!... Dar ca să te ridici până în sferele transcedentale unde se întâlneşte esenţa inspiraţiei, se cere o mare, uriaşă, formidabilă putere de renunţare, de sacrificiu şi jertfă. Jertfă a cărnii şi jertfă a spiritului...

— Mai cu seamă a spiritului....

— Hotărît!... Jertfa pe care umila lumânărică de spermanţet o săvârşeşte în fiecare zi....

— In fiecare noapte....

— Exact:... în fiecare noapte, pentru luminarea tuturor celor văduviţi de lumină...

— Trebue să fi lucrat multă vreme la piesele astea, nouile....

— Aproximativ... câteva zile doctore dragă...

— Câte-va zile numai!!... (şi doctorul se ridică în picioare — cu stimă, respect, admiraţie şi groază)... Dar e inconceptibil...!!!... Iţi dai tu socoteală de efortul supraomenesc,... de abuzul criminal, ... de... eram să zic: de nebunia ta?!?!

— ...Nebunia mea...

— De bună seamă: nebunie calificată! Cum ai vrea să denumesc altfel isprava ta, fără precedent?... Să încerci — şi să izbuteşti! — ca, numai în câteva zile să rezolvi ceeace mii de artişti, în succesiunea atâtor vaste secole, n'au avut îndrăzneala să încerce şi n'au sperat vreo-dată să rezolve... Anume: să renunţe la propria lor personalitate şi totuşi să reuşească în creaţiunea artistică — şi să se impună timpului! E ca şi cum ai cere vânătorului să-i fie teamă de iepure — iepurelui, să maltrateze pe vânător, pentru ca — la urma urmelor...

— Doctore....

— „pentru ca la urma urmelor, iepurile să intre triumfător pe rohatca târgului... în sacul vânătorului...

— Doctore... e amuzant!

— Ba, deloc! E tragic...

— Doctore... o fi şi tragic, însă afacerile astea cu iepurile,... succesiunea vastelor secole,... vastelor secole,... vânător maltratat,.... personalitate,... creaţiune artistică... rohatca... timpul... nu ştiu cum toate atea mi se răsucesc...., mi se răsucesc, să răsucesc, în capul meu ca într'un ceaun, de par'că s'au făcut terciu...

— Văzuşi?

— Ce?

— Surmenajul!... Adu-ţi aminte: acum câteva luni m'ai chemat, noaptea, la telefon să-ţi prescriu prafuri împotriva migrenelor cari nu te lăsau să dormi.

— Da...

— Mi-ai promis atunci că nu vei mai abuza de sănătatea muşculară şi cerebrală cu care te-au înzestrat părinţii.

— Da... da...

— **Mi-ai făgăduit că nu vei lucra mai îndelung de cât un simplu proletar sindicalizat; că nu vei mai pierde nopţile, până la ziuă, ca un diurnist la P. T. T.; că nu vei mai ceti interviuri şi cronici,...**

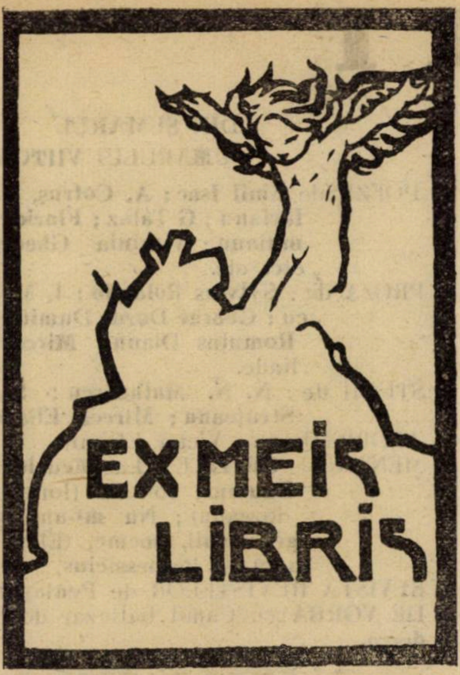

HORAŢIU DUMITRIU : GRAVURA

şi că nu vei mai încerca să aşterni pe pânză decât ceeace simţi că-ţi face **plăcere.**

— Doctore...

— Arta este un joc liber. De aceia, chiar scenele de **suferinţă** exprimate prin mijloace artistice, s'au zămislit într'un fel de bucurie, pe care, ulterior, cărturarii, cari au specialitatea de a umbla cu microscopul în tainiţile sufleteşti ale artiştilor, au definit-o : **voluptate a** creaţiunii.

— Doctore dragă...

— Or, nu există bucurie, cu atât mai puţin **voluptate,** în... oboseală. Singura voluptate a oboselii ,dacă ne putem îngădui această împărechere, este moartea.

— Doctore dragă, ascultă...

— Bătrânii, consumaţi de oboseală, află în moarte — adică în veşnic neturburată odihnă — o voluptate, în adevăr cerească pe care noi, tinerii, nu suntem în stare s'o bănuim şi s'o dorim...

— Doctore... e extraordinar ce se întâmplă cu mine. Când vorbeşti, vorbele tale îmi cad pe timpan ca nişte curcuduşe verzi pe un fund de dimirlie : rou-ton-pac !... ton-pac-ron !... pac-tron-pac !..,

— Ei... vezi ?

— Ce ?

— Sur-me-na-jul !

— Doctore...

— Nici un doctore !... Voi artiştii credeţi în toate cele : în cântece, în descântece, în flori, în gâze, în salamandre, în izvoare, în stele, în visuri, în critici, în vin, în pasienţe — dar nu credeţi în ştiinţă, şi nici de cum în ştiinţa medicală. Cu toate astea, noi doftorii, suntem fraţii întru idealuri, ai artistului. Artiştii, ca şi medicii, nu fac, în ultimă analiză, decât să sprijine şi să glorifice **viaţa.**

Voi, prin imagini cari s'o transmită peste secole şi peste fire, viitorinii ; voi, prin mici reparaţiuni de zi cu zi, cari s'o prelungească, în cât mai bună stare, la maximum de îngăduinţă a legilor firii.

— Doctore...

— Căci firea are şi ea margini în îngăduinţele ei. Cine încearcă să depăşească — temerar — aceste ultime limite ale **generozităţii naturii, lunecă, fatal, spre descumpănire.**

Pragul descumpănirii e, mai întotdeauna, insesizabil. Il trecem cu sentimentul că păşim logic într'un domeniu pe care de mult l'am fi dorit, un domeniu fermecat şi fermecător, unde omul — (în speţă pacientul) — devine generos intrepid, generos angelic sau generos idiot...

— Doctore..., miroase a spumă, prăjită, de dulceaţă...

— Dar se poate întâmpla ca descumpănitul să sară mult mai departe peste hatul firii : în bărăganele negre ale unui imperiu turmentat şi turmentator. Atunci omul nostru se precipită într'o serie de convulsiuni mintale, infinit variate şi per petue. In cazul acesta pacientul se crede simultan : apostol şi tiran — rege şi chibritelniţă — poet şi pilaf — pictor şi radiofon — hipopotam şi caramelă — biciclist şi fâstâc — mitropolit şi coup apaier...

— Doctore... a dat dulceaţa de vişine, a nevestei, în foc. Semn bun : ci-că...

— La tine, pictore dragă, nu văd, deocamdată, decât una diin manfestările, benine, din prima categorie ; dar nu este exclus, (dacă nu vei urma întocmai sfaturile mele prieteneşti), să faci saltul primejdios în făgaşurile sumbre şi agitate de care-ţi vorbii — pentru stagiu infinit şi irevocabil...

— Care va să zică ?...

— De... asta va să zică... şi mă bucur c'ai izbutit să mă înţelegi... asta va să însemne că mâine dimineaţă viu cu maşina să facem o mică excursie recreatoare — de vre'o două luni de zile, în care vreme nu te vei atinge de vopsele... nu vei gândi la artă, dar, mai vârtos... nu vei mai ceti o singură slovă tipărită...

— Şi ?...

— Vei trăi şeasezeci de zile pline şi grase, ca un animal teafăr şi necugetător — adică fericit...

— Unde, doctore ?

— La mânăstire...

. . . .

Frângem, şi de data asta, scrisoarea bunului nostru prieten pictor. Vom continua-o, cu aceiaşi fidelitate, în rubricile noastre viitoare.

N. N. TONITZA

Ciudăţeniile editoriale

Notiţa noastră în legătură cu activitatea fără de plan a editurilor a atins un punct dureros al raporturilor dintre scriitori şi editori.

Problema trebueşte reluată şi o vom face de îndată ce vom fi strâns materialul trebuincios.

Ca o dovadă pentru actualitatea problemei, facem loc — din simplu interes documentar — următoarelor rânduri ce ne trimite colaboratoarea noastră, d-ra Alice Gabrielescu :

> **Stimate d-le Perpessicius,**
>
> Cu privire la energicul dv. articol „Ciudăţenii Editoriale", închipuindu-mi că v'ar întări mai mult siguranţa că aveţi cu dv. gândul şi la nevoe chiar sprijinul tuturor scriitorilor, am voit să vă scriu satisfacţia cu care am citit începerea campaniei dv. şi cu care aştept desfăşurarea ei, convinsă că nu va rămânea fără bune rezultate.
>
> Primiţi vă rog distinsele mele salutări.
>
> **Alice Gabrielescu**
>
> 28 Iunie 1927.

Notiţe italiene

MIŞCAREA PEDAGOGICA IN ITALIA

Renăscută (prin opera generoasă a tineretului său, Italia îşi îndreaptă privirile spre tineretul de mâine. Educaţia morală, fizică şi intelectuală a copiilor, alcătueşte acolo obiectul preocupării tuturor — dela părinţi la Rege, dela modeştii educatori la cei mai de seamă pedagogi şi filosofi. Prin aceasta, o deosebită atenţie este acordată corpului profesoral, mai ales „maeştrilor" dela şcoalele primare. Pentru a fi la înlăţimea misiunei lor, dascălii mai modeşti au la îndemână serii întregi de reviste, răspândite în sute de mii de exemplare. Semnalăm, prin vechimea şi însemnătatea ei, mai ales pe aceea intitulată **I Diritti della Scuola** (apare la Roma de 27 de ani !), la care colaborează cei mai de seamă pedagogi (alături însă de cetitorii înşişi, care-i îmbogăţesc coloanele cu rodul experienţii lor de toată ziua), având directori pentru fiecare preocupare în parte şi care, prin felul vioiu şi îngrijit cum se prezintă, poate servi drept model şi suggestie pentru iniţiativele oricui în această hotărîtoare problemă a învăţământului naţional.

ALBANIA ANTICA

După cum se ştie, recentul conflict dintre Italia şi Iugoslavia, a avut drept pretext şi anumite concesiuni pe care guvernul albanez le-ar fi făcut celui italian, pentru întreprinderea unor presupuse săpături arheologice. In legătură cu aceasta, semnalăm apariţia la Roma, a unei admirabile monografii, datorită tânărului arheolog Luigi M. Ugolini, intitulată „Albania antică" (S. E. A. I., Roma Milano, partea I), în care sunt consemnate cele dintâi rezultate ale explorării istorico-arheologice a străvechiului pământ albanez, mai ales în spre părţile Adriaticei.

Bogat ilustrat, limpede şi atrăgător scris, acest „ziar" arheologic (săpăturile sunt mai puţin puse în evidenţă) capătă interes şi pentru observaţiunile de ordin etnografic , în orişi ce caz, nu poate rămâne necunoscut istoricilor noştri cari se ocupă, mai ales, cu problema tracismului autohton, atâta de temeinic studiat în timpul din urmă de Vasile Pârvan şi de elevii săi arheologi.

ROMA

Revistă de cultură italiană, Nr. 2, April-Iunie 1927, cuprinde :

R. Ortiz : Catolicism şi fascism ; **Al. Marcu :** Cinci comemorări ; **Gh. Călinescu :** B. Cellini ; **A. Belciugăţeanu :** Pesimismul voluptăţii d'annunziene. **R. Ortiz :** Capodoperile liricei italiene ; **Al. Marcu :** V. Alecsandri şi G. V. Ruscalla ; **Fr. Petrarca :** Ascensiune pe muntele Ventoux, (trad. de Al. Marcu) ; Sonetul XXXIX, Sestina I (trad. de J. Leonard) ; **N. Machiavelli :** Prezentare la „Il Principe" (trad. de Al. Marcu) ; **Ugo Foscolo :** Din „Jacopo Ortis" (trad. de Al. Marcu).

Cronică literară ; Insemnări ; Etichete editoriale.

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Toate notiţele şi comentariile ce apar, neiscălite sunt a se atribui redactorului acestei reviste : d. **Perpessicius.**

PENTRU D. ION GORUN

In numărul, de Miercuri, 6 Iulie 1927, al „Dimineţii“ şi sub titlul : „Premiile naţionale pentru literatură“, d. Ion Gorun, laureatul premiului naţional de proză, pe 1926, scrie în legătură cu rândurile consacrate de noi într'un număr trecut, acestei periodice cestiuni naţionale.

D. Ion Gorun e supărat că am trecut sub tăcere memoriul publicat de d-sa în coloanele „Dimineţii“ şi ne află în culpă, de vreme ce, aplaudând propunerea d-lui G. Bogdan Duică referitoare la publicitatea candidaturilor, n'am acordat atenţia cuvenită şi propunerilor, d-sale, care se conforma acestui deziderat. „Ion Gorun poate să fie ignorat de „Universul Literar“—scrie d-sa într'un loc, ca să adaoge: „Acest lucru mă lasă rece“ iar mai departe : „Un cuvânt, totuşi, acelora cari cu rea voinţă înlătură părerile pe care le susţin eu... etc., etc., ca să termine cu : „vorba lui Tănase : Mie mi-e perfect egal“.

Ne gândim să facem o graţioasă „nostra culpa“ în nădejdea că de data asta vom încălzi puţin inima indiferentă a d-lui Ion Gorun—şi am făcut-o bucuroşi şi în convingerea că tot omul e supus greşelii—dacă n'am fi recitit rândurile consacrate de noi, premiilor naţionale şi n'am fi observat că d. Ion Gorun n'a cetit cu atenţie gândurile noastre — ca să nu bănuim că se face numai că nu le-a înţeles.

In orice caz, dela un simplu caz de omisiune — şi se va vedea că nici atâta n'a fost — şi până la o conspiraţie, a tăcerii, pe care d-sa ne-o atribue, e o distanţă geologică.

Dar nici omisiune n'a fost : în rândurile noastre scriam — şi ideea revine de mai multe ori, ba chiar şi un citat al d-lui I. G. o atestă : „Ceeace nu s'a pus în practică sistematic şi oarecum oficial...“ E adevărat că d. Ion Gorun, laureatul premiului de proză pe 1926, convins de temeinicia acuzaţiilor pe care d. G. Bogdan Duică le aducea acordării premiilor naţionale în 1926, s'a raliat opiniei criticului şi şi-a făcut propunerile în mod public, după cum e iarăşi adevărat că noi n'am relevat intervenţia d-sale oricât de interesantă şi de preţioasă ar fi fost ea. Dar n'am relevat-o pentru că pe noi ne interesa să se pue în practică „Sistematic şi oarecum oficial‟“, principiul. Ceeace repetăm, şi d. Ion Gorun însuşi recunoaşte, nu s'a făcut.

Nu mai departe însuşi iniţiatorul acestui procedeu d. G. Bogdan Duică n'a dat urmare, gândului său. Nu cumva, oare, pentrucă în intenţia d-sale era — şi lucrul se spunea răspicat în memoriul publicat de d. G. B. D. în „Universul literar“ de anul trecut —să se adopte principiul oficial, şi să se practice de unanimitatea juriului ? Ar fi fost socoteam dimpreună cu d. G. B. D. singura soluţie ca să se evite în viitor, surprize asemenea acelora din 1926. Şi cum ziua acordării premiilor se apropia şi cum candidările în spiritul dezideratului G. B. D. nu se făceau, am socotit să comentăm probabilităţile. Despre aceasta şi despre nimic altceva a fost vorba în nota noastră. Incă un motiv ca să nu fi avut pentruce ne ocupa de intervenţia d-lui Ion Gorun.

Totuşi un gând ne încearcă : nu cumva, d. Ion Gorun a înţeles că nota noastră viza la valoarea laureaţilor de anul trecut, printre cari se afla şi d-sa ?! Mai întâi scrisesem : „Să se noteze că nu discutăm aici valoarea laureaţilor“ şi apoi insistam că ierarhizarea aproximativă, de sigur, a viitorilor laureaţi, ierarhizare pe care premiile din 1926 o călcaseră în picioare, era mijlocul de a se evita surprizele. Şi, dacă e să facem încă o precizare, la premiul naţional de poezie ne gândisem noi tot timpul.

Iată deci, pentruce nu înţelegem răstălmăcirea din articolul din „Dimineaţa“ al d-lui Ion Gorun.

Despre o conspiraţie a tăcerii se poate vorbi. Şi la noi şi în celelalte literaturi. Şi e o chestiune pasionantă şi am putea-o discuta, oricând, cu plăcere. In orice caz, printre victime nu am vedea nici odată pe laureaţii de ieri, de azi şi de mâine ai premiilor naţionale de literatură.

BALZAC

Intr'un studiu publicat de d. Denis Saurat, în „Les Marges“ (raportat de „Mercure de France“) cetim aceste valoroase opiniuni despre geniul lui Balzac :

> Balzac este cel mai solid dintre scriitorii noştri. Aşi zice cel mai mare, dacă n'ar fi Victor Hugo...
>
> Odată eroii săi angajaţi într'o scenă bună, Balzac uită totul : şi teama de anarhie şi de ideile sale ocultiste sentimentele ca şi teoriile. El vrea să vadă, vrea să ştie. Şi nu e lipsit nici de simpatia umană, ba dimpotrivă. De câte-ori nu ne simţiam dispuşi să-i spunem să tacă, să-şi păstreze pentru el comentariile înduioşate şi să-şi continue povestea. Mila lui pentru personagiile sale este de calitate inferioară, ca tot într'însul, afară de această extraordinară putere de observaţie. Poate chiar că din lipsa aceasta de calitate şi intensitate în sentimentele sale personale să fi rezistat mai bine ca Dostoiewski sau Tolstoi nenorocirilor eroilor săi. Balzac îi plânge, dar doreşte cu atât mai mult să-i cunoască. In vreme ce Ruşii, ei, au o atâta de mare poftă să-i plângă încât sfârşesc prin a nu-i mai vedea.
>
> . . . .
>
> Luat în el însuşi, poate că Balzac n'a fost un om prea mare ; ca şi Victor Hugo, poate c'a fost mai ales un foarte mare copil. Dar operile lui există, sunt aici, mai sănătoase, mai durabile, mai solide ca acelea ale oamenilor mai mari ca dânsul, un Goethe, un Tolstoi, un Ibsen.

Nu e lucru uşor să faci o operă mare. Singură inspiraţia sublimă şi geniul extraordinar n'ajung. Nu-i lucru de un moment sau de un om. Răuşita cere colaborare, cere un sol unde să încolţească, o atmosferă în care să crească. Franţa, rasa, cultura, tradiţia ei, au marea lor parte creatoare în opera lui Balzac. Ea are dreptul să prezinte această operă ca un lucru al său, ca un lucru bine făcut. După cum Homer reprezintă epopeia şi pe Grecia, Balzac este romanul şi este Franţa.

DIN SUMARUL NUMARULUI VIITOR :

POEZII de **Emil Isac ; A. Cotruş, M. Celarianu ; G Talaz ; Florica Mumuianu ; Virginia Gheorghiu,** etc., etc.

PROZA de : **Sylvius Rolando ; I. M. Raşcu ; George Dorul Dumitrescu ; Romulus Dianu, Mircea Eliade.**

STUDII de : **N. N. Matheescu ; Scarlat Struţeanu ; Mircea Eliade.**

AFORISME de : Victor Eftimiu.

MENŢIUNI CRITICE : **La Medeleni, II. Drumuri** roman. (Ionel Teodoreanu) ; **Nu mi-am plecat genunchii, poeme,** (Elena Farago) de **Perpessicius.**

REVISTA REVISTELOR de **Pentapolin.**

DE VORBA cu Camil Baltazar de **F. Aderca.**

CASA NAŢIONALA A LITERELOR, ARTELOR ŞI ŞTIINŢELOR

Aşa se numeşte instituţia pe care o înfiinţează d. Edouard Herriot ,ministrul instrucţiunii din Franţa. Scopul ei este să reglementeze şi să inobileze prin obligaţie de stat, opera de asistare a creatorilor de literatură, artă şi ştiinţă. Intre veniturile cu care se vor alimenta fondurile Casei este şi o taxă preluată asupra operelor intrate în domeniul public.

Ştirea a plăcut şi la noi, dovadă ocolul de care s'a bucurat în presă.

Ar fi locul să amintim că şi la noi s'a vorbit, îndelung, acum vre-o doi ani de zile despre un „consiliu al literilor“, că se publicase chiar şi menu-ul — ca să zicem aşa — nouei intenţii, dar că totul a rămas, cum rămân toate gândurile prea tari, la noi în ţară, în cartoane. Toţi demnitarii noştri sunt preocupaţi numai de ecoul pe care îl va înregistra posteritatea despre marea lor personalitate. Deaceea fie care se simte obligat să legifereze indiferent dacă proectul moare nenăscut sau sucombă în secţiile corpurilor legiuitoare. De aceea, în timp ce miniştrii de instrucţie din alte ţări sunt munciţi de cele spirituale, în România avem spectacolul acelei furii edilitare, care reduce toată problema şcolară la cărămida din ziduri.

Şi totuşi : ca mâine se va găsi şi pe la noi, un ministru în curent cu cele din Franţa, care va relua ideea acelui „Consiliu al literelor“ şi va da corp de lege acestei idei salutare. Mai ales că editorii cari tipăresc miile de exemplare din clasicii noştri, abia aşteaptă să poată vărsa la cassa acestei „Case“ ceva din beneficiilor acţiunilor lor culturale.

CARŢI NOI

VIRGIL COSTESCU : Gazda cu fata de măritat. Tip. „Bica“ 83 pag. lei 20.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

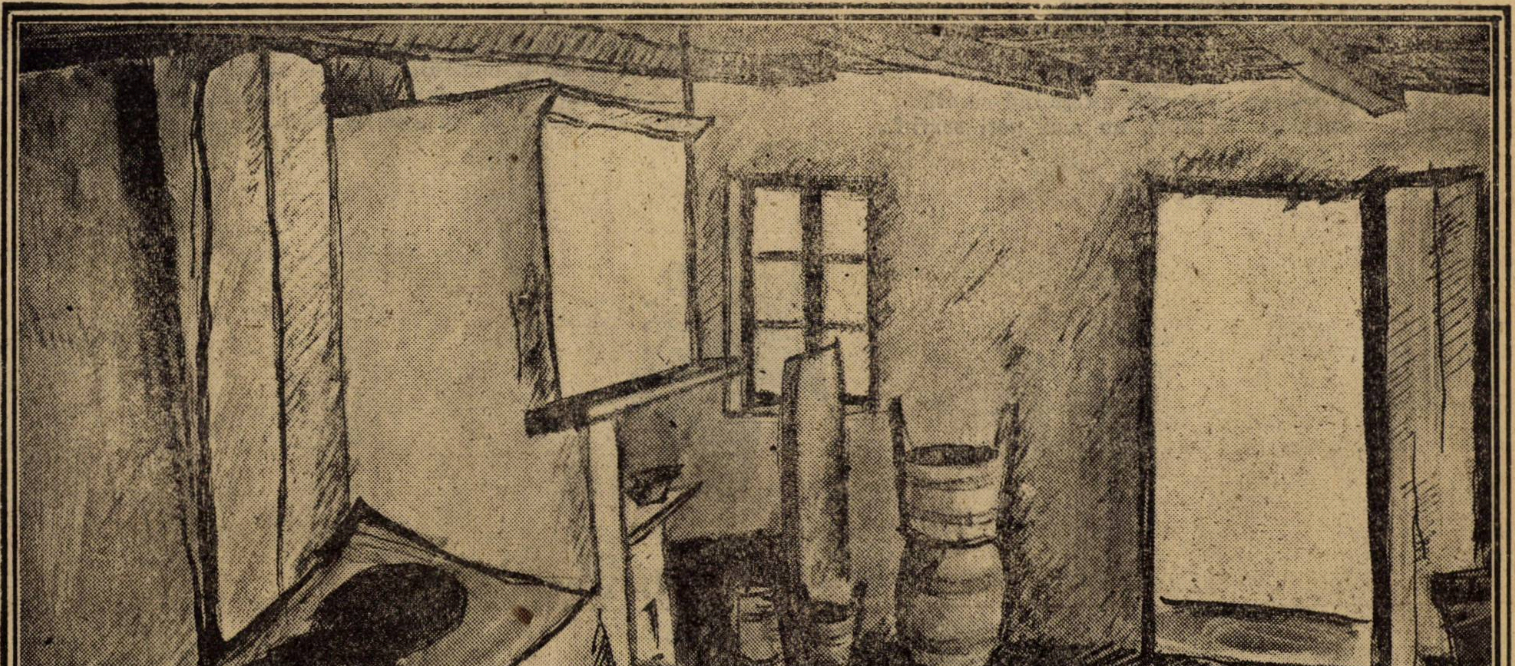

VASILE POPESCU : STUDIU

In acest număr: EMIL ISAC, VICTOR EFTIMIU, SYLVIU ROLANDO, CAMIL PETRESCU, MIHAIL CELARIANU, FLORICA MUMUIANU, G. TALAZ, MIRCEA ELIADE, SERGIU DAN, ROMULUS DIANU, MIHAIL POPESCU, GEORGE DIACU, RUD. A. KNAPP, ZOE LECCA, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.

An. XLIII, Nr. 29.
17 Iulie 1927.
Lei 5

Iosif

„Iosif a murit. Iosif care ne
aducea absintul.
Dintr'o scrisoare din Paris".

Chelnărul bătrân ce purta pe tavă
Dulcele absint
A pornit pe-o navă-de argint...

Şi s'a dus departe.
E pe stele călător.
E poate în Marte.

Picură-mi din ceruri
Veşnicul absint!
Picură-mi din stele
Minunat argint!

Şi privesc în noapte aşteptând să vii.
Chelnăre bătrâne, nu mai poţi servi?..

Copilul lui Ştefan

Copilul lui Ştefan a murit azi noapte,
Un cîine negru sufletul i-a dus...
Codrul de-atunci e plin de şoapte
Şi tremură'n aur stelele din sus.

Imprejurul mortului s'adună vecinii
Şi-şi fac cruce şi îngroziţi plîng,
— Nimănui nu i-e foame şi-i vremea cinii.
O stafie albă s'a strecurat în crîng...

Copilul lui Ştefan a murit azi noapte,
Căci l-a chemat fraţiorul din pămînt.
— Şapte ani oile nu vor da lapte
Şapte ani va fi miros de sînge'n vînt.

„Vom lega blestemul cu'n băţ de ţernă"
Fruntaşul spune şi oamenii cucernici se închină.
— Numai copilul lui Ştefan doarme liniştit pe pernă,
Şi simte el, mortul, că nu este de vină...

Vânturile nopţii....

Vînturile nopţii scutură afară
Arborii tăcerii.
O, încete plînsul! Sufletele doarmă!...

Nu mai vine zarea, tot mai noapte-i noaptea
Mă cufund în lacrămi.
Unde-i mîna albă care să mă scape?

E miros de moarte, nimeni nu răspunde,
Nu e om pe lume...
A pornit furtuna pe'nverzite ape.

Sufletu-mi de spaimă în bucăţi se sfarmă,
Unde-i Ceriul, unde?
A'nceput blestemul groapa să mi-o sape.

De ce nu-mi răspunde?...

Vînturile nopţii scutură afară
Fără încetare.
Unde-i alba mînă, să mă scape, să mă scape?

Nu este scăpare.
Soare nu răsare.
Bezna-i tot mai mare.

Şi în zorii zilei mă trezesc cu groază:
Am murit azi noapte...
M-am trezit în soare, rătăcit din umbră.

Am remas pe buze-ţi alba mea femee,
Am rămas în şoapte.
Să mă porţi la sînu-ţi ca pe-o sfîntă chee...

EMIL ISAC

---

*) Din volumul „Poesii" de Emil Isac ce s'a pus sub presă.

Jean Cocteau are oroare de şcolile literare

Orice s'ar spune are şi literatura satisfacerile ei... Nu comparabile cu loviturile de bursă isbutite, dar oricum agreabil apreciabile. Iată de pildă, mă gândesc cu o răcoritoare bucurie la cazul pe care îl va face excelentul meu confrate F. Aderca, citind declaraţiile pe care Cocteau le-a făcut unui redactor al „Comoediei“.

Autorul lui Tomas L'Imposteur a fost fără îndoială secretarul general al mişcării, care se proclama singură modernistă, din întreaga lume. Ştiţi ce înseamnă un secretar general al unui mozaic de grupuri anarhice. E leader în acelaşi timp, şi centrală artistică la cari duc iş dela care pleacă firele, numele lui e steag şi opera lui carte de exegeză. Cel mai descreerat (în aparenţă) mai exact cel care făcea mai mult pe nebunul dintre toţi tinerii scriitori francezi de după război, cel care afişa mai multă oroare de normal, în operă şi mai ales în viaţă era Cocteau. Trebue să scoţi tot ce se poate distila mai modernist în Oscar Wilde, să-l ridici la o potenţă întreită ca să dai peste junele prinţ al snobismului contemporan. Mai departe de cât cel mai lung sbor fără escală, străbătea faima pijamalelor, a prieteniilor sale contursionate, a fobiilor lui.

Lord al cubismului, duce de Dado prin simpla lui apariţie lansa un local la Paris. Opera lui era de asemeni trăsnită cum greu se poate închipui alta — uneori, alte ori însă nu fără un real, şi adesea profund omenesc. „Le Boef sur le tort“ (a dat numele unui celebru restaurant pentru miliardarii americani). „Les mariés de la Tour Eiffel“ pe urmă „Tomas L'imposteur“ (operă cu excepţional final). „Le grand Ecart“ poate cea mai omenească dintre cărţile lui Cocteau au străbătut curând întreaga lume. Nu am uitat evident nici „Le secret professionel“.

Până când a venit catastrofa.

Inchipuiţi-vă un grup de cheflii faimoşi cari ar simula cu convingere un chef. Cine nu ştie amorul propriu pe care îl pun chefliii în „apărarea titului“ lor, nu va înţelege până unde împing veselia simulată, dispoziţia cariată şi plombată cu miez de pâine, gluma de repertoriu. Şi iată că descopere, deodată unul, că de multă vreme comesenii, nu văd că se păcăliau unul pe altul. Şi pe urmă, altul, şi mai altul. Gălăgia scade brusc, oamenii rămaşi cu privirea stânjenită, ridicul simt că li se plimbă de-alungul şirii spinării melci reci şi flasci. Şi pe urmă începe fuga, fiecare gând să-şi creeze un alibi urgent care cum poate, deabia pe rând au denunţat falşul şi excrocheria mişcării al cărei suflet erau. Acum e rândul tânărul messia Cocteau :

— „De sigur văd că totul se schimbă, chiar de mai puţin de un an încoace. Lumea a traversat o perioadă de ghiaţă. (Ceeace, între noi fie zis, e fals C. P.) Această perioadă e moartă. Pentru nimic în lume n'aşi vrea să vorbesc de ceeace va veni, de ceia ce e pe cale să se nască, cu toate că le prevăd de minune.

„A eticheta, e a ucide. Marile mişcări cum au fost cubismul, impresionismul, au fost botezate din afară, din greşală, şi suportate în urmă de victimele lor. O mişcare care se numeşte singură e o mişcare avortală (şi când te gândeşti că la noi întâi a existat firma şi pe urmă „integraliştii C. P.). Din ziua în care jurnaliştii ne-au botezat „grupul de şase“ acest grup a devenit un grup, adică un lucru insuportabil, pe care am ţinut să-l compromit cu orice preţ.

Totul se schimbă de un an încoace.. v'o repet. Cred că sunt situat mai bine ca oricine ca să simt pulsul vremii ; dar aşi vroi ceeace doresc, vorbind şi definind.

— Prospeţimea e prin esenţa ei indivizibilă. Indată ce oamenii încep să constate „prospeţimea“, nu mai ai decât un proaspăt organizat. Toate mişcările organizate sunt mişcări care merg spre ruină.

. . . .

Indrăzneala nouă se formează totdeauna în spatele îndrăzneţilor. Indrăzneala e prin natura ei invizibilă. Incepe să se vadă îndrăzneala când ea se micşorează, când ea place, când e uitată pe masă, ori e spânzurată pe pereţi. Ceeace se numeşte îndrăzneală într'o epocă e sfârşitul unei îndrăsneli. Nu mai sunt lovituri de cuţit, sunt vârfuri de acadele, ascuţite din cauza suptului. Oamenii nu mai pot constata îndrăzneala de cât când nu mai e secretă (îndrăsneală secretă ? pare mai curând un fel de „curaj în sinea lui“ şi cine afirmă asta ? Cocteau care n'a îndrăznit nici măcar să aibă o intimate...)

. . . .

Inima tânără nu se exprimă în acelaş mod ca în acea obosită de bătrâneţe... Să pui inima în operă este tot atât de ridicul CA ŞI A INCERCA SA SUPRIMI SISTEMATIC INIMA. Să o etalezi, să o înăbuşi e la fel de ridicul. O epocă plină de „inimă“ e tot atât de absurdă ca una fără ea.

. . . .

Nu-i aşa Aderca, nu-i adevărat că a îmbătrânit Cocteau ? Cocteau cel cu „îndrăzneala secretă“ ? Grija asta de a fugi cât mai curând din corabia care se îneacă.

Mă gândesc ce vor face lamentabilii noştri coctoişti, integralişti etc., cu îndrăsneala lor organizată pe căprării.

Şi dacă ar fi singurii care aleargă după modă ? „depozitul nou“. Poate mai mult de cât moda coctoistă e deprimantă la noi moda nemţească. Lansată mai vârtos în urmă de Reiner Maria Rielke... Aceea de a căuta pe Dumnezeu toată ziua, de-a tot scrie poezii „cu Dumnezeu“, dar fără nici un Dumnezeu... Ia o cromolitografie de von Stuck, münchenezul cu „Pan-ii“ şi fecioarele lui „sălbatece“ la modă acum treizeci de ani (Munchen cea mai bună bere, cei mai buni pictori de fauni, cele mai „fatale“ gretchen), pune 37 de gr. Rielke şi ai moda literară românească din anii trecuţi.

Cocteau vorbeşte de îndrăzneala secretă ? In orice caz de îndrăzneală adevărată ?

S'ar putea să conteze numai îndrăsneala de a fi.., singur. Să spui ce gândeşti... tot ceeace gândeşti... şi numai ceeace gândeşti.

CAMIL PETRESCU

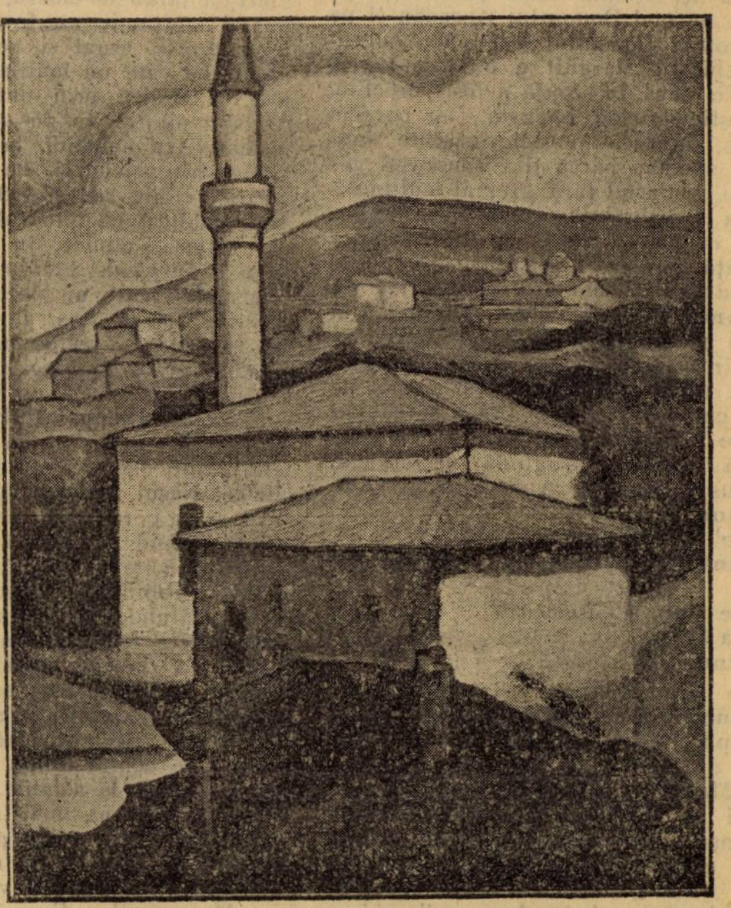

L. SINGER: GEAMIE IN BALCIC

PETRECERE

II.

SYLVIUS ROLANDO

Sfântul Gheorghe e patronul numelui lui Gyuri baci! Prin aceasta, energicul învingător al balaurului, îşi măreşte valoarea, se reabilitează oarecum, dintr'o poziţie inferioară, de a doua categorie, asignată lui de biserica catolică... In aşteptarea zilei, cu câteva săptămâni înainte, pe coridorul locuinţelor, în camere şi până departe, în celelalte clinici, evenimentul sărbătoresc a fost mult comentat şi dat fiind remarcabila personalitate a sărbătoritului, valoarea lui augmentată şi împinsă până la cerinţa şi amploarea unei festivităţi... Toţi au fost de acord! Se impunea o petrecere, care să izbească ca o formidabilă explozie de râs, de vin, de zgomot... Cuviinţa cerea o manifestare puternică, violentă chiar, ca exponent al sincerităţii, ea reclamă joc, muzică, mâncare, şi mai ales acel amuzament galant, vecin de erotism şi de excitare libidinoasă... Se impunea însă, şi din partea sărbătoritului o lăudabilă silinţă, mult tact şi mai ales o lărgime a mijloacelor sărbătoreşti, căci petrecerile, în această lume de subterană, gâlcevitoare şi irascibilă, au în afară de rostul lor pur distractiv şi un contingent de onoare, de obligativitate; ele dovedesc probitatea datoriilor colegiale şi siguranţa legăturilor prieteneşti...

Deci, în dimineaţa zilei, Domnul Anania Săbău, elegant îmbrăcat, cu pălărie tare, cenuşie, haine de sărbătoare şi ghete de lac, a plecat să facă din încredinţarea lui Gyuri wbaci, invitările pentru serbarea de după masă. In coridor el întâlneşte pe mica Marghit, copilul lui Gyuri baci. Fetiţa gătită de biserică îşi aştepta doar prietenii, pe Dănilă, nepotul Domnului Abrudan şi pe Eva, copila Domnului Fleischer, mecanicul clădirii. Marghit e o fetiţă înaltă şi foarte slabă. In şcoală a fost poreclită, nu se ştie de cine, Lăcusta. Dar porecla a prins, ca acele porecle născute anonim şi spontan parcă din consensul general şi instinctul fără greş al mulţimii... Lăcusta e îmbrăcată după moda ungurească, cu polcuţă verde de catifea, peste o rochiţă de stambă plisată, cu şorţ alb, în buzunarul căruia se vede cartea de rugăciune. O coroniţă de verdeaţă îi strânge părul. In total, fetiţa strânsă la piept, înfoiată la poale, cu braţele goale dela umăr, ţinute cruciş şi smerit pe piept, cu picioarele ei lungi şi subţiri ca nişte fuioare, are un aspect firav, delicat şi totodată caraghios, de insectă, de lăcustă. Domnul Anania o priveşte nepăsător.

— Ce faci Marghit?

— Bine, Domnule Anania... Aştept copiii.

— Te duci la biserică?

— Da!

— Bine!... şi pleacă.

Fetiţa urmăreşte cu priviri îndrăcite pe frumosul băiat, care nu o ia măcar în seamă... Ea sufere. Sufere de acea gelozie a copiilor de a fi mici şi nesocotiţi. Mâinile îi tremură uşor, iar în gâtlej i se împiedică câteva înghiţituri iuţi, greşite, incomplete, seci, de năduf... Ea ştie că Anania pleacă după fete. In sufletul ei mic, simte un necaz agresiv, o impulsiune de a bate, de a umili, chiar de a strivi, atât pe băiat cât şi pe toate acele fete mari, frumoase, pe care după vârstă şi îmbrăcăminte, le dibue ca rivale. Impasibil, Domnul Anania urca scara principală şi intră în curte... Odată ieşit din ţarcul institutului, înaintea lui, drumul aliniat dealungul clădirilor, ce duce până la poarta de serviciu, plantat cu tei şi castani, pietruit pe lături, se desfăşoară amplu, rectilin, cu demnitatea unui bulevard. Peste noapte a plouat! Afară e o lumină neobişnuită, rară, un plin de lumină adus parcă din alte ţinuturi, de pe coastele Mediteranei, care căzând pe pomi, pe caldarâm şi pe clădiri se destramă la întâmplare în pete mari, neregulate şi delicate, ce clarifică şi subţiază, ca într'un tremur delicat de minunat aquarel.

Domnul Anania prinde ceva din belşugul dimineţei. In podoaba de aer nou, sănătatea lui capătă un spor de mulţumire. Pieptul i se umflă ca un suflai, ochii îi dobândesc un zâmbet şiret, mişcările îi devin mai uşoare, mai zglobii, şi inconştient, ca răspuns la această amploare de vitalitate, grăbeşte pasul şi agită bastonul în largi circonferinţe. Ajuns la clinica de boale de piele, se opreşte, devine grav, imperativ şi parcă dezgustat de mizeria de acolo, nu intră, ci pe fereastra deschisă, strigă:

— Hallo!... Ioşka, Domnule Ioşka...

La fereastră apare un chip îngrozitor, hâd, neuman, imobil ca un [illegible] de ceară, e chipul Domnului Ioşka Szatmary, numit în mod obişnuit Ioşka socialistul. Domnul Ioşka e laborantul prim al clinicii. Viaţa lui e călită din tăria durerii şi a mizeriei... Războiul a adus pe Domnul Ioşka în spital, făcând dintr'un ţăran mediocru, dar sănătos, liber şi mulţumit, un forţat al clinicilor, un răzvrătit crunt şi neomenos... Domnul Ioşka este un mutilat de război, rămas în clinică prin puterea obiceiului, ca întemniţatul, în puşcărie, la sfârşitul pedepsei, ca nebunul, la balamuc, după vindecarea psichozei. Pe vremuri a fost un caz clinic rar şi extrem de interesant, publicat cu fotografii şi numeroase date istorico-clinice, în mai multe reviste chirurgicale, atât pentru jocul contingenţelor, care au permis proiectilului să-i deformeze faţa, fără să-l omoare, cât şi pentru mulţimea operaţiunilor plastice, peste douăzeci şi cinci, suferite, pentru a i se creia un rudiment de figură... Căci Domnul Ioşka, are o figură imposibilă omeneşte! Ea scapă chiar unei minuţioase descripţiuni anatomico-clinice. Nasul lipseşte cu totul, înlocuit fiind cu o perdea de piele luată de pe frunte, având un aspect de trompă retezată; jumătatea stângă a fălcii de jos a fost zdrobită; la acel nivel, obrazul îi este înfundat şi tras împreună cu toate cutele feţei, de partea opusă; figura lui a devenit astfel oblic ovalară. Această înfăţişare este exagerată, prin situaţiunea ochiului stâng, larg căscat şi tras în jos, de nişte frâuri cicatricale, în timp ce ochiul drept are coada ridicată în sus ca la asiatici. Ceeace îl face mai impresionant, mai neomenos, sunt mustăţile lui, scăpate ca prin minune din război şi operaţii, nişte mustăţi mari şi negre, răsucite ostentativ, strălucind de pomadă, care dau figurii lui un aspect de mască mustăcioasă, mască în mucava pentru speriat copiii. Domnul Ioşka vorbeşte şi râde puţin; figura lui aproape invariabil, e aceiaşi. Trebuiesc sentimente puternice ca să mişte acea faţă, frânată de numeroase cicatrice.... Dar vorbind, ceeace spune, e bine chibzuit şi cu rost tâlcuit. Căci nenorocirea Domnului Ioşka, biciuindu-i zi de zi sufletul, i-a deşteptat o inteligenţă vie şi crudă. Nemulţămit, veşnic în răzvrătire, de unde şi porecla: Ioşka socialistul, trecând totul prin sarcasmul unui dubiu şi al unei rele credinţe, sufletul lui nu cunoaşte decât ura şi doar din gradaţiile şi jocul acestui sentiment, dela impasibilitatea crudă faţă de orice suferinţă, până la sălbăticia destructivă şi necruţătoare a răzbunării, îşi modulează şi îşi complică multiplicitatea stărilor de afect, necesare unui psihic de om inteligent. Domnul Ioşka, e mereu la pândă. Pe tăcute el spionează şi află, iar elementele obţinute, instigă, excită şi intrigă. Uri cumplite, duşmănii cu dorinţa de răzbunare nepotolită, porecle răutăcioase şi vorbe nesocotite, tot complexul posibil al infamiei permis de împrejurări şi oameni, se stabileşte, neînţeles, la mari distanţe, surprinzător de precis, plecând dela acest om tăcut, sinistru şi rău, ca dela un om puternic şi autentic diplomat.

Domnul Ioşka mai are încă două patimi: banii şi femeile. El a înţeles că banii ca şi inteligenţa agresivă, sunt un mijloc precis de forţă şi umilinţă pentru alţii, de aceea el strânge şi pune la păstrare banii, pe care îi câştigă din gros cu specialitatea lui lucrativă, practicând-o ca medic în cartierele mărginaşe. Cât despre amor... îl cumpără! Dar nu în bordele, unde sunt primiţi uşor şi oameni ca el, ci chiar în incinta clinicilor, ademenind şi furând cu deliciu, iubitele celor cu faţa întreagă. Acum mai are o singură dorinţă: să se căsătorească... A pus ochii pe Erji, pe fru-

---

Silabisiri

Cântec căzut ca piatra grea la fund
întârzie în sborul lăuntric şi rotund
din umbra lui ascunsă
prin scara cu puţin argint, străpunsă.

Din aripi scrise proaspăt cu cărbune
scutură un cântec pe un glas
cu-alt înţeles la fiecare ceas
scăzut dela divin la urâciune.

Cuprinsă de-ameţeli dac'o să vie
ca o rachetă consumată
ca o stea săracă de hârtie,
pasărea măiastră decedată,

— unde respectuoase au tăcut
apele din gângăveli bolnave
va adormi într'un mut sărut
al gloriei postume dar suave.

SERGIU DAN

moasa Erji, laboranta dela farmacie, pe care după tehnica lui, o urmăreşte, o terorizează stăruitor cu vorba, cu intriga şi cu calomnia, tentând-o în acelaş timp, cu bijuterii, bani şi perspectiva unei strălucite partide. Vrea să se căsătorească cu Erji, în văzul lumii, în ciuda lumii !... Vrea o nevastă frumoasă, dintr'un dor de afişare, de triumf, dintr'o mulţumire de parvenit, care se laudă cu un cal de curse, sau cu un tablou rar. Tinde către o culme !... O ştie înaltă, dar cu neînsemnate accidente pentru un om prudent, metodic şi inventiv. De aceea el nu dezesperează nici când, ci râmă cu capul strivit, înaintează infam, hâd, dar îndrăzneţ şi perseverent, împins de puternica lui putere de viaţă...

Anania le ştie toate.

— Domnule Ioşka, azi avem petrecere la Gyuri baci.... vii şi Dumneata ?

Domnul Ioşka parcă reflectează...

— Nu ştiu, mai sunt poftit încă la vreo două-trei...

— Apoi, de... Gyuri baci zicea să te chem şi pe Dumneata....

— Zău, nu ştiu...

— Vine şi Erji...

Domnul Ioşka pricepe fineţea... Numele iubitei îi face plăcere.... intenţia lui a câştigat opinia publică, şi-i mare lucru...

— Atunci viu de bună seamă, rânjeşte Domnul Ioşka.

— Aşa ne-am gândit şi noi,... vii Dumneata, vine Domnul Ştefănescu, vine şi Miron Colceriu... Facem ceva cinstit !..

— Bine, bine !..

— Dar uite ce mai e, Domnule Ioşka... Vrem să facem o mulţumire lui Gyuri baci...

— Ei, şi ?... întreabă repede Domnul Ioşka, care presimte ceva.

Să aducem şi Ţigani...

— Să aducem Domnule Anania...

— Plăteşti Dumneata ?

— Eu ?... Şi de ce eu ?...

— Noi ceilalţi mai aducem vin... Vrem să joace fetele... Vine şi Erji... Ce dracu, să stea fata nejucată ? !...

Domnul Ioşka înţelege că prostul de Anania, îl lucrează prin şiretlic... Dar el imaginează o soluţie demnă şi în acelaş timp utilă.

— Plătesc jumătate....

— Lasă, Domnule Ioşka, plăteşte Dumneata tot... Noi aducem vinul... N'o să-ţi pară rău !... Ce dracu... Vine şi Erji...

— Bine, bine... las' că ne 'nţelegem noi.

— Apoi servus !... Mă duc acum la Domnul Ştefănescu.

In timpul acesta, la institut, Marghit ofensată de nepăsarea lui Anania, fără să aştepte sosirea celor doi copii, Dănilă şi Eva, pleacă singură... Se simte nervoasă, iritată, contrariată, cu dorinţa precisă de a fi nesupusă, încăpăţânată,... de a face ceva împotriva dispoziţiunilor luate de cei mari... „Par c'aşi fi servitoarea lor... La şcoală, eu... acasă, eu... Nici un minut de răgaz... Dracu să-i ia !..." Prezenţa copiilor i-ar fi nesuferită, penibilă... I-ar bate, i-ar ciupi... In schimb, câtă ispită ! Să meargă singură la biserică, să se poată uita în voe la vitrine şi la Doamnele frumos îmbrăcate... Sau să se întâlnească cu fete mai mari, dela care să asculte şi să afle întâmplări dela cinematograf, ce palpită de interes şi de dragoste...

Dela institut, Marghit are de ales două drumuri ; fiecare duce la una din intrări. Fetiţa stă şi socoteşte... La poarta principală sosesc din oraş doctorii şi doctoriţele, toţi tineri, chipeşi şi eleganţi, dar dincolo la poarta de serviciu vin fetele dela bucătărie, laboranţii, bolnavii cu rudele lor, şi alţi străini... La această intrare dosnică se stabilesc intrigile, cumetriile, vorbele, aci e o viaţă febrilă, plină de înţelesul şi de farmecul clevetirii... Poarta de serviciu o momeşte, o cheamă... Fetiţa se îndreaptă încet, cu ochii în iscoadă... Curtea e goală,... la poartă nimeni... E Duminică şi sărbătoare totodată. Când să treacă în stradă, cineva o cheamă :

— Marghit, Marghit, vino 'ncoa...

Fetiţa urcă scările ce duc la căsuţa portarului. Acolo, pe-o bancă dosită într'un ungher, în umbră, ascunşi de oameni, ca pentru o afacere suspectă, aşteaptă doi ovrei. Unul e bătrân, are caftan negru, cizme proaste, pline de noroi şi o pălărie neagră rotundă, e un jidan din cei adevăraţi, cu barbă mare şi căruntă şi cu perciuni lungi, ca nişte jurubiţe de lână încâlcită. In totul are un aspect murdar, năclăios, o faţă şi un port, care fac ciudă şi provoacă la râs sau la bătaie. Al doilea e tânăr, foarte tânăr, aproape un copil ; e la fel îmbrăcat, dar hainele îi sunt mai curate şi perciunii blonzi.

Marghit îi priveşte cu necaz... Cum le-ar băga ea mâna în zulufi şi i-ar trage,... Doamne, cum i-ar mai trage !...

Dar trebuie să asculte pe Domnul Colceriu, portarul.

— Marghit ! Gyuri baci e acasă ?

— Da ! E acasă...

Bătrânul Ovrei întrerupe cu spaimă :

— Dar Domnul Anania ?

— Nu Domnul Anania a plecat...

— Ei vedeţi ? îi asigură protector portarul... Am vorbit eu, am regulat tot... Puteţi merge... Fiţi liniştiţi...

— Numai Anania să nu fie acasă !... Acel Anania e un om rău şi câne, zice bătrânul.

Fetiţa a înţeles... Ea ştie ce vor jidanii ! Intr'o sală de disecţie, e un cadavru de jidan şi hahamii vin azi să se roage pentru el...

— Nu, zău ! Nu-i acasă..., răspunse Marghit în cea mai deplină nevinovăţie.

Domnul Colceriu îi asigură :

— Nu, nu-i acasă... L'am văzut şi eu... a plecat... Uite, vă duce fetiţa.... acolo chemaţi pe Gyuri baci... Am vorbit eu cu el... Când sala e goală puteţi să vă rugaţi...

— Nu e vorba de rugăciune, ci numai să-l vedem... Era rudă cu nevasta băiatului... Şi acum îl taie,... săracul !... Numai Anania să nu fie acolo ?, Acel Anania e un om rău şi care...

— Nu, n'aveţi nici-o grije !

— Domnule Colceriu, noi plătim cinstit, dar acel câne... Vino şi Dumneata cu noi.

— Nu-i nevoie... Vă duce fetiţa... Am regulat eu... Acum nu pot părăsi postul...

Cei doi Ovrei se ridică greoi şi împreună cu Marghit pleacă.

Ovreii vorbesc o limbă neînţeleasă, repezită, nici româneşte, nici ungureşte, parcă s'ar certa, cu sughiţuri şi accente ciudate, care pe Marghit, o fac să pufnească de râs şi de plăcere. Ea îşi aminteşte că au mai venit hahami să se roage şi să-şi stropească mortul, cu oţet şi cu alte ape spurcate, dar le-a venit de hac Domnul Anania... Să-l vadă ea acum pe Domnul Anania !...

Ovreii se întrerup din vorba lor scârboasă, cel bătrân caută s'o îmbuneze :

— Marghit, Dumneata eşti o fetiţă bună şi dacă ne duci la tăticul Dumitale, fără să ne vadă Domnul Anania, îţi dăm cadou o păpuşă...

— Las', n'aveţi nici o grijă — răspunse fetiţa, în timp ce răreşte pasul, iar cu ochii caută şi cu gândul cheamă pe Anania.

— ...şi o cutie cu bomboane...

— Fiţi pe pace, nu vă temeţi... Au mai venit şi alţii ca Dumneavoastră... şi tot eu i-am dus...

Ajunşi în curtea institutului, Marghit le comandă :

— Aşteptaţi aici, poftesc eu pe tăticul...

Cei doui talmudişti se ascund după pomi. Fetita aleargă să cheme pe Gyuri baci... Prin ferestrele deschise se văd siluete în alb... Bătrânul talmudist suspină cu desnădejdie :

— Acolo..., priveşte acolo... Acolo se taie un frate de-al nostru,... copil, ca şi noi, al aceluiaş neam sfânt...

Tânărul priveşte speriat... El e un elev talmudist, fără experienţa vieţii, scos deodată din cercetarea cărţilor sfinte şi a-

Vasile Popescu

VASILE POPESCU : STUDIU

runcat în mijlocul unei cetăţi goime, plină de răutate şi de necurăţenie... Este aiurit !... Portarul, fetiţa cea şireată, clădirea unde se taie morţii şi se batjocoreşte un trup de ovrei, banii, cu care au cumpărat pe portar şi vor cumpăra pe intendent, Domnul Anania, omul ăsta rău ca un câine, apoi frica, misterul şi durerea bătrânului dascăl... toate se împreună şi se amestecă în capul lui, îl ameţesc, îl obosesc, ca într'o călătorie lungă cu trenul, ca după o fugă nebună...

Bătrânul talmudist îl deşteaptă. Vorbele lui sunt grele de durere, de ofensă şi dispreţ.

— Ştii tu, copilul meu, care sunt azi duşmanii noştri cei mai mari ?

— Creştinii, răspunde aproape inconştient, ucenicul.

— Nu !... Sunt alţii,... alţii mai răi decât creştinii...

— ! ! ? ?...

— Neologii !...

— Neologii ?...

— Da, neologii !... Se zic dintr'un neam cu noi... Dar mint!... Ca şi fiii lui Efraim, ei n'au ţinut legământul lui Dumnezeu... Ei sunt trădătorii, ce spurcă neamul şi necinstesc legea !... Da !... Ei şi numai ei, ne-au adus aici... Ei s'au învoit cu creştinii să taie trup de Ovrei.

In loc să părăsească acest loc spurcat, se necurăţesc în atingere cu morţii, fără nici o grijă, fără nici o mustrare de cuget... Studenţii ortodoxi au fugit, au plecat în străinătăţi, nevrând să pângărească trupul unui frate... Da, ei !... Uite, priveşte colo, pe fereastră... Vezi cei tineri frumoşi, îmbrăcaţi în alb, ca nişte heruvimi ?... Sunt ei, neologi !... Râd, fumează şi batjocoresc fără nici o ruşine, fără nici o frică de pedeapsa cerului !...

— Rabi, eu aşi zice să plecăm de aici, să lăsăm în pace pe toţi aceşti oameni răi şi murdari...

— Nu.... nu se poate !... Am ajuns până aici,... vom merge mai departe... Va trebui să urcăm sus.... chiar acolo... Acum de dimineaţă, poate nu,... văd sala ocupată.... dar după amiază, sau la noapte... Avem o mare datorie !...

— Rabi, ce putem face noi ?

— Ne vom ruga, copile, pentru mortul nostru neîngropat şi batjocorit...

— Oare acasă, în templu, nu putem face mai uşor rugăciunile noastre sfinte?

— Nu !... Va trebui să spunem cele patru rugăciuni de mort şi va trebui să-l ungem după datina sfântă... şi încă ceva... Vom blestema !... Vom blestema acolo sus, lângă el... Sufletul lui chinuit de neîngropare şi neodihnă, va născoci în noi cele mai cumplite afurisenii, care vor cădea asupra creştinilor mai răi decât câinii şi asupra neologilor, mai răi decât creştinii... Să ştii dela mine, copilul meu, că Adonai, iubeşte blestemele rostite şi jurate în faţa unui mort, le întăreşte şi le îndeplineşte toate, până la cel din urmă...

— Mi-e frică !... Mi-e tare frică !... se tânguie ucenicul.

Dar bătrânul deveni ameninţător... Figura şi glasul lui, parcă răspund unor închipuiri teribile. Surexcitat până la nebunie, cu frică să nu fie auzit, deşi sunt singuri în curte, el şopteşte :

— Trebue să fii tare !... Ascultă şi mă înţelege. După amiază, când institutul va fi gol, vom veni să cercetăm locul şi să spionăm împrejurările... Am tocmit patru oameni voinici,... şi cu ajutorul lor... la noapte, venim pe ascuns,... şi furăm mortul nostru....

(Urmează)

SYLVIUS ROLANDO

PAGINI DE MEMORII

Societatea vaduvelor idealiste

ROMULUS DIANU

In lungile mele excursiuni în Alpi mi se întâmplă să ancorez într'un oraş elegant şi discret, situat sub Dent-du-Midi la optzeci de kilometri de Rops. Şi cum pe atunci mă preocupau în cel mai înalt grad moravurile popoarelor europene, ţineam să asist, cu oricâte riscuri şi numai pentru documentarea mea ştiintifică, la un botez, la o nuntă şi — pour la bonne bouche — la o înmormântare. Ciudăţenia şi experienţa mea făceau însă ca nopţile să-mi pară, în sensul studiilor mele, mai preţioase decât albeaţa fără mister a zilelor. Capitolului de moravuri îi consacrasem nopţile şi iată cum aceste pagini de memorii încep în decorul străzii adormite, pe astfaltul căreia un tânăr umblă de două ore fără să fi întâlnit încă pe cineva. Nici un agent şi nici un sgomot, numai paşii cari presărau pe trotuar cioburi de vocale sparte de pantofii mei acajou. Mergeam liric şi uşor ca un vers lung şi prost şi începea să se limpezească cerneala nopţii. Timbrul baritonal al urmelor începu să simtă bucuria acompaniamentului de coloratură al unor pantofi femenini la câtiva metri în urma mea.

Simulând agresivitatea firească a bărbatului sigur de pradă, mă rezimai de colţul unei case. O femee, în doliu, alerga să mă ajungă. In momentul în care încrucişarăm privirile, ea încetini brusc mersul. A trecut răcoroasă şi parfumată ca un steag al amanţilor. Vă jur că până atunci fusesem cel mai feroce misogin. Dar de sub voalul negru, un obraz compus ca o poemă, din bucuria oglinzilor cercetate şi culoare, se risipi explosiv ca un pumn de confetti lângă mine şi odată cu ziua care mă lămurea răzimat acolo, mă deşteptai alergând. Picioarele ei negre ca ebenul semănau cu picioarele de pian, iar turburarea parfumurilor lăsate cu voalul, mă anunţa morţii paradisiatice a muştelor căzute pe crini. A fost o senzaţie ca ameţeala volburei de apă verde croită de marile transatlantice.

Trecuse înainte când două clopoţele de argint sunară :

— „Domnul meu, dacă nu vă deranjez, aş întreba cât e ceasul..."

Ceasul meu stătuse. Il scosei totuşi din buzunar şi prefăcându-mă că-l cercetez cu atenţie silabisii :

— „Două fără opt minute".

— „Ceasul d-vs e în urmă. Al meu arată cinci şi douăzeci".

— „Imposibil", —zisei — „imposibil", deşi avem certitudinea că nu mai putea fi ora două la răsăritul soarelui.

— „Probabil că veniţi tocmai din America. La noi ceasornicele merg cu şaizeci pe oră. După acest calcul nu poate fi decât ora cinci. Verificaţi, vă rog".

Imi întinse mâna să verific. Ii apucai (prin urmare) braţul şi începui să debitez cu o repeziciune de arc scăpat din angrenaj, următoarea poemă :

— „Daţi-mi voe să mă prezint Job Vincent Corb-Alb, de profesiune român-ortodox, constructor de planuri în beton-armat, exportator de talpă, femei, stricnină, peruci şi alte obiecte de consumaţie. Dacă nu vă temeţi de domnul soţul d-vs., mi-aşi lua permisiunea de a vă conduce până acasă asigurându-vă anticipat că sunt un tânăr idealist, care nu ţine să mângâe femeile pe cari le iubeşte, nici să iubească femeile ce mângâie.

Iar frumoasa mea nocturnă suspină :

— „Oh, domnul meu român, aşi fi fericită să mă ştiu supraveghiată de soţul meu, pe care am avut onoarea să-l înmormântez abia alaltăeri. Dacă bunătatea d-vs apreciază cum trebue tristeţea, sunt veselă să-i ofer braţul şi la rigoare mâna mea".

Cu spectrul divorţului din care abia scăpasem, mă mulţumii cu braţul şi pornirăm mai departe. Şoaptele ei mă toro-

C. BACALU : STUDIU

peau și simțeam că în curând voi adormi atârnat ca o bijuterie-cercel de brațul uriașei frumuseți. La numărul 215 din St. Augustin ne oprirăm. Mă pregăteam să-mi salut vrăjitoarea cu o ceremonială poemă compusă expres (căci asemenea poeme compun la orice oră din zi și din noapte), când o văzui că răsucește cheia în poarta cu grilaj, și fără să-mi slăbească brațul mă târăște înăuntru, într'un lux de perini, canapele, glastre și sticluțe cu dop. Cu fulgerime de transformist se făcea comodă apărând aproximativ goală și la maximum provocătoare. Se apropiase de mine atât de repede încât crezând că vrea să mă îmbrățișeze strigai cu panică și pudoare în glas :

— „Ce faci ?... ce faci ?“

*

Am iubit o săptămână pe încântătoarea Astrid, și poate că niciodată nu m'ași fi despărțit de ea, dacă omul de știință ascuns în mine nu m'ar fi zdrobit cu rezultatul cercetărilor lui, însemnate actualmente în opera **„Voyage autour de ma tête“ tomul V.**, fila 781 și urm.

Am rămas la poalele lui Dent-du-Midi câteva luni, dar nu văzusem estimp decât un botez. Nici o nuntă și nici o înmormântare. Pe acolo oamenii nu mor, cel mult dispar sau sunt arestați în urma reclamațiunilor ligei feministe. Din spirit de onestitate și castitate conjugală bărbații duseseră la faliment toate stabilimentele femeilor cu tarif. Soțiile înfricoșate de fidelitatea masculină descoperiseră însfârșit un mijloc pentru a reinvia comerțul instituției falite, întemeind o societate compusă numai din femei, pe acțiuni, înscrisă la Tribunal sub Nr.... din.... și cu titulatura :

S. V. I.
Societatea Văduvelor Idealiste
Capital deplin vărsat : 3.000.000

Astrid nu era străină de societate. Aflând eu acest mic și insignifiant amănunt pornii să descopăr tot secretul și cu mari sacrificii îmi procurai statutele S. V. I.-ului tipărite într'un singur exemplar numerotat cu cifre latine, arabe și ebraice.

Care era rațiunea femeilor :

— „Bun ! Dacă „fetele“ nu mai au succes, vom lansa văduve. Pentru mai mult șarm și autenticitate le vom costuma în doliu. Tentația e mai mare. Trebue să meargă“.

E drept că a mers. A mers așa de bine încât timp de doi ani cât a durat S. V. I. oficerul Stării civile n'a înregistrat nici o cerere de căsătorie. Nu existau în oraș decât văduve între 19 și 35 ani, triste și mironosițe, dar pline de temperament.

Cum lucra societatea ?

Iată o întrebare absurdă ! In sensul idealist ! Pe față !

Femeile erau niște feroce inamice ale tristeței. Cu perseverență apostolică, ele suprimau tristețea oriunde o întâlneau. Cum ? A, da ; abia acum e bine pusă chestiunea ! (Să rămână în această poziție).

Toate femeile devenite văduve prin moartea soțului lor iubit erau înscrise din oficiu în S. V. I. Societatea trimitea văduvei în prima ei noapte de singurătate un robust și frumos cruciat al veseliei. Acesta o vindeca de tristeță în timpul cel mai scurt posibil și-i reconstituia voluptatea pierdută în plâns și doliu, atât de miraculos încât văduva devenită subit idealistă nu mai lepăda crepul mortuar toată viața.

După plecarea mea în 192... când o dizidență de femei lansă o nouă societate pentru concurență, isbucni un formidabil scandal care era să pericliteze pacea Europei.

S. V. I. însă nu pieri de această concurență. Moartea idealei instituții se datorește altei cauze despre care voi vorbi mai încolo.

Mica și dulcea mea Astrid nu era încă femee deplină în seara pe care o petrecurăm împreună. Faptul că pe deasupra mai era și văduvă, contribui să-mi facă o idee destul de rea despre bărbăția locuitorilor de sub Dent-du-Midi. Astrid mă iubea fugoasă, pasionată, sinceră.

Cu toată iubirea ce-i manifestam vădit la rândul meu, eu nu uitai nici pe omul de știință !... Aflasem că morții sunt îngropați numai noaptea. Toate cortegiile erau urmate de femei.

Intr'o seară lipsii de lângă fericita mea Astrid și urmai cu creion și carnețel, un convoiu mortuar, însemnând acolo pe prima coloană ceeace aparținea științei și pe a doua coloană literatură pură.

Sunt un om cu sistemă și această povestire ar fi fost pur științifică și cu respectul adevărului istoric dacă o sguduitură puternică nu mi-ar fi amestecat însemnările.

Iată împrejurarea :

Intrebasem vre'o cinci femei îndoliate: „Care e soția mortului ?“ și fiecare îmi răspunse : „Chiar eu, scumpe domn“. Observai apoi că toată întristata asistență era formată din fete înre 15 și 20 ani costumate în negru. Logic dedusei că și Astrid a mea, în noaptea cunoștiinței noastre, venea tot dela o înmormântare, deducție care îmi reabilită bărbăția bravilor cetățeni de sub Dent-du-Midi. Această descoperire a mea, justifică și falimentul neexplicat al S. V. I. Concurența era sdrobitoare. Pe Astrid am părăsit-o chiar de a doua zi.

. . . .

Toate acestea se petreceau într'un timp de totală abținere dela mariaj a bărbaților. Sexul frumos reacționa energic împotriva trădătorilor, cari nu mai frecventau decât văduve idealiste.

După un an de zile timp în care fui îmbătat de sărutarea mângâioasă a o mie de fete, părășii frumoasele locuri, încântat de poezia ce consumasem și obosit.

Și mă gândesc cu melancolie la un loc în Europa, divin prin aer, cer și femei, la un munte robust și la o poezie fragedă. Simt că de acolo îmi vine în fiecare primăvară, odată cu fructele și cravatele, dorul a încă o mie de români a căror stare civilă o cunosc perfect.

ROMULUS DIANU

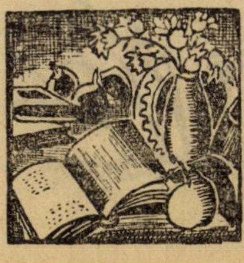

Gânduri

Stilul trece, proporția rămâne.

——o——

Superstiția nu trebue tratată niciodată cu indiferență : când n'o poți combate, — exploateaz'o.

——o——

Vulgaritatea constă mai puțin în lipsa de distincție, decât în lipsa de simplicitate.

——o——

Scoate, din teatrul contemporan, chestiunile de epidermă și vezi cât mai rămâne....

——o——

O glumă spusă'n clipa agoniei și fața mortului va lăsa, în eternitate, amintirea unui surâs. Pân'atunci, chipul său, n'a exprimat decât cele mai cumplite strâmbături, zile întregi, poate viața toată...

——o——

După ce apune Soarele, rămâne destulă glorie și felinarelor...

——o——

La noi n'ai dreptul să spui adevărul : ai numai dreptul de-a calomnia...

——o——

Când ești slugă, ai numai un stăpân. Când ești stăpân, ești sluga tutulor slugilor tale.

——o——

Cred că parte din noi suntem rodul unui păcat al străbunei Eva cu acea făptură de foc numită diavolul : ar fi dezolant să ne tragem cu toții din Adam, care era plămădit din noroi !

——o——

Ce-ai așezat pe-acel pământ și nu pământul pe care l-ai luat îți mărește țara.

——o——

Artistule, îți admir opera, dar dă-mi voie să n'am relații personale cu dumneata : prețuiesc mărgăritarul, dar nu înghit scoica detracată, ce l-a compus.

——o——

Neputându-ne ridica până la o credință, trăim în superstiție.

——o——

Așteptând, fă altceva.

——o——

Dacă neapărat trebuie un act de platitudine, fă-l, măcar, în ultimul moment.

——o——

Nu se trag gloanțe acolo unde este obiceiul să se tragă chiulul.

——o——

Numai ratații au teorii.

——o——

Oricând poți găsi o „ideie generoasă“, cu care să-ți ambelezi contemporanii.

——o——

Ideile mari nu încap într'o țară mică. Iată de ce, la noi, toate se învârtesc în jurul persoanelor.

——o——

Flămândă, fiara devine îndrăsneață. Omul se obrăznicește cum are ce mânca.

——o——

N'avem, încă, tradiții. Avem, cel mult, năravuri.

——o——

N'ar fi vremea să trecem și noi la creștinism ?

——o——

Apa tulbure nu este, numai decât adâncă.

——o——

Fii lichea cât poftești, dar să-ți văd, măcar, folosul.

VICTOR EFTIMIU

Floarea galbenă

**Ţi-am adus o floare galbenă şi grea,
Care ‘ntoarce ochii către ea,
Galbenă şi mare, fără de splendori,
Rece pentru ochii ‘ntrebători.**

**Când la tine ‘n casă se va ‘ntuneca
Ochiul să se lase peste ea
Să rămână ‘n noaptea dusului tău gând
Singură şi galben luminând.**

**S‘o aşezi ţinând-o blând cu mâna ta
Şi s‘adormi cu faţa către ea,
Răscolită în visuri liber să-i zâmbeşti,
Trupu‘ncetinel să-ţi desveleşti.**

**Astfel toată noaptea sta-veţi amândouă,
Trupul tău sub palida ei rouă,
Dimineaţa însă voiu veni ‘n furoare
Să-mi dai floarea—galbena mea floare!**

Floarea roşie

**N‘ai simţit când ţi-am intrat în casă,
Să nu ştii ce flori ţi-am mai adus,
Noaptea-abia călcai până la masă
Şi cu pumnu-acolo ţi l-am pus.**

**Smulse, aruncat-am pe covor
Foi de floare-albastră, care plânge,
Şi-am lăsat garoafe ‘n locul lor:
Negru şi închegat buchet de sânge.**

**Vorbele pe cari ţi le-am spus
N‘au cuprins nicicând a mea simţire;
Flacără ‘n nestinsă clocotire,
Iată pentruce ţi le-am adus!**

**Ele-ţi vor sorbi iubirea mea
Noaptea când spre trup se vor resfrânge;
Nu mă tem că se vor scutura:
Moarte, ca şi vii, vor fi tot sânge!**

MIHAIL CELARIANU

* * *

Despărţire

**Auzi cum geme vântul văduv
Şi podul scârţâind auzi,
Cum fuge râul sub picioare.
Pădurea jărăgai vâlvoare.
De toamna în zări ai să te ascunzi,**

**Obrajii să ne despărţim. Te du
Cu vântul pătrunzând sub pleoape.
Să n‘ai păreri de rău nici tu
Uitam când n‘om mai fi aproape
Drum bun.**

Pustiu!

**De-acum ce să mă fac.
Cu braţe goale un copac
Mi-arată, ‘mi face semn
Cu el, stingheri, la plâns mă‘ndemn.**

**Gol, bruma albă creşte
Singurătatea-mi se lărgeşte
Cu fiecare pas al celui plecat.
Pustiu!
A înoptat.**

Strigăt

**Ihi, ihi, iha!
Primăvara mă pătrunde
mă taie, mă împrăştie.
Simt turbure şi ameţesc.
In drum focurile trosnesc
oasele crengilor uscate
E moarte pentru viaţa care vine
care vine, care vine
ihi, ihi, iha!**

**Ţărâna abureşte nările
Cheile stelelor făr‘ de număr
îmi pică la picioare
să deschid porţi peste o lume nouă
ihi, ihi, iha!**

**Arcuşuri unduioase
îmi cântă în sânge
ca pe un violoncel
cu coarde noui**

**Tremurare.
Lumea e mare.**

Ihi, ihi, iha!

Somnolenţă

**In dosul perdelelor
subţiri de borangic
Ne adorm mierlele.
Te chem cum pică roua: pic „ic“
Baletiste pe luciul geamului
stelele.**

**Auzi se frâng răchitele
Un greer, sau cad mărgelele
bucurii dintr‘o palmă
într‘alta**

**Trupul tău, ca o creangă de măr înflorit;
gândurile mele ca albinele.
Peste giuvaerele verzi
pleoapele ca perdelele.**

**Degete sau flori de păpădie
trec simplu şi adie
odată, de două, trei... tru
...ah.**

FLORICA MUMUIANU

Un prieten și o carte *)

Prietenul meu Marcu e : înalt, uscat, cu ochii mari și bulbucați, părul creț, mâinele lungi, picioarele lungi. Stă în banca din fund și citește romane franțuzești. Băeții îl cred prost și îi spun, din pricina lungimii nasului, „Țândărică" ; iar pentru că e evreu îl mai strigă și „Marcălă". Marcu nu se supără nici de o poreclă, nici de cealaltă. Vine în fiece dimineață cu romanul în ghizdan și-l citește liniștit în fund. Dacă e zgomot, se încruntă și citește. Dacă băeții sar pe bănci, își îndeasă degetele în urechi și citește. Dacă luptele se dau chiar în banca lui, se mută în altă bancă și citește.

Citește romanul.

Citește și când profesorii se găsesc în clasă. Atunci își reazemă cartea de spinarea colegului din față. Citește și când explică profesorii, pentrucă Marcu crede că profesorii sunt fără excepție nerozi, iar explicațiile lor vătămătoare unui creer sănătos. Ii spune câteodată vre'un vecin :

— Marcule, e aproape de tine.

Adică, sunt ascultați vecinii lui de catalog. Marcu își ridică necăjit de pe carte ochii bulbucați. Se interesează de lecția din ziua aceia. Cere câteodată și lămuriri. Dacă poate să-l „ducă" pe profesor, nu se dă în lături. Numai să nu-l țină mult timp la lecție, pentrucă romanul trebue citit. Când, însă, se așteaptă să-l asculte la chimie, nu se turbură. Știe că în orice caz va lua „insuficient".

— Ionescu Corneliu, Ionescu Stelian, Mălureanu, Marcu....

Un băiat îl înghiontește :

— Ieși Marcule, că te-a strigat.

Și Marcu se oprește lângă tablă, cu mâinele încrucișate. Când îi vine rândul și Toivinovici îl întreabă, răspunde liniștit.

— Nu știu domnule.

— Dar prepararea în industrie a acidului sulfuric o știi ?

— Nu știu domnule.

Toivinovici întreabă pe primii doi, cari au „tocit" toată săptămâna.

Le turuie gura și umplu tabla cu formule.

— Destul, Marcu, poți să-mi scrii formula dezvoltată a acidului pentafosforic?

— Nu știu domnule.

— La loc, Marcu.

Se întoarce zâmbind, izbindu-se cu mâinele lungi de pupitre.

In bancă, se supără pe vecini :

— De ce mi-ați închis cartea ?

Odată l-a prins Noisil citind în timpul orei. Eplica fazele războiului de o sută de ani și se plimba dela un capăt la altul al clasei. Il zărește pe Marcu cetind cu patimă volumul I din **„Roșu și negru"** pe care i-l împrumutasem eu.

Fără veste, îi pune mâna pe umăr.

— Nu se face lectură la ora de Istorie. Știi ce-am spus până acum ?

Marcu nu știa nimic și Noisil îl elimină pe trei zile.

— Cartea s'o dăruiți bibliotecii liceului, hotărî Noisil, adresându-se cestorului.

Iar eu îmi aminteam cu durere că era cartea mea.

Când a venit iar la școală, Marcu ne-a mărturisit că cei de acasă n'au aflat nimic, pentrucă el pleca dimineața cu ghiozdanul și citea romane în Cișmigiu, până ce auzea sunând fabricele.

— Să-i dea Dumnezeu sănătate lui Noisil, că numai datorită lui am putut sfârși **„Les Misérables"**.

La teze copiază. Scoate cartea sau fițuicile, sau aude suflatul mântuitor al vecinului. Pare calm și nu se gândește la cele ce s'ar întâmpla de va avea nenorocul să-l prindă. Profesorii îl cred neghiob și incult. Când iese la tablă, se înroșește și spune banalități, sau se bâlbâie, sau nu spune nimic. Lucrul acesta a silit pe băieți să-l clarifice drept un iremediabil prost.Unii, mai cu scrupule în clasificări, se întreabă cum, după atâta lectură, nu poate Marcu scoate ceva mai mult la lecție decât bâlbâiala lui ignorantă sau tăcerea și mai ignorantă.

— Pentrucă disprețuește școala și profesorii, strig eu, luându-i apărarea.

Pentrucă știu că Marcu, când nu mai e silit să-și spună lecția, vorbește foarte frumos și foarte original. Ne-am făcut prieteni când ne-am întors într'o seară dela liceu împreună. Eu învinuiam romanul lui Margueritte, **„La garçonne"**, iar el îi luă apărarea.

Il știam până atunci cum îl știau și ceilalți. Dar mi-am dat repede seama că mă înșelasem. Am început să ne împrumutăm cărți. El era entuziasmat după Balzac și m'a convertit și pe mine. Citeam numai Balzac, tot ce ne cădea în mână. Ajunseserăm erudiți în „Comedia umană" și ne întreceam unul pe altul în cunoașterea personagiilor, amănuntelor și curiozităților balzaciene. Când epuizam stocul, porneam prin librării și prin anticării să ni-l împrospătăm.

Am răspândit amândoi pe Balzac în clasă. Unul dintre primii adepți a fost Robert. Il chinuiam dându-i să citească cele mai proaste romane, și Robert le găsea admirabile. Când bănuia ironia, ne mărturisea îndoindu-se :

— Drept să vă spun, nu l-am găsit pe „L'enfant maudit" genial. E bine, dar nu prea...

Băieții îl numesc comunist, anarhist, și Marcu nu se supără, pentrucă el i-a silit să-l numească astfel. Venea la școală cu broșuri de propagandă socialistă, cu cărtulii de Engel și Kautsky, cu „Capitalul" lui Marx. Odată a adus în geantă două cărți franțuzești, cu scoarțele roșii: „L'unique" al lui Stirner și un volum gros de Kropotkine. Marcu spunea că sunt foarte interesante, dar băieții — informați de el — au aflat că volumele sunt anarhiste și l-au privit cu teamă. Nu îl urăsc, dar îl disprețuesc toți, cu deosebire aristocrații cari pomenesc de primejdiosul „iad bolșevic".

Marcu n'a mărturisit niciodată serios că e adept al anarhismului. A spus numai că e interesant și ne-a explicat, când l'am rugat, teoriile anarhiste. Dacă vrea, însă, să necăjească pe aristocrați, se declară ucenic fățiș al lui Kropotkin și Bakunin.

Aristocrații susțin că el e adept permanent al anarhismului și al comunismului, dar că nu se arată, de frică. Dacă cineva, spune aristocraților că anarhiștii și comuniștii nu se pot împăca, — ei răspund că toate acestea sunt vorbe.

Marcu încredințează pe feciorii de moșieri că în puțin timp li se vor expro-

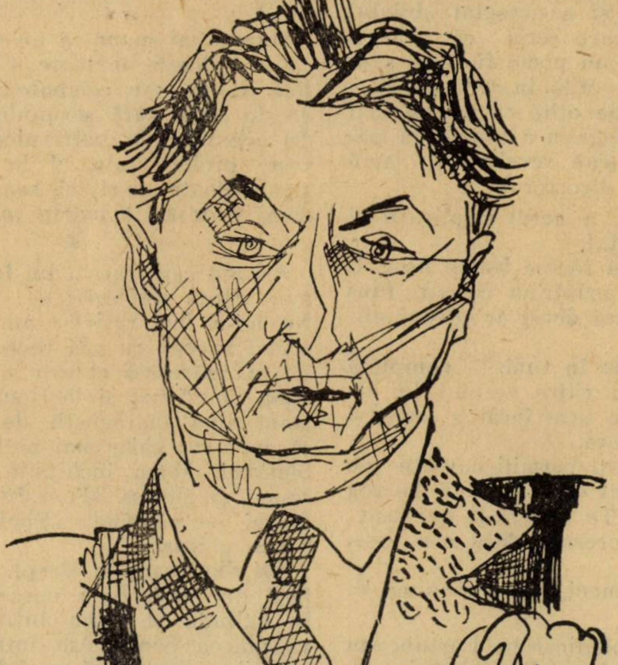

SCULPTORUL I. JALEA. (Desen de Marcel Iacu)

A cărui convorbire a fost publicată într'unul din numerele trecute.

---

1) Fragment din „Romanul adolescentului miop".

pia din nou moşiile. Când l'am întrebat de unde ştie aceasta, Marcu mi-a răspuns că toate sunt scornite de el, ca să se mai supere puţin şi feciorii de moşieri. La noi în clasă nu sunt decât doi — dar Marcu spune că sunt peste măsură de mulţi.

Nu poate orişicine sta de vorbă cu Marcu. La fiecare frază pe care o rosteşti, el găseşte motive să se îndoiască. Pe mine nu mă supără faptul acesta, ci dimpotrivă, îl socotesc foarte original. Numai când grămădesc argumente peste argumente şi Marcu nu le ia în seamă pentru nişte lucruri de nimic — cari i se par îndoelnice — numai atunci mă supăr. Cred că lucrul acesta îi face plăcere lui Marcu şi poate nu greşesc gândind că însăşi ţinta discuţiilor e să supere băieţii.

— L'am „turbat !"

De câte ori izbuteşte să „turbeze" pe vreunul, Marcu e mulţumit. Işi trece degetele răşchirate prin părul cârlionţat şi nu-şi mai găseşte locul. Deaceea nu poate orişicine sta de vorbă cu el.

Când se deschide vre'o discuţie generală în clasă, între băieţi, şi când intervin aristocraţii, el trece de cealaltă parte, fie chiar nedreaptă. Sfârşeşte întotdeauna prin a „turba" pe aristocraţi.

In deosebi pe Furtuneanu. Furtuneanu îl numeşte „evreu distructiv", uitând că are strânse legături cu un alt evreu, Lazimir, băiat bogat şi cu care joacă săptămânal poker. Furtuneanu nu-l poate suferi decând Marcu s'a arătat nepoliticos" faţă de el. Trebuia să ne tundem toţi, cu cel puţin numărul 3, şi toţi am respectat ordinul. Cei câţiva cari uitaseră, au fost trimişi să se tundă în timpul orelor, spre marea lor bucurie. Numai Furtuneanu venise cu aceleaşi plete negre, în cari nu pătrunsese maşina de doi ani. Venise cu tatăl lui, şi tatăl spuse directorului că dacă i se tunde băiatul, şi-l retrage dela liceu. Iar directorul, s'a resemnat şi a acceptat „biletul de motivare" în care scria că elevul Furtuneanu Petre nu poate fi tuns pentrucă a suferit de otită. In realitate, Furtuneanu suferise de otită cu un an mai înainte, dar Furtuneanu a rămas cu părul mare. Băieţii s'au revoltat, şi apoi s'au resemnat, ca directorul.

Dirigintele însă, a cerut explicaţii şi Furtuneanu le-a dat.

— In urma otitei răcesc foarte uşor. E suficient să trec printr'un curent, tuns cum aşi fi, şi numai decât ar reveni otita. Deaceia...

— Să-l ţină măsa în vată, — completă confidenţial Marcu către vecinul lui de bancă, dar atât de tare încât a auzit şi Trollo. Băieţii râseră.

— Te rog să nu-ţi permiţi cuvinte pe cari nu ţi le permit eu mai întâi. Te rog să fii cuviincios. Te rog să-ţi dai osteneala să fii bine crescut, dacă n'ai creştere de acasă...

— Vezi că te înneci, — i-a răspuns liniştit Marcu.

Râsetele au împiedicat pe Furtuneanu să continue. Dar după sfârşitul orei a venit în bancă la Marcu şi i-a vorbit un sfert de ceas. Era foarte roşu şi scuipa prin cavităţile celor doi dinţi căzuţi din faţă. L'a insultat, l-a făcut lipsit de bună creştere şi a încheiat formidabil :

— Să nu-mi mai întinzi mâna pe stradă.

Marcu era suficient de roşu, dar părea liniştit. Mi-a mărturisit mai târziu mulţumirea ce o încercase pentrucă izbutise să-l facă pe Furtureanu să scuipe şi să i se răstească un sfert de ceas.

Şi de atunci nu-l poate suferi Furtuneanu pe Marcu.

Dealtfel nici n'ar avea motiv să-l admire, pentrucă nu-l poate cunoaşte. In clasă, în faţa profesorilor şi a colegilor, Marcu nu-i decât rareori original. Numai în discuţiile noastre se arată aşa cum e. Poate se intimidează în faţa celorlalţi băieţi sau poate socoteşte nimerit să nu li se descopere. Dar pe mine m'a mirat faptul şi nu l-am putut explica, când Marcu n'a ştiut să analizeze „Impărat şi proletar" decât întemeindu-se pe critica lui Gherea. Şi i s'a mai întâmplat lui deseori în clasă să nu poată răspunde decât cu rezultatele altora. Poate că îl intimidează clasa şi profesorul.

Marcu îmi spune că nu crede în nimic, că se îndoeşte de toate. Când, însă, susţine o teză sau combate alta, el se îndoeşte cu o rară scrupulozitate numai de argumentele potrivnice. In ce priveşte probele sale, el le afirmă foarte sigur. Poate nu-şi dă seamă ca în asemeni prilejuri e foarte puţin sceptic.

*

Azi am cetit cartea lui Ionel Teodoreanu : „Uliţa copilăriei — şi am plâns. Nu mi-a fost ruşine : am plâns. M'am spălat repede cu apă rece pe faţă, ca să nu mă zărească cineva şi să vadă un miop emoţionat şi lăcrămând. Am fost toată ziua îndrăgostit de Sonia. Cred că am avut chiar mai mult succes decât Ştefănel. M'am închipuit frumos, interesant şi glorios. M'am închipuit la Medeleni — cântând „Sheherezade", cu Sonia alături.

Azi dimineaţă, e drept, mi s'au ivit încă doi coşi. I-am cercetat mult timp în oglindă şi m'am întrebat dacă mă va plăcea Sonia. Am întrebat-o. Şi Sonia mi-a răspuns că geniul meu a impresionat-o mai mult decât numărul coşilor de pe frunte...

Zadarnic mă prefac : sunt trist. Eu n'am fost la „ţară" niciodată. Şi când apune soarele primăvara — din mansarda mea cu ferestrele deschise, eu visez la livezi şi la crânguri înflorite, la izvoare, la iatacuri luxoase, dudui şi idile în vacanţa Paştelui. Eu, însă, n'am fost la ţară niciodată.

In serile de vară, hoinăresc pe străzi, pe sub salcâmi şi visez idile rustice mărturisiri sub lună plină, sau cuvinte pătimaşe pe cari nu le voi rosti niciodată. Eu serile de vară, zadarnic încerc să-mi sfârşesc capitolele din Felix le Dantec. Mi-e sufletul schimbat, iar eu sting lampa şi visez. De multe ori m'am întrebat ce am eu în serile de vară. Dar n'am găsit răspuns.

Iar astăzi am citit „Uliţa Copilăriei" şi-am plâns. Am plâns, pentrucă eu n'am simţit niciodată cele ce simt eroii cărţei acesteia. Eu le-am visat, numai. Eu n'am avut moşie şi n'am avut prietene cari să-şi petreacă convalescenţa la moşia mea. Când eram mic, adormeam tremurând de frig şi mă jucam cu fetele cismarului de alături, cari n'au avut niciodată ciorapi şi purtau rochiţe de stambă. Iar eu numai am visat dudui — şi m'am jucat înainte cu fetele cizmarului.

Am plâns, dar am pus apoi cartea în raft şi am râs. Am râs de mine — pentrucă eram încă sentimental şi visător. Şi mi-au spus :

— „Uliţa copilăriei" e o caramelă bună pentru băieţii slabi de înger, ca Robert şi ca Dinu. E o carte cu păpuşi luxoase, cu poze şi cu idile. E bună pentru copiii de boieri, cari călăresc, fumează şi sărută zarzări înfloriţi.

Eu n'am sărutat niciodată zarzări înfloriţi. Eu mi-am muşcat buzele pentru că nu ştiam cine sunt. Eu mă întrebam şi mă chinuiam să răspund şi mă ofileam negăsind răspunsuri.

Eu îmi simţeam carnea tremurând şi mă loveam pentrucă eram sărac şi nu puteam face ce făceau şi ceilalţi.

Am uitat toate acestea ? Am uitat Romanul meu ? Mi-am uitat sufletul care suferă necunoscut de nimeni şi mintea care se sbate dornică de ceiace imbecilii din jurul meu, ignorează până şi cu numele ?

Am plâns pentrucă un adolescent bogat, frumos şi cu părul castaniu s'a îndrăgostit de o boeroaică poftitoare de tutun, care cântă „Sheherezade" la pian? Mi-am recunoscut eu generaţia în fericiţii dela Medeleni ? Mi-am pierdut eu vacanţele pentru ochi Soniii — ori m'am vârât în cămări cu hârţoage, cu ochii lăcrămând de miopie, cu trupul chinuit

---

Filantropie

— Şi pentru mâini e angajată iar o chetă,
Sperăm că tu ne dai concursul dragă !...
— Aşa-mi spunea cucoana mea cochetă ;
Un chip numai de persică şi fragă ;

Şi-şi pregătea'n oglindă siluetă
S'o placă pretutindeni lumea'ntreagă...
— E de făcut ceva şi nu-i de şagă
S'ajuţi pe cei nenorociţi prin chetă...

Un foşnet de mătasă şi parfum
Mângâetor 'mi intra'n urechi şi'n nări,
Şi nici un gând nu mai puteam să'ndrum.

Dar doamna, drăgălaş, cu dulci ocări
Mă sfătui cum se trăeşte-acum,
Şi mă pofti'n trăsura ei pentru plimbări.

G. TALAZ

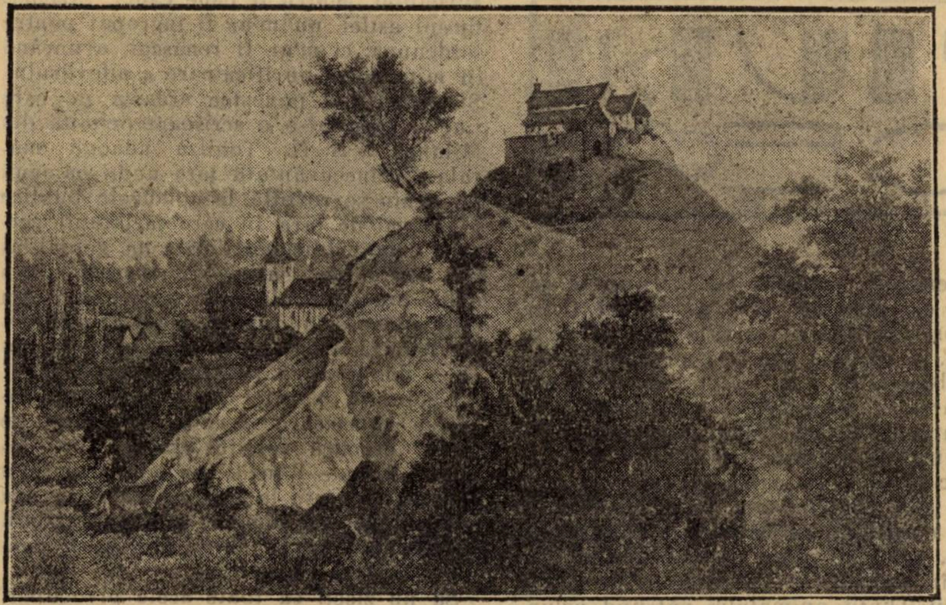

CISNĂDIA, după o stampă din sec. XVIII

de seva adolescenței și cu sufletul înfrigurat de așteptarea adevărului, pe care-l căutam zi și noapte ?

Unde îmi e hotărîrea mea de a mă arăta lumii așa cum sunt, conștient de superioritatea mea și de nerozia contemporanilor mei ? Unde îmi e dorința cruntă de a mă găsi și a mă poseda în întregime — dacă plâng pentrucă Ștefănel a cunoscut „cel din urmă basm“ ?

Am uitat că-mi spărgeam dinții de furie și de invidie și că mi-am făgăduit năpraznic că voi ajunge cât mai curând cineva și că atunci voi desface sălbatec pulpele celor mai frumoase femei, numai pentrucă **eu, EU**, am îndurat ani dearândul chinurile cărnei, — numai pentrucă **EU** am fost lipsit și de bani, și de trup frumos, și de ochi frumoși, și de obraji frumoși ?

Am uitat — și am plâns pe foile unei cărți din „Cultura Națională“ ? Am sfârșit „Ulița copilăriei“ înainte de a sfârși „La lutte universelle“ a lui Dantec ?

Și nu mi-e rușine de mine însu-mi ?... Nu mi-e rușine de numele meu iș de durerea mea și de vrerile mele ?...

...Zadarnic. Eu am rămas tot trist și tot îndrăgostit de Sonia.

Iartă-mă, Ionel Teodoreanu ; dar dacă există Sonia, spune-i că un băiat urât care nu știe ce vrea, e trist din pricina ochilor ei.

Spune-i să vină și să-mi dăruiască trei cuvinte de mângâiere.

Spune-i că nu cer altceva decât să mă mângâie și să nu se înspăimânte de mine.

Iar dacă Sonia nu vrea să plece de acolo, din Moldova ei, — spune-i să-mi trimieată adresa, pentrucă eu am să-mi vând cărțile lui Felix le Dantec, și am să mă duc să mă mângâie Sonia....

1924 MIRCEA ELIADE

CISNĂDIA

Un tovarăș de a lui Hermann, venit poate odată cu acesta a găsit cu cale să se așeze cu tovarășii săi mai spre sud de cel dintâi în localitatea căreia i-a împrumutat și numele de Michelsburg —orașul lui Mihai — în românește Cisnădia.

Prin așezarea ei Cisnădia apare ca un fort al Sibiului în partea de sud.

Așezarea acestui fort-cetate într'o poziție sălbatică, cu totul în mijlocul naturei și cât mai în apropiere de țara lui Liton-Vodă ne arată pedeoparte un început de tatonare a neamului săsesc cu tendința de pătrundere spre așezările românești, iar pe dealta de valea bătrânului Danubiu spre care îi ducea valea Oltului.

„Castelul lui Mihai“ supraveghia din așezarea-i minunată — care a fermecat și pe artist — mișcările voevodului român din Loviștea și ținea în curent cu aceasta pe cei din cetatea lui Hermann.

Poate că pe aici au trecut forțele magistrului George, trimis către sfârșitul veacului al XIII de către regele Ungariei să pedepsească pe „rebelul valach Lituon“.

In lupta aceasta primul erou al neamului românesc își găsi sfârșitul răsboindu-se pentru libertate, iar fratele său Barbat fu prins și liberat în schimbul „unei mari sume de bani“.

Artistul însuși a fost fermecat de așezarea „castelului lui Mihai“ și spre a face și pe cei ce-l privesc să se pătrundă de aceasta îl reprezintă cu vietățile ce-și trăesc viața în cele mai austere sălbătecii.

MIH. POPESCU

O SEAMĂ DE CUVINTE

Ludovic al XIV-lea, Regele-Soare, admira atât de mult pe muzicantul Lulli, încât, ori de câteori se cânta „Mizerere“ al acestuia îngenunchia.

Și toată curtea trebuia să îngenuncheze cu suveranul.

Intr'o zi, el întrebă pe un nobil :

— Cum îți place „Mizerere“ al lui Lulli ?

— Urechile îl găsesc foarte dulce, Sire dar genunchii foarte tare !

◆

J. H. Rosny-âiné își împărția în mod foarte curios, timpul său de lucru. Era un scriitor tot atât de muncitor pe cât era de conștiincios, punând preț egal pe cantitatea ca și pe calitatea scrierilor sale.

Dimineața lucra la acele opere cărora voia să le dea o valoare literară mai mare, pe când după amiazi scria pe cele ce erau destinate numai scopurilor de câștig material.

Cu prilejul decernării premiului Goncourt unui tânăr scriitor, Rosny îl întrebă :

— Am citit romanul d-tale. D-ta ai citit însă toate romanele mele ?

Intrebatul răspunse în mod malițios :

— Desigur, maestre, am avut însă timp să citesc numai operile pe care le-ai compus dimineața. Știu că sunt mai puternice dimineața capacitățile spirituale.

— Dar d-ta tânărul meu coleg, lucrezi până noaptea târziu ? fu replica lui Rosny.

◆

Jean Richepin era un mare admirator al varieteului.

In fiecare Vineri seara putea fi văzut într'unul din marile varieteuri de pe bulevarde. Sta totdeauna în aceeaș lojă, în stânga scenii. Acrobații îl salutau discret, cântărețele se întorceau spre loja sa, muzicanții își demonstrau arta numai pentru el, era într'un cuvânt, musafirul cel mai drag. După reprezentație, închina de obicei un pahar de șampanie cu artiștii

Odată bine dispus, a declarat :

— Acum sunt prea bătrân, spre a mai începe ceva, altfel m'aș face artist. Sunt un poet de azi, varieteul înseamnă însă poezia de mâine.

RUD. A. KNAPP

Ducele de Raquelaure juca într'o seară pichet, cu un prieten miop și care pe deasupra avea un nas foarte lung. Dacă ar fi putut vedea până în vârful nasului său, n'ar mai fi fost miop.

Aproape la fiecare carte, jucată de Raquealaure, bietul om se apleca s'o vadă și astfel își vâra mereu nasul sub acela al partenerului său. Intâi ducele nu zise nimic. Apoi mormăi și mai târziu, scos din fire, își luă batista și foarte serioas șterse nasul miopului. Apoi se scuză :

„A ! Iartă-mă, domnule, credeam că este al meu“.

ZOE LECCA

MENȚIUNI CRITICE

N. N. TONITZA: Cronici fantaziste-neliterare I. „editura I. Brănișteanu“, 1927.

Iată o carte căreia nu-i vom da prea multe târcoale înainte de a trece pragu-i înflorat de pasări hieratice, de geometrii în cărbune și constelații miraculoase.

(Un fel de a spune, dela început, câtă fantazie ilustrativă a prezidat la alcătuirea acestei ediții de artă, în care oficialitatea n'a participat cu nici un cinci și câte prețioase energii stau neîntrebuințate, când editurile, de tot soiul, tânjesc după o copertă artistică, după un tipar occidental, după o gravură conformă cu textul! — lipsuri pe care priceperea unui N. N. Tonitza, între alții, le-ar împlini cu râvna, cu arta și cu pasiunea pe care o vădește în atâtea ramuri ale bogatei sale activități). Și nu vom da târcoale acestei cărți, pentrucă cetitorul care urmărește de peste 80 de săptămâni, săptămână de săptămână, cronicile când grațioase, când acide, întotdeauna juste, instructive și manierate ale d-lui N. N. Tonitza, știe și câtă competință și câtă aplicație asiduă și mai ales de câte osebite însușiri a dat dovadă autorul „Cronicilor fantaziste neliterare“ — cum îi place, într'un exces de modestie, să le boteze.

Pentrucă, dacă, de când onorează tribuna plastică a acestei reviste, d. N. N. Tonitza a făcut neîntrerupt parte și literaturii, și mai drept este că, principii și aplicații critice, din paginile sale s'a desprins un sistem critic, mai corect o conștiință critică, ce se exercită în forme directe și mai rar în alegorii sau fantazii literare. Profesionistul criticei plastice a fost silit să părăsească de nenumărate ori ficțiunea și să spue lucrurilor pe nume. Ceeace nu e cazul cu această întâie culegere din scrisul său, cu aceste „cronici fantaziste neliterare“ în care, cu toate numele proprii, suntem permanent în fabulă.

Căci toate aceste istorisiri, scenete sau alegorii epistolare, pentru care d. N. N. Tonitza simte o deosebită predilecție, sunt, în definitiv, variațiuni pe aceiași temă critică, sunt bucăți, ale aceluiași lut de gânduri, sunt frânturi din aceiaș unică autobiografie a artistului.

„Critica — singura formă civilizată de autobiografie, pentrucă ea se ocupă nu de evenimente ci de gândurile din viața cuiva, nu de contingențele vieții fizice ci de pasiunile imaginative și de stările superioare ale inteligenții“ — iată o definiție a paradoxalului Oscar Wilde, pe care o putem înscrie cu deplină acomodare pe foaia de titlu a întâiului volum de cronici a d-lui N. N. Tonitza.

Și într'adevăr: fie că istorisește, în chip de oră din o Mie și una de nopți, un fragment de basm oriental, fiecă în tovărășia dublu-lui său frate de cruce, acel Georges de Sannois, martor și inchizitor din atâtea pagini ale sale, se preumblă și comentează cursele de cai și preferințele vulgare, fiecă transcrie pagini emoționante, dintr'un jurnal fictiv, despre Luchian și martiriul său, — ne aflăm, în realitate, în fața unor confesiuni autobiografice, al căror leit-motiv este izolarea și ostracizarea artistului în societatea de astăzi. Gând pe care d. N. N. Tonitza l-a exprimat, dealtminteri, categoric și în următoarea vignetă din prefață „O privighetoare cade obosită. Omul o închide în colivie. In noaptea aceea, privighetoarea n'a mai cântat. Jignit în așteptările lui, omul o dă pradă pisicii. Dinții animalului pătrund voluptos în țeasta tânără. Dar, cuprins subit de remușcări, omul alungă, brutal, felina și împăiază stârvul, cu o stupidă religiozitate. Asta e toată povestea artistului, în societatea contemporană“. Tâlc care se desprinde însă, tot atât de luminos și din celelalte pagini ale cronicilor. Renunțările la care trebue să consimtă artistul pentru a fi înțeles, e iarăși, corolar de rigoare, o altă temă ce revine în fantaziile d-lui N. N. Tonitza. „Artistul care-și făgăduiește să facă artă pe înțelesul tuturor, trebue să ție seamă — **pentru a putea fi înțeles** — de imperfecțiile acelora către care se îndreaptă.

N. N. TONITZA

Adică va fi silit să **omită** din operile lui tocmai elementele cele mai subtile, **de ordin tehnic**, cari nu sunt altceva decât expresiunea celor mai delicate vibrații sufletești ale creatorului. Astfel simplificată, până la jupuire, opera va fi desigur pe înțelesul tuturora, dar nu va mai avea nici o atingere cu arta“ — motiv ce se întâlnește și afabulat în schița „Dela geniu la șarlatanie“ și în care ni se povestește cum pictorul Enrico R... obligat să-și vândă sufletul — să-și revizuiască și să-și retușeze tablourile, după preferințele unui Mecena, ajunge să aibă succese și să-și mintă înfrângerea până în ziua în care un cronicar de artă care-l laudă peste măsură pentru platitudinile sale, îl trezește la realitate, îl umilește și-l decide să tragă un foc în imprudentul cronicar. Intrebat de șeful biroului de poliție ce ar fi dorit să se scrie despre dânsul, Enrico R... răspunde: „Ce sunt un șarlatan care și-a vândut comorile sufletului, pentru o pâne caldă. Strigându-mi astfel, nu m'ar fi îngropat pentru totdeauna, ci m'ar fi renăscut, aruncând în mine torța purificatoare a adevărului. Și comentând povestea aceasta pe care i-ar fi raportat-o o scrisoare primită din Milano d. N. N. Tonitza adaogă morala: „Binecuvântată țara unde oamenii de geniu se revoltă la aplauzele publice — și vai de țara în care șarlatanii cerșesc dela public certificate de genialitate“. Atitudine satirică temperată prin chiar procedeul alegoriei și care face din cronicile acestui întâiu volum al d-lui N. N. Tonitza o agreabilă serie documentară a moravurilor noastre plastice.

Căci iată, paralel cu preocupările acestea superioare, specia experților, pe care-i practică vestitul amator de tablouri Socrate Rânză, sau iată discuțiuni plastice debitate la un ceaiu artistic sau iată pe pictorul nevoiaș căruia arendașii Ateneului îi cer o chirie fantastică pentru o sală de expoziție...

Să nu ziceți că toate acete preocupări ne scot din literatură. Temele pot fi ale Tonitza le află tot alte ornamente și a-vieții, plastice de toate zilele, d. N. N. devărul coboară pe aripele fantaziei, cu atât mai impresionant cu cât a fost și'n vecinătatea muzelor.

Dar — și cu aceasta vom încheia aceste note — vom stărui puțin, și pentrucă sunt de-o sfâșietoare umanitate și pentru că deschid un proces abia schițat în istoria plasticei noastre, asupra acelor pagini și fantazii care privesc pe Luchian. Unele din ele vă sunt cunoscute. Totuși vă sfătuesc să recitiți acel martiriu al lui Luchian, al acelui Prometeu țintuit de patul lui de moarte, ani dearândul și nevoit să-și lege pensula de braț ca să mai încerce să picteze flori sângerânde, recitiți acel pasagiu din scrisoarea moșierului — doctor în drept și viitor ministru — ce trimite bujori, din sera-i dela moșie, frumos împachetați într'o lădiță, pentru „amicul tău pictorul—(am uitat cum îl chiamă)“ — pentrucă botează preotesei și vrea să-i dea cadou un tablou („dar să-i pună și cadră, căci pe aici nu găsesc“., recitiți apoi acel delicios portret al unui menaj de intendant îmbogățit de războiu care-și aranjează un muzeu cu „ceva modern și chic“ și care auzind vorbindu-se de povestitorul nostru că s'ar pricepe „în specialitatea bele artelor frumoase“, îl invită „ca să mă consulți consecutiv asupra dispozițiilor și valoarei pe care d-ta vei binevoi a mi-o indica“ — început care vă va da o imagine și despre d. colonel și despre soția sa, d-na Cleopatra, pictoriță și despre panoplia de muzeu militar pe care stă scris: „prin foc și sabie, cu Dumnezeu înainte, vivat România Mare și Cleopatra mea, 1916—1919“ trăsături de un infinit comic, minunat prinse ca un cadru de corosivă apă tare pentru cei câțiva Luchieni, rătăciți în muzeul militar al d-lui colonel și pe care voia să-i scoată la reformă — recitiți aceste reținute lacrimi pentru martiriul marelui pictor și să ne oprim la rândurile ce urmează și în care d. N. N. Tonitza schițează o paralelă între Grigorescu și Luchian. Nu știu dacă apropierea a mai fost făcută, (mi se pare că da) însă raportul Grigorescu-Luchian, reprezintă în pictură ceeace raportul Alecsandri-Eminescu este în poezie. Și dacă în poezie premația eminesciană definitiv adjudecată, în pictură raportul Grigorescu-Lu-

Cronica muzicală

– REPERTORIUL CORURILOR DE BISERICA •

In orânduirea slujbei bisericeşti, ca în niciuna dintre ramurile vieţii noastre culturale, muzica are de îndeplinit o funcţiune bine determinată. Nici aşezămintele noastre de învăţământ public, nici organizaţiunile corporative de muncă şi nici instituţiunile pentru ameliorarea condiţiunilor de viaţă ale oamenilor, nu cuprind în structura lor organică atât de categoric exerciţiul muzical ca biserica noastră creştinească. Istoriceşte vorbind, am primit şi am trăit fenomenul religios creştin indisolubil legat de formule melodice. In biserica lui Christos nu am pomenit sacramente şi orice manifestare cultică a religiozităţii noastre fără arta sonurilor.

Atât de contopită este muzica în cultul nostru ortodox, încât funcţiunea ei în biserică are un caracter divin, fiind mijloc **per excelentiam** pentru determinarea stărilor mistice, proprii elanului religios.

Muzica primită odată cu creştinarea noastră este incontestabil cea cunoscută în tratatele de şcoală sub numele de muzică bisericească-orientală, păstrată în notaţiunea bizantină. Alături de ea, ca un ecou al desvoltării polifoniei occidentale, s'a statornicit în biserica noastră corul vocal care abia de are un trecut de o jumătate de veac. Dar cu tot trecutul lor, corurile bisericeşti sufăr de aceleaşi lipsuri ca şi la începutul introducerii lor în ceremonialul nostru. Căci, pe câtă vreme pentru muzica bizantină se deprinde în seminarii şi şcoli de cântăreţi o serie de melodii, pentru muzica corală se fac exerciţii cu mult mai reduse. Şi în tot cazul, exerciţii de cântat în cor, nicidecum de dirijat. Insă, chiar dacă s'ar spori în seminarii şi şcoli de cântăreţi practica de cântare în cor sau de dirijorie, corurile de biserică nu şi-ar afla prin aceasta rezolvarea problemelor care se pun în legătură cu existenţa şi buna lor funcţiune cea dintâi dintre aceste probleme este aceea a repertoriului corurilor de biserică. Executăm până azi în bisericile noastre un repertoriu coral de împrumut sau de imitaţie. Nimic din moştenirea tradiţională bizantină şi nici din ceeace ar fi caracteristica etnică a religiozităţii noastre nu se dovedeşte în repertoriul de pân'a cum. Puţin ne-am dat seama că tocmai producţiunile corale bisericeşti reprezintă faza de tranziţie dela monodia religioasă la polifonia vocală, adică momentul de trecere dela primitivitatea homofonică la contrapunct şi armonie. Moment, adică, de importanţă cardinală pentru evoluţia muzicii româneşti. Principial, două sunt căile pe care se poate merge în trecere dela monodie la polifonie :

I) Din ansamblul de procedeie tehnice verificate istoric pentru cântul gregorian se aleg acele ce pot fi adaptate structurii gamale şi expansiunii ornamentale a melodiilor bisericeşti ;

II) Se supune melodia orientală-bisericească aceluiaş tratament de experienţă polifonică pe care l-a încercat cântul gregorian în Apus dela „organum", „diafonie", la „contrapunct" şi „armonie". In chipul acesta cele două forţe ce activează orizontal şi vertical, în melodie şi armonie s'ar echilibra încetul cu încetul pentru a ne da creaţiunile de clasicism muzical al bisericii noastre ortodoxe.

Amândouă aceste direcţiuni de creaţiune în formarea repertoriului nostru coral bisericesc presupun deci ca punct de plecare şi material de prelucrare artistică, realitatea noastră muzicală : melodiile bisericeşti tradiţionale. Nici o încercare de producţiune corală nu poate face abstracţie de această realitate. Ea este definitiv sudată în conştiinţa muzicală şi religioasă a poporului. Orice ignorare a ei anemiază sau chiar nimiceşte dreptul la trăinicie a operei de artă.

Experienţe s'au făcut destul de numeroase şi încercări destul de bogate în învăţăminte în timpul de când am introdus corul vocal în biserică. Este de prisos să ne oprim mai amănunţit asupra lor. O lipsă de căpetenie li se poate constata. Anume că, niciun fel de încercare n'a ţinut seama de muzica tradiţională şi de capacitatea ei organică de a se înfăţişa într'o învestmântare polifonică. De unde ar fi urmat o oarecare renunţare la supraîncărcătura ornamentică a liniilor melodice pentru a se putea schiţa radiarea lor în complexul de ecouri verticale sau acordice. Dar aceasta presupune o cunoaştere serioasă, şi a structurii tehnice a melodiilor bisericeşti, şi a principiilor de compoziţiune muzicală. Până azi însă nu am avut norocul să se îngemâneze aceste însuşiri cu puterea de creaţie românească şi originală. Nu disperăm însă.

GEORGE DIACU

---

chian va mai fi multă vreme pendinte. Iată pentru ce aflăm interesant, cu titlu de profeţie documentară, să consemnăm aceste rânduri din paginile jurnalului intim al d-lui N. N. Tonitza : „Pentru „marele public" — obişnuit să măsoare valoarea picturii cu metrul pătrat şi să stabilească estetica unei pânze după „naţionalismul" pe care îl etalează — Ştefan apare astăzi, alături de Grigorescu, un pitic. Cu toate acestea, Ştefan este cea mai puternică şi — (curios pentru unii) — cea mai naţională personalitate artistică a noastră. Naţionalismul lui Ştefan stă în interpretare ; al lui Grigorescu în „motiv"...

Intr'un salon internaţional, Grigorescu ar putea fi, oricând, presupus drept italian sau francez, în ciuda subiectelor sale ţipător româneşti. In acelaş mediu, Ştefan va isbucni, neaşteptat şi viu, cu viziunea lui particulară, (viziune coloristică, în primul rând), indiferent dacă pânza expusă ar închipui un „ciobănaş" din Prahova sau o pajişte din Bretagne... Arta lui Ştefan este oglindirea nealterată a unui suflet adânc original, aceea a lui Grigorescu—o manieră..."

Rânduri ce nu trebuesc considerate ca atitudini iconoclaste, cât ca aspecte ale acelei legi fatale a revizuirilor şi a valorificărilor plastice, verificări pe care d. N. N. Tonitza şi cu aceste rânduri şi prin cultul său pentru Luchian şi prin toată activitatea lui de cronicar plastic — din care acest întâiu volum de cronici fantaziste neliterare e abia o mică parte — le grăbeşte şi le deschide un drum fără de spini.

PERPESSICIUS

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

(Jalnica tragodie a unui june pictor român)

III

Prietenul pictor urmează :

— — — — — — — — — —

„...a doua zi — erau încă zările albe— aşteptam pe doctorul meu, în antreţelul răcoros din gura scării, prididind să termin de râşnit, în râşniţa de alamă, veche, pe care-o am dela soacră-mea, cafeaua proaspăt prăjită, de cu noapte.

Era ultima cafea, care mi se îngăduia s'o mai sorb — fiindcă la mânăstire o, trava aceasta binefăcătoare, îmi este, după porunca doctorului, cu desăvârşire prohibită.

In odaia de alături, auzeam pe nevastă-mea orânduindu-mi boccelele, pachetele, pacheţelele şi tot poporul de cutii, cutiuţe şi cutioare, pe cari îndeobşte ori ce gospodină iubitoare la agaţă, cu sfori şi panglicuţe gingaşe, de urechile, cătărămile şi nasturii bagajului principal şi greu cât o scroafă : geamandanul.

Insfârşit, doctorul se vesti dinaintea porţii, în stradă, prin exasperant accelerate grohăituri de sirenă. Repezindu-mă să scot capul pe fereastră, ca să strig doctorului : „Bună dimineaţă !...."... şi să-l poftesc o ţâră sus, / izbesc cu şoldul mescioara în trei picioare pe care fierbea ibricul la maşina de spirt şi — Dumnezeule !.... — cafeaua fierbinte se răstoarnă, toată, pe pantalonii mei bej, de panama !... Ingrozit de enorma pată neagră care'mi desfigura, infernal, costumul, dar, mai vârtos, de miliardele de ace înroşite cari mi se înfingeau, indecent şi crâncen, în epiderma celor mai ascunse mădulare, — urlai, ca o fiară încolţită de şarpe : **„FUTURISTA ! ! !"**

Nu ştiu dacă fiarele au obiceiul să urle aşa, când se opăresc cu cafea —dar ţi-o spun pe onoarea mea, că eu n'am emis, până în dimineaţa aceia, asemenea înfricoşate articulaţii, nici chiar în clipele cele mai tragice ale vieţii mele aventuroase...

De ce-am ţipat : **FUTURISTA !...** şi nu, de pildă :

FIR-AI AL DRACULUI !
sau
MOAŞA-TA PE GHIAŢA !...
sau
LOGHITE-AR CIUMA !...

...sau, ce mai tura-vura !... sau ceva tare naţional şi tare răcoritor, în asemenea situaţii — potrivit limbii materne şi concepţiunii autohtone, care trimite să se nască a doua oară tot ceeace pare incomod sau deadreptul nesuferit ?!...

Să fie oare vre-o asociaţie logică între futurism, cătrăneala pentalonilor de panama şi usturimea insuportabilă a mădularelor, betejite de opăreală ? Iată ceiace va să mă lămurească, după ce voi ieşi din mânăstire, profesorii de estetică şi doctorii în psihoanaliză.

Doctorul meu urcă scările tocmai când nevastă-mea, îmi trăgea, cu pripeală înfricoşată, pantalonii cari, fleşcăiţi şi bicolori, aveau acea înfăţişare lamentabilă pe care o au, câte odată, unii cetăţeni după ce-au trecut prin etuva democratică a secţiei de vot. Sosirea doctorului nu se simţi nici când mai oportună ca acum. Fui imediat înfăşurat într'o plăcintă complicată de foi de comprese — mi se dădu, pentru spaimă, un sirop dulce acrişor în culoarea hipermanganatului — iar pantalonii, ce fuseseră băgaţi la duşul chiuvetei şi uscaţi în bătaia vântului de dimineaţă, se pârjoleau sub maşina de călcat încinsă şi boccie ca o urmaşă, degenerată, de locomotivă.

Scoborîi, penibil, cele şeaptezeci şi opt de trepte şi pornii, ajutat de doctor şi nevastă, să mă instalez în **„Fordul“** care aştepta de două ceasuri la poartă. Doctorul urcă la volan — (îşi conduce singur maşina) — iar eu mă grămădit la spate, având, între picioare, fantasticul morman de bagaje, plus măruntele şi nenumăratele suplimente cu care mă înzestrase nevasta.

— Gata ?

— Gata, doctore !

Maşina prinse a clocoti uscat şi zdrunţuros sub mine, apoi se zmunci din loc şi, poticnindu-mă cu nasul de pântecele tare ale geamandanului, se avântă hursuză, grăbită, lacomă de spaţiu.

Prin geamul cupeului se succedau imaginile obişnuite ale Bucureştilor. Mai întâi, domol şi clar, apoi din ce în ce mai repede, până la ameţitoare suprapunere : Ferestrele caselor devenіră subit linii capricios zigzacate, trunchiurile copacilor se aşterneau peste stâlpii electrici, stabilind o bizară zăbrelire verticală, tăiată de dâre vertiginos orizontale ; ... vehiculele, pietonii, jigodiile străzii, toate, se precipitau în careul gemuşorului meu ca infinit variate proiectile negre, sfârâind pe cenuşiul unor ape invers torenţiale.

Observai cu prilejul acesta că, cu cât viteza maşinei creştea, cu atât **culoarea** propriu zisă se anemiza în aspectele defilante, până la complectă dispariţie, adică până la acea neutrală tonalitate, pe cari pictorii obişnuiesc s'o numească **„GRI“**, dar care e cu totul altceva de cât una din nuanţele nesfârşite ale griului, în înţelesul strict al paletei. In griul acesta, pe care ţi-l serveşte viteza exagerată, par'că străjuiesc mai inzistent elemente de ordin acustic şi mecanic, de cât chromatic. E, în tot cazul, un **gri** care nu excită **pictural** retina noastră, ci o oboseşte, o deprimă, o exasperează.

Mi-am întors deci privirea dela cadrul nebulos-arogant al ferestruicii mele, ca să'mi hodinesc ochii pe înghesuiala micului meu compartiment, care — în ciuda atâtor îngrămădite calabalâcuri pestriţe — mi se ivi, deodată, prin contrast, familiar, cuminte ordonat.

O cutiuţă roz — un roz delicat de pleoapă de copil după plânset — sta, rotunjoară şi sfioasă, lângă un pachet cubic, mare, grav aproape funebru în hârtia lui albastru metalic. Dedesubtul acestuia o altă cutie, cândva probabil cutie de ghete, îmbrăcată într'o incertă foaie decolorată de vreme, suporta greutatea cubului albastru, cu resemnarea cu care reginele micilor state sărace suportă, în dineurile oferite de miliardari, vecinătatea zdrobitoare a nababelor, vèvitabil perlate.

...Dar automobilul stopă brusc, cu un geamăt ascuţit în frâne.

Ne găseam în câmp. Un jandarm cu baioneta înfiptă în botul maşinei ; altul, în coastă, la volanul medicului, şi un al treilea încadrându-şi figura arsă de soare, cleioasă de sudoare şi praf — în pervazul ferestrei mele...“

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

N. N. TONITZA

Cursuri de vară

UNIVERSITATEA LIBERĂ „COASTA DE ARGINT“

Balcicul a devenit de câtva timp cel mai sudic centru de propagandă a culturii româneşti. **Universitatea liberă „Coasta de Argint“** care, sub entuziasta şi priceputa conducere a domnului **Octavian Moşescu** a funcţionat în vara trecută cu un succes neaşteptat de mare, îşi va deschide şi în anul acesta porţile în ziua de 10 Iulie.

Frumoasele conferinţe ţinute de cei mai de seamă profesori universitari şi scriitori, ca şi nespus de pitoreasca poziţie a Balcicului au atras în vara 1926 un foarte mare număr de cursişti, astfel că, socotindu-se cu îmbucurătoarea experienţă din anul trecut, organizarea Universităţii libere a putut fi mult desvoltată.

Seria conferinţelor din anul acesta, care va dura până la 20 August, va fi grupată în trei cicluri mari şi anume „Marea“, „Romantismul“ — cu ocazia centenarului Romantismului — şi „Vieţi eroice“, pe lângă care vor mai avea loc şi alte conferinţe cu subiecte independente, şezători literare, audiţii muzicale şi excursii.

Vor conferenţia şi vor citi din operele lor domnii : Jean Bart, Gh. I. Brătianu prof. universitar, Emanoil Bucuţa, Oscar Walter Cisek, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Nae Ionescu conferenţiar universitar, Alexandru Marcu conferenţiar universitar, Gh. D. Mugur, Ştefan I. Neniţescu docent universitar, Octav Onicescu conferenţiar universitar, Alexandru Petrovici prof. universitar, Ion Pillat, Dragoş Protopoescu prof. universitar, Ion Marin Sadoveanu, Eugen Titeanu, Ionel Teodoreanu.

Ciclul conferinţelor se va deschide de domnul Ion Marin Sadoveanu, care va conferinţa despre :

„August Strindberg“, (Vieţi eroice).

Drama romantică (Ciclul romantismului) ; şi

Regia în teatru.

Ca şi în anul trecut, când s'a făcut un minunat voiaj la Constantinopole, cursiştii Universităţii libere „Coasta de Argint“, dispunând de mari înlesniri şi simţitoare reduceri pe căile ferate, vor întreprinde, între 20 August şi 20 Septembrie o excursie în străinătate, vizitând Cehoslovacia, Viena, Paris, Nissa, Milano, Verona şi Veneţia.

Orice informaţiuni în legătură cu Universitatea liberă „Coasta de Argint“ şi cu excursia în străinătate se vor cere secretariatului universităţii, prin domnul **Octavian Mosescu**, Balcic.

UNIVERSITATEA POPULARĂ „NICOLAE IORGA“ DIN VĂLENII DE MUNTE

La 15 Iulie vor începe la Vălenii de Munte, ca şi în anii trecuţi, cursurile de vară de supt conducerea d-lui profesor N. Iorga.

Şi anul acesta, cursurile de toate specialităţile vor fi închinate, problemelor de actualitate. Se va continua ca în anii precedenţi consolidarea legăturilor culturale cu minorităţile etnice căci un număr de profesori saşi şi unguri vor ţine prelegeri.

Pentru reprezentanţii minorităţilor se vor ţine **cursuri speciale**, care să le înlesnească înţelegerea particularităţilor limbei române şi o cunoaştere mai temeinică a literaturii noastre.

Duminicile şi sărbătorile vor avea loc :

a) Şezători cu caracter cultural şi artistic, dându-se o atenţie deosebită jocului şi costumului românesc ;

b) Se vor organiza excursiuni în regiunea petroliferă, în cea muntoasă, precum şi la minele de sare dela Slănic ,

c) După închiderea cursurilor va avea loc obişnuita excursiune al cărei program se va stabili ulterior.

In ceia ce priveşte condiţiile de trai, s'au luat măsuri în înţelegere cu autorităţile din Vălenii de Munte, ca să fie cât mai avantajoase, odăi cu chirie cât mai ieftine şi restaurante cu preţuri cât mai modeste. Studenţii, învăţătorii şi elevii vor avea căminuri.

Programul cursurilor de vară la Universitatea populară „N. Iorga“ din Vălenii de Munte, 15 Iulie — 15 August 1927:

N. Iorga, prof. la Universitatea din Bucureşti : „Origina şi evoluţia ideii de democraţie“ , **D. Gusti**, profesor la Universitatea din Bucureşti, Subiect rezervat ; **D. Pompeiu**, profesor la Universitatea din Bucureşti : „Probabilităţi, statistică, asigurări“ ; **Gh. Taşcă**, profesor la Universitatea din Bucureşti : „Refacerea monetară şi economică a ţării ; **Pr. Nicolae Popescu**, profesor la Universitatea din Bucureşti : Subiect rezervat ; **I. M. Marinescu**, profesor la Universitatea din Iaşi : „Pagini din literatura latină“ ; **Victor Vâlcovici**, rectorul Politechnicei din Timişoara : „,Constituţia şi structura materiei“ ; **Iuliu Moldovanu**, profesor la Universitatea din Cluj : „Biopolitica“ , **Dr. Jak Iacobovici**, profesor la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; **Vladimir Chidionescu**, profesor la Universitatea din Cluj : „Educaţia cetăţenească“; **Gh. Pamfil**, profesor la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; **Dragoş Protopopescu**, profesor la Universitatea din Cernăuţi : Probleme engleze de actualitate ; **N. Batzaria** : „Din cugetătorii şi oamenii de ştiinţă ai Islamului ; **D. V. Ţoni** : Subiect rezervat ; **Aristide Bazilescu**, profesor la Universitatea din Bucureşti : „Stabilizarea monedei române“ ; **Ion Sân Giorgiu**, conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Faust“ ; **N. A. Constantinescu**, conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Cărţile noui de istorie Universală“ ; **Gh. Gh. Mateescu** : Strămoşii noştri. Inceputurile Romei. Ştiri nouă despre Etrusci“; **D. Caracostea**, conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Conflictul dintre tradiţie şi modernism“ ; **Nae Ionescu**,

Reviste şi ziare

POEZIA LUI TUDOR ARGHEZI

Cuvintele potrivite ale d-lui Arghezi au fost salutate, cum se şi cuvenea, ca cel mai de seamă eveniment literar al timpului. O dovadă că vremea nu stă pe loc şi că nu ne e dat să asistăm la reeditarea incomprehensiunii eminesciene. Nu e vorba de marea massă. Aceea vine încet şi sigur. Nu e nici un motiv ca s'o silim în pas alergător. E vorba de elita intelectualităţii noastre. Ea a acceptat pe Arghezi, cum de bună seamă ar fi acceptat, astăzi, pe Eminescu. Sunt progrese ce trebuiesc consemnate. In curând vom face loc în paginile acestei reviste, gândurilor noastre personale despre poezia d-lui Arghezi. Până atunci, ne facem o datorie din a ţine un răboj Arghezi pentru cei ce se ocupă de poezia d-sale.

In ultimul număr din „Sinteza“ (3—4, Iunie—Iulie). criticul revistei, emerit italienizant şi subtil gânditor în ogorul literaturii naţionale, d. **G. Călinescu,** schiţează preţioase note în marginea poeziei d-lui Tudor Arghezi. Reţinem pentru astăzi concluzia :

Scriind **Blestemele,** d. Arghezi dădea cea mai mare măsură a puterilor sale. Amestecul de suavitate şi cruzime, de realism material şi flututător fior al necunoscutului, vădit din bucăţile folkloristice **(Buna Vestire, Lingoare),** se ridică aci la proporţii biblice. Violenţa verbală este numai o iluzie a înverşunării realiste cu care se desfăşură, în culori grele, spaima apocaliptică a descompunerii. Nu e atât brutalitatea sumbră a caznelor infernale în care dinamismul durerii, conştiinţa biciuită a ispăşirii, aduc un element de umanitate şi chiar de uşurare. E marea frescă a groazei, a morţii materiale, a plăgilor biblice, a semnelor judecăţii universale, **Trionfo della morte** al lui **Orcagna** în cimitirul din Pisa, întâmpinarea, cu semnificaţie etică, a celor trei cosciuge cu cadavre intrate în putrefacţie, unde rotunzimea hidoasă şi burduşită de viermi a pântecelor livide contrastează în chip aşa de suav coloristic cu petecele de mătăsuri şi velur, iar astuparea nasului este un gest aşa de evocator. Pentru a scoate o atât de picturală armonie şi pentru a împerechia cu atât de culpabilă rafinare, tonurile impalpabile ale zărilor şi strălucirea ciudată a putreziciunilor, d. Arghezi avea nevoie de un vocabular crud în care orice violenţă noţională să se prefacă într'o pată de culoare fără alt scop decât cel pictural. Testamentul poetului ni se pare astfel legitim :

Veninul strâns l-am preschimbat în miere,
Lăsând întreagă dulcea lui putere.
Am luat ocara, şi torcând uşure
Am pus-o când să 'mbie când să 'njure.

Acum, d. T. Arghezi nu mai este un izolat. Alţii pot căuta nuanţa verbală până în ultimele colţuri ale vocabularului sau atinge cu mai multă gingăşie suprafaţa liniştită a sufletului omenesc, stârnind unde mai minore sau mai grave. Nimeni astăzi nu îmbină însă într'o sinteză mai desăvârşită inspiraţia largă, profundă, elementară cu nuanţa măruntă şi nestatornică şi mai ales nimeni nu poate fi mai trivial cu atâta suavitate şi mai elevat cu mijloace aşa de materiale. De aceea socotim pe d. Tudor Arghezi drept cel mai mare poet contemporan al nostru.

conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Elementul latin în filosofia europeană“ ; **Ing. Gh. H. Damaschin,** director gen. al minelor : „Chestiuni în legătură cu industria minieră“ , **C. Moisil:** „Stema României“ ; **D. Munteanu Râmnic :** „Probleme de cultură basarabeană ; **Ştefan Ciobanu,** membru al Academiei Române : Subiect rezervat ; **D-na Michaela Catargi :** Liga Naţiunilor în cadrul vieţii naţionale. Dezarmarea. Asia de azi“ ; **D-na Isabela Sadoveanu :** Subiect rezervat ; **Ing. P. N. Panaitescu :** Subiect rezervat , **P. P. Panaitescu,** conferenţiar la Universitatea din Bucureşti: Subiect rezervat ; **N. N. Lenguceanu :** „Forţă şi drept. Naţionalism şi Comunism. Ştiinţă şi literatură“ ; **Pamfil Şeicaru :** Subiect rezervat ; **Dr. N. Gr. Dragomir :** „Socialismul utopic şi utopia socialistă“ ; **Ing. Ştefan Mirea,** profesor : „Spicuiri din aviaţiunea şi navigaţiunea aeriană“ ; **I. Buzdugan :** „Lirica Rusă“ ; **Barbu Solacolu,** conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Fapte şi doctrine economice“ , **Al. Marcu,** conferenţiar la Universitatea din Bucureşti : „Romantismul italian“ ; **Georgescu Tistu,** conferenţiar la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; **G. Athanasiu,** conferenţiar la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; **Dr. Valer Bologa,** docent la Universitatea din Cluj : Subiect rezervat ; **Gh. Fotino :** „Gheorghe Popovici. Despre originile vechiului drept românesc“ , **Al. Popescu-Telega :** „Pagini din Literatura Portugheză“ ; **C. D. Fortunescu :** „Trei figuri reprezentative ale generaţiei dela 1848“ ; **Gh. Lăzărescu, profesor :** „Refacerea economică a României“ ; **I. Grigorescu:** „Curs de literatură română“ (pentru minoritari); **I. Lupşa :** „Lecţiuni de limba română“ (pentru minoritari); **Ion N. Dianescu :** „Curs de limba română“ (pentru, minoritari).

CICLUL STRAIN.

Luigi Arduini : „Roma Caput Mundi. Florenţa leagănul renaşterii“ , **Mihail Lascaris,** profesor la Universitatea din Salonic : Subiect rezervat ; **Dr. Arpad Bitay :** Literatura maghiară între anii 1825—1849“.

PROPAGANDA CULTURALA

După apelul la organizarea intelectualilor şi după manifestul legat de candidarea ca senator al Universităţii din Bucureşti, d. prof. **C. Rădulescu-Motru,** a cărui asiduă colaborare adaogă un deosebit interes vieţei noastre literare, publică în „Ideea Europeană“ (IX, 203, 1 Iulie), un articol, întru totul just, despre o „ştiinţă a propagandei culturale“. Gânduri ce plutesc în aer şi sunt familiare tuturor breslaşilor intelectuali, se întâlnesc spuse cu hotărîre şi pondere ştiinţifică :

Propaganda culturală, acolo unde se face cu profit, se face după norme ştiinţifice. Dar daţi odată aceste norme, căci propagandistul cultural român este băiat bun : el este gata să-şi facă serviciul după ori şi ce fel de norme, numai să-i fie date ! Ei da, lucrul va fi uşor, dacă normele acestea s'ar găsi prin cărţi şi s'ar putea aşterne în circulări ! Din nenorocire, normele propagandei ştiinţifice nu se învaţă de prin broşuri sau circulări. Propaganda culturală este o ştiinţă care acum se creiază şi ca atare este încă refractară vulgarizării.

Ştiinţa propagandei culturale este pentru moment o îndrăsneaţă anticipare asupra viitorului. Normele ei sunt întrezărite de acela care stăpâneşte câmpul psihologiei sociale şi al sociologiei ; ele sunt aplicaţiile acestor ştiinţe la un scop politic precis. Nici ştiinţele dela bază, nici scopul politic nu pot fi înlocuite cu sentimente. Normele propagandei culturale se desvăluie numai cercetătorilor originali în materie de psihologie şi sociologie ; ele deci se pot învăţa numai ca o specialitate în şcoala înaltă a Universităţii. Unde propaganda culturală se face cu profit, acolo această propagandă este luminată de munca organizată în jurul unei catedre universitare, şi ea se sprijină pe statistici documentate, pe cercetări etnologice şi psihologice, pe experienţă. Ca şi inovaţiile tehnice în arta războiului, aşa şi inovaţiile în propaganda culturei : ele nu se fac la noroc, după dorinţele inimei, ci în mod sistematic, după munca organizată a minţii.

Există o tehnică ştiinţifică de propagandă culturală, precum există o tehnică ştiinţifică a agriculturii şi a comerţului. Statele care n'au oameni cunoscători în această tehnică, îşi cheltuiesc banii degeaba pe propagandă culturală.

LIVIU REBREANU ŞI MINISTERUL ARTELOR

Mai mult ca oricând problema ministerului artelor şi a propagandei culturale sunt la ordinea zilei. Zilele din urmă au arătat, prin temperatura ridicată a discuţiilor, existenţa unui centru purulent. Ne-am ocupat în dese rânduri de această chestiune a ministerului artelor şi a activităţii lui, ca să nu subliniem ecourile din presă.

Intr'un interview acordat „Chemării“, d. **Liviu Rebreanu,** preşedintele S. S. R , ului, atacă din plin şi cu autoritate problema :

Ministerul Artelor trebuie să fie instituţia cea mai apropiată de artă şi servitorii ei. Sprijinul pe care-l acordă trebuie să fie indirect, printr'o organizare sistematică a muncii intelectuale în aşa fel încât munca însăşi să poată fi valorificată. Apoi, cred că un departament al Artelor e numai un fragment din ministerul care se impune : acel al culturii naţionale, fiindcă nu putem socoti ministerul instrucţiunii decât o autoritate şcolară.

Ori, cultura, cred, este opera care începe tocmai când se sfârşeşte şcoala.

La un minister al culturii naţionale trebuie să existe şi o direcţie a propagandei culturale, făcută efectiv, cu traduceri şi monografii.

Pentru că, trebuie să înţeleagă odată oamenii politici, că singură cultura impune prestigiul unei ţări, în faţa străinătăţii.

Polonezii de pildă, se bucură de o stimă superioară nouă fiindcă expresia lor puternică în artă prin Mickevici, Slovaki, Chopin sau Paderevski e bine cunoscută pretutindeni. Ori-cât de puţină forţă politică ar înfăţişa Spania, un împuternicit spaniol va avea în totdeauna glas puternic când reprezintă poporul care a dat lumii pe Cervantes.

Noi suntem singurul popor care nu avem rubrica de corespondenţă culturală în presa străină, unde au loc onorabil până şi Bulgarii.

Ministerul artelor, lipsit fiind de organizarea necesară, şi-a risipit zadarnic eforturile. In vreme ce literele, arta limbei şi sensibilităţii noastre s'a bucurat de ruşinosul sprijin al ajutoarelor meschine şi individuale, teatrele, a căror misiune e mult mai redusă şi fireşte mai uşoară, au avut parte de-un regim mult, incomparabil mai norocos...

E timpul să se înţeleagă faptul simplu, că scriitorii nu doresc să aibe un „ghişeu de pomeni“. Altfel înţeleg ei misiunea acestui minister.. Atunci când trupele de operetă iau subvenţii grase, e firesc să nu se găsească bani pentru imprimarea unui buletin modest al culturii româneşti, într'o limbă accesibilă străinilor cari doresc să ne cunoască.

PENTAPOLIN

ECOURI

OFICIUL INTERNAŢIONAL DE TRADUCERI

Un comitet de experţi din diferite naţionalităţi, a ţinut, la sediul Institutului internaţional de cooperaţie intelectuală la Paris, în două zile ale lunii Mai, consfătuiri, în vederea înfiinţării unui „Oficiu internaţional de traduceri". O cronică a d-lui **André Fontainas** (Mercure de France) ne informează de mersul lucrărilor.

Odată acceptat principiul marei utilităţi a traducerilor, s'a căutat a se vedea dacă nu s'ar putea alcătui o bibliografie cât mai completă cu putinţă, care să cuprindă traducerile dintr'o limbă în celelalte.

Repertorii parţiale există în câteva ţări, incomplete însă şi lipsite de aparat critic. Dar dacă o bibliografie integrală ar cere şi cheltuială mare şi muncă îndelungată, în schimb s'ar putea limita totul la o bibliografie a traducerilor capodoperilor universal recunoscute, ca atare, precum: Homer, Dante, Shakespeare, Molière, Goethe. Ar fi de sigur, cel mai practic metod prin siguranţa materialului ca şi prin ucenicia la care ar obliga toate naţionalităţile, în această materie.

Discuţiunile urmate între experţii întruniţi, se pot rezuma în următoare puncte:

1) Necesitatea de a se creia, academie după părerea unora, oficiu după cei mai mulţi, sau institut, sau colegiu, un organism central de informaţiuni şi studii asupra problemelor relative la traduceri din toate limbile în toate limbile.

2) Acest oficiu s'ar forma prin gruparea unui oarecare număr de persoane competente, desemnate de societăţile literare sau autorii, traducătorii sau editorii interesaţi, din diferitele ţări. La sediul acestui oficiu va funcţiona un secretariat permanent a cărui funcţionare ar consta din strângerea comunicărilor dela comisiile naţionale sau locale şi să procure informaţiile ce i s'ar cere.

3. Un buletin periodic ar publica cele mai interesante din aceste comunicări şi articole sau studii referitoare la arta traducerii, la toate chestiunile relative la traduceri, la calităţile proprii, cutăruia sau cutăruia dintre traducători reputaţi, etc... şi în sfârşit listele bibliografice alcătuite prin grija secretariatului. Buletinul ar semnala între altele, operile pe care comisiile naţionale le-ar socoti de tradus din sau în limba lor. S'ar adăoga şi oarecari vederi critice, dintr'un punct de vedere pur obiectiv.

4) Pentru ţările a căror idiome sunt mai puţin răspândite, oficiul ar încuraja înfiinţarea de colecţiuni de opere clasice, de tradus.

5) Oficiul ar stimula traducerile bune prin distribuirea de premii, medalii sau recompense onorifice, care ar fi vulgarizate de către editori chiar pe copertele cărţilor.

6) S'ar cere criticilor de reviste şi jurnale ca, în măsura posibilităţilor, să se oprească nu numai la valoarea în sine a lucrării ci să discute şi valoarea intrinsecă a traducerii.

GRAIUL ROMANESC

Numărul pe Mai (I, 5) din preţioasa revistă despre care am mai raportat în coloanele noastre, aduce un studiu al d-lui Grigore Nandriş despre „Migraţiuni româneşti în Carpaţii Galiţiei şi ai Moraviei".

Deosebirile, sub raportul antropologic, dintre populaţia slavă din Carpaţi şi cea dela şes au dus la concluzia că această populaţie munteană ar fi de origine neslavă din munţii Bucovinei şi Galiţiei. Guralii (muntenii) poloni din regiunea Podhale şi Valahii din Moravia şi Silezia sunt cele trei populaţii slave muntene de originea cărora Românii n'ar fi străini.

Cercetările învăţaţilor, precum Miklosich, Kaluzniacki, Kadlec, o bogată toponimie vădit românească, o organizare politică şi socială identică cu a Românilor şi un număr de mai bine de 350 de aşezări cu drept valah, sunt indicii cari duc la o origină românească. Şi sunt, de altfel Români, de cari vorbesc documentele din a doua jumătate a secolului XIV, pe vremea când se produce şi cealaltă descălecare către Moldova. Ei duc în părţile polone şi morave un nivel de civilizaţie puţin obişnuit pe atunci.

Desţelenesc pădurile, întemeiază sate, întreţin comerţul şi industria, introduc mori cu şase pietre, utilizează puterea apei, etc.

In restul sumarului: „Românii şi ivirea Italiei în Balcani" de Ion Ordeanu; bogate însemnări, printre cari mare interes: „Viaţa românească în Silistra la 1870". Se aminteşte întâi de o condică a populaţiei din Ostrov, judeţul Silistra, de la 1874: sunt 1107 Români cu nume din cele mai neaoşe, apoi de un catalog cu numărul elevilor dela Şcoala Română din Silistra, pe 1869—70.

Sunt 126 elevi; apoi de nişte statute ale unei societăţi române de cultură şi limbă din Silistra, care năzuia să înfiinţeze şi şcoală de fete şi cursuri de adulţi. Precum se vede o bogată viaţă românească.

CE ESTE UN CRITIC?

„E mai întâi, răspunde Paul Bourget, un judecător, a căruia primă calitate este că posedă acel dar pe care vorbirea curentă îl numeşte cu un cuvânt aşa de clar şi aşa de neprecis, în acelaş timp: gustul. Gustul! Voltaire îl defineşte foarte iscusit în al său „Dicţionar filosofic": „Un sentiment ce cuprinde imediat frumuseţea dintre defecte şi defectul din frumuseţi". Există, prin urmare un gust ales şi altul rău. E un punct de vedere pe care stientiştii criticii nu-l puteau admite. Sainte Beuve recunoscând legătura strânsă dintre calităţile şi insuficienţele unui scriitor, n'a încetat nici-odată, să distingă pe unele de altele şi să-şi arate preferinţa pentru părţile sănătoase şi superioare din om.

Căci gustul nu e numai o virtute a inteligenţii. Merimée raportează dela Stendhal, un cuvânt ce pare un paradox dar care traduce un adevăr adânc: — „Gustul prost duce la crimă".

Rânduri, anume scrise, pare-se, pentru Institutul de literatură al d-lui Mihail Dragomirescu.

„CULTURA NAŢIONALA"

In urma morţii regretatului profesor **VASILE PÂRVAN**, care era şi preşedintele consiliului de administraţie al casei de editură „Cultura Naţională", d-nii profesor **DIM. GUSTI**, membru al Academiei Române şi preşedinte al Institutului social român şi **MARIN SIMIONESCU RAMNICEANU**, membru corespondent al Academiei Române au demisionat din conducerea „Culturii Naţionale".

PEN-CLUBUL

Congresul internaţional al Fen-Clubului, care s'a ţinut deunăzi, la Bruxelles, şi la care au participat din partea României d-nii: Mihail Sadoveanu, Nichifor Crainic şi secretarul Pen-Clubului român, d. Emanoil Bucuţa, şi-a încheiat lucrările. Congresul anului viitor se va ţine la Roma. In vederea lui pen-club-manii vor pregăti atmosfera prielnică următoarelor două puncte pe care le extragem din convorbirea, acordată „Politicei", de către d-l Bucuţa. Intre ele se întâlneşte şi problema traducerilor pe care o abordă din plin „Oficiul Naţional de traduceri".

Tot acolo s'au luat însă hotărîri de un interes imediat pentru organizaţia profesionistă a scriitorilor.

Astfel s'a cerut delegaţilor ca odată reîntorşi în patrie să intervină pe lângă autorităţile respective ca la viitorul congres pentru proprietatea literară, care se va ţine la Roma delegaţia ţării să susţină următoarele trei puncte de vedere:

1) Să se ajungă la o uniformizare în durata termenului proprietăţii literare. Azi proprietatea literară este reglementată în chip diferit iar neajunsurile provocate de acest regim sunt enorme. In toate ţările se va cere deci stabilirea unui termen unitar.

2) Se va mai susţine apoi şi reglementarea drepturilor de autor în ceeace priveşte traducerile.

In Rusia nu există nici un fel de îngrădiri în ceeace priveşte dreptul de a traduce operele autorilor străini fără autorizaţia cuvenită. Alte ţări — cum este spre pildă Jugoslavia — nu au aderat încă la convenţia dela Berna.

Această situaţie nu mai poate dăinui şi se va încerca la Roma încadrarea tutror ţărilor în jurul convenţiei dela Berna.

In fine se va cere ca scriitorul să aibă nu numai drepturi de proprietate ci şi un drept ideal: acela de a cere ca traducerea care se face operei sale să fie bine făcută şi integritatea operii respectată.

Importanţa acestor hotărîri este covârşitoare şi pentru asigurarea drepturilor scriitorilor asupra produsului muncei lor, asigurare pe care nu o aveau şi nu o au încă pe deplin dobândită, aşa cum s'ar cuveni într'o epocă de propăşire culturală ca a noastră.

Viitorul congres se va ţine în urma invitaţiei scriitorului Boyar, la Oslo, în luna Martie când se va serba şi centenarul naşterii lui Ibsen.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

REGELE FERDINAND I

An. XLIII, Nr. 30.
24 Iulie 1927.

Lei 5

VEGHE

lui RADU GYR

De veghe stau. Aştept să cadă-o stea
Şi unda unui iaz să se'nfioare,
Să plângă-un glas departe, undeva,
Şi'n zori aştept să mă îmbrac cu soare.

Eu stau aci demult, — că m'am născut
Cu umbrele odată, cu lumina,
Cu apele'ncleştate, de smarald,
Cu zorile ce'mbrobodesc colina.

E-hei, drumeţ! Abate-te din drum!
Ridică-asupra mea din brâu, securea.
Să izbucnim în hohot, tu şi eu,
Aşa precum va hohoti pădurea!

Vei înlemni privind securea grea!
Tăişul de argint, în loc să'mplânte
Fiorul morţii'n mine, — uşurel
Va'ncepe ca o coardă, lin, să cânte...

Şi voi rămâne vecinic să aştept
Să cadă-o stea ce nu vrea ca să cadă...
Pe trunchiul timpului,ca un altoi
Voi creşte vecinic, fermecată mladă!

Mă vor uita şi stele, cer, pământ,
Şi oamenii de mine-or să se-ascunză.
Va împietri şi timpul... Gândul meu,
Ca o albină va dormi pe-o frunză.

De veghe stau. Aştept să cad' o stea,
Şi noaptea cea din urmă-i cea dintâi.
Sub cerul greu, încovoiat, adorm
In erburi mari cu luna căpătâi.

N. MILCU

Cerbul de lumină*

lui N. MILCU

De vei sui, cum suie potecile-agăţate
cei nouă munţi pe care — în vârfuri — stă furtuna,
şi nouă mări vei trece precum le trece luna,
şi' ei bate nouă codri plini de jivini spurcate, —

şi vei avea un vultur crescut de mic şi care
acum, voinic, să poată să mi-te ducă'n ghiare
cu sboru-i peste nouă prăpăstii care fierb, —

într'un amurg, drumeţe, o să'ntâlneşti un cerb

bând apă aurită dintr'un izvor de soare...
...Şi cerbu' avea-va coarne de porţelan, în vânt,
şi coapse verzi de sticlă şi vei vedea că-i sânt
chiar din smaragd cioplite subţirile-i picioare...

Ci tu, nu îţi lua arcul din spate şi nu scoate
din tolba ta de piele săgeţi ce moarte duc, —
ci lasă tolba'n pace şi uită-ţi arcu'n spate
şi şueră o doină bătrână de haiduc, —

şi-o să te-audă cerbul cu totul şi cu totul
de sticlă, — şi'nainte-ţi îngenunchind, 'ţi-o linge
blând, palma, cu o foaie de trandafir, şi botul
îi va suna când mâna-ţi, mângâietor l-atinge!...

...Şi cum te-o prinde noaptea, să dormi cu cerbu'n flori,
cu botu-i de lumină răzmat la tine'n poală...

Şi-a doua zi, în zori,
când dimineaţa goală

va aţâţa verdeaţa, —
tu vei vedea cum cerbul, scânteitor, se scoală
cu zorile răsfrânte în coapse şi'n picioare,
şi ia-te după cerbul strălucitor ce sare
cu soarele în coarne şi'n trup cu dimineaţa!...

...Şi cum vei merge'n urmă-i cu fruntea 'n dimineaţă
îţi vei şopti că cerbul ce-ţi linse aspra mână
e—poate—un prinţ pe care l-a fermecat vre-o zână
punându-i viaţa'n sticlă şi sticlei dându-i viaţă!...

Şi cerbul blând şi omul lung drum au să colinde,
când, deodată, 'n faţă s'o face—un codru plin de
copaci de piatră scumpă cu crăngi de chilimbar,
pe care cuiburi albe de fildeş şi cleştar
s'or legăna, s'adoarmă 'năuntru pasări rare
cu ciocuri de luceafăr şi pene de'nserare...

Şi când în codru-acesta de basm vei fi intrat,
din cuiburile albe porni-vor să se-adune
nu cântece ştiute de pasări, ci — minune!
doar cântece de aur şi de argint curat!...

Şi cum călcând pe cântec, le-i soarbe cu nesaţ,
mergând ca'n basm pe cel'lalt tărâm subpământean,
dintr'un copac de-agată îţi va sări pe braţ,
scâncind, o veveriţă întreagă de mărgean!...

Şi — lucru straniu! — dintre stufişuri, or să iasă
un urs de vată albă şi-o vulpe de mătasă...

Apoi, de-un fel cu cerbul ce-o căuta smicele,
se vor culca în cale-ţi alţi cerbi strălucitori
şi ciute cristaline de poţi să vezi prin ele,
sticloase căprioare şi şubrezi căpriori

pe care tu, drumeţe, ce baţi pământul larg,
n'o să'ndrăzneşti să-i mângâi, de teamă că se sparg!...

RADU GYR

---

*) Fragment din „In drum spre Sfânta-Miercuri". din volumul de poeme „Plânge Strâmbă-Lemne".

O vizită neobișnuită

Pisica birmană, cu blănuri moi în culoarea chihlibarului ars își roti ochii enormi albaștri „de fakir“, după cum explica doamna Mitzou, înconjurați de cercuri largi de aur, privindu-mă cu lene și indiferență. Soțul, în aceleași blănuri, de aceeaș culoare, nu avea ochii Iris-ei ; capul lui era capul unui chinez. cu mustăți lungi, cu ochii — două linii oblice ridicate spre tâmple — în adâncul cărora se ascundea cea mai totală absență — sau mister — după cum încerca să explice doamna.

— Mitenka și Iris — începu ea...

Doamne, mă gândeam eu, de ce pisoiul o fi având numele unui mujik de gubernie rusească și pisica al unei fabrici de pudră de calitate inferioară.

— Mitenka și Iris, reluă doamna, sunt de origină sfântă. Străbunii lor erau păstrați în altarele templelor birmane și în zilele de sărbătoare, pisicile sacre erau împodobite asemenea dansatoarelor și arătate mulțimii credincioase. Să sperăm însă că Mitenka și Iris nu-și amintesc nimic din această glorioasă descendență ; s‘ar sinucide poate, de mizerie.

Mitenka și Iris s‘ar sinucide poate de mizerie ! Dar sunt sigur că dacă princiarele animale și-ar aminti ilustra lor origină, ar găsi că pe perinele moi, persane, e mult mai confortabil decât pe altarele reci de marmoră, în cuștile înalte de eben.

Trecem la ceai — Doamna Mitzou e puțin contrariată și degetele lungi bat nervos pe marginea farfurioarei din porțelan de China. Caut să găsesc explicația acestei nervozități. Imi recapitulez gesturile și cuvintele, căutând în ele, ceva ce ar fi putut-o contraria ; dar nu găsesc nimic în afară de obiecțiunea strict personală, pe care am omis-o în gând despre numele celor două odoare ce au rămas insensibil îmbrățișate, pe perinele moi persane, din camera alăturată.

Totuș nu cred că doamna Mitzou să meargă într‘atâta cu spiritul de observație, încât să pătrundă cele mai intime gânduri ale mele.

Caut să distrez puțin această ființă numai coarde și numai fior de artă, vorbindu-ne de muzică, preocuparea și pasiunea ei ; dar asemenea criminalului ce vine mereu la locul crimei, gândurile mele sunt învăluite de prezența celor două pisici.

Imi iau inima în dinți și întreb, :

— Cine le-a dat numele ?

Doamna Mitzou ridică ochii enormi violeți ca doui stânjenei pe lacuri somnoroase și mă întrebă ca venită din altă lume :

— Cui ?

— Pisicilor. minunilor de alături, încerc eu.

— A, pisicilor,... și doamna Mitzou roșește ușor. Iris e nume dat de mine. Nu-i așa că e grațios ? Pe Mitenka l‘a botezat Alphonso, prințul.

Prințul, mă gândesc eu, care prinț ? Ce nume de personage romantic ?

— Prințul, reluă ea — și observând aerul meu căzut din nouri— In casa căruia ne găsim acum.

Mă uit împrejur. Sunt într‘adevăr într‘un apartament princiar. Mă condamn pentru lipsa mea de atenție și îmi fac aspre observații, pentru stângăcia de a nu-i fi spus nici un compliment până acum.

Pe tapetul de mătase, pictat cu flori luxuriante de China, autentice estampe japoneze, o copie de pe un tablou vechi, persan, în care femeile cu capete mici și fine, poartă coafuri fantastice de înălțimea turnurilor babiloniene. Un perete întreg e ocupat de portretele ilușlor strămoși, în papuci de fir, cu căciuli circaziene împodobite cu pietre scumpe și pene, cu scurteici îmblănite cu vulpi albastre și fețe crunte, privind din ramele negre de eben, cu mustrare.

Sub ei, din biblioteca scundă, râde diavolește, întreaga operă a lui Strindberg, legată în piele de șopârlă.

Alături, portretul doamnei Mitzou, diformat de arta unui pictor original, cu ochii depărtați atât de mult unul de altul, încât văzut dintr‘o parte, portretul pare a avea un singur ochi, frumoasa creatură de lângă mine, care a putut fi văzută prin prisma artei sub o înfățișare de ciclop.

Soneria discretă, ca învăluită în bumbac mă smulge acestor reflexii și simplifică nervozitatea doamnei Mitzou. Mâinile înguste se ridic și se așează pe părul foarte blond, ca doui fluturi albi, odihnindu-se pe un disc de lună.

Rămâne astfel, neclintită, cu privirile prelungite dincolo de ușile închise, cu nările mici vibrând nerăbdătoare. Dar misterul se desvălue, ușile se dau în lături și un tânăr palid, cu părul ondulat negru și privirea blândă de arhanghel înaintează ca o săgeată slobozită dintr‘un arc nevăzut, către Mitzou. In graba mea de a mă ridica, sunt gata să răstorn măsuța de ceai. Prințul afabil m‘a și zărit și înainte ca Mitzou să aibă timp să mă prezinte îmi strânge mâna atât de cordial încât mă sgudui în întregime și poate chiar mi-aș pierde echilibrul dacă mâna stângă nu s‘ar crampona de speteaza unui scaun de lângă mine.

Acum suntem trei. Mitzou sprintenă își undulează talia de șarpe înalt printre noi . In obrazii rotunzi au înflorit două ciclame aprinse. Prințul e de o sinceritate care mă dezarmează. In chip firesc își scoate haina și o pune pe marginea unui scaun înalt.

Calitatea dubioasă a hainei, contrastează cu rezemătoarea numai nacru și ivoriu. Dar prințul este un democrat și lucrul acesta mă bucură. Prin fața ochilor mei, trece acea clipă, marea frescă însângerată a Habsburgilor. Da, un democrat, căci după câteva clipe apare din camera de alături în pantofi de casă din piele de vițel, la călcâie având cusăturile desfăcute.

Dar ceeace într‘adevăr mă miră și chiar mă sperie, e când aflu că prințul e socialist. Imi reproșez că nu-i văzusem cravata, de culoarea steagului roșu. Acest simbol îl caracterizează pe deplin. Il admir și mi-e frică. Abia acum îmi explic numele lui Mitenka. Dar prințul începe să vorbească. Din acest chip de arhanghel, vorbele cad aspre, greoaie, prelungite, ca o cireadă de bivoli negri, trecând peste o apă limpede, într‘o dimineață de cleștar.

Prințul a fost la Moscova, la Petrograd Prințul a vizitat universitățile rusești și opera și muzeele. Dar prințul a ales și iubește pe mujicul inconștient și alcoolic și nu se sfiește să o spună.

Pela clubul socialist din București, nu mai dă. Românii nu sunt suficient pătrunși de spiritul propriei lor responsabilități — spune Prințul. Totuși, din ramele lor domnești strămoșii nu reacționează, căci Prințul are amabilitatea să mi-arate colecția sa personală de estampe, documente, manuscrise și autografe ale vechii aristocrații valache.

Mitzou e transportată. Privirile ei lungi se îndreaptă către mine, par‘că mi-ar spune : — „Vezi, ăsta e prințul Alphonse, emblema mea“.

Nu îndrăznesc să o contrazic. Mă gândesc numai la lespezile de marmoră, printre cari au înflorit putregaiuri.

Și că Prințul să-și arate toate însușirile neamului său, se apropie de pianul deschis de concert, care rânjește sinistru pe suporturi de cristal. Emoția mea e de nedescris. Sunt sigur că Prințul o să dea un „fiasco“ și picături de apă îmi apar pe frunte. Caut cu desnădejde privirea doamnei Mitzou ; dar grațioasa făptură s‘a încolăcit în jurul ei însăș pe perinele de pe covor, cu pleoapele lungi plecate, cu palmele întoarse dela încheeturi, într‘un sbor închipuit. Mă resemnez și în fotoliul larg aștept decapitarea.

Și decapitarea începe... dar e o decapitare dulce ca o morfină... „Patetica lui Beethoven începe domoală, cu pre-

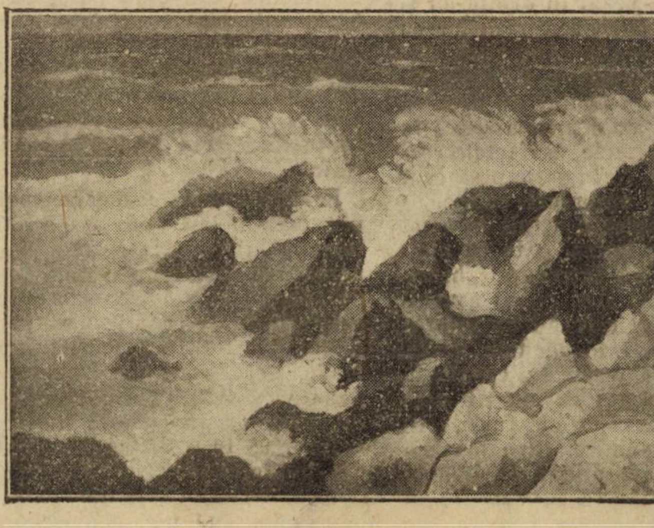

L. SINGER : STANCI LA CALIACRA

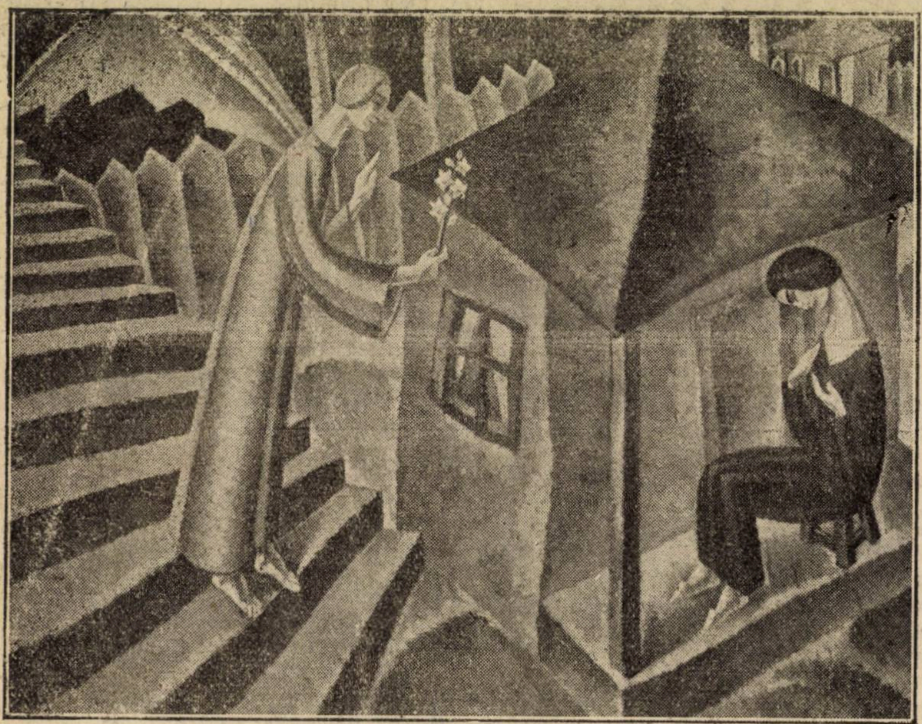

CORNELIU MIHAILESCU : BUNA VESTIRE

(Salonul oficial)

ludii de vis. Degetele prinţului se lungesc şi se confundă cu clapele de ivoriu : bemolii îndoliaţi prelungesc în luciul negru al pianului, aceste degete, la infinit. O atmosferă roşie ca o pânză de păianjen se întinde în cameră, din câteva lustre de argint, din care luminile vii au dispărut brusc. Văd mâna doamnei Mitzou, retrăgându-se ca un destin dela butonul electric. O nostalgie vagă se ţese peste gânduri.

Mitzou abia se mai distinge ca o uriaşe floare neagră, pictată pe lumina roşie.

Dar o notă stingheră ţipă ca un instinct redeşteptat. Toată odaia se ridică spre magia acestui sunet unic. Toate mobilele au dispărut sub această baghetă tragică. Intre ziduri goale luminate sensual de lămpile roşii, mâna prinţului, prelungită la infinit, ţine în vârful unui deget mascat de un bemol negru, ţipătul foamei de iubire. Pe mâinile doamnei Mitzou au înflorit inele, de garoafe roşii. Nota unică persistă flămândă înaltă şi subţire ca un ac de argint, trecând neîncetat peste nervii unui bolnav.

Iadul din cameră străluceşte ca un incendiu. Ochii doamnei Mitzou — lacuri fosforescente — mă prind în orbita lor şi se joacă cu mine, asemenea pisicilor cu un ghem. Şi nici nu ştiu când linia curgătoare a şoldurilor mici s'a lipit de mine şi gura otrăvită s'a agăţat de urechea mea ca un cercel. Mânia mea alunecă în ritmul muzicii pe formele perfectei creaţiuni de lângă mine. Nu am timp să caut o explicaţie acestei apropieri subite.

Orice urmă de logică a aţipit în acest moment. Ca un arc întins, gata să plesnească, gândurile s'au întrerupt brusc. degetele Prinţului se sbat şi se convulsionează pe clape, ca şi când ar încerca să prindă un stol. Dar coardele grave, notele grele aleargă acum în cavalcadă furioasă, furtuna bemolilor negrii urcă treptele albe ale clapelor cu furie, să prindă nota unică, subţire, care persistă perfidă în cântecul ei solidar.

Mitzou şi cu mine, încet, pe covoare, alunecăm ca nişte râme spre camera de alături.

Simt parfumul cărnii ei, parfumul luxuriant al cutiilor de santal, în care sunt închise arome de preţ. In jurul nostru pământul se învârteşte vertiginos, prin uşa deschisă plânsul lui Beethoven îşi închiagă hohotele în ţurţuri fosforescenţi. Odaia roşie e o magie, tu care un vrăjitor schimbă destinele oamenilor cu fiecare notă — şi toate alunecă în goluri iremediabile.

Pisicile birmane, ca două ceorchine vii, stau agăţate pe covorul din perete şi ne privesc fix.

Deodată toate se opresc. Talgere grele de bronz se prăbuşesc profund în goluri. Mai hurue în urechi tropotul unui cal ce se depărtează ; sub gene sărutul unui vis. Susurul liniştii începe să toarcă deasupra capetelor noastre. Amintirea celor din urmă sunete, cade mototol prin unghere şi mulţumită lustrelor de argint, iadul a dispărut.

Când Prinţul, trăgându-şi pantofii descusuţi se apropie de noi, Mitzou ţine în braţe pe Iris, care doarme ; eu scutur liniştit pe marginea scrumierii, ţigarea mea, care e pe sfârşit. Prinţul îşi aprinde luleaua, din care pufue cu sgomot şi înainte de a avea eu timp să mulţumesc prinţului Mitzou s'a şi repezit lipindu-se de el, cu recunoştinţă în ochii candizi, ca doui stânjenei după ploaie. In faţa acestei efuziuni conjugale simt că prezenţa mea e cu totul nelalocul ei şi mă ridic.

Fericita pereche mă conduce până la uşe. Mitzou îmi trimite din vârful degetelor salutări prietenoase. Prinţul Alphonso mă invită pe curând la o partidă de şah. Pisicile birmane mă petrec cu privirile în circumvolute de absenţă. Ajuns în stradă,o iau încet pe calea Victoriei. Aerul rece mă învioreazâ şi zăpada virginală şterge încetul cu încetul prezenţa incendiată a acestui ceas valpurgic. In colţ cu strada Clemenţei mă întâlnesc cu amicul meu Oscar Viorescu, un adevărat om de lume, care nemaiadmiţând nici o obiecţiune, mă invită să iau masa la el în familie.

Nu am curajul să spun scumpului meu amic de ce nu aş putea deocamdată să mai accept astfel de invitaţii — dar rezist cu ultima îndârjire.

Mă îndrept cu oarecare melancolie spre singurateca mea locuinţă. Nimic nu mă împiedică totuş, de a mă privi cu satisfacţie în defileul de vitrine ce găsesc în drumul meu.

SANDA MOVILA

O SEAMĂ de CUVINTE

In timpul răsboiului, câţiva notabili germani se întâlneau adesea într'o cafenea din San-Francisco pentru a bea în sănătatea armatelor Kaiserului. Intr'o zi veni în California vestea că Verdunul a căzut. Imediat notabilii germani trimiseră la Verdun, Kronprinţului, o scrisoare de felicitare. După câteva luni, scrisoarea se întoarse la San-Francisco. Un factor pe cât de patriot, pe atât de umorist, scrisese peste adresă aceste cuvinte :

„N'a sosit încă la Verdun".

◆

Tristan Bernard este celebru prin glumele lui ironice, unele din ele de o agresivitate dureroasă.

Asfel, de curând, se mărită, la Paris, o artistă care nu mai e în prima tinereţe.

Cum artista cu pricina joacă rolurile de cochetă, Tristan Bernard aflând de căsătoria ei, exclamă cu un aer de candidă naivitate :

— Ce ţi-e şi cu cochetele astea ! Când se apucă să fie tinere, nu mai isprăvesc !

◆

Când faimosul pictor englez Sir John Lavery a realizat frumosul său tablou „Căderea", care înfăţişa pe Adam şi Eva în paradisul terestru, el constată că grădinarul său se interesa foarte mult de această nouă producţie.

Fără voia lui fu măgulit şi într'o zi când bravul om se afla în contemplarea pânzei, pictorul îl întrebă :

— Ei bine, Jack, îţi place acest tablou?

Jack ezită un moment apoi, după ce-şi scărpină capul, explică :

— Evident, e superb, dar un lucru mă intrigă.

— Care ?

— Acolo, în dreapta, e un măr acoperit cu fructe. Or, merele care figurează pe acest arbore aparţin unei speţe, a cărei producţie, prin altoit, se face deabia de 20 de ani. Cum ştiţi d-voastră, că ele au existat şi în raiul pe pământ.

◆

Intr'o zi, Dumas se întâlni cu Victor Hugo care citea un ziar.

— Crezi tu, exclamă mândrul autor al lui „Hernani" că acest ziarist pretinde că Vigny ar fi întemeetorul dramei istorice !...

— Imbecil, replică Dumas, ca şi cum toată lumea n'ar ştie că eu sunt întemeietorul ei...

Nu se spune dacă Victor Hugo a prelungit convorbirea.

RUD. A. KNAPP

PETRECERE

II.

SYLVIUS ROLANDO

Petrecerea a izbucnit pe la ora trei după amiază, dintr'odată zgomotoasă...

Un cor puternic, sunând multiplu și divergent, dar din toată inima, a deschis, oarecum oficial, petrecerea, felicitând de la ușă pe Gyuri baci, cu un „mulți ani trăiască" triumfal, magnific. Apoi irumperea în camerile sărbătoritului s'a produs la fel, spontană și cordială. A fost o năpustire violentă, plină de fericire și de apetit, iar împrejurul celor doi sărbătoriți o gâlceavă de manifestări zgomotoase și brutale, îmbrățișări, strângeri de mână, trageri de urechi...

Cele două camere ale lui Gyuri baci s'au umplut dintr'odată... ele stau parcă sub presiunea unui amestec de forțe, încărcate cu gălăgie, veselie și sinceritate... Vocile se încrucișează și se suprapun, vacaramul crește din plin, colectivitatea are intuiția precisă și măreață a petrecerii.

— La mulți ani, șefule!

— Ura!... Trăiască Gyuri baci!...

— Să trăiți fraților!

— Noroc și sănătate!...

— Acum să bem vin...

— Să bem, să bem, să bem mereu!...

Din toate părțile se aud felicitări, strigări ca la horă, glume... Sufletele s'au aprins, petrecerea a început...

Locuința intendentului a fost complet transformată și adaptată scopului imediat... Mai întâi intrarea!... Ghirlande bogate de verdeață și ramuri de brad, oblic înfipte, ca mici stegulețe verzi, împodobesc violent, nepotrivit și strigător, coridorul... In dormitorul golit de paturi și de celelalte mobile, s'au adus scaune străine și bănci, care înșirate pe lângă zid, dau camerii, un aspect de sală de dans, de complet... O laviță acoperită cu un covor, a fost intenționat lăsată într'un colț. In mijlocul odăiei pe o masă, stau țeapene și străine, o pereche de cărți de joc, o cutie cu bomboane și o sticlă cu liqueur umflată în pântece, cu o garnitură de mici păhărele prinse într'o armătură de metal, vrând parcă, să stabilească valoarea și ierarhia încăperii și să impună ca într'o cameră de recepție, ca într'un salon, la o suficientă decență, la o acuratețe de limbaj și la o distinsă ospeție... A doua cameră este bucătăria... Dar și aceasta a fost atât de pofticios întocmită și cu atâta artă împodobită, încât și-a pierdut caracterul înăbușitor și trivial, fără să-și denunțe rolul gospodăresc și ospitalier. Toate uneltele tehnice: oale, tingiri, castroane, au fost dosite... Două fripturi : una de miel, cealaltă de vițel, pregătite de Doamna Barița, soția lui Gyuri baci, după un secret croat — Dumneaei este croata, de origină — cu ornamente de pătrunjel, morcovi, caralabe și sfeclă, flancate de două torturi și de o șuncă întreagă, transformă plita în bufet, după cum crucea și pămătuful de busuioc, preschimbă o masă banală în altar. Dar încăperea are și alte însușiri ospitaliere... Câteva măsuțe discrete, înconjurate fiecare de scaune, îi dau un caracter simpatic, intim, de cârciumioară prețuită doar de cunoscători... Intr'un coș de rufe, stau gospodărite ca niște rezerve prăjiturile : uscături cu magiun și aluaturi umplute cu nuci și mac, iar în cuptorul călduț cu mirosuri agreabile, se pot bănui și alte bunătăți.. Mai sunt încă agremente comestibile, multe și mărunte, ridichi, mezeluri, bucăți de slănină, cârnați și fructe uscate, smochine, mere, prune,... care se pierd pe lângă impunătoarea forță desprinsă de pe plită, după cum se pierd luntrile de pescari, pe lângă niște cuirasate... Dar simpatia odăiei pleacă din altă parte... Intr'un colț, chiar lângă ușă, sunt peste treizeci de sticle cu vin, una lângă alta, aliniate în rânduri, ca o falangă macedoneană. Da!... Bucătăria este cu gust întocmită și din plin ; ea face onoare celor doi gospodari amfitrioni...

După felicitări, adunarea s'a rupt ca la o poruncă. In salon au rămas doar femeile, iar bărbații, oameni serioși, au trecut, fără să mai piardă un timp inutil, în bucătărie, unde Domnul Abrudan făcându-și cruce, a imprimat dintr'odată adunării, un caracter solemn, sfânt și cinstit, de praznic, cu hotărîtă obligativitate și cuviință, de un anumit sistem și durată.

— Apoi, să ne trăiești, Gyuri baci!...

— Să trăiești și dumneata, frate Vasile!....

— Când ne-o fi mai rău, ca azi să ne fie!...

— Drept zici,... bună vorbă!...

— Apoi noroc, Gyuri baci!...

— Să trăiți, fraților!...

In salon e prietenie mare. Barița, nevasta lui Gyuri baci, căreia toată lumea îi zice Țurca, după o alintare croată, și Rafira, nevasta domnului Abrudan, două vechi dușmance, azi s'au îmbrățișat. Așteptând pe ceilalți musafiri, Țurca ca o femeie bine crescută, ce își asumă responsabilitatea petrecerii, a deschis lavița, expunând în admirația tuturor bogățiile acumulate acolo, țesături, covoare și lucrături croate.

Intre acestea sosește și domnul Ștefănescu. Domnul Ștefănescu e regățean și cunoaște uzanțele unei vizite. E gătit de circumstanță : jachetă, ghete de lac, mânuși albe și pălărie tare. Domnul Ștefănescu e mic și slab ; atât de mic, în cât pare un jocheu îmbrăcat, între două curse, cu un surtuc prea lung. Intrarea lui repezită, cu un buchet mare de liliac într'o mână și cu pălăria în cealaltă, are ceva umoristic ; pare a fi un personaj de cinematograf, cu atât mai mult, cu cât întreaga lui făptură e stăpânită de cea mai mare importanță și seriozitate.

— Felicitările mele, madam Gebe!... Și să vă trăiască!... Primiți aceste flori din partea mea...

— Să trăiești și dumneata, domnule Ștefănescu, și în curând să-ți jucăm la nuntă!...

— Ah!... Grea afacere,... eu nu mă'nsor niciodată.

— Nu se știe, domnule Ștefănescu...

— Pe onoarea mea... Burlac m'am născut, burlac am să mor...

— Nu zi vorbă mare, domnule Ștefănescu...

— Zău așa... Dar apropos, unde-i Gyuri baci?

— Dincolo, cu prietenii...

— Mă iertați un moment... Mă duc să-l felicit personal.

Domnul Ștefănescu trece în bucătărie, unde i se face o primire măreață.

— Bine-ai venit, domnule Ștefănescu! la vino'ncoa!

— Să trăiești, Gyuri baci!

— Să trăiești și dumneata, domnule Ștefănescu!

Și se îmbrățișează... După acest act

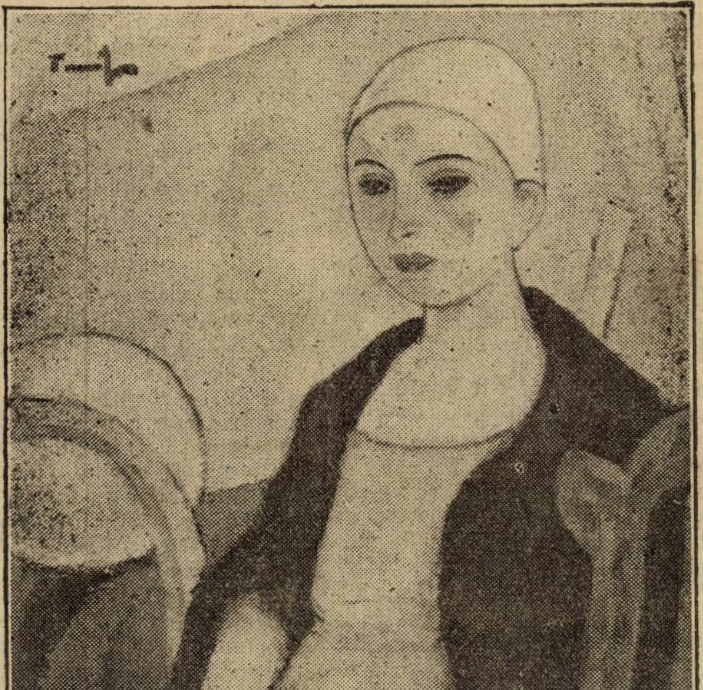

N. N. TONITZA : CLOWNUL CEL TÂNAR

cordial, domnul Ştefănescu, fără a asculta de invitarea obştească, rămâne în picioare şi începe o cuvântare solemnă, oficială, obligând pe toţi comesenii să-l asculte în aceiaşi atitudine.

— Domnilor, îmi permiteţi să adresez câteva cuvinte, fratelui şi colegului nostru, domnului Györgi Gebe Laszlo... Domnilor, petrecerea noastră de azi, e mai mult decât o simplă petrecere !... Sărbătorim azi, nu numai pe un prieten devotat, ci pe un om, care şi-a închinat viaţa ştiinţei şi deci umanităţii !... Căci, ce suntem noi, domnilor ? S‘o spunem cu curaj, fără falsă modestie... Suntem nişte elemente indispensabile ştiinţei şi deci umanităţii !... Mă bucur din toată inima pentru această dovadă de solidaritate, care trebue să fie la baza legitimelor noastre revendicări, sociale şi morale. In calitatea mea, de preşedinte al societăţii laboranţilor din Cluj, daţi-mi voie să aduc prinosul meu de recunoştinţă şi de devotament iubitului nostru coleg, domnului Györgi Gebe Laszlo, şi să-i urez o viaţă lungă şi fericită, pentru propăşirea ştiinţei şi fericirea umanităţii !... Să trăieşti, frate Gyuri !...

Cuvântarea domnului Ştefănescu a produs un entuziasm sincer. Cei doi prieteni s‘au îmbrăţişat încă odată şi au băut câte un pahar de vin, apoi cu toţii s‘au aşezat la masă, afară de domnul Ştefănescu, care s‘a retras odată cu femeile, ce veniseră la uşă să asculte cuvântarea, parcă aspirat în salon de un puternic aparat de curăţit. Căci domnul Ştefănescu este un prost băutor. Băutura îi face silă şi hiperaciditate. In schimb, domnia-sa iubeşte femeile. Din pragul uşii, unde s‘a oprit, el examinează acum, cu un ochi de cunoscător, adunarea femenină... E mai întâi Rafira, nevasta lui Abrudan, îmbrăcată moţeşte cu un laibăr negru de catifea, înfoiată cu tot felul de fuste scrobite şi plisate mărunt, cu cisme tari în picioare, privind morocănos şi bleg, în totul având un aspect redus şi tâmpit... Apoi, doamna Fleischer, nevasta mecanicului, o săsoaică spălăcită ca toate blondele între două vârste, tăcută, nemişcată pe o bancă, într‘o atitudine modestă, suferindă şi ştearsă. Mai este Ilonca, nevasta portarului Miron Colceriu, o Ţigancă maghiară, cu ochi negri pătimaşi, cu privirea stranie şi sălbatecă, ca o melodie de pustă, îmbrăcată, spre a evita orice dificultate de toaletă, cu halatul alb de infirmieră, strânsă la mijloc cu un cordon roşu de piele... Şi apoi, încă vre-o câteva femei, românce şi unguroaice, îmbrăcate în port, toate de o calitate inferioară prin frumuseţe şi situaţie socială... Ţurca observă atitudinea stingheră a domnului Ştefănescu.

— Vino‘ncoa, domnule Ştefănescu, să vă zic ceva...

Domnul Ştefănescu se apropie de lada deschisă şi se extaziază :

— Dumneata le-ai lucrat, madam Gebe ?

— Eu domnule Ştefănescu !...

— E ceva, într‘adevăr,... splendid şi admirabil !...

— Uite-te dumneata,... ce lucrătură !...

— Văd prea bine, madam Gebe...

— Mai am o mulţime acasă...

— Tot atât de splendide şi de admirabile ?

Dar Ţurca nu poate demonstra şi valorifica arta naţională croată, căci un alt cor, de data asta regulat, pe două voci se aude la uşă şi apoi izbucneşte în odaie ceata băieţilor şi a fetelor.

Cele mai multe fete au părăsit portul naţional ; nu se mai văd cismele roşii, laibărele verzi şi şorţurile multicolore : Toate sunt în costum cochet de servitoare, de şubretă, şorţ cu bretele peste rochie neagră. Cozile nu mai atârnă, în semn de feciorie, împletite gros, cu panglica în vârf, ca la caii gătiţi de paradă, ci sunt dispuse modest şi graţios în chip de coroană împrejurul capului. Băieţii sunt aproape toţi la fel, cu haine strânse pe talie, vânătoreşte, pantalonii în cizme şi pălăria cu pană. Cu ei e şi domnul Anania. Domnia-sa ca să-şi arăte bogăţia garderobei, e îmbrăcat în vederea jocului, la fel cu ceilalţi, vânătoreşte... El ţine de mână pe frumoasa Böjike, albă şi roză la faţă, cu pielea întinsă, exagerat de fină, ca o cadână de pe tablia unui crivat sau ca o reclamă de săpun farmaceutic. E şi Biro, fost laborant la farmacie şi acum soldat la aviaţie, într‘o uniformă de împrumut, cu pantaloni lungi ofiţereşti şi cu tunica kaki strânsă pe corp, împreună cu Erji, aleasa lui Ioşka, fata de la farmacie, durdulie şi mustoasă prin rotunzimile ei pline şi în uşor tremur gelatinos...

Amândouă încăperile s‘au umplut acum de veselie, de râs, de larmă... Grupuri, grupuri, se strâng, se izolează, apoi iar se împreună... E un neastâmpăr, un freamăt, o pregătire de ceva nou, o aşteptare... Dar deodată se produce o rumoare şi apoi o tăcere penibilă ca o jenă... Pe uşa salonului a intrat Ioşka ! Deşi corect îmbrăcat, poate tocmai prea elegant, figura lui hâdă exală parcă un miros greu, o putoare... Stă câtăva vreme în prag şi priveşte... Erji nepăsătoare, râde într‘un colţ cu Biro... Incet, ca un om perfect calculat, Ioşka intră în salon. Grupurile se separă în faţa lui, făcându-i loc larg şi apoi se amestecă iute, vrând parcă să-i bareze întoarcerea, aruncându-l în bucătărie prin exprimare, ca pe un vierme dintr‘o caisă... In urma lui gălăgia, veselia, se refac... Ţurca îi ţine încă la bomboane şi liqueur ; de aceea încep protestele şi vociferările...

— Unde-s Ţiganii ?

— Vin... vin acum ! Mai aşteptaţi puţin...

— Da nu jucăm ceva ?

— Fără Ţigani nu se poate !...

— Atunci să bem !...

Dar Biro găseşte un moment potrivit să-şi evidenţieze talentele. La cazarmă a învăţat feldefel de boscării... unii zic chiar că are „spiriduş“... Din buzunar, ca omul pregătit, a scos o sfoară şi apoi începe într‘un stil de bâlci :

— Doamnelor şi domnilor, vedeţi această sfoară... Bun... Acum, rog pe cineva din onoratul public s‘o taie... S‘a tăiat ?... Bun... E tăiată... Mă rog controlaţi...

— Tăiată,... tăiată,... tăiată !...

— Acum... Un, doi, trei,... hocus, pocus, preparandus... ...Allez, passez... Uite sfoara‘ntreagă !... Este ?... şi desfăşoară sfoara întreagă...

Toţi râd...

— Bravo Biro, bravo !... Incă odată !... Incă odată !...

Biro, încântat de succes, repetă experienţa, după acelaş sistem :

— Doamnelor şi domnilor, iată, mă rog frumos, această sfoară... Este ?... Este !... Rog acum pe cineva din onoratul public s‘o taie...

In pragul uşii a apărut însă Ioşka, care urmăreşte cu ochii lui de drac, fiecare mişcare a lui Biro... Când Biro a refăcut prin puterile lui supranaturale, sfoara, Ioşka sare uricios şi rău :

— Aici e pungăşie... Nu-i nimic adevărat !... Aici e pungăşie !...

Adunarea e indignată de îndrăzneala lui Ioşka, dar Biro, ca omul sigur pe secretul său, e provocător...

— Fă-o şi tu... Poftim !... Fă-o şi tu... Să te vedem ce poţi...

— Dă sfoara‘ncoa...

Ioşka ia sfoara şi spre surprinderea generală, repetă experienţa, descompunând mişcările timp cu timp, dovedind lent, voluptos, înşelătoria lui Biro.

Dar Biro nu poate dezarma în faţa acestui intrus în meserie.

— Doamnelor şi domnilor, altceva acum,... priviţi acest leu... Il vedeţi cu toţii... Mă rog frumos, este un leu... Iată !... Il bag acum în buzunarul hainei... Rog pe onor public să controleze mâinile... Sunt libere de orice înşelătorie... Acuma... Un, doi, trei,... allez, passez... Iată-l !...

Lucrarea

Gândirile mele adânci — mai mult jocuri —
Le simt lângă lampa de aur şi‘ncerc să le-aştern
Sub lampa ce-mi ţine un soare etern
Pe ritmicul ceasului drum, sub egalele-i focuri —

Eşti tu ce-mi dansezi în icoane între timp şi lumină,
Penelul ţi-aşteaptă secunda de-odihnă, s‘o ia,
Fugarele schiţe o prind — şi imaginea ta
Imi creşte în pagină, neagră şi plină, deplină —

Dar formele dure, din goană, cu greu se‘ntregesc,
Le-abate ‘n melodicul drum o scurtă furtună,
Din nori nevăzuţi, dar adânci, urcă tunetul, tună...
Te-adun din tenebre, sfărmată, şi iar te clădesc

Te-am prins din scântei şi din cioburi de umbră şi nu
Pot şti dacă semeni cu chipul ce-aevea îl ai —
Şi totuşi, din scrisu‘ncurcat şi‘ntrerupt, îmi răsai,
Ca sufletul meu în nelinişte neagră : eşti tu.

MIHAIL CELARIANU

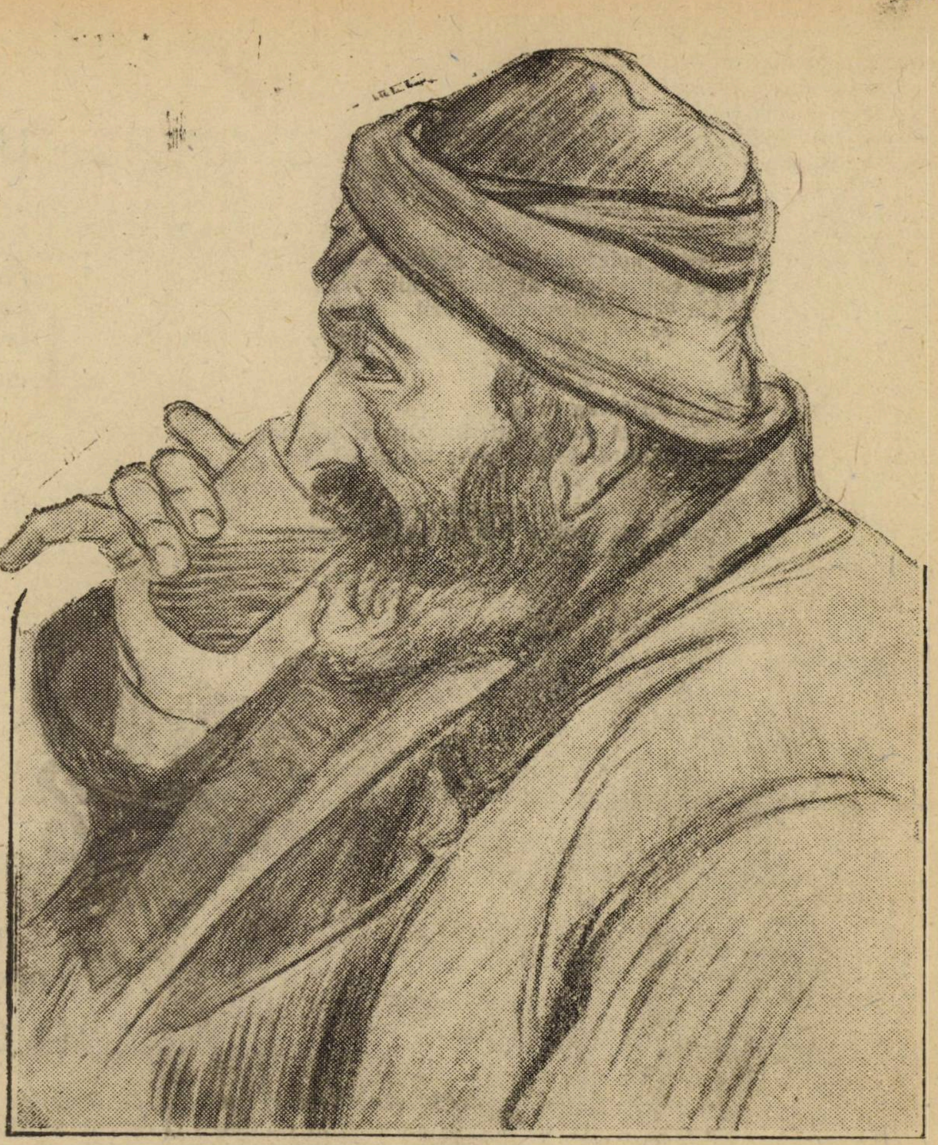

D. GHIAŢA : STUDIU

Şi la această comandă, scoate banul din şorţul lui Erji... Lumea râde şi petrece...

— Bravo, bravo, Biro !... Al dracului Biro !..., are pe Spiriduş în el !...

Dar Ioşka îl urmăreşte implacabil.

— Incă odată,... şi asta-i tot pungăşie!...

Biro se'nfurie...

— Doamnelor şi domnilor, iată leul... Este ? Este !... Il bag acum în şorţul lui Erji... Rog pe cineva din onoratul public să controleze experienţa.... Aici nimic nu-i pungăşie, ci totul e experimental, misterios şi calculat... Acum... Un, doi, trei,... hocus, pocus, preparandus... Allez, passez... La porunca mea, banul va ieşi numaidecât, din nasul lui Ioşka...

Şi cu mâna desprinde de pe figura dezgustătoare a lui Ioşka, banul... Toată lumea râde... Ioşka simte umilinţa înfrângerii şi cruzimea aluziei, dar nu dezarmează...

— Incă odată... Pun rămăşag, aici îi tot pungăşie...

Biro, în mijlocul emoţiei generale, repetă experienţa...

Intr'un colţ, scoşi din lumea înconjurătoare, Domnul Ştefănescu, istoriseşte Doamnei Ţurca, într'un „tête-à-tête" cu dechis, o poveste grandioasă, un fapt eroic, un fapt de arme...

— ...Inţelegeţi Dumneavoastră, situaţiunea şi răspunderea mea... Locotenentul mort, sublocotenentul rănit şi căzut... lupta compromisă... Imi ziceam : „ce va zice Istoria ?"... Atunci m'am înverşunat Ce mi-am zis ?... „Acum să te văd, Ştefănescule !...

— „Acum ori niciodată... Inainte fraţilor !... Ura !... Năvăliţi.. Ura !" şi soldaţii după mine...

— Bravo Domnule Ştefănescu ! Şi i-aţi bătut ?...

— Staţi să vedeţi... Când ajungem la poalele dealului şi să zicem „Doamne-ajută !" un agent de legătură vine nebun şi-mi raportează mie, comandantul luptei : „Să trăiţi, Domnule Sergent, Ruşii, dau înapoi"... Inţelegeţi Dumneavoastră !... Să-mi vie dambla, nu altceva Intr'un suflet sunt la ei : „Fraţilor, gospodinilor, nu daţi înapoi... Compromiteţi lupta..." Ei : „nicevo"... Eu iară : Fraţilor, gospodinilor, gândiţi-vă... ce va zice Istoria..." Ei : „nicevo..." Eu iar : Fraţilor, gospodinilor, nu mă nenorociţi..." Ei: „Nicevo"... Atunci mă înfuriai... „Nicevo, nicevo,... firea-ţi ai dracului, de pezevenchi !... De mine n'ascultaţi voi? Bine! O s'ascultaţi cu toţii acuşica, de căţea!"

— De cine ?

— De căţea... De mitralieră... Aşa-i ziceam noi.... zic : „las' pe mine", mă reped înapoi, dau comanda atacului unui subaltern, întorc o mitralieră... şi mi ţi-o pun în Ruşi... Ha, ha, ha !... Să fi văzut cum mergeau acum gospodinii ! A fost greu până i-am îmbărbătat,... pe urmă s'au bătut ca nişte smei... Aşa-i Rusul ! Să ştii să-l iei, să-l îmbărbătezi, să-l entuziasmezi ! M'am întors la comandă, şi până n'am atins obiectivul, nu m'am lăsat... M'a felicitat şi Domnul General Averescu... De câte ori mă întâlnesc de atunci cu Dumnealui îmi spune : „Iţi aminteşti de lupta dela Momâia, Ştefănescule? — S'trăiţi, Domnule General, cum să nu-mi amintesc ?" — „Ai fost un brav, Ştefănescule" — „S'trăiţi, Domnule General, nu mi-am făcut decât datoria !..."

Dar Ţiganii au sosit şi-şi acordează instrumentele... Vorbele, glumele, jocurile de societate, broscăriile lui Biro,.., toate se opresc deodată... S'aude doar :

— Ţiganii,... Ţiganii,.... la joc !

Ca introducere, după un protocol instruit la poliţie, Ţiganii încep cu : „Deşteaptă-te Române" şi apoi ca moment psichologic o dau în marşul lui Rakoci

La deschiderea jocului, încep, tot pentru considerente politice, cu hora... Tineretul e pe coridor, Anania cu Böjike, dau semnalul. Pe rând se prind şi ceilalţi, iar pe coridor se înjghebează o horă lungăreaţă şi turtită ca o elipsă... Pe scară încep să se scoboare, curioşi, nepoftiţii, ba chiar oameni străini locului, atraşi de muzică şi de petrecere... Sunt servitorii şi servitoarele de prin clinici, cu prietenii lor, sunt bolnavi, unii în halate de spital, cu bandajele pe ei, alţii învoiţi la plimbare, îmbrăcaţi ca de oraş, sunt vizitatorii de Duminică...

Pe nesimţite şi ei se prind în joc, iar când Ţiganii au dat-o în ceardaş, dela un capăt la celalt al coridorului joacă deavalma, cea mai pestriţă adunare, sănătoşii cu bolnavii, oameni întregi cu cei ciopârţiţi, flutură halatele de spital, se înfoaie fustele de port, şi tropăiesc cu furie caldarâmul, deopotrivă, cizmele cu tocurile potcovite, pantofii delicaţi ai fetelor, papucii de spital, ba chiar şi cârjele celor neputincioşi...

După două ore de băutură, bătrânul Gyuri baci, trecând uşor peste flecăria grandelocventă a excitaţiunii alcoolice, a ajuns la acea dispoziţiune amplă, liniştită şi larg cuprinzătoare, la acea beatitudine care însemnează pragul fericirii, când sufletul e copleşit de senzaţiuni line şi sentimente moi, de pace, melancolie şi visare...

Bucuria invitaţilor e pentru el izvod de prietenie. In suflet, el simte un uşor tremur, ca o adiere de stele în pacea unui lac... Amintiri duioase, desprinse din forma realităţii, strânse în eşaloane imponderabile, speranţe nefrânte în dorinţi anumite, ci estompate într'un vag viitor şi mai ales bucuria clipei, singura care preţuieşte, îi mângâie cu o dulce melancolie sufletul său de maghiar slab la băutură şi sentimental. Prietenul său, Max Fleischer, mecanicul dela calorifer, sas meticulos, ordonat şi sistematic în toate apucăturile lui n'a ajuns la această seninătate ; coerent disciplinat el bea mult dar bea liniştit şi regulat, menţinând aspectul de seriozitate şi demnitate, ca pentru o treabă de mare răspundere, ce trebue dusă la bun sfârşit, fără elanuri, fără întârzieri. Alături de ei şi întreţinând o convorbire înjghebată în trei limbi, se află vechiul jandarm austriac, domnul Vasile Abrudan, căruia vinul i-a deşteptat o jovialitate trivială şi greoaie, un humor de cazarmă şi de poliţie, alcătuit din glume proaste, refrenuri de crâşmă, aventuri mincinoase şi povestiri pornografice.

(urmează) SYLVIUS ROLANDO

Gând

Gând : — plug
tăvălug,
drum spintecat spre belşug, —
pe trupul cald al pământului fug,
Cu boii colţuroşi ai vrerii, în jug...
gând : plug
tăvălug...

Gând : steag drag,
pe şesuri, pe munţi, în vânturi pribeag,
în fruntea de oşti ce'n inima-mi trag...
gând : steag drag,
peste lungul anilor şirag,
pe-al furtunilor întunecat drumeag...

Uşor, în uşoare veşminte...

Uşor, în uşoare veşminte.
Sandale de-oţel pe drumul fierbinte.
Legea-mi de fier : „INAINTE".

Pofta-mi : să lupt,
să sânger,
să risc....

Ţinta-mi : ultimul pisc...

A. COTRUŞ

HENRY BATAILLE

EPILOG

Ah, când voiu fi aproape de lespedea de piatră
Şi va veni la rându-mi şi ceasul morţii reci
Mă voi desbrăca pentru temutul somn de veci
Şi-am să arunc aşa cum arunci un lemn pe vatră
Povara frumuseţii, ştiinţii şi iubirii
Pe care Tu mi-ai dat-o pe umeri să mi-o port
O, Doamne, spre-a mi-o lua-o atunci când voi fi mort
Când au să se-ofilească pe groapă-mi trandafirii
Şi n'o să-mi fie jale că duc de toate lipsă
Voi sta fără podoabe, mi-o fi orice gând şters
In clipa'n care-o neagră şi groasnică eclipsă
Va alunga din craniu-mi întregul univers.
Armoniosul suflu mai lin decât o undă
O, suflul cald al lumii ce mi-o veni în faţă
Nimic să nu-l mai simtă, nimic să nu-i răspundă
Din trupul fără freamăt ori un fior de viaţă.
Voi sta întins în raclă senin ca o fecioară
Şi'n ea când licări-vor în preajmă-mi lumânări.
Mi s'o răsfrânge chipul de cea din urmă oară
Iar ochii, ochii cari mi se-afundau în zări
Vor fi de mâini pioase acoperiţi deodată
Ca nici o amintire să nu vorbească'n e
Ca nici un gând într'ânşii să nu lase vre-o pată
Din sbuciumul pe care cândva îl avusei.
Şi singur, de-atunci liber de-a sufletului haină
Şi renăscut din moartea ce trupu-mi va fi 'nvins
M'oi afunda cu mintea'n a lucrurilor taină
In puritatea sacră, pe veci de neatins.

Trad. + IOAN CIORANESCU

Este arta un joc?

VI. EXAMINAREA CRITICĂ A TEORIILOR EXPUSE

In cercetările estetice moderne se constatase de către diferitele şcoli, că arta nu prezintă niciun scop practic ; aceasta, spre deosebire de ideaţiunea antică, care cerea artei preocupări utilitare etice.

Dintre şcolile moderne, aceea a „jocului“ a căutat să se reazeme mai ales pe acest element al inutilitarităţii şi Kant. ca precursor, formulează atunci arta ca o finalitate fără scop.

In zelul acesta, diferitele ramuri ale teoriei jocului întrebuinţează conceptul jocului mai mult, ca o imagine de cât ca un termen propriu zis, aşa în cât „jocul“ va dobândi necontenite semnificaţii noui, după cum avem a face cu unul sau cu altul dintre autorii studiaţi.

Spencer va adăoga mai departe. că un mai când contemplă frumosul, omul este condus de instinctul jocului, că numai atunci este liber de tot şi se poate juca, fiindcă stăpâneşte deopotrivă şi forma şi raţiunea echilibrându-le.

Jocul schillerian însemnează un echilibru între impresiunile sensibile şi orânduirea formală din lăuntru.

Spencer va adăoga mai departe, că un excedent crescând de energie va face să nască o proporţie crescândă de activităţi şi de plăceri estetice şi diferitele forme al artei vor fi în aşa fel, în cât ele să procure un exerciţiu agreabil facultăţilor celor mai simple ; arta în genere va face apel în acelaş timp la un cât mai mare grad de emanaţiuni înalte sufleteşti. Acest proces constitue ceeace se numeşte jocul estetic spencerean.

K. Lange pretinde apoi că plăcerea estetică e o stare sufletească oscilatoare, o pendulare conştientă şi liberă între aparenţă şi realitate, deci un joc.

K. Groos, în legătură cu această explicaţie a lui Lange, afirmă că jocul mai ales rezultă din faptul, că noi simţim în fenomenul estetic. că suntem cauza aparenţei.

Iată valorile diferite pe care le dobândeşte ideea jocului. valori în care singurul element comun este absenţa caracterului practic al activităţii estetice. Fiecare din teoreticienii de mai sus vor scrie în diferite feluri formula ; că arta este în ea însăşi şi scop şi mijloc, sau, că scopul artei este ea însăşi şi aşa mai departe. De aci rezultă pentru autorii amintiţi caracterul de joc al activităţii estetice ; în realitate fiecare dintre ei, după cum am văzut, susţine puncte de vedere deosebite.

Dintre toţi teoreticienii aceştia, numai K. Groos consideră jocul ca având — şi astfel ciudăţenia devine şi mai autentică — un oarecare scop practic.

K. Groos susţine că jocul în genere este un pre exerciţiu al funcţiunilor viitoare. este o antrenare a acestor funcţiuni.

El nu va preciza însă. in ce consistă elementul acesta în artă.

In genere toţi animatorii acestei şcoli se gândesc mai ales la creatorii de artă, şi prea puţin, dacă nu chiar de loc la contemplatorii de artă.

In ce condiţiuni un contemplator de artă ar putea să se joace ? Oare contemplarea luând naştere, ea continuă fără niciun scop ? Nu cumva ne găsim in faţa unei cauze finale, care acţionează contemplarea estetică ? Şi în cauzul acesta ar mai putea fi vorba de un joc în înţelesul schillerean sau spencerean ?

*

Nevoia contemplării estetice este resimţită de noi ca un element de hrană sufletească indiferent de rezerva energiei sufleteşti, pe care am fi siliţi s'o cheltuim, ca o descărcare sufletească în înţelesul spencerean al cuvântului.

Contemplarea provoacă o descărcare psihică, e adevărat, dar nu, din pricina unei acumulări superflue de forţă sufletească.

Am arătat eu un alt prilej că această descărcare e o descătuşare, o eliberare de anumite elemente, care înăbuşe funcţiunile psihice. E vorba, mai ales, de o prilejuire a energiei sufleteşti, ce s'ar îneca, anchilozând frăgeziunea psihică, tocmai din pricina adoptării unui proces de cunoaştere străin oare cum de elementul fundamental al sufletului nostru. Analiza raţiocinantă a omului evoluat e o altoire ce sugrumă impulsul natural şi organic al sufletului primitiv. Arta ar veni ca un necontenit prilej de a menţine fraged sufletul omenesc silit la o evoluţie comandată prea categoric din afară, dar prea puţin potrivită cu tendinţa primară a organizaţiei primitive sufleteşti. **(Consideraţiuni asupra catharsis-ului aristotelic).**

Deci nu o cheltuire de energie, ci o menţinere a energiei iniţiale, care, articulată fiind pe planul vieţii evoluate a omenirii. constitue în aceste condiţiuni, o perpetuă îmbogăţire a resurselor noastre sufleteşti primitive.

In ideaţiunea lui Schiller „forma‘ şi „impresiunea sensibilă“, care se echilibrează, ar fi poate tocmai altoirea pe fondul sufletesc primitiv al unui ţesut abstract analitic. La Schiller însă dialectica e exclusiv metafizică. Şi cum conceptul „jocului“ nu e decât o imagine ce lucrează prin autoritatea kantiană, concluzia lui Schiller ne îndepărtează de punctul nostru de vedere. Echilibrul însă între formă şi impresiune sensibilă cerut de un obiect exterior, adică de fenomenul artistic nu poate fi un joc, adică o liberă activitate subiectivă, ci o necesitate instructivă pentru menţinerea elasticităţii şi a frăgezimii noastre sufleteşti, comprimată de înjugarea sufletului nostru la o altă viaţă psihică.

In felul acesta, când K. Groos formulează jocul ca o necesitate sufletească pentru antrenarea funcţiunilor noastre psihice viitoare, principial vorbind, autorul german anulează orice urmă de joc prin analogie, din fenomenul estetic al contemplării. De altminteri K. Groos prin „bucuria de a fi cauză“ a creatorului exclude orice discuţie cu privire la „jocul“ estetic al contemplatorului.

E de reţinut însă caracterul de necesitate a „jocului“, pe care Lange sau L. Blaga la noi, prin aşa zisa pendulare între vis şi realitate au întrevăzut-o fără s'o precizeze. Explicaţia lui Lange îmbrăţişează şi contemplarea, iar necesitatea de a transforma realitatea într'o **aparenţă**, adică într'o lume, care să conţină şi elementele raţionale şi elementele sensibile primare ale sufletului uman, numind fenomenul acesta altfel de cât „joc“, — aceasta e o emancipare de sub tutela imaginii kantiene, deşi în genere mijloacele de argumentare prezintă contemplarea estetică tot ca un fenomen ludiform.

Când d-l F. Aderca, glosând pe Nietzsche, înfăţişează atitudinea contemplatorului ca o atitudine pur spectaculară— contemplatorul în faţa artei se găseşte ca în faţa unui spectacol absolut fără intervenirea nici unui element turburător— autorul român priveşte fenomenul estetic contemplativ ca o revenire a minţii noastre la stadiul primitiv şi deşi vorbeşte de „joc“, iar la un moment dat ne spune, că adevăraţii contemplatori de artă sunt copiii, totuş printr'o altă imagină ne arată pe contemplatori, ca pe nişte copiii bărâni, care altă dată s'au jucat dar acum prin transformarea primei atitudini gustă arta.

*

N'am voit în aceste consideraţiuni generale să începem o ceartă pe cuvinte, dacă **se numetşe** joc sau nu, fenomenul, de care se ocupă autorii studiaţi, ci am încercat să arătăm, că departe de a fi o activitate superflue, o cheltuire a unei energii supra abundente, o simplă supapă de siguranţă, arta şi în special contemplarea ei corespunde unei adânci nevoi organice de igienă sufletească, căci revenirea la primitivitatea unor funcţiuni articulate însă pe planul evoluat al sufletului omenesc, noi întreţinem completând lipsurile de altă dată dar îmbogăţim, inviorând şi formele inerte ale analizei, la care a ajuns sufletul raţionalist.

SCARLAT STRUŢEANU

O. BRIESE : STUDIU

Acelaş drum

Când am urcat pentru prima oară colina ce duce spre cimitirul oraşului, era pentru a însoţi un prieten, care-şi ducea părintele la locul de veci. Am privit atunci mormintele cu multă curiozitate, m'am înduioşat în faţa unora din inscripţii şi m'am întors acasă uşoară, cu o urmă de regret pentru acei, pe cari îi lăsam acolo, dinapoia zidului împrejmuitor.

Dincolo, viaţa mi se păru mai clocotitoare şi mai interesantă ca de obicei şi mă aruncai în mijlocul ei grăbită s'o trăesc, cu toate bucuriile şi necazurile inerente.

A doua oară urmam carul funebru al unei rude apropiate. De astă dată, pătrunsei în capelă şi strigătul de desnădejde al celor rămaşi, îmi pătrunse în urechi ca un burghiu.

Atmosfera din capelă era pregătitoare pentru acea din mormânt. Aerul lânced şi rece îmi îngreuia respiraţia şi mă gândeam la voluptatea de a sorbi aerul de afară, ca un alcoolic, silit câteva ore la abstinenţă.

A treia oară fui purtată aproape pe braţe până la groapa, care se căsca lacomă, să-mi înghită un părinte, drag şi preţios prieten. Simţii atunci inutilitatea ceremoniilor funerare, cari măresc durerile şi mă cuprinse o revoltă puternică împotriva cioclilor şi a tuturor jeluitorilor de circumstanţă. Cimitirul luă înfăţişarea unui monstru nesăţios, în al cărui stomac vor intra treptat, treptat, toţi prietenii şi toate rudele noastre.

Burghiul desnădejdii îmi pătrunse în suflet şi când ajunsei dincolo de zid, uram viaţa care îşi urma nepăsătoare, mersul.

A patra oară deznădejdea mă împinse dincolo de manejul în care se antrenează, în miros de tămâe, lumânări şi chiparoase, cei duşi pentru totdeauna, pentru viaţa de apoi, între culise. Acolo unde fiinţa dragă ţie, e spălată de păcatele lumeşti, de mâini brutale şi nespălate, în mijlocul glumilor macabre, ale celor de meserie.

Era o parcelă din trupul meu acolo, pe targa neagră din mijlocul camerei mortuare.

Burghiul deznădejdii îmi sfredelea acum sufletul şi cimitirul mă urmărea ca un coşmar ziua şi noaptea. Vedeam camera mortuară, cioclii, targa neagră şi golul care rămăsese în capelă, după scoaterea sicriului.

Mă agăţai mai cu îndârjire de viaţă. Ori cât de urîtă, ori cât de grea, e preferabilă camerei mortuare.

Aveam un prieten jovial, care se amuzase toată viaţa, făcând pe alţii să râdă. Ne-am despărţit râzând din toată inima. Imi spusese una din cele mai reuşite snoave pe cari le-am auzit vre-o dată.

Deunăzi, aflai că a fost adus în timpul nopţii cu automobilul, împachetat şi sigilat, dintr'un oraş de provincie, apoi depus în capela cimitirului.

Familia se ruga în lacrimi să i se îngădue să-l mai vadă.

„Un pachet sigilat nu poate fi desfăcut înainte de a ajunge la destinaţie“, i se răspunse.

Respectul acesta pentru sigilii mă făcu să zâmbesc amar.

Era ultima glumă pe care şi-o mai permitea prietenul jovial...

Capela cimitirului întunecoasă şi rece, are acum pentru mine, aerul respingător al unui bisturiu înroşit de sângele predecesorului tău pe masa de operaţie, pe care urmează să-i iei locul.

Tot aici în mijlocul sălii acesteia neprietenoase, cocoţat ridicol de sus, pentru cineva, care peste câteva clipe trebue să coboare atât de jos, va sta şi sicriul lung şi subţire, scurt sau diform, potrivit proporţiilor pe cari le voi lua, în care se va adăposti lutul meu.

Poate că nici nu voi mai avea o formă concretă, sau joate că voi forma un pachet sigilat, pe care va fi scris cu cerneală violetă cuvântul „Fragil“.

SARINA CASSVAN-PAS

Un lucru e cert, că voi fi şi eu odată cocoţată acolo sus; că aceleaşi sfeşnice vor susţine lumânările, cari vor plânge eternele lor lacrimi de spermanţet pe postavul negru, maculat de aceleaşi lacrimi, de pe catafalc.

Aceleaşi chipuri consternate. Aceiaşi oameni nerăbdători să se sfârşească odată şi dornici de aer proaspăt, vor înconjura catafalcul...

Simt pământul fugindu-mi de sub picioare şi fug fără să mă mai uit îndărăt.

Dincolo de zidul împrejmuitor, în stradă, milogii cu mâinile întinse îngână melopeic aceleaşi cuvinte.

La dreapta şi la stânga cimitirului, cârciumile sunt înţesate de muşterii, cari îşi beau până şi cămaşa. Intr'o zi tot nu vor mai avea nevoe de ea.

O firmă poartă sugestional titlu: „Aici e mai vesel ca peste drum“ Ori şi unde e mai bine decât acolo. Şi în bordei... chiar şi în închisoare. Mă azvârl într'o trăsură şi strig birjarului:

— Du-mă unde ştii că e mai bine şi muzica mai veselă!

Anii trec mai grei, sau mai uşori. Viaţa e mai dulce, sau mai aspră, dar gândul că va trebui să iau într'o zi acelaş drum stărue hain.

De multe ori tresar în mijlocul nopţii, revăd poarta neagră, cu milogi cari îngână aceiaşi melopee, camera mortuară, capela şi sicriul cocoţat ridicol de sus, pentru cineva, care peste câteva clipe va trebui să coboare atât de jos şi alerg cu gândul la cârciuma de peste drum, unde golesc însetată pahar, după pahar şi adorm cu capul greu, pe un colţ de masă.

SARINA CASSVAN-PAS

Gânduri

Doamna mea, să nu prea regretăm „lumea bună“ dinaintea războiului, căci pe vremea aceia, lumea proastă eram noi....

*

Ochii cari nu se văd, — se scot.

*

Vreau să mângâi o pisică şi fuge, speriată: plătesc, încă odată, vina semenilor mei cari au lovit...

*

„Fă binele şi aruncă-l în mare“ spune o vorbă din bătrâni.

„Probabil, ca nu cumva binele ce l-ai făcut să te arunce în mare el pe d-ta.

*

Unicul eroism al laşului este să-şi îndemne semenii la acţiuni temerare.

*

Vorba sboară, scrisul rămâne.
Rămâne, — dar nu s'aude

◆

Bâta s'o duci dumneata, să nu te ducă ea.

*

Lasă totdeauna femeilor impresia că ele te-au părăsit: e cea mai delicată dintre ironii.

◆

Unii se închipuie crema societăţii. Şi nu sunt decât spuma.

*

Şarpele nu-l ţii legat.

*

De la o vreme, în ţările latine se bucură de mare prestigiu lucrările obscure, în general şi cele plictisitoare, în special.

*

Nu cunosc sforţări mai penibile decât ale celui ce vrea să arate că nu e prost.

◆

Cel ce neagă este, totdeauna, mai tare.

*

Ideile mari nu încap într'o ţară prea mică: iată de ce, la noi toate se învârtesc în jurul persoanelor.

*

Succesul oratoric constă în a servi mulţimilor lucruri pe cari te-ai roşi să le spui între patru ochi şi, cari, auzite de la altul, te-ar face să-l acuzi de demagogie.

*

Elocvenţa este arta de-a proclama, cu emfază, locul-comun: timiditatea îl demască.

*

Un proverb catalan spune că lanul lângă râu, pomul în drum şi femeia la fereastră, n'au un sfârşit bun.

VICTOR EFTIMIU

GHERLA

In valea Someşului, pe timpul luptelor pentru întărirea în domnia Ardealului a urmaşilor lui Ioan Zopolia, mai mult în neînţelegere de cât în înţelegere cu Moldovenii, împotriva Ferdinatiştilor — Episcopul Oradiei-mari, tiranul proteguitor al Izabelei — a ridicat cetatea de pe Someş, ungureşte Szamos-Ujvar -- româneşte Gherla.

Această cetate, când Ungurii ajung atotputernici în Ardeal, au transformat-o în închisoare de stat, numele ei devenind odios mai ales românilor.

„Gherla" în care adesea ori ş'au lăsat oasele românii doritori de libertate ajunse o ameninţare tot aşa de fioroasă ca şi „vin Tătarii" ori „vin Turcii".

Odiosul nume al acesteia a trecut de altfel şi în părţile noastre, atât de impresionantă era pomenirea lui.

Cetatea s'a arătat demnă de iezuitul întemeetor.

Pe la 1763 apoi, aici au fost aduşi şi colonizaţi armeni din Moldova.

In urma aşezărei acestora oraşul a luat o nouă desvoltare din punct de vedere comercial mai ales, dată fiind îndeletnicirea de predilecţie a armenilor, prăvăliile încărcate cu felurite mărfuri luând locul caselor sărăcăcioase.

Odată cu aşezarea Armenilor s'a schimbat şi numirea oraşului în Armenienstadt, oraşul armenilor.

In 1542 zidurile cetăţei au cunoscut vitejia moldovenilor conduşi de Petru Rareş, în a doua domnie, veniţi împotriva întemeetorului cetăţei, Martinuzzi, iar în timpul stăpânirei lui Mihai Viteazul locuitorii Gherlei ascultară de poruncile lui Aga Lecca ce-şi avea reşedinţa în puternicul castel dela Chioara.

Figura noastră reprezintă oraşul aşa cum se afla la 1735.

MIH. POPESCU

Ivan Turbină.... italian

Dacă s'ar fi gândit cineva că la baza cunoscutei poveşti a prozatorului moldovean, stă un „motiv" pe care nu însuş l'a născocit, ci „l'a cules" din gura poporului ar fi fost înduplecat — fără îndoială — să se adreseze folkorului rusesc, pentru a determina punctul de plecare : aceasta, prin aluziile pe care povestirea la conţine. Când-va, se pare că nici n'a fost cruţat Ion Creangă de oarecari nedrepte învinuiri, provocate tocmai de recunoaşterea lui „Ivan" al său într'o povestire populară rusească.

Iată însă că o notiţă, publicată de Al. Popescu-Telega în „Năzuinţa" craioveană acum vre-o trei ani (1924/III. Nr. 4-5. pp. 77—78), a atras atenţia asupra faptului că în realitate ne găsim în faţa unui „motiv" de folklor, cu circulaţie tot atât de intensă şi în Apus ; cu un „motiv", deci, care aparţine întregei Europe şi care, prin aceasta, a putut cunoaşte şi un moment de localizare autohtonă.

In „Istoria şi glosarul graiului normand", Edouard Le Héricher, cita încă din 1880 „legenda" soldatului Pimpernelle care, nefiind alta decât povestea lui „Ivan Turbincă", era totuşi declarată „exclusiv normandă" atât de citatul autor, cât şi de Litré („Etudes et glanures"), mai târziu.

Exclusă probabilitatea că Creangă a cunoscut şi s'a inspirat din varianta normandă a povestirii, rămâne totuşi stabilit că ea a circulat şi în Apus, cu anumite modificări, mai ales în ce priveşte finalul.

Intâmplarea face să pot semnala astăzi existenţa aceluiaş „motiv" şi în folklorul italian, astfel că n'ar mai putea rămâne nici urmă de îndoială asupra frecvenţii şi viabilităţii sale, pretutindeni. Ceva mai mult ; atât în varianta normandă, cât şi în cea italiană, rezolvarea finalului este identică, astfel că am putea vorbi de un „tip" occidental, faţă de cel oriental reprezentat — pentru moment — de varianta povestitorului moldovean.

După cum se va vedea de îndată, povestirea italiană, conţinând aceleaşi date primordiale, este lipsită cu totul de dezvoltările psichologice şi chiar epice pe care le cunoaşte varianta lu Creangă. Urmează numai ca, cercetătorii direct interesaţi, să stabilească poziţia acestuia faţă de variantele populare şi, eventual, de acelea din restul domeniului oriental.

Pentru edificarea acestor cercetători, mă mulţumesc să arăt că varianta italiană a fos culeasă şi transcrisă în limba italiană cultă (din dialect), de ilustrul filolog şi arheolog Domenico Comparetti, mort acum câte-va luni la Florenţa. Şi a fost culeasă în regiunea din nordul Italiei numită Monferrato, din părţile oraşului Alessandria, încadrată vag de centrele : Genova, Milano şi Torino.

A fost reprodusă apoi de E. Pistelli la urma antologiei sale intitulată „Novelle dal secole XIII al secolo XX" apărută la 1924 în editura Sansoni din Florenţa.

Ca adaos la această antologie propriuzisă, se citesc mai multe „novelline popolari", printre cari (p. 295) şi aceea zisă „Il Ramaio". Este tocmai cea despre care ne ocupăm şi pe care o reproducem aci în traducere românească :

CĂLDARARUL (Il Ramaio)

„Era odată unul, zis Căldărarul, care făcea pe fierarul, umblând din târg în târg. Sfântul Petre si Domnul îl găsiră odată pe drum, iar Sfântul Petre îi ceru de pomană. „La drept vorbind n'aş avea nimic să vă dau, dar de vreme ce văd

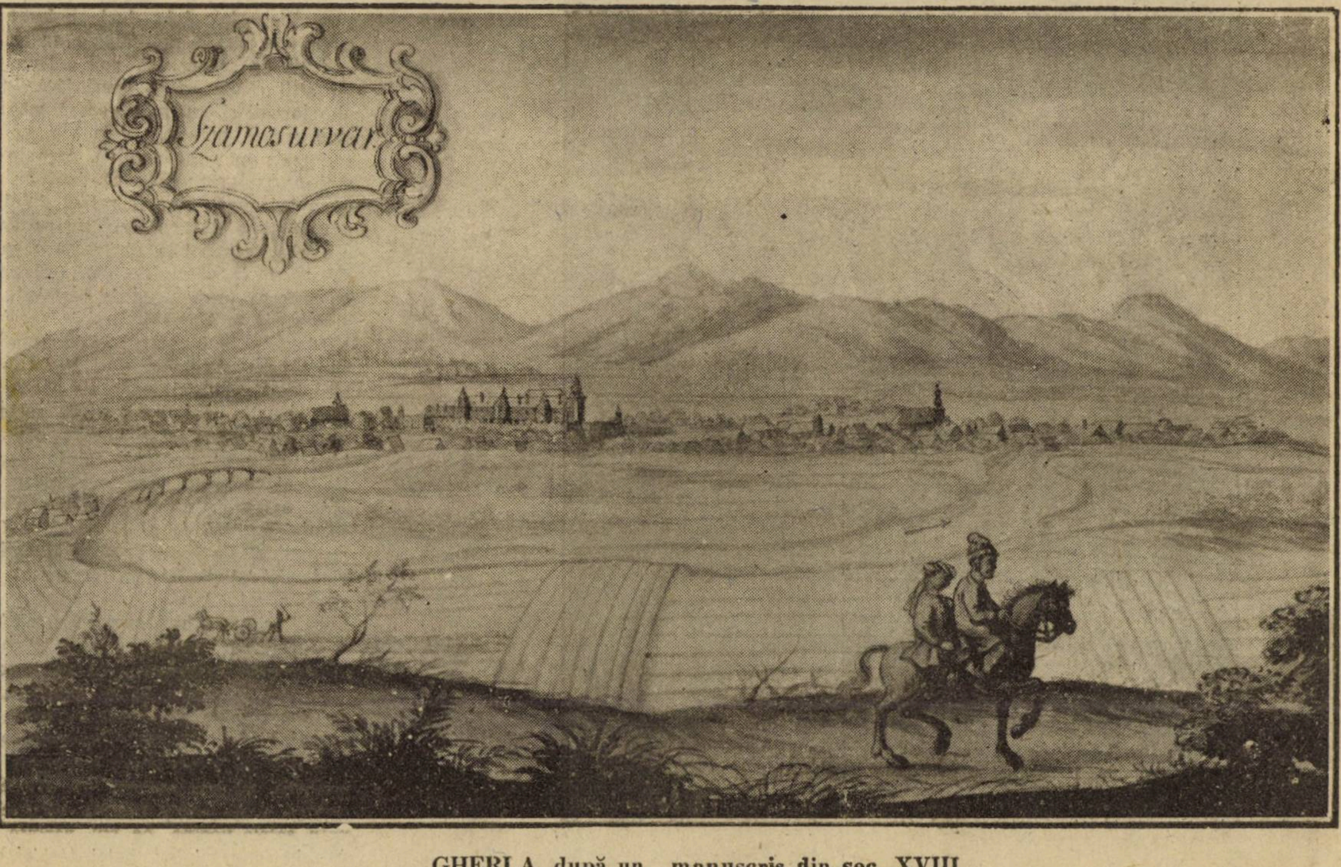

GHERLA, după un manuscris din sec. XVIII că sunteţi doi desnădăjduiţi ca şi mine, na-vă aceşti doi gologani şi duceţi-vă de cumpăraţi cu ei o bucată de pâine". S-tul Petre îi spuse Domnului: „Atâţia bogătaşi nu ne-au dat nimic, iar acest calic ne-a dat de pomană. Coboară asupră-i harul Tău". „Fie, chiamă-l (spuse Domnul), şi tot ceeace va vrea să intre în tolba sa, va putea să intre". Şi aşa a fost. De aci s'a întâmplat că odată Căldărarul dădu peste un drac care l'ar fi luat cu el, dar el prinde a spune: „Intră în tolba mea", iar dracul n'avu încotro. Căldărarul se duce la un fierar şi spune: „Cât îmi ceri ca să-mi baţi cu ciocanu' această tolbă?" „Auzi vorbă! nimic", face. Şi, tic-tac, tic-tac, tic-tac, i-o ciocăniră atâta că acel sărman drac îşi simţea toate oasele frânte. Când Căldărarul muri, merse mai întâi la poarta iadului. Ton, ton. „Cine-i!" „Sunt Căldărarul". „Incuie, încuie poarta" spuse diavolul. „E nelegiuitul ăla care m'a bătut măr". Pe urmă Căldărarul se duse la poarta Raiului. Numai ce-l văzu Sfântul Petre, îi spuse: „Hei, prietene! Aici mi-ai fost!" Păi dă, am venit să mă laşi înăuntru". „Apoi, de! ştiu şi eu!". „Dacă-i aşa (răspunde Căldărarul), lasă-mă să pun măcar tolba. Sau vrei s'o port mereu cu mine?" „Hai, fie, pune-o înăuntru". Iar când o puse în Raiu, spuse Căldărarul: „Eu în tolbă", şi aşa intră în Raiu.

ALEXANDRU MARCU

Reviste şi ziare

VIAŢA ROMANEASCA
(XIX, 5, Maiu, 1927)

Cetitorul îşi aminteşte de strălucitul debut literar al ieromonahului **Damian Stănoiu**, debut consemnat şi în coloanele noastre. „In căutarea unei parohii", comica odisee publicată tot în „Viaţa Românească" întrunea însuşiri de povestitor încercat, cu o ascuţită băgare de seamă la ipocriziile şi cusururile omeneşti, întâmplări comice peste cari binecuvânta iertător, un zâmbet: de duhovnic sau de resemnat filosof, însă un zâmbet.

Satira ce se desprindea din lăuntrul acestor moravuri monahiceşti, ne punea în faţa unui scriitor, stăpân pe efecte, mai exact, nepăsător de efecte, un preţios observator, a cărui artă surprindea comicul la origine: în chiar vizuina firii omeneşti.

„O anchetă" — nuvela cu care se deschide ultimul număr al revistei ieşene, continuă cu egală strălucire debutul ieromonahului Damian Stănoiu. Aceleaşi moravuri monahiceşti, aceleaşi însuşiri de culoare a năravurilor, de sobrietate comică.

Stareţul unei bogate mânăstiri, pârât administraţiei de sus, preîntâmpină o anchetă. Protopopul, defensorul eclesiastic şi, pe deasupra, contabilul integru, cunosc o zi de prânzuri sardanapalice, preumblări pe lac şi daruri alese la plecare. Frumuseţea e că victimă a anchetei iese contabilul integru, care, necunoscător de moravuri şi de bunătăţi rare, se lăcomeşte şi a doua zi se întoarce fără de anchetă, doar cu un raport improvizat de protopop şi defensor. Insă pe tema aceasta aşa de comună câte scene agreabile, câte observaţiuni, ce desvăluire obiectivă de suflete şi de ipocrizii. O admirabilă secţiune într'un somptuos stup de trântori lăfăindu-se în plăceri. Cu atât mai preţios tablou cu cât alături de trântori apare într'un moment culminant al nuvelei şi roiul călugărilor mizeri din mijlocul cărora pornise reclamaţia şi cărora protopopul îmbuibat le administrează o aspră dojană. Şi totuşi nu vă uitaţi la subiect. Cetiţi povestirea, şi vă veţi convinge că ne aflăm în faţa unui scriitor autentic. Iată de pildă o scenă, din nenumăratele, cu cari stareţul repetă în vederea anchetei şi muştruluieşte personalul stăreţiei. Vine la rând monahul Ruvin-chelarul.

Monahul Ruvim — chelarul — intră cel din urmă la ascultare. E un călugăr aproape bătrân, mic la stat şi cam adus din şale. Are barbă roşie-căruntă şi rară, ochi mici, cu lumini verzui şi cu priviri piezişe. Vorbeşte smerit, cam din vârful limbii şi nu se supără niciodată: când îl ocărăşti îţi face plecăciune, iar când îl lauzi îşi împreună mâinile pe piept şi închide ochii. Călugării au pică pe el, fiindcă e viclean şi pizmătareţ, dar părintele stareţ, tocmai din pricina acestor însuşiri deosebite şi fiindcă pe de-asupra mai e şi om harnic şi chivernisitor, i-a dat slujba de chelar.

— Cum stăm cu vinu', părinte Ruvime? — îl întreabă stareţul, întinzându-i dreapta pentru blagoslovenie.

Cuviosul Ruvim înţelese numaidecât rostul întrebării. Şi, ca să nu mai piardă vremea cu ocoluri fără folos, cu toate că nu avea în faţa lui decât pe părintele stareţ, răspunse de-adreptul ca în faţa onoratei comisii de anchetă:

— Cu vinu' stăm cât se poate de prost, cinstite părinte protopop şi domnule defensor... că la o zăcătoare au plesnit două cercuri şi până să bag de seamă s'au scurs peste o sută de vedre. Un butoi de **bordo** s'a ciumărit şi l-am dat la drojdii, să-l facem rachiu, iar scăzământul până la pritoc a fost de aproape două sute de vedre... Şi unde mai socotiţi că chirigiii care l-au adus dela deal au furat de-au stins, şi a fost numit un călugăr cu ei şi n'a putut să-i ţie de scurt... că unii o luau fuga înainte, iar alţii rămîneau în urmă făcându-se că le-au obosit caii şi nu mai vor să meargă. Şi când s'au trimes butoaele dela vie, cotarul a făcut socoteala pe vasele pline, dar ele au fost numai pe trei sferturi... că dacă ar fi fost pline până la vrană, s'ar fi umflat **duful** de zdruncinătură şi-ar fi făcut isplozie pe drum. Şi când e vorba de cât bea obştea, e ceva de speriat! Că se dă la obşte de două ori pe săptămână, cu măsura veche... şi la biserică în fiecare zi pentru sfânta liturghie... şi la ascultători câte-o bărdacă, şi la lucrători, şi la mosafiri şi la bolnavii care vin la sfântul Maslu... şi la cerşători le dăm, că de, aşa s'a pomenit pe la mănăstiri... Nu mai vorbesc de mosafirii oficiali, pe care trebue să-i primim cât se poate de bine, că sunt oamenii stăpânirii... de sticlele şi damigenele pe care le golesc ori le ia acasă alde primarul, notarul, perceptorul, jandarmii, administratorul de plasă, şeful de Ocol... că de, nu poţi să nu le dai că te loveşti de ei când nici n'ai gândi, şi în tot ceasul pot să facă un rău mănăstirii...

— Dar cu rachiul cum stăm, părinte Ruvime?

— Da' ce rachiu, cinstite părinte protopop şi domnule defensor... că ce bruma s'a făcut l-am dat la obşte şi la lucrători. Să tot mai fie acolo ca la douăzeci de vedre — şi astea, numai fiindcă am făcut iconomie straşnică.

— Da' de vre-o patru boloboace care au eşit, noaptea, pe sub ascuns, din pivniţa mănăstirii, pentru a se aşeza într'ale unor cârciumari de prin satele vecine, ce ştii, părinte Ruvime? — întrebă stareţul cu ochii închişi.

— Să lasă boloboace de vin, noaptea, pe sub

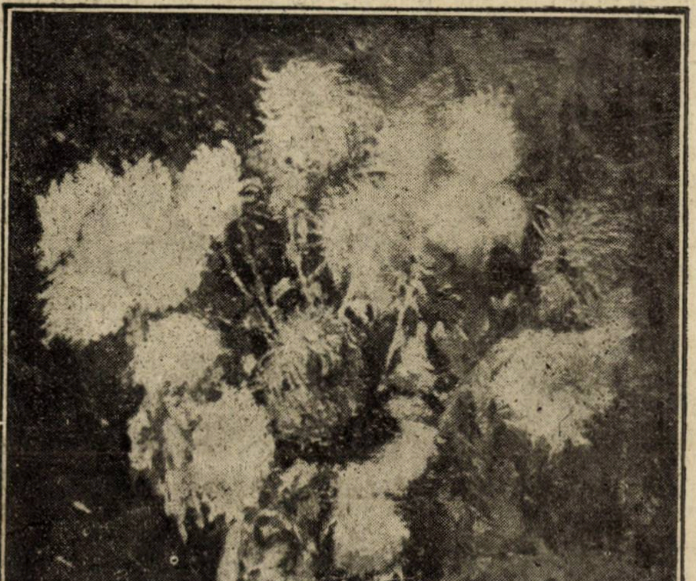

ST. TARASOV: FLORI

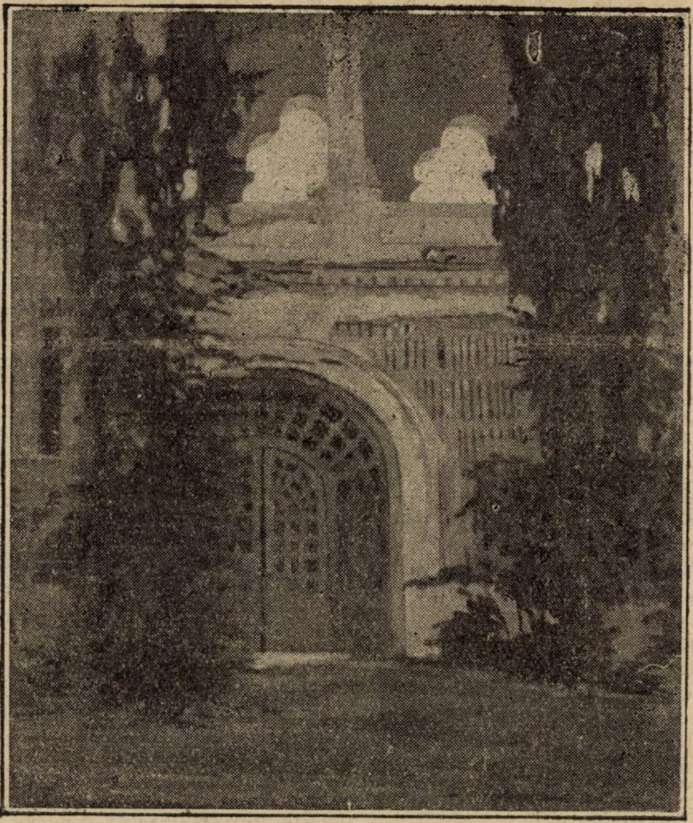

C. VLADESCU : PEISAJ

> ascuns, din pivniţa mânăstirii ? Ferească Dumnezeu şi Maica Domnului, domnule defensor eclesiastic, să se întâmple aşa ceva în mânăstirea noastră !... Poate cumva în timpul altor stareţi... dar sub sfinţia sa părintele Glicherie, care poartă atâta grijă de mânăstire şi face iconomie şi ţine toate lucrurile din scurt... unde s'a pomenit una ca asta ?...
>
> — Ai întrecut pe dracu', Ruvime ! — lăudă stareţul iscusinţa chelarului. Cu tine nu mai avui nevoe să fac şcoală, cum am făcut cu ceilalţi...
>
> — Apăi de, cinstite părinte, — răspunse Ruvim, pe alt ton, — eu sunt călugăr şi călugărului îi scrie să nu iasă din cuvântul stareţului...
>
> — Niciodată nu m'am îndoit de priceperea ta şi de smerita supunere pe care o ai faţă de poruncile mele... Vezi, ai grijă acu' şi de bietu' Macarie... să nu se scoale măcar două zile din pat.
>
> Cuviosul Ruvim făcu o plecăciune adâncă şi, în tăcere, după cum intrase, se strecură pe uşă afară, ca o umbră.

Desbătând identificarea, ce se obişnueşte în estetica modernă, între creaţie şi emoţie artistică, (precum la Sèailles : „gustul e o adevărată artă ; a te bucura însemnează a creia... ...raport ce a dus la justificarea impresionismului dl. **Tudor Vianu** stabileşte un luminos distinguo între emoţie şi creaţie şi sfârşeşte prin a opune impresionalismului, adevărata atitudine critică, aceea care înăbuşe emoţia nudă, raportând-o la tehnica artistului.

> Creaţia, pentru artist, a fost treptata justificare a unei intuiţii iniţiale. Acum când stă şi priveşte în urmă, fiecare moment particular al operei sale îi apare artistului, ca mai mult sau mai puţin adaptat intuiţiei pe care trebuia s'o justifice. Atitudinea sa este deci absolut tehnică şi din ea pornesc modificările **de la dernière main** pe care artistul le aduce operei sale. Alta este situaţia noastră. Opera a fost pentru noi cucerirea progresivă a unei intuiţii finale. Când ajunşi acum la capăt, considerăm trecutul emoţiei noastre, fiecare element particular, resimţit la timpul lui ca suficient şi înzestrat cu o finalitate proprie şi locală, se îmbogăţeşte cu o semnificaţie nouă şi mai adâncă. Inţelegem mai bine pentru ce artistul a întrebuinţat cutare şi cutare situaţie sau valoare plastică sau rămânem nedumeriţi de ce le-a întrebuinţat tocmai pe acelea. Emoţiei estetice primitive, la care impresionismul pare a rămâne totdeauna, i se adaugă astfel admiraţie sau îndoială în ce priveşte dibăcia artistului. Sunt unele persoane la care acest din urmă sentiment dobândeşte preponderanţă şi atitudinea lor se apropie oarecum de aceea a artistului la sfârşitul procesului de creaţie. Abia atitudinea despre care vorbim este aceia **critică.** A face critică înseamnă prin urmare a ocupa punctul de vedere al artistului care îşi consideră opera terminată. A face critică mai înseamnă însă a înăbuşi emoţia nudă, în avantagiul comparaţiei ei cu technica artistului. Se vede bine acum de ce este insuficientă situaţia criticului impresionit care speră totul dela simpatia emoţionată cu opera, menită să-i deschidă şi ultima adâncime a sufletului artistului, pe când aceasta pare a fi numai un punct de pornire pe care reflecţia tehnică trebue să-l complecteze, pentruca sufletul artistului să-şi destăinuiască natura adevărată a proceselor care l-au cutreerat.
>
> Analiza ne arată astfel, că dacă contemplatorul, abandonat cu totul emoţiei sale, se identifică vreodată cu artistul, aceasta se petrece numai pirn ceiace în aceasta din urmă este cu totul rudimentar şi nedefinit. Orice încercare de a cuprinde mai adânc sufletul artistului, trebue să întreacă acest moment şi să înţeleagă acea specifică luptă a motivelor din sufletul său, al cărui rezultat este potrivita adaptare a operei materiale la intuiţia formală din care ea decurge. Această încercare de comprehensiune nu mai este însă o emoţie, ci un act rafinat de reflecţie.

Din restul sumarului, de reţinut: „Disociaţii" de **M. Ralea** o paralelă între societatea din timpul literaturei lui Carageale şi aceea de astăzi. (...O nouă lume, pentru pictura căreia umorul nu va mai fi deajuns. După toate aparenţele ieşim din epoca Carageale şi intrăm în epoca Balzac".) . „Valori umane", de **Paul Zarifopol** ; „Natură moartă", versuri de **Dragoş Protopopescu** ; „Regele Edip, traducere de **G. Murnu** ; „Biserica şi problemele sociale" de **Pr. C. Dron**.

*

ROMA

(VII, 2, 1927)

Revista de curând renovată a „Institutului de cultură italian", şi care apare sub direcţia d-lui profesor Ramiro Ortiz, şi sub redactoratul d-lui Al. Marcu, aduce în ultimu-i număr conferinţa d-lui Ramiro Ortiz : „Catolicism şi fascism". E un imn, pe cât de călduros, pe atât de documentat, pentru preamărirea romanităţii, mai exact a evului mediu pe care-l înfăţişează credincios, catolic şi roman şi pe care-l opune germanismului, Renaşterii şi protestantismului. Desprindem din această aşa de strâns-unitară pleoarie, fragmentul în care d. Ramiro Ortiz vorbeşte de continuitatea civilizaţiei romane în aceea a Evului mediu, temă predilectă, de altfel, a ştiinţei moderne :

> Este acum definitiv stabilit că **pastourela** franceză, care părea a fi un produs al societăţii feudale, nu este decât continuarea unei forme particulare a poeziei **bucolice** latine; că **les fabliaux** sunt strâns legate de **Mimii şi atellanele latine;** că **goliarzii** nu erau studenţi rătăcitori din universitate în universitate, ci profesori; că **truverii, trubadurii** şi **jongleurii**, când nu erau ei înşişi persoane culte care învăţaseră latina în şcolile călugăreşti, brodau pe materialul oferit lor de eclesiasticii diverselor mânăstiri, în jurul cărora s'au înfiripat legendele epice şi cântecele lirice; că figuraţia plastică medievală a artelor liberale, a deosebitelor vârste ale omului, a lunilor, a anotimpurilor, etc., este în corespondenţă directă cu figuraţia plastică latină; că însuşi feudalismul, după Fustel de Coulange, nu este decât evoluţia raporturilor, existente în dreptul roman, dintre stăpânitorii pământului şi ţăranii cari îl lucrează şi îl locuesc.
>
> Epocă de obscurantism Evul mediu, care a produs pe Sfântul Toma d'Aquin, pe Sfântul Francisc, pe Sfântul Dominic şi pe Dante Alighieri ? Invechită filozofia Sf. Toma, filozofie care în vremea noastră a reînflorit în **neo-scolastica** părintelui Gemelli, a lui Chiocchetti şi a atâtor alţii, foarte însemnaţi cugetători ?
>
> Din punct de vedere social, organizaţiile şi statutele corporaţiilor medievale de arte şi meserii, conţin principii vitale pline de atâta înţelepciune civilă şi aşa de puţin învechite, încât au inspirat lui Gabriele d'Annunzio acea constituţie a sa dela Fiume, care nu e numai o operă de poezie, dar un genial document al înţelepciunii legislative italiene, la care a colaborat unul dintre cei mai mari economişti şi sociologi italieni, vreau să spun **Maffeo Pantaleoni** şi în prezent a atras atenţia lui **Mussolini**, care, pregătindu-se să renoveze bazele reprezentanţei politice în adunarea legislativă a naţiunii, n'a ţinut seamă de sindicatele socialiste, ci tocmai de aceste glorioase corporaţii de meseriaşi medievali...

In sumar : Cinci comemorări (Virgiliu Machiaveli, Foscolo, etc.) de **Al. Marcu** ; B. Cellini de **G. Călinescu** ; Pesimismul pasiunii d'annunziene de **A. Belciugăţeanu** ; traduceri din Petrarca, Foscolo, Machiavelli.

Interesanta scrisoare a lui Vegezi Ruscala către Vasile Alexandri, publicată de d. Al. Marcu, care anunţă şi o monografie despre Alecsandri şi misiunile lui diplomatice în Italia.

SOCIETATEA DE MAINE

(IV, 27—28 : 10 şi 17 Iulie 1927)

„Afacerea optanților unguri din România" formează obiectul unui articol al d-lui **N. Daşcovici** ; Despre „Metapolitica" —, nou aspect al umanitarismului— scrie d. **Eugen Relgis** ; o cronică literară în legătură cu tema istoriilor literare (în special a d-lui Iorga) subscrie d. **Radu Dragnea**, un bogat omagiu pentru regretatul savantVasile Pârvan iscălesc d-nii : Ion Clopoțel, N. N. Mateescu, N. Iorga.

Din amintirile d-lui **Dorin Popescu**, membru al şcolii române din Franța şi care a fost tovarăşul de două săptămâni al profesorului Pârvan, la Paris, aceste rânduri, de pioase „ultime amintiri :

Acum vre-o trei săptămâni primesc o telegramă, prin care „Magistrul" îmi anunța sosirea la Paris. Ştiam că fiind bolnav, plecase la Baden-Baden, dar nu ştiam că era grav bolnav. Miezul nopții la Gare de l'Est ; Pârvan coboară singur din vagon. Fața lui, de obiceiu atât de energică, e palidă, obosită şi de o nepăsare care te înfioară. Prin ochii săi, atât de vii, măriți acum de suferință, trec, din când în când, lucirile unei dureri imense, durerea sălbatică a unui om, care ştie că e pierdut, care nu mai speră şi care în durerea lui se crede singur şi părăsit. O dacă ar fi ştiut câți il iubiau şi cum il iubiau...

Atunci, în automobilul care ne ducea spre hotel, văzându-l atât de tăcut, cu ochii privind, fără să vadă, am înțeles că am în fața mea un om frânt, un om condamnat şi aş fi vrut atunci să-i iau mâna, ca unui copil şi strângându-l la pieptul meu să-i spun vorbe calde de mângâiere, să-i redau toată nădejdea într'o viață, care pentru el a fost atât de tristă.

Dar nu trebuia să rămân cu impresia aceasta. Inconjurat de prieteni, înconjurat de colegii săi dela Sorbona, cari veniau să-i spună admirația pentru geniala lui **Getica**, Pârvan renăştea. Il vedeam aproape zilnic. Luam masa împreună la un restaurant de lângă Odeon. Când timpul era frumos, făceam drumul acesta pe jos. Trecând prin grădina Luxemburg, se opria să privească grupuri de copilaşi, jucându-se în lumina albă a soarelui. Simțiam cum veselia aceasta, soarele cald, toată armonia pură a Parisului scăldat în lumină, îi redau speranța. Cuprins de veselie îmi vorbia, cu rezerva lui atât de spirituală, făcând planuri pentru viitor. Planurile unei munci imense şi admirabile, cari s'au dus toate acum şi la cari gândindu-mă, mă îngrozesc cât am pierdut şi ce gol imens lasă Pârvan în urma lui.

In curând, Pârvan nu mai era un om bolnav. Medicii îl asigurau că în curând va fi complect vindecat, că o uşoară operație de apendicită îi va reda sănătatea.

Intr'o Duminică am plecat la St. Germain-en-Laye, să vizităm muzeul de antichități. Din când în când însă devenia tăcut şi atunci prevedeam, pentru o clipă, pe omul din Gare de l'Est. Şi acum, ştiindu-l mort, mă întreb dacă toată veselia lui nu a fost o admirabilă stăpânire de sine, dacă în fondul sufletului său nu purta încă certitudinea sfârşitului şi văzându-se înconjurat de dragoste voia să nu neliniştească pe cei cari îl iubiau.

Il revăd în seara plecării sale, în Gare de l'Est. Câtă deosebire între omul care pleca acum vesel, glumind cu prietenii cari îl însoțiseră la gară, şi cel care sosise cu două săptămâni înainte, palid şi trist. Il revăd, şi-l voiu revedea toată viața mea, la fereastra vagonului, când trenul se puse în mişcare, strigându-mi şăgalnic, cu un zâmbet bun, luminându-i fața : „Să trăieşti, d-le Secretar"....

PENTAPOLIN

Cronica teatrală

TEATRUL DE CARTIER. — TEATRUL NOSTRU. — UN REPERTORIU ŞI-UN ANSAMBLUL—BAEȚAŞUL TATEI

Descentralizarea culturală a Capitalei, descentralizare dusă aşa de departe, dar şi aşa de imperfect, adeseori, de prolificitatea Ateneelor culturale, a repurtat vara aceasta unul din cele mai frumoase succese. Primăriei de Verde îi revine meritul de a fi înțeles şi subvenit ideii unui teatru de cartier. Nu doar că lucrul nu se obişnuia în timpul verii, de ani şi ani în urmă până în zilele noastre.

Vara e lăsată râsului şi Capitala a învățat de timpuriu, să se înveselească fie la comediile ingenios localizate, fie la operetele picante, fie la revistele bogat montate, cu baleturi apetisante şi spirite mai mult sau mai puțin dubioase. Totuş de multă vreme, Capitala n'a cunoscut un teatru de vară, aşa de unitar ca direcție de artă ca încercarea Primăriei de Verde, din cartierul Griviței.

„Teatrul nostru" — aşa se numeşte înjghebarea despre care vorbim n'a avut însă norocul să întâlnească numai o bunăvoință edilitară. Un organizator, călit la direcția de scenă a Teatrului Național din Cluj, d-l Sică Alexandrescu, a reuşit să alcătuiască un ansamblu din cele mai desăvârşite şi să dea unei grădini periferice, strălucirea şi sveltețea unui adevărat teatru bulevardier. Ar fi suficient să amintim că în fruntea ansamblului stă marele comedian Ion Morțun, sobrul interpret al teatrului rusesc, inepuizabilul fantezist al vervii comice, pentru a înțelege sub ce stea favorabilă avea să evolueze „Teatrul nostru". Ceeace s'a văzut, în special, cu prilejul ultimei premiere „Băețaşul Tatei", jucată în condițiuni excelente de către ansamblul „Teatrului Nostru" şi fără de aportul protagonistului Ion Morțun.

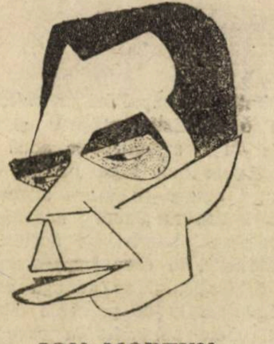

ION MORȚUN

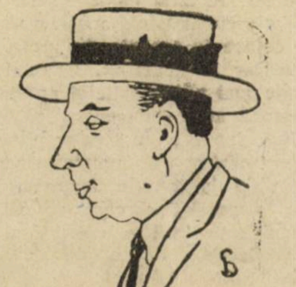

SICA ALEXANDRESCU

Dar ceeace a izbutit să realizeze d-l Sică Alexandrescu nu este numai un ansamblu unitar, de o perfectă armonie artistică, dar şi un repertoriu din cele mai alese.

„Teatrul nostru" şi-a deschis stagiunea cu farsa lui Carageale : „D'ale Carnavalului". Era un delicat omagiu, un simbolic act de venerațiune să se înceapă o activitate închinată frumosului dramatic, sub egida acelui spirit satiric, neîntrecut până astăzi, mare meşteşugar al teatrului, totodată, care a fost Caragеale A fost însă şi ceva mai mult.

Am urmărit totdeauna cu deosebită curiozitate, resuscitările caragealeşti pe scenă şi întotdeauna ne-a surprins aerul naftalinizat pe care-l luau interpreții, conştiința exterioară cu care-şi regisau rolurile, artificialitatea, stângăcia cu care trăgeau sforile. Sunt eroii lui Carageale nişte fantoşe ? Se prea poate. Pe scenă însă, aceste fantoşe trebue să-şi aibă individualitatea lor distinctă, să fie însuflețite de un resort intern şi nu agitate de o ață prea albă. Cu rare excepții, Naționalul nu ne-a dat până astăzi un adevărat Carageale. „Teatrului Nostru" i-a fost rezervată onoarea să realizeze dim materialul aşa de hibrid, aşa de artificios, aşa de puțin comic în realitate al farsei „D'ale Carnavalului", un spectacol veritabil — Carageale. Şi lucrul a fost cu putință numai grație acestui mănunchiu de comedieni, care se confundaseră cu tipurile farsei caragealeşti. Extraordinarul Crăcănel al d-lui Ion Morțun, cosmeticatul Nae Girimea al lui Ghibericon, Catindatul lui Vasile Brezeanu, Mița Baston a d-şoarei Toto Ionescu, sunt creațiuni de prima calitate şi care trebuesc reținute în filmul autenticului Carageale, alături de Cetățeanul turmentat al lui Iancu Brezeanu, de Cațavencu răposatului Iancu Niculescu sau de Rică Venturiano a lui Pop Marțian.

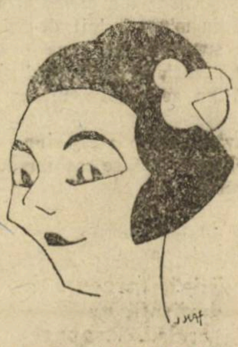

TOTO IONESCU

„Cinematograful", excelent localizata comedie a d-lui Paul Gusti, a cunoscut la „Teatrul Nostru" un succes pe care, singură tehnica repertoriului l-a putut întrerupe. Iscusiți făuritori de tipuri, actorii „Teatrului Nostru" au făcut din „Cinematograful" cea mai delicioasă colecție comică. Bonomia lui Morțun, ghinionul de calitate a lui Vasile Brezeanu, pitorescul fiorosului măcelar al lui Ghibericon, sau dulcele moldovenism al lui Toneanu, n'au cruțat de fel cascadele de ilaritate de care erau inundați.

La ora la care scriem, a treia comedie a „Teatrului nostru" s'a îmbarcat într'o serie aşa de furioasă şi râsul, contagios prin definiţie, a cuprins atâta mulţime de spectatori că rândurile acestei cronici nu-şi caută nici o justificare profesională. Scriem mai mult ca o dovadă pentru marea faptă artistică a „Teatrului nostru“. El a ilustrat în chip desăvârişt că arta adevărată nu trebue să facă concesii şi că ea nu repugnă marelui public. Pentru această lecţie, dată tuturor întreprinderilor de teatru, în special, de vară, „Teatrul nostru“ merită toate laudele.

Şi-acum câteva cuvinte despre ultima premieră. E o comedie de situaţii, care de care mai comice, pe o temă idilică aproape, în zilele acestea când adulterul e de rigoare în teatru şi când revistele de vară au instalat buduarul nupţial pe scenă în vecinătatea baletului drapelelor, alintat de potpuriul cântecelor naţionale, „Trăiască Regele“, implicit.

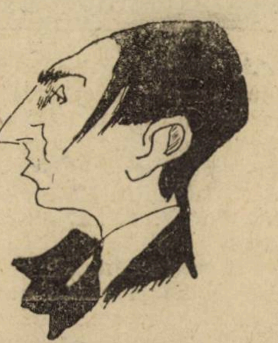

IONESCU-GHIBERICON

Nu voiu povesti această farsă, pentru că o farsă nu se povesteşte şi pentru că, de bună seamă, puţini sunt acei cari n'au aplaudat admirabilul joc al ansamblului şi calitatea excepţională a comediei. Voi remarca însă jocul îndrăcit al neastâmpăratului Puck din „Visul unei nopţi de vară“, d-şoara Toto Ionescu, ale cărei însuşiri de fantezie şi de naturaleţă au confirmat-o ca pe una din valoroasele elemente comice ale Naţionalului.

D-l Constantin Toneanu, în Jimmy Scott are una din cele mai desăvârşite creaţii. Ea vădeşte o bogată imaginaţie şi clasează pe comedian între aşii tinerii generaţii de comici. Jocul său a fost complex, nuanţat, cu nenumărate variaţiuni de efecte.

Revelant, întru totul, a fost pentru noi, jocul lui Ghibericon. William Harisson al său ne-a plăcut în deosebi. Nu vom povesti astăzi şi în acest loc ce amintiri din juneţă ne leagă de actorul Ghibericon, cu ce emoţii l-am urmărit de la examenele conservatorului, dela primele ansambluri ale fostului teatru „Comedia“ din vremea lui Achil Popescu, pentru ca mai apoi să-l pierdem, anexat Teatrului Naţional din Cluj. Cunoşteam inteligenţa lui, variaţiunea infinită de tipuri, de care era capabil, magistrala-i intuiţie comică, l-am aplaudat în apariţia măcelarului din „Cinematograful“ şi totuş l-am fi vrut într'un rol mai omenesc, de un comic mai interior. Nu ne-am înşelat să-l aşteptăm. William Harisson e un astfel de rol. Oricum un pasaj spre astfel de roluri. Sunt în Ghibericon două surse comice: una de şarjă accentuată şi alta de umor delicat. Dacă apreciem şarja conştientă, stilizarea caricaturală care reduce pe om la scheletul comic din el, darul de a fixa o mască, un tic, într'un cuvânt, un tip, şi mai mult apreciăm la comedian, umorul care luminează cu o dureroasă veselie, existenţa. Este comicul de umanitate lăuntrică, pe care Ghibericon îl are din plin, pe care rolul din „Băeţaşul Tatei“ l-a pus în evidenţă şi pe care o activitate în slujba unei scene şi unui repertoriu statornic l-ar favoriza şi mai mult.

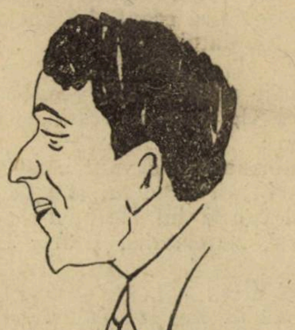

C. TONEANU

Şi pentru această verificare definitivă aplaudăm încăodată ansamblul dela „Teatrul nostru“ şi toate energiile care s'au înfrăţit să ne dea, în Bucureştii tuturor experienţelor teatrale, această lecţie de artă culturală.

PERPESSICIUS

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

IV.

Scrisoarea pictorului nostru, urmează astfel :

— — — — — — — — — —

„...Fui literlamente uluit. Eram aşa de sigur că suntem întâmpinaţi de bandiţi deghizaţi în jandarmi, şi că nu mai e nici o scăpare pentru noi, încât posibilitatea de a-i răzbi prin violenţă o simţeam mai dinainte exclusă, cu atât mai mult cu cât nici eu, nici doctorul nu avusesem prudenţa să ne înarmăm, aşa cum, riguros, cer vremurile actuale.

Doctorul scoase portofoliul şi vărsă conţinutul în mâinile banditului de la volan. Acesta răscoli, mai mult plictisit de cât fioros, hârtiile, le înapoie cu dispreţ şi — se urcă, în faţă, lângă prietenul meu, care părea imperturbabil.

Maşina porni, încet, urmată, pe jos de ceilalţi doi bandiţi.

Rămăsei însă într'o desăvârşită stupefacţie, când văzui că maşina noastră intră pe bariera unui sat — şi se opreşte în faţa unei secţii de jandarmărie, în ocolul căreia muşuroiau cu freamăt mare mii de ţărani — şi sute de soldaţi în echipament de război.

Doctorul sări din maşină şi, dând să urce treptele de piatră ale aşezământului de ordine, fu întâmpinat de silueta deconcertant de solemnă a unui căpitan cu faţa proaspăt rasă şi capul, quasi patrat, băgat până la orbite într'o cască nouă. Doctorul salută politicos şi elegant. Căpitanul, cu ţinuta rigidă, mâinile în şolduri şi picioarele răschirate arogant într'un enorm V răsturnat, izbucni, fără ca doctorul să fi grăit încă nimic :

— Cine ?.. Poftim ??.. Aud ??? Să i-o spui lui mutu ! !.. Lui mutu, mă tipule, auzi ? !... lui mutu dela Manutanţă, să i-o spui — nu mie !!!... născătoarea mâne-ta de... târtan !!!...

Doctorul, veşnic imperturbabil, băgă din nou mâna în buzunar şi scoase iarăşi voluminosul său portofel. Trase din el un teanc de hârtii, le întinse, cu graţie, căpitanului, care, smucindu-le furios, începu a le cerceta cu fierbere şi scârbă. Apoi pe nesimţite, răschitura picioarelor militare îşi diminuă unghiul gigantic, până ce ambele călcâie se întâlniră şi pintenii, legaţi în curele cu alămuri, zăngăniră scurt şi argintat — ca un mic icnet de laşitate.

Ştiam că doctorul meu e profesor universitar şi poartă, în armata rezervei, gradul de colonel. Imi explicam, aşa dar, atitudinea subit civilizată a căpitanului — dar nu mă puteam încă desmetici asupra împrejurării bizare în care ne aflam şi, mai ales, nu dibuiam să răzbat cu priceperea dacă ne găsim între bandiţi deghizaţi sau în mijlocul unei adevărate oştiri româneşti.

Misterul s'a deslegat curând.

Căpitanul se precipită spre maşina în care mă aflam prizonier — (doctorul mă încuiase automnat încă dela plecare) — şi liberându-mă cu ajutorul unei cheiţe pe care i-o dăduse prietenul, mă ajută să scobor, ziçându-mi :

— Vă rog, tare mult, domnule pictor să puneţi un cuvânt bun pe lângă d. colonel să nu mă frece după ce-o ajunge la Bucureşti.

O făcui fiartă — dar fără intenţie. Dealtminteri, vă spun pe onoarea mea, nici nu-mi stă în temperament, fiindcă, poate — aţi auzit — sunt şi eu artist... public de trei ani la... «HP_2 OR^3»

— ? !...

— Da... revista noastră... **naţional-futuristă.** Ştiţi că şi Marinetti e fascist.

— Prieten cu Mussollini..

— Pozitiv !.. încă din copilărie !...

— Din copilărie...

— Pe onoarea mea !.. Crezul nostru e simplu : arta este dinamisim exprimat formal. Dinamismul e o consecinţă a circulaţiei. Circulaţia e sângele care vehiculează...

— Interesant...

— Sângele e al artistului.

— Fireşte...

— Artistul este al neamului...

— Mai vorbă...

— Neamul este naţiunea. Deci futurismul trebuie să fie naţional... trebuie să reflecte idealurile naţiunii, trebuie să militeze pentru triumful ideii naţionale...

— Domnule căpitan, dar asta e tare interesant !...

— Nu-i aşa ?...

— Foarte interesant !!...

— Domnule pictor sunt fericit că...

— Extrem de interesant !!!

— Imi daţi voe ?...

— Mă rog...

— Căpitan Romeo Ionescu-Stop...

— Incântat... încântat... încântat !

N. N. TONITZA

ECOURI

REGELE FERDINAND I

Ctitorul întregirii neamului, Regele Ferdinand I s'a stins.

Un neam întreg îl însoţeşte la mormânt. Cultura românească se asociază acestui doliu naţional.

Ea deplânge pe sprijinitorul cărţilor, al fundaţiunilor culturale, al aşezămintelor religioase.

La pierderea acestui Mare Voevod, cu evlavie se adaogă şi

„Universul Literar"

SUBIECTUL

Călătoream, zilele acestea, la o oră mai puţin aglomerată, într'unul din tramwaiele noastre comunale. Lectori asidui, cum sunteţi, vă amintiţi de sigur de poezia înghesuelii tramwaiului, pe care d-na Hortensia Papadat Bengescu a fixat-o într'o inimitabilă schiţă. Este însă vă asigur, şi o poezie a tramwaiului descongestionat. Mai bine zis o bună stare. Găseşti un fotoliu vacant, citeşti în tihnă pancartele, reclamele sau avizele, priveşti pe fereastră şi te surprinzi de noutatea peisajului, pe care călător grăbit azi, abia, îl descoperi pentru întâia oară, o faţadă ieşită ca din pământ, în curţi prelungi ca nişte tunele, chipuri din altă lume, etc., etc.

Călătoarea de lângă mine scoase din poşetă o broşură de roman senzaţional şi ceti. Citea, staţie de staţie şi nimic n'ar fi înduplecat-o să-şi ridice ochii de pe scumpele rânduri. Bănuiam materialul şi totuş, îmi ziceam: cu noile descoperiri, epoca aceasta de maşinism, de acceleraţie, de mistere desgolite, de radiofonie şi de sboruri peste oceane, desigur va mai fi schimbat ceva şi din fizionomia romanului senzaţional. Imi aruncai ochii : — „Ei bine, nu ! pe viul D-zeu, zise Contele, fapta voastră e un adevărat sacrilegiu. Voiu apela la justiţie şi voiu avea copilul". — „Copilul ?! Nu înainte de a trece peste cadavrul meu, gemu Contesa şi se prăbuşi pe scânduri, cu un sgomot infernal".

Nu-mi credeam ochilor. Dar călătoarea cetea şi pe faţa ei dialogul conţilor brăzda fiori de autentică împărtăşire. Fericită muritoare, îmi ziceam, pentru care realitatea dispare în faţa ficţiunii, fericită artă, fericiţi autori. Isolată, ca Robinson, în insula lecturii ei pasionale, cetitoarea dădea pagină de pagină. Tramwaiul străbătea oraşul, cu viaţă curentă ca aceea a călătoarei. Dar din paginile de maculatură a fascicolei senzaţionale, răsăreau miragii madreporice, interese captivante, destine în hora cărora călătoarea se prinsese de mult, şi n'avea de gând să iasă până la ultima filă a romanului.

Era vraja subiectului. A subiectului din file sau a subiectului din ea ?

A subiectului povestit de autor sau al subiectului pentru care inima ei, sufletul ei avea un loc vacant de mai nainte?

Pentru că de bună seamă nu există subiecte în sine. Există o apetenţă a cetitorului la care răspunde sau nu scriitorul. Există însă cetitori de tramwaie şi de trenuri pentru cari povestirile lui Dekobra sau fascicolele lui Ignatz Hertz alcătuesc o hrană peste gusturile lor, o lume cancanieră care urmăreşte şi în lectură continuarea cumetriilor la care se dedau, toată viaţa, în mahalalele lor.

Există însă şi subiecte ce nu pot fi povestite pentru că n'au nimic complicat, nimic din neprevăzutul loviturilor de teatru. Sunt marile subiecte, spiritualizate, ale adevăratei literaturi pentru care întâmplările cad pe al doilea plan sau sunt subordonate sufletului. Sunt subiectele dinlăuntru şi care cer cetitori mai puţin grăbiţi, înrudiţi sufleteşte cu eroii sau cu scriitorii ăstui fel de subiecte, sunt subiectele care înalţă o literatură şi prin care literaturile urcă treptele artei superioare.

SFAT PENTRU CUMPARATORII DE CARŢI

Nu cumpăraţi cărţi româneşti, înainte de a le răsfoi. Nu ca să aflaţi greşelile de tipar. Pe acestea, orice aţi face, nu le veţi putea înlătura. Pe cât de mult vă veţi munci să aflaţi greşeli de tipar în cărţile străine, pe atât cărţile româneşti vi le vor oferi, din plin, pe nemuncite, la toate paginile şi la toate răscrucile.

Răsfoiţi însă cărţi româneşti înainte de a le cumpăra, în special ca să nu aflaţi aceiaş coală de două ori şi evident în locul uneia lipsă. E cusurul de care suferă editurile noastre, mai cu osebire. Dar răsfoiţi, într'un cuvânt, cărţile româneşti, înainte de cumpărare, pentru a cunoaşte sadismul tipografilor noştri. Tipar neîngrijit, caractere roase, cerneală spălăcită, litere sărite, rânduri inversate, hârtie de învelit măslinele, scrijălată, boţită, tăiată oriunde, şi la mijlocul paginei uneori , etc., etc. Sunt atributele cu care ne învăţase în faza primă tipăriturile editurii literare a Casei Şcoalelor.

Ne amintim să fi cerut atunci înfiinţarea unui muzeu de monştri ai tiparului, între cari, un anumit Terenţiu editat de Casa Şcoalelor ar fi ocupat întâiul loc.

Sunt atribute pe cari le veţi întâlni astăzi în tipăriturile editurii de geamantane şi scrumiere de lux, Socec et C-nia. Răsfoiam deunăzi al cincilea volum din „Criticile" lui Gherea. Ne-a trebuit un timp până să aflăm un exemplar de utilizat. Coli repetate, altele lipsă, pagini vulnerate, imagină a unor negustori improvizaţi în apostoli ai cărţii. Şi ne-am adus aminte că la „Socec" a apărut oribila tipăritură a celui de-al doilea volum din „Vieţile Sfinţilor" de Sadoveanu şi Pătrăşcanu şi mai ales, o nouă ediţie din Criticile lui Maiorescu.

Infiinţăm cenzură pentru toate măruntişurile politice, ne lăudăm cu politica culturală şi nu înfiinţăm câte un post de jandarmi la poarta fiecărei tipografii ; să nu lase să iasă la lumina zilei pe aceşti monştri ai tiparului, ce ne vor compromite iremediabil.

„PREMIILE NAŢIONALE" ŞI „VIAŢA ROMANEASCA"

Se cunoaşte vâlva stârnită de acordarea premiilor naţionale. Se ştie şi de existenţa unui oarecare regionalism literar, după care premiile sunt bine sau rău atribuite după cum şi laureaţii sunt sau nu ai provinciei noastre.

„Viaţa Românească" şi sucursala ei bucureşteană „Adevărul literar" nu s'au sfiit să mărturisească în excelenţa premiilor câtă vreme laureaţii au fost moldoveni. Cetitorul îşi aminteşte desigur de studiul d-lui M. Ralea despre Topârceanu, care luă premiul de poezie al anului trecut. Iar anul acesta, „Adevărul literar" a cârtit valoarea premiilor şi a laureaţilor, nefiind ei moldoveni.

Iată însă ce aflăm în „Miscelaneea" ultimului nr. din „V. R.". E un lapsus sau o apostazie ?

„Trebue să remarcăm că în afară de premii şi modul lor de decernare e adânc naţional. etc., etc., Iată de pildă aceste premii. Orice om de bun simţ ştie că ele trebuesc acordate în raport cu talentul scriitorilor. **De doi ani încoace însă decernarea lor pare că are în vedere nu numai talentul, ci criteriile filantropice sau politice. Dar caritatea în literatură se poate satisface** şi altfel : ajutorare, burse, etc. Nu e nevoe pentru asta de premii naţionale".

Şi ne întrebăm cu cine vrea să fie aspră „V. R." ? Cu d-l Topârceanu, laureatul de anul trecut sau cu d-l Cincinat Pavelescu, laureatul de anul ăsta al premiului naţional de poezie ?

IN NUMARUL VIITOR

PRINTR'UN SURAS, poemă inedită de **George Gregorian.**

BAL LA „AUDITORIA" de George Dorul Dumitrescu.

DE VORBA CU CAMIL BALTAZAR de F. Aderca.

IN CURAND

CORIOLAN SECUNDUS, fragment de teatru, inedit de **Mihail Sorbul.**

* * *

GEOGRAFIE

In „le Sottisier universel", rubrica perlelor beoţiene, pe care „Mercure de France", le spicueşte pentru fiecare număr, găsim în ultimul (15—VII—1927) .

„Femeile nu mai au dreptul să joace în cercurile din Budapesta. Asta-i deciziunea pe care a luat-o ministrul de interne român" — **La Volonté din 24** Iunie.

Nu eroarea e interesantă. Francezii au excelat printr'o bogată fantezie geografică. Bucureştiul a călătorit, după cât ştim, capitală a tuturor statelor din Balcani . E interesant însă că meteahna aceasta geografică esenţial franceză, a ajuns să fie ţintuită într'un „Sottisier" francez.

Inrudirile ne duc, fără voe, la „Le Sottisier" al vigilentului Voltaire, din care extragem :

„Un Roman era savant când ştia istoria Romei ; un Grec nu ştia de cât limba sa şi istoria lui Herodot ; noi : religie, limbi, matematici, istoria Universului", etc.

Şi, mai ales :

„Cum să atribui lui Joinville o istorie pe care ar fi fi scris-o la 90 de ani ? Se spune acolo că Jourdain vine din Jour şi Dain ;

că nopţile sunt cu mult mai scurte în Egipt ca în Franţa, în August, etc.,

că Babilonul e capitala Egiptului...."

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

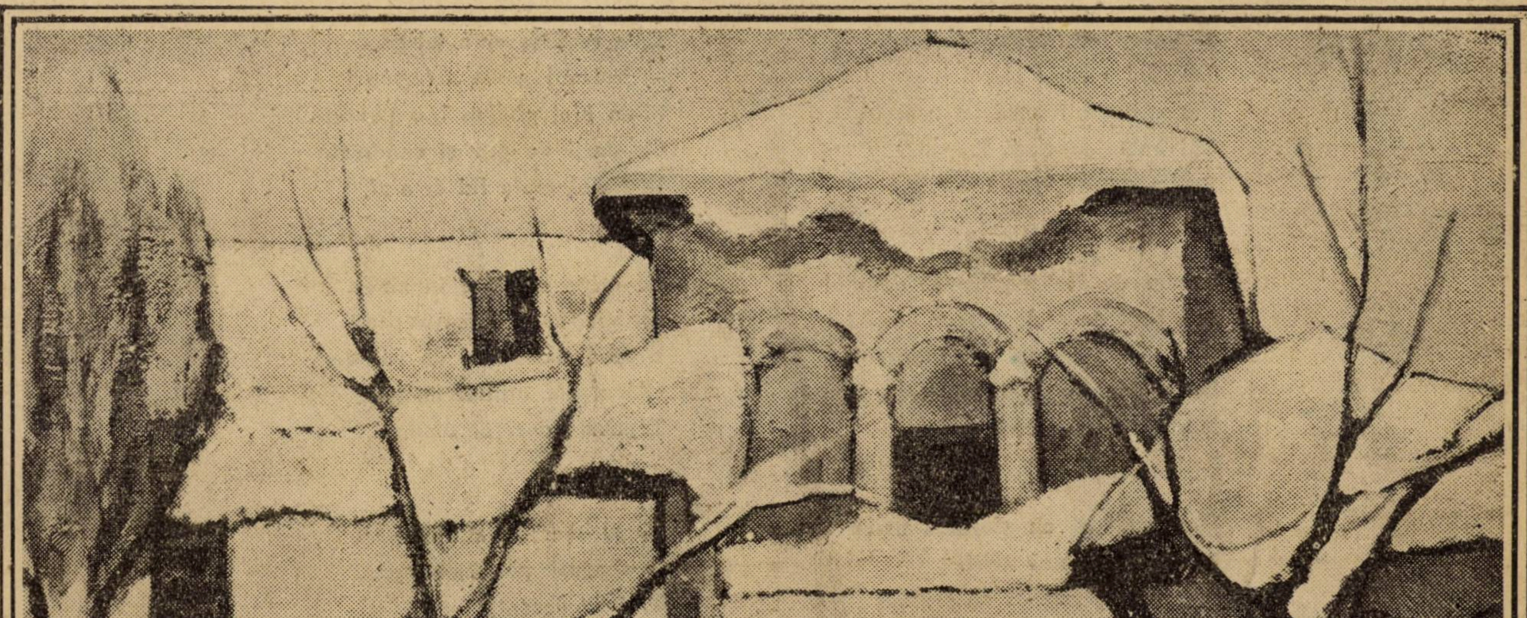

MARIUS BUNESCU : IARNĂ LA MITROPOLIE

An. XLIII, Nr. 31.
31 Iulie 1927.

Lei 5

Printr‘un surâs

Lui ION PILLAT

Şi‘n rezumat, negustoreşte
Trăgând o linie sub dric —
Cât vântu‘n frunză ne grăeşte,
Cât burta macină, fireşte,
Trăim pentru puţin nimic.

E‘ncins de floare-albastră drumul
Şi-i beat de stele până‘n fund!
Şi‘n basmu-acesta, noi duiumul,
Luăm prafu‘n paşi, cotim cu fumul
Mânaţi de clopotul profund.

Dar până să ne pierdem urma
Isteric de banal ucişi,
In ţarcul proaspăt de frunziş
Tot behăe o clipă turma
Cu ochi‘n basm întredeschişi!

Că‘n revărsarea-a tot ce este
– Talazul până ne‘mpânzi —
Şi-un biet ghebos e o poveste
Cu porţi de aur şi cu creste
In fierbinţeala lui de-o zi,

Că orice suflet e în sine
Un spaţiu ‘n care-ameţitor
Urcând din hăuri de rubine
Aleargă‘n duduit de şine
Topazul soarelui sonor,

Că ultima globulă vie
Ia sboruri pe finalu-opac,
O, toat‘ această feerie
Şi-aleargă fildeşu ‘n vecie
Ca bila trasă de un tac.

Da‘n rezumat, privind regeşte,
— Că suntem turmă pe colnic
Ori licărim în greul cleşte —
Sub laba ce ne urecheşte
Trăim pentru puţin nimic.

GEORGE GREGORIAN

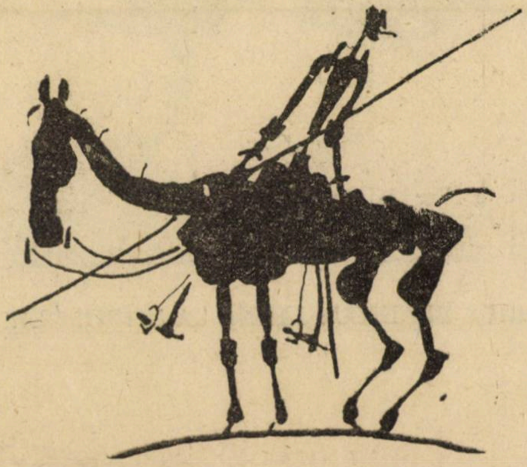

DON QUICHOTTE, desen de GUS BOFA

BOII

SANDU TELEAJEN

Că în vremurile cele de demult, animalele azi necuvântătoare, au avut nu numai grai, dară și împărății cu tocmeală de legi, așezări și orânduelli care adeseaori au întrecut pe cele ale oamenilor, noi, cei de azi, o știm și din bazmele bătrânilor și din scrisele mărturii ale învățaților. Bazmele ca și învățații, ne vorbesc de „Impărăția Leilor“, „a Tigrilor“, „a Șerpilor‘ „a Furnicilor“, „a Albinelor“ sau „Viespilor...“ Fie-ne îngăduit acum, să amintim și noi de o împărăție, care a pierit într‘o atât de adâncă depărtare de ani, încât abia într‘o foae de papyrus aflată în mormântul unui preot egiptean de către un jefuitor de morminte. (care mai apoi s‘a făcut călugăr într‘o mânăstire grecească din Siria acum zece secole) găsirăm întâmplător o măruntă însemnare. O transcriere întocmai, traducând-o din limba puțin înflorită a scribului Siparis, discipol după cât se pare, al Marelui preot egipțian Amzis.

— Coborât-au peste cetatea lui Isis cântecele amurgului; iar de pe malurile șase luni verzi ale zeului Nillis, se‘ntorc fecioarele cu panere pline de crini și lotuși. Stăpânul meu Amzis, soarele înțelepților și Regele Preoților, îmi desvelește din pulberea și nisipul morților, piatra de lumină și cumințenie a viilor. Glasul lui Amzis e blând iar ochii lui, închiși. Cunună de crini îi împodobește fruntea și-i sărută sufletul. Isvorul cuvintelor lui Amzis curge lin iar eu îl prind răcoros și curat în câmpul înflorit al foii de papyrus.

Te vei fi întrebat și tu Siparis, de ce ne închinăm noi negrăit de frumosului cu ochi de diamante negre Bou Apis ! ! Află astăzi, că cea dintâi împărăție zidită subt stele de Marele Oziris a fost „Impărăția Boilor“. Indestularea cu bunătăți, strălucirea și puterea acestei Impărății, întreceau pe ale tuturor împărățiilor cunoscute nouă pe pământ. Fiind întâia zămislire a mâinilor Marelui Oziris, iată pentru ce ne închinăm noi singurului adevărat supraviețuitor al ei, celui la o sută de ani odată născut zeu Apis.

Impărăția Boilor !... Străjuiau în mijlocul ei, munți înalți cu vârfurile‘n nori. De jur împrejurul munților, se răsfățau în lumină dealuri rotate și câmpii nesfârșite.

Ca trei panglici albastre, trei fluvii uriașe îi încercuiau trupul și o mare caldă, veșnic liniștită, îi scălda umerii și spatele. Boii, mândrul norod cu coarne de aur, trăiau fericiți subt cârma a nouă înțelepți din casta lui Zaapis.

Odihnă din răsărit în apus de soare, nu cunoșteau. Unii, frământau și colindau pământul împărăției, ca să scoată din el rodul bucatelor hrănitoare. Alții, săpau drumuri, zideau cetăți și ridicau Temple zeului Osiris, prin cari să se poată apăra de năvălirile cine știe căror neașteptați dușmani. Iară meșteri de nimeni întrecuți, le țeseau vestminte și le făureau arme, podoabe zilelor de sărbătoare și tărie în ceasuri de primejdie.

De mii de ani viețuiau Boii, de nimeni supărați în fericita lor împărăție și pentru smerita credință ce-o arătau înțeleptului Oziris, dară în deosebi pentru mult stăruitoarea blândețe arătată de ei, în purtarea cu toate vietățile pământului. De se‘ntâmpla unui lup, să fie sfâșiat de vulpe, ori unui urs, să se trezească jupuit de mistreți, casa celui mai sărac dintre Boi îi era deschisă. Câinii cei veșnic lihniți de foame ori șerpii striviți de elefanți, cu laptele vacilor se‘ntremau. Paserile cerului de multe ori între coarnele Boilor bătrâni își făceau cuiburi. Iar prin cetățile de margine străinii atât se osteneau cu înfruptarea din cașcavalul ospeției Boilor, că nopțile îi înlocuiau în pătule lângă doamnele vaci. Oamenii, fiarele, peștii, paserile, toate lighioanele de prin păduri, din văzduh și din ape ședeau zilnic la pândă să se mănânce între ele.

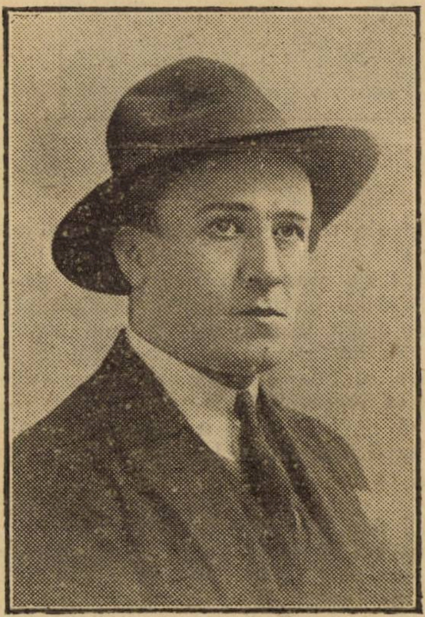

SANDU TELEAJEN

Boii, nu căutau altă îndestulare, de cât apa pentru sete și roadele cele verzi ale câmpiilor și poenilor penru hrană. Dacă munții le erau plini cu fier, cărbuni, argint și aur, ei meștereau podoabe, cu cari să stea în temple la închinare, în fața Marelui Zeu. Negustorie cu neam străin nu cunoșteau, prisosul roadelor și-al agoniselii lor, dăruindu-l cu mândră bunăvoe oricui le-ar fi cerut. Și iată că după o curgere de fericite sute de veacuri, poenile, dealurile și câmpiile înfloritei împărății se îmbogățiră cu niște musafiri minunați. Roiuri de bâzulițe de aur cari cântau din zori până‘n seară, iar nopțile se cuibăreau prin scorburi de copaci pe care le‘ncărcau cu‘n rod numai de zei cunoscut...

Se adunară‘n sfat mare, împlătoșați și grei de arme ca‘n ceasuri de primejdie, toate căpeteniile de oaste ale Boilor. Preoții ridicară altare noui, aprinseră ruguri pe cari se topiră maldăre uriașe de flori și ramuri sfințite. Norodul, cerși în genunchi, Marelui Zeu, un semn ori un cuvânt lămuritor.

Iar cuvântul nu întârzie. Un nor alb cu inima‘n flacări țâșni din capul de aur al zeului Oziris.

Și pe buzele lui tot norodul Boilor auzi picurând în aer vorbele :

— Pentru blânda curățire a inimii voastre, trimisu-v‘am jumătate din lucrătoarele grădinilor mele : Albinele. Trăiți cu ele‘n pace, pentru ca‘n țara voastră să nu curgă numai lapte ci și miere !...

— Sânge cald al inimilor voastre, lumină a stelelor și purpură de bucurie a pământului, Oziris, slavă Ție !...

Astfel acoperiră ei într‘un strigăt cuvintele de foc, iar bucuria lor nu mai cunoscu margini... Crainici înaripați porniră spre cele patru vânturi. Albinele fură poftite ‘n sfat...

Nu trecu mult și lucrătoarele lui Oziris sosiră‘n roiuri de aur, înovărășite de un zumzet care făcu pe Boi să înțeleagă o taină până atunci străină lor : muzica.

Din potire de flori, Boii gustară hrana cea numai de zei cunoscută : mierea. Dar aceia ce-i umplu de uimire și spaimă, fură armele nouilor venite...

La picioarele împărăției lor, stăpâneau șerpii. Cu ei adeseori Boii se găseau în grele neînțelegeri. Iscoditori, pizmătăreți și veninoși, limbuții târâtori li se furișau peste hotare, ajungând până‘n inima cetății de scaun. O asemenea iscoadă, prinseră acum gustând miere dintr‘un potir.

— Mici surioare, cum să-l pedepsim ?

— Nimic mai ușor !...

Două ace abia văzute îi înțepară ochii. Și șarpele iscoadă rămase nemișcat... Norodul cu coarne de aur și ochi de diamante negre, îngenunchie smerit ;

— Laudă Ție, celui ce ne hrănești pre noi cu miere și ne aperi de vrășmași cu ace otrăvite !...

Zeci de veacuri apoi, viețuiră Boii cu Albinele laolaltă, ocrotiți de pletele lui Oziris și temuți de toți vecinii. Până ce într‘o zi, dinspre Soare-răsare, Boii văzură înălțându-se nouri de fum tăiați cu limbi de flacări și auziră vaete și răcnete înfricoșate, cutreerând văzduhul. Spre geana acelei zări turburi, se topiră crainici, trei roiuri de albine. Așteptându-le reîntoarcerea, Boii, tăcuți și gravi, se gătiră de luptă. Când soarele apuse pentru a treia oară, crainicii se‘ntoarseră cu zumzet ca ropotul furtunelor.

— Veste neagră !... O împărăție nouă se ridică peste pământ.

Viețuitoarele cunosc puterea crudă a celei mai poftitoare de sânge cald dintre ele, a Leului. Unele de voe, cele mai multe din groază și slăbiciune i-au căzut în genunchi și i s‘au închinat : „Rege !“

*

Noul „Rege“ nu poate să doarmă. A supus aproape întreg pământul. In jurul lui, întâlnește numai servitori și frunți plecate. Turme fără număr de capre și ai, îl hrănesc și-l îmbracă. Herghelii de cai îl poartă ca vântul din zare‘n zare. Blănile cele mai felurite îi împodobesc umerii. Inchise ‘n colivii de mătase, mii de păsărele-i pregătesc ațipirea și-i leagă somnul. Ba și dintre ai lui, pe cei slabi, neîndrăzneți ori bolnavi, îi înjugă la munci aspre ridicându-și din sudoarea și brațele lor, palate. Pe alții, înarmați și flămânzi îi asmuță să-i cucerească robi noui și prăzi cât mai bogate. Până s‘ajungă la Impărăția Boilor, de el, cea mai cumplit vrăjmășită, un singur norod mai trebuise îngenunchiat : al Câinilor. Odinioară, sub regi puternici, dușmani de neînfrânt în luptă dreaptă. Mai apoi din pricina răutăților între ei aprinse, blestemați de Oziris să rătăcească pe pă-

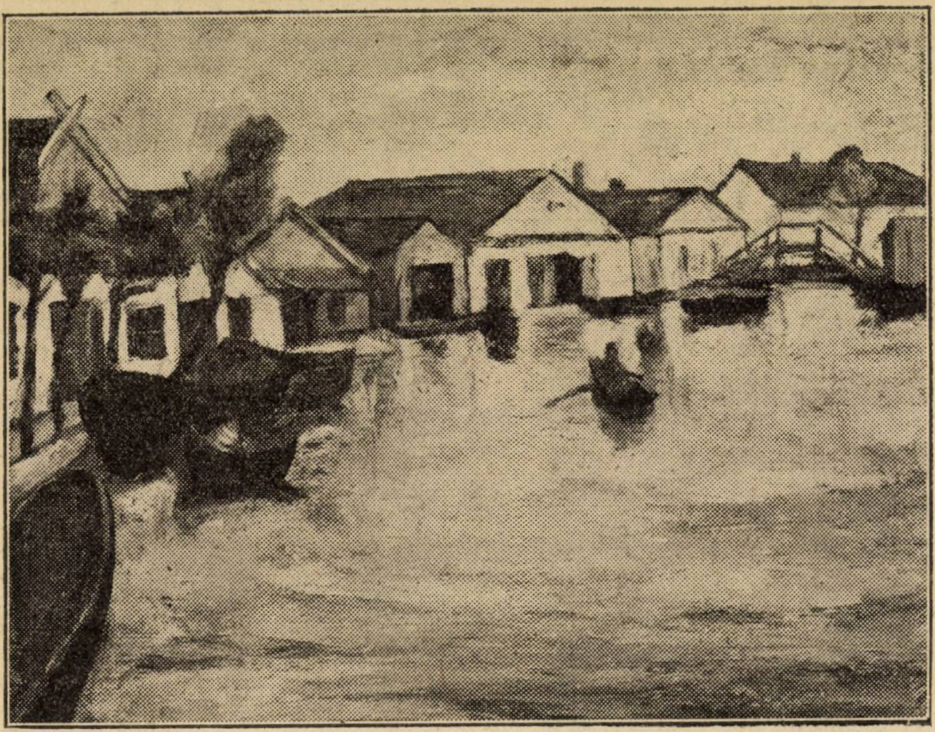

MARIUS BUNESCU : VÂLCOV

mânt hărțuiți și huiduiți de toate semințiile viețuitoarelor. „Regele“ Leu, ar fi putut să-i strivească într‘o singură zi, Cunoscându-i de aproape însă, îi știa credincioși în prietenia cu cei puternici, isteți în treburi, răbdători la suferinți și mai ales deprinși să sărute laba oricui i-ar fi izbit din joacă, ori mânie, peste ochi...

Prefăcându-li-se prieten, îi adormi cu momeli. Puteau, ei, Câinii, disprețui prietenia Leului ? Iar când îi auziră și graiul, inimile lor se topiră, ceară în gura focului :

— Intotdeauna v‘am prețuit ca pe un neam de viteji. Pentru asta, nici n‘am gândit să mă lupt cu voi, ori să vă pun ca alți trufași, în lanț... Supuneți-mi dobitoceasca Impărăție a Boilor și‘mpart cu voi în jumătate, Domnia Pământului!

Câinii, săraci cu duhul, se‘nvoesc. Işi dau femeile și copiii în ghiarele Leului și pornesc, — robi ai șireteniei lui, să-i cucerească Impărăția cea încă nesupusă.

*

Cu lupta, nu isbutesc nimic. Acele Albinelor, copitele și coarnelor Boilor se dovediră de neînfrânt. Cei scăpați din urgia nevăzutelor săgeți otrăvite, piereau unii striviți, alții cu burțile sparte. Și iată-i cu cozile‘ntre picioare, lihniți din măcel, îndărăt, la prietenul Leu. Leul de furie, asurzi cu‘n singur raget pe toți măgarii pământului și sfărâmă‘n dinți zece turme de oi. Pe câini îi culcă din două sărituri la pământ și-i băgă pe toți în lanțuri.

◆

Petreceau de veacuri în robie. Să le dăruiască „Regele“ slobozenie nici pic de nădejde. Jinduiau necurmat câinii să rupă lanțurile, să se-adune toți în țara din care, răstrăbunicii le lăsaseră scris, că i-ar fi scos cu amăgire păgână, Leul. Pentru că lanțul învață și pe cel mai neputernic animal să fie rău și viclean, ajunseseră și ei răi și vicleni. Se mâncau între ei și se lingușeau între ei. Chiar pe Leu îl mușcau pe furiș, iar când îi privea în ochi, făceau tumba‘n țărână și-i lingeau labele, lingușindu-l :

— Regele regilor și Putere a puternicilor !

Băgară de seamă că lingușirile, puneau în ochii Leului zâmbet și‘n glasul lui înduioșare. Ținură sfat și unul mai îndrăzneț, hotărî să-i încerce inima :

— Fiu al Soarelui, de ani necurmați ne lași să lâncezim în lanțuri. Dă-ne învoire să năvălim pentru a doua oară peste împărăția Boilor !...

După ce se socoti îndelung, Leul răspunse :

— Vă dau, însă, nu la toți. M‘am învățat cu voi și nu vreau să vă pierd firul neamului. Să plece numai javrele !...

Asfel se treziră Boii, că‘n hotarele lor schilălăesc, moarte de foame și jigărite, niște arătări, cari semănau pe departe a fi din neamul războinic și dolofan odinioară, al Câinilor.

*

Cu asemenea stârpituri, Boii nici nu catadixiră să se pue‘n proptă. Sutașii de fruntarii intrară‘n vorbă :

-- Ce-i cu voi nemâncaților ?

Un dulău numai pielea și oasele, milogi :

— Străluciți Domni, am scăpat cu vai și amar din robia Leului. Goi, desculți și fără o piatră de căpătâi, rătăcim prin lume. Milostiviți-vă pentru o urjumă de mămăligă și-un sorb de apă, că vom fi și noi de ajutor aci la margine.

Sutașii cu coarne de argint râseră :

— Ajutor, nouă ?

— Și vouă și slăviților voștri frați, prea măriților întru vietăți și nesupuși Leului, vitejilor Boi. Drept mulțămită, iată, vă dăruim și noi pungile ce vedeți pline cu galbeni grei, strânși pe unde-am robit, în chinuri și munci aspre.

Sutașii făcură ochii mari. Slujba lor în Impărăție le era plătită un galben pe toată viața. Javrele cu chip de câini, întindeau fiecăruia, o pungă întreagă, pentru un nimic. Se învoiră...

Vestea despre iscusința, priceperea și supusa purtare a javrelor primite lângă fruntarii, mersese fulger în toată împărăția. Intr‘un an, nu rămăsese cetate ori așezare cât de măruntă în care câinii, întremați de trai bun, harnici și săritori să nu împlinească cele mai grele slujbe. Imbuibați prin veacurile de leneșă pace, Boii începuseră să lase, pe nesimțite, nu numai trebile casnice pe seama câinilor ci și sarcinile împărăției. Ei, se mulțumeau să mănânce în liniște, să ragă uneori de plictiseală, să rumege și... mai ales, să doarmă. Aveau doar, niște ajutoare atât de iscusite care alergau pentru ei, c‘ar fi fost păcat de moarte să se dedea vechilor oboseli. Ba chiar rușinos. O împărăție în care curge lapte și miere, cu servitori atât de credincioși, trebue să fie mândră ! Iar mândria împărăției Boilor cum se putea altfel arăta, de cât, ca fiecare Bou să-și țină coarnele pe sus și să fie slujit de unul, doi, ori mai mulți câini...

Și nici armata — zic Câinii — nu se cade să mai fie servită de Boi. Intâi, că armata era bună în vremile sălbatice când animalele se sfâșiau între ele zilnic. Acum, până și Leul s‘a făcut blând ca un miel. Și al doilea, e rușinos să vezi un Bou, soldat. Boii trebue să se îndeletnicească cu lucruri mult mai nobile. Muzica „bâzulițelor de aur,“ o fi fost frumoasă, ha-hă-hăăă !... cu mii de ani în urmă. Acum Boii trebue să-și aibă o muzică a lor. Pe urmă un Teatru al lor... mai ales Teatru. Armata chiar trebue lepădată. Ici colo, câte-un Bou, care nu are de lucru, să fie general. Soldați, se fac ei, câinii la nevoe, ca din pământ. Pe urmă, cu bani poți tocmi oricâtă armată vrei !...

Și boii...

...se ‘nvoesc...

Sar albinele, se necăjesc, plâng, pe mulți dintre Cârmuitori și Mari preoți, îi înțeapă‘n urechi, ...e‘n zadar. Boii rumegă si dorm, în vreme ce câinii, le sug bogățiile, dărâmă cetățile întărite, își aduc mereu tovarăși noi din cei lăsați în stăpânirea Leului și-l vestesc să fie gata de năvală.

Leul, atât așteaptă. Inconjurat de cei din urmă lângă el rămași câini, aleargă trufaș să pună și Boilor jugul...

Oziris, zeul cel neadormit, deschide un ochi și privește acolo unde i se pare și lui c‘a hotărît să fie țara în care să curgă lapte și miere...

In vreme ce Cârmuitorii și Marii preoți sunt aruncați în lanțuri de Câinii slujbași, Boii, toropiți de trândăvie nici nu visează că Leul li s‘a ridicat stăpân în Cetatea de Scaun. Unii iau lecții de muzică, alții învață dansul iar cei mai mulți dorm. Grași și somnoroși, Boii trec din brațele somnului, cu gâturile între resteele jugurilor.

Cei **prea grași,** Leul hotărăște să fie sfâșiați de potăile jigărite. Cei **potriviți,** să fie puși în frigări pentru el.

Cei **slabi,** să fie opriți de sămânță, pentruca Leul și slugile lui, Câinii, să aibă și‘n viitor pe cine pune la jug și‘n frigări...

Așa pieri‘n pulbere Impărăția Boilor !

— Dar albinele ?

— Albinele Siparis ?... Ele, uitam să-ți spun, s‘au strâns într‘un roi cât se umbri fața pământului :

— Oziris, stăpân al Luminii și-al Focului etern, ce ne poruncești ?

— Grădinile mele v‘așteaptă. M‘am înșelat amar, socotind că Boii, pot fi hrăniți cu miere.

SANDU TELEAJEN

Psihologia socială

In vorbirea curentă, deseori ne este dat să auzim aceste două cuvinte, afirmate deopotrivă și de cel mai obscur gazetar în cea mai obscură foaie și de cel mai pretenţios profesor de pe cea mai importantă catedră. Psihologia socială este, până la un punct, o noţiune oficială, dacă mă pot exprima astfel, o noţiune care face parte din vocabularul de guvernare al unui stat. Alături de „ordine“, „legalitate“, „constituţionalism“ „interese superioare“, etc., „psihologia socială“ e o noţiune curentă menită a desemna o stare de mulţime cristalizată. Se vorbeşte, în chipul acesta, cu o uşurinţă înspăimântătoare, pe cari numai o sănătoasă ignorare a studiilor sociale o poate scuza, despre „sufletul românesc“, despre „sufletul franţuzesc“, despre „sufletul evreiesc“ şi a. m. d. Sufletele acestea colective n'ar fi, în această concepţie oficioasă, simple entităţi spirituale sau simple eşafodaje metafizice, ci trăinicie și evidente realităţi sociale.

Şi de aci, iată o ştiinţă nouă, sau mai bine zis amplificarea unei ştiinţe vechi : iată psihologia socială, a cărei menire este să ne explice fenomenele sociale, aşa după cum psihologia obişnuită ne explică fenomenele sufleteşti ale indivizilor.

Bizareria acestei teorii, care rămâne una şi aceiaşi, desvoltată pe mai multe faţete de diferiţi sociologi din şcoli diferite o vom sublinia după ce vom indica modul în care problema este văzută de diferiţi autori printre cari de sigur excelează Gabriel Tarde.

Sistemul sociologic al lui Tarde este simplu. Unica realitate socială — pentru el — o constituie individul și numai individul prin ceeace are el comun în spiritul său. Fenomenul social, în natura lui intimă, este un fenomen de inter-penetraţiune psihologică. Căci ceeace face, pe fiecare din noi, să activeze, în viaţa de toate zilele, sunt două mobile sufletești puternice, comune prin generalitatea lor : dorinţa şi credinţa. Prin neîncetata acţiune a oamenilor, împinşi de aceşti doi motori psihici, se stabilesc relaţii sociale, mulţumită fenomenului însuşi de inter-penetraţiune psihologică, mulţumită fenomenului de imitaţie.

Imitaţia nu e un accident și nici o latitudine. Ea e o necesitate. O necesitate rezulată din o lege de psihologie elementară : dorinţa de a ne şlefui eul după modele superioare. De aceea și calea ei de activare e din interior în afară, și nu din afară în interior. Nu imităm, fiind siliţi de societate, ci imităm, fiind împinşi de un impuls intern, **ab interioribus ad exteriora**. Dar viaţa socială nu e numai o monotonă depănare de nesfârșite imitaţiuni. Viaţa socială capătă impuls și prin altceva. Prin invenţie. Prin ingeniozitatea personalităţilor, evenimente și fapte sociale pot fi inventate, cu scopul ultim și util de a fi imitate de marea massă a indivizilor. Dar acest proces de inventivitate și de imitaţie e, crede Tarde, un proces social, un proces care, nu e **propriu unui** individ, ci e **comun** tuturor indivizilor. In psihicul fiecărui individ, există o lature socială, un mic laboratoriu socializat, în cari pătrund și se întretaie aceste circonferinţe de relaţii sociale. Psihologia socială va avea să se ocupe nu cu aceste lature, ci cu procesele interpsihice, cari se petrec, prin mijlocirea ei. In conformitate cu expunerea generală a teoriei lui Tarde, în lucrarea sa, mai mică, întitulată „Etude de Psychologie sociale“. Asociologul francez afirmă clar : „Psihologia colectivă — psihologia inter-cerebrală — **sociologia**, nu este posibilă decât pentrucă psihologia individuală **intra-cerebrală,** închide în ea eelemente transmisibile şi comunicabile, dela o conştiinţă la alta, susceptibile de a conlucra între ele, pentru a forma forţe şi entităţi cu adevărat sociale, curente de opinii sau intensităţii de pasiuni populare, energie tenace de tradiţie sau de cutume naţionale“. (Cap.., La Sociologie). Şi :

„Faptul social elementar este comunicarea sau modificarea unei stări de conștiinţă, prin acţiunea unei fiinţe conștiente asupra alteia“.

Nu tot astfel vede lucrurile, Emil Durkheim. Pentru acesta, afirmaţia lui Tarde e greşită fiindcă ne menţine în domeniul psihologiei, în domeniul cercetărilor asupra stărilor sufleteşti individuale, și nu trece în domeniul, propriu zis, al cercetărilor sociale. Durkheim admite sufletul social ca o realitate socială, primordială și predominantă. Indivizii nu sunt creatori ai societăţii, ci sunt creaţiuni ale societăţii. Postulatul lui Durkheim, aşa cum l-a observat şi Tarde, este : „un simplu raport de mai multe **fiinţe, poate** deveni el însuşi o fiinţă nouă, adeseori superioară celorlalte“.

Nu, adeseori, cum socoate Tarde, ci întotdeauna superioară celorlalte. Conceptul lui Durkheim despre societate este un concept autoritar și autocrat. Societatea **dictează** individului, mentalităţi și atitudini.

Ea îi impune voia și tendinţa sa.

Opinia publică, moravurile, morala comună, exercită asupra fiecărui individ o presiune exorbitantă, cu atât mai accentuată, cu cât nu e materială. Ci pur etică.

Dar societatea e un mănunchiu de tradiţii, de fapte istorice, de lucruri consumate și experimentate. Pe cari le-a cristalizat în mentalitatea comună, după modelul căreia se adaptează şi creşte şi conştiinţele individuale.

„Idealul este colectiv, nu individual— afirmă Durkheim : omul numai asimilîndu-și idealurile elaborate de către societate este capabil de a concepe un nou ideal.

Societatea furnizează omului posibilitatea de a-şi forma idealuri. Idealul colectiv tinde să se individualizeze. Dar, totdeodată idealul personal se degajează din idealul social“.

„O societate e o realitate sui-generis, o sinteză idealistă, de idei şi sentimente individuale, cari îi dau o realitate proprie“ şi... conştiinţa colectivă este o conștiinţă a conştiinţelor“.

Modul de a vedea a lui Durkheim îl adoptă și Levy-Bruhl, de altminteri un continuator al său, care constată că mentalitatea colectivă n'a fost una și aceiaș, ci că au fost mai multe mentalităţi colective, corespunzătoare gradului de dezvoltare morală şi intelectuală a diferitelor societăţi. Amândoi deci constată suflete sociale, cu desvoltări proprii, pe cari urmează să le cerceteze noua știinţă, sociologia, — anexă insignifiantă, în aceste teorii, a psihologiei individuale.

Interesant este, desigur, și concepţia lui Gustave Le Bon, exprimată în „Psychologie des foules“, asupra sufletului colectiv. Gustave Le Bon, constată existenţa stărilor de mulţime, înzestrate cu un fel de suflet colectiv, pentrucă anumite acte, idei și sentimente nu apar decât la indivizii, ce se găsesc în mulţime. In mulţime, socoteşte Le Bon, personalitatea proprie a ficăruia dispare, se şterge, și patrimoniul inconştient al rasei vine de ocupă primul loc, heterogenul se şterge în omogen. In mulţime, individul dă drumul tendinţelor sale inconștiente.

Dar pe lângă aceasta, pe lângă inconștientul hereditar al rasei, mai sunt şi alte două caractere, pe care le găsim în starea de mulţime, deci la sufletul colectiv : contagiunea mentală, dela individ la individ, şi sugestibilitatea — Gustav Le Bon compară starea individului, când e în mulţime, cu o stare hipnotică— Alte caractere ale mulţimii observate de

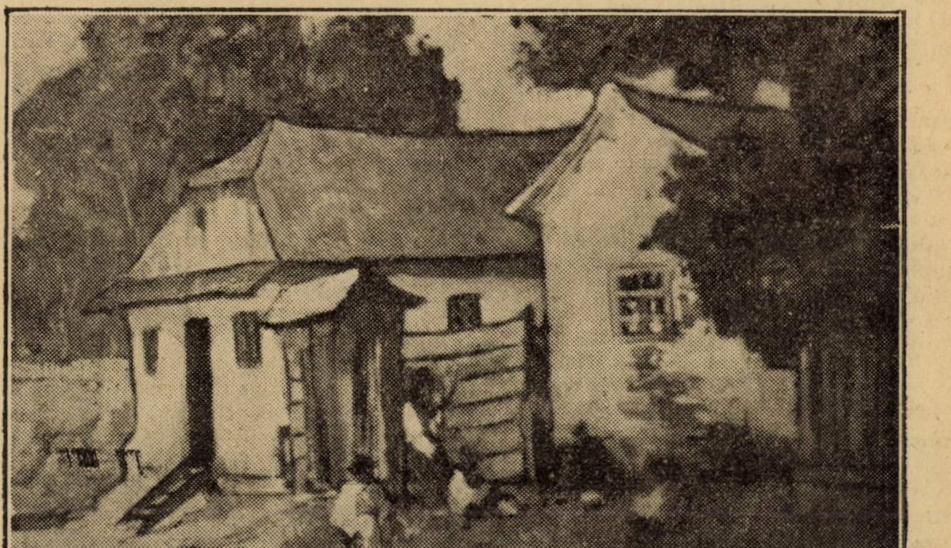

PAN IOANID : CASA ŢARANEASCA

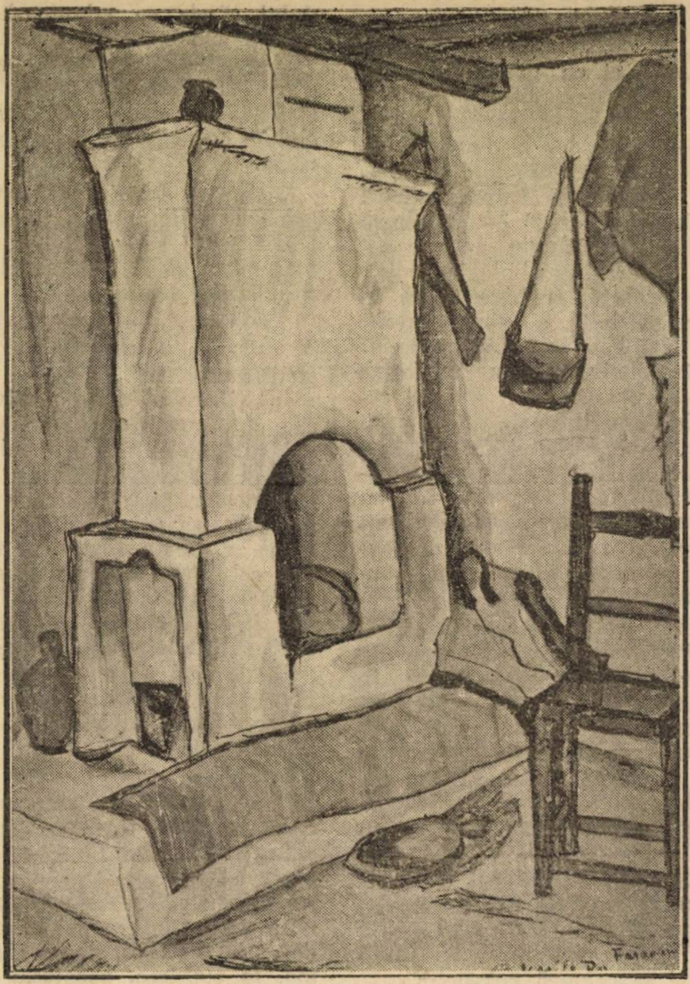

VASILE POPESCU : STUDIU

Le Bon : mulţimea e docilă, ea are nevoie de un stăpân, pe care să-l iubească, dar de care să se teamă ; şi mulţimea nu iubeşte adevărul, ea are nevoie de iluzii, a căror strălucire s'o hipnotizeze.

Un autor englez, Mac Dougall, introduce în explicarea stărilor de mulţime, un factor nou : organizarea.

Dougall recunoaşte că fenomenul cel mai remarcabil la o stare de mulţime, consistă în exaltarea şi intensificarea emotivităţii la indivizii componenţi. El remarcă apoi scăderea nivelului intelectual, în mulţime, pentrucă, inteligenţile inferioare atrag, fatal, la invelul lor, inteligenţile superioare.

Pentruca o stare de mulţime să fie coordonată, continuă, şi utilizabilă ea trebuie să fie organizată. Oceastă organizare constând în specializarea şi diferenţierea activităţilor fiecărui individ.

Sigmund Freud introduce factorul interesant al eroului, în explicarea unei stări de mulţime. Faptul că indivizii se adună în grupuri, faptul că rămâne şi durează în aceste grupuri, se explică doar prin fireşti tendinţe amoroase, prin naturale ataşări afective, cari constituiesc fondul sufletului colectiv. Instinctul sexual, ca şi cel nutritiv, e un instinct social. El reclamă neapărat existenţa grupului, pentrucă numai în grup el îşi poate găsi realizare să menţionăm teoria freudistă, pe care o socotim, în oarecare măsură, îndreptăţită. Cea mai curioasă şi cea mai puerilă, este concepţia sociologului şi economistului berlinez, Werner Sombart, concepţie, pe care am putea-o denumi : aritmeticism social.

In cele două lucrări ale sale, mai importante, în „Le Bourgeois“ şi „Les juifs et la vie économique“, şi în deosebi, în aceasta din urmă, la cap. XII „La spécificité juife“. Werner Sombart socoate că un suflet social n'ar fi altceva decât un sumum de specialităţi personale, în ceiace au ele comun, bine înţeles.

Sombart începe prin a face o constatare onestă : „Psihologia colectivă“ a devenit, în ultimul timp, un subiect pentru diletanţi, iar ceeace priveşte în deosebi psihologia evreilor, ea a fost un fel de sport politic, pentru spiritele obtuze, cu instincte grosolane, spre marea disperare a celor cari, în această epocă de prejudecăţi jalnice, mai au încă puţin bun simţ şi imparţialitate.

„Voi spune chiar — afirmă apoi Sombart — că trebuie să admitem existenţa sufletelor colective, ca formând substanţa lumei sociale. A ipostazia o psihică colectivă este pentru teoreticianul ştiinţelor sociale, o necesitate logică“.

Şi iată procedeul aritmetic al lui Sombart :

Statistica ne furnizează observaţiuni concrete asupra diferitelor evenimente şi mişcări de massă. Aceste observaţiuni statistice servesc să stabilească o serie de indivizi, caracterizaţi prin proprietăţile lor specifice. Să însemnăm prin a. b. c d. e f. g. h. i.k. proprietăţile acestea aranjând pe indivizii observaţi, după calităţile inerente fiecăruia, obţinem următorul tablou schematic :

Individul A posedă proprietăţile a b. c. d. e. f g
„ „ B „ „ „ a b c d. h. i k
„ „ C „ „ „ a b c. e. f g
„ „ D „ „ „ a b f g d
„ „ E „ „ „ d e. f. g.

Se face apoi o adunare sumară, şi se găseşte bunăoară :

proprietăţile a b. f g. de 4 ori = 80%
„ „ c. d e. de 3 ori = 60%
„ „ b k. 1 dată= 20%

La aceste constatări neobiective, se adaugă constatări obiective asupra forţelor naturii, asupra instituţiilor, etc. şi prin calcule de plusuri şi de minusuri se poate obţine sufletul colectiv tipic.

Pot spune — crede Sombart — după această socoteală : iată germanul ! iată evreul ! iată franţuzul ! Aceste exemplare nu există real, de acest lucru e conştient şi Sombart, sunt creaţiuni de pură imaginaţie, necesare cercetărilor şi experimentărilor sociale ! Şi această operaţie năstruşnică este numită, cu toată seriozitatea, o operaţie... ştiinţifică.

Indirect, Sombart a folosit „spiretelor obtuze cu instincte grosolane“, pe cari începuse prin a-i condamna. Căci aceste „spirite obtuze cu instincte grosolane“ au formulat — teoriile ridicole ale purităţii de rasă, ale sufletelor naţionale, ireductibile, definitive, ca expresii de etnică pură !

Şi Heinrich Hertz şi Jean Finot şi atâţi alţii au combătut aceste teorii, cari pornesc din premize false şi ajung la concluzii absurde. Ei au demonstrat că nu există suflete naţionale, ca expresii de etnică pură, pentrucă punctul de vedere etnic este total greşit.

In lucrarea „Le préjugé des races“. Jean Finot, analizând de aproape teoriile rasiste, constată superficialitatea lor. In a treia parte a lucrării, în cap. I „Falimentul psihologiei popoarelor“, Finot remarcă la ce curioase contraziceri au ajuns sociologii şi etnologii, cari au voit să cerceteze şi să formuleze psihologia diferitelor popoare. Astfel pentru Renan Grecii erau un popor religios prin excelenţă, iar pentru Fustel de Coulanges, viaţa greacă încarnează viaţa anti-religioasă.

Pentru Zeller, Germanii sunt un popor imitativ, în timp ce pentru Momsen ei sunt în deosebi un popor inventiv.

Pentru Jules Claretie tot ce este clar şi lămurit este franţuzesc ; în schimb pentru François Copée, în Franţa, orice idee puternică devine greoaie şi orice idee grea devine obscură. Pentru Chamberlain, Byron a fost un veritabil german, pentru Driessmann, el a fost însă un celt vulgar. Chamberlaine socotea pe Cervantes un mare arian ; pentru Driessman el n'a fost însă decât un Celto-Iber. In timp ce pentru Driessmann, ştiinţa exactă a fost opera celţilor, Chamberlain crede că ea a fost opera germanilor, Woltmann socotia spiritul german caracterizat prin universalim, în timp ce Chamberlain îl considera excesiv de covent. Şi atâtea şi atâtea alte contradicţii, cari rezultă din natura lucrurilor ! E locul să se spună : cel puţin puneţi-vă de acord, domnilor rasişti !... La pagina 403 a volumului său, pentru a da o lovitură serioasă teoriilor rasiste, Jean Finot, înşiră numele popoarelor, cari au contribuit la formarea sângelui francez: „Aquitanii, Iberii, Vasconii, Silurii, Salii Libicii, Suezii, Valquinţii, Sardonii, Conqueranienii, Arvenii, Biturigii, Santorii, Pictoni, Cambolecticii, Agesinii, Turonii, Audegadii, Carhutii, Venetii, Curiosolitii, Redonii, Osiomienii, Obricantnevii, Lexovienii, Auberii, Eduenii, Lencii, Oloinii, Vandalii Teifalii, Agatirşii, Rutenii, Polonezii, Venetii, Belgii, Galatii, Cinelinii, Vizigoţii, Burgunzii, Francii, Saxonii, Almanzii, Suevii, etc., cu anumite subdiviziuni : Feniciení, Sarasini, Evrei. Etrusci, Pelasgi, Sabini, Tyreni, popoare mongolice, ţigani, etc.

Şi povestea e aceeaş pentru toate popoarele. Cu toate acestea, rasiştii, impermeabili evidenţii, vor continua să afirme cu încăpăţânare puritatea de rasă, cu expresia sufletului naţional, etnic !

Incontestabil, există stări de mulţime psihicuri colective. Dar aceste stări colective sufleteşti, nu sunt expresia nici a unei purităţi de rasă, nici a unei anumite organizaţii, nici a unei inter-penetraţiuni psihologice şi nici nu au o realitate proprie.

Stările colective sufleteşti sunt derivate psihice ale altor fundamente, cari sunt la baza societăţei : instinctele sociale şi mediul natural şi social. Instinctele sociale, cari adun pe indivizi, cari formează şi întreţin agregatul social, sunt : instinctul sexual, de înmulţire şi instinctul nutritiv, de hrănire. Aceste două instincte, sunt materiale, în realizarea lor şi comune tuturor indivizilor.

Starea hipnotică de care ne vorbeşte Gustave Le Bon este expresiunea psihică a unor puternice ataşamente materiale : sexuale şi nutritive. Dar psihicul colectiv mai e şi rezultatul mediului natural şi social. Pe acelaş teritoriu geografic, în aceiaş ambianţă intelectuală, în aceleaşi condiţii materiale, nu există şi nu pot exista mai multe psihicuri colective (nu vor etnologii, cari iau ca punct de deosebire numai origina etnică, îndepărtată şi nu ţin seamă şi de ambianţa socială, actuală), ci există numai un psihic colectiv, determinat de condiţiile materiale ale societăţi şi favorizat de ambianţa intelectuală şi morală.

Astfel înţeles, psihicul colectiv nu mai e o entitate abstractă, metafizică, şi plutind în nori, ci o realitate socială, un derivat psihic din stări sociale, e expresiune şi nu o condiţiune.

Iată deci eroarea cea mare a psihologiei sociale. Ea se mărgineşte să studieze psihicul social, pe care îl ia **în sine şi pentru sine, neglijând faptul foarte important că el nu e condiţia faptelor sociale, ci doar expresia lor.**

Sociologia nu se mărgineşte la a cerceta psihicul colectiv. Ea merge, în adânc. Studiază faptele sociale, natura şi înlănţuirea lor intimă şi în urmă apoi ştearsa lor expresiune psiho-socială : psihicul colectiv. Psihologia socială e în funcţie de modul cum concepi faptul social, şi dacă îl concepi altfel decât psihic, psihologia socială e un non sens. Aduce şi a glumă, la fel ca şi „ştiinţa literaturii“ a veselului nostru profesor universitar. Dar pentru a înţelege toate aceste lucruri e nevoe de spirit ştiinţific, şi spiritul ştiinţific cere : precizare, simplificare şi clarificare.

N. N. MATHEESCU

De vorbă cu d. Camil Baltazar

EVOLUŢIA SENTIMENTULUI LIRIC. PRECURSORII. — MOMENTELE MAI IMPORTANTE DIN EVOLUŢIA LIRICEI ROMANEŞTI. — ORIGINA... — ARTIŞTI DIN ACEIAŞI GENERAŢIE. — PROECTE LITERARE.

Dragostea şi admiraţia noastră pentru Camil Baltazar are o biografie. Sentimentele excesive care ne copleşise la început, proveneau din două izvoare. Intâiul, ura neagră care cursese, pe capul lui de înger neadaptat, din câteva guri literare otrăvite ; al doilea, nevoia de a găsi un reazim disperării de a nu putea afla în poezia scriitorilor evrei-români echivalentul unui Blank, bunăoară, din lumea financiară. Lăsând la o parte zgomotele mari critice, provocate de un Gherea, de un Sanielevici şi de acea pleiadă neistovită de ziarişti, care au dat şi dau viaţă puternică paginei de o zi, privesc cu spaimă la istovirea acelei mlădiţe care de la Ronetti-Roman încoace, a purtat doar floarea mică şi suavă a unui Barbu Nemţeanu. Camil Baltazar mi se pare că aduce şi un temperament şi o tehnică. Vreau să fie marele poet pe care evreii din plaiurile dunărene îl plătesc azi culturii româneşti!

Technică aduce într'adevăr : prin eliminarea oricărui ritm, „Versul“ baltazarian e mai mult o modulare muzicală, o litanie, o făşie de catifea pe care sentimentul se scurge leneş fără nicio reţinere. Dacă ar fi avut şi o ureche mai fină, ar fi creat un fel nou de cântece. E pe această cale.

Temperament aduce cu siguranţă : un temperament — dacă putem spune aşa — creştin, foarte departe de lava, blestemul şi nostalgia tare a profeţilor. E un sfânt liturgic, cu ochi mari şi podoabe bogate bizantine în degete prelungi şi firave, prin creerul căruia trec luminişuri de stele, catapetesme, arhangheli şi desfăşurări de ceruri albastre.

Va putea eşi de-aci o poezie mare, universală, cel puţin tot atât de molipsitoare ca altădată socialismul unui Gherea, tot atât de însemnată azi pentru ţară ca acţiunile Băncii Bercovitz?

Toate elementele sunt de faţă în Vecernii, *în* Flaute de mătase, *în* Reculegeri în nemurirea ta, *în* Biblie, *în* Cântece Trupeşti. *Poetul trebue să ia un mai ritmic contact cu marile poeme ale lumii, apoi cu propria lui simţire, şi — dacă împrejurările îl vor ajuta — să ne cânte în sfârşit Cântecul Clopotului, Legenda Veacului său.*

EVOLUŢIA SENTIMENTULUI LIRIC PRECURSORII

Dacă în anul 1920 aşi fi ştiut că se poate scrie o întreagă carte lirică numai cu graficul vorbitor al unor desenuri (cum a făcut'o Cocteau în „Maison de Sante“, de sigur că volumul meu de **„Vecernii“** nu ar fi apărut.

Picat însă atunci proaspăt din provincie, inexperimentat şi cu mâinile tremurânde pe coardele lirice deabia desluşite ; fără să fiu pătruns de esenţa şi fără să cunosc intim lemnul vioarei pe care cântam, am chinuit coardele cu acele episoade de sanatoriu, prolixe unele şi suficient de tragice altele ca să conţină destule impunităţi.

Popasul musical pe care l-am făcut cu „Flaute de mătase“ m'a identificat puţin asupra mijloacelor cu care lucram.

Instinctiv am simţit că poezia adevărată e numai sunet şi culoare ; joc absurd de cuvinte cari pot, fără anecdotică şi osatură, să aibă totuşi o mireasmă proprie şi nu sânge cu suficiente globule roşii.

Lămurirea începe cu **„Reculegeri în nemurirea ta“.**

O dublă lămurire.

Intâi, am simţit şi m'am pătruns de lumina tragică a acelui destin care, punându-ţi în mâini jucăria cu strune te va goni, pribeag şi nefericit, legănându-te între ceruri şi oameni ca pe un mare şi prea ştiutor copil.

M'am înfricoşat de treptele de foc ce le va urca acest copil pentru a se apropia de marile şi înaltele mistere rare şi am ştiut că această elevaţie copilul o va plăti cu sângele şi carnea propriei sale existenţe. Atunci am scris **„Reculegeri în nemurirea ta“.**

A doua lămurire a fost în experienţa ce o făceam asupra ţesăturii şi ţesutului cuvântului.

„Biblice“ e un popas de care simţeam nevoie.

Vroiam să văd dacă puteam evada dintre vechile pravile ca să scriu o carte de laudă obiectivă şi de cântec gâlgăit a fecioarelor ebree.

In acelaş timp să fac şi puţină gimnastică a versului ermetizat în **„Reculegeri“.**

Imi pare rău că volumul a plăcut celor mai mulţi tocmai pentru defectul de a fi lucrat numai din luminişuri şi facilităţi.

Aşi vrea să-ţi vorbesc de cartea mea **„Strigări trupeşti lângă glesne“** pe care o posezi şi la care eu ţin foarte mult.

Acele câteva descântece trupeşti pot fi porţile înalte cari să-mi deschidă drumul spre paradisul poeziei la care râvnesc, şi care nu e nici „poezie pură“ nici „poezie impură“ ci poezie pur şi simplu.

Adică acea stare de pur mister care te face să uiţi verbul şi adjectivul cuvântului şi să-l pui pe hârtie cu aroma şi sângele lui nealterat.

Doreti precursorii mei în poezie ?

Toţi poeţii cari mi-au plăcut, înainte de a începe să scriu.

Momentele mai importante din evoluţia liricei româneşti.

Apariţia poeţilor :

EMINESCU

TUDOR ARGHEZI

ION BARBU

ORIGINEA...

In familia mea eu nu m'am bucurat de o educaţie evreiască ; cultura şi literatura ebraică nu o cunosc ; mai puţin pe cea idişistă.

Am trăit departe de orice manifestare evreiască.

Copilăria mea se distramă şi se reîmpleteşte sub un cer pur românesc ; adolescenţa mi s'a înălţat în leagănul doinei şi dealurilor româneşti ; am crescut şi m'am sbuciumat ; am umblat şi m'am bucurat în sfâşierea şi îndoirea limbei şi graiului românesc.

Toate amintirile şi toate întâmplările minunate ale vieţii mele, şi-au lăsat primele lacrimi şi întâiul sânge.

Lucrând în piatra luminoasă a graiului

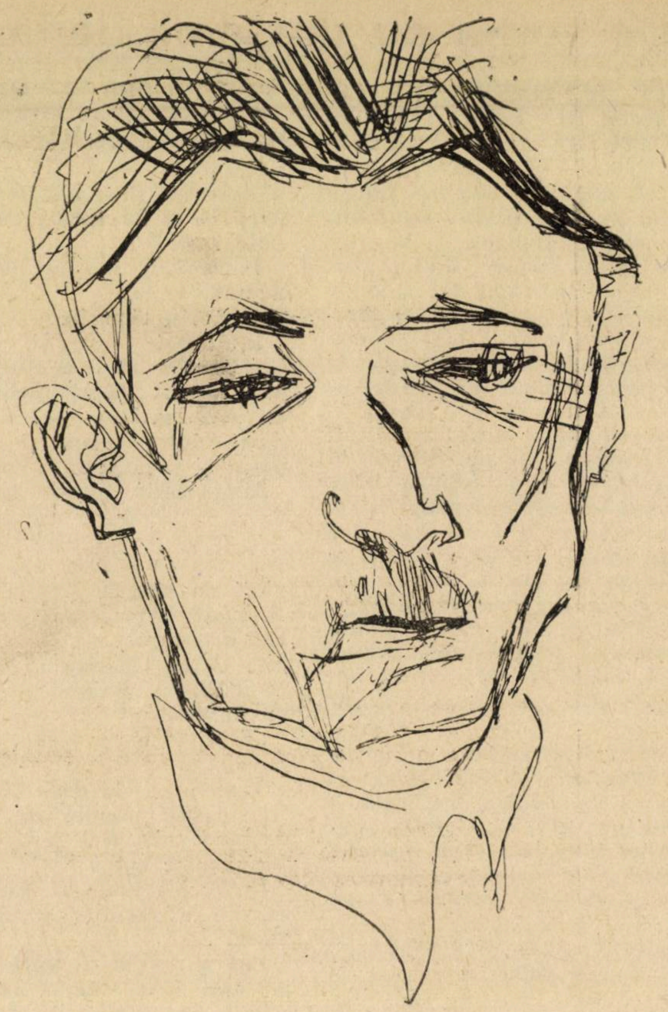

CAMIL BALTAZAR
— desen de **Marcel Iancu** —

românesc mi-am dat sama câte rotunjimi și câte înălțări cuprinde, am aflat câte rezonanțe prelungi și nebănuite posedă.

Socot deci din totdeauna limba românească — sânge din sângele meu.

Nu văd deci, din acest punct de vedere nici o legătură între origina mea și arta ce o fac.

Am simțit însă că sunt evreu numai în ziua când literatul a fost jignit și brutalizat fiindcă a fost luat drept evreu. De atunci am ajuns să știu că, sistematic și tacit voi fi, îndepărtat dela multe înjghebări și instituții din cari ar fi trebuit să fac parte.

Am simțit că mi se va suspecta întotdeauna buna mea credință românească , dacă voi scrie o piesă, niciodată un teatru național nu o va juca ; dacă S. S. R. va face un turneu de șezători, eu nu voi fi chemat . oricât de valoros aș fi socotit de critica românească și oricât de vechi scriitor, iar dacă s'ar întâmpla ca România să intre în război și eu m'aș oferi pentru întâiele rânduri, mi se va bănui sentimente de pactizare și trădare cu inamicul.

Dacă prietenii mei cari cetesc cele de aici bănuesc că ele sunt simple fantazii de om care suferă de mania persecuției antisemite, le pot oricând servi fapte autentice.

ARTIŞTI DIN ACEIAŞI GENERAŢIE

Doamna Hortensia Papadat-Bengescu, pentru care am o mare iubire literară. Socot că este primul prozator român al generației mele.

Matei Ion Caragiale, pentru acei „Crai de curte veche" trecuți neobservați de cei mai mulți, și iubiți autentic numai de câțiva inițiați în taina artei ciudate și grele a acestui vrăjitor pe arginturi și mătăsuri ruginite.

Ion Călugăru, stârpit și lichelizat de atât talent viguros ce își găsește tipare atât de neobișnuite.

Paul Zarifopol, al cărui scris are gustul amar și dulce al sâmburilor de caise.

Ion Vinea, poet de rezonanțe unice ; prozator cu penița de platină muiată adeseori în licoarea mătrăgunei.

Perpessicius. Prinț de nobilă statură printre atâția vagmiștrii rurali ; cald și înțelegător avocat al generațiilor succesive pentru care pledează susținut și generos și cu o egală întrepătrundere și senzibilizare.

Poet de autentică inspirație.

Ion Barbu. Zăpăcit și turmentat de otrava propriului său geniu pe al cărui rug arde cu o incandescență necunoscută poeziei române până astăzi.

Scrie cu o cridă de var imediat pe catapetesmele și panopliile create anume pentru vrăjile și poveștile sale.

Definiția generației mele ? Iat-o :

Putința de a-și diversifica talentul în genuri diferite de literatură.

Promtitudinea cu care încrucișează un joc de artă cu celălalt întrebuințând la urmă jiu-jitzul pamfletului.

Cred că războiul le-a adăugat o seriozitate și o adâncime care, de multe ori își găsește expresia în generositate și largă înțelegere.

Mesaj

Soldat spânzurat la Angora
aurit pe tâmple cu cercei,
captiv dus ușor de ieniceri
— învinețit, în cer la ceasul trei

Cap în somn albit ! In străluciri,
până steaua ta o să apună
acolo stai neplâns și înălțat —
lună sub steagul semilună.

1926 SERGIU DAN

PROECTE LITERARE

Pe cât de ușor scriam pe vremuri, pe atât de greu o fac acum.

Când voi fi răușit să pot scrie cu un ciob de planetă, cu o sgârietură pe hârtie, cu o lumină pe care s'o pun cu degetul și cu o liniște pe care s'o fac din două dungi albastre de creion.

Când voi fi reușit să eliberez cuvântul de toți paraziții cari îl sufocă acum ; atunci, găsind alfabetul nou și inedit pe care îl doresc, voi publica.

„Sângele meu în porții zilnice" o carte de proză pe care o am nerevăzută în două caete compacte.

„Cina cea de taină", o carte de poeme creștine în care duhul lui Isus să fie filigramat numai din ușoare lumini de lacrimi și plutiri imponderabile.

„Daphnis și Chloe" o poemă ciobănească (începută în „Strigări trupești") virilă și rotundă ca un sex de adolescentă la vârsta întâiei treziri.

„Metal pur", o carte de poezii, alcătuită din toate acele elemente disparate cari, puse o singură dată inspirat — fac poezia nudă și integrală.

……

Stil prețios, gongoric — risipind în dreapta și stânga bijuterii verbale. Ar putea scri și vorbi altfel un cântăreț din flaute de mătase? Chiar când își caută o cameră mobilată, Camil Baltazar întreabă de preț în silabe cântărețe. E destinul pasărilor cu zborul pe sus : „Les ailes de poète l'empechent de marcher..."

F. ADERCA

Indoiala

Pe unde-atâtea lupte fură date
Sub cerul roşu, Bunule Stăpân,
Iubirea şi credinţa îmi rămân
Ca'ntinse peisagii devastate

Prin scuturi mari de aur răsturnate,
Ud, arde greu câte un pumn de fân ;
Eu îndoială nouă mai îngân
Prin linişti de tărâmuri blestemate.

Pisc dur rămas gândirea Te înfruntă.
Dar ca'ntr'o vale'n piept, fiinţă vie,
Increzătoare, inima Te cântă :

—Răspuns unic pe unde totul jaf-îi : —
Trosnesc, când boarea vocii ei adie,
Copacii arşi cu braţele de stafii.

Poiană înoptată

Părere besna grea ca să-mi arate
Icoana Ta colindă'n mine cum
Lumina lunii 'ncetină din drum
Când trece prin poene înoptate.

Cu arbori negri, streji întunecate,
Pădurea mă încercue acum.
Doar sufletul, din lut un fir de fum,
Luă spre soare căile 'nlunate...

Pe-aici, aşa căzură fulgi de soare,
Că m'a orbit ciudata lor ninsoare...
De-atunci pieriră : văz, mişcare, şoapte.

Oglinda lunii razele pierdute
Se reflectează 'n ziduri mari de noapte.
In amintirea clipelor trecute.

Vraja

In vatră vrăjitoarea cu ghiocul
Svârli găoacea mută la'ntrebări,
— Bolborosind zănatice cântări,
Cu ochi-i mici, ţinti hipnotic, focul...

In atmosfera goală de mişcări,
Cum stam surâzător : să-mi văd norocul,
Cu rădăcini trecuse'n mine locul
De vrăji neisbutite şi pierzări

Ce, toate,—mi rămureau; ca 'ntr'un ştejar
Răsbind prin ziduri — cerurilor surde
Să-şi sune frunza lui în râs de-avar :

Lua forme vii din foc—şi îl stropea,
Un şarpe, mic, ce-i da puteri absurde
Când frunza cu venin îi aurea.

Liliacul

Mi-e noapte. Năbui din culcuşul meu
Să urc sărbătorindu-Te în aer...
Dar glasul, stins, aduce-a straniu vaer.
Mi-l năbuşesc neplâns, mi-l ştiu doar eu,

Pe funduri negre diamantul greu,
De aripile-mi, gândul Tău îmbaer.
Mereu apuc din torsul lunii caer
Urcuş pe-o rază — deşirând mereu...

Bat clopote, bat aripele-mi largi.
Şi înoptarea surdă ne desparte.
Stea, jucăria gândului, mi-o spargi !

De stele fruntea-Ţi scuturi...
Ars de stele
Mă'ntorci, sub întristările-mi de moarte,
La cuibul meu cu aripele grele.

C. M. THEODORESCU

Negură*)

de LEON DONICI

De câteva zile, pe la amiază, Parisul se umple cu o negură stranie și apocaliptică. Se lasă întuneric și-în suflete se deșteaptă o frică inconștientă. Peste tot se aprind luminile electrice. Scânteie ochii tramvaielor.

Bezna durează aproape o oră și dispare fără urme.

Aceasta nu e ceață, ci o negură verzuie-cenușie și posomorâtă ca o prroorocire rea.

In asemenea momente Parisul bătrân și adormit parcă se însuflețește cu strădulețele sale medievale, cu căruntele clădiri și case și-și trăește clipele scurte de viață fermecată a veacurilor trecute

Și ți se pare, că iată, în curtea Sorbonei sub bolți vor răsuna pintenii înstelați ai Marelui Cardinal-Richelieux și va sângera purpura cardinală din care va străluci mânerul unei florete, căci cardinalul mânuia floreta ca și cădelnița, poate și mai iscusit.

In asemenea zile neguroase și verzi simți cât de fantastic e Parisul și cât de statornică aici e vechimea care n'are nevoe de spița neamului. Numai parveniții se ocupă de arborele genealogic pentru trufia cărora e necesară dovada vechimii neamului — la fel cu acei artiști care-și reclamă dreptul la rolurile principale nu pe baza talentului lor, ci pe critica gazetarilor.

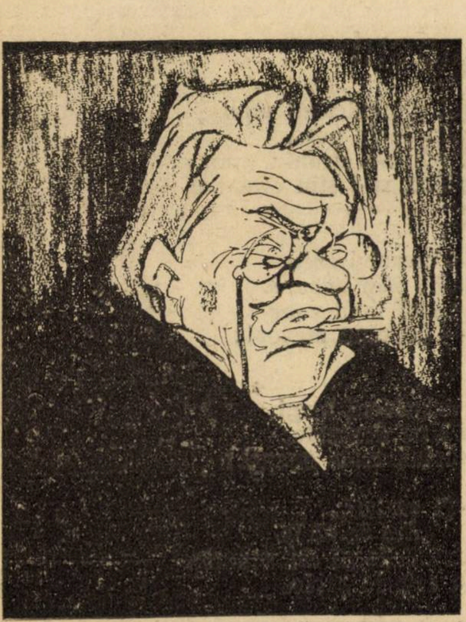

LEON DONICI

Iar când negura învălue Parisul apar și mai bine colțurile caselor și clădirilor vechi pe care nu le observi în monotonia solemnă a arhitecturii burgheze din vremurile noi.

Și ne amintim că aci a sunat cândva goarna militară a Romanilor, că aci legiunile de fier l-au declarat ca împărat pe înflăcăratul romantic Iulian, pe care creștinismul l-a înfierat pentru totdeauna cu numele de renegat și „apostat".

Ne amintim acele timpuri, mai exact ne închipuim icoana acelor vremuri — când aci a fost așezat un neam rău și barbar — „Parișii" — pe care magnifica răsfățata și rafinata Romă îi tolera cu curiozitatea îndulgenții, iar astăzi acei „Parisieni" sunt exemplu de eleganță și finețe.

Soarta istoriei e întotdeauna misterioasă și nimănui nu-i este dat a ceti ziua de mâine din literile sale nelămurite

In negura care satură străzile Parisului sună alarma zilei de azi, clânțăe mașinile de scris, sună telefoanele, sbârnâe automobilele, dar toate acestea se par așa de neînsemnate în fața vremurilor de demult ce par'că surâzând privesc la urmașii sgomotoși și îngâmfați.

Dar negura trece. Puțin câte puțin se reîntoarce lumina și din nou ziua obișnuită a Parisului revine, vedeniile dispar, și iarăș din nou, ca și mai înainte, prin cafenele, răsună glasurile obișnuite:

— Garçon, un boc!

Și îmi pare atât de rău după aceste stranii, dar fermecătoare, momente, căci ele sunt așa de rare.

LEON DONICI

Paris 1926. Februarie.

---

*) Publicăm, pentru farmecul lor melancolic, aceste impresii ale renumitului scriitor, Leon Donici, decedat la Paris, în Iunie 1926.

Primite nu de mult, prin poștă și cu singura însemnare: „traducere din rusește", ele se datoresc desigur, unui suflet prieten cu regretatul scriitor.

Pentru care îi aducem mulțumirile noastre.

Humoresque

(FILA DE VARA)

Prin cortina orizontală a frunzelor boltei de viță, filtrează, ude, razele plouate de curând, și, vibratile, încearcă în grădină, un joc. Cu iglițele de lumină, presărate cu mărgele de rouă, pipăe găuri minuscule în ciurul brațului de stropitoare, crescut din cilindrul de tinichea, ca dintr'un trunchi, absurd. Ele năzuesc, ca tot atâtea ace lungi ca lănci, să străbată, prin grindina microscopicelor borte, în interiorul cutiei de tolă, pentru a descoperi, la fund, semenii reci de apă, porniți cu sferele înșirate pe firele lor, din aceleași zdrențe de nori. Gracile și lichide, nu parvin decât să tremure, tactil, pe suprafața discului, perforat de ciocurile s'ar zice, a o mie de termite.

Răzemat de un zid cu bolovanii goi și, printre ei, cu plânsuri de erburi de cel mai autentic românesc, un târnăcop, rigid în statură și opac în intenții, urmărește cu furca redusă a celor două antene, tentativele snopului de aur. In expectativă, el pare hotărât: să-l măture, la bilanțul insuccesului final, ca utensila de lemn cu coarne, rămășițele de fân, căzute din car în drum. Arunc stropitoarea în gura căscată a unui beci, ca să împiedic târnăcopul de a se pune, agresiv, în mișcare, și alama scuturată pe treptele subterane, mă dojenește, zadarnic, cu clinchet gol și prostănac. Imi impune, în schimb, ofensiva șobolanilor din podul casei, urmată de o mai adâncă tăcere și de pulberea ninsă în diapratul solar, din tavanul sguduit, ca solzii de naftalină.

Această subită emoție, trebuește risipită și o risipesc în gânduri cazaniere, cu atenția la ceaunul uitat pe scaunul cu trei picioare, mic, de lemn. In căldarea de tuci, pe coaja unui sfert de mămăligă ciugulesc trei pui de găină, ca dintr'o cărămidă spălăcită, cu mișcări de cap comice și exacte, — frazarea debutanților de conservator.

Fulgii răsculați de trecuta furtună, au fost lăsați, în uimirea lor gălbue, nevoiași, — de a fi ieșit prea timpuriu din ou. Și atâta beatitudine estivală, pudrată de somn, e, pentru mine, pe neașteptate, sfâșiată de urletul alb al unui cearșaf, întins pe frânghie, ca un dement, furios de prea multe fluturări inocente, în vânt. In timp ce nederanjată de sbierătul rufei, își freacă două ațe de penel, o gânganie, în corsaj mordorat.

Ași vrea pe cărarea crângului în clin, vizibilă de aici cu ireale ocoliri de basme, să se arate, cu șapcă, pelerină și tolbă de vești închise, poștarul, precipitat la poarta menajului meu. Și, acolo, să scuture mărul, hoț benevol, pentru ca, tăcute acuma, să cadă în gălăgie rumenă, poamele, din brațele de sus.

Cutumiera mea neliniște și-a găsit, și fără el, orientare, cumpănă și răgaz, în ograda gospodinei și în fluviosul peisaj.

Recad în turbina vijelioaselor nedumeriri, curând. La câțiva pași, mă privește, cu ochi rotunzi, cu latul pliscului crestat de un straniu zâmbet, o rață.

Pentru că, uitătura mea, umană, nu oferă enigmei propuse de bizara galinacee, răspuns, ea, fără ostentație, dar rezolută în calmul ei dispreț, îmi întoarce, retezată și trufașă, coada. Apoi, între o bandă plată de lăptuci unse cu ripolin, și alta, de pătlăgele prea lustruite cu o cremă vânătă de ghete, își poartă, în dodelinări, când pe o lopată, când pe a doua, șoldurile cu pene domestice, ca o provincială, pe un bulevard presărat cu bucurii liniștite și cu înțeleaptă monotonie.

Techir-Ghiol, 10 Iulie.

ELENA PROTOPOPESCU

Luni 8—9, Germana

In clasa I am rămas corigent la franceză, germană şi română. Imi petreceam după amiezile pe un maidan, desculţ, înăduşit, miop — jucând oina. Ajunsesem vestit în fulgerarea cu care prindeam mingea şi o repezeam în genunchiul celui din careu. Se vorbia chiar de intrarea mea în echipa liceului. Două lucruri se împotriveau, însă. Mai întâi. eram cel mai leneş, mai negligent şi mai răutăcios elev din clasă. Şi-eram miop. Dacă vedeam prea bine genunchiul adversarului, apoi nu aveam nici odată timp să văd mingea, când mă aflam în careu. Scăpam numai prin nepriceperea celui ce lovea mingea.

Trei corigenţe însemna o repetenţă aproape sigură. Când am aflat vestea, m'am gândit serios, un sfert de ceas, la sinucidere. Mă înspăimântau, e drept, chinurile şi moartea. Dar pentru că ruşinea trebuia, oricum, spălată printr'un act de curaj — mă trudeam să găsesc un mijloc, ca prietenii să mă surprindă chiar în clipa când voiam să înghit pastila. Nu ştiam eu prea bine cum puteam să capăt pastile din acele cu care se ucid oamenii nefericiţi — dar aceasta nu-mi stânjenea planurile. Mă închipuiam desperat, cu pastila între dinţi, luptând cu prietenii ce voiau să mă păstreze vieţii. Auzeam chiar cum srigam, sbătându-mă:

— Nu, nu,.. lăsaţi-mă să mor !...

Aici, eram emoţionat. Dintr'o nelămurită dorinţă, mergeam cu gândul şi mai departe. Mă închipuiam mort. Zăream prietenii uluiţi, colegii bucurându-se în ascuns de acest eveniment inedit, şi auzeam plânsul mamii. Inchipuindu-mi toate acestea, lăcrămam, socotindu-mă persecutat de Faradopol — bărbat trupeş, maior în rezervă şi profesor de germană. Băeţii, la groapa mea, strigau :

— E un criminal, e un criminal !...

Iar eu regretam că, fiind mort, nu mai puteam să-mi arăt nemulţumirea printr'un zâmbet.

După un sfert de ceas, însă, pe neaşteptate m'am liniştit. M'am aşezat pe o bancă şi priveam rândurile de fericiţi ce ocupau bulevardul.

— Aceştia nu sunt corigenţi la germană, constatai eu, întristându-mă.

De germană mă îngrozeam. La început, socotii că e o datorie patriotică să nu învăţ limba duşmanilor mei. Mai apoi, începu să mă stăpânească teama de profesor. Nu ajunsese încă director. Venise de pe front cu o tunică ofiţerească, şi izbutea să ne facă să uităm „lecţia“ numai cu o privire.

— **Was haben sie heute ?**

M'a înfricoşat preludiul acesta, şease ani. Cum sunt în banca I, trebue să răspund mai întotdeauna :

— **Das Haus** !

— Măgarule !... Aşa se răspunde ?

— ?...

— Se răspunde cu o propoziţie întreagă. De câte ori să-ţi spun ? **Was haben sie heute ?**

— **Haben sie heute : Das Haus** !

— Aşa se răspunde ?

— ...o propoziţie întreagă, bâigui eu.

Sub propoziţiile, privirile şi proporţiile profesorului de germană — uitam tot.

— Ieşi la lecţie. Unde e caetul ?

In caet se aflau transcrise — cu litere nemţeşti“ — câteva duzini de cuvinte pe cari trebuia să le învăţăm.

— Drumul ?

— Weg !

— Articolul...

— Der Weg ?

— Das !... măgarule.

— Podoaba ?

— Şş... raf ?

— Cum Schraf ? Podoaba !

— Ştiu că începe cu ş, încercam eu să-l îmbunez.

Atunci mă ajuta :

— Ş... şm... şm...

— **Schmuf ?** ezitam eu

— **Der Schmuck** ! măgarule.

— A şti !

— **Wissen.**

— Zi-l tot.

— **Wissen, wust, gewusten.**

— Cum face subjonctivul pasiv, persoana a III-a plural ?

— ?

— La loc. Trei...

. . . .

M'am ridicat de pe bancă, şi am plecat spre casă.

Mama ştia. O vestiseră cinci prieteni, asigurând'o că am să promovez la toamnă. Furtuna a trecut cu greu. Eu mă apăram, spunând că sunt „persecutat“.

— Dar de ce te persecută numai pe tine ?

— Nu ştiu.... Aşa, vor să mă persecute.

Ne-am înţeles să-mi împart vacanţa în două : până în August voi fi liber, după aceia voi învăţa cu un meditator.

Meditatorul era băiatul unui croitor evreu, şi-l chema Sami. Nu avea decât şaisprezece ani, juca încă în nasturi, citea pe Nick Winter — dar învăţa la şcoala Evanghelică, şi la Conservator, vioara.

— Cum merge, micule ?

— Ascultă Sami ; astăzi nu facem lecţie. Mama pleacă la bunica. Mai bine mâncăm îngheţată.

— Ai **tu** bani ?

— Spune-i mamii că-mi trebue un caet.

— Imi rămâne şi mie douăzeci de bani...

— Nu, lasă că îţi dau mai bine mărci.

— Cât să-i spunem că costă un caet ?

— Cincizeci de bani.

— Şi dacă nu-mi dă ?

Sami era bănuitor şi deştept. Imi lua toţi nasturii şi mă silea să cotrobăesc prin cartoanele neamţului încartierat la noi, şi să-i culeg mărci neuzate. Când începea ceasul lecţiei, pentru că asista şi mama, Sami se arăta sever.

— Micule, Jermana îi dificilă. Spuneam asta şi la mama...

Până în Septembrie, nu învăţasem nimic. Dar au plecat nemţii, şi Ministerul n'a mai cerut germana în clasa I gimnazială. Scăpasem.

Deatunci. Germana mă obsedează.

*

Acum profesorul a ajuns Director. Faţa i s'a mai înăsprit, glasul răsună formidabil în fiecare dimineaţă şi, când se înfurie, pălmueşte elevii.

— De ce vii târziu ?

Băiatul, cu ghiozdanul, încremeneşte lângă uşă.

— ...să vedeţi...

— Marş !... boule.

Mie îmi spune numai „măgarule“ şi nu m'a pălmuit decât o singură dată. Imi uitasem umbrela în clasă, şi m'am dus s'o iau. Dar toate uşile erau încuiate. Am sărit atunci pe fereastră. Paşii Domnului Director s'au auzit, dureroşi. M'am ascuns după uşă.

— Ce-i cu **dumneata** aici ?

— ...umbrela...

— A sunat de ieşire ; de ce n'ai ieşit ?

— Am ieşit. Dar m'am întors.

Ochii Directorului se înflăcărară.

— Şi,... pe unde ai intrat ?

Intrebarea răsună, pentru mine, ca o

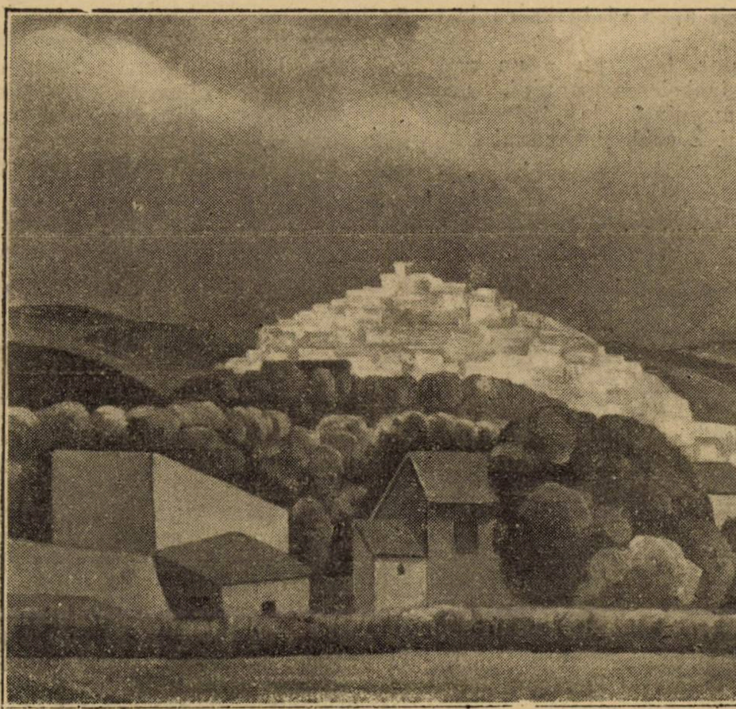

JEAN NEGULESCU : PEISAJ

---

1) Fragment din „Romanul adolescentului miop“.

trâmbiţă. Nu aveam nici curajul, nici puterea să-i răspund. Uitasem cine sunt, şi ce căutam în clasa cu un director şi o umbrelă.

Deodată, îmi simţii capul smuls de trei ori spre dreapta, de trei ori spre stânga. Obrajii mi se înroşiră de ruşine şi usturime. Ochii îmi lăcrămau. Tremuram, odată cu umbrela.

— Ieşi !... Măgarule !

Dar nu aveam pe unde ieşi. Mă apropiai de sobă. fascinat.

— Ai să-ţi arzi hainele, nătărăule !

Ii mulţumii pentru sfat, cu o privire umilă şi umedă.

Dar Germana — tot n'o învăţam.

Anul acesta, mi-am exasperat profesorul.

— Domnule, vă rog, eu mi-am uitat caetul acasă...

— Unu...

Eram fericit că cel puţin, nu mă mai chinuia la tablă. Când mă striga, apăream palid, rigid, cu caetul şi cartea.

— Was haben sie heute ?

Fireşte, trebuia să răspund eu. Ca să simulez lecţia învăţată, mă pripeam.

— Lebens Gote.

— Nu Gote : Goethe...

Dar nu ştiam. După un răstimp mai lung sau mai scurt, sfârşiam întotdeauna cu „insuficient".

*

In fiecare Luni dimineaţă, mă plimb înfrigurat printre bănci, gândindu-mă la **Brand** al lui Ibsen. Aceasta îmi dă curaj. Mă încrunt şi mă socotesc Brand înfruntând furtunile. Nici Brand nu era înţeles, şi nici eu nu sunt înţeles de profesorul de germană. Ne potrvim. Poate avem acelaş suflet. Când mă plimb printre bănci, simt prea bine aceasta.

Dar când e zgomot în clasă, nu mai pot gândi la Brand. Mă trudesc cu pumnii la tâmple, dar nu izbutesc să-l evoc. Nu văd decât nişte munţi acoperiţi cu zăpadă. Nu se arată Brand. Şi atunci tremur, şi mi se strânge inima, şi mă sbucium cum se sbuciumă Fănică la chimie. Nu ştie nimeni aceasta, dar eu trec prin clipe grele când nu se arată Brand. Atunci mă apuc să învăţ cuvintele la Germană.

Domnul Director, însă, nu e un om rău. Inainte de încheierea anului, ne cheamă pe cei ameninţaţi la „îndreptare", în cancelarie. E cald, şi Domnul Director fumează.

— Ce ştiţi ?

— Schiller.

— Ştiţi voi pe Schiller ?

Noi zâmbim — pentru că toţi trebue să zâmbească, decâte ori glumeşte d-l Director.

— Hai ? Ştiţi voi pe Schiller ?

Inţelegem că zâmbetele n'au fost deajuns. Unul dintre noi râde. Câţiva ne ajutăm de batistă. d-l Director e satisfăcut. Prudent, îmi înghiontesc vecinii. Râsetele trebuesc să înceteze, pentru că d-l Director e serios. Dacă râdem prea mult, se întunecă.

— Ia să daţi un extemporal...

De data aceasta, nu se supără. Ne ascultă cum citim şi cum traducem din manuale trucate — cu gândul la via din judeţul Prahova.

După un ceas şi cincisprezece ţigări, d-l Director ne dăruieşte fiecăruia media „suficient".

— Măgarilor !... Hai ?

MIRCEA ELIADE

„Ideea" în opera de artă

I. FRUMOSUL ESTE FORŢA ACTIVA

O ramură a esteticii moderne preluorând teoria străveche a lui Platon şi utilizând întru câtva contribuţiunile lui Vico şi Baumgarten din secolul al XVIII ce ajung la formularea teoriei clarului confuz, ni se înfăţişează în cadrul unei alte doctrine, pe care o vom numi **teoria caracteristicului**.

După această formulare, frumosul în artă ar fi acea modificare inerentă obiectului observat, ca să apară în mod ideal aşa, cum ar trebui să fie, deci numai ca o expresie a esenţei sale, numai în **ideea** obiectului, după cum vor zice mai târziu idealiştii de după Kant.

Numim această şcoală „teoria caracteristicului". întrucât e vorba în această formulă de acea conformare a obiectului în aşa fel, în cât să traducă în afară numai esenţa lui, care îl caracterizează.

Această raportare a obiectului la esenţa lui e numită de noi **caracteristicism**, spre a deosebi această teorie de idealismul platonician, care dispreţuia arta.

Caracteristicismul se prezintă în două faze : cea dintâi până la Kant, cea de a doua, după Kant.

*

Caracteristicismul din prima fază este susţinut pe diferite tonuri de către I. Spalleti, Fr. Hemsterhuis. L. Hirt, F. H. Iacobi şi Goethe.

F. H. Iacobi şi Goethe îşi însuşesc aproape aidoma faimoasa teorie a lui Hemsterhuis, după care, e frumos ceeace exprimă în cel mai scurt timp, cel mai mare număr de idei.

Tot aci trebue să ne aducem aminte şi de A. W. Schlegel, care cu puţin înainte de Schelling **arată şi el raportul** artelor frumoase cu natura şi tot ca şi Schelling, Schlegel se ocupă de Dante într'un studiu, în care însuşirile sale de traducător încep să iasă la ivelă.

Nu vom găsi la Schlegel eflorescenţa idealistă a lui Schelling, însă caracteristicismul din prima fază apare limpede de tot.

Un nou concept se introduce, dacă ne referim mai ales la Hemsterhuis, în seria explicaţiunilor : elementul sugestiei.

După Spaletti, caracteristicul ar fi, prin urmare, conformitatea obiectului cu sine însuşi adică eliminarea contradictorului, fiindcă acelaş Spaletti ne spune, că în genere caracteristicul este suma elementelor din actul cunoaşterii, elemente însă, care convin în întregime obiectului, pe care vrem să-l reprezentăm.

Ne găsim în faţa unei precizări, aşa dar. Baumgarten şi Vico întrevedeau autonomia clarului-confuz în procesul actului de cunoaştere şi cereau maximum de accentuare a acestei forme de cunoaştere, doctrina caracteristicului mai cere şi o alegere a materialului.

După doctrina caracteristicului în această fază, e frumos ceeace prezintă o serie de puncte dominante ale obiectului luminate specific spre a se stabili concordanţa perfectă a părţilor luminate în acel fel cu întregul. Şi putem ajunge la aceasta, umbrind restul punctelor, care nu sunt dominante.

Prin acest procedeu punctele luminate pierzând legătura intimă cu restul ţesutului umbrit, dar înnodându-se ca celelalte puncte luminoase, obţinem o serie de puncte strălucitoare foarte **clare**, dar întregul este indistinct, fiindcă s'a întrerupt ţesutul elementelor componente prin adumbriri parţiale. Aceasta ar însemna printr'un exemplu paradoxal, obţinerea conformităţii cu sine însuşi. Legătura între elementele obiectului e clară, dar indistinctă, fiindcă i s'a schimbat natura şi fiindcă s'a oprit distingerea prin adumbrirea parţială şi inegală, dar numai în vederea notei dominante a totului. Elementele ce nu convin esenţei întregului, fiind adumbrite se vor converti prin chiar aceasta în punctele luminoase ideale. căci ne mai fiind distincte ele vor fi târâte şi netezite de imaginaţia noastră nivelatoare, dobândind o existenţă dictată de punctele luminoase vecine adică de notele dominante.

In felul acesta se va crea în jurul punctelor luminoase. o multitudine instantanee de idei aduse prin reprezentare; idei a căror lipsă de distingere este maximă, tocmai, fiindcă nu calchiază o prezentare dată, ci sunt făurite de imaginaţia noastră sub imboldul datelor clare alese în conformitate cu esenţa întregului.

Făurirea de către imaginaţia noastră creatoare a acestor elemente de aderenţă sugestivă, alcătuite dintr'o infinitate de impresiuni indistincte ce vor încadra obiectul modificat, după cum am văzut constitue tocmai temeiul formulei lui Hemsterhuis (ceeace înfăţişează în cel mai scurt timp un cât mai mare număr de idei).

Prin urmare caracteristicul în prima fază aduce clar-confuzului elementul sugestiei ca mijloc estetigen. Iată. prin interpretare. formula clarului-confuz de la baza doctrinei caracteristicului.

Doctrina caracteristicului în această fază, prin Hemsterhuis mai ales, recurge spre a întări explicaţia fenomenului estetic prin ajutorul notelor caracteristice, şi la principiul străvechiu al unităţii, şi la tratarea lui prin formula unităţii în varietate (Mendelssohn) arătând, că frumosul în artă e un fenomen, care izvorăşte din întâlnirea sensibilităţii omului, care dă multiplul, cu imperativul mintal intern, care cere unitatea, deci tocmai o răsturnare a datelor problemei lui Baumgarten.

Prinderea în mintea noastră a unui obiect gata redus la unitate, s'ar părea, că anunţă „absenţa efortului mintal", de care ne va vorbi mai târziu Spencer, ca motiv al plăcerii de artă. Acest rol foarte fecund al imaginaţiei în estetica modernă este însă încremenit într'o formulă metafizică, împrejurul căreia caracteristiciştii vor asedia mereu taina frumosului, dar nu vor reuşi să diferenţieze în mod categoric, spre pildă, o schemă încheiată în câteva linii de o încorporare artistică propriu zisă.

*

După Kant, care aduce în estetică o viziune cu adevărat nouă. — de aceea şi legătura sa cu înaintaşii, în ceeace priveşte punctul de vedere estetic e mai slabă — caracteristicismul în loc să dispară, cum era de aşteptat în aparenţă, se fortifică şi aducându-i-se o modificare ideaţiunii kantiene, intră în faza următoare. Kant ca ideaţiune filosofică nu admisese o conştiinţă individuală a

Descompunere

Taci ?
Doar umbrele vorbesc — e seară iar —
Ce vraci
Ne-or lecui pe buze liniștea de var,

Ți-am prins un gând
— Juca pe zid cu-o umbră —
Şi mâna ta 'nflorită, tremurând
strivea 'ntre degete tăcerea sepulcrală.
...Ți-am prins un gând
și i-am desprins petală cu petală
tot ce 'nflorise pentru mine 'n el.

Le-am strâns apoi în palmă cu sfială
și ele mi-au șoptit încet „Monel".

Taci ?
Doar umbrele vorbesc și gândul
ce ți l-am prins hoinar pe-un zid.
Ştiu !.... liniștea și toamna ți-au fost vraci,
și gândul tău cu umbrele dearândul
sunt buze ce sfioase se deschid.

ION POGAN

voinței proprii fiecăruia și ireductibilă atlora. El așează eul nostru și voința noastră în inconștient și în felul acesta sistemele filosofice ce urmează identifică omenescul și divinul într'un tot, în care cel de al doilea va căuta să se purifice de cel dintâi. Şi cum urmașii lui Kant obțin estetica din metafizica kantiană, nu din estetica lui Kant, ajung la Plotin, care la rândul său extrăsese estetica din metafizica aristotelică. **Plotin** se reazemă pe idealismul platonician; succesorii lui Kant pe idealismul caracteristiciștilor. Estetica germană postkantiană continuă, prin urmare, punctul de vedere al **conformității reprezentării cu esența obiectului,** punct de vedere scăldat într'un idealism mai accentuat, și, care consistă în a nu mai demnostra nimic, ci a confirma în dialectică pur kantiană cele afirmate de caracteristiciștii din faza primă.

In genere filosofia imediat post-kantiană se caracterizează printr'un panteism plotinic în care tot ceeace cade sub simțurile noastre izvorăște din spiritul absolut.

Schelling merge până acolo, încât reeditează aproape sub aceeaș formă **difuziunea** și **resorbițiunea** lui Plotin.

„Istoria este o epopee alcătuită în spiritul lui Dumnezeu. Ea oferă două părți principale : una reprezintă depărtarea umanității de centrul său până la limita sa extremă, cealaltă reprezintă întoarcerea sa ; una este dintr'un anumit punct de vedere Iliada, cealaltă Odiseea istoriei. In prima este direcțiunea centrifugă, în a doua cea centripetă. Marele punct de vedere al universului se exprimă astfel în istorie".

Estetica ce izvorăște d'aci e ușor de întrevăzut. Ea se reduce la ideațiunea lui Plotin interpretată de către un kantian, care nu era străin de prima fază a caracteristicismului.

Intr'adevăr dela început Schelling ia o categorică atitudine împotriva școlii lui Winckelmann și a imitaționismului în genere.

Ce era arta pentru imitaționiști ?

„Principiul imitării naturii ar avea, fără îndoială, o mare importanță, dacă el i-ar arăta artei cum să rivalizeze cu forța creatoare. Dar nu e nici o îndoială asupra înțelesului, care i se da, atunci când cunoaștem starea generală a științei în epoca, în care a fost formulată pentru prima oară. Ar fi, desigur, bizar ca aceea, care refuză naturii orice fel de viață să recomande imitarea naturii în artă.

Lor am putea să le aplicăm aceste cuvinte ale unui profund cugetător : „Filosofia voastră mincinoasă a suprimat natura. De ce vreți să o imităm ? Ca să puteți avea din nou plăcerea de a exercita aceeaș violență față de discipoli ?

Natura nu era pentru ei numai o imagine mută, a cărei gură nu a putut să scoată vre'odată un singur cuvânt ; era un schelet de formă goală, a cărui copie, tot așa de goală, trebuia să fie transportată pe pânză sau sculptată în piatră".

Winckelmann viu impresionat de frumusețea formelor în prezentările plastice ale antichității, arăta că manifestarea unei naturi ideale și superioare realității, cum ar fi expresiunea ideilor spiritului, constitue scopul cel mai înalt al artei. Dar Winckelmann ne având o cunoștință pozitivă a esenței acestor forme, ele rămâneau tot moarte pentru niște observatori morți, susține Schelling.

Dacă formele naturii nu erau zămislite de o forță liberă, cele ale artei se găseau pentru Winckelmann în aceleași condițiuni. Obiectul unității era schimbat, imitația rămânea nealterată. Dacă imitaționismul propriu zis produsese corpuri fără suflet, concepția lui Winckelmann arăta numai secretul sufletului, dar nu și pe acela al corpului. Winckelmann cunoștea cea mai pură frumusețe, se grăbește să recunoască Schelling, dar ea apărea pentru el numai în elementele sale separate ; pe deoparte ca frumusețe, care consistă din ideea abstractă, și, care izvorăște din suflet ; pe de alta ca frumusețe a formelor.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

O SEAMĂ DE CUVINTE

Doamna J. Comyns Carr povestește în cartea „Amintiri" apărută anul trecut următoarea anecdotă despre marele pictor James Mac Neil Whistler :

Odată Whistler trăia într'o pensiune de familie, a cărei proprietară avea un caracter tot atât de nestatornic ca și al lui. Intr'o zi, ea spune :

— M'am săturat tot fierbând pește pentru domnul Whistler.

„Jimmy" deveni furios și-și luă revanșa în modul următor : Sub fereastra sa, la un etaj mai jos, era un balcon unde se punea adesea un borcan conținând un peștișor roșu, la care proprietara ținea foarte mult. Whistler își făcu o undiță și prinse peștișorul. Il fripse la jăratec în camera sa, apoi îl trimise doamnei cu o notă reverențioasă în care spunea :

— Am aflat că te-ai plictisit tot fierbând pește pentru mine ; mi-am luat libertatea să-l fierb pe acesta pentru d-ta.

Doamna cu peștele roșu intră într'o mânie neagră. Dar pictorul se amuză cel puțin opt zile de aceasta.

◆

Era pe timpul marelui sezon de tenis la Nissa. Printre numeroșii străini distinși, cari veneau la „courts" de tenis sau se amestecau printre operatori, erau mulți potentați, bărbați de stat, diplomați Venea și regele Gustav al Suediei. Il cunoștea toată lumea, cu toate că păstra un strict incognito.

Intr'o zi, el jucă cu o „regină" cu „divina Suzanne", un „mised double". In înfierbințeala jocului, regele Gustav călcă pe terenul partenerii sale.

— Trebue să vă orientați mai mult spre stânga, îi zise Suzanne Lenglen.

Regele răspunse surâzând :

— Foarte just, domnișoară. Amicul meu Branting mi-a spus-o încă acum câțiva ani.

◆

Spiritul lui Alexandru Dumas-tatăl

Intr'o zi, i se ceru lui Dumas ca să citească una din dramele sale. El refuză însă cu încăpățânare.

Şi cum se insista.

— Nu vreau altceva, zise el, decât să vă citesc o piesă ! Insă cu o condiție !

— Ah !.. spuneți condiția...

— Condiția e ca piesa pe care o voi ceti să fie de altul... Pentrucă prin acest mod, dacă are succes, vanitatea mea de cititor va fi mulțumită, dacă n'are succes, gelozia mea de confrate va fi satisfăcută.

*

In 1860, Dumas-fiul vine la tatăl său, care lucra.

— Cum o mai duci ?

— Sunt foarte obosit !

— Odihnește-te !

— Nu pot.

— De ce ?

El deschise o cutie și arătă doi ludovici.

Când am venit la Paris, în 1822, aveam 53 franci, tu vezi că nu mai am acum decât 40 ; atât timp cât nu voi fi recâștigat cei 13 franci, cari îmi lipsesc, trebue să muncesc !

RUD. A. KNAPP

Cronica muzicală

NECESITATEA FUNDĂRII UNEI BIBLIOTECI MUZICALE

Lipsa de interes manifestată față de chestiunile relative la arta muzicii au făcut ca acum, când în toate direcțiunile de activitate culturală românească se fac studii pentru cercetarea, distingerea și afirmarea caracteristicului firei noastre, numai în direcțiunea muzicii să ne găsim impresurați de piedici, de dificultăți care împovărează pentru încă multă vreme posibilitățile de studii științifice muzicale și de discernământ. Nu avem colecțiuni de transcrieri ale cântecelor populare, cum nu avem un muzeu de instrumente și jucării muzicale românești, în care am putea studia realitățile artistice ale melosului popular și acustice ale uneltelor muzicale naționale. Avem opere de stat, concerte simfonice, conservatoare de muzică — imitate sau organizate după impresiile pe care le-a cules într'un voiaj de plăcere prin Apus un amator de muzică. Nu ne-am învrednicit până azi să studiem temeinic problema muzicii noastre, nici nu ne-am pus serios asemenea probleme. Când s'a ivit vre-o chestiune de natură muzicală, am tratat-o, ca buni români, în acelaș spirit empirist, cu aceleași buruene și leacuri vrăjitorești cu care țăranul român, își tratează suferințele. Și încă după capriciile fiecăruia pe care norocul le-a așezat într'un loc de importanță pentru soarta muzicii. Nu am simțit necesități de cunoaștere, de aprofundată pătrundere a elementelor determinante pentru aprecierea operei de artă muzicală, judecata critică mărginindu-se la vagi impresii personale. După cum numai spiritul de imitație sau întâmplarea ne-a condus la vre-o măsură convenabilă pentru promovarea culturii noastre muzicale.

Din fericire. toate aceste triste constatări aparțin trecutului. Din ce în ce se resimte și la noi nevoia de a recurge la documentarea și adâncirea științifică a chestiunilor muzicale, de a se face cercetări potrivit metodelor de investigațiune științifică. Orice orientare în privința reorganizării vieții noastre muzicale tinde să fie motivată pe bază de studii serioase care utilizează cunoștințele despre stările de-aiurea ca material documentar, comparativ, ca analigon sau dătător de sugestii pentru tendințele noastre de propășire. Chiar critica muzicală caută să se documenteze înainte de a pronunța o părere în privința aspectelor sau productelor de viață muzicală românească.

Pășim deci în faza de tranziție, dela primitivitate la organizarea conștientă a factorilor de desvoltare a culturii muzicale. Pentru aceasta însă devine de o absolută nevoie unealta sigură de instrucțiune: **cartea.** Știința muzicii este ajunsă astăzi la așa de însemnate progrese, în cât în orice domeniu de preocupare muzicală, se găsesc studii serioase, cercetări datorite unor investigațiuni sistematice făcute după toate rigorile metodologice pentru aflarea adevărului. Mai mult, muzicologia posedă lexicoane, dicționare, opere de consultare, de indicarea isvoarelor și documentelor, de o preciziune și valoare științifică ce ține foarte sus prestigiul specialității noastre și oferă largi posibilități de studii oricui vrea să lucreze în această direcțiune.

Necesitățile de educațiune muzicală și de orientare în oricare ramură de activitate muzicală reclamă imperios **fundarea unei biblioteci muzicale**. Este poate un secret pentru multă lume, că până azi nu avem o asemenea bibliotecă publică. Iar studii de interes muzical nu se găsesc nici în biblioteca Academiei române nici la „Fundația Carol". Printre tinerii studioși muzicali ca și printre critici se observă îmbucurătoare tendință de a consulta textul muzicii ce se execută în audițiunile publice. Ei bine, cine nu-și poate procura cu bani proprii o partitură, n'are cum s'o studieze, sau s'o consulte, necum s'o urmărească la execuțiunea publică, la concert sau repetițiuni. Nu există o bibliotecă a teatrelor clasicilor și romanticilor muzicali, deși aproape nu se poate concepe concert sau orice fel de audiție muzicală fără ca programul să nu conțină una din operile marilor muzicieni ai celor două secole trecute. De asemenea nu se găsesc nicăieri studii introductive în opera muzicală, cum sunt acele minunate colecțiuni de „Führer" sau „Einführung", „guida attraverso la muzica" „analyses musicales", etc., studii care sunt indispensabile pentru o perfecționare a gustului și pentru sporirea posibilităților de împărtășire cât mai completă a frumosului artistic muzical. S'ar pune la îndemâna diletantului primele mijloace de a-și desvolta capacitatea de percepțiune muzicală, introducându-l încetul cu încetul în studii mai înaintate și contribuind astfel în cea mai largă măsură la desvoltarea culturii muzicale. Dar de o netăgăduită importanță și neapărată necesitate este biblioteca muzicală pentru studenți. Nu numai dela conservator, dar chiar dela universitate; sunt foarte numeroși studenți cari caută să se orienteze în studiile muzicale la fel cum se orientează în celelalte discipline. Râvna pentru muzică este mult mai vie printre studenții noștri ca altădată. La operă și concerte studenții vin în mare număr, cu o nepotolită curiozitate și interes pentru a determina condițiunile estetice și tehnice hotărîtoare în producțiunea operii de artă muzicală. Ei n'au însă cum căpăta lămuriri în privința intereselor lor științifice și artistice muzicale pentru că nu au unde afla materialul indispensabil pentru studiu, cărțile. Dar în afară de studenți, orice om cu aspirațiuni culturale vrea astăzi să capete îndrumări în istoria, estetica, structura tehnică sau teoria muzicii. Alt mijloc pentru satisfacerea acestor aspirațiuni culturale nu este de cât biblioteca muzicală. Se înțelege că această bibliotecă ar cuprinde și toate documentele relativ la muzica românească, bibliografia respectivă și diferitele culegeri de cântece populare românești și străine. Dacă n'ar fi alipite Academiei române care posedă o bogată colecție de manuscrise relativ la muzica noastră bisericească, ea ar putea funcționa ca dependentă de Ministerul artelor. Organizarea ei ar urma să țină în seamă cele două aspecte sub care pot fi înfățișate studiile muzicale: ars et scientia. Iar abonamente la revistele muzicale mai importante ar ține legătura cu actulitatea mișcării muzicale, secțiunile principale pe care le-ar cuprinde o asemenea bibliotecă muzicală, ar fi următoarele: a) lexicoane, dicționare, studii bibliografice, colecții de stu-

N. N. TONITZA: CLOVNUL CEL BATRAN.

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ŞI
FUTURISM

(Jalnica tragodie a unui june pictor român

V.

Pictorul nostru urmează astfel :

. . . .

Când, peste o jumătate de ceas, revenirăm la maşină ca să pornim, găsirăm toate patru cauciucurile sparte, plus o piesă principală dela motor. şterpelită.

Ancheta deschisă cu o impresionantă afabilitate de către însuşi domnul căpitan Romeo Ionescu-Stop, nu ajunse la nici un rezultat.

Fireşte, în timpul cercetărilor fură sfărâmate vre-o patruzeci de coaste ţărăneşti şi strămutaţi vre-o duzină de căpriori din jandarmeria inferioară — ceia ce mă convinse pe deplin că ne aflam în sânul oştirii româneşti, adică ideal asiguraţi în viaţa, onoarea şi avutul nostru.

Cum eram condamnaţi la imobilitate până la sosirea, dela Bucureşti, a pieselor după care domnul căpitan trimisese un curier special — siliţi am fost să acceptăm găzduirea preotului Grigore Bumbulescu, despre care d. Romeo-Stop ne spusese că e un bărbat cu excepţionale calităţi de minte şi de inimă. Dar mai presus de toate un „înfocat" luptător pentru triumful democraţiei româneşti şi un mare iubitor de artă :

— „E un **flokorist** de prima linie, (ne informa d. căpitan),... un intelectual subţire, care, dacă a rămas în satul său natal şi nu s'a lăsat momit de o catedră teologică ce i se oferia la Bucureşti, e pentru că vrea să pătrundă cât mai adânc în spiritul ţăranului român, pe care îl iubeşte, îl adoră, îl idolatrisează... Un al doilea Creangă..."

Când am păşit, către ora mesei, în curtea părintelui Grigore Bumbulescu, Sfinţia Sa se găsea pe prispa casei — (o casă cu frumoase stucaturi italieneşti şi grădiniţă cu copacii tunşi geometric)—... şi admonesta o mare mulţime de creştini cari, cu capetele descoperite, ascultau smeriţi, în tăcere adâncă, iar numai în răstimpuri câte un bătrân, cu gestul plin de umilinţă şi de implorare, încerca să geamă, să îngaime o explicaţie, să riposteze :

— „Interjecţii abjecte ce sunteţi !..."

— „Părinte..."

— „Tacă-ţi gura vocativule !... ţara românească trebue să rămâie a românilor. Cine votează pentru bolşevici înseamnă că-şi vinde ţara şi trebue spânzurat, căci Domnul Dumnezeul Patriei mamei voastre pedepseşte până în al unsprezecilea neam pe vânzătorii de ţară ! !..."

— „Noi, părinţele, votăm..."

— „Inchide pianul !... interjecţie scârnavă !... ablativ suspect !... ad-ver-bule ! ! !... Un om fără căpăţână, este om sau hoit ?..."

— „Hoit, părinte..."

— „Aşa !... Hoitul e bun la ceva ?..."

— „Nu, părinte..."

— „Vezi ! ?... Apoi dacă omul, că e de nul singur, când n'are cap e hoit, adică lucru netrebnic şi puturos care trebue îngropat, ca să nu împută satul,... d'apoi o ţară întreagă fără cap se poate ?..."

— „Cum să se poată, părinte ?..."

— „Este ? !..."

— „Este..."

— „Deci dară : cine face cinste trupului ?... cine cârmueşte trupul ?... cine sfătuieşte pe trup, cum să-şi poarte picioarele, cum să ducă bucătura la gură,... cum să are, să sămene, să culeagă, să vândă, să economisească pentru casă, pentru nevastă, pentru copii şi pentru urmaşi ?...."

— „Capu' părinte..."

— Iată, aşa e şi cu ţara : dacă nu dai ascultare capului ţării, ţara nu se poate aşterne pe treabă regulată şi cuminte, ci umblă bezmetică, se împute şi-o umple viermii, ca şi pe trupul fără de cap... se face hoit, mă !... hoit se face ! !... auzitu-m'aţi ? !..."

— „Mai vorbă..."

— „Aşa !... deci dară vreţi, voi să sprijiniţi capul viu al ţării sau trupul mort şi fără cap ?...

— „Capu,... părinte".

— „Bun !... Dar cine este acum capul ţării româneşti...?"

— „Guvernul,... părinţele".

— „Aşa !... Guvernul fraţilor creştini. Guvernul este capul Patriei, pe el trebue să-l sprijinim, să-l ridicăm, să-l scăpăm dela potopul, dela năvala viermilor opoziţiei..."

. . . .

— „Domnule căpitan, preotul ăsta e o..."

— „E o extraordinară forţă democratică. O brigadă morală..."

— „Fii prudent !... îmi şopti doctorul, strângându-mă de braţ..., altfel mai zăbovim aici încă o săptămână . . ." . . .

. . . .

N. N. TONITZA

---

dii ştiinţifice (cum sunt volumele omagiale, dările de seamă asupra congreselor, operilor literare şi teoretice ale marilor maeştri), colecţii de reviste sau periodice (cum sunt almanachurile, anuarele diferitelor asociaţii muzicale); b) istoria muzicii pe ţări, pe genuri, pe perioade ; c) ştiinţa muzicii comparative, cu material muzical pe continente, ţări, regiuni, etc.) ; d) biografii ale compozitorilor, teoreticienilor, muzicologilor, personalităţilor în legătură cu muzica ; e) teoria muzicii, opere de pedagogie muzicală, instrumente, auzul, vocea şi cântul, organizarea vieţii muzicale, acustică, psihologie sonoră, estetică ; f) partituri muzicale, simfonie, operă, uvertură, poem simfonic concert pe instrumente, lied, etc. g) manuscrise muzicale şi h) reviste muzicale în curs de apariţie. Aceasta ar fi schiţa unei biblioteci muzicale pe care, de sigur, am completa-o cu timpul, adăogându-i secţiuni ale ştiinţelor şi artelor învecinate, ca istoria artelor plastice şi literaturilor, estetica generală, etnografie etc. — Biblioteca muzicală este astfel prima măsură pe care oficialitatea o datoreşte tendinţelor de organizare şi promovare a culturii muzicale româneşti.

GIORGE DIACU

Ce-a scris poetul Dimitrie Anghel ?

I. GENERALITAŢI

Reînvierea bibliografică a lui Dimitrie Anghel, a cărui moarte năprasnică (petrecută cam la 1 an dela aceia a nefericitului său prieten şi colaborator Ştefan O. Iosif) ne-a impresionat-- în dimineaţa unei zile din 1914 — mi se pare o datorie. Puternică prin realizările de artă pe care le conţine, impresionantă şi stăruitoare prin îngrijirea meticuloasă de care autorul ei dă dovală la fiecae pas, nouă prin conţinutul şi mai ales prin forma ei aleasă, europeană prin factură şi atmosferă — ea continuă să rămână totuşi necunoscută marelui public cititor. Să mă întreb asupra cauzelor acestui fenomen curios care lipseşte un artist desăvârşit de înţelegere şi popularitate şi un public interesat şi în stare de formaţie de o operă plină de însuşiri ? E o încercare hazardată.

Se pare că ne găsim în faţa unei tăceri vinovate : actualitatea însetoşată după sine însăşi, se simte jenată alături de umbrele străvezii ale marilor înaintaşi dispăruţi... Sau, poate, Dumnezeu ştie ce-o mai fi... Fapt sigur e că D. Anghel — în ciuda tuturor calităţilor operei lui — nu poate fi gustat şi cunoscut. Numai atât, dar soarta a fost cu el şi mai ingrată: atâţia contemporani de-ai lui, atâţi semănătorişti entusiaşti, atâţi reprezentanţi înzestraţi ai generaţiei luminate de dinainte de răsboiu au reuşit să treacă, sprijiniţi de recomandarea nu totdeauna fericită, a unei programe analitice, barierele ingratitudinei contemporane, înghesuindu-se la finele manualelor de cl. VII, în timp ce celălalt dioscur—St. O. Iosif—apoi · M. Sadoveanu şi O Goga, pot constitui ocupaţiunea de-o oră a unui profesor priceput, prietenii şi tovarăşii lor de luptă—Em. Gârleanu, D. Anghel şi centrul lor de gravitate. d. N. Iorga—nu s'au putut bucura de o soartă asemănătoare. Fără să le fie inferiori, ei au fost consideraţi cu totul altfel, poate primejdioşi, poate, deadreptul imorali, poate numai... ineducativi — de autorul programei analitice care va trebui să fie refăcută cu totul.

Astfel stând lucrurile — e uşor de înţeles cât de instructivă este reconstituirea bibliografică a unui astfel de scriitor.

Poate că reîmprospătarea numelui acestuia va avea răsunet şi în sufletul acelora cari îi moştenesc dreptul de autor ca şi în al reformatorilor învăţământului şi programei analitice a cursului de limbă şi literatură maternă.

PAUL I. PAPADOPOL

ECOURI

BIBLIOTECA „SEMANATORUL“ DIN ARAD

Primim la redacţie, ultimul triplu număr, 175—177 : „E. Lovinescu, Tacit, I. Pagini asupra epocei Impăratului Tiberiu“ scos de biblioteca „Semănătorul“, editură a librăriei diecezane din Arad.

Inutil să mai stărui asupra valorii în sine a autorului tradus sau a prezentatorului acestei traduceri, cunoscut om de litere şi luptător al clasicismului la noi în ţară, d. E. Lovinescu. Prin studiile sale, prin integrala traducere a lui Tacit şi Horaţiu, căroia, după credinţa d-sale că nu trebue să le tipărească Virgiliu, le vor urma de sigur, operele poetului mantovan, d. Lovinescu a binemeritat dela cultura românească şi dela cea clasică, în deosebi. Dar două cuvinte despre editură.

Biblioteca „Semănătorul“ şi-a început activitatea în vremea tulbure a războiului şi a împlinit pentru vremurile acelea un gol adânc simţit. Activitatea bibliotecii a crescut zi de zi şi astăzi se apropie de două sute de numere. Pusă pe o bază, de larg eclectism, biblioteca „Semănătorul“ a publicat pe lângă opere ale scriitorilor clasici români şi lucrări ale celor mai tineri.

Biblioteca „Semănătorul“ a îmbrăţişat toate ramurile literaturii, fără preferinţă specială pentru una din ele. De aceea au apărut, în afară de lucrări de beletristică şi nenumărate studii critice. „Masca timpului“ schiţe de critică, de Tudor Vianu, „Dramă şi teatru“, studii şi critici, de Ion Marin Sadoveanu, „Figuri ardelene“ de E. Lovinescu, „Câţi-va scriitori“ de Al. T. Stamatiad „Feţele unui veac“ de Lucian Blaga, arată atenţia deosebită pe care biblioteca „Semănătorul“ din Arad o are şi faţă de literatura ideologică.

Urmând după bibliotecile de popularizare „B. p. toţi“, „Minerva“, „Universala“ (Ancora), a căror osârdie pentru vulgarizarea culturii rămâne unul din titlurile de recomandaţie a editurilor respective, biblioteca „Semănătorul“ din Arad a adaos o conştiinţă editorială, un plan de lucru, şi o acurateţă technică, vrednică de laudă.

GEORGES DUHAMEL ŞI RUSIA

Intre scriitorii afirmaţi de după războí şi în a căror operă drama omului se desfăşoară în lumini impresionante, Georges Duhamel, alături de Barbusse şi de Dorgelès, a adus o iubire de oameni, un umanitarism aşa de veridic că toate pledoariile pacifiste pălesc alături de operile lor. „Viaţa martirilor“ şi „Civilizaţie“ au fost întâiele lucrări de atitudine, nu mai puţin estetică, în acelaş timp, ale scriitorului luptător, pentru un ideal de omenie, care este Duhamel. Manifestul, dacă se poate numi astfel, scris de Duhamel cu prilejul „aniversării“ de 10 ani dela isbucnirea războiului mondial şi jurământul solemn că nu va cruţa nici o energie pentru pentru evitarea in viitor a cruzimilor războiului, vor rămâne printre cele mai călduroase accente de suflu creştin, mai convingătoare prin puritatea vibraţiei şi prin arta scriitorului ca toate sesiunile societăţii naţiunilor. Unul singur poate cu mult mai mult, prin chiar izolarea lui când crez în numele căruia vorbeşte, e curat. Isus Christos a biruit chiar şi renegarea lui Petre.

Era natural, prin urmare, ca sufletul şi inima lui Georges Duhamel să nu rămână indiferente la stările din Rusia. „Nouvelles littéraires“ au început publicarea călătoriei pe care Duhamel a făcut-o în tovărăşia lui Luc Durtain în republica sovietică. Dela început scriitorul declară că relaţiunea lui „pledează pentru un popor iş nu pentru o facţiune“. Pe deasupra adaogă el, nici un moment nu e impropriu că să vorbim despre pace. In gândul acesta, se înţelege că scriitorul n'a urmărit să surprindă decât adevărul şi nu se sfieşte să-l declare. Omul şi omenescul din viaţă este tema relaţiei de călătorie pe care începe să o publice Duhamel.

De aceea, dela început, declară să nu se preocupe, între altele de cifre. „Mă simt realmente, zice dânsul, impropriu ăstor socoteli uscăcioase. Dar să privesc un om în faţă, să-i strâng mâna în tăcere, să--i spionez surâsul ce se trezeşte, să supraveghez uşoara cută ce se sapă uneori la colţul gurii lui, iată treaba mea, iată plăcerea mea. Intr'astea stă recolta mea“. Sunt caracterele literaturii lui Duhamel, ale acestui doctor de suflete şi căruia caracterizarea lui Massis îi vine de minune : „Georges Duhamel ou le règne du coeur“.

Desprindem, pentru astăzi, din începutul relaţiei lui Duhamel, rândurile ce urmează şi care ni se pare rezumativă : „Rusia e mai mare decât revoluţia ei“ :

> Călătorul care se îndreaptă spre Rusia, gândeşte în chip natural: „Voiu vedea Rusia revoluţionară“. El soseşte, deschide ochii, ţinteşte urechea şi nu întârzie să înţeleagă că poporul rus este un fenomen cu mult mai considerabil decât propria lui revoluţie. Rusia întrece, de toate părţile, revoluţia sa; a-şi zice, limitând înţelesul cuvântului, că o conţine, ceeace nu înseamnă că nu face sforţări ca să o propage.
>
> Călătorul a venit ca să observe, să studieze revoluţia; el simte imediat că va trebui să observe, să studieze, să descopere şi să înţeleagă pe poporul rus, bătrâna şi profunda Rusie. Cel ce şi-ar închipui că nimic nu e schimbat, ar fi dezamăgit dela intrare; iar cel ce şi-ar închipui că totul s'a schimbat ar comite o greşală nu mai puţin grea. Fără îndoială, revoluţia este peste tot, ea a tranformat oraşe şi sate, ea s'a introdus, cu binele sau cu sila, până şi în suflete. Dacă un eveniment, puţin probabil de altminteri, ar trimite-o mâine la muzeul istoriei, ea va fi făcut operă durabilă şi va fi lăsat urme indelibile. Dar revoluţia îşi va serba anul acesta, a zecea aniversare şi Rusia e bătrână ca şi legendele.
>
> O sută cincizeci de milioane de oameni nu-s oare de cât un fulg în balanţa omenească? Rusia ! Şi nu spun nimic milioanele de brazi şi de mesteacăni, de miliardele de fire de iarbă care se înfioară de vântul pădurilor şi al stepelor, şi pentru cari, popor mut, nu sunt de cât revoluţii geologice. Nu, îmi sunt deajuns cei 150 milioane de oameni. Ei trăesc mai prost sau mai bine. Ei muncesc, suferă, speră, mănâncă, dorm şi se înmulţesc. Privindu-i, nu-mi uit de extraordinara aventură care le-a răsturnat existenţa; însă îmi dau foarte bine seama, că această existenţă este supusă unor legi milenare care scapă, fiind omeneşti, revoluţiunilor care nu sunt de cât sociale şi politice. Şi mai cred că această revoluţie nu poate fi judecată decât în funcţie de acest popor, de Rusia. Orice efort de abstracţie destinată să izoleze fenomenul revoluţionar ar avea valoarea unei ipoteze gratuite, a unei închipuiri a spiritului. Rusia este tot la locul ei, tot aceeaş. Mărturiile marilor oameni, precum Mussorgsky, Tolstoi, Gogol şi Dostoievski sunt încă vii, încă valabile. Atunci, Rusia bolşevică? Fără îndoială, însă mai întâi Rusia, Rusia într'un cuvânt.
>
> Dacă majoritatea poporului rus, şi, după cât se pare, asentimentul minorităţii care o cârmueşte, Rusia e mai puţin „unduioasă şi felurită“ ca umanitatea lui Montaigne al nostru. Toate culorile, toate nuanţele sentimentului politic continuă să împestriţeze această mulţime prodigioasă“.

COVORUL ROMANESC

La „Muzeul de arte decorative“ din Paris s'a deschis o interesantă expoziţie de covoare din Europa septentrională. **L'art vivant** din 15 Iulie publică fotografii şi un mic studiu al d lui **Pierre Humbourg**. Un expozeu istoric al covorului, începând cu Homer şi cu tapiţeriile egiptene (3000 a. C.), prin Ovidiu şi atelierele romane remaniate şi perfecţionate de invazia orientală, duce până la epoca marilor descoperiri, a voiajurilor lui Marco Polo, cari au adus contactul mai intim dintre Orient şi Occident.

Franţa, Anglia şi Germania rivalizează într'o artă, în care fiecare ţară îşi află un stil propriu.

„Totuşi, ceeace pare că au regăsit meşterii actuali ai Europei septentrionale şi orientale, este acel secret care dădu tapiţerilor din secolul XVI, denumirea de : **Pictori în materii textile.** Insă ei nu dispuneau decât de două zeci de tonuri, pe când în Gobelinuri, ajutate de coloranţii chimici se întrebuinţează astăzi 14.000 de tonuri.

Se trec, apoi, în revistă secţiile şi se caracterizează covoarele poloneze, finlandeze, lituaniene, norvegiene, suedeze, iugoslave şi româneşti :

> Covorul românesc, cu originalitatea lui proprie, se înrudeşte cu toate esteticele pe care le-am văzut. Se pare chiar că toate ţările expozante, sunt legate între ele prin ceeace matematicienii numesc un factor constant, prin ceeace geograficeşte se explică printr'o dispersiune îndepărtată a tuturor acestor popoare ce trăesc în apropierea Dunării, împrăştiate de invaziuni sau de nevoi de expansiune. De altmiteri, un factor constant, întru totul tehnic, se întâlneşte în faptul că **războiul** (în româneşte, în text: **le razboi)** românesc, sau maşina de ţesut — la care se ţese pânză, se brodează, se ţes covoare — se întâlneşte în căminurile lituaniene sau norvegiene. Mai la sud decât celelatle ţări, România se remarcă prin culori vii şi mai calde. Punctul înodat e rar, dar punctul de Smirna sau genul oriental se întâlneşte foarte des în „chilim“. Intâi o bandă îngustă de decoraţie — pe malurile Dunării, în Austria, Ungaria, Bulgaria, cea mai mică vatră de bucătărie e împodobită cu astfel de bande — motivul geometric domină în raze oblice sau verticale, curând însufleţite de un fir orizontal care permite să se varieze construcţiile decorative. Culori totdeauna foarte vii, albatru închis, şi roşu roib. Fiecare provincie românească îşi are caracteristicile pe care ar fi prea lung să le enumerăm; câteodată motivul geometric face loc florilor foarte fin nuanţate. Insă arta aceasta tinde să dispară şi regretul nu poate fi prea mic, pentru aceasta“.

ATELIERELE SOC, ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU, BUCUREŞTI

UNIVERSUL LITERAR

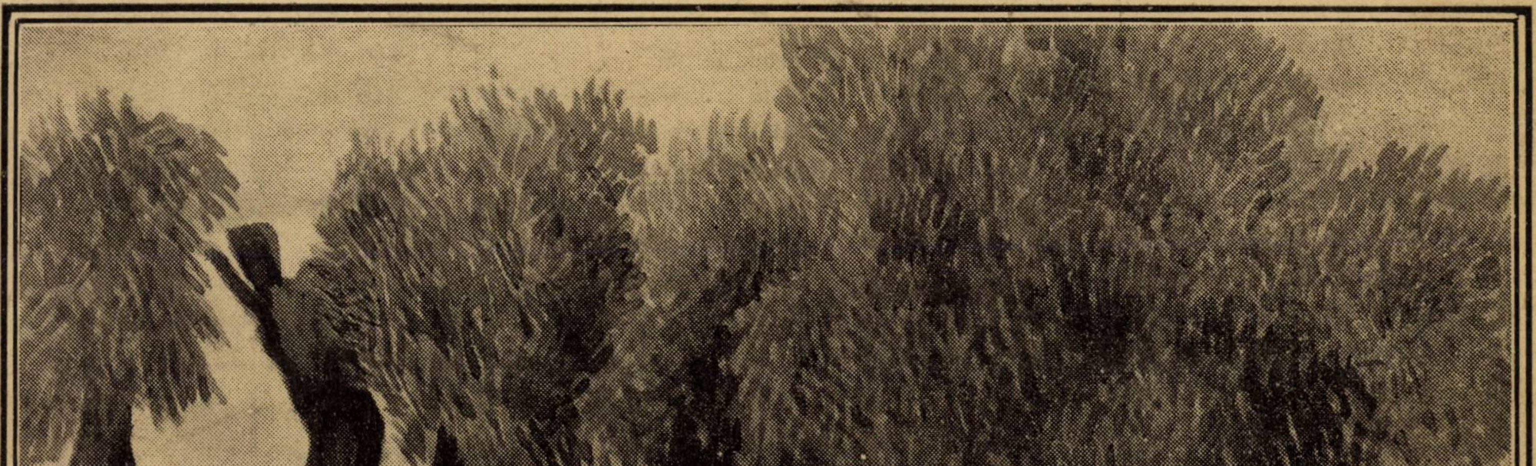

LEON VIORESCU : PEISAJ

An. XLIII, Nr. 32.
7 August 1927.

Lei 5

CITIREA

Iubindu-ne ‘nvățat-am să răpim
Din slovele ‘ncurcate adevărul,
Când îmi lăsai pe umeri, vânăt, părul,
Cu ochii ‘nchiși pe cărți — ca să citim.

Atunci am învățat să cercetăm
Prezentele ‘nțelesuri și trecute,
Când toate ne‘nțelesurile mute
Grăiau, simțind că nu le cugetăm —

Drapându-ne ‘ndoelile cu torții
In negru ‘nconjurate, ca și gândul,
Prin el am învățat, abia‘ngânându-l,
Citirea elementelor și-a morții =

Copii abia născuți, orfani și goi,
Jucându-ne prin suflete orbește,
Nu știm, însă, nici azi, de ce rotește
O boltă-atât de-albastră peste noi —

MÂNA

Nu mâna de-argint, din icoană, cu degete lungi,
Pe care-o săruți, gândindu-te cât e de fină,
Nu mâna cea mândră, ca un dar de regină,
Spre care te‘nnalți în genunchi s‘o ajungi.

Nu mâna cea repede, rece și fluturătoare,
Ce trece ca fulgeru ‘n sbor peste inima ta,
Nu mâna din noaptea demonică, tremurătoare,
Ce bate ca inima, dându-te toată ‘ntr‘a ta.

Nu mâna ce strigă, și-apoi, ostenit, părăsește,
Nu mâna de nervi, care biciuie și disprețuiește,
Nu mâna dramatică, neagră și neodihnită,
Nici galbena mână, ce bate ‘n pământ, părăsită

Ci mâan ta, dreaptă, egală și neatârnată,
Ce scoală din praf cerșetorul și‘n soare ‘l ridică,
Pe care-o primești și pe creștet, și‘n inimă-o lași fără frică,
Prietenă acum și deapururea, sau niciodată. —

JERTFA

M‘am născut cu Dumnezeu și Domnul Christos,
Iubind-l în neștiință, prin pulbere, jos,
Și cu iubirea Lor m‘am făcut mare
Și-am crescut palid pentru fiecare.

Până când Ei s‘au înălțat sus,
Chemând pământu‘n Răsărit și Apus,
Ca luna și soarele din înălțimi.
Peste inima mea și-a tăcutei mulțimi,

Eu tot pe sub soare și lună
Am rămas cu zorile și noaptea bună ·
In ele-am crezut și cred cu tărie,
Cu patimă și melancolie.

Pământul ‘l ating ușor și‘n neștire,
Să nu-mi sperie noua iubire,
Ce-o port pe sub ceața de plumb a misterului,
Slavă lui Dumnezeu, lui Christos și a Cerului.

M. CELARIANU

PETRECERE

SYLVIUS ROLANDO

Dar după două ore, muzica s'a oprit pentru odihnă şi jocul, care duduia ca un cazan în clocot, s'a spart... Numai decât perechile s'au rupt !... Tinerii încălziţi, obosiţi şi excitaţi, îmbrâncindu-se au dat năvală în cele două odăi, dornici de băutură şi puşi pe scandal. Pe coridor au rămas doar fetele şi copiii !... Fetele sunt obişnuite cu nepăsarea flăcăilor ! Par'că aşa vrea ordinea firească a lucrurilor ! De aceea, prinse la braţ sau după talie, se plimbă liniştite, calme, nepăsătoare la nepăsarea băieţilor, înjghebând în lipsa lor, o convorbire plată de gospodărie, de casă şi familie... In schimb, copiii, în cap cu Marghit, Dănilă şi Eva, joaca flăcăieşte, ca la munte, cu strigări ungureşti şi româneşti !...

Din odăile de primire s'a pornit un zgomot tare, dar nedesluşit, un amestec de vorbe, râsete, ciocniri de sticle şi de farfurii. Câţiva flăcăi potoliţi, îşi amintesc de fete şi galanţi ies pe sală în mână cu un pahar cu vin sau o bucată de slănină, înfiptă în furculiţă, pentru aleasa zilei. Imediat liniştea s'a stricat !... Sunt îmbrânceli, râsete prosteşti, supărări factice... Sosesc alţi flăcăi. Alt râs, alte chicote ! Freamătul se înteţeşte,... băieţii devin agresivi,... fetele provocatoare şi cochete fug sau se ascund,... băieţii aleargă după ele şi prinzându-le le ciupesc cu poftă de sâni şi de fese.... Strigătele, frânturile de vorbă se întretaie, se amestecă cu şoapte, râsete, chiuituri, cu zgomotul picioarelor şi loviturile îmbrâncelilor... E o mişcare totală, o zarvă, o promiscuitate de corpuri iscodite de aceleaşi doruri... Petrecerea e în toi... S'a prefăcut într'o zguduire colectivă, o deşănţare puternică a sexualităţii comprimate. Oamenii au căpătat apetite de fiară împiedicată... E un spasm nelămurit, haotic, inconştient, o comprimare de energie, de excitare maximă, care cere într'un fel o descărcare, o liniştire,... când deodată se aude vocea răguşită, dar justă şi simpatică a domnului Abrudan, prinsă într'un cântec de cazarmă vechi, demodat, stupid, totuşi potrivit împrejurărilor şi plin de savoare :

Bei der grosse Iosephine
Ist ein gross Skandal gemacht
Der eine spielt mit Violine
Der andre zieht die Stiffel aus...
Ra ta bum sa ra sa
Ra ta bum sa ra sa
Ra ta bum sa ra sa
Ra ta bum...

Şi numai decât întreaga petrecere, din odăi şi până'n coridor a căzut sub puterea cântecului. Ţiganii s'au tras lânga cântăreţi, ţambalagiul improvizează floricele la ţambal, contrabasistul rupe cu putere ritmul fiecărui vers, toate urechile au prins melodia, limbile s'au dezlegat ca vrăjite, toţi, indiferent de vârstă şi de naţionalitate ştiu să cânte nemţeşte, glasurile s'au apropriat după timbru împărţindu-se în două : una cu melodia ceailaltă cu terţa şi în clădirea cea mare, sombră, masivă şi rece, în vecinătatea tumbelor cu cadavre, răsună ca o revarşă a vieţii, melodia batjocoritoare şi plină de înţeles :

Bei der grosse Iosephine
Ist ein gross Skandal gemacht...

. . . .

In timpul acesta Marghit se apropie de Gyuri baci, care de la masa lui surâde fericit şi indulgent.

— Tată, au venit Jidanii...

— Au venit Jidanii, Tată, Jidanii...

Fetiţa cu amândouă mâinile a prins capul bătrânului şi ca pentru un mare secret şi important serviciu îi şopteşte în ureche, cu o gingăşie prefăcută şi conştient perfidă :

— Tată ! Au venit Jidanii... Jidanii de azi dimineaţă...

— Care Jidani ?... se răsteşte Gyuri baci, ca un om trezit deodată şi adus din indolenţa completării în planul realităţii.

— ...Hahamii, care vor să vadă mortul de sus...

In sfârşit bătrânul îşi aminteşte. Intr'adevăr sunt Jidanii de dimineaţă.... Nu s'au lăsat... Au venit să-şi spele mortul şi să-l pregătească... Fir'ar ai dracului !... Ce dobitoci !... Gyuri baci surâde gândind la atâta naivitate. Dar Jidanii au promis bacşiş, aşa că treaba devine serioasă.

— Hai, mai repede tată !... îl imboldeşte Lăcusta.

— Ho ! stai domol...

Gyuri baci se ridică, îşi ia cheile din agăţătoare şi mulţumit de gândul bacşişului se strecoară afară. Nimeni nu ia seamă, iar cântecul îşi urmează cursul său sălbatic şi fericit.

Odată plecat, Marghit trece în coridor şi prinzând pe Anania de nasturele hainii îl trage deoparte. Atingând pe frumosul bărbat, mâna ei simte un tremur : un mod înfundat i se ridică în gât, ochii au căpătat o privire stranie, în timp ce întreaga ei faţă se acopere de un surâs senzual şi pătimaş...

— Domnule Anania, au venit Jidanii...

— Ce Jidani ?

— Au venit nişte Hahami să se roage pentru mortul de sus... pentru cel de la nr. 8.

— Marghit, tu minţi... se răsteşte Domnul Anania.

— Zău, să mor...

— Ai văzut tu ?... Spune drept...

— Să mor !.. au fost şi azi dedimineaţă...

Odată încredinţat, Anania se'nfurie.

A. BAEŞU : MAICA STARIŢA

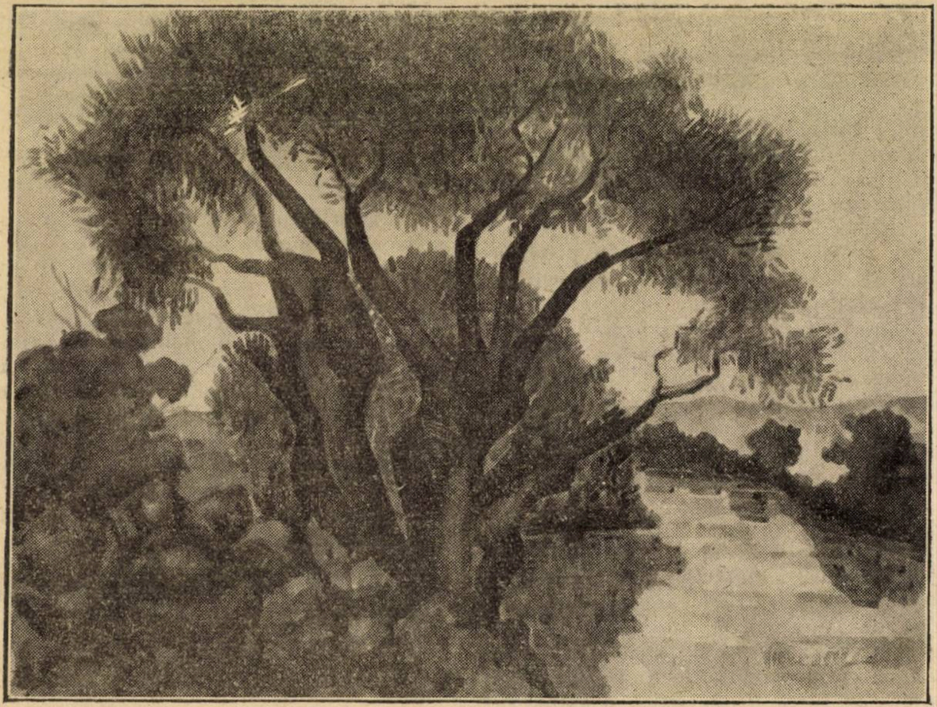

LEON VIORESCU : PEISAJ

Jidani în institut !... Asta pentru el e o provocare directă, o insultă... Figura lui s'a îngreuiat cu o grimasă iute și întunecată de om puternic, mânios la gândul c'a fost înșelat și nesocotit.

— Nu minți, Marghit?

— Zău ! Să-mi sară ochii din cap... Apoi, într'o invitare glumeață provocatoare și rugătoare totdeodată, ca îl îndeamnă :

— Mergi și-i bate... Domnule Anania mergi și-i bate...

Ideia lui Marghit a fost fier răscolitor în capul îngust de idei al lui Anania. Tocmai atunci se apropria de ei Böjike, mustrându-i cu un surâs fericit, străină de petrecere și de orișice altă preocupare, afară de Anania, de masculul Anania, prost și brutal, dar bărbatul, care pentru ziua aceea e al ei și nu trebue să-l piardă... Anania, față de Böjike, simte stimulul evidențierii și al grozăviei... Ar vrea să înfăptuiască ceva măreț, o încercare de cucerire, de subjugare... Ce folos ?... In zadar brațul îi e tare, căci mintea e lipsită de darul imaginației și doar instinctul pervers se zbate ca o muscă prinsă sub clopot... Indârjit el își caută un asociat și privirea i se oprește pe Ioșka socialistul. Ioșka singur și izolat cată la lume cu privirea lui hâdă... Anania nu-l iubește ; de multe ori a trebuit să-i simtă răutățile și batjocora, dar pentru treaba lui e bun.

— Ioșka, vino'ncoa !...

Ioșka se apropie ironic. Ironia pe fața lui Ioska fără nas și cu jumătate de gură înfundată se încrestează oribil... Intreaga lui figură pare plesnită... Numeroase cute, brazde și fisuri se amestecă și se întretaie ca într'o turtă de lut uscată în plinul soarelui... Anania, Ioșka, Böjike și cu Marghit, ascunși sub scara de piatră, alcătuiesc un grup izolat și ferit .Din depărtare se aude cântecul : Bei der grosse Iosephine...

Anania începe :

— Domnule Ioșka, au venit Jidanii să se roage...

— Ce Jidani ?

— Niște hahami să facă rugăciuni... Au sus un mort...

Lui Ioșka, fața i s'a zbârcit și mai tare, perdeaua nărilor s'a ridicat, găurile nasului s'au deschis larg, viermănoase ; în gură se văd dinții lungi, murdari, purulenți... Böjike surâde fericită și mândră... Marghit a fost prinsă de un tremur nenatural, un tremur de amorezat în goană, cu clănțănit de dinți și mișcări convulsive ale picioarelor.

— Bateți-i, bateți-i !... îndeamnă fetița, înecându-se de emoție cu vorbele...

— Ce facem cu ei, domnule Ioșka ?

— Păi ce să facem ?

— Eu ași zice.... să nu pierdem ocazia... O mamă de bătaie...

— Nu... răspunde Ioșka, care a cumpănit situația... pot să ne reclame..

— Ce dracu, domnule Ioșka... așa ocazie...

— Altceva, altceva...

— Ce anume ?...

— Trebuie să găsim noi altceva.

Ioșka stă puțină vreme concentrat în elaborarea unui plan, apoi începe să ceară deslușiri :

— Unde sunt ei acum ?

— In sala nr. 8.

— Și ce fac acolo ?

— Să roagă.... Apoi și'l spală și'l ung...

— Unde vine sala ?

— Sus... lângă cancelarie... e cea cu ferestrele deschise în curte....

— Cancelaria e goală ?...

— Goală... dealtminteri tot Institutul e gol.... Nu ne știe nici dracu.

— Bine... Acum ascultați !

Ioșka începe să detalieze un plan cu multe amănunte. A prins topografia locului și momentele psihologice ale acțiunii. Ceilalți îl ascultă atenți.. Marghit, din când în când traduce măreția lucrăturii prin aclamațiuni și bătăi din palme. Gyuri baci scoboară scara mulțumit cu bacșișul în buzunar.

— Dar voi ce faceți aici ? Haideți la petrecere...

— Avem o treabă, Tată... Vrem să păcălim pe cineva...

Gyuri baci a trecut fredonând : Bei der grosse Iosephine...

Ioska dă ultimile porunci, după care se despart. Anania, Böjike și cu Ioșka urcă scara către sala nr. 8, iar Marghit după planul stabilit, scoboară în bucătărie, înșfacă o sticlă destupată și cu ea în mână se furișează printre invitați, în curte la grajdul câinilor, unde strigă pe Șandor nebunul :

— Șandor, Șandor !... a spus domnul Anania să dai drumul câinilor... Nebunul n'aude, rânește înainte grajdul, cufundat în treaba lui.

— Șandor, strigă Lăcusta... Uite vin... Domnul Anania îți trimte vin... Na... (Și cu sticla stropește printre gratiile porții.. Nebunul la mirosul alcoolului se oprește din lucru... O lumină de viață par'că îi înviorează figura... Stă o clipă năuc... Năucia în locul privirii lui de obicei moarte, e o schimbare, un progres... Incetul cu încetul, în timp ce fata îl stropește cu alcool, chipul i se schimbă, capătă o expresie, parcă o dorință... Deodată se ridică... Pe figură i s'a imprimat un aspect animalic, un amestec de poftă și de spaimă... Fetița îl excită mereu :

— Șandor, dă drumul câinilor... Uite... îți dau sticla asta... Toată sticla...

Simțurile brusc excitate au deșteptat în nebun un rudiment de judecată și au scos la iveală, adunând din pustiul sufletului său, frânturile unei rămășițe de memorie... Această cumințenie îl tortură cumplit... Iși dă seama, că pentru clipa de deliciu și de amețeală pe care o presimte, trebue să se supună, s'asculte, s'asculte câinește...

— Șandor, uite vin... Na !.. Ține... Lăcusta, stropindu-l, se tot îndepărtează. Nebunul deschide poarta cotețelor... Câinii supuși nu îndrăznesc să iasă , sunt cincisprezece animale de diferite rase, cei mai mulți însă câini țărănești, toți operați, slăbiți de trai prost, fără inițiativă, cu instinctul libertății pierdut.

Lăcusta excită într'una pe nebun :

— Vino Șandor, vino după mine... Na, na de băut...

Șandor iese din curtea grajdului, haita se ia după el, Marghit îi conduce. Sub fereastra sălii nr. 8, fetița îi poruncește:

— Ține sticla... Ia și bea... Aici să stai până ți-o porunci Domnul Anania...

Nebunul prinde sticla cu amândouă mâinile și tremurând o duce la gură. Marghit fuge în curte și prin scara de serviciu urcă în cancelaria Institutului...

*

In cancelarie, pregătirile sunt pe isprăvite... Lângă ușa sălii de disecție s'au adus două schelete ; amândouă sunt învelite, ca stafiile, în lungi cearșafuri albe. La fereastra camerii perdelele au fost trase în jos ; cancelaria e aproape în întuneric. Un felinar aprins deasupra craniilor, cu lumina lui slabă de cavou mărește fiorosul scenariului... Totul se petrece în mare taină, pe șoptite...

— Impinge scheletul... Mai înainte... Incă... Destul, destul... Halt !..

— Un cearșaf aici...

— Sforile... ce dracu... unde sunt sforile ?...

— Deschide-le gura... mai mult... Acum... Mâinile... Incet... încet...

Fiecare schelet are câte o mână ridicată în sus, frântă din articulațiunile de sârmă în mai multe unghiuri și fixate cu sfoară într'o atitudine de pradă. Pentru hazul păcălelii, Ioșka socialistul s'a îmbrăcat la fel cu scheletele ; în afară de cap, un cearșaf îl acoperă în întregime ; în mână el ține un felinar, pe care-l joacă în diferite chipuri, căutând maximum de efect.

Din sala de disecție vine un mormăit tânguitor, monoton cu accente ascuțite de jale și arari oftări neobișnuit de caraghioase. Marghit râde pe înfundate, cu gura'n pumni şi ar sări de bucurie. Böjike surâde fericită de isprava şi bravura iubitului ei.

Ioşka comandă pe şoptite, ca înaintea unui atac prin surprindere :

— Gata ?

— Gata !

— Marghit, Böjike... Luaţi câte un os.

— Gata ?

— Gata !

— Acum !... După mine...

Ioska învelit în cearşaf, cu un felinar în mână, părăseşte cancelaria. Coridorul ce duce la sala de disecţie e luminat prea tare.

Perdeaua !... Jos perdeaua !...

Cu precauţiune deschid fereastra şi trag perdeaua. Coridorul cade în semi-obscuritate...

— Acum... Fiţi gata !

Din sala de disecţie se aude acelaş mormăit ridicul, aceleaşi oftaturi şi tânguiri.

Ioska dă semnalul. Un geamăt subţire aproape o fluierătură iese din pieptul său, care creşte şi descreşte cu accente de sirenă, prefăcându-se la urmă într'un urlet de lupoaică în durerile facerii... In acelaş timp Anania începe să fluiere, iar fetele să bată cu oasele în uşă. Anania are o deosebită iscusinţă , sunetele ies din buzele lui ascuţite, pătrunzătoare, cu numeroase fioriturì, în ritmuri variate, ca chiotele de lup, ca ţignalele de hoţi, tot mai multe, mai puternice, mai înverşunate... In uşă, fetele înebunite bat o toacă drăcească, cu câte două oase. Este un vacarm sălbatic, smintit, halucinant, care însoţeşte deschiderea uşii şi intrarea lui Ioşka în sala de disecţie...

Ovreii s'au oprit şi privesc aiuriţi arătarea. Salmon ucenicul cel tânăr, începe să tremure şi să plângă...

Talmudistul Şimon, mai curagios, răstoarnă vasele rituale şi se îndreaptă către uşa cancelariei, trăgându-şi elevul după el... Dar acolo, piept în piept se loveşte cu scheletele fantomă... In timpul acesta vacarmul creşte ; urletele lui Ioşka, fluerăturile lui Anania, ciocăniturile fetelor au ajuns la furia şi tăria unei vijelii de asalt...

Din subsol, dela bal, ies musafirii unii speriaţi, alţii curioşi... Ovreii înebuniţi de spaimă aleargă dezorientaţi ca nişte câini încolţiţi de hengheri... Norocul lor! Ferestrele sunt deschise ! Instinctiv înţeleg că scăparea-i în curte !... Acolo sunt în aer, în viaţă, feriţi de fantome şi de cadavre... In acelaş gest, fără să se mai înţeleagă, fiecare se aruncă pe câte o fereastră urmăriţi de urletele şi fluierăturile celor de sus... Dar în curte câinii s'au speriat şi au început să latre.

Ovreii o iau la fugă... Dela fereastră, Anania comandă :

— Pe ei Şandor... pe ei !

Şi atunci Şandor, în care alcoolul şi strigătele au răscolit instincte de fiară, se deşteaptă ca dintr'un vis şi se repede urlând mai aprig ca o haită înfometată, agitând şi excitând cu sticla în mână, ceata de câini neputincioşi şi prăpădiţi... Toţi musafirii, Ţiganii, copiii, fetele şi băeţii sunt în curte....

Ferestrele clinicilor s'au încărcat cu privitori ca la spectacol, ca la 10 Mai...

Se văd capete oblojite în pansamente, trupuri înţepenite în bandaje sau sprijinite în cârji... Şi deodată, fără comandă, fără pregătire, în aceiaş dorinţă de râs, de petrecere, dela ferestrele tixite se pornesc chiote, ţipete şi fluerături... Bastoanele şi cârjile se ridică ameninţător în aer, mâinile se agită furioase, îndemnând la bravură, eşarpele de tifon flutură ca batistele în semn de bucurie, de felicitare... Intreaga incintă a clinicelor e stăpânită de un spasm colectiv... Lătratul câinilor se pierde în ţipătul oamenilor.....

— Huo, huideooo...

— Pe ei Şandor !... Pe ei...

— Le vélè, le vélè !... Pfui... Pfui..

— Bravo Şandor... Nu te lăsa Şandor...,

(Urmează)

SYLVIUS ROLANDO

„JURNAL BASARABEAN"

Bal la „Auditoria“

lui Iliaş **Teodorescu**

Dela intrare isbeşte mirosul leşiatic al scândurilor spălate şi duhoarea încinsă de locaş aproape un an ţinut zăvorit.

Lanţurile hârtiei colorate, migălite îndelung, cu săptămâni înainte, ţes drumuri multicolore deasupra capetelor împomădate şi încreţite cu drotul, ce peste puţin vor rămâne cu frizura răvăşită şi încâlcită de praf.

Pozele Suveranilor — sub care orchestra cântă pe gustul tuturor la trei valsuri, căzăceasca odată — stau spânzurate pe peretele din fund : umbra coroanei de brad nelăsând privirii decât colierul de perle al reginei şi decoraţiile regelui..

Tombola, cu vecinicile numere „toate câştigătoare“ a împrumutat pentru o seară ghitara d-lu Tylă şi faţa de pernă, brodată cu mătăsuri, a cocoanei moaşe.

Zadarnic, d. Cică, plutonier-major la vânători şi doamna, au ambiţie. Lipiţi, braţ sub braţ, inima le svâcneşte într'un tact, cu aceeaşi speranţă şi acelaşi regret : ghitara cu funtă liliachie la gât şi un sfert de soldă aruncat pe bileţele albe...

Se vede lămurit : teatrul amuză, dar şi plictiseşte. Actorii transportaţi de succes înainte de sfârşitul piesei, dau „bonsar“ în sală şi fac semn cunoscuţilor din fund să aplaude mult — „nu acum, la urmă, când s'o lăsa cortina“... Se invită tăricel prietenul de peste cinci rânduri la un spriţ... Madam Brăntescu lăcrămiază odată cu plânsul eroinei (şi de data aceasta dânsa tot singură a trebuit să vină la teatru). Dânsului nu-i plac piesele „mişcătoare“.

— Că mişcător e ce spune casieriţa !... Nu ?... Şi ce bine joacă, aşa de bine ! Drept să-ţi spun, nici nu mă aşteptam. Eu în fiecare zi o văd trecând la servici, stă lângă noi — şi acum ce dă din ea ! Ei, bat-o s'o bată !..

Vericica a încremit pe scaun. Bănuia dela început că eroina, săraca, din cauza dragostei are să moară. El un mizerabil este ! Să poată i-ar face cel mai mare rău... Işi simte Vericica inima de plumb şi ochii înăpădiţi de lacrimi. Pleacă înainte de aprinsul luminilor, să nu o vadă lumea plângând cu hohot.

Incă după actul întâiu bufetul este plin : şi la jalea artistei, care îşi dă sufletul cu zâmbet pe buze, aci răspund cristalin ciocniri de pahare, frânturi de cântec, râsete străine îndureraţilor din sală.

La sfârşitul piesei — aplauze, lacrimi uşor trecătoare, svântate într'un colţ al batistei parfumată cu apă de colonia , sgomot de scaune, rânduite egal pe lângă pereţi, invitări la joc — pe faţă şi cele numai din ochi, acordul surd al trombonului şi baletul începe !

O noapte întreagă vor uita cu toţi plictiseala, neajunsurile şi inima rea. O noapte întreagă, strânsoarea de braţ, caldă în jurul mijlocului mângâietoare nelinişte va fi ; şi numai uitare de sine, ca într'un vis frumos, zâmbetul început cu un cuvânt ademenitor şi vremelnic... Ochi mari, cu striaţii aurii în sclipirea verdelui închis al apelor domolite, întrebători se vor deschide spre o lume, fermecător de necunoscută...

Fiecare vorbă, deabia şoptită în vâltoarea dansului, aduce miros vag de tutun bun şi mentă... Mâine, cum va mai putea suferi pe Saşa, cu privirile lui blegi înlăcrimate, ca de câine bătut cu duhoarea lui de tutun prost şi cu ce răbdare îi va mai asculta cântecul balalaicii, ce în fiecare zi, la ora 6 fix, numai pentru ea îl cântă.

Saşa are tunică de dril boţită, mâini mari, cu degete pătrate, bătătorite, cisme de iuft unse cu seu, ca să nu să prindă apa... Cel de astă seară poartă „costim“, cum îi place ei, are mâini albe, moi, ca de fată, guler tare şi vorba străină, ca o înţelege delicată şi cutezătoare... Saşa vorbeşte gros, poate de atâta fumat , bângue spusele şi faţă de indiferenţa ei, roşeşte, lasă ochii în jos, ca un prost... Cel de astă-seară i-a dat flori cu miros pătrunzător, ca şi privirile lui — nu ca Saşa, flori de tei cu miros de ceaiu...

A condus-o la loc, braţ sub braţ dealungul sălii şi în treacăt i-a observat pe umăr două fire lungi din părul ei...

La cingătoare florile albe, cu miros pătrunzător, au început să veştejească... Şi tare-i pare rău, că-au început să veştejească !...

Mâine toate florile se vor veşteji, mâine cum va mai putea privi pe Saşa...

In pauzele orchestrei, rumoarea începută parcă cu poruncă dela bufet creşte odată cu oftatul viforului pe la fereşti , bate mână de pietricele în geamuri şi trimite crainic cântecul cocoşilor — să vestească că-i târziu.

E cald şi bine înăuntru ; se cunoaşte după abureala geamurilor şi după cei care petrec. Veselia, la bufet, de acum îşi are rostul.

Feţele meselor, pătate de vin, s'au strâmbat cu colţurile mototolite în picioare ; deasupra, resturi de ţigări, coji de mere, scrum, rămăşiţi din mezeluri.

Jeni Ivanovna nu mai poate cânta aşa de bine, cu toate rugăminţile şefului.

A început dulce, încet şi tremurat acelaşi cântec, până acum de vr'o zece ori, „după cererea generală“ — „mă rog, ca la teatru'n Bucureşti“ !...

— Jenca tatii !...

— Nu aşa, domnu şef, nu-i frumos.

— Guriţa tatii !

— Aşa !

— Numai unu singur, singurel, ca la Ionescu'n Făgădău, pe vremea mea...

— Baba sei ala mucu,

Cium-ciam-ciumciaricica,

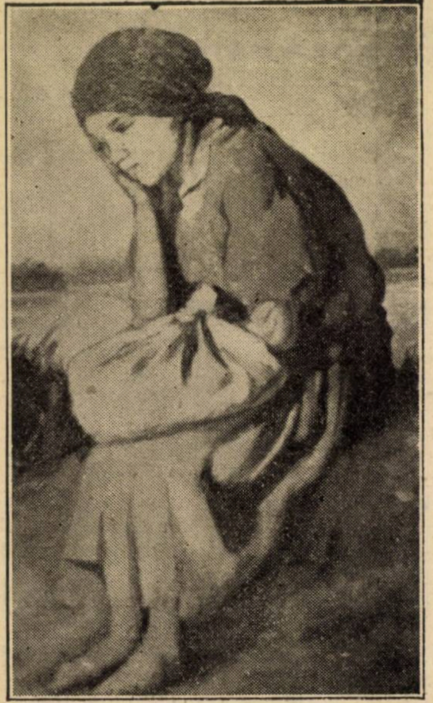

ŞT. TARASOV : IZGONITA

Da ni dali staricu,
Cu-cu !
No staric ctot ni durac,
Cium-ciam-ciumciaricica,
Zaper babu nă ceardac,
Cu, cu !...

Şoniei îi e tare cald. cald ca vara. Şi locotenentul nu-i mai dă pace !.... Are locotenentul privirile adânci şi pleoapele îi clipesc des, ca o chemare... Nu, hotărît, nu !... De câteva ori Glinski a rugat-o să meargă acasă — sigur, a observat ceva... La urma urmei, ea nu se simte vinovată cu nimic. A dansat de cinci ori, adică de patru, că în urmă a fost horă şi s'au ţinut cu toţi de mână : Glinski în partea dreaptă şi el, locotenentul, în stânga, ca s'o înveţe hora... Ea de unde putea şti ?... Şi atât e de nostimă : Doi paşi înainte, doi în urmă ; apoi o clipă stai pe loc ; doi paşi înainte, doi în urmă... Atunci trebue să fi observat, că locotenentul o roagă mult, mult... Insă nu se poate, hotărît nu se poate !...

Şi hotărîrea asta, Glinski trebuia s'o vadă.

Dar nu, el o plictiseşte într'una cu mersul acasă... Pentruce ?... Cu ce strică ea, dacă locotenentul are ochi aşa de frumoşi, şi mai cu seamă ce este ea vinovată, dacă toţi românii sunt la fel şi „tăţi, absălât tăţi" pe care îi cunoaşte, au ochi ca ai locotenentului... Dela început i-a simţit privirile aţintite aici, şi pentrucă îl cunoştea dela Pisoski, a zâmbit uşor... Sigur, de atunci Glinski e foc. Nu i-o spune, dar pricepe ea bine !... Şi de-ar şti cât o plictisesc astea toate !...

Ar vrea să iasă puţin la aer, aude vântul şi i-ar face bine... Glinski o roagă din nou să meargă acasă — afară-i frig şi poate răci cum este acum, foarte transpirată... Ea chibzueşte în gând cam pe unde ar putea sta un moment : în coridor e prea întuneric, chiar de aceea n'a putut sta mai mult adineauri cu locotenentul ; direct afară, prin uşa din fund, nu se poate — adevărat, este transpirată rău... Tot în coridor... Să nu-i fie urît şi să nu-l mai supere pe Glinski, îi cere chiar lui chibriturile... Are să aprindă câte unul, câte unul... Cât de locotenent, cu toate că nu-i dă pace — hotărîrea-i hotărîre !...

Astă-seară, ca niciodată, nenea Forţu, bea şpriţ cu paharul de-o litră — semn rău. Altfel obiceiul îi este, halba — şi bere şi vin.

Rotofei şi buhav, miroase a băutură cale de-o poştă. Ochii mici, ca de şoarece, îi sclipesc neastâmpărat drept în mijlocul feţei asudată, unsă parcă cu grăsime.

E indignat. A auzit bine cum i-a pomenit cineva numele, cu porecla de beţiv în coadă.

— „Căci eu poreclă o iau !... Mă rog, spune dumneata (se adresează rusului de alături, ce nu pricepe două boabe româneşte) te rog spune : poţi locui în Basarabia fără să bei ?... Nu, nu, răspunde !... Uite, eu sunt un străin, venit — hai să zicem — dela Iaşi, sau dela Bucureşti, sau poate matale vrei dela Brăila fie !... Şi te întreb eu, ca străin : poţi locui în Basarabia fără să pui picuţel pe limbă ?... Să te văd, acum să te văd, ce ai să-mi răspunzi dumneata mie... Că se poate ?... Imposibil, să-mi poţi răspunde aşa !... Mă rog, eu sunt de-al statului, precum d-ta eşti... — ei, ce-oi fi, nu importă !... Ne întâlnim amândoi dimineaţa, şi e vară (căci iarna se schimbă)... Prea de vreme pentru slujbă (eu dela o vreme am o insomnie groaznică).

— Zdraste, gospodin Forţu, zici d-ta, că în şapte ani n'ai putut să înveţi româneşte, sau n'ai vrut, sau — treaba d-tale !

— Noroc, să dea D-zeu, neică cum te chiamă, răspund eu.

— Ce să mai aude pela Bucureşti, ce mai zic jurnalele, lefurile se mai măresc, mă întrebi d-ta.

Si eu îţi răspund, că aşa, că pe dincolo. Spun cei dela Bucureşti, bine ; cu jurnalele, ceac-pac, când mai bine când mai rău , de leafă, nu ştiu, de s'o mări om-vedea-o noi !... Şi deodată, nu ştiu cum, îţi vine d-tale om de omenie, gându-ăl bun :

— Nene Forţule (sigur dacă ştii româneşte, dacă nu, treaba d-tale) zici nene Forţule, tot este de vreme pentru slujbă, hai să luăm o gustare.

Ei, atunci ce să răspund ?... Nu, nu, te întreb pe d-ta : ce să-ţi răspund ?... Că nu merg, sau că aşi avea aerul să te refuz ?... Vai de mine !... Nu-mi stă în caracter şi firea nu mă lasă... La Bercu-votcă, la Purcel-şpriţ, la Vaizer-bere !... De unde să bei un ceaiu ?... Intoarce-te chiar şi roagă-i frumos — nimic !

La Purcel — spriţu-i mai rece, Vaizer începe cu sticla şi Bercu trimite după armonică... Mai bea ceaiu, poftim ! Că de, dumneata care ştii ruseşte te împaci uşor şi cu votca şi cu ceaiul. Eu nu ştiu ruseşte, la ce să spun, nu ştiu, şi cu ceaiul nu mă'mpac... Şi aşa din întâmplare, până la birou, nu se poate să nu-mi iasă în cale cunoscuţi...

Ei, cruceşte-te acum şi d-ta, că eu pe cât pot o fac ; cruceşte-te, că din fleacul ăsta, din floarea asta la ureche, lumea zice că sunt beţiv... Pe mine mă doare, neică cum te chiamă, când aud aşa ceva şi eu poreclă o iau !... Atunci de ce mai stai în Basarabia, mă întrebi d-ta.

Mamă-nu, tată-nu, nevastă-nu, copii-nu, şi colac peste pupăză, îţi mai dă şi lumea'n cap : că eşti porc, că te'mbeţi ca un măgar !... Stai să vezi, neică cum te chiamă, aci-e-aci... Mă rog, stau în Basarabia şi beau ! Nu ?... Aşa ! Stai să vezi !... Beau, că stau în Basarabia !... Păi ce să fac altceva, dacă stau în Basarabia, neică cum te chiamă ? Poţi să răspunzi mata ?... Vinu-i acrişor pe aci şi tae greaţa... Ici un păhărel, altul colea — vinu-i acrişor şi n'ai greaţă. Şi dacă n'ai greaţă, cin'te ţine să mai bei unu ?.. Este ?... Stai să vezi !... Cum zic poate mata vrei să mai mă întrebi : pentrucă vinul nu face greaţă de-aia stai în Basarabia ?... Uité, eu ţi-oi răspunde da'cam greu... Este vinu vinos pe aci ?... Eeeste!.. Imi cântă mie. Ţurcan la chitară ?... Că bucuria vieţii mele — chitara e... Şi-mi cântă Ţurcan la chitară, neică cum te chiamă, de uit că sunt pe pământ, uit că trăesc... Se face aşa, că se'moaie sufletul în mine, şi aş plânge, aş plânge, neică cum te chiamă, atâtea lacrimi cât vin am băut în toată viaţa mea... Dar nu ţine mult, nu !... Deodată, ca luat din alte alea, mă apucă o bucurie de nebun. Mi se pare că toată lumea este a mea, toţi oamenii îmi sunt fraţi ; uit de toate şi bietul Tudorică se simte o clipă fericit... Pe urmă mai beau un pahar — şi mă domolesc !... Ei, am dreptate să stai pe aci ?... Stai să vezi !... Fetele sunt tare frumoase pela d-voastră. N'ai să zici-nu, n'ai să zici !... Dacă-s tare frumoase mie să nu-mi placă ?... Aşa să ştii d-ta = bucuriile vieţii mele : chitara, fetele frumoase, că de vin parcă-ţi spusei... Ba-mi plac al dracului, neică cum te chiamă, că au foc şi sunt frumoase !... Zice lumea că sunt porc, că mă'mbăt ca un măgar, că dau prin şanţuri ; da' poa—să zică, că nu trebue să-mi placă fetele ?... Sau că ele's urîte ?... Sau că n'au foc ?... Ferească Sfântul !... Este ?...

In sală câţiva întârziaţi vrea să înveţe „mămentan" căzăceasta după cântecul trombonului, singur...

Domnişoara Liza, la garderob, nu-şi găseşte mantila. I-a dat numărul greşit : sau e nouă, sau e şase. Nouă însă a plecat, iar la şase este prinsă o manta ofiţerească.

Norocul ăsta trebuia acum o lună, când a vrut să se fotografieze militar, cu chipiu şi sabie. Atunci n'a avut, că n'a putut cere nimănui... Papa aşa sever este ! In fiecare Duminică seara strânge fetele şi un ceas întreg numai exemple şi sfaturi îi este vorba... Românii, de treabă oameni, n'am ce zice, dar la fete — de ! (Aici ridică umerii, lasă capul şi pleoscăe limba sâsâit, ca de-o afacere ce nu i-a mers tocmai bine)...

Dealungul pereţilor şi-au rupt migăleala de luni lanţurile de hârtie ; atârnă mototolite şi decolorate cu o boare de prof. Orchestra numai cu trei inşi, restu-i de mult la bufet. Eroina serii, precum şi a piesei, mai repetă încă cu glas asurzitor, sub cortina lăsată, tirada ultimă a morţii... Domnul Cică, plutonier major la vânători, tot mai are ambiţie ; doamna a aţipit alături pe un scaun, resemnată — aşa i-a fost norocul : nici ghitara şi nici faţa de pernă, brodată cu mătasă...

Becul dela mijloc s'a stins, că s'aprind cele de afară, odată cu zorile.

Semn dela uzină, că-i ceasul şase.

Tighina, 1924.

GEORGE DORUL-DUMITRESCU

„Ideea“ în opera de artă

II. SCHELLING ŞI VINCKELMANN

Winckelmann nu surprinsese forţa, prin care sufletul este creat în acelaş timp cu trupul graţie unui suflu unic. El n'a determinat acest intermediar viu. N'a arătat, prin urmare, cum formele pot fi zămislite de către idee, şi n'a arătat mai ales cum ajungeau prin idee la formă, ci a încercat drumul dela formă la idee ; drum, pe care Schelling îl numeşte retrograd, întru cât în felul acesta nu se poate ajunge la adevărata esenţă, la absolutul propriu zis. Cugetarea lui Schelling e limpede. Există un fel de armonie prestabilită între idei şi lucruri. Pentru fiecare existenţă noi purtăm în suflet un concept ce nu derivă din obiect în mod direct, nu e un efect al experienţei, ci se găsesşte în încăperea minţii noastre în mod transcendental. Conceptul acesta este o reminiscenţă de esenţă divină, ar zice Platon, pe care experienţa nu-l poate modifica, adaugă Kant, şi dacă el se suprapune perfect pe obiect şi ideea lui, adică esenţa lui, cum spunea Spalleti, efectul este estetic.

Forma singură, zicea Schelling, nu are nici o valoare, căci dacă am considera cele mai frumoase forme ale naturii şi am face abstracţie de principiul activ, care le însufleţeşte, n'ar rămânea decât proprietăţi neînsemnate, cum ar fi întinderea şi raportul lor în spaţiu,... întrucât nu justapunerea elementelor dă naştere formei, ci dispoziţiunea lor. Or, dispoziţiunea nu poate fi determinată deât de o forţă pozitivă, care să se opună tocmai izolării părţilor, adică să supună multiplicitatea unităţii unei idei, lucru pe care îl observăm şi în forţa dintr'un cristal şi în curentul magnetic din organizarea corpului omenesc, ce dă părţilor materiei o poziţie relativă şi o ordine, ambele capabile de a manifesta ideea, unitatea esenţială... Orice unitate nu poate fi decât de natură şi de origine spirituală. Şi de altminteri la ce tind toate cercetările asupra naturii, de nu spre a găsi în ea însăşi ştiinţa ? Ştiinţa, prin care lucrează natura, fără îndoială, nu se aseamănă cu aceea a omului, care are conştiinţa reflexivă prin ea însăşi... Această ştiinţă activă este în natură şi în artă legătura şi forma între corp şi suflet. Fiecărui lucru îi corespunde o idee eternă în raţiunea infinită.

Dar cum poate ideea aceasta să treacă în realitate, luându-şi o formă corporală ? Numai prin ştiinţa creatoare, care e legată cu raţiunea infinită în mod necesar, în aceeaş măsură, în care la un creator de artă esenţa purtătoare a ideii din frumuseţea invizibilă e legată cu ceeace reprezintă în mod sensibil... In toate existenţele naturii, ideea vie nu se arată activă, decât în mod orb. Dacă creatorul de artă ar proceda la fel, opera de artă nu s'ar distinge de natură ; pe dealtă parte, dacă artistul se supune de tot şi cu conştiinţă realităţii servile, pe care o are sub ochi, iar atunci ar crea larve, nu opere de artă“. Artistul trebue să imite, nu formele superficiale, ci creaţiunea formelor, aceasta ar fi corectarea formulei imitaţioniste în doctrina lui Schelling, „Findcă ceeace trebue să dea operei de artă frumuseţea nu poate fi forma, ci altceva, care se găseşte deasupra formei, adică : esenţa, elementul general, într'un cuvânt, privirea, expresiunea spiritului naturii ce trebue să rezide într'o operă de artă“.

Schelling întrebuinţează pentru forţa aceasta activă şi vie formula idealismului şi nu a caracteristicismului, pe care îl neagă de altfel, întru cât nici o fiinţă individuală nu există prin limitele sale ; ea există numai prin forţa, care rezidă în ea, şi cu care se menţine ca un tot independent în faţa marelui tot.

Cum această forţă, zice Schelling, care este principiul particularizării şi prin urmare al individualizării fiinţelor se relevează în ele, ca un caracter viu, sistemul strâmt, care îl neagă, are drept consecinţă necesară punctul de vedere insuficient şi fals al caracteristicului în artă. Arta, care ar vrea să reprezinte scoarţa goală, sau simplul contur exterior al obiectelor individuale, ar fi moartă şi de o asprime insuportabilă. Fără îndoială, că nu individul este acela, pe care voim să-l vedem, ci ceva mai mult, ideea sa vie. Dar când artistul recunoaşte în el privirea şi esenţa ideii creatoare şi o face vizibilă, el transformă individul, aşa încât obţine din el o lume în sine, o specie, un tip etern.

Şi cu toate acestea acelaş Schelling, graţie caracterului istoric al filosofiei sale, vede în caracteristic nota oricărei opere din natură. Caracteristică, zice Schelling, e mai ales natura, arta e idealistă.

De la primele sale opere natura este caracteristică. Ea închide în silexul aspru forţa jocului şi scânteea luminii, iar în densitatea unui metal, sufletul armonios al sunetului. Pe pragul vieţii, când începe să se gândească la organizare, recade învinsă de puterea formei în pietrificare. Viaţa plantelor consistă dintr'o tăcută sensibilitate ; dar în ce contururi precise şi strânse această viaţă suferindă este închisă ! In regnul animal, pare, pentru prima oară, că începe lupta între viaţă şi formă. Natura îşi ascunde primele sale opere încrustate aspre şi acolo unde acestea dispar, viaţa se întoarce printr'un instinct artistic la regnul cristalelor. In sfârşit ea capătă un mers mai îndrăzneţ şi mai liber şi atunci se arată în activitatea acestei vieţi caractere care sunt aceleaş la toate speciile. Arta e adevărat, nu poate să-şi aleagă punctul de plecare tot aşa de jos ca natura. In artă, dacă frumuseţea este deopotrivă de răspândită peste tot, există totuş diferite grade în manifestarea şi dezvoltarea esenţei, pe care arta o voeşte cât mai bogată, căci ea vrea să răsune, nu un accent, sau un sunet izolat, nici chiar un acord detaşat, ci melodia armonioasă a frumuseţii totale. Arta pune stăpânire de preferinţe imediat pe ceeace este mai înalt şi mai dezvoltat : pe forma omenească. Căci nefiindu-i dat să îmbrăţişeze ansamblul în imensele sale proporţii şi,

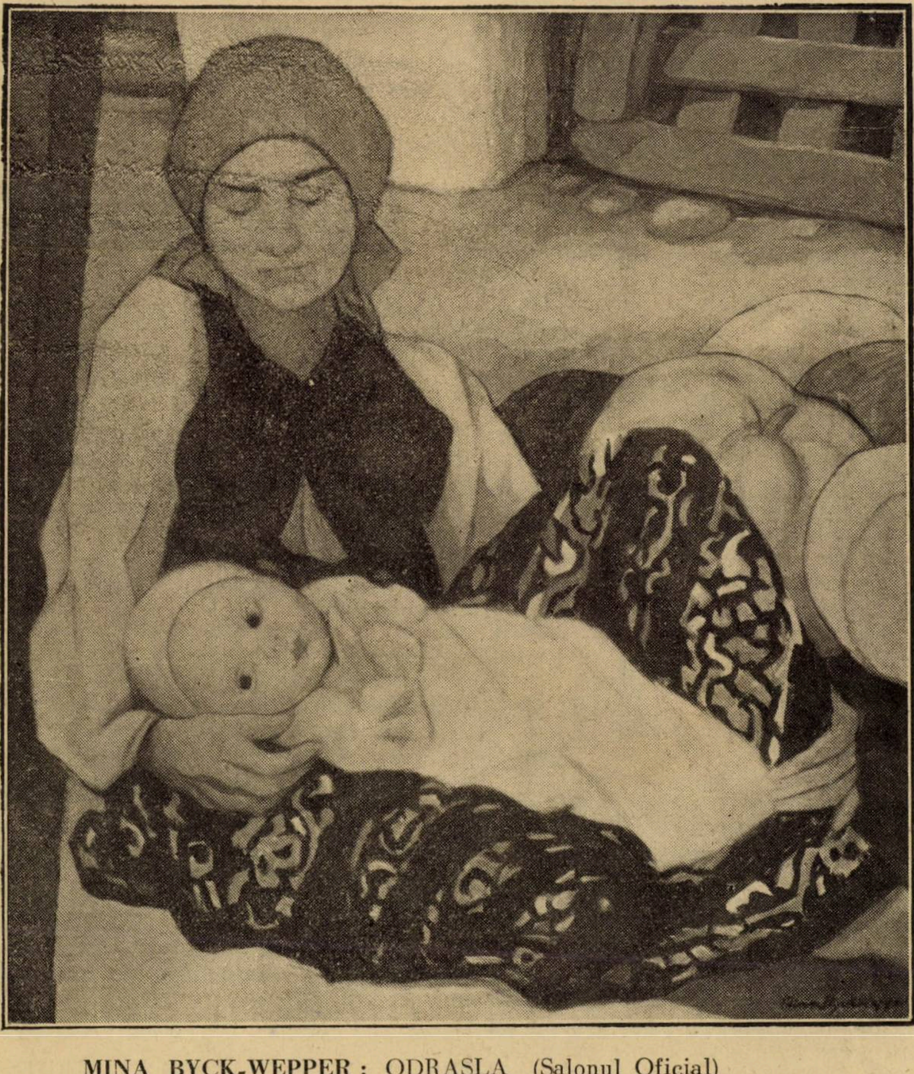

MINA BYCK-WEPPER : ODRASLA (Salonul Oficial)

Seară pe baltă

Plutesc pe ape umbre de tristeți
Și iazurile licăresc
In svâcnituri de pește prin ostreți
La garduri largi în gură de privale —

Și dube tae lin prin trestii drum,
Cu'ntreaga lor de pești și plăși povară
Și urma lor piere pe ape — fum
Topit în caldu-amurgului de vară —

— Pescarii svelți opresc și sar pe grind
Strângând alături dubele'n pripoane...
Și'n seara-albastră focuri se aprind
Să'mbrățișeze'n vâlvătăi ceaoane —

Răsar pe zare stelele când ei
Se'nchină'ncet și'ncep săraca cină...
...Deasupra crește spuza de scântei
Pe bolta ca privalul de senină...

...Un glas șoptește, vorba are spor
Și sfatul merge'n undoeri domoale
Cu tresăriri și'nduioșeri de dor
Și-adie sfatu'ntre pescari ușor
Ca un zefir pierdut peste privale

EUGEN VICTOR

O SEAMĂ de CUVINTE

Intr'o seară, la „Théatre-Francais“ Dumas așezat lângă Soumet, văzu un spectator adormit în stal în timpul unei piese al cărui autor era Soumet.

— Vedeți, zise Dumas confratelui său, efectul produs de piesele dumneavoastră !

A doua seară, se juca o comedie de Dumas. Autorul sta la intrare. Deodată, Soumet îl bătu pe umăr, și-i arătă un domn care dormea, zicându-i cu un ton acru.

— Vedeți, scumpe confrate, că se poate dormi deasemenea ascultând proza d-voastră...

— Ași ! ripostă Dumas, este tot domnul de aseară, care nu s'a deșteptat încă!

•

— Domnule doctor, spuneți-mi adevărul în față, fără înconjur.

— Vă veți vindeca, scumpe domn, răspunse celebrul doctor Ricord, lucrul este sigur, căci statistica vrea să fie un salvat la o sută de bolnavi, în cazul dv.

— Ei bine ?

— D-voastră sunteți tocmai al o sutelea pe care-l tratez și... până acum n'am salvat pe nici unul.

•

Dumas avea obiceiul să dea o piesă de 2 franci unui anumit cerșetor din cartierul său. Intr'o zi, el nu găsi asupra sa decât două centime, pe care le dădu cerșetorului.

— Oh ! domnule Dumas !

— Ce vrei amice ! Le vei da... unui sărac.

RUD. A. KNAPP

---

fiindcă în celelalte creaturi ființa nu se manifestă decât prin străfulgerări izolate, pe când la om ea apare în toată plenitutidinea fără întrerupere, deaceea nu numai, că-i este permis, dar arta e și obligată să prindă natura întreagă într'un singur om.

Schelling continuă, arătând istoricește, cum la început arta a fost o reproducere fidelă a naturii cu scopul de a fi în ansamblu fidelă și frumoasă, apoi devine caracteristică — deci e vorba de o simplă fază nu de un ideal în artă — și citându-l pe Gothe, compară caracteristicul față de artă cu scheletul față de forma vie, arătând cum caracteristicul înseamnează perfecțiunea formei, dar apoi spărgând limitele formei începe acel **charis** al grecilor, adică **gratia.**

Prin urmare acest regn începe prin a fi imitaționist, devine caracteristic în aparență apoi și ajunge în cele din urmă la forma ireductibilă a grației.

„Grația în artă este expresiunea sufletului... La apropierea sufletului, o dulce auroră se răspândește asupra operei ; contururile se sting și se îndulcesc... Pura imagine a frumuseții ajunsă la acest grad de dezvoltare, este zeița dragostei. **Spiritul** naturii nu se opune **sufletului** decât în aparență ; el este organul și simbolul acestuia. Toate celelalte creațiuni sunt însuflețite numai de spiritul naturii, în om apare sufletul, fără de care lumea ar fi ca natura fără soare.

Ce deosebire ar fi între filosofie și artă ? se întreabă Schelling. Răspunsul lui este că absolutul este și obiectul artei și al filosofiei. In artă absolută este însăș ideea . în filosofie absolută este o răsfrângere a idei... „Filosofia nu prezintă realitățile, ci ideile lor ; tot așa se întâmplă și în artă : aceleași idei, ale căror realități, după cum ne arată filosofia, sunt copii imperfecte apar în artă obiectivate ca idei și prin urmare în perfecțiunea lor. Ele reprezintă în realitatea, care le resfrânge, intelectualul.

Prin urmare, după cum vedem, singura noutate a lui Schelling este, că scoate explicațiunea dată, nu din concepția clarului-confuz, ci dintr'un neoplatonicism, la care nu putuse să ajungă nici Plotin, în ceeace privește dialectica și punând accentul, nu pe imitație ci pe perfecțiunea ideii, care se întrupează în realitate.

Este interesant de văzut, cum justifică Schelling **Legile** și **Republica** lui Platon, unde filosoful grec blamează arta ca o manifestare nedemnă a spiritului uman.

„Trebue înainte de toate să concepem înalta filosofie, și pe cea a lui Platon mai ales, ca formând o opoziție definitivă în cultura grecească nu numai cu reprezentările sensibile ale religiei, ci cu formele pozitive și reale ale constituției politice.

Or, într'un stat ideal și în acelaș timp moral, ca Republica lui Platon, putea să mai fie vorba de poezie, iar limitele, pe care i le impunea nu erau ele necesare?“

Pentru Schelling, filosofia artei ca știință are o importanță absolută egală cu aceea a naturii, ceeace își închipuia că se întâmplă și în ideațiunea lui Platon. Prin artă, zice Schelling, acela, care observă natura ca filosof învață să recunoască, reprezentate în imagini sensibile, veritabile tipuri primitive, pe care nu le găsește de cât în mod confuz exprimate în natură, el vede cum din aceste tipuri se vor zămisli formele sensibile.

Și în dorința lui de a combate imitaționismul și, în acelaș timp de a orienta totul spre estetica idealistă, referindu-seș la Baumgarten, scrie :

„In principiile cele mai generale ale primului autor care a dat această denominare (estetica) era cel puțin încă o urmă a ideii frumosului, considerat ca arhetipul care se manifestă în lumea imaginilor și formelor vizibile.

Caracterele operei de artă pentru Schelling se înfățișază, prin urmare, în felul următor :

1. Opera de artă reflectează identitatea activității conștiente și a celei inconștiente. Dar opoziția acestor două activități este infinită și ne este distrusă fără ca libertatea să ia parte. Opera de artă este deci, în ceeace are ea mai fundamental un infinit inconștient....

2. Orice producțiune estetică provine din sentimentul unei contradicțiuni infinite. Sentimentul, care întovărășește perfecțiunea operei de artă, trebue să fie acela al unei satisfacții infinite și trebue să treacă în opera de artă...

3. Creațiunea artistică provine din sciziunea infinită în sine a două activități, care sunt separate în orice producțiune liberă. Dar aceste două activități trebuind să fie prezentate în opera de artă, ca reunite, urmează că infinitul este prezentat ca finit. Or infinitul prezentat ca finit este tocmai frumosul.... căci avem frumosul, scrie Schelling, atunci, când particularul (realul) este astfel egalat cu conceptul său, în cât acest concept însuși, fiind infinit intră în finit și este contemplat în concret. Realul prin apariția conceptului devine cu adevărat asemănător și egal ideii, adică universalul și particularul se găsesc în identitate absolută.

Cu toată sistematica sa specificare, teoria lui Schelling răspândită în diferitele sale opere **(System des transcendentelen Idealismus ; Philosophie der Kunst; Vorlesungen ueber die Methode der akademischen Studien ; Ueber das Vrhaeltniss der bildenden Kuenste zu der Natur)** nu depășește, de cât prin dielectică, principiul concordării realului cu conceptul său pe care îl găsim la caracteristiciști, deși Schelling schimbă teremnii secundari, atunci când ne vorbește despre forța vie creatoare, despre contebplarea infinitului în finit despre identitatea unei activități conștiente și a uneia inconștiente, etc., etc.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

Miguel Zamacois

BALADA ZEFIRULUI

Fragment din „BUFONII“, scena a V-a actul al III-lea

JACASSE

Uşorul vânt ce mişcă în seara viorie,
Glicinele ‘nflorite lâng‘un butuc de vie,
E un zefir, un suflet, a cărui vieţuire
Cu drag i-am slovenit-o cândva într‘o psaltire ...
Aşa hoinar, zefirul, visând, încetinel
Pe-un vânt uşor pătrunse într‘un bătrân castel!
Şi-a desmierdat zefirul cu dulcea lui suflare,
O tânără copilă suavă ca o floare!
Albaştri-i erau ochii ca adormitul lac,
Pe-a cărui faţă‘n treacăt largi unde se desfac.
Copila îl vrăjeste cu-a ei cochetărie;
Ondulătoare buclă de păr bogat ea ştie
Cu-un gest de braţ molatic şi-aşa de mlădios,
Pe umeri s‘o resfire în aur mătăsos.
Zefirul care zburdă şi face nebunii,
E beat de-amor şi zboară în salt de ciocârlii.
El minte şi împarte şegalnici mărturii;
Când îl văzuse mâna prin firele-aurii,
Şi-a zis: îmi fac regină din ea... căci visătoare
E tânăra copilă suavă ca o floare!
Şi de atunci iubirea mereu i‘ngenunchea
Amantul beat, pe care ea însă, nu-l vedea;
Şi-i fericit zefirul că‘n el a cunoscut,
Amantul care trece mereu necunoscut!
Iar când seninu‘n ochii ei calzi se întrista,
După cântări prin cuiburi neobosit zbura;
De nu-i putea aduce în jerbă orice floare,
Prin iarbă, după fluturi, se furişa să-i zboare
Spre ea, din orice crânguri, câmpii, păduri, boschete
Şi după ce-şi făcuse superbele buchete,
Din aur şi din ambră, sidefuri şi rubine
I le-arunca‘n odae în zâmbete senine!
Iar când era ca fânul să-l culce‘n valuri coasa,
El căuta miresme să-i parfumeze casa,
Parfumuri delicate să-i dea şi măghirani,
Suavei copiliţe de şaisprezece ani.
Până‘n Provence adesea zefirul rătăcea,
Mai încărcat de miros de portocali venea.
La orice rău zefirul leac repede-i găsea:
De noaptea era rece, mai caldă o făcea;
De s‘aprindea văzduhul, iar cerul s‘agita,
El de pe culmi ninsoarea în fulgi o scutura;
Iar când citea‘n vre-o carte şi cugeta copila,
Sufla‘ntr‘adins zefirul, ca să-i întoarcă fila.
De câte ori în patul ei drăgălaş dormea,
Zefirul da‘ntr‘o parte a patului perdea;
Şi pentru ca să simtă parfumul cărnei ei,
Ii respira a gurei suflare mai întei,
Privea apoi estatic contururile-i vii,
Mânuţele ei albe pe sâni trandafirii
Şi‘namorat nebunul ca să‘şi aline dorul,
Pe buzele ei roşii ,îşi săruta amorul!
Dar, vai! un crai sosise, în haină somptuoasă,
Pe care încă nimeni nu-l mai văzuse‘n casă;
Era aşa de mândru... venea dintre-Aquitani,
Să ceară mâna fetei de şaisprezece ani.
Frumos era şi nobil... venea ‘ncărcat cu daruri,
Şi i-au sortit copila ce-avea atâtea haruri!
După adânci saluturi şi complimente goale
Inelele se schimbă şi nunta pun la cale!...
Ori cât ar fi zefirii de parfumaţi, ei oare
Ce pot? când cavalerii, safiruri dau pe-o floare,
Şi perle şi rubinuri?! Atuncea, mâniat
Zefirul, pe castelul bătrân s‘a ‘nviforat;
Şi nopţi de nopţi şi zile, cu jalnicul lui cânt,
Izbea urlând din ziduri să-l surpe la pământ!...
Şi‘n ziua ‘n care-alaiul cu mirii se adună,
El a stârnit grozave vârtejuri şi furtună,
Si ca să nu se-arunce în calea lor cu flori,
A scuturat prin parcuri toţi trandafirii‘n zori!
Şi‘n ultima-i speranţă în toiul slujbei sfinte,
A mai cercat din cupe şi vinul să li-l zvinte;
Trăgea şi clopotarul de nu-şi dădea nici pas,
Dar totuşi, trist în clopot, plângea un singur glas!

NICOLE (emoţionat)

Ah, inima mea bate!

JACQUES (acelaş joc)

Frumoasă povestire

PIERRE

E tristă.

JULIEN

Este nouă.

VULCANO, (cu asprime)

E plină de jignire.

SOLANCE (înduioşată)

S‘a consultat zefirul ce-alintă infinitul?

OLVIER (cu interes)

Bun soţ avut-a oare?

BARONUL (acelaş joc)

Mai spune-ne sfârşitul

JACASSE

Dăduse-apoi zefirul o raită ‘ngrozitoare,
Ca să-şi mărească suflul şi totul să doboare!
A spulberat în cale tot ce venea spre el.

Cam la doi ani se‘ntoarse spre-acelaş vechiu castel.
Ar fi putut să-l sufle ca pe un fir de pai,
Dar, lângă‘un zid, zefirul, zărind pe flori de mai
Un prunc ce l-ar răpune aşa cum stingi o floare,
L-a ‘nduioşat privirea lui galeş-rugătoare...
In ochii calzi ai mamei speranţe dulci citi,
Şi se ‘ntrebă: putea-voi aşa de crunt lovi?...
Şi‘nvins de simţimântul iubiri‘nvingătoare,
Pe aripa moriştei copilului să sboare
Se hotărî, destinul şi sufletul să‘şi dea,
Spre fericirea mamei ce zile‘ntregi torcea...

(Asistenţa îi face lui Jacasse ovaţiuni entusiaste).

trad. GEORGE DUMA

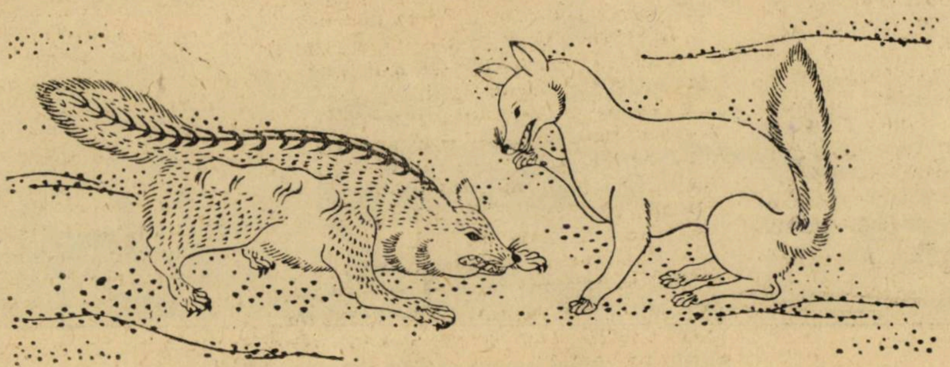

CARACTERIZARI BIBLIOGRAFICE

Ce-a scris poetul Dimitrie Anghel ?

II. OPERA DE COLABORARE

Cercetarea de față trebue să înceapă prin a vida opera de colaborare semnată, fie A. Mirea. fie cu numele celor doi scriitori : D. Anghel și St. O. Iosif.

Reînvierea acestei opere e cu atât mai necesară cu cât publicarea ei va întârzia încă multă vreme. Nu știm cum rezolvă legea proprietății literare chestiunea operelor de colaborare ; cred însă că, aici, intervenția statului e indispensabilă. Mă gândesc la **Caleidoscopul lui A. Mirea** care conține atâtea frumuseți, atâtea versuri nepieritoare și atâtea informațiuni de istorie literară, de bogăția căruia nu se vor putea bucura însă cine știe câte generațiuni — numai pentru considerațiunea artificială că, la înfăptuirea unei astfel de opere, au contribuit două afectivități. De-aici și explicarea acestei groasnice uitări care „a închis în scrin, cu mâna ei cea rece", toată acea năvală de subtilități de imagini și de rime eșite din pana scânteetoare a acestui Rostand românesc, peisagist și social, caustic și sever, glumeț și vehement, duios și senin. Să mai amintesc valoarea documentarea a acestor volume în care întâlnim, etichetate de multe ori cu spirit, finețe și desăvârșită adequare și cunoaștere a situațiunilor, cele mai de seamă personalități ale scrisului românesc dintre 1908—1910 ?

In general opera lui **A. Mirea** începe cam prin 1906 cu :

1. frumoasele traduceri (poezii) din **Ibsen**, publicate și în volum mare și în **Biblioteca pentru toți** (No. 399) în acelaș an.

Și continuă, în următoarea ordine cronologică :

în 1907 :

2. **Legenda funigeilor**-poem dramatic, edidat, pentru I oară, la Iași ;

în 1908 :

3. **Caleidoscopul lui A. Mirea**, publicat de **D. Anghel** și **St. O. Iosif**, în marea editură Minerva, București ;

4. **Cometa**-comedie modernă de salon în 3 acte, ed. Socec.

Colaborarea merge intensificându-se. Inceputã așa cum am văzut în 1906, ea culminează între 1908—1910, dar mai ales între ultimii doi ani și încetează brusc, odată cu întreruperea raporturilor dintre cei doi poeți. Cea mai bogată producțiune aparține însă anilor 1909 și 1910. Ea constă :

în 1909 — din :

5. **Legenda funigeilor**, în **Biblioteca pentru toți** (No. 534) ;

6. **Cometa**, ed. II-a — ambele reeditări ; apoi — lucrări noui :

traduceri (teatru) :

7. **Camoens**, poem dramatic de **Italm** în col. **Biblioteca populară Socec** condusă, cu multă pricepere, de duiosul povestitor **Emil Gârleanu**, ca nr. 75 ;

8. **Strigoiul Carpaților** de **Al. Dumas-tatăl**, tipărit în col. **Biblioteca Minerva** ca nr. 38.

Originale, în acelaș an, apar :

9. **Carmen Saeculare**-poem istoric alegoric național ocazional publicat în aceiaș col. Socec (nr. 65) ;

In 1910, cei doi poeți ne dau ultimele volume de colaborare și anume :

10. un volum de versuri : vol. al II-lea din **Caleidoscop**, editat tot de Minerva ;

11. un volum de proză poetică : **Cireșul lui Lucullus**. Minerva ;

12. un volum de **„Portrete"** în **Biblioteca pentru toți** (nr. 580) ; iar ca

13. traduceri : **Gringoire** de **Th. de Banville**.

In fine — după doi ani — reeditează pentru a II-a oară :

14. **Cometa**.

In felul acesta opera lui A. Mirea apare ca o operă bogată și variată, prezentând mai — ales speciile : proza poetică, proza propriu-zisă, versurile, poemul, drama și traducerea — o întreagă literatură nestudiată și necunoscută.

PAUL PAPADOPOL

Sebeşul

La sud de Alba-Iulia, pe drumul care leagă acest oraș cu Sibiul s'a ridicat în timpuri mai noi așezarea mai mult săsească Müllenbach, românește Sebeș.

Orașul acesta fiind așezat mai în câmpie a servit atunci când s'a înființat Principatul Transilvaniei ca loc pentru strângerea oștilor chemate de Principe.

Pentru sașii dela Sibiu însă, Sebeșul era considerat ca un loc de odihnă având podgorii renumite pe dealurile din împrejurimi.

Bogăția podgoriilor a atras de altfel și atenția artistului, care ne-a făcut așezarea orașului în 1735, lucru ce-l observăm la cartușul în care se află scris numele, cartuș împodobit cu viță de vie de care atârnă ciorchini din abundență.

In fotografia noastră orașul este arătat ca fiind bine întărit, zidurile puternice, prevăzute cu turnuri de apărare de diferite forme. In interiorul zidului casele apar bine liniate. Biserica catedrală destul de înaltă turnurile ei servind și ca loc de observare a împrejurimilor.

Pentru ca să dea un pic de veselie a găsit cu cale ca în unghiul din stânga de jos să ne prezinte pe doi țărani cărora stricându-li-se căruța se căsnesc să-și încarce povara pe spinarea cailor.

MIH. POPESCU

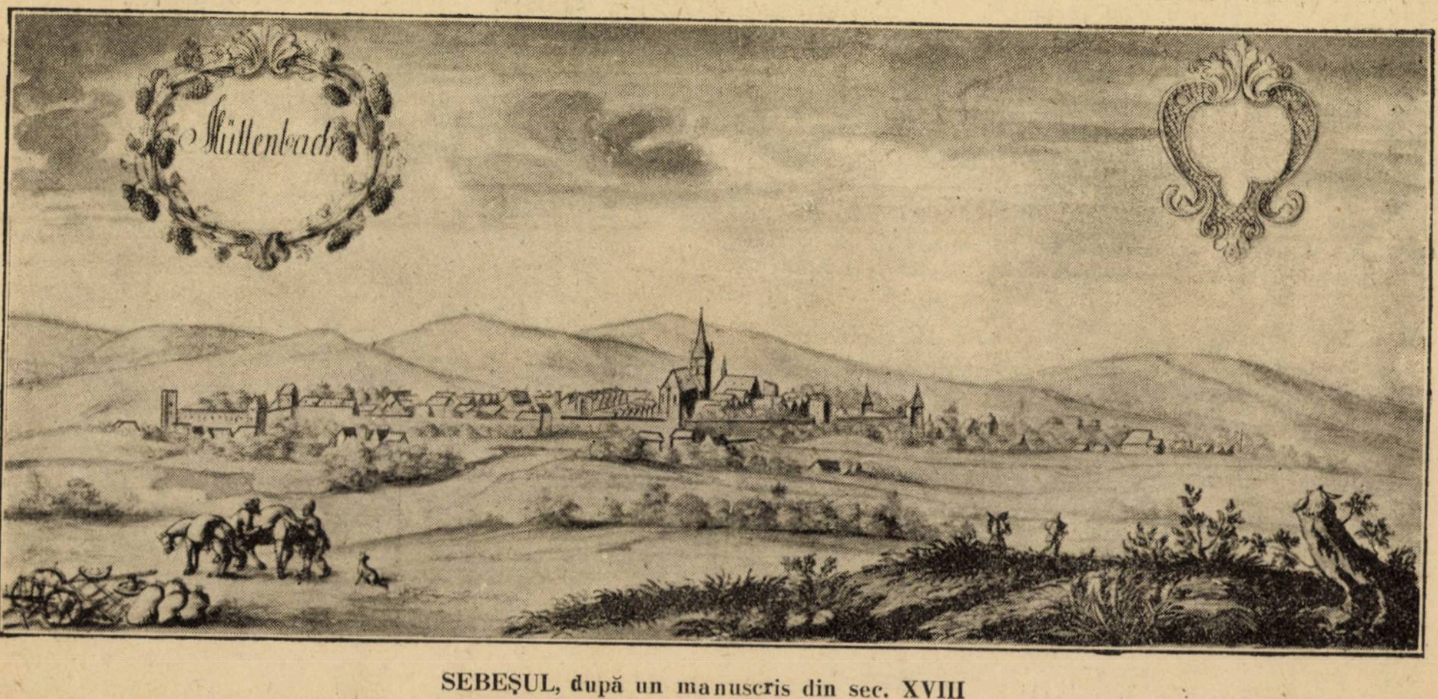

SEBEȘUL, după un manuscris din sec. XVIII

MENTIUNI CRITICE

IONEL TEODOREANU : La Medeleni, vol. II ; **Drumuri,** roman ; editura „Cartea Românească".

Entuziasmul cu care, în chiar coloanele acestea, salutam, acum douăsprezece luni și mai bine, întâiul volum din seria Medelenilor lui Ionel Teodoreanu, ecoul pe care l-au avut cele două volume atât în lumea cititorilor cât și a criticei, convingerea cristalizată în conștiința tuturor că ne aflăm în fața unui adevărat romancier — oricât tinerețea scrierilor sale ar solicita o anume prudență critică — ne scutesc de preliminări și ne dau libertatea să vorbim deadreptul despre „Drumuri-le" pe care ne preumblă eroii Medelenilor.

Ionel Teodoreanu nu mai este astăzi un de curând venit. Dacă scrisul său surprinde și dispune la împotrivire, într'un public, nu atât impropriu la înțelegere cât îndărătnic în vechile lui idolatrii — ca și cum elasticitatea sufletului omenesc n'ar putea împăca aceste contrarii, dacă așa ceva este—în schimb: poezia tinerească ce se revarsă din paginile lui, capacitatea lui de creație, grație căreia Medelenii,locurile oamenii, eroii, nenumărați și diverși, ne sunt astăzi familiari ca tot atâtea cunoștințe din viața de toate zilele, — pătrunderea cu care a văzut în adâncul sufletelor de copii și siguranța cu care a notat consolidarea într'un nimb de poezie, a adolescenții — iată atâtea motive pentru cari Ionel Teodoreanu se poate lipsi de prezentări.

*

Și e cu atât mai bine. Odată câștigată certitudenea că ne aflăm în fața unui scriitor definitiv încetățenit în republica literelor, situația cronicarului se ușurează. Nici o tranzacție cu sine însuși, nici una din acele mărinimii nemărturisite, care lasă o așa de dezagreabilă coceală în sufletul cetitorilor, nici unul din acele adevăruri mascate sub atlazul reticențelor grațioase, o atmosferă de bunăvoe, raporturi deschise, dela om la om, în văzul tuturor, sunt daruri cu cari ne gratifică scriitorul trecut de provizorat. E cazul lui Ionel Teodoreanu dela chiar primul cânt al „Medelenilor" (Sunt scriitori pentru cari n'ai nevoe să aștepți, al doilea volum ca să te pronunți și asupra celui dintâi. Ionel Teodoreanu a fost printre aceștia). E cu atât mai mult cazul cu acest al doilea volum în care arta scriitorului apare aproape definitiv statornicită, în care elanul de creație, torentul liric, posesiunea obiectului, adolescența, în cazul de față, sunt ridicate la o temperatură maximă, mai mult, în care conștiința scriitorului de propriile-i forțe este așa de evidentă în cât Ionel Teodoreanu siluește, după a noastră părere, linia romanului — siluește cu bună știință — când rezolvă identitatea, prezumată până acum de orice cetitor avizat, Dănuț = Ionel Teodoreanu. Dar asupra acestui punct, care se ține de însăși problema compoziției romanului, punct, întrutotul interesant pentru perspectivele ce le deschide, vom stărui la locul convenit. Măestria, așa de tânără, dar așa de autentică, a lui Ionel Teodoreanu, nu se poate împăca cu rezervele lăturalnice. Cele câteva frunze veștede ce tot se mai țin de crengi și cele câteva nuci seci ce trezesc în căderea lor, ecouri așa de adânci — ca o dovadă de relativitatea senzațiilor noastre — nu scad nimic din majesatea nucului, a cărui vigoare domină podgoria revărsată, în arșița soarelui, pe dealuri. Iată pentru ce suntem întrutotul de părerea d-lui M. Ralea, carele în frumosul studiu închinat lui Ionel Teodoreanu, socotea că observațiile sunt cu atât mai de rigoare cu cât scriitorul este mai afirmat, fiind în acelaș timp și tânăr. Sau cam așa ceva.

*

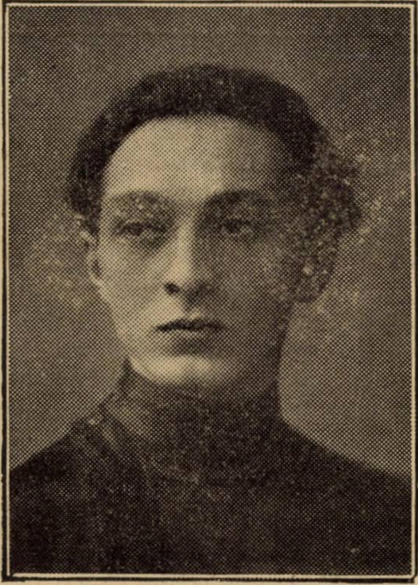

IONEL TEODOREANU

Retipărind una din primele sale opere: „Ni ange, ni bête", André Maurois — romancierul astăzi bine renumit și a cărui dexteritate a învins cu „Viața lui Shelley" și „Disraeli" chiar dificultățile romanului istoric, (gândiți-vă numai la distincția netă pe care o demarcă Alain între istorie și roman) — scrie, în prefața acestei retipăriri, și aceste rânduri substanțiale : „Am recitit **Ni ange ni bête** și după părerea mea, marele păcat al cărții este că nu are erou. **Legile romanului cer ca cititorul să se poată atașa de un personagiu.** Eu urmăresc, aici, în Philippe Viniès, un vechiu „eu", căruia îi eram ostil și pentru care aveam prea puțină simpatie pentruca să fiu capabil să-l redau simpatic. Adevărata eroină ar fi fost, dacă mi-așì fi cunoscut mai bine meseria, Geneviève. Cartea ar fi purtat numele ei și istoria menajului său ar fi fost cu mult mai desvoltată. Sau poate că ar fi fost posibil să transform pe Viniès, în erou, însă iubindu-l mai mult și înțelegându-l mai adânc. **Trebuește, ca să devii romancier, și generozitate și imparțialitate".**

Am reprodus aceste rânduri mai mult pentrucă vin, nu dela un teoretician alterat de propriile-i coșmaruri (amintiți-vă de nenumăratele greșeli ale d-lui Mihail Dragomirescu, în judecarea operelor de artă) cât dela un meseriaș al genului, dela un adevărat romancier, dotat și cu o serioasă aplicație critică. Și le-am mai reprodus pentrucă ne pot sluji, ca o eficace scară la harta ce vom ridica din considerarea romanului lui Ionel Teodoreanu.

Sunt autori și opere — și „Medelenii" sunt, până acum cel puțin, între acestea — ce par că desmint legea aceasta așa de simplistă, formulată de Maurois. In special Proust. Bogata galerie, sistemul de galerii, mai bine zis, ce răspund cu prelungite ramificații dintr'una într'alta, pluralitatea de romane cari asemeni coloniilor de mărgean sudate pe un acelaș trunchiu comun, se desvoltă, ca încrângăturile speciilor sunt, totuși, și ele subordonate, când cauți bine, (și exegeții au fost de acord, asupra acestui punct) unui erou comun : obiectivul psihologic al romancierului. „Feeria psihologică" a lui Proust, cum așa de fericit, a denumit-o Souday, este în realitate îndelunga confesiune a unui suflet torturat de viziunile capacității sale de creație. Acuitatea psihologică a lui Proust oferă și locul de întâlnire și fundamentul ciclului său de romane.

Și ca să venim la literatura noastră (negreșit, schimbând și proporțiile și unitatea de măsură) : „Ion" al d-lui Liviu Rebreanu oferă și el o galerie de tipuri, o varietate de existențe, o pluralitate de acțiuni secundare, însă tuturora le comandă eroul rustic, viguros, tenace, stăruitor până la pieirea de sine, lacomul de pământ și de floarea pământului Ion.

Și ca să venim la Ionel Teodoreanu : Personagiile „Hotarului nestatornic", numeroase și variate, părinții Deleanu, Moș Gheorghe, Herr Direktor, Dănuț, Monica, Olguța, cărora „Drumuri"-le, le adaogă altele, tot atât de numeroase, tot atât de pitorești : familia Balmuș, Mircea Balmuș, Adina, Pallă și Ioana Pallă, Rodica, Puiu, Tonel, domnu Nae, Gheorghiță, și alții mai mionri, această frescă în care fiecare își are locul distinct, în jurul cărei axe gravitează și cine este eroul sau eroina nucleară ?

Imi amintesc să fi acordat în cronica noastră de anul trecut, neprecupețita noastră adeziune și temperamentului și culorilor cu cari Ionel Teodoreanu a zugrăvit pe Olguța. Desigur reflexele critice variază dela suflet la suflet și judecând bine, n'ar trebui să găsim nimic curios dacă eroii unei aventuri plac pe rând și tot altul, fiecăruia dintre noi. Preferințele acestea dau viață și interes operei. Cu atât mai bine pentru autor și pentru acțiune. In felul acesta nu va rămâne nici un erou neplasat și nu se vor vedea, spectacol întristător și inuman, domnișoare nepoftite la vals. (Vorbim desigur în limba și'n termeni strămoșilor, moravurile noi, nefiindu-ne cunoscute, până la această oră). Așa dar Olguța, acest drac împelițat, inteligent, spiritual, de-o energie voluntară cu atât mai afirmată cu cât voia să ascundă sub sgomot și ireverență, profunda ei sentimentalitate (cum Figaro râdea ca să nu plângă sau cum tatăl lui Laforgue era „un dur par timidité"), Olguța aceasta care a alarmant pe pedagogii înclinați să pună la index și să interzică școlarilor frecventarea acestei inconoclaste, și care d-lui

M. Ralea i se pare prea convențională, mai mult chiar, anostă, iar nouă ni se părea și ni se pare și acum nu numai pitorescă, dar și umană, ar fi putut să fie axa de reazăm, a „Medelenilor“. Nu știu, întrucât e plausibil, însă am invoca, dacă așa ceva e valabil, însăși părerea autorului când pune pe seama lui Mircea Balmuș, timidul îndrăgostit de Olguța, să se închipuiască autor al romanului „Medeleni“, cu subtilul „Olguța“, iar mai târziu, în discuțiunile sale cu Dănuț, viitorul romancier, să argumenteze : „Convingerea mea, și ți-am explicat și rațiunea ei, Olguța numai, va da romanului energia realității. Fără de Olguța romanul tău e o poezie în proză...“ și Dănuț, recte autorul, răspunzând :

„Nu, Mircea... Și de altfel ți-am mai spus că Olguța într'un roman ar părea neverosimilă, ar fi chiar“ — îndoeli gratuite, dar făcând parte din aceiași deviere a liniei romanului, pe care am amintit-o la începutul articolului, și pe care o vom relua la locul cuvenit.

Și, mai la urma urmei, se prea poate ca toată această desbatere să fie oțioasă, deoarece ne aflăm în fața unui roman ciclic, a căror abia două acte au fost până acum jucate. Dacă Olguța a fost pentru întâiul volum, flacăra neastâmpărată danțând pe comoara de veselie și glumă a „Hotarului nestatornic“, „Drumuri“-le cu între altele preocuparea autorului de a rezolva identitatea lui Ionel Teodoreanu-Dănuț, și consequent, prin desvoltarea ce dă acestui caracter adolescent, „Drumuri“-le înalță un alt erou, pe efebul robit simțurilor și idealurilor caste, sinteză de demon și seraf, care este elevul de clasa VII liceală, Dan Deleanu.

Și iată-ne reveniți pe nesimțite în albia romanului de față, a căruia cât de fugitivă expunere, nu ne-ar putea decât folosi în caracterizările ulterioare.

Copilul concentrat în lumea închipuirilor sale din miraculoasa Turbincă a lui Ivan, „Buftea“ al Olguței, calul de bătae și de tachinerie al neastâmpăratului ei spirit, logodnicul tăinuit al angelicei Monica, Dănuț, tăcutul dar nu mai puțin presimțit-voluntarul, pe care sfârșitul „Hotarului nestatornic“ îl pornea la București, în pensiunea liberală a unchiului său, Herr Direktor, e acum, la începutul acestui de-al doilea volum, elev în clasa VII-a a liceului „Lazăr“. Elev bun, cu o frumoasă cultură, cu aptitudini literare și sportive, Dănuț este amantul Adinei, o cochetă de moravuri incerte, micuță ca un copil, alintată, mai puțin „animalul superb“ — cum o socoate d. Ibrăileanu (și mărturisesc să nu o fi întâlnit nici odată în ipoteza aceasta, ba dimpotrivă), — cât mai mult o sentimentală, o d-șoară Crizantemă sau dacă vreți o Azyadé, în ori ce caz o eroină de Loti, în plus cu poezia simțurilor, strună pe care Ionel Teodoreanu o vibrează cu osebită aplicație. Categoria socială a Adinei, raportul dela cochetă la liceanul de bună familie, raport care involuntar ia ființă, în ochii lectorilor, vor face cu această micuță Magdalenă a cărei iubire pentru Dănuț suferă și se torturează, să fie pentru multă vreme nedreptățită. Adevărul însă, este că în Adina, Ionel Teodoreanu ne-a dat o creațiune de aceeași esență omenească, mai puțin diversă, de altfel la celălalt pol al sensibilității femeești, dar din aceeași linie de autentică feminitate ca și Olguța. Sensualismul, mai exact poezia simțurilor pe care nuvelele de debut ale lui Ionel Teodoreanu, o „Vacanța cea mare“ de pildă o schițase în culori de plastică mijire, în episodul Adinei ia corp și se consumă într'un elan liric care-l apropie de delirul dionisiac al bacantelor. Literatura noastră cunoaște latura aceasta sensuală. F. Aderca, Gib. Mihăescu, ca să amintim nume din aceeași generație, stăruesc de preferință pe registrul acesta al instinctelor sexuale. Insă la Ionel Teodoreanu sensualismul se drapează în atâtea zaimfuri de stil, ca'n tot atâtea revărsări de auroră pe culmi de dealuri îngenunchiate, că scenele cele mai îndrăznețe sunt un simplu joc de zei nevinovați, în extazul vremurilor de aur. Basm pentru adolescenți. Și'ntr'adevăr basm și este.

Insă peste pasiunea aceasta neobișnuită care a pus stăpânire pe Dănuț, veghează, din pridvorul Iașilor, Olguța. O greșală a lui Gheorghiță, feciorul de casă, al lui Dănuț, a făcut ca exemplarul din „Jardin de l'Infante“ pentru Adina să ia drumul Iașilor dimpreună cu cel pentru Monica. Căci, deși am uitat să spunem, Monica e acum o domnișoară învoaltă, mai frumoasă mult decât îngerul blond și cuminte din copilărie, și aceeași logodnică — mai puțin tăinuită de astădată, a lui Dăunț. O scrisoare urzită de Gheorghiță către d-na Deleanu pentru restituirea exemplarului rătăcit aruncă lumină în sufletul candid al Olguței care n'admite detroanrea Monicăi; și, după cum bănuiți însoțită de d. Deleanu, pornesc spre București întru edificare. Poate am trece peste amănuntul acesta, cu toate că de el sunt legate o serie de evocări și scene nostime, atât la Iași, cum e evocarea doctorului Prahu, fie la București, balul mascat al Olguței, apariția lui Tonel, plimbarea dela șosea și scena ce se urmează, iubire și gelozie, între Dănuț și Adina, dacă n'am avea prilejul să spunem câteva cuvinte despre Mircea Balmuș.

(Urmează)

PERPESSICIUS

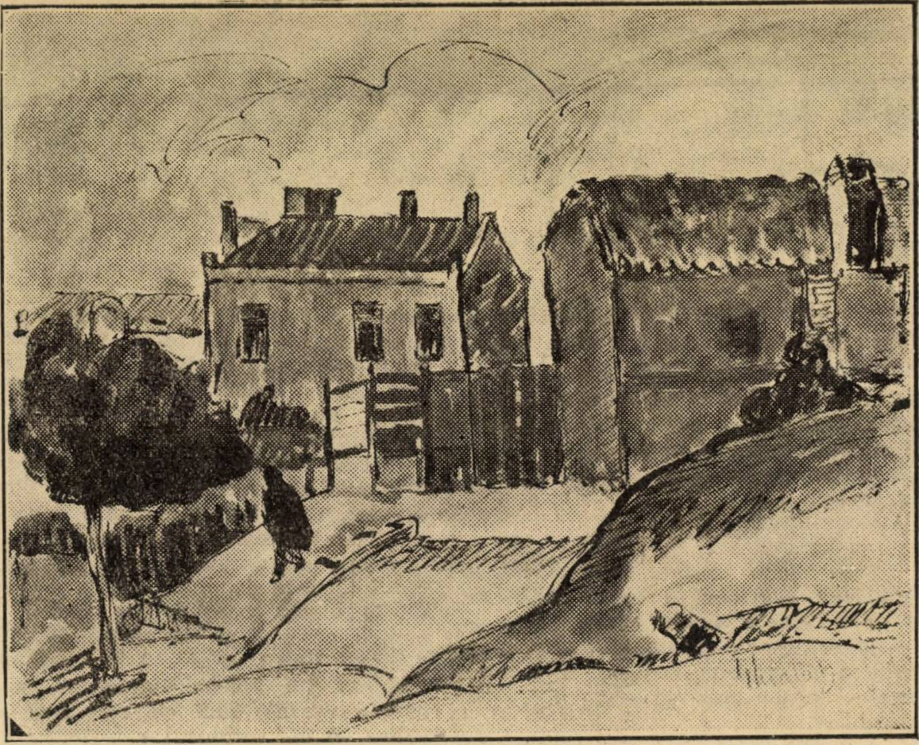

D. GHIAȚA : PEISAJ DIN DOBROGEA

O seamă de cuvinte

Guitry mănâncă într'un restaurant nou foarte scump. Când i se prezentă socoteala, care era foarte sărată, celebrul artist cheamă pe patron.

— E pentru mine această socoteală ?

— Da, domnule !

— Deci nu mă cunoașteți ?

— Nu, domnule... Cine sunteți ?

— Dar un confrate, domnule, un confrate.

— Ah ! dacă ași fi știut... Vă voi face 75 la sută....

Apoi cum Guitry se pregătea să plece, restauratorul îl conduse până la ușe și-i zise :

— Pardon, n'ași putea să știu ce restaurant țineți ?

— Dar nu țin nici un restaurant !

— Nu mi-ați spus că sunteți un confrate ?

— Ba da...

Și confidențial, Guitry adăogă :

— Sunt excroc, ca și d-voastră.

◆

James de Rothschild juca într'o zi écarté cu prințul de Talleyrand. Când trebuia să plătească, Rothschild scăpă un ludovic de aur pe jos. El începu să-l caute ; se uita pe sub scaune. Atunci Talleyrand își ia portmoneul, scoate un bilet de 500 de franci, îl îndoae, îl aprinde la o lumânare care se găsea pe masă, și spune :

— Imi permiteți să vă luminez cercetările !

◆

D. Bunau-Varilla, directorul ziarului „Le Matin“ nu iubește muștele. Astfel în fiecare an face o campanie în ziarul său pentru a hotărî pe cititorii săi să le distrugă. El dejuna într'o zi cu d. H. de Jouvenel.

— Ah ! la dracul, strigă acesta... am înghițit o muscă !

— Cu atât mai bine ! răspunse d. Bunau-Varilla, sunt atât de mulțumit când li se întâmplă o nenorocire acestor murdare animale !...

RUD. A. KNAPP

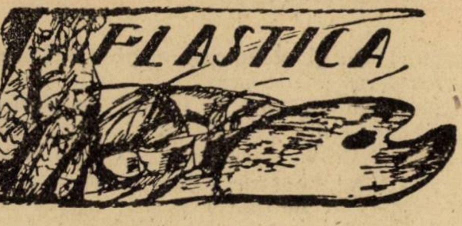

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

(Jalnica tragodie a unui june **pictor** român)

VI.

Scrisoarea tânărului nostru pictor urmează aşa :

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

La masa preotului Grigore Bumbulescu se mănâncă mai bine de cât la „Modern“ — ori cât s'ar supăra pentru aceasta directorul simpaticului lăcaş al chefurilor noastre bucureştene. Aşa de pildă :

CIORBA ALÀ GREQUES

— (...transcriu fidel lista în „acarèa“ pe care mi-a făcut-o cadou la plecare domnişoara Luţa Bumbulescu, autoarea menu-ului înflorat cu : tricolor, fauni, ciobăniţe şi, între ele, un căpitan călare, purtând triumfător în vârful săbiei un formidabil tort în formă de inimă de şocolată, presărat cu şease litere de sirop sângeriu... L-E-N-U-Ţ-A...) —

PETI POIX AVEC SOSE ALA POLONEZES...

FILEZ DU MUTTONS

SALA A SORTI

ROSTBIFFES

PLUME-KAKE

SAWAREN ALA BRILIANT SAWAREN

CAFÉE ALA TURQU

FROUI CON FITÉ

CAFÉE DE GLASSES ETC.

La sfârşitul mesei care a durat patru ceasuri şi jumătate, domnul căpitan zise domnişoarei Lenuţa :

— „Duduie, n'ai fi mata dispusă să jucăm în patru mâni o nocturnă ?...“

— „Bravo copii !“ izbucni Sfinţia Sa, cu entuziasm răguşit, în timp ce cocoana preoteasă, mititică şi palidă privea fericit înlăcrimată după tinerii cari se strecurau, cu şervetele uitate la gât, în odaia de alături.

— „Ehei ! domnule colonel şi domnule pictor... pe vremea mea lumea nu cânta la pian şi nici nu boteza mâncărurile cu porecle străine, de nu mai ştii ce bagi în stomah. Noi cântăm din lăută, iar la ciorbă îi spuneam ciorbă şi fuduliilor de berbec... fudulii de berbec...“

Coana preoteasa îşi puse mâneca în dreptul ochilor şi, furişându-se ca o umbră mică pe la spatele voluminos al părintelui, ieşi pe terasa fierbinte, de beton.

Sfinţia Sa lepăi un dos de palmă peste burta doctorului, făcu cu ochiul spre mine şi prinse a râde înfundat :

— „Ha... ha... ha !.. aşa-i fac întotdeauna, săraca, când vreau să mai rămân o ţâră numai între bărbaţi. Cu muierile nu poţi discuta lucruri serioase. Pricep toate cele deandoasele şi se aştern pe boceală. Neputinţă ! Parexemplu, săptămâna trecută, vine căpitanul la mine, zice : Părinte, ce ne facem cu învăţătorul ? — (învăţătorul e candidat pe lista opoziţiei) — că e ordin să-l „trecem“ nevăzut câte-va zile... Zic : căpitane dragă, bagă-l frumuşel în cafasul bisericii — dar să nu afle nici dracu — şi pe urmă lasă-l în seama mea. Tot vrea să intre el în Cameră !... Vedeţi d-coastră, învăţătorul ăsta al nostru are un beteşug : e gângav, bâlbâit, peltic, sâsâit, — iar pe deasupra şi ştirb. S'a întors aşa fărâmat din război, dar ce-i de vină parlamentul să se împodobească cu o pocitură ca asta ! Acolo trebuie oameni vrednici : cu îndrăzneală şi vorbă lămurită. Al nostru parcă-i un iepure opărit. Deci, după ce l'a băgat căpitanul în cafas, m'am dus la el cu Zgribu vătăşelul, şi i-am zis : „Ascultă Tudorică taică, Dumnezeu m'a luminat cum să te învrednicesc să intri în sfatuul ţării, ca să poţi şi tu grăi acolo pentru binele obştii. Căci dacă nu vorbeşti, ce şi cui foloseşti ? Treaba e uşoară, numai să vrei tu. Uite ici hârtioara asta cu rugăciunea pentru deslegarea limbilor . Mâine dimineaţă mai trec pela tine. Cată de-o învaţă pe de rost şi dacă mi-o spui la rând, frumos tare, lămurit, fără bâlbâială, fără sâsâială şi fără gângăveală, înseamnă că Dumnezeu şi ţara te vrea sfetnic — şi slobod eşti să umbli printre oamenii tăi şi să'ţi faci treburile după pofta inimii tale... Cinci zile a stat închis acolo în cafas, dar n'a fost în stare păcătosul să înveţe rugăciunea. Şi nu era cine ştie ce mare greutate :

MERGE PÂRCIU PARTEA'N BRÂNCI

PÂRCIU PUTE-A PÂRCI

„L'am slobozit şi eu — (nici nu mai era nevoie să'l mai ţin lăcătuit) — şi i-am zis : Ruşine să'ţi fie ! Apoi socoteşti tu că Sfatul ţării e pentru toţi neputincioşii ?!... Piei din ochii mei nevrednicule ! Căci Domnul a zis : celui ce are i se va mai da, iar celui ce n'are şi ceiace are i se va lua...

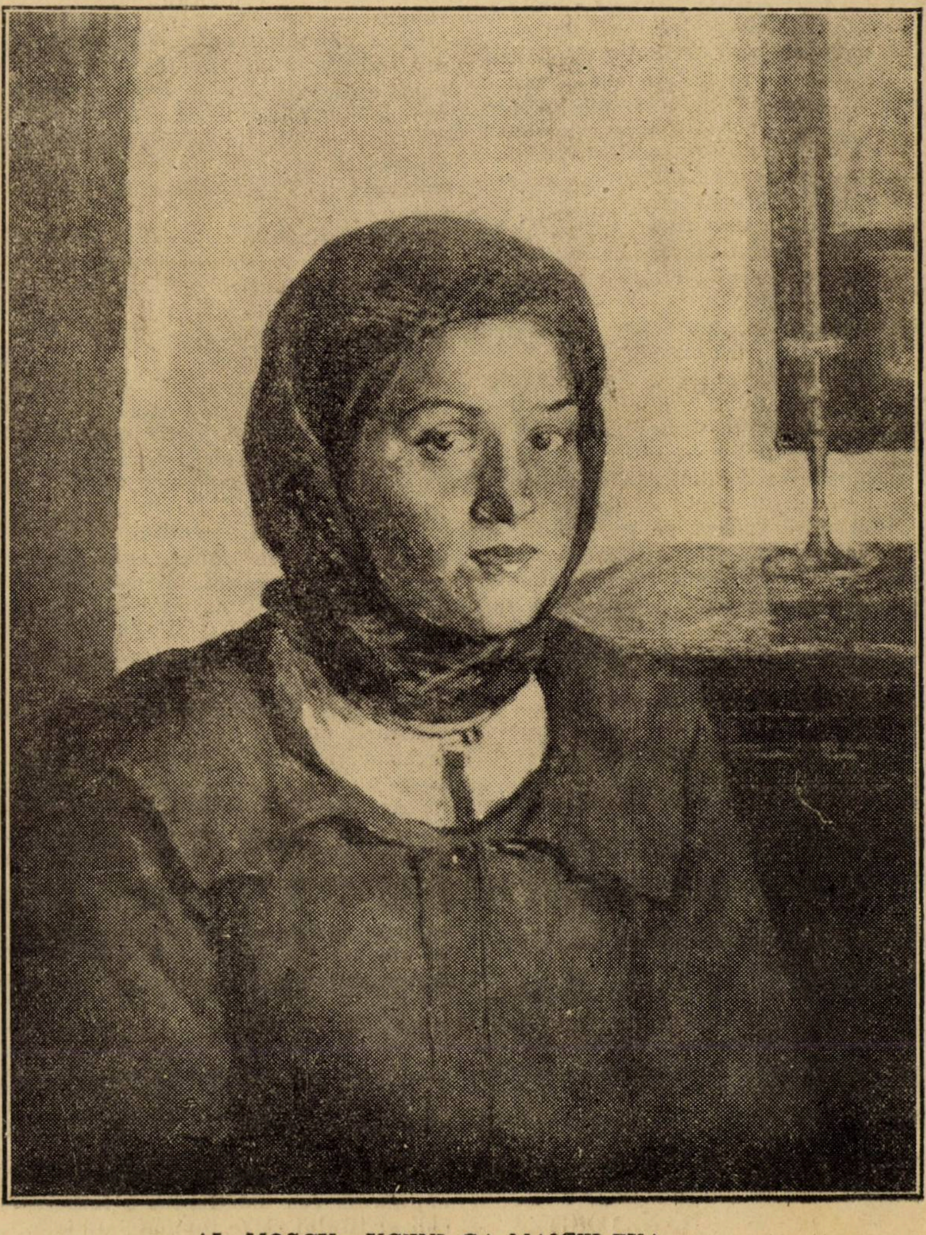

AL. MOSCU : UCENI CA MAICEI EVA

TEATRELE

TEATRUL NAȚIONAL

Viața teatrului național a fost cam zbuciumată în timpul din urmă. Schimbările directorilor, deci lipsa unei unități sigure de conducere, preocupări de programe variate, prea variate și o relaxare de disciplină și ca atare de solidară emulație au provocat un fel de tânjire a manifestărilor de artă dramatică, la național. Și aceasta a avut firesc o înrâurire asupra publicului, care e de sigur și capricios pretențios, dar și dornic să fie îndrumat.

Acum, a fost adus în fruntea teatrului, din nou d. Corneliu Moldovanu.

Amintirea felului cum a condus teatrul, când a mai fost director, ne poate migală, o stăruință până la cea mai neînsemnat amănunt, o râvnă de examinare tenace a jocului individual al actorilor și o necurmată grijă de susținerea ansamblului se vor întâlni din nou pe scena teatrului național.

Intre un repertoriu frumos și manifestare artistică dramatică demnă, dorim acum la național, în special pe cea din urmă. După ce se va fi făcut înalta școală de artă dramatică, potrivită primei scene și se va fi stabilit coerența cuvenită între actori, desigur atunci directorul va putea în voe să alcătuiască repertoriu, care să strălucească.

Noi aceasta o cerem întâi dela d. Corneliu Moldovanu și o cerem cu îndreptătire, căci d-sa a știut să dea într'adevăr reprezentații strălucite.

Reprezentația de deschidere va fi cu piesa lui Hașdeu, „Răsvan și Vidra".

Alegerea acestei piese e fără îndoială nimerită. E în primul rând o piesă din repertoriul clasic al dramatugiei românești. Este apoi piesa marelui scriitor, a cărui amintire va fi comemorată cu toată pietatea, în cursul lunei Septembrie. Și teatrul național trebue să se încoloneze demn, dacă nu în fruntea, dar negreșit printre cele dintâi instituții de cultură, care vor preamări gloria literară a lui Hașdeu.

Se vor juca apoi piese de Skakespeare și de Ibsen și răsunătorul de succes literar „Cyrano" al lui Rostand.

— Despre program mai în amănunt, vom scri în numărul următor.

B. CECROPIDE

* * *

Precum s'a și întâmplat. Căci deatunci nu mai poate vorbi de loc. A muțit.

„...Ei, când a auzit preoteasa de întâmplarea cu bietul Tudorică, să'mi aprind paie'n cap, nu altceva ! Numai într'un blestem m'a dus, numai în ocări și bocete. Așa-s zămislite muierile : șubrede în toate cele...."

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

N. N. TONITZA

André Gide şi creştinismul

Pentru un autor care nu a scris nici o idee fără pretenția de a înrâuri, o atitudin stabilă era necesară, André Gide nu a iubit decât nestatornicia în opinii. Astfel și când cetitorul vrea să se lămurească asupra religiozității lui Gide, rămâne oarecum uluit — e impresia pe care Gide o face în mod statornic, singura sa statornicie.

Totuşi Gide citează Evanghelia la fiecare pas ; în cartea sa „Les Caves du Vatican" ne descrie ateismul social al timpului (1914 în Franța) , în „Symphonie Pastorale" asistăm la conflictul catolicismului, protestantismului și al vieții. Preocuparea religioasă a lui Gide e deci neîndoelnică, dar se arată sub forme deosebite.

Astfel, împărtăşeşte — după cum o citează — opinia lui Dostoievski că singurul și adevăratul creștinism este ortodoxismul, dar rațional ca întotdeauna susține protestantismul, sectă din care face parte, punând pe un... Chinez să spună : „L'église est contrainte d'évoluer avec la raison"

Natural, Gide contrazice pe Jules Lemaître care reproşează protestantismului că ar fi turburat și învrăjbit Franța.

De aci trebue să reținem că Gide are o preocupare religioasă în morala sa și să devenim curioși cum vede el această religie — creștină — în artă.

Ca unul care susține ipocrizia în artă, și având afinități nietscheniene, Gide tăgăduește orice însemnătate pe acest teren, a creștinismului. 1. Religia creștină având un umil ideal comun, se opune desvoltării și chiar existenții caracterelor, deci nu este decât o otravă a dramei.

Toată înflorirea artistică a plasticei și a literaturii în timpul Renașterii, nu a fost decât triumful ipocriziei prin care păgânismul s'a deghizat în haina creștinismului...

Cetitorii lui Gide — cel puțin unii dintre ei, sunt aproape convinși. Dar după ce gândurile s'au robit unei idei bizare pentrucă era nouă, după cum întotdeauna snobismul e nimicit de buna chibzuire în sufletele sănătoase și noi ne putem reveni văzând în această noutate bizarul pe care-l discredităm în ideologie. Dar, ca de obicei, Gide se discreditează singur și aci, afirmând că eroul dramatic de azi e cel al resemnării, astfel proclamând atotputernicia creștinismului în dramă ; cât ce privește ipocrizia evului mediu...

Prin fața noastră se perindă cruciații, călugării martiri în evlavia lor atotputernicia religiei în politică- — papii — și ne edificăm asupra mediului sufletesc în care s'au plămădit gândurile artiștilor de atunci. Da, simțim odiosul impietării asupra crezului lor, ce îi împingea chiar spre fanatism. Ipocrit a fost Milton când a cântat în „Paradisul Pierdut" în umbra suferințelor de la sfârșit descriindu-și-le pe ale sale ? Fățarnic a fost Racine când scrise „Athalie" ? Dar când îi dă, Andromaqu-ei umilința creștină, făcând-o să spună de Astyanax :

„Qu'il ait de ses ajeux un souvenir modeste", dar când distruge orgoliul Phèdrei făcând-o opusă Didonei lui Virgil ? Ipocrit a fost Tasso cu al său Gerusalemme liberato" sau Corneille cu **„Polyeucte ?" Oare nu creştinismul cu morala sa cea mai înaltă a îndrumat ochii artistului către lumina sufletului, re**zultând din el psihologia eroilor cu totul superioară antichității ?

Menționăm că noi nu facem exclusivista apologie a creștinismului în artă cum se întrevede în „le génie du Christianisme" a lui Chanteaubriand, unde spre a contrasta cu morala creștină, acesta alege morala decadenții romane. In artă nu e locul tirainei etice religioase. Ne amintim cum însuși religiosul Boilean spunea pe drept în arta sa poetică, despre extremiștii — netalentați — în acest sens :

„Laisson-les, s'applaudir de leur pieuse erreur".

Dar, pomenind în treacăt rodul pe care l-a dat în literatura noastră creștinismul : „Rugăciunile" lui Eminescu, Alexandrescu, Cerna, Iosif, etc., volumul „Biserica de altădată a lui I. Pillat, poezii de D. Nanu, G. Gregorian, I. Valerian și alții ne întoarcem gândul la Gide, și răspundem că artistul departe de a fi ipocrit, trebue să fie divin de sincer ; atunci el va reuși în orice concepție, și în a încântătoarei realități și în a creștinismului ; azi nu mai e nelămurirea valorii antichității și a modernismului, deci o nouă „ceartă" e inoportună. Ambele concepții sunt perfectibile. Condiția ?

Klopstok a greșit luând în „Mess'ada" ca erou chiar pe Dumnezeu, Voltaire a greșit că a întrebuințat alegorii... dar Voltaire nu a reușit în „Henriada" așa cum nu ar reuși nici svântaraticul Gide în nici o operă cu fond creștin, pentrucă le lipsește **credința.**

D. AL. NANU

PROPAGANDA ROMANEASCA IN ITALIA

Profesorul de limba și literatura română la Universitatea din Roma, **Claudiu Isopescu**, a tipărit de curând înca numeroase articole și studii asupra țării noastre, precum și lecția de deschidere a cursului universitar : **La poesia popolare romena** (Extr. din **Il Giornale di Politica e di Letteratura**, anno III, maggio-giugno 1927, 30 pag.). E o activitate ce merită toată lauda, cu atât mai mult cu cât pornește dintr'o inițiativă particulară. Numărul articolelor d-lui prof. Isopescu, publicate de trei ani în presa italiană asupra României — e considerabil. Notăm în **„Costruire"** din Iunie „La chiesa di Vatra Moldovitzei", însoțită de reproduceri fotografice. Apoi, în **„Il lavoro d'Italia"** (22 Iulie), „S'Demetrio a Suceava in România". Toate acestea sunt prețioase informații asupra culturii și istoriei noastre. Am dori — firește în limitele posibilităților — o propagandă pentru literatura noastră contimporană. D-l prof. Isopescu, ajutat de studenții săi, ar putea-o face. Deja semne bune între semne bune — au început a apare în traduceri din Caragiale.

Prolusiunea asupra „Poeziei populare" e suficientă pentru cercetătorii italieni. Expunere curentă, metodică, succintă — urmată de o frumoasă bibliografie.

Nădăjduim că prof. Claudiu Isopescu își va urma opera.

Cronica muzicală

IN PREAJMA DESCHIDERII STAGIUNII OPEREI

Experienţa concesiunii cu caet de sarcini a operei de stat din Bucureşti a fost lichidată cu urmări care nici până astăzi n'au fost definitiv înlăturate. Lipsa datelor oficiale, asupra veniturilor şi cheltuelilor, asupra bugetului instituţiunii, ne împiedică să facem comentarii în privinţa activităţii gospodăreşti desfăşurate în anul ce s'a scurs dela anularea concesiunii. In tot cazul, calităţile de bun gospodar, atribuite unanim şi... aprioric d-lui Scarlat Cocorăscu, directorul general dela data trecerii operei din nou în patrimoniul statului, — nu par a fi fost compromise. Iar în ceeace priveşte activitatea artistică a instituţiei, rubrica aceasta este o dovadă de insistenţa cu care ne-am oprit asupra tututror bunelor manifestaţiuni de progres şi cu câtă părere de rău am constatat lipsurile, stăruind întotdeauna la călăuzirea spre ameliorare şi perfecţionare.

Socotim şi astăzi, cum am afirmat întotdeauna, că parte din lipsurile artistice ce s'au resimţit de-alungul stagiunii se datoresc în oarecare măsură unor cauze extraartistice. Deci, în afară de consideraţiunile strict muzicale, care trebue să prezideze la conducerea unei conştiente activităţi a operei. Şi între aceste cauze extraordinare, însemnăm ca pe una din cele mai însemnate, măsura de a menţine şi în cursul stagiunei trecute acelaş spirit de încordare, de învrăjbire, de tiranie a unei părţi din personal contra alteia. Nu am putea vorbi deadreptul de o camarilă în jurul directoratului general al d-lui Cocorăscu. Dar de sigur, este foarte sensibilă influenţa pe care câţiva artişti o exercită asupra d-sale, contribuind la menţinerea situaţiunii nenorocite creiate de actele ce au precedat denunţarea concesiunii. Iată, de pildă, un fapt care a ţinut încordată grija noastră a tuturor, în cursul stagiunii trecute: Ciudatele relaţiuni degenerate în resentimente dintre d-l George Georgescu — fosul concesionar al operei — şi o parte din artiştii fondatori ai acestei instiuţiuni, au condus la grevă şi conflicte personale, cu urmări violente şi cu intervenţia autorităţilor judiciare. In loc ca noua direcţiune să stărue pentru aplanarea diferendului, dimpotrivă a menţinut starea de spirit din care a isvorît. George Georgescu s'a expatriat, iar ceilalţi artişti, fruntaşi ai primei noastre scene lirice, au fost alungaţi din drepturile ce li s'ar fi cuvenit ca fondatori ai operei şi artişti consacraţi în ţară şi peste granițe. Tot anul au umblat ca să li se facă dreptate şi să-şi poată relua activitatea la instituţia la a cărei fundaţiune au avut rol hotărîtor.

Au rămas zadarnice toate sforţările. Iar stagiunea ce s'a încheiat n'a făcut decât să întărească convingerea pe care o exprimam aci că, în parte cel puţin, lipsurile semnalate în activitatea operei se datoresc îndărătniciei cu care artişti ca: Vrăbiescu, Mihăilescu-Toscani, Basiliu, Istraty, etc., sunt ţinuţi în afară de posibilităţile de a-şi pune arta lor în serviciul operei. Şi-apoi să tolerăm spectacole cu Gualtieri bunăoară ? ! Dar să nu continuăm !...

S'ar turbura regimul chixului şi falsităţii şi am contribui şi noi, poate, la învrăjbire.

După una şi alta, nici George Georgescu nu este aci, pentru ca să bănuim că ar exercita influenţa pretenţiunilor sale morale sau a capriciilor sale. Atunci, nu înţelegem ce se opune reprimirii artiştilor eliminaţi în cadrele de activitate ale operei. O contestare a capacităţii lor artistice nu are nimeni imprudenţa să încerce. Iar personal, chiar artiştii operei bănuiţi că ar întreţine atmosferă de ostilitate în contra colegilor neangajaţi, recunosc dreptatea şi însuşirile acestora. Mărturisim că toată această chestiune e îmbrăcată într'atâta ciudăţenie, în cât bănuim coaliţii oculte care acţionează la măcinarea creditului de care trebue să se bucure instituţia operei. Este un spirit de suspiciune, de îndoială, de igrasie misterioasă ce se răspândeşte în jurul operei, care alarmează sau decepţionează şi scade interesul pentru propăşirea instituţiei. Am trăit doar toţi în ţara aceasta şi cunoaştem eforturile şi meritele muzicale ale artiştilor ostracizaţi. De ce atunci să nu punem în valoare calităţile lor pe scena lirică pe care am întemeiat-o în numele lor?

De ce să apelăm la streini inferiori, creind artiştilor noştri lirici perspective de proletariat? Nu e suspect?

Facem un călduros apel la bunul simţ gospodăresc al d-lui Cocorăscu ca să-şi revizuiască conştiinţa şi să ia măsuri pentru ca să înceteze această intolerabilă situaţie de suspiciune ce înconjoară directoratul său general. Şi să nu mai înârzie. Mai târziu, ar fi prea târziu.

GEORGE DIACU

EDITURA „UNIVERSUL"

„Bulgarii", scene din captivitatea românilor în Bulgaria de C. Vlădescu

„Ce am văzut la Moscova" de Henry Béraud

Domnişoara Celina (Roman) de I. Greculescu

„Gösta Berling", roman interesant din viaţa norvegiana de S. Lagerloff

„In America pentru cauza românească" de V. Stoica

„Juliette Rossignol" Louis Dumur

„Măcelarul dela Verdun" „

„Nach Paris" „

„Vieţi zdrobite" (roman) V. Demetrius

In nordul Cenuşiu al Europei M. Negru

* * *

ACADEMIA DE MUZICA BISERICEASCA

Valorosul nostru cronicar muzical, d-l **G. N. Georgescu-Breazul** (=G. Diacu), profesorul dela conservatorul de muzică din Capitală şi autor a numeroase studii din domeniul muzicografiei urmăreşte de câtva timp, fie în coloanele revistei noastre, fie în foiletonul săptămânal al ziarului „Cuvântul" o serie de probleme în legătură cu organizarea şi facilitarea studiului muzical în ţara noastră. „Arhiva fonogramică", al cărei promotor este pentru România, necesitatea fundării unei biblioteci muzicale, înfiinţarea unei Academii de muzică bisericească, iată câteva din temele ultimelor sale preocupări.

In legătură cu această din urmă problemă, în două foiletoane ale „Cuvântului", a stabilit până acum, distincţia dintre cele două direcţiuni de muzică din biserica noastră: monodică bizantină şi polifonică occidentală, adică între psaltichie şi muzica corală. Academia de muzică bisericească va favoriza studiul ambelor direcţiuni, luând însă ca punct de reper pentru ambele: **conştiinţă muzicală pe care poporul român şi-a format-o dealungul experienţii sale creştine:**

Studiile temeinice întreprinse în Academia de muzică vor distinge particularităţile pe care practica românească le-a imprimat cântului bisericesc bizantin. Căci, cu toată rigoarea canonică, mai ales la sate, cântăreţii de biserică, lăsându-se pradă instinctului lor creator şi sub înrâurirea mediului etnic, au operat asupra muzicii bisericeşti numeroase modificări, au inventat „faceri" şi chiar au compus piese nouă, care îndepărtează considerabil cântarea bisericească în uz de cea din cărţile de ritual. In instituţia academică, a cărei întemeiere o propunem, se vor hotărî marginile până unde aceste modificări pot fi săvârşite, se va stabili un mod general şi unitar de cântare bisericească. Execuţiunea însăşi a melodiilor bisericeşti, descifrarea şi interpretarea semiografiei, a aşa ziselor neume bizantine, a semnelor de expresiune este până astăzi nelămurită. Cercetările în această privinţă nu vor avea succes fără cunoaşterea vechei notaţiuni, cea dinainte de „masacrul" lui Chrysantos, cum numeşte Rebours reforma acestuia. Rezultatele vor fi deasemenea confruntate cu etosul muzical al poporului. In privinţa polifoniei, studiile vor fixa în primul rând în ce raport poate sta melodia bisericească bizantină cu sentimentul armonic al poporului şi cu diatonismul prin excelenţă major, care a dat naştere funcţiunilor armonice ale actualului sistem tonal. Dacă sunt tendinţe de a construi o ţesătură polifonică pe motive melodice bizantine nu este de utilizat alt procedeu decât cel acordic? Şi în tot cazul, nu este de întreprins un ciclu de studii şi experienţe asupra capacităţii polifonice a celor opt ehuri sau glasuri bisericeşti, tipurile gamale din muzica bizantină? Este doar ştiut că până azi poporul nu cunoaşte altă formă de polifonie — dacă se poate numi aceasta polifonie — decât un paralelism în octave sau isonul.

Red.

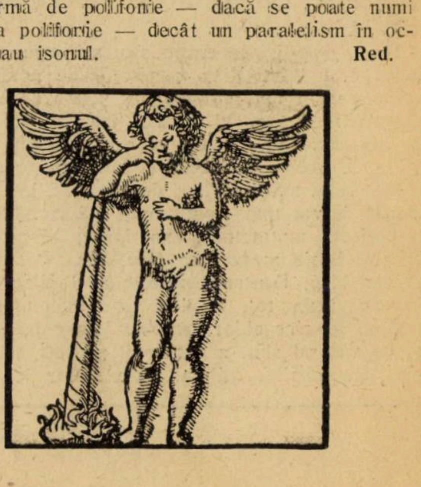

ECOURI

MOLDOVENISM

☐ Redactorul „Adevărului literar" comentează în ultimul său număr notița noastră în legătură cu „Viața românească și premiile naționale de literatură". Redactorul („Ad.-lit.") întrebuințează o metodă foarte comodă: amputează citatele și apoi ne judecă după canonul lui Praxitele. Noi ne-am sezisat — fără nici un gând grav, de altminteri, — de o contradicție, mai mult un lapsus calam a „Vieții Românești" (contradicție pe care citatul amputat al „Ad. lit." o escamotează) și am tras concluzia evidentă pentru toți cei în curent cu literele românești, că există un **moldovenism** pronunțat al literaților dela Iași. Redactorul „Ad. lit." îl contestă. Totuș, d-sa știe că problema în mai largul ei e desbătută și de d-l G. Ibrăileanu și își află ecoul și în „Medelenii" lui Ionel Teodoreanu, în ambele volume, până acum apărute. Noi am surprins doar un aspect minor, și cel mai puțin agreabil al acestui fenomen psihologic.

Modul de a discuta al redactorului „Ad. lit." adaogă însă acestui moldovenism și un pronunțat aer de, iertені-se derivatul soltică rism.

ROBERT DE FLERS

Scriitorul francez, a cărui neașteptată moarte presa românească a deplâns-o de curand, în alese cuvinte, fusese pentru Români, până în preziua războiului cel mare, autorul a nenumărate comedii de salon, spirituale și grațioase, din care s'a alimentat, în bună parte și repertoriul teatrelor noastre.

Războiul ni l-a făcut prieten, un mare prieten, al cărui cuvânt autorizat a răsunat de nenumărate ori în coloanele ziarului „Figaro", al cărui director literar a fost.

Nu mai departe, cu câteva zile înainte de neașteptatu-i sfârșit, scrisese un emoționant necrolog la moartea Regelui Ferdinand, pe care tot el așa de just îl numise Ferdinand cel Leal.

Pentru meritele lui literare, care-l promovaseră membru al Academiei Franceze și pentru sufletul lui generos, a cărui protegere, neamul nostru a cunoscut-o din plin, vie să-i fie amintirea.

PATRIOTISMUL INTELECTUALILOR

Am amintit în numărul nostru trecut de călătoria scriitorului Georges Duhamel în Rusia, relațiune pe care o publică în continuare **Les Nouvelles littéraires.** Am dat chiar un citat caracteristic. Desprindem, pentru astăzi, din acelaș interes documentar, un pasaj referitor la „patriotismul intelectualilor ruși":

Mi se pare că lucrurile s'au schimbat deabineiea dela 1921. Noua generație de „savanți", aceea care a fost extrasă din popor și care se elaborează în prezent, în facultățile muncitorești, în institutele de „profesori roșii" și alte pepiniere de acelaș fel, această nouă generație nu e încă gata, mai are încă de așteptat. Ieșită din școală, îi vor mai trebui mulți ani ca să atingă o perfectă maturitate, experiența. Și cu toate acestea Rusia merge, ea funcționează din zi în zi mai bine. Pentrucă intelectualii și-au reluat aproape peste tot, locul și funcțiunile. Regimul întărit, aș zice chiar umanizat, sigur de puterea și de viitorul său, a rechemat pe toți aceia pe cari aptitudinile, știința, trecutul lor îi desemnau pentru cutare sau cutare însărcinare. Am găsit în spitale, la căpătâiul bolnavilor, medici eminenți. Chirurgieni emeriți îndeplinesc cu răbdare nobila lor sarcină în luxoasele săli de operație ale spitalului Botkin.

Savanții al căror geniu însuflețește institutele de fizică, de chimie, de fiziologie sunt aceiași pe care, de multă vreme, lumea întreagă îi cunoaște și îi prețuește. Muzeele sunt conservate de oameni de valoare a căror știință nu e improvizată.

Unii, ca ilustrul Pavlov, și-au continuat cercetările lor admirabile, fără să acorde, de altfel, regimului nici asentimentul nici indulgența lor. Totuș ei lucrează și cu ce ingenioasă înflăcărare. Alții au reluat eprubeta sau pana, considerând că serviciul științei e mai presus de cel al Statului și foarte hotărîți să se închidă în cea mai strictă neutralitate politică. Insă toți, după ce epoca de neliniște și de descumpănire trecu — cu toții au simțit că Rusia trebuia să trăiască și că nu putea să trăiască fără dânșii. O nouă „Inteligență" se formează, unită într'un cald patriotism. Rusia „internaționalistă" a aflat în chiar dezastrul său, o înflăcărare naționalistă cu totul nouă. Am descoperit cu uimire, în privirea și celor mai sceptici, această flacără credincioasă, această dorință de a nu muri ca popor, ca trib. Rusia mutilată, agonizândă, a redevenit pentru toți ceva mare și august, care trebuește salvat, oricine ar fi stăpânii, oricare ar fi drapelul".

REVISTE

☐ La 1 Septembrie va apare **„Pleiada"**, revistă lunară pentru poezie, critică și ideologie, cu colaborarea constantă a poeților: Ion Buzdugan, Aron Cotruș, Horia Furtună, N. I. Herescu, Ion Pillat, T. Păunescu-Ulmu, V. Voiculescu.

Redactori: N. I. Herescu și T. Păunescu-Ulmu.

Redacția și Administrația: Str. Sf. Mina 14. Craiova.

DIN STRAINATATE

☐ Ultimul roman, **Catherine-Paris,** al principesei **Martha Bibescu** a cunoscut o primire din cele mai călduroase. Unanimitatea elogiilor dela nedesmințitul Albert Thibaudet și până la malițiosul Jean Jacques Brousson e o dovadă sigură de frumusețea incontestabilă a romanului. Mai este însă ceva. E romanul unei fiice sufletești a Franței. Și francezii sunt, cum e și natural, sensibili la dragoste, mai ales când aceasta vine de la un scriitor original și colorat, cum este principesa Martha Bibescu. Poezia Parisului, poezie ce amintește pe toți marii amanți ai Luteției, dela Montaigne, până în ziua de azi, iată în fond tema ultimului roman al principesei Bibescu.

☐ Biografiile romanțate se îmbogățesc cu un **Stendhal** de **Paul Hazard** și **Frații Goncourt moraliști** de **Ernest Seillière.**

☐ **Fernanrd Divoire** autorul **Strategiei literare** publică un volum de versuri: **Itinerar.**

Fagus, Viillon-ul contimporan, prepară o versiunee modernă din **Chanson de Rolland.**

☐ **Auguste Génin,** istoric și etnolog renumit, autor al lucrărilor: **Rasele mexicane, Dansurile, Muzica și Cântecele mexicanilor vechi și moderni,** prepară o lucrare redactată și în castilană și în franceză: **Istoria Francezilor în Mexic.**

Auguste Génin e în acelaș timp și romancier. Ultimul său roman **El Robinson Espanol** e scris direct în limba castilană.

☐ Va apare o colecție de lux, sub titlul: „Les images de notre temps". Va cuprinde 12 volume: **Plan sentimental de Paris de H. Béraud; Route cavalière dela solitude** de **André Billy; La veritable madame Hanska** de **Marcel Bouteron; Dans une petite gare, Leon Tolstoi et Anatole France se sont rencontrés** de **Lucien Descaves: La mort du Lautar (Moartea Lăutarului ?)** de **Robert de Flers,** etc., etc., și **Cahier d'idées et d'impressions** de **Paul Valéry,** cu ilustrații de autor.

☐ **Essais critiques** se numește colecția de opere critice pe cari a început să o editeze „La Nouvelle Revue Critique". Au apărut până acum: **Flaubert et son milieu** de **Eduard Maynial; Des romantiques à nous** de **Pierre Lasserre; Du siècle romantique** de **André Thérive.**

Vor mai apare: **Explication du theatre de ce temps** de **Fortunat Strowski; Charles Maurras** de **Raymond dela Tailhède; Physiologie de la critique** de **Albert Thibaudet: Le tourisme littéraire** de **Jacques Boulenger; Les idées vivent.** de **Gonzague Truc; Du classicisme au symbolisme** de **Alfred Poizat.**

☐ Anchetele culturale ale presei franceze au fost totdeauna ingenioase în formulare și interesante în răspunsuri. Numărul și numele personalităților literare și artistice, care participă la aceste jocuri ale spiritului sunt dovadă a interesului ce le suscită. Iată una din aceste anchete: **Paris-Midi** pune trei întrebări, pictorilor și sculptorilor, scriitorilor, directorilor de galerii de tablouri: 1) Credeți în utilitatea criticei de artă? 2) Ați constatat cumva să aibă, ea, critica, o influență asupra succesului sau insuccesului unei expoziții? 3) Socotiți că opinia criticei sau reacțiunile publicului în fața unei opere de artă au fost în stare să îmbogățească sau să strice tendințelor unor artiști?

IN NUMARUL VIITOR

CORIOLAN SECUNDUS, fragment inedit de teatru, de **Mihail Sorbul.**

HENRY DEBERLY, portret de **Elena Protopopescu.**

SUPLICIUL FEDREI, fragment de roman de **Henry Deberly.**

POEME de **A. Cotruș.**

PETRECEREA, sfârșitul nuvelei d-lui **Sylvius Rolando.**

VIOARA MUTA, fragment de roman de **N. Davidescu.**

MAICA FEVRONIA, nuvelă de **Sarina Cassvan-Pass.**

* * *

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul nostru „U. L.": d. **Perpessicius.**

„UNIVERSUL", STR. BREZOIANU, BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

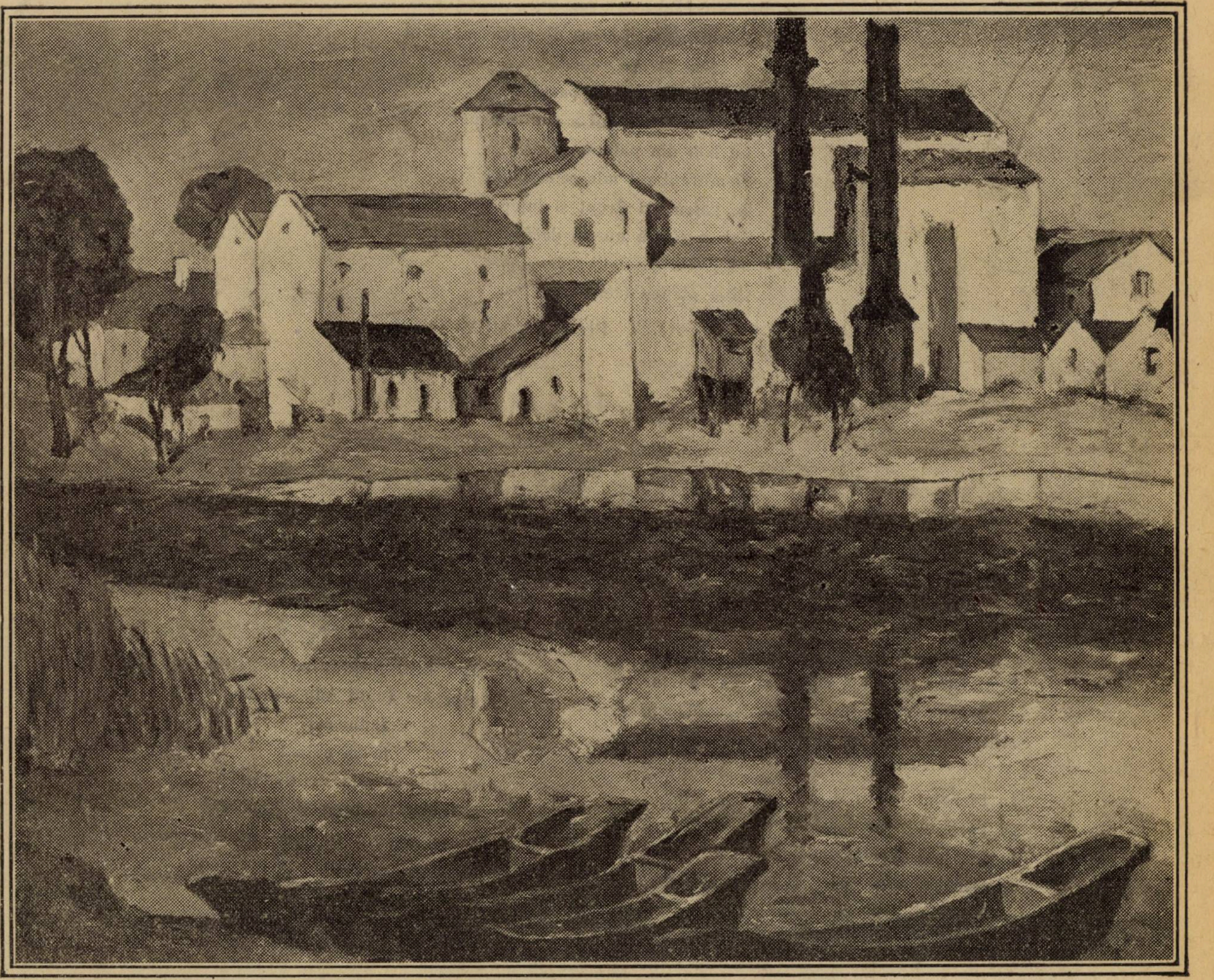

MARIUS BUNESCU: DIMINEAȚA LA FLOREASCA

An. XLIII, Nr. 33.
14 August 1927.

Lei 5

Peisagiu de toamnă

Pe oacheşele valuri ale ogorului
sângeră plutind un soare gânditor.
Stejarul vânjos, creşte,
pământul înrădăcinarea îi primeşte
adânc prin trup,
şi de asta îl doare inima
şi plânge rar câte o ghindă.

O tăcere rece se sfâşie de mierle
şi au să vie şi oile din deal
cu bruma cea dintâi prin lână.
Clopote, clopote, un câine,
vin pe urmă şi ele, grăbind, poticnind.

Gârla adună frunze de salcie mâhnită
şi cerul pleacă repede
dealungul apei, departe
Un voinic trecând a mai semănat
un bob din palmă.
Şi murgul cel mic se‘mplântă
de patru ori drept şi înţepenit.
Sub o piatră numai decât
un greer n‘a mai spus nimic.
Cine plânge trecând ?

FLORICA MUMUIANU

* * *

Pe-o carte

După ceasuri lungi şi aşteptări deşarte,
în liniştea care mă creşte şi mă‘mparte
ca pe-o poartă fermecată te deschid acu,
albă, sfântă, mare carte...

In războiul aspru dintre „da“ şi „nu“,
ce porţi îmi vei deschide tu,
peste viaţă şi moarte,
spre-adânc, spre înalt, spre departe ? !...

Din braţ făcându-mi căpătîiu

Din braţ făcîndu-mi căpătîiu
ca‘n ale lumii zile dîntîiu.
îndutoşat
m‘am culcat
pe cîmpul plin de dădăţei
şi‘n visu-mi lung şi frămîntat
m‘am întâlnit cu toţi străbunii mei...

A. COTRUŞ

Coriolan Secundus

Comedie în trei acte

Mihail Sorbul

Actul întâi

Scena VI

STRAFALOGEA, PIA, DOICA

PIA : (intrând liniştită) Ce ţipi aşa, dragă !..

STRAFALOGEA : Când te chem, bine voeşte de te deranjează, că doar n'o să te faci bolnavă şi pentru mine.

PIA : De unde ştii, că nu sunt bolnavă?

STRAFALOGEA : Ei, bolnavă !... Acuma pricep şi eu de ce, nu te binecuvântează Dumnezeu... Cucoană, stăm, în pragul bătrâneţelor, într'o casă pustie !... Se dărâmă pe noi şandramaua !...

PIA : (acelaş calm) ...Şi acuma de ce te superi ? !...

STRAFALOGEA : Cum să nu mă supăr, dacă în loc să stau tihnit acasă, trebue s'o iau razna prin lume.

PIA : (aşezându-se în fotoliu). Te trimite cineva ? !

STRAFALOGEA : Mă trimite instinctul !... Ori, dumneata, n'ai instinct Ce fel de femeie eşti atunci ? Nu simţi dorinţa să mângâi ? !...

PIA : Te mângâi pe tine.

STRAFALOGEA : Pe mine ?... Ce importanţă mai am eu în acest univers ?

PIA : (cu grijă). Coriolan, stăpâneşte-te !..

STRAFALOGEA : Fugi, doico, şi adă-mi o trăsură... Altfel pierd trenul.

PIA : Ce trăsură ?... (doica iese).

SCENA VII

PIA, STRAFALOGEA

PIA : (după o pauză) : Pleci cu adevărat ?...

STRAFALOGEA : Plec, doamnă, plec.. Vreau să te smulg din acest oraş, unde sterilitatea este idealul femeilor.

PIA : Ştii bine că nu împărtăşesc acest ideal... Dar cu ce sunt vinovată sau cu ce suntem vinovaţi ? !...

STRAFALOGEA : Suntem vinovaţi că nu luăm nici o măsură de îndreptare.

PIA : Dar am luat toate doctoriile, ce mi s'au dat şi de doctori şi de babe. Acum zici să schimb aerul... Dragă Coriolan, oriunde voi fi cu tine, mă voi simţi bine... Vrei să mergem la Dorohoi ?... De cine depinde să-ţi muţi catedra.

STRAFALOGEA : (cu necaz) Dar dacă făcând şi acest sacrificiu, rezultatul va fi acelaş ?...

PIA : Să ne închinăm în faţa Atotputerniciei lui Dumnezeu.

STRAFALOGEA : Nu, dragă, la 40 ani nu mă închin.

PIA : Atunci ai răbdare şi aşteaptă.

STRAFALOGEA : Sunt 15 ani de când aştept.

PIA : (se ridică din fotoliu şi trece la geamantan. Il cercetează o vreme, apoi cu timiditate) Mi se pare că ţi-am propus cândva un compromis...

STRAFALOGEA : (plimbându-se) Hm, hm..

PIA : Cred că n'am fost prima ta aventură de dragoste... Cine ştie... în oraşul tău natal, poate c'ai lăsat o amintire vie. Adă-mi-o şi o voi creşte cu aceiaş dragoste.

STRAFALOGEA : Nu ţin minte să fi lăsat asemenea amintiri. Dealtfel nici nu prea am avut aventuri...

PIA : (închizând geamantanul) Baba ţi-a pus tot ce-ţi trebue.

STRAFALOGEA : Tot afară de speranţa că voi fi şi eu tată !

PIA : (se apropie de Strafalogea şi-şi reazimă capul de umărul lui) Ce-ar fi dacă ai încerca o aventură nouă ?...

STRAFALOGEA : Eu ?

PIA : De ce te miri ? Cred c'ai izbuti mai repede decât îţi închipui.

STRAFALOGEA : Aş mai putea trăi cu tine în casă ?

PIA : Cred că da.

STRAFALOGEA : Nu ţi se pare că te fuduleşti ?..

PIA : (după o oarecare ezitare) In ori ce caz s'ar găsi un mijloc să-mi menajezi susceptibilitatea.

STRAFALOGEA : Gelozia femeilor e imposibilă de menajat.

PIA : Cu puţină imaginaţie ai putea să-mi aduci copilul fără să-mi stârneşti gelozia.

STRAFALOGEA : Tare aş vrea s'o văd cum.

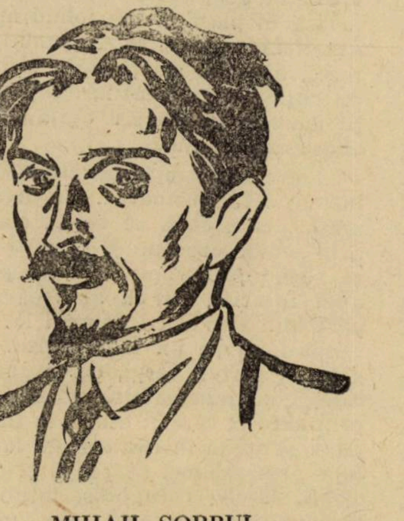

MIHAIL SORBUL

PIA : Nimic mai simplu. Intr'o seară pe când ne vom întoarce dela teatru, ne va eşi înainte un sergent de stradă cu un copil în braţe. Tu îl vei întreba ce-i cu mititelul, iar păzitorul moralei publice îţi va răspunde, că pe când îşi făcea inspecţia, a găsit pe treptele bisericii Sf. Voivozi un copilaş şi un bileţel pe care va sta scris...

STRAFALOGEA : (repede) : Coriolan Secundus !..

PIA : Dacă ţii, fie şi Coriolan Secundus, dar atunci mi-ar da de bănuit.

STRAFALOGEA : Aşa-i. Să fie Ghiţă că la botez, îi schimb eu numele.

PIA : Ne-am înţeles ?...

STRAFALOGEA :Să zicem că ne-am înţeles. Dar dacă nici prin această aventură, nu mi se împlineşte visul ?

PIA : Incerci o alta.

STRAFALOGEA : Şi dacă nici cu aceasta ?....

PIA : (râzând) Incerci mereu

STRAFALOGEA : Zi că nu şi nu.

PIA : Atunci, dragă Coriolan, vina eşti tu şi resemnează-te.

STRAFALOGEA : De ce ?

PIA : Dacă nu dă Dumnezeu s'a isprăvit.

STRAFALOGEA : Intâi de toate nu-l băga pe Dumnezeu în afacerea asta. Ş'apoi multe n'a dat Dumnezeu, o mai fi uitat şi dânsul, şi omul şi-a făcut singur....

PIA : De pildă...

STRAFALOGEA : Dumnezeu nu l'a înzestrat pe om cu aripi ca să sboare şi omul a inventat aeroplanul.

PIA : Inventează şi tu atunci un fel de.. ştiu eu ce ? !...

STRAFALOGEA : Adică de ce numai eu şi nu şi dumneata.

PIA : Luăm un copil de suflet şi-l creştem...

STRAFALOGEA : (cu dispreţ) Un copil de suflet ?... O lepădătură !... un pui de năpârcă, un degenerat ! ? Copilul acela îl voi lua la 50 de ani, dacă bineînţeles.. (grav şi profetic) vom mai fi împreună.

PIA : Coriolan !... Asta-i a doua ameninţare !

STRAFALOGEA : Nu te ameninţ, dar te prevestesc. Căsătoriile nu se fac pentru ca doi inşi de sex contrar să sforăe în acelaş aşternut, ci ca să se înmulţească, şi e fatal ca îndată ce nu se potrivesc la sânge, să-şi caute alte încrucişări.

PIA : Şi ai fi în stare să mă părăseşti?..

STRAFALOGEA : (grav) Datoria mea ca om de ştiinţă e să te prevestesc că se apropie catastrofa.

PIA : (izbucnind) Coriolan, tu ai amantă la Dorohoi !..

STRAFALOGEA : Uite, geloasă, şi mai pretindeai să-ţi mai aduc şi un copil.

PIA : Merg şi eu la Dorohoi !...

STRAFALOGEA : Atunci, eu o iau la Turnu-Severin.

PIA : Ingratule, astfel îmi plăteşti credinţa ?...

STRAFALOGEA : (melodramatic) Vor veni scene şi mai penibile...

PIA : Dacă pleci, să ştii că nu mă mai găseşti acasă

STRAFALOGEA : (luându-şi geamantanul) Nici eu nu-ţi garantez că mă mai reîntorc în această casă pustie.

PIA : Mişelule, te cred capabil de orice. (doica intră).

SCENA VIII

ACEIAŞI, DOICA

DOICA : Dar mai astâmpăraţi-vă... Vi s'a urât cu binele ?!...

STRAFALOGEA : Dacă dumneaei, mă stârneşte !...

PIA : Auzi, că eu l-am stârnit !?

DOICA : (Piei) Par'că, dumneata, nu ştii cum e ?.. (lui Strafalogea) Acuma, du-te... Vrei să pierzi trenul ?... Ţi-am adus trăsură.. (îi ia geamantanul).

STRAFALOGEA : La revedere, Pio, şi cugetă la cele ce ţi-am spus... (Pia plânge). E mai bine să plângi acum decât pe urmă

PIA : Neruşinatule !.. (iese trântind uşa).

MIHAIL SORBUL

PETRECERE

SYLVIUS ROLANDO

Pe măsură ce cursa înaintează ţipetele se atenuiază şi apoi chiar se opresc... Toată lumea priveşte !... Nimeni nu mai râde... Ca la alergări se aşteaptă, se aşteaptă în transă, cu sufletul pe buze, în pâlpâitul unei emoţii vecină de freamătul senzualităţii...

In dreptul bucătăriei, Schwester Celesta speriată, a scos capul încadrat de cornetă prin fereastră ; văzând pe cei doi scărboşi de jidani fugăriţi de câini, e prinsă de un râs... şi râde, râde.... La poartă Şandor şi câinii se opresc deodată !... Dincolo le e interzisă trecerea... Petrecerea toată, cu lăutari, e în curte, urmărind spectacolul până la terminarea lui... Cei doi talmudişti au scăpat teafări, doar cu fuga şi cu spaima...

Când Şandor, urmat de ceata lui de câini se înapoiază, lăutarii, marii animatori ai momentelor psihologice, încep : „Bei der grosse Iosephine..." Invitaţii lui Gyuri baci dau câteva chiote şi fericiţi se strâng în şiruri, apoi se prind frăţeşte după cap şi săltând în tactul muzicei se întorc în subsol, să continue petrecerea...

In stradă, cei doi ovrei s'au oprit. S'au oprit să se odihnească şi să înţeleagă... S'a înserat... Pe cer a apărut din lună un arc alb şi subţire ca un feston de platină...

Bătrânul Simon păcălit, batjocorit în neputinţă de răzbunare şi-a luat o atitudine de profet inspirat în ura sa... Cu amândouă mânile în sus, cu capul ridicat, el blestemă :

— Pedeapsa lui Dumnezeu să vă ajungă, câini, mai răi decât toate fiarele pământului... Turbarea cea grea să muncească trupul vostru, cu cârceii ei ascuţiţi ca ghimpii de fier... Urgia lui D-zeu deasemeni să cadă pe voi creştini, mai răi decât câinii, pe voi neologi mai ticăloşi decât creştinii !... Blestemul meu să vă ajungă în zi de sărbătoare, în zi de bucurie... In clipa când veţi fi mai fericiţi, atunci să vedeţi creierii şi măduva copiilor voştri, împrăştiate în murdărie, în bălegar şi în scârbă ! Iar oasele voastre să putrezească alături de ale câinilor, în noroi spurcat şi în blesteme de drept credincioşi...

In schimb, ucenicul Salmon, n'are putere să cerceteze. ...El plânge cu lacrimi de copil speriat. Sufletul său nu poate să deslușească nici un fel de sentiment, nici ura nici umilinţa, nici răzbunarea... In trup, el simte doar un tremur, un tremur ca de friguri, care îi scoate fără voie, suspine, sughiţuri şi lacrimi din belşug, lacrimi calde, ce liniştesc și uşurează..

In locuinţa lui Gyuri baci, petrecerea a reînceput ! Dela un capăt la celalt al coridorului, se joacă.

In odăi, grupările oamenilor serioşi s'au refăcut, se râde, se bea şi se discută evenimentul. Domnul Ştefănescu explică doamnei Gebe :

— Jidanii sunt un mare pericol pentru noi...

— Adevărat, răspunde Josi Boer, pe noi Ungurii, jidanii ne-au mâncat de vii...

— Dar face acum o lege domnul general Averescu... Mi ţi-i arde el...

— Ce lege, ce lege, domnule Ştefănescu ?... se repede doamna Ţurca. Cu legea nu scăpaţi de jidani...

— Nu se poate fără lege madam Gebe., răspunde serios şi legal domnul Ştefănescu.

— La noi, în Croaţia, cum s'a putut ?

— Şi cum „aţi procedat" dumneavoastră ?

— Noi Croaţii, nu ştim multe... Noi am scăpat uşor... Noi, iute... am prins jidanii şi hârş, hârş... i-am scopit...

— Cum ? Ce-aţi făcut ?

— N'auzi ? Ca la porc, hârş, hârş !...

Toată lumea râde.

— Bravo, madam Gyuri, să trăieşti !... Eljen ! Hoch.

— Eu totuşi cred, că trebue îndeplinită forma... Forma e o bază legală a oricărui principiu de drept...

Dar interesanta convorbire e întreruptă brusc.... Pe coridor dansul s'a oprit deodată. Se aude un ţipăt scurt şi puternic, rupt din spaima mulţimii ; apoi o fugă precipitată, cu strigăte, înjurături şi vociferări... Toţi alearga pe coridar. Acolo se petrece ceva neobişnuit... In faţa grupului de dansatori stă Şandor nebunul, desbrăcat în pielea goală, înalt, slab, păros, murdar, schimonosindu-şi faţa în tot felul de grimase ca o caracatiţă vie prinsă în plasă şi morfolind nişte sunete nearticulate, sinistre. Nebunul înaintează încet, aproape stă pe loc... E înarmat cu un cuţit lung şi murdar, cuţitul de curăţit oasele, pe care-l agită ameninţător deasupra capului......

El are o dorinţă neînfrântă sau o halucinaţie îngrozitoare... Cu dreapta ameninţă... cu stânga el cere... cere deslușit prin semne obscene şi groteşti să iubească... Işi pipăe trupul , la început liniştit, apoi înfuriat, par'că ar vrea să smulgă părţi din el... Duce pumnul la gură muşcându-l, ca pe un fruct poftit... Apoi iar gesturi, gesturi largi, de la gură la pântece, comprehensibile, semne de iubire, prin care el cere şi oferă, în timp ce corpul i se agită în contorsiuni largi, iar cu faţa prin schime, se roagă şi ameninţă, oribil, lasciv, caraghios, într'o continuă demonstrare amoroasă de urangutang, care vede la gratiile cuştii lui chipuri de fete... Lumea fuge...

Nebunul se înfurie şi începe să înainteze agresiv, ca un urs în două picioare.. Pericolul e iminent !... Domnul Ioşka face un semn lui Anania ; amândoi cu câte o sticlă de vin, destupată, se apropie de nebun, stropindu-l... La mirosul poftit, nebunul se domoleşte deodată... apoi ca un copil înfurit, în faţa unei jucării aruncă cuţitul vine cu mâinile întinse rugător, timid, cu rageie de surdomut, de plăcere şi de aşteptare... Dar amândoi bărbaţii, într'o mişcare se reped asupra lui, îl prind de umeri şi apoi îl împing afară, din coridor, deschid uşa de la sala de maceraţie şi-l azvârle acolo... Nebunul cade jos, dar în curând se ridică....

In sufletul lui de obicei gol de simţuri şi de gânduri, alcolul, petrecerea, femeile şi muzica i-au deşteptat gânduri şi simţiri deslușite... E cuprins de furia răzbunării. Mintea i-a căpătat o luciditate sănătoasă. Se repede la uşă, ca un om ce ştie ce vrea... dar uşa e zăvorită... Atunci, tot acest tumult de energie acumulată şi împiedecată, cere o deslegare, o descărcare... Nebunul se azvârle asupra cazanelor de macerat, bagă mâinile adânc şi de acolo scoate, grăbit, furios, înverşunat, oasele, pe care le aruncă împrejurul său.

Odaia s'a transformat par'că într'o peşteră damnată, iar Şandor nebunul, cu mâinile până în umăr în cazane, pare un vrăjitor în conlucrare cu diavolul.

Dar cazanele s'au golit şi energia nebunului nu s'a epuizat... Incă odată aleargă la uşă şi încearcă să iasă.. Simţindu-se fără scăpare, se repede la oasele risipite pe duşumea şi începe să arunce cu ele... Sboară craniile în tavan şi cad pe cimentul odăiei, săltând ca pe resort ; femurile lovesc ca bâtele, ferestre joase, încadrate cu fier, geamurile sar în ţăndări, iar armătura lor răsună puternic cu zgomot de fierărie trântită. Cu vertebre izolate, nebunul ia la semn becurile electrice.

Apoi, tot mai îndârjit, mai înverşunat, mai aiurit îşi încarcă mâna şi loveşte.... loveşte mereu, în neştire, gâfâind, gemând, scâşnind cu ură, până ce epuizat de sbucium şi oboseală cade jos, prăbuşit la pământ ca un epileptic după acces, adoarme profund...

◆

Petrecerea întreruptă, prin intrarea intempestivă a lui Şandor şi-a reluat avântul într'un ritm mai deşănţat, odată cu venirea serii şi deci a despărţirii... In

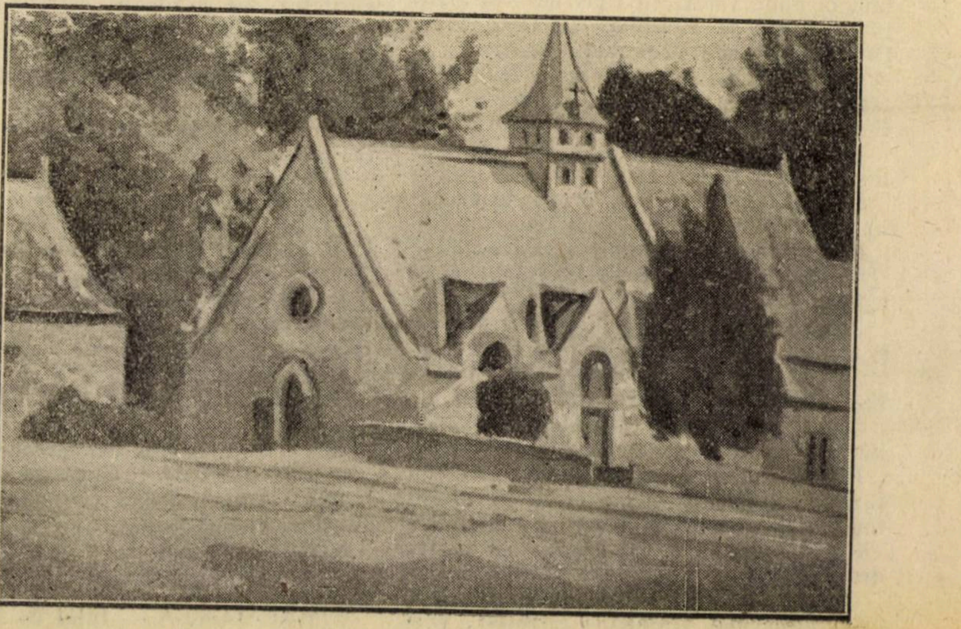

C. VLADESCU : BISERICA BRETONA

odăi, partidele celor cuminți s'au refăcut, pe coridor se joacă secuiește, în grupuri de câte patru perechi, ca la „lancier" doi câte doi, prinși după talie, băieții înverșunați, excitați, hăulind sălbatec, săltând frenetic par'că frânți din mijloc, cu bravuri de întrecere, tot mai brutal, mai viguros, trecând când un braț, când celălalt împrejurul partenerii, care pentru pudoarea și demnitatea ei, țopăie rigid, și vertical, ca un piston într'un cilindru...

Ioșka socialistul, deși erou al atâtor evenimente, stă singur și izolat... Böjike e cu Anania, Erji cu Biro, fiecare fată își are alesul... Cu inima-i pizmașă și avară, el face bilanțul profitului și al pierderii. Se simte disprețuit și umilit... Pe Biro, care i-a ademenit iubita, pe slăbănogul de Biro, care deși cu fața întreagă, e mic de trup și aproape cocoșat, are cel mai mare necaz... Da ! Pe el îl urăște !.. Mintea lui infamă iscodește un prilej potrivit... Vrea cu orice preț să-și umilească rivalul, să-l încarce cu rușine... Mai mult! Ar dori să-i batjocorească și să-i necinstească iubita, pe frumoasa Erji... ba chiar ar fi mulțămit să zădărnicească petrecerea, care lui nu-i mai servește la nimic. Și în timp ce mulțimea petrece, el stăruie în gândul său, dibuind momentele necesare, unui plan puternic și ticălos. Odată planul elaborat, el face semn lui Anania și amândoi părăsesc jocul pe furiș. Ioșka se îndoiește de virtutea complicelui său, de aceea prezintă proiectul, șiret, sub forma unei glume.

— M'am gândit să facem fetelor o păcăleală... Ce zici ?

— Să facem, Domnule Ioșka, răspunde bucuros Anania.

— Dar știi, ceva fain de tot... O păcăleală mare să se ție minte...

— Cum nu, să facem Domnule Ioșka...

— Atunci, hai cu mine !

Amândoi urcă scara, îndreptându-se către sala nr. 8, în timp ce Ioșka își expune planul... La început Anania privește năuc. Pricepând însă toată savoarea glumei și a păcălelii pufnește, de fericire, într'un râs curat și sincer...

— Bravo Ioșka,... bravo, să trăiești ! Mă !... Al dracului gând !...

Se oprește din mers ; râsul îl îneacă, îl frânge din mijloc... Face semn larg de aprobare și admirație...

— Bravo, Ioșka !... Să trăiești !... Al dracului gând !...

Cei doi conspiratori intră în sala de disecție. In fuga lor, Ovreii au răsturnat scaunele și pupitrele , pe jos se văd obiectele rituale, un cearșaf alb, o sticlă cu oțet, două ouă și un ulcior de pământ. La ușa dinspre cancelarie, scheletele îmbrăcate în alb și luminate slab de felinar, par cu adevărat doi îngeri ai morții, păzind locașul. Deși sunt singuri, prietenii pășesc încet, în vârful picioarelor, râzând pe înfundate. Se apropie de cadavrul Ovreiului și Anania ca specialist anatom, taie dintr'odată cu foarfecele, organul cel mai caracteristic al unui trup de Ovrei, și-l învelesc într'un jurnal... Părăsesc apoi sala și în fugă scoboară, gâfâind de emoție și nerăbdare...

Pe coridor jocul e în plină putere... Viorile țipă isterizate... Strigătele, chiuiturile, fluierăturile, înjurăturile, se încolăcesc, se amestecă, excitate, inebunite, parcă la întrecere cu viorile. Tropăitul picioarelor, cel mărunt și regulat al fetelor, salturile complicate și dezordonate ale băieților, ritmate înadins în contra-timp, ca semn de vigoare și originalitate, duduie pardoseala nervos, ca o motocicletă... Și deodată Ioșka face semn lăutarilor să tacă, apoi răutăcios și sarcastic, ritmează în gura mare :

„Azi, s'a măritat
O fată, c'un Jidan !"

Nimeni nu înțelege... E o nedumerire generală... Dar Marghit a prins hazul ! Sărind într'un picior printre perechile oprite din joc, ea bate din palme și țipă în gura mare :

„Azi, s'a măritat
O fată c'un Jidan !"

Nedumerirea crește și mai mult... Păcăleala lui Ioșka riscă să fie compromisă... De aceea el comandă :

— Fetele să-și cerceteze numaidecât buzunarele...

Atunci se bănuiește o păcăleală, care după datină trebue să intereseze pe una din fete... Erji găsește în buzunarul ei, o bucată de carne fleașcă și rece... O privește,... nu înțelege nimic și nedumerită o dă lui Biro. O puternică hohotire de râs plecată de la Ioșka și Anania, spune că ea este cea păcălită... Biro însă, a înțeles batjocura... Nebun se repede în firida ferestrei, unde se găsește cuțitul lui Șandor și cu el în mână se aruncă asupra lui Ioșka. Dar Anania prevăzător, l'a prins de braț și cu forța îl dezarmează...

Imediat, ca în orice scandal, s'au făcut două tabere : unii, amuzați, susțin nevinovăția glumei, ceilalți, interesați, protestează, înjură și vor să facă bătaie... Sărmana Erji, plânge neconsolată... Rivalele ei râd și se bucură... Cearta ia proporții amenințătoare... Domnul Stefănescu, Domnul Abrudan, Turca, Gyuri baci chiar, au ieșit împăciuitori, rugându-se să nu se strice petrecerea... Urmează proteste, încriminări, înjurături,... când, deodată se aude din nou, vocea pițigăiată a lui Marghit :

„Azi, s'a măritat
O fată, c'un Jidan !"

Altă fată a fost păcălită... Acum, toată lumea râde dealbinelea. Erji, râde și ea printre lacrimi ; Biro se domolește ; lăutarii prind momentul și atacă un palotas, perechile s'au refăcut, gluma a prins, ofensa a fost uitată și petrecerea continuă...

*

S'a înoptat ! Domnul Ștefănescu, ca unul ce cunoaste cuviința unei vizite și rigorile ei, a dat semnalul plecării. Il urmează Ioșka socialistul, devenit inutil și portarul Colceriu chemat de îndatoririle sale ! Ceilalți, stăruie în petrecere, în joc, în cânt...

Ascunși sub scară Anania tăinuiește cu Böjike.

— Hai la mine...

— Nu se poate,... mă văd fetele...

— Haide dragă,... ce dracu, ești obosită !... Te mai odihnești puțin !

— Las'că vin mâine.

— Nu ! Acum , mi-i drag de tine...

— Și mie de tine, dar nu pot,... mă văd fetele...

Anania se îndârjește... Fata are însă dreptate, coridorul e plin de lume... La el în cameră, e cu neputință, toată lumea i-ar vedea... Unde dracu s'o ducă ? Deodată o lucire de fericire îi luminează sufletul...

— Dragă, vino cu mine,... știu eu un loc unde nimeni nu ne știe...

— Nimeni ? Zău ?...

— Zău, nimeni !... Vino'ncoa...

Anania pleacă înainte, fata îl urmează. Amândoi se strecoară printre invitați și se afundă în pivnița unde se află depozitul de cadavre. Anania scoate cheia din buzunar și tremurând de excitare, dibuiește broasca ușii... Depozitul e în întuneric... E un întuneric rece, umed, care sperie, care respinge... Fata întreabă îngrijată :

— Unde suntem aici, Anania ?

— Taci. Ce-ți pasă ?...

— Mi-e frică... Zău, mi-e frică !...

— Nu fii proastă,... aici nimeni nu ne știe...

— Mi-e frică... Zău, mi-e frică !...

Anania o prinde cu brațul său vânjos, întărit de poftă și apoi amândoi se prăbușesc peste tumba de cadavre... Fata simte un fior straniu... Capacul tumbei e rece și tare... Dar gesturile repezite și brutale ale băiatului, cu frământarea lor brutală, o amețesc, o încălzesc, moleșitor...

In timpul acesta, Marghit, care a urmărit pe Anania, se întoarce în coridor și cheamă pe Dănilă și pe Eva :

— Veniți să vă arăt ceva...

Copiii ascultă și ies după ea în curte... Dănilă e un pici mic, un pui de Moț în clasa întâia primară, crunt și teribil, în niște cizme cu carâmbi tari, cu căciula de oaie trasă până peste urechi. Eva e o fetiță mică, firavă, blondănacă, ca și mamă-sa, timidă și stângace.

Amândoi ascultă militărește și execută poruncile Lăcustei, mai marea lor...

Toți trei se furișează pe lângă zidul clădirii, până la fereastra ce răspunde depozitului și privesc înăuntru... Dar nu pot desluși nimic; văd numai niște umbre mișcându-se pe tumbe... Marghit, cu feminitatea ei precoce, înțelege însă totul... Un necaz de femeie rea o cuprinde, o adevărată gelozie... Ar vrea cu tot dinadinsul să strice întâlnirea celor doi amorezați... Alături, în sala de macerație, doarme Șandor nebunul... El, ar fi în stare să le turbure dragostea..... Trebue numai decât să-l trezească...

— Stați aici și mă așteptați !, porun-

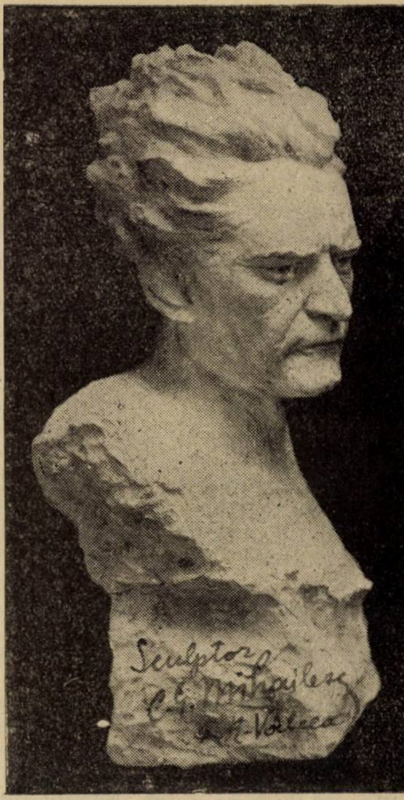

C. G. MIHAILESCU : BUST

ceşte ea celor doi micuţi subalterni. Apoi aleargă jos, de unde se întoarse cu o sticlă de vin... Prin fereastra spartă şopteşte :

— Şandor, Şandor,... uite vin...

Nebunul însă doarme deabinelea. Fetiţa îl strigă ceva mai tare.

— Şandor, scoală-te... Na de băut...

Nebunul n'o aude. Infuriată, Marghit aruncă pe fereastra spartă, cu sticla în el... Sticla se loveşte de cimentul odăei şi se sparge... Nebunul se trezeşte, se ridică puţin, dar istovit, cade din nou...

* * *

Deşi o parte din musafiri s'a retras, petrecerea continuă...

Marghit e furioasă... Cei doi amorezaţi s'au putut iubi. In ea simte o pornire aprigă, o poftă neobişnuit de chinuitoare... Intreaga ei făptură sufletească s'a concentrat într'o impulsiune cu cerinţi obsedante şi irezistibile... Ea strigă pe Dănilă şi Eva :

— Veniţi cu mine !

— Unde ? întreabă copiii.

— Veniţi să vă arăt ce-au făcut Anania şi cu Böjike.

Cei doi copii se supun, urmând pe camarada lor mai mare, care se îndreaptă către grajdul animalelor. Câinii, simţind străini în preajma lor încep să latre.

Copiilor nu le este frică. Ei ştiu că animalele sunt închise. Marghit îi conduce până la locul cel mai ferit, mai ascuns... Acolo le porunceşte :

— Dănilă, trânteşte pe Eva la pământ!

Băiatul ezită. Fetiţa speriată, ţipă şi vrea să fugă. Lăcusta o prinde de mână şi o repede în Dănilă, apoi pe şoptite îi înfruntă :

— Taci proasto din gură !... Şi tu, hai mai repede !...

In vorbele ei tremură o pasiune bolnavă, o voluptate de a simţi — privind, de a încerca senzaţii noui, senzaţii nepermise...

— N'auziţi ?... Dănilă, mai repede... Cu ea la pământ !...

Băiatul se îndârjeşte, cuprinde fetiţa în braţele lui zdravene şi amândoi se prăbuşesc pe iarbă...

Marghit savurează scena şi tremurând de plăcere comandă :

— Bine !... Acum culcă-te pe ea...

Eva speriată, ţipă, ca pentru ajutor. Marghit

— Bagă-i pumnul în gură... şi aruncă-te pe ea... se răsteşte Marghit.

Câinii speriaţi s'au pornit itnr'un lătrat furios... Din depărtare se aude prin surdina nopţii refrenul zilei „Bei der grosse Josephine"...

Şandor nebunul s'a sculat şi a început să plângă, plânsul lui lugubru şi neuman... Toate zgomotele locului, atât de felurite, lătratul animalelor, urletul nebunului, cântul cuminţilor se amestecă prefăcându-se într'un singur zvon, ce se înalţă şi se pierde în tăcerea de argint a nopţii de primăvară...

Deodată un ţipăt ascuţit şi prelung, spintecă văzduhul... La Maternitatea o femeie a fost cuprinsă de durerile facerii...

Noaptea s'a lăsat grea de lumină şi bogată în umbre. Peste freamătul de jos, din păduricea vecină vine un fior, smuls parcă din forţa de nălucire din fantasticul unei nopţi tropicale... Masiva clădire a fost prinsă, împreună cu toate elementele firii, în jocul minuant al nopţii. Printre revărsările de valuri albe si adierele de umbre, cei şease brazi de la intrare, prefăcuţi în pagode orientale, străjuesc clădirea, nepăsători şi reci, scăldaţi în profuzimea razelor de fier, de argint şi de piatră...

(Sfârşit)

Iunie 1927. SYLVIUS ROLANDO

Consideraţiuni asupra imitaţiei

Nu e suficient dacă socotim imitaţia şi ca o simplă contagiune mintală. E nevoie să-i înţelegem dedesupturile, să-i pătrundem fazele, să-i cunoaştem sensul.

Imitaţia ne apare ca un fenomen frecvent : ca un fenomen de psihoză colectivă. Reglementând-o psihologic şi sociologic, Gabriel Tarde a pornit dela constatarea banală a repetiţiunii fenomenelor naturale sociale şi psihice. Cum e posibil studiul ştiinţific al fenomenelor fizice altfel decât mulţumită faptului că aceste fenomene sunt totdeauna **aceleaş**, prin inerenta lor repetiţiune în ordinea evolutivă a lucrurilor ?

In lumea fizică există fenomene de similitudine, a căror cercetare şi reglementare, face obiectul ştiinţelor fizice. In lumea vitală aceste fenomene de similitudine sunt de natură hereditară. Iar în lumea socială şi psihică similitudinile, repetiţiunile rezidă în fenomenul aşa de frecvent al imitaţiei.

Imităm fără voie şi fără discernământ. Imităm tot ce iubim, tot ce respectăm, tot ce admirăm ; imităm uneori din frică, alteori din dragoste, totdeauna din inconştienţă.

Imităm dintr'o pornire firească, inerentă omului social.

Iată definiţia, pe care Tarde o dă imitaţiei, insistând asupra mecanismului ei logic : „In totdeauna cuvântul imitaţie a avut un sens precis şi caracteristic : acela al unei acţiuni, dela distanţă, a unui spirit către alt spirit şi al unei acţiuni, care consistă în reproducerea quasifotografică a unui clişeu cerebral prin placa sensibilă a unui alt creer".

După Tarde, sunt două feluri de a imita : a face la fel cu modelul şi a face contrariul. In ori şi ce chestie, zilnică, toată lumea, tot publicul se împarte în două părţi : unii sunt de o părere, alţii de altă părere. Socialmente, ori şi ce act este imitaţie sau invenţie. Faptul social elementar este imitaţia.

In viata socială există similitudini, cari au drept cauză imitaţia. Cum ori şi ce similitudine este datorită unor repetiţiuni, avem trei categorii de repetiţiuni: sociale, organice sau fizice, adică **imitative, hereditare** sau **vibratorii.** Tarde socoteşte imitaţia, drept cauza unică a similitudinilor sociale. In mod simplu, viaţa ne apare ca organizarea iritabilităţii protoplasmei ; materia ca organizarea elasticităţii eterului ; la fel şi societatea ne apare ca organizarea imitaţiei. Definiţia dată de Tarde grupului social e : „o colectivitate de fiinţe, cari sunt pe punctul de a se imita, sau cari, fără să se imite acuma se aseamănă, iar trăsăturile lor comune sunt copii vechi ale unui acelaş model". Mai departe Tarde, consideră starea socială, ca pe o stare hipnotică, ca o formă a unui vis, un vis de comandă sau de acţiune.

Tarde pune la baza ori şi cărei societăţi, nu simpatia, ci prestigiul. Nu este teama, ci admiraţia care produce somnambulismul social. Societatea este imitare şi imitarea este o speţă de somnambulism. (Tot ce imităm respectăm, tot ce respectăm, imităm). Dar nu numai imitaţia este fapt social important, ci şi invenţia. Invenţia şi imitaţia, în concepţia lui Tarde, sunt acte sociale elementare. Credinţa şi dorinţa sunt substanţa şi forţa asupra cărora lucrează invenţia şi imitaţia.

Progresul social, ca şi cel individual, se operează prin două procedee : substituire şi acumulare (de aci avem şi aşa zisele : bătălii şi uniuni logice). Logica socială se ocupă şi cu duelul logic dar şi cu uniunea logică. Duelul logic constă în lupta ce se dă între două descoperiri, una veche şi alta nouă. Fiecare duel logic, în realitate, este dublu şi consistă în două categorii de afirmaţiuni şi de negaţiuni simetric opuse. Dueluri logice găsim în limbaj (lupta între dialecte), în politică (lupta între partide), în industrie (concurenţa), etc.

In cazul în care o invenţie nouă vine de se uneşte cu o invenţie mai veche, dându-se naştere unei situaţiuni noui, avem de a face cu o uniune sau împerechere logică.

In privinţa mecanismului logic al imitaţiei, Tarde socoate că imitaţia merge dinăuntru în afara omului. Imitaţia se realizează nu prin influenţa societăţii, ci prin un impuls psihologic, pe care-l găsim la ori şi cine.

Ascultarea şi supunerea, bunăoară, sunt forme ale imitaţiei. Ori şi ce femee, se ştie, imită omul, pe care îl iubeşte sau îl admiră şi a cărui influenţă o suportă.

Imitaţia dinăuntru spre afară înseamnă două lucruri : 1) că imitaţia ideilor precede pe cea a expresiunilor ; şi 2) că imitaţia scopurilor precede pe cea a mijloacelor.

De altminteri, în sprijinul tezei lui Tarde că imitaţia merge dinăuntru în afară, e şi faptul că o religiune, care se propagă, mai întâi se crede şi apoi se practică.

Imitaţia se mai datoreşte şi prestigiului şi admiraţiei, ce o avem pentru superior. Imitarea superiorului de către inferior e un fenomen frecvent. Clasele inferioare din ori şi ce societate tind să imite clasele superioare. Oraşele din provincie tind, firesc, să imi capitala.

Este un fapt incontestabil — crede Tarde — că au luat naştere, în Evul-Mediu, comune urbane mai întâi şi în urmă comune rurale. Se pare că legea imitaţiei de sus în jos ar fi inaplicabilă la propagarea creştinismului, care s'a răspândit, mai întâi, la clasele de jos. Să se observe însă că, după constatările făcute creştinismul, ca şi socialismul de azi, s'a propagat la oraşe mai întâi. In democraţii, cum remarcă şi Tocqueville, nu numai capitalele, dar şi majoritatea massei se bucură de prestigiu şi devine model de imitat. Ori şi care ar fi organizaţia societăţii, mersul imitaţiei, după Tarde, se supune în totdeauna aceleiaşi legi : ea merge la distanţe egale, dela superior la inferior, şi se operează dinăuntru în afară. Superioritatea, care se caută să se imite, este superioritatea, ce se înţelege, se admiră şi se bucură de prestigiu.

Cutuma şi moda, religia, guvernământul, legislaţia, morala şi arta, toate acestea ocazionează şi ajută în toate direcțiile, și pe toate tărâmurile, fenomenul frecvent al imitației.

In concepția sociologică generală a lui Tarde, fazele fenomenelor sociale sunt trei: 1) repetiția fenomenelor; 2) opoziția; și 3) adaptarea lor. Bunăoară, un anumit fapt social se imită de către marea massă a indivizilor: la un moment dat, în aceiaș direcție, apare, o tendință nouă pentru, acel fenomen social, de aci opoziție ireductibilă între vechiul fenomen de imitație și noul fenomen de invenție; în cele din urmă, opoziția ia sfârșit, prin adaptarea celor două fenomene vieții de agregat social, prin imitarea invenției de către indivizi, căci imitația socializează pe indivizi.

Iată, cu detalii și explicații, modul cum concepe Tarde, fenomenul psiho-social al imitației. Ne permitem să adăugăm modestele noastre observațiuni. Din capul locului, Tarde pare că dezarmează ori și ce critică. El afirmă categoric, că există două feluri de a imita: făcând la fel cu modelul și făcând contrariul. In chipul acesta el epuizează toate faptele, cari, ori cum ar fi privite, tot imitatorii sunt. E un fel de a vorbi — credem —, care nu e de fel științific. A afirma, în acelaș timp, că toate fenomenele sociale pozitive, bunăoară, sunt imitatorii și a susține tot odată că fenomenele sociale negative sunt și ele imitatorii, ni se pare straniu. E o sfidare a regulei elementare de logică, după care o noțiune e identică cu sine însăși, și nu poate fi una și aceiași în diferite alte situațiuni.

Apoi, în definiția pe care Tarde o dă grupului social, și pe care am remarcat-o mai sus, dânsul afirmă: „grupul social e o colectivitate de ființe, cari sunt pe punctul de a se imita, **sau cari, fără să se imite acuma se aseamănă**“, etc.

Noi știm însă dela Tarde că ori și ce fapt social și în deosebi, similitudinile sunt datorate imitațiunei. Cum admite atuncea sociologul francez că un grup social se poate compune din ființe, cari fără să se imite acuma, se aseamănă? Se aseamănă, prin ce, dacă nu prin imitație? Și dacă nu se imită, cum se mai pot asemăna?

Mai sus, am arătat, că Tarde, crede drept fapt „incontestabil“ că, în Evul-Mediu, orașele au fost întocmite înaintea satelor. Faptul nu e tocmai incontestabil. Economicește, Evul-Mediu este cunoscut ca o epocă agricolă, de producții agricole, iar nu comerciale sau industriale. I-am da lui Tarde exemplu poporul nostru care și-a întocmit și desvoltat o individualitate etnică, la sate, și nu la orașe. Iar din punct de vedere al sociologiei descriptive, se știe destul de precis că epoca pescuitului, a agriculturii și a păstoritului — epoca satelor — a premers cu mult, epocii industriale și comerciale — epocii orașelor.

Și consecvent teorii sale. Tarde crede că creștinismul și socialismul se supune legii de imitațiune de sus în jos, prin faptul că s'au propagat la orașe. Deși aci, are dreptate, Tarde e totuși unilateral.

Privește această problemă după situația geografică și refuză să se refere și la situația demografică. Dacă din punct de vedere geografic, creștinismul și socialismul s'au propagat de sus în jos, dela orașe la sate, nu e mai puțin adevărat că, din punct de veder demografic, și creștinsmul și sicalismul s'au propagat de jos în sus, dela clasele inferioare la cele superioare. Cât privește explicația ce se dă mecanismului logic al imitației, care ar merge **ab interibus ad exteriora**, negreșit e o explicație, dar o explicație psihologică, nu socialogică. Sociologic, adevărul asupra imitației e altul: că se imită sub presiunea morală exorbitantă a societății. Să nu uităm însă că Tarde, în toate studiile sale sociale, în fond n'a făcut sociologie, ci psihologie. Nu ne putem deci pune în punctul de vedere sociologic, și a critica teoria psihologică a lui Tarde, cu toate că el tot timpul n'a crezut în domeniul științei sociale. Sociologie — metoda și teoria lui Tarde se respinge, în total. Psihologie — e încă discutabilă, prin faptul că ignoră realități evidente de dragul unei teorii simple și simetrice, așa după cum, în parte, am încercat să arătăm și noi în rândurile de față.

N. N. MATEESCU

„Le supplice de Phedre“

Fragment — de **HENRI DEBERLY**

(Mărturisindu-și după bruscă revelație, „dragoste vinovată“ pentru fiul ei, supliciata se revizuește, încearcă emoliente și se cheltuește în frenezii).

Intr'o seară o cuprinse o poftă, sguduind-o ca un chin. Marc era lângă ea pe o sofa încăpătoare. Așezați acolo cum se întâmplase, picioarele lor se atingeau și trupurile făceau aproape deopotrivă, caldul dintre ei. De când, întărită cu răbdare de jar, se hotărîse să i-l aline, Elena nu simțise încă, până azi, atât de lângă ea, sufletul copilului ei vitreg. Un clocot de îndoială, părea să-l prindă în freamăte. Avea să se reverse într'al ei. S'ar fi crezut că între amândouă, nu exista, despărțitoare, de cât o membrană. Smintită de bucurie, sigură de izbândă, își începea asaltul. Toate sforțările se adunară, fără a o sfâșia. In același timp, se strecura impresia netedă că, pentru înfrângerea șubredului obstacol, îi lipsea mijlocul trebuitor. Ciudată oprire! Ce să născocească? Ochii lui Marc se muiase în zâmbet de soare, dar lumina lor își filtra prin văl razele, cu lumina unei ape, acoperite încă de bruma dimineței. Deodată, o sguduire și nădejdea: „Nesiguranța s'ar stinge în mai puțin de-o clipă, dacă i-ași săruta gura!“ Rușinea i se urcă, roșie, în obraji. Se ridică, împunsă, par'că, de vârful unui cuțit, apoi găsind destulă putere, pentru a-și stăpâni nervii, se așeză pe un scaun, alături.

Nicio zugrăvire nu ar reda cum se cuvine, noaptea petrecută. Chinuită, se poate spune și în toate felurile. Până atunci înfricoșările-i fuseseră vii, dar nu văzuse în năpraznica ei boală, de cât un accident, de care avea să se vindece curând.

Gândul ce-i venise, îi arătă, acuma, cât se întinsese răul. Privirile-i se pierdură, fără să-i dea de fund și, Doamne își închipui, nu știa cum, toate spasmele mârșave, isvorâte din el. Din clipa în care cugetul ei, rătăcind ca năuc, întâlni hidoasa cursă, și, știind bine ce face, se prinse în ea de bună voe, ceeace, la început nu fusese decât o tortură morală se împovără de atâtea încercări, în cât pentru a le îndura, își striga groaza, mai mult de cât plăcerea. Sub întunecările lui Marc, abia simțite, ea ghicise nevoia de femee, mai imperioasă la nouăsprezece ani, de cât dragostea oricăreia. Inainte să vie, el dorea pe aceea ce avea să i se dea. „Eu, ca și alta, de ce nu eu!“ gemea Elena încredințată că mângâierea visată un minut, nu ar fi pricinuit fiului vitreg, nici-o scârbă. Il vedea mulțumit, cu prvirea încă stupidă. Apoi, îndrăznelile lor se excitau între ele ca niște cățele care se joacă, mâinile li se închideau pe prăzi, gurile înfrigurate se adăpau, una din alta, și bâlbâind, mai puțin de mirare de cât de extaz, alunecau pe clinul bucuriilor cu adevărat diavolești. Vreți să credeți că cea mai rea, e revolta? Atunci, să vă depărtați, de trupul ei cu încruntări întinse și de creerul pe care, la fiecare atingere, îl congestiona, dând întruchipărilor o vigoare mai mare! In spaimă, desnădăjde strigăte și lacrimi, își trăia, acolo, noaptea ei dintâi de dragoste pătimașă.

Sub mângâieri care o istoveau sonda tot iadul.

Uneori, strivită de un somn de brută, se trezea gemând de frică și de așteptări, cu capul în cârpe ude, o reconstituia, pentru a o sorbi cu nesaț. Și după ce consuma plăcerea, se stropea de sus până jos, cu apă. In zorii zilei, adormi.

Dar ce turburare și ce aprinderi, când revăzu pe Marc! Dacă, în inima ei, tânjea un soi de rușine, urmare firească a depresiunei în care o adâncise nesomnul, dorința o încingea cu mii de ace de oțel. Nici un răgaz nu-i da mintea, nici o odihnă nu-i îngăduia trupul.

Pare că, dimpotrivă, miragiile nopței, oricât o sleiseră, o ațâțau mai mult. Amănunțindu-l înfășurând pe prea dragul ei fiu vitreg, nu cu privirea rece, dar sub semnul puterii aproape drăcești pe care i-o știa asupra trupului ei, i se părea că'l admiră pentru prima oară. Ce trădare era, la urma urmei, astă nouă imagine a lui, ale cărei înmulțite îndrăzneli, o înebuniseră! Buza nesăturată? Umbră nedemnă! Gura asta vie, pe care voia să o sărute! Când ochii, duși spre ea de o nevăzută forță, se opreau o clipă pe carnea atât de fragedă, propria ei gură se contracta, pleoapele îi băteau, se clătina, ca apucată de amețeli. De mai multe ori, în timpul zilei, fără rost atinse prietenos fața lui Marc, sau îl sărută pe obraz. De atâtea ori, mâhnită de lipsa ei de curaj. Era pentru ea o certitudine, dobândită dimineața, și ajunsă pe măsură ce mai puternică, obsedantă, că un singur contact în care li s'ar fi amestecat răsuflările, ar fi făcut-o, până la moarte, fericită. „De ce să mă sfiesc? E de-ajuns, se gândea, să nu mă tem!“ Inainte să se culce, se hotărî. Marc primi sărutarea cu mirare, dar intenția care o călăuzise îi rămase ascunsă, și nevăzând de cât o stângăcie, râse și atâta tot.

Trad. de ELENA PROȚOPOPESCU

Portrete străine

HENRI DEBERLY : LE SUPPLICE DE PHEDRE

Mijlocia rumegătorilor de coli tipărite, febrili, caută cu iuțeală și descoperă în toate prăvăliile, poevstea de atâtea sute de ani mistuită, a nenorocirilor din gyneceu și a catastrofelor domestice. Intre scoarțele cărții franceze, se strivesc din epoca dulcei Lafayette până'n mai asprul lor ev al freudismului, tabèle anatomice și dezastre de sabat familiar.

Francezul s'a depășit pe el în amabilitatea de a întreține și desvolta curiozitatea cumetrilor de toate gradele și clasele, fie că și-a boezat oferta script de analiză, fie că, la fel de atrăgător pentru închipuirea lancinată de cancan și erotică podoabă, i-a zis studiu de moravuri. El a satisfăcut cu măsuri egale și cu potențieri între neclintite ziduri, negustorește, pe ici, din pur instinct salonard, pe colo, priopismul anxios și microscopica genitală.

Nu pentru amatorii aceștia, si-a scris Deberly, cartea lui severă, în bună tradiție franceză, pe cât se simte, dar smulsă, cu o salutară violentă, din ambalajul de volume croite pe placuri și pe libidinos.

Literatul acesta cu capul desinat de încăpățânările și apăsul tușului, nemângâiat de umbre palide și de catifelări, se complace, înzestrat cu sagacitatea Dracului, în contorsiunile volupte ale femelei, lăsate lui mostenire de un clasic înaintaș, pe sofalele largi și curbe, de stihuri sonore și impunătoare.

Incruntat, el o lipsește de mica dantelă și de marele discurs. Procedeul de concentrare, este, la el, abil, și în toate părțile complectează golurile sau respinge reverențele, recitarea patimei elegant versificate și'n nobil urcuș către Venus, nefiind pe asprimile lui potrivită.

Deberly pornește cu o netă viziune și își pregătește insinuările sigur, pentru a nu ne surprinde, la vreme, că pulpa ardentă și fermă, stăpânită de un rău nemernic și explorând cărările păcatului, sângerează în cursa dințată, întinsă cu atentă cruzime.

Infrigurarea glasului acestei, oricum simpatice posedate, întrece, fără vrere, părinteasca mustrare și desvălue, când mai larg, ceeace, până la erupție, va fi urmărit, joc cu joc, și pe nesimțite încercuit, de diavolul în mărăciniș sau în unghere de buduar ascuns. Gradațiile se precipită și vopseaua, între negru și ecarlat, întinde cu iscusința încercatei pensule, pasta, din mii și mii de tuburi, când împachetate și când despărțite. Detaliile toate se îndreaptă, (nici stângăcie, nici întârziere), spre aceiași unică țintă, luminos urmărită, prin obscur și dedal. Să recunoaștem că, iritante când se ajustează unui plan de învățământ, ordonarea și meșteșugul de simplificare, aici, dă motivului și temei, câștig.

Deberly nu se mulțumește cu documentul prezentat naturalist și sumar, îl și lămurește, fără a verifica, totuși, substanța cojilor de ou, și-l și fixează. „Psichologia" lui are numeroase ieșiri, trampe și supape, ochiuri de ape în vârtej, precum și stagnanțe de lac hipocrit. El lucrează cu sfredelul și cu măciuca, deopotrivă, și nu se sfiește să taie, cu șorțul tâmplarului înainte, nodul de stejar sau să desgrădineze, din tei, fibra coriace. O mișcare de suflet își găsește repercusiuni în deosebite lăuntrice casete și se soluționează în chipuri diferite. Bogăția de interpretări nu se învârtește, ca frunza moartă, în gol, în ipoteze de lux raționalist ; se risipește sau se adună, afurisit de elastic, între ieroglife de fiziologie, achiziționate îndelung și așezate, unele față de altele, ca membrele unei fantastice mașini, construite, însă, pentru funcționare și producție, nu pentru elaborare de aforisme și orațiuni.

O impresie dură de viață comprimată, veghind să nu irumpă, căci speriată de propria ei putere. „L'idée que Marc ne l'aimait plus l'indignait parfois et, d'autres fois, la pénétrait de l'amére jouissance que goûte en face de la rancune une âme impérieuse, mais, plus souvent, jetait en elle une contrariété dont s'obscuricissait toute sa vie".

Metodă mult străină de metoda lui Proust, deși, aparent, pe alocurea, aceiași. Acesta lasă, fără grija digurilor, viața în revărsări și inundații ; dar Deberly reține succesiunea filmatică în etape, tot atâtea stații de distribuție, rezumat și limpezire.

Din crâmpeele sincere, svârlite involuntar la suprafață de svâcnirile inconștientului, singure denunțătoare printre fățărniciile față de sineși, Deberly nimic nu înlătură, nimic nu îndulcește și nu modifică nimic. Arta lui de șuruburi strânse la timp, aici excelează. Și iată rezultatul. El va scandaliza pe câți mai mulți curcani, repede supărați de șuer, și pe cât mai numeroase bibilici, cu menirea, precum se știe, de a psalmodia întreaga zi : păcat, păcat, păcat.

Iată rezultatul. Analiza nepermisei pasiuni, justifică prin justețea ei, inevitabilul „écart", și dă infracțiunei morale, e explicare deplină.

Prin ea, monstruozitatea se rezolvă în firesc. Dragostea interzisă, se întreține, peste formalismul matrimonial și imperativul bunei purtări, din constitutivele ei elemente, tot atât de imposibil de sufocat, pe cât de cu nepuință să imprimi unui organ, funcțiunea altuia, indiferent de hotărîrea, hazlie și absurdă, de a face ca ochiul să audă și urechea să vadă, pentru ca schingiuiri, obstacole și reprimande să-ți obție nota bună a Societății, înebunite într'o bună zi, să presupunem, de prestidigitație și inversiuni. Logica organică a femeii lui Deberly, este atât de strict închisă în cleștele trupesc, încât a o contrazice ar fi a o estropia, și ar fi o puțin deșteaptă năzuință de a opri reacțiunile unei glande, cu discursuri pedagogice și împiedecând secrețiunile, cu precept uscat și cu poză, utilă prin spaimă. Acuzația de imoralitate, adusă periodic, de sergenții conviețuirilor oneste, unor intuitivi, care deslipesc de scoica realității, miezul bălos, de cartilagiu și spută, s'a cuibărit tocmai în greșeala de a porunci tumultelor de ocean să se liniștească în vase de bucătărie, pentru a fi cu morcovi și cartofi, cu țelină și pătlăgele, fierte, deasupra unei flacări conjugale ; inoperantă manevră față de încăpățînările insolente ale valului marin.

Pentru ca să înceteze bătaia ochiului și să curme sughițul, personagiile de aghiazmă, hrănite ca legendarii lilieci cu anaforă, bucuroși ar buchini, în auzul pacientului, pasagii din d-na de Staff și din educatorul Payot.

Se pare că lozinci de acestea, pe care bine le știe Deberly gușate, l-au reformat, de bună seamă, la sfârșit și pentru a se salva, pe cât o mai putea face, și-a terminat romanul cu concesii, contrabalansate, pe sfântă dreptate, cu apreciabile pierderi. Câteva exclamații de pudoare și inoportuna intervenție, uneori, a decenței, poate să presimțim subita revenire a pocăitei, în extremis, eroine, ca și comica disproporție, în ultimele rânduri, dintre forța lui Deberly, de disecare și disociere, și timiditatea lui, neașteptată, de ins, dintr'odată uns de treabă și necăjit de poznele cucoanei.

Poate că nici nu se putea în altfel câștiga cununa, dar de crește autorul, cu slugăritul final, în stima predicanților, pierde, socotelile toate făcute, prin factice și căldicel convenționalism. Om de litere, Deberly nu a știut să aibă, până la ultimul cuvânt al cărții lui frumoase, ținuta rigidă și aprigă de la începutul slovelor ei, și gâde concesiv, și-a înflorit cu rosmarin cuțitul, și-a prins de scufia de sânge, pana de tirolez și floarea reginei.

ELENA PROTOPOPESCU

HORATIU

Monumentul poetului

(Oda XXX — Cartea III)

Am ridicat un monument aparte,
Mai'nalt ca piramidele regale,
Nici Jupiter cu tunetele sale
Nu va putea ca să-i aducă moarte.

Eu știu că voiu muri dar nu mi-i jale —
Din mine cea mai prețioasă parte
In urma mea trăi-va, mai departe,
La Capitol cât vor sui vestale.

Căci bine știți că ritmul cel eolic
De mine e adus pe-aceste scene...
Deci vino, Muză ! suflet melancolic, —

Te-aștept să mi te-apropii, drag, alene,
Iar laurul tău mândru și simbolic
Să-mi încunune fruntea, Melpomene !

L. ALBU-NEGOVAN

A venit

A venit
cu pas mărunt, grăbit...
pentru ea
noaptea s'a lăsat oarbă şi grea,
nimeni să n'o vadă, prin besna rece,
ce uliţi bate.
ce praguri trece...

*

Piscul

sterp, pleşuv. enorm...
toate poftele ce'n mine dorm
tresar, şi cu porunci de fier
pe cărăruile-ţi mă cer ;
pisc alb, stingher,
proptit de cer !...

A. COTRUŞ

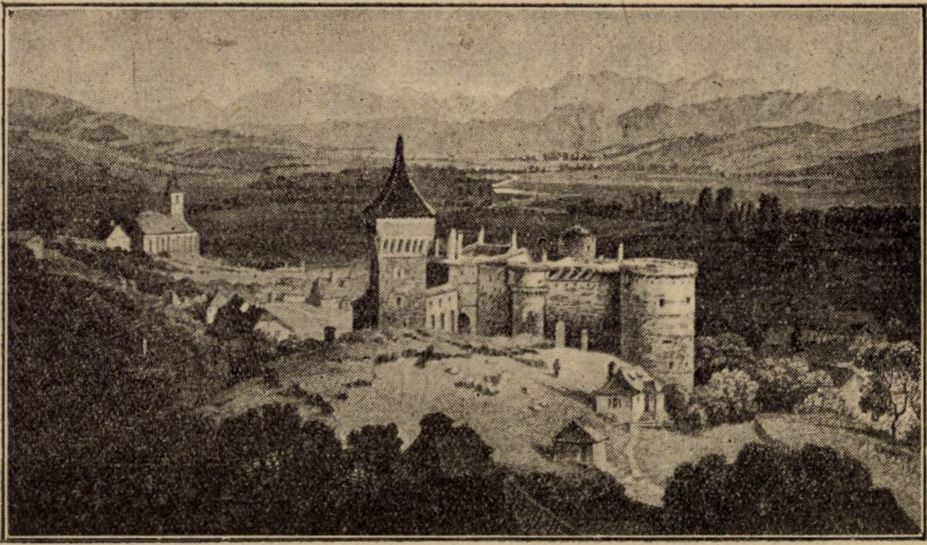

HUNIEDOARA, după o stampă din sec. XIX

Huniedoara

In ţinutul Haţegului — cuibul românismului — eroul Iancu a găsit cu cale. să-şi clădească lângă satul natal cuibul de apărare, de unde să poată în acelaş timp, uşor supraveghea atât pe Domnul Principatului român, din sudul Carpaţilor, cât şi pe Turci care tindeau să pătrundă în inima Europei prin ţara ungurească chitind asupra Belgradului.

Nu se putea o aşezare mai minunată pentru viteazul crescut în şcoala luptelor dintre oraşele italiene de cât cea pe care şi-a ales-o lângă Huniedoara.

Că viteazul văzuse şi învăţase multe în luptele ce le-a trăit ne-o dovedeşte atât locul pe care şi-a aşezat castelul cât şi întăriturile lui.

Privindu-l în aşezarea sălbatică care îl înconjura îţi face impresia unui suib de şoimi, după cum de altfel au şi fost Huniazii.

Castelul a fost zidit în 1442 după planul lui Iancu Corvin, iar în 1486 a fost reparat de către fiul său Matei Corvin.

O ultimă reparare i-a fost făcută apoi între 1619—1624 de către principele Gabriel Bethlen, care porunci de-i adăugă zidul din colţul stâng cu cele două turnuri mici.

In 1854 a fost distrus de un incendiu şi în 1870 reclădit de Habsburgi.

Figura de jos reprezintă castelul înainte de ardere în 1735.

In figura de sus castelul este reprezentat aşa cum a fost reclădit.

Observând ambele figuri ne dăm seama cât de deosebit este cel de al doilea de cel dintâi.

In castelul românului Iancu s'au pus la cale nenumăratele expediţiuni împotriva Turcilor şi aici au făcut legătura de supunere către „Cavalerul alb" domnii Moldovei Petre şi tȘefan în veacul al XV-lei.

MIH. POPESCU

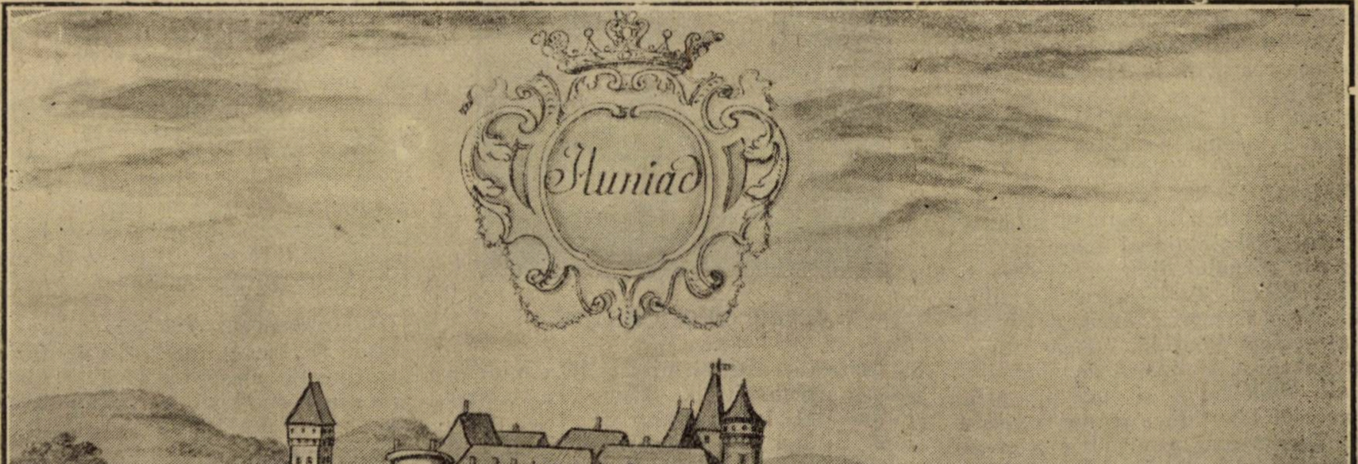

HUNIEDOARA, după un manuscris din sec. XVIII

MENȚIUNI CRITICE

IONEL TEODOREANU : La Medeleni ; vol. II. Drumuri, roman ;editura „Cartea Românească“

(Urmare și sfârșit)

Mircea Balmuș, colegul de clasă și șeful promoției lui Dănuț, e copilul unor tabietlii moldoveni, locuind într'o potolită și aromată gospodărie din Popa-Nan. Studios într'atâta că Olguța îl și decretase, prin corespondență, prinț al Hardmuthurilor. Mircea e îndrăgostit de Olguța, fără să o fi cunoscut, însă firea lui timidă, e mai mult terorizată de familiaritatea ei autoritară.

S'au găsit voci în critica noastră, pentru cari Mircea Balmuș este o creație, prea „confecționată“, și întrebuințat, pare-se, de Ionel Teodoreanu ca element de antiteză. Dănuț și Mircea sunt într'adevăr două versante, cu altă vegetație, ale aceleiași adolescențe. D-l Ibrăileanu îl socotește însă prea simetric.

De o pasiune cu mult mai inferioară, înzestrat cu toate atributele timidității, nemărturisindu-și dragostea pentru Olguța, decât singurului personaj de care firea lui se putea apropia, blândei Monica, Mircea este temperamentul opus al impulsivului Dănuț. Aprig în necruțătoarea lui dușmănie pentru Adina, a cărei pasiune o socotește vinovată pricină a felului de viață ce duce Dănuț, Mircea reprezintă tipul hotărâtului în viață, mândru de firea lui, orgolios, și deci tăcut, de victorii ca și de înfrângeri. Primind invitația domnului Deleanu de a-și petrece vacanța cea mare la Medeleni, Mircea a cărui prezență se estompează din ce în ce mai mult înumbra Medelenilor își prepară examenul de clasa a VIII-a, așa că la începutul viitorului an școlar, Mircea Balmuș, student și suplinitor la Liceul Lazăr. (suntem în toamna lui 1914 cu începutul războiului cel mare și cu concentrările corpului didactic), este profesorul lui Dănuț. Toată această evoluție a lui Mircea, contrastează, e adevărat, cu atmosfera liberală, dacă vreți, oarecum anarhică, și lipsită de obiective precise ale Medelenilor și judecat prin prizma acestei libertăți, s'ar putea crede că Ionel Teodoreanu a urmărit o creațiune simetrică. Adevărul este că Mircea Balmuș nu este un personaj definitiv. Poate că autorul îl rezervă viitoarelor cânturi ale „Medelenilor“, poate că de aceea l-a și împins cu un an înaintea lui Dănuț, poate că etc. Insă, este în „Drumuri“ o scenă al cărei actor principal este Mircea Balmuș, o scenă de o ținută psihologică, de o candoare și de o suavitate neîntrecută, care, singură ea, dă eroului acestuia un atestat de naștere ca și dispensa neîmplinirilor eventuale. Mircea Balmuș este până acum Mircea din scena întrevederei cu Olguța și Mircea nedecisul, îndrăgostitul și timidul, care nu îndrăznește să deschidă poarta din Pitar-Moși, dela Herr Direktor, unde sta în gazdă, pentru cele câteva zile ale escapadei, Olguța.

Și iată-ne reveniți. După cum spuneam Olguța, în tovărășia binecuvântată a d-lui Deleanu, descind dis-de-dimineață în PopaNan, la casa soților Balmuș, care-i primesc cu explozii de bucurie. Coana Catinca e în grădină, pregătind cafelele cu lapte, Mircea e în odaia lui, prăvălit pe covoare „cu atitudinea unui bagaj căzut din care iese un cap de pisică, „al cărei trup e captiv“ — îngrozit de întrevederea — „nenorocirea“ cum zice el, — ce-l așteaptă îmbrăcat în pripă, cu tunica de alpaga, destrămată în coate, peste cămașa de noapte, etc., etc. „cu sufletul răscolit ca un dulap jefuit în goană“. Dar la acest portret a cărui savuroasă extindere nu ne-am putut îngădui să o transcriem în întregime, portret care el singur ar fi de ajuns să ne înfă'ișeze un Mircea în carne și'n oase, și mai ales în suflet,autorul adaogă scena neașteptată, bruscă și simplă, gen-Olguța, dintre aceasta și Mircea. Iată unde se vădește romancierul. Căci, tu, cetitor sentimental, întovărășești pe erou, pe eroină, ajungi să-i cunoști, cu virtuțile și păcatele lor, știi cât de „amarnică“ e Olguța, cât e de necruțătoare, și cât de timid e Mircea și tremuri la gândul că autorul i-ar putea pune față în față și ești convins că stângăcia lui Mircea, va trece și în paginile cărții și că autorul însuși își va pierde cumpătul și va rata scena. Dar, spectacol cu adevărat demiurgic, autorul nostru e un adevărat romancier, el nu se teme de încercări, el umblă după isprăvi și le birue ca un alt Făt-Frumos, și de aceea vă învit să citiți, pentru că oricât m'aș trudi, n'aș putea-o reconstitui, și ar fi și păcat, scena aceasta de improvizată și matinală confesiune, când Olguța cunoaște un Mircea fără de ridicul și Mircea înțelege pentru ce iubește pe Olguța.

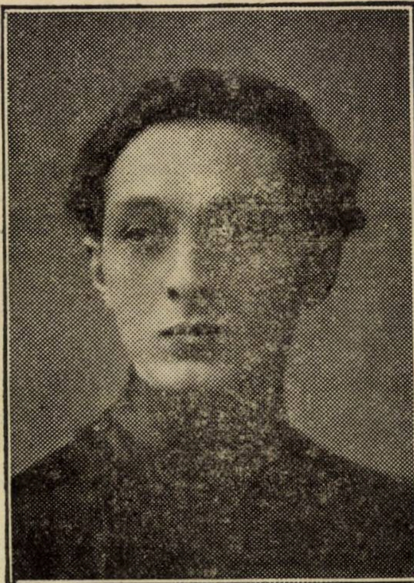

IONEL TEODOREANU

Voi trece peste toate peripețiile escapadei Olguței la București, dintre cari atâtea ne duc la vremurile de sgomotoasă copilărie ale „Hotarului nestatornic“ și voi cita câteva rânduri dintr'o interpretare sufletească a autorului — ca o dovadă că arta lui Ionel Teodoreanu vede adânc când e îndrăgostit de un erou și că pentru Ionel Teodoreanu, Mircea nu e un simplu erou de simetrie, frate de răscruce cu Dănuț, ci o adevărată existență artistică, oricât după sosirea lui la Medeleni, prezența lui se eclipsează.

Mircea iubește pe Olguța și după plecarea acesteia, iată în ce cuvinte de poetică psihologie, transcrie autorul minunea săvârșită. (Poate că, în treacăt, nu strică să menționăm că aceste rânduri de antologie le-am întâlnit, spre bucuria noastră, citate și'n studiul d-lui Ralea) : „In sufletul lui Mircea era ca o mirare care prefăcea conturul sufletului și al gândurilor. O mirare... Inaintea primăverii trece-un vânt. Trece un vânt pe străzi, printre case, magazii, biserici, printre oameni preocupați, cari se duc la treburile lor de toate zilele, într'o zi ca toate zilele. Și deodată un trecător — tânăr sau bătrân, femee sau fată — ridică ochii, ascultă, privește, respiră... Ce s'a întâmplat ? A înflorit o zare ? Au râs mălinii undeva înainte de vreme ? Au respirat violetele într'o pădure ? A zburat un înger nevăzut din ceruri și s'a dus iar înapoi, cu parfum de toporași, în aripi ?... Cine știe !... Nu s'a întâmplat nimic... Cine știe !... A trecut un vânt, înaintea primăverii, printr'un oraș.

Și capetele trecătorilor se ridică. Cerul parcă a **venit.** Un trecător zâmbește altuia, fără să-l cunoască. Fiecare ar vrea să facă semne de bunăvenire cuiva... Nu-i nimeni. E o mirare ; orașul e altul, oamenii sunt alții. Undeva un glas începe să cânte. E o mirare pretutindeni, pe urma unui vânt care-a fluturat soare, perdele, plete, suflete...“

Fără să mai adăogăm că pasagii de felul acestuia abundă în romanul lui Ionel Teodoreanu și că dacă scrisul său nu este pretutindeni de aceeaș unitate formală, stilul acesta trebuește privit ca o specie de monolog exteriorizat, plasticizat în natura înconjurătoare, am zice un monolog interior obiectivat în pasteluri. Desigur, și în acest caz, romanul nu e lipsit de anumite lungimi, sau alteori de anume inferiorități de stil, prea puține și prea neînsemnate, însă, ca să le mai relevăm și care vor dispărea de bunăseamă, la o viitoare ediție.

Dar romanul continuă într'o profuziune de scene, într'o implicațiune de evenimente episodice, care de multeori amenință să treacă pe primul plan și care ne smulge din întâia polarizare a atenției noastre.

Dănuț și cu Mircea pornesc la Medeleni, de vacanță.

O apariție, Monica, de basm, călărind în așteptarea lui Dănuț, o întrevedere emoționantă, Dănuț abia deslipit de sânul Adinei, un drum ca în povești spre casă, d-na Deleanu ieșind întru întâmpinarea flăcăului și apoi pe încetul o schimbare în temperamentul impulsiv al lui Dănuț, o animalizare, dacă e îngăduit a spune, metamorfoză explicabilă psihologicește, oricât s'ar părea de curioasă această nouă ipostază a lui Dănuț, care tânjește în trupul lui după Adina și se simte străin, lipsit de avânt în vecinătatea Monicăi. Fie că, complexitatea sufletească a lui Dănuț comportă o atare serie de schimbări la față, fiecă Monica e realizată din umbre, ca o eroină rezig-

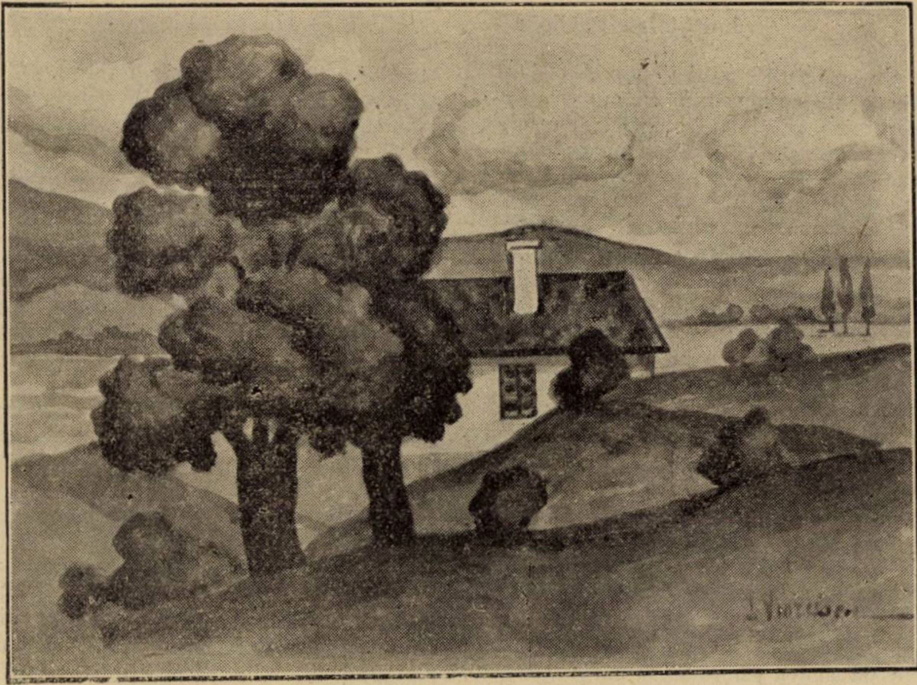

LEON VIORESCU : PEISAJ

nată să aștepte reîntoarcerea logodnicului rătăcit — adevărul este că scenele dintre Monica și Dănuț, dela Medeleni, sunt cele mai puțin convingătoare. Spațiul ne lipsește pentru a ilustra nu numai lipsa de sinceritate a acestor scene, ceea ce din partea lui Dănuț n'ar fi de cât prea explicabil, dar lipsa de sinceritate — artistică — din partea Monicăi. Nu știu dacă greșesc — și timpul nu este favorabil pentru a ne informa, în amănunte — dar mi se pare că Monica n'a vorbit mai de loc sau în orice caz în taină — și acesta a fost marele ei farmec— în „Hotarul nestatornic“. Și poate că nu e vorba numai decât de cuvânt. Ci de o discreție și o taină, mai presus de cuvânt, vecin cu tăcerea și pe care Monica le părăsește de câteva ori în acest al doilea volum.

Scenele sentimentale dintre cei doi logodnici sunt cele mai palide. Să fie o simplă iluzie ? Să fie o slăbiciune a autorului ? „Sunt zile când eroii nu sunt în bune dispoziții“, scrie într'un loc Girard în admirabilu-i ultim roman în al cărui erou, abulicul Paterne, găsim câteva trăsături din acelea ale lui Dănuț care, cu adevărat, nici nu se afla în bune dispoziții sufletești, de când e la Medeleni.

Să repetăm fraza aceasta, care nu rezolvă dealtminteri, îndoiala, pe care singur studiul atent — așa cum romanul lui Ionel Teodoreanu îl reclamă — ar deslega-o, după cum tot numai studiul ar lămuri și episodul Ioana Pallă, a cărui enigme psihologice nu pot fi desvăluite de la prima vedere. Să notăm aceste capete pentru viitoare reveniri, și să reluăm, pentru încheere, afirmațiunea noastră dintru început că linia romanului e deviată, am scris în numărul trecut—chiar siluită.

* * *

Desigur, și observațiunea e foarte veche, toată literatura, este autobiografică. Mai mult, s'a spus că literatura e cu atât mai bună cu cât e mai autobiografică. Și lucrul poate fi urmărit în toate literaturile, chit că anumite genuri au transfigurat până într'atâta materialul autobiografic încât nimic din vechile caractere nu mai transpar. Dănuț, se vede a fi un scriitor, sau mai bine așa îl vrea autorul. „Alunele veveriței“ — acele caete cu metafore sunt chiar maniera cu care a debutat în literatură și Ionel Teodoreanu. Deci, și desigur tot cetitorul în curent cu ce a scris Ionel Teodoreanu, nu se va putea smulge suggestiei — în Dănuț, autorul s'a zugrăvit pe sine, cel puțin în aspectul literar. Ori Dănuț după cele câteva aventuri care-l smulg caetelor cu metafore, în urma experiențelor sufletești cu care aceste aventuri se pare că l-au îmbogățit (cu toate că teocmai fiziologia acestei formațiuni de literat nu ne este tradusă, scrie nuvelă și anunță roman. Dar romanul pe care îl va scrie Dănuț este chiar „Medelenii“ și în romanul acesta vor figura eroii și eroinele întâlnite deja în romanul lui Ionel Teodoreanu. Și aici, spuneam, ni se pare că linia romanului e ruptă. Ficțiunea cu care ne deprinsese autorul se despică, planurile se suprapun, eroii din carte își ies din roluri și trec pe copertă substituindu-se autorului.

Un frumos spectacol pirandellian, dacă Ionel Teodoreanu ar fi urmărit să ne dea comedia aceasta a creației. Cred însă că totul se datorește unui punct de vedere greșit. Ionel Teodoreanu a crezut de cuviință să introducă în partea finală a romanului toate gândurile sale despre roman și să răspundă oarecum obiecțiilor ce i s'au adus sau i s'ar mai aduce. O slăbiciune de autor, care i-a alterat perspectiva. Dănuț putea să devie romancier și putea să ia în serios această îndeletnicire. El trebuia să scrie altceva decât „Medelenii“, după cum metaforele se numiseră „Alunele Veveriței“ pe când ale lui Ionel Teodoreanu : „Jucării“...

Fără să mai adăogăm că această nouă epocă din viața lui Dănuț, trebuia desvoltată într'un volum aparte și cu tot aparatul de obiectivare cu care Ionel Teodoreanu a urmărit pe Dănuț, dela începuturile vieții lui de copil, și până la aceea de adolescent robit simțurilor. Schimbarea perspectivei, l-a făcut să treacă peste epoca aceasta și toate se par mici și nedistincte ca privite printr'un ochian întors.

Dar și această problemă — pe care am socotit de trebuință, s'o formulăm — merită o mai lungă desbatere. I-a fost dat tot lui Ionel Teodoreanu, a cărui tânără măestria se sbate și rupe tiparele stricte, să ne dea cu cel deal doilea volum al Medelenilor o formă, greșită, după noi, în partea-i finală, dar nu mai puțin bogată în sugestii.

Și cititorul știe că numai operele viabile duc cu ele sâmburii polemicei.

Nu este oare, Balzac, cel mai discutat dintre romancieri ?

PERPESSICIUS

O SEAMĂ de CUVINTE

Ducele Duras văzu, într'o zi, pe Descartes la o masă plină cu tot felul de bunătăți. Ducele îi zise :

„Cum, și filosofii obicinuiesc să mănânce astfel de lucruri fine ?“

„De ce nu ? răspunse Descartes, „crezi oare că natura produce bunătăți numai pentru proști ?“

* * *

Ronsard după ce cântase zece ani farmecele Casandrei, — prima sa dragoste, — făcu versuri pline de laudă pentru Elena de Sugéres. Aceasta rugă pe cardinalul Perron de a face o prefață la începutul volumului de poezii galante ale lui Ronsard, pentru a convinge publicul că acesta n'avusese pentru dânsa decât admirație cu totul nevinovată. Elena de Sugéres era cea mai virtuoasă fiică a reginei ; dar și cea mai urâtă. Cardinalul îi răspunse cu răutate :

„In loc de prefață, vă sfătuesc să puneți la începutul cărței, portretul dv.“.

* * *

Maria Antoaneta văzu, într'o zi, o medalie, ce avea pe o parte portretul Fecioarei-Maria și pe cealaltă al reginei. Neînțelegând simbolul acestei medalii, ducele de Nivernais, care era de față, îi spuse :

„Când vezi portretul Fecioarei-Maria trebue să zici : **Ave Maria**, când îl vezi pe al reginei Franței, adaogi : **Gratia plena**“.

* * *

Medicul Falconet fu chemat la o doamnă ce-și închipuia că ar fi bolnavă. Medicul îi puse întrebări la cari doamna răspunse că mănâncă bine, doarme bine, însfârșit reeșea că este perfect sănătoasă“.

„Nu e nimic“, răspunse medicul „vă voiu da un remediu care vă va scăpa de toate acestea“.

Intr'o zi, Frederic cel Mare zise medicului său :

„Fii sincer, doctore, câți oameni ai ucis în cariera d-tale ?“

„Sire“, răspunse medicul, în orice caz mai puțini decât Majestatea-Voastră“.

* * *

Beaubourg, care era grozav de urât, Racine. In momentul când d-ra Lecouvreur, care juca pe Monina, îi zicea :

„Ah ! seigneur vous changez de visage“, (act. III, scena 5) se auzi strigând dela galerie :

„Lasă-l să o schimbe“.

ZOE LECCA

„Nu se mai laudă“

Lui Ștefan Brăiloiu

Dacă îmi aduc aminte una dintre cele mai frumoase precizări, dintre câte am întâlnit, e aceea ce prin care G. Lanson, arăta influența faimosului articol al lui Jules Lemaitre, asupra lui G. Ohnet. Se discuta influența criticii asupra opiniei publice. Se arăta că majoritatea cititorilor nu ține seama de sentințele celor mai reputați dintre critici, că romanele de tiraj sunt mai căutate ca oricând. Exemplul era furnizat chiar prin G. Ohnet: „Cărțile lui se vând, sau se vindeau acum câțiva ani, într'un număr de exemplar încincit decât în vremea apariției faimosului articol prin care, într'o revistă aproape necunoscută, un critic tânăr de tot, prăbușia într'o singură zi, un romancier de renume european.

Asta acum patruzeci de ani.

Ce fel de prăbușire când G. Ohnet e mai citit ca oricând? era întrebat Lanson.

Da fără îndoială a răspuns documentatul critic e mult mai citit ca atunci și e firesc să fie așa, **dar nimeni nu se mai laudă că îl citește.**

Evident, citit e și Ponson de Terrail cu al său Rocambole, citit și Paul de Cok, citiți atâți autori de tiraj, dar cine îndrăznește să mărturisească în public că își trage substanța intelectuală din aceste capodopere ale platitudinei în fantezie sau în spirit?

Asta era ideea lui Lanson, profund exactă în ceiace privește înțelesul, dar inexactă în ceea ce privește sfera de aplicație.

Nu e adevărat că nimeni nu se mai laudă azi că admiră pe Ohnet sau pe autorul lui Rocambole. Afirmația e de-adreptul greșită. Orice scriitor e iubit, admirat cu sinceritate de cititorii lui, numai că acești cititori diferă între ei. Sunt zone și subzone de cititori.

Inainte de articolul lui Jules Lemaître cercurile literare înseși, majoritatea criticei, presa și elita curentă a cititorilor, nu numai că se delectau cu lectura lui G. Ohnet, dar îi găseau însușiri rare, admirau stilul și spiritul de observație al romancerului îi găsea calități de emoție și mai ales putere creatoare. Toți se mândreau că îl pot înțelege și prețui.

A venit surprinzător articolul tânărului critic.

A arătat ce manufactură inferioară constitue romanele lui Ohnet, ce falsă îi este observația, ce grosolane confuzii psihologice face, cât de reduși ca intelectualitate, îi sunt eroi (gândiți-vă că e o lege psihologică a cititului: orice adevărat cititor ar vrea să fie în locul eroului simpatic și inteligent). A arătat Lemaître că lumea de conți și marchizi a lui Ohnet e de un gust vulgar, vis de portărese și negustori de șireturi.

A fost imediat o retragere în debandadă, o renegare publică. Toți cei care credeau până atunci că **dovedesc gust** citind pe Ohnet, nu mai știau cum să-și ascundă acum sărăcia intelectuală pe care o dovediseră admirând cu convingere un scriitor nul.

Dar cât de departe a ajuns articolul lui Lemaître? Cel mult o sută două de cititori ai revistei. Dar cititorii revistelor mici sunt de obicei cei mai subțiri ca pricepere, mai pasionați pentru valoarea autentică, mai cercetători și mai curajoși. Ei reprezintă în genere celulele generatoare ale sufletului unui popor. Ca și în organisme ele sunt reduse ca număr, față de infinitatea celulelor somatice, dar ele au funcția esențială: aceea a perpetuării. Un număr restrâns de cititori și-au dat seama de la început de valoarea lui Vigny, Stendhal Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Ibsen, etc., în timp ce contemporanii se complăceau în admirarea cine știe cărei imense gogoși contimporane. Cine poate tăgădui că scriitori mari sunt sufletul unui popor, că dacă acest suflet are o esență și o caracteristică reală, ele constau în creațiile marilor artiști, care furnizează o axă psihologică tutror generațiilor.

Franța nu e Paul de Cok, nu e Ponson de Térail ci Stendhal, Musset și Proust.

România și sufletul românesc nu sunt Carol Scrob, celebrul autor de romanțe, ci Eminescu prin „Luceafărul“, „Scrisorile“ și Călin.

Revenind deci la afirmația lui Lanson, suntem de acord cu el că nimeni nu se mai laudă că admiră pe Ohnet, atâta timp cât e vorba de un cerc restrâns, de elita cititorilor, de cei care determină curentele și carierele literare (cuprinzând aci și pe toți cei care își formulează opiniile în scris) poate mai exact nu se găsește nici un critic și nici un ziar să-l mai laude. Restul e însă mai încălzit ca oricând de „Maitre des Forges“ admiră mai departe conții și marchizele „distinse“ ale ilustrului și defunctului romancier. Funcționare de poștă în provincie, manucureuse și soferi în orele de asteptare care bine înțeles că nici n'au auzit pomenindu-se vreodată numele lui Jules Lemaître, se visează încă în cărțile lui Ohnet. De altfel articolul de față e determinat de faptul că am fost martor al insistenței călduroase cu care soția unui domn senator din provincie recomanda unei prietene autorul preferit: „Dragă să citești „Maître des Forges“ e ceva teribil. Fantoma de la Operă ai citit-o?“

Aci pasionata noastră cititoare, care nu vorbea fără un real aer de superioritate, făcea evident o mică și inofensivă confuzie.

Cert, critica nu are influența asupra massei cititorilor, care de altfel nici nu o citesc. Prin urmare ea nu poate stârpi admirația pentru un autor vulgar din sufletul tuturor cititorilor. Nici praful otrăvitor nu poate atinge toate insectele și toți gândacii din bucătărie.

Critica nu poate decât un singur lucru. Să împiedice gândacii să ajungă și să cadă în mâncărurile de preț.

De restul comesenilor se dezinteresează. Nu sunt în marea lor mulțime decât simple celule somatice: mătreață socială.

De altfel ar fi și o operație imposibilă. Numărul celor fără gust e atât de mare și de variat... Căci tot atât de prost ni se pare snobul din cartierul central, ca și snobul de mahala. Mecanismul lor sufletesc se echivalează. Cititorul care admiră sincer literatura de import din revistele scrobite și cu poze e croit la fel cu cel care cumpără de la chioșc, palpitând ultimul roman senzațional.

Are numai iluzia că e altfel.

CAMIL PETRESCU

Asasinarea rândunelelor

Reportagiu psichologic

Anul acesta n'avem rândunele! Cuiburile clădite anii trecuți sunt acum goale, sau au devenit locuințele altor păsări uzurpătoare. De când a murit Alecsandri, e drept, lumea se ocupă, la noi, din ce în ce mai puțin de rândunele.

Mama mea, însă, mi-a scris, disperată c'a aflat că rândunelele nu vor mai reveni niciodată. Bietele ființe caste **au murit curentate de catarturile vapoarelor!**

Nu oricui îi este dat să se modernizeze. Câtă vreme mergeau în goana vântului, pe propriile lor aripi, au putut dăinui și chiar Oscar Wilde a mai avut ocazia să le aducă în opera lui.

Când rândunelele au vrut să-și economisească puterile, în anuala lor călătorie în spre țările calde, oamenii au electrizat catarturile, ca astfel, să fie scutiți de amintirile solide cu care bietele păsărele presărau punțile vapoarelor, scândurile albe, frecate de matelotì betivi, plictisiti și ei, poate, de cultul pasărilor nevinovate.

Ehei, nici Baudelaire n'ar mai putea cânta acum albatrosii. Marinarii de azi i-ar împușca, piscați de dorul variației...

Utilitatea rândunelelor, de altfel, de multă vreme era contestată. Henry de Montherlant spune că rândunelele îi produc insomnie cu cântecul lor...

Singura rândunică nemuritoare rămâne, dar tovarăsa lui „The happy Prince“ a lui Oscar Wilde. (Se spune că și acesteia i se va face în curând un moment de către S. P. A. din Borneo, pentru a fi salvată din anonimatul în care a căzut).

Abia acum pricep de ce papagalul lui Victor Hugo, — mult mai destept, se spune, decât cel al principesei Marta Bibescu, primul nefiind nici verde și nici de rasă slavă corcită cu maimute japoneze, striga de trei ori pe zi (în zori, la amiază și către asfințit):

— „A bas les hirondelles! Vive l'aigle de l'Empereur!

Invidia e mama răutăților! Papagalul Leon, fiind invidios, a trăit mai mult decât toți tovarășii săi și mai mult chiar decât Victor Hugo, de vreme ce trăește încă și astăzi.

E din rasa papagalilor imperiali. De aceea este expus și acum la „Jardins des Plantes. Englezii au mare ciudă pe el, fiind singurul care n'a putut fi otrăvit, de oarece se hrănea numai cu aer și cu propriile-i produse. Orice altă mâncare o refuza cu tenacitate, pentru a putea supraviețui epocii. De aceea Lordul Rothermeere va cere pe lângă revizuirea tratatelor dela Versailles, aducerea papagalului Leon la Londra.

Astfel papagalul va deveni englez ca și rânduinca lui Oscar Wilde. Ultimele exemplare au valoarea edițiilor originale. Englezii, bibliofli spirituali, vor trece, cu prețuri fabuloase, peste o sută de ani aceste relique Americanilor, care se bucură de pe-acum că rândunelele au fost asasinate și papagalii imperiali, devin din ce în ce mai rari.

PETRU COMARNESCU

„Ideea“ în opera de artă

III. HEGEL

Hegel continuă activitatea arhitectonică epntru ornamentarea teorii caracteristicului.

In aceeaş măsură, în care Schelling combătea imitaţionismul şi şcoala lui Winckelmann, Hegel se ridică şi el împotrva teoriei imitaţioniste, arătând, că acest principiu este exterior şi superficial. A-l sprijini, dându-i ca scop frumosul, aşa cum există el în diferitele obiecte din natură, însemnează a-l distinge. Pentru a-l menţine în generalitatea sa, unii au crezut, zice Hegel, că rezolvă dificultatea, făcând un mare înconjur şi reducând imitaţia la verosimilitate. Dar dificultatea rămâne în picioare, fiindcă nu se poate determina în mod riguros ceeace e şi ceeace nu e verosimil.

Arta, după Hegel, nu trebue nici să imite, nici să instruiască, sau să moralizeze, ea trebue să idealizeze.

„Omul se găseşte închis de toate părţile în cadrele finitului ; el tinde însă să iasă din aceste cătuşe şi de aceea îşi întoarce privirea spre o sferă superioară mai pură şi mai adevărată, unde toate opoziţiile şi contradicţiile finitului să dispară, unde libertatea să se desfăşoare fără pedici şi fără limite, atingând scopul său suprem“.

„Necesitatea frumosului în artă izvorăşte din imperfecţiunile realului. Scopul artei este de a reprezenta sub forme sensibile dezvoltarea liberă a vieţii şi mai ales a spiritului într'un cuvânt, de a face exteriorul asemenea ideii sale. Numai atunci adevărul este degajat din împrejurările accidentale şi trecătoare, scăpat din legea, care îl condamnă să parcurgă seria lucrurilor finite. Numai atunci ajunge el la o manifestare exterioară, care acoperă nevoile prozaice ale naturii, numai atunci se găseşte într'o reprezentare demnă de el, oferindu-ne spectacolul unei forţe libere, care izvorăşte din ea însăş, având în ea însăş propria sa destinaţie şi neprimind nici un fel de impulsiune din afară“.

Schelling susţinuse problema exact în aceeaş ecuaţie şi întrebuinţase semne, pe care Hegel pare că le schimbă.

Schelling, credea, că natura este pentru artist ceeace ea este pentru filosof, numai că în artă avem o producţiune liberă, lumea ideală apărând fără încetare în forme finite, ca reflex al unei lumi infinite, care nu mai este în afară de propria noastră cugetare, ca în cunoaşterea filosofică, ci în ea însăş.

Pentru Schelling arta este exprimarea infinitului prin finit ; pentru Hegel a finitului prin infinit.

„Scopul artei, zice Hegel, este de a prinde obiectul în generalitatea sa şi de a lăsa la o parte în reprezentare tot ceeace pentru exprasiunea ideii, ar fi pur şi simplu indiferent. Artistul, prin urmare, nu ia, în ceeace priveşte formele şi modul de exprimare, tot ce găseşte în natură şi pentru că găseşte ca atare ; dar dacă vrea să producă adevărata poezie, el surprinde numai trăsăturile adevărate, **în conformitate cu ideea obiectului** şi aceasta nu se întâmplă când în natură găsim cutare sau cutare lucru făcut într'un fel sau într'altul, ci pentru că în natură găsim lucruri făcute bine. Acest **bine** este ceva mai mult decât **însuş realul aşa cum se oferă el simţurilor noastre.**

„Acum, dacă zicem, că frumosul este ideea, aceasta însemnează că frumos şi adevăr sunt două lucruri identice. Totuş e o diferenţă între frumos şi adevăr.

Adevărul este ideea când e considerată în ea însăş şi în principiul său general şi în sine şi e cugetată ca atare. Căci nu prin forma sa exterioară şi sensibilă există ideea pentru raţiune, ci prin caracterul său general şi universal. Când adevărul apare imediat spiritului în realitatea exterioară şi ideea sa rămâne contopită şi identificată cu aparenţa sa exterioară, atunci ideea nu este numai adevărată, ea este şi frumoasă. Frumosul se defineşte, deci, ca manifestarea sensibilă a ideii. (Das sinuliche Scheinen der Idee).

Şi Hegel ca şi Schelling insistă mereu asupra faptului că această spiritualizare nu trebue să meargă până acolo în cât să prezinte ideea generală sub forma sa abstractă, ea trebue să se oprească într'un punct intermediar, în care forma pur sensibilă şi spiritul pur se întâlnesc şi se găsesc de acord. Arta este aşezată în acest mediu precis, în care ideea neputându-se dezvolta sub forma sa abstractă şi generală, rămâne închisă într'o realitate individuală. Aceasta de altă parte degajată de orice amestec se prezintă într'o armonie perefctă cu ideea.

In privinţa limitelor dintre poezie şi artele plastice, Hegel este de aceeaş părere cu Lessing.

Arta în concepţia filosofică hegeliană este un monument şi anume cel dintâi. Caracterul istoric al **devenirii** umanităţii işi găseşte în Hegel apogeul. Arta este o primă încercare a spiritului spre a-şi asimila ideea, esenţa divină. Religia este gradul al doilea al acestei deveniri, care exprimă divinitatea prin simboluri. In sfârşit omul îşi găseşte divinitatea în el însuş , acesta este gradul al treilea, filosofia. Ideea astfel îşi revine în ea însăş.

Schelling considera două faze întocmai ca şi Plotin ; Hegel găseşte trei faze ale devenirii, fiecare dintre ele, constituind o activitate deosebită din manifestările exterioare, dar aceeaş în ceeace priveşte tendinţa către idee. Capătul devenirii este activitatea filosofică. Filosofia izvorând din artă prin intermediul religiei este o limită, care nu mai presupune nici eterna reîncepere, ca în concepţia lui Leibniz, dar nici descontinuitatea baumgarteniană, deşi par'că le-ar involva pe amândouă, ci aduce aminte de resorpţiunea plotinică.

Devenirea aceasta în trei faze, pe care a întrevăzut-o Hegel la un moment dat, îl face să fie cuprins de o adevărată pasiune frenetică pentru numărul trei. Tot sistemul său este trichotomic ; estetica sa de asemenea.

Prima parte a esteticii sale, de exemplu, care tratează despre ideea frumosului în artă se împarte şi ea în **trei** părţi corespunzătoare celor **trei** grade, pe care le parcurge ideea, spre a ajunge la dezvoltarea completă : I. **Noţiunea** (Begriff) **sau ideea abstractă a frumosului în genere** ; II. **Frumosul în natură** ; III. **Idealul sau frumosul realizat prin opera de artă.**

Fiecare parte se va împărţi fireşte în alte **trei** şi aşa mai departe.

Partea a III-a, spre exemplu, se va împărţi : I.**Forma simbolică a artei,** în care ideia îşi caută veritabila sa expresie în artă fără a o găsi, fiindcă este încă abstractă şi nedeterminată , II. **Forma clasică a artei,** în care spiritul ca subiect

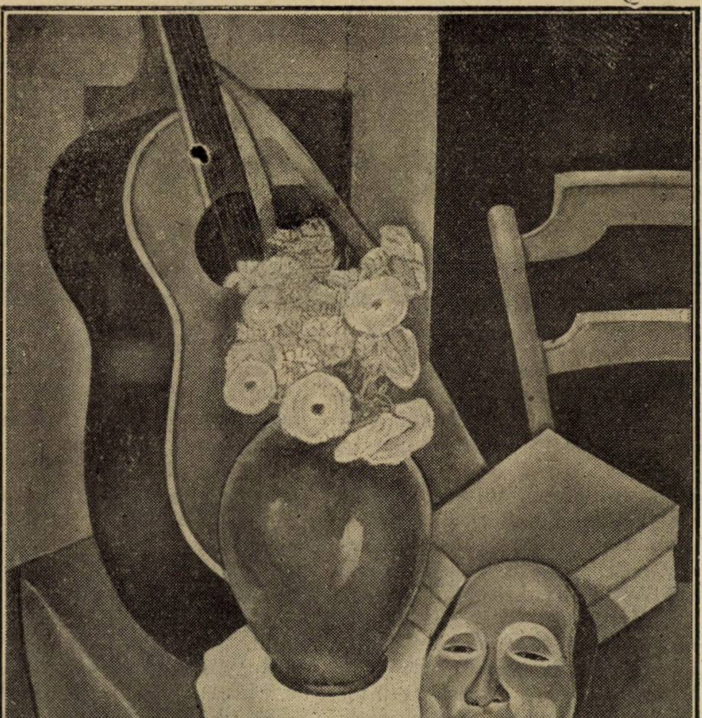

JEAN NEGULESCU : NATURA MOARTĂ

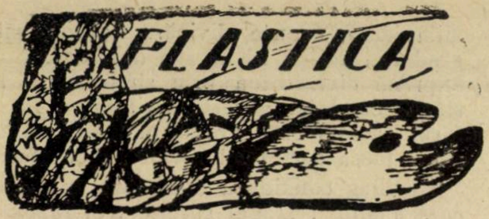

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ŞI
FUTURISM

— (Jalnica tragodie a unui june pictor român) —

VII

Tânărul nostru pictor urmează astfel :

— — — — — — — —

— — — — — — — —

— — — — Din odaia de alături auzirăm deodată, prin uşa închisă, izbucnirea tumultoasă a clavirului. Ai fi zis : o slobozire simultană de mitraliere, puşcoace de lemn de soc şi mine marine, exploadând, năbuşit, subt ape tulburi.

Doctorul întrebă deconcertat :

— Nocturna ? ......

Sfinţia Sa dădu peste cap păhăruţul de liqueur portocaliu, trase cu şervetul în stânga, apoi în dreapa, peste musteţile sure, îşi frecă barba între palme — şi răspunse oarecum solemn:

— Aia o cântă ei, în totdeauna, pianisimu.... Aşa le place lor. Dar ăsta, de-l zdrăngăne acuma, e un.... cum naiba se spune ?... un fel de redivivus... sau aşa ceva,.... o compoziţie originală a lui Stoponel...

— Stoponel ? !

— „Stoponică,... frate !...“

— „? !.....“

— „Ei... asta-i !... Stoponică, bre !.., Romeo ! !,.. căpitanul ! ! !..

— „Da, da... domnul căpitan Romeo Ionescu — Stop“... confirmai eu doctorului, care, din distrare, uitase numele protectorului nostru.

— „Frumos talent băiatul ăsta !... continuă preotul, turnându-ne voios câte un nou păhăruţ... Se pricepe la toate : muzică, înot, pictură, bicicletă, poesie, călărie, sculptură, stenografie, arhitectură, radiofolie, gimnastică suedeză, apicultură, pocher, cacherston,.. mă rog, ...ce, să vă mai spun : un geniu ! Incă, domnul general, când a fost dăunăzi în inspecţie pentru alegeri, vorbea pe franţuzeşte cu fiică mea Lenuţa — că l'am avut în gazdă — zicea : „**Madmazel Lenuţo, poroldonor, secsi iun garçon tre flaivlofloc..**“ ...Să-l fi văzut pe gheneral, când i-a citit Romişor poesia.. Uite aşa stătea : cu capul sus, mândru,.. cu decoraţiile pe piept — şi râdea fericit...“

Imitând poza generalului încântat de Romişor, Sfinţia Sa scotocia în buzunarul antiriului, de unde trase apoi un petec de hârtie, păturit cu îngrijire. Desfăcându-l atent, preotul Grigore Bumbulescu puse un deget la gură — spre atenţiune — şi începu să declame patetic şi fioros :

Inimă pustie
In pustiu...
Pustiu !
Pustiu !!
Pustiu ! ! !

Simţimântul ţării
Este viu...
E viu !
E viu ! !
E viu ! ! !

Bum !
Pac ! !
Bum ! ! !

Hau !...
Hiu ! !
Hau ! ! !
Hiu ! ! ! !

In noi fierbe ura.
Ura !...
Ura ! !
Ura ! ! !
Bum !
Pac ! !
Bum ! ! !

Noi suntem viţă
De eroi
Suntem roi !
Roi !
Roi ! ! !...

Mircea,
Ştefan şi
Mihai :
Hai !
Hai ! !
Hai ! ! !

Trompetele sună
Trupele s'adună.
Gloria străbună
S'a realizat !
Inamicii fug
Peste munte,
Peste vale,
Peste sat...
Ura !
Bum ! !
Pac ! ! !
Bum ! ! ! !

Trăiască România-Mare
Dela Tisa pân la mare....
Bum !

— — — — — — — —

Ultimele acorduri ale clavirului din odaia vecină complectară, cu geamăt de uragan îndepărtat, cele din urmă versuri naţional-futuriste ale d-lui căpitan Romeo Ionescu-Stop.

După o clipă de tăcere mare, uşa din faţă se deschise larg şi în pervazul ei, ca într'o cadră, se ivi silueta căpitanului, în braţe cu un sul de hârtie, de proporţii ameninţătoare. La spatele d-lui Stoponel, domnişoara Lenuţa ne făcea, cu ambele mâini, semne agitate şi neînţelese. Apoi, înfingându-şi pumnii în şoldurile militarului, îl împinse până la masa noastră, ca pe un copil mic şi ruşinos la producţia de fine de an a şcoalei primare.

— „Aşa e el, domnilor, zise domnişoara Bumbulescu,... nici odată n'are curaj destul...“

— „I'auzi Stoponel neică, ce zice fata !...“ — spune Sfinţia Sa, făcând cu coada ochiului spre duduia... Şi răsturnându-se pe speteaza jeţului se zvârcoli într'un râs de o sadică satisfacţie.

— „Tată....“

— „ ....Ha !.. ha !...**mali soa chi honi pans..** fetiţo !... Vorba românului : vrabia malai visează şi calicul praznic,... nu-i aşa, colonele ?... Ce zici pictore ?... Eu, pe Sfânta cruce vă spun, când eram tânăr, mare coraj mai aveam... ha,.. ha,... ha..., mare coraj... să vă spuie preoteasa !... Nu-i vorbă, că şi-acu mai dibuiesc, din când în când, să pun lumânarea în sfeşnic.. Dar ia să vedem, căpitane, ce ispravă făcuşi !... Mare hoţ căpitanul, colonele dragă,... mare hoţ : lucrează în ascuns.. l'am mirosit eu.., ha !.. ha !.. ha !.. Il vezi, pictore ?.. aşa modest cum e — te taie. N'ai idee ce pensulă are.. pe cinste-ţi spun !... Lenuţo, fato,... ia mai toarnă-ne câte-o licoare !.. Merge unsă.. ha !.. ha !.. unsă merge !... Ce zici Lenuşoară ? ...Să trăiţi, domnilor !.. să trăeşti căpitane,... ciocneşte, mă, aici cu mine !... aşa !... Să trăeşti Lenuţo Bumbuleasco,.. şi să dea Dumnezeu... cele dorite, la toţi de faţă şi viitori... sănătate ! !.. Hm !... fain !... Faină licoare ! Bine-o mai potriveşte Lenuţa !... Ce zici, căpitane ?... bine-o mai potriveşte Lenuţa... hain ?... Da... nici căpitanul nu se lasă mai prejos... ha !... ha !... ha !..., e dat dracului, colo-

---

liber e determinat de el însuş, găsindu-şi în propria sa esenţă, forma exterioară, care-i convine ; III. **Forma romantică a artei,** în care ideea sparge această unitate, părăsind lumea spre a se refugia în ea însăş.

Poezia la rândul ei, ca formă de artă împreună cu pictura şi muzica vor forma **al treilea** termen în seria artelor romantice şi se va divide în : I. **Poezia lirică,** care exprimă subiectivul, scopul fiind înfăţişarea sufletului pur interior, II. **Poezia epică,** care reprezintă obiectivul în chiar obiectivitatea sa ; III. **Poezia dramatică,** care arată contopirea celor două caractere anterioare : cel obiectiv într'o acţiune vizibilă şi cel subiectiv în motivele interioare ce fac să se mişte personagiile.

Trichotomia aceasta poate merge la infinit, mai ales în filosofie, ultimul stadiu al cunoaşterii noastre, după Hegel, care şi-a închipuit, că pe această cale poate să arate şi mai lămurit ceeace înseamnă trecerea finitului în infinit. În realitate însă citirea realităţii într'o carte cu trei părţi, fiecare având trei capitole, fiecare capitol trei propoziţiuni, fie care propoziţiune trei cuvinte şi fiecare cuvânt trei litere, e poate prea artificială.

Articulată pe alt plan teoria hegeliană ca şi aceea a lui Schelling este cel mai pur plotinism ce demonstrează însă concepţia caracteristicului tocmai graţie intercalării lui Kant, pentru care cunoaşterea noastră este alcătuită numai din aparenţe. Impotriva acestui scepticism oarecum, idealismul post-kantian a reacţionat prin reîntoarcerea la Plotin, cu care a putut repopula neantul kantian.

Schelling e mai aproape de Baumgarten pe care îl şi citează ; iar Hegel de Leibniz prin continuitatea : artă, religie şi filosofie ; ambii însă, după cum am văzut, găsesc prima fază a caracteristicismului posibilitatea de ancorare în estetica modernă, în care ei aduc rudimente din ideologia plotinică kantinizată prin dialectică.

SCARLAT STRUŢEANU

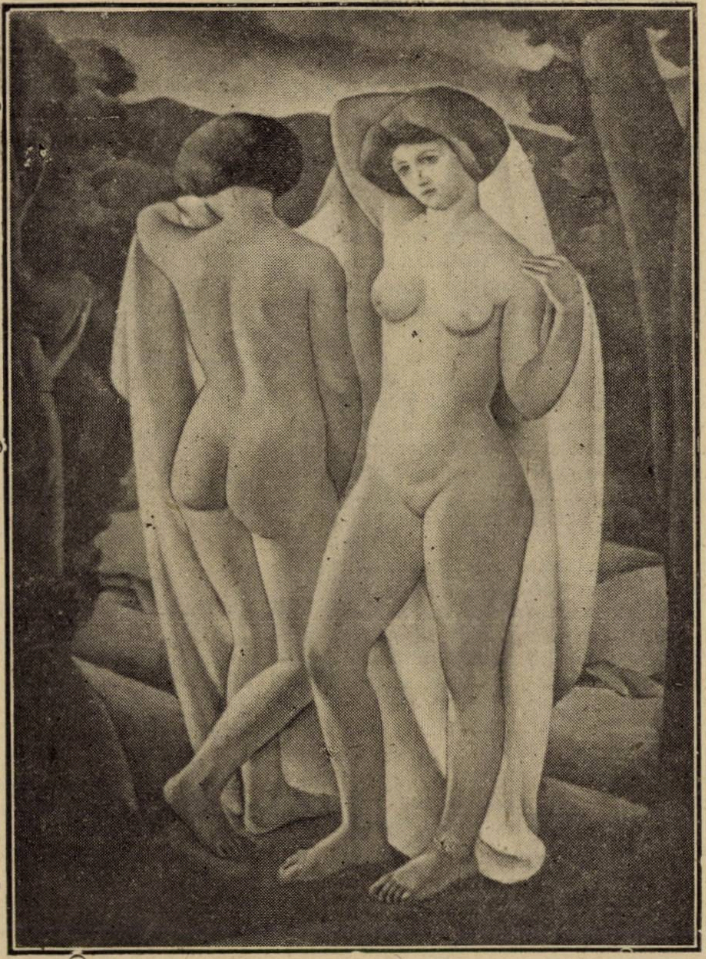

A. KESSLER : ZI DE VARA (Salonul Oficial)

nele !... îl cunosc eu,... he,... he... he... Ia scoate-o, Stopişor băiatule, s-o vadă şi boerii noştri Hai, ajută-l, Lenuţo,... întinde-i-o ici pe masă... aşa, fato,... ţine-o strâns... că dacă-o scapi din mână... iar să cârjoaie... Ei,... ce zici, pictore ?... Place-ţi ?....“

Căpitanul, ajutat de domnişoara Lenuţa, desfăşură giganticul sul de hârtie — şi ochii noştri se concentrară atenţi peste câmpul imens, în cuprinsul căruia mii de linii, de triunghiuri, patrate, romburi, cercuri, trapeze, paralelograme,... cuburi, conuri, sfere, cilindre, prizme, piramide şi paralelipipede se învălmăşau în hore fantastic colorate, din haosul cărora se iţea, limpede ca un ţipăt peste gloafe în tăcută frământare,... ici un tesac de alamă,... colo un număr, precis, de regiment,... în groase litere negre cu ireproşabil tipar,... un ochi, cu privirea categorică, fixă şi sinistră, a ochilor din vitrina opticianilor,... o copită de cal,... o manivelă,... un şurub,... un trăgător de armă,... o dantură,... un nasture de nichel,... un sac cu nisip,.. o trompetă,... o ureche ideal anatomică,... un bidon arbitar lustruit,... o aşchie de obuz...

Căpitanul ne cercetă, pe ascuns, cu ochii lui căprui, şireţi şi goi,... Domnişoara Lenuţa surâdea încântată, îmbujorată, pierdută, cu privirea înfiptă, umed, în genele domnului Stoponel. Preotul zâmbea singular, aproape grotesc, şi buza lui inferioară, spânzura bleagă şi vânătă, făcând neputincioase eforturi să se ridice, către cea superioară, pentru elementară articulare.

— „Ce simbolizează tabloul ăsta,... Domnule căpitan ?...“ — îndrăsni doctorul, laolaltă jenat şi obosit...

— „Mărăşeştii, domnule Colonel...“

— „Victoria dela Mărăşeşti...“ — adăugă domnişoara Bumbulescu, superbă de patriotism şi graţioasă...

— „Nostim.....“

— „Nu-i aşa, domnule pictor,... îmi zise domnişoara Lenuţa, punându-mi mâna pe umăr,... că par'că auzi bubuitul tunului,... par'că vezi cum sar în toate părţile bucăţi din oameni,... par'că sună trompeţii,... par'că se prăbuşesc caii,... şi că par'că eşti la război ?...“

— „Exact...“

— „Dar, vedeţi dv., domnule colonel — îngăimă cu tristeţă, căpitanul — nu toată lumea pricepe la artă în ţara noastră. Din acest punct de vedere, ţara noastră este eminamente... cum să zic

— „...Eminamente neeminentă...“

— „Da !... şi progresul este o chestiune de evoluţie. Unde nu este evoluţie, nu este progres...“

— „... Şi viceversa...“

— „Neapărat !... Deaceia, domnule colonel, eu susţin că armata, care este scutul progresului, adică al ştiinţelor, al civilizaţiei, trebue să fie îndrumată pe calea artelor, căci artele e expresiunea cea mai înaltă a sertimentelor — şi să i se dea armatei rolul de... cum să spun ?.... de căpetenie la frânele civilizaţiei....“

— „Ia uitaţi-vă la tata !...“ zise duduia Lenuţa arătând, jumătate ofensată, jumătate hazlie, spre capul mesei, unde Sf. Sa părintele adormise cu obrazul congestionat pe mâna dreaptă, cu gura căscată şi un roi de muşte pe barba mare, năclăită de siropul liqueurului portocaliu...

N. N. TONITZA

Ce-a scris poetul D. Angleh?

III. Opera.

Dacă activitatea poeţilor Iosif şi Anghel s'ar fi mărginit la operele prevăzute în articolul precedent — ne-am fi mulţumit să înregistrăm totuşi o bogată şi preţioasă contribuţiune poetică şi literară. Realitatea e însă alta : pe lângă aceste opere (originale şi traduceri) suntem obligaţi să înregistrăm, la fiecare, o bogată şi puternică manifestare personală. Cum—din cele de mai sus—e greu să deducem, în mod sigur, cotribuţiunea unuia sau altuia, nu ne rămâne, deocamdată, decât să ne gândim, la ceeace, în mod sigur, e legată de numele fiecăruia.

Ne vom ocupa — aici— de opera lui Anghel.

•

In literatură apare după 1900, colaborând la publicaţiile literare socialiste : **Contimporanul, Adeverul literar, Lumea nouă.**

De-aici trece repede la : **Convorbiri literare**, unde scrie până'n 1906 ; la **Sămănătorul**, unde colaborează regulat din 1902 până'n 1908 inclusiv , la **Făt-frumos** (1904—1906) ; la **Cumpăna, Viaţa românească, Luceafărul, Ramuri, Capitala, Flacăra** ; la ziarele : **Minerva, Rampa**, etc.

Volume :

a. **Traduceri :**

1. **Caillavet** şi **de Flers : Amorul veghează** în Biblioteca pentru toţi (No. 463) ;

B. **Originale :**

I. **Versuri :**

1. **Fantazii.** Bucureşti 1909 ;
2. **In grădină** (poem la care a lucrat 12 ani) Bucureşti 1903 ;

II. **Proză literară :**

1. **Fantome, Bucureşti, Minerva 1911** ;
2. **Oglinda fermecată.** Bucureşti. Flacăra 1911 .
3. **Triumful vieţii.** Bucureşti. Biblioteca pentru toţi (No. 711) ;
4. **Povestea celor necăjiţi.** Bucureşti. Biblioteca Lumina. 1913 ;
5. **Steluţa, fantazii şi paradoxe**, Bucureşti în Biblioteca pentru toţi (No.870). 1914.

•

Acestea sunt operele lui Anghel. Pe lângă ele „Bibliografia românească“ a d-lui **Gh. Adamescu** adaogă :

1. **Răsboiul** — nedatat — un prolog datorit colaborării cu d. **Victor Eftimiu** ; şi
2. **Călăuza serviciului maritim român**, datată : Bucureşti 1909 şi datorită colaborării cu **I. Oncescu** — scriere care nu ne interesează : întâiu, pentrucă iese din sfera preocupărilor literare ; apoi—pentrucă... ne temem de vre-o confuzie cu alt...**Anghel.**

PAUL I. PAPADOPOL

ECOURI

ZOOLOGIE

Domnul Sevastos nu poate fi acuzat de neștiință. El e destoinic să împartă în ogradă pasări, după criterii. Cunoaște găina, și cunoaște rața, ca și clasificările cuvenite lor, — aici galinacee, dincolo palmipedă. Iată un plumitif serios, într'adevăr, și pregătit. Ași zice, și imparțial, dacă ași fi sigură că ș-a mărturisit, printre clasificatele cornute, locul. Să o spunem fără prețiozitate.

Acestui controlor de percepție, cu obiceiuri de registratură transpuse în redacții, și cu gologănet în fișicuri, nici-o explicație asupra scrisului, dezonorantă pentru mine. El nu lămurește gluma în stil, nu știe a distinge efectul literar, de grotesc, nu-i în stare să recunoască în sinuozități, conturul voit, comic, de frază, și e natural să se piardă printre ele, ghebos neevadat vreodată din comun și grosolan, din stâlcit și acrimonios.

Dar că e incapabil să prindă, într'o schiță de veselie, care transige premeditat cartea de clasa IV-a gimnazială a lui Saba Ștefănescu, denumirea galinacee, drept o etichetă de cumetrie, pentru ori ce menajeră cu pene, iată ce-l îndatorează în absența, nu numai a oricărei distincții de artă, dar și a rudimentarei inteligențe, la o respectuoasă rezervă în limitele timidității, la asemenea nivel, obligatorii. Să nu-mi fie oare permis când caut configurația de scrib a d-lui Sevastos, să-l țintuesc în speciale îndeletniciri de cartier, numindu-l vizitiu, deși lipsit de biciușcă, trăsură și telegari ?

Prilejul e, însă, bun, pentru a mă răcori, după o antipatie crescută până la exasperare.

Il citeam regulat ca să-mi provoc sufocări. Plăceri vinovate. Mă tortura mizeria lui literară, cu violente repulsiuni. Un icter de nevindecat, la Sevastosul acesta ! Arțag de mediocru și de bolnav. In litera lui, numai țâfnă, cancan, pițigăială și sbârcituri, — literă de castrat. Vede galben și simte urât. Impresii de estropiat, și stropșeli de tuberculos. Detestabil specimen ! Un prieten care-l cunoaște amănunțit, îmi spunea : „C'est un pou".

ELENA PROTOPOPESCU

EXPROPRIERI CULTURALE

Călătoria în Rusia, a lui Georges Duhamel e plină de informații, culese într'un prețios spirit de obiectivitate. Am citat până acum două fragmente semnificative. Vom traduce pentru astăzi (**Nouvelles littéraires** din 30 Iulie) un pasaj în care concepțiile politice ale lui Duhamel și marea lui generozitate se pun în lumină. E vorba de exproprierile colecțiilor artistice sau domeniilor segnioriale în folosul statului. Așa s'a procedat cu castelul și domeniul lui Trubețcoi, din apropierea Moscovei, la Uzkoie. Proprietatea slujește astăzi drept casă de odihnă a savanților și li e pusă la îndemână de **Cekubu** sau „Societatea pentru ameliorarea soartei intelectualilor", aceiași care a înființat și diferite „Case ale savanților", pensiuni luminoase și confortabile, fie Moscova, fie la Petrograd.

Dar cu prilejul acesta Duhamel atinge și chestiunea foarte delicată a dreptului de proprietate. Și iată în ce termeni :

> Revoluția a pus mâna pe domeniul magnific și **Cekubu** își găzduește astăzi societarii obosiți. Nu e câtuși de puțin o excepție ; așa s'a procedat cu toate proprietățile particulare. Eu nu admit fără discuție un astfel de sistem de expropriere în care intră atâta violență arbitrară ; însă, privind acest castel splendid și săracele cocioabe de lemn de unde orice bogăție lipsește, nu mi se pare de loc nedreaptă măsura și subscriu cu tot sufletul și cu toată conștiința. De altfel, Francezii, așa de mândri de revoluția lor, n'ar putea să uite că unul din actele esențiale ale Revoluției lor a fost naționalizarea marilor domenii. Ceeace mă revoltă, este distrugerea nu distribuția rațională a imenselor bunuri, cu cari un singur om n'are ce face. Că se ia bogățiile ca să se repartizeze din nou — iată ceeace se poate legitima ; însă să nu se ardă nimic, să nu se sfărâme nimic, arborii și florile să continue să crească în liniște, statuile să rămână în picioare, fiecare obiect să fie respectat, îngrijit, să fie lăsat să-și împlinească destinul. Așa s'au petrecut lucrurile, în locuința segniorială dela Uzkoie.
>
> Nu cred că s'ar putea distruge vreodată în inima oamenilor, străvechea și puternica nevoe de a poseda ceva ca proprietar. Guvernământul sovietic nu judecă, de bună seamă, altminteri de vreme ce oferă uneori câte o casă cetățenilor ale căror merite eminente merită oarecare recompensă. Trebuesc execeptați, socotesc slujitorii politici, membri ai partidului comunist și legați, prin aceasta chiar, prin jurământul sărăciei; un membru al partidului nu poate primi mai mult de două sute douăzeci de ruble drept salar lunar....
>
> . . . .
>
> Această confiscare a comorilor de artă particulară de către stat este poate cea mai puțin discutabilă dintre toate măsurile de confiscare. Ea apare, dacă te gândești mai bine, ca o anticipare ; toate bunurile de acest fel, se reîntorc, în definitiv, după cum e și drept, la stat, pentru că e vorba de bunurile cele mai în măsură să bucure, fără depreciere, un număr nelimitat de admiratori. Aproape toate marile opere ale lui Rembrandt, Velasquez sau Tițian, sunt astăzi, adunate în galerii publice și faptul acesta nu e lipsit de tâlc. Chiar dacă anumite cabinete de artă rămân într'o familie, de pildă celebra colecție Six, la Amsterdam — și tot va trebui, într'o bună zi, ca proprietarul să admită publicul, fie și cu invitații. N'aș putea, prin urmare, să privesc ca o disgrație revoluționară, acest transfert al lucrurilor frumoase și ași voi, să întreb pe artiști cari au și ei dreptul să-și spună părerea. Spuneți-mi, deci, Bourdelle și tu scumpul meu Vlaminck, vă displace să știți că în loc să mulțumească un singur om, operile voastre fac, de pe acum, plăcerea unei mulțimi în care, nu vă îndoiți, se vor găsi câteva suflete de valoare, capabile să vă iubească ?

„SCRISUL ROMANESC"

Institutul de arte grafice „Scrisul Românesc", a cărui acuratețǎ tehnică a fost în deosebi apreciată și care și până astăzi a dat la iveală o serie de lucrări literare intenționează, dela toamnă, să întreprindă o sistematică editură-literară.

Editura se va deschide cu volumul de proză al d-lui **Gib. I. Mihăescu.**

Iată o veste care va bucura pe cetitorii fecundului și tânărului autor al „Vedeniei" și al „Glandiflorei".

Literatura românească se va îmbogăți — destul de târziu — cu opera unui adevărat și viguros prozator, iar editura literară va răscumpăra — prin actul de curaj și de inițiativă al „Scrisului Românesc" — indolența — ca să nu zicem altfel, cunoscutelor noastre edituri literare care nu s'au grăbit până acum să editeze nimic din opera așa de bogată și de personală a lui Gib. I. Mihăescu.

Pentru această bună veste adusă iubitorilor de literatură ca și pentru repararea injustiției ce s'a făcut până acum lui Gib. I. Mihăescu, „Scrisul Românesc" binemerită de două ori dela literele românești.

REVISTE

☐ In toamnă va apare în institutul de arte grafice „Scrisul Românesc" din Craiova, o revistă lunară, de mare conținut, sub direcția cunoscutului scriitor critic, fost redactor al revistei „Ramuri" : **D. Tomescu.**

Craiova, a cărei inițiativă culturală nu este o simplă legendă și care numără la activul său nenumărate și valoroase reviste, pregătește prin d. **D. Tomescu** o revistă de proporții compacte.

DIN STRAINATATE

☐ Principesa **Martha Bibescu** consacră în **Illustration** din 30 Iulie, un studiu pe 15 mari coloane, intitulat : „O victimă regală. Ferdinand al României". Sunt amintiri personale, pline de culoare și de o mare putere de evocare.

Numărul e ilustrat cu imagini dela funeraliile Regelui Ferdinand sau jurământul Camerelor pentru Regele Mihai.

Un alt articol e intitulat : „Dela Regele Ferdinand I, la Regele Mihai".

☐ „Les Annales" din 1 August, consacră o coloană a ecouri-lor sale lui „Ferdinand al României".

☐ **André Rouveyre,** acidul cronicar teatral dela „Mercure de France", în cursul unei aprige execuții adusă lui Hamlet jucat de soții Pitoëff la Théatre des Arts, revine asupra unei erori altă dată comisă. (E numai din plăcerea de a jigni ?) Rareori mi-a fost dat să consider o reunire așa de disparată ca aceea a substanței geniului englez cu mijloacele evasive, monotone ale Russo-Românului". Și mai departe : „Am spus că accentul este uneori românesc, uneori rusesc".

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar" : d. **Perpessicius.**

UNIVERSUL LITERAR

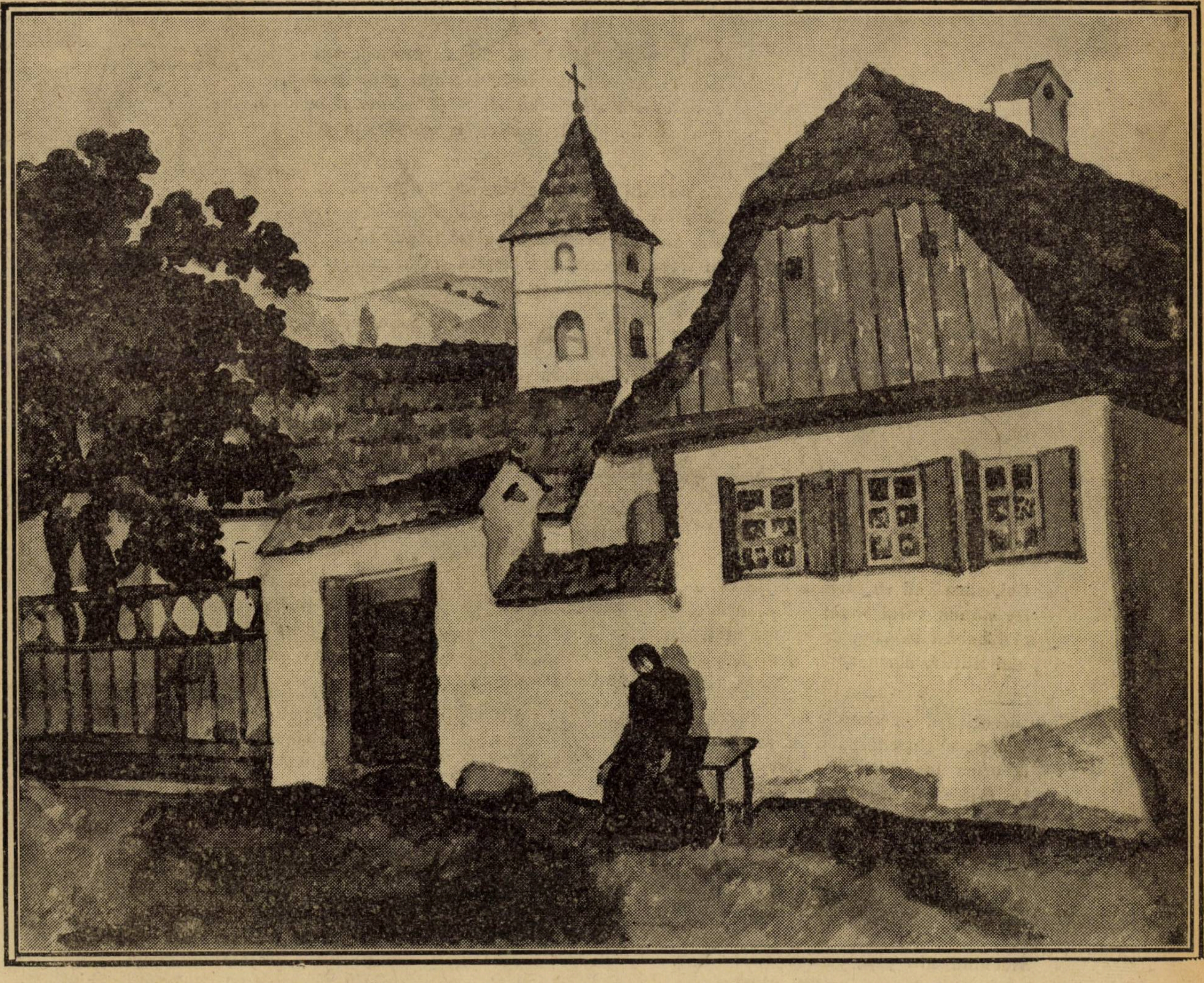

LEON VIORESCU : DIN SIMBATA DE SUS.

In acest număr: **N. DAVIDESCU, A. COTRUŞ, I. M. RAŞCU, SCARLAT STRUŢEANU, CAMIL PETRESCU, C. M. THEODORESCU, SERAFINA BRUKNER, ION CIORANESCU, LIVIU OPRIŞ, PAUL I. PAPADOPOL, PETRE COMARNESCU, D. AL. NANU, ZOE LECCA şi N. N. TONITZA.**

An. XLIII, Nr. 34.
21 August 1927.

Lei 5

VERS DE PRIMAVARA

Tu nu mai eşti fetiţa cuminte. Ochii mi-i
Ascunzi. Sub nepăsarea lor umedă e-o tristă
Viaţă tăinuită, cu forfote-argintii, —
Aşa cum în basenuri uitate mai există.

Sub învelişul verde al apei, duşi la fund,
Tăcuţii peşti pe solzii mărunţi ai căror, nu mai
Coboară azi lumina, voluptos de-afund
Şi clar scânteietoare... Părăginire-acuma-i !

Tu nu mai eşti fetiţa cuminte. Pasul tău
Chemând albastre treceri de unde încreţite,
Involt şi singuratic fiorul lor, sub hău,
Trezea destinderi ample pe bălţi scăzând, coclite.

Imi aminteşti pământul cum susţinuse cerul
In veri de mult, pe roşul dogoarei cerc de fier,
Trecut prin visul toamnei — şi aşteptând misterul
Din urmă : biciul iernii şi tremurul sub ger.

Tu nu mai eşti fetiţa cuminte !... Te vrăjiră
Banalele erupţii de ghiocei din cer ?
Sau stoluri, paseri albe ucise fulguiră ?...
Ai tremurat sub ele : deplin gustat mister.

Lui ghiocel şi viaţă, din lutul plâns, simţirea, —
Prin visuri vechi şi albe, topite ca o nea ;
Pe rana ta, comoara şi taina ta : iubirea
De n'o mai ceri la nimeni, în tine-o cerci visa.

FURTUNA

Gol, sărutând cu furie o clipă,
De stâncă valul vânăt s'a desprins,
Şi isbucnit în larg, de spumă nins,
Mai flutura'n amurg ca o aripă.

Incrucişaţi, cu seara s'au cuprins,
Stol pescăruşii fâlfâind în pripă.
In urma lor, pe-adânci comori, risipă
De flăcări mari, albastră s'a aprins.

In bubuirea largului luată
Işi bâlbâe a groază geamandura
Infrigurat, blestemul, înecată.

Svâcnind din plin, cu-o veselie largă,
Ici, strigătul unui măgar aleargă
Necuviincioasei să-i astupe gura.

„CERCUL INTIM"

Profiluri negre caricaturale
Pe ziduri îşi expun desenul pur :
Surâde-un nou sosit, privind în jur,
Acestei maniere-originale...

Dar lucrurile-aci prind vechi contur
De triste'nveseliri provinciale...
Coclind departe, — alămurile goale
Işi sună marea lângă ţărmul dur.

Dans, muzică de jazz izbind păreţii :
Parodiată, — isbucnirea vieţii ;
Şi'n timp ce'ndrăgostiţii pleacă după

Lectura universului stelar
Un tânăr — ce cu versuri se ocupă,
Citeşte Universul Literar.

C. M. THEODORESCU

Balcic, 927.

VIOARA MUTĂ*)

A doua zi de dimineață popa era mult mai vesel, părea însă și ostenit. Noaptea, până târziu, își dăduse de lucru prin pivniță și împreună cu doi servitori, curățase praful de pe butoae, schimbase nisipul, așezase afumăturile ca să nu se strice sau să le mănânce șoarecii, și pisicile și pusese la locuri noi și potrivite dulcețurile, compoturile, sau sticlele cu bulion. Era mijlocul său cel mai aspru de a se lăsa împotriva celor ai casei. Lucreția era, nu numai jicnită de această deprindere de slugă, ajunsă nărav fără leac, monopolizată în întregime de soțul ei, pentru zilele lui rele, dar îi mai făcea, în acelaș timp, și milă. Popa simțea sentimentul acesta și apăsa greu pe el. Ana, deopotrivă, se simțea jicnită. De câteva ori și una și alta încercaseră să-i dea ajutor; crezuseră în acest chip, că vor izbuti să șteargă, în fața slugilor cel puțin caracterul înjositor al acestei îndeletniciri. Totul fusese însă zadarnic. Popa, cu o încăpățânare pe care atunci nu o depășea de cât delicatețea și spiritul aparent de jertfă cu care li se adresa, le ruga să-l lase singur, iar ele să se plimbe sau să se odihnească. Și asta dura așa de aproape două zeci de ani.

Lucreția de data asta, era cu atât mai jicnită, cu cât, prevăzând coborîrea la beci, dăduse și verei sale acest spectacol. Popa însă, era, în felul lui, cu adevărat mulțumit, și se întreba cum de nu prevăzuse mai de vreme această nouă umilință a prezenței Mariei. Era astfel foarte curtenitor cu vară-sa pe care o întreba dacă este cumva supărată și îi vorbea diabolic de mult, de filtrat, de insinuant, despre treburile lui caznice. Maria se înșela asupra acestei situații și înainte de plecare, îi spuse că prea se ostenește mult pentru vârsta lui.

— Nu este nimic, răspunse Stroici. Asta e adevărat lucru de om.

I se păru apoi că încă nu pusese destul lucrurile la punct, și adăugă:

— Cum o să lași cogeamite gospodărie pe mâinile unor biete femei?

— Dar nu ai slugi.

— Da, dar casa nu e treabă de slugi; bărbatul atunci ce rost mai are?

Maria, izbită de această insistență, ridică ochii spre el. Popa se lăsă umilit pe piciorul drept, și cu cel mai candid aer din lume, întrebă din priviri:

— Nu?

— Își bate ăsta joc de cineva, se gândi Maria.

Și se întoarse spre Ana și Lucreția ca să-și ia ziua bună. Lucreția era galbenă. Sufletul ei era atât de jicnit în cât simți nevoia să-și pipăe gâtul pentru a se convinge că trupul pe ea nu este năclăit de o murdărie nouă, necunoscută, apăsătoare, ca o otravă vâscoasă. Ana se ascunsese după maică-sa. Maria simți ceva neobișnuit în toată această situație mută, dar nu putea înțelege limpede de ce putea fi vorba și, șovăitoare, mulțumită că scapă teafără, par'că de aici, răsuflând adânc strânse mașinal mâna celor două femei și popei, azvârlind un „la revedere" înăbușit și dădu buzna în otomobil.

Toți trei priviră o clipă mașina cum se depărtează lăsând în urma ei o dâră ușoară de praf și cum dispare după cotitura din fundul uliței. Popa atunci, cu un aer de dulce prietenie, se apropie de Ana, o sărută pe frunte, apoi pe Lucreția, căreia îi luă mâinile amândouă, i le sărută curtenitor și cald și-și luă rămas bun. Pe drum se întoarse de câteva ori și pentru a le face semne cu mâna. Ana ca și Lucreția însă, rămaseră buimăcite. Mama și fata evitaseră cu încăpățânare să vorbească împreună despre Luca. Un simț firesc de pudoare, de respect reciproc, le făcea să primească fără să-și formuleze tare, tragedia unei situații care le cobora, deopotrivă, pe amândouă de pe treapta pe care mai stăruiau să rămână, fie care, dintr'o firească îndatorire față de cealaltă. In sfârșit intrară în casă. Ana se duse în odaia ei de muzică, pentru a cânta la vioară și a-și tortura astfel sensibilitatea și gândurile, iar Lucreția eși în ceardacul uriaș de ștejar al etajului de sus. De acolo, priveliștea orașului era adânc odihnitoare. Casele păreau ca niște cuiburi albe de rândunică în mijlocul grădinilor verzi, agățate, în partea de pe deal, desfășurate, în parte, pe vale. Regiunea viilor, apoi, începea și ducea, verde, suplă, intensă, până în malul nisipos al Oltului, în dreapta și în stânga șoselei albe, printre șirurile de tei și plopi. Era un fel de a învinge, printr'o priveliște a căreia întindere veselă întrista tocmai ca atare, amărăciunea unei existențe a căreia absurditate depășea puterea ei de analiză.

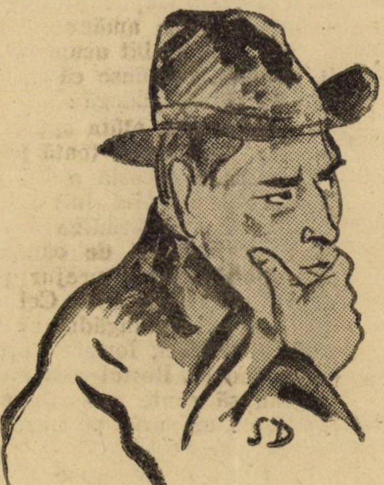

N. DAVIDESCU

Popa, în răstimp, intra în grădina publică. Ființa lui întreagă vibra a triumf. Pășea încet, șchiopăta adânc, și azvârlea rar dar tare, calculând aproape, în sus și în jos, pietrile cu vârful bastonului. Se opri apoi în dreptul unei mese și se așeză pe bancă. Câteva clipe după, sosia și Petre Scutaru, prefectul județului. Aici se adunau de obiceiu oamenii mai de seamă ai orașului, și comentau, în fiecare zi, dela orele zece la douăsprezece, ultimele știri de la București, cetite în ziare și pe cele locale aduse de fiecare. Popa îl privi mai ceremonios ca de obicei.

— Sărut mâna părinte Stroici.

— Bună ziua Petrache fiule! Ce mai vești?

— Eu nici una; d-ta?

— Nimic, răspunse popa cu voită șiretenie.

Atitudinea lui însă mărturisea dimpotrivă. Ceva insistent și oleaginos se desprindea din făptura lui încovoiată ostentativ în sineși ca și cum s'ar fi silit să nu izbucnească. Prefectul se așeza lângă el. Simțise că popa avea ceva de spus, dar se feri să-l zgândărească. Petrache Scutaru era în sufletul lui, un exilat în această insulă de provincie. Primise însă însărcinarea de prefect al județului numai ca pe un calvar trecător în drumul lui politic, și ca atare, se supunea tuturor exigențelor locale. Venea dimineața, la bârfeală în grădina publică, făcea vizite fruntașilor orașului, se ducea după amiază, la cafenea, unde juca table, plictisit, seara la cercul militar unde comanda cadrilul și juca nevestele ofițerilor după ierarhia ireductibilă a gradelor, iar Duminica dădea ceai la prefectură. Trecea, pentru asta, drept un om foarte bine crescut, și era iubit de cetățenii urbei. Averea lui destul de mare însă, numele lui de autentică boierie, și faptul că făcuse dreptul la Paris și filosofia la München îi dădeau un mare prestigiu. El însă abia aștepta să cadă dela putere, ca să plece din Slatina.

Rămaseră astfel câtăva vreme fără să-și spună un cuvânt. Popa își privea vecinul de bancă cu un singur ochi însuflețit, în pupila lui lărgită și fixă, de o lumină stranie și opacă. Nu se mai gândea însă de cât, cu nerăbdare, la întrebarea obișnuită a prefectului asupra sănătății Lucreției și Anei. Îi pregătise încă mai de mult un răspuns bine încropit și dozat cu meșteșug de ironie și de încurajare. In această privință își avea el gândul lămurit. Observase astfel că Petre Scutaru are o înclinare excesiv de vie pentru Ana ca și Ana pentru el, și era ciudat că nici odată și cu nimic nu i se destăinuiseră. Or, în această privință văzuse să este vorba de o căutată evitare de a lua contact cu el, și de a-i da în mână o priză puternică asupra lor, și era adânc contrariat. Această instinctivă înțelegere, împinsă până la ocolirea de a-și vorbi măcar lor despre un lucru menit să ducă, chiar dela primii pași la el, îl jena.

Am să vă dreg ca pe voi! se gândi popa.

Apoi, tare, către prefect, adăogă:

— Știi că Ana era cam indispusă când am plecat.

— Da? și cum? întrebă prefectul cu o vioiciune mai adâncă de cât ar fi fost firesc.

Se uită apoi cercetător la popă. Până acum, nu numai că nu-i vorbise de fata lui, dar și când îl întreba de ea, răspundea cu o potrivnicie abia înăbușită.

— Are el ceva în mime, se gândi Scutaru. Să știi că de asta era, adineauri, așa.

Și se hotărî să aștepte cu prudență. Imaginea Anei era prea dragă inimei lui pentru a o risca într'o izbire cu popa. De altă parte simțea limpede că cea mai mică apropiere vizibilă între ei ar fi inevitabil instrument de tortură în mâinile popei. Firea lui insondabilă, în această privință și capacitatea lui de a face, sub cele mai nobile aparențe rău, începeau să fie ghicite de prefect, din unele mici împrejurări. Cunoștea apoi firea sensibilă până la țipat a d-nei și avea o nedeslușită dar vie intuiție a dramei, ascunsă sub strălucite aparențe, a existenței din casă a popei. Se învălui dar într'o voită tăcere și așteptă.

Câte-va minute mai târziu sosea și polițaiul orașului, Ovidiu Broscoi. Era îmbrăcat civil. Se apropie de prefect pe care îl salută, dându-i un raport sumar asupra situaţiei şi apoi de popă pe care îl strânse cu respectuoasă familiaritate de mână. Ovidiu Broscoi era slătinean cu organică adâncime. Aceasta era suprema lui mândrie, şi argumentul lui suprem în toate împrejurările grele. Se născuse în oraş, din părinţi localnici, şi tot în el trăise, şi propăşire, ca un vlăstar puternic al pământului. Invăţase şcoala primară şi liceul aici, iar la universitate nu s'a mai înscris pentru a nu se despărţi de oraşul său natal, unde intră în poliţie. Aici se însurase tot cu o localnică şi nimic nu izbutise să-l facă să treacă dincolo de bariera oraşului. Se aşeză în faţa popei şi a prefectului pe banca din faţa opusă a mesei, şi cu o ridicare de sprânceană, discretă dar şi familiară, întrebă de noutăţi pe popă. Chelnerul aduse automatic o halbă cu bere şi nişte felii de salam. Erau lucruri pe care le plătea tot automatic, pentru toţi consumatorii acestei mese, când prefectul şi când popa. Broscoi însă era puţin nerăbdător. Simţea că popa avea ceva de spus, şi cum întârzie să o facă, luă el înainte cu întrebarea :

---

*) Fragment din romanul ce va apărea toamna aceasta.

— Ei, părinte, ce zici ? Ne dai azi vre-o ştire ?

Popa caută o formulă, dar nu o găsi numai decât. O clipă, apoi, îi trecu prin minte imaginea Anei şi a prefectului ; găsi însă inoportună această eşire la bara judecăţei lui, şi exclamă aproape mintal :

— Afurisiţii !

Şi iar făcu o pauză. Nu era însă omul care să rămână prea mult pe loc, şi începu.

— Nimica toată. Ştiţi locul acela al meu de lângă primărie.

— Da ! răspunse prefectul plictisit, dintr'un fel de datorie de politeţă, şi pentru a rupe odată cu tăcerea lui de până acum.

— Stai că-ţi retez eu plictiseala, se gândi popa. Am şi pentru tine ceva.

Şi tare, apoi, uitându-se fix la prefect, urmă.

— La început mă gândeam să-l dau de zestre Anei.

— Foarte bine, răspunse stângaci prefectul.

— Ei, nu ! răspunse apăsat popa.

Prefectul îşi muşcă buzele. Popa urmă.

— M'am gândit acum să zidesc pe el o biserică, un fel de catedrală a oraşului. Voi da eu mai întâi o sută de mii de lei, iar pentru rest om mai vedea ce facem.

Prefectul suspectând încă dacă atâta era tot, găsi ideia minunată şi era cu atât mai prielnic cu cât el însuşi găsea că biserica principală de până acum era prea mică şi prea puţin arătoasă. Broscoi, la auzul acestei ştiri, lăsă să-i cadă halba din mână şi exclamă :

— Ei, nu mai spune.

Popa însă nu mai spuse nimic. Vroia să vadă efectul cuvintelor lui asupra celor doi partenari. Prefectul găsise ideia minunată, dar atâta tot. In sufletul lui mai dăinuia încă o bună parte din curiozitatea şi din neliniştea izvorîte din apropierea făcută de popă între el şi Ana. Părea că aşteaptă încă ceva, care întârzie să vină. Popa însă izbutise să izgonească această imagine incidentală cu tămâia grijei lui de biserică, pentru a cărei ridicare avea nevoe de prefect.

— Mai târziu o să văd eu şi ce e cu ei, se gândi popa care simţea preocupările lui Scutaru.

Broscoi însă, căuta cu sforţări uriaşe, tâlcul acestei hotărîri.

— Câinele dracului ! gândi popa privindu-l în ochi.

Apoi adăogă surâzător şi indiferent :

— Aşa, Ovidiu fiule.

Broscoi însă nu se vroia păcălit de ţinuta popei, şi se gândia :

— Boaită afuristă ! Vrea el ceva cu asta.

Nu găsea însă nimic de spus şi necăjit de asta, îşi aminti că cel puţin ar putea să ducă el cel dintâi vestea în oraş. Luă dintr'odată vre-o patru felii de salam, le băgă pe toate în gură, şi fără să le fi mestecat, turnă pe gât restul de bere din halbă, se ridică repede şi pretextând o afacere de serviciu, plecă. Popa ştia ce înseamnează asta şi tot aşa şi prefectul, care observă cu ironie :

— Intr'un sfert de oră, tot oraşul o să ştie.

Şi într'adevăr peste câteva minute începu să şi sosească curioşi. Halbele şi cu feliile de salam pe farfuriile respective, se înmulţeau cu un spor uimitor. Broscoi luase o trăsură de piaţă şi dădu o raită pe la cofetărie, pe la cercul militar, pe la cafenea. Peste tot povesti în fugă cele aflate. La farmacie, unde se adunau cei doi medici ai oraşului, doctorul regimentului şi profesorii de la liceu şi care formau academia locală, fu oprit să dea explicaţii mai amănunţite. Colonelul vroia amănunte. Poliţistul însă, care era grăbit acum să se înapoieze la grădină, răspunse că nu mai ştie nimic şi, eşind, adăogă :

— Atâta ştiu, atâta spun. V'am povestit de-a fir a capul toată păţania mea.

Şi păţania aceasta a lui Broscoi făcu înconjurul oraşului într'o singură jumătate de oră. Grădina acum era plină de pâlcuri-pâlcuri de oameni care se plimbau de jur împrejur şi comentau discret lucrul acesta. Cei câţi-va inşi care îşi puteau îngădui să ia loc lângă popa şi prefect, formară arc şi vorbeau cu aprindere. Restul muritorilor se mulţumeau să caute privirile popei, şi să-i spună, cu un surâs pe buze, că ştiu despre ce este vorba.

Prefectul se înviorase şi el acum, şi vorbea despre necesitatea urgentă a oraşului să aibă, în sfârşit, o catedrală demnă de el. Sfârşise astfel prin a lu lucrul cu tot interesul şi puse capăt e plicaţiilor cu făgăduiala, şi va da, di partea prefecturei, cinci-zeci de mii d lei, iar din partea lui zece mii de lei.

Popa tăcea şi privea. Ochii lui opac fără culoare precisă, urmăreau, fără ni o ţintă, învolburarea din prejur. Intr'u colţ ascuns al sufletului său îşi dăde seama că hotărîrea aceasta era, de fap prea lăturalnică ritmului lui de viaţă, că o făcuse doar ca pe o simplă diver siune a monotoniei existenţei. Biseric ridicarea ei şi bucuria de-acum a lume îi erau destul de indiferente, pentru se mai preocupa de ele. Ceeace îl int resa de fapt era sipetul şi gândul cont nuităţei unei acţiuni începute acum u veac şi mai bine de Mircea Postelnicu şi sporite de el, Luca Stroici. In amănu tul acesta vedea cu o mistică înfrigurar integrarea lui în viaţa din care fuses scos afară. Se feri însă de a vorbi, d ocamdată, despre această întâmplare p care o găsea plină de un neînţeles org liu şi tâlc. Urmărea însă jocul suflete al celorlalţi. Broscoi, fără să-şi dea se ma, făcea la fel cu popa, şi fiecare di tre ei, în mijlocul entusiasmului pe ca îl vroiau tot mai intens, şi pe care întreţineau cu felii de salam şi cu ha be, urmărea, cu o gândire iscoditoar pe celălalt. Colonelul regimentului, ca făcea parte dintre privilegiaţii aşeza la masă, în sfârşit, găsi o întrebare p care o socotea el luminătoare :

Popa, care se aştepta să-i vină de u de-va întrebarea aceasta, răspunse, ca în ajun Mariei :

— La început m'am gândit să-i zic b serica Mircea Postelnicul.

— Admirabil ! strigară cu toţi în co

— Pe urmă însă am găsit că e m bine să-i zicem biserica lui Stroici.

— Şi aşa e admirabil ! strigă Brosco şi după el toţi în cor, în focul informa ţiei prinse pe loc.

Tăcură apoi laolaltă.

— Adică de ce să fie admirabil ? s gândi Broscoi.

(urmează)

N. DAVIDESCU

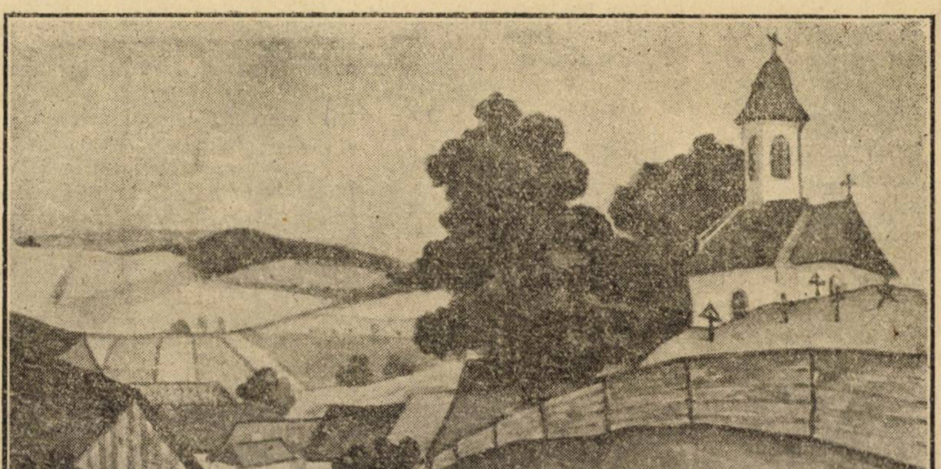

LEON VIORESCU : BISERICUŢA DIN VALCELE

„Ideea“ în opera de artă

IV. SCHOPENHAUER

Schopenhauer este adversarul hotărît
celor trei idealişti de după Kant şi
ume : Fichte, Schelling şi Hegel. A-
şti trei sofişti postkantieni, cum îi nu-
eşte Schopenhauer, ar reprezenta în
osofie, pentru filosoful voinţei, tot ce
te mai fals şi mai absurd.

Pe Hegel îl numeşte „Călibanul inte-
ctual“ creatorul „pantalonadei“ filoso-
e a secolului.

Schopenhauer se socoteşte singurul
scipol autentic al lui Kant, spre deo-
bire de cei trei idealişti de mai sus,
re dela înălţimea catedrei universitare
ţintă către care Schopenhauer a tins
ereu, dar, nereuşind, a sfârşit prin a
dispreţui — susţineau tot ca discipoli
lui Kant, că ar exista o raţiune pose-
nd intuiţia imediată şi cunoaşterea
solută.

In realitate, susţine Schopenhauer, a-
văratul filosof kantian trebue să se
rească pe pragul acelui domeniu sî
at dincolo de orice experienţă posibilă
care se numeşte „lucrul în sine“.
ing au sich). Acest „lucru în sine“ de-
ne la Schopenhauer voinţa, care prin
iectivare imediată şi adecuată de-
ne **ideea** în înţelesul platonician al
vântului.

Schopenhauer nu mai porneşte dela
otin ca ceilalţi idealişti post-kantieni
de la Platon.

Vom vedea însă că punctul de vedere
tetic nu prezintă la Schopenhauer o
ferenţă prea sensibilă faţă de ideaţiu-
a lui Schelling sau a lui Hegel. Siste-
ul filosofic a lui Schopenhauer în în-
gimea lui diferă însă categoric de a-
la al celorlalţi doi, ca estetician însă
mâne tot un caraceristicist.

Kant susţine, că spaţiul, timpul şi
uzalitatea nu sunt caracterele „lucru-
i în sine“ ele nu aparţin de cât feno-
enului său, întru cât ele nu sunt decât
rmele cunoaşterei noastre. Dar fiindcă
ice pluralitate, orice început şi sfârşit
sunt posibile de cât în timp, în spa-
şi prin cauzalitate, urmează ca plu-
litatea, începutul şi sfârşitul se referă
fenomen, nu la „lucrul în sine“. Or,
noaşterea noastră fiind condiţionată de
este forme, orice experienţă nu în-
mnează decât cunoaşterea fenomenu-
i, în nici un caz a lucrului în sine, aşa
nu putem aplica în mod legitim legi
crului în sine. Procesul acesta se în-
mplă şi faţă de propriul nostru eu, pe
re nu-l surprindem decât în fenome-
l său, nu în ealitatea, pe care o poate
nstitui în sine.

Platon susţinuse, că înfăţişarea ele-
entelor existenţei, aşa cum sunt perce-
te de simţurile noastre, nu au o fiinţă
ală ; ele devin necontenit, nu **sunt** nici
ată, nu au decât o fiinţă relativă, nu
manifestă decât **în** şi **prin** raporturile
reciproce ; numai aşa se poate spu-
că fiinţa lor este o ne fiinţă. Prin ur-
are, ele nu sunt de loc obiectul unei
noaşteri propriu zise : căci nouă nu
este dat să cunoaştem, în adevăratul
ţeles al cuvântului, de cât ceeace e în
e şi pentru sine şi, care rămâne tot-
auna identic, pe când manifestările
nsibile nu sunt de cât obiectul unei
reri prilejuite de către senzaţie. Atâta
np cât rămânem închişi în percepţia
nsibilă, noi ne asemănăm cu nişte oameni aşezaţi într'o peşteră întunecoasă, şi aşa de strânşi unii lângă alţii în cât ei nu pot să întoarcă capul spre eşire ; ei nu văd nimic, dar zăresc numai pe peretele din fund, la lumina unui foc, care arde înapoia lor, umbrele lucrurilor reale ce se plimbă înte ei şi foc. Inţelepciunea oamenilor îngrămădiţi în peşteră cu faţa spre fundul ei nu consistă în altceva de cât să prezică, după experienţă, ordinea în care se succed umbrele. Dar singura existenţă, căreia îi putem da numele de fiinţă veritabilă pentru că ea există mereu, nici nu devine, nici nu trece este obiectul, care proectează umbra , aceste obiecte reale reprezintă **ideile** eterne, formele primordiale ale tuturor lucrurilor. Ele nu admit pluralitate : fiecare dintre ele, după esenţa sa, este singura din speţa sa, fiindcă ideea este însăş modelul faţă de care toate lucrurile analoage, particulare şi trecătoare nu sunt de cât copii sau umbre. Ideea nu are nici început nici sfârşit ; ea exprimă în mod veritabil existenţa, fiindcă ideea nici nu devine nici nu trece, ca efemerele ei copii. Numai ideile pot fi obiectul unei cunoaşteri propriu zise, fiindcă obiectul unei astfel de cunoaşteri nu poate fi decât ceeace există în orice timp şi din orice punct de vedere, nu ceeace există sau nu, graţie punctului de vedere din care ne aşezăm.

Schopenhauer spre a apropia şi mai mult formula lui Kant de aceea a lui Platon şi mai ales spre a completa pe cel dintâi, zice : „Timp, spaţiu şi cauzalitatea nu reprezeintă de cât legea intelectului nostru, în virtutea căreia fiinţa, la drept vorbind, unică, ce constitue fiecare specie ni se manifestă nouă ca o multitudine de fiinţe analoage, care renasc şi pier fără încetare într'o succesiune eternă. A surprinde lucrurile prin mijlocul şi în limitele acestei legi constitue apercepţia imanentă; a le surprinde dimpotrivă în perfectă cunoaştere de cauză constitue aparcepţia transcedentală. Or, prin critica raţiunii pure noi ajungem să concepem apercepţia transcedentală, dar nu o concepem de cât **in abstracto ;** totuş ea poate să se producă în noi şi în mod intuitiv. Prin acest ultim punct, pretind, că voiu completa doctrina.

Ideea şi lucrul în sine nu sunt identice ; ideea nu este de cât obiectivarea imediată şi adecuată a lucrului în sine, care la rândul său, după sistemul lui Schopenhauer, corespunde voinţei, dar voinţei neobiectivate încă, nedevenită reprezentare, căci lucrul în sine trebue, după Kant, să fie degajat de toate formele inerente cunoaşterii şi aceasta a fost, crede Schonpenhauer, eroarea lui Kant, fiindcă n'a pus în rândul acestor forme şi în fruntea listei forma, care consistă din „existeţa unui obiect pentru un subiect“. Schopenhauer susţine că aceasta este forma primitivă şi cea mai generală a oricărui fenomen, adică a oricărei reprezentări. Kant ar fi trebuit să despoae lucrul în sine de proprietatea de a fi şi obiect în acelaş timp.

Ideea lui Platon constitue în mod necesar un obiect în acelaş timp cunoscut, o reprezentare ; prin acest caracter şi numai prin acesta, zice Schopenhauer, ideea lui Platon se distinge de „lucrul în sine“ al lui Kant. Ideea lui Schonpenhauer este, prin urmare, singura obiectivare şi cea mai adecuată posibilă a lucrului în sine ; ea este lucrul în sine însă supus formei reprezentării.

Această cunoaştere a lucrului în sine prin forma reprezentării poate fi sau logică sau estetică.

Cunoaşterea logică însemnează cunoaşterea, pe care o avem, ca indivizi, cunoaştere, care este supusă principiului raţiunii, ce exclude ideile, întru cât principiul raţiunii pune obiectele în relaţiune cu corpul nostru, deci cu voinţa noastră, iar cunoaşterea izvorâtă de aci are să servească voinţa, are să tindă a cunoaşte numai raporturile stabilite de principiul raţiunii, adică are să caute relaţiunile multiple considerante sub formele timpului, spaţiului şi cauzalităţii. Pentru individ numai din acest punct de vedere obiectul este interesant, adică posedă un raport cu voinţa. Această cunoaştere destinată să servească voinţa, nu surprinde obiectele de cât atât cât ele există într'o anumită clipă, în cutare loc printre alte obiecte în virtutea cutăror cauze, cu anumite proprietăţi , ea nu le **suprinde**, de cât ca lucruri particulare, şi dacă am suprima relaţiunile dintre ele, obiectele ar dispărea, pentru binecuvântatul motiv, că din punct de vedere logic, această cunoaştere nu surprinde de cât numai relaţiuni, raporturi de timp, spaţiu şi cauzalitate, comparaţii de forme, motive de ale evenimentelor într'un cuvânt numai pure relaţiuni. Ceeace distinge ştiinţele de cunoaşterea ordinară, est numai forma lor : sistematizarea.

Când însă suntem capabili de a ne ridica dela cunoaşterea lucrurilor particulare până la cunoaşterea ideilor, a-

---

Potrivnici

L'a măsurat lung, lung
cu priviri ce ard şi străpung...
parcă-un bou, în drum spre muncă,
ar fi zărit prin otava din luncă,
prin ploaia razelor de aur,
un tînăr, slobod şi puternic taur...

Cine m'aşteaptă?!

Cine mă aşteaptă 'n uliţă ? !...
Moartea răzimată 'n suliţă...
Te spovedeşte, suflete, şi te cumineca
Şi ieşi-i înainte 'n haină de Duminecă!..

A. COTRUŞ

ceasta nu se poate face decât printr'o modificare intervenită în subiect, modificare analoagă şi corespunzătoare aceleia, care a transformat natura obiectului şi în virtutea căreia subiectul, în măsura, în care cunoaşte o idee, nu mai e un individ.

„Când ridicându-ne prin forţa inteligenţei, renunţăm a considera lucrurile în felul vulgar: când încetăm de a căuta la lumina diferitelor expresiuni ale principiului raţiunii numai relaţiunile obiectelor cu propria noastră voinţă, adică atunci când nu mai considerăm nici locul, nici timpul, nici cauza, nici scopul, ci numai natura lor; când în afară de asta nu mai permitem nici cugetării abstracte, nici principiilor raţiunii de a ne ocupa conştiinţa, ci în locul tutulor acestora, întoarcem toată puterea spiritului nostru către intuiţie: când ne cufundăm în ea pe deantregul şi ne umplem toată conştiinţa de contemplarea liniştită a unui obiect natural în mod actual prezent (peisagiu, arbore, stâncă, edificiu sau altceva): din moment ce ne pierdem (verliert) în acest obiect cum zic cu adâncime germanii, adică din moment ce uităm individualitatea noastră, voinţa noastră şi nu mai subsistăm de cât ca subiect pur, ca o oglindă limpede a obiectului, aşa încât totul să se petreacă, ca şi când obiectul ar exista singur, fără cineva, care să-l perceapă, aşa în cât să fie imposibil de a distinge subiectul de intuiţia însăş, amândouă confundându-se într'a singură fiinţă, într'o singură conştiinţă pe deantregul ocupată şi plină de o viziune unică şi intuitivă: când în sfârşit obiectul se liberează de orice relaţiune cu ceeace nu este el sau cu subiectul, de orice relaţiune cu voinţă: atunci ceeace nu este astfel cunoscut, nu mai e lucru particular, ca particular, ci este ideea, forma eternă, obiectivarea imediată a voinţei.

„Acest mod de a cunoaşte este arta, opera genială... Origina ei unică este cunoaşterea ideilor, scopul său unic, comunicarea acestei cunoaşteri— urmărind curentul interminabil al cauzelor şi efectelor, aşa cum se manifestă sub cele patru forme, ştiinţa se găseşte, la fiecare descoperire retrimisă mereu şi totdeauna mai departe, nu există pentru ea nici margine, nici completă satisfacţie... arta, dimpotrivă conturează mereu mărginirea. Intr'adevăr, arta smulge obiectul contemplării sale din curentul fugitiv al fenomenelor; îl încremeneşte izolat înaintea sa; şi acest obiect particular, care nu era în curentul fenomenelor de cât o parte neînsemnată şi fugitivă, devine pentru artă reprezentantul totului, echivalentul acestei pluralităţi infinite care umple timpul şi spaţiul. Arta izolând obiectul particular, opreşte roata timpului, relaţiunile dispar pentru ea, căci numai esenţialul, numai ideea constitue obiectul său...

(Urmează)

SCARLAT STRUŢEANU

Inspiraţii tinere

O mătuşă care urca greoi cele cincisprezece trepte ce duceau în iatac, o încăpere ale cărei mobile zîmbeau, o masă rotundă şi pe dînsa, deschisă, o carte uzată, un ceas de părete ce ticăia perseverent şi o zi de primăvară crudă ce bătea la geamuri...

Tabloul acesta pe care l-am trăit la vîrsta de şapte ani, îmi flutură adeseori sub priviri... Ispitit încep să-i disec amănuntul.

Şi văd atunci pe mătuşa înconjurată de fum străveziu, aşezîndu-se lîngă masă, trăgînd mai aproape o scrumelniţă ce reprezintă, în cea mai mică literă, o pagină din „Le petit journal" şi rugându-ne să-i mai cetim „ceva frumos" din cartea verzuie foiletată de mine cu respectul şcolarului ce n'avea încă fericirea să o studieze... oficial.

Era o carte de cetire de clasa a IV-a primară, cum nu mai sunt astăzi: destul de voluminoasă, cu istorioare, cu poezii cristaline şi cu portrete de scriitori, cu scene din basme şi din fabule, desenate de o mână nedibace...

Şi toate s'au tipărit aşa de credincios în memorie că, în multe rînduri, caut să mă liberez din lanţurile nemiloase ale aducerei aminte, revoltîndu-mă că sunt nevoit să trăesc de repetate ori atîtea părţi din copilărie. Cuvinte neînţelese, sensaţii necontrolate, descrieri nelămurite, noţiuni ce rătăceau desordonat în cuget, acestea mă desmierdau sufleteşte, covîrşindu-mă sub un farmec pe care atunci nu-l puteam deosebi din nebuloasele daruri ale vieţei, ce-mi erau hărăzite...

La cele dintâi pagini, **Lupul şi cucul** — iar sub iscălitură, figura ţeapănă a lui Donici, cu mustăţile ascuţite, cu gulerul înalt şi deschis în faţă, sub bărbie; figura aceea rotundă, de institutor harnic, era în nainte atât de legată cu titlul fabulei, cu însăşi caracterele tipografice ale titlului, încât poezia fără aceste adaosuri şi-ar fi pierdut tot vigurosul şi caldul înţeles care mă pătrundea încă dela întîile versuri:

Rămîi sănătos, vecine,
A zis lupul către cuc.

şi care îmi deschidea deodată portiţe ascunse, spre grădini de paradis, la vorbele amărîte ale lupului:

Nu mai pot trăi aice
De om, cîne prigonit...
In Arcadia ferice
Este codru de trăit...

In Arcadia ferice... ca o isbucnire neaşteptată, mi se revărsa potop de lumini pe creştet... Ce era Arcadia nu ştiam. Simţeam totuşi că **acolo** e fericire, e viaţă rosă...

Nu distingeam nici rîuri, nici păşune bogate, nici zeităţi adormite pe maluri, nici clasice coline. Nu vedeam decît soare... oceane de soare...

Unde aurita vreme
Impărăţeşte deplin...

Restul lecturei era îmbălsămat cu adieri de extaz...

Ceva mai departe, **Păsărica** de Alecsandri, însoţită de figura blajină, chealǎ şi ninsă a autorului...

Albă păsărică,
Ce stai singurică
Lîngă cuibul tău?

Toate păsările care, în primăvara ce renăştea, băteau cu ciocul în ferestre, deveneau albe... Păsărica din carte albea totul în strîmta lume pe care o cunoşteam

Trista ei poveste mă cutremura de cîte ori o reconstituiam, iar sfîrşitul crunt se lupta să stingă razele ce isvorau până atunci din fiecare vers...

Apa-i lină, frate,
Frunza lin se bate
In codru 'nflorit;
Dar cuibu-mi jos cade,
Că de mult îl roade
Un şarpe cumplit...

Pomii înfloriţi din jurul iatacului deveneau codri, în care frunzele se legănau **lin** (vorbă vagă şi blîndă).

Dar cu tot murmurul apei, cu toată floarea crengilor, cu toată gingăşia păsăricei, şarpele hidos, încolăcindu-se împrejurul trunchiului, se înălţa pe nesimţite spre raiul însorit al cuibului, ca să-l prăbuşească şi să-l întunece...

Soarele însă — noian de astădată — reapărea împreună cu **Sergentul**:

Pe drumul de costişe ce duce la Vaslui
Venia un **om,** cu jale zicînd în gîndul lui:
Mai lungă-mi pare calea acum la 'ntors
acasă.

Venea din război. Ce vagă noţiune pentru vremea aceea! Părea, în orice caz, că e vorba de o serbătoare sgomotoasă şi solemnă, un fel de paradă plină de fiori şi tumult... Şi deşi obositul călător îşi împărtăşia lui însuşi „cu jale", gîndurile, deşi „rana din pulpă" nu-l lăsa „să sboare", totuşi figura viteazului scăldată în „lucirea de glorie măreaţă" — cuvinte mai sonore decît zîngănitul de arme, — decoraţiile de pe piept şi „drumul plin de soare", mai ales drumul acesta, transporta întîmplarea pe tărîmuri de poveste, unde urmam mişcat paşii soldatului, ce se îndrepta spre căminul adăpostit sub dîmburi...

Se bătuse cu bărbăţie... Cum se bătuse îmi arăta gravura din carte: într'o învălmăşeală ca aceea pe care o vedeam în recreaţii, pe la şcoli. — ţinînd puşca de un capăt şi învîrtind pe cellalt printre Turcii, în cea mai mare parte doborîţi la pămînt. Numele de „Plevna" neputîndu-mi explica multe lucruri, nu ştiam încă lămurit unde s'a bătut nici cam ce rost avea regimentul de „oaste împărătească" răsărit ca din pămînt. Dar scena între colonel şi sergent mă îneca într'o duioşie curată... Voinicul care, salutat de toţi luptătorii, pornia spre casă „trăgînd al lui picior" era întovărăşit de entuziasmul, de bucuria fragedă ale sufletului meu, care-i înseninase fruntea,— de tot soarele ce mă pătrundea pe mine; iar pe drumul de ţară, pe care şchiopăta zilnic, aşterneam toate impresiile necoapte, culese în plimbările mele pe şosele prăfuite şi'n văzduhul pasnic, pulverizam, întreaga tăcere a dimineţilor idilice, mărită prin zumzet de albine şi strigăte sacadate de pitpalac.

La cea din urmă pagină a cărţei, G. Sion cu privirea încruntată și barba sburlită, îmi șoptia „crezul“ său :

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce-o vorbim...
Altă limbă-armonioasă
Ca ea nu găsim.

Ne-avînd de astădată prilejul să mă agăț de înfățișări concrete, negăsind nicăeri nici un sprijin, căutam, totuși să repar lipsurile, clădindu-mi singur, fără directe indicii, imagini conturate destul de precis,... și în chipul acesta, „limba ce-o vorbim“ strecura pe furiș în gînd ceva din forma limbei omenești, iar „și pe buze-aduce miere“ îmi amintea totdeauna fagurii blonzi ce ni se serveau pe farfurii, la țară, în umbra cerdacului. Fiecare cuvînt, de altfel, își schița o anumită fizionomie în aer ; **dulce, frumoasă, armonioasă,** presintau diferite aspecte... colorate...

Cînd, transportat, închideam cartea și priveam în odae, soarele ce transfigurase Arcadia și dăduse străluciri de diamant săbiilor ostășești se juca pe chipul unor copii zugrăviți pe tabla paturilor, pe oglinjoarele ce reflectau pete ovale pe plafon și pe sticlele prismatice care încununase lampe, radiind colori de curcubeu pretutindeni...

Treceau arar trăsuri spre vale în fugă liberă de cai și atunci cutiile de porțelan porneau să cînte, ca glasuri de sonerii înăbușite... Profile de țigani căldărari se iveau în fața coridorului și dispăreau apoi din pricina cîinilor gălăgioși...

Și iarăși întinderile se liniștеau. La fereastre, păsările ciripeau discret și din fundul grădinei răsunau domol glasul argatului, un scîrțîit de roabă sau un plîns de copil.

. . . .

După perindare sbuciumată de ani necaracteristici, privirile mi se opresc uneori pe inspirațiile cari, altă dată, creiase o lume. Farmecul lor de mult s'a răvășit. **Lupul și cucul** n'a mai fost pentru mine decît o fabulă ca oricare alta, de îndată ce o altă pagină mi-a oferit o tipăritură cu litere deosebite și fără porretul autorului sub iscălitură. **Păsărica** și-a pierdut tot prestigiul, de cînd sumarele indicații de istorie literară, învățate în școală, mi-au făcut cunoscut că e vorba de un simbol : Moldova și Rusia. **Sergentul** mi-a desvăluit mai târziu întreaga artă săracă, naivă și sforăitoare a lui Alecsandri, iar **Limba românească** a bietului Sion scînceşte numai platitudini.

Și de altfel, cînd le citesc astăzi, păsările nu mai rotesc printre ramuri pline de flori nici primăvara crudă , nu mai bate atît de sglobiu la geamuri,... iar cartea cea uzată de clasa a IV-a primară, a dispărut împreună cu iatacul evocator...

Cu toate acestea, ori de câte ori recitesc rîndurile vii de odinioară, fără să tresar de emoții estetice, mă simt din nou fixat în cadre sclipitoare și ploae de lumină — măcar pentru cîteva clipe — din nou mă binecuvintează. Și-mi pare că e cu neputință ca autorii rîndurilor simple, dar atît de tinere, să se fi găsit— cînd le-au compus — în alte dispoziții sufletești decît acele pe care le-au împrumutat și altora, în ceasul cînd i-au urmărit , e cu neputință ca sufletul lor să fi fost înfrînt, ca avîntul lor să fi fost sdrobit, ca inima să le fi bătut fără entuziasm clocotitor ; e cu neputință, deasemenea, să-și fi scris inspirațiile în sgomot de furtună, în scânteeri de fulgere, în ierni rustii, sau sub amenințarea norilor uriași. Ca să reușească — folosindu-se de mijloace umile — să strecoare atîtea văpăi de viață, de aspirații dibuitoare, de taine străvezii, într'o inimă de copil, trebue să fi fost și ei cercetați de aceleași fragede impresii, de aceleași porniri miraculoase, cînd pana lor a început să alerge pe hîrtie.

Și desigur că în mijlocul acestor visători ce au hrănit prin modestele cărți de cetire atîtea generații de copii, vibra — în clipa inspirației — o atmosferă de plăpîndă primăvară, populată cu înfiorări intime, cu fîlfîituri de aripi, cu lătraturi depărtate de cîini, cu strigăte prelungi sau cu huruit înădușit de rădvane pe pavaje de lemn. Și dacă nu-i înconjurau cutii de sticlă și nici oglinzi care să resfrîngă rîsul soarelui în pete de aur pe plafon, oglinzile sufletului lor resfrîngeau aurul tinereței, în ființa celor ce-i urmăreau cu aceiași înflăcărare... Căci vigoarea lor trupească și sufletească, tinerețea patriei fortificată de nădejdii, fermentau în versurile lor lipsite de meșteșugire, înzestrate însă cu darul de a revărsa tot soarele unor vremi de feerie în lumea atît de rîvnită azi a emoțiilor limpezi și a luminei fără de liman.

1916. I. M. RAȘCU

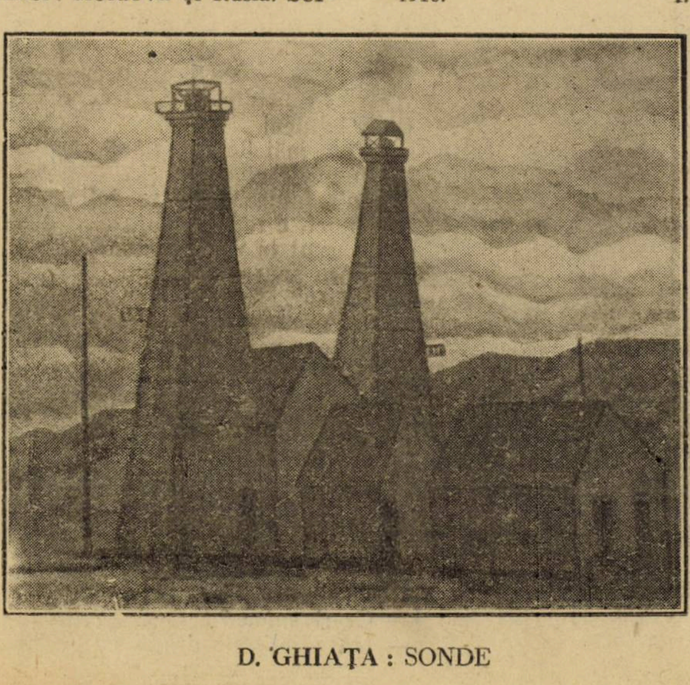

D. GHIAȚA : SONDE

O seamă de cuvinte

Când generalul Grant fu numit președinte al Statelor-Unite, o mare mulțime înconjura hotelul în care se afla, pentru a-l sărbători. Generalul se arătă în balcon și mulțimea striga nebună : „Generale, spune-ne cel puțin două cuvinte !“

Generalul se înclină și răspunse politicos :

„Nu, domnilor ! (No, sir)“.

Totuși spusese cele două cuvinte cerute și mulțimea se retrase încântată.

* * *

Ludovic al XIV-lea ținea foarte mult la abatele Brueys. Intâlnindu-l într'o zi, regele îl întrebă cum o mai duce cu vederea care îi era foarte slabă.

„Sire, răspunse Brueys „nepotul meu care e medic m'a asigurat că văd mult mai bine“.

* * *

Swift predica odată în fața unei adunări numeroase și strălucitoare :

„Sunt trei feluri de orgolii : orgoliul nașterei, al bogăției și al spiritului. Nu vă voiu vorbi de cel din urmă, căci nimeni dintre voi nu este expus la acest viciu“.

* * *

Actorul Foote călătorind prin Anglia, se opri să ia masa la un han. La plecare hangiul îl întrebă dacă a fost mulțumit.

„Am mâncat cum n'a mâncat nimeni în Anglia“, răspunse Foote.

„Exceptând pe lordul-primar“, zise repede hangiul.

„Ba, fără să except pe nimeni“.

„Lordul primar trebue exceptat“.

Foote se necăji : „Nici chiar pe lordul-primar“, zise el apăsând pe fiecare silabă.

Hangiul se supără și-l trimise în judecată.

„Domnule Foote“, îi spuse judecătorul, „este obiceiul ținutului de a face totdeauna excepție pentru lordul-primar și pentru ca altă dată să nu mai uiți obiceiurile noastre, te condamn la un shilling amendă, sau cinci zile închisoare“.

Foote se văzu silit să plătească amenda. Ieși din sala judecătoriei foarte supărat, zicând :

N'am văzut creștin mai imbecil ca acest hangiu, — exceptând pe lordul primar, adaogă el, înclinându-se respectuos în fața excelenței sale.

◆

Octav Mirbeau invită într'o zi pe prietenul său X..., doctor, la dejun. Dar acesta ne fiind liber, răspunse lui Mirbeau că-i va scrie peste câteva zile când va putea veni și, într'adevăr, după patruzeci și opt de ore, Mirbeau primi un bilet de la X.... Dar scrisul era așa de nelisibil că Mirbeau nu putu să înțeleagă nimic. El se hotărî să se ducă la un farmacist, crezând că acesta, ca un specialist, va putea descifra scrisoarea, medicului.

Și într'adevăr, farmacistul examină cu atenție scrisoarea, apoi deschise un dulap și dând un flacon lui Mirbeau îi spuse :

— Costă opt franci, domnule !

ZOE LECCA

Intre Don-Juani[1]

Astă-seară au venit la mine Robert și cu Dinu, și au hotărît să ne plimbăm în Cișmigiu. Robert purta pantaloni albi și pantofi cu fundă. Dinu, haină deschisă cordon de antilopă și tabechere de argint. Amândoi — fără șepci și fără pălării. Jean Victor Robert — care se socotește geniu — își ține dreapta la frunte decâte ori e nevoit să stea pe scaun. Dinu — despre care fetele spun că e drăguț și ironic“ — caută să se vădească cinic, Don Juan și paradoxal.

Eu mi-am încheiat tunica și am coborît în stradă. Robert a oftat și Dinu mi-a oferit țigări. Robert oftează pentrucă e geniu. Mi-a mărturisit într'o noapte că geniile sînt nefericite.

— De ce?

Robent m'a mângâiat, blând și imens.

— Tu nu pricepi asta...

Pentru Robert eu sunt „doctorul“. Am toate simptomele: urâțenie, miopie precoce și desfigurăoare, preocupări erudite. Robert, însă, care e geniu, mă consolează:

— Fiecare cu ursita lui, doctore...

Dinu e bănuitor și nedrept. Se îndoiește de Robert. Aceasta pentrucă e tot atât de frumos ca el și — deși svonește peste tot că nu se teme de Robert — îl necăjește concurența. Rivalitatea lor s'a accentuat la o nuntă, când partenara lui Robert — o blondă bacalaoreată din Târgoviște a sfârșit prin a dărui lui Dinu un trandafir dela pieptul rochii. Dinu păstrează trandafirul într'un sipet cu scrisori și flacoane colorate. Dar Robert zâmbește genial decâte ori aude de întâmplărea aceasta.

— Copii...

Pe bulevard, urmăresc cu ochii fetele și doamnele. Fiecare se trudește să pară mai îndrăzneț.

— Frumos corp, ofirmă Dinu, cu ton de specialist încercat.

— Nu-mi plac picioarele.

Glăsuește Robert, cu dispreț. Dinu se înroșește în întunerec, renunțând, firește, la arbitrajul meu.

— Ai mai văzut pe Sylvia?

Atacă Robert — Sylvia e o frumoasă și veche „simpatie“ de a lui Dinu, pe care îl întâlnea în aceiaș familie, de două ori pe an: la S-tul Dumitru și a treiazi de Paști. De câteva luni, Sylvia a fost fermecată de Robert.

Dinu afectează că idila lor e distractivă.

— S'a urâțit groaznic în ultimul timp..

— Ți se pare? întreabă, perfid, Robert.

— Ș'apoi Sylvia a fost totdeauna o fată vulgară...

Prevestind furtuna, încheiu analiza Sylviei cu o întrebare stupidă. Hotărăsc, apoi, să ne odihnim.

— Hai mai bine după fete...

Eu găsesc propunerea compromițătoare, și Robert se așează fericit că nu i-am acceptat-o.

Dinu fumează, visător. Robert se pregătește să ofteze. Eu aștept. Știu ce are să se petreacă. Din pricina celor șaptesprezece ani, a nopții de vară și a muzicii militare — cei doi vor deveni melancolici. Va pieri rivalitatea. Și vor începe acele insipide mărturisiri, șoptite cu ochi înlăcrămați, unor prieteni dezarmați și receptivi.

Dinu e mai sgârcit în confesiuni, Robert, însă e fecund și obsedant. Ochii se închid, Robert devine absent și imaginează. Iși imaginează un suflet torturat și satanic. Dinu, modest, spune că ei seamănă cu Anatole France: sceptic și epicuren.

In noaptea aceasta eram hotărît să lupt până la urmă, împotriva unei discuții ce amenința să ajungă spovedanie. Robert nu mă privea.

— Ce nefericit ești tu, doctore...

Mă măgulea perspectiva de a se vorbi despre mine. Noi toți căutam aceasta, și căutam să alimentăm discuția și s'o prelungim cât mai mult. Dar acum era o primejdie.

— Dar nu sunt nefericit de loc...

— Zadarnic te ascunzi, ritmă Robert, profund. Dinu asculta, așteptând revanșa.

— Cum poți trăi tu fără iubire, fără femee, fără aventuri, continuă Robert cu ochii în coroana teiului.

— Uite că trăesc, constatai eu, umil.

— Și asta numești tu viață, tinerețe?...

Când Robert vorbește despre „viață“ și despre „iubire“, ritmează frazele ca în drame.

— Să nu cunoști atâtea voluptăți ale vârstei... voluptatea de a stăpâni femeia, de a o călca în picioare, lovindu-i potirul plin al dragostei...

— Care potir? mă prefăcui a nu pricepe eu, presimțind primejdia de a-l asculta pe Robert psalmodiind un sfert de ceas.

— Nici asta nu pricepi, doctore?...

— Dacă nu vorbești clar...

— Să te îmbeți în aroma trupurilor suave, să pășești pe sub alei, braț la braț cu scala ta...

Mă uitam la Dinu și mă întrebam de ce nu atacă. Sentimental înfrigurat, Robert se desgolise. „Ironia“ lui Dinu putea fi ațâțată.

— Femeia... Nimeni nu o cunoaște... să te culci în paturi albe, feciorelnice...

Dinu izbucni.

— Bine, măi Robert, până când o să-ți răbdăm noi fanteziile?

— Nu's fantazii, iubite, defini prezumțios Robert, e reala realitate....

— Ai avut tu vre-o fecioară?

— N'am spus că am avut fecioare. Am spus „paturi feciorelnice“...

— Ce numești tu „feciorelnic“? intervenii și eu, paie peste foc.

— Ia lasă-mă doctore cu filologia ta...

— Nu-i vorba de filologie, mă prefăcui eu necăjit, ci de fecioare.

— Nu mă pricepeți...

Robert e nefericit că noi nu îl pricepem. De câte ori nu știe ce să răspundă, oftează: nu-l pricepem.

— Știi că mi-a scris Maria..

Amândoi, și eu și Dinu, suntem siguri că nu i-a scris.

— Ce-ți spune?

— Mă plictisește dragă cu declarațiile.

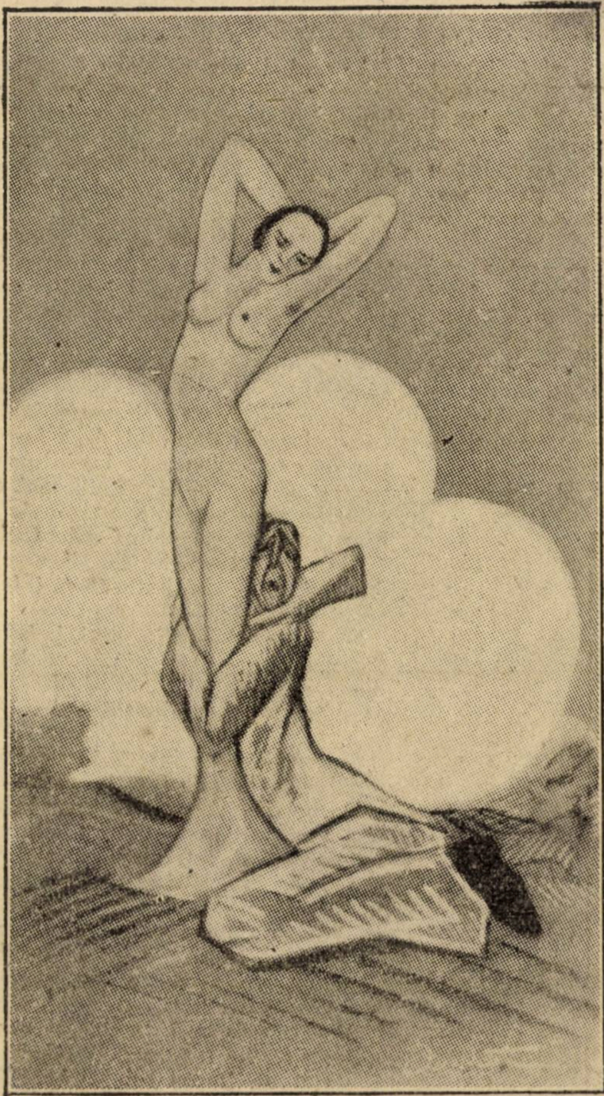

ANESTIN: PANOU DECORATIV

---

[1] Fragment din „Romanul adolescentului miop“.

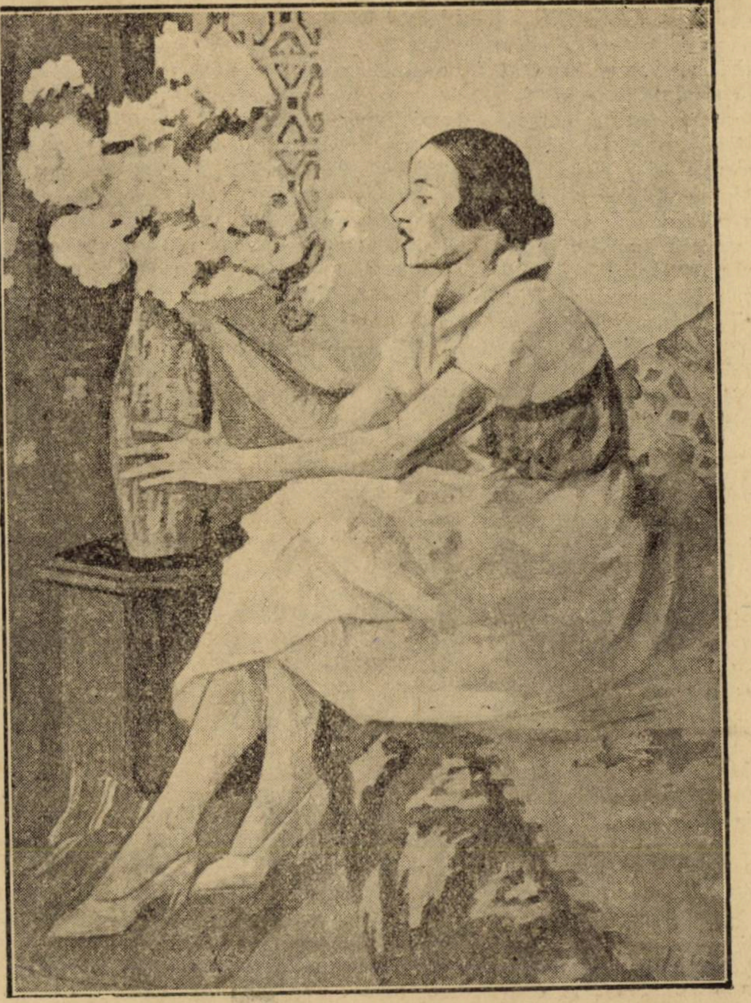

C. VLADESCU : LANGA FLORI

I-am spus că n'o mai iubesc. Nu e genul meu...

— De ce nu vrei să ne arăţi şi nouă scrisoarea ?

Robert ne priveşte, uimit.

— Dar ar fi o nepermisă nedelicateţă. Inchipueşte-ţi, eu am atâtea legături. dacă s'ar afla...

Robert se culcă iar pe bancă, cu privirile în teiu. Gândeşte. Muzica a încetat. Trec perechi pe sub alei şi Dinu le urmăreşte cu ochii. Inceput de vară, cu ispite. Mă simt şi eu turburat, dar lupt. Nu vreau să sucomb melancoliei şi să le mărturisesc şi eu mai mult sau mai puţin realizate idilele de vilegiatură.

— Nu te-am văzut niciodată cu femei pe stradă, atacă prin surprindere Dinu.

— Eu nu umblu cu **amantele** mele pe stradă..

A urmat după aceasta o pauză. Il simţeam pe Dinu neliniştit. Desigur că era ispitit să se destăinuiască. Am ajuns un foarte bun observator. Pot recunoaşte repede pe cei chinuiţi de această nevoie lăuntrică. Mie mi s'au destăinuit foarte mulţi prieteni. Ei mă socotesc creat pentru a asculta confesiuni. N'am înţeles niciodată cât de puţin mă interesează sufletele lor. Pentrucă — destăinuirile nu sunt sincere. Fiecare încearcă să apară în faţa celuilalt mai original ; să-l facă să-l admire sau să-l compătimească.

Şi cu toate acestea, şi eu încerc la răstimpuri nevoia de a-mi deschide sufletul. Dar mă înfrâng. Şi nu vorbesc niciodată, nimănui, despre cele ce bănuesc că se petrec înlăuntrul sufletului meu. Pe mine mă supără confesiunile. Sunt o slăbiciune. Eu nu înţeleg cum un bărbat poate avea nevoie de sprijinul altuia. Chiar cel mai bun prieten e un duşman în ceasurile grele. Atunci — trebuie să rămâi singur. Trebuie să izbândeşti sau să fii înfrânt — singur.

Iar eu, nu mă pot destăinui prietenilor. Prietenii şi-au făcut părerea lor despre mine : doctor. Eu — după acele prea puţine lucruri pe cari le ştiu — cred altfel. Dacă m'aşi desvălui, însă, prietenilor, mi s'ar spune că „pozez". „Poza" — înseamnă pentru băieţi tot, ceiace se deosebeşte de ei...

Inţelegând inevitabilul, întrebai pe Dinu care a fost prima lui femee.

— Cum, încă nu ţi-am spus ? se ridică fericit.

Ba mi-o spusese, şi de nenumărate ori.

— Am auzit-o de mult, dar nu mai mi-aduc aminte. Ş'apoi, să audă şi Robert...

— Da, da ; mă interesează.

Eu ochii cum Robert se aşează la pândă.

Ascultasem aventura aceasta şi notasem o sumă de versiuni. Dinu avusese până acum, şeaptesprezece femei. Ştiam şi cum le cheamă şi ce păr au, şi alte multe amănunte. Dar în deosebi, versiunile **primei femei** mă interesau. Pentrucă — existau felurite şi nostime versiuni. Una din ele mărturisea că prima femeie era roşcată, văduvă şi locuia pe aceiaş stradă cu el ; alta că, dimpotrivă, avea părul negru-corb, era căsătorită şi foarte bogată. Nu numai atât. Circulă şi subspecii precum şi varietăţi de versiuni. Aşa, de pildă, tot prima lui femee avea odată părul negru, era văduvă şi locuia pe aceiaşi stradă cu el ; sau era roşcată, căsătorită şi bogată ; sau locuia pe o stradă cu el. etc.

Dinu începu pe nu ton degajat. El — era în clasa treia, băiat frumos, ochii negrii, buze roşii, tunică croită pe şolduri— se întorcea odată dela şcoală. Când, fără veste, dintr'un gang ieşi o servitoare. stânjenită, şi-l apucă de mână. Nici nu avu timp să-şi dea seama ce face, când se trezi într'un dormitor. In dormitor era un pat, iar în pat **o fată cu părul arămiu, foarte luxos învestmântată.**

— Fată ? iscodi curios Robert.

— Părea numai, răspunse prudent celalt. Eu nu spuneam inmic. Dar atunci Robert se hotărî şi se întoarse spre mine.

— Nu ţi se pare doctore că aventura lui Dinu aduce oarecum cu „Păcatul" lui Caragiale ? Mie mi se pare că „aduce" îndestul. Dar am răspuns naiv :

— De unde vrei tu să cunoască prima femeia a lui Dinu, „Păcatul" lui Caragiale ?

S'a auzit timp de cinci minute — muzica militară de pe malul celalt al lacului

— Ai citit „Păcat" ? îl întrebă Robert.

— Nu-mi mai aduc aminte...

Am plecat târziu din Cişmigiu. Acum. când scriu nu se mai aude niciun tramwaiu electric pe bulevard. Nu mi-e somn. Mi-e cald. Şi nu sunt mulţumit.

...Eu ştiu ce se petrece cu mine : sunt un sentimental. Zadarnic încerc să mă ascund. Sunt sentimental ca orice alt adolescent. Pentrucă, altminteri — n'aş fi acum întristat. N'am nici un motiv să fiu întristat.

Eu am înţeles de ce nu sunt mulţumit. Pentrucă nu „mi-am deschis sufletul" prietenilor. Sunt şi eu ca toţi ceilalţi. Am şi eu nevoie de prieteni. Zadarnic mă minţiam. Şi eu — ca toţi ceilalţi.

Vreau adevărul, până la capăt. Vreau să fiu sincer.

Par'că eu nu ştiu ? Nu ştiu că sunt sentimental, şi slab, şi lipsit de voinţă ? Nu visez şi eu fecioare blonde, cu care să mă plimb prin parc, sub lună — sau pe lac, într'o luntre albă ? Nu mă visez săvârşind fapte eroice şi culegând laurii odată cu sărutările frumoaselor necunoscute cari... ?

Dar toate acestea sunt lucruri triste şi stupide. Eu nu mă îndrept — scriindu-le în caet. Şi nici nu le pot scri. Sunt caraghioase.

Ar trebui să fac altceva. Ar trebui să-mi caut frânghia, şi să mă biciuesc. Pentrucă sunt imbecil. Pentrucă îmi pierd timpul rătăcind prin Cişmigiu — şi mi-l pierd acum visând Margarete iluminate, cu ochii înălţaţi spre cer, cu mâinile încrucişate pe piept.

Mai mult. Sunt cel mai nătâng dintre toţi — ori şi cât m'aşi ascunde. Sunt atât de nătâng — încât nici nu mă revoltă noaptea aceasta pierdută şi slăbiciunea sufletului meu, şi ruina voinţei mele, şi pustiul minţii mele. Şi scriu aici — în loc să mă biciuesc şi să mă purific. Sunt desgustat de tot, chiar şi de durere. Căutam durerea trupului. Acum...

Şi nici nu mi-e somn. Şi nici nu pot citi.

Ceiace înseamnă că sunt imbecil.

MIRCEA ELIADE

Prietenul cu ochii verzi

Un vânt cu unduiri lascive a aruncat pretutindeni sămânță de iubire.

Pe terasă era potop de lumină.

Un cais a tremurat în soare, și a izbândit din iubire rod, și apoi și-a risipit cununa de flori și ultimul val de parfum.

Râul fluidic topaz de lumină, oglindea pe malul din fața noastră verdele crud al sălciilor bătrâne și argintul soarelui cădea peste lume, ca râsul unui copil.

După amiază târzie. Umbrele își întindeau molatec trupul peste lumină.

Prietenul meu cu ochii verzi era trist. Pe fața lui vremea dăltuise adânc o melancolie fatală și fără mlădieri de gânduri.

Primăvara goală și îndecentă se arăta tuturor, se dăruia râzând și îi prindea leneșă pe toți în brațe albe, trezind din adâncuri gânduri îndrăznețe ce nu se puteau mărturisi.

— Prietene de ce ești trist?

Mă privi. Un străin pe care nu l-am înțeles, îmi șopti:

— In primăvara asta, ca și în alte dăți, râde soarele de noi... Râde soarele de noi...

Eram amândoi pe terasă, dar privirile noastre nu s'au întâlnit. Incovoiați purtam în spate povara orașului. A orașului cu străzi de piatră și cu grădini zăbrelite. Cu cântece de paradă și înfrângeri fără glas. Cu țipete de sirene și plâns curtezane fără de noroc.

Nu m'am uitat la el, dar îi vedeam ochii lui verzi. In ei erau nemișcate și stranii apele morții.

Nu l-am mai întrebat nimic. De ce l-ași mai fi întrebat? Oamenii dau cununi de flori morților. Cine a spus că primăvara nu ne e dată ca să murim ucigând sufletul din noi.

O, are dreptate prietenul meu. Sufletul nu e de natură divină. Ca o buruiană crește din gunoi. Se înalță din durere, iar în belșug moare.

Nu l-am mai întrebat nimic. Trebuia să-i las întreagă bucuria omului, care ucide, cu voluptate, încet ca să simți moartea care vine clipă cu clipă și pătrunde ca o esență de otravă scursă din trupul unei toamne bolnave și târzii.

Departe gemea orașul ca un animal obosit. Intr'o grădină publică cânta o fanfară.

In primăvara asta soarele într'adevăr râdea de noi. Și'n râsul de argint al soarelui, pe terasa stropită cu petale de cais, mi-am adus aminte...

Nu de mult. Intr'o zi cu stingeri arămii de Octombrie și cu ceruri limpezi și vinete ca lumina ochilor femeilor din nord, priveam cu prietenul meu aceleaș ape. Pădurile de sălcii plângeau cu frunze de aur și păsări sălbatice fâlfâiau în larg, duse de neliniștile morții.

Nu de mult... In decorul smălțuit cu melancolie soarelui de toamnă, ochii îi ardeau cu luminile limpezi încă, și sufletul lui mai avea cadența elegantă a unui vers Alexandrin.

Imi spuse:

— Am istovit în mine toată vraja. Amurgurile și femeile nu mai îmi sunt isvor de neliniști. Trecutul e gol și impudic, fără estompa anilor și fără regretul luminilor ce se sting. Am ars scrisorile de dragoste. Era în ele prea mult căutarea unui cuvânt și prea puțin din răzvrătirea care a fost.

O femeie coaptă ca o rodie și parfumată ca un vis oriental, nu-mi scria decât de minunea unui drum al dragostii printr'o pădure de stejari, iar alta nu-mi amintea decât dimineața aceia, în care văzându-mă și-a dus la buze un trandafir însângerat...

Am iubit, sau am vrut să iubesc!

Dacă plângându-mi bărbăția înfrântă și ostenită pentrucă a cerut prea mult, înseamnă iubire, atunci am iubit. M'am cutremurat în fața femeii goale și mi-am impus lângă ea extazul așteptării, ca să prindă rădăcini adânci dragostea. In fața trupului ei gol inima îmi spărgea pieptul de dorință, și mintea se străduia să găsească tâlcul focului aprins de oameni în temple la picioarele chipului ei de piatră.

Am cunoscut la început numai femei goale. Sâni avizi de voluptate mă chemau să-i strivesc în strângeri de o clipă. M'au înlănțuit numai mâini învățate să trezească din somn bestia care doarme în sânge și m'au sărutat numai buze, cari aveau mustul și aroma merelor coapte.

Am cunoscut trupul omenesc în toate svârcolirile lui. Așteptând, așteptarea a dat ochilor mei o nemișcare stranie. Imbrățișând, am rupt cu râsul voluptății nervi de femeie. Sărutând, mi-am pus într'o sărutare toată dorința trupului, și toată cadența trufașă a sufletului meu de stăpân. Iubind, ca să mă desăvârșesc în moliciunea nervilor descordați, am purtat în gândurile faptului împlinit numai ură, izvorâtă din prea repedea trecere a minunatei clipe.

O amărciune fără asemănare am simțit în cele din urmă.

Mi-am despicat sufletul și mi-am privit măruntaiele trupului. Și'n sufletul meu, am văzut cum creștea mare, imens și stăpânitor alt suflet, și'n trupul meu am văzut urme putrede de păcat...

Odată în zori de zi... Albăstrui și limpezi cădeau luminile răsăritului de toamnă pe ferestrele caselor burgheze, acolo, unde se odihnea desfătarea măsurată a burților săturate, acolo, unde plângea în picur de clape și în ritm de romanță vre-o fecioară palidă. Acolo, unde gândurile n'au îndrăzneală, fapta n'are voluptate și visul e fără orizont.

Era în zori de zi. Pașii mei pe caldarâm răsunau rar. Un vânt răcoros îmi răscoli sângele tâmplelor. Purtam pe buze amarul buzelor arse. Trăisem în noapte gânduri fără stăpân, fapte în jurul cărora mustrarea semenilor de târcoale, și visuri cari râdeau de zodii.

M'am oprit. Frunze veștede cădeau din copaci. Porțile erau zăvorite. Câinii mă lătrau dușmănoși.

M'am oprit. In fața mea era o fereastră. Pustiul cu ochii zgâiți veghea sub o poartă.

Inăuntru era liniște. Liniște. Dar cineva veghea. Cineva aștepta. Am văzut ochi de femeie. Ochi care plâng, care așteaptă. Ochi de mamă și ochi de amantă.

In mintea mea de o dată s'a năruit judecate, și m'am cutremurat.

Am vrut să râd. Am vrut. Am deschis gura să hohotesc, să-mi bat joc de lumea asta cu burta sătulă, care cântă romanțe, care crede în poezia luminii de luna, în parfumul feciorelnic al florilor de lămâiță și în neprihănitul cântec de leagăn. Am deschis gura să hohotesc, dinții mei s'au rânjit spasmodic, — dar am plâns.

Am plâns, dar nu știu de ce. Mintea mea nu a vrut să mă lămurească și nu a găsit tâlc tristeții. Nici odată nu m'am căit de faptele mele și mustrarea nu am cunoscut-o. De ce am plâns? Plânsul mi-a venit ca o ploaie furtunoasă în miezul unei zile calde de vară. Am rămas apoi fără doruri și fără zare în drum.

Am simțit apoi, ca melodia unui psalm o purificare a întregului meu ins.

Nu am mai dorit femei goale. Trecuse ca un nor, peste mine, amintirea bătrână a sângelui primitiv. A vremii, în care iu.

Reîntoarcerea

CUM AR SCRIE ION PILLAT

La tine vin, Florico, eu cel de-odinioară...
Când umbre mari pe dealuri cu-amurgul se întind
La tine vin, Florico, pământul să-ți colind.
Dar unde-i măgărușul și vechea-mi cărucioară?

Culeg numai pustiul în vie și pe drum
Cu teamă și cu jale de locuri dragi m'apropii
Și nu mai cântă cucul ca'n vremi în Valea Popii
Și Argeșul e par'că mai turbure acum.

Copacii par în codru coloane în ruine
Sitarii slove negre pe cerul palid scriu
Și simt, Florică scumpă, simt astăzi prea târziu
Ce mare-mi fuse vina plecân de lângă tine.

Nu trebuia, Florico, sihastră să te las.
Azi viața ta apusă mă strigă și mă cere
Și'n suflet dureroasă se stinge în tăcere
Plângând doar cu ecoul ce nu mai are glas.

1925 IOAN CIORANESCU

---

* Din „Parodii”.

birea se săvârşia sub baldachinul albastru al cerului înstelat şi în simfonia minoră a pădurii. A vremii, în care iubirea nu se ascundea pudică sub foşnet de mătase şi între patru ziduri de casă, a vremii fără ruşine de coapsele descoperite ochilor, şi fără taina păcatului săvârşit.

Apoi voluptatea iubirii libere s'a stins. Revenirea străbunilor îndepărtaţi, a fost o trecătoare amintire a trupului, în tocmai ca în scoicile păstrate în budoare, murmurul de odinioară al talazurilor mării.

In sfârşit a obosit în mine senzaţia nestăpânită, şi am intrat încet, încet în făgaşul banal al bucuriilor omeneşti.

Am început să iubesc în sensul comun M'au înfiorat ochi luminoşi de fecioară, buze nesărutate mi-au trimis parfumul şi am tresărit gândindu-mă la nevinovatul trup alb, care neiscusit şi tremurător în patul primei nopţi, va aştepta să se ascundă ruşinat de sărutările ce mi le vor îngădui rosturile oamenilor.

Intr'o seară mă plimbam cu iubita pe bulevarde. Undeva înfloriseră teii. Lună plină. Prin balcoane şi în grădini oamenii trăiau vrăjita linişte a serii. Adolescenţi cântau în coruri şi fetele ascultau visătoare. Plutea un suflet senin peste piaţa înserării.

Eram tulburat.

Mi-am întrebat iubita :

— Ştii tu de ce ne iubim ?

Senină mi-a răspuns :

— Nu. Dar te iubesc.

— Te cred. Dar teii nu vor fi veşnic înfloriţi, serile nu vor fi veşnic senine şi adolescenţii, băieţii aceia cu privirile limpezi, nu vor cânta totdeauna atât de frumos...

— Eu te voi iubi şi atunci.

— Vom îmbătrâni.

— Vom avea amintirea clipei din seara asta.

M'am întristat şi ca o pasăre cu aripile fulgerate m'am prăbuşit. Da, viaţa e o amintire, e totdeauna, totdeauna amintire. Numai atât...

Aceasta fu povestea ce mi-o spuse, odată, mai de mult.

Azi prietenul era singur.

Primăvara goală şi fără ruşine trecea pe lângă el privindu-l în nemişcarea ochilor verzi.

Nu ştiu cum i s'a sfârşit iubirea. Nu ştiu când s'au scuturat teii. Nu'l pot întreba.

Pe terasă soarele hohotea de râs. Era o mare de lumină de argint.

Râul, topaz fluidic oglindea pădurile de sălcii şi curgea liniştit.

LIVIU OPRIŞ

Brăila, 1927.

Bibliotecile săteşti

CAMIL PETRESCU

Aflu din „Banatul“ revista dela Timişoara, frumos tipărită şi căreia poetul A. Cotruş caută să-i inspire un suflu de artă câteva lămuriri despre „Asociaţia Culturală din Banat“. Aflăm astfel că asociaţia, de sub preşedenţia activului profesor dela Academia comercială din Bucureşti, d. Em. Brancovici, a ţinut prin membrii săi un mare număr de conferinţe, a înfiinţat biblioteci pe lângă şcolile secundare (12 biblioteci secundare) şi prin numeroase sate bănăţene (peste 150 de biblioteci săteşti).

Numai. date fiind priceperea iniţiatorilor, că bibliotecile au fost frumos înzestrate, cu cărţile cele mai indicate şi aşa oragnizate ca să fie oricând la îndemâna cititorilor.

Căci să sperăm că timpurile s'au mai schimbat. Imi aduc aminte ce însemna pe vremuri „biblioteca“ internatului Sf. Sava. Multă vreme am fost intrigat de cuprinsul unui înalt dulap, închis ermetic şi proptit de unul din pereţii sălii de apel. După trei sau patru ani de viaţă în internat, am văzut într'o după amiază un pedagog căutând ceva în rafturile dulapului şi am descoperit cu prilejul acesta că acolo era o bibliotecă. L-am rugat să-mi dea şi mie un catalog, ca să-mi aleg o carte. Mi-a dat cheea : alegeţi ce vrei ; pe urmă închide şi adu-mi cheia. Să nu uiţi deschis“.

Bunăvoinţa n'aşi putea spune că-i lipsea pedagogului nostru cu ochelari şi veşnic cu pardesiul pe umeri, dar de ales cărţi era ceva mai greu. Raftul de sus era plin de cărţi noui şi frumos aliniate: vre'o zece douăsprezece volume masive pe hârtie velină: „Proverbele Românilor“ de Iuliu Zane. Pe urmă o mulţime de cărţulii donate, probabil direct de autorii lor : „Contribuţie la problemele monetare“ de Iosifu Marinescu ; „Mânăstirea Probata şi împrejurimile ei“ de nu mai ştiu cine, vre'o trei patru volume de d. Pop-Florantin, două teze de doctorat în medicină, câteva numere desperechiate din „La grande Encyclopédie“ un însemnat număr de „opuri“ istorice, etc.

Eram copil şi asta-i imagina pe care o păstrez şi astăzi despre o bibliotecă secundară.

Un confrate povestea aiurea ce era biblioteca sătească din satul lor.

Un dulăpior cu uşa de sticlă. Inăuntru volume cărora nu li se puteau citi decât cotoarele ; dar autorii şi operile erau tot atât de mult din marea literatură, singură vie şi atrăgătoare cât erau cele din biblioteca internatului. Şi dacă ar fi fost numai atât. Dar dulăpiorul era închis cu două lacăte, cheile erau la d. secretar al comunei, care era indignat când i se cerea vre'o carte : să se fure cumva sau să se piardă ? „el e răspunzător ?“

Nădăjduesc că nu asta e soarta bibliotecilor din toată ţara. E adevărat că nimic nu e mai dificil de cât de alcătuit o asemenea bibliotecă : trebue să cunoşti bine toată literatura, să cunoşti şi psichologia celor cărora te adresezi. Trebue să ştii să dozezi autorii şi diversele preocupări. Să „uneşti utilul cu agreabilul“.

In alte ţări există legi speciale pentru alcătuirea bibliotecilor. O instituţie specială furnizează asociaţiilor culturale cărţile de care are nevoe ca să-şi înzestreze bibliotecile. Şi se respectă anumite criterii.

S'a vorbit şi la noi despre o lege a bibliotecilor. Se plănuia înfiinţarea a zece mii de biblioteci populare, cari ar fi centralizat fondurile culturale ale comunelor, băncilor şi societăţilor inudustriale (obligate prin lege să aibă fonduri culturale). Ar fi fost şi un debuşeu pentru literatura românească (aproape 10 mii de exemplare tiraj asigurate autorilor care ar fi îndurat rigorile unei selecţii).

Era un gând înţelept care nu ştim dacă se va realiza vre'odată.

Bibliotecile cari se deosebesc atât de mult între ele, bibliotecile cari pot fi nişte organisme vii sau dimpotrivă rafturi moarte, vor continua să fie formate, după capriciul întâmplării şi mai nou încă : după priceperea celor străini de inima cărţii. Nu s'a scris la noi nimic despre cel mai bun mod de alcătuire a unui mănunchi folositor de cărţi, ministerul nu s'a preocupat un moment de această vastă operă menită să continue şi să întregească şcoala. Nimeni nu înregistrează, nu controlează, nu comunică nimic în privinţa bibliotecilor din ţară, deşi nimic nu ar fi mai indicat ca un buletin al lor, menit să ne arate cât sunt, cum sunt alcătuite, dacă au inventar, şi cum funcţionează. Când sunt inspectori, la toate ministerele şi pentru frunzele tăiate de câini.

CAMIL PETRESCU

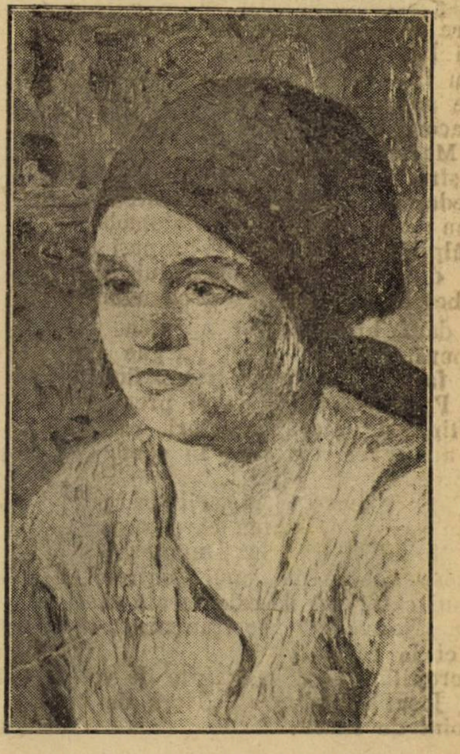

STAVRU TARASOV : CAP DE FEMEIE

REPORTAGIU PSIHOLOGIC

Broderiile ultimei sfinte

D-l Léon-Paul Fargue dedică lui Paul Valéry un articol curios: **„Broderies“**. (N. R. F. Iunie).

D-lui Fargue nu-i mai place pictura. nu pentru altceva decât pentrucă e făcută pe cartoane murdare, cu culori uleioase, care mânjesc chiar mâinile.

E, cel puțin, interesantă această judecată. D-l Fargue își zice că a alege între a **fi** și a **trăi** e inutil. (De sigur, de vreme ce ești **trăind** și trăești **fiind**). D-sa însă nu trebue scrutat. Logica este ca dinamita. Distruge orice frumusețe existentă. Cine blastămă natura, aruncând în ea cu dinamită? Nu vom întrebuința, așa dar, logica citind pe Léon-Paul Fargue, scriitor recent omagiat.

D-sa scrie următoarele: **„Dumnezeu îmbracă mai bine. Totul a fost făcut mai dinainte și mai bine, cu aer, lumină, magnetism terestru; cu muzica sferelor, care nu este aceiaș și care mă tulbură într'altfel dimineața și seara“.**

Și acest om, care la'nceput scria „**Je ne peux plus supporter l'art des hommes**“, pentru a ajunge în mod firesc și inevitabil la opera dumnezeiască, găsește, totuși ceva omenesc care să-l pasioneze: **broderiile Mariei Monnier.**

Intr'adevăr „coup de theatre“ à la André de Lorde! Că Marie Monnier cu țesătura ei l-a vrăjit pe d. Fargue, nu mă miră. Mâna de femee știe deopotrivă de bine să mângâe, să înșele și să toarne otrava. Nu vă face impresia că d-l Léon-Paul Fargue ar vroi să procedeze altfel și că numai timiditatea îl silește să facă o astfel de critică, lipsită de proporții?

Inteleg, de pildă, pe Jean Cocteau, când își propune să vorbească despre „**Teatrul grecesc**“, să scrie următoarele: „Décrire ce piège serait malaisé. D'abord qui l'a vu? Personne!“

Dar nu înțeleg apropierea de Dumnezeire, de supranatural; botezul minunilor extracosmice, ridicarea suprapământeană a Mariei Monnier, petrecută în zilele noastre, când broderiile pot să ne strice vederea, deprinsă să contemple din avion: oceanul; din automobil: ceața stâlpilor de telegraf, suprapuși de viteză, din goana armăsarului pursânge: bețele albe ale hipodroamelor.

Chiar dacă broderia s'ar apropia de poezia pură, articolul d-lui Fargue păcătuește față **„de divina proportione“**. Deaceia Paul Valéry nu va fi prea bucuros citindu-l. Marii scriitori, ca d. Fargue, au nevoe, din când în când, de lunete precise.

Léon-Paul Fargue a nimerit cu privirea ,din greșeală, într'un chromoscop.

Marie Monnier, fiica lui Dumnezeu, a avut probabil sensația unui cutremur sau a unui cataclism de cale ferată când a citit în „Nouvelle revue française“, ridicarea ei la ceruri.

Incă toropită, și-a adus aminte de vorbele lui Joseph Delteil: „Hors de la terre, point de salut“.

PETRU COMARNESCU

Comtessa de Noailles

Copilă a Eladei visătoare, ce-și leagănă mintea ei aprinsă în vraja legendelor orientale, ușor atinsă de nostalgia meridională a poporului român, prin cornuri aurii revarsă simfonia tragică a vieței omenești.

Dar poemele C. de Noailles nu poartă nici cătușele Parnassianismului analitic, nici efigia alegorică a simbolismului ideologic, ci arta sa poetică, are ca inspirație o narcotisare păgână, redeșteptând astfel inhalările Pytiei în delir. Contesa de Noailles, rechiamă un păgînism etern.

Nu un zeu ci o complexitate de divinități brăzdează grădinile și câmpiile înflorite. Deci Musa poetei noastre este o nimfă împodobită cu frunziș și trandafiri cari aleargă dela umbra dulce a arborilor la lumina vie a soarelui, împrăștiind răsunetul unor cântece pierdute. Din cântecele C. de Noailles se distilează voluptăți nebune, aprinzând o întreagă lume de simțiri.

In adevăr, C.de Noailles ne duce din comoară în comoară, care ne înmărmurește. Fiecare poesie ne oferă orizonturi nevăzute, emoții neîncercate, acordul silabelor, constituind o sărbătoare perpetuă a auzului, bogăția imaginilor o sărbătoare perpetuă a văzului.

In mijlocul acestei rătăciri pasionate dealungul naturei variate spiritul dornic de reverie, întâlnește accente duioase ale unui amurg tainic, care-l potolesc, îl liniștesc aruncând un decor de pace și seninătate.

Poezia C. de Noailles oscilează deci între exaltare și meditațiune.

Străbătând muza C. de Noailles în „Le coeur innombrable“, „Les eblouissements, „Poeme de l'Amour“ suntem izbiți de cântările pădurilor și ale florilor, cari cu un entusiasm plin de tinerețe împrăștie întreaga exuberanță sufletească.

Dar în acest decor de feerie, printre frunzișul și pajiștele îmbălsămate de miresme în care poeta ne conduce cu firul luminos al imaginațiunei sale neînfrânte, suflă din când în când un vânt rece, care anunță, că a început toamna în sufletul ei.

Nimfă îmbătată de lumină C. de Noailles aleargă după miragii și flori dar în „L'honneur de souffrir“, în fața tăcerei crepusculare se oprește, orgia de culori este slăbită, o tristă reverie se așterne, fâșii de umbre, cuprind întreaga poesie, care-i aduce consolare:

J'ai composé dans la souffrance
Dans la funébre passion
Des poèmes sans esperances
Ils sont ma consolation.
(L'honneur de souffrir pag. 168)

In aceste poeme, poeta nu se mai aruncă în acea cursă nebună după iluzie ci stă și ascultă suferă și plânge, urmărește ideia morței unde în imagini funerare, o descrie ca un absolut dezastru.

. . . .

O corps desagrégés, o confuses prunelles
La trahison de croire à votre éternité
Je réfuse l'espoir, l'altitude, les ailes
Mais etrangère au monde et souhaitant
le froid
De vos affreux tombeaux, trop bas et
trop étroits,
J'affirme recherchant vos units vastes
et saines
Qu'il n'est rien qui survive à la chaleur
de veines“.
(L'honneur de souffrir)

Volumul „Les vivants et les morts“ se deschide prin cel de poeme de dragoste, încoronate de cea mai fantastică imaginație, exprimând o adâncă durere, când poeta gândește o clipă la viață și gloria efemeră.

Qu'ai-je á faire de vous qui êtes
ephémère
Trop douce matinée.

Dintr'o plăcere vanitoasă aproape, identifică ființa dispărută cu întregul univers muritor.

Je ne peux plus savoir
Si c'est vous ou si c'est l'univers qui me
manque.

Poeta scăldată în paganism caută un sprijin întinzându-și brațele în spre forța divină.

„Je vous nomerai Dieu“.
et je vous tends la main“.

Păgînismul este însă încrustat adânc în ființa ei, așa că nici nu vede pe acest D-zeu, care fiind de altă natură nu-l înțelege. Atunci disperată strigă:

Mais je ne vous vois pas.
o mon Dieu, et je chante,
A cause du vide infini.

In fața mormintelor unde zac ascunse ființele scumpe, poeta noastră, își îndreaptă cugetarea în spre problema morței. Dar această problemă, nu poate converti păgânismul la concepția nemurirei spirituale. Credința continuă a fi însuflețită de o boare a antichităței, privește moartea ca o prăbușire în neant și nici o doctrină mistico-filosofică n'ar putea aduce o mângâiere sufletelor îndoliate.

Ea manifestă strigăte de revoltă, contra naturei care subt aspectul unor mișcări statice și dinamice, deslănțuite cu indiferență, dansul vieței și al morței:

Hélas! il pleut sur toi par de là.
les faubourgs

. . . .

Dans le froid cimetière où languit
tout amour.

. . . .

Il pleut Moi je suis là sous
un abri de toile
Dans un jardin d'été
au près de ma maison

Moartea sgudui universul, de oarece este aneantizarea ființei omenești, dar poeta își imprimă o viață nouă. Deci un nihilism stoic este fondul caracteristic al gândirei sale.

„Volupté: pleurs, sanglots, abîme,
bonne morts!
Puis le digne retour a la calme surface
De l'univers sans but, où tout unit
et vous lasse
Sauf l'étrange plaisir dont l'humanité
sort...

Această ideie de nihilism se îngână când cu melodia simțurilor turburate, a beției dureroase de pasiune, de remușcare, evocând parcă o dramă Euripidică, când cu accentele tragice ale Destinului 'ndepărtat evocând o dramă sofoclică.

Despre morala lui A. Gide şi influenţa sa

O bună parte din opera celebrului eseist este închinată ideilor ce pretind că ne apropie de adevăr şi virtute, deci e oportună o înfăţişare a lui Gide în atitudinea de moralist.

Louis P., Quint, într'unul din articolele consacrate lui Gide în „Nouvelles littéraires" spune de acesta : „ausi n'est-il pas un philosophe, mais un moraliste religieux". De altfel Gide însuşi îşi mărturiseşte aplecarea către ideile morale, afirmând în „Incidences" (33) : „A vrai dire les questions politiques n'intéressent moins et me paraissent moins importantes que les questions sociales ; les questions sociales moins importantes que les questions morales". Şi mai înainte de a arăta felul în care vrea să schimbe morala lumii, menţionăm că el priveşte pe mulţime cu neîncredere şi sarcasm — atitudine pe care au avut-o de altlfel şi scepticii moralişti francezi din sec. XVII, care aminteşte versul lui Horaţiu : „Odi vulgus profanum et arceo". Făcând o deosebire vădită între public — care înţelege arta şi mulţime, Gide spune la adresa celui din urmă reamintindu-ni-l pe Rosseau : „Reunis, les hommes perdent ceux qu'ils ont du précieusement personnel, „formând un tot monstruos"; „a simpatiza cu mulţimea însamnă să decazi", spunea el în „Pretextes" (128). Dramaturgii de azi au uitat să dispreţuiască îndeajuns publicul care trebue să iasă întotdeauna bătut şi mulţumit (Id. 30). Ca lămurire, Gide spune că zicând mulţime, s'a gândit la mulţimea de burghezi. Asemănător lui Max Nordau scepticul Gide devine cinic spunând : „Convenţionalul este marea susţinătoare a minciunilor".

In sfârşit morala sa se imparte în două : cea care se adresează vieţii, moravurilor şi cea care se adresează artei.

Istorisindu-ne convorbirea lui cu un german, Gide o crede de „un oarecare interes psihologic" şi ne spune cum convorbitorul său avea cultul minciunei, şi că închisoarea i-a slujit să-şi piardă ori ce scrupul. In „Nouveau Prétextes" vorbind de relele moravuri ale lui Wilde spune că le afişa „cu îndrăzneală, cu cinism şi cu afectaţie" , Aceleaşi moravuri — homosexualitatea — după ce sugerase poligamia, vorbind de personagiile superioare din Dostoiewski — sunt predicate de Gide cu tustrele atitudinile menţionate, în cartea sa „Corydon".

„Această carte nu combate decât minciuna" pretinde Gide care rătăcind — erudit — pe toate căile sofisticei şi speculând citatele cari i-au convenit, ajunge la „veridica" formulă că „la nature ne dit pas féconde, mais jouis" (!)

Ca probă de asprimea moralei sale amintim că Gide reproşează literaţilor că în artă spre a respecta pe copii micşorează pe maturi şi susţine să nu se stabilească regulile generale după cei slabi. Il combate pe Rémy de Gourmont care spune „dacă păcatul nu ar fi existat trebuia să-l inventăm", dar atunci pentruce acelaşi Gide nu dojeneşte pe Gautier pentrucă e imoral, ci contrariu, pentrucă a zugrăvit imoralitatea **mai proastă şi mai plictisitoare decât virtutea** 1) ? „Pentruce scrie „L'imoraliste ?".

In privinţa sincerităţii în artă el afirmă că Renaşterea a constrâns pe artistul păgân la aparenţa catolicismului şi deci „C'est aux plus hypocrites époque que l'art a le plus resplendi. Le devoir du public este de contraindre l'artiste a l'hypocrisie 2)" şi mai departe : „l'oeuvre d'art est une flatterie". Chiar dacă există sinceritatea ea trebue să fie arătată de artist ca o preţiozitate şi invers. In rezumat, Gide face elogiul minciunii — începând dela convorbirea cu germanul până la sublima artă... Şi după predicarea ipocriziei la artişti să vedem ce calităţi trebue să aibă după Gide, omul mare ?

Vobind de epilepsia lui Dostoievski pe care însuşi autorul rus o credea revelatoare de gânduri mari şi deci putea da o superioritate suferindului. Gide formulează „legea" că numai din desechilibrul psihologic pot naşte marile reforme morale, exemplificând cu epilepticii Mahomet, profeţii lui Israel. Luther şi Dostoiewski, şi cu nebunia lui Socrate, Saint Paul, Pascal, Nitzsche şi Rousseau.

Vedem deci elogiul nesănătăţii şi al degenerescenţii fără să se menţioneze calităţile cari trebuesc să compenseze. „Dacă Grecii nu înumără printre artiştii săi nici un Spartan, nu este cauza în faptul că ei aruncau în prăpăstii pe copiii infirmi ?" întreabă triumfător Gide. Tot aşa de eronat, vorbind de Baudelaire, generalizează opinia că orice autor mare trebue să aibă ca temei „le malsain" (Id. 139).

In privinţa religiei de care face caz când nu e ateu interpretează un pasaj din Evanghelie. „Celui qui veut perdre sa vie la sauvera" şi după el, putem „voi" să facem crime, să înotăm în viţii şi totuşi vom obţine Paradisul... pe al lui Gide — poate.

In sfârşit, gestul gratuit ridică orice responsabilitate. Ideile sale vii şi vinovate pe cât de nestatornice se adresează în special tinerilor a căror vârstă carac-

---

1) **Incidences**, 94.

2) **Nouveaux pretextes**, 39.

* * *

J'ai ce soir entendu les appel du hautbois
Il surgit du Destin, assuré triste
et droit
Il ne dit pas pour quoi, il ne dit pas
pour quand.

Prin urmare C. de Noailles desprinsă de orice înrâurire literară, ea pătrunde în intimitatea sufletului său unde prin galerii uitate glasuri atavice duc departe ecoul unor harfe eoliene adormite dealungul veacurilor.

Lipsa unui obiectivism clasic şi afirmarea puternică a individualismului o aruncă într'un lirism nou, pe care-l creiază un lirism ce reaminteşte un romantism Nietschiano-Dionisiac.

Musa contesei de Noailles se desprinde din sânul religiei bahice, iesă învingătoare în luptă cu viaţa, care poate ar fi încercat să-i sfarme lira, dar ea triumfătoare smulge pana şi se încoronează pe ea însăşi.

Univers les coups de dés
Ont frappé et vaincu ma vie
— Mais ce qui fut reste existant
J'ai fait lutter d'un coeur constant
Ma force avec l'onde et ses voiles.

SERAPHINE BRUKNER

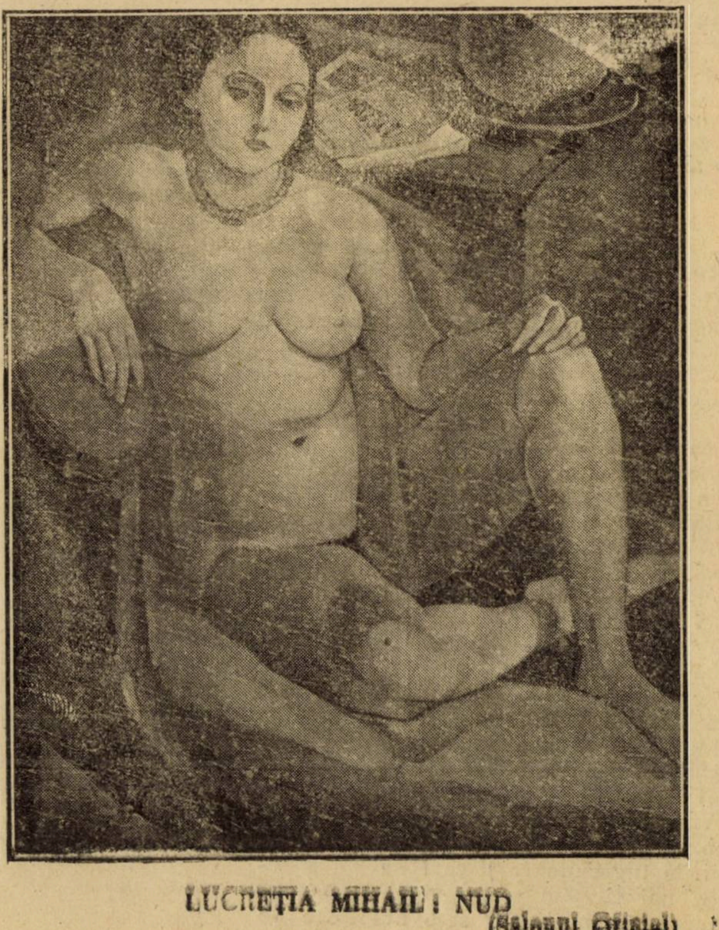

LUCREŢIA MIHAIL : NUD
(Salonul Oficial)

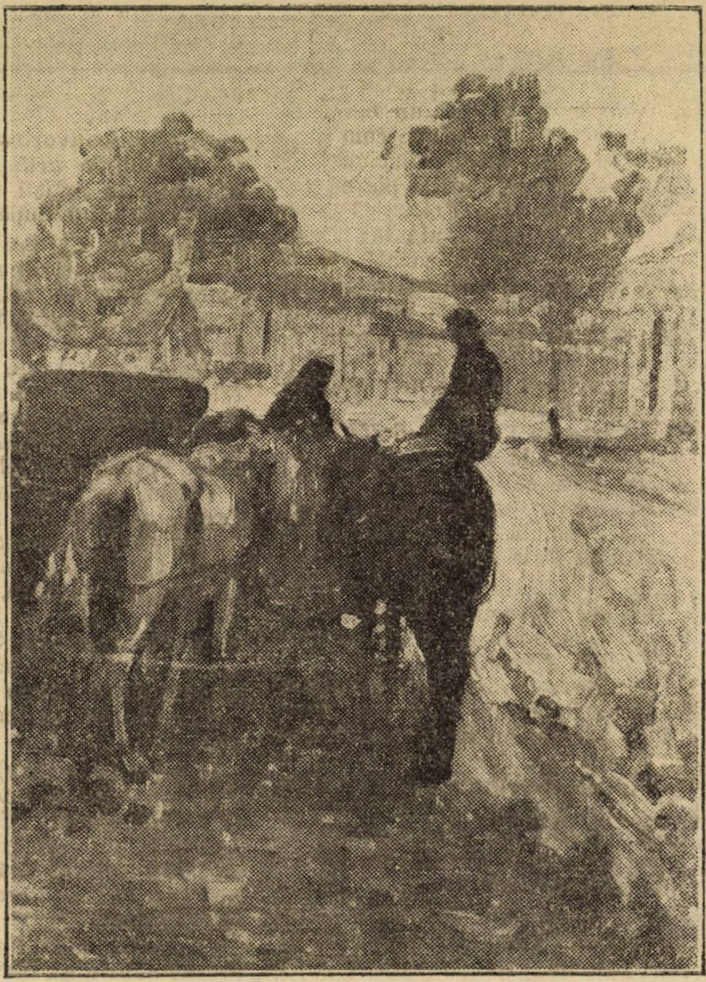

PAUL MOLDA : LA TARG

teristică prin dezechilibru iubeşte nestabilitatea.

In adevăr, Gide a voit cu tot dinadinsul să influenţeze mai ales tineretul şi convingerea sa e că influenţa e un bine atât pentru scriitorii mari pe cari îi umanizează, cât şi pentru cei mici pe cari îi înalţă şi ştie că oamenii mari e fatal să influenţeze. Mabraux îl numeşte conducător de conştiinţe.

Făcând apologia acelora pe care ţine să-i facă sateliţii săi, Gide exagerează calităţile tineretului, dar când contrazice pe tinerii tradiţionalişti, noi ne convingem că după cum lăuda antichitatea numai întrucât e ipocrită,tot astfel laudă din tinereţe numai hazardul, riscul. Nu atât din modestie, care pretinde el, îl face cel mai însemnat reprezentant al clasicismului de azi — cât din prudenţa lui caracteristică de protestant, datorită căreia îşi înfăţişează multe idei în mod învăluit, discret, indirect, prefăcându-se că şovăieşte, Gide nu adoptă activitatea ci pasivitatea care îndeamnă pe alţii la lucru. Această inactivitate prefăcută este deci încă un truc pe care l-a adoptat în favoarea influenţei pe care vrea să o aibă ideile sale.

Scriitorul acestor rânduri a simţit adesea desgustul pe care-l provoacă solzii unei reptile când a vrut să-şi apropie sufletul moralistului Gide spre a-l înţelege mai bine.

Vizitatori ai unui nemărginit muzeu sub-pământean înzorzonat cu toate lucrurile îngrozitoare şi cari nu pot fi uitate, noi căutăm scara pipăind pereţii întunecaţi, simţind o sete arzătoare de albastrul ceresc şi de verdele câmpurilor.

Avem impresia că Gide a vrut să facă operă de moralist şi din cauza demonului condradicţiei care îl obsedează, a devenit imoralist.

E poate din frica să nu se mărginească într'o singură formulă cauzată din dorinţa vastităţii de orizont, sau convingerea că morala de până acum nu va fi cea adevărată şi că el poate inventa alta mai bună?

Sunt capricii de autor care posează în filosof.

Desigur că nu, atâta vreme cât orizonturile sunt încă şi mai restrânse dar în domeniul răului, nesănătosului, atâta vreme cât ideile sale sunt repetate necontenit şi însoţite de exemple.

Prin „morala" sa, Gide a făcut abstracţie de răspunderea pe care o are un autor mare, deşi însuşi spune în „Prétextes" (38) : „la responsabilité des grands hommes, pour leur plus grand gloire, il faut la croire même la plus lourde, la plus effrayante possible".

In tot cazul, noi nu putem decât să compătimim pe tinerii cari crezându-se dotaţi cu excepţională inteligenţă s'au lăsat influenţaţi de „moralistul" Gide, cu atât mai mult cu cât e scuzabil ca un om cult să nu-şi poată creea însuşi o directivă morală, dar e ruşinos să nu ştie să-şi apropie cele mai bune opinii ale altora.

D. AL. NANU

Ce-a scris poetul D. Anghel?

IV. Incheere

Ultimul articol ne-a pus în faţa unor noi colaboratori **(V. Eftimiu, I. Oncescu)** ai lui **D. Anghel.** De-aici o caracteristică a acestui talent care simţia nevoia unor astfel de întregiri artistice. Se pare, însă, că numărul lor a fost cu mult mai mare. Intr'adevăr — volumul „Poezii" pe care ni l-a oferit decurând editura „Cartea românească" se remarcă — din acest punct de vedere, prin :

7 poezii, datorite celei mai însemnate colaborări — aceea cu **Iosif,** nepublicate încă ;

alte 3 **(Halucinaţii, Vezuviul** şi **Orgoliul)** terminat prin colaborarea d-lui **Leon Feraru**

Un amănunt : aceiaş editură ne promite întreaga operă a lui **Anghel** în 5 volume, în următoarea ordine :

1. **Poezii** — apărute în 1924 ;
2. **Proză ;**
3. **Teatru ;**
4. **Traduceri ;**
5. **Caleidoscopul ;**

neapărute, deşi — deatunci — au trecut aproape 3 ani. Ne'ntrebăm : ce va fi intervenit oare în măsură să stânjenească o atât de eroică şi salutară hotărîre? **E cineva în măsură să ne răspundă ?**

Volumul apărut coprinde :

a, **In grădină ;**
b. **Fantazii ;**
c. **Inedite ;**
d. **Traduceri.**

Pe când celelalte ?

* * *

Nu ştim însă dacă aceste volume vor încăpea şi opera nepublicată a poetului, desigur, destul de bogată şi de serioasă. Cel apărut ne îndreptăţeşte s'o credem.

Ceva însă nu se va putea, în nici un caz, publica : manuscrisele care au ars cu ocaziunea incendiului Louvrului : o dureroasă lovitură dată scrisului românesc.

Un ultim cuvânt în legătură cu literaturile din care a tradus Anghel : Scandinavă **(Ibsen)** ; germană **(Italm)** ; franceză **(Caillavet** şi de **Flers, la Fontaine, J. Moréas, Arany ; Jean Ricard, H.** de **Régnier).** Din aceste din urmă traduce împreună cu **I. Minulescu** — poezia „Oraş francez".

O notă nouă şi personală este atracţia acestui suflet pentru motivele sudice pe care le culege din poeţi culţi **(J Moréas),** dar mai cu deosebire din producţia sănătoasă a marilor artişti poporani : sufletele anonime. De-aici predilecţia lui Anghel pentru motivele : cehe, spaniole, italiene, greceşti, etc.

PAUL I. PAPADOPOL

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

VIII

Junele nostru prieten pictor, urmează:

. . . .

...A doua zi dimineaţă, mare vâlvă în casa preotului Bumbulescu: Dirigintele poştei comunicase, la ureche, căpitanului Romeo Ionescu-Stop că, fix la ora zece, va trece prin comună, cu automobilul, prinţesa **Silvia de Santacosa**, rudă prin alianţă cu proprietarul moşiei vecine şi — pe cât se ştie — deosebit protejuită, în excursia ei prin ţară, de înalte recomandaţii către autorităţile noastre, toate.

Se institui numai decât un mare sfat „politico-strategic" asupra atitudinei ce urma să aibă comun la ivirea acestui puternic oaspe. Chestiunea era destul de gravă: Principesa **Silvia de Santacosa** nu putea trece prin comună în indiferenţa autorităţilor şi a populaţiei. Comuna s'ar trezi, peste puţină vreme, cu grele admonestări venite din sferele superioare ale stăpânirii. Dar — şi aici zăcea încurcătura — **Silvia de Santacosa** era ruda boierului Manolache şi boierul Manolache figura pe lista opoziţiei.

Fireşte, nu furăm îngăduiţi în importantul consiliu, ce avu loc în casa Sfinţiei Sale şi la care participară — pe lângă părintele Bumbulescu şi Stoponel — încă vre'o douăsprezece persoane marcante din localitate, între care medicul plăşii, aflat întâmplător în comună, învăţătoarea cea tânără, o studentă, suplinitoare, tunsă à la garçon, rochia deasupra genunchilor şi ochelari de plajă— şi un nepot al cârciumarului, fost locotenent, certat cu justiţia militară şi acum capul listei, pe care Sf. Sa părintele Grigore o susţinea cu fanatică îndârjire.

După terminarea sfatului — (în care vreme doctorul şi cu mine furăm sechestraţi în sufragerie, în compania a două clondire de ţuică şi o farfurie de ficaţi prăjiţi) — părintele Bumbulescu veni să ne prezinte protipendada şi să ne pună la curent cu hotărîrile luate.

— „Ne-am socotit... zise medicul de plasă — (o persoană borţoasă, sură şi nasul vânăt, prevăzut cu tubercule eruptive) — ca prinsesa trebuia întampinata sivilisat, cu toate onorurile pe care le merita representanta nobilei noastre surori latine se paseste pe teritoriul surorii mai tinere dar deopotriva de nobila in aspirasiile, idealurile si menirea ei sivilisatoare la porsile orientului".

Domnul căpitan Romeo Ionescu Stop fu de aceiaşi părere cu domnişoara învăţătoare în ce priveşte caracterul „artistico-intelectual" care ar trebui imprimat sărbătorii în perspectivă.

— „S'ar cuveni, zise duduia cu ochelari galbeni, să concentrăm într'o singură producţiune tot ceiace geniul românesc a produs dela Traian până la Eminescu: poesie, dans, muzică, ceramică, ţesături, etc... Avem loc destul la şcoală şi nu e greu să improvizăm o orhestră. Plotonierul are un trombon şi un clarnet, sechestrate dela o bandă de ţigani suspecţi; părintele Bumbulescu ne dă pianul, iar eu contribuiesc cu viola mea!

— „Perfect!... un cartet!.." ...exclamă d. Romişor frecându-şi mâinele cu sinceră satisfacţie.

— „Bine, bine... interveni sfinţia Sa, energic şi prudent... din pian are să cânte Lenuţa, d-ta domnişoară ai să-i zici din diblă, dar cui îi băgăm trombonul şi claranetul?..."

— „N'aveţi nici o grijă, izbucni d. Stoponel, vădit contrariat în meditaţiile lui intime... am aici, la garda secţiei, doi **oameni** cari au lucrat astă-vară în via lui Stănică, a majorului dela fanfara reghimentului..."

— „Muzicanţi?..."

— „Nu. In civilitate sunt lustrangii — dar asta n'are importanţă. La armată nu faci ceiace vrei, ci ceiace ţi se ordonă..."

— „Stoponică, taică... să nu ne dai de zminteală cu lustragii tăi..."

— „Nu ţi-am spus, părinţele, că au fost la majorul fanfarei?!... Maică Precistă! Păi, nu ştiu ce-i aşteaptă, pe urmă, dac'-or sclinti-o?... Născătoare!..."

Doctorul ceru îngăduinţa, care ne fu amabil acordată, să facem o preumblare prin livada din spatele casei. Zăbuşeala din sufragerie, duhoarea de ţuică şi mai cu seamă, acea atmosferă de crâncenă suficienţă care stăpânea în societatea preotului Grigore, ne deprimase până la neurastenie. Doctorul, care nu contenise să mă ţină în strictă observaţie, era, mai presus de ori ce, îngrijat de starea sănătăţii mele.

— „Dragă Vasilică... spuse el într'un târziu, după ce ne aşezarăm la umbra unui cais aromat... cam prea zăbovim noi pe meleagurile astea şi, să dea D-zeu să nu cobesc!... dar nu văd deloc cum am putea pleca înainte de terminarea alegerilor. Bieţii oameni ne-au bănuit că suntem în călătorie de propagandă — şi ne-au defectat maşina. Fiecare îşi pregăteşte pielea aşa cum îl duce capul. Democraţia, democraţia de pretutindeni, se apără şi ea cu armele pe care noi înşine — cetăţenii de orice clasă i le împrumutăm şi dintre care cea mai frecventă şi mai eficace, e laşitatea. Dac'am încerca să protestăm, ar însemna să păşim în rândurile farseurilor — adică, pentru ţara noastră, în banal. O împrejurare ne vine însă în ajutor. S'o folosim discret şi spornic... S'o folosim cu eleganţă: **Silvia de Santacosa** ne va scoate din încurcătură.

Când ne-am reîntors din preumblarea noastră prin livadă, marele sfat tocmai se împrăştiase. Furăm întâmpinaţi la scară de părintele Bumbulescu, Stoponel şi duduia Lenuţa.

Sfinţia Sa ne pofti în odaia mare — (nu fuseserăm încă întroduşi acolo) — şi ne arătă pe masa din mijloc „programa" serbării care urma să se desfăşoare peste trei ore. (Erau deabea ceasurile şeapte).

I. Ora 10, Sosirea A. S. principesa...
II. Autorităţile şi cetăţenii salută demn şi respectuos...
III. Fanfara comunală intonează **„Marşul"** ocazional, compus de căp. Romeo Ionescu-Stop.
IV. **„Bine-ai sosit!"** discurs în limba franceză de dr. Iorgu Kalakaky.
V. Pricipesa este condusă la conacul părintelui Bumbulescu pentru gustare.
VI. Producţie în Sala şcoalei artistic împodobită: a) **„Sentinela"** de Vasile Alexandry declamat de locot. în rezervă Gică Dumitrescu, candidat. b) **N'am venit la voi la şură"** cor mixt. c). Quarttes în si major, dirijat de căp. Romeo Ionescu-Stop. d). **„Inima ungurului"** anecdotă, de Th. Speranţiă, declamată de un elev cl. IV.
VII. Limonadă, siropuri, prăjituri de casă şi dans — la discreţie.
VIII. Concert la violă de domnişoara Victorica Lăstun — învăţătoare.
IX. Ora 11. Discurs de mulţumire şi rămas bun pronunţat în italieneşte de d-na principesă Silvia de Santacosa.
X. Ora 11,20. Automobilul pleacă în urale şi marş, intonat de fanfara comunală.

— Fine —

— „Ce zici colonele?... întrebă S. Sa după ce doctorul ceti cu voce tare, şi mai senin ca nici odată îmbelşugata programă...

— „Principesa va fi arhimăgulită — răspunse medicul, aruncându-mi pe furiş, o privire, care însemna: fii înţelept.

. . . .

N. N. TONITZA

CONCURS PLASTIC

Pictorul N. N. Tonitza înştiinţează pe această cale pe învăţătorii, institutorii, preoţii, profesorii, părinţii — şi pe toţi cei ce se îngrijesc de sporul sufletesc al copiilor, că rezultatul la al II-lea concurs de desen între copiii ce n'au depăşit încă vârsta de 13 ani — se va publica la mijlocul lunii Decembrie 1927. Ca şi anul trecut se cer pentru acest concurs lucrări în creion sau în vopsele, făcute numai din imaginaţie sau numai după natură.

Tot ce va fi copie după pozele din cărţi, reviste, jurnale ori cărţi poştale — sau tot ce va trăda amestecul, în lucru, a unei mâini străine, mai meştere decât a concurentului — se va arunca la coş, ca netrebnică şi înşelătoare. Nu se vor premia decât lucrările cinstit executate de mâna naivă a copilului. Trebue să se înţeleagă odată pentru totdeauna că nu ceea ce e mai „perfect" capătă recompensă, în cazul de faţă, ci, ceia ce răsfrânge, mai nemijlocit, sufletul copilului şi meşteşugul lui special de exprimare. Concursurile vor fi legate în chip de caiet sau lipite pe un caet — iar nu răvăşite — şi vor fi expediate între 20 Sept. — 1 Dec. cor. pe adresa **N. N. Tonitza, str. Popa-Soare 66, Bucureşti.**

Fiecare caiet cu desene va purta scris pe copertă: a) numele şi pronumele concurentului; b) anul şi locul naşterii; c) şcoala la care urmează, d) ocupaţia părinţilor; adresa pe care o are acum.

Premianţii anului trecut, anume: Dan Dobrotineanu (pr. I, 1500 lei Buc.); Neagu Gh. (pr. II, 1000 lei, jud. Ilfov) şi Lemnaru Vasile (pr. III, 500 lei, Piatra-Neamţ) — (primul de 6 ani şi jum., al doilea de 12 ani şi al treilea de 11 ani) — sunt rugaţi a se prezenta şi anul acesta la întrecerea pe care le-o înlesneşte pictorul N. Tonitza.

Revizoratele şcolare sunt rugate a împrăştia cât mai larg această chemare.

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ Comemorarea — la 25 August — a celor două-zeci de ani dela moartea lui Bogdan Petriceicu Hajdeu îşi va afla un modest ecou şi'n paginile revistei noastre.

Vom căuta să dăm o palidă imagină din vasta personalitate a magului dela Câmpina, al cărui geniu s'a aplicat în toate ramurile ştiinţei şi beletristicei româneşti.

☐ Din recolta de greşeli de tipar, cu care fiecare număr îmbogăţeşte muzeul tipografiei româneşti, şi dintre cari atâtea le îndreaptă spiritul inventiv al cititorului, corectăm, pentru numărul trecut, următorul rând al „Menţiunilor critice", pag. 522, r. 19: „De o pasiune cu mult mai interioară", în loc de „inferioară" — cum s'a cules, caracterizarea lui Mircea Balmuş.

VILEGIATURA

Căldurile caniculare din anul acesta, au adus-o, din nou, la ordinea zilei.

Don Quichotte, precât ne spune Cervantes, a pornit în întâia lui expediţie, dacă ne amintim bine, „într'o dimineaţă din călduroasele zile ale lui Iulie". Să fi închis inimitabilul romancier, în rândul acesta, chiar tâlcul nebuniilor celebrului hidalgo?

Bucureştenii pornesc şi ei, odată cu Iulie, în vilegiatură. Până şi scriitorii şi artiştii pornesc... la Sâmbăta de Sus. Ceeace nu înseamnă **ad superos**, la zeii de sus, oricât fiinţa castelului, brâncovenesc, de astăzi, se datoreşte sfinţilor din guvern. Vă amintiţi că fundaţiunea regretatului ministru de domenii, de înduioşătoare amintire, era să-şi închidă porţile anul acesta şi că graţie mâinii — mai exact — pumnului de fier al d-lui Argetoianu, acest mare amic al artelor, castelul şi-a oferit din nou admirabilul parc şi minunatele pajişti stelare, admiraţiei aleşilor lui Apolone şi consorţii. Până şi disputa referitoare la raţiile pensionarilor s'a sfârşit cu bine. Am văzut câţiva dintre fericiţii castelului de Sâmbăta, după o lună de vilegiatură. Nu mai graşi — doar nu în grăsime stă binele — şi-apoi grăsimea apasă inima — dar mai sănătoşi, arşi de soare, cu ochi vultureşti, cu regretul doar că a fost prea scurt şi că, oricâte dezavantajii, natura lăsată de D-zeu e superioară celei de pe pânza de cinematograf, singura natură liberă cu care-l poate gratifica, pe scriitor, pe artist, Bucureştiul.

Să nu ziceţi: Cişmegiul, Şoseaua, Parcul Carol. Scriitorul şi artistul n'au când să le vadă. La şosea se merge cu maşina, la Cişmegiu se umblă, pe lac, cu barca şi nici aici, nici acolo, nu se câştigă pâinea. Cunosc scriitori şi artişti, cari au muncit anul întreg. In nădejdea unei vilegiaturi de repaos, de sănătate şi care ajunşi în pragul mult aşteptat, au rămas să aştepte vara ce va să vină...

Ministerul artelor se reorganizează. Direcţia literelor, imitând pildele străinătăţii are de gând să institue burse de voiaj. Paul Morand va întâlni în viitoarele-i peregrinări, confraţi români. N'ar fi o idee, dacă, paralel cu voiajul creator, direcţia literelor s'ar ocupa şi cu vilegiatura recreatoare?

Iată un subiect care necesită urmare.

STUDENŢII

Ultimele congrese studenţeşti, variatele manifestaţiuni culturale şi sportive la care se exercită, cum se spune, viitorii conducători ai statului, subliniază, odată mai mult, simpatia excepţională cu care publicul deobşte priveşte la aceste tinere vlăstare ale neamului.

Aşa a fost întotdeauna. Publicul a înconjurat, „viaţa de student" cu un nimb de sănătate fizică şi spirituală, pe care ei înşişi, la rându-le, l-au favorizat, cu deosebită voluptate. Insă au fost urcuşuri, stagnări şi coborâri în scara aceasta a „vieţii de student".

Nu cunoaştem la noi o monografie a studenţimii din începuturile ei şi până astăzi. Ar fi interesantă. Se ştie însă că tot alte au fost preocupările studenţilor, după epoci, după cum tot altele distracţiile. Şi în această evoluţie s'ar citi chiar istoria societăţii. Ne gândim mai cu seamă la acea epocă să-i zicem sgomotoasă, care, după cât ne dăm seama a cam dispărut şi care a fost şi în „studenţia" noastră, precum, mai ales la germani, englezi şi scandinavi.

O corespondenţă londoneză din „Le Temps", vorbind de sezonul de Londra care ţine dela începututl lui Mai şi până la finele lui Iulie, când se închide Parlamentul şi Regele se duce la castelul ducelui de Richmond, pentru cursele de la Goodwood — trece în revistă toate serbările, parăzile, matchuirle ce se ţin lanţ. Cu acest prilej aminteşte de cele două vestite matchuri de cricket ce se dispută, primul, între cele două vechi universităţi, dela Cambridge şi Oxford, încă dela 1827, pe terenul dela Lord's din Londra, şi care ţine trei zile şi al doilea tot la Lord's, între şcolile dela Harrow şi Eton. Aceste matchuri universitare sunt mai ales prilej de întrecere între toaletele feminine. Ele mai sunt însă şi ocazie de rememorări istorice. Altfel erau studenţii matchurilor de pe vremea lui Byron, de pildă. O scrisoare a autorului lui „Don Juan" din vremea studenţiei lui, la Harrow, spune: „Am jucat cricket contra Etonienilor şi am fost cu desăvârşire bătuţi... In seara acelei memorabile zile, cei mai mulţi dintre noi eram pasabil beţi; ne-am dus, apoi, cu toţii, la teatrul Haymarket, unde am făcut o gălăgie îngrozitoare, cum e şi firesc când se adună în acelaş loc atâţia Harrowieni şi atâţia Etonieni". Ceeace nu se mai întâmplă astăzi decât din partea universitarilor de la Cambridge şi Oxford, singurii cari mai reeditează petrecerile acestea romantice şi byroniene.

Dar iată pe aceeaşi temă şi câteva rânduri interesante, din autobiografia tragicului Strindberg. Sunt din al doilea volum al „Feciorului servitoarei": „Fermentation" (Povestea unui suflet" (1867-1872) şi apărută în traducere franceză la Stock, în colecţia Scandinavă, dirijată de Lucien Maury:

> „Eram studenţi şi, ca atare, constituiam clasa superioară a oraşului unde burghezii purtau porecla dispreţuitoare de „brackor". Studentul era încă în afară şi de-asupra legii burgheze. Să spargi geamuri, să strici porţile, sq chelfăneşti poliţia, să faci sgomot pe stradă, să atentezi la proprietatea altuia, toate astea erau îngăduite, pentru că nu erau pedepsite. In cel mai rău caz, atrăgeau după sine o papară, de când nu mai exista vechea carceră a Castelului. Chiar serviciul militar îl făceam sub uniform specială, între studenţi, cu privilegii. In felu acesta studentul era sistematic dresat să devi un aristocrat şi să constitue o nouă noblet după suprimarea nobleţei adevărate. Ceeace er crimă pentru „bracka" era joc şi glumă pentr student. Pe deasupra, spiritul de corp al studenţilor era foarte excitat de când cu voiaju corurilor la Paris, unde avuseseră mare succes; la întoarecere fuseseră salutaţi ca învingători sau triumfători ce reintră în patrie".

CINEMATOGRAFUL

Aminteam zilele trecute de anchetel ce se urmăresc, multe, diverse, bizare interesante toate, în presa franceză. Intre altele, astăzi la modă, e ancheta asupra cinematografului. Admiratorii ş detractorii artei mute îşi dau întâlnir pe terenul argumentelor de tot soiul Ca în toate desbaterile, de bună seam că adevărul e pe drumul de mijloc. Ce mai aprigi detractori nu tăgăduesc importanţa filmelor documentare, dup cum entusiaştii dezaprobă valul de stupidităţi care se abate din când în cân asupra ecranului.

Paul Sauday, criticul literar, del „Le Temps", polemizează în „Les Annales", pe tema cinematografului. Argumentele sale sunt de reţinut:

> Câteva linii din Kipling sau din Loti mă fa mai bine să **văd** jungla sud-asiatică. Succesu filmelor documentare — care sunt, totuşi, cel mai bune — vine de acolo să cei mai mulţi dintre oameni, n'au nici un pic de imaginaţie ş nu-şi închipuesc nimic dacă nu le dai mură ' gură!
>
> De altminteri, cinematograful nu le arată decât umbra şi aparenţa goală. **Arta degajează caracterul, ideea, frumuseţea, într'un cuvânt adevărata realitate.** E nevoe de intervenţia spiritului, de geniul unui artist. Cinematografu nu e decât o fotografie perfecţionată, un apara de înregistrare, în scurt o mecanică.
>
> Mi se răspunde că spiritul intervine în cinem ca să organizeze spectacolul ce se reproduc Insă nu e totul decât pantomimă, punere î scenă şi tablouri vivante. Mi se obiecteaz montajul, decupajul, aranjarea după ce s'au lua vederile... Simplă punere în pagini, şi joc d răbdare, pentrucă elementele sunt gata făcute obţinute în mod mecanic n'au prin urmare nimi comun cu cuvintele poetului sau culorile pictorului.
>
> Prin urmare, cinematograful nu se poate nic pe departe compara cu literatura, cu pictura sa muzica. Nu este şi nu va putea fi niciodată artă demnă de acest nume, o artă majoră. Aceasta se poate demonstra **à priori.** Natura e chiar, se opune. Va putea face oarecari progrese, însă va rămâne, totdeauna, o industrie.

In aceiaşi ordine de idei, cronicaru gazetelor, dela „Mercure de France", F de Bury, răspunde întrebării din „Paris Midi", astfel formulată: „Dacă aţi fi dictator al cinematografului... ce-aţi face?"

> Mărturisesc că în afară de filmele documentare, cinematograful nu mă interesează de loc. Unii specialişti vorbesc de imense sume de ban ce ar trebui cheltuite pentru a prinde costisitoarele şi luminoasele neghiobii ale producţiilo americane. Să lăsăm pe aceşti mari copii car sunt Americanii, să evolueze către aceste realizări materiale, străine de orice psihologie omenească...

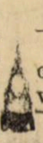

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar": **d. Perpessicius.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", str. Brezoiann Nr. 11 Bucureşti

UNIVERSUL LITERAR

Demetrie Ursulescu
Depozit general

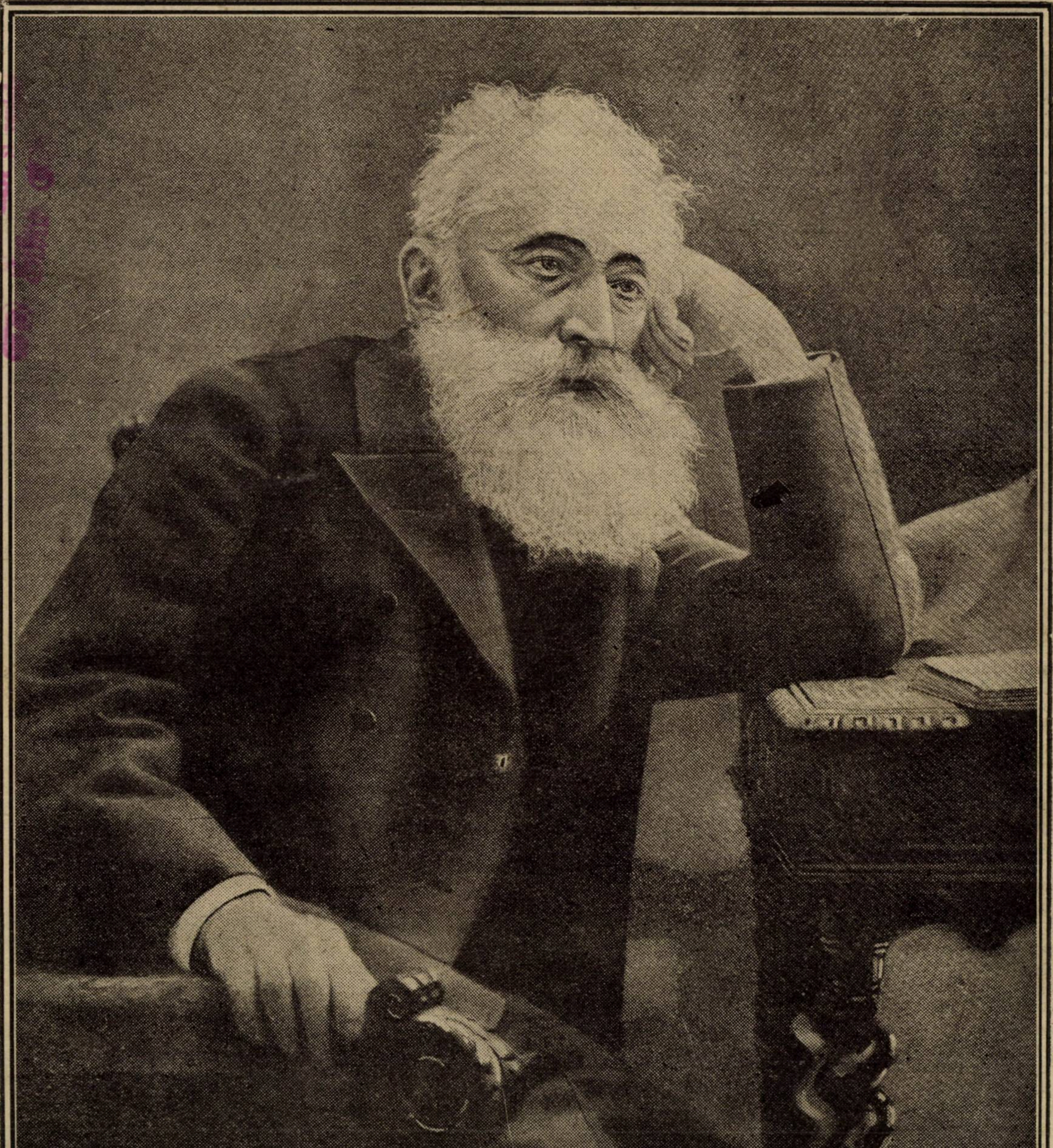

BOGDAN PETRICEICU HAŞDEU 1836—1907
După tabloul din sala de lectură a Academiei Române.

An. XLIII Nr. 35

Dicționare și Dicționare

B. P. HAȘDEU

Dare de seamă despre „Etymologicum magnum Romaniae cetită în ședința Academiei dela 13 Martie 1887
de
B. P. Hașdeu
— Membru al A. R. —

Oare la ce literă ai ajuns? mă întrebă într'o zi un bărbat cu vază în lume.

— Hm! — răspunsei eu printr'o altă întrebare — până la ce literă ai cetit?

Aici, firește, o mare încurcătură, căci omul meu cunoștea cartea numai din svon. Românul însă nu se prea încurcă nici odată. Prefăcându-se că n'a auzit întrebarea, el se apucă cu o măestrită ușurință a mă lăuda pe mine, a lăuda Etimologicul, a lăuda Academia, a lăuda câte în lună și în soare, dară — fără un dară nu se poate — își închee acatistul printr'un adânc suspin și o duioasă urare.

— Numai să-ți dea D-zeu ani mulți ca să poți isprăvi!...

A! iată ceva care trece peste competința mea și chiar peste votul unanim al înaltului corp academic. Ar fi de minune, negreșit, dacă stăpânirea ar putea să vină în Parlament cu un proect de lege, prin care să mă oprească de a muri până la terminarea Etimologicului, ba încă să-mi mai lungească zilele și peste litera Z, pentruca să fac un supliment. Nu știu dacă țara ar câștiga prin aceasta, eu însă unul aș fi pe deplin mulțumit. Dar fericitele timpuri când se potcoveau purecii au trecut de mult. E foarte cu putință ca eu să mor mâine poimâine și într'un asemenea caz, fără îndoială, nimeni nu va zice: după ce a murit, câte zile a mai trăit ca să isprăvească?

Ceia ce mă liniștește întru câtva, este că paguba n'ar fi tocmai mare. In adevăr dacă lucrarea mea nu e nici caldă nici rece, așa și așa, cât duce ciurul apă, lesne se vor găsi mulți ca s'o urmărească mai departe; dacă însă dimpotrivă, ea ar fi cumva atât de bună, încât anevoie să se găsească cineva care să mă înlocuiască la muncă, atunci oricât va rămânea dela mine, un volum, două sau trei, va fi un dar bine venit, o pârgă nu de prisos pentru știința în genere și pentru românime în parte. Punându-mă la mijloc între ambele ipoteze, eu îmi permit a crede că opera mea, fără a fi ceva de toate zilele, nu este totuș vre-o grozăvie peste puterile oricui va întruni în sine un temeiu de cunoștiințe istorice și filologice cu un dram de bun simț și bună voință.

Cu asemenea cunoștințe filologice și istorice pe deoparte, cu bună voință și bun simț pe dealta, nu va avea cineva, ca să poată merge înainte cu desăvârșirea lucrării, decât să se pătrunză de planul general, de marginile în care el se desfășoară, de cugetarea cea călăuză pe calea ce-l duc la capăt.

Al meu în toată puterea cuvântului este numai acest plan, prin care — după zisa d-lui Dimitrie Sturdza — eu izbutii „a cuprinde înțelesul intim al ideei M. S. Regelui și pe care din capul locului îl încuviințase Academia. In tomul I, pe cele 1180 de coloane, se vede deja destul de limpede chipul de realizare a acelui plan.

Dar ce zic? Nici acest plan, cu a cărei paternitate ași vrea să mă fălesc, nu este al meu. El rezultă aproape întreg din starea actuală a științei limbii. De nu l'ași fi zămislit eu, trebuia s'o facă azi sau mâine un X sau un Y. Prioritatea este aici o simplă întâmplare, iar zăbava din partea altora nu e de mirare, de însăși lingustica s'a născut abia de o jumătate de secol. Câte și mai câte îi mai rămâne de dres de aci în colo.

Dacă sarcina mea ar fi de a lucra un Etimologic al limbei franceze sau al celei germane ori italiene, este invederat că ași avea la îndemână un material însutit mai mare, studiat mai dinainte de o pleiadă de cărturari; povara, prin urmare, ar fi nespus mai purtăreață; dar să nu se creadă că atunci, eu ași proceda, altfel decât acum, să nu se creadă iarăși că altfel ași procede, când mi s'ar da un graiu sălbatec din Africa sau din America, lipsit de orice monumente de orice cultură, de orice năzuințe literare, nu altfel ași procede, nu și nu, căci planul — încă odată — nu este o nepregetată născocire a creerului meu stărnitor, ci mi se impune, vrând nevrând, din afară, prin știința limbii.

De la Bopp și Diez, de la Schleicher sau Curtius încoace nici chiar un mic manual de gramatică pentru clasele primare nu se mai scrie așa cum se scria altă dată. Cu atât mai vârtos, este un abis între cea mai voluminoasă gramatică a oricărei limbi de pe la 1800 și între orice gramatică științifică de astăzi, fie ea și mai mică decât aceia a lui Brachet. Cum dară se întâmplă, că numai **Dicționarul** n'a făcut în principiu aproape nici un pas înainte?

Nu vorbim nimic despre acele dicționare așa zise practice, pe care francezul pretinde a le purta în buzunar: „dictionaire de poche", iar neamțul le ține în mână: „Handwörterbuch", unii și alții servindu-se cu ele pentru a-și tălmăci bine-rău o frază sau o vorbă străină; acele vocabulare elementare cu ajutorul cărora nu este de mirare, dacă la noi unul din vulgarizatorii romanțurilor pariziene de pe la 1850 tradusese pe „plateau de Waterloo" prin „talerul de la Waterloo".

Despre asemeni A. B. C. ai lexicografiei nu se vorbește. Nu vorbim iarăși despre acele dicționare așa zicând imperative prin care un areopag oficial, o Academie franceză sau o Academie della Crusca, se crede în drept a legifera asupra limbii curat literare a unei națiuni, făcând din graiu un fel de selecțiune nu naturală, ci de tot artificială, cel mult artistică. Este un gust, iar despre gusturi nu se discută.

Noi avem și în vedere numai **Lexica totius linguae** numai **Thesauros**, numai acele repertorii colosale, pe care Littré le definește „un enregistrement très-etendu des usage de la langue, enregistrement qui avec le present, embrasse le passé".

Să luăm excelentul dicționar latin al abatelui Forcellini din secolul trecut și să-l punem alături cu cea mai nouă mare operă lexicografică „A new English dictionary en historical principles" pe care dela 1884 încoace a început a publica James Murray după ce în curs de 25 ani o societate întreagă îi adunase și-i grămădise materialuri peste materialuri.

Ințelegem că Forcellini să nu ne dea altă ceva decât clasicitatea latină, căci „populus romanus" nu mai trăește, graiul lui cel viu s'a metamorfozat de veacuri în dialectele romanice de astăzi, fără să ne fi lăsat mai nici o urmă proprie; cântecile sale, poveștile, ghicitorile, bocetele, râsuri și plânsuri, totul s'a prăbușit, acoperindu-se cu giulgiul uitării. Dar oare în aceiași poziție se află Murray? El are deaface cu cea mai pură din națiunile cele mari ale Europei, o națiune plină de sucul vieții, o națiune căreia i se datorează însuș cuvântul folklor, care însemnează toate prin câte se manifestă spiritul unui popor, obiceiurile lui, ideile lui despre sine-și și despre lume, literatura lui cea nescrisă, mii și mii de trăsuri caracteristice cu rădăcini în inimă și cu muguri în graiu. Ei bine, cărturăria engleză veche și nouă se găsesc la Murray, dar poporul englez — nu.

Poporul! iată ceeace deosebește pe știința limbii, născută în secolul nostru, de acele studii linguistice de altă dată, cari n'au lipsit pe ici pe colea nici chiar în negura veacului de mijloc. Oare de ce nu s'a putut plăsmui această știință în mințile cele semizeești ale unor uriași ca Aristotel sau ca Bacon? De ce? — fiindcă orice națiune ceva mai înaintată se credea pe atunci a fi prea superioară celorlalte mai puțin desvoltate și fiindcă în fruntea fiecărei națiuni se păuna câte o clasă socială ridicată cu mult mai pe sus de straturile cele de jos, crezându-se datoare a le desprețui și a nu le băga în seamă, după cum strălucitul păun — se zice — nu se uită nici odată la picioarele sale, căci sunt aspre și întunecoase. Sub o asemenea aristocrație între națiuni și sub o asemenea aristocrație între clase, orice altă știință sau artă putea să propășească, dar nu Linguistica, al căreia material brut se află mai întreg în cătune, în colibe, în bordee, nu în palaturi.

. . . .

(Din **Analele Academiei Române**
Seria II vol. 9

B. P. Haşdeu

N. IORGA

. . . .

A fost un om genial — cine i-a putut tăgădui serios această însușire? —, a dispus de cunoştinţi neobişnuite în toate domeniile, aşa încît oricînd putea uimi pe cei mai mulţi; a avut un spirit elastic cum cu greu s'ar mai putea găsi altul, şi, pe lîngă aceasta, pătrunzător, ascuţit; a fost un scriitor îndrăzneţ în luptă şi de o necruţătoare ironie, a fost un convorbitor care aducea în discuţie puncte de vedere nouă şi, cînd nu putea lumina, orbia prin scăparea scînteilor, şi, cînd nu putea convinge pe duşman, îl îndepărta prin jignirea crudă a mîndriei celei mai legitime, a sentimentelor celor mai gingaşe şi a ideilor celor mai îndelung şi mai adevărat iubite. Chiar biruit în faţa lumii, el îşi încunjura retragerea de o strălucire meşteşugită care silia ochii să se închidă şi lăsa totdeauna impresia unei superiorităţi omeneşti netăgăduite.

A dat culegerilor noastre de izvoare „Archiva istorică", cea dintâi carte a slavisticei la Români; a strîns în „Cuvente den bătrâni", probe într'ales din vechea limbă. — lucru ce nu se mai făcuse de alţii; a grăbit desvoltarea studiilor istorice, aruncînd în circulaţie, mai ales pentru vremile mai vechi, prin „Istoria critică", o uriaşă mulţime de informaţie nouă; a cutezat să viseze o mare Enciclopedie naţională, încercată prin „Magnum Etymologicum". In atîtea ramuri ale ştiinţei istorice şi filologice, el a fost un deschizător de cale, care, ce e drept, s'a mulţămit adesea să arate numai drumul.

După încercări poetice şi nuvelistice, el a izbutit să grupeze de mai multe ori în jurul său un mare număr de scriitori ai epocii sale, dela foiţele din Iaşi pînă la „Revista Nouă". Şi în politică el s'a însemnat prin violentele pagini de satiră din ziarul său „Traian", închinat luptei contra dinastiei nouă.

A lăsat cîţiva şcolari şi un număr nesfărşit de admiratori, deşi a murit între slugi şi linguşitori de ultima treaptă.

A fost frumos, a fost iubit, a fost mîndru, a gustat larg din mierea cerească a gloriei: os de Domn, s'a visat Domn el însuşi. A fost şi bogat pe vremuri.

A trăit mult şi a luat vieţii tot ce ea poate să dea.

. . . .

Aşa cum a fost, neamul său nu-l va uita şi, chiar refuzându-i iubirea, nu-şi va opri admiraţia faţă de această strălucită minte omenească ce a scânteiat între noi, şi poate că în creştinescul „Dumnezeu să-l erte", rostit la pragul mormântului ce cuprinde uriaşa frunte a cugetătorului şi lumina ochilor isteţi, se vor topi, pentru cei ce vin după noi, greşelile ai căror martori, plini de supărare uneori, dar mai adesea de durere pentru mărimea celui ce le săvârşia, — am fost noi.

(Din „Floarea Darurilor", Sept. 1907).

B. P. Haşdeu

. . . .

...In două direcţiuni însă munca lui a fost mai folositoare filologiei, şi noi cei mai tineri care ducem mai departe cercetările asupra limbii romîne ne bucurăm când mai putem cita cîteva din lucrările lui Haşdeu ca filolog. Publicînd texte vechi în acele bogate **Cuvinte din bătrîni** şi însoţindu-le de comentarii cum nu se mai făcuse la noi, Haşdeu a contribuit, după Cipariu, cel mai mult la cunoaşterea vechii noastre limbi. Şi când mîna obosită a lui va fi scris cel din urmă rînd pe care l-a lăsat din acest vast **Etymologicum**, bătrînul Haşdeu va fi simţit mulţumirea că nu scrisese ceva nefolositor şi că nimeni în timpul cînd i se încrdinţase o asemenea lucrare n'ar fi putut da la noi ceva mai bogat ca informaţiune, mai impunător ca erudiţiune. A rămas neterminat acest Dicţionar, dar ce cuprinde el e şi azi un izvor preţios pentru cercetători — şi Academia în veşnica ei bătrînească nemulţumire n'ar trebui să fie prea sgârcită în sărbătorirea numelui marelui răposat, pentru că el a lăsat atîtea sute de pagini, pe cînd de zece ani încoace, după nouă şi preţioase încercări n'am mai văzut nimic din acel de mult proectat dicţionar.

Să nu uităm că filologia mai datoreşte ceva lui Haşdeu. Cu felul cum ştia el să prezinte lucrurile a contribuit în oarecare măsură la popularizarea acestei ştiinţe în cercuri unde nu se prea ştia ce putea fi ea. Haşdeu avea cetitori în afară de cercul specialiştilor; cu darul lui de a fi atrăgător a ajuns să intereseze pentru filologie şi pe unii profani. Fireşte cîteodată aceştia mergeau pînă să se creadă singuri filologi, dar un asemenea păcat rămîne neînsemnat faţă de recunoaşterea din ce în ce mai mult a însemnătăţii unei asemenea specialităţi. Neînsuşindu-şi nici pendantismul, care ducea la ridicol, al filologilor transilvăneni, Haşdeu a mai arătat că filologia se împacă cu vederi largi.

Şi nu este un mare dar acela de a nu fi pedant şi de a nu cădea în ridicol — şi mai ales la noi unde şi astăzi atîţia nu ştiu să treacă pe lîngă această prăpastie?

Poate tot ura lui contra pedantismului, în literatură contra formelor strîmte, a încătuşării personalităţii şi cultului pentru vorbele pretenţioase l-au ţinut pe Haşdeu departe de cercul „Junimei", care se ştie, n'a fost niciodată cruţată de atacurile sale, după cum nici ea n'a voit să-i recunoască nici un merit.

Cînd ne mai gîndim că acelaş Haşdeu şi-a îndreptat odată gîndul şi spre speculaţiuni filosofice, sau mai curînd mistice — altă dată n'a scris şi despre Talmud, şi chiar despre foloasele studiilor fisiognomice? — fără îndoială că în faţa unei activităţi aşa de multiple nu se mai poate sta la îndoială recunoaşterea locului mare pe care-l ocupă în desvoltarea noastră intelectuală a celor din urma decenii. Sînt umbre în activitatea lui, — şi ne-am fi bucurat să fie mai puţine — dar Haşdeu va rămîne totuşi o figură impunătoare a culturii noastre.

Din opera lui se va păstra puţin încă vre'o cîtva timp şi mai mult în filologie decît în istorie ori literatură — va rămînea însă numele lui ca acele nume ce înseamnă mult în viaţa intelectuală a unei jumătăţi din veac.

O. DENSUŞIANU

(Fragment din **„Viaţa Nouă"** Oct. 1907)

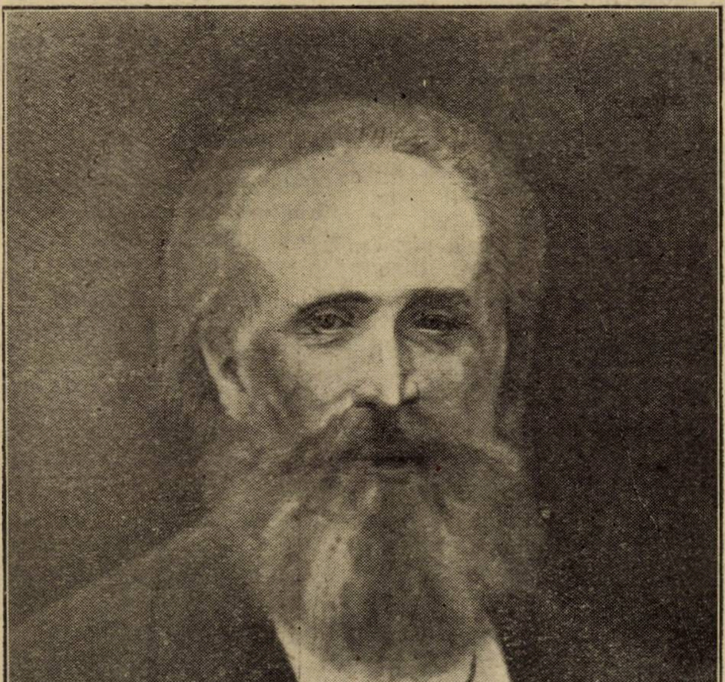

B. P. HAŞDEU. După un tablou de G. D. Mirea

O vizită la castelul „Iulia Haşdeu“

I. L. CARAGIALE

Am fost alaltăeri la castelul „Julia Haşdeu“ dela Câmpina, unde am petrecut o zi nespus de încântătoare, ospătat de d. şi d-na Haşdeu, părinţii proprietarei. Această minunată clădire a fost ridicată în trei ani fără nici un studiu sau plan prealabil, ci numai şi numai, bucată cu bucată, după comunicările spiritiste ale Juliei Hasdeu. D. Hasdeu nu este architect şi n‘ar fi fost în stare, cum singur mărturiseşte, să conceapă un plan aşa de complex, aşa de logic şi de frumos. E un castel tare şi tot deodată un templu. Baza lui are forma simetrică a unei cruci ; axa‘i principală urmează o linie perpendiculară pe meridian, aşa că faţada templului priveşte drept la răsărit.

Castelul-templu are două aripe cu câte un cat şi un donjon central, înalt de optsprezece metri. El se ridică mândru în mijlocul unei curţi largi, având la dreapta lui, ca streajă, nişte nuci bătrâni, iar la stânga o grădiniţă de flori tinere, scăldate toată ziua în lumina soarelui. Castelul-templu are de jur împrejur, la fiecare rând, terase largi, împrejmuite toate cu stâlpi scurţi de granit, acoperiţi cu tablă de aceeaşi piatră, în stil druidic. Faţada e tot de granit cioplit fără lustru. Suindu-te pe terasa de jos, dela picioarele donjonului, dai de intrare. O muche de piatră, lată cam de o palmă, desparte vertical drept în două intrarea deschisă. Această muche e muchea uşii principale ; o bucată de granit masiv, grea de câteva mii de kgr., care se deschide cu mare uşurinţă, învârtindu-se alunecos pe o osie de fier ce-i trece prin mijloc. Când uşa este deschisă, i se vede numai muchea ; când este închisă, acoperind complect intrarea, se vede pe placa ei de piatră, blazonul familiei Hasdeu, iar d‘asupra pe o panglică sburătoare : „E PUR SI MOUVE“.

. . . .

Felul sau, mai bine zis **stilul** ospitalităţii la castelul „Iulia Haşdeu“ e cu totul deosebit : un amestec de **grand seigneur**, naiv savant, patriarch bătrân şi tânăr artist. Atmosfera întreagă e plină de bunătate — bunătatea însăşi, d-na Haşdeu, — şi plină de scântei de spirit — spiritul însuşi, d. Haşdeu, — plină de frumuseţe — amândoi soţii frumoşi prin frumuseţea supremă a părului alb.

O aşa ospitalitate e o mare favoare, o adevărată binefacere.

Tot timpul dejunului, ilustrul meu amfitrion e un isvor nesecat de învăţături adânci şi de glume scânteetoare — o activitate de spirit în adevăr prodigioasă. Cercetări filologice şi istorice, experienţe şi comunicări spiritiste, religiune, filosofie, arte frumoase, îmbrăcate toate în pânza minunată, pe care numai cel mai înalt dar al minţii omeneşti o poate ţese, îmbrăcate în poesie — toate sunt cu o egală vigoare îmbrăţişate.

Ascult uimit vertiginoasele jocuri ale acestui înalt spirit, toate egal pline de farmecul inspiraţiunii şi de puterea convingerei. Spiritul acesta jonglează cu corpii cereşti, cum ar jongla cu nişte mingi sau portocale.

Am uitat cu desăvârşire scopul vizitei mele ; mereu am ascultat, şi nu mai mi-a venit în cap să fac vre-o întrebare.

Ne-am ridicat dela masă şi am reintrat în castel. D-l şi d-na Haşdeu se retrag să se odihnească puţin, lăsându-mă singur în salonul din stânga. Atunci încep să cercetez, uuul câte unul, toate amănuntele acestui încântător locaş. In fiecare colţ, materia spune o idee. Ies în curte şi mă afund în grădină unde creşte o vie de curând plantată ; departe în spre apus se desinează dealurile de pe valea Doftanei. E linişte pătrunzătoare, pe care n‘o întrerupe decât lătratul câinilor castelului — cari îşi reclamă tainul de hrană şi mângâieturi dela d-na Haşdeu — şi şueratul locomotivelor căii ferate. Mă întorc în curte. D-na Haşdeu îşi îngrijeşte pensionarii, popoare întregi de pui. D. Haşdeu, care şi-a făcut siesta de câteva minute, îmi iese înainte... E mai tânăr chiar decât adineauri şi îmi zice :

— Acum, iar sus ! sus !

Ne urcăm pe terasa întâia, de-asupra căreia marele donjon îşi aruncă către răsărit umbra. Ne aşezăm în faţa unei mese. Acum începe să-mi vorbească despre ultimele rezultate ale comunicaţiunilor sale spiritiste cu Julia.

De demult încă, fiica împărtăşeşte tatălui luminile la cari a ajuns ea. Din toate aceste comunicări cari se urmează metodic, va rezulta o operă măreaţă — o sistemă complectă asupra problemei creaţiunii. Savantul poet speră că în curând opera fiicei sale va putea fi dată publicului.

Din această vastă operă, d. Haşdeu, depozitarul ei, îmi permite să citesc câteva pagini miraculoase. Imi este peste putinţă, fireşte, să reproduc cât de palid propoziţiunile filosofice cuprinse în acele pagini. Mă mărginesc a rezuma înţelesul ce l-am putut eu căpăta din ele...

„Marele Centru“, Lumină şi Voinţă nemărginite, înfiinţează la infinit, izbind Golul, Nimicul. Din izbituri eterne pornesc fiinţe eterne, produs infinit al unui izvor infinit, voinţe infinite, rezultate dintr‘o voinţă infinită.

Este o sistemă materialistă-mistică, a cărei expunere va face desigur epocă în ştiinţa umană. Cu o vervă de care numai

IULIA HAŞDEU

(Din colecţiile Academiei Române, secţia stampelor)

el este capabil, iubitul meu amfitrion îmi desvoltă toată sistema : este o clădire de caldă şi sublimă fantesie, întemeindu-se pe cea mai solidă şi rece logică. Cu sistema aceasta se explică lămurit toate ipotezele ştiinţifice moderne, nelămurite încă. Ea aruncă o puternică lumină asupra teoriei evoluţiunii, atavismului, personalităţii, etc.

După ce d. Haşdeu m‘a încleştat bine în ţesătura sistemei sale, îmi zice privindu-mă cu bucuria triumfului :

— Trebue să stai deseară aci să vezi o noapte înstelată de pe terasa de sus, ca să pricepi mai bine toate câte ţi le-am spus.

Se înţelege că nu m‘aşi fi putut împotrivi la o aşa ademenire, dacă nu eram cu dinadinsul împiedicat de afaceri. M‘am grăbit să mărturisesc ilustrului meu amfitrion adânca părere de rău ce simţeam să nu mă pot supune unei aşa de graţioase porunci.

— Atunci, îmi zise d. Haşdeu, n‘ai înţeles nimic. Pentru ce ai mai venit ?

La întrebarea aceasta, mi-am adus aminte, după atâta uitare, de scopul prac-

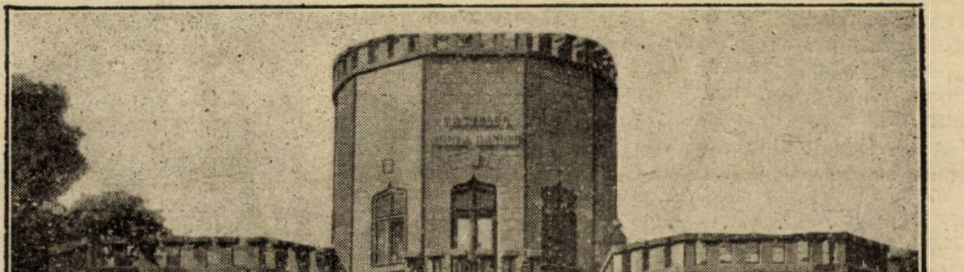

CASTELUL „IULIA HAŞDEU“ DIN CAMPINA

Gânduri pentru pomenirea lui Hajdeu

> „...iară mie unuia îmi place mai ales a mă îndruma pe căi nebătute“. **Filozofia portretului lui Ţepeş**, 1864, p. 13.

Că Hajdeu a fost un precursor, e astăzi lucru ştiut şi trâmbiţat. Raportarea activităţii lui — dela **„Luca Stroici“** până la **„Sic Cogito“** — către publicistica contemporană, rămâne totuş mijlocul cel mai recomandabil pentru a-i înţelege geniul. Printre bâiguelile, popularizările, împrumuturile, lipsa de nerv şi de orizont ştiinţific al timpului — Hajdeu pare un strein, un anticipator, un savant occidental descălecat într'o cultură la începutul fermentaţiei. Hajdeu **e matur, e personal**, o sintetic — dela cele dintâi broşuri, tipărite la Iaşi, în 1864, cu titlul general : „Studii critice asupra istoriei române“. Concepţia istoriei, schiţată în prefaţa **„Istoriei critice“** (1873), e singura justă : cercetarea şi vădirea adevărului. Faptul, poate, e banalizat de manuale.

Dar Hajdeu îl simţea şi îl aplica. O bună parte din istoriografia noastră, ca şi ea de pretutindeni, e numai un pretext de adâncirea neghioabă a câtorva fapte, de monografii cari nu au cel puţin meritul unei statistici până la epuizare sau al unei naraţiuni. Din pricina atâtor mediocre şi nehigenice „Beiträge“, a vegetaţiei erudiţiei universitare, a istoricilor şi filologilor cu trup de amibă — noţiunea **ştiinţifică** a istoriei s'a pervertit, s'a deplasat, a ajuns meschină şi comodă. Inainte de Pârvan, îi înţelegem rostul şi duhul din cărţile lui Hajdeu.

Tragicul neliniştei cauzalităţii , a torturat spiritul, a potenţat resursele, a fecundat opera. Când scria — gândia şi simţia. Sinteză rară, cu infinite posibilităţi de surprindere a adevărului (a existenţei, deci). Un temperament dinamic, disciplinat de o inteligenţă acidă şi hrănit cu o formidabilă şi multilaterală erudiţie. Temperamentul nu-i îngăduia odihnă: lecturi până în zori, desgropări de arhive (misiunea în Polonia, Director al Arhivelor Statului, „Arhiva istorică“, etc.), planuri şi indice de noui lucrări, cărţi scrise inspirat şi polemici caustice.

Inteligenţa, însă, stăpânea. Echilibrul, în marile lucrări ştiinţifice, nu era zdruncinat. Dacă pasiunea era germenele operii, raţiunea o structura, o organiza, îi dedea fiinţă. De altfel, geniul lui Haj deu e tocmai această sinteză de patimă şi raţiune, de temperament şi intelignţă, canalizată în cercetarea cauzalităţii. (Asupra „inteligenţei“ dominante şi precoce, vezi **Iuliu Dragomirescu : Ideile şi faptele lui B. P. Hajdeu** ; asupra personalităţii lui Hajdeu raportată către cea a lui N. Iorga, articolul nostru din **„Cuvântul“** ; asupra originei non-intelectuale a descoperirilor ştiinţifice, v. Meyerson : „De l'explication dans les sciences şi interwievul din „Les nouvellles littéraires“, Noembrie 1926).

Pentru Hajdeu, deci, ştiinţa era constructivă. Istoria şi filologia nu trebuiau să se satisfacă cu o suficientă sau înspăimântătoare erudiţie. Erudiţia, de altfel, nu are decât valoarea schelelor. Ajungând un scop în sine, se preface în patimă, trecând alături cu patima colecţionarilor de nasturi, mărci postale şi femei. Un Don Juan, ca şi un bibliotecar erudit dar incapabil să gândească — nu poate comunica viaţa lui lăuntrică, redusă la glanda sexuală. Se integrează în seria nesfârşită şi pitorească a obiectelor de studiu. Incearcă numai desfătări individuale.

Cărţile lui Hajdeu cuprind miezul acela savuros al ideilor, al imaginaţiei divinatorii, al construcţiei sintetice. Sunt pagini grele de gând ; şi nu **gând** de acela ce se întâlneşte prin culegere de maxime sau tratatele de filosofie. Ci **gând** izvorât din fapte, din viaţa stoarsă de prin cronici. Gând palpitând încă de durerile facerii. Idee nouă, luminoasă, care poate aduce migrenă sau extaz — după creere şi împrejurări.

De aceea cărţile lui sunt atât de personale şi de greu de cetit. Gândirea lui Hajdeu nu e cursivă, ca a atâtor juni inteligenţi români, frizând paradoxul şi impertinenţa geniului. E drept, şi limba lui — nu e cea de astăzi. Dar e o limbă târând după ea ciorchini şi roade zămoase. Paginile **din „Cuvente“** vol. II asupra cărţilor poporane, sau istoria bogomilismului din acelaş volum : „Originea termenului vlach“ din al doilea studiu al **„Istoriei critice“** ; introducerile la cele trei tomuri din **„Etymologicum“**, şi **„Radu Negru“**, introducerea celui de al patrulea, rămas nesfârşit ; **„Principiile de filologie comparativă ario-europee“**, cu istoricul, atât de captivant povestit, al filologiei comparate dela Terentius Varro până la Henri Estienne : atâtea studii erudite şi originale, ca acela, din nefericire nesfârşit, **„Desţărarea lui Petru Vodă Rareş“**, publicat în foaia **„Lumina“** (fostă **„Din Moldova“**, Iaşi, 1863), sau acela, atât de nou şi de curagios, **„Perit-au Dacii ?“ („Foiţa de istorie şi literatură“)** — desfată pe orice îndrăgostit de idei şi de aspra limbă românească, ce se scrie dela sfârşitul „renaşterei“ până la sfârşitul „clasicismului“.

A fost fecund, multiplu şi original. A scris mult, multe şi frumos gândite, frumos scrise. A deschis cărări în făgaşurile cele mai întunecate —ceiace e încă o trăsătură a geniului. Studiul „Perit-au Dacii ?“ e piatra angulară a istoriei originilor noastre, întărită prin „Strat şi substrat“. Original clairvoyant, Hajdeu înţelege substanţa tracică a poporului român.

Foloseşte cel dintâi izvoare slavone, de unde până atunci se epuizau textele greco-latine, puţine şi firave. Deasemenea, fiziognomia şi grafologia îl ajută să înţeleagă geniul lui Vlad-Ţpeş (Buc. 1864). In cărţile lui se întâlnesc pentru cea dintâia oară lucrările orientaliştilor contemporani, ale savanţilor în filologia comparată. Aduce nume noui şi ştiinţe nebănuite. E un fior profetic în această formidabilă anticipare a unei culturi. Nici până acum, nu l-am ajuns în toate domeniile pe cari el le-a străbătut cu cincizeci de ani în urmă.

Deşi multe din cărţile lui Hajdeu cuprind pagini aride prin însăşi materialul ştiinţific uzat — opera lui e mai apropiată, mai **actuală** decât a multor contemporani.

Cunoscut în deaproape, se vădeşte într'o neobosită descompunere şi compunere intelectuală. Mobil până la destrămare, păstrează totuş o structură organică, ghicită în penumbră. E obsesia cauzalităţii şi setea de sinteză.

E ceiace ni-l apropie, ceeace ni-l face prieten şi îndrumător. Nu trebue să uităm, noi aceştia din cea mai tânără generaţie, că nu întâlnim pe nimeni altul în trecutul culturii române care să îmbine atât de fericit raţionalismul cu misticismul, inteligenţa disciplinată cu temperamentul greu de rezerve. Şi cum orice personalitate care se comemorează nu are sorţi să rămâie în amintire decât prin ceeace are comun sau făţiş potrivnic cu necesităţile actuale ale spiritului — înţelegem de ce trebue să cunoaştem şi de ce vom îndrăgi pe Hajdeu. (O expunere organică a problematicei vieţei interioare ce torturează elita generaţiei noastre, am schiţat în „Introducerea“ la cartea „Cetind pe Iorga“ şi în articolul „Pro Domo“, **Est-West** N. 2.

Umanismul lui a avut acea savuroasă fibră caustică, erudiţia a fost însufleţită de geniul ipotezelor (pluralitatea Radu-Negrilor a fost, acum câţiva ani, adeverită la Curtea de Argeş ; o parte din explicaţiile **Basarabilor** sunt exacte şi conduc logic la o nouă tâlcuire a începuturilor istoriei noastre), inteligenţa şi-a împărţit cu expeienţa mistică materialul pe care îl grămădeau zilele şi lecturile.

La toate aceste aptitudini şi însuşiri, se mai adaogă sensibilitatea artistică, atât de fericită, uneori, în creaţii.

Şi în sfârşit, o hotărîtă încredere în sine şi în virtualităţile neamului, o zilnică valorificare a eului, o virilă conştiinţă a geniului care îl consuma. Nu recunoaşteţi, acum, nelinişte, preocupările şi nădejdiile generaţiei noastre, a umanitarismului filosofic, a sintezei între matematică, eperienţă şi misticism ?

MIRCEA ELIADE

---

tic al vizitei mele, şi promiţându-mi în gând să mă reîntorc altădată cu mai mult timp şi pe'ndelete la fermecătorul castel-templu, am răspuns :

— Am venit... am venit să interviewez pe d. Haşdeu în chestiuni literare.

— Aşa ? Şi anume despre ce ?

— Despre starea literaturei noastre şi despre sorţii ei de progres.

— Atunci, zise d. Haşdeu, n'ai decât să-ţi începi întrebările.

— Iată. Doresc a şti : ce credeţi dv. despre literatura românească actuală in genere ? Care sunt personalităţile într'adevăr eminente ale literaturii noastre ? Ce desvoltare viitoare poate spera literatura română, având în vedere starea în care această literatură se află astăzi ?

— Foarte bine. Am să-ţi spun.

Şi, luând tonul sigur al omului deprins cu catedra universitară, d. Haşdeu îmi comunică părerile sale, pe care le voi reproduce cât se poate mai exact.

. . . .

I. L. CARAGIALE

Dumnezeu, nemurirea, destăinuirea

B. P. HASDEU

. . . .

Acuma știu cui vorbesc. Dar cine oare sunt eu însumi ?

Cel mai nou lucrător foarte harnic pe câmpul Spiritismului, doctorul Paul Gibier, în ultima sa carte : „Analyse des choses“, publicată, sunt acum abia câteva luni, a crezut de cuviinţă a-și face următoarea autobiografie :

„Rog pe cititori a crede, că eu nu spui aici decât ceeace știu prin observaţiune sau experimentaţiune. Am oarecare drept de a pretinde că nici observaţiunea, nici experimentaţiunea nu-mi sunt străine. Ca medic, adică observator vrând nevrând, îmi întrebuinţez facultăţile mele de observaţiune de douăzeci de ani, din care cea mai mare parte petrecuţi în spitalele din Paris. Ca experimentator, am fost de fapt în timp de mai mulţi ani în capul laboratorului de patologie experimentală și comparativă al Muzăului de istoria naturală din Paris“ ; și printre alte multe cercetări, mi-a fost dat mie de a dovedi, prin niște experienţe delicate, cum că animalii cu sânge rece, scutiţi în genere de unele boale de ale animalelor cu sânge cald, le pot totuși căpăta, dacă vom ridica temperatura lor la un grad apropiat de a mamiferelor, ţinându-i în apă caldă. Am dovedit de asemenea faptul interesant că păsările, găinele și altele, pot turba și transmiţând turbarea mamiferilor cu mai multe săptămâni în urma altoirii, pot apoi să se vindece dela sine. Cu aceiași ocaziune am arătat că turbarea, odată vindecată, nu se mai reînoește, căci păsările cele altoite într'un rând nu mai turbează, când le altoim a doua oară. Tot eu cel dintâi am făcut cunoscuţi germenii sau microbii pemfigului acut și acei ai turbării, și memoriul pe care l-am publicat asupra totalităţii lucrărilor mele despre turbare și tratamentul ei, a căpătat dela Facultatea de Medicină cea mai înaltă răsplată ce se poate da unei dizertaţiuni. In sfârșit, cei dela putere au văzut cu ochi buni, de sigur, apucăturile mele de observator și de experimentator, deoarece, în cinci rânduri diferite, guvernul Republicii franceze mi-a încredinţat mie sarcina de a studuia în Franţa și în străinătate, două epidemii de choleră asiatică, două epidemii de friguri galbene și metoadele cele experimentale ale învăţaţilor străini...“

Și de ce oare le spune doctorul Gibier toate acestea ? Fiindcă — de ! a cutezat să scrie o carte, prin care întărește Spiritismul, și deci se temea ca nu cumva lumea să-l ia peste picior, dacă dânsul nu-i va spune, mai de înainte, cu cine anume are a face.

Vrea să zică chiar astăzi, după ce Spiritismul numără deja de mult în sânul său o mulţime de fruntași curat știinţifici, astronomi, matematici, chimiști, fizicieni, naturaliști, antropologiști, filozofi : pe un William Crookes, un Russel Wallace, Fichte, Zöllner, Fechner, Ostrogradski, Butlerov, Hare, De Morgan, Barret, Huggins, R. Chambers, Gladstone, Oxon, Varley, Edison, etc., etc. afară de căpetenii literare ca Victor Hugo, Georges Sand, Thakeray, Trollope, Lytton Bulwer, Arsène Houssay, Théophile Gautier, Longfellow, Victorien Sardou și alţii, chiar astăzi îndrăznește cineva numai cu rușinea pe obraz a scrie despre această credinţă-știinţă, această singură religiune experimentală Ii este iertat ori cui a tipări cu slove mari, că geniul e o nebunie și Dumnezeu o epidemie ; îi este ertat a ne asigura, după Cabanis, că „cugetarea este urina creerului“ ; îi este iertat a împroșca pe faţă cu clăbuci de noroi în avânturile cele mai înalte, cele mai adevărat omenești ale omului : îi este iertat a râde de iubire, de prietenie, de milă, de jertfire de sine, de câte altele, îi este iertat, fără a i se cere dela dânsul, dela acela care batjocorește, să dovedească cel puţin că este cineva, că lucrează și a lucrat mult și bine, că nu e un netrebnic trântor în roiul cel muncitor al albinelor. Da ! Insă când vrei să scrii de Dumnezeu și de suflet, când cauţi a lămuri legământul între cei plecaţi deja și cei rămași încă, o ! atunci cei fără suflet și fără Dumnezeu, cei cu Nana îţi arată dinţii și îţi cer titluri...

Deci, să le dau și eu pe ale mele.

Dar ce să le spui ? Să le spui că's profesor de universitate ? Nu-i mare treabă ! Câţi profesori universitari în Europa întreagă nu sunt ca un fel de imperceptibili microbi, prin cari ofticează și studiul și studentul ! Să le spui că sunt membru al Academiei și chiar al mai multor Academii ? Iarăși nu-i mare treabă ! Toate Academiile din lume, dacă le iei cu toptanul, stau pe loc și nu vor să se miște ; iar luate în amărunt, ele adăpostesc vecinic în sânul lor multe venerabile mustre de rugină intelectuală, puse la păstrare de vremea rea. Să le spui că muncesc fără întrerupere de treizeci și mai bine de ani la ogorul știinţei și al literaturii ? că am dat la lumină vre'o douăzeci și atâtea volume ? că am fost lăudat de cutare și cutare și încă cutare ? că am fost de atâtea ori premiant ? că... tot nu-i mare treabă ! O muncă oricât de îndelungată poate să fie stearpă sau mincinoasă ; volumele ori cât de numeroase, pot fi un nămol de secături, fără trai, după gustul momentului ; laudele cât de sgomotoase pot fi cerșite, mijlocite sau cumpărate ; premiile pot fi de cărdășiă. Ce să le spui dară ? Voi zice numai atâta că: în istoria, în filologia, în orice sferă a conștiinţei eu am fost totdeauna sceptic, respingând autoritarismul de sus ca și popularitatea de jos și croindu-mi pretutindenea singur, prin propriile mele cercetări după izvoare, o cale nouă, bună sau rea, cum mă tăia capul, dar din inimă curată, fără frică de nimeni, fără folos personal, fără făţărnicie, fără reclamă.

Am spus că Spiritismul este credinţă-știinţă, ceeace însemnează că : pe deoparte, el cuprinde în sine miezul tuturor religiunilor fără deosebire, iar pe de alta, nu numai se împacă cu știinţa așa numită pozitivă, dar încă o și întregește înfingându-și rădăcinile adânc în Biologie.

Intrebarea, dacă se află undeva sau nu se află nicăeri niște neamuri omenești atât de uitate de Dumnezeu încât

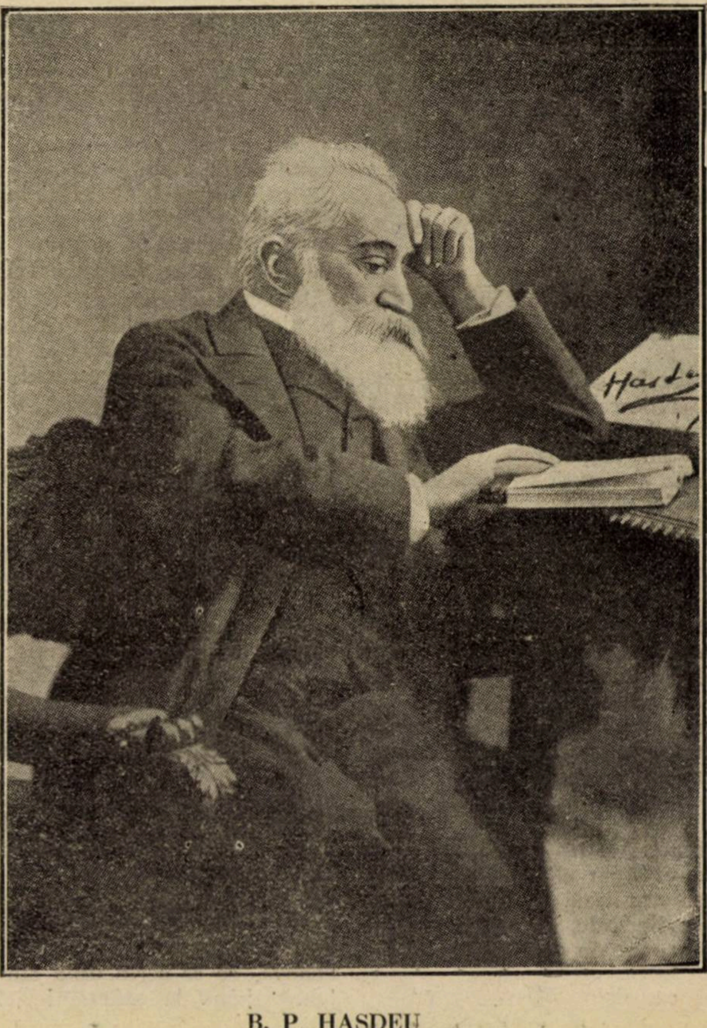

B. P. HAŞDEU

să nu aibă nici o adulmecare de Dumnezeu, această întrebare este, negreşit, de o însemnătate oarecare pentru Antropologie şi pentru Etnologie, dar aci ne îngrijeşte prea puţin, şi iată de ce. Una din două : se află sau nu se află. Dacă se află asemenea neamuri, ceeace este cu putinţă, atunci urmează că religiozitatea s'a desvoltat în omenire, şi numai în omenire, deodată cu o treaptă oarecare de cultură, şi deci, ca şi însăşi cultura, alcătueşte o înaintare firească a speciei omeneşti. Dacă însă, din potrivă asemenea neamuri nu se află nicăeri, ceeace iarăşi este cu putinţă, atunci începutul religiozităţii trebue căutat deja la maimuţă, la elefant, la câine, în straturile animale inferioare omului. Oricum ar fi dară, în ambele cazuri, religiozitatea este o propăşire necesară pe scara urcării organizmului, şi aceasta ne ajunge ca punct de plecare : ad'că ne ajunge ca punct de plecare de a şti că : este tot aşa în firea omului de a crede în Dumnezeu după cum în firea omului este de a sta drept pe două picioare, iar nu de a umbla de-abuşelea deşi cutare sau cutare poate să umble deabuşelea şi poate să nu creadă în Dumnezeu, fie de bună voie prin fantezie, fie de nevoie prin slăbiciune organică.

Felurite forme şi reforme, prin care au trecut şi trece religiozitatea : fetişism, politeism, monoteism, apoi sabeism, budhism, brahmanism, mahometism, creştinism, apoi ortodoxism, catolicism, protestantism, etc., nu ne privesc nici mai mult nici mai puţin decât întrebarea de mai sus despre epoca naşterii religiozităţii, adică ne privesc numai ca nişte trepte de propăşire ale unuia şi aceluiaş principiu. Care anume treaptă e superioară şi care este inferioară ? aleargă oricine cum îi place ; destul că unele nu pot a nu fi mai sus, altele mai jos, altele mai la mijloc. Fiecare treaptă se deosebeşte de toate celelalte prin cult şi prin amărunte, iar nouă nu ne pasă aici nici de cult, nici de amărunte. Fiecare se aseamănă cu toate celelalte prin recunoaşterea lui Dumnezeu, a unui Dumnezeu înţeles mai bine sau mai rău, dar recunoscut de opotrivă în regiunea lui Cetivayo ca şi în religiunea lui Descartes sau a lui Kant Cel mai adânc cercetător al religiozităţii la popoare primitive Eduard Tylor ne spune că : „se poate zice că nici un trib „sălbatic nu este panteist în sensul cel „strâns al cuvântului ; doctrina, pe care „triburile sălbatice o îmbrăţişează obişnuit, doctrină mijlocie între moneteism „şi panteism, este un politeism având în „culme o singură zeitate supremă". Ei bine, sălbatece sau nesălbatece astfel sunt toate religiunile, toate până la una. Din religiune în religiune se schimbă numai doară numele proprii ale zeilor de a doua mână numai etichetele. Ce este Mercuriu dacă nu un Arhanghel ? Câte odată chiar numele propriu se păstrează pe furiş, bunăoară : trecând dela Romani la Români, străbuna Venere se resfrânge in sfânta Vineri din basmurile poporului. Insuşi mozaismul, socotit cu drept cuvânt ca monoteismul, cel mai curat, ne vorbeşte totuşi de îngeri, adică pune la mijloc între om şi Dumnezeu o ceată de fiinţe aproape dumnezeeşti. Cheme-se Marte, sau cheme-se sân-George, este în formă un politeism, deşi în fond Dumnezeu rămâne unul, unul în toate religiunile fără deosebire, înconjurat de oameni-dumnezei, de nişte mijlocitori între cer şi pământ, din pricina cărora orice teologie se alunecă pe nesimţite în mitologie, şi n'are ce face : trebue să se alunece.

Ceiace ne izbeşte dela cea dintâi vedere în toate religiunile, este stăruinţa de a-şi da seamă de obârşia nenumăratelor rele care bântuie lumea. Pretutindeni s'a închipuit o zeitate rea, una sau mai multe, luptând împotriva binelui. La Egipteni Tifon, contra lui Osiris, la Inzi Şiva contra lui Brahma, la Evrei Satan contra lui Iehova, etc. Cea mai desvoltată, cea mai amănunţită icoană a acestui război ni se înfăţişează în zoroastrismul persian trecut apoi în manicheism şi la urmă în bogomilism. De unde vine răul ? se întreabă mereu şi se tot întreabă sărmana omenire, răspunzându-şi ea însăşi ; cată să fie şi draci, nu numai îngeri. In toate religiunile însă ne întâmpină, dacă nu ca un element cu totul mai presus de această luptă, cel puţin ca cel menit a o sfârşi prin înfrângerea răului, un Dumnezeu unul.

Şi omul se mângâe cu nădejdea acelei biruinţe dela urma urmelor, fiind sigur că o să guste şi el din roadele ei, o să le guste nu ca neam omenesc, ci anume ca personalitate cutare sau cutare. Nu s'a găsit încă nici o seminţie omenească, oricât de josorâtă, care să nu creează în nemurirea sufletului. Şi pentru ce oare crede ? nu cumva că se teme de moarte şi ar vrea să se amăgească sau să se ameţească ?

Dar tocmai pentru că crede în nemurire, sălbatecul nu se teme de moarte. Fatalist la culme, el înfruntă primejdia mai cu hotărîre decât oricine. Fatalism şi frică sunt două poluri opuse, din fatalism, frică nu poate să fie ; unde e frică, nu poate fi fatalism. Dela Lucreţiu încoace, se mai trâmbiţează mereu că şi în Dumnezeu omul crede numai de frică. Dar pentru ce oare omul mănâncă ? Negreşit, de foame. Mâncarea există ea sau nu ? De n'ar exista mâncare, omul n'ar putea avea foame. Inchipuiască-şi cineva o omenire pururea flămândă ; trăind şi înmulţindu-se veacuri peste veacuri fără mâncare ! După cum foamea, ca o trebuinţă organică, presupune că este ceva care s'o poată îndestula, tot aşa credinţa în Dumnezeu credinţa în nemurirea sufletului, întru cât aceste credinţe sunt împărtăşite de omenirea întreagă din toţi timpii şi din toate ţările, făcând parte din organismul omenesc, nu se pot întemeia decât pe putinţa unei îndestulări. Se întâmplă, vezi bine, a crede cineva şi de frică, bunăoară mai toţi ateii în ajunul morţii sau când furtuna pe Mare începe a îneca barca ; tot aşa se întâmplă unora a mânca şi cu d'asila ; dar vai de o asemenea mâncare şi de o asemenea credinţă !

Frică sau nefrică, oricare ar fi izvorul credinţei tuturor oamenilor în nemurirea sufletului, faptul în sine a fost urmărit, cercetat, adeverit de către etnologi, şi a căpătat în istoria comparativă a religiunilor numele caracteristic de animism. Cum este sufletul cel nemuritor, ce face el şi unde petrece după ieşirea din trup, care este raportul lui de a doua zi cu cei rămaşi pe pământ, toate acestea sunt nişte mărunţişuri, întocmite de fiecare popor, de fiecare viţă de oameni după alt tipic ; însă în toate tipicurile, cel creştin, cel brahmanic, cel chinezesc, cel sălbatec, sufletul are o formă, adică un înveliş material, un fel de corp străveziu sau aburos, deosebit de corpul cel pământesc. Mulţumită acestei forme, sufletele cele destrupate nu încetează de a fi în legătură cu cele întrupate, de a se vârî în treburile omeneşti, de a se destăinui nouă, când o cred ele de cuviinţă. Sufletele cele rele sau nenorocite se fac strigoi sau naibe. Sufletele cele mari şi curate sfinţii creştinismului, înălţându-se până la Dumnezeu, devin acei mijlocitori între cer şi între pământ, acei oameni-dumnezei, pe cari toate religiunile ajung a-i prea apropia de Fiinţa Supremă. Impărtăşirea tuturor acestor suflete, fericite sau nefericite prin vise, prin vrăji, prin oracule, prin prooroci, prin câte altele, alcătueşte una şi aceiaşi credinţă omenească.

In sfârşit, în toate religiunile, fie ele pe orice treaptă a culturii, după cum binele universal se luptă cu răul universal şi ajunge a-l birui la adică, de asemenea binele individual, pe care prin stăruinţă poate să-l biruiască. De aci urmează răsplata pentru cel biruitor, pedeapsă pentru cel biruit : raiu sau iad, răspunderea fiecui pentru faptele sale.

Religiunea dară luată peste tot, desbrăcată de orice particularism, de orice impestriţare după vreme şi după loc, ni se înfăţişează cuprinzând trei, numai trei dogme :

DUMNEZEU.

NEMURIREA.

DESTAINUIREA.

Prin aceste trei, numai trei dogme, cari sunt legi neclintite ale firii omeneşti în toată puterea cuvântului, teologia este ştiinţă fără a înceta de a fi credinţă, adică ea înduplecă cugetarea cea rece şi cântăritoare, mişcând în acelaşi timp într'adânc coardele cele mai gingaşe ale inimii.

Insă orice ştiinţă, dacă în adevăr este ştiinţă, trebue neapărat să fie împăcată cu celelalte ştiinţe să nu fie în zizanie cu nici una din ele, căci toate ştiinţele închipuesc la olaltă un întreg, un acord armonios, o singură enciclopedie. Oricare teologie specială, fie protestantă, fie catolică, fie mahometană sau brahmanică, se poate privi cel mult ca flora unei ţări, o floră uneori foarte ciudată ; nici una însă din ele nu este Botanică, deşi toate se întemeiază pe Botanică, care numai ea, generalitate a tuturora, este o adevărată ştiinţă.

. . . .

(Din **„Sic Cogito)**

DUMNEZEU

> Avez vous entendu, quand la nuit est sans voiles,
> La vaste mer chanter sa chanson aux étoiles ?
> Quelle musique, amis ! Dieu parle en cette voix.
> Sublime créateur de l'infini — son monde —
> Dieu prête à l'ocean cette basse profonde
> Et l'océan chante ses lois.
>
> Bonsoir, amis ! Ce Dieu, par qui le flot murmure,
> Par qui tout prend naissance et vit dans la nature,
> Qui fit ce qu'on ne peut ni comprendre, ni voir,
> Comme les flots des mers, comme les choeurs des anges,
> Benissez-le sans cesse et chantez ses louanges.
> Au clair de lune, amis, bonsoir !
>
> **Iulie Hasdeu**, Au bord de la mer.

Aş vrea să smulg din mine un cântec, numai unul,
Un singur de pe urmă : Copil întârziat
Ce nu se naşte încă, dar totuş, plin de viaţă,
Duioasa mumă-l simte sub inimă svâcnind.

Un cântec, numai unul, acum la căruntete,
Ca Făt-Frumos din basmul cu „fost-au fost un moş...“.
E gârbovit bătrânul, dar fiul cât un munte
Miratei lumi va zice : dintr'ânsul m'am născut.

Un cântec, numai unul... Când soarele-asfinţeşte
P'un alt tărâm să treacă, eternul călător
Pământului îi toarnă lumini mai arzătoare
Şi pleacă, iar odihna s'aşterne pe pământ.

Un cântec, numai unul ! Dar rima cea cochetă
Aleargă după tineri, şi ca s'o prind nu pot ;
Iar când, răutăcioasa se-apropie de mine,
Gândirea mi-o ciopleşte, eşind ceva mai mic.

A, rimă răsfăţată ! Crezi tu că făr'de tine
Bătrânul nu-i în stare să-şi taie din granit
Un cântec ce nu piere, un imn ursit de veacuri
Păretele ciclopic durat făr'de ciment ?

O rimă, ce'i aceea ? E haina de paradă
C'un când de decoraţii smălţat şi poleit,
Sub care toţi d'a-rândul îţi par că's d'o potrivă,
Ş'adesea chiar piticul se leapădă măreţ.

Nu-i poesie rima. Homer şi Anacreonte,
Virgiliu şi Horaţiu n'au stat a făuri
Pe „Tisa — plânsu-mi-s'a...“ sonoare chiţibuşuri
Pe-o cârtiţă menite s'o schimbe 'n elefant.

Artistic e terţetul poemelor danteşte,
Nu-i însă pentru Dante. Gigant cu zurgălăi !
Divina-i Comedie ar fi şi mai divină
De i-ar lipsi aceste broboade pământeşti.

Shakespeare, Shakespeare cel mare,
Shakespeare cel fără seamăn,
Al cărui geniu soarbe tot neamul omenesc
Precum cristalul prismei îl vezi sorbind lumina,
Shakespeare, când cată rimă, vai ! nu mai e Shakespeare.

Tu fugi de mine ? Fie ! Iţi mulţumesc. Odată
Fugit-ai şi de Milton cel orb şi prigonit,
Şi'atunci, din neputinţă croindu-şi o putere,
A scris el fără rimă sublimul Paradis.

Da, tu'mi plăceai şi mie în vremile trecute
Când te-acăţam la versuri, cum fetele din sat
Acaţă la cosiţe câte-un boboc de floare.
Măcar că fără benghiuri frumosu'i mai frumos.

Drăguţă-i garofiţa cu frageda-i catrinţă
Din roşu şi din galben, bucăţi de catifea
Drăguţ e fluturaşul, garoafă sburătoare.
Catifelat şi dânsul, şi dânsul efemer ;

Dar nu-i garoafă bradul, nici aquila nu-i flutur ;
Lor nu le trebue roşu şi galben şi pestriţ :
Prin singura-i mărime se'nalţă cel ce-i mare ;
Cel mic se'nzorzonează, căci e pipernicit...

Un cântec, numai unul şi cel mai de pe-urmă,
Aş vrea să smulg din mine... Dar unde-i ? Nu-l brodesc.
Acum îl simţ aicea, şi-l simţ deja departe.
Şi simţ că-i pretutindeni, şi simt că-l simt mereu.

Eu nasc o cugetare şi dânsa-şi iea avântul
Nimic n'o mai opreşte în spaţiu sau în timp ;
A mea-i şi parcă-i alta, căci este fără margini ;
A mea-i şi infinită, plutind în univers.

E infinit în mine nu omul cel de carne.
Nu hârca-i infinită, ci cugetarea mea :
Artistul făr'astâmpăr ce 'ntrerupt îmi joacă
Pe clapele din creier, cântând ca pe-un clavir.

Şi clapele tocite se pre'noesc, se schimbă ;
La locu-i nu rămâne nici una dup'un an ;
Dar eu sunt tot acelaşi prin tot ce cugetasem
Prin tot ce cugeta-voi pe clape noi sau vechi.

Clavirul când se strică, eu mă silesc a-l drege,
Că m'am deprins cu dânsul, mi-e drag, m'am nărăvit ;
Când nu se mai acordă, îl spulber cu mânie,
Sau fără supărare îl părăsesc şi plec.

Şi pleacă cugetarea-mi să-şi cate alte clape
P'un alt clavir...
Poete ! păşeşte mai încet !
Nu desveli d'odată altarul nemuririi :
Lumina-i ameţeşte pe cei nedumeriţi.

In mine'i infinitul !... Dar eu şi Hotentotul,
Un Cesar, un Platone, un Kant ş'un Eschimos
Suntem aceiaşi viţă ; la cel mai crud sălbatic
S'ascunde'n cugetare ceva nemărginit.

Când ţes aceste strofe, eu simţ că-i lângă mine
Un scapăr, o scântee cu chipul lui Darwin,
Ş'adie peste capu'mi şoptind-i : „omu'i muscă !
„Ce-i musca ? ce-i o iarbă ? şi ce-i un bolovan ?...“

Ş'a dispărut ; iar glasu-i, mai răsunând, în juru-mi,
Cuvinte răsturnate mi-aduce „musca-i om !
„Din cremene'i o plantă, din plantă-i animalul,
Din om un înger naşte, din înger un Isus !...

Şi cufundat în gânduri, privind cu zăpăcire
O piatră la picioru'mi rostogolită jos,
Eu o luai cu spaimă s'o netezesc cu milă,
Zicându-i : chiar în tine-i un punct din Infinit !

Prin punct se'ncepe lumea. Un punct dimensii n'are,
Nimic mai fără formă şi mai nepipăit ;
Ia pune-l în mişcare, şi linia se'ntinde,
Şi linia'ţi dă totul : deci, totul e într'un punct.

Natura, firmamente, sistemele solare,
Cu toate câte'n ele şi printre ele sunt,
Cu'ncetul se desvoltă din puncturi ce se mişcă,
Din puncturi ce se mişcă plecând din Dumnezeu.

Din Dumnezeu plecate, şi ele-s infinite :
Un punct nu să măsoară, fiind neţărmurit :
Din Forţa cea mai forţă plecând, şi ele's forţe :
Un punct zideşte sfera, căci este centrul ei.

Nu-l înţelege mintea nu poate să'l cuprindă,
Atât de mare este şi'i pare-atât de mic :
Minunea fără care în veci nu s'ar pricepe
Tot ce se'ntemeiază pe-acest nepriceput !

Așa'n orice știință isvoru-i poesia.
Chimistul ș'Astronomul încalecă pe sfinx,
Impinși prin miriade de niscuri infinite
Ce-i duc la infinitul cel mare : Dumnezeu.

Și ceeace născuse p'acele miriade
Și ceace le'noadă cu Unul infinit.
Și ceace le-atrage unite la olaltă,
Cea mai supremă lege, e legea d'a iubi !...

Un cântec, numai unul și cel mai de pe-urmă,
Voind să-l smulg din mine, l'am asvârlit în cer ;
Din cer mi-l crâmpotește în creier cugetarea,
Dar nu-i întreg : sfârșitul rămase 'n cer pribeag.

Și cugetarea'mi plânge, tânjind de umilință ;
„Pân'la final — îmi zice — nu-i chip să mă ridic ;
„Extasul singur numai atât de sus se'nalță ;
„Extasul, care leagă pe-un om cu Dumnezeu !"

Extasul... ce-i extasul ? o clipă seculară
In care vezi atâtea trăite și trăind.
Incât un veac îți pare, nu vrei să crezi și totuși
Știința'i nevoită să murmure : așa-i !

Când omul cade în apă și gata să se'nnece, —
Trecând în panoramă pe di'naintea sa
Intreaga'i viață. viața-i întreagă d'amănuntul
O simte în clipa ceia, o clipă, nu mai mult.

Când p'un bolnav l'adoarme un doctor ca să'l taie,
Ii ciopârțește trupul, dar sufletu'n extas
Nu știe de durere, petrece, cântă, joacă,
Trăește luni o clipă, o clipă, nu mai mult.

Extasul n'are-a face cu clapele din creier,
Deși'n clavir răsună, spunându-i ce-a simțit :
O povestire lungă, cuvinte și cuvinte,
Măcar c'a fost o clipă, o clipă, nu mai mult.

Extasul mă răpește. Aud divinitatea :
„Mă'ntrebi: ce's Eu ? iubire. Mă'ntrebi : ce fac ? iubesc.
„De n'ași urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea ?
„Ca să iubesc, Mă sfâși, urzind din Mine lumi !

„Tot ce urzesc din sânu-Mi, e urzitor la rându-i
„Pornind din Mine, este un microcosmic Eu.
„Ce l'am născut să crească în plină libertate :
„Să se renască singur, mai sus și iar mai sus.

„Un germen de voință se mișcă chiar în piatră.
„E adormit, e leniș : o umbră de impuls ;
„Dar când se redeșteaptă, mijește'n piatră mușchiul,
„Iar dela Mușchiu la Spirit — se'ntinde scara'n timp.

„Cu cât voința este mai forte, mai călită,
„Cu-atâta se iuțește s'ajungă mai curând,
„Căci orice punct se'ntoarce pe sânu'Mi : să se 'nșire
„In salba de luceferi un nou mărgăritar.

„Mi-e dragă chiar o piatră ; dar un arhanghel ! Dânsul
„Din mușchiu, prin suferințe de secoli necurmați,
„Reintră iar în Mine, iubire înmiită
„Din tot ce el iubise în sutele de vieți !

„Atâția tați și mume ! atâția fii și fice,
„Surori și frați și soațe și neamuri și amici :
„Iubiri de el trăite, trăite și rămase
„Un ocean într'ânsul, iubit și iubitor !

„Și-aceste oceanuri se tot desfundă în Mine.
„Mă'ntrebi : ce's eu ? iubire. Mă'ntrebi : ce fac ? iubesc,
„De n'aș urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea ?
„Ca să iubesc, Mă sfâși, urzind din Mine lumi !

„Arhanghelii, din sânu-mi porniți ca niște puncturi
„De mii și mii de veacuri, apoi filtrați pe rând
„Prin pietre și prin plante, prin animali, prin oameni,
„Când se reîntorc în Mine, triumfători atleți.

„Cea rază de iubire, primită la plecare,
„Mai vie și mai vie ș'acuma curcubeu,
„Ii sbuciumă, îi fierbe, îi face să urzească,
„Și eu din nebuloase îi las a cerne sori !

„Iar când o omenire pe vr'una din plantele
„Căzută'n desnădejde, Mă strigă'n ajutor,
„Dintre arhangheli unul, ca Messia s'avântă,
„Jertfindu-se să scape nevinovate oi !

„Și jertfa'i Imi închină miresme iubitoare....
„Mă 'ntrebi : ce's Eu ? iubire. Mă'ntrebi : ce fac ? iubesc,
„De n'ași urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea ?
„Ca să iubesc, Mă sfâși, urzind din Mine lumi !

Și când vorbia, cuvântul, unind acele puncturi,
Le răspândia din suflu'i și fiecare punct
Lua câte-o figură, un calapod, o formă :
Materia se'nchiagă având o forță 'n ea...

Extasul încetează. Poetul se deșteaptă.
Mai luminos se simte : și'n el, și'n prajma lui.
Frânturi din amintire în creieru'i s'așează
Și gândul ca să toarcă, apucă noul fir.

Materie și forță ! Din forța cea supremă
Ce-i numai forță, una monadă fără țărm,
Ori-ce se desfășoară, ori-ce se desdrumează,
Rămâne forță, însă c'un strai de individ.

Și straiul se transformă. Prin vieți evolutive
Treptat se subțiază, ajunge străveziu.
Nepipăit, elastic, întrețesut cu forța,
A cărei e pojghiță : un corp molecular.

Naturalistul, care din jos în sus învață,
Materia visează un universu'ntreg
Din sus în jos cu fală privește filosoful
Și-i pare numai forță. Se'nșală amândoi.

Poetul singur știe, extaticul prin care
In jos zâmbește cerul, pământul plânge'n sus ;
Și el, plăpânda harpă, vibrează totodată
Cu Dumnezeu-iubirea și cu iubirea-om...

Un cântec, numai unul și cel mai de pe urmă,
Voind să-l smulg din mine, îl asvârlii în cer :
Și ca să prind fugarul, sburat'am după dânsul :
Văzui eternitatea... De ce m'am mai întors ?

De ce ? Căci fie-cărui e dată o solie
Mai are pân'la țintă apostolatul meu.
Răbdare și'nainte ! Când voi sosi la capăt,
Să cânt cu serafimii :

O Dumnezeule !

B. P. HAȘDEU

Hajdeu, academician

Familiarul sălii de lectură din Biblioteca Academiei Române ca și pasagerul anilor de studii universitare, cunoaște imagina impresionantă, a unui Hajdeu încadrat de o frumoasă barbă albă, grav, gânditor, pustnic adâncit în viziunile neastâmpăratei lui genialități. Tabloul e așezat deasupra rafturilor cu publicații ale Academiei. Discursuri de recepție și anale, în vecinătatea acelor fascicole din grandiosul său **Etymologicum** și nu departe de **Cuventele den betrani**, cari au stârnit, și unele și altele, numeroase și pasionate discuții între membrii savantei adunări.

O monografie Hajdeu va trebui să facă parte însemnată activității nemuritorului la Academie. Desigur, o bună parte din această activitate se găsește astăzi în paginile atâtora din lucrările lui. Este însă un aspect care nici odată nu va putea fi scos dintre rândurile opurilor și care va trebui reconstituit din fragmentele desbaterilor tipărite în Analele Academiei Române. Un aspect oarecum anecdotic în marginea erudiției.

Să spicuim, pentru astăzi, în așteptarea monografistului, dintr'o activitate ce se desfășoară între 1877, de când la 13 Septembrie, e ales membru și până în 1907 când răposează. Un Hajdeu complimentar, dacă se poate spune, se alege din ședințele Academiei. In comunicări savante, precum „Mileniul chinezatului românesc“, „Cine sunt Albanezii“ fragmente din Etymologicum, etc., etc. ; în lecturi, care vor fi sburlit mulți peri pe venerabilele creștete ale colegilor săi — nu știu de ce, (și nu știu cât de drept este), mă gândesc la Quintescu — precum lectura, în 1894, a poemului său filosofic „Dumnezeu“ sau a „Sonatei la Kreutzer, în 1895 ; în intervențiile de ordin științific, sau de ordin pur sufletesc, cum este sprijinul bănesc, ce pledează, la cererea d-lui O. Densușianu care în ședința dela 19 Martie 1897 solicită Academiei un ajutor de 2500 lei, pentru a studia la Laibach manuscrisele din biblioteca lui Kopitar și a sta câtva timp în Istria, Sudul Italiei și Sardiniei pentru studii dialectale — ajutor care , cu toată buna recomandație a lui Hajdeu, se refuză după explicația lui Dimitrie Sturza din cauza mijloacelor bănești restrânse ; în rapoartele cu care însoțește lucrările ce se prezintă la premiile academice, în discuțiile pe care le stârnesc lucrările ce însuși prezintă la premii sau chestiunea dicționarului Academiei, cu desrădăcinarea ce urmează, în demnitatea cu care își apără, integralitatea punctului său de vedere, sau în promptitudinea cu care demisionează din Academie, în propunerile de membri ,între altele aceea de membru onorar, a pictorului Nicolae Grigorescu, care e propus în ședința dela 7 Aprilie 1899 și ales în aceea dela 8 Aprilie, în elogiul ce face în ședința din 20 Sept. 1896 răposatului librar I. V. Socec la a cărui înmormântare chiar reprezintă Academia Română și despre care spune că a contribuit mult la desvoltarea literaturii române și că a fost pentru țara noastră ceeace Hachette a fost pentru Franța ; — în acestea și în atâtea alte manifestațiuni academice, Hașdeu își completează complexa lui fizionomie sufletească. Monografistul hajdeian va afla în nenumăratele aspecte academice ale savantului polinystor bogată materie de verificare dar și de pitorească evocare.

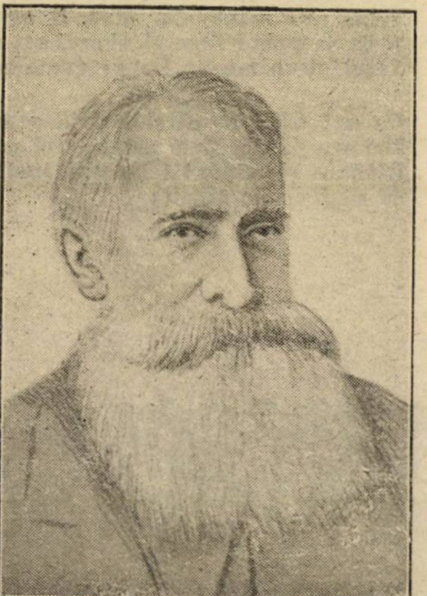

B. P. HAŞDEU

PREMII

— Rapoarte și rapoarte —

Premiile literare au în ele ceva din semânța de discordie a mărului lui Paris. Cele academice și în special cele de la noi, au o savoare cărora unii—ar putea spune de struguri acri din fabulă când nu este deadreptul de mere pădurețe.

In orice caz istoricul premiilor academice nu trebue să se lipsească de marele capitol al rapoartelor ce însoțesc lucrările candidate. Hajdeu își are și el paragraful de injustiție.

In ședința dela 20 Septembrie 1878, prezidată de Ion Ghica și la care participă : P. S. Aurelian, V. Babeș, G. Barițiu, Iosif Hodoș, Nicolae Ionescu, August Treboniu. Laurian, Alexandru Odobescu, N. Roman, G. Sion, Gr. Ștefănescu, D. A. Surza — Gheorghe Barițiu citește raportul general al comisiunii însărcinate să aleagă cea mai bună carte tipărită în cursul anului“.

Candidează : Hajdeu cu volumul întâi din „Cuvente den betrani“ ; Gheorghe Sion cu drama în versuri „La Plevna“ ; V. A. Urechia cu scrieri dramatice și oratorice și Teulescu cu „Revoluția și revoluționarii“. Premiul ce se disputa era premiul Năsturel-Herescu de 4000 lei. Primii trei candidați erau membri ai Academiei. (Mai târziu și după o îndelungată experiență, discuții și eșecuri, între cari, acesta, al lui Hajdeu n'a contribuit mai puțin, s'a luat hotărîrea ca membrii Academiei să nu poată candida la premiile ce ei însuși conferă.

Era evident că lucrarea lui Hajdeu ar fi trebuit să ia, în unanimitate, premiul. In orice caz, astăzi, e limpede. Din vasta activitate filologică a lui Hajdeu, „Cuventele“ ca și toată directiva colecționării de texte vechi, în care continuă, fericit, pe Cipariu, este regiunea pe care necrutătorul timp a minat-o cel mai puțin. Nu era și părerea—desigur nu a tuturor,—colegilor lui Hajdeu. Și apoi, dacă mai e nevoe de adăogat : contra-candidații ! Căci, înainte de a spicui desbaterea iată fără comentarii, din raportul la drama „La Plevna“, a lui Sion, câteva versuri podoabe ce reclamau onoarea de a concura cu lucrarea științifică a lui Hajdeu :

Sus pe dealurile Plevnei, la Elvira mă gândesc
Şi-al ei mândru, dulce nume,
cu dor mare îl șoptesc.

Dușmanul în apărare la redute sus s'aține
Iar Românul jos în vale la ochiu pușca mereu ține

De-oiu muri, pe a mea buză
vor fi scrise două nume :
„România și Elvira“, ce-am iubit
mai mult în lume !
Plec în foc, adio, dragă ! roagă-te lui Dumnezeu
Pentru gloria română, neuitând amorul meu.

Și totuși Sion obține 3 voturi, Urechiă 2, Teulescu 1 față de cele 4 ale lui Hajdeu — nici unul însă neobținând unanimitatea voturilor comisiunii speciale.

Discuția se fixează în jurul lucrării lui Hajdeu.

Nicolae Ionescu și Grigore Ștefănescu susțin că spiritul testamentului se opune la premierea cărții lui Hajdeu. Se vorbește, adică acolo de „carte tipărită originală“, a cărei și concepție și execuție să fie originală, pe când d. Hașdeu prezintă o carte în care minima parte este originală“.

Odobescu ia apărarea „Cuventelor“. Dacă se admit la premiu, zice dânsul, traduceri, cu anexe de note explicative și comentarii, cu atât mai mult trebuesc admise reproducerile de cărți românești. Argumentul nu era dibaciu. De aceea Grigore Ștefănescu îl și folosește : Se zice „comentarii“, dar aici nouă zecimi sunt copieri de texte și numai o zecime comentarii.

Prin urmare, deoarece nici cartea nu are valoare intrinsecă, nici condițiile testamentului nu sunt împlinite, premierea trebuește respinsă.

Babeș, după ce se întreabă : „Ce folos crede d. Hajdeu că poate rezulta din cartea d-sale“, socotește că premiul poate fi acordat, în speranța volumului pro-

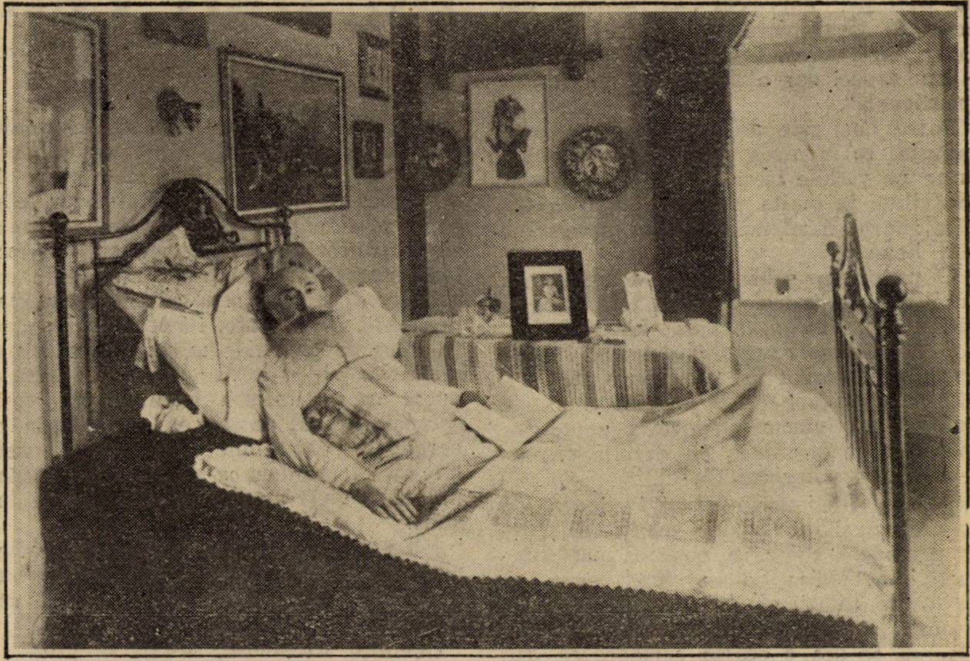

B. P. HAŞDEU PE PATUL DE MOARTE
Duminică 19 August 1907
Din colecțiile Academiei Române

mis, deoarece Hajdeu va face „deducțiile" în volumul II.

La care Grigore Ştefănescu, cu acea severitate, aşa de inocentă în aparență şi pe care Hajdeu a cunoscut-o şi'n alte prilejuri, când n'a practicat-o el însuşi —adaogă, că nu înțelege cum poate d-l Babeş să premieze „speranța" !

Se pune la vot raportul comisiunii şi rezultatul este : 4 bile albe, 7 negre şi 1 abținere.

Preşedintele anunța că premierea cărții lui Hajdeu s'a respins. Se decide publicarea în Anale a raportului integral, al lui Barițiu, referitor la Hajdeu şi privitor la ceilalți 3 concurenți, un rezumat

Tomurile celelalte din „Cuvente" au avut însă altă şansă.

Doi ani mai târziu, în 1880, Hajdeu e premiat cu pr. Eliade, de 5000 lei pentru tomul II din „Cuvente den betrani" şi în 1881 iarăşi cu pr. Eliade de 5000 lei pentru tomul III.

Dar iată şi reversul medaliei.

In şedința din 14 Aprilie 1891, prezidată chiar de dânsul, Hajdeu citeşte rapoartele sale pentru : „Studii critice" de Gherea şi „Teatru" şi „Năpasta" de Carageale. Amândouă rapoartele foarte severe, lui Carageale îi imputa că nu este un creator de tipuri ci un fotograf, că pune în scenă nu un tip ci un individ pe care-l reproduce cum l-a văzut. Falşitatea acestei opinii o combate cu multă căldură venerabilul Iacob Negruți. Ii urmează însă diatriba violentă şi fundamental greşită a lui Dimitrie Sturza, după care Carageale are talent dar îl întrebuințează ca să ponegrească țara. Dar procesul se cunoaşte.

Votul, a cărui atmosferă fusese preparată de autoritatea unui Hajdeu şi Sturza decide: Carageale 3 voturi; d-şoara Smaranda Gârbea (cunoaşteți ?): 5 voturi.

In 1897, George Coşbuc candidează la Marele Premiu Năsturel de 12.000 lei, cu traducerea Eneidei. Raportul lui Hajdeu nu cuprinde nici 10 rânduri. El aminteşte că premiul acesta l-au obținut până acuma Alecsandri şi Odobescu, că lucrarea lui Coşbuc chiar dacă ar fi originală şi n'ar avea atâtea defecte şi tot n'ar merita premiul cel mare şi citând ultimele 3 versuri din traducere cu ultimele cuvinte în care eroul expirând, îşi dă „mâniosul său suflet". termină raportul : „Oricât de tare s'ar mânia poetul, premiul cel mare nu i se poate da".

Ceeace nu s'a adeverit. Raportorul general Grigore Tocilescu, a combătut întâi raportul lui Hajdeu, a trecut apoi la o munițioasă şi plină de laude analiză a traducerii şi Coşbuc a avut Năsturelul.

ETYMOLOGICUM MAGNUM ROMANIAE

Povestea dicționarului limbii române a împrumutat de mult atributul basmului cu cucoşul roş. Este aproape un mit al dicționarului în cultura noastră. Un mit care a răspuns la un cult... Amintiți-vă numai de entuziasmul cu care a fost îmbrățişată anul trecut propunerea-Bucuța de a se veni în ajutorul dicționarului Academiei Române, prin desfacerea fascicolelor rămase. Amintiți-vă de tânguirea lui Samoil Micu că alături de Români numai țiganii n'au dicționarul pe care toate națiile îl au şi de străduința lui şi a următorilor cu Petru Maior în frunte, întru redactarea acelui Lexicon de Buda şi, mai târziu după înființarea Academiei Române de testamentul lui Vanghelie Zapa şi de clausa dicționarului, de încercarea nefericită a lui Laurian şi Massim şi de generosul gând al Regelui Carol care în sesiunea Academiei din 1884 îndeamnă şi contribue, băneşte la alcătuirea unui dicționar.

Insărcinarea cade în seama lui Hajdeu. El citeşte într'una din şedințele Academiei şi în fața Regelui o mostră (articolele aşa, ariciu, alun) de cum concepea dânsul redactarea acelui **Etymologicum Magnum Romaniae.** Planul era grandios şi se vădia dela început nepractic. Maiorescu luase, în chiar acea şedință, cuvântul ca să arate că tratarea e prea desvoltată. Regele însă îşi dăduse asentimentul şi din 1884 plătea regulat 6000 lei anual, la cari statul adăoga alți 4000 lei pentru colaboratorii lui Hajdeu. In 1894, zece ani după inițiativa regală şi tot într'o şedință solemnă, Regele Carol recapitulează chestiunea dicționarului, laudă lucrarea şi aşteaptă realizarea ei. Insă „Etymologicum" abia trecuse la a doua literă. Academia punând în cumpănă dorința Regelui şi vastitatea planului haşdeian se gândeşte la reziliarea însărcinării.

De aceea, în şedința dela 27 Martie 1897, un atac concentrat izbucneşte. Invăluit în complimente şi solicitudini înalte, el nu este mai puțin violent.

Kretzulescu începe atacul, expune chestiunea dicționarului, aminteşte de sacrificiile băneşti pe care Regele le face de 13 ani de zile, pentru ca dicționarul să nu fi ajuns decât la litera B. Intervine Sturza şi cu ocoluri şi devotale laude pentru erudiția autorului cere lui Hajdeu să facă reduceri.

Insă nici chestiunea, nici înscenarea ei nu puteau să placă lui Hajdeu. El începe prin a declara (şi urmăm de aproape Analele Academiei pe 1897), că se simte natural mişcat şi atins când o chestiune de asemenea natură, care-l priveşte direct pe d-sa, a fost ridicată pe neaşteptate, că nu poate admite o comisiune de anchetă, judiciară cum se zice, că lovirea ce i se face este necavalerească şi că va face expunerea problemei dicționarului în şedința ce i se va fixa. Iar la o precizare a lui Dimitrie Sturza că dicționarul s'a depărtat de planul propus, Hajdeu reaminteşte aprobarea Suveranului şi că nu se poate vorbi acum despre ani şi zile sau despre un angajament cronologic. Aminteşte totodată că de cum au trecut 6 ani Academia a prelungit în mod solemn termenul.

Două zile mai târziu în şedința dela 29 Martie, soarta Etymologicului era hotărîtă.

Hajdeu face o lungă expunere al cărui înțeles, în concluzie, este că nu va renunța la planul lucrării, nu-şi va ciunti ideea şi nu va consimți la restricțiuni nepotrivite cu demnitatea lui Hajdeu care a trecut de 60 de ani. Cât priveşte mijloacele băneşti, va face apel la subscripția publică pentru continuarea operei.

Intervențiile lui Maiorescu, Kalinderu, Sbiera, Sturza, pentru limitarea planului, alții pentru ca Hajdeu să-şi ia colaboratori, nu-l clintesc din hotărîrea luată.

O notă veselă aduce apărarea cu două talere a lui Caragiani.

Intâi o mică socoteală : Dacă pentru nici 2 litere au trebuit 13 ani, pentru cele 24 ale alfabetului vor mai trebui 143 de ani şi dacă o literă a costat 105.000 lei, toate vor costa două milioane şi jumătate. Asemueşte lucrarea lui Hajdeu cu ridicarea Partenonului. „Am început Partenonul, zice Hajdeu, nu mă pot lăsa de el". Şi povesteşte două anecdote.

Când s'a făcut Partenonul la care lucrau Phydias şi Ktinis poporul era nemulțumit pentrucă nu vedea scara cu care să urce la cele două rânduri aşezate prea de-asupra. Poporul cerea scară şi vocifera, arhitecții răspundeau că nu pot da scară pentrucă ei au lucrat monumentul după regulile artei. Numai cei serioşi aprobau pe arhitecți.

Şi altă anecdotă : La zugrăvirea unei biserici, pentru care banii lipseau, plătea câte unul zugravului, câte un sfânt. Şi lucrarea înainta. Cere unul zugravului să-i facă pe Cristos, cu iatagan la brâu şi cu papuci roşii în picioare, că altfel nu plăteşte. Zugravul se supune, dar scrie în josul picturii : „Te rog, Christoase, iartă-mă că te-am făcut cu iatagan şi cu papuci dar altfel nu mi se plătea zugrăveala".

Petre Poni este de părere, dacă mai trebuia, ca lucrarea lui Hajdeu să continue pe vechile baze, şi ca Academia să contribue în limita posibilităţilor dar că Dicţionarul Academiei să se lucreze pe alte baze.

O propunere subscrisă de Kretzulescu, Tocilescu, Maiorescu, Kalinderu, Sturza, Quintescu, Vulcan, Maniu, hotărăşte :

1) Publicarea Etymologicului pe bazele actuale, încetează la 1 Ianuarie 1898;

2) O comisiune de 5 membri (inclusiv Hajdeu) va întocmi programa nouei lucrări, în conformitate cu dorinţa expresă din 1884 a Regelui Carol.

Şi noul Dicţionar e şi el în drum. Că Etymologicul lui Hajdeu nu s'ar fi sfârşit niciodată, chiar în condiţii matusalemice e neîndoios. Se va sfârşi oare acesta, de astăzi, al Academiei ? Şi n'ar fi oare, practic, ca în aşteptarea acelei zile, să se dea o ediţie românească din cele 3 volume, impozante şi erudite a dicţionarului românesc, în limba germană, a d-lui H. Tiktin ?

DEMISIA DIN ACADEMIE

Raportul secretarului general pe 1883, spunea cu privire la neapariţia, încă, volumului doi al Psaltirii lui Coresi : „In ce se atinge de Coresi, suntem siguri că onorabilul nostru coleg, d-l Hajdeu care a luat asupră-şi lucrarea în chestiune va profita de această ocaziune spre a da Academiei asigurarea că vom vedea în curând Psaltirea lui Coresi terminată şi dată la lumină".

Hajdeu lămureşte că priveşte constatarea ca o acuzare, că dacă ar fi voit să facă o lucrare orişicum ar fi fost terminată până acum şi că „un glosar comparativ între Coresi şi toate psaltirile nu e o lucrare dintr'o zi în alta".

Iar în şedinţa dela 6 Aprilie 1883, prezidată de Titu Maiorescu, Hajdeu prezintă o adresă prin care face cunoscut că se retrage din Academie, după care părăseşte şedinţa.

Desigur, demisia nu se primeşte.

Să reţinem însă, cu titlu de epigraf liminar, şi de un simbolic tâlc argumentarea lui Ion Ghica : Membrii Academiei, zice dânsul, sunt aleşi pe viaţă ; ba şi după moarte sunt prezenţi în Academie, prin efigie. Poate cineva absenta pentru caz de boală, dar demisiune nu poate da. „De oarece a primit să intre în Academie, e ţinut a rămâne aici".

Un fel, cam brutal poate, însă nu mai puţin plastic despre „imortalitatea" membrilor Academiei. Efigia despre care vorbea Ion Ghica să o luăm mai mult în înţelesul ei spiritual.

Sufletul lui Hajdeu e prezent la Academie.

PERPESSICIUS

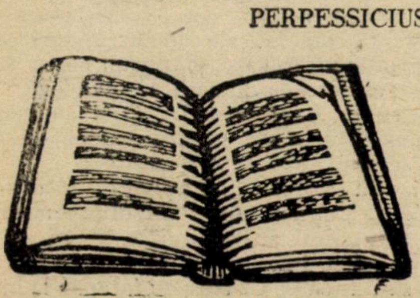

Bogdan Petriceicu Haşdeu

N. GANE

. . . .

Imi este cu neputinţă să înşir aici toate scrierile izvorîte din pana lui Haşdeu şi să fac o dare de seamă măcar cât de restrânsă despre conţinutul lor, căci ar fi să depăşesc mult limitele permise ale cuvântării mele. Aceste scrieri, cari toate poartă mai mult sau mai puţin pecetia geniului său, sunt atât de numeroase şi atît de variate, încât numai cetind lista lor te cuprinde mirarea cum a putut fi de ajuns o viaţă de om pentru o operă aşa de întinsă. E în adevăr ceva neînchipuit cât capital de muncă, de energie, de erudiţiune a trebuit să cheltuiască el, pentru ca să încheie în spaţiul unei vieţi un şir de atâtea mari lucrări.

Mă voi mărgini deci să citez din domeniul literaturii : **Micuţa, trei** zile şi trei nopţi din viaţa unui student, nuvelă satirică :

Domniţa Ruxandra, dramă în proză.

Schylock, Gobseck şi Moise, studiu literar din care reiese viu şi puternic spiritul său naţionalist.

Răsvan şi Vidra, dramă istorică în versuri ; un volum de **poezii** şi **Trei Crai dela Răsărit,** comedie în două acte.

.Răsvan şi Vidra a avut cu deosebire un succes imens, căci volumul a ajuns la a patra ediţie, iar drama este şi astăzi de actualitate. Oricât de întemeiate ar fi părerile emise de d-l Petru Carp în tinereţea sa despre această lucrare şi oricâte greşeli de ritm a găsit în aproape 2000 de versuri ale lui Haşdeu, Răsvan şi Vidra este şi rămâne cea mai însemnată operă dramatică din câte s'au scris în urmă.

In domeniul istoriei avem de semnalat **Arhiva Istorică,** o publicaţiune periodică săptămânală apărută în Bucureşti dela 1865—1867 în trei volume mari sub auspiciile Ministeriilor de Justiţie şi de Instrucţiune publică. Această publicaţiune cuprinde o bogată adunare de documente cu explicarea lor, izvoare preţioase pentru stabilirea a o sumă de fapte până atunci necunoscute sau rău cunoscute din trecutul vieţii noastre naţionale.

Avem viaţa şi scrierile lui **Luca Stroici,** un volum.

Avem istoria lui **Ioan Vodă cel cumplit,** care prin frumuseţea stilului şi descrierea colorată a evenimentelor te farmecă de parcă ai crede că nu e o istorie adevărată, ci un poem eroic.

Avem **Columna lui Traian,** revistă lunară de istorie, filologie şi psicologie poporană, apărută în mai multe volume.

Avem **Zina-Filma,** Goţii şi Gepizii în Dacia, studiu istoric-limbistic.

Avem apoi de înregistrat o lucrare gigantică, **Istoria critică a Românilor,** publicată în 1873—1875, în două mari volume, lucrare care n'are decât un cusur, că nu e isprăvită. Insă el s'a temut că scurtimea vieţii nu-i va da răgaz să ducă opera până la sfârşit, căci iată ce zice în prefaţa cărţii :

„Mi-am înţeles misiunea pe o scară colosală.

„Tot ce ne îngrozeşte este ca nu cum-„va munca şi voinţa să fie covârşite prin „sărăcia puterii. Cine ştie dacă Meşterul „Manole nu va cădea de pe schele".

Şi în adevăr nu i-a fost dat să isprăvească această monumentală lucrare.

Totuş câte orizonturi nouă n'a deschis acest studiu, primul care s'a făcut pe asemenea bază şi în aşa proporţiuni, câte probleme n'a rezolvit şi cât material n'a pus la îndemâna urmaşilor lui pentru a împrăştia lumina în multe părţi întunecoase ale istoriei noastre.

Este o adevărată pierdere pentru tezaurul nostru ştiinţific, că Istoria critică a Românilor n'a putut fi isprăvită, precum n'au fost isprăvite mai multe alte mari opere începute de el.

Deprins a îmbrăţişa larg, a vedea mare, dânsul pe lângă că concepea lucrări prea vaste, de multe ori peste sfera puterilor omeneşti, apoi, împins de temperamentul său de poet, se lăsa uşor ademenit de diferite alte întreprinderi cari îl atrăgeau prin noutatea lor.

Aş putea să-l compar cu un vultur iubitor de culmile cele mai înalte şi mai ameţitoare, dar care saltă mereu de pe o culme pe alta, în doru-i nepotolit de a căuta nouă perspective şi nouă emoţiuni

In domeniul filologiei avem :

Principii de filologie comparativă ario-europee, un volum cu aplicaţiuni la istoria limbii române.

Avem **Cuvinte din bătrâni,** operă însemnată compusă din două volume dintre cari cel dintâi statorniceşte limba română vorbită între anii 1550 şi 1600, studiu paleografic-limbistic de o mare erudiţiune, bazat pe o bogată culegere de texte româneşti şi notiţe istorice şi însoţit cu observaţiuni filologice de **Hugo Schuchardt ;** iar volumul al doilea cuprinde un studiu comparativ al cărţilor populare române din secolul XVI în raport cu limba populară vorbită.

Ambele aceste volume sunt de o mare valoare şi indispensabile pentru oricine se ocupă cu studiul limbii şi istoriei noastre.

Apoi ce să mai zicem de **Etymologicum magnum Romaniae,** iarăş două mari tomuri, lucrare nu mai puţin importantă, întreprinsă după iniţiativa luată de M. S. Regele. Insă prin desfăşurarea ce i-a dat, consultând atâtea texte din autori români şi străini pentru a statornici etimologia fiecărui cuvânt, de sigur i-ar fi trebuit lui Haşdeu mai multe vieţi pentru a o isprăvi.

Trebue de asemenea să menţionez şi un tratat al său de filosofie spiritistă intitulat :

Sic Cogito. Ce e viaţa ? Ce e moartea? Ce e omul ?

Aceste mari probleme ale existenţei omeneşti, rămase până acum nedeslegate îşi vor găsi cu timpul, crede el, explicarea în ştiinţa spiritistă. Universul, aşa cum este plăsmuit, are taine pe cari noi nu le cunoaştem şi în sânul lui se petrec fenomene cari scapă puterii de percepere a simţurilor noastre. Dar lumea mereu evoluează şi se perfecţionează.

. . . .

. . . .

Ştiinţa spiritistă, deşi încă în faşă şi privită cu multă neîncredere de o mare parte din lumea cultă, este dealtmintrerea, adaoge el, în deplină concordanţă cu învăţăturile moralei şi cu preceptele tuturor religiunilor.

Cu aceste studii şi-a încheiat el cariera de om învăţat ; aceste au fost, precum a spus stimatul nostru coleg d-l Onciul în fața mormîntului ilustrului răposat, ultima fază de manifestare a spiritului său complex și vast.

M'am oprit numai la aceste câteva scrieri cari pun mai mult în relief firea bogată a lui Hașdeu, căci dacă dînsul n'ar fi scris decât acestea, încă ar fi fost de ajuns să merite titlul de **colos** ce i l-a dat Contele **Angelo de Gubernatis**.

(Din discursul de recepție rostit în ședința dela 13 Mai 1909, la Academia Română).

Răposatul Postelnic

Tragedie istorică într'un act

PREFAȚA

> Il faut que je me trouve à une grande consultation qui se doit faire pour un homme qui mourrut hier...
> **Molière ;** Malade imaginaire, act. IV, sc. 14.

Tragedia mea este istorică în acel înțeles, că ea reprezintă caracterul politic și moral al unei epoce și că principalele sale personagiuri poartă nume reale.

Iancu Moțoc apare în cronicele noastre (1), deja ca mare vornic de țara de jos, în 1552: el răstoarnă pe Ștefan-Vodă Rareș, omoară pe Joldea-Vodă, întronează pe Alexandru Lăpușneanul, îl alungă și încununează pe Eraclide Despotul, îl macelă și urcă pe scaun pe Ștefan Tomșa... se vede silit a fugi în Polonia și moare descăpățânat din porunca regelui Sigismund-August la Leopole, în 1564, păstrând până la minutul cel de pe urmă neclintita și sălbateca tărie de voie (2). Tragedia mea îl zugrăvește tânăr și înamorat: dar rodul se cunoaște în germene: Moțoc e tot Moțoc! In cursul tragediei el glumește numai odată și obiectul glumei e spânzurătoarea, el râde numai odată și obiectul râsului e crima!

Petru Spancioc și Cosma Șarpe sunt personagii nominalmente nu mai puțin istorice.

Letopisețul Ureche vorbește despre disgrația și pribegirea în străinătate a vel-postelnicului Șarpe tocmai sub domnia lui Ștefan-Vodă cel Tânăr, în 1524.

Uricile domnești ni-l arată în acest post deja sub Ștefan cel Mare. In tragedia mea el apare ca tipul boerului moldovean din suta a XV-a, mai înainte de a se fi format, la începutul secolului XVI, boierul „moțocean", așa zicând: ca Ion Tăutul, ca Luca Cârje, ca visternicul Mătieș și alții, — Șarpe e viclean în privirea străinilor, patrist și credincios domniei în sânul țării, fără frică pe câmpul bătăliei, verde și mărinimos în mijlocul familiei (3). In tragedia mea el știe a ucide, dar numai din onoare, el știe a ierta, dar numai cu dispreț; suferințele lui, fie morale, fie fizice, poartă o pecete eroică.

Spătarul Spancioc, tovarășul tuturor crimelor vornicului Moțoc, fu descăpățânat odată cu el în Leopole. In persoana lui voiam a deplânge plecările naturaminte bune corumpându-se sub pernicioasa înrâurire a epocii; o fire deschisă, voioasă, umoristică, inteligentă, căpătând din ce în ce mai multă nuanță de cruzime, de desfrânare, de răutate, de vicleșug; nuanțe care lesne pot deveni culori! In tragedia mea, îl vedeți apostrofând demoralizarea omenirei și totodată, recunoscând necesitatea unei așa demoralizări; stigmatizând crima și apoi scuzând-o; om de tranzițiune.

Celelalte caractere ale tragediei sunt copiate, de asemenea, de pe natură: ele aparțin psihologiei, dacă nu istoriei proprii. A le analiza și a le a prețui, las în sarcina criticilor. Judece ei, dacă natura femeiască, — voluptoasă, impresionabilă, fricoasă, capabilă de mari hotărîri ideale, însoțită de o mare debilitate reală, — dacă această natură e nimerită în persoana Doamnei Ileana. Judece ei dacă există spirite amalgamate din iperbole, fanfaronadă, puținătate, precum e vânătorul Ardeleanul, — fratele căpitanului Trasone din comedia lui Terențiu „Eunuchus". Judece ei dacă egoismul vulgar e bine expres în Suchinsinusichin și Climcuruzopulos, don-juanismul brutal în Aprodul, etc.

Scrierile mele asupra istoriei lui Petru Rareș, Ionașcu-Vodă, Despot, Petru cel Șchiop, îmi permit a mă lăuda, fără a înfrânge preceptele modestiei, cum că am studiat mult în adâncime soartele Moldovei din suta XVI. Ei bine, acest studiu mi-a desvelit caracterul Moldovenilor de atunci, ca o mostruoasă adunătură de vicii! trădare, omor, disprețul legăturilor sociale, ateismul ascuns sub masca toleranței sau superstițiunea înălțată la gradul fanatismului, precumpănirea egoismului, individualizarea iubirii de patrie, nerușinarea!...

Să nu vă mirați, dar, dacă în tragedia mea postelnicul Șarpe e singur boier de treabă: numai el nu face parte din veacul XVI! numai el personifică timpul lui Ștefan, timpul de aur al țării noastre!

Arcașul Măciucă este duplicatul lui Șarpe, într'o sferă mai de jos: așa au fost acei țărani, în fruntea cărora eroul Moldovei învingea pe toți megieșii de împrejur! Ciobanul Ghioagă e încă om de treabă: dar ciobanii au fost, sunt și vor fi oameni de treabă pururea și pretutindeni, ca Eumen al Odysseei.

Corupțiunea moravurilor se iscase taman sub domnia lui Ștefan cel Tânăr. Acest fiu al războinicului Bogdan cel Grozav se sui pe tron în vârstă de opt ani. Țara începu a cădea în neorînduieli. Analistul povestește într'un mod foarte patetic despre fuga postelnicului Șarpe „de frica lui Vodă"; despre scularea și pedepsirea boierilor dela Roman, „întristați de vrăjmășia lui Vodă", despre moartea însului domnitor, „otrăvit de doamna sa". Actele contimporane oficiale (4) aruncă o lumină și mai mâhnitoare asupra acestor catastrofe. Ele arată, bunăoară, cum eroicul vornic Cărăbăț, autorul strălucitei învingeri a Tătarilor pe Prut în 1518, a trebuit să fugă în Țara Muntenească! cum orașele ungare și polone se umpleau de bejenari moldoveni! cum acești bejenari intrigau răsturnarea domnitorului!, etc. Așa dar obiectul tragediei mele e ales dintr'una din cele mai tragice epoce ale istoriei noastre. Fost-am credincios spiritului timpului? Am vrut să fiu.

Pentru ca opul meu să oglindească în totul timpul și localitatea în chestiune, am presărat ici-colo câte o aluziune la obiceile naționale de atunci. In vechime, bună oară, murind un moldovean, fie de orice treaptă, de'ndată rudele îl încălțau cu papuci negri, îi puneau la cap „un toiag", adică, lumânare de ceară, măsurată după statura răposatului, cumpărau câțiva cocoși, simbolicește meniți a-i înlesni trecerea în împărăția cerului și care se remiteau din mână în mână de la o margine a groapei la acea opusă. Unele din aceste obicee s'au păstrat până acum oareunde prin sate. Cunoștința lor mi-a fost de mare folos în ocaziunea de față, și în privința etnografică, și chiar în interesul curat dramatic: pe ele se bazează o scenă, din care întreagă tragedie câștigă, precum veți vedea, o mai deplină plasticitate 5).

Să abordăm acum o altă văzută a scrierii mele. Ea este nu numai istorică, ci încă, și mai cu seamă, tragică, artistică, poetică (poezia poate fi fără versuri, precum și versurile pot fi fără poezie). Schimbați titlul, prefaceți numenile persoanelor, strămutați acțiunea în America sau Africa modificând ceva și pasagiurile prea locale, și totuși efectul dramatic va rămâne neatins, deși se va pierde caracterul național. Ba chiar lăsați tragedia cum ea este, fără cât traducând-o într'o limbă străină; și, — dacă ea este o adevărată tragedie, dacă ea în adevăr resfrânge patimile însușite naturii omului (fie el moldovean sau fie brazilian); — și tot încă, zic, ea va fi admirată orișiunde; precum englezul admiră scenele grecești din Sofocle sau italianul scenele englezești din Shakespeare. Tragedia poate a nu fi istorică; dar ea nu poate a nu fi cosmopolită, ca orișicare arte.

Sînt prea departe de a alătura producerea mea cu ale lui Sofocle sau Shakespeare; dar pare-mi-se că orișicine are drept de a fi discipolul lor, bun sau rău, imitator sau original. Insă poate neșcine a împăca acești doi genii atât de diferiți? poate oare a fi ucenicul lui Shakespeare și al lui Sofocle tot odată? Nimeni n'a încercat-o până acum; și tocmai iată de ce nimeni nici nu are cuvânt de a afirma, cum că pasul ar fi neposibil. Culoarea albă și culoarea neagră sunt vederat contrare, dar unirea lor nu produce ca o nouă culoare, care nu e nici albă, nici neagră: cu-

---

1) De asemenea în actele oficiale polone și în scrierile contimporanilor străini: Orzechowski, Bielski, Isthuenff, Sommer, etc.

2) Gratiani, De Heraclide; p. 351 „Mozucha, ferocis ac turbidi ingenii vir...".

3) Oarecare noțiuni despre caracterul lui Șarpe se află în Acta Tomiciana.

4) Mai cu seamă Acta Tomiciana, din care s'ar putea extrage întreaga istorie a acestei triste domnii.

5) Până și șarlatanul Paiazzo nu e un tip născut. Chiar la începutul sutei XVII, Joppecourt povestește despre domnul muntenesc Mihne: „se ressouvint qu'un certain italien faisant profesion de predire les choses futures, luy avoit autrefois dit, etc.", (p. 121).

Haşdeu şi „Convorbirile literare“

G. PANU

Am arătat în cursul acestor amintiri, cum cel întâiu care a adoptat asemenea atitudine (a farselor) a fost d. Haşdeu, printr‘o farsă făcută **Convorbirilor** încă în anul 1871, trimiţând acelei reviste o poezie : „**Eu şi Ea**“ pretinzând că e tradusă dintr‘un autor german Gablitz şi iscălind M. I. Elias.

Reproduc din nou acea poezie :

EU ŞI EA

Ca o liră fără sunet
Ca un fulger fără tunet
Ca un râu fără murmur ;
Ca o pasăre tăcută,
Ca o casă ce stă mută
Şi pustie împrejur.

Ast-fel sunt şi eu — Vai mie !
Formă fără melodie
Pur spectacol făr’idei
De când dânsa nu-i sub soare
Şi puterea’mi cântătoare
A perit cu moartea ei !

M. I. Elias

Doui ani după această farsă a eşit satira **Muza dela Borta rece.**

In urma aceştia a urmat oarecare acalmie, **Convorbirile** nu s‘au cam prea ocupat de **Revista Contimporană** ; **Revista Contimporană** a încetat cu atacurile ei.

Probabil că a intervenit Vasile Alecsandri care scria şi la o revistă şi la alta.

Ba chiar au început a se sabili oarecare relaţii de bună vecinătate, cel puţin din partea **Revistei Contimporane.**

Scriitori de ai **Convorbirilor** imitând pe Vasile Alecsandri, începură a trimite versuri şi **Revistei Contimporane,** iar câte odată revista reproducvea chiar bucăţi din **Convorbiri,** precum unele nuvele ale lui Nicu Ganea.

In anul 1876 d. Haşdeu îşi propune să scoată o nouă revistă, **Revista literară şi ştiinţifică :** Se anunţa sau mai mult se şoptia că noua revistă are să aibă o prefaţă interesantă.

Trebue să spun că d. Haşdeu nu trăia bine propriu zis cu nimenea : era în rei termeni, cum s‘a văzut, cu **Convorbirile literare,** era însă în termeni răi şi cu **Revista Contimporană** şi mai cu seamă cu d. Ureche.

Spirit viu şi susceptibil, d-sale îi plăcea să aibe nu colaboratori ci admiratori.

La Bucureşti, se întrebau toţi ce rezervează d. Haşdeu pentru prefaţă.

Cât despre **Junimea** şi **Convorbirile** literare acolo nu s‘a dat nici o însemnătate.

*

In **Convorbirile literare** din Ianuarie 1876, printre alte poezii s‘a publicat şi următoarea trimisă din Bucureşti, intitulată **La Noi** şi subsemnat P. A. Călescu. Iat-o :

LA NOI

„La noi e puterd mărul“ a zis de mult poetul,
A zis cu desperare şi a murit nebun,
Căci îl sdrobi durerea când s’a
convins cu ’ncetul,
Oftând după scăpare, că nu mai este bun
Nici sâmburele însuşi, speranţa viitoare,
Vestală timoroasă ascunsă de priviri !
O, da ! un verme sarbăd cu otrăvită boare
Rozând fără ’ncetare nu lasă nicăiri
Bucată nemânjită, şi în zadar să crează
Ilusia din urmă ar vrea că tot mai poţi
Redobândi scânteia din dispăruta rază !
I-am cântărit, piticii ! i-am măsurat pe toţi !
Lucesc prin neştiinţă, prin penile străine,
Insecte cu o umbră mai mare decât ei ;
Te ’nşală ’n perspectivă, dar când
te uiţi mai bine
E trist şi-ţi vine milă de falnicii pigmei !
Rivali cu cine ştie ce geniuri sublime,
Aruncă vorbe ’n aer ce curg ca un şiroi,
Repetă, dar de unde, din ei nu spune mime....
E putred, putred mărul din sâmbure la noi !

P. A. Călescu

D, Negrutzi, care primise poezia la corespondenţa revistei, scrisese autorului următoarele :

„D-lui P. A. C. mulţumiri şi noroc bun“.

Două cuvinte numai schimbase d. Negrutzi din poézie : în loc de **vestală timoroasă** cum era în manuscript, pusese **fecioară sfiicioasă.**

Ei bine, această poezie era o nouă farsă a d-lui Hăşdeu, o a doua farsă căci d. Haşdeu urmărise în tot cursul **Convorbirilor literare** şi societatea **Junimea.**

In adevăr, apare cum am zis mai sus, **Revista literară şi ştiinţifică** la 15 Februarie 1876 ; revista începea cu următoarele :

Reproduc întreg rămăşagul căci mulţi poate au uitat de el :

„In loc de prefaţă
„Al doilea Rămăşag

Dedicat d-lui V. Alecsandri“.

„Când mai mulţi amici îmi făcură onoarea de a-mi propune direcţiunea literară a **Revistei** de faţă, le-am adresat lor şi mie însu-mi următoarea întrebare : o singură publicaţiune de această natură nu este oare de ajuns „pentru micul nostru cerc de lectori ?

„Mi s‘a răspuns că da.

„Atunci — zisei eu — avem deja **Convorbiri literare** şi prin urmare orice „altă revistă e de prisos.

— „Dar **Convorbirile** nu sunt serioase ! a esclamat unul din cei de faţă.

— „Vă prea grăbiţi cu sentinţa, răspunse cu gravitate un advocat. Pentru „ca să puteţi pronunţa în conştiinţă o „condamnaţiune, trebue mai întâi ca acuzatul să-şi recunoască culpa.

„Toţi au început a râde.

— „Cum vrei d-ta domnule legist — „observă unul — ca organul d-lui T. „Maiorescu, fie cât de necopt, să-ţi mărturisească el însuşi lipsa-i de seriozitate. Ar fi prea naiv...

„Auzind aceasta, îmi trecu prin minte „o idee.

— „Ei bine, domnilor — zisei eu — „vă propun un rămăşag...

— „Un al doilea rămăşag, căci pe cel „întâiu l‘ai câştigat mai an-ţerţ prin **Eu „şi Ea din Gablitz :**

„Ca o liră fără sunet,
„Ca un fulger fără tunet... !

— „Fie şi al doilea ! pentru a împăca „pe omul nostru de legi, eu pariez că „voiu reuşi a face, ca aşa numita **noua „direcţie** să-şi recunoască nulitatea în „modul cel mai solemn, s‘o mărturisească în faţa lumei întregi şi aceasta nu mai „departe decât până la termenul de 15 „Februarie, pe care l‘am fixat pentru „apariţiunea „**Revistei** noastre“.

„Rămăşagul a fost primit.

„Şi de astă-dată am câştigat.

„La 5/17 Ianuarie, cu recipisa sub No. „936, am trimis la foaia din Iaşi următorul **acrostich la Convorbiri literare.**

(Urmează poezia reprodusă mai sus).

---

loarea cenuşie? De ce dară maniera tragică a lui Sofocle, acordată cu maniera tragică a lui Shakespeare, n‘ar da ea naştere unei maniere tragice speciale, unei maniere „cenuşii“ ? Profunda mea amărăciune pentru Sofocle nu mă împiedica niciodată de a idolatra pe Shakespeare : în fiecare din ei vedeam unele apucături divine, „un pezzo del ciel caduto in terra“, cum zicea Sannazaro, şi... m‘am nevoit de a contopi divinul unuia cu al celuilalt !

Din Shakespeare am luat mulţimea şi caracteristica varietate a persoanelor dramei, ceiace lipseşte tragediei grece, în care locul lor îl ocupă corul, personagiu colectiv imaginar şi nenatural.

Din Sofocle am luat simplitatea intrigei, ce lipseşte tragediei moderne, în care evenimentul dramatic apare complicat prin mulţimea actelor ; mulţime zadarnică, momentele tragice în natură fiind scurte şi trecătoare.

Din Shakespeare am luat contrastul dintre sublim şi bufon, dintre plâns şi râs, — contrast care ne întâmpină la tot pasul în viaţa zilnică şi care lipseşte tragediei antice, posomorîte dela început până în sfârşit.

Din Sofocle am luat **patosul,** arta de a trăda prin cuvinte suferinţele fizice şi morale, mişcările eroice, care vizitează câteodată momintaminte inima omului, — parte slabă în tragedia modernă.

Mă tem ca introducerea să nu fie mai lungă, decât însăşi tragedia : o las nesfârşită ! Voiu preveni totuşi, drept încheiere, întrebarea ce mi se poate face, că adică de ce am scris în proză şi nu în versuri ? „Götz von Berlichingen“, şi „Egmont“ a lui Göthe, două capodopere, nu sunt scrise oare tot în proză ? Versurile nu permit a reproduce o epocă istorică în toată a sa simplicitate, de a înzestra persoanele dramei cu varietatea caractelor şi limbajelor, de a face ca să dispară individualitatea autorului... Tragedia mea e, nu numai în proză, ci încă ea exclude orice neologisme, cel puţin în cuvinte, imitarea vechei sintaxe române fiind, din nenorocire, cu neputinţă.

(Din revista **„Din Moldova“**, al cărui „redaptor“ era Haşdeu).

B. P. HAŞDEU

„La noi e putred mărul“, şi la între-
„barea : unde anume e putred ? Acros-
„tichul răspunde : la **Convorbiri litera-**
„**re.** Acolo sunt **falnicii** pigmei, acolo
„sunt **aruncători de vorbe în aer,** acolo
„sunt **insecte mici cu umbre în aer,** acolo
„sunt **plagiatorii ce repetă fără a spune**
„**de unde,** acolo se **luceşte** prin neştiin-
„ţă, etc. etc., o vastă pleiadă **mânjită**
„**până la sâmbure de un verme sarbăd**
„**cu otrăvită boare !**

„Din exces de generozitate, eu am
„prevenit pe criticii dela **noua direcţie**
„prin pseudonimul P. A. Călescu, adică
„**păcălescu,** şi chiar prin nota cu „Deş-
„teaptă-te Române :“ Ei n'au voit totuşi
„să vază, să auză, să ştie nimic !

„Poesia a fost supusă desbaterei fai-
„moasei societăţi **Junimea,** care a hotă-
„rît să se publice în cel dintâi număr al
„**Convorbirilor** mai pe sus de toate ce-
„lelalte versuri, înlocuind însă, după o
„matură cugetare, pe „Vestala timo-
„roasă“ prin „Fecioara sfiicioasă“ ceea-
„ce avu drept rezultat de a face ca a-
„crostichul să sune mai nemţeşte. La
„**Convorbiri literare.** O germanomanie
„instinctivă !

„Galimatia dela mijloc :

„...Bucată nemânjită, şi în zadar să crează
Ilusia din urmă ar vrea că tot mai poţi.

„Redobândi scânteia din dispăruta
„rază, a rămas intactă şi sacră pentru
„ilustra companie“.

„**Noua direcţie** nici n'a visat măcar,
„că prin un verme sarbăd cu otrăvită
„boare“, care „nu lasă nicări bucată
„nemânjită“, se aruncă fără milă în faţa
„d-lui Titu Maiorescu un al treilea sau
„al patrulea vot de blam, mai energic
„decât verdictele Senatului şi ale depu-
„taţilor !

„In aceste condiţiuni a apărut acros-
„tichul in **Convorbiri** dela 1 Februarie
„pe pagina 441, sub rubrica de „Cores-
pondenţă“, noua direcţie fericită de o-
„casiurea ce i-am dat de a-şi face ea în-
„săşi portretul şi foarte setoasă de al-
„tele asemenea pe viitor, mă încura-
„giază cu entuziasm : D-lui P. A. C.
mulţumiri şi noroc bun !“

„Aşa dară, neseriositatea **Convorbiri-**
„**lor** fiind legalmente constatată prin
„propria lor mărturie, mă grăbesc a
„primi sarcina de a dirige în partea-i
„literară **Revista** de faţă, considerând-o
„a fi în adevăr necesară, de vreme ce
„nu există deocamdată în România nici
„o alta de această natură.

„Va fi **nu o nouă direcţie, ci o direcţie**
„**sănătoasă.**

Haşdeu

(Din **Amintiri dela „Junimea“ din Iaşi,**
vol. II.

Din „Etymologicum magnum Romaniae"

B. P. HAŞDEU

ALIVANDA s., ALIVANTA, adv. ; à la culbute, en culbutant. „A da, a cădea, a se duce **alivanda** = a cădea în cap ; a se da **alivanda** = a se da peste cap ; a da pe cineva **alivanda** = a ruina ; a da **alivanda** = a cădea din mărirea sa, a se ruina, a perde starea“ (L. M.)

Cuvântul se aude mai ales în Moldova şi peste Olt ; în Transilvania pare a nu fi cunoscut.

I. Creangă, Amintiri (Conv. lit. 1881, p. 459) : „Ion însă, împiedicat cu picioarele în mînicile contăşului căzuse **alivanta** la pămînt...“

Alecsandri, Iorgu dela Sadagura, act. I, sc. 5 :

„Gîngu : Să te păzeşti, dragă cucoană Gahiţă, pentru că la vîrsta noastră cataroile sînt foarte şugubeţe.

„Gahiţa : Cine ţi-a spus d-tale că am cataroi“ ?...

„Gîngu : Precum zici foarte bine... ele de-odată, nitam nisam, **te trîntesc alivanta** plăcinta'n groapă...“

Acelaş, Piatra din casă, sc. 9 : „Cine ştie ? mîni, poimîni, poate **alivanta'n** groapă...

Acelaş, Florin şi Florica, sc. 11 : „(se împiedecă în poalele rochiei). Na ! că era să dau **alivanta** peste cap...“

Acelaş, Kera Nastasia : „Azi tare, mîni tare, poimîni pe spinare, adică **alivanta...**“

In Oltenia :

„Cînd se răstoarnă o trăsură, auzi zicînd : văzut-ai cum boierul şi cucoana au venit **alivanta,** peste cap ? Intre copii cînd se încurcă smeii : ţi l-am dat **alivanta !** A venit zmeul **alivanta !**“ (Chr. Cuţana, Craiova).

Cihac (II, 2) crede că **alivanta** „culbute“ ar fi aceiaş vorbă cu **alivancă** „gateau“ : l'acception de culbute est déduite de la manière de faire ces petits gateaux, que l'on roule“. Asociaţiunea lui **alivanta** cu plăcinta s'ar părea la prima vedere a justifica această derivaţiune ; în fond însă acea asociaţiune nu este altceva de cât tocmai rezultatul unei etimologii poporane. Faţă cu asemănarea materială a ambelor cuvinte, poporul — ca şi Cihac — şi-a închipuit că ele trebuie să fie înrudite ; apoi de aci, ca un fel de explicaţiune la **alivanta,** s'au adaos plăcinta în : **alivanta-plăcinta.** Cihac citează locuţiunea : „a cădea **alivanta**-plăcinta ca o broască = faire une culbute comme une grenouille“. Mai adesea însă scrie : **„alivanta** în groapă“, **„alivanta** peste cap“, **„alivanta** pe spinare“. **Alivanta** plăcinta se aude numai în Moldova, nu şi la Olteni, în graiul cărora nu există alivenci, şi prin urmare o asemenea etimologie poporană nu avea cum să se nască.

Finalul **că** din alivancă, fiind un sufix foarte răspîndit în limba romînă, nu putea să treacă în **ta** şi **da** din **alivanta** sau **alivanda,** o terminaţiune de tot rară. Afară de aceasta s'ar fi zis : „a cădea alivancă“, după cum se zice într'un mod adverbial : „cade morman“, „curge gîrlă“, „leagă fedeleş“, etc. (cfr. Jarnik, Rumän. Volksmärch 21), iar nu **articulat : „a cădea alivanta“. In scurt, din toate punctele de vedere, alivanta n'are a face cu alivancă.**

Forma — **anta** sau — **anda** în loc **de—ânta** ori—**ânda** dovedeşte că vorba nu e veche la Romîni. Este termenul italian de marină **alla—banda** (Tomaseo, vv. alla—banda şi banda), cu un consonantism care indică trecerea-i prin gura marinarilor bizantini, căci în medio greacă italianul **banda** se rostia vanta (Du Cange, Gloss, graec, ad. voc.) Ialieneşte „andare alia banda“ se zice despre corăbii cînd se pleacă pe o parte, şi de aici materialmente : „andare **alla banda** = a se povîrni, a sta să cadă, a şovăi ca beţivii“, iar la figurat: „andare **alla banda** = a se ruina, a suferi o nenorocire şi chiar a muri“, adică într'un mod adverbial toate accepţiunile romînului **alivanda** sau **alivanta.**

Este încă una dintr'o seamă de vorbe italiene străbătute la noi dela Marea-Neagră prin comerciul veneţian şi genovez de pe la finea veacului de mijloc

V. **Acioae. — Alamă. — Aleodor.**

(Din „Etymologicum magnum Romaniae“, vol. I, fascicola I).

HAŞDEU ŞI EMINESCU

Cetitorul în curent cu emoţionantul necrolog pe care Hajdeu l-a scris la moartea lui Eminescu, poate fi nedumerit de versurile strofei a 7-a din poema „Dumnezeu“ :

„Homer şi Anacreonte, Virgil şi Horaţiu n'au stat a făuri, pe „Tisa plânsu-mis'a“..., sonore chiţibuşuri, pe-o cârtiţă menită s'o schimbe în elefant“. — Sunt mai puţin un atac la Eminescu cât o ilustraţiune în plus la argumentul inutilităţii rimei.

Restul versurilor confirmă, dealtminteri.

Dar de această aparentă contradicţie s'au sezizat alţii cu mult mai înainte.

Vlahuţă, discipolul aşa de credincios al lui Eminescu, menţionase versurile în revista sa „Viaţa“ şi Hajdeu răspunsese stăruind în părerea lui asupra acelei rime excentrice.

Cu acel prilej alcătuesc distihurile ,

Românii **s'au ales cu**
Puţin din **Eminescu.**

şi :

O, criticule ! **Zi că**
Răspunsul mi te **urzică.**

ca o dovadă de uşurinţa cu care se poate făuri astfel de rime, pe care, cât de nedrept, lesne se înţelege, le adăoga atâtor trouvailles-uri metrice din Eminescu.

Apoi adăoga : „Poesia consistă în **Idee** şi în **ritm.** Numai ideea şi ritmul caracterizează pe un adevărat poet. Rima este un accesoriu, un **plus,** care poate să arate la poeţii cei mari o prea mare bogăţie, dar care ascunde sărăcia la cei mititei“.

Şi ca să înlăture definitiv echivocul, sfârşia, spunând că meritul lui Eminescu l-a arătat **îndeajuns** în notiţa necrologică asupra poetului şi în scrisoarea către Gheorghe din Moldova.

Fără să mai spunem că şi argumentele şi tonul lor aveau în chip fatal ceva din pornirea savantului şi virtuosului în contra adevăratului inspirat al muzelor.

ECOURI

SARBATORIREA LUI HAJDEU

Amintirea celor douăzeci de ani dela moartea genialului enciclopedist, una dintre puţinele mari glorii cărturăreşti ale neamului nostru, e un bun prilej de reculegere.

Câteva articole în ziare şi reviste, câteva broşuri, festivitatea Ateneului popular Câmpina, cine ar putea contesta acestor manifestaţiuni tot omagiul şi interesul pe care-l conţin.

Ceeace însă nu se vede e prezenţa acelui stat cultural, băgat prea până peste genunchi în noroiul intereselor materialiste. Şi nu e vorba doar de vre-o oficializare a comemorării, a lui Hajdeu astăzi, a altora, mâine. Nici de vre-o delegaţie pe care Statul ar da-o cuiva să-l reprezinte la festivităţile Hajdeu. Ar fi tot ceeace e mai simplu, cu toate că nici pentru numai atâta nu se poate vorbi de vre-un oficiu în a cărui grijă să cadă astfel de atribuţiuni. Să zicem că Statul se voeşte reprezentat la o mare festivitate culturală. Cine ia iniţiativa şi cine decide ? Ministerul de Instrucţie, de arte, aşa, cum uzinele din străinătate v'au obişnuit sau ministerul de domenii în sarcinile căruia cad arcurile de triumf, în ţara noastră ?

Şi totuş, despre altceva e vorba.

Despre atmosfera spirituală Hajdeu, despre curentul editorial Hajdeu, care trebuia să însoţească toată această sărbătorire.

Centenarul romantismului, legat de prefaţa lui Cromwell a lui Victor Hugo, abia la toamnă atinge punctul de coincidenţă şi încă de un an de zile, monografii, ediţii, studii, resuscitări, se urmează din toate părţile, ca o dovadă a pulsului intelectual a acelui stat cultural, de care ne aflăm aşa de departe. Editurilor noastre nu le putem cere, încă multă vreme de azi încolo, o acţiune luminată şi metodică într'ale cărţilor.

Iată, unde statul ar trebui să intervie, iată unde o direcţie a literelor în ministerul artelor, şi-ar afla raţiunea. Ea ar pregăti nu atât serbările ; acestea vin dela sine când împrejurările sunt create. Dar ar favoriza publicaţiile, ar mobiliza energiile care se irosesc, ar întocmi planul activităţilor şi ar grăbi acea eflorescenţă de tipărituri în toate chipurile, operă, studii, vulgarizări, fără de cari ori ce comemorare e un pilej mai mult pentru melancolie.

SERBARILE HAŞDEU LA CAMPINA

La 28 August vor avea loc la Câmpina mari serbări pentru comemorarea lui B. P. Haşdeu. Iată programul serbărilor :

Orele 11 : Parastas la catedrala Sf. Treime". Răspunsurile vor fi date de corul ateneului popular „B. P. Haşdeu" sub conducerea maestrului prof. C. Ionescu.

Orele 12 : Pelerinaj la castelul „Julia Haşdeu". La castel se vor ţine cuvântări ocazionale.

Orele 17 : Festival la sala „Monovici" cu următorul program : Conferinţa d-lui prof. universitar **Nicolae Iorga** : „Doamne buzele mele" de Gh. Muzicescu ; „Capela" de C. Kreutzer ; „Cerurile spun" (concert No. 17) de Bortneansky, executate de corul mixt al ateneului „B. P. Heşdeu" sub conducerea maestrului C. Ionescu ; Recitări : d-na ing. Ecaterina Pâslaru ; „Răzvan şi Vidra" de B. P. Haşdeu.

Cântecul I (un orb pentru un galben), cu concursul d-lui Corneliu Danielescu stagiar al Teatrului Naţional din Bucureşti. Direcţia de scenă : N. Gh. Kirilov dela Teatrul Naţional. Piesa se va juca în tradiţia Teatrului Naţional.

BIBLIOTECA PEDAGOGICA

Biblioteca pedagogică de pe lângă Casa Şcoalelor a fost frequentată în luna Iunie, de 115 cititori, cari au consultat 257 volume.

In total, în anul şcolar 1926—1927, biblioteca pedagogică a fost consultată de 4545 cititori cari au consultat 7822 volume.

Spre a se vedea cum se prezintă această frecventare în raport cu cea din anii trecuţi, dăm mai jos frequentarea bibliotecii, dela înfiinţarea ei, 20 Noemb. 1910, până la 1 Iulie a. c.

In anul 1910—1911, 113 cititori au consultat 308 volume , în 1911—912, 175 cititori, 567 volume. în 1912—913, 251 cititori, 633 volume ; în 1913—914, 589 cititori, 1312 volume ; în 1914—Sept 1924, 4463 cititori, 9221 volume ; în 1924—925, 1525 cititori, 2421 volume ; în 1925—926, 2013 cititori, 3298 volume ; în 1926—927, 4545 cititori, 7822 volume. In total 13,774 cititori au consultat 25.782 volume.

Din aceste cifre rezultă, că în anul şcolar 1926—927, biblioteca pedagogică a apuns la o frequentare de o treime din numărul total de cititori şi de volume, pe cari i-a avut dela înfiinţare şi până în prezent, adică în timp de 16 ani.

Acest rezultat este foarte îmbucurător şi se datoreşte faptului că au fost sporite numărul locurilor de citit, prin confecţionarea de noui mese şi scaune pentru cititori.

DIN STRAINATAŢE

☐ **Les Annales** publică date în legătură cu situaţia presei străine ce apare pe teritoriul Franţei :

Apar în Franţa 167 publicaţii străine : 24 în englezeşte, 1 în irlandeză, 18 în nemţeşte, 15 în spaniolă, 30 în italiană, 3 în greceşte, 3 în ebraică, 1 în idiş, 14 în poloneză, 2 în flamandă, 7 în esperanto, 21 în ruseşte, 2 în arabă, 2 în anamită, 4 în ungureşte, 8 în armeană, 3 în ucraineană.

☐ Doctorul Herman Menhard, director al bibliotecii din Klangenfurt, Germania, a descoperit fragmente din manuscrisul **Nibelungilor.** Manuscrisul e scris în bavareza Evului mediu şi datează din secolul XII sau XIII.

☐ Operele complecte ale lui D'Anuzio vor apare într'o colecţie numărând nu mai puţin de 80 volume.

= Academia franceză a fost autorizată să primească nuda proprietate a unui legat Silhol de douăsute mii de franci, ca să institue zestre de câte 2000 franci pentru fetele, din arondismentul al 14-lea, care se vor fi distins prin virtuţiile de familie.

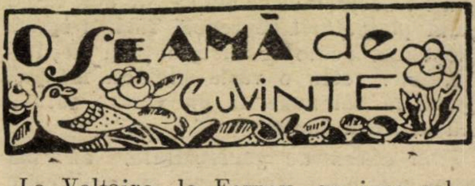

La Voltaire, la Ferney, se juca şah ; apoi se începu să se povestească istorii de bandiţi. Fiecare doamnă povestind pe a sa veni rândul lui Voltaire. El începu astfel :

— Doamnelor, a fost odată un perceptor...

Şi adăogă cu simplicitate :

— Atâta tot !

*

Alexandru Dumas-tatăl răspunse astfel unui obraznic care-l trata de „negru".

— Da, domnule, tatăl meu era mulatru, bunicul era negru şi străbunul era maimuţă. Generaţia mea începe acolo unde a d-. se termină.

*

Celebrul avocat rus Lokhovitzki scoase pe un client al său dintr'o afacere urâtă. După achitare acesta veni să-l mulţumească.

— Oh ! maestre, zise el, nu ştiu cum să vă exprim toată recunoştinţa mea.

Lokhovitzki răspunse :

— Prietene, de când Fenicienii au descoperit banii, această chestiune nu se mai pune.

*

George Branlimberg care fu odinioară redactor la „Courrier Francais" şi care nu era lipsit de talent, era un bohem incorigibil.

Intr'o bună zi, el dispăru. Nu se ştiu nimic despre el când unul din prietenii său îl întâlni.

Mirat, îl întrebă :

— Ei bine ! ce ai devenit !.. Nu te mai vezi...

— Sunt vânzător de mobile, declară Branlimberg cu aerul cel mai serios din lume.

— Şi merg afacerile ? Vinzi multă mobilă !

— Doamne... până azi... mărturisi scriitorul.. n'am vândut decât mobila mea.

RUD. A. KNAPP

* * *

☐ Se va crea un serviciu de coordonare al tuturor bibliotecilor din lume. Patru sute de biblioteci au şi făgăduit colaborarea Institutului internaţional de cooperaţie intelectuală.

☐ La 22 Iulie s'a împlinit centenarul unui faimos fapt divers , tânărul seminarist Antoine Berthet din Brangues Dauphin, a tras în plină biserică şi în timpul slujbei un foc de revolver, asupra d-nei Michoud, soţia consilierului de la Curtea din Grenoble. După aceea a tras şi asupră-şi.

Fapt divers din care — dacă se poate spune, şi în ce măsură — a ieşit **Le rouge et noir** de **Stendhal.**

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar" : **d. Perpessicius.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

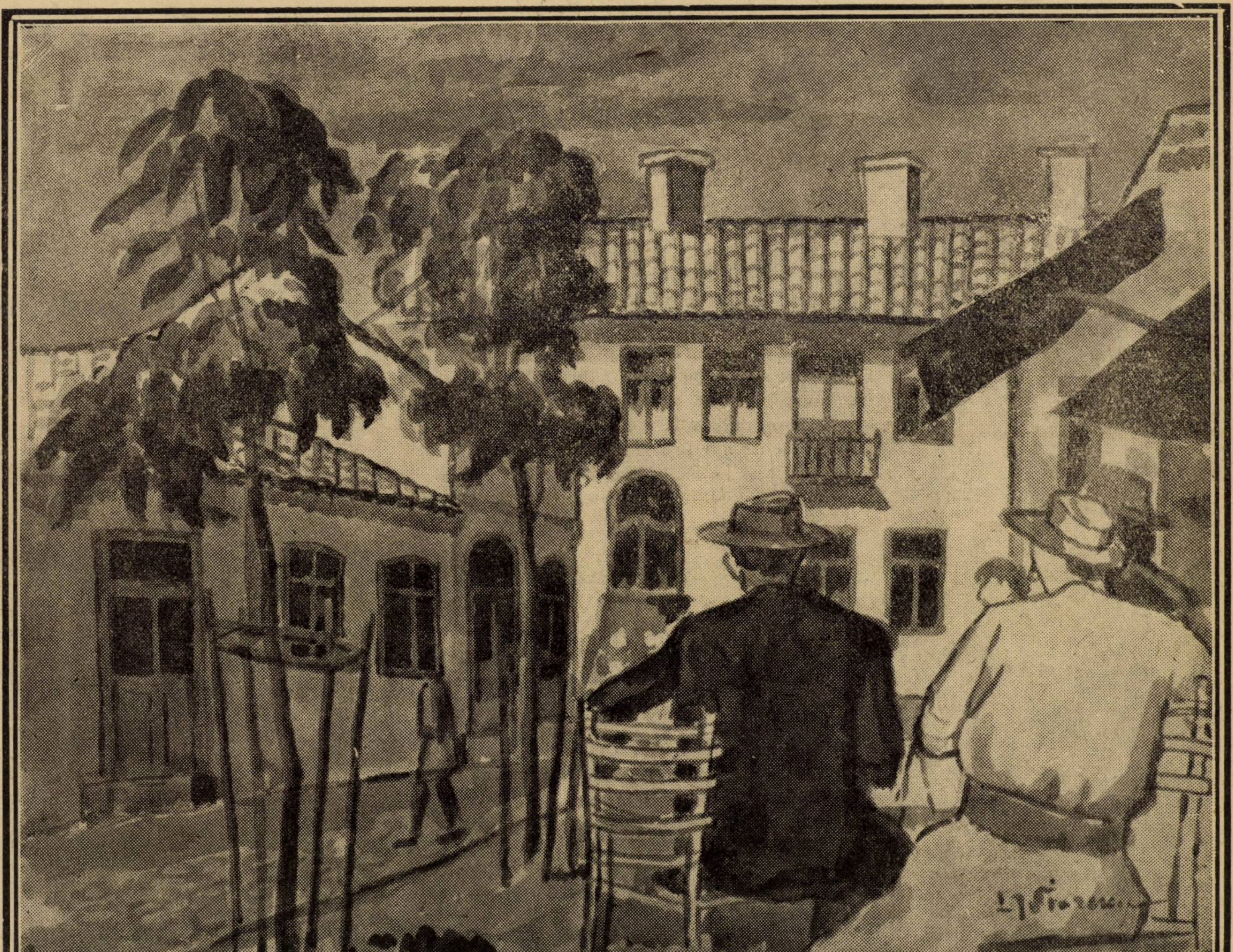

LEON VIORESCU : **PEISAJ DIN MANGALIA**

An. XLIII Nr. 36
4 Septembrie 1927

Lei 5

MUNTELE

sătul de nesfârşit şi-azur, ades
aş fi vrut să mă cobor la şes...
şi, pitic şi nebăgat în seamă, ca un dâmb
s'odihnesc lângă-un pârâu trândav şi strâmb...

A. COTRUŞ

LIBELULA

In cartea'nchisă, astăzi — acolo unde semn e —
Descoperii în file o vizită postumă.

S'a rătăcit rănită încoace... Greu pesemne
Cu aripioara ruptă s'a ridicat din humă.
De boare ajutată o fi venit, bolnavă ;
Şi-antenele de aur le-o fi întins din cartea
Inchisă în neştire când inima prin slavă
— Roş porumbiel — rotindu-mi, visa, desigur moartea !

Străpunse arcul spaimei cu rândunici... A vaer
Căzu un vreasc, o frunză îngălbeni în aer...
Cu'nsângerări streine, cu unghiile-atente
Mă depărtam pe vârfuri de blocuri transparente.
. . . .

Să-ţi cadă aurie pe umăru'n mătasă
Laşi umbreluţa tristă — o aripioară ruptă ;
Şi'n mine e o larmă şi'n mine e o luptă...
Treci leneş pe la poartă ca să te văd frumoasă.

C. M. THEODORESCU

VIOARA MUTĂ

Popa mirosi el ce însemnează această tăcere și, plecându-se spre piciorul drept, începui să-l frece cu palma. In această mișcare a lui apucase să ridice puțin în sus și umărul stâng. Rămase o clipă așa, pe loc, și i se păru comodă și chiar echilibrată. atitudinea.

Intre timp prefectul găsi că e ora mesei și, luându-și ziua bună, plecă. Popa, după ce plăti întreaga consumație, făcu la fel, în mijlocul strângerilor entuziaste de mână. Șchiopăta cu gravitate și cu convingere. Se pomeni însă că, cu aceiași convingere, își strâmbase umărul stâng printr'o ridicare a lui în sus. Asta îi făcea o plăcere sadică. Nu-și da seama ce anume bucurie poate trage din înfățișarea lui tot mai slută, dar nici nu căuta prea mult o descifrare a sentimentului acesta. Se mulțumea să-l trăiască cu meticuloasă convingere, cu frenezia de primăvară a înflorirei plantelor, cu adâncimea bucuriei întâilor pași ai copilului, sau cu nevinovăția spontană a cântecului ciocârliei.

Broscoi. rămas între comesenii dimprejur, puse capul între palme, gânditor și concentrat. Fu o liniște plină de așteptare. Fiecare o simțea încărcată de lumini neașteptate. Colonelul Muguraș se uită lung și, când Broscoi scoase capul dinte palme, întrebă poruncitor :

— Spune !

— Adică de ce să fie excelent, mă rog ? întrebă Broscoi.

— Ce spui acolo nenișorule ?

— Nu spunea popa că hotărîse mai întâi să zică biserica lui Mircea Postelnicu ?

— Da ! răspunse colonelul.

— Și pe urmă nu a spus tot el că-i va zice Biserica lui Stroici ?

— Și asta e așa ! răspúnse și mai convins colonelul, și după el toți ceilalți.

— De ce însă biserica lui Stroici, sau chiar a lui Postelnicu Mircea ? Postelnic nu este, ca să boteze el, cu nume postelnicesc, treburi de-ale lui ; de altă parte, cum de botează el, lucruri făcute pe locuri, și cu bani postelnicești, și de-ai noștri, cu numele lui ? Popa nu are nimic. Averea lui este întreagă a doamnei Lucreția.

— Asta se cheamă să ai dreptate ! exclamă, trântind cu pumnul în masă, colonelul Muguraș. Și comandă încă un rând de halbe cu salam pentru toată lumea.

Popa, în drumul lui spre casă, întâlni pe soția polițaiului, care tocmai isprăvise să se îmbrace, și pornise, la auzul știrei celei noui, spre grădină, cu trăsura. Popa salută. Ea opri tărsura și sări jos. Era fericită că putuse întâlni măcar în drum pe popa, pentru a-l felicita pentru gândul avut. Bărbatul ei nu avusese vreme să o vestească decât în treacăt, dar a priceput, din cât i se spusese, că e vorba de un lucru care face senzație, și că acel lucru e o biserică sortită să fie gloria viitoare a orașului. Și ochii ei proectați asupra popei, erau aproape înlăcrimați. Emoția, de altfel, era evidentă din faptul că se gătise cu grije unică, se parfumase amețitor, și tremura toată. Pusese pe cap o pălărie mare, albă, de pai, cu cireși și cu vișini foarte mari și foarte multe, de jur împrejur. Luase mâna popei, și îl întreba din ochi despre ce este vorba.

Popa, rezimat pe piciorul drept și cu umărul stâng în sus, cautà să-i explice cu nepăsare că e vorba doar de o simplă biserică.

— Nimica toată, cucoană Camelia.

— Aș ! ești d-ta modest, părinte. Știu eu de la Ovidiu.

Și îl trase lângă trăsură pentru a nu sta în mijlocul drumului. Intre timp îi veni o idee nouă. Popa era acum fala orașului.

— Ce-ar fi dacă l'ași pofti la o plimbare în trăsură ? Toate prietenele or să crape de necaz. Unde pui că și așa e una din cele mai de seamă persoane din oraș și din județ ?

Și gândindu-se așa, se strecură în trăsură, ca să nu dea cu pălăria de coviltirul ridicat, și, fără să lase pe popă de mână, îi spuse :

— Știi una părinte ?

N. DAVIDESCU

— Dacă-mi spui ! răspunse popa, căutând să-și tragă mâna.

— Tot am eu puțină treabă până la hanul de la Valea-Muerii. Ce-ar fi dacă te-ai urca și d-ta lângă mine, și mi-ai povesti de ce este vorba ?

— Păi e târziu !

— O jumătate de ceas mai târziu sau mai de vreme, ce însemnează într'o zi ca asta ?

Și ca să pecetluiască hotărîrea ei cu ceva ireparabil, și spuse birjarului să mîe repede spre han.

— Vezi de dă bici calului, că merge și părintele, și e grăbit.

Popa se pomeni astfel în trăsură, lângă Camelia Broscoi. Era o femeiușcă care trebue să fi fost, într'o viață anterioară, viezure. Avea un dar special de a-și vârî, în același timp, nasul cercetător, prin tot orașul, de a iscodi, de a sări, dintr'un loc într'altul, cu agilitatea veveriței, și, mică, albă, durdulie, tânără, de a nu supăra mai mult ca un obiect de scurtă necesitate. Era, astfel, când cravată la gâtul bărbatului ei, când breloc la lanțul de ciasornic al prefectului, când dragon la sabia de paradă a ofițerilor tineri. Toate acestea le făcea cu atâta nevinovăție în cât nimănui încă, și mai puțin lui Ovidiu, nu-i trecuse prin minte să o vadă vre-odată. Se uită la popă și, în lumina senzației obștești, îl găsi frumos de tot. Socotea acum că și umărul stâng, ridicat a umilință, și pe care-l băga astfel de seamă pentru prima dată, este un semn de bărbăție și de putere. Pe urmă îi făcu plăcere că are o barbă neregulată. Popa urmărea cu oarecare plăcere, acum, valul acesta de senzualitate, ridicat în carnea și în nervii Cameliei, de închipuire, și care îi impurpura obrajii și o făcea să se înghesue în el.

— Adică de ce nu așì agăța-o și eu odată iconiță la gât ? gândi el, cu înfiorare.

Trăsura, în răstimp, eșea din oraș și apuca drumul hanului. Camelia atâta aștepta. Inhață pe popă de gât și îl sărută. Popa îi strecură o mână pe lângă genunchi, în sus, și-și înfipse buzele în carnea gâtului ei. Camelia își scoase pălăria și o dete, grăbită, birjarului să o țină.

Trăsura își urmă, astfel, drumul încă vre-o câteva minute, în timp ce birjarul tușea sec din când în când. Tăcerea arzătoare de amiază a câmpului năvăli pe sub coșul ridicat, înăbușitoare, până la ei. Camelia își aranja repede rochiile, se pudră, ceru pălăria înapoi vizitiului, și-i dete poruncă să se întoarcă. Uitase de han. Era acum nerăbdătoare să audă ce se vorbește și să povestească ea, apoi că se plimbase cu popa. Popa, plictisit, spuse vizitiului să lase coșul. Ea însă se împotrivi pe cuvânt că o arde soarele. Trăsura mergea alene de-alungul ulițelor. In drumul lor întâlneanu grupuri-grupuri de cetățeni care căutau cercetător în trăsură, salutau insidios, și zâmbeau cu tâlc. Popa începea să se simtă stânjenit de toată istoria aceasta. Camelia însă era încântată. O necăjea doar gândul că poate nu mai e nimeni la grădină, și spune birjarului răstit.

— Ți-am spus odată , dobitocule, că părintele e grăbit. Hai ! mână mai repede, că mergi ca după port.

Birjarul dete bici cailor. Camelia se întoarse grațioasă și surâzătoare spre popă, și-i spuse ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic :

— Trecem pe la grădină, mă lași acolo, iar d-ta pleci înainte cu trăsura.

— Așa să fie, cucoană Camelio ! răspunse popa pe un ton care nu vroia să țină seamă de noua situație.

Camelia, în dreptul grădinei, sări din fuga trăsurei jos, și lăsă pe popă să meargă înainte. Lumea încă nu se risipise toată. Grupuri încă urmau să vorbească, învârtindu-se în sus și în josul aleei circulare. Colonelul, polițaiul, și ceilalți tovarăși de masă erau tot aprinși.

Camelia îi văzu de departe și își domoli mersul. Vroia să se simtă așteptată. Ideia plimbărei ei cu eroul zilei îi dedea o gravitate pe care ținea să și-o valorifice în toate amănuntele. Făcuse gura mai mică decât de obicei, își sumesese vârful nasului parcă mai sus ceva, pieptul și-l scosese mai nainte, și, cu această ținută, roșie la fața, micuță, cochetă și ințepată, înainta spre masa unde era și bărbatul ei. Comesenii se ridicară respectuos și amical în sus. Polițaiul, deși toată lumea se cunoștea, se crezu dator să fie ceremonios, și adresă nevestei sale întrebarea dacă cunoaște pe toată lumea, apoi spre cei de la masă, așa în treacăt, pentru a le spune :

— Soţia mea ; d-na Camelia Broscoi.

— Născută Ion Ion, adaogă ea, puţin contrariată.

— Adică Ion Ionescu, rectifică Broscoi care găsea o nuanţă pejorativă în acces „escu".

Şi toţi se aşezară din nou jos. Orele erau aproape unu. Camelia, nu numai necăjită dar oare-cum şi jicnită, acum, de atitudinea lui Ovidiu, se gândea cu duioşie la popă care avusese delicateţea să nu-i spună nici odată altfel decât cucoana Camelia. Şi abia se stăpânea să nu spună ea, acum, noutatea plimbărei ei cu popa, spre ValeaMuerei. Işi rezervă lucrul acesta însă pentru la urmă.

Poliţaiul şi cu tovarăşii lui de masă însă ardeau de cu totul altceva. Discutaseră toată vremea despre gândul popei şi, fără să ajungă la nici o concluzie, firească, sfârşiseră prin a-i face din el o adevărată crimă. Colonelul Muguraş, cu coada ochiului spre Camelia, şi cu intenţia de a scoate un efect oratoric, îşi încrucişe braţele pe piept, şi opuse grav :

— Şi aşa, domnilor, cum vă spuneam.

— Ce este aşa ? întrebă Camelia care avea şi ea ceva de spus.

— Cu popa ăla ! stimată doamnă.

Ovidiu Broscoi, atunci, găsi prilejul, sub cuvânt că explică nevestei sale despre ce este vorba, să mai ia odată cuvântul pentru a spune sentenţios :

— In rezumat, deci, popa e un ticălos, şi vrea să ne arunce cu praf în ochi.

— Cum aşa ? întrebă, pălind dintr'odată, Camelia.

— Bine, iată. Cu biserica aceia nu vrea decât să intre în sufletul nostru cu anasâna, şi să-şi dea aere postelniceşti. Este sau nu este aşa ?

Şi toată lumea se găsi de aceiaşi părere. Camelia înlemnise. In sufletul ei se prăbuşi dintr'odată întreagă lume de satisfacţie şi de vanitate. Popa îi părea acum de o urâţenie odioasă. Şi rămase o clipă, cu mintea barată de buimăceală, să judece. Nu pricepea bine de ce trebue neapărat privită drept o faptă rea dorinţa de a fi pe placul slătinenilor, cum însă toată lumea era de această părere, socoti că aşa trebue să fie, şi se resemnă. Ceeace o supăra acum era doar faptul că se putuse înşela atât de mult asupra unui om, şi că-l mai şi socotise, pe de-asupra, frumos. Se gândi apoi la bârfelile şi la ironia prietenilor şi cunoştinţelor ei, şi o mânie surdă, concentrată, se ridică, pe cât cu putinţă, în sufletul ei. Vârî mâna în poşetă după pufuleţ, ca să se pudreze în semn de supărare, şi privirile îi căzură asupra ceasului de la mână. Erau orele două aproape. Se ridică de pe scaun şi spuse nervos :

— Domnilor, e timpul să mergem. E târziu de tot.

Toţi se ridicară dela masă. Ovidiu salută, şi Camelia la fel, dar cu vădită răceală, pe comeseni, şi porniră. Pe drum Ovidiu o întrebă de ce e supărată. Ea răspunse scurt :

— Mizerabilul de popă ! Şi eu care-l credeam sincer.

— Popă şi sincer, dracul a mai văzut.

— Ia te rog ! cu cugetările d-tale !

— Lasă dragă, nu-ţi face sânge rău pentru atâta lucru.

(Sfârşit).

N. DAVIDESCU

Trădătorul

Antoanetta Beynglas s'a născut din părinţi necunoscuţi — o vitregie comună care nu avea dreptul să-i ceară într'o vreme socoteala faptelor, oricât de blamabil 'i-ar fi fost povârnişul, precum ea nu avea căderea răfuelei socotelilor cari i-au oprit părinţii, buni sau răi, mult departe de sfânta masă a altarului.

Layos Beynglas era potcovar în mahalaua Bonaparte, — Ketty Beynglas, spălătoreasă la boeri.

Pentru Antoanetta, mila unuia era prefăcătoria celuilalt, iar alintările aceluia, erau desgustul celui dintâi.

Pentru aparenţa unei castităţi până la fatala epocă a căderei eventuale, Antoanetta îşi făcea ucenicia în prăvălia de albituri a Doamnei Lintz, apreteuză în Galeriile Luvrului celui cinci sute de mii de sezoane din uliţa Jules Michelet.

Dimineaţa era condusă la... biurou, de un student dela Filantropia, seara era urcată de braţ, în autobuzul de resort al mahalalei, de un candidat la Percepţia Circumscripţiei a cincea comunală.

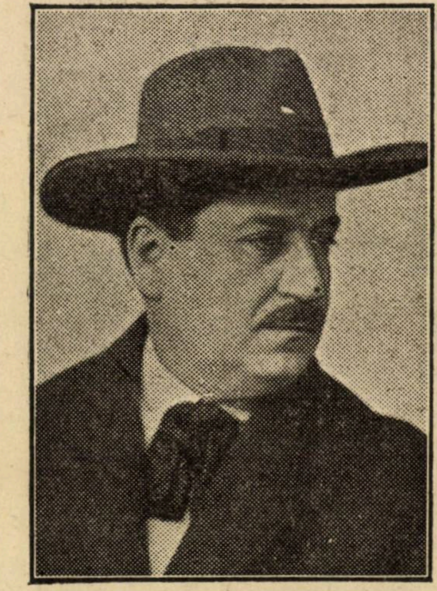

SARMANUL KLOPŞTOCK

Şi ursuzul domn Lajos Beynglas, continua să potcovească armăsarii echipajelor vestite de prin împrejurimi, iar mai ursuza d-nă Ketty Beynglas, să înălbească cât mai impecabil lingeria cuconetului aceloraşi vestite echipagii, amândoi scrutând printre ciocanele potcovăriei şi găleţilor pline cu dantele, orice mişcare care s'ar fi transportat la buna conduită a Antoanettei.

S'a întâmplat ca într'o dimineaţă, studentul dela Filantropia să nu-şi găsească idolul doctoratelor în restanţă, iar funcţionarul dela urmăriri,... şuşea nocturnă a visurilor pentru cari îşi mai căra indolenţa şi amorul spre gheşetul percepţiei a şasea comunală.

Antoanettea lipsise în aceiaşi zi dela amândouă întâlnirile.

Potcovarul trânti barosul de nicovală, nicovala răspunse cu scântei luminoase şi foalele se sculară din somn ; la rândul ei, spălătoreasa lovi puternic albia cu o rufă, umplând atelierul de săpun !

„Unde ne-ai înoptat crăiaso ? urlă fabricantul de potcoave luând cu privirea scântei din cuptor pentru a-şi aprinde mânia din ochi.

— „La tanti Leonie !"

— „Piei din casă, deşuchiato se amestecă turbată doamna Beynglas, plimbând pe dinaintea fugarei, o rufă încolăcită de după un braţ vânjos, plin şi roşcovan, gata de atac.

Dar Antoanetta Beynglas nu-i înşelase şi nici nu se înşelase.

Era vorba doară de o excursiune de agrement la marginea oraşului, în scopul de a urmări un match de foot-ball, acompaniată de un seducător aparent, inofensiv şi inamorat şi el ca şi ea, de plaiurile Boemiei în care gustase întâia oară farmecul extravagant al jocului.

— „Afară, piei, fugi din casa mea, sbieră concomitent în urechea fugarei, doamna şi domnul spălătoreasă şi potcovar, Ketty şi Layos Beynglas.

Şi Antonetta Beynglas, petrecu o noapte albă, în care trăi truda soluţionărei întunecatei ei situaţiuni !

O tentativă a Antoanettei Beynglas, de a-şi convinge suveranii unei filiaţiuni turburi, de neclintita cinste de care se bucura încă, rămase infructuoasă. Urgisirea era irevocabilă şi soţii Ketty şi Layos Beynglas, îi puse în pragul porţilor, barostul aprins şi rufa udă, pentru a o fărâma !

*

Intr'adevăr, ofensa era din cele mai atroce.

Antoanetta Beynglas, cu toate suspiciunile părinţilor şi ale întregei mahalale Bonaparte, îşi păstrase, în ciuda unei nedumeriri stranii, din partea acelora care îi aflase escapada la arena de football, cu ferocitate, o cinste nebănuită !

Animatorul de foot-ball îşi luase, solemn, adio dela Antoanetta Beynglas, chiar de lângă sfoara ringului, mergând să moară în ţara jocului care îl apropiase o clipă de blonda Antoanetta Beynglas, născută în acelaş an cu el, în visătoarea Pragă, iar Antoanetta Beynglas bătu la poarta potcovarului din mahalaua Bonaparte.

Dar nu i se deschise.

Atunci se îndreptă spre dormitorul internilor dela Filantropia.

Tovarăşul întâlnirilor de dimineaţă, fusese chemat într'o misiune de studii, peste ocean, iar al celor de seară, candidatul dela percepţie, ispăşea în închisoare o delapidare... necugetată !

Antoanetta Beynglas, forţă din nou porţile potcovarului, propunându-le dovada cinstei ei neatinse, oricare ar fi fost ea fantesia acelei dovezi.

Dar porţile cele grele ale cocioabei potcovarului, nu auziră !

*

S'a scurs o vreme în care nimeni nu mai ştia unul de altul !

Un prim întâlnit reabilită pe Antoanetta Beynglas cu mângâeri promiţătoare, şi... un copil eşit din cavalerismul salvatorului, îi procură revanşa infamului oprobiu părintesc !

Fericirea dejugă sub acoperiul scund al fostei ucenice din atelierele gofreuzei Lintz, odată cu zestrea unei cinste păstrată în întregime mirelui, — cel dintâi şi cel de pe urmă mire al fetei potcova-

NOEMBRIE 1)

Acum știu. Sunt și eu ca toți ceilalți : adolescent sentimental și visător. Zadarnic încerc să mă ascund. Sunt sentimental. Sunt ridicol.

In după amiaza aceasta de Noembrie, eu sunt trist. Și nu am de ce să fiu trist. Nu trebuie să fiu trist.... Privesc plopii prin fereastra mea. Și cad pe gânduri. Gânduri naive. idiot și revoltător de naive. Cât m'am trudit eu să-mi smulg din suflet slăbiciunea aceasta care se numește melancolie...

Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de voință. de virilitate. de personalitate. De ce să fiu melancolic pentrucă în după amiaza aceasta soarele strălucește printre copacii desfrunziți ? De ce să privesc pe fereastră în loc să lucrez ? De ce să mă visez frumos și bogat plimbându-mă prin parcuri pustii, cu havuzuri înverzite de mușchiu. cu statui însângerate de amurguri, cu viță sălbatecă ce se înalță pe poduri și ziduri de castel.

Dovada lipsei mele de voință o am chiar în clipele acestea. In loc să lupt împotriva imbecilității nostalgice a soarelui de Noembrie. să mă biciuesc până la sânge. m'am așezat la masă și scriu într'un caet pe care nu-l va ceti nimeni.

Câtă trudă risipită în după amiaza aceasta... Câte ceasuri petrecute cu dinții strânși, câte nopți calde, cu lună, cari mă ispiteau să visez și să rătăcesc pe străzi și pe cari eu le petreceam singur — nu s'au dovedit zadarnice. Și tot plânsul meu, toată mândria mea. toată durerea trupului biciuit cu frânghia — sunt neputincioase în fața unei zile de Noembrie.

Aceasta trebuia să se întâmple. Așteptam chiar ziua în care nu voi lucra—ci voi privi pe fereastră. Voința mea s'a irosit săptămână cu săptămână. Dezastrul s'a desfășurat astăzi. Și în loc să mă lovesc și să mă sbat până la cea din urmă încercare—eu stau liniștit și scriu. Poate gândesc că îmi voi acoperi astfel vinovăția.

O zi de Noembrie. O zi ca oricare alta. Soarele e trist — și de pretutindeni se ridică tresăriri ciudate. O zi caldă. O zi în care bătrânii și femeile lăcrămează, amintindu-și trecutul. Dar eu de ce să mă întristez ? De ce îmi simt sufletul plin de un simțământ necunoscut. înfiorător, dulce ? De ce vreu să plâng ? De ce aștept ceva care știu că nu va veni niciodată ?

Mie nu mi se îngăduie niciuna din acestea. Eu nu sunt un adolescent ca toți ceilalți — naiv visător. bolnăvicios. nătâng, sentimental. caraghios. Sufletul meu e aspru. Voința mea e absurdă—dar e o voință trainică. formidabilă, care apasă și înăbușe totul în calea sa. Eu trebuie să fiu acelaș în toate timpurile și toate locurile. Hotărît ca o stâncă, încruntat, cu ochii încleștați de țintă. cu buzele strivite de furie, cu pumnii strânși, gata de a se prăvăli și a-mi îndurera carnea. Așa trebuie să fiu eu. Pentrucă așa vreau ei. Eu — singurul stăpân al sufletului și al trupului meu.singurul mascul în turma de adolescenți slăbănogi, singura voință ce nu pregetă să-și sfarme dinții strângând un drug de fier și să se biciuiască răcnind. până ce carnea se înfierbântă și ajunge dureroasă ca o rană.

Așa trebue să fiu eu. Așa cum eram altădată. în zilele când sorbeam suferințele trupului ca pe o desfătare, In zilele când mă deșteptam în zori și adormeam după miezul nopții. Când îmi alungam somnul cu pumnii. Când citeam până ce-mi lăcrămau ochii și mă usturau pleoapele. Până ce mi se îngreuia capul și mi se rătăceau privirile. Până ce mi se turbura conștiinta.

In zilele când mă biciuiam...

Cele mai frumoase zile. Păstram frânghia după un raft cu cărți. In fiecare noapte. înainte de a stinge lampa. începeam sfertul acela de ceas de dulci și dureroase desfătări. Apucam frânghia cu hotărîre. o îndoiam și număram până la zece. Pe spinarea goală — albă și plină — se înfingea cea dintâi lovitură. aruncată peste umăr cu ochii închiși. Imi înnăbuseam țipătul. Era cea mai dureroasă dintre toate. Frânghia se ridica apoi tot mai repede și cădea tot mai adânc. Carnea se înfiora. obrajii îmi tremurau, buzele se albeau. Strângeam ploapele, ca să nu văd frânghia căzând. Durerea mă ațâța. Loveam tot mai grăbit. tot mai scurt. Carnea începea să se umfle. să ardă. Tâmplele mi se înfierbântau și picături sărate mi se prelingeau pe frunte. Dar izbânda duhului mă desfăta. Voința care îmi călca în picioare trupul putred — mă entuziasma de un sfânt și bărbătesc entuziasm. Imi șueram izbânda printre dinți. odată cu geamătul cărnii. Durerea și desfătarea se contopeau într'o frenezie necunoscută. pe care o sorbeam ca pe o desfătare fără preț. Era singura desfătare pe care mi-o îngăduiam.

Urmă. apoi. o clipă de extaz. Durerea mă apropia de mine însu-mi. Mă purifică. Acea singură clipă era răsplata întregei mele zile de muncă. O singură clipă Urmată de oboseală. de turburări. de tremurături. Imi simțeam trupul sfârșit ca după boală. Deabia aveam putere să 'mi ascund frânghia după raft și să-mi las cămașa pe spinarea biciuită. Câteodată. picături calde mi se prelingeau de pe umăr spre solduri. Pielița dela încheeturi era ruptă de frânghie. Sângele picura. și eu trebuia să-mi spăl cămașa în zori.

Dar nu întotdeauna durerea și osteneala mă covârșeau. De multe ori pășeam aprig și mădularele nu-mi tremurau când cămașa atingea umerii zdreliți de frânghie....

Au fost zile de izbândă. zile când rosteam cuvântul **Eu** cu glasul plin. Eram îmbătat de mine însu-mi. Eram amețit de vâltoarea pe care o simțeam, frământându-se. în suflet.

Și strigam cu ochii închiși, iluminat : **eu. eu. Eu. EU... Zile** la cari **mă** gândesc cu durere acum. când sunt trist pentrucă străluce soarele printre copacii desfrunziți...

Eu am vrut să am sufletul lui Brand. Suflet torturat. aspru și sombru. Sub care

---

*) Fragment din „Romanul adolescentului miop", partea II.

---

rului Layos Beynglas și al spălătoresei Ketty Beynglas din mahalaua Bonaparte.

*

Nuntă mare în bătătura potcovarului Layos Beynglas din mahalaua Bonaparte.

Doamna Ketty Beynglas suspină, sedusă, pe umărul din dreptul inimei potcovarului Layos Beynglas. — mirele, pe acela al adoratei lui. Sticlele cu basamac trec din pumni în pumni și lacrimile bucuriei, din ochi în ochi.

— „Totuși. tot ne mai rămâi datoare cu ceva. se adresează într'un timp potcovarul Layos Beynglas. Antoanettei Beynglas, adunând cu degetele sdrobite de caele. câteva broboane de rachiu care îi fulgeră în barbă.

— „Cu ce anume ? se adresează mirat corul nuntașilor.

— „Cu denunțarea... **trădătorului**, fie că ar fi vorba de jucătorul de foot-ball. fie că de aceia a ginerelui care se găsește printre noi !"

Și barosul lovind masa nunții, deschise gura miresei :

— Nu-i tocmai așa departe precum vă închipuiți ! E printre noi. suspină mireasa. arătând spre calapodarul Ernest Brucker. congestionat de orgoliu. — mirele Antoanettei Beynglas. păstrând în privirile-i plânse nostalgia lui Anton Bucholzer jucătorul de Foot-ball !

SARMANUL KLOPȘTOCK

să se ascundă totuş, lava fierbinte a entuziasmului, a dragostii şi a urii. Eu ştiam că nu va trece mult şi glasul meu va fi glas temut în ţară.

Voiam, însă, ca până atunci — să nu trădez nimic din sbuciumul, din întunecimile şi flacările sufletului meu.

Nimeni să nu mă vadă ostenit de luptă, şi iarăş nimeni să nu cunoască Dumnezeul pentru care lupt.

Voiam să trec printre semeni neluat în seamă. Să fiu crezut un adolescent urât şi plicticos — şi cu toate acestea să am cuget şi sufletul desprinse din stâncă. Să izbucnesc dintr'odată, copleşind turma târâtorilor şi uluind neputinţa celor cari m'au cunoscut şi m'au dispreţuit. Să-i biciuesc şi să le necinstesc feţele şi să mă desfăt simţindu-mi trupul gâlgâind de viaţă rodnică şi creatoare.

Nu mi-a plăcut să am prieteni. N'am vrut să-mi descoper sufletul adolescenţilor livizi şi melancolici. Mândria că port în mine o taină pe care n'o ghiceşte nimeni—mi-ajungea.

Şi gândul că voi înfricoşa cândva cetele oamenilor de carne — mă îmbăta. Eu ştiam cine sunt. Şi lucrul acesta îmi împlea sufletul de o nemărginită încredere şi mă silea să-mi încordez braţele ca pentru luptă. Cu atât mai mult cu cât **nimeni** nu bănuia cine sunt şi ce voi putea ajunge.

...Dar n'a fost aşa. Mi-am căutat şi eu, ca toţi oamenii slabi — prieteni. Mi-am descoperit şi eu sufletul cerşind mângâiere şi sprijin. Am trădat colţuri din taina mea şi am lăsat să se vadă ceeace nu trebuia să cunosc decât eu. Am vrut neîndurat. Şi n'am izbutit. Am fost schimbăcios şi plin de compromisuri, ca orice adolescent. Am făcut şi eu glume ; am râs şi eu mai mult decât era nevoie ; mi-am risipit şi eu timpul în vorbă cu colegi imbecili şi prieteni plictisitori ; am dormit şi eu opt ceasuri ca toţi ceilalţi ; am rătăcit şi eu, seara, pe străzi, murmurând confesiuni : am aruncat şi priviri femeilor cu trupuri calde , mi-am pierdut şi eu nevinovăţia într'o noapte, pe ploaie, într'o odăiţă umedă, pe un pat în care se frământaseră zeci de trupuri, în râsetele celor cari aşteptau afară...

Şi eu, ca şi toţi ceilalţi. Şi eu—ca şi turma. Ca şi oricare alt adolescent slăbănog şi vicios, care doarme cinsprezece ore Duminica, râde spart, flirtează cu dudui la ceaiuri, ciupeşte noaptea trecătoarele pe stradă, dansează la cabareturi, joacă la curse, citeşte „Rampa", adoră pe Mojoukine şi se sileşte să pară blazat. Ca şi Robert admiră pe Musset...

Şi nu numai atât. Am nesocotit cea mai frumoasă hotărîre a mea : aceia de a păstra în mine, până la desăvârşire, tot ceeace năzuiam să împart mai târziu, celorlalţi. In loc de a păşi sigur şi mândru cu gândurile mele întregi şi cu cărţile sfârşite — m'am dat puţin câte puţin, cu articole publicate prin reviste populare, cu pagini în cari nu se găsea nici sufletul, nici cugetul meu, cu rânduri scrise fără **entuziasm** şi fără originalitate.

Am cucerit şi eu, cu greu, ca toţi ceilalţi — un loc în coloanele revistelor de a doua mână, care-mi tipăreau articolele cu greşeli de tipar şi cu semnătura necompletă.

Se dospea şi în sufletul meu atâta josnicie încât să aştept cu nerăbdare publicarea unei traduceri şi să mă supăr pentru amânarea ei. Am început şi eu ca toţi cei cari se numesc „scriitori". Cari poartă părul retezat la ceafă şi lavalieră neagră şi pălărie cu boruri largi. Cari se împrietenesc cu directorii de reviste ca să le tipărească o nuvelă pe lună. Cari publică un volum de versuri la o tipografie din provincie, un volum de nuvele cu coperta colorată, intră slujbaş la minister se însoară şi îndură toată viaţa povara unei soţii slabe şi a unor copii rău crescuţi. Am avut şi eu mica mea glorie. Am avut şi eu mediocra mulţumire a unui articol tipărit în fruntea revistei fără greşeli de tipar şi cu numele dedesubtul titlului...

Şi am căzut tot mai jos. Croitorul mi-a dăruit haine „moderne". Am început a folosi ciorapi de mătase, am regretat că nu am plete, m'am pudrat şi eu ca Dinu, am cetit şi eu ultimele romane franţuzeşti şi revistele literare, m'am dus şi eu la cinematograf. Şi după fiecare înfrângere — prietenii mei, bunii mei prieteni, mă încredinţau că mă civilizez şi mă apropii de ‚normal"...

Nu mă pot, deci, mustra că mi-am pierdut o după amiazi privind cerul şi amintindu-mi tristeţile în acest colţ. Faptul tebuia să se întâmple.

Acum — e seară. Melancolia a fost izgonită de amintiri. Am să pot ceti fără teamă de a întârzia un ceas la o pagină. Sunt liniştit şi abătut. In sufletul meu e un gol pe care nici o voinţă omenească nu-l poate umple Ar fi zadarnică şi neputincioasă orice încercare.

MIRCEA ELIADE

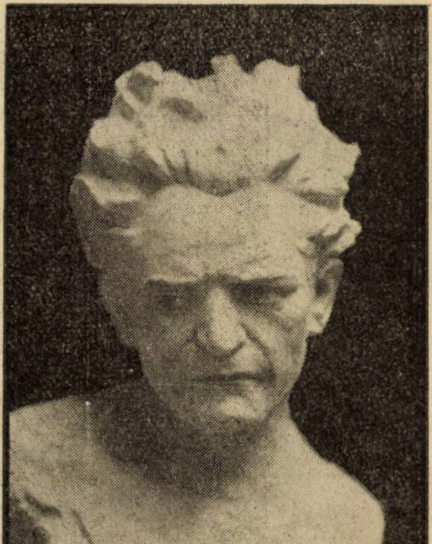

C. MIHAILESCU : **BUST**

O SEAMĂ de CUVINTE

Intr'o zi de anul nou, un nepot al papei Leon al XIII-lea sperând să obţină daruri mai frumoase, se duse şi-l felicită pe Sanctitatea Sa, urându-i să trăiască o sută de ani.

— Fiule, îi zise Leon al XIII-lea, să nu fixăm limite bunătăţii Providenţei.

◆

Ariosto ocupa o casă foarte mică. Prietenii lui îl întrebară dece, după ce a descris în „Rolando furioso" atâtea palate somptuoase, îşi clădi o casă atât de mică. El răspunse :

— Fiindcă e mai uşor să aduni cuvinte, decâ pietre !

◆

Pitard, eruditul, spunea poetului Théophile.

— Păcat că având atâta spirit ştiţi atât de puţine lucruri.

— Păcat, răspunse Théophile, că ştiind atâtea lucruri, aveţi aşa de puţin spirit.

◆

Desgenettes la un examen de igienă întrebă pe un candidat unde începe digestia :

— In gură, răspunse elevul.

— Nu, domnule, digestia începe în bucătărie !

◆

Di San Giulino fiind ministru de externe, primi într'o zi o călduroasă scrisoare dela unul din colegii săi în favoarea unui evreu, care dorea o înaltă decoraţie. Marchizul răspunse colegului său :

„Regret dar n'are nici un merit pentru care să-i dăm înalta distincţie despre care îmi scrii : e tânăr, sărac şi evreu".

Celălalt ministru, scandalizat, revine din nou :

„Marchize, ai uitat, că şi Iisus Christos a fost tânăr, sărac şi evreu".

La aceasta, Di San Giuliano răspunse imediat :

„Da, e perfect adevărat : Iisus Christos a fost tânăr, sărac şi evreu, dar ei nu purta crucea pe piept !"

◆

Napoleon avea un fecior care-i fusese ordonanţă pe când împăratul era locotenent la Toulon. Vechimea şi îndemânarea feciorului stabilise un fel de familiaritate între suveran şi slugă.

Intr'o seară, Napoleon, de vorbă, în salon, cu împărăteasa, porunceşte să li se aducă ceaiul. Feciorul vine cu serviciul, dar, când să-l pue pe masă, se împiedică şi varsă apa caldă pe hainele lui Napoleon. Suveranul bine dispus, dojeneşte amical pe neîndemânatic :

— Aşa puteam şi eu să fac !

Servitorul, liniştit de gluma împăratului, riposteazǎ atunci :

— Da. Acum, după ce m'aţi văzut pe mine cum fac.

RUD. A. KNAPP

SAMARINEANCA

Teatrele își pregătesc, înfrigurate, repertoriile pentru stagiunea ce vine. Nicicodată publicul nu va putea ști ce grea problemă este acest repertoriu.

Intâia noastră scenă a cunoscut multe stagiuni norocoase cu piese pe care publicul le-a aplaudat cu frenezie, după cum a cunoscut și atâtea stagiuni deslânate cu pustiiri de aplauze și secetă la cassă. Teatrul Național din București va juca anul acesta mult anunțata piesă a celui din urmă și celui mai definitiv romantic Edmond Rostand: Cyrano de Bergérac. Va înscrie deci prima noastră scenă, în repertoriul ei, această capod'operă a romantismului și fără îndoială, că cu o interpretare bună și cu o montare demnă, piesa va face serie.

Dar Cyrano de Bérgérac, mi-a adus aminte de întreaga operă a lui Edmond Rostand, care fără îndoială ar trebui să figureze în fiecare an în repertoriul unui teatru cu posibilități de realizare artistică superioară. Căci în afară de faptul că această întreagă operă a lui Rostand, constitue momente de artă adevărată, ea răspunde mai direct sufletului romantic și latin al publicului românesc.

Și un bun gospodar al teatrului e în totdeauna preocupat și de ceia ce poate să placă publicului.

Intâmplarea face să-mi cadă în mână o minunată traducere a evangheliei în trei tablouri „La Samaritaine", datorită d-lui I. Gr. Perieţeanu. Citisem mai de mult foarte bune traduceri ale acestui tăcut și modest slujitor al artei și am deschis traducerea **Samarinencei** cu încredere și cu dragoste. Și nu m'am înșelat.

Cu respectul, cu avântul și priceperea unui iubitor de comori literare, **Samarineanca** a fost transpusă în românește, cu toată frăgezimea originalului și cu toată lumina în care Edmond Rostand, aduce silueta turburătoare și sfânta a Fiului din Nazareth.

Cu această traducere minunată, care îmi cade acum sub ochi, întreaga operă a lui Edmond Rostand, este tălmăcită în românește.

Dar traducerea **Samarinencei** pare a fi ursită să slujească numai lecturei, căci vai! la noi, întruparea pe scenă a Celui ce s'a răstignit pentru oameni este oprită de Sf. Patriarchie. Nu prea mă pricep eu în canoanele bisericei ortodoxe; dar după câte știu, aceleaș canoane opreau tăerea cozilor la preoți și lumina electrică în biserică. Mintea luminată a Patriarhului Miron Cristea a rupt aceste tradiții cari n'aveau nimic cu măreția credinței. Biserica noastră conștientă de marea ei misiune în noua alcătuire a statului român, a făcut și acel pas al unificărei calendarului, pas greu de făcut și totuși atât de necesar.

Să rămâe oare, ca o moștenire fără nici un rost, oprirea realizărei pe scenă a celor mai mari clipe de cugetare omenească?

Ca o dovadă că nici în acest punct nu avem un hotar de prohibire bine determinat de logică este faptul că se îngădue reprezentarea pieselor în care biserica nu este prea fericit adusă pe scenă.

In Glafira, călugării ucideau la drumul mare ca și banditii de rând. Și acești călugări erau creștini căci cei Trei Regi purtau cruci pe toege. Sf. Patriarchie a îngăduit acest lucru și nu înțeleg de ce n'ar îngădui reprezentarea **„Samarinencei"** lui Edmond Rostand, pe care el a intitulat-o **evanghelie** în trei tablouri, căci evanghelie e, cu toată lumina sfântă, și cu toată inspirația pioasă și creștină.

Un spectacol ca acesta e menit să îmlădieze sufletele, să le facă mai bune, mai credincioase, un spectacol ca acesta va fi o reculegere sufletească, în vremurile înegurate ale sufletului de azi, lăsat să se hrănească cu inspirația bolnavă a lui Strinberg și Comp.

Noi avem nevoe, pentru educația sufletească a generației actuale de piese cu suflul minunat al acestei **Samarinence** și e bine, cu un ceas mai de vreme, să lăsăm și teatrului misiunea completă de a înobila pornirile și dorințele noastre.

Și dacă e bine să readucem bisericei atâtea suflete care au renunțat de a mai soarbe seninul înțelepciunei ei, desigur că e bine să căutăm toate mijloacele care i-ar readuce la sânu-i binecuvântat.

Mai cu greu vine lumea la biserică de cât la teatru... Biserica apuseană și-a menținut credincoșii în fața amvonului cu fastul slujbelor religioase în care elementul teatral joacă un rol principal. I-a menținut cu realizări muzicale desăvârșite. Cei mai aleși fii ai acestei arte au scris pentru orga bisericei apusene.

Să nu se ia teatrului românesc misiunea de a covârși sufletul cu înțelepciunea Celui mai mare și mai ales fiu al omenirei.

Sf. Patriarchie îngăduind reprezentarea piesei lui Rostand, am credința că prima noastră scenă sau alta se va grăbi să o înscrie în repertoriu.

Arta superioară, așa cum a făcut-o Rostand, poartă prin ea însăși turburătoarea credință în Cel de sus.

Suntem cu toții însetați de acea apă vie, despre care Isus vorbește rătăcitei Fotina:

„Iar cel care din apa ce eu voi da-o lui
„Va bea, n'o să'nseteze în veacul
veacului...
„Căci, întru dânsul, apa de mine hărăzită
„Un șipot se va face, spre viață nesfârșită"

Dar până la reprezentarea **Samarinencei** pe scena teatrului românesc — să nădăjduim că ziua este apropiată — traducerea ei în românește, a constituit pentru mine o clipă de sinceră bucurie literară.

Domnul I. Gr. Perieţeanu a trebuit să aibă o dragoste și un respect nemărginit pentru marele cântăreț al Franței, pentru a putea vedea cu atâta căldură și cu atâta exactitate, tot ceia ce constitue în operă originală șirul de mărgăritare.

ALFRED MOȘOIU

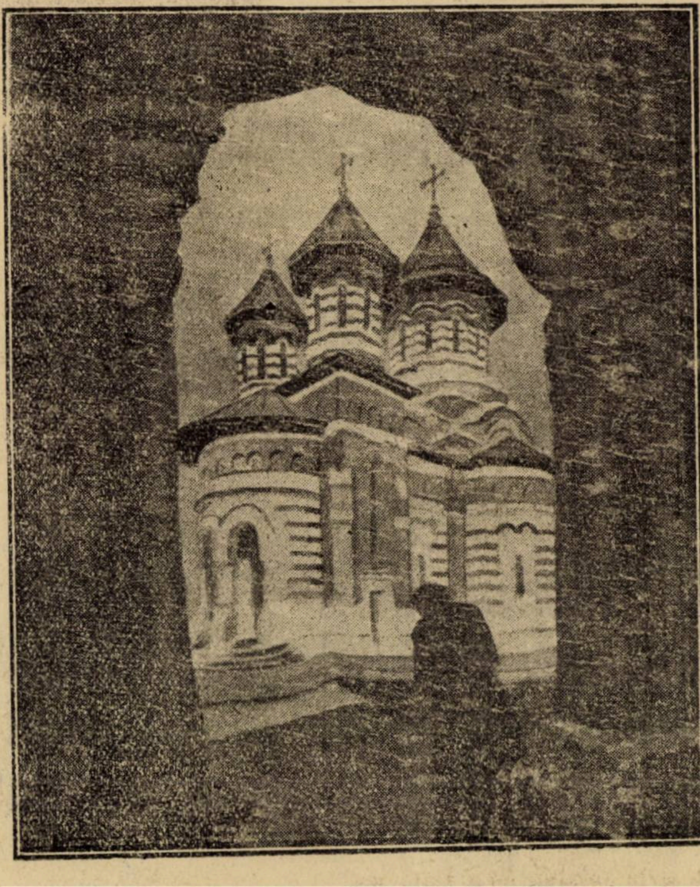

LEON VIORESCU: **BISERICA VISARION**

Visul unui sclav

— După LONGFELLOW —

Cu pieptul gol şi părul încâlcit,
Bătrânul rob, de zeii săi uitat,
La umbră de orez nesecerat
Zăcea trântit.

Şi'n ceaţa slabă a somnului uşor
Văzut-a iar pământul său natal,
Şi viaţa-i scursă, toată ca un val,
Val trecător :

Bătrânul Niger iarăşi lin curgea —
Şi peisagiul visului e larg —
Şi valuri limpezi vede cum se sparg
Din unda-i grea

El, rege 'n ţara lui nebiruit,
Privea cum caravanele cobor
Incet, de sus din munţi, cu glasul lor
De zângănit.

A lui regină scumpă 'ntre copii
Era. — Micuţii, când îl sărutau,
Ţinându-l strâns de gât, când îşi vedeau
De jucării...

Şi visu 'ncet, încet s'a depănat :
El se văzu acum pe-un câmp întins ;
Flaminii sburau ! Sub cerul lor aprins
Incălicat.

Pe negru-i cal, trecea în urma lor.
Un sat de cafrii 'n vale se zărea,
Lângă Ocean, ce'n faţa lui eşea
Asurzitor

Aude'n noapte muget furios
De lei. Ş'al hienei ţipăt ascuţit.
Aceste 'n vis, par ca un bubuit
Ce glorios.

Din tobe se ridică. Şi, un vânt
Sălbatec de pustiu urla atât
De greu ! Şi, vuetul pădurii atât
Părea un cânt

De libertate, că în somnul său
Bătrânul tresări şi râse blând.
Apoi, iar liniştea — a urmat. Iar când
Cu pasul greu

Vătaful crunt, strigând îl biciui,
El n'a simţit Din lumea lui de vis
Rămase'n noapte. Ochiul lui-e 'nchis
Pentru vecii.

Un suflet blând şi bun spre cer tihnit
Urca scăpat.— Iar trupul aruncat
De el, zăcea aici. Un lanţ uzat
Şi ruginit.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Gândul din urmă

de MIHAIL ŞT. BAIŞOIU

Incepuse primăvara !

Şi tu ştii că în zile din astea, odată, hoinăream amândoi, tăcuţi, uliţele orăşelului nostru.

Aşa dar, n‘are să te mire că şi acum — început de primăvară — bătătoream, cu gândurile înseilate pe împletitura de raze, străzile Capitalei. Obişnuinţa.

Purtam în mine dorul de viaţă, deci îmi iubeam pătimaş trecutul. Şi nu ştiu de ce, tot, ce-mi trecuse până acum prin suflet reînvia şi parcă mai puternic glasul depărtării îmi vorbea sufletului. Poate pentrucă era primăvară.

Era o săptămână încheiată de când castanul sălbatic de pe strada iubirii noastre, fusese mortor sfârşitului. Doar câteva zile de când albastru lunii îţi încercuiseră ochii. Plângeai ! Eu, îmi strângeam durerea. Câteva zile numai...

— Vrei să mă uiţi ?

Nu ţi-am răspuns. Şi nici nu te-am întrebat de ce-mi cereai uitarea.

Am stat tăcuţi timp mult. Fiecare era numai cu el : ne căutam — pentru întâia oară.

Parcă văd cum ne-a surprins trâmbiţatul cocoşului privind amândoi pârtia de lumină pe care luneca luna. In clipa asta, nici unul din noi, nu gândeam. Luna ne furase sufletul şi gândurile. Ai găsit cu cale să spargi lumina din noi.

— Micule, ai să-ţi mai aduci aminte de mine ?

Cât de fără de noimă mi s‘au părut vorbele astea. Şi tu ai simţit tot la fel. Ţi-ai plecat ochii. Ai înţeles, mai mult, că trebuia sfârşit cât mai repede. Ai început să plângi din nou. In clipa asta te-am înţeles şi m‘am cunoscut pe mine. Nu te-am mângâiat ca altă dată. Dar ţi-ai contenit plânsul singură. Mi-ai cerut să-ţi lás scrisorile — nu-mi erau de nici un folos. Tu le-ai avut a doua zi pe ale tale.

Pe urmă am plecat. Trebuia să te duc acasă.

Drumul e scurt — am ajuns repede.

— Noapte bună !

— Noapte bună !

Şi ţi-am sărutat mâna.

De ce mi s‘a strâns sufletul ? — nu ştiu.

M‘am întors la fereastra ta. Pânza transperantului mi-era prietenă. Te vedeam bine.

Ai rămas în mijlocul odăii. O, odăiţa iubirii noastre... Ştiam pe de rost locul fiecărui lucru. Şi dacă mâinile s‘ar fi lungit şi-ar fi pătruns până înăuntru, aş fi luat, fără să greşesc, cel mai mic din „nimicurile" tale de pe etajeră... Ai stat cu mâinile la ochi, nemişcată. Poate plângeai iarăş.

Nu ştiu de ce am început să cânt cântecul care-ţi plăcea mult : cântecul tău. cântecul nostru. Ai venit la fereastră. Ai îngenunchiat. Cu capul în mâini l‘ai ascultat până la sfârşit. Pe urmă ai ridicat mâna ca să deschizi fereastra — aşa cum făceai altă dată. Dar ai renunţat. Sfârşitul era inevitabil.

Şi ai stins lumina... Se sfârşise !

Şi toate astea întâmplate numai cu o săptămână în urmă. Le uitasem ! Chiar din prima zi, aşa cum cu siguranţă şi tu le-ai uitat.

In ziua asta cu soare îmbietor la destrămări de gânduri, mi le-am amintit. Şi încă atât de puternic, în cât tot timpul mi-a fost furat de tine. Nu te-am gonit. Te-am lăsat să te cauţi în mine, precum sitarul îşi caută umbra irosită în desimea pădurii. N‘am avut nici tresărirea aducerilor aminte. Te-am privit cu ochiul gândului : erai tot atât de frumoasă ca „atunci". Şi-am drumuit cu tine străzi multe şi gândurile noastre se‘ntâlneau în trecut. A fost întâia oară când am înţeles zădărnicia firii.

N‘ajungem niciodată să ne‘nţelegem. Uite mă‘ndoesc ş‘acum că am ajuns să-mi văd sufletul. Nu ştim ce vrem, asta e.

Că te-am iubit — ar fi să mă mint. Că nu mi-ai fost dragă —ar trebui să am nebunia de a mă înşela pe mine... Atunci ?!

Şi totuş ani dearândul ne-am înfruptat din minciună, cu lăcomia osânditului la moarte după libertate.

Cu gândurile la ce-a fost, m‘am trezit într‘o stradă pe care trece tramvaiul cu cai. No. 5 sau No. 9... Dar nu asta are importanţă. Numerile ca şi gândurile nu sunt preţioase decât la minciună.

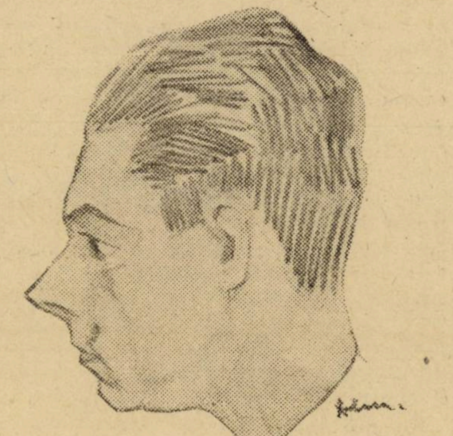

MIHAIL ST. BAIŞOIU

Aici, pe strada asta deşertăciunea s‘a cuibărit în mine şi de-atunci sufletul îmi este plin de ea.

Am mers în lungul străzii şi-am obosit. Dar nu aşa ca după un drum lung : Era altfel de oboseală. Era mai mult o ameţeală, aşa cum trebue să ai când îţi tai vinele. A trebuit să mă opresc. Şi cu mine s‘au oprit şi gândurile. M‘am aşezat pe o bancă. Am stat aci mult, poate, fără să ştiu ce fac. Târziu m‘a trezit, zumzet de voe bună. Intâmplarea mă adusese în faţa unui cămin de studente.

Tu nu ştii câtă veselie, câtă râvnă de a trăi e în viaţa unui student. N‘ai de unde !... Poate că în plimbările duminicale, când călugăriţele înfăşurate în haina ipocriziei, vă înşiruia pe străzile vecine cu Pitar-Moşi, poate, ai trecut pe lângă cămnul studentelor. Le-ai înţeles atunci? ...Nu cred! Le-ai văzut sprinţare, cu „servieta" de care nu se despart, râzând, vorbind tare, întotdeauna cu gravitatea omului muncit de gânduri grele. Şi le-ai compătimit. Ai văzut în ele numai suferinţă, numai greutatea de a se călăuzi singure. Ai greşit ! Nu ştii câtă poezie are pentru ele fiece lucru, cât sublim e în sufletul fiecăreia. Dacă ai fi trăit în mijlocul lor, ai fi învăţat să cunoşti viaţa.

Le-am văzut în ziua asta de primăvară şi le-am înţeles pe deplin. Le-am înţeles pe ele pentru ca să nu mă pricep pe mine.

Era primăvară şi iubirea cânta cu cântecul pământului trezit.

Le priveam cum veneau împăienjenite de soare şi dornice de iubire. Fiecăreia i se cânta „romanţa iubirilor". De cine ? Le era indiferent. Vroiau dragoste, pentru că sufletul lor era dornic de ea. Poate a doua zi pe acelaşi drum, altcineva le cânta acelaşi cântec. Nu interesa dela cine venea. Trubadurul putea să se schimbe. Romanţa însă o vroiau mereu aceiaş. Erau fericite. Şi cât de adevărat iubeau în clipa aceia. De ce erau să se mintă ? Sufletul simte nevoia mângâierii cuvintelor de dragoste — asta e realitatea. Cine le spune ? — oricine, e egal. Işi vorbeau pătimaş de parcă ani de zile iubirea le legătuise sufletele. Se despărţiau, greu, aproape fără voie. Şi cine ştie dacă vreodată se mai vedeau, întâmplător, în vre‘o sală de curs.

Le-am privit până când s‘au despărţit ultimile perechi.

Era primăvară, soare, iubire. Tramvaiul privea cu ochi protectori prin păinjenişul de raze. Un flaşnetar îşi purta papagalul pe rotile. Pasărea îşi mişca picioarele pe susţinătorul de lemn de parcă ea ar fi mişcat căruciorul. Un copil l-a oprit din drum. Papagalul s‘a oprit şi el. A plecat capul şi-a scos din cutioară un „bilet pentru copil".

Ultima pereche şi-au dat mâna. S‘au despărţit. El o priveşte până a suit scara. Nu se mai vede — şitotuş el priveşte înainte. Cu siguranţă şi-au spus când se vor vedea din nou. Când ?... Şi e fericit !

A plecat. Am rămas doar eu şi flaşnetarul.

Se uită departe. Şi inconştient întoarce manivela. Notele se leagă rar, ca un refren : La donna e mobile.

Papagalul n‘a mai destăinuit soarta nimănui. A început să-şi mişte picioarele mai departe.

Am rămas singur. Soarele se coborâse de deasupra mea înspre apus. Linişte ca în după amiezi de vară.

Şi nu ştiu de ce m‘am gândit din nou la tine. Şi te-am înţeles şi m‘am priceput pe mine. Ne-am minţit unul pe altul, poate fără voia noastră, dar ne-am minţit. De ce-am făcut-o ?

...Vezi, ăsta a fost **gândul meu din urmă**, în ziua asta de început de primăvară. Sigur că n‘am putut să-mi răspund. Poate că şi tu, trecând pe lângă castanul sălbatic, martor al sfârşitului, te-ai întrebat ca şi mine : de ce ne-am înşelat sufletul ?... Dar lacrimile trecutului ţi-au codat doar ochii, limpezindu-i. Ai văzut clar, aşa cum trebuia să vezi dintr‘un început. Uliţa iubirii noastre ţi s‘a arătat prietenoasă asemeni copilăriei. Şi ai trecut mai departe şi ai renunţat ca şi mine, până şi le cel din urmă fir din păiejenişul dragostei noastre.

Am renunţat !...

Şi cu toate astea, uite-mă, scriindu-ţi acum deşi aş vrea cu toată vrerea ca rândurile mele să nu te găsească.

Ha, ha, ha !... Nu fii copil !... Crezi că ţi le trimit ?... Nu, n‘avea teamă !... Mi-e teamă să nu le iei drept adevărate.

...Tu nu ştii cu câtă seriozitate născocesc minciuna ?... Inceput de primăvară, soare cu păienjeniş de iubire, cămin de studente. Intre timp o flaşnetă cu papagal cântă tărăgănat și dulceag : lo dona e mobile.

Și cu toate astea făurite în câteva clipe privind cum un fluture de noapte îmi înconjoară lampa cu abat-jour de hârtie... Ha, ha, ha....

...Ai fi gata să le crezi ca pe atâtea altele....

...Minciuni, iubirea mea, minciuni !...

...De când nu mai gândesc la tine !...

...Gândul din urmă ?... A existat un început de gând pentru tine ?...

Am găsit rândurile astea împăturite între câteva notițe în „Droit Civil“ de Planiol. Autorul lor le vânduse odată cu manualul de drept la un anticar. Le-am găsit în seara asta răsfoind paginele cenții. Și nu știu de ce fiecare rând îmi sufletul necunoscutului meu prieten.

Le-am recitit de câteva ori cu nostalgia în suflet așa ca de atâtea ori când, târziu, îți reamintești iubirile adolescenții. Și nu știu de ce fiecare când îmi era prieten și cuvintele parcă erau acorduri dintr'o melodie atât de cunoscută !... Poate că odată trăisem și eu nopți albe ca să făuresc pagini întregi pe foile de rezumat la Dreptul roman. Și poate, când noaptea se speria de cel de-al treilea cântat al cocoșului și geană de lumină se subția pe fereastră, poate că atunci, închizându-le în paginile vreunui curs îmi spusesem ca și el: nu le voi trimite. Și adormeam, pe obraji cu roșeața soarelui — smeu înălțat pe lunca Oltului.

Când mă deșteptam îmi era ciudă că pierdusem cursa de dimineață când le-aș fi putut trimite.

M'apucam să le transcriu cu înfigurare. Și tot așa așteptam răspunsul... De câte ori !...

Hei, voinicosul meu prieten ! Cine crezi că îți va lua în serios ultimile rânduri ? Poate că o parte din banii luați pe Planiol au fost destinați plicului și mărcilor poștale. Că mai târziu povestea s'a sfârșit ?

Dar când nu-și curmă firul iubirea ?

De aceea, uite, ți le înaopiez în felul ăsta. Dacă întâmplător, în îndepărtatul sat unde acum împarți dreptatea, sau în orășelul de provincie în care ți-ai făcut faimă cu eloqvența ta și cu teoriile învățate pe vremuri în... Planiol, dacă întâmplarea îți ajută să-ți cadă în mână, oprește-le. Vei înțelege că viața noastră, s'a sfârșit odată cu cea din urmă din „poveștile iubirii“. Și dacă sufletul va tresări cât de ușor, ca sbaterile rândunicii care moare, ești fericit.

M'ar durea dacă aș ști că n'ar fi așa.

MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

„Ideia“ în opera de artă

Putem, prin urmare, să definim arta : contemplarea lucrurilor, independent de pincipiul rațiunii ; arta se opune modului de cunoaștere... care conduce la experiență și la știință. Putem compara acest ultim mod de cunoaștere cu o linie orizontală, care aleargă la infinit ; arta este o linie perpendiculară ce tae în mod facultativ pe cea dintâi într'un punct sau altul. Cunoașterea supusă principiului rațiunii constitue cunoașterea rațională ; ea nu are valoare și utilitate de cât în viața practică și în știință, contemplarea care se abstrage din principiul rațiunii este proprie geniului ; ea nu are valoare și utilitate de cât în artă.

Plăcerea estetică, zice Schopenhauer, rămâne în mod esențial una și identică, fie că o provocăm prin aujtorul unei opere de artă, fie că o simțim direct în contemplarea naturii și a vieții. Opera de artă nu e de cât un mijloc destinat să ușureze cunoașterea ideii, cunoaștere ce constitue plăcerea estetică. Pentru noi concepând mai ușor ideea prin ajutorul operei de artă de cât prin contemplarea directă a naturii și a realității urmează că artistul, ne mai referindu-se la realitate, ci numai la idee, nu reprezintă în opera sa decât ideea pură , o distinge de realitate, neglijează toate contingentele, care ar putea să o întunece, întrucât artistul își „transformă conștiința într'un subiect, care cunoaște numai și se liberează de voință, de timp sau de orice relațiune, transformarea producându-se „în mod spontan, fără rezistență, numai prin simpla stingere a voinței“ și nu numai că „ideea este sustrasă timpului, ci și spațiului, căci nu imagina spațială și fugitivă, ci expresiune sa, semnificația sa pură, ființa sa intimă se manifestă și îi vorbește ((artistului).

Fiecare lucru își are frumusețea sa proprie ascunsă, zice Schopenhauer. Ea apare în momentul când este incorporată, când ideea prinde forma. Greutatea, rezistența, fluiditatea, lumina etc. acestea sunt ideile, care se găsesc în stânci, în edificii sau în apă. Incorporarea se face prin facilitarea, dezvoltarea clară, complexă și completă a ideilor, prin prilejuirea ocaziilor de a se manifesta cu puritate ; numai prin aceasta ideile ne solicită și ne conduc spre contemplarea estetică.

O cascadă, care se precipită pe stânci, urlând și spumegând, o cataractă, care se pulverizează fără zgomot, o fântână, care-și azvârle în aer coloanele sale de apă, un lac imobil și clar ca o oglindă, toate acestea exprimă ideile materiei fluide și grele, în aceeaș măsură în care arhitectura reprezintă ideile materiei rezistente.

Natura, fiind identică cu voința constitutivă a propriei noastre esențe, dă creatorului de artă posibilitatea de a termina ceeace natura n'a realizat de cât imcomplet sau neclar, îi dă presimțirea scopului urmărit de natură, căci abia intrevede geniul ideea în lucrările particulare și de odată înțelege natura, care îi vorbește par'că pe șoptite ; el exprimă deodată în mod definitiv ceeace natura nu făcuse decât să bâlbâe ; această frumusețe a formei omenești, spre pildă, pe care, după nenumărate încercări, natura nu putuse să o atingă, geniul o fixează în marmură ; o așează apoi în fața naturii, căreia pare că i-ar zice : „Na, iată, ceeace voiai să exprimi“ — „Da, e adevărat“ răspunde o voce, care răsună în conștiința spectatorului.

Creatorul de artă, cu alte cuvinte, răușește să surprindă mai clar ideea de cât natura stingând toate contingențele străine ideii. Numai în felul acesta, susține Schopenhauer, a putut geniul grec să găsească arhetipul formei omenești și să-l impue ca un canon școlii sale de sculptură, numai grație unui astfel de presentiment, fiecare dintre noi oamenii suntem capabili să recunoaștem frumosul, acolo unde natura l-a realizat efectiv dar incomplet. Acest presentiment constitue idealul : este ideea, care se degajează **a priori** și, care în această calitate adună și completează datele **a posteriori** ale naturii : numai cu această condiție ideea trece în domeniul artei.

S'ar părea totuș că ideea se confundă cu conceptul. Schopenhauer se grăbește să delimiteze cele două domenii.

„Conceptul este abstract și discursiv, nedeterminat complet în conținutul său, nimic nu e precis în el, decât limitele sale... Ideea din contră... este absolut concretă ; ea poate reprezenta o infinitate de lucruri particulare și cu toate acestea nu e mai puțin determinată pe toate fețele sale ; spre a o concepe... să ne ridicăm la starea de subiect, care cunoaște pur și simplu... , ideea nu este de loc comunicabilă în esența ei de cât în mod relativ ; căci odată concepută și exprimată în opera de artă, ea nu se relevă fiecăruia de cât proporțional cu valoarea spiritului său ; iată dece operele cele mai bune... sunt destinate să rămână mereu scrisori închise pentru stupida majoritate a membrilor“.

Iată, prin urmare, de ce numai ideea se poate încorpora, fiindcă e concretă : în nici un caz conceptul, care e abstract.

Conceptul e unitatea scoasă din pluralitatea existenței de către mintea noastră ; ideea este unitatea care se resfiră în pluritatea existenței și, cu care subiectul în stare cognitivă **pură** o poate desprinde. Ideea este unitatea devenită pluralitate prin ajutorul spațiului și timpului, forma aperceptiunii noastre intuitive ; conceptul din potrivă este unitatea devenită pluralitate prin ajutorul abstracțiunii, care este un procedeu al inteligenței noastre : conceptul este **unitas post rem ;** ideea **unitas ante rem.**

In felul acesta înțelegem de ce Schopenhauer susține că ideea este apriorică, pe când conceptul e aposterioric, că ideea e **unitas ante rem,** conceptul, **unitas post rem,** iar realitatea **unitas in re.**

In definitiv tot sitemul estetic al lui Schopenhauer, lăsând la o parte unitatea arhitectonică, în care se înlănțue foarte strâns și metafizica și etica din sistemul său general de filosofie , făcând abstracție de însușirile sale stilistice, pe care nu le-a atins niciodată. Schelling, dar mai ales Hegel, marele inventator de cuvinte, care a adus caracterul productiv al limbei gemane în privința formării cuvintelor, prin compunere, la ultima consecință, tot sistemul acesta estetic al lui Schopenhauer este o articu-

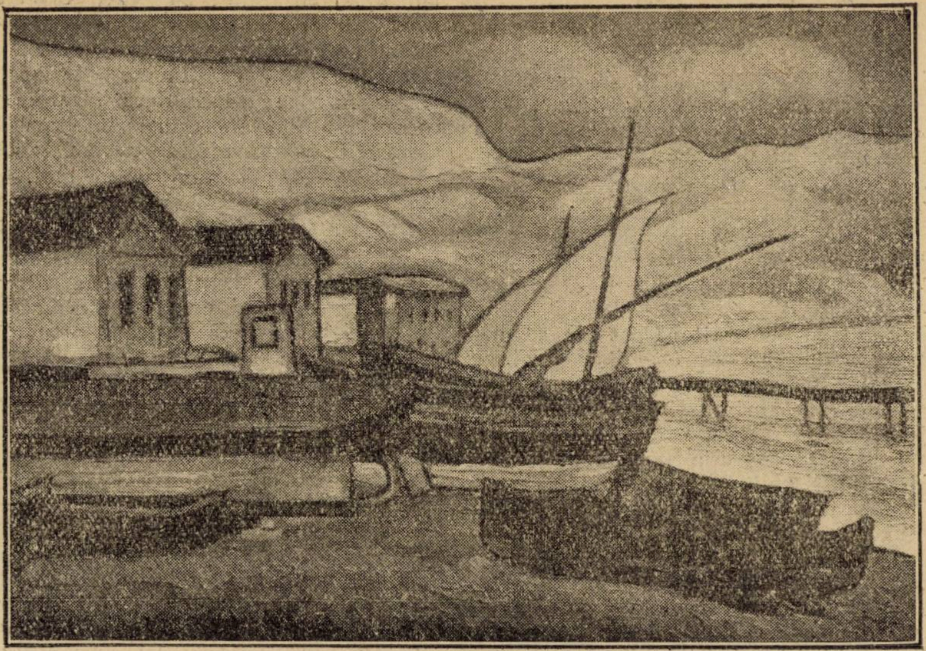

L. SINGER : **PORTUL BALCIC**

lare mai kantiană a ideațiunii lui Schelling și Hegel, dar mai ales al lui Schelling.

Intr'adevăr teoria lui Schopenhauer se poate rezuma în aceeaș formulă caracteristică a conformității obiectului cu ideea sa, pe care o găsim și în prima fază a caracteristicismului și la Schelling sau Hegel.

„Semnul poetic", zice Schopenhauer, „căutând mereu să exemplifice ce însemnează **o reprezentare independentă de principiul rațiunii** ne înfățișează, ca să zicem așa, o oglindă, care ne redă imaginile în mod mai net ; în această oglindă sunt concentrate și puse în vie lumină esențialul și semnificativul ; contingentul și eterogenul sunt suprimate.

Și în altă parte :

„Dacă opera de artă ușurează conceperea ideilor, izvor al puterii estetice, aceasta nu se întâmplă numai spre a da lucrurilor mai multă claritate și un relief mai adânc prin punerea în evidență a elementului esențial și prin excluderea accesoriului, ci mai ales sau cel puțin prin mutismul complet, necesar concepției pur obiective a naturii lucrurilor, la care arta reduce voința, pezentând intuiției noastre un obiect situat în afara domeniului capabil de a ne interesa voința prezentându-ne o simplă imagină, nu o realitate".

Sau :

„Marea valoare a imaginației răsare din faptul că ea este un instrument indispensabil ochiului. Căci numai prin ajutorul său geniul poate, după exigențele înlănțuirilor din opera sa plastică, poetică sau filosofică să-și reprezinte fiecare obiect și fiecare incident printr'o imagine vie și să obțină astfel un aliment totdeauna nou din izvorul primitiv al oricărei cunoașteri, adică din intuiție. mult înzestrat cu imaginație poate într'un anumit fel să evoce spirite proprii să-i reveleze în momentul voit adevăruri, pe care nuda realitate a lucrurilor nu-i le-ar oferi de cât slăbite, rare și totdeauna în contra-timp.

La Schelling ca și la Hegel punctul de vedere era aproape identic. Lăsând la o parte caracterul istoric al filosofiei celor doi profesori, filosofie, pe care Schopenhauer o disprețuește, Schelling și Hegel ne vorbesc și ei despre **ideea**, zămislește formele (unitas ante rem la Schopenhauer) nu formele, care zămislesc ideea (unitas post rem-conceptul la acelaș) ideea, care, dacă se oglindește perfect în formele acestea, efectul e artistic.

Schelling și Hegel nu ajunseseră la preciziunea, cu care Schopenhauer deosibește ideea de concept, arta de știință (filosofie).

Shelling crede că în artă absolutul este însăș ideea (Urbild), în filosofie absolutul acesta este o resfrângere a ideii (Gegenbild). Schopenhauer arată, că ideea se revelează numai în artă în stare de cunoaștere pură, deci prin intuiție, iar conceptul numai în știință în surprinderea raporturilor de timp, loc și cauzalitate, grație principiului rațiunii. conceptul fiind o abstragere a minții noastre, deci nereprezentabil. Conformitatea esenței acesteia (ideea) cu obiectul prin eliminarea a tot ce ar putea întuneca strălucirea acestei forțe centrale transcendentale constitue și la cei doi profesori universitari ca și la Schopenhauer fundamentul definiției artei, cel de al doilea înlănțuindu-și sistemul cu mai multă consecvență și scoborându-se cu analiza fenomenului mai adânc de cât cei dintâi.

SCARLAT STRUȚEANU

REPORTAGIU PISCHOLOGIC

Plictiseala a spânzurat râsul!

Mă gândesc tot la Mantherlant. Plictiseala pe care i-o conferă Tunisul, de unde a trimis acele întristătoare note, duhnind a vin prefăcut, e cu totul alta decât cea cauzată de Parisul încins de căldură sau de câmpiile cu aerul slobod, prăjit de soare, secat de arome, stors de eroism.

Una e plictiseala copilului crescut între colțuri sonore în amintiri, ca acele „children's corner" ale lui Debussy, cu mai puțin puf și nimb roz decât cele schumaniene și alta e plictiseala aceluiaș copil ajuns mare, visând principese și zâmbind tuturor. Primul e plictisit numai când i se isprăvesc jucăriile; celălalt, chiar și când i se răspunde la surâsul lui impopriu de către vreo femee grasă și bătrână sau de vreun duce de Guermantes, care știe să-i umple golul desamăgirilor eventuale.

Una e plictiseala bucureșteanului poposit la vreun varieté iluminat și alta a cabotinului care se încearcă, zadarnic, să-l înveselească.

Numai câteodată rolurile se schimbă. Am întâlnit odată, nu de mult, într'o colindare nocturnă, stăvilită la un magic varieté o femee grasă și bătrână. Grasă și bătrână, în plină iluminație electrică, femeia devenea subțire și tânără, cu capul supt de pasiune, datorită unui fișiu verde, pe care știa să-l treacă drept șal de gitană, drept broderie de Valencia, drept guler de apaș parizian.

Fauvia, curtezană 1927, cu forme pline și, poate, moi, pe care știe să le spiritualizeze cu pasiunea, să le frângă cu glasul, să le topească în temperamentul ei vițios și clocotitor ca acidul carbonic. Charlestonul a murit ! Fauvia trăește încă, deși s'a născut, poate, pe vremea mazurcii și a valsului. Fauvia trăește pentrucă n'a variat decât în ea însă-și. Noi murim încă din viață pentrucă nu variem decât în afară de noi înși-ne. Inăuntru suntem prea personali și prea solidari.

De aceia, de data aceasta, Fauvia râde de noi și noi, mânați de râsul ei electric (poate fi industrializat odată cu căderile de apă) râdem și ne plictisim.

Este aproape sigur că noi nu mai știm să râdem, decât când vrem să scăpăm de-un răspuns inconvenabil. Pentru această pricină râsul n'are autoritatea plânsului, întrebuințat numai în caz de pericol în teatrul scenic sau în cel al vieții, în doze bine gradate.

Charlie Choplin, sgârcit, aplică principiul economiei forțelor : **râde ca să nu plângă**, iar spectatorii, care-i privesc plăsmuirile, plâng pentrucă nu știu să râdă.

PETRU COMARNESCU

Teoria gratuităţii la Andrè Gide

Printre multiplele aspecte ale literaturii franceze actuale care în genere e stăpânită de răceala raționalismului, se distinge preocuparea statornică a câtorva romancieri. de a nelinişti sufletul cetitorului. In vreme ce clasicismul însenina înălțând sufletul pe care-l sbuciuma, pe când romantismul aprindea simțirile și fanteziile, literatura actuală — în special cea franceză — năzuește o stimulare a rațiunii cetitorului cult, o insuflare a curiozității arzătoare și unul dintre susținători reprezentativi ai acestui credo cerebral, atât în producțiile lui literare cât mai ales în critica sa este André Gide.

Adesea Gide repetă că un autor mare nu trebue să se caute pe el însuşi, că dacă are nenorocul să se găsească, va scrie opere reci. Reci vrea să spună fără neliniște — cel mai mare defect după Gide. Obsedat de această părere, după ce emite teoria că Ulise a rătăcit din cauza neliniştei geniului său — iar nu din pricina soartei, Gide spune că Anatole France nu va trăi mult timp, pentrucă nu are „de pénombre en lui“, pentrucă nu precedează gândirea noastră și îl consumăm dintr'o cetire și mai ales fiindcă îl cetim fără fiorul neliniştei — pe care îl susține și Goethe. („Nouveaux Prétextes“ 167). Această neliniște care face să-i apară normale contrazicerile flagrante și simultane este întemeiată pe concepția dualității sufletești — analoagă cu a lui Dostoiewski care are ca mobil în romanele sale umilința și orgoliul și mai ales coincidentă cu teoria lui Baudelaire care susține că în om sunt două postulate simultane : unul către Dumnezeu. altul către diavol.

Intr'adevăr Gide vorbește de această „neliniștitoare dualitate“ și în sufletul lui religios care citează ades Evanghelia spre a-și controla impresiile se află aceeași aplecare ca la autorul „Litaniilor către Satan“.

Dar la susținerea acestei neliniști s'a adăugat și setea lui de libertate a opiniilor. care să-l poarte pe calea obiectivității. Intr'adevăr, după ce stăruește că singura tendință în artă să fie cea a perfecționării. respinge orice critică înlănțuită de anume opinii preconcepute, chiar de anume principii, deci și critica dogmatică. „J'en ai de toutes les couleurs“.. ..Je ne me sens bien vivre qu'en marchant“ afirmă acest desrădăcinat de patrie. de tradiție, ades și de morală.

Indrăgostitul de nestatornicie, care laudă clasicismul și apoi îl ia în râs — spunând că eroii dramelor lui sunt „paiațe sublime“, care e religios totuși diabolic și ateu. moral și imoral, are entuziasmul ce i-a dat supranumele de „toujours jeune“ prin care speră în înoirile artei, în găsirea adevărului prin liberarea de căile găsite de gândirea umană până astăzi și totuși e stăpânit de un amar scepticism în privirea mulțimei, a fericirii, a virtuților, (preconizează poligamia, pederastia, ipocrizia, etc) și îndoindu-se de valoarea oricărei atitudini, își găsește o nouă armă pentru nestatornicia sa.

De aici, logica în artă devine un biet spectru copilăresc și înfruntarea ei, întrucât sugerează mult lăudata neliniște, nu poate fi decât oportună artei.

„Dacă nu există Dumnezeu — găsim în romanul „Posedați“ al lui Dostoiewski“ — totul depinde de mine și eu sunt dator să-mi afirm independența“. Iată origina atee a gestului gratuit, că afirmarea independenței individului nu este decât un gest grav, făcut numai ca să fie făcut — pentru o convingere că există liber arbitru.

Şi acest gest gratuit născut din sdruncinarea logicei de către însăși năzuirea excesivă către adevăr prin drumuri nebătute, dar pe cari însetatul de libertate și le alege, acest gest venit din misticele stepe rusești — spre a nu pomeni înrâurirea paradoxalului Wilde și a satanicului cutezător Blake. este predilecția de seamă a lui Gide.

Dar gestul gratuit e la el, un crez, o convingere că acest produs al sufletului e existent cu certitudine la oamenii superiori. Da, literatura franceză nu și-a făcut un crez din gestul gratuit până acum, „parce-que nous sacrifions la vérité ala continuité a la pyretê de la langue“ spune Gide 1).

Dar pe când la Dostoiewsky gestul gratuit ce apropie creștinismul de quietismul asiatic e josnic dacă încerci să-ți controlezi libertatea nu prin sinucidere ci prin omorârea altei persoane, în Gide vedem această caracteristică mai temperală, mai europanizată.

Astfel în „romanul“ său „La porte étroite“ gestul gratuit constă în renunțarea nelogică la dragoste — de către Alissa ; și în cazul cel mai rău Lafcadio din „Les Caves du Vatican“ omoară — pe altcineva.

Atât renunțarea cât și omorârea nemotivată, decât prin artificiala tendință de a-și controla libertatea (!) sunt gesturi gratuite autentice dar diminuate— față de sinuciderile din Dostoiewsky.

Această predilecție figurează foarte clar și în judecățile critice ale lui André Gide — de altfel de o profundă subtilitate . — astfel marea lui admirație pentru Marcel Proust nu este cauzată atât de minuțiozitatea modernului romancier,

---

1) „Nouveaux Prétextes“ 172.

DEMIAN : ȚARANCUȚA

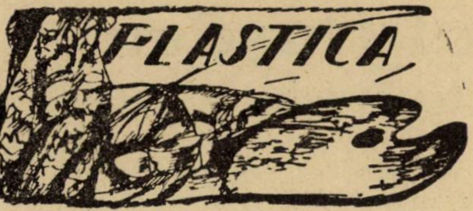

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ŞI
FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

IX

Junele nostru prieten pictor urmează astfel :

. . . .

Exact la ora 10, vătăjelul Zgribu — (un român patrat, cu capul de taur posomorât) — veni gâfâind să vestească, ceiace cu toţii aşteptau înfriguraţi : maşina principesei.

— „Am zărit-o, — raportă crainicul comunal -- pe culme cotind, ca o muscă, stâna Lăzăroiului. Lăsai poruncă jitarului să n'o sloboadă în comună până nu veniţi şi dv.".

— „Bun !... făcu părintele Bumbulescu, punând mâna pe cârja lui patriarhală... „colonele !.. pictore !.. luaţi-o înainte că vă ajung din urmă. Eu trec pela şcoală să-i adun pe ceilalţi...,,

Bucuroşi de această milostivă promisiune de a umbla liberi — (până acum fuseserăm, chiar şi pentru cele mai intime evadări, urmăriţi de un argat al sf. sale) — o luarăm pe „line" spre bariera comunei, unde, — înconjurat de sumedenie de femei, copii şi ţărani, îmbrăcaţi de sărbătoare şi încadraţi de jandarmi — doctorul Iorgu Kalakaky îşi repetă, în surdină discursul său de „**bine-ai sosit**" scris în franţuzeşte, pe o coală ministerială, mototolită şi lăcrimată de sudoare.

— „Brava, domnule colonel... vii tocmai la vreme... eu, se se spun, nu pre stiu farnsuseste... adica pot se vorbesc dar nu stiu se scriu... ia trase dumeta cu ochiu si mai îndreapta pe isi pe colo..."

Prietenul doctor, luă hârtia în mână şi — făcându-mi cu cotul, să mă apropii — ceti :

„Trés sestimé madame sinorina prin-
„sese de Santacoza toute la Roumanie
„vous salu par ma buche comme elle sa-
„luera sa mère qui retournera du ciel
„pour la benir au nom dela latinité, de
„la civilisation et pour honorer la repre-
„sentante de notre noble soeur italiene
„qui marche sur le terain de sa soeur la
„plus jeune mais segalment noble dans
„ses aspirations, idios et son objectiv ci-
„vilisateur ala porte de l'orient barbar
„et toujours pret a envahir notre mère
„latine et sa petite soeur qui vous crit a
„present dans ce lieu modeste dela Rou-
„manie : „Ala votre !.. ura... ala votre !..
„Vive la prencesse de Santacosa... vive
„la Italie !.. vive la latinité !.. Je vous
„baisse la main princesse, au nom du
„mien, de cet comun et de notre Patrie!"

— „Stimate colega — zise prietenul, înapoind foaia d-rului Kalakaky — discursul d-tale e, pe cât de scurt, pe atâta de inimos şi de patriotic.

Principesa va păstra, d-tale şi ţării noastre, o amintire indelebilă..."

. . . .

De după sălciile bătrâne cari străjuiau cotitura din marginea comunei, răzbufni, pe ne-veste, într'un alai de colb— automobilul principesei Silvia de Santacosa. Maşina stopă brusc în faţa jitarului care, dincolo de barieră, sta crăcănat în mijlocul drumului, cu ciomagul ridicat spre cer ca un imens şi simbolic semn de mirare. Şi semnul acesta de mirare urla asemeni unei sirene spăimântată de valuri :

— „A..ho !.. A..ho !!.. A..ho !!!."

Doctorul Iorgu Kalakaky se descoperi fulgerător şi, palid, îl apucă pe prieten de mână şoptindu-i ştrangulat :

— „Se ne fasem, nenisorule ?! S'a dau drumul la discurs, ori sa'l sin pâna vine autoritasile ?.."

— „Dă-i drumul..."

Dar în clipa asta, în spatele nostru se auziră, exasperate, strigătele „autorităţilor" cari soseau în pas alergător, cu d. căpitan Stoponel în frunte, iar la coadă, părintele Bumbulescu, cu poalele antiriului în mâini, şi barba sbârlită în vânt.

Când ceata aceasta ajunse, sufocată, în dreptul nostru, din maşina principesei scoborî, liniştit şi demn — un general destul de tânăr încă, un general de corp de armată.

Apropiindu-se de jitarul ce urla mereu „**A-ho !**" şi sta neclintit cu ciomagul ameninţător asupra automobilului—generalul vorbi celor cari, dincoace de barieră, priveau, cu d. căpitan în frunte, înmărmuriţi :

— „Văd că comuna dv. e sub stare de asediu. Cu cine, mă rog, se poate parlamenta aici, pentru trecere ?..."

— ‚Să trăiţi domnule general, interveni d. Stoponel livid şi ţeapăn, am onoare a vă raporta că cazul fiind neprevăzut de ordinele ce e în vigoare, vă rugăm cu respect a binevoi să ne iertaţi că calea dv. am onoarea a vă declara... este liberă şi neavenită.. şi... căci... dacă cumva... vreau, cu respect, să zic..."

Atunci se întâmplă ceva cu totul neaşteptat : generalul ridică cravaşa, o făcu să şuiere pe sub cozorocul căpitanului — şi strigă cu o formidabilă voce de bariton :

— „Mişelule !..."

Apostrofa aceasta avu darul să împrăştie, într'o clipă, întreg cortegiul de autorităţi care alergase întru întâmpinarea principesei de Santacosa.

Deadreapta şi deastânga şoselii, şanţurile se umplură de înghesuiala trupurilor, cari se fărâmau deabuşelea într'o şerpuire de spinări, lamentabil ritmate, asemenea unor convulzii de uriaşe omizi negre cuprinse de spaimă.

Pe teren rămaserăm numai eu cu prietenul — şi căpitanul Romeo Ionescu Stop, pe ochii căruia se aşternuse o pâclă de o indescriptibilă tâmpenie.

. . . .

Peste o jumătate de ceas eram în splendida limusină a principesei, călătorind spre conacul boierului Manolache, unde urma să aşteptăm maşina noastră pe care — din ordinul generalului — trebuia să ne-o trimită neîntârziat d. căpitan Stoponel, cu toate piesele „puse la punct".

N. N. TONITZA

---

cât de gratuitatea domnitoare în opera sa. Gide iubeşte cartea lui Laclos „Les liaison danjereuses" pentru acelaş motiv că „deconcerte" ; iar în prefaţa la „Armence" de Stendhal, el dispreţuieşte logica „qui appartient a tous".

Mai departe, Gide susţine că aforismul, desinteresarea sau mai bine zis gratuitatea lui Laforgue, Rimbaud şi Mallarmé îi par calităţile cele mai esenţial franceze.

Este un gest scriitoresc pe care nu şovăim a-l numi manie, care e atribuit — cu toată dezonoarea şi dezechilibrul lui, literaturii franceze, clasică prin excelenţă. Devalorificarea provine din artificialismul său care îl face neapt pentru generalizare, dar care se potriveşte aşa de magistral acolo în atmosfera mistică din Dostoiewsky..

Gestul gratuit preconizat de Gide în special e o suprarafinerie intelectuală dornică de neliniştirea creerului, prin procedeul unui misticism — desrădăcinat — ca toată adânc tumultuoasa personalitate a lui Gide.

D. AL. NANU

PETRARCA

Pe când trăia Madonna Laura

SONETUL CXXXVII

IŞI ASEAMANA SUFLETUL CU O LUNTRE IN FURTUNA ŞI NU MAI SPERA SA POATA AJUNGE IN PORT

Pluteşte luntrea-mi cu uitări de zor,
în miez de noapte, iarna, pe-aspră mare
între grozave stânci ţărmuitoare,
drept cârm'având pe duşmanul Amor,
iar ca lopeţi gândiri, ce'n mersul lor
furtuni şi moartea'nving cu nepăsare ;
îmi sparge pânza-un vânt etern de boare
de chinuri, de speranţe şi de dor.
O ploaie plină'n lacrimi şi durere
îmi udă'ntinse funii la catarte
cari de greşeli şi neştiinţă-s pline.
Pierd cele două semne din vedere,
mi-s judecata şi-arta'n valuri moarte,
că nu mai sper s'ajung în port cu bine.

Traducere de J. LEONARD

25 Mai, 1927.

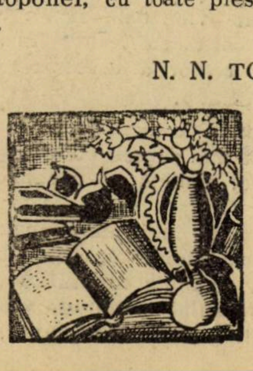

Reclama în literatură

Scrisul românesc trece — fără îndoială — printr'o semnificativă criză: nu atât a cărţii, cum încearcă să insinueze unii jeluitori ocazionali sau statornici, cât mai alse a scriitorilor. Lucrul merită să fie reliefat.

Pentru cititorul care convine să întârzieze pe paginile cutărei sau cutărei publicaţiuni literare — faptul e numai surprinzător, dar deadreptul îngrijitor. Buimăcit, ameţit — el nu mai ştie în cotro să se orienteze şi unde să se oprească, la ce să întârzie şi ce să foileteze şi sfârşesc prin a.... dispreţui şi puţinul viabil.

Dar care e caracteristica acestei crize? In general: o avalanşe de capodopere şi genii —o goană de artişti şi opere de artă în măsură să ne facă să nu mai ştim ce e poezie. Departe de mine gândul de a oferi o înşirare — deşi ea ne-ar duce la cel puţin — peste 100 de genialităţi creiatoare contemporane româneşti. Impresiunea ultimă cu care părăseşti câmpul de luptă al publicisticei romåenşti e aceia că acest pământ (care a fost în măsură să producă atâtea opere nemuritoare) pe lângă bogăţia minieră şi agricolă, a fost binecuvântat şi cu harul producerilor spirituale, mai mult decât toate celelalte ţări. Numai aşa se explică de ce — unde te duci, unde te'ntorci, orice citeşti, orice răsfoeşti, nu auzi decât vorbele: capodoperă, operă genială, creaţiune artistică, etc.

Să fie lucrurile oare intr'adevăr atât de grave? Să prezinte oare această vază a literaturii noastre — până la 1840 inexistentă sau aproape — toate caracterele şi toată bogăţia celei mai însemnate manifestări poetice europene — aşa cum urmează să fie în lumina abilelor articolaşe, articole, studii şi simple insinuări ale respectivilor semnalizatori? Să fi venit oare ziua marei răsbunări a suferinţelor de veacuri, ziua deslănţuirii forţelor energetice pe care stăpânirea diferiţilor străini le-a ţinut optsprezece veacuri lăcătuite fără milă?

Iată atâtea întrebări logice pe care ni le suggerează o asemenea stare de fapt şi la care nu pot răspunde decât aşa:

Nu — nici pe departe. Revoluţiunile literare se produc greu şi rar. Ceiace vedem la noi — e departe de a prezenta simptomele unui asemenea fenomen. Cred că mai de grabă e altceva: câteva — numărate pe degete — talente puternice şi definitiv — formate şi împrejurul lor — literatură problematică susţinută, comentată şi sprijinită zi cu zi de cârpele de carton ale unei reclame deghizate. Câţiva trompeţi, câţiva deţinători ai posturilor înaintaşe, câteva tunuri de tablă şi câteva debuşeuri. Şi atât! Restul vine dela sine: cuvântul de ordine: cotidiana fixare în urechea probabilului cititor a câtorva nume de soldaţi disciplinaţi.

E — desigur — o meserie urîtă care ne arată cu atât mai săraci, cu cât, prin silnicii stilistice, căutăm să creem celebrităţi poetice.

Să nu se uite însă un lucru: cartea rămâne aceea publicată, iar nu aceea recomandată cu atâta tămbălău şi încă: în faţa supremului critic — vremea — nu se'ncap nici ingerinţele, nici reclama de bâlciu.

pe care ni-l facem, de osteneala pe care ne-o dăm spre a găsi calităţi acolo unde nu-s nici posibilităţi, de timpul pierdut şi de biata hârtie nevinovată?

Sau o facem din nevoia de a ne găsi în treabă?

PAUL I. PAPADOPOL

Pe urmele lui Haşdeu

COMEMORAREA DELA CAMPINA

„Haşdeu a fost un izolat" afirma d. profesor Iorga în conferinţa dela Câmpina. Această caracteristică e fir continuu, care, în adevăr, străbate toată viaţa sa faptică. S'a izolat el, dintr'un imperativ lăuntric, l-a izolat şi mediul pe acest genial inadaptabil. Insă curioasă narcotizare a simţământului de datorie, când această învăluire în des linţoliu de uitare continuă şi departe dincolo de moarte.

Haşdeu a fost fruntaş academician şi Academia nu l-a comemorat; a fost profesor universitar şi şcoala, prin ministerul său nu i-a reînviat memoria; a fost scriitor, autor dramatic, şi ministerul Artelor şi alte societăţi nu şi-au amintit înalta semnificaţie a actualizării unor sinteze spirituale, care n'au încetat încă a fi recente. Au lipsit mulţi preoţi dela un altar. Căci, oricît de zeloasă şi strălucit împlinită ar fi suplinirea acestora prin iniţiativa şi munca Ateneului „B. P. Haşdeu" din Cîmpina, reprezentând prin aceasta „întreaga opinie publică a ţării" la comemorarea lui Haşdeu au fost absenţe vinovate. N'aş zice că pietatea sufletelor drept credincioase venite să se înalţe odată cu spiritul evocat, s'au resimţit de aceste neînţelese lipse. Poate chiar că rigiditatea oficialităţii ar fi alungat atmosfera de sobru pelerinaj. Ar fi apărut fantastice deteriorările şi ar fi strigat dărăpănarea zidului sfânt. Ar fi foşnit a răsvrătire foile bătrânilor nuci, adumbritorii frunţii providenţiale şi văduviţii, azi, de portretul Iuliei, altădată adâncit într'un ochiu al scoarţei unuia.

*

După creştineasca pomenire la biserică, a sufletului adânc credinciosului Bogdan şi al acelor două Iulii care complectau familia lui, a urmat evocarea prin scurte cuvântări, a personalităţii lui Haşdeu, la Castelul care a adăpostit bătrâneţele sale chinuite. Oratorii, de pe terasa largă, în dreptul uşii de piatră „E pur si muove", astăzi împietrită în nemişcare, chemau în mintea tuturor amintirea a ceia ce a fost şi a înfăptuit chiriaşul îngăduit al proprietarei castelului, dispăruta sa mlădiţă genială.

S'au adus omagii din partea Basarabiei prin Liga Culturală, de către d-l Munteanu-Rîmnic, din partea Ateneului de către d-l Teodor Speranţia, care alătură vechi amintiri personale despre bunătatea lui Haşdeu. Caracterizări, omagii şi angajamente solemne aduc şi d-na Constanţa Hodoş, prof. Bogdan Ionescu, maior Vasiliu.

SPIRIT HAŞDEIAN

Cuvinte de pătrunzătoare înţelegere a omului şi operei, de cald şi sincer entuziasm, de hotărît îndemn, se rostesc. Au fost şi accente de revoltă inspirată, îngăduită şi neîngăduită, adesea involuntar umoristică.

Spiritul lui Haşdeu plutea în valuri largi pe deasupra inspiraţiei tuturor. Sarcastic, el va fi îmboldit zelul cugetător al unor oratori. Nu ştiu dacă se va fi felicitat de rostul ocultei sale intervenţii, dar va fi făcut-o pentru a aduce şi atmosera unei pagini din „Satyrul".

La o culme a peroraţiei sale, un orator inspirat haşdeian, anunţă alemprovisto o maximă: „putem zice că azi naţionalismul se confundă cu ruina şi ruina se confudă cu naţionalismul". Şi oratorul revoltat continuă să omagieze pe... „Barbu Haşdeu" (!).

A TREIA FARSA „CONVORBIRILOR LITERARE"

Dar spiritul continuu prezent şi dispus al lui Haşdeu veghează străduinţele oratorilor.

Se vorbeşte din partea revistei „Convorbirilor Literare". La marginea terasei tânărul profesor Stelian Constantin: „Domnilor, din partea comitetului de redacţie a „Convorbirilor Literare" voi spune câteva cuvinte pentru acel care a fost marele Bogdan Petriceicu Haşdeu. S'ar părea că e un paradox".... Dar, fatalitate. Haşdeu pândeşte din umbră vechea lui ţintă vrăşmaşă. Şi cum s'ar fi putut altfel? O răpăială torenţială aduce cu iuţeală de bun regisorat, în locul oratoriei „juministe", o învălmăşeală sgomotoasă, care suspendă o parte a programului.

Poate dacă omagiile „Convorbirilor" erau înfăţişate de d-l prof. Mehedinţi, un maiorescian deci,—şi credem că cu această intenţie se afla d-sa printre ascultători, — Haşdeu ar fi primit împăcarea şi-ar fi ascultat cuvintele frumoase ce i s'ar fi spus de dincoace de mormânt.

IDEI DIN CONFERINŢA D-LUI PROFESOR IORGA

Nu se poate faptă mai vrednică de laudă decât aceia care se săvârşeşte azi în Câmpina.

In acest frumos oraş de munte, Haşdeu a venit într'un moment ca să capete adăpost pentru bătrîneţele sale şi după o lovitură grea pe care o primeşte sufletul său. Dar între el şi oraş legăturile erau slabe. Drumeţului obosit, umbrei care rămăsese nu i se putea cere ceia ce se cere azi dela noi care suntem fixaţi într'un loc. Atunci nici nu putea fi vorba de astfel de creaţii de care vorbim azi. In sufletul lui Haşdeu era nevoia de a se izola. Trăind în afară de societate, în puternica lui personalitate plină de atâtea însuşiri geniale — fără a ajunge completă şi armonică — nu era cât de puţin dorinţa de a întreba ce e în jurul lui.

In aceste împrejurări speciale ale lui, n'a putut fi factor creator aici în Câmpina.

Nu tot astfel e cu câmpinenii. Oameni cari s'au simţit recunoscători au o faptă. Gândul că s'ar putea adapta către el — dacă acest gând e o îmbărbătare, — îi duc la gestul de organizare a acestei serbări.

Omagiul câmpinenilor reprezintă omagiul opiniei publice româneşti.

Văd aici pe colegul meu Mehedinţi, care trece peste toate sentimentele de admiraţie atât de cuvenite pentru Maiorescu, vine şi sărbătoreşte aici pe cel care reprezintă negaţia curentului pornit dela Iaşi.

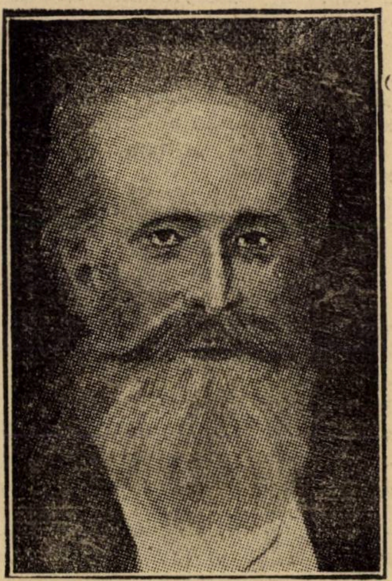

B. P. Hasdeu

Dar nu trebuie să se vadă în această sărbătorire o imputare adusă generaţiei trecute. Nu trebuie, mai ales, să se vadă o deosebire între generaţia lui şi generaţia noastră. Intre ele au fost raporturi de fii din partea noastră şi de părinte din partea lui.. Nu a fost antagonism între cele două generaţii.

Datoria generaţiei de acum era de pietate şi şi-a îndeplinit-o. Dar opinia ei este falşă pentru înţelegerea lui Haşdeu. El era un părinte pentru generaţia care creştea.

Când am venit în Bucureşti, (e bine să ne ascultaţi în tot ce spunem, să ne cetiţi, că pe urmă intrăm în mormântul tuturor comemoraţilor), la cercul dela Revista Nouă, cu versuri despre care Haşdeu nu credea că sânt aşa rele, m'a primit cu o părintească dragoste.

Personalitatea lui Haşdeu a fost fără îndoială dublă: pe deoparte romantică, iar pe de alta esenţialmente clasică. El a fost un romantic fără frâu. A căzut de sus în mijlocul tradiţiei noastre, venit dintr'un alt mediu.

El n'a cunoscut Moldova şi a început prin a fi un izolat în lumea patriarhală a Iaşilor. Insă a fost o uimire apariţia lui în capitala Moldovei. A căzut o bombă genială. Ştia perfect ruseşte, poloneşte, vechea slavă. In lumea care dăduse foarte frumoase reviste, a început să lucreze singur.

Prin puterea geniului său, multiplicitatea cunoştinţelor, cu setea nestinsă de informaţiuni, vrăjitorul de necontenite creaţiuni a fost şeful unei generaţii.

Trecând la Bucureşti, s'a descoperit marea lui putinţă de a face lucruri nouă. Cu un curaj de deschizător de drumuri a întemeiat slavistica. A tipărit documente slavone cu buchile chirilice, ceia ce va fi adus în unele suflete o adevărată catastrofă. Dar el a pus slavistica în serviciul nostru, nu pe noi în serviciul slavismului, cum urmau ca tineri ucenici ai învăţătorilor slavi.

Când a fost vorba de a face un dicţionar, avem opera începută de el singur.

Partea a doua a personalităţii lui, aceia a cercetărilor migăloase a adunării de documente, a muncii celei mai modeste, capabil de cele mai înalte sintese, — este partea care trebuie să stârnească emulaţia tineretului.

Acum dă şi un alt exemplu decât acel al nesfârşitei sale răbdări; acel al construcţiei ştinţifice. Din mâna lui nu iese decât lucru deplin controlat. Şi mai e ceva: toate adevărurile sânt prezentate cu mijloacele perfecte ale stilului.

*

A fost vorba de editarea operei lui Haşdeu. E o greşală, însă, să se gândească cineva la editarea întregii lui opere.

In activitatea oricui sânt acte de nematuritate peste care au trecut cercetările următoare. Nu toate rezultatele lui Haşdeu sânt câştigate pentru ştiinţă. Ceia ce era pentru dânsul un rezultat permanent, nu mai poate fi pentru noi, care plecăm dela mărturia contemporană, fixată prin critici, a documentului. Ex. „Ion Vodă cel Cumplit“ nu e o operă de reeditat. Ea nu înseamnă un sentiment naţional. Ar fi o operă tendenţioasă politică şi nu trebuie să înviem polemici cu desăvârşire fără folos. Nu orice piatră din drum e marmora pentru pieestalul pe care se ridică memoria unui m care a fost mult mai mare decât ni-l ngăţişează unele opere ale sale.

Haşdeu trebue înfăţişat prin o antologie în care să se cuprindă mai multă hotărîre, mai multă ştiinţă, mai multă poezie.

Datoria de a prezenta esenţa spiritului său ne duce la alegerea elementelor vii ale operilor sale, şi aceasta ar fi preferabilă unui monument pe care nu-l are în Capitală, după cum nu-l au nici Alexandru Ion Cuza, Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, Eminescu şi nici Regele Carol.

G. V.

O SEAMĂ de CUVINTE

Rivarol spunea despre Condorcet:

— El scrie cu opium pe foi de plumb.

Şi de Mirbeau:

— El este capabil de toate pe bani, chiar de o faptă bună.

◆

Racine povesteşte că un doctor îl oprise să bea vin, să mănânce carne, să citească şi să facă cel mai mic efort, adăogând:

— „De rest, vă puteţi bucura“.

■

Voltaire juca la Dèlices, aproape de Geneva „La Rome sauvée“. Presidentul de Montesqieu, care era spectator, adormi profund. Voltaire se sculă dela locul său, îi aruncă cu pălăria în cap, strigând foarte tare:

— Pe cuvânt de onoare! Se crede la audienţe!

*

Marchizul d'Aligre, unul din oamenii cei mai bogaţi din timpul Imperiului, zicea celor doi nepoţi, băeţi de treisprezece ani:

— Copiii mei, dacă veţi munci toată săptămâna ne vom duce să vedem cum se mănâncă îngheţata la Tortoni.

RUD. A. KNAPP

POEME AMERICANE

Sub titlul acesta, **Luc Durtain**, însoţitorul lui Duhamel în Rusia şi autorul de curând apărutului volum **„Quarantième étaje,** ca un ecou al călătoriei lui în America, publică în „Nouvelle Revue Francaise“ câteva aspecte din marile abator al vieţii americane, în care e vorba şi de noi.

Din poema „Chicago Stockyards“:

Ecoute immigré! De Suède, d'Italie.
Polonais, Allemand, Croate. Roumain,
Gas de Quebec et toi, de l'autre bout des
„States“!

Ecoute l'affreux secret: l'Abattoir,
C'est ta chaire qu'il veut, Pis encore
Ecoute, On t'y tuera trois fois.

Trois fois, tu mourras, Tes trois êtres:
Le premier, animal goulu,
Le second, esprit ruminant,
Et le troisième. l'âme lâche.

ERRATA: Pag. 559, col. III-a în nota „Haşdeu şi Eminescu“ rândul 22: „Cu acel prilej **alcătuise** distihurile; rândul 28 şi urm. „ca o dovadă de uşurinţă cu care se poate făuri astfel de rime, **cărora**, cât de nedrept, lesne se înţelege, le adăogă atâtea trouvailles-uri metrice din Eminescu“.

Pag. 560, în nota „Sărbătorirea lui Haşdeu“, col. I, rândul 25 şi 26: „Ministerul de instrucţie, de arte, aşa cum uzurile din străinătate v'au obişnuit“.. Nu „uzinele“ — cum s'a cules.

ECOURI

REDACŢIONALE

☐ In pripa tehnică cu care se realizează la noi orice gând de atenţie, cum a fost acela al comemorării lui Haşdeu, — ne-a scăpat din vedere, întâi să cerem autorizaţia d-lor N. Iorga şi O. Densuşianu, şi apoi să mulţumim pentru preţioasele domniilor lor fragmente ce se raprtau la viaţa şi opera lui Haşdeu.

După cum iarăşi am uitat să mulţumim Academiei Române şi merituosului ei colaborator dela direcţia stampelor de I. C. Băcilă, pentru sprijinul acordat cu acest prilej.

POETUL

Literatura noastră cunoaşte sonetul răposatului poet Ionel Pavelescu, în care Scafandrierul — în speţă poetul— scoate la lumină, din afundurile încurcate ale mărilor, perla preţioasă a poeziei.

Este imaginea curentă şi de o pregnantă plasticitate pentru procesul creator care trudeşte în adancuri de experienţă, de suferinţe, de viaţă, până să scoată la lumină arta.

Eminescu a fost, în această privinţă şi în linia acestei imagini, cel mai tipic exemplar al poetului la care suferinţa a înflorit în poezie. Concepţie baudeleriană, după care poetul binecuvintează suferinţa ca pe unicul remediu al impurităţilor din noi şi după care durerea e singura nobleţă inalterabilă.

In ultimul Nr. din „Nouvelle Revue Francaise“ aflăm o frumoasă definiţie a poetului în „intermediile“ (din care vom traduce câteceva în numărul viitor) danezului Loeren Kierkegaard:

> Ce este un poet? Un om nenorocit care ascunde în inima sa o suferinţă adâncă, însă buzele îi sunt astfel croite, că suspinele şi gemetele, când trec peste buze, sună ca o frumoasă muzică. El este asemenea nenorociţilor ce erau torturaţi, pe încetul, cu focul scăzut, în taurul de la Phalaris; ţipetele lor nu puteau să ajungă la urechile tiranului ca să-l îngrozească, însă îi ajungeau ca o muzică delicioasă. Oamenii se adună în jurul poetului şi-i spun: mai cântă, adică: sufletul să ţi se martirizeze de noi dureri şi buzele să-ţi rămână tot elocvente; căci ţipătul ne-ar nelinişti prea mult în vreme ce muzica e suavă. Şi criticii înaintează şi spun: perfect, iată ceeace este dictat de regulile esteticei. Bine înţeles, un critic seamănă, ca un frate, poetului, numai că-i lipseşte durerea din inimă şi muzica de pe buze. Şi iată de ce mi-ar plăcea să păzesc porcii în mahalalele Copenhagăi şi să fiu înţeles de porci de cât să fiu poet şi să fiu neînţeles de oameni.

DISCIPLINA ŞI CENZURA

Am spicuit până acum din primele articole ale „Voiajului la Moscova“, a cărui publicare se continuă în coloanele lui „Nouvelles littéraires“. Cetitorul s'a putut convinge de cât de obiectivă este relatarea lui Georges Duhamel şi mai ales cu câtă creştinească înţelegere se apropie autorul lui Salavin, de suferinţele popoarelor. A fost pentru noi o bucurie să ne întâlnim în aprecieri cu redactorul revistelor de la „Mercure de France“, în ale cărui excerpte se găsesc şi fragmentele alese de noi.

Continuăm să extragem din urmarea călătoriei, cu adaosul că aceste cuvinte aşa de adevărate, aşa de adânci, ni le putem aplica şi nouă:

> Voiu semnala pericolul cu care în Rusia ca şi în multe alte ţări cenzura ameninţă operile spiritului.
>
> Nenumăraţi scriitori tineri, crescuţi în semnul revoluţionar, scapă de censură, supunându-se ordinelor superioare. Şi s'a spus: „Veţi fi realişti!“; şi sunt, pare-se, cu supunere, ce li s'a spus. Dar această obedienţă, oricât de benevolă ar fi, atrage cu sine o oarecare umbrire a simţului critic. Inţeleg prea bine că o disciplină hotărâtă poate să ajute acestui mare popor ca să iasă din dezorientarea lui morală. Insă, interesul pe care-l port celor spirituale mă va face totdeauna să judec intolerabilă şi nesigură, o astfel de metodă.
>
> Printre şefii actuali ai Uniunii Sovietice, sunt unii destul de inteligenţi ca să nu presimtă că simţul critic, lung timp înăbuşit, îşi rezervă cu siguranţă revanşe strălucitoare. Jocul regulat al acţiunilor şi reacţiunilor va conduce poporul rus să-şi revendice, în viitor, toate libertăţile morale. Ar fi mai înţelept şi mai prudent să-i fie acordate din timp.
>
> . . . .
>
> Ceeace mă izbeşte, în instrucţie, este focul din cale afară de exagerat ce se dă, din copilărie, învăţământului politic, spiritul însuşi al acestui învăţământ, intransigenţa lui dogmatică, aerile lui de catechism, formulele, neîntreruptele împrumuturi din texte ce afectează ţinuta revelaţiilor, într'un cuvânt, indiscreţia lui. Inţeleg prea bine ceeace se aşteaptă de la un astfel de sistem şi nu mă îndoesc că n'ar aduce succese imediate; însă atmosfera aceasta de „patronaj“ revoluţionar mă indispune. Şi vorbesc doar în chiar interesul revoluţiei ruse, adică în nădejdea că ea poate să dureze şi să-şi consolideze cele mai bune din reformele sale şi în felul acesta să cruţe poporului rus frământările unei noi sguduiri.
>
> Celor ce mi-ar vorbi de virtuţile lucrurilor impuse le-aşi obiecta cu miracolele rezistenţii şi cu spiritul de contradicţie aşa de puternic la cei tineri. Aproape toţi luptătorii anti-religioşi, pe care i-am întâlnit, au fost instruiţi la mânăstiri. Apoi, chiar dacă învăţământul revoluţionar nu conduce pe şcolarii ruşi la reacţiuni brutale, el riscă să cultive, în nişte fiinţe plăpânde, simţul şi nevoia de retorică, de palavrageală...
>
> In rezumat, revoluţia rusă îşi află în istorie, o atare justificare, că poate fără prea multă teamă, să lase frâul liber spiritului de cercetare, singurul gaj al unei munci eficace şi durabile.
>
> Dar să lăsăm pe copii şi să revenim la scriitori. Censura îi ţine încă.
>
> Cu toate că am fost aşteptat în Rusia, cu cea mai evidentă simpatie, a trebuit să supun censurii temele esenţiale ale conferinţelor mele. Trudă zadarnică pentru toată lumea, pentrucă, după aceea, am vorbit despre atâtea altele şi mi-am nesocotit programul.
>
> Dacă tinerimea literară nu prea pare stânjenită de piedicile censurii nu stau la fel lucrurile cu oamenii în plină maturitate şi cu bătrânii cari au cunoscut, totuşi, alte lanţuri. Unii dintre dânşii sunt izbiţi cu asprime. Câte odată aceştia nici nu pot publica nimic, un timp mai mult sau mai puţin lung. E o asprime deplorabilă şi zadarnică. Poemele interzise circulă pe sub paltoane şi toţi le ştiu pe de rost. Puţin câte puţin, râsul îşi reia drepturile, în mijlocul acestui popor spiritual şi robust şi guvernului nu-i rămâne decât să închidă ochii.
>
> Imi amintesc să fi auzit anumite personagii de comedie ridiculizând, pe scenă, ticurile teroriste: „Ce făceai înainte de 1917? Pentru ce nu te-au întemniţat?“ Şi sala întreagă chicotea.
>
> Se apropie ziua când poporul întreg va avea curajul să râdă, de tot ceeace este ridicul, şi încă pe faţă.. Un guvernământ energic şi capabil nu trebue să dea prilej de râs. Revoluţia rusă este destul de riguroasă ca să renunţe la cele mai rele din greşelile regimului pe care l-a răsturnat. Să suprime, prin urmare, censura şi spiritul, abia atunci, se va putea gândi la o colaborare liberă şi leală.

ANTI- ŞI EVOLUŢIONISM

☐ „Reverendul William A. Williams este un antievoluţionist convins şi înfocat. El a consacrat un întreg volum în apărarea ideilor sale, sub titlul: **Evolution disproved** (la autor, 1202, Atlantic avennue, Camden, Newjersey, U. S. A.). Dintre argumentele autorului, voiu cita argumentul matematic. Populaţia lumii era socotită în 1922 la ceva mai mult ca 1.800.000.000 inşi. Plecând dela cuplul iniţial Adam şi Eva, a trebuit, pentru a ajunge la 1 miliard 800 de milioane, la cifra 2 să se fi dublat matematiceşte cam de 31 de ori. Trebuesc cam 170 de ani pentru ca o populaţie să se dubleze 170×31=5270, ceeace corespunde cronologiei Hales care fixează potopul la anul 3150 (+1927=5077). După reverendul William trebueşte, prin urmare, să acceptăm însăşi litera Bibliei.

Fireşte am simplificat argumentaţia pentru a o face mai inteligibilă în puţine cuvinte. Sunt cincizeci de capitole pe care nu le pot rezuma, dar care sunt cu adevărat curioase. Că potopul n'a făcut de cât 16384 de victime — iată un lucru cu totul nou, iar evaluarea grădinii Edenului la 12500 de hectare nu mai fusese făcută până acum. Opera reverendului William m'a interesat mai mult ca un **roman**“.

„In revista **Antiquity**, E. A. Hooton cercetează originile omului şi declară că omul biped, ţinându-se în sus, trebue să existe de 800.000 de ani. D. Hooton nu împărtăşeşte de fel ideile antievoluţioniste ale reverenudului Willams. Pentru el, noi descindem într'adevăr din maimuţă, dintr'o mulţime de felurite maimuţe şi nu dintr'un cuplu unic de maimuţe cari, într'o grădină zoologică naturală, ce s'ar fi numit Eden, ar fi muşcat din mărul ce le-a dat cunoştinţa şi le-a şi adus şi nenorocirea. Natura a încercat fasonajul omenesc, pe un destul de mare număr de specimene maimuţeşti, şi asta cam peste tot în lume“.

(René Puaux: Câteva cărţi; **Le Temps).**

CARŢI PRIMITE

BARBU LAZAREANU: Umorul lui Haşdeu, editura „Adevărul“, 1927,—80 lei.

ION STERIOPOL: Parter japonez, editura tipografiei Markus, Sighişoara, 1927.

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar“: d. **Perpessicius.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

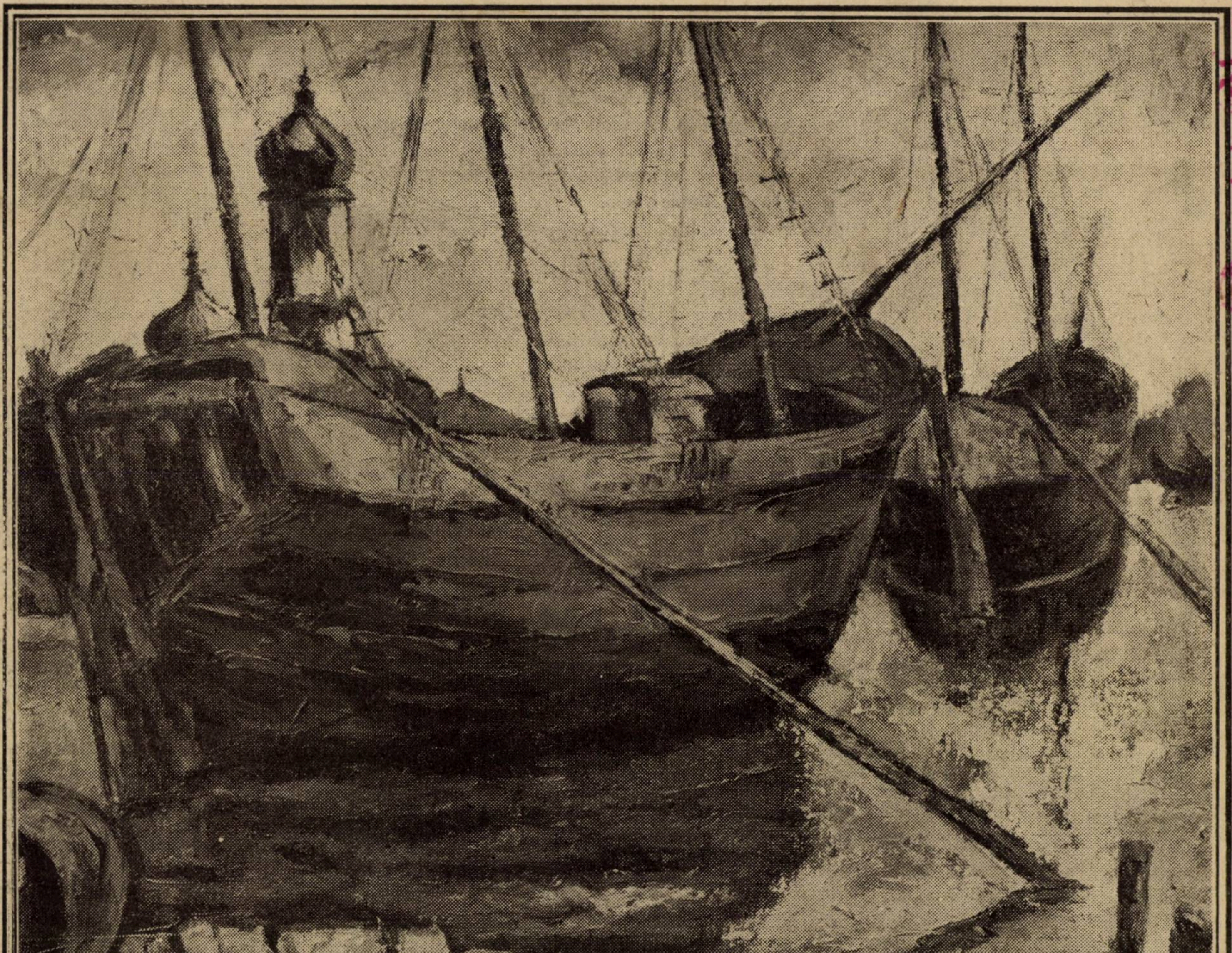

MARIUS BUNESCU: CORABII LA VALCOV

In acest număr: SARMANUL KLOPŞTOCK, MIHAIL CELARIANU, SARINA CASSVAN PAS, MIRCEA ELIADE, FLORICA MUMUIANU, CAMIL PETRESCU, I. AL. ŞTEFANOVICI-SVENK, EDMOND ROSTAND, GEORGE DUMA, PAUL I. PAPADOPOL, ANDREAS LATZKO, MIRON GRINDEA, JEAN MOREAS, M. NANU, MIHAILESCU H. DUMBRAVA, RUD. A. KNAP, B. CECROPIDE şi N. N. TONITZA.

An. XLIII Nr. 37

11 Septembrie 1927

Lei 5

Demetrie Ursulescu

30 Octomvrie

In noapte, o noapte fără argint
In care teama sue prin colțuri
și te mint ochii de pisică
în care vântul bate la fereastră
umbrele calcă una pe alta
păsările mor, frunzele pleacă
și apele seacă,
în care e mai mică nădejdea și lumea.
In noaptea asta Dumnezeu a făurit
încă un om.
Un prunc mirat și necăjit
pe care nu l'a întrebat — vrei
și fără să fi avut dece 'i-a aninat
de umerii șubrezi povara unui suflet.

Lumea amenința, surâdea și chema!
Era întunerec, ca să rămână toate fără de răspuns.
Pruncul țipând împingea în toate ușile vieții.
O, va fi la fel, la fel până la urmă
Vor țipa în el măruntaele și sângele
după viață, după viață.
Gol și orb va fugi după această năzare mereu.

Astfel pruncul fără pași înainte
în mijlocul poverilor și întrebărilor
Intâi s'a speriat de umbra lui
că era învățat cu singurătatea.

Sub nori s'a aprins îngrijorată încă o stea.
Pustie luminiță. Viață măruntă
Incă și încă...

FLORICA MUMUIANU

Fără prihană

Trup biciuit de izbânzi și înnălțat de înfrângeri
Astăzi când dormi, luminat de surâs, și senin,
Iată-mă negru 'ngenunchi, între palizii îngeri,
Stau priveghiând și mă 'nchin.

Pentru albul picior, ca o roză în dantelele albe,
Lângă care orice gând e mai negru ca orice păcat;
Pentru albele mâini, mai curate ca rozele albe,
Ce pe rozele în floare ale sânilor albi s'au lăsat,

Pentru blândul surâs, ce din visuri își scutură crinii
Peste pleoapele-adânci, ne 'ntinate ca floarea de măr,
Pentru zâmbetul tău mai curată de cât serafimii,
Mai mărită decât heruvimii; — pentru negrul tău păr.

Lângă trupul ce doarme înflorit în dantelele spumii
Peste care plutesc aurori și lumini viorii,
Ne rugăm: izbăvește, Curată, păcatele lumii,
Dela dreapta 'n etern fericitei Fecioare Marii!

Floarea schimbată

M'am perdut cu floarea albă 'n linii diafane,
Orb, din dramă în dramă, din romane 'n romane,
Dar când am răpit-o, acoperită de speranțe,
Să ți-o dau, s'a 'mpurpurat în vagi nuanțe.

Și când mâna-abia ți-a 'ntins'o 'ntâia dată
Era 'n marginile roșii înconjurată.
Prima floare, care-am smuls-o și ți-am dat-o
A fost albă, însă tu mi-ai turburat-o.

Și ți-am strâns cu-această mână păgânească
Flori pe piept, în păr să te îmbogățească,
Fruntea ți-am încins în roșii salbe,
Lanț de sânge peste albastrul tâmplei albe.

Floarea roșie, ca spectrul nebuniei,
Floarea vânătă, ca duhul vijeliei,
Floarea neagră, smulsă 'n ora blestemată,
Floarea albă, dar însângerată.

MIHAIL CELARIANU

Iubirea care nu trebue să moara

SARMANUL KLOPŞTOCK

Lutzi cunoştea iubirea de romane, din familie şi din confesiunile colegelor de şcoală.

Răsadul amorului ei se înălţa desorientat pe tulpina fragedă a nehotărîrei turburătoare şi care mai tâziu avea să-i ceară sacrificarea pentru cel vrednic de adoraţiunea ei virgină.

Şoaptele de dragoste treceau pe la urechea ei ca nişte perle vaporoase de făgăduinţi mistice şi altoiul iubirei dintâiu, se prindea nebănuit de sufletul ei sortit supremei jertfiri.

Se tânguia chiar, de cele mai multe ori, că i‘ar lipsi **ceva** şi că un gol nelămurit, apăsător, chinuitor îl simţea în inimă, ca un preludiu straniu de prăbuşire apropiată.

Visa o **cădere** pentru ca să curme tortura nedefinită a unui vis mai nedefinit — aştepta o durere care să lămurească pe cealaltă, — durerea himerei îndelung chinuitoare ; — năzuia la o suferinţă care să înlocuiască o alta — suferinţa unei pasiuni nimicitoare care întârzia — se ruga pentru o înfrângere frumoasă, pentru un devotament sfinţit de curăţenia neclintitei aşteptări, pentru o apropiere divină de suflete neştiutoare a căror reciprocă înflăcărare să fie despăgubirea tiraniei răbdărei de a se fi izbăvit atât de îndepărtat !

Şi Lutzi continua să-şi trăiască **visul** în mrejele acestei educaţiuni de vrăjită îndârjire, preamărind frumuseţile împlinirii lui !

Celelalte şoapte nici pe departe nu‘i turburau răbdarea.

Le asculta sedusă — seducţia mândriei de a rezista — împrăştiindu-le zâmbete, flori şi vagi promisiuni.

Le asculta din cochetărie, din bunătatea de a nu le îndurera mai mult, din orgoliul de a se complace într‘o atmosferă de suavă beatitudine şi în care sufletul ei nu avea răspunderea vreunei remuşcări.

Le asculta în fine, prin fatalitatea împrejurărilor, le asculta din complezenţa de a nu reacţiona cu vreo mustrare nemeritată pentru un madrigal bine meritat, care i se adresa, le asculta pentru exerciţiul **prăbuşirei** pe care o aştepta ca pe o definitivă şi deapururi regenerare a ei morală, ca şi pentru revanşa unei dreptăţi cereşti pentru toţi câţi se svârcoliseră la picioarele ei.

Dintr‘acolo se apropia mântuirea ei— într‘acolo apuneau toate şoaptele zadarnice de iubire. de aci !

* * *

S‘a întâmlat ca. dintr‘acolo să‘i sosească pajul aşteptărilor ei înfrigurate — dintr‘acolo unde apuneau şoaptele de mărturisire arzătoare ale sătuilor de dragostea de aci şi pe cari Lutzi le dejugase cu atâta superbă fineţe — dintr‘acolo unde‘şi găsiseră naufragiul lor iremediabil — şoapte pentru cari Lutzi aplecase urechea ei înbujorată de focul lor fals, numai din mândrie, din milă sau din batjocură !

Dar ceea ce era îngrijorător pentru frumuseţea realizării care avea să împodobească titanica ei ăbdare, credinţă şi resistenţă, era întâmplarea care hotăra apropierea idolului dintr‘acolo unde se înmormântase minciuna, deşertăciunea iluziei şi răutatea pământească.

* * *

iŞ totuşi a venit.

Lutzi l‘a aşteptat în alb — amantul a îngenunchiat în negru.

Un zâmbet alb poleit cu lucirile albe ale dinţilor, un zâmbet de heruvim plămădit din soare. un zâmbet pe care Krist l‘a aşternut pe pleoapele lui Lazăr pentru a‘l învia din morţi, umplu îndată de lumină hainele cernite ale amantului.

Apele verzi ale privirilor Lutzii, înecă apele albastre ale privirilor amantului.

O mână cuprinse talia domoală a îndrăgostitei şi o palmă de fildeş purtând în căpătâiul fiecărui deget câte un bob de rubin, se opri în dreptul inimei îndrăgostite.

— „Te aşteptam !

Lumini fragile se desprinseră din întâlnirea privirilor înlănţuiţilor şi din inseilarea lor orbitoare se rostogoli pe capetele aprinse de jurăminte nimbul unirii.

„Te aşteptam din faşă !

O altă mână de fildeş se îndoi pe grumazul celui doborît de dragoste şi celălalt braţ al îndrăgostitului se întâlni cu cel dintâi, în dreptul taliei încinsă de răspunsurile mărturisite ale îndrăgostitei.

— „Te aşteptam dela a treia ursitoare!

Amantul puse mirul întâiului sărut pe fruntea sărutată întâia oară, şi miozotisul din privirile iubitului prinse în corolele lor albastre, zmaragdele verzi din privirile iubitei.

— „Te-am iubit sugând la sânul mamei !

Pieptul înboldit de suspine al amantului, îngreună adânc pieptul amantei săgetat de îndurerarea lor !

— „Te-am păstrat în cuget, în suflet şi în şoaptă până la împărtăşania dintâi !

Talia ascunsă în frunzişul broderiilor umplu de zvâcniri palmele amantului încremenite în jurul ei.

— „Şi acum soarta mă trimite la botezul dragostei !

* * *

Apele verzi din ochii miresei se revărsară subit peste marginile irisului. Din bolta fierbinte a orbitelor se desprinseră luminile turburi ale lacrimilor şi pleoapele pătate de plânsul bucuriei îşi înclinară fuioarele de mătase ale genelor, pentru a ascunde ruşinea slăbiciunei. Sângele lovi aprig în păreţii fini de gumilastic ai vinelor, şi bătăile inimei umplură pieptul miresei de împunsături cari răspundeau în pieptul sfredelit de îndurerare al mirelui. Mărgele pline de apă caldă cădeau răcite depe fruntea înamoratei încropindu-se din nou între sănii înălţaţi. Un răget se desprinse din coşul pieptului cutremurând drumul inimei şi se topi apoi în poticneli de fericire. Buzele păliră amar într‘o încremenire îndumnezeită de lumina unei jumătăţi de zâmbet, şi alte câteva lacrimi înboldiră ploapele, deslipindu-le într‘o lucire agonică. Apoi genele se îmbinară domoale, strivind în colţurile ochilor adormiţi, bucuria plânsului. Braţele se prelinseră într‘o scurgere anemică de oboseală fericită, dealungul trupului cutremurat şi talia se frânse în două. Genunchii trosniră din încheeturi, propti anevoios o vreme minunata alcătuire a fiinţei care se prăbuşea de dragoste şi într‘o sincopă a unei spirituale voluptăţi se rostogoli la pământ **„IUBIREA CARE NU TREBUIA SA MOARA !“**

SARMANUL KLOPŞTOCK

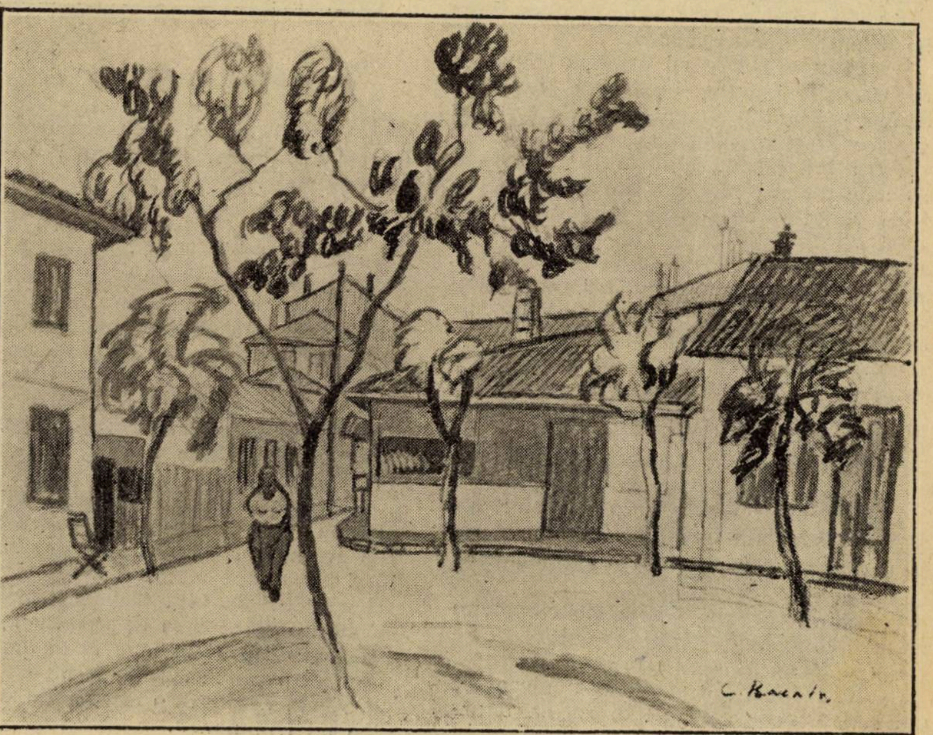

C. BACCALU : **TARG DOBROGEAN**

Maica Fevronia

DIN CARNETUL UNEI CALUGARIŢE

Şarpele patimii mi-a muşcat sfârcurile sânilor şi am ţipat de durere, în aşternutul neprihănit, în care odihneşte trupul meu păcătos!

Când am jurat credinţă lui Christos, gândul mi-era curat ca un porumbel şi în suflet îmi sălăşluia numai dragostea în Dumnezeu.

Acum privesc la icoana Sfintei Fecioare cu gând necurat. Şi ea a păcătuit. Din păcatul ei s'a născut un Dumnezeu.

Trec la icoana Fiului Domnului şi bat mătănii:

„Tu care eşti născut din păcat, izbăveşte-mi sufletul, căci numai el a păcătuit".

Privirea lui blândă îmi potoleşte năvala sângelui, care se face ghem şi se opreşte la inimă.

Ies din biserică şi o iau pe un drum tainic spre o portiţă, care mă scoate din curtea mânăstirii.

Pe pajiştea din dărătul arhondăriei pasc vitele gospodarilor de prin împrejurimi.

Mă uit la vacile placide, cari mătură iarba, cu ugerele asemenea unor saci legaţi la capete şi mă gândesc la maternitate... Bine cuvântare pământească, de care nu voi avea niciodată parte. Inconştienţa cu care îşi poartă izvoarele de viaţă mă face să reped uneia din ele un pumn între coaste.

Vitei îi tresare carnea la suprafaţă, dar pare că senzaţia dureroasă e locală, fiincă paşte înainte a lene, fără să-şi întoarcă măcar capul.

Mă aşez drept în faţa ei, încercând să-i deştept cel puţin în chipul acesta spaima sau simpatia, dar ochii ei mari, imobili, mă privesc cu indiferenţă. Din ei se preling lacrimi cari ajung până aproape de botul negru cu nările vinete. Incep să mă înduioşez.

Vita îşi goneşte droaia de muşte de pe spinarea cu sfârcul cozii şi rumegă nepăsătoare înainte.

Inchişi într'un ţarc vre'o câţiva tauri îşi tremură nervos carnea.

Un gând vrăjmaş îmi înţeapă trupul cu ace ascuţite muiate în otrava păcatului. Strâng mătăniile în palmă şi murmur printre dinţi o rugăciune.

Paşii mă poartă înainte printre dobitoacele inconştiente şi inofensive.

Mă refugiez de gândul cel rău, dar păcatul pluteşte în atmosferă, ori unde m'aş afla. Să-l port cumva în mine? Nu ştiu. Ştiu doar că m'am născut din păcat. Toţi ne naştem din păcat. Atunci? Atunci de ce trebue să mă pocăesc?

Intrebarea asta care mă chinueşte, mi-a venit pe buze, într'o seară pe când mă închinam în faţa icoanei unui sfânt cu chipul oval, cu ochii în migdală şi cu buze întredeschise, printre cari se ghiceau mai mult decât se zăreau, dinţii.

M'am înălţat în vârful picioarelor, am sărutat dinţii lui închipuiţi şi nimeni n'a ştiut de ce am postit apoi o săptămână.

Toacă de utrenie. Sunetele clopotelor răzbesc albe, în întunericul chiliei.

Bing! Bang! Bing! Baang.

Deschid încetişor ochii, dar pleoapele îmi cad, înveliş cald, peste retina împăenjenită de somn.

Toacă de utrenie şi mie îmi zboară prin minte fluturei de vis pământesc.

Mă întind puţin în aşternut şi dau să mă scol. Scot puţin vârful piciorului de sub cergă şi mi-l retrag repede. Un tremur îmi scutură tot trupul şi-mi strâng picioarele speriate. Dogoarea pulpelor mă încălzeşte şi-mi goneşte sângele în obraji.

Clopotele îndeamnă prelung de parcă ar vorbi.

In biserică e aerul muced şi miroase a ulei rânced. Slujba de utrenie e lungă şi plicticoasă, nu atrage decât pe schimnice şi pe maicile mai bătrâne. In aşternut e cald, în chilie întuneric şi-mi pot depăna gândurile cari încep să alerge nebune.

Când m'au adus la mânăstire n'aveam decât opt ani. Bunica mă promisese de mult unei mătuşi, care fusese pe vremuri stareţa mânăstirei.

SARINA CASSVAN PAS

Ea a murit şi m'a lăsat urmaşei, al cărei copil sufletesc sunt, cum a fost şi ea mătuşei mele.

La rândul meu am căpătat, în ziua când m'am călugărit, o urmaşă. Casa mătuşei i-a rămas maicii, care s'a strâns într'o singură chilie lăsându-mă stăpână peste toate. Gospodăria mea numără două capre, câteva păsări şi un război de ţesut ştofă pentru vestminte. Urmaşa mea, sora Agata, îngrijeşte de gospodărie, iar maica frământă mătăniile între degete şi bolbolboroseşte toată ziua rugăciuni. Sora Agata e orfană şi a crescut pe lângă zidurile mânăstirii. Copil de pripas s'a apropiat repede de mine şi îmi e pe rând, copilă supusă, slugă şi câine credincios.

Ea are optsprezece ani, eu două zeci şi doi şi totuş sunt mama ei.

Mamă! Ce ciudat! După cât îmi aduc aminte din viaţa mea de mireancă, altfel îţi câştigi dreptul la numele de mamă.

Domnul a spus: „Crede şi nu cerceta!"

Şi Sfânta Fecioară a fost mamă din porunca lui Dumnezeu.

Din porunca lui Dumnezeu voi fi şi eu mama acestei biete orfane.

Sora Agata e cucernică şi nu lipseşte dela cea mai neînsemnată slujbă.

De alfel e bună cântăreaţă şi nici n'ar putea lipsi.

Mi se pare că-i şi aud paşii prin coridor. Se opreşte în dreptul uşii mele şi ascultă.

Imi ţin răsuflarea. Mă crede plecată şi-şi vede de drum. Aprind un chibrit şi scot de sub pernă o oglinjoară în care îmi place să mă privesc ori de câte ori sunt fără culion şi camilafcă.

Părul îmi cade în voe pe umerii goi şi albi, sânii mi se lasă şi se ridică ritmic, după bătăile inimii. Mă simt mică şi uşoară ca un fulg, numai în cămaşa albă ca o spumă.

Incet, încet se luminează şi trăsăturile sfinţilor de pe icoane încep să se limpezească. Dinţii sfântului din faţa patului meu lucesc ca fildeşul. Duc mâna în dreptul ochilor. Nu! Nu mai trebue să-i privesc. Am jurat. Trag pătura peste cap, dar îi simt înfigându-mi-se în umeri, muşcându-mi sânii, pătrunzându-mi în carne şi urlu de durere şi voluptate.

Sora Agata s'a întors dela biserică şi mirată că nu m'am sculat încă, intră cu paşii ei mărunţi şi uşori în chilie.

Se miră că mă găseşte înfăşurată în cearşaf ca un copil şi se dă înapoi înspăimântată la vederea ochilor rătăciţi şi a buzelor mele vinete.

Cu o mână îmi pipăe fruntea şi cu cealaltă îmi apucă braţul.

Cearşaful se dă în lături şi Agata scoate un strigăt de spaimă.

Braţele mele poartă urme de dinţi mici şi ascuţiţi.

Azi m'am dus pentru prima oară la biserică după o săptămână de zăcere.

Maica stareţă m'a privit drept în ochi şi a clătinat din cap. Am roşit fără de voe şi am plecat ochii, luând privirea ei drept o mustrare...

Dar ce făcusem? De unde ştia Maica stareţă că nu respect toate canoanele?

Agata îmi ţinea doar întotdeauna locul la altar, la toacă, la aprinsul lumânărilor.

Agata şi maica îmi spun că am fost rău bolnavă şi că vorbeam într'aiurea de lucruri blestemate. Schimnicele şi maicele mai bătrâne mi-au descântat şi au aprins mereu tămâe să gonească duhurile rele din trupul meu.

Biata Agata se uită şi acum speriată la mine şi face cruci în urma mea când sînt cu spatele

Fusesem bolnavă, de bună seamă, altfel nu mi-ar fi dat prin gând să-mi sfâşii carnea cu dinţii.

Ochii sfântului meu drag s'au întristat. Sunt pierduţi ca în ceaţă şi nu li se mai distinge de loc culoarea. Cu toate că eu nu i-am sărutat decât cu gândul. De ce sunt din zi în zi mai şterşi?

E fierbere mare în curtea mânăstirii. Maicile forfotesc de colo, până colo şi se ocupă mai cu sârg de gospodărie. Stareţa a plecat cu trăsura să facă nişte cumpărături, iar clopotele sună a sărbătoare.

Agata şi-a pus vestmintele cele mai curate, şi mă priveşte mirată că nu m'am gătit şi eu.

N'am întrebat-o ce se pregăteşte, nici nu vreau să ştiu. M'am săturat de atâta slugărnicie în faţa lui Dumnezeu şi a lumii! Nu mai ascult decât de îndemnurile inimii mele şi ea mă îndeamnă să ră-

Les Stances

JEAN MOREAS

Când toamna reveni-va la noi cu frunze moarte
Acoperind întinsul lac de lângă moară ;
Când vântul pretutindeni vârtejul o să-şi poarte.
Oprindu-se la poarta mea deschisă larg, să moară,

Eu mă voi îndrepta spre ţărm şi răzimat
De zidul vechii mori cu frunze-acoperit
Am să privesc pierdut în ape, turburat
Cum soarele şi umbra se sting în asfinţit.

trad. de M. M. NANU

---

mân nepăsătoare la tot ce se petrece în afară.

Agata a eşit. După ea a plecat numărându-şi mătăniile şi maica.

Pe dinaintea ferestrei mele se strecoară una după alta maicile, iar după ele, ca nişte umbre întârziate pe pământ, după cântatul cocoşilor, schimnicile.

A plecat până şi paznica cimitirului şi am rămas singură în toată mânăstirea. Singură ? Nu, cu sfântul meu.

O soră a venit să mă cheme. Maica stareţă a poruncit să iasă toate maicile întru întâmpinarea Domnitorilor, cari veneau să viziteze mânăstirea.

I-am spus surorei că voi asculta de porunca Maicii stareţe şi am intrat cea din urmă în biserică.

Nu mi-am pus camilafca cea nouă şi nici rassa cea bună. Maica stareţa mă zări şi îmi făcu încruntată semn să mă ascund.

Imi găsii un loc printre maicile mai bătrâne cari stăteau smerite în fund şi nu îndrăzneam să ridic ochii. In strana din dreapta ascultau în picioare slujba Domnul şi Doamna ţării, iar în cea din stânga, o domniţă tânără şi alături de ea..

Plecai şi ridicai de câteva ori ochii, apoi îi pironii pe chipul unui tânăr care semăna aidoma cu sfântul meu.

El îmi surprinse privirea şi-şi fixă ochii într'ai mei. Slujba era mai lungă ca de obicei. Nu mai ştiam ce să fac. Mă dădui cu câţiva paşi îndărăt.

Aş fi vrut să fug din biserică, dar ochii fiului de domn, mă ţintuiau locului. Trebue să fi făcut ceva nepotrivit, căci maicile din apropierea mea îşi şopteau neliniştite.

Vocea Agatei, care dădea răspunsurile mă trezi deodată. Auzii un „Doamne milueşte" cântat pe două glasuri şi îmi adusei aminte, că mă aflam în biserică. Ingenunchiai lângă icoana Maicii Domnului şi rămăsei aşa până simţii o mână atingându-mi uşor umărul. Ridicai cu greutate capul. Biserica se golise şi lângă mine sta fiul de Domn şi îmi zâmbea. Zării dinţii aceia minunaţi pe cari i-am sărutat la icoana mea dragă şi mă cutremurai.

Tânărul se plecă spre mine şi încercă să mă ridice. Atunci... nu mai ştiui ce fac şi-i căzui moale în braţe.

Sora Agata mi-a adus vestea că e vorba să fiu permutată la o mânăstire îndepărtată. „E ordin de sus !" spunea misterios maica econoamă şi ridica dreapta spre cer.

Da, era ordin de sus se vede, să mă întorc la sfântul meu, iar tânărul fecior de domn, care de atunci da târcoale mânăstirii, la domniţa lui.

Plecai singură. Agata auzise de nelegiuirea mea şi nu vroia să mă însoţească, iar maica se stinsese doborâtă de ruşine.

Stareţa nu-mi îngădui nici să-i sărut mâna şi-mi făcu semn să plec mai repede. Maica stareţă avea şaizeci şi patru de ani, cum putea să înţeleagă că îmi sfâşie sufletul, îndepărtându-mă de locul unde am înţeles pentru prima dată rostul vieţii.

La maica econoamă mă gândii cel mai târziu. Trăsura mă aştepta la poartă, când intrai să-mi iau rămas bun de la dânsa.

Cu douăzeci de ani mai tânără decât stareţa, econoama nu se călugărise de bună voe. Se şoptea de o căsătorie silită, de o fugă tainică şi de o mulţime de peripeţii cari au silit-o să intre în mânăstire.

Maica Varvara se uita uneori lung în ochii mei, apoi ofta şi mă mângâia pe frunte. Ochii ăştia frumoşi n'au ce căuta la mânăstire, şoptea ea maicilor, când credea că n'o aud.

Acum maica econoamă îmi sări înainte, mă îmbrăţişă şi trase zăvorul în urma mea. Părea foarte tulbruată. Imi dădură lacrimile.

-- Ne despărţim, maică Varvaro !

— Ne despărţim, copila mea !

O uşă se deschise brusc şi în cadrul ei zării silueta feciorului de domn.

O clipă de şovăire din partea amândurora, apoi chipul maicii Varvara se şterse, chilia dispăru dinaintea ochilor noştrii şi ne crezurăm din nou în biserică, în faţa icoanei Maicii Domnului.

Econoama ne trezi din beţia îmbrăţişării arătându-ne o uşiţă.

El o deschise. Scosei un strigăt de bucurie. Prin uşiţa aceasta zăream câmpul, cerul, libertatea.

Bine strânsă în hainele mele, [illegible]lionul tras adânc peste ochi, Maica Varvara urca treptele trăsurii, care avea s'o ducă în locul meu la mânăstirea îndepărtată.

Se simţea mai tristă şi mai singură ca oricând. Ii spusesem că-i dau în schimbul sacrificiului ei, tot ce aveam mai scump, un dar, pe care îl va găsi în trăsură.

Maica Varvara desfăcu cu înfrigurare pachetul aşezat la picioarele ei. Era icoana sfântului cu ochii trişti şi cu buzele decolorate aproape de buzele mele.

Sfântul nu semăna cu tânărul fecior de domn, decât în imaginaţia mea. Semăna însă foarte bine cu iubitul maicii Varvara, care îşi curmase zilele pentru dânsa.

Indată ce ajunse în noua ei chilie maica Varvara, care purta acum numele meu îl agăţă cu sfinţenie deasupra patului, apoi îmi scrise toate acestea şi adăugă :

„Fii fericită precum sunt şi eu, darul tău mi-a redat ceeace viaţa îmi răpise.

SARINA CASSVAN-PAS

O seamă de cuvinte

Regele Christian IX iubea foarte mult pe artiştii buni, dar dispreţuia pe cei lipsiţi de talent care, graţie unor sprijine de complesenţă, se bucurau de o reputaţie usurpată.

Intr'o seară regele, căutând să distreze în mod plăcut pe arhiducele moştenitor al Austriei porunci să i se aducă un violonist. I se prezentă însă un violonist tânăr, fără merit, care, căsnindu-se să execute o bucată, îl cuprinseră sudorile care-i inundau faţa. Când acesta termină, monarhul se apropie de dânsul, şi-i spuse :

— Am ascultat până acum pe Sarasate, Sivari... dar nici unul din ei...

— Oh ! Sire ! întrerupse scârţâitorul zăpăcit, căci se aştepta la cine ştie ce comparaţie neplăcută.

— Dar nici unul din ei, reîncepu Christian IX, n'a asudat mai mult ca d-ta...

Şi întoarse spatele violonistul care rămăsese înmărmurit ca o statue.

*

Voltaire şi Piron se hotărîră să îşi scrie scrisoarea cea mai scurtă posibilă. Piron aştepta, limba fiind la alegere. Voltaire gata să plece la ţară, scrise lui Piron aceste cuvinte : „Eo rus" (mă duc la ţară) crezându-se sigur pe victorie ; dar Piron îi răspunse imediat prin această scrisoare de o singură literă : „I" (du-te).

*

Un critic trimise lui Guitry manuscrisul unei piese cu următorul bilet :

„Scumpul meu Lucien,

„Vreţi să pariaţi pe un ludovic că nu veţi ceti această comedie ?

A doua zi Guitry îi trimise manuscrisul cu un mandat de 20 de franci şi acest răspuns :

„Aţi câştigat.

*

Doctorului Hernethy nu-i plăcea să fie sculat noaptea. Odată după ce s'a culcat la ora unu dimineaţa, fiind prost dispus deoarece fusese sculat la miezul nopţii, el aude din nou soneria sbârnâind.

— Ce este ? strigă el supărat.

— Domnule doctor... repede... repede!.. Fiul meu a înghiţit un şoarece.

— Ei bine, spunei să înghită o pisică şi lăsaţi-mă în pace ! zise doctorul culcându-se.

RUD. A. KNAPP

Cutreerând Oxford-ul, Cetatea Colegiilor

Prin împrejurimile lui Isis, Tamisa oxoniană. — Crâmpee din istoria locului. — Hârțueli între „Town“ și „gown“. — Rădăcinile medievale ale Colegiilor. — O dumbravă cu cerbi, un țarc de oi și... studenți cu pipe tolăniți în luntrii în umbra răchitelor.

Inchin aceste rânduri excursioniștilor români în Anglia în tovărășia cărora am cercetat în Mai vechea cetate universitară; precum și tinerilor oxonieni români: amabilii soți Roventa.

Trenul pornește din stația Paddington: belșug de fum de cărbune amestecat cu umezeala înecăcioasă a cetății ce înegrește și mai mult zidurile ceruite și asfaltul amestecând par'că într'o singură masă agitată mulțimea trecătorilor grăbiți.

Preț de vre-o două ceasuri mașina târăște în fugă după sine șirul de cutii al vagoanelor, până să ajungă în Oxford.

După stupul de cărămidă și tencuială a Londrei, cronic bântuită de fumul ei industrial ce-i dă acel unic caracter posomorât și viril în același timp, după miile de vehicule care mai de care mai mecanice, verdele peisajului, bine hrănit de darul ploilor britanice, cetele de oi și vaci ce pasc din loc în loc îți dau o sănătoasă senzație de prospețime și mângâiere că la urma urmii mașinile de tot felul ale veacului de fier în care viețuim n'au sters cu desăvârșire vrăjile firii. Ici și colo mănunchiuri de copaci, ce si-au îmbrăcat scheletele lemnoase în frunzișul fraged al lunii lui Mai, se profilează solitari pe bolta sură a cerului...

* * *

După vre-o două ceasuri de alergare dihania metalică a lui Stephenson se oprește în Oxford.

Prin câteva strade — a căror cenușie înfățisare reamintește călătorului atmosfera orașului Leviatanic de unde vine — ajungi în partea ce cuprinde mândria Oxfordului: mulțimea de colegii universitare, cu zidurile lor vechi pe care se cațără în fiecare an noi generații de plante agățătoare, iederă mai ales, — frequentate an de an de proaspete generații de tinerime engleză, ce învață sub straja acestor ziduri ridicate de strămoși, odată cu știința veacului nostru cinstirea unei glorioase tradiții de seculară învățătură.

Căci Oxfordul — ca și Cambridge de altfel — e înainte de toate o cetate universitară de o speță necunoscută aiurea.

Cine ar putea după o zi petrecută grăbit în această minunată cetate modestă, cetate de clădiri gotice, durate de mâna răbdătoare a veacurilor, cu pajiștile și parcurile lor verzi bine hrănite de Isis (numele Tamisei oxoniene) și Chirwell (cu tributarii lor), cine ar putea, zic, după o mână de ceasuri să descrie tot ce trecutul a îngrămădit pe acest unic loc?!

Inceputul Oxfordului se pierde hăt departe în negura veacurilor. Inscripții pe monede bătute în secolul al optulea sunt prima voce istorică ce rostește numele locului acestuia: **Os** sau **Oxnaforda**, [1]) cuvânt (compus) ce pare a însemna Vadul boilor.

Pela 1133 se amintește de întemeierea unor cursuri teologice.

In 1221 veniră dominicanii a căror așezare prin aceste locuri se păstrează în nume ca **Blackfricars Street, Preacher's** Bridge etc., ce—ca atâtea alte nume păstrate cu sfințenie de duhul conservativ al englezului — sunt tot atâtea medalioane istorice presărate în calea omului de azi.

Meditați o clipă asupra acestor două numiri — Strada Călugărilor Negrii, Podul Predicatorului — și veți simți mireasma trecutului cuprins între ele cum se păstrează gândul oamenilor ce-au fost în slova ofilită a cronicelor.

Și Carmelitele — ele sunt acelea cari când trec în haine cernite prin coridoarele posomorîte își amintesc una alteia cu glas funeral:

Vei muri sora mea! — da, și Carmelitele au trecut prin „Oxnaforda“ dar locul lor a fost luat de Benedictini pela 1315 pe vremea lui Edward al II-lea.

Din aceste două ordine s'au recrutat „profesorii‘ ce-au adapat cu învățătura timplui pe studenții lor: studenții și „don“-ii de azi ai colegiilor oxoniene păstrează încă haina neagră cu mâneci largi ce amintește „roba“(**gown**-ul) înaintașilor lor în bătrânele colegii.

Isvoarele vorbesc de o „chartă“ a lui Henric al III-lea ce hărăzește studenților însemnate privilegii pe socoteala locuitorilor orașului cât privește ocrotirea lor personală și financiară, ceeace dă naștere unui șir de conflicte între Cetate și Robă sau ca să cităm cuvintele rimate engleze: **between Town and Gown** (Urma palidă a acelor medievale privilegii se regăsește în îngăduința cu care Oxonienii și restul lumii britanice privesc la isprăvile juvenile ale studenților ce se hrănesc azi din vechiul izvor de carte al Oxfordului sau bunăoară la moda sacilor de Oxford (Oxford bags), pantalonii largi și cenușii pe cari ei îi poartă de o vreme).

Nu are rost să înșir aici numele celor mai însemnate colegii, dar de voiți un exemplu care să ilustreze viu horațianul vers **Eheu cum fugit irreparabile tempus, iată New College...** Colegiul nou în 1379!

* * *

Dacă e un popor care să se atârne de pulpana Moș Crăciunului vremii căutând parcă să-l țină în loc, acel popor e cel englez.

După cum spuneam mai sus gown-ul studenților oxonieni reînvie la fie ce pas amintirea profesorilor și studenților monachi ce dorm de veacuri în criptele bisericilor gotice. Din Turnul cu Clopot (Bell Tower) al colegiului Magdalen (cit. Modlin), în fiecare an în prima zi a lunei lui Mai se cântă și azi la ora 5 dimineața un imn latinesc, — ca pe vremuri.

La Colegiul Reginei (Queen's College) la fiecare Crăciun, capul unui mistreț e adus cu alai pe o tavă și i se cântă vechi cântece de Crăciun, — ca pe vremuri; iar la Anul Nou, fiecare membru aflător în marele Hall primește un ac provăzut cu un fir de ață, cu cuvintele **Take this and be thriftf!** (Ia acestea și fi crutător!),... tot ca pe vremuri.

* * *

De pe acoperișul bibliotecii ce se chiamă **Bodleian Library** (ca bogăție a doua bibliotecă după **Britis Museum** din Londra), ochiului se deschide o priveliște de neuitat: de jur împrejur turnurile de clădiri gotice ale mulțimilor de Colegii și Biserici (acestea cu săgeata ce arată din timpuri imemoriale spre bolta cerului); cu verdele grădinilor și parcurilor lor, cu zidurile lor îmbrăcat în iederă. Iar dincolo de clădiri, păduri și coline.

* * *

In tovărășia unor studenți, voioși să arate străinului minunile orașului, am cutreerat de-alungul lui Iisus. Ici și colo se leagănă pe apă confortabile vaporașe, iar în umbra răchitelor odihnesc luntrii curățele în cari câte doi sau trei studenți citesc pentru exams' sau stau tolăniți duși în lumea visurilor de fumul pipei, prietenul de ceață și de soare al Anglo-Saxonului. Ei sunt îmbrăcați în ușoara haină de sport de culori deschise și în cămașa de tenis ce îngădue vântului să le desmierde gâtul robust. In legănarea molcomă a valurilor lui Isis ei citesc și se odihnesc pe rând în tovărășia cărților și a pipelor.

Mai la vale alți studenți se muncesc de zor să vâslească după indicațiile trimise stentorial printr'un megafon de un june instructor cocoțat pe o bicicletă.

In drum ajungem la un țarc cu oi bucolice — ce amintesc oile din Hyde Parkul Londonez — iar mai încolo într'o dumbravă niște cerbi rătăcesc nestânjeniți pe pajiștea verde:

A herd of sweet deer (o ceată de cerbi dulci) îmi atrage luarea aminte o studentă, cu acel sentimentalism în voce ce se întâlnește așa de adesea la femeile și chiar la bărbății englezi de câte ori vorbesc de animale.

Marea casă de automobile Morris (H. Ford-ul Angliei) a adăugat Oxfordului un întreg cartier industrial pe care îmi pare bine că nu l-am văzut. Am zărit la o răspântie doi copii rătăciți din acea parte a orașului, cu foamea după pâine arzând în ochii lor triști.

Și mi-am amintit de Ruskin, locuitor multă vreme al Oxfordului, cu spaima lui la gândul sluțeniei industriale a veacului nostru.

Ci-mi place să văd în Oxford numai ceeace am văzut:

O cetate de frumoase clădiri vechi, o cetate de grădini și parcuri umezite de brațele curgătoare ale lui Isis și Chirwell.

O cetate demnă de profesorii ce muncesc cu religiositatea călugărilor medievali precedenții lor la glorioase catedre; un loc fericit de recreație și învățătură pentru cei mai fericiți și mai sănătoși dintre studenții lumii.

I. AL. ȘTEFANOVICI-SVENSK

---

1) O seamă de date istorice le datoresc lui **Encyclopedia Britanica**. Autorul.

Omul care a voit să tacă

Lui **HAIG ACTERIAN**

In dimineața aceia, coborând din turnul bisericii — s'a hotărît să tacă.

A trecut prin străzi cari rup sufletul. Aur prăfuit pe cărămizi înverzite, pe temelii întunecate : bănci umede în stâncă albă ; garduri sângerii. Izvoare izvorau în sufletul lui. îmblânzindu-l. Lumini luminau. Icoane se chemau una după alta, turburându-l. Icoanele se fugăreau, se risipeau, se încercuiau.

S'ar fi oprit alături de trecători — și le-ar fi revărsat tot avutul cules dealungul străzii îmbătrânite. Trupul lui înnotase fluid în ploaia cu care dimineața deșteptase olanele zidurilor și înfrăgezise lianele. Un suflet inundase miere dulce și picuri parfumați. Comoară odihnitoare și răcoroasă ca un covor de altar — pe care ar fi dăruit'o celor ce cutreerau strada.

Dar a voit să tacă — și lichidările s'au ofilit, și aromele s'au irosit.

Apoi a coborît și mai jos, în piețe fumurii. Vântul străbătea printre oameni, printre sacii răvășiți, pe deasupra bărăcilor. Carnea se înfrigurà, și răsuflarea erà tot mai fierbinte. In mijlocul oamenilor — se simțeà mărunt, umil, gata să se lipească de zid, lăsând pe toți să-i treacă înainte. Iși tupilà simțământut acesta și se prefăcea senin. Dar oamenii cei mulți îl stăpâneau ca un farmec. Ar fi strigat aceasta tuturor. S'ar fi ridicat și le-ar fi spus : Oameni, sunt robul vostru, mă călcați sub picioare, luați-mă, stăpâniți-mă.

Atunci, s'ar fi liniștit și nu ar mai fi pășit cu inima strânsă.

Dar a tăcut.

Veșted, s'a deșteptat ochi în ochi cu marea. Apele verzi îl chemau, îi biciuiau auzul, îi desfătau ființa ca un viciu. Iși simțea sufletul amar. Nisipul i se gudurà la glesne. Țepii prăfuiți îl îmbiau, cu zâmbete de cârpă. Și-a ridicat brațele, coprinzând în largul lor marea și cerul. A vrut să strige strigătul tânăr, așa cum îl strigà în toate diminețile, când lăsà seninul apelor să i se adune în suflet. Dar a înțeles acum cât de neputincios erà strigătul șuerat printre dinți. Din gura caldă, se înălțà gângăvit sărman, care se stingeà deasupra valurilor. Conturul meschin al trupului printre tufe uscate, îl sugrumà. Brațele alunecară reci pe șolduri. Gestul nu fu nici măreț, nici tragic. Durerea erà omenească, erà obosită. Nu mușcà în carne, nu otrăveà sufletul ca durerea pe care o simțeà în platani, în brazi, în pietre.

Vânt tăios s'a strecurat atunci de pe coaste vrășmașe, gonindu-l. Alergà pe nisipul limpezit de spumă. Umbra se sfâșià printre bolovani roșcați, chinuindu-l. Ar fi vorbit cu umbra și i-ar fi destăinuit flacările ce coprindeau sufletul odată cu vântul învrăjbind valurile. Dar a trebuit să tacă. Senzații iuți s'au înfipt în nervi, în vine — ca un mușuroiu de càrii. Lăcrămà. Și atunci începu să cunoască durerea grea de voluptăți a tăcerii — pe care o așteptà.

Rășeà singuratec. El voia să rămână pe totdeauna singur. Și voià ca nimeni să nu-i bănuiască aurul sufletului. Și tot ce se afla înlăuntrul lui — prețios și rar — trebuià să rămână ascuns până la moarte. Trebuià să tacă întreaga viață.

Orice rostire, orice gest, orice pagină scrisă — l'ar fi chinuit cu chinul faptului îmbucățit, limitat, sugrumat. Niciodată nu s'ar fi dăruit **tot** cuvântului. Trebuià să tacă.

El voia să făurească un om care să nu semene cu nimeni altul. Voia să se pătrundă în sine, să se pipăie ca un frate, să se mângâie și să se ascundă de ceilalți, batjocoritor ca un zâmbet. Voia să tacă.

Rostul vieții nu poate fi decât tăcerea — gândeà el. Moartea e zgomot, e dans sălbatec de sunete și culori, e obscenă destănuire dela suflet la suflet. Pentru că moartea e evadare din trup, e risipire totală în ape, în stele, în cènușă. Dar viața nu poate fi decât eroică tăcere, aspră înfrânare a slăbiciunilor cuvântului și faptei. Rostul vieții e să fie trăită până în fund, deplin sorbită, secătuită, consumată până la cea din urmă fărămătură pe care o dăruiește lumina și pământul. Tăcere — deci. Tăcere flămândă de sânge, de tinerețe, de zâmbete.

Patimile ce răsar, licărind ca stele în lacuri calde — rămân mânjite, închircite, sfărîmate de fapt și de cuvânt. Comorile ce se revarsă în suflet — trebuesc stinse, călcate în picioare. Ele se topesc atunci și fierb ca într'un cazan vrăjitoresc — și se scurg în vine, și pătrund în carne, și ajung carne și sânge. Cuvântând și făptuind — oamenii se pipernicesc. Deaceia puterile lor rămân copilărești. Omul nu va ajunge Dumnezeu decât tăcând. Tremură gândind aceasta ; dar așa erà : el voia să ajungă Dumnezeu.

Bucurii sălbatece, neașteptate, îi zdruncinară ființa. Ar fi alergat pe strada tristă cu trupul dârz ca o pornire, gâlgâindu-și — cu grumazul răsturnat pe umeri — biruința. Dar tăcu — și jăratec țepos îl străbătu, aplecându-l. Suferințele lui nu se puteau alăturà celor îndurate de semeni. Erau amare și vii ca o răzbunare. Omul din el, pe care voia să-l ucidă, se răzbunà. Dar aceasta nu dură decât brațul, cu ochiul — se dăruise lui.

Invia la o nouă viață.

Urmară zile și nopți stranii. Intr'o cămară înfrigurată la umbra catedralei, cu fereastra rănită de zăbrelele smulse (zăbrelele mângâietoare și calde ca un sân..... ce triști sunt oamenii cari viețuiesc în cămări fără zăbrele...), cu un pat rece. Câteva flori se ofileau alături de cărți. Omul petreceà ceasuri la fereastră, chinuindu-și libertatea. Șuvoaie de viață îl amețeau, cerându-și revărsarea furtunatecă în lume. Și nu se revărsau. Și nici un cuvânt de ușurare nu murmurau buzele albe. Atunci făptura omului creșteà, tot mai fantastic, tot mai înspăimântător. Și el aștepta mereu la fereastră și culegeà sucul revoltei și dorului de libertate.

Nopțile erau chinuitoare. Duhuri străvezii îl ispiteau. Cântări necântate îl desfătau, împrăștiindu-i voința, înmuindu-i inima. S'ar fi spus că se ridică să-și strige coamoara lăuntrică, să se destănuie umbrei. Iar patimile și pornirile și tot ceiace înțelegea nou în lume și aflà nou în viață — se dăruiau făpturii. Și astfel omul se apropia de Dumnezeu.

Erau nopți dulci, când tristeți se ridică de pe câmpuri parfumate lunar. Nopți tainice, stăbătute de lumini vrăjite, cari aleargă din căpiță în căpiță, tresărind. Atunci, pe marginile lacurilor calde, se adună zâne. Ochii lor sunt ca fântânile lângă cari se privighează morți streini. Părul lor poartă mireasma fînului fermecat, iar sânii lor îngheață mâna pământenilor.

Toate acestea le cunoscu, în primăvara petrecută aproape de turn, cu privirile deasupra câmpurilor, lacom ca un prins. Dar nimeni nu le află — nici umbra.

Și iată că într'un amurg dela începutul verii, se petrecu o minune — pe care

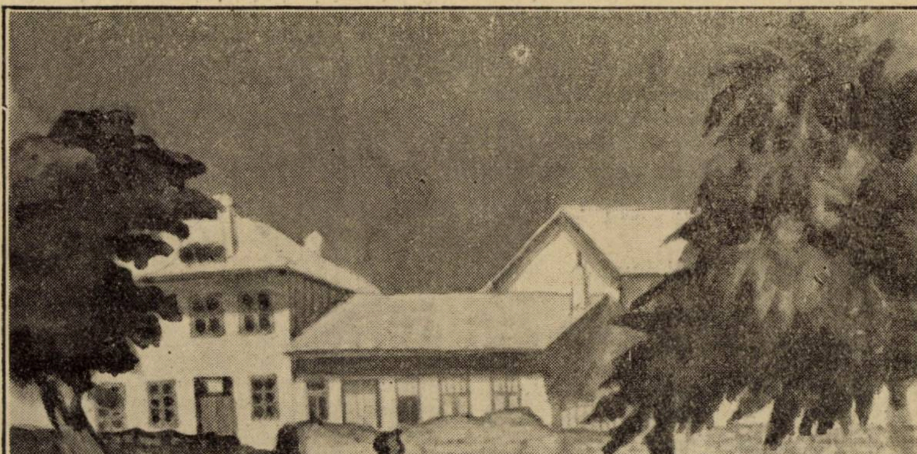

LEON VIORESCU: **PEISAJ DIN MANGALIA**

de mult o aştepta. Din peretele cel mai întunecat al cămării, se desprinse o vedenie. Emoția fu atât de crâncenă, încât omul suferi cumplit ca să nu strige. Tăcu, totuș, cum tăcea de atâtea luni. Vedenia, ca un abur, se apropie, se închegă, se făcu carne și îi vorbi. Cuvintele răsunară straniu în celula singuratecului. Ele înviau o lume de mult înmormântată Pereții tresăriră, ca scrijelați cu vârf de cuțit argintat. Florile se îmbrumară de lacrimi.

— Eu sunt făptură făptuită de gândurile tale... Și omul tăcu, dar spaima, bucuria, nebunia puterii pe care o simți — îi stoarse trupul. Se răsuci, înjunghiat. Și din puterile sorbite în această ultimă suferință, răsăriră alte făpturi, tot mai stranii, tot mai sticloase, nenumărate.

Acolo, lângă fereastra fără gratii, omul se încovoia sub biciul argintiu al suferinții. Puterile lui îl chinuiau până la nebunie înainte de a creia făpturile nemaivăzute cari îi umpleau cămara. Ca să nu cuvânte, ca să nu-și întindă brațele spre câmpuri — își acoperi ochii. Dar făpturile i se apropiau, îl mângâiau, li vorbeau. Flacările lăuntrice erau tot mai crunte. Omul strânse pumnii, sorbi aer și sări fereastra. Din curtea catedralei mai privi odată încăperea cu duhuri cari se făcuseră trupuri, apoi deschise poarta cea mare și alergă prin străzi, adăpostit de seară.

* * *

Incepu atunci rătăcitoarea viață, din cetate în cetate, dela rege la rege. In jur, nevăzuți pentru ochii celorlalți, se îmbulzeau pururi făpturile create de tăcerea lui. Omul suferea ziua, suferea noaptea — și suferința lui, nemărturisită, crescută tragic sub încleștarea dinților, îl păstra Dumnezeirii. Și nimeni nu bănuia lumea pe care el cu puterea lui o plăzmuia, și care acum i se pogorîse alături, însoțindu-l în viață.

Nu-l cunoștea nimeni. Și totuș, El erà stăpânul lumii, el era omul care s'a întrecut, ajungând Dumnezeu. Gând pe care tăcerea grea ca uitarea, îl ascuțea. Și gândul se făcea carne, și ființa omului creșteà.

Numele lui începu să fie cunoscut prin târguri, pe malurile apelor, printre munți. El era omul care voise să tacă întreaga viață. Il batjocoriau, sau îl plângeau socotindu-l nebun. Unii șopteau că e un sfânt, care-și apteaptă încă porunca dumnezeiască de a propovădui în lume. Se fereau de el, sau îl înconjurau curioși, ca pe o fiară nemaivăzută. Și omul tăcea, cu privirile alunecate deasupra mulțimilor.

— Vorbeşte, dacă eşti omul lui Dumnezeu...

— Răspunde, dacă eşti purtător de adevăr...

— Invață-ne, Invățătorule...

îl rugau oamenii. Dar el știa cât de sărman e cuvântul și cât de neputincioasă este fapta. Și tăcea, în fața oamenilor. Atunci, oamenii au căutat pietre, și cu pietre l-au fugărit. Fugea printre copaci mărunți, cari îl loveau cu ramurile țepoase și ipocrite. Fugea printre arături ce sângerau călcâiul. Coborà aproape de pâraie repezi, cari îl stropeau, lingușindu-l. Și înapoia lui, auzea căzând pietrele și risipindu-se râsul oamenilor.

Până ce, într'o zi, ajunse în cetatea regelui orb. Orbise regele în sfârșit de luptă, prin farmecul vrăjmașului înfrânt, vestit vraciu cu întunecate priviri. Și toată durerea norodului rămase fără rod și toate leacurile doctorilor adunați se dovediră zadarnice. Deatunci, tristețea ca o negură stăpânea cetatea regelui orb.

Plîngea sufletul înțelegând durerea cetății, și durerea regelui, și durerea domniței. Dar omul nu lăcrămà, nu se bătea cu pumnii în piept, nu șuera vaete. Tăcea. Cât de curată, de întreagă, de înspăimântătoare era durerea sufletului nemărturisit — nimeni nu o va putea, niciodată, înțelege.

Și auzindu-se la Curte de acest strein ciudat, care de ani nu-și descleștase gura și nu-și rotise brațele — regele trimise slujitori să-l poftească. Dar nici comorile ce-l îmbiau pe jilțuri de lumină, nici ruga regelui, nici ochii curtezanelor goale, nici paloșele călăilor — nu-l făcură să vorbească. El tăcea, cu privirile sfredelind zidul, hotărît în hotărîrea lui. Sala regelui se întunecà, cu aur și nestemate, alături de cetele însorite ale făpturilor izvorîte din gând. Tăcea.

Dar, dintr'un tron împodobit cu șaluri albe și ciucuri de aur — domnița, asemenea duhurilor pe cari numai el le vedea, se înălță, revărsând treăriri. Și domnița lăcrămă, iar degetele ei îl chemară ca o rugă. N'a cuvântat, nu s'a tânguit, nu și-a lovit pieptul. Farmec ciudat cuprinse sufletul omului care voise să tacă. Ca o vraiă în puterea lunii vrăjită, apropierea domniții îi risipea vrerile și îi întunecà mintea. Zadarnic își amintea înspăimântătoarea lui voință, nopțile de așteptare, înfrânările neînchipuite cari îl sfâșiau și îl îmbogăteau de ani. Alunecat în ochii domniței — făptura lui se prefăcuse, și toată truda i se părea de mult viețuită, aproape visată. Intre nălucile înviate cu apa vie a minții lui — domnița adumbrea toate fetele.

Și atunci vorbi. Glas straniu, cu tremurări nemaiauzite, cu rostiri limpezi ca unda, sclipind argintiu în cuvinte sprintene, înfierbântând în cuvinte coapte ca aurul, strângând sufletul în șiruri șoptite întunecat ca umbra.

Vorbi despre fermecata împărăție a tăcerii, în care nu ajung decât drumeții cu voința încercată și cei cari iubesc prea mult viața ca să o poată viețui după chipul celorlalți. Povesti amara lui sihăstrie, și ispitele lui, și sângele pe care nopțile i-l scurgea din vine. Iar ajungând la ceasul când din ungherul de întunerec s'a desprins cea dintâi nălucă — orbitele îi scânteiară, desfăcu larg brațele și strigă :

— Iată, aceasta este lumea pe care eu am răpit'o tăcerii, tărîm mai înalt ca norii și mai greu de ajuns decât plaiurile morții... Acestea sunt fecioarele tăcerii, și aceștia sunt bătrânii. Iată : ei nu sunt asemenea nouă, ci feluriți. Sunt sprinteni, luminați și fără de moarte. Iar aceștia sunt schilozii tăcerii, asemenea fiarelor ce rătăcesc în pustie. Ei urăsc fecioarele, și muscă din carnea tinerilor frumoși, fugărindu-i. Iar aceștia sunt înțelepții, și aceștia bufonii, și aceștia cavalerii...

Atunci, Regele orb, tremurând, se ridică și strigă înfiorat.

— Văd, văd ... Iată fecioarele, și iată schilozii, și iată înțelepții !...

Și tot norodul fu cuprins de o nestăpânită bucurie, și strigà, arătând un colț al palatului.

— Și eu văd !.. Și eu văd !..

Domnița lăcrămà și ochii ei mulțumeau omului venit din împărăția Tăcerii. Dar ea nu strigà — pentrucă făpturile ce cutreerau acum sala și erau de mult prietene și o întovărășeau pretutindeni în visurile ei, fără ca nimeni să știe. Ințelegând, însă, că farmecul streinului coborîse nălucile din vis și le dezvăluise regelui și mulțimii — inima ei se lovi mai puternic. Și temându-se ca nu cumva să afle ceilalți țipătul inimii— se îmbujoră și-și plecă ochii.

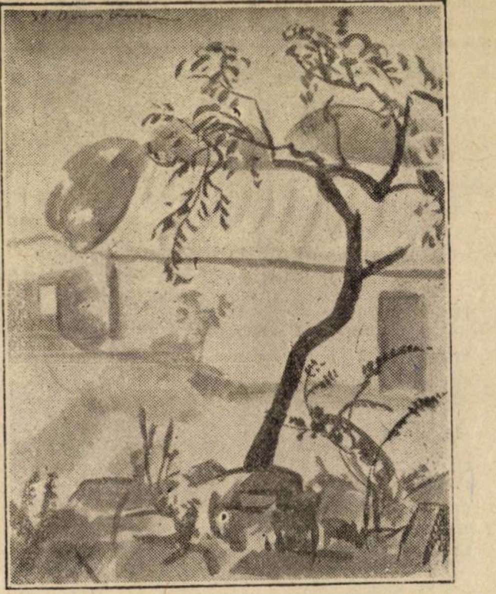
ȘT. DIMITRESCU: **PEISAJ**

Omul care voise să tacă, vorbea. Și Regele lăcrămà.

— Văd, văd !...

Atunci,doctorul curții se apropie de tron și spuse, arătând pe strein.

— Omul acesta e un fermecător josnic și primejdios. Tot ce vă arată el sunt năluciri. Lumea lui nu viețuiește ca aceasta, a noastră. El vă înșală cu vrăjile lui, silindu-vă să credeți lucruri cari nu ființează. Tot ce spune, sunt minciuni. Eu nu văd nimic din această închipuită împărăție a Tăcerii. Deci, ea nu există. Feriți-vă de el. Măria Voastră, rânduiți poruncă să fie aruncat în beciuri, iar apoi peste hotarele țării noastre cinstite și cumpănite.

Dar Regele nu-l ascultă.

— Eu văd !... se împotrivi.

— Și noi vedem, și noi vedem !... murmură norodul. Incrâncenat, doctorul gândi : sunt toți nebuni. Și se apropie de strein.

— Fă-mă să văd și eu Impărăția Tăcerii, și atunci voi crede într'ânsa...

Streinul îi vorbi despre viața fără de moarte care stăpânește acele tărîmuri. In împărăția Tăcerii, toți se nasc — dar nimeni nu moare.

— Năluciri, năluciri, se împotrivi doctorul. Viață fără de moarte, erezie este ; pentrucă însăș viața este moarte. Și omul care voise să tacă, îi vorbi despre sunetele, culorile, gândurile, cuvintele ce sunt acolo și nu sunt pe pământ.

— Nebunie, nebunie. Una este lumea, și câte culori are lumea, atâtea sunt ; iar câte sunete se aud, atâtea sunt.

Obosit de încercări, streinul răspunse:

— Lecuitorule de oameni. Cunosc într'un târg, departe, pe maluri de mare, o celulă întunecată în care s'au coborît

(Continuarea în pagina 586).

EDMOND ROSTAND

CIRANO DE BERGERAC

TIRADA NASULUI

Actul I (scena IV)

DE GUICHE

Şi nimeni nu‘i răspunde ?..

VICONTELE

Aşa zău, nimeni, nimeni ?
Ia stați ! că‘i zvârl eu una în față, să n-o poarte !..

(Inaintează către Cyrano, care-l observă și se postează în fața lui)

Aveți un nas... știți... unul foarte...

CYRANO

Foarte.

VICONTELE

Ha-ha !

CYRANO

Aceasta‘i tot ?..

VICONTELE

Dar...

CYRANO

Hm !.. tinere‘i puțin !
Puteai să spui atâtea... și să fi fost chiar fin...
Schimbându‘ți tonul — uite, să iei exemplul meu :
Cam arțăgos : „Gigantica ta cârmă să fi avut-o eu,
Aş ciopărți-o ‘ndată, de fel n‘aş aştepta!“
Mai amical : „Iți intră și‘n ceașcă, nu‘i așa ?
Pentru băut e bine să‘ți faci hanap aparte“.
Descrii apoi : „E-o stâncă ! ce-apare de departe...
Un cap !.. ce zic ?.. mirajul l-arată ca un pisc !..“
Mai curios : „La ceva, e bun ciudatu‘ți plisc ?
Vre-un toc de foarfec oare ?... penar de călimare ?“
V‘ați prins cu ‘nsuflețire duioasă de părinte,
Să ‘ntindeți o prăjină la ghiare, dinainte ?“
Emfatic : „Când tutunul în piept îl tragi din pipă,
Şi fumul ca o trombă pe nas în scoți, o clipă,
Vecinii nu aleargă să‘ți stingă coșu-aprins ?“
Prevenitor : „Ți-e capul de un antren cuprins
Spre lestul dinainte, — să nu săruți pământul !..“
Şi tandru : „Da, să‘i faceți un parasol, ca vântul
Şi soarele, culoarea să nu i-o coşcovească !..“
Pedant : „Aristofane, a scris să se numească
Un animal — Hippocampelephantocamelos,
Fiind c‘a avut la carne sub frunte, cât pe dos !..“
„Agățătoarea asta creată e de modă
Să‘ți spânzuri pălăria ?.. hm... o găsesc comodă !..“
Cu ifos : „Nici odată vre-un vânt — nas magistral !
Nu te‘ngutură̆ește, afară de mistral !..“
Dramatic : „Marea Roşie‘i, când sânge dă să‘i vie !...“
Admirativ : „Ce firmă pentru-o parfumerie !..“
Mai liric : „E o scoică, — sunteți cumva triton ?..“
Naiv : „Vre-o piramidă‘i ?... mormânt de faraon ?..“
Respectuos : „Să‘ți placă, când lumea te salută,
E ceea ce se cheamă : ai trenă cunoscută !!..“
Ca un țăran : „Nas oare‘i ?.. he-he ! că nu e mic !..“
Parcă‘i un nap de-aceia... ori pepene chitic !..“
Milităreşte : „Țintă drept în cavalerie !..“
In practică : „Să-l puneți, doriți la loterie ?..
Pe cinste, vă asigur, ar fi un mare lot !..“
Parodiind în fine, Pyram, în plâns netot :
„Dezarmonii aruncă în liniile fine
Ce capul tău le are !... Roşeşte.. ‘i-e ruşine !..“
-- Vezi, cam așa, iubite, mi-ai fi putut vorbi,
Dac‘ai fi fost cu carte, și‘n spirite-ai glumi :
De spirit, cât ființa cea mai de plâns n‘ai parte ;
Și nici nu-s semne‘n tine cât un atom de carte ;
Cinci buchi cunoşti, prin care grăeşti cuvântul : prost !
Ai fi avut de-altminteri, așa de n‘ai fi fost,
Puterea s‘arunci farmec și duh, nebune glume,
In fața-atâtor nobili, să-ți meargă vestea ‘n lume ;
Și nebunii, atâta de triste și duioase,
Pe care sfert din sfertul de glume-orgolioase,
N‘ai fi‘ngăimat ; prin verva‘mi vreau să‘mi arunc săgeata;
Nu vreau ca de la altul să o primesc de-agata.

DE GUICHE

(voindă să ia pe viconte, care a rămas înmărmurit).
Haide-ți, viconte !

VICONTELE, sufocat.

Doamne ce aere-arogante !
Fără mănuşi... pe față... un boernaș ! un fante !
Ce-apare fără fioncuri și fără decorații !

CYRANO

Eu am o eleganță morală chiar în grații ;
Nu e‘mpopoțonare la mine de paiață ;
De nu-s cochet, eu totuși mă țin curat la față ;
N‘aş cuteza în lume să ies din neglijență
Cu-afronturi nespălate ; și-apoi în somnolență
Cu-un cuget, pe al cărui ochiu pleoapele-s umflate ;
Cu-o cinste cam pătată, — rigori îndoliate,
Dar merg cu pași‘mi siguri pe pantă sănătoasă ;
Sunt liber, nefățarnic și-am vervă somptuoasă !
Ținuta‘mi nu‘i croită, așa... pe mlădiet ;
Drept sufletul meu este, ținut ca‘ntr‘un corset ;
Isprăvile m‘acopăr ca niște decorății,
Și spiritu-ascuțindu‘mi ca spicele mustății,
Când mă avânt în lume, spun verde adevărul,
Așa cum sun din pinteni, când opintesc piciorul.

Trad. de GEORGE DUMA

(Omul care a voit să tacă)

continuare

cele dintâi făpturi din Impărăția Tăcerii. Numai ele te vor putea hotărî să crezi. Insoțește-mă.

Și dăruind mulțimii darurile dăruite de Rege, îndurerat în crâncena despărțire de ochii domniței — streinul purcese calea înapoi, cu doctorul alături. Și au mers, și au mers, din zi de zi și până în seară. Doctorul se bucurà de lume, de hanuri, de hangițe.

— Om al lui Dumnezeu și al Tăcerii, îi strigà el, alege-ți slujnica sau stăpâna, rupe coastă de mistreț și umple-ți ulcica.

Dar strinul tăceà. Printre vederile lui, stăpâneau doi ochi.

Și într'o amiazi de toamnă, când platanii dela marginea cetății își dăruiau cele dintâi frunze vântului și mării — au ajuns. Se prefăcuse mult cetatea. Zidurile căzuseră și vile albe, sau întunecate clădiri cu rânjete de fiară se ridicaseră în loc. Pășiră pe străzi tot mai largi, tot mai curate. Omul privea uimit, fără să înțeleagă. Intrebă un trecător pe unde se deschide drumul către catedrală. Trecătorul nu-i răspunse, ci trecu cu fruntea aplecată și umerii înghemuiți. Și cerând lămuriri altora, nu căpătă.

Iar, către seară, recunoscu piața din umbra catedralei. Alergă. Clădiri până în nori, și zgomote drăcești de cazane, și fum, și magazii mari, fără ferestri. Numai într'un ungher, prinsă între ziduri oțelite, mai viețuià o cămăruță șubredă, deasupra căreia steteà scris pe o tăblie: Muzeul comunal.

Streinul își recunoscu chilia. Erà împrejmuită acum cu un grilaj, și aveà un paznic. Voi să intre, tremurând. Dar paznicul îl opri și îi ceru un ban de argint.

— Eu sunt stăpânul chiliei. In ea am petrecut luni și luni, de mult. E chilia mea.

Paznicul îl privi cu teamă.

— Aici e Muzeul, nu o chilie de nebun.

Și apoi, întorcându-se către doctor.

— Eși strein, firește. Află dar că în chilia aceasta s'au găsit acum cincisprezece ani cei dintâi robi cari au făcut de atunci rodnicia cetății noastre. Sunt făpturi ciudate și harnice. La început, lumea erà înmărmurită. Dar învățații au izbutit a le cunoaște trupurile și le-au făurit în ateliere și în fabrici. Toate cetățile au cumpărat, și negoțul cu robi a înflorit și ne-a îmbogățit. Vechea cetate s'a întins până la fluviul ce curge din munți. Ca să încapă toți lucrătorii, și toți negustorii, și toți robii ce eșeau din fabrici — s'au stricat grădinile și s'au smuls pomii. Iar în cămara în care s'au găsit cei dintâi robi — s'a făcut Muzeu. Mai târziu, s'au adunat aici toți robii găsiți, cei adevărați, și se păstrează ca să-i vadă mulțimile.

Doctorul se lumină, mulțumi, și șopti către celalt, trăgându-l înăuntru.

— Acum, înțeleg și explic. Natura e întotdeauna aceiaș. Geniul e o nălucire iar lumile suprafirești se nasc din ignoranță și din teamă. Așa dar — erezie și nebunie. Să intrăm...

In celulă, sub cuști de sticlă, se rânduiau robi: înțelepți, fecioare, schilozi, cavaleri, fiare, vrăjitori — toți din împărăția Tăcerii.

— Iată, iată: acum îi văd și eu, îi pipăi, îi număr, îi alătur, îi măsor, îi cântăresc. Așa înțeleg. Făpturi din carne, născute din carne. Ce răspunzi streine?

Dar streinul rămăsese înspăimântat lângă ușă. Din cuștile lor de cristal, robii îl priveau fără să-l recunoască. In crâmpeie fulgerătoare, viața îi trecu prin fața ochilor. Intunerec se făcu îndărătul frunții. Se înăbușea. Fără puteri, căzu. Doctorul se grăbi să-l ridice, îngrijorat.

— Ce ai? Ce ai?...

Cu ultima răsuflare, acel care a voit să tacă — șopti.

— Vezi, toate făpturile acestea **nu sunt ale mele**. Sunt false, asemenea celor făurite în fabrici. Sunt robi, iar nu...

Și muri.

Descoperindu-se, doctorul cugetă, alături de un zâmbet.

— Omul acesta a fost un nebun.

Genève, 21 August MIRCEA ELIADE

RUSTICĂ

In fulguirea lămpii cinează gospodarii...
Din sat și de pe țarnă mireazmă crește'n noapte
De grâie pârguite și de cireșe coapte,
Când luna poleiește cuprinsul largei arii...

Se furișează umbra, se strânge prin cotloane
Și stăruie pe funduri adânci de văgăună...
La han fânarul pare un licuriciu sub lună
Și hanu-arată lunii pereți de nea, obloane...

Prin curți în blăni tărcate vin dihorii ca furii
Și câinele din cușcă l-înconjoară cu teamă,
Sub șură iau din puii primăvărateci vamă,
Găinele dorm toate pe grinzi în podul șurii...

De-alungul căii stâlpii de telegraf lin sună
Și calea merge'n zare, tăcerea o astupă...
Și noaptea pune florii argint de rouă și de lună...
De-o 'ndoaie 'n holda plină de rouă și de lună...

De către sat prin lanuri — în alb vestmânt de zână.
Răsare o fecioară și grâele colindă,
Se pleacă'ncet sub cerul senin ca o oglindă,
Deșartă cupa florii'n pocalul ei din mână...

Iubirea ca un nufăr în ochi îi înflorește....
Cu rouă-și spală fața, dar umple vasul iarăș—
La vrăjitoare merge cu gându-i : scump tovarăș —
Să-și vadă'n rouă dragul ce prin străini tânjește...

...— Revino din orașul în care tu te tângui —
Cu sufletul din traiul de sat să te cumineci !
Și soarbe bucuria cinstitelor Dumineci
Infiripând idile — când plin de floare crângu-i !...

Sub pomi s'adaști o fată — când luna'n cer se'ntoarnă
Și ciuruie lumina pe pajiștea pestriță —
Ori — fluerând o doină — să-i treci pe la portiță
Visând o nuntă mândră'n câșlegile de iarnă !...

Ca soții tăi ce-l ară-ești vână din pământul
Acestor văi, pribege, — care'n dureri te vânturi, —
Dar floarea — care-i smulsă și-o duc departe vânturi —
Se stinge fără vreme și-o'mbrățișă mormântul !...

MIHAILESCU-HAR.-DUMBRAVA

Tramvaele noui

Când m'am întors din vacanță mi s'a părut în seară o clipă, că nu cobor de pe peronul gării în București, ci într'un oraș, altul. Pe noul bulevard, veneau întins și coborau, ca de ani de zile și totuș neașteptate, vagoanele făcute dintr'o jumătate albă și o jumătate roșie, mai greu de lămurit în întuneric, dar cu casete vii de sticlă luminoasă, care alergau în sus și'n jos: R. m. s. Belvedere. Un tramvai nou într'un cartier vechiu are un caracter strict inedit. Ceva dintr'o apariție, o sensație violentă de uimire. Ai voluptatea asociațiilor altele și îți silești imaginația să dea un examen intim: să-ți facă o altă icoană a stăzii Berzei pe care ai cunoscut-o 15 ani cu case mici, prin dreptul cărora trecea, pe rând, fără grabă cutiuța galbenă cu un cal. Ba uneori se oprea în loc până ce un semnal, care aducea de departe cu semnalizările școlarilor între ei: vine profesorul, anunța că nu vine vagoneta dimpotrivă și linia e liberă pe două sute de metrii. Acum aproape cât casele de mari, vagonul cu etajul alb de jos turtit de etajul roșu de sus, ba și cu remorcă, urcă metalic, fără să dea la o parte din drumul nimărui. Cu stâlpi și sârme aduse de-acasă, ca niște cuie și frânghii de-a lui Nastratin, a ocupat totul.

Ispita e mare și rog birjarul plictisit pe capră pentru că din cauza serii nu mai poate număra coastele cailor să schimbe drumul cuvenit și să alerge după tramvai, hotărît în sinea mea, ca la nevoie să-l las să ducă singur bagajul acasă iar eu să mă urc în salonașul cu perechi de fotolii de trestie. Căci mai sunt străzi multe, care acum par largi, căi principale. Când eram mic tramvai era, socoteam eu, numai pe străzile largi și lungi, pe străzile în care dădeau celelalte ca niște pârâiașe într'un râu. In orice caz acolo se adunau firele de apă ale circulației. Iar când am învățat aritmetica rationată în liceu eram convins că pe străzile înguste nu poate circula, repezit, tramvai.

Acum știu însă că toate străzile pe care trece tramvaiul sunt largi: căi, la fel cu calea Moșilor, pentru că la ea mă gândeam, povestind impresiile dintâiu. Și cum traseul nouii linii e lung, ași fi vrut să știu cât s'au lărgit toate străzile pe care le-a unificat într'o cale. Vream să știu dacă au și eșit înaintea vagoanelor la răspântii, băcăniile vesele cu daruri aparente: zahăr, butoiașe cu masline, saci cu orez scoși pe trotuar.

Incontestabil cea mai simplă călătorie în străinătate e călătoria cu un tramvai nou în orașul vechiu. E o senzație altoită pe care n'o ai nici în toată Europa de-ai căuta-o. E singura dată când are sens inscripția brumărească: „Domnii călători sunt rugați să aibă bani mărunți". Căci dacă, oricât te-ar învăța d-nii administratori ai tramvaielor nu poți spune: am călătorit (cu tramvaiul) până la Universitate ca să-mi iau un pachet cu țigări, poți foarte bine să privești de la geamul încadrat în roșu, pe o linie nouă, casele și trecătorii, fără să ai gândul să cobori imediat și fără să te saluți cu toată lumea, condițiile se pare mai de temei ale oricărei călătorii.

Dar birjarul e încăpățânat și se abate la stânga. Mă resemnez, însă tot întorc capul din trăsură înapoi: la o răspântie par'că necunoscută mie, adusă se vede dela Budapesta; a început un cadril de etichete în casete de sticlă luminată: traversez!

CAMIL PETRESCU

Răzbunarea

de ANDREAS LATZKO

La ora șapte dimineața, începuse bombardamentul în portul Victoria. Bubuiturile pătrunseră și'n pivnițe, sdruncinând ferestrele. Prin tot orașul se înălțau drapele, ce fâlfâiau în lumina soarelui de dimineață.

Victoria....

Cei mai mulți oameni nu știau încă ce se câștigase, totuși chipurile le erau înseninate de bucurie: fiecare avea simțimântul de a fi mai mare, mai însemnat și își cerea partea sa la această veselie obștească. Negustorii și funcționarii, nevoiți să stea închiși din cauza treburilor ce le aveau, își revărsau deodată sentimentele patriotice și chiar pâlcurile de oameni cari se duceau la lucru în tramvae, aveau un aer mai măreț. Totul părea mai gălăgios, mai plin de viață și mai strălucitor.

Numai în vechea clădire a școlii normale superioare, rechiziționată ca adaos pentru ospiciul de alienați, veselia nu-și găsia răsunet. Nu s'auziau decât deschideri de uși, înjurături și din când în când strigătele unui bolnav.

In fața ușii portarului stătea infirmierul șef, c'o cană de apă în mână și c'o cămașă de forță pe umeri. Fața-i roșie ca de rac, și nasu-i turtit, te făceau să crezi că ești în fața unui mops.

— Bombardamentul a pus toată casa în mișcare mormăia el. Cineva i-a convins să înceapă bombardamentul pentru a celebra pacea și acum dracu le-ar mai putea scoate ideea aceasta din cap...

Portarul aprobă c'un semn din cap.

— Ei! Lasă că știi d-ta cum să-i pui cu botul pe labe. Atâta timp cât vei avea supravegherea, nu duc nici o grijă!... Dacă dimpotrivă, ar fi fost vre'un doctor tânăr, n'aș mai fi cutezat să mă'nvârtesc pe-aici.

Măgulit, infirmierul voia tocmai să-i răspundă, dar poarta se deschise și o fată măruntă, învăluită în negru trecu iute printre dânșii, salutându-i în fugă. Portarul făcu o repectuoasă plecăciune. Mopsul mârâi o salutare de nepriceput, urmări din ochi femeea și abia când ea ajunse în mijlocul scării, îi spuse:

— Aveți timp, domnișoară Horst! Domnii doctori sunt încă la biserică, la slujbă.

Portarul ridică sprâncenile și îndreptă:

— La Te Deum.

Dar infirmierul nu se lăsă turburat:

— De altfel, nu vă mai duceți în camere, înainte de vin eu! Detunătura de azi dimineață mi-a făcut o întreagă hărmălaie aicea! Dar cred că n'o să mai meargă astăzi tot așa cu îngerașul dv. Domnul Weiler...

Fata roși sub văl, și făr'a spune o vorbă urcă mai departe. Iute își îmbrăcă halatul și se zori să ajungă la al treilea cat, făr'a ține seamă de vorbele infirmierului. Căci de mult încă îi pierise orice frică. Fiica rectorului, ea ajutase la transformarea așezământului, și rămăsese apoi aici, după rugămintea medicului-maior, care voia s'o aibă de ajutoare, de oarece doamnele nu s'apropiau de secția nebunilor. Singura femeie în tot spitalul, ea stăpânea aicea totul, de aproape doi ani și nu i-ar mai fi fost cu putință să-și închipue viață fără această ocupațiune.

Cu două zile înainte de sosirea bolnavilor, ea primi știrea morții logodnicului ei și fusese la spital în loc să meargă la cimitir. La început, ea își făcuse serviciul, tot așa cum alții se duc să depună flori pe un mormânt, în amintirea celui dispărut. Acum, avea simțimântul de-a fi ajutat pe oameni, de-a fi făcut adesea bine prin vorbe alinătoare, atunci când infirmierii brutali se gândeau în orice clipă să apeleze la cămașa de forță. De aceea se grăbia acum înspre camera II-a către băiatul acela blond pe care păcătosul de infirmier îl numise drăguțul ei ca să-l liniștească mai 'nainte ca bruta aceasta să aibă ceva împotrivă-i.

De-altfel ea nu-și ascundea de loc preferința pentru sărmanul acesta bolnav, melancolic, care părea, cu șuvițele sale blonde, un chip de Crist. Incă din prima zi, înainte dea ști ceva despre dânsul, ea se simți atrasă către el. Ca atâția alții, el își pierduse judecata în luptele piept la piept de pe front, nu mânca, nu dormia, ci rămânea veșnic așezat pe pat, vorbindu-și singur, în timp ce i se prelingeau pe obraz, lacrimi dese de copil! Mai târziu, când prietenii cari se interesau de starea lui, vorbiră de talentul său pierdut și îi aduseră cele două volume ale sale de poeme. Poetul la ananghie începu să ia parte la visurile și la tristețea sa, cu o ușoară duioșie cari inunda chipu-i uscat, c'o scânteiere de iubire maternă.

De cum detunăturile o treziră, ea și fu îngrijată de dânsul. Neliniștea ei întărită și de spusele infirmierului o făcea să alerge iute prin coridor și să se oprească în dreptul sălii din mijloc pentru a asculta ce se petrece 'năuntru. Nu era chiar vocea lui?

Se-adunaseră se vede în odae mai mulți bolnavi decât era îngăduit. Un murmur, sgomot de pași... strigăte... și.., în mijloc Era chiar el!....

Ea deschise ușa tremurând și rămase locului, încremenită. Veniseră bolnavii din toate caturile, aducând cu dânșii mese din trei ori patru odăi și le așezaseră unele lângă altele ca pentru o consfătuire. Nebunii cei mai periculoși acei cari nici o clipă nu erau pierduți din veghiere, toți se adunară aici. Idiotul, cu ochii săi lucitori de răutate și cu fața-i buhavă de țăran, lângă dânsul, un altul poreclit avocatul, din cauza profesiunii sale libere în timpul vieții civile, prezida, c'o hârtie albă dinainte-i și cu călimara directorului. Erau cu toții atât de adânciți, încât nici unul, afară de idiotul, care începu să bâlbâie „Sora Mally" nu o luă în seamă.

Dacă doctorii s'ar întoarce dela biserică mai 'nainte ca ea să-i poată potoli puţin, ar fi îngrozitor, mai ales că maiorul nu ştie de glumă. Incerca să s'apropie, când ocrotitorul ei sări din celalt capăt al odăii. Chipul îi era schimbat, obrajii slăbiţi, stacojii şi tremurul trupului îi scutura şi bluza murdară ce-o purta.

Sora Mally simţi apăsarea unei mâini de ghiaţă. Ce voia el, de ce ţipa aşa, dânsul, cel mai liniştit din toţi, de-obicei cuprins de o umilinţă temândă ? Ca la o fiară sălbatică pusă în libertate, aşa ieşi din pieptul său un răcnet îngrozit şi răguşit, atât de puternic încât bietu-i trup părea că se năruie sub sforţarea aceasta prea mare :

— Mai vreau să strig, urla dânsul. Lasă-mă să scriu, n'auzi ? Vreau să scriu Vreau...

Cu gura semi-deschisă, infirmiera-l privea şi asculta acest „Eu vreau" urcând, triumfător, străbătând tavanul şi luându-şi sborul tot mai sus, asemenea unei pasări pe care-o urmăreşti, pân'ce te podidesc lacrimile.

— Oh !... Lasă-mă să scriu ! repeta el. Intinse mâna de-asupra celorlalţi pentru a lua condeiul ce-l ţinea avocatul între degete : Lăsaţi-mă să arăt vina căpitanului... a căpitanului meu... Ştiu ce merită... I-am găsit pedeapsa... Lăsaţi-mă să scriu !...

Vorbele sale cântau, încântau. Glasu-i izbia zidul, se poticnea şi se pierdea apoi prin odae. Sora Mally simţi nevoia de-a merge spre dânsul, de a-l atinge : degetele-i tremurară, îl atrase cu tărie de mânecă, simţia svâcnirea regulată a sângelui şi-i spuse încet : „Nu vă necăjiţi atâta, domnule Weiler". El se depărtă aspru de dânsa şi răcni :

— Să nu mă irit ?... Acuma ?... Dar se vede că nu ştiţi ce s'a întâmplat ? S'a declarat pacea ! Inţelegeţi, pacea !

Infimiera se întoarse. Nu ; mai degrabă să-ţi muşti limba, sau să-ţi pierzi minţile, dar numai să nu-l contrazici. Să nu-i nimiceşti credinţa. Cânta atât de măreţ cuvântul acesta de pace, îl asvârlia afară ca pe-un mănunchiu de lumină, ca pe-o vânturătură de aur şi strângea cu atâta căldură mâna pe care-o respinse, cu puţin mai înainte :

– Pacea, soră Mally, pacea. Ştiu poate ce înseamnă acest cuvânt ? Libertate ! Răzbunare ! E rândul nostru !...

Ea sorbia vorbele acestea, cu bărbia înaine şi buzele strânse, caşi cum formulau un adevăr sfânt. Acum nu-i mai vedea chipul, întors şi aplecat asupra mesei.

Inapoia lui, ea ghicea fiecare tresărire a gurii sale, fiecare mişcare a ochilor săi, gesticula împreună cu dânsul, îl urmăria, într'o complectă uitare de sine, transfigurată.

— Trebue să-mi daţi în mână, pe căpitan, se ruga el. Judecata lui e gata, am lucrat la dânsa zi şi noapte. Am nevoie de dânsul acuma. Scrie, doctore : Căpitanul von der Otte !.. Aşa e ?... Von der Otte. Ai scris ?..

Sudoarea-i acoperi fruntea şi trupul începu să-i tremure când rosti numele acestea dispreţuit. Insoţia cu capul orice mişcare a condeiului, până ce se isprăvi de scris că von der Otte trebuia să vie în faţa tribunalului de pace. Satisfăcut şi plin de cruzime, el citi cu glas tare, urmărind rândurile scrise :

— Von der Otte. Să se prezinte. Sergentul de-asemeni mi-a făcut mult rău. Dar lui, îi iert. Pe când, pe acestălalt, trebuie să-l am ! Trebue să-l am ! Dar ceilalţi ?...

Cu o consimţire regească, înălţă din umeri, surâse ca cineva ce aruncă demâncare unui câine şi apoi îşi încrucişă braţele strigând cu voce sunătoare :

— Să intre domnul căpitan von der Otte. M'a ameninţat cu darea în judecată în consiliul de războiu, deoarece eram mai slab decât dânsul. Acum e rândul meu să-l chinuiesc... Acum e pace... Acum, noi orânduim legile.... Fiindcă a fost războiu, a trebuit să muncesc ca un ţăran, să duc poveri ca un hamal. Fiindcă era războiu ! Bine. Dar acum e pace. Acum se întoarce roata. Să vie, deci...

Se opri o clipă, şi aruncară în jurul lui o privire triumfală.

Chipul i se lumină la vederea infirmierii, care părea a fi în culmea fericirii, apoi, cu ochii îndreptaţi în sus, începu să-şi cânte cântecul de răzbunare, cu un glas ce mângâia pe sora Mally, întocmai ca nişte mânuşi de catifea.

— De trei ani tot aştept. De trei sau de cinci ? Nu ştiu. N'am uitat nimic. Va vedea el. In genunchi l-am rugat, i-am jurat că voiam mai de grabă să mă omoare, că n'am ucis vre-odată nici o muscă, că nu m'am bătut niciodată, la şcoală, ca alţii. Voluntarul de-asemeni, l-a rugat ca să-l mai lase mai în urmă, ca secretar. Cred c'acum e mort. Mi-a strigat în faţă : „Laşule, laş ce eşti !" Vecinul meu, negustorul din Lipsca, care în timpul somnului vorbea despre copiii lui, era întins de-asemeni cu pântecele spintecat, soarele se furişa printre măruntaie şi fui nevoit s'alerg cu bietele mele picioare, învăţate a fi totdeauna îndoite sub o masă — asta înainte de războiu. „Inainte, domnule poet" strigă dânsul, cu revolverul dinapoia mea. Aha eşti va să zică poet. Nu ! eşti un laş ! Inainte. Şi eu alergam, călcam peste morţi, pe jumătate năbuşit, cu inima bătândă, ce-şi ieşia par-că din locu-i, îmi săria în faţă. Căpitanul striga înainte : „Laşule !" Iată pe prietenul meu, martor e şi căpitanul. Il zării de departe, înghemuindu-se în tranşee, de unde nu i se puteau vedea decât ochii albi de tot şi spaima privirii sale. „Nu-mi face nici un rău, păreau a-i spune ochii, aşi vrea să trăiesc". Oh ! Eu nu voiam să-l omor, dar căpitanul nu m'a slobozit o clipă înainte de-a mă prăvăli în tranşee, şi omuleţul cela palid, strigă : Dumnezeule, şi mă privi cu nişte ochii atât de mari, atât de mari ! M'am prăvălit, nu

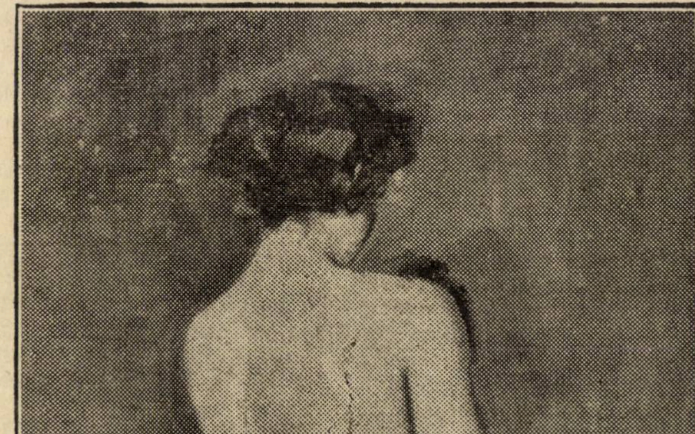

PAUL MOLDA: NUD

o mai puteam duce ; m'am rănit, v'o jur, am căzut pe povârniş fiindcă inima mi-a ieşit din trup şi fiindcă nu mai puteam răsufla. Nu eram eu vinovat că prietenul se găsea înaintea mea ! De trei ani e mereu cu mine şi totdeauna strigă : Dumnezeule ! Eu am plâns când i-am vârât baioneta în piept. Şi asta din vina voastră. Voi m'ați silit s'o fac.

Voiați să mă împingeți şi mai departe. Incă mai departe. Eu am omorât un om şi voi mă numiați laş fiindcă nu mai puteam scoate baioneta. Vedeți ? o mai are şi-acum înfiptă în piept. Eu nu pot să i-o scot !....

Vocea-l părăsi, i se schimbă în plânsete, şi-şi acoperi fața cu mâinile. Sora Mally suspină cu dânsul. Voi să s'apropie de el, să-l liniştească, să-l ducă în odaia sa. Dar el se ridică, încetă de-a mai suspina şi strigă :

— Vom vedea domnule căpitan, care din noi doi e mai laş. Vom vedea. Am ştiut cum să lupt. Am ştiut să omor. Vom vedea însă dacă o să ştiți să faceți pacea. Veți fi aşezat la masa asta, cu hârtie şi creion. Intr'o oră, va începe atacul. Inainte, domnule căpitan, înainte. Gata, s'a isprăvit războiul. Trebuie acuma să ştiți să faceți de toate. Tot ce ştiu eu ! Totul. In mai puțin de-un ceas, trebuie ca să fi scris un poem : aici, la masa aceasta, amenințat cu revolverul pe la spate. Nu-i prea tare greu. In tot cazul, deloc mai greu decât a ucide un om. Haidem, înainte. Nici o iertare, nici o îngăduire. Trebuie să faceți aceasta, întocmai ca mine. Am hotărît-o doar, francezul şi cu mine. Il vedeți, aşezat, cu baioneta în piept. Inainte. Când va trece ora, voiu trage. Tremurați ?... Vă trec sudorile ?... Vi-e frică ?... Aha, frică !.. Ce sunteți dară ? Un căpitan ? Ba nu, un laş, asta sunteți !..

Urmă un strigăt. Țipete şi iar țipete atât de ascuțite, încât săriră cu toții de pe scaune, atraşi de funia sa şi intonară în cor : „Laş ! laş !“ Țăranul agita o stinghe de scaun, aducântd-o în fața fiecăruia şi strigând : Bum, bum !“

Weiler stătea în picioare, sfârşit de puteri, privi în juru-i şi merse către infirmieră care stătea împietrită într'un colț

— Găsiți poate că e crud ? o întrebă el. Dar n'o să-l omor. Eu nu pot ucide. Franțuzul îi va trage un glonte în cap. Atunci, va fi răzbunat şi se va putea duce la culcare. Nu-i aşa, soră ? Nu va mai spune „Dumnezeule“ ! Dar căpitanul l-a ucis, nu eu.

Printre lacrămi, sora Mally văzu ochii aceia întrebători şi făcu un semn de consimțire. Ar fi dorit atât de mult să-i făgăduiască că francezul se va duce la culcare. Dar gâtlejul i se năbuşi şi nu putea decât să-i mângâie mânecile. El îi scăpă, se duse în mijlocul celorlalți, făcând un gest poruncitor cu mâna şi rugând să fie linişte :

— Tribunalul păcii intră în deliberare. La voturi, domnilor. Incepe votarea.

Zadarnic. Ei nu-l mai ascultau. Jucau în jurul lui, făceau sărituri, izbeau în mobile își săriau de gât umil altuia şi strigau fără a se mai plictisi : „Laşule, laşule“ !

Deodată se deschise uşa : sgomotul încetă : Ca în povestea cea cu zâne, rămânea fiecare locului şi pleca ruşinos ochii. Doar țăranul întindea stinghea de scaun înspre uşă, mormănind' „Bum!“

Maiorul stătea pe pragul uşii, în mare ținută şi spuse pe-un ton mâniat :

— Dar ce v'a apucat ? Nu v'am interzis să v'adunați cu toții în aceiaşi odaie? Cine-a sbierat aşa ? Răspundeți, ori de nu, vă trec acuşi pe toții printr'un duş de apă rece, până ce-o să vă învinețiți.

Privirea-i umbla dela un chip la altul. Inapoia uli erau ceilalți doctori, infirmieri şi în primul rând mopsul, cu găleata de apă şi cămaşa de forță pe umeri. In odaie se făcu o tăcere de moarte. Ce niște câini bătuți, nebunii priveau pe furiş înspre Wexler. Acesta stătea drept, întors către chipul strălucitor al sorei.

Sângele năvăli pe fruntea maiorului.

— Aşa, va să zică asta e? Adineaurea, urlați încât se auzia din stradă! Şi acum s'ar zică că nu ştiți să numărați până la trei. Fiare ce sunteți.

Weiler se desprinse din grup.

Nu mai sunt fiare, strigă el. De-aci înainte n'o să ne mai lăsăm batjocoriți. Nu ştiți că s'a declarat pacea ?

Un doctor tânăr surâse, dar Weiller nu-l observă. Capul îi era dat pe spate, palid, supra natural şi vorba **Pace** merse drept înspre tavan ca sunetul unei trâmbiți.

— E pace, domnule maior. Pace. Şi vă aflați dinanitea judecătorilor.

Maiorul făcu un gest de plecare şi un semn către infirmierul şef, arătându-l pe Weiler, care tremura de emoție. Dar deodată s'auzi un țipăt. Sora Mally, cu chipul descompus, alerga înspre ieşire îmbrâncind pe doctorii cari-i împiedicau drumul.

— A, erați aici, spuse maiorul, surprins. De ce n'ați tras clopotul de alarmă ? Şi văzându-i groaza din privire, adăugă : Păcătoşii aceştia s'au arătat cumva violenți față de dv ?

Infirmiera nu răspunse. Se uita țintă, la brațul musculos care era gata să prindă figura firavă şi strălucitoare a lui Christ. Mai scoase un țipăt, îmbrânci lumea şi ieşi afară. Două ore mai târziu intră, palidă şi calmă în odaia din marginea coridorului, aducând mâncare. „Ingeraşul“ ei stătea sub o pânză muiată în apă rece, ca într'o baie. Prin deschiderea care-i strângea mai uşor gâtul, capu-i alb se ridică, livid, cu buzele învinețite, asemenea capului sf. Ioan. Deasupra talerului de argint.

Privea înspre zid, cu păru-i încâlcit pe frunte, cu buzele-i tremurătoare, vorbindu-şi sie-şi : „Nu s'a declarat încă pacea ?...' Când sora i-aduse prima îmbucătură între dinți, abia atunci o băgă în seamă şi începu să-i surâdă, necunoscând-o.

Inecată de plâns, ea-i depărtă, uşor, cârlionții de pe frunte. Weiler dădea din cap. Apoi ochii îi scăpărară, privirea străpunse zidul se înfipse departe de tot şi buzele-i vinete, murmurară :

— ...Să mai aşteptăm... Trebuie să mai aşteptăm..

ANDREAS LATZKO

In româneşte de **Miron Grindea**

NOTIȚE

Tainele succesului

Se vorbeşte atât de insistent de succesul de librărie al unor anumiți scriitori încât tratarea unei astfel de chestiuni devine o necesitate.

In general lucrurile stau cam în felul următor : o primă distincțiune trebueşte făcută între operele care se impun dela sine şi operele care sunt impuse cu sila de anumite foruri interesate. Cu cele dintâi lucrurile se petrec în mod natural — în curs de ani, ele îşi capătă pecetia definitivă a celebrității artistice : intră în domeniul public. Cu celelalte lucrurile se schimbă : o reclamă interesată şi continuă, susținută prin notițele, aluziile şi recenziile unor prieteni, rude sau numai copărtaşi ai ceaiului amfitrionului generos, reuşesc să planteze în conştiința publică, atât de nesigură, artistul unei glorii efemere şi întâmplătoare. E o forțare vinovată a normalului, o siluire a Naturii care nu întârzie să se răzbune...

Uitarea le închide'n scrin
Cu mâna ei cea rece.....

Cât de mare este artistul recunoscut în timp de ani, intrat definitiv în conştiința publică, față de aceşti pigmei ; față de aceste creații de laborator ale unei critici ad-hoc !

Şi dac'ar fi numai atât ! Intervine însă un al doilea factor : moda, care — şi în literatură — face aceleaşi ravagii ca şi în viața domestică. Se pulsează — în felul acesta — gustul public şi, odată ghicit, se dau numai opere care să-l satisfacă, să-l măgulească. De aici până la obligațiunea operei de artă de a formà, de a reformà sau numai de a introduce simțitoare modificări tocmai în acest gust totdeauna nesigur, neorientat sau rău orientat — e o distanță considerabilă. Scriitorul se coboară în masă şi — în loc ca, prin sfântul lui dar, s'o ridice la el, prin mijloacele ce-i stau la îndemână — rămâne acolo, se complace în mijlocul ei, se răsfață vorbind şi gândind ca ea, fiind agitat de aceleaşi îndemnuri şi pasiuni, derogă dela calitatea de „preot al puterii cuvântului“. In felul acesta — public şi scriitor — se satisfac reciproc, „îşi fac gusturile“, se împacă de minune într'o atmosferă care — având unele elemente de adevărată artă — nu atinge totdeauna întregul conținut al acestei noțiuni.

Dar vai ! Vine mâine : moda e capricioasă şi schimbătoare. Gustul publicului în continuă şi necurmată evoluție. Ce-a plăcut eri, cade azi în cea mai dureroasă desuetudine. E de mirat — deci — că atâtea opere, impuse aşa cum am văzut, vor fi acoperite pentru totdeauna cu cel mai gros văl al uitării ?

Iată la ce trebue să gândească tinerii noştri scriitori în momentul în care năzuesc să creeze....

PAUL I. PAPADOPOL

INTRE SPECIFIC ROMANESC ŞI FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

X

Prietenul îşi urmează astfel scrisoarea:

— — — — — — — — —

.... Românul nu trebuie să se plângă nici odată de noroc: generalul — ginerele boierului Manolache — se recunoscu, în drum, fost camarad de şcoală cu prietenul meu, medicul, iar principesa era cumnata generalului, adică una din surorile Signorei de Santacosa ţinea în căsătorie pe un frate mai mic al generalului, actualmente directorul uneia din cele mai înfloritoare întreprinderi de pressă din Milano.

Silvia de Santacosa era o blondă....... cu părul negru şi ochi albaştri.

Deşi trecută de treizeci de ani, şi văduvă — avea în toată figura ei, în gesturile mâinelor albe, în rotunjimea castă a coapselor, în râsul deschis şi cald, nu ştiu ce puritate din alte vremuri, laolaltă graţioasă şi gravă, care te copleşea de simpatie fără să-ţi trezească totuşi gânduri prihane. In preajma ei aveai simţământul că te afli în cuprinsul unui bătrân parc înflorit,.. cu adieri de lăcrimioare şi glasuri de şipote, reci.

Ceia ce însă m'a fermecat până la voluptate în femeia aceasta, străină, pe care întâmplarea mi-o scotea în cale, era surprinzătoarea perfecţiune cu care vorbea limba mea maternă.

— „Ah!.. spuse ea, ca să-mi răspundă ochilor mei, miraţi peste măsură... „am învăţat-o tare uşor, acum şeaptesprezece ani, după o gramatică pe care tata, inginer, mi-o trimisese din Constanţa, unde era însărcinat, de statul român, cu nişte mari lucrări maritime. Călăuzită de gramatică, şi ca să fac o plăcere neaşteptată tatei, am început să-i scriu în româneşte, mai întâi cartoline postale, pe urmă biletele scurte, însfârşit lungi scrisori afectuoase la care bătrânul îmi răspundea punctual, având grija să mă corijeze în bine voitoare... postscriptumuri.

In vremea asta întâmplarea vru să fac cunoştinţa unui tânăr student — fratele generalului — care avu gentileţă să ne predea, mie şi surorii mele, actuala lui soţie, primele lecţii de pronunţie — şi să ne deschidă sufletul la frumuseţile, aşa de adânc expresive, ale literaturii poporului dv. Când — după cinci ani — bătrânul se întoarse din România, vorbeam, încă de mult, tot aşa de corect româneşte ca şi astă-zi... Vă puteţi închipui bucuria lui!... Tatăl meu avea pentru dv. o dragoste nemărginită — şi, în aceiaşi măsură — rezerve....“

Cum nu eram sigur dacă ultimile cuvinte ale Silviei de Santacosa erau o simplă scăpare din vedere sau o aluzie directă şi grea la năravurile noastre naţionale, cu cari, de bună seamă, se izbise şi în alte rânduri — încercai o diversiune:

— „Limba unei naţiuni, doamnă, este o înfăptuire artistică. Prima dintre înfăptuirile artistice născute din efortul colectiv şi pentru voluptatea colectivităţii.....“.

— „Cred, zise medicul, că primul om a simţit trebuinţă să grăiască **singur** tot aşa cum a simţit nevoia să'şi cioplească singur o bărdiţă de cremene pentru vânătoare, sau să rupă o foaie de brusture ca s'o folosească drept evantaliu. Necesităţile sufleteşti şi cele trupeşti s'au manifestat, în om, simultan şi au sporit nedespărţite“.

— „Domnule doctor, făcu surprinsă Signora,... d-ta te rânduieşti de partea acelora care pretind că omul este creiat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu?!..“

— „Nu pot să sufăr, doamnă, pentru demnitatea mea personală, să mă ştiu descendentul unui urangutan sau al unei molusce....“

—„Dar d-ta diseci....“

— „Chirurgia este o meserie umilă, ce repară — şi nimic mai mult — extraordinara maşinărie, care e omul. Repară, dar nu poate reface, şi, mai puţin încă, nu poate iscodi nimic în afară de elementele date....“

— „Şi totuş sunt oameni de ştiinţă care iscodesc pe fiecare zi atâtea neaşteptate minuni, de cari Natura înseşi pare înmărmurită, fiindcă-i contrazic legile,...“

— „Doamnă... cunoaştem o aşa de neînsemnată câţime din legile firii, încât e sigur că, atunci când credem că am contrazis una din cunoscute... ne punem, fără ştirea noastră, de acord cu mii din cele necunoscute. Dar orgoliul savanţilor e, îndeobşte, nemărginit. Deci, vă asigur, Doamnă, că savanţii n'au inventat şi nu vor inventa nimic... în afară de ceia ce le este îngăduit de fire. Ei numai vor **utilizà** multipla, complexa, incomensurabila moştenire ce ne-a lăsat Creatorul, adaptând-o necesităţilor noastre meschine, de animale superioare, dornice de confort... Invenţiunea este privilegiul exclusiv al artistului.....“

— „Ha!... ha!.. ha!“... izbucni generalul, cu francă bonomie...

— „Colonelul nostru, e un exemplar bizar..“... zise Silvia, privind atent şi cald în ochii, cu răsfrângeri lăuntrice, ai medicului meu.

— „Arta nu e, în ultimă analiză, de cât pură invenţiune. Mai mult încă: duşmana de moarte a naturii — şi a reglementelor ei în vigoare. Chiar o operă de artă cu cele mai evidente, pentru noi, aparenţe de copie a realităţii vizibile, o operă de artă născută însă din laboratoriul etern misterios al unui adevărat artist.... va fi cel mai elocvent document de revoltă împotriva Naturii. Artiştii sunt din neamul lui Lucifer: în nehodihnit conflict cu opera lui Dumnezue...“

— „Şi cu spiritul Lui...“

— „...Şi cu spiritului Lui, fireşte, fiindcă spiritul acesta, al bătrânului, e excesiv de ordonat, obositor de constant, exasperant de autoritar...“

. . . .

Maşina îşi domoli viteza, ca să scoboare o pantă dulce, unde, la poale, se desfăşurà priveliştea sprintenă a unei lunci, cu clipiri de aur şi estompări de verduri — prin mijlocul căreia, ca un capricios cântec de fluier, şerpuià, incandescent sub soare, firul de argint-viu al Săbărelului.

Deodată, cotind repede pe prundul jilav, se ivi, pitit în răcoarea frunzişului proaspăt... conacul, alb ca un bloc de zahăr, al boierului Manolache.

Cerdacul nalt şi larg, ferestrele toate erau doldora de lumea casei, stăpâni şi slugi, ce ne aşteptau cu nerăbdare.

Când ne dibuiră, dintre bolţile de verdeaţă sub care vehiculam,... batiste nenumărate prinseră a fluturà, acolo departe, încât cerdoc şi ferestre păreau că liberează, către noi albă armată de porumbei albi, vestitori de bună sosire — şi pace.

— „Ah!.. şopti Silvia de Santacosa, cu ochii umezi de o bucurie mare... „ce neistovită dragoste ne poartă bătrânul,... bătrânul acesta ordonat, constant şi autoritar!“

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Prietenul meu medic zâmbi ascuţit — şi tăcu.

N. N. TONITZA

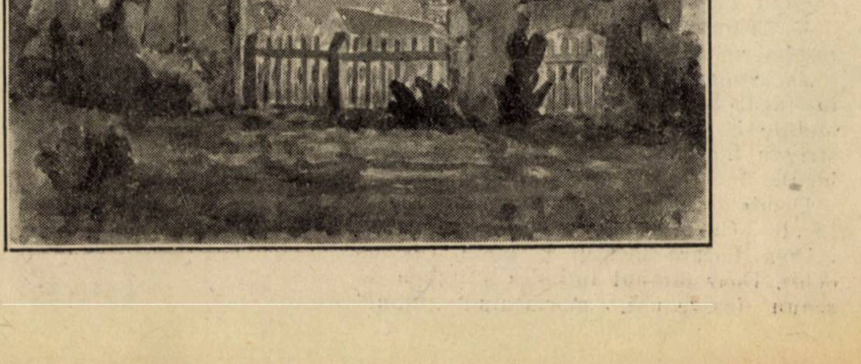

TEATRELE

TEATRUL NAŢIONAL

După foarte interesanta deschidere cu „Răsvan şi Vidra“ lui Haşdeu, — memoriei căruia i s'a adus astfel omagiu —, s'a jucat „Comedia fericirii“ de Ewreinoff.

Aducerea pe scenă a acestei piese uşoare, vesele, frumoase şi distractive constitue un vădit merit pentru d. Corneliu Moldovanu, directorul teatrului, în tendinţa de a face să vie din nou la naţional, publicul, aşa cum obişnuia altă dată.

Şi cred, că d. Moldovanu va izbuti. Am văzut publicul aplaudând voios la reprezentaţiile din cursul săptămânei. Iar merite vădite au şi d. Soare, directorul de scenă, — care a făcut o montare frumoasă, uşoară, carnavalescă,—şi artiştii. In special d-nii Morţun, Vracca, Victor Antonescu, Mărculescu şi d-nele Agepsina Macri-Eftimiu, Toto Ionescu, Mierlescu şi foarte iscusita d-ra Didi Teodorescu. Piesa în sine e dibaciu alcătuită. Ewreinoff e un meşter ingenios în alcătuirea actelor şi înşiruirea dialogului.

Un doctor, ca să amăgească pe oameni, că-s fericiţi, se transformă în ghicitoare şi le spune că o să fie numai bine. Pe urmă îşi angajează o trupă de actori, ca să înveselească pe o profesoară, de care nu s'ar apropia nici cimpazeii; să determine înfiorările amoroase într'o fetişcană amărâtă şi să risipească melancolia unui tânăr de 20 ani.

A căuta profunzimi de explicaţii ale acestei piese, ca şi cum ar fi alcătuită pe o temă filosofică umanitaristă, mi se pare inutil. E o piesă, care distrează, fiind că directorul teatrului a ştiut să aleagă actorii cei mai corespunzători. E o alcătuire dibace de farsă, care permite şi libertate de acţiune şi de joc actorilor. E o alegere nimerită de personagii, ca să se preteze la glume şi la situaţii comice, dialogând sprinten şi curent.

Remarc încă odată admirabila apariţie a maestrului Ion Morţun.

La teatrul „REGINA MARIA“: **„D-ra Nastasia“** de **George Mihail Zamfirescu.**

Tânărul autor dramatic George Mihail Zamfirescu a cunoscut dintr'odată izbânda şi-a deschis porţile celui de-al doilea teatru din Capitală, cu succes.

D. Zamfirescu are însuşiri remarcabile de dramaturg. Ştie să susţie dialogul, original. Dar ştie mai ales să creeze personagii şi să le conducă, potrivit menirii lor iniţiale. Nu şovăe să le imprime dramatismul, care distinge o acţiune dramatică teatrală de oropsitele întâmplări banale din viaţă. Constitue această însuşire, ceeace obişnuit se zice iscusinţa tehnică. Şi este aceasta tocmai partea cea mai interesantă în dramaturgie: e inteligenţa, sau dacă vreţi talentul de a crea o lume mică de câteva persoane doar, care să-şi trăiască viaţa ei, alături de tăvălucul vieţii de toate zilele.

In „D-ra Nastasia“ e ceva din sufletul romantic al vieţii din suburbiile oraşului, — suflet scuturat de atmosfera voit comică, sau căutat uneori burlescă. E ceva din vigoare proaspătă a sentimentalităţii, care nu s'a buhăit de rafinamentul, scepticismul şi totala îngăduinţă liberată de pasiune, a centrului. E o înfăţişare a temperamentelor pasionale, în care mocneşte tenacitate şi viforeşte răsbunarea cu caracter primitiv aproape.

„D-ra Nastasia“ a fost salutată cu însufleţire.

„D-ra Nastasia“ a dat prilej foarte taentatei artliste d-ra Sorana Ţopa să-şi afirme însuşirile dramatice şi să găsească în frământările eroinei, linii de dramatism aproape similare unui personaj femenin din literatura clasică.

D-ra Ţopa a înălţat pe „d-ra Nastasia“ şi pentru aceasta-i aduc omagii, căci a contribuit la frumoasa afirmare a piesei, aşa de îndrăsneţe a d-lui Zamfirescu.

D-nii Storin şi Maximilian sunt artişti de prea mare autoritate, ca să nu fi contribuit şi de astă dată la afirmarea unor roluri de căpetenie.

Apoi s'au distins d-nele Ştefănescu-Nădejde, Sofia Ionescu, Liana Constantinescu, Cocorăscu, d-nii Talianu, Enescu, Constantinescu, Gărdescu, Georgescu, Grner, Demetru. Punerea în scenă admirabilă.

B. CECROPIDE

Premiile Academiei Române

Academia Română a început să primească lucrările autorilor cari vor să candideze la premiile cari se vor acorda în sesiunea generală din Iunie 1928.

Iată lista acestor premii:

Premii generale

Premiul Năsturel se va da în sesiunea generală din 1928 unei cărţi scrise în limba română, cu conţinut de orice natură, care se va judeca mai meritorie printre cele publicate dela 1 Ianuarie până la 31 Decembrie 1927.

Premiiel secţiunei literare

Premiul Statului Eliade Rădulescu de 50.000 lei se va acorda pentru o scriere literară sau de filologie care se va judeca cea mai meritorie printre cele publicate în anii 1926—1927.

Marele premiu dr. C. Păcuraru-Bianu de 10.000 lei se va da pentru o scriere de literatură sau de filologie, apărută între 1924—1927.

Premiile secţiunii istorice

Premiul dr. Aurel Cosma de 100 mii lei se va acorda pentru cea mai bună lucrare istorică, cu preferinţă naţională, apoi universală, a autorilor români sau străini — dacă lucrările acestora contribue la eludarea originei şi a trecutului poporului românesc — precum şi pentru lucrări relative la ştiinţele auxiliare istoriei, ca: numismatica, heraldica, arheologia, ifragistica, epigrafia, paleografia şi altele.

Premiul Statului Gheorghe Asachi de 50.000 lei se va da pentru o scriere istorică, economică, juridică, filozofică apărute între anii 1926—1927.

Premiul Adamachi de 5000 lei (divizibil) se va da pentru scrieri istorice, economice, juridice, filozofice, cu cuprins moral, apărute între anii 1926—1927.

Premiul Neuschotz de 35.000 lei se va da în sesiunea generală din 1929 pentru scrieri istorice, economice, sociologice, cari se vor judeca mai meritrii printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1927 până la 31 Decembrie 1928.

Premiile secţiunii ştiinţifice

Se vor acorda premiile Gh. Chiţu de 1000 lei şi Demostene Constantinide de 4000 lei.

PREMII PENTRU LUCRARI PUSE LA CONCURS CU SUBIECTE DATE

Premiile secţiunii literare

Premiul At. Tancoviceanu de 5000 lei se va da celei mai bune lucrări cu subiectul: „Indrumări în chestionar pentru monografia linguistică sau etnografică a unei comune“.

Premiul Adamachi de 5000 lei (divizibil) se va da celei mai bune lucrări scrise în limba română despre: „Activitatea şi ideile lui Gheorghe Bariţ.

Premiile secţiunii istorice

Premiul Al. Ioan Cuza de 20.000 lei se va acorda celei mai bune lucrări scrise în limba română despre: „Istoria românilor dela Aurelian până la fundarea Principatelor“.

Marele premiu Regele Ferdinand de 10.000 lei se va da pentru cea mai bună lucrare despre: „Viaţa şi faptele lui Tudor Vladimirescu şi starea socială şi culturală din timpul său“.

Premiul Functionarii C. F. R. din Bucureşti de 6000 lei, în efecte se va da celei mai bune lucrări despre: „Drepturile funcţionarilor publici faţă de Stat“.

Premiul Basarabiei în memoria lui I. C. Brătianu de 5200 lei se va da pentru cea mai bună lucrare despre: „Istoria apărării drepturilor României asupra Basarabiei şi rolul oamenilor de Stat ai României în această luptă“.

Premiul Episcopiei Argeşului de 10.000 lei se va acorda pentru: „Monografia mânăstirei şi episcopiei din Curtea de Argeş“.

Premiul Năsturel de 5000 lei se va da pentru cea mai bună lucrare cu subiectul: „Onomasticon Thracicum“.

Premiul Eliade Rădulescu de 5000 lei se va da pentru cea mai bună lucrare cu subiectul: „Preistoria Olteniei şi Munteniei“.

Premiile secţiunii ştiinţifice

Premiul Statului Lazăr de 50.000 lei se va da pentru cea mai bună lucrare cu subiectul: „Studiul taxonomic, biologic şi Zoogeografic al unui grup din fauna unei regiuni naturale a României“.

Premii speciale

Premiul Toma şi Ioan N. Socolescu de 5000 lei se va da celei mai bune lucrări cuprinzând: „Cercetări asupra originei Arhitecturei şi Artelor decorative româneşti“, cu cât mai multe ilustraţiuni.

ECOURI

SEVASTOS-TANDALER

Nu, cetaceu nu vom zice pisicei, nici câinelui, insectă, dar vom aplica oricărei orătănii, fişa de clasificare a găinei, tipică reprezentantă a placidităţii domestice, după cum vom spune, vitele conului Enache, înţelegând nu doar vacile şi boii, ci, (ne având să delimităm scolastic), oile, de-asemeni caprele, caii şi sevastoşii aistui gospodin.

Să nu insistăm. D-l Sevastos are curajul unei mărturisiri. El nu pricepe şi gata. O declară. Cu infirmităţi, şi de domnia-sa destăinuite, să ne ferim a rosti că, ajutat de „Adevărul literar", a căzut în stare de idioţie, aceasta fiindu-i şi după constatările noastre, şi după recunoaşterile lui, starea permanentă. De ce, însă, paznicul didacticismului primar se irită, când botezăm pe Rolet coţcar şi cornută, pe Sevastos? Nu vrea el, oare, să risipească orice confuzie? Ne miră.

Ne miră mai puţin dovada, pentru a nu ştim câtea oară, că imbecilitatea se raliază, cu naturale înrudiri, pornografiei. Gluma lui are savoare din Popa Nan, şi în interiorul imaginaţiei orduriere, cu ingeniozitate de coană Mandă, saltă şi se satisface. Exuberanţa bunei sale dispoziţii e de calitatea beţiei, cu godriolă şi hohot, a valeţilor nesupraveghiaţi şi fără disciplină. Portretului moral şi de literator, interpretat de nerozia lui „au pied de la lettre", dar conturat de noi numai cu o violenţă pe care o îndreptăţeşte scrisul folicularului, de râncede glose, deşi veninoase, de duşmănii nea« ripate, rampante, de taine descoperite cu urechea, la uşa stăpânilor, el îi răspunde cu gură stercorară de rândaş. Să apreciem cum trebue redactările sale, şi să ne făgăduim un dispreţ mai puţin expansiv, de-acuma, faţă de individ, pentru a evita, de la el la noi, desgustătorul pamflet de lacheu indispus.

Să mai relevăm şi frusa pitită sub dezinvoltura măscărei, şi să punem acestei disproporţionate polemici, pentru totdeauna punct. I-am lăsa învăluită neliniştea, de, nu ni l-ar fi înfăţişat şi sub aspectul bufon al paladinului din epopeea lui Budai-Deleanu, excesul de prudent lichelism.

In prima notă iscălită de Tandaler, sunt doamnă, pentru a mă vedea în a doua, designată de trei ori domnişoară şi, înainte de a-şi ascuţi epigrama, cu slovele toate (să-i aţâţăm verva pentru nou joc de cuvinte). Cine nu vede aici nobila grije de a ocoli o altercaţie, cine ştie cu ce soţ năzdrăvan, iute la mânie, de care închipuirea lui bravă, se teme?

Pentru că ne-a oferit o minunată ocazie de haz sănătos, îl fortificăm: în... suburbia noastră, nu batem nici pe slugi, Domnule.

ELENA PROTOPOPESCU

STUDI RUMENI

Sub acest titlu, cunoscutul **Institut pentru Europa Orientală** dela Roma, începe editarea unei reviste ştiinţifice consacrată exclusiv problemelor culturale româneşti, pusă sub eminenta direcţie a tânărului filolog **Carlo Tagliavini**, autor al unei Antologii şi a unei Gramatici a Limbei Române, pentru a nu mai pomeni de meritele sale ca cercetător al problemelor filologice orientale în general.

Revista, semestrială, se publică în fascicole voluminoase şi substanţiale de câte 160 pagini, cu colaborarea celor mai renumiţi specialişti din Italia, Franţa, Cehoslovacia şi — bine înţeles — România. Studiile coprinse în primul fascicol de curând apărut (Roma, Anonima Romana Editoriale, 1927, pp. 164, lire 8) şi anume: C. **Tagliavini**-Proemio; **V. Pârvan**-Concepţia istorică despre lume; **M. Bartoli**-Accentuata individualitate a limbei române; R. **Ortiz**-Evul Mediu românesc; **Al. Marcu**, V. Alecsandri şi Italia (I); **C. Tagliavini**-Postilă eminesciană, precum şi abundentele recensii dela urmă, constitue o primă garanţie a realizărilor viitoare. Acestea ne apar încadrate, dela început, în următorul program de lucru, care cinsteşte principial revista şi pe directorul ei:

„Studiile Româneşti" vor fi călăuzite de criterii pur ştiinţifice, streine de tendinţe propagandiste; vor constitui singura revistă italiană, care să trateze **ex-professo** problemele culturii noastre; vor intensifica opera începută în această direcţie de revista „Europa Orientală" (care va continua să se ocupe în ce ne priveşte — de chestiunile politice şi economice); vor consacra atenţia cuvenită, în special problemelor suscitate de filologia, literatura şi arta românească; dar mai ales celor filologice, dat fiind că romaniştii apuseni se dezinteresează încă de limba românească, din pricina marilor greutăţi pe care şi le vede în faţă cel ce se apropie de această limbă romanică (aprofundarea paralelă a chestiunilor dependente de complicata „filologie balcanică"); punerea în valoare a particularităţilor de seamă ale limbei româneşti, de mare însemnătate pentru linguistica generală; studierea literaturii româneşti vechi, în vederea nevoilor acestor româneşti occidentali, aplicaţiuni comparative la folklorul nostru; ilustrarea legăturilor culturale dintre Italieni şi Români, şi arătarea înrâuririlor italiene asupra limbei, literaturii şi artei româneşti; aceleaşi înrâuriri, din punct de vedere al vechilor legiuiri şi pravile, etc.

TEATRALE

☐ Premiera piesei „Cyrano de Bergerac" a rămas definitiv fixată pentru Vineri 16 Septembrie.

☐ La Teatrul Naţional au început repetiţiile piesei „Invierea" de Bataille după romanul lui Tolstoi.

Piesa va fi pusă în scenă de d-l V. Enescu.

Distribuţia numără 63 de persoane.

☐ La Teatrul Naţional din Cernăuţi se repetă „Viforul" de Delavrancea.

☐ Săptămâna aceasta încep la teatrul Naţional repetiţiile piesei: „Păpuşile" de Pierre Wolf.

EDITURA „UNIVERSUL"

„Bulgarii", secene din captivitatea românilor în Bulgaria de C. Vlădescu

„Ce am văzut la Moscova" de Henry Béraud

Domnişoara Celina (Roman) de I. Greculescu

„Gösta Berling", roman interesant din viaţa norvegiană de S. Lagerloff

„In America pentru cauza românească" de V. Stoica

„Juliette Rossignol" de Louis Dumur

„Măcelarul dela Verdun" „

„Nach Paris" „

„Vieţi zdrobite" (roman) V. Demetrius

In nordul Cenuşiu al Europei M. Negru

* * *

Se va relua şi „Patima Roşie" de M. Sorbul.

☐ Teatrul Nostru din Calea Griviţei a închis stagiunea Duminică seara.

☐ Teatrul Naţional din Craiova va reprezenta în actuala stagiune comedia lui Molière „Burghezul gentilom". Piesa va fi pusă în scenă de d. Em. Bobescu.

☐ In foayerele teatrului „Regina Maria se repetă „Scrinul" dramă în trei acte de Edmond Guiraud.

☐ La Teatrul Naţional se repetă zilnic comedia d-lui G. Ciprian „Omul cu mârţioagă".

☐ Stagiunea teatrului „Caragiale" din str. Sărindar se va deschide la 15 Septembrie cu piesa „Ministrul" de d-l Gh. Brăescu.

☐ Pe scena teatrului Mic se fac ultimele repetiţii ale piesei „Doctorul" de Fodor Laslo.

In primele roluri, d-na Maria Filotti şi d-l Bulfinski.

OPERA

☐ In foayerele „Operei Române" se repetă „Răpirea din Serail de Mozart sub direcţia d-lui I. Nona Ottescu şi „Walkiria" de Wagner sub conducerea d-lui E. Massini.

☐ **Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar" : d. Perpessicius.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

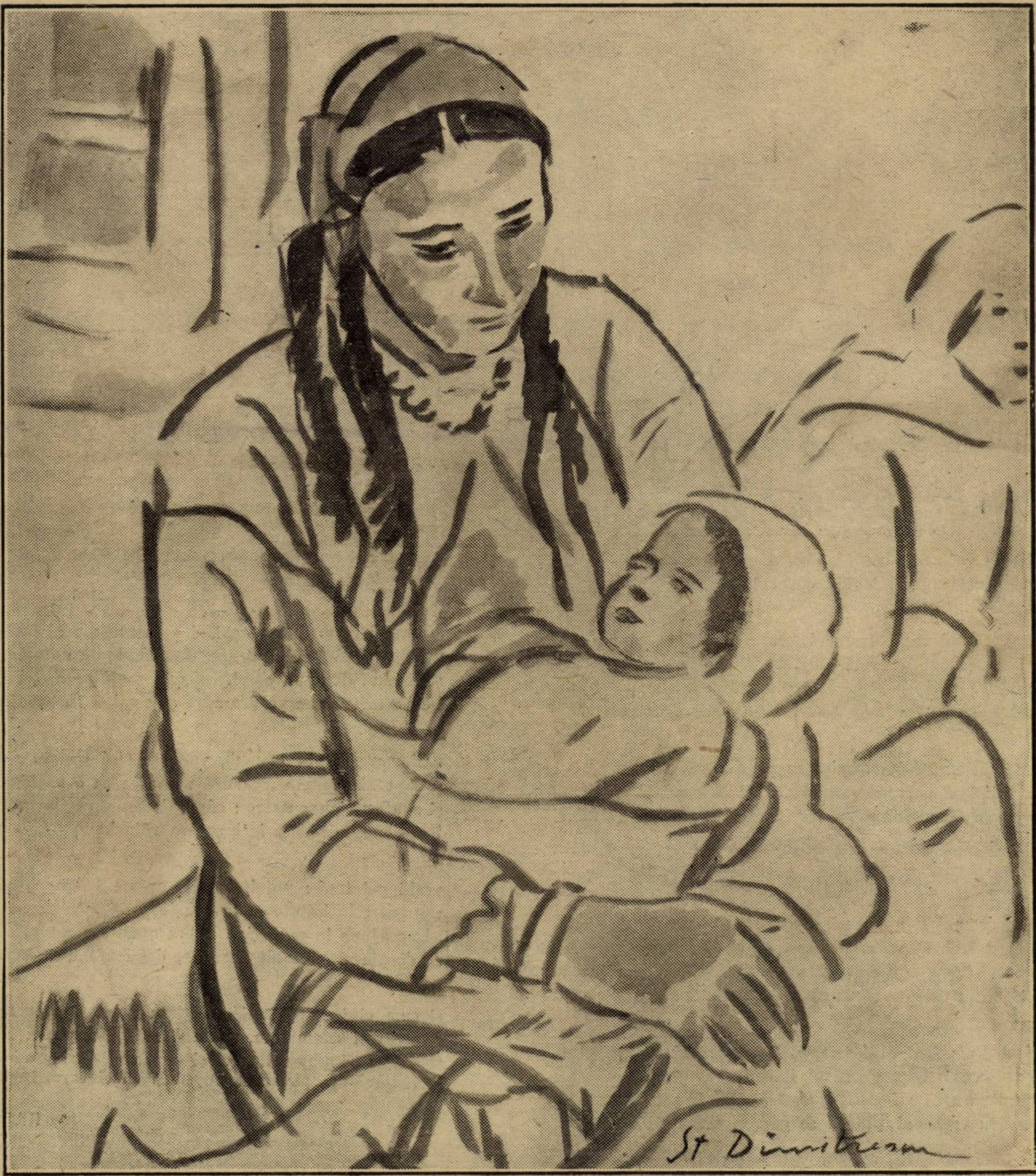
St Dimitrescu

ȘT. DIMITRESCU : CHIP DE ORIENTALA

An. XLIII Nr. 38

18 Septembrie 1927

Lei 5

Cîmpie de cînepă

Câmpie de cânepă !...
pe-un cal tânăr, în sălbatice goane
aş vrea să te bat, să te străbat pe mii de pogoane
să fac apoi popasuri lungi, lungi
să mă îmbeţi, să mă opreşti, să m'oţeleşti, să mă alungi

fulger
subt bolta fierbinte,
mereu înainte,

cu gândire flămândă
de-abis, de izbândă, —
Câmpie de cânepă,
imensă, răscolitoare câmpie de cânepă !...

A. COTRUŞ

DRUM IN BRUMAREL

fratelui MARCEL ROMANESCU

Tot acelaş drum pe care a trecut Răpciune-antărţ
îmbrâncit de zarea noastră să se ducă'n alte părţi,
mi-a trecut prin faţa porţii, abătut, de dimineaţă,
a trecut spre târg cu boii şi cu carul de fâneaţă..

...Şi cum trist pleca drumeagul, am plecat şi eu cu el
şi-am lăsat conacu'n urmă, să m'afund în Brumărel.
...Drumul s'a oprit o clipă la troiţă să se'nchine
c'un alt drum făcându-şi cruce, după datine creştine...

Şi am tresărit... Troiţa s'aplecase pe o rână,
par'că vrând să se sprijoane de o salcie bătrână.
După ploaia de aznoapte, chiar şi sfinţii puşi pe scânduri
mi-au părut mai gârbovi astăzi, mai bătrâni şi
mai pe gînduri.

...Şi cum drumul şi cu carul au pornit din nou la drum,
tot în Brumărel, la vale, mă lăsai să mă îndrum...
Am trecut—tus-trei pe lângă vara arsă 'n lan şi'n jarişti,
şi-am oftat tus-trei cu roata când suiam la deal, prin rarişti

...Şi când Jiu-a fost să-l trecem, Toamna cobora pe plută
că secase ceru'n apa cu zăvoi şi lunci, umplută....
Apoi, îmi păru că'n focul ţigănesc aprins la şatră,
recunosc în vreascul putred ce gemea acum pe vatră
ramul ce-mi râdea în vară şi-mi cânta din cuib
de granguri...
...Şi cu cât mergeam, din arbori mă pândeau nu crăngi, ci
ştreanguri.

„Hanul Doftorului" — astăzi — nu ne-a mai întins în dar
mierla ce cânta din struna unei dible de rudar,
şi căruţa, drumul, omul, trecând muţi pe lângă el,
l-au uitat rămas pe drumuri şi cerşind în Bumărel...

...Ci mergând în toamnă, vara se strângea în suflet chită,
şi de-atâta toamnă, gândul se'ndoia ca o răchită.
şi simţeam cum doare : câmpul sau paragina poenii,
toate care altădată le legasem rubedenii, —

vechi prieteni : puţul, hanul, cuşma măgurei, alunii,
sau potecile bătute în tovărăşia lunii...
...Dar ajuns la o fântână m'am oprit din mers, cuminte,
că dospia prea mult durerea, dacă m'aşi fi dus'nainte, —

şi cum ciutura pleznită, lăcrima printr'o spărtură,
m'a răzbit asemuirea, şi-am căzut pe-o piatră sură,
şi lăsând să plece drumul şi cu carul — singuri ei —
la fântână-am plâns cu plopul şi cu ciutura, în trei —

RADU GYR

Amiezi de Dumineci

I

> Dimanche, une tristesse, un émoi sans raison
>
> **G. Rodenbach**

In copilărie, nesfîrșitele amiezi duminicale, de vară, ne apăsau pe umeri, ca mantii de lumină tristă, singuri în balcoane largi, pavate cu ciment, în balcoane pătrate ce se deschideau cu flori uriașe spre cer — înșirați pe scaune de pae, priveam mirați bolțile transparente ale azurului. Era singurul prilej cînd și copiilor le era îngăduit, dacă aveau dispoziții, să se înalțe sufletește spre regiunile celeste de zăpadă multiformă. In anterioarele zile, grija lecțiilor și, în rarile ceasuri de răgaz, a jocurilor, dădeau altă înfățișare temperamentului nostru. **Acum** numai ne regăseam. : unii — pe noi înșine, iar alții deveniam... alții. Uitam de măruntele necazuri trecute, de monotonia unei copilării ce dospea sub soare ; uitam mirosul proaspăt al cărților, al buretelui ud dela tablă, coloarea caetelor ; sătui și obosiți, la ora aceasta, de alergături și de joacă, uitam sbîrnîiturile ciudoase ale smeilor, arșicele, mingea, cățelul — tovarăș de sburdălnicii și pisica blazată — căci ochii noștri porneau în albastre călătorii, mai sus decît vîrfurile paltinilor foșnitori, mai sus decît smeiele și decît paserile solemne.

In jurul nostru plana liniștea stăruitoare și coaptă : ca perele din copacii alăturați, se desprindea din cînd în cînd, domoală, și cădea peste lumina melancolică din sufletele noastre. Și atunci — un glas ni s'ar fi părut că ar răsuna mai strident decât o pilă pe dinții unui ferestrău : de aceea lăsam să vorbească numai pomii, cosașii și văzduhurile.

Un paltin ofta ușor, cînd o adiere discretă îi trecea prin păr. Fructele coapte cădeau de pe crăngi și frunzișul suspina vag după ele, plin de griji nelămurite. Albine invizibile sau zumzetul verei roiau în aer. „Apa morților" sălta ca oglinzi de ape pe covoare de iarbă. Rar de tot, o gaură se deschidea în tăcere și un glas depărtat, gîtuit în cadre rotunde de liniște, filtra greoi și dur prin unde de aer. Toată pacea aceasta de planetă nelocuită cădea în torente, ca de pe șghiaburi de azur, din norii mai albi decît vîrfurile munților enormi și decît spuma cascadelor. Gîndurile noastre vorbeau și căutam cu toții să descifrăm cabalisticele forme vătuite ce ne dădeau, ca în zi de serbătoare, cele mai uimitoare și mai divine spectacole. Instalați în „stalurile" noastre, nu aplaudam ca să nu stricăm vraja ce ne purta formele norilor pe creștete...

Se deschideau, pe fond de veșnicie, ametitoare văi albe ; nori buclați se îngrămădeau în jurul prăpastiilor. Goluri se adînceau domoale ; brațe subțiri rămîneau stinghere în aer — altele, vînjoase, amenințau necuprinsul. Șosele solare se urzeau printre ele, acoperite în curînd de sferice trupuri puhave. Și după scurte pauze revăzute, apăreau în înălțimi chipuri omenești uriașe... „Fața lui Dumnezeu!" spunea în șoapte abia lămurite unul din noi. Ne strîngeam mai aproape unul de altul și, înfiorați, priveam cum încetul cu încetul, se înfiripau plete mărețe căzînd pe vaporoase umere, bărbi patriarhale, priviri blajine de moșnegi ale căror sprîncene așteptau să fie ridicate, ca în basme, cu ajutorul cîrjelor...

Cu brațele larg deschise, cu toiag în mîna-i bătrână, lăsat pe spate ca pe molatece perne de tron, „Dumnezeu" aluneca spre văi de liniște și de lumină.

II

> Dimanche: impression d'être en exil ce jour.
>
> **G. Rodenbach**

La țară, în împărăția nesfîrșitelor podgorii...

După o dimineață, în care locuitorii minusculului tîrg se agitau la cumpărături și nevoi, îmbrîncindu-se — congestionați și activi — pe ulițele prăfuite, sonore de huruit de căruțe, de sunete de clopot și de fluerat de tren — venia ceasul meselor îmbelșugate, mult prelungite, al sfaturilor, al glumelor și al povestirilor, ce le încununau cu veselie și sgomot sătul. Deodată, un semnal parcă suna în ceruri, și toată larma și mișcarea încetau pripite. Toți, se cuibăriau prin încăperi, din care muștele fuseseră date cu grijă afară, iar storurile trase peste ferestrele bete de lumină. Și uitînd — bieții oameni — ce trecătoare și efemeră li-era existența, se afundau de bună voe în plină zi,. în întunecimi de vise, în împărății de umbră, pe cînd în jurul lor viața vibra din porii pămîntului, lanurile se coceau sub soare, viile își pîrguiau mărgăritarele boabelor : totul strălucea pe scoarța caldă a planetei, sub covoarele liniștii.

Tiptil, coboram treptele gangului. Mă strecuram apoi binișor, pe portițe șubrede de lemn, spre viile albastre. Eram încă departe de clipa eternului somn, ca să-l pot îndrăgi și pe acesta — pregătitor, cu înfățișare de ciudate exerciții de „antrenament" și de repetiții funebre. De aceea, căutam să mă sustrag întotdeauna dela asemenea corvezi amorțitoare, mai ales cînd cărările, desișurile și oglinzile de ape schițau pentru sufletu-mi însetat de avînt — fragede ispite.

Totul dormea în jur somnul de piatră al verelor calde. Departe, dealurile sure ale Siretului parcă erau pămînturi din epoci antideluviene. Nici un strigăt, nici un glas omenesc nu răsuna. Clădirile își închisese ochii de stoluri verzi. Argații dormeau prin șuri, prin grajduri, pe lutul bucătăriilor. Cu mîinile sub cap, cu gurile căscate, cu potop de muște bîzîindu-le figurile arse, ei dormeau adînc somnuri grele ca pămîntul de sub dînșii. Toate animalele curței își uitase stăpînii: cînii, pisicile, curcile, găinile... Intr'o înfrățire pe care căldura le-o binecuvînta, dormeau încolăciți sau întinși, înghemuiți sau prostiți, pe gunoae, pe pae umede, sub streșini bătrîne sau în cotețe. Prin velinți în ruină, pîndarii adormise cu pușca la căpătîi. De sigur că și „hoții", așa de temuți pentru rodul podgorilor, visau isprăvi mărețe, sub maluri prăfoase de rîu, cu pieptul gol și pălării soioase trase pe ochi.

Rămâneam singur pe cărări, ca Robinson în insule vrăjite. Drumurile se odihneau în tihnă și-și întindeau alene mădularile chinuite. Nici fructele nu mai cădeau de pe crăngi. La răspîntii, hanurile își trăsese și ele obloanele. Dealurile împădurite mă vegheau, cu vîrfuri legănătoare de copaci plîngători. Pe margini de șanț priveam uimit cum dorm florile. Unele tremurau ca în friguri și suspinau , altele își strînsese petalele ca niște pleoape și reclădeau, la adăpostul soarelui, ramuri de mirezme. Unele își culcase capul rumen pe umere protectoare, altele — stinghere — își aplecase fruntea pe perne de iarbă și „plîngeau prin somn fără să știe". „Vacile Domnului" înțepenise sub umbră de plante, șiruind gîrla ce curgea fără voință, în neștire. Prundișul rîului, încălzit ca pietrele unui cuptor, coceau vara așezată ca rumene pîni, pe întinderi. Din cînd în cînd, orgele pădurei zumzetau cu un sunet domol ce părea o nuanță a tăcerei. Mingi de liniște planau pe vîrfuri de copaci, ca sfere minuscule de-a-

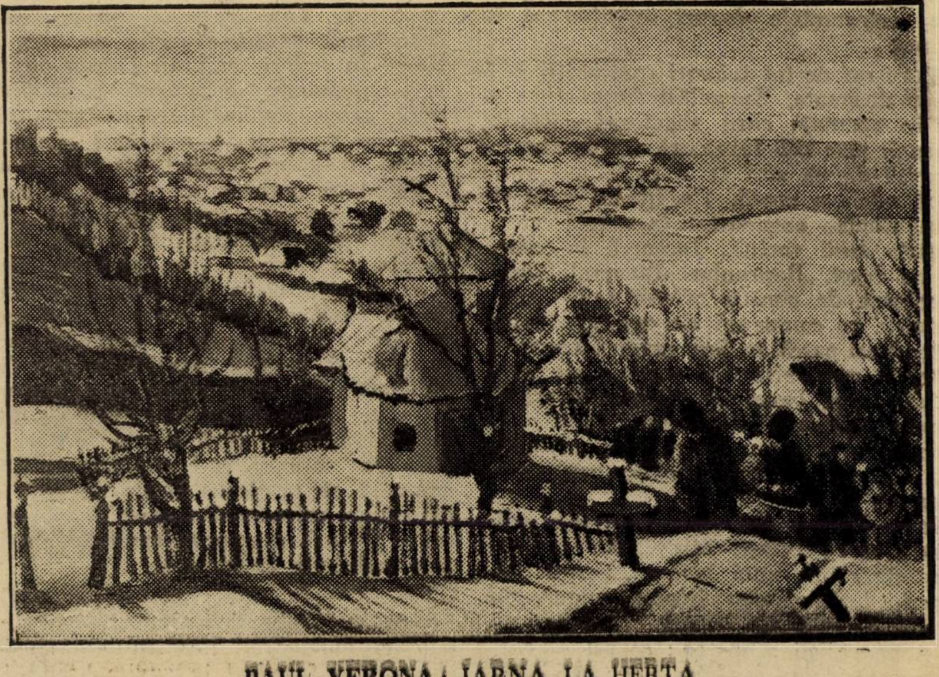

PAUL VERONA : IARNA LA HERȚA

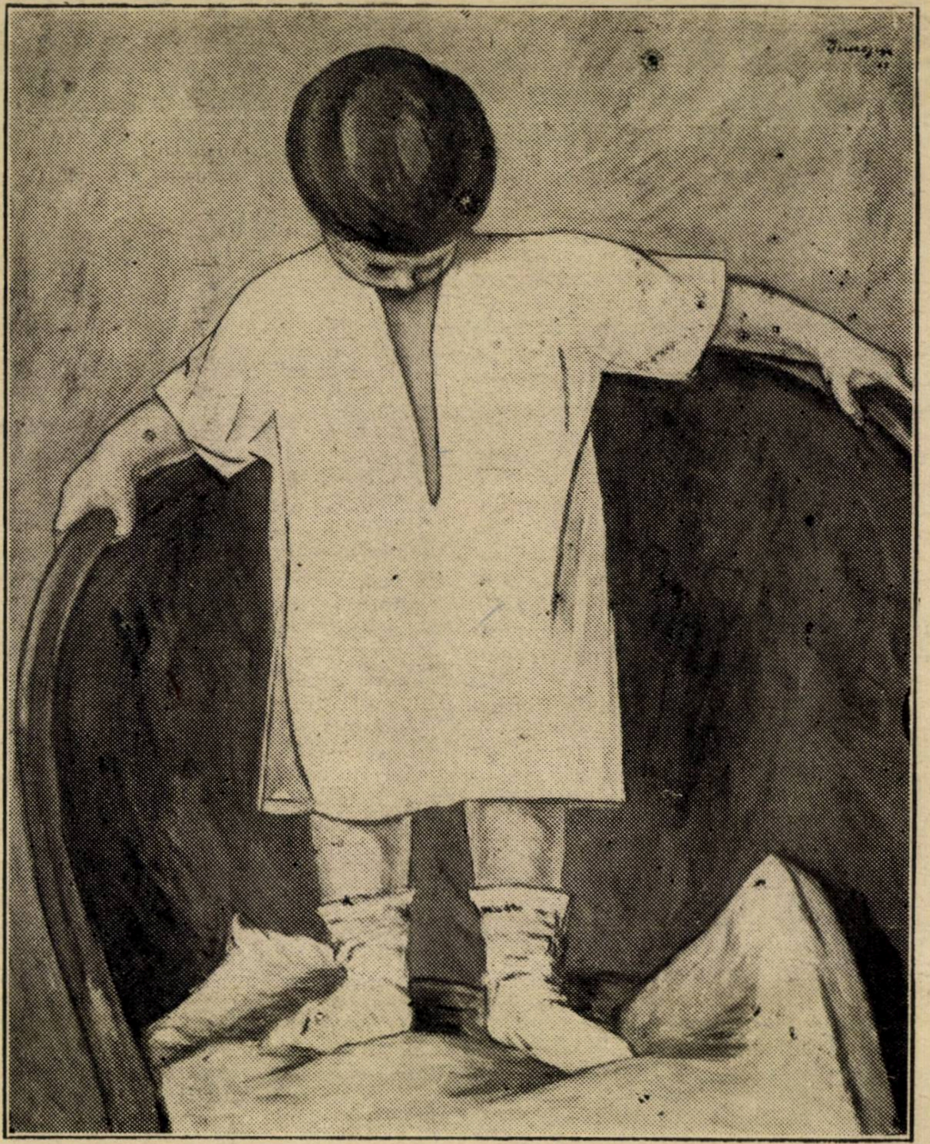

MARIUS BUNESCU : COPIL PE SCAUN

supra jocurilor de apă. Peste intregul glob aveai impresia că dormea, în acest ceas, pacea primelor clipe de creație ale planetelor. „Le silence éternel des espaces infinies" pătrunsese pe toate întinderile și stăpînea toate sufletele înfiorate...

Amiezi nesfîrșite și obsedante... Amiezi de suave sensații și de înfiripări ireale !.. O ciripire a trecutului atîtor generații plîngea în auz ; mă simțeam pe „tărîmul celalt". în ținuturi de exil sufletesc și de trist luminate enigme.

Pe încetul, simțurile îmi ațipeau magnetizate. Foșnetele cele mai umbrite mureau pe rînd... Apa își oprea murmurul. Amiaza încremenise în văzduh... Pămîntul își încetase rotirea în spațiu și în jurul axei ruginite...

III

> Le dimanche est toujours tel que dans notre enfance: Un jour vide, un jour triste. un jour pâle, un jour nu.
>
> **G. Rodenbach**

Dumineci, în orașe de provincie...

In „centru" auzi rîsete clocotitoare și satisfăcute. Ulițele mărginașe sînt pline de catrințe și de ițari. Braga curge groasă și murdară. „Best‘a umană", asudată și fericită. torturează scoarța mormintelor ei viitoare...

In restul tîrgului, neactivitatea a coborît obloanele morții peste ziduri înflorite... „Oh, rien à faire sur la terre!" Neliniști mistuitoare, plînset intim... Dorințe de muncă puternic creatoare, îndată paralizate de atmosfera somnoroasă a tîrgului. Bulevarde prăfuite și bătrîne mă conduc spre cavoul meu populat cu volume colorate. cu file răvășite pe biurou și cu nimicitoare nostalgii. In alăturatele cavouri ermetic închise, dorm vecinii somnul duminicalelor amiezi. Cu fruntea strînsă în palme, cetesc — cetesc gîndind la surîsu-i de liliac în floare. Rămîn apoi uitat, veacuri de clipe, în fața rafturilor de bibliotecă și foiletez, leneș, galbene cărți, cum ași foileta vieți părăginite. Mă simt singur în univers, rătăcind pe o potecă de vis și de întunecate peisajii. Mîngîi cărțile bune și le rog să-mi ofere elixiruri pentru însîngeratele dureri ce vibrează în mine...

Trec rar de tot trăsuri spre stații balneare de munte. Zurgalăii împrăștie viață în speranțe care săgetează căldura. Cosașii țîrîe sub fereastră și o boare încropită dă un stol la o parte să vadă dacă odaia e goală. Un fluerat acut de tren rămîne suspendat în aer. Cineva, dintr‘o casă vecină, încearcă la pian, cu un deget, „Reproches d‘amour". Toată dezolarea de cimitir părăsit a provinciei plutește pe contururi de case și de suflete. Vezi parcă în jur garduri negre și putrede, cruci strîmbe. candele afumate. Și, obsedant. banal și sfîșietor de vrăjit, cîntecul urmează să picure în văzduh notele-i ce vestesc îngroparea nădejdilor. sleirea iluziilor. anchilosarea voințelor...

Nucii foșnesc : trăsuri cu bagaje galbene ; praf ; uriașe stropitori ; cotcodăcit de găini ; voci izolate , țigani căldărari ; lipăituri de picioare goale prin țărnă ; murmur de cișmea , hore dezolante pe pajiști albastre ; copaci de cărbune. Departe. fanfara din „grădină" parcă ar cînta într‘un salon. pentru toată lumea. (Sînt obligat s‘o ascult). Perechi plimbîndu-se ; profile armonioase . „Perichola" : sunet de sticle ; îngerul predestinărei fatale planează pe crînguri ; zîmbet de garofă roză. Plîns nebun, cu umere agitate ; batistă sfîșiată cu dinții... Fanfara ce se apropie și se depărtează ca un obiectiv de fotoplastic — la bateri de vînt. Huruit de trăsuri cauciucate ; o goarnă. Se aud clopote grave, îndărătnice, prelungi, clopote ce sună dogit, așa cum sunau în orașul poetului Anghel și‘ntr‘al meu.

De-odată pornesc, de pe la răspîntii, marșuri funebre : unul, două, trei... Sunetele lor se amestecă, se irosesc, se apropie, se fugăresc, se înlănțue. Unul tace, pentru a da loc altuia să clocotească pasionat , apoi toate cîntă și toate urmăresc înverșunate — legănătoare obiceiuri și melodii nazalisate prin fum de tămîie. Un marș plînge și se rostogolește pe unde de lumină potolită, altul — triumfător — urcă trepte de nori, odată cu sufletul ce-l călăuzește ; altul geme și se agață cu brațe de note de clopotnițe ruinate, din care limbile metalice flutură de-asupra creștetelor aplecate cadelnițe de sunete...

Melodiile funebre îmi înlănțue sufletul ca în platoșe de melancolii, îmi cîntă dansuri mortuare, acompaniază muzica chipului ei încadrat în șuvițe brune, îngropat în concerte de fanfare și pe veci pierdut. Prind cu auzul desnădăjduit nuanțările dureroase ale cîntecelor ; alămurile revoltate îmi plîng la geamuri, cele trei marșuri dansează în jurul dricurilor hore dezolante. Mirezmele melodiilor pătrund insinuant în suflete, unde le încui cu argintate cătărămi. Ceasuri întregi durează luptele aeriene ale marșurilor funebre. pe de-asupra orașului. Ai crede că cimitirele sînt la capătul unor căi nesfîrșite, la care convoiurile nu mai pot ajunge.

....Tîrziu, cînd globurile electrice se aprind și strălucesc prin frunziș de garduri și de copaci — pășesc spre drumuri de umbră, spre restaurantul izolat, cu mese de brad și cu scaune suferinde. Mă așez în fața unor tacîmuri preistorice, a sticlelor pline cu aceleași băuturi acre și privesc în juru-mi, figurile cunoscuților, care pe aceleași drumuri au venit să se așeze la aceleași mese necăjite.

Și pentru că, după banalele vorbe de revedere, nu știm ce să ne mai spunem și pentru că, în pustiul ce ne învălue, nu știm firul vorbei de ce cuer ‘să-l agățăm, plictisiți și lobosiți de parodia vieții ce vegetăm, nu găsim, într‘un tîrziu, să ne întrebăm altceva decît : **ce marș funebru ne-a plăcut mai mult ?**

1925. I. M. RAȘCU

Rugăciunea din Doberdo

G. D'ANNUNZIO

1. Sfântul Francisc, sfâșiat și istovit, plânge tăcut în genunchi pe treapta spartă a altarului.

2. Prin spintecătura coperișului, dimineața de Septembrie, îi luminează picioarele rănite; și e ca o lumină care i-ar lumina stigmatele nesfârșitei sale iubiri de oameni.

3. In această lumină pătimesc răniții de peste noapte, culcați în paie, de-a lungul zidului sărmanei case a Domnului.

4. Nu mai are așternut fața altarului, nici sfeșnice, nici frunze de palmier, nici tabermacol, nici cadelniță, nici mir, nici liturghier, nici strană.

5. Grămadă pe masa altarului stau coifurile morților, bocancii noroiați ai morților. De aceea plânge aci Sărăcuțul.

6. Coifurile turtite, jupuite, unul peste altul, sure ca spuza, cu chinga mâncată de sudoare, îmbibată 'n sânge.

7. Coifurile ce erau ținute de chingă subt bărbia morților, iar pentru a le scoate fu strânsă ușor falca înțepenită.

8. Bocancii cari rămăseseră în picioare zile întregi de-a rândul, în noroi, în praf, pe stâncă, și s'au tăiat legăturile ca să-i scoată din picioarele reci, aliniate pe marginea mormântului.

9. Rămășițele capului și ale picioarelor, păstrate pentru cei vii, cari în bătălie vor muri, apasă altarul sacrificiului nesângeros.

10. Cu rămășițele nu-i decât Cristos ce duce crucea, cel de-al șaselea Popas, o icoană de sfințenie și de pătimire.

11. Medicul, printre sticle, fașe, bandaje și bumbac, aplecat peste bordura balustradei de lemn, tremurătoare, își scrie jalnicele-i tăblițe.

12. In preajmă, strânse, proptite în zidul pe jumătate dărâmat, la fel unor steaguri vechi închise în teaca lor de pânză, pătate cu roșu și cu vânăt, stau tărgile albe.

13. Răniții asaltului de peste noapte, coborîți din tranșeele săpate în bolovanii măgurei, la fel unei sublime turme, zac în paie.

14. Cu fața 'n jos zac să cuibărească durerea, ori pe spate s'o țintuiască, ori pe-o coastă, într'un cot, ori zgârciți, ori cu mâna subt cap, ori cu capul între genunchi, ori cu zâmbetul de copil pe gura însetată, ori cu vârtejul bătăliei în orbitele tulburi.

15. Nu se tânguie, nu cheamă, nu cer, nu scot un cuvânt. Tăcuți așteaptă ca de pe un mindir pe altul să-i poarte Patria, cu tăblițele pătrate, legate de gât cu o ață, pe care stă scrisă rana și soarta.

16. Stau între paie și moloz; pe subt grinzi retezate, de-a lungul unui zid plesnit, în biserica fără rugăciuni. Și trag cu ochiul, prin spintecătura coperișului, să vadă de nu se apleacă asupra pătimirii lor, Ingerul cu floarea de dictamă albă a vieții, sau cu macul negru al somnului de veci.

17. Sângerează cei mai vârstnici, voinici și păroși, cu fețe tăiate de securea latină. Câte unul stăpânește durerea, cu încruntătură sălbatecă, mestecând paiul galben.

18. Sângerează flăcăii și picăturile se încheagă în jos, prin cele dintâi fire de barbă. Intredeschide câte unul genele și simte mâna maicei sale pe după ceafă.

19. Bălani și neguroși, ca bradul coliviei ce închide granata cu ogivă de oțel, afumați de parc'ar ieși fierari răniți din graznicul cuptor.

20. Par tupuri zămislite din pământ, în vârf cu un chip de carne ce doare. Pe genunchii pantalonilor roși, a rămas pecetia roșcată a muntelui Carso. Dar un trandafir adevărat înflorește pe fața tuturor legăturilor.

21. Puțini pe puține paie, printre moloz și dărâmături, într'o ruină de plâns, în care toate icoanele Răstignirii au fost date la pământ și nimicite, afară de una: cel de-al șaselea Popas.

22. Iar deoarece răsuflă și gâfâie, locul se umple de-o evlavie vie, ca aceea ce premerge pe Domnul când se arată oamenilor.

23. Acesta cu capul legat, cu barba creață închegată de sânge, în ochi-i negri de fiară cu ardoarea ațintită a nouei credințe, nu e la fel cu tinerii învățăcei ai lui Cristos, cu Filip din Betsaida, cu Andrei frate al lui Simion, când Fiul omului n'avea nici măcar unde să pună capul?

24. Iar acest imberb cu privirea albastră, cu chip aplecat de fecioară, pe care străbate un foc închis prin țeasta care-i acoperită de carne numai cât trebue ca să arate durerea, nu seamănă cu Ioan cel iubit, când se apleacă asupra coastelor ce vor fi străpunse de lovitura lănciei?

25. Puțini pe puține paie, între un zid crăpat și un zid năruit. Iar în spate au munții lor, văile lor, râurile lor, dragile lor plaiuri, cu târgurile lor îngenunchiate în fața bisericelor zidite cu piatră natală.

26. Și aci sângerează Umbria, și sângerează aci Lombardia, și sângerează Venezia cea frumoasă, sângerează Campania ferice, sângerează Sicilia d'aurită, și Puglia fără dealuri, și Calabria crudă, și Sardegna răzleață, și cu mine țarinami curată, și toată Patria trezită, cu Roma, stăpână fără moarte.

27. Oare cine, peste sărmana casă a lui Dumnezeu, ca să strângă atâta ofrandă de purpură, rostogolește prin spărtura coperișului, cu meșteșug de titan, nu nor de slavă atâta de uriaș?

28. Este făurarul timpurilor noui, asemeni unui Michelangelo de douăzeci de ani, de-o potrivă Geniului victorios ce calcă 'n picioare pe barbarul sclav și privește dincolo de victorie?

29. Tăcere, umilință, răbdare. Mocnește vâna? Trandafirul e plin. Câte unul adoarme cu mâna subt obraz. Il veghiază frații ce n'au răgaz la pătimire.

30. Intră o targă încărcată cu alte rămășițe de morți, plină de bocanci noroiați și de coifuri găurite. Se oprește în fața altarului.

31. Coifurile găurite, jupuite, turtite, unul peste altul, sure ca cenușa; cu cureaua mâncată de sudoare, îmbibată 'n sânge.

32. Bocancii murdari de pământ roșcat, cu câte-o așchie de piatră, cu câte-un fir de iarbă călcată, cu câte-o frunză de stejar străpunsă de cuiul ce lucește. De aceea plânge aci Sărăcuțul.

33. Plânge îngenunchiat pe saiul său spintecat la genunchi, sfâșiat la marginele ce-i descopăr picioarele desculțe. Lăcrămează și nu se aude. Atâta iubește și nu se aude sfâșiindu-i-se pieptul.

34. Intră o targă ce poartă un soldat cu bandajul pe ochi, cu un picior prins între două scânduri necioplite. Și e ca cerșetorul din Iericon, Bartineu. E ca ologul din Betsaida, pe pat.

35. Poate nu știe că-i orb. Și poate că-și spune și el în suflet: „Fiu al omului, fie-ți milă de mine!“ Și iată că-i spânzură de gât, cu un crâmpei de frânghie, tăblița pe cari stă scrisă suferința și destinul.

36. Dar de-odată intră prin spărtura țepoasă de grinzile trunchiate ale coperișului, o rândunică răzleață, cea din urmă rândunică; și în tăcere, scoate un țipăt; două țipete. Se rotește peste altar. Rotește peste dărâmături, peste paie, peste suferință, peste așteptare. Scoate un țipăt, două țipete. Se ivește o licărire luminoasă. Și iată dimineața.

37. Sfântul, în extaz, se întoarce spre făptura lui Dumnezeu, cu lăcrămile oprite pe față, cum e roua pe frunză, mai înainte de revărsatul zorilor.

Și toate fețele glorioasei dureri, se întorc extaziate spre vestitoarea unui sublim anotimp.

38. Și toți sunt copii, toți cu sânge nevinovat. Iar orbul se scoală în cot, cu sufletul străpunge fașa, se întinde spre aripa nevăzută ce mișcă slava miracolului în preajmă-i. Și-l aude pe Dumnezeu cum coboară din nou, în casa lui risipită.

(din ital. de) ALEX. MARCU

NUNTA

Suspin secret în purpura draperiilor
crinul trupului pierdut în neagră catifea,
deslănțuită noaptea părului — doliu intim —
suspendă prin salon ca pe-o mireasmă, inima

Floare nupțială Marie, vis absolut!
Taci în care aducere aminte?
Fraged alfabetul simțurilor căzut:
sună Marie, sună câteva cuvinte.

SERGIU DAN

HENRY HARLAND

CASA EULALIEI

Casa de care vorbesc se află într'un ținut fermecător — un colț necolindat al Normandiei, aproape de mare; regiune plină de grădini și câmpuri de rapiță, fânețuri verzi unde păşteau turme și drumuri adânc umbrite de ulmi.

Văzând-o nu puteai să te miri îndeajuns cum se putea găsi o căsuță așa de drăguță în mijlocul atâtor ferme grosolan clădite sau atîtor colibe de lucrători; semăna mai mult cu o vilă elvețiană, cochetă cum era, albă, cu ferestre înguste franțuzești, balcoane de fier împletit și obloane venețiene: un cuib pentru petreceri, cu înfățișare veselă, așezat în mijlocul unei grădinițe plină de lumină, între tufișuri de trandafiri, straturi de mușcată și pajiști moi de iarbă.

Dincolo de grădină o livadă de meri bătrâni, noduroși, așezați în șiruri sau perechi, legănându-se unul de altul ca niște ființe fantastice oprite în mijlocul unui dans. Apoi, întorcându-te, priviai, peste câmpurile de rapiță și lanurile galbene de grâu, marea care nu era mai departe de o milă de aci și șerpuita coastă de stânci albe, pe care valurile o scăldau în verde și violeturi transparente, umbre luminoase ale atâtor culori fără de nume.

O tăbliță bătută în zid confirma, cu litere grosolan scrise, informația pe care mi-o dăduse un agent în Dieppe. Casa era de închiriat; și ca s'o văd făcusem cu trăsura un drum de două ore. Mă aflam acum pe scara dela ușă și sunam clopotul, un clopot mare, atârnat de antreu, cu un mâner de bronz, având forma unui șiret cu ciucure la capăt. Sunetul lui mergea fără îndoială departe în acel aer liniștit de țară.

Sigur e, că în orice caz, bătaia lui ajunsese la o fermă acoperită cu păiș, un kilometru de la drum: căci imediat după aceasta ieșiră din fermă un bărbat și o femeie, care priviră o clipă în direcția mea și apoi o luară în spre mine. El, un bătrân cu părul negru, ea, o bătrână căruntă, bărbatul în papuci, femeea purtând o bonetă simplă de bumbac alb și un șorț albastru. Amândoi aveau mersul greoi al țăranilor.

„Dumneavoastră sunteți domnul și doamna Leroux?“ întrebai eu, după ce mai întâi ne dădurăm cuvenita „ziua bună“; la răspunsul lor afimativ le explicai că venisem, îndreptat fiind de agentul din Dieppe, ca să le vizitez casa. Restul desigur că'l știau și mă așteptau. agentul îmi comunicase că o să le spună el tot.

Dar, spre mirarea mea, această veste, s'ar zice comercială, îmi păru că-i pune oarecum în încurcătură. s'ar fi spus chiar că îi neliniștea, îi întrista. Iși ridicară fețele lor consumate și mă fixară îngrijați. Schimbau priviri speriate. Femeia își împreunase mâinile, chinuindu-și nervos degetele. Bărbatul ezită și bâlbâi o clipă înainte de a fi în stare să-mi repete cu glas încet: „Ați venit să vizitați casa domnule?“ Răspunsei: „desigur că agentul v'a scris? Eu cel puțin, așa am înțeles din spusele lui, că D-voastră mă așteptați azi la această oră“.

„Oh, da“, recunoscu bărbatul, „vă așteptam“. In urmă iarăși tăcu. Schimbă o nouă privire îngrijată cu soția sa. Ea clătină din cap ca și când ar fi spus „s'a isprăvit, nu mai pot face nimic“ și apoi privi în jos. „Să vedeți, Domnule“ începu omul, ca și când erau pe punctul de a limpezi situația „să vedeți......“

Dar apoi se opri din nou, privind zăpăcit înainte-i ca unul care și-a pierdut șirul vorbelor.

„Poate că ați dat deja casa“, insinuai eu.

„A, nu, casa nu e închiriată“.

„Ai face mai bine să te duci s'aduci cheia, spuse în cele din urmă femeia, tristă și privind încă în pământ.

El porni greoi spre fermă. Cât fu plecat noi rămaserăm tăcuți lângă ușe, ea continuând să-și frământe nervos degetele mâinilor pe care le ținea încrucișate. Incercai, ce e drept, să înfirip o mică conversație: pomeni ceva despre poziția minunată a locului, frumusețea priveliștii. Răspundea cu un fel de mormăit de aprobare, politicos dar par'că obosit: iar eu nu mă simții încurajat să mai stărui.

In urmă sotul se întoarse cu cheia; și tăcuți începuse să mă conducă prin casă.

Văzui astfel două saloane drăguțe la parter, o sufragerie veselă, și o bucătărie încântătoare cu vatră mare de cărămizi roșii, lustruite, un coș de olane și niște oale și cratițe de aramă stălucitoare. Saloanele și sufrageria plăcut mobilate în stil ușor franțuzesc, iar ferestrele cu fața spre soare dădeau în grădina cea verde și plină de miresme. Eram peste măsură de încântat. In timpul acesta, încetul cu încetul felul de-a fi al însotitorilor mei se schimbă. De unde la început erau par'că stânjeniți, umiliți, acum deveniseră vorbăreți; ba, mai la urmă prea vorbăreți. La fiecare exclamație de admirație a mea, răspundeau cu râsuri iar întrebărilor mele cu răspunsuri grăbite, totuși li se citea pe față neliniștea: aveau chipul acelor oameni care au fost zguduiți de o emoție. Mâinile lor sbârcite tremurau când îmi deschideau ușile sau ridicau perdelele; Vorbeau emoționat. Zâmbetele aveau ceva dureros; s'ar fi spus valuri liniștite deasupra unei mări înfuriate.

„Fără îndoială, îmi spusei“ că au strașnică nevoe de bani. Mai mult ca sigur că și-au vârît tot capitalul în această casă. Tremură la gândul că o să aibă un chiriaș.

„Acum, dacă nu vă supărați, Domnule, vom merge la etaj ca să vedeți dormitoarele „spuse bătrânul. Le văzui:“ aveau aer suficient, odăi vesele, tapetate frumos, perdele de creton și mobila obișnuită franceză. Una din odăi părea să fi fost de curând locuită, cuprindea diferite lucruri care probau aceasta, lucruri personale, lucruri cari aparțin unei femei. Era ultima cameră pe care o vizitarăm la față și cu perspectivă spre mare. Pe masa de toaletă piepteni și perii; tocuri, o călimară, și o geantă pe măsuța de scris; cărți în bibliotecă, pe cămin fotografii înrămate. In garderobă haine, iar pe dușumea înșirați pantofi și papuci. Patul acoperit cu o cuvertură de mătase albastră; deasupra, pe perete un crucifix; lângă pat un **prie-dieu**, cu un vas mic de porțelan pentru apă sfințită.

Pe cât se vede, spusei întorcându-mă spre Domnul și Doamna Leroux, camera aceasta e ocupată.

Mi se pare că Doamna Leroux nu mă auzise. Se uita fix înainte-i și buzele-i tremurau. Era obosită dar parcă și mulțumită că se isprăvise vizitarea casei. Domnul Leroux, făcând un gest curios cu mâna spre tavan, răspunse: „Nu, în prezent camera nu e ocupată“.

Coborîrăm. Ne-am învoit repede.

Inchiria casa pentru vară. Madame Leroux se angaja să-mi gătească. Monsieur Leroux avea să vie Miercuri la Dieppe cu trăsura ca să mă ia pe mine și bagajul.

⁂

Miercuri, făcurăm drum cam de jumătate de oră fără ca vreunul din noi să scoată vre-o vorbă, când, pe neașteptate Leroux rupse tăcerea: „Știți, ca-

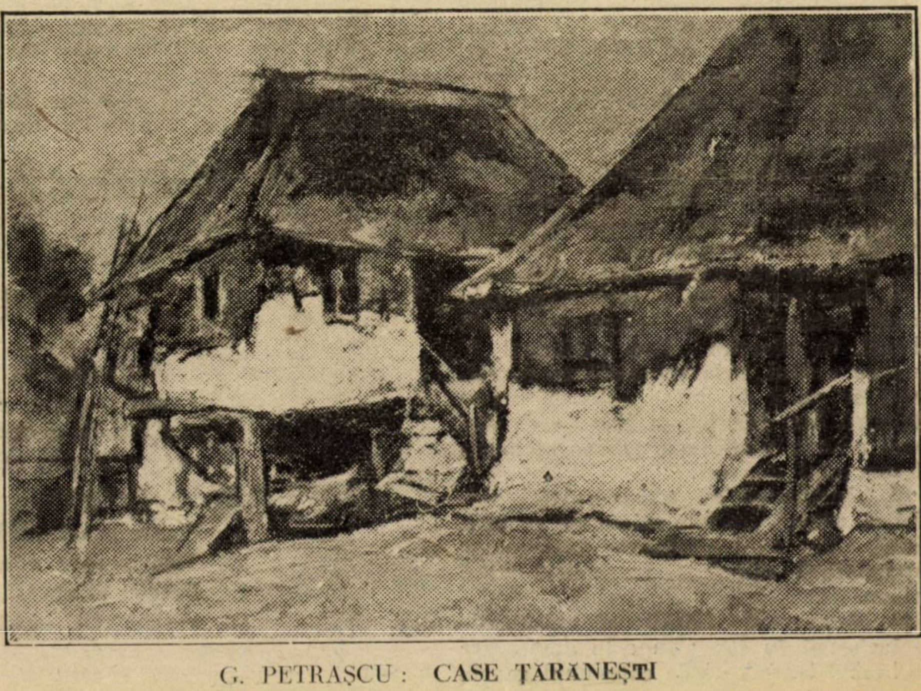

G. PETRAȘCU: CASE ȚĂRĂNEȘTI

mera aceia, Domnule, camera pe care ați socotit-o ocupată —“

„Ei da? întrebai eu când el se întrerupse.

„Aș avea să vă fac o propunere, „Vorbea timid și grosolan, privind fix urechile calului.

„Despre ce e vorba?“

„Dacă vreți să renunțați la camera aceea, așa cum e ea cu toate lucrurile dinăuntru, noi o să vă facem o reducere în chirie. Dacă consimțiți să ne-o lăsați așa cum e, reluă el mai stăruitor. „Sunteți singur casa o să vă fie destul de spațioasă și fără odaia asta, nu-i așa, Domnule?“

Fără îndoială că am consimțit.

Dacă doreau să păstreze camera așa cum era, n'aveau decât s'o facă.

„Vă mulțumesc, vă mulțumesc foarte mult. Nevastă-mea o să vă fie foarte recunoscătoare“.

Și iarăși merserăm câtăva vreme fără să mai vorbim; apoi pe neașteptate reîncepu:

„Dumneavoastră sunteți primul nostru chiriaș. Până acuma încă n'am închiriat casa la nimeni“.

„Așa? O aveți de mult?

„Eu am clădit-o. Acum cinci sau șase ani“, și după o pauză: „Am clădit-o pentru fiica mea“.

Un nod i se ridică în gât, când spuse aceasta. Se vedea însă că era numai începutul unei mărturisiri pe care avea de gând să o facă.

Il îndemnai deci să continue scoțând un „Așa?“

„Pe noi ne vedeți cine suntem, pe mine și femeia mea, porni el din nou. „Noi suntem oameni simpli, țărani.

Fiica mea însă, domnule“ — își răzimă mâna de genunchiul meu și mă privi adânc în ochi. — Fiica mea era fină ca mătasea, fină ca o dantelă.

Se întoarse din nou spre călușul lui și mână fără să scoată o vorbă. In urmă, neluându-și privirile din urechile calului continuă: „In tot ținutul nu era doamnă mai delicată ca fiica mea“. Vorbia repede și înăbușit ca și când n'ar fi fost nimeni lângă el. „Era frumoasă.

Avea cea mai blândă fire și cea mai bună creștere. **Invățase la „couvent“** în Rouen la Sacre Coeur. Șase ani a stat acolo, dela doisprezece la optsprezece. Știa englezește, domnule — limba dumneavoastră. A luat premii la istorie. Dar la pian! Nu e ființă pe pământ care să fi cântat astfel“.

„Dar bine“ — se întrebă singur cu cruzime, era oare potrivită pentru asemenea minunată copilă casa unui fermier?“ și tot el răspunse: „Nu, domnule. N'o să murdăriți dumneavoastră dantela cea fină punând-o într'o cutie stropită cu noroi. Ci fiica mea era mai delicată decât o dantelă. Mâinile îi erau mai moi decât catifeaua de Lyon. Ce miros dulce aveau mâinile ei! Ce plăcut era să le miroși. Imi plăcea să le sărut și să le miros ca pe o roză“. Și glasul lui se pierdu sub năvala amintirilor. Urmă o nouă clipă de tăcere după care reîncepu domol: „Aveam bani mulți. Eram cel mai cu stare fermier din tot cuprinsul acesta. Am luat dela Rouen pe cel mai bun arhitect pe care îl aveau acolo. Domnul Clermont, cel mai bun arhitect din Rouen, lauriat al școalei de Belle Arte din Paris, a clădit casa aceia pentru fiica mea; el a făcut-o și tot el a mobilat-o ca pentru o contesă așa ca atunci când fata era să se întoarcă acasă dela „couvent“ să aibă o locuință demnă. Priviți aci domnule. Cel mai mare palat din lume ar fi fost oare destul de potrivit pentru ea?“

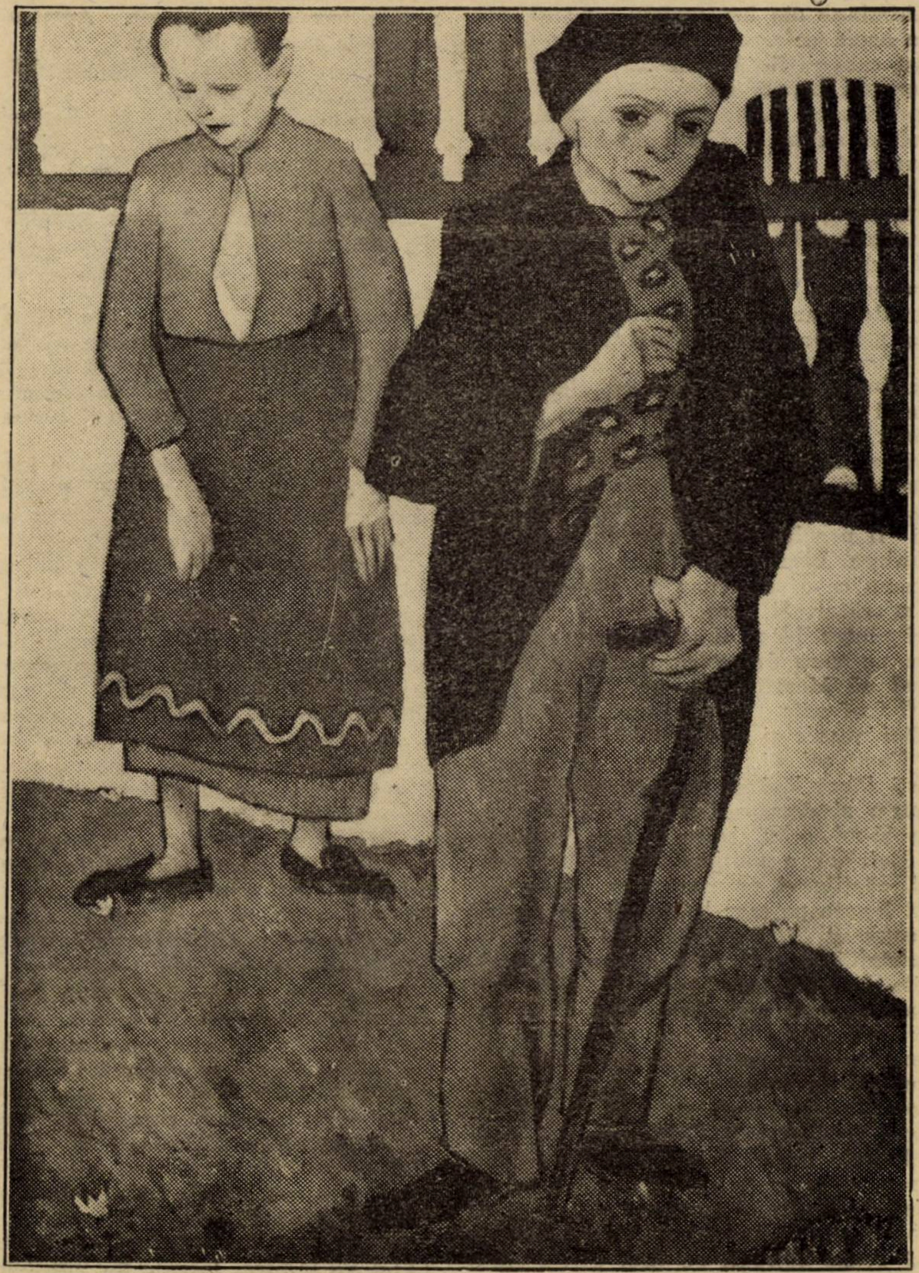

N. N. TONITZA: **IN OSPICIU**

Scoase un portfeuille uzat din buzunar și din el o fotografie mică pe care mi-o întinse: portretul unei fete, delicată, care să tot fi avut optsprezece ani. Un chip drăguț, drăgălășenie nu puțin obișnuită în Franța, fată dulce și blândă. Bătrânul aproape nu mai respira în timp ce eu priveam fotografia.

„Est-elle gentille? Est-elle belle, Monsieur?“.

Era în glasul lui rugămintea de a o admira cât mai mult, și un fel de nebunia a dragostei îi cuprinse când îi restituii fotografia. Am răspuns, fără îndoială cum putui mai frumos. El cu degete tremurânde, puse la loc poza. „Și aici... Monsieur“ adăogă bătrânul, scoțând dintr'o altă despărțitură a porteuill-ului o bucată mică de carton alb. Pe ea un monument mortuar, pe care erau gravate o cruce și o porumbiță. Sub acestea sta scris:

„Eulalie-Joséphine-Marie Leroux. **Născută la 16 Mai 1874. Decedată la 12 August 1892. Rugați-vă pentru ea“.**

— Bunul Dumnezeu știe ce face. Am clădit casa aceia pentru fiica mea și când fu gata, bunul Dumnezeu mi-o luă la el. Am fost nebuni de supărare, și eu și nevastă-mea, dar asta nu-i ajută ei cu nimic ca s'o salvăm.

Și, totuși, și astăzi încă durerea ne răpune spuse cu simplitate sărmanul bătrân.

„Nu ne putem gândi la altceva. Nu vorbim decât de ea. Nu puteam să viețuim în casă — casa ei — fără ea și totuș nu puteam s'o părăsesc. Am ridicat'o pentru fiica mea, am mobilat-o pentru ea, și, când fu gata — **„ea“** muri. Vreți durere mai mare ca aceasta, Monsieur? Cum puteam să las casa pe mâna străinilor?

Dar, în ultimul timp, treburile merseră prost. Fui silit s'o închiriez ca să-mi plătesc datoriile. N'aș fi îndrăznit s'o dau nimănui. Dv. sunteți englez și chiar așa fiind, dacă nu mi-ați fi plăcut n'aș fi dat-o nici pentru un milion de lire englezești. Acum însă sunt vesel că v'am închiriat-o D-voastră. Veți cinsti desigur amintirea ei și ne veți permite să ținem pentru noi camera aceea — camera copilului nostru. O să fim în stare s'o păstrăm aşa cum este, cu toate lucrurile ei neschimbate din loc, pentru că, ştiţi, camera aceia pe care o credeaţi ocupată — a fost camera fiicei mele“.

Doamna Leroux ne aştepta în grădină. Işi privi soţul foarte îngrijată. El clătina capul şi anunţă: „Toate bune. Domnul se'nvoeşte“.

Atunci bătrâna îmi luă mâinile scuturându-mi-le ca o nebună: — Vai, Domnule, sunteţi foarte bun, spuse ea. Işi ridică ochii spre mine, dar nu putui să-i privesc: era în ei atâta disperare, atâta groaznică dar sfântă durere încât privirea mea ar fi fost un sacrilegiu.

◆

In timpul celor trei luni cât stătui aci, devenii cel mai mai bun prieten al lui Leroux. Pe de altă parte, doamna mă îngrijea ca o mamă. Amândoi, precum spusese şi bătrânul, vorbeau numai de fiica lor iar eu, n'a fost o dată, când să nu-i fi ascultat cu atenţie. Iubirea lor, mâhnirea, gândul lor constant la ea, îmi apăreau ca ceva nespus de frumos cât şi de mişcător. Şi parecă spiritul pal al fetei plutea blând şi dulce peste tot în casa pe care dragostea o clădise nebănuind că Moartea veni-va de'ndată ce va fi fost gata.

Căci veşnic şi neobosit bătrânul repetă: Dacă aţi şti, Monsieur, ce bucurie ne-aţi făcut lăsându-ne camera ei“.

Intr'o zi doamna Leroux mă duse acolo şi-mi arătă hainele cele frumoase ale Eulaliei, o mulţime de alte mărunţişuri, cărţile ei, precum şi volumele elegant legate pe care le primise ca premii la couvent

Intr'altă zi îmi arătă câteva din scrisorile Eulaliei întrebându-mă dacă nu găsesc că avea scris frumos, şi că scrisorile erau foarte bine compuse. Văzui fotografii de-ale fetei la toate vârstele ; o şuviţă din păru-i ; hainele de copil: şi certificatul preotului dat cu prilejul primei împărtăşanii. Citii scrisori trimise de bunele surori dela Sacre Coeur, din Rouen, care toate vorbiau de sârguinţa Eulaliei, lăudând-i purtarea şi caracterul „Oh, şi să te gândeşti că s'a dus, că s'a dus! gemu bătrâna, pe faţa căreia citiai parcă o nedumerire, neîncrederea că totul s'a isprăvit.

Apoi, după o clipă, şopti plină de resemnare: „Le bon Dieu sait ce qu'il fait“ şi se închină.

La 12 August, când se împlini un an dela moartea ei, merserăm la biserica satului, unde se citi o liturghie pentru odihna sufletului Eulaliei, după care bătrânul şi bunul preot se îndreptă spre ei, şi le strânse mâinile, adresându-le cuvinte de mângâere.

In Septembrie am plecat de acolo, întorcându-mă spre Dieppe. Intâmplarea făcu să întâlnesc pe strada principală pe preotul cel bătrân. Ne-am oprit şi vorbirăm — se înţelege, despre soţii Leroux lăudându-i şi amintind şi de suferinţa prin care treceau dela moartea fiicei lor. „Iubirea lor era mai mult decât iubire“, spuse preotul. „Işi adorau copilul, ba mai mult, îl idolatrizau. Atâta dragoste nici când n'am mai văzut. Când muri ea m'am temut că au să-şi piardă minţile. Erau parcă zăpăciţi, înebuniseră; multă vreme n'au ştiut ce fac. Dar bunul Dumnezeu i-a întărit. S'au învăţat acuma să trăiască cu disperarea lor“.

„E mai ales frumos“ zisei, „felul în care ei înţeleg să sfinţească memoria“.

„Ştiţi, fără îndoială, că bătrânii păstrează camera ei cu toate lucrurile, aşa cum a fost când a murit. Asta mi se pare mie nespus defrumos“.

„Camera ei?“ mă întrebă preotul nedumerit. „Care cameră?“

„Oh, nu ştiaţi aceasta? întrebai mirat.

„Dormitorul ei, din vilă. O păstrează aşa cum a lăsat-o, cu toate lucrurile, cărţile, hainele“.

„Nu aveţi dreptate“, spuse preotul. Ea n'a avut niciodată un dormitor în vilă“.

— Oh, vă cer iertare“, zisei, „Una din camerile din faţă la primul etaj a fost camera ei“. Bătrânul îşi clătină capul în semn de neaprobare. „Trebue să fie o greşeală, ea n'a stat niciodată la vilă. A murit în casa sea veche. Vila tocmai era gata când ea muri. Lucrătorii d'abia ieşiseră de acolo“.

„Nu-i adevărat“, zisei „greşeala trebue să fie a dumneavoastră; veţi fi uitat pe când eu sunt absolut sigur. Ei nu odată mi-au vorbit despre aceasta“.

„Dar, scumpul meu domn“ insistă preotul.

„Eu nu sunt absolut sigur; eu ştiu. Am fost la căpătâiul fetii în ultimele ei clipe. A murit la fermă. Nu se mutaseră încă în vilă. Aceasta tocmai se mobila. Ultimele lucruri fuseseră luate d'abia în ajunul morţii ei. Vila n'a fost niciodată locuită. Dumneavoastră sunteţi singura fiinţa care vreodată a locuit acolo. Despre aceasta vă pot asigura“.

„Dar bine“, spusei, „iată ceva foarte neexplicabil, întradevăr, foarte neexplicabil“. Nu pricepui nimic. Trecu o clipă în care nu ştiam ce să cred.

Dar numai o clipă. Deodată izbucnii:

„Oh, ştiu, acuma ştiu. Inţeleg“

Inţelegeam. Inţelesei ce sfântă, ce frumoasă era amăgirea pe care aceste sărmane suflete zdrobite şi-o zămisliseră. Ce minunată, ce nebunească iluzie îşi clădiseră. Au ridicat o casă pentru **fiica lor** şi tocmai când fu gata, fiica lor muri. Ci ei nu puteau să trăiască la gândul că nici cel puţin o săptămână, nici cel puţin o zi, o oră, ea n'a trăit în casă, şi n'a înveselit-o cu fiinţa-i.

Iată adânca lor suferinţă pe care n'au putut s'o îndure. Inimile lor zdrobite nu mai erau în stare să primească această realitate

Şi, astfel, cu evlavie, umiliţi de durere — orbi în tot ce făceau — duseră lucrurile fetei moarte în camera rezervată pentru ea, le aşezară acolo şi-şi spuseră „Aceasta era odaia ei; aceasta era odaia ei“.

N'au voit să admită, n'au putut să gândească o clipă că ea n'a dormit aci nici o noapte înveselindu-le casa. Şi-au spus în chipul acesta lor înşile cea mai minunată şi sfântă minciună. Minciuna cu care, asemenea copiilor, se jucau.

Dealtfel şi preotul spusese: Domnul fie binecuvântat. In cele din urmă ei au putut să confunde realitatea cu neadevărul, făcându-şi din acesta mângâiere; marea lor suferinţă, care părea că îi doboară, nu exista. Sufereau numai la gândul că visul lor va înceta; şi **visul lor lor**, deveni astfel o comoară, scumpă ca şi aurul.

Minciună adevăr? Ei bine, nu! eu cred că există iluzii cari nu sunt minciuni ci raze de mângâere izvorâte din însăşi credinţa noastră.

Traduse din englezeşte de

TRAIAN ŞTEFANOVICI

O SEAMĂ DE CUVINTE

Intr'una din călătoriile sale la Paris, d. de Humboldt manifestă doctorului Blanche dorinţa de a mânca cu un nebun.

— Nimic mai uşor, spuse celebrul doctor, şi dacă vreţi să îmi faceţi onoarea de a împărţi cu mine mîine dejunul...

— Cu plăcere.

A doua zi, la ora şease, ilustrul savant se aşeză la masa celebrului doctor în faţa a doi invitaţi necunoscuţi. Unul, îmbrăcat în negru, cravată albă, cu o privire rece, o frunte cheală, salută, mîncă, bău şi nu spuse nimic. Celalt, din contră, cu părul vâlvoiu, haina albastră, cu coatele pe masă, se servea, înghiţea, vorbea în acelaş timp, spunea istorii după istorii, antichitate pe actualitate.

La deşert de Humboldt se apleacă spre amfitrion şi arătând cu coada ochiului pe persoana în haina albastră.

— Vă mulţumesc, murmură la ureche, nebunul mă distrează mult.

— Cum! strigă doctorul, dar nu e el nebunul, îi celalt.

— Acela care nu spune nimic?

— Fără îndoială.

— Dar atunci, cine e acela care vorbeşte?

— Acesta? E domnul de Balzac!

◆

Sulbac repeta o piesă a unui autor modern. Acesta nemulţumit de o replică a actorului, îi zise:

— Cum se face, Sulbac, că d-voastră care sunteţi aşa de vesel, aşa de hazliu în viaţă, să fiţi aşa de trist în piesa mea?

La care bunul Şulbac răspunse:

— Vedeţi, scumpe maestre, că în viaţă textul e de mine!

*

Un biologist american, profesorul Albert Wiggam, a publicat un studiu pentru a dovedi că unirea sexelor trebue combinată în mod raţional.

Această teorie a sucit unele capete, printre cari pe acela al unei dansatoare americane care, bizuindu-se pe acest principiu i-a scris lui Bernard Shaw scrisoarea următoare:

„Sunteţi cel mai distins creer din lume. Eu trec drept una din cele mai frumoase femei de azi. Conform principiilor lui Wiggam, se cuvine să lucrăm amândoi ca să dăm cel mai perfect copil pe care l'a cunoscut lumea“.

Autorul „Sfintei Ioana“ a răspuns:

„Sunt de acord cu d-ta că posed creerul cel mai inteligent din lume şi nu „mă îndoesc că d-ta ai corpul cel mai „frumos ce există. Dar s'ar putea întâmpla ca, copilul nostru să aibă creerul „d-tale şi corpul meu. De aceea, cu re„gret declin propunerea d-tale.

„Mulţumindu-vă şi prezentându-vă omagiile mele, etc. etc.“

RUD. A. KNAPP

TOPLIȚA

PLANETĂ DE TÎNĂR

Ora 6, ora vizitei de seară.
Ai să treci cu trăsurica și-ai să mă privești
Și nici n'am să știu cât de aproape ești
Și-o să-mi fie dor de frumusețea ta amară.

Doar tu știi dece pomii n'au rodit
Dece privesc așa cerul de plumb
Când vine curierul călare prin porumb —
Nu-mi scrie nimeni, — par'că am murit.

Dacă murim aici printre buruieni
Nici o floare nu mai miroase.
Cerul pe la rosături de dealuri se descoase
Și se lasă întuneric pe poeni

Dar dimineața coboară pe gamele tale la pian
Și aripile i se 'nnegresc și-i cad până diseară,
Fă-ți privirea bună, înspre lună, scară
Să-ți aduc toate stelele într'un ghiozdan.

O să plec într'o zi de pe aici mai ostenit
Să-ți uit chipul în batista de mătase ca 'ntr'un nor
Să uit luna care mă vizita ca un gândac pe covor
Să uit că ți-am strâns mâinile și te-am dorit.

Joc șah cu doctorul după umbrar
Iți caut inima printre inele, pistoale și panglici
Uite, nu mai doresc nimic aici.
Am dela tine doar o floare 'ntr'un pahar...

AGENDA

Știu și eu să cânt, ca tine, cerul,
Știu demonul surd și ne'ncăput
Ce frământà urna ta de lut
Ostenind în tine tot misterul.

Versuri fac și eu când te doresc
Știu că-ți plac silabe numărate
Porți inel și coadele pe spate
Spui „je t'aime“ în loc de „te iubesc“

Te găsii aici ca pe-o cicoare
Și-mi rămâi ca un polen pe amintiri
Iți țin minte mâinile subțiri
Și obrazul prea bronzat de soare.

In apusuri calde și târzii
Când se 'ntorc fetițele 'n catrințe
Toată rodia solară-i de semințe
Și Toplița plină de scatii.

Nu mai rupe marguerite, sora mea,
Soarele și-a semănat fotografii
Să le-adune luna din câmpii
Când va trece pe moșia ta.

Valea-Mare, 1927.

A TREIA POEMĂ

Vreau să scriu de aerul de-aici,
De câmpul cu viței de șocolată
De Râul Cald sub coasta semănată
De oamenii și arborii pitici.

Vreau să audă frații mei, pe țară,
Râsul tău sticlos, desfășurat
Dimineața dela fermă înspre sat
Când înghiață râsul iazul dela moară.

Tu citești și-acum pe Lamartine,
Dar e-atât miros de carne 'n aer
Nu simți în pământul florilor un vaer
Parfumat ca brațul feminin ?

Știu pentru urechea ta vorbe curate,
Aventuri cu domni și cu femei,
In decor de lună și de tei,
Toate trăite sau imaginate.

Steag șerpesc de noapte se abate
Dela ochii tăi la munții suri
Unde cerul amintește de lecturi
Și-aventurile de cărți postale ilustrate.

Te simțeam aproape, ca prin șoapte
Pe un planet neluminat și mut
Intr'un veac de nopți, neprevăzut,
Cum simte oțelul Miazănoapte

Și ajuns la brațul tău, aici
Pe Toplița voastră 'n pasul rar
Povestesc de Helloise et Abellard
Intre oamenii și arborii pitici.

ROMULUS DIANU

Copyright by „Universul Literar“

„Ideea“ în opera de artă

VI. SCHLEIERMACHER ȘI SINCRETISMUL FRANCEZ

In această serie nu trebue să omitem pe Schleiermacher, teologul primei doctrine romantice, ai cărei critici au fost frații Schlegel, iar Tieck și Novalis poeții.

In operele sale teologice, Schleiermacher este un idealist care caută să arate, că raționalismul în goana lui de a explica totul ucide ceeace e mai înalt, mai nobil și mai sfânt în sufletul omenesc. Religia este numai sentiment și gust al infinitului a cărui acțiune asupra omului dă naștere contemplării religioase.

Ca estetician Schleiermacher deschide un crus la Berlin (1819) publicat postum (1842).

E. von Hartmann spune că opera lui estetică este „o amestecătură informă, unde printre multe trivialități și semiadevăruri sau suciri ale adevărului se găsesc unele observațiuni juste „și că spre a suporta lectura“ acestei onctuoase predici de după amiazi, făcută de un predicator încărcat de ani ar trebui să o reduci la un sfert, și că în ceeace privește principiile fundamentale autorul este sterp cu desăvârșire, neaducând nimic nou față de idelismul concret reprezentat de Hegel și de alții și că în tot cazul lui nu i se pare că opera se poate lega de o altă tendință decât aceea a lui Hegel, căruia Schleiermacher i-aduce contribuțiuni de o importanță secundară.

E. von Hartmann e prea arogant cu Schleiermacher, pe care nu-l poate aproba, probabil, fiindcă e teolog și nu e destul de îmbibat de spiritul științific (wissenschaftlich).

Scientismul acesta al esteticianilor germani este în genere marele lor defect. Schelling spunea într'un loc că toți scriitorii distinși, de altfel, dela Kant până la el au arătat o lipsă funciară de spirit sciințific (Wissenschaftlichkeit).

Hegel la rândul său susține că niciun concept în epoca lui n'a fost mai maltratat, decât conceptul în sine și pentru sine. Și cu toate acestea teoria sa e aproape identică cu aceea a lui Schelling.

Schopenhauer denunța filosofia lui Hegel ca o pură excrocherie, numind-o „mizerabilă **heghelerie**“, iar pe Fichte, Schelling și pe acelaș Hegel ca pe „fii bastarzi ai lui Kant“, care au rătăcit filosofia în regiunile supra sensibile, unde s'a topit în noțiuni obscure. Și Schopenhauer este un caracteristicist ca și toți ceilalți ca și însus E. von Hartmann. Respectul esteticianilor idealiști post-kantieni pentru **eigene Theorie** este așa de pronunțat tocmai fiindcă asemănarea dintre ei este aprope absolută.

Schleiermacher într'adevăr prezintă aceeaș ideațiune cu o terminologie diferită.

Adevărata operă de artă, după Schleiermacher, este **imaginea** internă.

Esența, absolutul, forța centrală, conceptul în formă sensibilă, ideea, imaginea internă, toate acestea nu sunt în faza caracteristicistă a idealismului, decât denumiri variate ale **unității**, a cărei realizare, sufletul nostru o caută necontenit, unitate, care, după cum am văzut, nu este altceva decât acordul realului ca conceptul sau ideea lui apriorică; nu este decât ceeace Schopenhauer numia **unitas ante rem**.

De altfel legătura lui Schleiermacher nu cu Hegel va trebui făcută, după cum crede E. von Hartmann, ci cu Schopenhauer mai ales.

Obiectivarea imediată și adecuată a voinței spre a ajunge la formula subiectului desprins din păienjenișul principiului rațiunii, subiect liberat de cătușele voinței ca să **cunoască** în puritatea ei existența, ca să se confunde cu obiectul spre a fi el însuș smuls din relațiunile de spațiu timp și cauzalitate este tocmai acel **„Unmittel (bare) Selbstbewusstsein“** conștiința imediată de sine a lui Schleiermacher.

Această conștiință de sine trebue deosebită de **conceptul eului**, care este identitatea în diversitatea momentelor, pe când cea dintâi este însăș această diversitate a momentelor înfățișate însă cu coerență și fără contradicțiuni, adică într'un acord perfect cu acel model aprioric (imaginea internă).

Schleiermacher analizează mai departe inspirat de acelaș Schopenhauer că arta produce figuri ideale tipice, pe care realitatea naturală le-ar putea produce ea însăș, dacă n'ar fi împiedicată de elemente străine și contradictorii ce ucid acordul cu elementul tip aprioric, adică cu schema generală.

„Artistul produce figurile sale după o schemă generală, respingând tot ceeace e obstacol, sau împiedicare pentru jocul forțelor vitale ale realului, această producțiune după schema generală este ceeace numim: **Idealul.**

Prin desvoltarea acelei imediate conștiințe de sine, accentuându-se, în tocmai, după cum am arătat la Schopenhauer, acea evoluție continuă a conștiinței, Schleiermacher prezintă rudimentele Einfuchlung-ului, teorie ce va avea ca prim stegar pe Vischer, însă în tocmai ca și Schopenhauer, dar fără dialectica aceluia. Schleiermacher rămâne în esența lui un caracteristicist, adică un estetician din grupul acelora ce susțin pe diferite tonuri, că arta este mai reală, decât realitatea, grație acordului perfect al operei de artă cu schema apriorică a realității, pe care o purtăm în suflet.

Printre ultimii caracteristiciști mai de seamă, însemnați mai ales prin acel „spirit de sistematizare“, pe care îl prețuia mai ales Schelling, și despre care el se plângea, că nu prea există în estetica germană, este fără îndoială Fr. Th. Vischer.

El publică un tratat enorm de estetică, despre care B. Croce scrie că „în sute de paragrafe și de lungi observațiuni și sub observațiuni este adunat un copios material de cercetări estetice de elemente străine esteticii și de lucruri absolut străine universului cugetabil“.

Frumosul pentru Vischer este ideea, care se realizează prin intuiție (Schopenhauer).

Ideea, care este infinită se găsește contopită cu imagina, care este finită (Schelling și Schopenhauer) și firește că ideea nu este conceptul abstract, ci conceptul unit cu realitatea, adică specia cunoscută intuitiv (Schopenhauer).

In genere însă Vischer este considerat ca un hegelian. Cu Hegel se întâmplă **mutatis mutandis**, ceeace s'a întâmplat cu Platon. Se vorbește mereu de estetica platoniciană; — Platon disprețuia arta, după cum am văzut, — când corect ar fi să ne gândim mai mult la Plotin, glosatorul lui Platon; după cum se vorbește de estetica hegeliană, când mai nimerit ar fi să ne referim la școala caracteristicistă în ansamblul ei, întru cât, după cum am arătat, caracteristiciștii se deosebesc foarte puțin între ei. In cazul nostru poate că Vischer descinde mai de grabă din Schelling și Schopenhauer, dar fiindcă Platon este mai cunoscut Plotin rămâne în umbră și fiindcă Hegel prin filosofia istoriei a pătruns mai adânc în conștiința universală decât Schelling sau Schopenhauer, cel urgisit din cauza disprețului său pentru Hegel, urmează ca toți idealiști postkantieni să fie considerați ca hegelieni.

Câțiva istorici ai esteticii și autori de tratate de estetică generală, Erm. Lotze, M. Schasler și Th. Wilh. Danzel, mai pun câteva ornamente teoriei caracteristiciste fără a-i schimba caracterul ansamblului

Erm. Lotze sustine între altele, că fenomenul estetic este încorporarea unei idei, care dă esențialul în forma scopului raportat la scopul ultim.

M. Schasler crede, că frumosul este concretizarea idealului: iar Th. Wilh. Danzel, că opera de artă este o cunoaștere a ideilor nu a conceptelor prin cuvinte.

Ed. von Hartmann este putem spune ultimul caracteristicist, care în prima parte a operei sale se ocupă mai ales de școala caracteristicistă ce pentru el însemnează idealismul abstract (Schelling, Schopenhauer, Solger, Krause, Weisse, Lotze) și idealismul concret (Hegel, Trahndorf, Schleiermacher, Dentinger), din care era sigur, că face și el parte.

In partea teoretică Hartmann re'a ideațiunea stereotipată a așa numitului de el idealism concret. Frumosul pen-

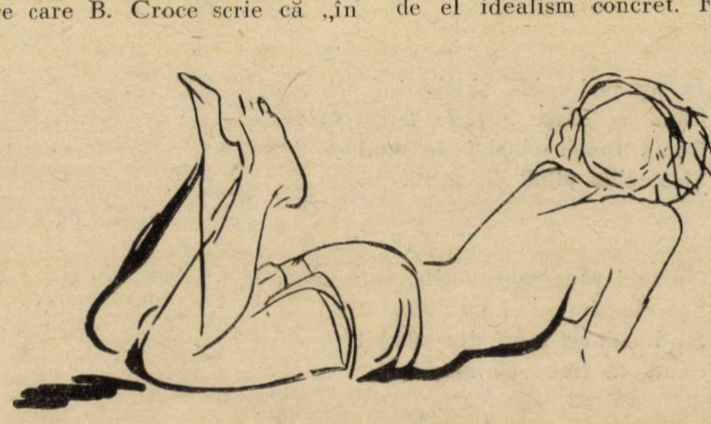

DEMIAN: PE PLAJA

tru el este firește incorporarea sau sensibilizarea unei idei. Arta întrupează o metafizică și prin aceasta se înrudește cu filosofia, dar se deosebește de ea prin cauza absenței spiritului de sistemă, a metodei, a reflexiunii prin ajutorul conceptelor.

In privința spiritului de sistemă Ed. von Hartmann e bine organizat. Frumosul pentru el prezintă 7 grade : 1) agreabilul sensibil ; 2) agreabilul matematic ; 3) agreabilul dinamic ; 4) teologicul pasiv ; 5) teleologicul activ , 6) **conformitatea cu specia** (gattungsmaessige) ; 7) microcosmicul individual. De fapt am putea zice, că sunt numai 6 grade, întru cât agreabilul sensibil e un **grad preparator și aceasta, ca să se obțină** un multiplu de trei, hegelian, deși trichotomia ar putea rezulta fără această ajustare și anume : **agreabilul** sensibil, matematic și dinamic ; **telelogicul** pasiv și activ și **încorporarea** individuală a ideii. In felul acesta însă gradul al treilea apare prea eterogen și pentru un spirit științific ca al lui Ed. von Hartmann aceasta era inadmisibil, cu atât mai mult cu cât subîmpărțirea fiecăruia dintre cele trei grade nu se mai putea face încă în trei. Numai așa se explică de ce Schleiermacher a fost atât de aspru certat de Hartmann, când cel dintîiu s'a prezentat cu o operă atât de dezordonată, atât de puțin organizată și să nu uităm, că Hartmann, care a scris mii de pagini de estetică, îl ținuse de rău pe cel dintâi că se prezentase inte altele cu o carte ce putea fi redusă la un sfert. In tot cazul însă lucrarea lui Hartmann care e bine informată, nu e refractară nici unui punct de vedere nou, ce ar tolera existența idealismului hegelian.

Caracteristicismul acesta post-kantian nu mai poate fi urmărit în alte țări cu aceeaș consecventă ca în Germania.

In Franța caracteristicismul ajunge la un fel de eclectism foarte puțin diferit de acela al lui V. Cousin. Unul dintre reprezentantii acestui eclectism este Ch. Lévèque, care se declară spiritualist mai degrabă decât idealist și își recunoaște ca înaintași în Franța pe V. Cousin și Jouffroy, deși în estetică cel dintâi este imitaționist, iar cel de al doilea este, după cum vom vedea intuiționist.

Fără îndoială, că idealismul sau spiritualismul ca sistem de filosofie generală descinde din Platon, însă filosoful ideilor în esența lui idealist, ca estetician este imitaționist. Caracterul unei filosofii generale nu indică și pe acel al esteticii corespunzătoare. Toți caracteristiciștii sunt idealiști, dar nu toți idealiștii sunt caracteristiciști.

Noi studiem estetica în ea însăși nu ca parte integrantă dintr'un sistem de filosofie și în felul acesta putem ocoli eroarea de a despărți pe Platon de Aristotel sau de a alătura pe Schelling de Winckelmann fiindcă, deși sunt neoplatoniciani totuș aceasta nu-l împiedică pe Schelling, spre pildă, să ia poziție împotriva lui Winckelmann, era caracteristicistul, care lupta împotriva imitaționistului

Charles Lévèque se așează singur în rândul neoplatonicienilor, dintre care citează pe Kant și pe Hegel dar privește cu simpatie numai la lucrările generației de discipoli formați de Cousin întrucât după cum spuneam mai sus, Ch. Lévèque se declară spiritualist, nu panteist, ca Plotin, Schelling și Hegel.

Numai aceste date și ar fi de ajuns ca să înțelegem ce ar însemna o istorie a esteticei post-kantiene, în care am descoperi : idealismul concret, idealismul abstract, panteismul, spiritualismul, etc., toate aceste ramuri fiind prezumate ca identice în ideatiunea lor centrală, numai fiindcă sunt post-kantiene. O astfel de diviziune, care pare cea mai nimerită pentru E. von Hartmann, nouă ni se pare eronată, întru cât spiritualismul francez reprezentat mai ales prin Maine de Brian, prin Jouffroy, V. Cousin și Ch. Lévèque din punct de vedere estetic devine imitaționism la V. Cousin, caracteristicism la Ch. Lévèque și expresionism la Jouffroy ; deși — încă odată — spiritualismul francez reprezintă cea mai desăvârșită formă a sincretismului contimporan.

„Nu știu dacă mă înșel“, zice Ch. Lévèque, „și dacă cedez prea ușor farmecului acestei filosofii, care este în acelaș timp un discurs și un cântec, dar autoritatea lui Platon îmi impune și îi sunt cu totul discipol...“ căci „între o acțiune a sufletului, — nu înteleg o acțiune exterioară, — și însuș sufletul nu e nici o asemănare : corpul nu seamănă cu spiritul. De aceea filosofia spiritualistă disprețuește doctrina falsă a imitației spre a nu admite decât pe aceea a expresiunii.

Puțin mai înainte spusese, admirând realismul imitativ, că ' reprezentarea sculpturală... în medalii, busturi; în înfățișarea omului pe de-antregul, pe care le vedem în saloane particulare sau publice, pe piețele noastre, în cimitire, împrejurul sau în incinta chiar a monumentelor și a palatelor, nu sunt acestea principalele și cele mai demne manifestări ale sculpturii moderne ?

Ca adversar al spiritualismului său este arătat panteismul în persoana lui Hegel, mai ales, ceeace nu-l împiedică să declare împreună cu Poussin, pictorul, că pictura este **ideea** lucrurilor incorporate „și că“ sensibile frumuseții psihologice, semnele vizibile nu se mișcă esteticește decât în proporția puterii lor expresive.

Aci ca și la V. Cousin, se pare că e vorba de enuntarea doctrinei expresioniste, pe care dintre spiritualiștii francezi numai Jouffroy o surprinde mai categoric, numai că expresionismul lui Ch. Lévèque nu este altceva decât o ajustare a caracteristicismului lui Hegel, pe care nu-l înțelege, fiindcă necontenit îl aprobă și-l dezaprobă asupra acelorași puncte. Il citează, aprobându-l când Hegel înțelege prin artă redarea unor trăsături **conforme cu** ideea **lucrului**, dar îl dezaprobă, când acelaș Hegel susține că arta însemnează ideea învestmântată în formă sensibilă

Pentru Ch. Lévèque artă adevărată însemnează încorporarea unei idei, adică tocmai tema caracteristicismului, însă sfera estetică a artei plastice pentru Lévèque se reduce la **alegorie**, fiindcă numai acolo autorul ar reuși să fie și filosof și artist. Aceasta este descoperirea, adică invenția estetică a lui Ch. Lévèque. Nu mai vorbim de cele opt caractere ale frumosului adică : măreția, unitatea, varietatea, armonia, proporția, vivacitatea, grația și conveniența, pe care Ch. Lévèque ca și Crousay din veacul al XVIII-lea le adună și le conexează în condițiuni cu totul arbitrare, dar fiind sigur că lucrează ca veritabil spiritualist în tradiția lui Jouffroy și Cousin.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

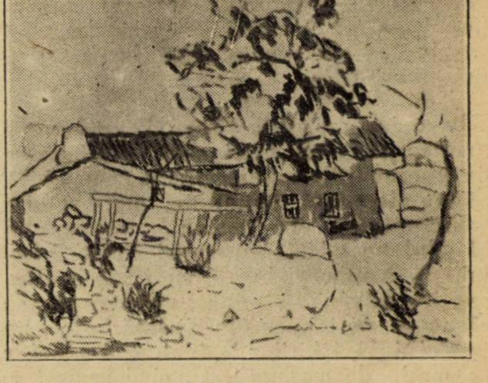

C. BACALU : **PEISAJ**

Vilegiatură

Strânge lumina cursă pe dealuri, într'o mână
— să sorbi aurora toată ca pe-un sirop divin
cum plimbă vântul obositor miresme
au fluturat aproape rochii ca steaguri, muzical.

Nu-i prevăzută ora pentru plimbare
dar confuz marșul pantofilor pe trotuar
— albă procesiunea umbrelor doare
nepătruns cântec, neuitat, amor
din văluri și priviri crescut

O, industrial și climateric ținut !
Arată în dimineață drum clandestin
către ceruri simple cu îngeri pe terasă.

SERGIU DAN

MENȚIUNI CRITICE

ELENA FARAGO : Nu mi-am plecat genunchii, poeme, tiparul „Prietenii Științei“ ; Craiova.

Ce-ați spune, dacă, am mai vorbi câte ceva și de-a‘ poeziei ?

E vreme, de când, întorși de către culmile Heliconului ne-am adâncit privirea în nămolul (și nici măcar terapeutic) cotidianelor scandaluri. Suficientă alarmă să sperie plutoane întregi de Don Quichoți și să izgonească în bârloagele de fildeș (dacă așa este cu putință) legiunile de poeți ai României contimporane.

Și totuș, nu numai că nu i-a împrăștiat ca pe puii de potârniche, dar i-a îndemnat și, minune a veșnicei primăveri pieride le-a ațâțat cântecul și le-a adaos noi nuanțe pe aripile fanteziei.

Dacă pietrele n‘au răspuns glasului, ca‘n mitul lui Amphion, și dacă bestiile n‘au fost cucerite încă de cântecul lui Orpheu, ceva din puterea legendei tot a mai dăinuit, căci numai așa se explică cum peste stridența jazzurilor politice și peste sarabanda excrocheriilor plutește, ca fumul jertfei celei primite, ceva din aroma de pajiște însorită de Domnul, a Duhului poeziei.

E adevărat că, unul și altul, dintre pajii muzelor urmând obiceiului pământului, au abandonat trena Polymniilor dumnealor și cetind în titluri de junețe (păcate ale tinerețelor, cum spunea Costache Negruzzi) profeții bune de urmat („darurile pământului“ — „Ne cheamă pământul“), au slujit diavolului în chip de șarpe, acel șarpe al tentației și despre care se spune a fi chiar fiul noroiului.

Insă marea cohortă a slujitorilor poeziei și-a văzut de drum nesocotind defecțiunile și, dacă nu ne-ar fi teamă să iscăm geloziile, am numi spre bucuria sufletului nostru, pe cutare poet tânăr, ale cărui imnuri înfloresc dintr‘o sevă tot mai fermecătoare, pe zi ce trece.

Iată pentru ce, în vreme ce judecătorii de instrucție vor fi ocupați cu clasificarea dosarelor, ar fi timpul cel mai nimerit să desprindem din raftul neîncăpător al poeților, pe rând câte unul, și să-i supunem — instrucție întru totul onorantă — interogatoriilor critice.

Cu atât mai mult cu cât la judecata din urmă — supremul examen internațional — tot în poeți stă nădejdea că vor lua câteva puncte și că vor sta deadreapta Tatălui.

*

In orice caz d-na Elena Farago va fi printre cei aleși. Căci este în culegerea de poeme, „Nu mi-am plecat genunchii“, atâta elocventă devoțiune, atât de umilă religiozitate din partea permanentei Magdalene robită deapururi Fiului Omului, că sentimentele — cu toată exaltarea lor păgână — apar purificate și se răsucesc ca trâmba de smirnă, de pe jertfelnicul iubirilor dealungul albelor colonade de marmoră. Un ciudat amestec, turburător pre cât este și sincer, de adorație și apostasie, de ură (iubire torturătoare, cu alte cuvinte) și de iertare, suflu creștin, ecouri de parabolă, altoite pe frânturi de templu olimpic, fac din poezia d-nei Elena Farago o suită de imnuri pe care harpistele Domnului, le înalță la pragul cerurilor. Și nu vorbim, desigur, decât de spiritul acestei poezii.

Dar chiar și forma, talazul acela de sonoritate, care vine din larg, se oprește o clipă peste un colț de stâncă sau se sperie de reflexul propriei lui spume și pornește din nou, până cuprinde țărmul și se stinge într‘un ultim spasm — versificația însăși descinde dintr‘o sferă aeriană. Inrudită cu versificația romanțelor lui Minulescu, e interesant de remarcat prin ce se deosebește și cum feminitatea dispune ici și colo, în încheiturile acestui continuu răsuflet metric, odihnitoare surdine, cuiburi de repaos și de muzicalitate — o desăvârșită artă, ale cărei principii n‘apar de fel la suprafață, atât de naturală și de obligator firească este în toată a ei desfășurare.

ELENA FARAGO

Aminteam de „ecourile de parabolă“ care s‘ar întâlni în poezia d-nei Elena Farago. Ne gândeam la acele tipare și imagini, proprii oricărei poezii, dar parcă și mai mult celei femenine, atribute întâlnite în decursul tuturor ciclurilor d-nei Farago, dela „Șoaptele din umbră“ și până la „Șoaptele amurgului“, simboluri de năvi și fântâni ce revin și în prezenta culegere, dar cu cât întrecute !

Contesa de Noailles, frenetica poetă a „Inimii multiple“ și al cărui ultim volum „L‘Honneur de souffrir“ este o continuă salbă de gemete, când tot trecutul ei ne deprinsese cu lirismul neînfrânat al bocitoarelor, oferă, întru aceasta, o necesară lecție. Cel mai sezisant dintre cioburile de oglindă sfărâmată, în care doliul scriitoarei își oglindește umbrele dispărute, este mica poemă a olarului persan, întrebuințat ca termen de analogie, și care în huma pe care o frământă distinge vaetele și sângele celor prefăcuți în țărână. Experiența d-nei Elena Farago e de pe țărmul celălalt. Nu un refugiu în analogie, în parabolă, în imagine, cât o evadare, o frângere a zăbrelelor imaginei, un elan liric care de atâtea ori amintește elanul Salomneei: Nu imaginea pentru sine și nu, mai ales, imaginea soclu cât podoabă de destrămat în urcușul acestor golgote pasionale pe care trudește sufletul poetei.

Iată, de pildă, una din cele mai închegate poeme din întreaga carieră poetică a d-nei Elena Farago, „Scrisoare“, — procedeu de nenumărate ori încercat până să selecteze în această desăvârșită confesiune și pe care am voi-o pentru perfecția ei, în întregime citată.

Rigorile spațiului ne opresc, însă vom transcrie episodul tulburător și care accentuează caracterul de mister al întregei poeme, episodul așa de impresionant ca noutate, al mâinei care scrie și care se surprinde umbră :

…Și acum,
privind pe gânduri
la mâna care-ți scrie,
Mi s’a părut de-odată atât de străvezie
c’am tras-o și-am pitit-o
fără să știu ce fac…,
…A fost o fulgerare din cele ce desfac
Pecețile, sub care ne dorm în suflet toate
Câte nu le știm încă,
din tot ce nu se poate
privi cu ochii vieții
decât arar
și vag,
în unele vedenii de vis,
pe câte-un prag
ce ne desparte-o viață
de alta.
Mărturia nu ne-o dă nimeni încă,
și totuși străvezia
culoare a mâinii mele
n’a fost doar o părere
de noapte petrecută
în gânduri și durere,
ci alte nopți trăite
mi-au nălucit o mână
ce doarme ’n cine știe ce tainiță
păgână,
pe pieptul unei mumii,
de veacuri lungi.…
Așa
cum va dormi ca mâine,
în raclă,

Adăogați că această viziune se intercalează în decursul unei confesiuni în pragul unui drum nesigur și plin de enigme și veți surprinde cât de halucinată e întreaga atmosferă a poemei:

S’a luminat odaia, dar gândurile sclave
acelorași neliniști, îmi urmăresc, bolnave
și cobitoare,
drumul pe care stau să plec….

Ce clopot chiamă’n glasul
clipitelor ce trec ?…
E poate albul crainic
ce încă nu se-oprește,
ci doar din zbor,
în treacăt,
catargu-l iscodește,
lovind ușor o sârmă
ce sbârnâe prelung
în gândurile mele,
pe drumul ăsta lung,
pe care cad învinsă
deși n’am pornit încă ?.…

O, marea ’ntunecată
și nemiloasa stâncă,
ce stau să tae calea unei speriate nävi,
și-albastrul ochi de apă
răsfrângător de slăvi.…
Și farurile stinse.…

Și tot ce nu știu încă….

. . . .

Dar desigur ar trebui să vă împărtășesc cât mai multe din așchiile acestea, de inimă, sângerânde și nu știu în sgârcenia spațiului dacă trebue să citez acea litanie de antologie „E moartă iubirea“ :

E pasărea moartă
Din mine,
Din voi,
Ce trece 'nmulțită
In mii de năluce.....

sau, cel puțin fragmente, din seria de confesiuni : „O nouă magdalenă plânge“, „O păcătoasă scrie“. „O femee trecută vorbește cu toamna“ și ale cărora singure titlurile vă pot da o imagine de accentele pe cari lirismul d-nei Elena Farago le smulge coardelor simțitoare durerilor acute. Nu mă voi împotrivi, totuș, ispitei de a mai cita un fragment (o ! sacrilegiul fragmentelor și melancolia disecțiilor) din ultima. din cele trei poeme, amintită și'n care peisaj și suflet se topesc și dau un aliaj amar ca și viața, ca și tinerețea ce trece, ca și iubirea ce, cu toate agoniile. nu moare :

. . . .

Și-acum când din durutul suspin
a tot ce-a fost
n'a mai rămas în suflet
decât o vană tângă,
căci ani sunt de când ochi-mi privesc
fără să plângă
Cum îți desfășuri,
Toamnă,
pustiitorul rost, —
Te așteptam și astăzi ca ieri
cu aceiași vagă
tristețe'n care nu știu dacă mai am
vreun țel, —
Căci nu mă 'ntreb
de-o viață trăită în alt fel
mi-ar fi părut mai tristă
ori mi-ar fi fost mai dragă.

...Dar iată că din glastră
o albă tufănică
se 'ntide peste masă până pe fruntea mea,—
se 'ntinde și m'atinge
de parc'ar vrea să-mi zică
de ce te las să intri în casă peste ea....

. . . .

Admirabil fir. de beteală, final, care leagă cu o rază de soare un mănunchiu de flori triste, argintie incluziune de aer într'un fildeș sumbru, tânjind de absența soarelui și albinelor.

De un rafinament cu atât mai prețios cu cât e mai mascat. în forme ce descind din ritmul amplu al lui Verhaeren (pe care poeta l-a și tălmăcit, uneori, de altminteri), și cu infiltrații din obsesia refrenului popular, arta d-nei Elena Farago, realizează în lirica românească și în cea femenină în deosebi ostrovul „Cântării Cântărilor“ pe sub sălciile căruia, logodnica lui Salomon smulge melodii impresionante în care picură amărăciunea iubirilor fastuoase.

PERPESSICIUS

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ȘI
FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

XI

Prietenul meu pictor continuă astfel scrisoarea sa :

— — — — — — — — —

— — — — Despre înfățișarea boierilor. păstram încă din crudă copilărie, o amintire puternică : Intr'o trăsură cu patru cai înaintași, trecu odată, prin târgul nostru, un bătrân uriaș, cu barbă albă până la brâu. Era încruntat — și negustorii îl salutau, din ușa „bolților“, cu închinăciuni adânci. L'am văzut pe urmă scoborând din pernele trăsurei. ajutat de un om de pe capră. cu ilicul înflorit. A intrat apoi într'o dugheană unde se vindeau frânghii. chiupuri cu untdelemn și rodii. Când a zis : **„bine te-am găsit jupâne Neculai !..“** bolta negustorului răzbubui ca de tunet. Fui cuprins atunci de teamă și admiratie — ca în fața unei arătări supranaturale. Am cunoscut mai târziu alți boieri. dar nici unul nu mi-a lăsat înfiptă în simțuri impresia aceia categorică de forță și demnitate.

Boierul Manolache mi se înfățișază — spre marea mea desilusie — sub chipul unui moșneguț măruntel, ras de barbă și mustăți, cu obrazul palid și, pe nasul quasi inexistent, o pereche de ochelari fini. fără ramă. Ai fi zis : un pensionar fost functionar de bancă, un mamoș, un technician dentist sau un chibiț, de club elegant. M'a surprins plăcut mărturisindu-mi că mă cunoaște din nume și 'mi urmărește atent progresele paletei. Dar, și mai mare îmi fu surprinderea când. după ceaiul ce ne fu servit la sosire. boierul Manolache mă luă la braț, mă trecu prin diverse ietacuri și — intrând în biroul lui, îmi arătă, în peretele tapetat cu mătasă, unul din cele mai reușite tablouri ale mele, executat acum patru ani : **„Jidovul rătăcitor“**. Făcusem, în răstimpuri, pentru subiectul acesta, vre-o cinci variante. Boierul Manolache poseda pe cea mai îndrăzneață și pe cea mai discutată dintre toate. I-o spun asta, boierului Manolache si ochii lui cată la mine cu pătrundere și malitiositate:

— „Tabloul d-tale are prea mari greșeli.. ca să nu aibă deopotrivă și mari calități. Nu se află pe suprafața pământului nici o adevărată operă de artă, aritmetic ireproșabilă. Dacă s'ar găsi..... n'ar avea nici un preț. Idealul artei nu este perfecțiunea. Perfecțiunea este o născocire inginerească. Ea naște din calcul și tinde să mulțumească pe mânuitorii de centimetri. echere, compasuri și raportoare...

Adică pe indivizii blăstemați de soartă să-și consume flacăra vieții în combinarea cifrelor si satisfacerea intestinului. Indivizii acestia — fie că sfârșesc, săraci la morga comunală. fie că sunt înmormântați în cavouri ce depășesc valoarea unui milion de tanagrale — trec prin viață fără să ia contact cu taina, veșnic tulburătoare. a vieții. Greșala este apanagiul oamenilor cu sensibilitatea fierbinte — deci a oamenilor cu imaginația veșnic sub presiune. Un păianjen, o lăcustă. un bondar, o scorpie, un șarpe, o sepie nu sunt în stare să săvîrșească greșeli. Ele rămân sclavele disciplinate ale necesității imediate — și ale perpetuării. Stomahul, actul împreunării și progenitura este equația vieții lor. pe care o rezolvă cu o deconcertantă exactitudine și netăgăduită perfecțiune. ...Perfecțiunea este un maximum. adică un punct mort, unde toate eforturile pot ajunge. dar unde fatal trebue să se oprească — și să se niveleze, prin egalitate. Cuiburile de termită (fiecare din ele însemnând o culme technică) — sunt toate deopotrivă de perfecte.

Ai văzut un astfel de cuib. te-ai minunat de extraordinara artă a gângăniilor acelora scatofage,... nu'ți mai cere inima să mai vezi un altul. Perfecțiunea satisface până la sațiare, adică obosește... Nu sațiare, nu oboseală cer oamenii dela artă. ci. din potrivă, răscolire sufletească. stârnire de sete și foame pentru ceia ce nu cunoaștem încă. Arta trebue să fie o nesecată fântână de pasiuni. Firește,... de pasiuni înalte — si nouă. Pasiunea singură stimulează cugetarea. Deaceia operile țâșnite din pasiune. dau cel mai mult de gândit celor ce cată să se adape din izvoarele artei... De gândit în bine — și de gândit în rău. Pasiunea divide, fărâmițează, descompune. Dar ea poate să și închiege. să consolideze, să betoneze. în beton fără de moarte. dorurile noastre sau răzvrătirile noastre. ale omenirii... ale omenirii întregi, de pretutindeni. Pasiune înseamnă exaltarea simțurilor noastre toate și a cugetelor noastre toate către o țintă nu totdeauna reală și realizabilă și nici odată aproape....

Ea e arbitrară. tiranică. infernal despotică. Te poate duce, deopotrivă, la victorie. ca și la dezastru. Dar te duce în totdeauna în triumf : triumful morții. al întunericului sau al luminii, al inconștienții supreme sau al supremei conștiențe. He... he... he... d-ta ești tânăr și n'ai avut încă vreme să treci prin furtunele vieții, ca mine.

Jidovul d-tale rătăcitor, vezi bine, stă între — uite ici așa !... între strachina asta cu cartofi. de **Cézanne** și prima schiță. în sanguină, pentru **„le radeau de la Meduse“** — a lui Géricault... Suntem, din moși-strămoși, de câteva sute de ani, plugari. Ei, bine, crede-mă. n'am luat contact cu **seva pământului**, decât în ziua când. la o licitație publică în Paris. am făcut cunoștință cu aceste umile tubercule... pe care, în viață, nu le avolez nici odată. E. în tabloașul acesta. o așa de adâncă pasiune pentru țărână. o asa de sălbatică îmbrățișare cu brazda hrănitoare. o așa de dumnezeiască aplecare către fructul sărman și prolific. atât de orb. în întunecimea adâncă a lutului.... și totuși lumina de zi cu zi a săracului. la masa căruia, în zile de restriște. cartoful cald, presărat cu sare vânătă, răspândește arome delicioase în nările, transparente de anemie, ale gloatei de copii flămânzi. **Cézanne** a făcut aici filosofie socială, fără vrerea și fără știrea lui... Dar, în definitiv, nu în această **interpretare literară, a mea**, stă valoarea operei picturale a uriașului provansal..."

Boierul Manolache își scoase ochelarii de pe nas, îi șterse tacticos cu un pătrățel de piele de căprioară, apoi, potrivindu-și-i la loc, vorbi:

— „Doi meșteri au izbutit, în cursul secolilor, să tulbure, să subjuge și să tiranizeze atelierele pictorilor: **Rafael** și **Cézanne.** Primul, prin suavitatea **arhitectonică** a desenului său; celalt prin pasiunea pentru **materia picturală**... pentru ritmul misterios — multora insesisabil — al acestei **materii picturale**... Insesisabil chiar imitatorilor lui Cézanne — și sunt puzderie, nenorociții!... până și în țara noastră... Află dela mine o banalitate: imitatorul e un specimen comod și — pentru artă — inofensiv... Dar e primejdios pentru public—fiindcă publicul savurează pe imitatori mai vârtos decât pe meșterul imitat..."

— „Ceia ce înseamnă că publicul e nerod..."

— „Perfect!... dar un nerod flămând de artă. Ca toti flămânzii el avalează astăzi cu lăcomie, de toate, fără alegere. Mâine, când foamea îi va fi potolită, va pofti și va cere mezelicuri fine. Cererile vor fi enorme și — proporțional — din ce în ce mai scăzute, ofertele... Atunci, de abia, va începe marea catastrofă a artei: fabricile de surogate...."

N. N. TONITZA

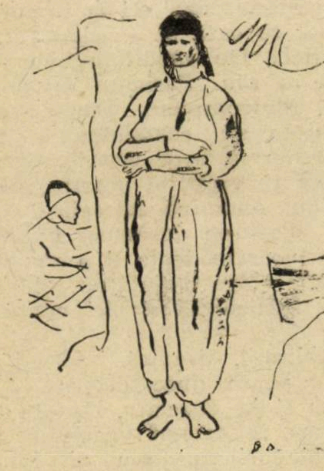

EXPOZIȚIE

In curând va avea loc vernisagiul unei foarte interesante expoziții de planșe în desen, datorite excelentului nostru colaborator, pictorul Ștefan Dimitrescu, profesor al Școalei de Belle-arte din Iasi.

In cercurile amatorilor de elită expoziția aceasta e așteptată cu o vie nerăbdare.

SCRIITORII

Al doilea volum de versuri al d-lui **N. Milcu.** este intitulat „Fluerul lui Marsyas" și va apare în cursul lunei Octombrie.

□ Volumul **„Stampe"** de I. Valerian va apare la începutul lunei Octombrie.

FILARMONICA

□ Stagiunea Filarmonicei va începe în Octombrie: Anul acesta nu va fi decât un singur concert pe săptămână în fiecare Duminică dimineață.

TEATRELE

LA „REGINA" MARIA": Răpirea Sabinelor.

O localizare de d. P. Gusty.

Și ca orice lucrare, trecută prin mâinile așa de meștere în ale teatrului, cum le are d. Gusty, „Răpirea Sabinelor" întrunește numeroase însușiri de tehnică și de succes scenic.

Valoarea literară a localizărilor e înlocuită adesea, dacă nu chiar totdeauna prin pregnanța unui rol principal pentru un actor de mare talent.

„Răpirea Sabinelor" a procurat excelent prilej d-lui Maximilian și d-nei Marietta Sadoveanu să fie aplaudați cu voioșie.

TEATRUL MIC sub direcția Bulfinski-Mișu Fotino.

Sunt toate indiciile, că sub noua direcție, Teatrul Mic va face însemnate progrese. Adică va face teatru mai bun, decât a făcut în primul an de încercări ușoare și de concurență exagerat tinerească.

Teatrul Mic și-a deschis porțile cu un act de Valjean și cu „Doctorul", sau mai exact „Doctorita" de F. Laszlo.

Actul d-lui Valjean face desigur parte dintr'o lucrare mai mare.

In cadrul unui act, cât s'a reprezintat, ca o ridicare de cortină, „Fata morgana" a reamintit excelentele calități de om de teatru, verva sprintenă, spiritul de observație și îndrăcita șarjă fină, elegantă, jesuitică, machiavelică ale d-lui Valjean. „Fata Morgana" e o schiță numai din piesa, pe care trebue s'o facă autorul admirabilei „Ce știa satul".

S'a jucat apoi „Doctorul" de Laszlo.

O comedie, care mi-a plăcut mult, fiindcă e alcătuită cu iscusință: are dialog interesant; are acea ironie, care scânteiază între glume ușoare și înțelegeri serioase.

Imi îngădui să notez, că autorul acestei comedii este F. Laszlo, nu Andreas Laszlo, autorul admirabilului roman tradus și în românește „Oamenii în războiu" și al celui tradus numai în franțuzește de Mad. Marx, „Les hommes accusent".

Nota aceasta o găsesc necesară, fiindcă am auzit la ieșirea din teatru pe câțiva spectatori, spunând „ăsta e cel care a scris și „Oameni în război".

D-na Maria Filotti a dat prilejul să fie văzută într'un rol, care-i convine așa de bine, un rol de intelectuală. Cred că nu greșesc de loc, spunând, că în atari roluri, această artistă poate să dea cât mai din plin, din puterile sale de interpretare. D-na Filotti are o fină inteligență artistică, pe care știe și vrea să o utilizeze frumos.

In rolul doctoriței, d-na Filotti a arătat un ropot de feminitate și o țesătură de intelectualitate. A dovedit îmbinare de grație pavozată de distincția intelectualității.

D. Bulfinski, care are mari resurse pentru comedie, a împrumutat prestigiu unui rol.

Cuvinte foarte bune, ca totdeauna distinsei d-ne Ciucurescu-Bulfinski și aprecieri pline de entuziasm pentru d. Chamel și d-na Capustin.

d. CECROPIDE

TEATRALE

□ Teatrul „Caragiale" va reprezenta în actuala stagiune o piesă originală a d-lui Ion Sân Giorgiu.

□ Ansamblul dela Teatrul Nostru în frunte cu d-na Stanca Alexandrescu și cu d-nii Toneanu și Ghibericon va juca în actuala stagiune în sala teatrului Popular.

□ La teatrul „Mic" se repetă comedia „Ginerele d-lui Prefect" localizare de d. Paul Gusty.

□ Teatrul „Carageale" va mai reprezenta în actuala stagiune „Viață de student", dramă în patru acte de Leonid Andreew.

□ Compania dramatică dela teatrul „Regina Maria" va face în a doua parte a stagiunei un turneu cu „Cyrano de Bergerac".

□ La Teatrul National din Cluj se repetă piesa „Grigore Vodă" de Al. Depărățeanu.

Piesa va fi pusă în scenă de d. V. Eftimiu.

□ Teatrul Național va reprezenta în actuala stagiune, comedia d-lui Valjean „Generatia de sacrificiu".

□ Repetițiile pieselor „Invierea" și „Păpușile" vor fi reluate după premiera piesei „Cyrano de Bergerac"

□ Teatrul National din Cluj va reprezenta în actuala stagiune „Glauco" de „Morrselli.

Piesa va fi montată de d. V. Bumbești.

□ La teatrul Mic se repetă zilnic „Ginerele d-lui Prefect", cu d-nele Renee Annie, Annie Capustin, Silvia Dumitrescu și d-nii Bulfinski, Fotino, Giugariu, Velculescu.

□ La Teatrul Regina Maria s'a pus în repetiție comedia englezească „Musafirii familiei Bliss" ((Week-end"), trei acte de Noël Coward, traduse de d. Victor Rodan

□ Comedia lui Shakespeare „Mult sgomot pentru nimic" va fi reprezentată în actuala stagiune a teatrului Național.

□ Compania dramatică dela teatrul „Regina Maria" va pune în repetiție „Orașul mort" de Gabrielle d'Annunzio.

□ Teatrul Național reia săptămâna aceasta matineurile de Sâmbătă cu piesa „Păianjenul" de d. A. de Herz.

□ La teatrul National din Craiova se repetă comedia lui Caillavet și de Flers „Amorul veghiază" și „Trandafirii roșii" de d. Zaharia Bârsan.

□ Compania dramatică de la teatrul „Caragiale" va reprezenta în actuala stagiune piesa lui Tagore: „Oficiul poștal".

NOTITE

(Corespondenţă întârziată

OFICIALITATEA ŞI COMEMORAREA LUI HAŞDEU

Ziarele au înregistrat la timp, cu sobră dezavuare, absenţa oficialităţii dela serbările pentru Haşdeu, la Câmpina.

Care, ne întrebam, în chiar aceste coloane, în ajunul comemorării, este instituţia de Stat, Ministerul, Direcţia, căreia îi revine obligaţia să se sezisеze în astfel de împrejurări? Şi aminteam de ministerele de Instrucţie şi Culte, aşa cum merg lucrurile prin alte părţi. (Fără să mai repetăm nota noastră penultimă, despre adevărata comemorare a personalităţilor culturale).

Nimic din toate acestea. Serbarea s'a desfăşurat pe propriile-i forţe, suficiente ca entuziasm şi competenţă, de vreme ce iniţiativă şi organizare se datorau unor oameni tineri, închinaţi cultului oamenilor mari, iar cuvântătorul n'a fost altcineva decât marele cărturar N. Iorga. Şi totuşi, oficialitatea greşeşte. Pentrucă n'ar fi fost prilej mai bun, pentru afirmarea acelei politici culturale în proslăvirea căreia se cheltuesc atâtea energii oratorice, azi, când Vezuviile imoralităţii publice ameninţă să sufoce şi ultimul azur din noi, n'ar fi fost prilej mai bun ca mobilizarea întregii intelectualităţi la glasul de alarmă al oficialităţii, sub steagul unui adevărat erou al culturii, cum a fost Bogdan Petriceicu Haşdeu.

Va mai trece multă apă pe Dunăre şi se vor mai descoperi încă mulţi alţi defraudatori în cuprinsul României Mari, în toate instituţiile de Stat până să se înţeleagă şi la noi rostul celor culturale pe lumea asta!

In ziua aceia, însă, posteritatea va avea să roşească şi pentru cei de astăzi — afară dacă, în marea-i generozitate, nu va găsi cu cale să glumească şi să arunce toată ingratitudinea oficialităţii noastre, pe seama nenumăraţilor doctori din guvernul lui 1927.

Cari, precum se ştie, n'au fost prea puţin scărmănaţi de daraçul gloriosului comemorat dela Câmpina.

GEORGE-MIHAIL ZAMFIRESCU

La ora aceasta, „Domnişoara Nastasia" tragicomedia tânărului autor va fi fost cunoscută şi apreciată în rândurile cunoscătorilor de teatru.

Nu trebue însă să lăsăm să treacă acest prilej fără a sublinia râvna emoţionantă a acestui tânăr autor dramatic, care de ani de zile lucrează şi-şi aşteaptă ziua izbânzii.

Ne amintim cu această ocazie de teatralizarea lui Alexandru Lăpuşneanu, pe care ne-a schiţat-o în piesa sa de debut „Cuminecătura" — ca şi bucuria cu care am salutat acel preţios nerv dramatic şi frumuseţea acelei limbi literare, aşa de personală, chiar după frumoasa retorică a lui Delavrancea.

Calităţi, întâlnite şi'n piesa istorică „Fu poruncă dela Suceava", ale cărei frumuseţi am avut prilejul să le cunoaştem şi să le aşteptăm înfăptuite pe scenele noastre naţionale.

„Primăvara ce s'a dus" — actul provincial pe care cetitorii noştri l-au cetit în coloanele revistei noastre, „Gazda cu ochii umezi" — seria de schiţe amare ca şi esenţa de umanitate mizeră pe care George Mihail Zamfirescu se pare să o cunoască la sursă, „Domnişoara Nastasia", tragicomedia din viaţa sufletească a suburbiilor noastre — sunt tot atâtea titluri ce vorbesc de o activitate şi susţinută şi variată în acelaş timp.

SOEREN KIRKEGAARD

Fragmentul privitor la „poet", publicat în n-rul trecut al revistei, este extras din seria de maxime — **Intermedii** (în realitate, grecescul: **Diapsalmata** — intermediile harpei) — dintr'o lucrare de la 1843 a scriitorului danez **Soeren Kirkegaard** pe care-l prezintă, în o versiune franceză Lucien Maury, în numărul pe August din „N. R. F.".

Cele câteva maxime ce traducem trădează o serioasă înclinare către analiză îmbinată cu liberul joc al unei fantazii de veritabil poet.

„Intermediile (Diapsàlmata), zice L. Maury, ne dau pe faţă mai multe din tainele unei tinerimi hermetice, închinată vieţii interioare, practicei exerciţiilor spirituale, care suggerează noţiunea unui Loyola potestant, având cultul halucinatoriu al visului şi al imaginaţiei. Ele designă o epocă. Mică cetate burgheză, dar port internaţional şi emporiu intelectual, Copenhaga, răscruce a Europei, post avansat al scandinavismului, este, prin împrejurimile anului 1830, un activ centru de artă şi de gândire, („Atena Nordului"). O beţie contagioasă, venită din Germania cu filosofia romantică şi întreg cortegiul de doctrine, poeme, sonate şi simfonii, exaltă pe scriitori, pe artişti şi chiar pe universitari.. etc., etc". Să spicuim însă din cele mai la îndemână, din aceste mostre de ironie şi dialectică socratică" — cum spune exegetul:

> Oamenii sunt absurzi. Ei nu uzează nici odată de libertăţile pe care le posedă, dar umblă după cele pe care nu le au; ei au libertatea de gândire şi cer pe aceea de expresie.

◆

> Ne scrim reflecţiile cu neglijenţă; le imprimăm; şi în decursul corecturilor succesive ne vine o sumedenie de idei. Ia-ţi inima în dinţi, prin urmare, tu care n'ai îndrăznit încă să tipăreşti nimic; nu dispreţui greşelile de tipar; a fi spiritual graţie lor este încă unul din felurile cinstite de a avea spirit.

●

> Cornelius Nepos vorbeşte de un căpitan care se găsea blocat într'o fortăreaţă, cu o cavalerie însemnată. Militarul acesta punea în fiece zi să se cravaşeze caii ca să nu sufere de pe urma unei imobilităţi prelungite. La fel, şi eu trăesc în vremea asta cu un om asediat, şi ca să nu mă încerce inacţiunea, plâng până mă sfârşesc.

●

> Consideraţiile mele asupra vieţii n'au nici un sens. S'ar părea că un spirit răutăcios mi-a pus ochelari pe nas; una din sticle măreşte după o scară monstruoasă iar cealaltă micşorează în aceleaşi proporţii.

◆

> Timpul, zice-se, merge, viaţa se scurge ca şi un fluviu, etc., etc. N'am băgat de seamă: timpul e imobil şi eu de asemeni. Toate proectele pe care le asvârl în viitor se reîntorc asupră-mi; când scuip, mă scuip în obraz.
>
> Aşa îmi împart eu timpul: jumătate dormind, jumătate visând. Când dorm nu visez niciodată şi e păcat pentrucă visul e cea mai înaltă genialitate.

*

> Focul izbucnise în culisele unui teatru. Bufonul veni să anunţe publicul. Toţi crezură că e o glumă şi aplaudară; el stărui mai tare şi ei râseră şi mai mult. La fel, gândesc eu, se va prăbuşi lumea sub aplauzele oamenilor de spirit care vor crede că totul e o farsă.

●

> E ciudat cum două situaţii absolut contrarii ne suggerează o reprezentare a eternităţii. Mă gândesc la nenorocitul acela de contabil care înebuni de desnădejde după ce socoti într'o adunare 7 + 6 = 14 şi care din cauza asta rumase o casă de comerţ; îl aud repetând, zi şi noapte, indiferent la toate: 7 + 6 = 14; văd într'asta o imagine a eternităţii. Imi închipuesc, într'un harem, o femee excepţional de frumoasă: ea se odihneşte, peste măsură de graţioasă, pe o sofa şi nu se îngrijeşte de nimic, pe lume; altă imagine a eternităţii.

CUM SA CITIM

Sub titlul acesta aşa de frecvent şi de familiar preocupărilor noastre de toate zilele, **Emile Henriot**, curieristul literar al lui „Temps", publică un substanţial articol, ilustrat cu exemple din istoricul librăriei franceze, aşa de bogată în nenumărate ediţii ale aceleiaş opere. Pentru cetitorul intrigat de problema organizării unei onorabile biblioteci, franceze, trimitem la numărul din 15 August cor. al revistei „Les Annales", unde se află şi o listă complimentară de autori francezi şi ediţii preferabile.

Transcriem axa articolului, care ni se pare aplicabilă oricărei literaturi:

> In chip practic şi cu privire la cărţile cele mai importante pe care ni le-au lăsat cele patru mari secole clasice, ale noastre, mi se pare că se poate recomanda oricărui cetitor cult să adune pe rafturile lui, pentru fiecare din textele ce iubeşte:
>
> 1⁰ ediţia originală;
>
> 2⁰ Ultima ediţie publicată de autor în timpul vieţii lui, dacă a remaniat-o; sau prima ediţie colectivă publicată după moartea lui;
>
> 3⁰ O bună ediţie critică a operelor complete, de preferinţă cea mai nouă şi prezentând, graţie aparatului său critic, ultimul stadiu al cestiunei pe tema feluritelor probleme ridicate de acel text.

Principii care, după cum se poate observa, nu pot fi practicate în literatura românească. Dacă pentru primele două puncte, o organizare a serviciului de anticariat, public şi particular, ar aduce binefăcătoare rezultate, al treilea punct — al ediţiilor critice — ne arată şi inferioritatea editurii româneşti şi caracterul plăpând al culturii noastre.

PENTAPOLIN

ECOURI

GANDIREA

Numărul pe Iulie-August (7—8) al revistei Fundației Principele Carol se deschide cu un admirabil articol datorit scriitorului Emanoil Bucuța, secretarul Pen-Club-ului român, și se închee cu o bogată cronică iscălită de d. Nichifor Crainic delegatul, dimpreună cu d. Mihail Sadoveanu, la congresul de ăst an al pen-clubului. laBruxelles.

In felul acesta „Gândirea“ oferă (cam pe pielea ei) o minunată lecție de călătorie, am zice, și de inconsequență. (Pentru acest ultim termen, lămuriri, în alt loc).

In vreme ce d. Nichifor Crainic s'a întors din călătoria de Bruxelles cu o colecție de ciomege, pe cari le arată, e adevărat, cam de departe, d. Bucuța a adus, pentru că a și dus, acel suflet larg, și acea lucidă înțelegere, singurele cu putință pentru zilele de azi.

Intr'adevăr rareori o cauză, a fost pledată cu mai multă strălucire de cât este în „Scrisoarea deschisă d-lui Jules Romains“ pe care d. Emanoil Bucuța o tipărește în fruntea ultimei „Gândiri“.

Scrisoarea e prilejită de „impresiile din Ungaria“ pe care scriitorul francez le-a tipărit în „Illustration“ și este, în zilele campaniilor Rothermere, și a zarvei dela Geneva, una din cele mai succinte și mai elocvente pledoarii pentru teza română.

Dar ceeace este un record chiar pentru scrisul d-lui Emanoil Bucuța, ale cărui resurse deatâtea ori s'au dovedit ingenioase, este tactul, europenismul, demnitatea și delicatețea cu care având să doboare părerile lui Romains, îl ferește de orice jignire. E un model al genului, pentrucă nu spunem nimic nou arătând că „Scrisorile deschise“ sunt un gen de care s'a cam abuzat — și fără artă. Voim să cităm din această pagină de superioară literatură pusă în slujba patriei și ne și dăm seama de greutăți. Pentru că părțile de artă pură nu pot fi desprinse.

In restul sumarului : **Vesperală**, poezie de **I. Minulescu** ; începutul unui studiu **Mistica statului** de **Petre Marcu-Balş** ; Cronica filosofică de **Vasile Băncilă** ; **Insemnări** de **Adrian Maniu** și la pag. 163 o poezie funestă **Paparudele**, căreia îi datorăm, cu siguranță, toate ploile dezastruoase din Bucovina și Basarabia.

NICHIFOR CRAINIC, DUHAMEL, PENCLUB

Cetitorii noștri cunosc pasagii din călătoria lui Georges Duhamel la Moscova. Fragmentele spicuite până acum au dovedit asertiunea ce făceam în notița de prezentare (atunci când nu se putea ști, cu precizie, ce va urma) că G. Duhamel este un suflet, un propagandist al „omeniei“, un pacifist, și mai presus de toate un spirit obiectiv. Restricțiile referitoare la censura în Rusia sovietică, ne-au dat deplină dreptate, după cum „dezarmarea morală“ care a format tema de predilecție a reuniunilor din toamna asta la Geneva (lipsa de spațiu ne oprește să reproducem din editorialul dela 10 Sept. 1927 al oficiosului „Viitorul“, sub titlul „Rolul internațional al presei“ și unde se întâlnesc, negreșit cu alte cuvinte, aproape toate gândurile noastre) și toată schimbarea de spirit, ce se operează, că vrem sau nu, arată că eram pe drumul cel bun.

D. Nichifor Crainic este de altă părere. Fostul secretar general al artelor a călătorit la Bruxelles, la congresul internațional al Pen-Club-ului și, în calitate de membru al P. E. N.-ului, de bună seamă, odată întors, el care, (și pe bună dreptate), s'a ridicat acolo, împotriva imixtiunei criteriilor politice, ale Ungurilor, nu află altceva mai bun de făcut decât să se înverșuneze împotriva unui coleg al său, celui de-al doilea prezident, cum îl numește d. E. Bucuța, și printre grațiozități la adresa noastră, îi aplică lui Georges Duhamel semnul infamant : „Conrupător de suflete“.

Ar fi copilăresc să iau apărarea lui Duhamel, nici ca scriitor, necum ca gânditor politic. Nefiind membru al Pen-ului pe de altă parte, n'am să mă preocup întrucât se practică în protocolara adunare mănușa de box, în locul celei de salon. Și pentru una ca și pentru cealaltă n'am decât să mă refer la scrisoarea deschisă către Jules Romains, a d-lui Bucuța, din acelaș număr al „Gândirei“, despre a cărei curtoazie d. Crainic desigur, n'a luat cunoștință.

Ași putea, să mă sezisez de o contradicție frapantă :

Un membru al Pen-Clubului nesocotește principiile călăuzitoare, însăși rațiunea de fond a unei adunări, la care participă, totuși, reprezintând scrisul românesc.

Mai la urma urmei și aceasta îi privește tot pe Dumnealor.

Insă admonestarea d-lui Nichifor Crainic din cronica (cu adevărat „măruntă“) a ultimei „Gândiri“, în timp ce ne expune oprobiului public, dimpreună cu autorul călătoriei la Moscova, se întreabă, cu alternativă nedumerire : „Să ne mirăm ? Să ne revoltăm ?“ (de cele ce scriem noi, adică, de recomandarea ca și de creditul ce făceam lui Georges Duhamel).

Și iarăș am lăsa și această emfază să se umfle până s'o desumfla, dacă în această dilemă nu trebuește cetit altceva. D-l Crainic face parte din acea categorie de monopolizanți ai sentimentelor naționale, a căror exercitare lor singuri și-o rezervă.

Să vă mirați ?! Dacă sunteți așa o fire, liber la d-vs să vă mirați. Și mirarea e un stadiu al contemplației și poate că mirându-vă, părăsiți delațiunea și reveniți la poezie lirică.

Să vă revoltați ?!

Și întru aceasta două cuvinte :

Nu sunt dintre aceia cari am dezaprobat mobilizarea scriitorilor dela Marele Cartier ca și literatura pe care o confecționau. Am însoțit, cum era și firesc, și cum am făcut-o toți cei din tranșee, cu o ironie două, acele flori artificiale care aminteau așa de mult mireazma coroanelor mortuare. (Mai mult : am aplaudat, zilele trecute, cetind în gazetă, un anunț al recrutării care încorporează pe tinerii fotografi sau cinematografiști, dimpreună cu beneficii cota-parte, la secțiile respective ale armatei).

Dar să ne dea voe și nouă d-l Nichifor Crainic, nouă care am cunoscut și o altfel de moarte, decât aceia literară, nouă care am arătat și o altfel de dragoste țării noastre, decât în versuri (și dacă am avea la îndemână, am cita, întru aceasta câteceva din rândurile de fier încins ale d-lui Iorga) să ne dea voe și nouă să știm ce este patriotismul și cum se practică dânsul. De gardieni mobilizați în plutonul literaților de război, suntem sătui.

Desigur s'ar putea scrie îndelung pe această temă. Și timpul și spațiul — lipsesc. Insă mă gândesc și nu știu dacă unui romîn va să-i cerem monografia acestor malformațiuni sufletești sau mai curând unui Plaut pentru care a răsărit acestă nouă specie de Bumbomachizi Clitumestoridisarchizi.

UN PREMIU EMINESCU

Academia Română a hotărît ca Premiul Statului Eliade Rădulescu, în valoare de 50.000 lei să-l acorde în sesiunea generală din anul 1929, celei mai bune lucrări prezentate în manuscris despre : „Viața și opera lui Mihail Eminescu“.

Termenul prezentării manuscriselor la concurs este până la 31 Decembrie 1928.

SCRIITORII

☐ **D. G. Călinescu.** ne comunică retragerea sa din redacția revistei „Sinteza“.

☐ D. **Aureliu Cornea** și-a retras colaborarea dela revista „Sinteza“.

OPERA

☐ Stagiunea Operei Române se va deschide la 1 Octombrie.

☐ Opera Română va relua opera lui Puccini „Gianni Schichi“, cu baritonul Basiliu.

☐ Opera originală „Nunta tragică“ va fi reprezentată la Opera din Cluj cu tenorul Romulus Vrăbiescu.

☐ D-na Pirraccini noua angajată a Operei Române va debuta în „Tosca“.

☐ Opera Română va relua „Regele Ysului“ de Lalo cu tenorul Emil Marinescu.

☐ Repetițiile operei „Walkyria“ la Opera Română urmează sub conducerea d-lui Alfred Alessandrescu.

☐ D. Alfred Alessandrescu va începe în curând repetițiile operei „Thais“ de Massenet.

REVISTA REVISTELOR

☐ Cu lichidarea vacanței, colaboratorul nostru, d. **Pentapolin** își reia regulata redactare a revistelor, cari, unele în restanță, altele recentisime, au început să se strângă.

In numărul viitor : **Graiul românesc, Sinteza, Viața Românească, Transilvania** etc.

ERRATA

☐ Tablourile reproduse fără specificare, în nr. trecute la pag. 565 și 590, se datoresc d-lui Adrian Gheorghiu și reprezintă poarta castelului brâncovenesc dela Sâmbăta de Sus, și un peisaj din loc.

☐ **Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar“ : d. Perpessicius.**

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREȘTI.

UNIVERSUL LITERAR

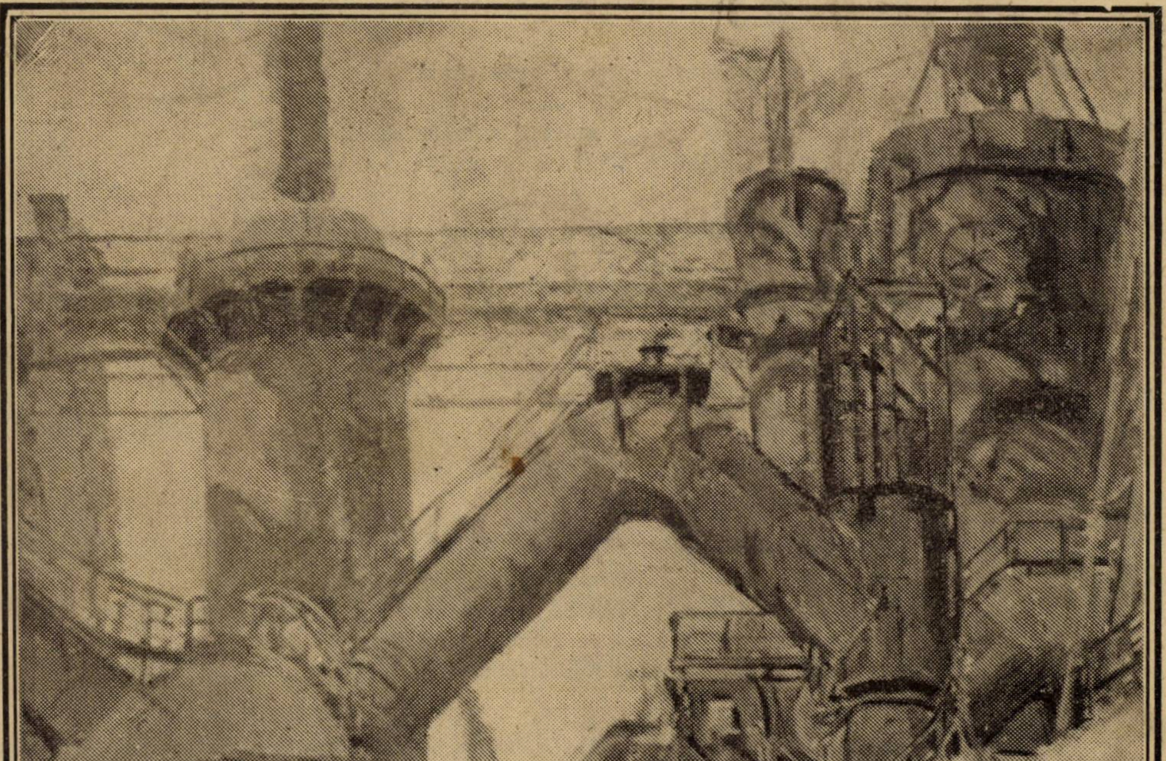

JEAN STERIADI: REȘIȚA. (Salonul Oficial).

Demetrie Ursulescu
Depozit general de ziare și reviste
Sibiu

An. XLIII Nr. 39
25 Septembrie 1927

Lei 5

Iubirea din lan

Fata, pârguită de tinerețe ca o caisă.
cu sâni în care deapănă lâncezeală, soarele.
— ca'n doi motani ațipiți care-și torc surd fuioarele —
s'a 'ntins în holdă, cu toată ființa spre cer deschisă ;

fata s'a lăsat peste holdă, grea ca o caisă.

Soarele, ce rumenește spice și arde fânul.
coace un dor care-i scurmă coapsa tare și goală ;
cu mâini calde de frunze grâul îi mângâe sânul, —
căpriță mică și albă îi adoarme în poală ;

soarele rumenește spicele și arde fânul. -

Păstorul nalt, de aramă, care păzește iezii,
a luat în brațe iedul bolnav, cu botul fierbinte ;
el caută apă rece prin gropile livezii.
să stingă setea animalului trist și cuminte ;

dar zărește fata în holdă, — și uită'n câmp iezii.

Când gura flăcăului i-a căzut aprinsă pe piept
— gura grea ca o pasăre caldă 'mpușcată'n văzduh —
fata, cu ochii'nchiși, credea că. soarele în sbor drept
a picat din cer s'o frângă cu arzătorul lui duh ;
când gură grea s'a așezat fetii fierbinte pe piept.

Dorul, care-i scurmà coapsa, și-a 'ntins trup de reptilă ;
iedul încearcă gâtul pe gâtul caprei să-și culce
și paște, după urechea ei neagră. iarbă dulce...
ziua se topește albă, ca o plantă textilă,
în apa amiezii ce curge printre maci de mărgean ;

soarele, ce privea peste umăr iubirea din lan,
s'a 'mpotmolit, până la brâu într'un nor de argilă...

A. POP MARȚIAN

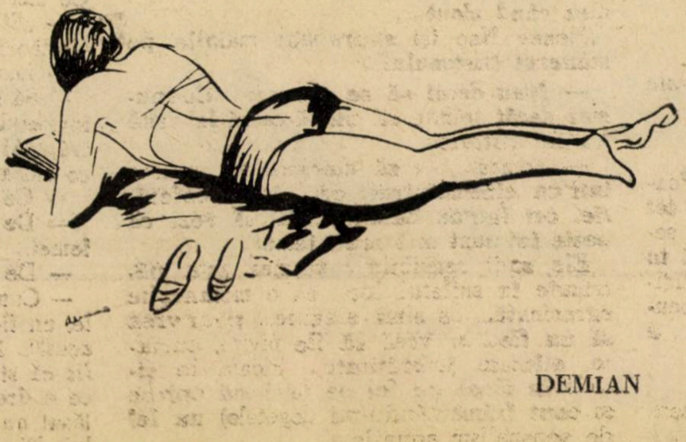

DEMIAN

Ploaie pentru femei

de **TUDOR MUȘATESCU**

De câteva zile — deși primăvara s‘a statornicit în corcodușele verzi și cuiburile proapete de rândunici — ploaia face trafic de influentă. (Bine înțeles, influență, din aceia care se tratează cu ventuze, aspirină și ceaiuri fierbinți).

Plouă. Plouă permanent, obositor, monoton.

Te gândești fără să vrei, la începuturile de toamnă, când se strâng băncile verzi din grădinile publice și trandafirii cu tulpini buboase și frunze oxidate, se îngroapă în morminte mici de pământ jilav. Culoarea vremii e neprecisă. Un amestec de cenușiu de ceață comprimată și galben ud, de zăpadă topită.

Instalat comod pe canapeaua de pluș verde-închis, ca miezul măslinilor crude, Nenea Nae, fumează plictisit, privind strada, pe care trăsurile cu coșuri ridicate — alunecă fără sgomot ca și cum caii ar avea potcoave de pâslă. Ici, colo, trecătorii cu capul ascuns în umbrele și umerii ghemuiți în pardesiuri — par niște saci cu nisip — atârnați de parașute minuscule — aterizând lent din văzduh.

Nenea Nae mă vede (eu n‘am umbrelă) și-mi face semn cu degetul.

Inteleg că mă chiamă în cafenea și mă duc, fiindcă Nenea Nae, deși e senator de drept, nu m‘a plictisit niciodată și s‘a supărat foc pe mine, ori de câte ori am îndrăsnit să-mi plătesc consumația.

— Ia șezi colea, dragă, mă întâmpină el, (și după ce mă așezai) Ce vreme ticăloasă, Domnule..

— Mizerabilă !... întăresc eu.

Nenea Nae soarbe lung din schwartz; scoate dnitr‘un porttigaret lucrat în motive nationale — ca un covor de pat în miniatură, o havană Alba-Julia și un bricegut cu tirbușon, foarfeci și prăsele de sidef argintate la capete.

Retează simetric sfârcul havanei, îl despică exact la jumătate, aprinde dela bricheta de argint în formă de inimă — cu traheea aortă, în chip de fitil imbibat cu benzină — și după ce trage superficial câteva fumuri, își înșurubează havana în colțul gurii și privește din nou pe fereastră.

— Mă ! A dracului ploaie..

Tac, și la rândul meu, sorb din cafeaua care mi-a sosit între timp — necomandată.

Nenea Nae se sucește pe scaun.

— Ce vreme frate !... Nici n‘ai crede că suntem în primăvară.

Poftim... în câte suntem azi...

— 13.

— Aprilie ?

— După stilul nou...

— Oricât !... Nou ne-nou.. ploaia asta n‘are nici un Dumnezeu.

— E atee, încerc să glumesc eu.

Nenea Nae îmi prinde vorba...

— Atee ? Adică dacă e atee ce ? Poate să fie de zece mii de ori atee că tot nu e bună de nimic... Nici tu pentru semănături, nici tu pentru poame, nlci tu pentru nimic... (și după o tăcere, iluminat ca un lampion venețian) numai pentru birjari... asta e vreme pentru ei..., e poaie pentru birjari.

— Și pentru femei !... îmi dau părerea eu...

Nenea Nae se proptește de speteaza canapelei, și face ochii mari. Havana din colțul gurii, se adâncește sub buza inferioară și se ridică în spațiu ca un semn cafeniu de mirare...

— De unde și până unde ?... Ce are a face ploaia... și cu femeile...

— Are, nene Nae.

— Ce are Dom‘le ?...

Imi aprind și eu o țigară ca să-mi dau timp suficient să inventez ceva.

— Păi, ia gândește-te d-ta, nene Nae... Noi bărbatii — care suntem ocupați în tot minutul — și tot — când plouă — simțim așa, un fel de lene, un fel de plictiseală... Iți închipui ce plictisite sunt ele...

TUDOR MUȘATESCU

— Care ele ?

— Femeile Nene Nae... Toate femeile. Ele n‘au nimic de făcut... Ploaia le strecoară singurătate în suflet... Lor nu le place singurătatea... Ele trebue să se distreze... și își dau seama de asta mai ales când plouă...

Nenea Nae își suprapune mâinile pe mânerul bastonului..

— N‘au decât să se distreze... Ce numai decât trebue să plouă ca să le ardă lor de distractii...

— Tocmai... Ia să mergem noi acuma într‘un cinematograf, ori într‘o cofetărie, ori într‘un dancing... Ai să vezi că peste tot sunt mai mult femei...

Ele sunt sensibile... vremea asta pătrunde în sufletul lor ca o melancolie egrasioasă... Se simt singure... și ar vrea să nu fie... ar vrea să fie pivite, curtate, alintate, îmbrățișate... Ploaia le șiruie în sânge un fel de (aici mă opresc și caut frământându-mi degetele) un fel de sensualism aquatic...

Nenea Nae își dă cu un bobârnac — pălăria pe ceafă.

— Un fel de ce ?...

— Nu repet expresia pentrucă-mi dau seama că ar fi inutil... Vreau să zic... un fel de predispoziție... un fel de înclinare către sensualism.

Ochii lui nenea Nae s‘au bolboșat ca două gălbenușuri de ou puse simultan în unt încins.

— Da, da, să știi dragă, că ai tu ceva dreptate... Uite, un caz... la care mă gândii acum...

Nevată-mea, domnule, acum zece ani când am luat-o... mă rog, pot să zic, un copil pe lângă mine, de câte ori începea să plouă... că eram la țară la moșie... sărea pe genunchii mei și mă săruta domnule... ca să zic așa, la nemurire... și-mi zicea :

— Nicule, ce mult îmi place să te sărut când plouă..

— Și mă rog, dece ?... o întrebam eu.

— Uite așa, nu știu !... Ce era să știe ea... pe vremea aia. Dar vorba e că-i venea să mă sărute... Iacă, vezi... e ceva adevărat în tot ce spuseși.

— Eu nene Nae, să știi că nu afirm ceva până ce nu mă conving că e așa. Imi verific totdeauna impresiile, le compar cu realitatea și pe urmă trag concluziile...

Să știi dela mine... Pe vreme ca asta toate femeile își înșală bărbații sau ar fi în stare să-i însele...

Nenea Nae a rămas o clipă pe gânduri apoi s‘a ridicat, și-a răsucit într‘o doară fularul în jurul gâtului, s‘a îmbăcat demipaltonul și mi-a întins silnic mâna.

— Plătește tu.. La revedere...

— Unde te duci, nene Nae ?...

— Mi-am adus aminte de ceva... la revedere..

Am plătit consumatia — prima oară în zece ani decând îl cunosc pe nenea Nae — și-am eșit în fugă să văd încotro o ia... Din ușa cafenelii, abia l-am mai putut zări, cotind colțul străzii într‘un taximetru...

— — — — — — — — —

Două zile mai târziu, soarele biruise rezistența norilor — topindu-i ca pe niște calupuri de plumb — în falduri de poleială lichidă. Primăvara — cu forțe noi — refăcute în dosul norilor — stropea străzile cu apă de soare și usca frunzele pomilor cu abia perceptile curente de aer uscat..

Mă oprisem în fata cafenelii privind — cu aceias tresărire ca acum douăzeci de ani în urmă — un cârd de cocoare plutind deasupra orașului ca o minusculă escadrilă de avioane cu aripi mobile.

Cineva mă bătu pe umeri, din spate.

— Să trăești nene Nae... Ce mai nou ? Ce zici de vremea asta ?

— „Stai ! Intâi să-mi spui cât ai plătit alaltăeri la cafenea ?

— Lasă nene Nae, îmi pare rău !

— Să știi că mă supăr... Mă rog ai fost invitatul meu. Eu ți-am bătut în fereastră... Al doilea, să știi că nu-i adevărat ce ziceai.

— Ce ziceam ?

— De chestia aia cu ploaie pentru femei.

— De ce ?

— Cum de ce ?... Imi băgaseși, domnule, un fior în inimă si m‘am dus imediat acasă... Zic : ia să vedem, frate, să verific că si nevastă-mea e femee tânără. Și ce e drept se plictisise și ea, dar mi-a lăsat un bilct că e la nevasta lui Dinu... lui Dinu Bălănescu, inginerul... Colegă

Din volumul de schițe „Ploaie pentru femei" sub tipar.

SFEŞTANIA

Lixandru Bistriţă e cel mai potolit locuitor din Obada. După tată, îi zice Stegaru. Porecla asta este titlul de nobleţă al lui Lixandru Bistriţă moştenit dela părintele bunicului său, care la rândul lui l'a purtat şi el cu mândrie un secol şi un sfert, moştenire dela părintele părintelui bunicului lui, — stegarul iniţiat al Stegăreştilor, hiritisit cu pompa acestei ascendenţe pentru bravura de a fi capturat drapelul unei companii duşmane într'un război de care nu şi mai aducea aminte şi din care s'a ales cu o decoraţie, cu un picior de lemn şi cu faimoasa poreclă.

Pe vremuri, Lixandru Bistriţă a fost în serviciu la tutunuri. Milităria a făcut-o la... Manutanţă. După militărie Regia i-a cerut un titlu de reintegrare. Lixandru Bistriţă a invocat vitejia strămoşilor, dar care însă nu a fost luată în seamă. Dela tutunuri a trecut **„cantoner“ la judeţ.** Plasa, prea mult întinsă şi mijloacele de legătură restrânse, i-au sugerat demisia. Sătenii l'au ales Primar, dar gâlceava dintre gospodării întrecând puterea autorităţii lui represive, o nouă demisie îi surâdea. Dela primărie a trecut la negoţ. Pierderile întrecând profitul, creditorii au pus peceţii pe obloane.

Intr'o zi a primit **„o ţidulă“.**

Era poftit la deschiderea unui testament.

Un aliniat din testament îl întărea proprietar pe o sfoară de pământ la câmp, şi pe un plan de casă, cu casă pe el, în vatra satului Obada.

Ultimul stegar îl instituia legatar particular în satul în care amintirea vestitului drapel nu ajunsese încă.

Patru vlăstare eşite dintr'o căsătorie cu o roabă luată din amor, aşteaptă să poarte mai departe faima steagului inamic.

Unul e gardian la biserica Bisericani; al doilea, acar în Căile Ferate; al treilea şef de echipă în pirotechnia armatei şi al patrulea ucenic la uzinele de apă **„Bâcu“.**

Trei dintâi sunt căpătuiţi — pe al patrulea l'a oprit pentru gospodăria lui. L'a pus la parte la bucatele pământului şi l'a scos din slujba uzinei în schimbul beneficiului a două pătrimi din întreaga avere, după moarte — ceilalţi trei moştenitori având situaţiunile aranjate, fiecare cu vaca, faitonul şi trusoul lui zestral.

După deschiderea testamentului, liber fie să ia în căsătorie pe toate urîtele satului.

Mandache Prâslea, după legenda neamului tot un **„stegar“** şi el, este cel mai aşezat copil din cei patru voinicoşi ai lui Lixandru Bistriţă din Obada. Mandache e leit poleit Lixandru Bistriţă şi la înfăţişare, şi la fapte, ca şi la apucături. Aşa se şi explică preferinţa părintelui pentru cel din urmă moştenitor. Se învoesc la toate, în tăcere, cu rost şi cu socoteală. Ceilalţi sunt mosafiri. Mandache e temiul casei. Paraschiva, femeia lui Lixandru Bistriţă, de când cu atâta potop de nurori, a eşit de mult din chichirezurile gospodăriei.

Mandache e toată nădejdea. Lixandru tânjeşte într'o tuse fără leac. Paraschiva se grijeşte într'una ca să o brodească moartea înpărtăşită în tot momentul. La mijloc e Mandache. Mandache a tras ulucă nouă. Mandache a cosit bălăriile din bătătură, sădind rozete în locul lor, şi tot Mandache a **„opinat“** pentru dărâmarea acareturilor moşteneşti, în schimbul altor mai cilibili, pe planul de casă cel mai arătos din toată curtea. Mandache a înlocuit **„alăul“** de pescuit, când Dunărea umflă Argeşul şi aduce somnul de două sute kilograme, cu prinzătoarea cu bojogul de bivol într'un vârf trecut printr'un cârlig de care stă prinsă o tidvă în care se înfige guşa dihaniei. Mandache a înlocuit puţul în care putrezeau toate lighioanele şi toate spurcăciunile căzute în el, cu pompa de fontă cu apă... sistematică şi tot Mandache a cotorosit gospădăria de murgul care a rupt toate ulubele şi a pocit tate dricurile briştilor şi a adus în curte în locul lui, pe Gina, iapa baciului Nichita din Floreşti, curcitură dintr'o jumătate de sânge din herghelia boerului Scurtescu, împerechiată cu Soliman armăsarul statului, şi la adălmaşul căreia, geambaşul, jandarmul şi notarul au cinstit la două mese. — una a cumpărătorului şi alta a vânzătorului, după o smecherie a lui Mandache pentru ca astfel toată lumea să fie mulţumită.

Aşa că vorba lui Mandache intra cu folos în urechea lui Lixandru Bistriţă.

•

Părerea lui Mandache cu dărâmarea bordeiului vechi şi înlocuirea lui cu un adăpost mai civilizat, triumfă într'o bună zi, înaintea tuturor proectelor gospodăreşti, şi Lixandru Bistriţă reflectă serios la executarea planului.

Afară de asta, nepoţii dela cele trei nurori, se îmbulzeau şi musafirii nu mai încăpeau în casele vechi.

Cafelele se serveau afară, la umbra stejarilor cari îşi lepădau ghinda coaptă în chiselele cu dulceaţă, şi ospătaţii mai îndepărtaţi, erau găzduiţi peste noapte, prin ceardacul pătulelor, ba chiar şi prin coşare când vitele rămâneau noaptea pe câmp.

Osebit de asta, Lixandru Bistriţă avea **la oraş o rubedenie cu vază, dactilografă, doftoriţă, moaşă, sau aşa ceva, a cărei reputaţie sprijinită de drapelul stegarilor,** s'ar fi ştirbit prin atâta înghesuială în bătătura din Obada.

Şi într'o dimineaţă, pe porţile larg deschise de Mandeche, au intrat căruţe cu târnăcoape şi faitoane încărcate cu meşteri. In dosul gardurilor s'au săpat varniţe fără fund, şi pietrişul amestecat cu nisip, a început să scărşnească în amestecătura zidăritului, sub potopul şiroaielor fântânei cu apă **sistematică.**

Din căruţe au coborât rând pe rând lucrători şi scule au început a lovi şandramaua din păreţii căreia curgea mălaiul tencuelei putrezite şi bolnavii vechiturei prăbuşită încă mai de mult.

Părintele Anghelache împlântă în temelie, cea dintâi cărămidă nouă şi prohodul sfintei sfeştanii aplecă de şale asistenţa cutremurată de emoţie.

Şi acaretul vechi dispăru depe pământ ca în basme şi pe ruina lui înlăcrămată se înălţă podoaba modernă a civilizaţiei.

◆

La gustarea de după sfeştanie, s'a vorbit de toate, numai de meritele lui Mandache Prâslea, întemeetorul moral al aşezământului cel nou, nu se pomenise nimic!

Unii atribuiau frumuseţea **„eventuală“** a clădirei, evoluţiei architecturei, alţii zidarului care avea să înălţe calcanul, alţii, avuţiilor pământului care procura apa, varul şi nisipul, mulţi meritelor pecuniare a lui Lixandru Bistriţă, iar cei mai mulţi, constructorului care aplicase planul inginerului pe faţa pământului, dar nimeni dintre preamăritori, nu se gândise la partea de merit cu care Mandache Prâslea contribuise la înfăptuirea locuinţei preasălvită.

Părintele Anghelache îndreptă smerit semnul binecuvântării spre bină şi înghiţiturile alunecară voiniceşte pe gâtlejele mulţumite ale prăznuitorilor.

•

Acaretul lui Lixandru Bistriţă cade în poalele morii lui Vişan.

Moara nu mai umblă.

Pietrele ciuntite de măciniş şi-au depărtat punctul de contact şi talazurile Sabarului isbesc zadarnic în scoc.

Tratativele predării morei fiind în **curs, Vişan a pregetat să înlocuiască pietrele sau să aducă vreo altă îmbunătăţire morii.**

---

de şcoală, prin urmare... nu încape nici o bănuială... fiindcă una e dragă să te plictiseşti şi alta e să... ce ziceai tu...))

Şi nenea Nae, mă bătu din nou, părinteşte, pe umeri...

— Mă iau eu, om bătrân, după fleacurile tale!..

Mărturisesc că nici eu nu credeam să am dreptate... Ploaia pentru femei, era o impresie pe care n'o verificasem încă...

Acum nu mai încape nici o îndoială.

Alaltăeri când m'am dus acasă — pe la 8 jumătate — am văzut pe nevasta lui Dinu, eşind dela vecinul meu, locotenentul Frumuşanu şi seara la club, Dinu mi-a povestit că în lipsa nevesti-si **— i-a venit „dama“ pe o ploaie torenţială.**

TUDOR MUŞATESCU

SARMANUL KLOPSTOCK

Caravanele cu bucate adunate pentru măcinat, glugă în poarta morii, stau o vreme locului. cercetătorii bat în coliba lui Vişan din spatele morii, un câine le răspunde a pustiu. Sabarul îşi duce plânsoarea mai departe, şi boii doborâţi de umblet fac ochii mari spre cărăuşii cari le întorc coarnele spre moara cu vapori a lui Hadrascky din **„Braniştea lui Giurcă“**.

A mai rămas bun din toată moara lui Vişan, numai stăvilarul.

In el se sparge tânguirea apei. Broboanele albe ael spumei, aşează o dantelă de lumină pe creasta lui, dealungul albiei, în timp ce grosul apei bubuie aprig în pântecul prins în chingi de oţel.

In ploaia stropilor perlaţi de razele soarelui, zâmbesc boboci pluşaţi de gâscă. La o depărtare de lanţul dulăului, mucegaiul cocleşte, bulgărele de aur al unui rest de mămăligă. Câteva discuri de floarea soarelui îşi desfac evantaile de sepie în ferestruiele triste ale magaziilor golite.

O cucuvea toarce psalmii morţii în podul morii

Vişan nu e acasă.

Chervanele îl caută în zadar.

Dar stăvilarul geme.

De cealaltă parte a morii, legătura drumului, în vale cu Obada şi în deal Icoana, se face pe podul lui Speriatu.

Şi podul lui Speriatu ca şi moara lui Vişan, nu circulă. Judeţul a angajat corespondenţă cu autoritatea de resort, dar dela centru nu s'a primit încă nici un răspuns. Până la învrednicirea lui, încărcăturile mai mari fac ocolul pe şoseaua Ciocăneştilor. iar călătorii cu piciorul, îl trec pe parapet.

Cei mai mulţi însă, se strecoară înot pe dedesubt, cu hainele în braţe.

La închinarea ultimului pahar, Mandache Prâslea s'a făcut nevăzut din adunare.

S'a ivit însă într'o vreme, tocmai în capul podului lui Speriatu din tâmpla morii lui Vişan, trecând de două ori Sabarul înnot. La podul lui Speriatu l'a trecut a treia oară, svărlinu-şi rufele în bătătura morii.

Vişan nu era acasă.

Dulăul chemat pe nume de Mandache, s'a potolit îndată, cerându-i bulgărele de mămăligă. Mandache nu s'a mai îmbrăcat. Din rufe a scos un baros, o daltă şi un raz. A privit apoi un timp, clănţănind din dinţi şi din genunchi, repede, în toată încăperea pustie a morii, a strigat spre dulău să tacă, şi prăvălindu-se în pântecul stăvilarului, a înfipt dalta în nitul unui cerc Barosul a lovit puternic pe sub apă, dalta, şi cercul a plesnit cu o trosnitură de granată. Razul şia făcut loc în plesnitură, şi Mandache s'a urcat pe el cu toată greutatea trupului. O blană a sărit smintită în Sabar şi Mandache s'a rostogolit cu scule cu tot pe podelele deşarte ale morii. Blănile s'au desprins fulgerător una după alta, lovind puternic albia Sabarului, şi împingând pe apele umflate rufele lui Mandache şi codrul de mămăligă pe care dulăul morii nu l'a ajuns.

In toată bătătura gospodarului Lixandru Bistriţă din Obada, înnecul lui Mandache nu a mai lăsat decât pergamentul, cărămida temeliei, şi binecuvântarea preotului Anghelache dela sfeştania zidirii celei noui.

SARMANUL KLOPŞTOCK

PORTRETE ROMANEŞTI

Gib Mihăescu

Shakespeare sau Balzac, uşor cad în senzaţional. Lumea grea din jur, grea de păcate şi dureri, se aprinde, la descrierile mari, în flacăra mare, şi, în practica artei scrise, nu consumă, strălucitoare, mai puţin decât păcatul şi durerea, confuzii, contradicţii şi chaos.

Ceasuri de linişte şi plinirea molcumă de trezie, îţi dau să reciteşti, pentru revizuire, temele aspre ale celor ce le-au încercat, fără alegeri politicoase, şi constaţi, aşa, minte distinsă, chiar, în suprafeţe şi rânduiri, naivitatea, de la măsură la măsură, a antinomiilor dintre columbă şi satâr, fluture şi cucuvea, solz şi aripă. Şi toate acestea, în aceiaşi făptură, ades, creată pentru simboluri prin contrast, deşi străină, în desvoltări şi rezultate, sarabandei moralizatoare şi uluită prin nonsens. Oricare minte largă încearcă, fără ştire, incomprehensiuni romantice şi aiurări, în multe svonuri repetate, de frunză, om, dâmb, munte şi linie de cer. Aşa se întâmplă ca Vantrin al cunoscutului romancier, şi Falstaff al celebrului dramaturg, să-ţi apară, de vrei să rămâi cu cauză şi cu efect, înrudiţi personagiilor prostănace, din Victor Hugo şi Eugène Sue.

Ne place să sugerăm cu introducţia noastră, că oricând, orice dobitoc are dreptate, cu oricare dintre impunătoarele icoane ale vieţii şi ale literaturilor paralele, îndată ce revărsările de Nil, mereu neînţelese pe maluri pasive, din apocaliptice albii, au a fi dezaprobate de bunul simţ ancilar şi de negustoria economiilor practice, fie şi florentine.

Astfel, şi numai astfel, vină îi poate fi şi lui Gib. Mihăescu, adusă. Crescut în pământurile potopului fertil, cu rădăcini în teren totuşi mişcător, căci gata să treacă prin avulsiuni, la trupuri de nouă ţară, atentă şi acaparatoare, acest recent efort al nostru, de nevoit originală îndrumare, cată să pătimească, în mentalităţile grosolane, cu scăderile romanului foileton, din pricina însăşi a excesului său de manifestări şi a divorţului declarat, dintre izbucnirile lui şi înţelepciunile anterioare.

Din extrema plămăditorilor cu adevărat, Gib Mihăescu are pâlpâirea halucinată a ochiului în noapte, prinzând în dese contracţiuni, ca un obiectiv la magneziu, conturele instantanee, piscurile schiţate, prăpăstiile spontan deschise, neantul şi excrescenţa, şi ironia Providenţei, drapată în negru şi cu prestigiul coarnelor, câteodată, şi câteodată, al cercului de lumini. Tainic şi cu eloquenţe, când vrea, Gib Mihăescu are, în sânge, tragedia evenimentului, devergondajul aparenţelor şi, pe dedesubt, socoteala fatalităţii, poruncită în îmbinare de acţiuni, în neprevăzut de umană indolenţă, de trivial, hoţie, frică şi lăcomii. El nu pândeşte pentru că, nuvelist, e ţinut de meserie să pândească, la drum mare, sau răscruce de şosele, în tavernă sau în buduar. El pândeşte, ca un păienjeniş laborios prin menire, şi cu ghiarele toate, fine, ca nişte mătăsuri agitate şi prompte, prinde fără premeditare şi adulmecă prin instinct. E deschis ori cărei tremurări de suflet, ca o corolă, deschisă la lumină şi apă, şi din muzica Gongului de aur sau de bronz, de platină sau de cleştar, pregăteşte simfonia pe un registru înalt sau scăzut după cum sunetul a parvenit urechei lui, cu o calitate sau alta, de metal sau sticlă, împerecheat aşa sau altfel.

Calculul şcoalei de bele-arte îi este nesuferit. La compozitorii cu tighel se numără pe întins de aţă albă, întrerupe-

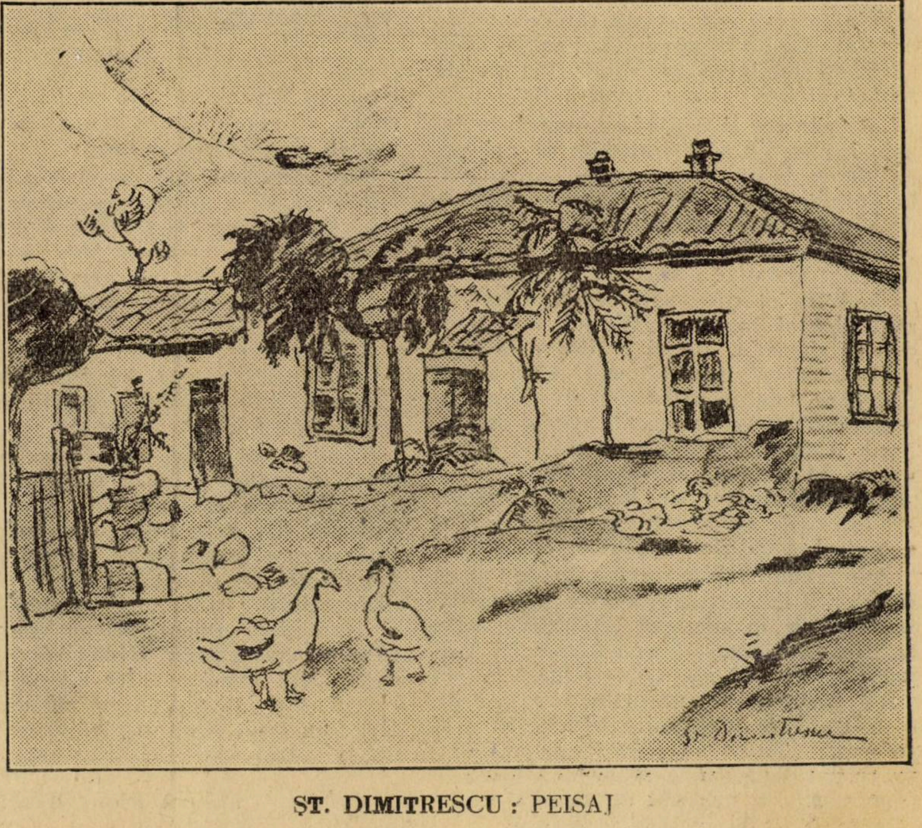

ŞT. DIMITRESCU : PEISAJ

rile acului, mecanic oprit la vreme, de palpitaţiile maşinei. Dar Gib. Mihăescu lucrează fără pedală, piston, tiv şi cataramă. Sălbătecia rutului, infamiile burgheze, asalturile comediei umane şi răzbunările catapetezmei de dincolo, maxilarul sălbaticilor şi groaza de lupi, nu cer, în plasma scriitorului sever, nici madipolon, nici mosor nr. 3 sau 4. E convingător procedeul de învăluire, căci nu se poate mai firesc, precum fireşti sunt forţele pe care, sub pături groase de lut, le pune în mişcare. Făţişul dă acestui excursionist, la început agale, şi din ce în ce mai accelerat, motive de provincială descripţie, dar, în subteran, clocotiri de apropiate erupţii. Nimic artificial, amintind în pagina lui, peisagiile din cuburi lucrate, de copii, cu lustru şi color, — un conac, o grădină, grebla grădinarului, şi căsuţa lui, şi dulăul culcat lângă nişă, după ce a fost din trei corpuri geometrice, alcătuit. Pornit pe o pantă rea de scotociri şi recunoaşteri, benignitatea lui regională, ajunge, deadreptul, ferocitate, — atât descoperă de sigur şi fixează de amar. Neîngăduindu-şi să păstreze până la sfârşit, flanela, el o leapădă tocmai când îi e mai necesară lui Leonida, şi răstălmăceşte, deatunci, subiectul prezentat la început cu calm şi cu căldut, până la urlet şi dezastru. Ca să vedeţi până'n ce creşteri se întinde braţul povestirei lui, urcând pe coastă din trunchiu în trunchiu, şi, mai apoi, spre creste, din piatră în piatră, renunţaţi câtva la Dekobra şi la Gybal, şi citiţi „La Grandiflora", „Intâmplare" şi, mai ales, (e preferinţa noastră), minunata „Troiţă".

D. Tomescu, recenzent avizat şi limpede, cu concentrări şi explicaţii niciodată cheltuite în obligaţii verbale de critică şi în tratamentele buchilor copleşitoare prin rigiditate, se întreba, în foileton de ziar, din ce lecturi, bine apucate, a înflorit nuvela lui Gib. Mihăescu.

Şi, judicios, îşi răspundea, că procesul ei de organizare, trebue să se fi făcut, ca procesul asemănător al oricărei vietăţi, pe nesimţite, nu indiferent de operele cu care au venit răsadele ei în contact, dar extrăgându-le, pentru utilizare, esenţa, într'o structură înainte de toate, celulară, şi nu livrescă.

Lecturile vor fi contribuit, astfel, în dozele în care au fost absorbite de prielnicul teren, la amploarea acestei nuvele şi la definitivatul ei. Şi de facem concesia de-a recunoaşte că, prea senzitiv la vecinătatea marilor lui colegi, el nu a îndepărtat amintirile spontan distribuite în scrisul său se cade să discernăm în primul plan al personalităţii lui, mai mult de cât simpatia, fie şi roditoare, pentru Dostoïevsky sau Proust, Carco sau Hamsun, Maurois sau Genevoix. Mişcarea cotidiană, vorba suspectă, mania, racila, ticul, emfaza şi sfiala, sunt prinse de el, numai în metrul lui pătrat de vieţuire, şi, agurid, vivace sau lent, în jurul lor cristalizează atributele personagiilor şi veridicul situaţiilor multiple.

Am spune că e tipic naturalism, dacă nu s'ar fi dat acestui termen de şcoală, însemnarea, în deosebi, pejorativă, care pentru totdeauna l-a compromis şi dacă imagina ridicată de Gib. Mihăescu, la norii încărcaţi ai sensurilor, nu i-ar da o animaţie de închipuire febrilă. In astă privinţă, „Troiţa" (iarăşi), este edificatoare, inundată, în noaptea lui Christ, de focul din Cer, cu atât de straniu misticism, în cât alături de prestigiosul evocator, am simţit suflul magnific, al enigmaticului de l'Isle Adam.

E nobleţa cea mai de preţ a lui Gib. Mihăescu, de a şti să urce mărunţişul la taina poruncilor de trăznet, şi e tocmai ce scuteşte pe meşterul priveliştelor în tumult şi grandios, de certificatul realismului sec, neinterpretat de idee şi emoţie.

Aflăm, în sfârşit, din gazetă, recompensa, de atâta timp meritată. Marioara Ventura, înţelegătoare şi delicată, va juca piesa lui Gib. Mihăescu.

Răzbunarea, căci aşa trebue numită, după ce mândria lui a respins compromisurile şi a coalizat editorii, e reconfortantă. Ea pălmueşte cum trebue, cu întârziere şi aristocraţie, pe amputatorii frumuseţei, pe covrigarii din librării, pe directorii de teatru, saltimbanci politici şi glorioşi cu reţetă. E un răspuns pe care o mare artistă îl dă, luând prieteneşte de mână, pentru a-l conduce la rampă, din Drăgăşani, pe un avocat de târg, un podgorean ospitalier şi un orgolios talent auster şi schimnic.

ELENA PROTOPOPESCU

Cum cunoaştem pe Haşdeu?

Un control civic al cunoştinţelor literare (fie chiar privitoare la **marele** Haşdeu) este nu numai greu, dar şi absurd. Ce agenţi poliţieneşti îl vor puteà face şi câtă lume „bine pusă" l-ar puteà suportà? Şi totuşi e necesar. Iată din ce cauză recurg la un procedeu indirect. Considerând că elevii de eri sânt cetăţenii de azi, vom comunica mai jos câteva răspunsuri tipice (privitoare la opera acestui poet şi om de ştiinţă) obţinute dela diferite serii de candidaţi în aproape 10 ani de carieră didactică.

Se va vedeà de aici că nici în faţa acestei figuri de elită, minţile unor elevi (astăzi oameni în Societate) n'au fost nici destul de receptive nici destul de atente. E un rău că le public? Fără îndoială că nu! Avem şi noi, dascălii, mai ales cei calificaţi „răi" posibilitatea fericită să explicăm în fine odată cu origina atâtor dezastre şcolare şi pe aceia a epitetelor ce ni se dau cu atâta largheţă.

De-aici însă o sfântă obligaţiune: aceia de a comunica — din când în când — prin articole şi studii de popularizare, tot ceiace, atunci, în calitate de şcolari n'au vrut să primească sau primind — n'au putut să reţină. Căci — să nu se uite — nu e rar cazul acelora cari, odată eşiţi în lume cu o carieră suficientă, nu se mai cred îndreptăţiţi să-şi completeze lecţiunile trase la fit sau intrate în inconştient. Completarea culturii literare sau ştiinţifice apare — în felul acesta — ca un deziderat pe care setea de câştig şi de traiu bun îl ţin la destulă distanţă, pentru anumiţi indivizi.

Astfel fiind lucrurile, valoarea acestui articol e într'adevăr multiplă: departe de a avea numai o însemnătate anecdotică, după cum s'ar părea, el trece de pragurile şcoalei (în care vizează mai cu seamă pe aşa — numiţii **pregătiţi în familie** dintre cari cei mai mulţi nu sânt pregătiţi nicăeri) şi se îndreaptă spre societatea organizată — nu atât să plătească anumite poliţe, cum s'ar crede, cât mai ales să amintească unor părinţi de astăzi, (foşi elevi eri) nemulţămiţi cu ce bruma de situaţiune, şi-au putut agonisi — cum urmează să se comporte faţă de copiii lor în poziţii similare, dacă vor să-i vadă mai procopsiţi.

*

In general: răspunsuri vagi (garantat autentice, atât de autentice, încât le-am putea semna cu numele autorilor respectivi) care dau pe faţă o completă necunoaştere nu a operelor în sine (ar fi din partea noastră o dorinţă prea îndrăsneaţă, mai ales că multe dintre ele nu există nici în librărie), dar a conţinutului lor exact sau cel puţin al titlurilor.

Astfel un candidat cunoaşte o operă de Haşdeu: **„Amintiri din bătrâni"** ceiace ar fi cu totul altceva decât „Cuvinte din bătrâni". Un altul ştie precis că **„Haşdeu a scris tratate filosofice"**, iar când e vorba să exemplifice, numeşte, cu un cinism şi cu o ignoranţă crasă în mijlocul Bucureştilor, opera **„Răsvan şi Vidra"**.

In legătură cu aceeaşi operă („Sic cogito" care — să se ştie — e departe de a fi un **„tratat filosofic"**, cum îl caracteriza domnul de mai sus) un al treilea (caz tipic de superficialitate) spune:

„Hasdeu, pe lângă cărţile lui de... cabalistică (sic!) **şi de spiritism, a lăsat volumele intitulate...** (1) **în care se vede cât de profund îşi cunoaşte subiectul"** — dovedindu-şi, pe deplin insuficienţa.

Ceva mai cult, un altul a auzit de scrierea lui Haşdeu: **„Circularea cuvintelor"** (în loc de circulaţiunea) fără ca, bineînţeles, să aibă idee de conţinutul acestei cercetări, reprodusă aproape în întregime în toate manualele de cl. VII-a.

Dela alt candidat aflu apropierea lui **Haşdeu** de **Odobescu**, ca reprezentanţi **„ai frumosului estetic"**.

In fine un ultim răspuns care tratează în întregime opera lui Haşdeu împărţind-o în: **„poezii pe care le-a publicat în... Junimea** (2) **traduceri, în care a întrecut pe... Odobescu** (3) după care precizează: **traducând cele mai importante opere ale scriitorilor francezi"** (4) Apoi: **„a mai susţinut valoarea limbii noastre"** (5) şi totuşi **ca om de ştiinţă e mai puţin important decât Odobescu"** (6) rămânând numai **„un bun orator şi... om politic"** (7).

Sânt tot atâtea dovezi de necunoaştere a uneia dintre cele mai stăruitoare personalităţi ale scrisului românesc, dar şi de vădită ignoranţă isvorîtă din pornirea de a nu te apropia de atâtea suflete mari, din pornirea chiar de a trece —

---

(1) Autorul lucrării nu-şi aminteşte de loc titlul.

2) Când se ştie că Junimea era o societate (nu o revistă) cu care H. a dus continuu răsboiu.

3) Odobescu traducător?

4) De unde şi până unde?

5) Valoarea? Cred că altceva şi ceva mai mult.

6) Şi totuşi fiecare a fost om de ştiinţă de valoare, în altă ramură.

7) Haşdeu? Poate Kogălniceanu?

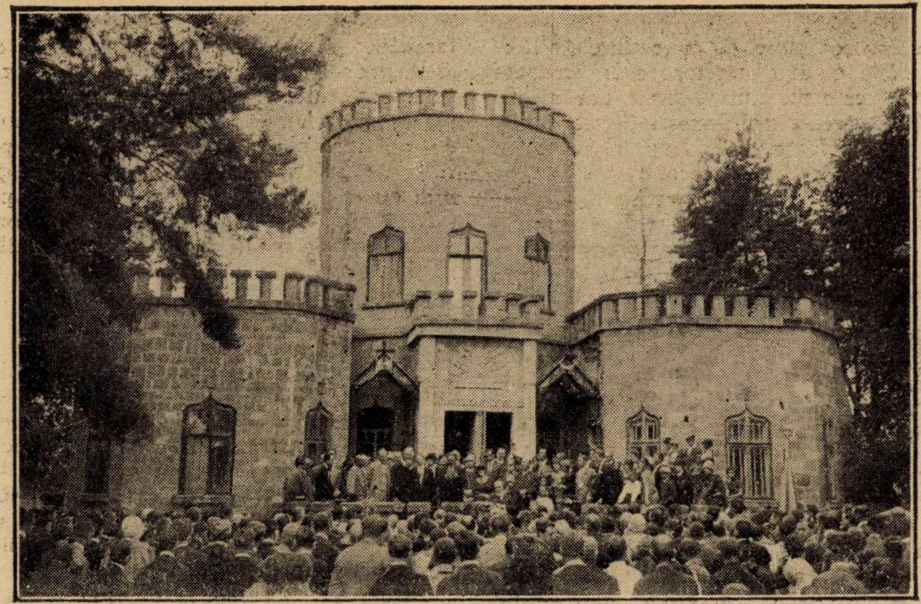

LA CASTELUL **IULIA HAŞDEU**, IN ZIUA COMEMORARII

prin intervenţii şi protectori — ca gâsca prin apă! Şi aici e vinovată o greşită educaţiune care crede că Societatea n'are nevoe de oameni culţi, ci de oameni practici, de indivizi cari să se ştie învârti.

Şi totuşi atâtea cazuri nenorocite ne dovedesc contrariul: în conflictul dintre ban şi cultură — aceasta trebue să învingă căci — în timp ce banul ne demoralizează, aruncându-ne în fundul prăpăstiilor, cercetarea operelor de adevărată şi mare cultură ne ridică nu numai deasupra noastră, nu numai deasupra Societăţii demoralizate, dar deasupra a tot ce e trecător şi fragil şi ne îndreaptă spre eternitate.

Opera lui **Haşdeu** are mai cu deosebire această putere dumnezeiască prin credinţa adâncă din care porneşte, prin avântul tineresc de care dă dovadă, prin măreţia ce se degajează din ea, în fine prin conştientiozitatea cu care răspunde atât de precis şi complet la cele mai multe probleme de lămurirea cărora simţia pe-atunci nevoe sufletul românesc. Astfel fiind — după **Eliade** şi (mai puţin) **Asachi, Hasdeu** este cel dintâi care, cu o putere miraculoasă, pune lucrurile la punct — fixând bazele de adevărată orientare şi în poezie şi în ştiinţă (8). **Maiorescu** nu va face decât să adaoge — critica literară — estetismul, fără să poată atinge, în conţinutul lor, niciuna din prevederile drepte ale contemporanului şi adversarului său literar. Căci — să nu se uite un lucru: deşi rivali — din cauza ciocnirilor dintre grupările din care făceau parte — ei au contribuit în cea mai largă măsură, fiecare în felul şi cu temperamentul său (unul dârz şi bătăios, celălalt rece şi calculat) la definitiva fixare şi orientare a culturii româneşti.

Iată din ce cauză — cred că încercarea d-lui **Liviu Marian**, un vajnic admirator şi cercetător al operei acestui fruntaş, „Eminescu şi Haşdeu“ (9) trebueşte completată cu alta: „Maiorescu şi Haşdeu“ spre a se vedea precis şi marea contribuţiune pe care aceştia au adus-o cutlurii româneşti şi asemănarea uimitoare dintre năzuinţele şi realizările lor.

Incheiu cu un îndoit apel:

Către marele public: să-şi dea toată osteneala să cunoască aşa cum se cuvine opera vastă, preţioasă şi variată a lui Haşdeu.

Către editura românească în seama căreia — orice s'ar zice — trebue să cadă şi grija altruistică a simplei cultivări: să dea posibilitatea largă pentru această cunoaştere tipărind în ediţiuni eftine şi îngrijite — pricipalele popasuri ale acestei opere.

Numai atunci ne vom putea da seama de această vastă personalitate pe care câţi-va cercetători grăbiţi au redus-o la foarte puţin.

Şi tot atunci — probabil — şi elevii „pregătiţi în familie“ — vor putea fi într'adevăr **pregătiţi.**

PAUL I. PAPADOPOL

---

[8] Să nu se ite că „Răzvan şi Vidra“ apare înaintea dramelor istorice ale lui Alecsandri.

[9] Chişinău 1927—31 pagini—15 lei.

O SEAMĂ DE CUVINTE

Diderot povestea că ducându-se odată să vadă pe Rousseau la Montmorency, plecară împreună să se plimbe în jurul lacului.

„Iată, zise Rousseau, „un loc unde de 20 de ori am vrut să mă arunc, spre a termina cu viaţa“.

Şi pentru ce n'ai făcut-o“ întrebă Diderot.

J. J. Rousseau, mirat de sângele rece cu care amicul său pronunţase aceste cuvinte, tăcu un moment, apoi răpunse:

„Am băgat mâna în apă şi am găsit-o prea rece“.

*

Hire avea obiceiul să se roage astfel lui D-zeu, de câte ori pleca în luptă contra vrăşmaşului:

„Doamne, fă astăzi pentru Hire, ceeace ai vrea să facă Hire pentru tine, dacă ar fi D-zeu şi tu ai fi Hire“.

*

Bătrânul filosof genovez Abauzit nu s'a supărat niciodată în viaţă şi servitoarea sa, pe care o avea de 30 de ani, confirma acest lucru. Amicii lui Abauzit promiseră bani servitoarei, dacă va izbuti să-l supere odată. Aceasta făgădui, şi ştiind că stăpânului său îi place să doarmă foarte comod, într'o seară, nu-i făcu patul. Abauzit tăcu şi dimineaţa îi făcu observaţie. Servitoarea răspunse că a uitat: dar seara următoare lăsă patul tot nefăcut. Nici de data asta filosoful nu se supără. A treia seară, găsind patul tot cum îl lăsase, Abauzit chemă servitoarea şi-i spuse:

„Nici acum nu mi-ai făcut patul. Poate că acest lucru ţi se pare prea obositor, dar nu e nimic, căci am şi început să mă obicinuesc“.

Servitoarea se aruncă la picioarele sale şi-i spuse totul.

*

Un predicator predica în biserică încredinţând lumea că tot ceeace a făcut D-zeu e bine făcut. „Iată, îşi zise un cocoşat, „un lucru pe care nu-l pot crede“. Si aşteaptă pe predicator la poarta bisericei“.

„Domnule, zise cocosatul, „ai spus că D-zeu a făcut totul bine. Iată pe mine m'a făcut cocosat“.

„Dragă domnule“, răspunse predicatorul, privindu-l, „nu-ţi lipseşte nimic: eşti foarte bine făcut pentru un cocoşat“.

*

In bătălia dela Brenneville un soldat inamic apucă de căpăstru calul regelui Ludovic cel mare şi începu să strige:

„Am prins pe rege!“

Dar acesta îl trânti la pământ cu o lovitură de sabie, zicându-i:

„Nu ştii că la jocul de şah nu se ia niciodată regele?“

◆

Francisc I, regele Franţei, voind să facă pe Duchâtel episcop de Tulle, îl întrebă dacă e nobil.

„Sire, îi spuse acesta, „Noe, când s'a coborât din corabie, avea trei fii şi nu v'aş putea spune precis din care mă trag eu“.

ZOE LECCA

EDMOND ROSTAND

CYRANO DE BERGERAC

TIRADA LUI NU-MERSI

Actul II (scena VIII)

CYRANO, LE BRET, CADEȚII, care s'au așezat la mese în dreapta și în stânga și cărora li se servește de băut și de mâncat.

CYRANO

(Salutând batjocoritor pe cei care ies și nu îndrăznesc să-l salute).

Ce-i asta ?...

LE BRET

(Dezolat, scoborîndu-se din nou cu brațele'n sus).

A ! ce horă de capul meu se ține !...

CYRANO

Şi, tu, tu, care mârâi !

LE BRET

Sper să convii, că'n tine
Inăbuşind într'una orice noroc... se poate
Să pari exagerat...

CYRANO

Exagerat în toate !

LE BRET, (triumfător).

A — ha !

CYRANO

Pentru principiu și chiar exemplu 'n fine,
Găsesc exagerarea s'o faci, că-i foarte bine...

LE BRET

De ți-ai lăsa o leacă pornirea-ți muschetară,
Şi gloria și soarta....

CYRANO

Ce-ar fi să facem dară ?
Să caut vre'un puternic, — patron, hai să-l numesc,
Ca iedera prin umbra-mi ades să-l amăgesc ?
Să-mi fac din el tutorul, să-l gudur, să-l încalț ?...
Şi'n loc să urc prin cinste, prin sluj să mă înnalț ?...
A, nu, mersi. La versuri să tai ca toți ratații
Slăvind financiarii ? Bufon pentru penații
Ce-aşteaptă să mă vadă, pe-o buză de ministru
Zîmbiri s'arunc, ca'n fine, să'mprăştii eu sinistru ?
A, nu, mersi ! Dejunul să-l am din broască oare ?
Să am un pântec veșnic tocit, de tîrîtoare ?
Şi-apoi, murdari genunchii tîrîți în osanale ?
Să-mi gheboșesc mândria prin mlădieri dorsale ?
A, nu, mersi ! Să mângâi, cu-o mână capra, iar
Cu alta să'mpac varza, ca hopul greu să-l sar ?
Să dau siminichia pe-o boabă de revent ?
Să port la brâu tămâia în ori și ce moment ?
A, nu, mersi ! Prin fuste să te ridici în lume
La loc de cinste, oare, frumos ar fi ?... ei, cum e ?
Să lopătezi pe mare din două madrigaluri,
Şi-oftând o babă'n pânză, să-ți poarte barca'n valuri ?
A, nu, mersi. Şi'n urmă la bietul de Sercy
Să editezi în versuri... pe-arginți ? mersi, mersi !
S'alergi să te aleagă drept papă, prin concilii,
Ce'n cârciumi le țin ziua și noaptea imbecilii ?
A, nu, mersi ! Sau numai printr'un sonet, un nume
Să crezi că'ți faci — citire dând strofelor prin lume ?
Talentul să-l descoperi la şubrede mazete,
Terorizat adesea de palide gazete,
Şi tot să-ți zici într'una : „oh, oh, de m'aș vedea,
Şi eu, într'o fițuică din le Mercure Francois !"
A, nu, mersi ! Sau calcul să faci, zicând: mă tem !
O vizită a face, în loc de un poem ?...
Ori cui să te prezinte, pe lângă toți s'alergi ?
A, nu, mersi ! Sau calcul să faci zicând : mă tem
Râzând să-ți porți prin lume durerile-ți atroce :
Să ai privirea vie, vibrări duioase'n voce.
Şi când vei vrea prin pustă să pui cămila'n mers,
Pe-un da — să-ți sboare visul, pe-un nu — să bați un vers !
Să nu râvnești la glorii... muncește'n voe bună,
Călătorii de astea le poți visa în lună !
Să n'așterni pe hârtie ce nu-i trăit de tine ;
Modest șoptește-ți : dragă — să-ți par'așa de bine,
De floarea care-ți râde, de fructe, frunze chiar,
Dacă le-ai pus tu însu-ți și'n parcul tău răsar !
Apoi, din întâmplare cumva de-i triumfa,
Să știi că n'ai nimica, Cezarului a da ;
Chiar când nu ești stejarul sau teiul parfumat,
Ori unde-ai fi, fii mândru că tu te-ai înnălțat !

trad. de GEORGE DUMA

Noapte

E linişte şi noapte
Ca‘ntr‘o cetate ‘nvinsă
Ca într‘un puţ părăsit.

In seara care s‘a culcat întinsă.
Luceafărul, mai rece prin crini s‘a oglindit
Iar luna bun, ia sânul vested
O stea, un prunc de ceară. îmbie tremurând

Castanii în floare umăr la umăr
Se duc de-alungul nopţii şi al vremii.
Merg tăcând,
Nori şi miresme amare se sparg de fruntea bolţii
E umed, e tăcere, e vânt se mişcă morţii.

FLORICA MUMUIANU

Reverie

Când vântu‘adoarme‘n somnul dea-miază
Mă poartă paşii prin frunzar departe
Şi singur stau acolo‘n umbra deasă
Să scriu un vers ori să citesc o carte

Să scriu ori să citesc, dar cum îndrug
Pe suflet ars de doruri visuri multe
Cu ochi‘n goluri gândurile‘mi fug
In taină taina zărilor s‘asculte —

N‘am deslușit din freamăte vreodată
Decât acelaş murmur de zefir
Şi‘n lacrimi ochii gândului înoată
Şi stau pierdut în umbră. un fachir —

Imi pare aşa că m‘am oprit etern
S‘ascult din umbră freamăte stiute
Şi-aceleaşi gânduri triste să le cern
Prin vălul des de lacrimi cunoscute —

In pragul casei palid, când reviu.
Imi pare că am fost prin zări departe,
Nu că am stat în umbră pân‘târziu
Şi nici n‘am scris. nici n‘am citit din carte.

EUGEN VICTOR

Tristeţe

Simt fiecare fir de iarbă nouă
Cum încolţeşte‘n câmpuri şi răsare
Şi fiecare floare cum tresare
Când zorile îi plâng pe pleoape rouă.

Ştiu când o pasăre porneşte‘n sbor
Setea‘n pustiuri unde-o s‘o dărâme
Şi când se prăbuşeşte printre râme
Mă află : umbră, mană şi izvor.

Văd încă îngeri în văzduh şi-aud
Cum sună‘n ceruri clopote mereu
Si cum la mine‘n suflet Dumnezeu
Şi-ascunde seara trupul gol şi ud.

Dar nu‘nţeleg de ce cu frunza‘n vânt
Nelinişte a mi-o freamăt ca un plop
Şi nu pot rodul să mi-l scutur snop
Făpturilor flămânde pe pământ.

ZAHARIA STANCU

MENTIUNI CRITICE

LUDOVIC DAUŞ : Drăceasca schimbare de piele, roman ; editura „Ancora", S. Benvenisti.

Cine ar putea spune cu precizie cărei generaţii de scriitori aparţine d-l Ludovic Dauş şi care sunt meritele sale literare? Noi mai puţin ca oricine.

In trecutul lecturilor noastre, cu ani şi ani în urmă, ne amintim, parcă, de nişte scene războinice, de nişte vremuri legendare, însă aşa de şterse că nimic din meritul sau demeritul lor nu mai stărue.

Şi-apoi, nu urmară după ele paginile de eroism şi poezie din „Şoimii" şi mai târziu austeritatea romanelor istorice ale lui Slavici şi nu înţelegeam oare, că intrăm pe nesimţite în grădina îmbălsămată a literaturii? Cum mai puteam rămâne credincioşi lecturilor prea timpurii?

Astfel că în vreme ce ne ridicam şi în vreme ce scriitorii îşi desăvârşiau fizionomia literară, d-l Ludovic Dauş se îndepărtă tot mai mult în trecut, în umbra care se pregătea să-l absoarbă.

„Drumul sângelui", culegerea de versuri războinice, publicată acum câţiva ani, nu izbuti să mai trezească la viaţă atenţia literară pe care, ca pe-o altă Euridice, d-l Ludovic Dauş o speriase, privindu-o înainte de vreme. Cu atât mai mult cu cât muza războinică a d-lui Dauş îmbrăcase zalele ruginite ale lui Alecsandri şi comanda o fanfară de ghiulele anacronice, din larma cărora nici o armonie nu se putea desprinde.

Sunt scriitori peste cari contemporaneitatea răstoarnă pe drept sau pe nedrept, brazda indiferenţii, în aşteptarea acelei posterităţi, care va scoate la lumină lugerele, oricât de plăpânde, cu condiţia ca între bulgării prăvăliţi să se fi amestecat şi altceva decât râmele ciopârtite de fierul plugului. Si d-l Ludovic Dauş era pe punctul să se înscrie în partida viitoarelor reabilitări.

„Drăceasca schimbare de piele" abate pare-se, cursul fatalităţii.

Ceeace nu înseamnă că romanul d-lui Ludovic Daus este o carte bună, necum un model al genului. Insă pentru cariera literară, atâta câtă s'a încetăţenit în conştiinţa publică, a d-lui Ludovic Dauş, romanul acesta aduce o preocupare de înoire, o temă conformă cu psichopatologia la modă şi din când în când scene de aproximativă umanitate încât chiar dacă se pot — şi se pot — formula nenumărate obiecţiuni şi concepţiei şi execuţiei acestui roman, se degajă totuşi din paginile lui, o voinţă, care, raportată la tot trecutul literar al autorului nostru poate smulge un credit, cu a cărui valoare stă în înţelepciunea d-lui Dauş să se înfiripeze în viitor.

La romanul următor adică? Negreşit. Sau chiar şi la acesta cu condiţia să-l refacă.

„Drăceasca schimbare de piele" vrea să însemne, după cum însuşi titlul arată, metamorfoza epidermică a unei femei oneste. D-na Zoe Pleşea, soţia unui avocat cu vază, onestă şi îndârjită în contra moravurilor uşoare ale societăţii, se transformă subit şi cade pradă obsesiilor sensuale, de când, împotriva voinţei ei chiar, ia parte la o licitaţie publică, la care se desfac lingeria şi intimităţile de alcov ale vestitei demimondene, Nataşa, moartă într'un accident de călărie. Nu întrebaţi ce rost au aceste amănunte. Ele trebuesc primite ca atare pentrucă autorul le socoate premise indispensabile şi pentrucă numai în felul acesta toată povestea mai are vreo raţiune. Toată devierea sufletească a d-nei Zoe Pleşea pleacă dela lucrurile cumpărate dela licitaţie: cămăşile de mătase ale Nataşei şi Paiaţa ce seamănă cu Paul, pictorul şi amantul demimondenei, cinicul viitor amant al Zoei. Sau poate că aceste premise au un substrat simbolic? Poate că sub datele acestea materiale, de o materialitate foarte vulgară uneori, se ascunde o taină de ordin psihologic, o sete de iubire nesatisfăcută a eroinei? Se prea poate. Insă atunci, şi acesta-i păcatul capital al romanului d-lui Ludovic Dauş, toată desfăşurarea trebuia ţinută în regiunea sufletului, cu coordonate sufleteşti, mai aproape de pasiunea funestă şi mistuitoare a Phedrei şi cât mai departe de regiunea accidentată a vârstei critice. Este ceeace observă, de altminteri şi psichiatrul Săceanu când vine să consulte pe d-na Zoe: „Omul de ştiinţă, măsurând distanţa fizică dintre soţi, atribuia starea Zoei unor pricini de alcov, provocate de simţurile rămase în pană faţă de imperiosul „vreau" al maturei..." (pag. 214) şi atunci se pune întrebarea: întrucât ne interesează cazul acesta de erotism tiranic, a cărui descriere o putem citi în tratatele de psihiatrie şi care nu intră în literatură câtă vreme rămâne, epidermic? Doctorul Vachet, între altii, studiază fenomenul în capitolul „Le feu dela cinquantaine" din recentu-i studiu „L'inquietude sexuelle".

D-l Ludovic Daus trebuia să ne dea un roman şi nu desgolirea unui caz clinic. Toate crizele de nervi ale d-nei Pleşea ne lasă indiferenţi şi acesta e semnul decisiv. Cruzimea aceasta a lectorului arată lipsa de umanitate a eroinei. Aşa ceva se poate întâmpla oricui. Medicina se ocupă de astfel de cazuri şi le şi vindecă. Literatura se ocupă cu cazurile psihologice şi nu epidermice.

Aceasta cu privire la concepţie. Şi dacă în generalitatea ei tema se elimină, câteva scene bine prinse, a anchetării servitoarei hoaţe, câteva tipuri, a lui Pleşea, în deosebi, reuşit caz de absenteism casnic, dau nădejdi şi arată d-lui Dauş drumuri de viitor.

Scrisul însă îl vom renega în aproape

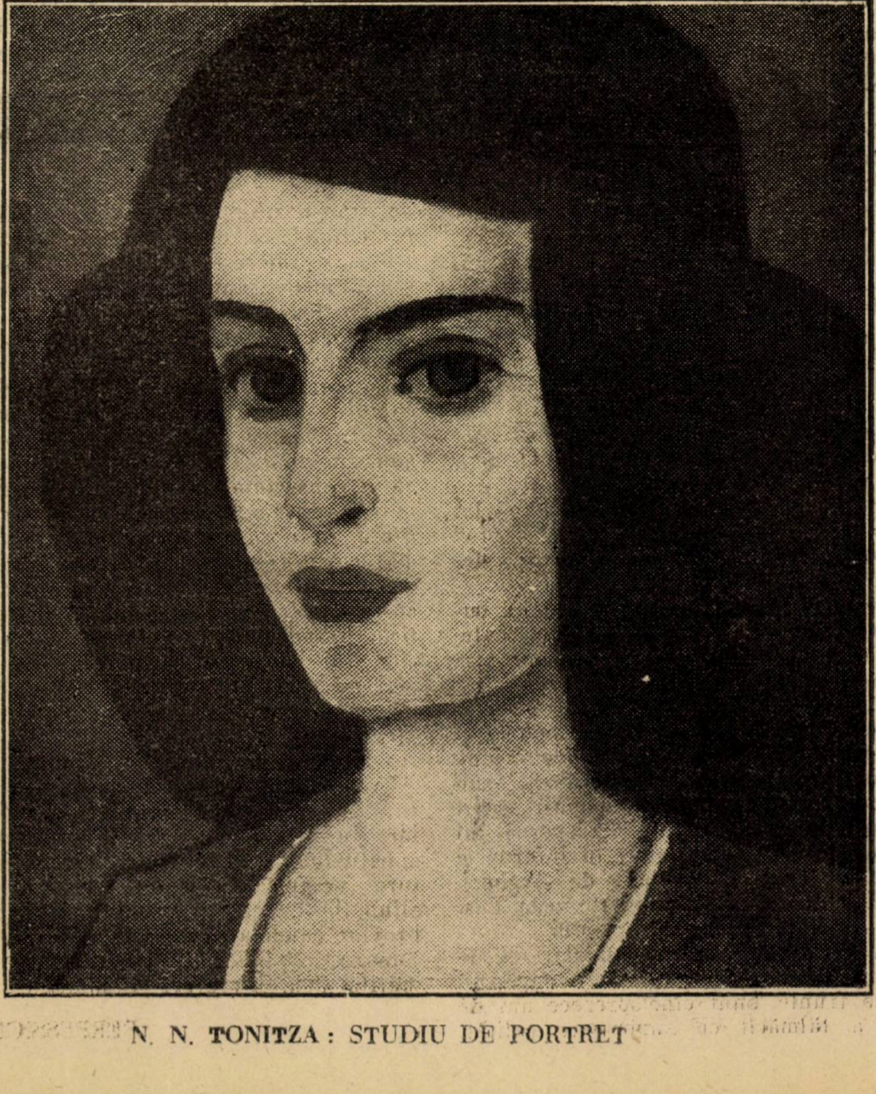

N. N. TONITZA : STUDIU DE PORTRET

unanimitatea lui. Spuneam și cu alt prilej că nu se mai poate admite un scris fără de artă în secolul acesta de rafinament. Se zice că Stendhal avea stilul sec și că, la noi, Liviu Rebreanu, scrie rău. Dar mai întâi acestia sunt romancieri din cap și până'n tălpi, n'au ce face cu stilul (și apoi există stil în sine?)

Insă pentru scrisul d-lui Ludovic Dauș nu ne-ar ajunge toate răbojurile oierilor noștri. Drept ar fi să transcriem câteceva din nenumăratele păcate de stil și compozițiune ale d-lui Dauș. Cu atât mai mult cu cât dintr'o notă liminară se pare să-l preocupe chestiunile de gramatică. Trecem peste ele în așteptarea unui alt roman în care, fie și cu acest stil, să se apropie de lumea normală, ale cărei nevoi și chinuri sufletești sunt infinit mai interesante decât năbădăile unei femei muncită de diavol. Pentru astfel de cazuri ar fi indicat descântecul și la rigoare medicul.

AL. T. STAMATIAD: Sufletul lui Baudelaire; Cugetări și paradoxe; Culegere și traducere, ed. „Salonul literar", Arad: 1927.

Lirica noastră a trăit în decursul desfășurării ei, când sub semnul romantismului, la începuturi, când, în ultimele decade sub cel al simbolismului francez.

Sunt cele două mari rezervoare din care s'a alimentat sensibilitatea poeților români. Sunt dealtminteri și cele două supreme afirmări ale lirismului francez, de când lirica noastră a prins să silabisească. Baudelaire cade la mijloc, ca o prăpastie de durere ca o veritabilă vale a plângerii sufletului omenesc, ca una din acele bolgii dantești, în subteranele cărora își fierb gemetele, păcatul și ispășirea. Dela Baudelaire pornește toată renasterea lirică a simbolismului francez care-l revendică de altminteri, patron sufletesc. Ori chiar în Franța, Baudelaire a fost necunoscut îndelungată vreme.

Intr'un studiu asupra „Domeniului public plătitor", bibliotecnicianul Eugène Morel, vorbind de dezavantagiile monopolului forțat pe care-l constituesc operele literare necăzute încă în domeniul public, scrie aceste rânduri suggestive: Baudelaire a fost de curând descoperit. **Florile răului** avuseseră în 50 de ani 4 ediții mediocre. S'au scos în schimb 22 ediții în 5 ani fără să mai socotim extrasele, fragmentele și antologiile. E **foarte greu, să citim și să înțelegem poeții anilor 1900 dacă n'a fost citit Baudelaire**. Or, nu fusese citit. Baudelaire a murit tânăr: dacă ar fi atins vârsta lui Hugo, și astăzi publicul l-ar ignorà" (proprietatea literară, la francezi, ține 50 de ani. P.)

Dar dacă publicul cel mare nu l-a cunoscut, elita intelectualității, cu toate cele câteva împotriviri, și l-a apropiat și l-a predicat mulțimilor.

Cu cât mai puțin prin urmare va fi fost cunoscut la noi se poate deduce și din redusa bibliografie baudelairiană a literaturii noastre. Traducătorii sau comentatorii (aproape inexistenți) se pot numără pe degete. Dela traducerea lui Pogor, a „Don Juan-ului în Infern" și până la „Prefață" tradusă de Arghezi, e o distanță de peste jumătate veac. Distanța de tălmăcire este infinită.

Intre puținii cultului baudelarian, de la noi, d-l Al. T. Stamatiad ocupă un loc de frunte. Sunt cincisprezece ani de când a tălmăcit cu superioare calități de transpoziție „Poemele în proză" ale lui Baudelaire, după cum, de câțiva ani, aplică o interesantă inovație poeziilor din „Florile răului", pe care le traduce în versuri albe, și unele chiar neritmate. Nu e timpul a vorbi de această experiență, despre care vom spune numai că îndeamnă la gândit. Familiaritatea poetului nostru cu autorul „Albatrosului" trebuia să ducă și la o cunoaștere mai amănunțită a întregii lui opere și ca o consecință, la această culegere de paradoxe și maxime despre a cărei utilitate inutil să mai stăruim. Sunt nu numai cugetări, dar și nenumărate puncte de biografie, pe cari traducătorul le-a cules din Operele postume, Arta romantică, Paradisurile artificale și scrisorile lui Baudelaire. In total 226 cugetări pe cari d-l Stamatiad le-a dispus în cinci capitole: I. Poezie, Literatură, Critică, II, Dumnezeu-Satan, III, Iubirea-Femeea, IV, Viața, V. Munca.

Interesante pentru cunoașterea scriitorului ele pot fi utilizate, în majoritatea lor, ca prețioase replici de conversație spirituale, așa cum saloanele și literatura ne-au deprins de mult. Un indice alfabetic întregește practicitatea acestui breviar baudelairian pentru a cărui compunere și tehnică, d-l Stamatiad binemerită dela literatura românească.

PERPESSICIUS

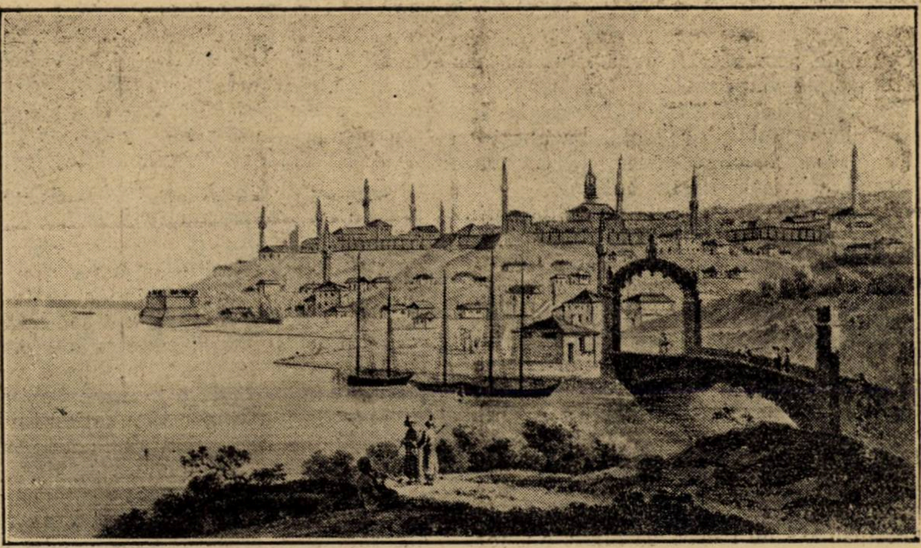

RUSCIUCUL după o stampă din sec. XVIII

Rusciucul

Pe locul statiunei romane Prisca — ridicată probabil de Impăratul Traian — s'a înființat orașul, devenit mai apoi cetate, Rusciuc.

Rusciucul ca cetate a ajuns la mare însemnătate mai ales după ce Turcii și-au întins stăpânirea până la Dunăre.

După această dată, Turcii dorind să-și întindă puterea stăpânirei și în nordul Dunărei găsiră aici o pozițiune minunată pentru a-și menține stăpânirea cât și pentru a supraveghia stăpânirea românească ce se închegase în nord. Așa că au transformat Rusciucul în cetate-raia, făcându-i pentru partea nordică cap de sprijin atât în insulele de pe Dunăre cât și în orășelul românesc Giurgiu din care au făcut cea mai veche descălicare turcească pe pământ românesc.

Pașa de la Rusciuc a avut, chiar de la început, în grijă supravegherea Domnitorului român si a drumului ce lega Dunărea cu capitala statului Muntean. Din această pricină, Turcii au silit pe Domnul român să-și mute și să-și stabilească capitala în așezarea lui Bucur, pe malul Dâmboviței.

După ridicarea puterei rusești, Rusciucul a avut de două ori să suporte stăpânirea acesteia, în 1812: dată nefastă nouă prin răpirea din trupul Moldovei a ținutului dintre Prut și Nistru, căruia i-a dat numele de Basarabia, ca să nu se pară că fac o ciuntire dintr'o țară, și în 1828 când armatele rusești victorioase au putut trece Balcanii și ajunge până la Adrianopol, prima capitală a Turcilor după trecerea în Europa.

După războiul nostru pentru independență, în urma congresului de la Berlin 1878, Rusciucul a fost trecut sub stăpânirea Bulgarilor.

Figura noastră ne prezintă Rusciucul așa cum se afla spre sfârșitul secolului al XVIII, când era încă sub stăpânirea Turcilor.

Ca veche așezare turcească și aici abundă minaretele moscheelor, semn al puterei turcești întemeeată și susținută numai prin credință.

Pe malul Dunărei, chiar lângă apă, se observă apoi un puternic bastion, care avea menirea să ocrotească prin bătaia gurilor de tun atât insulele din fața Rusciucului cât și capul de pod ce-l aveau în orasul românesc de vis à vis, Giurgiul.

Vederea orasului este luată din partea de nord-vest.

MIH. POPESCU

O sărutare

Gară de provincie... iarnă... lumină roșie... noapte valpurgică.

Pe peron cu mâinile îndesate în buzunarele pantalonilor largi, bazonați cu piele de capră, cu căciula mițoasă trasă peste urechi, un singur călător.

Pleacă? Vine de undeva? Cine știe! Are aerul că așteaptă. Nu-i nerăbdător, nu se uită mereu la ceas... așteaptă.

Ultimul tren și-a stins în noapte ochiul de jar. Oamenii gării se înfundă în așternut ca într'o bae caldă. Călătorul singuratec își înfundă cizmele până în carîmbi în zăpadă.

Noapte valpurgică... Cer de plumb... Croncănit de corbi...

Aceiași noapte i-a adus cu ani în urmă toată nădejdea vietii lui. Ce era el până atunci? Un copil de pripas, fără adăpost stabil, fără legături, demn de porecla ce i-a fost adăugată ca pandant numelui „Ursul".

Nu era băutor, nu-i plăceau prea mult femeile, nici tutunul, nici jocurile de noroc. Avea o singură pasiune... călătoriile. Totuș nu parvenise să-și părăsească orășelul, în care 'i s'ar fi anchilozat complect dorinta de a călători, dacă n'ar fi făcut în fiecare seară, după ce-și lăsa lucrul, drumul spre gară; să simtă mirosul locomotivelor să vadă înfrigurarea călătorilor, să privească în urma trenurilor cari pleacă, să pândească trenurile cari vin.

Nu astepta pe nimeni de nicăeri... și totusi inima-i bătea mai tare la ivirea fiecărui tren. Și gara l-a răsplătit. I-a aruncat în brațe, într'o noapte ca aceasta, o femee.

A ridicat-o ca pe un fulg și a culcat-o pe o bancă sub șopronul gării. A învelit-o cu dolmanul lui fiindcă tremura de frig și a veghiat la căpătâiul ei până la ziuă.

Cine era femeia? De unde venea? Unde se ducea? N'a stiut niciodată.

Purta vestminte de sport și părea rătăcită de tovarășii de drum, fiindcă în aiurările ei rostea nume de bărbați și femei, pe cari-i credea lângă dânsa.

Un țăran a găsit-o în apropierea unei halte, la poalele muntelui, pe jumătate înghețată. A urcat-o în tren și a debarcat-o la prima statie.

Lipsită de orice ajutor medical ar fi murit poate în gara de provincie, cu oameni grăbiți și indiferenți, dacă n'ar fi fost „Ursul" cu aerul lui morocănos și cu sufletul de copil, care s-o readucă la viață, ca pe o jucărie cu resorturile puțin smintite din loc, dar încă destul de rezistente.

Când a deschis ochii, ca de păpușă, care închide și deschide mecanic pleoapele și a dat de el, nu s-a speriat. A zâmbit, luându-l probabil drept un personaj de vis și i-a închis iar, continuând să viseze.

Ursul a fost năpădit de o căldură pe care n'o mai simtise niciodată și-a fost pătruns de recunoștință fața de jucăria delicată, proptită cu capul de pieptul lui, care nu s'a speriat când l-a văzut.

Incetișor, cu băgarea de seamă cu care se umblă cu obiectele fragile și de preț i-a luat mâinile într'ale sale și i-le-a încălzit.

Străina și-a venit încetul, cu încetul în fire și a început să-l examineze cu ochii întredeschisi.

Stânjenit, **Ursul** dădu drumul mâinilor o clipă, dar ochii se închiseră ca într'adins, mâinile își reluară locul și capul cu păr ud de zăpadă, se rezemă cu mai multă încredere de pieptul lui larg.

Luminile din gară se micșorau. Trenurile își încrucișau prin întuneric ochii bulbucați și înroșiți de faruri neadormite. Din când, în când, un șuerat strident de sirenă sfâșia tăcerea, câteva scântei răzlețe punctau întunericul, tremurându-și existența efermeră și topindu-se în noapte.

Pe peron se produse puțină mișcare. Siluetele călătorilor luau aliuri misterioase, de conspiratori. Se auzeau întrebări nesigure, răspunsuri pripite. Toate aproape în șoaptă. Apoi un gâfâit ca de om astmatic. Un frânar agita un felinar cu o lumină roșie și gara reintra în tăcere.

Noaptea'i învăluia din ce în ce, în mantia-i protectoare, mijlocindu-le apropierea. Ca o pisicuță înfrigurată, femeea se strângea tot mai mult la pieptul ocrotitor al **Ursului.**

El nu se întreba nimic. Nu se mira de nimic și accepta situația plină de neprevăzut, cu calmul omului căruia trebuia să-i vie într'o zi de undeva, din depărtări, ceva care să-i schimbe rostul vieții.

Drumurile lui zi de zi la gară, începeau să-și deslușească tâlcul. Jucăria aceasta pe care o ținea acum strânsă în brațele-i viguroase, va hotărî asupra vieții lui până atunci fără țintă.

Ea-i înconjură gâtul cu mâinile, el o strânse mai aproape, cu îndrăzneala timidului și sorbi cu lăcomie de însetat, sărutul gurii, care se oferea ca o cupă plină.

In zorii zilei, femeia se dezlipi ușor de lângă el, își potrivi părul sub căciulița albă de blană si încheindu-și până la gât nasturi sweaterului, cu moleșeala copilului lenes, bucuros că întârzie dela școală, întrebă:

— Cu ce tren pot să mă întorc spre casă?

Deșteptat brusc, ca dintr'un vis frumos, ireal și ilogic ca toate visele, **Ursul** se uită nedumerit la ea, apoi scrutând zarea, murmură ca pentru sine:

— Spre casă? Unde spre casă?

Femeia râse cu poftă și-i spuse numele orasului unde trebuia să se întoarcă.

Așa dar, ea avea o casă, un rost al ei, o familie care o așteaptă poate îngrijorată. Gara nu-i o dăruise cu totul lui, i-o trimisese numai să-i înfrumusețeze o noapte din viață, o singură noapte.

Primul semnal al unui tren ce-și anunța sosirea, îi răvăși gândurile, ca pe o ceată de vrăbii. Femeia tresări, îi strânse în grabă mâna și se pregăti să iasă pe peron. Un om din gară îi spuse că nu era acesta trenul, că mai avea să aștepte câteva minute.

Ursul avu impresia că cele câteva minute se vor transforma într'o eternitate și păstră mâna înmănușată, în mâna lui mare și caldă Cele câteva minute trecură totuș ca minutele. Femeea se urcă în trenul care o răpea tot pe neașteptate cum o adusese

Dela fereastra vagonului ea îl privi îmbujorată, cu ochii zâmbitori și-i strigă:

— La revedere!

— Pe când?

— La iarnă!

Ursul alergă după trenul care se pusese în mișcare fără de veste și abia [illegible]

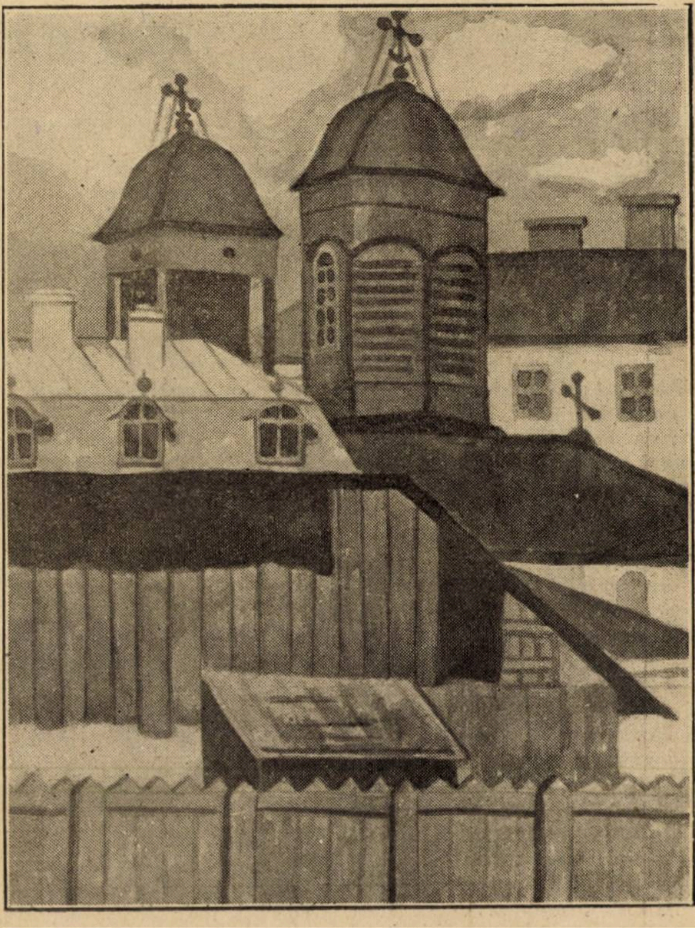

LEON VIORESCU: PEISAJ URBAN

poate prinde câteva cuvinte răzleţe, pe cari-i le mai strigă femeea.

O singură frază i se înfige în minte: „Să mă aştepţi, auzi?“ Şi fraza aceasta îl întări, îl făcu să-şi iuţească paşii. Acasă!

Acum va trebui să aibă şi el o casă. Casa lui, a ei, a lor! Casa în care o va duce când se va întoarce la iarnă.

Din munca lui îndoită întreită, înzecită cu disperare, casa **Ursului** se înălţa frumoasă şi dreaptă printre căscioarele târgului.

Inăuntru, el adunase tot ce credea că va face plăcere femeei cu ochi de păpuşă, care închide şi deschide pleoapele mecanic..

Iarnă, după iarnă trecu. Trenuri veneau, trenuri plecau, numai al lui întârzia...

Desigur că i s'a întâmplat ceva, Şi **Ursul** tremura la gândul că jucăria lui plăpândă ar fi putut pieri, în urma acelei nopţi de iarnă, petrecute sub şopronul gării. I s'a întâmplat ceva. Altfel desigur că ar fi venit. I-a făgăduit-o şi trebuia să fie a lui, căci se legase de el pentru toată viaţa printr'o sărutare.

O singură sărutare! Nu e oare de ajuns atâta lucru să lege pe o femee de un bărbat?

Aşa gândea **Ursul** care nu-şi părăsise niciodată târguşorul şi nu mai fusese sărutat de nici o femee.

In noaptea asta paşii lui frământau multă vreme zăpada. Nu poate dormi. E a cincea iarnă si ea nu s'a mai întors. Părul a început să-i încărunţească pe la tâmple, dolmanul s'a lărgit pe el ca un sac.

Se întoarce în gară şi aşteaptă. Un zgomot de voci îl face să ridice brusc capul. O ceată de escursionişti, femei, bărbaţi, copii, echipaţi ca pentru ascensiuni în munţi, îşi face loc îmbrâncindu-se, spre trenul care dă semnalul de plecare.

La o fereastră o fată îmbujorată, numai zâmbet îl face să tresară, să-şi deschidă mai bine ochii. E ea, nu mai încape nici o îndoială. Poartă aceiaşi căciuliţă albă de blană, acelaş sweater încheiat până la gât.

Face câţiva paşi. Inima-i se opreşte în loc şi ca împins de o putere magnetică, se apropie de fereastră cu braţele întinse.

E ea! Desigur a venit aşa cum îi făgăduise la iarnă. Ce-i pasă lui că nu e cea care a urmat. Cine ştie ce a împiedecat-o să vie numai decât. Dar acum a venit. E aici, aproape de el. Incă o clipă şi căpşorul ei se va odihni din nou pe pieptul lui....

Femeea se uită nedumerită la omul cu înfăţişarea ca de nebun care face gesturi dezordonate, dinaintea ferestrei vagonului, clipeşte puţin îngrozită, din ochii ca de păpuşă, apoi pare aş reaminti cu greu ceva ce-i stârneste râsul. Face repede semn cu mâna cuiva dinăuntru.

Un cap cu ochi de viezure, cu o mustăcioară tunsă englezeşte, se iveşte alături de al ei, apoi alte capete se îngrămădesc la fereastră. Un deget mic, înmănuşat îl arată, curioşilor.

Capetele se înghesuie, ochii se micşorează, gurile se lărgesc şi buzele se destind într'un hohot de râs...

Trenul a pornit fără de veste. Călătorii s'au împrăştiat. Gara a rămas pustie.

Ursul mai stă încă, împietrit, pe locul din dreptul ferestrii şi urmăreşte aevea o icoană. Din ce, în ce, icoana se micşorează si nu mai rămâne din ea decât un deget mic, înmănuşat, îndreptat ironic spre el, ca un deget al soartei...

Semnalul anunţă din nou apropierea unui tren. Gara e iar în fierbere. Strigătul sirenei, graba călătorilor reeditează acelas tablou.

Ursul se urneşte cu greu şi iese din gară împleticindu-se. Nu mai aşteaptă pe nimeni. Trenul lui a plecat şi nu se mai întoarce niciodată.

SARINA CASSVAN-PAS

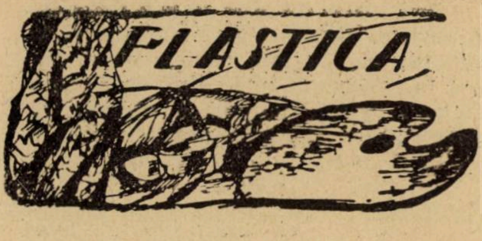

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ŞI
FUTURISM

— Jalnica tragodie a unui june pictor român —

(Sfârşit).

Prietenul pictor urmează astfel:

. . . .

...Acela care n'a trăit la ţară, nu poate cunoaşte farmecul, aproape biblic, al unei cine de seară sub aripele vaste, tainice şi înmirezmate ale teiului bătrân din coasta pridvorului...

...De jur împrejur, noapte adâncă, răcoroasă şi fantastic şoptitoare. Pe masa albă şi imensă, cât o masă de praznic, lumânări, puse în sfeşnice cu globuri de sticlă mată, înseamnă, din loc în loc, ocoale de feerică sărbătoare: neastâmpăr viu de lumină şi fluturi...

Boerul Manolache continuă, cu glas aproape femenin, vorba începută pe cerdacul larg, înainte de clopotul cinei:

„....şi cu toate acestea, în ultimă analiză, pictura nu este, pentru aparatul de înaltă sensibilitate a artistului, decât un neistovit prilej de suferinţă.

Lupta crâncenă între materie şi suflet e totdeauna doborîtoare, chiar atunci când sufletul izbuteşte să frângă inerţia materiei şi s'o dompteze. De aceea artiştii cu adevărat mari, artiştii a căror viaţă a însemnat o nehodihnit scrâşnitoare izbire cu forţele, reci ca moartea, ale materiei; artiştii cari, mai cu seamă, au iesit triumfători din această înfricoşată provocare — sfârşesc, l'a urma urmelor, într'un misticism întunecat, în alcool sau... **în mânăstire...**“

In mânăstire !!....

Tresării ca la pleznitura, pe neaşteptate, a unei puşti, în ceafă...

Prietenul meu, doctorul, se aplecă spre bătrân şi-i şopti ceva, la ureche...

Bătrânul mă privi atent, apoi Santacosa mă ţintui straniu, cu ochii ei albaştri... Generalul înţepeni într'o macabră posomorală.

...Slugile, cari străjuiau masa, se traseră către tainiţele negre ale boschetului... Şi o tăcere, o tăcere din acelea cari se aştern, noaptea, în preajma unui mort lăsat fără veghe, se pogorî deodată asupra mesei noastre... Cele cinci globuri luminoase — în jurul cărora fluturii forfoteau în irosiri de poleiuri parfumate — se stinseră... Teiul, uriaş bătrânul tei, se prăvăli peste masă, cu huiet mare de lemnărie grea care se prăbuşeşte,... si — oroare! — mâini nevăzute şi reci începură a-mi sfâşia vestmintele... Braţele mi se deşurubară din încheiturile umerilor:... ciolanele picioarelor se desprinseră din şolduri,.. căpăţâna sări de pe grumaz ca un dop de şampanie, urlând, chiuind, vâjâind, şuerând prin spaţii... şi se izbi, cu o pocnitură hazlie, de pântecele unui corp ceresc. Oprită din alergarea ei vertiginoasă, căpăţâna mea se rostogoli de două ori, ca un pepene, scăpat din grămadă — şi se propti, nătăfleaţă, într'un soi de concavitate cu miros suspect. Scârbită, tivda mea făcu un efort penibil şi se porni ofensată şi grăbită — (urechile servindu-i, stângaci, de labe) — spre o măgură din apropiere, în care nădăjduia să-şi ascundă schilodenia şi spaima...

Ajungând acolo, aţipi...

Peste o indeterminabilă scurgere de vreme, căpăţâna mea tresări şi holbă exasperată, ochii. Măgura aceia puţea infernal a usturoi şi a ţuică. Ascuţimea acestui miros făcu tivda să strănute, un strănutat formidabil, echivalent cu o explozie sau cu un ropot de aplauze plebee... Măgura începu să se mişte,... să se înalţe, să bolborosească şi să articuleze, răguşit, ca din hrubă:

— „Fereşte-mă, Doamne, de cel rău... Milostivă precistă,... păzeşte pe păcătosul, nemernicul robul tău Ghenadie...

Scăfârlia avu un moment de stupefacţie, apoi, cuprinsă de o legitimă veselie, prinse a hohoti isteric. Adormise în barba unui călugăr...“

. . . .

Aceste rânduri ale prietenului meu poartă data de... 77 Iunie.

Ne mai primind nici o veste dela el timp de două luni — (avea obiceiul să-mi scrie regulat în fiecare săptămână) — am cerut lămuriri despre el dela medicul său curant.

Medicul mi-a răspuns chiar a doua zi prin următorul bilet:

„...după criza violentă pe care a avut-o la conacul boerului Manolache, l'am transportat a doua zi la mânăstirea Cernita, unde se află în paza a doi călugări sdraveni şi sub supravegherea staretului Ghenadie. Staretul — un om care a avut grele încercări în viaţă — mă informează zilnic despre starea sărmanului nostru prieten. De obicei e ţinut închis în chilia lui.

Când are clipe de linişte i se îngăduie să facă preumblări prin livada mânăstirii şi pe malul râmnicului. E obsedat de ideia fixă că, mâncând prea mult usturoi şi bând prea multă ţuică... a făcut explozie si toate mădularele lui s'au împrăştiat în şaptezeci şi şeapte de văzduhuri.

Toată ziua şi toată noaptea e preocupat să născocească cel mai ingenios sistem... de a se regăsi. Neajungând la nici un zreultat, intră în furii de desasperare, cari durează aproximativ 2—3 ore. Apoi — (cum el se crede lipsit de picioare, de trunchiu, de braţe şi de cap) — implora pe paznici să-i scrie memoriile, pe cari el le dictează concentrat şi grav.

TEATRELE

CYRANO DE BERGERAC

Am asistat la a patra reprezentație. O explicabilă teamă m'a făcut să nu văd pe „Cyrano“ la cele dintâi reprezentații.

Oricâtă încredere îmi inspiră stăruința d-lui Corneliu Moldovanu chiar pentru amănuntul cel mai infim, ca spectacolul să fie fără greș și oricâtă apreciere simpatică îmi smulge îndrăzneala d-lui Soare, ca director de scenă, am preferat să se deprindă artiștii cu „Cyrano“, să se autocontroleze spunând versuri și să se silească să înlăture șovăirile celor dintâi întâlniri cu publicul într'o piesă, în care strălucirea versului și prestanța unei epoci domină.

* * *

„Cyrano“ e legat de tinerețea romantică.

Baladele (a nasului, a balconului, a duelului, a sărutului) le recitam, cu acea sinceră emoție, ca și cum noi înșine colaboram la risipirea grandilocventă a sonorității versurilor.

In sărăcia și deziluziile noastre, „Cyrano“ ne alinta cu bunătatea lui, cu marea-i capacitate de jertfire și înflăcărarea dragostei.

De aceea, teama de a-l vedea pe scenă, știind că artiștii noștri nu adoră versurile, când „Cyrano“ e vers, vers plin, vers mare, vers muzical, vers stăpânitor prin strălucirea-i ritmică și lirism.

* * *

Socot, că teatrul Național a făcut o mare și frumoasă încercare cu „Cyrano“.

Și-a măsurat astfel, în cadrul acestei piese romantice și în versuri, valorile; dar a măsurat și pulsul publicului.

Mărturisindu-și lipsa artistului, care să fie „Cyrano“, s'a adresat d-lui Tony Bulandra, care a izbutit să-și lege numele de o creație impunătoare.

Dovada e că publicul l'a aclamat insistent și amplu. Iar faptul că l'a aclamat mai stăruitor după actul al 5-lea, — mai plin de dramatism, — a vădit pe deoparte, că toată interpretarea d-lui Bulandra a fost îndrumată mai ales spre dramatism, trecând mai repede, uneori chiar foarte repede prin și peste gamele de lirism și avânt. Poate, că la aceasta a fost silit și de structura când împovărată, când meșteșugit, sau silit inversată a textului.

E sigur însă, că dintre toți artiștii noștri, numai d-l Tony Bulandra putea să fie „Cyrano“.

* * *

— Îmi place să cred, că cititorii acestei reviste, iubitori de literatură și îndrăgostiți de lectură, cunosc piesa, tradusă în românește în 3 ediții, de 3 traducători. (Teatrul Național a utilizat traducerea d-lui Mihai Codreanu). Și ca atare cred inutil schițarea subietului. —

* * *

In Roxana a apărut d-ra Tanți Bogdan.

Fie că i s'a părut rolul prea greu, fie că a întâmpinat dificultăți în recitarea versurilor, fie că a fost stăpânită de emoții, d-ra Bogdan a trenat într'o serie de șovăiri, care au distanțat rolul de cadrul lui. Și doar d-ra Bogdan are reale însușiri și de ingenuitate și de dramatizare.

Christian a fost d-l Băltățeanu și conte de Guiche, d-l Marțian, cărora nu le drămuesc nici de astădată cuvintele bune pentru nădejdile, pe care le inspiră.

Foarte simpatici, d-l Soreanu în cofetarul Ragneneau și d-l Mărculescu în căpitanul Jaloux.

Cadeții n'au prea redat etmosfera. Au localizat-o cam mult.

* * *

Pentru valoarea istorică cel puțin a piesei acesteia, care reprezintă hotărît părți din sufletul național francez, teatrul național a făcut foarte bine că a reprezentat-o.

Publicul a primit-o cu căldură.

Pentru traducerea folosită, artiștii s'au silit și au arătat că se pot deprinde să spună onorabil și versuri mai grele.

Și în genere, directorul teatrului a izbutit împreună cu directorul de scenă să demonstreze, că prin stăruință, scena teatrului poate să fie o înălțată școală de artă.

B. CECROPIDE

* * *

Am rugat pe stareț să-mi păstreze toate caietele acelea. Ele pot fi de un neprețuit ajutor cercetărilor noastre, ale medicilor...“

— — — — — — — — —

Fii sigur, iubite cetitor, că paginile acelea, așa de mult așteptate de medic, iți vor fi și ție împărtășite, cândva...

N. N. TONITZA

* * *

TEATRUL NAȚIONAL

☐ Vineri 30 Septembrie are loc premiera piesei d-lui G. Ciprian „Omul cu mârțoaga“, în regia d-lui V. Enescu. In rolurile principale vor apare d-na Tanti Bogdan, d-nii I. Sârbu, Gr. Mărculescu, I. Morțun, etc.

☐ In foayer se repetă piesele „Coppelia“ sub conducerea d-lui Pau Gusty și „Păpușile‘ în regia d-lui Soare Z. Soare.

☐ E vorba să se pună în repetiție „Romeo și Julietta“ de Shakespeare. Rolul lui Romeo va fi interpretat de d. G. Vracca.

TEATRUL „REGINA MARIA“

☐ Imediat după premiera piesei originale „Cuiburi sfărâmate“ de d-nii Adrian Pascu și Sandu Telejean, ansamblul dela „Regina Maria“ va monta „Musafirii familiei Bliss“ de Noel Coward.

☐ Au trecut pe scenă repetițiile piesei „Castelul Wetterstein“ de Franck Wedekind.

Deasemenea sa pus în repetiție „Camarazii“ de Stridberg.

☐ Teatrul Regina Maria va reprezenta în actuala stagiune „Dictatorul“ piesa lui Jules Romains.

☐ Sâmbătă, în matineu teatrul Regina Maria reprezintă „Răpirea Sabinelor“ iar Duminică în matineu „Domnișoara Nastasia“.

TEATRUL MIC

☐ Piesa „Marcelle et Comp.“ de d. Kirițescu se va reprezenta în actuala stagiune a teatrului Mic.

☐ Comedia lui Lengyel „Antonia“ va fi reprezentată la Teatrul Mic.

TEATRUL CARAGIALE

☐ „Camarazii“ de August Strindberg se va reprezenta în actuala stagiune a Teatrului „Caragiale“.

☐ „Mesia din Umani“ de d. Scarlat Calimachi se va reprezenta în actuala stagiune a teatrului „Caragiale“.

OPERA

☐ „Opera român“ își deschide porțile la 30 Septembrie cu „Samson și Dalila“ de Saint-Saens. In rolurile principale: d-na Maria Sneginé și d-nii V. Rabega, Maxim Săvescu, Al. Lupescu, St. aMndy. Conducerea muzicală: d. I. Nona Otescu.

D-na Piraccini noua soprană a „Operii române“ va debuta în rolul titular din „Tosca“. Opera lui Puccini se va cânta anul acesta în traducere românească.

FILARMONICA

☐ Primele concerte ale „Filarmonicei“ vor avea loc în zilele de 2, 9 și 16 Sept. sub conducerea d-lui G. Georgescu. Programele concertelor cuprind compoziții Prode Mahler, Brahms, I. Strauss, Aubert, Prokofief, Ravel, Ceaikowsky, Albeniz, Paul Dukas si G. Pierné. Concertele vor avea loc ca și în trecut la Ateneu, la orele 11 a. m.

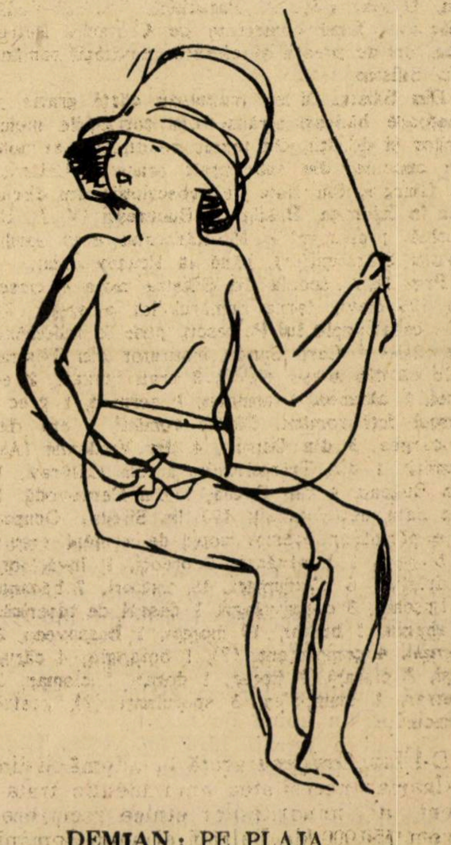

DEMIAN: PE PLAJA

Reviste şi ziare

GRAIUL ROMANESC

Valoroasa revistă a etnicităţii noastre, despre care am relatat în dese rânduri, aduce în numărul de pe Iunie (I, 6) un studiu al d-lui **Ap. D. Culea**: „Românii din Caliacra şi Durostor". E ca un răspuns la vechea afirmaţie a lui Weigand după care în „Cadrilaterul Silistra-Dobrici nu se află nici un Român". Serbările din vara aceasta pentru sărbătorirea şcoalei din Turtucaia, au scos din arhive documente ce răspund definitv acestei aserţiuni. Se poate vedea din acte existenţa unei vieţi româneşti, cu afirmări culturale, la Silistra şi Turtucaia. După întemeierea statului Bulgar aceste aşezări culturale decad ,afară de Turtucaia care supravieţuieşte graţie numărului populaţiei N. S. (5910 faţă de 1517 Bulgari şi 2508 Turci). Studiul e însoţit de ilustraţii şi de o statistică a populaţiei Cadrilaterului pe 1927 din care se poate vedea că elementul românesc, progresează.

Desprindem câteva date interesante referitoare la şcolile şi populaţia şcolară din Cadrilater, întemeiată de hărnicia învăţătorului Costache Petrescu, animatorul şcolilor din Dobrogea:

Până la 1877, şcoala Turtucaei era sub controlul centrului cultural românesc din Silistra, unde acţiona foarte viu o eforie şcolară şi bisericească şi o „societate română de cultură şi limbă", cam din anii 1866. Sufletul mişcării era un învăţător extraordinar pentru timpul şi împrejurările de acolo, Costache Petrescu, vechiu silistrean, animatorul şcoalelor din întreaga Dobroge. Tată-său, dascălul Petrică Mihail, a fost tot învăţător, cum arată o însemnare pe un caet:

„Anul 1847, Martie întâiu m'am tocmit la şcoală ca să învăţ copiii carte românească".

Sub impulsul lui Costache Petrescu s'au înfiinţat şcoli româneşti în Ostrov, Vaidomir (Aidemir), Popina, Satu Nou, Buceag, Alimanu, Oltina, Raşova, Parachioi, Cerna-Vodă, Hârşova, fiind controlate de Costache Petrescu, ori de preoţii şi eforii comunităţii române din Silistra.

Din Silistra li se trimeteau cărţi gratis şi ajutoare băneşti strânse din cotizaţiile membrilor şi donaţii, din taxele pe diplome şi acte de cununie, din subvenţiile oraşelor Călăraşi şi Giurgiu, din liste de subscripţii cari circulau în Ialomiţa, Brăila, în Bucureşti (V. A. Urechiă, profesorul I. M. Râureanu erau sprijinitorii Silistrenilor), până la Braşov chiar.

Prin 1869, şcoala din Silistra avea 4 clase, cu 126 elevi. Iarna numărul lor atingea 150. Din cataloagele lui Petrescu, puse la îndemână de către d. Carp Sandu, institutor din Silistra, aflu că din aceşti elevi: 3 erau bulgari, 2 evrei, 1 albanez, 1 armean, 1 german, 1 grec; restul toţi români. Dintre români 1 era din Cocargea, 3 din Ostrov, 4 din Vaidomir (Aidemir), 1 din Transilvania, 1 din Călăraşi, 1 din Bugeac, 4 din Oltina, 1 din Cernavodă, 1 din Satu nou; ceilalţi 100 din Silistra. Ocupaţiile părinţilor acestor copii de români erau: 6 blănari, 1 lumânărar, 5 preoţi, 1 învăţător, 1 dulgher, 6 cârciumari, 18 croitori, 7 băcani, 4 lipscani, 3 caşcavalagii, 1 dascăl de biserică, 1 abagiu, 1 brutar, 10 morari, 1 braşovean, 2 hamali, 4 comercianţi (?), 1 boiangiu, 4 căruţaşi, 2 ciurari, 1 fierar, 1 dogar, 1 cismar, 1 pietrar, 1 ciumpoieş, 3 speculanţi (?), restul agricultori.

D-l **Ion Ordeanu** arată în „Românii din Bulgaria" necesitatea unui identic tratament al minorităţilor etnice reciproce. Avem 350.000 de Bulgari şi sunt Români în Bulgaria 120.000. Românii cer şcoală şi cu prilejul ultimelor alegeri au răspândit un manifest pe această doleanţă. Cei ce strângeau semnăturile au fost arestaţi şi izgoniţi peste Dunăre. Totuşi Bulgarii vorbesc, în toate prilejurile de doleanţele minorităţii lor, dela noi.

SINTEZA

Sunt câţiva ani de zile de când forţa de creaţie a poetului Arghezi se manifestă şi în proză. Impresii de închisoare, fantazii magice, şarjă profund umană sau simple note de umor, proza d-lui Arghezi completează în chip magistral poezia d-sale, izvorîte şi una şi alta din aceiaşi albie torturată şi fecundă. Ultimul număr al Sintezii (5—6, August-Septembrie) se deschide cu câteva „Note de tren", temă frecventă la al cărei ridicol puţini au adaos o aşa de comică vervă lexică, ca poetul „Cuvintelor potrivite.

Călătorii din clasa întâia sunt obligaţi, pe toată întinderea căilor ferate, să vorbească franţuzeşte stricat. A vorbi corect, cel puţin în româneşte ,pare difisil şi a tăcea este ambetant; de aceea Doamna cu 50 de ani în zbârcituri şi cu picioarele de elefant tânăr subt fustuliţa de soa lavabl leagă cu sa voazin un brân de conversasion. Acest lucru se chiamă pe franţuzeşte accelerat fer lă cozet şi lio fransé, adică limba nenorociţilor enciclopedişti, se alege de preferinţă, fiind limbajul spesial al cozeriei.

Am ascultat vreme de 600 de kilometri toate dialectele intercalate în limba franceză învăţată la Moşi, dela un cal matematician sau dela un covrigar, absolvent al şcolii de limbi moderne din Tutrakan. De pildă cuvântul apă, care şochează essesivmann în limba maternă l-am auzit rostit o, ou, uă, ău sau ouă după districtul sau municipiul în care persoana cultivată însetoşată, rezida. Din potrivă, cuvântul ouă, care desemnează fructul oval al găinii, era rostit lezef, dezef şi ef. O persoană distinsă, căsătorită de curând şi care după toate probabilităţile vizibile, se afla în voiaj dă nos, a cerut cu vocea porumbacă de înger femel, arhanghelului cu monoclu care o însoţea cu atitudini uitate, de film, du cozonaque.

Intr'adevăr, etimologia acestui cuvânt care înseamnează cocă dulce cu stafide, coaptă, pare greu de stabilit, fără o asonanţă exotică franceză, cu vorbele cosaque, şi macaque. Nimic nu pare mai natural în trenu lexpress Bucureşti-Arad, ca întrebarea:

— Télémaque, en veux-tu du cosonaque?

La care gentilul interpelat răspunde, conform regulii de pronunţare din tarif:

— Vui, je ve, ma pa tro bocù.

— — — — — — — — — —

Pe franţuzeşte, urina se chiamă liurin. O Doamnă încă tânără şi adecuată ca să intereseze, cu o guşă trandafirie încurcată în mărgele, exprima ideea că făcându-şi analizele nu s'a găsit rian dădan decât un lejé flacon, com in niaj. Dimpotrivă, un pensionar blond, pasionat de urină ca de un comestibil, argumenta că în scumpa lui esenţă, ştiinţa a descoperit cristale şi sucr, qa mărgăritarele în stridii.

— Atansion au barometăr, învăţa pensionarul pe cocheta doamnă, spiritual şi galant. Niaj c'est tampet.

SOCIETATEA DE MAINE

Revista de probleme sociale şi economice dela Cluj îşi continuă cu asiduitate activitatea. Ultimele 3 numere duble (31—36) ce ne parvin, aduc preocupări autorizate în toate domeniile. „Psichanaliza", „Impresii din Marea Britanie", „Bibliografia Ardealului", „Sinteza teoriilor leniniste", „Porecle logojeneşti", „Propaganda culturală în Capitală", sunt numai câteva titluri din problemele desbătute şi care alcătuind bogată cronică răspândesc o substanţială hrană culturală în massele ardeleneşti unde revista este foarte răspândită.

In numărul de pe Septembrie, d-l **Şt. Bezdechi**, profesorul de limba şi literatura greacă dela Universitatea din Cluj scrie sub titlul: „Viaţa spirituală a Greciei în epoca elenistică", un frumos studiu de apropieri între alexandrinism şi epoca noastră. Extragem câteva rânduri de fond:

Viaţa sufletească a individului, în urma tehnicizării şi uşurării condiţiilor de existenţă, devine cu totul liberă şi capătă o intensitate cu atât mai mare, cu cât nu mai e legat(de nici un scop real. Lanţul capricios de impresii şi sentimente, pe care-l oferă tumultul întâmplărilor externe, alcătuieşte acum singurul conţinut al vieţii. Arbitrarul, lipsa de logică triumfă împotriva oricărei constrângeri pe care ar vrea să o impuie raţiunea. Nu greşim când afirmărnm că impresionismul e nota dominantă a acestei vieţi sufleteşti, care, în goana ei după senzaţii şi i)mpresii veşnic noui, ce se tocesc foarte repede din pricina fragilităţii lor şi a lipsei de legătură cu realitatea, începe să cunoască teribila boală a plictiselii, de care navea ideie Grecia eroică.

Ştiinţa, care-i expresia cea mai vie a raţionalismului tehnic al epocii, nu scapă nici ea de caracteristica vremii. Ştiinţa integrantă şi impunătoare dela începutul sec. IV, care construise o sinteză magnifică, încremenise acum în formule gata, din care ronţăesc comod epigonii. Aceştia nu mai au curajul sintezelor.

Acum cercetarea detaliului, monografia şi cunoaşterea realităţii superioare, ţin locul de căpetenie. Insă astfel legătura cu întregul e pierdută. Chestiuni de detaliu se tratează cu cea mai mare sagacitate, fără consideraţie asupra importanţei lor intrinsece şi fără a încerca de a e integra într'un sistem.

Pasiunea detaliului pentru el însuşi şi fără preocupare de sinteză înseamnă pulverizarea şi degradarea ştiinţei.

Nevoia de cultură grabnică şi sumară se face cât mai simţită. De aci apariţia colecţiilor, lexicoanelor, instrumente comode de a te informa repede şi superficial, dispensându-te de contactul înviorător cu isvorul principal.

Plictiseala crescândă creiază o cât mai bogată literatură de distracţie. Arta care înainte corespundea unui scop, unei funcţii sociale, şi era legată intim cu viaţa, devine acum un mijloc vulgar de uciderea timpului de prisos, care stă din belşug la dispoziţia individului. Tragedia şi comedia, fructe robuste ale unei epoci de intensă viaţă spirituală, fac loc mimului — echivalentul cinematografului nostru — şi varieteului, reprezentat prin producţii dramatice dubioase, întovărăşite de muzică. Epopeea e înlocuită prin idilă, elegia prin epigramă.

Forma trece şi ea prin aceleaşi prefaceri. Stilul e sacadat, frazele mici sunt la modă. Amploarea perioadei bogate e abandonată pentru a face loc sentinţei grabnice şi costelive. Petrecerile, distracţiile, cari mai înainte aveau un obiect şi erau puse în legătură cu fenomene mai importante ale vieţii, cum erau sărbătorile lui Dionisiu, sunt acum cultivate numai pentru ele însile. Distracţia era înainte un corolar al sărbătorii, acum ea devine lucrul de căpetenie. Plăcerea e scopul suprem al vieţii şi erotica cel mai bun mijloc de satisfacere al ei.

VIAŢA ROMANEASCA
(Poezia)

Ultimul număr al revistei ieşene aduce un bogat buchet de poeme. Demostene Botez, Otilia Cazimir, Bărgăuanu, Pi.ilippide, întind hora de ritmuri peste paginile grele de studiu ale revistei.

Poeta „Fluturilor de noapte“ rămâne în fabulă, Philipide abandonează coarda personală împrumutând o aritmie la modă dar lipsită de farmec, iar d-l Bărgăuanu nu se poate decide să se lase de vers. Sunt ani de zile de când frământă un aluat poetic care nu vrea să crească de loc. Poate că ar fi timpul să renunţe

V. Ciocâlteu revine, după o tăcere de doi ani în arena poeziei. Debutul dela „Gândirea“ — a fost cu totul excepţional. Ultima generaţie de poeţi aduce multe elemente de folklor şi regionalism, în majoritatea lor nefuzionate. D-l V. Ciocâlteu le poate fi pildă. E un autochtorism în versurile sale, care poate fi citat ca model.

Iată o poemă unde se întâlnesc câteva din calităţile — vigoare şi mister — ale acestui poet pe drumul afirmării :

Sticlă spartă, măcinată 'n piuliţă
Şi 'nvelită într'o piele de şopârlă,
Strânsă 'n zdreanţă şi 'nodată cu-o şuviţă
Smulsă dintr'un hoit de cal adus de gârlă
Port în sân şi nu mi-e teamă nici de boală
Nici de hoţi şi nici de gropile din humă
Că mi-a fiert-o vrăjitoarea într'o oală
Subt cămaşa unui om bolnav de ciumă.
De atunci nimica 'n lume nu mă miră :

Nici puterea cugetării, nici minciuna,
Nici viaţa, nic icoceala de pe liră
Iar iubita când mă 'nşeală mi-e tot una,
Şi nu uit, că 'n miezul nopţii, în pădure,
Dacă iarna urlă lupii fără preget
E că 'n şanţ un vânător cu haine sure
Le 'nvârteşte firul zilelor pe deget.

Mai înalt sunt decât umbra la amiază
Insă umbra-i mai înaltă către seară,
Gândul meu cu ea pe pietre se aşează
Şi-adâncimea de subt ele o măsoară,
In pământ avântul paserii se curmă
Ca 'ntr'o gură ce se 'nchide cu nesaţiu
Liniştit aştept minunea cea din urmă
Şi mă risipesc trăind, — în timp şi'n spaţiu.

BANATUL

Revista timişoreană (II, 7) ce apare sub conducerea poetului Aron Cotruş, aduce un studiu al d-lui Onisifor Ghiţu despre Diaconovici-Loga, un început de descriere termală „Băile Herculane“ în care se pot ceti rânduri ca acestea : „**Banatul**, deşi apare de un an şi jumătate, am aşteptat zadarnic, să citesc în paginile lui despre băile Herculane, această perlă a Banatului. Deşi sunt alţii mai chemaţi de cât mine, cari ar putea scrie mai bine ce vreau să spun în cele ce urmează etc. etc.“, şi un caustic articol al d-lui **Camil Petrescu**, pe tema „Turneelor teatrale“. Extragem această justă punere la punct :

> Peste câteva zile se juca o dramă istorică : un alt actor al Teatrului Naţional, mare tragedian“ însă, conducea un alt mare succes al Naţionalului. Patru, cinci băeţani, în haine şi armură de tinichea, în care ei ar fi încăput de trei ori, ameninţau bălăbănind suliţi de lemn, nişte cumpliţi rivali, sau duşmani, sau păgâni. La Naţional un decor înfăţişa „palatul regelui“ şi montarea lui se făcuse cu risipă. Aici era înfăţişat printr'un fel de canton de cale ferată, sau aşa ceva. La urmă viteazul pensionar al Teatrului cu răsuflarea istovită omora pe toată lumea. Publicul era vesel la această dramă, cum ar fi trebuit să fie la comedia din ajun. Şi încă în puţinele zile pe cari le-am petrecut în metropola Banatului am văzut trupa unuia din teatrel de provincie. Hilariant spectacol ! O cucoană de o sută şi ceva de kilograme juca un rol de fetiţă, un actor mălăeţ şi lins era donjuan, etc.
>
> Şi ştiam precis că asemenea turneuri au fost gras subvenţionate de Ministerul Artelor. Au fost subvenţionate să vie să joace, când ar fi trebuit să li se acorde celor ce băteau cu petiţii scările ministeriale sume serioase numai să rămâie acasă, să nu mai compromită nici arta românească, nici Teatrul Naţional, care nu e vinovat de cât că plăteşte lefuri destul de mari atâtor actori cari nu pot da nimic peste rolurile secundare, sau cari de mult ar fi trebuit scoşi la pensie.

ECOURI

CONGRESUL PRESEI LATINE

In curând ne vor vizita oaspeţi ai presei latine.

Fraternitatea de sânge a coborâtorilor Romei imperiale „are unul din prilejurile cele mai minunate, de a se afirma şi de a pune bazele acelei reciproce întrepătrunderi sufleteşti, fără de care totul nu-i decât literatură. Nu doar că n'ar fi bună la ceva şi literatura. Dar viaţa de astăzi, după încercările de-acum zece ani mai ales, este din ce în ce mai exigentă. Ostrovul latin, de răsărit, ce suntem, nu se poate lipsi de prieteniile de sânge ale mai marilor noştri din Apus. Experienţa lor socială şi economică, cultura lor de veacuri, energia lor într'un cuvânt sunt tot atâtea lecţii pentru viitorul nostru. Ştim că lumea se sbate între idoli şi nu ştie cui să se închine mai întâi ; Mamonei sau lui Iehova ? Totuşi membrii presei latine, care vor vizita tânăra noastră cultură latină, vor avea prilejul să întâlnească şi pe plaiurile acestea de răsărit năzuinţe idealiste şi mai ales să ne cunoască şi să ne îndemne să nu părăsim calea sincerităţii romane, care a lăsat vestigii neşterse şi'n pământul Daciei, dar şi'n sufletele descendenţilor.

POST-SCRIPTUM

Ne amintim, scriind despre vol. II, al „Medelenilor“, d-lui Ionel Teodoreanu, să fi remarcat că finalul cărţii se tulbura de când autorul preciza identitatea, Dar Deleanu = Ionel Teodoreanu. Spuneam că formaţiunea de romancier a eroului ar fi putut alcătui materialul unui alt, distinct, volum. Intenţionasem să spunem chiar de pe atunci — şi ne-a scăpat — că d-l Ionel Teodoreanu ar fi procedat, cu folos pentru ambele părţi, şi pentru economia romanului şi pentru clarificarea cititorului, dacă ar fi rămas pe deoparte în ficţiune şi, anexat, ar fi alcătuit un „jurnal al Medelenilor“. Termenul fusese pus în circulaţie de literatura apusului : „Journal des Faux-Monnayeurs“ al lui Gide, „Journal de Salavin“ al lui Duhamel. Şi abia acolo, într'un „Jurnal al Medelenilor“ să fi expus mecanismul de formaţie al romanului. O lucrare, în primul rând critică, cuprinzând laboratoriile sau atelierele regisorului. Lucrul n'ar fi fost uşor şi autorul poate s'ar fi lăsat furat de aceeaşi sete de creaţie.

E ceeace reproşează Albert Thibaudet lui Gide în „Journal des Faux-Monnayeurs“. Lucrarea este un comentar al romanului, se întinde însă asupra punctelor secundare şi nu ne învaţă nimic cu privire la geneza ideii sale de roman.

REDACŢIONALE

☐ In numărul viitor vom publica un fragment inedit din **Poveste de iarnă**, de Shakespeare în traducerea în versuri a d-lui Dragoş Protopopescu.

☐ D-l Sylvius Rolando va începe cu numărul viitor, publicarea unei mari nuvele „Posta“.

SCRISUL ROMANESC

Cel mai târziu pe data de 15 Noembrie a. c. apare, în Craiova şi sub direcţia d-lui D. Tomescu, cunoscutul critic al „Ramuri“-lor, o revistă lunară „Scrisul Românesc“, cu colaborarea celor mai de seamă scriitori români.

Apărând în condiţii tehnice remarcabile şi în numeroase pagini „Scrisul Românesc“ voeşte să însemne pentru Oltenia ceeace „Viaţa Românească“ este pentru Moldova.

Bucureştii aşteaptă marea revistă lunară, mai ales după decesul „Convorbirilor literare“.

CARŢI NOI

☐ In editura „Flamura“, tip. „Prietenii Ştiinţei“-Craiova, a apărut într'o elegantă ediţie de lux, volumul „Plânge Strâmbă-Lemne“ al d-lui Radu Gyr. Cum volumul a avut un tiraj restrâns, şi va fi astfel, în puţine numere la librării, doritorii de a-l reţine pot să se adreseze autorului (Craiova str. Târgului 123) sau editurii (Bul. Carol 69 Craiova).

INTAMPINARE

Primim din partea omonimului unei nuvele „Trădătorul“ — publicată de colaboratorul nostru Sărmanul Klopstock în numărul 36 al „U. L.“ următoarea quasi-somaţie : Numele de Anton Bucholtzer s'a strecurat în nuvela „Trădătorul“ din nr. 36, pg. 565 dintr'o regretabilă scăpare din vedere, neavând nimic comun cu familiile Bucholtzer“. Publicăm întâmpinarea în forma ei, nu de teama acţiunii judiciare care nu are ce căuta în aceste coincidente de nume, cât pentru ciudăţenia formulării ei. „Dintr'o regretabilă scăpare din vedere“ ?

Da de loc. Numai că scriitorul nu e obligat să consulte anuarele de adrese când se decide să inventeze un personaj.

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar“ : d. **Perpessicius**.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

UNIVERSUL LITERAR

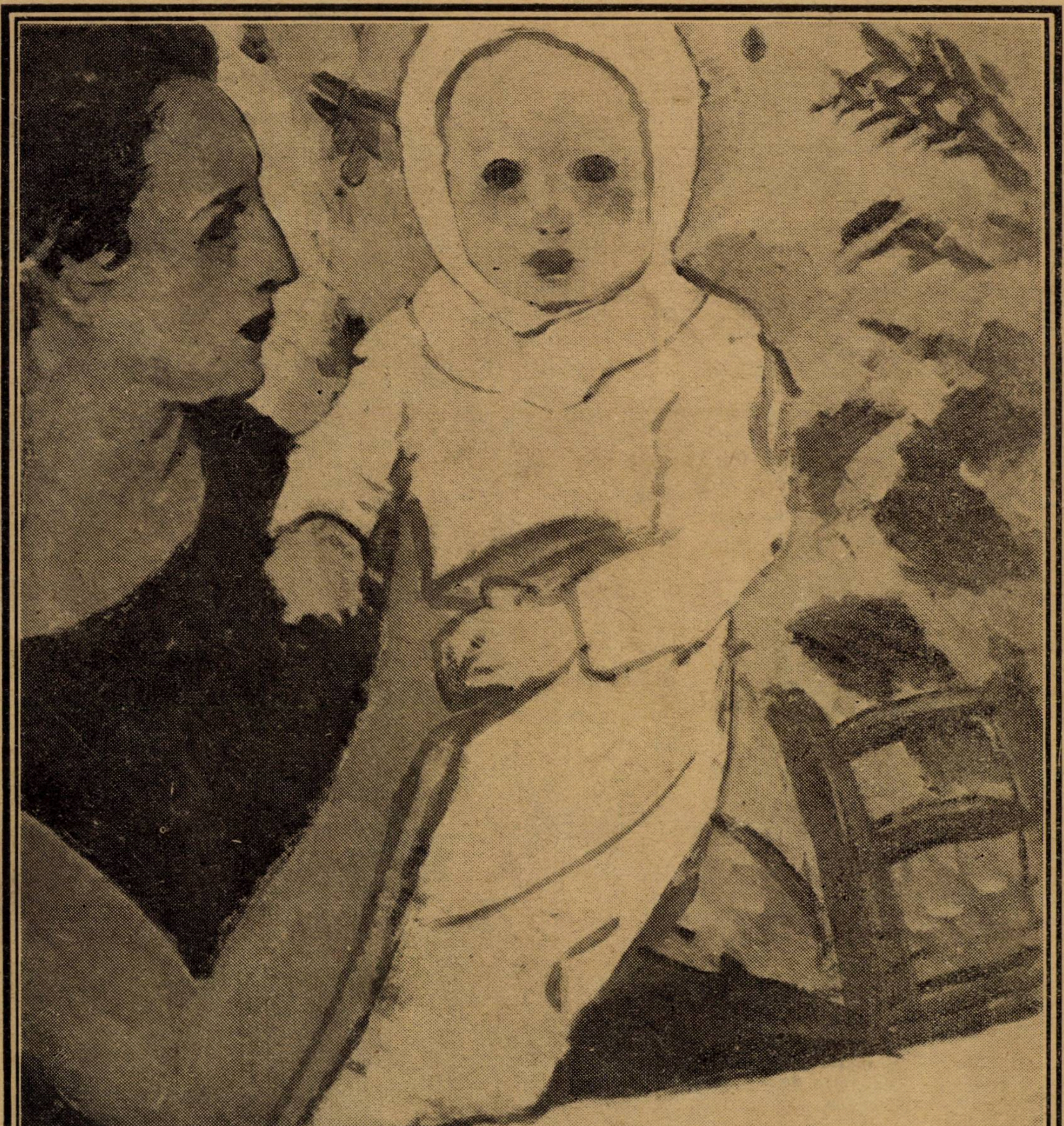

N. N. **TONITZA** : COPILUL

An. XLIII Nr. 40

2 Octombrie 1927

Lei

Ploaia în brădet

G. D‘ANNUNZIO

Taci. Sub poala
de codru n‘aud
cuvintele tale
umane; ci, mai noui,
le aud pe cele rostite
de picuri și frunze
departe.

Ascultă. Plouă
din norii răzleți.
Plouă pe tamericii
arşi şi sălcii,
plouă pe brazii
țepoși și cojiți,
plouă pe mirții
sacri Venerii,
pe ginestrele strălucind
de flori în buchete,
pe jnepii deși
de coconari aromați,
plouă pe fețele noastre
silvane,
plouă pe mâinile noastre
goale,
pe vesmintele noastre
uşoare,
pe gândul fraged
înmugurit în suflet
proaspăt,
pe frumoasa poveste
ce ieri
te vrăji, ce azi mă vrăjește,
o, Ermiona.

Auzi? Cade ploaia
prin frunzişul
tăcut,
cu freamăt ce ține
și se schimbă în aer
precum mai rară,
mai deasă e frunza.

Ascultă. Răspunde
tânguirii cântec
de greeri
pe care nu-i sperie
plânsul austral,
nici cerul de spuză.
Iar bradul
scoate un sunet, și mirtul
alt sunet, și jnepul
altul, fluere
felurite
sub degete nenumărate.

Cufundati
suntem în duhul
pădurii,
trăind o vieață de arbori;
chipul tău îmbătat
și moale de ploaie
ca o frunză,
șuvițele părului tău
îmbălsămate-s ca
luminoasa ginestră,
o, făptură pământeană
cu nume de
Ermiona.

Ascultă, ascultă. Acordul
aerienilor greeri
încetul cu ‘ncetul
mai surd
devine sub plânsul
ce crește;
dar s‘amestec un cîntec
mai aspru
ce se iscă de colo,
din jilava umbră de jos.
Mai surd, mai năbușit
se rărește, se stinge,
s‘abate, tremură, piere.
Nu s‘aude glas dinspre mare.
Acum se aude prin vastul frunziș
fremătând
ploaia de argint
ce îneacă,
freamătul ce se schimbă,
precum rară ori deasă
e frunza.
Ascultă.
Greerul
amuțit-a, dar copila
bălții, departe,
broasca,
în negura deasă cântă,
cine știe, cine știe unde!
Şi plouă pe genele tale,
Ermiona.
Plouă pe genele-ți negre,
de par‘c‘ai plânge
dar de plăcere; nu albă,
cu fața bătându-ți în verde
pari a ieși dintr‘o scoarță.
Toată vieața e‘n noi proaspătă,
aromată,
inima ‘n noi e piersică
nemușcată,
între pleoape ochii
sunt ca izvoare prin iarbă,
dinții în alveole,
ca migdalele crude.
Mergem din tufiş în tufiş,
când uniți, când departe
(și rustica tărie verde
ne‘nlănțuie glezna,
ne‘ncurcă genunchii),
cine știe, cine știe unde!
Și plouă pe fețele noastre
silvane,
plouă pe mâinele noastre
goale
pe vesmintele noastre
uşoare,
pe gândul fraged
înmugurit în suflet
proaspăt,
pe frumoasa poveste
ce ieri
mă vrăji, ce
azi te vrăjește
O, Ermiona.

Din italienește de **ALEXANDRU MARCU**

POȘTA

de SYLVIUS ROLANDO

Un om cumplit era părintele Pantelimon Crâșmaru, preotul și confesorul semispitalului de evacuare nr. 2. Se zbătea în el, ca într'o orgie de patimi, un suflet primitiv stăpânit de puterea forțelor vitale nediferențiate, un suflet de instincte și porniri cu reacțiunea imediată de impulsiv și mobilul egoist de brută. Intreaga lui făptură avea ceva vibrant. Un surplus de energie modela parcă în el o plastică a înfățișării lui sufletești. Era unul din acei oameni la care profilul sufletesc stăpânește profilul trupului. Privirea, ținuta și mersul lui, fiecare gest, fiecare atitudine, păreau strunite sălbatic, de acest suflet fără odihna patimii și îmbuiestrate într'un trup înalt, subțire și puternic, cu o vigoare, o armonie și o eleganță de fiară sălbatecă.

Așa era părintele Pantelimon Crâșmaru, om simplu și crud, produs al primei generațiuni de țară învoaltă către ierarhia socială, voluntar, întrepid, vanitos și pasionat, avid de putere și distincțiune, bun la ispravă, capabil de bravură, dar gata la lașitate și fără scrupul la infamie Și dumirit de rostul vieții, el nu putea concepe cu sufletul său, în care scăpărau doar patima și energia, o altă voluptate decât pornirea de a comanda și un alt scop decât cel de a însemna prin forță, cât mai mult în trebile obștești.

Și în bună parte reușise! Căci fără greutate, pe acea vreme de lipsă, el se înșurubase tot mai mult în inima formațiunii, avansând încet, progresiv, cu intuiția lui de om simplu dar avizat, concepută din șiretenie și abilitate, ajutat totdeodată de mari rezerve de îndrăzneală și umilință. Apoi tot speculând lărgimea și buna credință a maiorului Scrânciobanu, șeful formațiunii, bucureștean comod și indulgent cu tendințe la filosofare și bonomie el obținuse întreaga conducere administrativă a spitalului.

De aceea, cât ținea ziua de mare, de dimineață dela împărțirea ceaiului și până noaptea după adormirea trupei, părintele era într'o continuă mișcare, într'o neobosită activitate. Cu înjurătura pe buze alături de rugăciunile maslului, cu semnele crucii încurcate prin răpăiala de palme, el se găsea pretutindeni, țișnind ca necuratul din pământ, în ambulanțe, în corturi, în trăsurile de aprovizionare, înalt, puternic, sever și semeț, îmbrăcat ofițerește, nedespărțit de armă, părând cu figura lui țigănească încruntată de doi ochi sașii, stăpânită de un nas lung și subțire, un haiduc în răzvrătire sau un ofițer înverșunat de pândă în patrulare.

* * *

Era pe la sfârșitul lui August! Toamna se apropia rece, calmă și pură, cu zile izvodite din plăsmuirile de farmec ale nopții și ale lunii! Pe terasa unui „gol“ de deal împrejmuit ca o ogradă, două cantoane de pădurar fuseseră prefăcute în piese de spital. Intre ele, trei corturi mari, rotunde și lăbărțate, întinse pe arcuri de fier, oscilând ușor, ca niște baloane captive trase lângă pământ completau spitalul. Mai sus, costișea rasă de ierburi, ca o pată de chelie, urca încet purtând o gospodărie de popas, răspândită până lângă vâlvătaia de spumă verde a fagilor. Se vedea, împrăștiate după nevoi, într'o îmbâcseală, o răvășeală și o dezordine de circ ambulant, corturi mai mici pentru trupă, stive de lăzi cu medicamente, baloturi cu material de pansament și câteva trăsuri de ambulanță, înțepenite, grele, masive, fiecare sub câte un șopron improvizat. In fund lângă pădure, o poiată, prefăcută în grajd, adăpostia opt cai mici, țărănești, înghemuiți unul în altul, înfrățiți de mizerie și greu.

Intr'un colț al ogrăzii, sub cerul liber, alături de cărutele rechiziționate, adăpostind unelte si vase sub coviltire de rogojini, clocotiau într'una cazanele de bucătărie. Lângă un stog de fân, priponite de gard, stau vitele pentru hrana trupei. Câțiva câini, goniți și fugăriți, ca și cum ar fi împiedicat bunul mers al treburilor, umpleau în tot locul curtea, câini de pripas, netrebnici și credincioși, atârnați convoiului de pe drum.

Forfoteau și oameni prin această dezordine domestică, menită să asigure întreținerea prosperă a celor cinci piese principale din care se alcătuia trupul spitalului, milițieni — bătrâni surprinși și dezorientați de război — mergând încet, bătrânește, cu țigara lipită de buze, lucrând domol ca'n bătătură; Țigani cu ochii mari ca niște bile, plăpânzi și timorați, cu simțurile la pândă. iscodind urmele de pericol, gata la bocet și la fugă; apoi câțiva orășeni mărginiți și îngâmfați, cu toții alcătuind un material uman de proastă calitate, un material de rechiziție, pe care palmele și înjurăturile Părintelui Crâșmaru, se căzniau să-l fasoneze după trebuința războiului.

La poarta ogrăzii doi oțetari sălbatici împănați cu discuri de boabe roșii, stropiți parcă cu sânge, păzeau deoparte și de alta intrarea sitalului. Pe dinaintea lui, țâșnia din întunericul pădurii, o șosea evocând un foșnet serpentin de rachetă albă. Alături de ea, într'o pătură subțire, transparentă și ondulată ca o lamă de mică, se găsea apa Râșnoavelor. Din toate părțile se ridicau trupuri de dealuri împădurite, cu boturile ascuțite și apropiate ca niște cârtițe ce se miroase. Linia orizontului era închisă de vârfurile brazilor înfipte ca niște șuruburi în cerul albastru, și doar într'o parte era ruptă de masivul brăzdat de șanțuri și de pârtii ale munților Coștila și Morarul înălțat din negura pădurilor, greoi ca o spinare de bivol cu pielea roasă, crăpată și scorojită.

Și era pace și liniște în acea văgăună, scoborîtă între munți, ca o trapă, la răscrucea unde valea zvârcolită a Râșnoavelor ieșind din strânsura munților se întâlnește cu valea Prahovei.

Și peste toată bogăția împrejurimilor prinsă de atmosfera mândră a sfârșitului de vară, în nuanțe de felurite colorituri, se așeza impalpabilul grav, melancolic și sfânt al războiului, vânturat de cele cinci flamuri însemnate cu mari cruci roșii, iar la adierea lor, toată valea răsuna tăcută și înfiorată de misterul îndurerat și consolator, pe care Crucea roșie mai mult decât turla bisericii și fântâna celui milostiv, o dă călătorului străin și nenorocit!

Din când în când un zgomot puțin deslușit, parcă o uruitură de căruță se auzea în depărtare: dar zgomotul se pres-

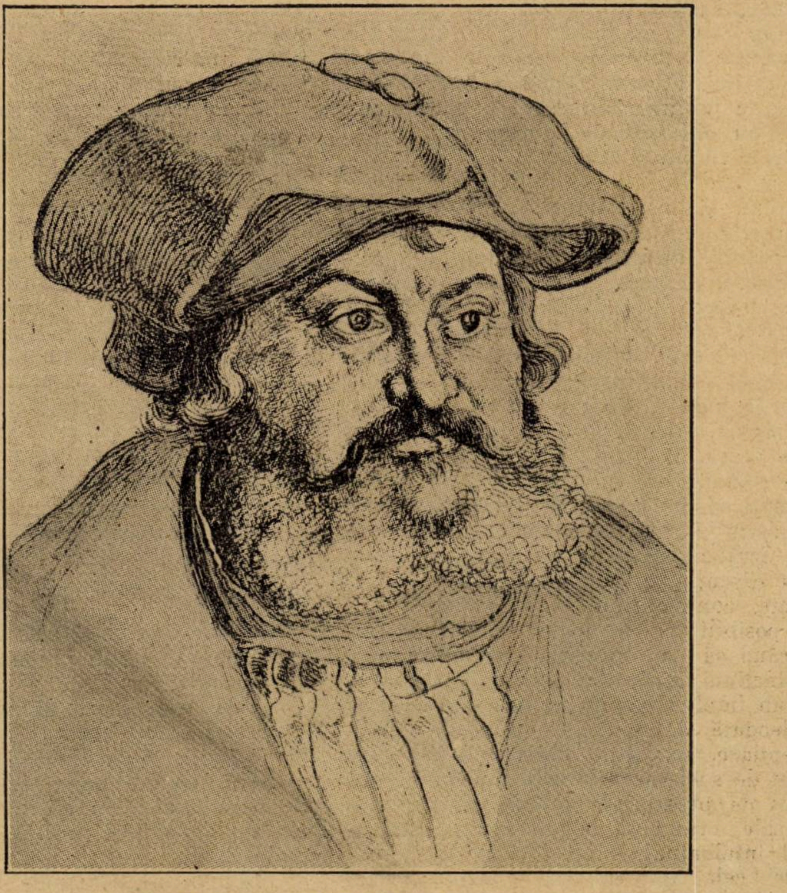

A. DÜRER: PORTRET (**gravură**)

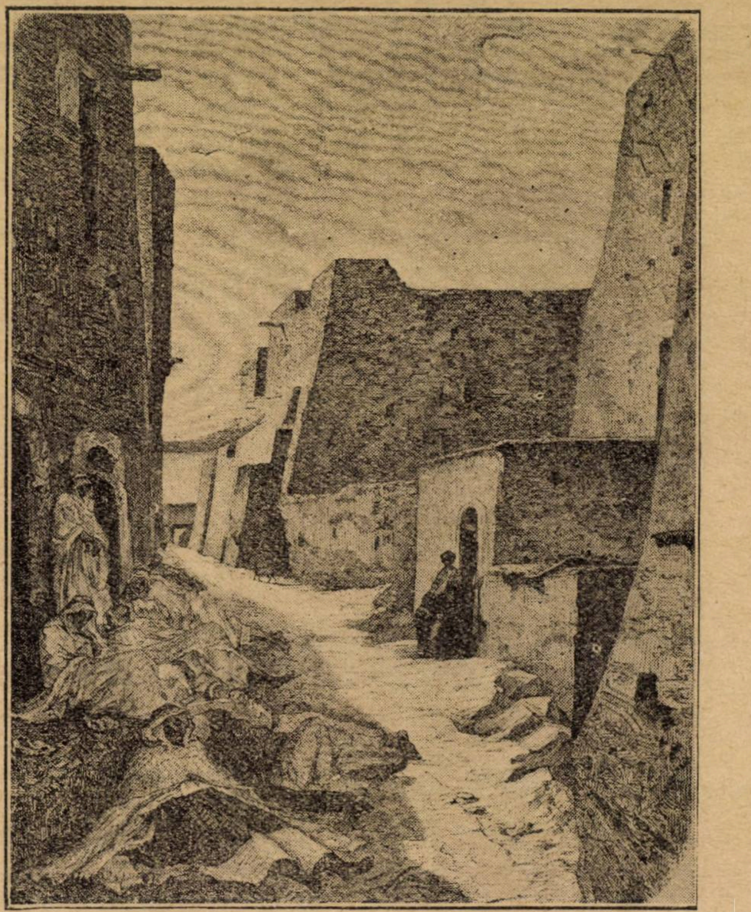

EUG. FROMENTIN: STRADA DIN EL-ALGHUAT (gravură).

chimba într'o toacă măruntă, apoi într'un fierăstruit silnic, ritmat și în urmă, se lămuriau pufăiturile gâfâite ale unei mașini ce urca greu. Un tren militar trecea !... Alteori hurducătura unui autocamion încărcat, cutremura parcă toată valea, chiar și dealul, până sus lângă pădure. De aici, din vale, zgomotele se răspândeau, pe lungile coridoare ale văilor, ciocnindu-se de păreții munților și ai dealurilor, unul după altul, tot mai slabe, ca niște comande prelungi, până ce se pierdeau, una cu orizontul. Câteodată văzduhul plesnia de pocnetul unei arme și pocnetul se prefăcea într'un urlet grav lugubru, care rătăcea dezorientat și zăpăcit, cerșind parcă din loc în loc odihna, până ce foșnetul pădurii îl prindea în nesfârșitul lui. Era părintele Pantelimon Crâșmaru la vânătoare în munți, scutit de povara treburilor, odihnindu-se așa cum se cuvine, din toată inima, haiducește ca omul slobod în plinul naturii, cu sufletul său de țăran cotropit de sufletul frățesc al armei și de sufletul credincios al muntilor...

Și apoi iar se făcea liniște ! Și peste toată bogăția împrejurărilor, prinsă de atmosfera mândră a sfârșitului de vară în nuanțe de diferite coloraturi, se așeza impalpabilul grav, melancolic și sfânt al războiului, vânturat de cele cinci flamuri, însemnate cu mari cruci roșii, iar la adierea lor toată valea răsuna tăcută și înfiorată de misterul îndurerat și consolator, pe care Crucea roșie, mai mult decât turla bisericii și fântâna celui milostiv, o dă călătorului străin și nenorocit...

II

Plin de superbă fală, scânteietor, sincer entuziast, gol și fanfaron ca o zbârnâietoare, înainta războiul în inima Transilvaniei, și înapoia lui toate formațiunile militare, rezerve, etape, ba chiar țara întreagă halucinau fericit în aureola feeriei cele mari, plăsmuită din succes și inconștiență. Pretutindeni se tălmăciau bucuriile proaspete ale unei nouă vieți. Pământul aburit-dospia doar spor de putere. Din cerul pur de seară unduiau clipotiri de melancolie...

Bivuacul amesteca laolaltă, într'o promiscuitate forțată, temperamente, concepțiuni și sensibilități deosebite, interesa și amuza. Apoi pitorescul traiului în natură, senzațiile și emoțiile brutal încercate, toate acele plăceri elementare, legate de primitivitate, care scutind sufletul de griji, îl odihnesc, produceau o voioșie, o bună dispozițiune, o adevărată camaraderie.

Semispitalul de evacuare no. 2 era purtat de puterea aceleiași vraje. In fiecare seară, Maiorul Scrânciobanu își invita subalternii, pe Doctorii Marian și Precup, și pe părintele Crâșmaru la o plimbare prin împrejurimi... Căci Maiorul Scrânciobanu iubia discuția și mai ales discuția contradictorie, cu argumente, contestațiuni, raționamente, fapte, posibilități de toate categoriile, încercând să o mențină pe planul unei distincțiuni dialectice. In realitate, și la el, un implus comun al firii omenești și totdeodată slăbiciune — trebuința de diferențiare, exsitentă chiar într'un rudiment de societate, îl incita la vorbă. Era gelos de prestigiul gradului și titulaturii sale, vrând să le sprijine pe un suport intelectual impresionant.

De aceia, Maiorul Scrânciobanu utiliza cu plăcere această prerogativă a șefiei : inițiativa discuției. Și totuși, vorba lui nu era lipsită de farmecul simpatiei ! Dinpotrivă ! Oarecare gust artistic îl făcea să evadeze cu plăcere din câmpul atât de îngust îngrădit al meseriei medicale, lucrat în nesfârșite detalii și mărunțișuri, din care se fructifică în deobște, un suflet plat, egoist, de o exasperantă suficiență. Ca șef, Maiorul Scrânciobanu, n'avea nimic brutal, impulsiv sau ordinar în atitudinea lui. Ii plăcea să afișeze — în diletant — oarecare lărgime de idei ; din maldărul de cunoștințe, impresiuni, călătorii, el scotea un variat material discursiv , manipula cu savoare paradoxul — cel mai comod sistem de originalitate și ironia, totdeauna reușită într'un sistem ierarhic ; dar mai ales ambiționa după explicațiuni nouă, după efecte rare, adesea, nu lipsite de oarecare eleganță dialectică, de judiciozitate, și mai ales de o fină sensibilitate.

— Războiul, măi băeți—spunea el într'o seară, este un admirabil divertisment... Aș putea afirma, este cel mai agreabil și mai util divertisment, în viața noastră păcătoasă de orășeni, roasă pe dinăuntru ca o scorbură, de necruțătoare racile...

— Cum asta, Domnule Maior ? — întrerupse Doctorul Precup, montând șiret discuția.

— Da ! așa este... Și argumentul meu e peremptoriu, deși s'ar părea țesut dintr'o subtilă substanță sofistică... Căci războiul ne odihnește, oricât s'ar părea de paradoxal... Ne odihnește pe toți, pe noi cei de aici și pe luptătorii din primele linii...

— Imposibil, Domnule Maior, ar trebui să denigrăm noțiunile de bază și principiile elementare ale artei militare, ripostă Precup.

Și Maiorul, cu siguranța unei cauze dinainte câștigate, se porni cu amploare, printre fortificațiile factice și trucate ale contrazicerilor fără convingere și ale combaterilor formale.

— Și totuși așa este. Războiul ne odihnește, căci ne dezbracă de povara personalității noastre aparente, de acel joc individual al calităților sociale, care poleiește impudic de mincinos, fondul nostru animalic, empiric și anarhic. El slăbește astfel, nenaturala ofensivă a societății împotriva individului. Aruncându-ne în marele anonimat, războiul ne cruță de această apăsătoare sarcină, niciodată ușurată, dimpotrivă tot mai grea, acea a numelui propriu. Cine suntem noi ?... Niște anonimi !.. Cine e luptătorul, care acum iscodește pe dușman ?.. Un anonim... Moartea, care ne pândește pe toși, cu nemiloasa-i filosofie, ne-a răpit vanitatea distincțiunii, ne-a egalizat... Acum, bravura e o afacere de moment, iar gloria o contingență, o întâmplare.

— Domnule Maior, permiteți-mi să vă contrazic, întrerupse Marian. Dumneavoastră îndepărtați mobilul primordial al luptătorului, gloria...

(urmează)

SYLVIUS ROLANDO

CHARLES DICKENS

Pățania voiajorului Tom Smart

Intr'o seară de iarnă, în timp ce negura începuse să cadă, s'ar fi putut vedea, pe drumul ce străbate platoul Marlborough, o cariolă și în această cariolă un om ce-și îndemna la grabă calul obosit. Zic că **se putea vedea**, căci n'am cea mai mică îndoială că s'ar fi văzut dacă ar fi trecut prin partea locului oarecare persoană ce n'ar fi fost oarbă. Dar vremea era atât de rece și noaptea era atât de ploioasă, că exceptând apa care cădea cu găleata, n'ai fi întâlnit afară nici o pisică. Dacă un comi-voiajor al acelei epoci ar fi întâlnit, însă, hodoroaga ceia de cărucior mic, cu tronul brumăriu și cu roțile stacojii, cum și iapa murgă cu umbletul îmbuestraș, mofturoasă de felul ei, ce mai avea și aerul ca scoborînd dintr'un cal de măcelar și dintr'o gloabă de ștafetă ușoară, ar fi conchis din prima privire că conducătorul acestei cariole nu era altul decât Tom Smart din marea casă Bilson și Slum, din Cateaton-Street, în City1); dar cum nu trecea nici un comi-voiajor, nimănui nu-i păsa de astă pricină și Tom Smart, cariola lui brumărie, roatele ei stacojii și iapa mofturoasă păstrau în de ei taina, mergând în bună tovărășie.

Dar în această tristă lume, sunt localități mai plăcute decât podișul Marlbourough-ului, când vântul suflă turbat. Dacă mai adăogați o seară de iarnă, un drum desfundat și noroios, o ploae rece ce răpăia și dacă vă mai gândiți la a face experiență pe propria dv. ființă, îmi veți înțelege — cred — valoarea acestei observațiuni.

Vântul nu sufla din față, dar nici de la spate, cu toate că și așa ar fi fost destul de rău, el venea de-acurmezișul drumului, bătând ploaia oblic, ca liniile ce trasăm pe caetele noastre de caligrafie când învățăm cum să înclinăm literele: se potolea câte un moment și călătorul începea să se măgulească că-i trecuse furia, adormise în fine. Dar de unde! El începea să se măgulească că-i trecuse fusosia rostogolindu-se peste cheliile colinelor, mătura câmpia și se apropia cu o străsnicie mereu crescândă, sfredelea în jurul omului și calului, le biciuia ochii și urechile cu valuri de ploae rece și înțepătoare; sufla boarea lui umedă și înghețată până în măduva oaselor: apoi trecea înainte viscolind în alte depărtări cu mugete asurzitoare, ca și cum ar fi voit să-și bată joc de slăbiciunea lor și să-și glorifice năbădaia.

Iapa murgă înota în noroi cu urechile pleoștite și din timp în timp își scutura capul să-și exprime desgustul ce-i inspira conduita de nesuferit a elementelor. Cu toate acestea, mergea cu un pas sigur, când dintr'o dată, auzind cum vine un vârtej mai furios ca toate celelalte, se opri scurt, răsfiră cele patru picioare și le înfipse în pământ. Dintr'o milă specială a providenței, făcu ea așa. Cariola era destul de ușoară, Tom Smart atât de subțirel și apa mofturoasă atât de costelivă, că, ridicați de uragan, câte-și trei ar fi sburat fără greș, unul pe deasupra celuilalt, până ar fi atins marginele pământului, sau până acolo unde vântul s'ar fi potolit. Intr'una sau într'alta din aceste ipoteze, probabil este, că nici iapa cea năzuroasă, nici Tom Smart, nici cariola lui brumărie cu roțile stacojii, n'ar mai fi fost puși vre'odată în stare de funcție.

„Pe cataramele cizmelor și pe favoriții mei! strigă Tom Smart (avea prostul obicei de a se jura uneori); pe catarămi și pe favoriți", strigă Tom, iată o vreme grațioasă, ce mi-o adie dracul din evantaiul lui!

Mi se va pune întrebarea: pentru ce Tom Smart exprima blestem aerisirei ce îndura acum, când de vreme îndelungată era robul acestui fel de tratament. Nu știu nimic. Numai atât știu că Tom Smart vorbi în modul acesta, sau cel puțin povesti unchiului meu că a vorbit astfel, ceace revine la aceiaș ispravă. „Fluere-mi dracul cât o pofti!" zise Tom Smart și iapa smorcăi din nas ca și cum era precis de aceiaș părere.

„Haida, cotoroanțo", reluă Tom, mângâindu-i gâtul cu codiriștea biciului, nu e prilej să faci poștii noaptea asta. Vom rămâne la primul han. Cu cât vei merge mai iute, cu atât sfârșim mai iute. Ohoho..., încetișor, mai încetișor!" Mofturoasa iapă era prea dedată cu vocea stăpânului său ca să nu-i fi înțeles gândul, sau că găsea ea că îi era mai frig când stătea decât când mergea, nu pot spune; dar ceeace e sigur, este că Tom de abia terminase cu vorba, că ea își ciuli urechile și o sbughi în trap. Ea lungi pasul și scutură atât de tare cariola brumărie, că Tom se aștepta în tot momentul să vadă sburând în dreapta spițele roșii ale roatelor și să se împotmolească în pământul umed. Oricât de bun vizitiu era Tom, nu putu încetini cursa până când curagioasa vită nu se opri singură în fața unui han de marginea dreaptă a drumului, la aproximativ două mile 2) de colinele Marlborough.

Călătorul depuse biciul și aruncă hățurile băiatului dela grajd, examinând casa. Era o curioasă construcție lucrată din pietre și grinzi încrucișate. Ferestrele, încălecate de mici glafuri ascuțite, dădeau la drum; ușa era joasă și ca să intri în casă, trebuia să scobori două trepte destul de repezi sub o prispă întunecoasă, în loc să urci pe un peron exterior, cum e uzul modern. Cu toate acestea hanul avea aerul confortabil. Se strecura prin fereastra sălii mari o lumină desfătătoare ce străbătea și drumul până în gardul opus. A doua lumină, aci pâlpâită și slabă, aci vie și arzătoare, străbătea prin perdelele trase ale ferestrei aceleiaș săli, măgulitorul semn al unui excelent foc ce vâlvâia în interior. Remarcând aceste mici simptome cu ochiul unui călător experimentat, Tom scobori atât de repede cât îi permise membrele lui jumătate înghețate și se grăbi a intra în casă.

In mai puțin de cinci minute era stabilit în sală (tocmai ce visase), în fața unui contor și nu departe de substanțialul foc, compus din aproape o baniță de cărbuni de pământ și din atâția mărăcini cât să faci o duzină de tufișuri. Acest combustibil era îngrămădit până la jumătatea căminului și pârâia strălucind cu un sgomot suficient să încălzească sufletul oricărui om cuminte.

Era asta confortabil, dar nu era totul, căci o fetișcană nostimă cu ochiul strălucitor, cu piciorul fin, cochet îmbrăcată, punea pe masă o față perfect albă.

Mai mult; Tom, cu picioarele în papuci și cu papucii pe marginea paravanului dinaintea focului, cu spatele întors la ușa deschisă, vedea prin reflex, în oglinda căminului, încântătoarea perspectivă a contorului, cu deliciosul său aranjament de brânzeturi, șunci fierte, garfuri afumate, butelii cu inscripțiuni aurite, ulcele cu marinate și conserve, totul aranjat pe polițe cu un dichis seducător. Ei bine, era confortabil, dar asta încă nu era totul, căci în contor, o văduvă apetisantă era așezată la ceai în fața celei mai frumoase mese posibile, aproape de un strălucitor focșor imaginabil, și această văduvioară, care să tot fi avut 48 de anișori și a cărei față era tot atât de confortabilă ca și contorul, era evident domnița și stăpâna hanului, autocrata supremă a acestor agreabile posesiuni. Din nenorocire era și o umbră uricioasă în acest încântător tablou: era un om mare, un om foarte mare, în haine închise cu nasturi enormi de metal, cu mustăți negre, cu un păr negru și încârlionțat. Işi lua ceaiul alături de văduvă, și, cum se putea ghici fără multă

EUG. FROMENTIN : SIMUNUL (gravură)

---

1) Centrul comercial al Londrei.

2) Mila, măsurătoare itinerară, care pentru uscat în Anglia are 1609 metri.

iscusință, era pe drum bun, să ia chiar văduva, încredințat fiind din moment ce grandeței sale i se acordase privilegiul să ia loc în cantor, poate pentru perpetuitate.

Caracterul lui Tom nu era de loc supărăcios, nici invidios. cu toate acestea într'un fel sau altul. omul cel înalt cu haina lui cenușie îi stoarse și puțina dispoziție ce intra în compoziția sa. Ceeace îl mâhnia mai adânc, era că observa el, din când în când, în oglindă, oarecari mici giugiuleli inocente. dar afectoase, ce se schimbau între văduvă și omul mare și cari îl defineau, evident, ca favoritul amfitrioanei.

Lui Tom îi plăcea grogul cald 3) — aș putea spune chiar că-i prea plăcea ! — astfel, după ce se asigură că iapa sa avea ovăz bun și culcuș călduros, după ce savură, fără să lase un dumicat, excelenta mâncărică ce văduvioara preparase pentru el, cu mânușițele ei, — Tom ceru un pahar de grog, știți... numai ca să încerce. Ori, dacă era ceva ce văduvioara știa să prepare mai bine ca orice altceva, printre toate specialitățile artei culinare, era tocmai acest articol. Primul pahar se găsi deci atât de fericit potrivit gustului lui Tom, că doar îl duse la gură și comandă un al doilea. Punșul cald 4) este un lucru foarte plăcut, oameni buni, ceva foarte agreabil în toate imprejurările ; dar în acest salon vechi, atât de curat. înaintea acestui foc atât de strălucitor, la sgomotul vântului care urla afară făcând să pârâie toate bârnele bătrânei case, Tom găsi punșul său absolut delicios.

Ceru, dar, un al treilea pahar, apoi un al patrulea în fine al cincilea ; nu știu dacă a mai poruncit un altul. Oricum o fi. însă, cu cât bea mai mult punș, cu atât se mânia mai mult pe lungan.

„Dracul să-i răsplătească obrăznicia !“ gândi Tom Smart în el însuși, „ce caută el în acest încântător contoar, la ce-și bagă botul ?“ Cum văduva trebuia să aibă și nițel gust, putea de sigur să-și ia unul mai cu duh, mai bine făcut, nu ca ăsta“. Aci ochii lui Tom părăsiră oglinda și căzură drept pe paharul cu punș. Il goli, căci ajunsese sentimental, și... porunci încă unul

Tom Smart, domnii mei, simțise totdeauna în el nobila datorie de a se dedica publicului. De multă vreme îl chinuia ambiția să se stabilească într'un contor, care să-i aparție, cu o redingotă mare verde, în birnivici cu lampas de catifea la cusături si cu cisme cu carâmbii întorși sub genunchi. Işi punea mare nădejde în prezidarea banchetelor, își închipuia că ar vorbi admirabil într'o sufragerie ce ar fi a lui și că ar da faimos exemplu ajutoarelor sale, încurajându-i prin a bea vârtos. Toate aceste chestiuni trecură vertiginos prin spiritul lui Tom, în timp ce-și sorbea punșul, în preajma focului voios și se simți cu drept cuvânt indignat pe matahala, ce părea a fi pe punctul să cucerească această excelentă casă, în timp ce el, Tom Smart, din marea casă Bilson și Slum, să fie îndepărtat, neprețuit, mai mult ca oricând. In consecință, după ce se întrebă, în cursul sorbitului celor din urmă două pahare, dacă n'ar fi locul să caute ceartă măgădanului pentru a se insinua în bunele grații ale apetisantei văduvioare, Tom Smart ajunse cu greu, dar ajunse, în fine, la concluzia puțin satisfăcătoare că el nu era de cât un pârlit, un nenorocit de om, maltratat, prea maltratat de soartă și că ar fi mult mai cuminte să-și caute culcușul, să se arunce mai de grab în patul său.

Fata cea frumușică preceda pe Tom într'o largă și veche scară : ea își apăra lumânarea cu mâna, pentru a o proteja contra curenților de aer, cari, într'o veche clădire atât de puțin regulată, cum era aceia, ar fi putut de sigur să găsească o mie de colțuri să-și facă mendrele, fără să vie la țanc să sufle tocmai în lumânarea ei. Cu toate acestea, suflară și dădură dușmanilor lui Tom nenorocita ocaziune să sustie că el suflase și nici de cum vântul, că a stins lumânarea, că pe când el pretindea că sufla pe deasupra să-i reaprindă mucul, a sărutat în lege servitoarea.

Oricum o fi, lumânarea fu aprinsă din nou și Tom condus printr'un labirint de coridoare în apartamentul ce se preparase pentru recepția sa. Fata îl pofti noapte bună și-l lăsă singur.

Se găsea într'o odae mare, acompaniată de dulapuri enorme în zid băgate ; patul putea servi unui batalion întreg, cele două dulapuri, în stejar lustruit de vreme, ar fi înghițit bagajele unei mici armate : dar ceeace răzbi mai mult în atențiunea lui Tom. fu un curios fotel, cu dosul înalt, acoperit cu un damasc cu florile largi și ale cărui picioare erau învelite cu îngrijire în săculețe rosii, ca si cum ar fi avut gută la călcâie. Ca în fața oricărui fotel curios, Tom ar fi gândit pur și simplu că avea de-aface cu un fotel curios : dar era ceva în acel fotel, — imposibil să ghicească ce anume.— dar un nu știu ce, care remarcase el la nici o altă piesă de mobilat, ceva ce părea că-l fascinează. Se așeză lângă foc și căscă bine ochii la bătrânul fotel timp de jumătate oră și mai bine. Blestemat fotel ! O vechitură atât de ciudată că nu-și putea deslipi privirile de pe ea.

„Pe cinstea mea, zise Tom desfăcându-se încet și trăgând mereu cu ochiul la vechiul fotel, ce-și dădea un aer misterios față de pat, n'am mai văzut vre'odată ceva mai ciudat, mai caraghios, nici în viața mea, nici în zilele mele, caraghioasă bazaconie ! zise Tom, care grație punșului, devenise extraordinar de gânditor. Caraghioasă bazaconie !“ Scutură capul cu un aer de profundă înțelepciune și privi din nou fotelul ; dar se putea uita mult și bine, nu putea să înțeleagă nimic. Astfel se înfundă în pat, se acoperi călduros și adormi tun.

După o jumătate de oră, Tom sări din somn în mijlocul unui vis confuz de huidume înalte și de pahare de punș. Primul obiect ce se oferi imaginației sale amorțite, fu straniul fotel.

„Nu vroi să-l mai văd“, își zise Tom lui însuși, strângând bine pleoapele ; începu să se convingă că e gata să adoarmă din nou. Imposibil ! O cantitate de foteluri bizare dansau înaintea ochilor săi, jucau bătuta, săreau de-a capra și făceau tot felul de schimonoseli.

„Mai bine să văd un fotel aevea, decât două sau trei duzini de foteluri imaginare“, gândi Tom scoțând capul de sub plapumă. Obiectul turmentării sale era mereu acolo, fantastic luminat de jocul flacării resfrânte din cămin.

Tom îl contemplă fix, când dintr'o dată îl văzu schimbând figura. Sculpturele depe spătar luară gradat trăsăturele expresiunii unei fețe de bătrîior sbîrcit ; damascul cu flori deveni o jiletcă antică aprinsă, picioarele i se lungiră, înfundându-se în papuci roșii, și fotelul, în fine, oferi aparența unui prea vechi și prea mitocănos burghez al secolului precedent, care s'ar fi înfipt acolea cu mâinile în șolduri. Tom se așeză în vârful patului și-și frecă ochii, pentru a alunga această vedenie. Dar de unde ! Fotelul era de-abinelea un bătrân beșleagă depe vremuri și ceea ce e și mai și, începu să clipească din ochi, privind pe Tom Smart.

Tom era, natural, și șmecher și îndrăzneț ; iar, pe de-asupra, mai avea în stomac și cinci pahare de punș. Cu toate că fu la început cam descurajat, simți că i se încinge fierea văzând fosila cum îl ochește cu un aer obraznic. Se hotărî să nu mai îndure rușinea și cum sbârcita față continua să-i facă cu ochiul atât de repede cât poate clipi un ochi, Tom îi zise cu un ton necăjit :

— Pentru ce, naiba, îmi face zîmbrele astea ?

— Pentru că-mi place, Tom Smart, răspunse fotelul sau bătrânul, cum vroiți să-l numiți. Apoi se opri din clipit, dar începu să rânjească arătându-și dinții ca o bătrână maimuță, baccelită.

— De unde știi numele meu, bătrână mutră de cucuvea ? întrebă Tom, puțin mișcat, deși vroia să aibă aerul că nu-și pierde cumpătul.

(Urmează)

trad. de I. CRIVAȚ

Demian

---

3) Grogul, băutură englezească, compusă din apă zaharată, cognac și lămâie.

4) Punch-ul, băutură asemănătoare grogului, în compoziția căruia intră și alte ingrediente : infuzie de ceai, lichioruri amestecate, uneori fructe, etc.

1 APRILIE

de **TUDOR MUȘETESCU**

Pendula din sufragerie a bătut nouă lovituri cuminți și hodorogite, nouă pietricele de greutate egală, rostogolite pe tipsia vremii ca pe un taler sonor de aramă veche

Din iatac. din fotelul dumisale de catifea vișinie. coana Lorica ațintește urechea. O ureche mică. uscată și străvezie, în locul căreia sclipește — stimulat de lumina lămpii de pe masa de alături, un cercel ascuns în aur ca un enorm licurici de diamant.

— Repede trece vremea, Tache... Iacă, nouă ceasuri !“... și coana Lorica în virtutea unui vechi obiceiu — cască larg astupându-și gura cu buze subțiate și dinți absenți — cu mâna tremurătoare și albă pe care alți licurici de diamant își aprind luminile multicolore, ca niște stropi împietriți din apa curcubeului.

Conu Tache, împăturește cu tact „Universul“ din care a avut grijă să taie frumos cuponul de premii, scoate tabacherea de argint masiv cu monogramă înflorată, săpată adânc pe capac, desprinde binișor o foiță și începe să răsucească atent o țigare...

— Păi. Tache. de ce mai fumezi d-ta acuma ? E vremea de culcare ! Nouă ceasuri trecute“ și coana Lorica cască iară cu aceiaș strâmbătură a feții și în acelaș cortegiu de gesturi mici și grațioase, ca desprinse dintr‘o figură defunctă de menuet.

Conu Tache nu răspunde și își aprinde țigara. Pare că se gândește cu tot dinadinsul la ceva și în ochii lui mici și căprui ca două boabe de cafea crudă, se înfiripă o lumină vioaie, veselă și plină de înțeles...

— Apăi. om mai sta și noi de vorbă nițel, Florică... Prea ești și d-ta de tot... să ne culcăm așa, ca gâștile...

— Da ce-ți veni așa netam-nesam, poftă de vorbă ?

Conu Tache surâde numai pentru el, sub mustața rară, îngălbenită la rădăcini de nicotină picurată în cinci decenii de fumat statornic.

— Mă gândeam, dè !... la cele vremuri... la tineretea noastră....“

Coana Lorica face ochii mari.

— Par‘că te vedeam pe d-ta ce sfioasă ai pășit întâia dată aci în iatac, în rochie de mireasă.

— Zău Tache. te-ai smintit la bătrânețe. Auzi d-ta la ce se gândește Dumnealui ? să-mi vine să și râz. zău...

— Eh ! Iți vine acuma. dar atunci nu prea aveai poftă.. Mergeai cu capul în pământ ca o mielușică la tăere...

Coana Lorica îsi ascute buzele încrețite și le strânge ca o mânecă de iie bătrânească.

— Par‘că d-ta erai mai breaz... și erai bărbat de !... Adu-ți aminte că tot eu am râs întâi și‘ntâiu .când ți-a căzut jobenul din cap...

— Mie mi-a căzut jobenul din cap ?... Nu-mi aduc aminte, să spui drept... Cum era să-mi cadă jobenul din cap ? De ce era să-mi cadă ?...

— Dece, de ne-ce, ți-a căzut...

— Nu-i adevărat !...

— Ba da !... Și ca să vezi că-i adevărat, adu-ți aminte când m‘ai luat în brațe. întâi....

— Ei ?

— Eu m‘am ferit și am întors capul... Dumneata, aşi !... Erai în dreptul dumitale... nu te-ai lăsat... și când te-ai plecat după mine, ți-a căzut jobenul din cap, că erai cu jobenul în cap și erai grăbit se vede treaba...

— Se prea poate... porumbițo, dacă zici dumneata...

Coana Lorica ținti ochii în pământ și rămase o clipă așa, ca și cum ar fi privit cu doi ochi de sticlă.

— Porumbito !... Vorba asta tot atunci mi-ai zis-o întâia oară....

— Și de atunci. treizecișicinci de ani, într‘una..

Se făcu tăcere. O molie cu aripile muiate în cafea râșnită, pâlpâi, de câteva ori în jurul lămpii, apoi încremeni cu ele arse, pe marginea scrumierei de porcelan, în forma condurului cenușeresei din poveste.

Capacul tabacherii pocni iarăș. Cu țigara așezată bine în port-țigaretul de chihlimbar. Conul Tache se lasă a lene pe speteaza fotoliului.

Figura lui mulțumită excepțional, trădează un gând ascuns, o încântare tacită... Ochii mici, umezi, privesc spre coana Lorica așa de stăruitor, încât ai putea crede că vor să vadă până în adâncul gândurilor ei.

— Ce ai zice d-ta, porumbițo. dacă m‘aș culca astă seară în iatacul d-tale ?

Coana Lorica tresare sguduită de un fior. cu intesitate de curent electric.

— Zău. Tache. mi se pare c‘ai pus rom prea mult în cafea...

— Mă rog... Am pus, n‘am pus. asta e altă socoteală. D-ta să-mi răspunzi mie la o vorbă.. Sunt eu bărbatul dumitale?

— Și dacă ?

— Am eu prin urmare drepturile mele?

— Taci necuratului din gură, Doamne iartă-mă, ori nu esti în toate ale tale ?...

— Ba. în toate porumbițo !...

— Ptiu !... și coana Lorica își face cruce largă, ca în serile de denie. Zău, Tache. ai d-ta ce ai. astă seară....

— Oi fi având porumbițo, vezi bine c‘oi fi având... Și la urma urmii, ia să dăm noi cărțile pe față... Ce ți se pare d-tale așa lucru de mirare ? Par‘că n‘am avea și noi ăstia bătrânii— ca să zic așa — dreptul la viață...

— Trăsnește-l sfinte Ilie... că și-a eșit din sărite... Trăii ca s‘o auz și p‘asta acu la bătrânețe când și popa la biserică îmi pupă mâna ca la o sfântă...“

Conu Tache se ridică binișor din fotoliu și o apucă de bărbie.

— Ia te uită. frate. cum se supără... porumbița... Bat-o s‘o bată.

— Ia mâna spurcăciune, că te mușc...

— Muscă dacă ai cu ce....

— Tache. ia mâna n‘auzi... o să mă apuce o criză de inimă... și o să mă găsești moartă mâine dimineață, și o să rămâi ca un cuc pe lume...

— Mor și eu cu d-ta, porumbițo, dacă așa ne-o fi scris... Să se ducă vesea până în lumea cealaltă de așa dragoste ca a noastră... Nu ții minte când îmi citeai d-ta. la țară în serile de ploaie, povestea lui Paul și a Virginichii... Poate s‘o găsi vre-unul să scrie și despre noi...“

— — — — — — — — — —

In cele din urmă. coana Lorica n‘a avut ce face... Pendula din sufragerie bătuse zece ceasuri, și dumneaei pica de somn. I-a mutat căpătâiul în patul ei. i-a pus pe gueridon fesul și dulceața pentru a doua zi de dimineață, când o deschide ochii, a vârît apoi sub pat papucii de pâslă. ca să-i aibă la îndemână peste noapte. s‘a închinat, mai mult ca deobicei, dublând și numărul mătăniilor, și-a închinat perna, și binișor, ca un copil bătut, s‘a strecurat sub plapumă.

Fără să-și dea bine seama pentruce, nu putea închide ochii... Fel și fel de gânduri îi veneau în minte, răspândindu-i în trupul uscat și puținel, o căldură materială, ca o mângâere.

Conu Tache, după ce a inspectat în toată casa încuetorile ușilor, după ce a închis, în salon, capacul pianului la care cântase peste zi, o nepoată de 14 ani, — a făcut lampa mică, și-a încheiat halatul, și stăpânindu-se să nu tușească după cum îi era în obiceiu — s‘a întins alături. făcând să troşnească din anchilozarea lor — drodurile somierei conjugale...

— Ia spune d-ta porumbițo, ce ai zice, dacă..

— Fugi de acolo Tache, ce ai intrat în anul morții ?...

— Nu-mi aduce aminte de moarte acuma... Avem timp să murim când vrem. Mâine, poimâine, la anul...

— Sezi la un loc omule. că-mi vine rău... Doamne Maica Domnului, luminează-l Doamne. că mâine dau sărindare la toate bisericile din târg...

Conu Tache a petrecut un braț pe după mijlocul coanei Lorichii și a strâns-o tare la piept ! Coana Lorica a simțit o năvală de gânduri moleșitoare și o ceață împăenjenindu-i ochii și mintea... I se părea că amețește aspirând un strop de parfum vechi, tăinuit și uitat de o bunică sentimentală în colțul unui raft de șifonieră... s‘a lipit de el și i-a șoptit la ureche, aevea...

— Tache. zău. ce naiba... mai mare ocara..

— Conul Tache nu s‘a mai putut ține. S‘a ridicat în mijlocul patului, așa cum șade omul pe scaun, și-a început să rîdă cu hohote...

— Ha.. ha... ha... N‘ai frică. porumbița moșului... Fii pe pace... Asta a fost păcăleală de 1 Aprilie ! Și ridicându-se apoi,—eși hohotind spre iatacul d-sale...

— Somn ușor. porumbițo, somn ușor... și mâine cu bine !

TUDOR MUȘATESCU

---

*) Din volumul de schițe „Ploaie pentru femei“, sub tipar.

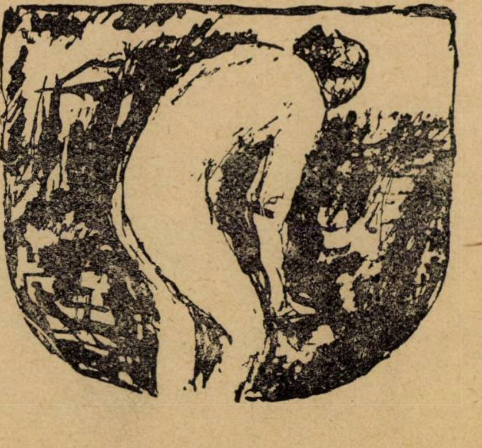

Tu te strecori prin noapte....

In urmă te atrage, te farmecă trecutul,
Și'n față se întinde imens necunoscutul.
Tu speri că fericirea îți vine'n astă-seară,
Surâzi ca'n vise tainic, palpită iarăș lutul,
Speranța-l copleșește și ca și'ntâia oară.
Te'mbeți de voluptatea ce-ți dă necunoscutul.

O, toată fericirea e'n clipa'n care speri !
Ce-ți pasă dacă mâine te-așteaptă o durere ?
Tu nu te temi de mâine, căci mâine va fi ieri,
Și te strecori prin noapte, te bucuri în tăcere,
Căci toată fericirea e'n clipa'n care speri !...

Călătorii

Vapoarele se pierd în nesfârșit
Și fumul se topește'n depărtări...
E-atâta pace'n aerul mocnit,
E-atât de'ntinsă liniștea pe mări...

Dorinți pe țărm, dorinți în largul zării,
Și'n clocotul mașinilor dorinți,
Dorinți ce sfruntă nesfârșitul mării
Și ard în inimi oarbe și fierbinți ;

Dorinți sălbatice, dorinți de foc,
De-ar ști cei ce se lasă duși de voi,
Și rătăcesc atâta de departe,
Că fericirea toată e'napoi !

Uita-ți-vă în urmă, călători !
E-atâta bogăție de lumină !
Iar înaintea voastră, numai nori...
Și vijeliile vestesc să vină.

Dar voi mânați de-un dor nepotolit,
Plutiți nepăsători,
Vapoarele se pierd în nesfârșit...
Adio, călători !...

Clavirul

O, suflet sbuciumat, clavir bătut
De degete stângace și nervoase !
Pe-a tale clape-atâția s'au jucat
Și fildeșul strălucitor se roase.

Acordurile false și brutale
Din somnul tău profund te-au deșteptat,
Și coardele isbite fără milă,
Au scos un gemăt lung, îndurerat...

Și plictisiți de-acordurile stranii
Ce le smulgeau, te-au părăsit curând,
Și nimeni nu'nțelese frumusețea
Cântărilor în tine dormitând.

Dar, într'o zi, o mână delicată,
Cu degetele palide și fine,
A lunecat pe clapele-adormite
Cu-atâta măestrie.

Că toată vraja'ncătușată'n tine
Și derurile tale'nnăbușite,
Au isbucnit în valuri de-armonie...

GRIGORE SĂLCEANU

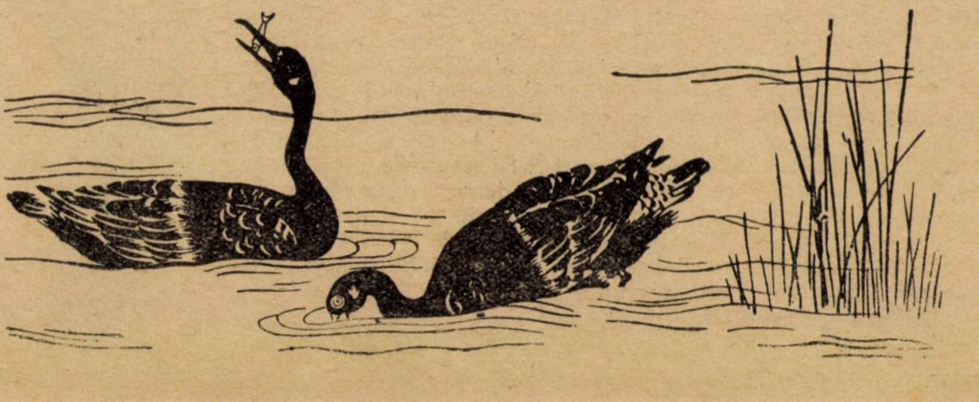

8

„Ideea“ în opera de artă

VII. TITU MAIORESCU ȘI M. DRAGOMIRESCU

Idealismul acesta ce poartă atât de adânc urmele prelucrării germanice își găsește în ideațiunea românească doi reprezentanți caracteristici : Titu Maiorescu și M. Dragomirescu.

Fără să fi fost un teoretician care să se fi consacrat esteticii în mod exclusiv, Titu Maiorescu rămâne un iscusit orientator al căilor noastre culturale ce stărue, atunci când critică producțiunea noastră poetică de la începutul celei de a doua jumătăți a veacului al XIX-lea, asupra unor principii de estetică generală, al căror izvor, deși nu l-a mărturisit, e ușor de identificat. Caracteristicismul german de după Kant i-a servit ca reper și ca punct de plecare în acelaș timp.

S'a susținut, că Maiorescu a fost hegelian sau, că a utilizat în mod copios opera estetică atât de corpolentă a lui Fr. Vischer. Dacă s'ar încerca însă o identificare mai apropiată, desigur că nu atât Hegel sau Fr. Vischer sunt izvoarele estetice ale lui Maiorescu, pe cât se lămurește de vădit filiațiunea sa din Schelling și mai ales Schopenhauer.

Intr'adevăr, susține T. Maiorescu, activitatea științifică nu se potrivește cu chemarea poeziei. Căci știința provine din acea însușire înnăscută a minții noastre, prin care suntem veșnic siliți a întâmpina orice fenomen al naturii cu cele două întrebări specific omenești : din ce cauză ? spre ce efect ? Insă primul efect ce-l descoperim, se arată a fi totdeodată o cauză pentru un alt efect, care la rândul său este o nouă cauză pentru alte efecte — și pe nesimțite se deschide înaintea noastră linia timpului, care ne duce înnainte într'un viitor nemărginit. Și asemenea cercetând înapoi ni se arată prima cauză a unui fenomen, ca fiind și ea efectul unei alte cauze, care iarăș este efectul unei cauze atnerioare, și așa mai departe se deschide și îndărătul nostru aceaș linie înfinită a timpului.

In această stare a inteligenței active, continuă T. Maiorescu, se coboară arta ca o mângâere binefăcătoare. Ea prinde atenția neliniștită și agitată spre infinit și înfățișându-i o idee mărginită în forma sensibilă a frumosului, îi dă liniștea contemplativă și un repaos intelectual“. Poezia în special trebue să ne decline spiritul dela înlănțuirea fără margini a nexului cauzal, să ne manifesteze idei cu început și cu sfârșit, și să dea astfel o satisfacție spiritului omenesc“. **(Poezia română. II. Condițiunea ideală a poeziei).**

Nu e greu de dovedit că tot pasagiul acesta este un comentariu al formulei următoare ce aparține lui Schelling : Arta este exprimarea infinitului prin finit.

Și să nu se uite că Hegel care e considerat ca izvor al lui T. Maiorescu, susține că arta ar fi exprimarea finitului prin infinit.

In schimb la Schopenhauer găsim aproape aceeaș termeni, pe care îi va întrebuința T. Maiorescu.

„Acest mod de cunoaștere este arta, opera genială..... Origina ei unică este cunoașterea ideilor : scopul său unic, comunicarea acestei cunoașteri. Urmărind curentul interminabil al cauzelor și efectelor, așa cum se manifestă sub cele patru forme, știința se găsește la fiecare descoperire retrimisă mereu și totdeauna mai departe : nu există pentru ea nici margine, nici completă satisfacție..... arta, dimpotrivă contureaza mereu mărginirea. Intr'adevăr arta smulge obiectul contemplării sale din curentul fugitiv al fenomenelor, îl încremenește izolat înaintea sa : și acest obiect particular, care nu era în curentul fenomenelor de cât o parte neînsemnată și fugitivă devine pentru artă reprezentantul totului, echivalentul acestei pluralități infinite, care umple timpul și spațiul. Arta izolând obiectul particular, oprește roata timpului, relațiunile dispar pentru ea, căci numai esențialul, numai ideea constitue obiectul său“. **(Welt als Wille und Vastellung**, Vol. I § 36).

Așa zisul hegelianism al lui T. Maiorescu credem că devine o simplă tradiție, după compararea acestor două citate, mai ales dacă nu pierdem din vedere antagonismul între Hegel și Schopenhauer.

Firește că gloria lui T. Maiorescu nu scade de loc din stabilirea în aceste condițiuni a filiațiunii sale din Schopenhauer ale cărui aforisme, după cum știm, le-a și tradus și a cărei doctrină noi am analizat-o. In genere „estetica“ lui T. Maiorescu este caracteristicistă, fiindcă în afară de Schopenhauer pe care îl comentează atât de fidel, autorul nostru se adresează și caracteristicismului din prima fază, înainte Kant, întru cât își argumentează o întreagă parte a teoriei „sale“ pe olandezul Hemsterhuis, pe care îl citează.

Iată în ce condițiuni se integrează ideațiunea primului estetician român în idealismul german.

SCARLAT STRUȚEANU

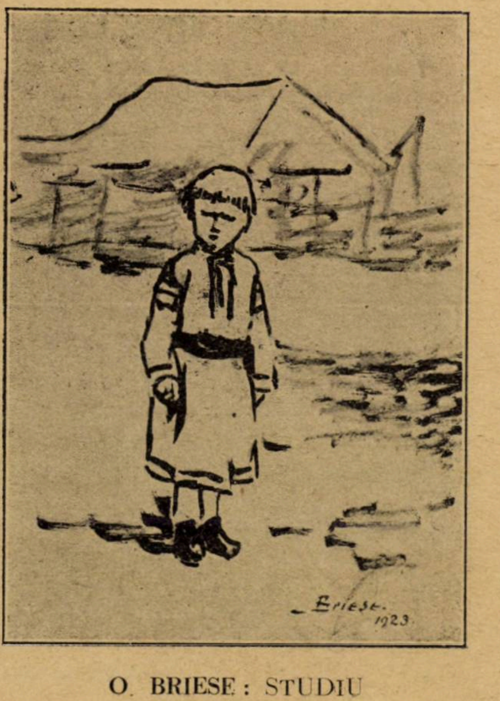

O. BRIESE : STUDIU

O SEAMĂ de CUVINTE

Eschil fusese prevestit de un oracol, că va muri căzând peste el o casă. Pentru a se feri de aceasta, poetul nu se mai plimba decât pe câmpii : dar într'o zi, pe când dormia la soare, un vultur ce sbura pe deasupra, scăpă din cioc o broască țestoasă, care căzând pe capul chel al poetului, îl omorî pe loc.

*

Petru cel Mare vizita odată „Turnul rotund“ din Copenhaga. Regele Danemarcei, Frederic IV, al cărui oaspe era Petru, îl însoțea. Cei doi suverani ajunseră în vârful turnului de unde se desfășura o măreață panoramă, în fața ochilor lor. Petru explica lui Frederic sistemul său politic :

„Vreți, zise el deodată, „să vă dau o idee de puterea autorității mele ?“

Și fără să aștepte răspunsul, fondatorul monarchiei ruse făcu semn unui cazac din suita sa și arătându-i golul de sub picioarele lor, îi porunci : „Sări !“

Cazacul privi pe țar, îl salută și fără să sovăe se aruncă în gol.

„Ce zici ?“ întrebă Petru cel Mare, întorcându-se spre regele Danemarcei. „D-ta ai asemenea supuși ?“

„Din fericire nu“, răspunse Frederic.

◆

Sacha Ghitry era mereu asediat de amatorii de autografe. In timpul călătoriei sale în America se decise să nu mai răspundă nimănui. Dar admiratorii nu se lăsară. Intr'o zi, o doamnă drăguță îndrăsni să-i scrie :

„Dragă domnule, știu că sunteți peste măsură de ocupat. Totuș m'aș mulțumi cu un singur cuvânt dela dv. V'aș ruga deci, să-mi spuneți cine vă place mai mult : Mozart sau Beethoven ?“

Sacha luă niște foarfeci, tăie primul nume „Mozart“, îl lipi pe o hârtie albă și-l trimise curioasei.

●

La un teatru de variete, din Franța, se reprezenta o piesă nouă care nu avea succes. Scena reprezenta sala de mâncare a unei case mari și servitorii erau la masă. In mijlocul prânzului, se auzi o fluerătură puternică din fundul sălei. Bordier, care juca rolul unui fecior, se adresă unui coleg ce se afla în picioare:

„Amice, închide odată fereastra, nauzi cum suflă vântul ?“

◆

Când Ludovic al XV-lea pleca la vânătoare, lua cu sine patruzeci de sticle de vin din care aproape nici nu gusta. Intr'o zi regele, fiindu-i sete, ceru un pahar cu vin. Dar i se răspunse că nu mai este.

„Cum nu mai este ?“ întrebă regele, „nu s'au mai adus cele 40 de sticle ?“

„Ba da, Sire dar s'a băut tot“.

„Data viitoare să se aducă 41, ca să rămână și pentru mine una !“

*

Regele Ptolemeu cerând lui Euclide a-l face mai ușor să învețe matematicile, acesta îi răspunse :

„In geometrie nu există drum regal“.

ZOE LECCA

Insemnări

Incă o carte despre Haşdeu

Este vorba despre „Umorul lui Hașdeu“ al d-lui Barbu Lăzăreanu, care ne-a fost înmânată odată cu povestirea împrejurărilor grele în care cartea a apărut : „boală în familie... operație... griji de zi și noapte... cheltuială și pe de-asupra — terminarea manuscrisului și corectura“...

Și încheind : „eram atât de necăjit, în cât mă gândiam mai degrabă la **omorul** decât la **umorul lui Hașdeu !“**

Cunoaștem destul de bine pe d. Lăzăreanu, admirăm în d-sa pe deplinul cunoscător al istoriei literare românești. Nu uităm chiar că, în unele împrejurări, d-sa ne-a fost de folos prin gentilețea care-l caracterizează și prin informațiunile de care dispune cu o abilitate și cu o preciziune rare în orice moment.

Credem însă că — de rândul acesta (ca și în bună parte cu „versiuni“-le lui Caragiale), d-sa a cam greșit și iată de ce :

1. Ne place faptul că d-sa este atras de aspectul vesel al sufletului scriitorilor. E de sigur în nota gustului public și o mare editură, cum e aceia a „Adevărului“ nu poate risca... fără să câștige. Nu ne place însă altceva : confuzia voită pe care d-sa o face între artistic și neartistic, între material brut și șlefuit, între etern și efemer, neoprindu-se, în vârtejul cercetărilor pe care le întreprinde, în fața nici unui obstacol.Ințeleg perfect interesele editoriale, dar mai înțeleg încă un lucru : d. Lăzăreanu nu e un simplu amator ; d-sa e un specialist și un specialist destul de temut. D-sa are la îndemână destule mijloace științifice. Și-atunci e firesc să ne întrebăm ? De ce face, totuși, așa de puțină știință ? Căci se'nțelege dela sine, a te ocupa de „micile mizerii ale unui suflet chinuit“, de „petele... răutățile și micile scandale“ și încă : de

păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea..

cu un vânt : de

toate relele ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână
de pământ —

nu însemnează : a face știință, cum la aceiaș nemiloasă încheere ne duce ușurința cu care d-sa trece dela opere de valoare necontestată, la simple glume, boutade, apropos-uri, polemici — căutând în toate acelaș fir roșu al pretinsului umor și tratându-le pe toate la fel.

Ințeleg un lucru : pe d. Lăzăreanu îl apropie de Hașdeu mai mult decât un interes trecător. D-sa, abil și minuțios cercetător, a găsit aici o figură într'adevăr **mare**. Ar fi deci — momentul. Să ni se arate tocmai **mărimea** lui Hașdeu, iar nu micimea și veninul său. Natural că nu pretindem d-lui Lăzăreanu să se transforme într'un apologist al lui Hașdeu. Vremea exclamațiunilor retorice a trecut. Și-apoi : opera lui Hașdeu numai expusă, cu toată rezerva și obiectivitatea, ni-l arată uriaș, pentrucă poartă în ea pecetia genialității creiatoare.

Ce rezultă de-aici ? Că din „Umorul lui Hașdeu“ reese un alt Hașdeu decât acela care formează tocmai obiectul admirațiunii noastre. Că marele savant, cercetător și artist **nu** se vede , că el a fost **substituit** prin altul meschin, nemilos, răsbunător și pornit, că — parcurgând-o — asistăm tocmai la **„omorul** lui Hașdeu“ (sinistra gluma a d-lui Lăzăreanu) întreprins — vai ! — cu voință și știință de unul dintre cei mai fanatici admiratori ai marelui precursor.

Dar gluma nu se isprăvește aici. Am citit cartea. Pe copertă : „Umorul lui Hașdeu“ îți insinuiază ideia preconcepută a unei cărți de umor. In interior : ici — colo abia câteva urme, nu de umor — dar de glume, uneori prea sărate... Și-atât ! Incolo — lucruri foarte serioase în legătură cu **viața** și **activitatea** lui Hașdeu și chiar a altora. S'o mărturisesc ? Am putut găsi într'însa destule informațiuni de preciziune matematică în legătură cu **biografia** și mai ales (lucru care mă interesează) cu **bibliografia** lui Hașdeu. Dar atunci — de ce : **umorul** lui Hașdeu ? Să fie numai o stratagemă editorială, un mijloc de atracțiune a cititorilor ; sau — poate într'un eventual volum al II-lea ni se va desvălui adevăratul umor care aici a fost numai enunțat ? Poate.

Nouă ne vine mai de grabă să credem că d. B. Lăzăreanu și-a întrecut intențiile : a vrut să se ocupe de umor dar suggestionat de gravitatea marelui Hașdeu (ca și de aceea a împrejurărilor cu totul anti-umoristice în care lucrarea s'a produs) a alunecat într'un alt domeniu mult mai serios.

Ce rezultă de-aici ? Că totuși cartea d-lui Lăzăreanu nu e lipsită de interes. Ea începe să fie interesantă tocmai din momentul în care, ocupându-se de unele lucruri, atitudini, fapte serioase, oferă cititorilor tocmai acele informațiuni sporadice de care a fost vorba mai sus. De-aici ea se adresează însă cu totul **altei** categorii de cititori decât acelora pe cari îi interesează... umorul lui Hașdeu.

Concluzia generală. Cu aceste circumscrieri cartea d-lui Lăzăreanu ne interesează parțial. Ea ne dovedește că d-sa știe multe lucruri despre Hașdeu, că nu e lipsit nici de stil, nici de darul povestirii — calități care îngrădesc pe adevăratul biograf.

Cum însă, până'n prezent, ne lipsește cu desăvârșire o biografie cum se cade a lui Hașdeu — nu credem că ne va lua în nume de rău invitațiunea pe care i-o facem (pe baza calităților inerente notate mai sus și dovedite de d-sa) de a ne da această biografie. Va fi, fără îndoială, o operă necesară, **științifică și literară** în acelaș timp :

Dar încă odată : **fără cancanuri și fără insinuări politice sau polemice.**

Popularitatea

Mai de mult — cu ocaziunea premierii unui cunoscut poet ieșean, — o publicațiune de avant gardă — punea problema talentului în funcție de popularitate astfel :

„Marea masă a cetitorilor... i-au epuizat volumele în câte mai multe edițiuni, repetând pe de rost versuri sau poezii întregi din această operă...“

Deunăzi, chestiunea a fost reluată pe prilejul nepremierii vol. „La Medeleni“, care, epuizat în 10.000 de exemplare, urmează să fie retipărit în alte 10.000.

Să ne oprim — așa dar — puțin și la această chestiune Constitue într'adevăr faptul de a fi citit si căutat, editat și îmbogățit pe negândite, un criteriu de apreciere, **estetică sau** numai literară ? Iată cum trebueste fixată chestiunea de mai sus. Și răspunsul ei nu poate fi decât acesta : aprecierea mulțimii anonime este în strânsă legătură cu psihologia acesteia, simplistă, grăbită și generoasă Numai așa se explică unele fapte neîngăduite : rezistenta atâtor celebrități de carton (publicațiuni, scriitori, artiști, conferențiari) la a căror încurajare morală sau materială, publicul nu se dă înapoi să contribue cu vârf și îndesat. Numai așa se explică existența unor ilustrațiuni de suburbie, decretarea de poeți și artiști a unor începători imberbi marea desfacere de care se bucură unele erupțiuni funeste ale tiparului.

Și iată cazuri precise : invitat să conferențiez într'un orășel de munte—sunt succedat de declamațiile legănate ale unui „poet“ local (în vârstă de vre'o 17 ani) al cărui nume n'a fost tipărit —

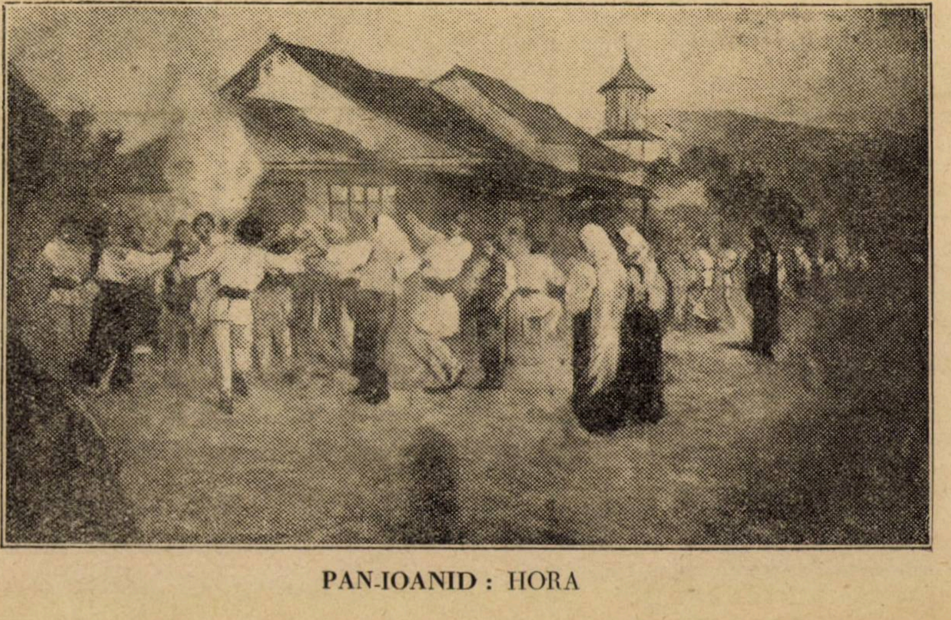

PAN-IOANID : HORA

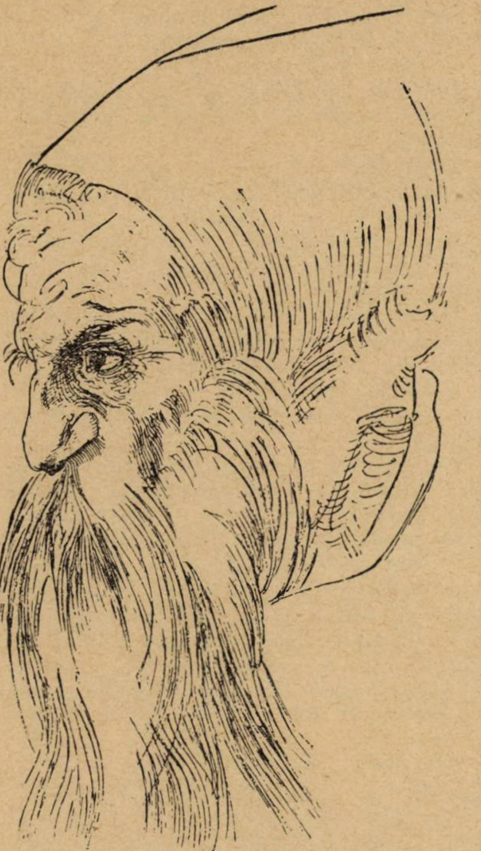

A. DÜRER : BATRANUL

încă — nici în cea mai necunoscută foae de ziar Să adaog că totuş — „poetul“ a fost aclamat şi rechemat ?

Un alt caz : pe lângă „poeţi“, provincia îşi hrăneşte cu dulcele biberon al gloriei şi altfel de artişti : actori improvizaţi din elevi de liceu repetenţi, tineri fără căpătâi, ba chiar unele persoane onorabile. Să adaog că toţi aceştia sunt aşteptaţi cu mai multă nerăbdare şi au mai mare succes decât Ciprian sau Atanasescu ?

Şi tot aşa pictorii provinciei cari îşi desfac zeci de tablouri, de multe ori prost copiate după simple cărţi poştale, în jumătate de lună, în timp ce dacă un pictor repurtat ar face o asemenea încercare (şi cunosc un caz precis) ar risca să plătească un trimestru chirie — fără să şi-o poată scoate...

Şi-atunci cum rămâne cu judecata mulţimii, cu succesul de librărie, cu popularitatea ? Să fie aceasta un indiciu sigur şi definitiv de valorificare literară ? Dar atunci care este cel mai însemnat poet în viaţă ? Desigur anecdotistul Th. D. Sperantia ale cărui numeroase volume au ajuns de mult la a 7-a şi a 8-a ediţiune . Să mai adaog succesele încă recente, în roman, ale dualităţii : Vasile Pop şi Rădulescu-Niger ?

Sunt fapte reale care trebue să dea de gândit şi unor autori prea populari— dar şi susţinătorilor lor.

PAUL I. PAPADOPOL

Match sentimental

de SARINA CASSVAN-PAS

Işi făcuse obiceiul să vie în toate zilele la ora cinci după amiază în căsuţa cochetă din strada Gândului. Când îl vedea, Maricica privea în totdeauna cu un aer uluit spre uşă, ca şi când n'ar fi ştiut precis cine intră.

Prima vizită 'i-o prilejuiră nişte note de pian, uitate de Maricica la Irina, cu care cânta la patru mâini. Irina era soţia lui Şerban şi cea mai bună prietenă a Maricicăi.

Erau căsătoriţi de patru ani, căsătorie din dragoste. Lui Şerban 'i se păruse că o iubeşte pe fetiţa cu părul de un blond şters, cu ochii de un albastru tot şters, impersonală şi imaculată ca o batistă, abia scoasă din sertar.

Viaţa lor se scursese liniştită şi lipsită de evenimente, până la ivirea Maricicăi.

Temperament nedisciplinat, suflet frământat şi etern nemulţumit, Maricica îşi căuta un refugiu în muzică şi numai ea o lega de Irina, cu care nu avea nici o altă afinitate.

Şerban, care se obicinuise să-şi considere căminul numai ca pe un loc de linişte şi reculegere, începu să simtă lipsa unei alte satisfacţii, pe care nu izbutise să 'i-o dăruiască paşnica lui soţie.

Maricica aducea în căminul lui un parfum vag, nelămurit de voluptate şi când pleca se simţea singur şi stingherit de calmul care pornea dela zâmbetul Irinei, mereu aplecată de-asupra broderiei şi se împrăştia pe mobile şi prin toate ungherele. Cealaltă, era vecinic tulburată şi neastâmpărul începu să-l cuprindă şi pe el.

Niciodată nu i se păruse Irina mai stângace şi mai ne la locul ei, decât într'o seară la o audiţie unde Maricica strălucise şi ameţise toate minţile, cu graţia şi căldura pe care o punea în execuţia la pian a bucăţii de o impetuozitate asemănătoare temperamentului ei.

Abia acum băga de seamă, cât de ştearsă era Irina, ce prost se îmbracă şi ce ţinută umilă avea în societate. Din seara aceia soarta ei se hotărî.

A doua zi, Şerban bătu sfios la uşa Maricicăi. Cât de tulburat era şi ce mirată îl privise ea când a intrat. Abia îi putuse îngăima scopul vizitei. Pe înserate a plecat uitând tot ce avusese de făcut în ziua aceia. Apoi veni din nou. De astă-dată fiindcă îi promisese nişte cărţi.

De atunci venea în toate zilele şi de fiecare dată vizita lui avea un scop, fie el cât de mic. O adresă de care o auzise interesându-se, o ştire neînsemnată, o carte, o invitaţie din partea doamnei Şerban.

Astăzi s'a trezit în faţa porţii, fără să fi avut încă timpul să se gândească la pretextul vizitei lui.

Inaintea uşii a şovăit câtva timp neştiind dacă trebue să intre. A pus de două ori mâna pe clanţă, fără să aibă curajul să deschidă şi s'a pomenit totuş înăuntru, făcând în mod inconştient aceleaşi gesturi pe cari le făcea de o lună în toate după amiezele.

Maricica şedea în colţul ei obicinuit şi părea că-l aşteaptă, totuş Şerban se încurcă de câteva ori la vorbă, încercă să găsească în minte ceva care să-i motiveze vizita şi ne găsind zise cu simplitate :

— Până acum ştiam în totdeauna pentru ce veneam la d-ta, astăzi nu mai ştiu pentru ce am venit.

Maricica îl scoase abil din încurcătură.

— Ba eu ştiu !

— Ţi-ai uitat ieri fularul aici şi ai venit desigur să-l iei.

Ii întinse cu un gest graţios un fular alb, de lipsa căruia Şerban n'avea habar şi un râs vioi, nesilit, acoperi cu totul stânjeneala lui.

Luară şi de astădată ceaiul împreună. Au glumit şi şi-au povestit amintiri din copilărie, ca şi altădată, dar stânjeneala înlăturată pentru o clipă stăruia cu încăpăţânare.

* * *

Şerban se ridică de câteva ori să plece fără să aibă curajul s'o facă.

In cele din urmă a plecat cu un aer posomorît care o puse pe Maricica pe gânduri.

Când rămase singură începură s'o frământe tot felul de întrebări.

De ce venea Serban în toate zilele s'o vadă ? De ce uitau amândoi de toate grijile şi îndatoririle lor, când erau împreună ? Nu ştia. Ştia numai că în viaţa ei altminteri goală şi tristă, se schimbase ceva, că aştepta în fiecare zi pe cineva la o anumită oră, că el venea şi că era mai veselă, mai împăcată cu viaţa după ce pleca.

Dar Maricica îşi aduse aminte că Şerban nu era singur, că Irina îi era prietenă, că nu erau două forţe egale ca să poată întreprinde o luptă atât de grea şi luă repede o hotărîre. Sună. Servitoarea scoase capul prin uşa bucătăriei.

— Coniţa m'a sunat ?

— Da.

— Poftiţi ceva ?

— Uite ce e Zoe, de mâine încolo nu sunt acasă pentru nimeni. Nu mai primeşti pe nimeni.

— Nici pe conaşul Şerban ?

— Pe ni-meni !

Servitoarea holbă ochii, vru să spue ceva, dar înghiţi în sec şi ieşi.

A doua zi Maricica îşi văzu liniştită de treburi până la ora două după amiază.

Intre două şi două jumătate începu să se neliniştească şi să privească mereu, când la uşe, când la ceas.

La trei fără un sfert porni să se îmbrace în mod mecanic. Sună servitoarea, îi ceru s'o ajute, ca şi când şi-ar fi amintit că o aşteaptă cineva în oraş. La plecare îi mai recomandă odată să nu primească pe nimeni şi îşi simţi inima uşurată.

Cel puţin nu va fi acasă, va scăpa de simulacrul care îi era odios.

Să spue că nu e acasă şi să tremure în dosul uşei de teamă că un amănunt fără însemnătate ar putea face să fie descoperită !

Nu. Procedeul e meschin şi necivilizat.

Forfoti prin oraş fără nici o ţintă. Făcu oarecari cumpărături de cari n'avea neapărată nevoe si se întoarse acasă, nerăbdătoare să ştie ce s'a întâmplat în lipsa ei.

Se dezbrăcă a lene, se aşeză comod în

SARINA CASSAVAN-PAS

colțișorul ei și după ce răsfoi o carte, căreia îi tăie mai întâi filele, sună.

Servitoarea bănuia că a descoperit o slăbiciune la stăpâna ei și își permitea s‘o chinuiască.

— Conița dorește ceva ?

— Da. Aprinde lampa și să dregi puțin focul.

Fata de obicei limbută, se execută în tăcere.

— Ai călcat rufele, Zoe ?

— Călcat, conițӑ.

— Da ciorapii ceia, i-ai țesut ?

— Numai pe cei negrii, n‘am avut ață galbenă și ‘i-am lăsat pe ceilalți.

Stăpâna răsfoește încet cartea și întreabă cu o neglijență afectată.

— Dar în lipsa mea a fost cineva pe aici ?

Servitoarei îi sclipesc ochii de satisfacție.

Dăunăzi numai ce a vorbit mai mult cu găzarul și cucoana a luat-o la rost.

— Vezi bine că a fost.

— Cine ?

— Ei cine ? Conașul Șerban.

— Bine. Du-te !

Se însera. Maricica închise ochii și căută să-și reconstitue în minte scena petrecută în după amiaza din ajun. O amuză mult povestea cu fularul.

Incercă să cânte la pian o sonată care o persecuta în gând de câteva zile. Se plictisi. Se ridică dela pian și se opri în fața oglinzii.

— Ce mină bună are azi și ce cap frumos își aranjase ! Ce păcat că n‘are cine s‘o vadă !

Sună. Servitoarea veni în grabă, parcă ar fi așteptat dinapoia ușei.

Maricica o întrebă :

— Ce i-ai spus ?

— Cui ?

— Ei cui ? Conașului Șerban.

— Că nu sunteți acasă.

— Și te-a crezut ?

* * *

— Aș !

— Săracul !

— Vă pare rău, conițӑ ?

— Vorbești prostii ! De ce să-mi pară rău ?

— Fă-mi patul !

Fata se resemnează și începe a pregăti așternutul. După ce a terminat își mai face câtva timp de lucru prin odae, apoi întreabă brusc :

— Ce să-i spun dacă o veni mâine ?

— Mâine ?... Nu știu !... Spune-i ce vrei !

Șerban veni și a doua zi, dar când servitoarea vru să-i iasă înainte, Maricica îi dădu un ordin de executat la extremitatea cealaltă a apartamentului și până să sfârșească vorba, el era în odae.

Se simțiră amândoi puțin încurcați, apoi Șerban începu cel dintâi :

— Astăzi știu precis pentru ce am venit.

— Da ? S‘auzim !

— Pentrucă am fost ieri și nu v‘am găsit.

Cu tot tonul lui de reproș, Maricica râse.

— Asta e bună ! Da, am fost ieri în oraș după niște cumpărături.

Șerban zâmbi cu neîncredere. Conversația luă o altă întorsătură, devenind greoaie, pe alocuri cu reticențe.

Maricica se uita mai mult pe fereastră decât la Șerban și când îi turnă ceaiul spuse, privind în lături :

— Știi că e ultimul ceai pe care îl mai luăm împreună.

Șerban fu cât p‘aci să răstoarne ceașca pe care o ținea în mână. Intrebă totuș afectând indiferență :

— De ce ? Plecați undeva ?

— Nu, dar am promis concursul meu la un concert dat în scop de binefacere și va trebui să repet în toate după amiezele. O să am mult de lucru.

Discuția se învârti câtva timp în jurul concertului, apoi Șerban se ridică să plece.

Când îi sărută mâna spuse pe tonul cel mai firesc :

— Atunci mâine nu ne mai vedem !

— Nici mâine, nici poimâine și nici săptămâna ce vine. Ne vedem însă la concert.

Nădăjduesc că o vei însoți pe doamna Șerban.

— Poate !...

Când se închise ușa în urma lui, Maricica se trânti obosită într‘un fotoliu.

Parcă ar fi urcat un munte !

Fu veselă toată seara și dimineața următoare.

Căută să-și reia micile ocupații neglijate câtva timp.

„Are să meargă ! Trebue să meargă ! O lună de zile nu poate schimba deprinderile unei vieți de om“.

La masă glumi mai mult decât de obicei cu Zoe.

— Azi bem ceaiul singure, Zoe !

Zoe n‘avea chef de vorbă și se mulțumea să dea din cap.

— Să dai drumul câinelui prin curte, după masă.

— Dar dacă s‘o da la cineva ?

— N‘are la cine se da.

Servitoarea clătină din cap.

— Conașul Șerban nu e bine ?

— Nu !

— Să nu vă pară rău conițӑ, știți, cum v‘a părut eri...

— Dă drumul câinelui !

Zoe ieși.

Maricica își mișcă buzele.

Poftim, servitoarea a ajuns să-i fie confidentă ! Ce ridicol ! Cum de a îndrăznit prostănaca să-și închipue lucruri inexistente ?

Nu, nu mai merge ! Trebue s‘o pue la locul ei, sau s‘o dea afară.

O ceartă toată vremea.

Intră în bucătărie unde nu mai fusese de mult și găsi o mulțime de lucruri ne la locul lor.

Le aruncă pe toate în mijlocul bucătăriei și porunci Zoei să facă în după amiaza aceia totul **oglindă**.

Servitoarea plângea și promitea că va face cum e mai bine, numai să nu să supere conița.

Pe la două încercă să doarmă. Iși zicea că nu o va supăra nimeni și vor trece mai ușor orele grele.

Dacă se deșteaptă la șase e sigură că nu va mai veni nimeni și poate citi liniștită.

Zoe trântea și lovia lucrurile unele de altele în bucătărie, unde vroia să facă **oglindă**.

O sună și-i zise cu glasul muiat :

— Mai lasă Zoio că vei fi obosit. Mai faci și mâine.

Zoe da din cap cu încăpățânare.

— Și apoi... faci zgomot și nu pot dormi.

— Dacă e așa, las pân‘s‘o scula conița.

Arătătorul dela ceas se oprise la trei și un sfert.

Dar dacă vine totuș ?

Sună.

Zoe intră cu mâinile pline de funingine, cu șorțul murdar și cu ghetele albe de cenușe.

— Ia te uită în ce hal ești ! Spală-te Zoe, pune-ți un șorț curat și... leagă câinele.

Zoe se întoarse și eși repede ca să n‘o vadă stăpâna zâmbind.

La trei se dădu jos de pe divan, potrivi pernițele, își îndreptă părul își trecu puful cu pudră pe obraz și se porni să aștepte.

Trei și un sfert... trei și jumătate...

— Zoe ! Ia vezi parcă a bătut cineva !

— ?

— Mi s‘a părut ? Bine. Mă doare puțin capul. Ia vezi tu, în cutia de colo, trebue să fie un piramidon.

— Ce să fie conițӑ ?

— Ce să fie ? Ce să fie ? Ce dracu tot n‘ai mai învățat ? Hai du-te, du-te că-mi caut eu singură.

— Iar s‘a supărat conița.

— Nu m‘am supărat, dar zău prea ești și tu proastă, mă necăjești în totdeauna.

Un ceas de prin vecini bate patru.

Poate că mai vine... Doamne, de ce-l mai aștept ? Eu singură i-am spus să nu mai vie. Bănuiam că are să vie totuș. Eu în locul lui aș fi spus : „Bate-mă, gonește-mă ! Eu am venit“.

Poate că vrea s‘o pue la încercare ? Poate că vine mâine. Dar dacă nu mai vine de joc ? I-a spus atât de hotărit să nu mai vie.

Se uită din nou la ceas. Cinci. L-a jignit. Cu siguranță că l‘a făcut să sufere.

Câinele ținut prea îndelung legat începe să urle.

Maricicăi îi dau lacrimile. Zoe intră să dreagă focul și se face că nu bagă de seamă.

— Dă drumul câinelui, Zoe. Nu știu, mi-e inima grea, și acum mai urlă și el a pustiu !

Zoei îi vine bine când stăpâna crede în prevestirile ei superstițioase și limba-i se dezleagă.

— Și mie mi s‘a bătut toată ziua ochiul stâng...

Maricica își șterge repede ochii.

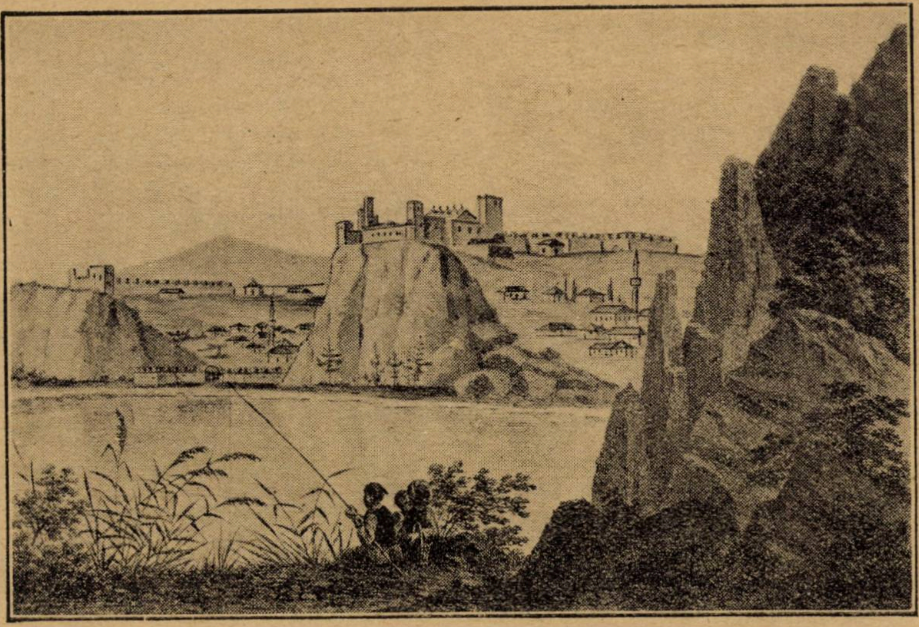

HIRŞOVA după o stampă din sec. XVIII

H Â R Ş O V A

Turcii pentru ca să poată să se folosească de toate bogățiile bătrânului Danubiu și în acelaș timp și de cele ale țării lui Dobrotici, Dobrogea, au găsit cu cale ca să întărească și să transforme în cetate puternică așezarea slavă a Hârșovei, încă de pe la sfârșitul veacului al XVI-lea.

Și în adevăr prin întărirea Hârșovei, Turcii și-au ajuns scopul căci aceasta fiind schele — port — la Dunăre, pe aici au putut pedeoparte să păzească și să acapareze toate bogățiile Dobrogei, ce constau mai ales în cereale, iar pe de alta bogățiile, ce constau mai mult în animale, ce veniau din bălțile Dunărei cari se întindeau deoparte și de alta a acestei cetăți.

Pe lângă aceasta, Hârșova fiind așezată acolo unde se unesc brațele Dunărei și unde se varsă vis à vis râul Ialomița, lângă care se afla vestita cetate românească Floci, azi Piua Petrei, prin ținerea sub ascultare și a acestei cetăți, Turcii puteau supraveghia și acapara și bogățiile ce veneau de pe vestitul Bărăgan de odinioară.

Nu se putea găsi așa dar o așezare mai minunată care să le aducă atâtea foloase economice ca aceasta și de aceea Turcii au căutat s'o întărească foarte bine chiar de la început.

Mihai-Viteazul în războiul său pornit contra Turcilor în 1594 a observat lucrul acesta, mai ales că, după cum se spune, origina sa ar fi de la orașul Floci, și chiar de la început a ordonat atacarea acestei cetăți, de unde oștenii săi s'au întors încărcați de bogății.

Ca punct strategic militar Hârșova făcea legătură între vestita cetate-raia a Silistrei și între Brăila.

Kupferștichul nostru reprezintă cetatea Hârșova asa cum se afla pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea, când era încă sub stăpânirea turcească.

Cetatea avea formă de careu așezată pe cele două dealuri ce se ridicau chiar din malul Dunărei, închizând la mijloc orașul în care abunda mulțimea minaretelor ca în orice așezare turcească, care este bazată pe credință.

Artistul ne prezintă Hârșova, orașul și cetatea, văzute de pe malul opus pentru ca să-i dea o înfățișare mai grandioasă.

MIH. POPESCU

* * *

— Scoate-mi iute pălăria cea neagră, pantofii și haina de blană.

Zoe o privește câtva timp cu gândul aiurea, apoi dezmeticită brusc:

— Conița iese în oraș la ceasul ăsta? E un frig de crapă pietrele.

— Nu-i nimic. Haide, iute!

Fata îi ajută înfrigurată să se îmbrace și când o vede în pragul ușii, gata de plecare, o întreabă:

— Să vă aștept cu masa, coniță?

Stăpâna o privește mirată că n'a ghicit, apoi îi strigă înveselită brusc:

— Nu m'aștepta Zoe, diseară mănânc la doamna Șerban.!

SARINA CASSVAN-PAS

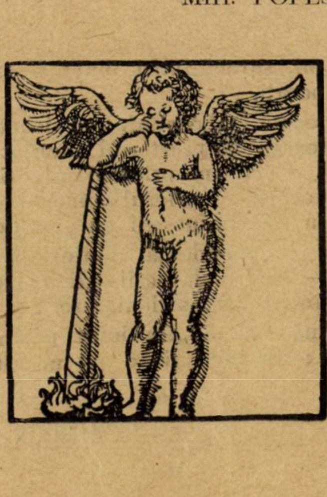

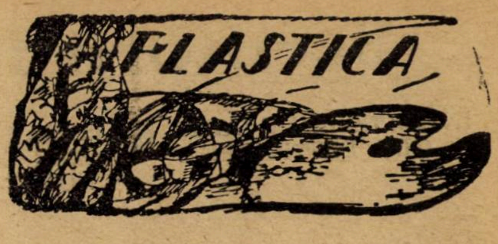

INSEMNARI...

(Dans les marges de „L'Histoire de L'Art")

I

Nu suntem un neam nomad, totuș vagabondăm — prin artă. Ceeace trădează în noi, încă mult sânge fierbinte — de origine nelămurită.

II

Singura artă universală — prin scopurile ei — este arhitectura. Dar e singura dintre arte care nu ne încântă cu temei —de cât în măsura în care ne și slujește.

III

Nici un inginer n'a fost atât de nebun să diguiască un fluviu, care stă gata să se arunce în mare, după debitul izvorului său. Intreprinderea aceasta se încearcă însă, astăzi, în artă.

IV

Oceanul înghite apele atâtor deosebite împărății — și nici o picătură din ocean nu are gustul acelor ape...

Dar dacă oceanul și-ar arunca valurile îndărăt, peste mătcile tributarelor lui?...

V

Un artist e obsedat numai de idealul său de artă, dar nu creează decât sub biciul unui alt ideal—care îl contrazice.

VI

Arta are un dușman uriaș: spațiul. Și un aliat nesdruncinat în fidelitate: timpul.

VII

Dumnezeu ar fi fost de mult uitat, dacă artistul nu l'ar fi strigat noroadelor în forme suggestive și nepieritoare.

VIII

In fața necunoscutului, unii copii sunt coprinși de **teamă, alții** de curiozitate — cei mai mulți rămân însă într'o cretină indiferență... Din cei dintâi, se recrutează artiștii. Din secunzii, oamenii de știință. Din cei din urmă: politicianii.

IX

Arta e puntea înaltă de cristal, aruncată peste două haosuri. Deaceea, nici odată nu vei întâlni pe ea — un naturalist.

X

...Arta devansează natura în idealul ei de armonie. Iată pentru ce o capo d'operă nouă indispune, revoltă, cutremură — dar niciodată nu amuză.

XI

In artă te vreau profund până la claritate și complex până la simplicitate. Dacă nu izbutești, înseamnă că nu ai darul comunicării.

XII

Dumnezeu trebue să fie un personagiu trist... Creatorul a îmbătrânit.

XIII

Știința suspectează universul. Arta îl înțelege.

XIV

Decadență?... Dar arta e deabia în pragul tinereții!

N. N. TONITZA

Scriitorii fără casa lor

IN MATERIE DE ARTA ŞI LITERATURA, STATUL IŞI PREGATEŞTE SINGUR DESTITUIREA. — CATRE O COALIŢIE A SCRIITORILOR. — LA NOI ŞI AIUREA.

„Mediocritatea intelectualilor ţării noastre, e lamentabilă. Briza spiritului nu ne mai activează viaţa“. Citesc aceste rânduri scrise de cineva, în Belgia, unde situaţia scriitorului are puncte multe de asemănare cu aceea a noastră, aici. Şi mai citesc, cu un interes crescut proectele de lege întocmite de d-nii Louis Piérard şi Jules Destrée, primul pentru **instituirea unui fond naţional al literaturii,** al doilea pentru **înfiinţarea unei case naţionale a Artelor-Frumoase**. Dacă chestiunea se discută acolo, sunt şanse s'o reluăm şi noi cu brio, spre marea satisfacţie a prietenilor T. Arghezi, Perpessicius şi Camil Petrescu, cari au cumulat de mulţi ani, un capital de argumente în favoarea unei teze niciodată suficient de sustinută.

Că Budgetul Belgiei, ca şi al nostru, tratează ştiinţele şi artele ca pe nişte rude sărace, e evident. Iarăş evident faptul că la noi functiunea unui minister al artelor n'a ameliorat întru nimic situaţia celor pentru cari a fost creat, exceptând sinecurile şi subvenţiile neofensatoare. Căci un minister care consolidează sărăcia ocrotiţilor săi, încurcându-se între călugări şi actriţe se condamnă a priori. Şi se condamnă cu atât mai vârtos cu cât, necruţându-şi diriguitorii chiar dintre oamenii de litere, le răpeşte acestora până şi cel din urmă, scrupul în opinii şi conduită, făcându-i din învierşunaţi apărători ai breslei şi ortodoxi adoratori ai scenei, voiajori fără debarcader. Opiniile unuia din ei înainte de a fi ministru şi după ce a fost, am avut plăcerea de a le pune pe două coloane, pentru edificarea celor sceptici.

Dar nu de asta e vorba. S'a făcut dovada că statul nu ştie şi nu poate îngriji de aceste „nobile spirite cari sunt floarea unei civilizatii“. Iată rândurile unui belgian astăzi cari sună la fel cu ale lui Camil Petrescu, pe vreme când scotea **Cetatea literară :**

„Il fut un temps où les rois, les princes et les papes mécènes servaient une pension à des écrivains ou les artistes. Qu-on ne dise pas que les grands artistes ont souvent connu de ces dificultés materielles, et qu'elles leur sont comme un stimulant, que de les avoir vaincues ajoute à leur forte personnalité. C'est là un cliché facile — et un peu odieux.

Iar Paul Valery în discursul său de recepţie la Academie, mărturisea cu toată cruzimea : **„Il n'est plus de prébendes. Il n'est plus d'abbayes. Il n'est plus de loisir dans la dignité. Notre société, tout exacte et matérielle, est au contraire assez remarquable par l'impuissance où elle se trouve de donner aux hommes de l'esprit une place nette et supportable dans sa gigantesque et grossière économie‘.**

Va să zică, iată situaţia în toată claritatea ei. Nădejdea e oricum o slăbiciune. Cu cât vom nădăjdui dela alţii mai puţin, cu atât vom face în casa noastră mai mult. Dacă vom înţelege acest **lucru, totul va fi în spre mai bine. In materie** de artă şi literatură statul îşi prepară singur destituirea.

Mă refeream la începutul acestui articol la cele două proecte de lege ale confraţilor belgieni. Iată rânduri din memoriul lor : „Condiţia scriitorului este excepţional de penibilă în Belgia... El e condamnat să producă într'o ţară ai cărei editori — din motive pe cari nu le mai analizăm acum — nu dispun decât de o piaţă extrem de restrânsă. Scriitorul belgian e dublat în general de un funcţionar, de un profesor, sau de un jurnalist, care întâmpină dificultăţi chiar din partea ziarului său când e vorba de literatură. Trebue să-l ajutăm sub o formă elegantă şi discretă“. Dar nu numai atât.

In Franta există Societatea oamenilor de litere, în Anglia Royal Literary Fund, iar în Norvegia iniţiativa privată a creat scriitorului condiţiunile de trai cuvenite elitei de creer.

Republica letonă a creat în anii din urmă **„fonduri de cultură“** cari servesc la propagarea ştiinţelor, artei şi literaturii, alimentează premii şi burse de călătorie în străinătate, trecând beneficiile acestor sacrificii bugetare la capitolul culturii poporului, care profită real din aceste fonduri prin înfiinţarea de biblioteci, conferinţe şi excursii în muzee şi oraşe. Resursele puse la dispoziţia acestor fonduri provin mai ales : dintr'o majorare de 3 la sută asupra tarifului de transporturi pe drum de fier, şi dintr'o taxă de trei la sută asupra alcolurilor.

In Franţa, prin noua lege (nepromulgată încă) a lui Herriot, (legea aşa zisă **„du domaine public payant“,** statul este declarat moştenitorul drepturilor asupra operelor intrate în domeniul public, asigurând cu aceste venituri o viaţă frumoasă scriitorilor de astăzi. Sigur, legea are şi viciile ei ; ceeace ne interesează pe noi este însă preocuparea aproape generală de a asigura inteligenţei veacului condiţiunii optime de funcţiune.

Din toată această succintă expunere, scriitorii noştri — nu vorbesc de guşaţii cari sunt la prima generaţie de cravată şi cari compromit funcţiunea scrisului prostituindu-l cu o totală lipsă de interes pentru aspiraţiile breslei — vor înţelege scriitorii noştri că solidaritatea lor, pe planul profesional, va isbuti să descue şi uşile după care benchetuesc plebeii, săraci întru toate şi excesiv de democraţi.

Această solidaritate va isbuti să restabilească şi prestigiul pierdut al spiritului. Căci am prieteni cari-şi schimbă în fiecare zi gulerul cămăşii, numai ca să nu fie confundaţi cu „scriitorii“.

In independenţă materială şi — logic — spirituală scriitorii nu vor trăi decât în această solidaritate.

Până atunci **„Un idiot pauvre est un idiot ; un idiot riche est un riche“.**

ROMULUS DIANU

PROBLEMA MUNŢILOR APUSENI

Convocare la o anchetă

D-l ION CLOPOŢEL publică în revista clujeană „Societatea de mîne“ sub teitlul de mai sus, următoarea convocare, ca început la o anchetă asupra papulaţiunii munţilor Apuseni.

Revista „Societatea de mâine“ în temeiul principiului fundamental de care se lasă inspirată şi străbătută în activitatea sa publicistică de patru ani încoace de a închega o fizionomie cât mai precisă a vieţii publice sub toate aspectele sale, după o examinare a complexului de chestiuni, a hotărît să convoace în sala primăriei orele 10 a. m., două anchete publice :

a) una în Arad, Duminică în 2 Octombrie cu participarea intelectualilor din Brad, Deva, Orăştie, Alba-Iulia şi Oradea cu regiunile lor ;

b) şi alta în Cluj la 9 Octombrie cu participarea centrelor Abrud, Câmpeni, Aiud, Turda şi Huedin cu provincia lor, pe lângă ordinea de zi a unui singur subiect :

PROBLEMA POPULAŢIUNII MUNŢILOR APUSENI

Ca directivă amintim, că dorim să se prezinte studii scrise cu date riguros controlate şi nu excesiv de lungi în deosebi cu privire la :

1) condiţiunile geografice şi de proprietate în grupul munţilor dintre Murăş, Crişuri, Arieş şi Someş ;

2) dificultăţile sociale (gradul de cultură şi viaţă colectivă, acţiunea societăţilor) ;

3) puterea de rezistenţă morală şi materială a şcoalei româneşti ;

4) stările demografice şi sanitare.

Studiile vor fi ferite de orice consideraţiuni interesate şi nu se vor limita la critica situaţiilor, ci vor formula şi remediile. Preferăm date statistice controlate personal de către vorbitori. Apelăm îndeosebi la factorii şcolari, cari sunt mai în măsură să cunoască nevoile sociale, să pregătească bine materia.

Cu acea ocazie se va organiza mai complect şi cercul nostru de studii „Mişcarea social-economică“, în vederea cercetărilor viitoare.

Domnii cari doresc să participe cu lucrări (ce vor fi supuse desbaterilor publice) sunt rugaţi a ne anunţa neapărat de hotărîrea d-lor până la 15, cel mai târziu 20 Septembrie.

EX MEIS
LIBRIS

Informaţii artistice

TEATRELE NAŢIONALE

☐ Teatrul Naţional va reprezenta în actuala stagiune comedia originală: Se caută o jupâneasă" de d-na Lucreţia Petrescu.

☐ In curând se pune în repetiţie „Luminiţa" de d-ra Ticu Arhip.

In primele roluri vor apare d-nele Maria Filotti. Puia Ionescu-Mihailidi şi d-nii Soreanu. Valentineanu, etc.

Piesa va fi pusă în scenă de d-l V. Enescu.

☐ „Păianjenul" comedia d-lui A. de Herz, se va reprezenta pentru ultima oară în actuala stagiune Sâmbătă 1 Oct. în matineu. In rolurile principale d-na Puia Mihailidi şi d-nii Soreanu şi Băltăţeanu.

☐ Premiera piesei d-lui Ciprian „Omul cu Mârţoaga" s'a fixat pentru seara de 7 Oct. crt. In rolurile principale vor apare d-nii : Brezeanu. Atanasescu, Calboreanu, Sârbul şi d-nele : Tanzi Bogdan şi Sonia Cluceru. Piesa va fi pusă în scenă de d-l V. Enescu.

☐ La teatru Naţional din Chişinău se repetă piesele „Vera Mirzeva" de Urvanzeff, „Scrisoarea pierdută" de Caragiale şi „Fără reazem" de Igena Floru.

☐ D-l C. Berariu. directorul teatrului Naţional din Cernăuţi a demisionat din această calitate.

☐ In cursul lunei Octombrie se va reprezenta la Teatrul Naţional din Cluj „Nerone" piesă în versuri, în patru acte de d-l Călătorescu-Radomir. utilizându-se şi elementele Operei din Cluj , balet, cor şi orchestră.

Piesa va fi pusă în scenă de d-l Şahighian.

Ansamlul Teatrului Naţional din Cluj va întreprinde pe urmă un turneu în întregul Ardeal.

☐ Repetiţiile piesei „Păpuşile" au trecut pe scenă. Comedia lui Volff se repetă sub conducerea d-lui Soare Z. Soare.

☐ In foyere se repetă, în regia d-lui Paul Gusty „Coppelia" de d. N. I. Ottescu, a cărei premieră va avea loc în prima parte a lunii Noembrie.

☐ Se intenţionează reprezentarea în actuala stagiune „Făclia sub obroc" şi „Francisca de Rimini" ambele de Gabriel d'Anunzio.

☐ Cu ocazia centenarului lui Ibsen, Teatrul Naţional va reprezenta piesa „Când noi morţii vom învia" cu d-na Maria Filotti în rolul principal.

TEATRUL REGINA MARIA

☐ Compania dramatică dela teatrul „Regina Maria" va reprezenta în actuala stagiune piesa „Oraşul mort" de Gabrielle d'Annunzio.

☐ Pe scena Teatrului „Regina Maria' se repetă „Musafirii d-lui Bliss' comedie în 3 acte de Noel Covard.

In primele roluri d-nele Lucia Sturdza-Bulandra. Catuşa Elvass. Irina Nădejde şi d-nii Manolescu. M. Enescu şi Al. Finti.

☐ Cu prilejul centenarului naşterii lui Ibsen se va monta „Doamna Inge la Ostrad" cu soţii Bulandra în fruntea distribuţiei.

TEATRUL CAROL CEL MARE

☐ Vineri 9 Octombrie la Teatrul Carol cel Mare premiera „Manasse", dramă în 4 acte de Ronetti Roman.

☐ Marţi 25 Octombrie Teatrul Carol cel Mare, prima reprezentaţie a Emmei Gramatica, cu „Visul unei dimineţi de primăvară" de Gabrielle d'Annunzio.

TEATRUL CARAGIALE

☐ La Teatrul „Caragiale" : „Camara zii", piesă în 4 acte d. A Strindberg. se repetă în decoruri de M. H. Maxy şi în regia d-lui I. Sternberg. Primele roluri vor fi interpretate de către d-nele Dida Solomon. A. Luncăcescu. M. Ignătescu şi d-nii Valentineanu. M. Hociung, M. Emilian. etc. Premiera a fost fixată pentru Joi 6 Octombrie.

☐ La Teatru „Caragiale" se repetă zilnic „Eroul şi Soldatul" comedie în 3 acte de G. Bernard Shaw.

Primele roluri vor fi jucate de d-nele Dida Solomon, M. Ignătescu, Camelia Mihail şi d-nii Valentineanu. Chiriş, Gingulescu. etc.

Piesa va fi pusă în scenă de d. I. Şahigian.

☐ Reprezentarea piesei „Castelul Wetterstein" a fost amânată pentru luna Februarie.

☐ In curând se va pune în repetiţie piesa „Dumnezeul răzbunării" de Salom Asch.

TEATRUL MIC

☐ Viitoarea premieră a Teatrului „Mic" va fi comedia lui Alfred Savoir „Figurantul".

In primele roluri d-na Maria Mohor şi d. Mişu Fotino.

☐ In curând se va pune în repetiţie „Antonia" de Lengyel.

☐ Viitoarea premieră va fi „Figurantul" de Alfred Savoir.

TEATRUL NOSTRU

☐ Teatrul nostru îşi va deschide stagiunea în sala fostului teatru Popular, în ziua de 15 Octombrie. Ca piesă de deschidere a fost aleasă comedia d-lui N. Kiriţescu : „Un erou".

CONCERTE

☐ Cu prilejul concertelor ce va dirija la Ateneu în zilele de 2, 9 şi 16 Octombrie d. George Georgescu a înscris în program trei prime audiţii „Habanera" de Aubert ; „Ma mére l'oye" de Ravel şi „Impressions de Music Hall" de Pierné.

☐ Sâmbătă, 1 Octombrie, va avea loc la Teatrul Carol cel Mare concertul tenorului Leon Franz. In program arii din : Aida, Loengrin, Rigoletto, Tosca, Trovatore. etc.

☐ Quartettul „Regina Maria" de sub conducerea d-lui C. Nottara va da în cursul stagiunei o serie de concerte populare de muzică de cameră în aula „Fundaţiunei Carol".

OPERA

☐ Opera Română va face relache Sâmbătă seara din cauza festivalului de la Teatrul Naţional.

☐ Duminică 2 Octombrie se dă **Rigoletto** cu d-nele Lydia Babici şi Şeinescu şi d-nii J. Atanasiu, Georgewsky, Steiner şi Mandy, iar Luni 3 Octombrie se reia **Ebreea**, ultimul succes de montare şi interpretare al stagiunii trecute, cu d-nele Cojocăreanu şi L. Babici şi d-nii Gh. Folescu, Algazi şi Ştefănescu (debut).

☐ La reluarea baletului **La Manevre**, vor apare cele două balerine ale Operei, d-ra Dobieczka în rolul Mariei şi d-na Mih. Kaminska în acel al Terezei. Spectacolul va fi complectat cu **Gianni Schichi**, amuzanta capodoperă bufă a lui Puccini cu d-nul Niculescu Basu în rolul principal şi **Invitaţia la Vals**, graţiosul divertisment pe muzica de Weber, orchestrată de Berlioz.

☐ Opera Română nu va da Duminecă reprezentaţie în matineu.

A doua reprezentaţie a Operei Române va avea loc Duminecă seara cu „Rigoletto".

In rolul titular baritonul Jean Atanasiu.

☐ D-ra A. Elefterescu va cânta rolul „Mella" la spectacolul de Miercuri, 5 Octombrie, în „Gianni Schicchi" la Opera Română.

☐ Corpul de balet repetă „Petruşka" de Strawinsky cu d. Morawsko în rolul titular. Baletul va fi montat de d. Anton Romanowsky.

☐ Direcţia Operei a decis a încredinţa, la reluarea „Vasului fantomă", rolul olandezului, baritonului Maxim Săveanu. Reluarea Operei romantice a lui R. Wagner va avea loc Sâmbătă 8 Octombrie sub conducerea muzicală a d-lui Eg. Massini.

EXPOZIŢIE A PRESEI

☐ Academia română organizează cu ocazia congresului Presei latine o expoziţie a presei româneşti. Cu aranjarea expoziţiei a fost însărcinat d. G. Baiculescu.

REVISTE

☐ Revista **„Viaţa Literară"** va apare la începutul lunei Octombrie.

SCRIITORII

☐ Al doilea volum de versuri al d-lui I. Valerian se va intitula **„Stampe"** şi va apare în cursul lunei Octombrie cu desene de pictorul V. Feodorov.

ERATA

Cititorul e rugat să-şi amintească dacă a îndreptat la pag. 489, în nr. 31 al revistei, ultimul terţin din **„Poiană Inoptată"** astfel :

Oglinda lunii, razele pierdute
Le reflectează 'n ziduri mari de noapte:
In amintirea clipelor trecute.

iar la pag. 530, nr. 34, primul rând al strofei din urmă din **„Vers de Primăvară"** :

Sui ghiocel şi viaţă din lutul plâns,
(simţirea...

ECOURI

„DESPRE PATRIOTISM"

Notiței (din n-rul 38 al „Universului literar") prin care respingeam pretențiunea de censură a d-lui Nichifor Crainic, exercitată în n-rul 7—8 al „Gândirii" în legătură cu notele de călătorie la Moscova, ale lui Duhamel și relevate de noi, în aceste coloane. — cronicarul literar al ziarului „Rampa" îi răspunde cu un bogat foileton intitulat : „D. Perpessicius și patriotismul".

Foiletonul „Rampei" apărut Joi, 22 Septembrie, când numărul nostru era încheiat, nu ne-a îngăduit plăcerea să răspundem d-lui Nichifor Crainic cu promptitudinea și cu spațiul la care se părea că are dreptul.

Dar poate că a fost mai bine.

Culorile așa de emoționante cu care d. Nichifor Crainic și-a zugrăvit acea parte a biografiei dumisale din vremea războiului, ne-ar fi abătut dela sensul strict al foiletonului și, fire simțitoare cum ne-a lăsat Cel de Sus, am fi compătimit la rându-ne cu suferințele dumisale fizice cum și d-sa compătimea cu ale noastre. Și lacrămile ne-ar fi tulburat judecata.

Ori nu despre aceasta fusese vorba.

Notița d-lui Nichifor Crainic (din Gândirea") cuprindea în afară de sentința precisă că Duhamel ar fi un „conrupător al tinerimii" (citatele nu înseamnă altceva decât că d. Crainic își însușește credinței sale o bază competentă, din afară) și aceste epresii : „Universul literar" recomandă cu laude cetitorilor săi..." ; „zice entusiasta revistă **românească...**" ; „așa crede U. L."; „s'o creadă U. L.., și acea dilemă în care am cetit însăși intenția notiței sale : „Să ne mirăm ? Să ne revoltăm ?"

Și am spus acestor aere pe nume. **Cu atât mai mult** cu cât nu știusem, **până atunci**, că d. Nichifor Crainic face parte dintre cenzorii virtuților patriotice.

Foiletonul dumisale ne dă dreptate. De acord cu noi că nu există de cât un singur patriotism, al faptelor, d. Nichifor Crainic aruncă în balanța judecății, biografia d-sale de război. Și poate, că pe tema aceasta s'ar mai fi putut sta de vorbă și am fi convenit că virtuțiilor le convine discreția și am fi lăsat posterității — dacă n'ar avea altceva de făcut — să se ocupe cu modestele noastre servicii.

Lectura, însă, atentă a foiletonului ne pune pe gânduri.

D. Nichifor Crainic ne acuză de atitudine pamfletărească, de calomnii etc.

Am cetit textele încriminate, am recitit și foiletonul d-sale. Alăturarea ne mulțumește — n'avem nimic de retractat — și am putut pune și punct acestei diversiuni.

Sunt însă două puncte din foiletonul cronicarului literar al ziarului „Rampa", cari trebuesc consemnate :

1. Nemulțumit, de bună seamă, că i-am atribuit scrisului d-sale „ciomege" (negreșit, stilistice) la adresa lui Duhamel, d. Nichifor Crainic ne înștiințează că mânuește și la propriu ciomege și că ne iartă dintr'un explicabil sentiment de sacră mărinimie.

Cât am vrea să-i facem plăcere ! Dar îi vom răspunde că dacă n'am ridicat până astăzi degetul asupra nimănui, nu vom întoarce — la rigoare — obrazul celalt, creștinește, și că mai cunoaștem și-un anumit proverb **românesc**, în care sunt glorificate anumite bătăi.

Mărinimia d-lui Nichifor Crainic e deplasată.

2. D-l Nichifor Crainic găsește spiritul notiței noastre „dobitocesc". Cunoșteam termenul. Ne-am ferit în nota noastră să facem uz de această parte a vocabularului. Fostul secretar general dela Arte are alte gusturi. I-am putea răspunde cu vârf și îndesat, pe maidanul acesta. Cum însă ne-a luat-o înainte și, imitându-l, meritul nostru, ar fi mic, îi lăsăm cinstea vulgarului întreagă.

Și acum, vă veți întreba și D-vs., dimpreună cu mine :

Ce are a face ineleganța de maniere — ca să nu-i zicem altfel — cu patriotismul ?

POEMA RONDELURILLOR

„Editura literară a Casei Școalelor" tipărește **Poema Rondelelor**, 1916—1920 (116 pagini, 1927) de **Alexandru Macedonski**.

Poetul **Bronzurilor**, al **Nopții de Aprilie**, a **lui Lewki** și a acelei proze viguroasă și plină de infinite vibrații își completează fizionomia cu aceste intermedii de grație și tehnică a rondelurilor. Asupra valorii lor literare ca și a locului ce ocupă în opera lui Macedonski, vom reveni.

Nu putem trece însă, peste melancolia pe care ne-o suscită întotdeauna tiparul sărac în care se prezintă poeții somptuoși și care s'ar simți în largul lor, în spațiul marmorean al unei hârtii de cretă.

Până la edițiile de artă să ne rugăm pentru editarea cel puțin cuviincioasă a poeților.

NOUL TESTAMENT DE GALA GALACTION

A apărut **Noul Testament** în traducerea părintelui Grigorie, alias scriitorul **Gala Galaction**.

Lucrarea apare în editura Institutului Biblic al Bisericii ortodoxe române (927, București, Tipografia cărților bisericești 355 pagini, lei 100) și cu un cuvânt înainte al I. P. S. Sale Patriarhul Miron.

Cuvântul I. P. S.Patriarh. lămurește origina acestui Institut Biblic și gândul de totdeauna de a se afla un literat și un preot, care să-și unească sforțările întru traducerea cât mai apropiată înțelegerii de astăzi, a cărților bisericești. Și dacă literatul fusese bănuit în persoana lui George Coșbuc, preotul era mai greu de întâlnit.

Gândul acesta și-a găsit începutul de înfăptuire.

Scriitorul cu tulburătoare ecouri în scrisul său laic, incomparabilul stilist Gala Galaction începuse traducerea Bibliei și anume a Noului Testament și Sf. Sinod după cercetarea traducerii prezentate de I. P. S. Patriarh. a hotărît publicarea tălmăcirii ca **ediție de probă**, în așteptarea formei definitive pe care numai o verificare a timpului și o confruntare a învățaților, o va statornici.

Așa sunt, de bună seamă, întocmirile bisericești.

Pentru profan însă, traducerea este cel mai de seamă dar pe care vre'o tiparniță l-a înfăptuit în timpul din urmă. Am răsfoit, în pripă, faptele Apostolilor, prinderea lui Paul, interogarea lui de către Festus și Agripa și călătoria spre Roma și mărturisesc să nu fi cetit legenda mai poetică și într'o limbă mai firească, mai calmă, mai rotundă, un ciudat aliaj de arhaic și de ziua de azi cum numai Gala Galaction putea să realizeze.

Și gândul ne-a dus la tălmăcirile de Biblii din lungul pomelnic al istoriei noastre literare și o obligație ni s'a ridicat să cercetăm această minunată tălmăcire față cu celelalte, din care stilul părintelui Gala Galaction se înalță aromat ca fumul de smirnă dintr'o veche cădelniță de argint, lustruită.

CARȚI NOI

VICTOR EFTIMIU : Oda limbei române ; poezii editura literară a „Casei Școalelor", 1927 ; 127 pagini ; lei 28.

GHEORGHE POPOVICI : Poezii , ed. „Luceafărul" ; Zalău, 1927 ; 46 pagini ; lei 30.

ION STERIOPOL : Parter japonez ; versuri ; editura tipografiei Markus ; Sighișoara ; 1927.

NICOLAE SULICA : O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea : liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Brașov, în 1570 ; Tg.-Mureș ; 1927 ; lei 25.

ALEX. LUPEANU-MELIN: Minunatele întâmplări ale lui Niță Zdrenghea la București, în America și aiurea, Bibl. poporală a Asociației, nr. 149 ; ed. „Asociațiunii", Sibiu ; lei 5.

N. : Plantele (buruienile) de leac, sfaturi pentru cei dela țară ; id ; id , Buletinul 47 al des. Sibiu al „Asociațiunii".

HORIA PETRA-PETRESCU : Nunta a**mânată ;** povestire ; id. id. Buletinul 52.

ADAM BOLCU : Din poveștile lui Moș Toader și alte povestiri pentru popor ; id. id. Bibl. poporală nr. 147.

HORIA PETRA-PETRESCU : „Tovărășul de joc, din tinerețe", povestire ; id. id. , Buletinul 48.

TEODOR V. PACAȚIAN, ADAM, BOLCU. IOAN POP-RETEGANUL ȘI HORIA PETRA-PETRESCU : Un ceas de șezătoare populară ; id. id. ; Bibl. poporală nr. 148.

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar" : d. Perpessicius.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREȘTI.

UNIVERSUL LITERAR

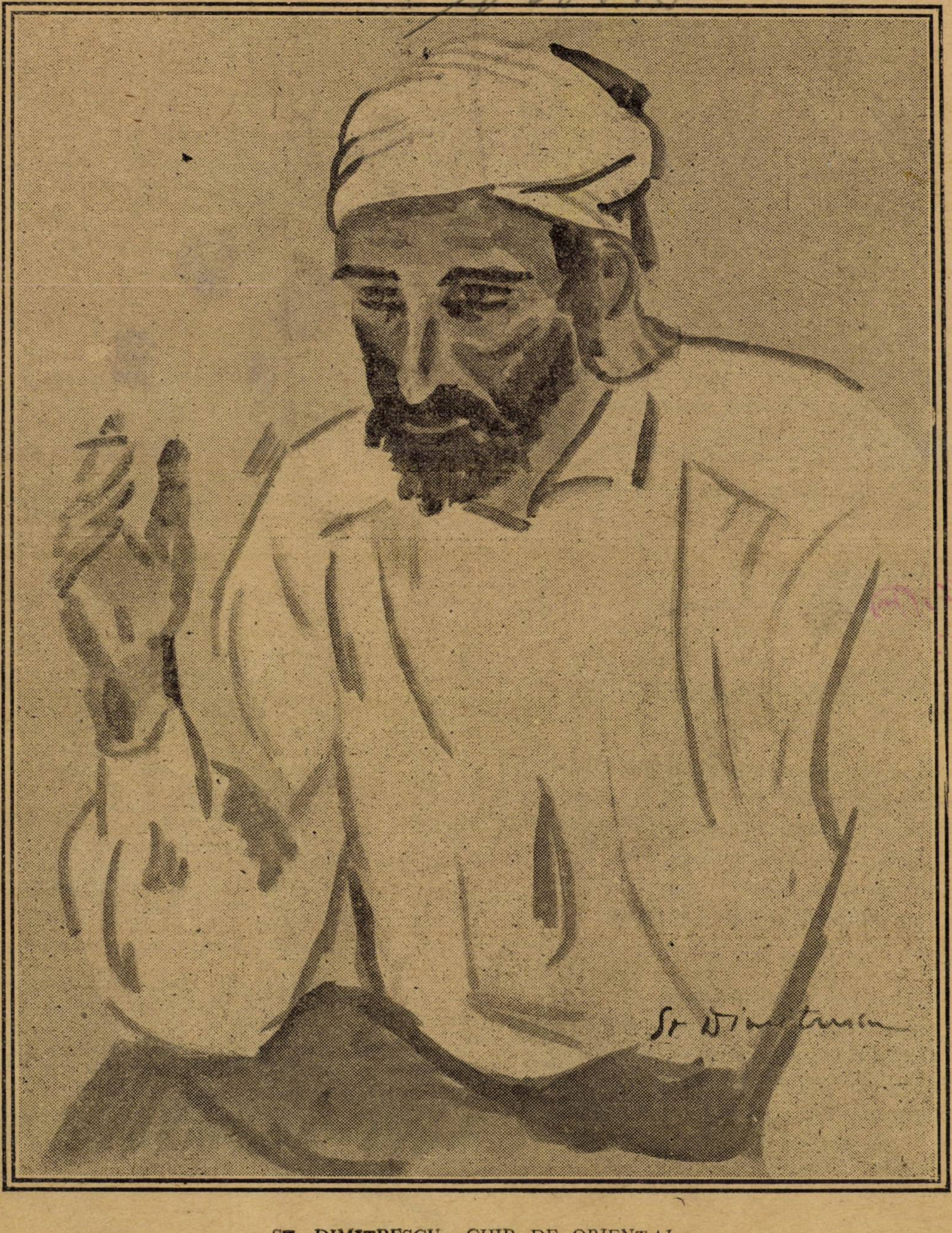

ŞT. DIMITRESCU: CHIP DE ORIENTAL

An. XLIII Nr. 41.
9 Octombrie 1927

Lei 5

Dimitrie Ursulescu
depozit general de ziare și reviste
Sibiu

Strigăt în seară

Cumpăna fântânii mă opreşte'n seară ;
Gestul grav măsoară aerul coclit.
Scârţâe din crestet când lemnul coboară
Inecând în apă duhul licărit.

Imi adun din larguri aripile întinse,
Timpul clar din ciutur curge fără preget,
— Peste zi şi noapte când faci semn din deget
Cumpăneşti în leagăn prunc din două lumi.
Ochii plumb de ceruri pe ghizduri închid
Şi-ţi ascult cuvântul picurat în vid.

Te apleci pe neamuri, binecuvântezi,
Te ridici spre slavă şi iar cazi pe glie ;
De-ameţeală'n arşiţi simt că aiurezi".
— „Stau la dobitoace stup de apă vie.
Dar în mine setea cine mi-o adapă ?
In cuptorul crâncen trunchiul meu se crapă".

Cataclism

In luminarea scurtă de suflet sau de cer
Plantele proectau incadescente discuri.
Rupând paianjenişul ţesut în bolţi de eter
Pe care agăţate în luminis lunar
Se odihneau idei în scoici de chilimbar.

Afară nimeni n'a simtit cutremur :
Turmele treceau cuminţi la adăpat
Culegând iarba hrănită pe morminte ;
Oamenii purtând cupe de lacrimi
Păşeau absenţi ca şi 'nainte.

Ei nu s'au dumerit cum de-am văzut
Soarele pe zi încătuşat în tuci.
Cum s'au pornit pe ape deavalma cu butuci
Sicriile surpate din giulgiu de nisip
Şi stâncele s'au frânt din negrul monoton,
Dansând teatral ca blocuri de carton.

Deatunci, cu ochiul în afund.
Ascund ocheanul ce desvălue peisagiul profund
Oprind la suprafaţă acord de plânset greu :
Cu talpa'n praf strâng cerşetorii depe drum ;
Cu fruntea razim jeţul de nori lui Dumnezeu.

In noapte

Gară în care cobor bolnav
Treptele de vis ale oraşului natal,
In nervi cu uruitul trenului grav
Recunosc dezolarea pasului provincial,
Vâslind sinuos pe-aceleaşi noroae
Dospite de-amar şi de ploae.

Somnul întârzie confuz pe pleoape
Şi'n noaptea întinsă, elastică plasă,
Unde sonore mă pătrund de aproape.
Deabea nimeresc urma pe bulevard
Prin rarele becuri cari ard.

Pe marginea întunericului şirul de castani
Mă străjue să nu cad în gol ;
„Ne întâlnim, prieteni, după atâţea ani
M'aplec să văd copilul ce urcă din trecut
Şi umbra lui pe coajă o sărut".

Punte proectată odinioară în zare
De ce arcul tău sub noapte se frânge
Şi te laşi istovită pe cărare ?...
Cât timp s'a dus de-atunci pe ape ?
Singur acum, întârziat sobol
Continui alunecarea în nomol.

A fost cândva altfel pe-aici ?
Ploaia răspunde în lovituri de bici.
Acasă pe treptele largi de piatră.
Un câine răguşit mă latră
Şi ţipătul scurt pe ziduri sare
Alungând tăcerea prin coridoare.

Din încăperile peste vreme aplecate,
Vin amintirile în negre halate.
Şi pogorând în spirale pe scară
Strâmta cămară luminează
Şi'n jurul pătucului în care numai încap
Până la ziuă mă priveghează.

I. VALERIAN

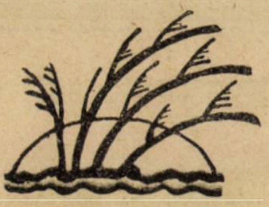

WILLIAM SHAKESPEARE

Poveste de iarnă

Din și în forma originală

de DRAGOȘ PROTOPOPESCU

ACTUL IV. Scena 3

COLIBA PASTORULUI. INTRA FLORIZEL ȘI PERDITA

FLORIZEL

Vestmintele-astea neobișnuite
Pun viață'n fiecare strop din tine!
Ești nu o păstoriță-acum. ci Flora.
Pășind cu-April în frunte, tunsul oilor
E-acum de zei mai mici o adunare
Tu fiind stăpâna lor...

PERDITA

Mărite prinț,
De ciudățenii să te dojenesc
Nu e de mine: iartă deci c'o spun,
Dar numele-ți slăvit și-aleasa faimă
Tu le-ai ascuns în strae de păstor,
Pe când pe mine, fată din popor,
M'ai împopoțonat ca pe-o zeiță!
De n'ar fi de-un ospăț la care'n blid
E-o glumă ce o dumici ca pe-o datină,
M'aș rușina'n așa găteală să te văd
Și-aș leșina văzându-mă'n oglindă!

FLORIZEL

O, binecuvântată zi când șoimu-mi
A săgetat ogorul casei tale!...

PERDITA

Te-asculte cerul, dar nepotrivirea
Pe mine mă'nspăimântă. Cine-i mare
Nu știe ce e teama; eu, la gândul
Că tatăl tău din întâmplare-ar trece
Pe-aicea, parca, mă cutremur!
Ce ochi ar face el să-și vadă-odorul
Așa înhăimurat, ce-ar spune el
Și ce m'aș face eu, să-i întâlnesc
Privirea aspră'n astfel de streine
Zorzoane!

FLORIZEL

N'ar fi decât nostim!
Chiar zeii, de iubire 'ngenunchiați
Și-au pus pe ei făpturi de animale:
Ajunse taur Joe, și mugi,
Neptun cel verde, ca berbec, a behăit
Apolo, cel cu hainele de aur,
Fu biet umil păstor, — așa ca mine...
Insă niciunul nu s'a prefăcut
Pentru ceva mai minunat pe lume,
Nici într'un cuget mai curat, căci dorul
Nu-mi depășește cinstea, precum patima
Mi-i tot așa de-aprinsă ca credința...

PERDITA

Dar hotărîrea ta nu poate înfrunta
Impotrivirea sigură a regelui:
Din două, una trebue să birue,
Și-aceasta 'nseamnă că sau tu pe mine
M-ăi părăsi, sau e viața!!

FLORIZEL

Cu-așa de negre gânduri, scumpă Perdita,
Te rog nu ne strica tot zaiafetul
Acestei sărbători... Frumoasa mea,
Ori sînt al tău, or nu-s al nimănui:
Căci nu mai sînt al meu, și nici al tatălui
De nu-s al tău! O țin morțiș, oricît,
S'a 'mpotrivi ursita! Scumpa, deci,
Te uita'n preajmă... mosafirii vin,
Inseninează-ți fruntea, ca și cum,
Ar fi chiar ziua-acelei nunți, pe care
Noi ne-am jurat-o unul altuia...

PERDITA

O, soartă sfîntă stă-ne'ntr'ajutor!

FLORIZEL

Vin mosafirii, uite, cată
Să-i ospătezi, cum se și cade, hai
Să ne îmbujorăm de bucurie!

* * *

INTRA PASTORUL. CLOWN, PASTORIȚELE MOPSA, DORCAS ȘI ALȚII, CU POLIXENE ȘI CAMILLO

PASTORUL

Ptiu fată, răposata cînd trăia,
De ziua asta și pitar și bucătar
Și și chelar era, și slujnică
Și gazdă! Ii întîmpina pe toți
Și îi hirîțisea, juca bătuta ei
Și cîntecelul și-l zicea. acum în capul
Acum în coada mesei, ba pe-un umăr
Săltînd, ba pe un altul, cu obrajii pară
De chef, strapaz, și-atîta băutură
Ce-o da pe gît, să-și răcoraescă inima
In cinstea fiestecăruia! Tu stai deoparte
Ca și cînd ai fi tu sărbătorita
Și nu jupîna mesei; rogu-te,
Zi „bun sosit“ fărtaților streini,
Să ne cunoaștem și să ne'nfrățim,
Și-arată-te ca una care ești
Stăpîna casei, de; hai, vin și spune:
Bine-ați venit de tunsul oilor
Și dare-ar ca tunsoarea să priască!

PERDITA (lui Polixene)..

Bine-ai venit! E voia tatălui
Să fiu de gazdă astăzi. (lui Camillo
Fii bine venit!
Dă-mi florile de-acolo, Dorcas. Oaspeți
Aleși, vă dau nu-mă-uita și rosmărini
Care-și păstrează chipul și mireasma

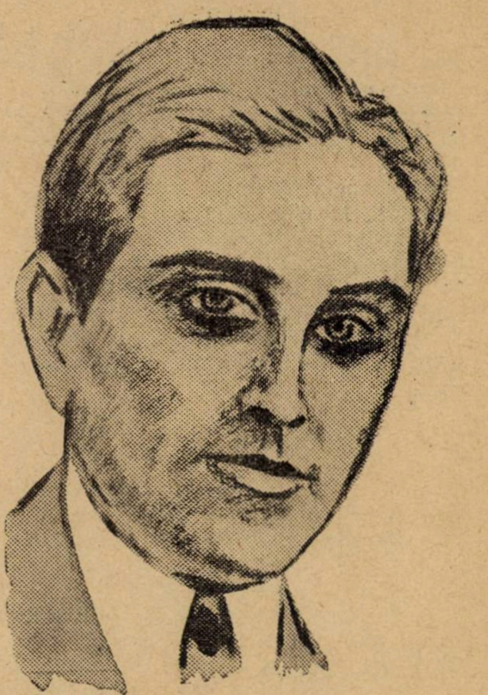

DRAGOS PROTOPOPESCU

Și iarna; amintire și'ndurare
Vă fie partea, și — bine-ați venit
La noi de tunsul oilor!

POLIXENE

— Ce păstoriță
Frumoasă, și ce bine-a potrivit
Cu vîrsta noastră florile iernatece!...

PERDITA

Prea bune Domn, fiind anul cam bătrîn,
Nici spre sfîrșitul verei, nici în pragul
Sgîlțîietoarei ierni, mai bune flori
Ar fi garoafele, mixandrele tărcate,
— Bastardele naturei — cum le zice!
Grădina noastră cîmpenească de-așa flori
Ni-i stearpă însă, și-apoi nici nu-mi vine
Să pun răsad cu ele...

POLIXENE

— Și de ce
(Nu-ți plac, drăguță fată?)

PERDITA

Fiindcă, zice-se,
E-n firea lor pestriță-un meșteșug
Pe care-l are și natura vie...

POLIXENE

Bun, dar natura, vezi. nu se'nbunează
Cu alt mijloc, decît pe care-l are,
Așa că meșteșugul ce desăvîrșește
Natura, e-al naturei meșteșug!...
Vezi, bună oară, cînd împărechem
Un biet lăstar cu trunchiul cel mai vajnic,
Și-o coaje bădărană să rodească
O facem cu un mugur mai de rasă:
E-un meșteșug care îndreaptă firea
O schimbă chiar, dar meșteșugul e
Nu mai puțin: natură...

PERDITA

Da, așa e...

POLIXENE

Atunci grădina-ți umple cu mixandre
Și nu le mai numi bastarde...

---

1) Florizel fiul lui Polixene, regele Boemiei s'a îndrăgostit de Perdita „fata“ unui păstor din împrejurimile palatului regal. (De fapt Perdita e fata lui Leonte, năstrușnicul rege al Siciliei, aruncată încă dela naștere pe un țărm pustiu. — din porunca tatălui, căruia îi cășunase că soția l-a înșelat cu Polixene, în vizită odată prin Sicilia — și ajunsă, din voia soartei, în mâinile păstorului, care a adoptat-o).

Polixene, cu sfetnicul său Camillo, prinzând urma escapadelor îndrăgostitului prinț, vin deghizați și-l surprind la coliba păstorului, tocmai când alături de Perdita, prezidează zaiafetul ciobanilor cu prilejul tunsului oilor.

PERDITA

— Un țăruș
Nici bate'n brazdă totuși cu mixandre,
Cum n'aș vroi ca, dac'aș fi boită
Flăcău-acesta să mă placă, și boită
Să vrea să zămislesc... (lui Camillo)
Ci iată flori
Pentru mata, aprinsă levănțică,
Și izmă, busuioc și măghiran,
Și lăcrămioarele care se duc
Cu soarele odată la culcare
Și tot cu el se scoală, picurînd...
Sînt flori ce au ceva din toiul verei
Și dacă nu mă'nșel se dau la oameni
Cam între două vîrste — fii și d-ta —
Bine venit !...

CAMILLO

— De-aș fi din turma ta
Zău, de păscut, că m'aș lăsa...—te-aș paște
Pe tine doar cu ochii...

PERDITA

Vai de d-ta !
Așa-i slăbi. că viscolele iernei
Mi te-ar sufla în mare... (lui Florizel)
— Acum, prieten,
Al meu frumos, vezi, flori de primăvară
Aș vrea să-ți rup, care să facă una
Cu tinerețea ta, flori de-ale tale,
De care poartă'n plină feciorie
Pe ramuri încă crude fetișcanele....
O, Proserpină, de-aș avea din florile
Pe care speriată le-ai lăsat
Din carul tău zeesc să cadă...
Zambilele ce ies mai înainte
Ca rîndunica să cuteze și răpesc
Cu vraja adierile lui Mart,
Și viorelele așa de'ntunecate
Insă mai dulci ca pleoapele Junonei
Sau ca suspinul Cythereei, palidele
Brândușe care mor nemăritate
Pîn' să privească'n față pe Apolo
In floarea lui, — o boală obișnuită
La fete mari, sprințara ciobotică,
Regescul crin, și crini de toate neamurile,
Și stînjeneii printre ei — de ce nu am
Din toate-acestea ca să-ți fac cunună
Și ție, prieten scump, să ți le-aștern
In cale pretutindeni...

FLORIZEL

— Cum. ca la un mort ?

PERDITA

Nu ca la mort, ci ca un așternut
De dragoste. pe care să te culci
Și să te joci, ori, dacă vrei. nu să te'ngropi
Ci să învii în brațele-mi ; hai, ia-ți
Acuma florile... zău, par'că am jucat
Cît lumea la Rusalii de păstori !...
— Pesemne-i rochia-asta care-mi dă
Atâta ghez...

FLORIZEL

Tu tot ce faci, iubită,
E ca să fie mai frumos. Vorbești
Și mi te-aș asculta vorbind o viață !
Tu cînți, și-aș vrea să cumperi și să vinzi,
[să dai
Săracilor, sau să te rogi în cîntec
Si chiar de treburi să îți vezi cîntînd...
Tu joci, și-aș vrea atunci în mare-o undă
Să fii, ca'ntr'una să adii, într'una,
Ca și cum asta ți-i menirea,
— Orice mișcare-a ta, micuțo, fiind
Atît de-a ta în marea-i noutate,
Că-i biruință'n tot ce faci, și daci
De-apururea cu tine o regină !...

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

POȘTA

(urmare)

SILVIUS ROLANDO

— Ești greșit. Gloria este un element social și nu unul biologic. Ea, azi, nu poate interesa... A marcat începutul și va marca sfârșitul... Ca la curse... Care e calul menit gloriei ? Sau cel în forme de la plecare, sau cel învingător de la sosire... Dar în depărtarea turnantului?... Acolo toți s'au egalizat ! Au scăpat de cumplita sarcină „învinge", impusă de interese străine lor, de excitantul de moarte al potoului și de ațâțarea cravașei, ce din sânge, tremur și durere plăsmuiește mitul unui nume... Oricât s'ar părea de paradoxal, așa e,... alergând într'una ei se odihnesc !...

La fel și noi !... In timp de pace suntem sau la potou sau la plecare, niciodată la turnant... Abia am primit greutatea încărcării, și pe la urechea noastră numaidecât vâjie cravașa... Acum cu toții muncim, alergăm, ne trudim, dar suntem calmi, gustăm — ca anonimi — marea odihnă pregătită de marea noastră mamă, Natura, ca scop ultim. și pe care societatea în scopul ei diferit de cel al individului, ne-a răpit-o brutal și tiranic...

— Prea mult. Domnule Maior, e prea mult... Potoul pe care-l ironizați e scopul, cravașa se chiamă emulație, elemente nobile și civilizatoare. Dar mai e un element de care eu ca om, sunt mândru · responsabilitatea.

— Responsabilitatea complăcută în mișelia celor două adjuvante, vanitatea și succesul, servește doar societatea în mitul ei civilizator... In schimb pe individ l'a nenorocit. l'a făcut nemernic aruncându-i sufletul în cea mai cumplită tortură. tortură de fiece moment, otravă și chin, spaimă și coșmar, perpeleala de pește pe cărbuni, aceea pe care noi o numim anxietate, iar poporul grijă.

Priviți o societate în timp de pace !... Cătați cu atenție la oameni ! Ce nenorociți... Doamne, ce nenorociți !.. Indepărtați brutal masca mincinoasă a demnității și o să vă speriați... Toți, sunt niște timorați, niște plăpânzi sufletește... Sub râsul batjocoritor stă chircit rictusul de spaimă, timiditatea sub aroganță și nemernicia sub cea mai sigură aparență... In război nu mai e responsabilitate.

— Pentru Dumnezeu. Domnule Maior, unde ne duce raționamentul dv. ?... Iertați-mă, dar nu mai înțeleg nimic... Bunul meu simț judecă altcum... Când se poate vorbi mai mult de responsabilitate ca acum, în război ?...

Responsabilitatea și inițiativa apar doar numai în timpul dezastrelor... Ori acum, slavă Domnului. suntem victorioși !... Dar și atunci. războiul altcum ne odihnește, pe noi cei mulți, căci evidențiind incapacitatea celor mari, a comandanților, ne răzbună !... Iar răzbunarea e odihnă !... Atunci. războiul ne mângâie, ne alină, ne odihnește zdrobind factura factice a ierarhiei obligatoare unei alcătuiri sociale, umilind pe exponenții ei, pe cei mari, pe comandanții, care se identifică cu societatea împotriva noastră, a celor mulți !... Măi băeți, să ne bucurăm ...

Să ne bucurăm că suntem în război, că suntem niște anonimi. că în tremurul **acestei nopți suntem un popas de energie**, în nonsensul general ce leagă picătura de rouă, stupid de strălucitoare, de steaua caraghios dosită în fumul alburiu al căiei lactee... Să ne bucurăm de facultatea de a batjocori cu puterile inteligenței noastre, eterna stupiditate a creației. sau uitând revolta intelectului, să ne plecăm farmecelor, pe care simțurile, dușmanele și totdeodată prietenele noastre, le elaborează pentru pospaiul efemer al fericirii...

— Este imposibil. Domnule Maior ! Toată lumea e de acord că războiul e cea mai mare calamitate. care distruge sufletește pe om, îl abrutizează, poate tocmai prin acel anonimat. de care Dum neavoastră vorbiți... Il inferiorizează, îl sălbăticește, îl animalizează... — spuse Precup.

— Priviți, măi băeți, priviți !... Ascultați și respirați... Simțiți cu toate simțurile voastre. nu numai cu cele obișnuite — ochiul. nasul. urechea — faceți să se înfioare fiecare părticică de piele, cercetați mișcarea voluptoasă a fiecărui mușchi, ce inutil se contractă, și mai ales respirați, respirați adânc, din plin, urmăriți toată gama senzațiilor, pe care aerul, parcă sufletul naturii. îl infiltrează în trupurile noastre. dela brutalitatea proaspătului și a recelui, până la cele mai subtile, mai rafinate și mai fluide plăceri.

Puneți în valoare delicioasa oboseală a analizei, ce ne dă o prelungire a voluptății, descifrare de inedit și într'o senzație vulgarizată prin obicei, o descoperire de noi senzațiuni.

Iată, de colo, depe munte, vine o ușoară ceață, ca o muselină, poate și mai fină, parcă la limita de jos a realului, o boare, o părere, o ceață care deabia atinge umbrele nopții.

Apropiați pleoapele ca pentru desgustarea plăcerilor fine și priviți cum în acest minunat joc. cei doi brazi și-au pierdut nativa lor conicitate, grosolană prin puterea obișnuinței, prefăcându-se, turtiți de umbre și de ceață, în niște enorme ferigi, printre care sunt aninate stelele... Stele aninate în ferigi !... Ca niște lucrături în filigran presărate de cabosoane....

Și munții ?.. Cătați masivul munților stâncoși... S'a pierdut. s'a făcut una cu întunericul.... A rămas doar rândul dealurilor încet sinuoase ca niște dune, peste care apasă bolta înstelată de un pietriș de stele, multe și strălucitoare, ca niște lucrături în filigram presărate de mâini, de o favorită orientală, revoltată într'un serai...

Și cerul ?... E albastru ca de geniană... Și la liziera dintre el și linia dunelor împădurite iată câteva stele. ca niște lumânărele aprinse de mama pădurii, baba Cloanța sau Sfânta Vinere, menite să momească copiii răi sau nenorociți... Bucurați-vă băeți, bucurați-vă !

— Poate și o feme n'ar strica, întrerupse părintele Pantelimon, cu necaz de brută, indignat în sufletul său de vorbăria fără rost a maiorului.

— Da, neapărat, continuă maiorul, o femeie ! O femeie nici frumoasă, nici inteligentă, **nici prea tânără... o femeie potrivită...**

— De ce atâtea condițiuni, Domnule Maior? întrebă timid Marian

— Așa se cuvine! O femeie nu frumoasă, căci frumusetea unei femei, cu luxul, artificialitatea, elementul de luptă legat de ea, ne-ar înturna privirile, gândurile și simțurile către pământ, către societate.

O femeie nu tânără, căci exuberanța, tinerețea, nesocotința și naivitatea ei de fată, ar strica melancolia contemplării... Și mai ales, măi băeți, să nu fie inteligentă! Nu! Să nu fie inteligentă, să nu fie cultă, căci femeile în această postură devin prețioase și au pretențiune să interpreteze, să analizeze cu imagini cu potriviri de prin romane, poate și mai rău, prelucrate din banal sau din prost gust, farmecul acestei nopți... Ne-ar trebui o femeie în vârsta potrivită, când simțurile sunt mai învoalte pentru iubire, o femeie tăcută la vorbă și vorbitoare în simțiri, care prin vibranța ei naturală să ne afunde în complexul vibrant al nopții de vară..., o femeie, care prin finitul trupului ei, să știe să prelungească parcă în infinit voluptatea dorinții și a așteptării...

Și discuția urmă asupra femeilor, pasionată, contradictorie și totuși înduioșată de o liniște melancolică, ca atunci când e teoretică și când deasupra noastră bolta e presărată de un pietriș de nestimate, iar printre brazi sunt aninate stele și stele se găsesc la liziera ce separă linia dunelor împădurite, de cerul albastru de gențiană.

* * *

Intr'o dimineață, Doctorul Precup întors dela București, intră cu zgomot în cortul unde colegul său Marian dormia încă...

Adăpostul celor doi prieteni era așezat pe un alt povârniș al dealului, sus, chiar la intrarea pădurii, cu totul despărțit de restul formațiunii.

Acolo priveliștea era minunată, iar sănătatea căpăta o prețuire senzuală. In fața lor se ridica parcă din zvârcolirea dealurilor, munții stâncoși, Costila și Morarul, atât de impetuoși înalți și totuș atât de simțitori în jocul de lumină al cerului, cu altă înfățișare la fiece clipă, în aceiaș zi albi, ninși de zăpadă, cu pânții de argint, mai târziu în clocot, fumegând coroane de nori din care țâșnesc doar piscurile, sau roșu aprins ca de brâncă de soarele ce apune. Jos, în vale între două garduri de sălcii, trecea râulețul Râșnoavelor, trăgând parcă după el șoseaua. Din șosea, o potecă urca la adăpostul celor doi prieteni trecând printr'o pajiște jucăușă pe salturi de movile. Inapoi se întindea pădurea, pierdută în adâncime, în care cortul părea o gură de tunel. Din toate părțile venia aier proaspăt cu miresme tari, de brad, de pământ umed, de iarbă trecută și de fân cosit, aer cu puteri de viață, cu senzațiuni necunoscute care în sihăstria lor îi obosia de plăcere și sănătate, pe ei, sclavi ai sălilor îmbâcsite.

— Scoal' Mariane! Scoal' repede!... Ghici ce-am făcut?

Marian se trezi cu greu, pe'ndelete, rupând întâi cu ochii, apoi cu capul și'n urmă cu umerii, urzeala nevăzută a somnului.

— Ghici cu cine-am venit?

— Cu cine? — căscă indiferent Marian.

— Cu Poșta!

— Poșta?... Ești nebun? Ce dracu ți-a venit?.. și Marian sări speriat, căutând cu mâna dreaptă să înlăture ultimele păreri ale visului

— Pe cuvântul meu!... Chiar cu ea.

Marian tăcu puțin. Prin nedumereala buimăcelii, vestea lua proporții exagerate. Apoi îl mustră:

— Ce ți-a venit, măi băiete?... Ai uitat und'te găsești?... O fată aici,... în război? Ce dracu facem cu ea?

— O ținem lângă noi... Să vezi tu ce bună e!...

— Dar Maiorul? Ce-o să spuie Maiorul?...

Precup râse.

— Nu fii prost! Ți-i frică de Maior. Ce dracu, nu-l cunoști?... I-o dăm și lui și-i închidem gura!...

Marian nu zise nimic, dezorentat de neprevăzutul situațiunii. Era un tânăr prudent și socotit, fără expansiuni sentimentale, fricos în aventurile neclare sau riscate. Vru să se concentreze pentru cumpănirea situațiunii.

SYLVIUS ROLANDO

Dar deodată desmeticit, din toate simțurile lui treze hohoti ca o batjocură amețeala dorinții. Simți în degete și la glezne un ușor tremur, urcându-se voluptos, tot mai puternic, până ce mâinile și picioarele începură să-l scuture nestăpânit. Mintea se opri deodată, refuzând orice tocmeală, orice judecată. Vag, în depărtarea subconștientului găsi o scuză: să amâne... să nu mai cerceteze,... mai târziu, va vedea ce-i de făcut,... mai târziu... Amânarea soluțiunii dete mintea cu totul pradă poftei Simți în tot trupul o răvășeală puternică, dar delicioasă, o clipă de obnibilație, după care întreaga lui ființă nu fu decât un tremur și amețeală. Instinctiv se ghemui sub pătură, cercând să găsească o păsuire neliniștii. Insfârșit putu bolborosi:

— Zii dragă, să vină 'ncoa!

Precup ieși la gura cortului.

— Poșta! Poșta! Dă-te'ncoa!

Și din autocamionul oprit în șosea, sări o fată. Era scundă și grasă. Tinerețea îi era virtutea de căpetenie. De sub toca roșie, ieșea un tiv spumos de bucle blonde. Avea o figură comună și era îmbrăcată cu o cochetărie sărăcăcioasă. Dar un surâs fin, parcă o însușire a părului blond, solidariza în aceiaș expresie în acelaș complex fiziognomic, părul, nasul puțin cârn și ochii albaștri.

Poșta intră râzând cu hohote în cortul băeților, râzând prostește, fără rost, așa cum râd fetele simple când au de răspuns preliminărilor de dragoste ale unui superior. Marian se calmase puțin; putu s'o primească cu o vorbă bună.

— Bravo Poșta! Bine-ai venit! Ia fă-te'ncoa!

Apoi către Precup:

— Ieși afară!...

Și ca pe-o veche cunoștință, cu care leăturile sunt demult stabilite o trase la el, îi smulse pălăria care-l încurca și împreună se grămădiră pe patul de campanie...

*

Când coborîră în spital, cei doi prieteni se prezentară șefului lor, corecți și demni, vrând să lămurească situațiunea:

— Domnule Maior, începu Marian, am venit..., am venit să vă anunțăm,... și se opri încurcat, cătând la preot, care fiind de față asculta bănuitor și interesat.

— Ce dracu bolborosești așa, mă! — îl întrerupse maiorul.

— Iată ce e, Domnule Maior, spuse curagios Precup, am adus dela București o fată...

— Ce, mă?... Ce-ați făcut?

— O fată? — repetă aiurit Maiorul. Și apoi luminat de poftă:

— E nostimă?

— Așa și așa!

— Bravo ție! Și de,... poate: bravo nouă!

— Bravo nouă, Domnule Maior, de aceea am adus-o, răspunse șiret și obligator Precup.

— Și cine-i fata asta?

— N'aș putea să vă spun. Nimeni nu știe.... nici măcar cum o cheamă. Noi îi zicem Poșta.

— Poșta? De ce dracu Poșta?

— Poșta e o poreclă, o poreclă cu tâlc, Domnule Maior.. E simbolică! Simbolizează rezistența ei la dragoste.

— Și cum i-ați determinat rezistența?

— De două ori pe săptămână venia la noi, la interni... Eram opt băeți, tot unul și unul... Și cu toți, pe rând..., ne mulțumia pe toți. Era foarte rezistentă! De atunci i-a rămas numele Poșta.

— Cunosc specia asta de femei, răspunse Maiorul, cu morga lui dialectică. Sunt fete, pe cari instinctul lor sexual dezvoltat, le atașează unei mici colectivități mascule... au rolul de modeste vivandiere ale diferitelor noastre internate... In fiecare școală, unde sunt băeți peste vârsta pubertății, se înființează o „poștă"... Sunt ele cocote? Nu!... De obicei nu sunt plătite...

— Ba nu, Domnule Maior, noi colectam câte un leu de fiecare și fata pleca totdeauna la miezul nopții cu câte opt lei dela noi.

— Erați galanți!... Deobicei, nu sunt plătite. Ele au parte de așa numitul „chiul", îndrăzneț și fanfaron... Ești prost sau prostit, ești deconsiderat în fața colectivității tale, care apasă cu toată teroarea ei de mică societate, la cel mai mic gest de slăbiciune, la primul semn de bunăvoință.... și poate cu drept cuvânt căci foarte ușor, la cea mai mică șchiopătare sentimentală, izbucnește în sufletele lor o dorință perversă cu tendință acaparatoare și destructivă. Ori, instinctul practic al bărbatului, îl avertizează, îl ferește... Chiulul de care vorbeam adineaorea, nu este o simplă mes-

ST. DIMITRESCU : CHIPURI DIN DOBROGEA

chinărie , inconștient el este o armă de apărare a bărbatului, gelos de libertatea sa, împotriva pericolului iminent oricând, din partea acestor femei...

— Fiți liniștit, Domnule Maior,.., nu-i nici un pericol... Poșta e fată bună, n'are nici o veleitate, nici o ambiție...

— Ce meserie are ? — continuă Maiorul. De toate și nici una... Lucrătoare la regie, în cor la biserică, figurantă la teatru, pe baricade în insurecțiuni... Ele fac de toate și nimic precis .. O singură meserie nu, Bordelul... li-e frică de pești, de matroane, de poliție și de doctorii ei. Icolo, le mână instinctul lor vagabond, o tinerețe scurtă și inconștientă, și deodată parcă printr'un făcut de coincidențe, le întâlnim noi medicii, pe fostele noastre amante, de care totuș ne leagă, dacă nu altceva, măcar prilejul de a scotoci prin tainele pline de melancolie ale tinereții, la Mărcuța, la Colentina sau pe masa de disecție... Și pentru că suntem bătrâni, blazați și obosiți, o clipire de gene rușinată, ca o scurtă îngenunchiare involuntară a unui ateu, flutură peste slăbiciunea noastră de un moment, și apoi evenimentul se angrenează la locul lui, în mozaicul indiferent al trecutului..

— Acestea sunt considerațiuni teoretice, împotriva cărora nu putem face nimic, zise Frecup.

— Ai dreptate... Atunci, o pui la bătae?

— Dacă e „poștă“.

— Bravo, trăiască comunismul primar! Ne vom bucura astfel de această perversitate, rămășiță a promiscuității ancestrale, existentă totuși în noi, care izbucnește ca o plăcere aleasă, de câteori frâul constrângerii sociale a căzut... Atunci dă mâna aici !... Bravo ție și bravo nouă !

In curând Poșta ajunse simpatia generală a spitalului Dar și fata era fericită!

Fusese trecută, după indicațiile părintelui Pantelimon în efectivul trupei și mândră de noua ei ocupație cinstită și stabilă, care-i da autoritate și o emula,

Poșta, îmbrăcată în infirmieră, în halat alb și bonetă, sta toată ziua printre răniții ce începuseră să sosiască, mulțumită de a se afla în treabă, de a se gospodări și mai ales răspunzând acelui sentiment, totdeauna existent în sufletul femeiesc, de a se devota, de a simți plăcere, de a-și hipetroia vanitatea din îngijirea și ajutorarea celui suferind. De asemenea oricând gata la dragoste.

— Posta !

— Imediat !

Și fata lăsa lucrul, prinzând doar din tonul chemării, intențiile subjacente.

In curând, părintelePantelimon hrăpăreț și egoist, începu s'o țină mai de scurt, s'o depărteze de ceilalți, cu tendința vădită să și-o apropie cât mai mult, să și-o însusiască.

Băeții protestară râzând. Maiorul răspunse cu o explicație anodină :

— Părintele Crâșmaru este tipul perfect al țăranului burghez, prin instinct și prin ideal proprietar... Poșta a fost bunul nostru comun, ca și pământul altă dată... Acum prin abilitate și mijloacele lui personale — în terminologia obișnuită se cheamă această inițiativă, muncă și risc — el tinde să devină proprietar... Asistăm, în mic, la evoluția proprietății... O iubește popa mai mult ?... Nu !... Are el nevoe de mai multă dragoste ?... De fel !... Ii trebue Poșta, lui, exclusiv lui, ca să-și potolească altă trebuință, aceia de a avea, de a poseda, de a juisa, nu de folosința obiectului posedat, ci de însăși posesia lui... De aceea, el caută acum ă vă deposedeze pe voi de participarea la beneficiile Poștei, deși lui nu-i aduce nici un prejudiciu...

III

Dar de două săptămâni începuse deruta... Nu se vorbea tare, se șoptea numai... Se șoptea într'una, spastic, halucinant, în tremur de ură sau în prăpăd de desnădejde. Veștile se ciocneau puternic, refulându-se în absurd sau se încrucișau mincinoase, interferând din întunerecul lor, adevăruri luminoase și crude... Spatele frontului se zvârcolia inutil și incapabil, ca un animal prins de gât într'o capcană. Intr'o atmosferă rea, ca un rânjet de drac, se instala încet, voluptos, nemărginit, haosul...

Era un amurg sfâșiat de lave plumburii. Cele două sosele — a Brașovului și a Râșnovului — erau dublate de un lanț masiv de automobile, furgoane, căruțe și autocamioane ; șerpuitul lor natural părea frânt de acest enorm miriapod, care înainta greu, în izbucniri metalice.

Pe calea ferată, trenurile se fugăriau unul după altul ca niște șerpi în goană amoroasă... De prin păduri sosiau soldați fugiți de front, speriați ca hoții de lumină , apoi răniți stingheri sau adunați în grupuri pentru ajutor, inconștienți și insensibili la dezastrul cel mare, concentrați doar în suferința lor... Oamenii și pierduseră virtutea judecății, îi stăpânea doar sufletul înfrângerii, dezorientat, trudit și neputincios. Era o zarvă în care nimeni nu mai știa ce vrea, nimeni nu mai ordona când zvonurile informau și inspirația hotăra.

In semispitalul de evacuare dela gura Predealului, medicii și sanitarii trăiau în aceeaș încordată dezorientare. Maiorul Serâncioban u își părăsise spiritul pamfletar, iar întreg esafodajul său ironic și paradoxal construit pe lărgime de concepție și superficialitate, se prăbușise. Grija venită odată cu răspunderea, îl scosese din beatitudinea contemplării și din amuzamentul speculațiunilor de efect. Ceilalți trăiau îndârjiți în spirit de rebeliune, gata pe ceartă și pe nesupunere, cu un singur gând lucid · fuga.

Numai Poșta, își păstra fericita ei nepăsare cu rădăcini adânci într'un trecut de viață vagabondă. De când patronii ei nu se mai gândeau la amor, toată ziua era între răniți, cărora le scria scrisori și asculta curioasă, pasionată, entuziasmată, luptele și bravurile lor fiind la acelaș nivel intelectual cu ei, indignându-se apoi, cu aceiași ușurință, de nevinovăția și trădarea celor mari promițând pentru sfârșit, răzbunare și pedepse cumplite.

In dimineața zilei de Sfântul Dumitru, Preotul intră în cancelaria Maiorului stăpânit de puterea unui singur gând :

— Domnule Maior să fugim !

Maiorul îl privi în neștire. Ochii lui obosiți, nici nu recunoșteau parcă pe omul de dinainte-i.

— Domnule Maior, să fugim ! — repetă țipând preotul, vrând să-l trezească.

Maiorul se desmetici. Privi curios, aproape surâzând... In sfârșit, se trezi dealbinelea.. Figura preotului lăbărțată până la descompunere îl speria : totuș se stăpâni și dădu un răspuns conceput de mecanica obișnuinței :

— Imposibil părinte, n'avem ordin...

— Bombele sunt cele mai precise ordine... Vilele de pe Susaiu ard... In curând artileria inamică ne va încadra și atunci pas de fugi...

— Imposibil părinte, imposibil fără ordin !

— Ce ordin, Domnule Maior se răsti preotul. Acum nimeni n'are gând de noi, de ordine, acum fiecare pentru el...

Maiorul se simți stânjenit de puterea acestei voințe : el căută o justificare.

— Dar răniții ?

Preotul se înfurie

— Ce facem cu răniții ?... repetă Maiorul.

— Dracu să-i ia ! De asta ne arde nouă ?

Și-apoi amintindu-și de răspunderea lui :

— Cu răniții treaba-i ușoară... Care scapă, bine... care nu... nu ! Altceva : Materialul ! Să scăpăm materialul ! Răniții ? Dar cine dracu ne întreabă de ei? Materialul ! Da !... El va fi justificarea noastră... Repede, Domnule Maior ! Să profităm de ultimile trenuri...

(Va urma)

SYLVIUS ROLANDO

Păţania voiajorului Tom Smart

— Haida. Tom. nu trebue să vorbeşti astfel unui acaju masiv. Dumnezeu să mă bată, dacă s'ar trata astfel nici placaturile cele mai subțirele. Zicând aceste cuvinte. bătrânul avea aerul atât de feroce că Tom începu să o mai slăbească.

— N'aş avea intenţiunea să vă dau probă de lipsă de respect, d-le, răspunse el cu un ton mult mai umil.

— Bine. bine! reluă omul nostru; cred. cred. Tom?

— Domnule?

— Eu ştiu toată povestea ta. Tom; toată povestea. Tu nu eşti bogat, Tom?

— Adevărat, dar cum ştii...?

— Nu face nimic. Ascultă-mă Tom: îți place prea mult punşul!

Tom era pe punctul să protesteze că n'a încercat să mai guste o picătură după ultima aniversare a onomasticei sale, când ochii lui întâlniră pe cei ai fotelului. Avea aerul atât de aspru că Tom roşi şi tăcu.

— Tom! văduva e o femee frumoasă, o femee prea apetisantă! eh. Tom? Vorbind astfel. vechiul amator întoarse ochii, plescăi din buze şi ridică unul din picioarele lui subțirele cu un aer de mare pehlivan, în cât Tom luă în desgust uşurința manierelor sale, la vârsta lui mai cu seamă.

— Tom, reluă bătrânul. eu sunt tutorele ei.

— In adevăr?

— Am cunoscut pe mamă-sa, Tom, şi pe bunică-sa de asemenea. Aceia era nebună după mine. Ea mi-a făcut jiletca asta. Tom.

— Da, desigur.

— Şi papucii ăştia, continuă bătrânul camarad ridicând unul din aracii săi. Dar. nu vorbi nimănui. Tom; n'aş vroi să ştie cât mi-a fost mie de dragă: aşa ceva ar putea ocaziona unele neplăceri familiare. Zicând aceste cuvinte. bătrânul stricat avea aerul atât de obraznic, că Tom a declarat că-i venea să se aşeze de-asupra lui, fără cea mai mică remuşcare.

— Eram dragostea femeilor pe vremea mea. Am ţinut multe neveste frumoase pe genunchii mei. ore întregi chiar. Eh. Tom. ce spui tu? Bătrânul ghiuj vroia să urmeze şi să povestească cu siguranţă vre-o aventură de tinerețe, când fu prins de un atât de violent acces de trosnituri şi pârîituri că-i fu imposibil să mai continue.

— Asta e la timp. crai bătrân! gândi Tom. Dar nu spuse nimic.

— Ah. reluă străinul său interlocutor. boala asta mă incomodează mult acum. Imbătrânesc. Tom, si mi-am pierdut toate spetezele de sprijin. Acum. de curând. mi-au făcut o operaţie uricioasă: mi-a pus în spate un petec. A fost o încercare teribilă. Tom.

— Te cred. domnule.

— Dar nu e vorba de asta. Tom. eu vroi să te însor cu văduva.

— Pe mine. domnule?

— Pe dumneata.

— Dumnezeu să-ţi binecuvinteze părul alb! (Fotoliul păstrase încă vreo câteva fire de păr de bou. ce-i ieşeau printre droturi). Ea nu mă vrea pe mine. Şi Tom suspină fără voe. căci gândea la contor.

— Aida de! zise bătrânul cu hotărîre.

— Nu. nu. E alt vânt care suflă; un blestemat porc-de-câine cu o talie superbă. cu favoriţi negri!

— Tom. reluă bătrâiorul cu solemnitate. n'are să o ia nici o dată.

— Ah! dacă ai fi fost în contor. bătrâne veteran, ai cânta altă poveste.

— Ce are a face. Eu ştiu povestea asta...

— Ce poveste?

— Săruturile furate pe după uşă, et-ce-te-ra. zise moşneagul cu o privire atât de îndrăzneaţă că făcea să fiarbă sângele în vine lui Tom. căci pot să vă întreb. domnilor: e ceva mai supărător de cât să auzi asemenea vorbe de la un om de vârsta lui. când trebuia să se ocupe numai de lucruri cuviincioase?

— Stiu toate acestea. Tom. Am văzut făcând la fel mulţi alţii, ce nu vreau să-i numesc. dar la urma urmii n'a ieşit nici o ispravă.

— Ai avut ocazii să vezi multe drăcovenii în vremea dumitale.

— Poţi jura. Tom. răspunse moşnegăria cu o grimază foarte complicată. Apoi adăoga scoţând un profund suspin: valeu. sunt ultimul din familie!

— Era numeroasă?

— Eram o duzină de flăcăi solid construiţi. Ne ţineam ţapeni ca nişte **I**. Ce diferenţă faţă de avortonii voştri moderni! Şi am primit un aşa de frumos lustru (poate că n'ar fi frumos s'o spun eu însu-mi). un glanţ atât de frumos. că ţi-ar fi înveselit inima.

— Si ce au ajuns ceilalţi. domnule?

Bătrânul îşi aplică cotul la ochi şi răspunse trist: „Morţi. Tom. morţi! Am făcut o meserie grea şi nu toţi aveau constituţia mea. Au luat reumatism la picioare si la braţe. până ce i-a aruncat în bucătărie şi alte spitaluri. Unul din ei. ca urmare a unor lungi servicii şi rău tratament. i se scrântise încheeturile şi se clătina atât de rău că s'a hotărît aruncarea lui în foc. Un sfârşit urît. Tom".

— De speriat!

Moşneagul făcu o pauză. Lupta contra violenţii emoţiunilor. In fine, continuă în aceşti termeni: „Dar nu e vorba de asta. Tom. Huiduma asta e un pezevenghi de aventurier. Imediat ce are să ia văduva. are să vândă totul şi are să plece. Ce are să urmeze apoi? Ea va fi abandonată. minată; eu. am să mor de frig în prăvălia unui telal oarecine".

— Da, dar...

— Nu mă întrerupe, Tom. Am pentru tine o opiniune cu totul diferită. Ştiu că din moment ce ai să te stabileşti într'o cârciumă. n'ai să o părăseşti cât are să mai rămâe ceva de băut.

— Prea obligat de buna dv. părere, domnule!

— Iată pentru ce. reluă tombatera pe un ton doctoral. iată pentru ce ai s'o iei în căsătorie d-ta si n'are să o ia el.

— Şi ce are să-l împiedice? întrebă Tom cu nerăbdare.

— O mică împrejurare: el e deja însurat.

— Cum am să i-o pot dovedi? strigă Tom. sărind jumătate din pat.

— El nu se îndoeşte câtu-şi de puţin că ar fi lăsat în buzunarul drept al unui pantalon închis în acest dulap. o scrisoare de la nenorocita lui de femee. care-l roagă să revie să dea pâine celor şase... remarcă bine. Tom,... celor şase copii ai săi. toţi mititei

In timp ce bătrânul pronunţase aceste cuvinte cu solemnitate. trăsăturile sale deveniră din ce în ce mai puţin distincte si faţa sa mai vaporoasă: un văl pare că i se întindea pe ochii lui Tom. Antica jiletcă a bătrânului se transformă în acoperişul de damasc al unei perini. pantofii cei roşii deveniră căltunaşi. toată persoana sa. în fine. reluă aparenţa unui fotoliu vechi. Atunci lumina focului se stinse si Tom Smart recăzând pe perna sa, adormi profund.

Numai dimineaţa îl retrase din letargicul somn în care intrase după dispariţia bătrânului. Se aşeză pe pat şi timp de câteva minute se sforţă zadarnic să-şi reamintească evenimentele serei precedente. De odată îi reveniră toate în memorie. Privi fotelul: era o ade-

Basm pentru fete

Lui Tz. şi N.

A fost odată fetelor...
Petuniile închid ochii în rugăciune,
ascultaţi.
Era o seară.
O fată oacheşe ca azima neagră,
ca tine şi ca tine.
goală, trează lângă iaz, era.
Vântul la ureche.
clopoţel, clopoţei.
Luceafărul pentru ce tremura.
luceafărul o iubea
şi ar fi plimbat'o 'n Carul Mare
peste nori.
Ea semăna cu murele. cu stelele,
cu pietrele
Când se uita în sus
se mlădia mai mult
Singură, singură.
Macii, plângând de dragul ei,
pierdeau batistele roşii.
Miei întârziaţi sburdînd:
clopoţel, clopoţei.

Intr'asta, prima pasăre moartă,
prima frunză sbârcită.
Prima lacrimă pustie.
Luceafărul întors în bramă
Fata cu tâmpla stângă brumată.
Fetelor. fetelor!
Toamna juca în frunze oarbe
cu strugurii prinşi la brâu.
Fată neagră să nu râzi.
Fată mică să nu plângi!
Vine toamna roşcovană
vine, vine.

FLORICA MUMUIANU

vărată mobilă gotică, mohorîtă, fantastică, dar ar fi trebuit o imaginație mai ingenioasă decât aceia a lui Tom pentru a descoperi vre-o asemănare cu bătrânul.

— Cum mergi, crai bătrân? zise Tom, căci se găsea ceva mai viteaz acum, la lumină, cum se întâmplă — de altfel — la cea mai mare parte din oameni.

Fotoliul rămase nemișcat și nu răspunse o vorbă.

— Urîtă dimineată! continuă Tom.

Nici circ. Fotelul nu vroia să se lase îmbiat la vorbă.

— Ce dulap mi-ai arătat? urmă Tom. Asta poți să-mi spui? Tot aia. Fotelul nu consimți să sufle o vorbă.

— Ori cum ar fi, nu e prea greu să-l deschid, gândi Tom. Eși din pat rezolut și se apropie de unul din dulapuri. Cheia era în broască: o întoarse și deschise ușa. Era în dulap un pantalon; Tom băgă mâna în buzunar și trase scrisoarea însă-și, de care bătrânul vorbise.

— Ciudată istorie zise Tom, privind întâi fotelul, apoi dulapul, după aceia scrisoarea și revenind în fine la fotel. Ciudată pățanie! Dar putea să privească mult și bine, asta nu-l limpezea și gândi că ar face mai bine să se îmbrace și să termine afacerea găliganului, scurt, fără să o lase în suspensie.

Scoborînd în salon, examină încăperile cu ochiul scurtător de stăpân, gândind că nu era de loc imposibil ca toate aceste camere, cu conținutul lor să ajungă în curând proprietatea sa. Huliganul era în picioare în seducătorul contor, mâinile la spate, ca la el acasă. Surâse lui Tom cu un aer distrat. Un observator superficial ar fi presupus că n'a făcut-o decât să-și arate dinții albi, dar Tom gândi că un sentiment de triumf frământa locul unde ar fi trebuit să se găsească sufletul huidumei, dacă, bun înteles, ar fi avut. Tom îi râse în nas și chemă gazda.

— Bună ziua, doamnă, zise Tom Smart, închizând ușa salonului, după ce văduva intrase.

— Bună ziua, domnule, răspunse văduva, ce vroiți să luați la dejun?

Tom nu răspunse, căci căuta împrejurarea cum trebuia să dea drum chestiunii.

— E o șuncă excelentă, reluă văduva, și tot o excelentă pasăre rece. Să vi le trimit?

Aceste cuvinte făcură să încetineze reflexiunile lui Tom și admirația sa pentru văduvă spori. Ingrijită creatură! Confortabilă!

— Doamnă, întrebă el, cine este acest domn din contoar?

— Se chiamă Jinkins, domnule, răspunse văduva roșind puțin.

— Mare om.

— E un bărbat frumos, d-le, un gentleman distins.

— Hâm! făcu călătorul.

— Doriți să luați ceva, domnule, reluă văduva încurcată de maniera interlocutorului său.

— Da, desigur, replică el. Cuconiță, vreți să aveți amabilitatea de a sta un moment?

Văduva păru mirată, dar se aseză și Tom, se așeză și el lângă ea. Nu știu cum se făcu asta, d-lor, și unchiul meu avea obiceiul să spue că Tom Smart nu știa nici el cum s'a făcut, dar într'un chip sau altul, mâna sa căzu pe dosul mâinii văduvioarei și rămase astfel tot timpul conferinței.

— Scumpă doamnă, zise Tom, căci știa foarte bine să se facă amabil; scumpă doamnă, dvs. meritați un soț excelent, în adevăr.

— Doamne, domnule! strigă văduva, nu fără dreptate: acest fel de a lega o conversație era prea neobicinuit, ca să nu spunem mai mult, dacă luăm în considerație că ea nu mai văzuse pe Tom până în seara precedentă. Doamne, domnule!

— Nu sunt de loc un lingușitor, dragă cuconiță. Meritați un bărbat perfect și acesta însuși va fi un om prea fericit.

In timp ce Tom vorbia astfel, ochii săi străluceau fără voe după fața văduvei pe obiectele confortabile ce o înconjurau.

Văduva avea aerul mai încurcat ca oricând; ea făcu o mișcare să se ridice, dar Tom îi strânse încetișor mânușița pentru a o reține și ea își păstră locul. Văduvele, d-lor, sunt rare ori sfiicioase, cum spunea și unchiul meu.

— In adevăr, d-le, vă sunt foarte obligată de buna dvs. opiniune, zise ea râzând pe jumătate și dacă vre'odată mă mărit...

— Dacă? întrerupse Tom, privind-o răutăcios cu sfârcul drept al ochiului stâng.

— Ei bine, **când** mă voi mărita, sper că voi avea un astfel de bărbat bun, după cum spuneți.

— Adică Jinkins?

— Doamne, domnule!

— Aida, de! Nu-mi mai vorbiți de loc, îl cunosc...

— Sunt sigură că cei ce-l cunosc, nu știu nimic rău despre el, reluă cucoana nițel înțepată de aerul misterios al voiajorului.

— Hâm! făcu Tom.

Văduva începu să creadă că e timpul să plângă. Scoase, deci, batista și întrebă dacă Tom voia să o insulte: dacă el credea că e o ispravă de om bine crescut să vorbească de rău pe la spate un gentelman, căruia, dacă ar fi avut ceva de spus, i-ar fi spus în față, ca orice om, nu să sperie o biată femee și încă în așa chip etc., etc.

— Nu voi întârzia să-i spui chiar lui două vorbe, răspunse Tom. Numai că doresc să mai auziți dvs. mai înainte.

— Ei bine, spuneți, ceru văduva privindu-l cu atențiune.

— Am să vă fac să vă mirați, răspunse el, punând mâna în buzunar.

— Dacă e vorba că n'are bani, știu deja asta și nu vă mai osteniți.

— Piha! asta nu e nimic. **Nici eu** n'am bani de loc. Nu e asta.

— Oh, Dumnezeule, ce e, dar? strigă nenorocita văduvă.

— Nu vă speriați, reluă Tom scoțând scrisoarea. Și nu strigați, urmă el, desfăcând hârtia.

— Nu, nu lăsați-mă să văd!

— Cred că n'o să vă vie rău, nici n'o să vă dedați la alte demonstrațiuni de soiul acesta

— Nu, vă promit.

— Nici n'o să vă repeziți în sala mare ca să-i spuneți despre ce e vorba? adăogă Tom, căci, vedeți, acestea le voi face eu pentru dvs. Nu-i bai, liniștiți-vă.

— Haide odată, făcu văduva, lăsați-mă să citesc.

— Iată, replică Tom Smart, care plasă scrisoarea în mâinile văduvioarei.

Văicărelile sărmanei femei, după ce citi, ar fi pătruns o inimă de piatră... Tom avea inima simțitoare, astfel că-i fu pătrunsă de-oparte și de cealaltă. Văduva se svârcoli pe scaun frângându-și mâinele.

— Oh, trădare! oh, scelerați bărbați! oh.. oh, striga ea.

— De speriat, scumpă doamnă, dar calmați-vă.

— Nu, nu voi să mă calmez, sughiță văduva. N'am să găsesc niciodată un om care să-l iubesc ca pe el.

— Ba, da; ba, da, oh! Da, dragă coniță strigă Tom lăsând să-i isbucnească o ploae e lacrămi enorme pe nenorocirile văduvei.

El trecu o mână în jurul taliei sale, în energia compasiunei și văduva, în aiureala mâhnirei ei, strângea mâna lui Tom. Ea privi fața voiajorului, el confortul ce-i înconjura și-și surâseră printre lacrimi: Tom se plecă peste ea, îi contemplă trăsăturile și-i surâse din nou.

N'am putut descoperi dacă Tom sărută văduva în acel moment. Spunea adese-ori lui unchiu-meu că n'a făcut așa ceva, dar aci eu mă îndoesc. Intre noi, domnilor, îmi închipui că a sărutat-o.

Oricum o fi, Tom aruncă pe lungan afară și se căsători cu văduva în aceiaș lună. Il vedeai adeseori plimbându-se în vecinătate cu iapa lui mofturoasă care întindea din greu cariola brumărie cu roatele stacojii. După mulți ani se retrase din afaceri și merse în Franța cu nevastă-sa. Vechea casă fu atunci dărâmată.

Un bătrân curios luă cuvântul după comi-voiajor.

— Imi permiteți, zise el, să vă întreb ce a ajuns fotelul?

— E de remarcat că a pârâit mult în noaptea nunței, dar Tom Smatr nu putea spune pozitiv dacă aceasta era de plăcere sau ca o urmare a suferințelor corporale. Cu toate acestea, Tom, înclina mai mult asupra cauzei din urmă, căci de atunci nu l-a mai auzit.

— Și toată lumea a crezut povestea asta? întrebă cel cu mutra afumată, îndopându-și pipa.

— Toată lumea, afară de dușmanii lui Tom. Aceștia spuneau că este o brașoavă. Alții pretinseră că era pilit, că a visat toate acestea și că și-a greșit pantalonii. Dar nimeni nu s'a oprit la ce spuneau ei.

— Tom Smart susținea că totul este adevărat?

— Fiecare vorbă.

— Si unchiul d-tale?

— Fiecare literă.

— Ce mai pereche de șmecheri, trebue să fi fost amândoi!

— Da, doi faimoși smecheri, răspunse comi-voiajorul. Doi șmecheri faimoși, în adevăr.

(Sfârșit

în românește de

I. CRIVAȚ

MINIATURI

RUGA DE PRIMAVARA

Dece te risipești cu funigeii'n zări ?
In primăvara care mă prejmuie bogată
Indură-te și vino din albe depărtări
Şi lăcrimează rouă pe brazda mea uitată,
Că's bobul semănat târziu și-abia'ncolțit
Aştept să mă ridic și să'nfloresc în soare ;
Când spicul va fi greu de rodul pârguit
Voi îndrăzni să-ți cer să-mi fii culegătoare.

RUGA DE VARA

Se leagănă rîul
Şi cântă în scoc,
Pe câmpuri, cu grâul,
In soare, mă coc.
Tu vin și-mi adună
Belşugu'n hambar
Şi'n brazdele toamnei
Mă seamănă iar.

RUGA DE TOAMNA

Acum când haite rele pândesc răscruci de seară,
Când codru'și plânge'n vânt frunzișul galben ceară,
Când picură amurgul în linuri stropi de sânge,
Vino și'nchide-mi ochii să nu mai poată plânge.
Din gură smulge-mi limba să nu te mai blesteme
Şi inima, că iarăş se sbuciumă și geme,
Şi lasă-mi numai gândul să te păstrez în el
Cu fluiere de mierlă și sbor de porumbel

RUGA DE IARNA

Ingeri scutură livezi.
Cad din cer crenguți de-argint.
Inima fără alint
Azi ți-o dau s'o vezi.
Uite mânile zălog,
Mi-au roit în suflet fluturi.
Pomii's albi. să nu mi-i scuturi,
Doar atât te rog...

ZAHARIA STANCU

Eu, Sfântul Diavol şi cele şaisprezece păpuşi

I APOCALIPSUL SOARELUI MORT

> „Lorsque tu seras dans ton lit, que tu entendras les aboiements des chiens dans la campagne, cache-toi sous la couverture, ne tourne pas en derision ce qu'ils font : ils en ont une soif insatiable de l'infini, comme moi, comme le reste des humains, à la figure pâle et longue...‟.
>
> **Comte de Lautréamont : les Chants de Maldoror.**

Hei ! voi de dincolo !...

Ați auzit pașii diavolului înapoia pașilor voștrii ? Fumul, negurile, întunerecul... risipiți negurile !... Și l-ați zărit născându-se și pierind din pereții vineți? Și nu v'ați răpezit pe urmele diavolului? Răspundeți în ceasul ce se scurge acum. Sângele asfințirii se încheagă. **Și nici odată nu va mai răsări un alt soare.** Ascultați-mă acum, când vă ajung cele din urmă cuvinte. Intelegeți că sunt cele din urmă pagini pe cari vi le trimit. Ce-ați făcut cu trupul și chinurile mele? Ce-ați făcut cu viața mea pe care v'am trimis'o zi de zi în desagi cu pagini scrise ? Ascultați-mă, voi toți cari ați rămas **încă** dincolo. Negurile îmi îngheață sângele, dar eu vă strig cu răsuflarea cea din urmă : grăbiți-vă să treceți **dincoace**. Nu vă înspăimântați de diavol. Imi socotiți trupul adăpost de draci ? Imi socotiți mintile rătăcite ?

Adevăr, adevăr proaspăt vă grăesc vouă. Nu vă temeți : căci aici se întind cămările Sfântului Diavol. Deadreapta și deastânga fruntii mele se ridică până în nouri roșcați pietrele palatului. Stânci cu mușchiu putred si șopârle fermecate coboară spre voi. Nu vă temeți : urcați-le. Urcați suișuri înfierbântate **de cea din urmă amiază**. Urcați cărări pitite sub cremene. In curând întunerecul se va așterne **pentru totdeauna...**

Noaptea, diavolul mă ispitește. Ii simt cum coboară și pășește în întunerec. Ochii lui îmi picură mierea spaimei pe buzele-mi însetate. Mâinele lui de fecioară sihastră zguduie în adâncurile mele lanțurile Crucii. Mâinile albe îmi mângâe ca un biciu carnea poftelor mele. Aud poftele învrăjbindu-se rupte. Și ele sunt atât de crunte în văpaia lor, încât numai Diavolul le obosește, stăpânindu-le Sfântul Diavol ! Cât amar îndur înțelegând că dincolo e prigonit, e neînțeles, e alungat din sălașul lui, e biciuit cu aghiazma iernei, e prins și înfrigurat în frigări de oțel.

Oameni ! înțelegeți că diavolul vostru nu e Diavolul meu ! Sfântul meu sluiește sufletul e robul sfletului. Diavolul vostru, izvorât din nopțile și visurile voastre, de îngeri păcătuind cu trupuri de femei — e diavolul cărnei. De aceia vă strig : nu vă temeți de adevăratul diavol, cel care m'a învrednicit fiu de rege.

...Păpușele mele au dreptate. Trebue să-mi înfrâng jarul sângelui și spuma cuvântării, atât de dulce în apropierea diavolului. **Trebue să mă înețelegeți.** Soarele apune pentru cea din urmă oară. Nu simțiți în nări gerul nopții veșnice, iar în orbite nu se adâncește golul cosmic ? Gândiți că foile acestea, pe cari vi le trimit, încă umede de sângele meu, au jalnica menire de a fi cetite ca atâtea alte mii pe cari tovarășii voștrii le încep și le sfârsesc în fiecare noapte? Gândiți că se întâlnește și aici neghioaba îngâmfare de a vă da sfaturi și a primi mulțumiri, zâmbete, trupuri, lauri și arginți ? Nu înțelegeți că paginele acestea sunt **cele din urmă pagini pe cari le cetiți ?** Pentru că soarele, pe care-l zăriți încă năclăindu-se în sfârșit de dealuri—mâine, nu va mai răsări ?

Sunt luni după luni decând vă chem. Diavolul mi-e alături. El— pentru cea din urmă oară — a voit să vă scape. Sfântul a **văzut** stingându-se soarele. Și soarele se va stinge. Se stinge. Ințelegeți voi ce înseamnă vorba : **se stinge soarele ?** Inețelegeți voi că noaptea va fi de acum veșnică ? Soarele nu va mai lumina — pentru că asa este firesc : să nu mai lumineze soarele ? Nici o minune dumnezeiască , nici un farmec de vraciu priceput. Ascultați-mă.

Am rămas singur, în cea mai întunecată încăpere a palatului. Voi — sunteți dincolo. Păpușile sunt risipite. Iar diavolul veghiază. După cum vedeți — trupul meu nu tremură de apropierea sfântului și duhul meu, nu aleargă în joaca păpușilor.

...Am sfârșit cea dintâi foaie. Sângele străluce pe ultimele rânduri. Ași zâmbi sau m'aș înspăimânta de sângele meu care pogoară spre voi, picătură cu picătură. Dar nu mi-e teamă. Am sânge mult și diavolul mi-e prieten.

Coboară-te foaie scrisă cu sânge, în mijlocul oamenilor. Coboară-te foaie scrisă cu sânge și spune-le că noaptea va fi lungă și rece, și duhuri cu aripi de liliac, cu răsuflare înăcrită de fiară, vor cutreera. Și numai ochii lor vor străluci în pustie. Coboară-te foaie și spune oamenilor că cea din urmă noapte mi-o jertfesc, împreună cu sângele meu tot, lor. Coboară-te foaie scrisă cu sânge...

Păpușile mele au dreptate. Trebue să înțelegeți de ce sunt eu fiu de rege și cum am ajuns în palatul diavolului. Trebue să înțelegeți vremurile de jăratec din care au rodit seminția neamului meu. In această ultimă **noapte a voastră** — le veți afla. Odată cu cele din urmă picuri — **voi rămâne eu însumi.** Și tot ce se va petrece după aceasta nu veți mai putea ști, pentru că voi toți veți fi pierduți. Și singur voi aștepta în noapte — alături de mine va rămâne s(veghezе diavolul

Eu sunt om asemenea vouă, oamenilor. Dar născătorul meu a fost diavolul. Ințelegeți voi? Un om se poate naște de două sau de trei ori. Pentru înt;âia oară se naște din păcat, pentru păcat. Carnea înflorește în omul cărnei, și el toate le măsoară cu carne.

A doua oară, se naște omul din duh și pentru duh. Cutreră în văzduhuri fără să-și înalțe trupul. Nu v'a înspăimântat niciodată minunea aceasta ? Atunci să nu vă înspăimânte nici minunea pe care v'o descopăr în ceasul acesta de seară.

A treia naștere a omului e dela Diavol și pentru Diavol. Siliți-vă să mă înțelegeți : omul, dacă vrea — și dacă vrea și Diavolul — poate să-și aleagă și să-și făurească EL lumea. Aceasta a treia naștere învrednicește pe om să se numească fiu de rege. Deacum, el va stăpâni, alături de diavol, un palat cu întunecate încăperi. Și Diavolul, în fiecare noapte, îl va ispiti. Ispită dulce și stranie. Oare veți putea înțelege voi vreodată desfătările sufletului, numai ale sufletului, când Diavolul se apropie, cu mlădieri de omidă, și **risipește vrerile ?** Inţelegeți voi dulceața sufletului fără vreri ?

Dar — nu vă înspăimântați. Nu e aceasta singura menire a Diavolului. El risipește vrerile, pentru că știe cât amar și gol aduc omului neîmplinirea lor. De aceia, în cei dintâi ani, fii de regi caută cât mai strânsa apropiere a diavolului. Și dacă ați înețlege cum însăși această din urmă vrre se risipește mai târziu...

Eu sunt născut, așa dar, din diavol. Voiți să vă spun ceasurile de așteptare din copilăria mea tristă și rece ? Rătăceam nopțile căutându-l. Când luna se stingea, lividă, eu vrăjeam vrăji diavolului, ca să se arate.

Diavol negru, descopără-te,
Diavol roșu, apropie-te.
Ochi de păratec.
Ochi de diavol, ochi ;

C. MIHAILESCU : SURIS

Muşcaţi-mă cu muşcătura spaimei,
Alintaţi-mă cu alintarea biciului,
Goniţi-mă pe câmpuri de întunerec
Sfâşiaţi-mă pe povârnişuri galbene,
Luaţi-mă...

Astfel descântam eu, chemându-l. Şi cum să vă spun fiorii dulci ce-mi înfăşurau trupul ca un giulgiu? Când numai sclipeau decât stele îngheţate ghiceam în nări cârduri de făpturi nevăzute ce alergau vestind zorii. Atunci eu sufeream şi înţelegeam ura diavolului pentru dimineaţă. Lumină — iar lumina îngăduie să **vadă toti**. Cum mă desfătam răsturnându-mă în brazde de întuneric, alături de frunzele putrede purtătoare de miresme, alături de ciori ipocrite şi meştere în răutăţi, alături de şerpi buni şi blânzi, cari sug sângele pe cărări fierbinti şi schivnicesc în scorburi cu văzduhul îmbălsămat a tăciune...

Şi mi s'a arătat, într'o noapte — Diavolul. Vouă, celor ce mă cetiţi sub lămpi de jăratec rece, vă dezvălui marea taină. Diavolul era alb, sfânt şi schimnic. El predică renuntarea la lume. Şi el dăruia palate cu stânci umede.

De ce nu voiti să mă credeti? De ce mă socotiti profet mincinos? De ce nu voiti să credeti moartea soarelui? Ascultati-mă.

Cea dintâi ispită a diavolului: să-mi părăsesc lumea. A fost atât de greu... Dar acum am izbutit. Am trecut dincoace. Dacă ati sti cât e de prăpăstios drumul. Eu v'am strigat mult: îndrăzniti, si-l urcati. Dar oare foile nu v'au ajuns Sau n'ati stiut unde să mă găsiti? In ceasul acesta de seară, neguri s'au prăvălit de pe spinările vinete ale vârfurilor. Neguri, pe cari nici un răsărit nu le mai va mai împrăstia.

De ce să mă plâng? Eu — **voi rămâne.** Intelegeti voi fericirea de a nu pieri cu ceilalti cu trupurile celorlalti, de a rămâne stăpân, de a porunci, a îndrăgi şi a rodi în suflete? Intelegeti voi durerea care ar trebui să vă cuprindă, astăzi fiind ultima zi a voastră? Ar trebui să vă tânguiti si să strigati: Diavol, de ce nu ti-am ascultat ispita, de ce nu ti-am îndrăgit otrava, de ce nu i-am urmărit pasii?...

Voi asteptati să vă dezvălui marea taină. Dar cum să împlinesc eu faptul acesta înspăimântător? Cum veţi putea întelege că **eu sunt venit de departe**? Veţi ceti maldărul acesta de foi şi veţi afla strania poveste a vieţii mele. Dar oamenilor, cunoasteţi voi tristetea **celui care a rămas singur**, pe care nimeni nu-l poate întelege tocmai pentru că el a înţeles prea mult? Nu-mi pomeniti de bărbaţii nostrii de seamă, neînţelesi în viaţă si înţelesi după moarte. Nu-mi pomeniţi de gânditorii vostrii, ce acopăr cărti cu întunecimi de ale mintii, sau copilării fără folos, sau neghiobii bătrânesti. Itelegerea sau neînţelegerea lor e **omenească** S'au găsit si se vor găsi oameni cari să nu-i înţeleagă. Dar voi bănuti spaima sufletului care a trecut dincolo? Sufletului care a coprins mai mult decât va putea coprinde vreodată orice suflet omenesc? Oameni, am scris durerea mea, am scris'o cu lacrimi şi cu sânge. Acum veţi zâmbi. Dar aşteptaţi şi cetiţi mai departe...

Iar greşesc. Iar uit că din noaptea aceasta nu se va mai ridica niciunul. Cine să mă înţeleagă, cine să mă plângă? Şapoi — de ce să aştept înţelegere şi mângâere dela o turmă de murinzi, cercetând cu ultimele lumini ale ochilor soarele mort? Adevărul, oamenilor, n'aţi voit să-l înţelegeţi. Deacum — e prea târziu. Ascultati.

Eu n'am fost totdeauna cel ce sunt astăzi. Cineva, fiul diavolului, a murit în mine de mult, cine ştie de câţi ani. A murit întâi trupul. Am murit apoi în suflet. A murit, la urmă, si fiul diavolului. Şi a murit cu voia Diavolului, cu silinţa lui. Pentru a patra oară m'am născut. M'am născut la o viaţă stranie, fantastă, pe care cu greu o veţi înţelege, pătrunzând paginele scrise. Dacă braţul nu-mi va tremura, dacă sufletul nu se va înflăcăra dacă mintea îmi va rămâne hotărîtă şi seinnă — voi putea scrie fără să mă turbur si cu destulă limpeziciune ca să pricepeţi voi.

Aţi aflat, asa dar, taina oamenilor cari se nasc din Diavol si rămân stăpâni pe un castel si pe o ceată de păpusi. Ei îsi petrec viata după cum se cuvine, adică visând-o. Dacă **vor**, îi înconjoară trupuri cu dorinti, creere cu stiintă, covoare cu bogătii. Viata lor, toarsă din ispita diavolului se sfâşeşte sorbind în miere si lapte. De multe ori se va povesti despre asemenea oameni în povestoea vietii mele. Pentru că eu însumi, fiu al diavolului am petrecut ani după ani în castelul acesta alături cu păpusele mele şi cu ura împotriva voastră oameni de carne si de duh, amarnici şi crunti.

Dar, un fapt înspăimântător s'a petrecut **după aceia**. Am murit. Am murit, — întelegeti? Cel ce scrie cu sângele lui, cel ce vă priveste din crestetul muntelui cum vă târâti ultimele ceasuri în întuneric vesnic — e **un altul**. Nu mi-a rămas în sufletul de acum decât amintirea sufletului ce fusese mai înainte şi numele ce-l port încă Singurele făpturi pe care le am aproape cele saisprezece păpusi, au înteles fantastica durere a vietii mele: aceia de a-si ucide sufletul, orbit de un suflet **strein**, coborât dintr'un alt cer, si întrupat..

Credeti că mă plâng vouă? Credeti că cer mângâiere? Vă scriu, pentru că aceasta este o poruncă — pe care nu o puteti întelege.

S'a sfârsit. Mi-a rămas numai un colt, pe a treia foaie. Si trebue să vă spun şi trebue să vă mărturisesc.. Iar noaptea— noaptea, câte ceasuri o vor ucide? Chinuiti-vă ochii şi lăcrămati · aceasta a treia foaie, cu sângele proaspăt şi roşu, şi trist — se pogoară acum către voi.

Astfel se sfâreste „Apocalipsul soarelui mort" şi începe „Povestea păpuşilor".

MIRCEA ELIADE

Eug. Fromentin

O SEAMĂ de CUVINTE

In timpul războiului mondial, pe când aeroplanele germane asvârleau bombe asupra Parisului, un grup de cetăţeni observară spre Sud-Vest o lumină.

„Iată reflectorul unui aeroplan german", strigară câtiva.

Baillaut, directorul observatorului astronomic din Paris, care se afla în apropiere, zise foarte liniştit:

„Nu e nici un reflector; e planeta Venus".

„Ce planetă Venus? Acesta e spion german!"

Şi venerabilul Baillaut, descoperi în acel moment, mii de stele verzi, cum nu văzuse niciodată pe bolta cerească.

*

Un matematician convins, foarte nervos, târguind ceva din piaţă şi luându-se la ceartă cu precupeata, îi zise ca si când s'ar fi aflat în clasă:

„Să-ti fie rusine, piramidă trunchiată, octaedru neregulat, tangentă anormală, specie de sector..."

*

Un domn care avea o carte de intrare la observatorul din Paris, pentru a observa o eclipsă de soare, soseşte prea târziu.

„Cunosc prea bine pe Arago", spuse servitorului, „si cred că va avea bunătatea să reînceapă pentru mine".

■

Cleopatra făcu prinsoare cu Antonius că va consuma singură la o masă zece milioane de sesterti. Ea începu prin a înghiti cu vin o perlă de cinci milioane. Cleopatra se pregătea să facă acelas lucru cu a doua, când Plaucus, judecătorul prinsoarei, îi luă perla şi pronunţă prinsoarea pierdută de Antonius.

Perla rămasă fu tăiată şi transformată într'o pereche de cercei pentru Venus din Pantheon. Şi astfel jumătate din masa unei curtezane făcu podoaba unei zeite.

*

Pianistul Kalkreuner ţine foarte mult la particula „von" care preceda numele său.

— Ştiţi, zise el, într'o zi, unui cunoscut, că nobletea familiei mele îşi are origina din timpul cruciadelor? Unul din străbunii mei a acompaniat pe împăratul Barbarosa!

— La pian? întrebă celălalt.

*

Preotul Arnaud, — un admirator pasionat al lui Gluck — avu acest spirit deosebit.

— In fine, spunea înaintea lui un obraznic, muzica lui „Alceste" a căzut...

— Da, răspunse Arnaud, a căzut din cer.

ZOE LECCA

PETRARCA

Pe când trăia Madonna Laura

CANȚONA XI

Disperând, Poetul dorește să moară în locul unde și-a văzut întâia oară pe Laura.

Dulci ape, reci și clare,
cari, trupul îngeresc
al dragei mele Doamne-ați îmbăiat;
o! nobil ram! de care
(prin chinuri mi-amintesc!)
gingașul șold cu drag și-a răzimat;
voi, flori, cari ați picat,
și 'n poală-i v'ați ascuns
și 'n îngerescu-i sîn;
tu aer sfânt senin,
prin care-Amor în suflet mi-a pătruns;
dați ascultare toate
celor din urmă-mi vorbe 'ndurerate.

Dacă-i al meu destin —
(și Ceru'-aceasta vrea)
ca ochii umezi să-mi închidă. Amor,
aş vrea ăst trup meschin
aci 'ntre voi să stea
iar sufletu-mi spre cer pornească 'n sbor.
Dorind aci să mor
calea-mi va fi mai dulce
spre pasul mult mîhnit
căci sufletu-mi trudit
nu va putea găsi unde să-și culce
nici carnea-i obosită
nici oasele 'n vreo groapă tihnită

Veni-va vremea iară.
când după cum îi place,
ea se va 'ntoarce blândă-aci 'n tăcere;
și-aci-unde 'ntâia oară
ea mă văzù în pace,
îndrepte-și ochii dulci cu dulce vrere,
mă cate: — ce durere!
mă va vedea pământ
printre prundiș; și-Amor
o va 'ndemna de dor
iertarea mea s'o ceară celui Sfânt,
mișcând Cerul milos
ștergându-și ochii cu-al ei văl frumos.

Din ramuri dragi cădea
(mi-e dulce 'n amintire)
o ploaie 'n flori pe umăru-i frumos;
iar ea modestă sta
scăldată 'n preamărire
și 'ncercuită 'n nimbu-i amoros;
în poală-i flori prinos,
și 'n firu-i blond: — păreau
ăst fir si florile-albe
din perle și-aur salbe:
o floare jos și alta 'n râu sclipiau;
iar alta 'n vagu-i sbor
părea că spune: aci domnește-Amor.

Nenumărate ori
mi-am zis de teamă plin:
Aceasta 'n rai fireste s'a născut!
M'a prins cu-asa fiori
prin chipul său divin,
și-a sa purtare, și-al său râs plăcut,
și-atât n'am priceput
de e adevărat.
că prin suspin rostii:
când am venit aci?
Căci mă credeam că sunt în cer purtat.
De-aci 'nainte-mi place
verdeața-aceasta de sfințită pace.

De-ai fi gătită-așa cum ți-e dorința (1)
putea-vei cu 'ndrăsneală
să ieși din lunca-ți aspră-aci 'ntre oameni.

tr. de: J. LEONARD

24 VI 927.

---

(1) Se adresează cantonei.

Demian

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

Foile pentru popor

Intr'o serie de articole publicate în această revistă în timpul dela Noembrie 1926 până în Iulie 1927. am arătat legăturile ce au existat între presa politică cotidiană și miscarea culturală în Ardeal în epoca dela anul 1880 până în preajma izbucnirei războiului mondial In cercetările noastre am căutat să elucidăm, pe cât a fost cu putință, îndeosebi contribuția adusă pe terenul cultural de politica oficială. care a dominat în acea epocă în mod foarte puternic viața publică din Ardeal.

Din acele cercetări s'a relevat, ca idee principală, faptul incontestabil, că în Ardeal a fost în acea epocă, care s'ar putea numi a renasterei național-culturale, o strânsă legătură între politică si cultură. Aceste două noțiuni se confundau una cu alta. O întrunire politică, care să nu atingă și chestiunile culturale generale, nu se putea închipui, precum și obișnuitele congrese și mici adunări locale culturale se terminau cu discuții politice în cercuri restrânse. Cu timpul se creiase în Ardeal o mentalitate generală politico-culturală. de care factorii conducători ai mișcărilor politice sau culturale ca și ziariștii și scriitorii erau nevoiți să țină seamă, dacă voiau ca acțiunile lor să aibă ecou în massele mari ale populației.

Mentalitatea aceasta s'a evidențiat mai cu seamă la massele țărănești și mica burghezie care forma clasa de mijloc în Ardeal

Incercările de-a da acestor cercuri sociale lecturi curat culturale sau instructive n'au dus la rezultatul dorit de cei râvnitori de-a lumina pe țăran sau pe micul meseriaș cu privire la o mai bună folosire a forțelor în ocupațiunile lor de toate zilele. S'au făcut destul de numeroase încercări. mai cu seamă în ceeace privește pe țărani, de-a le da foi potrivite cu priceperea lor, cuprinzând sfaturi practice și îndrumări principiale cu privire la exploatarea mai rațională a economiei de câmp. Publicistica aceasta se făcea totdeauna de către oameni idealisti. cari nutreau în sufletul lor dorul de-a vedea pe țăranul român lucrându-și pământul și crescându-și vitele mai rațional, ca astfel să-și asigure un trai mai bun și mai ușor. Orice tendință de speculă era exclusă în aceste întreprinderi, la întemeierea cărora nu se conta nici chiar pe rentabilitatea materială luată în sensul de-a se acoperi cheltueli efective. în care nici odată nu erau contate onorare. cât de modeste. nici pentru redactor și mai puțin pentru colaboratorii externi. Toată munca publiciștilor și scriitorilor ardeleni din acele vremuri pornea dintr'un idealism curat si se făcea cu totul desinteresat. Calitatea acelor publicațiuni corespundea timpurilor și nevoilor de pe atunci, dar cu toate acestea poporul nu le-a sprijinit și toate sforțările n'au putut duce decât la rezultate efemere.

Cauza acestei triste situații era lesne de înțeles. Poporul care fusese trezit la viața națională și politică avea nevoie de alimentarea acestor sentimente. Indată ce s'au găsit oamenii potriviți, cari să pună la dispoziția poporului foaia politică bună, aceste publicațiuni s'au răspândit ca fulgerul prin toate satele din Ardeal și au prins consistență. In mod uimitor s'au atins tiraje de zeci de mii de exemplare și poporul a prins gust de citit și aștepta cu înfrigurare să-i sosească gazete Duminica Zeci și sute de exemplare mergeau în câte un sat și paginile lor erau și devorate nu numai de cei abonați direct la ele, ci si de vecinii lor.

Sufletele dela țară începuseră a se frământa și astfel s'a format aluatul din care a ieșit apoi acea măreață atitudine de politică civilizată, manifestată atât de impunător în marea adunare națională dela 1 Decembrie 1919 din Alba Iulia și în primele luni cari urmară în plină revoluție.

In cronicile vitoare vom arăta felul și spiritul în care s'au scris foile pentru popor în Ardeal. cărora avem să le mulțumim atât de mult.

ION BAILA

ORȘOVA

(ADA-KALE)

Turcii după ce au reușit să-și întindă stăpânirea și asupra părței nordice a Dunărei în Europa centrală, prin supunerea Ungariei și transformarea acesteia în pașalâc, au ridicat și întărit între Porțile de fier și Cazane, pe o insulă din mijlocul Dunărei. cetate puternică căreia ia dat numele Ada-Kale, pe românește Orșova.

Nici că se putea o așezare mai bună pentru fortificat ca această insulă pe care au știut s'o folosească pentru ca să-și asigure deplina stăpânire, atât asupra cursului Dunărei cât și a ținutului din nordul acesteia. Banatul.

Prin așezarea sa, Orșova face parte din lanțul întăririlor turcești ce-și întind verigile pe tot cursul bătrânului fluviu până aproape de capitala mai nouă a Austriei, Viena, pe turcește Beci.

Orșova avea menirea să facă legătura între vestita cetate a Vidinului și cea a Belgradului, cheia Europei centrale, cum obicinuiau s'o numească Turcii precum și cu cetatea destul de puternică a Temișoarei. capitala Banatului.

Pașa de Orșova mai avea apoi însărcinarea să supravegheze calea comercială ce lega Dunărea și Banatul cu Transilvania și în acelaș timp să țină sub ascultare cetățile Lugoj și Caransebeș așezate la poarta Ardealului.

După ce Turcii au fost alungați din Europa centrală în urma victoriilor lui Eugen de Savoia. la rândul său Austria a știut să se folosească de fostele cetăți turcești pentru ca să le întrebuințeze în folosul său

Orșova în figura noastră este reprezentată așa cum se afla în 1751 când a ajuns sub stăpânirea Austriacă. care o transformă în pion puternic al tendinței acesteia de a pătrunde în sud.

Figura o datorim inginerului Spaar, care. la data amintită mai sus. a făcut-o pentru albumul așezărilor de pe malurile Dunărei de la Ulm la Vidin.

MIH. POPESCU

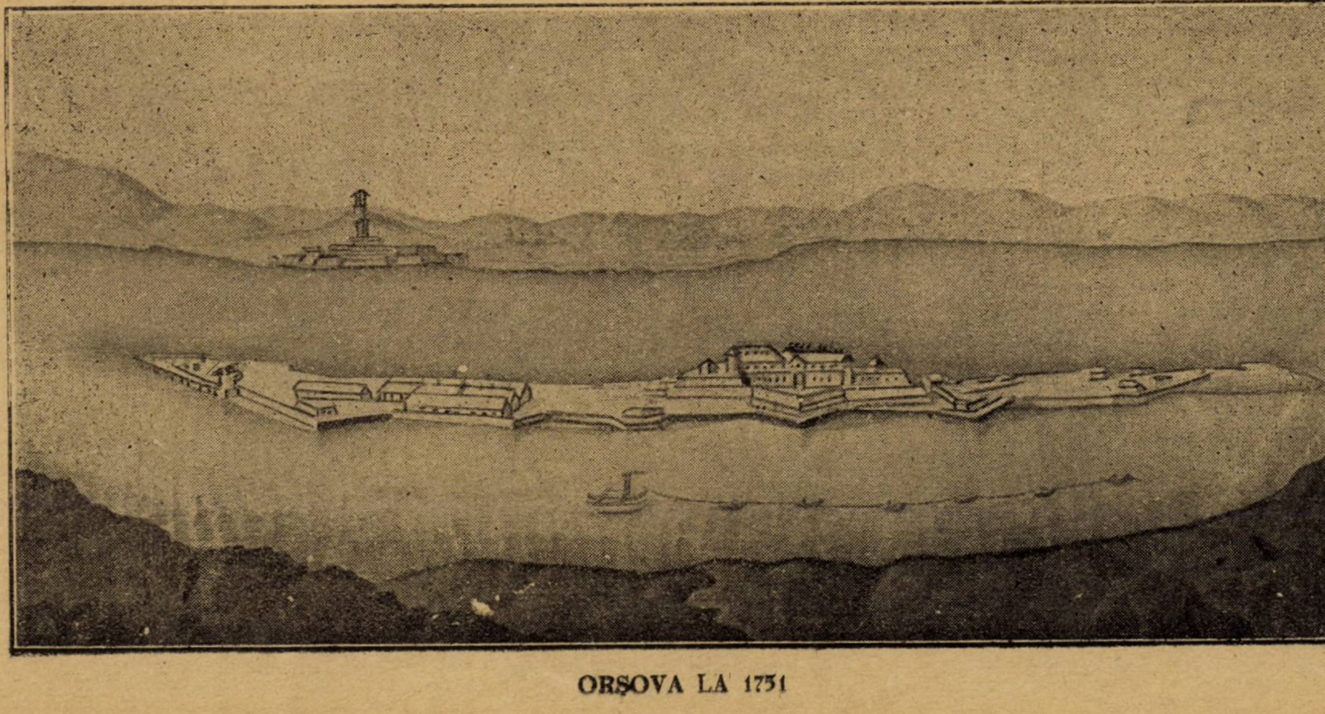

ORȘOVA LA 1731

OBIECŢIUNI

Despre limitele limbii literare

Romanul „La Medeleni“ pune din nou în discuţiune chestiunea controversată a graniţelor limbii literare. Departe de noi ideea de a adopta principiile austere ale lui Maiorescu, care alunga din graiul poeziei anumite categorii vocabulistice cum sunt: cuvintele abstracte, numele proprii, diminutivele, etc. Aceasta într'o direcţiune — restrictivă. In cealaltă — concesivă — ne repugnă ideea desăvârşitei îngăduinţe care ne-a dus la versificaţia apoetică a atâtor înaintaşi ignoranţi şi ignoranţi.

Cu d. **I. Teodoreanu** stau lucrurile cu totul altfel. Fără a fi cu totul izolat în istoria literaturii româneşti — d-sa readuce cu curajul care-l caracterizează (şi nu fără oarecare îndemânare) problema regionalismului în genere şi a moldovenismului în specie. De-aci (s'ar crede) un drum nou, o fericită perspectivă de orientare formală care ar face din noi, poporul cel mai puţin regionalist ca limbă şi literatură, un pion al acestui fel de opere scrise

Numai că lucrurile sunt departe de a se petrece întocmai aşa. Şi iată dece:

In cursul sinuos al desvoltării scrisului românesc două sisteme de moldovenizare s'au produs: unul, reprezentat mai ales prin **I. Creangă**, fericit, celălalt — prin **Alecsandri** şi **Al. Russo** — nenorocit. Cel dintâiu a prins — tocmai din cauză că neîntrecutul povestitor (ca şi bănăţenii **Victor Vlad Delamarina** sau **I. Popovici-Bănăţeanul** sau cu moldoveni **I. Dragoslav** şi chiar **M. Sadoveanu**) în spatele etichetelor linguistice — se ascundea specificul sufletului regional cu ale cărui taine pline de farmec ne familiariza autorul. Transcrieţi „Amintirile“ lui **Creangă** în alt grai şi vă veţi convinge de fondul intim al acestui talent care — alături de limba literară generală, adoptată de toţi scriitorii moldoveni în cap cu botoşeneanul Eminescu — a impus o nouă limbă, dar cu o singură restricţiune: să fie legată de specificul sufletului regiunii. O dovadă mai mult este faptul semnificativ că însuşi Creangă **(în basme)**, a părăsit această vorbire, adoptând-o pe cea general-poporană — pe consideraţiunea că aceste opere nu mai reprezentau particularităţile sufleteşti ale unor graniţe restrânse.

Cu **Alecsandri** si **Al. Ruso** lucrurile se petrec altfel. Cel dintâi, deşi scriitor de valoare, în proză şi teatru e mai ales moldovean, deşi oamenii şi locurile asupra cărora ne întreţine pot fi din Moldova, ca şi din orice parte a pământului în situaţiunea culturală şi politică a Moldovei de atunci. Un termen de asemănare, **pentru Alecsandri**, aş găsi în familia Balmuş din „La Medeleni“ care în mijlocul Capitalei cu alt suflet, îşi trăia viaţa patriarhală, caracteristică oraşului de unde venise. In fond, descoperim aici mai mult obicinuinţă şi egoism — elemente sufletesti care vin foarte des în conflict cu poezia. De-aici dezastrul teatrului lui **Alecsandri** ai cărui eroi nu-şi vorbesc nici măcar limba, dar se mulţumesc cu exprimarea greoaie a maestrului lor.

Cu **Al. Russo** lucrurile se petrec şi mai rău. Lipsit cu desăvârşire de talent poetic, el nu poate da nici o realizare — deşi o pornise pe drumul comod al „Amintirilor“. Aceasta nu-l împiedică însă să încerce a fi reformator: în toate manifestările lor scrise — graiul poporului din Moldova. Aceasta — ca o urmare a ideilor sale democratice, a moldovenismului său cu nuanţă basarabeană şi ca un antidot pregătit latiniştilor. Cu un cuvânt: obicinuinţa lui **Alescandri** devine aici romantism feroce şi încarnat.

Dintre aceste 2 sisteme (spre a aminti numai pe al III-lea: acela al lui **Eminescu**, care **alege**, din vorbirea de dincolo de Prut **unele cuvinte** pe care le-a socotit **mai pline de energie poetică)** se pare că d. **I. Teodoreanu**, il alege pe cel din urmă. Hotărît urmaş al celor doi paşoptişti d-sa îşi îmbâcseşte proza cu moldovenisme. Cu rost sau fără, d-sa abuzează de un privilegiu pe care şi-l creiază şi cu ajutorul căruia e convins că a inovat şi revoluţionat scrisul românesc.

In felul acesta nu numai că forţează nota vorbirii personagiilor, făcându-le să discute agasant despre „gutunar“ bună oară, dar încearcă s'o păstreze chiar în pasagiile descriptive, narative sau analitice unde existenţa lor e serios periclitată.

Că se ajunge — astfel — la o exprimare barbară care ar fi încăput — cel mult — în gura lui Moş Gheorghe sau a Cucoanei Catinca în casa căreia „se vorbia... se mânca... şi se trăia moldoveneşte“ — e neîndoios...

Târît de entusiasm pentru graiul locului de baştină, de o înţelegere greşită a artei ca reprezentând realitatea aşa cum e (lucru care poate fi verificat şi prin conţinut) cum şi de imboldul tineresc de a inova cu orice preţ — d-sa n'a făcut-o. Ce să adăogăm?

Şi-a scris singur osânda: s'a eliminat din domeniul sfânt al artei şi s'a oprit în acela, mai îngăduitor, al literaturii.

Aceasta o spune nu altcineva — dar un moldovean, natural: fără tabieturi şi cu convingerea fermă că materialul de fixare al poeziei nu poate fi luat chiar de ori unde, că, în utilizarea lui, artistul trebue să se oprească la anumite graniţe, dincolo de care nu mai e artă

Care sunt acestea? mi se va obiecta.

Acelea de care, în mod instinctiv, adevăratul artist ţine seamă.

Domnul I. T. n'a făcut-o.

Să fie oare acesta un prim indiciu de măsură a talentului său?

PAUL I. PAPADOPOL

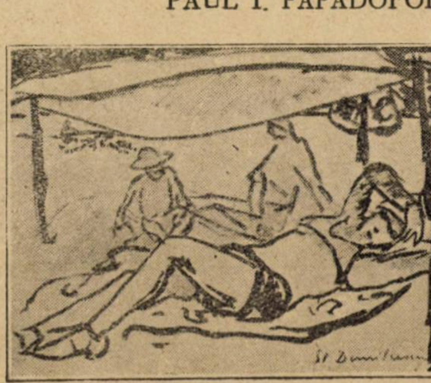

ŞT. DIMITRESCU: PE PLAJE

IN UMBRA ATELIERELOR...

— (ADOLF NUHAMESCU) —

In atelierul pictorului e cald, e soare şi mireazmă de flori fanate

După zece luni de muncă îndărătnică — în care lacrimile triumfătorului se înfrăţiră adese ori cu gemetele învinsului — pictorul e astăzi liniştit şi, în suflet, cu nu stiu ce freamăt inocent, care-l îmbie spre generoase ştrengării, spre înaltul văzduhurilor albastre, spre lumină şi cântec.

Un amator străin îi cumpărase de cu dimineaţa un mare teanc de pânze şi-i numărase, pe măsuţa cu tuburi, uleiuri, tabac şi esenţe, grămadă nevisată de bani.

După ce'şi strânse averea de bancnote în sipetul, în care zăceau, deavalma, cravăţi, pipe, cărbuni, cărţi şi lame de ras — pictorul se aruncă peste răscoala multicolorilor draperii vechi de pe divan şi aţipi uşor.

Visurile — pretind unii savanţi—sunt consecinţa ultimilor impresii şi senzaţii sau hotărîri, capricioase, ale aparatului digestiv.

Pictorul visă, prin urmare, că era posesorul unei biciclete noui, care se defectase — şi acum umfla de zor „camerile“ fleşcuite, cu o pompă infamă, ce scârţia enervant, ca un bătrân asmatic..

Când deschise ochii zări în mijlocul atelierului, aşezat pe un scaun olog, pe domnul Adolf, care tuşea penibil.

Se împlinise trei ani de zile de când îl izgonise pentru totdeauna din atelier, fiindcă se purtase necorect — şi acum iată-l din nou:

Acum trei ani, d Adolf avea o patriarhală barbă sură, o ireproşabilă dantură falşă, ceas cu lanţ de aur şi cărţi de vizită îngrijit lithografiate:

ADOLPH NUHAMESCU
Intermediar de artă
Ziarist

Pictorul îl privi de pe marginea divanului şi nu-i venea să-şi creadă ochilor. Domnul Adolf de astăzi, era numai umbra d-lui Adolf de altă dată. Işi rasese barba, mustaţa tunsă scurt îi descoperea buzele vinete şi catastrofele dentare, tivda lui chelise ca'n palmă, iar faţa, uscată, zbârcită şi lividă, avea o sluţenie particulară care stârnea mai mult durere decât dezgust. Stătea, pe scaunul acela de lemn, cu fluierele degetelor galbene asternute uniform peste duritatea lustruită a genunchilor — şi fruntea lui de bătrân mistuit în oboseală, înclina umilită spr pământ, ca în aşteptarea unei lovituri de neînlăturat

Nedumerit încă, pictorul întreba.

— „Ce-i cu d-ta.. domnule Adolf?..

— „Ce este să nu fie nici la dracu..

— Nu te-am mai văzut de mulţi ani. **Pe unde ai mai rătăcit?**

— „Rătăcit... adevărat rătăcit! Dar par'că cineva e bucuros să rătăcească?.. Dumnezeu însă pedepseşte pe păcătos... Când d-ta mi-ai dat atunci tablourile acelea, ca să le vând şi să-ţi aduc banii... erai fără gologan în casă, fără lemne şi bolnav ca un câine. Eu am vândut, am cumpărat nevestii un palton cu vulpe, şoşoni şi sacoş de crocodil, pe d-ta te-am uitat, tot aşa cum uiţi cartonul dela ţigară, dacă ai fumat... După o lună, când ne-am întâlnit faţă în faţă, d-ta te-ai oprit, ai privit la mine ca la o insectă si nu mi-ai spus de cât atâta: „Nici odată n'am să-ţi mai cer o îndatorire. Te rog să nu mai calci pela mine..." Şi n'am călcat. Să fi fost un altul în locul dumitale, mă lua de guler şi mă poftea la poliţai... Tot aşa cum dacă era altul în locul meu, până azi venea de o mie de ori la d-ta.. Ah, dragă domnule Teleman, d-ta m'ai iertat, dar Dumnezeu n'a vrut! De atunci numai nenorociri se ţin de capul meu. In trei ani de zile n'am făcut nici atâta afacere cât să-mi cumpăr o pereche de ghete... nevasta a căpătat un cancer în burtă... soră-mea a murit şi mi-a lăsat o cireadă de copii... fratele meu, manufacturistul. a dat faliment şi de scârbă a înebunit.. acum stă la mine şi urlă toată ziua ca o girafă... proprietarul mi-a dat termen patru zile ca să mă evacuez... ieri am dus la Munte şi ceasul şi lanţul şi inelul şi dantura pentru coşniţă şi farmacie... Aşa o viaţă, dragă domnule Telemănică, nici la ucigaşii mei nu doresc. E grozav!..."

Două lacrimi se rostogoliră peste degetele de mumie ale d-lui Adolf.

Pictorul încreţi sever din sprincene. ca să nu'şi trădeze înduioşarea.

— „Si acum ce vrei dela mine?..

— „Nimic...

— Atunci?..

— „Atunci... plec. Am venit numai să te rog să mă ierţi, că m'am purtat cu d-ta ca un escroc... Iar dacă ai cumva nevoie de serviciile mele, îţi stau la dispoziţie fără nici un interes. Trebuie să'mi şterg greşala, poate are să aibă Dumnezeu milă de mine.

Teleman avu o sfârseală de milă. Desprinse din perete unul din cele mai bune tablouri si îl întinse d-lui Adolf:

— „Crezi că are vre-o valoare, bucata asta?

— „Asta?.. asta merge ori când cu douăzeci de mii. Dacă vrei, ai peste un ceas, cinsprezece mii. în mână...

— „Nu!... Ia tabloul şi umblă sănătos. E al d-tale....

Pictorul îşi ascunse faţa în pumni — ca să'şi aprindă pipa.

Domnul Adolf. cu tabloul la subţioară, rămase o clipă înmărmurit, apoi îngăimă. sufocat:

— „Eşti un înger, domnule Teleman, eşti un înger.. d-ta eşti un înger..

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

— „Intră!.. strigă bancherul Werth, răsucindu-se pe scaunul cu fus dela birou spre uşa, prin care d. Adolf se strecoară, tragic. cu un tablou în braţe.

— „Ah!... domnule Werth.. aşa o nenorocire nici în romane n'ai să poţi să vezi!!...

— „Ce tot spui tu, Adolf?

— Să mă hodinesc puţin. Bună ziuă... Spun că mâine dimineaţă toate gazetele au să vorbească iar de d-ta..

— **„De mine? Pentru ce?**

— „Pentru că asta se cade să scrii despre un om care nu lasă să moară în mizerie un geniu. Asta trebuie s'o ştii numai d-ta: pictorul nostru cel mai mare se sbate acuma într'un aşa chin,. cum nici în iad nu'ti doresc să întri, ca să afli...

— Care?..

— Care!... Par'că sunt mai mulţi pictori aşa mare ca el?!.. despre care toată lumea şopteşte că atunci când nu are să mai răsufle deloc. un tablou de-a lui are să preţuiască tot atâta cât o societate petrolistă cu acţiunile ei la un loc... Par'că îţi spun o noutate?... Aşa s'a întâmplat şi cu Rafael şi cu Rambran, şi cu Mone şi cu Dăgaz şi cu Mile, pentru care, acum patru săptămâni, s'a licitat la Mezon dî Van din Paris un tablouaş, nu mai mare ca o farfurie, cu patru sute optzeci şi nouă de mii două sute treisprezece franci...

— „Patru sute optzeci şi nouă de mii două sute treisprezece franci **franceze**?

— „Sigur!..

— „Patru sute optzeci şi nouă de mii..., asta vine,..., stai puţin,... asta face,... ce spui, mă!?... asta înseamnă trei milioane patru sute patru zeci şi patru de mii patru sute nouă zeci şi una de lei!... pentru numai un singur tabloaş cât o farfurie?... Eşti nebun?!..

— „...o pânză care cu şapte ani mai înainte a fost cumpărată dela pictor numai cu douăzeci si cinci de franci!... Dacă sunt nebun?... Aş fi putut să înebunesc când am citit asta în **Ilustraţion**... fiindcă unde nu-i cap, vai de picioare — am zis atunci. Câţi bani am mâncat eu, puteam să fiu deacum de trei ori miliardar. dacă adunam tablouri asa cum aduni d-ta astăzi bancnote de hârtie cu valută schioapă...

— „Ascultă Adolf... vorbeşti serios?

— „Parcă d-ta nu ştii tot aşa de bine ca mine?.. Cum ştii şi despre pictorul nostru cel mai mare care moare acum de foame..

— „Aşa să am eu bine. dacă ştiu...

— „Vai!... Domnule Werth,... dar cine poate să fie mai mare decât Teleman!... o spune toată lumea!... şi pe urmă, dacă moare. crezi că **eu** am să câştig poate ceva?... Sau baba Raşela care vinde seminti de soarea soarelui în Dudeşti?... sau Lupu care lipeşte cu pap afişele dela Central?... sau... Are să câştige tot acela care are bani în portfei şi'i dă mâna să cumpere azi aproape gratis şi să vândă, după înmormântare. cu zece mii la sută profit...

— „Dă jos jurnalul de pe tablou, să văd si eu...

— „De ce nu?.. Asta nu mai este un tablou,... asta este o şefdovr,... n'ai decât să'ntrebi pe cine vrei,... n'am nici un interes...

— „Eu nu pricep nimic...

— „Cine spune că-i nevoie să pricepi!?.. Par'că asta-i meseria d-tale!?...

— „Dar... dacă plătesc... trebuie să'mi placă..

— „Aşa să am eu bine dacă ai priceput d-ta... şi dacă ţi-a plăcut vreodată desemnele de pe dolari şi de pe lirele sterline.. Pentru ce le cumperi atunci şi plăteşti mai mult decât nu face?..

— „Vrei să cumpăr ruble?

— Par'că eu am zis?

— „Atunci lasă'mă'n pace!

— „Ascultă. domnu Werth... Eu nu mai vând nimic N'am nici un interes. **Facem altfel. D-ta îmi dai mie douăzeci** de mii de lei şi eu îţi iscălesc o poliţă pentru o sutădouăzeci de mii — cu scadenţa peste o săptămână.

— „Cine girează?..

— „Ce ai nevoie de gir?... Peste o săptămână eu am vândut deacum tabloul,... ţi-am plătit cu procente pe-o lună.. şi am mai rămas în buzunar cu atâtea parale ca să pot să'mi mărit a doua oară nevasta cu un şef-contabil dela Blank...

— „Dar dacă nu moare?

— „Cine?

— „Teleman...

— „Să nu moară?!... poate acum e deja mort... şi eu pierd o afacere stând de vorbă cu d-ta, de pomană...

— „Bine că tu eşti sănătos...

— „Mersi!... Poate crezi c'am glumit?... Gândeşte numai. Nevasta lui are aşa un cancer mare la gât,... sora lui a murit de oftică şi i-a trimis pe cap nouă guri de copii care cer mereu supă şi franzelă.... cumnatu lui a înebunit de supărare şi acum urlă închis în casă şi mănâncă sticla de geamuri,... proprietarul, fiindcă n'a plătit pe două semestre chiria, îl aruncă mâine pe stradă,... el n'a pus pe limbă, de zece zile, nici o bucăţică atâta de pâine... are o boală grea în pântece... toată noaptea şi toată ziua numai plânge, se trage cu mâna de cap... şi vrea să se spânzure. Un strigoi nu este aşa slab ca el. Când am fost ieri acolo, doctorul mi-a spus la ureche:... aşa un geniu, moare până mâine...

— „Câte parale vrea pentru el?

— „Mi-a spus douăzeci şi cinci de mii de lei,... dar parcă am nevoie să'l ascult?... Poftim: scoate zece mii şi pune-l în cui.. Vreau să-i fac un bine.

— „Urcă tabloul sus şi iacă cinci mii..

— „Imposibil!...

— „Serios?

— „Imposibil,... pe onoarea mea!..

— „Atunci, nu mai am nevoie... Poftim o mie de lei şi du din partea mea lui Teleman.. Dacă nu moarte, are să'mi dea el pe urmă ceva... Am să mă'nţeleg cu el..

— „Mersi, domnu Werth... mersi pentru Teleman, săracul... Are să-i facă aşa o bucurie!.

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

— „Ce-i cu tabloul aista?... întreabă M-me Nuhamescu pe d. Adolf, văzându-l sosind, vesel, pentru cină.

— „Am câştigat de-acum cu el şase mii de lei... Un Teleman...

— „Si...?..

— „Şi apoi după ce am să mai câştig încă şase mii şi pe urmă încă şase mii... am să merg la el şi am să-i spun: dragă domnule Teleman, este aşa o criză cumplită pe piaţă!... N'am putut căpăta pe el decât o mie de lei... poftim.

— Şi...?...

— „Şi are să fie mulţumit. Apoi am să-i mai zic: când ai să'mi mai dai ceva de vânzare, fă'mi un preţ mai ieftin... iar comisionul rămâne la aprecierea d-tale..

— „Si...?

— „Şi...! **Şi**...!! ...Şi!!!... ce tot atâta ŞI...?!... Ce nevoie ai tu să ştii mai departe?..

— „De ce te superi?... Par'că dacă am întrebat, am şi ştiut deacum?

N. N. TONITZA

ECOURI

SCRIITORII

D. Marcel Romanescu a pus sub presă la **Cartea Românească** un volum de teatru al scriitorului norvegian **Sigbjörn Obsfelder**, care va cuprinde drama **Picăturile roşii** şi două piese într'un act: **Estera** şi **Primăvara**. Volumul va fi precedat de un studiu introductiv, privitor la viaţa şi activitatea sbuciumată a acestui scriitor original.

☐ **Dan Alecu**: „O şcoală în aer liber“. — Constanţa. Institutul de arte grafice al ziarului „Dobrogea Jună“, (78 pagini, 20 lei).

☐ Ziarul fascist „**L'Impero**“ (17 Aug.), din Roma, publică sub titlul „**I canti popolari della Romania**“, un articol datorit d-lui Salvatore Gatto. D-sa face o elogioasă recenzie lucrării: „**La poesia popolare romena**“ a d-lui prof. **Claudiu Isopescu**, relevând că prodigioasa d-sale activitate în Italia, în folosul ţării noastre, mertă cel mai larg sprijin din partea guvernului român.

ROMANII DIN BIHOR

Sub titlul „Bejenia bihoreană“, „**Societatea de mâine**, revistă consacrată studiilor sociale si economice, publică începutul unei cecetări sociografice printre Românii din Bihor.

D-l Clopoţel a cărui hărnicie şi competenţă în anchetele sociale, s'au dovedit în nenumărate anchete publicate în coloanele „Societăţii de mâine“, aduce pe lângă o cunoaştere de mână a locurilor şi oamenilor despre cari referă o expunere din cele mai clare.

„Şi mai ales, peste toate informaţiile preţioase despre stările agrare primitive şi nefavorizate din Bihor, un gând de îndreptare, întemeiat pe etalarea tuturor plăgilor abătute de oficialitatea formalistă şi neînţelegătoare:

„Avem institutiuni de stat cărora li s'au încrezut misiuni înălţătoare. Aici în Bihoria avem o cameră agricolă judeţeană, cu bugt şi personal. Ea însă n'a intrat încă în plăşile Vaşcăului şi Beiuşului decât sub titlu de binefacere personală: am auzit vorbe bune despre noul preşedinte, care a luat măsuri de decuscutare a cerealelor, pe cheltuială proprie, — e frumos! Dar acţiunea trebue să capete o amploare corespunzătoare nevoilor publice. Pământurile de cultură de aici, puţine câte există, sunt lipsite de humă, sunt argiloase şi au împrumutat fizionomiei bietei ţărănimi lividitatea şi culoarea pământie. Imbunătăţirea lor trebue să fie o preocupare constantă a Camerii de agricultură. Pomăritul apoi este lăsat în voia Domnului: pe coastele cu smidă (spini) şi pe huci (pădurite în creştere, necurăţite) să înflorească băgrinii (salcâmii, arţarii, acaţii) şi să prindă prunişul nepretenţios. Ce luptă se dă apoi contra bolilor criptogamice? Unde's pepinierile de plantări şi regenerări? Dar instrucţia albinăritului şi sericiculturii când va începe? Şi în sfârşit în domenul vast al zoo tehnei este totul de făcut. Instituţiile statului, ca şi auoriăţile administrative, au obiceiul rău de a-şi părădui puterile pe loc la sediu, ori în raza apropiată, lăsând extremităţile în voia sorţii. Se vede că lipsesc şi camerii bihorene de agricultură pasiunea devotamentului faţă de scopuri, credinţa în efecte bune ale unei activităţi sistematoice, simţul de generozitate şi umană înţelegere faţă de plugărimea bântuită de plăgile sociale cele mai nemiloase: de unde să-ţi iai avântul creator? Iar de creaţie este imediată nevoe pentru a înzdrăveni populaţia roasă de privaţiuni seculare până în măduva oaselor.

Atunci dece bugete şi personal şi programe şi iluzii? Mai bine să lăsăm biata naţie de capul ei, poate o costă mai puţin.

Şi ce frumos s'a lucrat aiurea, de pildă în judeţele Severin şi Caraş de către camera agricolă de acolo.

Insfârşit de cooperative nici să nu vorbim. Ele lichidează pe capete. Sunt vre'o 46 în întreg judeţul, însă Centrala bucureşteană le-a expediat, necerute, unelte agricole nepotrivite muncii de aici, creditându-le cu sume mari. Federala „Crişul“ are 4 mil. reescont la Banca Naţională. Un bun serviciu face cu creditul de cereale, întrucât li se lasă libertatea aprovizionării de pe orice piaţă.

Binefacerile de sus sunt deci foarte reduse.

Ţăranii din câteva sate au aici vechi îndeletniciri industriale, cu mijloace primitive, şi în cari amestecul oficialităţii nu s'a exercitat nici în bine, nici în rău. Informaţii se găsesc în broşura **Locuri şi oameni din Munţii Bihării** a d-lui C. Pavel (Beiuş, „Doina“, 1926, lei 8). Intre Beiuş şi Budureasa este un vast tufiş cu smicele de mesteacăn pentru mături. In valea Buduresii înfloresc şteze (iue) pentru bătutul produselor de ţesătorie. In Sălişte, Leheceni, Cărpinet şi o parte din Criştior se practică olăritul: străduitoarea şi abila Reuniune a femeilor române din Beiuş organizase în 1926 expoziţii de ceramică bihoreană la Beiuş, Oradea şi Cluj, astfel am putut admira aleasa. artistica înfloritură a vaselor, ce se oferă aşa de ieftin; un clondir (cârciag, ulcior) minunat costa 5 lei la târgul Vaşcăului. Cărbunari de meserie sunt locuitorii din Vărzarii de sus şi Briheni. Ciobotari: în Vărzarii de jos. Securari cu ateliere pentru coase şi topoare sunt în Vărzari de mijloc, având ca clienţi numeroşi pe înşişi moţii Arieşului, cari urlă (coboară) pela Băiţă şi tună (intră) în casele lor. Cojocari vestiţi sunt în strada Bărăşti din Vaşcău. In carierele de marmoră dela Câmp (mozaic şi roz, în general de coloare surie), Călugări (neagră şi foarte solidă, potrivită pentru plăci — fond negru cu vine albe) şi Băiţa (albă foarte frumoasă însă puţin solidă) lucrează cioplitori dibaci.

TEATRUL NAŢIONAL

☐ „Prometeu“ de d. Victor Eftimiu se va reprezenta în regia d-lui Soare Z. Soare cu d-na Agatha Bârsescu în rolui Eroinei, şi cu d. G. Vraca în rolul titular.

☐ La teatrul Naţional se mai repetă în directia de scenă a d-lui Soare Z. Soare, „Păpuşiele“ de P. Wolff. In directia de scenă a d-lui V. Enescu „Invierea“ de Tolstoi şi în directia de scenă a d-lui V. Enescu „Invierea“ de Tolstoi şi în directia de scenă a d-lui P. Gusty „Coppelia“ de N. Ottescu. Costumele speciale pentru „Coppelia“ se lucrează în atelierele teatrului, sub conducerea d-nei Fl. Georgescu, Scârţan.

☐ D. Tony Bulandra joacă rolul lui Cyrano din piesa lui Rostand 40 de spectacole consecutive, astfel că d. Aurel Athanasescu va dubla acest rol în cursul lunei Decembrie.

☐ „Om şi supra-om“ de Bernard Shaw, anunţată şi de compania dela Teatrul Regina Maria, va fi reprezentată la Teatrul Naţional, în regia d-lui Soare Z. Soare.

☐ In cursul săptămânei viitoare, Teatrul Naţional va relua comedia tragică a d-lui Mihail Sorbul „Patima Roşie“.

☐ In curând se va pune în repetiţie la tesatrul National comedia d-lui A. de Herz: „Omul de zăpadă“.

☐ Reprezentatiile d-nei Marioara Ventura la teatrul National vor avea loc în Februarie.

TEATRUL NAŢIONAL DIN IAŞI

☐ La teatrul National din Iaşi se va relua „Romeo şi Julietta“ şi „Otello“.

☐ „Jucăria dracului“ comedie de Sandu Teleajen se va juca în cursul lunei Decembrie.

☐ Se anunţă la Naţional o singură reprezentaţie cu „Domnişoara Nastasia“ pentru ziua de 26 Oct.

☐ La 21 Oct turneul Mărculescu la Naţional.

☐ D-na Maria Filloti cu ansamblul d-sale va juca la Naţional „Sapho“ în ziua de 11 Noembrie.

TEATRUL NAŢIONAL DIN CLUJ

☐ La teatrul Naţional din Cluj se repetă „Nerone“ de d. Col. Călătorescu.

Primele roluri vor fi interpretate de d-nele Olimpia Bârsan, Arapu, Gina Sandri, Cronvald şi de d-nii Virgil Vasilescu, Psata. Petre Bulandra, I. Dumitrescu, Melişanu, M. Mateescu, etc.

Piesa va fi pusă în scenă de d. I. Sahigian.

☐ Teatrul Naţional din Cluj va reprezenta „Comedia fericirii“ cu d. I. Ţâlvan în rolul doctorului Frego şi cu d-na Olimpia Bârsan în rolul Aglaei.

TEATRUL REGINA MARIA

Viitoarele premiere vor fi „Taina“ de Guiraud şi „Viorile primăverei“ de Surgucioff. In celebra piesă a scriitorului rus vor apare d-na Lucia Sturdza-Bulandra şi d. I. Manolescu.

☐ Luni 10 Octombrie are loc la Teatrul „Regina Maria“ premiera piesei „Familia Bliss“ de Noël Coward. In rolurile principale d-nele Lucia Sturdza-Bulandra, Leny Caller, Catuşa Elvas, Irina Nădejde şi d-nii I. Manolescu, M. Enescu, Finţi, Constantinescu.

☐ Teatrul Regina Maria reia la spectacolul de Duminică seara „D-ra Nastasia“ de d. G. M. Zamfirescu.

☐ Pentru toate cele neiscălite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar“: d. **Perpessicius**.

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

complet.

UNIVERSUL LITERAR

Depozitul general de ziare şi reviste Sibiu

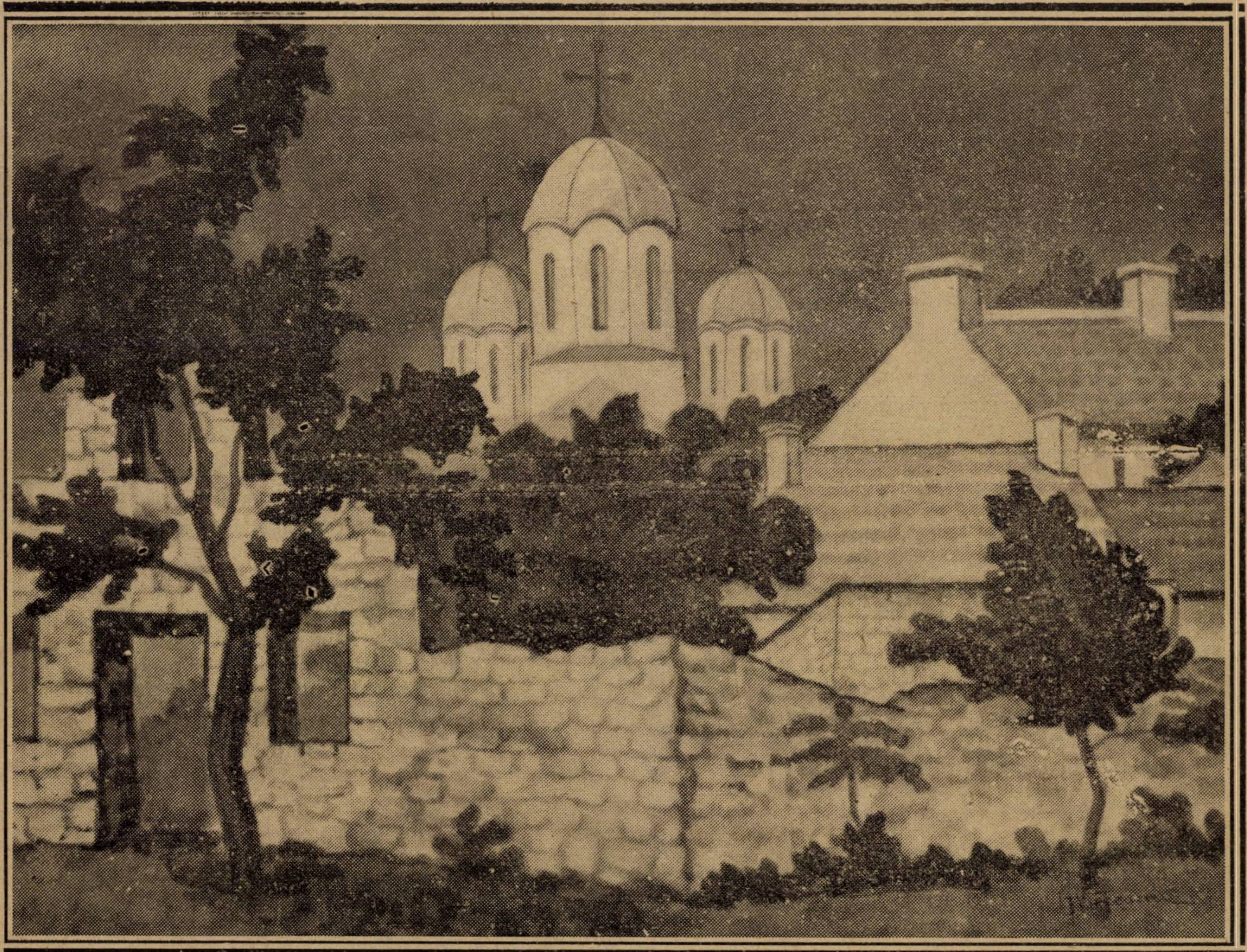

LEON VIORESCU : PEISAJ

In acest număr : D. NANU, VASILE SAVEL, MIRCEA RADULESCU, SYLVIUS ROLANDO, VIRGINIA GHEORGHIU, PAUL FORT, ALEXANDRU COLORIAN, V. V. STANCIU, ION BAILĂ, EMIL RIEGLER, NICULAE GRECU, RUD. A. KNAPP, N. N. TONITZA şi PERPESSICIUS.

An. XLIII Nr. 42.
16 Octombrie 1927

P O E M E

MORMINTE FARA CRUCI...

Morminte fără cruci, morminte părăsite
La margini de păduri, la margine de drum,
Morminte fără cruci, doar luna vă trimite
In nopţi târzii şi reci ghirlănzi fără parfum...

Cu brumă şi cu ploi coboară toamna'n ţară,
Coboară toamna iar, cu-al frunzelor şivoi ;
Iar plopii rari şi trişti pe rând îşi scuturară
Sărmanul lor prinos de lacrămi peste voi.

Şi nici o mână nu s'a 'ntins tremurătoare
S'arunce peste voi o floare, semn pios ;
De n'ar fi'n cer o stea lumina să şi coboare
Voi n'aţi avea măcar o candelă prinos...

Vor trece nopţi pustii cu vânt, cu frig, cu ploaie,
Şi voi veţi sta mereu sub zări făr-adăpost ;
Ce-i pasă vieţei largi de nişte muşuroaie
Părăginite'n veci şi fără nici un rost...

O ! Ştiu ! Voi aşteptaţi să fie primăvară.
Să treacă iarna grea cu vifor şi năluci,
Ca peste voi din nou flori multe să răsară,
Morminte fără flori. morminte fără cruci !

SE COBOARA TOAMNA...

Crisanteme pale, albe crisanteme
Năpădit-au strada unde plâng castanii...
Se coboară toamna parcă mai devreme
Parcă mai devreme decât în toţi anii !

Aruncând tristeţe peste mahalale
Cu pierdute'n ceaţă uliţi şi răscruci,
Stau cu noaptea'n aripi ciorile fatale
Pe clopotniţi strâmbe şi ciuntite cruci...

Stau ca visuri negre ciorile funeste,
Stau ca nişte cioclii legănând mereu
Gânduri de'ntuneric azvârlite peste
Toată'nfiorarea sufletului meu...

Şi'n melancolia gândurilor mele,
Străjuită'n taină de castanii'n şir, —
Răspândind parfumul trist de tufănele
Se filtrează toamna ca'ntr'un cimitir !

MIRCEA RADULESCU

PAUL FORT

Cumetrii Regelui Ludovic

Actul VI : în castelul Pessis-les-Tours

Ludovic al XI, regele Franței, a pricinuit, ca prinț moștenitor, o mulțime de supărări tatălui său, Carol al VII. A mers până a complota răsturnarea de pe tron a părintelui său, cu o parte din nobilii țărei, încât de supărare, bietul rege, urmărit de frica de a nu fi otrăvit de spionii fiului său cari mișunau împrejuru-i, nevăzuți, — muri de foame și de supărare la **22 Iulie 1461**. Urmând tatălui său, Carol VII. — Ludovic XI s'a înconiurat de oameni răi, fără scrupule, aceiași cu care complotase împotriva tatălui său. Cum era și firesc, domnia lui s'a menținut prin teroare, fiind căpătată prin violență.

In scena ultimă, a morței lui Ludovic XI. autorul subliniază ce stranie împerechere de calități si de defecte a fost Ludovic al XI ca om si câte nenorociri a costat pe țară cruzimea lui și a „cumetrilor" de care se înconjurase și prin ochii cărora el era deprins să vadă totul. Sfântul ermit, Francois de Paule, împărtășindu-l în, clipa agoniei și învestind pe tânărul său fiu, Carol al VIII (abia de 13 ani) cu puterile regale, **spune cu curaj, pentru toate timpurile și toate țările : că o țară se poate lipsi de a mai repeta experiența domniei unui monarh dezechilibrat care și-a început ucenicia lui ca complotist. Fie el chiar superior ca inteligență, dacă nu-i superior și ca cumpănire și inimă, îi lipseste axa care îl fixează pe un tron.** Si Ludovic XI a fost ca rege aceia ce promitea ca prinț moștenitor : duplicitate, desfrâu, cruzime și superstiție religioasă.

O singură calitate avea și aceia o moștenise dela taică-său, sugrumată de o sumedenie de cusururi : sentimentul de întregire teritorială a Franței și grija de a o păstra : iată o excepție care îi mai iartă din păcate, dar nu-i încuviințează dorința de a se mai întoarce pe pământ sub altă incarnație, — cum cerea el Sfântului Francois de Paule să obțină dela Dumnezeu

Mizeriile făcute tatălui său ca principe moștenitor, îl îndemnau în ajunul morții să caute târgueli, complicități cu cerul, după cum în viață le practicase cu Iadul si oamenii întunericului. In scena următoare se vede și ce fel de prieteni sunt aceștia când protectorul lor moare. Dificilul rol, atât de complex sufleteste, care trebue să închipuiască pe Ludovic al XI în versiunea lui Paul Fort, s'a încredintat maestrului Nottara, iar rolul sfântului ermit François de Paule, probabil se va da d-lui Calboreanu

SCENA I

(Singur în scenă mai întâi **Maestrul Arnould**, astrologul regelui ; apoi Jean Coictier, medicul regelui. **Tristan Ermitul, Olivier le Dain** și mai târziu Sir **de Commines**.

La ridicarea cortinei. Maestrul Arnould, în halatul său de astrolog, stă în fața ferestrei deschise. Cercetează cerul înstelat. După o tăcere).

Maestrul Arnould.— Nu : cerul nu mai are nimic să-i spue. (o pauză) Iacă și aurora în curând.

(Intră prin dreapta Jean Coictier, Tristan si Olivier).

Coictier. (Se apropie și trântește o mână aspră peste umărul astrologului), Marte, Jupiter și Saturn, sunt ei încârligați, maestre Arnould ?

Arnould. — Cerul nu-i mai prezice nimic. (frecându-și umărul). Doamne ! Mult mai ești din topor, domnule Coictier...

Coictier. — Cerul ! Ți-a vorbit vreodată și dumitale, negustor de mărunțișuri ceresti !

Arnould. — Vindeam regelui iluziuni.

Coictier. (înălțând din umeri). Pheuh !

Arnould. — Si dumneata, doctorii.

Coictier. — Mai puțin iluzorii...

Arnould. — Nu mai puțin iluzorii..

Coictier. — De unde știi ?

Arnould (arătând cerul). Dar, dumneata de unde stii ?

Olivier. — Sfaturi bune, cu temei, bunuri pământesti, iată ce-i videam eu.. gratis ași putea zice, căci dacă ar fi să mă gândesc la ce-am primit...

Tristan. — De trei ori conte !... știi că ai haz ?

Arnould. — Cât despre sfaturile dumitale, meștere Oliviér, s'o dai dracului de doctorie.

Coictier. — Stele mai filante ca untdelemnul...

Olivier. — Destul !

Tristan. —Poliția strajei mele i-a fost în toată vremea paza lui, și ce mi-a dat în schimb ? Nimic decât simbria slujbei !

Olivier. — Plânge-te : zece scuzi pe zi, de fiecare spânzurătoare !

Coictier (cu amărăciune). — De care domnul mareșal al drumurilor nu se mai lipsea ! La dracu ! De multe ramuri i-ai mai agățat.

Tristan (gata să se arunce asupra lui Coictier se stăpânește în ultimul moment și zice numai :) Pedant !

Coictier. — Eu, Jean Coictier, care l'am scăpat de moartea groaznică de sute și sute de ori, rămân un om sărac.

Tristan (nemai stăpânindu-se, către Coictier, care stă imobil). — Ticălos sgârcit, veniturile a trei provincii nu ar fi fost de ajuns să plătească rețetele tale hursuze. Durerile lui, ușoare dimineața, printr'o mare taină se înrăutățeau seara. I le mutai ca pe niște mingii (toți râd).

Olivier. — Eh ! haide, haide, bine vă mai stă să vă dați secretele pe față ; micile noastre lefuri sunt întocmite și încheiate cu casa monseniorului **Dauphin**. De-ar răposa odată mai curând și acest **Undecimus** ! Am fi înștiințați la timp și locurile noastre ar fi bune.

Tristan. — Il auziți, bune ! Al lui e bun. Slugarnic, perucar, ambasador !

Olivier (rece). — Bune ? Vreau să spun că ar fi si mai bune dacă am voi...

Coictier. — Regele, Domnilor, nu mai are mult de trăit.

(Toți se strâng în jurul lui, cerc). Nici mai mult nici mai puțin decât... câte minute sunt într'o zi ! Dar noi putem să grăbim ceasul

Tristan. — Cum ?

Coictier. — Făcându-l să vorbească. O vorbărie [illegible] înfuriată, bine condusă, bine ațâțată timp de un ceas, și... moartea e gata.

Arnould. — Sfântul om din Kalabria, messir Francois de Paule, de care nu se mai desparte ca de propria lui umbră, ne va împiedica să-l ținem de vorbă.

Olivier (acru). — Sau Commines.

Coictier. — Ei bine, atunci altceva : o emoție. (In acest moment Philippe de Commines, intră pe la stânga din fundul scenei și ațintește urechea). Unul din noi să-i zică așa, în curtenie, „Mărita Ta, trebue să ne îndeplinim o datorie tristă : astăzi chiar veți răposa..." Și va răposa numai decât !

Olivier. — Mijlocul e bun. Ești doctorul. Folosește-te de ăst drept.

Coictier. — Așa voiu face.

Commines (apropiindu-se). — Ah, domnilor, și naveți puțină milă de sufletul lui, care nu moare ? Nu-i lăsați vremea să-și rânduiască și el treburile cu Dumnezeu ?

Ascultați-mă : m'am învoit cu acest mare principe, ca atunci când va trebui să nu se mai gândească decât la Dumnezeu, dar numai în această clipă supremă — să-i șoptesc în cea mai mare liniște, două vorbe.

Tristan.— Cari ?

Commines (aproape încet).—„Vorbește puțin".

Tristan (bătând din palme). — Ah ! bine.

Commines (lui Tristan). — Eu însu-mi trebue să i le șoptesc...

Coictier. — Două cuvinte nu sunt de

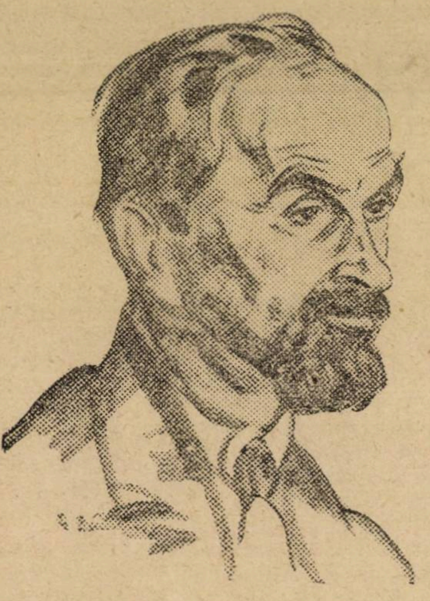

D. NANU

cât o șoaptă : el nu le va auzi.

Commines. — Lăsati-mă să i le izolez în asa fel încât să-l isbească sigur. Și moartea nezorită prin prea multă pripă, — dar însfârșit moartea... moartea sigură, încetinită..

Tristan. — Incetinită? ce barbarie din partea dumitale !

Commines (aspru și înflăcărat).—Poate că nu e atât de aproape de ea, cât v'ați închipui. Focul sufletului pare de nestins la regele acesta.

Arnould. — Și-l îmbujorează chiar, cu o plăcută străluminare de infern.

Commines (cu asprime). — Cum ?

Arnould (înclinând fruntea). — Nu se mai îmbrocă de cât în purpur.

Commines. — In sfârșit. Domnilor, să nu moară din pricina bunătății voastre, și pedeapsa voastră tot ar fi groaznică. Și ce-i... la urma urmei dacă ați aștepta o zi ?

Coictier. (încet). — E mult.

Olivier — E prea mult.

Arnould. — Să lăsăm totuși pe domnul Commines să-l aline puțin... Cugetele noastre creștinești vor fi și mai împăcate.

(Olivier și Coictier. ridică din umeri nedomiriți... Se aude un sgomot de pași și de voci îndărătul usei din stânga).

Tristan — Fie ! Dar... iată cadavrul.

Commines (îi apucă încheetura mâinii și apoi i-o asvârlă înapoi svârlindu-i și aceste trei silabe :) Nu încă !

SCENA III

Aceiași. plus : Ludovic al XI în bogat costum de purpur

Sfântul om din Kalabria. **Francois de Paule,** în rasă albă. un crucifix de argint în mână și încins cu mătănii mari de lemn negru. doi valeți purtând un enorm fotoliu pe care se mișcă așezat, s'ar zice culcat, regele Franței, palid, grozav de îmbătrânit. cu ochii încă vioi, mereu în mișcare. aci odihnind. aci mișcând brațele sale slabe, pe două mari perini roșii și moi. asemeni plapomelor de fulgi și cari cad de ambele părți ale fotoliului. Aurora strălucind la ferestre împurpurează toată sala.

Ludovic XI (cu o voce țipătoare, lui Francois de Paule) :

Vreau să-l văd, sfinte pustnic ! Iți spun că vreau să-l văd. fiindcă cerul vostru nu mă mai înțelege.

Francois de Paule. — Monseniore, mijlocesc eu ..

Ludovic XI. — Hei, nu ; voi nu puteți nimic pentru mine.

Francois de Paule. — Monseniore, dimpotrivă, am nădejdea că Dumnezeu vă va ajuta, — nu sunteți poate atât de bolnav...

Ludovic XI. — Ah ! bunule. ce om sfânt esti !

François. — Dar nu pot căpăta dela Dumnezeu, ceeace îndrăzniți să-i cereți.

Ludovic XI (rugător) : nici dela mica mea stăpână, buna mea prietenă ?

François (surprins). — Nu vă înțeleg...

Commines (soptind la urechea lui Francois). — Maica Fecioara...

Ludovic XI. — Nici dela Sfinți ?

Francois — Nici dela Sfinți nu.

Ludovic XI. — Ah ! mânia voastră !

Francois. — Mânia mea ?

Ludovic XI. — Mânia cerească împotriva unui biet om, unui rege...

François. — Te iubesc, Măria Ta ! Și Dumnezeu te-ar iubi. dar uite... te tocmești cu El.

Ludovic XI. — Un loc în cer ! Un loc de unde asi visa mereu să mă întorc aici. (Apăsând cuvintele). Nu mi-am încheiat ziua mea pe pământ. Ascultă părinte Francois. cer lui Dumnezeu numait rei luni..

Francois (turburat. cu ochii la cer).— Nu ! Ce stiu eu ? Bunătatea sa este nesfârsită.

Ludovic XI (luând o mână a ermitului și sărutând-o). — Ah ! voi mi le dați..

Francois. — Nu ! Nici de cum ! Ce spuneti voi !

Ludovic XI. — O lună, și voi înapoia pe osânditul cardinal. Monseniorul Balue, bisericei sale... E un însemnat vânat...

Francois. — Te osândești singur, fiul meu, cu asemenea dorințe care calcă în picioare cele neprihănite.

Ludovic XI. — Cincisprezece zile, o săptămână ! ..

François (solemn). — Roagă-te...

Ludovic XI. — Dumnezeule crud, Dumnezeule rău !

François. — Ah ! In curând nu am să mai pot să vă împac cu cerul !

Ludovic XI. — Trei zile.—nu? Atunci vreau să-l cheme. vreau să-l văd. Olivier ! Tristan ! Să vie aci ! Vreau să văd pe acest Simon Badelorge. Și voi să nu veniti decât când vă voi chema. (Tristan și Olivier es. și valeții lui. Lui Arnould și lui Coictier :) Eșiți cu toții !

François. — Nu pot să vă înțeleg de loc să rătăciți așa în superstițiile voastre.

Ludovic XI (teribil). — Ei bine, roagă-te. ce faci ?

François. (calm). — Da. voi ruga pe Dumnezeu. voi cere sfatul lui Dumnezeu.

Ludovic XI (Maestrului Arnould care e pe prag) : Maestre Arnould... orcscopul ! (Acesta cu un gest, expresie a neputinții lui, eludează răspunsul și se eschivează. Lui Coictier când e gata de a dispărea :) Oh tu, prietenul meu, am aur.. sunt pline buzunarele mele... Nu m'au prădat de tot.. Ierburile pe cari le-ai adus din Spania... (Scoate din buzunar piese de aur cari cad împrejurul fotoliului.) au să mă vindece. nu-i așa? (Coictier nu răspunde nimic). Hai ? (Coictier rămâne înmărmurit). Ce ? **Nu mai e nimic pentru mine ?**

Coictier (brutal. ridicând o bucată de aur căzută la picioarele lui). Vorbiți puțin. Măria Voastră.

Ludovic XI (lui Commines. inspăimântat de povestirea formulei). — Ce spune ?

Commines. — Din întâmplare...

(Coictier ese la rândul său)

SCENA VI

(Aceiași. plus : **doi heralzi, micul moștenitor Carol, Commines. Doamna** Ana **de Baujeu, toată casa Dauphinului, Trei scutieri,** și o clină. fantoma **Marianei des Cordes, Olivier. Coictier, Tristan, Arnues.**

Olivier. — Ah ! însfârșit...

Coictier. — Ei bine. a murit ?

Tristan. — Iși trage sufletul.

Arnould. — Adio știinta noastră, adio drăguțe horoscopuri !

Francois (lui Commines). — Da, e o mare batjocură a celor sfinte, fiul meu, dar nu erau toate nebunii. în sărmanele lui gânduri !...

Commines. — Oh ! Ii vei respinge oare deslegarea de păcate ?

Francois. — Cum m'o lumina Dumnezeu !

Ludovic XI (sughițând, face semne mereu din mâini si din ochi. ca să-l ridice). Sus ! (Acum s'a ridicat singur pe jumătate).

Commines (venind repede la dânsul). — Măria Ta, ah. vreai să ne faci să murim de mâhnire ?

Ludovic XI. — Cine să moară ? Cine vorbește de moarte ? Sus ! (Face câțiva pași înainte sustinut în picioare.—între largile perne rosii de care este ca și învăluit.—de Olivier. Commines și Tristan. Coictier, separat de ei. înnalță indiferent din umeri). Voi muri, sus, drept în picioare ! Nu ! Voi trăi. Trăesc, trăesc, trăesc... Sus... în picioare Franța ! Sus... Sus ! (Regele în agonie). Maica Domnului din Embrun. buna mea stăpână, în ajut... (si deodată recăpătând puțină putere, la sfârșitul unui sughiț): Duceți-vă, și spuneti-i fiului meu... Nu ! Doamna de Beaujeu... caii mei nechează !... îi auziți voi ?... Cine a sunat din corn ? Dauphinul ! Ce-i asta ? (Cu degetele deschise pare că alungă un fluture înaintea lui, pe urmă se strânge singur de gât... Fantoma Marianei des Cordes îi apare. cu pumnalul ridicat în mână. Nu-i decât o fugară apariție, pe care ceilalți asistenți n'au observat-o, și care repede se risipește).

Ludovic XI (trăgându-și sufletul :)

Mariano !

François de Paule (cu glas vibrător, întinzându-i un crucifix :

Dar Dumnezeu !

Ludovic XI (cu capul răsturnat pe spate).

Franta e Dumnezeu.

Commines. (nedomirit. către François) e Dumnezeu ?

Francois (corectând).— Și Dumnezeu! Sau altfel n'ar avea nici un înțeles, fiule !

(Cu vârful degetului mare miruește fruntea lui Ludovic XI al cărui trup înțepenește în întregime).

Coictier (rece). — E mort.

Commines. (îngenunchind înaintea ermitului). — Ah ! Sfântule ! deslegarea !

François de Paule. — Franța e fiica Bisericei si biserica e fiica lui Dumnezeu. (Commines înlăcrămat și cei doi cumetri susținând și coborând până la pământ trupu-i înțepenit, întind pe regele Franţei în mijlocul pernelor. O tăcere. La un gest al lui Olivier, în fundul sălei, doi heralzi au apărut).

Unul din heralzi

Regele e mort!

Al doilea herald

Trăiască regele!

Ludovic XI: Sus! (S'a ridicat, cu ochii mai vii ca oricând).

(Toţi fug în spre ziduri, în plină teroare, afară de sfântul ermit care retrăgându-se calm cu un pas îngenunchiază şi ridică în mână crucifixul. Commines plânge, ceilalţi tremură. Ludovic al XI însfârşit cade şi buzele-i pierd cuvântul: şoptit :) Franta !..

(Moare... In acest moment tânărul Daufin, Carol, — are 13 ani — apare însoţit de întreaga sa casă pe care o precedează dna Ana de Beaujeu, şi vine să îngenunchieze alăturea. Sfântul ermit, dimpotrivă s'a ridicat înălţând cât mai sus crucea de argint, pe când întreaga asistenţă pune genunchiul la pământ, — afară de Olivier şi Tristan, cari, depărtaţi unul de altul, rămân ca nişte statui în fundul sălii...

Doi scutieri, unul purtând mantia regală, altul coroana, trec între Tristan şi Olivier, descind în avant-scenă şi cu respect, la un semn al ermitului îi pun coroana pe cap şi îmbracă pe tânărul prinţ cu atributele regale. Un al 3-lea scutier, îndărătul lor, se iveşte aducând sceptrul; se duce să-l dea micului Dauphin, dar Francois de Paule îl ia).

François de Paule (punând o mână pe capul încununat al lui Carol al VIII :)

Fiule, regatul vostru nu mai poate să se lipsească de învăţămintele trase din încercările acestui mare principe,—ale prea înălţatului rege, — tatăl vostru — pe care Dumnezeu acum îl judecă. Dar Dumnezeu nu poate trimite o aşa de mare plagă peste o împărăţie, decât prin mijlocirea unui monarh care nu-şi înţelege în totul rostul. (Intorcând privirea spre Olivier, Tristan şi Coictier :) Intotdeaouna, una din cele mai frumoase pilde pe care le poate arăta un suflet cu adevărat regal, este să nu se înconjoare decât de oameni puternici în neprihănire şi cinstiţi. In privinţa asta vei începe un drum nou, luând pildă de la Sfântul rege Ludovic. (Mişcare printre asistenţi. François de Paule predă sceptrul noului rege; şi cu o voce puternică măreaţă, inspirată :)

Aduceţi-vă aminte, din ceasul acesta în care aţi primit sceptrul, până în clipa când moartea vă va doborî sub sceptrul ei, că scopul omului este în viaţa viitoare, că toţi, săraci, bogaţi, puternici şi regi, suntem nişte sărmane fiinţe plăpânde, şi că dintre toate puterile sufletului cari stau mai frumos principilor stăpânesc şi strălucesc: smerenia, milostivirea şi omenia faţă de fraţii lor, — viitorii lor egali în lumea eternă care va să vină. Astfel dar, te leg cu jurământ, fiule, iubeşte-ţi, iubeşte-ţi popoarele tale! Dragostea aceasta să-ţi fie stânca de magnet care va atrage corabia măriei tale, să fie portul acestei plutiri către care te îndrepţi. Printre vijeliile lumii, sub dreptele mânii ale Cerului, dacă el nu va voi să te scutească de ele, — popoarele îţi vor întoarce dragostea lor, la dragostea Măriei Tale.

Din amândouă părţile, belşugul se va revărsa peste Franţa, îndurările peste rege, şi slava către Dumnezeu!

Trad. de DIMITRIE NANU

„Poza“ lui Jean Moreas

Curios destinul autorului „Stanţelor“! Desrădăcinat din mediul său natal a reuşit să-şi asimileze cultura franceză până în nuanţele ei cele mai delicate. A ştiut să fie francez în cugetare şi sensibilitate în aşa măsură încât Maurras şi Barres să nu-l socotească „metec“, ci autentic reprezentant al tradiţiei poetice galice.

Moréas cel dintâiu a desgropat poezia preţioasă şi de un graţios jonglerism al trubadurilor.

Romanticii fuseseră medievalizanţi în felul lor., de dragul „culorii locale“ şi fără profunzime!

Fu dat palikarului din Pind să guste poetica atât de franceză a secolului al XV-lea şi al XVI-lea. Evul Mediu reînvie sub pana lui altfel decât l'a văzut Verlaine („énorme et délicat“...) O artă de un formalism subtil, de o preţiozitate rafinată, un joc de cuvinte rari, cu sclipiri de platoşe şi parfum de catedrale. Aceasta a fost ucenicia lui Moréas în poezia „savantă“. Luptă necurmată a clarităţii mediteranee în contra unui material bogat dar impropriu.

Işi găsea corespondenţa cum îşi găsise înaintea lui Ronsard. Se simţea „urmaş“ deşi era nou şi inedit.

Nou şi inedit în măsura orizontului clasic.

Şcoala lui „romană“ avea mai mult decât similitudini cu vechea pleiadă, iar strofele închinate lui Tailhède şi Du Plessys amintesc sonetele vandomezului către Baif, sau Bellau.

Moréas se căuta însă Evul Mediu îl făcuse filolog. Apreciase cuvântul cu sonoritatea lui bizară şi cu misticismul lui ascuns pe care nu-l bănuise „parnasul“.

Dar din comoara minunată încercând să facă operă durabilă şi vie, a preferat marmora de Paros întrebuinţată de Racine şi Praxitel

Iar „Stanţele“ i-au fost liman şi reuşită supremă.

Nu au avut în ele bogăţiile asiatice de culoare şi parfum, dar au fost pure şi armonioase binecuvântate de zei.

Reflexul dur al strofei l'a atenuat melancolia elevului lui Schopenhauer, dar fondul sufletesc era mediteraneu, sudic. Exuberanţă potolită de înţelepciune antică. Panteism temperat de conştiinţa inutilităţii actului.

La Moréas, cultura şi tradiţia sângelui s'au îmbinat Din frământările începutului au ieşit stanţele, expresie perfectă a spiritului grecolatin. Aticismul grec şi simţul roman al compoziţiei au dat, sub egida lui, Pallas Athena acest divin mănunchiu.

Nu erau versurile unui profet romantic, nu aduceau cu ele turburări lăuntrice sau conflicte ireductibile.

Erau în schimb fructul unei nobile munci. „Meseria“ de poet cu tragismul ei, cu aureola ideilor platoniciene în ambianţă filisteană Victorie arhitectonică, templu ionian impersonal şi maestos, floare de mirt crescută la umbra arhitravei.

In această concepţie a poeziei, poetul nu e „vocea inspirată“, „trimisul lui Dumnezeu“, „un mare neînţeles“, etc., etc.

E meşterul cuvintelor şi al propriei sale sensibilităţi, e arhitectul unei mari opere spirituale. Din cultura lui într'ale frumosului din instinctul lui artistic şi-a construit personalitatea, „poză“ risipită în rime.

Jean Moréas nu plânge cu noi, nu e poetul „nostru“ în sensul unei comunităţi sufleteşti. Sufletul lui e totdeana distant şi închis Sensibilitatea lui nu admite mărturisiri. Temperament antiromantic suferind doar de un romantism al raţiunii — dacă l'am crede pe Benda.

Pentru Moréas idealul clasic era o realitate. Către el a aspirat mereu, chiar atunci când imitând trubadurii cânta „Rome la Grant“ şi „les barons qui luttèrent devers Troie“.

In Stanţe ajunge uneori la o asemenea îmbinare de efecte în cât clasicismul lui asemenea celui „racinian“ îşi estompează forma, dispare lăsând o urmă de frăgezime şi instinctiv pe care numai Jammes o va mai regăsi în „catrene“.

Astfel autorul „Syrtelor“ şi al Pelerinului pasionat“ artizanul limbei şi grămaticul erudit, obţinu simplicitatea cu efortul pe care-l recomandă Gide (în „Pretexte“) şi Valery.

Iar noi îl vom aprecia pentru acest efort în contra materiei duşmane, căci a iubit prea lucid zeiţa pentru ca arta să-i mai poată fi susur de violoncel.

NICULAE GRECU

12 Septembrie 1927.

Iubire călătoare

Rare ori în timpul săptămânii se abătea vre-un sărac pe la noi. Sâmbăta era ziua lor și Sâmbăta, dis de dimineață, până însera se perindau la casa noastră. Ii cunoșteam pe toți pentru că erau aceiași și aceiasi oameni, aceleași mutre chinuite si îmbătrânite de femei, târând după ele aceiași copii orbi, șchiopi sau ciungi. Ii cunosteau toți ai casei, îi cunoșteau și cei doi câini ciobănești din lant care nici nu se mai osteneau să dea de veste că cineva străin a intrat în ogradă. Fiecare purta în spate o traistă veche, petec peste petec, de baerile căreia legase altă traistă la fel ce-i atârna în față. In ele strângeau pomana. Nu întindea mâna nici unul din nefericiți acestia : nu deschidea nici unul gura decât ca să multumească cu un „Dumnezeu v‘ajute“, sau „să vă dea Dumnezeu sănătate“ Primea fiecare un fund de făină de păpusoi și o bucată de pâine în fiecare Sâmbătă si cu ceia ce adunau de pe la alte case, își făcea provizie pentru o săptămână ca să-si țină zilele din săptămână în săptămână până la cea din urmă zi. De sărbători, în ziua celor patruzeci de mucenici, de ziua mortilor dururile erau mai bogate si fiecăruia i se dădea la casa noastră și un păhăruț de rachiu.

Dacă vre-un om sau o bătrână nu venea o Sâmbătă două, trei, se observa lipsa si toti stiau că nu va mai veni niciodată O întristare îi învăluia pe toți ai casei, pe urmă cel plecat din lumea aceasta era uitat, de-a binelea uitat

In timpul săptămânei numai „străini“ veneau câteodată : un țăran căruia i se prăpădise casa sau îi pierise o vită dela jug : un nenorocit căruia-i luase Dumnezeu vederile, dus de mână de feciorașul lui sau călători din lumea largă care treceau din hotar în hotar „fiindcă așa simtise poruncă dela Cel de Sus“.

O singură ființă era altfel decât ceilalți. Venia când nici nu te asteptai ; venia uneori după o lipsă de două luni de zile sau venia câteva zile dearândul, câteodată uitând c‘a fost si eri, făgăduind la plecare, c‘am să viu și mâni dacă nu m‘eți da afară“.

— De ce să te dăm afară, i se răspundea ; vină când îți place ; aici nu-ți face nimeni nici un rău

—Știu, știu, spuse repede, de-aceia și vin.

Nu era ca ceilalți și era departe de a se asemăna cu țigancele bătrâne, încovoiate de mijloc, sprijinindu-se într‘un băț gros, ca un toiag de suferinți Femeia aceasta era întotdeauna curat îmbrăcată, o fustă, polcă, purta, iarna-vara, ciuboțele ; în cap un șal iarna : barizul vara, toate de culoare neagră. Când intra pe poartă, o isbea în urma ei de se auzea din fundul ogrăzii.

— Vine Savastița, spunea cineva din casă.

Venia ca o furie până la colțul cerdacului și de-acolo, după ce se opria o clipă aruncându-și ochii spre cânii din lant, în ogradă, se apropia în mers întins punându-si în miscare tot trupul, de capătul cerdacului si se așeza pe podeț. La sânul ei purta întotdeauna o buccea mare, cu fel de fel de mărunțișuri. N‘am văzut-o niciodată fără bucceaua pe care o ținea cu amândouă mâinile strânsă la pieptul ei. O purta par‘că ar fi purtat în brațe un copil. Bombănia într‘una cuvinte pe care nu le-am putut înțelege vre-odată.

Cum se așeza pe podeț își punea bucceaua lângă dânsa, o desfăcea, scotea din ea bucăți de pânză, panglici vechi și decolorate, rămășițe de stofe si de mătase, un adevărat bazar de vechituri și ciudățenii. Le scutura, le săruta, le mângâia cu vorba, apoi le așeza la loc, par‘că ar fi fost la ea acasă.

— Ce faci acolo Sevastița, o întreba cineva

— Vă supărați, iaca plec, răspundea repede, aproape de neînțeles.

— Nu se supără nimeni, i se spunea, ne pare bine că ți-ai adus aminte și de noi. Nu te-am văzut de mult...

— Râdeți de mine, las‘să nu mai râdeți, vorbea că‘ntr‘o zi...

Apoi isbucnia într‘un hohot de râs, și dintre vechituri scotea o cutiuță de tinichea pe care ni-o arăta ca pe un lucru rar și prețios.

Priveam spre cutiuța aceia de tinichea — de argint o credea ea — și nu scotea nimeni o vorbă. Știam că orice-am fi spus o supăra și pleca deîndată mânioasă. Intâia oară eram neliniștit și tremuram, căci îmi era frică de taina cutiuței aceleia. Poate erau farmece acolo în care credeam pe atuncea sau cine știe ce pusese într‘însa mintea ei plină de tot felul de fantazii Mi-aduc aminte că am fugit într‘o odaie, m‘am așezat la o fereastră și de-acolo priveam cu teamă și nerăbdător ca s‘o deschid Pe urmă nu m‘am mai temut și o priveam numărând firele de beteală legate cu o cordea albă, de mătase : le număram deoarece vedeam că tot mai subtire se face fioncul auriu, pe care îl purta de ani și ani de zile la sânul ei. După ce ni-l arătase cu aceiași grijă îl punea în cutiță ; cutiuta între vechiturile ei, legate în buccea. Pe urmă, par‘că își aducea aminte că se găsește între ființe omenești și cu jumătate de glas :

— Dați-mi ceva să mănânc ; mi-i foame.

I se aducea de mâncare îndată. Privind când în dreapta, când în stânga, înghițea repede, grăbită, par‘că o zorea cineva

Nu-i spunea nimeni un cuvânt, căci orice i-ai fi spus, odată se scula, lăsând mâncarea acolo și pleca, nici ea nu știa unde, acolo unde o duceau pașii ei totdeauna grăbiți

Avea grijă să nu mănânce toată pânea și de aceia i se da o jumătate de pâne pe care aproape întreagă o punea în bucceaua ei după ce se sătura cu mâncarea ce i se pusese dinainte. Când isprăvea, își făcea cruce, multumea cu veșnicul ei „bogdaproste“, își lua ziua bună dela toți și pleca încet, nu mai isbea poarta, par‘că o fulgerare de aducere aminte i-ar fi trecut prin minte. Plecarea ei lăsa neliniste în sufletele noastre tulburate, o adâncă părere de rău ca o durere ce venia din necunoscut ca să se piardă în necunoscutul ce ne învăluie.

Eu am plecat apoi la școli și am lăsat în urma mea o lume de care mă îndepărtam tot mai mult pe fiece zi. Intre zidurile școlii duceam altă viață. Dispăreau basmele si odată cu ele o lume ce trăia ca‘n basme Veniam acasă la vacante si atunci altă lume vedeam, o vedeam cu alti ochi, pe multi îi uitasem pentru totdeauna.

Intr‘o vacanță de Crăciun, cum stam cu toții în odae, poarta fu isbită ca si altă dată si am tresărit. Mi-am adus aminte, M‘am apropiat de fereastră și am privit în ograda înzăpezită, cu cărări. Văd la colțul cerdacului o femee care se oprește o clipă neștiind par-că încotro să apuce. Se uită în dreapta, în stânga, înainte, chibzuind, apoi o ia pe cărarea ce duce la bucătărie. Câinii au mârâit semn că o cunosteau.

— N‘o fi Savastița, întreb.

— Ea-i

— Fără buccea ? întreb mirat.

Ea a intrat în bucătărie și fără să scoată o vorbă s‘a asezat pe o laiță. N‘a întrebat-o nimeni, nimic parc‘ar fi fost acolo de cine știe când. Işi freca mâi-

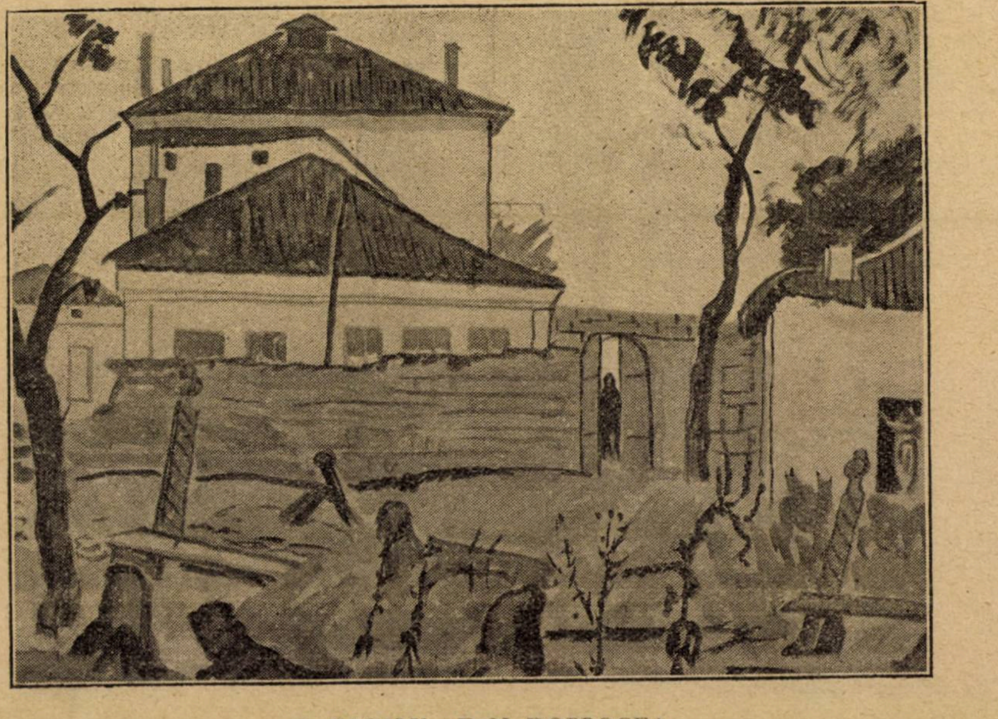

C. BACALU: DIN DOBROGEA

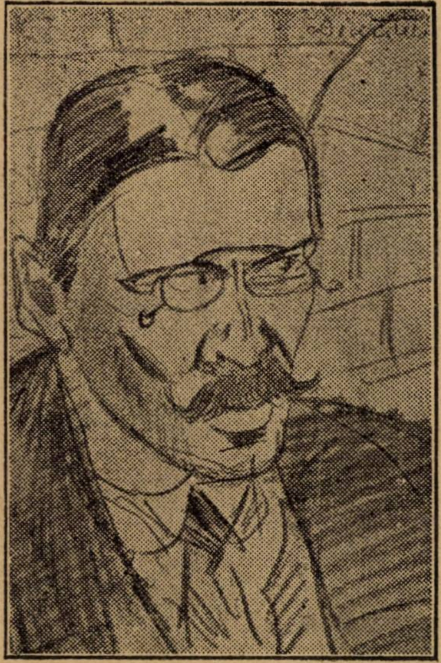

V. SAVEL

nile ca să încălzească mîni roșii de frig, ca și fața ei roșie.

M'am dus și eu s'o văd. Sta pe laiță, cu capul între umerii încovoiați.

— Ce mai faci Savastiță, o întreb.

— Săru'mâna, ce să fac, m'o prădat, răspunse, vorbind repede. Asta nu mi-o luat-o.

Din buzunarul fustii scoase obiectul ei prețios, cutia de tinichea și fața i se însenină o clipă, apoi își reluă înfățișarea obișnuită de nelămurire.

Ai casei îi cunosteau obiceiurile și știau că uneori se găsesc și de-aceia care să se lăcomească la „avutul" unei nefericite. Știa și ea unde găsește un sprijin și într'acolo o purta instinctul I s'au dăruit haine pe care numaidecât le-a pus pe ea : un sal vechi, un tulpan, bucățele de pânză, rămășițe de stofe, câteva foi de hârtie, ață, ace pe care o mână miloasă le-a așezat pe laiță lângă dânsa. Când a dat cu ochii de ele le-a luat pe rând, le-a scuturat și, ca și cum nu s'ar fi despărțit niciodată de vechiturile ei, și le-a așezat în tulpan asa cum am văzut de multe ori că o făcea.

A înodat apoi cruciș capetele tulpanului si iată bucceaua de care nu se despărția niciodată la sânul ei.

Pe urmă a plecat, lăsând în suflete aceiasi neliniste nelămurită.

Târziu am mai văzut-o într'o vară după vecernie, când ziua se luptă cu noaptea. Era neschimbată, parcă timpul nu voia să-i răpească nimic din puteri. A venit, a stat cât a voit și pe urmă a plecat. M'am luat după dânsa și am mers pe ulița largă mai întâi, luminată de felinare dese, apoi pe străzi lăturalnice unde felinarele erau din ce în ce mai rare până ce am dat în ulițí întunecoase, la margine, uitate și poate inexistente în planurile orașelor. Am mers mult asa până ce am dat în șoseaua largă. Ea mergea pe cărarea de lângă santul soselei Unde merge, mă întrebam, poate se duce în vreun sat din apropiere. M'am hotărît să mai merg o bucată de drum Nici nu mă îndepărtasem prea mult de oraș. Să fi făcut poate treizeci de pași când văd c'o ia la dreapta și intră într'o grădină în fundul căreia era o căsută veche, ce se dărăpăna, pe care o știam. M'am oprit în drum, neștiind ce să fac. Mi-era teamă sau îmi revenia teama de odinioară ? Eram neliniștit și nu puteam lua nici o hotărîre Priviam spre căsuța pe care o cunoșteam și așteptam să văd o lumină la un ochi de fereastră. Poate să fi trecut o iumătate de ceas, poate și mai puțin. Văd o lumină ca un opaiț, un om, o umbră neagră în urma lui, umbra ei. Au intrat înlăuntru. Ochiul de fereastră se înroșise parcă. Am deschis poarta și am pășit cu sfială. Când m'am apropiat de căsuta veche mi-a pierit teama și am intrat înlăuntru Omul s'a uitat lung la mine, apoi, parcă m'ar fi cunoscut, îmi spuse :

— Poftim ședeți, dacă v'ați ostenit până la noi.

Imi arătă un scaun pe care mai întâi îl șterse cu podul palmei.

— Bună seara, i-am zis, așezându-mă pe locul ce-mi arătase.

Pe urmă am tăcut amândoi. Eu mă cercam să deosibesc lucrurile din odae la lumina opaitului : el se uita la mine, îi simțeam privirile asupră-mi. Ea își desfăcu bucceaua pe marginea unui pat de scânduri, puse la o parte ce adusese de mâncare apoi eși afară și se așeză pe prispă. Dinlăuntru auzeam ca un cântec sau poate numai mi se părea că era un cântec.

— Dacă asa a vrut Dumnezeu, vorbi omul după o lungă tăcere...

Voiam să spun si eu o vorbă ; n'aveam nimic ce să spun : nu-mi trecea nimic prin minte : as fi dorit să nu fiu acolo, să fiu departe, cât mai departe de căsuța aceia. Si de afară răzbia ca un plânset până la noi

— Păcate, reluă omul

— Știi ceva, putui să spun cu jumătate de glas.

— De știut cum să nu știu, că doar sunt frate cu tată-su, spuse el. Dv. n'ați știut, că nici n'aveti de unde...

In seara aceia aflasem. Aflasem povestea scurtă a unei vieti chinuită de ani și ani de zile O dragoste ascunsă, un copil ce se arăta încă înainte de a veni pe lume. Când a văzut tată-su s'a înfuriat și a bătut-o, pe urmă a luat-o cu binisorul, a întrebat-o să-i spue cu cine ; ea nu si nu, s'o omoare și nu spune. El a căutat să-si aducă aminte cu cine juca în horă, cu cine glumea mai des și a început să-i numească pe rând, pe cei care-i bănuia. Ea răspundea nu și nu. Atunci tată-su s'a'nfuriat și mai rău si a luato- din nou la bătae până a lăsat-o ca moartă. Pe urmă s'a dus la cârciumă să se răcorească. Ea a rămas singură în casă, în nesimțire, la pământ si când s'a trezit din nou la viață a simtit dureri care-i sfâșiau tot trupul I se frângea mijlocul de dureri care o ardeau ca jăratecul și ea n'avea pe nimeni lângă dânsa, zadarnic chema pe aceia al cărei nume îl șoptise pentru întâia oară când a'nceput să vorbească, ea nu mai avea de mult mamă, ea nu mai avea pe nimeni, era singură, singură pe lume. In dureri își văzu ca într'o sclipire trecutul atât de apropiat cum se îndepărta pentru totdeauna de dânsa. Nu, el n'o părăsise, nu se bucurase de rupul ei să nu se mai întoarcă. Mai era putin până'ntoamnă, și'ntoamnă se elibera din armată, și pe urmă aveau să fie unul altuia pe viață. O clipă nu simți nici o durere parcă, trăia alte clipe de fericire. Isi vede iubitul lângă ea, îi simte răsuflarea, brațul vânjos ce i s'a așezat pe umeri când i-a spus că a purces de naștere și îi aude vorba :

— Tu să bagi samă de băet, că mergem la popă înainte de-a trece el poarta tarinei.

O durere cumplită îi sfâșie mijlocul, răcni și în aceiași clipă simți că ceva se rupe din adâncul pântecului, apoi nu mai stiu nimic..

Când își veni în fire erau doi în casă... Cuprinse copilul în brațe, îl încălzea la sân să-i dea viață, din gură îi porneau cele mai dulci cuvinte de alintare. Fierbinteala trupului ei nu folosea, vorbele ei dulci nu era cine să le audă, nu era gură care să crească la sânul ei. Și deodată își dădu seama ; o clipă numai. Pe urmă n'a mai fost ea niciodată aceia care a fost.. Cu pruncul la sân a fugit din casă și deatunci rătăcește în lumea largă cu bucceaua de care nu se desparte niciodată și fiongul de betealǎ din cutiuta de tinichea.

Anii au trecut : căsuta veche nu mai este . a murit omul care mi-a povestit la lumina opaitului : nu mai e printre noi nici ființa care cânta cui îl avea și nu era : s'au schimbat multe pe lume, numai dragostea a rămas veșnică împrăștiind din potirul ei și bucurii și dureri...

VASILE SAVEL

O fată pe plajă

Lui IOAN TEODORESCU-SION

Nu-i nimenea pe țărm asemeni ție ;
Nisipul moale, colțurosul val
Iți poartă leagăn trupul virginal
Fragilele tipare să reție.

Albastrul umflă undele de mal
Se sparg tiparele. Și tu ești vie
Innoți. Și aplecată pe vecie
Dai mării sensul longitudinal.

Și'n urmă sveltă când sub stânci aride
Pe umerii de bronz arunci prosop
— O mantie ce soarbe strop de strop

Sărutul — trupul stridie se'nchide
Pe țărm. Curând un zeu sau un pescar
— Cuțit sau val — o va deschide iar.

EMIL RIEGLER

Balcic. 1927.

ELEGII

I

Inzepezită floare de cais
Pe care sufletu-mi îngheață și se stinge...
Ineacă-mă în caldul unui vis
Mai alb ca floarea ce din ramuri ninge.

Culege-mă din lutul înghețat
Crenguță ce te-apleci încet și alb spre mine.....
Mi-e sufletul de rouă încărcat
Și ostenit... de cel ce nu mai vine.

II

Toamna cade pe ulițí, putredă...., rece...
sguduită de vânt.
Te-am așteptat înainte să plece
Cocorii !

— Nu te-ai ținut de cuvânt —
De acuma până la Primăvară, inima îngheață
să știi !
Și sunt multe zile... multe nopți !...
...și n'ai să mai vii.

Spun asta, așa... nu ca o mustrare, nu ca un regret,
Nu !
Mă gândesc mult — Va fi un gol care...
...nimeni să-ți mai spue...
Tu.

III

Gândurile noastre se frământă...
Mă chemi.... Te strig !
Pe gura ta
Au jăruit căpșunele o vară 'ntreagă
Și eu... să nu te pot vedea.

Inimile noastre bat mâhnire...
E trist... E frig !
Pe fața ta
Culesul viilor începe să s'aștearnă
Și eu.... să nu te pot vedea.

Sufletele noastre se sărută...
Ba da !... Ba nu...
Pe mâna ta
Atâtea mâini străine ție, te desmiardă,
Și eu... să nu te pot vedea.

Visurile noastre se destramă...
Și eu... și tu...
Putem pleca,
Pe drumurile care nu se țin în seamă
Căci nu ne vom mai revedea.

VIRGINIA GHEORGHIU

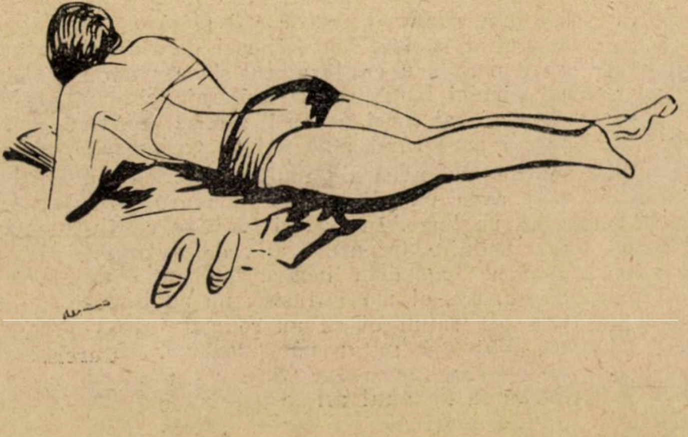

POŞTA

SYLVIUS ROLANDO

(urmare)

Dar Maiorul se încăpăţână.

— Imposibil, părinte!

O bubuitură, ca o explozie de cazan în clocot, răsună în apropiere, deşteptând peste fiorosul tunetului senzaţiuni vizuale de sfărâmături, de ţăndări, de praf şi sfârticare. Văile începură să urle în largi vibraţiuni, una, apoi alta, până ce ultimele rămăşiţe ale ecoului se prefăcură într'un foşnet prelung, fără sfârşit, ca sunetele tainice din scoicile goale.

In uşa cancelariei apărură figurile speriate ale celor doi doctori.

— Ce ne facem, Domnule Maior? — întrebă Marian.

— Fără ordin,... pe loc.

Preotul deveni agresiv.

— Eu plec!... Uite aşa, fără ordin... Dumneavoastră dacă vreţi, rămâneţi... Dar să ştiţi... Chestiunea mai are o faţă... Dezertarea la inamic.

Ameninţarea clătină rezistenţa încăpăţânării. Instinctiv, Maiorul reveni la justificare:

— Dar răniţii, ce facem cu ei? Sunt şaptezeci şi cinci...

— Cei evacuabili, pe jos,... ceilalţi, rămân.

— Cum rămân?... Unde rămân?...

— Rămân sub Nemţi!

Maiorul se înfurie şi începu să strige la preot:

— Cum rămân?... Singuri?... Eşti nebun, părinte?..Sunt şi aici regule. E o formă de îndeplinit... Ce dracu, suntem sălbateci?... Ce o să zică Nemţii?... Nu te gândeşti?... Ne-au învins, ne-au bătut..., măcar în spitale să găsiască o altă disciplină...

— Bine, Domnule Maior, nu mă ascultaţi, dar o să vă pară rău... Incă odată, asta se cheamă dezertare la inamic.

O altă bombă căzu ceva mai departe. Explozia avu rol convingător. Maiorul continuă mai domolit.

— Şi eu zic, să plecăm, dar să ne gândim şi la răniţi... După regulament, cineva trebuie să rămână cu ei, să-i ajute, să îngroape morţii,... să se îngrijiască de hrana lor... Să facem, părinte, un lucru civilizat,... să salvăm forma...

— Asta-i altă vorbă... Aşa da... Uite,... să rămână doctorul Precup.

Dar cel indicat se înfurie:

— Da grozav mai eşti, părinte! Ştii că-mi placi?... De ce eu şi nu Dumneata? De medici are nevoie ţara, de popi, nu.

— Aşa scrie la carte, rânji preotul, cel mai tânăr.

— Ia să mă slăbeşti, c'acum întorc foaia!

— Sau poate doctorul Marian, spuse preotul montând repede, în pofida împrejurărilor, o mică intrigă.

Şi atunci începu dezordinea discuţiunilor pătimaşe. Cine se sacrifica? Cine vroia să rămână cu răniţii sub inamic? Aceasta era tema morală. Dar fiecare refuza, sprijinit pe motive cu greutate.

— Pe mine mă omoară Nemţii, că-s Ardelean... Tot timpul neutralităţii am ţipat împotriva lor. Sunt pus la index...

— Eu am mamă bătrână, trebuie să îngrijesc de ea.

— Ca preot, datoriile spirituale depăşesc pe cele administrative, trecătoare... Fără ordinul Mitropoliei, eu nu pot rămâne...

In curând discuţia se prefăcu în ceartă. Medicii se coalizaseră împotriva popii. Acesta le răspundea dârz...

— Eu plec şi fără ordin... Să vedem cine are să mă condamne...

— De-adreptul mă prezint la cartierul general,... şi raportez.

— Cu inamicul lupt! Dar de bună voie, prizonier nu mă dau!...

Ca să stăpâniască rebeliunea micei cete, Maiorul îi bruscă:

— Să vă tacă gura!... Aicea eu comand!... O să faceţi ce ordon eu!...

O bombă căzu din nou, întărâtând cearta. Ţipetele şi ameninţările se învârtiau helice, împrejurul aceluiaş ax de gândire... Vânturau văzduhul gesturile nesocotite, iar cuvintele grele împroşcau ca alicele... Tensiunea era la maximum şi nu se întrezăria limita unei soluţiuni, când deodată părintele Pantelimon inspirat strigă:

— Staţi, nu vă mai certaţi!... Am găsit...

— Ce-ai găsit, părinte?

— Cei uşor pe jos, cei gravi...

— Asta e!... Cei gravi?...

— Cei gravi rămân!...

— Asta o ştiam noi? Cu cine rămân?

— Cu Poşta!

— Poşta?...

— Da, cu Poşta.

— Poşta!... Da! Bravo părinte! Să trăieşti! Bună ideie! Cum dracu nu ne-am gândit? Să trăieşti, părinte!

Şi ca într'o problemă grea, în care toate elementele se orânduiesc de la sine, după găsirea primului artificiu de calcul, toate dificultăţile legate de părăsirea răniţilor gravi, cădeau una după alta; elementar, obligator...

— Poşta-i bună!...

— Admirabilă.

— Rămâne cu siguranţă.

— Parc'o întrebăm!

— S'o înaintăm în grad!

— S'o facem soră de caritate!

— E deşteaptă... Se descurcă ea perfect!

— E prietenoasă,... cunoaşte toţi oamenii din sat...

— O să găsiască de mâncare... Are să îngroape morţii...

— Ii las şi bani destui!...

— Nemţii n'au să-i facă nimic...

— Dacă-i „poştă".

— Atunci, părinte, strânge materialul şi,... ordin de evacuare.

— Cine vorbeşte cu Poşta?

— Dumneavoastră, Domnule Maior, sunteţi mai convingător.

— Bine, să vină la mine... Unul din voi să se ducă la gară, celălalt la corturi. Să nu rămână nimic!... Ne-am înţeles?...

— Prea bine, Domnule Maior. Am înţeles.

* * *

Cu surprindere a ascultat fata, dar şi cu plăcere, expunerea amabilă şi atât de convingătoare, a maiorului. Pentru întâia oară, în viaţa ei nemernică, auzia cuvinte duioase, meşteşugit întoarse, titulaturi pompoase şi măgulitoare. Maiorul vorbia încet, blând binevoitor, dar serios şi hotărît, iar fata asculta... Şi din duelul subtil al vorbelor, ea nu prindea decât efectele grosolane ale laudelor şi ale foloaselor. Metodic şi convingător, fără brutalitate, chiar cu o afectată sinceritate, desluşia Maiorul, pericolele pribegiei şi siguranţa vieţii de sub ocupaţie. Specula apoi cu multă amploare, fericirea timpurilor de după război, când se va recunoaşte abnegaţia şi devotamentul ei, şi mai ales insinua într'una, perfid şi tenace în sufletul ei de femeie sensibilă la lauda şi onorurile legate de şefie... Şi titulatura o măgulia! O măgulia şi o convingea mai mult decât tot restul demonstraţiilor... Va fi şef, cum numai Doamnele din societate erau!... Va preda spitalul inamicului, solemn, cu demnitate, în pas de ţanţoş efect... Va trata, se va lăsa poate, convinsă de ofiţerii nemţi, blonzi, frumoşi

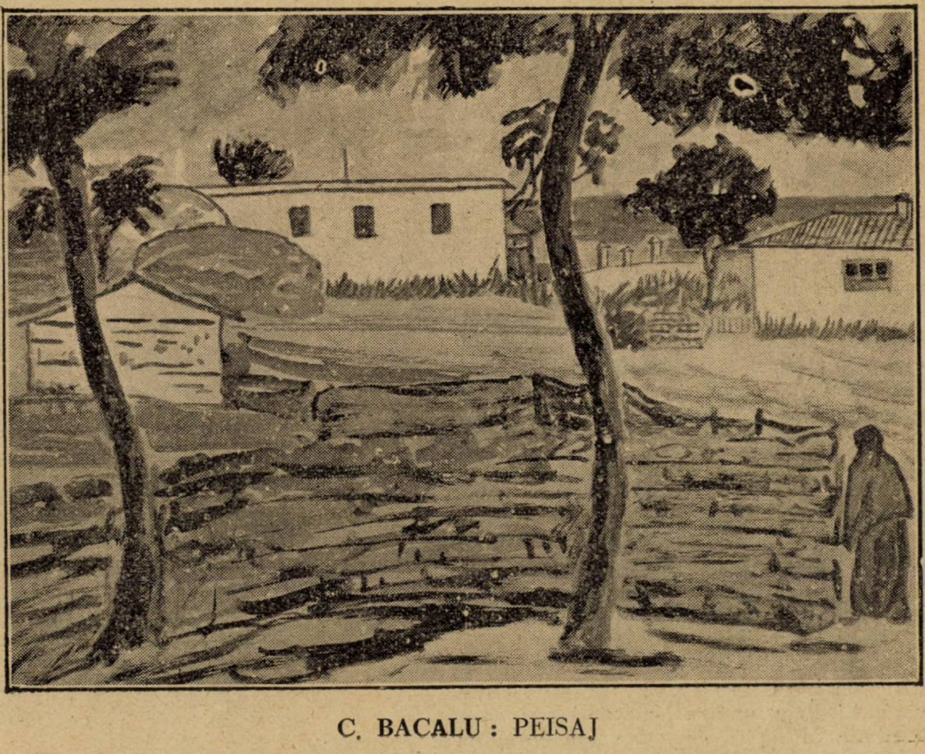

C. BACALU: PEISAJ

— se săturase de bruni și de țigănia lor... Avea bani !... Pentru prima oară în viața ei, cunoștea puterea și siguranța. pe care o dau banii.. Și în sfârșit, era înarmată cu un ordin. care o împuternicia față de inamic. o onora ca document și o asigura ca o poliță pentru viitor.

La despărțire, Maiorul i-a întins mâna. Asta a mulțumit-o cu atât mai mult, cu cât cei doi prieteni, Marian și Precup, fugiseră tâlhărește, fără ziua bună, fără mângâierea unui cuvânt măcar... Fata a plecat turburată. aproape plângând. In curte a stat câtăva vreme, privind năucită... Ochii ei înstrăinați lăsau evenimentele să se desfășoare în rostul lor turbure. fără să le ia aminte

Din când în când câte o bombă slobozia puterile ascunse ale munților . pădurea începea să foșniască. iar văile urlau câtva prelung și lugubru, ca într'o potopire de ape revărsate... Pe șosea automobilele fugeau sălbatec, ca niște tigri scăpați cu cușca în spate. Din curte se auziau sgomotele scurte și seci, triste ca de mormânt. ale sapei. Rănițiii ce plecau. se strânseseră grămadă în fața cancelariei. așteptând neîmpăcați de grabă și nerăbdare ca niște milogi hămesiți. biletele de evacuare. O mașină venită până la cantonul căilor ferate. țipa într'una parcă să plesniască. Și un fior de teamă cutremura edificiul hiperbolic din sufletul fetei. atât de labil construit. Abia între răniții cei părăsiți, s'a simțit din nou în siguranță.

In cort erau doi morți și treisprezece în viață Printre aceștia. câțiva delirau. întunecați de febră și fior. Cei mai mulți însă. erau limpezi la minte ; durerea le dispăruse odată cu febra, erau însă imobilizați în pat. neputincioși. unii paralizați din mijloc. alții cu picioarele frânte strânse în aparate de lemn sau în bandaje de gips. Printre ei se găsia și plutonierul Porumbiță.

Plutonierul Porumbiță avea amândouă picioarele în gips. Inainte de război fusese lucrător compactor. Era un băiat frumos și deștept. cu un dar în înfățișare. care-l deosebia ușor de ceilalți lucrători în atelier. de ceilalți subofițeri în regiment. Un păr negru, lucios și ondulat cădea aruncat pe spate de o frunte răzvrătită. Pe un ten alb și fin. nealterat de fabrică. nici de război. ochii se oglindeau în niște orbite largi, prinși în cercuri de umbre dureroase. Ișì păstra o figură de adolescent. pe care, intenționat, potrivise un zâmbet melancolic. Avea apucături și drăgălășenii de copil ce se alintă și o vorbă dulce, moale și insinuantă. căci era poiet. poiet de atelier și de mahala. revoltat, pesimist. umanitarist și sentimental. In realitate această înfățișare suavă, ipocrit retușată. ascundea de mult. un frământ nestăpânit de felurite patimi. ură de muncitor proletar. ură de om inteligent nedreptățit. Iar rănit și imobilizat în carcera patului. ca la orice neputincios, în sufletul lui se organiza din neputință ură și nenoroc. un gând infam. răzbunător. intrigant. subversiv. un gând de arivist împiedecat în ascensiunea lui, ce se zbătea în clocot înfundat, pe sub pojghița de falsă suavitate, potrivită unei stăpânite fățărnicii.

Fuga celorlalți clocise în sufletul său, pofte mari. răzbunătoare.. El nu fusese evacuat ! Prin urmare nu mai era bun de nimic. Milog în cărucior. sau cerșător la ușa bisericii... Nu mai era luat în rândul oamenilor... De aceia ura pe toți care fugiseră, și pe cei ce puteau fugi..

Când fata intră în cort. Porumbiță o chemă lângă el și începu să-i vorbească.

Afară în curte. se lucra de zor... Bombardamentul încetase... Pânzele corturilor, desprinse, fluturară câtăva vreme îndărătnic și rebele străduințelor oamenilor și apoi căzură. Dealul rămase acoperit doar de armăturile de fier și lemn. Numaidecât oamenii începură să desfunde pământul pentru dărâmare. Se auziră câteva trosnete puternice, apoi ciocnirea metalică a pieselor și răspunsul scurt și întunecat al pământului...

Era o zi de toamnă. întristată.

Cerul avea puritatea și melancolia azurului. Lumina se juca cu capricii necunoscute. Intr'un molid se așezaseră pufuri de argint. Un brad se brumase. iar cei doi oțetari sângerau din rănile lor proaspete pe trupuri uscate. Pe întinderea pădurilor. cuibare de lumină se prindeau. ca niște pete de soare pe un covor.. Și oamenii lucrau tăcuți, lucrau de zor, obosiți, în neștire, cu lucrul înstrăinat de simțuri. Loviturile în lemn și în piatră, ruperea tinichelelor, scârțâitul roabelor. demontarea pieselor, erau învăluite par'că de depărtare și sunau trist, a pribegie. Până în prânz, întreaga formațiune a spitalului a fost la pământ.

Pata de chelie a dealului avea acum altă înfățișare. Gospodăria de pe ea părea evacuată silnic de un proprietar neîndurător. Corturi. mobilier sanitar, instrumente. baloturi de material, tărgi, mese de operație. stau strânse în mormane sau împrăștiate la întâmplare. Trăsurile de ambulanță și căruțele cu pântecele lor căscate așteptau să fie încărcare. Răniții evacuați erau gata de plecare. Din poiata lor. caii întorceau capul cu grijă. Intr'un colț al ogrăzii cânii răscoleau mormanele de băligar, unde se găseau bucăți de gangrenă cu carne sănătoasă....

Prima ambulanță plecând. masivă și grea rupse un sentiment grav și duios. Par'că pleca un car funerar ! Oamenii se legaseră iute de acel petec de pământ... Și apoi o altă ambulanță și așa mereu alta. tot alta.. luau drumul gării, unde se făcea îmbarcarea.

Până'n seară curtea spitalului se golise. Doar un singur cort rămăsese, cortul răniților neevacuabili mare și trist, ca o enormă cloșcă, ce apăra sub ea niște pui piperniciți...

Câtă vreme durase evacuarea. plutonierul Porumbiță vorbise în cort. Vorbise mult, insinuant. perfid. excitând pornirile neputincioase ale celorlalți răniți și mai ales căutând să lămurească pe fată. Rănile îl dezlegase de disciplina ierarhiei și îi dădeau — credea el — libertatea instigării. Cu deliciu descosea evenimentul. evidențiind din lenta lui destrămare. toată batjocura, mizeria și nerecunoștința.

— Ei fug, fraților... Fug !.. Ce le pasă ?... Și pe noi. pe care ne lasă aici !.. Ce le pasă !.. După ce ne-au băgat în foc, ne-au schilodit. ne-au nenorocit !... Acum și de sufletele noastre își bat joc !

STAMPĂ

Caerul de ceață-al toamnei pe câmpii lin se destramă,
Peste brazde arse care vor da holde de cenușe ;
Razele, sfioase stoluri, ce jucau ca pe-comoară,
Astăvară,—
Toamna
Le-a'mpletit în nimb de zgură
Și a'ncremenit pe zare, răstignită pe o gură
De fântână
Părăsită....

Ciorile — păianjeni negri, — prinse'n plase moi de ceață,
Pe câmpii plutesc și-așteaptă toamna pradă să le cadă ;
Văluri, Văluri de tăcere, cad pe sufletu-i de ghiață,
Cad grămadă.

Ca de plumb singurătatea tot mai grea, mai grea apasă—
Moartea cenușie par'că stă de vorbă cu urâtul
In pustiu'n care toamna brusc a risipit trecutul...
Rele, negre ca păcatul, la răscruci pândesc câmpii
Pe drumeaguri să sugrume stolul razelor târzii...

Pier câmpiile imense, în cătușe de durere,
Mohorâte stepe'n care rătăcesc numai strigoii ;
Iară toamna, răstignită pe Golgote de tăcere,
Râde straniu, mulțumită. că a semănat dezastru —
Ziua neagră de apoi.

ALEXANDRU COLORIAN

ARDEALUL SI PROBLEMELE CULTURALE

„Foaia Poporului“

Printre publicațiunile pentru popor, la locul prim se cuvine să amintim **„Foaia Poporului“**, înfiintată în anul 1893 la Sibiu, ca organ popular pe lângă „Tribuna“ lui Ion Slavici Foaia aceasta a fost întemeiată din initiativa lui Ion Rusu Șirianul, care a semnat multă vreme ca redactor responsabil. Tot el i-a imprimat caracterul politic cultural și i-a făcut împărtirea materialului, clasându-l astfel : Articol de fond politic, informatiuni politice, stiri din România, articole si sfaturi economice, o foarte bogată cronică si foiletonul cu literatură potrivită pentru popor, îndeosebi colecții de poezii populare și alt folklor. Impărțirea si caracterul acesta le-a păstrat până la trecerea acestei publicațiuni din proprietatea partidului național în mâna unui tipograf sas, care o cumpărase dimpreună cu tipografia „Tribunei“

Primul număr a esit ca număr de probă în luna Decembrie 1892, iar al doilea cu data de 10/22 Ianuarie 1893. De atunci a apărut regulat în fiecare Duminică.

Succesul a fost peste așteptare. Chiar după numărul de probă abonamentele veneau din toate părtile Ardealului și cresteau cu fiecare număr, încât administratia, care tipărise chiar dela numărul 2 câte trei mii de exemplare, se văzu nevoită a anunta în numărul 7 că numerii vechi, ceruti de abonați, nu se mai pot trimite fiind complet epuizați.

La înăltimea succesului material a fost și succesul moral. La „înștiințarea redacției că „va publica cu plăcere ori ce dare de seamă despre lucruri mai însemnate ce se petrec pe la sate, orice plângere dela cei ce se simt loviți din vre'o parte oare care“ si că „va da sfaturi sătenilor“, publicul dela țară a răspuns în mod larg. Corespondența redactiei devenise în scurtă vreme foarte bogată.

Oamenii cu mâinile scrijelite de munca grea a plugarului, cari abia știau să citească silabisind si să scrie în aceeași măsură, își așterneau pe hârtie năcazurile lor, mari si mici, cerând sfaturi sau ajutor împotriva celor cari le pricinuia aceste năcazuri. flăcăi si fete mari își „vărsau focul inimei“ în versuri populare și le trimiteau „la gazetă“ ; preoți și dascăli bătrâni făureau poezii ocazionale, de obiceiu preamărind pe martirii neamului, cari erau osânditi de tribunalele unguresti si înfundau temnițe de stat (închisoarea politică) din Seghedin.

Astfel în scurtă vreme s'a realizat prima fază, care deschidea cuvântul către cetitori din numărul de probă : **„Foaia aceasta ese din popor pentru popor !“**

Intr'adevăr, așa a fost „Foaia Poporului“ în epoca ei glorioasă : o gazetă scrisă de popor pentru popor.

Cuvintele ce le adresa redacția către cetitori în numărul de probă, nu erau un apel comercial cu promisiuni vagi și ademeniri sedițioase pentru cei lesne crezători, ci erau cuvinte pornite din inimă curată, cari nu puteau să nu atingă și să nu cuprindă inimile curate ale țărănimei, către care erau îndreptate.

„Doritori de-a vedea natiunea noastră, se spunea acolo, înaintată, știind cât e încă de făcut la sate ne vom îndrepta mereu privirile înspre țărănime“.

Iar mai departe :

„Imbogățirea mintii, ridicarea moravurilor poporatiei rurale a noastre prin cetire, iată ce ne propunem. De aceea foaia se va scrie numai pentru sate cu dorința de a apăra pe plugarii români în toate plângerile lor drepte. Ne vom ridica glasul de câte ori îi vom vedea nedreptățiți, vom fi necrutători față cu potrivnicii de neam străin, întocmai cât de putin vom răbda răul venit din partea celor ce **ai nostri** se numesc.

„Prin pilde vii, dela noi și din alte țări, **vom arăta mai presus de toate bunătățile școalei,** ca românii toți să se îndemne a trimite copiii la școală, ca astfel să ajungă și poporul nostru **fruntaș**, iar nu impilat“.

Cum puteau țăranii să nu tresalte de bucurie la cetitul astorfel de cuvinte, cari făceau să încolțească în inimele lor obidite nădejdi frumoase pentru viitor. Ceeace auziseră ei până atunci la întrunirile politice, fără să fi putut înțelege prea bine de ce era vorba, vedeau acum, în coloanele acestei gazete, scris pe întelesul lor.

Iar când această gazetă le vorbea, după cele de sus, și de fratii lor liberi, s'ar fi putut ca ei să nu înțeleagă cu firea lor inteligentă, că „Foaia Poporului“ vrea să-i pregătească pentru zile și mai mari, decât acelea cari le-ar fi adus belșug în casă și multumire civică ?

„Mândri de patria liberă și independentă a fratilor nostri din România, scria redactia „F. P.“, vom da seamă despre toate câte se petrec dincolo, în Țară. Vom arăta care popoare sunt vrednice de dreptatea noastră și de care să ne ferim“.

Dar de-o actualitate deosebită sunt și pentru zilele noastre următoarele cuvinte, cari arată drumul ce ar trebui să-l urmeze toti conducătorii și îndrumătorii poporului :

„Ne vom face, mai presus de toate, chemare, ca atunci, când vom desvolta **mintea,** să cultivăm **inima** poporațiunii noastre dela sate, ca în aceeaș vreme când mintea i-se luminează prin învățături folositoare, inimile să se înalțe cu mândrie în dragostea natională.

„Vom propovădui deci iubirea de frate : suntem fii ai aceleiași națiuni ! Pe gîlcevitori îi vom scoate dintre noi, — pe pismătăreti îi vom arăta cu degetul, pe toți vom căuta să-i îndreptăm“.

Așa vorbeau în anul 1892 gazetarii ardeleni poporului din Ardeal. Ce deosebire între timpurile de atunci și cele de azi. Cuvintele lor ar trebui să aibă și acum acelaș ecou, fiindcă nu și-au pierdut nici azi actualitatea.

ION BAILA

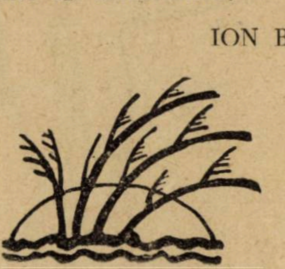

O SEAMĂ de CUVINTE

Oscar Wilde făcu într'o zi complimente unei artiste cam bătrâne pentru rolul jucat.

— Ah, zise ea făcând fasoane, de fapt ar fi fost nevoe pentru rolul acesta, de tinerețe și frumusete.

— O ! doamnă, răspunse Oscar Wilde care-i ghici intenția, d-voastră ați dovedit tocmai contrariul !

◆

Un critic de artă se prezintă la Liebermann cu niște desemnuri proaspete ale unui tânăr artist, care trebue „încurajat“, rugându-l să cumpere două desemnuri pentru cincizeci de mărci, căci artistul se afla în cea mai neagră mizerie.

— Știi ce, Sarah Bernhard a spus odată : „de l'amour tant que vous voudrez mais, pas de cochoneries“. Ține domnule, o sută de mărci, dar ia-ți și tablourile înapoi, răspunse Liebermann.

*

Alexandre Dumas-tatăl recomandă odată, printr'o scrisoare, unuia dintre prietenii săi cei mai buni, pe un excroc de cea mai ordinară speță.

— Iți trimit pe unul dintre cei mai buni prieteni ai mei : deschide-i larg ușile, fă pentru el ceeace ai face pentru mine, etc... etc..

După câtva timp se întâlnește cu prietenul care îl tratează cu răceală. Au loc între ei explicații. Prietenul reproșează lui Dumas, care uitase totul, excesul de încredere : era vorba despre ultimul protejat.

— Ei bine, întrerupse Dumas, e cel mai bun, cel mai adorabil băiat din lume ! Plin de spirit, de inimă !

-- Da, dar mi-a șterpelit ceasul.

-- Cum ! Și pe al d-tale ?

*

Celebrul poet francez Verlaine scria o cronică la o revistă franceză literară, care-i plătea articolele 5 franci, unul.

Intr'o zi Verlaine veni la redacție :

— Nu vă e rusine ? întrebă furios pe casier. Mi-ați dat eri o piesă de 5 franci falsă !

Nu vă supărati, Domnule Verlaine, iată altă piesă, spune îndatoritor casierul.

Verlaine puse imediate piesa în buzunar.

— Și pisa falșă ? ceru casierul.

— Piesa falșă ? strigă Verlaine înfuriat, mai vorbiți de piesa falșă ? Dacă ați ști cât necaz am avut, până am scăpat de ea !

◆

Intr'o zi contele de Mony trebuia să se ducă în persoană la Banca lui Rotschild, pentru o afacere financiară. Bancherul îl primi foarte politicos.

— Domnule, îi spuse Rotschild fără multă ceremonie, vă rog luați un scaun.

— Știți cine sunt eu ? spuse omul de stat jignit. Vorbiți cu Contele de Mony.

— Domnule Conte, replică Rotschild, atunci vă rog luati două scaune.

RUD. A. KNAPP

Pe Atlantic *)

de V. V. STANCIU

Epiderma Oceanului a început să se încreţească ca o piele omenească la frig. Oglinda de apă pe care am lunecat şapte zile. acum se brăzdează. Pe pământ, la cea dintâi adiere de vânt, frunzele, cele mai sensibile. se impresionează şi tremură. Pe apă sunt valurile cari se înfioară cele dintâi şi apoi noi, oamenii după vapor. De jur împrejur cât vezi cu ochii „berbecii“ îşi sbârlesc coama de val într'un alb prevestitor de rele. Valurile se umflă şi se coboară şi iar se ridică, par'că toate ar vrea să cabreze. Ce mic îmi pare acum vaporul. Se mişcă în toate părţile după cum oceanul se joacă cu el. Nu văd decât dealuri şi văi de spumă. S'ar zice, o formidabilă răscoală de ape. Mulţimea de valuri. odinioară blândă, care dormita parcă pentru eternitate, sub impilarea nemiloasă a vântului, se ridică deodată şi ne dă surpriza înfricoşătoare a unei revolte de sclavi. Fiecare val şopteşte celuilalt lozinca răzvrătirii, s'au înteles. orizontul ameninţă sinistru, marea întreagă este un singur norod înfuriat care nu vrea decât distrugerea. Fiecare val. înebunit de mânie. vrea să se transforme în câte un mormânt. Spectacolul este... sublim, cum i-ar zice Psichologia pentru a-l micşora ca să-l facă înteles. Ce poate fi mai grandios decât natura dinamică. O furtună pe Atlantic nu se poate descrie. Se simte doar. Imensitatea înfuriată nu începe în cuvinte. Cer iertare cititorului dacă am deformat-o. încercând s'o'nghesui în câteva fraze. Văd în zare corăbii cu pânze umflate. Sunt bărcile pescarilor din Islanda. cari cu toată urgia apelor s'au dus la pescuit. E cursa obligatorie după pâine, goana în care omul trebue să lupte nu numai cu semenii. ci încă si cu natura. Lupta aceasta a fost totdeauna crâncenă. Cât de scump plăteşte omul victoriile lui asupra naturii. care nu a renunţat de a se revanşa. E atâta primejdie întinsă pe ape şi doar undeva. departe la ţărm sunt copilaşi ce aşteaptă să li se aducă mâncarea..

„Pluie cu bourrasque. il faut qu'il sorte, il faut qu'il aille. car les petits enfants ont faim. “

Soarele luminează la orizont, producând aspecte ireale de apocalips. Ruga copiilor de pescari n'a fost zadarnică.

*

Pe vapor. la o altă clasă se află şi o echipă de călugăriţe. trimisă în misiune religioasă. Cele mai multe sunt tinere, unele aproape copile. Aceste făpturi stau ziua'ntreagă în sala de lectură evitând lumea. adâncite în citirea cărţilor sfinte

O seară grea de tăcere. Un cer stropit de stele. Un luceafăr care atrage ca şi fundul mării. E una din acele nopţi care răscumpără singură toate durerile unei vieti. In calmul răscolitor de suflete a început un cântec lin, ca o rugăciune de seară. E par'că un plâns duios, care în acompaniamentul valurilor înfioară. Călugăriţele cântă. eşite pe covertă. încrezute în discreţia întunericului ca într'un duhovnic. Poezia acestei nopti divine le-a biruit. Chemate de viaţa şoptită ispititor de buzele firii, au suspendat pentru câteva ceasuri opera lor continuă de lentă sinucidere. Este în cântul lor atâta melancolie. că pare a fi însăşi tinereţea ce cântă, dragostea lor neîmpărtăşită, exaltată toată de această noapte vrăjită. E în acel glas dulce. feciorelnic, chemarea fiorului necunoscutului şi setea. de mult strunită. a unui mire altul decât Christ.

Sunt fîşii din sufletul lor. cari picură în mare. Sunt visurile tinereţii exfoliate unul câte unul. smulse de briză şi înecate'n mare

Jos în sala de mâncare un grup de sectari religioşi au făcut aci biserică plutitoare. Predicatorul. un tip blond ca spriţul şi cu obrazul de culoarea crenviştülui. vorbeşte în fiecare după amiază credinciosilor cari ascultă cu multă evlavie. Predică cu patos. convingător dacă nu si convins. Perorează cu fandări retorice în eretici. Soţia sa. o maniacă religioasă prinde muşte. Pune atâta atenţie şi pasiune în operaţia sa, încât ai crede că fiecare musculiţă inofensivă e un spiriduş antichrist, şi că această vânătoare decide soarta religiei crestine.

V .V. STANCIU

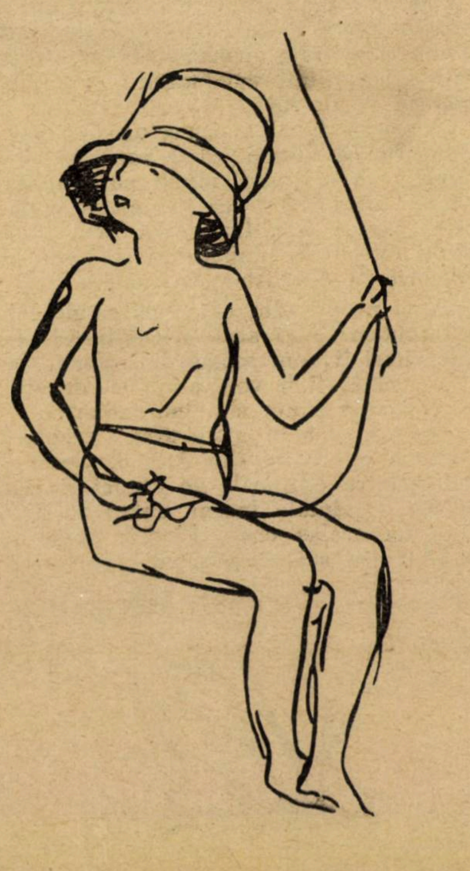

---

*) Din volumul „Altă lume“ (Note dintr'o călătorie în America). ce se află sub presă în editura „Curierului judiciar“.

TEATRELE

TEATRUL NAŢIONAL: OMUL CU MÂRŢOAGA, piesă în 4 acte de **Gh. Ciprian.**

Drept orice introducere ar trebui să urăm d-lui Ciprian ca şi la următoarele piese să aibă inspiraţia tot atât de fericită şi să nu devină mistic. Căci sfârşitul atât de frumos şi de neprevăzut al **„Omului cu mârţoaga“** poate deştepta oarecari temeri.

Subiectul e cunoscut: un biet arhivar pasionat de curse cumpără o mârtoagă pentru care suferă toate umilinţele şi loviturile până când mârţoaga în care el **crezuse profund şi neşovăelnic,** datorită îngrijirilor lui. devine cel mai bun cal depe hipodrom. şi îi răscumpără prin onorurile ce i se dă, toate suferinţele trecute.

Piesa e scrisă în stil de şarjă, şi de muşcătoare ironie împotriva societăţii, care batjocoreşte şi crucifică pe toţi marii fanatici ai unui ideal. Prin aceasta capătă vestmânt de universalitate.

Un atare subiect, tratat în spirit tragic n'ar fi fost modern şi mai ales n'ar fi interesat. Atunci Chirică ar fi trebuit să fie înlocuit cu toti martirii şi eroii omenirii şi simbolul de la urmă care dă farmec piesii n'ar mai fi fost atins.

Tehniceşte, piesa are unele stângăcii şi pe alocurea dorul de mai mult, dă naştere la naivităţi, dar cine poate să se lege de asemenea amănunte, faţă de noutatea şi suculenţa operii.

Şi puţine opere au atâta suflet românesc în cuprinsul lor. Ironia tare, humorul discret şi crud. umanitarismul naiv, dar nu lipsit de simţul realităţii şi misticismul vag care pătrunde şi stăpâneşte sufletele eroilor, aproape de sfârşit, sunt caracteristicile eroilor din piesă şi ale specificului românesc în acelaş timp.

A crea oameni stăpâniţi de patimi, e cel mai mare dar pe care natura îl poate face unui dramaturg şi cu d. Ciprian n'a fost sgârcit. Viaţa care se degajă intens şi interesul ce ştie să deştepte în spectatori faptele eroilor motivează speranţele care le pun toţi în talentul d-lui Ciprian.

Şi dacă n'are să mai fie furat de noutatea vreunei idei, pe care va voi s'o umanizeze, căutându-i un subiect potrivit şi eroii specifici. şi va râvni să creeze numai oameni. e sigur că nici un alt Chirică nu va mai deveni prin simbol asemenea lui Cristos şi nici lucrările d-sale nu vor fi mai puţin interesante şi mai puţin universale. Fiindcă pasiunile omeneşti sunt mai universale şi mai eterne decât ideile şi simbolurile.

INTERIMAR

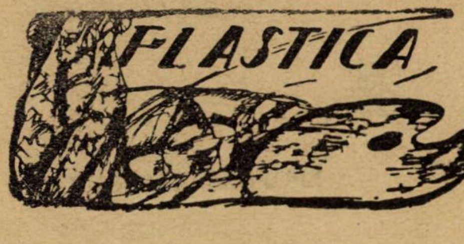

UN SPANIOL

DESPRE PICTURA ROMANEASCĂ

Modelul a plecat. lăsându-mi în atelier un parfum curios. de carne tânără — și cauciuc. Pe divanul care mai păstrează încă tiparele. calde, ale formelor ei — aflu. întredeschisă, o poșetă fină, neuzitată pela noi.

De bună seamă. un dar de curând căpătat.

Il cercetez cu nevinovată curiozitate.. O batistă rose. de matasă,... o cheie de nichel,... cinci monede, spaniole, de aur,... roșu de buze,... și o broșurică.

Tresar.

Broșura e românească și poartă titlul :

EXPOSITION D'ART ROUMAIN

30 Sept. — 10 Oct. 1927

PAVILLION DE LA MAISON DES

IARDINS

(CHAUSSÉE KISELEFF)

CATALOGUE

CONGRES DE LA PRESSE

LATINE

Bucarest — Oct. 1927

Sunt în 12 Octombrie. adică două zile după închiderea Salonului — și încă nu am aflat nimic. din coloanele pressei latine a Bucureștilor despre existența unei asemenea expoziții de artă românească.

De bună seamă, voi descoperi în filele acestui catalog, al ziaristului spaniol — (căci. hotărît modelul meu a căpătat poșeta dela un oaspete, gazetar spaniol) — ceiace. în circumstanțele date, firesc ar fi fost să descoper, mai întâi. în gazetele bucureștene.

Nu mă însel.

Marginile catalogului sunt înegrite cu mici caractere strânse și energice, cari țes în dreptul artiștilor și operelor expuse, o rețea de aprecieri și sentințe uimitoare, câte odată, prin spiritul și justeta lor.

Cum asemenea documente sunt rarissime pentru noi Românii — le traduc și le tipăresc, fără nici o alterare, cu rugămintea pentru confratele străin, de a mă ierta că necunoscuându-i numele, nu pot avea plăcerea să-l împărtășesc cetitorilor noștri — potrivit uzanțelor literare.

Asa dar :

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

PEINTURES

C. LECCA — (indiscifrabil)..

G. TATARESCO — meșteșugar iscusit... fără simț pictural, — deci anost.

TH. AMAN — Delacroix... minus temperamentul

C. STAHI — realist cucernic.

N. GRIGORESCU — formidabilă facilitate.. sprinten... agreabil... Insă prin ce „național" ?!..

I. ANDREESCO — pictorul acesta, mort așa de tânăr. va trăi încă mult..

G. D. MIREA—vidă grandelocvență...

ST. LUCHIAN — Intr'un muzeu spaniol, ar provoca panică. Vopseaua lui e explozie de lumină. O sărbătoare tragică. Un delir. N'am întâlnit nicăire o asemenea paletă. Dar pentru ce, Dumnezeule, numai una singură aparține Statului românesc ?

ARTHUR VERONA — (indiscifrabil)...

ȘTEFAN POPESCO — prudent până la inexpresiune...

TH. PALLADY — delicate și triste acorduri de orgă.

G. PETRASCO — a.. ha !.. iată ceva care îmi răscoleste adânc suvenirul sumbrului Toledo....

ABGAR BALTAZAR — fin și suggestiv...

CAMIL RESSU — înaltă inteligență picturală.. portretist de clasică pătrundere... compozitor cu vastă și nezdruncinată știință.

ISER — adânc expresiv... dar, uneori, incisiv până la denaturare...

I. STERIADI — (indiscifrabil)...

I. THEODORESCU-SION— talent puternic cu multiple si inepuizabile surse..

S.MÜTZNER — — — —

RODICA MANIU — (indiscifrabil)...

MARIUS BUNESCU — delicat și totuși vioiu și expresiv...

TRAIAN CORNESCU — — — —

CECILIA COUTZESCO-STORCK — Euretmie... bohémienne...

FR. ȘIRATO — (indiscifrabil)...

LEON VIORESCU — atent și grav...

ȘT. DIMITRESCU — (indiscifrabil)....

VIRGIL DARESCO — frumoasă fugă impresionistă.

HENRI H. CATARGI — încă unul cu sobrietăți iberice, în ochi și pe paletă..

LEON BIJU — melancolie...

D. GHIAȚA — (indiscifrabil)...

ELENA POPEA — — — —

PETRE IORGULESCU — temperament facil... dar temperament...

I. MIHAIL — cuminte....

LUCIAN GRIGORESCU — — — —

C. BABIC-DANIEL — supleță..

HENRI DANIEL — (indiscifrabil)...

NINA ARBORE — — — —

MERICA RAMNICEANU — — — —

OLGA GRECEANU — — — —

SABIN POP — (indiscifrabil)...

AUREL BAESU — (indiscifrabil)...

ADAM BALTATO — — — —

C. BACALU — foarte pitoresc în descripțiunea peisagiului oriental...

DEMIAN — — — —

V. ARNOLD — — — —

SCHWEITZER-CUMPANA — pictor...

VASILE POPESCO — indiscifrabil)...

TACHE SOROCEANU — portret expresiv...

TACHE PAPATRIANDAFIL — — —

NADIA GROSSMAN-BULIGHIN — —

AUREL KESSLER — (indiscifrabil).

CORNELIU MIHAILESCO — — — —

MARCEL IANCO — îmbrăcată în culori cari consumă armonie. chiar nebunia te poate vrăii...

LUCREȚIA MIHAIL — (indiscifrabil)..

— — — — — — — — — — —

Pe albul paginei 30. — care face, în catalog. pauza între capitolul PICTURA ȘI AQUARELLA găsesc următoarele rânduri. pe cari le traduc iarăși, fidel, deși n'au decât indirectă legătură cu țara și arta românească :

„...Pe stradă. femeile române sunt mult mai reușit pictate de cât în tablouri, și totuși mai ieftine de cât acestea din urmă.

„..Din 141 de picturi expuse aici, 103 sunt luate din colecțiile particulare și numai 38 din ale Statului...

„Imprumutat unui reporter român una hârtie de o mie lei... până mâine.

„Nelly Popesco ?.. Par'că așa mi-a spus !.. Drace... i-o fi cum-va frate ?

„Mi-a dat rendez-vous la muzeul de pictură E o farsă ! Mi s'a afirmat că nu există de cât director.. "

— — — — — — — — — —

La marginile foilor, cuprinzând aquarelia, foarte mult spațiu curat.

Ici-colo câte un rând. care înseamnă o ochire din fugă :

CECILIA CUTZESCU STORK—multă vervă...

RODICA MANIU — delicios de intim.. ....

LUCIA DEMETRIAD BALACESCO — curios ..

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Pervazul rubricii NOIR ET BLANC e scrijelat, în câteva locuri. cu un creion recalcitrant :

CONSTANTIN D. STAHI — fantastic burin..

G. D. MIREA — bluff..

R. IOSIF — amuzant...

— — — — — — — — — —

MARIA PANA BUIESCO..... ?..

A. JIQUIDI — multă vlagă satirică...

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Asupra sculpturii — nimic.

Pe ultima copertă. desemnat vag, un răcitor de șampanie, din care se ițește gâtul unei sticle goale. Subt această naivă vignetă, un număr de telefon și— o rețetă : Oxyde de zinc 15 — Huile de Cade 4 —Soufre 6 — Acid Salicylique 0.75 — Salicylate de Méthyle 0.25 — Vaseline 74..

N. N. TONITZA

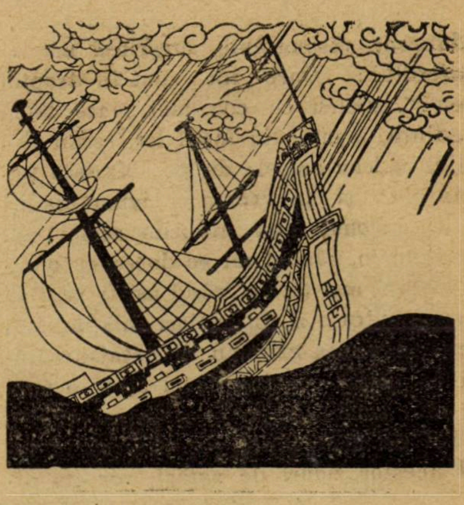

ECOURI

Cu numărul acesta, „Universul Literar“ îşi închee o etapă şi-şi opreşte pentru câtăva vreme apariţia.

Cum şi când, va reapare, se va anunţa prin „Universul“.

MUŞAMAUA SFÂŞIATĂ

Prelunga masă la care, ca alţi noi şapte în contra Tebei, asistam, în târgul cu serioase reminiscenţe revoluţionare, la examenul de bacalaureat din sesiunea de toamnă, era aceiaşi masă martoră gloanţelor descărcate în ajun, de un june intelectual român, decis să spele în sângele examinatorului pervers, ruşinea de a fi fost lăsat repetent pentru a nu ştiu câta oară.

Frumoasa muşama neagră, strălucitoare şi orgolioasă, tăinuitoarea fidelă atâtor cerneluri vărsate fără de urmă, sta, sfâşiată într'un colţ şi prin firele de scamă murdară, lemnul de brad îşi arăta intestinele răvăşite de spiritul de demnitate al junelui intelectual român.

Tinerii candidaţi vorbeau cu elocinţă despre îndatoririle cetăţeneşti, despre operaţiile electorale, cărora atâţia dintre ei le dăduseră în practică cele mai preţioase lumini, amuţiau brusc după ce schimbaseră sexul literar al scriitorilor, ingânau o întâmplare din tânăra lor experienţă amoroasă pe care o puneau pe seama lui Eminescu, dădeau ochii peste cap în semn de renunţare nevinovată, îşi promiteau să nu mai audă de Universitate, numai să scape cu bine din iadul acesta încins al bacalaureatului (ca acea tânără candidată, graţiată de clasa 8, cu obligaţia că nu se prezintă la bacalaureat, răspunzând, surprinsă asupra delictului: „Oare nu sunt în dreptul meu?“, mutau cu cea mai mare bună credinţă, munţii din locul lor, secau fluviile, rădeau oraşele de pe sufrafaţa pământului şi în vreme ce ignoranţa îşi sufla ciclonul între zidurile acelei săli de examen, gândul mi se ducea cu o sută de ani mai târziu, când aşi fi vrut să înviu pentru o zi, în aceiaşi sală de examen, la acelaş examen al bacalaureatului ca să mă conving că şi epste o sută de ani, candidaţii la bacalaureat vor fi la fel de nepregătiţi, cu toate că în locul acestor ziduri de astăzi, vor sta altele de marmoră şi în locul apostolilor dela uşa de intrare (aflat-aţi oare, că la două zile după atentatul cu pricina, spada sfântului Pavel se afla ruptă dela mijloc şi cheia sfântului Petre paznicul raiului, confiscată? — Ceeace nu s'a pomenit nici în timpul Nemţilor — trageţi concluziile — cum zic localnicii) şi în locul apostolilor va sta, surâzătoare, sub umbra ochelarilor, statuia în fildeş a omului şcoalelor, a marelui diletant de construcţii şcolare, a singurului vinovat, întrucât ar putea să schimbe şi ondul lucrurilor dac ar voi să gândească altfel, de ruina spirituală a învăţământului secundar, de astăzi.

Pentrucă discuţia ce se urmează în presă, pe tema rezultatelor bacalaureatului nu atacă — afară de câteva excepţii onorabile — adevărata rădăcină a răului.

Bacalaureatul a fost cel mai eficace mordant pentru fixarea putredei situaţiuni a învăţământului. Toată campania publiciştilor, toate tânguirile congreselor profesorale, n'au izbutit să convingă aşa de repede şi aşa de definitiv, ca această piatră de încercare a bacalaureatului.

Numai că atâta nu ajunge. In dosul acestui dig, al bacalaureatului, ridicat în faţa valurilor ignoranţei care ameninţau să inunde Universităţile, trebue s ăînceapă adevărata campanie de construcţie sufletească. Să înceteze zidurile.

Dacă nu vrem să ne trezim cu clasele goale, de suflet. Deja în locul dascălului de altădată, veghează, gârbovit de oboseală şi cu gândul la nevoile de-acasă, un poliţist care abia răzbeşte să ţie ordinea mulţimilor ce se înghesuesc între zidurile confortabile ale şcolilor.

A mulţumilor dintre care se recrutează câte un descreerat ca cel de deunăzi, care sfâşie muşamaua de pe biata mizerie a învăţământului.

Dar poate că şi în acest rău — stă un bine.

FLORENŢA LUI DANTE

D-şoara **ALEXANDRINA MITITELU** tipăreşte la tip. „Bucovina“, o lucrare intitulată: **„Florenţa lui Dante şi alte cronici italiene“** (80 pag., lei 40).

Publicate în majoritatea lor în revista de studii italiene „Roma“ a d-lui prof. Ramiro Ortiz, ele sunt adunate cu gândul, cum mărturiseşte autoarea, de a ajuta la răspândirea gustului pentru literatura italiană.

De o utilitate incontestabilă, această lucrare aduce, într'o aleasă limbă literară informaţiuni studioase, despre câteva probleme capitale ale literaturii italiene.

Citâm: Florenţa lui Dante; Canţonierul lui Petrarca; Giovani Vergu; Alessandro Manzoni. In amintirea lui Renato Serrai Luigi Siciliani; Poezia lui Ugo Betti şi se închee cu agreabile note de drum Neapoli-Roma.

EPOPEEA RAZBOIULUI ROMANESC

Sub acest titlu şi într'o elegantă broşură, (tip. „Bucovina“, I. E. Torouţiu, 36 pag., ilustrat), d. George Baiculescu, harnicul recensent literar, publică o dare de seamă asupra celor trei volume din „Istoria războiului pentru întregirea României“ a d-lui Const. Kiriţescu.

Lucrarea d-lui Kiriţescu, din care, de curând a apărut în limba franceză (la „Cartea Românească“) un rezumat într'un volum, a mai tentat până acum şi pe alţi cronicari literari cari i-au consacrat studii speciale.

Broşura d-lui Baiculescu, expune meritele istoriei d-lui Kiriţescu, căreia îi află atât însuşiri de istoric, sinceritate în expunerea adevărului cât şi însuşiri de prozator.

„Cu cele trei volume ale istoriei războiului, d. Constantin Kiriţescu intră în rândul marilor noştri prozatori, închee d. George Baiculescu, studiul său.

CRITICA

Primul număr din „Nouvelle Revue Française“ aduce în obişnuitele Reflecţiuni asupra literaturii, ale lui Albert Thibaudet, interesante consideraţii asupra criticei.

Problema desbătută de Thibaudet ar fi, în esenţă, următoarea: „Pentru ce critica, ca să ia naştere, a aşteptat secolul al XIX-lea?“

Critici au fost, zice Thibaudet şi înainte de secolul XIX-lea. Bayle, Fréron, Voltaire, Chapelain, D'Aubignac, Denys din Halicarnas şi Quintilian sunt critici. Nu sunt însă critică.

Şi-apoi ia în desbatere cele trei condiţiuni proprii secolului XIX, cari au favorizat ecloziunea criticei.

„Critica este hrănită de aceste trei rădăcini: corporativă (profesori şi jurnalişti) — istorică (gustul de inventar), — liberală (coexistenţa partidelor inimice“).

Negreşit, închee Thibaudet, vor fi critici literari cât timp vor exista cărţi şi jurnale, şi radiofonie, adică la nesfârşit. Insă critici literari, nu sunt chiar Critica, acea putere care a luat conştiinţă de sine în secolul XIX şi la începutul secolului XX, între tratatele de Viena şi Versailles..

ATELIERELE SOC. ANONIME „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI.

complet

Universul literar

Anul XLIII Nr. 43.
25 Decembrie 1927
5 Lei

DELEGATUL...

SUFLETUL ROMÂNESC

DELEGATUL

Am ținut să deschidem această galerie a sufletului românesc cu N. Titulescu. Cele mai reprezentative figuri ale culturii românești, dela medici la matematicieni, vor fi înfățișat cititorilor noștri anume, dar fără îndoială că românul cel mai reprezentativ de azi e N. Titulescu. La propriu, ca ministru de externe, dar mai ales la figurat, prin genialele însușiri cu care a crescut din acest pământ și acest popor.

Incredințându-i-se sarcina de a lupta într'un duel diplomatic și oratoric înaintea unei adunări alcătuite din reprezentanții lumii — pentru dreptul și cinstea țării, alegerea s'a dovedit dintre cele mai fericite. In ziua când se va ști lămurit ce dure interese, materiale și occidentale în același timp, trebuiau învinse cu darul de a convinge,se va înțelege și mai mult sforțarea magnifică a delegatului nostru.

N. Titulescu e socotit printre cei mai mari oratori ai timpului, nu numai de noi, ci și de către streini, dar poate că acest miraculos dar de a uimi și învinge auditorul, cu aceiași ușurință în câteva graiuri diferite, pare să dea un luciu înșelător adâncilor lui însușiri de gândire și înțelegere socială.

Căci darul de a vorbi are, mai ales la noi, o reputație care îl presupune uneori gol de gândire, un fel de joc în vid, o echilibristică la trapez.

L-am ascultat de numeroase ori înainte de plecarea lui din țară. Oratoria lui N. Titulescu e făcută din inteligență, curaj și sinceritate.

O inteligență neobișnuită care disprețuind clișeele de gândire poate merge până la esența problemei, surprinzând, ca printr'o revelație, pe adversar. Mai ales dacă acesta a rămas în convențional, în poncitul retoric, poate să-și considere cauza pierdută. Pentru motivul că dacă e nevoie, Titulescu iese din domeniul oratoric pentru ca să dea lupta în planul în care se încrucișează unde săbiile și floretele logicei. Dacă adversarul are și el arcuri sufletești elastice și rezistente și îl urmează și aci, N. Titulescu recurge la ultima resursă, la sinceritate, la renunțarea la orice artificiu, la adâncirea în zona virgină a celei mai curajoase sincerități. L'am auzit vorbind și am văzut întreaga adunare parcă uimită mai întâiu de propria ei posibilitate de a suporta un om sincer.

Dar în această formă, nu știu cine l-ar mai putea urma la noi, în afară de N. Iorga.

Sufletul lui N. Titulescu are toate elementele unei orchestre : de la jocul de pițicato al vioarei prime, la înduioșerea violoncelului și de la umorul fagotului, la stridența metalurilor. Ințelegeți de ce după fiecare discurs mare, are febră două luni de zile. După ce juca o seară teatru Eleonora Duse cădea leșinată, căci, trăise în scenă prea intens.

La fel N. Titulescu trăește „devine" în fiecare discurs mare pe care îl ține și de fiecare dată se consumă ca și când ar avea contract cu un vraciu, căruia i-ar da trei ani din viața lui ca să i-i dea înapoi concentrați în trei ore, pentru ca să poată fi trăiți mai intens.

Fragmentul pe care-l publicăm deasupra e singur el în stare să arate cum se trăește un discurs.

CAMIL PETRESCU

IDEALUL CREATOR

de N. TITULESCU

Priviți în jurul d-voastră! Ce vedeți? Pe de o parte frigurile speculei; omenirea alergând nebună după bogăția fără muncă: pe de altă parte, frigurile revoltei provocate de mizeria răsboiului și de indignarea pe care o resimți când o compari cu avuțiile scandaloase cari s'au făcut într'o singură noapte. (Aplause prelungite, îndelung repetate).

D-lor, e în acest moment, și la noi și aiurea, o așa frenezie de materialism îmbinată cu o așa frenezie de dreptate, încât cred că nu greșesc dacă spun că am ajuns la una din acele răspântii, la cari : ori se plămădesc religiile noui, ori se plămădesc cataclismele istoriei. (Apl. prelungite și îndelung repetate; strigăte de bravo).

Văd, d-lor, toate greutățile de cari sunt înconjurat ! Le pipăi, le număr, le cântăresc ! Măsor puterile slabe cu cari trebuie să le înving și totuș nu poate să-mi intre în minte o clipă că n'aș putea ieși învingător. (Aplause prelungite, îndelung repetate).

D-lor, care să fie cauza acestui optimism ?

Uni vor spune: O necesitate a oficialității.

D-lor, eu știu că guvernele sunt optimiste pentru timpul cât stau la cârmă, dar sunt extrem de pesimiste pentru momentele când ar prevedea că nu ele vor avea conducerea țării. Or, eu așez optimismul meu într'un viitor mai depărtat, nici în prezent, nici în viitorul imediat. (Aplauze prelungite).

Care să fie deci cauza acestui optimism ?

Alții vor zice: Secretul artei d-tale, o necesitate a vrajei prin cuvânt !

D-lor, acei cari ar putea să creadă așa ceva nu știu și nu vor ști nici odată ce aport de sensibilitate deosebită aducem fiecare din noi în dosul acestei haine uniforme, care ne îmbracă gândirea și care se cheamă cuvântul. Acei cari ar putea crede așa ceva nu știu că dacă cuvintele au așa de mare vrajă, e că poartă în ele bucăți din sufletul acelora cari le rostesc, bucăți din sufletul pe care oratorul și-l rupe și îl împrăștie ca să ajungă, fie măcar numai pentru o clipă, la deliciul suprem, care se chiamă comuniunea desăvârșită cu ceilalți. (Aplauze prelungite, îndelung repetate ; strigăte repetate de bravo !).

Și atunci cauza acestui optimism nu poate să rămâie decât aceea pe care mi-o servesc zilnic criticii mei: iluzia optică provocată de firea mea idealistă care mi se asvârlă mereu în față, pentru a mi se profetiza că voiu ieși învins în duelul meu cu realitatea fiscală și cu cifrele prozaice.

Ei bine, primesc explicația. Dar atunci, binecuvântată eroare, salutară iluzie, care, îngăduindu-mi să întrezăresc strălucirea zilei de mâine, nu mă lasă să fiu doborît de micimile zilei de azi, de toate micimile zilei de azi, căci nu e una care să-mi scape din vedere. (Strigăte repetate de bravo ! Aplause prelungite, îndelung repetate).

Și atunci, departe de a mă lepăda de ea, ca de un păcat, eu o revendic dimpotrivă ca o bogăție această minunată iluziune; departe de a o păstra pentru mine, eu vreau să o împărtășesc tuturor. (Aplauze prelungite).

Da, d-lor : Idealul creator e talismanul care transfigurează realitatea și îți dă puterea ca s'o birui; idealul creator e izvorul la care, dacă te adapi, ești ferit și de descurajare și de limitarea în satisfacții; idealul creator e sinonim cu intuiția cea mare care azi, în lumea bântuită atâta vreme de fiorii reci ai morții, îți îngădue să încerci, în fine, fiorii dătători de viață ai presimțirii sacre și ai renașterilor nesfârșite. (Aplauze prelungite și îndelung repetate; lungi ovații, strigăte entuziaste de bravo ! Camera cere afișarea discursului).

neadevarate

pe vremea debutului

D. Titulescu pleda în fața Curței de Apel un proces în care avea de adversar pe un bătrân profesor a cărei prezumțiozitate și pedanterie erau recunoscute de tot baroul.

Enervat de atmosfera vădit favorabilă pe care tânărul debutant și-o creiase prin pledoaria sa, magistrul închee replica absurd, afirmând convingerea că onorata Curte îi va da dreptate deoarece părerile sale „sunt ale unui om și mai bătrân, și mai cult și mai inteligent decât d. Titulescu.

La această apostrofă așa de precisă viitorul ministru răspunde calm și surâzând:

— Onorata Curte să-mi îngădue o obiecțiune. Domnul Profesor a spus că este mai bătrân decât mine: asta se vede; că este mai cult: asta se poate; că este mai inteligent: asta s'o spue alții.

Nu știm dacă d. Titulescu a câștigat procesul în fața Curții, dar e cert că l-a câștigat în fața opiniei publice.

d. N. Titulescu și d. Vintilă Brătianu.

E prea cunoscută prietenia personală, extrem de afectuoasă care leagă pe cei doi bărbați de stat și prea mari sunt contrastele dintre ei doi, ca să nu fi dat loc la comentarii amuzante, care pun în și mai frumoasă lumină sentimentele pe care le au unul pentru altul.

risipa d-lui Titulescu.

E fabuloasă reputația de risipitor pe care o are actualul nostru ministru de externe. La hotelurile cele mai mari din apus, ocupă apartamente princiare, recepțiile pe care le dădea la Londra erau renumite chiar acolo în țara lorzilor. Pentru una se zice că în cursul iernii a adus un vagon de flori — rare și scumpe — dela Veneția (chiar dacă nu e adevărată e frumos găsită). Dar asta costă bani. Bani mulți și ministru al finanțelor este cine? — chiar d. Vintilă Brătianu autorul formulei teribile: economii... mereu economii...

Asta nu înseamnă însă că vistiernicul a refuzat pe trimisul extraordinar la Londra. D. Vintilă Brătianu îl iubește atât de mult pe d. Titulescu în cât n'ar putea să-i refuze nimic. Dar se vede că vre-o scrisoare așa, tot trebue să-i fi scris.

Iată de ce în ziua când sosi la Londra, d. Vintilă Brătianu se pomeni luat la braț de către autorul impozitului pe venit și dus la un bărbier.

— Doar nu vrei să dai ochii așa cum ești cu lorzii ăștia?

S'a aranjat ministrul de finanțe barba, s'au ferchezuit amândoi, dar la plată d. Vintilă Brătianu a crezut că-i vine rău.

— Plătește!... plătește! Vezi așa se cheltuesc banii aici.

Au mers la croitor.

D. Vintilă Brătianu îi spuse triumfător că frac are.

— Frac? Frac la recepții. Altfel smockingul și jacheta sunt de rigoare.

Resemnat, vistiernicul s'a lăsat măsurat și răsmăsurat de croitor, dar când a auzit de preț a vrut să fugă.

Trimisul extraordinar al regelui l-a oprit scurt de braț.

— Nu se poate! plătește Brătianu Vintilă... Și să nu te mai miri pe ce cheltuesc eu banii aici.

La masă d. Vintilă Brătianu se gândea firește la un birt mai după finanțele țării și tăria leului. A fost dus la unul dintre cele mai luxoase restaurante din Londra.

— Trebue să ne întâlnim cu un director de ziare. Are un sfert din presă în mâna lui.

De atunci d. Vintilă Brătianu nu mai refuză nici o cerere a prietenului său. Asta o știu și ceilalți membrii ai cabinetului care protestează une ori împotriva cruntelor reduceri de credite, aplicate tuturor, numai d-lui Titulescu, nu.

omul matinal și omul tardiv.

Mai sunt și alte contraste între acești doi faimoși prieteni.

Domnul Vintilă Brătianu e în picioare la 5 dimineața, d. N. Titulescu se scoală abia pe la 3—4 după amiază. Căci pe când cel dintâiu se culcă aproape imediat după masa de seară, ministrul de externe, chinuit de insomnii lucrează până la 3—4 noaptea.

Inchipuiți-vă acum ce s'a întâmplat la Londra când erau amândoi împreună, sau mai exact când trebuiau să fie împreună. La cinci dimineața d. Vintilă Brătianu se scoală după obiceiu, își ia baia zilnică și se îmbracă cu hainele frumos păturite de cu seara pe scaun.

Pe urmă sună. Nu vine nimeni. Resemnat începe să lucreze la memoriul care îl interesa. Pe la 9—10 sună din nou ca să ceară d-lui Titulescu niște lămuriri. Iar nu răspunde nimeni.

In sfârșit pe la 12, intrigat, ese din cameră și începe să caute singur pe servitor ca să-l trimită la bunul său prieten. Nu întâlnește pe nimeni în toată casa. Firește nici servitorii nu se sculaseră.

In schimb când seara, după ce s'a îmbrăcat și se pregătea de lucru, d. Titulescu vrând să poftească pe d. Vintilă Brătianu, află că acesta se și culcase deja.

E adevărat că în cele din urmă tot s'au întâlnit... în guvern.

tot între prieteni.

La Cameră. Discută amândoi prietenește, o chestie interesantă. D. Titulescu a obosit:

— Hai la bufet...

D. Vintilă Brătianu tresare.

— Nu, nu mi-e sete.

Și ministrul de externe tachinându-l.

— Hai că fac eu cinste... Am un fond special.

... și streinătatea

S'ar putea spune că azi d. Titulescu e cel mai cunoscut român în streinătate. Ar fi poate mai exact dacă am spune că e o adevărată figură europeană. In fiecare zi numele lui apare în câteva gazete europene. Nici nu mai e întovărășit de altă explicație. Formează singur aproape titlul de articolaș: M. Titulesco depose son rapport (și urmează dedesubt articolul sau telegrama agenției mondiale).

La Geneva era una dintre simpatiile ziariștilor din lumea întreagă.

De altminteri e european și prin relațiile de prietenie pe care le are cu principalii oameni politici din Europa. Când toată presa europeană s'a alarmat acum câteva zile din cauza gripei d-lui Titulescu, delegații, se interesau oficial, prin telegrame reproduse de toate ziarele de pe continent, de sănătatea prietenului și amânau din oficiu chestia optanților.

De altminteri acest proces al optanților unguri a fost un sincer și mare succes oratoric al d-lui Titulescu. Toată presa a recunoscut aceasta. Avea de adversar pe contele Appony care are reputația el însuși de a fi unul dintre cei mai mari oratori ai timpului. Ziarele germane cu toată prietenia pentru Ungaria nu s'au sfiit să recunoască modul strălucit în care a fost pledată teza românească. Unul dintre ele mai îndârjit prieten al Ungariei scria „că ar fi nedrept ca fostul aliat al Germaniei să piardă un proces just numai din cauză că d. Titulescu are talent.

„Magyarórszäg", foaia legitimistă, care cere războiu împotriva noastră mai zilele trecute scria și ea între altele următoarele:

— „acest om a prezentat în așa fel teza românească, condamnată de mai înainte de toate spiritele juridice, în cât mulți delegați au devenit dintr'o dată cei mai aprigi apărători ai punctului de vedere românesc".

Reputația de mare orator al d-lui Titulescu e cu adevărat europeană, stârnește un interes general. Interesant de urmărit acest lucru chiar în revistele cu tendințe de umor. Una dintre ele scria în timpul seziunei:

Vedetele fac rețetă. Liga Națiunilor face săli pline. E de prevăzut că în Septembrie când se va discuta din nou procesul și va vorbi iar Titulescu va fi din nou bătaie pe bilete.

Nu greșeam deci afirmând că ministrul nostru de xeterne prin talentul lui și prin simpatia pe care o radiază în juru-i e una dintre cele mai reprezentative figuri ale țării noastre.

Agenția telegrafică anunță de altfel că e vorba să fie ales membru al Institutului Franței.

Notă biografică și bibliografică

D. N. Titulescu s'a născut la Craiova în anul 1883. Tatăl d-sale Ion Titulescu a fost președintele Curții de Apel din orașul oltean. Viitorul ministru de externe a fost unul dintre cei mai străluciți elevi ai liceului Carol. A făcut studii de drept la Paris, laureat în două rânduri. Numit profesor de drept civil în 1905 la universitatea din Iași, a trecut în urmă (1909) la acea din București.

A fost ales întâia dată în parlament în 1912. Cinci ani mai târziu, în 1917 era ministru de finanțe. A fost delegat la Conferința de pace și e unul dintre semnatarii dela Trianon. Din nou ministru de finanțe în 1919—1920 în cabinetul general Averescu, a introdus impozitul asupra venitului și a modificat sistemul fiscal. La 1922 odată cu venirea la guvern a partidului liberal a fost trimis ca ministru plenipotențiar la Londra. Numit ca delegat al României membru în Consiliul Ligei Națiunilor, a intrat în actualul guvern ca ministru de externe.

A publicat:

La théorie des droits éventuels.
La distribution du Patrimoine.
L'Impôt sur le revenu.
L'Impôt sur le Capital

și numeroase alte lucrări și articole în domeniul dreptului și al finanțelor,

P O E Z I A

GEORGE GREGORIAN

BEŢIVUL

Da, am băut. Poate sunt beat... Nu vreau
Să contrazic pe nimeni pentru-atât.
Aceasta-i viaţa: Un voiaj pe gât.
Şi orice-aş face 'n ea, v'o spun pe şleau
Că tot nimic nu fac. Mai bine beau!

Acelaş trust... ce-mi bivolează ţeasta:
Mâncare, somn şi iarăşi o mâncare,
Digestie, palavre, o ţigare,
Ziar pe noptieră şi nevasta!
M'a ofticat rotaţiunea asta!

Măi suflete, eu nu sunt mă de vină!
Tu, biet beţiv de cramă 'n vid boltită...
Eu sunt şi eu o brută clandestină
Şi pe-amândoi într'unul, ca pe-o vită,
Ne mân' o nueluşă de lumină.

Scânteia mea şi-a ta, o vorbă lată.
Vr'un ideal? Aceeaşi razachie!
De centrul înstelărei ce te 'mbată
Ne leag' acest gâtlej ce se dilată
Intr'o băltoacă de periferie!

Atât! Un basm, o foame şi o sete!
Nu-s beat! De scârbă lacrămile-mi vin...
Hei, de-ar fi fost să sbor pe basm, să n'am destin!
Să beau văzduh! Să beau azur! A...zur... Băete,
Mai adă un pahar de vin!

LA FONTAINE

GREERUL ŞI FURNICA

Greerul cântând mereu,
Vara lesne, toamna greu,
Crivăţu 'l găsi calic
Şi 'n hambare cu nimic.
Nici măcar o firmitură
De viermuşi să bage 'n gură.
Atunci pleacă, plin de frică,
La vecina lui furnică,
Şi se roagă, pân' la vară —
Ca de foame să nu moară,
In hatâru-i să renunţe
La vre-o câteva grăunţe.
Şi făcându-şi vocea blândă:
— „Jur pe cinstea mea de greer
Ţi le 'ntorc cam după treer!
Şi-ţi plătesc chiar o dobândă!
Dar furnica îndrăcită,
La 'mprumut şi cam sgârcită -
(Asta-i singuru-i cusur)
Intrebă pe Trubadur:
— Vara ce-ai făcut vecine?
— „Zi şi noapte stam la drum
Şi cântam pentru oricine...
— Ai cântat? Imi pare bine!
N'ai de cât să joci acum!

CINCINAT PAVELESCU

ROMULUS DIANU

ORA ALBASTRĂ, PE TOPLIŢA

Mai ţin minte o ţară de sticlă şi de apă
Unde s'a scurs arşiţa în ochi de chihlibar
Şi unde aventura reînfloreşte rar
La ora când trifoiul în patru foi se crapă.

Mai ţin minte ţărâna pe care am stătut
Cu şerpii morţi în iarbă şi pasări moarte 'n cuib
Şi râsul tău cu care acest vorbit înbuib
Să sune bărbăteşte: şi dulce şi temut.

Mai ştiu privirea moale, de noapte ce 'ntorceai
Ca o procesiune de luntri şi pisici
Când dispăream călare, eu mic sub stele mici,
Cu inima ta caldă ca un pahar cu ceai.

Ca printr'un ou de ghiaţă desfaci în semne bune
In ora mea albastră cupa de sânge stâng
Şi bucuria toată ce pentru tine strâng
Ca un inel pe piatră să cadă şi să sune

Aidoma cu bobul înţărinat şi supt
Eu te presimt în aer, în plante şi în râu,
Fiinţa ta va creşte din mine ca un grâu
Şi voiu rămâne magic şi putred dedesupt.

PAUL CLAUDEL

POSOMORÂTUL MAI

Prinţesele cu ochi de căprioară treceau
Călare pe drumul dintre păduri.
In codrii întunecoşi haitele vânau,
Cu surde lătrături.

In ramuri perii lor fini se prinseseră
Aveau frunze încleiate pe faţă.
Cu mâinile ramurile înlăturaseră,
Cu ochii sălbatici priveau împrejur şi în faţă.

Regine-ale codrului unde cântă pasărea fagului
Unde ziua firavă tânjeşte,
Ridicaţi-vă ochii, ridicaţi-vă capetele,
Capetele umede tinereşte!

Vai! sunt prea mic şi voi nu mă iubiţi,
O prietenele mele, încântătoare Prinţese-ale serii! Veniţi,
Ascultând cântecul sălbaticilor porumbei
Fără să mă vedeţi mă priviţi.

Alergaţi! ale haitei lătrături se ridică!
Şi norii cei grei se pornesc.
Alergaţi! praful drumurilor se ridică!
Mohorâtele foi se rotesc.

Pârâu-i departe. Behăe turma
Fug eu, plâng eu.
Munţii în nori îşi pierd urma.
Pe păduri ploaie cade de cinci ceasuri mereu.

EM. G.

AVENTURA LUI TITU HERDELEA

LIVIU REBREANU

Autorul lui Ion unește în mod impresionant, admirația celor mai pretențioase cercuri literare de la noi, cu aceea a celui mai mare număr de cititori pe care i-a avut vre-un prozator, român. E primul mare romancier pe care-l avem și fără îndoială „Ciuleandra“ apărută zilele acestea va confirma această opinie. Ca toți romancierii mari, Liviu Rebreanu are talent de la 100 de pagini în sus. Nu face „stil“ și deci nu e un novelist. De altfel în bucata care urmează, inedită, eroul e cunoscut încă din „Ion“ și este el însuși erou de roman în „Răscoalele“.

D-na Elena Alexandrescu ținea morțiș să apropie pe chiriașul ei de Niculina, sora lui Jenică. Apropierea i-ar deschide și ei perspective noui în sânul familiei Ionescu, urmări ale meritelor neprețuite ce și le-ar câștiga prin niște străduinți atât de harnice. Dacă îndemnurile ei ar izbuti să convingă pe Titu să se însoare până la urmă cu Niculina, ce ar mai putea împiedeca oare căsătoria ei însăși cu iubitul Jenică?

Titu Herdelea, crezând că-i face plăcere, se pornise să-i povestească pe îndelete și cu înfloriturile de ocazie cum a petrecut la țară, la moșia Iuga... D-na Alexandrescu însă, muncită numai de planurile ei, îl întrerupse curând misterios și galeș:

— Știi vestea cea mare, domnule Titu?... Nu știi!... Nici n'ai să-ți închipui cine a fost pela mine cât ai lipsit d-ta !... Niculina ! Da, drăguța de ea... A venit mereu. Mă iubește ca pe o soră și m'a întrebat mereu de d-ta, când vii și ce faci și câte de toate...

— Da ?... O, foarte drăgălașă d-șoara Niculina — murmură tânărul, măgulit, dar și jignit puțin că a fost întrerupt, ceeace dovedea că n'a fost ascultat cu interesul ce-l așteptase dânsul.

— Hoțomanule, hoțomanule, mi se pare că ai pus ochii pe Niculina noastră ! făcu gazda insinuant, amenințându-l cu degetul. Ce să-ți spun, n'ai gust rău ! Fete ca Niculina nu se găsesc pe toate potecile — și frumoasă, și tânără, și de familie bună, și cu zestre... N'ai gust rău, nu ! Adevărat că și d-ta ești băiat simpatic, cu viitor... Ați fi o pereche cum nu se poate mai potrivită, numai să dea Dumnezeu să fie cum cred eu...

Și vre-o jumătate de oră Titu trebui să asculte explicațiile, combinațiile, sfaturile, îndemnurile d-nei Alexandrescu. Incetul cu încetul ajunse să se simtă prins într'o urzeală de bănueli și închipuiri care îl ametiră. Iși aduse aminte de sindrofia de deunăzi, când Niculina, la despărțire, i-a căzut în brațe... El nu dăduse nici o importanță momentului de moleșeală amoroasă. O sărutare, în treacăt, poate să însemne o obligație ? Și iată că acum d-na Alexandrescu aleargă cu gândurile la căsătorie... El și căsătorie ! Ar fi fost de râs, dacă doamna n'ar fi pus atâta râvnă serioasă în ton ca și în stăruință. De peste două luni, de când era în țară, încă nu și-a putut aranja nimica sigur. Se numea ziarist, ca să-și dea iluzia unei cariere, dar trăia de azi pe mâine, ziua de mâine fiind mereu un semn de întrebare...

Mai târziu după ce scăpă de apăsarea belșugului verbal al doamnei, tânărul avu mustrări pentru că nu a retezat dintru început gândurile gazdei. Un refuz hotărît, energic ar fi zădărnicit orice putințe de complicații viitoare. Işi dădu seama însă că simțimântul vinovăției lui a fost pricina lipsei de curaj. Dacă atunci, la sindrofia ceea, n'ar fi exagerat un sentimentalism, care i se păruse cerut de împrejurări, poate că azi nu s'ar găsi în situația de-a trebui să caute o formă cum să se apere de mâna și inima unei fecioare încrezătoare...

In după-amiaza aceleași zile, tocmai când se pregătea să plece în oraș d-na Alexandrescu îl strigă iar și cu atâta insistență parcă s'ar fi întâmplat ceva grav. Titu deschise ușa cu băgare de seamă. Doamna îl întâmpină cu un surâs triumfător, arătându-i pe Niculina care adineaori picase, încât nici nu-și scosese încă mantoul :

— Uite cine a venit!

Incurcat, căutând să fie totuș încântat și galant, Titu sărută mâna Niculinei care îl mângâia cu o privire caldă, puțin mișcată și sfioasă. Apoi murmură cu imputare drăgălașă :

— Ce mult ai lipsit din București !.. Nu ți-a fost dor de... nimeni ?

— Fraza întâi și-o pregătise; a doua însă a țâșnit singură încât deabia în ultima sutime de clipă a izbutit să zică „nimeni“ în loc de „mine“, cum îi venise. Deaceea se roși și tot fără să vrea, strânse nervos mâna tânărului.

— Mult, mult ! minți el languros.

Atunci interveni d-na Alexandrescu :

— Ei, Niculino scumpă, dac'ai ști tu ce mi-a spus azi dimineață dumnealui, ehe!

Surâse larg și trase cu ochiul înțelegător spre Titu care vruse să protesteze, dar se răsgândise la timp, de frică să nu fie rău-crescut. Fata se repezi la d-na Alexandrescu, implorând-o :

— Și nu mi-ai spus ?.. Vezi cât ești de răutăcioasă!... Să știi că m'am supărat pe tine... Aide, spune-mi ce-a spus !... Mă cunoști cât sunt de curioasă când...

— Adică de ce nu ți-ar spune chiar dumnealui ? zise doamna. Doar n'o să mă faceți pe mine poșta voastră... Dealtfel să mă și scuzați, dar trebue să mă reped până la cizmar, în fundul curții, că i-am lăsat de eri un pantof să-mi îndrepte tocul și...

Eși tacticos, închizând ușa încet să nu se izbească.

Titu rămase aiurit în fața Niculinei, care acuma merse spre el, rugătoare:

— Nici d-ta nu vrei să-mi spui ce-ai spus ?... Te rog !... Dacă te rog ?

— Nimica... zău, nimica — bâlbăi tânărul în neștire, dându-și seama că e ridicol, dar incapabil să găsească o scăpare onorabilă din încurătura ce i-a pregătit-o d-na Alexandrescu.

Fata, bucuroasă că au rămas singuri, nu se mulțumi cu răspunsul lui. Ii ceru cuvintele întocmai, se lipi de el, îl privi în adâncul ochilor... Titu îi simțea respirația și-i vedea buzele vopsite întinse spre gura lui ca o îmbiere. Mantoul descheiat îi desvăluia linia corpului, moale, sinuoasă ; corpul avea tremurări nevăzute și totuș bănuite. Căldura ei îi topi gândurile în creer. Incet, plecându-și ochii în ochii ei, zise cu glas schimbat:

— Te iubesc...

Drept recunoștință ea îi dărui buzele

Urmă o spovedanie, în vorbe fără șir, în priviri lacome: a fost foarte mâhnită că nu i-a trimis măcar două rânduri și l-a iertat pentrucă s'a întors; trebue să vie și pela ei uneori, cu toate că maica-sa nu se va mișca nicio secundă de lângă ei; toate bătrânele așa sunt; s'a împrietenit cu d-na Aleandrescu numai ca să poată veni pe-aici, să-l vadă; părinții ei nu văd cu ochi buni legătura dintre Jenică şi doamna care e cu vreo cincisprezece ani mai mare ca dânsul; Elena cunoaşte taina inimii ei şi e o femee foarte cum se cade, mai ales că are de chiriaş pe Titu; promite solemn că va face tot posibilul şi va trece în fiecare zi pela d-na Alexandrescu.

Niculina se ţinu de cuvânt Venea zilnic pela „cumnăţica" (d-na Alexandrescu o îmbrăţişă când auzea din guriţa ei vorba aceasta fermecată), totdeauna când nu era acasă Jenică şi când Titu era... In faţa ei tânărul se simţea fericit şi uita îndoelile şi scrupulurile ce-l frământau în lipsa ei. Descoperea mii de scuze care-l apărau şi nu mai puţine imputări care-l acuzau când îşi întreba conştiinţa. In privirile fetei însă începură să joace licăriri noui, ciudate. El nu le putea explica. I se păreau neliniştitoare. Auzise că multe femei, şi mai multe fete, când se cred înşelate, nu pregetă a face scandaluri publice, ba şi crime. Dar dacă şi Niculina...?

●

Titu Herdelea avea de scris un articol important pentru gazeta la care, prin stăruinţele lui Iuga, fusese angajat de curând provizoriu. Deaceea fu mulţumit când d-na Alexandrescu îl vesti că pleacă cu Jean şi deci să aibă grije de casă, iar dacă ese, să încuie şi să ascundă cheea dela antreu, ştie el unde. Tocmai se temuse să nu dea şi azi peste dânsul Niculina şi să-l ţie de taifas. Aşa cel puţin a scăpat de asemenea plăcute surprize şi va putea scrie în deplină linişte şi pe îndelete...

Se desbrăcă. Işi puse un halat vechiu şi nişte papuci ieftini, îşi răsuci câteva ţigări şi se aşternu pe muncă. In odăiţă făcuse cald; în soba de tuciu mai duduia focul. Umplu câteva file cu fraze rotunde. Gândurile i se înşirau ca mărgelele pe un fir roşu. Fumul de tutun îi învălui capul ca un nouraş de vată, iar pe duşumele mucurile, aruncate la întâmplare, însemnau pauzele inspiraţiei lui ziaristice... Spre cinci, când începea să se întunece, nu-i mai lipsea decât o încheere de efect. Ca să-şi scormonească avântul, reciti tot articolul, mormăind patetic unde i se părea mai reuşit.

— Bravo! se încurajă dânsul. Perfect! Dacă nici asta n'are să facă senzaţie, apoi...

Sfârşitul incisiv însă nu se ivea. Căutându-l în rezervoriul minţii, se ridică, luă lampa de pe noptieră şi o duse pe birou, să aprindă lumină. ca poate aşa să-i răsară ideea. Scoase abajurul şi sticla, foarte atent. mereu îngândurat. Uitându-se după cutia de chibrituri, auzi deodată un ciocănit sfios. Până să se întoarcă uşa se deschisese.

— D-ta? făcu Titu atât de mirat că se ruşină îndată el însuş de tonul întrebării.

Niculina. parcă nu l-ar fi auzit. cu spatele răzimată de pervazul uşii. cu ochii la el, stătea înfricoşată ca şi când ar fi nemerit într'o casă străină.

— Iartă-mă, Niculino — adăogă el îndată, desmetecit şi apropiindu-se. Uite cum mă găseşti!.. Vream să fac lumină şi.....

Fata îl opri cu un gest instinctiv, iar după câteva clipe şopti:

— Aşteptai pe cineva?

Când Titu încercă să răspundă, altă întrebare îl iscodi, însoţită de un zâmbet tulbure:

— Nici pe mine?

El clătină din cap.

— Şi, vezi, eu totuş am venit! murmură Niculina cu o privire care pătrunse în sufletul lui ca un fir de lumină.

In ochii ei pâlpăiau mai viu licăririle misterioase. Pe Titu nu-l mai neliniştea. Acuma le simţea taina... Infăşurată în mantou, cu blana de vulpe în jurul gâtului, o căciuliţă de catifea înfundată pe cap. Niculina i se părea că răspândeşte o lumină vaporoasă în odaia ce se lupta cu amurgul.

— Ai adus bucurie în camera asta tristă...

Titu pusese o tremurare romanţioasă în glas, ceva teatral şi prefăcut, deşi inima lui era sinceră. Niculina simţi numai glasul inimii şi se apropiă recunoscătoare, cu braţele întinse:

— N'am să te deranjez... Mă mulţumesc să te privesc lucrând, să fiu aici cu d-ta...

— In orice caz... — răspunse tânărul, cu alt glas. turburat de apropierea ei. Nu isprăvi. îi luă amândouă mâinile şi le strânse la inimă. Apoi, fără nici o trecere, îi scoase mantoul în vreme ce ea însăşi îşi scoase căciuliţa.

Intunerecul se înfiltra nesimţit în odaie. Lucrurile luau înfăţişări mai rotunde, îşi pierdeau contururile. se confundau. Numai fereastra ce privea în curte păstra o culoare alburie şi în ea se îmbulzeau şi se vâltorau cei dintâi fulgi de zăpadă ca un roiu de fluturaşi albi în căutarea unui adăpost împotriva frigului şi întunerecului

— Unde să stăm? întrebă Titu cuprinzându-i mijlocul. Vezi. aici. la mine. nici n'avem unde să stăm împreună. alături...

Niculina purta pe faţă un surâs de fericire. Ei toate i se păreau fermecătoare. Se aşeză pe marginea patului. uitându-se cum Titu punea două lemne pe foc, cum întorcea cheia în broască... Deabia când el îi luă capul în mâini şi o sărută mai apăsat ca altădată. avu o tresărire şi murmură cu o imputare şovăitoare:

— De ce ai încuiat uşa...

El însă nu răspunse. ci alunecă în genunchi. la picioarele ei. şi-şi ascunse obrajii în poala ei. încolăcindu-i mijlocul cu braţele. Ea se simţi amărîtă că întrebarea i-a lăsat-o fără răspuns şi începu să-şi plimbe. nervos degetele prin părul lui. Se gândea că nu poate rămânea cu uşa încuiată şi că trebue să plece numai decât. Ochii ei priveau în neştire jocul funigeilor în fereastră. prin gând îi trecea neîncetat uşa încuiată şi hotărîrea de plecare. Buzele ei totuş şoptiră stins, neputincios:

— Titule drag. fii cuminte... cuminte... Imi promiţi?... Promite-mi...

El se ridică brusc. parcă l'ar fi deşteptat din vis:

— Iţi jur... Jur...

Se aşeză lângă ea. pe dunga patului. Jurământul li se părea acuma amândurora exagerat. Totuş cuvântul destrămase ceva în sufletul lor. Niculina. ca o scuză şi ca o încurajare, se simţi datoare cu explicaţii. Nici nu se gândise să treacă azi pe-aici. Dar Elena cu Jenică au venit pe la ei. S'au invitat şi la masă. iar pe urmă vor să joace cărţi. încât n'au să se întoarcă acasă înainte de miezul nopţii. Ea ştia că el a rămas singur... Până la ora mesei mai era atâta vreme! De ce ar fi stat să asculte aceleaşi clevetiri ale cucoanelor bătrâne. când aici. cu Titu. ar avea atâtea de vorbit! Fiindcă demult trebuia să întoarcă o vizită unei prietene, a eşit şi a venit aci...

Nu se uita deloc la Titu care asculta lipindu-se tot mai mult de ea, auzindu-i bătăile inimii din ce în ce mai clar. simţindu-i uneori tot corpul tresărind. Deodată. pătrunsă parcă de o frică mare, Niculina se sculă murmurând:

— Acuma însă trebue să plec... Lasă-mă. te rog!... Unde mi-ai pus haina?

Titu se cutremură de spaimă. Il durea închipuirea că va rămâne iar singur. cu articolul nesfârşit. să caute o încheere de efect. Acuma tot ce nu era Niculina i se părea fără nici o însemnătate. Nimic în lume nu avea vraja ce o împânzise ea în odăiţa năclăită de fumul ţigărilor. Infăţişarea ei de nimfă ostenită de feciorie, glasul ei şoptit şi blând care picura un mister copleşitor. ochii ei mari. puţin speriaţi în faţa necunoscutului pe care totuş îl căutau. corpul ei cu tresăriri chinuitoare. acestea însemnau acuma pentru dânsul tot rostul şi toată înţelepciunea lumii... Disperat că ar putea-o pierde. îi aţinu calea. o îmbrăţişă şi. scufundându-şi privirea în ochii ei. bâlbâi răguşit:

— Nu se poate să pleci aşa...

Ii fu ruşine de ce a spus, dar ea. ca şi când ar fi auzit un ecou al sufletului ei, răspunse cu un surâs înţelegător care repeta întocmai cuvintele lui. Apoi mâinile lui se încurcară în bluza ei subţire şi albă. prinsă în faţă cu câteva copci. Cu acelaş surâs mirat şi mulţumit Niculina îi ajuta la descheerea bluzei. şoptind totuş, instinctiv şi ca o imputare convenţională:

— Ce faci... Nu, nu, te rog... Vreau să plec...

Titu auzea cuvintele şi nu înţelegea sensul lor. Spunea şi el ceva. cu glas uscat. fără să-şi dea seama ce. Cuvintele lor se amestecau şi se împreunau într'un gângurit de inimi ce se doresc...

Pe urmă Niculina. dreaptă. cu picioarele strânse. nemişcată. rămase numai în cămaşa scurtă. din sus de genunchi. lipită pe corpul fraged ca o apărare provocătoare. Braţele ei goale se încrucişau pe piept, silindu-se să ascundă sânii pietroşi care păreau. cu sfârcurile lor. singurul sprijin pentru cămaşa gata să alunece jos.

— Mi-e frig... — suspină Niculina cu o uşoară sgribulire.

Titu. tăcut. o luă în braţe, ca pe un copil somnoros. şi o aşeză în pat...

MOARTEA IN PROVINCIE

de TUDOR MUŞATESCU

In familia Negoescu, e doliu mare.

O telegramă lapidară, în stil de isprăvnicel, a anunţat moartea subită la moşia sa din Iepureni — a domnului Pârvu Negoescu, mare proprietar, fost primar, prefect şi senator al districtului.

„Domnu Pârvu, mort azi instantaneu cântărind porumb magazie.

Cu stimă, **Gligore**“

In oraşul de provincie, unde locueşte, răsfirată şi atotputernică, familia defunctului, vestea s'a răspândit ca o molimă.

Mortile, crimele şi adulterurile, se svonesc în târguşorul acesta, cu iuţeala fulgerului...

Centrul din care amănuntele şi precizările, se împrăstie în cele patru puncte cardinale ale orăşelului, este „Cafeneaua Port-Artur“, situată în inima târgului, la doi paşi de gară, de „Cercul Militar“, de prefectură şi de cimitir..

Despre moartea lui Pârvu, s'a auzit pela nouă ceasuri dimineaţa, adică îndată ce telegrama a fost transmisă dela Iepureni, la Oficiul local... Cel dintâiu care a adus vestea la cafenea a fost căpitanul Procopiu, fost comandant al pompierilor, treizeci de ani în şir..

— Mă dusesem, neică, să predau o recomandată la Poştă... Georgeasca dela recomandate, vorbea cu Istrătescu dela mesagerii... Zic, Madam Georgescu... mult mă mai ţii aicea în picere, la ghişeu?

„Nu te supăra, domnule căpitane, îmi zice... Dar auzii una, de nu'mi vine s'o crez... A murit domnu Pârvu... D-zeu să-l ierte dacă o fi adevărat...

— Negoescu, frate?

— Păi... Negoescu... De-aia vorbeam cu Istrătescu... Zice c'a citit el telegrama care a dat-o logofătul dela moşie...“

Si căpitanul Procopiu se 'nduiosase povestind, în timp ce toţi obişnuiţii cafenelei se strânseseră roată în jurul lui, unii cu ceştile de cafea în mână, alţii cu ceaiurile, ori cu cărţile de pichet.

Până la unsprezece, nu era om în tot târgul, care să nu fi aflat evenimentul...

Moartea are un dar mare... Trezeşte în sufletul tuturor celor care te cunoaşte, un regret, o prietenie, pe care nici tu cel dispărut, nici cel ce o simte în urma ta, n'aţi fi bănuit-o, în viaţă...

Pe Pârvu Negoescu îl regreta toată lumea... Chiar cei cari nu îl votau în alegeri, îi puneau acum protecţie pe lângă Dumnezeu, recomandându-l spre iertarea cea de-apururi...

Dar, dupăce, vestea neaşteptată, şi-a făcut efectul, curiozitatea generală avea nevoe de amănunte... Nu ştia nimenea de ce a murit Pârvu?... Când a murit?... Când îl îngroapă?.. Cui a lăsat averea?

Apariţia tristă, cernită şi nerasă a lui Barbu Negoescu, fratele mortului, tot mare proprietar, tot fost primar, prefect şi senator al districtului, fu o uşurare pentu cafenea...

Cu mutre întristate, curioşii îi tăiau drumul şi îl salutau larg, mai larg ca de obiceiu, cu melancolice clătinări din cap...

Pe dealtă parte, Barbu, simţea nevoia să spuie cuiva, să fie compătimit şi întrebat...

Se opri dar, în uşa cafenelei şi ceru cu voce de copil care cântă la bas..

— Dimache!... Adu-mi o cafea, dragă... Dar, amară Dimache... fără zahăr....

Toate privirile îl înconjurară...

— Se duse şi bietul Pârvu! rupse ghiaţa Procopiu...

Barbu îşi sterge o lacrimă, pe care o păstrase amărît pentru cafenea...

— Dumnezeu să-l ierte!

— Ce să fi avut frate?...

— Nu ştim nici noi... Bietul frate-meu suferea de cord...

— Şi de inimă... Ştiu eu, întări căpitanul, către ceilalţi.

— S'a dus fiu-meu ăl mare la Iepureni, să-l aducă...

— Păi.. îl aduceţi?

— Dap... săracul!.. Il aducem... Il îngropăm aci, în oraşul lui...

— Foarte frumos din partea voastră că v'aţi gândit să-i faceţi plăcerea asta... să fie aci îngropat lângă voi...“ îl încurajă căpitanul Procopiu... „Mâine îl îngropaţi?“

— Aşa ne-am hotărît... Mâine la două.. Până vine popii, până slujeşte, până îşi fac nevricalele bietele fete, se face trei... Tocmai la patru dacă o putea, săracul, să rămâie liniştit pentru totdeauna...

. . . .

Barbu Negoescu, era frate mai mare al defunctului... Amândoi — urmaşii unei vechi familii din judeţ, mosteniseră odată cu mosiile nemăsurate şi faima bătrânului Iordache Negoescu, boer învăţat şi fruntaş între fruntasi..

Dar, pecâtă vreme Pârvu, semănase tatălui, ager la minte şi slăbănog la trup, Barbu împlinise şaptezeci de ani, fără să fie bolnav odată şi fără să-i fi putut zice vreodată cineva — în atâta amar de vreme — că e deştept..

Prost nu era... Dar era moale, egoist şi cam într'o parte... Moartea lui Pârvu, era pentru el un eveniment important prin rolul pe care el avea să-l joace în desfăşurarea acestei triste ceremonii.

Deaceea, în ziua înmormântării, Barbu, era altul... N'avea astâmpăr, umbla de colo până colo, se amesteca în toate, dedea ordine şi nu făcea nimic...

Vagonul mortuar trebuia să sosească în gară la două... Cosciugul avea să fie transportat, de-acolo, în casele lui Barbu, unde rudele începuseră să vie imediat după masă...

Pe la două jumătate, sosiseră şi preoţii, însoţiţi de ţârcovnici fonfi, ducând sub braţ, împachetate sul, odăjdiile.

Dela gară, nimic... Cortegiul întârzia... Se făcuse trei...

Un accident de cale ferată, provocase întârzierea trenului... Barbu, la telefonul din biroul lui, era în comuicaţie permanentă cu gara... Se făcuse patru...

— Să mai aşteptăm, niţel, trebue să pice!

Enervarea devenise generală... Din salonul plin, unul câte unul câte unul, oficialii şi prietenii răposatului, dispăreau spre cafenea...

Nepoatele mortului — îmbrăcate în rochii negre de împrumut — se apucaseră să facă un „garre-aux-coeurs“ în odăiţa de lângă sufragerie, mâncând drugeurile rămase dela colivă...

Bărbaţii din familie, făceau „o tablă“ în salonaş, cu uşile închise şi vin roşu pe masă.

Barbu turba... Se plimba de colo până colo, cu mâinile la spate, cu faţa posomorîtă, cu ochii mereu spre pendulă...

Se făcuse cinci...

In grădină, gagiştii dela muzica militară, îşi rezemaseră alămurile de gard, şi se apucaseră să sară capra..

In jurul catafalcului gol, se începuseră discuţii banale...

— O mie de lei mia de kilograme... când avem munţii la nas!..

— Nuu... Ca pelinul dela Piţigoi, mai rar....

Telefonul zbârnâi, în birou... Barbu, se repezi glonţ...

— Allo!... Gara?... Da... Eu sunt... Eu Negoescu... fratele mortului... Vine?... Vine mortul?... Bine c'a dat Dumnezeu, d-le şef!... Bun... Peste un sfert de ceas intră trenul în gară?... Bun!. Merçi...

Inseninat la faţă, cu fruntea descreţită, Barbu, dădu busna în salon:

— Veste bună!... Veste bună!... Vine mortul!...

maxime

Goethe scria în 1824, adică nu mult înainte de a muri:

„Am fost totdeauna luat drept un om favorizat de natură. Nu pot să mă plâng, nici să mă revolt împotriva trecutului. Dar în fond viaţa mea a fost numai osteneală şi muncă; pot spune că în tot timpul celor optzeci şi doi de ani, abea am avut patru săptămâni de fericire adevărată...“

GOETHE

Fericirea gânditorului sau artistului nu costă scump. Cu o carte în mână, un suflet ales poate gusta o plăcere infinit mai mare decât plăcerea imbecilului care trece răsturnat într'un cupeu cu şase cai înaintaşi!..

GUYAU

Nu poate să aibă buni prieteni cine are prea mult spirit, căci tentatea de a face o glumă e mai tare de cât orice sentiment prietenesc.

LOUIS DE ROBERT

Leneşii doresc totdeauna să înceapă ceva.

VAUVENARGUES

Nu putem privi fix nici soarele nici moartea.

LA ROCHEFOUCAULD

Preţ deplin are numai clipa de azi, nu viaţa trecută.

EMERSON

critica literara

LUCIAN BLAGA:

Meșterul Manole

D. Lucian Blaga e un scriitor despre care se poate ori când vorbi cu folos. Are și calități și defecte și poate fi privit de la orice altitudine, cu orice ținută și comprimat, după nevoile discuției, până la orice proporții. Cele vre-o douăsprezece volume ale d-sale, de poezii, eseuri, teatru, pretează discuției un atât de pluriform material în cât, cel mult, jalonarea lor totală pe linia dreaptă a unei preocupări unice, oricare ar fi ea, poate alcătui o dificultate.

Ne vom ocupa, de data asta, de cea-ce am putea numi, până la un nou termen, mai pregnant, teatrul de atmosferă. D. Lucian Blaga aduce, în „Meșterul Manole", un exemplu caracteristic în acest sens. Principiul acestui teatru a fost pus în circulație acum vre-o treizeci de ani de Maurice Maeterlink iar Octave Mirbeau, cu spiritul lui vijelios, s'a grăbit să-i proclame o fulgurantă noutate. Nu făcea, scriitorul belgian, însă, decât să reia vechile jocuri populare gaëlice, cornice și bretone, profane, unele, sau religioase, altele, felul lor de a trata și teatraliza o legendă, un mister religios, sau un eveniment și de a-l plasa, apoi, dincolo de timp și de spațiu, în fantezia lui proprie. Amănuntul acesta îi da o libertate riguros necesară nevoei lui de a-și croi personagiile din stofa unui ireal plin de sugestii căutate și înșiruite în vederea unui anume efect final de catastrofă. Personagiile conteneau astfel de a mai purta vre-un nume, de a mai înfățișa un moment, în timp, sau un punct în spațiu, și de a contura vre-un simțământ sau vre-o idee diferențiată până la conturul precis al unui om în luptă cu alt om. Oamenii nu mai aveau, astfel, nici un nume, sau se chemau pur și simplu „bătrânul rege", „bătrâna regină", „prințul", „șapte principese"; când, apoi, căpătau vre-un nume, se numeau „Arkël", „Genevieva", mama lui Pelleas și a lui Goland, „Iniold", „Ablamore", „Astalone", „Tyltyl", „Mytyl", și plecau în căutarea „Pasărei albastre", de-alungul țărilor miraculoase: decorurile erau câte „un castel în fundul unei păduri seculare", câte „un creștet de colină care domină castelul"; câte o pajiște în mijlocul codrilor. Personagiile, la rândul lor, nu luptau între ele, ci se mulțumeau să se multiplice printr'un fenomen de sciziparitate sufletească în exemplare identice, pentru a se strânge, a se grupa, și a lupta astfel ca stânca de polipi cu valul mărei, cu entități din afară, cu moartea, cu vântul, ca atribut prevestitor al ei, sau tot așa, cu ploaia, cu întunericul cu ceață. Fenomene particulare, ca troznitul unui scaun, ca trecerea neașteptată a unei pasări prin dreptul ferestrei, ca bătaia pendulei în perete, căpătau dintr'odată valoare specifică și erau învestite cu atribute încărcate de sensuri adecuate situației. Maniera aceasta, avându-și obârșia în folosirea condensată a unui întreg folklor nordic, în care amănuntul, reprezentând o superstiție locală, o credință uitată, un amănunt al cărui sens s'a pierdut cu vremea, a isvorât în primul rând din sugestia pe care, în ciuda acestor lipsuri poate, poezia aceasta populară, păstrată prin mânăstrile bretone, prin cântecele lor populare, prin tradițiile nobilitare ale castelelor lor contemporane cu însăși vremea parcă, pe stâncile lor de piatră, și s'a tradus în teatrul de atmosferă al lui Maeterlink. Semnalul odată dat, firește, genul a trecut repede granița literaturilor de limbă franceză, și Germania, Rusia, Suedia, Norvegia, au cunoscut rând pe rând și desăvârșit o industrie de prețios rendement literar și de pline de posibilități viitoare realizări curente.

La noi, „Legenda Meșterului Manole" a fost copios prilej pentru teatrul de atmosferă. Vremea nedefinită până la legendar în care s'a petrecut, personagiile ei susceptibile de controverse, simbolul clar al conținutului și tragicul mitologic pe care se reazimă au ispitit, mai ales în cadrul vremilor luptei și jertfelor obștești pentru realizarea „idealului" nostru național, până la actualitate și actualizare dreptul scriitorului de a folosi poezia națională a poporului nostru.

D. Lucian Blaga, în sensul acesta, ne-a dat o caracteristică lucrare în „Meșterul Manole". Cele cinci acte ale domniei sale au toate atributele genului. Personagiile, mai întâi, se numesc, firește, Manole, unul: apoi, „Vodă", apoi „Mira", apoi „starețul Bagumil", apoi „Găman", apoi „Zidarii", apoi „un băiat de curte", etc., etc. „Locul acțiunei pe Argeș în jos. Timp mitic românesc" — adaogă, ca indicații temporale și spațiale autorul. Problema este aceia din legenda populară: trebue să se ridice mânăstirea, care, totuși, se surpă noaptea. Și e nevoe de jertfă omenească, în sensul, simbolic, că tot creatorii au datoria să renunțe la întreg pământescul lor pentru a se dărui întregi numai idealului lor făuritor. Omenescul, în speță, e simbolizat prin femee. Acțiunea legendară nu cere fiecăruia jertfa aceasta, ci, tuturor, prin sorții întâmplărei.

Ar putea, firește, din această legendă să se clădească și o dramă efectivă; ea însă **A DAT**, până acum, doar teatru de atmosferă. Preocuparea acestui gen este, prin definiție, de a creia, ca scop, atmosfera în care, nu atât să se desfășure căci ideia de desfășurare devine și ea un mijloc, cât să se producă, final, catastrofa dramatică. Personagiile contenesc, astfel, de a mai avea vre-un rost diferențiat, pentru a-și asuma rolul de oglinzi paralele în răsfrângerea la infinit a sfârșitului. Conflictul devine, și el, implicit, teoretic. Se apropie, personagiile, nu pentru a se ciocni, ci pentru a-și mări reciproc și prin repetire, cântecul, motivul unic al peanului lor sufletesc. „Al doilea" de pildă, poate foarte bine să se tânguiască: „...am văzut... biserica lui Manole aevea, aici în fața noastră". „Al patrulea" va relua motivul pentru a se tângui și el: „Și eu am văzut biserica, Din păduri, de pe sub pietri și feregi, copii mici și fără de oase s'au apropiat în cete multe de biserică". Cel de al doilea spusese și el: „și se făcea că din pădure au eșit multe feluri de sălbăticiuni, tot perechi, „mari și mici, au intrat în biserică și s'au închinat îngenunchi". Felul acesta de a multiplica prin cuvinte felurite un singur motiv, firește, poate să fie impresionant câte-odată. Toți cer, de la început încă jertfa de sânge, pentru că „sufletul unui om clădit în zid ar ține la olaltă încheeturile lăcașului până în veacul veacului" și dacă, totuși, există o rezistență, ea nu are decât rostul de a dura timp de cinci acte piesa. De fapt toată lumea este, în principiu, de acord și, sufletește, gata să o facă, jertfa. De-alungul piesei sunt presărate incidente mici cu aparențe de rezistență, despre care nici o clipă nu putem bănui că ar putea modifica sau cumpăni mersul dat al acțiunei, ca simple prilejuri de reluare a leit motivului unic menit să ducă la zidirea femeei pentru realizarea bisericei. Obsesia acestei operații se învârtește, astfel, pe spițele cântătoare ale piesei, multiplicată în personagii identice, cu atâta îndărătnicie de a rămâne pe loc pentru a creia atmosfera finală a catastrofei, în cât reeditează experiența fizică a celor șapte culori desemnate pe un ecran pentru a da, prin vertiginoasă învârtire, impresia culorei albe.

Firește că, de-alungul acestei experiențe, întâlnim și caracterul specific al talentului d-lui Blaga. Am urmărit doar felul cum legenda „Meșterului Manole" s'a rezolvit, până acum, în literatura noastră curentă, în simplă dramă de atmosferă. D. Lucian Blaga s'a pretat la o analiză cu posibilități de generalizare.

N. DAVIDESCU

note

D. Ion Al. Brătescu-Voinești împlinește, la începutul anului viitor, 60 de ani. Va fi un prilej pentru sărbătorirea marelui prozator pe care instituțiile noastre nu-l vor lăsa să treacă. Societatea Scriitorilor Români face pregătirile necesare.

●

In cursul lunei Ianuarie se decern premiile S. S. R.

●

In numărul viitor, d. N. Davidescu, va recenza: „Intre vânturi", noul roman al d-lui Ionel Teodoreanu.

REVISTELE

Scrisul românesc apare la Craiova într'o ireproșabilă ținută grafică. Il vom recenza într'unul din viitoarele numere.

Cetatea literară, care va cuprinde în întregime Mioara, împreună cu numeroase studii critice, este sub tipar.

Teatru

TEATRUL NAŢIONAL

PROMETEU de Victor Eftimiu

Poate că nici un alt autor dramatic, român nu cunoaşte ca d. Victor Eftimiu, amplificarea pieselor, cu ceeace a izbutit să realizeze cinematograful prin înfăţişări de mare spectacol şi de lungă trenare a actiunii în serii de montări impresionante.

Stăpân pe această însuşire, d. Victor Eftimiu a utilizat-o cât a putut mai mult, determinând chiar o pornire a publicului spre teatru (din vremea când d-sa era director), ca spre firme luminoase, variate, rânduite şi de sigur atrăgătoare.

Metoda aceasta, esenţială în teatrul d-lui Eftimiu, a fost demonstrată şi în „Prometeu".

Pe vechea legendă a titanului Prometeu, aşa de îndrăgit de propăşirea omului şi aşa de entuziast pentru civilizaţie, d. Eftimiu a alcătuit un poem dramatic în 5 acte.

Câte inspiraţii a determinat titanul Prometeu, ce entuziasm provoacă povestea silinţelor de ajutorarea omului, şi ce lirism stârneşte ingratitudinea cu care-i răsplătit!

In piesa sa, d. Efitimiu a mers mai departe...

După detronarea lui Zeus, vine Iehova. Şi împotriva acestuia se revoltă Satan, care pedepsit e aruncat pe pământ, unde se întâlneşte cu Prometeu.

Pentru mai binele omenirii, Prometeu e crucificat.

Şi rămân nădejdile de mântuire prin jertfa celui ales.

●

Autorul a fost chemat la rampă, ca şi la celelalte piese ale sale reprezentate. Chemările şi rechemările acestea au desigur explicaţii variate, pornind dela iniţiativă, contagiune, aprecieri, unitare (mai rar) şi aproape totdeauna împletirea aprecierii asupra artistului care joacă cu cea asupra autorului.

Dar reprezentarea lui Prometeu, s'a bucurat de o mare cinste. Rolul mamei lui Prometeu l-a ţinut marea, ilustra, desigur singura noastră mare tragediană Agatha Bârsescu.

A spune mai mult despre această artistă, al cărei talent uriaş stăpâneşte şi acum considerabil, ar însemna a diminua prin explicaţii.

Şi Agathei Bârsescu nu i se cuvine aceasta.

Numele ei e însăşi gloria artei dramatice.

Pentru talentaţii artişti Calboreanu şi Vraca, rolurile (Hefaistos şi Prometeu) au fost impozante încercări de ascendenţă pe scările aprecierilor bune.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu a fost probabil emoţionată la premiera soţului său; iar d-nii Athtanasescu şi Brancomir oarecum jenaţi cu versurile.

B. CECROPIDE

CEL MAI MARE SUCCES AL STAGIUNEI

D. G. Ciprian şi principalii săi interpreţi în „Omul cu mârţoaga": G. Calboreanu, I. Sârbu şi A. Atanasescu

PIESE ORIGINALE

Pe lângă cele anunţate de ecourile gazetelor vor mai vedea lumina rampei în chiar iarna aceasta, încă două, şi ambele pe scena „Teatrului Nostru".

Cea dintâi, montată cu o distribuţie excepţională va fi: „A fost odată o oglindă" pastel de Ioseph Igiroşianu. In vederea acestei reprezentări, direcţia teatrului tratează un angajament senzaţional în străinătate.

Decorurile şi punerea în scenă vor fi ale autorului. Premiera va avea loc în cursul lunei Ianuarie. A doua piesă originală va fi o excelentă comedie a Prinţului Bibescu, a cărei acţiune se petrece la Sinaia. Deoarece intră în categoria pieselor concentrate, cu puţine personagii, piese cari cer o interpretare ireproşabilă şi perfect egală, se va bucura asemeni de o distribuţie excepţională în care vor intra elemente străine de trupa „Teatrului Nostru".

NOTE

Ministerul Artelor a reziliat contractele prin care se acordau subvenţii companiei Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin (3 milioane şi jumătate anual) şi d-lui Adrian Maniu (2 milioane şi jumătate anual).

E regretabil că ministerul a fost nevoit să ia această măsură, când pentru acordarea acestor subvenţii au intervenit cei mai de seamă scriitori ai noştri.

Dar, iar e adevărat că şi cei care şi-au luat obligaţii să execute un contract, trebuiau să le respecte.

●

Teatrele de provincie trec printr'o nouă criză. In afară de directorul teatrului din Cernăuţi, e probabil că toţi ceilalţi vor fi schimbaţi.

plastica

CADRE MICI

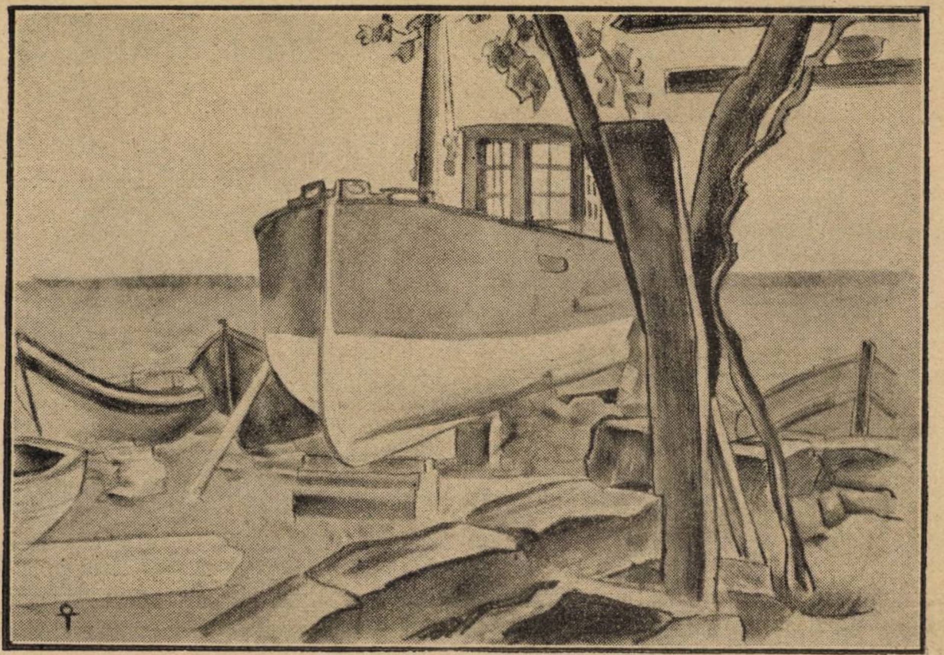

Ion Theodorescu-Sion

Un sentimental. E din țara Moților și e firesc să poarte în ținută superbul omului dela munte și gestul, expresia să-i rămâe aspră, tare. A străbătut cale lungă, s'a sbătut să-și facă loc, s'a ridicat repede de jos când a căzut, ca să aibă într'o bună zi satisfacția strigătului: iată, acesta sunt. Și să-l asculte lumea. Trebue să-și fi chinuit copilăria și să fi renunțat la deliciul unei situații care-l apăra și-i ierta purtarea dela sine, numai să nu simtă umilința unei neputinți. S'a învățat de mic să nu abdice, să nu meargă decât vertical. Leonin în bustul sculptat de Medrea, pentrucă toți îl știu așa, toți i-au simpatizat sau antipatizat sănătatea și puterea din viață și din operă. Ar fi putut fi, cu acelaș strălucit succes, poet, prozator, conducător de mase, căci știe să vrea, știe să ajungă la țintă cu uimitoare tenacitate — poate să ridice mândria și ambiția dincolo de satisfactiile lor mărunte. Ii stau rezerve inepuizabile involburările de sentiment, diabolică plinătate de viață.

Omul acesta, căruia nu-i caută mulți prietenia și a cărui operă de artă rămâne încă mult neînțeleasă, e un sentimental. Sub aparență rece, orgolioasă — resorturi delicate — și sub calcul, sub matematică de meșteșug — gama nuanțelor, risipă de cântec pentru tot ce-i existență. Contimporanii pornesc adesea dela om în judecata operei lui. Il cunosc pe cel dintâi — bine, rău — își vor menține aceleași păreri asupra realizărilor lui. Câți oare știu că Teodorescu-Sion sufere, se sbuciumă, cuprinde larg lumina și pământul cu tot elanul și cu tot dragul cu care un om se poate dărui vieții? Câți oare știu că peste virtuozitatea unei tecnici, normă de admirație și clasificare pedantă, stă ascunsă bucuria cea mare: a nesfârșitei vibrații sufletești.

Observații obișnuite: culoare transparentă, pastă cromatică, luminozitate, aranjamente liniare, repetări metodice de câte ori e vorba despre o judecată asupra picturii.

Dar taina care animă planurile și volumele, care le dă rost, le apropie și le împrieteneste — descifrarea adâncurilor de umanitate?

E drept, Teodorescu-Sion adună, strânge, leagă prea vast și bogat material care se revarsă copleșitor de multe ori pe câtiva centimetri de pânză, încât e greu să poți distinge fiorul poeziei a două frunze dintr'un peisaj cu coline, cu pădure, cu oameni, cu animale. Căci în cel mai mic amănunt e conținut din conținutul mare — proporțională întregire, susținut acord. In veșnică primenire, în căutarea altei expresii, în luptă cu grele probleme — în fiecare linie, în fiecare culoare Theodorescu-Sion plânge, râde, sufere, se sbuciumă — trăește.

Peisagiile lui, oamenii lui nu sunt dela Reșița, dela Balcic, dela Florica ori dela Câmpina, rămân ale vieții de peste tot locul — sunt peisagii, oameni — și atât. Ale lui, numai ale lui — ale mărturisirilor lui sufletești. De ce să-l hotărîm numai decât pictor romăm cum le place traditionaliștilor în permanentă vânătoare după justificări, după adepți. Theodorescu-Sion e o forță în permanentă revărsare de viață, o copleșitoare surpriză, o izbândă a plasticei de pretutindeni, la a cărei ridicare de nivel servesc și strălucitele lui însușiri — e suficient.

Adevărurile ce le spunem aici fără înconjur, se vor dovedi ilustrate, mai desăvârșit ca nici odată — știm de ce anticipăm — în expoziția ce ni se vestește pentru luna Martie. Dacă acum a trebuit să ne mărginim la un cadru mic, vom adăuga atunci contribuții la cunoașterea personalității lui Theodorescu-Sion, desigur tot incomplete — posibilitățile de publicare a unui studiu rămânând îndepărtate.

TAKE SOROCEANU

* * *

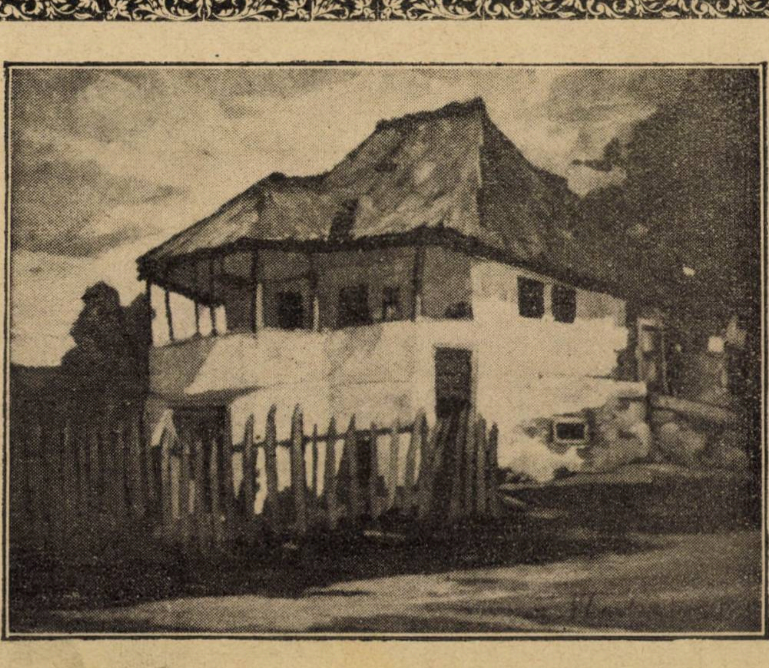

Const. Vlădescu. Casă pe Argeș.

Expoziția pictorului Vlădescu e permanent deschisă în sala de lectură a Propileelor literare.

IN STRAINATATE

MOARTEA LUI FEDOR SOLOGUB

Incă o victimă a regimului sovietic. Și numărul victimelor acestui regim crește necontenit: dar cine poate uita pe Alexandru Blok, mort de foame, pe Gumilev — ucis într'un garaj de automobil pentru „sabotaj“ și contrarevoluție?

Numele lui Teodor Sologub e cunoscut nu numai fiecărui rus cult, — străinătatea îl cunoatșe și ea de mult.

Sologub apare în literatura rusă pe la 1890 — ca șef al școalei simboliste care pe atunci își lua naștere.

La început a fost ridiculizat, — curentul însă condus de el, și grupând în jurul său pe poeții și prozatorii deveniți astăzi celebri, a influențat profund desfășurarea întregei creațiuni artistice rusești.

In urma sa, Sologub lasă a mare moștenire literară, deși începuse să scrie în vârsta bărbătească, de 40 de ani. Are câteva romane: „Visuri grele“, „Mai dulce ca otrava“, o trilogie: „Farmece ucigătoare“ — retipărită de mai mult și tradusă în mai multe limbi; „Drac mărunt“ tradus în franțuzește: „Demon mesquin“, „Imblânzitoare de șerpi“: apoi câteva volume de nuvele: „Umbrele“, „Acul morții“, „Fețe mistuite“, — și câteva volume de poezii.

In 1921, Sologub ca să nu moară de foame, cere guvernului sovietic permisiunea de a părăsi Rusia Sovietică. Comisarul de instrucție, cel mai cabotin dintre cabotini, Lunaciarschi face o intrigă și Sologub e oprit pentru totdeauna de a se deplasa. Soția lui zguduită de această cruzime, se aruncă înnebunită în Neva. (Soția lui, Cebotarevscaia, a fost cunoscuta traducătoare a mai multor scriitori englezi, francezi și germani).

După această dramă, Sologub distrus de durere se retrage într'o vilă părăsită din Țarcoie Selo, fosta reședință a Familiei Imperiale. De atunci nu a mai tipărit nimic în nici o revistă sau ziar sovietic, deși mulți dintre prietenii lui au informat publicul rusesc, care l'a iubit și l'a apreciat, că bătrânul și gloriosul scriitor, în exilul său a lucrat mult și a scris câteva opere de valoare.

Câteva volume din poeziile lui au fost traduse în limba germană, în franceză, suedeză, cehoslovacă, engleză, bulgară și sârbă.

Intr'un număr viitor al revistei vom publica o nuvelă a defunctului scriitor rus.

VIAȚA LUI DISRAELI de ANDRÉ MAUROIS

Din nenumăratele biografii ale oamenilor celebri, transformate în romane, cartea lui André Maurois, unul din cei mai recunoscuți prozatori din Franța de azi, pare să fi avut cel mai mare succes, atât pe lângă cititorii severi și profesionali care sunt criticii literari, cât și pe lângă cititorii cei buni, adică acei care plătesc și... tac.

Nu credem că viața lui Disraeli, în sine, să fi contribuit prea mult la acest succes. Alte biografii, chiar ale unor oameni care nu s'au bucurat de scena vastă și pasionată a politicei, cuprind evenimente, trăsături de caracter, înlănțuiri de fapte unde hazardul a jucat jocul lui cel mai complex și mai neprevăzut. E drept că Disraeli a fost o figură impunătoare în politica britanică din veacul al 19-lea. A avut adversari tot atât de impunători. Evenimente care se petrec odată la un veac, dacă nu și mai rar, sunt legate de energia și voința lui. Cumpărarea canalului de Suez — pe unde drumul către India se scurtează și poate fi supravegheat — s'a făcut printr'un gest rapid, absolut personal (Statul n'avea banii necesari în acel moment, Parlamentul nu putea fi convocat atât de repede) printr'o viziune și o energie care dau personalității lui Disraeli proporții larg istorice. Origina lui Disraeli — se trăgea dintr'o familie de evrei venițieni, imigrați în Anglia — a fost o piedică destul de serioasă în calea succesului său, deși fusese botezat de copil și-și făcuse educația în spirit creștin. Tare și încrezător, Disraeli și-a agravat de-atâtea ori situația, luând apărarea neamului din care eșise. Chiar congresul dela Berlin, unde avusese în fața lui pe Bismark, poate fi socotit între victoriile lui Disraeli. Bătrân, puțin atent la amănunte — care totuși de soarta victoriilor diplomatice — în Disraeli nu se stinsese, ba nici nu se atenuase ceva din limpezimea de vedere a țelului, din duritatea de cristal a voinței. Și poate că mai mult decât victoria diplomatică asupra Rusiei, valoarea lui Disraeli o ghicim dintr'o singură exclamație, spontită, a cancelarului de fier: **„Der ist der Mann!..“** Un om politic prețuit de Bismark, nu poate fi un om de rând.

Oriental fastuos, romancier plin de intuiții, dându-și perfect de bine seama de tot humorul luptelor politice, Disraeli — această mlădiță al unui trunchi milenar și străin — s'a apropiat de timpuriu și a rămas înamorat toată viața (dintr'o noblețe ușor de explicat) de vechea aristocrație engleză, rurală și nițeluș sălbatecă.

André Maurois a înțeles tot acest joc de nuanțe, tot acest „malaise“ care a umplut viața lui Disraeli, și numai un subtil talent literar, a fost în stare să scoată efecte din contraste de amănunt, plin de savoare, și a putut duce la succes vădit o atare lucrare. Autorul a lucrat ca un romancier pasionat, și pentru scoaterea în lumină a temperamentului lui Disraeli, nu s'a sfiit să exagereze unele atitudini ale partenerilor jocului politic Iar în pagina premergătoare, Maurois atrage atenția asupra tehnicei cărței și sfătuește pe cititor să caute aiurea adevărata înfățișare a adversarilor lui Disraeli, a lui Gladstone bunăoară, care în opoziție se ocupa cu tăiatul copacilor din parc.

„FAPTE DIVERSE“ de ANDRÉ GIDE

André Gide, criticat, insultat, blestemat de o parte din scriitorii de azi ai Franței, lăudat, zeificat de o seamă de discipoli cărora nu le lipsește nici cultura, nici talentul. André Gide rămâne, desigur, una din figurile cele mai interesante ale zilelor noastre. Romanele lui nu fac nici o plăcere. Turbură. Nu aduc dici satisfacție. Neliniștesc In orice caz, sunt un vârtej care pun la grea încercare și inteligența și sensibilitatea. Dar nu voim să facem aici o biografie sau o estetică a scriitorului. Voim să atragem atenția asupra unor „fapte diverse“ pe care marele scriitor le culege din ziare și le publică în excelenta revistă franceză — una din puținele reviste care dau azi o directivă — **„Nouvelle Revue Francaise“**. „Faptele diverse“ culese de André Gide sunt totdeauna profund semnificative, și nu ne putem opri de a nu reproduce una, în care gândul unui sinucigaș trăește, emoționat, după sinuciderea lui. Iată faptul cules de „Le Petit Parisien“ cu data de 8 Martie 1927: „Pe ușa hambarului unui anume Jouslin Phalier, în vârstă de șaptezeci și unu de ani, un vecin fu foarte surprins citind următoarea inscripție adresată fiicei septuagenarului: **„Clemence, nu intra singură în hambar“**.

Vecinul deschise ușa și zări, spânzurat, trupul bătrânului Phalier“.

PREMIUL GONCOURT

Faimosul premiu al Academiei Goncourt dat anul acesta unui autor la care nu se aștepta mai nimeni. Trei cărți întruneau sufragiile publicului și ale criticei: **Les hommes de la route** de **André Chamson, Vasco** de **Mare Chadourne** și **Adrieune Mesurat** de **Julien Green**, căci aceste sunt considerate drept cele mai bune romane franțuzești apărute anul acesta.

Dar „cei zece“ academicieni țin totdeauna să facă surprize. Și faptul de a fi prea cunoscut și prea apreciat înseamnă aproape o descalificare. Ei vor să lanseze.

Au premiat deci anul acesta **Jérome 60 latitude Nord** de **Maurice Bedel** un roman cu acțiune în Norvegia.

Premiul Femenin Vie-heucuse a fost acordat d-rei **Marie Le Franc** pentru romanul: **Grand Louis l'innocent.**

gazetaria

așa și așa...

Schimb de servicii

Dela o vreme autorul lui „Pană Trăsnea Sfântul“ observă că tânărul deputat și poet X (guvernamental, să precizăm) îi arată o dragoste tot mai stăruitoare In fieoare zi îl întrebă de sănătate, ce mai plănuește și cum de multe ori marele novelist, plictisit de sterilitatea gălăgioasă a sălii de ședință, coboară în atelierul lui de tâmplărie. unde e meșter tot atât de mare ca și în arta de a pescui — deputatul, poetul guvernamental nu-i dă pace nici acolo.

Nu de mult d. Brătescu Voinești avu lămurirea acestei asiduități. Tocmai își arăta necazurile de secretar general al Camerii...

— Nu mai merge... funcționarii cer sporirea salariilor și guvernul nici nu vrea să audă.

Atunci, cu o spotaneitate și o pasiune pe care nu le-a avut nici odată în versuri tânărul poet se și oferi.

— Știți ce? Vorbesc eu la Cameră în chestia asta interpelând guvernul... — Vreți să vorbiți și d-voastră la Academie despre... versurile mele?...

D. Brătescu Voinești a făcut un cap de parcă ar fi prins în undiță un crap de 14 kilograme.

Energia Maestrului

Cum îl cunoașteți toți pe actorul, atât de seducător prin arta lui, care e d. Soreanu? blând surâzător, înduioșător, glumeț. Așa îl iubește sala care-l aclamă în totdeauna. Chiar când e mânios păstrează mereu o undă de bunătate în magnificii lui ochi. Ca în Institutori, ca în Cinta.

Și totuși...

Intr'una din serile trecute un grup numeros înconjura o trăsură în strada Sărindar. Vociferări, amenințări etc. Un birjar inconștient, era să calce un copil, ba chiar mânase peste sergentul de stradă, care încercase să-l oprească. Dar fără îndoială cel mai indequat de fapta birjarului era maestrul Soreanu care-l amenința cu adevărat furios.

— Taci din gură nemernicule!

Să știți că devine societar

Stăncescu, artistul atât de prețuit de către cunoscătorii de teatru ai noștri, unește reputația de actor care urmărește de aproape cea mai subtilă literatură, cu aceea de prinț al bârfelei. Intelegeți de ce o lume întreagă îi atribue o inimă de tăiat geamuri cu ea.

Ei, bine, Stăncescu, a răspuns la ancheta unui ziar de teatru, vorbind despre primul lui sărut.

Stăncescu sentimental!? De necrezut. O explicație totuși ar fi: Zilele acestea comitetele reunite vor numi zece societari noi. Și pentru cele zece locuri candidații siguri sunt: Aura Buzescu, Toto Ionescu, Sonia Cluceru, Tantzi Bogdan, Lulu Cruceanu, Gh. Vraca, A. Bălțățeanu, Gh. Calboreanu, Pop Marțian și mai ales C. Stăncescu. Sentimental... senti-men-tal. Să știți că devine societar.

MODA SPIRITUALĂ

Publicăm mai jos cea mai recentă dintre celebrele cronichete ale contesei Righidi. Faima acestor cronici le-o face îmbinarea de spirit cu exactitatea modei.

●

Și toaletele sunt de culoarea timpului. Totul este în negru, în albastru închis, d'abia înveselit cu puțin alb; singuri ciorapii deschiși par o glumă n aceste zile lugubre și cenușii. Cei cuminți ar voi ca femeile tinere să consimtă să poarte ciorapi de lână, ghete înalte, snow-boots, în loc de mătase așa de ușoară și în loc de acești pantofi cari oferă picioarele noastre înghețului. Femeile ca mine ar trebui să dea exemplul, însă aceasta ar fi un fel de renunțare, mărturisirea că abandonează lupta eternă și că mai caută a plăcea. Chiar femeile bătrâne nu vor să consimtă a lăsa să se creadă că le este frig și fiindcă o ștrengăriță de douăzeci de ani umblă îmbrăcată scurt și cu picioarele jumătate goale, se văd văduve suferind cu picioarele înghețate fără a voi să marcheze o abdicație.

●

Mantourile ce se închid la gât și la talie cu o mână crispată de înțepenirea degetelor, n'au nasturi: nu-s la modă! Ce ar fi făcut ele cu cele zece degete ale lor, aceste micuțe, dacă n'aveau de ținut închisă îmbrăcămintea căreia o închidere normală i-ar fi distrus suplețea și linia? Trăim sub semnul dementei și orice așî putea spune eu nu schimbă nimic.

●

Mantourile ușoare cu godeuri sunt garnisite cu blană. Sunteți desigur de aceeași părere cu mine că toate cochetele pentru a fi la ultima modă, nu pot să-și plătească vulpe albastră? De aceea croitorii și croitoresele ornează mantourile lor c'un iepure care n'are curajul opiniei sale. Aceasta nu înșeală pe nimeni. Insă se pare că dacă nașii numeau iepurele, iepure, nimenea nu l-ar mai fi vrut. Adaug, de atfel, că este cea mai puțin durabilă dintre blănuri și că în două luni „se epilează“ fără a avea nevoie de a recurge la un produs de înfrumusețare.

●

O sport! câte prostii se comit în numele tău; căci din cauza rochiei de sport, s'a ajuns însă ca nimeni să nu se teamă de frig.

Rochiile, totuși, se lungesc puțin, cu o lărgime de două degete, cu o bordură de blană; aceasta nu este de-ajuns pentru a ascunde genunchii când femeea se așează pe scaun; Duminica trecută, la Auteuil, o doamnă așezată lângă o scară a tribunelor a dat fără să-și dea seama uimitoare satisfacțiuni, curioșilor libertini, cari suind treptele o priveau de jos în sus.

Imi veți spune că și cu aceasta ei tot n'au câștigat cine știe ce? Ce vreți, micuțele mele? Așa sunt bărbații...

●

Se lansează deasemenea, în croitoria înaltă, o sclipitoare noutate. In loc de a lăsa să cadă un căpătâi de cingătoare, se agață la talie pene multicolore de paradis, de papagal, de struț. Emma, (fata contesei N. R.) mai expeditivă a apărut într'una din după amiezile trecute cu o coadă de fazan care a făcut senzație.

Corsajele lipite de corp sunt foarte indiscrete, căci dacă nu ai prevederea să pui între ele și sânii tineri o barieră zdravănă, aceștia vor trăda toate emoțiile proprietarelor; câte-odată aceasta este foarte amusant! Ce-ar spune bunicile noastre cari își ascundeau sânii sub paváza monstruoasă a corsetelor?

Pălăriile rămân tot fără bor. la unele au început să apară mici cosoroace. Insă în general după două zile, cocheta le taie fără milă cu foarfecile ca și cum ar fi fost intolerabil să nu fie conformă unei siluete standardisate.

Incep să se revadă voalete cari se opresc la jumătatea nasului. Evident aceasta face ochi foarte frumoși. Dar ceea ce m'ar mira ar fi că voga reînoită a voaletelor să nu ne facă să cădem curând în cine știe ce excentricitate.

CONTESA RIGHIDI

anecdote

Romancierul. Ooh! Nici n'ai tăiat măcar paginile cărții mele!..

Admiratoarea. Să vezi... eram atât de grăbită s'o citesc.

Pufu a împlinit cinci ani în ziua de zece Mai. I s'au adus prăjituri și cadouri.

— Ești mulțumit Pufule de ziua ta?

— Dar nu era chiar nevoie să se puie și steaguri pe stradă.

Ofițerul stării civile: Consimțiți să luați de soție pe d-ra Z.

Logodnicul scărpinându-se după ureche: Nu zic nu!

Delicatețe

— Acuzat ai suferit până acum cinci condamnări: pentru furt, șantaj, escrocherie, vagabondaj și abuz de încredere. E adevărat?

— Da, dar nu e gentil din partea d-voastră că mi-o amintiți acum.

— ?!

— Logodnica mea e'n sală d-le președinte și, înțelegeți: nu-mi convine.

literara

O SEAMĂ de CUVINTE

Vincent Blasco Ibanez se afla în voiaj în centrul Europei.

Un institutor, care-i citise operile, îşi manifestă admiraţia, aducându-şi elevii.

— Puteţi să le puneţi întrebări, maestre, vor fi fericiţi să vă răspundă.

După ce puse un număr de întrebări, la cari copiii răspunseră mai mult rău de cât bine, Ibanez întrebă pe un băeţaş de vre-o doisprezece ani :

— Cari crezi tu că sunt cei trei scriitori mai mari ai lumii ?

Mititelul răspunse fără să şovăiască :

— Omer, Dante... .

Dar se opri şi spuse roşind :

— Şi d-voastră, dar nu mai ştiu cum vă chiamă .

●

O americană foarte bogată, dar foarte vulgară, căsătorită cu un om politic francez, veni să vadă zilele trecute pe d-na Gaby Morlay, în cabina ei .

— Săptămana viitoare dau o mare serată ,îi zise ea. Mi-ar face plăcere să veniţi să jucaţi un sketch. Cât cereţi ?.

— Cinci mii de franci, doamnă.

— Oh ! ce scump ! Imi veţi face desigur reducere ? Nu ? E prea scump....

Americana voia să plece apoi văzând că Gaby Morlay, indiferentă. continuă să se machieze şi o lăsă să plece fără a protesta, se întoarse.

— Fie, vă voi da 5.000 de franci. Dar ţineam să vă previu. Noi, femeile de lume, în America, nu vrem să stăm la cot cu actriţele. V'aşi fi recunoscătoare dacă aţi veni în momentul când va trebui să jucaţi, fiindcă nu vreau să vă amestecaţi cu invitaţii mei.

— Cum, doamnă ? răspunse Gaby Morlay. Nu sunt silită să asist la serata d-voastră ?

Ah ! Atunci cer numai 500 de franci.

●

Romancierul naturalist Paul Alexis, autorul lui „Fin de Lucie Pellegrin", era miop ca o lipitoare.

Intr'o seară, când se afla la o masă la doamna Emile Zola, el se plecă la sfârşitul mesei spre vecina sa, cu care nu schimbase nici o vorbă, şi îi spuse :

— Vă cer ertare, doamnă, dar nu văd bine.... aţi putea să-mi spuneţi dacă am mâncat din toate ?.

●

Pe când cineva se plângea de necredinţa femeilor Schmitzler spuse :

Aceasta e o boală închipuită, scumpul meu. Puţini bărbaţi mor din ea. Cei mai mulţi trăesc pe urma ei.

●

Domnul Georges de Porto-Riche se plimba într'o zi pe podul Artelor, cu o tânără doamnă. Confraţii săi dela Academie îl zăriră şi cunoscând succesele femenine ale autorului teatrului de amor, glumiră cu el .

— Dar ce le spuneţi acestor tinere doamne ? îl întrebă unul din ei .

— I-am spus, acesteia, că am şaptezeci şi cinci de ani, declară de Porto-Riche.

— Şi ea ce a răspuns ?

— M'a întrebat : „Atunci l-ai cunoscut pe Mah-Mahon ?".

bazar

O SENZAŢIONALA INVENŢIE IN MUZICA

La Berlin. în faţa unei săli în cari se aflau personalităţi marcante din lumea artelor şi literilor, profesorul Leo Theremin a făcut o demonstraţie sensaţională cu un aparat ce pare menit să revoluţioneze muzica modernă.

Invenţia sa este miraculoasă prin aceea că fără să atingă misteriosul aparat, printr'o simplă mişcare cabalistică a mâinilor, provoacă sunete ce nu se aseamănă ca timbru cu sunetele nici unuia din instrumentele muzicale de până acum. Cheia acestei invenţii este ţinută secretă de inventator care se mărgineşte a da explicaţii vagi celor ce vor precizări tehnice.

Succesul acestei demonstraţii a fost atât de mare, în cât profesorul Theremin a plecat în turneu. La Paris a obţinut un adevărat triumf. Impresarii au şi început să se răsboiască pentru obţinerea de angajamente în centrele mari ale lumei.

E de remarcat că la Berlin, publicul urmăreste cu mai viu interes aceste audiţii decât concertele date în faimoasa sală Filarmonica. Virtuoşii au început deja să se îngrijoreze iar compozitorii să întrezărească deschizându-se orizonturi noi.

BULDOGUL ŞI POLITICA

Ca toate marile personalităţi ale Americei, printre care şi preşedintele Statelor-Unite, are şi primarul New-Yorkului, Walter, obiceiul să primească din când în când pe reprezentanţii presei. Ceeace s'a întâmplat şi zilele trecute. Dar primarul nu s'a înfăţişat singur ziariştilor, ci întovărăşit de amicul său Spike, care e câine buldog foarte inteligent, are şapte luni şi e destul de desvoltat. Primarul îi dă lecţii în fiecare zi, să mârâe şi să latre la poruncă. Căci domnul Walter are de gând să ia câinele cu sine la consiliul comunal, de'ndată ce va începe discuţia bugetului. Şi dacă se vor cere bani pentru fleacuri, primarul va face un semn buldogului care va mârâi şi va lătra cu furie !...

KIMONOUL DISPARE... IN JAPONIA

Se spune că femeile japoneze nu mai sunt în stare să mai cumpere mătăsurile şi catifelele atât de scumpe necesare unui kimono. O japoneză care ar voi să se gătească după obiceiurile ţărei, are nevoe de două ori atâţia bani cât cea mai elegantă dintre europene. Chiar modelele din Paris costă mai puţin decât un kimono făcut la un croitor japonez. Altă pricină care contribue la dispariţia kimonoului, e viaţa tot mai agitată a japonezei moderne. Kimonoul împiedică mişcările. 80 la sută din eleve la oraş şi 50 la sută la ţară poartă haine tăiate în stil european, ciorapi şi pantofi la fel. Tinerele femei bogate se îmbracă la Paris sau după moda pariziană. Astfel că, încet-încet, kimonoul, haina naţională a Japoniei va dispare din Japonia, spre a rămâne doar o haină de lux în... Europa.

caricatura zilei

CONFLICT

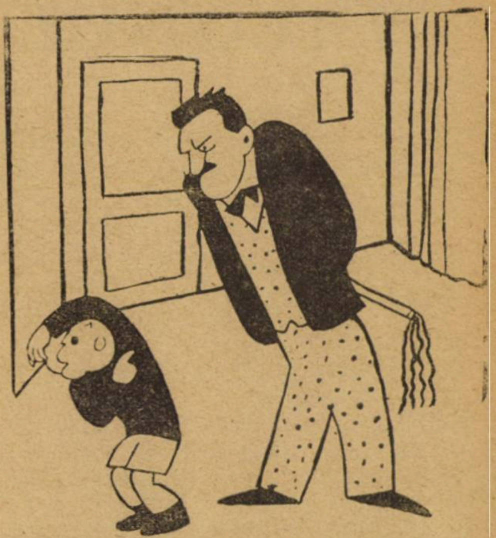

BEBE : Te rog tata. nu eşti de părere să regulăm chestia asta la Liga Naţiunilor ?

MAI AVANTAJOS

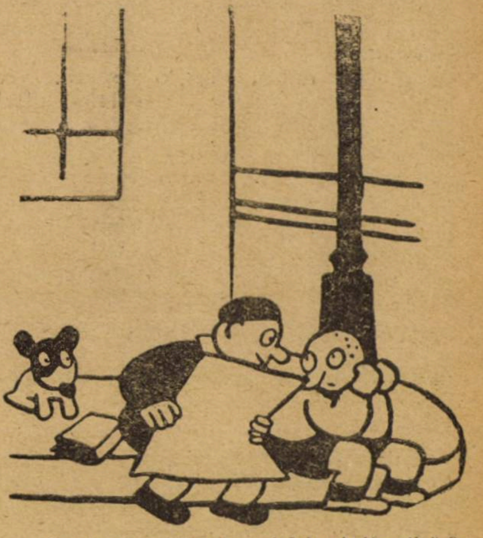

— Crezi că vei lua premiul la Aritmetică ?
— Nu ştiu, deocamdată prepar premiul Goncourt

ALIAŢII

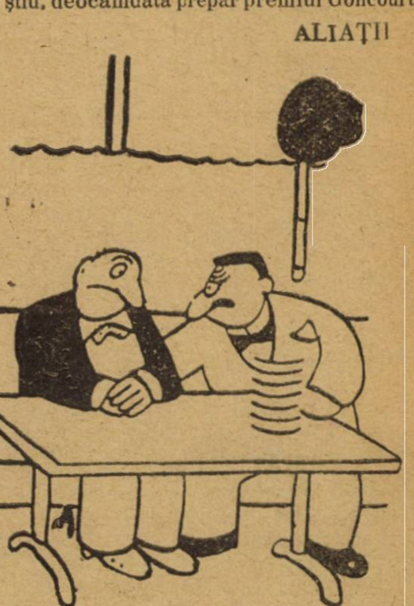

— Tot cu un neamţ împărţim premiul Nobel.
— De... mă gândesc ce-o să creadă Musolini.
(după „L'Oeuvre"

cărți redate în extrase

SALONUL D-nei de CAILLAVET

Cât de mare a fost gloria lui Anatole France se poate cunoaște și din marele număr de volume care cuprind amintiri despre el. Cartea pe care o redăm în extrase cuprinde documente extrem de caracteristice, unele noui, asupra principalelor întâmplări din viața acestui celebru romancier. D-na de Caillavet este femeea care a jucat rolul cel mai de seamă în viața lui Anatole France, o inimă apropiață ei, d-na Jeanne Maurice Pouquet povestește în paginile de mai jos momentele principale ale aeestei iubiri.

D-NA AUBERNON MAI INTÂI

Intâlnim în primele pagini faimosul salon al d-nei Aubernon, de două ori celebru: pentrucă acolo își făcuse sediul literar familia Dumas și mai ales, pentrucă acest salon destul de ridicul, a servit de model lui Marcel Proust în romanele lui, pentru salonul d-nei Verdurins. Aci a debutat d-na Caillavet, aci l-a cunoscut pe Anatole France. Iată câteva întâmplări amuzante despre această doamnă :

„După un dineu, într'o seară, avu loc scena memorabilă între Dumas-fiul și d-na Aubernon. Ea ținuse cu orice preț să-i citească un studiu pe care il făcuse asupra „Prietenului femeilor". Il atrase în salonaș, închise ușa și apoi timp de o oră se auziră izbucnirile unei voci pițigăiate, căreia îi răspundeau mormăeli surde. Scena se sfârși prin suspine dominate de vocea furioasă a lui Dumas care declara : „Doamnă, nu aveți nici un talent și încercarea dv. este detestabilă !" Dânsa părăsi salonașul vădit stânjenită iar el foarte supărat.

Totuși, puțin după aceia, avu loc faimosul bal în care d-na Aubernon, costumată în „Gloria lui Dumas", apăru în fața prietenilor consternați, purtând pe cap un bust al lui Dumas, înconjurată de panglici cari fluturau în jurul voluminoasei ei persoane. Pe aceste panglici erau scrise cu litere de aur numele pieselor de teatru și ale romanelor maestrului. Cel mai consternat era Dumas, care spunea: „Tare trebue să mai fiu pentru a rezista unui asemenea ridicol !"

Cusurul pe care îl avea de a lăuda exagerat tot ceiace era în legătură cu familia sa, o făcu într'o zi să declare în fața unui musafir stupefiat : „Noră-mea a avortat superb ieri".

ANATOLE FRANCE E PREZENTAT D-NEI ARMAN DE CAILLAVET

In 1883 autorul atât de celebru mai târziu, fu prezentat aceleea care avea să joace un rol atât de mare în viața lui. El avea 39 de ani, ea aproape treizeci. Era fata unui armator bogat dela Bordeaux, prieten al împăratului, măritată cu cinci ani mai înainte cu de Caillavet, un tânăr frumușel și comun. Ea era o frecventă musafiră a salonului d'Aubernon :

„In acel an Anatole France, fu prezentat d-nei Arman de Caillavet; impresia a fost mediocră. Era stângaci, nemanierat, iar timiditatea îi agrava bâlbâiala pe care o avea din naștere. Dânsa socoti fals pe acest bărbat „cu suflet nelămurit, fără temei, împrăștiat".

Dânsa, care era sinceră până la brutalitate, nu se putea împăca cu manierele lui dulcege, cu complimentele excesive și cu politeța în care ei i-se părea că distinge ceva ceremonios. La început fu puțin binevoitoare cu el, chiar destul de aspră.

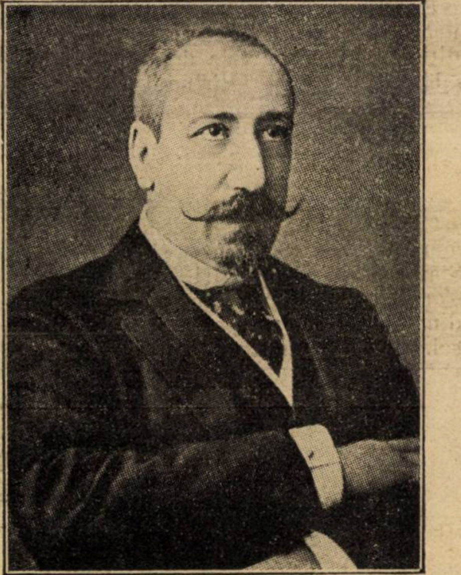

Anatole France când a cunoscut pe D-na de Caillavet.

D-NA DE CAILLAVET PARASEȘTE SALONUL D-NEI AUBERNON

Când frumoasa doamnă de Caillavet se certă cu destul de ridicula d-nă Aubernon, își înființă în viitoare avenue Hoche un salon al ei :

„Cea mai mare parte din obișnuiții celor două saloane continuară a le frecventa și pe unul și pe celălalt. Singur France nu se mai înapoie la d-na Aubernon. In mai multe rânduri îl plictisise cu disciplina severă care domnea la mesele ei, unde orice convorbire particulară era oprită și unde, la cea mică nesupunere erai chemat la ordin printr'un clopoțel agitat cu furie. France fusese în mai multe rânduri certat pentru nesupunere, pentrucă înfrânsese regula statornică a conversației generale. Ii plăcea fantezia, și găsi curând că tocmai fantezia lipsea acestor reuniuni. Orice constrângere i-a părut de nesuferit. A fost încă și mai fericit decât D-na Armand de Caillavet să evadeze din această intimitate care îl apăsa.

DEVIN TOT MAI BUNI PRIETENI

Din ce în ce mai mult d-na de Caillavet înțelege valoarea musafirului ei și îi arăta tot mai multă bunăvointță.

„In semn de recunoșitnță penrtu această bunăvoință stăruitoare, îi oferi o frumoasă ediție a volumului „Crime de Sylvestre Bonnard" cu dedicația :

„D-nei Arman de Caillavet această carte tristă din cauză că nu a fost scrisă lângă Ea și pentru Ea. Cu mult respect și multă afecțiune. Anatole France."

GENERALUL BOULANGER

Salonul d-lui Caillavet a cunoscut deproape pe faimosul general care amenința să devie dictatorul Franței. Se spune chiar că, într'un caz de susces, mulți se gândeau să facă din Anatole France ministru de instrucție. Iată acum și o anecdotă :

„Boulanger era foarte mândru de fizicul lui și lipsit de educație. Avea însă mâini foarte frumoase. In timpul unei mese, bătrâna d-na d'E., îi făcu un compliment despre mâni : „Ah ! exclamă generalul, dacă mi-ați vedea picioarele !"

MARCEL PROUST

Aci, în acest salon, a apărut Marcel Proust, scriitorul care avea să revoluționeze arta romanului și pe care mulți îl socotesc deasupra lui Anatole France însuși. „In căutarea timpului pierdut" și „Timpul regăsit" cele două serii de roman sunt unice în felul lor de la Balzac încoace :

„Obițnuiții salonului d-nei de Caillavet au văzut adesea în Duminicele acelui an, pe **Marcel**, în uniformă militară, cu capul pe spate, înfundat, aproape culcat, într'un fotoliu adânc, din care se revărsau perne ce făceau să apară absurdă atitudinea sa războinică. Se ținea întodeauna puțin adus, ca sub povara unei veșnice oboseli pe care viitorul a dovedit-o ca fiindu-i naturală. O mare oboseală îl apăsa necontenit.

DIVORȚUL LUI ANATOLE FRANCE

E foarte cunoscută discreția care s'a păstrat în privința primei căsătorii a marelui romancier, căsnicie din care a avut o o fată. Găsim aci vre-o două scene extrem de caracteristice :

„In 1891, France divorță. Incă de mult timp trăia rău cu soția sa, ori mai bine zis într'o penibilă tăcere. Nu îi mai vorbea. „In timpul mesei, așezat în fața ei, avea geniul de a nu o vedea. Și dacă întâmplător, pentru o clipă, se întâlnea cu ea într'una din încăperile locuinței, dădea sărmanei femei impresia că este invizibilă. O ignora, o considera ca străină și neavenită. In casă, cu toate întâmplările nenumărate ale vieții comune, nu o vedea, nu o auzea, părea că nu simte existența ei. Ea suferea din pricină că era ca și cum nu ar fi,“

D-na de Caillavet când a cunoscut pe Anatole France.

Anatole France spune despre ea :

„...Dânsa avea orgoliul dinastic“. Era născută Guérin ; era nepoata lui Guérin, miniaturistul lui Ludovic al XVI și al Mariei Antoaneta. „Tatăl său o întărise în acest sentiment domestic și mândru.“

O altă scenă învenină raporturile deja destul de încordate. France chemase un tapițer pentru a-i instala pe pereții biroului o catifea de Genua pe care o primise de la d-na Arman de Caillavet. Făcea parte dintr'o veche instalație. D-na Arman nu-i găsise loc nici la Avenue Hoche nici la Capian și rugase pe France „să o scape de ea“. D-na France căreia darul îi displăcuse se opunea ca să fie folosită „la dânsa.“ France voind să treacă peste această interdicție, o înfurie cumplit. Când văzu tapițerul țintuind faimoasa catifea, îi ceru să scoaboare de pe scară. France porunci însă lucrătorului să rămână și să-și continue lucrul. Tapițerul îl ascultă. Atunci, d-na France părăsi încăperea încuindu-i pe amândoi înăuntru și luând cheia cu dânsa plecă să ia masa la Neuilly la d-na de Martel, care înspăimântată de această întâmplare, o sfătui să se întoarcă cât de curând spre a elibera prizonierii. Când ajunse în str. Chalgrin, văzu lume multă adunată în stradă de țițpetele tapițerului care de la geam ruga trecătorii să vină să spargă ușa. Cât despre France, el scria liniștit la masă și nici nu ridică capul când auzi că soția sa se înapoiase.

In ceeace privește data la care France a părăsit str. Chalgrin, scrie d-na de Martel, aceasta s'a întâmplat la un an după povestea cu catifeaua de Gerua... D-na France mi-a povestit cum s'au întâmplat lucrurile. Mi-a spus: „Tocmai scria articolul, când l-am oprit... Mi-a răspuns.... Am sfârîit prin a-l numi... (aci un nume pe care France îl socotește „grosolan, ne la locul lui și josnic de imperios“), atunci s'a ridicat dela masă... am crezut că avea de gând să iasă și am plecat... O clipă apoi, am auzit închizându-se ușa de la stradă... M'am gândit : E cu neputință să fi avut timpul să se îmbrace... am alergat la geam... și l-am văzut închizând poarta... Era îmbrăcat tot cu halatul de casă, purta callota pe cap! Târâia pe stradă, după el, ciucurii cingătorii... iar pe o tavă purta articolul început și călimara... Un ceas după aceia a trimes pe cineva de la hotel Carnot, cu un bilet, să ceară rufărie...“

Prin bilet încunoștiința pe d-na France că nu se va mai înapoia niciodată în str. Chalgri“.

DOMNUL BERGERET SE FIXEAZA APROAPE, IN CASA D-NEI DE CAILLAVET

„Ori cum, d-na Armand de Caillavet fu mulțumită să primească pe France mai intim ca înainte, și France, rămas de acum fără cămin, luă obiceiul să ia atât prânzul cât și cina în Avenue Hoche. Sosea între 12 și 2 mânat de foame, fără a se uita vreodată la ceas, ceeace ar fi fost de altfel perfect inutil întrucât nu-l întorcea niciodată.

LA CAPIAN

Petreceau adesea vara la o vie a d-nei Arman de Caillavet, la Capian.

Existența era simplă la Capian, însă bucătăria era excelentă. D. Arman ținea mult la aceasta și d. de Caillavet veghea asupră-i. Solicitudinea d-nei Armand pentru bucătărie era desinteresată, căci nu mânca aproape nimic de teamă să nu se îngrașe ; ținea mult ca invitații să fie bine tratați, iar d. de Caillavet, care e mâncăcios, se arăta de o severitate ades tumultoasă față de bucătar. De altfel ora prânzului aduce întotdeauna furtună, aceasta din urmă declarând că exactitatea este indispensabilă perfecțiunei mâncărilor. Dar, la prima bătae de clopot pentru prânz, France ținând o carte în mână se îndreaptă cu pași mărunți spre grădina de lângă castel repetând aceiași frază : „Mă înapoiez numai decât. Așezați-vă la masă“. De aci ajunge în vie, de unde nu se mai întoarce.

La a doua bătae apare d-na Armand, care declară : „Mă duc să-l caut. Așezați-vă la masă“. Dânsa de asemeni nu se mai înapoiază : de departe se vede umbrela ei de culoare deschisă, ondulând deasupra viei. Bătăile de clopot furioase și repetate urmează chemărilor violente. După puțin timp, dacă mai sunt și alți invitați, pleacă și aceștia unii după alții să caute pe întârziați, care se înapoiază fără grabă discutând calm. Liota flămânzilor îi urmează și când pătrund în sala de mâncare, găsesc, de obicei, pe d. Caillavet care tocmai își termină prânzul zicând : „Dejunul a fost foarte bun“. D-na Arman decretează că oule sunt prea fierte, peștele detestabil și carnea arsă. La fiecare constatare, soțul îi răspunde cu o voce sonoră : „E vina dumitale“, și-i încântat. D. France, împăciuitor, găsește prânzul delicios : si el e acela care are dreptate, căci cunoscând obiceiul statornic si zilnic al sosirilor succesive, nenorocitul bucătar se strădue să dedubleze mâncările spre a putea fi gata la mari intervale.

După prânz, „se lucrează“. Se lucrează în salon. France își are acolo fotoliul său, masa sa, călimara sa, penițele sale de gâscă : nu se găsește însă hârtie sugătoare. Nu se va găsi niciodată. Fatalitatea va urmări necontenit această deplorabilă sugătoare.

De câte ori se merge la Bordeaux, cuvântul „Sugătoare“ va fi primul pe lista comisioanelor.

LE LYS ROUGE

Iată împrejurările în cari a fost scris unul dintre cele mai cunoscute romane ale lui Anatole France.

Succesul unor anume romane mondene enerva pe d-na Arman, și ea suferi de disprețul pe care unii eleganți îl arătau lui France, în salonul ei. Vrea să dovedească că și el era capabil să scrie o poveste frumoasă de adulter parizian și că nu ignora nimic din rafinamentele unui mediu pe care ea i-l arătase. Il îndemnă, îl sâcâi într'una. El se apără însă mult timp :

— „Nu știu nimic despre oamenii de lume. Nu am trăit niciodată în intimitatea acestor păpuși ; voiu spune prostii și păpușile vor râde de mine... Și vor avea dreptate ! Vă închipuiți... vă închipuiți, vă închipuiți...“ Și ridica ochii spre cer, ca și cum ar fi vrut să-l ia ca martor al absurdității unei asemenea idei. D-na de Martel ne-a povestit că France în tineretea lui repeta în fiece clipă : „Vă închipuiți... Vă închipuiți...“

Tenace, d-na Arman de Caillavet revenea mereu la acest proect. France ocolea orice făgăduială : „Vom vedea...“ zicea el. Tot vorbindu-i mereu de roman, sfârși prin a-l face și pe el să se gândească la acesta. Intr'o zi, conveni :

— „Dacă totuși m'ași decide, ar trebui să mă ajutați mult“.

Și făgădui să-i revadă fondul tabloului și să-i dea toate indicațiile de care ar putea avea nevoie.

MATERIALUL PENTRU DE LYS ROUGE

Ea avu ideia să introducă în grupul „Păpușilor“ un personaj cu caracterul pitoresc și care să contrasteze violent cu ele. Aceasta seduse pe France.

Se gândea întâi la Verlaine. Multe persoane au crezut chiar că-l recunosc sub trăsăturile lui Choulette. S'au înșelat. Personajul care a inspirat pe Choulette lui France era bătrân original, regalist, catolic militant, pierdut mereu în visele lui. Locuia în ultimul etaj al unei modeste case de prostituție. In fiecare dimineață se ducea să-și cumpere singur laptele și pâinișoarele.

In una din zile, oprit în prag, cu oala cu lapte într'o mână și cu pâinișoarele în cealaltă, îl întâlni pe France. Fără a auzi bunăziua pe care i-o dădu acesta, urmându-şi gândul, îi declară cu putere: „Plus tu porneşte pe o cale pe care nu-l voiu urma". Apoi, foarte demn, intră în casa închisă.

France vorbea cu multă plăcere de bătrânul gentilom şi de această întâlnire.

Se hotărî ca eroina să se numească Thérèse Martin-Bellême, să locuiască la Paris în hotelul aflat la Quai de Billy No. 12. Această frumoasă locuinţă, devenită astăzi ambasada poloneză, aparţinea unei mătuşi a d-nei Arman şi era cunoscută sub numele de l'Hotel du Cedre, pentru că în grădiniţa din faţă se înalţă unul din primii cedri importaţi în Franţa şi plantat acolo de d-na de Lauraguair, în 1760.

Se mai hotărî de asemeni că e necesar să meargă la Florenţa, pentru a se situa acolo cele mai frumoase pagini de dragoste ale idilei. Plecară deci într'o frumoasă zi de Mai, la câteva săptămâni după căsătoria lui Gaston (fiul d-nei Caillavet, autorul cunoscut), fiind însoţiţi şi de noul menaj.

LA FLORENŢA

Le Lys rouge cuprinde o mulţime de detalii din călătoria la Florenţa, de altfel chiar această călătorie e unul dintre cele mai frumoase capitole ale romanului.

In una din zile, pe piaţa Sfintei Mariei-Noi, se opriră în faţa prăvălioarei unui cârpaciu. „Un vrăbioi căruia îi lipseau un picior şi care fusese înlocuit cu un băţ de chibrit, sărea vesel pe capul bătrânului". Moşul oferi o ramură de busuioc doamnelor, zicând: „Pentru parfum, signora". Pentru a o necăji puţin pe soacră-sa, d-na Gaston de Caillavet exclamă: „Va trebui de asemeni pus în roman şi acest bătrân, cu oala de busuioc şi cu vrăbioiul lui".

— Desigur, d-ră, şi spre a vă pedepsi pentru aceste ironii, vă vom pune şi pe d-vs., şi vă vom face să jucaţi un rol îngrozitor, întregi Anatole France.

SUCCESUL ROMANULUI

„Când la începutul anului următor apăru „Crinul Roşu", mare fu satisfacţia admiratorilor lui France şi a prietenilor d-nei Arman. Regăsim ecoul în multe scrisori, printre care le alegem pe acelea ale d-lui Charles Maurras":

„...Am terminat paginile „Crinului Roşu" şi sunt încă adânc mişcat. Nu voiu încerca, după toate comentariile pe care vi-le-am făcut până acum asupra acestei capodopere, să lămuresc sentimentul meu. Nu am citit nimic de o voluptate mai caldă cu partea a şasea, nimic mai puternic şi mai omenesc (dela Racine) decât ultima parte. Scena finală este de o frumuseţe desăvârşită şi frumuseţea aceasta este atât de vie! Iată cuvântul surprizei mele şi din el nu pot ieşi. Nu cred ca cineva să fi exprimat până acum cu această putere, cu acest adevăr, cu această căldură, lacrimele sacre ale vieţii.

„Charles Maurras"

„....Nu pot concepe descurajarea cu care d. France ne vorbea despre această frumoasă carte. Nu a scris nimic mai cald.

„... Aşi fi foarte fericit să ştiu dacă e bine şi dacă s'a desbărat de tinereţea care îi întuneca vederea clară a acestui frumos crin.

„Charles Maurras"

Deci în cadrul în care trăia d-na Arman, găsise elementele aceluia pe care îl compunea pentru d-na Martin-Bellême, descriindu-i toaletele, până şi săgeata de diamante pe care d-na Arman şi-o prindea în păr în vremea aceea, şi care, 16 ani mai târziu, în timpul unei mese la ducesa C., îi căzu în farfuria cu supă. O conversaţie aprinsă cu prinţesa Bibescu fusese cauza acestui accident.

Dacă „Theresa exprimă necontenit gânduri delicate, ingenioase, adânci", acestea nu sunt întotdeauna a lui France, după cum crezuse Jules Lemaître, ci acelea ale d-nei Arman Caillavet, care avea „spiritul filozofic şi liber".

„Era persoana care întreba cel mai puţin pe vecinul său ceeace trebuie să gândească".

Proza pe care France o pune în gura d-nei Martin-Bellême: „Nu ştim ce să facem cu această viaţă scurtă şi mai voiţi apoi una fără sfârşit", o auzise ades pronunţată de d-na Arman.

CLÉMENCEAU ŞI BRIAND

Numeroşi oameni politici veneau în salonul acesta celebru şi d-na de Caillavet admira mult pe Clemenceau şi Briand. Spunea de acesta din urmă: „E un vrăjitor şi nu pot rezista vrajei lui. Ceeace afirmă, îmi pare întotdeauna evident. Inţeleg puterea pe care o exercită asupra mulţimilor şi arta de a convinge un întreg parlament".

Apoi adăuga, nu fără mândrie: „La mine, încă tânăr deputat fiind, şi-a făcut intrarea în lume".

CONTEMPLAT DE UN PARTER DE SCRIITORI

Către orele 6 se făcea cerc în jurul lui France şi atunci aveau loc: „interminabilele discursuri înflorite în faţa unui parter de admiratori". „In primul rând erau obişnuiţii casei, femei frumoase şi doamne din aristocraţie, bătrâni, ziarişti, tineri scriitori, candidaţi la Academie, romancieri şi romanciere, poeţi şi poete, chirurgi celebri, psychiatri mondeni, pictori în vogă, sculptori de cari toată lumea vorbea... La aceşti obişnuiţi, numeroase alte celebrităţi.. Acolo se găseau de asemeni şi somităţile lumii intelectuale străine, când veneau la Paris".

CINE VENEA IN SALONUL D-NEI DE CAILLAVET

Aci erau frumoasele rivalităţi între spiritele cele mai fine, mai strălucitoare, mai cultivate: contesa de Noailles, prinţesa Alexandra de Caraman-Chimay, d. şi d-na H. de Régnier, d-na M. Lemaire, d-ra H. Văcărescu, d-na Réné Raoul Duval, Raimond Poincaré, Louis Barthou, Henri Lavedau, Briand, Painlevé, Victorien Sardou, Pierre Loti, Alfred Capus, Pierre de Nolhac, Marcel Prévost, Georges de Porto Riche, contele Primoli, Robert de Flers, abatele Mugnier, A. Hébrard, prof. Pozzi, prof. Dumaş, prof. Robin, Abel Hermaut, Tristan Bernard, Fernand Vandérem, Pierre Mille, d-na Rejane, Lucien Guitry, etc..., etc... Nu pot fi citaţi toţi, şi dacă Marcel Proust e absent, aceasta e numai din pricina sănătăţii sale, care de mai mulţi ani deja îl ţinea departe de cei pe cari îi iubea mai mult. Scrisori lungi şi generoase păstrau mereu prezentă amintirea sa.

DECLINUL

Ea îşi dădu seama că jugul pe care mâinile ei îl puseseră cu drag pe fruntea lui France pentru a-l ţine în brazda de muncă îl apăsa greu. Devenea nerabdător, caracterul i se făcea din zi în zi mai dificil. Se supăra la cea mai mică contrazicere. Obişnuiţii casei, martori ai decepţiilor din ce în ce mai strălucitoare, şi a manierelor amabile, a vechilor prieteni, nu mai puteau crede în armonioasa lor intimitate. Aceasta nu mai exista. In fiecare clipă, această intimitate era turburată de discuţiuni, de pretenţiile, de capriciile lui France, care ades răspundeau lacrămile d-nei Armand. Intr'o zi când a criticat oarecari pasagii din „Viaţa Ioanei d'Arc", France luă pachetul de foi manuscrise pe care i le citise şi le aruncă în foc. Focul a cuprins căminul, şi era aproape să cuprindă casa.

D-na Armand asista tristă la această distrugere deprimantă. France acceptă răutăcios, efectul violenţei sale. După ce se sătură, spuse brusc: „Ştiţi prea bine că am conceptul, şi una sau mai multe copii". D-na Arman ştia aceasta, dar asemenea scene îi erau foarte penibile.

Această parte a vieţii d-nei Arman de Caillavet şi a lui Anatole France poate fi apropiată de o parte tot atât de tristă a vieţii d-nei Recamier şi a marelui ei prieten Chateaubriand.

NEINŢELEGERI, CERTURI. DESPARŢIRI

Suntem spre sfârşit.

Erau amândoi bătrâni şi prea mult loc ocupaseră unul în viaţa celuilalt. Pentru Anatole France care a rămas „verde" până la bătrâneţe, după cum îi plăcea să spună şi care la 70 de ani căuta intrigi amoroase, bătrâna prietenă devenise o povară sâcâitoare. Gelozia şi exclusivismul ei îl exasperau. Jean Jaques Brousson în „Anatole France în papuci" ne dă o parte din sarcasmele şi glumele, de multe ori de prost gust, ale marelui romancier, care toate aveau ca obiect pe aceea care slujise drept model eroinei lui „Le Lys Rouge". Iată încă o întâmplare din cartea noastră:

France plecă. Atunci d-na Arman cunoscu tristeţea despărţirilor, zilele lungi, săptămânele nesfârşite lipsite de ştiri şi singurătatea în mijlocul mulţimei de indiferenţi.

Intr'o zi, în cerc intim, exclamă voioasă: „Ascultaţi, am primit azi dimineaţă o scrisoare din Argentina, am să v'o citesc: „Eri am ţinut prima noastră conferinţă. Mare succes!..." Un prieten nerăbdător exclamă: „Ce scrisoare încântătoare... Ah! acest France!"

Indignarea d-nei Arman.

— „Dar, domnule, scrisoarea nu e a lui France, ci a lui Francois, servitorul meu!"

La întoarcere, pe când ea îl aştepta la debarcader, Anatole France a trecut cu o actriţă de braţ, prefăcându-se că nu o vede pe aceea care îi scria dedicaţii atât de definitive.

(Salonul d-nei *Arman de Caillavet, de Jeanne Maurice Pouguet Hachette).*

ATELIERELE SOC. ANONIME «UNIVERRUL», STR. BREZOIANU No. 11, BUCUREŞTI

SIBIU